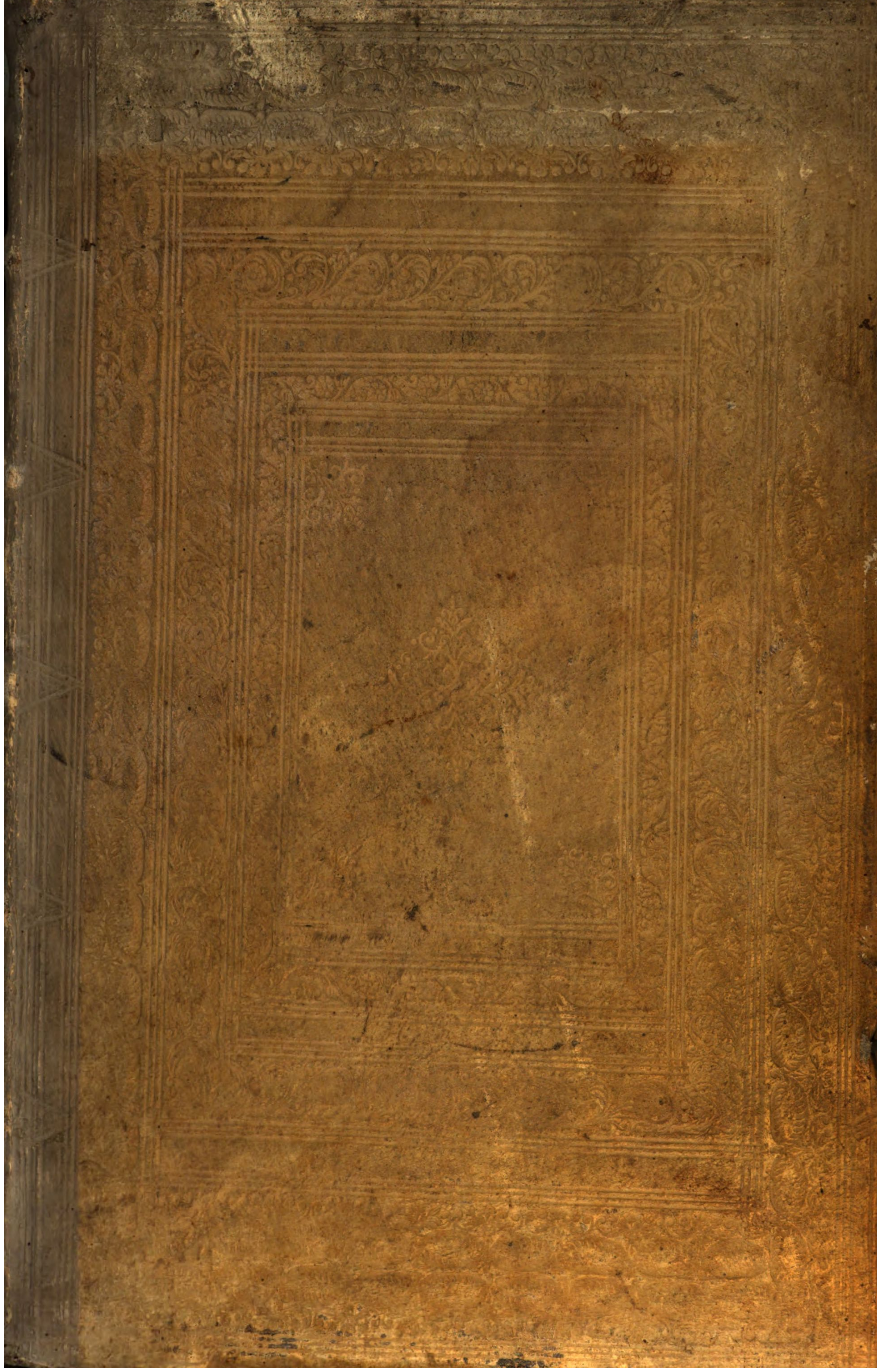

2° Asc. 6g.

Gaudier

Miss. Societ. S. J. Monach. 1667.
R. P. ANTONII

LE GAVDIER

CASTROTHEODORICIANI
E SOCIETATE IESV.

DE NATURA ET STATIBVS PERFECTIONIS

OPVS POSTHVMMVM.

Quae continentur in hoc volumine decima nona pagina indicabit.

PARISIIS.

M. DC. XXXXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

1120711 9 3

ART OF THE
SOCIETY

STARS

POSTMAN

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

Bayerische
Staatsbibliothek
München

1871

AVTHORIS ELOGIVM.

VAMQVAM in fœtibus ingenij parentum indoles felicius elucescat (AMICE LECTOR) & authorem plerumq; melius oculis sistat opus, quam vlla Pictoris, aut Sculptoris delineatio: Quia tamen sancti viri ita se produnt vt semper latere velint, dicam aliqua de Reu. Pat. ANTONIO GAVDIER, quæ tegere ipse non potuit, & quæ singularem eius in obuclandis Dei muneribus industriam fefellerunt.

Hoc in summâ dici potest, sapientissimum vitæ spiritualis Magistrum extitisse, doctrinam apprimè calluisse, quâ fit homo cum suo molitore coniunctior. Quæ cum doctorem postulet Deum & exemplo potius quam verbo in discipulos transfundatur, non potuit esse magister eximius, quin summo magistro procarus esset, & absolutissimum doctrinæ quam profitebatur exemplar in suis moribus informaret.

Enituit illud maximè Mussiponti vbi publicè sacros codices enarrabat Antonius, domi nostrorum fingeat mores; Illos quoniam ita visus erat perpolire, vt singularis in Dei Gloriam proximique commodum redundaret fructus, moderatoribus placuit reliquis Academiis communicare tantum decus, nec hominem vni constringere loco ex cuius aspectu, & magisterio nostrorum virtus tantum caperet incrementi. Flexiensem Academiam celebrem reddebat Conditoris nomen, & magnificentia, illam iussus est illustrare, & dum Questiones de moribus accuratè dissoluit in scholâ, nostrorum moribus domi sapienter inuigilare. Cessit optimè Præpositorum consilium, ita se foris

A V T H O R I S

priuatumque gessit, vt ad illum accederet nemo quin melior rediret; nullus loquentem audiret, quin nouis facibus arderet amoris Diuini. Quàm peritus animorum Medicus esset, nouerunt qui eius vsi sunt opera, vsi sunt autem quotquot agnouerunt. In ægritudinibus persanandis maxima pars remedij ducitur vidisse pestem ac vulnus; ex primo colloquio, & aspectu internam faciem hominis nouerat. Itaque vbi primum se ad relegendos animæ defectus parabat Æger, medicum iam scientem agnoscebat; Plura proponentem quam ipse percepisset intelligentiâ, quia nouam lucem singula verba conscientiæ latebris admoueabant. Deprehendebat illicò quid in vnumquemque natura posset, quis ictibus Gratiae pateret magis, quem efferret ambitio, quem cupiditas emolliret, quis staret in præcipiti, quis iam cecidisset, quis primo titubaret ex casu, quem iteratus lapsus grauius allisisset: sufficebat statim remedia singulis, eâdem quâ malum perceperat facilitate; apud illum quisquis sanari voluit, breui conualuit.

Cum igitur spiritualis vitæ doctrina emeretur in Antonio, Tyronibus instituendis admotus est, ne cuiquam nostrorum defuisse videretur; sed iis maximè refingendis adhibitus qui emenso studiorum curriculo extremum probantur in societate nostra, iamque robustioris virtutis compotes, ad magna ferenda, agendaque comparantur. Apud illos quid gesserit, tota societas nouit; viuit enim hætenus in omnium ore chari parentis memoria, estque aliqua etiamnum apud nos gloria, sub tali Magistro rudimenta virtutis illa posuisse.

Porro cum in illo fuerint omnia singularia, tum illud maximè, quod amore suauissimo prosequeretur Christum Dominum cuius vitam in se, aliisque summâ animi contentione nitebatur exprimere. Hinc enata summa sui despicientia, quâ laudes suas cum rubore semper audiuit, doluitque membrum Christi laudari, dum caput maledictis incesceretur. Hinc sancta crudelitas quâ desæuebat in sese, quâ voluptatibus aditum omnem præcludebat ad sensus, quâ dolorum spinas iucundas putabat, quarum aculeos amantissimus dominus patiando retulerat. Hinc exquisita denique in morbis propemodum assiduâ tolerantia, quæ valenti & firmo semper reddidit similem, vultu, verbis, morum suauitate: Acerbitatis in eo vmbra ne minima quidem, quam tamen morborum comitem perpetuam experimur; sed sui potens Antonius dolere didicerat occultando dolorem, & Christo in agone Oliuetano suppar, hilaris omnibus erat, sibi vni acerbus, & tristis.

At enim parum fuit sacras amoris in Christum faces in suo pectore duntaxat accendisse, hoc igne mortales omnes ardere

voluit, ideoque codices duos prælo commisit, vnum de Amore Christi, alterum de eiusdem imitatione euulgauitque Latine, ne Galliae finibus continerentur quos descriptos volebat in omnium pectoribus. Quid ex iis fructus collegerit Christiana Religio vitæ spiritus Magistri sciunt, imo & tu si hos attentè perlegeris de aliis facere poteris coniecturam.

Mirum itaque non fuit si Christi peramantem Antonium Dæmon odisset pessimè, si laruarum obiceret terramenta sæpè, quæ magni instar Antonij deridebat, ne sanctum hominem tantum referret ex nomine. Ex multis exemplis pauca delibabimus. Flexiâ Parisios venientem, Cœnomanum utque deduxit Collegij Primarius honoris causâ, secumque ne incomitatus rediret deduxerat seruum conuictorum; Is Adolescens obuium habuit Dæmonem, vel Magum monachi cultu, ex quo nouit arcana quæ mortales latere solent: addidit inter cætera se cum P. Antonio denunciatas exercere inimicitias: Pupugerunt hæc verba famulum, comitem importunum deserere voluit, sed admouit festinantis humero manum Monachus e-mentitus, & pauca præfatus, tactu, verbisque minacibus torporem iniecit & moras adolescenti. Ambulauit ægerrimè primò, mox iacere coactus, sub dio pernoctasset, nisi monuisset Antonius, frustra expectari iuuenem, & nisi prouideatur non visurum eo die stabulum. Et verò submissus cum iumento rusticus, vix reportauit exanimem. Ibi tamen cum nonnihil quic-uisset æger, rediere paulatim vires, & magicus ille torpor cum repentinis doloribus abcessit. Sic operam Patri nauasse, Dæmoni, stygiisque fautoribus ingratissimum accidit.

Certum id quidem, sed longè certius quod ipse narrauit Pater. Leodienſe Collegium administrabat Rector, euocatusque ut adesset peregrino nobili periculose laboranti confitenti dedic- aures, sed exomologesim imperfectam esse sensit; itaque hominem rogauit ut accuratius excuteret conscientiae latebras professus sibi nondum esse factum satis. Hoc verbo miser rediit ad se, euomuitque quod pridem latebat sceleris virus: nempe adesse sibi sub famuli specie Dæmonem quo utebatur à pedibus, Ioan-nem nomine. Pater bono animo poenitentem imperauit esse, & importunus comes vnico verbo facessere iussus repente paruic & euauit; ægerque ex Dæmonis vngue subductus feliciter animam Deo reddidit.

Abiit tum Dæmon innoxius, sed distulit vindictam. Ex eodem Collegio pergebat Antonius Lucenburgum in equo vegeto; viâ percommodâ, sine periculo casus, derepentè tamen prolapsus est quadrupes, implicitamque sesloris tibiam oppressit & fregit. Eodem tempore Leodij Energumena sacris Ecclesiæ

A V T H O R I S E L O G I V M.

verbis vrgebatur, cum ecce tibi subfilire Dæmon, cachinnari, in iocos effundi, neque desistere, nisi cum iussus aperire inusitati gaudij causam, post multas tergiuersiones, tandem excussum lapidè Iesuitarum Rectorem garruit, effractam ex casu tibiam, per se non sterisse quominus idem ceruicibus accideret. tempus obseruatum diligenter; mendaciorum pater hac vice deprehensus est verax. Ex hoc casu claudicauit semper Antonius, ita Deo permittente vt quoties gradum figeret meminisset aduersarij, vel melius vt quem moribus expressisset Ignatium claudicatione referret, & filius non tantum animo, sed etiam corpore parentis representaret imaginem. Natus erat ex vrbe Campaniæ Gallicæ quam castrum Theodorici nuncupamus. Vixit annis 50. variis in locis, omnibus carus, omnibus utilis. Tandem Parisiis in nouitiatu ingenti cum pietatis sensu fato functus in Professorum Domo 18. Kal. Maij 1622. magno cum nostrorum dolore sepultus est.

Et de Antonio satis, de quo tacuisse frontem operis posthumi fecit nefas iam suscepta consuetudo; sed quod agendum erat breuiter fecimus; & errare veriti, saltem parum peccare conati sumus.

INDEX GENERALIS

TOTIVS OPERIS.

PARS PRIMA.

1. *NON* habere in se res creatas, unde perfici queant, sed haurire aliunde proprias operationes, nec momento, sed sensim perfici. pag. 3
2. Animam quoque ipsam eodem modo perfici. 4
3. Suam omnem perfectionem à Deo solo animam haurire. 6
4. Intellectu & voluntate suam à Deo perfectionem haurire animam. 7
5. Quibus virtutibus instructa anima per intellectum, & voluntatem Deum attingit ut se perficiat? 9
6. Etsi per Fidem, Spem, Religionem, & Obedientiam Deum sibi veniat anima, non tamen per illas essentialem perfectionem acquirere. 11
7. Animam charitate instructam Deo impleri, essentialiterque perfici. 13
8. Fidem nihilominus ad charitatis perfectionem plurimum conferre, immo eiusdem esse fundamentum. 15
9. Fidem ita conferre ad charitatem, ut tamen ea longè plura à charitate recipiat. 18
10. Spem quoque esse necessariam ad charitatis perfectionem, eam tamen à charitate maiorem accipere perfectionem. 20
11. Quid religio, obedientia, penitentia ad charitatis perfectionem conferant, & ab ea vicissim accipiant. 24
12. Perfectionem non in habitu tantum, sed etiam in actu charitatis consistere. 27
13. Quodnam sit obiectum Charitatis, & unde petatur distinctio affectuosa ab actuosa. 30
14. Actus charitatis duplicem esse perfectionem estimativam & intensivam. 32
15. Quomodo charitas actuosa ab affectuosa differat, & qui sint actus affectuosi. 35
16. Charitatis practica obiectum esse Dei bonum, siue gloriam. 37
17. Qui sint precipui actus charitatis practicae. 40
18. Charitatem practicam in hac vita potius esse affectuosam. 43
19. Vita contemplativa & practica originem ex utraque hac charitate manare. 44
20. Viriisque charitatis actus ad proximos se extendere. 45
21. De causis perfectionis ac in primis de efficiente qua Deus est. 48

22. Causam meritoriam omnis perfectionis esse Christum. 50
23. Deum esse primum exemplar omnes humana perfectionis. 54
24. Finem perfectionis esse Dei gloriam. 56
25. Quomodo nascatur in nobis charitas, & quid in genere ad eius augmentum conferre debeamus. 58
26. Quibus occasionibus divina bonitas se nobis exhibeat ut nos perficiat. 61
27. Quanam debent esse ea operationes, quibus perfectionem assequi possimus. 64

PARS SECUNDA.

De Triplici Perfectionis gradu, seu statu.

SECTIO PRIMA.

De tribus illis gradibus in genere, praesertim de primo.

1. *C*haritatis siue perfectionis tres esse gradus, & unde sumantur. 68
2. Duplicem esse finem siue officium quod in primo perfectionis statu propositum habet charitas. 70
3. Quinam pertineant ad primam perfectionis statum. 72
4. Quomodo dispositi esse debeant, qui ad primum perfectionis statum pertinent. 75
5. Hanc dispositionem ut plurimum ex vera, & perfecta ad Deum conversione pendere. 76
6. Quomodo pericula sua dignoscere possit incipiens. 79
7. Inter omnes imperfectionum fontes locum tenet creata voluntatis inordinatio. 80
8. Alteram peccatorum fontem esse defectum luminis practici. 83
9. Tres alios imperfectionum fontes esse, passionem, naturalem corporis constitutionem, & consuetudinem. 88
10. Sextum fontem imperfectionum ex externis occasionibus profuturo, septimum ex Demonis tentatione. 90
11. Quibus se virtutum praesidiis Charitas contrahat hostes tueatur. 92
12. Divina amicitia estimatione charitatem inter eosdem hostes muniri. 94
13. Charitatem contra eosdem hostes spiritus fervore muniri. 96
14. Charitatis estimationi & fervori contrarium esse teporem; & qua sit eius natura & causa. 99

INDEX GENERALIS

15. *Spiritualis teporis effectus & remedia.* 102

SECTIO II.

1. **F**inem secundi status esse purgare à venialibus animam, pacare, & exornare virtutibus. 106
2. Quinam spectent ad hunc statum, & quomodo dispositi esse debeant, qui ad illum aspirant. 107
3. Proficiens debet cauere à peccatis venialibus. 110
4. Quotopere abhorreere debeat proficiens à veniali, eo quod Deo, Deique amicitia, ac omnibus eius conditionibus plurimum aduersetur. 111
5. Quos fructus proficiens ex lapsibus in venialia colligere debeat. 117
6. Virtutum proficientis necessarium enumerationem. 118
7. Quomodo has omnes virtutes ordinare, & iis vii ad perficiendum proficientem soleat charitas. 122

SECTIO TERTIA.

De Tertio Statu.

1. **Q**uid sit finis tertij status. 122
2. Quinam ad hunc statum pertineant, & quomodo dispositi esse debeant, qui ad illum aspirant. 124
3. De contemplationis natura, id est, eius obiecto, actibus, causa efficiente, & fine. 127
4. Contemplationem propriam esse tertij Status, licet in alijs aliquomodo inueniatur, & de quatuor eius gradibus. 130
5. Vita contemplatiua praxis, est sanctitas, qua hic definitur. 133
6. Quatuor causa sanctitatis, seu praxis viuendi qua in tertio statu esse debet. 135
7. Quibus progressibus amoris Dei vera sanctitas efficiatur. 138
8. Quomodo in tertio statu actio cum contemplatione misceatur. 140
9. Mixtio vita contemplatiua cum actiua sit ex studio maioris gloria Dei. 143
10. Quis ordo & nexus inter media utriusque vita seruandus est. 144
11. Quomodo differat contemplatio practica, seu operatiua ab affectiua. 147
12. Qua pericula vita mixta, & qua illorum remedia. 148
13. In sua alienaque salutis & perfectionis procuratione occupatos Deus tandem aduersis rebus exercet & consummat. 153
14. Quanam illa sint, qua viros Apostolicos perpeti sepe oportet ad Dei gloriam. 155
15. Quo discrimine perfecti viri, & imperfecti aduersa, que contingunt, patiantur. 157
16. Glorificari Deum à suis, etiam post mortem ipsam. 159
17. De zelo animarum, quod sit eius obiectum. 160
18. Qua causa efficiens, qua finalis zeli animarum. 163

PARS TERTIA.

De Praxi Perfectionis.

SECTIO PRIMA.

De Perfectionis idea, desiderio, & examine particulari ad eam necessario.

1. **F**ormam seu ideam perfectionis sibi cuique imprimis esse accuratè concipiendam. 169
2. Quomodo comparari hac cognitio possit. 170
3. Quomodo sibi quisque perfectionis formam concipere poterit. 171
4. Quod sit obiectum desiderij perfectionis, & quales in eo requiruntur conditiones. 173
5. Quae sit ratio formalis desiderij perfectionis. 176
6. Quae natura, & qua conditiones desiderij perfectionis. 177
7. Excitari à Deo in homine desiderium perfectionis, tanquam primum ad illam motum, & quomodo. 178
8. Desiderium perfectionis magno studio conseruandum & augendum. 184
9. Non solum conseruari, sed in dies augeri debere, tum assiduatione, tum intentione desiderij perfectionis. 186
10. Quibus medijs conseruetur & augeatur hoc desiderium. 188
11. Comparato desiderio perfectionis ad vitia stirpis euellenda statim aggrediendum. 190
12. Actus vitiorum omnium capitalium, ut ex iis per examen facile cuique appareat unde potius sit incipiendum. 192
13. Examinis forma, ut quisque agnoscat quae in se vitia vigeant, & quibus virtutibus maxime egeat. 193
14. Non omnia vitia ad qua quis se procliuem sentit simul esse aggredienda, sed eligendum esse unum, quod sit vel aliorum caput, vel maximi ad finem momenti. 194
15. Quaedam circa materiam electionis notanda. 195
16. Qua forma in ea electione seruanda sit. ibid.
17. Delecta virtutis & vitij ante omnia cognoscendam naturam. 197
18. Redigendam esse in summam virtutis illius extremam perfectionem, quam sibi quis consequendam proposuit. 197
19. Desiderium virtutis illius acquirenda excitandum alendumque esse continuè. 198
20. Intentionis tam generalis totius perfectionis acquirenda, quam particularis executionem, & media pendere à duobus, à Deo & homine. 199
21. Media ad perfectionem cuiusque virtutis acquirendam, esse quadam generalia, quadam particularia, & qua sunt generalia. 200
22. Quanam sint media particularia. 201
23. Inter media particularia virtutis comparanda proponitur triplex renouatio. 204
24. Fructus in profectu virtutum multiplex ostenditur. 205
25. Regula quadam quibus profectus spiritus.

TOTIVS OPERIS.

in virtutibus dignosci possit.

207

SECTIO SECUNDA.

De duplici Praxi cognitionis, seu propriæ, seu diuinæ, & conformitatis voluntatis nostræ cum diuina.

211

1. **Q**uibus potissimum hac Praxis in usurpanda. ibid.
2. Duo fundamenta comparanda virtuti, necessaria cognitio sui & Dei. 212
3. Parallela utriusque huius cognitionis. 213
4. Qui actus ex hac utraque cognitione nascentur. 215
5. Quis usus & applicatio horum actuum in praxi. 218
6. Proponitur altera Praxis scilicet in conformatione humana voluntatis cum diuina. 219
7. Quæ sit voluntatis tum diuinæ tum humanæ quæ uniri inter se debent, natura & mores. 220
8. Quibus modis fiat unio & conformitas humana voluntatis cum diuina. 226
9. Qui sint gradus conformitatis huius & unionis voluntatis nostræ cum diuina. 228
10. Huius conformitatis Deum esse Authorem, eamque propterea ab eo flagitandam. 230
11. Quidnam illud sit quod vult Deus, in quo voluntatem nostram eius voluntati conformare debeamus. 232
12. Quanam est ratio propter quam Deus vult omnia quæ vult, & non etiam ei conformare debemus. 234
13. Quæ sunt signa voluntatis diuinæ, ut nos ei conformare possimus. 235
14. Tres regulæ ad voluntatem Dei in dubijs explorandam. 236
15. De abnegatione propriæ voluntatis ad conformationem cum diuina in primis necessaria. 237
16. De charitate ad conformationem voluntatis nostræ cum diuina, per necessaria. 241
17. De fiducia in Deum quam exigit voluntatis nostræ cum diuina, conformatio. 242
18. Præaxis conformationis voluntatis nostræ cum diuina. 247
19. Fructus qui ex hac praxi promanant. 248
20. Quomodo simul exerceri possint duo ultimi modi. 251

PARS QUARTA.

De Medijs Perfectionis, hoc est, de Virtutibus.

CAPVT I.

IN quo repetitur ex initio prima Pars, in qua sita sit perfectio, ut statuatur velut fundamentum dicendorum in hac parte.

252

2. De medijs orationis & mortificationis, atque ad eam omnium virtutum ad hanc perfectionem necessarijs. 254
3. De natura & actibus virtutum in genere. 254
4. De Fide & eius actibus. 256

5. De Spe & eius actibus. 257
6. De Charitate & eius actibus. 258
7. De Religione & eius actibus. 260
8. De puritate intentionis. 262
9. De Humilitate & eius actibus. 266
10. De Mortificatione & eius actibus. 267
11. De prudentia & eius actibus. 268
12. De penitentia. 272
13. De Charitate & unione fraterna, & eius actibus. 273
14. De paupertate, & eius actibus. 280
15. De castitate, & eius actibus. 282
16. De obedientia & eius actibus. 284
17. De temperantia, & eius actibus. 286
18. De modestia, & eius actibus. 287
- Speculum religiosæ modestiæ, Authore R. P. Ioanne Gonterio. 290
19. De fortitudine, & eius actibus. 291
20. De mansuetudine, & eius actibus. 292
21. De patientia, & eius actibus. 293

PARS QUINTA.

De Instrumentis Perfectionis.

Prefatio, de illis Instrumentis in genere, quanam illa sint.

SECTIO. PRIMA.

De primo Instrumento Perfectionis, quid est exhortatio.

CAPVT I.

- G**enerales esse debeant Exhortationes ad perfectionem. 295
2. Quomodo oporteat audire Exhortationes. 298

SECTIO SECUNDA.

De secundo Instrumento Perfectionis, quod est priuata directio spiritalis.

CAPVT I.

- D**e priuata seu particulari directione. 300
2. Quibus vijs director possit nosse statum internum eorum quos ad perfectionem dirigat. 301

SECTIO TERTIA.

Deberet esse de lectione spiritali, sed nihil de ea repertum est ab Authore relictum. Tu alios consule, puta Nigro-num, &c.

SECTIO QUARTA.

De quarto Instrumento Perfectionis, Meditatione, & Oratione.

INDEX GENERALIS

PRAXIS MEDITANDI à B. P. S. IGNATIO Societatis IESV Fundatore traditæ EXPLICATIO.

1. DE prestantia Orationis.	302
2. Quibus potissimum necessarium sit mentalis orationis exercitium.	303
3. Qua materia orationis mentalis esse debeat.	304.
4. Qua sit causa efficiens orationis.	305
5. Oratio alia ordinaria, alia extraordinaria, & unde petatur hæc diuisio, & quod inter utramque discrimen.	306
6. Orationis exercitium sensim solet perfici.	307
7. De remota preparatione ad orationem, & eius impedimentis.	ibid.
8. Preparatio propinqua vespere vel mane facienda.	309
9. De presentia Dei & reuerentia eius summa Maiestati debita.	310
10. Oratio preparatoria.	312
11. Præudia.	ibidem.
12. Meditationis natura.	315
13. Meditandi praxis.	ibid.
14. De colloquio.	317
15. Exemplum ad modum illum meditandi clarius declarandum.	318
16. Rationes qua hunc meditandi modum persuadent.	321
17. Qualis debeat esse meditatio eorum qui saluti proximorum vacant.	323
18. Examen post meditationem.	324
19. Fructus orationis.	325
Primus fructus. Lumen practicum.	ib.
Secundus fructus. Puritas mentis.	ib.
Tertius fructus. Vera mortificatio.	326
Quartus fructus. Rerum omnium contemptus.	ibid.
Quintus fructus. Sui contemptus & odium.	ibid.
Sextus fructus. Contemptus varia hominum, estimationis & dignitatum.	327
Septimus fructus. Proprii sensus expolitatio & abedientia.	ibid.
Octauus fructus. Desiderium perfectionis.	ibid.
Nonus fructus. Imitatio Christi.	328
Decimus fructus. Intentionis rectitudo.	ib.
Vndecimus fructus. Unio cum Deo.	ib.
Duodecimus fructus. Zelus animarum.	329
20. De deuotionis defectu.	329
21. Remedia contra ariditatem.	331
22. De distractionibus.	333
23. De illusionibus qua circa preparationem meditationis eueniunt.	336
24. De illusionibus, qua circa meditationem occurrunt.	338
25. De illusionibus, qua post meditationem occurrunt.	341
26. Impedimenta ex parte corporis.	342

SECTIO QUINTA.

De quinto Instrumento Perfectionis, Examine generali conscientia,

CAPVT I.

DE eo in genere.	344
2. Quid sit Conscientia.	ibid.
3. Quid sit examinare Conscientiam.	345
4. Cuius potentia actus sit.	ibid.
5. Varia Conscientie appellatio & dispositio.	346
6. Quæ sint causa examinis Conscientie.	347
7. Quæ sit puritas per examen efficienda.	348
8. Quomodo fieri debeat examen, ut ea puritas efficiatur.	349
9. Quæ praxis examinis ad singulas horas.	350
10. Forma examinis quotidiani.	351
11. Huius examinis essentia in quibus præcipue punctis consistat.	352
12. Quod sit cuiusque Christiani & Religiosi officium circa quod examen fieri debet.	353

SECTIO SEXTA.

De sexto Instrumento Perfectionis, Examine parriculari.

CAPVT I.

VIS finis huius Examinis.	356
2. Quæ materia.	ibid.
3. Quomodo vitia & virtutes ad quæ hoc examen applicari debet, eligi debeant.	357
4. Vnde præterea peti possit materia huius examinis.	ibid.
5. Quæ illius forma & modus.	358
6. Ex quibus potissimum pendeat huius examinis efficacia.	359
7. Sintne notandi defectus non culpabiles.	ibid.
8. Quanto tempore fieri debeat examen parriculari circa quamque rem.	ibid.

SECTIO SEPTIMA.

De septimo Instrumento Perfectionis, Electione.

CAPVT I.

DE regulis Electionis, earumque usu & applicatione ad singulas actiones.	360
2. Quem finem homo intendere debeat.	361
3. Quanta sit excellentia huius finis, & quam merito in illum in omnibus intendere quisquam debeat.	ibid.
4. Qualis debeat esse intentio gloriæ Dei.	362
5. Quanam sint media ad gloriam Dei.	364
6. Ad mediorem Electionem necessaria consultatio.	ibid.
7. Consultationem quæ præcedit Electionem sine consensum voluntatis debere ex fine pendere.	365
8. In quo consistat regula Electionis, & quibus in rebus seruari queat.	ibid.
9. Quam facili applicari possit.	366
10. Quomodo cum examine cohereat & meditatione.	ibid.
11. Quomodo se habeat ad finis intentionem.	367
12. Quæ sint effectus huius praxis.	ibid.

TOTIVS OPERIS.

SECTIO OCTAVA.

De Octavo Instrumento Perfectionis,
Manifestatione Conscientiæ, quæ fit
Superiori, ut Patri, extra Confessionem
Sacramentalem, præsertim in Societate
IESV.

CAPVT I.

- A**N sit & unde petatur huius manifestationis obligatio. 368
2. Quinam in Societate IESV debeant reddere rationem in conscientia, & quibus. ibid.
3. Quis finis redditionis huius. ibid.
4. Quanam per eam manifestanda. 369
5. Quis modus huius manifestationis. ibid.
6. Formula illius. 372

SECTIO NONA.

De nono Perfectionis Instrumento,
quod est Exercitium præsentiae
DEI.

1. **D**Eus omnibus rebus præsens adest. 377
2. Deus ita est in omnibus rebus ut sit totus, & secundum omnes perfectiones suas in singulis. ibid.
3. Deus præsens est omnibus rebus etiam præteritis & futuris. 378
4. Triplex modus Deum præsentem concipiendi. 379.
5. Ad concipiendam melius Dei præsentiam, Deus factus est homo, & se nobis in Eucharistia reliquit. 379
6. Non satis est ut perfectè Deo simus præsen-tes eius præsentiam intellectu concipere, nisi etiam nos illi uniamus. 380
7. Quibus modis nos Deo præsentem unire possi-mus. 381
8. Ad Christi D. præsentiam perfectam unio-etiam requiritur. 382
9. Causa efficiens huius Exercitij, Deus est. 383
10. Causa meritoria eiusdem Exercitij, est Chri-stus Dominus. 383
11. Debet se quisque ad eam gratiam dispone-re, & ei cooperari. 384
12. Quomodo Deum in nobis præsentem & ope-rantem cogitare possimus. 385
13. Præsentem & operantem in nobis Deum co-gitare & complecti debemus, quemadmodum ipse seipsum sibi præsentem complectitur, cum ipse no-bis sit huius Exercitij perfectissimum exemplar. 386.
14. In Christo etiam habemus exemplar Exer-citij huius, quo Deum in nobis præsentem contem-plamur. ibid.
15. Sancti etiam eundem nobis modum suo exem-plo tradiderunt. 387
16. Modus hanc Dei præsentem in nobis per simplicem fidei actum cogitandi. ibid.
17. Sub quibus sensibilibus imaginibus Dei præsentiam in nobis cogitare possimus. 388
18. Imagines sacra nos iuvant, ut Dei præsen-tiam & sapientiam consideremus. 389

19. Deus in nobis alijsque rebus præsens, non solum ut causa efficiens, sed etiam finalis ac formalis, & materialis aliquo modo cogitari po-est. 389

20. Quomodo Deum in alijs hominibus præsen-tem & operantem, omnesque sibi & inuicem miro modo viventem contemplari possimus. ibid.
21. Quomodo Deum in cæteris creaturis consi-derare & complecti possimus. 390
22. Quomodo in Deo præsentem remotissima qua-que, etiam præterita quam futura nobis quasi præsentia efficiantur. 391
23. Quomodo Deus præsens in oratione concipiendus sit. 391
24. Quomodo in sanctissimo Missæ Sacrificio præsentem Deum habere possimus. 392
25. Quomodo in conscientia examine Dei præ-sentia sit concipienda. 393
26. Quomodo in studijs Deum præsentem in-tueri possimus. 393
27. Quomodo Deum in nobis, dum exterius occupamur, præsentem & operantem intueri de-beamus. 394
28. Quomodo Deum in alijs præcipuè superio-ribus præsentem & operantem contemplari & in-tueri possimus. 395
29. Quomodo cum inter nos versamur, & ne-gotia quævis tractamus, Deum præsentem in no-bis & alijs videre possimus. ibid.
30. Quomodo in peccatoribus spectari possit Deus præsens & operans. 396
31. Quomodo in alijs & omnibus creaturis præ-sens sit & operetur. 396
32. Quomodo Deum in omnibus creaturis, nos adversis casibus exercentem intueri possimus. 397
33. Fructus nonnulli exercitij præsentia Dei. 398.

SECTIO DECIMA.

De decimo Instrumento Perfectionis,
Oratione.

Hæc supra tractata in quarto Instrumento
Meditatione, propter utriusque
affinitatem.

SECTIO VNDECIMA.

De vndecimo Instrumento Perfectionis,
Confessione Sacramentali.

CAPVT I.

- I**nstructio ad generalem totius vitæ Confessio-nem. 399
2. De Contritione. ibid.
3. De Confessione, & eius conditionibus, de qua peccatorum circumstantijs necessario exprimendis. 400.
4. De quibusdam casibus, in quibus Confessio est nulla, & necessario iteranda. 401
5. De Satisfactione. ibid.
6. De Absolutione. 402
7. Methodus examinandi Conscientia supra De-calogum, qua comprehenduntur omnia peccata mortalia. ibidem.

INDEX GENERALIS

8. De Confessione, quis sit finis illius praesertim generalis. 406
9. Qua sit ea Conscientia teneritudo, qua requiritur in Religiosa, atque in primis Societatis nostra. 407.
10. Quomodo instauranda sit conscientia per Confessionem, & quis modus debeat servari in Confessione ordinaria. 408
11. Qua ante Confessionem praemitti debeant. ibidem.
12. Qua servanda in Confessione. 409
13. Qua post Confessionem servanda. 410
14. Nonnulli abusus vitandi in Sacramento Poenitentiae. ibid.
15. Ratio confitendi generaliter ante vocorum renouationem qua sit in Societate nostra. 412

SECTIO DVODECIMA.

De duodecimo Instrumento Perfectionis, hoc est de multiplici ac recto usu & cultu Eucharistiae.

PARS PRIMA.

De ea, ut est Sacrificium.

CAPVT I.

- H**omo se Deo debet in Sacrificium in honorem ipsius consumendum. 413
2. In omni Sacrificio res oblata debet immutari, tum ad significandam, tum ad excitandam nostram in Deum substitutionem. 414
 3. Unde pendeat perfectio & excellentia Sacrificij in quauis lege. 415
 4. Sacrificij cruenti in Cruce necessitas & dignitas. 416
 5. Esi semel tamen oblatus sit Christus in Cruce, tum voluisset sapius pari, imò vel ad mundi finem in Cruce manere, si ita res tulisset. ibid.
 6. Vis Sacrificij Crucis operata est ab initio mundi hominum salutem. 417
 7. Cum non expediret Christum pro nobis in Cruce pendere usque ad finem mundi, ideo Sacrificium Eucharistiae instituit. 418
 8. Per Sacrificium Crucis & Eucharistiae condignum honorem diuinae excellentiae homo persoluit. 419
 9. Hoc Sacrificium condignam Deo gratiarum actionem pro beneficijs reddit. ibid.
 10. Per hoc Sacrificium Natura humana se Deo reddit & consecrat. 420
 11. Fructus huius Sacrificij quàm sint hominibus utiles, & Deo gloriosi. 421
 12. Hoc Sacrificium est etiam institutum in spiritualem nostram refectionem. 422

PARS SECVNDA.

De Præparatione ad Sacrificium offerendum.

CAPVT I.

- Q**uanta præparatione sit opus ad hoc Sacrificium, & quæ sit remota. 423
2. Brevis Praxis præparationis remota. 424
 3. In quibus consistat præparatio proxima. ib.
 4. Ad præparationem proximam magni refertur ut Sacerdos bene intelligat cuius personam sustineat. 425
 5. Puritas animæ quàm sit necessaria Sacerdoti. 426.
 6. Recta intentio in Sacrificio offerendo in quibus consistat. 427
 7. Quomodo per intentionem fructus Sacrificij applicari debeat in praxi ijs pro quibus offertur. 429.
 8. Deuotio hanc intentionem perficit, & est tertia pars præparationis immediata. 431
- Orationes & Meditationes ad hanc præparationem conducentes. 432. & seq.

PARS TERTIA.

De Oblatione Sacrificij, seu de Missa.

CAPVT I.

- S**acerdos accessurus ad Altare, quam veluti compositionem loci facere possit ut deuotè & utiliter offerat. 440
2. Quam deuotionem Sacerdos haurire possit ex sacris vestibus, dum se induit. 441
 3. De accessu Sacerdotis ad Altare, & de ceremonijs Missæ in genere. 442
 4. De ceremonijs & partibus Missæ in particulari. 443. & seq.
 5. Gratiarum actio post Missam. 460. & seq.

PARS QVARTA.

De Communione.

CAPVT I.

- C**VR Deus hoc sacrificium voluerit esse Sacramentum. 464
2. Qua sit materia huius Sacramenti & conuiuij. 465.
 3. Qua sit forma qua hoc conuiuium apparatus est. 466
 4. Quis Auhor huius conuiuij. 467
 5. Quis finis eiusdem conuiuij. 468
 6. Qua unio in hoc conuiuiio efficitur. ibid.
 7. Quid efficiat hoc Sacramentum in corporibus nostris. 469
 8. Quid efficiat in anima & imprimis quomodo eam nutriet & augeat. 469
 9. Quarum virtutum actibus hoc spirituale augmentum & unio perficiatur. 470
 10. Hac moralis unio quomodo efficiatur. 472
 11. De Præparatione ad Communionem. ibid.
 12. Varij

TOTIVS OPERIS.

12. *Varij modi preparationis ad Communionem.* 474
13. *De ipsa Communione.* 475
14. *Quid agendum post Communionem. ibid.*
15. *Quomodo unionis cum Christo in hoc Sacramento vis & effectus in omnes actiones totamque vitam redundet.* 477

PARS QUINTA.

De audienda Missa.

CAPVT I.

- T**ria proposita esse debent ei qui utiliter Missa interesse cupit. 479
2. Christus Dominus est communis non tantum totius Ecclesie, sed etiam singulorum fidelium hostia, quam pro se quisque offerre potest. *ibid.*
 3. Hec hostia quomodo à Sacerdotibus & alijs fidelibus offeratur. 480
 4. Quos fructus percipere possint audientes Missam. 481
 5. Quae dispositio sit necessaria ad eos fructus percipiendos. 482
 6. In quo consistat Communio spiritalis. 483.
 7. Septem modi audiendi Missam. *ibid.*

PARS SEXTA.

De sanctissimo Sacramento visitando.

CAPVT I.

- C**ur Christus Dominus voluerit nobiscum manere in sanctissimo Sacramento. 492
2. In eo saepe visitandus. *ibid.*
 3. Varij modi & praxes visitandi cum fructu sanctissimi Sacramenti. 493

SECTIO XIII.

De decimo tertio Instrumento Perfectionis, in Officio diuino.

CAPVT I.

- Q**uid contineat diuinum officium. 495
2. Author diuini officij. *ibid.*
 3. Finis diuini officij. 496
 4. Cur publicum instituitur. 497
 5. Quibus personis incumbat. 498
 6. Quomodo sacri Ministri persolvere illud debeant. *ibid.*
 7. Quae intentio esse debeat recitantis officium. 499.
 8. Particulares quidam fines ad quos spectare potest intentio recitantis officium. 500
 9. De reuerentia externa & interna inter officium recitandum. *ibid.*
 10. De attentione. 501
 11. De deuotione. *ibid.*

12. *Media ad attentionem & deuotionem.* 502

SECTIO XIV.

De decimo quarto Instrumento Perfectionis, renouatione votorum.

CAPVT I.

- Q**uid sit renouatio votorum. 503
2. Quis Author & qua origo renouationis votorum. 504
 3. Quis eiusdem finis & fructus. *ibid.*
 4. Vnde proueniant tanti fructus. 507
 5. De Conscientie instauratione. 508
- Post hac repetit Author hoc loco nouem ultima Capita, quae habentur supra de Confessione, Instrumento undecimo, hoc est, à septimo ad quintum & ultimum, quae ibi vide.
- Repetit etiam totum Instrumentum octauum, secundum manifestationem Conscientiae cum ijsdem Capitibus, quae habentur supra, ubi & ea vide.
- Agit autem hic de Confessione & manifestatione, quia utraque sit ante renouationem votorum.
6. Continet decem Meditationes idoneas renouationi votorum, a pag. 509. ad 510.

SECTIO XV.

De decimo quinto Instrumento Perfectionis, Mortificatione.

CAPVT I.

- Q**uid sit mortificatio. 519
2. Quanta sit necessitas mortificationis. 521
 3. Quibus necessaria sit mortificatio. *ibid.*
 4. De causa efficiente immediata mortificationis. 522
 5. Quibus viribus opus habeat pars superior ut possit esse causa efficax mortificationis. 524
 6. Magis declaratur quomodo voluntas charitate praecipue corroboretur ad usum mortificationis. 525
 7. Quis finis religiosa mortificationis. 526
 8. Alij fines mortificationis. 527
 9. Quis modus in mortificationibus seruandus. 528.
 10. Mortificatio debet esse discreta. 530

SECTIO XVI.

De decimo sexto Instrumento Perfectionis, Methodo ritè formandi actiones nostras.

CAPVT I.

- H**ominis perfectio ex singularum eius actionum perfectione pender. 532
2. Quae sint hominis, praesertim religiosi, actiones ex quarum perfectione eius perfectio pender. 533.
 3. Actionis cuiusque perfectio unde pendeat, & de fine qui in qualibet intendi debet. 534

INDEX GENERALIS

4. Quam perfecte causa efficiens in actionem influere debeat ut eam perfectam reddat. 535
5. De causa formali & materiali perfectionis actionum. ibidem.
6. Christiana prudentia multum confert ad hanc perfectionem actionum. 536
7. Ad hunc finem prudentia adhibet, imprimis continuam Dei memoriam. 537
8. Eadem adhibet aptam actionum futurarum dispositionem. ibid.
9. Ad hanc dispositionem Paulus hortatur. 538
10. Eadem prudentia varijs modis executionem iuvat. 539
11. Examen post singulas actiones est singulare medium ad eas perficiendas. 541
12. Actionum quotidianarum compositio, ad eas perfecte obeundas, nostris praesertim, hominibus appositae. ibid.

SECTIO XVII.

De recta Conuersatione.

CAPVT I.

- Q**uid sit Conuersatio. 548
2. Quis finis conuersationis nostra. 549
 3. Quis Author conuersationis. 550
 4. Cum quibus conuersandum. ibid.
 5. Quae media adhibeat conuersatio ad suum finem. 551
 6. Efficacior ne sit opinio sanctitatis an doctrinae. ibid.
 7. Quae sint externa signa sine media quibus conuersatio constat, & finem suum efficit. ibid.
 8. Quibus de rebus agendum in conuersatione. 552.
 9. Quibus verbis utendum in conuersatione. 553
 10. Quis modus in loquendo, & quae totius corporis compositio seruanda. 554
 11. Quaedam partim obseruanda, partim vitanda in conuersatione. 555
 12. Quanam sint imperfectiones, quae mala conuersatio detegatur. 558
 13. Quaedam conuersationis genera periculiosiora. 559.
 14. Quae virtutes signa ista externa perficiant. 561
 15. De Exemplis vita. ibid.
 16. Quam sit difficilis conuersatio, & ex quanto Dei timore & amore suscipi debeat. 562
 17. Quaedam media ad perfectionem, & puritatem hanc conuersationis acquirendam. ibid.
 18. Praxis in conuersatione seruanda breuiter collecta ex supradictis. 563
 19. De recta nostrorum inter se conuersatione, deque illius fine & medijs. 564
 20. De quibus rebus sit colloquendum. 565
 21. Quibus industrijs uti possimus ad pia colloquia inducenda & fouenda. 566
 22. Ac verbis & modo inter nos conuersandi. 567.
 23. Quibus virtutibus instructam esse oporteat, qui ita conuersari velint. 568
 24. Exercitium de religiosa inter nos conuersatione quo usus privatae admonitionis utilior potest reddi. 569
 25. Quae potissima linguae vitia. 570

SECTIO XVIII.

De decimo octauo Instrumento Perfectionis, recto modo agendi nostrorum cum ijs qui curae ipsorum subsunt, praesertim conuictoribus.

CAPVT I.

- Q**uanta sit nostrorum obligatio inuadi scholasticos nostros, maximeque conuictores. 570
2. Eam obligationem non debere nos impedire, quominus id munus, cum imponitur, alacriter suscipiamus. 571
 3. Ut bene hoc officium quis praestet, debet imprimis habere curam sui profectus spiritualis, & prae intentionem maioris gloriae Dei. ibid.
 4. Dicitur secundo rebus spiritualibus integre & accurate vacare. ibid.
 5. Debet esse unitus cum superiore. 572
 6. Dicitur etiam cum ceteris esse unitus. ibid.
 7. Quem modum in gubernandis adolescentibus seruare debeat. 573
 8. Aliqui defectus frequentiores in gubernatione conuictorum. 574
 9. Ne media illorum defectuum. 575

PARS SEXTA.

Introductio ad solidam Perfectionem per manuuctionem ad Exercitia spiritualia Sancti. P. N. IGNATII integro mense obeunda.

CAPVT I.

- I**nstructio pro ijs qui tertium annum agunt Presbyteris. 577
2. Modus utiliter peragendi tertium annum Presbyteris. 578
 3. Obiectum duplex scientiae practicae in tertio anno acquirenda, sunt finis & media, ac primo de fine. 579
 4. Quae media ad illum finem, & quo ordine usurpanda. ibid.
 5. Quae sit bona aut mala dispositio accedentium ad hanc probationem. 580
 6. Quando Exercitia spiritualia sint initio peragenda. 581
 7. De exercitio praesentiae Dei. 582
 8. De regula Electionis. ibid.
 9. De Oratione mentali. ibid.
 10. De Examine Conscientiae. 583
 11. De Sacrificio, & Sacramento, & uisitatione illius. ibid.
 12. De Officio diuino. ibid.
 13. De lectione spirituali & ceteris exercitijs. 584
 14. Cum studio Orationis iungenda sit mortificatio. ibid.
 15. Comparanda notitia instituti. 585
 16. Salus & perfectio proximi procuranda. ibid.
 17. Ante omnes circa domesticos exercendus zelus. 586
 18. Quando circa proximos exerceri debeat. ibid.
 19. De studijs

T O T I V S O P E R I S.

19. De studijs litterarum.	587	2. De Baptismo Christi.	636
20. De alijs medijs ad unum dum proximum. <i>ibid.</i>		3. De solitudine & tentationibus Christi.	637
21. Quae interio anno probationis inchoata sunt, tota demum vita & exercenda & perficienda. <i>ibid.</i>		4. Devocatione Apostolorum.	638
22. Ordo dierum pro toto mense.	588	5. De octo Beatitudinibus.	639
23. Quomodo fieri debeat Regularum consideratio.	591	6. De tribus modis humilitatis, & quis gradus sanctitatis ac perfectionis sit proprius vitae Apostolicae.	639
§. 1. Qua eius necessitas.	<i>ibid.</i>	7. De Electione, & praeomissione ea.	637
2. Quanta sit regularum nostrarum praestantia.	592	8. De tribus classibus.	639
3. Quanta earumdem obligatio.	<i>ibid.</i>	9. De missis ad praedicandum Apostolis.	640
4. Qualis esse debeat earum observatio.	594	10. De missione Apostolorum ad illa Christi verba: Sicut misit me, &c.	641
5. Qualis esse debeat earum consideratio. <i>ib.</i>		11. De zelo animarum.	642
6. Praxis eiusdem considerationis.	595	12. De paupertate Evangelica.	643
24. Preparatio ad exercitia facienda.	597	13. De mortificatione carnis.	644
25. Considerationes quadam initio exercitationum perpendenda.	<i>ibid.</i>	14. De contemptu mundi.	645
Ad fundamentum exercitiorum.	600	15. De Humilitate.	646
Fundamentum.	<i>ibid.</i>	16. De Piscatione Petri & diffidentia sui ac fiducia in Deum.	647
Ad primum exercitium de peccatis.	601	17. De orationis studio commendato à Christo, & exemplo illius dato ab eodem & accepto ab Apostolis.	648
De fine exercitiorum spiritualium.	604	18. De conformitate cum Dei voluntate.	650
Inclinationes quadam quae multarum imperfectionum fontes esse solent.	608	19. De summa missionis & perfectionis Apostolicae.	651
Ad secundum exercitium de peccatis.	<i>ibid.</i>	29. Ad tertiam hebdomadam de Passione Christi.	
Exercitium de morte.	609	§. 1. Deus viros Apostolicos tandem perfici rebus adversis.	652
Exercitium de Iudicio privato.	610	2. Maior Dei gloria per adversa promouetur.	653.
De Preparatione ad mortem & Iudicium.	611	3. Quanam oporteat saepe pati viros Apostolicos ad gloriam Dei.	654
De Iudicio generali.	612	4. Non externis tantum malis, sed & internis viros Apostolicos Deus ad suam gloriam exercet.	655
De Inferno.	613	5. Quo discrimine perfecti & imperfecti adversa patientur.	656
De Peccato veniali.	614	6. Quae potissimum virtutes exerceantur à viris Apostolicis cum quid patiuntur.	657
De Penitentia & eius fructibus.	615	7. Quae perpendenda in meditatione Passionis Christi.	658
Ad Contritionem ex amore.	616	1. Meditatio. Quomodo se Christus ad passionem paravit.	659
De Prodigio.	617	2. De tristitia & agone Christi.	660
De sanctissimo Sacramento.	618	8. Adsequentia mysteria Passionis Christi.	662
26. Considerationes ad exercitium de regno Christi.	<i>ibid.</i>	3. De comprehensione Christi.	663
Contemplatio de regno Christi.	619	4. De gestis in domo Caiphae.	<i>ibid.</i>
27. De procuracione gloriae Dei ad imitationem Christi.	620	5. De accusatione Christi apud Pilatum. <i>ib.</i>	
§. 1. Quanta sit excellencia procuracionis gloriae regni Dei, ad quam vocati sumus.	620	6. De Christo ad Herodem transmissio. <i>ibid.</i>	
2. Qualis debeat esse intentio gloriae Dei.	621	7. De reditu Christi ab Herode ad Pilatum. <i>ib.</i>	
3. De medijs ad gloriam Dei promouendam necessarijs.	623	8. De condemnatione & crucifixione Chr. <i>ib.</i>	
Meditatio 1. De Incarnatione Christi.	624	9. De mysterijs in Cruce factis.	664
2. De Natiuitate Christi.	625	10. De sepultura Christi.	<i>ibidem.</i>
3. De Circumcisione Christi.	626	30. Ad quartam hebdomadam monita.	<i>ibid.</i>
4. De Presentatione Christi, & Purificatione Virginis.	627	1. Meditatio. De Resurrectione Chr. & apparitione prima facta Matri.	665
5. De Fuga Christi in Aegyptum.	628	2. De apparitione Christi facta 12. Apostolis, absente Thoma.	<i>ibid.</i>
6. De Christo remanente Hierosolymis.	629	3. De apparitione in monte Thabor.	<i>ibid.</i>
7. Ad haec Christi verba: Nesciebatis, &c. <i>ib.</i>		4. De Ascensione Christi.	<i>ibid.</i>
8. De vita Christi ab anno 12. ad 30. <i>ibid.</i>		31. Ad contemplationem de amore spirituali. <i>ib.</i>	
28. Ad exercitium de vexillis & sequentia Christi vita mysteria.	630	§. 1. Quis scopus S. Ignatii in his exercitijs. <i>ib.</i>	
§. 1. Quis ordo sequentium exercitiorum. <i>ibid.</i>		2. Quomodo hac contemplatio cum exercitijs cohaereat.	667
2. In quo consistat finis vitae Apostolicae sine procuracione gloriae Dei.	631		
3. In quo sit posita maior Dei gloria societati IESV proposita.	<i>ibid.</i>		
4. Hanc Dei maiorem gloriam quamquam impediant.	632		
5. Quenam media Christus ad finem vitae Apostolicae proponat.	<i>ibid.</i>		
6. Quis ordo inter ea media seruandus.	633		
7. In quo sita sit ea sanctitas & perfectio propria, quam Christus requirit à sectatoribus vitae Apostolicae.	<i>ibid.</i>		
8. Meditatio. De duobus vexillis.	634		

INDEX GENERALIS TOTIVS OPERIS.

DE SANCTISSIMO CHRISTI IESV DEI & Hominis amore.

Opusculum Paræneticum.

1. **T** Res modi, quibus Christus potest esse obiectum amoris nostri. 669
2. Christus Dominus Deus & homo idè amari debet, quia eo sine Deus naturam humanam assumpsit, ut Deum diligere possemus, cum hominem diligimus. 670
3. Idè Christus Deus & homo amandus est, quia sic non solum amamus Deum, sed inducimur in distinctum sanctissima Trinitatis amorem. 670
4. Christus Deus & homo idè diligendus, quia Pater vult illum ita diligere, idque ei promissit. 671
5. Christus Deus & homo diligendus est, tum ob exemplum Patris, tum propter beneficia ab ipso nobis collata. ibid.
6. Christus Deus & homo amandus est, quia id facilius, iucundius utiliusque nobis est. 672
7. Christus Deus & homo ob perfectiones externas diligendus. ibid.
8. Christus Dominus ob perfectiones internas & eximia in nos beneficia summe diligendus. 673
9. In quo consistat hic Christi amor & quod bonum Christo velle, & procurare possimus. 675
10. Quanta esse debeat perfectio estimativa amoris Christi Domini. 676
11. Unde pendeat perfectio estimativa & duplex eius modus. 677
12. Perfectio amoris Christi intensiva unde oriatur, & quanam sit. ibid.
13. Quomodo Deus Pater Filium suum Christum summe diligendo nos pariter ad diligendum eum prouocet. 678
14. Exemplo B. Virginis, & S. Iosephi, ad Christum Deum & hominem summe diligendum prouocamur. ibid.
15. Exemplum S. Ioannis Baptista ad Christi amorem excitat. 679
16. Apostoli etiam nos Christi amorem suo exemplo docuerunt. ibid.
17. Maria, Martha & Lazarus eundem Christum quomodo diligere debeamus, instruunt. 680.
18. Sancti alij Christi Domini Amatores. 681
19. Hunc in nobis amorem efficit Deus ipse, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. 682
20. Nos ipsos cooperari necesse est, & disponere, ut hoc donum obtineamus. ibid.
21. Praxis quedam utilis ad exercendum augendumque amorem erga Christum Dominum. 684
22. Quis debeat esse finis huius amoris erga Christum. 685
23. Fructus duodecim Amoris Christi Dei & Hominis. 685
1. Fructus. Amor Dei. 685
2. Diuina legis observatio. 686
3. Observatio Consiliorum Dei. ibid.
4. Illuminatio mentis practica. 687

5. Fiducia magna. 687
 6. Iugis consolatio & deuotio. ibid.
 7. Fidei & religionis ardor. 688
 8. Christi Domini Presentia. ibidem.
 9. Unio cum proximo. ibidem.
 10. Zelus animarum. ibidem.
 11. Maior efficacia functionum circa proximum. 689
 12. Christi Domini imitatio. ibidem.
- Orationes pro impetrando Amore Christi Iesu. 690

De vera Iesu Dei & Hominis Imitatione.

1. **C** Christus Dominus ut Deus & Homo nobis est imitandus. 691
2. De materia Imitationis huius in genere, siue quid in Christo imitari debeamus. 692
3. Christum Dominum imitari debemus, quia eo sine Christus factus est homo. 693
4. Christus idè a nobis imitandus, quia ea est Patris voluntas. 694
5. Est etiam gratissimum Christo Domino. ibid.
6. Id Spiritui sancto acceptissimum est. ibid.
7. Prorsus ad perfectionis formam effingendam necessarium est hoc imitationis Christi medium. 695
8. Non necessarium tantum, sed & efficacissimum ad perfectionem metinuum. ibidem.
9. In quibus consistat natura hominis. 696
10. Huius Christi imitationis varij gradus. 698
11. Hanc perfectissima imitationis formam Beata Virgo nos docuit. ibid.
12. Eandem imitandi Christi rationem ab Apostolis & alijs viris sanctis discimus. 699
13. Deum esse causam efficien-tem huius imitationis. 700
14. Christus etiam causa est efficiens huius imitationis. 701
15. Spiritus sanctus etiam author est huius imitationis. ibid.
16. Huius imitationis causa meritoria est Christus Dominus. 702
17. Beatissima Virgo etiam hanc imitationem prouocat. 703
18. Sancti etiam nos iuuant, ut Christum imitemur. 704
19. Necesse est nos cooperari, & in quo hac precatione consistat. ibid.
20. Praxis quedam ad faciliorem Christi imitationem. 706
21. Quis sit finis huius imitationis & de eius fructibus. 707
1. Fructus, Christi similitudo. ibid.
2. Dei similitudo. 708
3. Dei complacencia & amor. ibidem.
4. Qui Christum sequitur non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite. 709
5. Iugis anima quies, securitas & consolatio. ib.
6. Cœlestis vite perpetua nouitas. 710
7. Perfecta religiosa vite forma. 711
8. Mutua domesticorum adificatio, & reuerentia. ib.
9. Unio & conformitas mutua atq; similitudo vite. 712
10. Totius Ecclesie, atque adeo totius mundi renouatio. 713
11. Christi Domini gloria maior. 713
12. Maior Dei gloria. 714

S V M M A P R I V I L E G I I

Regis Christianissimi.

A V T V M est autoritate Regis, ne quis in regno suo, aliis re locis suæ ditioni subditis intra septem proximos annos, ANTONII GAUDIER *è* Societate IESV, De Natura & Statibus Perfectionis Opus, absque SEBASTIANI CRAMOISY, Architypographi Regis, & Consulis Parisiensis permissu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium, qui secus fecerit, multa indicta, prout amplius in diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Parisiis 3. Februarij 1643.

Sic signatum;

De Mandato Regio;

C E B E R E T.

*Hæc prima editio perfecta fuit
15. Julij 1641.*

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
Societatis IESV, in Prouinciæ Franciæ.

IOANNES FILLÆVS Prouincialis Societatis IESV
in Prouincia Franciæ, iuxta Priuilegium eidem Socie-
tati, à Regibus Christianissimis HENRICO III. 10. Maij
1583. HENRICO MAGNO dicto IV. huius nominis
10. Decembris 1606. & LVDOVICO XIII. nunc
regnante 14. Februarij 1611. concessum quo Bibliopolis
omnibus prohibetur ne libros ab eiusdem Societatis hominibus com-
positos, absque Superiorum permissione imprimant. Permittit SE-
BASTIANO CRAMOISY Bibliopolæ Architypographo Regio,
necnon Consuli Parisiensi, & Libros omnes quos *de Perfectione Vitæ
Spiritualis*, scripsit P. ANTONIVS GAÜDIER, à tribus è nostris
Theologis recognitos & approbatos ad decem primos annos impri-
mere ac liberè diuendere possit. Datum Parisiis 3. Februarij 1643.

IOANNES FILLÆVS.

CONTINENTVR
IN HOC VOLVMINE.

<i>I. Natura & Causa Perfectionis.</i>	Page 3
<i>II. De Triplici Perfectionis gradu seu statu.</i>	page 69
<i>III. De Praxi Perfectionis.</i>	page 211
<i>IV. De Medijs Perfectionis.</i>	page 252
<i>V. De Instrumentis Perfectionis.</i>	page 295
<i>VI. Introductio ad solidam perfectionem, per manuductionem ad Exercitia spiritualia S. P. N. Ignatij integro mense obeunda.</i>	page 577

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

CONTENTS
OF VOLUME

1	1. The first part of the work	1
2	2. The second part of the work	2
3	3. The third part of the work	3
4	4. The fourth part of the work	4
5	5. The fifth part of the work	5
6	6. The sixth part of the work	6
7	7. The seventh part of the work	7
8	8. The eighth part of the work	8
9	9. The ninth part of the work	9
10	10. The tenth part of the work	10

1

PRÆFATIO

IN TOTVM OPVS
DE
PERFECTIONIS
NATVRA ET STATIBVS.

AD LECTOREM.

QVOD erat omnibus optandum votis, vt ab Auctore ipso huius operis, eximio sanè, manus vltima imponeretur, hoc prætura cum nostræ Societati, tum cuique rerum spiritualium studio-fo mors inuidit. Quæ iactura, vt ea est, meo iudicio, non sanè levis, nescio an pro rei magnitudine, à quoquam satis æstimari possit. Vt enim cuilibet piarum rerum non imperito liqui- dum euoluenti ac planum erit, aureum verè opus istud futurum erat, nostrisque præsertim hominibus expetendum. Et ve- rò vt tanti viri longè impar laudibus euulgandis, de eo dicere prætermi- tam, quàm peritus instituti Societatis, quàm illud tradendi esset ac do- cendi gnarus, quàm bellè perfectæque formam eius integram, si quis alius, & absolutam suis moribus ac vitæ ratione exhiberet: De lucubra- tionibus ac scriptis eius ingenuè profitebor non ea tantum, quæ ab alijs accepta memoriâ teneo; sed quod biennio ipse toto vsûque habui explo- ratum. Quid istud verò? Vidi ego non semel, vbi tractatum aliquem vix rudi calamo exarasset, auidè illum pro se quemque de Nostris exscribe- re, ac perinde quasi de cælo missum arripere iuniores iuxtà ac veteranos. Nouerant ij nimirum, vsûque ipso iam docti erant quotquot se ad eius vel disciplinam, vel familiaritatem applicuerant, quanto in pretio ha- bendus esset tanti ingenij quiuus fœtus. Non quòd deessent alij, qui de statu religioso, deque ipsa perfectione libros edidissent. In eo enim negotio varij iam ante illum haud infœliciter desudarunt. Sed erat in hoc homine nescio quid circa morem præsertim ac institutum Societatis,

A D L E C T O R E M.

quod in libris aliquorum iure non immerito desiderares. Ut igitur suis maximè ac domesticis studere videbatur vir plane Societatis suum in finem promouendæ percupidus; ita plurimi fiebat eiusdem, ut par est, ab alumnis, quidquid in eorum usum peculiarem literis consignasset. Et sanè ut hoc toto in opere, habeant alij ab nostro instituto tum religiosi, tum viri etiam seculares, quo ad finem sibi propositum dirigi ac duci possint; omnia tamen singulari quodam modo pertinere ad nostros homines efformandos legenti cuilibet promptum est intueri. Nam cum theoricam, ut vocant, ex media ductam Theologia accuratè cum primis ac disertè docet; tum eam verò quæ in praxi posita est ita exhibet, ut quâ eam tradit formâ, vulgo iam apud nos in usu præ cæteris habeatur. Quod quidem (ut de multis eligam exemplum vnum) vel in ipsa electione seu vitij cuiuspiam euellendi, seu virtutis sedulò comparandæ, tertia operis parte videre est; quæ ab nullo hætenus quod sciam tradita in hunc usum, ab eo est ante annos viginti inter Nostros fœlicissimè, fructuque quem norunt omnes, instituta. At enim commendatione quid est opus, ubi res per sese ipsa loqui potest? Age igitur quis scopus totius operis, quis ordo, quæve partes? Breuiter; Perfectionem exhibet Partibus seu Tractatibus sex tum speculatiuam, ut loquuntur, tum practicam: ita nimirum ut de Theorica primùm agat, ubi de illius Natura & Causis Parte 1. de Gradibus, seu Statu triplici Perfectionis, Parte 2. deinde de Practica, quam in duas item sectiones diuidit Parte 3. tum de medijs practicæ Perfectionis, quales sunt virtutes omnes, Parte 4. Instrumenta Perfectionis tradit Parte 5. sextâ deniùm & vltimâ, formam studij Perfectionis, quam meditationum ferè certo numero comprehendit, vnâque Tractatus eiusdem duos typis seorsim antea iam mandatos, alterum de imitatione CHRISTI IESU, de amore illius alterum coniungemus, ut ad Auctoris mentem, quæ id exigat multis locis, cumulatè tibi sit factum satis. Habebis enim quod non immeritò postulasses, & quam intueri possis in speculo, suis numeris absolutam, & quam imiteris cumulatam, supra quam cogitari possit in suo prototypo CHRISTO IESU perfectionem. Quod autem optabam initio, ut ad complerum hoc ipsum opus deesset nihil, quantum quidem attinet ad res ipsas, aut perexiguum forte est quod desideretur, aut ab alijs fusè iam pertractatum: At non eandem esse vbique ac in omnibus eloquutionem, non idem lumen orationis ac ornatum, illud verò est quod dolendum arbitrabar non ego tantum, sed & Auctor ipsemet, ut testatum voluit quodam loco, manum dubio procul vltimam allaturus, nisi mors importuna penitus obstitisset. Vale, 20. August. 1629.

DE PERFECTIONIS NATURA ET STATIBVS.

PRIMA PARS.

DE PERFECTIONIS NATURA ET CAVSIS IN VNIVERSVM.

CAPVT PRIMVM.

*NON HABERE IN SE RES CREATAS,
unde perfici queant, sed haurire aliunde per proprias
operationes, nec momento, sed sensim perfici.*

I.

Licet omnia.

appetitu ac
imperu fe-
rantur ad
perfectio-
nem,
tamen eā,
nec ex se,
sed aliunde,
nec subito,
sed paula-
tim obri-
nent.

ob multi-
plices mo-
tus ab ortu
in interitū.

TA ab Auctore Vniuersi instituta inferiorum omnium naturarum conditio est, vt, sicut nulla in prima sui molitione suis omnibus numeris absoluta est, ita omnes ad eam perfectionem, cuius capaces sunt, non inclinationem modo, sed etiam infitas vires acceperint; nulla tamen planè sibi sufficit, aut in se ea habet unde perfici debeat, sed singulæ multarum rerum, quas vndique emendicare coguntur, accessione, ad suam perfectionem indigent. Cum enim quæ in mundo sunt oriantur cuncta, & intereant, intra ortus interitusque sui terminos, quibus concluduntur, necessario fluxum, successionemque patiuntur, siue in se, siue in suis operationibus, ac proinde initia habent, ac progressionem, & per certa incrementa sensim perficiuntur.

2. Deus certè, cum vniuersam hanc mundi fabricam moliretur, illam ei legem indidit, quam ipse primum seruasse visus est: *Siquidem*, inquit Tertull. *Opera sua non statim, sed ordine consummauit, incultis primum elementis depalans mundum, deinde exornatis velut dedicans: Nam & lumen non statim solis splendore impleuit, & cælum non statim sideribus signauit, & maria non statim belluis frequentauit, & terram non statim varia fecunditate dotauit, sed primum mundo esse contulit, deinde suis ornamentis perfecit.*

Hæc ipsa ratio iam inde ab ipsa mundi institutione transfusa, & omnibus naturis, quibus dictum est, *Crescite & multiplicamini*, impressa, hætenus in vniuerso inuoluta seruatur, vt non so-

lum in artefactis, sed in iis etiam, quæ natura efficit: neque hic tantum, sed etiam in iis quæ supra naturæ vires ab authore naturæ fiunt, ordinariè simul nihil inuentum, natum, aut inchoatum sit, & simul perfectum. Sic informis terra in certas quodammodo venas ab artifice sapientissimo distributa, sensim tum in alia metalla, tum etiam in aurum transmutatur, cui deinde hominum industria purgato, signatoque fulgor, æstigmatique accedit. *Qui iam existit pullus, olim ouum fuit*, ait S. Augustinus, *& quæ ramos longè lateque diffundit arbor, olim exile semen erat, quod sensim, ubi radices egit, alimentum è terra visceribus naturæ suæ vi exutum in eam altitudinem & fructuum vbertatem protrusit.* Vrsus vastum animal initio informis massa, dum parentum lingua assidue lambitur, efformatur; & tam ipse quàm aliæ animantes, atque adeo ipsum hominis corpus consentaneam naturæ suæ perfectionem per succedentia sibi certo ordine incrementa consequuntur; Cuius rei notè alia ratio esse videtur, quam quia quæcumque à Deo creata sunt, ea potissimum, quæ hoc inferiori mundo continentur, angustam & breuibis terminis conclusam perfectionem acceperint, nec eam simul totam cuius capaces sunt, sed inchoatam duntaxat, adeo vt omnibus relictum sit aliquid vacui, & quod vocant, potentia, quod nouo perfectionis gradu accedente compleri debeat, non simul, sed per eas successiones actionum, passionumque, generationum, & corruptionum, alterationum, & mutationum, quibus, tum hæc natura vniuersa continetur, tum singulæ eius partes subiectæ sunt. Ex quibus mutationibus infert Aristoteles cuiusque rei principium mancum, imperfectumque;

naturalia;
supernaturalia.

aurum,

pullus,
Serm. 29.
de Verb. Domini.
arbor,

Arist. l. 6. de
nat. animal.
c. 30.
animal,

corpus hu-
manum,

quia nihil
repetit per-
fectum sit,

sed motu,

L. 2. Meta-
phys. c. 2.

ut vir, sciē-
tia dies.

esse debere, quod paulatim accedente per muta-
tiones successiuas, vel alia forma excellentiore,
vel matiore perfectionis gradu consummetur: Si-
cut, inquit, *sensim ex puero fit vir, & ex discēte,
sciens; & ex Aurora dies.*

III.
Appetitus
autem per-
fectionis,

à Deo au-
thore est.

Atque ad eam perfectionem per eos motus
acquirendam inseruit sapiens natura omnibus
admirabile, & ardens quoddam desiderium, &
appetitum tanquam primum principium totius
incrementi, cuius quodque capax esse potest. Si-
cut enim ipse rerum omnium auctor, & effector
Deus, dum eas molitur, eam omnem perfectio-
nem, quæ cuique conuenit, prout exigit totius
vniuersi ratio, intendit seriò imprimere; Ita vi-
cissim omnes ad eandem vel recipiendam, vel ac-
quirendam vehementi naturæ inclinatione impel-
luntur. Vnde fit, ut quamuis non statim cuncta
suis omnibus numeris absoluta producantur, sint
tamen perfecta omnia opera Dei, quia acceperūt
à Deo eos perfectionis instinctus, & vires, ut
si naturæ conatus aliunde non impediatur, nullo
modo quiescant, donec perfectionem sibi consen-
taneam sint assecutæ.

cuius eo
modo per-
fecta sunt
opera,

impetus
quoque est
naturalis,
*Vide Dionys.
de diuin.
nominib.
c. 4.*

& commu-
nis.

Huius propensionis signum est auiditas illa na-
turæ in rebus, quæ non finit vllam quiescere, sed
efficit, ut perpetuo motu, variisque modis agiten-
tur, & modo huc, modo illuc irrequietè ferantur
ad eos progressus faciendos, quos cuiusque pati-
tur condicio: eodem enim modo quo vacuum
horret natura, horret & imperfectum; Quare,
quia omnes sunt imperfectæ ideo sunt in conti-
nuo motu, & quemadmodum aquæ omnes in ma-
re præcipitant se continuo cursu, ignis vero per-
petuo motu sursum tendit, ut in conueniente loco
ipsi benè esse queat, vnde vi quadam abstractus
quodammodo tenebatur; ita imperfectum illud
bonum in tot Creaturas diuisum aliud nihil agit,
quàm ut eas moueat ad suum bonum vltimum, in
quo omnis mali expertes sint, & omni bono sibi
proprio & conueniente affluant, quod est esse
perfectum.

IV.
Facultates
item datæ
sunt pro-
priae,

ad recipiē-
dum, &
vniendum
quod deest.

Hæc vero naturæ totius impetus ne frustra esset,
singulis inditæ sunt vires idoneæ ad eam perfe-
ctionem & prosequendam, & acquirendam, etiam
aliunde. Et quoniam omnia creata, sicut à se non
habent ut sint, sic nec quicquam habent in se,
quod sibi adiacere queat, sed aliunde mutuari de-
bent, atque adeo aliarum rerum additione perfici;
Ideò innato sibi impetu in ea omnia ferri debent,
vnde complementum illud suum, & sperare pos-
sunt & accipere. Nec enim ipsum hominis cor-
pus vnde sese augeat, perficiaturque in se habet,
nec quicquam est qui possit adiacere ad staturam
suam cubitum vnum, sed ab aliis creaturis cogi-
mur ea mendicare quæ conseruando, perficiendo-
que corpori sunt necessaria. Quare sicut cuique
naturæ ingeneratum est desiderium se perficiendi,
ita inditæ est f. cultas non tantum ad conquirenda
ea quæ ad perfectionem sunt necessaria, sed etiam
ad eandem in se transmutanda & suam quasi formā,
vitamque in ea ipsa propagandam. Nam quam
è terra substantiam radicis adminiculo exugit ar-
bor, eandem in suam naturam ingenitā vi conuer-
tendo, perficitur, & dum animantia omnia in cor-
rogatam, assumptamque aliunde ciborum sub-
stantiam innatæ sibi facultatis vi suam formam,
vitamque transfundunt, naturæ suæ congruam
perfectionem tandem consequuntur.

Quasi ali-
mentum.

Ex faculta-
tis, vel ali-

Atque hinc etiam efficitur ut si vel alimento
illi extrinseco, vel innatæ facultati vitij quid ad-
hæserit, redundet id in damnum perniciemque

vtentis; Sic arbor in sterili, minusque apto solo pa-
rum crescet, & durioribus cibis, minusque con-
uenientibus corpus quoduis aptè non nutritur,
nec etiam consentaneis si effictæ vires & deiectus
ac prostratus calor naturalis existat.

Sapienter sanè hæc omnia ita prouidit Deus:
cum enim omnes hos rerum ordines instituerit ut
singuli pro sua conditione diuinam eius naturam,
quam suo modo participant, repræsentarent;
conuenientissimè voluit ut quia res creatæ ut di-
ctum est à se non sunt, aliundè etiam sui augmen-
tum perfectionemque conquirent, & quia ab
ipso summo Deo vitam habente in semetipso, &
vitæ omnis parente viuificam obtinent faculta-
tem, eius vi prorsus admirabili in abditis corpo-
rum penetralibus operante, ad ipsas extimas par-
tes ingestum alimentum animarent, atque adeo
etiam in semetipsis vitam haberent.

V.
Ita Deus
res, quæ à
seipsis non
sunt,

ab alio etiā
perfici vo-
luit, & vitā
quam dedit
uiuificare
alimentum.

Et hinc ortum habet perpetua illa pugna quam
tota natura patitur, propter quam dixit Aposto-
lus omnem Creaturam parturire & ingemiscere:
cum enim quæque res non tantum velit sese con-
seruare, sed etiam perficere, atque ad id vires ac-
ceperit, nec tamen id possit sine aliarum detri-
mento, hinc necesse est existat illa quam experi-
mur pugna, & ut ait Aristoteles vniuersi generatio-
nis corruptio. Itaque perpetuus ille mo-
tus vniuersi, illa perennis & implacabilis discordia,
& contra se inuicem concurrentes, in mutuamque
perniciem ruentes creaturæ omnes satis declarant,
tum quale insit singulis sui perficiendi desiderium,
tum quam efficaces ad id ab auctore suo vires ac-
ceperint. Est enim is finis non vniuersi tantum,
sed etiam singularum eius partium, quarum quæ-
que pro se sollicita acceptas vires summa conten-
tione in eum finem explicat, & expendit.

Non sine
conflictu.

Quæ igitur istiusmodi sunt Creaturæ perfici-
untur non subito, sed sensim; nec seipsis solis,
sed accessione alterius, quam tamen sibi vnire vi
datæ facultatis, & in sese mutare debent. Quod
præcipuè in viuētib; locum habere docet Pla-
to, & ipsa satis experientia demonstrat.

In Phædro.
& 10. de la-
gib.

CAPVT II.

*Animam quoque ipsam eodem modo
perfici.*

NON absimili modo de animæ perfectione
sentendum est, licet enim sit natura purè
spiritualis, incorporea, & immortalis, ac proinde
à primo sui ortu quicquid ad suæ substantiæ inte-
gritatem pertinet, accipiat à Creatore (qua in re
longè distat à corpore) tamen quia non statim
iis facultatibus uti potest, quas accepit, nec pro
naturæ suæ conditione ex ratione, & virtute ope-
rari, idcirco manca adhuc, imperfectaque est,
non secus atque corpus, à quo in suis operationi-
bus dependet. Et licet temporis decursu, crescen-
te corpore plenæ sint animæ vires, quia tamen po-
test eas, & exercere, & otiosas tenere, rursus benè
iis, malèque uti, & eas circa obiectum bonum
malumve occupare, iterum denique dum iis be-
nè utitur, potest id facere promptè, faciliè iu-
cundè, perfectè, vel contra: Idcirco non po-
test statim omnino sibi congruente perfectione
ornari, cum ea supponat necessariò, virtutum
tum intellectualium tum moralium tam actus
quam habitus, qui non nobiscum nascuntur, sed
sensim cultura diligenti adolescunt: quod dum

I.
Perinde
anima, li-
cèt in sub-
stantiā non
debeat per-
fici,

tamen per-
ficitur

sensim

in operi-
tione tum
naturali,
tum mo-
rali.

Ethic. c. 1.
Aristo. l. 2.

fit, interim patitur anima vacuitates suas, grauēq; defectus. Licet enim virtutum omnium semina, & quædam veluti prima principia animis nostris insita sint à Deo; initio tamen nihil aliud sunt, quàm principia, eaque rudia, velut cruda semina, quæ excoli debent studio, diligentiaque magnâ, donec tandem in perfectum statum euadant.

II.
Idē appetitū, & imperium habet

Atque sicuti cæteris omnibus, ita etiam homini, in cuius bonum, & perfectionem reliqua creata sunt, sui perficendi desiderium cum illis ipsis seminibus innatum est, quod, quicquid demum agat, extinguere nullo modo potest: *Nec enim potuit*, inquit S. August. *mens humana in omnibus malis suis amittere perfectionis appetitum*; Est enim instar ponderis cuiusdam naturalis, quo trahitur perpetuò in id omne à quo perfici aliquo modo queat. Quocirca Aristoteles, & post eum S. Dionys. rectè dicit *omnem artem, & discendi vim, actionem hominum, & electionem bonum appetere, & illud esse bonum*, siue quod idem est finem & perfectionem, *quam omnia appetunt*; quæ non obrepente vacuus, & quodammodo famelicus appetitus quiescere nunquam potest, sed per omnes Creaturas vagatur, in varijs obiectis oberrat, verum illud bonumque, quo tandem perfui possit, indagans.

& præterea iudicium, ut discernat: arbitrium, ut eligat.

Et cæteris quidem omnibus satis fuit, siue naturalis ille appetitus, siue imperfectus ex imperfecta cognitione pendens; at homini huiusmodi vires concessæ sunt, ut quæ in re consistat ea perfectio, perfectè diiudicare, & libero eam appetitu prosequi queat; ut non brutarum animantium instar in eam imperfectè cognitam feratur necessariò, sed in finem, quem sibi conuenientem ex rationis discursu cognoscit, liberè omnino tendat: cum enim verum illud bonum, in quod à naturâ ferimur, in infinitas propè partes dissectum, dissipatumque in rebus creatis inueniatur, neque semper eundem in omnibus modum habeat, quippe quod in quibusdam honesti rationem induat, in alijs minimè, ut est plerumque delectabile, vel utile, meritò certè ex homini facultates datæ sunt, quibus honestum à turpi discernere, & quid inutiles & delectabili congruum, vel incongruum rationi esset, diiudicare posset, & deinde rejecto vno appetere aliud, atque amplecti. Quare appetitus iste rationalis non tantum regit frænaturque naturalem & sensitivum, ne erret, sed etiam per suas operationes verum hocce bonum acquirit homini, & in illud secum rapit cæteras illas vires & quantum cuique consentaneum est, eidem vniti & applicat.

III.
Ipsi pro alimento, sunt obiecta. Pro vi recipientis, potentia.

Vnde præter appetitum & desiderium perfectionis, duo illa, quæ ad cæterarum animantium perfectionem concurrunt, suo etiam modo locum hic habere possunt, extrinsecum nempe alimentum, & interior vis ac viuifica: Alimenti vicem obtinent extrinseca omnia obiecta, quæ veri, bonique rationem habent: sunt enim hæc pabuli instar, quo non reficitur tantum suo modo; sed etiam perficitur anima, quando per intellectus & voluntatis viuificas operationes obiecta huiusmodi in ipsam commigrant, & quasi ei vniuntur & suam ei formam, bonum decusque imprimunt; Quare ut plurimum, quod ea sunt nobiliora, melioraque, & præstantior est vis intelligendi, volendique, eo maiori perfectione, splendoreque animam ipsam imbuunt.

Sic igitur peruenit anima ad perfectionem naturalem quod omittendum non fuit, quia inde facilius intelligemus quomodo ad supernaturalem assurgat, idem enim de ea cum proportione

dicendum est. Nam licet supernaturalis sit huiusmodi, ut ad eam aspirare, imò ne in eius quidem cogitationem venire per se homo posset, quia tamen accedente Dei fauore, etiam eius capax est, idcirco quæ sese rerum naturis accommodat Diuina Prouidentia, non alium modum in eâ efficiendâ instituit, quàm in naturali, quàmuis plurima supra naturæ vires Deus idem auctor gratiæ debeat operari.

Etiā, cum Dei ope, ad perfectionem supernaturalem.

Inprimis enim non tota simul acquiritur, sed suos habet gradus, momenta, & progressiones, imò quia sublimis, & ut ita dicam, diuina est, idcirco compleri non potest in hac vitâ, repugnat enim vltimo eius & perfectio statui naturalis imperfectio, quæ nobis connata est, quæ quamdiu hic viuimus, exhaustiri tota non potest. Deinde cum naturæ vires excedat, certè ex Dei beneficio speciali dependet, atque adeò in id tempus ab eo differri debuit, in quod ipse voluit, quodque erat maximè consentaneum eius dignitati, cum præsertim eam esse voluerit huiusce vitæ benè actæ præmium. Quæ autem in hac vitâ acquiri potest, sensim veluti per quosdam gradus ex imperfecto ad perfectiorem statum assurgit, quatenus imperfectiones nobis congenitæ illi repugnantes, & suo pondere intellectum & voluntatem deprimentes paulatim excluduntur, quod non est exigui temporis negotium. *Non enim*, inquit B. Prosper *Charismatum semina in agro cordis humani totum hoc pariter, quod futura sunt, nascuntur, sed conferendorum munerum causa de his, quæ collata sunt, pariuntur, sicut in germinibus herbarum & lignorum, non accipiunt plenum decorem statim ut eduntur, sed certis, & ordinatis prouehuntur augmentis, sic particulatim ferè accrescent quicquid suprema largitas donat. Iustorum enim semina quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.*

Quæ sensim fit;

nunquam hic tota,

sed ubi maxime decet;

S. Tho. 1. 2. q. 5. a. 3.

Caiet. 2. 2. q. 180. a. 7.

1. 2. de vocatione gent. c. 11.

Rursus quamuis ad eam ipsam supernaturalem perfectionem non sit homini insita, à natura completa inclinatio, & desiderium, inest tamen inchoatum quoddam, & consulum ad omnem eam perfectionem, cuius capax esse potest, acquirendam, studium: Nam ut benè August. *peccando nec pietatem nec felicitatem tenuimus, voluntatem & desiderium felicitatis perditâ etiam felicitate non perdidimus.* Hæc igitur confusa voluntas accedente fide alijsque Dei donis tota acceditur, adeoque vehemens, & efficax redditur, ut nihil planè sit quod eam retardare valeat. Atque sicut ex Dei supernaturali lumine iuuatur corroboraturque hæc inclinatio & desiderium, ita etiam conceduntur vires ad illud prosequendum. sicut enim homo, si puram naturam consideremus, non spectat ad statum illum supernaturalem, sed speciali munere ad eum destinari debuit, & iuari, ut aliquo eū modo posset attingere, ita corroborari naturales intellectus & voluntatis facultates oportuit superadditis gratiæ donis, ut ex supernaturali obiecto per supernaturales, proportionatas scilicet, operationes posset diuinam illam perfectionem menti acquirere. Hoc enim ad Dei Opt. max. prouidentiam spectabat, ut quem ad tantam perfectionem destinabat, vires eidem concederet, quibus eam consequi posset.

IV.
Cuius appetitus ferè a naturâ inchoatus est

perfectus à gratiâ. Lib. 19. de Ciuit. c. 13.

D. Tho. 2. 2. q. 2. a. 3.

A. iij

CAPVT III.

Suam omnem perfectionem à Deo solo animam haurire.

I.
Hominis
bonum,

(nam aliud
alij rei bo-
num est)
In Psal. 102.

supra.

non est res
creata,

que hominē
corrumpe-
ret,

vel non im-
pleret ani-
mum ho-
minis capa-
cem boni
vniuersalis,

Constat igitur ad hominis perfectionem requiri tum externum aliquod obiectum, tum internos actus, quibus hausta veluti ab obiecto perfectio in vacuum animam transfundatur. Nunc videndum est illud ipsum obiectum quodnam esse queat: ut enim non vna omnino rerum natura est, ita non vno omnes bono perficiuntur. Est enim inquit S. Augustinus *bonum aliud alteri, & omnes Creatura habent quoddam bonum suum integritatis suae, & perfectionis naturae suae, interest enim quod cuique rei imperfectae necessarium sit ut perficiatur.* Dum est terra humorem trahit arbor, perficitur, & omnia animantia cibo, potuque, non eodem omnia, sed cuique secundum naturam suam conueniente suum sensum statum acquirunt & conseruant. *Habet igitur & homo bonum suum, quod quarit etiam* (inquit S. Aug.) *ubicumque peccat suam refectionem perfectionemque desiderans.* Et quidem si belluinam illam corporis naturam, quae nobis cum bestiis communis est, quaeque eodem propè bono quo illae, perficitur, seponamus, certum est illam, quae homini propria est, quaeque hominis naturam constituit, quae intelligentiam, & ratione continetur, adeò excellentem esse, ut nihil planè sit inter res creatas, quod eam explere, plenèque perficere queat: Cuius rei ea inprimis ratio est, quia plurimae nullam cum natura rationali, quae spiritualis est, cognitionem habent, imo ab ea longè dissident, cum sint corporeae. Quà de causâ etiam ipse Arist. nullam à creatis rebus perfectionem in hominē posse proficisci agnouit, quia nec bonae sunt per se, nec hominis propriae, sed eo longè inferiores. Vnde & S. Thomas saepe docet fieri nō posse, ut quod est in omni genere imperfectius, absolutam aliquam perfectionem largiatur perfectiori rationali naturae, cum contrà constet bona omnia inferiora sua contagione plurimum inficere humanae mentis formam, dum eam ab altioribus detrahunt, & sua abominatione perfundunt. Quare rectè S. Aug. ratiocinatur alicubi bonum illud quod homini optimum est, quodque illum perficere debet, non posse, ipso esse deterius, sic enim eum deteriore efficeret, sed longè melius, & excellentius ipso homine, quod dum ab eo possidetur, suam illi excellentiam imprimit & communicat.

Verum licet etiā res nonnullae creatae perfectione aliqua reuera hominem antecellerent, neque sic etiam ad eius perfectionem satis esse possent. Nam quantumcumque excellentes sint, habent tamen suos limites, eosque breues, & angustos, ut nullam cum amplitudine & capacitate naturae rationalis proportionem habere possint. Quare hoc inter cetera maximè interest inter bestias, & hominem, quod cum illae ad bonum quoddam certum, & particulare determinatae sint, sensibile nimirum, ut equus ad pastum, non mirum est, si ad illud necessariò ferantur, & in eo adepto quiescant quasi inde cuiusque pendeat perfectio. At ea est capacitas naturae rationalis, ut nulla re creata immensa appetitus eius perfectio satiari queat, imo si rerum omnium creaturarum perfectiones in vnâ confluant, non possit illa satis adaequatè attingere spiritualium virium fundum, & proinde nec illas perficere. Quod etiam inter infidelitatis, erro-

rumque tenebras agnouerunt meliores Philosophi, & inter alios Arist. qui cum bona omnia creata, diuitias, robur, pulchritudinem, imperium, honorem, & cetera id genus verè bona, ac proinde nos ab illis perfici posse negat, tum verò etiam asserit eorum appetitum in infinitum tendere, & inexplebile illud rationalis appetitus desiderium finiri minimè posse, adeo ut quantumuis magna copia habeatur, sit tamen semper ultra, quod ad sui perfectionem homo appetat, cum Vniuersalis boni capax sit, quod tamen haberi, possiderique nequit, cum non nisi in multas res particulares dissectum inueniatur.

Cuius quidem rei rationem verissimam longè melius quam Arist. ut in veritatis luce, S. August. indicabat, cum diceret. *Fecisti nos ad te Domine, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Et alibi. *In eo inquit ostendit Deus quam magnam fecerit Creaturam rationalem, cui nullo modo sufficit ad beatam requiem, quidquid illo minusest.* Nam mensura virium illarum, quae homini concessae sunt, ex ipsa ratione finis, ad quem creatus est, petenda est. Est enim Deus non auctor tantum, & principium, sed & finis vnicus, ad quem obtinendum ille ipse qui nos creauit, & efformauit, eam naturam nostrae capacitatem largitus est, ut quamuis ipsa non aduertat, naturali tamen appetitu, ut effectus ad suum principium, & pars ad suum totum, & imperfecta indigaeque res, in suum bonum, finem perfectionemque suapte sponte feratur, ut qui solus, quod experitur, vacuum perfectè explere possit. Qui certè impetus longè procliuor, vehementiorque redditur cum non naturali tantum instinctu, ac quodammodo sensu percipit rerum omnium creaturarum inanitatem & defectus, sed ratione praeditus cum sit, satis diiudicat quid intersit inter Deum ipsum & creata omnia, & infinitam suam capacitatem non nisi infinito etiam obiecto exsatiari, perficique posse: experiturque quod ait D. August. *Deum tale esse bonum, ut nemini eum deferenti benè sit, & in rebus à Deo factis tam magnum bonum esse naturam rationalem, ut nullum sit bonum quo beata & perfecta sit, nisi Deus.* Id quod propria experientia idem didicerat. Sic enim ipse inter creatas delicias de fame suâ internâ alicubi conqueritur. *Non enim inquit, amabam & amare amabam, & secretiore indigentia oderam me minus indigentem: Querebam quid amarem, amans amare, & oderam securitatem, & viam sine musculis, quoniam mihi fames erat intus ab interiori cibo teipso, Deus meus, & ea fame non esuriebam, sed eram sine desiderio alimentorum incorruptibilium, non quia plenus eis eram sed quò inanior, eò fastidiosior, & ideo non benè valebat anima mea, & ulcerosa proieci se foras miserabiliter scalpi auida contactu sensibilem.*

Concludamus igitur Deum esse vnicum illud obiectum, ex quo velut ex fonte immenso omnis hominis perfectio promanare debet & circa quod occupari perpetuo omnes homines necesse est. Quare, ait idem, *o anima, bonum tuum, nemo bonus, nisi solus Deus; summum bonum, hoc est bonum tuum; sicut & bona inferiora quae alijs bona sunt. pecori quid bonum est nisi implere ventrem, carere indigentia, dormire, sanum esse? Tale tu bonum quaeris? dat & hoc etiā Deus: sed tu noli solū hoc quaerere. Cohares Christi, quid gaudes, quia socius es pecorum? erige spem tuam ad bonum bonorum omnium, ille eris bonum tuum à quo tu in tuo genere factus es bonus, & omnia in suo genere facta sunt bona.* Praeclare certè rum haec tum cetera quae in hanc sententiam ibidem prosequitur. Inter quae hoc etiam ad nostram

Lib. 1. ad
Nicomach.

Lib. 1. conf. c. 1.
nec conueniret homini propter Deum solum creato,

Lib. 13. conf. cap. 8.

Lib. de natura boni c. 7.

Lib. 3. conf. c. 1.

ut ipse homo sentit.

II.

Sed bonum eius Deus est:

In Psal. 102.

extera ad
Deum fe-
runt.

contemptu,
vfu.

discursu.

Aug. l. i. de
doct. Christ.
c. 22.
tam eorum
veritas,

quam bo-
nitas;

D. Th. 2. 2.
q. 180. a. 4.
ad 4.

ideo sunt
varia, pro
variis.

l. 4. Conf.
c. 12.

rem facit quod addit bona etiam externa quæri posse, non tamen sola: sicut enim non possunt per se sola, licet valde optabilia, & excellentia videantur, animam æternæ veritatis, bonitatisque capacem & Christi cohæredem satiare, & ad aliquod augmentum sibi consentaneum perducere, ita quatenus Deum continent, & ad eum ordinantur, habent certè vnde homini aliquid addant perfectionis. Cum enim tum ab illorum vfu vita nostra pendeat, tum pleræque nostræ actiones circa illa necessariò versentur, existimandum est eam nobis necessitatem impositam à Deo, à quo nobis concessa sunt, vt eorum adminiculo, & quotidiano vfu Deum ipsum in ijs existentem, operantemque sentiremus quodammodo, & infinito illo bono, quod in iis latet, implemur, & ad eius amorem prouocemur. Itaque possunt esse nobis materia, & obiecta, circa quæ varias actiones ad Dei gloriam exerceamus. Nam vel eas Dei causa contemnimus, & abiicimus, vel rectum earum vsum ad illius voluntatem, honoremque referimus, vel ex eis occasiones captamus Deum amplius cognoscendi, & amandi; sunt enim riuuli quidam ex immenso illo perfectionis Oceano deriuati, qui cum in mentem nostram influunt, illam secum rapiunt quò totius dilectionis impetus curri.

Licet igitur vltima perfectio nostra ex increata veritate, & bonitate pendeat, tamen creata veritas & bonitas, nos etiam ad id iuuare potest, non ex se quidem, sed quatenus infinitam illam nobis exhibet; quod fit quando in ordine ad Deum res illas creatas attingimus: participant enim aliquo modo rationem infinitam Dei perfectionis, quam proinde quodammodo afflare nostris mentibus possunt: Et certè dubium nemini esse debet, quin Diuina bonitas adeò multiplices rerum species produxerit, vt humanæ menti ex omni se parte insinuaret, sic vt haberet vndique, vnde Deum hauriret, & magis ac magis in eius cognitione, & amore proficeret. Cum enim alium alio vfu, & delectatione capi, allicique permittit à Creaturis ipsis, omnes simul inuitat, vt nō tam illis, quam Deo in iis præsentem expleantur, vt quisque secundum suā inclinationē, & quasi palatū habeat, vnde pascatur Deo. Nā si diligēter attēdere volumus, non tam ipsæ nos Creaturæ, quam in illis Deus reficit, perficitque. Enimvero illæ se habent vt materialia tantum obiecta, sub quibus Deus ipse delitescens verā perfectionis formā nos imbuat, cum rectè iis utimur, non secus atque in cibo, potūque, licet accidentia gustum afficiant & ad cibum potumque sumendum alliciant, ipsa tamen substantia sub illis latens corpus nutrit, cōseruat, & perficit. vnde D. Aug. si placent corpora, inquit, Deum ex illis lauda, & in artificem eorum retorque amorem, ne in iis quæ tibi placent, tu ei displiceas. Si placent animæ, in Deo amentur, quia & ipsæ mutabiles sunt, & in illo fixæ stabiliuntur, alioquin irent & perirent. In illo ergo amentur, & rape ad illum tecum quas potes, & dic eis. Hunc amemus; hunc amemus.

CAPVT IV.

Intellectu & voluntate suam à Deo perfectionem haurire animam.

I.
Facultates
Deum, qua-
si alimen-
tum, ani-
mo vnien-

QVAMVIS non sit difficile ex his, quæ dicta sunt, colligere quæ sint in homine facultates, quique earum actus, quibus accepta ex Deo perfectio inferi menti ad consentaneum eius augmentum queat, pauca tamen ea de re dicenda

A sunt, cum ex eâ multa, quæ deinde tradentur, pendant. Antiqui illi Sapientes, licet solo rationis ductu, multa de hominis perfectione verè philosophati sint, tamen non potuerunt alieni à fidei lumine veram eius rationem attingere. Inprimis errauerunt omnes, & etiam Arist. quod nullam aliā agnouerunt, quàm quæ huiusce vitæ actibus contineri potest. Deinde eandem angustis naturæ viribus concluderunt. Denique non intellexerunt actus omnes huius vitæ, quantumuis perfectos, ideo præcipuè perfectos censerì debere, quia ad consummatam illam alterius vitæ perfectionem, non secus atque via ad terminum perducunt. Aristoteles cum dicat perfectionem intellectus esse intelligere, & voluntatis velle, non alio modo Deū & mentes illas à corpore, & omni concreione abstractas perfici asserit, quam per actiones huiusmodi, quibus si carerent, stupidæ, & inertes, ac proinde omnino imperfectæ essent, vnde rectè efficit vltimam hominis perfectionem esse vitam optimam, id est optimas operationes vitales, perfectissimas autem & eminentissimas operationes eas esse, quæ sunt secundum Sapientiam; Sapientiam vero sitam esse in contemplatione Dei, mentiumque separatarum, & in virtutum actionibus: vnde ait eos, qui sapienter, & sanctè viuunt, Deo esse similes, & ab eo diligì tanquam amicos & curæ ei esse ob sui similitudinem, quam illæ ipsæ operationes efficiunt. Atque hæc omnia ita ab Aristotele benè dicta sunt, vt solo rationis lumine, quo vltius progredieretur non haberet. Verum hæc ipsa perfectio, similitudōque diuina, quam his effici ait in hac vitā, non potest esse suis omnibus numeris absoluta, & cum perfectio debeat omnibus esse possibilis, hæc tantę operationes, quibus efficitur, sunt adeo sublimes & difficiles, vt paucissimi sint qui eas attingere valeant. Quare non tantum certā fide, sed experientiā ipsā satis constat nullam posse esse harum operationum tantā à natura perfectionem, quæ non magnos in intellectu errores, & densas tenebras extremamque in voluntate ad malum procliuatatem admittat. Inde est quod innumeri alii Philosophi maximo ingenio præditi de Dei cognitione, hominis felicitate, bonorum malorumque finibus, de prouidentia, aliisque id genus ita partim impiè, partim timidè, titubanterque scripserunt vt nec inter se satis, nec cum veritate vlla ratione conuenirent; quod ipsi Aristoteli accidit, vt posset facillè, si opus foret, demonstrari.

Audiamus igitur in Christiana schola sanctos melius philosophantes, è quibus D. Tho. doctrina est, quod licet intellectus & voluntas duo sint animæ brachia, quibus diuinum illud verum, bonumque vitaliter amplectitur, sibi que coagmentat, in hac tamen vita operationes intellectus, quæ nobilissima est animæ facultas, sunt valde imperfectæ: etsi enim proprius eius cibus sit verum quodcumque, præcipuè verò æternum illud, & diuinum; & non secus ac aliæ naturæ intellectuales, capax ipse sit claræ, puræ, & immediatæ cognitionis eiusdem veri, prout in se est, ac proinde illa sola perfici possit; tamen præstans ea facultas ex eo, quod immersa est corpori, eam ex huiusmodi vinculo contagionem trahit, vt velit nolit, non nisi mediante sensuum vfu, & phantasmate Deum attingere queat, & non nisi ex proportionem ad sensibilia cōcipere illum & apprehendere, vnde certè valde imperfecta redditur omnis eius cognitio. Et quauis fidei lumen & sapientiæ intellectuque dona efficiant, vt quæ de Deo rebusque diuinis proposita sunt firmitus credat, & indirectè euidentius

res, sunt in
tellectus, ac
voluntas
circa verum
& bonum
versantes,

non solum
naturaliter,
ac miserè in
hac vitā,

sed in altera,
perfectè
in hac, dis-
positiuaè ta-
men, super-
naturaliter;

cognoscat, quia tamen nec fides, nec dona hæc tollunt huiusmodi defectum, hinc fit ut Deus ab illo non possit, prout in se est, purè intelligi.

Hoc ergo seruatum est in futuram vitam, in qua non per speculum, nec in ænigmate, ut modo, sed facie ad faciem videbimus eum, sicuti est, & idcirco verè perfectèque ei similes erimus, æterno illo, infinitoque bono, veròque, per perfectissimas operationes nobis vnito, & diuina quadam similitudine mentes nostras informante; hæc enim sola est vera optimaque vita, hæc optimæ perfectissimæque duntaxat operationes vitales, Deum immentum perfectè, ut in se est intelligendo secure possidere, possidendo amare, eoque frui in æternum.

II.
Ideo addū-
tur.

Atque illa est huius vitæ supernaturalis perfectio, quæ sicut multum superatur à perfectione alterius vitæ, ita plurimum naturalem illam excedit. Nam complectitur diuinas quasdam, & supernaturales tum intellectus, tum voluntatis operationes, quibus certissimè perfectissimèque, quantum in hac vitâ fieri potest, Deum non tantum ut principium, finemque naturalem, sed etiam supernaturalem attingimus, eique iungimur, ut nostro bono, de illo viuimus, & sensim quodammodo crescimus, & quam optimè ad futuram illam disponimur & tendimus. Id ut plenius intelligatur repetendum est quod supra attigimus, etsi potuisset diuina Bonitas naturalem illâ perfectionem, quâ ex Aristotele descriptam iam vidimus, solam homini proponere, tamen sine vlllo nostro merito, quæ eius benignitas est, destinasse nos ad supernaturalem & diuinam quandam sui similitudinem; & quia naturæ vires ne cogitatione quidem eam assequi poterant, addidisse idcirco infusa gratiæ, virtutumque dona, quibus partim anima ornatur, & diuinæ quodammodo naturæ, statûsque particeps fit, in quo inchoatur eius perfectio supernaturalis, partim corroborantur naturales facultates intellectus & voluntatis, ita ut possint supernaturalia obiecta, verum nempe, & bonum diuinum attingere, & eius maiestatem excellentioribus his operationibus immanentibus menti imprimere, eamque penitus imbuere, ac informare perfectione quadam diuinâ, partim ex infinitâ excellentiâ obiecti cogniti & amati dimanante, partim ex supernaturali influxu & operatione adeo excellentes operationes intellectus & voluntatis consequente. Nam sicut naturales virtutum actus sua vi in anima habitus sibi consentaneos & producant, & augent, quibus ipsa & mirificè ornatur, & pròptior redditur ad similes actus: Eodem modo æquum esse videretur, ut actus supernaturales, intellectus & voluntatis suos habitus efficerent & augerent, verum quia habitus supernaturales ab huiusmodi actibus effici non possunt, siue ob infinitam quâdam eorum excellentiam (sunt enim instar Potentiarum & prorsus supernaturales) siue quam aliâ ob causam; Idcirco tributa est à Deo operationibus istis supernaturalibus moralis quædam vis, & efficientia. Si enim in gratia fiant ex Dei pacto & promissione ob Christi merita, alligata est quodammodo illis virtus Dei effectrix, quæ statim, quod non potest horum actuum ordinaria vis, habitus illos augeat & perfectionis incrementum efficit in anima, & illustriorem eius formam reddit, diuinorum habituum crescente in dies splendore, & iterum postea vicissim ab ipsis habitibus multiplicatur augenturque actus tum intensione, tum perfectione, atque ita deinceps & actus & habitus sese inuicem perficiunt, donec ad alterius vitæ perfectionem prouehantur. Sic ut ait B. Dionysius per

habitus supernaturales.

quasi facultatum complementa,

quorum actibus ipsi habitus augentur moraliter.

s. Th. 2.2.9.
24. a. 5. & 6.

a. 2.1. p. de

secretissimam & ineffabilem Dei operationem diuinam in nobis statim efficitur. Et ut S. ait Irenæus, Permixtus anima nostra Spiritus Dei (tum per ea dona, quibus ut operemur nos adiuuat, tum per eos habitus, quos ad nostras operationes infundit) Spiritualem nominem efficit & perfectum secundum Dei similitudinem. Sic sine quantitatis augmento, Inquit Cæsarius Arelatenis in mensura visibili permanens, maior seipso fit crescitque inuisibiliter.

Eccl. 1. 10.
rarch.

l. 5. c. 6. contra
Iherosolym.

Serm. 5. de
Pasch.

Quemadmodum igitur, ut supra dicebamus, ex innatæ facultatis vi, tum arbor, tum ipsum hominis corpus externum sibi alimentum ad ciscit & adglutinat, seque ita perficit, & anima naturalem perfectionem acquirit ab externis obiectis per operationes promptas, perfectasque intus impressis, ita supernaturalis eius perfectio inde pendet, ut ad supernaturalem statum euecta rectè, & perfectè per infusas facultates supernaturaliter operando Deum sibi coniungat, & de eo quodammodo viuat. Ideo enim Deus vita animæ dicitur, non tantum quia illas ei facultates infundit, quibus verè viuunt vita supernaturali, & supernaturaliter operatur, sicut anima dicitur vita corporis, quia eius organa, partesque viuificat, & vitaliter operari facit, sed etiam quia anima iis facultatibus instructa Deum vitaliter attingit, atque illo non secus atque consentaneo sibi alimento, alitur, crescit, perficiturque, dum scilicet animæ perfectius vnitur, & ipsa, vi suarum facultatum & operationum ex tali obiecto perfectiorem sibi in dies Dei similitudinē acquirit. Sicut enim corpori eiusque partibus insinuans sese anima, eas omnes & viuas & viuificas reddit, adeo ut postea alimentum assumptum vitâ communicet, ita Deus quandâ sui similitudinem per habitus supernaturales animæ, & eius potentiis insinuans, & infundens viuas eas reddit & viuificas, adeo ut per suas operationes vitales & Deum ipsum suum alimentum nouo quodam modo in se viuere faciant, & de cibo illo viuo magis, ac magis, & perfectius viuant, diuina virtute cibo illi assistente, & ad eius præsentiam habitus supernaturales animam viuificantes, & vitam ipsam spiritualement perficientes augente.

II I.
Anima sic
supernaturaliter viu-
ua, & viuifica,

Deo quasi
alimento
crescit,

& Deo fit
similis.
S. Th. 2. 2.
q. 24. a. 5. & 6.

Pie admodum & prudenter B. Ambrosius, uti solet, hoc nobis augmentum describit agens de Dei alloquio. Hæc, inquit, est anima nostra vitalis substantia qua alitur, pascitur, & gubernatur: nec quicquam est aliud quod viuere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei, sicut enim augetur sermo Dei in anima nostra, dum suscipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur, ita etiam vita eius augetur. Et quemadmodum è contrario alloquium Dei deficit in anima nostra, ita & incurrit eius vita defectum. Itaque ut connexio ista anima, & corporis nostri spiritu vitali animatur, atque alitur, & tenetur, ita verbo Dei & spirituali gratia anima nostra viuificatur. Hæc ille in quibus aptissimè sanè animæ nostræ vitam pendere ait ex vnione verbi Dei cum illa; quæ vnio efficitur tum per actus intellectus & voluntatis, quibus Dei gratiâ excitati, & adiuti Dei verbo imbuimur, tum per habitus supernaturales à Deo infusos, quibus non secus atque expressa sui imagine, viuisque coloribus nos Deus illustrat. Et hoc est quod de viro perfectio pronunciat Sa- piens, eum ad perfectionem euectum dicens, quia cibauit illum Dominus pane vite, & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit eum; Quis enim ille est panis vitæ & intellectus, nisi Deus ipse? Quod si Deus factus est Iusti cibus, & potus, necesse est per viuificas operationes permixtum

IV.
Eadem sic
natura viu-
it:
Serm. 7. de
ps. 118.

eamque sic
Deus nouo
modo viuifi-
cat.

esse animæ, & per diuinorum habituum effusionem in eâ nouo modo viuere, & vt ipsa etiam excellenter viuat efficere; Et quoniam, quæ ita comparatur supernaturalis perfectio, in lege gratiæ nobilissima esse debebat; idcirco Christus Dominus, vt id significaret sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ instituit, in quo viuificus cibus verè & realiter comeditur, vt dum per viuificam illam operationem intellectus, & voluntatis intimè quasi animam peruadit illam etiam vicissim sua vita viuificet. Quare, Sicut, inquit, *misit me viuens Pater & ego uiuo propter Patrem & qui manducat me ipse uiuet propter me*; Non enim commodiore signo potuit, & nobis vitam, perfectionemque suam communicare, & declarare apertius in quo ea perfectio posita sit, quam admirabili illo cibo, & adiuncta similitudine, vt quemadmodum per operationes constituitur perficiturque beatissima Trinitas, ita nos in hoc Sacramento Deum intelligendo, volendoque perfectè propter illum viuamus, & diuina perfectione perfundamur.

Sed quo demum progredi queat homo in hac diuinæ vitæ similitudine & perfectione declarare non huius est loci, sed cum agetur de tertio statu perfectionis. Satis modo est in genere ante oculos posuisse quo perfectionis amans intendere animum debeat & suos conatus dirigere.

CAPVT V.

Quibus virtutibus instructa anima per intellectum, & voluntatem Deum attingit vt se perficiat?

I.
Vita ex his actibus, est perfectio

QUÆ sunt hæcenus dicta eo pertinent vt intelligatur quid sit illud in genere, in quo consistit hominis perfectio in hac vita: atque ex omnibus id habemus in eo esse positam, vt homo Deum ipsum in se trahat, & ex eo viuens, & circa eum operans vitaliter, per intellectum & voluntatem in diuinam crescat similitudinem. Verum quoniam adeo est immensa Dei maiestas, & contra tantæ sunt humanæ mentis angustia, & adeo breuibis conclusi terminis nostri actus, vt non possit tantus Deus, tantum bonum, vel vnius generis actibus sic ab homine comprehendere, vt perfectè in illum transire queat, vel sub vna ratione totus ab intellectu concipi, aut à voluntate recipi, idè variis sese modis homini communicauit; & non secus atque infantibus se in varias veluti partes diuisit, vt in humanæ mentis intimos recessus traici posset, & ipsas facultates intellectus, & voluntatis iis instruxit viribus, quibus variis eum modis recipere, & de eo vitam possent haurire: Solus enim ipse beatissimus Deus actu simplicissimo, id est seipso, seipsum & comprehendit & explet & perficit.

qui actus, & habitus varij sunt.

Restat igitur indagandum quænam sint diuersæ, illæ rationes in Deo, sub quibus à nobis concipitur, & quæ virtutes illæ quibus corroborari necesse est tum intellectum, tum voluntatem. Denique quæ sint operationes vtriusque facultatis quibus anima Deum ipsum ita sibi appositum apprehendit, vt ex eo perfici possit.

Prout Deū diuersimodè

Rationes omnes formales, sub quibus vel intellectus noster Deum, eiusque perfectiones, & at-

tributa cognoscit, vel voluntas in illum ferri potest; desumuntur omnino ex iis operationibus, quibus Diuina bonitas extra se effusa nos, & alias Creaturas attrahit. Etsi enim sit simplicissimus, tamen quot se nobis operibus naturæ, gratiæ, gloriæ communicauit, in tot veluti se particulas dissipauit, vt humanæ mentis cibus aptior efficere-
tur. Itaque nobis suam modo bonitatem, modo sapientiam, iustitiam, misericordiam, & cæteras perfectiones quasi comminutas tanquam paruulis instillat, vt intimè seipsum totum applicet nobis, penitusque permeet vires omnes nostras, quo actibus intellectus & voluntatis de eo viuere & crescere possimus, cum attingendo supernaturalium facultatum vi sub variis titulis & respectibus, quos vltro propter extrinsecas illas operationes admisit. Hi enim tituli & respectus, licet Deo ipsi, vt pote simplicissimo, nihil addant omnino, indicant tamen, ac veluti exhibent, non secus ac radij quidam, incomprehensibilis ac inuisibilis Dei immensas perfectiones ex ipso diffusas & per opera naturæ, gratiæ, ac gloriæ hominem vt terminum attingentes, in eoque resplendentes, atque adeo illi quodammodo immerfas, quas proinde contemplari clarius, & amare facilius queat; Quam etiam ob causam significant quænam possit esse homini cum Deo coniunctio, quæ cognatio, & quo modo quibusve vinculis atque operationibus vicissim ipse se Deo alliget, & diuinam in se imaginem exprimat.

se nobis accommodatorem assumimus:

Ex innumeris vero id genus Dei operationibus licet plurimæ eius perfectiones innotescant, tamen existunt præcipui tres, aut quatuor tituli, siue rationes, aut respectus, ad quos tum perfectiones omnes Dei concurrunt, tum alij omnes respectus, qui excogitari possunt, reducuntur. Est enim
C author ac Creator noster atque primum principium. Est supremus Rex & Dominus, Est finis vltimus. Est denique pater amantissimus siue amicus vt qui maxime beneuolus. Qui tituli ita immensas Dei perfectiones complectuntur, vt eas ad nos vsque extendant, adeo vt facile sit nobis ipsis, si ad eos attendimus intellectu & voluntate Deum, eiusque perfectiones apprehendere, & perfectis modis eum intelligendo & amando, de eo & viuere, & crescere.

vt principium, vt Dominum, vt finem, vt amicum,

Nam vt hinc ordiamur, ratio primi principij immensam eius maiestatem & excellentiam, infinitamque vim essendi, & agendi; Potentiam item, & bonitatem inexhaustam, manifestat, cum ex eo, tanquam ex perenni fonte, quæcumque existunt, in rerum natura promanent, & sua ornamenta perfectionesque hauriant: atque imprimis ipsa natura intellectualis, in quam plures longè & perfectiores naturæ gradus, gratiæ item dona & gloriæ deriuat, & cum qua longè pluribus fortioribusque quodammodo suarum perfectionum vinculis coniungitur, dum illam tot tamque excellentibus operationibus Creationis, sanctificationis, & glorificationis attingit, tum producendo, tum conseruando, tum perficiendo.

Tot se modis vniuentem nobis. Principium

Admirabilem vero eius prouidentiam, bonitatem, iustitiam, sapientiam, & potentiam ostendit alter titulus quo velut supremus Rex & Dominus, Creaturas omnes tanquam res suas, pro arbitrio regit, & sanctissimis legibus coercet, summoque imperio pro suo iure fortissimè, sapientissimè, & suauissimè gubernat, attingens à fine vsque ad finem fortiter & disponens omnia suauiter; Præ cæteris vero ea, quæ ad hominem pertinent, qui cum sit verum Deimancipium, solus capax est imperij

D. Tho. sup. 3. Dominum.

illius, & obligationis liberæque subiectionis erga A tantum ac talem dominum & gubernatorem.

finem.

D. Tho. 1. 2.
q. 1. 2. 3.

Nec vero minus excellentiam eius & bonitatem declarat titulus finis ultimi, in quem prono impetu feruntur res omnes, & præcipue natura intellectualis, utpote quam singulari modo propter se creauit, & ideo facultate intelligendi, volendique præditam esse voluit, atque ita sui capacem effecit, in quo proinde solo quiescere aliquando queat, quem ad terminum per ordinata ab ipso media tendere debeat intelligendo, & amando, quem denique tenere, possidere, frui, ultima eius perfectio consummataque beatitudo sit.

Amicum

Denique amor eius erga nos perfectissimus, latissime aperit immensum pelagus bonitatis eius inestimabilis, cæterarumque omnium perfectionum; quas ipse non solum seipso, id est amore infinito prosequitur, sed etiam extra se effundit per productionem Creaturarum ita perfectarum, ut sint ipsimet Deo amabiles eo ipso amore, quo se diligit. Nam immensa illa beneuolentia, quâ se diligit, & sibi ipsi tanquam summo excellentissimoque bono, seipsum etiam, ut summum bonum, vult; siue potius incomprehensibilis illa complacentia qua gaudet ipse seipso & complacet sibi, extra ipsum quodammodo effusa participatam ab eo amabilitatem Creaturæ intellectualis eodem amoris nexu quo seipsam complectitur. Quibus ex omnibus sequitur Deum homini non aliud bonum velle quam seipsum. Nam, ut iam diximus, licet nos amet propter semetipsum & gloriam suam, nimirum ut res suas & mancipia: tamen nos etiam, ut verè amicos, sincero, beneuoloque affectu adeo efficaci prosequitur, ut quæcumque nobis bona communicat, seposito quocumque alio respectu & motiuo, si id fieri posset, eadem ex sola amicitia benignissime impenderet. Ac eadē de causa nos eiusdem amicitiae capaces esse voluit, ut pari eum modo amaremus. Nam amor etiam in Deo vis est concretiva, inquit D. Thomas. Quare amando ipse non solum fit extra se, & nos attingit abundantia admirabili amatrix bonitatis tot in nobis bona operantis, ut ait S. Dionysius, sed etiam nos sibi aggregat, & in se quodammodo retrahit eam in nobis dignitatem efficiens, qua tales simus ut ipse & sibi, & nobis infinita illa bona ex vera beneuolentia velle possit, nos autem vicissim eadem ex simili beneuolentia illi reddere valeamus.

1. p. q. 20. a.
1. c. 2.

De Diuin.
nominib. c.
4. p. 1.

II.
Assumimus

Diuina igitur bonitas per huiusmodi operationes, & respectus dignatur sese nobis quasi tradere, & quodammodo se, suasque perfectiones communicando, operi suo se mancipare, ita ut his rationibus ad nos pertineat sitque verè nostrum principium, Creator, Dominus, summum bonum, & verus amicus. Illud autem eo fine facit ut quatenus talis est, à nobis intellectu, & voluntate attingi queat, & vicissim nos ei totos tradendo, consignando, mancipando, in eius similitudinem transire possimus, ut primum principium in suis effectibus, Dominus in famulis, & amicus in amicis quam manifestissime appareat. Vnde omnes hi tituli in Deo ita vniuntur, & coalescunt, ut per illos omnes ita coniunctos censeatur Deus perfectè referri ad hominem, eumque attingere, & sibi illum colligare; adeo ut, si vel vnus deesset, illa vnio ex parte Dei non esset perfecta, sicut modo est, nec homini fas esset ab eo diuinum illud perfectionis iubar in se deriuare: Nec enim aliter Diuinas perfectiones vel intellectu concipere, vel voluntate comprehendere posset.

totidem
modis:

Quare his Dei titulis & respectibus respondent

totidem veluti officia, quibus homo ad Deum adeo in se propensum accedit, eique quantum potest ex parte sua conatur colligari, & in eum se totum refundere, vel potius eum in se trahere & sibi vnire ut de illo viuatur & crescat atque perficiatur, sicut Deus ipse suas perfectiones considerando, æstimando, & amando perficeretur, si vltioris perfectionis capax esset. Hæc officia trium præcipue vel quatuor virtutum actionibus continentur. Nempe Religionis, Obedientiæ, amoris Concupiscentiæ, siue Spei, & Charitatis. Quibus tamen omnibus faciem præfert fides, quâ intellectus perficitur, ut tam naturaliter quam supernaturaliter Diuinæ bonitatis in nos effusionem prout par est percipere queat; Et non tantum diuina veritate pasci, & crescere, sed etiam suo modo voluntatem mouere, ut Deum sese ad nos tam benignè inclinantem, vicissim ipsa pervirtutum prædictarum actus perfectè amplecti velit.

Per Religionem pascitur voluntas & crescit diuinis illis supremi principij perfectionibus, quâ sup. retulimus. Vbi enim fides docuit nos à nobis non esse, sed à Deo, qui etiâ nos in singula momenta, & sua in nobis dona perpetuo conseruat; non potest voluntas tantam summi illius principij excellentiam non magni æstimare, & eise, suæque omnia subiicere, & in eum penitus, prout potest, referri, atque adeo modo quodam Deum in se augere, à quo se & sua pendere agnoscit. Qui omnes sunt actus interni Religionis, ex quibus deinde oriuntur externi, subiectionis illius internæ testes, & indices: Quibus vtrisque sese Deo conuenienter, ut est primum principium, religat homo, & religando totum se illi refundit & ei reddit, à quo habet, ut sit, quo fit ut crescente ea Dei æstimatione, Deus ipse in ea voluntate crescere quodammodo censeatur. Nam operationes Diuinæ, dum in nos inuehant nostrum esse, & alia bona, atque adeo participationem quandam perfectionum Dei, Deum ipsum nobis vniunt: & vicissim dum quicquid sumus, & habemus, profitemur id esse à Deo, illa ipsa bona nostra, & perfectiones à Deo acceptas, ipsi iterum refundimus ut fonti, ut copiosius refluant & maiori nos Dei communionem perficiant.

Nec dissimili modo supremi Regis, ac Domini Excellentia, Sapientia, Bonitas, & Potentia augescit in anima, quando voluntaria ei se subiectione penitus submittit per virtutem Religionis vel Obedientiæ; aut per virtutem Spei abductam ab omnibus vitæ huius bonis voluntatem, & fiduciā transfert in solum Deum, eique, ut fini suo, & veræ beatitudini, iungit, ut de illo etiam in hac vita viuatur gaudeatque.

Sed mirum in modum omnes hæc primi Principij, supremi Domini, & finis ultimi perfectiones crescunt per Charitatem, qua fit, ut non quomodocumque per actus Religionis, Obedientiæ, & Spei nos, Nostræque omnia, imo & cætera quæuis bona Deo reddamus, sed etiam id ex vero eius amore & beneuolentia faciamus. Adeo ut quibuscumque possumus obsequiis eum colamus & honoremus, non tantum quia omnia illi debemus, sed ex vero sinceroque affectu erga illum, sic ut quamuis abesset ratio primi Principij, Domini, & finis ultimi, qua Deo tam strictè obstringimur; tamen ob infinitam eius amabilitatem, quam imprimis in se, deinde in nobis diffusam infinito amore prosequitur, vltro vellemus & sponte, tum quæuis illi obsequia præstare, tum quantalibet bona

Religione,
ut Principium,
D. Tho. 2. 2. q.
81. a. 1. 2. 3.

Obedientiæ,
ut Dominum.
2. 2. q. 103.
a. 2.

Spe, ut
finem.

D. Tho. 2. 2.
q. 28. a. 1.

Aristot. l. 9.
Eth. c. 5.
& 6.
praesertim
charitate,
seu amici-
tia super-
naturali,
vtamicum.

etiam infinita communicare, & quasi ipsum ipsi reddere, idque ex verâ amicitia; Nam hinc efficitur, vt benevolentia inter Deum, & hominem sit mutua, ac proinde propriè dicta amicitia, cuius inchoatio est benevolentia illa prior Dei in nos. Deus enim dum se amat, in seipso, & ob suam bonitatem amat nos, antequam simus, & ex suæ bonitatis Thesauro nostrum esse tum naturale tum supernaturale depromit, illudque nobis dat, & ad se, vt ad finem dirigit, vt nobis ex ipso bene sit: Et vt tanto eius amoris & veræ benevolentiae possimus respondere, facit capaces, vt hæc ipsa eius dona in nobis cognoscamus, siue naturali, siue supernaturali lumine. Quæ cognitio fundamentum est non solum omnis Religionis, & Spei; sed etiam amicitiae. Nam per eam diuina illa bonitas, seu amabilitas nostræ quodammodo voluntati vnitur, vt propter eam Deus amari, atque adeo nasci possit amicitia. Et quidem amicitia illa esset naturalis, si diuina illa bonitas & amabilitas per naturalia dona nobis communicata & naturali lumine cognita, voluntati nostræ proponeretur. Nunc autem quia non per naturalia tantum, sed etiam supernaturalia dona effusa in nos supernaturali lumine fidei, voluntati nostræ obicitur, ideo quæ inter Deum, & nos intercedit amicitia, est supernaturalis. Igitur ex cognitione beneficiorum Dei fit, vt illa ipsa perfectiones eius, quibus per beneficas operationes nos attingit, in nobis augeantur, & crescant, non tantum per actus Religionis obedientiaeque, & spei, sed praecipue per actus amoris amicitiae; illo enim ipsam Dei bonitatem resplendentem in nobis per lucidissimos beneficiorum radios, & clarissimam tantæ munificentiae demonstrationem, diligimus, non iam propter nos, sed pure & sincere propter ipsam diligimus, & nos ipsos, vniuersaque, quæ esse possunt, vel cogitari bona, in eum referimus.

III.
His modis
anima ves-
citur Deo,
& Deus ani-
mam trans-
format.

Hisce igitur modis Deus hominem amplectitur, & homo Deum vt perfici possit. Hisce rationibus Deus ipse, & omnia eius attributa perfectionesque; sensim instillatae humanæ menti, & in intellectu voluntateque receptæ, ope diuinæ gratiæ per Fidem, Spem, Charitatem, Religionem, & Obedientiam augeantur in anima, suoque eam splendore complent. Nec id tantum fit quia anima per eos actus, quos ipsa Dei ope in se producit, & recipit, tantorum obiectorum pulchritudine tota imbuitur; sed etiam quia diuinis tot habituum supernaturalium, solidisque similitudinibus per eos actus continuo crescentibus, ipsa tandem vndique amicta modo quodam Deificatur. Intellectus enim sic illustratus ipso primæ veritatis lumine, non secus atque speculum Sole admissio, totus splendet. Voluntas vero cum per virtutem Religionis, eiusque actus Deum, vt suum principium, agnoscit, eique se subiicit, illum maiorem in se efficit, & vicissim ipsa maior quodammodo euadit, refluxente in eam per actus huiusmodi Dei magnitudine: Cum vero eadem per virtutem Spei eiusque frequentationem ceteris omnibus contemptis, in suum vltimum finem, vnicumque bonum fertur, quo tendit ardentius, eo magis in se illud exaltat, & proinde altius ipsa sese attollit.

Eadem denique quo purius Deum, vt amicum ex benevolentia diligit, eo largius in se admittit immensum dulcissimæ eius bonitatis Oceanum & in eo ipsa profundius immergitur, & veluti colliquescit. Quare dubium nullo modo esse potest quin spirituale hominis incrementum ab omnibus his virtutibus dependeat, sic vt singulæ suo modo Deum in nobis quadam ratione augeant.

A Restat porro inquirendum num inter eas aliqua vna sit quæ id potissimum efficiat, sic vt in illa constituenda sit essentialis perfectio.

CAPVT VI.

Esti per fidem, spem, Religionem & Obedientiam Deum sibi vniat anima, non tamen per illas essentialem perfectionem acquirere.

B **D**efiniunt vulgo Philosophi virtutem, dispositionem perfectam ad optimum; quod prædictis habitibus conuenire tam certum est, quam exploratum illas esse virtutes. Sed quoniam omnes non æquè animum nostrum disponunt ad optimum illud, quod quærimus, vnam aliquam potius seligere ex eo numero oportet, in qua dispositionis huiusmodi perfectam rationem constituamus. Hæc porro alia esse non potest, quam quæ hominem optimè disponit ad finem supernaturalem, quæque perfectissimam illam cum Deo vniorem, & similitudinem vel sola efficit, vel saltem inchoatam ab aliis perficit, consummatque, sic vt nihil ab illa aliâ perfectionis illi addi queat.

I.
Virtus opti-
mè dispo-
nens homi-
nem,

& vnien-
s ipsi Deum
in hac vitâ,

non est in-
tellectua-
lis,

C **E**t quidem si naturalem tantum perfectionem spectare vellemus, intellectus, vt est vis nobilior perfectiorque voluntate, ita quæ illum absolute complet & perficit virtus, longè perfectior est omni eâ virtute, quæ in voluntate est, quia est dispositio perfectioris ad optimam eius operationem. Verum quia optima operatio intellectus haberi nequit in hac vitâ, quam Deus non assecutione, sed prosecutione perfici voluit: Idcirco quærenda potius est perfecta hæc operatio, & virtus in voluntate, quæ propositum sibi bonum perfecte in hac vita prosequi potest, apprehendendum in futurâ per intellectum. Quanquam enim ad rationis lumen addita excellentia dona fidei, intellectus, sapientiæque vim intelligendi valde illustrent, non tamen ipsam infinitam excellentiâ primæ veritatis illi immediate, & clarè admouent, sed imperfectè tantum & modo breuibis angustisque terminis circumscripito. Nam intellectus in hac vitâ, etiam præsentibus illis donis non potest formare vllam cognitionem, nisi iuxta modum, quo habet in se rem ipsam, quam cognoscere vult, qui est valde imperfectus, cum pendeat à phantasmatibus. Itaque tota eius cognitionis, quam in hac vitâ habere de Deo possumus, perfectio, consistit in eo, quod in diuina autoritate, veritateque fundatur, non clarè, sed obscure duntaxat, quæ Dei sunt, nobis reuelante. Quare procul certè recedit à perfectione cognitionis, quam Deus de se habet, ac proinde nec per eam Deus, vt obiectum illius est, satis perfecte potest in anima nostra crescere, nec ipsa quantumcumque augeatur secundum illum modum diuinæ cognitionis similitudinem, nisi tenuissimam, habet. Eadem tamen fidei cognitio, tanquam lucerna in caliginoso loco præit voluntati, eique, quantum satis est, illud bonum ostendit, quod prosequi debet. Atque ea propositione facta voluntas fertur in Deum ipsum perfecte, atque adeo prout in se est, non autem secundum angustos illos limites, & imperfectum modum, quo ab intellectu apprehenditur. Nam licet non possit voluntas velle aut Deum celere, aut ei red-

quæ in alio,

cum phan-
tasmate, &
obscuritate

Deum non
satis appro-
hendit,

nec magni-
ficat.

sed appe-
titum.

cognoscat, quia tamen nec fides, nec dona hæc tollunt huiusmodi defectum, hinc fit ut Deus ab illo non possit, prout in se est, purè intelligi.

Hoc ergo seruatum est in futuram vitam, in qua non per speculum, nec in ænigmate, ut modo, sed facie ad faciem videbimus eum, sicuti est, & idcirco verè perfectèque ei similes erimus, æterno illo, infinitoque bono, veròque, per perfectissimas operationes nobis vnito, & diuina quadam similitudine mentes nostras informante; hæc enim sola est vera optimaque vita, hæc optimæ perfectissimæque duntaxat operationes vitales, Deum immenium perfectè, ut in se est intelligendo secure possidere, possidendo amare, eoque frui in æternum.

II.
Ideo addū-
tur.

Atque illa est huius vitæ supernaturalis perfectio, quæ sicut multum superatur à perfectione alterius vitæ, ita plurimum naturalem illam excedit. Nam complectitur diuinas quasdam, & supernaturales tum intellectus, tum voluntatis operationes, quibus certissimè perfectissimèque, quantum in hac vitâ fieri potest, Deum non tantum ut principium, finemque naturalem, sed etiam supernaturalem attingimus, eique iungimur, ut nostro bono, de illo viuimus, & sensim quodammodo crescimus, & quam optimè ad futuram illam disponimur & tendimus. Id ut plenius intelligatur repetendum est quod supra attigimus, etsi potuisset diuina Bonitas naturalem illâ perfectionem, quâ ex Aristotele descriptam iam vidimus, solam homini proponere, tamen sine vllō nostro merito, quæ eius benignitas est, destinasse nos ad supernaturalem & diuinam quandam sui similitudinem; & quia naturæ vires ne cogitatione quidem eam assequi poterant, addidisse idcirco infusa gratiæ, virtutumque dona, quibus partim anima ornatur, & diuinæ quodammodo naturæ, statûque particeps fit, in quo inchoatur eius perfectio supernaturalis, partim corroborantur naturales facultates intellectus & voluntatis, ita ut possint supernaturalia obiecta, verum nempe, & bonum diuinum attingere, & eius maiestatem excellentioribus his operationibus immanentibus menti imprimere, eamque penitus imbuere, ac informare perfectione quadam diuinâ, partim ex infinitâ excellentiâ obiecti cogniti & amati dimanante, partim ex supernaturali influxu & operatione adeo excellentes operationes intellectus & voluntatis consequente. Nam sicut naturales virtutum actus sua vi in anima habitus sibi consentaneos & producant, & augent, quibus ipsa & mirificè ornatur, & pròptior redditur ad similes actus: Eodem modo æquum esse videretur, ut actus supernaturales intellectus & voluntatis suos habitus efficerent & augerent, verum quia habitus supernaturales ab huiusmodi actibus effici non possunt, siue ob infinitam quâdam eorum excellentiam (sunt enim instar Potentiarum & prorsus supernaturales) siue quam aliâ ob causam; Idcirco tributa est à Deo operationibus istis supernaturalibus moralis quædam vis, & efficientia. Si enim in gratia fiant ex Dei pacto & promissione ob Christi merita, alligata est quodammodo illis virtus Dei effectrix, quæ statim, quod non potest horum actuum ordinaria vis, habitus illos auget & perfectionis incrementum efficit in anima, & illustriorem eius formam reddit, diuinorum habituum crescente in dies splendore, & iterum postea vicissim ab ipsis habitibus multiplicatur augenturque actus tum intensione, tum perfectione, atque ita deinceps & actus & habitus sese inuicem perficiunt, donec ad alterius vitæ perfectionem prouehantur. Sic ut ait B. Dionysius per

quorum
actibus ipsi
habitus au-
gentur mo-
raliter.

S. Th. 2.2. q.
84. a. 5. & 6.

4.2.1. p. de

secretissimam & ineffabilem Dei operationem diuini. *Eccl. 1. 10.*
nus in nobis statim efficitur. Et ut S. ait Irenæus, *Per-*
mixtus anima nostra Spiritus Dei (tum per ea do-
na, quibus ut operemur nos adiuuat, tum per eos
habitus, quos ad nostras operationes infundit) *Spi-*
ritualem nominem efficit & perfectum secundum Dei
similitudinem. Sic sine quantitatis augmento, In-
quit Cæsarius Arelatenis in mensura visibili
permanens, maior seipso fit crescitque inuisibi-
liter. *Serm. 5. de*
Pasch.

II I.
Anima sic
supernatu-
raliter vi-
ua, & viuifi-
ca,

Quemadmodum igitur, ut supra dicebamus, ex innatâ facultatis vi, tum arbor, tum ipsum hominis corpus externum sibi alimentum ad ciscit & adglutinat, seque ita perficit, & anima naturalem perfectionem acquirit ab externis obiectis per operationes promptas, perfectasque intus impressis, ita supernaturalis eius perfectio inde pendet, ut ad supernaturalem statum euecta rectè, & perfectè per infusas facultates supernaturaliter operando Deum sibi coniungat, & de eo quodammodo viuatur. Ideo enim Deus vita animæ dicitur, non tantum quia illas ei facultates infundit, quibus verè viuunt vita supernaturali, & supernaturaliter operatur, sicut anima dicitur vita corporis, quia eius organa, partesque viuificat, & vitaliter operari facit, sed etiam quia anima iis facultatibus instructa Deum vitaliter attingit, atque illo non secus atque consentaneo sibi alimento, alitur, crescit, perficiturque, dum scilicet animæ perfectius vnitur, & ipsa, vi suarum facultatum & operationum ex tali obiecto perfectiorem sibi in dies Dei similitudinē acquirit. Sicut enim corpori eiusque partibus insinuans sese anima, eas omnes & viuas & viuificas reddit, adeo ut postea alimentum assumptum vitâ communicet, ita Deus quandâ sui similitudinem per habitus supernaturales animæ, & eius potentiis insinuans, & infundens viuas eas reddit & viuificas, adeo ut per suas operationes vitales & Deum ipsum suum alimentum nouo quodam modo in se viuere faciant, & de cibo illo viuio magis, ac magis, & perfectius viuant, diuina virtute cibo illi assistente, & ad eius præsentiam habitus supernaturales animam viuificantes, & vitam ipsam spiritua-lem perficientes augente.

Deo quasi
alimento
crescit,

& Deo fit
similis.
S. Th. 2. 2.
q. 24. a. 5. &
6.

Pie admodum & prudenter B. Ambrosius, uti solet, hoc nobis augmentum describit agens de Dei alloquio. *Hæc, inquit, est anima nostra vitalis substantia qua alitur, pascitur, & gubernatur: nec quicquam est aliud quod viuere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei, sicut enim augetur sermo Dei in anima nostra, dum suscipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur, ita etiam vita eius augetur. Et quemadmodum è contrario alloquium Dei deficit in anima nostra, ita & incurrit eius vita defectum.* Itaque ut connexio ista anima, & corporis nostri spiritu vitali animatur, atque alitur, & tenetur, ita verbo Dei & spirituali gratia anima nostra viuificatur. Hæc ille in quibus aptissimè farsè animæ nostræ vitam pendere ait ex vnione verbi Dei cum illa; quæ vnio efficitur tum per actus intellectus & voluntatis, quibus Dei gratiâ excitati, & adiuti Dei verbo imbuimur, tum per habitus supernaturales à Deo infusos, quibus non secus atque expressa sui imagine, viuisque coloribus nos Deus illustrat. Et hoc est quod de viro perfectio pronunciat Sa-
piens, eum ad perfectionem euectum dicens, quia cibauit illum Dominus pane vite, & intellectus, & aquâ sapientiæ salutaris potauit eum; Quis enim ille est panis vitæ & intellectus, nisi Deus ipse? Quod si Deus factus est iusti cibus, & potus, necesse est per viuificas operationes permixtum

IV.
Eadem sic
nutrita vi-
uit:
Serm. 7. in
ps. 118.

eamque sic
Deus nouo
modo viuifi-
cat.

vt in SS.
Sacramen-
to.

Ioan. 6.

esse animæ, & per diuinorum habituum effusio-
nem in eâ nouo modo viuere, & vt ipsa etiam ex-
cellenter viuat efficere; Et quoniam, quæ ita
comparatur supernaturalis perfectio, in lege gra-
tiæ nobilissima esse debebat; idcirco Christus
Dominus, vt id significaret sanctissimum Sacra-
mentum Eucharistiæ instituit, in quo viuificus ci-
bus verè & realiter comeditur, vt dum per viuifi-
cam illam operationem intellectus, & voluntatis
intimè quasi animam peruadit illam etiam vicissim
sua vita viuificet. Quare, Sicut, inquit, misit me
vivens Pater & ego vivo propter Patrem & qui
manducat me ipse vivet propter me; Non enim
commodiore signo potuit, & nobis vitam, perfe-
ctionemque suam communicare, & declarare a-
pertius in quo ea perfectio posita sit, quam admi-
rabili illo cibo, & adiuncta similitudine, vt quem-
admodum per operationes constituitur perficitur
que beatissima Trinitas, ita nos in hoc Sacramen-
to Deum intelligendo, volendoque perfectè pro-
pter illum vivamus, & diuina perfectione per-
fundamur.

Sed quo demum progredi queat homo in hac
diuinæ vitæ similitudine & perfectione declarare
non huius est loci, sed cum agetur de tertio statu
perfectionis. Satis modo est in genere ante
oculos posuisse quo perfectionis amans inten-
dere animum debeat & suos conatus dirigere.

CAPVT V.

*Quibus virtutibus instructa anima per
intellectum, & voluntatem Deum
attingit vt se perficiat?*

I.
Vita ex his
actibus, est
perfectio

QVÆ sunt hæcenus dicta eo pertinent vt
intelligatur quid sit illud in genere, in quo
consistit hominis perfectio in hac vita: atque ex
omnibus id habemus in eo esse positam, vt homo
Deum ipsum in se trahat, & ex eo vivens, &
circa eum operans vitaliter, per intellectum
& voluntatem in diuinam crescat similitudi-
nem. Verum quoniam adeo est immensa Dei
maiestas, & contra tantæ sunt humanæ men-
tis angustiae, & adeo breuibus conclusi ter-
minis nostri actus, vt non possit tantus Deus,
tantum bonum, vel vnius generis actibus sic
ab homine comprehendere, vt perfectè in illum
transire queat, vel sub vna ratione totus ab intel-
lectu concipi, aut à voluntate recipi, ideo variis
sepe modis homini communicauit; & non secus
atque infantibus se in varias veluti partes diuisit,
vt in humanæ mentis intimos recessus traici pos-
set, & ipsas facultates intellectus, & voluntatis iis
instruxit viribus, quibus variis eum modis recipe-
re, & de eo vitam possent haurire: Solus enim
ipse beatissimus Deus actu simplicissimo, id est
seipso, seipsum & comprehendit & explet & per-
ficit.

qui actus,
& habitus
uarij sunt.

Restat igitur indagandum quænam sint diuer-
sæ, illæ rationes in Deo, sub quibus à nobis con-
cipitur, & quæ virtutes illæ quibus corroborari
necesse est tum intellectum, tum voluntatem. De-
nique quæ sint operationes vtriusque facultatis
quibus anima Deum ipsum ita sibi appositum ap-
prehendit, vt ex eo perfici possit.

Prout Deū
diuersimo-
dè

Rationes omnes formales, sub quibus vel intel-
lectus noster Deum, eiusque perfectiones, & at-

tributa cognoscit, vel voluntas in illum ferri po-
test; desumuntur omnino ex iis operationibus,
quibus Diuina bonitas extra se effusa nos, & alias
Creaturas attrahit. Etsi enim sit simplicissimus,
tamen quot se nobis operibus naturæ, gratiæ, glo-
riæ communicauit, in tot veluti se particulas dis-
pertit, vt humanæ mentis cibis aptior efficere-
tur. Itaque nobis suam modo bonitatem, modo
sapientiam, iustitiam, misericordiam, & cæteras
perfectiones quasi comminutas tanquam paruulis
instillat, vt intimè seipsum totum applicet nobis,
penitusque permeet vires omnes nostras, quo
actibus intellectus & voluntatis de eo viuere &
crescere possimus, cum attingendo supernatura-
lium facultatum vi sub variis titulis & respectibus,
quos vltro propter extrinsecas illas operat ones
admisit. Hi enim tituli & respectus, licet Deo
ipsi, vt pote simplicissimo, nihil addant omnino,
inducunt tamen, ac veluti exhibent, non secus ac
radij quidam, incomprehensibilis ac inuisibilis
Dei immensas perfectiones ex ipso diffusas & per
opera naturæ, gratiæ, ac gloriæ hominem vt ter-
minum attingentes, in eoque resplendentes, atque
adeo illi quodammodo immerfas, quas proinde
contemplari clarius, & amare facilius queat;
Quam etiam ob causam significant quænam pos-
sit esse homini cum Deo coniunctio, quæ cognatio,
& quo modo quibusve vinculis atque opera-
tionibus vicissim ipse se Deo alliget, & diuinam in
se imaginem exprimat.

se nobis ac-
commoda-
tem assu-
mimus:

Ex innumeris vero id genus Dei operationibus
licet plurimæ eius perfectiones innotescant, tamen
existunt præcipui tres, aut quatuor tituli, siue ratio-
nes, aut respectus, ad quos tum perfectiones om-
nes Dei concurrunt, tum alij omnes respectus,
qui excogitari possunt, reducuntur. Est enim
author ac Creator noster atque primum princi-
pium. Est supremus Rex & Dominus, Est finis
vltimus. Est denique pater amantissimus siue
amicus vt qui maxime beneuolus. Qui tituli ita
immensas Dei perfectiones complectuntur, vt
eas ad nos vsque extendant, adeo vt facile sit no-
bis ipsis, si ad eos attendimus intellectu & vo-
luntate Deum, eiusque perfectiones apprehen-
dere, & perfectis modis eum intelligendo & aman-
do, de eo & viuere, & crescere.

vt princi-
pium,
vt Domi-
num,
vt finem,
vt amicum.

Nam vt hinc ordiamur, ratio primi principij
immensam eius maiestatem & excellentiam, in-
finitamque vim essendi, & agendi; Potentiam
item, & bonitatem inexhaustam, manifestat, cum
ex eo, tanquam ex perenni fonte, quæcumque exi-
stunt, in rerum natura promanent, & sua ornamen-
ta perfectionesque hauriant: atque imprimis ipsa
natura intellectualis, in quam plures longè & per-
fectiores naturæ gradus, gratiæ item dona & glo-
riæ deriuat, & cum qua longè pluribus fortiori-
busque quodammodo suarum perfectionum vin-
culis coniungitur, dum illam tot tamque excel-
lentibus operationibus Creationis, sanctificatio-
nis, & glorificationis attingit, tum producendo,
tum conseruando, tum perficiendo.

Tot se mo-
dis vniuen-
tem nobis.
Principium

Admirabilem vero eius prouidentiam, bonita-
tem, iustitiam, sapientiam, & potentiam ostendit
alter titulus quo velut supremus Rex & Dominus,
Creaturas omnes tanquam res suas, pro arbitrio
regit, & sanctissimis legibus coercet, summoque
imperio pro suo iure fortissimè, sapientissimè, &
suauissimè gubernat, attingens à fine vsque ad fi-
nem fortiter & disponens omnia suauiter; Præ-
cæteris vero ea, quæ ad hominem pertinent, qui cum
sit verum Dei mancipium, solus capax est imperij

D. Tho. sup.
a. 3.
Dominum.

illius, & obligationis liberæque subiectionis erga A tantum ac talem dominum & gubernatorem.

finem.

D. Tho. 1. 2.
q. 1. 2. 3.

Nec vero minus excellentiam eius & bonitatem declarat titulus finis ultimi, in quem prono impetu feruntur res omnes, & præcipue natura intellectualis, utpote quam singulari modo propter se creavit, & ideo facultate intelligendi, volendique præditam esse voluit, atque ita sui capacem effecit, in quo proinde solo quiescere aliquando queat, quem ad terminum per ordinata ab ipso media tendere debeat intelligendo, & amando, quem denique tenere, possidere, frui, ultima eius perfectio consummataque beatitudo sit.

Amicum

Denique amor eius erga nos perfectissimus, latissime aperit immensum pelagus bonitatis eius inestimabilis, cæterarumque omnium perfectionum; quas ipse non solum seipso, id est amore infinito prosequitur, sed etiam extra se effundit per productionem Creaturarum ita perfectarum, ut sint ipsimet Deo amabiles eo ipso amore, quo se diligit. Nam immensa illa benevolentia, quâ se diligit, & sibi ipsi tanquam summo excellentissimoque bono, seipsum etiam, ut summum bonum, vult; siue potius incomprehensibilis illa complacentia qua gaudet ipse seipso & complacet sibi, extra ipsum quodammodo effusa participatam ab eo amabilitatem Creaturæ intellectualis eodem amoris nexu quo seipsam complectitur. Quibus ex omnibus sequitur Deum homini non aliud bonum velle quam seipsum. Nam, ut iam diximus, licet nos amet propter semetipsum & gloriam suam, nimirum ut res suas & mancipia: tamen nos etiam, ut verè amicos, sincero, benevoloque affectu adeo efficaci prosequitur, ut quæcumque nobis bona communicat, seposito quocumque alio respectu & motivo, si id fieri posset, eadem ex sola amicitia benignissime impenderet. Ac eadē de causa nos eiusdem amicitia capaces esse voluit, ut pari eum modo amaremus. Nam amor etiam in Deo vis est concretiva, inquit D. Thomas. Quare amando ipse non solum fit extra se, & nos attingit abundantia admirabili amatrix bonitatis tot in nobis bona operantis, ut ait S. Dionysius, sed etiam nos sibi aggregat, & in se quodammodo retrahit eam in nobis dignitatem efficiens, qua tales simus ut ipse & sibi, & nobis infinita illa bona ex vera benevolentia velle possit, nos autem vicissim eadem ex simili benevolentia illi reddere valeamus.

1. p. q. 20. a.

1. 6. 1.

De Divin.
nominib. c.

4. p. 1.

II.
Assumimus

Diuina igitur bonitas per huiusmodi operationes, & respectus dignatur sese nobis quasi tradere, & quodammodo se, suasque perfectiones communicando, operi suo se mancipare, ita ut his rationibus ad nos pertineat fitque verè nostrum principium, Creator, Dominus, summum bonum, & verus amicus. Illud autem eo fine facit ut quatenus talis est, à nobis intellectu, & voluntate attingi queat, & vicissim nos ei totostradendo, consignando, mancipando, in eius similitudinem transire possimus, ut primum principium in suis effectibus, Dominus in famulis, & amicus in amicis quam manifestissime appareat. Vnde omnes hi tituli in Deo ita vniuntur, & coalescunt, ut per illos omnes ita coniunctos censeatur Deus perfectè referri ad hominem, eumque attingere, & sibi illum colligare; adeo ut, si vel vnus deesset, illa vnio ex parte Dei non esset perfecta, sicut modo est, nec homini fas esset ab eo diuinum illud perfectionis iubar in se deriuare: Nec enim aliter Diuinas perfectiones vel intellectu concipere, vel voluntate comprehendere posset.

totidem
modis:

Quare his Dei titulis & respectibus respondent

totidem veluti officia, quibus homo ad Deum adeo in se propensum accedit, eique quantum potest ex parte sua conatur colligari, & in eum se totum refundere, vel potius eum in se trahere & sibi vnire ut de illo viuatur & crescat atque perficiatur, sicut Deus ipse suas perfectiones considerando, æstimando, & amando perficeretur, si ulterioris perfectionis capax esset. Hæc officia trium præcipue vel quatuor virtutum actionibus continentur. Nempe Religionis, Obedientiæ, amoris Concupiscentiæ, siue Spei, & Charitatis. Quibus tamen omnibus faciem præfert fides, quâ intellectus perficitur, ut tam naturaliter quam supernaturaliter Diuinæ bonitatis in nos effusiones prout par est percipere queat; Et non tantum diuina veritate pasci, & crescere, sed etiam suo modo voluntatem mouere, ut Deum sese ad nos tam benignè inclinantem, vicissim ipsa per virtutum prædictarum actus perfectè amplecti velit.

Per Religionem pascitur voluntas & crescit diuinis illis supremi principij perfectionibus, quâ sup. retulimus. Vbi enim fides docuit nos à nobis non esse, sed à Deo, qui etiâ nos in singula momenta, & sua in nobis dona perpetuo conseruat; non potest voluntas tantam summi illius principij excellentiam non magni æstimare, & eise, suæque omnia subiicere, & in eum penitus, prout potest, referri, atque adeo modo quodam Deum in se augere, à quo se & sua pendere agnoscit. Qui omnes sunt actus interni Religionis, ex quibus deinde oriuntur externi, subiectionis illius internæ testes, & indices: Quibus vtrisque sese Deo conuenienter, ut est primum principium, religat homo, & religando totum se illi refundit & ei reddit, à quo habet, ut sit, quo fit ut crescente ea Dei æstimatione, Deus ipse in ea voluntate crescere quodammodo censeatur. Nam operationes Diuinæ, dum in nos inuehunt nostrum esse, & alia bona, atque adeo participationem quandam perfectionum Dei, Deum ipsum nobis vniunt: & vicissim dum quicquid sumus, & habemus, profiteamur id esse à Deo, illa ipsa bona nostra, & perfectiones à Deo acceptas, ipsi iterum refundimus ut fonti, ut copiosius refluant & maiori nos Dei communionem perficiant.

Nec dissimili modo supremi Regis, ac Domini Excellentia, Sapientia, Bonitas, & Potentia augescit in anima, quando voluntaria ei se subiectione penitus submittit per virtutem Religionis vel Obedientiæ; aut per virtutem Spei abductam ab omnibus vitæ huius bonis voluntatem, & fiduciâ transfert in solum Deum, eique, ut fini suo, & veræ beatitudini, iungit, ut de illo etiam in hac vita viuatur gaudeatque.

Sed mirum in modum omnes hæc primi Principij, supremi Domini, & finis ultimi perfectiones crescunt per Charitatem, qua fit, ut non quomodocumque per actus Religionis, Obedientiæ, & Spei nos, Nostraque omnia, imo & cætera quæuis bona Deo reddamus, sed etiam id ex vero eius amore & benevolentia faciamus. Adeo ut quibuscumque possumus obsequiis eum colamus & honoremus, non tantum quia omnia illi debemus, sed ex vero sinceroque affectu erga illum, sic ut quamuis abesset ratio primi Principij, Domini, & finis ultimi, qua Deo tam strictè obstringimur; tamen ob infinitam eius amabilitatem, quam imprimis in se, deinde in nobis diffusam infinito amore prosequitur, vltro vellemus & sponte, tum quæuis illi obsequia præstare, tum quantalibet bona

Religione,
ut Principium,
D. Tho. 22. q.
81. a. 1. 2. 3.Obedientiæ,
ut Dominum.
22. q. 103.
a. 2.Spe, ut
finem.D. Tho. 2. 2.
q. 28. a. 1.

Aristot. l. 9.
Eth. c. 5.
& 6.
praesertim
charitate,
seu amici-
tia super-
naturali,
vtamicum.

etiam infinita communicare, & quasi ipsum ipsi reddere, idque ex verâ amicitia; Nam hinc efficitur, vt benevolentia inter Deum, & hominem sit mutua, ac proinde propriè dicta amicitia, cuius inchoatio est benevolentia illa prior Dei in nos. Deus enim dum se amat, in seipso, & ob suam bonitatem amat nos, antequam simus, & ex suæ bonitatis Thesauro nostrum esse tum naturale tum supernaturale depromit, illudque nobis dat, & ad se, vt ad finem dirigit, vt nobis ex ipso bene sit: Et vt tanto eius amoris & veræ benevolentiae possimus respondere, facit capaces, vt hæc ipsa eius dona in nobis cognoscamus, siue naturali, siue supernaturali lumine. Quæ cognitio fundamentum est non solum omnis Religionis, & Spei; sed etiam amicitiae. Nam per eam diuina illa bonitas, seu amabilitas nostræ quodammodo voluntati vnitur, vt propter eam Deus amari, atque adeo nasci possit amicitia. Et quidem amicitia illa esset naturalis, si diuina illa bonitas & amabilitas per naturalia dona nobis communicata & naturali lumine cognita, voluntati nostræ proponeretur. Nunc autem quia non per naturalia tantum, sed etiam supernaturalia dona effusa in nos supernaturali lumine fidei, voluntati nostræ obicitur, ideo quæ inter Deum, & nos intercedit amicitia, est supernaturalis. Igitur ex cognitione beneficiorum Dei fit, vt illa ipsa perfectiones eius, quibus per beneficas operationes nos attingit, in nobis augeantur, & crescant, non tantum per actus Religionis obedientiaeque, & spei, sed praecipue per actus amoris amicitiae; illo enim ipsam Dei bonitatem resplendentem in nobis per lucidissimos beneficiorum radios, & clarissimam tantæ munificentiae demonstrationem, diligimus, non iam propter nos, sed pure & sincere propter ipsam diligimus, & nos ipsos, vniuersaque, quæ esse possunt, vel cogitari bona, in eum referimus.

III.
His modis
anima vef-
citur Deo,
& Deus ani-
mam trans-
format.

Hisce igitur modis Deus hominem amplectitur, & homo Deum vt perfici possit. Hisce rationibus Deus ipse, & omnia eius attributa perfectionesque; sensim instillatæ humanæ menti, & in intellectu voluntateque receptæ, ope diuinæ gratiæ per Fidem, Spem, Charitatem, Religionem, & Obedientiam augeantur in anima, suoque eam splendore complent. Nec id tantum fit quia anima per eos actus, quos ipsa Dei ope in se producit, & recipit, tantorum obiectorum pulchritudine tota imbuatur; sed etiam quia diuinis tot habituum supernaturalium, solidisque similitudinibus per eos actus continuo crescentibus, ipsa tandem vndique amicta modo quodam Deificatur. Intellectus enim sic illustratus ipso primæ veritatis lumine, non secus atque speculum Sole admissio, totus splendet. Voluntas vero cum per virtutem Religionis, eiusque actus Deum, vt suum principium, agnoscit, eique se subiicit, illum maiorem in se efficit, & vicissim ipsa maior quodammodo euadit, refluente in eam per actus huiusmodi Dei magnitudine: Cum vero eadem per virtutem Spei eiusque frequentationem ceteris omnibus contemptis, in suum vltimum finem, vnicumque bonum fertur, quo tendit ardentius, eo magis in se illud exaltat, & proinde altius ipsa sese attollit.

Eadem denique quo purius Deum, vt amicum ex benevolentia diligit, eò largius in se admittit immensum dulcissimæ eius bonitatis Oceanum & in eo ipsa profundius immergitur, & veluti colliquefcit. Quare dubium nullo modo esse potest quin spirituale hominis incrementum ab omnibus his virtutibus dependeat, sic vt singulæ suo modo Deum in nobis quadam ratione augeant.

A Restat porro inquirendum num inter eas aliqua vna sit quæ id potissimum efficiat, sic vt in illa constituenda sit essentialis perfectio.

CAPVT VI.

Esti per fidem, spem, Religionem & Obedientiam Deum sibi vniat anima, non tamen per illas essentialem perfectionem acquirere.

B **D**efiniunt vulgo Philosophi virtutem, dispositionem perfecti ad optimum; quod prædictis habitibus conuenire tam certum est, quam exploratum illas esse virtutes. Sed quoniam omnes non æquè animum nostrum disponunt ad optimum illud, quod quærimus, vnam aliquam potius seligere ex eo numero oportet, in qua dispositionis huiusmodi perfectam rationem constituamus. Hæc porro alia esse non potest, quam quæ hominem optimè disponit ad finem supernaturalem, quæque perfectissimam illam cum Deo vniorem, & similitudinem vel sola efficit, vel saltem inchoatam ab aliis perficit, consummatque, sic vt nihil ab vllâ aliâ perfectionis illi addi queat.

I.
Virtus opti-
mè dispo-
nens homi-
nem,

& vniens
ipsi Deum
in hac vitâ,

non est in-
tellectua-
lis,

C **E**t quidem si naturalem tantum perfectionem spectare vellemus, intellectus, vt est vis nobilior perfectiorque voluntate, ita quæ illum absolute complet & perficit virtus, longè perfectior est omni eâ virtute, quæ in voluntate est, quia est dispositio perfectioris ad optimam eius operationem. Verum quia optima operatio intellectus haberi nequit in hac vitâ, quam Deus non assecutione, sed prosecutione perfici voluit: Idcirco quærenda potius est perfecta hæc operatio, & virtus in voluntate, quæ propositum sibi bonum perfecte in hac vita prosequi potest, apprehendendum in futurâ per intellectum. Quamquam enim ad rationis lumen addita excellentia dona fidei, intellectus, sapientiæque vim intelligendi valde illustrent, non tamen ipsam infinitam excellentiâ primæ veritatis illi immediate, & clarè admovent, sed imperfectè tantum & modo breuibis angustisque terminis circumscripto. Nam intellectus in hac vitâ, etiam præsentibus illis donis non potest formare vllam cognitionem, nisi iuxta modum, quo habet in se rem ipsam, quam cognoscere vult, qui est valde imperfectus, cum pendeat à phantasmatis. Itaque tota eius cognitionis, quam in hac vitâ habere de Deo possumus, perfectio, consistit in eo, quod in diuina autoritate, veritateque fundatur, non clarè, sed obscure duntaxat, quæ Dei sunt, nobis reuelante. Quare procul certè recedit à perfectione cognitionis, quam Deus de se habet, ac proinde nec per eam Deus, vt obiectum illius est, satis perfecte potest in anima nostra crescere, nec ipsa quantumcumque augeatur secundum illum modum diuinæ cognitionis similitudinem, nisi tenuissimam, habet. Eadem tamen fidei cognitio, tanquam lucerna in caliginoso loco præit voluntati, eique, quantum satis est, illud bonum ostendit, quod prosequi debet. Atque ea propositione facta voluntas fertur in Deum ipsum perfecte, atque adeo prout in se est, non autem secundum angustos illos limites, & imperfectum modum, quo ab intellectu apprehenditur. Nam licet non possit voluntas velle aut Deum colere, aut ei red-

quæ in alio,

cum phan-
tasmate, &
obscuritate

Deum non
satis appro-
hendit,

nec magni-
ficat.

sed appe-
titius.

quæ Deum
ut in se est,

dere, quod debet, vel in eum tendere, vel amare nisi cognoscat, ipsa tamen cognitio non est ratio colendi vel amandi, sed est tantum conditio quædam ad id necessaria sine qua non; Ipsa autem vera ratio, cur voluntas Deum & colere & amare velit, est infinita eius perfectio & bonitas, & licet illam ipsam Dei perfectionem & bonitatem debeat intellectus manifestare voluntati, eaque ipsa propositio sit mentis perfecta, tamen quia intellectus ipse seipsum supra se reflectit, & satis intelligit Deum, & esse infinitæ perfectionis, & non posse se satis illum concipere, atque adeo scit infinitè colendum amandumque, idcirco sic satis expurgat imperfectæ illius propositionis modum, adeo ut possit voluntas pleno actu in illum ferri, non ut ira angustè, limitatèque propositum, sed prout in se est, infinitum; Imò licet unicam Dei perfectionem proponat, potest tamen eam voluntati obicere sub quadam ratione infinita, licet illam ipse sic attingere nequeat. Et vero quotidiana nos docet experientia, concipi ab intellectu Deum tanquam supremum quoddam ens, omnium principium, & finem infinitum, & quamquam in se sine vlla compositionis admixtione simplex, omnem tamen, quæ cogitari potest, rerum omnium excellentiam, bonitatem, pulchritudinem, perfectionemque comprehendens: atque in eum sub infinita illa maiestate propositum ipsum colendo perfectè, amandoque tendere voluntatem. Cuius rei alia ratio non est, quàm quia voluntas per amorem præcipue fertur in rem, prout est in se, at cognitio prout est in intelligere, ut ait D. Tho. sapè. Quare nihil mirum est, si intra modi illius angustias conclusus quodammodo Deus non possit crescere in anima, & eam tota sua veritate imbueri; & possit in immensum crescere in voluntate, & infinita eam sua perfectione & amabilitate perfundere.

1. 2. q. 27. a.
2. ad 2.

amplecti-
tur.

Atque ex his satis constat in hac vitâ, cæteris paribus, perfectiones censerî actus voluntatis quâ intellectus, perfectionemque non posse consistere in fide, aut aliis intellectus donis, quæ nec satis nos Deo uniunt, & replent, nec optimè disponunt ad finem nostrum, sed esse positam in aliqua virtute voluntatis, siue ea sit Religio, siue Iustitia erga Deum, & Obedientia, siue Spes, siue denique Charitas. Quod cum ita sit, magno in errore versari eos necesse est qui plus erudiendo intellectui conferunt studij & sollicitudinis, quam voluntati excolendæ, pluris faciunt aliquam doctrinæ, quàm pietatis, & deuotionis iacturam.

II.
non tamen
spes.

Restat igitur ut perfectionem essentialem requiramus in iis virtutibus, quæ voluntatem ad optimum disponunt, inter quas prima Spes occurrit, quæ nos à creatis rebus rapit in Deum ut ultimū finem. Oritur illa quidem ex amore supernaturali Dei, prout est bonum nostrum, quem ideo vocant Concupiscentiæ: Nam eo amore primum volumus nobis Deum ipsum, aliæque bona supernaturalia; unde nascitur desiderium, tum Spes cupiti boni cum Dei auxilio consequendi, ac denique timor ab eodem excidendi. Quare hæc virtus non tantum honesta est, sed etiam excellens, & in genere suo perfecta; si verè tamen æstimare volumus non consistit in ea essentialis hominis perfectio: Licet enim voluntas per eam tendat in perfectissimum obiectum, nempe in Deum, & ei uniatur, ut est finis noster, & supernaturale, summumque bonum, non tamen id facit ex perfectissimo motiuo; Nam eâtenus tendit in Deum, quatenus eius

quam, quia
Deum, ut
homini uti-
lem, querit,

A fruitionem sibi vtilem commodamque apprehendit, non autem quatenus in Deum ipsum aliquid boni redundat. Iam vero quis perfectius esse neget aliquid Deo optando, quantum homini fas est eum perficere, quàm sibi illum desiderando suoduntaxat bono consulere? Deus enim totius boni atque adeo amoris fons est, & origo, in quem proinde referri debet quicquid vspiam boni, & amoris est. Homo autem ex se nihil est, & si quod bonum habet, à Deo habet, neque illud potest esse nisi exiguum, cum parua Dei participatio sit. Unde licet Deus ipse, qui infinitus est, summum hominis bonum esse voluerit, possideri tamen ab homine finita Creatura debet, nec enim aliter eius bonum esset. Quare hæc beata Dei possessio, quanta quanta est, ut principio suo respondeat, finitum quoddam, & angustum bonum est, si cum eo conferatur, quod ipsius Dei bonum est. Adde quod omne hominis bonum, ideo bonum est, quia ipsi Deo bonum est; Ita enim omne bonum Creaturæ, in ipsa infiniti boni ratione fundatum, permixtum, atque absorptum est, ut nullum sit bonum, propriè dictum creaturæ quod non sit bonum Dei, imo si quod bonum est Creaturæ, ideo bonum est quia Dei bonum est. Hoc insinuat B. August. cum ait. *Est rectus modus diligendi seipsum, si homo mente, & corpore seruiat, atque adhareat Deo, qui bonum est natura rationalis.* Hinc fit ut amor concupiscentiæ, licet sit supernaturalis, tamen possit esse sine Dei amicitia, cuius est in Dei bonum tendere, ac proinde etiam sine gratiâ, adeoque in eo, quem peccatum à Dei amicitia penitus excludit. Itaque non satis disponit nos ad illum ipsum finem nostrum, in quem per eum tendimus; nec enim totam voluntatem nostram Deo implet, aut perfectè summo illo bono imbuat, nec solus dignam efficit animam tanto beatæ possessionis præmio, in quod illam inclinat. Quare nec per illum verè, & propriè crescit in nobis Deus, nec acquiritur bonitatis eius, aliarumque perfectionum digna, & satis iusta æstimatio, nec vera & quæ hic quærimus, perfecta cum Deo comparatur similitudo; quæ in eo propriè posita est, ut quemadmodum ex plenitudine amoris, quæ fertur erga suam bonitatem, ad eam declarandam extrâ se vult Creaturas, & Vniuersum earum bonum naturæ, gratiæ, gloriæ procurat; ita voluntas creata plena & quodammodo possessa infinita estimatione, & amabilitate eiusdem immensæ bonitatis, seipsam & Creaturas cæteras, earumque bonum & suum siue naturæ, siue gratiæ, siue gloriæ bonum, ad gloriam tantæ bonitatis referat.

nec satis
assimilatur
Deo.

Christ. c. 26.
L. 1. de Doctr.

nec satis
animum
disponit.

præstat enim
amicitiâ
Dei,

Atque hinc fit ut licet amor Concupiscentiæ nonnunquam imperet veram Contritionem, vel etiam actum amoris amicitie, ut Deo placeamus, & ita gloriam vel eius incrementum mereamur, atque adeo iidem ipsi actus contritionis, & amoris amicitie ita imperati ex se perfecti sint, & ad salutem consequendam sufficiant; esset tamen longè perfectius, si ipse amor amicitie proprium actum, ut & contritionis eliceret, sine imperio cuiusquam alterius; imo ipsemet imperaret actum amoris Concupiscentiæ non quatenus bonum quoddam nostrum inest in iis actibus, ut potè qui sint media ad finem supernaturalem necessaria, sed quia præcipue bonum quoddam Dei est, ut eius amicitie primum, tum aliquando gloriæ participes simus: id quod licet in omni actu amoris amicitie confusè contineatur, tamen longè perfectius esset, si expressè, & distinctè omnem illam

lam

Iam nostram gloriam actu in Deum referremus.

quæ con-
solationum
appetens,
est.

Atque hinc patet quid sit dicendum de consolationibus spiritualibus, illustrationibus, excessibus, & aliis id genus, quæ ad amorem concupiscentiæ sæpè pertinent; in quibus si animus ut in bono suo tantum acquiescat, etsi id præcisè malum non sit, non est tamen perfectum. Nam donat illa Deus in suum bonum, cuius gloria est quod tam abundè sese in Creaturas suas effundat, ut illæ prouocentur ad eum & cognoscendum, & propter tantam bonitatem ex verâ amicitia diligendum.

III.
non Reli-
gio,

Iam verò ipsa Religio etsi sit valdè perfecta ut quæ peculiari modo hominem Deo, & Deum homini religat, non tamen per se id facit modo perfectio. Nam nec totum hominem ab ipsa radice Deo addicit, nec totum fundum, & amplitudinem voluntatis humanæ illi possidendam tradit. Sæpè enim fieri potest ut non liberè, & alacriter, sed ex quodam metu & quasi necessitate, non ex benevolentia, sed tantum ex debito diuinæ excellentiæ cultum persoluat. Quare licet aliquo modo Dei maiestatem, & excellentiam attingat, tamen nec perfectè id facit, cum sine amore dignum Deo cultum exhibere non possit, nec integrè cum aliis Dei perfectiones bonitatem, & sapientiam satis non æstimet: unde, nisi quid aliud ei accedat, non omnino perfectam cum Deo unionem efficit. Et certè si essentialis perfectio per se non consistit in virtute Fidei, vel Spei, ut euidenter supra demonstrauimus, multo minus constituenda erit in Religione, quæ longè Fide & Spe virtutibus Theologicis inferior est; versantur enim hæc immediatè circa Deum, ut obiectum suum, quem proximè attingunt, in quem sese, ut ita dicam, immergunt, & sic illum in animam inuehant, religio vero minimè: Nam proximum, & immediatum eius obiectum sunt actus illi, quibus debitum Deo cultum deferimus. Quare certum est Theologicas virtutes requiri ad Iustitiæ supernaturalis statum, quæ Deo grati acceptique sumus, easque à Deo infundi, ut Tridentinum Concilium definiuit, cum de Religionis virtute supernaturali nihil dicat; & constat omnes Religionis actus posse consistere sine Dei gratia, ut experientia docet in multis, qui à Deo alieni sunt, & tamen perfectos Religionis actus Dei adoratione, sanctorum veneratione, iuramento, votis & id genus aliis exercent.

IV.
nec partes
Iustitiæ in
Deum,

animam
satis imple-
Deo.

Pœnitentia.

& obedien-
tia.

Idem dici debet de Iustitiâ erga Deum, siue ea sit, quâ iniurias Deo peccatis illatas compensamus per pœnitentiam, siue ea, quâ illi reddimus, quæ tanquam verus Dominus summo à nobis iure reposcit, siue denique ea, quâ ius quod habet nos regendi, agnoscimus, quod pertinet Obedientiæ, quâ præcepta eius seruamus; Nam hæc omnes virtutes magnæ quidem sunt, & in suo genere perfectæ; verum si suis tantum viribus stent, & propriis duntaxat ornentur coloribus, imperfectam adhuc animam relinquunt, nec eam satis implent Deo; Nec enim illa pœnitentia quæ eo tantum nomine suscipitur, ut Deo facta iniuria compensetur, hominem Dei gratiæ restituit, sicut nec iusta compensatio iniuriæ homini factæ per se amicitia redintegrationem efficit. Obedientia verò, si propriè loqui volumus, id tantum spectat ut, quod præceptum est, impleat, nec attēdit præcipientis dignitatem, aut honorem, aut commodum, modò se illi in eo subiiciat ut voluntatem eius perficiat. Quare nisi quid aliud accedat, quod huiusmodi mandati executio in Dei bonum col-

limet, Obedientiæ deerit præcipuus decor, imo & vera eius forma & essentielle ornamentum.

Et hinc etiam patet quid dicendum sit de Obedientiâ Religiosâ, quâ quis alterius hominis voluntati suam subiicit, de Paupertate item, & Castitate, cæterisque virtutibus moralibus, quæ licet suo modo singulæ, ut statim dicemus, ad perfectionem spectent, non tamen per eas immediatè Deum attingimus, id quod sanè requiritur ad essentialē perfectionem. Quare nec harum virtutum actus si suâ duntaxat venustate exornentur, etsi sint valdè magnificendi, tamen omnino nos perficiunt: nisi aduentitia illis accedat honestas, & perfectio. Quocirca Abbas etiam Moyses apud Cassianum affirmat consilia omnia, quale est nuditas, & priuatio omnium facultatum, non esse perfectionem, sed perfectionis instrumenta. Fateor ego quidem præclarum aliquid esse, & laudabile vacare Dei cultui, eum honorare sacrificiis, oratione, gratiarum actione, reuerentiâ animi internâ, & externâ, vota Religiosa nuncupare, multa ad eius gloriam agere, & pati, optare, & procurare ut ab omnibus honoretur, ei obedire & mandata eius perfectè obseruare, pœnitentiæ actibus internis & externis illi satisfacere, & quod summum est mortem eius causâ obire: verum si ea fiant duntaxat ex proprio cuiusque virtutis motiuo, non excludunt omnem imperfectionem vel totam eam perfectionem non inducunt quam hic quærimus. *Bonus Obedientiæ gradus est, inquit B. Bernardus, si iuxta Magistri nostri sententiam propter metum gehennæ, seu propter professionem sanctam, quam professus est quispiam, obedierit; melior tamen cum ex Dei amore obeditur. Illa quippe Obedientia necessitatis est, ista Charitatis.*

nec vota
monastica.

vel alia
virtus mo-
ralis.

Coll. l. c. 7.

l. de præc. &
disp.

CAPVT VII.

Animam Charitate instructam Deo impleri, essentialiterque perfici.

EX virtutibus prius commemoratis cum cæteris à perfectione summâ rejecerimus, una restat Charitas, cuius qui naturam nouit, dubitare non potest quin in eâ constituendâ sit vltima, quam hic inquirimus, vitæ perfectæ forma. Nam eius potissimum præsidio immensa Dei bonitas maiori in dies æstimatione crescit in animâ, eius vi per supernorum donorum incrementa Dei similitudo perficitur, eius imperio cæteræ virtutes omnes Fides, Spes, Religio supremam Dei maiestatem, & excellentiam, primam veritatem, infinitam bonitatem, & potentiam, cæterasque perfectiones apprehendunt, & anima ipsa spirituali vitâ prædita, easdem sic apprehensas, si-
bi que per actus illarum virtutum vnitas non sentit tantum, sed etiam modo quodam in se transfert, iisdem viuit & in diuinam transit quodammodo naturam. Hoc vero ut clarius constet, operæpretium est nonnullas Charitatis perfectiones proferre in medium. Inter quas primum locum tenet illa celebratissima vnio, quam efficit inter Deum, & hominem, ut cum eo vnus efficiatur spiritus. Nam per Charitatem totam se anima Deo immergit, & vicissim totum se Deus animæ imprimit, anima Deo, & Deus animæ admirabili, & perfectâ communicatione commiscetur. Hæc enim vnio ex parte animæ tunc efficitur

I.
Charitas
perfectio
est.

quia opti-
me Deum
vnit ani-
mæ, & ani-
mam Deo.

quando ipsa tum intellectus, tum voluntatis facultates cum operationibus omnibus, bonaque sua omnia, atque adeo seipsam totam transfundit in Deum, quem amat, ut in illo tota sit, de illo solum viuat, adeo ut in ipsius intellectu, & voluntate, totaque vita nulla alia alterius boni forma appareat, quam Dei infinita bonitas, non eam solum, & omnes eius potentias vndeque implens, sed & in immensum sic excedens & absorbens, ut viuens ipsa, iam non ipsa, nec sibi, nec in se, sed soli Deo & in Deo viuat; Id autem fit potissimum per actus Charitatis, quibus homo à se transit modo quodam in Deum, & cum sint actus immanentes, illum ipsum, utpote circa quem versantur, in se trahit, sibi que vnit vitaliter, & sensim magis ac magis modo quodam crescere in se facit. Id expressit August.

immergit,
& immiscet.

Conf. l. 8. c. 2.

Deus se
vnit anime

ubi de Victorini conuersione & ob id Christianorum omnium amore. *Volebant eum, inquit, omnes rapere intro in cor suum, & rapiebant, amando & gaudent, haec rapientium manus erant.* Quod si id omnis amor efficit, quanto magis purus, & sincerus ille, qui Deum parentem optimum ardentissime, suauissimeque complectitur? Id autem diuiniore modo fit, cum vicissim in animam sese Deus infundit, & Caritas ipsa Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Occurrit enim pius & liberalis dominus amanti animæ, & secum bona sua communicanti, eique vicissim seipsum tradit per infusionem præstantissimi habitus gratiæ, & Charitatis, qui non est aliud quam admirabilis quædam qualitas, & perfecta Dei similitudo, immensumque quoddam bonum Deum ipsum singulari & stupendo modo continens, illumque humanæ animæ imprimens, & sic totam diuinam pulchritudine perfundens, per quam homo diuinæ consortium naturæ acquirit; sicut enim æternus Pater sui imaginem formando, filium producit eiusdem naturæ, sibi que simillimum, dignum proinde quem infinito amore diligat, & à quo etiam infinito amore diligatur; ita homini non communicat quidem naturam suam diuinam, sed eius vice præstantissimum hoc donum infundit, quo efficitur Deo ipsi similis, & filius dilectissimus, dignusque proinde quem Deus excellenti amore prosequatur, & cum quo vera amicitia iungatur. Nam sicut ea est Dei amabilitas, ut merito ab omni Creatura intellectuali vera amicitia diligere debeat, ita Dei beneficio ea est hominibus hoc dono ornatam amabilitas, ut vicissim verè, & propriè veram beneuolentiā possit à Deo ipso amari, eoque magis, quò in dies per actus amoris excellentioris hoc donum crescit, & Deo ipsi reddit simillior. Atque hæc est ingens illa dignitas, ad quam effecti sumus Christi Domini veri Dei filij meritis. Et hoc velle videbatur eum pro discipulis & fidelibus orans dicebat. *Claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, illam nimirum gloriam quam mihi dedisti ab æterno, generando me, eandem dedi illis per Charitatis donum, ut sicut ego sum filius tuus naturalis per æternam generationem, ita sint ipsi filij tui adoptiui per gratiæ infusionem, adeo ut ipsa dilectio qua dilexisti me in ipsis sit & ego in ipsis.* Quare non immerito S. Ioannes in tantæ Dei bonitatis admirationem omnes fideles inuitat. *Videte, inquit, qualem Charitatem dedit nobis Deus, ut filij Dei nominemur, & simus.* Atque ut hanc diuinæ naturæ participationem naturalis idem Dei filius & conseruaret, & perficeret, seipsum nobis in Sanctissimo Sacramento cibum tantæ formæ con-

non per
substantiā,

sed per
qualitatē.

in quo est
amicitia,
Dei.

& filiatio

Ioan. 17.

1. Ioan. 3.

Sanciraper
Euchari-
stiam.

A sentaneum reliquit, ut qui de filio Dei viuimus, crescente in nobis tanto dono Charitatis etiam magis ac magis Filij Dei, & Deo communi Patri, ob illam filij proprii similitudinem, magis amabiles efficiamur.

Nec vero solum Dei in nos beneuolentiā prouocat admirabilis hæc qualitas, sed etiam voluntatem nostram instruit, ut in vitâ hac miserâ immensam eius bonitatem veram beneuolentiā, ut par est, prosequi possimus, redditque nos Deo similes, non tantum quia infinito dignitatis cuiusdam diuinæ splendore illustrat animam, sed etiam quia ad Deiformes quasdam operationes excitat, & adiuuat: sicut enim Deus sese perfectissime amat, & seipsum amando omnia in se bona reuocat, ita anima hoc instructa præsidio, sic Deum amat, ut non omnia tantum cætera bona externâ in eius bonum ordinet, ac referat, sed sese ipsam totam ad eiusdem gloriam conuertit, cõsumique cupiat, & modo quodam in nihilum redigi, ut si quid fortè in ipsa bonum est, in Deum quodammodo refundatur, & quantum potest fieri, eidem addatur; quam etiam ob causam præcipuè charitas, imo & per eam Deus ipse, vita animæ nominatur; quia qui in Charitate manet, in Deo manet & Deus in ipso, operari eum faciens non diuina tantum, sed diuino etiam modo; sic ut præcipuè Dei bonum velit, sicut Deus ipse vult, quasi ipse alius à Deo non esset. Quare quo sensim euadit perfectior, tum habitus ipse charitatis, tum eiusdem actus, eo perfectius Deo ipso, eiusque omnibus perfectionibus, tanquam verissimo cibo, alitur reficiturque anima, donec tandem consumpto omni alieno amore & bono creato, atque adeo ipsamet redacta veluti in suum nihilum Deo solo impleatur, & in illum quasi transformata videatur; adeo ut dicat cum Apolo & verè dicat, *Vino ego, iam non ego, uiuit uero in me Christus.*

II.
Perinde anima Deum ex amicitia amat,

& repræsentat in modo essendi, & agendi.

1. 10. 4.

& sic nutritur;

Gal. 2.

Atque hæc eadem dignitas & vita in reliquis virtutes redundat, quarum idcirco vocatur forma, perfectio, pulchritudo, splendor, vita & ornamentum: ut quæ antea peccatorum tenebris & quasi vi quadam iniusta prohibebantur, ne diuinarum perfectionum, in quas feruntur, radiis collucere, ea præsentem incipiant tum sua luce perfundi, & nouo earundem perfectionum decore splendescere, tum insolita virium accessione, ad augendam iustitiam sanctitatemque incitari & exardescere. Quare rectè D. August. adde, ait *Charitatem, profunt omnia, detrahe charitatem nihil profunt cætera. Quale bonum est Caritas, fratres, quid pretiosius, quid luminosius, quid firmitius, quid utilius, quid securius? Quæ etiam causa est ut sola Caritas sibi nomen veræ sanctitatis vendicat, & in ea potissimum consistat vera & formalis Iustitia Christiana.* Caritas, inquit S. Augustinus, est verissima, plenissima, perfectissimaque Iustitia. Ipsa enim sola est quæ voluntatem à Deo auersam integrè perfectèque ad eum reducit, eique conformat, ac proinde omnem contrariam formam maculamque prorsus delet, & operit multitudinem peccatorum, & influxu suo vitali & benefico, viuum Christi membrum, Deique filium charissimum, & Christi fratrem amantissimum efficit.

III.
Charitas alias Virtutes informat, & uiuificat.

Ser. 50. de verb. Dom.

quæ est sanctitas.

Lib. de Nat. & grat. c. 42.

Trid. sess. 6. c. 7.

1. Petr. 4.

Ex quo etiam consequitur suis ad æternam Patris optimi hæreditatem, & omnia eius bona; semina gloria, tanta est enim Charitatis dignitas & valor, ut nullo alio bono, quam illo ipso, quo Deus beatus est, compensari condignè valeat, & aliunde tan-

tum est bonum illud beatæ visionis, ut nulli alteri dari queat quam Dei amico & filio, Christi Domini primogeniti fratri & coheredi. Quare cum cum Deus hominem ad admirabilem illam beatitudinem creasset, ut eius capax esset, hoc illi donum parauit accommodatum tantæ felicitati, quam, cum sit Dei ipsius summum bonum, dari non decebat vilibus mancipiis, sed filiis charissimis. Quare in cœlesti illa & beata patria, euanescente fide, & Spe, hæc diuinæ similitudinis forma splendorior, solidiorque remanebit, suoque iure accipiet in premium lumen gloriæ sibi proportionatum, & visionis beatæ, quæ verè Deo, similes erimus, consentaneam perfectionem: quod utrumque pro Regiâ suâ in cæteras facultates potestate, etiam tunc in æternum tanti patris gloriam referret. Itaque etiam hinc colligitur quanta sit excellentia huius habitus, ut qui in patriâ idem sit remansurus, qui modo est, & animâ adeo ornaturus, ut dignitati luminis gloriæ aptè respondeat, & cum eo in vnam eandemque beatitudinis naturam coalescere queat, & influere in actus ad eius perfectionem vel essentialem, vel saltem integram pertinentes. Quare non mirum est, si in hac vitâ ad spirituale incrementum efficiendum, & ipsam perfectionis essentiam constituendam, hæc virtus potissimum valeat, per quam fiet ut in alterâ assequamur perfectam mensuram ætatis plenitudinis Christi.

Concludamus igitur cum D. Thoma pendere præcipuè totam vitæ huius perfectionem ab hac virtute, quæ cum per omnes vitæ perfectæ partes diffusa sit, summum in hominem ipsum, eiusque omnes actiones & cæteras virtutes imperium exercet, intimam voluntatem nostram ad Dei bonum applicat, affectiones omnes animi ab ipso hominis amore, cæterisque creatis bonis reuocat, & terrenâ rubigine deterfa, ad Deum reducit, in eum transfert & quasi transformat; Religionem, Fidem, Spem, cæterasque virtutes (cum sit vinculum perfectionis, ut appellat Apostolus) ligat quodammodo in vnitatem perfectam, cum vniuersiusque honestatem secum in Dei bonum trahat, & vniuersum earum corpus, non secus ac anima membra omnia, contineat, ne dissoluatur, & eas in mutuam opem, ut se conseruent, moueat; hominem denique totum in suum principium finemque vltimum reflectat, eique à quo omnis Creatura, ut guttula ab immenso Oceano promanauit, refundit, non ut inde ipsi benè sit, sed quia hoc Dei bonum est atque adeo propter ipsius bonitatem & gloriam. At de laude Charitatis vnicus hic S. Prosperi locus qui mira de ea prædicat, sit instar omnium.

Charitas est, inquit, ut mihi videtur, recta voluntas ab omnibus terrenis ac presentibus prorsus auersa: iuncta Deo inseparabiliter & unita: igne quodam Sancti spiritus à quo est, & ad quem refertur, incensa: inquinamenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli ut vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuinæ contemplationis quida, in omnibus semper inuicta, summæ actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, premium perfectorum. In peccatis suis mortuos suscitatur, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat, fructuosa in penitentibus, leta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omnino fidelibus.

A *Quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit, ex qua quicquid est boni operis viuunt, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religiosa contemnit: sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit: hæc est charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat Sanctus Apostolus. Et verè ipsa est via quæ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via peruenit nullus quo tendit, ita sine charitate quæ dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare.*

CAPVT VIII.

Fidem nihilominus ad Charitatis perfectionem plurimum conferre, imo eiusdem esse fundamentum.

EX his, quæ superioribus capitibus disputata sunt, habemus perfectionis essentiam in Charitate positam esse; verum illi à Concilio Tridentino comites adunguntur fides, & Spes, dum Christianam Iustitiam in infusis donis fidei, Spei & Charitatis consistere definit. Itaque licet charitas sit forma vltima, & essentia iustitiæ & perfectionis, sine qua aliæ duæ nihil admodum profunt, ipsa tamen sine illis stare nullo modo potest, ut quas intrinsecè quodammodo vel includit, vel certè supponit. Nam nec cum Deo potest esse vlla amicitia sine bonorum communicatione, ac proinde sine Spe; nec sine supernaturali cognitione perfidem, potest vlla cum Deo communicatio, Spes, vel amor supernaturalis consistere.

Primus igitur motus, quo ad hunc finem, perfectionemque progreditur anima, est illud ipsum fidei donum: cum enim voluntas cæca sit, nec possit bonum incognitum prosequi, debet necessario præluce cognitionis intellectus veluti fax quædam, sine qua rectè quidam Philosophus dicebat inanem, & otiosam remanere animam, neque nisi illius accessu impleri & excitari posse; unde & August. contra Academicos scribens, cognitionem vocat animæ cibum. Quod cum in omnia alia, tum præcipuè valet in Dei, scilicet diuinarum cognitione, quæ solâ, ut consentaneo suo obiecto impletur verè intellectus, & eius ope voluntas, atque adeo tota anima sustentatur.

Hæc porro cognitio certissima, & firmissima esse debet, ut immensam ædificij spiritualis molem, & turrim hanc Euangelicam validè sustinere queat. Quam ad rem parva sensuum ministerio cognitio non erat idonea, cum ad obiecta tam procul distita non pertingat, & pro naturali suâ imperfectione vacillet sæpe, sæpe decipiat. Nec id magis promouere poterat opinio, aut scientia, cum plurima sint in hoc supernaturali inter Deum, hominesque commercio, quæ humani discursus vires omnino superent. Restat igitur cognitio per fidem quæ totius cum Deo Societatis, & consuetudinis est fundamentum, ut vocat Trid. salutis initium & radix, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum Dei consortium peruenire. Cum enim nos ad supernaturalem illam amicitiam crearet, ad eam prorsus spectabat, & se ipsum nobis reuelare, & intellectum dono aliquo diuiniore instruere, ut capere ea posset, quæ ad tantam communicationem spectant ea certitudine & firmitate, quam diuina amicitia requirit. Quare ad illam efficiendam filium suum ad nos milit, ut per quem adoptionem filiorum conse-

I. Perfectionem requirit fidem, & spem. Sess. 7. c. 7.

ut amicitia cognitione & communicatione.

Cognitio est i. animæ vis & elca.

Auerroes.

l. 3. c. 6.

non sufficit cognitio sensuum.

non opinio aut scientia.

s. Th. 2. 2.

q. 23. a. 1.

sess. 6. c. 8.

sed fides.

à Christo tradita.

qui debebamus, per eum edocti inciperemus per A fidem ad Dei amicitiam aspirare.

Atque hoc ipsum fidei donum ad illum finem infusum nostris mentibus à Deo ex verâ benevolentia, magnum initium est istius amicitia; Nam sic ex parte suâ Deus incipit animam sensim educere ad sui similitudinem, idoneamque facere, cum quâ postea verâ amicitia iungi, & maiora deinceps dona communicare queat. Sic enim incipit nos dignos facere in partem sortis sanctorum in lumine, illucescens in cordibus nostris & ad suum admirabile lumen nos vocans, suum, inquam, quia fides nihil aliud est, quam Dei lumen, ut vocat S. Irenæus, siue participatio quædam diuini illius luminis, quam ideo Dei Sapientiam vocat Apostolus, ac proinde firmitatem, certitudinemque, & alias excellentes diuinæ Sapientia dotes, cuius quidam radius est, omnino retinet. Nam cum ideo fide credamus quæ ad salutem nostram pertinent, quia Dei sapientia, & prima æternæque veritas illa reuelauit, idcirco fides à Deo in nos profusa hauritam inde diuinam ipsam cognitionem nostro intellectui applicat, & Deus infinitum illud, altissimumque lumen in nos quasi deriuat, nobisque accommodat. Nec vero solum id facit ad eum modum quo homines sese inuicem docent & instruunt, sed interius ipsi intellectui communicat fidei habitum, tanquam suæ sapientia participationem, & quandam similitudinem: hac facie in vitæ huius tenebris illustrata anima, quantum satis est, fidei obiecta à Deo reuelata, & diuinâ quodammodo veritate informata certo, firmiterque credit, & assensus sui firmitatem, ipsorum firmitati, & diuinæ autoritatis dignitati, si licet dicere, exaquat. Voluit tamen, dum peregrinamur à Domino, obscurum esse lumen illud, tum quia clara, perfectaque harum rerum cognitio repugnat naturali modo cognoscendi huius vitæ, tum quia id ipsi expedire visum est, ut & merendi, & exercendæ humilitatis occasio maior esset, & inchoata iam inde, libera, & amica cum Deo conuersatio nasceretur. Potuerat ille quidem tanto lumine perstringere intellectum, ut liberum homini non fuisset credere, vel non credere, verum ita sese humano captui accommodauit sapienter, & cum res fidei, earumque propositionem, tum ipsam fidem attemperauit, ut actus credendi sit relictus in voluntatis potestate, quam supernaturali dono corroborat, ut possit velle res fidei ita credere, sicut Deo decet haberi fidem, & sic liberè intellectum ipsum in obsequium fidei captiuare. Quamuis enim clarè videri, & in se perspicere nequeant altissima Religionis mysteria, tamen si quis ea principia, quæ res fidei euidenter credibiles efficiunt, consideret, sanctitatem doctrinæ, & vitæ Christianæ, fidei propagationem per Apostolos indoctos, inermes, ignobiles, miracula, prophetias, eiusdem vim in barbarorum animis immutandis, ac inter hæreses & persecutiones firmitatem, constantiam martyrum; Si quis inquam ista, & alia id genus consideret, iudicabit protinus, quæ tot testata notis, tantâ autoritate proponuntur, non credibilia tantum esse, sed omnino credenda, ne diuinæ veritati, & authoritati fiat iniuria, quantumuis obscura in se, & incredibilia videantur, in quo non minima est pars illius, quæ inter amicos esse debet, vltro citroque communicationis, cum Deus res abditiſſimas, & diuina sua secreta homini reuelat, & communicat, homo vero ea concipit, & credit, ut di-

gnum est, & Deo, & amico credi: quò pacto & valdè Deum honorat potissimam sui partem ei subiiciendo, & magnum sibi meritum acquirit, & ut Abraham confortatus fide dat gloriam Deo, *Rom. 3.* plenissimè sciens quia *quæcumque promissis, potens est & facere*, ut etiam ei reputetur ad Iustitiam. *1 de agone* Nam fides, ut benè ait August. *est prima qua subin-* *Chr. st. c. 13.* gat animam Deo, deinde præcepta dat viuendi, quibus custoditis spes nostra firmatur. Et Guilielmus Parisiensis, *Fides est per quam obedientia sua deb-* *tract. de fide* *& operibus* *initio.* *II.* tum soluit intellectus humanus.

Atque ex iis quæ ad fidei naturam explicandam attulimus colligere, licet quid in perfectionis adificio nobis conſerat, id quoque clarius constabit ex sequentibus quæ ad eiusdem effectus spectant.

In primis, quod maximi est momenti, ipsa cognitio per fidem supernaturalem ita sese ad omnes virtutum aliarum actiones extendit, easque intimè peruatit, ut intrinsecè omnes ab ea, tanquam à mensurâ, pendeant. Nascitur id ex naturali connectione intellectus, & voluntatis, ex qua fit ut voluntas, seclusâ intellectus actione, actionem ipsa suâ producere non possit, vnde sicut ex naturali cognitione intrinsecè dependent virtutes morales, ita ex supernaturali fide omnis supernaturalis perfectio. *Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate.* Quamuis enim ipsa cognitio physicè non producat actus voluntatis, applicat tamen, admouetque voluntati obiectum, ut in actum possit exire, quæ applicatio non est extrinsecas, sed intima prorsus, & vitalis, similisque naturali formæ cum materia coniunctioni: vnde ipse Dei amor, aliique virtutū supernaturalium actus non minus ab obiecto supernaturaliter, & per fidem cognito in genere causæ formalis dependent, quàm à voluntate gratiæ Dei instructâ in genere causæ efficientis. Imo genuina ratio, cur omnes voluntatis actus circa Deum, & obiecta supernaturalia sint supernaturales, atque adeò egeant singulari Dei auxilio, non est alia, quàm quia per supernaturalem cognitionem intellectus ita huiusmodi obiecta euehuntur, ut iam nullæ voluntati vires superpetant quibus possit actus suos eorum dignitati ex æquare, nisi accedente gratiæ Dei dono adiuueatur. Quare maxima certè est totius perfectionis cū fide connexio, atque adeò necessaria dependentia. Quamquam enim per actus, habitusque aliarum virtutum, præcipue vero Charitatis, Spei, & Religionis Deus ipse, Deique perfectiones crescant in voluntate, atque sic animam perficiant, nō tamen ita crescerent, nisi iam ante in intellectu per fidei lumen supra quàm naturæ vires ferant, repræsentarentur voluntati, quæ proinde ad illas sibi iam nouo quodam modo præſentes complectendas, atque vniendas, ut iis quasi consentaneo cibo augeatur, additis ad naturæ vires diuinæ gratiæ viribus, assurgit. Quam etiâ ob rem rectissimè Chrysostomus fidem appellat *bonorum matrem*, & S. Prosper *bonæ voluntatis & omnis iustæ actionis genitricem*, utpote quæ bona omnia, & virtutes non tantum pariat, quādo ad statum eas supernaturalem euehit, sed etiam Deum ipsum, ut congruum tanto statui alimentum, ministret, ut eo nutriantur, & augeſcant, sicque anima ipsa ad spirituale perfectionis incrementum perducatur.

Atque hinc etiam efficitur, ut totius supernaturalis virtutum agminis sit veluti dux, certâ viâ dirigens in arduum illum finem actiones hominis vniuersas: siquidem in homine, qui duplex quodammodo est, duplex lumen Deus posuit, quo utroque pro arbitrio uti possit, naturale & supernaturale. Naturale eū regit, quia homo est, qui nihil nisi

fides

2. est mensura virtutum supernaturalium

Ephes. 5.

ut cognitio moralium.

quia vitaliter proponit obiectū eleuatum.

supra vires voluntatis

& ita Deum animæ cibum auget.

hom. 32. in Ioan. l. 1. de uoc. gent. c. 8.

III.

est dux aliarum virtutum

& fax illu-
strans obie-
ctum, & in-
tellectum.
Dirigens
voluntatē,

melius quā
ratio.

fax viva.

Obiectōrū
magnitu-
dine, & cer-
titudine.

ascendens
voluntatē.

ad Deum
colendum,
&c.

ex rationis præsripto, siue circa se, siue circa alios, aut suscipere aut agere debet: supernaturale vero eum dirigit, quā Christianus, & modo quodam diuinus est, vt suas omnes actiones etiam naturales ita componat, & ordinet, vt ad finem tantæ dignitatī congruum referantur. Nam ad beatitudinem æternam, & ad ea, quæ ad illam perducunt media, nempe ad Religionem, Humilitatem, Patientiam & potissimum Charitatem cæcutit lumen naturale, & ideo quò pèrgèdum, quid agendum foret penitus nesciebamus: Deus autem ea reuelando, ipsa sempiternæ suæ veritatis lumine collustrauit, & vt ad illa certò adhærere posset intellectus, vires auxit, habitum fidei infudit, quo ille, quasi oculo supernaturali vsus, præcipit voluntati ne actiones illa suas iacere, & humi serpere patiatur, sed potius ad sublimem illū finē attollat; Quare in potestate voluntatis est, oculum illum in omnibus aperire, vel eo clauso, vt i solum naturali, quanquam non pari vtrumque successu factitabit; Nam oculus fidei supernaturalis, vt planè diuinus est, ita cum in negotiis suscipiendis, gerendisve, & totius vitæ institutione aperitur, facem veluti præferente Deo, errorum anfractus, & periculorum laqueos prospicit, & euitat; at qui naturali lumine contentus fuerit, is, licet alioquin prudenter procedere sibi videatur; tamen, nec eius actiones ad finem supernaturalem spectare possunt, & in negotiis etiam temporalibus peragendis, in hac sæculi nocte, in conscientia inextricabiles laqueos, & præcipitia frequenter incurret.

Nec vero hæc connexio est huiusmodi, vt nihil aliud ad actum voluntatis conferat ipsa cognitio, præter eam, quam diximus, facem; Etenim, quod docuit D. Thomas, non tantum voluntatem pendere ab intellectu, sed etiam ab eodem moueri, hic est certā experientia comprobatum, idque eò vehementius, quò & obiecta sunt præstantiora, & cognitio fidei certior, & diuinior; præsertim, cum nunquam desit voluntati paratum Dei auxilium, vt ad ea obiecta sese attollat. Nam id quasi debetur excellenti huic cognitioni, cum eo maximè consilio à Deo donetur, vt excitet voluntatem. Itaque vix vllus vnquam ab homine fidelis actus fidei exercetur, quin ipsa statim se voluntas moueri sentiat; sic benefico illo Solis radio efficiente, vt simul & lumine intellectum illustret, & calore voluntatem inflammet. Nec enim fides in nudā tantum speculatione consistit, sed etiam ad actionem se exporrigit, nec solum mentem illuminat, vt capiat Deum esse honorandum, esse in eo sperandum, ei obediendum; sed etiam, quot deuincti nominibus, & quibus potissimum modis ea faciamus, demonstrat, atque adeo ad eas ipsas actiones ex se inuitat, & impellit, vnde certè oriuntur innumeri actus supernaturales Religionis, Spei, Humilitatis, & aliarum virtutum; Nam qui certo sibi persuadet, Deum esse supremum principium, & fontem omnium, omnia scire, iustissimè, sapientissimèque gubernare, qui eius bonitatem & misericordiam infinitam intelligit, & simul suas miseras periculumque sentit, fieri non potest quin ad eum, vt bonorum omnium auctor, & malorum depulsores oculos attollat, illi sese subiiciat, eum sibi colendum, eique seruendum proponat eā puritate, ac perfectione, quam ei placere nouit. Hinc gratiarum actio, oratio, omnisque Dei cultus, ac religio promanat, quam adeo fidei esse affinem, iunctamque vult Lactantius, vt nunquam separetur: quia idem Deus est, qui cognosci debet, quod est sapientiæ, & hono-

rari, quod Religionis; id quod etiam de Obedientia, Pœnitentia, Spe, aliisque dici meritò potest. Quare Chrysostomus fidem vocat *bonorum omnium matrem*, & S. Paulus Colossensibus hoc solum à Deo donum petit tanquam cætera ambitu suo continens. *Non cessamus*, inquit, *pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia, & intellectu spirituali; nempe quod sequitur, vt ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei (nam ex fide dimanat maior Dei cognitio) in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.* Hoc est denique quod ait S. Aug. *Nulla sunt maiores diuitia, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quam est fides Catholica, qua peccatores homines saluat, cecos illuminat, infirmos curat, fideles constituit, pœnitentes reparat, iustos augmentat, Cathecumenos baptizat, Martyres coronat, Virgines, Viduas, & Cōiuges casto pudore conseruat, Clericos ordinat, Sacerdotes consecrat, regnis celestibus præparat, in æternā hereditate cum Angelis sanctis communicat.* Hæc August. Quæ omnia non oratoria quadam exaggeratione, sed Christianā planè veritate dicta sunt, quia fides his virtutibus non modo initium dat, sed continuas earum progressionem promouet, & ad cumulum vsque, perfectionemque necessario comitatur.

Denique quod ad ipsam Charitatem attinet, ea est fidei vis, vt suapte natura ad eam deducat; præsertim. Nam vt cæterarum virtutum mater est, ita etiam charitatis, cuius fructus & opera; veluti radix quædam, continet, potiori iure quam aliarum virtutum; cum sint inter se longe magis connexæ; cum dicat Apostolus *fidem esse quæ per Charitatem operatur.* Et verò, si virtutis illius naturam spectare volumus, in hunc finem data illa nobis est. Quapropter nunquam cessat, quin perpetuis quasi stimulis voluntatem vrgeat, siue ad augendam, si quam habet Charitatem, siue ad recuperandam, si amisit: vnde & Chrysost. eam vocat *medicinam salutis*, & Apostolus *Iustitiam illam Dei qua nos iustificat*, & perficit in Euangelio reuelari ait *ex fide in fidem*, id est ex fide incipiente & imperfectâ, in perfectam, Charitatemque & aliis virtutibus ornatam, ad quas ipsa fides excitat, & ad lucit: Nam ex ipsâ Dei infundentis institutione, hanc veluti nativam proprietatem, & propensionem habet, vt suo quasi pondere in Charitatem feratur, vt in suam formam & perfectionem ultimam: quâ etiam de causâ S. Thom. ait fidem esse principium purificationis cordis, quia illud purificat per se ab impuritate erroris: At si fides per charitatem formetur, postea perfectam purificationem causare. Quare quod dicit S. August. *Christi fidem esse fidem gratia, & violentia fidei impetrari Spiritum sanctum, & Spiritum Charitatis*, verum est, non tantum de Charitatis augmento, quod suo quasi iure fides continuo postulat, sed etiam de primâ Charitatis collatione; sic enim reprehendit Apostolus Philosophos, *quia cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, sed potius veritatem Dei, quâ ad eum glorificandum, veluti innatâ vi trahebantur, in iniustitia quasi carcere conclusam, & ne suo iure vteretur, astrictam tenebant.* Et certè D. August. apertè de primâ Charitatis donatione alibi loquitur cum ait. *Vnde est dilectio, id est Charitas, per quam fi-*

& omne
bonum.

Ser. 10. de
verb. Apost.

Gal. 5.

ad Charitatem
attendendam.
Rom. 3. 2. in
Ioan.
Rom. 1. 4

1. 2. 9.

De fid &
oper. c. 16. &

Rom. 1.

De spirit. &
lit. c. 32.

des operatur, nisi unde illam ipsa fides impetra-
uit?

est motiū
Charitatis,
quia est se-
cretorum
reuelatio,

Accedit quod ipsa secretorum ; rerumque
abditissimarum communicatio per fidem, sit ma-
ximum ad amorem calcar, & singularis Dei be-
neuolentiæ in nos effectus, præsertim cum non
tantum suæ bonitatis, Sapientiæ, Iustitiæ, & a-
liarum perfectionum inexhaustos thesauros no-
bis aperiat, & per fidem tantum intuendos nobis
exhibeat, verum etiam quia nobis inde sempiter-
nas diuitias, & promittat, & offerat. Quare cum
oculo fidei ingentes has diuitias, non iam vt alie-
nas, sed vt proprias animæ contemplatur, qua par
est illam charitate succendi? Ad Eph. scribens B.
Paulus, *Deus*, inquit, *Dominus nostris Iesu Christi*
Pater gloria dei vobis Spiritum Sapientiæ & re-
uelationis in agnitionem eius, illuminatos oculos
cordis vestri, vt sciatis, quæ sit Spes vocationis
eius, & quæ diuitia gloria hereditatis eius in san-
ctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis
in nos, qui credidimus, secundum operationem po-
tentiæ virtutis eius, quam operatus est in Chri-
sto.

e. r.

imo Dei
quædam
exhibitio:

Orat. cont.
Idol.

2. 2 q. 84.

2. 2 in cap. 1.
Reg. c. 4.

Igitur ex
fidei quan-
titate, spes
est perfe-
ctionis,

2. utilis est
Theologia,
& medita-
tio.

3. exitiosa
ignorantia.

Præterea cum primus Charitatis actus sit
velle semper esse præsentem ad Dominum, &
cum vicissim sibi præsentem habere, ad hunc
finem, Charitati famulatur fides, cuius proprium
est illum vbique præsentem & in omnibus re-
bus operantem intueri. S. Athanasius, quia,
inquit, in nobis habemus fidem, ideo possumus
celeriter intelligere & contemplari vniuersitatis
Regem. Contemplatio enim ipsa, quæ supre-
mum actum Charitatis continet, vt docet S.
Thom. fidei actus est simplicissimus amor con-
iunctus. Quare S. Gregor. fide, inquit, velut
famam Deum cognoscimus, amore autem contem-
plationis, is, qui famam innotuit nobis, veluti ex
ostensione præsentia reuelatur, sic ille. Fides igitur
tum ad omnem perfectionem, tum ad ipsam
Charitatem, quæ essentialis perfectio est, pluri-
mum momenti habet; unde etiam quod ea cer-
tior, & plenior est, eò maior cuique perfectio
speranda videtur. Quare experientia quotidia-
na satis docet plurimum adiumenti conferre ad
perfectionem, si, vt oportet, in rebus fidei eru-
diatur intellectus, & Theologicis studiis im-
buatur, si præsertim non nudis speculationi-
bus vacet, sed eas vltius ad virtutum exerci-
tium referat, sic vt ex iis conetur magis, ac
magis, tum Deum, tum seipsum cognoscere.
In eundem finem conferre solent tum exerci-
tia spiritualia, tum meditationes quotidianæ, vt
pote in quibus ex posito fidei principio con-
clusiones practicæ educuntur ad omnem per-
fectionem in animam efformandam. Et certè eà
præcipue de causa collapsæ sunt pleræque Re-
ligiones, quæ ignorantia rerum fidei sensim
gliscente ex nonnulla negligentia, cœpit etiam
voluntas ipsa languescere, & fundatorum sanctif-
sima instituta, & regulas non eo, quo par erat,
modo æstimare, ac tandem & studium abijcere
perfectionis acquirendæ.

CAPVT IX.

*Fidem ita conferre ad Charitatem, vt
tamen ea longe plura à Charitate
recipiat.*

ATQVE hæc quidem omnia confert Chari-
tati fides, verum haud pauciora ab ipsa re-
cipit, quæ & hic consideranda nobis sunt, vt in-
telligamus quomodo ad construendum perfe-
ctionis ædificium sibi inuicem cohæreant; se-
que veluti peruadant. In primis igitur vitam ei
largitur, nam sine Charitate mortua est, non
quod non sit vera fides, aut veros fidei actus
non producat, sed cum destituatur Dei gratia,
quæ vera est vita virtutum, quæ ei vita posset
superesse? atque ab hac morte incommoda duo
ingentia percipit, in primis priuat illam omni
merito. Nam quantumuis excellentes actus
edat, ij tamen apud Deum nullius momenti
sunt ad vitam æternam. Deinde spoliatur illam eo
splendore, & pulchritudine, quæ ex Dei inten-
tione actibus fidei inesse deberet. Nam cum
naturâ suâ capaces sint nobilis illius formæ, &
vix ab ea separari se patiantur, si sine ea eli-
ciuntur, proximam licet perfectionem ha-
beant, manca tamen illa est, & cadauera potius,
quam vera, spiritualiaque virtutum corpora re-
præsentat. Quare sine charitate fides radix est,
sed mortua; mater est, sed sterilis; luna est, sed
nullo à sole Iustitiæ lumine illustrata. Vnde
benè August. qui rectè amat, inquit, procul du-
bio rectè credit & sperat, qui vero non amat, in-
aniter credit, etiamsi sint vera, quæ credit.

I.
Charitas
dat fidei
vitam.

id est meri-
tum,
& pulchri-
tudinem.

L. 6. cont.
Iul. c. 117.
II.
dat con-
stantiam.

quæ vnit
Deo volū-
tatem,

Nec verò tantum fidei vitam confert Cha-
ritas, sed, quæ maxima eius perfectio est, eam
efficit longè firmiorem, constantiorēque.
Quamuis enim propriè voluntatem ipsam, quam
quasi domicilium suum exornat, summæ boni-
tati coniungat; tamen quia illa eadem boni-
tas est æquæ prima veritas, cuius magnum
quoddam bonum gloriæ est, si se ei rationa-
lis Creatura sponte subiiciat, idcirco pro eo
iure, quod habet Charitas in omnes hominis
facultates, imperio suo de illa firmitate in in-
tellectum deriuat, vt quàm tenaciter summo
illa bono adhæret, tam constanter iste summum
verum complectatur. Si quo enim modo fides
vacillat, id sine dubio ex aliquâ voluntatis im-
becillitate dimanat. Et certè integrum fidei
donum non est in intellectu tantum, sed ad
voluntatem se etiam exporrigit, quæ quidem
intellectum instructum fidei lumine, adhuc ta-
men propter altissimarum rerum obscuritatem
nondum satis illis addictum captiuat in obse-
quium Christi: vnde fit, vt fidei actus à vo-
luntatis libertate pendeat, quæ vt illum in as-
sensum propellat, necesse est diuiniore aliquo
dono iuuetur. Et quidem multi existimant
habitum illum, quo voluntas corroboratur, vt
possit immobiliter intellectum religare ob-
iecto reuelato, esse charitatem, alij studiosi
tati potius adscribunt, alij quempiam alium
malunt pertinentem ad habitum fidei, quæ pro-
inde constet duobus veluti donis partialibus,
quorum vnum intellectus possideat, voluntas alte-
rum. Quocumque tandem modo res se habeat,
nemini certè dubium esse potest, quin quando

in quâ est
habitus su-
per natura-
lis inclinās
ad creden-
dum.

Charitas Dei, actu diffusa est in cordibus nostris, A
nouas inde vires acquirat voluntas ad intellectum
primæ veritati fortius adstringendum. Nam habi-
tus ille fidei, qui dicitur esse in voluntate, non ali-
ter eam iuuat, vel roborat ad imperandum intel-
lectui actum fidei, quam vt eam erga Deum, &
summam eius veritatem, sapientiamque benè af-
ficiat: cui ne displiceat, vel iniuriam inferat, si
fortè, quæ sub eius autoritate proponuntur, non
crederet, intellectum cogit vt ei sese submittat,
atque subijciat. Iam verò cum præsens adest
charitas, id longè potentiùs excellentiùsque præ-
stare potest: vt quoniam ipsa, tanquam Regina
quædam, vniuersam Diuini boni rationem pro-
curat, virtutes cæteras, quasi suæ dignitatis ad-
ministras, pro suo singulas munere, & modo, ad
idem promouendum applicet. Hoc enim spectat
ad illud imperium, quod ea virtus in omnes ani-
mæ potentias, earumque actus obtinet, & exer-
cet quod ex natura sua longè potentiùs est quo-
cumque habitu. Quare fieri hinc videmus, vt,
qui Deum diligunt, longè sint in fide constan-
tiores, quàm ij, qui vel à Charitate exciderunt,
vel certè tam frequentes dilectionis actus non
vsurpant; quorum proinde fides leui tentationis
vento periclitatur, sæpè etiam penitus dissoluitur:
vix enim viuidus enim ille fidei affectus, qui priùs Char-
itate dominante intellectum vrgebat ad parturien-
dos proprios actus, eadem aut remissa, aut ab-
sente langueat necesse est, & fatiscat: quod vo-
luisse videtur S. Hieron. quando scribit, *Cum di-
lectio procul abfuerit, & fides pariter abscedit.*

Nec verò tantum Charitas maiori cum firmi-
tate, intellectum nostrum per fidem primæ adstrin-
git veritati, vt vacillare nunquam possit; sed etiam
nescio quo modo eundem inclinat, vt in ijs, quæ
controuersa sunt, vtrum ad fidem pertineant, C
necne, eam potius partem amplectatur, quæ magis
congruit pietati, & ad Dei gloriam maiorem per-
tinet. Hoc inter cætera videre est in illâ quæstio-
ne, quæ de Romani Pontificis certa, & quæ er-
rare non possit, in rebus fidei definiendis autho-
ritate agitur. Quam etsi quidam negent ad fi-
dem pertinere, videmus tamen sanctissimos quos-
que viros, & priscis sæculis, & his nostris tem-
poribus, eò maiori cum veneratione sanctam Se-
dem coluisse, supremamque in diiudicandis fidei
controuersijs autoritatem religiosiori animo ag-
nouisse, quo maiori sanctitate pollebant. Cuius
rei locuples testis est S. Carolus Borromeus; cuius
vita non insigniora sanctitatis monimenta,
quàm deuotionem in decreta sanctæ Sedis men-
tem testatur. Quæ tam pia in primam veritatem
reuerentia, circa hæc etiam liberarum opinionum
capita, charitatis ardore, & imperio diffusa, dici
non potest quanta vi intellectum Deo subiuguet
circa cætera omnia fidei dogmata, quanta eum
claritate imbuat, quanta pace, & gaudio in cre-
dendo totam animam perfundat.

Et quanquam verè superius dictum sit, hoc
à fide conferri Charitati, vt eius Obiectum, quasi
grandius, & augustius appareat: tamen illud in
fidem cumulatius à Charitate refunditur. Hæc
enim Deum nobis quasi possidendum tradit, eius-
que dona in cordibus nostris diffundit, quæ ex
propinquitate, & certo, quotidianoque præsen-
tiæ eius experimento, illud consequitur fides, vt
eum certius apprehendat, & breui compendio
ad vltimum perfectionis suæ terminum proueha-
tur.

III. Quod eò breuius est, quo magis solet fidem

stimulare, vt frequentius, promptiusque in actus
exeat. Nam vbi amor, ibi oculus; *Ss fides*, inquit
August. *sine dilectione sit, sine opere erit; Ne au-*
tem multa cogites de opere fidei, adde illi spem, &
dilectionem, & noli cogitare quid opereris, ipsa di-
lectio vacare non potest. Est ergo naturâ suâ val-
dè actiuosa Charitas, vt ex August. habemus, &
cum in Deum non possit non tendere, simul etiam
fidem ad actum applicat, quia sine actu fidei,
actus Charitatis potest esse omnino nullus. Hinc in oratio-
ne,
longæ illæ de Deo, & rebus Diuinis commenta-
tiones, frequentes in Deum ascensus, familiares
cum eo colloctiones, denique contemplationes,
in quibus amor Dei fidem in actus propellit; nam
licet omnia huiusmodi exercitia intellectus sint
propria, atque adeò originem ducant à fide, ta-
men & ex amore Dei fluunt, & illo agente per-
seuerant, & ad illum vt terminum referuntur.
Huc etiam spectant orationes eiaculatoriæ, &
aliæ piæ cogitationes, quæ sunt, vt plurimum
actus fidei, qui Diuino charitatis igne succensi, & omni o-
pere,
ex anima, prout sese dant occasiones, erumpunt.
Huiusmodi sunt, cum ex cœli, terræ, creatura-
rumque intuitu, in cogitationem venit iustitia,
bonitas, sapientia, potentia Dei: cum præsentis
vitæ cursum, miseras, clades, bonorum afflictio-
nes, mortes, malorum prosperitatem, vanitatem
rerum terrenarum lugemus: Ecclesiasticam Rem-
publicam, Prælatos, & in ijs, vel Christum con-
templamur, vt Dominum, vel Spiritum sanctum,
quasi Rectorem, corporis Ecclesiæ membra eo-
dem spiritu, & spe colligata, ceremonias, ri-
tusque Sacramentorum, consecrationum, se-
pulturæ Ecclesiasticæ, templa ipsa, sacra altaria,
Cruces, imagines, quando historias sacras audi-
mus, &c. denique vix vlla pars vitæ nostræ vacat
huiusmodi occasionibus piarum cogitationum,
in quibus licet fides ipsa sese exercere valeat, si
tamen charitate destituta sit, ad eas vix atten-
dit, quas Charitas negligere non solet, quia va-
care non potest.

Vacat ergo fides, & otiosa est sine charitate, Fides sine
Charitate
cæca est,
stupidat
Iners,
mortua.
quod quanquam in tam frequentibus, tamque
luculentis occasionibus grande sit damnum, ta-
men longè maius est in quotidiano vitæ nostræ
vlu, & actionibus. Nam cum homini Christia-
no hoc lumen, hic oculus datus sit à Deo, vt in
finem illum supernaturalem intuens, se actio-
nesque singulas in Deum referat; cum sit vnica
radix, ex qua consilia omnia nostra, & delibera-
tiones pullulare, & omnis bonæ actionis fructus
prodire debet, cum sit vnica magistra morum,
quam consulere in singulis, quam audire, cui obe-
dire necesse est perpetuò, profectò si charitas de-
sit, elinguis omnino redditur, otiosaque, & steri-
lis, & præclarus ille oculus vel clausus, & etiam
peccatorum noxijs humoribus excæcatus officio
suo fungi non potest. Quare mirum non est eos,
qui huiusmodi sunt in tota vitæ suæ ratione nihil
spectare æternum, nihil diuinum; sed vel cæco
impetu naturæ, peruersa inire consilia, vel huma-
nâ tantum prudentiâ suorum negotiorum mo-
menta librare. In quo, etsi sibi sapientissimi vi-
deantur, tamen dici non potest in quantos erro-
res, & præcipitia incurrant. Quid enim aliud eue-
nire potest ambulanti bus inter innumeros la-
queos, & spiritualia pericula, si viuum hunc ocu-
lum spiritualem, quo necessario dirigi debent, vel
claudant sponte, vel obnubilent? Quid ergo mi-
rum est, si suam sceditatem ipsi non videant, si
terribilia, inquam, Dei iudicia ante oculos non

& quia
Charitas
imperat Fi-
dei.

Vix enim
Sancti à fi-
de naufra-
gauerunt.

In cap. 5.
epist. ad Gal.

sed & incli-
nat ad tu-
torem par-
tem in du-
bijs.

Deum ma-
iorem facit.

habeant, nec sentiant, si ad Christi Crucifixi aspectum, ad aliorum exempla, exhortationes, supplicia, viri alioquin sapientissimi & prudentissimi, non magis quam saxa, & rupes, moueantur? Nec verò inficias ierim fieri frequenter, ut qui in peccato degunt fideles, à Deo excitentur, ut & ad sua pericula attendant, & ad salutem respirent. Verum singularis est illa Dei misericordia, singularis benignitas, quæ æternis supplicijs dignos ad se erigere dignatur; at si fidei coniuncta sit charitas, iam suo veluti iure illa ipsa auxilia postulat, & cum vacare ipsa, aut otiosa esse non possit, in quibuscumque negotijs spirituales hunc oculum aperit, hanc vitæ Magistratam opportunè importunè loquentem facit, & quæ ad salutem vtilia sunt, suggerentem, hanc radicem vitali succo ita implet, ut nulla actio nisi ex interno sapientiæ supernaturalis instinctu promanet; idque eo amplius quod maior est Charitas. Quare viri Sancti hoc pleni lumine, ita suas omnes voluntates, appetitiones, & actiones præteritas, præsentis, & futuras peruidebant, adeò certò in negotijs, & rebus gerendis, quæ opportuna erant, diiudicabant, ut faciliè appareret eos singulari Dei cura gubernari. Nam, ut rectè ait Apostolus, qui & de illis vnuserat, *spiritualis omnia dydicat*: Et hoc est verissimum lumen vitæ, quo, qui perfusus est, non potest vnquam aut esse in tenebris, aut ambulare.

Quibus ex omnibus sequitur magnum fidei incrementum. Nam cum immixti eiusmodi actibus Charitatis sint semper actus fidei, sicut crescit ipsa Charitas, ita etiam crescere fidem necesse est, sine cuius augmento non potest magis augeri Charitas, quàm sine eiusdem infusione infundi.

CAPVT X.

Spem quoque esse necessariam ad Charitatis perfectionem, eam tamen à Charitate maiorem accipere perfectionem.

I: IN omni appetitu, quo voluntas sibi, vel alteri cuiuslibet naturæ intellectuali bonum optat, duplex distingui amor potest; alter amicitiae dicitur, qui personam, cui bonum appetitur, respicit; & concupiscentiæ alter, qui bonum istud ipsum, quod optat alteri, propriè attingit. Nam cum is demum sit verus amor, qui quæcumque potest cum amico vult esse communia, si quod forte bonum in eius potestate non sit, atque adeò non possit re ipsa in illum deriuare, prosequitur tamen tranquillam absens, & eo, quo potest, modo, amato tribuit, desiderando, & concupiscendo; quod perinde est, atque si illud suum esse optaret, non ut eo frueretur, sed ut amico communicaret. Sic ubi Deo honorem, gloriæve desideramus ex benevolentia, simul etiam censetur desiderare amore concupiscentiæ illud ipsum bonum esse in nostra potestate, atque adeò nostrum, non ut eo fruamur, sed ut in Deum referamus: Vterque tamen iste affectus, quo alteri bonum volumus, vocatur amor amicitiae, non concupiscentiæ. At verò cum nobis ipsis bonum aliquod desideramus, præter affectum benevolentiae, quo nos ipsos prosequimur, est præterea amor concupiscentiæ, quo bonum aliquod nobis con-

A ueniens optamus, non ut illud in alium quempiam refundamus, sed ut in vtilitate nostra consistat.

Amor hic, si vel inferiorem hominis partem in voluptates, & delicias procliuem, vel superiorem ad opes, honores, gloriam, aliæque temporalia bona propensam occupet, sine dubio, vel malus est, vel indifferens, & amor proprius censetur, fons multarum & magnarum imperfectio-
nam; si verò in bonum honestum, nempe in virtutes feratur, bonus est, atque hoc bonum, si naturæ vires excedat, puta æterna beatitudo, Dei gratia, & infusa dona, & alia id genus; amor ille concupiscentiæ esse poterit supernaturalis, nec honestus tantum, sed in magnis etiam Dei beneficijs numerandus, maxime si sterilis non est, aut in simplici erga tanta bona affectu sistit, sed in efficax desiderium transit, adeoque in certam, firmamque spem ea aliquando consequendi. Itaque huius beneficij ratio multiplex est; nam ubi per fidei lumen cognoscit homo, Diuina illa, & æterna bona, accedente nouo Dei fauore iuuatur voluntas, ut reiectis, contemptisque alijs terrenis bonis, ea primùm amare, & desiderare incipiat, & affectum suum tantæ eorumdem dignitati exequare; deinde ad ea feratur, ut Dei ope, quam deesse non posse intelligit, sibi parabilia, imò iam ad se quodammodò, ob Christi merita, & Dei promissionem pertinentia. Itaque cum hic affectus sit valdè consentaneus naturali hominis inclinationi, quæ seipsum amat, videtur esse post cognitionem supernaturalem primus motus, quo voluntas in Deum progreditur, tum ut ipse est finis, bonumque ipsius vltimum, tum ut is est, à quo media ad illum finem consequendum certissimè expectantur.

Atque idcirco ex hac virtute plurimùm pendet ipsa Charitatis perfectio. Nam imprimis ea videtur inter vtramque connexio, ut sine spe, cum Deo amicitia supernaturalis nullo modo possit consistere. Cum enim obiectum formale Charitatis siue Diuinæ amicitiae, sit ipsa Dei bonitas intrinseca, prorsus necesse est eam nobis innotescere, & ad nos vsque aliquo modo dimanare, ut voluntatem nostram mouere queat; quare debet omninò per extrinseca opera, & communicationem suorum bonorum nostras facultates excedentium nos quodammodò attingere, & applicari, ut naturam illam, quæ infinitè bona est, nobis etiam bonam esse sentiamus; nec enim nobis alio modo nota esse potest, saltem sic, ut necessariò voluntatem ad veram amicitiam moueat, & quodammodò attrahat. Itaque præparatio tanti boni, & felicitatis, lumine supernaturali cognita, & continua effusio donorum Diuinorum, beneficiorumque Redemptionis, Iustificationis & aliorum eiusdem ordinis copia, & multitudo, in animam nostram inuehit infinitam illam Dei bonitatem, quæ ex tantâ in nos benevolentia in intellectu nostro insigniter per fidei lumen resplendet, & iâ propter seipsam voluntati impensè amabilis redditur. Quare Dei beneficia siue iam concessa, siue per hanc virtutem quasi anticipata, sunt veluti causa, sine qua ipsa Dei bonitas, licet sit in se infinito amore digna, non videretur ad nos spectare, atque adeò vix nos afficeret. Id quod D. Thom. satis clarè ostendit, cum ait, veram amicitiam fundari necessariò in aliqua communicatione inter Deum, & hominem, eâ scilicet, quâ Deus suam nobis beatitudinem communicat, iuxta id Apostoli, *Fidelis Deus, per quem vocati estis in Societatem Filij eius*. Quare rectè concludit,

Cum Charitate omnia agit,

1 Cor. 13.

secundum sensus, vel animam,

vel rationem naturalem,

aut supernaturalem.

cum desiderio,

& spe in Deo, & Christo.

I I:

Spes necessaria Charitati,

quia fundamentum amicitiae est communicatio bonorum.

22. q. 25. a. 1.

1 Cor. 13.

omnis amicitia, id est perfectionis, fundamentum A esse communicationem, quæ ut in nobis officium fundamenti exerceat, debet fide cognosci. Hinc etiam Trid. cum iustificationis ordinem refert, ait peccatores in spem veniæ per Christi merita ex Dei misericordia consequendæ erectos, incipere Deum diligere, ut omnis iustitiæ fontem; disponuntur, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati divinâ gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinâ reuelata, & promissa sunt, atque illud imprimis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per Redemptionem, quæ est in Christo Iesu, & dum peccatores se esse intelligentes, à divinâ iustitiâ timore, quo utiliter continentur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tanquam B omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac propere moventur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem.

II. Quia beneficentia

tam gratuitò,

Ser. 20. in Cant.

tam laboriosè,

1.2. Conf. c. 1.

tam effusè concessa.

Cant. 2.

Nec verò tantum eo modo nascitur in nobis vera Charitas, sed etiam augetur iuxta modum augmenti eorum bonorum, quæ Deus quotidie effundit, quæ magis, ac magis nobis eius bonitatem ostendunt: Atque hinc est, quod seria cogitatio beneficiorum Dei sit potens admodum medium ad Dei amorem in nobis excitandum; nam licet propriè videatur spectare ad amorem concupiscentiæ, & virtutem Spei, quam solet corroborare; tamen dum nobis ostendit fontem boni omnis nostri esse Deum, qui ex immenso thesauro suæ bonitatis bona naturæ, & gratiæ, & gloriæ ad nos ditandos adeò copiosè profundit, reddit certè ipsam eandem Dei bonitatem longè magis amabilem, non quia nobis bona est, sed quia in se est huiusmodi, ut sine vllâ necessitate, commodo, bonove suo, sine vllò merito nostro, ex sincerâ benevolentia, sese totam extra se in nos effundat, & tam abundè communicet. Inde sic Deum compeilat D. Bernardus; *Super omnia te mihi amabilem reddit; Domine Iesu, Calix Passionis, quem bibisti, opus Redemptionis nostræ, hoc omnino amoris nostrum facile totum sibi vendicat, hoc, inquam, est, quod nostram devotionem, & blandius allicit & iustius exigit, & arctius stringit & afficit vehementius.* Nec alia est ratio, cur multis, ac grauibz peccatis impliciti homines, cum tantam Dei bonitatem, quæ ex tam perditò vitæ statu liberati sunt, vident infinitè amabilem; illius pietatem certius vehementiusque in se sentiant, & sic magis in Dei amorem exardeant. Recordari volo, inquit S. August. *transactas fœditates meas, & carnales corruptiones animæ meæ, non quod eas amem, sed ut te amem, Deus meus; amore amoris tui facio istud, recolens vias meas nequissimas, in amaritudine cogitationis meæ, ut tu dulcescas mihi. dulcedo non fallax, dulcedo felix, & secunda.* Hinc etiam fit ut quò plus bonorum spiritualium Deus homini largitur, eò maiorem veri, perfectique amoris cumulum homo Deo rependat; Si enim id in humanâ amicitia contingit, longè magis certè in divinâ, quæ & perfectior est, & fidelior existere debet. Quare sponsa introducta in cellam vi-

amorem collocare, & quomodo vicissim eum diligere debeam. augent sp. e.

Neque verò tantum spes, communicatorum, Quia sine iam antea nobis bonorum intuitu diuinum in nobis amorem excitat, sed etiam certâ futurorum bona promissione, quasi quodam pondere trahit in charitatem, ut suam vltimam formam, sine qua ad ea adipiscenda, minimum sibi esse virium satis intelligit. Cum enim apparuerit, similes ei erimus, inquit S. Ioan. quia videbimus eum, sicut est. Omnis, qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut & ipse sanctus est. Nimirum, quia promissio beatæ illius visionis facta est ea lege, & conditione, ut, nisi Deum amanti, concederetur nemini, necesse prorsus est, ut eam conditionem subeat, qui veram perfectamque spem voluerit exercere.

Denique cum in toto salutis, & perfectionis 4. Quia actus Charitatis sequitur actum Spei & Fortitudinis, progressu, & quasi viâ, offerant sese multæ magna que difficultates, & ardua plurima, tum perficienda, tum perferenda sint, sine certâ presentis auxilij spe, languescunt scilicet conatus, & vires nimium imbecilles, & impares tantis laboribus fatiscunt. Spes ergo, non tantum proposito præmio efficit, ut iudicemus non esse condignas passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, & momentaneum hoc tribulationis, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operari in nobis, atque adeò, ut seminemus non deficientes: verum etiam aduersus hostes omnes, & difficultates promptum in Deo nobis repositum auxilium offert, quo facile omnia deuincamus. Hinc generosa illa terrenorum omnium bonorum, honorumque, imò & vitæ presentis, si quando res tulerit, præ æternâ, contemptio. Qui actus pulcherrimè viam sternunt charitati, tum ut in anima nascatur, cæteris omnibus, præ vnâ Dei amicitia, contemptis, tum ut in illam iam admissam consentiant omnes animæ vires, quò & diutius foueatur, & cumulatiùs augeatur.

Quæ hæcenus dicta sunt, ea declarant nobis quid quasi obsequij Spes Charitati impendat: Videamus modò, quod superius in fide fecimus, quid vicissim Spes à Charitate recipiat, ut, communibus quasi viribus, perfectionem in animâ promoueat.

Charitas ergo, ut Sol terras, sic prædictos Spei Christianæ actus, solâ suâ præsentia illustrat, & operibus bonis, quibus salutem à Deo promissam vidimus, vitam confert, tantamque illis dignitatem conciliat, ut, quod antè illis deerat, attingant efficaciter finem illum, & promissum præmium sibi, ut certo, veròque iure debitum acquirant; facit igitur hæc eius præsentia, longè ut aliter consideremus beatitudinem illam, neque aut ut alienam, aut ut procul à nobis distitam speculemur, sed ut proximam, & tantum non manibus apprehensam intueamur. Quod cum homini obuenerit, quis tam erit virtutis, sui que boni negligens, ut non alacriter labores omnes adeat? quæ tanta difficultas in mundi, atque adeò sui victoriâ, quam non exsorbeat? quæ tam amara mortificationum opera, quæ non tam certæ; totque nominibus debita felicitatis suauitate perfusa dulcescant? tolle enim Charitatem, iam nulla esse potest vel gloriatio, vel suauitas Spei. Hæc est quæ facit spe gaudentes, in tribulationibus lætos, in laboribus alacres, sollicitos, strenuòsque in bonis operibus, non tantum, quia bonum Dei, & gloriæ continent, quod charitatis ipsius proprium est, sed etiam quia omnibus illis æternâ

III. Mutuò Charitas auget Spem, circa obiectum.

quod facit quasi præsens.

beatitudo promissa est, si modò charitatis radio illustrentur, quod spem ipsam maximè perficit.

2. Corrigit
in spe defe-
ctum con-
cupiscen-
tiae,

Quæ tot tantæque bona, si nuda Charitatis præsentia Spei exhibet, quid eidem Spei accessurum putamus, si Charitatis virtute crescat, imperio gubernetur? Licet enim omnes Spei actus, tam qui amor concupiscen-
tiae dicitur, quàm qui desiderium, ipseve, aut alius quilibet, honestus sit, & supernaturalis; tamen, vt supra diximus, perfectionem non attingit, cum proprium sibi, non Deo, bonum respiciat. Est igitur Charitatis munus, omnes virtutis illius actus dirigere, in bonum Dei; quæ perfectio, eò comodius adiungi potest, quò maiorem ad eam & naturâ suâ propensionem, & arctiorem cum illa cõiunctionem ex Dei voluntate sortita est. Quare tale voluit Deus esse eius obiectum, vt non modò ingens bonum nostrum, sed etiam ipsius Dei esset; quò proinde non tantum amore hoc supernaturali, & diuina spe prosequamur, vt eo aliquando fruamur, sed hanc ipsam præterea fruitionem, tanquam eximium quoddam Dei bonum ipsi Deo velle possimus. Et certè inde apparet mirabilis Dei, tum sapientia, tum bonitas, vt, cum nullum bonum haberemus, quod propriè nostrum esset, quòdque cum illo ex amicitia lege communicaremus, ipse magna adeò bona, vt quæ ad naturam, gratiam, gloriamque spectant, verè nobis donarit, vt eadem ei reddere possemus, non ea nobis detrahendo, sed prosequendo potiùs maiori conatu, quo in iis optabilior inest gloria, & boni Dei magnitudo: quò fit, vt cum maxima Dei gloria in eo sita sit, vt quam perfectissimi simus in hac vita, & in altera in beatitudine illi quàm simillimi, ad hoc vtrumque bonum, tum proprijs, tum Spei actibus continuò stimulat Charitas. Vnde nimirum scintillant incensa illa Apostoli, Apostolicorumque virorum desideria, dum hic viuunt, exaggeratis virtutibus, & maximorum laborum tolerantia eius gloriam promouendi, moriendi quoque, vt sint cum Christo, & Dei visione ad æternâ ipsius gloriam perfruantur.

& amoris
proprij.

Atq; ex consequenti satis patet per Charitatem corroborari Spem, vt suo illi bono adhæreat, nec vilius creati pretio ab eo se diuelli patiatur. Nam cum charitas voluntatem omninò abducat à bono inferiore, & amorem propriū circa honores, gloriâ, voluptates, & id genus vilia planè extinguat; pugnat quodammodò honestatis suæ obiectu pro amore hoc, & spe, vt alijs affectibus exclusis quietè in Deum tendant. Neq; enim, vt sæpè antè diximus, amorem hunc excludit Charitas, sed vt valdè conuenientem materiam, cum suo splendore firmat & perficit, & imperio suo in Deum ordinat. Atque hinc vt plurimū prouenit vis illa ingens, & insuperabilis animi fortitudo, quæ est in Spe Christiana, ad seipsum abnegandum, & durissimâ quæque perpetienda.

IV.
Circa me-
dia verò.

etiam natu-
ralia,

Quæ hæcenus à nobis explicata sunt, declarant, vt opinor, satis quid ipsa spei virtus, quatenus obiectū suum præcipuū, finem nostrū vltimum spectat, roboris, & decoris à Charitate recipiat: Pro-
grediendū modò vlteriùs, & de medijs quibus utitur, disputandū. Non enim existimandū est Deum supernaturalia duntaxat media in eum finē nobis concedere, sed etiam, quâ bonitate est, ipsa naturalia communis vitæ exercitia eò destinat, & dirigit: Nam intellectus vim & acumen, voluntatis ad bonū quodvis propensionem & impetum, memoriæ tenacē firmitatē, naturæ facilitatem, indolis bonitatē, vt maximè idonea perfectionis nostræ instrumenta, animæ nostræ indidit. Neq; internis illis cõ-

A tentus bonis, ab alijs etiam pendere nos voluit, cū quæ ad salutem ordinata sunt à Deo
corpori integram valetudinē, aptam humorū temperiem, firmitatem etiā, ac robur adiunxit. Adde in omnibus gerendarum rerū opportunitatibus, consilij solertiā, augendæ rei familiaris prouidentiam, victus, cultusq; corporis curam, motus etiā ipsos, & actiones cæteras. Deniq; hominum cæterorum congressum, familiarēmq; conuictum, & mutuam opem, animalium veterinorum seruitia, bonorū temporalium sufficientem copiam, creaturarū omnium vsum: quorū plerāque, quamuis humilia per se, & abiecta sint, illis tamen ita moderatur Deus, vt occasiones inde innumeras salutis cõsequendæ hauriat, & electis suis obijciat. Itaq; cū hæc omnia ab eius arbitrio, & nutu tota pendeant, neq; quicquā eorum nobis vnquā temerè, & eo velut inconsulto eueniat, nemo non videt ab eo expectanda, & continuo exposcenda esse salutis media, non ea tantū, quæ spiritualia, aut alio modo per se bona sunt, sed etiam indifferentia, quæ aliquo modo ad id possunt conducere. Quæ ita à Deo pendere, cum edocente fide, Spes Christiana non ignoret, mirum nemini videri debet, si concludamus hæc omnia eius obiecto, & quasi sinu cõprehendi. Verū, vt reipsa medi-
pro mate-
ria
diorum vim, & ordinem obtineant, nos iubet operâ nostram, conatūmq; adiungere, & vt secundarum causarū interuentu utitur, sic & nos ipsè vult uti, non ita tamen, vt in illis spem, fiduciāmq; colloce-
resignatio-
nis.
mus, sed in illo potiùs, tanquam earum authore, & gubernatore defigamus: ab eo proinde expectemus humiliter, quem speramus euentū, & inter humana omnia auxilia, nostròsque conatus, oculis à proprijs aliarūmq; creaturarum viribus abductis, & in illū semper defixis, omninò ab eius voluntate pendeamus, quod cū egerimus, quemcunq; tandè negotia nostra, consiliaque exitū sortiantur, is non nisi felicissimus & optatissimus potest esse, vt quæ indubitanter sciamus ab eius sanctissimâ, & paternâ voluntate procuratū. Nec enim vllæ sunt in vllâ creaturâ vires, aut cõsilia, quæ, nisi velit ipse, nobis aut obesse possint, aut adesse. Et hinc oriri solet insignis spei nostræ perfectio, magna voluntatis in Deum resignatio, inconcussa mentis tranquillitas, & solida prorsus, atq; moderata, & de se suisq; viribus diffidens, securitas in omnib; huius vitæ casibus, in varijs euentibus, in impiorū hominū persecutionibus, siue eorū audacię resistendum sit ad Dei gloriâ, siue extrema quæq; ab ijs perferenda.

Sed vt vitia plerūque in virtutis locū irrepere conantur, hinc Spei perfectioni à tribus præcipuè defectib; timendū est. Nam in primis securius, quâ par sit, secundis causis innitimur, & inquirimus plus æquo hominū fauores, potentiâ, diuitias, cõsilia, & auxilia, eo prætextu, & specie, quod ea Deum media esse voluerit ad plurima, quæ salutē nostram, & eius gloriâ spectant, peragenda; quod licet ita sit, nostra tamen permultū intèrest intelligere: hæc duo longè diuersa esse, in illis videlicet per se sperare, & ea usurpare, vt instrumenta, idonea quidem ad opus quod intendimus, sed in summi potiùs artificis manu, quâ nostra, reposita. Qui enim ea, vt media per se ad iuum finē assumit, neq; cõfiderat Deum illorū præfidē & dispensatorē, is in Scriptura sæpè reprehenditur. *Volue*, inquit *Plates Re-*
I. Ne vta-
mur huma-
nis medijs
tanquam à
se & separa-
tis à Deo.
gius, cõsiderare in principibus, in filijs hominū, in quibus non est salus. Et alibi. Videbunt iusti & timebunt, super eos ridebunt, & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorē suum, sed sperauit in multitudine diuitiarū suarū, & prauauit in vanitate sua: Ego autem sicut Oliua fructifera in domo Domini, speraui in misericordia Dei in æternū, & in seculū seculi.

1. Tim. 6. 17.

Cui concinit D. Paulus vt sexcenta alia omit-
tam: *Diuitibus huius seculi præcipe, non sublimē
sapere, neque sperare in incerto diuitiarum sed in
Deo uiuo.* Qui contrā in omnibus mediis huma-
nis Deum attendit, non solum vt ea dantem, &
singulari prouidentia disponentem, sed etiam, vt
cum iis concurrentem, & eatenus tantum in iis
sperat; is certē in Deo potius sperat, quā in il-
lis; constat enim innumeros prouidentia etiam
supernaturalis effectus, Deo ita sapientissime or-
dinante, ab humanis consiliis, auxiliis, fauore, po-
tentia, & opibus dependere, quibus & Dauid ip-
se, & Apostolus, viri alioquin toti ex Dei nutu, ar-
bitrioque pendentes, atque alij omnes Sancti, in
executione diuinæ erga se voluntatis, vti sunt tan-
quam Dei instrumentis, & donis, quæ ita dispen-
sat vt in numero, pondere, & mensurā cuncta fa-
ciat, & a fine ad finem attingens, omnia fortiter, sua
uenerque disponat.

5. p. 11.

Ad hunc tamen vsum Spes per se imbecillis
est; accedente verò Charitate valdē roboratur,
tum vt humana omnia auxilia paruipendat, tum
vt in iis Deum præsentem, operantēque & a-
gnoscat, & sentiat; cum Charitatis sit eam Dei
præsentiam in omnibus quærere, & affectum ab
omnibus Creaturis abducere.

2. ne in no-
bis ipsis.

Secundo, quod affine est huic, non extrin-
secus tantum istis fallacibus mediis labefactatur
Spes, sed præcipue nimia sui confidentia, & præ-
sumptione, cum nimirum existimat quis se inge-
nio, viribus, consilio, sanctitate multa posse, & li-
cet Deum nunquam apertē, & conceptis verbis
excludat, tamen ita se gerit, atque si per se stare in
vestigio, & solus posset magna aggredi, & perfi-
cere.

3. ne non
fatis in Deo
confidamus.

Tertius denique defectus est, cum etsi in Deo
confidat, non tamen tam integrē, fortiter, & con-
stanter, quā res ipsa exigeret; vnde fit sæpe, vt,
vel omnia quæ debet suscipere ad perfectionem
acquirendam, aut ad Dei gloriam, non suscipiat,
vano nonnunquam metu deterritus, vel si quæ sus-
cipienda decreuerit, facillē abiiciat victus diffi-
cultatibus.

nam nil de-
trahit Deo,

Aduersus hos defectus mirabilis est vis Cha-
ritatis. Inprimis enim eius proprium est omnia
bona in Deum referre, vnde, qui verē Deum amat,
veretur maximē, ne sibi, vel tantillum de eius ho-
nore, & gloria usurpet, vel suis viribus, alienisque
innitendo, & aliquid tribuendo, eam aliqua parte
diminuat. Nec enim vires, si quas habet, vt bona
sua reputat, sed vt gratuita Dei dona immerenti
concessa; vnde, cum aliquid gerendum suscipit,
tantum abest, vt in se, suisque viribus, ingenio, iu-
dicio, diligentia confidat, vt potius se ipse infra
nihilum abiiciens indignum penitus, ineptumque
iudicet, qui boni aliquid aut inchoare possit, aut
perficere, vt ita totum operis progressum Deo at-
tribuat; hinc fit, vt, licet, quando agitur de pro-
mouendā Dei Gloria, omnes illas, quas à Deo ac-
cepit vires, explicet, & contendat, quantum po-
test, vt Deo non desit; ad eius nihilo tamen mi-
nus opem sollicitē recurrat, à quo confirmandam
suam infirmitatem nouit, cum ipse sibi conscius
sit quam nihil possit, instructus licet maximis, va-
riisque donis, & habitibus supernaturalibus, nisi
accedat, non ille tantum generalis Dei concursus,
sed etiam peculiare subsidium; & inde mirum
quantam voluptatem percipiat, cum agnoscat
tantā maiestatis gloriam, infinitamque poten-
tiam, sapientiam, bonitatem in omnibus omnia
facientem, & perennem omnium bonorum fon-

vt aliquid
tribuat ho-
mini.

tem, ex quo bona omnia & in Creaturas, & per
Creaturas tanquam riuulos quosdam & canales
fluunt, & in quem ex iisdem vt in caput suum re-
fluunt & reuertuntur.

Accedit quod nihil æquē pariat confidentiam, tum in Deo
vt amor; nihil æquē diffidentiam, vt odia aperta, vt amico
& iurata inimicitia: si quid tibi instet periculi, si confidimus.
qua necessitas, si quid imminet aduersi, adis pa-
rentes, & amicos, qui si potentes sint, multum tibi
præsidij in eorum autoritate repositum existi-
mas propter sanguinis & amicitia vinculum,
quod cum omnia reddit communia, tum eorum
potentiam, tuam efficit, tibi que addicit, vt nihil
iam tibi timendum putes mali, quod ab illā pro-
pulsari queat, nihil desperes te posse boni conse-
qui, ad quod illa valere possit. Quod si tale est ius
amicitia inter homines, quale illius esse ex sti-
mandum est quā, qui adheret Deo, vnus spiritus

2. Cor. 6.

est cum eo? certē est huiusmodi, vt Dei potentiam,
& sapientiam, hominis quodam modo propriam
efficiat; quod maximē elucet in aduersis, quando
res propē sunt deperatæ: tunc enim, sicut ad
gloriam suam permittit ad extrema nos venire,
vt non gloriatur omnis caro coram eo, ita mirabili-
ter de puluere suscitatur inopem, & de stercore erigit
pauperem, sapientiam & potentiam, si sic expedit,

qui in ex-
tremis ad-
est.

Rom. 5.
Ps. 112.

confert, aut certē robur internum animi, cui vires
humanae nullæ possint esse pares, nedum resistere;
In eiusmodi vero rerum suarum desperatione, &
extremā ruinā positus verus Dei amicus, Susanna
illius exemplo tenet in Deo cor confidens, ino-
sæpe & in sinu gaudet, quod hinc quidem prostra-
tis propriis viribus, de se quasi victor ipse trium-
phet, inde verò occasionem nactus sit abiiciendi
se in prouidam optimi parentis curam, & ad
eius potentiam, velut asylum confugiendi; quod
cum facit, non potest Dei gloriam mirum in mo-
dum non augere, vnde & certā experientia com-
probat, digitoque tangit verē dictum esse, quod,
qui sperabit in Domino, propriam fortitudinem
in diuinam mutabit, & tum perferendis laboribus
& ærumnis, tum arduis rebus aggrediendis qui ni-
hil in seipso, in eo possit omnia, qui eum confor-
tat. Quamobrem Saluator Apostolis non iam
seruis, sed amicis dicebat: Si manseritis in me, &
verba mea in vobis manserint, quodcumque volue-
ritis, pereritis, & fiet vobis: Si quidem spei proprium
instrumentum Oratio est, sed illa tunc potentissi-
mē & efficacissimē diuinam virtutem applicat,

Is. 40.

ope oratio-
nis.

Rom. 8.

1. Ioan. 3.

quando ex amore proficiscitur, qui Spiritus san-
cto gemitibus inenarrabilibus postulante, suo
quodammodo iure, quæ tantam amicitiam de-
cent, à Deo impetrat. Quare nulla vera fiducia
est sine Charitate, Si autem cor nostrum, ait dile-
ctus Apostolus non reprehendit nos, fiduciam ha-
bemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus
ab eo. Accedit etiam (quæ est altera causa fidu-
ciæ) quod Charitas fidei adiuncta Dei perfectio-
nes præsertim verò bonitatem, sapientiam, poten-
tiam, illustrius apparere, & longē pluris æstimari
facit, quasi paratas exhibet, intellectum illum na-
re solet, vt nihil, nisi ad Dei gloriam, suscipiat, &
prudenter ad eam finem media omnia accom-
modet. Hæ virtutes quantam in sanctis viris vim
habuerint vel inde patet, quod ijs instructi, pe-
trandarum miraculorum facultatem à Deo con-
secuti sint, quæ nemini vnquam collata est, nisi
qui totam spem suam & fiduciam in Deo collo-
casset: spem autem suam totam nullus vnquam
in Deo collocauit, nisi qui omnem sui, suarum-
que virium æstimationem abiceret; Nullus de-

Denique,
Charitas
attributa
Dei repræ-
sentans.

ad agenda
mira sp. m.
iuuat.

nique sui æstimationem abiecit, nisi qui perfecte Deum diligeret. Huius rei testes alios non cito quam illos ipsos Thaumaturgos, qui quanto plura, & naturam longius superantia perficiebant, tanto ipsi modestiores, humiliorisque reddebantur. Nam cum in ijs operibus, nullam se partem habere probè nossent, nullam etiam gloriam aucupabantur, sed totam, quanta quanta erat, Deo illorum artifici tribuebant. Atque hæc de mutuo Spei Charitatisque commercio dicta hoc loco sufficiant.

CAPVT XI.

Quid Religio, Obedientia, Pœnitentia ad Charitatis perfectionem conferant, & ab ea vicissim accipiant.

I.
Fides, & Spes, charitatem perficiunt: charitas Fidem, & Spem, circa obiectum.

Morales Virtutes.

à charitate existentes

S. Th. 2. 2. q. 180. a. 2.

illi necessaria sunt quædam,

quædam vitales:

Ibid. q. 184. & a. 1. ad 2.

omnes perfectionem perficiunt,

nam perfectio, in Deo simplex,

Fides igitur, & Spes non sunt tantum dispositiones ad Charitatem necessariae, sed aliquo modo ad obiectum eius formale, atque adeo essentiam pertinent, prout explicuimus. Quare non potest Charitas non tantum sine illis existere, sed nec perfici, quin eæ perficiantur, è contrario autem Charitas non eis tantum magnam dignitatem confert, sed etiam earum actus, ut idoneam materiã assumit ad Dei amicitiam fouendam, augendamque, atque adeo illis ad suum finem vititur.

Longè alia virtutum moralium ratio est, quam & ipsæ Charitati deseruiant. Nam cum Charitas Theologicas illas Fidem, & Spem sequatur, & infusas supponat, morales supernaturales ex aduerso Charitatem sequuntur, neque, nisi eâ præsentem, possunt existere: hæc enim velut radix est, ex quâ cæteræ, ut felices rami pullulant, fons est & essentia, unde deriuantur, ut proprietates: Regina est, cui velut comites, & administræ famulantur; aliis enim vititur, quasi satellitio, ut ipsa se conseruet, tueatur, augeat: alias, tanquam pigmentarias, ad cultum, ornatumque suum adhibet: nec enim omnes idem ei officium præstant.

Quædam sunt huiusmodi, ut sine iis diu Charitas consistere non possit, sed irruente peccato extrudatur statim ex animâ: ut quæ ad necessaria vitæ Christianæ officia spectant, & ad eadem vigente præcepti obligatione voluntatem inclinant, muniuntque aduersus contraria vitia, cuiusmodi sunt, Religio, Iustitia, Temperantia, Castitas, & alia id genus. Nonnullæ verò vitales sunt ad excludenda vana desideria, temperandum rerum terrenarum amorem, leuiora peccata propellenda, ut ita eneruatis passionum viribus, compressis inutilium desideriorum tumultibus, eradicatis stirpibus peccatorum omnium fibris quietior efficiatur anima, & purior, securiusque Regis Regû, Sponsi sui amplexibus potiatur. Vnde etiam efficit S.

Tho. omnes huiusmodi virtutes morales aliquo modo ad perfectionem pertinere, & si cui aliqua desit, illum eatenus esse imperfectum. Nam cum vita Christiana specialiter in Charitate consistat, ideo, inquit, secundum Charitatem attenditur simpliciter eius perfectio, sed secundum alias virtutes secundum quid, & eas maximè, quæ ad Charitatis conseruationem, & perfectionem potissimum conducunt. Sicut enim Dei essentia actus est sine ulla compositione simplicissimus, deriuata autem ab illo in Creaturas natura, simplici bono constare non potest, sed vno ex multis conflato; sic eiusdem Dei sanctitas, etsi vna sit, & sim-

plex honestas, tamen, ut à rationali creaturâ participatur, multiplex sit necesse est. Dei certe misericordia ipsa eius Iustitia est; voluntas ab intellectu non differt; prouidentia à charitate diuersa non est: At hæc virtutes in Creaturis aliæ, atque aliæ sunt, neque vnâ eiusdem speciei honestate comprehenduntur, sed singulæ secundum suum modum infinitæ Dei sanctitati participant: vnde licet vitam, animamque habeant, perfectam tamen naturam habere non censentur, nisi multa, eaque diuersa bona addantur: Sic quamuis Charitatem adepti simus, quæ vera animæ nostræ vita est, moralem tamen perfectonem non attigimus, nisi aliæ virtutes suam quæque honestatem conferant, & plenam perfectamque diuinæ sanctitatis imaginem in nos transfundant.

Huc accedit, quod bonum Charitati ad amandum propositum, diuina nempe gloria, in hac vitâ sincerum, & ab omni alio adulterino bono depuratum esse non possit, facillimumque sit honesti specie in delectabile, & vtile incidere. Quare non eget tantum voluntas Charitatis ope, ut in Dei bonum tendat, sed etiam præsidio aliarum virtutum, quæ, cum pro suâ quæque tuendâ honestate, immoderatas boni delectabilis, & vtilis appetitiones frænauerit, tum demum liberius pretiosum illud bonum à vili separatim prosequatur.

Neque immerito virtutes omnes ad constituendum perfectionis quasi corpus arcessimus, cum singulæ sint quasi membra, & instrumenta Charitatis: Nam quemadmodum si quod desit corpori membrum, manet quidem in eo anima, sed cōsuetas sibi operationes exercere omnes non potest, aliquarum organo destituta; sic præsentibus virtutibus cæteris, si vel vna defuerit, adest quidem iis Charitas, sed manca, neque, nisi aliunde vicem absentis defungatur, totum munus suum obire poterit: vnum tamen discrimen est, quod nisi aliud corpori accidat, membri vnus iactura sæpè leuior sit; Charitas vero, non sine graui periculo eâ careat, si modo de earum numero sit, quæ ad implenda præcepta necessaria sunt, aut non sine deformitate, si aliam quampiam desideret, tunc enim quamuis tuta sit, tamen perfecta non erit.

Hanc, quam diximus, necessitatem sentire ipsa quodammodo videtur Charitas, quæ vix animam occupauit, cum eas statim requirit, & si forte non inueniat, animam ad ipsarum acquisitionem per actus quamlibet difficiles, & arduos, prout dat se se occasio, impellit.

Et hæc dicta sint ut intelligatur quantum virtutes morales in genere spectatæ perfectione promoueat, & ipsæ vicissim à Charitate pendeant.

Agendum verò in particulari de Iustitiâ erga Deum, quæ tres virtutes, Religionem, Obedientiam, Pœnitentiam, complectitur, quæ quidem omnia comprehendunt munia, quæ homo ex verò debito præstare Deo tenetur. Nam cum ex naturâ sua voluntatem eò iam inclinent, ut actiones suas, quasi iure, supremo Domino debitas persoluat, cum illis accessit Charitas & diuinæ gloriæ bonum obiecit, tum enim vero non iam ut debita Domino, sed ut amico gratæ libentissimè offeruntur: quæ si illarum perfectio à Charitate est, hoc etiam ab illis iuuatur Charitas, quod ad illud officium peragendum paratam ab illis & propensam inueniat voluntatem. Id quomodo præstent singulæ & quo nexu Charitati iungantur, breuiter hoc loco exponendum est.

Religio, ut iam ante diximus, virtus ea est, quæ versatur circa omnes hominis operationes, tam internas,

in homine est composita,

tum illæ,

arcent à bono delectabili, & vtili

& sunt quasi membra charitatis,

quæ ipsa amat.

II. Iustitia erga Deum

iuuatur à charitate,

& illam iuuat.

Religio,

quæ per
cultus va-
rios, tanquã
testimonia
excellentiæ,
& principa-
tus Dei,

nos Deo
religat

à Charitate
habet

actus ne-
cessarios,

utiles,

& commo-
dos.

Deuotio,

generalis
eius

actus,

difficilis,

& à multis
deprauata,

iuuatur à
charitate,

quæ D. i
dignitatē,
& debitum
nostri
clarius pro-
ponit,

ternas, quàm externas, quibus honor Deo debitus A
ob summam eius excellentiam haberi potest. Ita-
que inclinatur nos non quidem immediate in Deum,
neque enim virtus Theologica est, sed in id omne,
quo tanquam signo siue interno, siue externo Dei
excellentiâ, & supremum eius principatum &
dominium cum quadam nostri submissione testa-
mur. Quare post Theologicas Deum proximè
attingit, & illis singulari velut cognatione deu-
ota est, nosque cum eo coniungit, unde à religan-
do religionis vocabulum dictum est, quatenus
eius proprium munus est nos, nostraque ad
Deum referre, ut quemadmodum ille per eas ope-
rationes, quibus nos creauit, creatosque bonis cu-
mulauit, quasi quædam vincula, se nobis alligat, &
circumplectitur, ita & nos per multiplices huius-
ce virtutis actus, nos ei, ut summo principio, & su-
premo Domino religemus, agnoscamus verè, &
sentiamus nos, à nobis ne nihil quidem, ab eo ha-
bere omnia, esse eius creaturas, res, seruos, manci-
pia eius obsequio, cultui, gloriæ, seruituti obno-
xia. Qui quidem actus ut egregiè viam Charita-
tati muniunt, ita valde ab eâ perficiuntur, si se illi
informandos subternunt. Nam ubi Charitas pri-
mum ortum in nobis accepit, simul cum ipsa vir-
tute Religionis ingens illud debitum, & strictam
obligationem Deo seruendi contemplata, ut sese
tueatur, & nisi faciat, certam suam ruinam prou-
dens, quam ad manum habet Religionem in om-
ne Dei obsequium excitat, & propellit. Quare in-
primis actus eos imperat, qui magis necessarij vi-
dentur, & grauioris peccati interminatione præ-
cepti, deinde eos, qui licet minus necessarij sint,
negligi tamen non possunt sine leui saltem aliquâ
læsione diuinæ amicitiae. Denique etiam illos om-
nes, qui, ut obligationem nullam adferant, utcum-
que tamen virtuti firmitatem, perfectionemque
conciliant. Et verò ipsa per se Religio voluntatem
inclinat ad habendum omnem diuinæ Maiestati
cultum, non illum solum, qui præcepto aliquo im-
peratur, sed illum etiam, qui etsi nulla lege conti-
neatur, Deo tamen pro infinitâ eius excellentiâ
debetur.

Itaque actus illi adæquatus generale quod-
dam propositum est, alios omnes peculiare diuini
obsequij modos, actusque complectens, quod
proprio nomine deuotionem appellamus, non se-
cus ac adæquatus temperantiæ actus est propo-
situm generale temperatè viuendi: hoc tamen
vniuersale propositum arduum est, & difficile ad-
modum, ei præcipue, qui nondum Dei amore in-
caluit, unde si solius Religionis viribus steterit, læ-
guere, minui, & tandem penitus concidere necesse
est. Hinc fit ut plurimi propositum Deo seruendi
non ultra orationem extendant, alij voti vnius ter-
minis concludant, ieiuniis aliqui, alii voluntariis
corporis afflictationibus definiant, pauci verò tota
diuini amoris flamma correpti, limites illos transi-
liant, & effusâ in Deum liberalitate plenâ illâ per-
fectâque deuotione vniuerso eius cultui sese ad-
dant, consecrentque, non iam simplici volunta-
tis proposito, sed siue priuati nuncupatione voti,
siue publica Religiosi status professione.

Hoc propositum, cæterosque Religionis actus
Charitas perficit, atque corroborat tribus potissi-
mum modis. Primò enim suâ duntaxat præsentia
instar fulcri ac tibicinis Religionis ipsius motuum
stabilit, & confirmat. Nam & summam Dei ex-
cellentiam clarius intellectui obicit, & rationem
debiti, propter quam hæc omnia obsequia Deo
penduntur, illustriorem efficit, sic ut eam volun-

tas pluris faciat, & eius honestati firmitus adhæ-
rescat.

Secundò, cum Religio obiecta suo ambitu plu-
rima comprehendat, vniuersum videlicet Dei ob-
sequium quantum, quotque modis à creatura ra-
tionali supremo numini potest deferri, eget nimi-
um virtutum aliarum adminiculo, ut plenè, per-
fectèque tanto debito satisfaciat; Quapropter in
eum finem earum actus imperat, ut puta Pauper-
tatis, Castitatis, Obedientiæ, Eleemosynæ vota.
Quibus non ipsa quidem Religio honestatem tri-
buit, sed cum suam à singulis habeant virtutibus,
aptius, commodiusque in Dei honorem & cultum
dirigit. Non igitur illas absentes accersit Religio,
sed præsentibus, & voluntati iam inhærentibus
vititur, quòque strictius illis voluntas coniungi-
tur, eò promptiores, paratiorisque habet ad cul-
tum Deo exhibendum. Hæ porrò virtutes tam
necessariæ Religionis, Charitatis comites sunt, &
cum illâ simul animo nostro infunduntur, adeò ut
saluâ illâ consistant, pereunte intereant, laborante
eâdem & in Religionis subsidium veniente exci-
tentur, & alacriter collaborent. Quod si rectè
censuit alicubi August. ut plerique volunt in
Theologicis virtutibus Fide, Spe, Charitate præ-
cipuum Dei cultum positum esse, cum per eas
summo Deum honore afficiamus, eique nos to-
tos submittamus, quis negauerit eas ipsas adesse
Religionis, & cum illâ supremam Maiestatem ve-
nerari? Charitatem maximè, quæ sola facit, ut
quod eius bonitati debet, veri sincerique amoris
tributum pendat. Eam ob rem S. Tho. Religionis
sanctitatis nomen accommodat, non quod ipsa
propriè sanctitatem efficiat, sed quia in Deum
pius esse & religiosus nemo potest, qui Charita-
tem, quæ est ipsa sanctitas, virtutesque alias, quæ
sunt adminicula sanctitatis, in supremum Dei cul-
tum non direxerit.

Tertiò demum Charitatis ipsius luce, & splen-
dore imbuitur tota, & perfunditur Religio, cum
velut ab eâ animata ad eius nutum & imperium
mouetur, quod aliis quidem virtutibus præstat
Charitas, ut est omnium Regina, sed Religionis eò
perfectius, quo maiori necessitudinis vinculo cum
illâ coniungitur. Vtraque enim Deum suo modo
spectat, vtraque colendum amplectitur, vtraque
infinitum quiddam, & nullis limitibus circum-
scriptum ei defert: Religio quidem ut debitum per-
soluat, & quanquam paucula quædam ex præ-
cepto exigit, hominem tamen in horas & momenta
singula debiti sui commonefacit, eòque vehemen-
tius, quo ex ipsa solutione, debiti magnitudinem
sentit augescere. Charitas autem nullâ debiti ra-
tione habitâ, sed ex purâ intimâque liberalitate
voluntatem primò ipsam tanquam arborem Deo
addicit, tum obsequia Religionis velut dulcissi-
mos fructus eidem consecrat, quæ quoniam ut
plurimum libera est, aut omnino nunquam aut
lentiùs à Religione redderentur, nisi ad id à Cha-
ritate impelleretur, & quodammodo cogeretur.

Neque hoc tantum modo Religionem per-
ficit Charitas, ut omnium partium integritatem
ei conciliet, verum etiam nouum eius obiecto
splendorem communicat. Cum enim per omnes
& singulas Dei perfectiones fusa sit immensa quæ-
dam bonitatis ratio, illas eâ, quâ par est, veneratio-
ne colere non potest Religio, nisi bonitatis illius
respectum à Charitate mutuetur.

Ex hac vtriusque virtutis consensione manife-
stum est, quantum ad perfectionem consequen-
dam momentum fit in Religione. Nam Charita-

imperat a
liis virtuti-
bus, ut Re-
ligioni ser-
uiant,

Ench. c. 2. &
& fortè ipsa
seruit,

2. 2. q. 81. a. 1.
8.

vel potius
imperat
Religionis

quæ est
Charitatis
simillima,

& actus
eius info-
mat.

imò etiam
obiectum
ipsum.

III.
Religio iu-
uat chari-
tatem

propenden-
do in Deū
ut obiectū
amabile
ut magnum
Principium
tot bono-
rum,
tam huma-
num,
Ser. 3 de
verb. Dom.

ti quasi viam sternit, & latissimum quendam cam-
pum aperit, in quo exultet & sese liberius efferat,
dum ita Deum considerat, ut primum rerum om-
nium principum & fontem, sine quo nihil non
modo nos, sed nec res creatæ ullæ esse potuissent.
Ex quo immensum illud intervallum, quod inter
nos, & Deum iacet, expanditur; hinc fit, ut men-
tem nostram magis feriat eius bonitas tot bene-
ficiis communicata, eius maiestas tanta bonita-
te temperata, quæ nostra debita, non tantum ut
vilia mancipiorum obsequia, sed etiam ut gratui-
ta amicorum officia exposcat, quibus prouoca-
tus ad maiora dona, & æterna præmia reddenda
incitetur. *O magna Dei bonitas*, exclamat D.
August., cui, cum pro conditione reddere debeat
obsequia, utpote servi Domino, mancipia redem-
ptori; amicitiarum nobis præmia repromittit, ut
a nobis obsequia debita servitutis extorqueat.

Atque inde apparet hominis cum Deo ami-
citiam, ut à Religione proficiscitur, tanquam ad
perficiendam subiectionem, & servitutem no-
stram necessariam, persimilem esse illi quæ non-
nunquam seruo, aut subdito cum Domino,
aut Principe intercedit, cum fortè in illorum fa-
miliaritatem eorum cæteroquin statu, & condi-
tione maiorem admittuntur. Ut autem à Cha-
ritate procedit, animamque in libertatem filio-
rum Dei asserit, atque adeò solum Patris bo-
num, gloriam, & honorem promouet, esse in-
star illius necessitudinis, quæ filium cum Patre,
non tam communione sanguinis, quam amoris
similitudine coniungit. Quare suprema illa bo-
nitas sese modis omnibus nobis exhibuit diligen-
dam; si enim Dominus est, diligas eum licet, ut
seruus; si Princeps & Rex optimus, ames ut
subditus; si pater amantissimus est, colas ut fi-
lius; si amicus fidelissimus, ei magnam repen-
das benevolentiam: quæ rationes omnes si con-
globentur & in Charitatem transeat Religio,
quàm validum erit amicitiae diuinæ vincu-
lum?

Nec aliter sentiendum est de Obedientiâ, non
eâ quidem, quâ homo hominis præcepto pa-
ret, sed quâ Deo ipsi, siue per se, siue per alium
quemvis præcipienti se subijcit; pendet enim à
Charitate iisdem prorsus modis quibus Religio,
cui affinis est, affinis est enim Religioni; nam
ex eo, quod Deus sit primum principium, cau-
sa, & author rerum omnium, oritur in eo ius
quoddam supremum, & potestas regendi om-
nes, omnibus imperandi; hac potestate utitur
propriè quidem cum imponit præceptum natu-
ræ intellectualem, quæ sola illius capax est, impro-
priè verò quando eidem suam voluntatem quo-
cumque alio signo, & maxime Consiliorum
Euangelicorum inspiratione manifestat. Est au-
tem Obedientiæ munus voluntati Dei hominem
subijcere, tum ut præceptum integrè, perfectè-
que impleat, tum, etiam, si generaliter accipia-
tur, ut consulentem audiat, & omni modo eius
voluntati arbitrium suum accommodet, cum
præsertim hæc ipsa, quæ libera sunt, pro suo iure
posset imperare.

Iam autem, sicut nulla vera Obedientia sine
Charitate est, ita non potest stare Charitas sine
Obedientiâ; quam voluit Deus esse conditionem
necessariam ad vinculum illud amicitiae inter se
& hominem conciliandum, quod plerisque Evan-
gelij locis monet Christus. *Qui habet mandata
mea* (inquit) *& servat ea, ille est qui diligit me, &
si quis diligit me mandata mea servabit, & Pater*

A *meus diligit eum, & ad eum veniemus, & man-
sionem apud eum faciemus.* Quod idcirco à Deo
institutum videtur, quia tanta est excellentia,
tantumque perfectæ Obedientiæ bonum, ut in
eius quasi præmium, & mercedem constituta
merito sit diuina amicitia, ad quam proximè,
& immediatè obtemperantem hominem dispo-
nit. Itaque ut voluntatem nostram, alioqui li-
beram nimis, & effusam, sibi per Obedientiam
adiungeret, voluit amicitiam suam, velut indiui-
duam comitem, ei adsciscere. Huc accedit quod
utriusque virtuti in commune necessaria sit volun-
tatis conformatio; quæ quidem naturam, ut di-
ximus, essentiâque Obedientiæ constituit, nec
minus necessariò cum verò Dei amore coniun-
cta est: cum enim Deus velle non possit nisi
quod sibi maius bonum est, qui illum verè amat,
idem etiam ei bonum vult, ac proinde voluntatem
suam cum eo conformat. Quare cum constet
Deum ea, quæ fieri per Obedientiam præcipit,
omnino velle, certum signum est in iis maius Dei
bonum, quod est amoris obiectum, positum es-
se, ac proinde patet quam sibi inuicem ex na-
turâ rei connexæ sint hæc virtutes, quam intimè
sese peruant, quam vna nequeat sine aliâ pos-
sideri. Colligitur præterea ex eo nexu qualem
à nobis Obedientiam Deus requirat, nec enim
coactam illam, & ut à famulis duntaxat, aut
subditis, qui vel timore vel mercede impellun-
tur ad aliorum voluntatem implendam, sed,
ut à filiis, liberam, & veri amoris partum ac so-
bolem *ἐκ τοῦ ἀγαπᾶν* exigit. Idcirco non incon-
gruè dici potest adnexa Obedientiæ amicitia
Dei, ut intelligamus nos non accepisse spiritum
servitutis ad Obediendum fidei, sed filiorum
Dei. Et certè ea est inter Deum, & nos naturæ
intercapedo, ut quæcumque nobis cum Deo
intercedit amicitia, obedientiam necessariò re-
quirat, tum propter summum ius ipsius in
creaturam, tum propter eximiam creaturæ uti-
litatem: ad eam tamen conformitatem volunta-
tis, quam efficit Obedientia, Charitas novam
quandam, & sibi propriam addit, quâ illam
& temperat, & perficit, ut licet nullum esset
Dei præceptum, nulla obligatio, tamen, si
constet esse eius voluntatem, atque adeò bo-
num, ut aliquid fiat, illud ipsum promptè,
perfectèque adimpleat; quâ de causâ dicebat
Apostolus, iusto legem non esse positam, &
verè ita plerumque est, quia etsi legi se peni-
tus conformet, non tamen id agit quate-
nus superioris mandato cogitur, sed in eo tan-
tum attendit, quod sit signum voluntatis Dei,
atque adeò maioris eius boni & gloriæ declara-
tio. Hinc illud consequitur ut non tantum præ-
cipientis Dei voluntati obtemperet, sed etiam
consulentis nutui sese accommodet, pari plerum-
que studio, pari ardore.

Obedientiam subsequitur poenitentia, quæ
& ipsa ad plures virtutum actus pertingit, &
multorum iudicio ipsissima Religio est, vel illi
certè quam simillima. Eius enim proprium
est iniuriam Dei honori illatam sarcire. Id au-
tem facit cum voluntas peccatum à se admis-
sum detestatur, & quantum potest infectum
vult, Deumque in antiquam totius hominis pos-
sessionem, à qua impiè, iniustèque fuerat de-
iectus, quasi postliminio restituit. Qui actus
honestus quidem est, ut patet, sed nondum per-
fectus satis, ut qui vix etiam poenitentiae nomen
mereatur; quandoquidem imbecillior est quàm ut

& utraque
virtus est
voluntatis
humanæ
cum diuinâ
conforma-
tio

non serui-
lis,

sed filialis;

nec tamen
amicitia
charitatis;

excludit
Obedien-
tiam

tas

posset esse
sine lege
1. Timot. 6.

VI.
Poenitentia,

religioni.

similis,

iniuriam

reparando

Charitati
seruit,

ut Domi-
num,

Patrem,

amicum,
colendum
simul & a-
mandum.

IV.
Obedien-
tia,

Religioni
affinis,

Deo, ut
Principio

imperanti,

subiciens
hominis
voluntatē

V.
Sed & iuuat
charitatē,

quia, qui
obedit,
amat
Ioh. 14.

& à chari-
tate
formam
amicitiæ
accipit.

peccatum penitus extinguat; adueniat ergo ei charitas necesse est, ut fiat illa quam diximus cōpensatio, non iam ex iustitiā tantum ad reparandam Dei iniuriam, sed ex charitate præcipue, ad reintegrandam cum ipso amicitiam. Ea enim sola Deo accepta est, qui non nisi amicitia prius restaurata statuit ullam pro iniuriā satisfactionem à peccatore admittere.

Et hætenus de virtutum cum charitate commercio. Nam quid perfectionis pœnitentiæ addat charitas, quod hic desiderari videtur, dicemus cum de primo statu perfectionis agendum erit.

CAPVT XII.

Perfectionem non in habitu tantum, sed etiam in actu Charitatis consistere.

I.
Charitas,
vis perfe-
ctionis,

ut habitus,
est animæ
forma,

& quasi po-
tentia tu-
per natura-
lis,
& princi-
pium vitæ,
filiationis,
amicitiæ,
vniōnis,

& iuris ad
regnum.

Ut actus;

est quasi sa-
piens im-
perator,

& statuum
discretor,

His igitur quasi membris constat integrum perfectionis Christianæ corpus, quod vna Charitas per singula diffusa animat, ornat, mouetque in Deum ac gubernat, non tantum potentiam suam; sed præcipue actum, & exercitio, quo partim suis propriis operationibus in Deum se effundit, partim singulorum membrorum sese functionibus, eas vel imperando, vel dirigendo, insinuat; unde etiam fit ut perfectio non parum ab actuali charitate dependeat. Habitus quidem ipse naturam suam præstantissima est forma ab ipso Deo producta, & diffusa in cordibus nostris, non exornans tantum animam, sed id ei præstans, quod voluntas sola non potest naturaliter exequi. Unde est instar potentie cuiusdam supernaturalis, concessa ad operationes vim naturæ superantes producendas. Cuius quidem formæ ea est dignitas, ut sit principium vitæ spiritualis, quæ & homo filius Dei, & amicus formaliter constituitur, & viuum Christi membrum efficitur, meritorum eius influxum recipiens, ut sit vera vitis quæ vim, ac vigorem operibus, quasi palmitibus confert, ut sit denique lux ab ipso Sole Iustitiæ Christo, per vitæ, & passionis merita in membra eius effusa; quæ ita vegetatur & illustrantur homines gratiâ imbuti, ut Deo ipsi sint amabiles, non secus ac filij charissimi, & vnigeniti, æternique eius filij fratres amantissimi, opera æterno digna præmio faciant, verum etiam ius habeant ad æternam hæreditatem, & eam ipsam, quæ Deus fruitur, beatitatem. Hæc omnia præstat habitus charitatis sine actu; qui tamen si accedat, ipsi magnâ ex parte perfectionis initium, progressus, & summus apex, ut præcipuo artifice, tribuendus est.

Hic idem Charitatis actus, veluti dux quidam strenuus, spiritualis militiæ copias omnes, siue sint ex vires naturales, siue supernaturalium habituum dona, excitat, disponit, & in agmen educit, ut remotis impedimentis, & deuictis hostibus omnibus, animam perfectâ potitâ victoriâ, suauissimâ in pace Deo suo coniungat. Id enim huius actus excellentiæ iure meritoque concessum est. Et verò quò perfectius diuinus amor hominis voluntati, cæterisque, potētis, ac supernaturalibus donis præfidel, quò eius vires omnes, remotis impedimentis, suo imperio regit facilius, quo totum hominis interiorem statum continet ordinatius; eò perfectio in vnoquoque maior est. Unde etiam status illi, siue vitæ perfectionis tres, quas tota Theologorum schola cum D. Thom. agnoscit, non ex habitu charitatis, sed ex diuersis eius studiis, actibusque, & ef-

fectis desumuntur, ut postea dicitur. Nec tamen disunctum volumus actum à suo habitu, sed in utroque cōpletam Dei similitudinem, atque adeo hominis perfectionem reponimus, ad quam tamen plus habere momenti actus ipse videatur. Atque idcirco cuius studio spiritualis profectus, curæ esse debet, ut ex ipsius diuini habitus fonte, perennes, abundantesque actuum amoris aquas emittat; repudianda est enim eorum opinio, qui ut suo tempore velum prætexant, putant perfectionem in charitatis solo habitu consistere: itaque illum ut quoquo modo augere possint, satis esse sibi putant. Et ita plus æquo corpori indulgent, parum solliciti, quo spiritus feruore, quæ animi contentione, quo voluntatis ardore virtutis exercitia obeant. Qui error ut conuellatur, operæpretium est nonnullas rationes proferre in medium, quibus constet, quanti faciendus sit actus ipse amoris in perfectione comparandâ.

In primis enim actualis Dei amor ex naturâ suâ est excellens quoddam & efficax medium, tum ut ipse se perficiat, tum ut virtutes nobis conciliet, tum ut impedimenta remoueat, quæ obistere solent, quo minus possit homo liberè, & quietè Deo iungi, eiusque frui consuetudine, quod vel in cuiuslibet amoris naturâ, velut in speculo, clarissimè deprehenditur. Sicut enim ipsa hominis voluntas est regina potentiarum omnium, (est enim naturalis inclinatio totius hominis in bonum ipsius, in quod suo motu potentias omnes agit, & impellit) eodem modo, amor, qui est præcipuus, & primus actus voluntatis, ut Rex quidam, summum in eam, ac proinde in totum hominem imperium exercet; & suo pondere in bonum illud, quod amatur, voluntatem inclinat, non potentiùs quàm suauis, & liberæ illi potentie conuenientiùs. Sequitur ergo ducem illum voluntas, nec inuita, nec externâ specie tenus, sed palam ex animo, cum eam penitus, & intimè peruat. Rapit verò etiam cum illâ cæterarum facultatum exercitia, & hominem totum, omnesque eius vires pertrahit in rem amatam disruptis suauiter aliarum affectionum tricis, si quæ fortè voluntatem implicabant. *Amor meus, pondus meum*, inquit S. August. *illo feror, quocumque feror*. Quare melior nulla & efficacior ratio est hominem applicandi ad opus aliquod, quàm eius amorem illi ingenerando. Quod si tanta vis, rerum etiam vilissimarum spurio, ut ita dicam, amoris inest, quantum, quàmque validum diuini amoris pondus esse existimandum est? Habet enim obiectum præstantissimum, & summo amore dignum, quod proinde merito in se totam hominis voluntatem, viresque, omnes absorbeat. Deinde longè, lateque per omnem boni etiam indifferentis rationem diffunditur, quatenus Deo bonum, gloriosumque esse potest. Is autem amor, qui cæterarum virtutum primus actus est, inclinat duntaxat in vnicum bonum honestum. Unde etsi non eliciat actus aliarum virtutum, tamen illos suauissimè imperat ab omnibus animæ, & corporis potentiis produci, productosque in Deum ipsum, ut in bonorum fontem, refundit. Denique supernaturalis est, & inter cætera dona spiritualia longè antecellit; quem qui habet, non iam creatum bonum possidere, sed Spiritum sanctum donorum omnium datorem, & summum, atque increatum donum habere dicitur; quæ amoris priuilegia, qui, ut par est, æstimabit, is profectò mirari desinet, eum tanto impetu in Deum rapiat, non ipsam solum voluntatem, sed & intellectum, & passionem omnes, imò & ipsam carnem, ut & cor, & caro in Deo viuo exultent. Quemadmo-

non sine ha-
bitu,
sed ipse,
pars præci-
pua perfe-
ctionis,

multo me-
lior habitu.

Actus amo-
ris Dei, est
efficax, me-
dium ad bo-
na, & reme-
dium con-
tra mala
omnia;

quia amor
dominatur

omnibus
animæ viri-
bus, & acti-
bus,

ergo & chari-
tas;

omne bonum
respicit,

imperat
virtutibus,

& donis,

etiam cor-
poris,

& omnia
impedimen-
ta remouet.

quare Deus
amorem
solum re-
poscit

sapienter.

Est stimulus
virtutum
omnium

ad opus, &
ad feruorē

ferē omnis
virtus

hinc quo
omnes lan-
guent,

ob volunta-
tis ignauia.

hic est vita,

radix,

opposita a-
mori pro-
prio,

& ignis po-
tentiarum.

dum bona quidē, & expedita est ratio laxandi lapi-
dis suspensi in aëre, si vincula quib⁹ detinetur, ad-
motā vi externa præcidas, multo tamen expeditius
esset, atq; perfectius, si suo ipse pondere, & innatā
grauitate illa impedimenta & obstacula vno secum
impetu raperet, & centro adiungeret. Atq; hæc cau-
sa est, cur hunc amorē à nobis Deus præcipuē re-
poscat, hancq; veluti arcē expugnare nitatur, mi-
nis, beneficiis, promissis, vt inde facilius motus om-
nes nostros regat, & gubernet, ad exemplum periti
ducis, qui statim omnem belli molem prætermittis
leuiculis castellis, ad metropolim & totius regni
propugnaculum transfert, cū illā expugnata sciāt
cætera nullo negotio ventura esse in potestate. Ita
enim Deus amorem nostrū expugnare nititur, quo
semel victo, cætera omnes passionēs, quasi mino-
res arces, pulsata vi crebrā, & actibus frequētatis,
quasi tormentorū ictibus concussā, breui deditio-
nem facient. Nec verò tantum amor hic actualis
vniuersā voluntatē, quasi pondus, inclināt in Deū,
sed, quod inde sequitur, est etiā veluti quidam sti-
mulus, & eos omniū aliarum virtutū, quas vel dor-
mientes suscitāt, vt in actū exeant, vel lentas & he-
betes ad actus feruētiores incitat, & exacuit. Qua-
re S. Paulus verissimē dixit: *Charitas patiens est, ve-
nignæ est, Charitas non emulatur, non agit perperam,
non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua
sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet
super iniquitate, congruet autem veritati, omnia sustinet:*
non quod Charitate credamus, speremus, patien-
tes simus aut humiles; sed quia actualis Dei amor
omnes has virtutes assidue ad actus suos excitat,
neque vllam patitur esse otiosam. Quare videmus
multos viros, cæteroquin bonos, habitibus istis su-
pernaturalibus raro vti, quia torpet in illis charitas
quæ si per actuum frequentationem incipiat fer-
uere, omnes illas virtutes accendit, & ad suum
singulas officium, proprioq; actus promptas red-
dit & incitatas. Cuius rei vltima ratio est, quia quā-
uis habitibus optimis instructi simus, illi tamē sint
otiosi necesse est, nisi per voluntatē liberē ad agē-
dum admoveantur; voluntas autem ex se adeo sō-
nolenta, deies, ac ignaua sit, vt nisi admoto amoris
diuini stimulo expergefiat, mortua esse sinat præ-
clara illa habituum præstantissimorū ornamenta.

Quare S. Prosper egregiē vt cætera dixit *Charita-
tem esse vitam omnium virtutū, & mortem vitiorū:*
quia viuere facit virtutem, id est, in vitales actus
prodire, quæ verissima est illorum habituum
vita.

Nec dissimili ratione Apostolus vocat Charita-
tē radicē, & fundamentū vitæ Christianæ. *In Cha-
ritate, inquit, radicati & fundati.* Nam quemad-
modū radicis ea virtus est, vt fructus omnes conti-
neat, i q; ex ea suo tēpore post folia, & flores pul-
lulēt; ita bona opera, & Christianæ vitæ perfectio
omnis, virtute huius radicis emergit, viuit & ma-
turefcit. Sicut enim post peccatum originale ex a-
more proprio, velut putrid radice, ortæ sunt omnes
malæ affectiones, & ab eodē sapē experimur pas-
siones nostras impelli & agitari vehementius; ita in
animā gratiā Dei ornata ex radice Charitatis om-
nes virtutū inclinationes oriuntur, & per actualem
Dei amorē incitantur. Demus enim aliquē, in quo
verus Dei amor regnet, cæterū humilitatis aut al-
terius virtutis studiū intepuerit, is si sapē amoris
Dei actus exerceat, sensim sine sensu in virtutis ne-
glectē desideriu, & inde in eiusdē exercitium inar-
descet. Quare rectē igni cōparatur, viuacissimo, &
ad agendū paratissimo elemēto. Quid grauius fer-

reis globis? Ignem tamen puluis tormentarius cō-
cipiēs vi quadā & celeritate incredibili globū ipsū,
naturā licet repugnante, per aërem rapit, & in cer-
tos ictus ad fortissima moenia diruendā protrudit.
Quouis ferro grauiorēs sūt animæ facultates, quas
si naturæ permittis, deorsum semper inclinabunt,
languebunt desideria, proposita iacebunt, & ve-
luti in balistis potentiarum nostrarum mortua
conticescent.

Verūm dici non potest quantum in eam rem
præterea conferat dignitas illa supernaturalis, quā
ipsis virtutum operibus actus amoris attribuit. Nā
sicut habitualis Charitas dicitur esse forma omniū
virtutum, quatenus vim merendi ab ea accipiunt;
ita actualis Dei amor non faciliē quis dixerit, quan-
tum meriti pondus addat exercitiis aliarum virtu-
tum, quæ ab eius imperio proficiscuntur. Quam-
uis enim actus Fidei, Spei, aliarumque virtutum
producti ab homine Deo grato, per se, & naturā
suā meritorij sint, quando tamen ex Charitatis
imperio fiunt, nouā quādam, & copiosā meriti ra-
tione cumulantur, atque adeo ipsā Charitate ve-
rius informantur, eoque acceptiores Deo fiunt,
quod hoc feruoris igne perfectius inflammantur.
Quod multo potiori iure de naturalibus illis ope-
ribus, quæ indifferentia appellamus, dici debet, cū
illa sine actuali Dei dilectione homini pereāt vni-
uersa: nisi enim hoc actu præcipuē animentur,
nihil in se habēt, quo sursum in Deum ferri queāt,
& ad meritum nostrum, coronamque quicquam
conferant. Ex quo sequitur & mortificationis, &
virtutum actus ex amore Dei actuali profectos
esse multo efficaciores.

Nam amorī cuiusque hoc inesse solet, si mo-
dō verus est, vt fortitudinem quandam, & cōstan-
tiam menti præbeat ad omnia pro amato & agen-
da, & patiēda. Id in amore naturali parentum er-
ga liberos videre licet; quid enim non agunt, quid
non libenter pro iis patiuntur? hæc autem vis in
amore diuino maior est multo, & perfectior. Nam
cū amor voluntatem in obiectum, vt finem, tra-
hat, quod finis præstantior est, eo etiam fortior erit
amor, & firmiorem conferet vim, constantiamque
voluntati, vt illi tenacissimē adhærere, & nullis ab
eo molestiis separari velit. Quare in Cantico dici-
tur *Fortis vt mors dilectio*, imò est longē fortior
morte, vt patet in Martyribus, & aliis Sanctis, qui
ex amore Dei grauissimos labores, diuturnā, lon-
gēque acerbissimam mortē perpeffi sunt. Is enim
est, qui, vt tortores & tyranni desint, hominem cō-
tra seipsum armat, vt odio habeat animam suā,
qui illum separat & auellit à parentum consuetu-
dine, à mundi deliciis, ab honoris ambitione, à
carnis illecebris, qui cultro mortificationis su-
perfluas inclinationes tum carnis, tum spiritus ad
vium refecat, qui hominem ad sui contemptum,
& humiliationē dei cit, qui denique ad omnia non
a quo solum, sed & libenti animo ferenda fortiter
erigit, quā fortitudine amoris actualis qui ca-
rent, quantumvis bono proposito & ardenti
desiderio, vel cupiditatum ferociam edoma-
re, vel virtutem colere aggrediantur, erunt ta-
men parum constantes. Nam cum nulla omnino
in esse possit voluntati fortitudo, nisi ab amore ali-
quo profluat, nullus amor alius, præter hunc vnū,
ad necessariam in vitā spiritali constantiam suffi-
cit. Quo loco notare libet duplicem esse posse vir-
tutibus fortitudinem, alteram cuique propriam,
communem alteram, & singulis aduentitiam. Ca-
stitas enim, exempli causā, ex amore obiecti sui
vim, & robur quoddam trahit, quo sese conserua-

Dat actibus
aliarum
virtutum,
ingens me-
ritum

etiam ope-
ribus indif-
ferentibus,

ac vim ad
perfectionē
acquirendā.

5.
Dat cōstan-
tiam in dif-
ficilibus,

ob magni-
tudinem sui
obiecti:

mortem ip-
sam superat

& omnem
propriam
voluntatem

suauiter;

& cōstāter;

solus

additā ex-
trinsecā for-
titudine,

vt in Casti-
tate,

re, & suam honestatem tueri magnopere nititur. Quo fit ut cui magis castitas cordi est, is eam generosius propugnet; sed hæc quantacunque vis priuatæ cuiusdam virtutis est, nec ad aliam pertinere, aut iungere potest. Quare vsuuenire solet, ut Casti alioquin homines ab humilitate desciscant, & quia vna alterius virtutis tutela est, eâ perditâ perdant & castitatem. Et licet illa derepente non pereat, si tamen alieno præsidio non fulciatur, nescio quomodo delectationibus contrarijs sensim debilitatur, & tandem penitus concidit. Nam quia virtutis huius amor non potest assidue inter tot negotia inesse menti, difficile admodum est, ut, ingredientibus sese vitij contrarij obiectis, & peccandi occasionibus sæpè animum pulsantibus, tandem non fatiscat, & frangatur. Nobis igitur datum est aliud robur, & fulcimentum omnium virtutum, quod illis fortitudinem maiorem, & magis continuam suggerat, nempe amor Dei, qui quamvis externâ tantum, ut ita dicam, ope, virtutum actus sustentet, immobiles tamen animos facit, nec vllis tentationum procellis ab obiecti sui honestate diuellendos: quod certè aliundè, quam ab hoc amore, accipere nequeunt, ut qui non tantum præcipuam constantiam habeat, sed etiam admirabili quadam firmitate vniuerso Dei bono adhæreat. Hac virtute ex alto induti tum Apostoli, tum Martyres tormenta omnia vicere, & religiosi multitudine innumerabiles asperrimam vitam in vastis solitudinibus, in rerum omnium inopiâ, in perpetuâ corporis afflictatione tam constanter & generosè duxerunt. Quid autem mirum, si tam fortes fuerunt, qui cum Deo certâ firmâque omnium nostrum fortitudine tanto nexu coniuncti erant?

Martyrio,

emo,

omnia amara temperat

Ut auctoritas dicentis
difficilia in fide

quia reipsâ ostendit dulcia;

7. Timorem seruilem & Iudaicum excludit Rom. 8.

6. Nec maiorem menti constantiam adfert hic amor, quam voluptatem, quâ, quantumvis amara mortificationis, & virtutis exercitia, suauissima efficiuntur. *Vbi enim est amor*, inquit B. August. *ibi non est labor*. Affusus enim vitiorum nostrorum præcisioni, & membrorum nostrorum, quæ sunt super terram, mortificationi, ceterisque vitæ spiritualis difficultatibus diuinus hic liquor, non temperat tantum laboris, & doloris sensum, sed omnem penitus aufert, & incredibili delectatione animam perfundit. Sicut enim altissimis fidei mysterijs, si per se spectentur, non sine maxima difficultate intellectus humanus assensum præbet, cū ea tamen suprema veritas testimonio suo obsignauit, tum propensâ credulitate amplectitur, & in ijs iucundissimè conquiescit; ad eundem modum etsi vitæ perfectioris opera aspera sint, & molesta, si tamen adsciscant sibi proprium amoris Dei motuum, & obiectum, tantâ suauitate condiuntur, ut cœlesti gaudio delibuti exclamare sæpe cum Prophetæ cogantur: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te. Et verè abscondit, quia si opera consideremus, nihil primâ ronte apparet, nisi triste atque horridum, sed in ea sese insinuans diuinus amor, tam copioso cœlestium deliciarum imbre mentem perfundit ut repperiti sint qui eum terreni pectoris imbecillitate, tanquam vase nimis fragili, & angusto, continere non potuerint, eoque abundantius quò duriora, & cæci magis contraria suscipiuntur.

7. Accedit quod hic amor actualis proprius est Euangelicæ legis status, qui filijs, & amicis, non, ut Olim, seruis constitutus est, & nihil aliud, præter Dei amorem sonat aut imperat. Nec enim ait Apostolus *accepimus spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepimus spiritum adoptionis filiorum*.

Nam cum duo sint, quæ nos ad Dei voluntatem faciendam permouere, & impellere solent, timor, & amor: ille ut pote imperfectus, & voluntati, quæ cogi omnino refugit, minus idoneus, veterè magis legem decebat, rudi & imperito populo præscriptam, *præmissus ergo est* ait August. *ut pararet locum charitati, quâ vnâ noua legis plenitudo continetur*, at verò amor nouæ legi conuenit: Iam enim tot, tamque insignibus Dei beneficijs cumulati sumus, ut cum, non cum Iudæis, terribilem Dominum timere compellamur, sed parentem optimum amare cogamur. Neque vero ad perfectum hunc statum pertinere dicenda sunt, illa opera, quæ caractere illo, & notâ non fuerint insignita. Quare quod iam pridem primum, & maximum in lege mandatum amandi Dei appellauerat Christus; finem legalibus ceremonijs impositurus, & morte suâ testamentum sanciturus, nouum dixit, quia nouis beneficijs cumulatus, nouo splendore illustratum, nouæ legis principium tradidit, ut in fidelibus fons esset perpetuus aquæ salientis in vitam æternam, id est, sponte suâ, & naturali impetu in opera cœlestia & diuina eos propellens.

8. Præterea hæc actualis Charitas per spiritum nouæ legis diffusa in cordibus nostris certissimum est actualis Dei in nos amoris pignus, & monumentum, quo pater amantissimus amicitiam nostram quali ambire videtur; quis enim non videat sine illum suo frustrari, & ad perfectam amicitiam non pauca desiderari, si nos ita prouocati non respondeamus, & nostram vicissim beneuolentiam non rependamus? hoc ut faciamus facit ipse adeo perfectus amor, qui non tantum diuini terminus est, & obiectum, sed etiam nobis vires subministrat, quibus eundem diligere possimus: licet enim bonum quoddam excellens nobis sit diligi à Deo, tamen haud scio an non maius Dei bonum sit, si actu diligatur à nobis, imo etiam maior nostra perfectio. Nam cum illud naturæ hominis sit insitum, ut per vitæ operationes in Deum tendat, illum attingat, illi adhæreat, quod sine magnâ Dei gloriâ fieri non potest, certè quò talem vitam perfectius viuet, hoc est, id excercebit, quo melius in Deum tendet, illum attinget, illi inhærebit, eò magis seipsum, deque gloriam perficiet. Quis autem in Philosophia tam rudis est, qui nesciat habitum secluso actu torpere, nec per eum nos nisi remotè ut aiunt, & modo mortuo Deum pertingere. Quare S. Tho. eleganter certè docet pertinere magis ad Charitatem amare, quam amari, & ipsum quasi bonum Charitatis esse amare, sicut & quilibet actus virtutis est bonum virtutis illius, quamvis ex eo quod amet id sequatur ut etiâ ametur. Quò illud pertinet Sapientis. *Ego diligentes me diligo*, & alibi scriptura excellentes Charitatis effectus actui potius quam habitui passim tribuit.

9. Huic habitus naturæ calculum veluti suum adiecit Deus, qui sic illum homini concedit, ut & ab actu quodammodo pendere velit, & ad eundem, ut ad finem suum, referri. Licet enim habitus naturæ dignitate actum antecellat, ideoque à solo Deo oriri possit, tamen nunquam producit, nisi ad modum, & mensuram actus, eoque præsentis, & proximè voluntatem disponente. Non dico actum causam esse Physicâ sui habitus, moralem tamen omnes debent agnoscere, ut qui ex pactis conuentis Deum inter & Christum, & ex benignâ Christi ipsius voluntate actus omnes mediatoris nostri, & merita Deo quasi exhibet, sicque diuinam voluntatem permouet, & potentiam efficaciter applicat ad habitus effectiorem; sic

substitutis
continuo
nouis amā-
di illece-
bris.
Epist. 120. c.
18.

Matth. 22
id demum,

8. Est fructus, terminus, & obiectum Dei, nos alioquin inuoluntate amantibus

magis charitati, & nobis proprius.

22. q. 22. a. 1.
quàm Dei in nos amor.

9. Hunc habitus Charitatis pro fine, & termino habet, nam actus efficit Charitatem moraliter,

quæ in actu productus ab actu habitus, naturali quadam & necessaria conuersione ad actum regreditur, & hominem in perfectissimo statu collocat, qui est Dei diuinarumque perfectionum contemplatio, quo pacto dum calamitosissimam hanc vitam ducimus, æternas cælestis beatitudinis delicias prælibamus, & non obscurâ similitudine adumbramus. Nam quemadmodum in cælo summa nostræ felicitatis perfectio posita non erit in eo intellectus ornamento, quod lumen gloriæ appellamus, sed in actu, quo anima possidebit fructurque Deo, ita in hac vitâ felicitas & perfectio in eo actu consistit, quo anima perfecte ad summi illius boni possessionem tendit. Neque alio modo Deus ipse omnis perfectionis exemplar seipsum beat, & perficit, quàm actu illo infinito, quo se & intelligit, & amat.

Denique, ut prætermisiss alijs, quæ sunt innumera, tandem concludamus, hoc probant omnia illa rationum momenta, quibus superius aperte demonstrauimus essentialem hominis perfectionem Charitati tribuendam. Qui enim præclaros illos effectus, quos eo loco commemorauimus, soli habitui assignaret, nã vehementer allucinaretur, & solum perfectionis nomen usurparet, quid ipsa esset penitus ignoraret; actus enim est, qui Deum ad hominem trahit, Deo vnit, Deo similem reddit, in perfectam, quantum par est, Dei imaginem transformat. Denique vni actui conuenire potest, quod præclare Caietanus de Charitate dixit *illam esse hominis perfectionem, quia operatur adunationem, & quietem sensuum omnium in vno, quod est Deus*. Id quod sit potissimum in contemplatione, in quâ vi amoris diuini dissidentes alioquin hominis facultates in vnum veluti conspirant, & efficaci eius imperio intellectus applicatur ad Diuinæ Majestatis immensitatem contemplandam, voluntas ad summam bonitatem toto complectendam affectu, imaginatio ipsa ad congruam diuinarum perfectionum imaginationem in seipsâ delineandam, appetitus vero inferior ad iucundè, delectabiliterque fruendum Deo ipso per talem sibi imaginem representato. Caro denique, & sensus omnes redundante suauitatis internæ copiam perfusi, obliti naturalium motuum, & proprii boni, solliciti quodammodo sunt ne animæ quietem inturbent, & omni ope adniti videntur ut eam adiuuent & promoueant. Est enim Deus virtute quoddam bonum totius hominis, quod etsi anima primum per facultates rationales attingat, deinde tamen congruis veluti temperatum modis inferiori parti tradit degustandum. Hæc ergo vitâ est omnium facultatum adunatio, & conspiratio, ex quâ sequitur admirabilis illa vnio Dei cum animâ. Cum enim hæc ad eum modum totis viribus Deum complectitur, quidni etiam eam totam Deus complectatur, & admirabili se ei nexu commisceat? Illam optimè sic describit S. Bernardus similitudine cibi corporæi. *Mandor inquit cum arguor, glutior cum institutor, decoquor cum immutor, digeror cum transformor, unior cum conformor; Nolite mirari hoc, & manducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi astringamur, non sanè aliàs perfecte unimur illi; nam si manduco & non manducor, videbitur illi esse in me, sed nondum ego in illo. Quod si manducor quidem & non manduco, me in se habere ille, sed non etiam esse in me videbitur: nec enim perfecta vnio in vno quouis erit: Si enim manducat me, ut habeat me in se, & à me visum manducetur, ut sit in me, integra, firmaque*

qui Deo vnit, & assimilatur,

etiam corporæas

Ser. 71. in Cant. quo Deus hominem,

& homo Deum quasi manducat

erit connexio, cum ego in eo, & ipse in me sit. Vis tibi per simile ostendam quod dicitur, Attolle oculos nunc in quandam sublimiorem quidem rerum convenientiam, similem tamen huic. Si ipse sponsus ita in Patre esset, ut non tamen in ipso Pater, aut ita Pater in ipso esset ut non esset ipse in Patre, Audeo dicere, & ipsorum citra perfectum unitas remaneret, si tamen iam esset unitas; Nunc ergo cum & ipse in Patre, & Pater in ipso sit, non est quo clauderet unitas, sed verè perfectèque vnum sunt ipse, & Pater. Sicigitur anima, cui adherere Deo bonum est, non existimet se perfectè cum eo unitam, nisi cum & illum in se, & se in illo manentem persenserit. Non quod vnum cum Deo dicatur, sicut vnum sunt Pater & Filius, nemo nisi demens usurpabit sibi illam unigeniti vocem, ego & Pater vnum sumus. Et tamen ego, licet pulvis, & cinis, minimè dicere verear, quia vnus cum Deo spiritus sum, si illi adhaesero instar vnius illorum, qui in Charitate manent, & per hoc in Deo manent, & Deus in eis, manducantes Deum, & manducati à Deo.

Ad modum verbi in Deo, & Dei verbo,

CAPVT XIII.

Quodnam sit obiectum Charitatis, & unde petatur distinctio affectuosa ab actiuosa.

Obiectum

1. Verum, ut hanc præstantissimi actus vim & dignitatem animo melius concipiamus, eiusdem naturam propius contemplemur oportet. In quâ ante omnia occurrit obiectum, ut quod sit eius principium, & illum in certa specie constituat. Cum enim amor sit actus appetentis facultatis, certè res illa, ad quam appetendam mouetur, appetitionis illius causa sit necesse est. Vnde fit, ut eo sit perfectior dilectio, quo id quod diligitur perfectius est.

amoris dilecti

Obiectum ergo diuini amoris, quanquam vno verbo ab omnibus verissimè constituatur diuina bonitas, operæ tamen pretium est paulo enucleatius declarare. Nam cum amor in Deum noster non sit concupiscentiæ, quò in eum, ut est bonum nostrum tendimus, sed amicitiae; duplex omnino habet obiectum. Imprimis amicum ipsum, eique vel innatam, vel aliunde communicatam bonitatem, propter quam illum amamus; deinde vero bonum quoduis, quod, ut illi eius bonitati conuenientissimum, ei desideramus. Quod ergo ad primum spectat, nihil omnino ex Charitate diligi à nobis potest, quod non aliquo modo in amicitiae societatem venire queat. Quare quæ huiusmodi sunt, ut cum illis iungi amicitia non possit ut sunt creaturæ omnes rationis expertes, certè ab huius amoris obiecto excludenda sunt. Contrà vero, quæ mutuam amoris vicem possunt rependere, comprehenduntur. Quorum omnium Deus ipse benedictus, omnis bonitatis, amorisque, & communicationis fons & origo, ordinem ducit. Cum enim solus ipse ante mundi molitionem totus aptus ex sese, & in se vno sua ponens omnia sui omnem amoris perfectionem in seipso contineret, hominem non eiusdem tantum naturæ participem ac proinde idoneum amicitiae creauit, sed pro infinitâ suâ bonitate euexit ad finem supernaturalem, & capacem esse voluit felicitatis illius, quâ ipse beatissimè fruitur, atque idcirco fecit illum participem eius amoris, quo se propter seipsum amat, & ita non tantum creata illi bona communicauit, sed ipsum etiam bonum amicitiae, quæ hic inchoatur perficienda in futurâ vitâ. Quare

est diuina bonitas

propter se

& ita Deus
se amat.

cum ea sit natura fontalis, ut vocat S. August. A amoris, qui non alius, quam Deus ipse est, ut in eum ut pote adequatum suum obiectum sese immergat, & beatissimam communicationem uniat unum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum; certe participatus noster amor, rivuli instar, ad idem obiectum prono cursu refluere debet, quo omnis amoris impetus currit, ut alicubi idem S. August. sic enim perfectæ demum amicitiae rationem obtinet. Nam licet omnis honesta amicitia ab æterno illo summæ bonitatis amore derivata necessario sit, non est tamen perfecta, nisi quando divinum amorem imitatur in eo, ut sicut Deus seipsum ante omnia amat, & deinde in seipso cætera, præcipue vero creaturas intellectu præditas, quibus non tantum naturam, sed & gratiam, & gloriam communicat, ita nos etiam ante omnia Deum amemus, & deinde propter illum omnia.

2. Deinde
omnia Dei
attributa

2. Nec vero sola, & nudè spectata Dei bonitas est obiectum amoris nostri, sed omnes etiam eius perfectiones, nimirum Sapientia, Potentia, & Misericordia, atque adeo Iustitia, quæ quantumvis severe puniat malefacta, tamen in eâ ipsâ punitione infinite bona est, atque adeo infinite tum ipsi Deo, tum nobis amabilis. Denique actus divini intellectus, & voluntatis, ut est suipsius, nostrique cognitio, & amor. Nam licet Charitas ipsa nostra diligere a nobis ex Charitate non possit, sicut ab amico diligitur amicus; tamen cum Dei amor, quo & se, & nos diligit, sit ipse Deus, nihil mirum si ex verâ amicitia diligere a nobis & possit, & debeat. Atque ita in hoc uno amico tot sunt diligendi rationes, quot perfectiones; præsertim cum ne una quidem sit perfectio, quâ se nobis in tot beneficiorum fluxu non communicaverit, adeo ut, sicut ipse illas in fonte suæ naturæ possidens, non potest non singulas infinito amore prosequi; ita etiam necesse sit easdem in nos derivatas participato etiam amore diligere.

bona,

& benefi-
cia.

actres per-
sonæ,

1. Ioan. 1.
Ioan. 17.

Christus,

Angeli, &
homines

Attingit & divinas personas hic amor, & singulas pro effusâ bonitate ipsdem beneficijs quasi cognatas nobis suavissimè complectitur, & perfectissimam illam naturæ, perfectionumque communicationem, quod infiniti inter illas amoris vinculum est, ad nos usque modo quodam propagatam per Dei Filium, obuijs quod aiunt vlnis excipiens, in eam viles alioquin creaturas dignitatem extollit, ut societas nostra sit cum Patre & Filio & Spiritu Sancto; ut sicut Pater in Filio est per amorem, & filius in Patre; ita in nobis ipsi sint, & nos in ipsis. Quomodo enim non amaretur abundantia illa perfectionum à Patre in Filium, & à Patre & Filio, in Spiritum sanctum derivata & a nobis participata tam copiose?

Hos autem omnes perfectionum divinarum, præcipue vero amoris, thesauros, vni genitus ipse Dei filius è sinu Patris haustos per assumptam naturam nostram in nos largissimè profundit. Quare est etiam ipse Christus Iesus Deus & homo dignissimum amoris nostri obiectum, de qua re fufius in opusculo de amore Christi.

Et quoniam ex Dei beneficio & Angeli & homines non tantum sunt capaces rependendi amoris, sed vltro citroque participatorum à Deo bonorum communicatio inter illos commeat, eâ de causâ etiam ex Charitate diligendi a nobis sunt: Non illi quidem qui iam à fine suo, & à Dei amore, atque beatitudinis communicatione in æternum exciderunt; sed qui vel cum Deo regnant, vel in hac adhuc vitâ peregrinantur. Sicut enim

Deus eos etiam diligit eodem amore, quo se ipse amat, & nonnullos etiam beat suæ felicitatis communicatione, alios vero ad eandem inuitat; ita Charitas mentibus nostris diffusa, cum perfecta sit imago divini amoris, eosdem complectatur necesse est, quos Deus in se nobiscum tantorum bonorum communi fruitione constrinxit, quamquam cum aliquo ordine, ut nimirum nos ante omnes diligamus, deinde vero alios. Et quia in ipsum etiam hominis corpus, quod est instrumentum animæ ad multa virtutum opera, redundat eiusdem beatitudo, idcirco licet non eodem modo quo anima, pro ratâ diligere ex Charitate potest.

nos ipsi,

corpus,

anima,

Ut ergo semel omnia colligamus. Quatuor, ut numerat S. August. sunt diligenda, unum quod supra nos est, scilicet Deus; alterum quod nos sumus, tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus, quartum quod infra nos est, scilicet corpus proprium.

3. Circa quæ omnia ita versatur amoris actus, ut duobus veluti vinculis sese voluntas illis astringat. A nor enim, inquit D. To. primum importat quandam unionem secundum affectum amanti ad amatum, in quantum amans æstimat amatum quodammodo ut unum sibi, vel ad se pertinens, & sic movetur in ipsum, ut se ei uniat. Deinde addit benevolentiam, quatenus voluntas, præsuppositâ illâ unionem, affectus ad amatum, vult ei bonum. Quæ duo certè distincta sunt. Nam & si Charitas benevolentiam aliquam includat, potest tamen reperiri benevolentia sine Charitate, nec enim repugnat velle bonum ei, quem non diligis. Quare plerumque in ipso Charitatis divinæ exercitio, unio ipsa affectus tanta est, & tam parum benevolentia admixtum habet, ut merito actus eius omnes affectuosi dici possint. Contra vero sæpe fit, ut in ipso Charitatis actu, benevolentia præcipuum locum teneat, & voluntas suppositâ affectus unionem desiderio boni divini tota veluti occupetur, & ad illud procurandum vehementissimè inardescat quæ Charitas iure optimo actiuosa nominatur. Nec enim de simplici benevolentia agimus, sed & ea quæ ex amoris affectu nascitur.

Charitas
affectuosa,

22. q. 27. a. 3.
& ibi Caiet.

& actiuosa,

Hoc ergo bonum quod ex Charitatis benevolentia velle possumus. Deo varium est & multiplex. Caiet. certè quem cæteri Theologi sequuntur, scribit, bona illa quæ Deo ex amicitia velle possumus esse duplicia, quædam in ipso, alia ad ipsum. Prioris generis esse eius Essentiam, Vitam, Sapientiam, Potentiam, Bonitatem, Iustitiam, Misericordiam & huiusmodi quæ nihil aliud sunt quam ipsemet Deus; quæ proinde Deo velle non possumus efficaciter, neque alio modo quam cum divinas perfectiones contemplati & bonitatis eius immensæ affectu succensi, gaudemus quod tam bonus Deus, tanta bona a seipso possideat; Vnde hæc benevolentia pendet maximè ab intellectu, qui quod Dei perfectiones penetrat magis eo plus afficitur erga summam eius bonitatem. Quare iuari solet plurimum attentâ rerum divinarum meditatione, & excellit in ipsa Dei contemplatione. Verum si se contineat intrâ huius oblectationis & complacentiæ terminos, potius ad Charitatis affectum quam ad benevolentiam pertinet.

hæc quæ
benevolen-
tia est,
si attributis
Dei gaudet,
complacē-
tia est.

Posterioris generis sunt Honor, Regnum, Obedientia. Breuiter, ut omnia in eius gloriam fiant, quæ sunt huiusmodi ut Deo etiam illa velle & desiderare possimus, & efficaciter pro viribus procurare, ut quammaxima sint, augeanturque quotidie, gaudere cum adsunt, cum absunt dolere, & angere, pugnare cum ijs qui Deo hæc negant, vel

si alia bona
Deo vult,
est studium
gloriæ Dei,

non tribuunt vel ne ab alijs tribuantur efficiunt.

Haecenus doctrina Caietani : ex cuius sensu ad istud postremum genus reducere possumus, primum quidem omnes hominis actiones, deinde vero res ipsas externas circa quas illae versantur, cum nihil sit quod Dei gloriae seruire non possit. Et quidem inter actiones primum locum sibi vendicant illae quae plus diuini obsequij continent & propius ad Dei gloriam spectant, quales sunt virtutum omnium ut Fidei, Spei, Religionis, ceterarumque moralium tum internarum tum externarum actiones. Nam aptissimae sunt ut Charitate in Dei bonum dirigantur.

Deinde etiam indifferentes: ut ea curare quae ad corporis valetudinem spectant, liberalium artium studijs, & rerum omnium scientiam animum excolere, versari cum proximo, periclitanti succurrere, laborantem subleuare, necessaria ad vitam tum corporis tum animi ministrare. Denique nihil ab homine proficisci potest quod ab hac radice non possit pullulare: unde fit ut Deus in eo & ille in Deo viuatur, cum qua se Deus amat Charitate, eadem amet & Deum.

Idem ille si quid graue, si quid durum in hac ærumnarum valle, siue à Deo experiendi sui causâ, siue ab hominum peruersitate, siue ab ipso casu patitur, inde pretiosum diuinæ gloriae liquorem exprimit.

Neque aliò proximorum seu commoda, seu incommoda conuertit, ut cui omnia etiam aliena cooperantur in bonum.

Adde creata omnia, opes, honores, patriam, amicos, cælum, terram, ex quibus omnibus magnam diuini boni segetem colligit, siue ijs ritè atque ut par est utatur, siue eorum sibi usu Dei amore interdicat. Quae fusius prosequemur ubi de obiecto Charitatis practicae disseremus.

CAPVT XIV.

Actus Charitatis duplicem esse perfectionem æstimationem & intensiuam.

1. Concorsum Philosophorum, tum Theologorum doctrina est ad actus præstantiam tria requiri; primum, ut obiectum ipsum excellens sit; deinde, ut animæ facultas vim habeat consentaneam; denique, ut perfecto modo complectatur obiectum. Si quæ hæcenus diximus expendantur, dubitari non potest, quin & obiectum amoris Dei, & facultas ipsa diuinæ Charitatis voluntati addita sit valde excellens. Restat ergo ut videamus quam perfectè per actum in obiectum tendat. Actus perfectio duplex omnino est, quæ a Theologis æstimationum, & intensiuam appellatur: quod earum altera ab æstimatione, altera ab intensione pendeat. Cum enim voluntas ita afficitur erga diuinam bonitatem, ut & illam pro dignitate æstimet, & totâ affectus intensione amplexetur, tum enim uero perfectus, & omnibus suis numeris absolutus Dei amor esse censetur.

2. Æstimatio illa, quæ huic actui inest, si B. Tho. audiamus, constituenda est in quadruplici potissimum ratione, & veluti habitudine ad Deum. Primum enim hoc illi proprium est, ut Deum propter ipsum, non autem propter aliud diligat. Nam cum sit ipse suprema bonitas, & α, & ω, primus & ultimus omnium finis, non potest ad aliud, ut ad finem referri, neque aduentitiâ aliquâ perfectione exornatur, ut sit bonus, & amabilis, sed eius

A substantia est eius bonitas, secundum quam omnia exemplariter bona sunt. Nec denique ei accepta ab aliquo bonitas inest, sed potius ab ipso omnibus alijs. Quare etsi tot beneficijs ad diligendum prouocemur, non tamen propter beneficia eum diligimus, sed in tot donis resplendens eius bonitas ipsa propter seipsam amabilis eadem bona propter seipsam reddit amabilia.

3. Quare ex eo sequitur alterum, ut bona illa si amore digna ducimus, propter eum diligamus. Sicut enim eius bonitas non est tantum finis ultimus, sed etiam primum principium, & exemplar eorum omnium quæcumque bonitatem aliquam participant, ita amor ipse Dei, si verus est, tantus esse debet, ut sit & finis ultimus, & idem principium amoris aliarum rerum, ut si quas præter eum amemus, non nisi propter eum amemus, & ab eius amore tanquam fonte, amor ceterarum rerum efluat, prout illæ plus minusue eius bonitati participant; nec enim, si ex alio fonte emanet amoris riuus, purus esse satis, aut viuus potest, ut saluat in vitam æternam. Quare non eundem seruat ordinem voluntas in amando Deum, quem intellectus in eo cognoscendo. Licet enim vnus, & idem ordo sit vtriusque secundum se, inquit D. Tho. quia Deus est propter seipsum & cognoscibilis & diligibilis, ut pote essentialiter existens ipsa veritas, & bonitas, est tamen diuersus quoad nos. Nam cum nostra cognitio à sensu ortum habeat, prius sunt cognoscibilia, quæ sensui sunt propinquiora; & ulterius, terminus cognitionis est in eo, quod est maxime a sensu remotum. At dilectio, quæ est virtutis appetitiuæ actus, etiam in statu viæ tendit primo in Deum, & ab ipso, ut principio incipit, & inde deriuatur ad alia. Vnde Charitas Deum immediatè diligit, & alia Deo mediante. In quo est quidam modus circulationis, dum cognitio a Creaturis incipiens tendit in Deum, & dilectio a Deo incipiens, ut ab ultimo fine, ad Creaturas deriuatur.

4. Præterea tanta est æstimationis amoris vis, ut quanquam pro voluntatis creatæ angustijs finitus sit, & modum habeat, sit tamen aliqua ratione sine modo, adeo ut, licet minimus sit, infinitam tamen boni diuini rationem, etsi non adæquet, saltem attingat. Hic enim est proprius essentialis diligendi Deum modus, ut si verè diligatur, sine modo diligatur, & non tantum æstimetur, ut infinitum bonum, sed in infinitum etiam ea ipsa æstimatio augeatur. Cum enim mensura actus sit obiectum ipsum, & bonitas diuina sit infinita, certè in infinitum crescere necesse est amorem nostrum, & tanti boni æstimationem, nec vllò vnquam termino concludi. Quod optimè significat S. Ber. lib. de diligendo Deo. *Causa inquit diligendi Deū, Deus est; modus autem, sine modo.* Quæquam enim nostra de Dei bonitate cognitio, ut disputat S. Tho. modum terminumque habeat, sitque ad amorem necessaria, tamen non est mensura adæquata amoris, cum obiectum amati, id est Dei bonum, excedat iudicium rationis, & sub illo excessu voluntati proponatur: Quod si in omnibus artibus id commune esse vult Philosophus, ut earum finis sit sine termino vllò, & modo, quamuis certa sit mensura mediorum omnium, quem modum habere poterit Dei dilectio finis omnium humanarum actionum, & affectionum? Ipsa igitur sibi mensura est, secundum totam illam magnitudinem, quam ei offert obiectum, deinde est mensura ceterarum actionum & externarum, & internarum adeoque virtutum omnium, non ipsa qui-

exemplaris, & causalis

si 2. omnia bona amantur propter ipsum. a quo, & per quem bona sunt.

Intellectus Deum cognoscit per alia; 22. q. 27. 4.

Voluntas alia per Deum amat,

cum circulo.

Si 3. sine modo amatur

pro mensura obiecti

longè supra cognitionis modum,

polit. c. 6.

& sit mensura omnia

dem sola, sed accedente iudicio rationis, ut eam tenus cetera quaecumque aestimentur, quatenus amor Dei secundum prudens iudicium exposcit.

Denique id praecipue includit haec perfectio, ut Deum, eiusque amicitiam longe ceteris omnibus anteponat, cum omne aliud bonum, si cum infinita illa bonitate comparatur, non sit guttae instar ad immensum Oceanum; Imò verò nullam prorsus boni rationem habeat, nisi quam à perenni illo fonte in singula momenta recipit. Quare omni vero Dei amoris haec inest perfectio, ut, licet nullum re ipsa bonum cum Deo compareret, tamen, ut vno verbo dicam, eo ipso, quo tantum bonum amat, creata omnia bona ei postponat, malitque vitam etiam ipsam, atque adeò seipsum odisse, quam Dei amicitiam perdere. Et sanè non divinae & Theologicae solum Charitati hoc est innatum, sed etiam cuius Dei amoris, etiam naturali, insitum. Si enim quaelibet res modo naturae suae consentaneo naturaliter propendet magis in id, à quo dependet, & ad quod refertur, quam in seipsam, ut manus corporis, subditus Principis conseruationem magis, quam propriam naturalem quādam inclinationem appetit, & procurat; quanto magis homo, qui Dei comparatione est veluti pars quaedam, quatenus homines in Deo, velut in quodam toto sunt eminentiori modo, & omnes omnium creaturarum perfectiones in eum potius inclinabit, nō naturali tantum pondere, sed certā & deliberatā electione, si secundum rationem operetur? Et certè, si amor nihil aliud est, quam propensio illa, & pondus, quo trahitur quis in alium, ut ad se se pertinentem aliquo modo, siue ob similitudinem, siue ob aliquam coniunctionem, quis negabit merito plus amoris Deo impendendum, quam nobis, cum coniunctior ipse nobis sit, quam nos ipsi, & immensa eius bonitas naturā nostrā profundior, ut saepe repetit August. intimè eam & essentialiter, tum ut primum principium, tum ut finis ultimus peruat? Quid enim boni esse queat homini, nisi ex supremo inexhaustoque illo bonorum fonte fluat? cui, si quid bonum non est, cui alteri bonum esse poterit? Sicut igitur finis cuiusque bonitas, nō tantum longè superat eam, quae mediis omnibus inest, adeò ut vel minimum eius momentum praeponderet toti mediocri moli, si à bonitate finis secernatur; ita prorsus minima boni gloriae Dei portio iure meritoque praefenda est toti cumulo bonitatis omnium creaturarum, si à Dei gloria seungi, separarique possit.

Atque rationes haec quatuor intimae amoris aestimationis naturam constituunt, in qua varios praeterea perfectionis gradus distinguere possumus, ac potissimum duos, ceterorum fontes & principia. Primò, certa quaedam mensura est, sine qua amor ipse Dei consistere nullā ratione possit, quā vel tantillum diminutā ipsa cum Deo amicitia dissoluatur. Haec verò in eo posita est, ut tanti illum faciamus, ut nullum nobis offerri tantum bonum queat, cuius iacturam non potius eligamus ferre, quam eius amicitiae; nullum tam grande malum, quod non libentiori animo, quam huius boni priuatione, sustineamus. Ab hac mensura habet Charitas, quae legis est plenitudo, ut legem impleat, & necessariam ad salutem viam per praceptorum Dei observationem muniat. Sic mandatum, quo praecipimur Deum diligere ex toto corde, & ex tota anima, & ex omnibus viribus, & ex tota mente in hac vita plenè perficitur, si nullam partem amoris nostri tribuimus vlti rei, quae Dei amoris, aut voluntati contraria sit, cum ita illum, ut vltimum finem complectimur, ut in nullo prorsus alio bono, quo auerti

ab illo possumus, amor noster affigatur; cum integro perfectoque, ut Scriptura loquitur, corde, ea media prosequimur, sine quibus ad illum peruenire non datur, quibus omnibus diuinorum obedientia mandatorum continetur. Atque haec mensura, ut minima est, ita infimum constituit diuinæ Charitatis gradum, qui ad salutem sufficit quidem, sed idem est prorsus necessarius.

Verum his non constringitur terminis haec aestimatio, sed accedente clariori lumine in diuini boni thesauros profundius immersa, non intentione solum maiori, sed perfectiori actus substantiā, Deum sibi diligendum praeter ceteris eligit. Nec enim illum duntaxat creatis bonis praefert, prout ad salutem necessarium est, sed etiam tanti aestimat minimum bonum gloriae eius, ut factā cum ceteris omnibus collatione, nihil omnino sit, quod non solum non longissimè postponat, sed etiam pro Dei amore nō libentissimè perdat, & abiciat. Quare si quid erit, quod diuinæ gloriae obicem ponat, illud, quamuis alioquin valde appetendum, illicò proculcat; si quid contra adiumento esse possit, id verò, licet graue sit, & molestum, omni conatu procurat.

Hoc verò tantum momentum, & pondus potissimum ab ipsa intellectus cognitione in actu amoris deriuatur, cum voluntas instructa diuinæ charitatis praesidio, ad repraesentatam sibi perfectius in dies Dei bonitatem cum ceteris comparatā pluris aestimandam assurgit, & amorem cognitioni exequare nititur. Sicut enim infinita Dei natura non potest satis à creato intellectu comprehendi, sed optimus eam cognoscendi modus est, quando factā comparatione cum ceteris omnibus rebus, quicquid est in illis perfectionis, reiectis defectibus, Deo in infinitum attribuit: pari modo, voluntas nō potest in hac vita inelius totam illam boni abyssum amando complecti, quam cum suo modo illud aestimando confert cum creatis bonis siue singulis, siue simul omnibus, & ad omnem boni cumulum, qui à creaturis possidetur, remotis, quibus plena sunt, vitiis, infinitam, atque inestimabilem boni rationem addit, & in eam toto fertur affectu, & praeter vno Deo cetera sibi nihili ducit esse facienda. Et quidem tunc suis omnibus numeris absoluta est haec perfectio, quando affectum omnem, & aestimationem cuiusvis boni excludit prorsus, & extinguit, adeò ut minimus gloriae Dei gradus quibuscunque aliis bonis in voluntatis lance ad affectum & arbitrium inclinandum infinitis partibus praeponderet. Quod cum in hac vita vix vnquam plenè contingat, inde est quod in perfectione quaerendā varij sint modi, & gradus: Nam non parum difficile est, ut Dei gloria magis promoueat, & eius amicitia excolatur perfectius, ad necessariam praceptorum observationem addere opum, bonorumque externorum spontaneam desipientiam; difficilius tamen adiungere famae, gloriaeque omnis contentionem, at longè arduum magis vitam, corpusque, & propriam voluntatem nihili ducere. Denique, quod est propè diuinum, ipsa etiam supernaturalia Dei dona, consolationes, gustusque spirituales, lumina, virtutes, gratiam denique, & gloriam ipsam vni Dei voluntati & gloriae subicere difficillimum est; quod solent illi facere, qui persuli maiori lumine Dei maiestatem familiariter norunt, & nihil in humanis grande, nihil amore suo dignum reputant, nisi quod Deo grande est, & dignum, quod sibi diuina voluntas amet & prosequatur.

Intensius perfectio amoris Dei, quamquam magni facienda sit, est tamen actui ipsi aduentitia. Nam constat omnino eundem actum physicum circa idem

adhibitis
mediis ne-
cessariis.

7. aestimatio
2. excellens

cum pro
quouis De
bono,

quoduis
proprium
bonum con-
temnitur;

aut malum
assumitur.

8. Aestima-
tio iuuatur
à cognitio-
ne.

Vtraque fit
tribuendo
Deo rerum
omnia bo-
na, & pretia.

9. Modus
intensius;

Si delibe-
ratio ametur
supra om-
nia,
quia omni-
bus melior
est,
ut princi-
pium,

& finis,

& totum
quoddam

omnia in
omnibus.

aestimatio-
nis mensura
duplex;

1. minima,

eum neces-
sarium Dei
bonum,

& amor,

omnibus
bonis, & a-
moribus
contrariis
praeposuit;
& maiora
omnia, potius
quam Dei
odium sus-
cipiatur;

obiectum eadem ratione propositum nec mutatâ æstimatione, versantem, accessione noui feruoris posse magis ac magis intendi. Sicut enim perfectio æstimationis oritur tum ex iudicio rationis, quo bonum aliud alio maius esse iudicat, tum ex libertate voluntatis, quâ illud ita iudicat, etsi minus forte delectet, præ alio eligit, & amplectitur; ita intensiua, quamuis vel æstimatione comiteretur, vel ex eâ promanet, sæpè tamen iuuatur plurimum à parte animæ inferiore, quæ dici non potest quantum valeat, vt voluntatem in aliquem affectum vehementer impellat, vel ab eo retardet. Quare experimur nos, nisi nobis imperemus, vehementissime ferri in amorem earum rerum, quæ parti inferiori comoda sunt, in earumq; fugam, quæ ei repugnant, ac prout bene, vel male pars inferior erga obiectum aliquod afficitur, imaginatioq; illud vt magis, minusve commodum apprehendit, voluntatem in illud magis inclinari: licet quando se iudicio, & ratione duci patitur, minoris nonnunquam æstimet. Quare non mirum est, si ad spiritualia, quæ à sensu sunt remotiora, tardiores nostri sint affectus, ad ea autem, quæ sensus fouent, incitatiores: quamuis reuera pluris longè illa faciamus, quâ hæc, paratiorésque simus vel vitæ, atq; temporalium commodorum, quàm Dei amicitie, & spiritualium bonorum iacturam quamlibet pati.

Constat igitur longè inferiorem esse æstimatione intensiõe amoris, quamuis magni hæc sit momenti ad illam & conseruandam, & augendâ: Nam experimur ipso bonorum sensibilium vsu, & consuetudine paulatim dissolui voluntatis vigorem, vt quæ prius sibi magnificienda esse ducebat, ea negligat, ac prope contemnat; cum enim adeo vehementer erga illa sensibilia afficitur, horû spiritualium pretium vel non attendit, vel reipsâ cecâ quadam persuasione inducta minus esse sentit. Quod si tamen contingat aliquando, vt vtraque vis tam æstimationis, quàm intensiua, tam superior, quàm inferior conspiret, tunc verò nihil ad actus huius perfectionem desiderari potest. Quamuis enim pars inferior spiritualia bona non percipiat, atque adeo non videatur posse eorum amorem intendere, tamen tantus est vtriusque partis nexus, & consensus, vt faciliè vna de alterius affectionibus participet. Nam sicut quicquid intellectu percipimus, quamuis spirituale sit, id idem rudi quodam modo, & sibi accommodato imaginatio effingit: Ita omnem motionem voluntatis sequi solet similis aliquis in inferiori parte affectus. Ex quo iterum in ipsum voluntatis actum noua quadam intensiõe, & feruoris copia redundat. Accedit quod sicut inuisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt visibilia, intellecta cõspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas; ita externa Dei beneficia, multitudine innumera, assidue per oculos, sensusque omnes, diu nam bonitatem, propè dixerim sensibilem, inuehant in imaginationem, inferioremque appetitum, vt inde pro more in voluntatem traiciantur, eamque quasi sensibilibus afficiant. Quis enim est, qui teneriori non comoueat affectu, cū Deum, Patrem, Pastorem, aut Spõsum, aut, ne omnia commemorem, similibus modis ab humana charitatis cõsuetudine ductis, suauissime compellat? Et certè in nouâ lege, postquâ Verbum caro factum est, & habitauit in nobis; & non solum vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis, sed etiam manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, & panem Angelorû manducauit homo, quid deesse homini potest ad summum feruorẽ, & amo-

ris erga Deum incitationem? Præsertim cū ab iisdem externis Dei donis hausta per sensus cognitione bonitatem Dei longè pluris æstimationem voluntati commendet? Atq; ita conspirante vtrâque parte, inferior appetitus non solum iudiciũ rationis non obnubilet, sed etiam suâ in Deum inclinatione Dei bonitatem abundantius commonstret: superior verò, id est, ratio ipsa, sensibile quodammodo Dei bonitatem cõparans cum bonis omnibus creatis, facile & voluntati, & imaginationi, & appetitui inferiori suo modo persuadeat hæc bona creata infinitis partibus ab æternis superari: vnde fiat, vt in complectendâ bonitate Dei, relictis creatis bonis adiuuet voluntatem. O felicem conspiracyonem! o locuples cõmercium! quando pars hominis nobilior Dei bonitatem suâ æstimatione facit parti subiectæ amabilem, & vicissim eandem hæc sibi sensibilibus appositam, suo illi facit affectu pluris æstimationem! Atq; hinc apparet, non solum quomodo ab æstimationis perfectione pendeat intensiua, sed etiam vtraque à bonitatis & beneficiorum Dei erga nos cõsideratione. Quare rerum diuinarum meditatio aptissima omnino est ad voluntatem tanto bono, non tantũ firmitus, sed etiam feruentius adstringendam, & inde contingit, vt, qui magis dediti sunt contemplationi, diuinis delibuti consolationibus, terrena omnia gaudia fastidiant, &, vbi res feret, magnâ alacritate externa quoque mala patiantur.

Quamquam autẽ vtraq; hæc perfectio reperitur tam in affectu, quàm in beneuolentiâ diuinæ dilectionis; tamen æstimationis elucet in beneuolentiâ ipsâ magis, quàm intensiua. Quare D. Thom. & eius Interpres Caiet. beneuolentiam potiorẽ amoris partem esse censent. Intensiua verò potissimum in affectu spectatur: Nec enim, quâ parte saltem iuuatur à sentiente appetitu, vel bona cõparare inter se, vel vnum præ alio eligere propriè loquendo potest, cū rationis discursum non sequatur. Hoc ergo proprium est æstimationis charitatis, quâ voluntas, ratione duce, libris hinc inde rationum momentis, secluso partis sentientis consilio & affectu omni, bonum quodcũq; æstimat, quantum debet, quamuis plerumq; minus afficiatur erga id, quod pluris facit, quia affectum sæpè retardat inferior appetitus, qui sicut in bonũ sibi conueniens & se, & voluntatem vehementius incitat, siue Dei gloriæ congruat, siue aduersetur, ita quamuis certo rationis iudicio, & deliberatâ voluntate stimuletur ad id, quod ipsi repugnat, minuet tamen omnino voluntatis affectum; & paulatim, nisi compescatur, debilitabit, & in extremum periculum adducet. Atque ita aliquando contingit, vt sensibiles in rebus spiritualibus gustus, & consolationes efficiant feruentiorẽ in imperfectioribus & tyronibus amorem Dei, quàm in perfectis, cū tamen isti sine villo dubio in æstimatione excellat, vt vel inde apparet, quod si euanescente sensu illo, & diuinarum consolationum voluptate, corpori sensibusque molestum aliquid incurrat, longè facilius nouit, quàm perfecti amicitie Dei nuntium remittant.

Vnde præterea colligitur non ab intensiõe, sed ab æstimatione desumi gradus illos diuinæ Charitatis siue perfectionis, quos recenset D. Thom. & ex eo ceteri omnes, qui in bonorum cõparatione consistunt. Habet tamen hæc intensiõe suos etiam gradus, secundũ quos diuinus amor aliquo modo etiam incrementum accipit. Reperiuntur autem illi, tum in amore Dei, potissimum affectuoso, vt videre est in iis actibus, quos cap. seq. descri-

qui est etiã

ab imagi-
natione, &
appetitu,addit fer-
uorem,vt imagina-
tio,res visibi-
les, cogni-
tioni addit
quandam
præsentiam
obiecti,Verbum
ipsum in-
carnatum,beneficia
externa,
compara-
tiones bo-
norum,

meditatio,

consolatio;

10.
Æstimatio
est potius
in beneuo-
lentiâ,in nouis
ciis.Vtraq; suos
habet gra-
dus,in Charita-
te tam Dei,
quàm pro-
ximi

mus, tum in Charitate proximi, ex qua fit, ut nobis coniunctiores sanguine & familiaritate diligamus vehementius, & maiori affectu bona etiam diuina eis, quam aliis sanctioribus procuremus; Quamuis hos pluris longè æstimemus, & secundum præsentem rerum statum absolutè maiora his, quam illis bona cupiamus.

CAPVT XV.

Quomodo Charitas actiuosa ab affectuosa differat, & qui sint actus affectuosi.

Charitas utraque

varios actus habet.

1. **Q**Uam hactenus descripsimus diuini amoris naturam, & perfectiones, qui secum attente perpendet, non poterit non ei statim in mentem venire, ex hoc vno trunco, non vnum duntaxat ramum, sed plures pullulare, & pro variâ tum affectus & beneuolentiæ, tum perfectionis vtriusq; inter se commixtione, varietatem etiam quandam effici posse in ipsis diuinæ charitatis actibus. Et licet inutilis omninò sit laboris velle persequi singulas, tamen necesse omninò est accuratè hoc loco eam, quam vocant affectuosam, ab actiuosa vel beneuolâ charitate distinguere. Quamuis enim nullâ omninò sit dilectio, ut iâ suprà vidimus, quæ non vtramq; partem comprehendat, cū tamen, ut sæpè fit, affectus ipse maior est, quàm beneuolentia, meritò affectuosa dici potest, cū verò contra beneuolentia affectum superat, non malè actiuosa vocatur. Et quoniam ad affectum propius spectat intensiua perfectio, ad beneuolentiam verò æstimatediua, ideò graduum intensio affectuosæ potissimum tribuitur; actiuosæ verò, substantiales illi, siue actus, siue gradus, quos ex D. Thoma retulimus.

Ad hunc ergo locum pertinet de vtriusq; actibus breuiter pro instituto tractare, cū alioquin non facile tota perfectionis natura intelligi queat.

Amor est affectus vniuersus subiecti cum obiecto,

ex amore sui nascens,

& bonorum communis.

Charitas talis est.

2. Amor igitur naturâ suâ nihil aliud est, quàm propensio, siue pondus quoddam, quo amans fertur in amatû, ut aliquid sui. Ex eo enim, quod quilibet sibi maximè vnitus est, imò vnus, ideò in se quam maximè propendet, & toto voluntatis pondere ad se mouetur, nec seipsum à seipso diuidi patitur, sed secû ipse veluti habitat, & sibi seipsum, suæque bona, & alia quæcumq; potest, desiderat, & procurat. Iam verò cū aliquem vel naturâ, vel similitudine, vel aliâ quâuis communicatione cōiunctum nobis, atque adeò ad nos pertinentem animo concipimus, tum in eum propendemus, & rapimur, eoq; vehementius, quò arctiori nobis vinculo copulatur. Inde fit ut sine molestiâ illû à nobis diuelli ferre nō possimus, sed perpetuò in oculis, & sinu habere cupiamus, quo fit præterea, ut qui antè vniti tantû aliquâ bonorum cōmunicatione eramus, iam vnum efficiamur, & simul modo quodâ cōmisceamur, ut nostra omnia bona illius bona fiant. Hæc igitur propensio nos in rem amatam inclinât, per affectû quidem, quia hic ab ea promanat, idemq; illam vicissim perficit: per beneuolentiam autè, quia nos illi totos tradit possidendos. Quare S. Dionysius amorem vocat *virtutem commiscensem*, & S. August. eundem definit *iuncturam quandam, qua amantem cum amato, vel copulat affectu ipso, vel re ipsa copulari appetit.*

Iam ergo, ut ad rem nostram veniamus, ad affectum dilectionis Dei pertinet, ut hominem in illû trahat, ei vniat, ac veluti commisceat, sic ut vnum

quid cum eo efficiatur. Quod cū fieri verè nequeat, saltè cupit quantû potest præses illi & omnibus eius bonis adesse, cum eo versari assidue, & colloqui, eaque saltem ratione vnionem perficere. Et in alterâ quidem vitâ cū eum videbimus, sicuti est, perfectam præsentis vnionem assequemur; in hac verò, quæ nobis illum per speculum, & in ænigmate proponit, non nisi rudem per meditationem, & contemplationem delineare possumus, quæ tamen, quando participatio quædam est, & imitatio beatæ illius visionis, summa profecto vitæ præsetis felicitas cēfenda est, quæ anima amoris affectu, non secus ac quibusdam alis sublata, puro, simplici; mentis intuitu in Deo defigitur, ut voluntas magis adhuc intimo eum sensu complexa, perfectè, quoad licet, ei vnietur, & suauissimè in eo conquiescat.

3. Porro actus, quibus id efficere nititur, vocantur affectuosi, quia ab affectu illo vnionis cū Deo potissimû excitantur, & veluti effluunt. Sunt autè eius varij modi & gradus. Primus enim, & cæterorum quasi fundamentû, est, cū anima, pro mensurâ cognitionis beneficiorû, bonitatisq; diuinæ, quam consecuta est, eius amore succensa, eidem secundû vires, & perfectionis statum, in quo versatur, præsentem se facit, libenter eius memoriam vsurpat, & toto affectu infinitam eius bonitatem cōplecti conatur. Deniq; dolet corporis mole, & affectionum terrenarum pondere ab eius perfectâ vnione se impediri.

Secundus actus, siue modus vocari potest intensiuus, cū anima clariû suauissimâ, summèq; amabilem Dei bonitatem cōtemplata, auget magis ac magis affectû amoris, ut quia non potest amando ex æquare bonitatem eius, saltè eum amet quàm potest vehementissimè.

Tertius rectè dicatur à nobis extensiuus, quò non ad vnâ tantû Dei perfectione, sed ad omnes omninò, prout sensim eas intelligendo assequitur, amoris affectû extendit, & eius non solum bonitatis, sed etiam Sapientiæ, Potentiæ, atque adeò etiam Iustitiæ infinitam, si licet dicere, amabilitatē toto voluntatis conatu complectitur, & quàm potest intensissimo affectu prosequitur.

Quartus habet aliû extensionis modum, cū nimirû ad eandem Dei, & perfectionum eius amabilitatem, quæ in operibus eius relucet, exporrigit amoris affectû, & contemplatur Deum, non solum in se bonum esse, sed eandem bonitatem quasi extra illû per opera naturæ, gratiæ, gloriæ in creaturis quodâmodò exundantem, nec eum minore affectu diligit reprobos in inferno punientem, quàm beatos in cœlo munerantem.

Quintus est, cū amor cæteros actus voluntatis, quibus veluti præest, suscitât, ut quò plurib; modis voluntas Deum, & singulas Dei perfectiones complectitur, eo potentiû ei vnietur. Huiusmodi actus sunt, gaudium, & desiderium, quibus infinita illa bona Deo gratulatur, gaudet illum à seipso perfectum adeò esse & beatum, ingenti flagrat desiderio hæc ipsa, & infinitis partibus potiora Deo tribuendi, & infinities plura, si vel in potestate suâ haberet, vel Deus iis careret, adeò ut, si ab eius arbitrio penderet Deum aliquē cōstituire, non aliû sibi deligeret, sed diceret cū Dauide. Deus meus es tu; neque sine summâ animi voluptate id adderet, bonorum meorum nō eges. Eisdem actus extendit ad opera externa, in quib; perfectiones Dei relucet, & eius infinitam Sapientiam, Potentiam & Iusticiam in mundi gubernatione, adeoque ipsâ damnatorum punitione resplendentem lætabunda suspicit.

Actus affectuosi.

1. Præsentia Dei.

2. ardor.

3. erga artributa alia.

4. erga opera.

5. alij actus voluntatis.

gaudium.

desiderium.

etiam circa Dei opera.

6. ad person-
as diuinas
congratula-
tio,

sociata.

7. Omnium
facultatum
conspiratio

reciproca,

etiam cor-
porale.

8. Ecstasis.

9. Perfecta
puritas.

4. Charitatis
practicæ
actus est

6. Sed quia viriū sibi satis non esse sentit, ut quo par est modo Deū amet, eiq; bona sua gratuletur; ad id infinitum illum diuinarū inter se personarum amorem, & gratulationem adiūgit, & magnoperē desiderat, lætaturq; quod Pater Filio, Filius Patri, vterq; S. Spiritui, hic vtriq; perfectiones suas, & diuinā naturam gratuletur. Adsciscit præterea in laudis illius confortium quasi ministros, & concentores, beatos illos spiritus, qui iam æuo sēpiterno fruūtur, homines in terris degentes, denique ipsa etiam inanima, à quibus pro modulo suo Deum coli & honorari admiratur, & gaudet.

7. Denique voluntas omnes animæ corporisq; vires ingenti vehemētiā & incredibili dulcedine, à propriis obiectis, & consentanei singulis earum boni prosecutione abductas, applicat & copulat Deo, quod est perfectæ contemplationis culmen: vnde ex quādam veluti experientiā, & Dei suauiter se infundentis, & animam afficientis sensu oritur in intellectu penitior, & suo modo clarior eius cognitio, ex quā augetur vicissim amor, is deinde auctus ope quasi reciproca, auget iterū cognitionem, atq; ita deinceps sine vllō termino, donec affectuū continuū crescentium vi, inferiores etiā facultates suo modo in Deum ferantur: Nam imaginatio congruā sibi Dei imagine imbuitur, & appetitus inferior Deo sibi in eā imagine præse te iucundē fruitur; sensus ipsi externi suarum nōnunquam operationum obliuiscuntur; denique ipsa quodammodo caro exultare in Deum, & in eo veluti quiescere videtur. Atq; hic est perfectissimus Charitatis huius actus, nec enim in hac vitā maior esse potest creaturæ cum suo Creatore vnio, quā cū totis cum eo viribus suis, atq; actibus cōmiscetur. Quare omnes alij actus ad hunc referuntur, & illum, prout crescunt, efficiunt, aut perficiunt, licet non semper quo recensiti sunt ordine, nec ita distinctē; Nam permiscuntur inter se, & in vnum sæpē confluunt.

8. In hoc ipso actu consistit perfectio illa mystica, quam etiam ecstasticam ideò appellant, quia in eo contingit ecstasis, quā primum quidem, etsi non impediuntur penitus opera phantasiæ, & appetitus inferioris, tamen ab obiectis inferioribus, in quæ naturaliter propendent, sustolluntur ad sublimiora quædam, & eatenus dicuntur pati ecstasim, & à se abduci, non quod careant operatione propriā, sed quod illam circa obiecta non sua, sed diuina exerceant, trahente voluntate appetitum ipsum, ut Deo suo modo fruatur, & ei cooperando, tanto bono participet. Deinde vero sensus externi vehemēti intellectus, aliarumq; facultatum applicatione manent omni operatione destituti, atq; adeò suspensi, ut licet sua illis obiecta proximē admoueat, tamen sentire nullo modo possint. Hic est proprius, teste D. Thomā, affectuosi amoris effectus, & in perfecta contemplatione frequentissimus, tum videlicet cū vehemens est affectus amoris Dei quem contēplationis præcipuam causam esse idem affirmat.

9. Hanc sibi præcipuē perfectionem proponunt, qui contemplatiuam vitam agunt: Eorum enim scopus est, ut semper ad Dominum præsentem sint, eique per affectum, maiestatem eius infinitam, & bonitatem internā mentis acie contēplando, vniantur. Quem ad finem vitæ se, & leuiorum etiā macularum sordibus expurgant, ut quietius Deo vacare possint, fiantq; digniores, qui familiarius eo præse te fruantur, & magis intimē in bonorū eius contemplationem admittantur.

4. Ex hoc affectu animam Deo sic vniente beneuolentia nascitur, quā bonū ei volumus, prout

par est creaturam velle Creatori. Et quanquam ad beneuolentiam pertineat, velle Deo bona, quæ possidet, & de iis gaudere, quia tamen si solitariē sumatur, sterilis est; idcirco hos actus potius ad affectum charitatis retulimus: ad beneuolentiam autē spectare illos censemus, quibus Deo obēdimus, & gloriam aliquam postposito quocūque nostro bono comparamus. Et quia maxima Dei gloria in eo consistit, ut simus perfecti, sicut & Pater noster cœlestis perfectus est, nostra autem perfectio sine descriptis antea charitatis affectib⁹ esse non potest; Ideò magna Dei gloria est, quod circa illum suauissimis illis actibus occupamur. Itaq; Charitatis beneuolentia affectum incendit magis & vrget, non quidem ut vnionem perficiat, nosque ei præsentem constituat, sed quia hæc præsentia, & vnio nostra cum Deo quoddam eius bonum est, cui non tantum vniri volumus ut amato, sed ita vniri, ut inde, quā maxima potest, gloria, & honor Deo existat: Et certē affectus ille amoris, qui in Deum trahit, si verus est, non in ipsā duntaxat vnione quiescit, sed per eam quærit bonum hominis, atq; adeò totum hominem Deo consignare, in Dei bonum, quem ob infinitam bonitatem dignū reputat, cui cætera bona cumulatē addatur. Quāuis autem excellentes illos amoris affectus includat, non tamen eos necessariò requirit, nec iis vacare præcipuum suum munus esse putat. Quare siue vehementes in Deum motus experiatur, siue non adeò magnos, cū tamen intelligat Deum ob immensas perfectiones & inexhaustam bonitatem dignissimum esse, qui ab omnibus verē diligatur, & colatur, totā voluntatis contentione enititur, ut quam amplissimum potest gloriæ bonum Deo patriat, eiq; & proximum perfectissimē Deo, eiusque gloriæ, & sanctissimæ voluntati subiiciat. Itaq; nō caduca tantū huius vitæ cōmoda, opes, hominum fauores, & honores quosuis sibi nihilifaciēdos esse ducit, præ minimo gradu gloriæ Dei, sed nec illis

ipsis etiam Charitatis affectibus, si cū maiori Dei gloria non consistent, ad momentum sibi inhærendum existimat, & prudenti, generosæque mentis agitatione libratis vtrinque bonorum, malorumq; ponderibus, nihil graue, nihil magnum esse statuit, quod huic bono cedere & seruire non debeat.

Porro ex omnibus qui ad perfectionem contendunt, etsi nemo sit, qui non aliquo modo vtrāmq; expetat, quidam tamen pluris facere videntur mysticam, in quā se magis exercent: alij practicam. Ac primi quidem regis aulicis nō absimiles videntur, qui à suo principe ne latū quidē vnguē discedunt. Alij verò, quamuis bona illa nonnunquā viſurpent, ad alia tamen animi magnitudine, & Regis amore feruntur. Nam in omne eius obsequium & voluntatem parati sese in bella, in labores, in pericula sui ipsorum obliti, memores vnus imperij, & gloriæ Domini sui augendæ, atq; propagandæ immittunt. Et licet præsentiam tanti amici maximi faciant, si tamen ita res ferat ad promouendā eius gloriam, & bonum, eā carent libetē; quod eò libentius faciunt, quod ei seruiunt Domino, quem præsentem semper habent, & in horas, atq; momenta curam, laborēq; suum intuentem: à cuius proinde aspectu nūquam absunt, cuius contēplationē quantum in ipsis est, nunquā intermittūt. Sollicita enim Marthæ occupatio, quietam Mariæ ecstasim omni ex parte non excludit, quanquam hic status frequentem esse non patitur. Neque verò eam magnoperē exigit, cū proprias sibi delicias, & suā ecstasim habeat superiori longē anteponendā. Non enim externos solum sensus, ut illa, sed internas animæ potentias, intellectum, voluntatem,

studiū gloriæ, & boni Dei

in nobis, & in proximo,

circa omne bonum.

2. Ecstasis efficax,

nam affectuosi sunt, ut aulici, Regij. Practici, vt ministri,

laboriosi,

coti viles,

memo-

supra.

B

C

Charitatis practica obiectum esse Dei bonum, siue gloriam.

Rursū laus,
& honor ef-
ficiunt bo-
nitatis no-
titiā, id est,
gloriam.

Itaque glo-
ria supponit
bonitatem:
quæ est glo-
ria in scipso.

2. Deus so-
lus glorio-
sus in se,

24650111

glorificatus & extra se, manifestando seipsum. Neque enim, A
extra se, inquit August. hoc potest dici Deo, quod dictum
est homini. Non te laudet os tuum: Ut enim se
non sine sua laude, arrogancia est; ut Deus se laudet,
misericordia est. Prodest amare, quem laudamus:
bonum amando nos meliores efficiuntur: Itaque
quoniam hoc nobis prodesse novit, ut amemus eum,
laudando se, amabilem se facit. Etenim in eo no-
bis consulit, quia se amabilem facit.

Quare inhăustus ille bonorum omnium Ocea-
nus æternas bonitatis suæ diuitias, quas secum
ipse solus gloriose possidebat, manifestare vo-
lens, & seipsum glorificare, seipsum extra se ef-
fundit, & per creaturarum productionem operibus
in operibus, naturæ cum maximâ admirabilitate suas omnes
sui sigais perfectiones tanquàm signis quibuidam & vesti-
gijs impressit. Id quod quotidie renouat singu-
las creaturas incredibili prouidentia gubernans,
continuis, & attingens sapientiæ suæ, potentiæque immen-
sitate à fine ad finem, & omnia suauiter dispo-
nens, ut ijs veluti signis innotescat creaturæ ipsi
rationali, quæ non vestigium tantum, sed exprei-
sior quædam imago est, & similitudo Dei ipsius,
maximè in homine, ac proinde gloriæ Dei thesaurus quidam, & veluti
theca, vel potius, loquens effigies, longè melius
sibi ipsi, si se audiat & consideret, gloriam Dei
enarrans, quam Sol ipse aut mutum firmamen-
tum. Verum tantam immensæ Maiestatis excel-
lentiam ruidiori veluti penicillo in naturæ operi-
bus adumbratam, immersa terrenis corporibus
modo natu-
rali, & su-
pernaturali mens hominum difficilius attingere poterat. Qua-
re præter naturæ opera ad supernaturalem finem
hominem destinavit, quem ut posset assequi, ex-
traordinariis illum gratiæ donis iuuare decreuit,
atque adeo prorsus admirandis operibus naturam
ipsam superantibus cum homine suas perfectio-
nes communicare, sicque ei seipsum clariùs ma-
nifestare constituit. Atque hinc fluxerunt ea om-
nia, quæ ad supernaturalem ordinem, & extraor-
dinarios, naturæque vim excedentes effectus, siue
in moribus, siue in naturâ cernuntur. Quibus qua-
si viuis coloribus depicta omnium oculis resplen-
det diuina Maiestas, ut non potuerit illustriori-
bus notis efformari ipsa Dei infinita Bonitas,
Misericordia, Potentia, Iustitia, cæteraque attri-
buta. Quorum in primis lucentissimum specu-
lum fuit Christus Dominus, tum eius gratiâ San-
cti multitudine innumerabiles, quos Deus variis
temporibus Ecclesiæ cœlo infixit, splendidas,
& Sanctis, astrorum instar, suæ Maiestatis imagines, & gloriæ
suæ veluti triumphales currus in varias eam mun-
di partes circumferentes. Nam quid gloriosius
Deo esse queat, quam vilem, despiciabilēque
creaturam in tantam Dei similitudinem prouehi,
& tantæ Dei bonitatis effusis in se beneficiis veluti
in eorum
facultati-
bus, radiis quibusdam splendescere, ut intellectus eius
per fidei lumen diuinæ cognitionis, voluntas verò
per charitatem diuini amoris particeps fiat, atque
virtutibus, ita Deum cognoscendo, & amando honoret, sicut
ipse sese honorat? Quid ad Dei perfectiones illu-
strandas aptius, quàm illum cernere, vel homines
incredibili bonitate tot naturæ, & gratiæ donis
cumulantem, vel admirabili sapientia variis eos
passionibus, modis, tentationibus, tribulationibusque exer-
centem tantisper, ut in ijs liberandis infinitam po-
tentiam vim ostendat, vel denique quod peccant,
iuste, seuerèque punientem, & se eo modo in il-
lis, ut olim in Pharaone, glorificantem. Hæc enim
omnia signa sunt quædam oculis omnium pa-
tentia, quæ immensas gloriæ diuitias ex abdito il-
lo thesauro velut eductas in præsentia vita exhi-

bent. Verum quia quantumcūque manifestis
se argumentis prodar diuinæ excellentiæ ma-
gnitudo, tamen quandiu à Deo peregrinamur,
multis sumus imperfectionibus circumlepti, quæ
diuinæ gloriæ claritatem, si non tollunt penitus,
saltem obscurant: Idcirco post hanc vitam statum in Beatiss.
alium esse voluit longè perfectissimum hominis,
in quo non iam in speculo & ænigmate, sed facie
ad faciem Deum videns, sicuti est, illum etiam
glorificet, sicut ipse se glorificat, & in admirabili
illo beatorum consortio, & spectet ipse Dei glo-
riam in Deo, in seipso, beatissimeque aliis mentibus, &
spectaculum etiam in sese Deo, & Sanctis exhi-
beat in perpetuas æternitates, gloriosæ Dei mise-
ricordiæ, Bonitatis, Sapientiæ & Potentiæ quæ eò
perductus est; à qua felicitate, si quis culpâ suâ & damnatis
excidat, nihilo secius Dei gloriæ subseruit, san-
ctissimâ eius in suis pœnis Iustitiam repræsentans.

Atque hæc sunt signa quæ diuinæ illi Maiestati
visum est ex innumeris eligere, pro suo iure, ut iis
non intrinsicam tantum, sed etiam extrinsecam
gloriam sibi conferat; quanquàm non eodem
modo vtramque: Intrinsicam enim cū nihil aliud
sit, quàm Deus ipse, omni necessitate sibi vult:
Extrinsecam verò liberrimè. Est tamen adeo im-
mensa Dei bonitas, tantus is amor, quo eam pro-
sequitur, tanta deniq; est dignitas boni huius ex-
terni, ut dici aliquo modo possit, Deum ex quadâ
iustitiâ debuisse hoc suæ bonitati, ut ex eius amo-
re, & ad eam manifestandam, naturæ, & gratiæ, &
gloriæ admiranda opera efficeret. Erat enim si non
necessarium, at certè conuenientissimum, ut diui-
na voluntas suæ bonitati, quæ infinitè amat, non
infinitam tantum illam gloriam vellet, quæ à se ha-
bet, sed etiam quodcumque aliud bonum gloriæ
extrinsecæ, per eiusdem bonitatis effusionem, &
liberalem cum creaturis communicationem. Quæ
facta sunt, inquit D. August. neque fierent à lig. 6. 11.
Patre per Filium, neque suis finibus salua essent,
nisi Deus summè bonus esset.

Est igitur bonum gloriæ Dei maximè vniuersa-
le, ac veluti primū principium, vel, quod in idem
redit, finis vltimus omnium Dei operum, sic, ut
quamuis Deus nihil propriè propter finem agat,
tamen nihil omnino eorum, quæ sunt, esse voluif-
set, nihil ei placeret, nisi id, quodcumque tan-
dem existit, esset quasi quidam decor, & fœ-
cundissimæ eius bonitatis floiculus. Amat qui-
dem sincerè, & promouet particulare bonum
cuiusque creaturæ, præsertim rationalis, cui
etiam ex verâ amicitia bona & naturæ, & gratiæ,
& gloriæ communicat: verum hæc amicitia, quæ
Deum inter, & hominem intercedit, nihil impe-
dit quo minus illa ipsa bona, quæ ei confert, imò
ipsum hominem ad se, suamque gloriam, ut ad
vltimum finem, ordinet, cū hoc ipsum, esse ad
Dei gloriam, sit maximum bonum rationalis
creaturæ. Quare licet omnes causæ secundæ
appetant naturaliter bonum sibi proprium, ut fi-
nem proximum, tamen Deus, qui immediatè ad
omnes earum effectus, regente intellectu, ope-
rante voluntate concurrat, hoc suum bonum in
illis, & cū illis intendit vltimò, cui cætera sin-
gularium causarum bona velint nolint, subseruire
necesse est, adeo ut ideò solum bona sint, & tanta
bona, quia de primo bono, bonorum omnium
fonte plus minus participant, nihilque vlli crea-
turæ bonum esse potest, à boni diuini ratione
separatum.

Atque ob hanc ipsam causam hoc Dei bonum,
ut finem suum vltimum, expetere creaturas om-

conuenient-
tissimè.

Vide D. Dion-
ysius de diui-
nis nomini-
bus, c. 4.

l. de ver. Re-
lig. c. 11.

nes docet D. Thom. Cum enim per eas, ut signa
quædam externa, velit sese glorificare diuina Ma-
iestas, nulla omnino est, quæ non omnes vires
suas intendat, ut pro suo modulo id præstet. Nec
enim omnes id eodem modo efficiunt. Nam, quæ
perfectiores sunt, ut ad finem ipsum, id est, di-
uinam bonitatem propius accedunt; ita eò per-
fectius ordine, qui ad finem tendit, comprehen-
duntur, ut nimirum magis Deum glorificent, &
clarius diuinam bonitatem expressam in se refe-
rant. Et quidem non magis cœli enarrant gloriam
Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamen-
tum, quam omnes cæteræ irrationales creaturæ
quantum possunt Dei Maiestatem prædicent:
Hoc autem duobus modis exequentur. Inprimis
varias Dei perfectiones, Potentiam, Bonitatem,
Sapientiam non secus atque impressa sibi vesti-
gia repræsentant, aut veluti in spëculis resplen-
dentes, à quibus reflexi quodammodo ipsarum
radij mentis nostræ oculos continuo quaquaver-
sum diuerberent. Deinde sese nobis exhibent,
& acceptis à Deo facultatibus in nostrum com-
modum vtuntur, atque adeò communicant to-
tum illud bonum, quod à fonte ipso in eas deri-
uatum est: quod dum faciunt, Deum ipsum, à
quo præsentem, conseruante, iuuante dependent,
etiam dum agunt, infinitamque eius bonitatem,
quam, non secus ac media finem, continent, quo-
dammodo propagant, sic illum creaturæ rationa-
li applicant, non eius tantum intellectui, ut inde
cognitionem tanti artificis, & primæ causæ hau-
riat, sed etiam voluntati, ut eiusdem bonitatem
sibi adeò præsentem, & tot modis exhibitam sen-
tiens, siue cum per creaturas benefacit, siue cum
iuste castigat, & sibi subiicit, earum omnium au-
ctorem laudet, & in eius amorem exardescat.

Atque id efficiunt naturali pondere, quo non
tam agunt, quam aguntur in hunc diuinæ gloriæ
finem ab ipso rerum conditore & cōseruatore, qui
cum non casu, & naturæ impetu, sed summâ sa-
pientiâ & libertate agat, & omnium illarum ope-
rationibus virtutem suam adiungat, intendit sine
dubio his veluti signis suam hominibus, bonita-
tem, sapientiam, potentiam, maiestatemque ex-
primere, & explicare.

At longè commodius creaturæ rationalis mini-
sterio id perficit, utpote quam sibi viciniorem
condidit. Nam longè illa melius naturam Dei
repræsentat. Cum enim intellectu, & volunta-
te prædita sit, in eodem naturæ intellectualis gra-
du consistit: deinde quando naturalibus viribus
vtitur, & per intellectum voluntatemque opera-
tur, propius ad Dei similitudinem assurgit. Præ-
terea cum, prout capax est, per spiritualia dona
ad operationes gratiæ, & gloriæ supra conditio-
nem suam extollitur, dici non potest quam per-
fectè diuinas omnes perfectiones in se exprimat.

Denique cum liberè sese ad bonum eo im-
pellente conuertit, Misericordiæ Dei infinitæ di-
uitias, quibus iuuatur, ostendit. Cum autem ad
malum propriâ libidine ducitur, iræ eius & iusti-
tiæ vires experitur, siue in vitâ hâc certis modis,
sed secretissimis pœnas de quocumque, etiam le-
uissimo peccato deposcentis, siue in futurâ iustis-
simè vitæ huius scelera vlciscentis.

His ergo omnibus modis vtitur homine Deus,
ut signo quodam, quo se glorificet; quamuis ho-
mo ipse id minimè agat, sed instar aliarum crea-
turarum acquirendo proprio solum bono sit in-
tentus. Sed nimirum tam nobilis creatura in com-
muni illo, & vulgari honorandi Dei modo siste-

re non potest; sed perfecta eius libertas, plenum
operationum dominium, intellectus, voluntatis-
que præstantiâ altius euehi postulant, & diuinam
gloriam diuinius promouere. Obiecta enim boni
cuiuslibet priuati occasione, bifariam quasi eius
naturam diuidit, & Dei bonum à suo discriminat,
tum ad arbitrium neglecto proprio tota diuinæ,
ut ita dicam, vtilitati adhærescit.

Deinde cum cæterarum rerum arbitraria non
sit perfectio, ita se ad suam, & proximi applicat
homo, ut in iis illustrius in dies diuinarum pro-
prietatum radij refulgeant. Deum porro illu-
strandi modus cum ipsa re vnicus sit, in multos
tamen & varios diuidi potest.

Primò enim Dei perfectiones veluti dispersas
in omnes creaturas colligit, & in Deum ipsum,
eiusque infinitam naturam reducit; tum deinde
immensam illam abyssum profundius penetrat,
admiraturque inexhaustos diuinæ naturæ, per-
fectionumque thesauros, quos æternus, glorio-
susque Deus in se possidet, & de tantis bonis, qui-
bus fruitur, gaudetque ipse secum, ex eius etiam
amore gaudet.

Secundò, diuinas perfectiones, & amplissimas
gloriæ diuitias, quas Deus extra se effundit, tum
in cæteras creaturas, tum in hominem ipsum ad
eum ditandum, considerat, non iam in Deo, sed
in creaturis ipsis, & diuinam bonitatem extra suæ
immensitatis limites exundantem, seque tot rebus
tam variè, tam insigniter communicantem, &
quasi dispertientem contemplatur, ac gaudet,
quod tanta sit eius bonitas, ut non internis na-
turæ suæ, quanquam infinitæ bonis se contineat,
sed vtrò tanto impetu, tam variis, & liberalibus
modis sese veluti prodigat & profundat.

Optat tertio ut creaturæ omnes, animo etiam,
& sensu carentes, non repræsentent tantum Dei
bonitatem, & ipso sui vñu & operationibus eam
applicent tum intellectui, tum voluntati creaturæ
rationalis, ut cum ipsæ non possint sese in Dei
gloriam referre, id homo ipse, in cuius commo-
dum creatæ sunt, earum vice faciat, dum præ-
sentem in iis Deum, & operantem agnoscit, illis
vtendo, abstinendove, prout maior eius gloria ex-
poscit, & illi gratias agit immortales.

Præterea ardentè desiderat, ut eadem bonitas
sese magis, ac magis communicet, quò innotè-
scat magis, & honoretur; imò id agit in seipso,
quantum potest, ut ad eam perfectionem aspiret,
quam diuinâ gratiâ assequi valet in eo vitæ statu,
ad quem vocatus est, ut eo modo tam in hac vitâ,
quàm in futurâ Dei perfectiones magis repræsen-
tet, ac proinde maiori gloriæ Deo suo esse queat.

Hinc oritur ingens sollicitudo, ne desit Dei boni-
tati gratiæ suæ dona vñdiquè; ingerentis, ut fiat quâ
aptissimū instrumentū ad ardua quæque, & homi-
nū vulgare operâ superantia Dei ductu, & volun-
tate perficienda; quam sollicitudinem æquare ni-
titur illi desiderio, & amoris infinito, quo Deus suâ
ipse bonitatē prosequitur, ut eam clariore reddat.
Atq; hoc desiderium, & cura si seria sit, & sincera,
ita hominē Dei amantem occupat, ut non tantum
palam, & aliis spectantibus talē se præbeat, in quo
ipsi Dei imaginē, & perfectiones illustrius apparē-
tes perspiciant (quò pertinet bonum exemplum,
magnum ad Dei laudem incitamentum.) sed etiâ
cum clam, & sine arbitris agit, aut solus cum Deo
solo, totam diuinarū perfectionū per dona gratiæ
sese effundentiū lucem recipere in se nititur, & in
Deū reflectere, quâ in solitudine totus in cœlestes
delicias absorptus Bonitatē Dei in se, Sapientiam,

cum eligit
Dei bonum,
suum respuit.

1. Si bona
omnia in
Deo esse
gaudeat.

2. Si gau-
deat Dei
bona esse in
omnibus.

3. Si optet
Deum lau-
dari ab om-
nibus
per hominē.

4. Si cupiat
Deum ma-
gis, & ma-
gis commu-
nicari, & ita
glorificari
nunc, & in
æternum.

5. Si studeat
talē esse,
qualem se
Deus esse
vult.

palam,
exemplo:

& secreto,

interiori cō-
uersatione.

Potentiam, Iustitiāque exaltat, admiratur, complectitur, totisque viribus ei cooperando resultantem inde gloriam, id est, seipsum sic affectum, gratissimum Deo sacrificium, & iucundissimum Angelis spectaculum, etiam in presenti vitā, longē autem excellentius futurum in alterā, iam tunc repræsentare conatur. Et quamvis fortē illa interior, & secretior perfectio nulli vnquam in hac vitā innotescere debeat, hoc tamen non curat, nisi fortē Deo placeat, etiam eo modo gloriam suam propagare. Hoc enim inprimis studiosē agit, vt quam Deo, Angelisque, & hominibus spectandam præbet Dei Gloriam, eandem prius sibi ipsi manifestet, & ex seipso, ex eaque bonorum copia, quam à summo bonorum fonte deriuatam agnoscit, Deum melius cognoscat, & amet, ac proinde glorificet, sicut Deus bona sua cognoscendo, & amando seipsum glorificat. Qui sic animo comparatus est, non modò totum vitæ suæ statum ad Deum refert, & si de aliquo diligendo agitur, eum cæteris anteponit, in quo eius gloriæ seruiat plurimum, sed etiam ita se in singulis actionibus componit, vt omnibus circumstantiis consideratis, quā maxima potest Dei gloria ex hac, vel illā actione existat. Eum enim ob oculos sibi assiduò proponit, vt eā vnicā mensurā quaslibet suas actiones metiatur, totāque voluntatis amplitudine sui ipsius fructum, & bonorum, quæ à Deo accepit, tributum pendat bonum id, quod tantoperè Deo gratum, & acceptum esse cognoscit. In eo verò tantā animi contentione laborat, tantā fide, vt quamvis fortē in eā, quam molitur, actione multa sint toleranda, virtute tamen amoris diuini, represso quodammodò sensu amoris proprii, aut non videat priuatum bonum, malūve, aut dissimulet, ac penitus negligat, incensus studio vnius gloriæ Dei in laboribus suis, etsi hominum desit æstimatio, apud seipsum amplificandā.

6. Si querat
maiores
Dei gloriā.

nullo alio
respectu,

7. si in pro-
ximo idem
agat,

exemplo,

verbo;

Denique cooperatur diuinæ bonitati sese infundenti tam copiosē aliis hominibus, vt ab illis cognoscatur & ametur; quod facit cum salutis, & perfectioni proximi impensē cum diuinā gratiā vacat, siue bonis exemplis, quam à Deo accepit diuinæ Maiestatis perfectam imaginem omnium oculis quibuscum versatur obiciendo, siue cum à Deo vocatur ad ea munia, quibus in proximo, Dei cognitio & amor promouetur, ita fideliter sese in aliis gerendo, vt appareat diuinæ gloriæ studio tantum teneri, hocque solum ei propositum, gloriā, honore, & quocūque proprio bono non solum posthabito, sed etiam longissimē reiecto, vt Dei gloria ex eius vitā, & actionibus diffundatur & effulgeat.

CAPVT XVII.

Qui sint præcipui actus Charitatis practica.

1. Actus a-
moris præ-
dicti

I. **N**on est difficile ex dictis elicere qui sint illi actus, qui ex amore beneuolentiæ profluunt. Est enim fecundus mirum in modum amor, & instar felicissimæ arboris ramos quāquāuersum diffundit, amoenissimā & vtilissimā varietate.

1. Deum, &
Dei bona
summē
amat.

1. Primarius, & veluti substantialis dici potest, quo homo Deum summē, & vt loquuntur Scholæ, appetitiuē diligit, & omnes eius perfectio-

nes infinitē pluris, quā quiduis aliud, sibi ducit esse faciendas.

2. Huic affinis est actus, quo bonum gloriæ Dei extrinsecā infinitē etiam æstimat, ac proinde creata omnia, ac seipsum ei postponit. <sup>2. etiam ex-
trinsecā
gloriam.</sup>

3. Vterque porro augescere magis ac magis Deicognitione augeri semper potest, vt ita Deo gloriam exoptet ardentē, sicut Deus ipse sibi, tantique eam faciat, quanti Deus facit, qui, quā ingenti gloriā digna sit summa sua bonitas, solus comprehendit. <sup>3. in eo cre-
scere.</sup>

4. Hic tali accessione auctus ad ea omnia extenditur, quæ in diuinam gloriam quodammodò possunt referri. Nam apud se homo Deum glorificare potest puniendo ea peccata, quæ admisit, & sic Dei iustitiā in se extollendo, & sanctioris vitæ, ac proinde diuinæ gloriæ impedimenta remouendo, qui primus ad perfectionem gradus est. In 2. autem gradu idem præstare potest virtutum pulchritudine, & quādam diuinæ gloriæ efflorescentiā animam exornando. Sic ad tertium progreditur, in quo per suauissimam diuinarum perfectionum contemplationē altius in Oceanum illum sese immergit. Omnes enim contemplatiui amoris actus, quatenus vnionem cum Deo efficiunt, quamvis hæc ipsa vnio sit maxima Dei gloria, tamen per se, & directē in illum finem non referuntur, nisi amoris practici virtus superueniat, qui in tot contemplationis bonis vnum tantum spectat, & seligit, quod illa ad maiorem Dei gloriam pertineant. <sup>4. peniten-
tia,
& mortifi-
catio.
Virtutes,
Vnio con-
templatiua.</sup>

Ex quo patet ad ea omnia extendi hunc amorē, quibus homo, vel ad salutem, vel ad perfectionem promouere seipsum potest. Ad proximum verò cum se propagat, eos omnes actus exercet, quibus pari modo iuuari ad vtrumque in eo vel inchoandum, vel complendum potest. Quare huc spectant omnia misericordiæ opera, de quibus nonnihil aliā occasione.

opera mise-
ricordiæ.

5. Impellit etiam hic amor tum ad præceptorum Dei, tum ad consiliorum Euangelicorū obseruantiam, ad ea denique omnia quæ Deo grata sunt, & quibus illi placere possumus, nam ea omnia de eius gloriā participant. <sup>5. obedi-
entia
etiam con-
siliiorum,</sup>

6. Non continetur vitæ præsentis angustis, sed ipsam etiam æternitatem respicit, & sempiternæ potissimum Dei gloriæ procuracionem suscipit. <sup>6. æternita-
tis intuitus.</sup>

7. Ex omnibus Dei operibus, & creaturis siue illæ bonæ nobis, siue malæ sint, seu per eas Deus beneficia conferat, seu iustē hic, & in altero sæculo supplicia irroget, pretiosum hunc thesaurum effodit, sic vt penetranti oculo eius Bonitatem, Misericordiā, Sapientiā, Iustitiā, Potentiāq; detegat, & eruat, tū vt fruatur ipse, tū vt aliis fruendā tradat. <sup>7. Dei ubiq;
præsentia.</sup>

8. Deniq; suam habet etiam amor hic practicam ecstasim, de quā superius dictum est. Verum sicut ipsi contemplatiui amoris actus in contemplatione permiscantur, & in vnum confluunt, ita solet hic contingere. Est tamen operæ pretium tres distinctē explicare, qui solent cæteros continere, & ad rectē amoris huius praxim & tradendam, & intelligendam maximi sunt momenti. <sup>8. Ecstasis
practica
cuius tres
actus.</sup>

Primus est velle Deo bonum, non tantū id quod habet (qui actus nō est efficax) sed omne aliud externum, non affectu tantum, sed effectu, id est non optando, sed quantum possumus efficiendo, vt eius intrinsecæ perfectiones exterius manifestentur, & magis ac magis per ampliorem, & perfectiorem communicationem primū in nobis, tū in aliis resplendant, non eo quod bonū illud nostrum sit, sed maximē quia maius Dei bonū est: <sup>1. Velle Deo
omne bonū
externum.
practice, &</sup>

quod anima verè Deum amans, quantumlibet exiguum, pluris tamen aestimet, quam quodlibet suum, vel alterius Creaturæ bonum, quatenus est creaturæ. Vnde sine vllâ quiete inuestigat, quæ sit maior Dei gloria, vt eam in omnibus aucupetur, & postpositis cæteris, sui ipsius oblita, sollicitè, feruenter, constanter, perfectissimèque omni loco, tempore, quauis occasione procuret. Primus hic actus fundamentum est cæterorum, & in eo potissimum consistit essentia Charitatis practicæ; oritur enim ex ipsâ rei naturâ, videlicet ab inclinatione voluntatis nostræ, ab eius obiecto, ab ipsâ Dei bona tam naturalia quam supernaturalia communicantis intentione. Nam cum diuinæ voluntatis capacitas tanta sit, vt ad se amandum, & omnia sibi bona perfectè volendum sola sufficiat; voluit tamen naturam rationalem creare, à qua amari posset, & per quam quodammodò eadem omnia bona reciperet. Sicut enim suam essentiam alijs creaturis communicando voluit aliquod bonum suum, nempe imaginem suæ naturæ efficere; ita dando homini liberam voluntatem, voluit ei perfectam suæ voluntatis imprimere imaginem, non tantum quoad naturam, sed etiam quoad operationes, vt sic & naturæ Dei similitudo, & operationum eius in perfectiore naturâ perfectius reluceret: Voluntatem enim fecit, vt per eam homo operaretur, & suo modo faceret, quod Deus ipse facit, dum se amat, & bona sibi vult, vt per eam bona omnia accepta in illum quasi redeant, non tantum suapte sponte, vt ad finem suum, sed ex amore eidem per liberos actus voluntatis nostræ restituta. Nam etsi magna sit Dei Gloria, quod eius perfectiones in vniuerso ita elucescant, longè tamen maior est, quod in homine practicè resplendeant: sic vt homo possit amando Deum, omnia prorsus in eum reflectere, & eius perfectiones per dona naturalia & supernaturalia quodammodò extra eum effulas, ei ex amicitia verâ reddere & refundere.

Ad hunc finem licet potuisset Deus sola bona naturalia homini conferre, quæ amore naturali in eum retorquere debuisset, quia tamen à nobis perfectè amari voluit, idcirco nos ad supernaturalium bonorum communicationem euexit, vt homo longè certius Dei bonitatem adeò excellentem in se quodammodò sentiret & experiretur, eidemque naturalia æquè, ac supernaturalia bona à se possessa redonaret. Est igitur primus, & vt vocant, substantialis charitatis practicæ actus, velle Deo omne bonum gloriæ ex omnibus creaturis conflatum, quod idem ipse sibi vult, quem aliquot proprietates velut umbra corpus consequuntur.

Per hunc enim amorem homo bonum gloriæ desiderat non vulgari quadam ratione, sed perfectè, & vt supra explicuimus, summè appetitiuè pluris faciendo, potiusque eligendo minimam Dei gloriam, si quæ minima potest esse, quam quoduis creaturæ vllius bonum, quatenus solum creaturam ipsam afficit. Quæ quidem aestimatio iure ac merito ab homine prudente fieri debet, cum singulare aliquod Dei bonum, propter ordinem, & externum respectum aliquo modo à Deo infiniti rationem induat, ideoque pluris aestimari debeat, quam omne aliud etiam summum bonum creaturæ præcisè ab illâ eadem habitudine consideratum. Quod si morum nostrorum inclinationem con-

fulimus, eò nos impellit naturaliter, vt Deo, qui est fons, & scaturigo, idemque finis omnium boni, maiora & plura, quam aut nobis ipsis, aut alijs creaturis appetamus.

Deinde ad hanc aestimationem per se summam addit hic idem amor quantam potest vim & efficaciam: Sicut enim Deus ipse bonitatis suæ infinita aestimatione incitatus sibi, nobilisque bona, non sterili quadam, sed efficaci voluntate optat, & præstat; ita homo vi huius amoris practici facultates suas, & conatus omnes applicat, vt quàm maximum Dei bonum extrinsecum, & gloria, quam solam videt se posse Deo reipsa rependere, emergat. Quod voluit D. Gregorius cum dixit amorem Dei, si verus sit, magna semper operari. Tanta enim est excellentia, tanta dignitas, tantum pretium minimæ etiam Dei gloriæ, vt si benè semel animo apprehendatur (apprehendet autem facile is, qui verè Deum amat, & eius in se bonitatem infinitam experitur, & sentit) non tantum trahat in se voluntatem per affectum, sed totum etiam hominem viuide commoueat, & fortiter applicet ad eam quocumque priuato suo bono, malove contempto, omnibus modis prosequendam: præsertim quando constat tam liberalem in nos dominum à nobis præter eam aliud nihil expectare, & in ea redhibitione consistant signa illa, & officia mutue amicitie inter Deum & homines, sine quibus vix foveri & conseruari potest.

Postremò, amor hic à nobis ipsis boni diuini procurationem inchoat, cum naturali veluti pondere impellat, vt ante omnia nos ipsos Deo, nostraque omnia per accuratius perfectionis studium reddamus. Quare à nobis primum omnia impedimenta perfectionis remouet, deinde virtutum cultu, & quasi infusilis exornat, denique sollicitè curat, vt tales simus, vt è nobis quàm maxima Dei gloria, tum interna apud nosmetipsos claritate, tum etiam, si ita voluerit, in omnium luce, atque conspectu effulgeat. Proprium enim est charitatis in spiritualibus bonis tum necessariis ad salutem, tum ad perfectionem solum spectantibus, inclinare nos, vt potiore nostri, quam proximi rationem habeamus: qui enim sibi nequam, cui bonus est, & qui se ipsum totum Deo non tradit, is quomodo alios excolere, & ex eorum virtutibus diuinæ gloriæ flores poterit decerpere? Postquam autem quantum huius vitæ status permittit secundum eam vitæ conditionem, quam Deo duce insistimus, perfectionis aliquid consecuti sumus, tum verò sese extra nos effundit amor ille, & apud omnes sine vllò personarum discrimine pro modulo suo Dei bonum procurat, quoque sibi plura donari sentit à Deo, & profusiori bonitatis communicatione ditari, vt illis donis augeat amor, sic vehementius incitatur, vt homo, tanquam fidelis seruus, & prudens, acceptis talentis vtatur nauiter, & rem Domini sui pro virili augeat. Hinc enim oritur amor amicitie proximi, alter Charitatis actus, quo, proximo bonum omne gratiæ, & gloriæ optamus, siue distinctè & immediate; siue confusè, & vt ita dicam, virtualiter Deum spectemus, cuius bonum externum præcipuum est, quicquid proximo gratiæ, & gloriæ optatur, acquiritur.

Sicut enim Deus nos amat, vt res suas,

& materiam, atque segetem gloriæ suæ, licet nos amet amore amicitiae; ita & nos proximum verâ amicitia diligimus, quâvis eius bona in Dei gloriâ, velut ultimum finem, referamus, quod in eius fraudem cadere non potest, cum ea sit creaturæ naturalis, & intima conditio, ut necessariò ad Dei bonum externum pertineat, neque possit ritè decerterque, nisi cum illo ordine, diligere. Sunt ergo hæc duo ita inuicem permixta, ut si bonum illud extrinsecum velle conamur, proximus amandus sit; si proximum amamus, bono Dei extrinseco studeamus. Atque de primo actu Charitatis practicae hæc tenus.

3. Secundus est, voluntatis nostræ cum diuinâ in singulis quibusque rebus consensio, ita ut homo studiosè conetur inuestigare quid in quâque re maximè Deo placeat, & actu voluntatem suam in omnibus diuinæ accommodet, & non tantum idem velit, nolitque, quod Deus, sed eadem etiam ratione. Quod, ut explicetur apertius; operæ pretium est notare duobus potissimum modis voluntatem nostram ad diuinam aptari posse. Primò quidem, quasi in actu, ut loquuntur, exercito. Nam quia actum illum primum superius à nobis descriptum exercet, is quamvis de suâ cum Dei voluntate coniungenda non cogitet, hoc ipso tamen illam diu ne conformem efficit, quod idem bonum Deo, quod sibi Deus, desiderat. Secundo verò in actu signato, cum quicquid demum suscipiat negotij, quemcunque euentum consilia fortiantur, quocumque rerum cursus cadat, distinctè hoc agit, ut in omnibus ad Dei voluntatem, ut ad regulam, suam dirigat. Nam in actionibus quotidianis vsuuenit plerumque, ut ignoremus in quo sita sit maior Dei gloria: Et quanquam illa nobis aliquando manifesta sit, lateat tamen utrum per nos, an potius aliorum ministerio, hæc, an illâ ratione, hoc tempore, hoc loco, eam velit Deus procurari; Quare vnum illud superest, ut in singulis agendi occasionibus, ex certis iudicijs, quæ nunquam desunt, voluntatem Dei agnoscentes, ei, quaecumque tandem bonum in Deum redundabit, nostram adiungamus. Huius actus pretium potest inde aestimari, quod cum naturale voluntatis pondus sequatur propriam regulam, quæ est voluntas diuina, hæc voluntatum coniunctio maximè ad charitatem pertineat, cuius cum proprium sit ex duobus vnum efficere, quando id re ipsâ præstari non potest, certè id sit quàm perfectissimè in hac vita fieri potest, nimirum utriusque voluntatem adeò strictè coniungendo, ut quodammodò vnum quippiam effici videantur. Accedit alia ratio quod bonorum omnium, quæ à Deo homini concessa sunt, præcipuum sit ipsa eius voluntas. Est enim veluti Regina, & gubernatrix summo iure toti homini imperans, quem in bonum omne, quod pro obiecto spectat, volentem, libentemque pertrahit, imò ipsa est propè dixerim omne bonum, & quidem quodammodò formaliter ob eam, quam diximus, inclinationem, effectiue autem quatenus omnis boni effectrix moralis est, subiectiue verò quatenus ipsa actus illos suos in se recipit, & quasi omni bono imbutur, finaliter denique cum sui causâ omne bonum prosequatur. Cum igitur natura charitatis amantem impellat, ut Deo velit omne bonum, quò id compendiosiori modo efficiet, quàm si simul & semel omnem suam in illum voluntatem transfundat, eique eius quasi amplitudinem consignet, iuueturque veluti Dei voluntas ab hominis sibi tradita voluntate, ut magis extensi-

ue, atque adeò perfectius omne sibi bonum velit? quò etiam sit, ut non soli fructus, sed tota ipsa arbor radicibus quodammodò euulsa, Dei voluntati inseratur. Supponit hic actus indifferentiam magnam voluntatis, quâ nulli omnino bono adhæret, nullum nisi Dei malum refugit, sed suspensa circa omne bonum & malum, circa volendi, nolendique actum, & in perfecto æquilibrio constituta, parata semper est in eam inflecti partem, quam Dei voluntas calculo suo, & momento determinabit.

4. Actum hunc sequitur tertius, voluntatis nostræ abnegatio, & proprii boni contemptio. Nam quia propria voluntas sæpè contraria est voluntati & bono Dei, & per nimiam nostri estimationem, & philautiam trahit nos in bonum nostrum, ut nostrum est, ideò munus Charitatis practicae est efficere, ut abnegatâ propriâ voluntate, quatenus ea impedimento est bono Dei, nos ipsos, & nostra omnia prorsus nihil faciamus, ut sic voluntas soluta amore proprii boni purius bonum Dei quærat & amplectatur. Ut natura huius actus intelligatur, est perpendendum voluntatem nostram amplissimâ, imò infinitâ capacitatis à Deo effectam esse, & omni indefinitè bono addictam, ut idem cum illo amaret, siue infinitum, qui ipse Deus est, siue finitum; voluit tamen, ut non alio, quàm ipse, in amando ordine vteretur, & prius quidem, perfectiusque infinitum bonum diligeret, quod per se amore præcipuo dignissimum est; deinde & se & alia bona creata sibi amaret, quæ bona sunt eatenus, & expetenda, quatenus Dei bonitatem participant, in quem ut omne bonum, ita omnis amor resoluitur. Atque ita licet voluntas creata proprium bonum sibi velle possit, & amare, si tamen ritè, & modo debito amat, nihil sibi boni vult, nisi propter Deum, id est, nisi ex eo bonum quoddam, & gloria Deo accedat. Hunc modum, & ordinem propria voluntas euertit sæpè, & sibi effingit alium quendam modum, in quo Deum imitari videatur. Sicut enim Deus primò amat se, tum cætera propter se, ita imperfecta voluntas ante omnia amore sui capta, cætera sibi vult propter se; vnde fit, ut omnia bona à Deo profecta tam naturalia, quàm supernaturalia sibi quasi vendicet, & vsurpet: In quo nonnunquam grauissimè labitur, Hæc enim est origo omnium peccatorum, quando nempe bonum suum quodlibet Dei præcipientis voluntati præfert, vel licet non offendant, si quidem nihil sibi vult eius arbitrio contrarium; In eo tamen desleat aliquantum à perfectione ordinis amandi, cuius neglectu anima in magnas sæpè imperfectiones incurrit, fitque miserrimum propriæ voluntatis mancipium. Imò dum omnia bona in se refert, & se sibi pro ultimo fine constituit, erigit quoddam veluti idolum, illudque quâ patentibus imperfectionum hostijs, quâ occulto & spiritali superbiæ thure impiè, & perfidè colit. Et ut nonnunquam grauiora pericula desint, non desunt tamen densiores mentis tenebræ, quibus in pædore & situ commorari permittatur, eoque aliquando procedat, ut Deo penitus exosa reddatur. Caueat ergo necesse est, ne per propriam voluntatem, & amorem sui dona siue externa, siue spiritalia, puta consolationes, illustrationes, quietem conscientia, virtutes ipsas, & alia, quæ Deus largitur, propter se, & bonum gloriæ suæ ita sibi retineat, ut in ijs vel solum, vel præcipuè voluptatē suam, commoditatēque attendat, sic enim illis indignam

suppositâ
indifferentiâ

Abnegare
propriam
voluntatem

quæ est causa
pax boni
infiniti, &
finiti,

sed si se ad
mat pæpō-
steret,

euertit omnia,

idolum est

examine

odiosum.

Actus 2. ec-
stasis.

Voluntatē
suam
conformare
cum diuinâ,

omniind,

in actu exer-
cito,

& signato,

non sine
examine,

ad regulam

Quæ volun-
tas est omne
bonum.

in omni ge-
nere causâ,

Deo volen-
dum,

ut Deus
vult,

at practicus
amor

omne pro-
prium bo-
num rej-
cit,

Deo reddit,

Dei volun-
tatem &
bonum
quærit.

se aut certe minus dignam redderet: huic ergo tam grandi malo contrarius est actus hic amoris practici, quo voluntas repudiato bono suo, abiectoque proprio amore circa bona tam naturalia, quam supernaturalia, quasi vinculis soluta, expeditius in Deum procurrit, omniaque illi accepta refert. Huius enim actus proprium est inprimis bona omnia sua à se reiicere, sese indignum omnibus iudicando, & veluti coram Deo ipoliando, ut cum S. Petro liberè dicat. Exi à me, Domine, quia homo peccator sum. Deinde verò, quod inde consequitur, eadem sic à se distracta, Deo reddere, non modo tanquam omnium fonti, & principio, sed ut amico dignissimo, quem plus se, suisque omnibus diligit. Atque ab hoc actu, quem postremo loco explicauimus, inchoanda praxis est. Nam id postulat naturæ ordo, ut ab indebita boni nostri appetitione, & immoderato propriæ voluntatis amore primùm recedamus, deinde voluntati Dei conformes effecti solum eius bonum, non solum vniuerso vitæ nostræ cursu, sed etiam in priuatis omnibus actionibus attendamus.

CAPVT XVIII.

*Charitatem practicam in hac vitâ potior-
rem esse affectuosâ.*

I.
Amor affe-
ctuosus

Sic igitur se habent amoris tum affectuosi, tum practici actus. Verum quia tum SS. Patres, tum D. Tho. & graues Theologi non solum vnum ab alio distinguere, sed inter se aliquando componere consueuerunt, id etiam à nobis breuiter præstari hoc loco opportunè debet, ut intelligamus quanti à nobis in hac vitâ vterque faciendus sit, & cui præcipuè insistendum. In quo meminisse debemus nos non affectum ab omni beneuolentiâ secretum, cum beneuolentiâ omni affectu destitutâ conferre: nec enim ita exerceri potest verus amor Dei; sed, ut supra explicatum à nobis est, amorem illum, cui plus inest affectus, cum eo, qui plus habet beneuolentiæ, comparare. Nec verò in tantâ luce longiori disputatione opus est. Nam quamuis affectuosus amor in se fortè videatur perfectior, non dubium tamen, quin alter in hac vitâ sit ei præferendus: Etsi enim affectuosus plus habeat quietis (utpote remotior à variarum cogitationum tumultu, & rerum humanarum contagione) licet propius sibi Deum applicet, affectuūque vehementiâ in se quasi transferat, licet pro vitæ huius conditione beatâ eius possessione, quæ æternæ felicitatis imago quædam est, iucundè fruatur, non caret tamen magnis periculis, nec solus ipse sibi ad veram perfectionem sufficit.

quia tamen
hic est sæpè
iners,

Inprimis enim cum actus eius omnes intra affectum sese contineant, nec, per se loquendo, ad operationem profiliant, Quomodo nisi accedat practicus, hominis voluntas Dei legibus se subiacere perfectè, & tam multa exercere potest, quæ ad Dei amicitiam vel fouendam, vel augendam occasiones varix pro vitæ huius conditione requirunt? Quare experientia ipsa docet vehementiori nonnumquam affectu Deo bona sua gratulari, & maioris delectationis sensu perfundi imperfectos interdum, ad Dei voluntatem implendam segnes, atque adeo peccatores, quam perfe-

Actos, & strenuos, omnisque diuini obsequii adimplendi studiosissimos. Nec nouum est ecstas aliquas accidere, quas D. Thom. satis insinuat, ab amore, quem vocamus Concupiscentiæ, & delectatione, quæ eius effectus est, cum tamen multi perfecti rariùs, vel nunquam eas experiantur. Denique certum est affectuosum hunc amorem patere infinitis propè tum Dæmonis illusionibus, tum aliis deceptionibus, quæ admisceri solent: nihil enim facilius est, quàm ut amore proprio inficiatur: pendet præterea ab humorum qualitate, & temperie, adeo ut sæpè videamus contingere, ut, quod Deo quidam acceptum referunt, plerumque id vel naturali dispositioni ad similes affectus propensæ, qualis esse solet melancholica, vel etiam Diabolica illusioni tribuendum sit. Quam ergo ratione fieri potest, ut quantumcūque vehementer in Deum quis moueri se sentiat, inde de eius amicitia securus sit, cum præsertim Christus Dominus præcipuum eius signum esse voluerit, non huiusmodi affectus, sed effectus.

periculo-
sus,

& solum
naturali

minus est
necessarius

Amor igitur practicus, siue Obedientialis in hac vitâ, quæ laborum, & pugnæ tempus est, optabilior longè est, cum & utilior, & securior videatur. Inprimis enim voluntatem à proprio bono abducit penitus, Deo subiicit, eiusque voluntati conformem efficit. Quare Deus illum præcipuè à nobis exigit, deque eo præcipuè debet intelligi amandi Dei præceptum: cuius rei fidem facit peccatoris Iustificatio, quæ non oritur ex nudo amoris quantumlibet intensi, & Deo bona sua gratulantis affectu, sed vel est amor ipse practicus, qui voluntatem Dei præcipientem, rebus omnibus præfert, vel, ut aliū magis volunt, illum necessario consequitur. Quod si Iustitiæ, diuinæque amicitia principium inde arcessendum est, quo potius ex capite profectum eius, & totam perfectionem deducemus? Et verò Deus in eo, qui ad hanc contendit, non videtur tanti facere affectus illos amoris vehementes, quanti amoris practici actus, quibus gloriam ipsius, & voluntatem tam imperantem, quam consulentem omni alteri bono anteposit. Ea enim, quæ nobis præcipuè cum Deo intercedit amicitia, non est tantum filiorum, à quibus amoris teneritudo expectari videatur, sed etiam seruorum, qui ad opus, & labores facti sunt, & instituti. Quare Christus Dominus passim ubi hortatur Apostolos ad Dei amorem, commendat mandatorum obseruationem, sine quâ nullus verus amor esse potest, quàmque potissimum in eo requirit. Nam si seruum habeas, qui totos dies otiosus quidem domi sedeat, sed in tui ipsius, iplendorisque, & magnificentia tuæ contemplationem vehementi cum affectu intentus: Is certè si nullum aliud obsequij genus præstiterit, quomodo vel tibi, vel suo muneri satisfaciet? Ista in animum nobis hoc inducere debemus negotiosam à nobis vitam exigere, & domino proficuum, cui proinde non facimus satis si desides, & feriat ab omni opere solam illius maiestatem contemplamur: hæc causa est, cur SS. Patres vno omnes consensu vehementer studium bonorum operum commendent, quod S. Gregorius ait esse probationem veræ dilectionis, quæ si est, operatur magna, si autem solis se affectibus concludat, & operari renuat, amor non est, qui sterilis esse non potest. Præterea amor Dei ex eo solum, quod istorum operum exactor sit, amicitia cum Deo nomen sibi, & naturam vendicat. Nam cum amicitia requirat be-

qui præce-
ptus est,

saluat;

sanctificat;

perficit a-
micitiam

neuolementiam, beneuolementia autem illa sit, quâ bonum amico volumus, & quantum in nobis est, etiam præstamus, efficitur manifestè affectuosum amorem perfectam rationem amicitia non habere. Et certè qualis esset illa amicitia, quàm sterilis, quàm imperfecta, quæ careret eorum bonorum communicatione, quæ in vnius potestate sita sunt, & ab altero valdè expetuntur? Nemo est qui nesciat quantoperè Deus & honorari, & amari ab hominibus desideret, quod ipse bonum ita à nobis pendere voluit, vt totum in nostrâ potestate constituerit, vt haberemus, quod cum illo ex vero amore comunicarem: quod qui, cum potest, prætermittit, sola contemplatione bonorum Dei affectuque amoris contentus, nã ille veri amici munere non fungitur.

Virtutes
continet,

& ipsum af-
fectuosum

vt dux,

parens de-
uotionis,

& purigan-
dij.

ergo potif-
simum que-
rendus.

Accedit quod proprium amoris obedientialis sit alias omnes virtutes suscitare, mouere, dirigere, earum actus imperare, vniuersasque hominis potentias in objecta sua, quando Dei honor & gloria id exigit, immittere, imò vero id sibi suo iure vendicat, vt ipsum amoris affectum torpentem excitet, quatenus ipsa nostra cum Deo adhesio eius gloria quædam, & bonum est, continetur quæ supremum eiusdem cultum & virtutum omnium exercitium. Quare, si quam fortè perfectionem affectuosus amor comprehendit, videtur illa ex Obedientiali dimanare. Nam amorem Dei, quem in hac vitâ consequimur, non vt finem nobis proponere, sed vt medium eligere debemus fini consentaneum, accommodatum autem medium est amor hic Obedientialis, affectuosus verò si ab eo separatim consideretur non tam medijs, quàm finis rationem habet, cum Deo sese vniat, & cum suo modo possideat, qui est futuræ beatitudinis typus, & inchoatio. Quare vt propriè ad viam pertineat, habeat aliquid Obedientialis necesse est, cui conuenit non in finem tantum, sed in media propter finem tendere, id est non in Deum solum moueri, sed ad omnia ei bona procuranda. Est igitur amor Obedientialis veluti dux quidam totius spiritualis militiæ omnibus imperans, & ipsum etiam affectuosum amorem sub suo imperio continens. Denique ex hoc amore practico nascitur vera, solidaque deuotio, quæ nihil est aliud, quàm firmum propositum agendi quidvis, & patiendi, quod in Dei bonum redundare queat, atque adeo totum sese Deo tradendi, & vt hostiam consumendi in eius cultum, & bonum, non in toto vitæ genere tantum, sed etiam in singulis, prout sese offerent, agendi occasionibus. Atque ex hoc desiderio, siue deuotione nascitur delectatio, lætitia, vel consolatio, non quæ tantum sensus afficiat, vt solet ex affectuoso amore, sed solida, perfectaque, & pura, quæ intima hominis peruat, cum se videt eo bono, quod in hac vitâ maximum sperare potest, iam nunc frui: vt nimirum totus in Dei bonum transeat, impendatur, & consumatur, reipsa quidem, si ita ferat occasio, affectu autem & obfirmatâ animi præparatione, si eam Deus subministrari non patiat.

Ex quibus videtur posse concludi præcipuum nostrum studium, dum in hac vitâ degimus, in eo collocandum esse, vt amor ille practicus in nobis perficatur. Nam quod ad affectuosum attinet, eum totum Deo permittere debemus, cuius ea est benignitas atque prouidentia, vt hac in re nobiscum certa e velit, quando quidem eo plus iucunditatis illius nobis solet elargiri, quò studiofius nos operi nostro viderit esse intentos, aut ad

A gloriam suam magis necessarium iudicabit.

CAPVT XIX.

*Vita contemplatiua & practica originem
ex vtrâque hac Charitate manare.*

EX hoc vtroque amoris Dei officio orta est diuisio vitæ in contemplatiuam, & actiuam, quam D. Thom. sic explicat. Vnumquodque viuens, inquit, ostenditur viuere ex operatione sibi maximè propriâ, ad quam maximè inclinatur. Vt plantarum vita dicitur in hoc consistere, quod nutriuntur, & generantur, animalium verò in hoc quod nutriuntur, & mouentur, hominum in hoc, quod intelligunt, & secundum rationem agunt. Quare in omnibus quidem hominibus in genere viuere est intelligere, & secundum rationem agere, at in singulis in eo videtur cuiusque vita consistere, in quo maximè delectatur, & cui potissimum intendit, & per consequens in hoc vult præcipuè quilibet conuiuere amico, in quo maximè secum ipse delectatur. Quia igitur quidam homines potissimum delectantur contemplatione veritatis, consequenter illam intendunt conuersando cum Deo; alij verò delectantur alijs actionibus, indeque ipsi sese occupant, & sic conuiuant cum Deo. Hinc est quod vita hominis rectè diuidatur in actiuam, & contemplatiuam. Sententia igitur D. Thomæ hæc est. Cum quidam à naturâ apti & propensi sint ad Contemplationem, alij verò ad actionem, aduenientem vtrisque Charitatem eam naturæ propensionem perficere, & hos quidem per practicum amorem ad actionem impellere, illos verò per affectuosum attollere ad Contemplationem. Quare quauis hæc diuisio desumi videatur ab ipsâ cognitione, quæ aliquando contemplatiua est aliquando practica, cum eâ, quæ de Deo rebusque spiritualibus nouimus, vel ad contemplationem referimus, vel ad actionem: tamen tota ea cognitio, vt optimè D. Tho. dirigitur à voluntate intendente vno, aut altero modo Deo conuiuere, atque adeo ab amore Dei, qui cum Deo præsentem efficit animam, & per vehementes affectus, quantum hæc vita permittit, coniungit, constituit vitam Contemplatiuam, est enim affectuosi amoris partus contemplatio. Si verò cognitionem illam ad Dei gloriam, & bonum promouendum refert, quod amoris Obedientialis proprium est, efficit vitam actiuam. Ex quo manifestè colligitur quemadmodum in hac vitâ vera Charitas in solo affectu consistere non potest, vt non etiam aliquid de obedientia, & beneuolementia delibet: aut contra, nec beneuolementiam, aut Obedientiam tam arctè complectitur, vt affectum omnem excludat, ita sese habere composita ex illis viuendi genera, cum & actionem contemplatiua, & contemplationem actiua decerpat. Quare non ideo contemplatiua dicitur, quia totum, sed quia præcipuum eius studium versatur circa veritatis contemplationem, nec actiua ideo, quia contemplationem non admittit (admittit enim vt Deo acceptissimam) sed quia in iis præcipuè actionibus occupatur, quibus Dei bonum quaritur. Atque hinc est quod S. Gregorius eos, quos natura fecit aptos, & habiles ad actionem non autem ad Contemplationem, puta inquietos, dicat contemplatione exercendos, vt eius beneficio quietis, & tranquillitatis tantum acquirant, quantum ad re-

I.
Vita Con-
templatiua,
& Actiua
2.2. q. 179.
a. 1.

Oriuntur
ex studiis
hominum
conuiuen-
tium cum
Deo

vel ex co-
gnitione
Dei specu-
latiua, &
practica.

ibidem. q.
180. a. 1.

quæ tamen
ambæ con-
nexæ sunt,

L. 6. Mor. 6.
26. & 27.
2.2. q. 182.
a. 4.

& permis-
da,

Etiam actionem necessarium est, contra vero quos ad otium finxit, ac proinde aptiores ad contemplationem, esse exercendos actione, tum ne otio torpeant, & ita necessarias actiones omittant, tum ut alacriores redeant ad contemplationem. Quare instar sororum ab vno parente progenitarum coniunctissimæ sunt inter se, & mutuis sese officiis iuuant. Nam quamuis vita Contemplatiua carere possit omnino iis actionibus, quæ circa proximum versantur, quando nihil eas suscipere nos cogit, non potest tamen vlllo modo sine iis stare, quæ circa nos versantur, quibus vel impedimenta vitæ quietioris actiua vita per mortificationem remoueat, vel adiumenta virtutum exercitiis conquirat, sine quibus nec ipsa Charitas locum suum tenere potest, nec proinde salua esse vita ipsa contemplatiua, quæ & Charitatem includit, & ab eâ efficitur: vnde fit, ut cum vitæ actiue opera ad hanc vel conseruandam, vel augendam, ornandamque sint necessaria, æquè necessario ad vitam contemplatiuam pertineant: quam ob causam S. Thom. alicubi docet vitam actiuam priorem esse contemplatiuâ, & alibi, virtutes omnes morales (quæ propriè ad vitam actiuam spectant) pertinere etiam ad contemplatiuam, non indirectè tantum, quod illius impedimenta remoueant, sed etiam directè, quia earum pleræque ad Charitatem attinent, eamque sustentant. Ex aduerso autem nec actiua vita, nec Charitas practica sine oratione, quæ contemplationis pars est, vel esse omnino potest, vel languida admodum atque eneruis est.

Quod si vtriusque vitæ dignitas conferatur, dubium non est, quin vita Contemplatiua simpliciter longè excellat. Nam in eâ Charitas non quasi hominis vires, sed supremam & præstantissimam potentiam ad Deum appellit, & cum quiete & tranquillitate magnâ, actu excellentissimo, maximè simplici, & purissimo adiungit. At in actiua inferioribus viribus utitur, easque ad varia obiecta cum magnâ corporis animique molestiâ, variisque distractionibus dissipat, vndique inuestigando quid in Dei gloriam esse queat: variis inquam distractionibus, & occupationibus. Nec enim tantum versantur circa actiones illas, quæ in nobis ipsis per mortificationis, & virtutum exercitia perficiendis morantur, sed etiam circa illas, quæ proximum adiuuant seu animæ, seu corporis incommoda misericordiæ operibus subleuando. Quare quod diximus de amore affectuoso & obedientiali, hîc etiam, utpote in eorum effectibus, locum aliquem habere potest. Nimirum vita Contemplatiua Deo, ut fini, quasi adhæret, & propius accedit ad statum patriæ, in quâ etiam perfectionis suæ numeros omnes consequetur. At actiua in Dei bonum, quod à creaturis dimanare potest, tota intenta est, atque adeo media sectatur, quæ in illum finem ducunt: quare magis propria est viæ, & consideratâ vitæ huius imbecillitate, ac necessitate accidit sæpenumero ut quæ maiorem Dei gloriam ex hominis salute, & perfectione procurat, contemplatiuæ longè anteponenda sit. Nam cum homines humani à se nihil alienum existiment, acri sollicitudine, & curâ peruiigili in eo toti esse non possunt, nec verò debent, ut semper quam perfectissimos actus exerceant. Deinde cum humanæ conuersationis commercia, & mutuuum conuietum vitare, aut aspernari, nec possint magis, nec debeant, & sæpè aliorum hominum, quibuscum viuunt, necessitas

vrgeat, cogat Charitas, ut periclitantibus operam quam possunt adferant; necesse planè est sæpè fieri, ut vel ex eo nomine vita actiua præferenda sit illi contemplatiuæ, quæ huiusmodi actiones excluderet.

Vnde efficitur vitam mixtam esse absolute perfectiorem, modo sit aptè ex vtrâque temperata. Nam sicut in corporibus mixtis, ita etiam in vitæ institutis varia potest esse mixtio, quæ variam etiam efficeret perfectionem: Ea autem omnium optima esse censenda est, in quam tria concurrent; inprimis si vtriusque vitæ finem distinctè, seriòque amplectatur, & vtrumque æquè primariò intendat, deinde accommodatis, & efficacibus earum actionibus propriæ primùm perfectioni vacet, tum deinde aliorum salutem procuret. Denique accedat ordo conueniens, aptusque nexus actionis, & contemplationis, ut altera alteram non solum nullo modo impediat, sed etiâ adiuuet, ut & Contemplatio hausto ex Deo lumine amorem, feruoremque actioni imprimat, & per eam in alios transfundat, & actio vicissim contemplationem vehementer accendat. Atque de huiusmodi vita non vno loco, sed sæpè dicit S. Thom. licet Contemplatiua melior sit eâ actiua, quæ versatur circa corporales actus; actiuam tamen illam, quæ hausta diuinitus seu in scholâ, seu in concionibus ad populum cum aliis communicat, perfectiorem esse eâ, quæ solitariam contemplationem excolit, cum illa huius abundantem quandam vim, & copiam præsupponat. Neque alia causa adferri potest, cur Christus Patris Sapiencia cum alteram facile posset, & quid in vtrâque sit momenti, quantum diuinæ gloriæ, penitus atque intimè perspiceret, hanc tamen potius elegerit; quam illam, nisi quod perfectiorem esse putauerit.

Verum hæc de istâ re satis ad intelligendam perfectionis naturam. Nam iterum cum de tertio statu agemus, de ipso contemplationis actu, & nexu actionis cum eodem, quoniam ad illum statum id spectat, tractandum erit.

CAPVT XX.

Vtriusque Charitatis actus ad proximos se extendere.

EX copioso & perenni Charitatis fonte non effluunt tantum hi actus in Deum, sed alij etiâ in proximum longè latèque puri, & limpidi derivantur. Is enim ad Deum spectat, non tantum, ut res eius, vel etiam mancipium, sed etiam ut filius charissimus, diuini boni, & beatitudinis capax, & hæres, ad quam proinde Deus illum modis omnibus perducere seriò, sincerèque desiderat. Quare amor ille, quo proximo bonum gratiæ, & gloriæ volumus, est alter actus Charitatis Dei, & procedit ex affectu siue proximo, & formali, siue virtuali erga Deum, cuius bonum extrinsecum est honor, & gloria, quæ ex proximo tantorum bonorum particeps in illum necessariò redundat. Nam omne bonum, perfectiòque Creaturæ cuiusvis intrinsecè hoc habet, quod sit quoddam magnum Dei bonum extrinsecum. Itaque qui benè erga Deum afficitur, & ei vult, procuratque quod potest bonum, benè etiam afficiatur erga proximum, & ei bonum etiam velit ac procuret

III. sed mixta est optima

quæ vtriusque finem querit,

bonis mediis,

apto ordine.

ut quæ suæ & aliorum salutis vacet.

qualis erat vita Christi.

I. Charitas etiam in proximum fertur,

ut in Dei filium,

actu fluente ex amore Dei,

quia bonum proximi est bonum Dei

necessario

propter ipsas

2. 2. q. 188. a. 4.

II. Contemplatiua præcellit,

ratione potentia, actus,

obiecti,

& modi.

sed hîc sæpè actiua est præferenda,

ex necessitate nostrâ,

& aliorum.

neceſſe eſt, cū illud idem ſit Dei bonum, quod cuiſlibet alteri bono anteire debet, & propter quod cætera aliis creaturis bona optanda ſunt, & procuranda. *Dilectio enim Dei*, inquit Aug. *nullum à ſe vinulum duci extra ſe patitur, cuius derivatione minuat, ſed quicquid aliud diligendum occurrit, eò rapi debet, quò totius impetus dilectionis currit.*

vt nos ipſos
amare de-
bemus.

ad Dei glo-
riam.

cum ordi-
ne,

ſic videmur
Deo bene-
facere

qui in quo-
uis homine
eſt amore
dignus.

exemplo
ipſius Dei,

qui eſt
Charitas.

Quare ſicut cū nos ipſos ex Charitate diligimus, & bonum gratiæ, gloriæque & cætera, quæ iis ſeruiunt, proſequimur, non noſtri tantum cōmodi rationem habemus (id enim eſſet amoris concupiſcentiæ) ſed præcipuè boni diuini, vt inde æterna in eum gloria redundet; ita tanto verborum pondere nobis commendata proximi dilectio eò ſpectat, vt à nobis pro viribus adiutus Deum cognoſcat, & amet, tandemque æternum, cuius capax eſt, bonum conſequatur: Idque eo fine, vt in æternum ſplendeat magnificentiffima Dei bonitas, qui naturam, & gratiam largitur, & vtramque gloriæ coronâ cumulat. Diffuſa enim in cordibus noſtris Dei Charitas per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, cum ſit quædam Dei ſimilitudo, & admirabilis participatio tum amoris illius, tum bonitatis, & dignitatis, nil mirum eſt, ſi primum quidem nos inclinet in ſuum fontem, vt Deo bona illa, quæ à ſe habet, & quibus beatiffimè fruitur, gratulemur; deinde verò proximo, cui tanta cum Deo intercedit cognatio, eiufdem participatæ dignitatis communicationem, & tantæ dignitati participatæ conſentaneam beatitudinem procuremus. Cum enim infinitæ illi, gloriøſæque Dei maieltati, & perfectionibus nihil addere verè poſſimus, & Charitas nihilominus ad infinita ei bona communicanda nos vrgeat, ſuo nobis loco proximos noſtros exhibet, quos & naturæ, & gratiæ communicatione, & ſibi ſimiles facit, & ſuos, atque adeo quodammodo in ſeipſum tranſmutat, quaſi ipſe nobis impetret, vt quæ bona ipſi ex Charitate tribuere reipſa non poſſumus, illa proximis, qui eorum capaces ſunt, ſiue Deo ipſi in illis exiſtenti conferamus. Nam quanquam à nobis aliquando auerſo ſint animo, minùſque propter ſe digni amore videantur; Deus tamen ſemper dignus eſt, cuius augere & ſanctitatem, & potentiam, & beatitudinem in illis ipſis ardentiffimè exoptemus, ſi enim Deus illos propter ſuam bonitatem tantâ beneficentiâ, & tanto, nondum etiam amantes, amore proſequitur; quid eſt amoris, & beneficentiæ, quod non debeat homo eidem diuinæ bonitati illos quodammodo per tot beneficia informanti? Atque hæc videtur eſſe veriffima cauſa, cur Deus dicatur à S. Ioanne eſſe Charitas, aperte, inquit Auguſt. *declarat Ioannes eandem fraternam dilectionem quâ diligimus inuicem, non ſolum ex Deo, ſed Deum eſſe, quam videmus tantâ autoritate commendari.* Quod ita accipiendum eſt, non quod dilectio illa, quâ formaliter, vt loquuntur Theologi, proximum proſequimur, ſit diuina perſona, ſed quia tanta eſt eius dignitas, vt ſit peculiaris quædam diuinæ illius participatio, illique, vt ſuo fonti, quàm ſimillima. In quo elucet ſumma eius in homines benignitas, qui adeo ſolidum poſuit in nobis, tum ſui erga nos amoris, tum illius, quæ cum proximis intercedit, amicitia fundamentum, vt nulla inimicitiarum mole opprimi, nullis cedere iniuriis queat, nullis perſecutionibus elidi, nullâ prorfus vi conuelli.

II. Atque ex hoc principio deriuantur omnes Amor pro- fraternæ Charitatis perfectiones. Inprimis enim

A & æſtimatione, & intentione imitatur Dei amorem, vt poſt Deum, propriamque ſalutem & perfectionem, etiam vitam propriam ſaluti, & perfectioni proximi, vitæ autem eius, & corporis ſaluti, cætera omnia bona noſtra poſtponamus.

proximi vt Dei,
ſummuſ

Vniuerſa-
lis,

Deinde magna eſt eius amplitudo. Nam adeo latè brachia ſua extendit vt omnes omnino homines, atque adeo totum mundum complectatur. Neminem enim omnino excludit, & ſi ſuo impetu ferri ſinatur, affectum ſuum ad omnes exporrigit, totaſque vires ſuas expromit, vt re ipſa, adeoque ipſo effectu ſingulos etiam attingat; quod cum non poſſit æqualiter, tamen certo, & à Deo ſibi conſtituto ordine prudentiffima virtus ſeſe diffundit, vt nimirum pluriſ æſtimet Deo gratiores, incitatiùs tamen feratur in coniunctiores; vt enim rectè D. Auguſt. *Omnes homines æquè diligendi ſunt, ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, hiſ potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs tibi, quaſi quadam ſorte, iunguntur.*

ſed ordinatus

Prætereà ſicut affectuoſa Charitas Dei, ita proximi, practicæ cedit, nec enim vllò vnquam tempore ad ſalutem neceſſarius eſt affectus dilectionis in proximum, niſi quando practicæ Charitatis obligatio vrget, vt ei ſuccurramus, & ad id non poſſumus nos impellere, niſi excitato erga illum affectu: qui etſi non ſit ita neceſſarius, eſt ſanè perutilis, & ad fouendam mutuam inter homines beneuolentiam penè neceſſarius. Quare vera Charitas, tanquam fons vberriſſimus, ſuaues erga proximos dilectionis affectus emittit, gaudet cum gaudentibus, flet cum flentibus, gratulatur illis bona ſiue naturæ, ſiue gratiæ, quæ poſſident, cum ſumma voluptate eorum perfectione contemplatur, cum iſdem libenter conuerſatur, vt cum Dei amicis, omni denique ope viſionem illam procurat, vt ſint omnes vnum, ſicut Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt; quibus tamen omnibus amoris affectibus accedere debet amor practicus, vt, quantum in nobis eſt, addamus aliquid proximo, quod in Dei primum, deinde in eius bonum redundet. Et certè in hac vitâ vix poteſt eſſe vllus erga proximum Charitatis affectus ſterilis, & ſecretus à practico, cuius proprium eſt primum quidem venire in ſubſidium virtutibus illis, quibus, quæ proximo cuique debita ſunt, perſoluuntur: deinde verò gratuitis illum augere bonis. Atque ad primum genus ſpectant ea, quæ proximo reddi virtus obſeruantia, gratitudinis, & iuſtitia expoſcit, vt eſt honor, & reuerentia, officia varia, dignitates, beneficia, denique corporalia bona, quæ ſi ex honeſtate duntaxat cuique virtuti propria tribuantur, ſæpe ſanè parum ſincerè, cordatèque, nec adeò perfectè, & prout decet tribuuntur. At verò ſi Charitas accedat, quæ præter ius illud, quod ad hæc bona proximo competit, conſiderat infinitam Dei bonitatem, quæ eidem altioris ordinis dignitatem, & excellens quoddam ius confert, & talia illi bona, & æternam etiam beatitudinem ad ſuam gloriam exoptat; tunc verò dici non poteſt, quàm perfectè, quàm ſeriò, ſincerèque, atque integrè omnia quæ illi debentur, proximo reddantur, cum non reddantur tantum, vt ex Iuſtitia, ſed etiam vt ex Charitate debita, cuius dignitas, ac ius à Deo deriuatum tantum eſt, vt nulla poſſit ſolutione exhauriri, vt debita inquam non tantum proximo, ſed etiam Deo, cuius magna gloria, & bonum eſt,

practicus,

cum affectu.

in ſubſidiū
virtutum;

vt Iuſtitia

tum ipsa iustitiæ, obseruantiaque, & aliarum virtutum integra inter homines, inuolutaque exemplum, tum ea quæ proximo fit accessio, quæ gloriæ Dei instrumentum apertius, & vtilius medium efficitur. Atque hæc vis Charitatis est huiusmodi, vt etiam si non vigerent aliæ virtutes, satis tamen esse posset ad officia omnia hæc imperanda, quæ de causâ iusto legem non esse positam verissimè dixit Apostolus.

etiam castigatiuæ

Nec eius vis minor est in inferendis proximo pœnis, si quando iustitiæ, & officij ratio id exigat: tunc enim iustitiæ seueritatem ita temperat, vt eiusdem etiam vigorem constanter tueatur. Nam efficit, vt ex pœnæ, eoque modo inferantur, quæ gloriæ Dei inprimis, deinde bono etiam maiori proximi congruant magis: persæpe enim fit, vt qui si ei indulgeretur, & Dei gloriæ inutilis, & sibi noxius esset, is si infligitur in se pœnas patienter, animosèque sustineat, & Dei gloriam valdè illustret, & sibi magni boni causa fiat. Quare vera charitas bona proximi vera, & æterna falsis & momentaneis præfert, & mala ei minora irrogat, vt à grauioribus vindictæ: harum tamen pœnarum sensum quando potest cum ratione, siue verbis, siue re ipsa mitigat, & vt fructuosè tolerantur, & quam facilissimè, & leuissimè fiant omni ope adhibita satagit.

III. Idem est vice aliarum virtutum

præcepto charitatis

Nec verò Charitas tantummodo cæterarum virtutum obligationi succurrit, sed sæpè etiam propria, ea quæ graui lege ad opem proximo adferendam compellit: tanta enim est eius præstantia, & vis, tanta Dei in homines bonitas, vt quod nos iudicem propter se astringeret fortius, præceptum impoñerit mutui amoris, quod tunc præcipuè vrgeret, siue ad docendum, monendumque & omni spiritali auxilio iuuandum proximum, siue ad temporales eius misérias subleuandas per opera misericordiæ, quando eius necessitas id postulat, & nobis suppetit facultas. Nec verò ea ipsa obligatio quicquam de charitate minuit, quin potius eius incitat vehementiam; cum ex præcepto constet quanti Deus proximum faciat, quantum illum amet, quantumque boni illi velit, quem ita diligere præcipit, vt si quid in illum collatum sit beneficij, id sibi collatum non dubitet affirmare. Intra hos variæ obligationis limites cum se continet dilectio proximi, minima est; nec infimum gradum excedit, qui ad salutem est necessarius. Verum egreditur plerumque, & in latissimum campum gratuitorum erga proximum obsequiorum pro innumeris huius vitæ occasionibus effusa, captat vndique opportunitatem benefaciendi omnibus, siue lex aliqua id imperet, siue non, vna enim ei lex est, Dei gloria maior, quæ ubicunque apparet, eò totam voluntatis æstimationem, & pondus vehementissimè rapit: hanc dilectionis proximi perfectionem eleganter depngit S. Gregorius alicubi, cum eam legem Dei multiplicem vocari ait, quia studiosa, inquit, sollicitudine ad cuncta virtutum facta dilatur, & licet unica sit, si tamen mentem plenè ceperit, hinc ad innumera opera multiformiter accendit. Quod ubi & ipso vsu, & variis sanctorum exemplis luculenter confirmauit, tandem grauiissimum S. Pauli testimonium in medium adducit & appositè sic explicat. Cha-

& sine præcepto,

semper;

ex S. Paulo

omnes virtutes implet.

ritas patiens est; quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est, quia pro malis bona largitur ministrat. Non emulatur; quia per hoc, quod in presenti mundo nihil appetit, inuiderè terrenis successibus nescit. Non inflatur, quia cum primum interna retributionis anxie desiderat, de bonis se exte-

rioribus non exultat. Non agit perperam, quia quæ se in solum Dei, ac proximi amorem dilatat quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa, quia quæ ardentè intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non querit quæ sua sunt, quia cuncta, quæ hic transitorie possidet, velut aliena negligit, cum nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non iruitur; quia & iniuriis laceßit, ad nullos se ultionis suæ motus excitat, cum pro magnis laboribus maiora post premia expectat. Non cogitat malum; quia in amore munditia mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate, quia quæ solâ dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Cogit autem veritatem, quia, vt se, ceteros diligens, per hoc, quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Nec verò mirum est, si vnâ proximi dilectione ad innumera, vt loquitur idem sanctissimus Pontifex, virtutum ministeria cor tendatur, cum ortum habeat ex Dei amore, quem qui toto corde, sicut præcipitur, diligit, ipse sibi de se nihil relinquit, sed solo affectu communis boni accensus hoc vnicum sibi opus, studiumque proponit, vt bonum Dei in proximo, vel bonum proximi propter Deum ardentè, studiosèque procuret.

vt amor Dei

Quare habent etiam hic locum actus illi præcipui amoris practici, quos supra de crispimus. Inprimis enim tanto a dō refertur in bonum proximi, quatenus in eo Dei bonum, & gloria continetur, vt illud pluris æstimet omni alio bono externo, diuitiis, honore, quæ e, tranquillatèque suâ, imò vitâ propriâ, quam libenter pro eius salute profundit. Nec vllis parcat laboribus quibus eam promouere queat, sed continuo intentus in omnem occasionem sollicitè inuestigat, quibus eam modis procurare possit, & sepositâ suâ curâ, postpositisque omnibus, quæ ad eum finem apta videntur, promptè, feruenter, fortitèrque & perfectissimè suscipit, & promouet, ad exitumque deducit.

I V. cui est similis in actibus.

in æstimatione,

in diligentia,

Deinde idem vir charitatè proximi ardens voluntatum vnionem in vnus Dei voluntate, tantum vinculo communi ponit. Quod fit vt sæpè repudatâ voluntate propriâ, alterius voluntati sese accommodet, tanquam magis conformi diuinæ, & eiusdem veluti signo, ubi aliter ipsi non constat. Quare idem vult proximo, quod ipse sibi vult, ratus id bonum maius esse, & magis ad Dei gloriam, & licet aliquando non ita sit, ipsum tamen mutua vnionis bonum tanti facit, vt omni illud alteri bono, quod non possit sine aliqua voluntatum dissonantiâ obtineri, anteponat. Vbi verò aliud Dei voluntas, aliud proximi postulat, ita Dei voluntati adhæret, vt omnibus modis proximi voluntatem ad eam inflectere conetur. In eum enim finem rationes modeste, humiliterque proponit, adhibet preces, quantum in ipso est, se in cæteris sincerè subijcit, & demittit, denique cum opus est omni charitatè, modestiâ, suauitatèque corripit, cauet sollicitè ne quò vel minimo impatientiæ, superbiæque signo læsum se merito queri possit, vel in vllâ aliâ re offensum.

in conformitate voluntatis,

nisi voluntas proximi mala sit,

quam cum reformat suauiter

Atque hi actus præclaros duos effectus produciunt, nempe zelum animarum, & pacem, concordiamque mutua: qui eo perfectiores eundunt quo Charitas in Deum perfectior est.

CAPVT XXI.

De Causis perfectionis ac in primis De Efficiente quæ Deus est.

I.
Charitas,
Dei maxi-
ma vnio,

à Deo est,

eius per-
fecta sunt
opera,

maximè
homo

licet adhuc
imperfe-
ctus.

II.
Deus dat

omnia ne-
cessaria ad
perfectio-
nem.

ipse est
obiectum,
seu alimen-
tum

accommo-
datum,

innaturâ

QUæ hætenus diximus ostendunt vinculum illud, quo nos cum Deo, & Deus nobiscum vnitur, vt quodammodo nos augeat, & perficiat, etsi varium sit, potissimum tamen in amicitia tum habituali, tum præcipue actuali cum Deo consistere, quæ alia omnia cæterarum virtutum, quæ aliquo modo Deum nobis adiungunt, vt est Fides, Spes, Religio, Obedientia & Pœnitentia, vincula continet, stringit, & consummat: Restat nunc pertractandum quomodo Charitas in animis nostris nascatur, quibus augeatur, ac perficiatur adiumentis, & quouique tandem in hac vitâ prouehatur; pertinet enim plurimum ad perfectionis naturam, & commendationem vt de causis, ortu, progressionibus, ac statibus eius pauca disseramus. Et, vt ab ipso fonte ducamus initium, causam eius effectricem, Dei inquam Opt. Max. bonitatem in primis contemplemur, tanta enim est eius abyssus, vt non solum sit ipse quàm optimus, sed quæcumque extra se opera molitur, iis, quantum in se est, suam perfectionem communicare velit, & efficere ea suo modo optima. Sicut enim perfecta est ejus natura, ita & operationes omnes perfectæ sunt, quibus nihil non mouet ad vltimam suam perfectionem, cuius proinde omnia opera merito perfecta esse sapientissimus ille legislator Moses decantat. Verum longè excellentiori modo id præstat rationali creaturæ, quam cæteris, quæ, quò & naturâ nobilior est, & suâ voluntate miserior; eo & maioris perfectionis capax est, & pluribus indiget ad se perficiendam, & magis, quanta quanta est, à diuinâ infiniti huius artificis manu, operationeque tota dependet.

Vt autem intelligamus quid in hac effectione operetur diuina bonitas, necesse est ex iis, quæ initio diximus, hic supponamus tria adesse oportere vt creatura rationalis perfici queat. Primo obiectum ipsum tanquam alimentum naturæ consentaneum. Deinde facultates idoneas ad alimentum tum assumendum, tum modo quodam in se transmutandum. Denique earumdem facultatum operationes, quibus anima eo se alimento perfundit, augeat, & perficit. Quæ tria, quanquam vel temerè accidere hominibus, vel ab eorum voluntate & industriâ pendere videantur, certum tamen est à Deo partim solo, partim præcipuo auctore dispensari. In primis enim alimentum nostrum non est aliud, quàm Deus ipse suauissimus hominis cibus & potus, quatenus summum Verum, & Bonum est, qui cum, prout in se est, hominum imbecillitati, quibus nihil nisi per sensus instillari potest, non conueniret, vt concipi à nobis, & intellectu, & voluntate posset, in varios sese modos naturæ nostræ congruos incredibili prorsus benignitate effinxit: primum enim in naturâ ipsâ, tanquam veritatis omnis & bonitatis referatissimâ mensâ, seipsum nobis appositum naturæ nostræ cibum conuenientissimum. Nam quis in naturæ operibus, & eo ordine, quem videmus in vniuersi constitutione, conseruatione & gubernatione, à sanctissimâ eius prouidentia inuentum

A & obseruatum, non percipit, aut non gustat diuinas perfectiones in nostrum alimentum tam copiose explicatas? Inuisibilia enim Dei à creaturâ mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas, quæ quodammodo sensibilibus existens in tot creaturis, non vno modo, nec in vnum hominis sensum, sed in omnes ita incurrit, vt possit facile, si attendat, in intellectum ipsum, & voluntatem trajici, & transfundi.

B Verum cum pauci inde, iam à mundi initio proficerent, & oculos habentes non viderent, nec sentirent Deum in se, adeoque in rebus omnibus intimè præsentem, alio sese modo illis apposuit suprema eadem veritas, & bonitas. Nam palam se ipse reuelauit in Scripturis sanctis, & nonnulla simul opera naturæ vires excedentia, prout sapientissimæ eius Prouidentia visum est, infirmis hominum oculis exhibuit, vt iam dubitare non possent eum esse omnium auctorem, & rectorem, qui non tantum adeo expressè suis se verbis patefaceret, sed tantis, tamque manifestis tot miraculorum indiciis tantâ auctoritate suam Potentiam, Iustitiam, Bonitatem ac Prouidentiam testaretur. Quam facile ergo fuit tunc diuinum hoc alimentum & intellectu percipere, & voluntate, nisi abiectæ ad sordidas voluptates hominum mætes gustum omnem spiritualium ciborum amisissent?

C Tandem igitur placuit inexhaustæ illi bonitati admirabilem modum excogitare, quo se homini, sensuum oblectationibus addictissimo communicaret. Nam carnem nostram induit ipse Creator noster, vt nobis omnino similis effectus, per sensus nostros facilius, & suauius in intellectum nostrum, & voluntatem penetraret, & non vni tantum nationi, nec paucis duntaxat, sed omnibus prorsus hominibus, adeoque toti humano generi suprema illa Veritas, & Bonitas, & Diuinitas ipsa lactesceret, inquit D. August. & nos non tantum sapidissimo Veritatis & Sapientia panis, sed etiam suauissimo suæ Bonitatis vino sensibilibus propinato reficeret, nutiret atque ad supernaturale incrementum perfectionemque proueheret. Quod idem B. Aug. suo more ad modum piè se, cum Deo frui, reficique quæreretur, experientia didicisse profiteretur. *Quarebam, inquit, viam comparandi roboris quod esset idoneum ad fruendum, se, nec inueniebam, donec amplecterer mediatorum Dei, & hominum Christum Iesum, qui est super omnia Deus benedictus, vocantem, & dicentem, Ego sum via, veritas, & vita: & cibum, cui capiendo inualidus eram, miscentem carni, quoniam Verbum caro factum est, vt infantia nostra lactesceret sapientia tua, per quam creasti omnia.* Hoc adeo delicatum conuiuium, vt diuina Sapientia, & bonitas nouo nobis modo condiret, edificauit domum Ecclesiæ suæ & inter sanctissima, quæ instituit, Sacramenta posuit in eâ augustissimam mensam corporis & sanguinis sui sub speciebus panis & vini, vt humilis Deus superbos homines hoc cibo confortaret, hoc cōuiuio recrearet. *Nisi enim esset humilis, inquit D. August. nec manducaretur, nec biberetur: respice auaritiam ipsius. In principio erat verbum. Ecce qualis est cibus sempiternus; sed manducant Angeli, manducant superne virtutes, manducant cælestes spiritus; manducant, & saginantur; & integrum manet, quod eos satiat, & laetificat; quis autem homo posset ad illum cibum ascendere? quia ergo ad illum panem homo non poterat ascendere, dignatus est panis ipse descendere ad hominem: & hoc cum ineffabili pietate*

& obserua-
tum,

in scriptu-
râ,

& miracu-
lis,

in Incarna-
tione,

& Eucha-
ristiâ,

in doctrina, pietate factum est, quia oportebat ut mensa illa Angelorum lactesceret & ad paruulos perueniret. Ad didit insuper doctrinae suae lac aliud suauissimum, & delicias incomparabiles verbi sui dulcioris super mel & fauum. Atque ut nullo unquam tempore deesset uterque hic cibus, hanc familiam, cui tamquam caput praesidet, ita per Spiritum sanctum administrat, ut deriuata in Apostolos suos eorumque successores auctoritate sua in omni loco ministros habeat tanto operi destinatos, ut dent singulis suis cibum suum in tempore.

in Ecclesia, & sanctis, Huc accedit pulcherrimus & splendidissimus, Deoque dignus Ecclesiae ordo, & maiestas Diuinorum officiorum; tum publicarum orationum, tum priuatarum deliciae; hominum sanctissimorum, quos omnibus temporibus misit, exempla, & conuersatio Deo plenissima; admiranda supra naturae vires opera ab iisdem facta non magis diuinam veritatem testantia, quam hominibus benefica & salutaria: Et alia propè infinita, quibus diuina Prouidentia tori nunc mundo abundantissime sese in cibum administrat.

omnibus propositum, Nec verò diuinum hoc conuiuium tot institutum ferculis omnibus tantum populis in genere appositum, sed ita singulorum hominum curam habet, ut velit eos reficere, quauis pro inscrutabili iudiciorum eius abyssu, non eo omnes aequè fruatur.

cum dispensatione mirabili, Atque huc pertinet externae gratiae auxilium, Deique protectio, & fauor, quo paratum hoc alimentum per varias occasiones exponitur quibusdam vltro, & facile, adeoque vix vlllo labore comparandum: aliis verò paulo remotius; ita tamen ut possint tandem & ipsi pro suo iure, si contari velint, eius esse participes. Quis enim neget eos qui nati, educatique sunt inter fideles in tantâ doctrinae & exemplorum copiâ, habere longè maiores Deum cognoscendi, & amandi occasiones, quam qui inter infideles versantur? Enimverò inter fideles ipsos quotidie accidere videmus, ut vni obiciantur vltro externae occasiones admodum salutare, quae aliis rariùs occurrunt. Nam vnde factum putas, ut ex iis parentibus nascereris, hoc tempore, illo loco, in horum incidere familiaritatem & Societatem, illum audires ita vel ita concionantem, hunc haberes Magistrum, Confessarium, Superiorem, prospera haec, vel aduersa patereris, his temporalibus commodis abundares, vel destituereris, hanc opportunitatem nactus fueris, & alia id genus, quae tibi ita contigerunt, ut si, prout poterat fieri, aliter accidissent, non eas habuisses occasiones salutis, perfectionisque consequendae, quas habuisti? Quod si verum est, quod scribit B. August. animum, si non ei occurrat, quod delectet, atque inuitet, moueri nullo modo posse: hoc autem, ut occurrat, non esse in hominis potestate, quis dubitat haec Dei prouidentia, sine qua nec folium cadit in terram, vel effecta esse, vel permixta, ut in his omnibus occasionibus obiecta tibi suprema Veritas illucesceret, & Dei Bonitas redderetur amabilis, atque ita optimè, & dispositioni tuae conuenientissime preparato cibo copiosè nutritus cresceres, & perficereris? Praclare enim S. Augu.

occultâ, & efficaci, misericordi, Nolunt, ait, homines facere quod iustum est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius, quam bonum sit nouimus, eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt, quae impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem innotescat quod latebat, & inuene fiat, quod non delectabat gratia Dei est quae hominibus adiuvat volun-

Atque haec de cibo ipso dicta sufficiant. Iam verò de ipsis vitae facultatibus agendum est: parum enim, vel nihil omnino est onerari à Deo nobis innumeras bene agendi occasiones, nisi idem ipse vires ad agendum suggerat, & easdem, ut oblatas occasiōibus vtantur, erigat, & permoueat. Non igitur solum ab extrinseco aptissimum nobis alimentum suarum perfectionum offert, sed ipsas etiam facultates, siue naturales, siue supernaturales, quibus illud & assumere, & permutare possumus, contulit, & conseruat.

B Et quidem quod ad naturales attinet siue corporis, siue animi vires, quis nescit sensuum integritatem, mentis, corporisq; sanitatem ab eo esse? cui merito, dicit August. An quisquam se facienti erit artifex, aut vlla vena trahitur aliunde, quâ esse, & viuere currat in nos, praeterquam quod tu facis nos, Domine, cui esse, & viuere non aliud, atque aliud est, quia summe esse, atq; summe viuere id ipsum est? summus enim es, & non mutaris, neque peragitur in te hodiernus dies, & tamen peragitur in te. Et paulo post. Tu itaque, Domine Deus meus, qui dedisti vitam infanti, & corpus, quod, ita ut videmus, instruxisti sensibus, compegisti membris, figurâ decorasti, praeterque eius vniuersitate, atque incolumitate omnes conatus animantis insinuasti, inhes me laudare te in istis, & confiteri tibi, & psallere nomini tuo altissime quia Deus es omnipotens, & bonus, etiamsi sola ista fecisses, quae nemo alius potest facere, nisi tu vne, à quo est omnis modus, formosissime, qui formas omnia & lege tuâ ordinas omnia. Enimverò singulari eius beneficio fieri cōpertum est, ut quos ad insignem perfectionis gradum, aut officij dignitatem destinat, iis & corpus, & indolem peculiari prouidentia aptam efficiat, ut maiori vi, & facilitate possint obiectam sibi Diuinitatem complecti. Quare inter singularia Dei beneficia, illud quoque cēseri debet, si cui naturâ ad virtutem idoneam, si temperamentum conueniens, si complexionem temperatam, si passiones moderatas tribuat, siue in ipsa corporis formatione, siue in educatione. Sic enim fit ut longè minus laboret in reiiciendis bonis creatis, & increato veròque Bono per intellectum, & voluntatem adhæreat perfectius, nec longo certamine, & virtutum moralium exercitio opus ei sit, ut ad verae Charitatis puritatem perueniat. Quare obseruatione dignissimum est plerosq; homines, qui sanctitate excelluerunt, si non ingenij acumine, at firmo, solidoque iudicio multum valuisset, & ut plurimum bona indole, etsi simplices per se habiti fuerint. Quanquam non nego, contigisse saepè, & etiamnum quotidie fieri, ut, qui duro, ac propè intractabili ingenio videntur, tamen singulari Dei protectione mali occasionibus, tentationibusque remotis, & oblata ad omne bonum opportunitate sociorum, exemplorum, Superiorum ita emolliantur, ut inde plerumque magis proficiant.

D De supernaturalibus verò facultatibus, id est Diuinis habitibus, quibus viuunt animae vitam diuinam, quid attinet dicere, cum ab illo solo in nobis produci sit certissimum? Sicut caro, inquit B. Fulgentius, nihil operari potest, si eam viuificare anima desinat, sic homo, nihil bene velle potest, si ab eo gratia inuamen abscedat. Ut ergo caro & viuere possit, & bene operari, praesentis animae viuificatione fulciatur, homo quoque ut bonum velit, aut faciat, gratia viuificantis subsidio adiunatur. Quod etiam Concilium Arausicanum grauissimis verbis declarat. Prorsus, inquit, Dei donum est diligere Deum. Ipse ut diligetur dedit, qui non dilectus dilexit: displicentes amati sumus, ut fieret in nobis unde placeremus: diffundis

III. 2. Dat facultates.

ad velle dum illo cibo.

naturales?

Lib. 1. Conf. c. 6.

Cap. 7.

conuenienter.

licet gratia omnia superet.

Supernaturales

gratias?

enim Charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris & filij, quem cum Patre amamus & filio.

IV.

3. Iuuat o-
perationes
naturales,

Hæc ad consequendam perfectionem adiumenta ubi quis consecutus est, vnum ad hæc ei restat, sine quo nihil admodum cætera profunt; illud porro est, vt oblatum alimentum sibi vniat. Id quod fit per facultatum idonearum congruas operationes. Et quanquam nihil deesse videatur homini, aut instructo viribus naturæ, vt naturaliter Deum, tanquam autorem naturæ apprehendat, aut prædico viribus supernaturalibus, vt eundem tanquam supernaturalium bonorum fontem sibi vniat; tamen non sic se res habet. Nam tanta est humani arbitrij imbecillitas, tanta tarditas ad omne bonum, vt omnino circa naturalem honestatem vacillet, nisi vel supra naturam, vel naturali quidē, sed alias naturæ indelito auxilio iuuetur. Quod B. August. ad Cirtenses scribens luculenter testatur: Xenocrates, inquit Ptolemonem, vt scribitis & nos ex illius literis recordamur, de fruge iēperantiæ disputando, non solum ebriosum, verū etiam tunc ebrium ad mores alios repente conuerit. Quāquā ergo ille, sicut prudenter, & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum a dominatu luxuria liberatus, tamē ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino. Ad actus verò supernaturales assurgere nullo modo valet, nisi actuali Dei auxilio sustollatur: vtrobique autem nihil potest, sine consentaneo eiusdem concursu facultatibus naturalibus & supernaturalibus necessariò, vt vires suas expromant, & actus suos producant. Præclare sane de his omnibus D. August. diuinæ gratiæ illustris præco, quem eius vim singulari prouidentia in conuersione suā, tantā cum attentione experiri voluit Deus, vt eam contra Pelagium propugnaret. Precipitur, inquit, vt recte viuamus, hæc utique mercede proposita vt in aeternū beatē viuere mereamur. Sed quis potest recte viuere, & bene operari nisi iustificatus ex fide? precipitur vt credamus, vt dono accepto Spiritus sancti, per dilectionē bene operari possimus, sed quis potest credere, nisi aliquā uocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moueatur ad fidem? quis autem animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat? Aut quis habet in potestate, vt vel occurrat quod eum delectare possit, vel delectet cum occurrerit? Cum ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc, & præbatur gratia Dei, non nutu nostro, & industriā aut operum meritis comparatur, quia ut sit nutus voluntatis, vt sit industria studij, vt sint opera Charitate feruentia, ille tribuit, ille largitur: propterea petere iubemur, vt accipiamus, & querere, vt inueniamus: & pulsare, vt aperiatur nobis. Nonne aliquando Oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida, & penè nulla, imò omnino interdum nulla, vt neque hoc in nobis cum dolore aduertamus, quia si vel hoc dolemus, iam oramus. Quid ergo aliud ostenditur nobis, nisi quia petere, & querere, & pulsare ille concedit, qui vt hac faciamus iubet? Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quandoquidem nec velle, nec currere, nisi eo mouente atque excitante poterimus. Hæc August. Quare si qua in nobis Iustitia, si qua perfectio, si quod bonum, longè magis Dei est, quam nostrum; ideòque Apostolus passim nostram Iustitiam, Dei vocat Iustitiam, non quā ipse iustus est, sed quam ipse in nobis efficit, vt ad Rom. 5. Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Eaque de causā Tridentinum. Iustificationis causa efficiens, inquit,

est misericors Deus qui grātuitō abluit signans, & vngens spiritu promissionis sancto. Et verissimè dixit D. August. Sicut aer, inquit, semper debet fieri à sole lucidus, alioquin mox obtenebrescet; ita homo continenter debet illuminari à Deo, atque ab eo debemus semper perfici adhaerentes ei.

In totā igitur hac perfectionis effectiōne à primo eius initio mirum est quam parum, imò quam nihil conferat homo ipse. Nam sicut à seipso non est; ita facultates omnes à Deo habet, quæ iterum ab eodem ita conseruantur, vt si desistat, prorsus in nihilum eas abire necesse sit. Præterea, ita ab eius concursu pendent, vt nisi ipse simul influat, non magis aut sentire, aut intelligere, aut velle homo possit, quā ignis ille Babylonius poterat in fornacetre pueros exurere. Adde quod, quantumuis Deus concursum debitum tribuat; tamen nisi se ipse remotis externis impedimentis opportunè, & conuenienter intellectui, & voluntati obiciat, nihil boni non tantum supra naturam, sed nec naturaliter, saltem vt plurimum, promanare possit. Deniq; quantumuis excellēti præditus sis ingenio, & laudatissimā indole, etsi vndique ab extrinseco per insignes, aptissimæque adhortationes, conciones, familiaritatem, exempla sociorum, prospera quæuis & aduersa accommo-

V:
Itaque
Deus dat
facultates

conseruat,

iis concurre-
rit,

se obicit,

variè

eas mouet,

nec ita spectat natura-
lia,

vt non omnia agat ex gratiā.

VI.
Si ergo dat
initium,
quidni &
finem,

difficillimum?

Quod si primos ad iustitiam motus, & rudia perfectionis fundamenta solus Deus ponit, quid de ipso fastigio, & tanti operis consummatione cogitandum est? Ad illam enim, non qualescumque operationes supernaturales, sed excellentes prorsus, & heroicæ sunt necessariae, quæque perfectiorem diuinæ naturæ participationem efficere in nobis queant, quæ cum in nullis creaturæ viribus contineantur, quis dubitet necesse prorsus esse educi eas ex supremi artificis potentia, qui solus potest secretioribus suis, ac diuinioribus, vt ita dicam, operationibus seipsum perficere? Opus est nobis velle & currere, inquit D. August. Non enim frustra dicitur, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & sic currite vt comprehendatis. Non tamen volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt quod volumus adipiscamur, & quo volumus perueniamus.

CAPVT XXII.

Causam meritoriam omnis perfectionis esse Christum.

SI in felici illo perfectionis statu, in quo creata fuerat, perstitisset natura rationalis, quanquam illustris admodū fuisset optimi creatoris erga crea-

I.
culpa nostra
stra comē-

& maxime
supernatu-
rales,

concursu
gratiæ

nam vita
ex fide,

hæc ex af-
fectu,

hic ex gra-
tiā.

non sine o-
ratione,

omnis ex
Deo.

da gratia
Reparato-
ris.

tura vilissimam munificentiam, non emicuiisset tamen tanta eius bonitas, & potentia, quanta modo in ea per Christum restituta inter miserabiles naturae humanae ruinas, & densas ignorantiae, peccati-que tenebras tot modis resplendet.

Nam post primi parentis lapsum non tantum in imperfectissimum illud purae naturae statum omnibus donis ad naturam superadditis priuati recidimus, sed in miseriores conditionem, atque in vastum quoddam imperfectionum omnium & defectuum chaos praecipitati sumus, ut proinde benignissimus Dominus, cum iam nos reparat & perficit, maiori longe bonitate, & misericordia ob Christi merita, potenterque auxilio, & diuiniore operatione uti videatur.

Siquidem post eius casum, quo a fine illo supernaturali, ad quem misericorditer euecti eramus, ita deiecti sumus, ut, quaquam naturam nullum aliud damnum illatum sit, prorsus tamen in quoddam veluti nihilum, solo in nobis peccato remanente, redacti simus, non tantum nulla prorsus esse poterat in viribus ullis nostris spes reparationis, sed potius ob summam nostram indignitatem sola nobis desperatio relicta. Nec enim duntaxat pro merito nostro, omnibus gratiae, additis ad naturam donis spoliati, sed etiam effecti sumus omnino indigni, quos Deus naturalibus auxiliis adiuuet ad honestum quoduis opus perficiendum, proximi certe illi damnationi, quam rebelles Spiritus, & eorum poenae socij homines, pro merito suo, omni naturae usu ad bonum spoliati sunt: sumus enim naturam filij irae, sumus radix damnata, nec habitat in corpore nostro bonum.

Diuina ergo bonitas ad creaturam suam miserabilis refectionem, perfectionemque suas quodammodo vires omnes collegit, & stupendo prorsus consilio filium suum mittere, & Incarnationis eius incomprehensibile opus efficere statuit in quo tanquam in solidissimo fundamento iterum reponeret hominem, ut humanae naturae perfectionis aedificium fundaret, extrueret, & consummaret: hominem enim, quem ante ut inimicum auersabatur, diuino verbo unitum, & infinitam eius sanctitatem perfusum, non tantum benignis cepit oculis intueri, sed etiam, ut filium suum unigenitum, pro ceteris hominibus fratribus suis deprecantem audiuit, & oblato pro eorumdem reconciliatione pretio infinito, diuina eius iustitia cessit, & in pristinae amicitiae solidiora, perfectioraque commercia eos recepit.

Principio igitur in Christo filio suo eiusdem secum naturae & beatitudinis consorte, tanquam in firmissimam petram, euerfam naturam restituit, & iterum ad eandem beatitudinem, statumque supernaturalem erexit, deinde vires, & auxilia naturalis ordinis ad bonam quaelibet honesta, ad finem tamen illum supernaturalem directa, largiri decreuit, ac denique facultates, & gratiam naturae vires excellentem, ac proinde fini illi consentaneam quantum cuique satis foret concedere constituit, sic ut damnata arbor naturae humanae, quaeque nihil prorsus, nisi spinas, & tribulos poterat ex se germinare, insita iam Christo, in illo & per illum viuat vitam, ut ita dicam, diuiniore, & ab illo trahat virtutem bene tum naturaliter, tum supernaturaliter operandi. Quare Apostolus auctorem nostrae reparationis Christum merito Creatorem appellat, nosque in eo creatos affirmat in operibus bonis, ut significet per eius merita nos, qui prius nihil eramus, de nouo accepisse quod sumus. *Ipsi enim, inquit, factura sumus creati in ipso in operibus bonis, quae preparauit Deus, ut in eis ambulemus.* Et paulo post subiungit. *Deponetes veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, induamus nouum hominem, qui crea-*

tus est in iustitia, & sanctitate veritatis. Cuius ergo artificis fuit euulsam ab imis radicibus diuinam amicitiae fundamentum restituere, eiusdem proculdubio opus erat totam aedificio perfectionem suo merito conferre. Et sane si amor illi, qui Deum inter, & Christum intercessit, Christi Domini meritum respondit, quis dubitet totam illam sanctitatis perfectionem, quae aufertur hominibus, ex eo unico fonte promanare? Pater enim diligit filium, & omnia dedit illi in manus, nec dubium quin & gratiae ortum, & progressionem, & consummationem, ut in eo reposita sit nobis, non qualicumque copia, sed incomprehensibilis quaedam diuitiarum abyssus, ut necessaria auxilia comparemus, quibus inchoatum perfectionis opus ad eius similitudinem prouehamus, & tanti capitis digna membra efficiamur.

Verum ut, quomodo ab hoc fonte profecta Dei dona, in omne deinceps vitae perfectioris incrementum deriuentur, melius intelligamus, & Christi gratiam, quanti par est, aestimemus, operam pretium erit considerare, quam ratione tria illa quae Deum efficere diximus in nostra perfectione, ex Christi Domini meritis hauriantur. Et quidem quod ad alimentum, id est diuinam Veritatem & Bonitatem attinet, satis apparet ex iis, quae praecedenti capite exposuimus, quanta nobis eius copia facta sit Christi Domini incarnatione, & merito. Cum enim summum illud Verum, Bonumque, quo solo perficitur homo, primi peccati tenebris, & foeditate veluti pullum mundo, nulla in re inueniretur, nisi in communicatione naturae, non iam nudae, quod minus malum fuisset, sed spoliatae, & ipso naturae bono, nisi si quod ad poenam valeret, indignae; postquam Deus ipse factus est homo, tanta hominis illius merita extiterunt, ut & mundi cursus eo tenore constitueretur, quo diuina Veritas & Bonitas opportunissime proponeretur hominibus, non in naturalibus tantum effectibus, sed potissimum supernaturalibus, Deusque veluti in hominum consortium reuocatus, seipsum vndique per sensus ipsos in intellectum, voluntatemque eorum penitus insinuarer, totaque terra, non scientiam tantum Dei, sed misericordiam, & bonitatem repleretur.

Quinetiam, ut nihil ad diuini huius alimenti opportunitatem, deesset, hoc merito suo consecutus est Christus, ut quod superior etiam capite declaratum a nobis est, Ecclesiae domum fundaret, & ne ceteros sapientiae bonitatisque paratos in ea cibos repetamus, sub speciebus panis & vini, quo utroque nihil in hominum victu communius, aut parabilius est, suum corpus & sanguinem, adeoque Deum, & hominem in alimentum aptaret, nec aptaret tantum, sed etiam reipsa simul cum aliis ad salutem, & perfectionem opportunis adminiculis offerret per varias occasiones, quae licet temere oriri videantur, ex meritorum tamen eius viuam radicem quotidie enascuntur.

Nam cum post primum parentum nostrorum peccatum in eadem imperfectissima damnationis massa omnes, qui nasci ex Adamo poterant, permixti, confusique essent, & Deus pro suae sapientiae immensitate ante oculos haberet varios sine numero ordines, quibus ex Adamo ductis humanae generationis series texeretur, hunc potissimum, secundum quem huius mundi cursus fluxit hactenus, & fluere in finem usque, altissimo consilio elegit, in quo euentus omnes siue fortuitos, siue liberos, quos prauidit cum omnibus circumstantiis, ita vel permittere, vel disponere constituit, ut omnia propter Christum salutis perfectionisque esse occasiones

& perfectior

merito Christi

III. Ipse obruit

alimentum

reparando naturam cibum

& nouum dando.

in seipso

in prouidentia

naturali, vellet: quamvis sint huiusmodi, ut naturæ vires non excedant, imò ex naturæ ipsius cursu consequi necessario videantur. Nihil enim ab eo in rerum natura fit necessario, sed cuncta libere prorsus, ac proinde ita sapienter ab illo sunt disposita, vel permixta, ut cum diligentibus omnia cooperentur in bonum: & nemo hominum sit, qui, si velit, non possit ex iis, quæ quotidie fiunt, vel necessario, vel contingenter proficere in melius quamquam pro inscrutabili iudiciorum eius abyssus plus alij, alij minus proficiant. Ab hac ergo tum sapientissimâ providentiâ, tum meritorum Christi abyssus pendet ut hic nati, ex Catholicis parentibus, hic inter fideles educati simus, atque ita nati & educati, ut obicerentur innumeræ bene agendi occasiones, & externa incitamenta ab aliorum adhortationibus, & exemplis profecta; quæ quanquâ casu fortuito evenire plerumque videantur, aut etiâ verè eveniant, si proximam originem spectemus, tamen si æternâ illâ sapientiam, & Christi Domini voluntatē hūc potius rerū ordinem, in quo hæc fortuito euentura providebat, eligētem, & libere concurrentem cū causis omnibus intueamur, certè admirabimur non minus divitias bonitatis, & misericordiæ Dei, Christi; optimi Salvatoris, quam abyssū sapientiæ, & scientiæ eius, diviniq; cōsiliij inuestigabile profunditatē in hominū salute & perfectione per externa, & naturalia hæc media procuradā. Quis enim satis intelliget quo Dei favore natus sit nō ante Christi advenitū, nō in mediâ barbarie, sed his temporibus, quibus viget Christiana fides, quibus innumeræ sacræ Religionēs florent: inter Catholicos, & in tantâ luce doctrinæ, & morum: sic ut benigniss. Redemptoris meritis tam multas, tamque opportunas occasiones externas habeat, Deū ipsum non tantū intellectu cōplectēdi & naturali & supernaturali lumine ab ipsa sapientia Dei derivatō: sed etiam voluntate totā eidem adhærēdi per Spem, Charitatē, & Religionē?

la benefici-
ciis,

Quibus si adiungamus præiūctas à Deo tentationes, occasionesq; innumeras, quæ siue à Dæmonibus, siue ab hominibus procurari poterāt, quibus, si occurrissent, lapsi omnino fuissetus, Christi Domini meritis auersas, vel tēperatas; quid tandē reliquū erit in toto naturæ cursu, quod ad salutē prodesse nobis queat, quod Christi gratiæ acceptū nō sit referendū? In quo vno, inquit B. Prosper, *seper superat qui nō superatur, quo dignate manū subdere, nemo cadit.* Accuratè S. Aug. id ante oculos proponit. *Hic, inquit, multa cōmisit & multorū debitor factus est, ille gubernante Deo pauca cōmisit, cui deputat ille, quod dimisit, huic & iste deputat quod non cōmisit. Adulter non fuisti in illâ vitâ tuâ præteritâ plenâ ignorantia, nondū illuminatus, nondū bonum malūq; discernens tibi dicit Deus, tunc regebam te mihi, servaba te mihi, ut adulterium non cōmitteres: suator defuit; ut suator deesset ego feci: locus & tempus defuit, & ut hac deesset ego feci: adfuit suator, nō defuit locus, nec defuit tempus; ut non consentiret ego terræ: agnosce ergo gratiam eius cui debes tu, quod non admisisti mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti, mihi debes tu, quod non admisisti: Nullum enim est peccatum quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector, à quo factus est homo.* Hactenus August.

I V.
facultates à
Christo pē-
cent

De facultatibus porro ipsis etiam naturalibus siue sentiendi, siue intelligendi, siue appetendi, quamquam à Deo auctore cum naturâ ipsâ profuant tamen hoc etiam profiteri possumus cum earum integritas, bonaque dispositio, atque aded tota hominis complexio, temperamentum, & in-

A doles ab innumeris euentibus pendeant, qui possunt impediri plurimum, vel promoueri concursu causarum siue necessariorum, siue liberarum, suauem Dei providentiam propter Christi merita hos euentus statuisse, ita vel disponere, vel permittere, ut idoneis ad salutem, & perfectionem conequendam dotibus, prout ad maiorem eius gloriam expediebat, cuiusque natura ornaretur.

De supernaturalibus autem donis Fidei, Spei, **maximè**
Charitatis, Religionis, cæterarumque virtutum **habitus**
Christianarum nihil attinet dicere, cum luce clari-
us sit diuinos hosce habitus, à Christi gratiâ, stā-
quā radios à sole promanare quod Cōc. Trid. tra-
dit e. egāter, cū hanc iustitiam, ut vocat, stola, a secūdo
Ala, cui inierimur, donari nobis declarat. Et D. Aug. **supernatu-**
sola iusti-
tia,
artes vni-
di
Bern. Origo, inquit fontium, & fluminū omnium mare
est, virtutū, & scientiarum Dominus Iesus Christus, **Scientia**
Dei.
Quis enim Dominus virtutū, nisi ipse Rex gloria?
sed & iuxta Anna Canticum, idem ipse Deus, scien-
tiarum Dominus est continentia carnis, cordis indu-
stria, voluntatis rectitudo ex illo fonte manant, &c. Iā
si placet obiectum ipsum, id est diuinā veritatem,
& bonitatē admoueamus vtriq; facultati naturali
intellectus, & voluntatis, siue nudæ, siue etiâ super-
naturalibus viribus instructæ. Certè tūc etiâ usur-
pare illud poterimus, quod appositè scribit S. Am-
brosius. *Sicut alienus est, inquit, numero fidelium, & à*
sorte sanctorū, qui in aliquo à Catholicâ veritate dis-
sentit, ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de eius
plenitudine diffusetur, quasi homo auxilio Dei in qua-
dā actionū suarū parte egeat, in quadam autem non
egeat, si que vllum tempus, vllumve momentum, quo
periculosum illi esse non possit, si ab eo Spir. sanctus
defuerit, qui vique secundum verā deitatis essentiam
ubique totus est, & omnia comprehendit, sed ab illis
modo quodam intelligitur recedere, quos destituerit
gubernare. Cessatio quippè auxilij eius pro absen-
tiâ accipitur, quam sibi insanissimè inutilem putat,
qui in his, quæ rectè gesserit, se magis, quam Deum
gaudet operatum. Plenè ergo, & veraciter confitenda
est gratia Dei, de cuius hoc primum munere est, ut
auxilium ipsius sentiat.

Enimverò si ipsa salutis nostræ initia repeta-
mus, constat omnino operationes illas, quibus ad
bonū etiâ morale assurgit liberū hominis arbitriū,
Christi gratiâ non tantum inchoari, sed etiam per-
fici. Non quod ad illas semper opus sit supernatu-
rali aliquâ, vel aliâ actuali illustratione intellectus,
vel motione voluntatis, nisi cū sublimiores sunt, &
difficiliores, sed quia non sine Christi gratiâ fit, ut
hoc tēpore, hoc loco, hoc modo proponatur vo-
luntati ita præseti tēpore & loco dispositæ bonum
honestū, ut tāquā sibi congruū, & opportunū am-
plectatur: cum tamen, nisi piissimus Redēptor suis
id meritis obtinuisset, innumeris aliis modis pro-
poni idē bonū frustra potuisset. De quo cū capite
sup. B. Aug. differētem audiuerimus, nihil hīc im-
morari necesse est; quāquam & ad rē hāc apprimè
faciat, quod idē alibi ita disputat. *Ante hominē bo-*
nū, & malū; vitā & mors: quod placuit ei, dabitur illi:
manifestū est, quod si ad ignē manū mittit, & malum
ac mors ei placet, id voluntas hominis operatur. Si au-
tē bonū, & vitā diligit, non solum voluntas id agit,
sed diuinitus adiunatur, sufficit enim sibi oculis ad
non videndum hoc est ad tenebras: ad videndum ve-
ro, lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecus ad-
interium clari luminis præbeat.

V.
Operatio-
nes sunt à
gratiâ
Christi

morales;

aliquando

difficiles

sēper à gra-
tia sunt,

maximè
supernatu-
rales,

preuenien-
te,

comitante,

Præterea nonnullæ sunt actiones honestæ mo-
raliter adeò arduæ, & tot difficultatibus implica-
tæ: ex aduerso autem plerumque adeo fortes in
malum impulsus iniurgunt, vt nisi interno etiam
auxilio saltem naturali, siue intellectus, siue volū-
tatis iuuetur aut à Deo, aut ab Angelis bonis, nec
vitari peccatum queat, nec opus bonū fieri: quod
quidem auxiliū ē Christi meritis haustū nemo du-
bitat; Nā casta consilia, iusta iudicia, sancta deside-
ria nonne rivuli illius fontis sunt? Inquit S. Bern. &
elegantè Arausicanū conciliū. Nemo, ait, habet de
suo nisi mendaciū & peccatum: si quis autē homo ha-
bet veritatē, atq; iustitiam, ab illo fonte est, quem de-
bemus sitire in hac eremo, vt ex eo, quasi guttis qui-
busdā, irrorati non deficiamus in viā. Quā tā grauis
Concilij certā doctrinā suo etiam calculo confir-
mat Zozimus Papa in Epist. Celestini. Quod ergo
tempus, inquit, interuenit, quo eius non egeamus au-
xilior? In omnibus igitur actibus, causisq; cogitationi-
bus, motibus adiutor, & protector orandus est: super-
bum est enim, vt quidquā sibi humana natura præsu-
mat, clamante Apostolo, non est nobis colluctatio ad-
uersus carnē, & sanguinē, sed cōtra Principes & Po-
restates aëris huius, cōtra spiritalia nequitia in cō-
lestibus: & sicut ipse iterum dicit, infelix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis? gratia Dei per
Iesum Christum Dominum nostrum. Et iterū, gratiā
Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me vacua non
fuit, sed plus illis omnibus laboranti: non autem ego,
sed gratia Dei mecum.

Iam verò si tanta est hominis lapsi indignitas, &
paupertas, vt nō nisi ex Christi meritis operari bo-
num aliquod morale valeat, non nisi per eius me-
rita fulciri ne cadat, quid dubij esse potest quin o-
perationes supernaturales omnes ex eodē thesau-
ro expromi debeant, & penitus in homine ipso
creari? Nā quod ad primā gratiā internæ inspira-
tionis attinet, quæ excitans dicitur, tota Dei est,
Christopromerēt tota accepta referēda, nihil aliud
sape cōferēte homine præter peccatū, & mendaciū, vt
loquitur Arausicanū Cōc. Quod si cōsensum suū
adiungat, vnde illi velle hoc bonū, vel operari, nisi
ab eo, qui nō tantum eam dari, sed hoc loco tem-
poris, modo, atque ordine eā dari promeruit, prout
dispositioni voluntatis congruebat, vt cōsentiret?
Cuius rei Idoneus est testis S. August. Quoniam
ipse, inquit, vt velimus operatur incipiens, qui volen-
tibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apo-
stolus. Certus sum, quoniā, qui operatur in nobis opus
bonū, perficiet usq; in diem Christi Iesu. Vt ergo veli-
mus, sine nobis operatur; cum autem volumus, & sic
volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur: tamen
sine illo, vel operante vt velimus, vel cooperan-
te cum volumus, ad bona pietatis opera nihil va-
lemus.

Enimverò quāquam supernaturalibus donis in-
structus sit homo, ei; per occasiones vndiq; oc-
currētēs sui copiā faciat Deus, tamen ea est adhuc
ipsius infirmitas, vt non possit, nisi actuali auxilio
excitatus, in aliquā operationē supernaturale erū-
peres, aut ad iustificatē gratiā peruenire, nec si eam
adeptus sit, diu in illā perseuerare, aut graues, si
quæ ingruāt, tentationes superare: adeo vt, non se-
cus atq; radius à Sole cōtinuo promanat, ita om-
nis nostra iustitia, & perfectio à verō iustitiæ Sole
profluere iugiter; aut citò omnino extingui de-
beat, sed Beat. August. etiā hīc audiamus, duobus
potissimū locis hac de re doctē & subtiliter dispu-
tatem. sic enim libro de natura, & libero arbitrio
loquitur. Sicut ergo vulne v. g. elandicans ideò
curatur, vt, sanato malo præterito, futurus diri-

A gatur incessus: sic mala nostra, non ad hoc solū super-
nus medicus sanat, vt illa iam non sint, sed vt de cate-
ro rectē ambulare possimus; quod qui tem etiam sani
non nisi illo adiuvante poterimus. Nam medicus ho-
mo cum sanauerit hominem, iam de catero susten-
tandum elementis, & alimentis corporalibus, vt ea-
dem sanitas apro subsidio conualescat, atque persistat,
Deo dimittit, qui præbet ista in carne videntibus,
cuius erant etiam illa, quæ dum curaret, adhibebat.
Non enim quemquam medicus ex his rebus, quas ip-
se creauerit, sanat, sed ex illius opibus, qui creat om-
nia necessaria sanis, atque vitiosis. Ipse autem Deus
cum per mediatorem Dei & hominum, Christum
Iesum hominem spiritaliter sanat agrum, vel viuifi-
cat mortuum, id est iustificat impium: & cum ad
perfectam sanitatem, hoc est ad perfectam vitam,
iustitiāque perduxerit, non deserit si non desera-
ratur, vt pie semper, iusteq; viuatur. Sicut enim
oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore
tactis adiutus, non potest cernere: sic homo, etiam per-
fectissimè iustificatus, nisi æternā lucē iustitiæ diuini-
tus adiuvetur, rectē non potest vivere: sanat ergo
Deus, non solum, vt deleat, quod peccauimus, sed vt
præstet etiam, ne peccemus. Libro verò de gra-
tiā, & libero arbitrio, vbi luculenter, copioseque
multa in eandem rem disseruit, tandem ita con-
cludit. Ideo necessarium est homini, vt gratiā Dei, subsequē-
non solum iustificetur impius, id est, ex impio fiat ius-
tus, cum redduntur ei bona pro malis, sed etiam
cum fuerit iam iustificatus ex fide, ambulet cum illo
gratiā, & incumbat super ipsam ne cadat, propter
hoc scriptum est in Cantico Cantic. de ipsā Eccle-
siā, Quæ est ista quæ descendit dealbata, incum-
bens super fratruelēm suum? Dealbata est enim,
quæ per seipsam alba esse non posset. Et à quo deal-
bata est, nisi ab illo, qui per Prophetam dicit: Si
fuerint peccata vestra vt phœnicium, dealbabo?
Quando ergo dealbata est, nihil boni merebatur;
iam verò alba facta benè ambulat, sed si super eum,
à quo dealbata est, perseueranter incumbat: propter
quod & ipse Iesus, super quem incumbit dealbata,
dixit Apostolis suis sine me nihil potestis facere.

Et quāquam vel Dei auxilio solo, vel etiam si-
mul supernaturalibus habitibus ad utus opera
bona faciat; quæ meritoria sunt, partim de con-
gruo ante infusionem gratiæ, partim de condi-
gnos vbi gratia infusa est: tota tamen illa ratio me-
riti, quanta quanta est, ex viuā radice meritorum
Christi emergit, cuius vis in hñta ipsi per gratiam
membra diffunditur, vt in eorum operationes sin-
gulas pro suo modo, & capacitatē permeet: hoc
enim est quod verissimè Concil. Trident. sic tradit.
Cum ille ipse Christus Iesus, tanquam caput in mē-
bra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustifica-
tos iugiter virtutem influat, quæ virtutis bona eorum
opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur,
& sine quā nullo pacto Deo grata, & meritoria esse
possent: nihil ipsis iustificatis amplius deesse creden-
dum est, quominus plenè illis quidem operibus,
quæ in Deo sunt facta diuina legi, pro huius vitæ
statu, satisfecisse, & vitam æternam suo etiam
tempore, si tamen in gratiā decesserint, consequen-
dam, verè promeruisse censeantur: cum Christus
Saluator noster, dicat. Si quis biberit ex aquā,
quam ego dabo ei, non sitiet in æternū, sed fiet
in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Sed
hac de re iterum infra pluribus cum de Charitatis
augmento sermo erit.

Quod si quicquid in homine est, præter peccatū,
& naturam, quod boni rationem habet, quod-
que aliquo modo ad salutem pertinere potest,

subsequē-
te,

per Christū
influentem

ad meritū,

Vl.
ergo & per-
fectio

minore
gratia in-
digens.

à Christi
merito est.

cum homi-
nis coope-
ratione

dignitati meritorum Christi tribuendum omnino est, quid iudicandum est de perfectione ipsa Christiana, quæ, ut plurimum, vocationem specialem, & singularem protectionis & prouidentie modum, atque altiora, & frequentiora gratie auxilia requirit? si non est volentis, neque currentis ad salutem posse peruenire, sed Dei propter Christum misericordis, quomodo totius perfectionis cursus difficilior longè, & altior confici poterit, nisi eodem vires suggerente, qui solus est via, veritas, & vita, & de cuius plenitudine suam plenitudinem hausierunt, quicumque villo vnquam tempore Spiritu sancto pleni fuerunt? adeo ut merito cum S. Bernardo concludere possimus. *Quicquid igitur sapientie, quicquid virtutis te habere confidis, Dei virtuti, & Dei sapientie imputa Christo.*

Quamquam autem vniuersum perfectionis opus à primo ortu ad finem vsque, ut suum, sibi vendicet summus artifex Deus propter Christum, non tamen in tantæ rei effectione otiosum esse hominem voluit illa Maiestas, sed quæ eius est benignitas, cooperatorem illum sibi adiscit, iubetque, ut magnâ omnino cum sollicitudine, & vigilantia oblati vtatur muneribus. In quo verò consistat hæc cooperatio, quoniam etiam id ad perfectionis naturam pertinet explicabimus, vbi de eiusdem causâ exemplari, & finali pauca differuerimus.

CAPVT XXIII.

Deum esse primum Exemplar omnis humane perfectionis.

I.
Idea perfectionis est
Deus,

intuendus

vt fuit idea
hominis in
creatione

Tanta est perfectionis homini propositæ dignitas, ut sicut eius artifex Deus est, Christus verò Deus & homo, per merita sua auctor, & consummator; ita prima eius Idea alia esse non possit, quam illa ipsa Dei perfectio, qui quam ipse in se possidet, & in seipso contemplatur, eandem suæ Creaturæ communicat. Nam si rerum omnium ideæ in sapientissimi illius artificis mente tanquam ditissimo thesauro repositæ seruantur, vnde ab eius potentia suo tempore eruuntur; quid de tam diuini operis formâ existimandum est? Quare sicut ipse in ea efficiendâ, in suam semper intuetur perfectionem; ita eam ipsam homini, qui secunda eiusdem causâ est, propositam perpetuo esse voluit. Estote, inquit Christus Dominus, perfecti sicut Pater vester cœlestis perfectus est. Nimirum optimus Pater, qui filium suum quam perfectissimum esse desiderat, non aliud ei exemplar quam domesticum proponit. Si enim, inquit Cyprianus, lætum, & gloriosum est filios habere consimiles, & tunc generasse delectat, si ad Patrem lineamentis paribus proles subcisiua respondeat, quanto maior in Deo patre lætitia, cum quis sic spiritaliter nascitur, ut in actibus eius, & laudibus diuina generositas prædicetur.

Et certè ideo nostræ naturæ auctor, cum opus hoc suum moliretur, ad diuinæ naturæ Ideam respiciens hominem fecit ad imaginem suam: additis enim ad animam immortalem tum naturalibus intellectus, & voluntatis facultatibus, tum supernaturalibus gratiæ viribus, quandam illi similitudinem sui impressit, ad cuius ultimam perfectionem id tantum desiderabatur, ut acceptis à Deo facultatibus vtens, Deo cognoscendo, & amando

A vacaret, sicut Deus ipse seipsum cognoscit, & amat. Quamquam autem præclarum hoc tanti artificis opus diuinam sui auctoris perfectionem imiteretur, tanta tamen est abyssus diuinæ perfectionis, ut quamuis idea sit, & exemplar illius, quam & nos prosequimur, & Deus ipse in nobis ad suam similitudinem efficere intendit, tamen nostra quantalibet perfectio ad illam collata non fit vel tenuissimum eius vestigium. Quod breuiter aperiendum est, ut in quo consistat ratio diuini exemplaris clarius appareat.

Cum enim tria potissimum sint quibus nos perficimur, natura, potentie ad eam additæ, & actus aduenientes, per quos, velut ab extrinseco, id quod nos perficit, attrahimus; hæc in Deo ita reperiuntur ut sint vna eius simplicissima essentia. *Est enim, ait D. Thomas, esse per se subsistens continens in se omnimodam perfectionem.* Et B. Aug. *Non aliud, inquit, Deo est esse & viuere, quasi possit esse non viuere; nec aliud est illi viuere, & aliud intelligere, quasi possit viuere, non intelligere; nec aliud intelligere, & beatum esse, quasi possit intelligere non beatum, sed quod illi est viuere, intelligere, beatum esse, hoc illi est esse.* Ita S. August. Quare in Deo non essentia ab existentia distinguitur, non alia est eius natura, & facultas intelligendi, atque volendi, & Potentia eius, Sapientia, Scientia, Veritas, Iustitia, Bonitas, Misericordia, Patientia, & cætera id genus virtutes, quibus aduenientibus intellectus noster, & voluntas perficitur, non tantum cum eius intellectu & voluntate, sed etiam cum natura, imò inter se vnum sunt, adeo ut Sapientia eius sit Bonitas, Iustitia sit Misericordia, & vicissim Bonitas sit Sapientia, & Misericordia Iustitia. Accedit quod omnes eius operationes nec à facultatibus ipsis, nec à naturâ distinguntur, nec enim in ipso aliud est intelligere, quàm vel intelligere posse, vel esse. Denique non seipsum perficit intelligendo & volendo alia à seipso, sed ipse sibi, cum sese cognoscit, & amat, perfectio est.

Quæ licet ita sint, tamen secundum eum modum, quo Deum concipimus, hæc omnia in Deo ita vnum sunt, ut certo sibi inuicem ordine coherere intelligantur. Nec enim facile concipere possumus illud intelligere, nisi prius intelligamus esse; nec assequi satis possumus quomodo intelligat, antequam intelligentem esse cognoscamus. Itaque prout diuina perfectio in nostram notitiam venit his veluti gradibus ex ipsa rei natura desumptis, constat. Nā reuera immensa Dei essentia, si naturam tantum includere cogitetur, etsi perfecta sit essentia, nondum tamen Deus perfectus est, nisi facultates accedant. Nec infinita intelligendi, aut volendi vis & potentia, etsi perfectionem quæque suam infinitam obtineat, ultimam tamen, & cui nihil addi queat, perfectionem significant: nec perfecta Iustitia per se perfecta Bonitas est aut Sapientia: nec hæc omnes rationes infinitæ satis sunt ad perfectionem Dei, si otiosæ, & sine omni operatione esse concipiantur, nec operationes ipsæ, nisi sint perfectissimæ, nempe circa obiectum perfectissimum, & ratione perfectissimâ exerceantur. Itaque hæc vna simplicissima perfectio Dei, quamquam in quouis eius attributo tota reipsa sit, tamen cū aliquo in reipsa fundamento, ita à nobis ordine veluti naturæ procedere videtur, ut ex quibusdam quasi prioribus attributis, cætera posteriora proueniant. Nam ex essentia infinitate fluunt quasi quædam proprietates, eius intellectus, tum voluntas, liberumque arbitrium. Deinde virtutes, cū intellectu, Scientia, Sapientia, Prudentia,

II.
Perfectionis causæ
in Deo non differunt.

natura,

potentia,

& operationes,

tamen ordinem habent,

naturæ,

potentiarum,

& actuum.

arsitum voluntatis, cuiusmodi sunt Iustitia, Bonitas, Misericordia, Benignitas, Patientia, & cetera id genus, quibus, cum intellectus, & voluntas per operationes perfectas immanentes utitur, tum demum perfectio illa completur, quæ Dei propria est.

III.
Deus est

ipse sibi obiectum perfectum,

circa quod existunt personæ diuinæ.

nostra idea

Atque ipsæ Dei operationes, ab infinitis illis potentis profectæ, ut perfectæ sint, aliud nihil requirunt, quam ut circa perfectum aliquod obiectum versentur. Quod aliud certè esse non potest, quam Deus ipse. Itaque perficitur omnino Deus, tum seipsum intelligendo, tum amando, atque adeo seipso, sic ut nihil ipsi opus sit intellectu, & voluntate quærere aliud, quo se augeat. Nam cum ipse sit summum verum, & bonum, aliæque ex parte, infinita vi intelligendi, & amandi sit præditus, & intimè sibi ipsi præsens existat, non potest, vel se non comprehendere intelligendo, vel se non amare sibi seipsum seipso volendo, atque ita seipsum quietissimè possidendo seipso beatissimè frui; cumque hæ operationes sint immanentes, seipsum seipso perficere. Quare per has easdem operationes intelligendi, & amandi, ut notionales sunt, vel constituuntur, vel producuntur Sanctissimæ Trinitatis Personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Vnus, verus, perfectusque Deus.

Atque hæc suprema sanè perfectio est, & omnis perfectionis naturæ intellectualis idea; quæ, ut illustriorem efficeret, voluit extra se liberè operari, & in naturæ, gratiæ, & gloriæ communicatione, veluti in speculo, exponere omnium oculis, ut inde intelligere possimus quomodo nos ad eius imitationem vitam nostram, morèque formare valeamus; Nec enim solum ipse, cum nos perficit, in eam ideam intuetur, sed etiam vult pariter eam nos perpetuo contemplari, ut pro viribus eam exprimamus. *Misericordem*, inquit B. Leo, *te misericordia, iustum te esse vult iustitia; ut in creaturâ suâ Creator appareat, & in speculo cordis humani per lineas imitationis expressa Dei imago resplendeat.*

IV.

Omnia Dei opera sunt ad exemplar Dei

præsertim homo

adhuc formandus per gratiam

habitualement

& actualement

in intellectu

Id autem quomodo fiat, operæpretium est breviter exponere. Nam Deo ipsi tantoperè placuit sua perfectio, ut pro amore, quo eam prosequitur, voluerit eam ipsam in creaturis exprimere, quas cum pro singularum capacitate perficit, huius tantum exemplaris amore id facit, quod ut illustrius reddat, cetera ei similia vult efficere. Quare si qua est in naturâ intellectuali perfectio, sicut, ut initio diximus, esse non potest, nisi à sapientissimo illo artifice; ita non ab alio exemplari hausta est, quam à diuinâ perfectione. Et quidem de naturâ ipsâ, & intellectu, ac voluntate nihil attinet dicere, cum in illis imago Dei naturaliter impressa sit, atque adeo homo ipse ad eundem gradum naturæ pertineat, in quo Deus ipse consistit, ut nimirum intellectu & voluntate, liberòque arbitrio præditus sit. Verum quoniam in infimo gradu naturæ intellectualis constitutus est, ac proinde erroribus innumeris, & peccatis obnoxius, ideo à suo artifice perficitur, additione eorum donorum, quibus intellectus eius, & voluntas supra naturæ vires ad quandam similitudinem diuini intellectus & voluntatis euehatur. Deinde verò ita ornata utraque facultas, ut summum illud verum, & bonum complectatur, participatis à Deo intelligendi, & amandi operationibus per actualia auxilia adiuuatur. Et quidem, quod ad intellectum spectat, quamuis omnis eius de Deo cognitio sit obscura, tamen tum per dona scientiæ, sapientiæ, intellectus, prudentiæ, tum per

A actuales illustrationes ita corroboratur, ut quamuis non possit diuinam cognitionem in perfectâ tantarum rerum euentiâ imitari, nihilominus saltem de eiusdem certitudine, & firmitate participet, quam maximè, & quod in diuinâ cognitione summum est, indubitata, & omnis prorsus erroris experte altissimarum rerum veritate expleatur. Etsi enim huius vitæ perfectio in cognitione non sit posita, dici tamen non potest quantoperè ad illam iuuat. Quare experientia ipsa docet à Deo perfectionis nostræ amantissimo plurima quotidie, eaque noua procurari adiumenta, siue per occasiones externas concionum, librorum, exemplorum, siue per internas illustrationes ad intellectum illuminandum, cum persæpè inde pendeat vniuersa voluntatis inclinatio, robur, & constantia. Et sanè nemo nescit rerum diuinarum meditationem, ad quam valet præcipue donum sapientiæ, & practicam sui ipsius, suarumque actionum considerationem, quæ à prudentiâ dirigitur, mirum in modum conferre ad ipsius vitæ incrementum. Quæ etiam de causa solet Deus ad hæc exercitia frequenter impellere, veluti ad excellentem quandam suæ Sapientiæ, & Prudentiæ participationem; quæ aliquando tanta est in contemplatione perfectâ, ut non solum veritas, ac certitudo, quæ Dei cognitionis dotes sunt præcipue, sed euentiâ quædam diuinæ cuiusdam lucis radiis effulgens, communicetur, quod cum accidit tota diuini intellectus perfectio in animum humanum deriuatur, quantum capax est in hac vita, donec in alterâ videamus illum sicuti est, & ideo planè ei similes efficiamur.

B Voluntas verò creata ut est participata à Deo & in voluntate perfectio & diuinæ voluntatis imago; ita qui eius tate, auctor est, vult eam iisdem modis impleri, & perfici, quibus nostro modo intelligendi diuina ipsa perficitur. In eo autem consistit diuinæ voluntatis perfectio, quod sicut Deus nullum malum velle potest; ita seipsum, ut suum bonum necessario, ac infinito amore prosequitur: Licet enim voluntas eius sit sanctissima, eam tamen sanctitatem præcisè non habet, ut est voluntas, sed quatenus etiam iis virtutibus pollet, quibus ea sanctitas efficitur, & earum operationibus impletur. Quo in genere, ut nihil de ceteris virtutibus dicam, vna Charitas excellit, quæ non tantum in seipsum ut summum bonum tota voluntatis inclinatione propendet, sed reipsâ infinito amore actu sibi adhæret, ac proinde summæ suæ bonitati vult, tum ea omnia bona quæ possidet, tum quæuis alia quæ immenso Scientiæ, & Sapientiæ suæ lumine attribui illi posse cognoscit. Nam tanta est bonitatis Dei magnitudo, ut infinito in eam amoris pondere, & æstimatione diuina voluntas vehementissimè incitata, ea omnia bona, quæ possidet, efficacissimè illi velit. Cum enim se amat beatissimus Deus, modo quodam re ipsâ naturæ illius infinitæ incomprehensibilem dignitatem, immensam intelligendi vim, potentiam, sanctitatem, iustitiam, & ceteras omnes perfectiones atque adeo seipsum sibi ipsi reddit: ita ut, si, quod fieri nequit, Deus Opt. Max. his tantis bonis careret, & destitueretur, ea tamen vis sit huius amoris, ut si idem esset, qui modò est, illa omnia tanquam debita infinitæ illi bonitati ornamenta conferret. Quod igitur restat, gaudet certè, & sibi gratulatur, siue cum modo quodam illi suæ bonitati potentiam parem, iustitiam, sapientiam, & alias id genus perfectiones tanquam debitum boni.

multimodè,

adiutâ virtutibus,

in primis charitate,

verâ imaginem actus diuini.

horum omnium cumulū amando attribuit, siue cum infinitos effectus, qui ab iisdem dimanare infinitis etiam modis possunt, siue nunquam existere in rerum naturā debeant, siue iam olim extiterint, siue sint aliquando futuri, eidem submittit. Et quidem quod ad eos effectus attinet, qui naturā, gratiā, & gloriā, secundum præsentem mundi cursū, operibus continentur, quamuis liberè omnino fiant, non essent tamen illi, nisi Deus bonus esset, & se amaret. Tantæ enim bonitati hoc debebat modo quodam amor, ut ad eos producendos diuinam ipsam potentiam, & artificem omnium sapientiam applicaret, ut inexhausta illa bonitas extra se effusa agnosceretur, & amaretur, nec ipsa tantum amabilis fieret hominibus, sed propter eandem etiam esset amabilis ipsius sapientia, amabilis potentia, amabilis ipsa, qua nos castigat, iustitia. Quare cum in iis penè, quæ in hoc mundo geruntur, omnibus, bonum duplex quodammodo inueniatur, vnum ipsius creaturæ proprium, alterum diuinæ gloriæ, etsi Dei voluntas, cuius nutu fiunt omnia, creaturæ rationali, si præcipue eam gratiā exornat, ex verā beneuolentiā id bonum creatum siue naturæ, siue gratiæ, siue gloriæ velit; tamen fertur præcipue in alterum illud, quod nimirum est finis omnis boni creati, & sine quo nullum aliud bonum, aut Deo placere, aut etiam esse verum bonum potest, cuius gratiā quaecumque vitæ huius, & naturæ malum optabile est, & bonum potius reputandum, quam malum.

Ad hanc igitur ideam, quod accedet propius noster amor, sine dubio eo maior erit nostra perfectio. Ut autem accedat efficient actus omnes supra à nobis commemorati, sed præcipue tres illi quos satis c. 17. exposuimus, ut proinde de his plura hoc loco differere non sit opus.

Verum quia diuinum hoc exemplar sublime admodum est, nec patet nostris sensibus, nec potest imbecillitas intellectus nostri facile illud concipere, ut ad eius imitationem nostras actiones componamus: Ideo Deus ipse factus est homo, & diuinam ipsam Ideam in telā mortalitatis nostræ recipiens, sensibilibusque virtutum omnium coloribus depingens nobis exhibuit spectandam & imitandam. De quo quidem exemplari quoniam ad omnem nobis perfectionem conuenientissimum & potentissimum instrumentum est, dicemus parte 5. quo etiam loco opportuni, & ad praxim vtilius agendum erit de imitatione Sanctorum, quorum vitæ perfectionem ab utroque hoc exemplari haustam nobis, vel olim cum viuerent in secundarium exemplar Deus proposuit, vel etiam quotidie, quod certè efficacius est, nostris oculis subiicit.

CAPVT XXIV.

Finem Perfectionis esse Dei gloriam.

Dei gloria, ut in templo, I. SI augustissimum illud totius orbis templum Hierosolymis Deo vero tanta magnificentia à Salomone conditum est, ut in eo Dei gloria splenderet, & veluti in propriā domo habitaret, vnde & passim vocatum est, *Dei gloria*; Certè longè magis animæ iustorum, quæ Dei templa longè augustiora sunt antiquo illo, in hoc mundo à vero Salomone ad summam usque per-

A fectionem construuntur, ut Dei gloria in illis longè latèque refulgeat. Nam æternus, immensusque Deus, sicut rerum omnium principium est, ita est & finis, à & ω; auctor idem omnium, & consummator. Non quod ipse propter finem aliquem agat, quā dere disputat Schola, sed sicut ipse sibi & principium est, & finis, ita quicquid ab illo profluxit, non ad alium finem refluit, quam in ipsum, ut suo modo ei se refundat infinitum illud pelagus perfectionum, si ita loqui fas est, e que se reddendo quodammodo augeat: Quamquam enim non egeat vllā creaturā, sed potius omnes in illum tendant, ut in eo tanquam in centro suo quiescant, & perficiantur, tamen illud bonum, quod sibi in illo optant boni, & perfectionis, non est vltimus earum finis, sed tandem in Deum refertur, cuius utpotè sui principij bonum, quod omnis bonifons est, à quo essentialiter dependent, longè plus appetunt, quam proprium bonum, quod nisi continuo ab illo summo bono fluere, confestim arefceret. Quare meritò dicitur omnia propter semetipsum operatus, & cunctas gentes creasse in honorem, & nomen, & gloriam suam. Si igitur in cæterorum bonorum communicatione id spectauit diuina bonitas, ut gloriam diuinarum perfectionum extra se quā latissime effunderet, quantò magis id in supernaturali ordine fecisse exist mandus est? Quare de admirabili prouidentia Dei in hominum salute administrandā, præcipue verò in vocatione ad fidem, ubi iudiciorum Dei profunditatem admiratus est Apostolus, concludit tandem: *Ex ipso, per ipsum, & in ipso*, siue ut alij, *in ipsum sunt omnia, Ipsi gloria in secula. Et quid est, ipsi gloria*, inquit August. *quā ipsi sublimis, clara, & lata fama?* Et iterum scribit idem Ephesij: *Elegit nos ante mundi constitutionem, & predestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, in laudem gloriæ gratiæ suæ*; ac proinde quod maior est gloriosæ Dei gratiæ abundantia, eò Dei laus maior, eò splendidior gloria perfectionum eius efflorescit. Quare multis certè modis ex nostrā perfectione hunc gloriæ suæ fructum Dei sapientia decerpit. Inprimis enim non potest non esse valde illi gloriosum, quod miseram infirmamque creaturam non permittat in naturæ suæ imperfectissimā conditione iacere, sed quæ eius est bonitas, ad supremam quandam dignitatem, non destinet tantum, sed reipsa tot modis euehat. Quid enim misericordiæ, & bonitatis eius gloriam illustrare magis potest, quā cum non ex puluere tantum, sed ex fœdissimo flagitiorum stercore erigit peccatores, & ex nigris candidos, ex iniustis misericordes, ex spurcissimis continentes, ex superbis humiles, ex improbis & scelestis, probos atque pios reddit, ac denique ex Dæmonum mancipiis filios suos charissimos. Quid ad diuinæ Sapientiæ laudem accommodatius, quā cum intellectum hominis obscurum, tam certā profundorum Dei cognitione per simplicem fidei assensum refragante sensu, naturāq; ipsa veluti reclamante, sibi astringit, & suæ veritatis participem efficit? Quid ad misericordiæ commendationem luculentius quā voluntatem aded miseræ creaturæ verissimā cum Deo amicitia iungi, ad Dei beatitudinem aspirare, eam tandem consequi, & in beatissimæ Trinitatis quoddam veluti consortium magnificā Dei beneficentiā post tot scelera admitti? Enimvero nihil ad diuini illius amoris plenitudinem, quo Deus sese diligit demonstrandā effici potuit il-

fic, quasi finis operum Dei,

elucet

in sanctitate hominis,

eius bonitas

sapientia;

misericordia,

amor,

Illustrius, quàm quod bonum illud infinitum, quamvis infinito sui amore & gaudio atque adeo seipso exhaustiatur, tamen à creatà etiam voluntate amari voluerit. Sicut enim Deus seipsum diligit, seipsum sibi ipsi vult, seipso gaudet & fruatur; ita creatura in eandem societatem per eiusdem amoris participationem vocata Deum modo quodam Deo, atque adeo seipsam omniaque cetera bona reddit, nec tantum viam quandam diuinę simplicissimęque vnionis quā Pater, & Filius & Spiritus sanctus vnum sunt, similitudinem exprimit, sed etiam in eiusdem partem quodammodo venit. Equidem hæc tanta diuinę bonitatis æstimatio, quæ humanam voluntatem adeo tenacem iuris, bonique proprii, adeo amantem sui, adeo ad naturæ commoda propensam ab his omnibus abscissam veluti inserit voluntati Dei, mirum in modum infiniti illius boni gloriam extollit, & illustrat. Quid enim ad eius honorem amplificandum excellentius esse potest, quàm hominem proprię voluntatis mancipium, rapidissimo cursu ad opes, ad voluptates, ad humanos fauores, & honores festinantem, non tantum retineri tanti boni obiecta specie, sed etiam mutatam in contrarium velificationem ad paupertatem, ad labores, ad cruces, ad ignominiam, ad contemptum tota contentione eius intuitu properare, ut nihil illi gratius iam sit, nihil optabilius quàm viuere in rerum omnium inopiâ, in laboribus, in ærumnis, in contemptu, posse gloriari in infirmitatibus, in opprobrijs, in curis, sese exhibere & commendare tanquam Dei ministrum in multa patientiâ, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis. Denique immolari, & superimmolari spirituali proximorum bono, ad diuinę Maiestatis gloriam.

potentia.

I.
præcipue

amor Dei

splendet

efficaciter

in illustribus Sanctis,

Sed Bonitatis gloria longè latèque diffunditur, cum immensus Deus miseram creaturam, vestitam tamen similitudine illâ boni infiniti, diligit propter se, adeo ut non se tantum in seipso amet, sed extra se in suâ creaturâ per dona gloriosæ gratiæ suæ resplendentem, eodem infinito affectu prosequatur, & illi propter se, cui ita vnitus est, eadem illa bona velit, & procuret, quæ ipse beatissimus Deus possidet, dum seipsum possidet. Quare certè nil potest excogitari ad commendationem vel diuini boni, vel diuinę bonitatis illustrius, aut sublimius. Homo enim quantumcumque perfectus semper Dei creatura est, & mancipium factum ad Dei gloriam; quæ tamen est eius infinita benignitas, non illum mancipij loco habet, sed ut amicum, imò ut filium diligit, & totius sui boni hæredem esse exoptat: Quod si pro suo iure vtatur illo ad suam gloriam, id tamen ideo facit, quia homini nihil melius esse potest, quàm ad illum finem Deo seruire. Itaque etiam in eo amicitiam illam suam cum homine excellenter, fideliterque colit, & obseruat. Atque hic Dei erga quemlibet iustum amor non est sterilis, sed sicut cum seipsum amat, ad suæ bonitatis gloriam tot tantæque quotidie operatur; ita eius in suos amor ad magna efficienda illum quodammodo compellit, quibus, cum eos honorat, gloriam suam mirum in modum propagat. Quâ in re, qui iusti sunt, magnam certè Ecclesiæ, atque adeo toti mundo utilitatem præstant, præsertim si ad excellentem aliquam sanctitatem enitantur; si enim famulos quamplurimos habeas tuis addictos obsequijs, obtemperantes dicto, & fideliter sua cuique ministeria commissâ exequentes, non eo tamen feruore, non eâ puritatis intentione, non eâ

perfectiōne, ut leuiore culpas non admittant, non interdum ad oculum seruiant, non ducantur proprii boni, commodi, honoris studio, & affectu: Sit verò tibi vnus aliquis, qui toto affectu, quæ in rem tuam sunt, procuret, siue præsens adsis, siue absens, nihil prorsus negligat tuorum negotiorum, nihil admittat, quantum potest, quo vel leuissimè offendi possis, sui ipsius oblitus in tuum bonum totus incumbat, & de eo dies, noctesque cogitet, denique omnes numeros perfectissimi famuli expleat, non verberum metu, non spe mercedis, sed tui boni amore, quis dubitat quin ille vnus præ cæteris omnibus tibi sit, non tantum maiori amore prosequendus, sed potiori loco habendus, & donis amplioribus augendus?

Ad hunc igitur modum diuina Sapiencia quæ quemque pro suo momento æstimat, & ponderat, etsi omnes diligentes se diligit, tamen plerumque vnum aliquem virum perfectum plus amat, & eius vnus sanctitate longè magis quàm multorum aliorum tepidijs agentium operibus delectatur. Qui Dei amor & æstimatio profuit ex amore & æstimatione diuinę bonitatis, cui iure optimo vult maximam, quæ à creaturis proficisci potest, gloriam. Et certè contingit frequenter longè maiorem & perfectiōne & intentione esse gratiam in vno quàm in multis aliis simul: quare quâ proportionem amor ille, quo Deus seipsum diligit, superat amorem cæterarum creaturarum, eadem etiam amor, quo magis perfectos prosequitur, excedit amorem illum, quo alios iustos diligit, atque ita nonnunquam & eius

providentia

Opt. Max. pro paterno in iustos omnes animo singulari prorsus providentiâ curare, quæ ad eos spectant singula, tamen circa perfectorum vitam & studia, tot tamque aperta suæ Providentiæ argumenta quotidie ostendit, tantis amoris sui signis eos prosequitur, tot cumulat beneficiis, tam magna per eos & in eis operatur ad suam gloriam, cum eos exercet tribulationibus, & liberat, deprimit & iterum erigit, mortificat & viuificat, impiorum furori tradit, & contra eosdem tuetur & protegit, abiicit vitæ contemptu, rerumque omnium inopiâ, & sæpè miraculis extollit, ut soli propemodum veri, ac germani eius filij, & amici, fidelesque gloriæ eius procuratores ab eo constituti esse videantur. Quis dubitat temporibus Noë, Abraham, Isaac extitisse multos Deo gratos, tamen hos Deus penè solos in sacris Scripturis ita laudat, & prædicat, ita se iis reuelat, & gloriæ suæ negotia committit, ut cæteros nescire videatur. Quid enim magis mirum esse potest, quàm ita Deum in iisdem, ut in quibusdam gloriæ suæ monumentis, atque trophæis gloriari, ut quasi maximè honorificent Maiestatis suæ titulum vocari voluerit Deus Abraham, Isaac, & Iacob. Quis non fateatur per vnum Moysen & successorem eius Iosue in Moyse, plus collegisse Deum gloriæ, quàm per sexcenta illa Israelitarum millia, & per duos illos duces, atque administratos; primum coram Pharaone, deinde coram cæteris gentibus tot portentis, & naturæ vim superantibus miraculis eius Sapienciam, Bonitatem, Potentiam, & Iustitiam in populi illius gubernatione longè admirabilius effuluisse. Quis ignorat vnum Dauidem, virum secundum cor Dei, inter tot alios Dei amicos, Deum

Dauidem,

illustrius honorasse, quam ceteros omnes, & ideo ei fuisse gratissimum, innumeris beneficiis autum, singulari praesidio munitum, specialique ab eo providentiâ gubernatum, adeo ut in illius vnus viri amicitia tanquam in stabili fundamento, tota salus, integritasque Iudaici Regni multis annis consisteret. Omitto alios in antiquâ illâ lege singulares Dei amicos, temporum illorum clarissima lumina, in quibus gloriosa Dei Providentia clarissime resplendet.

n Christo, Venio ad legem nouam, in qua sicut longè abundantior gratia diuinæ copia ex perenni illo bonitatis fonte effluxit in homines, ita & longè perfectiora propiusque Deum imitantia opera prodierunt. De Christo nihil attinet dicere, in quo vno thesauri omnes Scientiæ, & Sapientiæ, & gratia diuinæ sine mensurâ repositi sunt. In quo plenitudo ipsa diuinitatis habitauit corporaliter, à quo, tanquam à Sole Iustitiæ, diuinæ Bonitatis, Misericordiæ, Potentiæ, Iustitiæ, Sapientiæ radij non iam incerti, vagi, imbecilles, obcuri, ut ex aliis sanctis; sed lucidissimi, certissimi, constantissimi, atque efficacissimi, tanquam à proprio fonte, per mediam humanitatis illius sacratissimæ nubem prodeuntes, clarissime gloriosarum Dei virtutum splendorem toti mundo aperuerunt.

Apostolis, In illum tanquam in lucidissimum speculum oculos deinde intendentes Apostoli reuelata facie diuinæ Maiestatis gloriam speculati sunt, & tanquam à Domini spiritu in eandem imaginem transformati à claritate in claritatem, illustrati & ipsi postea specula diuinæ gloriæ mundo extiterunt. Post illos verò deinceps alij quamplurimi sæculis omnibus in eundem ipsum finem à Deo missi sunt, ut vitæ sanctitate, & operibus naturæ facultatem superantibus, Dei Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem in se manifestarent, & perfectam eius imaginem mortalibus representarent. Sicut enim erat Deus in Christo mundum reconcilians sibi, & Pater in eo manens ipse faciebat opera, sic idem ipse praesens illis adest, excellentique illorum sanctitate rapit in admirationem mortalium omnium animos, & similis puritatis desiderio inflammat, incredibili eorum sapientiâ errorum tenebras dispellit, consilio & prudentiâ planè diuinâ mundum gubernat, orationibus & miraculorum, diuinorumque operum auctoritate non fidem tantum, sed etiam vniuersum Religionis cultum, & spirituale Ecclesiæ suæ ædificium continet potenter & sustentat: adeo ut vnus aliquando virtute, non tota solum Ecclesia, sed vniuersus penè orbis stare quodammodo, & fulciri tanquam firmissimâ columnâ videatur. Quantâ ergo tunc auctoritate praesentis Dei Maiestatem, & Potentiam commendari necesse est omnibus hominibus? Quis satis assequi dicendo possit quantâ eum diuini Numinis gloriâ in Oriente vnus Athanasius, & deinde Basilus, in Occidente autem Ambrosius, Augustinus, aliaque totius veritatis & sanctitatis clarissima specula refulserint? Certè ab vno Bernardo cum viueret tota pendere Ecclesia, & in eius sanctitate conuiescere secunda videbatur: nec ei minùs contulerunt Sancti Dominicus, & Franciscus, qui eam fulcire visi sunt; & per se, & sui Ordinis doctrinâ & vitæ sanctimoniam praestantes viros valde excellenter gloriæ Dei seruiuerunt. Neque verò deerunt vnquam quibus ad eundem finem vtatur Deus, & quos veluti luminaria magna constituat super candelabrum, ut luceant omnibus, qui in domo sunt, quos, velut ciuitates pulcherrimas, ac for-

nouit tiffimas, velut munitissima contra errores omnes atque morum corruptionem praesidia in editissimo Ecclesiæ suæ monte collocet, prout etiam nostrâ hac ætate inter ceteros, in Europæ medio, in luce, vel potius tenebris Christiani orbis, faciem illam splendidissimam S. Carolus Borromæum in Mediolanensi Cathedra accendit.

Atque hæc quidem in vitâ ac post eorundem mortem ex cineribus, ossibus, rebus vilissimis mirabili potentiâ gloriam Dei copiosissime pululare tota sacra historia, nobis tacentibus, satis clamat. Ex quo etiam apparet quantus diuinæ gloriæ splendor in perfectâ, consummataque eorum sanctitate ex tot gloriosis speculis emicabit ad sempiternam diuinæ bonitatis commendationem, quando Deus in illis erit eorum Deus, & idem ipse erit omnia in omnibus.

ad Dei gloriam

CAPVT XXV.

Quomodo nascatur in nobis Charitas, & quid in genere ad eius augmentum conferre debeamus.

I. Perfectio non est à nobis,
HOC igitur pretioso fructu cum turgat perfectio Charitatis, flos, inquam, ille immortalitatis, nil mirum, si eius origo diuina sit: nec enim in terrâ animæ nostræ per se nasci potest; proprius eius locus Deus est, cælum est, & terra illa viuentium, nempe vita hac perfectissima, & diuina: Nos nascimur omnes filij iræ, Dei inimici, alieni prorsus ab illis bonis, quæ ex eius amicitia dimanant. Nudi egressi sumus de vtero matris nostræ, veste illa, qua naturæ nuditatem optimus Creator texerat, & ornat, non tantum peccato primi parentis sublatâ, sed etiam nostris toties dilaceratâ; Vnde igitur nobis tantum bonum restitui posset, nisi à Deo, eiusque vnigenito filio, qui habitu inuentus ut homo exinaniuit semetipsum, & quasi diuinitatis veste spoliasset visus est, formam serui accipiens, ut nobis iterum in seipso ex pretiosissimâ materiâ diuinam vestem aptaret, & longè quàm antea sublimius nos indueret? *Nam quicumque in Christo baptizati estis,* ait Apostolus, *Christum induistis.* Non amplius filij iræ, sed diuinæ confortes naturæ, renati, non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui, atque adeo iam amici Dei effecti, & filij, & proinde hæredes Dei, cohæredes autem Christi; nec enim tantum nos ad pristinae suæ amicitiae iura propter Christi merita reuocat, sed, qui est eius in Filium amor, & in nos benignitas, totam statum illius primi dignitatem, & perfectionem solidiore reparat fundamento, & ideâ diuiniore componit, modò tamen nos tantæ gratiæ non desimus, sed, ut monet Apostolus: *Exuamus veterem hominem, & nouum induamus, qui secundum Deum creatus est in iustitiâ, & sanctitate veritatis.* *non tamen siue nobis,*

Cum igitur summus ille Artifex nostros, licet inutiles conatus efflagitet; restat ut videamus, quæ nostræ partes esse possint, quidque conferre in tantum opus valeamus, ut postea constet euidentius vnde integri nobis sumptus suppetant, non tantum ad perficiendum, sed etiam ad ponendum fundamentum ipsum primæ iustificationis.

Et quidem non est nobis propositum eas dispositiones accuratè persequi, quas Dei gratia excitatus peccator confert, ut ad iustitiam perveniat. Hoc Theologorum negotium est, & quantum ad rem nostram facit, id, ne actum agamus, præstitit inter plures alios. Noster Rosignolius diligenter, & doctè; breviter tamen, & veluti cursim, dum ad Charitatis augmentum properamus, utile erit fundamentum ipsum contemplari, ut quomodo cum reliquo ædificio cohæreat melius intelligamus.

II. Principio igitur cum omnis hominis perfectio, **II.** **Nostra coo-** ut sæpe diximus, in eo consistat, ut ipse per liberos actus Deo impleatur, tanquam summo bono, & omnis perfectionis formâ, dubium non est, quin labor ille omnis, & conatus, qui utilis ad hunc finem esse potest, versari debeat circa consentaneum facultatum nostrarum exercitium, adeo ut perfectioni suæ is studere, & Deo cooperari censeatur, qui Dei motioni, & excitati- **peratio** ab eo actibus tum intellectus, tum voluntatis liberum suum consensum adiungit, & quæ Deus, tanquam causa primaria, inspirando operatur, eadem ipse cum eius auxilio tanquam secunda causa in se liberè facit. Deus igitur sanctitatis omnis, & iustitiæ fons, cum tanto odio & peccatum, & peccatorem prosequatur, quanto erga suam bonitatem amore afficitur, cum illum ad se convertere incipit, ex perfecti illius sui odij plenitudine eos actus depromit, quibus ad iustitiæ sanitatem, si consentiat, facile perducatur. Imprimis enim divina bonitas mentem eius illustrat lumine salutari, ut quantum sit, quo obruitur, peccati malum, quam damnabilis status, agnoscat, atque adeo sua ipsi peccata puteant, ut loquitur August. Succedit timor iustitiæ divinæ imminentis ad vindictam, siue in hac vitâ; siue **cum Dei operatione** in futurâ, unde sequitur compunctionis donum, quo conscientia peccatorum recordatione conturbata; confusaque in lacrymas cordis erumpit, quam deinde ipse tremefactam, & confusionis tenebris obrutam erigit ad aperta divinæ misericordiæ viscera in Christi Cruce contemplanda, liberat à periculo pessimæ desperationis, in quam sanè alias præceps rueret, & in singulari gratiæ consolatione constituit. Quam tantam, tamque ardentem divinæ bonitatis adeo benignè veniam propter Christum offerentis faciem, ubi propius voluntati ita miseræ, & deiectæ spes admovuit, fieri certè non potest quin excitetur ingens amoris Dei incendium, quo imprimis voluntas ipsa salubri dolore icta peccata omnia destruit & consumit, quibus tantam bonitatem offenderat, & Optimi Patris ariori vana, caduca, & nullius momenti bona prætulera. Deinde tota **ita fit.** inardescit desiderio vehementi in posterum tum satisfaciendi divinæ iustitiæ, & illatas ei iniurias sarcendi, seque meritis suppliciiis tanquam eius hostem puniendi, tum divinæ bonitatis amorem omnibus rebus, atque adeo vitæ propriæ præponendi. Quibus actibus, Deo excitante, mentem peccatoris replentibus, non tantum reparatur status ille amicitie Dei supernaturalis, sed etiam ipsa mens perfusa tum divinæ iustitiæ cui odio est impius & impietas eius, tum amoris quo se Deus prosequitur participatione incipit Dei similitudine splendescere.

III. Hæc igitur est ædifici spiritualis, artifice Deo, adlaborante homine, fundatio, quæ non vno in omnibus modo sese habet. Plurimi enim sunt, quibus pro vitæ, quam elegerunt, conditione, sa-

tis est præcis peccandi occasionibus, consuetis vitæ Christianæ officiis, nimirum observatione mandatorum Dei, & Sacramentorum perceptione eam tueri; & tantam tectam adversus peccata mortifera, quibus conuellitur, conservare. Quod licet magnum quoddam bonum sit, non est tamen perfectum: Alij verò hoc fundamentum ita ponunt, ut non velint ibi sistere, sed sicut Deus ipse iugi curâ, & continuis inspirationibus homines, sine quibus progredi non potest, excitat, ut velint secum superædificare, non stipulam, non fœnum, non lignum; sed æs, argentum, aurum, lapides pretiosos, ita ipsi, Deo excitante ad summum divinæ amicitie culmen aspirant, atque adeo tantæ moli conveniens fundamentum ab ipsa conversione sua collocant. Quare, & vehementius in peccata sua odium, & ardentius desiderium, non obtemperandi tantum Christo, sed propius etiam illum imitandi, crucem amplectendi, in omnibus quoad eius fieri poterit eum induendi concipiunt, & seculis aliis omnibus curis, totos se Dei Iustitiæ illustrandæ, & divinæ amicitie excolendæ tradunt & consecrant. Quæ perfecta conversio pertinet propriè ad hunc locum, efficit statum perfectionis primum, ut deinde dicemus, estque fundamentum idoneum, ut & cum reliquo ædificio aptè cohæreat, & tantam molem tuto sustentet.

Ab hoc igitur principio Deo auctore incipientem ab homine perfectionis opus, ab eodem magnâ diligentia, continuo studio, generoso animo, labore constanti, ut Deo allaboret ad finem usque, urgeri debet. Nec enim ita Deus auctor est perfectionis, ut homo ipse nihil agere debeat, sed necesse est totis conetur viribus, ut Deo, mirabilia hæc in se operari conanti, non tantum pro naturæ corruptione non resistat, sed etiam acceptis donis benè utendo cooperetur. Nam huc spectant adeo multæ, & scripturarum, & sanctorum Patrum adhortationes, quibus ad virtutem, & perfectionem capeffendam nos incitant. Si enim, ut quibusdam placet, in perfectionis negotio nihil aliud agit homo, quam ut divinas excipiat impressiones: Cur Christus ipse nos monet, *Estote perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Et *Si vis perfectus esse, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus?* Quorsum S. Paulus de se affirmat. *Nondum perfectus sum, sed sequor, si quo modo comprehendam?* Quorsum oblitus quæ retrò sunt, ad anteriora extendit seipsum? Non sanè frustra S. Iacobus ad fideles scribens eos hortatur, *Ut sitis, inquit, perfecti, & integri in nullo deficientes.* Et S. Petrus, *Ut & ipsi in omni conversatione sancti sitis, quoniam scriptum est; Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.* Et ut innumeras SS. Patrum cohortationes omit- **C** tam illa vna, quâ D. Antonium scribit S. Athanasius ad suos uti solitum, digna est, quæ hoc loco describatur, nisi longa esset. Inter cætera hæc ad rem nostram faciunt. *Nolite, quæso, inquit, virtutis nomen ponere tanquam impossibile, nec peregrinum vobis, aut procul positum videatur hoc studium, quod ex nostro, Dei gratiâ præcedente, pendet arbitrio. Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodo expectat voluntatem; unde Dominus in Evangelio ait, Regnum Dei intra vos est.*

Est igitur planè necessaria nostra cooperatio (ut & cæterarum causarum secundarum ad effectus suos) ut eo pertingamus. Atque hoc ante omnia statuendum est, quantus, quantus sit ille

vel sufficiens

vel perfectus

continuatio cooperatio- nis

activa

nostra

noster conatus, quamvis sit prorsus necessarius, A
 tamen & a Deo esse, & per se nihil esse. Quare
 in eo præcipue consistit nostra cooperatio, pri-
 mum quidem ut cognoscamus quam nihilimus
 de nobis, viribusque nostris omnino diffidamus,
 & indignitatis nostræ, scelerumque conscij co-
 ram d. n. a. Maiestate omni nos bono spoliemus.
 Ita enim fiet, ut, ab omni æstimatione, & con-
 fidentiâ propriâ vacui, capaciores diuinarum gra-
 tiarum efficiamur. Nam hoc negotium magni
 Dei est, ut mirum in modum soleat delectari in
 eâ animâ tum exornandâ, tum perficiendâ, quæ
 sese propriis bonis, meritisque omnibus exuit,
 & exhaurit. Et sane ideo, inquit S. August. quis-
 que nostrum bonum opus suscipere, agere, imple-
 re nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc
 non delectatur, ut nouerit non sua facultatis, sed
 diuini muneris esse, vel quod scit, vel quod dele-
 ctatur, & sic ab elationis vanitate sanetur, & sciat
 quam verè non de terrâ ipsâ, sed spiritualiter di-
 ctum sit, Dominus dabis suauitatem, & terra
 nostra dabit fructum suum. Sic S. August. Quam
 eius similitudinem Cassianus, etsi aliàs non satis
 æquus in negotio diuinæ gratiæ Iudex, in Col-
 latione 13. eius initio, etiam ipsius B. Prosperite-
 stimonio, verissimè, & eleganter ostendit, nullum
 hominis conatum ad perfectionem valere quic-
 quam sine Deo, & idcirco omnem terræ nostræ
 fructum ab eo esse expectandum; illique attri-
 buendum. Nec enim, inquit, agricola, cum
 omnes conatus suos in excolendis expendit terris
 confestim etiam prouentum segetum, & ubertatem
 frugum sua poterit industria deputare, quam irri-
 tam esse frequenter expertus est, nisi eam & plu-
 uiarum opportunitas, & hyemis tranquilla serenitas
 subsequatur: ita ut adultos iam fructus, ac
 perfectâ maturitate solidatos quodammodo de ma-
 nu tenentium viderimus plerumque præreptos, nihil-
 que laborantibus illam iugem sudoris instantiam
 contulisse, quia non fuit Domini opitulatione di-
 recta. Sicut igitur inertibus agricolis, qui sua
 frequenter vomere arua non subigunt, hanc uber-
 tatem segetum pietas diuina non confert, ita labo-
 rantibus pernox sollicitudo non proderit nisi mi-
 sericordia Domini fuerit prosperata. In quo ta-
 men humana superbia nullatenus se gratia Dei vel
 exagquare, vel admiscere contendat; participem-
 que se in muneribus Dei per hoc conetur insere-
 re, ut laborem suum auctorem esse diuina existi-
 met largitatis, ac prouentum copiosissimarum fru-
 gum industria sua meritis respondisse gloriatur.
 Consideret namque, ac veridicâ examinatione per-
 pendat, quod ne ipsos quidem conatus, quos pro
 desiderio opulentiæ intentus exercuit, suis viribus
 impendere potuisset, nisi eum ad exercendum om-
 ne opus iugis protectio Domini, ac misericordia ro-
 borasset, & inefficax eius voluntas, ac virtus fuis-
 set, nisi etiam peragendi copiam, qua nonnun-
 quam vel siccitatis, vel imbrium nimietate frau-
 datur, diuina clementia prestuisset: Nam cum
 & bonum virtutis, & sanitatis corporis, & omnium
 effectus operum, actuumque prosperitas à Domino
 fuerit condonata, orandum est ne fiat ei, sicut
 scriptum est, cælum arcum, & terra ferrea: &
 residuum locusta comedat Bruchus, & residuum
 Bruchi eruca deuoret, nisi etiam insperatos casus
 auertat, quibus etiam si desideratâ fructuum fœ-
 cunditate ager fuerit optimatus, non solum spei sue
 vanâ expectatione frustrabitur, verum etiam per-
 ceptarum, & reconditarum iam vel in arca, vel
 non ditatur, in horreo frugum ubertate fraudabitur. Quibus

manifestè colligitur, non solum actuum, verum
 etiam cogitationum bonarum ex Deo esse princi-
 pium, qui nobis & intra sancta voluntatis in-
 spirat, & virtutem, atque opportunitatem eorum,
 quæ rectè cupimus, tribuit peragendi. Omne enim
 datum bonum, & omne donum perfectum desursum
 est, descendens à patre luminum, qui, & incipit
 quæ bona sunt, & exequitur, & consummat in
 nobis. Hactenus Cassianus.

Itaque diffi-
 dendum de
 nobis.

Deinde ubi nos omnibus prorsus viribus, &
 merito spoliauerimus, necesse planè est, ut in Dei
 bonitate & misericordia, atque in Christi Domi-
 ni piissimi, & munificentissimi Redemptoris me-
 ritis plurimum confidamus, ita ut non aliunde
 ditari, quam ex illo thesauro, & propriis exuti
 bonis, atque opibus, eius tantum muneribus or-
 nari, eius muniri præfidiis velimus, denique mi-
 sericordiæ eius humeris subuecti tam arduum
 iter capessere aggrediamur, nobisque persuadea-
 mus, nostros labores, & conatus non tam no-
 stros esse, quam capitis nostri, quod spiritu suo
 membra, alioquin mortua, pro sua voluntate
 mouet.

Confidendu
 in Deo.

Quare ut rectè cooperemur, id vntum maximi
 momenti est, ut certum omnino, persuasumque
 habeamus, in vitâ nostrâ nihil nobis temerè, nihil
 casu euenire, sed singula Deo vel agente, vel
 permittente ad nostrum bonum, & suam gloriam
 dispensari. Itaque summâ vigilantia, totaque
 mentis animaduersione attendamus necesse est,
 & quantum in vitâ huius tenebris dabitur, cum
 Dei gratiâ in omnibus occasionibus, & quibus-
 cumque circumstantiis peruideamus quanam sit
 in singulis Dei circa nos voluntas, ut ei omnino
 obsequamur, & in eo veluti fundamento, con-
 sequendæ perfectionis fiduciam, nostrosque ad
 eam labores & conatus omnes collochemus. Di-
 uina siquidem Prouidentia certos in rebus hu-
 manis, & præcipue in bonorum vitâ admini-
 strandâ fines, & modos habet, nouit quantam
 gloriæ mensuram ex vnoquoque possit, si modo
 is cooperetur, sibi comparare. Nec dubium est,
 quin pro immenso amore, quo gloriam ille suam
 prosequitur, id etiam velit omnino, & re ipsâ,
 quantum in ipso est, procuret illam ipsam per-
 fectionis mensuram, cuius capaces illos effecit,
 & ad quam, nisi repugnent, eos ad suam gloriam
 destinauit. Maximi ergo momenti est clarè, quan-
 tum fieri potest, intueri in ipso vitæ nostræ cur-
 su, & singulis agendi occasionibus, quid Diui-
 na illa Maiestas intendat, quid à nobis vel expe-
 cter, vel postulet, ut eius sanctissimæ voluntati
 cum omni simplicitate & humilitate nos accom-
 modemus, & instar massæ informis in manu figu-
 li constitutos molles nos, & eius arbitrio faciles
 committamus.

IV.
 Praxis cob-
 perationis.

1. Certitudo
 de Prouidē-
 tiâ Dei in
 singulis.

2. Obserua-
 tio quid
 Deus petat
 à nobis in
 singulis.

Nec verò semper id cognoscere difficile est,
 vix enim quicquam efficere in nobis solet diuina
 bonitas, quin vel antè, vel tunc aliqua præbeat sue
 voluntatis argumenta: Quod, ut euidentius fiat,
 nonnullis exemplis illustrandum est.

hoc sciatur

Primò igitur aliquo modo intelligemus quid
 intendat in posterum, si perpendamus ea omnia,
 quæ iam olim in nobis sine nobis effecit: quo in
 genere sunt plurima beneficia, quæ ad naturam
 spectant, ut quod hoc loco, & tempore, & pa-
 rentibus nati, atque educati simus, ut maxima
 ad omnem vitæ sanctitatem opportunitas vltro
 oblata sit. Quanquam enim sæpè Deus illos,
 quibus tantæ occasiones non contigerunt, ex
 periculis liberatos insigni sanctitate ornet, tamen
 secundum

ex primis
 beneficiis,

secundum ordinarium prouidentiae eius cursum dubium non est, quin, cum & Christus Dominus eas nobis commoditates impetrarit, & Deus benignè concesserit, eiusdem voluntas sit, ut in eo veluti diuinæ benignitatis prorsus indubitato fauore confisi, cætera quæ ad vitam perfectè transigendam necessaria sunt, & ab eadem radice expectemus, & generosè pro viribus prosequamur: quod longè efficacius fit cum ad externa ista beneficia accedit congrua virtuti indoles, corporis idoneæ vires, & complexionis bonitas, ac naturæ in bonum propensio. Quamquam nec alij excludantur, quos sæpe Deus partim bona educatione, partim maioribus auxilijs, atque adeo maiori misericordiâ corrigit. Et certè periculosum est primis illis Dei donis abuti, & occasiones salutis, & perfectionis tam liberaliter oblatas non attendere, vel negligere. Ex eo enim fieri videmus, ut postea Deo deferente, in vitia cuiuscunque generis quamplurimi sese dent præcipites.

ex vocatione.

vel ante peccata.

Deinde id etiam considerandum venit, num nos Deus speciali aliquâ vocatione, ex solutioris vitæ periculis, nondum implicatos, ut fieri solet, quasi nescientes eripuerit. Nam quis dubitet Deum illi velle optimè, quem ex medijs laqueis, & mundi illecebris, quibus penè irretitus tenebatur, partim oblata subito melioris boni occasione, partim auersâ à terrenis bonis ad cælestia, eius tum cogitatione, tum affectione, eduxerit? Quippe contingit plerumque, ut quamplurimi ubi ex peccatorum periculis euaserunt, reflexis in pristinum statum oculis valdè admirentur, quanto diuinæ prouidentiae artificio factum sit, ut vel in occasionibus relinquendis, vel etiam in sæculo deferendo, quædam menti non occurrerent, quæ si oblata fuissent, sine dubio ipsos retinuissent, adeo ut dicant Deo, decepisti me, Domine, & deceptus sum. Et quid dubium esse potest, quin optimi parentis voluntas sit, ut in eo itinere, ad quod translati sunt penè dormientes, cum iam euigilare incipiunt, pergant currere, donec ad propositam sibi in eo vel cursu, vel vitæ instituto, in quo collocati sunt, perfectionis metam perueniant. Quare qui ad Religiosam vitam vocati sunt, non possunt ignorare quantum in bonâ Dei voluntate, quâ propter Christum vocati sunt, sibi repositum sit auxilij, ad adipiscendam Religionis suæ perfectionem. Vnde etsi de se diffident, est tamen quod in eo auxilio plurimam spem collocent, & vires quantum possunt contendant, atque tantæ Dei bonitati & Christi Domini liberalitati conatus suos adæquent.

ad Religionem.

vel post peccata.

Quod si cum vocati sunt, non in periculis tantum peccatorum, & laqueis versabantur, sed irretiti etiam tenebantur, & in flagitiorum profundomersi iacebant, certè iam diuitias salutis in Dei Misericordiâ & Christi gratiâ sibi constitutas experti sunt. Quanto ergo eos amoris impetu incitari par est, quantâ in Deum fiduciâ erigere se, quantâ mentis constantiâ persequi institutum vitæ cursum? cum necesse sit, quod quis ex profundiore vitiorum cæno, Dei benignitate, ereptus est, eò maiori cum humilitate, & contemptu sui & prædicare, & sentire in se potentiam gratiæ Christi, & in eâ ad reliquum iter conficiendum confidere; exemplo B. Pauli, qui gratiæ Christi vires, & suauitatem expertus, dicebat. *Omnia possum in eo qui me confortat.*

Denique cum iam in eo statu collocati su-

mus, qui ad perfectionem pertinet, ad tria illa, quæ diximus Deum operari, cum nos perficit, quam attentissimi esse debemus, occasiones videlicet externas, quibus sese nobis Deus offert, suique, ut eo quasi crescamus, copiam facit. Deinde ad eas vires, quas confert, ad eas denique tum intellectus illustrationes, tum voluntatis motiones, quibus in nobis, sine nobis, quod perfectius est, incipit operari. Nam ex illis tribus intelligere facillè poterimus, quid à nobis velit, quod nos vrgeat, quem à nobis concurrsum, & cooperationem poscat. Nimirum dat tibi vltro propter Christi merita in hac vocatione, in hac functione, in hoc, quod geris, officio, varias ad heroica virtutum omnium exercitia opportunitates. Nec vires negat. qui offert occasiones; nullo vero tempore deest interna inspiratio, & externis occasionibus cõsentanea, & viribus excitandis sufficiens, quâ stans ad ostium pulsatur, & certissimo signo indicat velle se ut allabores. Ergo adiunge tuum liberi arbitrij usum, æmulare illum, & quod ipse in te inchoat, cum voluntatem mouet, tu, cum adiuuante eius gratiâ, perfice, teque illi operanti permitte, & in singulis quibusque rebus sanctissimæ eius voluntati obsequere: miraberis, quàm citò, quàm felici- bus progressionibus ad perfectionis metam peruenies.

spectandò occasio- nes, vires, & inspira- tiones.

Verum, quia ex ijs, de quibus iam egimus, occasionibus externis, & internis operationibus dependet Charitatis augmentum, & totius perfectionis summa, ideo prorsus necesse est vtraque hoc loco paulo diligentius declarare.

Quibus occasionibus diuina bonitas se nobis exhibeat ut nos perficiat.

C A P V T XXVI.

SI abiectæ sortis hominem summus aliquis Princeps, non modò ad conuiuium inuitaret, sed etiam omni ciborum genere instructæ mensæ accumbentem beneuolè ad cibum sumendum excitaret; & præterea, si quod ciborum fastidium, si quis stomachi languor, si qua ægritudo appetentiam tolleretur, ei, non modò externâ prouocatione, appositis omnis generis condimentis, sed interno etiam, eoque certo remedio subueniret; dubium certè esse non posset, quin in hospitis tam benignè excepti potestate esset tantorum bonorum occasione uti, & concessio usu reparare vires, corpus reficere, bonamque, ac firmam eius habitudinem comparare. Hæc cum omnibus hominibus præstet Deus abundè, quantum satis est; incredibilis tamen est ea copia, quam offert illi, quem ad statum perfectionis vocauit. Primum enim in iugi illo conuiuium, & ditissimâ mensâ, seclusis propè omnibus mali illecebris, innumeras penè bene agendi occasiones externas apponit liberaliter. Deinde eum hortatur, & impellit ad earum occasionum usum, intimæ bonitatis suæ, & Misericordiæ affusione dispellit mentis tenebras, voluntatem languentem excitat, malè sanos vitiosarum inclinationum humores purgat, sic, ut iam nihil desit in tantâ, & tam paratâ deliciarum spiritualium copiâ, quàm ut os, aperienti Deo, etiam ipse aperiat, & attrahat spiritum, eiusque voluntas pleno delectetur affectu, & iucundâ satietate expleatur.

Deus nobis quasi mensâ instruit.

Cibum ingerit.

orexin red- dit.

Et primum quidem, externas occasiones, quas sigillatim percensere difficile esset, possumus ta-

mē omnes ad quatuor potissimū capita reuocare: statū, res ipsas, siue obiecta externa, quę in eo sūt, actiones, quę solēt in eodē exerceri; & personas.

Status, vt
Religiosus,

regulis
constituitur.

2. Obiecta,

mala absūt

adsunt bo-
na.

3. actiones,

Vana ab-
sunt,

adsūt bonę

deuotius,

virtutum,

Nam ea est natura tum Christianę, tum Religiosę professionis, vt, quoniam Spiritus Sancti vtrumq; opus est ad salutem, & perfectionē nostram peculiari consilio institutum, nō possit non constare innumeris adiumentis ad illum finem aptissimis, & eorū naturę, quos ab æterno Deus vocare ad illum statuerat, accommodatissimis. In quo genere excellit status Religiosus, vbi præter tria vota, Regulę, & Constitutiones, nō secus, atque lucidissimę faces, totam domū illuminant, & virtutum omnium decus, ac pulchritudinem manifestant, adeo vt aliquo modo sint lucerna pedibus nostris, cum sint diuini etiā verbi, & sapientię æternę participata lumina, quę nunquā in hoc statu deficiunt, vel nobis obscurantur, nisi nos ipsi oculos clausimus, certam perpetuo cōmonstrant ad perfectionem viam, autoritate suā errantes ad eam potenter reuocant, mores omnes componunt, & corpus denique ipsum intra Modestię limites continent.

Iam verò quamquam in mundo versentur Religiosi, & ab ipso rerum Creatarum vsu, & familiaritate abstinere omnino nequeant, eadēque propē obiecta in eorum sensus incurrant quę sæcularium obtutus feriunt, dispari tamen omnino ratione. Nam quęcūque noxia sunt, ipsā mundi fugā & Religioso secessu ita procul abiunt, non modo à mente, sed etiam à sensibus, vt quāquam aliquādo sese offerant, tamen lenta, atque hebes prorsus sit eorum vis ad vulnera. Deinde tāta est piarum rerum copia, vt quocūque oculos flectas, in templis, in cubiculis, in publicis locis, propē nihil appareat, quod nō pię alicuius cogitationis pariat occasionem. Quod enim de vno humilitatis obiecto dixit eleganter D. Chryso. de cæteris intelligi omnino debet. Ipsa domus, vestes, ministeria, quasi literis quibusdam impressis, humilitatem prædicant, & quę superbiam fomenta sūt benē vestiri, splendide habitare, multos famulos habere, quę sæpē nolentes in superbiam efferunt, hæc ab illis omnino semota sunt.

Ad ipsas verò actiones, & quotidianas vitę Religiosę occupationes, quod attinet, si à primā diei hora ad postremā singulas consideremus, profecto mirabimur quantam in hoc statu bonorum operum messem parauerit Diuina sapientia, facili manu, nulloque labore colligendam. Imprimis enim seclusā rerum terrenarum, quę etiā ad victū vestitumq; necessarium spectant, sollicitudine, & procuratione, quę sæcularium mentes tyrannico quodam dominio premit, dici non potest à quā multis, molestisq; occupationibus liberet, & quā multa atque importuna vno veluti ictu negotia, otiosorum impedimenta, refecet. Deinde verò ad vtilissimas, iucundissimas, honestissimas actiones, singula propē vitę momenta destinant, & verò ita applicat, vt nullam eius partem otiosā & à virtutū exercitijs vacuam esse patiat. Quid enim de spiritualibus mentis exercitijs, sacrificio, sacramentis, mentali vocalique oratione, sui discussione propē continuā, spirituali lectione, & alijs id genus, quibus Vniuersa cum Deo familiaritas, & dignissima, excellentissimāque hominis occupatio continetur, necesse est dicere? cum constet inde Religionis appellationem ductam, quod hic status suos præcipue per has actiones Deo mancipet, & continuam præbeat occasionē Deo vacandi? De virtutum verò omnium studijs

res ipsa notior est, quā vt cōmemorari debeat.

A Vita enim Religiosa ita virtutum omnium Fidei, Spei, Charitatis, Paupertatis, Castitatis, Obedientię, Humilitatis, patientię, Mortificationis exercitijs tota contextitur, vt idcirco meritò dicatur schola virtutum, & officina. In ea enim ita omnes vigent, & in perpetuā fermē actione continentur, vt ex illis tota conflata, atque cōposita videatur ac de ipā quidem, de quā hic agimus, Charitate in Deum primum, deinde in proximos quid opus pluribus, cum in eā status huius essentia consistat, & nihil aliud in eo agatur, quā vt semper crescatur in Dei amore, & cōmunis vitę ratio, idēque Spiritus suauissimo hoc vinculo, mutuisque eius officijs arctissimē inuicem omnes copulet & constringat. Idem dici potest de Obedientiā, & humilitate, quibus virtutum actionibus nulla pars Religiosę vitę vacare potest.

B Nec verò hæc virtutum officia in infimo gradu consistunt, sed heroica planē sunt, & excellenti quadā perfectione perfusa, quo fit, vt disciplinæ omnis motus ad virtutum opera impellat, virtutum exercitia insinuet, actiones virtutum vndiq; inspiret. Et quamquam illę quoque actiones, quę indifferentes ex se dicuntur Religiosis præscriptę sint, eę tamen cum illis circumstantijs, & præcipiuntur, & fiunt, vt virtutum omnium actionibus aptissimē deferuiant magnamque opportunitatē præbeant ad vitę spiritualis incrementū,

Iam verò, quod vltimum restat, personę ipsę, quibuscum hic viuimus quā varias, & longē latēque patentes occasiones nobis offerant, quis satis explicabit? Earum certē duplex est genus, vtrumque magni ad virtutem momenti, alterum est eorum qui nobis præsunt, & vitę nostrę rationes Dei loco moderantur, quorū gubernatione, consilijs, monitis, adhortationibus, suauissimis appositisque obiurgationibus non solū pericula, tentationesque propulsantur, sed etiā continua nobis proficiendi occasio nascitur: de quo argumento, cum Platus noster fusē satis, præclarēque differuerit, id vnum tantum hic libet addere quod huius nostrę tractationis ratio exposcit: experiētiā nimirum ipsā constare hanc vnā benē viuendi occasionē à Diuinā Prouidentiā quam plurimis singulari beneficio cum ingenti eorum vtilitate fuisse concessam. Nam quis inficias ierit plerōque Apostolorum, aliorūque sanctorum virorum Basilij, Gregorij, Ambrosij, Bernardi, Dominici, Francisci, discipulos, pro eā opportunitate, quam habebant & audiendi doctrinā, ac præcepta, & insignia sanctitatis exēpla spectandi, ex Magistrorum tantorum fonte eam, quam ipsi etiam posteris tradiderunt, vitę puritatem hausisse, adeo vt merito inter singularia Dei beneficia numerare quis debeat, si eo loco, & tēpore viuat, quando virorum sanctitate præstantium copiam habere, eorūque familiari vti disciplina, quos in obscuro vitę huius itinere sequi duces, consulere in dubijs, in tentationibus, & periculis adire, audire consilia, intueri mores, & cœlesti, diuināque eorum doctrina & exemplis, ad omnem vitę perfectionem informari queat. Quod bonum cum contigit, habet in his magistris viuum, ac clarum Dei voluntatis Oraculum. Certē hoc S. Ambrosius egregiē confirmat pulcherrimo Iosue ducis exemplo, & aliorum vt Loth, Elisæi, Marci, qui ex confortio, & doctrinā Moysi, Abrahę, Elię, Pauli vehementer profecerunt. Ita ille scribit lib. 2. de officiis, Plurimum itaque prodest, vnicuique bonis iungi

præsertim
Charitatis.

4. personę

vel super-
iores,

verbo,

& exemplo
salutares,

12. Iosue
Moses.

adolescentibus quoque utile, ut claros & sapientes viros sequantur: quoniam qui congregatur sapientibus, sapiens est; qui autem cohæret imprudentibus, imprudens agnoscitur. Ad instructionem itaque plurimum proficit & ad probitatis testimonium. Ostendunt enim adolescentes eorum se imitatores esse, quibus adhæserint: & ea conualefcit opinio, quod ab his viuendi acceperint similitudinem, cum quibus conuersandi hauserint cupiditatem. Inde tantus Iesus Naue, quod eum non solum erudiuit ad legis scientiam Moyse copula, verum etiam sanctificauit ad gratiam. Denique cum in eius tabernaculo diuina refulgeret præsentia, & videretur maiestas domini, solus erat in tabernaculo Iesus Naue. Moyses cum Deo loquebatur, Iesus pariter nube sacra tegebatur. Presbyteri & populus deorsum stabant, Iesus cum Moyse ad accipiendam legem ascēdebat. Omnis populus intra castra erat: Iesus extra castra in tabernaculo testimonij.

Cum columna nubis descenderet, & loqueretur cum Moyse, quasi fidus astabat minister. Nec exibat de tabernaculo iuuenis, cum seniores longè positi diuina trepidarent miracula. Vbi-que igitur inter admiranda opera & reuerenda secreta sancto Moyse indiuiduus adhærebat. Vnde factum est ut qui fuerat socius conuersationis, fieret successor potestatis. Merito vir huiusmodi euasit, ut sisteret fluminum cursus, diceret, stet sol, staret sol, quasi eius spectator victoriæ, noctem differret, diem produceret, & quod Moyse negatum est, solus eligeretur ut populum introduceret in terram repromissionis. Magnus uterque vir fidei miraculis, magnus triumphis. Illius augustiora opera, huius prosperiora, uterque igitur diuinam subnixus gratiam, ultra humanam processit conditionem: ille mari, hic cælo imperauit. Pulchra itaque copula seniorum atque adolescentium, alij testimonio, alij solatio sunt, alij magisterio, alij delectationi. Omitto quod Abraham sit Loth adolescentulus etiam proficiscenti socius, ne forte hoc propinquitatis magis fuisse existimetur, & necessariae potius, quam voluntariæ adiunctionis; Quid de Helia atque Helisæo loquamur? licet enim non expresse Helisæum iuuenem scriptura significauerit, aduertimus tamen & colligimus iuniorem fuisse. In actibus Apostolorum Barnabas Marcum assumpsit, Paulus Silam, Paulus Timotheum, Paulus Titum. Sed illis superioribus videmus diuisa officia, ut seniores consilio præualerent, iuniores ministerio. Sic ille. Alterum genus est eorum, quibuscum in eadem societate viuimus, quorum exempla & familiares conuictus, quantas quotidie ministrent occasiones illi sciunt, quibus tanto bono uti concessum est. Adeo ut etiam perditæ nonnunquam vitæ homines, & Deo mortui ad virtutum harum odorem reuiuiscant, & ad melioris vitæ consilia traducantur. Id euenisse videmus ordinibus Religiosis, eo potissimum tempore, quo primo adhuc Spiritus sui feruore pleni erant. Tunc enim ad illas veluti faces, & splendida lumina excitatæ fidelium torpentes antea mentes, apertis primum oculis animaduertere sua pericula, peccatorum sordes intueri, virtutis, perfectionisque pulchritudinem contemplari, humilitatis, paupertatisque diuitias æstimare cœperunt. Et, cum externis virtutum tantarum radijs, insinuante se calore Spiritus Sancti, à quo, ut omnis boni fonte, illi prodibant, plurimi

in eiusdem vitæ imitationem, ceteri verò in vitæ pristinae mutatione exarserunt. Et sanè id diuino consilio iam inde ab Ecclesiæ exordio fieri solet ut cum hominum mores vel ignorantia obscuratur, vel malitia corrumpuntur, vel desidia torpescunt, ad illustrandam Fidei, morumque salutarem doctrinam, purgandasque, atque excitandas hominum voluntates, noua è cælo subsidia, noua lumina emittat, noua vitæ bene agendæ instituta inspiret. Sic enim mortalium mentes, quæ ad antiqua Dei beneficia, & tam utilia salutis adiumenta, totque iam olim oblatas occasiones ipso usu obduruerant, nouis his occasionibus eriguntur, & adiuuante Dei gratia, quæ nunquam deest, noua vitæ ineundæ consilia capeunt. Quare ad reliqua Dei beneficia hoc singulare prorsus ascribere debemus quod hoc tempore nati simus, quo post Oecumenicum Trid. Concilium, tot sanctorum virorum illustria exempla, tot sanctorum ordinum instituta, vel exoriri, vel reflorescere cœperunt. Nec enim dubium est, quin inde maxima nobis ad salutem præsidia, si attendamus, exoriantur. Quod si tantum est hoc beneficium, quantum quæso erit, peculiari Dei benignitate constitutum esse in Religiosâ Congregatione, in quâ tot heroicarum virtutum, procul etiam, & in extremis mundi plagis degentium facinoribus huc usque literis, famæque perlatis, tot præclaris quotidie sua sponte obuijs eorum, quibuscum viuimus, exemplis, ad ineundam, & incitatius decurrendam perfectionis viam prouocamur?

Atque hæc sunt nonnullæ occasiones bene agendi, inter externas innumeras præcipuæ, quas Diuina Prouidentia, cum nobis offert, non obscuris indicijs aperit, quid in nobis efficere contendat. Iam vero nostrarum partium est, primum quidē, ut, cum eius diuinam gratiam, quam ideo sæpè postulare debemus, attendamus nobis ipsis, & ad singula momenta circumspeciamus qualis illa sit, quæ sese dat occasio, & quò tendat ipsa, quòue Deus eam dirigat, ut eius nos voluntati accommodemus. Si enim mercatores huius sæculi omni studio id agunt, ut quam maximè ditescant, eamque ob causam à reliquis studijs, venandi, vel equitandi, aut militiae, aut fori sese remouent, ne oblatas lucri occasiones prætermittant; quin potius eas studiosissimè captant & inquirunt; ita hoc & multo etiam magis faciendum est in hac spiritali mercatura, cum lucra sint sempiterna. Deinde quæcunque offeratur opportunitas siue orandi, siue agendi, aut patiendi quiduis, eam amplectamur, & ad Dei opem confugientes, qui non frustra in hoc rerum cursu hanc nobis materiam virtutum suppeditat, adhibita, si opus sit, deliberatione, ne ipsa elaboratur, cupido animo instar auarorum mercatorum eam amplectamur, & oblatas multiplicandi talenti opportunitates, veluti plenas auro, gemmisque arcas, aut potius cœlestium opum fodinas, atque thesauros, non tantum custodiamus diligenter, sed omni studio, omni que cõtentione latentes diuinæ gratiæ opes effodiamus & eruamus. Verum quoniam vtrumque non est in nostra potestate situm (ut supra ex D. August. diximus) sed ex Dei gratia dependet, quæ nunquam deest; ideo superest ut etiam videamus quomodo Deo, ubi has nobis occasiones obtulit, intellectum nostrum & voluntatē ad eas capeffendas excitanti cooperari debeamus, cum ab hac cooperatione proueniat diuinæ Charitatis augmentum, quod hic etiam inuestigamus.

F ij

ergo & domesticis.

III. hæc occasiones captanda

& excutiendæ

ut à mercatoribus

Deut. 31.

Iosue 10.

vel fratres,

Multis

etiam peccatoribus utiles,

in nouis ordinibus,

CAPVT XXVII.

Quanam debent esse ea operationes, quibus perfectionem assequi possimus.

I.
Actionum
supernatu-
ralium.

Diuina igitur Sapientia humanae perfectionis artifex, non tantum summam suam veritatem, & bonitatem tanquam idoneam materiam, quae crescat exterius suppeditat, sed eadem intellectum hominis, & voluntatem excitat, & inchoat vitales illas operationes, quae, accedente libero hominis consensu, Charitatem augent; ita ut, cum initio sit paruula, deinde adolescat, ac denique grandior efficiatur, crescente in animam, per hasce operationes, Deo; quod quomodo fiat, ut capiatur, hoc loco exponendum est, quanam in genere debeat esse natura, & conditio harum actionum, quae tantum opus efficiunt. Deinde quanam in particulari ad id praestandum valeant. Denique quousque tandem hoc aedificium promouere queant.

principium
efficiens,
Deus:

Principio igitur fide ipsa certissimum est tanti operis augmentum nullas hominis actiones attingere posse, nisi sint supernaturales, & non tantum aut obiectum, aut finem habeant, quod naturae vires superet, sed etiam a principio supernaturali, ut fini ipsi supernaturali debitam proportionem congruant vel remote vel proxime promanent: hoc autem, ut satis supra differuimus, principium duplex est. Vnum efficiens, qui Deus est, partim infundens, & conseruans habitualia gratiae dona, partim actualibus auxilijs excitans, & adiuuans hominis facultates.

meritorium,
Christus

Alterum est meritorium, nempe Christus Dominus, cuius merita tanta sunt, ut Deum ipsum, primam nimirum Iustitiae, ac Perfectionis causam permoueant, ut, & fundamenta prima huius aedificij ponat, impium per coelestium donorum infusionem iustificando, & continuis tum intellectus, tum voluntatis illustrationibus, & delectationibus, ut August. vocat, victricibus pro ratione occasionum, quas idem ipse suppeditat, velit perficere, & conformem efficere Filij sui dilectissimi Imagini, si modo consensum suum adiungat, & impulsus a Deo obsequatur. Quare in eo tota spiritualis aedificationis ratio, & perfectio posita est, ut Deo propter Christum sese ingerenti, non tantum per tot occasiones, sed per internos actus, se ipse homo conformet, & faciat in se, quod Deus iam incepit facere, & perficere atque consummare pergit. Sic enim optime cum suo fundamento cohaeret. In quo apparet quantum Christo Domino debeamus. Cum enim tanta esset naturae nostrae inopia, ut nulli plane sumptus suppeterent, nec ad incipiendum, nec ad perficiendum, ipse Dei filius suae in nos gratiae diuitias contulit, ut actiones nostrae, admixto eius merito, ad tantam vim, & dignitatem assurgeret. Quamobrem Sacrosanctum Concil. Trid. cum de meritis bonorum operum agit, hanc illis vim inesse declarat, quia procedunt ex virtute, quam Christus, ut caput in membra, & ut vitis in palmites, influit. Magna profecto ac propè incredibilis vis meritorum Saluatoris, ut, non tantum in se sit fons operum salientium in vitam aeternam, sed hoc etiam vilissimis hominibus tribuat, ut, quando per gratiam in illis habitat, fontem ipsi eundem in se habeant. Nam persoluto iusto pretio, de quo cum patre conuen-

influens

Arat, non tantum hominibus meruit primam Iustitiam, & vltimum augmentum, sed id etiam obtinuit, ut quas vellet rationes, siue modos, siue signa instituere posset, quibus illud quod acquiescerat, & ipsa sua merita attribui hominibus, & applicari possent, & quo Deus ipse erga Christum obstrictus erat, debitum augendae hominibus Iustitiae modo quodam transcribi & transferri in ipsos homines: adeo ut non Christo tantum, sed ipsis etiam hominibus propter Christum debitor posset constitui. Signa autem huiusmodi ab eo instituta sunt tum Sacramenta, tum supernaturales hominis actiones. Nec enim expediebat, ut tantum amicitiae diuinæ & gloriae comparatum Christi laboribus & morte bonum, nobis nihil agentibus, atque adeo inertibus eueniret. Parum enim id fuisset & infinitae illi Maiestati & dignitati tanti boni, Dei amicitiae & nostrae libertati consentaneum. Quare sicut nos, voluit per proprias operationes ex Christi gratia factas ad primam Iustitiam disponi, ita ad eiusdem Iustitiae augmentum nostra opera ex eodem fonte salientia requirit. Quomodo igitur vltima ad primam Iustitiam dispositio, is nempe, quem diximus, dolor ex Christi intentione & diuinæ acceptatione, non secus, atque si Christi Domini capitis nostri propria actio esset, eius merita Deo patri exhibet, ipsiusque obligationem ex pacto vrget, & diuinam potestatem inuiolabili quodam decreto sibi assistentem efficaciter applicat ad vitam gratiae in peccatore producendam; ita Iusti hominis actionibus ex gratia factis, merita, iusque suum morte comparatum vniuit, ut pactum illud diuinum, decretumque augendi Iustitiam, Deo exhibeant, eius obligationem vrgeant, Dei potentiam certam eius promissione sibi veluti inhaerentem efficaciter applicent, ad augendam Charitatis, aliarumque virtutum supernaturalem perfectionem. Ita igitur se habet hoc utrumque principium earum actionum quae solae, ut vltimo fini similes, & certam proportionem congruentes, dignae sunt, ut non secus atque ipsius Christi actiones, & ab eo patri offerantur, & a Deo acceptentur, & ut, tam Dei, quam Christi primarij artificis instrumenta, spirituales perfectionis fabricam attollant, & promoueant.

in signa;

seu opera

nostra;

que per ipsam
obtinent a
Deo

augmentum
perfectionis.

non naturalia,

DQuare ab hoc utroque principio cum nullo modo pendeant naturales hominis, etiam Iusti actiones, siue ea sint indifferentes, siue etiam honestae, & rectae rationi naturali congruentes, quales in Ethnicorum moribus esse potuerunt, certum omnino est illas per se non magis ad perfectionem Charitatis conferre posse, quam duos lapides ad corporis augmentum. Quare quae circa vitam nostram tum priuata, tum publica studia, & functiones plerisque magnae & spectabiles apparent virtutes, Iustitia, Prudentia, Temperantia, Fortitudo, si naturali tantum luminis ductu dirigantur, & nullo alio quam a natura insito decore, & honestate vestiantur, humi certe serpunt, nec euolare sursum, aut finem illi aeternae vitae spectare possunt.

Sicut igitur in homine iusto nullae plane actiones, si solum naturales sint quicquam illi conferunt perfectionis, ita omnes supernaturales, qualescunque illae esse possint, necessario illatis Christi meritis, in animam Deum ipsum inuehunt, a quo aucti coelestes illi habitus, Christi, Deique exemplaris sui

sed super-
naturalia.

similitudine perfusi splendescunt, & vitam in homine diuinam efficiunt, adeo vt dicat cum Apostolo & verissimè dicat, *Vino ego, iam non ego, vivit verò in me Christus.*

II.
Coopera-
tio.

Vt igitur homo tantæ molitioni, prout debet, tanquam causa secunda vtiliter præstet influxum, necesse prorsus est, vt vtrique huic primæ causæ non tantum constanti amore adhæreat, sed cum magnâ sese humilitate subijciat & ad diuinus eius influxus attentus, suum ijs influxum pariter accommodet. Quod vt præstari queat certius, de ijs actionibus tractandum est in particulari, quæ cum ab vtroque hoc principio dependeant, solent plerumque, vbi adest opportunitas, in homine inchoari, vt eo cooperante perficiantur. Nam per obiecta rerum creatarum, & externarum occasionum materiam, sicut natura sui iuris tenax erumpit in actiones sibi proprias, quas Apostolus lignum, fœnum, stipulam appellat: ita Dei gratia educit supernaturales motus, quibus tam intellectus, quam voluntas, accedente libero consensu, sursum in Deum euolat, & in acceptæ Iustitiæ fundamento ferrum, æs, argentum, aurum, lapides pretiosos superædificat. Variæ enim sunt eæ actiones, quibus hoc ædificium asurgit, aliæ alijs tanto operi aptiores.

non natu-
ralis,

facile auge-
t pro occa-
sionibus,
charitatem

Inter omnes & pretio, & soliditate præstat aurum Charitatis, cuius innumeras occasiones in tot beneficijs siue naturæ, siue gratiæ tum cõmunibus, & palam expositis, tum particularibus, & ad nos tantum spectantibus, nobisque solis notis passim habemus, vt Creaturæ omnes, & intima ossa nostra validè, si attendamus, nobis inclament, vt Deum ex toto corde, ex totâ animâ, ex totâ mente nostrâ diligamus: quibus vocibus diuina bonitas vbique diffusa, vbique ardens suffragata ex amoris Dei igne scintillas in cordibus hominum spargit, & quid vult, nisi vt, accedente consensu, illa calefaciant, & puro amoris igne vehementer accendant? Atqui quænam sint hæ Charitatis actiones hîc dicendum foret, nisi penè toto hoc libro id actum esset præcipuè vero cap. 15. & 17. vbi diligenter omnes commemoratæ sunt, quæ si memoriâ retineantur, & ad occurrentes occasiones, eo præsertim tempore, quo Deo vacandum est, suscitatis, Dei gratia, igniculis, voluntatem admo-ueamus, fieri non poterit, quin magnis incrementis exiguo tempore diuinæ Charitatis perfectio in nobis augeat. Directè enim, & per

in infinitū,

se ad sui habitus augmentum valent plurimum, eique gradus illos omnes, quos habent, quamvis eo remissiores sint, adiungunt & accumulunt, si ipsum perfectione æquent, vel, actuali Dei gratiâ adiuuante, superent, statim duplo maiorem eo, qui prius erat, efficiunt. Is vero nouis iam viribus auctus, si rursus (vt otiosus esse non potest) in actus sibi æquales aut maiores erumpat, iterum auctam in duplum perfectionem recipit, quam deinde in alios impendit actus, atque ita deinceps. Quare dici non potest, quantus ex huius virtutis actibus meritorum thesaurus conficiatur, quanta ipsi Charitati fiat accessio, quantus perfectioni cumulus accedat. Vnde mirabilem oportet fuisse copiam meritorum, & gratiæ Beatæ Virginis, quæ cum continuos actus excellentis amoris Dei haberet, nullum tamen habuisse putatur, qui habitum vel non excederet, vel saltem non

æquaret. Verum de hoc Charitatis augmento disputant Theologi, & in hoc genere tam multa, tamque explicatè adfert noster Crombecius, vt iam noui nihil addi posse videatur.

Proximum post Charitatem sibi locum vendicant actiones illarum virtutum quæ ad Deum pertinent: quarum duplex est genus. Quædam enim Theologicæ sunt, Deum ipsum immediatè attingunt, à Charitate ipsâ nullo sese modo diuelli patiuntur, & singulari modo cum illa ad perfectionis essentiam conspirant. Quo in genere sunt Fides, & Spes, vt initio probauimus, quarum tanta est cum Charitate cognatio, vt, tanquam sorores, suis sibi actionibus per vices veluti ancillentur, & seruiant. Aliæ autem, etsi his sint inferiores, habent tamen pro obiecto eas actiones, quæ Deum respiciunt, quod spectat Religio, Obedientia & Pœnitentia. Quare tam hæ, quam illæ huic operi conducunt, eò amplius, quò, perfectioni Dei largiùs participant, vel Deum, quo plenæ sunt, cumulatiùs in intellectum, voluntatèque, tum merito suo, tum efficientiâ inferunt. Quare Fidei, Spei, Charitatis, Religionis actuum vis tanta est, vt non solum materiam huic ædificationi aptissimam, sed etiam cæmentum, ordinem, formam denique ipsam conferant: quâ in re potissimum differunt ab alijs virtutibus, quæ per se nihil nisi aptam huic constructioni materiam suppeditant. Quocirca cum per innumeras credendi, sperandi, colendique Deum occasiones, quibus mundus plenus est, & vita hæc nostra siue in Orationis otio, siue in actionis negotio contextitur, Diuina bonitas harum virtutum actiones in nobis continuò propè inchoet; quantam ex ijs meritorum summam, quantam, quamque firmam ædificij perfectionis celsitudinem confici necesse est, si nobis ipsis non desimus?

& alias vir-
tutes,

Theologi-
cas,

Religiosas,

Accurrunt etiam ad perfectionis opus promouendum suis actionibus, virtutes morales Christianæ: & cum sese in honestatem quæque suam, prout altissimo Fidei lumini subest, & æternæ salutis congruit, attollunt, à naturali, & ignobili suo statu, ad excellentem & supernaturalem euectæ, congruas ad hoc opus vires ex suo fonte, nempe Christi Domini meritis, consequuntur; vnde licet non impendantur à Charitate, sed ornentur propriâ duntaxat honestate; tamen non tantum seipsas augent suis actibus singulæ, quod omnino manifestum est, sed etiam Charitatem ipsam, tanquam propriam vitam, & omnium Reginam, nouo splendore afficiunt. Sicut enim Theologicarum virtutum actiones, non merito duntaxat, sed propriâ operatione, & quasi Physicè perfectionis essentiam attingunt, ita morales virtutes augmentum Charitati præstant, tam meritorie, quam Physicè, non quidem proximè, sed quatenus innato sibi pondere voluntatem à creatis bonis abducunt, & ad honestatem suam inclinant, atque reddunt ita iam propensam, vt minimo labore, & vix vlllo conatu in Dei bonum impelli queat: quo in genere excellunt tres illæ Religiosorum propriæ Paupertas, Castitas, & Obedientia: quarum actionibus, vel impedimenta amoris Dei tolluntur, vel ipse amotutus, liber, expeditus redditur, vt securiùs, & faciliùs Deo vacare, & seipsum au-

morales
Christianas

necessarias,

monasticas

gere ac perficere possit. Et harum quidem virtutum exercendarum, omni propè momento opportunitas magna offertur, & facultas in omni vitæ conditione, sed in Religione, maxima; ubi Religiosorum vita, inter tot occasiones in his actionibus, vocationis gratiâ excitante, & adiuuante, tota consumitur. Atque hæc virtutes omnes longè magis augent perfectionem, cum nonnullæ accedunt circumstantiæ, vt, si diutius continuentur, si sapius repetantur, si maiori cum intensiōe, atque feruore, & voluntatis conatu fiant, si constanter, fortiterque omnibus tentationibus, prauis consuetudinibus, proprioque amore deuictis, ac prostratis, si cum prudenti electione, vt meliora opera, dignioraque alijs, vt inter misericordiæ opera spiritualia temporalibus præponantur; si externi actus integri, perfectique, ac multi internis iungantur, si denique conemur vnum eundemque actum vestire honestate plurium virtutum: vt si te humilies, vel obedias non tantum propter honestatem harum virtutum, sed etiam, vt te Deo subijcias, quod est pœnitentiæ, vt aliquam gratiam impetres quod est Spei, vt Deo placeas, quod est Charitatis, cuius præcipue habenda est ratio, cum sit radix illius vitæ, quæ est in cæteris virtutibus ad perfectionem efficiendam. Vnde si ijs ipsis harum virtutum actibus accedat actuale imperium Charitatis in bonum & gloriam Dei referentis, tunc pleniore cumulo & suum decus, & Charitatis dignitatem ad perfectionis incrementum conferunt. Habenda tamen semper est maxima ratio tum occasionum, tum circumstantiarum, vt nihil supra vires, nihil imprudenter aggrediamur; sed, vt iam sapius dixisse meminimus, attendamus, quid Deus à nobis postulet; sic vt incipiat ipse semper, nos obsequamur, ne forte, si præire velimus, ignominiosè corruamus.

Sic igitur per supernaturales virtutum actiones Deo perfectionis artifici accommodatè cooperamur: verum cum difficillimum sit in hac vitâ, in quâ tanta negotiorum, rerumque agendarum varietas tam importunè sese ingerit, ex supernaturali virtute semper operari, & quotidie ex nobis innumera actiones naturales, siue indifferentes pullulent, prudentis est, & de suâ perfectione solliciti curare, ne otiosæ illæ sint, & inanes, atque adeo rationem inuestigare, quâ sustolli ad fabrica huius extruccionem valeant.

III. In hoc genere actionum sunt primum illæ, quæ licet ab interno supernaturali principio communiter promanent, & ideo supernaturales dici possint, sunt tamen externæ, & benè, atque malè fieri possunt, vt sunt, præbere aures peccata confitentibus, concionari, adhortari alios ad pietatem, dare consilium petentibus, ac non petentibus sæpe, vt monet Apostolus, opportunè importunè ingerere, denique in quocumque officio proximi causâ versari; Quæ omnes, vel naturâ suâ ita cum principio supernaturali coherant, vt si ab eius honestate auellantur, & adscito extrinsecus fine adulterentur, & corrumpantur, à suâ naturâ desciscant; & ita aptæ, & capaces sunt bonitatis supernaturalis, vt nihil facilius sit, quàm eas sursum erigere, & ad internas Christianarum virtutum actiones astringere, vt earum duntaxat imperio, atque adeo supernaturali honestate vestitæ prodeant. Quare non modo non est difficile ijs benè vti, sed

etiam, cum non possint perfectè, vt postulant, exerceri, sine magno spiritus feruore, Christianarumque virtutum vsu, necesse prorsus est, vt cum in Charitatis alueum deriuantur, is non intumescat modo, sed longè latèque exundans diffundatur.

Aliud quoddam est genus infimum, & omnino naturale, vt cibo refici, vel somno, corpus curare, vel ægrum, vt sanetur, vel sanum, ne ægrotet, familiam regere, necessaria ad victum, & vestitum sibi, suisque providere. Quod negotium latè patet, multaue complectitur, quæ omnia, si nihil aliud spectes, cassâ omnino, & inania sunt, humi serpunt, humi morantur: si autem in Deum referantur, ita nobilitari, & illustrari possunt, vt magnam apud Deum gratiam acquirant.

Ad hoc infimum genus pertinent mediæ quædam: dare operam literis siue sacris, siue prophanis, priuatim, vel in scholâ disputare, scribere quæ sibi vel alijs prosint, aliæque id genus plurimæ bonis æquè, malisque communes, quæ quamuis magnam præclaris virtutum plurimarum, præcipue Charitatis actionibus, meriti, & Dei gloriæ materiam suppeditare soleant; nisi tamen perpetua adsit vigilantia, vt non minùs facile, quam priores, ita periculosius, vanitatis præsertim studio, vitiantur. Quare in hoc labor omnis, & industria nostra ponenda est, vt, ne vel humi pereant, vel malo aliquo fine inficiantur, has omnes externas, & indifferentes actiones vigili studio plena Dei amore voluntas præueniat, atque intento animo, velut arcu, in Deum iaculetur. Et quamuis non sit necessarium, vt singulæ actu in Deum referantur; id tamen longè vtilius est, & quantum fieri potest, perfectionis studioso curæ esse debet. Licet enim vel initio actionis illius, quam exercemus, vel alterius, ex quâ hæc consecuta est, ritè Deo oblata, & dicata sit, atque ideo ex primo voluntatis impulsu ac vi, nisi fortè eius cursus contrariâ deliberatione interrumpatur, in Deum tendat, ac eius gratiam mereatur, tamen nisi provideatur, facillimè potest voluntas, vel obiecto contrario latenter adhærescere, atque impressam actus sui vim intercidere, vel aut difficultate fracta, aut delectatione distracta frangi ac languescere: quod vtrumque etsi effugiat; tamen nemini dubium esse potest, quin frequentati actus & feruore, & facilitate, & internâ perfectione auctiores euadant, ac proinde longè maiorum meritorum lucra accumulent.

Restant actiones malæ, inter quas peccata, quæ vocantur mortalia, vniuersam cum Deo amicitiam radicitus conuellunt, & perfectionis ædificium ab ipso fundamento dissoluunt. Venialia verò, quamuis animæ vitam non tollunt, tamen excludunt primum meliores, de quibus egimus, actiones; deinde vero amicitia Dei perfectionem minuunt, familiaritatem cum Deo impediunt, ab eo animam dimouent, & ædificij spiritualis firmitatem luxant. Quare sunt hostes Charitatis acerrimi. Quæ tamen, vt est prudentissima virtus, duplicem ex illis fructum percipit. Primum quidem, vt acri studio, perpetuaque vigiliâ excubet, ne quâ parte irruant. Quare & comparatis vndique cæterarum virtutum subsidijs aditus omnes occludit, potentias tum animæ, tum corporis munit, & obfirmat, opportuna à Deo petit auxilia, & prout se dant

omnes;
si diligenter

fiat.

2. Merè naturalis.

3. Mediæ

omnes seriè
elevator.

non solum
naturaliter,

III.
actiones, in
quibus deo
cooperan-
dum solli-
cite.

1. externæ

supernatu-
rales.

periculo-
se,

cum chari-
tate facien-
dæ.

4. Malæ,

vt peccata,

cavendæ,

occasiones, & pericula in ipso congressu cum hostibus victrix plerumque, non tantum nouo decore splendet, sed additis viribus augebit. Deinde vero, si forte succumbat, & vincatur, ut fit aliquando. Septies enim cadit Iustus, opera penitentiae, & mortificationis multiplicat, suam experta imbecillitatem Superbiam occultam, omnis peccati genitricem proculcat, profundius humilitatis fundamentum collocat, ut ad maiorem spiritus feruorem, accepta damna compenset, sese vehementer excitat, unde fit, ut non tantum seipsa maior, sed etiam, ut plurimum, fortior, solidiorque resurgat. Sic enim diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sed de hoc argumento plura dicemus, cum de secundo perfectionis statu, differemus.

Ita crescit perfectio,

in infinitum, ut gloria,

& conatus debet

Has igitur omnes, quas recensuimus hactenus, varias actiones, si peruiigili cura, sollicito labore, attenta industria, prout nos, cum Dei gratia, posse certum est, urgeamus & ad opus ita applicemus, ut pro occasionibus mutuo inter se consensu, duce praecipue, atque imperante Charitate, conspirent, ut sunt spiritualis lucis plenissima, ita instrumenta stupendae cuiusdam perfectionis euadunt, cuius augmentum in hac vita, finem nullum habet, sed continuis ad perfectam usque diem incrementis procedit, & crescit. Nam sicut in aeterna beatitudine, Deique clara visione nullus est terminus, nulla enim tanta est, quin maior esse queat, ita nec potest esse in Charitate, ad cuius mensuram beata illa visio, tanquam ei adequatum premium, conformatur. Tanta enim est Dei primi artificis virtus, tanta infiniti illius boni immensitas, tanta ex alia parte animae nostrae Dei gratia perfusa capacitas, ut quamuis Deiamore ad summum usque plena videatur; ad hoc tamen in eius potentia immensa quaedam intercapedo Dei capax delitescat. Et certe si utrumque, quod nobis propositum est, exemplar Dei, & Christi perfectio nullis limitibus clauditur, cur in angustos fines constringemus profectus nostros, cum iubeamur esse perfecti, sicut Pater noster coelestis perfectus est?

Atque hinc quae de profectu spirituali tradi solet doctrina ducitur: Nam longe lateque patientem esse voluit Deus hunc campum, ut in hoc cursu ab initio contendamus vires omnes, nusquam haereamus, & quantauis sanctitate ornati, nusquam, quasi iam terminum assecuti, quiescamus, sed nouis semper desiderijs, nouis conatibus in Deum tendamus, cum semper grandis nobis restet via, quam Adamus ipse, etsi ad hoc usque tempus summa incitatione decurrisset, nondum tamen confecisset, nondum peruenisset ad metam. In hoc tamen cursu hoc praecipuum cauere debemus, ne vel priuilegia singularia quae

ad sanctitatem, & perfectionem essentialem non pertinent, expetamus, vel in particulari tantam sanctitatem, quantam v. g. B. Virgo consecuta est, intendamus; utrumque enim superbum esset, & imprudens. Vniuersimigitur aspirare ad eam virtutum summam sine periculo possumus, & debemus, quam communiter omnibus in hoc statu, & rerum ordine, in quo sumus, expositam Deus esse voluit. Quis enim nouit mensuram Domini, cum quotidie videamus ex infima sorte homines ab eo euehi ad altissimos sanctitatis gradus? Et licet nos tantis indignos donis iudicare par sit, magno tamen excelsoque animo esse debemus, ne quos diuinae bonitati limites praescribamur, cum solus ipse, quantam gloriae summam colligere ex nobis velit, cognoscat.

sine ambitione donatorum.

Quare dona illa Dei, quae gratis data dicuntur, quibus, ut se, Ecclesiamque suam glorificet, nonnullos illustrare consuevit, ut sunt donum miraculorum, linguarum, concionandi, alios regendi, conuersandi, & id genus desiderare non debemus; sed, si concessa sunt cum summa humilitate, & ardentissima Charitate, Deo reddere, & in eius gloriam expendere; si vero absint Deo nos subijcere, & per aliarum virtutum solidarum certiora exercitia amplificandae Dei gloriae, & nostrae perfectioni toto studio incumbere debemus. Quare errant plurimi, qui persuadent sibi in eo tantum Charitatis perfectionem consistere, si foras extra se prodiens ardenti zelo gloriam Dei varijs functionibus promoueat, atque ita non vocati plerumque ad Dei negotia tractanda se ingerunt. Non enim minus illa crescit cum secum ipsa habitat, & Fidei, Spei, Religionis, Obedientiae, Paupertatis, Castitatis, Patientiae, aliarum virtutum, quibus Deo grati efficimur, exercitia secundum modum vocationis cuiusque perficit. Imo vero vult nonnunquam Diuina Prouidentia, ut nostri nos profectus lateant, & quam ipse ex nobis intendit gloriae suae mensuram, eam miris saepe modis, nempe tentationibus molestis, & periculosis, scrupulis, perturbationibus, & id genus internis afflictionibus spiritus cumulat. In quibus si se quisque Deo humiliter subijciat, & contentus his veluti spinis in Dei honorem configi perpetuo, & consumi, si ei placeat, constanter sustineat, & interim non omittat quin pro occasione solidarum virtutum actiones exerceat; dubium certe non est, quin paucis diebus, mensibus, annis ingentem meritorum summam conficiat, insignem vitae sanctitatem acquirat, abundanti denique quaestu diuinam gloriam locupletet; cuius splendor in hac vita nonnunquam, at saltem aliquando in futura, aeternis radijs in omnium oculis collucescet. Verum quibus veluti gradibus & progressionibus ad tantam celsitudinem perueniatur, restat differendum.

gratis datorum,

solo solida virtutis studio,

ut Dei prouidentia dederit.

PARS SECVNDA.

DE

TRIPLICI PERFECTIONIS GRADV SEV STATV.

SECTIO PRIMA.

De Tribus illis Gradibus in genere præsertim de primo.

CAPVT PRIMVM.

Charitatis siue perfectionis tres esse gradus & vnde sumantur.

I.

Charitatis
subiectum
est anima
tranquilla,

PERFECTIONIS Charitatis, cuius naturam hætenus descripsimus, status tres D. Tho. & alij omnes qui de ea differunt assignant, quorum perfecta distinctaque cognitio admodum utilis est, vt &

meliùs intelligatur eadem natura, & tota illius praxis certiùs clariùsque dirigatur: de ijs igitur breuiter hîc agendum. Tanta enim est Charitatis dignitas, tanta excellentia, vt ex se & natura sua, non nisi in quietissimâ & pacatissimâ animâ esse postulet: *nam factus est in pace locus eius.* Tales sunt Angelicæ, & beatæ mentes, in quibus vt in proprio loco, residet. Quare in primâ suâ origine infusa est homini in pacato, tranquillo, & felici innocentia statu, vt naturæ eius & dignitati congruo, in quo præcipuum eius bonum erat, inquit Basilii, affectio Dei, & coniunctio per dilectionem. Quare in nullo alio satis quiete, aut conuenienter residere potest, cum solus ille ad amicitiam cum Deo verè, perfectèque colendam aptus esse videatur. Nam quæ hominem cum Deo copulat, Charitatis vnio adeo sublimis est, vt necessariò exposcat omnium eiusdem inter se facultatum vnionem, adeo vt omnes simul ad quiete, tranquillèque Deo inhærendum, & fruendum conspirent. Quamquam autem post Adami lapsum perpetua in nobis pugna geratur, & concupiscat semper caro aduersus spiritum, & lex membrorum legi mentis repugnet, nihilque sit instabilius, & inconstantiùs infelici homine, capaces tamen Dei amicitia sumus, & ad ipsam, quæ eius fuit benignitas, per Christi Domini mortem, & sanguinem reparati. Quare licet perpetuis bellorum tumultibus, & tentationum procellis vrgeamur, quamuis miserij innumeris opprimamur, nos tamen non tantum in veros amicos,

in Cælo,

& paradiso,

vix in hac
vitâ.

A sed etiam filios charissimos adsciscit, & in fictilibus vasis, inter tot infestissimos hostes, tantis periculis expositis, pretiosum hunc thesaurum non secus, atque si tutus satis esset locus, recondit, cupitque lucris in dies singulos accumulatis augere. Ea tamen est tum Dei in suam nos amicitiam recipientis intentio, tum diuinæ amicitia, & Charitatis natura, & impulsus, vt omnia illa, quæ peccatum inuexit impedimenta quietæ & perfectæ cum Deo familiaritatis cum Deo tollamus, & procul ablegata bellorum formidine, quantum huius vitæ conditio patietur, pacatam, & tranquillam mentis nostræ sedem Deo, eiusque amori præparemus.

Huius quietis, & pacis author est ipsa met Charitas, quæ cum continuo augeat, & nouis seipsam opibus locupletet, nouis viribus corroboret, virtutum cæterarum cincta satellitio, bella seorsim sedat, turbantes mentem motus profligat, hostibus vel prostratis, vel repressis pacem reddit, in felicem illum, & tranquillum primæ innocentia statum, si dicere fas est, animam reducit. Nec verò tanta bella momento, vnoue conflictu conficit, tempore plerumque opus est, & repetitis actibus, donec mundanus amor, alienique à Dei amicitia affectus facessant, & prorsus emigrent. Quod quia paulatim fit, & per certos veluti gradus: ideo tres siue perfectionis, siue Charitatis status distinguere solent, quos incipientium, proficientium, & perfectorum appellant. Nec enim ex intensiōe Charitatis, quæ vehementior aliquando in incipientibus, quàm in alijs esse potest, petitur hæc statuum diuersitas, sed ex diuersâ æstimatione, quæ in amore Dei reperitur, & actionum, ac studiorum Charitatis perfectione, quibus, sensim domitis hostibus, cum maiori quiete, & substantiali perfectione, Deo adhæret, propiusque accedit ad tranquillum illum statum, quem ipsa postulat, siue ex diuersa eorum, qui Charitate

tamen charitas animâ sedat.

gradatim;

Vnde tres charitatis gradus,

non ab intensiōe,

sed ab æstimatione,

ornati sunt, dispositione, quatenus propius, longiusve absunt ab illius perfectione, quam naturâ suâ Charitas requirit: quò sit, ut quosdam impellat ad eas actiones, studia, vel exercitia, ut tantum bonum conseruent: alios ut augeant, & exornent, ceteros denique, ut perficiant, eoque fruantur.

I I.
 Gradus
 Charitatis,
 secundum
 animæ dis-
 positiones;

quæ si lu-
 etatur cum
 peccatis]
 mortalibus
 pro gratiâ,
 incipies est,

Quare hæc statuum distinctio ex ijs Charitatis impedimentis, quæ vel nata nobiscum sunt cum peccato, vel usu deinde, ac consuetudine ingenita, & ex difficultate, ac facilitate, quam quisque habet in usu Charitatis, plurimum pendet. Nam cum quis acceptâ Iustitiâ, statum mentis habet plurimis adhuc obnoxium passionibus, & magnis ad pristina peccata inclinationibus propensum, atque adeo Charitatis naturæ, & dignitati repugnantem, dicitur esse in primo statu, qui ideo statim à Iustificatione incipit. Nam quamvis magna sapè, intensaque Charitas infundatur, illa tamen inter tot malos habitus, tam vehementes passiones, & propensiones ad malum non potest satis esse tutata, sed varijs omnino periculis exponatur necesse est. Quare in tuto collocanda est, domandi eius hostes, remouendæ occasionēs, euellendæ radices vitiorum, ex quibus tanta illi discrimina imminet. Incipiens igitur donec passiones moderatas, & inclinationes, prauosque habitus ita repressos habeat, ut facillè tentationes, quæ in peccati mortalis periculo constituunt, superet, in hoc statu versatur, nec ab eo abiisse censendus est, quamdiu pugna ad conseruandam, exercendamque Charitatem, & alias virtutes, sine quibus ipsa Charitas esse non potest, indiget.

si cum ve-
 nialibus &
 passionibus
 pro virtuti-
 bus, profi-
 ciens est.

At postquam hostes victi, ac prostrati sunt, & passiones ad aliquam moderationem redactæ, sic ut sibi à mortalibus non magnâ difficultate tutum se posse præstare videatur: iam incipit alius mentis status, in quo non iam directè, ut prius, pro conseruanda Charitate, aut virtutibus ad tuendam Charitatem necessarijs pugnat; sed ornandæ Charitati, augendisque virtutibus vacat: interim tamen affectus omnes inordinatos, vana, ac terrena desideria, & ipsas, unde oriuntur, inclinationes, ac passiones persequi, & extinguere prorsus assiduo labore, & totâ animi contentione non desinit, ut etiam peccata venialia, ea præcipuè, quæ ex animi adhæsiōe ad temporalia, vel passionum impotentia oriuntur, quæque animæ quietem turbant & puritatem impediunt, prorsus excludat. In hoc autem statu consistit, donec passiones sint ita subiectæ, ut facillè, si se moueant, reprimantur, & affectus terreni, desideriaque temporalia extinguantur. Quod cum sit virtutum mortalium officium, ideo proficientis potissima cura est, ut eas omnes continuis exercitijs acquirat, præcipuè quæ de se ad perfectionem spectant. Huc tamen etiam earum scientiarum, & artium quæ ad Charitatem practicam pertinent, studia referri debent. Cum enim sine plurimâ animi distractione, & multiplici sollicitudine, atque nonnunquam venialibus affectibus, comparari nequeant, certè quieti tertij status plurimum repugnant. Quare proprium huius status est virtutum, doctrinæque præsidia ita comparare, ut potior virtutum cura sit, quibus inordinati circa studium affectus compescantur, & doctrina ita acquiratur, ut idoneum sit instrumen-

tum, quo in tertio statu Charitas practica tranquillè ad Dei gloriam uti possit. Quâ etiam de causâ in hoc statu diutius immorandum est cum non momento tot, & tanta præsidia conquiri possint.

Postquam igitur ad eum modum compressi sunt, & subacti hostes, & animus à rebustemporalibus abstractus, desiderijs terrenis vacuus, omnibus necessarijs adiumentis instructus pacem habet, ad tertium perfectionis statum progreditur, in quo non tantum à bellorum tumultu liber, sed omni sollicitudine vacuus, vel in perpetuâ ferè rerum diuinarum contemplatione nullo interturbante occupatus iucundissimâ amoris vnione, Deo inhæret, & in eum se immergit, vel ad eius gloriam maiorem procurandam sese totum agendo quiduis, & patienter pro varijs occasionibus expendit. Qui status proprius est, & veluti naturalis Charitatis. Quare S. Tho. duos priores, cum ad hunc tertium, ut ad finem referantur, non vult propriè, & per se status esse perfectionis, sed ita appellari, quia non secus atque viâ ad terminum, ita hi ad eum, qui verè, & propriè status est, conducunt: nec enim in inchoato, vel aliquò usque prouecto opere sistitur, sed vltima eius perfectio quæritur.

si stet quasi
 in pace,
 perfecta est

Hi porro status in Charitate tam contemplatiuâ, quam practicâ distingui omnino debent. Sicut enim contemplatiua vnionem contemplatiuam, ut sic loquar, efficit, ad quam sensim anima in primâ & secundâ viâ per actus Charitatis non tantum contemplatiuæ, sed etiam practicæ, quatenus causa est mortificationis, ad vnionem hanc necessariâ, disponi debet, ita practica Charitas efficit vnionem practicam, quâ anima perfectè, & se totâ, omnibusque suis viribus Deo gloriam suam operanti cooperatur, sese prorsus vnit, & accommodat & in illum finem se veluti transfundit: ad quam vnionem sine dubio priorum statuum dispositio eò solidior necessariâ est, quò hæc vnio illâ difficilior esse solet. Quare & contemplatiuam vnionem sapè, & præter eam maiora quædam præsidia virtutum requirit, cum constet plerosque in contemplatione excellere, qui si in medijs periculis, & procuratione alienæ salutis ad Dei gloriam versarentur, non satis præsidij ad vitanda, quæ iam facile superant, peccata haberent.

in Charitâ
 te contem-
 platiuâ &
 practicâ,

Nec verò sola Charitas triplicem illum statum admittit, sed eius exemplo qualibet virtus. Nam cum naturâ suâ omnes ad Charitatem, ut dispositiones, vel proprietates ad formam pertineant, cum incipit Charitas, ad sui conseruationem requirit virtutes alias quibus eget, ut Castitatem, Temperantiam, Patientiam, ita perfectas, sicut necesse est, ut suam ipsæ honestatem ad Dei amicitiam conseruandam, si forè irruentibus tentationibus vel instantibus occasionibus periclitetur, tutari satis possint, qui virtutum incipientium status dici potest.

III.
 Aliarum
 Virtutum
 tres sunt
 gradus,

inchoans

At vbi extra periculum mortalis peccati & ipsæ iam constitutæ sunt & Charitatem ipsam constituerunt, sensim ad secundum statum crebro sui usu, exercitationeque deueniunt, in quo, non tantum veniales labes, quantum possunt, excludunt, sed suorum actuum, qui frequentius, faciliusque eliciuntur, splendore, opibusque animam ditant, & illustant. De-

proficiens,

nique simul cum Charitate in vtramque vnionem tam contemplatiuam, quam practicam suo modo influunt. Et in tertio statu posita perfectionem quandam excellentem acquirunt quā domitis prorsus proprijs hostibus facillimè, delectabiliterque ad excellentes quosdam, & heroicos actus, tum Deo ipsi gratissimos, tum alijs hominibus admirabiles impellunt. Talis fuit S. Francisci Paupertas, B. Xauerij Patientia & animi Fortitudo, Castitas D. Benedicti, D. Bernardi, D. Thomæ, D. Ignatij Charitas in congelato lacu ardentissima, Obedientia cæca S. Mauri, & aliorum alia. Cū enim ad eum supremum gradum per Dei gratiam quæque virtus prouecta est, voluntatem affectu tanto propria honestatis replet, vt eius vi quandam veluti

cum quadā
extasi,

& cæcitate,

in Castitate

Obedientiā

Paupertate,

Tres etiam
gradus vi-
torie
cuiusuis
vitiij,

exstasim practicam homo ipse patitur. Intellectus enim ad illud obiectum applicatus aliud nihil cogitat, aliud nihil æstimat, oculi, aures, lingua, manus, pedes, totum corpus circa illud idem tenetur occupatum, ita vt videre, audire, loqui, agere, cogitare, aut æstimare aliud nihil videatur, quā illius virtutis vbicumque appareat, honestatem, & cæco quodam impetu in eam totis viribus feratur. Nec enim solum Obedientia cæca probatur, sed cæca etiam Castitas, cæca Patientia, cæcus proximi Amor, cæca Iustitia, Mortificatio cæca, & alia omnes cæcæ virtutes commendantur. Quæ cū perfectæ sint, ita mentem illuminant, vt propria quidem honestatis bonum illustrius appareat, cætera vero inferiora bona tanto veluti fulgore obscurata, ne conspiciantur quidem. Quare vbi vel tuenda, vel augenda illius datur occasio, nullam commodorum corporis, nullam famæ, honoris ac dignitatis retinenda, nullam denique etiam vitæ conseruanda rationem ducit, & ita practicam quandam non cæcitatem tantum, sed etiam exstasim efficiunt. Huius rei exemplum habemus in S. Benedicto, qui cum Castitatis honestatē toto affectu æstimat & tuetur, nihil cogitat de vitæ periculo, nihil de valetudinis discrimine, acutissimis spinarum aculeis dilacerari corpus, sanguineque perfundi nec sentit, nec videt, adeo in eius affectu toto, intellectu toto, oculis, sensibusque omnibus vna Castitatis species versabatur, vt solam eius honestatem cogitaret, solam sentiret, solam oculis contemplaretur, ad cætera omnia cæcus, & insensibilis esset. Nec dissimilis est Obedientiæ Cæcitas, in discipulo eius B. Mauro, cum ad Magistri imperium S. Placidum periclitantem erepturus super aquas inambulat, nec dispar paupertas in S. Francisco, vt cæteros taceam.

Atque etiam ex his constat tres posse assignari veluti status, vel gradus victoriæ cuiusque vitiij. Primus enim est, quando ita compescitur, vt nihil possit ad Dei amicitiam labefactandam. Secundus, cū ita etiam coercetur, vt ne quidem ad veniales lapsus ita crebro, facileque impellat. Tertius denique, cū ita omnes eius motus comprimuntur, vt vix exigua eius vestigia remaneant, & si se aliquando moueat tenuiter, statim nullo labore continetur. Ad quos certè tres gradus omnes illi, qui vel à D. Bouauentura, vel à nostro Rosignolio, vel ab alijs magno plerumque numero distinguuntur, sunt omnino referendi.

CAPVT II.

Duplicem esse finem siue officium quod in primā perfectionis statu propositum habet Charitas.

Quæ dicta sunt hætenus, spectant ad naturam perfectionis intelligendam in genere; verum quoniam in hoc genere tractationis ea sunt potissima, quæ ad praxim, & singularum actionum directionem pertinent; ideo de triplici statu sigillatim agendum est, & exponendum, quibus gradibus perfectionis studiosus, iam inde ex eo momento, quo in eo primum nata Dei beneficio est Charitas, progredi ad eius vltimum statum debeat.

Inchoandum igitur est à primo, in quo duplex esse videtur finis proximus incipienti propositus, vel duplex officium Charitatis. In primis enim præterita peccata prosequitur, deinde pugnat ne iterum in eadem labatur. Præteritorum enim peccatorum nuper per pœnitentiam deletorum recordatio continuò mentem sollicitare solet, ne fortè integrè adhuc, perfectèque remissa non sint, & extincta: vnde si suo sinatur ire motu, & nostrâ cooperatione Charitas iuuetur, statim vehementi studio perfectioris cum Deo reconciliationis accendi consuevit, quo, si quæ peccatorum reliquiæ qualescunque restent, diligenter eas peruestigat, & maioris contritionis actibus, ampliori satisfactione expungere conatur. Vt enim verissimè scripsit sanctus Gregorius, *succrescens amaritudo pœnitentiæ, verecundanti cordi importunè ingerit illicita, quæ commisit; districtum contra hac iudicem ostendit; suppliciorum minas incutit; pauore animam ferit; pudore confundit; motus illicitos increpat; quietem noxiæ securitatis turbat: quæ ei conditor bona contulit, quæ ipse bonis illius mala repperdit, enumerat; quod mirè ab eo conditus; quod gratuito nutritus; quod rationis substantiā in conditione ditatus est; quod conditoris gratiā vocatus; quod sequi ipse, etiam vocatus noluit; quod vocantis misericordia nec surdum hunc, renitentemque despexit; quod illuminatus donis; quod suā sponte prauis actibus, etiam post dona, cecatus est; quod à cæcitatē suæ erroribus paterna sollicitudinis flagellis expiatus; quod à flagellorum doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamento reductus est; quod quibusdam culpis, etsi non grauibus, subditus, peccare tamen & inter flagella non desinit; quod peccatorem suum superna gratia, nec contempta, dereliquit.* Hætenus Greg.

Incipiens
duo agit,

i. peccata
punit,

dum seipsū

terret,

confundit,

arguit.

I I.
Nam Cha-
ritas

reuelat ea,
quæ pecca-
tum tege-
bat,

Hæc igitur omnia, cum primum ad Deum conuertitur pœnitens cæcis adhuc, & caligantibus oculis, tum ob peccatorum lutum, quod recenter abstersum est, tum ob inordinatos affectus, qui vim intelligendi obnubilant, nec intueri penitus, nec virtutum pulchritudinem videre, nec Deum, vt par est, æstimare, nec immensam eius bonitatem, ingentiæque beneficia expendere potest. Adueniens ergo Charitas stimulatam infano rerum Creaturarum amore voluntatem, excitato melioris boni amore demulcet, pœnitentiæ amaritudine sanat, intellectum ad virtutum decus, & infinitam illam lucem contemplandam applicat, eius tenebras excluso multiplicium affectuum tumultu dispellit,

ut Deo fa-
gis fiat,

per odium
sui,

Atque horum præcipuus artifex & causa est Dei amor: nec enim huiusmodi opera ex affectu Iustitiæ erga Deum, vel penitentiæ ad compensandam iniuriam ei illatam, nec etiam ex amore æternæ beatitudinis solum procedunt, sed ex vero amore amicitiae, cuius est in Dei bonitatem ad eius amicitiam redintegrandâ se, tum per totum hominem, tum per alias virtutes, præcipuè verò Iustitiam, & Pœnitentiam refun-

& mortifi-
cationem.

III.

Cum cau-
tione,

1. Ne Me-
moriam pec-
catorum
noceat:

2. Nequid
animis.

3. sine scru-
pulis.

IV.

1. Incipiens

virat pec-
cata

quia initio
Charitas,
non est
plena,

dere. Vtitur enim mortificatione, quæ cum sit generale totius perfectionis instrumentum, de ea in 4. parte agendum erit.

Non possum tamen, quin hinc tria cauenda esse obiter admoneam; de quibus alij fusiùs scripserunt. Primo, dissuadendam esse, non tantum distinctam singulorum peccatorum, aut specierum, sed etiam totius vitæ prioris recordationem, cum præsertim, ut ferè sit, initio periculum est, ne pristina abiectionum sordium species nondum bene stabilitam mentem dimoueant. Quod si tamen præ spiritus feruore omne huiusmodi periculum absit, non poterit non esse vtilis. Imo non poterit ipse Dei amor non continuo miserum illum statum, saltem in genere, non reuocare in memoriam, & pro suo iure mentem ad Dei benignitatem considerandam, & vlciscendas eius iniurias stimulare.

Deinde vitandam indiscretionem. Et quidem amor Dei semper est prudentissimus, & nihil vnquam indiscretè agit, aut imperat; & licet nonnunquam excitet desideria quædam mortificationum, quæ vires superant, atque adeo sine imprudentiâ magnâ suscipi non possunt, desideria tamen ipsa, & ut vocant, velleitates, nec indiscretæ sunt, nec otiosæ. Nam ad voluntatem integrè à peccato auertendam, ad expendendam eius malitiam, ad affectum in Deum incitandum, ad maius sui odium concipiendum, denique ad ea, quæ vires non superant, reipsa, ubi occasio feret, suscipienda plurimum iuuant. Nec enim Dei amor aliter ad illas executioni mandandas impellit, quàm iuxta prudentiæ dictamen, & eorum, qui nos regunt, consilium, cui omnino, tanquam certissimæ discretionis regulæ, ab incipientibus perpetuò adhærendum est.

Denique cauendos esse scrupulos, qui nonnunquam animum ita sollicitant, implicant, & turbant, ut omnem illi quietem auferant, & proinde omni fructu diuinæ amicitiae priuent. Permittit quidem Deus, ut nuper conuersi nonnullis conscientiae stimulis ad tempus exagitentur, sed non solet esse hæc probatio diuturna, & semper cum ingenti fructu coniuncta est, si modò ipsi patienter ferant, si magnâ cum fiducia Dei bonitati, & misericordiae se permittant, si interim ijs se remedijs, quæ passim tradi solent muniant; Inter quæ vnicui illud vniuersaliter solet esse efficax, alterius nimirum consilium sequi, & acquiescere eorum, qui præsumunt, iudicio. Verum de his adeo multi multa scripserunt, ut superfluum sit quicquam addere.

Alterum igitur officium, illudque præcipuum Charitatis, siue alter finis incipientis in hoc primo statu, est in posterum peccata vitare. Nam post Adami lapsum, & maximè post propria peccata actualia, reparata in nobis Charitas, iam priuata innocentiae laude, & separata à supernaturali illa Dei protectione, quæ ei iure suo ad tentationes, inclinationesque ad peccandum compescendas debebatur, solitaria quodammodo, & veluti in alieno solo, multis planè difficultatibus, & quotidianis periculis exposita est. Nec enim cum restituitur Charitatis donum, inquit B. Prosper, semper est eiusmodi, ut, quicquid ad eius plenitudinem pertinet, simul à percipientibus sumatur; Nam potest alio amore superari; & licet aliquando magno feruore nonnulli incipiant, tamen, inquit idem, multo

crebrior, multoque numerosior est pars illa hominum, cui particulatim accrescit. Interim autem, dum ita accrescit, omnes voluntatis sinus nondum occupat, nondum, ut loquitur D. Tho. totam animæ potentialitatem implet, multi eius actus in alia obiecta, multi affectus, dum minus ipsa attendit initio, pro suo more, vel vagantur extra Deum, in bona hæc mutabilia infixi, vel hostem etiam admittunt. Est enim quædam infirmitas, inquit Origenes, in ijs qui initia conuersionis accipiunt, ut cum velint statim quidem facere omne quod bonum est, non statim voluntatem sequatur effectus, &c. Nec enim tantum à baptismo, sed etiam à conuersione restat lucta cum carne, restat lucta cum Diabolo: qui autem luctatur, aliquando ferit, aliquando percutitur, aliquando vincit, ali-

quando perimitur: Et certè quotidiani post nouæ vitæ inchoationem lapsus satis testantur quanta sint Charitatis pericula, quæ eò grauiora sunt; quò ad communem naturæ nostræ corruptionem accessit maior per propria cuiusque peccata procliuas ad lapsum. Est enim perdifficile, ut cor, quod tanto tempore tot superbissimorum tyrannorum, quot peccatorum imperio seruiuit, vno quasi momento in libertatem asseratur, & tanta tot annorum infirmitas, imò potius mors, ita subito curetur, ut non magna imbecillitas remaneat. Quare inter tot hostes etiam domesticos, in tam importunâ, & ancipiti pugna inermis initio Charitas magnis omnino eget præsidijs, ut se conseruet, & integram, inuiolatamque tueatur. Quæ quidem præsidia licet à Deo præcipuè pendeant, qui nonnunquam etiam singulari fauore, & prouidentiâ incipientes protegit, ijsque in die belli obnubilat, tamen non solet id facere, nisi ipsi

ex suâ etiam parte id, quod possunt, præstent: vnde inter præcipua incipientium studia hoc primum est, ut sua vndique pericula circumspiciant, arma conquirant, & legitimum eorum vsum comparent; Denique compressis hostibus sese in tuto quodammodo collocent. Licet enim quamdiu viuimus, non possimus ita esse securi, ut nullum omnino lapsum timeamus, tamen Deo adiuuante eousque malas inclinationes comprimere, habitus prauos expellere, externas occasiones excipere possumus, ut domiti iam hostes, licet nonnumquam remurmurent, minus tamen metuendi sint, & animam suis incurribus non ita perturbent, quin sine graui metu, & distractione excellentioribus Charitatis officijs, & studijs tranquillè, & quietè possit intendere.

Quod quomodo consequi valeamus, priusquam dicamus, quinam ad hunc statum pertineant & quo animo esse ad sectandam perfectionem debeant, paucis expediamus.

CAPVT III.

Quinam pertineant ad primum perfectionis statum.

HAc in re id in vniuersum statuendum est, Ad Viam communiter ad hunc statum pertinere omnes illos, qui nuper peccati serui cum essent, per Dei gratiam in libertatem Filiorum Dei asseriti sunt, & in eius amicitiam asciti, eam in posterum res,

non omnia
agit, aut
cauet.

non semper
vincit.

præsertim
post multa
peccata,

tamen, si
incipiens
det operam

virabit pec-
cata,

omnes cõ-
fugere de-
bent.

1. peccato-
res,

posterum diligenter conseruare, & se contra pericula, quæ nuper conuersis omnibus imminere solent, tueri volunt. Nam rari sunt admodum, ex ijs præcipuè, qui maiori cum licentiâ in mundo diu vixerunt, qui ad Deum tanto impetu conuertantur, & adeo integrè eius amicitiam amplectantur, vt prima illa charitas suo ardore inueteratos animæ affectus absumat, prauorum habituum vincula dissoluat, animam denique omnibus peccati reliquiis ita expurget, vt deinceps nihil magnoperè timendum sit, quod ad peccata pristina sollicitet. Ipse D. Paulus tam singulari Dei fauore, tantâ Dei gratiæ vi, & potentiâ conuersus, tamen experiebatur in se vnde timeret, ne iterum laberetur, & reprobis efficeretur. Sunt quidem nonnulli, qui singulari indolis bonitate præditi, vel fœliciter educati, aut singulari Dei fauore præuenti, ita vixerunt, vt & nullos malos habitus contraxisse videantur, & vbi Dei seruitio se manciparunt, non experiantur magnas difficultates. Verum ij pauci admodum sunt, & si qui tales inueniantur, retinendi tamen sunt, aliquantisper, saltem, in hoc statu, vt in seipsos penitus intrent, excutiant naturam suam accuratiùs, & inquirant num quid lateat, quod vel tunc aliquo modo timendum videatur, vel saltem postea, vbi occasiones, quas antea non habuerunt, sese, vt solet, offerent, aliquod periculum creare possit: Solent enim, qui eam naturæ bonitatem sortiti sunt, faciles esse etiam in malum, cum in eas occasiones veniunt, quas antè non erant experti. Quare plurimum illis proderit immorari in exercitiis viæ huius, tum vt eam naturæ facilitatem stabiliant, & quod ex propensione naturali præcipuè facere videntur, id ex verâ, solidâque virtute præstent, tum vt maiorem sui cognitionem acquirant, & ita altioris humilitatis fundamentum iaciant. Tum denique vt melius ad secundum statum se disponant. Nam vt in se nihil grauioris periculi deprehendant, saltem multos inuenient veniales defectus, quos huiusce vitæ exercitiis emendare incipient. In quâ re optimè status primus cum secundo cohaeret. Omnes igitur in genere, qui ad Deum conuertuntur statim post amicitiae redintegrationem, huic insistant viæ necesse est, licet alij alijs diutius, prout quisque plura, paucioraue, aut maiora, vel minora sentit in se pericula: Nec enim omnibus eadem mensura præscribi potest, quamuis si nonnullus sit excessus, compensari ille abundè videatur soliditate fundamenti perfectionis, quod in hac viâ ponitur.

Nec verò ij solum huc spectant, sed multi etiam sunt, qui plurimos ab hinc annos ad Deum conuersi, & statum etiam perfectionis amplexi, licet aliquo modo benè se gesserint, tamen numquam ad radicem securim posuerunt. Quare manente integro Deo seruiendi proposito, rapientibus tamen passionibus & malis consuetudinibus, inconstantem admodum vitam duxerunt, expositi nimirum variis periculis, & vt in pugna sit, vincentes aliquando, sæpe etiam victi; vnde licet inter eas varietates, & vicissitudines multis operibus bonis aucta sit in iis charitas, tamen non libera, & expedita, non secuta, sed in nonnullo discrimine constituta est. In eam ipsi miseriam venerunt, quia initio suæ conuersionis non satis in hac viâ, prout eorum dispositio, & periculorum vis ac passionum vehementia requirebant, substituerunt, vel saltem perfunctoriè, & negli-

genter in eâ sese exercuerunt. Multi enim occulta superbiâ ex ignoratione sui ortâ excæcati suâ pericula non vident, & parum sibi necessaria huius status remedia arbitrantur. Nonnulli præsertim ij qui in tenerâ ætate nondum vel vires suas, vel pericula experti, se Dei obsequio consecraverunt, solâ se status perfectioris assumptione satis tutos existimant, & ideo parum studiosè internæ soliditati vacant. Alij pertæsi difficultatum primæ huius viæ, ad alia nimis festinanter transuolant; plurimi denique destituti Duce, & Magistro ignorant, quibus initio conuersionis vacare studiis, debeant, quamdiu huic viæ insistere, atque ita temerè, & sine certâ ratione vitam exigunt. Hi omnes, etiam post multos annos, decursis spiritualis stadij longis spatijs si sibi consulere velint, redire ad carceres, & quodammodo viam retexere debent, & ædificium spiritualis perfectionis denuò à fundamento inchoare, sine quo parum firmiter, & fœliciter hætenus se ædificasse vident. Pertinent igitur & hi ad hunc statum, nec enim ex temporis lapsu, quo quis Deo seruiuit, & viam perfectionis iniit, sed ex proprio cuiusque viæ fine, vel profectu, quo quisque in statu consistat iudicandum est. Atque eò efficacius ad hunc statum reuocandi sunt, quò minus aliquando se egere putant, & redire ad intermissa tanto tempore studia incipientium ijs solet esse difficilior qui iam se propè perfectos arbitrantur. Cum enim in spirituali vitâ, quam tot annis professi sunt, tum pijs desiderijs pleni, tum bonis operibus æquè dediti fuerint, faciliè seipsos opinionem sanctitatis, & perfectionis decipiunt, cum tamen viuæ adhuc ac vegetæ passionis extra omne periculum eos esse non patiantur. Quo etiam spectant ij, qui nondum satis domitis passionibus ad officia publica assumpti, sua etiam pericula satis experti sunt, vel etiam quotidie experiuntur. Nam est admodum difficile eos ab altiori veluti gradu ad humilitatem exercitiorum primi status reducere, quibus vel occulta superbiâ egere se dissimulant, vel etsi suas miseras agnoscant, & satis intelligant quantoperè egeant, prætextu tamen occupationum longiùs, & cum maiori interim tum suo periculo, tum aliorum scandalo, & damno differunt: fieri enim vix potest, quin eorum lapsus vel ipsis appareant, vel pessimos fructus vitam solutiorem, libertatem maiorem, teporem, rerum multarum ad officium ritè gerendum necessariarum negligentiam pariant, vel denique etsi nihil sit, quod hominum oculos offendat, saltem ipsi minus idonea instrumenta ad finem officij sui attingendum, vel ad ea, quæ per eos Deus efficere vellet, peragenda, euadunt.

His affines sunt qui iacto vt cumque solidè fundamento perfectionis, & in primâ viâ satis benè exculsi, labente tempore, auctis occupationibus exterioribus, & nouis occasionibus, dum non satis sibi attendunt, nec adeo firmiter posito fundamento insistant, in statum primæ viæ relapsi sunt, adeo vt iam quietè perfectioribus virtutum exercitijs, secundo statui proprijs, in quo esse videntur, vacare non possint, sed tota eorum cura eò necessariò reuocanda sit, vt pericula, quæ reuiescentes longâ negligentia passionis, reipsa vehementius, & crebrius inferunt, propulsent. Tales inueniuntur in Religione multi, qui exacto probationis tempore, quod præcipuè totum traditur exercitijs primæ viæ, vbi ad alia

ex ignorantia sui,

vel pigritia,

aut defectu Magistri,

præsertim si se sanctos putent.

Vel quia præpropere sunt occupati in exterioribus,

& relapsi in vitia, ob occasiones,

negligentiam.

officia, studiaque vocati sunt, ita sese totos in ea effundunt, ut si quæ antea acquisita erat mentis soliditas ea, vel interruptis magnâ incuriâ, vel damnabili securitate neglectis perfectionis studijs, penitus dissoluatur, & naturales propensiones, rupto veluti, qui ad breue tempus obiectus erat, obice, maiori impetu irruant, & maiora sæpe pericula creent, quæ eò magis timenda sunt, quò quis in eo statu, quasi sopitus diutius hæret, & licet grauius peccata committat, & de suo bono statu nonnunquam dubitet, tamen auersâ à se cogitatione, quasi sine vlllo sensu persistit. Et certè solet sæpe Deus permittere, ut huiusmodi incidant in aperta quædam, scdâque peccata, ut sic saltem miseriam suam agnoscant, pericula tandem animaduertant, seriò ad remedia, quæ ex primæ huius viæ exercitijs petenda sunt, confugiant, ad quam proinde redire eos omninò necesse est.

etiam in peccata.

4. Etiam boni & perfecti,

antequam suscipiant nouas occupationes,

in sapra-
ctia,

potius quâ in solitariâ,

Alij sunt quibus licet ordinariè ea pericula timenda non sint, atque adeo verè, & propriè in secundâ, vel terciâ viâ consistent, quia tamen de nouo adeunt externas quasdam occasiones, periculum graue, ijs præcipuè, qui nondum vires suas circa eas experti sunt, naturâ suâ inferentes, ideò saltem eo tempore ad huius viæ exercitia recurrere debent. Quamquam enim huius status limites transilierint, quia tamen vel vitæ conditio, vel occasiones agendi, afferant necessitatem pugnandi, serè perpetuò ideo semper vigilare, & arma expedita habere debent. Quâ etiam de causâ omnes, etiam perfecti, ad hunc statum pertinere possunt, adeoque secundus, & tertius status sine primo tutus satis esse non potest. Quod præcipuè locum in illis habet, qui ad perfectionem practicam, & ad procurandam circa alios Dei gloriam aspirant. Nam qui solius contemplationis otio vacant, rarò admodum in externa pericula incidunt, interna autem ordinariè passionibus domitis cessant. In actiuâ verò vitâ omnes peruersæ inclinationes habent multò plus pabuli, multò etiam profundiores latebras, impulsus promptiores, acriores impetus patiuntur, ut meritò vix vllus sit, qui tantâ securitate gaudere queat, ut non de se esse valdè sollicitus, & mentis oculos frequenter in singulos hostes, præcipuè domesticos intendere, ac vigilare perpetuò debeat, ne, dum externis occupationibus distinetur, aliquid in sui perniciem moliantur. Quare licet secunda & tertia via eminenter, ut loquuntur, primam contineat, ea tamen eminentia in ijs, qui se salutis aliorum procurandæ addixerunt, longè perfectior esse debet. Nam qui ad contemplatiuam tendunt, non est necesse, ut vsque adeò vniuersaliter passiones suas circa quæuis obiecta edoment, cum plurima sint, quæ præcisè semel occasionibus, nec in mentem venerunt vnquam, nec ventura sunt. Quare satis ijs esse solet, ut affectibus rerum terrenarum sopitis non inturbentur, aut à Dei contemplatione abstrahantur. At qui Dei honori promouendo sese dedicarunt, cum in otio & quiete delitescere non possint, sed foras quotidie prodire, & hostem ipsum quodammodo laceßere, multâque & magna agere, & pati debeant, eos certè non adire tantum magnas occasiones, sed etiam eas quodammodo excitare necesse est, & tot telis impugnari, quot sese offerunt vitiorum obiecta, quæ quâ possunt vi in animum irruunt. Quare non sopiri tantum, sed extingui prorsus vitiosi affectus, & tum à naturâ

insitæ, tum acquisitæ inclinationes debent. Nam vel minima superbiæ, vanæ gloriæ, iræ passio sæpe grauius pericula creare potest, nisi planè ante edomita & deuicta fuerit in primâ viâ, sic ut perfectæ illius victoriæ vis, transmissa, & impressa in secundam, & tertiam viam perseueret, & vsus ipse spiritualium armorum, ac exercitiorum, quibus ea victoria comparata est, adeò pròptus, & facilis remaneat, ut nullo negotio, etiam dum secundæ & terciæ viæ attenditur, si quidurbationis oriatur, sedari, reprimique possit. Atque hæc causa est, cur plurimum ijs, qui ad eam perfectionem aspirant, in collocando primi statûs fundamento laborandum sit, cum eius vis in alios se diffundere debeat, vnde & diutius probandi sunt, & dum in probatione versantur, non satis est si abesse se à lapsus grauioris periculis in quietiore illâ vitâ experiantur, sed tales se præstare debent, qui postea pro ratione sui instituti sine periculo, studijs, & alijs functionibus sibi convenientibus vacare possint. Ad quem finem passiones non æa tantum, quæ maioris momenti sunt, sed omnes planè, non coercendæ tantum ad tempus, sed perfectè edomandæ sunt, cum in tantâ functionum variarum difficultate moraliter fieri possit, ut leuis & imperfectè mortificata passio, grauis malicausa existat. Quare B. Ignatius in Societate Iesv nouitiatum ad biennium extendit in quo adeo solidum mortificationis & abnegationis sui, omnisque virtutis fundamentum poni voluit ut eo tempore exacto eandem esse velit eorum spiritualem rationem quæ prius erat, & litterarum accurata tractatione nihil imminui spiritus feruorè. 4. p. const. c. 4. §. 2. Hac certè de causâ B. P. Borgias eum, qui non benè tempus probationis impendisset, quasi deficiente fundamento minùs tutum esse, nec posse bonum Religiosum euadere, qui non solidè nouitiatum peregisset, sapienter asserbat, Nam quæ in iuuentute tuâ non congregasti, quomodo in senectute tuâ inuenies?

Denique inter eos, qui non directè, nec per se ad hunc statum spectant, ad eum tamen subinde recurrunt, censendi sunt ij, qui cum iam valdè perfecti sint, & diu in tertio statu exercitati, Deo tamen permittente adeò grauibus tentationibus exagitantur, ut vel absorbendi æstu libidinis, vel aliorum peccatorum, quæ magis horrere solebāt, incursu proculcandi videantur, & pristinâ illa tranquillitate conscientiæ quam securitas diuinæ amicitiae tantâ vltro, citroque communicatione probata, & stabilita tribuebat, prorsus priuentur. Hi enim, licet ipsis eo tempore altiora quædam remedia suppetant, se tamen sub potenti Dei manu humiliare, & prostrati ad eius pedes, tanquam vnus diei nouitij, de se diffidere, & saltem ad humilitatis exercitium, se huius etiam viæ armis tueri debent.

Nam Sancti viri cum mundi huius potestate fulciuntur, tantò sub maiorem mentis disciplinam se redigunt, quantò sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita, quasi licentiùs sciunt. Cor namque à considerandâ suâ gloriâ reprimunt: linguam ab immoderatâ locutione restringunt: opus ab inquietudinis vagatione custodiunt, inquit, lib. 5. cap. 8. Mor. D. Gregorius.

ne leuis im-
perfectio sit
causa gra-
uis peccati,

quare præ-
ctici diu
purgandi
seriò.

5. Perfecti,

cum ten-
tantur.

Quomodo dispositi, esse debeant qui ad primum perfectionis statum pertinent.

CAPUT IV.

I. **M**ultum certe interest quo quisque animo ad perfectionem incundam accedat; ex eâ enim dispositione statûs huius constitutio, & totus deinceps cursus dependet. Vt autem quænam sit optima incipientis dispositio rectè statuamus, operæ pretium est id, quod D. Thom. de ipso nomine, & naturâ status docet, pro fundamento ponere; ait enim alicubi in statu duo omnino esse. Vnum, est obligatio aliqua, & seruitus, quam vel includit, sic enim status Religionis ad perfectionem obligat; vel excludit. Nam Laïcorum vita ideo status appellatur, quia in eo perfectionis gradu, qui plenam duntaxat mandatorû Dei observationem includit, consistunt; ad maiorem autem illum, qui ex consilijs in super seruâdis existit, non adstringuntur. Alterum est, stabilitas quædam, & firmitas. Sic enim Religiosa vitæ professio stabilis, fixa, perpetua, & immobilis est.

Ut Religio. Quæ duo quò in aliquo vitæ genere perfectiûs insunt, eo potiori ratione illud & nomen, & naturam statûs sibi vendicat. Quare Religiosæ professioni hanc appellationem omnes tribuunt, cû singulari quodam modo à peccati seruitute liberet, Dei cultui subijciat, & stabilita, atque firmata voto, sui traditione perfecta, Ecclesiæque decreto, immobilis atque perpetua esse debeat. In his vero tribus, de quibus agimus perfectionis vijs, si per se consideretur, & à Religiosæ vitæ professione separentur, sicut etiam status vocari solent, ita hæc eadem duo inueniri necesse est, licet non eodem modo. Nam obligationem illam, & seruitutem, cui in peccati statu peccator ante conuersionem subijciebatur, solum excludunt, nec enim per se addunt obligationem ad maiorem perfectionem consequendam. Eam vero firmitatem, & stabilitatem duntaxat inuoluunt, quæ in immobili proposito seruiendi Deo continetur. Quare non adeo perfectè status, vt Religiosa professio, appellantur. Inter illos tamen dubium non est, quin tertio potissimum hæc appellatio conueniat, cum in eo reperiatur, & maior à peccati seruitute libertas, & firmior, perfectiorque cum Deo vnio, ad quam primus, & secundus tendunt. Nam cum vera perfectio, nec in primo, nec in secundo statu consistat, neuter certe nomen status meretur, nisi quatenus ad tertium refertur; quod duobus modis euenire potest. Primò quidem, ex ipsâ naturâ rei, seclusâ intentione incipientis, & proficientis. Nam per se primus ad secundum, & vterque ad tertium tendit, & viam sternit, adeo vt, licet incipiens nihil de suo in perfectione progressu cogitet, tamen cum à peccati iugo quoad culpam liber est, reipsâ benè dispositus est, vt ad profligandas, quæ supersunt, peccati vires, malâsque inclinationes progrediat: quò etiam natura sua Charitas impellit: vnde fit, vt in primo statu perfectionis omnes prænitentes post conuersionem stare suo modo dicantur. Quod si accedat distincta intentio, quâ tertium etiam statû sibi, vt finem proponat, adeo vt, licet tantum incipiat, in aliquo tamen gradu subsistere, vel sibi limitem aliquem perfectionis definire animus non sit, sed totâ perfectionis summâ

Status, habet obligationem & stabilitatem,

Tres viæ perfectionis obligant ad statum gratiæ,

præsertim 3.

ad quâ alia referuntur.

Ex naturâ suâ,

& intentione agentis.

A intentione complectatur, ad eam totis feratur desideriis, iam optimè dispositus erit, & potiori ratione ad statum perfectionis, in cuius adeptione eius intentio, desideriumque quiescit, pertinere censebitur.

Ex his igitur oritur multiplex dispositio eorum, qui ad hunc statum spectare videri possunt. Imprimis nonnulli sunt qui terrenorum oppressi cupiditatibus, cû ordinariè damnablem viuunt, & multa peccata mortalia admittant, certis tamen temporibus animû expiât, & salutis suæ nonnullâ curâ, cû proposito quidem non peccâdi amplius, suscipiant: Verum adeo inconstantes sunt, adeo remissè, & negligenter partam Dei amicitiam tuentur, vt statim relabantur, atque ita ferè semper in suis sordibus hæreant. Hi licet cû Dei gratiam recipiant, huc spectare possint, quia tamen, vt ait S. Thom. status perfectionis ex operationibus, & studijs Charitatis desumuntur, in illis autem Charitas est penè otiosa, & nullum seipsam cõseruandi studium suscipit, ideo omnino à statu perfectionis excluduntur.

B Propriè igitur soli illi in hoc statu consistunt, qui redditæ Dei gratiæ, quia siue officij & status sui occasione, siue ratione propriæ infirmitatis se periculose viuere, & posse faciliè in lethalia peccata labi animaduertunt, vt ab illis sese immunes seruât, efficacia remedia sollicitè adhibere statuunt, & pacem quandam, animæque statû, quò sine ordinario peccati mortalis periculo viuunt, sibi cõparare contendunt. Horû duplex est genus; nâ quidâ ita comparati sunt, vt perfectam Dei iustitiam quærât, eique quantû possunt placere, siue in fixo iam atque immobili statu, quem habet, siue in eo, quem optant eligere ad eum finem, percipiant: adeo vt eorum intentio non tantum feratur in eum finem, vt se à lethali bus conseruât, sed vt omnem, quam poterunt, perfectionem consequantur. Quia tamen nuper conuersi sunt, & se, aut propter eam, in quâ versantur, vitæ conditionem & occasiones, aut propter naturales ad malum inclinationes prauosque habitus, non satis esse tutos à mortalibus cernunt, ideo proximè omnibus sese modis in Dei gratia stabilire, & extra periculum grauioris peccati statuere volunt: ad quem finem tam firmâ animi deliberatione feruntur, vt etsi de maiori perfectione consecutandâ nihil adhuc in mentem venerit, tamen etiam commoda, diuitias, dignitates, honores, hominû respectus, seipsos denique, ac creata omnia nihili facienda sibi esse ducant, vniuersa vni gloriæ Dei & amicitie postponant, eamque vt conseruent, acre, atque implacabile bellum sibi, passionibus, & inclinationibus suis indicunt, imo vero si opus sit, parati sunt mundum ipsum deserere, & quicquid in mutabilitate fundatur, abijcere, vt immutabiles se, atque immobiles in Dei amicitia reddant.

C Alij sunt qui non ad tãtam perfectionem assurgunt, sed solum immunes se ab ordinarijs peccati mortalis periculis præstare intendunt. Vnde nec in statu mutare quicquam, nec recedere à cõmuni vitæ consuetudine, nec certiora media amplecti, nec perfectioris humilitatis, patientiæ, charitatis vacare exercitijs volunt. quin potius commodis corporis pro more inseruire, honoris sui habere rationem, solitas fouere cõuersationes, humanis indulgere respectibus, pristinam denique viuendi rationem retinere constituunt, nisi quod proximas quidem occasiones, quibus ante expositi erant, tollere, remotas autem ita moderari statuunt, vt

II.

Recidui

Negligentes

Non sunt in statu perfectionis.

Sed prænitentes serio conuersi,

maximè qui

solliciti sunt in omnib;

& parati ad omnia,

etiam ad renunciamdum omnibus.

Potius quàm qui tantum volunt cauere peccata

in vitâ cõmuni,

ordinariè ad lethale peccatum non inducant. Quare sæpe etiam confitentur, & communicant, aliisque comunibus medijs fini illi conuenientibus vtuntur. Inter vtramque hanc dispositionem vtra sit optabilior iudicare difficile non est. Nam licet vltimi ea, quæ natura primi status præcisè requirit, implere videantur, tamen eo ipso, quo maiorem perfectionem excludunt, minus spectat ad statum perfectionis, & longè minùs benè ad finem ipsum primi status dispositi sunt. licet enim eorum conditio aliquid perfectionis habeat, & maioribus careat periculis, quia tamen mutabilitati rerum creatarum inhæret, non est à peccatis mortalibus satis tuta, in quorum pericula considerato rerum humanarum cursu, prout hodie est, eos non rarò venire necesse est: nec verò acquirēt pacem illam conscientiæ, & mentis tranquillitatem, propriam huius statûs, qua facilè sine peccati mortalis periculo degant, cum illa non nisi domitis hostibus, & sublatiis occasionibus perfectè comparari possit. Denique peculiari providentiæ Dei fauore, internisque consolationibus, & aliis id genus Dei donis, quæ multum conferunt ad finem primi status, vt plurimum destituuntur.

III.

Aliorum igitur dispositio ad perfectionem ineundam optima est, & ab omnibus, Tironi spiritali, si proficere vult, commendata. Quam inuenire quidem est in quibusdam sæcularibus, qui quantum eorū conditio patitur, ad perfectionem aspirāt, & vt possunt, omnibus sese, si non effectu, saltem affectu, exuunt, vt peccati pericula à se remoueant: Ecclesiasticorum tamen, & præcipuè eorum, qui ad statum Religiosum à Deo vocantur, propria est. Hinc enim ortum habere consuevit Religiosa vocatio, quod ex pristinæ vitæ ratione, ex negotiorum, & officiorum tricis, & occupationibus, ex domesticorū, amicorumque familiari conuictu, & innumeris, quæ in mundo sunt, ad peccandum illecebris quanta nos amittendæ, quam per conuersionem consecuti sumus, Dei amicitia, & perdendæ salutis pericula circumstant, prospicimus, & ita, vt nos in tuto collocemus, relictis omnibus ad firmam religionis arcem, & securum portum nobis esse confugiendum decernimus. Nec tamen in eo fine diuinæ vocationis feruor quiescere nos permittit, sed vt longiùs etiam ab omni periculo absumus, ad summum totius perfectionis culmen inuitat, & varijs medijs, quæ & plurima, & aptissima suppeditat, nos attollit. Quare Religiosis, qui hunc primum statum nondum excesserunt, hæc dispositio necessaria prorsus est, vt abiecto omnium rerum terrenarum, & sui ipsorum amore, vni Deo adhærere omni studio in hac scholâ perfectionis contendant, & summæ perfectionis incelsi desiderio, non à peccatis duntaxat mortalibus abstinere, sed ad summam peruenire puritatem omni ratione conentur. Nam si qui fortè in Religioso statu ita degunt, vt officio satis esse putent, si se lethalibus criminibus non obstringant, dicantque quod multos apertè profiteri ait Gerson, sufficit mihi vita communis, si cum imis saluari potero, satis est. Nolo merita Apostolorum. Nolo volare per summa, incedere per planiora contentus: Næ illi longè minùs quàm sæculares ipsi, qui eundem sibi scopum proponunt, ad hunc statum apti, & dispositi sunt. Nam cum ad excellentem vitæ sanctitatem non modo vocati sint à Deo, sed etiam ex instituto aspirare teneantur, certè nec sine summâ ingratitudine velle in hoc statu hæ-

rere, nec sine impiâ, proteruâque violentiâ inchoatum ad perfectionem cursum sistere possunt. Quo fit, vt cum in ipso ascensus lubrico, vbi non debent, consistent, nec Deo trahenti adhæreant, nec in fine illo vltimo fixa sit immobiliter, ac stabilita eorū voluntas, pendulos eos esse, & proinde facilè mobiles, non tantum à Dei amicitia, sed etiam, quod sæpè fit, à sua vocatione, necesse sit. In quâ etsi perseuerent, nihil tamen vnquâ præclarum, nihil religioso homine dignū, nihil tantæ Dei gratiæ, totque beneficijs æquum præstent. Sapienter sanè B. Augustinus primum à Deo mādātum amoris tam efficacibus verbis sic explicatum esse ait, Diliges dominum Deū tuum extoto corde tuo, ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ, vt, licet ita plenè, perfectèque in hac vitâ non possit impleri, intelligat tamen quisque, in quem collimare scopum debeat, & quàm altè suas omnes cogitationes & conatus attollere. Quia, inquit, non rectè curritur, si quo currendum est nesciatur.

& otatur.

Hanc dispositionem vt plurimum ex verâ, & perfectâ ad Deum conuersione pendere.

CAPVT V.

Hæc optima ad perfectionem prosequendam dispositio, vt maximi est, momenti, & quoddâ veluti semen pretiosæ, copiosæque messis, ita totâ animi contentione procuranda ab initio est; ne frustra, quod sæpè accidit, maximâ cum temporis, ætatisque iacturâ virtutis iter susceptum esse videatur; recte enim D. Bonauant. in speculo Discip. formam, inquit, quam primò quis recipit, vix deponit, & qui disciplinam in nouæ conuersionis initio negligit, ad eam postmodum difficilè applicatur. Quamuis enim illa præparatio animi maximum Dei donum sit, nostrum tamen laborem, & industriam non modo non excludit, verum etiam summopere desiderat. Quare magni refert ab ipso primo momento diuinæ vocationis caeleste ab eo lumen exposcere, vt ex ipso semine futuram messem præuidere, & intueri quid agere in nobis diuina in posterū bonitas velit, simul etiam sanctis eius operationibus conatum omnem nostrum adiungere possimus. Solet autem Deus hoc futuræ perfectionis semen in ipsis conuersionis primæ fulcis spargere, adeò vt plerumque optimè ad perfectionem dispositi sint ij, quorum conuersio ad Deum melior, & perfectior aggreditur vitam pristinam maiori cum feruore, pœnitentiæ & mortificationis vomere repurgare.

I.
Dei vocantis abundas gratia,

Cum strenuâ cooperatione

Et quoniam ita plerumque euenit, vt qui longiùs à Deo recesserunt, cum ad eum tandem conuertuntur, maiori feruore pœnitentiam agant, ideo ij, vt plurimum, ex singulari diuinæ gratiæ beneficio, meliùs esse dispositi solent. Supremus enim ille artifex, & architectus quando præclarum eximæ cuiusdam sanctitatis monumentum exstruere in aliquo destinauit, cum primū illum ad se conuertit, vt futuræ fabricæ altitudinem solidis perfectæ pœnitentiæ lapidibus fulciat, eius animam insoliti cuiusdam amoris flammis incendere consuevit, vt scilicet ad fundum vsque effossis, & dissipatis pristinæ vitæ rudibus, in profundiori sui cogitatione & odio, tanquam in firmo, solidoque fundamento, tanti operis molem

in peccatoribus

magnam conuersionem, id est magnam ininitia perfectionis efficit,

in periculis,

in tumultu,

in ariditate.

In sæculo potest esse pœnitentiæ perfectio,

sed illa, est semen vocationis,

& initium vitæ Religiosæ,

quæ sine illâ pœnitentiâ

periculatur,

vt in B.
Magdal.

stabiliat. Huius rei plurima habemus exempla. Nam cum B. Mariam Magdalenam ad insignem vitæ sanctimoniam perducere vellet, tantâ illam ad se vi conuertit, vt eius pœnitentia, siue internum Dei amoris, odiique sui incendium consideres, siue externos pœnitentiæ actus, perfectissima statim meruerit audire. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

& D. Paulo

Quid referam D. Paulum, qui prostratus à Domino, toto ad eum voluntatis affectu conuersus, vbi sese, voluntatemque suam eius arbitrio tradidit, triduo cæcus oculis corporis, tanto diuinæ claritatis lumine perfusus audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui: In quo deinde fundamento admirabilem illam, ad quam peruenit, sanctitatem construxit?

& aliis,

Antiqua Sanctorum historia plena est huiusmodi exemplis, vt non minus sese mirabilem semper Deus in plerisque omnibus conuertendis, quâ in iisdem postea ad insignem vitæ sanctimoniam promouendis ostenderit. Quamuis enim diuina bonitas non eodem omnes modo à vitæ cômuni latâ viâ, ad angustâ perfectionis semitam vocarit, quosdam enim subito, & penè momēto cōuertit, alios pedetentim, & per occultas progressiones, nullus tamen fuit, cui magnum in cōuersione de pristina vitæ peccatis doloris sensum, magnū pœnitentiæ spiritum non infuderit: quo duce quidam paucioribus, alij plurib. annis contra hostes suos, atque adeo præcipuè contra semetipsos dimicantes, non tantum Deo gloriam magnâ, sed etiam ingentes sibi ad sanctitatem comparandam utilitates ex tot victorijs pepererunt. Est enim eximius ille diuinæ gloriæ fructus, quem cœlestis agricola ex tanto pœnitentiæ rigore colligit. In quo non tantum eius Infinita Potentia, sed etiam Bonitatis eius inexhaustæ diuitiæ omnium oculis expositæ cernuntur, qui dura prius corda, & rebelles aliquando voluntates tam subito, tam facile, tam suauiter emolliuit, à rerum creatarum, suique ipsorum amore, quo tenebantur, inordinatissimo, ad rerum omnium cōtemptum, suique odium traduxit, in adeo patentibus insignis pœnitentiæ vexillis suæ misericordiæ trophæum erexit, in quo securum omnibus peccatoribus, si eò confugiant, auxilium constituit.

verè con-
uersis,

omnia ma-
la curando.

Nec verò is, qui longè, latèque fulget ad Dei gloriam ardor pœnitentiæ, in eorum animis otiosus est, sed intimas animi, corporisque vires peruadens omnes, præteritæ vitæ labes, non grauiorres tantum, sed leuiorres quasque, quæ prius latebant, manifestat; quæ placebant, expellit; quæ infixæ penitus, & insitæ erant, expungit, & ardentibus diuini amoris igne lacrimis expurgat, quo facto ita ipsum etiam peccatum exarmatur, vt nulla restare peccandi pericula videatur. Quod certè plerisque contingit, qui initio conuersionis hoc igne correpti breui tempore eam animi pacē, & securitatem consequuntur, quantam alij inertiores vix multis annis, aut totâ etiam vitâ obtinere possunt: Denique his præcipuè initijs mutantur in alios viros. Quod B. Ignatio, cū Manresæ versaretur, contigisse certum est.

& bona om-
nia inferen-
do,

Sed, quod etiam ad hunc locum spectat, sæpè accidit, vt in primâ illâ ad Deum conuersione, tot illustrati donis, tot impulsu motionibus, non tantum, quid intersit inter antiquas misérias, & præsentem, quam tantâ experientiâ sentiunt, animi tranquillitatem, & fœlicitatem comprehendunt, sed ipsam etiam perfectionis

summam, & intellectu, & voluntate, Deo, inspirante, perfectè concipiunt. Sæpè enim Deus iam inde ab initio tam clarè in vtrâque facultate, velut in tabula, primis coloribus totâ, ad quam eos vocat, perfectionem delineat, vt ipsi iam tum satis videant, quid illud sit, quod efficere in se Deus velit; & proinde quonam referre conatus suos omnes debeant, adeo vt aliquando totâ vitâ se vix aliud agere, quam inceptum tunc opus, & prima lineamenta perficere sibi videatur. Impressa igitur, illorū animis hæc futuræ vitæ idea mirum quantum illos in posterum adiuuet, non tantum quamdiu primus ille feruor perseverat, sed etiam, cum, vt sæpè fit, se remisit. Tunc enim relicta animo primæ conuersionis vestigia oculis priorem illum statum, & feruorem perpetuò repræsentant, & quomodo, vel cum posterioribus actionibus coherere, vel quomodo perfici, & crescere debeat, ostendunt. Quo etiam fit, vt voluntas, si fortè languidior sit, incitetur. Est enim instar vehementis immanis alicuius rotæ impulsus, qui non tantum eam rapit multas etiam post horas, quam cessauit impelli, sed etiam facili negotio, minimo labore & continuari, & incitari potest.

in omnem
vitam.

Ita igitur se habere solet eorum conuersio quos Deus peculiari fauore è peccatorum profundo eruit, & à dæmonis, & mundi signis ad vexillum suum transfert, vt bonam in posterum militiam militent.

Non desunt tamen alij, qui antequam vitiorum laqueis implicarentur, singulari gratiâ præuenti à Deo, & ad salutis appulsi portum, cum pericula illa, vel in quibus reipsâ versantur, vel in quæ incidere poterant, considerant, & Dei in se bonitatem attendunt, tanto in illum in suâ conuersione impetu feruntur, vt non minus quam priores illi proficiant. Et certè ea esse solet diuinæ suauitatis abundantia, quæ incipientibus ab initio communicatur, vt si officio ipsi non desint, magnâ facilitate longè progredi, & vix vlllo labore aliquam securitatem, quæ huius viæ finis est, consequi possint.

II.
Innocentes
in sæculo.

indigent
etiam cōs-
pératione.

Quare magni refert ab ipso primo diuinæ vocationis momento tantas opes auido corde excipere, sanctæ Dei operationi nostrum conatum adiungere, accensa perfectionis, omniumque virtutum desideria, tanquam è cœlo missa semina, incorrupta conseruare, conseruata orationis & mortificationis exercitijs, excolere, exculta paupertatis, obedientiæ, humilitatis, patientiæ, & cæterarū virtutū studijs augere, vt tandem adulta in multam frugum vbertatem exire, & quotidianas actiones eo fructu, & perfectione cuius capaces sunt, implere possint. Et certè non solum mali ominis, sed etiam periculi plena res est, cum prima illa initio conuersionis concessa vltro desideria, aut tepescunt, aut emoriuntur. Hinc enim plerumque accidit, vt maximâ cum temporis, ætatisque iacturâ casso, inanique labore in vitæ perfectioris curriculo defatigati, nihil, aut parum nos esse progressos, vel, quod peius est, à meliori proposito degeneres retrò abijsse deprehendamus. Si quis igitur, vel ætatis vitio, vel animi remissione sibi id euenisse animaduertat, vt vel tepidiùs in hoc curriculum ingressus, vel lentè in eo progressus, vel etiam regressus sit, eadem penè salutis pericula, & perfectionis impedimenta in se experiatur, quibus in mundo obnoxius erat, quamuis eum timere oporteat, ne vñquam ex eo

Tepidi ve-
rò, & vetera
noli in Re-
ligione,

agere qui-
dem, sed ta-
men pos-
sunt con-
uerſi ſerio,

ſtatu emergat, præſertim ſi diu in eo perfeuera-
uerit; abijcere tamen animum non debet, ſed A
Dei fiduciâ erectus ad ſecundam, vt ita dicam,
conuerſionem aſpiret, per quam in illâ diſpoſi-
tione poſſe ſe iterum à Deo reponi non deſperet.
Id enim multis quotidie accidere videmus, vt
cum in Religioſâ vitæ profeſſione & perfeccio-
nis proſecutione vel torpeſcant, vel omnino defi-
ciant, adeoque ſæculo iam, quam perfectioni
propiores ſint: mutato tamen curſu, à priſtino
torpore, non ſecus atque à ſæculo de nouo con-
uerſi, atque incipientium nouitiorum inſtar, ac-
ceptis quaſi nouis viribus ſerio, viriliter, & con-
ſtanter contra, ſe ſuâque vitia pugnare incipiant,
conſtatque nonnullos, poſt multorum annorum
tepidam vitam in Religione exactam, ita ſubito
exarſiſſe Dei pariter amore, & ſui odio, vt ad
magnam ſanctitatem poſtea facile peruene-
rint.

vt poſt ſtu-
dia Theo-
logica,

Atque hæc ſunt mutationes dexteræ Excelsi,
quæ tantos fauores, & auxilia pro voluntate qui-
dem ſuâ, ſed tamen, vt plurimum opportunè, &
pro occaſionibus, quæ variæ ſunt, diſpenſat:
Nonnumquam enim ſtudia ipſa, præcipuè vero
Theologica, plurimum ad hæc mutationes con-
ferunt: Nam plerumque exitialis ille tepor, ex
Dei, ſuique ignoratione, & defectu ſolidæ rerum
fidei cognitionis, exoritur. Quomodo enim ar-
debit Charitas, quando fidei radius obſcurus eſt?
Quare, cum ſerio, & ſolido Theologiæ ſtudio
intellectus excolitur, tum ſenſim diſſipari nubes
illæ ignorationis, illuminari animus, aperiri the-
ſauri illi qui in Deo latent, expelli frigus, tepi-
dum cor incaleſcere, voluntas nouo ſuccenſa
feruore in Deum ire toto conatu incipit: præſer-
tim ſi eo modo, vt conuenit, ſtudia ſuſcipiantur,
& aliquid detur otij diuinarum veritatum ſplen-
dori, vt in voluntatem irrumpat. Quod ſi ali-
quando tempore ſtudiorum, doctrinæ auiditas
tantum otij non concedat, ac proinde, quod
inde fieri neceſſe eſt, non tantum aſceſcat magis
anima, ſed etiam noxiæ ſuperbiæ tumore infle-
tur, & periculoſè ægrotet, ſi tamen ijs conſectis
opportuno otio frui detur, mirum eſt quantum
pietatis ardorem hauſtæ eſt ſapientiæ ſtudijs faces,
ſi præcipuè orationis, & mortificationis exercitia
accedant, in animo excitare ſoleant. Quare ple-
rique damnatâ prioris vitæ laxitate, quali de no-
uo ad Deum conuertuntur, & ſe tum primùm in-
telligere, quid ſit eſſe religioſum, palam ipſi te-
ſtantur.

vel ex ſan-
cti alicuius
conſortio,

Nonnulli alij, eò quod in virum aliquem ſpiri-
tu feruidum, & purè Deum amantem inciderint,
cuius ſpiritualibus inſtitui documentis, & vitæ
ſanctioris exemplis prouocari ad feruorem poſ-
ſint, ad nouam vitam ineundam animum appel-
lunt. Sic enim quotidie euenire cernimus, vt qui
in Religioſâ probatione parum promouerunt,
ſiue quia tenerior ætas nondum magnis apta erat
progreſſibus, ſiue quia in Religioſorum, quibus-
cum probantur, vitâ, & exemplis nihil inſigne
intuebantur, quo ſatis efficaciter ad virtutem per-
mouerentur, ſi poſtea ſocijs æquè tepidis adiun-
gantur, pro naturæ imbecillitate magis ac magis
frigeſcere ſoleant, ita vt totâ aliquando vitâ vix
excitari poſſint. Quod ſi ex aduerſo, vel in vnus
alicuius diuino amore feruentis conſortium ve-
niant, tunc verò, apertis veluti oculis, auguſtam
ſanctitatis, ad quam vocati ſunt, faciem conſpi-
cati, vitæ ſuæ damnatâ imperfectione, non ſo-

lum quò ſibi ſit in poſterum tendendum, agnoſ-
cunt; ſed etiam, quam fortalle priùs parui æſti-
mabant perfectionem, omnibus rebus antepo-
nendam, & totis ad eam viribus ſibi contenden-
dum ſtatuunt. Si enim vnus ſuo tempore Bernar-
dus, vnus Dominicus, Franciſcus, & alij ſingu-
lares viri ſuo exemplo innumeros de perfectionis
ſtatu nihil cogitantes, à perditâ vitâ ad ſanctiſſi-
mam traduxerunt, quomodo ij, qui iam in ſtatu
perfectionis conſiſtunt, ſed tepidiùs in eo pro-
grediuntur, ſi ipſi in aliquo ſancto homine ex-
preſſa purioribus Dei amoris actionibus ſanctita-
tis imago refulgeat, non magis incitabuntur?
Quare dici non poteſt quanti referat eos, qui in
Religioſis familijs authoritate aliquâ pollent,
ſiue ratione doctrinæ, ſiue officiorum, quæ, aut
gerunt, aut geſſerunt aliquando, non cõmunia
ſolum, ſed etiam rara alijs ſanctitatis exempla
præbere; cum inde potiffimum quàm plurimorū,
qui tepidis initiis vitam religioſam aggreſſi ſunt,
incitatio dependeat. Contra verò, ſupra quam
credi poteſt, illi ipſi obefſe ſolent, ſi tepidi ſint
cũ conſtet multos adoleſcentes benè antea in-
citatos, ſeniorum exemplis plerumque retardari,
& languere, languentes autem etiam deficere,
eoque modo religioſorum ordinum decus omne
ſenſim interire.

quales eſſe
ſeniores
debent,

Quidam alij conceptum in ipſo Religioſæ pro-
feſſionis aditu proficiendi deſiderium remittunt
ſenſim, ex eâ potiffimum occaſione, quòd licet
in eo ſtatu abiecto, & vili humilitatem ſibi ſe-
ctandam proponerent: vbi tamen ad Religioſas
functiones, quæ vt plurimum arduæ ſunt, & ad
quas non omnes æquè idonei ſunt, ipſo vſu, vel
ob naturales dotes, vel ob acquiſita præſidia ſe
cæteris aptiores probarunt, non tantum opinio-
ne ſui inflati ſunt, ſed proſpero etiam rerum ſuc-
ceſſu ita excæcati, vt licet imperfectionibus tur-
geant, eas tamen nec videant, nec ſentiant. So-
let ergo miſericors Deus nonnumquam permit-
tere, vt vel e proſpero illo ſtatu labantur, vel ea,
quæ maioribus aliquando animis quàm par ſit,
ſuſcipiunt, malè cedant, vel contrarijs aliorum
factionibus impetiti corruant, & cum infamiâ
aliquando deiſciantur, vel denique vt alijs affli-
ctionibus, calumnijs, morbis agitentur. Et certè
ita ſit aliquando, vt quidam non benè firmi gra-
uiter concutiantur: ſi tamen non ſint planè de-
ſperati, hac ſanantur arte, hoc collyrio illumi-
nantur. Nam facilis ille rerum fluxus, amorque
ſui, ſenſim Dei amorem, & æſtimationem ciece-
rat, qui poſtliminiò mutato curſu facile reuoca-
tur. Aduerſis enim caſibus perculſi, ſeipſos melius
agnoscunt, pericula ſua iam explorata ſentiunt,
atque etiam horrent, rerum humanarum inani-
tatem experiuntur, & omnibus tandem excluſis
vni Deo ſeruire in poſterum conſtituunt, & ita de
nouo ad Deum conuertuntur.

vel ob in-
famiam ſu-
perbiæ cu-
raticem,

Denique non rarum eſt, vt multi tepidi, non in
aduerſa tantum, ſed quod horrendum eſt, in gra-
uia, ſædæque peccata labi permittantur, ex qui-
bus ſuam vitam priſtinam, cuius teporem, & pe-
ricula non videbant, clarè intueri, & apertam
damnare ſuperbiam incipiant. Nec vero obſcurū
eſt, quàm ſit iſtis neceſſaria ad Deum conuerſio,
& pœnitentia, cuius vt occaſionem præberet mi-
ſericors Deus, tam miſerabilem aliquando lapſum
permittit. Itaque non dubium eſt, quin, ſi ipſi at-
tendant, non modo poſſint Deo porrigente ma-
num e tanto periculo euadere, ſed etiam factâ in-

vel ob ali-
quod pec-
catum gra-
ue.

signi sui mutatione ad insignem sanctitatem peruenire. Sic enim & S. Petrus post lapsum conuersus Ecclesie factus est caput, & omnium Pastor; sic alij viri sanctissimi, nisi lapsi fuissent in tepida perpetuo vitæ ratione mansissent.

His igitur, & alijs pro sua sapientia occasionibus vititur Diuina bonitas, vt ad se secundo conuertat, & ad insignem vitæ mutationem, & penitentiam eos perducatur, qui primæ conuersionis fauorem irritum reddiderunt. Quare cum consideratâ communi hominum socordia immunis vix vllus sit, qui vocari non debeat, ne fortè in maiori, quàm putet, periculo versetur: Ideo cuique vigilandum est, ne si vocem Dei ad secundam, aut tertiam morum conuersionem vocantis audiat, ne inquam obduret cor suum, sed pro opportunitate ad perfectam vitæ sanctimoniam integrâ vitæ mutatione semper aspiret.

modo ad sit
coopera-
tio.

*Quomodo pericula sua dignoscere possit
incipiens.*

CAPUT VI.

1. Verè con-
uersus de-
bet agere,
quatuor.

1.

2.

3.

4.

ITa comparatus perfectionis studiosus, vt status huius finem attingat, & sese extra omnem peccati grauioris aleam constituat, atque adeo suo officio faciat satis, ad quatuor præcipue capita animum aduertat necesse est. Nam in primis post conuersionem vndique pericula sua circumspicere, & peccata illa omnia, in quæ propendet, & à quibus sibi meritò timet, ante oculos ponere debet. Deinde eorum causas & fontes studiosè inuestigare. Ad hæc iisdem tollendis conuenientia efficaciaque arma conquirere. Denique inuentis armis legitimè vti. Atque circa quatuor huiusmodi puncta tota incipientis industria, & conatus omnis versatur. Perfecta tamen cognitio eorum quæ ad tertium, & quartum caput pertinent, ad praxim spectat. Vnde præterea, quæ hoc loco, quasi per transennam dicuntur, fusiùs in tertiâ parte sunt explicanda.

1. Debet
nosse peri-
cula,

quæ vera,
& multa
sunt.

præcipuum
est, in fer-
uore præ-
sumptio.

Quod igitur ad ipsa pericula attinet, maximi omnino momenti est, vt incipiens non sit securus, sed posse se facile iterum labi sibi persua-deat. Et licet commune sit omnium propè penitentium periculum, vt statim à conuersione, quasi excusso iugo, minùs, quàm opus esset, sibi timeant; tamen securitas illa animum eorum præcipue, qui maiori cum feruore ad Deum conuertuntur, siue statim mutant, siue in sæculo hæreant, plurimùm occupat. Nouo enim illo, & insolito feruore pleni, nullo vnquam tempore, nullâ tentatione, mentis constan-tiam infringendam, & à Dei amicitia dimo-uendam existimant. Quorum in numero Psaltes Regius, Dixi, inquit, in abundantiam meâ, non mouebor in æternum. Et quidem laudabilis est proposita tam generosi firmitas: sed hæc sui confidentia timenda est, & damnaunda securitas, cum nondum subiecti sint hostes, nondum par-ta victoria. Quare satius est, vt, vbi gratâ mente tantum vel conuersionis, vel vocationis bene-ficium, imò in vno beneficio tot beneficia re-censuimus, & quæ nostræ sint in posterum partes

statuimus, ad propulsanda pericula, & profligandos hostes conuertamur, & dura spiritualis belli rudimenta capeamus. Nam licet Deus gratiæ vires largiatur, & nonnumquam incipientes insolito prorsus fauore protegat, & confirmet, vult tamen eos concessis naturæ, & gratiæ viribus vti ad partem Dei amicitiam, quæ est infinitum planè bonum, conseruandam. Vnde raro tantam gratiæ abundantiam effundit, vt omnia & facilia, & secura sint, sed cum eâ mensurâ, quæ nobis magnam sollicitudinem relinquat, vt periculis, reique difficultate, & ancipiti euentu animaduerso, non indormiamus malè securi, sed continuo naturam excitemus, vt quantum potest, gratiæ cooperetur. Quare cum in omni perfectionis cursu securitas cauenda est, tum verò in primo hoc statu nihil eâ periculosius est; nihil contrâ vtilius, & optabilius incipienti, quàm sollicitudo grandis, & vigilantia, vt peccata, quæ vix deposuit, integrè profliget, & destruat, & omni ope contendat, ne, quod multis exitio fuit, iterum vires assumant, & supra opinionem aliquando tandem conualescant. Hoc enim potissimum discrimen inter viros sanctos, & incipientes, perfectos, & imperfectos esse ait B. Gregorius, quod Sancti viri, cum de quibusdam se vitijs ereptos hilarescunt, magno se metu etiam in ipsâ exultatione concutiunt: quia, etsi iam de cuiuslibet procellâ tempestatis erepti sunt, esse tamen se adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt: & sic spe exultant, vt pauore trepident: sic pauore trepident, vt spei fiduciâ exultent. At contra hi qui de specie sanctitatis intumescunt, cum vnum quodlibet vitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de vitæ suæ perfectione gloriantur: & pro eo quod fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, iam quia in mari nauigent, obliuiscuntur, magnos se in omnibus æstimant, & vicisse se antiquum hostem funditus putant; infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Hæc D. Gregorius; nam, vt alicubi D. August. affirmat, plerumque quando cum mortuis concupiscentiis habemus certamen, videmus rediuiuas resurgere voluptates.

& securi-
tas,

C.

D.

Hoc vbi in animo infixum planèque persuasum habuerit incipiens, ad pugnam excitatior erit, & ad sua pericula circumspicenda solici-tior, simulque ad illa distinctè agnoscenda so-lertior. Nec enim satis est, vt sciat in gene-re tantum, non satis se esse tutum, sed intelli-gat necesse est in particulari, quanam præci-pue peccata cauere, quibus cum hostibus de-certare debeat. Quamquam autem cuius pri-stinæ vitæ cursum, vel obiter intuenti fa-cilè obuium esse potest, quos cauere ho-stes, à quibus sibi timere debeat: curan-dum tamen est, vt cum quàm poterit maxi-mo lumine, eos non tantum inquirat & dete-gat, sed penitus introspiciat, & eorum na-turam, causas, vires, effectus discernere inci-piat.

pericula,
inquam,
sua, & pro-
pria,

cognosce-
re

Huius porrò cognitionis author Deus est, ad quem proinde confugere, & crebrò feruenter suppliciter petere gratiam oportet; vt latentes hostes, à quibus tantus diuinæ amicitiae thesau-rus eripi possit, dignosci queant; idque eò di-ligentiùs, & importuniùs, quò vitia nostra oc-cultiora sunt, ea potissimum, quæ cum nihil pro-

lumine di-
uino

præsertim
occulta, &
fallacia,

brofa fœditatis, nihil horroris in se habeât, facile nobis placent, adeoque sic animæ nostræ penitus insident, quia inclinationi naturali valde conformia sunt, ut vel oculorum adhuc parû spiritualium aciem fugiant, vel, quod peius est, honestâ plerumque virtutum specie obtegantur, & excusentur. Quare diuino prorsus opus est lumine, quo omnis larua detrahatur, & qualia reuera sunt coram oculis Dei, talia etiam nobis appareant. Deinde firmum illud, generosumque propositum totius perfectionis consequendæ, & amicitia Dei omni ratione conseruandæ, sicut optimè incipientem disponit, ita copioso lumine, eoque practico mentem perfundit, ut de suâ internâ dispositione, & vitijs, periculisque sincerè iudicare possit. Finis enim intentio fons est, & principium, ex quo regula omnis iudicii practici peti debet. Ad hæc oculos in vitam & mores pristinos reflectat, & peccata, quæ prius pro vitæ laxioris consuetudine sæpius committebat, expendat. Nec enim vlla dubitatio esse potest, quin periculum maius sit, ne in eadem, præsertim oblatâ occasione, deinde recidat. Nam talis est, inquit Origenes, infirmitas in his, qui initia conuersionis accipiunt, ut cum velint quidem statim facere omne, quod bonum est, non statim voluntatem sequatur effectus: decernit, verbi gratiâ, ut non irascatur, sed quoniam longo usu, & consuetudine diutinâ vitium in eo iracundiæ dominatum est, obstitit etiam voluntati, & proposito, & in solita sibi rursus itinera vis furoris erumpit; similiter agit libidinis vitium, pari quoque modo & mendacium subrepat, & formido deterret. Hæc quidem Origenes. Quibus consonat, quod monet alicubi Cassianus. Plerumque abiectas cupiditates circa solita obiecta, si adsint, vel alia opportuna, si occurrant, noua pericula exsuscitare. Nec enim loci, vel professionis mutatione cedunt loco Superbia, Iracundia, Acedia, & aliæ crudeles bestię, & serpentes vafri, sed remotis, quibus in sæculo pascebantur obiectis, cum aufugisse creduntur, si forte in domo Religiosâ, non eadem quidem, sed similia ab eo statu non aliena, propriæ excellentiæ, impatientiæ, vel iræ fomenta occurrant, tunc verò è latebris, vbi delitescebant, non secus atque ex insidijs, tanto impetu, & importunitate adoriuntur incautos, ut in grauiâ sæpe discrimina præcipitent, atque nouo veluti pabulo refectæ, si usu ipso corroborari sinantur, totâ deinde vitâ insolescant. Enimvero nonnullæ tantâ vi in consuetâ etiam olim in sæculo obiecta feruntur, ut licet primis diuinæ gratiæ feruoribus compri mantur, vndique tamen moliantur exitum, adeo ut voluntatem ipsam inflectant, & penè ad consensum volentem nolentem trahant.

Quocirca necessarium est, ut non tantum seipsum line fuco, & sepositâ omni excusatione amoris proprii examinet, totam vitam pristinam decursus attentè tēporibus, locis, in quibus versatus fuit, officiorum, ac negotiorum generibus, discutiât, lapsus suos reuocet in memoriam, sed etiam quantâ facilitate, & voluntatis propensione, quibus occasionibus, quam sæpè olim labi consueuerat, consideret, præsentem etiam animi statum, & occasiones circumspectat: sic enim fieri vix poterit, quin hostes omnes suos, & eorum vires manifestè detegat. Quod dum facit utile admodum erit singulos ita notare, ut oculis ipsis subiiciatur, quod temerè & confusè fieri non debet;

sed eo ordine, qui ad finem, quem intendit, accommodatior est. Nempe ut ex omni illo peccatorum cumulo, à quibus expelli Charitas posset, in primo velut agmine ea, quæ magis vrgent, constituentur. Quod si plura eius generis occurrant, sine discrimine simul, postea inter se componenda, & conferenda, congerantur. Deinde vero ponantur ea, quæ licet magni momenti, & fortè prioribus grauiora sunt, non ita tamen infesta sunt, nec semper, sed certis duntaxat occasionibus occurrentibus vrgent; Demum addantur alia omnia, quæ licet minùs, tamen etiam timenda sunt, & suo tempore persequenda, & extinguenda. Denique quanquam minima quæque agnoscere initio præcipuè sit valde laudabile; tamen plerumque infiniti, & inutilis laboris est illa persequi. Igitur eorum solùm habenda ratio est, quæ licet per se parui momenti sint, ut penè omnia venialia, tamen sunt huiusmodi, ut incipientem, propter vehementem affectum, in magnâ occasione peccandi mortaliter constituent. Hæc enim adeo grauiora sunt, ut in primo etiam agmine reponenda sint, cum constet sæpè ex parua scintillâ magnum excitari incendium, & leuiore lapsus in magna pericula, ut plurimum, inducere, ac vnus imbellis mulierculæ insidijs inimico exercitui portas patere posse. Nam nimius erga terrena bona affectus, etsi per se peccatum sit veniale, si tamen ab illo ad fraudes, & dolos, & iniusta lucra propellaris, quid dubium, quin illud tibi sit graue reputandum? Vana etiam gloria, quàm plurimos in inuidiam, odia, detractiones, ebrietates, & alia id genus præcipitat. Nec immerito de nimio affectu erga studia idem dici debet, ex quo voluntaria ommissio, vel negligentia grauis in oratione, & spiritualibus exercitijs promanet. Denique ipsa ommissio, & incuria spiritualium actionum, licet à quibusdam esse parui momenti videatur, in alijs tamen potest esse causa magnæ, & periculosæ animi relaxationis. Ex quibus omnibus manifestum est, non esse satis hostes hos secundum inditascuique à naturâ vires, & ut loquuntur, in abstracto, considerare, sed quibus à nobis armis instructi sint, quomodo in nobis vigeant, quomodo nos oppugnare soleant, disquirendum est.

Hoc igitur primum est, quod incipiens præstare debet ut sua pericula cognoscat, & sæpè fieri poterit, ut ad eam cognitionem acquirendam præterea nihil aliud addendum sit. Quod si tamen multa peccata simul occurrant, quæ æquè instare videantur, tunc ea inter se etiam conferre debet, & ex præcedentis vitæ cursu, lapsibus præteritis, occasionibus, quas in posterum se præuidet habiturum, & denique ex inclinatione præterita magis in hoc, quàm in illud incitatâ, statuere quod primo loco, quod secundo expugnare debeat.

Verum de his satis. Nam in tertia parte huiusce rei praxis tradenda est.

Inter omnes imperfectionum fontes primum locum tenet creata voluntatis inordinatio.

CAPUT VII.

VT efficacius cognitis malis adferri remedium, & periculum, non ad aliquod tempus tantum, sed in perpetuum etiam, quantum

periculosa

& seligere periculosa,

etiam venialia,

quæ possunt esse causæ mortalium

ut sunt affectus terrenorum,

gloriæ,

& studiorum,

ac ommissio spiritualium,

prout cuiusque.

Opus est,

I.

Verè conuersus debet cognoscere fontes vniuersales vitiatorum.

eum verâ voluntate finis optimi,

id est peccata,

in quæ lapsus olim est,

& in quæ recidere potest;

f. ruore extincto.

& quomodo, lapsus est, de labi potest.

II. Debet notare, quæ inuenit,

ij sunt septem.
vita presentis conditio patitur, propulsari possit; internoscendi, adeundique sunt peccatorum fontes, & si fieri possit, exsiccandi, vel sic coercendi, ut nisi ex rationis praescripto nihil ex his promanet. Solent autem recenseri plurimi; nos huiusmodi generales septem ante oculos ponemus, & explicabimus, quomodo in nostras actiones redundare soleant.

i. Vitiarum fons, est propria voluntas,
causa omnis peccati.
non sola,
Sed simul etiam intellectus ignorans, aut errans;
sensu, appetitus, obiectum, occasio, Daemon,
sed praecipua
i. Quia libera, nec necessario vnita fini, & regulae,
sed separabilis,
et si habeat charitatem,
& ad alia obiecta inclinabilis,
Prima igitur, & vniuersalis peccatorum omnium causa, est humana voluntas, ex qua, velut ex nativo fonte, malum omne profluit, ita tamen, ut primum eam suo veneno peccatum inficiat: Deinde in ceteras facultates, earumque actus pestem suam diffundat. Ipsa enim est propria voluntas, quae ex seipsa horrenda haec monstra producit, quae illa producta recipit, ac suo fouet complexu: Deinde cum in se susceperit, illa in alias hominis operationes transfundit. Nam quid aliud est peccatum, quam actus voluntatis ab ordine debiti finis deuians, ut loquitur D. Tho. aut vllumne potest esse peccatum, quod non sit voluntarium? Tamen etsi voluntas Regina sit facultatum humanarum, non potest tamen sine aliarum, tanquam ministrarum ope suos actus elicere, & imperio suo vti: Quare multae aliae sunt peccatorum remotae causae, & longius positae scaturigines, & fontes. Saepem enim caeca cum sit, nihil mirum est, si vel iudicii practici ductu destituta, vel eiusdem errore seducta in transuersum agatur, & in vitia quaeque praecipit.

Nonnunquam vero ab appetitu inferiori, & sensibus impense sollicitatur ad malum: aliquando eam ipsam externum obiectum, & occasio trahit; Non raro impellit Daemon: Haec tamen omnes causae parum, vel nihil virium haberent, nisi ipsa ex se hoc haberet, ut parturire posset, & parere peccatum, & ad bona inferiora magno inclinationis naturalis pondere ferretur. Itaque, ex eo, quod deficere ab honestate possit, habet, unde ab alijs sollicitari ad peccatum efficaciter queat; Ex eo autem, quod ad bona creata adeo propendeat, habet unde facilius etiam nullo sollicitante labi possit, quamuis cum aliunde etiam incitatur longe facilius ruat. Nam ex hoc utroque capite, quasi infelici semine, in venenata hac matrice tota peccatorum progenies cocepta exoritur. Cum enim sit potentia libera, nondum suo ultimo fini vnita, nec suae Regulae, voluntati nempe diuinae, necessario coniuncta, fieri non potest, quin quamplurimos ab eo sine alienos actus producat. Nec enim creata voluntas actui suo vlla honestate, vel, ut loquitur D. Tho. rectitudinem communicare potest, nisi quatenus a diuina illa regula, & sanctissima voluntate, cuius obiectum est ultimus finis, dirigitur: nec vlla ita inharet diuinae, ut semper ei subiecta sit, aut nusquam ab ea sese dimoueat, & distorqueat; quamuis enim Charitas Dei diffundatur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datur nobis, tamen illa ipsa Charitas totam voluntatis capacitatem, & ut loquitur Schola, potentialitatem non implet; sic, ut ea semper actu trahat in Deum, vel omnino Dei voluntati vniam. Igitur cum amore Dei vacua est, quis dubitat, quin possit rerum creatarum affectibus occupari? Imo vero cum in hac vita illi diuina bonitas imperfecte apponatur, nihil plane est quod obstat, quod minus relicto Deo pro arbitrio ad alia quauis bona, etiam Dei voluntati, cui necessario non cohaeret, contraria, sese conuertere, atque ita saepe saepius peccare possit. Quae de causa D. Thom. causam peccati esse partim bonum, voluntatem nimirum, quae bona est; partim malum,

nempe absentiam alterius boni, regulae scilicet rectae, sapissime asserit.

A
Ad hoc porro malum accedit, in voluntate vehemens plane ad bonum in genere propensio, ex qua motus omnis eius, aliarumque potentiarum in bonum siue verum, siue apparens, exoritur, & incitatur. Est enim vniuersalis hominis appetitus, quo seipsum necessario amat, seipsum esse, & quam optime sibi esse concupiscit, in se omne sibi conueniens bonum trahit, & conquirat. Enimvero hanc vniuersalem in omne bonum inclinationem Deus author naturae benignissimus voluntati impressit, tum ut ea suae voluntatis imaginem perfectam efficeret, ut iam dixisse memini; tum ut ad ea omnia, quae necessaria esse possent, conquirenda impelleretur. Nam bonum illud, quo eget est multiplex, cum enim constet corpore, & anima, utraque pars accommodatum sibi bonum desiderat. Summum hoc, vniuersaleque bonum Deus est, quem naturaliter diligere magis, quam seipsum, ut pars totum, debet. Quare voluntatem in Dei bonum, qualecunque tandem illud sit, ante omnia ferri oportet, tum vero in alia omnia, siue spiritualia, siue temporalia sint, quibus secundum Deum quam optime esse homini queat. Proprium enim eius munus est tum diuinum illud bonum, tum inferiora haec desiderio persequi, & ceteras vires, quibus apprehendi possunt, in illa incitare, nec enim ipsa huiusmodi bona, quae appetitu prosequitur, reipsa per se, sed per alias animae facultates attingit: nam cibum quidem appetit, illum tamen ipsa proximè non apprehendit, non gustat, sed alia potentia. Deum ipsum, ut summum suum bonum, ardentem concupiscit, verum eius apprehensio, & possessio ad intellectum spectat, in cuius actu suprema alterius vitae felicitas constituta est. Atque haec ferè potissima causa est, cur non aequali pondere in vera illa, & aeterna bona, ac in terrena, & caduca propendeat. Nam aequius quidem esset, ut bona animi, praeferret alijs, in hac tamen vitam ad illa potius, quae naturae commoda sunt, librato pondere constanter, & perpetuo incumbit: ad supernaturalia autem parum sollicitè, tardè, inconstanter assurgit. Intellectus enim, qui solus altiora illa bona, a voluntate quaesita, apprehendit, in hac vitam non nisi imperfectè, & quasi in abstracto concipere illa, & voluntati representare potest. Quae proinde ipsa, non ut praesentia, sed quodammodo aliena, remota a se, suoque usu, & vitae huius conditione multis difficultatibus circumsepta aestimat, adeoque parum sibi, vel necessaria pro hoc statu, vel conuenientia reputat, aut longè saltem minus, quam inferiora, quorum plena possessio, & fructio ex alijs potentijs in ipsam redundat, & eam mirifice afficit. Ex quo etiam fit, ut a regula sua, cui coniuncta non est, facile aberret, & cum ante omnia Dei bonum amare, & ad eius gloriam se, suaeque omnia, & creata quaecumque bona referre deberet, mutato ordine, seipsam inordinatè amet, seipsam Deo neget, neglecta propria regula, pro ut lubet, creatis bonis, quibus nunc magis afficitur, adhaereat, ijs in Dei iniuriam abutatur: Denique in se tanquam in finem cuncta referre, & reducere conetur. Sic igitur amor ille sui, cum euerso ordine, quem Deus constituit, & relicta regula, immodicè sui aestimatione inordinatus efficitur, cum ad sensibilia bona pariter supra modum aestimanda, & prosequenda inducit, ma-

2. quia est appetitus boni vniuersalis,

ratione corporis, & animae,

quod quidem est Deus,

sed non ita semper videtur,

ob ignorantiam,

4. nec sentitur,

nec aestimatur, ut praesentia bona,

unde voluntas peccat,

amore proprio,

id est ho-
noris,

voluptatis,

opum,

& ob illa
irascendo,

inuidendo,

meliora ne-
gligendo.

Sed his gra-
tia & virtu-
tes meden-
tur,

quemad-
modum in
statu inno-
centiae:

quando vo-
luntas mi-
nus praua
erat,

& magis a
Deo adiu-
ta,

Saluā li-
bertate,

& excellen-
di cupidita-
te,

quæ tamen
causa pec-
cati fuit,

& fortè
fuisse cau-
sa maiorum
peccatorū.

quàm nūc,

gna quædam radix est, & generalis parens, tum earum omnium propensionum, quibus ad peccatum voluntas inclinatur, tum omnium eiusdem actuum, quibus Deus offenditur. Cum enim nimiam sui æstimatione, & amore tumens, ea bona, quæ speciem aliquam honesti habent, appetit, ut sunt propria excellētia, honor, fama, statim superbiā ambitionem, vanā gloriam parit, cum autē, quæ grata sunt, & iucunda sensibus persequitur, gulam, cupiditatem, concupiscentiam procreat, gignit auaritiam cum externis bonis abundare desiderat, quamquam diuitiæ non propter se sapē, sed quia sunt opportuna ad gloriam, voluptatem, & carnis commoda instrumenta, expectantur, cum verò occurrit, quod ad ipsa bona obtinenda impedimento esse videatur, iracundia continuo exardescit, cum sibi persuadet bonum aliquod esse, quo vel ipse careat, vel alius gaudet, generat inuidiam, denique immodico horum bonorum desiderio vel occupatus animus, vel oppressus, nullum prorsus virtuti, nullū pijs cogitationibus, nullū æternorū bonorū desiderij locum tribuit, unde procedit acedia, & torpor. Ex quibus satis apparet, tum quā sit abundans imperfectiō, & peccatorum fons hæc voluntatis ad creata bona inclinatio, nisi cōtineatur, tum quā opus sit Dei gratiā, quā sollicitudine, & vigilantia, quā potissimum humilitate, ne quā exundet & exorbitet.

In statu quidem innocentie, illa tum donis gratiæ, & virtutum, tum singulari Dei protectione reprimebatur, quò etiam fiebat, ut longè arctius humana voluntas diuinæ colligaretur, & suæ regulæ adstringeretur; quare longè facilius illi erat stare, & bene semper operari, & ex utroque capite multò patebat minus peccatorum periculis: Nam nec tanto pondere ad vilia hæc bona ferebatur, nec, cum ad ea ferebatur, illis vnquam, nisi moderante rectæ rationis, & sanctæ Dei voluntatis regulā, adhærescebat. Enimverò licet felix ille status hominis voluntatē in corporis, & externa bona primo veluti cursu ruentem plurimum retineret, nec eius tamen libertati officiebat, nec impediēbat quominus vehementi ad excellentiam propriam affectu raperetur: quin potius status ipse adeo beatus, & excellens, qui reliquas ad cætera bona propensiones comprimebat, obiectiue quodammodo affectum propriæ excellentiæ incitabat, atque adeo grauioris erat occasio superbiæ, Nam & in Adamo, & in Angelo ipso tanta naturæ, gratiæque præstantia, & nullis malis obnoxia felicitas, occasionem se immodicè æstimandi, & maiorem excellentiam appetendi præbere videbatur. Non quòd voluntatis in ea vitia propensionem augeret, sed, ut ait D. Thom. quòd motuum eiusdem corroboraret, quo, nequicquam tam efficaci Dei gratiā, tantæque intellectus luce repugnante, in tantam ruinam impelleretur. Quare hoc tanto malo vterque grauiter prostratus est; nec desunt qui putēt, si beatus ille status ab Adamo ad posteros transmissus fuisset, eodem superbiæ peccato, tãto Dei hoste, tanto gloriæ eius aduersario, deiciēdos fuisse plurimos. Si enim ea labes tertiā Angelorū partem infecit, quam in hominibus quantūvis gratiā Dei instructis stragem edidisset? Quocirca licet plurima omnis generis peccata in hoc misero statu in Dei contumeliā admittantur, pauciora tamen, quæ tunc admissa fuissent, in grauiorem Dei iniuriam cessura videbantur. Quò sit, ut

A longè amplior Dei gloria, hoc tēpore hominē nō in integrū restituto, sed tantūm per Christi gratiam sanato existat, quā si in eo statu integra natura perstisset. Quare diuina Prouidentia sapientissimo, & vtilissimo consilio, cum naturam humanā reparauit, pristinam illi felicitatem non restituit, ut irruentibus, & vndique cingentibus huius vitæ malis, propria eius voluntas adeo ad suam excellentiam inclinata efficaciter comprimeretur; cuius ponderis tãta adhuc vis est, ut licet tot miserijs & corporis, & animi obruamur, tamē inter nostras illas fœditates, & misérias non se contineat, sed eò progrediatur, ut miseri homunciones nonnulli, etiam diuinitatem affectasse legantur, & aliorū etiam modò adeo intolerabilis sit superbiā, ut nonnunquam Deus ipse, qui superbis resistit, tanquam suæ contumeliæ propulsator, inquit S. Ambros. speciale contra eos certamen suscipiat, & contra laceßentes se aduersarios nouis congregi modis, nouis eos frangere miserijs videatur.

B Est igitur humana volūtas supra quā dici potest sui boni appetens, & in propria commoda, excellentiam potissimum præcep; non in iustitiam, qui mali sunt, sed in iustis etiam, atque adeo illis, qui spirituali studio animum excolunt. Nam etsi nemo ordinariè existat, qui non vnā in cætera bona propensionem experiatur: non omnes tamen in omnia, non adeo vehementer, non eodem modo impelluntur, præsertim cum id plerūque ab ipsa corporis temperie, & cæterarū facultatum dispositione plurimum dependeat: quòd verò ad propriæ excellentiæ amorem attinet, vilissimus quisque eam pestem infestam habet, nascitur ipsa cum rationis vsu, & in imbellibus adhuc puerulis adeo tumidos animos excitat, ut præ se suisque parētib; familiā, diuitijs, cæteros coëuos contemnant: corroboratur verò ipso vsu, & ætate, præcipue cum prospero successu fluunt omnia, & in viris spiritualibus ex ipsa virtutum cōsciētiā, imo ex sui victoriā, nisi caueant, augetur, & intumescit: siquidem ab insidiantī superbiā, inquit, B. Prosper, nulla vnquam tuta potest esse victoria.

D Licet autem Christi Redemptoris optimi gratia omnem voluntatis in creata bona propensionē perse non tollat, aut extinguat; potest tamen quicumque eius ope, si modò constanti, generosoque studio incumbat, eam ita coërcere, ut extra voluntatis Dei fines non progrediatur, adeoque suam regulam ordinariè sequatur. Atque tale debet esse studiū incipientis. Nam ante omnia solitè inuestigare debet, quò maximè propendeat voluntas, & ad quæ bona potissimum feratur. Deinde hæc ipsa propensio, quanta sit, quā efficax, quā constās, quā perucax, quā importūna. Nam inde faciliè colliget, in quæ peccata præcipitet. Quod si mutato ordine singulare aliquod vitium, quo se laborare nouit, adoriri sit animus, operæ pretiū est ex riuulo fontem inuestiget, volūtatē suam exploret, ex quā, & quā vehementi propensione effluere queat inquirat: & origine deprehensā, aut fontem siccet, aut auertat aliò. In quā discussione vtile erit meminisse fieri frequenter, ut singularis illa propensio, quā persequimur, nō proximè fluat à volūtate, sed ex aliquā aliā eiusdem in aliquod cognatū bonum propensione exoriat. Nam nouū non est, ut vitium vnum, etiam sæpe minus, alterius grauioris causa existat, & ut ex paruo fonte magna flumina, sic

quādo mi-
seria,
pro reme-
dio super-
biæ est.

Tamen
etiam nunc
excellendi
cupiditas,
summa, &
generalis
omniū vo-
luntas est,

II.
Igitur pec-
nitentia debet
scire, quæ
sit sua pro-
pria volun-
tas,

& quò,
quantum,

quomodo
feratur.

Vnde pec-
catum exi-
stat,

an ex alio
vitio,

etiam leui,

ex animi propensione immodicâ ad bonum aliud minus inordinatum, multa, & grauissima scelera enascantur. Sic enim experientia constat ex vno vanæ gloriæ appetitu, qui naturâ suâ non est magni momenti, eò nonnunquam adduci hominem, vt & iniuste multa agat, & crudeliter. Hinc enim odia, lites, homicidia, & id genus. Sic ex incautâ curiositate, ex verbo otioso, ex consuetudine iocandi immodicâ, interna animi dissolutio, mala cogitationes, desideria, aliorum offensiones, inimicitia, iurgia, & similia quotidie pululant. Quo in genere excellit superbia, meritò sanè à B. Greg. sapius vocata radix, causa, & origo vitiorum omnium. Nam nequaquam virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & tanquam generalis, ac pestifer morbus, corpus omne corrumpit. Nam & bonum illud, in quod propendet, aliquo modo generale est: excellentiæ enim suæ omne bonum deberi putat, & ad huiusmodi bonum propensio, non tantum est veluti prima, & vt ita dicam, primogenita voluntatis inclinatio, sed etiam naturâ suâ vehemetissima, & potentissima. Quare nil mirum si & vires omnes commoueat, & vitia cetera in suum subsidium suscitet. Itaque necesse omnino erit sedulo animaduertere, num illud, quod persequimur, vitium proximè à voluntate, an vero ex aliquâ aliâ eiusdem propensione in aliud bonum promanet. Hoc enim iuuabit, vt meliori ordine depugnemus, & clariùs detecta larua, quàm modicum sit illud bonum, quo voluntas incautè inescata peccati se veneno inficit, cognoscamus, vt denique efficacius assumpto maioris boni amore vincamus.

Atque ex his conficitur ad pestiferum hunc omnis peccati fontem obturandum duo esse, quæ plurimum valeant, alterum si nimis efferrem, vāgāque eius libertatem, ad primam regulam, Dei inquam voluntatem, ne quā distorqueatur, & erret, astringamus: quò spectat non tantum erga Deum, sed etiam erga homines obedientia, quæ vt omnes menti virtutes inserit, & animum Deo subijcit, ita vitiorum omnium fundamentum conuellit, propriam nimirum voluntatem. Quare magni momenti est ab initio eā frequenter proculcatā, & proiectā in singulis occasionibus magno animo seipsum Dei arbitrio penitus resignare & committere.

Alterum est, si propensam nimis eius inclinationem à creatis hisce, atque proprijs bonis auersam, ad Dei bona conuertamus, sic, vt ipso vsu consuescat totum suum pondus in eam partem inclinare, vbi maior Dei gloria, & bonum existeret; contra vero suspectum id omne habeat, quod cum proprio commodò coniunctum est. Nam etsi ex rationis dictamine inferiora bona ad corporis salutem possit appetere, non expedit tamen eum duntaxat finem intueri, qui per se abiectus, & vilis est, nec veræ virtuti sufficiens, sed erigenda alius mens est, & illa ipsa corporis salus ad Deum, eiusque gloriam referenda. Quare dum necessarium corpori cibum, quietem, & curationem indulgemus, valdè laudabile est auocatā ab ista mente, & affectu, non tam corpori nostro ista, quibus indignos nos æstimare debemus, tribuamus, sed Deo ipsi ita poscenti, & in suos vsus, atque obsequia hāc nobis curam demādanti seruiamus. Sic enim voluntatem plus æquo inferioris partis commodis addictam sensim compescemus. Deinde quoniam facile nobis ipsis blan-

dimur & persuademus sæpe naturam egerè vltra quàm opus sit, optimum consilium est, vt eam voluntatis propensionem hoc etiam modo frānemus, vt aliquanto minus, quàm videatur necesse, nobis permittamus, præsertim cum sit satis difficile, in eo lubrico, dum prona voluntate in ea bona ferimur, nos sustinere, ita vt non vltra quàm oportet, volentes nolentes rapiamur, nisi ab initio nos ipsi retineamus, aut breuiores nobis fines præfigamus. Id vsu venire videmus, vt de cæteris taceam, in studio placendi alijs, & rerum benè gestarum laude, quàm licet oblatam admittere sine peccato aliquò vsque possimus; tamen nihil difficilius est, quàm modum tenere; nihil facilius, quàm ferri profundius in superbiæ barathrum, euanescere, inebriari, stultescere. Præuenienda igitur natura est, & illud ipsum, quod iuste nostrum esse, & à voluntate nostrâ expeti posset, eiecto procul nostri commodi affectu generosâ Charitate Deo offerendum. Nam ipsa sibi Charitas frequentibus actibus tum æstimatione, tum intensione perfectis opitulatur, vt voluntas Dei volūtati immobiliter cohæreat, terrena bona fastidiat, Dei gloriæ cetera omnia postponat. Vtitur verò tanquam proprijs instrumentis tum obedientiâ, tum cæteris virtutibus, atque adeo mortificatione, quæ quàm sit necessaria incipienti, & experientia, & ratio ipsa satis demonstrat. Nam fieri nullâ ratione potest, quin se à suâ regulâ voluntas humana sæpe dimoueat, quamdiu tam vehementi impetu contra Dei voluntatem in hæc inferiora bona rapitur. Quare sine mortificatione nulla obedientia, nulla virtus potest esse diuturna. Ex quibus manifestè apparet, quantam nobis securitatem præstet religiosus status, vel ex hoc capite, quod voluntatem, tum obedientiæ frāno, tum mortificationis assiduâ culturâ exercent, & edomet. Sed de obedientia & mortificatione in 4. parte differendum erit.

Alterum peccatorum fontem esse defectum luminis practici.

C A P V T V I I I.

AD hanc naturalem voluntatis naturâ suâ efferrem, diuinæque regulæ ductum refugientis libertatem, & pondus ad creata bona, cum intellectus tenebræ, vel error accedunt, tum vero nihil ad periculi facilitatem inter tot occasionum præcipitia deesse potest. Nam quomodo sine duce, sine lumine supernaturali cæca, & ad infima bona propensa voluntas hominis erigere se, & ad finem supernaturalem vitam, actionesque suas attollere posset? quomodo non plurima ab illo sine aliena prorsus admitteret? Hinc vero ex ijs, quæ disseruimus in primâ huius operis parte, satis liquet fidem non solum esse totius salutis, & societatis cū Deo fundamentū, sed etiam ad hanc conseruandam, & perficiendam diuinum illius lumen, & influxum continuū esse per necessariū. Quomodo enim cæca hominis voluntas intelligeret, quæ in singulis agēdi occasionibus sit Dei voluntas, quod in huius, vel illius boni appetitione, veneni, quantum salutis periculum, quantum perfectionis detrimentum delitescat Aut quomodo inter bonum suæ libertatis & obedientiæ,

cāmque priuet licet bonis

vt laudem, & aliorum amore,

per Charitatem,

Ope mortificationis,

1. Fōs peccatorum, est defectus luminis practici,

quod est necessariū,

continuo;

Inter bonum creatum, & diuinum discernere, & vnum præ alio eligere, sequi ipsum & vitam, ac omnes actiones in Deum erigere, & ad finem supernaturalem sustollere posset, nisi, quæ ei omnia manifestaret, diuina quædam fax præiret? Quare, cum quis in amicitiam Dei adiscitur, præter Charitatis, & aliarum virtutum moralium, quæ voluntatem exornant, habitus supernaturales, etiam eius intellectus accessione donorum supernaturalium sapientiæ, scientiæ & prudentiæ supernaturalis illustratur, quibus ipsum fidei lumen augetur, splendet, & corroboratur, tum vt melius periculis prospiciat, tum vt altius in Deum voluntatem attollat: Sicut enim dona intellectus, & Sapientiæ iuuant rerum diuinarum contemplationem, & voluntati earum pretium commendant, ac Dei voluntatem manifestant, ita scientia veram, & salutem, ac perfectioni vtilem rerum inferiorum cognitionem, legitimūque earum vsum tradit. Prudentia vero, siue consilium actiones omnes nostras, vt honeste, & Christiane fiant, & nobis proposito fini supernaturali accommodatæ sint, dirigit. Et quamquam donū intellectus, & Sapientiæ tertio statui; scientiæ vero donum secundo; Prudentiæ autem, primo magis cōueniant, & necessaria sint; Non potest tamen vllus accommodatæ sibi Prudentiæ, aut Scientiæ, aut Sapientiæ carere. Quare primus status ita rerum diuinarum contemplationi, & inferiorum cognitioni, & actionum suarum considerationi, ac directioni vacat, vt conquisito vndique lumine practico res æternas temporalibus, cœlestes terrenis, Deum sibi, præferat, & actiones suas Deo Domino subiiciat, easque tanquam media ad inchoatam in hac vitā, in futura verò perficiendam eius amicitiam, & æternam cum eo vñionem referat. Tanto igitur lumine vndique collucens anima, eas actiones, quæ supernaturales sunt, & naturā suā in illum finem tendunt, præcipue attendit, prout se dant occasiones, sedulo excitat, & promouet; naturales vero, siue illæ ad propriam vitæ, & naturalium facultatum, bonorumque gubernationem pertineant, siue foras ad domus, familiæ, aliorum publicorum negotiorum administrationem prodeant, omni studio in Deum sustollit. Nam cum per fidei lumen, & Charitatis ardorem euehi fursum ad finem supernaturalem queant, & ad bonum, gloriāque Dei, & ad nostram salutem vtilis esse possint, hoc Christianæ Sapientiæ, & Prudentiæ negotium est curare, ne humipereant. Adiuncto ergo ad Fidem, & Charitatem practico lumine, solerti, diligentique consilio, prudenti deliberatione, ac maturo iudicio illas in finem illum altiores refert, & modum, quo tanto fini apta media esse queant, præscribit. Atque ita Sapientiæ, & Prudentiæ carnalis, & mundana, quæ à Deo reprobata est, & Dei inimica, dolo- fignēs & tenebrosas faces suo splendore, ne pro suo more hominis studia, & actiones à supernaturali Charitatis fine ad proprii amoris procuracionem abducant, dispellit ac extinguit: humanam verò sapientiam, quæ humanis rationibus fulcitur, non conuellit omnino, sed corrigit. Nam carnis prudentia, sensu, & appetitu inferiori duce, hominum actiones ad delectabile quoduis bonum fœdè demergit. Mundana, ad diuitias, honores & sæculi huius fœlicitatem, plerumque cum Dei iniuriā, abripit: humana autem, naturali duntaxat tum rationis lumine,

tum boni honesti affectu præeunte, perit humi inutilis. Eiectis ergo duabus prioribus, tertiam hanc sibi subiicit, & perficit, & lumine naturali corroborato supernaturalibus suis dictaminibus, sine quibus timidæ sunt cogitationes mortalium, & incertæ prouidentiae nostræ, affectum illum honesti naturā suā humi serpentem, Charitatis ardore inflammatum, tutò, ac sine vllò erroris periculo in Deum rapit.

Huius igitur diuini luminis practici radij cum vitam nostram collustrant, nihil in nostris actionibus obscurum, nihil tepidum esse potest: quod si splendorem suum negent, si imbecilles, si rari, si inconstantes sint, vñdecumque tandem id proueniat, tum verò mentem nostram obscurari, & intelescere, imò frigescere, atque emori necesse est. Triplici autem ex capite fieri consuevit vt intellectus diuino illo lumine destituatur.

Primum est Ignoratio rerum diuinarum, circa quas actus ipse cognitionis supernaturalis versari deberet. Nam quamuis singulari Dei beneficentiā fidei oculus menti nostræ concedatur, non solet tamen rerum ipsarum, quæ nobis illo oculo contemplandæ sunt, species intelligibiles, aut scientiam infundere, sed vel propriā nobis industriā, vel aliorum disciplinā acquirendam relinquit. Quare cum vel negligentes sumus, vel doctiores, quos audiamus, non habemus, internus ille fidei oculus externo veluti lumine, vel colore destitutus inutilis, & otiosus est, nec voluntati eum, quem debet, ductum præstare potest. Quid ergo mirum est, si diuina, ac supernaturalia bona, quæ non agnoscit, minimè æstimet, aut ea abiectissimis Creaturarum rerum quisquilijs, quas tum vsu familiari, tum quotidiano sensuum ministerio suapte naturā percipit, postponat?

Secundum vitium est, cum mala voluntas fincerum intellectus sufficienti rerum diuinarum notitiā instructi iudicium in practicum errorem inflectit. Tanta enim est voluntatis, cum à suā regulā recedit, & in creata bona se effundit, peruerfitas, vt non solum seipsam distorqueat, sed recto etiam rationis, & fidei dictamine euerso, eius loco prauum dictamen substituatur, quo summa bona infimis, cœlestia terrenis, Deum, eiusque gloriā sibi, proprijsque commodis postponat & subiiciat, quod in doctissimis etiam viris vsu venire videmus, quorum doctrinæ, & scientiæ fulgordensas tetri rerum creaturarum amoris nubes penetrare, & dissipare non potest: vnde etsi sibi videantur sapientes, in quotidianis tamen vitæ suæ actionibus pessimè ratiocinantur, pessimè sapiunt, innumeros, & apertos errores admittunt.

Tertium vitium est, actualis inconsideratio, cum licet nec bona voluntas, nec necessaria cognitio desit, ita tamen vel propriā seruitute, vel alijs cogitationibus, curis, & siue studiorum, siue occurrentium etiam pro Dei gloria negotiorum occasionibus tam intellectus, quàm voluntas occupatur, vt absorpta mens bene agendi opportunitates non attendat, oblatis donis vt prætermittat, vix vllum locum, vel spatium aut rebus diuinis expendendis, aut proprijs actionibus considerandis, componendis, atque perficiendis inueniat. Tunc enim nihil mirum est, si practica lumina opportunis temporibus desint, si diuini radij non splendeant, & qui cæteroqui docti sapientesque sunt, tamen in negotijs ad perfectionem

euectam.

II. Defectus luminis practici nascitur ex tribus.

1. est ignorantia rerum diuinarum

licet adsit habitus fidei,

defectu instructionis.

2. Voluntas praua,

causa erroris practici,

etiam in doctis.

3. Inconsideratio,

quia mens alijs occupata est.

nem pertinentibus, & proprijs actionibus dijudicandis tam multa quotidie peccent.

Vndecumque autem hæc mentis cæcitas proveniat, periculosum planè malum est, & eò nocentius, quò à diuinâ luce longius abducit. Nec enim eodem modo omnes hoc morbo tenentur. Nam (vt hæreticos, & infideles omittam, qui omni principio supernaturalis cognitionis destituti non possunt, non sæpe peccare, vt experientia docet,) inter fideles illi, qui solâ appellatione Christiani nominis gloriantur, in summâ tamen rerum ad officium Christiani hominis pertinentium ignoratione versantur, quo fine creati sint, quibus ad illum medijs eniti oporteat non intelligunt, non multò meliores sunt infidelibus, cum perinde propè sit fidem non habere, & eâ numquam uti. In eo numero videas quamplurimos, non tantùm rudes, & sortis infimæ homines sed etiam eos, qui cum in cæteris rebus sapere plurimùm videantur, & primarijs dignitatum locis vulgò non indigni habeantur, ita tamen ab omni rerum æternarum meditatione, ita à lectione alieni sunt, & à concionibus, ac doctrinâ salutari abhorrentes, vt si se ipsi interrogent de Deo, de Christo, de fidei mysterijs, vix rectè respondeant. Quid ergo mirum, si parui faciant æterna, & vbi se dat occasio à Deo auersi ad res creatas, quas solùm propè norunt, & æstimant conuertantur?

Alij sunt, quibus non tam in intellectu fidei lumen, quàm in volûtate Charitatis ardor deest: atque hi à Dei amicitia alieni finem suum, vel in bono delectabili, vel in mundanâ fœlicitate, prioribus haud paulò peiores, constituerunt. Nam licet fidei lumen promptum, si velint, habeant; illo tamen vel impiè abutuntur ad fraudes, vt politici; vel non vtuntur omninò, vt delicti, atque ita, non solùm veritatem Dei in iniustitiâ detinent, sed eos etiam necesse prorsus est lumini illi diuino sæpe rebelles existere: Nam præstans ille scientiæ diuinæ habitus, cum in eorum animis, resideat, nec semper otiosus esse queat, Deo excitante sæpe sæpius notas veritates, & fidei principia ob oculos ponit, & auersas à Deo conscientias, etiam dum malè operantur, suo fulgore percellit, vt D. August. olim sibi cõtigisse testatur: *Tu autem, Domine, inquit, inter verba Potitiani retorquebas me ad meipsum, auferens me à dorso meo, vbi me posueram, dum nollem me attendere, & constituerbas me ante faciem meam, vt viderem, quàm turpis essem, quàm distortus, & sordidus, maculosus, & vlcerosus.* Hoc ergo conscientiæ speculum, quod pro varijs occasionibus Deus obijcit, cum auersantur, & eius iudicium aspernâtur, nonne illos in grauissima scelera rueri necesse est? quo enim ipsos, nisi in foueam, præcipientes aget cæca illa carnis, & mundi prudentia, cui nihil, quod ad salutem animæ, nihil quod ad Dei gloriam spectet, curæ esse potest, quæ eius, quem ducendum suscepit, cogitationes omnes, desideria, studia, actiones, labores, conatus, otia, negotia prono, & cæco impetu ad voluptates, ad carnis commodâ, ad honores, & vanam sæculi fœlicitatem plerumque contra Dei voluntatem conuertit? Hac olim cæcitate afflatus Cain Abelem occidit, Iosephum fratres vendiderunt, Saul persecutus est Dauidem, & in eundem Absalon rebellauit, Herodes occidit in-

fantes, & Iudæi Christum Dominum egerunt in crucem: Denique totus mundus veros Dei seruos omnibus sæculis infectatus est. Hinc in Emporijs furta, rapinæ, doli, & fraudes; in tribunalijs innumere iniustitiæ: in aulis principum ambitiones, luxus, odia, inuidiæ, duella, homicidia. Hæc enim omnia monstra parit practica Dei ignoratio, & terrenis affectibus excæcata carnalis, & mundana prudentia, quæ hoc tempore de maximâ Christianorum parte triumphat, & omnis status, & conditionis homines magnos, & despectos, sæculares & religiosos per deuia omnium scelerum abrupta pernicioso, & vecordi errore alacres seducit.

Iam vero nonnulli sunt alij quibus exosa quidem est carnis, & sæculi sapientia, & suæ salutis nonnulla cura incumbit, ij tamen rarò ad diuinæ Sapientiæ percipienda lumina oculos attollunt, ij plerumque in rebus suis, & humanis negotijs solam humanam prudentiam, non malam illam quidem, sed tamen malum ducem sequuntur, humanas potiùs rationes, & regulas, quàm diuinas, intuentur: facit hoc ipsa sæculi, in quo viuimus, vanitas, & quidam intepestentis fidei, & Charitatis languor: *Nam cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra?* Accedit communis penè omnium consuetudo, qui etsi in supernaturali salutis suæ curâ diuinas rationes attendant, in humanis tamen negotijs, os Domini consulere, & superiores regulas adhibere non solent; sed humanæ prudentiæ ductum duntaxat sequi consueuerunt. Nam licet fidei, & prudentiæ diuinæ lumen ad actiones humanas etiam vilissimas dirigendas plurimùm valeat, rariùs tamen venit in mentem in tam parui momenti, & tam multis rebus considerandis fidei oculum aperire, Dei consilium exquirere, vel si in mentem veniat, non ita putatur necessarium, cum præsertim primariò tam altum lumen ad supernaturalium operum directionem concessum esse videatur; nec ita facile, & promptè ad humana negotia discernenda accommodari possit. Quare cum aliquid huiusmodi occurrit, humana ratio pro consueto, & familiari suo vsu præuenit, & naturalem discursum in obiecta hæc sensibilia diffundit, naturalibus, & humanis medijs affatim propositis ad finem, vt apparet, humanam mentem implet, & occupat, ac denique tantâ negotiorum id genus multitudine eam obruit, vt vix quomodo ea à Deo pendere, qua ratione in Deum referri possint, & debeant, liberum illi sit intueri. Ex quo certè etsi non tanta, nonnulla tamen pericula nasci solent. Nam nihil facilius est, quàm vt humana hæc prudentia in sapientiam carnis, & mundi degeneret. Deinde etsi in grauia, & aperta vitia non præcipitet, seducit tamen à viâ, & tot actiones, quæ ad salutem esse vtilis possent, humi sepelit: Denique plerumque in inextricabiles peccatorum laqueos, non quidem per se, & proximè, sed sensim, cum præsertim suscepta negotia non benè succedant, inducit. Quamuis enim naturale rationis lumen satis esse videatur ad suscipiendas de humanis negotiis deliberationes, vt cum officium aliquod est admitendum, cum incundum matrimonium, gerenda negotia, amicitia iungendæ, proles educandæ,

vbiq̃ in foro, senatu, aula,

etiam clastro.

3. Alij otiosi, non agentes supernaturaliter,

homines tantum, nō Christiani,

ob vanitatem sæculi,

Luc. 18. v. 8.

& consuetudinem omnium,

naturaliter tantum agentium,

quasi non esset opus agere supernaturaliter.

Vnde oriuntur.

1. prudentia carnis,

2. iactura meriti.

3. peccata.

4. pericula semper.

curanda, & regenda familia, & alia id genus functiones, exercenda, quæ in quotidiano vitæ usu versantur; est tamen valde imperfectum, & tenebrosum, & multa illum præcipitia, plurimæ, peccatorum occasiones, innumeri laquei in honestissimis etiam actionibus sparsi, & abditæ latent, planè, nisi diuinum fidei, & prudentiæ supernaturalis lumen eas ostendat, ineuitabiles. Quis enim nisi altiori lumine collustratus in periculi vilius suspicionem venire poterit, cum humana ratio ad honestè collocandos liberos, studium moderatum in accumulandis opibus ponendum esse docet, cum dictat honoris, ac famæ, dignitatis, ac status conseruandi, & iustè augendi rationem esse ducendam; cum suadet vacandum ijs animi relaxationibus, quas vrbinitas, vel requirere, vel permittere videtur, vim vi repellendam, prospiciendum sibi in futurum, vt quietè, vt commodè, vt honestè vita traducatur, & id genus innumera proponit, quæ quamuis rectè procurari posse videantur, si humanæ tantum rationes audiantur, quis tamen nesciat subesse sapissimè graues in omnibus peccadi occasiones, Deo soli notas, ac proinde tutissimum esse nihil prorsus, nisi ex diuinarum rationum regulis statuere, nihil nisi Deo consulto suscipere?

Atque hæc omnia pericula longè maiora sunt in spiritualibus, & Religiosis viris, quorum tota vita Deum spectare, & non tantum à mundi fastu, sed etiam ab humanis rationibus abesse debet. Quare si primum clauso cœlestis sapientiæ oculo, quo ad perfectionem aspirare cœperunt, postea in vitæ suæ actionibus, quando cum superioribus agunt, quando sibi, & commissis officijs, studijs, negotijs vacant, quando in proximorum auxilium se impendunt, quando versantur inter se, si inquam mundanæ sapientiæ oculum aperiant, sæculo huic se conforment, suis ipsi se regere & à superiore gubernari rationibus velint: Quid mirum, si ex altiori statu præcipientes in grauiora scelera deuoluantur? Videas certè nonnullos in Religionibus, id est, in copioso practici luminis splendore, in meridiani Solis luce pariter, & ardore, palpantes quasi in tenebris, & diuinas illustrationes, quibus vndique status ipse circumfulget, internâ obscuritate obtegentes, eò periculosius, quòd in eâ luce se cæcutire non vident, imo diuino lumini rebelles diuina consilia, quæ plerumque etiam nolentibus ingeruntur, vel ad cordis sui vias accommodant, vel humanis rationibus subiiciunt, & mendacibus simulatæ Prudentiæ Regulis, quibus vt ipsi solent, & alijs, vt vtantur, persuadere volūt, offuscant, & obscurant. Dicunt enim, vt exempla nonnulla proferam. Esse nonnumquam temporì cedendum & dissimulandum. Non esse homines capaces tantæ perfectionis mōdo, sed de pristina seueritate, & de conscienciæ, siue disciplinæ, & instituti rigore nonnihil esse remittendum. Eas tantum pœnitentias, orationes, & opera esse approbanda, quæ imponit institutum; eos, qui præterea aliquid addunt singulares esse. Habendam rationem sui honoris, etiam si id non exigat maius Dei obsequium. Existimandum aliquid sibi perire, si cui æquali te submittas, si ab eo quid patiaris si quis præ te honoretur, ametur, promoueatur: idque sine intuitu maioris gloriæ Dei. Conandum, vt omnibus placeas, nemini displiceas; vnde fit vt exteriora potissimum cures, de interiori-

bus parum sis sollicitus. Officium circa proximum ita exactè, & studiosè agendum, vt quæ propriæ perfectionis sunt non adeò cures. Valetudinis eam esse rationem habendam, vt inde corpus indulgentius quam par sit tractes. Quæ corporis, animique relaxationi concessa sunt, ea ex rigore exigenda. Ita vitæ tuæ rationes esse componendas, vt in futurum tibi prospicias, & non tantum commodè viuas, sed etiā ab alijs æstimeris, & c. olaris.

Cæterum tanti mali origo ex triplici illo capite, de quo iam diximus, accersenda est. Nam vbi collapsa est Religiosa Disciplina, vbi adhortationes ad perfectionem rariores, exempla virtutum penè nulla, nihil mirum est si minor sit spiritualis luminis copia. Quare fieri omnino potest, vt quibusdam instructio ad statum illum sufficiens desit, atque ideò tardiùs in perfectione procedant. Nam cum altiora illa lumina haurire ab alijs non queant, nec illa à se habeant initio conuersionis, sæpè tanquam cæci palpant, & cum nullum inueniant, vel iterum prudentiæ sæcularis ductum in sacrâ familiâ sequuntur, quod est grande prorsus malum, & quo plerique sæcularibus peiores euadunt; vel in magnas, & periculosas indiscretionis incidunt.

In ijs vero Religionibus, in quibus disciplina viget, tam tetrum venenum ex primo illo capite nasci non potest. Nam, vt optimè hac de re Bernardus: *De ignorantia*, inquit, fratres, *quænam excusatio nobis, quibus numquam doctrina cœlestis, numquam diuina lectio, numquam spiritualis eruditio deest: quæcumque vera sunt, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ fame, si qua virtus, si qua laus discipline, hæc discitis, & accipitis, hæc auditis pariter, & videtis; in exemplis videlicet, & verbis eorum, qui inter vos sunt perfecti, quorum & hortatio, & conuersatio plenus erudit vniuersos?* Ita Bernardus. In illis igitur ex voluntatis vitio causa mali profuit, quod quàm benè describat, idem ipse S. Bernard. totidem eius verbis audiamus. *Omnes, inquit, nō fallor, quæ sursū sunt, quærimus intellectu fidei, & iudicio rationis; sed non æquè forsità sapimus omnes, quæ sursum sunt, tanquam inescari his, quæ sunt super terrā, violento quodam præiudicio affectionis. Vnde enim ea, quæ paulo ante ostendimus, animorum diuersitas, tanta disparilitas studiorum, conuersationū tanta dissimilitudo? Vnde spiritualis gratia tanta inopia quibusdā, cum alijs copia tāta exuberet? Profecto nec avarus, nec inops est gratia distributor, sed vbi vasa vacua desunt stare oleum necesse est. Vndique se ingerit amor mūdi: cum consolationibus, imo desolationibus suis obseruat aditus: per fenestras irruit: mētem occupat, sed non eius qui dixit, Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum: præoccupatum nempe secularibus desiderijs animū delectatio sancta declinat, nec misceri poterūt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, sūma imis: vt pariter sapias, quæ sursū sunt, & quæ super terram. Hæc S. Bern. Quantū autem molestia id pariat eundem ita optimè describentē audiamus. *Est intellectus, inquit, in nobis, est & affectus & hi quoque sæpius sibi inuicem aduersantes: vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor, quàm grauis anima cruciatus, dum sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsā, vel ex eā saltem, quàm omnibus experiri in promptu est, corporis scissione coniiciat, si quis in suo spiritu animaduertente perniciosā, & periculosā insensibilitate neglexerit.**

& voluptatibus.

Id fit, defectu instructionis,

vel

inter instructiones, & exempla,

amore mundi,

Serm. 3. de Ascens.

& prauis affectibus;

Distrahuntur hominum crura, & longioris obice ligni remouentur ab inuicem pedes, & dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus? Si sic affligi plangimus miseros, quid eos, qui corporaliter inter nos conuersantes illuminati fortè similiter, sed dissimiliter inueniuntur affecti, intelligunt pariter bona, quæ faciunt, sed non pariter diligunt intellecta. hæc Bernard.

Atque cum mundanus ille amor fixus mēti voluntatem possidet, cōmemoratis paulo ante regulis ita immobiliter inhæret, vt ad eas soleat vitam omnem, & actiones exigere, atque ita omnem diuinis illustrationibus aditum præcludit, & tādē periculosissimam illam cordis duritiam, de qua alibi Bernardus, procreat, quæ nullis Dei inspirationibus cedit, nullis teritur malorum, siue præsentium ictibus, siue futurorum periculis, nullis Dei beneficijs emollitur.

Iam vero non rarò fit, vt cætero qui benè animata sit volūtas, bene intellectus instructus sit, verū obruta mens negotiorū mole, studiorū, aliarūque honestarū actionū multitudine, & curā, ad rerum diuinarum contemplationem, & sui ipsius considerationem segnior efficiatur, ac proinde magna illi copia spiritualis, & practici luminis depereat. In quo licet non sit tantū periculi, si quod meditationi, & examini alijsque spiritualibus exercitijs tempus attributum est, rectè collocetur, facile tamen est, si id negligatur, eò deuenire, vt sensim rerum æternarū, Dei gloriæ, ac perfectionis æstimatione, & studium intepescat, & contrā ijs, quas tractamus functionibus, & studijs, ob rationes dūtaxat humanas, magno cum interioris luminis damno animus noster adhærescat.

Ad tantum exitium propulsandum cœleste lumen ab ipso patrē luminū, à quo est omne datum optimū, & donum perfectum, cum ijs, quibus solet illū communicare, donis hauriendum est, nec enim frustra diuina illa dona intellectus, sapientiæ, scientiæ, & consilij infundit incipienti. Sed ne otiosa sint, tum cōtinuas vsus occasiones supeditat, tū gratijs excitantibus inuitare nūquam desinit incipientem. Quare ad opus ipse adiungere suum conatū, & laborem debet, vt ea pro virili exerceat, & quatuor hi practici luminis fluij à Deo sapiētīæ fonte deriuati in cordis paradisum, participatā veritate intellectum assiduo fluxu penetrēt, & irrigent ad copiosam frugū vbertatem.

Ad Donum intellectus spectat, vt abstrusa fidei mysteria magis penētrēt, & intelligat, quod, vt Dei gratiā consequatur, spirituali tum sacræ Scripturæ, tum sanctorum Patrum, & Magistrorum spiritualiū lectione, ac sancto quodā studio opus est, vt accepto à Deo intellectu, de diuinā lege, de omnibus Dei operibus, de abditissimis fidei rebus mirabilia scrutetur; hoc enim donum in diuinorum eloquiorum interpretatione, & scripturarum sensu, lectione, & studio cum diuinā luce inuestigando præcipuè cernitur.

Ad Sapientiam vero pertinet rerum diuinarum, ac sempiternarum cōtemplatio, & meditatio, per quam potissimū cœlesti splendore, & irradiata, & accensa mens dignam de Deo, & Christo, de Dei amicitia, de æternā vitā, de bonis supernaturalibus æstimationē concipit, ea sibi prosequenda cæteris postpositis decernit, secūdum ea de cæteris omnibus benè, & sapienter iudicat. Quare meditationis studium, & cœlestium sacramentorum vsū, diuinæ præcipuè Eucharistiæ participationem incipienti commendatissimam esse oportet, vt per hos veluti canales, diuinæ Sapientiæ radijs

perfundatur, & Deus, Domini nostri Iesu Christi pater, gloria, det illis Spiritum Sapientiæ, & reuelationis, in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis, vt sciant, quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuinæ gloriæ hereditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in eos, qui credunt secundum operationem potentis virtutis eius, quam operatus est in Christo. Nihil enim ad Deum, & ad eius dona, vt oportet, intelligenda, & æstimanda efficacius est, quàm si crebrò ea meditaris. Quare non rarò euenisse videmus, vt plurimi diuinarum rerum rudes, nullo hominē magistro, solo Deo duce, meditatione assiduā, & rerum diuinarum contemplatione, admirabilem sapientiam, & rerum spiritualium incredibilem, quā se, & alios tutissimè regerent cognitionem consequerētur. Quod tum cæteris sacrarum Religionum fundatoribus & primis ducibus, tum B. P. Ignatio contigisse exploratissimum est.

Verum Sapientiam comitari assolet, & ei veluti ancillari rerum inferiorum scientia. Quo Dei dono ornata mens, non tam rerum creatarum naturam, quàm earundem verum pretium, & æstimationem, atque adeo legitimum vsū intelligit; vt sciat quomodo oporteat, non tantū in Ecclesiā, sed & in mundo conuersari, cœlū, & terram, opes, honores, vniuersasque creaturas, ipsosque homines, quibuscum viuimus, ad salutem, & perfectionem promouendam, tanquā concessa à Deo media adhibere. Quò spectant aliorū pia colloquia, priuata, & publicæ exhortationes, & conciones, vitæ sanctioris exempla, prospera quæque, & aduersa, quæ nobis eueniunt, quibus omnibus ita suauiter diuina prouidentia præsidet, & vitam nostram moderatur, vt ex singulis, si attendamus, & sincero Deum affectu quæramus, si ijs benè vtamur, diuites quosdam radios practici luminis in animas nostras diffundat, quibus quid in quaque re nobis sequendum, quid fugiendum sit, clarissimè demonstrat.

Denique Consilij donum ad actiones nostras supernaturali prudentiā dirigendas, & dijudicandas conceditur: quo si rectè vti velimus, nihil ita nobis necessarium est, quàm vt crebrò, atque diligētī examine vitam nostrā, actionesque omnes, verba, cogitationes, & desideria, vel antequam fiant discernere, vel postquam facta sunt, discutere, & cōsiderare studeamus. Profectò dici non potest in quantā luce versetur anima, quæ circa sui vsū attenta est, ex sui ipsius experiētiā prudentiam haurit, actiones omnes suas non temerè profundit, sed ad finem supernaturalē, ad animæ salutem, ad maiorem Dei gloriam prudenter dirigit, si quā ex parte, vel inficiantur, vel humi repant, adhibito tum rationis fræno, tum virtutum & mortificationis studio coercet, castigat, & in Deum iaculatur. Quod si hæc quatuor inter se conspirent, & lectioni, & studio spirituali, meditatio: vtrique vero sui ipsius consideratio, & examen, inter frequentissimas adhortationes, & clarissima exempla, aliisque id genus occasiones, aptè cohæreant, quanta, bone Deus, cœlestis lucis vis, quam utilis practicum radiorum copia mentem illustrabit, quā, & pericula præuidere, & cæteris omnibus bonis longissimè reiectis, vni Dei amicitia fortis, & immobilis adhærere, & irruentes hostes tanto splendore percellere & coercere possit!

Lib. I. de
Consid.
ac duro
corde,

aut occu-
pationibus

spiritualia
impedien-
tibus,

Sed his me-
detur gra-
tia,

cum coo-
peratione.

III.
Donum in-
tellectus
Penetrat
mysteria,

cum studio.

Sapientia
cognoscit

diuina, &
æstimat

in medita-
tione,
& Eucha-
ristiā.

Scientia;
humanas
resperspi-
cit,

in vsu

& attentio-
ne.

Prudentia
est in agen-
dis,
cum præ-
uisione, &
examine.

Tres alios imperfectionum fontes esse, Passiones naturalem corporis constitutionem, & consuetudinem.

CAPUT IX.

3. Fons, passionum.

Mira animi, & corporis unio,

miseriarum causa est,

ob pondus utriusque partis in suum bonum,

& ob appetitum duplicem.

Inferioris appetitus, sunt

passiones;

Concupiscibilis,

& irascibilis.

Circa bonum,

IN totâ humanâ naturâ fabricâ fortè nihil ita admirabilem optimi creatoris sapientiam commendat, quam nexus ille & consociatio adeò arcta partis illius, quæ in homine excellit, quâ Deū attingit, cum alterâ, quâ vix quicquam differt à bestiis, quo veluti vinculo totam naturam intellectualem cum brutâ illâ, & infimâ miro modo in homine colligauit; quâ de causâ is meritò nexus, & vinculū totius naturæ appellatur. Verum hæc ipsa adeò diffitarum partium colligatio non exiguas homini molestias, & difficultates parit, quas solet experiri, dum huc illuc volens, nolensque, non cogitatione tantum, sed affectu distrahitur. Nam naturæ pondus, quod cuiuslibet rei, vt se conseruet, in bonum sibi conueniens inditum est, utrique illi hominis portioni insidens, hominem diuersas in partes sursum in Deum, deorsum ad inferiora bona naturali veluti necessitate rapit. Cum enim sua utrique naturalis sit inclinatio, non minus, quàm igni naturale est sursum erumpere, lapidi ruere deorsum, non potest, non hominem modò sursum attollere, modò deorsum deprimere. Atque hoc naturale dissidium auget ipsa appetendi potentia addita inclinationi naturali, qua actu expresso, elicitòque vtraque pars bonum sibi conueniens accommodatâ sibi cognitione præeunte persequitur. Superior quidem appetitus ratione duce ad diuinum illud bonum, quo solo potest perfici, tendit: Inferior verò ad infima quæque, quæ ei proponit, hausta per sensus cognitio, non secus atque belluæ, procumbit. Atque elicitu huiusmodi actus, quibus inferior homo noster in bona sibi consentanea fertur passiones dicuntur, non aliâ de causâ, quàm quia agunt in corpus, & animam tantâ vi, vt repugnante frustrâ ratione, vtrumque mutationem aliquam suâ quodammodo naturæ, & perfectioni repugnantem sustinere, & pati cogatur. Quâ de causâ, licet in Christo fuerint actus appetitus sensitui, non tamen erant passiones, cum nec superiorem partem mouerent, nec mutarent animam: vnde in nobis habent, vt passiones appellantur. Quare Stoici eas ægritudines, Cicero vero animi perturbationes vocat. Nec verò semper eodem modo aut animam, aut corpus afficiunt, & commouent. Nonnumquam enim appetitus sensituius bonum sibi conueniens plano veluti cursu, & nullis circumseptum difficultatibus, nulloque repugnante prosequitur, & concupiscit, vnde dicitur concupiscibilis. At si quæ difficultates opponantur, si quid resistat, si quid, ne huiusmodi bonum adipiscatur, impediatur, tum verò insurgit vehementius, & maiori impetu armatus in hostes procurrit; quâ de causâ irascibilis appellatur. Itaque non secus, atque dux aliquis potens, vndecim milites duplici velut agmine in aqiem educit, qui non in hoministantum mente importunè, molestèque discurrunt, eamque perturbant; sed sæpe etiam in externas eius actiones sese diffundunt, rectumque earum ordinem perturbant. Cùm enim cognitio sensitui appetitui bonum aliquod conueniens proponit, vt absens; prodit confestim eiusdem desiderium;

cum verò, vt præsens; gaudium existit: cum denique sub simplici ratione boni, simplex eiusdem amor enascitur. Nec dissimili ratione se res habet circa malum, in illud enim, vt simplex est, odium ciet, vel etiam fugam commouet, si malum futurum est; tristitiam verò, si præsens est, excitat, & impellit. Iam vero, si bonum illud absens, quod per desiderium concupiscit, & prosequitur, arduum sit, & difficile; si quidem vires ad illud obtinendum suppetere videantur, irascibilis illicò spem emittit; si desint vires, desperatio nascitur: si malum, quod instat, adeò vrget, vt per simplicem fugam vitari nequeat, sed maiorem conatum requirat; si quidem vires ad repellendū non desint, insurgit audacia; si autem desint, premit timor. Quod si præsens sit, non tantum in concupiscibili tristitiam, sed in irascibili iram, truculentam bestiam, parit, quâ tum illud ipsum malum, tum omnes eius causas superare, & sibi subijcere conatur: quæ siue superior, siue inferior euadat, sibi semper similis est, imò sæpe eò impotentior, quo sibi minus esse virium videt ad præsens malum propulsandum, eò insolentior, & crudelior, quo victoria maior fuerit.

Atque dici non potest, quantas in vitâ nostrâ quotidianâ, tum publicâ, tum priuatâ tempestates & procellas venti isti excitent: quot diræ istæ belluæ strages edant, nisi domentur. Videre est enim plerisque, quos passionibus suis addictos vocamus, cùm quid occurrit, quod illis belluis pabulo esse queat, confestim in illud sine vlllo rationis fræno desiderando, prosequendo, fruendo; contra in malo abhorrendo, fugiendo, vindicando toto impetu ferri, adeo vt animus eorum perpetuis motibus æstuet, qui in externas actiones infinita scelera despumant.

Et quidem optimus naturæ conditor eas nobis vires, eo consilio dedit, vt quæ ad vitam hanc tuendam, conseruandamque necessaria nobis erant, efficaciter compararemus; verum ne nos pares omnino bestiis redderent, eas & earum ducem appetitum sensituum, rationis, & voluntatis, quæ appetitus rationalis est, imperio subiecit; atque eâ de causâ ipsi etiam voluntati propensionem ad bonum sensibile corpori per actus proprios his passionibus respondentes procurandum indidit; ita tamen, vt numquam, nisi ex rationis dictamine, id faceret. Quare rationi concessa authoritas est iudicandi non tantum de bono superioris ordinis, sed etiam de inferiori, voluntatiquæ proponendi quis inter vtrumque ordo seruandus sit, quod, quo modo, quo fine, prosequendum, fugiendumve sit. Quæ rationis iudicia, & dictamina, cùm ex imperfectione naturæ obscuriora, & imperfectiora essent, Deus optimus fidei lumē addidit, & noua quotidie supernaturalia dictamina, siue lumina practica immittit, quibus volūtas illustrata, & diuinis prætereâ donis, virtutūque supernaturalibus habitibus confirmata, ita inferioris partis integritati, salutique intēdere, & ad eum finem, vel compescere, vel laxare inferioris appetitus vires potest, vt nihil superiori parti noceat, quin potiùs eam nonnumquam plurimum iuuet, quo excellentius illud bonum facilius, delectabiliusque acquirat, eoque iucundiùs perfruatur: & vicissim eadē volūtas ita nouit superioribus rebus vacare, vt quod corporis saluti debetur, non deneget. Et quidem in hoc ordine, & nexu conseruando potissimâ hominis cōuersi, & incipientis partes versantur, ac proinde

desideriū,
gaudium,
amor.

Circa malū

odium, fuga, tristitia,

Item spes,
& desperatio,

audacia, & timor.

Hæ malorum omnium causa,

quibus moderantur,

ratio & voluntas,

adiuta fide

sapientissima.

quæ perturbare solent passiones in appetitu sensitivo, si hæcenus liberius vagari, & nostris, tum actionibus, tum cogitationibus non sese tantum inferere, sed imperare permixta sunt, iam parere doceantur, & ei fini feruire, ad quem concessa sunt, prorsus necesse est.

II.

* Fōs, corporis complexio,

quæ naturæ vitium determinat

pro humoribus,

sanguine,

bile,

phlegmate,

melancholia.

Mixta mixtis,

secundum ætatem,

& educationem.

III.

* Fōs cōsuetudo,

altera natura,

Atque hæc immanes bellæ, nisi sollicito premantur imperio, & assidue ad moderationem erudiantur, plurimum per se nocent; quod si verò ijs difficilis corporis complexio accesserit, tunc verò suppeditatis à corpore nouis viribus supra quàm credi queat, efferantur. Nam ex eâ ipsâ cuiusque complexione pendet, vel maximè, earum vis in singulis: licet enim illæ omnes homines mirum in modum exercere consueuerint, non est tamen eadem in omnibus ratio: Naturalis enim corporis cōstitutio generalem illam naturæ corruptionem cuique propriam facit, & in effectus magis particulares singulos inclinat. Qui enim sanguineæ sunt naturæ rubra, splendenti, serenæque, & vt plurimū subridenti facie, vtpote calidi, & humidi, propensi esse solent in risum, iocos, cantum, ludicra, voluptates, parum serij, & constantes, facileque sibi, alijsque, suis, aliorūque affectibus indulgent, amaræque & amari affectat. Biliosi vero cum calidi sint, & sicci, sunt vt plurimū superbi, ambitiosi, honorum cupidi, primas in omnibus expetunt, omnibus sese anteponunt, nullius ferunt imperium, non facile tolerat iniurias, vt ad honores, quos animo designarūt, perueniant, nulli rei parcent, prodigi, astuti, dissimulati, fallaces, deceptores, audaces ad quælibet suscipienda: è contra verò, quod sæpe eorū conatus eludit, iracundi, præcipites, & impetiosi, denique edaces, & multi cibi esse solent. At phlegmatici, vtpote humidi, & frigidi, sunt vt plurimum somnolenti, tardi, tepidi, propensi ad otium, ingenio obtusiores, & sensibus obesi, & corporis mole onerati. Denique melancholici, qui frigidi sunt, & sicci, pessimæ sunt complexionis. Melancholia enim turbidos, venenatosque spiritus procreat, qui cum cerebrum occupant, profundâ quâdam tristitiâ, & taciturnitate hominem afficiunt, reddunt suspiciosum, timidum, & pusillanimum, tenacem proprii iudicij; vnde oriuntur sæpè scrupuli, & insolitæ, periculosæque phantasiæ. Quia tamen varia est horum humorum permixtio, ideo quæ sint cuiusque inclinationes à corporis constitutione iudicare difficile est: quisque tamen aliquo modo certum de se iudicium ferre potest: ad quod conferet si ætatis etiam habeatur ratio, quæ vt plurimū naturalem corporis constitutionem mutare cōsuevit. Inde enim fit, vt biliosi, sensim exultabile, atrabiliarij euadant, & senes, phlegmatici. Præterea oculos in educationem pristinam, in occupationes, studia, actiones, mores, totam denique vitam reflectere conducet.

Nam plerumque, quos ipso vitæ vsu contraximus habitus, vt ab ipsa naturali inclinatione inchoantur, ita illam ipsi augent magis, & manifestant, quamuis non negem sæpe euenire, vt qui vitæ consuetudine enascuntur, vel ab ipsa naturali complexione non pendeant, vel etiam ei repugnet, atque adeo in contrarios eam actus inflectant; vnde & educatio, consuetudoque altera dici natura solet: atque ita hos duos vitiorum fontes distinguens. D. August. *Cupiditates*, inquit, *quasdam naturaliter contraximus, quasdam consuetudine nobis fecimus*. Et alibi, quid inter vtrūque discriminis

inter sit, indicat: *Motus, ait, illi mali auaritiæ, iræ, libidinis, partim de origine, partim de consuetudine veniunt, & priores quidem minui possunt, finiri non possunt: minuuntur autem in proficientibus, & resistentibus: relinquuntur autem baptizatis, vt fortius certando maiorem etiam sibi gloriam parent. Posteriores vero etiam tolli possunt repugnando, & contrariâ bonâ consuetudine*. Hæc ille. Ab educatione igitur & vitæ consuetudine efficitur, vt nobiles, fortiores habeant passiones; solent enim esse prodigi, audaces, temerarij, amare nimium, & odisse, faciles ad inimicitias, voluptatū auidi, impatiētes alieni imperij, in se confidentes, aliorum contemptores, magnifici, cupidi honoris, & gloriæ, magis quàm vtilitatis, & quod commune est etiam diuitibus, contumeliosi, elati, impotentes, ipsâ rerū affluentia temulēti, delicati, fugientes laborū. Pauperes verò, & vilioris cōditionis, vt plurimū, contrarias habent propensiones, nisi fortè quando subito emergunt: nam nisi sese comprimant, si cōplexio ferat, insolentissimi fiunt. huc spectant etiam ea studia, quibus dediti fuimus, & officia quæ gestimus. Nam sicut superba natura, si alienis imperijs parere assueuerit, etiā humilitatem ipso vsu acquirit, ita qui ad alios regendos, & splendida huiusmodi officia admoti multo tempore fuerūt, vix (nisi magnâ virtute sint præditi) carere possunt quibusdam, siue internis motibus, siue externis agendi modis, quibus vsurpatione longâ assueuerunt; & docet experientia valde difficulter reduci ad rationis, & disciplinæ limites, qui vel secum ipsi, vel cum quibus ipsi Superiores prætextu concionum, aliorūque laborum indulgentiū egerunt. Quo fit, vt valde expediat, vt Superiores ipsi, si quos ad Religionem, vel admittere debeant, vel admissos iam excolere, non complexionem duntaxat naturalem explorent, sed de antea actis studijs, & vitæ cursu inquirant, vt inde quid sibi facto opus sit, & quid secum adferat impedimenti, quibusue remedijs egeant, intelligat. Id ipsum expendat oportet etiam illi ipsi, qui serio perfectioris vitæ studio tenentur; nec existiment satis esse, si semel id cōsiderarint. Nam complexio ipsâ ætate, & vitæ vsu mutatur, quotidieque noua studia, & occupationes nouæ nouas in nobis consuetudines, & propensiones ingenerant, quæ sensim sine sensu cum magno nostro damno ipsi rituali corroborantur.

Denique tam hi, quàm illi maturè prospiciant, ne suâ indulgentiâ, timoreve aliquo, & pusillanimitate patiantur mala, non publica tantum, sed etiam priuata cuiusquam consuetudine ita confirmari, vt labente ætate, cum iam primarijs forte officijs perfuncti sint, atque adeo alijs exemplo præluce debeant, oneri potius sint, & scandalo, cum inolitos diu mores corrigere rarū sit. Nam, vt rectè monet D. Ambrosius: *Cum semel fuerit anima in cupiditates demersa terrenas, difficile potest in altum, vnde descendit, reuolare; actum enim suorum vincula laqueis, & deliciarum obnoxia illecebris iam tenetur*. Et licet nonnūquam assiduâ pugnâ, & contentione superari possint mali huiusmodi mores, tamen rarò ita euincuntur, vt nihil remaneat: sic enim de malorum morum Concupiscentijs, ait August. apud Prosperum, *quæ, inquit, resistunt periculo debellantur prælio, & quæ victæ sunt, nondum securo triumphanti otio, sed sollicito premuntur imperio*.

H iij

priorem mutandò,

vt in nobilibus,

diuitibus,

pauperibus

Magistratibus,

honoratis,

quod obseruent maiores natu

in seipsis.

Lib. 4. in Lucam.

In Sentent. 169,

*Sextum fontem imperfectionum ex externis occasio-
nibus profluere, septimum ex
Dæmonis tentatione.*

CAPUT X.

8. Fons, oc-
cupationes
externæ,

per sensus
peccata in-
vehentes,

duplices,

1. Carnales,

à religiosis
remota,

aut reclusa,

non sine
iusto metu,

& cautione

præsertim
oculorum,

Q Vos hætenus commemorauimus peccato-
rum fontes arescerent facile, nisi continuo
scaturirent propter occasiones externas ratione
loci, officiorum, negotiorum conuersationis, &
similium, quibus siue communis humanæ vitæ so-
cietas consuetudine, siue proprium cuiusque
institutum vitæque ratio, volentes nolentes
subijcit nos & astringit: Nam pereas occasiones
obiecta bonorum creatorum ab externis sen-
sibus hauriuntur primum, indeque in animam
penitus sese insinuant, & ibi suâ potentiâ vehe-
menter mouent appetitum, excitant passiones,
pristinæ sollicitant consuetudines, eoque vehe-
mentiùs voluntatem trahunt, quod ita bona ma-
iora sunt, vel apparent, & per huiusmodi occa-
siones viuaciùs sensibus externis, atque ita per
sensus imaginationi, appetitui, & voluntati re-
presentantur. De singulis agere non est animus.
Est incipientis prudenter considerare, quæ sit vi-
tæ, quam elegit, ratio, quis vsus, quæ conuersa-
tio, & ex ijs, quæ nasci possent occasiones præui-
dere, ac præuenire. Non omitam tamen illud
vnum admonere, occasiones omnes peccandi ad
duo quodammodo genera reuocari: quædam
enim sunt huiusmodi, vt naturâ suâ ad grauiora
quædam, & fœdiora peccata, qualia sunt car-
nalia, sollicitent: huiusmodi est aspectus curiosus,
nimia familiaritas & liberior conuersatio; aliæ
verò in spiritualia quædam peccata, eò peri-
culosius, quò occultius, & sub honestiore præ-
textu per sepe trahunt. Et à prioribus quidem
tutiores esse solent ijs, qui sæculo relicto ad Re-
ligionis arcem confugerunt, ad quam vix vllæ
pertingunt, vel efficacissimis vitæ Religiosæ
præsidij oratione, mortificatione, disciplina
Religiosæ obseruantia, superiorumque singulari
curâ, & prouidentia, aut longissimè arcentur, aut
penitus exarmanentur. Nec tamen ab illis nimium
securi debent esse Religiosi. Quare, sicut non
debent adeo timidi esse, vt cum de Dei gloriâ
agitur, coniunctas cum huiusmodi occasionibus
functiones suscipere, & quæuis aggredi negotia,
si ad ea vitæ ratio vocat, vel charitas, aut obe-
dientia exposcit, vereantur: sic nec esse temerarij
adeo debent, vt vel sine causa, vel inermes, & si-
ne ijs præsidij, quæ vitæ Religiosæ disciplina
suppeditare solet, sese ijs committant, etiam tum
cum iusta causa eos pericula illa adire cogit, ne
iusto Dei Iudicio in præsumptionis, vel negli-
gentiæ suæ, vel vtriusque poenam, gratiæ diuinæ
destitutia auxiliis peccato succumbant: In eo ge-
nere cautissimus fuisse dicitur S. Hugo Gratiano-
polis Episcopus, qui quod ipse studiosè obserua-
bat, admonere præcipue Ecclesiasticos à curio-
siori aspectu cauere; & quidem cum mulierum
Confessiones excipiebat, ijs tantum aures dabat,
asserens huiusmodi negotio necessarium esse
duntaxat auditum, seque periculo, & Dæmonis
insidijs exponere eum qui, quod Deus non re-
quireret, in eo munere oculorū vsum adhiberet.
Rutgerus ex D. Francisci familiâ, cum insigni
puritatis dono præditus esset, numquam tamen

A oculos in fœminas conijciebat: rogatus à viro
gravi, cur cum talis esset, adeo tamen in hoc ge-
nere cautus esset; cū quis, respondit, facit, quod
in se est, & peccandi occasionem, quantum po-
test, fugit, Deus etiam illum omnino protegit: at
cum sponte, & temere pericula adit, merito ab
eo deseritur, & plus æquo in se confidens, vel in-
curius, facile labitur, qui enim amat periculum,
peribit in illo: quod certè in omni peccato, peri-
culique genere locum habet. Nec enim mirū est,
si quis de se, suisque rebus multa sine causa enar-
rat, vanæ gloriæ motu percellatur; & sibi impu-
tare debet, si moueatur is, qui temere oculos in
quæcumque obiecta defigit, vel legit, auditque
libenter curiosa. B. Xauerius quò fuit castior, eò
in hoc genere extitit cautior, sic vt ad ipsum libi-
dinis nomen totus exhorresceret.

B Alterum genus occasionum externarum in
spirituali etiam vitâ, & intra sanctissima domici-
lia non rarò reperitur; ita vt Ecclesiasticis, & re-
ligiosis viris familiare, & veluti proprium quo-
dammodo esse videatur. Sic enim S. August. ad
Aurelium Episcopum Carthaginensem scribens
de Africanorum Ecclesiasticorum peccatis, dum
locum Pauli, *non in comessationibus, & ebrieta-
tibus*; & de contentione, ac æmulatione agit:
*Ista, inquit, vitia non in plebe (vt priora) sed in
nostro numero sunt grauiora, quorum morborum ma-
ter superbia est, & humana laudis cupiditas.* Sic ille,
quâ de causâ idem qui supra S. Hugo non solum
ab aspectu mulierum, sed etiam aliorum, quibus-
cum viuimus, auertendos oculos, curiositatē-
que dicebat, ne mentis religiosæ quies, & atten-
tio interturbetur. Nam fieri solet, vt tum alio-
rum, quibuscum viuimus, & loquimur, quosque
intuemur, passiones vt ira, tristitia, odium, & inuidiæ,
in nos transeant, tum vt nouæ quædam passio-
nes exoriantur in nobis, vt suspiciones, iudicia,
inuidentiæ, æmulationes: quamuis enim inter
viros spirituales non id pabulum habeat super-
bia, & inuidia, contentioque, quod inter sæcu-
lares, non caret tamen suo, quod aliquando eò
periculosius est, quò sanctiore velo obtegatur.
Horum igitur vitiorum occasiones inter spiritua-
les viros satis multæ sunt, quas ad tria capita re-
uocare possumus.

Primo loco sunt, omnes occupationes externæ,
quibus animus distrahitur, & spiritualis mentis
feruor dissipatur. Etsi enim nihil aliud periculi
sit, ipsa tamen in spiritualium exercitiorum vsu
remissio vacuum, tum practicis luminibus, tum
pijs desiderijs, ac diuinâ ope spoliata mentem
periculose exponit hostiū, & tentationum incur-
sibus. In hoc genere sunt studia quæuis, quibus
exsiccat spiritus, nisi suauis, & opportunâ re-
rum spiritualium irrigatione constanter tempe-
retur, contabescit, & emoritur.

Secundò habentur concessæ à Deo dotes ani-
mi, & corporis, doctrina, officia, ac functio-
nes, non quatenus multum habent distractionis,
sed quatenus superbiæ, vanitatis, inuidentiæ,
impatientiæ, frequentes occasiones præbent,
quibus quam difficile sit repugnare D. August.
propriâ experienciâ edoctus locuples testis est: sic
enim ait ad Aurelium scribens; *Magnum est de
honoribus, & laudibus hominum non letari, sed om-
nem pompam inanem præcidere, & si quid inde ne-
cessarium retinetur, id totum ad utilitatem honoran-
tium, salutemque conferre, &c.* Itaque ista, quæ tecum
confero, mihi dico, dignaris tamen mecum considera-

2. Spiritua-
les,

Epist. 64.

Rom. 13.

superbiæ,

& inuidiæ,

II.

Spiritualiū
occasionū
tria genera.

1. occupa-
tiones,

vt studia,

2. Talenta,
& officia,

Epist. 64.

difficilis
materia va-
nietatis,

re, quam sint graua, quam difficilia. Non enim
huius hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit,
quia & si cuiquam facile est laude carere dum denega-
tur; difficile est ea non delectari cum offertur. Et ta-
men tanta mentis in Deum debet esse suspensio, ut si
non merito laudemur, corrigamus eos, quos possumus:
si autem merito laudemur, propter Deum gratulemur
eis, quibus placet verum bonum; non tamen pro his,
quia placemus hominibus, sed si coram Deo tales su-
mus, quales nos esse credunt, & non tribuitur nobis,
sed Deo, cuius dona sunt omnia, quæ verè, merito-
que laudantur. Hac mihi ipse canto quotidie, subdit
humilis Doctor, vel potius ille cuius salutaria præ-
cepta sunt, quacunque siue in diuinis lectionibus in-
ueniuntur, siue quæ intrinsecus animo suggeruntur, &
tamen vehementer cum aduersario dimicans, sæpe ab
eo vulnera capio, cum delectationem oblata laudis
mihi auferre non possum, hac ibi. Et iterum in Con-
fessionibus. Itaque, ait, nobis, quoniam propter
quedam humane societatis officia necessarium est
amari, & timeri ab hominibus, instat aduersarius
vera beatitudinis nostræ, ubique spargens in laqueis,
euge, euge; ut dum auide colligimus, incautè capia-
mur, & a veritate tuâ gaudium nostrum deponamus,
atque in hominum fallacia ponamus, libeatque nos
amari, & timeri, non propter te, sed pro te. Et
cap. sequenti. Quotidiana, inquit, fornax est no-
stra humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere
continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis; tu
nostide hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina
oculorum meorum. Neque enim facile colligo, quam
sim ab istâ peste mundatior, & multum timeo occulta
mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Est enim
qualiscunque in alijs generibus tentationum mihi fa-
cultas explorandi me, in hoc penè nulla est. Atque
hæc occasiones eò periculosiores sunt, quò in
plura peccata longo contextu inter se connexa
redundant. Fit enim non rarò, ut vel ambitionis,
& vanæ gloriæ, vel æmulationis studio facile,
quæ vires superant, suscipiantur: quæ cum malè
succedere necesse sit, inde deiectiones, ac tristi-
tiæ, murmurationes, detractiones, denique to-
tius interni vigoris dissolutio exoriuntur, quæ
deinceps in grauiora peccata remissum, & pusil-
lanimitate, ac superbiâ, ut notat D. August. frâ-
ctum animum, non ferentem contemni, vel alijs
postponi, præcipitant; quin etiam, id plerumque
euenit, ut vanitatis pruriginè actus in ea sese offi-
cia, quæ grauiorum peccatorum periculis plena
sunt, importunè & temere ingerat, ad quæ pro-
pulsanda nec vires præsentis adsunt, nec à Deo,
cùm ad ea officia non vocet, sperari satis tutò, &
prudenter possunt.

Lib. 10. c. 36

Cap. 37.

& præsum-
ptionis.

3. Socij, vel
morosi,

vel mali,

tolerandi cū
fructu.

Tertium genus occasionum pertinet ad illas
personas, quibuscum versandum nobis est, qua-
rum vel naturalis inclinatio difficilior est, vel no-
stræ minùs congruit, ex quo iudicia temeraria,
suspiciones, animi alienationes, & alia id genus
pullulant; vel etiam mala vita, & exempla, quæ
nobis præbent, nos ad lapsum inclinant eò vehe-
mentiùs, quò vel ætate grandiores, vel ratione
doctrinæ, aut officiorum gestorum autoritate
potiores sunt. De hoc genere benè monet D. Au-
gustinus: Ad quamcunque, inquit, professionem te
conuerteris, para te pati fectos, alioquin inuenies,
quod non sperabas, & deficies, aut perturbaberis.
Hoc tamen loco caueat quisque ne facilè qui-
busdam leuioribus imperfectionibus offenda-
tur; sed potiùs tum Charitate, tum humilitate
duriore aliorum mores toleret, nec in aliorum vir-

tute, ut monet Cassianus, suam patientiam, &
perfectionem constitutam esse velit. In omni enim
hominum congregatione quadruplex mihi con-
uersationis modus inueniri posse videtur. Non-
nulli enim ita moderatos affectus siue à naturâ,
siue studio, & mortificatione habent, ut interno
deuotionis sensu semper perfusi, totius etiam ex-
terioris hominis conformatione, magnæ alijs
ædificationi sint; at illi ut cum hominibus huius
sæculi agant, & Dei gloriam promoueant, parū
apti sunt; quia aut metu, aut pudore naturali
deterrentur, aut idoneis animi, corporisque do-
tibus destituuntur. Alij insigni animarum zelo
accensi, & idoneis præditi dotibus, naturâ suâ
ardentes, prompti, audaces, minùs disciplinæ
obseruantes, minus orationi, ac mortificationi
dediti, minùs sibi præsentis & pluribus aspersi
imperfectionibus videntur. Quare facile fit, ut
offendant, & suo exemplo in earundem imperfe-
ctionum communicationem trahant illos, qui
non attendunt, & nesciunt posse sæpe fieri, ut hi
maius meritum vno actu, quam illi pluribus
consequantur, & ut ardore charitatis, quâ suc-
censi sunt, leuiore illi defectus non sine magnis
profectibus sub humilitatis cineribus consuman-
tur. Sicut autem, quibus vtrique illa perfectio
obtigit, optimi sunt; ita pessimi, qui & sibi, &
alijs inutiles, non otiosam duntaxat, sed laxio-
ris vitæ exemplis contextam vitam in terrâ san-
ctorum viuunt. Horum ergo præcipuè conuersa-
tio periculosa, & tum membris singulis, tum to-
ti corpori perniciofa, omni ope cauenda, & sum-
mouenda est; aliorum vero, ut dixi, cum chari-
tate & humilitate toleranda.

Atque ad hæc omnia peccatorum incentiua,
cum accedit hostis nostri impulsio, maius pericu-
lum est; permittit id illi interdum Deus ad ma-
iorem gloriam suam, & nostram: (Nihil enim,
inquit Gregor. lib. 2. Mor. c. 6. nisi permissus
valet.) Rebellis ille, superbùsque spiritus tan-
tam Dei, hominisque gloriam & exaltationem
non ferens ab initio Dei se voluntati, consilio-
que opposuit. Similis, inquit, ero Altissimo: quem
licet Deus æternis mancipare carceribus, & ne
cui hominum, pro eo odio, & inuidiâ, quâ con-
tra eos exarserat, noceret, perpetuis constringe-
re vinculis potuisset; è cælo tamen deiectum ideo
vagari, circuireque terram permisit, non tam ut
homines tentaret, quam ut à Christo primum,
deinde à cæteris hominibus vinceretur, &
longè viliores se, ac imbecilliores creaturas, ab
ipsis victus, prostratùsque cogeretur superiores
pati, is, qui initio Deo subditus esse recusauit.
Hoc enim Deo solemne est, ut per infirma mun-
di confundat fortia, & ea, quæ non sunt, vo-
cet ad ea, quæ sunt, destruenda. Nec certè mini-
ma est gloria Dei, quod adeò potenter rebellem
tanti hostis voluntatem, per infirma adeo instru-
menta, id est per liberos tam fragilis humane vo-
luntatis actus, quibus sese Deo subiicit, in ordi-
nem redigat, & superbos eius conatus, quibus
Dei gloriam impedire tentat, adeo mirabili vi-
ctoriâ frangat. Quod in maximam hominis,
quam Deus tantæ suæ gloriæ instrumentum esse
voluit, gloriam redundare necesse est. Sic D.
Gregorius lib. 6. Moral. cap. 10. ait Dæmoni à
Deo concessum esse ut Iob tentaret, quod fide-
li famulo ad augmentum muneris suffragetur. Qua-
rè cum aggreditur, cum oppugnat, ad illam ipsam
Dei gloriam hæc à nobis pugna referenda est,

In conuer-
satione, ve-
recundi pa-
rū viles,

ardentes,
ambigui,

efficaces,
optimi,

scandalosi,
pessimi.

III.
7. Fons pec-
catorum,
Dæmon

semiliga-
tus,

ut confun-
datur eius
superbia,

cum tam
facile vin-
catur.

ad Dei glo-
riam,

quia tantū
exteriū
tentat,

& vincitur,
pugnam d-
uertendo ad
leuia,

exemplo
Eusebij.

etque intentione certamen magno animo, & ingenti in Deum fiduciā ineundum. Nihil in intellectu potest, nihil in voluntate; externas duntaxat occasiones sensibus procurat, & obijcit, phantasiam, & appetitum inferiorem, eiusque passiones omnes, ac humores corporis commouet, non quidem pro arbitrio, sed quantum Deus permittit; & licet nonnumquam vehementer suadeat, numquam tamen voluntati vim infert. Facile vnā industriā viri spirituales, quibuscumacre bellum gerit, omnes eius astus vitabunt, omnes impetus frangent: si nimirum bellum ipsi secum continuo gerant, si non graues tantum defectus fugiant, sed minimos etiam detestentur: si crudelissimi hostis impetum non expectent, sed praeueniant etiam, si eum a magnis praelijs ad minora traducant, & dum a licito rerum creatarum usu abstinent, extra periculum positi hostem feriant. Hoc fecit Eusebius ille vir sanctissimus, de quo Theodoretus in Religiosa historiā; hic enim cum semel in agricolas quosdam arantes incidisset, & curiosius in eos defixisset oculos, seipsum ita punijt, vt ferreo collari ceruicibus imposito, catenāque ad renes alligatā caput semper depressum, & oculos humi fixos tenere cogeretur. In quo supplicio quadraginta totis annis durauit, quibus numquam se erexit, numquam cælum vidit. Cum autem ab eo quaesitum esset, cur ita faceret, & quam ex eo utilitatem quaereret; hanc, respondit, quod Satana hostē, a magnis praelijs, vt de libidine, aut superbiā, ad illa parua traduceret; in quibus etiam si vinceretur, non magnum esset damnum; sin vinceret, eò maius sathanæ probrum, qui ne in paruis quidem posset esse superior. Præclarum certè non tam dictum, quam factum, & homine spiritali dignum, quem meritò omnes illi imitari debent, qui non tantum vinci nolunt, sed illustremē superbo hoste victoriam reportare desiderant.

Quibus se virtutum praesidijs Charitas contra tot hostes tueatur.

C A P V T X I.

I. Verè con-
uersus de-
bet scire re-
media con-
tra peccata.

Ea sūt ipsa
media, qui-
bus cōser-
uatur, &
crescit cha-
ritas.

1. est amo-
ris alieni
expulso,

INter tot hostes vt viuat Charitas & crescat &, vt loquitur Apostolus, interior homo corroboretur, benè eam non tantum fundari, sed etiam, vt cum eodem loquar, radicari necesse est. Nam cum tanti ædificij sustinendæ moli nihil in terrenis bonis satis firmum, & solidum sit, omnis creatorum bonorum affectus effodiendus est, donec ad ipsum bonorum omnium fundum, firmissimam, inquam, boni diuini petram deueniatur, & omnis impuritas perpurgetur. Nec enim fieri potest, vt qui Deum simul, & creata bona quaerit, Deo, & hominibus placere desiderat, veritati simul, & vanitati studet, cum Deo colere amicitiam, & magnam partem vitæ suæ, & actionum, proprio etiam amoris indulgere proponit, diu stabilis in Charitate consistat. Cum igitur Charitas sit in incipiente incipiens, nec totam tam citò occupare voluntatem, nec ad fundum ipsum diuini boni seclusis omnibus alijs pertingere possit, summo studio conseruanda, & corroboranda est, vt crescat. Nec enim hoc fundamentum est huiusmodi, vt vbi positum est, mutari nequeat; sed continuis crescit augmen-

tis, & eiectione ex animo omni aliā cuiuscumque boni æstimatione, in infiniti boni maiori, ac maiori in dies æstimatione solidissime collocatur. Quare est etiam radix vitæ spiritualis, ac proinde diuinā vitā viuens; nec enim natiuum eius solum est mundus hic inferior, sed cælum ipsum, nec terra, in quā est defixa, est terra hæc nostra, sed terra viuentium, non creatura, sed Deus, quo tanquam naturali cibo alitur, ex quo vitalem succum sugit, quem deinde in cætera virtutum membra dispensat. Quare quem succum voluntas nostra terrenæ huic habitationi, & creatis bonis immerfa, ab ipsdem trahit, vitalis non est, lethalis est. Necesse igitur est, vt diuinam hanc radicem altius ad fundum vsque omnis boni, diuinam nimirum bonitatem, defigat, vt in eo radicati, non tantum tanquam conueniente cibo per omnia crescamus, sed etiam magis, ac magis corroboremur, &, quod proprium est huius statūs, aduersus omnes tentationum procellas firmi reddamur; deinde verò non floribus tantum, sed omnium bonorum operum fructibus abundemus.

Ad hanc maiorem, vt ita dicam, huius præstantis fundamenti radicationem ipsa eiusdem excellentia, & perfectio plurimum per se cōfert. Ita enim comparatum est, vt quò quæque, est perfectior, nisi quid aliud impediatur, eò maiori vi prædita esse debeat, vt se conseruet, vt contraria debellet, vt difficilius a subiecto suo dimoueat. Verum ita se res habet, vt quamuis humanam voluntatem complexa eidem firmissimè ex suā parte adhærescat, atque adeo sit omnino inseparabilis, tanta tamen voluntatis nostræ imbecillitas, tanta inconstantia sit, tanta rursus in hoc aëre; in hac terrā contrariorum agentium vis, & importunitas, vt nisi omnibus se modis in diuinum bonum profundissime defigat, diu esse non possit. Quamobrem in hoc statu, id vt consequatur, debet primum, vi sibi ingentia, deinde proprijs actibus æstimatoriis, & intensiuis, tum aduocatis aliarum virtutum, tanquam facultatum sibi ad contraria debellanda concessarum, viribus, bona creata, quibus in terrā cordis nostri immerfa est, tanquam venenosos succos reiicere, & prudentissimā electione pretiosum a vili separare, vt solido diuinarum rerum alimento nutrita conualescat.

Et quidem vnde illi diuinæ amicitiae æstimatorio, vnde feruor spiritus adueniat, statim differeamus. De aliarum autem virtutum praesidijs, quamquam & iam multa dicta sunt, & quæ ad praxim spectant, in tertiam partem referuantur; hoc tamen loco pauca etiam dicenda sunt, cum præsertim ab illis æstimatorio, & feruor, atque adeo ipsa Charitatis radicatione dependeat. Quemadmodum enim forma quæuis, quò maioribus ancillantium sibi qualitarum viribus instructa est, eò pulsus procul aduersarijs arctius suum subiectum stringit; ita planè quò maiores sunt Charitatis administræ virtutes, Fides, Spes, Religio, Pœnitentia, Obedientia erga Deum & homines, Humilitas, Castitas, & id genus aliæ, eò melius voluntas eiectionis procul hostibus disposita est, vt à diuinæ Charitatis formā occupetur tota, tota penetretur, tota possideatur. Quare quò fides, fides splendet clariùs, & diuino suo lumine æternarum rerum maiestatem, dignitatem, pretium lucidiùs, distinctiùs, & certiùs repræsentat: Spes vero in tot tantisque Dei beneficijs quo ma-

& volunta-
tis radica-
tio in Deo.

2. Ipsa na-
tura chari-
tatis.

3. Æstima-
tio, & fer-
uor amicitiae diuinæ.

4. Aliæ vir-
tutes,

fides,
spes,

gis diuinam bonitatem sentit, gustat, & experitur: Eò profundius radix ipsa Charitatis defixa in Deo abundantiori vitâ viuit, & crescit, & vitam ipsam, ac incrementû, quod ex Deo haurit, in illas ipsas diffundit. De cæteris virtutibus idem omninò sentiendum est: quanquam enim natæ Charitati, vt formæ, proprietates adueniant, & adnascantur, eam tamen deinde, vt necessariæ qualitates circumquaque muniunt, adeò vt sine plerisque diu resistere non possit: Nam quî fieri poterit, vt insultanti superbix diu Charitas repugnet, si humilitatis præsidio fuerit destituta? Quomodo aduersus impuritatis tela se defendet, nisi integræ castitatis armaturâ cingatur? Quomodo impietatis, irreligionis, inobedientiæ, desperationis, & infinitorum vitiorum quotidianos impetus propulsabit, nisi virtutum Religionis, Obedientiæ, Fidei, Spei clypeis, armis, propugnaculis instruat? Habent virtutes singulæ suos hostes, Charitatis etiam hostes. Contra quos partim suæ honestatis amore, partim Charitatis cõmunis vitæ affectu, & imperio excubant, longè adhuc positos propriâ, ac practicâ suâ luce detegunt, aduenientes arcent, insultantes reprimunt, inuadentes repellunt, oppugnantes denique propulsant & vincunt: victos, & prostratos necant, exterminant, ac penitus excidunt: atque ita his victorijs, & triumphis tum seipsas, tum Charitatem corroborant, ornant, & illustant, quæ sine sanctissimo virtutum choro, & valido exercitu, earum præcipuè, quæ ad propulsandâ, quibus olim quis deditus fuit, peccatorum pericula necessariæ sunt, quæta satis & tuta esse, aut proprijs stare viribus, ac proprijs defendi armis non potest. Quamuis enim ad superandos singulos hostium insultus quædam alia leuiora arma suppetant, rarò tamen ad omnes valent; & plerumque hostem solum leuiter abigunt, non feriunt, non prosternunt, ac proinde incipienti perfectionis studio satis esse non possunt.

humilitas,

castitas,

&c.

quæ omnes pro charitate pugnant,

II.

Cõtra peccata, pro charitate, duo armorum genera.

Vtrumque in consideratione, & in praxi.

I. Actualis consideratio efficax,

vt nouissimum, & crucifixi,

& fuga occasionû

Nam, in genere loquendo, ad tuendam Charitatem, duplex armorum genus in usu esse consuevit: quod vtrumque partim in eâ intellectus consideratione consistit, quæ voluntatem ab affectu peccati, ad quod sollicitatur, auertit, partim in actione, quâ hostium impetus, vel vitatur, vel frangitur.

Alterum est, cum consideratio & actio præsentis tantum periculo occurrit; nihil autem, vel parum ad futuros impetus prodest. Nonnunquam enim consideratio est huiusmodi, vt illicò vehementer hominem moueat, metuueconcutiat, voluntatem potenter à malo abducatur, & ad Deum trahat. Quis enim est, qui cum grauis aliqua tentatio irruit, si ei veniat in mentem moriendum esse, iusto iudici qui præsens adest, rationem esse reddendam, Christum Iesum in cruce pro peccatis mortuum iterum à peccatore crucifigi, æterna inferni tormenta peccato illi, si admittatur, iam iamque fortè parata esse: Quis inquam est, qui his, & id genus alijs pijs cogitationibus non percellatur, & ruentem in peccatum prono impetu voluntatem non sustineat? Ad eundem modum actiones illæ omnes, quæ circa occasionum, quibus ad peccatum inducimur, fugam pertinent, præsentis periculo admodum opportunè succurrunt. Quare hæc arma omni tempore incipienti habenda sunt in manu, cum valdè vtilia, atque adeò alijs tunc antepo-

nenda sint, cum vrget hostis, premit tentatio, periculum instat, debilisque voluntas indiget prompto auxilio, vt à consensu abducatur, nec vrgentis mali impetus moras patitur longiores; huc etiam spectant orationes illæ, quibus aduersus præsentem hostium vim Dei opem implo-ramus.

ac oratio.

Quamquam autem ita pugnando non vinci sit vincere, gloriosior tamen, ac plenior & securior, si quæ in hac vitâ securitas esse potest, victoria est, quam altero armorum genere, proprio nimirum Charitatis, & virtutum cæterarum robore comparamus; hoc autem pariter partim in consideratione, partim in actione positum est. Nam qui tum rerû diuinarum cõsiderationi, tum virtutum præsidij comparandis seriò incumbit, fieri non potest, quin in tanto, tum rerum cælestium, tum virtutum splendore, abundet practico lumine, quo conuictus intellectus in singulis agendi occasionibus non solum voluntati aperiat, quod verum, quod duntaxat apparet bonû offeratur, sed eam etiam efficaciter ad illud eligendum hoc repudiato compellat. Nec verò tam pretiosi luminis vis vno actu perit, sed cum in euidentiatione nitatur, non tantum per modum habitus manet, sed ipso etiam tempore augetur, & maiores, ac maiores paulatim motus concitat. Ex eo igitur non absimiles actiones consequuntur, quibus nimirum non vt in priori modo, fugiendo duntaxat hostis vincitur, sed cum insigni & diuturno conflictu generosè domitis passionibus, excisis longo usu inueteratis moribus, ipsâ voluntatis propensione, assiduo, & constanti virtutum exercitio, à proprio amore ad odium sui mutatâ, idem hostis profligatur, deletur, penitus exciditur. Quare priori modo vincere, quamquam pulchrum sit, non est tamen perfectum, vnde & sæcularibus, quibus satis est non vinci, conuenit. Posteriori vero ratione pugnare pertinet ad eos incipientes, qui in primo perfectionis gradu ita versantur, vt ad tranquillum charitatis statum aspirent.

2. Habitualis veritas,

penitus cõprehensa,

& solida virtus.

Vtrumque autem armorum, pugna, & victoriæ genus S. Chrysostomus in Epistolam ad Ephesios optimè commemorat, vbi eos, qui primis armis vtuntur, vt se periculo peccandi eximant, luctari tantum ait, & vincere si non vincantur: alios vero, qui iram, concupiscentiam, auaritiam, superbiam omnes passiones domitas sub se tenent, hoste proculcato, illustri victoriâ partâ, securiùs triumphare: *Qui luctatur, inquit, adhuc tenetur, sed bene cum eo agitur si non ceciderit. Tunc præclara est victoria, quando hinc excesserimus; vt, exempli causâ, sit aliqua concupiscentia, admirabile quidem est, & præter opinionem, eam ne admittere quidem, sed extinguere. Si hoc autem fieri non possit, saltem luctemur, & nos contineamus: si luctantes excesserimus, vicimus. Non enim ita habet hic, sicut in Athletis. Nam illic quidem, nisi deieceris, non vicisti. hic autem vicisti, si non fueris deiectus: si non es deiectus, deiecisti, & merito. Nam illic quidem ambo contendunt de victoriâ, & si alter fuerit deiectus, alter coronatur. Hic autem non sic, sed Diabolus contendit, vt vos superemini. Quando ergo ei ademeris id, de quo contendit, vici. Non enim incumbit solum, vt deiciat, sed vt simul deiciat. Iam est ergo victus. Ipse enim iam est deiectus, & est in perditione, & interitu. Eius autem victoria non est in hoc, vt coronetur, sed vt perdat. Quamobrem si non deiecero, non fuero autem deiectus, vici.*

1. Genere vincimus, si non vincamur.

Meliusque in lucta.

2. Genere hostem conculeamus. *Quanam est ergo praelara victoria? Ex superabundantia eum conculcare: ut faciebat Paulus res praesentes nihil esse existimans. Nos quoque eum imitemur, & studium ponamus, ut simus superiores, & nullam ei demus ansam, quam nos apprehendat. Diuitiae dantei ansam, pecunie, inanis gloria, & saepe quidem eum erigunt, saepe autem ferum reddunt, & immanem. Sed quid opus est lucta? Quid opus est, ut concertemus, & manus conferamus? Qui manus conferit, finem habet incertum, num ipse quoque sit superandus, & capiendus. Qui autem conculcat, certam, & manifestam habet victoriam. Conculcemus Diaboli potentiam, conculcatu peccatis omnibus, inquam, quae ad hanc vitam pertinent, iram, concupiscentiam, arrogantiam, omnibus animi perturbationibus, & vitijs; ut cum excefferimus, non inueniamur prodidisse potestatem, quam nobis dedit Deus. Ita Chrysost. Et quoniam ipsam pugnandi artem tertiae parti reservamus, admonendum hoc loco de ipsis armis id vnum restat, totam victoriae spem in eo positam esse, ut superior animae pars tota voluntatis aestimatione, toto impetu in Dei bonum feratur. Deinde verò ut inferiorem suauiter demulcendo eodem secum rapiat. Quod utrumque consequi non potest, nisi ipsa rerum diuinarum contemplationi, sacrae lectioni, suae ipsius discussioni, alijsque pijs exercitationibus sese addicat, atque ita partim aestimatione diuini boni, partim coelestis conuersationis suauitate in partem inferiorem, prout capax est, transfusa, eam sensim per mortificationis, & virtutum exercitia ab omni terrenorum bonorum aestimatione, & affectu auocet, ut vna simul, facta veluti conspiratione, insuperabiles euadant. Quare armorum spiritualium duplex est series. Altera orandi, meditandi, & spirituales omnes actiones tractandi vsunt & studium continet. Altera vero mortificationis, & virtutum illarum, quibus amor proprius expugnatur, exercitia complectitur: de quo utroque, cum ad tres perfectionis status pertineat, in quarta parte differendum erit. Ceterum quanti facienda sit amicitia Dei, quanto cum spiritus feruore, & alacritate animi sit colenda, quoniam aestimatione praecipue, & intentione corroboratur, & munitur Charitas dicendum nobis restat.*

Diuina amicitiae aestimatione Charitatem inter eosdem hostes muniri.

C A P V T XII.

I. *Optimum remedium contra peccata, Aestimatio amicitiae diuinæ, procuranda,* **Q**uamquam his virtutibus Charitas egregie muniatur, nihil tamen illam ita stabilit, & confirmat, ut ipsa seipsam, cum scilicet ex summâ aestimatione intellectus, & voluntatis Deum, eiusque amicitiam rebus omnibus praeposit. Quae aestimatio, cum magnam Dei notitiam, magnam rerum ceterarum contemptionem requirat, non statim in incipiente tanta esse potest, ut omne periculum satis amoueat. Quare ut illam augeat, & corroboret, non abs re erit, si secum ipse initio, non tantum intellectus consideratione perpendat, sed etiam intimo affectu, & sensu voluntatis gustet, quam suavis Dei amicitia, & quanti praeter ceteris omnibus bonis aestimanda sit; sic enim fiet, ut alijs praesidijs nondum comparatis, hac vna tanti boni cum iudicio, & affectu aestimatione munitus, cetera omnia facilius contemnat; si quae occurrant contraria, repellat; ad

ea conquirenda, quae ad tantum bonum conferuandum conducibilia erunt, animosè se accingat.

A Imprimis si, quae diximus totâ primâ parte, expendat, habebit sanè vnde pretium, excellentiamque amicitiae diuinæ ex ipsiusmet naturâ expromat, & admirabili eius tum pulchritudine, tum suauitate inebrietur. Quid enim maius, aut optari, aut excogitari ab homine queat, quam ex vili hoc, & ignobili statu, & miserrimâ naturâ nostrae conditione, per diuinam amicitiam internâ mutatione ad diuinum quodammodo statum extolli? Quid diuinius, quam non solum infuso diuinæ Iustitiae, & gratiae radio perfundi animam, sed ipsomet Iustitiae sole, & intellectu & voluntate excepto, nouo quodam modo praesente Deo plenam esse, & ipsi fieri simillimam? Quid suauius, quam Christo capiti membrum inferi, eius viuere spiritu, filij Dei dignitatem, & iura omnia participare, gloriari Dei optimi Patris amore, & spe filiorum Dei? Quid felicius, quid utilius, quam in Dei Patris, Filij, & Spiritus sancti societatem adscisci, diuina eius bona, & inexhaustos gratiae, & gloriae thesauros, non iam ut alienos, sed ut Dei munere, & Christi merito quasi proprios partim reipsâ, partim certâ spe possidere? Quid quæso in mundo esse possit, quod tanto bono, non dicam praeferrî, sed comparari queat; quæ tanta bona, quæ praeter hoc contemni, quæ tanta mala, quæ ad tanti boni conseruationem non modo lubenti, sed læto etiam animo sustineri non debeant: praesertim cum nulla inter supremum hoc bonum, & alia inferiora comparatio institui rectè possit; adeoque, vel minimus gratiae, & amicitiae diuinæ gradus, auctore D. Thom. toti mundo sit praeferrendus? Nec verò excellens amicitiae diuinæ arbor sterilis est. Quamquam enim aestimari non possit diuinus ille status, quem confert, praeterea tamen ex utroque illo, quo constat inter Deum, & hominem mutuo amore, fructus, ut copiosos, ita & inestimabilis pretij producit. Sicut enim amor Dei in nos, verum, & inexhaustum omnium bonorum naturæ, gratiae, & gloriae principium est; ita noster in eum amor omnis iustitiae, sanctitatis, ac vitae Deo gratæ radix, & origo est; adeo ut duo isti reciproci fontes, dum in hominis animam perenniter commeant, omne in illam bonorum genus continuò inuehant. Nam ex eâ progenitæ virtutes aliae infusæ non solum amœnâ florum iucunditate, sed vtilissimâ quoque fructuum vbertate, & varietate intellectum primum, deinde etiam voluntatem ditant, & delectant. Quod enim per Isaïam olim promisit Dominus, hîc exhibet; ut anima dono scientiae, sapientiae, intellectus, & consilij instructa quibusdam, veluti splendoribus repleatur: adeo ut nihil in eâ tenebrosum sit, nihil obscurum, sed diuina pariter, & humana; naturalia, & supernaturalia; speculatiua, & practica, quantum satis est, practico illustrata amoris Dei lumine percipiat. Quin etiam foris lux eius emicans, ut ait Sapiens, quasi sol quidam, veritatum supernaturalium vim radijs suorum exemplorum diffundit, aliorumque tenebras illuminat. In tantâ luce, totque, ac tam sublimium veritatum certâ cōtemplatione, quânta putas lætitiâ, & delectatione perfunditur? nec enim sine causâ cecinit Dauid, *lux orta est iusto, & rectis corde lætitia*: qui enim sunt recti corde, nisi qui Deum, & purè Deum amant; & amicitiae

Rationes 4. quare aestimanda sit, amicitia diuina.

1. ratio: quia summa bona est:

id est, honesta, quia est quædam hominis diuinitas.

est suavis, quia est spiritus Christi:

est vtilis, quia est thesaurus Christi.

& nihil præ illâ bonū,

est fructuosa,

quia parit virtutes, & actus supernaturales,

Isaia II.

dona Spiritus sancti,

lætitiâ cordis, Psal. 96. 11.

leges diligenter obseruant : quos Deus ipse fidelis in montem sanctum suum attollit, latificat in domo orationis suæ, inebriat ab vbertate domus suæ, adeo vt admirabundi dicant: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti rementibus te!* & illud: *Melior est dies vna in atrijs tuis super millia,* & tandem: *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram, Deus cordis, &c.* Hæc dum experiuntur, dum quam suavis est Dominus, gustant, quantam in eo fiduciam concipiant necesse est, in cuius se protectione habitare vident, cui dicunt: *suscceptor meus es, refugium meum, & liberator meus.* Quantam conscientia securitatem, quam tot Dei, siue illustrationibus, siue consolationibus perfundi, & quasi diuino, quodam conuiuio continuo satiari sentiunt: Quantam denique pacem, quæ veræ iustitiæ, & amicitia cum Deo opus est, & quantam pacis pulchritudinem, ac decorem, quæ est regni Dei potissimum ornamentum, quæ, sicut, teste Apostolo, *exuperat omnem sensum*; ita non dubium est, quin omne bonum sensibile longissimè excedat.

II. Atque hæc bonorum vbertas proximè, & sponte à Dei amicitia dimanat: verum singularis Dei Prouidentia, qui suorum numquam obliuiscitur, numquam ab eis oculos suos, aut cor auertit, alia quædam non minoris fortè momenti, profundit, & accumulatur. Horum certè duo sunt capita nam & mala ab eis omnia prohibet, vel bona procurat. Nec enim tanti, tamque fidelis amici potentia, sapientia, bonitas otiosa esse potest, vt hominem suum amantem in medijs periculis constitutum, tot conflictatum malis, inermem, aut egentem, omnique ope destitutum esse sinat. Nectamen ab huiusce vitæ communibus miseriis, & grauioribus alijs malis, quæ Dei filius, dum ea, & viuens, & moriens in cruce pateretur, adeo amabilia reddidit, vult semper esse prorsus immunem: sed ab illis, quando ita expedit ad ipsius gloriam, eum eripit: sin minus, in medijs illum afflictionibus, in tormentis, in igne, inter bestias, in ipsâ denique morte tantâ animi fortitudine, & patientiâ, tantâ diuinarum consolationum vi, tanto gratia, & spiritus robore confirmat, vt pati, & mori ingens illi sit lucrum, & victus non vincatur, quin potius vincat, & gloriose triumphet. Audi Apostolum victis Dei ope tribulationibus exultantem. *Benedictus, inquit, Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ, vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressurâ sunt, per exhortationem, quâ exhortamur & ipsi à Deo; quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Non enim volumus vos ignorare, fratres, de tribulatione nostrâ quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus, ita vt nos taderet etiam viuere, sed & ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit, in quem speramus, quod nos & adhuc eripiet. Quidni eripiet, cum Dominus omnia ossa, nec ossa tantum, sed & capillos suorum singulos custodiat, ac tueatur eos, non secus atque pupillam oculi sui; ita vt non accedat ad eos malum, & flagellum non appropinquet tabernaculo eorum, & si ceciderint, non collidantur, quia Dominus supponit manum*

A suam. Denique diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum?

Ad hunc igitur modum fidelis Dei amicitia afflictos non deserit, non patitur tentari ultra id quod possunt; sed facit cum tentatione prouentum, vt possint sustinere. Denique totam prouidentia suæ vim, & industriam confert, vt amara illis in dulcia vertantur, & mala cooperentur in bonum. Quod si de malis quorum Deus author non est, ita se res habet, cui dubium erit, quin de bonis, quorum ipse fons est, largissimè in eos, quantum capaces esse possunt, effundat? ambulat certè in vijs iustitiæ: In medio semitarum iudicij vt ditet diligentes se, & thesauros eorum iam valdè locupletes & spiritualibus diuitijs affluentes compleat magis. Quod tum infusis virtutum donis, de quibus iam diximus, tum præcipuè innumeris occasionibus externis præstat. Nam tantâ solitudine lucra eorum spiritualia procurat, vt omni penè momento, a motis periculis opportunas ad benè agendum occasiones suppeditet; vt si sibi attendant, proiectas ante pedes pretiosas virtutum omnium charitatis, fidei, spei, humilitatis, patientiæ, obedientiæ, misericordiæ, paupertatis gemmas quotidie colligere, & in suos thesauros inferre facillimè queat. Nam de externis bonis, famâ, honoribus, auctoritate apud homines nihil attinet dicere, cum vera bona non sint. Quanquam etiam nec diligentibus Deum, quantum satis est, deesse possint, cum ipsi sit cura de nobis, & ad gloriam eius, qui honorantes se honorat, & diligentes se diligit, pertineat, & magnæ ex eis præstantissimarum virtutum occasiones enascantur. Rectè igitur C Isaias ita renunciari iusto communi voce mandat: *Dicite iusto, quoniam benè*; quo loquendi modo omne prorsus bonorum genus, quod cogitari, & optari possit, repositum esse in iustitiâ & amicitia cum Deo significatur, quia ei iure quodam suo omnia quodammodo bona debentur, cum ei Deus ipse debeatur.

Atque tantum amicitia diuinæ pretium cum homines lateret, Christus ipse, sapientia Patris, in mundum venit, vt suâ eam nobis æstimatione pretiosam redderet. Cum enim eam Adamus vxoris blanditijs, & proprio commodo ac excellentiæ postposuisset, atque adeo ipsa vilior videretur omnibus, adam posteris, Christus à primo vitæ momento ad vltimum vsque summam paupertatem, labores, ignominiam, mortem, vt Patris voluntati faceret satis, & diuulsam amicitiam redintegraret amplexatus, apertè quàm sit omnibus huius vitæ bonis anteponenda suâ auctoritate, & exemplo declarauit; *Vt cognoscat, inquit, mundus, quia diligo Patrem surgite eamus hinc, nimirum ad passionem, ad tormenta, ad crucem.* Hoc diuinæ amicitia ergo pretium nobis Christi nascentis stabulum, & panniculi; hoc labores, contumeliæ, contemptus, quos totâ vitâ pertulit; hoc crux ignominiosa, & acerbissima mors annunciant: cui tam authenticæ testificationi quis non credet, quis non acquiescet? Si enim sanguis Christi infinitum pretium est, quis dubitet infinitum esse diuinæ amicitia bonum, quæ tanto stetit? Imitati sunt Christum Apostoli & Martyres innumeri, quorum plerique doctriâ conspicui, prudentiâ, & rerum etiam humanarum experienciâ præditi, atque adeo idonei iudices erant: qui omnes pro lege Dei certarunt

2. In bonis, nos auget virtute,

donis,

occasionibus,

mentis,

honore,

Isa. 3. 10.

omnibus,

Deo ipso.

III.

3. Ratio. Præiudicia & exempla sapientum, qui amicitiam Dei tantæ æstimant,

vt Christus,

Ioan 14. 31

eam suo sanguine emit,

Apostoli, & Martyres, ingeniosi, ac prudentes

à malo malorum liberati;

vsque ad mortem, in quibus, & cum quibus Dei amicitia cum omnibus mundi bonis confligit & vicit. Hoc enim in eorum certaminibus tantum agebatur, vtrum in libero voluntatis eorum campo, bona creata vni Dei amicitiae cedere, an contra omnibus bonis, vnica Dei amicitia præponderare deberet. Verum generosi Athletæ pro vna Dei amicitia, non tantum aulam Regiam, gloriam, & regna mundi, & bona cetera, sed propriam etiam vitam contempserunt, & vt canit Ecclesia, acerbissima carnificum tormenta non timuerunt sancti morientes pro Christi nomine. Et ita facto ipso testati sunt, quam verè S. Paulus, diuinæ amicitiae æquus æstimator, Charitatis vim expresse- ret: *Quis nos separabit à charitate Christi? &c.* Ad Martyrum testimonium accedat aliorum omnium sanctorum exemplum, quorum plerique, vt facilius, & securius Dei amicitiam conseruarent, & colerent perfectius, relicto mundo, amplissimis diuitijs, honoribus, voluptatibus, libertate, procul à periculis se subdixerunt, se in monasteria abdiderunt, & totam vitam in summâ rerum omnium egestate, laboribus, corporis mortificationibus, continuis orationibus exegerunt. Reuoca in memoriam Bernardos, Benedictos, Franciscos, Dominicos aliosque, & belli illius, quod carni discessionem ab amicitia Dei importunius suadenti indixerunt, spectator improuidus, tecum ipse disquire, quati bonum illud faciebant, quod vt conseruarent totum corpus, vel in acutissimis spinis volutare, vel in aquis gelu constrictis, aut niuib. immergere non vererentur. Nimirum altè in animo infixum habebant illud Christi Domini. Qui non odit animam suam non est me dignus, &c. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, &c. Si oculus tuus scandalizat te erue eum, & proijce ab te. Intelligebant optimè diuini amoris splendore illustrati homines, omnia bona creata, collata cum infinitâ excellentiâ amicitiae diuinæ, nullo loco habenda esse; sciebant se à Deo creatos, ab eoque omnia sibi, & corporis, & animi bona in eum finem collata, vt ijs tanquam medijs, & idoneis ad amicitiam cum Deo colendam, & exercendam instrumentis vterentur. Quare, si quæ sibi impedimenta potius, quam adiumenta ad illum finem esse animaduertebat, ea non bona iam, sed mala esse, & abijcienda potius, ac proculcanda, quam retinenda iudicabant, adeo vt seipsos, vitamque suam odio habere, abnegare, ac perdere, cum de Dei amicitia agebatur, summo lucro, & honori ducerent. Nouerant denique neminem, qui Dei amicus non sit vllâ verâ æstimatione dignum, & eò pluris, quò maior Dei amicus esset, quemque esse faciendum.

Da mihi destitutum hominem omnibus vitæ huius bonis, da oppressum omnibus malis, da ab omnibus desertum; si tamen Dei sit amicus, is certè beatissimus reipsa est: Da contra Principem, da Regem, da Imperatorem vitæ huius bonis quibusuis ad satietatem vsque pro arbitrio abundantem, fac tamen eum destitui gratiâ Dei, & illum coram Dei tribunali statue, nonne merito infelicitissimum reputabis? Quid enim prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ, & Deo suo, eiusque æternâ amicitia?

Charitatem contra eosdem hostes spiritus
feruore muniri.

CAPUT XIII.

Quamuis recens nata Charitas, & quodammodo paruula eas vires vix habere posse videatur, quibus in primo præcipue statu efferuescentem, & adhuc viuidam naturæ vim, & impetum externarum tentationum reprimere queat; si tamen non otiosa sit, sed in actus exeat; certè nihil ei admodum difficile esse poterit. Nam magna, imo infinita est vis Charitatis, quæ quolibet actu, non modo intensione, sed etiam substantiâ minimo pluris Deum, eiusque amicitiam, quam omnia mundi bona æstimat. Quare B. Ioannes plenam, perfectâque peccati victoriam Charitati attribuit: *Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet; & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Quod quamquam de habitu dictum videatur, tamen ei ratione actus præcipue conuenit, cuius tanta vis est, vt, etsi sit imperfectissimus, diuinam tamen natiuitatem aduersus peccati mortem, tum vi suâ, tum merito, & impetratis à Deo gratiæ actualis auxiliis efficaciter tueatur. Quæ tanta vis mirum in modum corroboratur, si ei conditio illa, & virtus, quam feruoris nomine passim intelligunt, accedat: tunc enim, etsi ex debili adhuc habitu procedat, nec in æstimatione adeo excellat, magno tamen conatu, & vehementi contentione voluntatis emissus, nouas ab eâ vires, non proximè in substantiâ, sed in intensi-
onis gradibus accipit; quamquam plerumque, cum voluntatis contentio ex gratiâ actuali ad habitus vires additâ prouenit, non intensio tantum, sed æstimatiua etiam perfectio augeatur. Essentia igitur feruoris in illâ virtute consistit, quam voluntatis conatus actui imprimit, quæ in duos affectus redundare solet.

Vnus effectus est actus continuatio, frequentatio, promptitudo. Nam vehemens ille voluntatis impetus est huiusmodi, vt non vnum duntaxat actum ei aculetur, sed Deo in perpetuum adhæsurâ feratur. Quod tamen, cum fieri non possit, & tum naturæ fragilitate, & inconstantia, tum intercurrentibus, vel contrarijs motibus, vel negotiorum tumultibus, sæpè interrumpatur; eâ de causâ voluntas frequenter ex eodem impetu abruptum actum resumit; quod dū sæpius facit, non solum efferuescit magis, sed etiam tum Charitatis habitum auget, tum naturalem quandam facilitatem, quæ est instar habitus, in imaginationis facultate, & inferiori appetitu acquirit, quo fit, vt sensim rebus diuinis assuescant, vt diuinæ Charitatis impulsui sponte pareant, & actiones omnes, tum purâ intentione, tum pio illo, quo plenæ sunt, affectu imbui, & affici faciliè patiantur.

Alter effectus feruoris ipsamet actus vehementia, & impressa à voluntate, pro ijs viribus, quas habet, impulsio; quâ non secus ac sagitta ex contento arcu emissa, scopum, id est Deum ipsum petit.

Ex quibus intelligitur causam efficientem feruoris esse tum voluntatem, tum ea omnia, quæ eius affectum vehementius incitare possunt. Inter

I.
Alterum
remedium
contra pec-
cata, est
feruor cha-
ritatis,

quæ ipsa
poteest om-
ni peccato
resistere,

1. Ioan. 3.9.

vt habitua-
lis,
sic actualis.

præsertim;
si adest fer-
uor

ex conatu
voluntatis

augens in-
tensionem,

& sæpe æsti-
mationem,

Feruoris
primus ef-
fectus, est
diu, sæpe,
facile age-
re,

beneficio
imagina-
tionis,
& appeti-
tus.

2. Effectus,
est agere
vehemen-
ter.

I I.
Feruoris
causæ.

ter

pro chari-
tate pugna-
runt.

Rom. 8. 35.

& omnis
generis sa-
pientes Re-
ligiosi:

ingeniosè,

Matt. 16. 26

Matt. 5. 30.

doctè,

sapienter

illam ser-
uarunt,

in praxi.

4. ratio,
quia qui
carent
amicitiâ
Dei, sunt
miseri.

1. Estimatio,
tio,

ter quæ primum locum tenet ipsa rerum diuinarum tum intellectus, tum voluntatis æstimation; quæ, si vera sit, nunquam sine aliquo feruore esse potest. Nam ex naturâ rei tantus omnino voluntatis conatus in aliquod bonum esse debet, quâti illud ipsa æstimat. Quare hæc feruoris causa, vt est maximè naturalis, necessaria, & efficax, ita in eâ corroborandâ plus operæ, & studij ponendû est. Necessarium enim est, vt qui continuâ meditatione rerum æternarum, ipsarum pretium penitus norunt, eas summo ardore concupiscant; aut si non vehementer illas concupiscant, certè veritatem Dei in iniustitiâ detineant, & ardorem illum, vel nimio occasionum externarum pondere, vel terrenarum affectionum lutulentis vndis infeliciter obrui, & restingui patiantur.

quæ voluntas in appetitum; hic in illa agit.

Ab hac causâ impulsâ voluntas, cum efferuescit, bonam æstus sui portionem in partem sentientem deriuat; vel potius vires omnes inferiores colligit, vt factâ conspiratione vno impetu omnes in Deum tendant. Deinde appetitus inferior, ita impulsus, vicissim voluntatis impetum vehementius incitat, vt postea longè maiori intentione quàm æstimatione, cui per se nihil vis inferior addere potest, in Deum erumpat. Ita mutuo & voluntas appetitum, & appetitus voluntatem magis, ac magis incendit. Quare sicut æstimatione in superiori parte, quæ sola rerum pretium, & dignitatem expendit, & comparat, posita est; ita intentio, vt plurimum, ab inferiori parte quodammodo dependet; quò fit, vt bona sensibilia, ac minora intensius plerumque, quàm maiora, & æterna, quæ tamen pluris æstimantur, diligamus: Si tamen spiritualia bona, sub aliquâ ratione, vel specie boni sensibilis, imaginationi, & appetitui sentienti à superiore repræsententur (quòd posse sæpe fieri non semel in primâ parte diximus) tunc verò ab utrâque parte incensa voluntas, teste D. Thom. feruere propriè dicitur: *In hoc enim, inquit, consistit feruor Charitatis, quod actus eius in parte superiori ex sui vehementia ad immutationem inferioris partis redundet: Quia, vt explicat in corpore, fortis in voluntate motus, etiam passiones mouet, & in suum veluti adiutorium conuocat, vt sic facilius corpori imperet, nam vicinior est appetitus inferior ad corporis motum, quàm voluntas.* Quod idem alibi ex notione verbi feruere, exponit, sicut enim, quæ feruent, exundant, & ebulliunt, ita quando in aliquo feruet amor Dei, efficit vt cor ebulliat, forasque bona opera erumpant.

sed feruor maximè in appetitu est,

1. 2. q. 30. a. 1. ad 1.

2. Feruoris causa, corporis complexio,

præsertim sanguinea.

Huius spiritualis feruoris causæ valdè cognata est illa, quæ ex naturali corporis complexione petitur; quæ sapius est huiusmodi, vt valdè acriter mediante appetitu inferiore voluntatem stimulet: cæteris enim paribus, feruentius amant sanguinei, quàm melancholici; cum enim facilius in omnem partem habeant affectus, sua omnia impetu agant, & naturali quodam feruore incitentur, si ad Deum amandum se conuertant, mirabiliter ad Charitatis feruorem ipso naturæ impulsu inflammantur. Quare etsi hæc causa sit naturalis, eius tamen bonus vsus, & applicatio mirum in modum profectum spiritualem iuuat, & promouet.

3. Causa nouitas vitæ,

Ad has causas, si placet, nouitatem vitæ, actionumque post nostram ad Deum conuersionem, adiunge. Nam, vt dici solet, principia feruent:

siue id oriatur, ex voluntatis nostræ inconstantiâ, quò fit, vt mutationes amet, & rebus, ac studijs nouis mirificè capiatur: siue fiat ex noui status, abiectis nuper peccatorum ponderibus, dignitate, & securitate conscientie: Nam ex torpore, tantis cumulata bonis, recens beneficium non tantum intellectu, & voluntate ponderat; sed etiam ipso quodammodo sensu percipit; atque ita in eas actiones, quibus turpem vitæ pristinæ statum profligari, & pericula futura vitari videt; quibus etiâ intelligit posse se partem de nouo dignitatem tueri, & augere, vehementius sese incitat; ad eum sanè modum, quo, qui ex vili, & abiectâ sorte ad insignem aliquam dignitatem euecti sunt, recenter comparatæ dignitatis partes magnâ sustinere diligentia, magno ardore consueuerunt. Et certè propter hanc causam ijs, qui spirituale virtutis iter de nouo ingressi sunt, feruor familiaris esse solet; qui tamen, nisi eum diligenter foueant, diuturnus esse non solet. Nam vbi noui status exercitijs assueuerunt, sensim tantæ felicitatis, & boni partim æstimatione, partim sensu senescente, & pereunte frigescunt. Quare non malè quis eos viridibus lignorum fascibus, quibus sicca folia adherent, similes esse dixerit; quibus si ignem supponas, sicca folia flammam illico concipiunt, & magno incendio luculentum ignem polliceri videntur; verum nisi fomitem addas, vel penitus extinguuntur, vel nihil, nisi putidas aquas, & densum fumum edunt. Sic enim illi, primis quidem illis feruoribus leuiora quædam perfectionis impedimenta faciliè absumunt: passiones tamen, & malas inclinationes maioris momenti virides, & crudæ vel feruorem omnem prorsus extinguunt, vel ita debilitant, vt multo tempore, magnis molestijs, longâ & ancipiti pugna opus sit, antequam à diuini ignis flammâ penetrentur: quam tamen si initio, vt faciliè poterant, aluissent, exiguo tempore magnos in virtute progressus, egregiam de se, & de vitijs victoriam reportare, & extra periculum vix villo se labore constituere potuissent. Quæ causa est cur feruor ille spiritus plurimum à sanctis Patribus commendetur incipientibus, vt præcipuum status huius instrumentum, sine quo vix, ac ne vix quidem, eius finem attingent. Quocirca magno studio curandum est, vt incipientes remotis omnibus externis occupationibus, quæ animum distrahere, & spiritum opprimere solent, omni sæcularium hominum conuersatione exclusâ, sublati quibusuis impedimentis hunc, feruorem trebrâ rerum spiritualium, consideratione, alijsque pijs exercitijs confirmet, & augeant. Ea est enim rerum diuinarum natura, tanta mysteriorum fidei abyssus, tam ampla longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum perfectionum vitæ, & Crucis Christi, vt non tunc solum, quando nos Christi obsequio consecramus, admirabilis quædam rerum nouarum copia occurrat, quàm totâ intellectus & voluntatis æstimatione ac feruore, totâ affectus vehementia complectamur, sed etiam, si in ijs rimandis studiū ponamus, noua singulis diebus, noua singulis momentis bona, nouæ opes, noui thesauri alijs, atque alijs innumeris, atque inusitatis modis continuo detegantur; adeo vt noua in intellectu, & voluntate æstimationem, nouum in affectu feruore quotidie, non in nouitijs tantum, sed in omnibus ad extremum vitæ spiritum efficere debeât. Quare

& beneficiorum,

quæ facile perit,

vitijs manentibus,

nisi foueatur,

& acuat

noua semper cognitione beneficiorum,

Rom. 6. 4.

non mirum est, si Apostolus, ut in vitæ nouitate semper ambulemus, hortetur; & spirituales Magistri, ac sancti Patres ad augendum continuis incrementis spiritus feruore, nos etiam, atque etiam incitent. Equum enim est, ut, cum tam excellentia bona noua quotidie, nouisque modis intellectui, & voluntati obijciantur, nouo etiam ad ea feruore mens quotidie nostra succendatur: Si enim qui vastum Oceanum, & immensa orbis spatia peregrinando percurrunt, ad nouas, quæ quotidie occurrunt, tum cæli plagas, tum terræ regiones, nouos incolas, noua monstra, noua naturæ miracula, nouas opes etiam ipsi noua admiratione defixi stupent, nouo plura adhuc videndi studio inflammantur, adeo ut bonam vitæ suæ partem in eo genere collocent: Quomodo eos, quorum conuersatio in cælis esse debet, in Dei, rerumque diuinarum contemplatione affici par est, & inflammar? Itaque omni studio laborandum nobis est, ne primam Charitatem, id est primum Charitatis feruorem relinquamus quibus verbis Christus Dominus, Episcopum Ephesinum admonens aperte indicat, inter tantas gratiæ diuitias, & occasiones in nostrâ potestate esse feruorem retinere; adeoque nos illū relinquere, cū, quibus ille incenditur, media negligimus; cum alienis nos curis obrui sinimus; cum orationes, & meditationes omittimus; cum in Deum ire profundius, & diuinas eius perfectiones, ac cælestia fidei mysteria rimari desinimus; cum in Dei, & nostri cognitione proficere quotidie non curamus; nec enim fieri potest, quin primus ille ardor animi refrigescat; nisi continuo piorum exercitiorum usu nouæ semper rationes, & lumina, quibus Dei amicitia, ac diuinorum bonorum perfectio, dignitas, splendor, excellentia magis ac magis appareant, tanquam fomenta ab intellectu voluntati suggerantur. Sic enim ipsa suas omnes vires, & facultates colligit, intendit, & expendit; ut conatus suos horum bonorum dignitati exæquet.

4. Fernoris causa,

Actualis gratia.

cuius secundarius effectus est feruor

Cum bonum præsens efficit delectabile,

Enimvero voluntas, quamuis præstantissimis virtutū habitibus instructa sit, persæpe tamen, vel naturæ inconstantia, vel externarum rerum familiaritate, & importunitate ita torpet, ut nisi actuale Dei auxilium, quo naturales, & supernaturales facultates excitentur, & impedimenta remoueantur, singulari Dei beneficio accedat, nullus feruor sperari possit. Quare præcipua eius causa, est actualis gratia, quâ fit, ut tum intellectus in dies altius Dei secreta penetret, & voluntas perfectius ea complectatur, quam alioquin vterque posset, quod ad eius substantiam pertinet: tum ut adeo excellentes partis superioris operationes in inferiorem remotis impedimentis redundent, quod ei aduentitium esse videtur.

Hoc actuale auxilium minus quidem in substantiâ perfectum, quoad vltimum tamen effectū, Deus initio tironibus vltro liberali manu plenius largiri consuevit, ut vitæ spiritualis prima rudimenta, dura per se, & aspera hoc feruoris igne succensi, & spiritualis consolationis sensu deliniti alacrius suscipiant, retineant constantius, & animosius prosequantur. Quamobrem eius feruoris causa proxima alia non est, quam delectatio quædam sensibilis, quam inferior pars à superiori deriuatam etiam ex Dei, diuinorumque bonorum præsentia percipit. Nam quamuis nullum, nisi sensu ipso delectabile,

bonum discernat, & persequatur, nec spiritualis in substantiâ gaudij sit capax, tamen actualis illa Dei gratia, ita spiritualia bona & intellectui, & voluntati proponit, ut pariter imaginandi vis eadem sibi consentanea iudicet, & appetitus inferior, si præsentia sint, gaudio perfundatur; si absentia, prosequatur. Quare merito à spiritualibus magistris hæc consolatio, sensibilis appellatur, quia ad inferiorem partem pertinet, eamque afficit. Quæ enim in superiore appetitu percipitur, vel rationalis, vel substantialis dici consuevit. Nam licet plerumque pro eâ concordia, quâ pars vna alteri consentit, mutua sibi gaudia, & dolores communicent; potest tamen fieri, ut vel Deo prohibente ex vnâ nihil, vel parum in alteram redundet: (Sic enim Christus omni consolatione partis inferioris in passione priuatus fuit) vel ex naturâ rei, quod honestum est, & superiori parti summopere optabile, illud idem inferior, ut iniucundum omni ope repellat. Quis enim est, qui cum amarum, ut solet, medicinam haustrus est, non horreat? & tamen ratio ipsa, & voluntas in illâ amaritudine aliud quoddam bonum delitescens, non tantum vult, sed etiam gustat, & cum præsens est, delectatur. Sic etiam consolatio substantialis in voluntate ex bono aliquo purè spirituali, & parti inferiori contrario ita existere potest, ut non tantum nullâ iucunditate pars inferior, sed magnâ etiam tristitiâ afficiatur. Huic verò consolationi substantialis etiam feruor respondet, quo voluntas boni honesti, omni æstimatione, & delectatione perfusa, inferiorem appetitum, etiam reluctantem, secum rapit, & ut omnem amaritudinem exhauriat, suo imperio, Christi exemplo, cogit; hæc vero delectatio illa esse videtur, quam D. Augustinus sæpe victricem appellat; quamquam cum etiam sensibilis adest, longè facilius victa voluntas Deo consentiat, gratiæ cedat. Atque ita pro arbitrio, & pro nostrâ necessitate noster medicus gratiam suam dispensat, & hoc, vel illo modo nostris malis medicinam facit, aliquando summè amaram sensibus, voluntati tamen utilem, & gratam; aliquando sensibili etiam consolatione maiori, vel minori temperatam. Ipse enim solus res diuinas ita accommodatè proponere potest, ut vtrique parti, non modò conueniens, sed etiam suavis, & iucundus cibus existant. Et quamquam id pro voluntate faciat, ut plurimum tamen aliquam nostræ dispositionis rationem habet. Quare Tyrones, qui nuper mundum, mundi que voluptates reliquerunt, hac compensat liberalitate, ut sanctioribus eos gaudijs, & consolationibus perfundat, quæ eò maiores sunt, quod maiori animo ipsi, & mundum reliquerunt, & spirituale iter aggressi non angustos sibi fines præfigunt, sed ad ipsum totius perfectionis culmen, ad maiorem Dei gloriam aspirare decernunt. In quo fundamento ædificare si pergunt, sensim etiam consolationes augere consuevit. Quare, cum in ipso tirocinio, remotis omnibus alijs curis, vni Deo vacent, in orationis, & mortificationis, virtutumque studium incumbant, nihil mirum est, si cælestium gaudiorum copiâ pleni

ipso feruore sensu

in quo est consolatio sensibilis

non semper coniuncta cum substantiali

cum quâ sæpe est delectatio

superanda

at Dei est has consolationes temperare,

qui fere dant sensibiles nouitias

conseruandas,

ferueant magis; deinde verò, cum se ad studia, & alias occupationes non satis moderatè conuertunt, sensu ipso rerum spiritualium perditò inte-
pescant. Quamquam enim fieri soleat, vt sine vllà culpâ Deus sensibiles consolationes, ne à necessarijs alijs occupationibus auertant, vel superbiâ extollant, alijsue de causis, vel subtrahat omninò, vel diminuât; id tamen tyronibus, & imperfectis rarò admodum sine aliquâ culpâ euenire credendum est. Quare cum ijs priuantur, redire in se, & discutere, & oratione, meditatione, pœnitentijs, mortificationibus, sui odio, Dei, & perfectionis amore sese disponere debent, vt diuinæ delectationis fluxus iterum redeat. Nam sicut gratia Dei actualis cadit sub meritum, impetrarique à nobis potest; ita etiam consolationes spirituales; cum nihil aliud sint, quàm gratiæ actuales ita attemperatæ, vt ex superiori parte in inferiorem defluant.

Atque, vt etiam id obiter attingamus, ex his apparet desolationem esse etiam duplicem. Altera est aduentitia, cum etsi voluntas deliberato prorsus, ac certo proposito virtutum actus, & exerceat ipsa, & imperet; pars tamen inferior, non tantum nullam inde voluptatem, sed etiam tristitiam, & dolorem percipit: Quod si illa pars inferior hanc tristitiam in voluntatem etiam deriuat, illam ita frangat, & emolliat, vt ad ipsos virtutum substantiales actus, non nisi ægrè, & cum tristitiâ assurgat, cum difficultate oret, meditetur, obediat; vix ac ne vix quidem bene agere lubeat; tùm verò desolatio est substantialis. Quod certè vix contingere potest, nisi cum

Natura huius morbi si tam nota & explorata foret, quàm ipse vulgaris est, non esset in eâ inuestiganda immorandum. Verùm ita se res habet, vt, quod plerisque alijs morbis accidit, quò peior, & frequentior est, eò minùs perspectus, & facilis curatu sit. Nam cum in priuatione consistat, eius vera cognitio nulla haberi potest; nisi ea, quibus priuat, cognita sint. Quod sanè perquam difficile est, cum plurima, & maximè varia sint, quibus spiritualis vita, quæ hoc morbo impetitur, constat, & sustentatur; huius enim anima, est diuina Charitatis forma, & habitus; à quo actus varij in primâ parte commemorati, æstimatedi præcipuè, & intensiui, tanquam viuifici spiritus, tum ad vitam ipsam conseruandam, & augendam; tum ad necessarias eius operationes procedunt. Aliarum verò virtutum tum Theologicarum, tum moralium habitus, & actus suas vires, & præsidia tum ad eiusdem vitæ conseruationem, & augmentum, tum ad operationes eius partim necessarias, partim vtiles conferunt.

Hanc vitam quemadmodum spiritualis ipsa mors peccati lethalis, extinguit, eiecit scilicet formâ Charitatis, aliarumque virtutum moralium supernaturalibus habitibus expulsis, ita morbus teporis non extinguit quidem, sed labefactat, & in extrema pericula adducit. Quare non alio modo diuinis illis habitibus repugnat, quàm vt morbus periculosus vitæ; ad cuius interitum disponit. Restant igitur tum Charitatis, tum aliarum virtutum actus, quibus inimicus hic tepor aduersatur, quos vel excludit omninò, vel ita debilitat, vt ad necessaria vitæ officia, tepesfactus eorum calor permeare nequeat. Cum igitur magna sit eiusmodi actuum varietas, & diuersa natura, teporis etiam natura vna esse non potest. Alia enim esse videtur natura teporis, cum Charitatis actus frigescunt; alia cum fidei; alia cum spei, aut humilitatis, Religionis, pœnitentiæ, castitatis, aut temperantiæ officia impugnat. Nam non solum Charitas tepida esse potest, sed etiam plerumque tepida fides, tepida spes, tepida humilitas, tepidæ denique ceteræ omnes virtutes: Cum enim vnaquæque propriæ honestatis affectu in obiectum sibi conueniens voluntatem inclinet quando affectus ille languescit, virtus etiam ipsa inte-
pescit. Præ omnibus tamen Charitatis tepor maximè in
maximi momenti est; sicut enim cum Charitas feruet, ipsa actuum suorum igne, ceteras omnes virtutes incendit, & excitat, vt dixisse in primâ parte meminimus; ita cum remissa est, ceteræ omnes effectæ marcescunt. Quare illi præcipuè attribui solet, spiritualis ille tepor, de quo passim tam multa spirituales auctores tradiderunt, & nos hîc præcipuè agimus. Quamquam postulet res ipsa vt etiam de alio obiter aliquid dicamus.

Charitatis igitur tepor non vnum modum habet. Nam quemadmodum varij sunt eius actus, ita varij sunt modi, qui eos actus impetunt, & concutiunt. Æstimatediuius Dei amor, vt est veluti substantialis, ita ipsi contrarius est tepor lógè periculosissimus, qui est caput perniciosissimum multicipitis huius mali. Nam hic tepor directè, & per se ipsum, vitæ spiritualis igniculû, & natium calorè, nisi prouideatur, extinguit. Is calor autem in eo consistit, quòd, sicut æstimatediuius Charitas feruens est, & perfectæ Dei amicitia, non tantum cum de ea cõseruandâ, sed etiam cum de augendâ, & exornandâ

& cognitū
difficilis.

Is nō mor-
est, sed mor-
bus mor-
tali proximus.

calorem
spiritualem
debilitans,

in singulis
virtutibus.

maximè in
Charitate.

& in eius
actibus.

i. In amore
Dei æsti-
matus.

& sæpe tol-
lendas ob
aliquam
culpam.

sic desola-
tio sensibi-
lis est in ap-
petitu.

substantia-
lis in volun-
tate,

cum diuina
nō æstimat.

Is est Te-
por.

*Charitatis æstimationi & feruori contrarium esse
teporè; & quæ sit eius natura,
& causæ.*

C A P V T XIV.

ATque supra commemoratæ à nobis pestes cum mentem occupant, vt non diuturnam esse vitam Charitatis patiuntur in incipientibus, ita proficientium, & perfectorum sanas prius, & vegetas mentes tepesfacto diuinæ Charitatis ardore lethiferis plerumque morbis attenuant, debilitant, & occidunt. Periculosus planè morbus animi est remissio, ac tepor, qui fortes, & robustos, ac multis victorijs, & triumphis claros Athletas frangit, deiicit, imbelles prorsus, & elumbes reddit, ac tandem, nisi ipsi caueant, interimit. Sicut enim feruor in incipientibus ad tertij status fastigium aspirat, ita tepor, si perfectum inuasit, non ad incipientium duntaxat statum deuoluit, sed etiam in profunda pericula demergit. Quare cum huius status proprium sit pericula omnia amouere, meritò hoc loco tam periculosi morbi considerata est natura, causæ, progressiones, & effectus; & quid adferri remedij possit breuiter indicandum.

i.
Teporis
natura,

qui est etiā
adultis

periculosus

agitur, nihil anteponit; non externa vlla bona; non hominum famam, & æstimationem; non humanos fauores, & honores; non corpus, non vitam ipsam; ita cum languet, & intepuit, etsi Dei amicitiam conseruatam velit, in quo caloris aliquid habet; eius tamen augmentum, & perfectionem non ampliùs tanti facit, vt quibuscumque bonis anteferat, sed potiùs nonnullis postponi facillè patitur, quod est ipsum frigus. Quare sicut æstimationi amoris varij sunt gradus, quibus à minimo calore ad summum vsque, non tam mutatâ intensiōe, quam ipsâ actuum substantiâ peruenitur; ita tepor à summâ Dei æstimatione ad infimam, quæ ad salutem planè necessaria est, mutatâ sensim substantiali actuum perfectione, descendit: & cum priùs, non externa tantum bona, sed etiam humanos fauores, atque adeò corpus, & animam ad maiorem Dei gloriam promouendam nihili duceret, nunc sensim labefactatâ eâ æstimatione, primùm excellentia illa odij sui opera & labores, non tanti æstimat, quin potiùs negligere, ac odisse incipit, deinde verò famam, & hominum fauorem, ac denique minora etiam bona maiori Dei gloriæ præponit; nihil de augendâ, nihil de perficiendâ, sed tantum vt cumque de conseruandâ Dei amicitia sollicitus, quam sibi ad æternas pœnas vitandas, & salutem consequendam planè esse necessariam intelligit; quò cum deuenit, parum admodum ab interitu abest, adeò vt rectè S. Bern. tepiditatem vmbra mortis iure censori dixerit.

Intensiuâ perfectio, quæ tum in maiori feruore actus, & vehementiori voluntatis conatu elicit, tum in vsu frequentiori consistit, quamquam æstimatione actui non mutato aduenire possit, rarò ramen sine aliquâ eiusdem mutatione accedit, vel recedit, vel mutatur. Habet tamen etiam ipsa intensio suum aduersarium, quo directè voluntatis conatus antea in Dei bonum vehementer incitatus, retardatur, & frangitur; adeò vt, cum in actum amoris prosilire debet, non iam vires omnes suas colligat, non in præstantis exercitij societatem appetitus inferioris cæterarumque facultatum subsidiariū influxum aduocet, non quantum potest actum intendat, non iam ampliùs dicat cum Psalte regio: *Benedic anima mea Domino, & omnia que intra me sunt nomini sancto eius.* Non iam cor eius, & caro in Deum exultent, sed languescere conatu, dissolutis viribus, vix remissum, ac tepidum Charitatis actum exercere lubeat. Atque hic morbus in ipsam diuini amoris æstimationem redundat, & coniunctis cum altero viribus natium Charitatis calorem pernicioso tepore corrumpit prorsus, ac tandem extinguit.

Atque cæteras omnes virtutes hic vterque teporis modus labefactare etiam solet, cum vnaquæque propriam sibi perfectionem, tum æstimationis propriæ honestatis, tum intensiōis, & feruoris actus vendicat. Habet igitur tepidus actus calorem aliquem æstimationis saltem perfectionis; habet & frigus, quo partim substantia actus, partim eiusdem intensio remittitur. Ex cuius caloris, & frigoris permixtione hæc perniciosa lues, vt vocat B. Bernardus, nomen inuenit,

Tanti autem morbi origo est multiplex. Plerumque enim voluntas ipsa, vel tædio victa, vel nouorum bonorum occursum percussa, vel insolitarum rerum, aut officiorum occasione impulsæ

à Dei bono se dimouet, & quod ante tanti faciebat, vt ne minimam eius portionem toti mundo posthabere vellet, iam facillè specie quidem, vt apparet, honestâ, sed reipsâ vanâ deserit. Ita enim periculosè inter bona huius vitæ versamur, vt cum difficillimum sit illorum amorem, & æstimationem in Deum referre, & eius amoris, ac æstimationi subiungere; facillimum autem illis adhærescere; nihil mirum sit, si cum nobis non attendimus, hausto frigido creaturarum amore, tanquam pestilenti aliquo aëre, teporis morbo corripiamur. Verùm eò pestilentior hic morbus, quò plerumque occultius sub honesta specie, vel implendæ obligationis, vel maioris Dei gloriæ in hoc potiùs, quam in illo officio, studio, functione procurandæ irrepit. Quis enim nescit sic plerumque fieri, vt illusa voluntas, & occulto hamo amoris proprii capta, bonam rationem prætexens, consuetam sui profectus curam deponat, secum agat indulgentiùs, suam apud homines auctoritatem plus æquo amet, & tueatur; fauorem eorundem, & cætera huiusmodi externa rerum ad Dei gloriam benè gerendarum auxilia impensius æstimet, & prosequatur; gaudeat, si assequatur; sin minus, tristetur, inter quas occasiones nisi suum studium adhibeat, non solum de pristino feruore, sed etiam de diuinæ amicitie æstimatione plurimum remittat? Et quidem quotidie multos videre est in priuatâ vitâ feruentes, vbi sese dederunt in publicum, intepescere: alios ab externis bonis semotos, admissio eorundem vsu dissolui, & omnem rerum diuinarum æstimationem propè abijcere, vbi negotiorum temporalium, piâ quidem intentione, non tamen satis moderato studio procuratio suscepta est. Ita nimirum voluntas præsentis aliquo bono creato, tum suapte naturâ, tum ab appetitu sentiente inclinata cedit facillè, & emollitur, atque à tanta æstimatione Dei, rerumque diuinarum recedit, vt quod peius est, nec suum ipsa recessum, aut teporem sentiat tam citò, sed sæpè, dum prorsus intepuit, seipsam miretur, & quò lapsa sit, vix post multos dies animaduertat.

Ad hanc voluntatis imbecillitatem, & creatorum bonorum illecebras, sæpè exempla aliorum plena mortiferi teporis, & frigoris accedunt. Nam quotidiana nos experiëntia docet eorū, qui in virtutum cursu feruentes sunt, si tepidorū societati se commisceant, vel fortè fortunâ in illos incidunt, illicò quasi frigidissimo gelu restingui feruorem. Nam quis in diuinis bonis æstimandis, vel in creatis repudiandis perpetuò constans esse potest; cum eiusdem professionis viros, alioquin sapientes, & suæ, vt apparet, perfectionis cupidos, non tanti illa æstimare, hæc vero non ita repudiare quotidianis exemplis videt? quis se tam æquum rerum æstimatorem esse existimabit, vt de suo iudicio non incipiat dubitare, cum passim apud prudentes quosque aliud, quàm putat, esse earum pretium animaduertit? quis periculosi itineris socios, quos vel consultò elegit, vel fors obtulit, deserendos sibi putabit, etsi lentos, & tardos vt solus ipse præcurrat?

Ad hæc, tanta est exercendæ virtutis, & perfectionis persequendæ difficultas, si rem ipsam, si vires hominis, si hostes, & impedimenta consideremus, vt voluntatem tam diuturni laboris, & perpetuæ contentiōis pertæsam concidere, & fatiscere facillimum sit. Bonum enim illud per-

1. Falsorū bonorum illecebræ.

Sub specie virtutis, aut necessitatis,

Præsertim in functionibus publicis,

defectu mortificationis, & recollectionis.

2. Causa tepiditatis: Exempla tepidorum,

parium, in primis superiorū ætate, prudentiâ, famâ, rebus gestis:

aut plurimorum.

3. Causa, difficultas perfectionis,

fectionis, ad quod aspiramus, quod tenere, cui adhærescere concupiscimus, diuinum est, longè ex reipsâ, supra nos positum est, diuinæ vitæ, ac beatitudinis portio non exigua est; vires autem nostræ, cum naturâ suâ imbecilles, & impares sint, tum vero innumeris casibus fractæ, & debilitatæ. Impedimenta siue interna, & domestica, siue externa, quibus non secus atque vinculis quibusdam in medio cursu sæpe retinemur, & multa sunt, & magna: adeo vt perpetuâ animi contentione, & magnis corporis laboribus opus sit, vt continuò pugnes, & non vincaris vnquam, vt victus sapius, & lapsus, iterum te, & iterum sine vllâ remissione erigas, & pari animo, pari sollicitudine pugnæ reddas. Quam ergo facile est, vt voluntas tot difficultatibus defatigata, tot attrita casibus, tandem omninò concidat, & vel desperatione tanti boni consequendi victa, ab eo persequendo prorsus desistat, vel etsi non desperet, sibi tamen tanti æstimandum esse non iudicet, vt tot laboribus, & corporis, animique incommodis comparandum, tam diuturno pugnæ tædio quærendum esse videatur: Atque ita minori eius mensurâ contenta esse velit, sensimque se remittat, & intepefcat! Quomodo ergo tranquillo, constanti, ac mansueto animo esse posset is, qui ad tantum bonum, quod in perfectione positum est, toto affectu aspirans, suæ infirmitatis metu repressus, in violento quodam statu consistit? Verum hæc inquietudo, seu impatientia, & animi abiectio longè maior est, cum suam imbecillitatem reipsa expertus est. Sic quamplurimos videre est, qui cum benè currerent, lapsi vel semel, quasi fractâ voluntate, ita debilitantur, vt abiecto præ pusillanimitate animo hæreant confestim, & primo feruore hoc vno casu, tanquam affusâ frigida, represso, secum ipsi deliberent, vtrum pergere velint, & concepta proposita relaxare iam statuunt. Quod ideo plerumque accidit, quia cum ad arduum perfectionis, cuius amore capti sunt, culmen vnus veluti diei curriculo se peruenturos, aut potius inflammati illius desiderij alis transuolatueros, aut etiam à termino ad terminum sine eo vitæ spiritualis itinere, quod inter vtrumque terminum interiaceret, anfractus, & pugnas nondum experti transituros sperarent, cum ad primas difficultates, vires suas impares experiuntur, tum verò facile deiici, ab instituto cursu retardari, aliorum offendi, & inuidere virtutibus, & ibi, vbi sunt, quiescere velle incipiunt, ac nonnumquam hoc afflati aëre ita congelantur, vt multis diebus vix sui statûs damna sentiant, vix tandem ad resumendum cursum excitentur. Quod si naturæ inclinatio, vel in pusillanimitatem, vel in corporis commoda, vel in vanitatis studium maiori pondere propendet, continuò quæuis difficultas, tanquam leo ferox, perfectionis viam intercludere fingitur, & antequam nata sit, imbecillam mentem ab imo concutit, desideria bona radicibus conuellit, omnem spiritus vim frangit, & retundit. Hoc verò potissimum facit per spiritum spiritualis tristitiæ, quæ sæpe ex pugna inter rerum diuinarum, & creaturarum æstimationem oritur, dum & nos Deus ad se sursum trahit, & creatura deorsum mergit, voluntas ancipiti electione hinc inde distracta non potest non magnam molestiam sustinere, cum alterutro sibi caren-

dum esse videt, neutrum tamen sine angore dimittit. Non rarò tamen horror ipse difficultatis spiritualis vitæ, etsi nullus alius rerum inferiorum amor retardet, pusillanimum animam tristitiâ absorbet incredibili, de quâ, inquit Greg. *malitia, rancor, desperatio, torpor circa præcepta, euagatio mentis erga illicita nascitur.* Et Cassianus: *Tristitia, inquit, spiritus orationes explere cum solita cordis alacritate non permittit, non sacrarum lectionum sinit remedijs incubare: tranquillum quoque, ac mitem fratribus esse non patitur, & ad cuncta operationum, vel Religionis officia impatientem, & asperum reddit.* Hæc ille.

Verum quamquam hætenus commemoratæ causæ, tanquam pestilentes venti, lethalem hunc morbum in animam inuehant; nihil tamen periculosius est, quam cum spiritualis, & practici luminis calore priuatur. Nam nihil grauioris periculi inferet familiaris terrenorum bonorum vsus, nihil tepidorum exemplorum contagio, nihil virtutis exercendæ difficultas, nihil tristitia, aut pusillanimitas; quamdiu lectionis spiritualis studium, exercitium meditationis, & familiaritatis cum Deo, attenta sui consideratio, (quibus tanquam pharmacis noxi humoris, si qui ab illis prioribus causis accumulati sunt, expelli solent) non deerit. Verum quando spiritualia mentis exercitia cessant; tunc verò victo, ac prostrato calore nativo, vita ipsa tandem fatiscat necesse est. Nam vbi nulla est rerum diuinarum contemplatio, quomodo conueniens earundem æstimatio, in quâ vitæ calor consistit, conseruari potest? Vbi Dei in nos bonitas, & misericordia non consideratur; vbi Christi pijsimi Redemptoris effusa in nos liberalitas non expenditur, vbi eiusdem meritorum magnitudo, salutis diuitiæ, & sanguinis pretio parti gratiarum thesauri attentâ meditatione non penetrantur, quâ fieri potest, vt tanta infirmis adeò viribus insit animi alacritas, & magnitudo, quæ tot difficultatibus superandis satis esse queat? Vbi scientia illa practica sanctorum, quæ ex meditatione vitæ Christi hauritur, negligitur; vbi sui, suarumque actionum attenta consideratio vel abest omninò, vel non nisi obiter, & perfunctoriè sit; quomodò repelli poterit frigidus ille sui, rerumque creaturarum amor, præsentissimum vitæ spiritualis venenum, & hostis amoris Dei acerrimus? Denique, vbi sol ille Iustitiæ, à quo omnis vitæ lux vibratur, non resplendet practicis suis radijs, sed quod, vel clausi sponte, vel infirmi sint oculi, ibi necesse planè est, vt crescens bonorum inferiorum æstimatio, & affectus, vt sui ignorantia, & cæcus amor miseram animam plurimis malis moribus, non secus ac humoribus, oppleat, quibus sensim debilitatus vitæ spiritualis calor tandem penitus suffocetur.

Quæ etiam causa est, cur plerique hunc morbum versari omninò circa spiritualia exercitia definiant. Plerumque enim, vel à negligenti eorum vsu incipit, vel natus aliunde confestim meditationem, spiritualem lectionem, & alia exercitia adoritur, & labefactat. Inde ad cæteras virtutum actiones progreditur, & seipsum seipso augens, omnem bonorum quorumvis operum, præcipue vero piorum exercitiorum,

inde horror, & desperatio.

4. Causa teporis:

defectus luminis practici,

quia exercitia spiritualia,

omittuntur,

vel male fiunt:

id est, studium seu consideratio,

& examen,

ex quorum defectu,

est totus tepor,

æstimationem, & affectum extinguit ac extremū exitium adfert. Sic enim experimur quotidie, vt ex parvis inijs, ob leuem alioquin lapsum, ob neglectum, vel semel duntaxat pium aliquod opus, ob propositum perfectionis in re leui violatum, ob inexpectatum rei alicuius successum orta hæc lues tepefactam mentem adeo dissoluat, vt primū quidem solitā animi contentione meditari non libeat, deinde auctis paulatim viribus in examina, lectionem spirituales, quotidianas meditationes virus serpat; quæ etiam postea marcescente sensim tum diuinæ amicitia, tum actionum spiritualium, quibus ea fouetur, & augetur, æstimatione, non tantum remisso animo fiant, sed etiam prorsus negligantur.

& ad omnia
diffunditur.

Atque his progressibus verus, ac perfectus tepor, verissima amoris Dei æstimationi, & intensiui, virtutumque omnium tabes, nascitur, crescit, completur, & instar vermis ex remisso vsu rerum spiritualium natus, postea easdem sensim corrumpit: donec tandem consumptā omni mētis fortitudine, & alacritate, extinctā propè omni æstimatione, & affectu rerum omnium ad diuinam amicitiam pertinentium, dirum virus in vniuersa animæ membra, & functiones diffusum, tum cæteras omnes, tum præcipuè orandi studium mortifero frigore constringat, & interimat. Verum de his teporis effectibus, & remedijs sequenti capit tractandum est.

Spiritualis teporis effectus & remedia.

C A P V T XV.

I. Teporis vt morbi grauioris seu lethalis effectus:

nausea;
debilitas;
mors,
putredo.

Quemadmodum, cum in humano corpore malorum humorum abundantia natiuus calor opprimitur, omnis cibi appetentia perit, remedia, & cibos quoscumque salutes nausæ fastidit, vires ipsa inedia prosternuntur, languor sensim & marcor exedunt corpus, innumeri morbi exoriuntur, & fugiente tandem animâ, fœdum visu, odore tetrum mutum, & immobile remanet cadaver: Ita etiam languescente Dei, virtutumque amore spiritualis appetentia deiicitur, anima nausæabunda reiicit salutis remedia, noxia quæque appetit, vires profligantur, marcescit vigor omnis, innumeri imperfectionum morbi adueniunt, & tandem victus Dei amor rerum terrenarum amor cedit, & fœdum ac tetrum animæ cadaver pestilenti vitæ, exemplorumque aurâ, non tantum Religiosam familiam, sed totam plerumque Ecclesiam miserabiliter inficit & funestat. Per eos enim gradus ad extremum tandem exitium tepidus solet deuenire.

1. Ex fastidio ciborum spiritualium,

remedia,

aut caco-
chimia,
in Sacra-
mentis,

Primū enim vbi diminutus est Dei, & perfectionis amor, languescere confestim anima, rerum diuinarum meditationem, & orationem, verum ac spiritualibus delicijs plenissimum cibum, quem prius suauem, & tanti esse momenti ad amicitiam cum Deo colendam, & perficiendam experiebatur, deiecto appetitu, aut sine attentione vllâ, & feruore spiritus, ac sine animi sensu, affectu, frustra vsurpat; aut ne vsurpat quidem, nec iam de eâ ita iudicat, aut tanti æstimat, quanti, cum sana esset, facere consueuerat. Friget in Sacramentorum vsu, sacras con-

ciones non audit, spirituales libros non euoluit, vel certè rarò, & fastidiosius, examinat conscientiam, & seipsam inspicit, quasi per transennam, & strictim absque compunctionis proposito, & emendationis; ægrè ad se redit. Numquam, aut rarò admodum cor suum dissipatum ad se reuocat, oblatas virtutum exercendarum occasiones, quo etiam cibo tam auidè utebatur, fastidit, & aspernatur.

studio sa-
cro,

examine,

& opere.

2. Remediorū fuga,

inutilitas,

abusus,

datorum
tam à Deo,
quàm ab
hominibus.

Serm. 3. de
Ascens.

& ita omnia opera
tabida.

3. Appetitus rerum
noxiarum
consolationum,

honore

causa dolorum sine
consolationibus.

Vbi supra.

Ad hæc cum tantæ ægritudini medicinam, vel cœlestis ipse medicus, vel alius quispiam offert; vel non admittit, vel negligit, vel etiam ingratiùs repellit. Nam diuinos instinctus, quibus ad vitæ emendationem, ad pristinam seueritatem, ad Religiosam disciplinam subinde excitatur, & impellitur, vel non aduertit, vel dissimulat, & in aliud tempus differt, vel negligit, vel etiam, qui deterrimus morbus est, repellit. Spirituales Patres non auscultat, vt consueuerat; eorum medicam & linguam & manum refugit, eorum curæ se subtrahit; quod si præsentis eos audiat interdum, rarò approbat, quæ suggerunt; si nonnumquam approbet, absens tamen facto ipso ab eorum consilio discrepat, & datam medicinam respuit; horum dictis non obedit, vel sine vlla animi consolatione, cum fastidio, lentè, frigide, inuitè. Denique ipsam Religiosam disciplinam, & omnem admonitionem, aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, intempestiuam, intolerabilem existimat; hunc vtrumque effectum ita depingit S. Bernard. *Inuenire esi, inquit, homines pusillanimes, & remissos, deficientes sub onere, virgâ, & calcaribus indigentes; quorum remissa letitia, pusillanimitas tristitia est; quorum brevis, & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuersatio; quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspeditione, oratio sine cordis intentione, lectio sine edificatione; quos denique, vt videmus, vix gehenna metus inhibet, vix pudor cohibet, vix franat ratio, vix disciplina coercent.* Hæc ille.

C

D

Hæc autem omnia salutis remedia cum respuat, noxia tamen quælibet auidè quarit, & admittit. Latè, libenterque se diffundit in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed tædij mitigandi causa; difficulter se expedit ab hominum frequentia, nec vtili congressione, & colloquio. Quæsitis ex rebus creatis solatijs, aut inanibus cogitationibus pascit se, & consolatur; honorem sibi ab hominibus haberi, & amari auidè optat; eorum blanditijs & affectionibus delectatur, quibus cum plerumque priuari necesse est, planè ingenti molestiâ afficitur, dum nec oblati ad salutem bonis fruitur, nec pro arbitrio terrena illa solatiola consequi potest. *Nonne tibi, inquit S. Bernard. horum vita inferno appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante necesse habent manum mittere ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur; socij planè tribulationis, sed non consolationis. Exurgamus, obsecro, quicumque eiusmodi sumus, resarciamus animas, recolligamus spiritum, abijcientes perniciosam tepiditatem; & si, non quia periculosa est, & Deo solet, quod interdum plangimus, vomitum prouocare, certè quia molestissima, plena miseria, & doloris, & inferno planè proxima, umbra mortis iure censetur.* Hæc Bernardus.

Si igitur partim his noxijs cibis, partim meliorum abstinentiâ debilitatæ vires marcescunt.

4. Inde
ignauia,

Quare omnem profectus spiritualis animum abiecit; nihil magnum, aut difficile ad Dei gloriam suscipit, nihil cogitat Religioso homine dignum, minimo difficultatum occursum terretur, exigua mortificatione frangitur, leui correptione deiicitur, vno alterius verbulo offenditur, leuissimum dolorem, aut laborem non sustinet; & corpori indulgens suo, quicquid saluari prius poenitentia cum voluptate astrinxerat, iam impatiens omnis molestia, molliori viuendi ratione relaxat, ad otiosam vitam aspirat, subterfugit labores ad animarum auxilium fructuosos, & necessarios; existimat sibi, suisque meritis deberi iam vacationem, & immunitatem a consuetis oneribus. Denique non modo zelus animarum, & gloriae Dei, sed virtutum omnium, atque adeo propriae salutis studium ita languescit, vt minimis tentationibus quotidie superetur.

In tanta virium imbecillitate caecitas tanta est, tanta superbia, tanta imprudentia, dicam, an impudentia, vt suis plerumque fidens viribus, occasiones peccandi maximas vltro adeat, & in ipsos mundi fluctus, ac tempestates veluti resorbatur, eo propiore periculo, quod se tutiorem existimat; eo maioribus peccatis obnoxius, quod se magis alienum esse putat. Nam sibi suos ipse defectus, & foeditatem obtegit; auersis a se, & ab interno mentis suae statu oculis, prorsus superbia excacatis, non tantum leniora pericula detractionum, murmurationum, scurrilitatis, vanitatis, & id genus, quibus inficitur, non sentit; sed nec grauiora, atque adeo mortalia, interna praecipue, & occultiora animaduertit. Initio quidem peccatum, quod mortale esse manifeste sciat, nullum admittit; in quo calidus esse videtur: In quaeris tamen venialia paene vltro praecipit, quae in re frigidus est: Vnde, dum nullam occasionem fugit, fieri nequit, vt non saepe in mortalia incidat; verum cum non aperte Dei amicitiam deserat, iustum se esse putat, & ab alijs etiam haberi vult. Quare plerumque in grauiora, foedaque peccata labitur, vt internam suam foeditatem in sordibus illis externis tandem agnoscat, & si velit, resipiscat: quin & aliquando eo progreditur, vt replicet memoriae pristinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoque mentis caecitate inducatur, vt mundi voluptates ac deliciae, quae prius ludibria, ac somnia, vti verè sunt, videbantur, modo non displiceant, vt antea, sed iam arridere incipiant potius, ac praecleara esse bona videantur; & Dei amicitiae, ac tandem ipsi perfectionis statui praepo-

Inter haec omnia fieri non potest quin vitae tam negligentis exempla, & morbi non sint molestissimi, & periculosissimi ijs, quibuscum viuit; verum cum ad extremum illud exitium deuenit, & fit palam contemptor diuinæ amicitiae, & fidei Deo datae desertor, ac rebellis illius spiritus, & Apostatae imitator; quantam scelerum pestem putridum illud cadaver circumfert; quantam perniciem Religioni, Ecclesiae, orbi ipsi tanto calamitatur; nisi tantum scelus, vel salubri poenitentia cito purgetur, vel statim prudenter obruatur? Hanc tepidi ruinam S. Bernard. ea quae haecenus diximus, paucis complexus, ita describit: *Hoc frigus si semel animam, anima quidem (vt assolet) incuria, spiritu dormitante, permiserit; ac nemine, quod absit, inhibente, ad inte-*

riora eius peruenierit, descenderit in viscera cordis & sinum mentis; concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem adduxerit spiritus, mox (vt in corpore solet enenire febricitantibus) subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitae, sopitur ratio, spiritus extinguatur, deservescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna Charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, renocat consuetudo. Quid plura? dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremo impudentiae manus, praesumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia, & confusione salutus, de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilinum, de folio in cloacam, de caelo in caenum, de claustro in seculum, de paradiso in infernum.

Hic morbus non vno pharmaco curatur. Nam alia curationis eius ratio est, cum incipit; alia verò, cum iam corroboratus est. Initio enim, cum vires eius adhuc exiguae sunt, longè facilius profligatur: at si inualuerit; vix vllum malum desperatius est; cum ea sit illius natura, vt tepidus, etsi iam propè foeteat, suum tamen ipse foetorem mali familiaritate non percipiat. Optimum vero, & ceteris omnibus anteposendum remedium est, vt, quantum fieri poterit, prouideatur, ne vnquam, vel ad momentum inuadat. Id assequemur, si missus à Christo in cor nostrum amoris diuini ignis, secundum eius voluntatem, aestimatione, & affectu accensus ardeat: *Neque enim, inquit D. Bern. spiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio commorantur.* Diuini amoris aestimatio, ignis est augescens semper, & omne rerum aliarum pretium consumens; si modo continuis piorum exercitiorum fomentis alatur.

Quare hoc primum esse studium debet, vt qui initio conceptus est, crescat semper; & diuinæ amicitiae, virtutumque aestimatio, & affectus in dies augeatur. Idcirco opera pretium est, non diu post susceptum perfectionis iter, diu multumque, non vno die, sed pluribus, quae de quotidiani profectus necessitate, & continuo feruoris incremento plurimi auctores scripserunt, benè expendere; rationes, cur in via Dei semper progrediendum sit, penitus inspicere, in quo profectus ille consistat, & quibus progressibus fiat, exquirere. Numquid primae illi rerum diuinarum aestimationi, & feruori decesserit, vel accesserit, iudicare. Quae pericula, & vnde timenda sint, detegere; nihil enim facilius est, quam hunc ignem à Deo excitatum, eiusdem auxilio, si attendamus, fouere; si non attendamus, vel depluentibus vndique rerum terrenarum affectibus, vel negotiorum, aut studiorum, aliarumque id genus distractionum mole, rerum aeternarum considerationem, aestimationem, gustum, & sensum omnem opprimi, suffocari, & extingui.

Quod si iam morbus, ita praeniri non potuit, quin inuaderet; omni ope expellendus est, priusquam inualecat. Itaque, cum vel violato per lapsum aliquem proposito, (septies enim cadit) iustus, vel horrore poenitentiae, atque perpetuae pugnae, vel alia ex causa pusillanimis quidam tepor subintrat; etsi humiliter sit agnoscendus lapsus, profitenda fragilitas; Dei tamen

Denique

bonum videtur malum;

verum bonum tollitur;

succedit malum;

& damnatio.

I. Remedia teporis.

1. Antequam nascatur;

fouenda, & augenda charitas;

aestimatione, & vsu;

2. Cum iam adest,

adhibenda

humilitas;

amore (cui lapsus ipse seruire potest, cum diligenter Deum omnia cooperentur in bonum) corroboranda mens est, vt vires suas transcendens, & inferiora omnia longè postponens, se Dei ope, periculis omnibus superiorem fore confidat, & ex lapsu ipso, Deo opitulante, quam citissimè resurgens, non tantum non hæreat, sed, vt solent qui aliquò festinant, incitatus currat, Deo impensius seruiat, lapsus sui maculam maiori celeritate compenset. Ad hæc, si spiritualia exercitia, vel leuiusculè teporis morbus tentare incipiat, si deuotionis affectus, consuetus animi sensus, mentis attentio, ac feruor spiritus orationi defuerit, confestim medeatur. *Caveat, ne difficultate, vel tedio victus desistat à studio spirituali,* inquit S. Bern. *sed inuantis manum requirat, trahi se petat, donec denuò, suscitante gratiâ, factus promptior, alacriorque currat: Experimento enim probatum est,* inquit Cassianus, *acediæ impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.* Itaque, remotis ad tempus creatorum bonorum, quorum affectu teneri se sentit, familiari vsu; aduocatâ mortificationis myrrhâ; abiectis ad tempus occupationibus, quæ animi attentionem distrahunt, & piarum actionum tempus intra nimis angustos limites concludunt, omnemque deuotionis humorem fugunt; ex B. P. Ignatij consilio sibi vacet, & ita studium orandi augeat, vt non tantum hosti resistat, sed cum insigni victoriâ lucrum reportet. Denique assiduâ sui consideratione vtatur diligenter, & internum mentis statum, actionesque omnes ad regulam maioris gloriæ Dei, vel sanctissimæ eius voluntatis normam, vel Christi perfectionis exemplar, non solum bis quotidie, sed etiam accuratius solito in hebdomadâ per aliquot horas, in mense autem die integro discutiat, & reformet.

Vbi verò corroborata iam ægritudo est, tum vero maximè dubia duratio esse solet: *Nam sicut ante teporem,* inquit Greg. *frigus sub spe est; ita post frigus, tepor in desperatione; qui enim in peccatis est; conuersionis fiduciam non amittit; qui vero post conuersionem tepuit; & spem, quæ esse potuit, de peccatore subtrahit.* Egregiè sanè huius morbi perniciem describit apud Cassianum Abbas Daniel. *Quicquid,* inquit, *frigidum est, etiam ore nostro susceptum vertitur in calorem, & salutiferâ suauitate percipitur: quod autem semel vitio perniciosi teporis abiectum est, non dicam labijs admonere, sed etiam eminus intueri sine ingenti horrore non possumus. Rectissime ergo pronuntiatur esse deterior; quia facilius ad salutarem conuersionem, ac perfectionis fastigium carnis quis, id est secularis, vel gentilis accedit, quam is, qui professus Monachum, nec tamen viam perfectionis arripitens secundum regulam disciplinæ, ab illo semel spiritualis feruoris igne decessit. Ille namque corporalibus saltè vitijs humiliatus, atque immundum se sentiens cōtagione carnali, ad fontē veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoque cūpunctus accurrit, & horrescens illum, in quo est, infidelitatis gelidissimum statum, spiritus ardore succensus ad perfectionem facilius conuolabit. Nam qui semel, ut diximus, tepido exorsus initio Monachi coepit abuti vocabulo, nec tamen humilitate, ac feruore, quo debuit, iter huius professionis arripuit, infectus semel hac miserabili lue, & in eâ quodammodo resolutus, nec ex se ulterius perfecta sapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim in corde suo, secundum illam Domini*

sententiam, quia diues sum & locuples, & nullus egeo. Cui illud quoque, quod subsequitur, consequenter aptabitur. Tu autem es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus, in eo factus etiam seculari deterior, quod nec miserum se, nec cæcum, ac nudum, aut emendatione dignum, vel egere monitis alicuius, aut institutione cognoscit, & ob hoc nec exhortationem quidem vllam verbi salutaris admittit. Et post pauca: Frequenter enim vidimus de frigidis, atque carnalibus, id est de secularibus, ac paganis, ad spiritualement peruenisse feruorem; de tepidis, atque animalibus omnino non vidimus. Ita Daniel: Cuius quidem vltima verba admiratione digna sunt. Cum enim tantus vir, annorum experientiâ, in tot religiosorum, quos regebat, inter quos, assiduè versabatur, millibus, tam constanter negat se, ne vnum quidem tepidum scire ad meliorem frugem fuisse conuersum; prorsus necesse est morbum hunc, aut nullo modo, aut non nisi rarò, & cum summâ difficultate posse curari. Nec verò id cuiquam mirum videri debet, cum plerumque superbâ sui opinione tumidus curationi resistat, & diuino lumeni rebellis omnem sibi melioris vitæ aditum prorsus præcludat.

Quamquam autem ita sit, Deo tamen nec ignis, aut ferrum, nec alia pharmaca defunt, quibus adeò pertinacem morbum expugnet, & excidat. Primò enim, mirabili arte tepidum in fœda quædam peccata sapè sinit incidere, vt latentem fœditatem agnoscat, & salutarem optimi medici manum lubens tandem admittat; fuit quidem id remedium quamplurimis admodum salutare: verum naturâ suâ periculosum est. Nam iusto Dei iudicio nonnullis contingit, vt lapsi desperent semetipsos, & omni se immunditiæ tradant; sordidi coram Deo, & hominibus omni pudore abiecto magis adhuc sordescant; & vt iumenta, in stercore suo computrescant. Quod si fœda illa peccata homines lateant, tunc aliud periculi genus est, ne perniciosâ verecundiâ deterriti spirituali ea medico detegere vereantur, atque ita vel labantur in peius, vel diutius in misero illo statu permaneant. O, te, quisquis es, quem ita Deus iuuare velle videtur, per Deum obtestor, siste, & ad te reuersus coram oculis diuinæ Majestatis, & pristinam vitam, & præsentem animæ statum, & futura, si pergas pericula, contemplare: Ingemisce ex intimo pectore, & tuæ indignitatis conscius coram Deo, & hominibus confundere; agnosce iusto Dei iudicio labi te permissum, non tantum vt cadas; sed vt humilitatem salutarem edoctus, addas vt resurgas; hoc ipso, quo te tibi Deus ostendit, porrigit benignam manum, ac significat esse vt humilieris: amplectere ergo Dei consilium, & illud pharmacum; nec dubites, quin salutare sit futurum, si ad Dei misericordiam, & pijsimi Redemptoris crucem, & amplexus confugiens damnato tam exitiali tepore, non ad primum duntaxat, sed longè maiorem pœnitentiæ feruorem te conuertras, & quantus quantus es, totum Deiamorem complectaris, laxiorem vitam tuam, & actiones generosæ mortificationis spiritu adstringas; accepta damna pœnitentiæ lamentis, virtutumque omnium assiduus, & feruentibus exercitijs compenses; & si non alio modo amplificandæ Dei gloriæ utilis esse possis, saltem iustitiæ eius sanctissimæ, & misericordissimæ gloriosum trophæum efficiaris. Certè quam-

Ferè incorrigibilis.

Ob superbam cæcitatem.

Tamē eius remedia sunt,

1. Deus permittit peccatum infame,

quod periculosū est:

ne vsu grauius,

aut verecundiâ incurabilius fiat.

sed tunc necessaria conuersio;

plurimos hac arte curatos, scimus ad insignem vitæ sanctitatem peruenisse, vt mirabilia Dei enarrarent, & eius misericordiæ diuitias cum magnâ aliorum vtilitate prædicarent.

Nonnullos alios bonus medicus mitius quidem, non tamen sine ferro, & igne curat. Cum enim omnis tepidus, ideo tepidus sit, quia amoris Dei feruorem admixto sui amore restinguit, hanc proprii amoris luem intimis visceribus pertinaciter adhærescentem consilijs, adhortationibus, minis, promissis cedere nesciam, stricto duri alicuius casûs ferro excindit, & admoto aduersitatis igne vrit, & perpurgat. Nam si hominum famam, & honores consecrabantur; tacit vt omnia in contrarium cedant; animum sui opinione tumidum malo aliquo successu deprimit; externis bonis, honoribus, famâ, opinione doctrinæ, functionibus, & ostentandi sui occasionibus, valetudine etiam corporis spoliât; ad gradum spe suâ inferiorem deijcit, vt sublato omni pabulo fera illa bestia amoris proprii intereat, & compertâ rerum omnium vanitate, ac damnatâ suâ cæcitate, admissâ solidi amoris Dei iucundâ, & ardenti luce conualecant. Et quidem hæc medicina pro vario huius morbi statu à sapientissimo medico persæpe adhibetur. Cum enim vix vllus sit, qui non aliquo vanitatis amore plûs, minûs infaniat; nostris quotidianis actionibus amaritudines, & malos exitus admiscet, vt, vel sic à nobis ipsis discedamus, & ad purum Dei amorem compellamur. Verum cum inueteratum est malum, magnâ, vt plurimum, seueritate ad viuum pestem resecat, & excindit. Potestas quippe diuinæ iræ, inquit D. Gregorius, nostra non potest mente comprehendere: quia eius dispensatio obscuris super nos dispositionibus, sæpe vnde æstimatur deferere, inde nos recipit: & vnde nos recipere creditur, inde derelinquit: vt plerumque hoc fiat gratis, quod ira dicitur. Vt ergo hæc tibi curatio, quisquis es eiusmodi, vtiliter cedat, caue ne resistas; quin potiùs vrenti medico, & desiderabilia cordis tui à te separanti, non tantum consensum tuum, sed etiam manum adiunge. Ne superiores accuses; ne contra alios indigneris; ne de statu, & authoritatis tuæ iacturâ conqueraris; ne vilem te, & omnibus despicabilem, atque etiam gloriæ Dei, & proximi salutis fore inutilem lamenteis, & impatienter feras. Quin potiùs Deum intueri, & dum te arguit, & castigat, etiam tute ipse argue, & castiga (vt tepidum Episcopum monet) & ferro mortificationis, & flammâ diuini amoris perniciosum illum tui amorem excinde; abiectum te, & omnibus contemptui esse magis, ac magis exopta, & infra omnes demerge. Indignum etiam confiteri, quo Deus vtatur; & vt vtilis Deo esse valeas, inutilem te agnosce. Nec dubites, si patienter feras, etiamsi demersus in abyssum, omnibus ignotus, & despectus deliteas, Deus, qui exaltat humiles, & eorum potiùs operâ vti consuevit, aptum iam suæ gloriæ instrumentum inde educet, vt fructum facias, non tam coram hominibus, quàm coram Deo, fructum, inquam, qui maneat.

Denique aliquando ex singulari Dei misericordiâ Tepidus occasione aliquâ, dum nihil minus cogitat, vel aliorum exemplis, vel interna Dei voce percussus, ad frugem meliorem

prouocatur. Sic enim in Apocalypsi, cum persecutionum procellas Ecclesiæ suæ imminere videret fidelis sponsus Christus Iesus, eam vt muniret, vnâ cum cæteris Episcopis, Laodicensem tepidum duriori increpatione castigat. *Dicis, diues sum, & locupletatus, & nullus egeo; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Licet enim tepidus tanto beneficio sit indignus; Christus tamen, partim amore Ecclesiæ suæ, vel familiæ Religiosæ, cuius membrum est, ne illam inficiat; partim aliorum orationibus, & vitæ sanctitate prouocatus, illi certis præcipue temporibus, in persecutionibus, in solemnioribus festis, in spiritûs, ac feruoris renouationibus, acrius, & vehementius instat, & magnâ vi interni luminis ad mutationem compellit, atque adeo opportuna etiam ei remedia suppeditat: *Remedia conuersionis ad Deum nullis sunt cunctationibus differenda*, inquit D. August. *ne tempus correctionis pereat tarditate. Qui enim prænitenti promissit indulgentiam, dissimulanti diem crastinum non spondat; vnde & Sapiens. Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Huius ergo partes sunt, vt cum vocem eius audit, non obduret cor suum, sed serio animum ad vsum mediorum adijciat, & in emendationem totus incumbat. Omnium autem summa in eo posita est. Primum, vt vitam ipse suam attentius consideret; nec tantum actiones omnes, sed etiam singulas earum circumstantias, intentionem verò præcipue, sincerè discutiât, & diiudicet; ac Deo arguente miserum se verè esse, & miserabilem, pauperem, cæcum, & nudum ita esse credat, & seipsum arguat etiam, ac reprehendat; atque solito accuratiùs pœnitentiæ remedio vtatur.

Deinde sequatur id Christi consilium. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias.* Aurum ergo ignitum sibi comparet, id est Charitatem, non qualemcumque; tepidus enim, cum tepidè conuertitur, facile iterum cadet; sed emat charitatem, auri instar, æstimatione summam; affectu verò, quasi igne, ardentissimam, ac feruentissimam, eam inquam, duplici præcipue pretio; perfectâ scilicet mortificatione, & oratione, & ab ipso Christo emat. Quare externas omnes occasiones, negotia, studia, occupationes seponat ad tempus; spiritualibus exercitijs non perefuntoriè, non breui tantum octo dierum interuallo, sed diutiùs vacet. Potissimum vero vitam Christi Domini, qui fons est amoris, vel potiùs fornax ardentissima, in quâ Charitatis aurum purgatur, accenditur, & per meditationem, atque imitandi studium, & mortificationis ac virtutum exercitia extrahitur, diligenter contempletur.

Denique vbi aurum eiusmodi à Christo emerit, tantum thesaurum aduersus inolita vitia, aliòsque hostes muniendum, augendumque assidue sibi putet, ijs potissimum præsidijs, & instrumentis, quæ tertiâ, & quartâ parte tradentur,

Denique aliquando ex singulari Dei misericordiâ Tepidus occasione aliquâ, dum nihil minus cogitat, vel aliorum exemplis, vel interna Dei voce percussus, ad frugem meliorem

sine desperatione.

Aduersitas

præsertim infamia,

& humiliatio,

quod remedium occultum est,

sed agnoscendum,

& cooperandum,

4. Suauis

bona occasio,

Apoc. 3. 17.

& inspiratio certis temporibus,

acceptanda,

Eccles. 5. 12.

cum confessione,

Apoc. 3. 18.

& exercitijs ad Charitatem procurandam.

SECTIO SECVNDA.

Finem secundi status esse purgare à venialibus animam, pacare, & exornare virtutibus.

CAPVT I.

I.
Incipiens
debet, pro-
ficere,

Quia sem-
per crescere
est charita-
tis indoles

& Dei in
agendo mo-
dus.

Ergo, qui
iam purga-
tus est, de-
bet excoli.

II.
Itaque Pro-
ficiens de-
bet tollere
impedimen-
ta perfe-
ctionis.

Ea sunt, i.
peccata ve-
nialia,

& affectus
noxij,

HIS perfuncta certaminibus & periculis Charitas, incipientem à primo statu ad secundum transfert, & à tenerâ infantia, ad adolescentiæ robur, ac laudata illa vitæ spiritalis incrementa suapte naturâ prouehit. Cui eius indoli, Charitatis author, & nutritor Deus benignissimè respondet; cum inexhausta pariter eius bonitas ex suâ parte quotidianis erga eum beneficijs augefcit. In incipiente enim, instar suauissimi, & amœni fontis, tenui adhuc riuulo decurrit: Proficientem verò, fluminis instar pleno alueo defluentis, suo impetu, non tantum lætificat, sed etiam plurimum locupletat. Perfectum denique, non secus, ac vastissimus, ac profundissimus Oceanus, omni gratiarum copiâ absorbet. Pandat ergo intimos animæ suæ recessus, sinûsque omnes, quisquis hætenus in primo statu versatus est, & voluntatis suæ amplitudinem, quam potest, longissimè & latissimè exporrigat, vt exundantem ex supernæ bonitatis fonte perfectionis vbertatem accipiat, & Charitas, quæ hætenus fons viuus, & patens ad ablutionem sordium, ad temperandam desideriorum terrenorum sitim, ad ardorem vitiorum mitigandum extitit, iam ampliora ex se aquæ viuz virtutum, & bonorum operum flumina, in hoc secundo statu profundat. Nihil enim magis rationi consonum est, quam vt augefcienti ex parte Dei amicitia, & diuinorum bonorum participationem effundenti, pro virili etiam ex suâ parte partam amicitiam rependat, & abundantiores, excellentioresque bonorum operum fructus in Dei honorem proferat, ac effundat.

Quare sublati peccatorum mortalium, quibus ipsum perfectionis fundamentum conuellitur, periculis; inordinatis passionibus, quatenus ad mortale peccatum pertrahere poterant, compressis; Charitas suo iam robore confirmata, & quantum potest fieri, secunda, in hoc statu ad alia impedimenta perfectionis, quæ supersunt remouenda, & virtutum ornamenta, quæ Dei amicum decent, ac diuinum amorem magis prouocare possunt, comparanda sese accingat. Licet enim anima per primum statum in Dei amicitia firmiter stabilita esse videatur, persæpe tamen multa, & magna impedimenta restant, quæ, vel illam, ne in Deum toto impetu feratur, retardant; vel scdant, & longè minùs ad suaues illos Dei amplexus aptam efficiunt. Ea omnia ad tria capita reuocari posse videntur. In primo enim sunt, tum peccata venialia & terrena desideria; tum habituales ad huiusmodi peccata inclinationes, & affectus inordinati; reliquæ nimirum veteris status. Hi enim sæpè, vel contemni solent, cum parui momenti, & minus periculosi esse videantur, vel indulgentiùs foueri, cum quanta sit eorum turpitudine, initio adhuc lateat; ex quibus tamen, non secus ac ex fontibus perennibus, veniales defectus multi, & varij sca-

A turturunt; quibus Charitatis feruor, & diuinæ amicitia suauitas, ac perfectio, non solum non parum retardatur sed sæpè etiam valde labefactatur. Humana etenim mens, vt ait D. Gregor. quò altius eleuata, quæ sunt æterna, considerat, eò de factis temporalibus grauius tremefacta formidat; quia tantò se ream veriùs cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat, conspiciat: sicque fit, vt illuminata plus metuat, quia magis aspiciat à veritatis regulâ per quanta discordat: eamque graui formidine suis ipsius profectus quæriat, quæ priùs quasi secunda nihil videbat. Ad secundum spectant passionibus quidem inordinatæ, & malæ inclinationes, quæ ad peccatum, vel non directè sollicitat, vel efficaciter non pertrahunt: animam tamen occupant, turbant eius pacem, & profectum spiritualem impediunt, & ne Deum admittat, omnino obstant. Huiusmodi primum est tristitia, diffidentia, pusillanimitas, timor immoderatus, etiam naturalis: Deinde passionibus omnes, quando imperfectè tantum subiectæ sunt rationi, & medium quodammodo statum habent, ac perturbationes appellantur. Nam cum adeò vigent, vt suis motibus in parte inferiori excitatis voluntatem in consensum trahant, malæ affectiones vocantur. Et si quidem ad mortale inclinent, in primo perfectionis statu refrananda sunt: si autem ad veniale duntaxat, ad hunc quidem ex primo capite pertinere iam diximus. Quod si ratio non consentiat, quidem, sed huiusmodi motibus agitata perturbetur facillè, & percellatur; difficilimum est, vt diuinæ contemplationi vacare quietè possit. Itaque hæc perturbationes in hoc statu sedari debent, donec sine difficultate ipsi rationi parere assuescant, & mentis quietem suâ importunitate non interturbent. Denique fieri potest, vt quamuis nulla magni momenti impedimenta sint, quæ positiuè perfectionis formæ resistent; desit tamen ille decor, & pulchritudo, virtutumque fulgor, quem perfecti Dei amoris dignitas requirit. Quare hæc ipsa virtutum huic statui conuenientium priuatio, perfectionis impedimentum quoddam est. Primum, quia, vt nonnumquam adeò pacata esse possit anima, vt nec consentiat vnquam, nec à passionibus multum moueatur, si tamen harum virtutum subsidijs careat, periculum erit, ne oblatâ occasione vitia ipsa admittat. Vt enim nihil facilius est, quam errorem ex ignorantia exoriri; ita ex non humili superbum, ex non mansueto iracundum, ex non hilari tristem, ex non deuoto indeuotum reddi facillimum est. Deinde, vt omne periculum absit, decrit tamen venustas illa, & ornatus, sine quo ad sanctissimos Dei amplexus accedere velle impudens esse videatur. Denique hæc virtutum etiam non necessariarum præsidia optimè animam, ad res magnas pro Dei gloria gerendas disponunt.

Primum ergo proficientis studium in eo positum est, vt puritati animæ studeat; proximum, vt pacatam illam, & tranquillam reddat; vltimum, vt eiusdem nuditatem tegat, exornet & instruat: quæ, cum ad moralium virtutum officia pertineant, liquidò constat, eò à proficiente studia omnia sua referri debere, vt omnes illas sibi compareret. In quo hic ordo seruandus est, vt primo loco, quæ venialibus peccatis exclusis puritatem pariunt: Deinde, quæ tranquillita-

causæ pec-
catum.

2. Pertur-
bationes

etiam sine
peccato.

3. priuatio
virtutis,

quæ vitio
propinqua
est,

Deo indi-
gna,
& ad agen-
dum inutilis.

seu profi-
ciens debet
querere
virtutes
puritatis,
pacis,
ornatus,

tem; denique, quæ vel ornatum duntaxat, vel facilitatem addunt, acquirantur. Sunt enim virtutes vitiorum, & omnis perturbationis hostes; sunt magna ornamenta, quæ animam dignam Dei amplexibus reddunt; sunt perfectissimæ, tum in intellectu, tum in voluntate dispositiones; quibus anima, non secus ac rotis, currum illum propheticum quaquaueus deferentibus, liberius, alacriusque in Deum fertur, & ipse Dei amor omnes animæ vires, ut pote bene dispositas, & agiles, quocumque vult, sine difficultate, siue ad continuè Deo fruendū, siue ad bonū eius procurandū flectit, & impellit. Sunt denique instrumenta ad Dei gloriam, & bonum promouendū efficacissima, quibus proinde prius anima, quam sese applicet ad agendum, instrui debet: sic enim purgata, pacata, ornata, & munita anima, abiectā omni alia solitudine, arduas perfectæ Charitatis, tum contemplatiuæ, tum practicæ operationes, quæ magna omnium virtutum præsidia requirunt, liberè, & utiliter exercere poterit. Quod secus accidet illi, qui ad tertij status actiones his destitutus præsidij euolabit. Ut enim exemplo id, quod agimus, euidentius euadat: Quis non intelligit illum, qui nondum deuictā impatiētiam, nondum partis mansuetudinis viribus ad proximo ferendam opem, concionibus, confessionibus, lectionibus, conuersatione accedit, necesse esse, & sibi, ne quā turbidi animi motus erumpat; & proximo, ne quā in re illi desit, attentum esse, & in duas veluti partes distractum? Quis non videt admodum difficile esse, ut diuisis animi viribus, si pro occasione impatiētia exoriat, non succubat; aut dū in eā reparandā totus est, minis longè in iuuando proximo virium habeat, quā si totā animi intensiōe, & omnium facultatum conspiratione, solutus omni metu, in eam vnā rem totus incumberet? Contra vero, qui domitā omni impatiētiā, solidā mansuetudinis virtute munitus est, cæteris difficultatibus expeditus, in id vnū vires intendit, ut in eo, quod agit, maximè Dei gloriam propaget. Merito igitur D. Thom. virtutes morales ad perfectionē contemplationis esse necessarias tradit, quia illa, quæ actū contemplandi impediunt, nempe inordinatos affectus, passionum vehemētiā, tumultū occupationū externarum remouent: quamdiu enim ista viget, non potest anima eam, vel puritatem, vel pacem, vel pulchritudinem consequi, quæ ad contemplationem requiritur. Itaque mundari eam antea, & sanctimoniā quadam imbui, ac passionibus edomitā pacem, & pulchritudinem acquirere oportet virtutum moralium ope, quæ voluntatem purgant, practicè intellectum illuminant, & animæ proportionem tuentur. Et ideo Caietanus ad vitam contemplatiuam, passionum victoriam, & patientiā, mansuetudinis, liberalitatis, humilitatis, aliarumque virtutum habitus requirit. *Ob cuius rei defectum, inquit, multi non ambulantes, sed saltantes in viā Domini, postquam multum temporis vitæ suæ contemplationi dederunt, vacui virtutibus inueniuntur, impatientes, iracundi, superbi, si in huiusmodi tanguntur. Et præterea tales nec vitam actiuam, nec contemplatiuam, nec mixtam habuerunt unquam, sed super arenam fabricarunt, & vrinam non sit frequens defectus iste.* Et hæc verissimè Caiet. Quamuis enim probandus sit ardor ille animi, quo non in primo, nec in secundo statu morantur, sed ad tertium contendunt; tamen

imprudētia damanda est, quod necessarijs ad illum præsidij nondum comparatis præproperè, festinantèrque transuolent.

Quinam spectent ad hunc statum; & quomodo dispositi esse debeant, qui ad illum aspirant.

CAPUT II.

Quotquod ad hunc secundum perfectionis statum pertinent, vel professione, & officio; vel merito, dispositione, & suā intentione ad eum pertinent. Et primo quidem modo, seculares in primo quiescere certum est: Episcopos verò in tertio iam consistere; Religiosos autem ad eundem aspirare. Nam quamquam in primo, vel secundo versentur, ita tamen ad summam suæ vocationis perfectionem contendere debent, ut si eam contemnant, quæ instituto, ac professioni conformis est, grauiter Deum offendant. Cæteri omnes Ecclesiastici, sicut in primo duntaxat statu remanent, ita ad hunc secundum saltem spectare censendi sunt. Quamuis enim, ut rectè tradit D. Thom. non propriè sint in statu perfectionis, ut Episcopi, & religiosi; ratione tamen sacrorum ordinum, actuūque, ad quos sunt deputati, interior quædam perfectio maior in ijs requiritur, ut illos dignè exerceant. Quæ etiam de causâ cum Ordines suscipiunt, continentia votum, quod vnum est ex ijs, quæ ad perfectionis statū pertinent, emittunt. Qui verò sub ipsis Episcopis curam animarum gerunt, eos congruenti officio suo perfectione instructos esse necesse est. Sicut enim Episcopi, ut pote causæ principales, perfecti esse debent, ut propriā virtute subditos perficere queant; ita isti, cū id officium participant, tanquam secundariæ, & administratæ causæ, participare etiam de perfectione debent, quatenus necesse est ad influxum, quem præbere eos oportet, ut suo exemplo, adhortatione, consilio, precibus suis subditos aliquò vsque perficiant. Et sanè æquum esset, ut non in hac tantum viā sisterent, sed omni studio ad ipsam summam perfectionem tertij status eniterentur: sic enim facilius, & efficacius status huius, & officij sui finem attingerent, & vberiori Ecclesiæ, fideliumque fructu suo munere fungerentur. *Est enim, inquit D. Thom. statum perfectionis non obtineant, eorum tamen officium ad perfectionem pertinet.* Quare nisi in hoc saltem statu sese exerceant, & stabiliant; difficile est, ut officij sui partes omnes dignè, & utiliter tueantur.

Atque sicut hi omnes, non perinde merito, & dispositione, sunt in hoc statu, quemadmodum in eo ex officio & professione, versantur, ita nihil obstat quosdam seculares, qui singulari Deo placendi desiderio tenentur, in hoc secundo statu versari. Hoc igitur iam videndum nobis est, quænam sit vera huius status dispositio, ut quosnam ab eo excludere, quos admittere debeamus, intelligamus. In quâ re explorandâ nulla nobis certior Regula, quam finis huius status suppetit. Qui enim eam sibi animæ puritatem, & pulchritudinem, quam hic status efficit, eo quo par est desiderio acquirendam proponit, is propriè proficiens censendus est. Quare, cum varij sint, tum puritatis gradus, tum persequendæ eius modi, non abs re erant nonnullos, qui ad rem præsentem

I. Status spectatur secundum professionem; & secundum dispositionem.

Professio secularium est purgatiua; Episcoporum perfectæ.

Religiosorum perfectiua.

Ecclesiasticorum saltem profectiua.

Aliorum pastorum aliquatenus perfectæ.

22. q. 2. 6. ad 3.

II. Proficientes sunt.

qui puritati student.

& operis,

seu gloriæ Dei.

quæ sunt necessariae

ut mansuetudo

in vitâ practica

sine quibus multi in eam curant.

faciunt, distincte proponere; sunt autem quatuor.

1. Non ij qui omnia mortalia, nullum veniale vitare volunt,

quia hic status mortalis est,

ratione peccati

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

non

Primus est, cum in primo statu animus ita confirmatus est, ut non tantum ab omni peccato mortali abhorreat, & mori potius, quam animæ pulchritudinem de industriâ grauiori maculâ inficere malit, sed etiam apertas huiusmodi labe, sine magnâ difficultate euitet: veniales verò defectus, quotquot se obtulerint, admittere nil veretur. Quod vltimum, quod imperfectum sit, vel inde apparet, quod hæc dispositio, grauis saltem peccati periculum includit. Etsi enim ex multis venialibus mortale non fiat, quis tamen neget expressam voluntatem omnia venialia, quotquot occurrerint, pro libidine committendi, & sola mortalia vitandi, cum apertissimo grauiorum peccatorum periculo consentiat, damnabilem esse? Quin etiam quis non videt, voluntatem admittendi venialia omnia in vnâ aliquâ materiâ periculosâ v. g. odij, vindictæ, turpitudinis, vix posse vnquam sine mortali peccati periculo consistere? Quis enim tantas sibi vires, tantam animo constantiam inesse sine temeritate putabit, ut in huiusmodi materiâ admittendâ eousque progredi possit, & non vltius, donec lethiferum delictum occurrat, atque tunc in illo lubrico labantem voluntatem sustinere valeat? Nec enim sine causâ Christus iram in corde tantum conceptam prohibet, quia semel animo concepta, vix à contumelijs, & iniurijs, & grauioribus malis abstinere. Prohibet aspectum mulierum, quia pronus inde, & facilis in peccati consensum lapsus est, quâ de re optimè, & sapienter ita præcipit Chrysost. *Lasciuus es, inquit, ponito tibi certum terminum, ut posthac mulierem non aspicias. Multo siquidem facilius est, principio mulierem elegantis forma ne videre quidem, quam postquam spectaueris, irrequietam ex animo, quæ inde enascitur, eijcere tumultuationem.* Et alio loco egregiâ idem similitudine declarat. *Quando, inquit, paruum animi perturbationem susceperis, ne eam neglexeris, quod parua sit, sed considera, quanta mala pariat. Nam si in domo parum stupæ accensum viderimus, conturbamur, & tumultum mouemus; non enim attendimus initium, sed ex initio finem considerantes mouemur, & concurremus, ut totum caminum extinguamus; hoc tunc vehementius excedis animam peccatū.* Ita Chrysostomus. Quod certè quàm verum sit, de ijs leuioribus peccatis, quæ in materiâ mortali, & periculosâ versantur, quotidiana docet experientia. Quo fit, ut in malo, & periculoso statu versari eos censendum sit, qui in huiusmodi venialibus nullum sibi limitem præfigunt; sed tunc solum commoueri solent, cum obiectum ipsum per se esse graue apparet. Quare finem primi status, qui huiusmodi sunt, minimè excesserunt, quamuis nonnumquam, quod nullum solent peccatum admittere, quod apertè videatur esse lethale, sibi vltius esse progressi videantur, illi Episcopo non multum ab similes, qui dicebat se esse diuitem, & se pauperem, nudum, cæcum, miserabilem esse nesciebat. His ergo ad primum statum remissis, ut Collyrio ungant oculos suos, & sua pericula, matumque statum, & damnabilem intueantur, ad alios veniamus.

Alij igitur primi status exercitijs corroborati, non tantum mori potius, quam mortali se scelere obstringere mallent, non satis facile grauiorum peccatorum, quibus ante dediti erant, peri-

cula à se amoluntur, sed etiam pleraque venialia studiosè vitant; in quo multum illos, quos iam reieciimus, superant; verum non omnia, sed caduntaxat, quæ maioris sunt momenti, ut quæ in materiâ mortali, vel periculosâ versantur: quæ animam proximè ad mortale disponunt; quæ insignem aliquam turpitudinem, aut confusionem coniunctam habent. Vbi vero nihil tale suspicantur, nullo metu tenentur, ex vnâ imperfectione in aliam sponte prolabantur, contemnant, & sibi blandiuntur, quasi frustra sit ab omnibus abstinere velle: quia in multis offendimus omnes, & septies in die cadit Iustus. De virtutum vero ornamentis conquirendis adeo parum solliciti sunt, ut nihil minus curare videantur. hinc mendacia nonnumquam iocosa, vana gloria vltro quæsitæ, distractiones in orationibus voluntariæ, detractiones de aliorum defectibus leuib, murmurationes, & oblocutiones de superioribus, alienationes à quibusdam, familiaritates cum alijs nimis, irrisiones, scurrilia verba, & alij id genus lapsus; qui per consuetudinem ita sunt familiares, ut deinceps contemnantur; imo vix sentiantur, cum ij, qui his obnoxij sunt, hanc tantam status sui miseriam non animaduertant; atqui tantum malum partim ex damnabili, & valde periculoso tepore, in Religiosis præsertim, qui ex obligatione status sui ad perfectionem aspirare tenentur, prouenit, partim ex quâdam naturæ tarditate, & insensibilitate, quâ fit, ut altius non assurgant, siue ea ex dignitatis status sui ignorance, & negligentia, vel peruersa educatione; siue ex animi deiectione demissione nihil homine Christiano, vel Religioso dignum concipientis, nascatur. Cæterum licet hi ad hunc statum, si ad eius finem aspirarent, pertinere possent; quamdiu tamen nullum maioris puritatis, tranquillitatis, & pulchritudinis desiderium admittunt, in primo statu hæreere videntur; imò vix ad statum aliquem perfectionis referendi sunt, cum viam ipsam, quâ ad perfectionem perueniant; ipsi sibi intercludant. Nec verò diu in primi status perfectione consistere possunt. Nihil enim facilius est, quàm ita dispositos prolabi vltius. Nam qui hodie scurriliter agere, ridere, iocarique immodestiùs paruiducit, cras facile alios dictis atrocibus punget; qui leues aliorum defectus referre non veretur, facile datâ occasione grauioribus etiam recenserebit: anima enim tam assiduâ lapsuum frequentatione debilitatur, atque adeo ingruente aliquo grauiore tentationis impulsu fit, ut facile deiiciatur, imò ipsamet nullo impellente tot malis humoribus plena ad omne bonum torpeat, & impedito per tot nebulas diuini luminis radio cæca impingat sapius, & turpiter labatur. Nam qui spernit modica paulatim decidet. Si enim, inquit Gregorius, *curare parua negligimus, insensibiliter seducti audenter etiam maiora perpetramus.* Vulgare est, sed magni ponderis, quod in hanc sententiam scribit B. August. in Ioan. *Quomodo, inquit, minuta peccata, si negliguntur, occidunt? minuta sunt gutta, minuta sunt grana arena; sed, si multa arena imponatur, premit atque opprimit; hoc facit sentina neglecta, quod fluctus irruens, paulatim per sentinam intrat, sed diu intrando, & non exhauriendo mergit nauim.* Quæ tamen non eo sensu accipienda sunt quasi multa venialia vni mortali exquiri possint; sed, ut benè exponit D. Thom.

quia hinc lunt proficere,

& facile peccant mortaliter

voluntate debilitata,

2. Nec ij, qui volunt ab aliquo veniali non abstinere,

venialia, si negligantur, ad mortale; non secus atque vulnus curabile ad lethalem morbum, disponunt, & concussam, atque oppressam animam nauem laxant sensim & quassant; sic, ut debilitata, & haustis iam aquis onerata, minimam tempestate solvatur. Certè, quod idem D. Thom. docet, per peccatum, quatenus naturam rationali aduersatur, naturalem hominis ad virtutem inclinationem diminui, & inflecti; id veniali non minus, quam mortali peccato, si naturam actus attendamus, proprium est. Vtrumque enim, non aliam vi naturalem ad honestum propensionem frangit, quam eo impetu, quo voluntatem à summo bono ad bonum creatum deprimit. Is enim, quod maior est, eò etiam maiorem, tum in voluntate, tum in parte sentienti habitum producit, quo in idem obiectum fortius inclinata, lentior ad virtutem efficitur. Quis autem est, qui nesciat eos, qui venialibus passim assueverunt, maiori plerumque impetu in bona creata deferri; quam plerosque, qui mortalia admittunt? Quare nihil mirum, si ita debilitetur voluntas, ut, si quando occurrat grauioris peccati occasio, minus repugnet, adeoque, ut sæpe non tam propriam constantiam, & animi firmitate, quam externarum occasionum fugam, & defectum, lethali peccatorum pericula euadat. Quamquam igitur illi, de quibus agimus, non eos ad peccata impulsus, quos in primo statu repressos esse oportet, patiantur; tamen, nisi ipsi serium proficendi desiderium suscipiant, & ad perfectam vitæ puritatem totam animi contentione aspirant, ad eas miseras, & tepidorum, quæ prima parte descripsimus pericula dubio procul deuoluentur. Hos igitur ad hunc statum, si resipiscant, & omnem puritatis perfectionem intentione complectantur, admittendos; sin minus, reiiciendos esse censemus.

Sunt alij, qui cum non solum à peccato mortali abhorreant, & propè securi sint, sed etiam venialia omnia deuotare constituent, atque adeo huc spectare videantur; affectu tamen rebus externis, & temporalibus, mutabilitatque subiectis adhuc inhærent: præcipua quædam, & efficaciora ad vitæ puritatem adiumenta refugiunt, præclariora huius status opera, vel non exercent, vel, ut suo duntaxat officio perfuncti esse videantur; peccata venialia admittere nolunt, cum tamen causam in se plurimorum foueant: vnde fit, ut quod se nolle expresse dicunt, velle implicite conuincantur. Tales plurimi, etiam religiosi sunt, quibus ipsa puritas animi, & virtutum pulchritudo, atque adeo tota perfectio valde placet, quam etiam valde laudant, & alijs nonnumquam satis serio commendant, quod illis nonnumquam fraudi est. Nam simplici illo affectu, atque sensu, & inchoato duntaxat desiderio illusi, se iam profecisse putant, nec interim sese inordinatis affectibus, qui in multam sæpe impuritatem, & venialium corruptionem exundant, scatere animaduertunt. Et ipsis peccata illa venialia displicent quidem, sed, ut ita dicam speculatiue solum, & ut aliena, quatenus nimirum contraria ipsi puritas illo modo placet; non autem practice; nec enim per obscuram amoris sui nubem illa, ut sua, satis clarè, & sincere agnoscunt, eo-

rum fœditatem, etsi in genere intelligant, eam tamen in seipsis, sub illo puritatis desiderio veluti delitescentem, non satis apprehendunt. Et quia magno in alienos lapsus zelo feruntur, ideo proprios nec vident, nec æstimant; vnde fit, ut vix vnquam ad fontes illos exhauriendos efficaciter sese applicent; quod ideo illis contingit, vel quia ratio in se penitus redeunt, ac proinde, nec se norunt, nec quantum inter desiderium puritatis, & veram ipsam puritatem inter sit, quantum opus est, discernere possunt: vel quia rebus temporalibus plus æquo addicti, putant fieri posse, ut & creatorum bonorum honoris, gloriæ, commodorum studio, atque amoris indulgeant; & simul eam animi puritatem, quam vel institutum proponit, vel ipsi sibi prosequendam duxerunt, consequantur. Cum enim huiusmodi bona indifferentia sint, eorumque usus bonus, & malus esse possit, spoliare se illis nec reipsa, nec toto affectu volunt; sed ut idonea ad Dei honorem instrumenta retinent, & bene semper ijs uti, & ut sibi videntur, ad Dei gloriam referre statuunt; & ideo sibi de alto quodam perfectionis gradu facile blandiuntur. Verum suum illum erga bona huiusmodi affectum valde impurum esse, & se in ijs retinendis, vel admittendis bonum potius proprium, quam Dei gloriam querere animaduertunt: vnde fit, ut in multa peccata venialia labantur.

Atque hi quamuis ad hunc statum pertineant, cum tamen affectus huiusmodi immoderatos foueant, nec vero perfectionis tertij status sectandæ desiderio teneantur, non satis bene dispositi sunt, ut status huius finem consequantur: nec enim fieri potest, ut ad puritatem, tranquillitatem, & pulchritudinem, quæ tertio statui parari hic debet, perueniant.

Optimè igitur dispositi sunt ij, qui, ubi incipientium statum exceßerunt, plurimos quidem in se adhuc insinceros huiusmodi erga creata bona affectus experiuntur, & nonnumquam eorum vi abrepti in peccata venialia, siue sponte, siue ex subreptione, & infirmitate labuntur; nulli tamen prorsus bono fixam, captamque voluntatem suam adhærescere patiuntur; sed continuam pugnam suæ voluntatis effrangentem libertatem, & in creata bona propensionem comprimunt, & ad summam amoris Dei puritatem cupide, studioseque aspirant: Quamuis enim bona creata honores, famam, hominum fauorem, indifferentia esse, atque adeo posse nonnumquam honestè amari, & expeti, ut utilia ad gloriam Dei, satis intelligant; quia tamen periculum est, ne ijs plus æquo affectus adhærescat, & mentem inficiat: Idcirco primum quidem, quantum vitæ conditio, & discretio permittit, omnibus se spoliant, deinde verò, quod ad cætera attinet, affectu omnimentem expurgant: Quare, si quando res ferat, ut ea, eorumque usum admittant, ita sibi attendunt, ut primum vehementer doleant, & ingemiscant, quod pro vitæ huius conditione hæc interdum admittere cogatur: Deinde vero omni studio, ne in eorum usu, vel delectationi suæ, vel honori, vel cui libet bono seruiant, affectus suos cōpescunt eos, in vno Deo figunt, ad eius maiorem gloriam sese, &

K

ex illusione
ne

caci

& decepti

ij semper
impuri sunt

4. Verè proficientes
peccata omnia,

& affectum
terrenorum
deponunt,

ij terrenam
reipsam

saltem
affectu,

quando ijs
utendū est,
dolent,

cauent,

1.

& appetitu
corrobora-
to,

sed ij tepidi
sunt.

3. Vix ij qui
volunt vi-
tare venia-
lia,
sed nolunt
affectum à
temporalibus
deponere,

quia volunt
proficere
tantum in
genere,

& specula-
tiue,

cetera omnia purissimè referre conantur. Denique nihil omnino negligunt, quo à perfectâ amoris Dei puritate retardari, vel minimum, possint: nihil omittunt, quo promoueri ad eam queant. Quare, vbi lapsos se vident, etsi leuiter, statim teneritudine cōscientiæ compunguntur, alacrius resurgunt, iacturam leuem maioris lucro feruoris, & virtutum refarciunt, toto studio media ad virtutes perfectè acquirendas, quàm efficacissima possunt, non modo conquirunt, sed etiam, vbi inuenerint, quocumque alio bono postposito, ijs sollicitè generosèque vtuntur. Sic igitur comparati esse debent, quotquot iure, meritoque & nomen, & statum proficientium sibi vindicare volunt. Sed videndum est, quousque ad hanc vitæ puritatem, & tranquillitatem perueniri in hac vitâ possit, ne fortè, vel vltra quàm possumus frustra contendamus, & fracti, deiectique animo concidamus, vel minùs, quam possumus, vires nostras expendamus.

Proficiens debet cauere à peccatis venialibus.

C A P V T III.

Æ Terna illa Dei sapientia, & inexhausta bonitas, cum in fœlici innocentiz statu hominem collocasset; ita eum munierat vndique, vt licet excidere prorsus ab eius amicitia pro libertate posset, prout reipsa excidit; veniale tamen peccatum admittere, & tantam status illius pulchritudinem, vel minimæ culpæ labe inficere, simul immoderatis animi motibus, & externis iniurijs obnoxius esse, simul perfectâ Dei amicitia in eo statu frui non posset. Sicut enim omnino illum mortalis culpa euertere poterat; ita integrum stare, & venialibus noxis fœdari, aut turbari ijs pœnis, quæ peccatis venialibus debentur, non decebat. At vero in hoc reparata naturæ statu, quamuis homini per Christum sanato, eadem Dei amicitia restitueretur, Deo tamen illum, tam singulari protectione munire, vt nullis pateret peccatorum leuiorum ictibus, nullis subijceretur pœnis, nullo modo è re visum est; quin potius tantis illum omnis generis miserijs, pro naturæ conditione, conflictari voluit, vt exterius vndique iniurijs continuò premeretur, summam in se infirmitatem experiretur, infinitis propè modis in malum præceps impelleretur; adeò vt, licet posset non peccare, consideratâ tamen humanâ fragilitate, inter tot hostes non posset non aliquando succumbere. Enimuero, si illis diuinæ gratiæ donis, quæ ordinariè conferuntur, vti velit, non tantum singula, sed etiam omnia peccata mortalia semper vitare potest: potest etiam in quacumque occasione singula venialia; at sine gratiâ extraordinariâ, & singulari priuilegio, quod vni B. Virgini concessum est, ita venialia omnia superare, vt longo tempore immunis persistat, & nullum incurrat, nullo modo potest. Quare cum in hoc statu finem proficientis esse dicimus, eam mentis puritatem, vt à venialibus se præstet liberum, non ita accipiendum est, quasi sibi persuadere debeat fieri posse, vt nunquam omnino peccet venialiter; sed vt totâ mentis cōtentione ad eam animi libertatem, & pacem, quâ cum eâ gratiâ, quam Deus cōmunicabit, consequi poterit, totis viribus aspiret. Id quo melius intel-

A ligatur, operæ pretium est scire duobus modis nos in veniales noxas, vel sponte omnino, & liberè, atque adeo de industriâ, & plena animi deliberatione succumbentes; vel ex subito quodam impulsu abreptos incurere. Et eas quidem omnes, quæ secundo modo contingunt, diu vitare nemo potest: tanta enim est in homine ipso inter superiorem, & inferiorem partem dissensio; tam pertinax eius, quæ parere debet, aduersus rationis imperium rebellio, *Vt non facile, inquit S. Leo, cuiquam proueniat tam incruenta victoria, vt inter multos hostes, frequentesque conflictus, etiam si sit liber à morte, sit quoque immunis à vulnere.* Nam dona illa, & Dei protectio singularis, quæ in statu innocentiz sensum rationi subiiciebat, adeò vt illa, non nisi ex rationis imperio, moueretur, nobis restituta non sunt, & gratia Christi, etsi diuinam nobis amicitiam reparet, non tamen effrænem sentientis appetitus in bonum sibi conueniens inclinationem in pristinum ordinem redigit; non tollit concupiscentiæ fomitem, perfectè, in hac quidem vitâ, carnem non sanat, quin aduersus spiritum concupiscat. Absentibus igitur fœlicis illius status auxilijs pars inferior suos motus habet liberos; superior, in intellectu obscurior; in voluntate, infirmior remansit; adeò vt fieri iam non possit, quin quamplurimi partis inferioris motus ob infinitas propè occasiones, & externa obiecta, instigante maximè Diabolo, insurgant subito, & rationem ipsam præueniant: Nec verò in hominis potestate situm est, vt ratio aduersus inferiorem appetitum, id est homo contra seipsum, ita continuò excubet, tam assiduâ animi contentione aduigilet, tot, & tam continuis, & importunis, & subito irruentibus assultibus, tam perfectè repugnet; vt aliquando, etsi vltro, & deliberatè hostem non admittat, non remittat tamen aliquid, siue de tantâ rationis vigilantia, siue de animi contentione, & sic volûtas radio debilitata iam tepescat, iamque cum negligentia, atque adeo cum peccato veniali tentationib⁹ resistat; minima enim negligētia est peccatū veniale: Nam hoc peccati genus nō requirit plenam aduertentiam rationis, aut deliberationem.

C Omnia igitur, quæ eiusmodi sunt, excludere nec proficiēs, nec perfectus potest. Quare ad eam mentis puritatem contendere, quasi possit eâ perfectè cōsequi sine errore, præsumptione, & magnis periculis, nullâ ratione potest. Enimuero hinc quotidie euenire videmus, vt nonnulli, vbi in aliquem defectū leuē lapsi sunt, animo ideo despondeant, quod se sæpe ab illâ, quâ sibi falsò persuerant possibilem, integritate, excidere experiantur. Hic ergo proficientis labor circa venialia peccata ad tria capita reuocari debet.

D Primum est, vt ea omnia vitare seriò proponat, quæ spontè, liberè, & de industriâ committuntur. hæc enim nō tantum singula, sed omnia diu posse vitari cum ordinarijs, quæ à Deo dantur, gratiæ auxilijs, aperta S. Thomæ, & aliorū Theologorū opinio est; cū docent, seclusis intellectus tenebris & carnis infirmitate, nullâ esse rationem, cur non ab omnibus prorsus venialibus immunes esse valeamus; cū rationem, cur nō possint vitari omnia venialia peccata, assignent tantum ex parte infirmitatis carnis, & obscuritatis mentis. Nec dubium est, quin multi egregiâ sanctitate præditi, ita diu vixerint, vt nullum veniale de industriâ admitterent. Nec enim id ab ordinarijs

ob rebellionem carnis,

& spiritus infirmitatē.

II. Proficiens tamen.

I. Debet vitare omnia, quæ de industriâ sūt.

proficere student,

etiam in ipsa lapsibus.

I. In statu innocentiz nō fuissent peccata venialia,

nunc in statu gratiæ, omnia vitare non possumus,

gratiae diuinæ viribus ita alienum, vel remotum est; ut mens, quæ ad minimam peccati umbram exhorrescere solet, si aperte peccati turpitudinem intueatur, illico diffugere, & sese ad Deum conuertere nequeat.

2. Debet
minuere ea
quæ sunt
ex subreptione,

se ipsum
mortificando,

custodien-
do,

utiliter tã-
tum occu-
pando,

Proximum est, ut quantum humana natura conditio patitur, etiam alia, quæ ex subreptione oriuntur, quæque vitari omnia non possunt, efficiat ut quotidie minuantur, & pauciora numero, atque leuiora existant. Id vero assequetur. Primum si virtutum usu, & præsijs carnem, passionisque suas omnes magis, ac magis refrænet, rationique in dies perfectius subijciat; sic enim non ita facile inordinati motus rationem præuenient. Deinde, si quantum potest attendat, & circa se vigilet. Quare externas occupationes, superflua studia, negotia, quæ mentem sibi ipsi eripiunt, & totam occupant, quantum patitur ratio instituti, rescindere, vitare inutiles conuersationes, occasionisque non necessarias planè necessarium est. Nam fieri vix potest, ut ille sæpe occupatæ mentis attentione improuisos assultus non patitur, qui nimis multis, & varijs rebus intendit, & sese finit obrui. Diuini enim splendoris radius, quo illuminante vigilamus, in negotiorum densitate, & curarum æstu, ac tumultu lucere satis non potest.

3. Debet
proficere
ex peccatis.

Vltimum est, ut perfunctus hoc studio, & diligentia, si in aliquas id genus noxas incidat, non despondeat animum, nihil de contentione ad acquirendam perfectionis puritatem remittat, sed ex suis lapsibus, quomodo insignem aliquem fructum percipere queat, ediscat.

1. Rursum
peccata venialia de industria vitantur, ut mortalia,

Hæc igitur tria in ipsa praxi, & quotidiano vitæ usu ita proficienti proposita semper esse debent, ut nisi continuo eò collimet, frustra in secundo statu versari censendus sit. Et de primo quidem, & secundo plura dicere nihil attinet, satis enim, cum de primo statu egimus, de imperfectionum omnium causis, nempe intellectus tenebris, nimia voluntatis libertate, & in bona creata propensione, appetitu inferiori, naturali complexionem, consuetudine, occasionibus, & Daemonum tentationibus; Item de charitatis corroboratione, feruore etiam, & tepore spirituali differuimus. Hæc enim omnia huc etiam, pro ratione secundi status, pertinent; nec alios hostes, aut peccatorum venialium fontes habet Charitas proficiens, quam incipiens, & utraque iisdem armis muniri, iisdem cingi præsijs, iisdem promoueri instrumentis debet. Vnum est, quod hinc addi posse videtur. Veniale enim peccatum quod proficienti Charitati aduersatur, sicut eidem incipienti aduersatur mortale, planè easdem causas habet, quas mortale. Vel enim ex effræni voluntatis libertate, & nimia in terrena bona propensione, ut proximam causam exoritur; vel ex intellectu tenebris, & defectu practici luminis; vel ex passionum non satis domitarum impulsu, vel ex complexionis, aut consuetudinis inolitæ vitio, seu ex occasionum externarum illecebris, & ex Daemonistætatione, promanat. Quare contra hos hostes non dissimili ratione pugnandum est, & iisdem utrobique modis Charitatis radix altius infigenda, iisdem munienda virtutum & mortificationum præsijs. Quanquam hoc etiam fatendum est expedire ut plurimum tum cætera, tum præcipue ea, quæ ratione non aduertente subrepunt, non directè oppu-

quia simili-
ter sunt.

2. Quæ ex
subreptione non per se impug-
nanda sunt,

gnare, sed acriter contrariæ virtutis studio exterminare. Nec enim, ut exemplum proferam, vel vanæ gloriæ, vel immodicæ sui æstimationis motus importuni sic facile & utiliter resistendo vincuntur, ut serio humilitatis exercitio eneruantur, & tabescunt. Quare plerumque in hoc statu vitiorum pugna ita à virtutum studio dependet, ut longè præstabilius sit directè ad virtutes acquirendas incumbere, quam plerisque vitijs profligandis longè minus utili labore, diuturniore pugna insudare. Temperari tamen, & misceri uterque scopus potest, cum id ratio ipsa, & necessitas exigit. Vt cumque verò pugna suscipiatur, sicut maximè commendatur feruor, ita tepore nihil est perniciosius. Sicut enim lethiferis criminibus ex diametro substantialis Charitatis perfectio, quæ in æstimatione consistit, repugnat; ita venialium proprius aduersarius est eiusdem feruor. Quanquam longè solidior sit, & fortior, cum, non tantum maiori feruore, sed aucta etiam æstimatione, uti consuevit, depugnat. Licet enim spiritus feruor per se nonnumquam à venialibus lapsibus prohibeat, nisi tamen ratio ipsa clariori perfusa lumine bonis, solidisque rationibus voluntatem in æstimando magis, ac magis bono amicitiae Dei defigat, adstrictamque immobiliter detineat, satis constans esse non potest, nec ita fortis, ut partam victoriæ diu fruatur. Quare magni refert, ut proficiens, non tantum feruorem intendat, sed etiam substantiam actus maiori æstimatione cumulet, & minimam amicitiae iacturam, quanti par est, tanti faciat, adeoque, quod sæpe proficienti fraudi est, nullum, prorsus veniale, quo tantum lucrum impeditur, damnum leue, aut contemnendum putet. Hac igitur de re, deque horrore æstimationis peccati venialis quando de causis peccati etiam venialis, & de feruore charitatis quibus duobus capitibus continentur duo scopi proficientis, satis multa diximus, nunc aliquid differendum est, & deinde quomodo proficere ex lapsibus suis debeat, explicandum.

sed studendo
virtutibus
contrariis,

vel utroque
modo,

sed danda
est opera
feruori,

cui venialia
sunt con-
traria,

sed & etiam
æstimatio-
ni.

de qua po-
stea.

Quantopere abhorreere debeat proficiens à veniali, eo quod Deo, Dei que amicitia, ac omnibus eius conditionibus plurimum aduersetur.

C A P V T I V.

Igitur ut aduersus primi generis noxas, quæ ex industriâ fiunt, victoriâ consequatur, ut etiam debilitet & diminuat, secundas quæ per subreptionem contingunt, necessarium est, quantum insit mali in peccato veniali, & quantopere amor Dei repugnet, clarè intelligere. Nam ij, quos diximus cap. 16. ad huius status finem minus benè dispositos esse, non alio magis defectu laborant, quam quod hoc malum leuius esse sibi persuadent; nec satis penetrat, quam difficile, imò impossibile sit, ut is ad perfectionem amoris siue practici, siue contemplatiui pertingat, qui non, quantum potest, se & à peccatis venialibus actualibus, & ab eorum fontibus; passionibus nimirum, & immodicis affectionibus, ex quibus inordinati motus exorti rationem sæpè perturbat, omni ope purum, & immunem præstare conatur. Hæc enim dispositio verum, generosumque totius perfectionis (quæ nihil est aliud, quam

1. Aestimatio-
tius hor-
ror pecca-
torum venialium,

Charitati
necessarius.

nascitur ex
notitiā ma-
lorum quæ
sunt in pec-
catis venia-
libus,

& aduersā
tur condi-
tionibus
perfectæ
amicitiæ
sanctorum,

quas Deus
exactè ser-
uat

nos viola-
mus.

II.
Cōditiones
veræ ami-
citæ.
I. Vnio in-
ter amicos,

ita Deus
nobis per-
fectè vni-
tus,
præsentia,

Incarna-
tione,

Ioan. 17. v.
20.

Euchari-
stia,
Spiritu,

Gal. 2. 20.

at peccatū
veniale tol-
lit vnionem
actualement,

ipsa puritas, & mentis pulchritudo perfecta) de-
siderium continet: quod nemo certè habere pu-
tandus est, qui fœdis venialium peccatorum ma-
culis vitam suam perspergere non veretur, nec ex-
horret. Quomodo enim amicitia Dei puritas
inter has sordes, vel crescere, vel illibata conser-
uari posset? Quomodo tot cincta hostibus suo at-
tendere profectui, suis perfungi officijs, Dei va-
care familiaritati, obsequijs, honori, liberè, & pro
dignitate valeret?

Quoniam igitur diuina Charitas amicitia quæ-
dam est, quæ inter Deum, & hominem interce-
dit, si placet damna illa, quæ veniales culpæ pa-
riunt, ex naturâ, & conditionibus veræ amicitia
colligamus; ut quam directè, & vehementer
huic statui noceant, inspiciamus.

Principio igitur id statuendum nobis est, pro-
ficientem emensis primi status spatijs, non in eo
amicitiæ cum Deo gradu, qui omnibus iustis
communis est, subsistere: sed ad peculiarem il-
lam, ad quam magni quidam sancti admissi sunt,
aspirare. Talis olim fuit Abraham, quem toties
scriptura Dei amicum appellat. Moyses, ad quem
loquebatur Dominus facie ad faciem, sicut solet
loqui homo ad amicum suum: Dauid, vir secun-
dum cor Dei, qui fecit omnes Dei voluntates, &
dilexit eum, qui fecit illum. Et in nouo Testa-
mento S. Ioannes amicus sponsi: Apostoli
omnes, quos Christus dixit amicos; & Lazarus,
de quo idem, *Amicus*, inquit, *noſter Lazarus dor-
mit*. Denique innumeri alij Sancti. Et quidem
pro suâ parte Deus iura huius amicitia omnia, &
conditiones nobiscum religiosissimè obseruat.
Nos contra plerūque, cum per veniales affectus,
inanes quorundam bonorū creatorum umbras,
& quiquilias sponte præcipuè & deliberatè
quærimus, insignem certè tum Deo, tum diuinæ
amicitiæ iniuriam facimus, quæ quanta sit, ex
singulis eiusdem conditionibus, quoniam huic
præcipuè statui conueniunt, nobis explican-
dum est.

Prima igitur veræ amicitia conditio ea est, ut
quod ad essentiam Charitatis spectat, sit summa
inter amicos vnio; adeo ut, si fieri possit, inuicem
reipsâ copulentur, vel saltem in eam coniunctio-
nem toto desiderio, & conatu propendeant; hanc
perfectè Deus nullo suo commodo obseruat, cum
adeſt intimè præſens nobis, non otiosus, sed totâ
amoris sui infinitate nos peruens, & ambiens;
quod ut testatum faceret, factus est homo, & tâto
nexu se naturæ nostræ sociavit, ut idem & Deus
esset, & homo, vnus omninò Christus Iesus. Qui ut
tantam Dei Charitatem ad nos extenderet, non
solum ita Patrem compellat: *Non pro eis autem tã-
tum rogo, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbū eo-
rū in me, ut omnes vnū sint, sicut tu Pater in me, & ego
in te, & ipsi in nobis vnū sint*: Verum etiam, ut sta-
tim postea addit, claritatē illam, & gloriam vnio-
nis hypostaticæ, quam à Patre acceperat, per Eu-
charistiæ institutionem in nos transfudit, *Vt sint
vnū*, inquit, *sicut tu, & ego vnū sumus. Ego in eis,
& tu in me, ut sint consummati in vnū*. Huius Christi
Domini orationis vis, tum in D. Paulo eluxit, cū
diceret: *Vino ego, iam non ego; vinit vero in me Chri-
stus*: Tum in omnibus illis, qui verè Deo adhæ-
rent, & vnus cum illo spiritus, non habitu tan-
tū, sed actu efficiuntur.

Hanc integram vnionem; sicut peccatum quod-
libet lethale profligat, ac impiè discindit; cū Deū

A ipsum peculiari modo animæ vnium quādam ra-
tione occidit; ita veniale, actualement quidem pror-
sus impedit, habitualement verò laxat, & debilitat.
Cū enim, siue habitualis, siue actualis vnio, nisi
inter præſentes, & in se inuicē toto inclinationis
pondere propendentes, sibi quæ mutuò se tra-
dentes nulla esse queat, quā fieri potest, ut vnus
cum Deo spiritus fiat is, cuius animus terrenorū
bonorum amore occupatus, in Deum parum, in
res creatas totus propendet; paucis, & debilibus
actibus, Deo; plurimis & vehemētibus, creaturis
adhærescit? Itaque meritò. S. August. proprium
huius peccati effectum esse ait, animam à Dei am-
plexibus separare; sic igitur sese habet circa vnio-
nem actualement: Habitualement vero et si non tollat,
dici tamen non potest, quantum ei aduerſetur.
Est enim proditoris instar, qui omnes animæ po-
tentias diſiungit à Deo, & ad defectionem solici-
tat, excæcat intellectu, constantiam voluntatis frā-
git, extrinsecos hostes per sensus admittit, paulatim
amoris Dei in omnis hominis vires imperiū laxat;
vnde plerumque fit, ut tandem conuellatur. Est
instar noxi humoris, qui et si vitam non eripiat,
sensim tamen stomachum voluntatis corrumpit,
calorem amoris Dei debilitat, vnde varij, &
pestilentes morbi nascuntur. Denique, compedū
instar, proficientes, vel lentos reddit, vel retinet,
quo minus ad suaues Dei amplexus perueniant.
Quare non rarò contingit, ut intepeſcant, & ex
Dei ore & corde euomantur, & à Dei vnione in
æternum separentur. Et hæc quidem efficit; par-
tim dispositiue, quia voluntatem à debitâ dispo-
sitione benè operandi diſiungit, ad inferioris par-
tis nutus inclinatur, ijs priuat actibus, & feruore,
quo hæc in Deo vnio conseruatur, & perficitur:
partim demeritoriè, qui enim ita negligentem sui
curâ habet, non est dignus ijs Dei donis, quibus,
vel ad maiorem cū Deo vnionem promoueri, vel
eam, quam iam habet, firmam, & illibatam tueri
possit.

Altera conditio veræ amicitia est, ut tanta vnio
non nisi in virtute, & sanctitate nitatur: Est enim
aliud nihil, quàm infiniti illius amoris, quo suam
ipse bonitatem prosequitur, deriuatio quædā: quā
eodem illo actu, quo suam ipse sanctitatem, & bo-
nitatem amat, eandem ab homine participatā di-
ligit: *Quoniam*, inquit Regius Psalter, *non Deus
volens iniquitatem tuas, neque habitabit iuxta te ma-
lignus, nec permanebunt iniusti ante oculos tuos. Odisti
omnes, qui operantur iniquitatem*. Quæ enim socie-
tas luci, ad tenebras? aut quæ cōuentio Christi ad
Belial? Quare, sicut qui, vel vnâ lethali noxâ se ob-
strinxit, à Dei amicitia prorsus excidit; ita eò ma-
iori amoris illius infiniti portione Deus in homi-
nem inclinatur, quod is maiori sanctitate præditus
est. Quid ergo mirum est, si infectam minoribus
etiam noxis animam, & minus quàm oporteret
sua puritatis, & sanctitatis studiosam minus
etiam diligit?

Id etiā in amicitia requiritur, ut ad paucos, imo,
si fieri potest, ad vnum duntaxat deriuetur: Nec
enim, cū in multos discinditur, ad perfectā illam
vnionem pertingere potest. Et quidem diuinus
amor, quo Deus seipsū amat, cū Deus sit simplicif-
simè, est & maximè vnus. Et licet ab eo diffusus, ad
nos etiam pertineat, atque adeo plures attingat;
omnes tamen in Deo vnus sunt, qui non nisi ob
participatam ab eo bonitatem diliguntur. Infini-
tudo ergo diuini amoris diuinā quidem Bonitate

habitualement
debilitat,

ut mali hu-
mores,

vel compe-
des

dispositiue,

& demeri-
toriè.

2. Cōditio,
ut amicitia
sit fundata
in sanctita-
te

Dei,

Psalm. 5. 5.

& Sancto-
rum:

cui officie
veniale.

3. Ut amici-
tia sit inter
duos,

ut Deus
amat se,

& nos in se

sine immi-
nutione
amoris;

Ac nos in
Deo ame-
mus omnia

at veniale
aliter amat,

id est dimi-
nue.

4. Amicitia
fit inter pa-
res;

Ideo Deus
est homo,

& nos Dei
filij,

exsatiatur, exundat tamen ad nos vsque, ob ef-
florescentem in nobis infinitam bonitatis pul-
chritudinem. Quare tantum abest, vt vnionis
perfectiorem impediatur diuersitas, vt etiam Bo-
nitatis illius immensas opes longius, latiusque
diffundat, & longè eam magis amabilem nobis
reddat, & eam nobis vndique obijciat: pluri-
bus nobiscum modis copulet, & coniungat.
Ea enim est eius amplitudo, & contra, tanta
sunt cordis nostri angustia, vt non nisi dissectam
comprehendere possimus. Totum ergo suum
amorem mihi, totum tibi, totum singulis diui-
na bonitas impendit; vt suam in te, suam in me,
suam in omnibus bonitatem ad suum reuocet
fontem, & omnes nos in se iungat. Quare non
ideo me minus diligit, quia etiam te, ceteros-
que amat; sed infinitus cum sit amor, eam potius
diffusione augefcit, intenditur, efflorescit. Ex
parte vero nostrâ idem etiam Charitas suâ natu-
râ efficit. Nam amorem nostrum in Deum trans-
fundit, ita vt, si quid diligamus, illud in ipso, &
propter ipsum diligamus. Nam & vnica ratio di-
ligendi, vnica est diuina Bonitas in creaturas di-
uisa, & principium ipsum, quo diligimus, vni-
cum est, diuinus nempe amor participatus, &
diffusus à Deo in cordibus nostris. In Deum ergo
suapte pondere motus omnes cordis nostri curre-
re, & in eum creata omnia bona secum tradu-
cere debent. Enimvero tantum bonum impedit
venialis erga creaturas amor, qui cordis in
Deum cursum retardat, vel aliò inflectit, atque
adeò diuidit, vt iam eò minus Deum diligit, quò
plura non propter Deum amat. Minus enim, vt
diuine dixit August. Domine te amat, qui prater te
aliquid amat, quod propter te non amat. Quare
etiam necesse est diuinam erga illum amicitiam
minui. Nam vt Deus diligentes se diligit, ita ex
integro, & sine vllâ diuisione diligentes etiam
ex integro diligit, minus autem amantes minori
etiam amore prosequitur. Quanta porro sit di-
uini amoris miseria, quam importunæ dissensio-
nes, quam vehementes pugnae, quam deflenda
iactura, quanta & meritorum, & gloria diuinæ
damna, quanta pericula quis recensere posset?
Diuisum est, inquit Propheta, cor eorum, ideo
interibunt.

Accedat quarta conditio, quæ similitudinem
quandam exigit, imò æqualitatem; Amicitia
enim, inquit D. Hieronym. parem accipit, aut
facit. Et quidem tanta fuit diuinæ erga nos
amicitiæ dignatio, vt summus, & immensus
Deus ad nostram se similitudinem demiserit, vt
colendæ amicitia iura seruaret, & effectum erga
se nostrum blandius, & fortius prouocaret.
Nam quia pueri communicarunt carni & san-
guini, & ipse similiter participauit, & cum in
formâ Dei esset, exinaniuit semetipsum formam
serui accipiens, in similitudinem hominum fa-
ctus, (& habitu inuentus vt homo, vt extre-
ma etiam nobiscum seruitutis onera subiret;
factus propter nos egenus, cum diues esset; fa-
ctus obediens vsque ad mortem, mortem autem
crucis; reputatus cum sceleratis; factus vermis,
& non homo; opprobrium hominum, & ab-
iectio plebis. Denique voluit per omnia fratri-
bus similari, vt misericors fieret. Ex alterâ vero
parte, cum nos longè dissimiles, & impares na-
turâ, non modo abiectissimi serui, sed etiam filij
iræ essemus; nec ad eam excellentiam aspirare

possemus, quæ ad veram & perfectam amicitiam
coniunctionem necessaria est, eam ipse no-
bis à se deriuatam impertijt. Nam ideo ho-
mo factus est, vt diuinæ nos naturæ confor-
tes efficeret; ideo egenus, vt eius paupertas
nos diuites essemus. Tanta enim est diuinæ
gratiæ, quam infundit, dignitas, vt nos non
tantum nobiles faciat, sed etiam filios charis-
simos; atque adeò, quod cuiusdam æqualita-
tis nomen est, sponfas: vt nimirum sinus san-
cti, sicut ipse Sanctus est; iusti, vt Iustus est;
sapientes, vt sapiens est; misericordes, vt mise-
ricors est. Denique gloriosi, & non habentes
maculam, neque rugam. Hæc enim virtu-
tum decora non aliunde allata, sed ab ipso
hausta, & participata, atque adeò diuinâ
quâdam similitudine imbuta accepimus. San-
ctitas enim nostra sanctitatis illius; iustitia no-
stra iustitiæ illius; sapientia sapientiæ; miseri-
cordia misericordiæ; puritas puritatis; gloria
gloriæ radius quidam est, & efflorescentia, sui
folijs & seminibus impressam similitudinem gerens,
atque idcirco digna, quam Deus ipse veram ami-
citiam prosequatur. Hanc similitudinem veniales
maculae partim, ne actuum feruore, & frequen-
tatione augeatur, impediunt; partim suâ turpi-
tudine, & quâdam veluti scabie fœdant, &
contaminant; adeò vt inter Deum, & animam
his aspersam sordibus suauis ille, & familiaris
complexus vix possit existere: quam rem ele-
ganter ita describit August. Quamuis, inquit,
singula non lethali vulnere ferire sentiantur, sicut
homicidium, & adulterium, vel cetera huiusmodi;
tamen omnia simul congregata, velut scabies, quò
plura sunt, necant, & nostrum decus ita exterminant,
vt ab illius sponsi speciosi formâ præ filiis hominum
castissimis amplexibus separent; nisi medicamento
quotidiana poenitentia dissecantur. Et iterum:
Quibus peccatis minutis etsi occidi animam non
credamus, ita tamen eam, veluti quibusdam pu-
stulis, & quasi horrendâ scabie deformem fa-
ciunt; vt eandem ad amplexus illius sponsi celestis, aux-
vix, aut cum grandi confusione venire permittant.

Quinta amicitia conditio, est iudiciorum, &
voluntatum conformitas: Amicos enim, inquit
D. August. animorum coniunctio facit, vnde qui-
dam sapiens huius mundi ait. Idem velle, atque nol-
le, ea demum firma amicitia est. Quare ibidem
August. Ideo Abrahamum amicum Dei fuisse, &
appellatum esse cense; quia Deo iubenti paruit:
Quemadmodum, inquit, iste sanctus animus coniunxe-
rit Deo, vt eius amicus appellaretur, vultis nosse? Sicut
enim Deus Pater vnico Filio suo non peperit, sed pro
nobis omnibus tradidit illi; ita & iste vnico filio suo
non peperit, sed iubente Deo, vt immolaretur ei, qui
dederat, deuoto corde obtulit eum. Et Dauidem virum
secundum cor suum vocauit Deus, quia, inquit, vt refert
S. Stephanus, faciet omnes voluntates meas. Nec verò
omnis animorum coniunctio veram amicitiam facit;
sed ea sola, quæ à rectâ ratione non abhorret.
Quare cum amici voluntas ab honesto recedit, di-
storta regula est, non sequenda, sed potius ad alterius
voluntatem corrigenda. Cum igitur diuina volūtas
nūquā nō possit esse recta, beneplacēs, & perfectā;
nostra vero plerūq; curua, & inflexa sit; manifestū
est hanc amicitia conditionem in eo precipue si-
tam esse, vt Deus ex suâ parte suam nobis vo-
luntatem, siue præcepto suo, siue consilijs, siue
per superiores, siue per inspirationes, siue

& sponsæ
similes,

per cōmu-
nicationem

sed veniale,
similitudi-
nem fœdat,

vt scabies;

5. Amicitia
conditio

conforma-
tio volun-
tatum

recta,

quare fan-
cti amici
Dei

Ioan. 15. 14.

Ioan. 14. 15.

unanimis.

Ioan. 17.

At veniale
repugnat,

Dei legi,

& volunta-
ti,

6. Beneuo-
lencia,

officia, seu
beneficia

testata
vtriusque:

fatis ex
parte Dei,

Ioan. 3. 16.

Apoc. 1. 5.

Prov. 8. 17.

Ioan. 14.

15.

per alia quævis signa sæpe, & tutò declaret: Nos verò pro virili nostram illi accomodemus. Quamquam enim Deus, vt suæ amicitia suauitatem indicet, voluntatem timentium se faciat; idem tamen eam facit, quia recta est; recta vero esse non posset, nisi eius voluntati conformis esset. Et certè qui sibi Dei potissimum voluntatem sequendam proposuerunt amicos Dei scriptura vocat: Vos amici mei estis, inquit Christus, si feceritis, quæ ego præcipio vobis: idem, Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me: Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum; quod idem paulo infra repetit. Et omnium Dei amicorum exemplar Christus Dominus, cum ad Crucem iret, duo illa coniunxit: *Vt cognoscat, inquit, mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: Surgite, eamus hinc.* Enimvero quis nescit peccatum veniale Dei voluntati prorsus contrarium esse; & eiusdem non tantum consilij, sed etiam legibus aduersari? Ita enim S. Bernardus tradit: *In hoc genere, inquit, transgressionis sunt nonnulla stultiloquia, seu vaniloquia, & quæque otiose dicta, facta, cogitata; huiusmodi enim nunquam nisi contra mandatum, & Dei mandatum usurpantur; peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatū.* Hæc ille. Et certè nō leue reputandū est Dei cōditoris, & benefactoris tanti, legi vel in minimo repugnare: quid ergo mirū est, si verus & purus Dei amor nullum cum eo patiat, nullum ferat consortiū? Est enim in nouā lege diuinorum mandatorum non quomodocumque, sed vsque ad nouissimum quadrantem constitutus exactor; adeo vt non tantum in magnis, sed etiam in minimis seruari illa quam exactissime velit, non secus atque avarus quispiam tributū regij receptor. Cui igitur mirum est, si illa amicitia langueat, cum hominis voluntas cum Dei voluntate non consentit; cum à sua regula recedit; cum legem Dei, id est voluntatem, tanti amici tam clarè, tam seriò, tantā authoritate propositam minimi boni affectu violat, & transgreditur? & vbi aliqua interuenit animorum dissensio, nonne illam amicorum coniunctionem dissociari necesse est?

Sexta amicitia conditio est vt inter amicos vera beneuolentia intercedat, quæ varijs officijs interni animi testibus constare, foueri, augeri que debet; ita vt amor ipse exterius vltro, citroque intimæ necessitudinis quasdam scintillas eiaculetur, & voluntatis inuicem propensa fructus proferat. Nam alioquin varijs suspitionibus, quæ faciliè inter amantes exoriri solent, tabesceret amicitia, & dissolueretur. Quis enim ex integro eum amauerit, à quo vtrum, & quemadmodum ametur, vel nescit, vel dubitat? Quare Aristoteles apertos esse debere, ac sibi inuicem perspectos amantium animos asserit, vt se & amari, & vicissim amare vtriusque testatum sit. Hæc officia, & externa sui in nos amoris signa Deus tot vniuerso mundo, quot beneficia exhibuit. Nam creaturæ omnes, & vniuersa Dei opera clamant, quod diligat nos: Ipsum vero præcipue redemptionis opus. Sic enim Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Nam & filius ipse dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. In particulari verò hoc nobis argumentum esse voluit nos à se diligi, si eum diligamus. Ego, inquit, diligentes me diligo. Et ite-

rum, Si quis diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum. Quasi quò maiora extant nostri erga Deum amoris signa, eò etiam certiores simus nos ab eo diligi, atque adeo hanc nostram amicitiam mutuam esse. Huiusmodi verò multa indicia commemorantur. Illud in primis firmā voluntate peccatum omne detestari, malle etiam tormenta omnia mundi subire, quàm vel Dei amicitiam perdere, vel eam minimā etiam offensione violare. Singularis amor erga res omnes diuinas, sacra mysteria, Dei verbum, sacras lectiones; Item spiritus feruor, & intenta mentis sollicitudo ad omne opus bonum, studium orationis, & familiaritatis cum Deo, odium sui non vulgare, & mortificationis, domandarumque passionum fames, serena mentis tranquillitas, virtutum omnium sedula exercitatio, zelus ardens persequendorum vitiorum in se primum, deinde in alijs, Amor Christi insatiabilis, Deum honorandi, atque eius gloriam promouendi ardor, & cura singularis: Perfectionis assequendæ studium inextinguibile; hæc, inquam, & huiusmodi vera sunt indicia nostri erga Deum amoris, quibus Spiritus sanctus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Quæ in primo statutura; huic verò secundo, cui singularis ille cum Deo amicitia gradus conuenit, ita propria sunt, vt sine illis esse nequeat. Atque vel omnibus his signis, vel plerisque ij, qui veniales lapsus parui faciunt, vt plurimum destituuntur. Quare carent singulari illa consolatione, & spirituali gaudio, quod bonæ conscientia securitas, & diuinæ cum Deo amicitia certa experimenta pariunt. Cum enim sæpe sapius labantur, non tantum Dei sensum perdunt, sed in quibusdam tenebris, & conscientia obscuritate degentes meritò dubitare possunt, amorēne, an odio digni sint. Et quamuis nonnumquam amore sui cæci dicant, quod Episcopus ille in Apocalypsi; Diues sum: tamen si se discutiant, & miseras suas agnoscant, non sine causā multa, & graua pericula sua inter tot lapsus esse suspicantur.

Iam vero ad septimam, nempe secretorum, & consiliorum communicationem, veniamus, Deus enim in hoc secundo statu solet fidei, & sapientia, ac scientia lumen augere mirum in modum, & Proficientem in Diuinorum mysteriorum, in suæ voluntatis, & prouidentia circa mundi gubernationem secreta profundiora penitus inducere. Sic enim Apostolis dixit Christus Dominus, quacumque audiu à Patre meo, nota feci vobis. Ex nostra vero parte quamquam illi omnia cordium nostrorum arcana patefiant; Omnia enim nuda sunt, & aperta oculis eius, ipsa tamen amicitia ratio exposcit, vt tanquam fidelissimo amico, profundissimam cordis nostri abyssum detegamus; nostras ei miseras ex integro aperiamus; si quid aduersi urgeat, exponamus nostras necessitates; si quam noxam contraximus ingenuè ei fateamur. Denique ea, quæ secreta hominibus esse volumus, omnia illi familiariter committamus. Hanc vltro citroque secretorum communicationem veniales noxæ interruptunt. Nec enim tantā copiam diuinum lumen menti obscurata peccatis illabitur: Nec tantā libertate fœdata his maculis anima coram Deo se de nudare, aut suas ei necessitates, & secreta aperire potest. Nam quæ ei fronte affectus illos, quibus etiam-

Ex parte
verò no-
strā,

signa sunt

horror pec-
cati,

amor diui-
norum.

cum studio,
& consolati-
one,

quibus si-
gnis

repidica-
rent,

& de gratia
dubitant.

7. Commu-
nicatio se-
cretorum,

ex parte
Dei,

Ioan. 15.

Heb. 4. 13.

& nostrā,

quam ve-
niale impe-
dit vtriusque

num adhærescit, patefaciet? Nonne potius seipsam, & sibi, & Deo obteget, ne quâ ex parte tanta, cuius conscia sibi est, turpitudine coram tantâ puritate appareat? Quod si quæ intercedit cum hominibus amicitia hoc mutuo officio destituta, varijs plerumque suspicionibus laborat, & tandem dissolvitur, quomodo integra hæc diu persistat? quomodo, quod hîc necessarium est, augebitur?

8. Vt sint omnia cōmunia,

Quare addamus octauam, quæ non minimam continet mutuorum inter amicos officiorum demonstrationem. Ea autem est bonorum quorumcumque mutua communicatio, de qua re ita Clemens Alexandr. *si communia sint*, inquit, *ea, quæ sunt amicorum*: Est autem homo Religiosus Dei amicus verbo intercedente, fiunt ergo omnia hominis, quæ sunt Dei, & sunt omnia amborum amicorum communia Dei, & hominis. Hæc vero communicatio eò perfectior esse debet, quò excellentior est amicitia. Quare illa amicitia quæ homini cum Deo intercedit, diuinorum bonorū communicationem requirit. Diuina enim, & æterna sunt, quæ à Deo accipimus, & expectamus: diuina etiam, & æterna aliquo modo sunt, quæ ei rependimus, cum omnia bona quanta, quanta sint huic communicationi seruiant. Et certè ea est natura diuini amoris, vt se, & sua bona largissimè profundat in amicum. Cælum, Elementa, Creaturas omnes sensibiles, iumenta, animalia, omnia ex thesauro suæ potentiae eduxit, & illa nobis tradidit, vt illa nobis, & seipsum in illis communicaret: Angelos etiam custodiæ nostræ deputauit: *Tandem sic dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Spiritum quoque suum effudit in nos abundè, vt naturæ suæ participes efficeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. *Videte*, inquit S. Ioan. *qualem Charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur, & simus. Quod si filij, etiam heredes, & eiusdem gloriæ, ac beatitudinis participes in æternum, quâ beatissimus ipse perficitur. Nam qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non omnia cum illo, & propter illum nobis donabit?* Omnia, inquam, tum diuinas suas perfectiones, suam sapientiam, iustitiam, bonitatem, potentiam, tum quæ cumque alia. Et quamquam fama, honores, apud homines existimatio, & autoritas vera bona non sint; tamen vtilia quandoque ad Dei gloriam esse possunt. Quare Deus omnium author, hæc etiam, quæ plerumque ab hominibus magnifiunt, ita dispensat; vt suos amicos insigni apud homines autoritate, siue ob sanctitatis opinionem, siue ob aliquam aliam excellentiam pollere velit, vt suæ etiam gloriæ in hac vitâ illos participes efficiat.

ex parte Dei, creata,

Filius,

Spiritus,

attributa,

& humana.

Ex parte nostrâ, etiâ omnia,

Ex parte vero nostrâ, si Charitatis ponderi obsequamur, nos etiam ipsos, nostrâque omnia in Dei obsequium profundemus; siue temporalia, si opus sit, per veram paupertatem; siue corporis commoda, per castitatem, & mortificationem; siue nos ipsos, intellectum, & voluntatem, per veram perfectamque obedientiam, & omnis proprii amoris abnegationem: hæc enim omnia bona amoris nostri sitientissimus Deus nobis ipse primus donauit, vt haberemus, in quo amorem erga illum nostrum testaremur, & quod illi vicissim ex verâ amicitia reddere possemus.

Tam necessarias in amicitia vices venialia peccata interceptiunt: Nam qui fieri potest, vt sua bona is Deo communicet, qui nimio ijs affectu adhærescit? Quomodo totum Deo dat, qui bonorum creatorum particulas sibi auarus Dei amator reseruat, & seponit? Potestne Deus totum ex integro illum possidere, qui sui iudicij, voluntatis, affectionum partem sibi retinet, & non Deo soli, sed suis commodis, suo honori, suæ libertati magnâ parte seruit, & obsequitur? Quare nec etiam totius Dei possessione frui, & gaudere, nec vsurpare illud animæ Deum integrè amanti potest: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Quomodo enim possideret totum Deum, cui Deus non est omnia? Et certè plerumque euenit, vt creata illa bona famam, gloriam, hominum opinionem, quibus adhærescunt, etiam perdant. Nam sicut experientia docet eos, qui seriò perfectioni student, qui humana commoda, ratiunculas, opiniones, & quicquid demum in mutabilitate fundatum, est pro nihilo ducunt, & purè Dei gloriam intendunt, hominibus esse admirabiles; ita quorum vita imperfectionibus aspersa est, frequenter hominum, quibus non satisfaciunt in omnibus inuidiam habent; eorundem murmurationibus patent, contradictiones sustinent. Ex quo etiam fit, vt in ijs, quæ suscipiunt, optatos semper fines iusto Dei iudicio non consequantur, qui prouidentia suâ singulari ita euenire permittit, non vt eos probet, sed vt castiget & emendet.

sed veniale, aliquid Deo negat,

& aliquid Dei eripit,

etiam humanos successus,

9. Amicus non sibi viuunt;

vt Christus nobis mortuus,

& sancti Christo,

at Tepidi sibi viuunt,

Est etiam hæc necessaria in hac amicitia conditio, vt amicus, non quæ sua sunt quærat, sed quæ amici; sibi non viuat, sed amico, cuius bonum etiam vitæ suæ, si opus sit, anteponat: sic enim Christus Dominus nos dilexit. Nam cum in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Nec sibi ipsi placuit, sed, sicut scriptum est; *Impropéria improperantium tibi ceciderunt super me.* Tanta ergo Christi Charitas mutua Charitatem exposcit, & vrget nos, quoniam pro omnibus mortuus est, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro omnibus mortuus est, & resurrexit. Et certè licet nihil in nobis esset, propter quod Dei vita nostro bono postponi deberet, tamen ad infinitas bonitatis suæ diuitias aperiendas, & nostrum in se amorem prouocandum, homo fieri voluit, vt mori posset, atque ita in Christo Crucifixo, tanquam in patentissimo libro, suam nobis Charitatem amplè, & latè commendauit. Reddiderunt vicem omnes eius veri amici, Martyres potissimum, qui pro Deo, & diuinis legibus, pro fide, & Religione, pro diuinæ amicitie iure fortiter occubuerunt. Idem fecerunt, qui suam libertatem, commoda, voluptates, honores Dei gloriæ posthabuerunt; cui vt seruirent, cum liberi essent, vt Apostolus, se seruos fecerunt, & cum eodem dicunt: *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, laboramus operantes manibus nostris, maledicimur, & benedicimus, propter te mortificamur totâ die, & estimati sumus tanquam oves occisionis.* Hanc conditionem quomodo venialibus peccatis obnoxius præstabit, cum hoc illi proprium sit, velle perpetuò proprijs studere commo-

dis, labores fugere, indulgere otio, libertatem sectari, humana gloriæ, & fauoris auram captare?

10. Condi-
tio.
Mutua cō-
fidentia,

Accedit decima, quæ plurimum ex superiore dependet. Nam cum amici generoso animo sua inuicem bona bonis amicorum postponunt, fieri non potest, quin alter alteri securitatem præstet, & in altero alter acquiescat, & confidat. Et sanè id ex pertus erat, qui fideles hortabatur omnē fiduciam projicere in illum: *Quoniam, inquit, ipsi cura est de vobis.* Quare hoc amicorum Dei proprium est, qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commoueantur in æternum: Et qui habitant in adiutorio Altissimi, in protectione tutissimā tam boni, tam potentis, tam fidelis amici perpetuò commorentur. Nec quidquam humanorum casuum vereantur, certi nihil euenire posse; quod non in bonum ipsis cooperetur.

Sanctorum
in Deo,

Dei in San-
ctis,

Vicissim verò Deus ipse in magnis suis amicis magnam, vt ita dicam, habet fiduciam. Nam si quod magni momenti negotium vrgeat, si graue, & periculosum certamen contra fidei hostes, contra mundi potestates, & Rectores tenebrarum immineat; si difficilis instet expeditio, illis vtitur liberè, eos mittit, tutò omnia illis confidit, suam illis gloriā, charissimam sibi hominum salutem, Ecclesiæ suæ procuratorem committit. Sic enim ad suam gloriā propugnandam perspectam sibi amici sui Iob virtutem Damoni opposuit; sic S. Petro Ecclesiæ curam credidit, sic tot Martyribus certamen forte dedit, vt vincerent, & diuinæ Sapientiæ, ac potentia in mundo deuictò trophæum statuerent: Deus igitur qui magnos amicos suos in tormenta, in Cruces, in pericula immittere liberè, & confidenter consuevit, non ita agit cum tepidis, nec eam confidentiam in illis collocat, non illis magna aliqua, & difficilia committere audet, non ad labores graues educit, non opponit tanquam murum pro domo Dei, pro salute hominum, non magna etiam talenta, nec seipsum illis, & suas opes credit; ne Domini sui pecuniā abutantur. Excellentia illa, & mundo admiranda opera ad gloriā suam, quamuis maximè vellet, non patrat; ne ad gloriæ propriæ, vel ad commodorum lucrum ipsi diuinæ gloriæ media auertant.

non in te-
pidis.

11. Vt ami-
citia sit cō-
stans,

ex parte
Dei,

Vltima tandem conditio est, vt constans sit, & sempiterna, nec vllò vnquam casu dissolubilis amicitia. *Amicitia, inquit S. Hieronym. quæ dissimulare potest, vera numquam fuit.* Equidem diuina Charitas numquam excidit. Ex parte enim Dei sine pœnitentiā sunt dona eius, nec vnquam, nisi ipsi in ita cum eo amicitiam discindamus, à nobis recedet. Æternus est erga nos eius amor; erit & si volumus, sempiternus. Nec exsiccare ex eius parte fluxus eius potest, qui ex infinito amoris, quo se amat ipse, fonte promanat. Quare donum illud Charitatis, quod diffundit in cordibus nostris, natura sua perpetuum est, nec vllò vnquam tempore, si prout debet, liberum in hominem imperium obtineat, vinci vllā ratione potest, nisi homo ipse velit. *Quis, inquit Apostolus, nos separabit a Charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque*

mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a Charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Author enim Charitatis Deus est; obiectum eius formale, est Dei Bonitas æterna & immutabilis; vnde ergo posset interire? *In homine, inquit S. Augustin. sunt quæ offendant; per amicitiam tamen cogiste, vt illa etiam quæ offendant, tolere propter amicitiam. Si ergo non debes propter quadam toleranda dissolvere hominis amicitiam, Dei amicitia quibus rebus debet cogi, vt dissoluatur a te? Nihil inuenis delectabilius Deo: Deus non est, qui te offendat, si tu eum non offendas; nihil illo pulchrius, nihil dulcius.* Restat ergo, vt hæc dissolutio ab humanā voluntate pendeat, quæ cum toto se studio ab omni peccati impuritate integram, & illibatam conseruare nititur; nihil ita horret, vt ea, quibus vel ad momentum à Deo diuelli potest. Quod D. Bern. piè, & egregiè prosequitur: *Quæ enim anima semel à Domino didicit, & accepit inirare ad seipsam, & in intimis suis Dei præsentiam suspirare, & quærere faciem eius semper (Spiritus est enim Deus, & qui quærunt eum, oportet eos in spiritu ambulare, & non in carne, vt secundum carnem viuant) talis inquam anima nescio, an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius, pœnalis sue ducat, quam post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuò ad ilecebras, vel potius ad molestias carnis sensuumque; inexplabilem repetere curiositatem, dicente Ecclesiaste, oculus non impletur visu, nec auris auditu? Audi enim hominem expertum, quæ loquimur. Bonus es, inquit, Domine sperantibus in te, anima quærenti te. Ab hoc bono, si quis auertere sanctam illam animam conaretur, puto hand secus accepisset, quàm si se de paradiso, & ab ipso introitu gloriæ conspiceret deturbari.*

nisi nostrā
culpā,

& ex parte
nostrā,

Ita quidem sese habet, anima, quæ rectè cum Deo amicitiam colit. At vero ea, quæ tepida est, & sponte, vel ignauiter ex vno veniali in aliud prolabitur, quis eam in amicitia fore constantem speret? *Fugiamus, inquit Chrysost. modica mala; magna siquidem ab illis nascuntur. Quisquis enim ad quodlibet delictum dicere didicit consuetum illud, Nihil erit ab hoc damni; paulatim omnia perdet. Istud quippe malitiam induxit; istud latroni portas aperuit; istud ciuitatis muros deiecit. Hoc verbo, & in corporibus magni morbi contrahuntur, quando medici contemnuntur. Et alio loco. Quandiu, inquit, lapides bene compacti sunt, nihilque vacuum inter se habent, firmi, & infracti perstam; si vero vel foramen acus duntaxat, quod virinque peneiret, vel scissuram, quæ capilli locum habeat, fieri contigerit, omnia dissoluantur, & pereant. Ita Diabolus, donec compacti quidem, ac bene compositi fuerimus, nihil suorum omnino poterit inferre. Quamprimum verò vel modicum nos relaxare poterit, non aliter, quàm quidam torrens, toto impetu infunditur. Nam ubique illi solis duntaxat iniitjs opus. Si verò nactus fuerit initium nocendi, omnia sibi ipsi suo pte ingenio vestigat, & amplificat.*

sed tepidi
possunt la-
bi in pecca-
ta immorta-
lia,

per venia-
lia,

Proficiens igitur, si Dei amicitiam specialem verè colit, si perfectionis suæ serium habet desiderium, si securitatem suam amat, nullum veniale peccatum, quod præcipue spontè, & studiosè committatur, parui ducendum arbitretur; quod etsi hominem à Dei amicitia, itaque ad eò ab vltimo sine habitualiter non auertat, actum tamen

Quare pec-
catum veni-
ale ab-
horrendū,

vt nocens,

Actui,
Legi,
Deo,
creaturæ,
voluntati,
Charitati.

illum, quo committitur, ita inficit, & corrumpit, vt, qui Deo honori esse debuisset, non tantum illi, eiusque gloriæ inutilis sit; sed etiam legi eius aduersetur, Deum verè offendat, creaturâ, quâ vti solum debebat, peruersè fruatur, voluntatis in bonum inclinationem non intrinsecè quidem, sed vitioso habitu lentiolem, in malum verò propensiolem reddat. Charitatis vires parimodo debilitet, animam fœdo creaturæ affectu, quasi immundo contactu, infami maculâ, quam tantâ humilitate Christus ad pedes Apostolorum prouoluit abstergere voluit, contamine; Charitatis, & feruorem, & practicum lumen tum in spiritualibus, tum in aliarum virtutum exercitijs tollat, congruum ordinem, inquit Richardus, ad salutem melius consequendam, abrumpat, & proinde efficacem Deo adherendi voluntatem impediat.

Quos fructus proficiens ex lapsibus in venialia colligere debeat.

C A P V T V.

Peccata venialia non debent frangere animi proficietis,

Pugnare ergo debet Proficiens, vt nullum sponte veniale admittat, nullum ex graui negligentia sibi subrepere sinat: Verum si quæ nonnumquam, vt necesse est, vigilantia subrepant, non animo despondeat, sed inde proficiendi occasionem accipiat; huiusmodi enim lapsus nonnumquam benè currentem proficientem sistere illicò, & ne pergat retinere, eiusque feruorem quasi affusâ aquâ extinguere consueuerunt: quod partim ex occultâ quâdam superbiâ, partim ex ignoratione conditionis humanæ prouenit, partim quia nescit quâ de causâ nostræ amicitia cupidissimus Dominus eos lapsus permittat, & quid ex ijs colligere vtilitatis nos velit. Indignus planè erat homo lapsus, qui ad Dei amicitiam repararetur, poteratque in statu puræ naturæ relinqui vt in perpetuis dissidijs sæpè non leuiter tantum caderet, sed continuò mole peccatorum oppressus iaceret. Ad gloriam tamen infinitæ suæ Bonitatis diuina Majestas ita eum erexit, vt securus non esset, sed in continuâ pugna versaretur, in quâ etsi possit semper esse liber à morte, non tamen immunis ab omni vulnere, ob plurimas & maximas vtilitates, quas si sibi attendat, ex suis lapsibus consequi quisque potest.

quia sic necesse est, & vtile,

ob quinque fructus.

1. Fructus, cognitio sui,

cum vigilantia,

Primum ergo inde naturæ suæ conditionem discit, se non Angelum esse, sed hominem, id est partim bestiam, partim spiritum, compositum nimirum ex animâ, & corpore, & inferiori parte, & ratione practicè cognoscit. Ex quâ sui cognitione intelligit dandam sibi operam, vt rationi pars inferior obediat, & corpus animæ feruiat, & bestiales omnes motus spiritus directioni subijciantur. Intelligit in quam infelicem statum per peccatum detrusus sit; intelligit quantum pio redemptori debeat. Denique quantâ sit opus vigilantia, ne grauius cadat. Cum enim ex vnâ parte tantam Dei bonitatem erga hominem contemplatur, vt filium vnigenitum suum, & cum eo omnia nobis donauerit, ex alterâ vero negauerit eam vim, quæ ad pugnam hanc permolestam, & importunam reprimendam valeat, agnoscit certè ex his paruis miserijs, quas

A patitur, quantæ ex sint quas merebatur, & illis ipsis practicè quodammodo vt sibi ipsi attendat, admonetur, sicut enim innumeris morbis etiam non lethalibus tentari corpus voluit, vt hominem suæ conditionis, & nihili commonefaceret, ita in omnibus penè actionibus nostris morales quosdam defectus siue voluntarios, siue non voluntarios inesse permittit, vt nihil esse, & omnis boni inanem se agnoscat. Inde profundè sese humiliandi, & Deum magnificandi magnæ, crebraque occasiones nascuntur. Cum enim experitur quàm fragilis sit, & infirmus, quàm in malum pronus, quot aestuet quotidie passionum motibus, quot procellis interharum discordiarum agitetur, quàm crebrò cum stare se putat, volens nolens labatur, quàm inconstanter voluntas ipsa modò hæreat Deo, modò veluti victa tædio procul vltro ab eo recedat. Denique dum tam varium se sentit, vt singulis momentis nesciat stetne, an ruerit, habet certè occasionem ingemiscendi cum Apostolo: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis huius?* & sese ex vnâ parte, abijciendi prorsus, agnoscendique si quid sit, aut boni habeat, id à se non habere, qui tot malis etiam inuitus opprimitur. Ex aliâ vero ad Deum vt omnis boni fontem confugiendi, cuius misericordiæ est quicquid esse se sentit, iustitiæ verò quicquid patitur. In statu innocentia iudicauit diuina sapientia ita regendum hominem, vt non pateretur eas pugnas, & miseras, nec posset venialiter offendere, quia amicitia Dei dignitas plenam ab his incommodis immunitatem exigebat. Verum hac tantâ tranquillitate, securitateque adeo excellentis status inebriatus homo, sciens volensque superbâ elatione peccauit, & amicitiam Dei perdidit, quia suum nihilum in tanta felicitate non cognouit. Sapientissimè ergo restitutum amicitia suæ his casibus erudit ad humilitatem, vt in se quid suum sit, quid Dei intelligat. Et certè cum ex quolibet minimo lapsu iusti se agnoscunt, & deprimunt, dici non potest quantum vicissim Deum glorificent, Christi gratiam exaltent, & quantum ipsi proficiant. Quare D. August. optimè alicubi asserit Dominum Deum bonum ideo etiam sanctis suis alicuius operis iustitiam aliquando non tribuere, vel certam scientiam, vel victricem delectationem, vt cognoscant non à seipsis, sed ab illo sibi esse lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum, & suauitatem quâ det fructum suum terra eorum. *Et idcirco etiam,* inquit, *sanctos & fideles suos in aliquibus vitijs tardius sanat, vt in his eos minus, quam implende ex omni parte iustitiæ sufficit, delectet bonum, siue cum latet, siue etiam cum manifestum est, vt quantum pertinet ad integerrimam regulam veritatis eius non iustificetur in conspectu eius omnis viuens. Nec in eo ipso vult nos damnabiles esse, sed humiles;* commendans nobis eandem gratiam suam, ne facilitatem in omnibus affectu nostrum putemus, quod eius est, quæ error multum est Religionis, pietatique contrarius. *Nec ideo tamen in eisdem vitijs nobis permanendum esse existimemus, sed aduersus ipsam maximè superbiam, propter quam in eis humiliamur, & nos vigilantè conemur, & ipsum deprecemur ardentè, simul intelligentes & quod sic conamur, & quod sic deprecemur dono illius nos habere, vt in omnibus non ad nos respicientes, sed sursum cor habentes Domino Deo nostro gratias aga-*

& humilitate,

in malis,

& bonis,

ac spe in Deum,

quid agat cum sanctis,

vt eos humiliet,

& instruat,

mus, & cum gloriamur, in illo gloriemur.

Hunc etiam humilitatis fructum ex quotidianis hisce lapsibus colligi à iustis eleganter tradit S. Gregorius: *Sancti, inquit, viri, licet magnis virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpa obscuritate, quod ferant, & licet magnam iam vitam claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quasdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod divina profectio dispensatione pietatis agitur, ut qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem suam melius infirmitate subleuetur: quatenus unde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitia virtute roboretur, & eo se in virtutis culmine erectam minimè sentiat, quo suis viribus etiam parua, quae eum impediunt, non expugnat. Sic S. Gregorius.*

ac sanctificet.

2. Fructus, Pœnitentiae feruor,

in puniendis peccatis illis.

3. Maior sanctitas,

ex pœnitentiâ,

& cautela,

ut in leuibus morbis

Ex hac humili sui cognitione & abiectione is etiam magnus fructus existit, ut augeant pœnitentiae suae feruorem, quo huc minima peccata coram diuinâ Maiestate seridè, dolenterque cognoscentes planè confunduntur, intimèque compunguntur: *Considerare, inquit D. Gregor. magnopere, quid agere iusti soleant, debemus, qui plerumque, si qua in se quamlibet leuiter carnalia esse deprehendunt, hac in internis sensibus retractantes vehementer in semetipsis insequuntur, afflictione se consternunt, magnisque cruciatibus vel minima in se mala diducant, atque hac per pœnitentiam damnant. Sic ille. Certè hac nobis praxi utendum esset quoties lapsi sumus, ut damnatâ puerili pusillanimitate in nos ipsos armaremur, nullumque etiam minimum peccatum inultum esse patere-mur. Tunc sine dubio intelligeremus quantum utilitatis ex his lapsibus percipi queat. Hoc faciebat S. Paula Romana, quam author est S. Hieronym. ad Eustochium scribens, leuia peccata ita planxisse, ut illam grauissimorum criminum ream diceret, cum dicere soleret, quod inter saeculi homines leue putatur, vel nihil, hoc in Monasterijs grauissimum esse delictum. Et Chrysost. *Neque peccata, inquit, quae nobis videntur parua contemptim pratercamus, sed quotidie à nobis rationes repetamus & verborum, & cogitationum; & pœnas de nobis ipsis sumamus, ut nos à futuro supplicio liberemus. Nam propter hoc Paulus ait, si nos ipsi iudicaremus, non utique iudicaremur.**

Ex hoc sequitur maior sanctitas, soliditasque mentis. Nam illo pœnitentiae rigore exculta puritas mirum in modum efflorescit, & altissimas in anima agit radices. Nec enim mirum est si quotidie puritatem adaugere, qui quotidie minimas impuritatis labes non tantum lacrymis detergit, sed etiam perfectioribus pœnitentiis, & virtutum exercitijs eradit. Præterea redditur cautior, & securior contra grauiore insultus. Nam minores huiusmodi lapsus sunt veluti nuntij quidam ad nos præmissi, qui cum nos de nostrâ infirmitate admonent, simul etiam quantismalis, nisi caueamus, simus expositi, manifestant. Quare ideo nos diuina providentia paruis huiusmodi malis, veluti quibusdam latrunculis, aut potius leuibus infirmitatibus tentari permittit, ne simus æquo audaciores, & securiores. Ut enim qui morbo alicui obnoxii in se sentit, ab ijs omnibus, si sapiat abstinet, quæ aliquo modo noxia putat. Ita prorsus leues hi defectus maiorum prænuntij nos admonent, ut quicquid noxium esse potest, studiosè vitemus. Quo con-

filio vñ multi sancti viri ad magnam vitam puritatem peruenerunt, nam anticipatâ in minimis pugnam hostem laceffentes, cum magno profectu suo vel vicerunt, vel victi in hisce paruis, sibi deinde melius consulentes certamine redintegrato omnem ei spem in maioribus eripuerunt.

Ad hæc tantam in nobis infirmitatem superesse voluit Dominus, non quod minorem esse eam amicitiam, quæ nobis cum eo intercedit, velit sed ut potius exinde quodammodo augeatur. Hinc enim clariùs cognoscimus quanta sit Dei erga nos benignitas, quanta dignatio, qui nos, cum tales simus, in suam amicitiam asciscit. De quâ eius bonitate cum nobis certissimè constet, nulla esse debet tanta horum peccatorum nubes, quæ nostrum erga illum affectum opprimere debeat. Igitur quotiescunque labi contingerit, conuersis in illum oculis confundamur quidem, & ingemiscamus, sed & illico in suaves eius amplexus ruamus, eius nos amoris immergamus, cum amantissimus nostri Deus pretioso amoris sui liquore has leues maculas detergere, & per hoc amorem in nos suum augere semper paratus sit. Nam sicuti lapsus in peccatum veniale si statim coram Deo erubescit, si statim animosè, feruentèrque resurgit, eo ipso quanti Deum, eiusque amicitiam faciat, declarat, ita cum illico pijsissimus Dominus suauioribus amoris amplexibus stringit & ampliori Charitatis splendore nobilitat.

Denique permittit Deus ita labi nonnumquam feruentes, ut alij inde proficiant, cum eos vident, & ita cauere minima, & cum in aliqua inciderint tantâ seueritate castigare. Sic enim D. Greg. post ea verba quæ supra retulimus. *Hanc, inquit, idcirco pœnitentiam agunt, ut in conspectu aeterni iudicis, & ipsi inueniantur, in quantum est possibile, irreprehensibiles: & hi, qui eos sic se iudicare conspiciunt, emendare se ipsos à culpis grauioribus inardescant. Ita Gregor. Ita quotidie per viros Sanctos, qui paruos suos defectus, non secus atque magna crimina, desunt, & puniunt, efficaciter Deus magnos peccatores docet, & hortatur, ut ad sua scelera dimittenda, & castiganda sese accingant. Si enim id fit Deo inspirante in viridi, quid in arido? Quid, inquit D. Isidorus, peccatores de magnis sceleribus agere debent, quando perfecti leuia quoque delicta quasi grauissima lugent?*

4. Cognitio bonitatis Dei

& amor.

reciprocus.

5. Profectus aliorum!

Maximè peccatorum.

Virtutum proficienti necessariarum enumeratio.

CAPUT VI.

Sapienter ille apud Climacum diuino quodam tum humilitatis, tum proficiendi studio inflammatus, totam cellulam suam præclaris virtutum titulis maiore caractere perscripserat eo fine, ut siue dum ingrederetur, siue dum exiret, siue cum ibi resideret, quocumque oculos ferret, earum virtutum, quas sibi deesse sentiebat, acquirenda esse ornamenta admoneretur. Quod ille in Cellulâ prudenter, & appositè tum ad humilitatis exercitium, tum ad profectus spiritualis incitamentum fecit, faciendum hic meritò videtur, ut habeat proficiens ad manus descriptas eas virtutes, quibus comparandis intendere

I. Proficiens debet studere virtutibus.

debet, & in eas, quodcumque volet, possit oculos conijcere. Licet enim ad virtutum praxim necessaria sit distincta earum cognitio, quia tamen plurimi fuisse de virtutum natura scripserunt, quae paucis comprehendi non possunt, & tum ab illis ipsis, tum propria experientia, ipsoque usu, & exercitio maiori cum fructu & gustu cuiusque, ubi opus erit, distinctam notitiam iuxta praxim infra tradendam haurire poterit, ideo satis erit vniuersum hic quasi virtutum corpus suis tamen distinctum membris nudum ante oculos ponere. Iuuabit primum quidem ut in illo corpore vno oculi intuitu tot augusta virtutum decora contuens ad eas comparandas sese continuo extimet, deinde ut ordinatè eligat quamcumque sibi excolendam duxerit.

in quibus est subordnatio concupiscentiae, & rationis.

Summa illa sapientia ita hominem condidit, ut ex duabus partibus, quibus eam constare voluit, potissimam vellet esse eam, quae intellectum, & voluntatem habet; intellectum, quo perfectam in quolibet re veritatem, quantum fieri posset, assequeretur, discernendo clarè, & certò verum à falso: voluntatem vero, quae bono honesto præcisè, quae honestum est, inhæreret. Quae de causa pars hæc superior dicitur, estque rationalis, & verè libera. Alteram vero partem quae vim imaginatricem, & appetitum habet imperfectam duntaxat cognitione dotatam, & ad bonum delectabile, & naturae commodum inclinatum. Idem naturae author ad ea, quae præsentis vitae sunt necessaria, vehementer incitauit. Sic tamen utramque partem inter se nexuit, ut alteram ab altera dependere, & quasi sibi mutuo deseruire voluerit. Nam superiori partem etiam curae esse voluit, quae præsentis vitae conducibilia sunt, quae secundum rationem moderanda esse decreuit. Alteram vero partem ei subiecit, unde & inferior vocatur, quia voluit eam ita superiori esse subditam, ut pro eius imperio in suum obiectum, bonum nempe delectabile, moueretur, & parti superiori sese ad altius bonum efferenti deseruiret, eam adiuuaret, & imitaretur. Quare libertatem non habet, nec eius operationes per se laude dignae sunt, sed solum nata est parere superioris arbitrio. Atque huius utriusque facultatis operationes cum inter se conspirant, & perfectò modo singula suum obiectum attingunt, hominem ipsum perficiunt. Verum siue ex naturae nostrae, quae infima est inter intellectuales, imperfectione, siue ex illo utriusque partis nexu, tanta subinde est rectè, & perfectè operandi difficultas, ut vix vlla sit potentia, quae diu saltem constanter, & perfectè suo munere sine nouarum virium accessione perfungi queat. Quare Deus, ut author naturae est, omnium virtutum semina nostris mentibus inseruit, quae nobis agentibus adolescunt, & formantur: Unde & acquisitae dicuntur: ut vero author est supernaturalis gratiae, eos habitus, qui ad supernaturales operationes efficiendas naturales facultates attollunt, nobis antea dispositis ad tanta, & tam eximia dona solus ipse format, & infundit. Atque his virtutum præsidij confirmatae potentiae ad operationes suas facile constanter & perfectè obeundas, tum ad finem naturalem, tum ad supernaturalem rectè disponuntur. Quae de causâ virtus à Philosopho definitur dispositio perfecti ad optimum. Est enim nihil aliud, quam habitus in potentijs,

Ope principiorum naturae,

& gratiae.

Virtus est optima dispositio potentiarum.

præcipue vero in intellectu & voluntate, supremas earum operationes, quae sunt intelligere, & velle, optimas efficiens, & ita eas perficiens. Tunc enim intelligendi facultas perfecta est, cum clarè, & certò verum à falso distinguit, & voluntas, quando bono honesto, quae honestum est, inhæret, & pars inferior, quando rationali subijcitur. Et hinc apparet, tum quanta sit virtutum ad vitae perfectionem necessitas, tum quae sit prima earumdem petita ab ipsis potentijs diuisio. Nam quaedam sunt intellectus, quaedam voluntatis, quaedam denique inferioris partis.

Intellectuales virtutes, quibus in dignoscendo vero, & à falso certò, clarèque distinguendo intellectus iuuatur, & perficitur à D. Thom. quinque numerantur. Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, & Intellectus. quibus fides Christiana accedit. Ex quibus sola prudentia, & fides sunt huiusmodi, ut ad sui usum postulent necessariam voluntatem rectam, unde sunt absolutè virtutes; aliae quatuor minimè, sed tantum ex parte, quia efficiunt tantum, ut opus in suo genere perfectum sit, bonum vero usum non præstant. Sapientia enim, intellectus, scientia & ars, etsi mentem ut assequatur veritatem, perficiant, & ars etiam dirigat potentiam executricem, ut opus artificiale perfectum reddat, tamen non faciunt, ut voluntas benè ijs honestè, & laudabiliter utatur, cum ad prauum finem adhiberi possint; sunt igitur virtutes non absolutè, sed quatenus tantum præstant, ut rei cognitio, vel opus externum in suo genere perfectum sit; non autem, ut ex bono affectu proueniat, & ad honestum finem tendat. Quare non sunt absolutè necessariae ad perfectionem, sicut sunt fides & prudentia, possunt tamen ad eam iuuare, siue quatenus intellectum perficiunt; unde fit ut melius voluntas dirigatur, & diuinæ bonitatis amplitudinem largius complectatur; siue quatenus bonae voluntati, & ipsi Charitati multa & magna præstandi ad Dei gloriam circa proximum facultatem præbent; atque adeo sunt instrumenta salutis siue spiritualis, siue corporalis proximo. Nam scientias, artesque tam liberales, quam mechanicas videmus esse hominum generi valde proficuas, imò necessarias. Quo fine etiam à multis religiosis eas disci, tradique scimus. Nam Charitas omnibus his in tertio statu ad proximum iuuandum excellenter utitur. Quare qui ad id vitae institutum vocati sunt, ut aliorum salutem procurare varijs modis debeant; eos in secundo præcipue hoc statu hæc ipsa instrumenta sibi comparare secundum suae vocationis finem, & Superiorum directionem necesse est. Quod attinet ad dona Spiritus sancti sapientiae, scientiae & intellectus, vel sunt habitus excellentes animam reddentes facile mobilem à Spiritu sancto, vel non distinguuntur à virtute fidei, & Charitatis, sicut Consilij donum nihil est aliud quam prudentia Christiana.

Virtutes voluntatis, quae alio modo Morales dicuntur, sunt dispositiones voluntatis eam perficientes ad affectum honesti, siue quod rectae rationi consentaneum est, aut quod naturae rationali, quae rationalis est, congruens est & decens, vel appetere per modum obiecti, vel agere per modum operationis. Quae omnes verae virtutes sunt, cum ita voluntatem moueant &

II. r. Virtutum diuisio, secundum potentias.

In intellectu,

Prudentia & fides perfectae necessariae,

scientiae & ars, per accidens,

ut adiumenta salutis,

praesertim aliorum.

In voluntate vero,

quae est principium operationis,

afficiant ut illis male uti tanquam principio operationis nullo modo possit.

Cum verò in voluntate duplex inclinatio sit, altera est in bonum honestum, altera in bonum naturæ commodum, & secunda per primam semper moderanda sit, præsertim cum ab appetitu inferiore vehementer augeatur; ideo ad utramque quædam virtutes necessariae sunt. Nam cum bonum honestum, ut plurimum arduum sit, & difficile, eget virtutum auxilio voluntas, ut ad illud facile & constanter, si naturale sit, assurgat; si vero supernaturale, ut omnino assurgat. Tales sunt omnes virtutes infusæ, inter quas primum locum obtinent, quæ circa Deum versantur, ut Theologicæ, & Religio: Deinde quæ circa proximum. Rursus cum voluntatis in ea bona quæ sunt naturæ commoda inclinatio vehementer ab appetitu inferiore incitetur, adeo ut difficile sæpe sit constanter in bonis naturæ commodis procurandis rectam rationem siue solam, siue fide illustratam sequi, ideo varijs habitibus eget, quibus secundum rationem honesti, siue naturalis, siue supernaturalis propriam inclinationem ad bona inferiora regat, & moderetur, & appetitui inferiori, prout par est, imperet; qualis virtus est Temperantia, fortitudo, & earum comites.

In inferiori verò parte, appetitu præsertim sensitivo, virtutes eæ resident, quæ efficiunt, ut facile voluntati, & rectæ rationi, in ijs bonis, quæ honesta sunt, prosequendis pareat; siue eæ propriæ sint virtutes, ut nonnulli volunt, cum non videatur minus ijs egere appetitus ad rectè parendum, quam voluntas ad imperandum; siue sint tantum habitus quidam, quibus in suis functionibus perficitur, & ab intrinsecò rationi & voluntati obedire consuevit, ac facilis in bonum promptusque redditur, & determinatur. Qui habitus ita virtutibus intellectus, & voluntatis superueniunt, sicut ipsa vis imaginatrix, & inferior appetitus voluntati, & intellectui ministrat; ac proinde non tam sunt veræ virtutes, quam eas imitantur. Nam in inferiori parte non est libertas, nec enim bonum honestum villo modo per se attingit, ac proinde actus eius non sunt per se laude digni, sed quatenus duntaxat motioni rationis, & voluntatis subsunt, magni, tamen faciendi sunt, & diligenter cognoscendi: unde etiam manifestè colligitur ijs virtutibus, quæ voluntatis inclinationem in bonum sensibile compescunt & moderantur, respondere in appetitu sentiente, vel virtutes, vel similes prorsus habitus, quibus pars inferior rationali appetitui per illas virtutes secundum rectam rationem imperanti facile obedire assuevit. Atque quando hæc virtutes supernaturales sunt, & voluntati infusæ, nihilominus ipso exercitio disponi debet ipsa voluntas ad earum in ipsa augmentum. Et si enim voluntatem illam ad moderandas secundum rectam rationem fide illustratam passiones attollant, & corroborent, si tamen pars inferior habitibus huiusmodi, qui numquam infunduntur, destituatur, æquè semper repugnabit, & eadem executricis facultatis ratio est. Quare magna planè incumbit necessitas studioso perfectionis frequentatis actibus tum internis, tum externis virtutes exercendi, ut ita inferior pars hos sibi habitus, atque adeo facilitatem acquirat, quò promptius, & cum opus

fuerit à superiori ratione moueatur. Ad eum igitur modum omnes hominis vires in suo ordine fixæ continentur. Nam pars superior Deo, ut auctori naturæ & gratiæ, per virtutes subijcitur, ut facile moueri ab eo possit. Superiori autem parti inferior per huiusmodi habitus: unde consequitur, ut in vnum omnes conspirent, & ita demum facile suam perfectionem homo consequatur.

Atque ita sese habet, quæ à facultatibus, quibus insunt, petitur virtutum diuisio.

Quod si obiectum ipsum consideremus iam consurgit notissima diuisio virtutum in Theologicas, & Morales. Theologicæ sunt tres Fides, Spes, Charitas, quæ immediatè circa Deum aut diuinam aliquam perfectionem ut obiectum formale versantur. Morales quæ in cæteris rebus morem hominum secundum præscriptum rectæ rationis componunt: Inter quas quatuor sunt Cardinales, & principales, Prudentia, Iustitia, Fortitudo, & Temperantia quibus cæteræ omnes sunt annexæ, tanquam partes quædam, siue subiectiæ, siue potestatiæ, iuxta D. Thom.

Prudentia est virtus intellectus, quæ in quouis negotio occurrente nouimus quid honestum sit, quid turpe; huius functiones sunt benè consultare de medijs ad honestum finem, & post consilium rectè iudicare, ex iudicio voluntatem ad opus honestum mouere, vel auertere à turpi, diligenter & sedulò exequi. Contra quas pugnant præcipitatio quæ non consultat; inconsideratio quæ malè iudicat, inconstantia quæ iudicium sine causa deserit, aut mutat, & negligentia quæ executionem, vel omittit, vel vitiat, per quæ vitia imprudentia prudentiæ è diametro opposita est. Contraria illi est prudentia Carnis, quæ idonea media ad opera carnis complenda excogitat; habet enim omne vitium prudentiam suam, quæ ad bonum delectabile obtinendum dirigitur, unde vitur astutiâ, quæ est excogitatio prauorum mediolorum ad fallendum proximum idoneorum, quam exequitur fraude siue factis, dolo tam verbis quam factis, dissimulationibus, temporalium & futurorum nimia sollicitudine.

Iustitia est virtus, quæ ius suum, quod cuique ex strictâ obligatione est debitum tribuit, idque ad æqualitatem; sub quâ sunt hæc virtutes 1. Religio erga Deum. 2. Pietas erga parentes. 3. Obseruantia erga maiores. 4. Obedientia, quæ est pars Obseruantia. 5. Gratitude erga quoscumque proximos. 6. Vindictio. 7. Veritas, cui opponitur mendacium hypocrisis, iactantia, & ironia. 8. Amicitia, cui opponuntur adulatio, & litigium. 9. Liberalitas, cui opponuntur avaritia & profusio. 10. Epixia seu æquitas.

Fortitudo est virtus, quæ motus animi, præsertim timorem, audaciam, & tristitiam in rebus terribilibus, maximè verò periculis mortis sustinendis, vel repellendis moderatur. Huius partes sunt quatuor; duæ in aggrediendo seu repellendo, Fidentia qua quis confidit se superaturum, & in ipso actu executionis strenuitas. Duæ in sustinendo Patientia, ne animo frangatur; & Perseuerantia, ne diuturnitate malorum fatiscens cœpta bona abrumpat. Ad eandem reducit magnanimitas, quæ quicquid in genere virtutum magis arduum est, suscipit, ideo quia magnum

Circa obiectum super-naturale, Theologice,

circa naturale, honestum, aut commodum,

morales

tum in appetitu rationali, ut regat,

tum in sensitivo, ut obediat,

in quo habitus fortè non sunt virtutes,

tamen usu augendi,

ut valdè necessarij,

III.
2. Diuisio
virtutum
secundum
obiecta.

circa Deū
sunt Theo-
logicæ,

circa alia,
morales.

Prudentia
cum actib.
quatuor,

& contra-
riis.

Iustitia
cum parti-
bus decem.

Fortitudo,

aggrediens,

& sustinens

cum adiun-
ctis ma-
gnanimi-
tate,

& magnificentiâ.

magnum est : per se enim in eximios, & arduos virtutum aliarum actus, vt in arduam Paupertatem, in eximium orationis studium, in labores pro Dei gloria, & animarum salute magnos tendit. Quod spectat etiam magnificentia, quæ res magnas, ad quas magno sumptu opus est, quando id ratio suadet, suscipit; ad quam nonnulli Paupertatem Euangelicam referunt, quæ omnia vendit, & dat pauperibus ad perfectionis Apostolicæ fabricam exedificandam.

Temperantia cum speciebus,

& partibus.

Temperantia est virtus, quæ gustandi, & tangendi voluptates intra rationis limites coercet: huius species sunt abstinencia, quæ etiam corpori alimenta, quæ Temperantia permetteret, subtrahit: Sobrietas, quæ affectum, & vsum potus liquoris inebriare valentis moderatur. Castitas, & pudicitia quæ circa tactus voluptatem versatur. Eiusdem vero partes potentiales recensentur. Mansuetudo, quæ est virtus iræ moderatrix. Clementia quæ vindictam externam temperat & mitigat, quantum iustitiæ ratio patitur. Modestia, quæ continet sub se humilitatem, quæ motus animi ad excelsa, comprimit, studiositatem quæ desiderium cognitionis curiosæ compescit, modestiam morum, & eutrapeliam, quæ motus & gestus externos, corporisque compositionem. Denique decentiam cultus, quæ externum cultum, & apparatus in vestibus, ornatu omni, & supellectili moderatur.

IV. 3. Diuisio,

penes alios,

& penes nos,

id est passionibus.

amoris præsertim in concupiscibili,

& varias in irascibili,

Nec vero omittenda hîc est alia virtutum Moralium subdiuisio, cum ad nostrum institutum maximè faciat. Quædam enim sunt, quæ versantur circa operationes nostras, quatenus ad alium referuntur, vt sunt hæ omnes, quæ ad Iustitiam pertinent. Illæ enim modum rationis, quem prudentia dictat nostris illis actionibus quæ attingunt alterum, siue ille sit Deus, siue superiores, siue alij quicumque imprimunt. Quædam vero immediate versantur circa passiones tam concupiscibilis quam irascibilis in officio continendas. Et quidem omnes passionibus in concupiscibili ita sibi sunt inuicem connexæ, vt ab vnâ primâ veluti radice, amore nimirum, procedant. Vnde virtus illa, quæ amorem circa aliquod bonum delectabile regit, passiones cæteras omnes moderatur. Nec enim ex passionum, quas in ordinem redigunt, varietate, sed ex obiectorum delectabilium, in quæ passiones omnes prono cursu ferantur, diuersitate, promanat virtutum concupiscibilem vim frænantium diuersitas. Quare Temperantia, & Castitas versantur circa voluptates gustus, & tactus. Liberalitas amorem pecuniæ moderatur. Humilitas ambitionem, vanam gloriam, superbiam, siue amorem propriæ excellentiæ. Studiositas amorem sciendi. Modestia & Eutrapelia iocos, ludos, corporis compositionem.

In irascibili vero secus se res habet: cum enim eius actus, siue passiones non sibi mutuo pareant, certè virtus, quæ vnâ compes-

cit, non ideo alteram moderari potest; atque ita fit, vt secundum difficultatem, quam quæque rationi exhibet, variæ virtutes assignentur. Fortitudo enim timorem, audaciam, & tristitiam circa obiecta quæcumque moderatur. Mansuetudo iram compescit. Magnanimitas timorem, & animi abiectiōem, cum agitur de re arduâ, repellit. Quamobrem hæ virtutes modum rationis à prudentia dictatum proximè passionibus, quas moderantur, deinde vero ipsi actioni externæ imprimunt. In utroque porro appetitu cum voluntas harum virtutum ope passionem aliquam reprimit, habitus quidam naturalis nascitur, quo fit vt facillè postea obediat rationi, minusque perfectum harum virtutum exercitium impediatur. Quare sicut in primo statu maior est repugnante appetitu, excolendæ perfectionis difficultas, ita in secundo, & tertio crebra virtutum exercitatione assuefactus, non tantum non repugnat, sed etiam acquisitam facilitatem ad virtutis studium non solum fortiter, sed etiam alacriter perurgendum confert; quo fit vt tanti momenti sit ab ætatis primæ, vel vocationis initio sese generosè fregisse, ad reliquam perfectionis viam, non tantum vtiliter, sed etiam facillè & iucundè decurrendam.

Ex his igitur texti potest iste Catalogus virtutum à proficiente acquirendarum, perficiendarumque, Hoc ordine.

Erga Deum.	{ Fides, Spes, Charitas, Religio.
Erga superiores.	{ Observantia, Obedientia.
Erga omnes.	{ Iustitia, Amicitia siue Charitas, Misericordia, Mansuetudo, Fidelitas seu veritas.

Ordo harum virtutum ex fine, item à directiōe, quæ est

Circa proprias passiones	{ Charitas, Temperantia, Castitas, Paupertas, Humilitas, Modestia, Fortitudo, Patientia, Mansuetudo, Prudentia tum in harum virtutum exercitijs, tum in cæteris vitæ partibus rectè disponendis.
--------------------------	---

Ex his eligit perficiens ordinatè quam sibi excolendam arbitrabitur, eiusque naturam perfectissimè intelligere conabitur. Quod vtrumque quomodo facere debeat dicetur cum de praxi sermo erit, vbi etiam exponetur, quantum temporis in cuiusque studio ponendum sit.

*Quomodo has omnes virtutes ordinare, & ijs
viri ad perficiendum proficientem
soleat charitas.*

CAPUT VII.

Amor sui
est princi-
pium om-
nis volup-
tatis,

ideo prima
virtus est
mortifica-
tio,

Necessaria,

tum ordine
charitatis,

EA est humanæ voluntatis natura, vt vix nullum bonum vtile præcipue, & delectabile, nisi vel sibi, vel alteri cuiusdam expectat, & exoptet; ita tamen, vt cum quid alteri desiderat, perinde id esse videatur, atque si id sibi primum concupiscat; deinde vero eo ipso se spoliare velit, vt in alterum, siue vt iure debitum, siue sponte suâ donatum transfundat. Ex quo quidem motu voluntatis illud colligitur inter virtutes, quarum Catalogum texuimus, illas primum tenere locum, quæ passiones moderantur, atque adeo ad mortificationis exercitium pertinent. Nam cum plerumque Creatura bona, non tantum moderatè cuique ad vsum proprium appetenda sint, sed etiam vel aliis concedenda, vel ad debitum illis obsequium præstandum contemnenda, si vltra quam recta ratio exposcit, illis animus adhærescat, fiet plerumque, vt debitum officium negligatur. Quotidie enim euenire videmus, vt qui nimio pecuniæ amore tenentur non tantum sua non erigent egentibus, sed aliena etiam non restituant. Quare rectæ rationi subiiciendus est ille amor inordinatus, vt eo represso honesta erga alterum actio prodeat. Nec aliud dixerim de ipso Dei cultu, cæterisque virtutibus, quæ actiones nostras ad alterum componunt. Nam nulla potest esse Religio, nulla bona oratio, nullus Dei, & proximi verus amor, nulla perfecta obedientia, nulla iustitia, nisi inordinatus corporis amor, & immodica siue quietis, siue commoditatum cupiditas, sui que æstimatio facessat, vt ita possint, quæ alteri debentur, semota ab affectu exhiberi. Quare omnium doctrina est spiritalem profectum à studio mortificationis (quæ virtutibus appetitus vtriusque moderatricibus continetur) inchoandum esse, nec posse animam per amorem perfectè in Deum assurgere, nisi prius à se tum creaturarum omnium rerum, tum sui ipsius amorem præciderit. Et certè ea est veræ Charitatis in hoc statu indoles, vt excitato harum virtutum studio affectum omnem à creatis bonis abducat, vt deinde liberè illum in Deum transferat bonaque ei omnia, quæ liberaliter ab eo concessa sunt, sibi veluti erepta ex amicitia reddat; vnde fit vt Charitas toti virtutum omnium choro præsideat, iisdem vt medijs ad suum finem vtatur, earundem honestatem in Dei gloriam referat, & ita suâ eas excellentiâ, ac pulchritudine perfundat, & perficiat. Quare sicut in hac vitâ semper proficit, & naturâ suâ ac magno impetu ad suam perfectionem progreditur, ita mirabili prorsus robore, atque industriâ pollet ad excitandos virtutum omnium actus, tanquam me-

dia suis conatibus idonea, atque ad efficiendam vitæ perfectionem accommodata instrumenta. Vbi enim in hoc statu verum, & ardens profectus spiritualis desiderium defixit in animâ, vbi ad hunc perfectionis finem tanquam summum huius vitæ bonum totâ animi intentione prosequendum eam incitauit, fieri non potest, quin non ad vnam duntaxat, aut alteram virtutem, sed ad has prorsus omnes studiosè excolendas illam inflammet. Nam vi intentionis huiusmodi collectas vires per dextram deuotionis, & sinistram mortificationis, omnes quas recensuimus virtutes complectitur, & in opus suum singulas pro occasione immittit. Quin etiam plerumque vnum idemque opus externum internâ virtutum plurimarum honestate cumulat, vt simul omnes crescant, & earum profectu proficiat ipsa magis, puriorque & splendidior redatur.

virtutum
omnium
matris.

SECTIO TERTIA

DE TERTIO STATU.

Quis sit finis tertij status.

CAPUT I.

TER ad perfectionem vniuersam, quam quam latissimè pateat, à primo tamen limine ad calcem vsque paucis verbis complexus est Spiritus sanctus, cum per Sapientem dixit: *Instorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectam diem.* Nimirum singulari Dei gratiâ à tenebris peccati ad iustitiæ lumen vocatus homo, arctam purgatiuæ viæ semitam ingressus, in crescente magis ac magis cælestium donorum splendore progreditur per latissima virtutum spatia, proceditque, & crescit vsque ad perfectam diem, tertium nempe perfectionis statum, qui perfectæ diei, siue meridiei illius instar est, vbi pascit Deus, vbi cubat, & suauissimè commoratur. Quamquam enim & ipsa ei aurora nostra, & diei incrementum plurimum placeat, huius tamen perfectæ diei serenitate, puritate, calore, ac efficacîâ mirificè oblectatur, & in hoc solo statu, qui vtriusque finis est, conquiescit: Et quoniam idem electis suis vult inesse desiderium, eos in secundo statu positos omnibus vrget stimulis, vt gradum ad hunc faciant, nihilque finit interquiescere, donec in eo perfectionem reliquam sint consecuti. Nam vt in virtutis studio nihil extremum est, vtque nemo homo reperitur omni virtutum genere cumulatus, sed potest quilibet, debetque, quandiu mortalem vitam de-

Status per-
fectorum
est quasi
perfecta
dies,

Proph. 4. 18.

& meridies
Deo grata,

his aliorum
statuum,

git, in virtute proficere, quod secundi status est, qui ideo ut plurimum tota, vel maiori vitæ nostræ parte durare consuevit, Deus tamen diu, multumque exercitatos ad superiorem hunc euocare solet, in quo illos suavius, & familiarius per contemplatiuæ vitæ sublimiores actus complectitur, maiori sanctitate exornat, per excellentiores, magisque arduos vitæ practicæ actus parta ab illis virtutum præsidia ad suam gloriam exercet, corroborat, & illustrat.

vnicus cum
Deo.

Hunc igitur perfectum diem Deus ipse iustitiæ sol efficit, cum affuso intellectui, & voluntati, Diuino quodam tum lumine, tum ardore sese animæ penitus imprimit, sic ut in eâ vix quicquam aliud, quam perfecta Dei Creatoris imago resplendeat. Nam quamuis actus omnes, qui in hoc statu exercentur, creati sint, & proinde suos habeant limites sanè perangustos, si cum infinitâ Dei perfectione conferantur; tamen ita ab omni sece purgati sunt, ita purè, perfectèque Deum complectuntur, stringunt, & animæ veluti commiscunt, ut fiat illa vnus cum eo spiritus, Diuinâ planè vitâ viuât, ac Diuinas operationes æmuletur: quin & ex aduerso Deus in eâ manens, totusque eam implens, opera, quæ ipsa facit, etiam faciat, & eandem Diuinis suis perfectionibus, non secus ac lucidissimis radijs afflet, & perfundat. Hæc enim opera ex utroque Dei amore contemplatiuo, & practico, non iam cum labore educuntur, sed non secus, atque ex proprio fonte, in ipsis animæ penetralibus scaturiente summa cum facilitate, & iucunditate, abundantissimè in omnes vitæ partes Deo effundente, deriuantur. Quare in hoc statu perfectio omnis & vitæ huius beatitudo futura illi quamsimillima consistit; quemadmodum enim vitæ beatæ perfectio in duobus sita est, primò ut beati Deum, quem amant, præsentem intueantur, & quasi possideant. Deinde ut illâ visione, & actionibus vitæ illi proprijs eiusdem gloriam adaugeant: ita vitæ huius perfectionem pro certo id exigere censendum est, ut quoad eius fieri potest, præsentem Deo fruatur, & in opera tanto aspectu digna prorumpat, quibus eius gloriam promoueat.

quasi in
cælo,

hisdem fere
actibus.

In primis enim expurgato animo Deum sibi per amorem affectuum, siue contemplatiuum continuò præsentem efficit; quod illi perfacile est; cum enim sublati impedimentis, homo non tantum sit moderatus, & compositus; sed etiam solidis virtutibus excultus, & illustratus, vix quicquam restat, quod distrahat, impediatur, ne Deo semper adhæreat, non inordinatæ affectiones, non desideria temporalia, non extraneæ curæ, & cogitationes, non vllæ denique occasiones; quare vtraque animæ facultas nacta tandem per-

fectum, & imperturbatum in se, suosque actus imperium, ruptis naturalium affectuum vinculis sponte quasi in Deum procurrit, nec tantum facilius & expeditius, sed etiam familiarius, & magis intimè; non ad breue aliquod tempus, sed penè continuò, quantum in hac vitâ datur, Deum constringit, & amplectitur, & modo quodam comprehendit. Est enim proprium Sanctorum, & eorum, qui in hoc statu degunt, ut Charitate radicati & fundati possint comprehendere, quæ sit longitudo, latitudo, & sublimitas, & profundum, ut impleantur in omnem plenitudinem Dei.

Atque hoc præstat ipse contemplationis usus, qui huic vitæ proprius est, quam vel efficeret, vel comitari, & augere solent perfectiores illi omnes amoris affectuosi actus, quos in primâ parte recensuimus. Hi enim in primâ viâ, tenuibus ducti initijs ab ipso Charitatis primo fonte, magnis deinceps aucti spiritualium donorum incrementis, in viâ hac, admirabili, gratiæ Dei influxu multum extra consuetos limites, & ordinarium alueum exundant. Ad hunc affectuosum amorem accedit obedientialis, siue practicus; cum enim satis tuta est Charitas, & animus contractis, sedatisque affectionibus temperatus, non est tantum aptus, ut Deo adhæreat, sed etiam, ut pro se iam securus, minusque sollicitus, incumbat in amici bonum, & gloriam, & eam, non in se tantum ad omnem sibi quocumque modo, etiam ipsâ, si necesse fuerit, morte parabilem vitæ puritatem, & sanctitatem contendendo, sed in alijs etiam; eos, quantum ferunt corporis, animique vires, iduando procuret. Nauus enim eam facultatem virtutum, quas quietè, & pacificè possidet, potest nullo penè negotio eas ad heriocos actus transferre, non ob emolumentum modo suum, sed etiam ut Dei gloriam toto conatu in se, alijsque, siue multa & magna agendo, siue patièdo promoueat. Quamobrem eius, qui in hoc statu versatur, industria omnis, & studium ad hæc reuocari debet. Primum ut per contemplationis exercitium Deo sese magis coniungat: Deinde, ut purioris sanctiorisque vitæ actionibus eius in se gloriam amplifcet; Præterea ut proximo vacet; in quem vnionis cum Deo, contemplationis, & sanctitatis vim per eas actiones, quibus alijs auxilium adferre queat, diffundat. Denique dum his omnibus impensè studet, si quæ aduersa pro Dei voluntate, ut fere fit, occurrant, ea non æquo tantum animo, sed etiam alacri perferat. De quibus antequam singillatim disseramus, operæ pretium est paucis indicare, quoniam illi sint qui ad hunc statum pertinent, & quomodo comparati esse debeant, ut eius perfectionem consequantur.

contem-
plationis,

& actionis;

in se & in
proximo;

& præterea
passionis.

Quinam ad hunc statum pertineant, & quomodo dispositi esse debeant, qui ad illum aspirant.

CAPUT II.

I.
Christiani
omnes obli-
gati sunt ad
perfectio-
nem,

EA est Evangelicæ legis conditio, ut omnes planè qui Evangelio crediderunt, sequæ eius institutis subiecerunt, magnam prorsus obligationem susceperint, ut mores, actionesque suas ad eam summæ perfectionis regulam exæquent, quam & Christi vita, & saluberrima præcepta omnibus mortalibus proposuerunt. Cum enim sine vlla discretionē, & exceptione, aut differentiâ hominum, vel statuum dictum sit à Domino. Perfecti esto- te, sicut & pater vester cælestis perfectus est; nec dubium, nec obscurum esse potest, & summam perfectionem, & ab omnibus communiter exigī, qui se Deum Patrem habere gloriantur; omnes autem gloriantur, qui Christiani sunt, quibus Deus tantam Charitatem tribuit, ut filij Dei nominentur, & sint. Quare hoc statuendum quidem est omnes homines planè, hoc ipso, quod Christiani sunt, totius Evangelicæ perfectionis exercendæ obligationem suscepisse, ratione cuius ad hunc tertium statum etiam pertinent. Verùm Christianæ disciplinæ labes hoc tempore tantum à Christi institutis deflexit, ac degeneravit, ut hunc gradum pauci admodum sæculares, pertinere ad se putent, paucissimi perueniant. Tanti enim sunt sæcularis vitæ æstus, tantum curarum temporalium pondus, ut cuius etiam vigilantissimo difficile admodum sit ijs non obrui: Religiosi vero abiecto omni rerum humanarum onere, expedito cursu, non tantum possunt, si velint, eò aspirare, sed etiam ex peculiari status sui obligatione id facere tenentur. Quare hoc illis penè est proprium, ut ad status huius perfectionem continuo tendere debeant; in quâ plurimi ex ijs hoc etiam tempore consistunt.

praesertim
Episcopi,

At vero Episcopos, & superiores, quibus ex officio id incumbit, ut alios perficiant, ex ipsâ rei naturâ non tam ad hunc statum tendere, quam in eo constitutos esse oportet, ut ipsam perfectionis formam in alios conuenienti modo deriuare queant; sicut enim in naturalibus perfectum animal non nisi ex perfecto generatur, nec planta ad aliam plantam producendam semen idoneum profert, nisi ad naturæ suæ perfectionem deuenerit; sic neque qui nondum perfectus est, satis idoneum Deo instrumentum esse, aut conuenientem operam conferre ad alios perficiendos potest.

qui alios
perficere
debent.

Itaque Dionysius Arcopagita hoc in eo, qui Deo cooperari ad aliorum salutem desiderat in primis requirit, ut antea purgatus

A sit, qui abundantia purgationis Diuinam in alios puritatem, transmittere, & Diuino circumfusus lumine, qui cælestem Diuinæ lucis radium in alios effundere & deriuare velit. Denique sit diuinæ perfectionis particeps, qui alios perficere debet. Equidem diuinorum omnium diuinissimum est Deo in hisce cooperari, modo is, qui cooperatur, Diuinam in se similitudinem expresse- rit, & prius Deo purganti, illuminanti, atque perficienti fuerit cooperatus. Quare de- berent merito ijs, qui alios regunt, ad hunc gradum iam conscendisse; quod quia plerum- que non fit, idcirco tot & tanti sunt siue in Ecclesiâ, siue in quacumque communitate abusus, tanta rerum spiritualium detrimen- ta; quamuis enim Deus ijs, qui præsent, etiam minùs perfectis ad Ecclesiam guber- nandam uti possit, nec vllò vaquam tempo- re eius amor, & cura deesse dilectæ spon- sæ queat, hoc tamen prouidentia suauitas re- quirat, ut quod tradit D. Dionysius inferio- res superiorum operâ atque adeo perfectorum illuminet.

B Optimè D. Prosper ubi fusè de vita contem- platiua disseruit: *Qui, inquit, diligenter ea, quæ superius de vita contemplatiua dicta sunt, considerat & sufficienter instructus intelligit quan- do & ubi possit eius perfectio comprehendī, non dubitabit, Ecclesiarum principes vita contempla- tiua posse, & debere fieri sectatores: quia siue secundum opinionem quorundam, nihil aliud sit vita contemplatiua, quam rerum latentium, fu- turarumque notitia, siue vacatio ab omnibus oc- cupationibus mundi, siue diuinarum studium li- terarum, siue, quod his probatur esse perfectius, ipsa visio Dei, non video quid impedimenti san- ctis Sacerdotibus possit afferri, quominus ad hæc quatuor quæ commemorari, perueniant.* Et cap. se- quenti: *Duo autem media vacationem vide- licet ab omnibus occupationibus mundi, & di- uinarum studium litterarum, etiam hic possunt habere Pontifices: Sed illi, qui se ab omni- bus implicamentis negotiorum secularium remo- uentes non torpent otio, sed insistant perfectionis suæ negotio, & ab stultitiâ secularis sapien- tiæ auersi verbo Dei insatigabiliter vacant, sa- pientes veraciter sunt, cælestia sapiunt, terre- na despiciunt, contradicentes sana doctrina redar- guunt, obediētes instituunt, sanctis virtuti- bus quibus in dies singulos fiant Deo propinquo- res, incumbunt illi qui tam suis, quam om- nium, qui per eos erudiuntur, profectibus cla- ri, hic quidem velut gustum quemdam contem- platiua vitæ, quò ad eam feruentius pronocen- tur, accipiunt: Sed ibi iam in æternum feli- ces effecti, de eius perfectione gaudebunt; proin- de verò non instantur, quia hic omnium fidelium Catholicorum honorantur ut capita: sed latan- tur potius, quia ibi Christi, qui est Sacerdo- rum ac fidelium omnium caput, clariora mem- bra futuri sunt.* Hæc ille.

D. Pross.
l.1. de vitâ
contemp.
cap.13.

C Quare reipsa experiētiâ constat Ecclesiam eo florentiori in statu, & Augustiori, splen- didiorique facie fuisse, quo prælatos habuit per- fectiores, & contra, fidei, bonorūque mo- rum splendorem, sanctorum Prælatorum vitâ, & sollicitudine afflatum fidelibus olim semper, &

& Religiosi

adiutores
Episcoporum,

qui ad hunc
statum per-
tinent.

II.
Cuius dis-
positiones
sunt.
a. Carere
vitijs,

D. Prosp.
l. i. de vita
contemp.
cap. 8.

et

& abundare
virtutibus
solidis,

quotidie, etiam imperfectorum remissione, & desidia deturpari sensim, horribilibusque tenebris obscurari, & tandem deperire. Nec alio modo in Religiosis ordinibus sese res habet, quorum plerique à primo Regulæ instituto, & sanctitate non minimùm deflexerunt, quod præcipuè contingit, quando Deo in peccatorum pœnam permittente, defunt alij siue in ipsâ Ecclesiâ, siue in Religionibus, qui vitæ suæ perfectione, & sanctitatis fulgore suppleant, quod in ipsis prælatis desiderari videtur. Itaque sicut ex officio Episcopi, aliique superiores iam esse perfecti, ita Religiosi præsertim, qui ad opem proximis ferendam sunt vocati, totis viribus ad perfectionem debent contendere.

Porro ut hoc assequantur necessariæ sunt quædam dispositiones, quæ quia non vno modo in omnibus inveniuntur, idcirco magna est eorum qui huc spectant, varietas. Prima dispositio maximè generalis, quæque remotiores multas complectitur, est, ut qui ad hunc statum aspirat, probè sit in primo, & secundo exercitatus: *Contemplationis spectator*, inquit D. Prosper, *nec metuat aliquid temporale, nec cupiat, ne aut metus amittenda rei temporalis, aut cupiditas acquirenda intentionem mentis eius emolliat; non eum blanda corrumpant, nec aduersa concutiant: Non inflet opinio secunda, nec sinistra deiciat, nec falsa vituperatio siue laudatio augeat gaudia eius, aut minuat: non gaudeat de temporalibus omnino, nec lugeat. Inter leta inuictus ac tristitia vnam faciem animo constanti obtineat, nec pectoris eius stabilem firmitatem quicquid promittit mundus, aut minatur, excutiat: sed idem semper ac sibi similis perseuerans, mundi huius damna simul & lucra, non sentiat. Ab strepitu, addit etiam ibidem, negotiorum secularium remotissimus ea feruenter excogitet, quibus animum suum in desiderium futura remunerationis inflamet; studijs spiritualibus, quibus in dies singulos melior ac melior fiat, inuigilet, amet otium sanctum, in quo exerceat anima suæ negotium: mortuum sibi deputet mundum, ac se mundi blandientis illecebris exhibeat crucifixum, delectationi spectaculorum presentium incomparabiliter anteponat sui creatoris intuitum, semper se proficientem successu in fastigium diuina contemplationis attollat. Ita D. Prosper: Alioquin si vel ad contemplationem, vel ad actionem huic statui propriam conscendat, vel in periculo erit ne ruat, vel saltem, quem sibi proponit finem, non attingat. Hoc errore decipiuntur plerique, qui initio conuersionis gustato huiusce terræ promissionis fructu, in eo se gustu oblectant, vellentque, vno veluti impetu subito ad contemplationis dulcedinem transire, & in eâ quiescere, antequam Iebusæos & Amorrhæos, ceterosque hostes profligarint; quomodo enim is, quem inflat superbia, inuidia torquet, quem rerum terrenarum amor sollicitat, quem irrequieta vanitas iactat, quem densa cæterorum humanorum affectuum caligo obumbrat & excæcat, Deo tranquille adhærebit & fruetur, & in gloriæ eius procurationem ex integro se, & fideliter impendet? Licet enim incipientes singulari deuotionis gratiâ anticipato Dei beneficio gratis accensi eandem sæpe facilitatem tam contemplando, quam agendo experiri videantur, quàm perfecti possident, id tamen*

nec solidum, nec diuturnum est; sæpe enim superbâ inde sui æstimatione inflati, quasi iam perfecti sint, prima veræ perfectionis fundamenta contemnunt. Quare nec spirituales has delicias patitur Deus esse diuturnas; sed per interualla pro arbitrio eam ipsam gratiam subtrahit. Ex quo fit, ut in pristinas misérias, & imperfectiones recidant, atque ita experienciâ discant, quo in statu adhuc versentur; proindeque ad solidam sui mortificationem sese accingant, sine quâ ijs frui delicijs, eâ pace diu potiri se non posse intelligunt; hac enim vicissitudine benignus Deus eos erudit, & ita ad perfectæ vitæ quietem prægustato eius fructu inuitat, ut ad præuias dispositiones impellat & inflammet.

Quæ cum ita sint D. Thomas non eodem modo se habere virtutes morales ad actum contemplationis, & ad vitam contemplatiuam sapienter asserit. Nam ad illum indirectè tantum pertinent, quatenus ipse actus per vehementiam passionum, & per tumultus occupationum impeditur; hoc enim vtrumque impedimentum, etsi propriè & perfectè virtutum moralium ope tollatur, nihil tamen obstat ad momentum aliquod, siue affluente deuotionis gratiâ, siue perfectarum virtutum auxilio summoueri, quo tempore actum aliquem contemplationis exerceri per incipientes adhuc, & imperfectos quis inficias ierit? Verùm ad ipsam vitæ contemplatiuæ naturam virtutes morales prorsus necessariae sunt; directè enim pertinent ad charitatem ipsam, vel defendendam, vel in quieto statu conseruandam, sic ut à contrarijs commotionibus, & aduersis naturæ assultibus, libera per assiduam contemplationem Deo inhæreat, quæ ipsissima vita contemplatiua est, quam nemo certè, sine mortificatione, & virtutibus moralibus obtinebit.

Præter hæc virtutum præsidia, naturæ ad perfectas functiones vitæ idonea complexio magni momenti est ad hunc gradum; quamquam enim qui laudabiliter prioris vtriusque vitæ spatia decurrerint, si qua naturæ improbitate laborabant, eam domuisse verisimile omnino sit. Nonnulli tamen tantâ imperfectiorum vi atque impetu à naturâ rapiuntur, ut etsi represserint aliquo modo, sui tamen assiduâ exercitatione contineri in officio debeant; quare vix illi vnquam ad contemplationis quietem conscendere possunt, sicut neque ij, qui adeo inquieto sunt ingenio, ut licet nihil aliud impedimento sit, ab ipsâ tamen contemplationis quiete ita abhorrent, ut in vitæ contemplatiuæ functionibus cum fructu occupari nullâ ratione queant; quamuis in vitæ practicæ actionibus magnâ cum vtilitate versentur. Alij vero sunt, qui animi affectionibus, siue naturâ, siue vltu & exercitatione ita temperatè vtuntur, adeo tranquillo, sedatoque sunt animo, ut ad sanctæ contemplationis otium ab ipsâ naturâ facti esse videantur, licet nonnumquam ad actionem prorsus sint inepti. Quare D. Thomas 2. 2. quæst. 181. art. 4. ad 3. docet ex D. Gregor. lib. 6. Moral. cap. 26. quod qui vehementiores habent passio-

non tantum
consolationibus,

2. Dispositio,
Bona indoles,

quieta magis quam
feruida,

quæ in vo-
cationum
delectu spe-
ciosa est.

nes, propter earum ad agendum impetum, sunt simpliciter magis apti ad vitam actiuam; qui vero naturali quadam animi lenitate & quiete præditi sunt magis sunt ad contemplationem idonei. Quare cum de vitæ genere deligendo deliberandum est, multum profectò interest, ut id, de quo agitur, vitæ institutum cum naturæ complexione, & propensione componatur, nec ad contemplationem inepti, contemplatiuam vitam: nec ab actione alieni, actiuam temere, & sine causâ suscipiant, studiosèque eos, quorum interest, attendere oportet, ne ad id vitæ institutum, quod magnam omnino perfectionem tam contemplatiuam quam practicam requirit, admittant illos, qui ob egregias quasdam dotes singularem in agendo habilitatem habituri existimentur, nisi etiam ita comparati sint, ut quietè, & cum fructu in contemplatione versari possint. Quamquam enim apti sint ad eas actiones, quibus proximus iuuari solet, nisi tamen ex actiones in hoc statu à contemplatione dimanent, magnis ut plurimum patent periculis, magnis imperfectionibus inficiuntur, quocirca nec ita efficaces esse consueuerunt.

Licet Deus
omnem na-
turam tem-
peret:

Sapienter verò tum D. Thomas suprâ, tum S. Gregorius admonent, neminem esse, qui quocumque modo à naturâ compositus sit, si modo quas à Deo vires accepit, contendat, diffidere de perfectione debeat, quin potius ea est Dei bonitas, ut contemplationi natos ad actionem propellat, & è contrâ actioni deditos ad studium contemplationis, quo internam mentis dissipationem coerceant, euocet; atque ita sit, ut actiua vita contemplatiua, & contemplatiua actiuam temperet, & dirigat: Quare nisi extrema sit, vel naturæ segnities & lentitas, vel inquietudo & vehementia, nulla complexio à status huius perfectione, tum practicâ, tum contemplatiuâ aliena esse censenda est; ut autem extrema reputetur, necesse est prioris vtriusque viæ exercitijs (quæ eo efficacius adhiberi debuerunt, quo natura in alteram partem declinuius ferebatur) non potuisse corrigi. Quin omnes contemplationis esse capaces videtur velle S. Prosper: *Quapropter non hic contemplatiua vitæ sublimitatem, in futuro, inquit, ubi perfectio perficienda est, prædicari, ut in præsentem eam negare posse ab omnibus mundi contemptoribus apprehendi, si modo se ad eam tota deuotione conuertant: si desiderio eius accensi, præsentia blandimenta fastidiant, & longè fortiores effecti, quam ut eos terrena occupationes illaqueent, diuinis rebus ac futuris promissionibus considerandis inhereant.*

Lib. 1. de
vita con-
templ. c. 6.

Tamen ca-
uenda su-
perbia,

Verum qui utroque hoc modo rectè ad summam perfectionem dispositi sunt, & priores vias feliciter decurrerunt, ijs occulta quædam superbia, & præsumptione plena sui æstimatio suboriri solet; ubi enim sapientiæ cælestis clariora, purioraque lumina, siue infusa menti, & excellentiora virtutum opera se sine labore, aut molestiâ obire sentiunt, sibi clam blandiuntur facile, sese ad prosequendum vltius excitant, quasi proprijs viribus, propriâ industriâ, aut partis iam donis uti ad maiorem perfectionem, aut obtinere excellentiora aliqua queant, vermis hic vniuersum animæ robur eneruat. Quare hunc ineunti statum nihil ita necessarium est quam longè, quam antea profundior humilitas, solidiorque. Cum enim nemo suis, vel viribus, vel meritis, sed singulari Dei beneficio euocatus, & adiutus ad sum-

um eius culmen aspiret, nihil ita vel Dei vocationi, vel gratiæ inimicum est, quam superbâ sui æstimatione extolli. Hæc immanis bellua quamquam sapius in prioribus vijs deuicta, suo tamen ipsius interitu reuiuiscit, & periculosiori plerumque resurgit certamine, nisi continuo humilitatis exercitio perpetuò atteratur. Hæc potissimum de causâ solet Deus suauiter, & sine sensu proficientes ex secundo statu ad hunc euehere, sic ut sæpè suum ipsi profectum ignorent. Et quamuis nonnunquam per actus perfectæ contemplationis, & actionis Deo intimè adhærescant, ipsi tamen Deo semper profundissimam humilitatem insinuante, ad incipientium sese statum demittunt, priora scelera sua continuo ante oculos habent, assiduâ se cordis compunctione, & lamentis castigant, dumque admirabili modo diuinis delicijs suauissimè, abundantissimèque fruuntur, simul etiam æternis inferni pœnis, quas toties meruisse se vident, iustissimâ & verissimâ condemnatione adiudicant, quas euasuros se numquam, nisi gloriosâ Dei misericordiâ in singula momenta sustineantur, intelligunt. Hoc ergo abiectissimæ humilitatis studium acriori curâ suscipiat necesse est, qui ad tantum perfectionis fastigium exaltari desiderat; neque vero abiecto animo, quin potius erecto, generosoque esse debet, ut non facile ijs, quæ occurrere solent in hac vitâ, difficultatibus terreatur & cedat. Nulla certamina, nullos labores, quos sustinere eum oportet, qui ad hunc montem à Deo vocatur, refugiat; sicut enim licet qui in primâ, & secundâ viâ subeundi sunt labores, magni sint, tamen præ illis, quæ continet status hic, ludi instar meritò æstimari debent; ita adeo superant, quæ huic statui conferuntur, gratiæ diuinæ vires eas, quæ in prioribus dari solent, ut perfectæ, robustaque hominis ætas teneram crescentemque consuevit excedere & animi, & corporis robore. Dei est opus perfectio, solet eam ipse duobus præcipuè modis efficere, aliquando enim animæ, quam ad se trahit, ita subito Diuinarum gratiarum alas accommodat, ut sine villo negotio magnâ cum iucunditate sese in arduum ipsum perfectionis montem pene momento constituat, atque adeo admiretur potentiam dexteræ Excelsi, qui hæc mirabilia magna solus & facit & conseruat; pauci quidem sunt quostam feliciter Dominus deducit per vias tam rectas, qui tamen sunt huiusmodi, ij in toto præsentis vitæ cursu, tranquillissimâ semper quiete perfruuntur. At vero ceteros communiter omnes ad vitæ perfectionem per asperos calles, & densas spinis vias trahit; imò quos per inuia & scabra, duraque saxa ad arduum hunc montem euocauit, plerumque non vult ut in eo quiescant, sed potius duriora adhuc nouo quodam modo, nouo animi sensu, & ardore patiantur. Inter hæc tamen mirum est quantum in ipsis laboribus & periculis consolationis, liberalis Dominus Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, ut possint etiam ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt effundat; adeo ut gaudeant in tribulationibus, & laborum calicem sibi à Domino præparatum summâ cum iucunditate exhauriant.

& studendū
humilitati,

cum ma-
gno animo

siue subito;

siue sensim
habeatur
contem-
platio.

De contemplationis naturâ: id est, eius obiecto, actibus, causâ efficiente, & fine.

CAPUT III.

I. Contemplatio, seu aspectus Dei præsentis ex amore affectuoso,

habet pro obiecto, Deum,

Lib. 5. Moral. c. 20.

Ibid.

HOc affectuosi amoris, ipso D. Thomâ teste, proprium est, ut ad eius, qui amatur, præsentiam assidue contemplandam vehementer impellat. Quare affectiuus Dei amor in hoc ultimo statu Dei præsentis contemplationem rudem adhuc, & in alijs statibus inchoatam perficit. Quocirca operæpretium esset hoc loco totam Contemplationis naturam, & effectus omnes diligentius explicare. Verum quoniam quamplurimum antiqui, tum recentes authores de eâ præclare, & copiose scripserunt, ideo brevissimè, quæ ad eius naturam, causasque omnes pertinent perstringemus. Deinde ex eiusdem effectibus, & circumstantiis quomodo ad hunc statum pertineat, docebimus.

Quod ergo primo loco occurrit in contemplationis naturâ exponendâ, est eius obiectum; quod aliud esse non potest, quàm Deus benedictus; nec enim circa omnia, quæ ad fidem & salutem spectant, sine discrimine versatur, sed per se, & primariò in Deum, eius præsentiam, & omnia attributa, tendit; secundariò verò in Divina opera, & beneficia, effectusque omnes, quatenus eorum contemplatio ad Dei contemplationem confert. Atque adeo non per se, ut notat S. Thomas 2. 2. qu. 180. art. 4. sed ut possunt esse media ad Deum cognoscendum, & amandum. Cum enim contemplatio sit perfectissimus hominis actus; atque adeo finis, & beatitudo huius vitæ, versari necessariò debet circa Deum, quem quia immediatè in se, dum vivimus, contemplari non possumus, ideo in eius operibus, & beneficijs nobis collatis, atque adeo in nobisipsis contemplari cogimur: *Qui enim susurrat, occultè loquitur*, inquit D. Gregorius, & *vocem non exprimit, sed imitatur*. Nos ergo quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem divinæ potentia, sicut in se incommutabilis manet, videmus: quia acies infirmitatis nostræ non sustinet hoc quod de eius eternitatis radio super nos, intolerabiliter fulget. Cum ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat: quia etsi se plenè non intimat, quiddam tamen de se humane menti manifestat. Quare Deum minimè satis contemplari possumus, nisi in rebus creatis, nam ut ipse pergit. *Nunc autem divinum susurrium tot ad nos venas habet, quot creatis operibus ipsa Divinitas præsidet*. Dum enim quæ sunt creata cernimus, in Creatoris admiratione subleuamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per venas quaritur, ut augeatur, tantòque se latius fundit, quanto venas aperiores innenerit: ita nos dum studiosè divinitatis notitiam ex creatura eius consideratione colligimus, quasi susurri ad nos venas illius aperimus: quia per hoc quod factum cernimus, virtutem Creatoris admiramur: & per ea quæ sunt in publico illud ad nos emanat, quod latet in occulto. Quasi enim per quemdam ad nos sonitum erumpit, dum considerata nobis sua opera ostendit: in quo semetipsum ut cumque indicat, dum quam sit incomprehensibilis manifestat. Sed modicè tamen, & exiliter, quia ut addit idem

A Gregorius. *Proiecti à Paradisi gaudiis, & caritatis pœnâ multati, vix susurri venas apprehendimus, quia ipsa quoque miraculis opera raptim renuiterque pensamus*. Ea vero ipsa Dei opera, quæ contemplari possumus, & in ijs Deum, quia in ipsis, tanquam in speculo, relucent omnes Divinæ Majestatis perfectiones, vel ea sunt, quæ tanquam naturæ author in hoc vniuerso ab initio effecit, efficitque quotidie, vel ipsa Dei mysteria, naturamque excedentia opera; ea præsertim, quæ ad Christi Domini incarnationem, vitam, mortem, gloriam. Ecclesiæ constitutionem, & ab initio mundi ad hæc vsque tempora curam, gubernationemque spectant, vel quæ ex revelatione Divinâ in vitâ futurâ expectamus, vel denique quæ quotidie secretis Dei operationibus mirabilibus modis in nobis fieri ipsâ experientiâ sentimus; ea enim quæ propiora nobis sunt, atque adeo in nobisipsis, clariùs Divinam bonitatem, maiestatem, sapientiam, potentiâque manifestant, adeo ut dulciùs ei, tanquam intimè præsentem, & in nobis operanti, adhærere possimus. Atque hæc de obiecto. Nam de Dei præsentia, quæ ad hunc locum pertinere videbatur, quoniam efficacissimum est ad perfectionem instrumentum, tum dicemus, cum de instrumentis perfectionis agemus.

In hoc obiectum totâ intellectus & voluntatis vi, & præstantis utriusque facultatis actibus, ex quibus ipsa essentialiter constat, contemplatio fertur. Etsi enim ex parte intellectus in eo consistat (inquit D. Thomas) ut cessante discursu simplex mentis intuitus, in contemplatione vnius simplicis, summæque veritatis defigatur, is tamen intuitus licet obscurus sit, & ideo longè inferior beatificâ visione, tamen totam intellectus vim, & lumen ei siue naturaliter, siue supernaturaliter concessum continet, & sine multiplicium huius facultatis actuum, atque adeo humani discursus ambagibus in æternas veritates intentus, eas ultra quam dici possit, penetrat, earumque cognitione intellectum mirificè pascit & perficit; similis est enim intellectui primorum principiorum, quæ sine ullo discursu anfractu, apprehensis solum terminis simplici notitiâ certissimè & clarissimè peruidemus. Nec tamen omnis ratiocinatio prorsus hîc excludi debet. Nam cum sine eâ vix vlla satis firma, certaque cognitio haberi in hac vitâ possit, prorsus contemplatiuum intuitum præcedat necesse est, eiusque vel causa existat, vel occasio; cum enim in his vitæ huius tenebris imbecilla sit admodum vis intelligendi, fieri non potest, ut ad tantas res vno, eoque simplici actu penetrandas assurgat; quare sensim, & per actus quosdam, veluti per gradus, in intimos æternarum veritatum recessus sese insinuat, & primum quidem res ipsas sibi propositas leuiter sigillatim apprehendit; Deinde de ijs iudicat, postea ratiocinatur, ac tandem in particulari per ratiocinationem, ut persolidissimum cognoscendi modum, plenius in ijs intuendis, ac contemplandis commoratur. Quare etsi contemplationis natura in simplici illo intuitu sita sit, omnes tamen prorsus intellectus operationes perfectissimo modo inuoluit. Et quidem is qui contemplationem præcedit discursus aliquando vera eius causa, sæpius tamen nullo modo est. Nam cum æternam veritatem à Deo reuelatam per simplicem

in suis operibus,

naturæ,

gratiæ,

gloriæ,

& prouidentia,

II. Contemplationis actus, seu partes, in intellectu, non est discursus,

nisi eminenter,

qui præcedit,

fidei actum, qui persæpe vera contemplatio est, intuemur, nulla potest ratiocinatio eius causa existere; quare discursus ille, qui præcedit fidei duntaxat notas, tum communes, tum illi veritati proprias, apprehensione primùm & iudicio libratas, non quidem ipsum fidei assensum, aut contemplatiuum intuitum elicit, sed veritatem illam summâ reuerentiâ, & fide complectendam persuadet. Ex quo deinde fit, ut ipse fidei actus affusâ quodammodo extrinsecus luce, accedentibus præcipuè Spiritus sancti donis & clarior, & certior euadat, ac proinde intuitus quidam, & contemplatio, atque visio meritò dicatur. Secus se res habet, cum ex principiis ipsis fidei per discursum, conclusionem, quam vocant Theologicam, educimus, & deinde eam suspenso mentis intuitu contemplamur. Nam eius contemplationis verissima causa est discursus ipse, qui præcessit; atque hinc efficitur eos, qui rerum diuinarum meditationi sæpe vacant, plerumque etiam contemplari; cum enim ex frequenti consideratione eorum animus sanctis rationibus plenus sit, siue illæ actu insint, siue earum duntaxat virtus mentem cœlestibus illustrationibus imbuat, facillimum est illis omisso discursu in æternas veritates toties, & tantâ cum persuasionem conceptas mentem defigere. Nec vero in contemplationis negotio voluntas otiosa est, imò vel præcipuas hinc partes agit. Multi porro eius actus possunt hinc concurrere.

In voluntate est i. Religio,

2. Charitas, seu amor amicitiae,

Tribuens contemplationi meritum,

Formam,

actiuitatē,

Lib. 6. Moral. 6. 17.

fructum,

Primus est actus Religionis, quo Deum, quem contemplatur, quo fruitur, magno affectu, tanquam bonum & finem suum, complectitur; verum vterque hic voluntatis actus, etsi contemplationi huic, de quâ agimus, plurimùm conferat, ad eius tamen essentiam non sufficit; accedat ergo necesse est amor amicitiae: ut enim notat D. Thomas, vera contemplatio procedit semper ex charitate Dei, quæ ad hoc inclinât, ut ei præsentem esse & vniri velimus, quod fit per contemplationem; cuius contemplationis vltima perfectio est, non tantum ut Deus videatur, sed ut ametur, atque propter hunc Dei amorem dixit Augustinus sermone 43. de tempore vni Dei contemplationi meritò omnia mortificationum merita, & vniuersa virtutum studia postponi, & Bernardus cap. 1. de Amore Dei. Hæc est mea munditia, mea fiducia, hæc iustitia, contemplatio bonitatis tuæ, Domine; nec enim perfectissimus Dei, rerumque Diuinarum intuitus, si charitatem seiungas, vel cæteris virtutum studiis, & iustificationis meritis anteponi, vel iustitia nostra nominari debet, quin potius vni Charitati, quæ vera iustitia est, cætera omnia, & ipsa intellectus visio longe est postponenda. Quare sanctus Gregorius summam contemplationem in affectu charitatis collocat: *Machina quippe mentis, est vis amoris, quæ hanc dum à mundo extrahit in alta sustollit: Et inquit, & meritò sane. Nam in hac vita nulla vera esse potest contemplatio, quæ non ab amore, ut suo fonte, promanet, ab eodem, ut suâ formâ exornetur, & in eundem ut suum finem referatur. Huius enim est intellectum ad Deum, resque Diuinas cogitandas applicare, eius est contemplationem ex se aridam planè, & meriti expertem, incredibili fructus copiâ, & donorum cœlestium abundantia cumulare, qua-*

re in contemplatione actus charitatis, contemplationis intuitum longè antecedit, & quandiu peregrinamur à Domino, omnis intellectus actus ad Deum amorem, ut ad finem, naturâ suâ refertur, & à nobis referri iure merito debet, licet enim ipso contemplationis opere mirum quantum supra naturæ vires ad diuinam similitudinem euehatur intellectus, longè tamen excellentior est ea similitudo, quam diuini amoris vis per contemplationem incitata animæ imprimit. Ut merito dixerit D. Thomas 2. 2. qu. 27 art. 4. terminum cognitionis esse initium amoris Dei. Huius rei ratio iam à nobis antea in alio negotio exposita ea est, quia in hac vitâ, quantumuis perfecta sit intellectus visio, multum tamen imperfectionis habet, & obscuritatis cum pendeat à phantasmatibus; amoris vero actus purus, sincerusque haberi in hac vitâ potest. Nec enim intellectus vel Deum, ut est, concipere, vel ad infinitam eius essentiam, & perfectiones pertingere potest; quamuis possit suo ductu voluntatem ad infinitam illam bonitatis abyssum, prout in se est, diligendam inducere, immittere ac immergere; quamuis enim adeo sublimis sit eius immensitas, ut inuestigari vix possit, non tamen, inquit D. Dionysius de Diuinis nominibus cap. 1. summum illud bonum omnino cum re nullâ earum, quæ sunt, communicari non potest; sed cum in seipso Diuinum constanter radium fixerit, accommodatis vnicuique eorum, quæ sunt, illustrationibus pro suâ benignitate collucet, atque ad sui cognitionem, communionemque, quæ esse potest, sanctas mentes excitat, eas, quæ cum ipso, quantum licet, sanctæque cohærent, neque ad superiora, quam diuinum lumen conuenienter datum ferat, insolenter contendunt, cum non possint, neque ad inferiora malis succumbentes iactantur, sed constanter, & siue vllâ inflectione in radium sibi lucentem, aciem mentis intendunt, moderatòque illustrationum, quæ lucene amore cum sacra Religione modicæque, ac piè sursum volant. Hæc B. Dionysius. Etsi igitur intellectus diuinæ Bonitatis fundum non attingat, satis tamen percipit immensum illud esse, ac proinde infinito, si id fieri posset, amore complectendum. Quare quo pluribus diuina se bonitas beneficijs & operationibus effundit & manifestat, eo infinitatem eius clariùs intelligit, & eo lumine voluntatem trahit, ut eo profundius sese in Deum insinuet & immergat. Cum igitur actus ipse amoris Dei humanæ menti infusus, non tantum insignis sit effectus, sed etiam expressa velut effigies diuinæ Bonitatis, prorsus necesse est percepto per experientiam quodam eius sensu, intellectu nouo quodam modo, accedente nouo lumine eius immensitatem intueri, ac proinde voluntatem ipsam nouâ amoris flammâ succendi, hæc vero quò est accensa magis, eò intellectus Dei beneficio magis collustratus, Deum ipsum præsentem, & ea, quæ captum eius omnem superant, operantem clariùs, & attentius contemplatur, & proinde voluntatem iterum magis incendit, atque ita fit ut in felici hoc statu per vtrumque actum anima, Deo intimè ipsam peruadente, & in eâ crescente, ad perfectam Dei similitudinem euadat, & in hoc exilio beatum illum statum inchoet. Ab eo enim non aliâ ratione differt,

& terminus.

quia in hac vitâ charitas est melior quam contemplatio.

querie

etiam maxime,

& est expressa similitudo Dei.

cum mutuo influxu contemplationis, & charitatis.

Lib. I. de
vita con-
templ. c. 7.

Alij tres
actus vo-
luntatis sūt
proprietates
contem-
plationis.

3. Admira-
tio,

Seu timor
reuerentia-
lis

amorem
temperans,

4. Deuotio
cum amore
practico,

huius sta-
tus pro-
pria.
5. Delecta-
tio,

quàm quia contemplationi clara visio succedet, & excellens hic amoris Dei actus, qui vitæ huius summa est perfectio, non iam amplius liber erit, sed defixus in Deum nullâ vnquam poterit ratione reuelli, nullo metu turbari, nullâ voluntatis mutatione perire, proindeque diuino ipsi amori quam simillima euadet: Quare B. Prosper, perfectam contemplationem in alterâ duntaxat vitâ inueniri ait: *Vbi beati, inquit, Deum sicuti est perfectè vident, vbi & ipsi sunt vitæ æternæ, ac regni cælestis consecutione perfecti. Ibi enim est contemplationis diuinæ speranda perfectio, vbi erit omnium bonorum plenitudo.*

Hunc vtrumque necessarium ad essentiam contemplationis actum sequi solent tres alij, non secus atque quædam eius proprietates, qui licet non pertineant ad eius essentiam, in illam tamen redundant ac valdè perficiunt.

Primus est admirationis, nam ex contemplatione, siue intuitu Majestatis, & sublimitatis diuinæ oriri solet admiratio illa, quam S. Bernardus ait efficere primum contemplationis gradum: Est enim admiratio reuerentialis quidam timor (inquit D. Thomas) consequens apprehensionem alicuius rei excedentis facultatem nostram; qualis est diuinæ Majestatis, & veritatis contemplatio, & oportune sanè amoris Dei hæc erga Deum reuerentia annectitur. Etsi enim is excellentior sit, & potissimum intendatur, optimè tamen reuerentiali semper timore temperatur, vt securius incedat.

Secundus, partim ex admiratione hæc, & reuerentiâ erga diuinam Majestatem, partim ex Dei amore nasci solet deuotio. Nam perfecta huius vitæ contemplatio non minus est de maiestate, & excellentiâ Dei, quàm de bonitate: nec tantum æternas veritates speculatiuas, sed etiam practicas intuetur. Amor etiam ipse nō in vnione tantum affectuum hæret, sed ad operationem etiam, & praxim, adeoque ad omnem Dei voluntatem perficiendam stimulat, & incendit. Quare nihil mirum est si deuotionem, quæ proprius est Religionis actus, ad motû diuini amoris flammâ generet, & perficiat. Est enim vera deuotio erga Deum nihil aliud, quam firmum, & certum voluntatis desiderium Dei se cultui propter diuinam Bonitatem ex integro mancipandi: quæ quidem voluntas in primo, & secundo statu, repugnante adhuc naturâ, nondum compressis affectionibus inordinatis vix vnquam puram, liquidamque habet delectationem. Cæterum cum per exercitia horum statuum impedimenta omnia iam sublata sint, in hoc tertio vera & substantialis deuotio coniuncta esse solet cum incredibili delectatione, ac quâdam veluti Dei fruitione, quam nonnulli ideo finem esse præcipueque intendi in hoc tertio statu volunt, cum tamen sit tantum perfecti actus amoris Dei & veræ deuotionis flos, & indiuiduus contemplationis comes. Quâ de causâ etiam D. Augustinus ipsam contemplationis naturam describens, tum eius delectationis, tum admirationis mentionem facit. Nam libro de spiritu & litera, cap. 32. *Contemplatio, ait, est perspicue veritatis incunda admiratio; & S. Bernardus: Contemplatio, inquit de scalâ Claustralium, est mentis in Deum suspensæ eleuatio & æterna dulcedinis gaudia degustans; & paulò post: Contemplatio est ipsa dulcedo, quæ incundat, & reficit. Hanc vero delectationem rectè*

S. Thomas ait omnem aliam delectationem longissimè superare, cum enim sit spiritualis, in genere suo excedit omnem corpoream delectationem. Spirituales autem omnes alias antecellit, tum ratione nobilissimæ operationis, quam consequitur, quæ est contemplatio; tum maximè ratione amoris Dei, ex quo ipsa contemplatio nascitur, & quo perficitur: Hi enim sunt eius puri fontes & pretiosæ venæ, quæ quomodo se habeant, & in contemplantis animæ sinu exundent, vt intelligatur melius non abs re erit indicare fieri posse, vt ex ipso contemplationis actu quadruplex delectatio oriatur,

Prima nascitur ex ipso intellectûs actu, siue ex solâ alicuius veritatis intelligentiâ; naturaliter enim voluntas incredibili solet voluptate perfundi, cum per intellectum insolitâ cognitione illustratum, sublimem aliquam veritatem, tantquam magnū quoddam bonum possidet. Quare etiam Aristoteles delectabilius esse ait, contemplari imperfectè abstractas ab omni materiæ concretionem substantias, quam inferiores naturas perfectè, quia ipsa rerum magnarum imperfecta cognitio, maius bonum esse videatur, quam rerum aliarum perfecta; hæc tamen delectatio licet in verâ contemplatione reperiatur arida, tamen est, & amoris proprii etiam naturalis soboles, multis & magnis illusionibus, nisi caueatur, obnoxia, quare hoc loco à nobis missa facienda est.

Alterâ igitur delectatio efficitur ab ipso charitatis erga Deum affectu, qui contemplationis anima dici potest; huius enim vi in intimos diuinarum perfectionum recessus intelligens facultas partim impulsâ, partim à Deo admissâ, & immensos Diuinorum bonorum thesauros contemplata, non tantum magis incendit ipsum amoris affectum, sed etiam ex eo incredibile quoddam gaudium elicit, quod Deus ea in se bona contineat. Quare pura est hæc delectatio & huius status propria, sequiturque immediatè ex diuinarum perfectionum contemplatione & ex amore affectuoso promanat, qui sicut ad statum patriæ accedit propius, ita hæc eius soboles nihil aliud est, quàm quidam externæ illius, beatæque Dei fruitionis prægustus.

Tertiâ ex beneficiorum Dei meditatione, & bonitatis eiusdem erga nos contemplatione oritur; ideoque est potius de ijs bonis, quæ Dei bonitate possidemus, quatenus nostra sunt, quam quatenus in Deum redundant; quare propriè pertinet ad spem, nec primum, sed secundum duntaxat in contemplatione locum obtinet; sicut enim cum vero Dei amore impellente, & applicante nos ad contemplationem, amor ipse concupiscentiæ, qui est naturale delectationis huius principium, coniungi potest & plerumque etiam solet, vt docet S. Thomas qu. 180. art. 7. ad 1. supra; ita hæc duæ delectationes permisceri, & sese mutuò iuuare consueverunt.

Vltima demum dimanat ex amore practico, vel operatiuo, siue ex verâ deuotione, quâ quis vel firmo animi proposito, vel reipsâ seipsum diuinæ gloriæ & bono totum impendit, & in holocaustum ad eius honorem, siue in se, siue in alijs amplificandum consecrat & consumit, quæ certè delectatio eò pluris facienda est, quò

maxima

quadruplex

1. Ex cognitione
rei magnæ,

periculosa

2. Ex charitate affectuosa,

optima,

& cælestis;

3. Amore concupiscentiæ.

4. Ex charitate practica,

utilis;

& disponit
intellectu,

& materiā
præparat,

In voluntate
est i.
Religio,

2. Charitas,
seu amor
amicitiæ,

Tribuens
contem-
plationi
meritum,

Formam,

activitatem,

Lib. 6.
Moral.
c. 17.

fructum,

fidei actum, qui persæpe vera contemplatio est, intuemur, nulla potest ratiocinatio eius causa existere; quare discursus ille, qui præcedit fidei duntaxat notas, tum communes, tum illi veritati proprias, apprehensione primùm & iudicio libratas, non quidem ipsum fidei assensum, aut contemplativum intuitum elicit, sed veritatem illam summā reuerentiā, & fide complectendam persuadet. Ex quo deinde fit, ut ipse fidei actus affusā quodammodo extrinsecus luce, ac edentibus præcipuè Spiritus sancti donis & clarior, & certior euadat, ac proinde intuitus quidam, & contemplatio, atque visio meritò dicatur. Secus se res habet, cum ex principiis ipsis fidei per discursum, conclusionem, quam vocant Theologicam, educimus, & deinde eam suspenso mentis intuitu contemplamur. Nam eius contemplationis verissima causa est discursus ipse, qui præcessit; atque hinc efficitur eos, qui rerum diuinarum meditationi sæpe vacant, plerumque etiam contemplari; cum enim ex frequenti consideratione eorum animus sanctis rationibus plenus sit, siue illæ actu insint, siue earum duntaxat virtus mentem cœlestibus illustrationibus imbuat, facillimum est illis omisso discursu in æternas veritates toties, & tantā cum persuasionē conceptas mentem designare. Nec vero in contemplationis negotio voluntas otiosa est, imò vel præcipuas hinc partes agit. Multi porro eius actus possunt hinc concurrere.

Primus est actus Religionis, quo Deum, quem contemplatur, quo fruitur, magno affectu, tanquam bonum & finem suum, complectitur; verum vterque hic voluntatis actus, etsi contemplationi huic, de quā agimus, plurimū conferat, ad eius tamen essentiam non sufficit; accedat ergo necesse est amor amicitiae: ut enim notat D. Thomas, vera contemplatio procedit semper ex charitate Dei, quæ ad hoc inclinatur, ut ei præsentem esse & vñiri velimus, quod fit per contemplationem; cuius contemplationis vltima perfectio est, non tantum ut Deus videatur, sed ut ametur, atque propter hunc Dei amorem dixit Augustinus sermone 43. de tempore vñi Dei contemplationi meritò omnia mortificationum merita, & vniuersa virtutum studia postponi, & Bernardus cap. 1. de Amore Dei. Hæc est mea munditia, mea fiducia, hæc iustitia, contemplatio bonitatis tuæ, Domine; nec enim perfectissimus Dei, rerumque Diuinarum intuitus, si charitatem seiungas, vel cæteris virtutum studiis, & iustificationis meritis anteponi, vel iustitia nostra nominari debet, quin potius vñi Charitati, quæ vera iustitia est, cætera omnia, & ipsa intellectus visio longe est postponenda. Quare sanctus Gregorius summam contemplationem in affectu charitatis collocat: *Machina quippe mentis, est vis amoris, quæ hanc dum à mundo extrahit in alta sustollit: Et inquit, & meritò sane.* Nam in hac vita nulla vera esse potest contemplatio, quæ non ab amore, ut suo fonte, promanet, ab eodem, ut suā formā exornetur, & in eundem ut suum finem referatur. Huius enim est intellectum ad Deum, resque Diuinas cogitandas applicare, eius est contemplationem ex se aridam planè, & meriti expertem, incredibili fructus copiā, & donorum cœlestium abundantia cumulare, qua-

re in contemplatione actus charitatis, contemplationis intuitum longè antecedit, & quandiu peregrinamur à Domino, omnis intellectus actus ad Dei amorem, ut ad finem, naturā suā refertur, & à nobis referri iure merito debet, licet enim ipso contemplationis opere mirum quantum supra naturæ vires ad diuinam similitudinem euehat intellectus, longè tamen excellentior est ea similitudo, quam diuini amoris vis per contemplationem incitata animæ imprimit. Ut merito dixerit D. Thomas 2. 2. qu. 27 art. 4. terminum cognitionis esse initium amoris Dei. Huius rei ratio iam à nobis antea in alio negotio exposita est, quia in hac vitā, quantumvis perfecta sit intellectus visio, multum tamen imperfectionis habet, & obscuritatis cum pendeat à phantasmatibus; amoris vero actus purus, sincerusque haberi in hac vitā potest. Nec enim intellectus vel Deum, ut est, concipere, vel ad infinitam eius essentiam, & perfectiones pertingere potest; quamvis possit suo ductu voluntatem ad infinitam illam bonitatis abyssum, prout in se est, diligendam inducere, immittere ac immergere; quamvis enim adeo sublimis sit eius immensitas, ut inuestigari vix possit, non tamen, inquit D. Dionysius de Diuinis nominibus cap. 1. summum illud bonum omnino cum re nullā earum, quæ sunt, communicari non potest; sed cum in seipso Diuinum constanter radium fixerit, accommodatis vnicuique eorum, quæ sunt, illustrationibus pro suā benignitate collucet, atque ad sui cognitionem, communionemque, quæ esse potest, sanctas mentes excitat, eas, quæ cum ipso, quantum licet, sanctæque cohærent, neque ad superiora, quam diuinum lumen conuenienter datum ferat, insolenter contendunt, cum non possint, neque ad inferiora malis succumbentes iactantur, sed constanter, & siue vllā inflectione in radium sibi lucentem, aciem mentis intendunt, moderatōque illustrationum, quæ lucent amore cum sacrā Religione modicæque, ac piè sursum volant. Hæc B. Dionysius. Etsi igitur intellectus diuinæ Bonitatis fundum non attingat, satis tamen percipit immensum illud esse, ac proinde infinito, si id fieri posset, amore complectendum. Quare quo pluribus diuina se bonitas beneficijs & operationibus effundit & manifestat, eo infinitatem eius clariùs intelligit, & eo lumine voluntatem trahit, ut eo profundius sese in Deum insinuet & immergat. Cum igitur actus ipse amoris Dei humanæ menti infusus, non tantum insignis sit effectus, sed etiam expressa velut effigies diuinæ Bonitatis, prorsus necesse est percepto per experientiam quodam eius sensu, intellectu nouo quodam modo, accedente nouo lumine eius immensitatem intueri, ac proinde voluntatem ipsam nouā amoris flammā succendi, hæc vero quò est accensa magis, eò intellectus Dei beneficio magis collustratus, Deum ipsum præsentem, & ea, quæ captum eius omnem superant, operantem clariùs, & attentius contemplatur, & proinde voluntatem iterum magis incendit, atque ita fit ut in felici hoc statu per vtrumque actum anima, Deo intimè ipsam peruadente, & in eā crescente, ad perfectam Dei similitudinem euadat, & in hoc exilio beatum illum statum inchoet. Ab eo enim non aliā ratione differt,

& terminū.

quia in hac vitā charitas est melior quam contemplatio.

quærit

etiam maxime,

& est expressa similitudo Dei.

cum tuo inflexu contemplationis, & charitatis.

quàm quia contemplationi clara visio succedet, & excellens hinc amoris Dei actus, qui vitæ huius summa est perfectio, non iam amplius liber erit, sed defixus in Deum nullâ vnquam poterit ratione reuelli, nullo metu turbari, nullâ voluntatis mutatione perire, proindeque diuino ipsi amori quam simillima euadet: Quare B. Prosper, perfectam contemplationem in alterâ duntaxat vitâ inueniri ait: *Vbi beati, inquit, Deum sicuti est perfectè vident, vbi & ipsi sunt vitæ æternæ, ac regni cælestis consecutione perfecti. Ibi enim est contemplationis diuinæ speranda perfectio, vbi erit omnium bonorum plenitudo.*

Lib. 1. de
vita con-
templ. c. 7.

Alij tres
actus vo-
luntatis sūt
proprietates
contem-
plationis.

3. Admira-
tio,

Seu timor
reuerentia-
lis

amorem
temperans,

4. Deuotio
cum amore
prædico,

huius sta-
tus pro-
pria.
5. Delecta-
tio,

Hunc vtrumque necessarium ad essentiam contemplationis actum sequi solent tres alij, non secus atque quædam eius proprietates, qui licet non pertineant ad eius essentiam, in illam tamen redundant ac valde perficiunt.

Primus est admirationis, nam ex contemplatione, siue intuitu Majestatis, & sublimitatis diuinæ oriri solet admiratio illa, quam S. Bernardus ait efficere primum contemplationis gradum: Est enim admiratio reuerentialis quidam timor (inquit D. Thomas) consequens apprehensionem alicuius rei excedentis facultatem nostram; qualis est diuinæ Majestatis, & veritatis contemplatio, & oportune sanè amori Dei hæc erga Deum reuerentia annectitur. Et si enim is excellentior sit, & potissimum intendatur, optimè tamen reuerentiali semper timore temperatur, vt securius incedat.

Secundus, partim ex admiratione hæc, & reuerentiâ erga diuinam Majestatem, partim ex Dei amore nasci solet deuotio. Nam perfecta huius vitæ contemplatio non minus est de maiestate, & excellentiâ Dei, quàm de bonitate: nec tantum æternas veritates speculatiuas, sed etiam practicas intuetur. Amor etiam ipse nō in vnione tantum affectuum hæret, sed ad operationem etiam, & praxim, adeoque ad omnem Dei voluntatem perficiendam stimulat, & incendit. Quare nihil mirum est si deuotionem, quæ proprius est Religionis actus, ad motû diuini amoris flammâ generet, & perficiat. Est enim vera deuotio erga Deum nihil aliud, quam firmum, & certum voluntatis desiderium Dei se cultui propter diuinam Bonitatem ex integro mancipandi: quæ quidem voluntas in primo, & secundo statu, repugnante adhuc naturâ, nondum compressis affectionibus inordinatis vix vnquam puram, liquidamque habet delectationem. Cæterum cum per exercitia horum statuum impedimenta omnia iam sublata sint, in hoc tertio vera & substantialis deuotio coniuncta esse solet cum incredibili delectatione, ac quâdam veluti Dei fruitione, quam nonnulli ideo finem esse præcipueque intendi in hoc tertio statu volunt, cum tamen sit tantum perfecti actus amoris Dei & veræ deuotionis flos, & indiuiduus contemplationis comes. Quâ de causâ etiam D. Augustinus ipsam contemplationis naturam describens, tum eius delectationis, tum admirationis mentionem facit. Nam libro de spiritu & litera, cap. 32. *Contemplatio, ait, est perspicua veritatis incunda admiratio; & S. Bernardus: Contemplatio, inquit de scalâ Claustralium, est mentis in Deum suspensæ eleuatio & æterna dulcedinis gaudia degustans; & paulò post: Contemplatio est ipsa dulcedo, quæ incundat, & reficit.* Hanc vero delectationem rectè

S. Thomas ait omnem aliam delectationem longissimè superare, cum enim sit spiritualis, in genere suo excedit omnem corpoream delectationem. Spirituales autem omnes alias antecellit, tum ratione nobilissimæ operationis, quam consequitur, quæ est contemplatio; tum maximè ratione amoris Dei, ex quo ipsa contemplatio nascitur, & quo perficitur: Hi enim sunt eius puri fontes & pretiosæ venæ, quæ quomodo se habeant, & in contemplantis animæ sinu exundent, vt intelligatur melius non abs re erit indicare fieri posse, vt ex ipso contemplationis actu quadruplex delectatio oriatur.

maxima

quadruplex

1. Ex cognitione
rei magnæ,

Prima nascitur ex ipso intellectus actu, siue ex solâ alicuius veritatis intelligentiâ; naturaliter enim voluntas incredibili solet voluptate perfundi, cum per intellectum insolitâ cognitione illustratum, sublimem aliquam veritatem, tantquam magnum quoddam bonum possidet. Quare etiam Aristoteles delectabilius esse ait, contemplari imperfectè abstractas ab omni materiæ concretione substantias, quam inferiores naturas perfectè, quia ipsa rerum magnarum imperfecta cognitio, maius bonum esse videatur, quam rerum aliarum perfecta; hæc tamen delectatio licet in verâ contemplatione reperiatur arida, tamen est, & amoris proprii etiam naturalis soboles, multis & magnis illusionibus, nisi caueatur, obnoxia, quare hoc loco à nobis missa facienda est.

periculosa

Alterâ igitur delectatio efficitur ab ipso charitatis erga Deum affectu, qui contemplationis anima dici potest; huius enim vi in intimos diuinarum perfectionum recessus intelligens facultas partim impulsâ, partim à Deo admissâ, & immensos Diuinorum bonorum thesauros contemplata, non tantum magis incendit ipsum amoris affectum, sed etiam ex eo incredibile quoddam gaudium elicit, quod Deus ea in se bona contineat. Quare pura est hæc delectatio & huius status propria, sequiturque immediatè ex diuinarum perfectionum contemplatione & ex amore affectuoso promanat, qui sicut ad statum patriæ accedit propius, ita hæc eius soboles nihil aliud est, quàm quidam externæ illius, beatæque Dei fruitionis prægustus.

2. Ex charitate affectuosa,

optima,

& cælestis

Tertiâ ex beneficiorum Dei meditatione, & bonitatis eiusdem erga nos contemplatione oritur; ideoque est potius de ijs bonis, quæ Dei bonitate possidemus, quatenus nostra sunt, quam quatenus in Deum redundant; quare propriè pertinet ad spem, nec primum, sed secundum duntaxat in contemplatione locum obinet; sicut enim cum vero Dei amore impellente, & applicante nos ad contemplationem, amor ipse concupiscentiæ, qui est naturale delectationis huius principium, coniungi potest & plerumque etiam solet, vt docet S. Thomas qu. 180. art. 7. ad 1. suprà; ita hæc duæ delectationes permisceri, & sese mutuo iuuare consueverunt.

3. Amore concupiscentiæ.

Vltima demum dimanat ex amore practico, vel operatiuo, siue ex verâ deuotione, quâ quis vel firmo animi proposito, vel reipsâ seipsum diuinæ gloriæ & bono totum impendit, & in holocaustum ad eius honorem, siue in se, siue in alijs amplificandum consecrat & consumit, quæ certè delectatio eò pluris facienda est, quò

4. Ex charitate practica,

utilis,

sæpe cum
amore con-
cupiscētiæ,

qui cauē-
dus est.

III.
Contem-
plationis,
causa effi-
ciens, Deus
præcipue

in suis ami-
cis,

quibuscū-
que,

per dona
Spiritus
sancti,

sapientiā,
intellectū,
scientiam,

consilium,

deuotio ipsa, amorque practicus in hac quidem vitâ affectuosum amorem vtilitate, & securitate magis antecellit; sit autem plerumque, vt huic ipsi gaudio adiungatur aliud quoddam ex amore concupiscētiæ profluens. Nam illa ipsa deuotio magnum omnino bonum nostrum est, quid enim dignius aut excellentius esse potest, quàm in Dei gloriam consumi? Quid optabilius, quàm in ipsam omnis boni originem redire, & ei se refundere, atque intimè vnire! vnde apparet quanta sit Dei bonitas, cum voluerit bonum gloriæ suæ ita esse cum nostro bono coniunctum, vt cum per nos aliqua sit accessio eius gloriæ, illud ipsum sit bonum nostrum; debemus tamen in praxi, si fideles Deo esse velimus, quod proprii boni est seponere, & eius curam totam Deo relinquere: Diuinæ autem gloriæ sollicitè tantum attendere, vt nulla nostri pars, etiam minima sit, quæ non eò referatur.

Verùm de contemplationis essentiâ hæc enūti: modo ad efficientem eius causam progrediamur.

Igitur causâ eius efficiens duplex est; Deus, & homo: ita tamen vt Deus ipse penè omnia hîc efficiat, at plerumque homo tam parum influat, vt videatur potius sese passiue tantum habere; si enim sine Dei gratiâ non sumus sufficientes cogitare aliquid boni, quomodo ad tam sublimem actum aspirare possumus? Itaque peculiare hoc eius bonum est, quod diuina Bonitas ijs excellenter concedere solet, quibus ad res magnas ad maiorem suam gloriam vtî decreuerit; si modo ipsi per priora primæ, & secundæ viæ exercitia sese rectè disposuerint. Nec vero quisquam est, cui, si Diuinæ vocationi respondeat, Deus pro eo statu, in quo est, hoc donum communicare non velit. Et si enim nonnulli adeo inquieti sint à naturâ, vt valdè parum apti sint ad contemplationem; ea tamen est Diuinæ gratiæ vis, vt etiam illos, si sibi non desint, suis saltem temporibus ad altissimam contemplationem sustollat: præclara porro illa gratiarum dona, quibus Diuina bonitas ad id vtitur, præter fidem, & charitatem, sunt partim septem Spiritus sancti Charismata: quæ cuius iusto pro eius dispositione, & necessitate infunduntur; partim actualia illustrationum Diuinarum auxilia ijsdem Spiritus sancti donis conformia, quibus ea ipsa cumulat, & perficit; quæ quamuis ad omnes vitæ Christianæ partes concedantur, eorum tamen vsus in iuuando ad contemplationis opus tum intellectu, tum voluntate excellens est; sunt enim veluti septem faces ad lumen fidei modicum additâ mirabili claritate Deum, & Diuinas perfectiones in rebus creatis detegentes, & prædictos, qui in contemplatione reperiuntur, tum intellectus, tum voluntatis actus sustollentes. Nam donum sapientiæ Deum ipsum, diuinæque omnia cum mirâ suauitate aperit; donum intellectus secretissima fidei nostræ, & sacræ Scripturæ mysteria detegit; donum scientiæ eadem fidei mysteria, resque Diuinas in rebus creatis ex earum proportionem contemplatur; donum Consilij non tantum vitæ practicæ actiones, sed etiam contemplationem ipsam dirigit, & quò quæque in pretio sit edocet, suoque instinctu vehementer plerumque ad id rapit, quod & rationi conue-

nientissimum est, & Dei voluntati congruum. Pietatis, quod Charitati & Religioni affine est donum in ipsâ meditatione & contemplatione deuotionis ad diuinum obsequium & misericordiæ erga proximum affectus excitat, probat, & disponit. Donum fortitudinis, non tantum vt constanti animo, quæ in contemplatione occurrunt difficultates, & molestiæ superentur, efficit, sed etiam ad deuotionis opera fortiter exequenda ita animat, vt plerumque cum à contemplatione recedunt, leonum instar esse videantur, id autem potissimum præstat incredibilis illius suauitatis & delectationis vi, quæ contemplatio mentem perfundit. Donum timoris in ipsâ Dei contemplatione primùm reuerentiam, humilitatemque confert, quo intellectus maiori vi applicatur ad penetranda Dei arcana; deinde in admirationem, quæ contemplationis pars est non vltima, impellit. His ergo donis impulsâ à Spiritu sancto anima non intellectu tantum Deum intuendo, diuinæque eius veritates penetrando, illi adhærescit, sed etiam voluntate, prudentique, pio, ac humili amore sese adstringit.

Restat modo vt de contemplationis fine aliquid dicamus, quæ cum sit vitæ huius beatitudo, & suprema hominis perfectio, ipsa certè sibi immediatus finis est; in eâ enim consistit perfecta hominis cum Deo similitudo, vt quemadmodum ipse seipsum contemplando beatus est, ita homo, quantum in hac vitâ fieri potest, abstracto ab omnibus creaturis intellectu pariter, & affectu, solum Deum contemplando & amando, atque ita modo quodam comprehendendo, eoque fruendo beatus sit in hac vitâ, & ad futuram beatitudinem optimè disponatur: quæ vtrâque ad maiorem Dei gloriam, tanquam ad vltimum rerum omnium finem, refertur.

Contemplationem propriam esse tertij status, licet in alijs aliquomodo inueniatur, & de quatuor eius gradibus.

C A P V T IV.

EX ijs quæ in primâ parte diximus satis constat Diuinum Amorem totius perfectionis palæstræ moderatorem esse. Is enim in primo quidem statu veræ pœnitentiæ; in secundo virtutum, non tantum finis est, sed etiam author, & principium. Quare eius exercitium vbique excellit, vbique necessarium est, quod cum sine aliquâ earum rerum, quæ cuique conueniunt, consideratione non potest esse huiusmodi, vt eam perfectionem, quæ cuiusque viæ finis est, efficiat, idè pro imperio, quo in omnes hominis facultates pollet, vim ipsam intelligendi ad ea consideranda applicat, quibus excitetur magis, & ad exercitia suo statui consentanea adiuuetur. Quare nullus omnino status est in quo libratus in Deum ab ipso amoris affectu intellectus, nonnunquam eodem saltem aliquantisper sustinente, simplici intuitu fixus in Deo, atque suspensus adhærescat, quin etiam in primo statu cum verum, purumque de Dei offensione dolorem fabricat, & repurgatum intellectus oculum ad considerandam peccati naturam, Deique perfectiones, iustitiam præcipue, &

I.
Contem-
platio ali-
quando,

est in 1. sta-
tu
de peccati
grauitate,

pietatem,

fortitudi-
nem,

& timorem
Domini.

IV.
Finis, ipsa
sibi est con-
templatio,

ex Dei glo-
ria.

miseri cordiam sustollit, tantâ plerumque voluptate & deuotionis sensu, tantâ Dei laude & bonitatis admiratione mentem in Deo defixam tenet, vt nemini dubium esse possit, quin verissimâ in contemplatione versetur. Quare B. Ignatius in ijs exercitijs, quæ de peccatis reliquit, eos affectus commemorat, qui ad contemplationem pertinent, quod de admiratione in secundo exercitio manifestum prorsus est. Quin etiam in primo eam meditandi rationem præscribit, quæ tutò, & faciliè ad contemplationem manu veluti deducit, adeo vt rarum sit, vt quis eam meditandi methodum sequatur, quin sæpe ad illam euehatur. Quod si in primâ viâ adeo familiaris esse solet contemplatio, dubium certè nullum esse potest, quin in secundâ frequentior sit, & excellentior: cum enim Diuinus amor clarissima virtutum lumina, quibus in eo statu animam exornat, purissimè in Christi Domini vitâ & passione hauriat, fieri non potest quin in eius personâ, rebusque gestis summo affectu contemplandis mentem sæpius, diutiusque occupet. Nec vero ardentior ille Christi Domini amor & imitandi studium, quod vtrumque in vitæ eius meditationibus spectandum & petendum, idem B. Pater noster Ignatius in secundâ hebdomadâ tradit, potest sine verâ contemplatione obtineri. Quare licet in primo & secundo statu imbecillis adhuc Dei amor intellectum nondum Diuinis veritatibus illustratum, ad meditationis potiùs discursum, quam ad simplicem contemplationis intuitum euehat, tamen nihil obstat quominus sæpè discursum ipsum excipiat intuitus, & meditationem contemplatio tanquam eius terminus claudat, & perficiat: quæ quamquam ita sese habeant, propriè tamen contemplatio ad hunc statum pertinet, naturâ enim suâ partim est clarissima, prout in hac vitâ haberi potest, Dei intuitio, partim perfectissima cum Deo per amorem coniunctio, Quæ vtræque cum imago quædam sit Dei, & similitudo ac futuræ beatitudinis effigies, eorum sanè est propria qui perfecti sunt, atque adeo ipso sanctitatis gradu, quem consecuti sunt, proximè fœlicem illum beatorum statum attingunt. Quare magnum est profecto discrimen inter eam, quæ huic vitæ propria est contemplationem, & eam, quæ in alijs inuenitur, quod iam nobis est breuiter ex circumstantijs declarandum: Sic enim manifestum erit ad quod tandem dignitatis fastigium eius ope miser homo Diuino beneficio in hac vitâ prouehatur. Principio igitur cum contemplatio naturâ suâ hunc statum, cuius finis est vnio cum Deo, vt paulò antè dicebamus, exposcat, in alijs non nisi per accidens inuenitur: Et si enim non parùm vtrique ad suum finem consequendum conferat, reipsâ tamen necessaria non est, cum & vera pœnitentia & virtutes haberi sine eâ possint. Atque hinc etiam fit, vt in alijs ex occasione tantùm, & veluti per transennam; hic verò per se, & ex habitu exerceatur; in illis enim ad meditationis discursum consequi solet, tanquam eius veluti partus; in hoc verò mens æternarum veritatum splendore non ad momentum apparente, sed intimè, permanentèrque peruadente perfusa, summâ cum quiete, nullo plerumque discursu præcedente in Deo defigitur. Quare non sine labore aliquo tantùm bonû in vtrâque euenit. Hic vero anima, sine vllâ

molestiâ & difficultate, tantâ cum lucunditate & facilitate sursum eleuatur, Deoque coniungitur, vt audito solum Dei, vel Patris, vel Sponsi nomine, aut musico concentu, vel oculis siue in cœlum, siue in flosculum coniectis, rapiatur subito in Deum, & in diuinæ Majestatis contemplatione suspensa tota flammescat: cum enim compressis omnino affectionibus, rebus omnibus terrenis superior sit, pacèque summâ fruatur, quid est, quod retardare eam, à Dei intuitu, complexuque posset? quare hinc etiam fit, vt, cum nihil sit, quo à Deo distrahatur, vel durare diutiùs, vel frequentius repeti contemplatio soleat. Equidem non igrim inficias vnum, eundemque simplicem Diuinæ alicuius notitiæ, vel amoris actum in hac vitâ diuturnum esse non posse, tum propter importunas sensuum suggestiones, tum propter naturalem, tam intellectus, quam voluntatis imbecillitatem, quæ vno simplici & non mutato actu circa idem obiectum occupari diu nequeunt: potest tamen fieri, & vero etiam sæpe fit, vt per varios actus amoris, gaudij, gratiarum actionis, admirationis, desiderij gloriæ Dei, & similes sæpe renovatos, & sibi inuicem succedentes, nouoque semper lumine intellectum illustrantes, in longum etiam tempus contemplatio protrahatur: quâ etiam de causâ qui id experiunt didicerunt, testantur eos qui contemplationi vacant, diutiùs in ea posse persistere, quam qui ratiocinando meditantur; ipse enim discursus, & affectus per eum expressi, non parùm mentem, viresque defatigant: at simplex intuitus, & ex eo nati voluntatis affectus; cum ita varij sint, & sibi inuicem affluente internæ suauitatis copiâ succedant, non tantùm nullâ in re vires lædunt, sed etiam aliquo modo subleuant, & sustentant; ad hæc, ea contemplatio, quæ in cæteris statibus exercetur, magnam plerumque impuritatem nondum compressis naturæ excessibus habere solet admixtam: quare versatur quodammodo inter hostes, & cum ijs pugnat, quibus tandem superatis ad beatam sanctioris vitæ possessionem & quandam Dei similitudinem fœliciter in hoc statu peruenit. Demùm etsi in omni statu ad opem proximo ferendam impellat, in hoc tamen ad effundenda in alios, ea quibus, vt loquitur Dionysius, abundat & circumfusa est, Diuina lumina & dona, Deique cognitionem & amorem in alios propagandam vehementiùs, puriùsque incitat, adeo vt Diuinæ gloriæ, & salutis proximæ zelus, quædam perfectæ contemplationis soboles existat. Denique Dei contemplatio ea potissimum, quæ ab amore affectuoso dimanat, singulares quosdam affectus habere consuevit, quibus per certos gradus dispositis, sui cultores sensim ad admirabilem perfectionem euehit; de his licet quam plurimi hoc tempore copiose scripserint, ne quid tamen huic loco desit, quod ad naturam huius status pertinet, paucis agendum est. Et si enim qui de vitâ contemplatiuâ scribunt non vno omnes ordine, nec eosdem, ideoque alij plures, alij pauciores, omnes tamen satis multos referant, si tamen ad amissim examinantur, eorum plerique vel parum, vel nihil à se dissident. Nam reipsa aliud nihil super quam actus ipsi contemplationis, quos supra commemorauimus, certo tamen inter se ordine, pro minori, vel maiori perfectione, quâ præstant, distributi. Hæc vero perfectio quamquam auge-

& in secundo;

de vitâ Christi,

sed propria est tertij status,

in quo est perfectior,

per se,

diuturnior;

facilior;

purior;

& efficacior.

centē intellectus lumine, rarō vel numquam essentialiter, alia atque alia sit, plerumque tamen accidentalitantum mutatione variatur: pendet enim præcipuē ex voluntatis affectu, cuius maior, minor-ve conatus in actum, hanc effectuum varietatem producere consuevit. Quare si legitime solidos contemplatiuæ perfectionis gradus discernere à se velimus, non admodum multos, atque adeo non plures quam quatuor reperiemus; à quibus ceteri qui recenseri solent, non tam reipsā, quam verbis dissidere videantur.

II. Primus enim ille est, qui appellari solet mentis in Deum collectio vel eleuatio; non imperfecta illa, quæ cuius orationi necessaria est, sed singularis quædam, quæ huic statui propria est: Nam cum primum adspirante Dei fauore collustratus cælesti lumine intellectus ad Diuinarum perfectionum intuitum, & contemplationem euehi incipit, non ipse solum intellectus, & voluntas, sed etiam ceteræ facultates à rebus creatis proprijsque obiectis abductæ introrsum ad Deum, quem in animā præsentem, & operantem sentiunt reuocantur, & à Deo ipso, nouo quodam modo illucescente, & infinitā quædam amoris, & delectationis vi suauissimè inuitante colliguntur, vt omnes suo se supremo & optimo principi præsentem etiam, & ad omne obsequium paratas sistant.

2. Earum Secundus est singularis quædam earumdem facultatum cum Deo vnio, quæ nihil est aliud, quàm eius, quam superiori gradu descripsimus eleuationis, & collectionis terminus, cum enim nouo quodam modo Deus omnibus præsentem, & omnes ei vicissim se præsentem etiam fecerunt nihil iam ob stare videtur, quin inter se coeant, misceantur, & vniantur; hæc vero vnio propriè per earumdem facultatum actus iam corroboratos efficitur; intellectus enim simplici quidem intuitu Deo præsentem adhærescit, is tamen intuitus, & apprehensionem, & iudicium, & discursum virtute continet, atque adeo omnem intellectus vim Deo coniungit, intellectui imaginatio & imaginationi sensus ipsi suo modo ad veritates Diuinas, quibus eorum obiecta eminenter continentur, contemplandas cooperantur; voluntas autem non tantum ipsa excellentibus Amoris, deuotionis, & incredibilis delectationis actibus sese in Deum immergit, sed etiam inferiorem appetitum magnā vi secum in idem commune omnium bonum rapit. Nec vero Dei præsentia otiosa est, ipse enim ex parte suā Diuinis etiam operationibus intellectui & voluntati se commiscet, nouo lumine mentem collustrat, pleniorē ei suæ præsentia copiam largitur, quendam etiam suarum perfectionum veluti sensum ad maiorem tūm amorem, tūm delectationem excitandam communicat.

3. Animæ quies, vel silentium, Tertius gradus consistit in quædam quiete, vel, vt alij vocant, silentio omnium hominis facultatum Deo in secundo gradu vnitarum; hæc vero quies, vel silentium fit omnino per eosdem contemplationis actus, præcipuē vero per delectationem, quæ ex vnione cum Deo, vt summo bono, ita possessio dimanare solet; includit vero intimam quandam, maximèque secretam Dei operationem quā animæ quiescenti se, suæque mysteria detegit, suauissimèque loquitur, & suæ bonitatis thesauros aperit. Nec vero, quod

nonnulli existimant, vel intellectus, vel voluntas ita quiescunt, vt nihil operentur, nihil agant; hæc enim otiositas, nec digna laude, nec ab illusionum, vel læsionis capitis periculo libera esset. Et certè voluntatem ab omni actu cessantem, nihil operantem & passiuè prorsus se habentem Diuinā in actione perfici, tantum non est asserere, vt magnis rationum momentis noster Crobetius euincit: posse autem intellectum voluntate operante prorsus quiescere; etsi sit quorundam Doctorum virorum opinio, ea tamen minus probanda est, vt cum D. Thomā longè plures & meliores authores tradunt. Intellectus ergo idcirco quiescere dicitur, quia non discurret, nec ab vno in alium conceptum mouetur, sed abundantiori plenus lumine, non multum aliter, quam Deus ipse; vel vt Angeli, ait D. Thomas, defixus in Deum simplici illum intuitu minus interrupto, ac diuturnioris suauissimè contemplatur: voluntas autem perfectè tanto bono amando, fruendoque exsatiata, non tantum in eius fruitione conquiescit, sed quietem illam suam in alias etiam facultates deriuat, vt cor, & caro exultent & requiescant in Deo viuo, nec in bona creata inquietis affectuum motibus dissipentur; atque eadem ex causā silere dicuntur, non quod non intelligat intellectus Deum loquentem, aut Deo ipse, vel voluntas non loquatur, sed quia excellenti quodam modo non fluente sensim verborum, aut cōceptuum strepitu, sed simplici intuitu stupens & silens Deum in momento altissima quæque de se, fideique mysterijs docentem, vt magistrum solet discipulus sine labore, magnā cum suauitate, & quiete audiat, ac proinde simplicissimo, perfectissimoque actu ab eo traditas veritates percipiat, & intelligat, eidemque vicissim purissimis, & ardentissimis desiderijs, nullo creatarum rerum affectu, nullo partis inferioris motu obstrepente, & suauissimum, secretissimūque illud colloquium interruptente loquatur.

Quartus gradus appellari solet suspensio; hæc autem sunt duo modi præcipui: primum enim in eā intellectus, voluntatisque quiete, & silentio, de quo paulò ante agebamus, tanta, tamque diuturna est intentio, vt ceteris omnibus corporis, animique facultatibus circa propria obiecta occupatis rationales illæ vires per actus contemplationis Deo adhærescant, & ab eo veluti absorbentur; tunc enim vtraque hominis portio per proprias cuique operationes, à se inuicem veluti dissociata secedit, & inferior quidem consueta sibi exercitia obit, cum alijs conuersatur, illas audit loquentes, respondet interrogantibus, cum interim intellectus & voluntas non iam pro more suo, & naturali inclinatione in eas inferiores operationes procumbunt, sed per contemplationis actus suspensæ in Deo libratæque tenentur, Deo sese, & altissima quæque mysteria, resque secretissimas manifestanti, summā cum attentione, purissimæque voluptate coniungitur. Porro an vis ipsa imaginandi ab ipso intellectu, & voluntate excitata vtramque partem adiuvet vt ordinariè sit, an inferiorem tantum, quod rarissimum est, difficile est dicere. Deo certè facere quodcumque lubet difficile non est. Alter modus est cum tanta est intellectus & voluntatis per eosdem actus cum Deo coniunctio, vt conuocatis etiam corporis viribus, sensuum exteriorum organa,

non omni-
no otiosū,

sed cum
suauitate
operatione.

4. Suspensio,
vel ita vt
sensus agat
sua officia,

vel ita vt
agere cessent,

quasi in
somnia.

cum ecstasi

aliquando
cum raptu.

organa, naturali spirituum auxilio destituta suspendantur, & licet praesentia habeant sua obiecta, nihil tamen operentur; non secus atque si ligata prorsus, aut sopita forent, quâ etiam de causâ hic gradus non tantum suspensio appellari solet, sed etiam somnus: nec vero vel intellectus, vel voluntas otiosè dormit, aut ab omni planè operatione cessat, nec enim id fieri potest, imò vero Deo colligata sine sensuum, à quibus naturaliter dependent, adminiculo, diuinioris cuiusdam operationis vinculo suspenduntur. Quare non illa tantum sed etiam inferiores vires extra consuetum naturæ suæ modum constituuntur, ideoque meritò hæc suspensio siue primo, siue secundo modo fiat, ecstasis appellatur; ab ecstasi vero non alio modo differt raptus, nisi quod cum in illâ sensum in sublimem illum gradum anima euehatur, in hoc irruente Diuiniore quâdam vi, subito rapiatur, atque tanta est nonnumquam illa vis, ut non tantum sensus suarum operationum obliti, & quasi pertasi suo modo feruntur, sed corpus etiam ipsum deposito veluti pondere naturali, despectâ terrâ, sursum ad Deo inhærendum profiliat & euolet. In hoc vero quarto gradu fieri consueuerunt tam apparitiones, quam reuelationes. Nam non tantum à naturali operandi modo soluta mens, sed etiam voluntas omni rerum creatarum affectu exuta optimè disposita est, ut sese ei Diuina Maiestas impensius communicet, & per suas, Angelorum, sanctorumque apparitiones & colloquia aliquando externis etiam sensibus, sæpius soli imaginationi obiecta, nonnumquam per purissimam, & simplicissimam intellectus visionem à Deo ipso, qui solus in intellectu agere potest, immissam, siue non cooperante phantasia, quod rarissimum est, & fortè vni duntaxat B. Virgini, aut etiam S. Paulo, cum raptus est vsque ad tertium cælum, concessit; siue eâ cooperante, excitatâ tamen ab ipso intellectu diuini luminis copiâ; naturali quodam modo in imaginationem exundante. Quod plerumque fieri solet; nam quando reuelationes hæc, & apparitiones ab imaginatione primùm oriuntur, credibile est ab Angelis potius efformari, ut de Apocalypsi constat, quàm à Deo immediatè fieri. Qui tum ut plurimum intellectui altius quoddam lumen simul communicat, quo intelligit has apparitiones ex parte Dei fieri, & si opus est, earum sensum capiat: Nec enim necesse est semper ut intellectus id omne comprehendat; quod phantasia monstratur; nec propheta semper, omnia sibi ostensa penetrarunt.

Tunc tamē
imaginatio
aliquid
agit.

Atque hinc facillè intelligi potest, quid sibi velint contemplatiui authores, cum in hoc gradu dicunt summam esse perfectionem, quando cum Deo anima in mentis suæ apice coniungitur. Hoc enim fit, quando intellectus, non per modum agendi naturalem, atque adeo se toto Deum attingit, sed simplicissimo, & purgatissimo actu; cum enim nobilis illa facultas non tantum res inferiores & materiæ admixtas ope phantasiæ percipiat, sed etiam res omninò spirituales intelligere valeat, licet, quamdiu corpori immersa est, à phantasmate pendeat, tanta tamen potest Diuini luminis copiâ perfundi, ut quantum in hac vitâ fieri potest, ab omni concretarum rerum imagine soluta Deum, qui

purissimus est spiritus, veluti supremâ, nobilissimâque sui parte, atque apice intelligat, purâque, ac spirituali visione quæ beatæ illius visionis imago, & quoddam veluti crepusculum dici potest, contempletur. Talem enim actum non videtur tam producere, ut est facultas corpori immersa, quam ut est vis quædam spiritualis omni pene corporis contagio exempta, & Diuino lumine ad res omninò spirituales percipiendas mirabiliter eleuata. Sed id, ut modo dicebamus, adeo rarum est, ut vni B. Virg. & B. Paulo putetur concessum. Quare magnâ videtur temeritatis, si homuncio eo aspiret, & credibile est Doctores contemplatiuos, qui quod scripserunt, intellexerunt, noluisse in hac contemplatione, solum intellectum operari, sed à phantasia habere auxilium. Atque de contemplatione de quâ tam multa extant Doctissimorum virorum scripta, pro instituto plus satis:

*Vita contemplatiua praxis, est sanctitas,
quæ hic definitur.*

C A P V T V.

AD tantam igitur celsitudinem perducta contemplatio Diuino suo lumine, & feruore vitam ipsam hominis in hoc statu constituti perfusam ad tantam sanctitatem euehit, ut Diuinæ vitæ simillima euadat. Atque hæc est huius vitæ propria praxis, quæ contemplationis perfectionem non præcedit, ut dispositio; sed vel sequitur, ut effectus; vel comitatur; ita tamen ut sese mutuis perficiant auxilijs. Ut vero intelligatur melius quæ sit huius praxis natura, & modus. Operæ pretium est breuiter declarare, quid propriè sit sanctitas, quæ eius effectus est. Cognitio enim termino non erit difficile, quæ sit motus ad eum terminum natura, exponere. Sanctitas igitur, licet si generatim sumatur, aliud nihil sit, quàm iustitia, siue bonitas moralis, adeo ut idem sit sanctum esse, & iustum: solet tamen passim vsurpari, non pro quâcumque bonitate, aut iustitiâ, sed pro perfectâ duntaxat; ideoque ij propriè sancti dicuntur, qui in iustitiâ, & morum bonitate perfecti sunt. Hæc verò iustitiæ perfectio, quæ sanctitas dici consuevit Authore D. Thoma, in duobus potissimum consistit, nimirum in puritate, deinde in immobili cum Deo vnione: Et ipsa quidem puritas, quatenus non à peccatis solum, sed etiam ab omnibus inferioribus rebus intellectum, voluntatemque separat, prorsus necessaria est, ut Deo puritatis omnis fonti possit coniungi; cum enim omnis animæ impuritas inde proueniat, quod rebus inferioribus coniungatur, & veluti permisceatur; sicut res alia qualibet ex immixtione peioris sordescit; ut argentum ex immixtione plumbi; vestis ex olei, vel luti aspersione; planè necesse est, ut ab inferioribus rebus abstrahatur, ut Deo possit applicari, ad eum actus, affectusque suos attollere, ei inhære, & ab eo tamquam purissimo, simplicissimoque obiecto summam

Vitæ contemplatiuæ praxis, est similitudo cum vitâ diuinâ,

scu sanctitas, in qua puritas adterioribus,

2. 2. q. 81. art. 8.

& vnio

M

immobilis
cum Deo,
vt cum le-
ge, princi-
pio, & fine,

ita Deus
sanctus est,

& sua san-
ctitas, om-
nis sancti-
tatis causa,

efficiens,

exemplaris,

finalis.

Ita Chri-
stus sanctus,

vnione hy-
postatica,

puritatem haurire; sicut enim omni se impuri-
tate exuit cum se ab inferioribus separat; ita
cum ad superiora affectus suos eleuat, ijsque in-
hæret, eorum puritate perfunditur. Atque hæc
puritas, quod maior est, eo solet esse vnionis
illius cum Deo maior firmitas, & immobili-
tas, adeo vt ipsam Diuinæ voluntatis, siue
æternæ legis, supremi principij, vltimique fi-
nis immobilitatem quodammodo coarquet ha-
bitum actumque, perfectione. Nec enim so-
lum ex rerum inferiorum contactu, & permix-
tione nascitur Diuini amoris, quæ essentia-
lis est sanctitas, impuritas; sed etiam inconstan-
tia & mobilitas: adeo vt minus firmiter Deo,
vt supremo principio, atque vltimo fini, æter-
næque eius legi adhærescat voluntas, quo magis
inferioribus rebus per affectum inhæret. Atque
res quæque, quod paucioribus ad eam summam
puritatem, firmitatemque indiget, eo sanctior
est & perfectior. Quare Deus non solum sanctus
est & bonus; sed etiam vnus bonus est, solus
sanctus est, sicut solus Dominus, solus sapiens;
eius enim sanctitas ita omni sanctitate intelli-
gibili superior est, vt omnis creaturæ sanctitas ad
eam comparata, sit instar nihili, & veluti impu-
ritas quædam, & omnes iustitiæ nostræ tan-
quam pannus menstruatus; est enim per se ipsum,
naturæque suæ sanctus, est ipse simplicissimus, pu-
rissimusque, est sibi ipsi maximè coniunctus, tum
per naturam suam, tum per amoris affectum,
imò ipse sibi est non tantum obiectum totius
sanctitatis, sed suus etiam amor, & sua regula,
ac proinde sua sanctitas, siue obiectiua, siue
formalis, quâ non magis crescere aut minui,
quam ipsa Diuina essentia potest; quare eius
sanctitas necessariò quoque infinita est, cum
tanta sit eius puritas, & firmitas in sui amore,
quanta est in perfectione essentia: amat enim se
in infinitum, quantum amabilis est, & ad
creaturas omnes siue possibiles, siue existen-
tes amorem illum suum extendit, vt illas purif-
icem propter se, gloriamque suam, quam vltimò
intendit, diligat. Atque hinc etiam fit vt sit
omnis humanæ, atque Angelicæ sanctitatis
causa, siue efficiens, siue obiectiua, siue exem-
plaris, siue finalis; tanta enim est perfectio
Diuini illius amoris, quo se suamque gloriam
prosequitur, vt ad bonitatis suæ manifestatio-
nem creaturas à peccatorum sordibus expurget,
suæ lucis & sanctitatis specie, participatione
etiam atque similitudine sanctificet & intime
sibi tanquam supremæ Regulæ, primo princi-
pio, vltimòque fini ad suam gloriam & hono-
rem, siue in hac vitâ, siue in futurâ vniet & con-
iungat.

Ex hoc fonte manauit admirabilis illa, &
omni creato intellectui planè incomprehensibi-
lis Beatissimæ Christi Domini humanitatis san-
ctificatio, quâ eam supra creata omnia ad se
atrait, & substantialiter sibi in Diuinæ hypo-
stasis vnitatem adstrinxit: *Christus enim*, inquit
Nazianzenus Oratione 42. *perfectus fuit non mo-
do propter humanitatem Diuinitate delibutam, sed
etiam idem effectam, quod id à quo peruncta est;
ea enim*, vt idem alibi, *humanitatis vnctio fuit, non
operatione vt in alijs, Christum sanctificans, sed to-
tius unguenti presentia*. Tanta ergo cum purissi-
mo ac simplicissimo Deo coniunctio, tantam bea-
tissimæ illi humanitati puritatem, & substantia-

lem sanctitatem contulit, vt quemadmodum
A Diuinæ essentia, vt pote sanctitatis omnis fonti, & morali,
& radici debetur perfectissima moralis sancti-
tas, & amoris puritas, ac plenitudo, ita natu-
ræ illi substantialiter Deo vnitæ, & in quâ ple-
nitude Diuinitatis habitabat, perfecta volunta-
tis rectitudo, & cum Diuinâ voluntate, & æter-
nâ lege conformatio, perfecti Dei amoris, & to-
tius moralis sanctitatis plenitudo debebatur.
Quare eius sanctitas nostræ etiam sanctitatis
causa est meritoria, exemplaris & aliquo mo-
do finalis: elegit enim nos Deus in ipso ante
mundi constitutionem, vt essemus sancti, &
immaculati, coram ipso. Prædestinauit nos vt
simus conformes imaginis filij eius, vt sit ipse
primogenitus, in multis fratribus & splendor
Diuinæ illius sanctitatis quam à Deo habuit, in
nobis, tanquam in lucidissimis speculis ad Dei,
B filijque eius gloriam, & in hac vitâ, & in æternâ
illâ beatitudine refulgeat. Ex utroque hoc prin-
cipio deriuata est in creaturas cæteras, quæcum-
que in illis extitit sanctitas: sic enim etiam mi-
nimæ creaturarum sanctæ nonnumquam appel-
lantur, vel quia ad Diuinæ Maiestatis cultum &
gloriam solemnî ritu consecratæ Deo propius
applicantur, & extrinsecâ illâ relatione Diui-
nam quodammodo puritatem ab eo participant,
vel quia singulari Dei voluntate ad hoc desti-
nantur, vt veræ in nobis sanctitatis efficiendæ
instrumenta existant. Sic enim nouæ legis sacra-
menta à Christo Domino instituta, partim Dei,
C partim Christi sanctitatem, & merita ad nostram
sanctificationem in nos effundunt. Verum lon-
gè est excellentior sanctitas naturæ rationalis
cum & Deum naturâ suâ propius attingat, &
sublimioris cum eo coniunctionis per intelle-
ctum, & voluntatem capax sit. Nam vtriusque
illius potentia tam habitibus, quam actibus ad
Deum propius accedere, & vitali nexu cum eo,
tanquam cum simplicissimo, & purissimo obie-
cto, atque adeo omnis sanctitatis formâ vniri, at-
que vt à causâ efficiente puritatem, si eam
non habeat, omnibus peccatorum sordi-
bus expurgatis accipere: si habet, eam nouis
quotidie incrementis, eiectione affectuum inferio-
rum fece, augere, & tandem purissimâ cum eo
vnione, & solidi amoris eius plenitudine & fir-
mitate perficere potest.

Quare hæc creaturæ rationalis sanctitas non
naturâ, sed gratiâ per superadditam naturâ
D qualitatem, eamque multiplicem, à Deo omnis
boni authore efficitur. Quamquam enim ipsum
sanctitatis, quæ creaturæ propria est, nomen,
formam vnicam, eamque simplicem significare
videatur, siue ea sit Religio, vt D. Thomæ
placet, siue Charitas, quæ essentialis sanctitas
esse videtur, varias tamen, imò quotquot sunt vir-
tutes, earumque heroica præcipue opera, com-
plexu suo continet, & constringit, quatenus à
Charitate in Deum referuntur, hominemque cum
illo suo modo singula colligant: nihil enim aliud
est authore D. Thomæ quam purissima, & firmis-
sima mentis, & omnium prorsus humanorum
actuum ad Deum, vt supremum omnium prin-
cipium, & vltimum finem applicatio; cum eo ta-
men ordine, vt mens ipsa (quo nomine tam intel-
lectu quam voluntatem intelligit) mens inquam
primò purè, perfectèque Deo adhærescat; dein-
de verò cæteras hominis vires, earumque actus

nostræ san-
ctitatis
causa,

& eius quæ
est in alijs
rebus,

vt sacra-
mentis.

Nostra au-
tem sancti-
tas

est vnio eū
Deo pur-
gante,

illuminan-
te, & vnien-
te

per gratiâ:

estque for-
ma sim-
plex, vel
Religio, vel
Charitas,

hominem
Deo alli-
gans,

pet omnes
virtutes,
tam habitu,
quam actu,
virtutum cuique propriarum honestate insigni-
tos, eidem, vt supremo principio, & vltimo fini
purissimè pariter, ac firmissimè coniungat:
quare complectitur varios tum intellectus,
tum voluntatis habitus, & actus; intelle-
ctus enim debet esse vel fide, cæterisque id ge-
nus donis, vel lumine gloriæ illustratus. Volun-
tas vero informata Charitatē, Religione & alijs
virtutibus supernaturalibus, quæ charitati sub-
seruiunt. Etli enim Charitas sit propria, & for-
malis sanctitas requirit tamen ipsa, vt dixisse
iam sæpius meminimus, quamplurimas alias
virtutes, siue vt præuias, siue vt sibi in suo hoc
munere subseruientes;

quod per-
fectè sit in
cælo:
Atque hinc fit, vt verà, perfectaque sancti-
tas in beatâ illâ æternitate reperiatur solum;
ibi enim perfectum suum statum habet Charitas;
ibi omnes prorsus sanctorum actiones, non so-
lùm sunt ab omni rerum creaturarum affectu pu-
rissimæ, sed etiam tanto in Deum amoris im-
pulsu feruntur, vt nunquam non ei cohæreant;
in hac vero vitâ nulla adeo pura est sancti-
tas, quæ non aliquas sordes admittat, nulla
adeo firma quæ non sæpe actiones multas, non
defixas in Deum, sed per bonâ creatâ dissipa-
tas patiatur: in hoc tamen gradu cum in con-
templationis celsitudine sæpe mens conscendit,
cum in Diuini amoris fornace frequenter ex-
coquitur, expurgatâ terrenorum affectuum rubi-
bigine, rebus omnibus creatis celsior, miram
quandam tûm puritatem, tum firmitatem con-
sequitur, adeo vt cum Apostolo, vt ait D.
Thomas, securè dicat: *Quis nos separabit à
Charitate Christi tribulatio? an Angustia? an
persecutio? an fames? an periculum? an gladius?*
sicut scriptum est, quia propter te mortificamur
totâ die, astimati sumus sicut oves occisionis; sed
in his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit
nos; certus sum enim quia neque mors, neque vi-
ta, neque Angeli, neque principatus, neque vir-
tutes, neque instantia, neque futura, neque forti-
tudo, neque altitudo, neque profundum, neque
creatura alia poterit nos separare a Charitate Dei,
quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Nam
tantâ cum Deo familiaritate iungitur, qui
huiusmodi est, vt ei similis, imò vnus cum eo
spiritus effectus, mirum non sit si & purissi-
mus sit, & firmissimè ei non voluntate tan-
tùm, sed etiam intellectu, cæterisque facultä-
tibus cohæreat; hanc ergo sanctitatem, vt
suum terminum respicit praxis, & eam quan-
tum vitæ huius conditio patitur, pro mensurâ
Diuinæ gratiæ ad Dei Christi sanctitatis simili-
tudinem omni studio promouere contendit, ad
quod Christus ipse inuitat nos: *Estote, inquit,*
perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est. Et
ipse Dominus; *Sancti estote, quoniam ego san-*
ctus sum.

nam hic
maculæ,

defectus
excessus,

sed & ali-
quando cõ-
templatio,
& eius ter-
minus,
sanctitas,

similitudo
eum vitâ
diuinâ.

Leuit. II.

A

*Quatuor cause sanctitatis, seu praxis viuendæ
quæ intertio statui esse debet.*

C A P V T VI.

I.
Efficiens
est Deus

sanctificas
Christum,

homines,

& ipsorum
actus.

Item ad-
mo,

cooperans
per chari-
tatem,

quæ vel vt
acquiratur;

vel iam ac-
quisita effi-
cit bona
opera;

praesertim
in 3. statu,

AD eum igitur terminum spectat huiusster-
tiæ viæ praxis, cuius vt naturam, & ex-
cellentiam intueamur, singulas eius causas bre-
uiter expendamus oportet. Et quidem, vt ab
efficiente ducamus initium: Primus omnis san-
ctitatis author, & effector Deus; ac proinde ab
eo tota hæc praxis emânat; ipse enim per seip-
sum Christum Iesum suam illi sanctitatem im-
pertiendo sanctificauit, ipse per Christum suas
ad se creaturas conuertit, peccatorum labes
abstergit, gratiæ suæ lucem & omnem virtutem
supernaturalem mentibus inserit, & animam Di-
uinis habitibus sanctificat; ipse gratiæ suæ auxilio
habitalem sanctitatē in opera interna fidei, spei,
charitatis, religionis, aliarumque virtutum su-
pernaturalium, & ab internis in externa deriuat
& diffundit, vt sic totus homo, totaque eius
vita Deo consecrata, Diuinæque puritatis, &
sanctitatis similitudine perfusa ad eius gloriam
splendescat. Nec tamen in hac effectione otio-
sus est homo. Etli enim valde sint impares eius
vires ad tantum opus, Dei tamen gratiâ adiu-
tus, & in hoc statu Diuini amoris, qui optimus
& efficacissimus est omnis perfectionis artifex,
impulsu incitatus, & corroboratus excellenti
planè modo Deo cooperatur; duplici enim ra-
tione Diuinus amor voluntatem ad ea quæ Deo
grata sunt permouere potest.

Primo quasi extrinsecè, & obiectiuè tantùm;
siue tanquam finis nondum perfectè acquisitus,
sed in quem amor tendit, quemque sibi vltimam
perfectionis formam per primæ, & secundæ viæ
exercitia comparare intendit.

Secundo hominem mouet tanquam præsens in
illo, & actu imperans, & ab intrinseco veluti im-
pellens ad obeunda eadem exercitia: ac proinde
non vt finis tantùm, sed iam vt forma, præcipuus
fons & origo eorūdem. Hi duo modi longè sunt
dissimilis virtutis, efficacitæ & meriti. Nam vlti-
mus supponit amoris formam iam impressam me-
riti quiete in ea residere, qui proinde applicet ho-
minem ad quamuis praxim, & pro suâ in totum
hominem potestate efficaciter imperet, & quasi à
tergo vrgeat, vel potiùs ab intrinseco quodam
veluti pondere hominem rapiens faciat efficacis-
simè in id, quod vult, hominem tendere: At face-
re aliquid propter amorem Dei acquirendum, siue
vt faciliùs, perfectiusque Deum amare possis, non
tam supponit amorem actualem vt intrinsecè
inhærentem quam extrinsecè, & obiectiuè re-
præsentatum, vt nempe obiectum est excellen-
tissimum, quod suâ nos pulchritudine, & pretio;
non tam trahit aut vrget, quam à longè allicit,
non immediatè in amorem Dei, sed tantùm in
amorem Charitatis & amoris Dei, quem in-
tendit acquirere. Atque hoc modo solet se ha-
bere practicus Dei amor in primo & secundo
statu; nam licet Diuina illa forma ani-
mam nobilitet, non tamen ita eam occupat,

M ij

vt prorsus regere eam & gubernare queat: quare id præcipue intendit, vt sublati impedimenti omnibus sese perficiat. At in tertio statu iam perfecta, quietaque, ac secuta ab hostibus, & virtutum cæterarum instructa adminiculis, in omnes vitæ nostræ partes vim suam diffundit facillimè, & actiones omnes ad mirificam quandam perfectionem compellit & dirigit.

Nam in aliis auxilia actualia suppleant charitatem.

Atque hinc est quod incipientes, cum singulari Dei beneficio Diuini amoris suauitate crebrius perfunduntur, & ad contemplationis culmen extraordinario fauore attolluntur, si eâ occasione benè vtantur, paucis diebus longè plus proficere possint in sui mortificatione, & virtutum cultu, quam aliàs integris annis. Nam pro eo tempore amoris Diuini vis in illis ad tertium veluti statum pertinet, & proinde summo quasi iure imperans, & ab intrinseco vrgens non tantum facillè, sed etiam alacriter, ad eximia tum interna, tum externa sanctitatis opera tertio statui propria stimulat & impellit.

II. Materia sanctitatis est tota vita,

omnes potentia,

habitus, actus, scientia, virtutes, omnia.

vel circa seipsum Deo conformandū,

Iam vero quantum ad materiam, siue obiectum attinet, hæc certè praxis amplissima est; nulla enim est vitæ nostræ pars; nulla actio, motus nullus, siue interior, siue exterior, quem Deus ipse sanctitatis suæ formā non imbuat, quem Dei amor obediens non attingat, non peruadat, non dirigat; vim enim ipsam intelligendi & volendi suo imperio componit & gubernat, omnes earum habitus & actus, siue naturales, siue supernaturales dispensat ad Dei gloriam pro arbitrio; artibus etiam mechanicis, rerum Diuinarum, humanarumque scientijs, virtutibus denique cæteris excellenter sanè ad suum finem vtitur; nihil est aut adeo vile, ad quod efficiendum non se demittat, aut ita excellens, quò se non attollat; vt finem suum qui in propriâ, & proximi perfectione ad Dei gloriam promouendâ consistit, consequatur. Duplex enim omninò est praxis, quam amor Dei ad Dei gloriam promouendam adhibet in hoc statu: vna est ipsi quodammodo intrinseca & essentialis, vt nimirum vitam nostram ita perficiat, vt omnes nostræ actiones, Dei sanctitati, & voluntati sint conformes, & ad maiorem eius gloriam, quæ Diuinæ voluntatis obiectum est, non tantum eius præceptis obediendo, sed etiam consilijs, & internis etiam inspirationibus perfectè obsequendo, referantur. Cum enim amor in hac vitâ non solum affectiuus sit, sed etiam obediens, ideo ipse ad hanc praxim suo veluti pondere voluntatem necessariò trahit, & effectus omnes hoc Diuini beneplaciti complexu, sine quo consistere nequit, & quem Diuinæ Maiestati gratissimum esse cognoscit, consummat. Itaque extincto, quantum in hac vitâ potest, omnium proprio, tum rerum creatarum amore, voluntatis nostræ radicem in Dei voluntate, tanquam in proprio eius solo, altissimè defigit, aut potius eidem non secus atque inutilem ramum penitus inserit, vt in illâ, & ex illâ tantum viuatur, & omnes hominis siue internas, siue externas actiones ei conformes producat atque adeo excellentem, diuinæque quàm simillimam vitæ sanctitatem & puritatem ab illâ hauriat, quæ ratio viuendi quam operosa sit docet S. Gregorius. *Sancti viri*, inquit, qui à

mundi operibus non torpore, sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt, quam vigilare potuerunt; quia in eo quod actiones huius sæculi deseruantes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne subiecto otio, ad desideria immunda frigescat, ne ipsis bonis desiderijs plus iusto inferuat, ne sub discretionis specie sibi met parcendo, à perfectione languescat. Lib. 5. Moral. c. 21.

Altera praxis eas actiones complectitur, quæ ad proximi auxilium pertinent; ad quod Diuini amoris vis in hoc præcipue statu ad maiorem Dei gloriam sese exporrigit; non tantum quando necesse est, sed etiam cum nullâ ad id lege constringitur: quare hæc praxis vt plurimum Diuino amoris extrinseca est, non quod, non ab illo tanquam à proprio fonte emanet, sed quod sine illâ tota eius essentialis perfectio consistere queat; nec enim necessaria est, vel ad contemplationis perfectionem, vel ad excellentem illam vitæ puritatem, quam superioris praxis opus esse diximus; quâ etiam de causâ quamquam operatiuus amor vtramque praxim efficiat, atque adeo vtræque vitæ practicæ nomine comprehendatur, tamen vt plurimum, cum vitam contemplatiuam à practicâ discernunt, illam actionum praxim potissimum intelligunt, quæ circa proximum, vt paulò post videbimus, exercetur. In vtrâque porro praxi Diuina gloria, non tantum agendo, sed etiam patiando amplificari plurimum potest: & in hac vitâ ita vsu euenire videmus, vt vix vlla sit actio, quin etiam sit passio, & ob contrariorum pugnam ab ipso patiente actio alia in ipsum agens redundet; quare huius vitæ perfectionis praxis passionem etiam, quam ad maiorem Dei gloriam sustinere plerumque oportet, complectitur; ad hanc ergo tum actionum, tum passionum varietatem, hæc, de quâ agimus, praxis se extendit.

Porro quemadmodum Dei & Christi sanctitas & perfectio, nostræ sanctitatis & perfectionis est exemplar, ita huiusce nostræ praxis idea alia non est, quam Dei, Christi-que praxis; & Diuina quidem praxis eiusmodi est vt nullam re ipsa perfectionem, nullum intrinsecum bonum acquirat; nec enim cum suam sibi potentiam, bonitatem, sanctitatem, sapientiam amat, aut gratulatur, aliud sibi amat, quam seipsum, vel quidquam nouæ perfectionis, aut sanctitatis accipit; est tamen tam perfecta Diuini amoris operatio, vt si cogitatione fingeremus Deo aliquid perfectionis, & sanctitatis deesse, id ei non cumulatè tantum, sed in infinitum per eam praxim accederet: quò fit vt per eas operationes, vt notionales sunt, Diuinæ personæ producantur; quæ autem extra Deum produciunt operationes; etsi ei nihil addant, eius tamen perfectiones exterius ad maximam eiusdem gloriam effundunt; nec enim tantum perfectus in se, & sanctus Dominus est, sed etiam perfectus & sanctus est in omnibus operibus suis: Nam tantâ cum sapientiâ, bonitate & iustitiâ creauit omnia & administrat, vt summam eius sanctitatem & perfectionem sibi veluti impressam cuncta manifestent.

vel in operibus circa proximum,

vtrobique agendo, & patiando.

III. Idea sanctitatis est praxis Dei agens intra,

& extra se,

sanctissime Cum enim vera cuiusque rei in eo sanctitas posita sit, ut supremo principio, & ultimo fini, tanquam duobus firmissimis terminis, non tantum immobiliter, sed etiam purissime adhærescat, quanta eius sanctitas esse debet, qui cum sit ipse supremum principium & ultimus omnium finis, ita quæcumque agit, & continet, ut siue cum à Deo prodeunt, siue cum in eum tendunt, non possint, vel ab alio prodire, vel ad alium finem, quam ad purissimum Diuinæ eius gloriæ bonum tendere; hoc enim sibi sufficiens Dominus bonum unicum quærit, hoc suum opus in omnibus suis operibus agit, atque ideo & in se; & in omnibus operibus suis, & sanctus & perfectus merito prædicatur. Verum cum Diuina hæc tum interna, tum externa praxis, immerfis huic luto animis minus nota esset, quam ut posset in imitationis exemplar assumi, Deus ipse factus homo, in eo quem assumpsit homine, tanquam in tabulâ Diuinam hanc ideam efformauit, & Diuini amoris expressam imaginem hominis cordi impressit, ut quam purè Deus, quam sanctè seipsum amaret, in ipso Christi Domini erga Deum amore, sensibilibus descriptum characteribus, & præstantissimarum virtutum, Charitatis erga homines, religionis, obedientiæ, humilitatis, patientiæ exemplis, & coloribus depictum, etiam ipsis corporeis oculis legeremus; atque licet theandrica illa Christi praxis tot perfectissimarum, & præstantissimarum actionum, tum internarum, tum externarum varietate contexta, homini illi perfecto, & cum summo omnium principio, & fine immobiliter per unionem hypostaticam coniuncto, ac proinde naturaliter sancto, & beato, nihil internæ perfectionis, & sanctitatis adiecerit; erat tamen eiusmodi, ut & in se esset sanctissima, & non externam solum salutem nobis obtineret, sed etiam omnia nostra opera bona, desideria, & verba Diuinæ sanctitatis similitudine imbueret; Christo ipsi nominis, & corporis claritatem, Deo vero gloriam, quæ omnium finis est, maximam pareret; itaque non sanctus in se tantum fuit; sed etiam in omnibus operibus suis, quæ & à Deo effluebant & in Dei gloriam quam purissime referebantur, & nos ad tantæ sanctitatis imitationem efficaciter inuitabant: ad utramque ergo ideam practica vitæ huius perfectio, efformanda est, cum eo tamen discrimine, quod cum in hac vitâ augescere in dies nostra sanctitas possit, omni ope contendamus, ut quotidianis incrementis ad Diuinæ nos similitudinis perfectionem nostrâ praxi promoueamus. Cum enim nihil Deo addere valeamus, ita illi reipsâ aliquid accedat; id superest, ut quod ipse quam maximè optat, & sine ullâ cessatione operatur, sanctitatem in nobis augeamus: sic enim eo quo possumus modo sanctius viuendo, cum, qui in operibus suis sanctus est, sanctiorem efficimus, ac proinde propius nos ipsi ad eius sanctitatem accedimus, adeoque sancti sumus, sicut ipse sanctus est, & perfecti, sicut ipse perfectus est, & misericordes, sicut ipse misericors est: denique virtutum omnium, & actionum, quæ in Deo tanquam in fonte & primo exemplari, deinde in Christo sanctitatem efficiunt exemplaria, imitationis studio ad nos transferimus; quo in opere ne aberretur, alia nobis Regula adhibenda est, ut nimirum Dei voluntatem, quæ non tantum sanctissima est,

sed etiam sanctitatis omnis fons & radix, perpetuo sequamur. Nam cum sit nostræ salutis, & perfectionis proprius architectus, etsi omnibus eam numeris absolutam esse ad suam gloriam ardentè exoptet; tamen solus ipse nouit, quibus illam mensuris, quâ profunditate, quâ altitudine, longitudine & latitudine exedificare, quibus machinis extruere, quibus virtutum siue firmamentis, siue ornamentis stabilire, & perficere, aut quo usque ad suam, & Christi similitudinem, & maiorem suam gloriam attollere velit; Dei certè voluntas (quæ Diuinæ bonitatis, & sanctitatis infinito amore plenissima est) non alia est, quam sanctificatio nostra, ut nempe eiusdem sanctitatis simulacrum in nobis effingamus, portemusque imaginem cælestis Adami: verum quia fieri non potest ut eam perfectionem ad extremum, & in omnibus assequamur, regulâ eiusdem voluntatis opus est, cui siue præcepto, & consilio suo, siue alio simili signo nos dirigat, nostram voluntatem prorsus conformemus, non tantum in genere, quam maximam possumus Dei gloriam, quæ Diuinæ voluntatis obiectum est, procurando, sed etiam in particulari, non alio modo, quam ipse velit, faciendo singula; nec agendo potius, quam patiando, si ita ei placeat, nos omnino eisubijciamus.

Iam vero quamquam ex ijs, quæ hæcenus disseruimus, satis constet, quæ sit huius praxis forma, quis-ve finis, paucis tamen id dicendum restat. Et quidem quoniam Dei amor essentialis est sanctitas, cui cæterarum virtutum perfectio subseruit, dubium nullum est, quin tota huius vitæ praxis in eo potissimum versetur, ut & Dei amor purior, & firmitior suâ praxi euadat, & cæteræ virtutes ad sui status perfectionem, quâ puritati illi, & firmitati Diuini Amoris deferuire possint, prouehantur: Nam in primo, & secundo statu ob varios affectus nondum edomitos, nondum comparatis virtutibus, non ita purè, & constanter voluntas potest unicum Diuinæ gloriæ bonum, eiusque excellentiam, & pretium, vel æstimare, prout par est, vel prosequi; itaque sese solet insinuare si non mala & vana, saltem minus perfectâ intentio proprii boni, siue naturalis, siue saltem supernaturalis.

At in hac viâ purissimus Diuini amoris intuitus in quouis opere bono discernit acutissime bonum proprium, & Dei: & licet nullum opus bonum possit esse Deo gloriosum, quod etiam nobis non sit utile, imò nobis melius, quò Deo est gloriosius; tamen tanta est amoris Diuini puritas, ut proprio bono fortiter contempto ac reiecto, quodammodo solam Dei gloriam intendat & persequatur. Hinc certè mirum in modum illustrantur, perficiunturque primi status exercitia; habent enim & perfecti suas imperfectiones, sed eas alio oculo considerant, & iudicant de ijs, quam incipientes. Nam cum Dei infinitâ puritate & sanctissimâ voluntate suas illas imperfectiones componentes acutissime peruidet quantum absint ab eâ perfectione, quam gratia Dei requireret, quare de suis imperfectionibus dolent eâ solum de causâ, quia tantum vident per eas Diuinæ glo-

sanctitatis est voluntas Dei,

scienda & sequenda in singulis.

IV. Finis seu fructus huius praxis est perfectio amoris amicitia,

sine amore concupiscentiæ,

etiâ in peccatis quotidianis.

vt prorsus regere eam & gubernare queat: quare id præcipue intendit, vt sublati impedi-
mentis omnibus sese perficiat. At in tertio statu
iam perfecta, quietaque, ac secunda ab hostibus,
& virtutum cæterarum instructa adminiculis, in
omnes vitæ nostræ partes vii suam diffundit fa-
cillimè, & actiones omnes ad mirificam quandam
perfectionem compellit & dirigit.

Nam in
aliis auxilia
actualia
supplent
charitatem.

Atque hinc est quod incipientes, cum singu-
lari Dei beneficio Diuini amoris suauitate cre-
brius perfunduntur, & ad contemplationis
culmen extraordinario fauore attolluntur, si eâ
occasione benè vtantur, paucis diebus longè
plus proficere possint in sui mortificatione, &
virtutum cultu, quam aliàs integris annis.
Nam pro eo tempore amoris Diuini vis in illis
ad tertium veluti statum pertinet, & proin-
de summo quasi iure imperans, & ab intrinse-
co vrgens non tantum facillè, sed etiam alacri-
ter, ad eximia tum interna, tum externa san-
ctitatis opera tertio statui propria stimulat &
impellit.

II.
Materia
sanctitatis
est tota
vita,

omnes po-
tentia,

habitus,
actus,
scientia,
virtutes,
omnia.

vel circa
seipsum
Deo con-
formandū,

Iam vero quantum ad materiam, siue obie-
ctum attinet, hæc certè praxis amplissima est;
nulla enim est vitæ nostræ pars; nulla actio,
motus nullus, siue interior, siue exterior, quem
Deus ipse sanctitatis suæ formâ non imbuat,
quem Dei amor obedientialis non attingat, non
peruadat, non dirigat; vim enim ipsam intelli-
gendi & volendi suo imperio componit & gu-
bernat, omnes earum habitus & actus, siue na-
turales, siue supernaturales dispensat ad Dei glo-
riam pro arbitrio; artibus etiam mechanicis,
rerum Diuinarum, humanarumque scientijs,
virtutibus denique cæteris excellenter sanè ad
suum finem vtitur; nihil est aut adeo vile, ad
quod efficiendum non se demittat, aut ita ex-
cellens, quò se non attollat; vt finem suum
qui in propriâ, & proximi perfectione ad Dei
gloriam promouendâ consistit, consequatur.
Duplex enim omnino est praxis, quam amor
Dei ad Dei gloriam promouendam adhibet in
hoc statu: vna est ipsi quodammodo intrinseca
& essentialis, vt nimirum vitam nostram ita
perficiat, vt omnes nostræ actiones, Dei san-
ctitati, & voluntati sint conformes, & ad ma-
iorem eius gloriam, quæ Diuinæ voluntatis ob-
iectum est, non tantum eius præceptis obe-
diendo, sed etiam consilijs, & internis etiam
inspirationibus perfectè obsequendo, referan-
tur. Cum enim amor in hac vitâ non solum
affectiuus sit, sed etiam obedientialis, ideo
ipse ad hanc praxim suo veluti pondere volun-
tatem necessariò trahit, & effectus omnes hoc
Diuini beneplaciti complexu, sine quo consi-
stere nequit, & quem Diuinæ Maiestati gratissi-
mum esse cognoscit, consummat. Itaque ex-
tincto, quantum in hac vitâ potest, omni tum
proprio, tum rerum creaturarum amore, volunta-
tis nostræ radicem in Dei voluntate, tanquam
in proprio eius solo, altissimè defigit, aut po-
tius eidem non secus atque inutilem ramum
penitus inserit, vt in illâ, & ex illâ tantum
viuat, & omnes hominis siue internas, siue
externas actiones ei conformes producat at-
que adeo excellentem, diuinæque quàm simil-
lissimam vitæ sanctitatem & puritatem ab illâ
hauriat, quæ ratio viuendi quam operosa sit
docet S. Gregorius. *Sancti viri*, inquit, qui à

*mundi operibus non torpore, sed virtute sopiun-
tur, laboriosius dormiunt, quam vigilare potue-
runt; quia in eo quod actiones huius sæculi dese-
rentes superant, robusto conflictu quotidie contra
semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam tor-
peat, ne subiecto otio, ad desideria immunda friges-
cat, ne ipsis bonis desiderijs plus iusto inferuat, ne sub
discretionis specie sibi met parcendo, à perfectione
languescat.* Lib. 5. Moral. c. 21.

Altera praxis eas actiones complectitur, quæ
ad proximi auxilium pertinent; ad quod
Diuini amoris vis in hoc præcipue statu ad
maioris Dei gloriam sese exporrigit; non
tantum quando necesse est, sed etiam cum
nullâ ad id lege constringitur: quare hæc
praxis vt plurimum Diuino amoris extrinseca
est, non quod, non ab illo tanquam à pro-
prio fonte emanet, sed quod sine illâ tota
eius essentialis perfectio consistere queat; nec
enim necessaria est, vel ad contemplatio-
nis perfectionem, vel ad excellentem illam vi-
tæ puritatem, quam superioris praxis opus
esse diximus; quâ etiam de causâ quamquam
operatiuus amor vtramque praxim efficiat, at-
que adeo vtrique vitæ practicæ nomine com-
prehendatur, tamen vt plurimum, cum vi-
tam contemplatiuam à practicâ discernunt,
illam actionum praxim potissimum intelli-
gunt, quæ circa proximum, vt paulò post vi-
debimus, exercetur. In vtrâque porro praxi
Diuina gloria, non tantum agendo, sed
etiam patiando amplificari plurimum potest: &
in hac vitâ ita vsu euenire videmus, vt vix vlla sit
actio, quin etiam sit passio, & ob contrariorum
pugnam ab ipso patiente actio alia in ipsum
agens redundet; quare huius vitæ perfectionis
praxis passionem etiam, quam ad maiorem Dei
gloriam sustinere plerumque oportet, comple-
ctitur; ad hanc ergo tum actionum, tum passio-
num varietatem, hæc, de quâ agimus, praxis se
extendit.

vel in ope-
ribus circa
proximum,

vtrobique
agendo, &
patiando.

Porro quemadmodum Dei & Christi san-
ctitas & perfectio, nostræ sanctitatis & per-
fectionis est exemplar, ita huiusce nostræ pra-
xis idea alia non est, quam Dei, Christi-
que praxis; & Diuina quidem praxis eiusmo-
di est vt nullam re ipsa perfectionem, nul-
lum intrinsecum bonum acquirat; nec enim
cum suam sibi potentiam, bonitatem, sancti-
tatem, sapientiam amat, aut gratulatur, aliud
sibi amat, quam seipsum, vel quidquam no-
uæ perfectionis, aut sanctitatis accipit; est ta-
men tam perfecta Diuini amoris operatio, vt
si cogitatione fingeremus Deo aliquid perfe-
ctionis, & sanctitatis deesse, id ei non cu-
mulatè tantum, sed in infinitum per eam
praxim accederet: quò fit vt per eas opera-
tiones, vt notionales sunt, Diuinæ perso-
næ producantur; quæ autem extra Deum pro-
siliunt operationes; etsi ei nihil addant, eius
tamen perfectiones exterius ad maximam eius-
dem gloriam effundunt; nec enim tan-
tum perfectus in se, & sanctus Dominus
est, sed etiam perfectus & sanctus est in om-
nibus operibus suis: Nam tantâ cum sapien-
tiâ, bonitate & iustitiâ creauit omnia & admi-
nistrat, vt summam eius sanctitatem & perfe-
ctionem sibi veluti impressam cupèta mani-
festent.

III.
Idea sancti-
tatis est pra-
xis Dei agē-
tis intra,

& extra se,

sanctissime Cum enim vera cuiusque rei in eo sanctitas posita sit, ut supremo principio, & ultimo fini, tanquam duobus firmissimis terminis, non tantum immobiliter, sed etiam purissime adhærescat, quanta eius sanctitas esse debet, qui cum sit ipse supremum principium & ultimus omnium finis, ita quæcumque agit, & continet, ut siue cum à Deo prodeunt, siue cum in eum tendunt, non possint, vel ab alio prodire, vel ad alium finem, quam ad purissimum Diuinæ eius gloriæ bonum tendere; hoc enim sibi sufficiens Dominus bonum vnicum quærit, hoc suum opus in omnibus suis operibus agit, atque ideo & in se; & in omnibus operibus suis, & sanctus & perfectus merito prædicatur. Verum cum Diuina hæc tum interna, tum externa praxis, immergis huic luto animis minus nota esset, quam ut posset in imitationis exemplar assumi, Deus ipse factus homo, in eo quem assumpsit homine, tanquam in tabulâ Diuinam hanc ideam efformauit, & Diuini amoris expressam imaginem hominis cordi impressit, ut quam purè Deus, quam sanctè seipsum amaret, in ipso Christi Domini erga Deum amore, sensibilibus descriptum characteribus, & præstantissimarum virtutum, Charitatis erga homines, religionis, obedientiæ, humilitatis, patientiæ exemplis, & coloribus depictum, etiam ipsis corporeis oculis legeremus; atque licet theandrica illa Christi praxis tot perfectissimarum, & præstantissimarum actionum, tum internarum, tum externarum varietate contexta, homini illi perfecto, & cum summo omnium principio, & fine immobiliter per vñionem hypostaticam coniuncto, ac proinde naturaliter sancto, & beato, nihil internæ perfectionis, & sanctitatis adiecerit; erat tamen eiusmodi, ut & in se esset sanctissima, & non externam solum salutem nobis obtineret, sed etiam omnia nostra opera bona, desideria, & verba Diuinæ sanctitatis similitudine imbueret; Christo ipsi nominis, & corporis claritatem; Deo vero gloriam, quæ omnium finis est, maximam pareret; itaque non sanctus in se tantum fuit; sed etiam in omnibus operibus suis, quæ & à Deo effluebant & in Dei gloriam quam purissime referebantur, & nos ad tantæ sanctitatis imitationem efficaciter inuitabant: ad vtramque ergo ideam practica vitæ huius perfectio, efformanda est, cum eo tamen discrimine, quod cum in hac vitâ augescere in dies nostra sanctitas possit, omni ope contendamus, ut quotidianis incrementis ad Diuinæ nos similitudinis perfectionem nostrâ praxi promoueamus. Cum enim nihil Deo addere valeamus, ita illi reipsâ aliquid accedat; id superest, ut quod ipse quam maximè optat, & sine vllâ cessatione operatur, sanctitatem in nobis augeamus: sic enim eo quo possumus modo sanctius viuendo, eum, qui in operibus suis sanctus est, sanctiorem efficimus, ac proinde propius nos ipsi ad eius sanctitatem accedimus, adeoque sancti sumus, sicut ipse sanctus est, & perfecti, sicut ipse perfectus est, & misericordes, sicut ipse misericors est: denique virtutum omnium, & actionum, quæ in Deo tanquam in fonte & primo exemplari, deinde in Christo sanctitatem efficiunt exemplaria, imitationis studio ad nos transferimus; quo in opere ne aberretur, alia nobis Regula adhibenda est, ut nimirum Dei voluntatem, quæ non tantum sanctissima est,

sed etiam sanctitatis omnis fons & radix, perpetuo sequamur. Nam cum sit nostræ salutis, & perfectionis proprius architectus, etsi omnibus eam numeris absolutam esse ad suam gloriam ardentè exoptet; tamen solus ipse nouit, quibus illam mensuris, quâ profunditate, quâ altitudine, longitudine & latitudine exædificare, quibus machinis extruere, quibus virtutum siue firmamentis, siue ornamentis stabilire, & perficere, aut quo usque ad suam, & Christi similitudinem, & maiorem suam gloriam attollere velit; Dei certè voluntas (quæ Diuinæ bonitatis, & sanctitatis infinito amore plenissima est) non alia est, quam sanctificatio nostra, ut nempe eiusdem sanctitatis simulacrum in nobis effingamus, portemusque imaginem cælestis Adami: verum quia fieri non potest ut eam perfectionem ad extremum, & in omnibus assequamur, regulâ eiusdem voluntatis opus est, cui siue præcepto, & consilio suo, siue alio simili signo nos dirigat, nostram voluntatem prorsus conformemus, non tantum in genere, quam maximam possumus Dei gloriam, quæ Diuinæ voluntatis obiectum est, procurando, sed etiam in particulari, non alio modo, quam ipse velit, faciendo singula; nec agendo potius, quam patiando, si ita ei placeat, nos omnino eisubijciamus.

Iam vero quamquam ex ijs, quæ hæcenus disseruimus, satis constet, quæ sit huius praxis forma, quis-ve finis, paucis tamen id dicendum restat. Et quidem quoniam Dei amor essentialis est sanctitas, cui cæterarum virtutum perfectio subseruit, dubium nullum est, quin tota huius vitæ praxis in eo potissimum versetur, ut & Dei amor purior, & firmitior suâ praxi euadat, & cæteræ virtutes ad sui status perfectionem, quâ puritati illi, & firmitati Diuini Amoris deseruire possint, prouehantur: Nam in primo, & secundo statu ob varios affectus nondum edomitos, nondum comparatis virtutibus, non ita purè, & constanter voluntas potest vnicum Diuinæ gloriæ bonum, eiusque excellentiam, & pretium, vel æstimare, prout par est, vel prosequi; itaque sese solet insinuare si non mala & vana, saltem minus perfectâ intentio proprii boni, siue naturalis, siue saltem supernaturalis.

At in hac viâ purissimus Diuini amoris intuitus in quouis opere bono discernit acutissime bonum proprium, & Dei: & licet nullum opus bonum possit esse Deo gloriosum, quod etiam nobis non sit vtile, imò nobis melius, quò Deo est gloriosius; tamen tanta est amoris Diuini puritas, ut proprio bono fortiter contempto ac reiecto, quodammodo solam Dei gloriam intendat & persequatur. Hinc certè mirum in modum illustrantur, perficiunturque primi status exercitia; habent enim & perfecti suas imperfectiones, sed eas alio oculo considerant, & iudicant de ijs, quam incipientes. Nam cum Dei infinitâ puritate & sanctissimâ voluntate suas illas imperfectiones componentes acutissime peruidant quantum absint ab eâ perfectione, quam gratia Dei requireret, quare de suis imperfectionibus dolent eâ solum de causâ, quia tantum vident per eas Diuinæ glo-

sanctitatis est voluntas Dei,

scienda & sequenda in singulis.

IV. Finis seu fructus huius praxis est perfectio amoris amicitia,

sine amore concupiscentia,

etiam in peccatis quotidianis.

ad suam gloriam.

Item praxis seu vita Christi,

sanctissime agentis, sibi, nobis,

Deo.

cuius imitatio semper augeri debet.

Rursum forma seu regula,

maximè in
officijs cir-
ca proxi-
mum,

& in omni
virtute,

ac opere.

rix detrahi, & ideo etiam grauissimè & seueris-
sime in se vindicant, & puniunt, vt eo saltem
modo iustitiam Dei exaltent in se & glorificent,
quamuis gaudeant summopere non posse se ijs
mederi aut delere, nisi Dei misericordia accedat,
cuius gloriam in se magnificant, cum ad eam re-
currant, vel condonari sibi petunt, vel gratiam
ad eas lacrymis & pœnitentijs expurgandas
efflagitant, quod si in huiusmodi pœnitentijs
exercitijs adeo purè se habeat, quid cogitandum
est de ijs functionibus, quibus proximus adiu-
uatur? Certè in ijs multiplex boni ratio sæpe
potest voluntatem in varios affectus rapere.
Nam possunt hæ functiones honoris multùm
& gloriæ apud homines parere, possunt & plu-
rimùm vtilitatis; & quotus quisque est, cui, nisi
ab amore Dei totus, ossideatur, non adhæres-
cant huiusmodi flocci, dum eas functiones obit?
Præterea solent eadem esse nobis meritoria
apud Deum, & satisfactoria, quod meritum
etsi sine vllâ labe à nobis intendi possit, est ta-
men tanta amoris puritas, vt in illis ipsis omni-
bus non vtilitatem vllam propriam, aut commo-
dum, non hominis fauorem aut gloriam, imò
nec propriam beatitudinem spectet, sed id curæ
Deo relinquens admirabili perspicacitate perui-
dens quid Deo gloriæ inde nasci queat, in illud
toto impetu feratur, atque in eo propriè consistit
amoris operatiui praxis in hoc statu: Nam hoc
ipsum est, quod propriè addit humanis actioni-
bus vt purè fiant in Dei bonum; sic ipsa con-
templatio praxis quædam est cum ab amore pra-
ctico expurgatur, sic fidei & spei actus, vt & alia-
rum omnium virtutum moralium, sic studia om-
nia, scientiæ & artes, earumque actus & effe-
ctus, sic denique etiam vniuersæ hominis actio-
nes naturales vt dormire, comedere, ambulare,
recreationi vacare sub hanc praxim cadunt, qua-
tendū ab amore Dei in Dei bonum purissimè
constantissimèque referuntur; qua de re statim
differemus si prius quomodo sese Dei amor sua
praxi perficiat, & quibus veluti gradibus ad
sanctitatem huius vitæ proprium conscendat,
dixerimus.

*Quibus progressibus amoris Dei vera
sanctitas efficiatur.*

CAPITULUM VII.

I.
In 3. statu
sanctitas,
seu praxis
diuini
amoris

seipsum, &
omnia per-
ficientis,

VERUM vt in particulari de huius praxis effe-
ctu nonnulla, quantum hæc, quam præ
manibus habemus tractatio exigit, dicamus, ab
eâ praxi ducamus initium quæ omnium fons est:
Illa autem est Diuini Amoris; is enim in hoc
statu, contemplationis lumine, Diuinorumque
beneficiorum experientiâ exardescens, prius suâ
se praxi, puriorem, firmioremque, ac proinde
sanctiorem, & perfectiorem reddit; deinde suâ
sanctitate potentias omnes, actionesque ceteras
perfundit. Est enim essentialis sanctitas, sicut &
totius sanctitatis præstantissima forma; quare
quandiu impurus est, & creaturarum rerum conta-
gio, affectionumque terrenarum fecibus admis-
cet, vix sanctitatis nomen meretur; cum verò
sensim expurgatus puro, simplici, illibatoque
actu ad Diuini amoris similitudinem euasit, tum
demum & sanctus est, & omnis sanctitatis arti-

flex pertissimus; ad hanc ergo perfectionem pra-
cticam non momento, sed sensim per certos gra-
dus ijs quamvisimillimos quos supra in perfectio-
ne contemplatiuâ distinximus, conscenditur:
quorum primus consistit in verâ omnium, tum
peccatorum, tum terrenorum affectuum expur-
gatione, & virium omnium, siue corporis, siue
animæ, à proprio bono suo per veram mortifi-
cationem separatione, vt iam nihil libeat intel-
ligere aut velle, nihil audire, videre, aut agere,
quod à Dei gloriâ & voluntate, quocumque
modo alienum esse videatur; quare deteris in
primo statu prauarum affectionum, quibus vo-
luntas contra Dei præceptum, rebus creatis ad-
hæret, inquinatissimis sordibus, secundus sta-
tus eas expungit, quæ leuiiores sunt, & vltro,
voluntateque admittuntur: ad tertij vero status
praxim pertinet quidem eas, quæ nobis non ad-
uertentibus obrepunt, non tantum numero pau-
ciores, sed etiam grauitate leuiiores efficere.
Deinde totam hominis voluntatem & affectum
ab omnibus rebus creatis, quas siue vllâ etiam
veniali labe prosequitur abducere, ne videlicet
earum contagione inficiatur, & inter id genus
effectus, Dei amor minùs, quam par esset purus,
sincerusque & constans esse videatur. Quam-
uis enim ea sit natura rerum plurimarum, vt
ad vitandum peccatum perinde sit vti illis, vel
abstinere, abijcere eas vel retinere, quia tamen
angusta hominis voluntas, quo in plura etiam
non mala affectum suum distrahit, eo minùs Deo
impendit, idcirco illud ipsum qualecumque cum
rebus infimis commercium, nisi ab amore Dei ad
eiusdem gloriam susceptum sit, perfectæ illi pu-
ritati, & firmitati nonnullam labem infert, quæ
etiam causa est ob quam Deus quos ad maiorem
perfectionem vocat, rebus omnibus, etiam ijs,
quibus benè vti poterant, & etiam solebant,
spoliare consuevit, vt ex integro, & sine vllò
medio, atque adeo simplicissimo, purissimoque
amore sibi eos arctissimè iungat, atque deuin-
ciat.

Enimuerò habet præterea, quo se attollat hæc
amoris puritas, vt ad Diuinam similitudinem
conscendat, nec enim solùm impuri amoris so-
cietatem refugit, omnesque eius labeculas pro-
viribus detergit, sed etiam voluntatem ab ho-
nesto, eoque supernaturali, minùs tamen perfe-
cto sui & Dei amore, ad Diuini amoris simplici-
tatem euehit: Licet enim valdè laudabile sit, &
æterno præmio dignum, Deum sibi vt vltimum
suum finem, suumque bonum, eius gratiam, vir-
tutes, perfectionemque ipsam, aliâque media ad
illum finem necessaria omni studio prosequi,
longè tamen perfectius est, & purius in tantis
bonis procurandis nullam sui commodi, sed Di-
uinæ tantum gloriæ rationem habere, & à suis
lucris ad Diuini boni procuracionem totam salu-
tis nostræ negotiationem traducere; quæ in re
Diuinæ bonitatis imago expressa resplendet, &
humanum cor soli Diuino cordi admixtum, imò
vnum cum illo effectum, expurgatâ, quantum in
hac vitâ fieri potest, omnis proprii amoris non
tantum scoriâ, sed argento, etiam probato, iam
purissimo, solidissimoque Diuinæ gloriæ auro,
infinitæ illius bonitatis plenissimos & nullius
egentes thesauros locupletat. Hæc igitur expul-
sio omnis prorsus impuritatis, quæ ex Creato-
rum bonorum admixtione nascitur, primum

perficitur
per 4. gra-
dus.

1. Gradus
est puritas
à leuissimis
culpis,

& à rebus
indifferen-
tibus,

etiam ab
amore sui
supernato-
ra ei,

minus per-
fecto.

veluti gradum perfectionis practicæ constituit.

I I.
2. Gradus
est unio
practica,

immobilis
cum Deo,

quæ simul
fit cum pu-
ritate primi
gradus,

& à Deo
cooperan-
te perfici-
tur.

Hanc porro perfectam facultatem naturalium per mortificationem à proprio bono separationem excipit adeò firma cum Dei voluntate unio practica, ut nihil sit quod facultates has ab eo separare aut auertere, & ad creatum bonum conuertere possit; quam unionem grauissimè Apostolus sic exponit: *Quis nos separabit à Charitate Christi? an Angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis, sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a Charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Quæ Apostoli oratio aperte indicat hunc secundum gradum esse veluti terminum primi gradus, ad quem anima contendit eodem veluti motu, quo se proprio bono abdicat: Quare licet initio incipientes potissimum studeant, ut per veram sui abnegationem proprio bono se spolient; proficientes vero, & perfecti præcipue Diuinæ gloriæ studio teneantur, tamen plerumque uno eodemque motu commiscetur utrumque studium, ut nimirum eadem operâ Dei gloriæ vacetur & quodcumque bonum proprium longè perfectius repudietur. Vnde fit ut in hoc tertio perfectionis statu cum immensum boni Dei desiderium omnes hominis actiones, tum internas, tum externas ad Dei gloriam promouendam applicat, easdem simul longè potentiùs, & efficacius ab omni impuritate vindicet: Et vicissim quò longius à proprio bono in primâ & secunda viâ abducuntur, eo magis idoneæ reddantur ut faciliè, & perfectius in Dei bonum in hac referantur. Sicut enim tam practicæ vitæ, quàm contemplatiuæ actiones in primâ, & secundâ viâ per mortificationis, & virtutum exercitia Dei amorem ab omni impuritate liberant, & eum ad sanctitatem illam præparant; ita ipse in tertiâ viâ suam vicissim in illas sanctitatem & puritatem refundit; sic ut quo sanctior euadit, eò ipsæ ab omni fece magis expurgentur, & deinde purius & firmitus Deo applicentur. Nec verò, quæ Dei est benignitas, suis ipse partibus in hoc gradu deest, sed animæ ita ab omnibus creatis auulsæ, & in unicum gloriæ suæ bonum toto conatu incumbenti occurrit, offert pro eius desiderio varias occasiones gloriam suam promouendi, tum agendo, tum patiando, eique per prospera, & aduersa suæ gloriæ decus amplificanti magna plerumque cum admirabilitate cooperatur: quo fit ut quemadmodum totum hominis studium in eo versatur, ut omnes actiones suas Diuinæ gloriæ fructu plenissimas reddat, ita Diuina bonitas cum eo certare videatur, ut illum excellens quoddam suum instrumentum ad præclara quædam opera ad suam gloriam etiam apud alios propagandam efficiat. Atque ita solet effici practica illa unio, quæ huius gradus est propria, quando nimirum tum Deus, tum homo, non tantum in idem opus simul influunt, sed admirabili voluntatis consensione in eundem finem tendunt, & cæteris omnibus bonis neglectis in unicum simul Dei bonum fe-

runtur; quæ sanè unio practica vocari à nobis potest.

Porro hæc unio, etsi vera sit in hoc gradu, & perfecta quoad affectum, potest tamen fieri ut interuenientibus quibusdam vel negotijs, vel difficultatibus, non ita quietè, & ex integro Dei gloriæ vacare quis possit. Nam contingit plerumque, ut ratione vel status, vel conditionis, vel officij quædam facienda incumbant, quæ minùs, quàm vellemus, ad Dei gloriam faciant, sæpe etiam fit ut aliunde quædam impedimenta nascantur. Denique etiam difficile est, ut non aliquæ imperfectiones interueniant, quæ practicæ huius unionis societatem perturbent, animæque quietem, & magnam voluptatis partem tollant: denique Diuinæ gloriæ fructum impediunt; quare ex secundo gradu ad tertium hunc conscenditur, in quo voluntas ab omnibus alijs occupationibus libera, superior omnibus difficultatibus, & impedimentis, magnâ cum facilitate Deo gloriam suam in omnibus planè suis operibus quærenti ita cooperatur, ut magis ac magis crescente gloriæ Dei desiderio, ardentè exoptet plura in dies, ac maiora & agere pro eo, & pati; adeoque suam cooperationem Dei operationi quodammodo, si ita dici potest, exæquet. Ut quemadmodum ipse hoc solum habet negotium, hoc unicum opus in infinitis operibus, ita in omnibus ijs operibus, atque adeo in vniuersis, creaturarum motibus id vnum agere, id curare velle, ut Diuina Maiestas, quàm gloriosissimè resplendeat. Quare hominum omnium intellectu eum cognoscere, omnium voluntatibus eum diligere, omnium viribus illi seruire in omnibus, & pro eo pati, cum vniuersis denique creaturis Sole, Lunâ, stellis, terrâ, mari Dei gloriam continuò enarrare desideraret; reipsâ vero id conatur, id agit, ut primum omni alio studio & occupatione vacuus totam vitam, vires nimirum omnes & earum actiones ex integro in id opus impendat: Deinde nihil non satagit, ut id ipsum alij præstent. Nec vero quibusvis huius vitæ terminis, aut persecutionibus cedit, quin potius inter grauissimos labores & acerbissima tormenta, atque adeò in morte non tantum constanter persistit, sed magnâ voluptate perfunditur, cum intelligat tantam esse Dei bonitatem, ut gloriæ suæ bonum ex quibusvis vitæ huius malis, non minùs sapienter, quam potenter educat: atque adeo sicut nullum aliud bonum æstimat, aut concupiscit, præter Dei gloriam, ita nullum malum horret, aut refugit, quo tantum bonum comparari possit; nec verò quicquam est, quod ei vel tristitiæ, vel gaudij causa esse possit, nisi quod Diuino bono vel contrarium, vel plenum est. Eius, qui ita comparatus est, vita tota heroicis virtutum omnium actibus contexta non solum Deo, Angelis, & hominibus iucundum singularis sanctitatis spectaculum est, sed etiam insigne gloriæ Diuinæ trophæum existit; quod præcipue apparet splendidius, quando, ut sæpe contingit, naturæ vim superantibus operibus, tanquam potentia suæ simul & bonitatis signis Diuina Maiestas occultam hominis sanctitatem palam toto mundo testatur. Sic enim singulari quodam modo practica unio perficitur in hoc gradu, non tantum quando vita hominis sancti magis ad Dei gloriam perficitur Deo ipso largi-

I I I.
3. Gradus
heroicæ
mobilitas
huius unionis,

in omnibus

etiam ex-
trinsicis,

& difficilli-
mis,

cui Deus
cooperatur
in miracu-
lis.

influyente, vel quando agente, aut permittente eadem Deo, vir sanctus ad eundem finem multa & acerba patitur, sed etiam quando ipso eodem Deo naturales hominis vires supra naturam mirabiliter eleuante homo stupenda plane opera perpetrat.

IV.
4. Gradus

Ecstasis
practica
facultatū,
& sensuum,

ac zelus
igneus,

Deo vicif-
sim plenus.

Iam vero, ex eo gradu assurgit ad quartum, in quo practica illa vnio iam perfecta, ecstasim practica efficit, cum nempe ita Diuinæ gloriæ desiderio voluntas exarsuat, vt ad eius procuracionem secum omnes corporis, animique facultates singulas proprii boni oblitus rapiat, sed enim oculi aliud intueri non possunt in omnibus, quæ sese offerunt huius vitæ bonis, quam Dei bonum: aures in omnibus, quæ percipiunt, illud idem attendunt; id solum gustus in cibo & potu percipit, & tanquam vero cibo suo sustentatur, delectatur, expletur; id sentit tactus ipse, id vnum lingua loquitur, intellectus cogitat, cor denique toto affectu concupiscit. Iam videas eos, qui adhuc gradum peruenerunt zelo Diuinæ gloriæ, tanquam igne quodam interiora & exteriora depascente, tabescere, & veluti consumi, ad labores qui sese offerunt, perferendos; ita sui oblitus vt et si vigilijs, fame, siti, frigore, ac nuditate, æstatis caloribus, & quibusuis incommodis veluti obruantur, non magis tamen moueantur, quam si non ipsi, sed alij quiuise ea perferrent. Denique ita in Deum, Deique voluntatem transformantur, vt perinde atque si omnes animi facultates, nec velle aliud, nec sentire possent, in Deo, Deique bono absorptæ, perijsse videantur. Nec vero Deus ipse cuiusdam extasis expers est, quando ita in hominem transiisse videtur, vt totam ei suam potentiam, totam sapientiam, quasi mancipasse videatur, & non iam viuere, & agere ipse homo, sed in eo & viuere, & operari Deus ipse agnoscat. Sed de hac practica extasi iam supra dixisse aliquid meminimus.

Atque hos quatuor perfectionis practicæ gradus, qui cum alijs quatuor contemplatiuæ, quos descripsimus supra cap. 25. contulerit, iudicabit illic opino practicam contemplatiuæ longissime præstare.

*Quomodo in tertio statu actio cum contemplatione
miscetur.*

C A P V T VIII.

Veraque
praxis

interna,

EGimus hactenus de eâ praxi, quâ in hoc statu amor Dei vnumquemque perficit. Verum quoniam ea praxis ipsâ vitæ puritate, & sanctitate, quam iam descripsimus, omni studio vititur, vt illam ad Dei gloriam in quosque proximos transfundat; ideo & breuiter de hac etiam praxi agendum est, quatenus ab amore Dei, dirigidebet; ac proinde tam cum contemplatione, quam cum propriâ praxi misceri. Et certè D. Thomas, vt etiam supra attingebamus, multis in locis duplicem esse actiuam vitam, vel potiùs actiuæ vitæ duplices actiones asserit; eam enim vocat aliquando actiuam vitam quæ contemplationi præit, & circa passiones moderandas, ordinandasque versatur, ac phantasmata, ne

A contemplationi noceant, purgat, aut remouet: sine quâ Caietanus frustra multos contemplatiuam vitam profiteri testatur. Hanc nos actiuam vitam supra diximus esse internam praxim, quam Dei amor per contemplationem cuique statui congruam dirigit, sine quâ praxi perfectior status Diuini amoris & contemplationis necesse, nec durare potest. Quare non est vllum dubium quin hæc actio vel præsupponi, vel misceri cum contemplatione debeat, sic vt vna alteri aptè, conuenienterque cohæreat. Verum alia quædam est actiuæ vita, quæ ijs functionibus externis constat, quas circa proximum obibus, vt illi opem spiritualem, corporalemve concionando, exhortando, catechizando, confessiones audiendo, docendo consilio, auxilio ve, prout occasio se dat aliquando adferamus. Huiusmodi enim actiones, sicut possunt sine contemplatione fieri, ita potest contemplatio, sine illis consistere; & ita alia prorsus est vita, quæ solum est contemplatiua, alia quæ tantum actiuæ. Quamuis enim pleræque functiones spirituales vix obiri sine aliqua contemplatione queant, non est tamen necesse vt illa semper interueniat; vt egregie tradit D. Thomas: fieri enim potest vt quis dum lectionem, concionemve parat, nec Dei amore tangatur, nec veritatum, quas animo voluit, consideratione & affectu lætetur: sed id tantum consideret, expendatque, quod in exteriori illâ actione dirigi potest; imò vt ibidem D. Thomas ait, sine contemplatione ipsam contemplationem docere quis potest. Corporalia autem misericordiæ opera posse sine vllâ contemplatione exerceri cuius ipso vsu exploratum est. Vitam igitur illi purè actiuam agunt, qui toti ijs actionibus siue corporalibus, siue spiritualibus intenti sunt, sicut contemplatiuam, qui nihil planè circa proximum agunt, licet fortè pro eo orent. Nam oratio pro alio falsa non ad actionem, sed ad contemplationem pertinet, cum orans nihil agat circa eum, pro quo orat, ibidem disputat D. Thomas. Quamquam vero vna possit esse sine aliâ, tamen in hac vitâ tantam habent inter se cognationem, vt coniungi simul, miscerique, & secum vnâ habitare ament, hoc enim si benè fiat plurimum & perfectionis, & ornamenti vna alteri confert. Itaque sapissimè sese mutuo vltro & nobis non aduertentibus complectuntur. Quare licet contemplatiua vita sit perfectior actiuâ. Si tamen ei conuenienter admisceatur actiuæ, ea præcipuè, quæ spirituales solum actiones continet; non est dubium quin quæ ex vtrâque exurget, mixta, perfectione longe excedat. Imprimis enim ipsam perfectionis omnis ideam, Diuinam scilicet vitam illustrioribus depictam coloribus exhibet, & imitatur. Quamquam enim Deus beatâ sui contemplatione plenus, perfectusque sit, quæ tamen est perfectionis eius abundantia, si non ex necessitate, at ex quâdam veluti decentiâ & vehementi bonitatis, quæ sterilis esse non potest, inclinatione, per opera ad extra, modo quodam debuit, vt loquitur D. Thomas, thesauros ad propagandum gloriæ suæ decus in creaturis effundere. Hoc enim est, quod gloriosus Deus in tam varijs naturæ, gratiæ, ac gloriæ operibus, tamque multiplici rerum creaturarum generatione, conseruatione, & continuo prope motu, cum ijs agit semper, & operatur immutabilis,

& externa,

2. 2. qm.
181. art. 3.

egret con-
templatio-
ne,

vt sit vita
mixta, quæ
est perfe-
ctior,

1. Quia ta-
lis est Dei
vita,

mutans omnia, numquam nouus, numquam
vetus, innouans omnia; & in vetustatem per-
ducens superbos, semper agens, semper quietus,
colligens & non egens, portans, & implens, &
protegens, creans & nutriendus & perficiens,
quærit cum nihil illi desit, amat nec æstuat,
zelat & securus est, pœnitet illum & non dolet,
irascitur & tranquillus est, opera mutat, nec
mutat consilium, numquam inops & gaudet
lucris, numquam avarus & vfuras exigit, red-
dit debita nulli debens, donat debita nihil per-
dens. Hoc certum est prototypum vitæ mixtæ
& Christi exemplar, quod deinde in Christum Dominum
transfufum, ita contemplationis perfectionem
Diuinæ quam simillimam in beatâ illâ animâ
impressit, vt quamquam à beatâ visione, ne mo-
mento quidem cessaret, totus tamen etiam ad
amplificandam patris æterni gloriam admirabili
illa actionum varietate, quibus tota eius vita
contexta fuit, incumberet; ad vtrumque hoc
& Aposto- exemplar Apostolica vita efficta, formatâque
lica. est; quæ nimirum Dei cognitione & amore, cha-
ritatisque per Spiritum Sanctum infusione, ido-
neas proximo iuuando functiones educit, & in-
star Dei & Christi, quantum vitæ huius conditio
patitur, immobiliter Deo adhærens ad varia
quoque sese ministeria pro Dei gloriâ dispergit,
ac diffundit.

2. Quia cō-
templatio,
& actio se
inuiem
perficiunt.

3. p. qu 40.
art. 1. ad 2.

Ser. 57. in
Cant.

Lib. 6.
Mor. c. 17

3. Quia vi-
tæ diuersi-
tas necessa-
ria est om-
nibus,

Accedit quod ea natura mixtionis est, vt,
cum duo quædam in vnum confluunt, modò
aptè commisceantur, suas sibi inuicem perfe-
ctiones sine damno ita communicent, vt nouæ
etiam perfectionis accessione cumulentur; & ex
duobus quid tertium nobilius, & illustrius exur-
gat; quod fieri quotidie in artefactis omnibus,
& mixtis corporibus ex elementorum varia com-
positione videmus. Et vero dum contemplatio
suz perfectionis abundantiam in actiones pro-
ximo vtilis prædicando, & docendo contempla-
ta, vt loquitur D. Thomas, deriuat, non modo
actionem mirabilem, in modum illustrat, ac per-
ficit; sed etiam ipsa reflexo quodam modo ab
actione in seipsam lumine reciproco, & refluyente
Diuini Amoris æstu, nouâ pulchritudine ac splen-
dore perfunditur: *Hoc enim habet vera, & casta
contemplatio*, inquit Bernardus, *vt mentem, quam
Diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum
repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui cum si-
militer diligant, vt otium contemplationis pro studio
predicationis libentissimè intermittat; & rursus
potita votis aliquatenus in hac parte tantò arden-
tius redeat in idipsum, quanto se fructuosius inter-
misisse meminerit. Dux quippe vitæ*, inquit Gre-
gorius, *actiua videlicet at contemplatiua, cum con-
seruantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie.
Dexter namque oculus vitæ contemplatiua est, sini-
ster actiua.*

Præterea ea est naturæ humanæ infirmitas, &
contemplationis difficultas, vt nemo continuo
animi conatu mentem in contemplationem pos-
sit intendere: Nam, vt ait B. Gregorius, *ipse suâ
infirmitate ab immensitate tantæ Celsitudinis animus
repulsus in semetipso relabitur, & corpus quod cor-
rumpitur aggrauat animam & deprimit terrena co-
gitatio sensum multa cogitantem*; quo fit, vt ne-
cesse sit contemplationem aliquâ sæpe actione
interrumpere. Quare etiam scimus quâ mode-
stiâ laborent, qui soli contemplationi ex instituto
vacant, vt licet ita vitæ contemplatiuæ actiones,

quales sunt meditatio, oratio vocalis, lectio
A spiritualis & alia ita inter se partiantur, vt hac
veluti varietate lassatum animum subleuent,
plerumque tamen vel tædio tandem vincantur,
vel alijs tentationibus periculosioribus vrgean-
tur, atque ita cogantur non rarò externis occupa-
tionibus mentis contentionem abrumpere.
Natura certè, vt varijs à Deo potentijs instructa
est, amat etiam actionum varietatem, eaque mi-
rificè reficitur, & quasi reparatur. Quod si eos
qui vitam purè contemplatiuam degunt, exter-
narum actionum vicissitudine animum reficere
necesse sit. Quanto perfectior, & excellentior
est vitæ mixtæ ratio, quæ, cum nihil de contem-
plationis perfectione detrahat, longè vtilissimis
functionum spiritualium occupationibus animi
vires recreat, & ad repetendam maiori cum fru-
ctu contemplationem disponit?

Ad communem hanc naturæ infirmitatem
addamus, si placet, propriam singulorum indo-
lem, quæ in plerisque omnibus est huiusmodi, vt
hoc vitæ mixtæ genere non solum delectetur
magis, sed etiam omnino egeat; licet enim mul-
tiplex sit, & varia hominum complexio, tota
tamen ad triplex caput reuocatur, quorum ca-
pitum vnumquodque vitæ, & actionum varietate,
plurimum adiuuatur. Nonnulli enim ita à
naturâ comparati sunt, vt ad vtramque vitam
æquo quasi pondere ferantur, qui proinde si in
alteram duntaxat partem se inflectant, nonnul-
lam sibi vim facere videantur. Alij à naturali
complexione minùs apti sunt ad contemplatio-
nem; alij contrà ob naturalem animi quietem
ab actione abhorrent, prauoque impetu ad con-
templationem feruntur; vtrisque autem prorsus
conuenit vitæ mixtæ; vt *quietas nimis, & pigras
mentes amor ad opus excitet, & inquietas in contem-
platione timor refrenet*; vt ait D. Gregorius. Illi
ergo qui ad vitam actiuam magis propendent,
non debent quidem ab illâ omnino abstrahi, ne,
vt idem ait; *Si vacationem laboris habuerint, gra-
uius laborent, quia tantò grauius tumultus tolerant,
quanto licentius ad cogitationes vacant*. Debent ta-
men etiam contemplatione aliquâ iuuari, tum
vt illam mentis inquietudinem corrigant, tum
vt actiones suas ex idoneo principio interno
efficiant, reddantque & perfectiores & effica-
ciores; alioquin quis non videt quanto periculo
exponantur, si sine hoc fundamento totos sese
pro suo ingenio ad exteriora effundant? Qui
vero naturæ quietioris sunt, si omnino externis
actionibus se dedant, graue siue dubio detrimen-
tum sustinebunt, quia vt ait idem S. Gregorius;
*Si eos labor occupationis excipiat, in ipsâ operis
inchoatione succumbent*: nec vero etiam perpetuâ
eos contemplatione occupari conuenit, ne pro
suâ indole nimis torpeant. Expedi igitur eos à
contemplatione ad actionem subinde admoueri,
vt per actiuæ vitæ exercitia ad contemplatio-
nem paratiores redeant, & illâ vicissitudine na-
turalem pigritiam excutiant, vitentque torpo-
rem illum mentis, in quem incidere, qui huius-
modi sunt, vt plurimum consueuerunt. Non-
nulli namque hominum ita otiosæ mentis sunt,
inquit D. Greg. vt si eos labor occupationis ex-
cipiat, in ipsâ operis inchoatione succumbant:
& nonnulli ita inquieti sunt, vt si vacationem
laboris habuerint, grauius laborent, quia tantò
deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis

4. Quia
omnis in-
doles illam
requirit;

Lib. 6.
Mor. c. 27.

licentius ad cognitiones vacat. Vnde necesse est, ut nec quiescens ad exercitationem se immoderati operis dilatet, nec inquieta ad studiū contemplationis angustet. Sæpe qui contemplari Deum quietè poterant, occupationibus pressi ceciderunt: & sæpe, qui occupati benè humanis vñibus viuerent, gladio suæ quietis extincti sunt. Lib. 6. Moral. cap. 17.

4. Charitas
ita exigit,

Denique ut nihil de obligatione iustitiæ, atque obedientiæ dicamus, vrget satis ipsa sæpe Charitas, ut relictâ ad tempus contemplatione, actioni vacemus. Cum enim homines simus, & inter homines viuamus, debemus mutuò nos iuuare; quare Deus voluit Angelos superiores, & perfectiores ita contemplandæ Dei Maiestati vacare, ut etiam ad alios illuminandos descenderent, quamuis eorum contemplatio non impediatur. Quod ergo illis competit secundum ordinem naturæ suæ, ut perfectiores alios perficiant; id etiam nobis non quidem ex naturâ nostrâ, sed vel ex officio, vel ex charitatis lege incumbit. Quare Christus Dominus qui id semper quod Deo gratius intelligebat, pro summâ suâ erga eum charitate operatus est, quamquam pro suo iure beatificâ semper, & infusâ contemplatione, virtutumque cæterarum infusis actibus continuò occuparetur, exterius tamen vitam suam, quam nobis exemplar esse voluit, ita temperauit, ut & nōnumquam ab externis occupationibus se subduceret, & corporis vires, ac phantasiam ad naturalem contemplationem applicaret: & plurimum actionem admisceret, ut potè magis necessariam ad incarnationis finem obeundum, & nostræ necessitati, pro eo, quod gerebat, munere, subueniendum. Nam non venit solūm ut esset redemptor hominum, sed ut Doctor, & Magister, & tūm Doctrinâ, tūm exemplo mores eorum illâ multiplici actionum varietate componeret. Suppositâ enim generis humani miseriam erat necesse, & Charitati, Deique voluntati magis consentaneum, ut vitam actiuam ad eum modum ageret. Nam non est semper melior, aut Deo gratior is actus, qui est ex obiecto perfectior: Sed qui magis fini Charitatis est consentaneus, & actus ipse contemplationis, quatenus præcisè est intellectus visio, etsi sit perfectior, non est tamen magis meritorius, quam quilibet alius actus alterius potentiæ, si in utroque par insit Charitatis affectus. Cum ergo sæpe aut proximi necessitas vrgeat, aut maior Dei gloria postulet; ut omisâ ad tempus contemplationis quiete, ad negotiosas vitæ actiuæ functiones descendamus, dubium non est, quin is Dei amor, qui nos pro eo tempore ad contemplandum applicaret, ab eo potius abstrahat, & suâ vi ad id, quod Deo gratius esse videmus, impellat. Hæc ea est vis Charitatis, quæ sanctos plerosque à vitæ priuata otio ad Diuinæ gloriæ procurandæ negotium traduxit, & B. Augustinum inter cæteros, qui cum vitæ præteritæ peccata austerioris solitudinis disciplinâ castigare statim à conuersione animum induxisset, Christi exemplo, & Diuinæ Charitatis potentiâ perculsus consilium mutauit, & suam omnem operam ad subleuandas hominum aliorum miseras contulit. *Contemplatus, inquit, peccatis meis, & mole peccatorum, & miseria mea, agitaueram in corde, & meditatus fueram fugam in solitudinem, sed prohibuisti me, & confirmaisti me dicens, ideo pro omnibus Christus*

exemplo
D. August.

Lib. 10.
Conf. c. ult.

A mortuus, ut & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.

Huc spectant quæ de plurimis Anachoretis refert Theodoretus, qui communi Ecclesiæ necessitate permoti Urbana negotia quieti solitaria prætulerunt; quodrum exemplis Acacius Episcopus Iuliano Monacho viro sanctissimo plurima in solitudine toleranti, tantum ut Deo placeret, sicut ipse assererat, persuasit eam esse viam Deo placendi quam maximè, si laboranti Ecclesiæ pro virili opem ferret. Sic Christum cum Petrum ter interrogasset, an ipsum diligeret, ter etiam præcepisse, ut oves suas pasceret, & cum Deus adeo hominum salutem diligeret, eandem etiam ab omnibus, qui Deum amant, & qui se etiam ab eo amari velint, amandam esse & quoniam ita se habent Ecclesiæ necessitates, ut vnâ interdum veluti excursionem, possit & hostis profligari & omne periculum propulsari, aliàs vero non nisi diuturno labore, & longiore pugna, ideo sit ut aliquando Charitas ad exiguitantum temporis opem ferendam, aliàs ad continuum prope auxilium, & totius vitæ studia, labores, industriam conferendam, veros Christi amatores, & imitatores impellat. In priori genere insignis est Aphraatis exemplum, qui Valenti Ariano Imperatori exprobandi, Cur, cum Monachus esset, intra cellam non maneret; Respondit: Istud sanè feci hætenus, dum oves saluatoris pace fruerentur; verum quoniam iam magnoperè conturbantur, & multum illis impendet periculi, necesse est omnes vias persequi, non modo ne à feris capiantur, sed etiam ut conseruentur incolumes. Nam dic mihi, quæso, si filia alicuius essem, & sederem in conclauis, uti ædes curarem, atque inde cernerem flammam in eas incidisse, ædesque paternas iam conflagrare, quid me facere oporteret? Intusne manerem, & ædes incensas negligere: An relicto conclauis sursum, deorsumque cursitarem, & aquam afferrem quâ flammam extinguerem? In posteriori genere non minùs præclara est D. Francisci deliberatio. Cum enim dubitaret, An vitam purè contemplatiuam, an mixtam & ageret ipse, & suo ordini præscriberet, fratrum sententiam exquisiuit, expensisque hinc inde vtriusque commodis, & incommodis cum in contemplatiuam potius vitam inclinaret animus, hac tandem ratione in vitam mixtam inflexus est, quod omnibus rationum momentis in medium prolatis, id vnum præponderare videretur ante Deum, quod vnigenitus Dei filius propter animarum salutem de sinu Patris descendit, ut suo mundum informans exemplo verbum salutis hominibus loqueretur, & ideo videtur magis Deo placitum, quod intermissâ quiete foras egrediar ad laborem. Subijcit deinde S. Bonauentura quod cum ex illâ cum fratribus collatione nondum sibi satisfecisset, certique nihil statuisset ad B. Claræ. Aliorumque sui ordinis sanctitate præstantium preces confugerit, à quibus cum Dei voluntatem esse intellexisset, ut vitæ mixtæ functionibus potius vacaret, continuò Franciscus succinxit se, & cum tanto feruore iter ingressus est, ac si factâ manu Dei super eum nouam induisset e cælo virtutem. Et quamquam sanctissimus ille ordo D. Francisci, alijque, cui cum eo, & post illum nati sunt, maximam Ecclesiæ opem, auxiliumque attulerint, numquam tamen, vel maiorem

Lib. 4.
hist. c. 24.
& 25.
& aliorum,

seu parum
omittenda
sit contem-
platio,

ut S. A-
phraate,

seu vita
mixta ca-
pescenda,

Bonauent.
in Vita
cap. 12.

ut S. Frā-
cisco,

& necessitas Ecclesie vrget.

operarum copiam, vel industriam etas vlla depoposcit, quam hæc nostra, in qua tam sæuis hostibus, tamque grauibus commotionibus vniuersum Ecclesie corpus & exterius & interius labefactatur, & proinde hoc potissimum tempore (nouissima enim hora est, & Anti-Christus iam venit) vitæ mixtæ, cuius est maxima necessitas, commendatio quoque præcipua esse debet: *Ecclesia mater toto orbe diffusa* (inquit Augustinus, *iam in suo illo tempore, non in nostro*) tam varijs, & multiplicibus errorum infestationibus agitatur, vt abortiui iam filij eius aduersus eam infestis armis belligerare non dubitent: Ignauia etiam, atque torpore quorundam, quos gremio continet, membra sua frigesce plurimis locis, & fouendis paruulis minus idonea fieri dolet. Vnde nisi per alios filios, vnde nisi per alia membra quorum è munero es, iustum ac debitum poscit auxilium?

Mixtio vitæ contemplatiuæ cum actiuâ fit ex studio maioris gloria Dei.

C A P V T IX.

I. Id in quo vita contemplatiua, & actiua conueniunt,

Hæc tanta excellentia non cuiuslibet vitæ mixtæ generi competit, sed ei soli, quæ ex debito actiuæ cum contemplatiuâ temperamento, legitimæque alterius cum alterâ proportionem conflatur. Quæ proportio in quo sita sit, hoc capite agendum est. Atque illud imprimis fundamenti loco statuendum in omni omnino mixtione ea quæ miscentur, commune quidpiam, quod vtrumque peruat, & ex duobus vnum efficiat, sitque mixtionis principium, habere. Quam enim inter sese societatem inire disiuncta possent, nisi aliquo communi vinculo, & quasi mutuo fœdere coniungerentur? Quare quæ à se mutuo dissociata sunt, eò arctius colligantur, & depositis veluti odijs in magis intimam amicitiam ad vnum quidpiam componendum conspiciant, quò communi illi vinculo maiori cum similitudine singula seorsum participant. Communis igitur vitæ vtriusque nexus alius non est, quam amoris Dei vis in maius Dei obsequium, maioremque gloriam sine discrimine totam hominis voluntatem rapiens: quamquam enim Charitas, quatenus vt forma consideratur, humanæ voluntati infusa, eam vt pote suum subiectum primum in Deum inclinet, & ad eius gloriam perficiat; tamen quatenus est participata à Deo perfectio, insatiabili quodam appetitu vnam Dei gloriam, vbicumque tandem illam reperiat, prosequitur, nec tam sui, quam Diuini boni rationem habet, in quo vno voluntas cum generoso sui contemptu, & generali ad cætera bona creata indifferentiâ, conquiescit.

in propriâ & proximi salute,

Ab hoc communi fonte duo veluti riui profluunt, quibus se Diuinus amor in duo capita disperdit. Alterum in propriæ salutis perfectione; alterum in alienâ maiorem Dei gloriam inquit, & insequitur; quæ si seorsim suis decurrant alueis, alterum vitam purè actiuam, alterum purè contemplatiuam efficient. Sin autem debitâ permixtione suas sibi inuicem perfectiones communicent, mixtum, quale quærimus, ex vtrâque vitæ genus exurget. Hoc enim vitæ genus non ideo solum mixtum censendum est,

quia in genere Diuinæ gloriæ finem, qui vtrique vitæ communis est, atque adeo vtramque in confuso continet, spectat, & prosequitur; sed quia potissimum vtriusque vitæ finem expressè, & formaliter intendit, sic, vt quodammodo æquè primariò in suam, ac proximi salutem, perfectionemque incumbat, & contrà in alienam æquè directè, ac in suam promouendam neruos omnes suos, & conatus intendat: itaque huius vitæ finis ex ambabus hisce partibus ita conflatur, vt non vna tantum alteri extrinsecè solum, & per accidens adiungatur; sed quod potius ambæ ex suâ naturâ ita cohæreant, vt se mutuo perficiant, efficiant, ac veluti informant. Nam hic status eam sibi vitæ mixtæ perfectionem proponit, non quæ cuius homini propria esse potest, sed quæ proximorum salutis, & perfectioni procurandæ congruit magis: quare eam Diuinæ cognitionis, & amoris, cæterarumque virtutum mensuram, & praxim amplectitur, quæ simul etiam ad excellenter promouendam aliorum salutem, & perfectionem valet, & vicissim ita salutis, & perfectioni proximorum incumbit, vt & ipsa eius procuratio, non solum nullâ in re salutem, & perfectionem propriam impediat; sed etiam eam multum promoueat; atque adeo multis, variisque occasiones offerat, dum aliorum salutis & perfectioni vacat, excellentissimos perfectissimarum virtutum actus, quibus propria perfectio, vel continetur, vel acquiritur, exercendi.

Et quoniam hic finis compositus est, ita non vnius generis media habet; quæ enim ad propriam perfectionem valent, ea verâ abnegatione, & mortificatione; virtutumque omnium exercitijs, deinde orationis & spiritualium mentis actionum, examinis, lectionis, omnisque cum Deo familiaritatis studio continentur: Quæ autem propriè ad proximum pertinent, sunt externæ functiones concionum, Catechismi, administrationis sacramentorum, lectionum, conuersationis, & id genus alia: quæ tamen in propriâ sanctitate fundantur, & ab eâ suam potissimum vim trahunt; quare propria perfectio, etsi sibi sit finis, tamen à vitâ mixtâ assumitur vt medium potissimum ad perfectionem proximi; sicut contrà ipsa proximi Charitas, & salutis eius, ac perfectionis procuratio ad propriam perfectionem promouendam ab eadem dirigitur. Nam vitæ mixtæ finis ita vnicam Dei maiorem gloriam intuetur, vt eam & in nobis, & in proximo simul, & vnicâ intentione spectet. Vnde etsi media quædam sint, per quæ in nobis ipsis; quædam alia, per quæ in proximis ea promouetur, tamen sic in vitâ mixtâ simul veluti confluunt, & iunguntur omnia, vt nostra sanctitas, ac perfectio, & quæ ad nostram perfectionem spectant, medium sint ad proximi perfectionem, & maiorem in eo Dei gloriam promouendam: & vicissim, quæ circa proximum exercentur, functiones, atque adeo ipsa eius perfectio ad nostram perfectionem medium etiam existant. Nam finis ipse Diuinæ gloriæ ita vtramque perfectionem complectitur, vt vnam ad aliam, tanquam medium ad finem referat: quare eam sanctitatem persequitur, quæ idonea sit, vt in proximi sanctitatem impendatur; & rursus ita in proximi perfectionem sese impendit, vt dum id agit, etiam perfectioni propriæ dili-

qui duo fines expressè intenti, vt aequalia media gloriæ diuinæ, se inuicem perficiunt,

& habent media sibi mutuo vicia,

imo sunt sibi inuicem media, & fines,

nam propria perfectio est mediū ad perfectionem proximi, & hæc ad illā.

genter vacet; atque ita dum in propriam perfectionem, tanquam in finem, intendit; simul etiam eam, tanquam medium, ad proximi perfectionem dirigat; ut iterum dum gloriam Dei circa proximum curat, eam procurationem adhibeat, quæ propriam etiam perfectionem plurimum promoueat. Ex quo fit, ut quod quisque, & ad maioris perfectionis propriæ gradum aspirat, & perfectiori cum intentione prosequitur, eò efficacius etiam medium ad finem gloriæ Diuinæ in proximo promouendæ fabricet: & vicissim ipsa intentio ad finem perfectionis proximi valde efficax medium sit, non tantum ad proximi, sed etiam ad propriam perfectionem promouendam. Quare ad vitam mixtam pertinet ea vitæ sanctitas, quæ præsertim maioris Dei gloriæ intentionem, feruentemque zelum, qualem alibi describemus, continet. Deinde per plenam amoris mundani, & proprii victoriam, virtutumque moralium exercitia, omni bono proprio, etiam vitæ, & famæ posthabito, non tantum voluntatem liberam ab omni alio affectu in Dei bonum rapit, sed cæteras etiam facultates excitat, ut alacriter, & perfectè suas omnes functiones voluntati ita Dei bonum procuranti subijciat, ut ab eâ in eum finem dirigantur, atque ita in proximo etiam parem sanctitatem producat. Rursus ipsa perfectionis proximi procuratio tot, & tam aptas propriæ perfectionis, & omnium virtutum exercendarum occasiones offert, ut ad propriam perfectionem plurimum conducat.

II. Ita queritur Dei gloria, maior.

1. Cauendo à mortali. bus.

2. A venialibus,

3. Ab indifferentibus amabilibus.

4. Id efficiendo in proximo.

5. Ex instituto,

nullo sul respectu, ut egerunt Paulus, Moyses,

Atque hinc intelligitur quomodo sanctitatis institutum maiorem Dei gloriam, quod B. Ignatio in ore assidue erat, semper intueatur. Nam varia est mensura Diuinæ gloriæ, quæ intendi à quocumque potest.

Primo enim magna est Dei gloria, quod quis ita studeat suæ salutis, ut nullum peccatum graue admittere, etiam pro vitâ seruanda velit.

2. Maior vero est æstimatio Diuinæ amicitiae, & gloriæ, quando ne quidem veniale, etsi moriendum esset, deliberatè admitteret.

3. Maior adhuc, si ad perfectam puritatem, etsi opes, honores, commoda, licitè etiam cum æquali Dei gloria, & sine peccato veniali deliberato admittere posset, malit tamen sese ijs omnibus exuere, & paupertatem, ignominiam, pœnitentias, & corporis incommoda amplecti, tum ut longius ab occasionibus etiam venialium impuritatū abeat, tum ut Christo Domino similior sit.

4. Est propterea maior Dei gloria, quando non ea tantum puritas, & perfectio propria procuratur, sed etiam pro occasione, etsi non ex instituto, proximus ad eam adiuuatur.

5. Denique ea maior adhuc est quando ex instituto, ita finis vterque coniungitur, ut simul vtrumque in omnibus intendatur, atque adeo quasi æquè primariò: licet enim quisque prius de se sollicitus esse debeat, tamen potest fieri, ut tanto amore Diuinam gloriam concupiscat, ut de se vix cogitet, & suam etiam gloriam, & salutem quatenus bonum quoddam proprium est, nihil, vel parum curet, vnius Dei gloriæ, vbi cumque demum illa existere possit, sollicitus. Sic Apostolus Paulus cupiebat etiam esse anathema à Christo pro fratribus suis: sic & Moyses

deberi se de Dei libro optabat, ut populus illa liberaretur, idque ad Dei gloriam, quam sibi vterque propositam, & cordi habebat quammaximè: vterque enim Dei amore incensus, eiusque maioris gloriæ cupiditate ardens incredibili, leuem eiusdem Diuinæ gloriæ iacturam in suo detrimento; maiorem autem, imò longè maximam in tot aliorum hominum perditione reputabat; fideles certè ministri qui in Domini sui rem augendam nullā mercedis, aut proprii spe boni, sed vno Domini amore ducti toti semper intenderunt. Fidelis etiam, sed longè magis quam omnes Ministri, Christus Dei Filius. Considerate (inquit Paulus) Apostolum, & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo eius; is enim ad hanc Dei Patris maiorem gloriam vitam suam omnem mortemque composuit. Nam cum in formā Dei esset, nec rapinam arbitraretur esse se æqualem Deo, tamen exinaniuit semetipsum, & à semetipso quodammodo anathema factus est, formam serui accipiens, & habitu inuentus ut homo; homo inquam, infirmus, ac mortalis, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem confusione contemptā, ut violatum ab homine Diuinæ gloriæ decus repararet. Quanquam enim sanctitas eius, & gloria ad maiorem Dei gloriam redundaret, quia tamen erat etiam ingens quoddam eius bonum, sub eâ consideratione, ita eam in nostram salutem & perfectionem, quatenus in ea Dei gloria consistebat, retulit, perinde atque si fuisset medium in eum finem ordinatum; quare ita vixit, atque si hominis solius causā in mundum venisset; ad hanc ideam formata societas, quamquam suæ salutis & perfectioni cum Diuinā gratiā vacet studiosissimè, quatenus in eā maxima Dei gloria posita est, tamen quatenus quoddam bonum proprium est, ita eam ad proximam salutem & perfectionem refert, perinde atque si de se longè minùs sollicita esset, quàm de proximo, in cuius, & salutem & perfectionem impensè incubere ex instituto tenetur. Quod dū facit excellenti planè in Deum amore, suā ipsa perfectionem cumulat, adeo ut etsi suum bonum etiam salutis ac perfectionis negligere ipsa pro Deo, & ad maiorem Dei gloriam videatur, singulari tamen modo illud ipsum promoueat.

Christus, Heb. 3.

utrisque perfectione tanquam medio nostræ salutis

& gloriæ Dei.

Quis ordo & nexus inter media vtriusque vitæ seruandus est.

C A P V T X.

Quamquam verò hæc media ita se peruadant ut ad se mutuò referantur, est tamen certus aliquis inter ea ipsa ordo diligenter obseruandus. Nam ea Diuinæ gloriæ portio, quæ ex propriâ perfectione dimanat, prius à nobis intendi & reipsâ æstimari pluris debet: licet enim is esse animi ardor in procuratione Diuinæ gloriæ circa proximum aliquando videatur, ut censeri possimus non tantum vitæ, & famæ, aliorumque bonorum, sed etiam salutis nostræ, & perfectionis obliuisci, tamen nec ita est, necesse debet, sed potius is circa proximum ardor ex eo Diuini amoris igne, qui in nobis flagrat, & nos valde perficit,

I. Tamen perfectio propria,

quia est
principium
amoris, &
studij in
proximū,

est prius
habenda
quam va-
ceatur pro-
ximo.

1. Sit inten-
tio gloriæ
Dei.
2. Ea quæ-
ratur in
propriâ,
sanctitate.

3. Deinde
in curâ cir-
ca proxi-
mum,

quia in ea
sunt occa-
siones pro-
priæ sancti-
tatis;

ita Chri-
stus,

& Apostoli
egerunt.

II.
In vñ nihil
fiat; nisi cū
propriâ per-
fectione.

1. Ne quid
nimis sus-
cipiatur.

perficit, exoritur. Nam hæc amoris Dei perfe-
ctio, ideo medium est ad proximi salutem, &
perfectionem procurandam, quia est amoris
proximi principium; procuratio vero perfe-
ctionis proximi ideo medium est ad nostram per-
fectionem, non quod eius principium sit, sed
potius quia varias nobis occasiones obijcit, qui-
bus Diuini boni amor exerceri à nobis excellen-
ter possit. Quare sicut ex naturâ rei principium
prius est eo cuius est principium, & quod ab eo
dependet; ita sanè, & propria perfectio prius in
nobis stabilienda est, quàm ad efficiendam pro-
ximi perfectionem profiliat: Sicut enim Deus
ipse nihil perficeret, imò nihil efficeret, nisi bo-
nus, & perfectus esset; cum ex eius bonitate &
perfectione tanquam ex infinito fonte cuncta
promanent; ita prorsus Diuini boni, & gloriæ
perfectus amor occupare antea nos debet, quam
ut aptè & efficaciter erumpere possit ad eandem
gloriam in alijs propagandam.

Hic igitur ordo tenendus est, ut imprimis Di-
uinus amor in quam maximum Dei gloriæ bo-
num totâ voluntate purissimè tendat: Deinde
quæ in Deo sunt bona, congratulatus ad extrin-
secam gloriam ei procurandam profiliat; tertio
quoniam ea procuratio ab amore Dei, qui in no-
bis est, tanquam à principio, continuò dependet,
planè necesse est, ut ipse seipsum prius stabiliat,
& perficiat, nostramque mentem, & voluntatem
exclusis rebus omnibus creatis Deo solo impleat;
eique immobiliter, tanquam supremæ veritati,
& bonitati tum cognitione, tum affectu adstrin-
gat. Denique ita corroboratus & Diuino lumi-
ne, & ardore inflammatus ad alios pariter suo
igne illuminandos, & inflammandos erumpat,
& conceptam intellectu & voluntate Diuinæ
gloriæ æstimationem à se in alios propaget ac
longè, latèque diffundat: quo in studio non so-
lùm Dei perfectiones sensim profundius pene-
trat, & nouas eum amandi rationes detegit sed
etiam in ipsâ gloriæ eius procuratione innumeras
habet occasiones agendi, & patiendi plurima,
quibus, sicut omnis proprius amor extinguitur,
ita Diuinus amor exercetur & efflorescit; hunc
ergo ordinem non solùm tenuisse visus est Chri-
stus Dominus, sed etiam Apostolis tradidisse.
Nam licet perfectus esset, necijs actionibus, quæ
priuatim hominem perficiunt, indigeret, ut ta-
men nobis exemplo esset, antequam ad publi-
cum sui muneris exercitium accederet; primum
in tenerâ ætate, in paternâ Domo, intra priua-
tos parietes: deinde etiam in deserto ipso die-
bus quadraginta propriæ visus est perfectionis
fundamenta ponere, ut inde ad aliorum salutem
procurandam efficacius veniret. Apostolos verò
ita ad se vocauit, sibi que socios adiunxit, ut prius
in illis Apostolicæ perfectionis, & sanctitatis fun-
damenta poneret, deinde ita perfectos ad alio-
rum salutem, perfectionemque procurandam
emitteret.

Ex hoc fundamento, ac principio facilè sequi-
tur alterum; ita scilicet temperanda vtriusque
vitæ exercitia, ut maxima semper habeatur ratio
propriæ sanctitatis, quæ ex vitâ contemplatiuâ
potissimū pendet; ac proinde caueatur, ne actio-
num multitudo cōtemplationis exercitia obruat,
cum sine illis Diuini fons amoris, adeoque succus
omnis pietatis ac perfectionis necessariò exares-
cat. Quare magnâ cum discretione suscipere quis-

que debet eam actionum externarum mensuram,
& onus, quod facile sustinere sine contemplatio-
nis diminutione possit, ne quam per huiusmodi
actiones amplificare extra se velle videtur Dei
gloriam, eam cum longè maiori suo damno in
seipso diminuat. Et si enim externæ illæ functio-
nes plurimū conferre ad Dei gloriam videan-
tur, debet tamen quisque sibi persuadere potissi-
mam gloriæ mensuram, quam tribuere Deo de-
bet, quamque Deus ab vnoquoque expectat, à
suâ internâ perfectione pendere; sicut enim Deus
per se, & intrinseca bona sua longè gloriosior est,
quam per opera omnia ad extra; ita interna ho-
minis perfectio longè potior est Deo ipsi, & ho-
mini magis cordi esse debet, quibusuis bonis
operibus, quibus excellenter Dei gloriam procu-
rare se posse putaret: imò illæ ipsæ actiones ex-
ternæ, licet nonnumquam per accidens amorem
Dei augeant, & ipsam contemplationem, à quâ
prodeunt, reflexis quodammodo amoris radijs
reddant excellentiorem; tamen ut benè, & con-
uenienter fiant, efficacesque sint, vires omnes ab
ipsâ contemplatione, & amoris Dei igne, tan-
quam à propriâ formâ accipere debent.

Quare qui congruè miscere actionem contem-
plationi desiderat, statuatur necesse est, nullo vn-
quam prætextu, etiam maximi boni spiritualis,
quod proximo parere posset, vllam vel minimam
propriæ perfectionis imminutionem pati; aut
prætermittere vlla exercitia contemplationis,
meditationisque, aut aliarum virtutum, quæ ad
propriam perfectionem pertinent, eo fine, ut
proximo vacet, nisi vacando proximo ea etiam
ipsa obire æquè perfectè, vel alijs exercitijs, aut
melioribus, aut saltem æqualibus compensare
valeat, sic ut nihil omnino detrimenti sustineat.
Ea enim est Charitatis natura & ingenium, ut
voluntatem, quam exornat, ad sui perfectionem
ita potenter inclinet, ut non modo cuiuscumque
etiâ leuissimæ maculæ adspersione, ex quâ etiam
totius mundi salus pendere videretur, omnino re-
fugiat, sed nullum etiam propriæ perfectionis
detrimentum, cum qualicumque proximi bono,
& perfectione coniunctum vllò modo patiat; nec
enim vlla esse tanta virtutis vllius obligatio
obedientiæ, iustitiæ, Charitatis in proximum, aut
alterius potest, quæ te cum tuo damno, ut proxi-
mum iuues, obstringat: & certè qui ex se Deo,
quam potest gloriam, non reddit, quomodo po-
terit in proximo, qui in eius potestate non est,
eandem gloriam velle syncerè procurare? Ita-
que qui sese libentiùs in externas occupatio-
nes effundunt cum aliquo damno suo, quicquid
prætexant, fucum sibi faciunt, si existiment, se
vero honoris zelo moueri. Cauere tamen de-
bent etiam ne in alterum extremum deflectant.
Sunt enim qui cum possent proximo opem ferre
simul (cum præsertim charitas, & obedientia
id postulat) & sibi ex integro vacare, si ad labo-
rare vellent, tali prætextu, segnitiei, otioque
sesedunt. Sed præterea in hac vtriusque vitæ
coniunctione videndum est ne ad vitam actiuam,
& vitæ actiuæ exercitia priore animo feramur;
nam propria perfectio absolutè & expeti, inten-
dique, & omnibus modis procurari debet. At
aliena, quamuis optari absolutè debeat, quoad
executionem tamen, & functiones illas quibus
procuratur non ad eas vltro ferri debemus, sed
potius aliunde vocari.

ut Deus pri-
mum suæ
gloriæ in-
trinsecæ
vacat.

2. Nihil
cōtra pro-
priam per-
fectionem.

3. Nihil
omittatur
de spiritua-
libus.

4. Nec fiat
vllum pec-
catum.

5. Videtur
pigritiæ
prætextus.

6. Ne appe-
tantur offi-
cia,

qm. 181.
art. 1.

nisi constet
de Dei vo-
catione,

per obedi-
tiam, vel
necessitatē,

alioquin
fugiantur.

7. Actio re-
feratur ad
contem-
plationem,

& hæc ad
illam,

præcipue.

Quare D. Thomas 2. 2. ait posse Religionem appeti, non autem Episcopatum; quisque enim propriam perfectionem procurare potest. At non sine præsumptione potest velle se profiteri aliorum perfectiū; & art. 2. docet posse, & debere quemque Episcopatum recusare; quia nemo se debet vltro ingerere ad ea, quæ ad alios spectant, sed tantum vacare propriæ perfectioni; ut igitur apte coalescant vitæ actiue exercitia cum contemplatione debet interuenire Dei vocatio. Nam is solus propriè author esse potest huius coniunctionis: cum enim vtrique vita à Deo sit, non potest vtrique apte misceri, nisi mediante aliquâ Dei operatione; talis est vocatio eius ad eum statum vitæ, qui vtramque coniunctam habet, deinde superiorum voluntas & directio. Denique quotiescumque vel Ecclesiæ, vel proximi necessitas id exposcere prudenter iudicatur; tunc enim non potest, non esse felix suscepti negotij exitus; secus autem cum nostram operam ex nostrâ voluntate, ac sensu in aliorum auxilium ingerimus. Nam qui scis an Deo placeat suam gloriam à te per eas functiones concionum, lectionum, conuersationis, & aliarum huiusmodi, quas circa proximum exercere intendis, procurari? Quare grauissimè errant, qui talentum aliquod adepti doctrinæ, vel authoritatis opportunè, importunè non vocati se offerunt, vel, quod peius est, inuitis superioribus ingerunt se huiusmodi functionibus: rarò quidem aliquam frugem faciunt; imò grauem ipsi iacturam spiritualis sui boni faciunt, & nonnumquam Deum auertunt, ut quod fortè aliàs fecisset, eorum operâ nolit vti in posterum. Longè sapientiùs illi agunt, qui propriæ tantum perfectioni intenti, latebras quærunt, fugiunt publicum quantum possunt, & oblata etiam officia honorifica toto conatu statuunt recusare, reputantes se indignos, quibus Deus ad suam gloriam vtatur, & solo eius colloquio frui cupientes; donec tandem de Dei voluntate certi seducti, contemplationi actionem adiungant, & sese, ut instrumenta apte comparata, perfectioris vitæ studio in manus Dei collocent: ij certè præ cæteris in omnibus, quæcumque suscipiunt, efficaces esse solent, & ea est sapientissima Diuinæ Providentiæ ratio, ut quos se videt profundius abdere, ut inutiles seruos, eos altius erigat, & in totius mundi luce ad opera planè mirabilia patranda ijs, ut idoneis instrumentis, vtatur.

Denique non satis est ad hanc vitæ mixtæ rationem, ut quandoque siue contemplationi, siue propriæ perfectioni quis vacet, quandoque verò actioni, seu alienæ perfectioni sic operam det, quasi disparata essent, & à se diuisa, sine mutuo ad se inuicem respectu, vtriusque vitæ exercitia, sed hæc ita inter se connectantur necesse est, ut contemplatio in actionem, id est propriam sanctitatem, & perfectio in alienam, & aliena in propriam influat; ita scilicet ut is amor, qui ad propriam perfectionem intellectum applicat, idem ipse tum eundem intellectum ad spirituales circa proximum functiones, tum alias potentias excitet, & abundantia ipsa contemplationis, Diuinique amoris redundet in eas ipsas actiones, easque quodammodo informet, illustret, perficiat, reddatque suâ vi efficaces; quo fit ut ipsa contemplatio non affectuosis tantum amoris Dei actibus intendat, & animam otiosè pascat,

sed immanensis Diuinæ gloriæ quocumque modo amplificandæ desiderijs compleat: sic enim implicite ut causa effectum, contemplatio actionem continet, & in eam naturali quâdam propensione voluntatis pondus inclinatur; neque verò sola contemplatio & spiritualia mentis exercitia, sed & reliquæ virtutes omnes, quibus propria cuiusque sanctitas conflatur, esse huiusmodi debent, ut ad alienam quoque sanctitatem efficiendam valeant; nec enim quæcumque Paupertas, Obedientia, Castitas, Fides, Spes, Religio, cæteræque omnes, quæ contemplationi puræ, seu propriæ perfectioni satis esse possent, vitæ mixtæ sufficiunt, nisi sint adeò solidæ, & excellentes ut proximum etiam efficaci, ac prope Diuinæ siue exemplorum, siue functionum vi percellant & ad incundam non salutis, sed & perfectionis viam vehementer incendunt. Rursus vero, quæ circa proximum exercentur functiones, esse debent huiusmodi, ut non modo propriæ perfectioni non obsint, sed eam quoque plurimum illustrent, atque intendunt: & certè ea est Diuinæ gratiæ conditio, ut si quos Deus ad suam simul, aliorumque hominum salutem procurandam, & perficiendam vocet, ijs ita hæc gratia tribuatur, ut in vtriusque vitæ munere incredibili utique profectu se insinuet; nec enim solum Diuinæ gratiæ homines Christi ministros, & dispensatores mysteriorum Dei stimulat, ut propriam sanctitatem ad aliorum opem vtantur, sed ut ipsi quoque ex ministerijs, quibus alios perficiunt, suam sanctitatem, & augeant, & exornent: quod sanè varijs modis præstare possunt.

Primò enim ex naturâ functionum oritur, ut quibus rationibus alium ad sanctitatem promouere quis intendat, ijs prius authorem ipsum persuaderi necesse sit, quod in spiritualibus motionibus eò verius est, quod maiorem interni vim luminis, & Diuini amoris affectum requirunt; sine quo nullus ad salutem proximorum desiderandam aut procurandam affici ex animo potest vnquam. Deinde, quod affine est, quotidiana comprobatur experientia omnis actionis principium ipso usu seipsum perficere: sic enim ut gladius secando rubiginem exuit, & politur; aqua quo crebrius hauritur, eò fons ipse, ac puteus purior euadit, ingenium & memoria continuâ exercitatione confirmatur, & omnis in Magistro scientia disciplinis alijs tradentis perficitur. Ita hæc arma spiritualia ipso usu splendent magis, & Diuinæ fons charitatis, dum sese in alios effudit, vberior, puriorque efficitur, & scientia hæc sanctorum, dum comunicatur cum alijs, magnis tum in intellectu, tum in voluntate incrementis augefcit; sunt enim opera hæc misericordiæ spiritualis, opera non solum valde Deo grata, & meritoria, atque adeo lucris spiritualibus, opibusque redundantia, sed multò etiam quam corporalia, mensuram bonâ, & supereffluentem in misericordis sinum refundunt; qui enim administrat semen seminanti, ille idem multiplicat semen, & auget incrementa frugum iustitiæ nostræ.

Accedit quod qui alios perficit propositam ante oculos Diuinæ vim gratiæ, Deique misericordiæ, ac bonitatis effectus admirabiles intuetur; quo ex obiecto non potest quin in summâ admiratione, laudemque Dei prorumpat, cuius perfectiones extra se in hominum commodum, & salutem

8. Virtutes
excellentes
seruiant
actioni,

9. Actio
ipsa perficiat
sanctitatem,

ut orator
se prius
mouet, quâ
auditorum,

res usu ni-
rescunt ac
perficiuntur.

Deus hæc
opera mis-
ericordiæ
compensat.

ostendit in
proximo
exempla
sue miseri-
cordiæ,

diffusas tam mirificâ liberalitate contemplatur: quo fit vt maiori in Deum charitate flagret, & vehementiori zelo ad Diuinâ Bonitatis cooperationem in animarum salute, & maioris Dei gloriâ incremento adaugendam excitetur.

& vir actiuus
quærit omnia media
ad adiuturum
proximum.

Denique quem Dei Charitas ad aliorum salutem, & perfectionem vrget, eum quoque impellit, se vt omnibus instrumentis, quibus opus promouere possit, instruat, muniâtque ijs præsidijs, quibus euertat omnia, quæ negotio moram aliquam, aut impedimentum obijcere possint. Cum ergo inter ea præsidia, & instrumenta nullum magis idoneum propriâ sanctitate esse intelligat, tum demum neruos omnes, & industriam in eius consequutionem vt intendat eadem bene ordinata charitas imperabit.

Optimū est
propria sanctitas,

Quod & hoc vnum sanctorum virorum quotidianum prope exemplum factum confirmat, qui ideo se reos alienorum peccatorum & accusant & multant, quandoque etiam grauioribus pœnis, quod leui aliquâ in sui perfectione negligentia, suis ministerijs vim, robur, Diuinâque influxum gratiâ subtraxerint.

quare nemo non
sanctus,
vacet proximis;

Concludamus igitur in hoc vitæ genere ita hæc vtriusque exercitia debere in se inuicem vtrò citròque conuenire, vt mutuis sese auxilijs perficiant, quod quia ij non faciunt, qui vel Diuinam gloriam purè non intendunt, sed affectibus adhuc inordinatis plurimum inficiuntur, vel qui externis se circa proximum occupationibus totos veluti tradunt, non trahentes à propriæ perfectionis & sanctitatis studio verum zelum animarum, & spiritum, ordinemque Charitatis admonentis, vt suæ prius, quam proximorum animæ Deo placentes misereantur, ideo fit, vt sine fructu erga proximos, cum magno circa seipfos detrimento inani, & damnabili opera multi plerumque defudent.

& qui vacat
se non negligat.

Quomodo differat contemplatio practica, seu operatiua ab affectiua.

C A P V T XI.

I. Contemplatio operatiua, quæ efficit praxim internam, & externam

HAnc praxim, tum propriam, seu puritatem & sanctitatem, tum externam circa proximum efficit & dirigit contemplatio ipsa, quatenus ab amore operatiuo vel obedientiali dirigitur, & ad eius actiones tendit; quæ ideo vocari potest contemplatio operatiua. Nam quamuis vna, eademque sit contemplatio, quæ & affectum in Deo solum pascit, & quæ ad vitæ practicæ actiones impellit; plerumque tamen pro Dei voluntate, & contemplantis dispositione, ac vitæ conditione, seu finis intentione, vna veluti ab aliâ secernitur; atque adeo alia dici potest affectiua contemplatio, quæ in Dei præsentia delectabiliter intuendâ commoratur: alia operatiua, quæ ex eo intuitu ad vitæ sanctitatem, & proximi opem vehementius vrget, & impellit: Quæ certè vltima in hac vitâ longè potior est. Quare videmus illam B. P. Ignatio viro in spiritualibus rebus optimè versato placuisse plurimum, atque adeo solam prope in libello exercitiorum ab eodem traditam. Nec enim, meo

melior est, quam affectiua, traditurque in exercitijs S. Ignatii.

A quidem iudicio, rectè illi sentiunt, qui modum illum meditandi, quem describit, ita à contemplatione distinguunt, vt velint illum nihil de contemplatione dixisse; cum potius ipse præter meditandi rationem, præclarum contemplationis operatiuæ modum ipsi meditandi modo coniunxerit. Nam vir Sapientissimus, & Diuino planè Spiritu plenissimus cum duos modos notasset, quibus homo ad aliquid agendum, volendumve sese applicat; vnum ex vehementi voluntatis nullâ plerumque ratione satis conuictæ affectu; alium ex proposito voluntatis ratione certâ conuictæ, repugnante etiam affectu, semper plurimi fecit hunc vltimum. Licet enim de primo excellentes planè præceptiones in regulis de spirituum discretionem reliquerit, & omnis exercitiorum structura ad excitandos voluntatis affectus sit potentissima; in tradendo tamen secundo bonam libelli illius partem consumpsit. Quare omnes contemplationes, quas reliquit, operatiuas esse voluit, & in meditandi modo, quem in primo de peccatis exercitio breuiter quidem, sed accuratè primus omnium docuit, primum præcipit exerceri memoriam, non Diuinæ duntaxat præsentia, sed intimi propositæ veritatis sensus (quem iam antea innotuisse supponit) per viam eiusdem apprehensionem, cuius apprehensionis terminus sit iudicium, fideique assensus, qui cum obscurus sit, ac proinde nonnumquam imbecillis, vt ex eo, tanquam ex principio, per discursum meditationum practicæ conclusiones deducantur, corroboratur à Deo additis Spiritus sancti donis, quorum aliquando ea est mensura vt exposito principio per meditationis discursum, quem B. P. N. intellectus exercitium vocat, conclusiones practicæ de admirando, amando, & colendo Deo, & ad eius honorem, proque eius gloria virtutibus omnibus exercendis facile deducuntur, & spiritualis prudentia mirum in modum augefcit: Nonnumquam verò tanta est eorundem copia, vt sine expresso discursu in propositâ fidei veritate tanquam principio clarissimo vno, eoque simplici intuitu multæ simul praxes conspiciantur, & exerceantur. Et quidem cum ad educendas conclusiones discursu opus est, vera est & propriè dicta meditatio; quam, cum amoris affectus admiscetur, sequi solet contemplatio. At verò quando sine expresso discursu, cum propositæ veritatis clariore apprehensione & intuitu, voluntatis affectus non temerè, sed vi impliciti in ipso principio discursus, excitantur; tunc verò contemplatio sine meditationis labore nascitur, eaque non affectiua tantum, sed operatiua etiam; tales enim sunt omnes, quæ in libello proponuntur. Quare singulari quodam modo ita tradit meditandi modum, vt si Diuinæ placeat Bonitati, qui rectè dispositus ad meditandum accedit, verâ, ac solidâ, multumque utili contemplatione rapi in Deum possit. Hæc igitur practica contemplatio non animam tantum Dei cognitione implet, & cum Deo per voluntatis affectum coniungit, sed etiam veram erga Deum pietatem, & deuotionem, & quæcumque virtutum exercitia, quæ grata illi esse, & gloriam aliquam parere queant, excitat.

tū meditatio omnis,

tum contemplatio,

præsertim hæc practica vitæ mixtæ propria.

qm. 181.
art. 1.

Quare D. Thomas 1. 2. ait posse Religionem appeti, non autem Episcopatum; quisque enim propriam perfectionem procurare potest. At non sine præsumptione potest velle se profiteri aliorum perfectiū; & art. 2. docet posse, & debere quemque Episcopatum recusare; quia nemo se debet vltro ingerere ad ea, quæ ad alios spectant, sed tantum vacare propria perfectioni; ut igitur apte coalescant vitæ actiue exercitia cum contemplatione debet interuenire Dei vocatio. Nam is solus proprie auctor esse potest huius coniunctionis: cum enim vtrique vita à Deo sit, non potest vtrique apte misceri, nisi mediante aliquâ Dei operatione; talis est vocatio eius ad eum statum vitæ, qui vtramque coniunctam habet, deinde superiorum voluntas & directio. Denique quotiescumque vel Ecclesiæ, vel proximi necessitas id exposcere prudenter iudicatur; tunc enim non potest, non esse felix suscepti negotij exitus; secus autem cum nostram operam ex nostrâ voluntate, ac sensu in aliorum auxilium ingerimus. Nam qui scis an Deo placeat suam gloriam à te per eas functiones concionum, lectionum, conuersationis, & aliarum huiusmodi, quas circa proximum exercere intendis, procurari? Quare grauissimè errant, qui talentum aliquod adepti doctrinæ, vel authoritatis opportunè, importunè non vocati se offerunt, vel, quod peius est, inuitis superioribus ingerunt se huiusmodi functionibus: raro quidem aliquam frugem faciunt; imò grauem ipsi iacturam spiritualis sui boni faciunt, & nonnumquam Deum auertunt, ut quod fortè aliàs fecisset, eorum operâ nolit vti in posterum. Longè sapientiùs illi agunt, qui propria tantum perfectioni intenti, latebras quærunt, fugiunt publicum quantum possunt, & oblata etiam officia honorifica toto conatu statuunt recusare, reputantes se indignos, quibus Deus ad suam gloriam vtatur, & solo eius colloquio frui cupientes; donec tandem de Dei voluntate certiùs edocti, contemplationi actionem adiungant, & sese, ut instrumenta apte comparata, perfectioris vitæ studio in manus Dei collocent: ij certè præ cæteris in omnibus, quæcumque suscipiunt, efficaces esse solent, & ea est sapientissima Diuinæ Prouidentia ratio, ut quos se videt profundius abdere, ut inutiles seruos, eos altius erigat, & in totius mundi luce ad opera planè mirabilia patranda ijs, ut idoneis instrumentis, vtatur.

7. Actio referatur ad contemplationem,

Denique non satis est ad hanc vitæ mixtæ rationem, ut quandoque siue contemplationi, siue propria perfectioni quis vacet, quandoque verò actioni, seu alienæ perfectioni sic operam det, quasi disparata essent, & à se diuisa, sine mutuo ad se inuicem respectu, vtriusque vitæ exercitia, sed hæc ita inter se connectantur necesse est, ut contemplatio in actionem, id est propria sanctitas, & perfectio in alienam, & aliena in propriam influat; ita scilicet ut is amor, qui ad propriam perfectionem intellectum applicat, idem ipse tum eundem intellectum ad spirituales circa proximum functiones, tum alias potentias excitet, & abundantia ipsa contemplationis, Diuinique amoris redundet in eas ipsas actiones, easque quodammodo informet, illustret, perficiat, reddatque suâ vi efficaces; quo fit ut ipsa contemplatio non affectuosis tantum amoris Dei actibus intendat, & animam otiosè pascat,

& hæc ad illam,

præcipue.

sed immensis Diuinæ gloriæ quocumque modo amplificandæ desiderijs compleat: sic enim implicite ut causa effectum, contemplatio actionem continet, & in eam naturali quâdam propensione voluntatis pondus inclinatur; neque verò sola contemplatio & spiritualia mentis exercitia, sed & reliquæ virtutes omnes, quibus propria cuiusque sanctitas conflatur, esse huiusmodi debent, ut ad alienam quoque sanctitatem efficiendam valeant; nec enim quæcumque Paupertas, Obedientia, Castitas, Fides, Spes, Religio, cæteræque omnes, quæ contemplationi puræ, seu propria perfectioni satis esse possent, vitæ mixtæ sufficiunt, nisi sint adeo solidæ, & excellentes ut proximum etiam efficaci, ac prope Diuinâ siue exemplorum, siue functionum vi percellant & ad ineundam non salutis, sed & perfectionis viam vehementer incendunt. Rursus vero, quæ circa proximum exercentur functiones, esse debent huiusmodi, ut non modo propria perfectioni non obsint, sed eam quoque plurimum illustrent, atque intendunt: & certè ea est Diuinæ gratiæ conditio, ut si quos Deus ad suam simul, aliorumque hominum salutem procurandam, & perficiendam vocet, ijs ita hæc gratia tribuatur, ut in vtriusque vitæ munere incredibili utique profectu se insinuet; nec enim solum Diuina gratia homines Christi ministros, & dispensatores mysteriorum Dei stimulat, ut propria sanctitate ad aliorum opem vtantur, sed ut ipsi quoque ex ministerijs, quibus alios perficiunt, suam sanctitatem, & augeant, & exornent: quod sanè varijs modis præstare possunt.

Primò enim ex naturâ functionum oritur, ut quibus rationibus alium ad sanctitatem promouere quis intendat, ijs prius auctorem ipsum persuaderi necesse sit, quod in spiritualibus motionibus eò verius est, quod maiorem interni vim luminis, & Diuini amoris affectum requirunt; sine quo nullus ad salutem proximorum desiderandam aut procurandam affici ex animo potest vnquam. Deinde, quod affine est, quotidiana comprobatur experientia omnis actionis principium ipso usu seipsum perficere: sic enim ut gladius secando rubiginem exuit, & politur; aqua quo crebrius hauritur, eò fons ipse, ac puteus purior euadit, ingenium & memoria continuâ exercitatione confirmatur, & omnis in Magistro scientia disciplinis alijs tradentis perficitur. Ita hæc arma spiritualia ipso usu splendent magis, & Diuinæ fons charitatis, dum sese in alios effudit, vberior, puriorque efficitur, & scientia hæc sanctorum, dum comunicatur cum alijs, magnis tum in intellectu, tum in voluntate incrementis augetur; sunt enim opera hæc misericordiæ spiritualis, opera non solum valde Deo grata, & meritoria, atque adeo lucris spiritualibus, opibusque redundantia, sed multò etiam quam corporalia, mensuram bonâ, & superfluentem in misericordis sinum refundunt; qui enim administrat semen seminanti, ille idem multiplicat semen, & auget incrementa frugum iustitiæ nostræ.

Accedit quod qui alios perficit propositam ante oculos Diuinæ vim gratiæ, Deique misericordiæ, ac bonitatis effectus admirabiles intuetur; quo ex obiecto non potest quin in summâ admiratione, laudemque Dei prorumpat, cuius perfectiones extra se in hominum commodum, & salutem

8. Virtutes excellentes seruiant actioni,

9. Actio ipsa perficiat sanctitatem,

ut orator se prius mouet, quâ auditorem,

res vsu nitescunt ac perficiuntur.

Deus hæc opera misericordiæ compensat.

ostendit in proximo exempla suæ misericordiæ,

diffusas tam mirificâ liberalitate contemplatur: quo fit vt maiori in Deum charitate flagret, & vehementiori zelo ad Diuinæ Bonitatis cooperationem in animarum salute, & maioris Dei gloriæ incremento adaugendam excitetur.

& vir actiuus
quærit omnia media
ad adiuvandum proximum.

Denique quem Dei Charitas ad aliorum salutem, & perfectionem vrget, eum quoque impellit, se vt omnibus instrumentis, quibus opus promouere possit, instruat, muniâtque ijs præsidijs, quibus evertat omnia, quæ negotio moram aliquam, aut impedimentum obijcere possint. Cum ergo inter ea præsidia, & instrumenta nullum magis idoneum propriâ sanctitate esse intelligat, tum demum neruos omnes, & industriam in eius consequutionem vt intendat eadem bene ordinata charitas imperabit.

Optimū est
propria sanctitas,

Quod & hoc vnum sanctorum virorum quotidianum prope exemplum factum confirmat, qui ideo se reos alienorum peccatorum & accusant & multant, quandoque etiam grauioribus pœnis, quod leui aliquâ in sui perfectione negligentia, suis ministerijs vim, robur, Diuinæque influxum gratiæ substraxerint.

quare nemo non
sanctus,
vacet proximis

Concludamus igitur in hoc vitæ genere ita hæc vtriusque exercitia debere in se inuicem vtrò citròque conuenire, vt mutuis sese auxilijs perficiant, quod quia ij non faciunt, qui vel Diuinam gloriam purè non intendunt, sed affectibus adhuc inordinatis plurimum inficiuntur, vel qui externis se circa proximum occupationibus totos veluti tradunt, non trahentes à propriæ perfectionis & sanctitatis studio verum zelum animarum, & spiritum, ordinemque Charitatis admonentis, vt suæ prius, quam proximorum animæ Deo placentes misereantur, ideo fit, vt sine fructu erga proximos, cum magno circa seipsum detrimento inani, & damnabili opera multi plerumque defudent.

& qui vacat
se non negligat.

Quomodo differat contemplatio practica, seu operatiua ab affectiua.

C A P V T XI.

I. Contemplatio operatiua, quæ efficit proximam internam, & externam

HAnc proximam, tum propriam, seu puritatem & sanctitatem, tum externam circa proximum efficit & dirigit contemplatio ipsa, quatenus ab amore operatiuo vel obedientiali dirigitur, & ad eius actiones tendit; quæ ideo vocari potest contemplatio operatiua. Nam quamuis vna, eademque sit contemplatio, quæ & affectum in Deo solum pascit, & quæ ad vitæ practicæ actiones impellit; plerumque tamen pro Dei voluntate, & contemplantis dispositione, ac vitæ conditione, seu finis intentione, vna veluti ab aliâ secernitur; atque adeo alia dici potest affectiua contemplatio, quæ in Dei præsentia delectabiliter intuendâ commoratur: alia operatiua, quæ ex eo intuitu ad vitæ sanctitatem, & proximi opem vehementius vrget, & impellit: Quæ certè vltima in hac vitâ longè potior est. Quare videmus illam B. P. Ignatio viro in spiritualibus rebus optimè versato placuisse plurimum, atque adeo solam prope in libello exercitiorum ab eodem traditam. Nec enim, meo

melior est,
quàm affectiua,
traditurque
in exercitijs S. Ignatii.

A quidem iudicio, rectè illi sentiunt, qui modum illum meditandi, quem describit, ita à contemplatione distinguunt, vt velint illum nihil de contemplatione dixisse; cum potius ipse præter meditandi rationem, præclarum contemplationis operatiuæ modum ipsi meditandi modo coniunxerit. Nam vir Sapientissimus, & Diuino planè Spiritu plenissimus cum duos modos notasset, quibus homo ad aliquid agendum, volendumve sese applicat; vnum ex vehementi voluntatis nullâ plerumque ratione satis conuictæ affectu; alium ex proposito voluntatis ratione certâ conuictæ, repugnante etiam affectu, semper plurimi fecit hunc vltimum. Licet enim de primo excellentes planè præceptiones in regulis de spirituum discretionem reliquerit, & omnis exercitiorum structura ad excitandos voluntatis affectus sit potentissima; in tradendo tamen secundo bonam libelli illius partem consumpsit. Quare omnes contemplationes, quas reliquit, operatiuas esse voluit, & in meditandi modo, quem in primo de peccatis exercitio breuiter quidem, sed accuratè primus omnium docuit, primum præcipit exerceri memoriam, non Diuinæ duntaxat præsentia, sed intimi propositæ veritatis sensus (quem iam antea innotuisse supponit) per viam eiusdem apprehensionem, cuius apprehensionis terminus sit iudicium, fideique assensus, qui cum obscurus sit, ac proinde nonnumquam imbecillis, vt ex eo, tanquam ex principio, per discursum meditationum practicæ conclusiones deducantur, corroboratur à Deo additis Spiritus sancti donis, quorum aliquando ea est mensura vt exposito principio per meditationis discursum, quem B. P. N. intellectus exercitium vocat, conclusiones practicæ de admirando, amando, & colendo Deo, & ad eius honorem, proque eius gloria virtutibus omnibus exercendis facillè deducuntur, & spiritualis prudentia mirum in modum augefcit: Nonnumquam verò tanta est eorumdem copia, vt sine expresse discursu in propositâ fidei veritate tanquam principio clarissimo vno, eoque simplici intuitu multæ simul praxes conspiciantur, & exerceantur. Et quidem cum ad educendas conclusiones discursu opus est, vera est & propriè dicta meditatio; quam, cum amoris affectus admiscetur, sequi solet contemplatio. At verò quando sine expresse discursu, cum propositæ veritatis clariore apprehensione & intuitu, voluntatis affectus non temerè, sed vi impliciti in ipso principio discursus, excitantur; tunc verò contemplatio sine meditationis labore nascitur, eaque non affectiua tantum, sed operatiua etiam; tales enim sunt omnes, quæ in libello proponuntur. Quare singulari quodam modo ita tradit meditandi modum, vt si Diuinæ placeat Bonitati, qui rectè dispositus ad meditandum accedit, verâ, ac solidâ, multumque vtili contemplatione rapi in Deum possit. Hæc igitur practica contemplatio non animam tantum Dei cognitione implet, & cum Deo per voluntatis affectum coniungit, sed etiam veram erga Deum pietatem, & deuotionem, & quæcumque virtutum exercitia, quæ grata illi esse, & gloriam aliquam parere queant, excitat.

cū meditatio omnis,

tum contemplatio,

præsertim hæc practica vitæ mixtæ propria.

II. Contempla-
tio practica
differt ab
affectiua:

1. Quia ob-
iectu pra-
ctica sunt
res omnes
Dei, &
Christi

certa.

2. Quia fi-
nis eius sunt
virtutes
plures, &
potiores.

3. Quia eius
causa effi-
ciens est
Deus per
dona qua-
dam pra-
ctica.

4. Quia di-
rigitur ab
amore pra-
ctico,

5. Quia eius
fructus sunt
actus he-
roici,

Quare licet operatiua affectiua, vt plurimum, adiungatur, potest tamen ab ea separari nonnumquam, cum obiectum habeat aliquo modo diuersum, materiam item, & finem. Nam obiectum, prout praecipue a plerisque usurpatur, contemplationis affectiua vix aliud est, quam Dei, vel Christi praesentia, quam vbi, vel in se vel extra conceperunt, statim in amoris erga illum affectus erumpunt, & in quadam eius fruitione delectabiliter quiescunt. Quare neque solent esse solliciti de deligenda sibi contemplationis materia. At vero operatiua contemplatio non tantum circa Dei praesentiam, sed etiam circa omnia eius attributa distincte, & opera eius omnia, circa Christi actiones sigillatim versatur, ex quibus vitae sanctitas & virtutum omnium perfectio hauriri aliquo modo queat. Quae de causâ delectu opus est, & praeparatione materiae, quâ etiam fit vt minus temere, & periculosè vagetur.

Quod ad finem verò attinet, licet vltimus omnis contemplationis scopus sit vnio cum Deo, atque adeo vera animae sanctitas, non eadem tamen est contemplantium intentio: Nam in affectiua contemplatione, qualis solet esse eorum, qui in solitudine versantur, intendi vt plurimum solent affectus quidam ad vitam contemplatiuam pertinentes, quibus anima perfecte Deo fruens, illi delectabiliter inhaeret, eiusque perfectiones admiratur, & extra se in eum rapitur. In operatiua verò non ea duntaxat praxis, sed praeterea alia quaecumque, quâ profundior humilitas, maior sanctitas, perfectiora, & solidiora mortificationis, & virtutum exercitia, amplior erga Deum deuotio, & erga proximum Charitas, à contemplante, vt statim dicemus, excitari solet.

Quare inde fit, vt in efficiente causâ aliqua etiam diuersitas inueniatur. Nam Deus vtriusque Author, licet tam in hac, quam in illa collatis donorum Spiritus sancti facibus animam collustret, dona tamen Consilij, pietatis, fortitudinis, & timoris Domini in affectiua minus, in operatiua verò longè magis operantur; ac proinde ab illâ insigne quoddam supernaturalis prudentiae lumen, & Diuini Spiritus robur solet in contemplantis vitam deriuari, quâ non tantum proprias actiones, sed etiam alienas bene, ordinateque disponat, discernat & exequatur. Quare haec contemplatio eorum propria est, qui vitam mixtam, & Christo Domino simillimam agunt; ij enim tantum abest, vt in perfectae orationis studio alijs vitam duntaxat contemplatiuam agentibus inferiores sint, vt etiam perfectior eorum contemplatio esse debeat. Cum enim ab amore non solum affectiuo, sed etiam operatiuo dirigatur, ex ipso Dei, Christi, & Diuinarum veritatum intuitu, non elicit amorem duntaxat affectiuum, sed etiam obedientialem, & operatiuum qui ad vnicum gloriae bonum Deo procurandum vehementer incitet, & humanam voluntatem Dei voluntati perfecte subiiciat & conformet.

Quare eius fructus est, non nuda, & penè sterilis, sed zeli, incitationis virtutum omnium fecunda admiratio; non affectiua duntaxat delectatio, sed practica; non deuotio tantum sanctis Diuinæ laudis, & glorificationis affectibus plena, sed mortificationis solidæ desiderijs, &

studijs perfectarum omnis generis virtutum, heroicisque propositis, & actibus cumulata, quibus tum propria sanctitas excellenter promouetur, tum ea praesidia acquiruntur, quæ ad proximo opem sine iacturâ propriâ ferendam planè sunt necessaria. Quocirca si affectiuam contemplationem à practica, vel, quod idem est, orationem, quæ conuenit ijs, qui vitam mixtam profitentur, ab eorum oratione qui vitam contemplatiuam agunt, distinguere quis velit; non errabit, meo quidem iudicio, si triplex veluti discrimen constituat.

Primò enim Oratio contemplatiuorum per se ad vnionem duntaxat affectiuam refertur: aliorum verò & ad affectiuam, & ad practicam tendit.

Secundò, Oratio contemplatiuorum eas virtutes acquirit, quæ ad contemplationis quietem sunt necessariae, vt est silentium, solitudo, victoria eorum motuum siue corporis, siue animi, qui contemplationem interturbare possunt; ceterarum verò virtutum, quæ in vitâ mixtâ necessariae sunt, nullo vel perexiguo studio tenetur. At aliorum oratio omne planè virtutis genus, omnem gradum summâ animi contemplatione persequitur; cum nulla sit, quæ non in summo etiam gradu sit huius vitae statui prope necessaria.

Denique Oratio contemplatiuorum etsi ad impetranda proximis auxilia gratiæ adhiberi possit, & debeat, aliorum tamen Oratio peculiari quadam obligatione eò spectare debet, vt ijs, circa quos laborant, caeleste lumen, & Diuinæ gratiæ impulsus ad salutis suæ, & perfectionis viam capessendam impetrent. Verùm de triplici hoc discrimine agitur fusiùs, in tractatu de Oratione Mentali.

Quae pericula vita mixta, & quae illorum remedia.

C A P V T XII.

Hæc si in vitâ vtriusque nexu interueniant, difficile non erit ea omnia incommoda, quæ vitam mixtam turbare, & inficere consueverunt, profligare prorsus, & extirpare, & admirabiles quosdam, atque Diuinos fructus ex præclarâ eiusdem vitæ arbore colligere. Et antequam de nonnullis, quæ vt plurimum timeri possunt, in particulari dicamus, operæpretium est intelligere eos plerumque hanc vitam vtramque malè miscere cōsueuisse, qui in tenerâ ætate ad aliquod vitæ mixtæ institutum vocati à Deo, vel non satis assequuntur initio sui instituti rationem, vel naturam suam ad alterutram plus æquo procliuem non, vt par est, temperant, vt vtramque pari studio complectantur; vel denique in profectu suo spiritali segnes, & inertes, nec in studio orationis, nec in virtutum quæstu satis solidi euadunt; atque ita & carètes virtutibus vitæ actiua, quæ per veram sui abnegationem, & mortificationem viam contemplationi, & communicationi cum Deo sternit, & contemplatiua perfectione, vel saltem solido profectu, tanquam fundamento, destituti ad externas functiones sese applicant. Qui enim primis annis ita se gesserunt, mirū non est, si plurima, eaque graua incommoda in eo vitæ genere, quod susceperunt, experiantur.

seu quia

finis est
praxis,

effectus,
sunt virtu-
tes omnes,

& auxilia
circa pro-
ximum.

Qui à pue-
ritiâ Reli-
giosi facti
sunt,

minus sunt
idonei vitæ
mixtæ,

quia ob
ignorantiâ,

imperitiâ,

& pigritiâ

male in pri-
mâ, & 2. via
versati sũt,
aut con-
templatio-
ne abusi,

1. Periculū,
difficultas
bene mis-
cendi exer-
citia vtriuf-
que vitæ,

quæ viden-
tur incom-
parabilia.

Remediū:
1. Cognitio
affinitatis
quæ est in-
ter vtram-
que vitam,

Lib. 6.
Mor. c. 17.

quasi inter
oculos,

ut inter stu-
dia, & de-
uotionem,

2. Quia
Deus illa
exercitia
inter se
conciat,

Quorum primum est difficultas, miscendi te-
merariē vtramque vitā & vtriūque vitæ exer-
citia. Nam cū ipsi deuotionis, & mortifica-
tionis spiritu vel destituti sint, vel plurimū
egeant, non possunt, non difficile, imō ali-
quando impossibile existimare actionem cum
contemplatione, studia cum deuotione, conuer-
sationem, & functiones circa proximum cum
communicatione cum Deo bene miscere; cum
ad id vera, magnāque & abnegatio sui, &
mortificatio requiratur. Et sanē tanta est ple-
rumque huius difficultatis apprehensio, vt non
facile sanari possit, adeoque in malos effectus
sæpē redundet, nisi maturē prouideatur.

Ab initio igitur plurimū refert, tum vt sibi
persuadeant rem per se non esse adeo difficilem,
tum vt ipso vsu vtriūque vitæ exercitia apte,
conuenienterque commisceant. Et quidem vt id
sibi persuadeant, difficile non est, si probē in-
telligant: Primo, eam esse vtriūque vitæ natu-
ram, vt suapte sponte misceri ament.: *Dna quip-
pe vitæ*, inquit B. Gregorius, *actiua videlicet &
contemplatiua cū conseruantur in mente, quasi duo
oculi habentur in facie: dexter namque oculus vitæ
contemplatiua est, sinister actiua.* Quemadmo-
dum ergo naturale est homini duos habere ocu-
los, quorum vterque mixto concursu visionem
efficit: Et sicut deformis est facies, quæ vno ca-
ret oculo, aut imperfectus viuendi actus, si vnus
duntaxat in eum influat; perfectus verò si per-
mixto vtriūque influxu efficiatur: Ita certē
vtraque vita naturā suā & simul esse, & commu-
nicato inuicem vsu, permixtisque exercitijs mu-
tuo se & exornare, & iuuare appetunt. Et qui-
dem id cernere est in deuotionis, & studiorum
ad functiones necessariorum exercitijs, quæ nisi
mutuam sibi opem præstent, solida esse nullā ex
parte queunt: Deuotio enim, vitæque innocen-
tia, nisi doctrinam habeat adiunctam, parū
habet præsidij, & soliditatis tum ad propriam
perfectionem, tum præcipuē ad aliorum salutem
promouendam; & proinde studiorum exercitia si
deuotionis succo priuentur arida prorsus sunt, &
sterilia, imō nihil nisi variarum imperfectio-
num, superbiæ verò potissimū spinas profe-
runt; scientia enim inflat, Charitas ædificat.
Sicut enim vinum aquæ admixtione non tem-
peratum mentem alienat; ita & scientia super-
biam facit, nisi deuotione temperetur: *Va*, in-
quit August. *scientia si ei non dominetur Charitas.*
Cū ergo sese mutuo veluti informant deuotio,
& studiorum exercitatio, actio, & contem-
platio, Rachel & Lia, Maria & Martha, cum si-
mul vnā, licet non sine sanctis quibusdam
querelis habitare ament, atque adeo sua sibi in-
uicem ornamenta, suam perfectionem communi-
cent, vita sine hac vtrāque communicatione
omnino manca, atque imperfecta est: Cū igitur
ea sit vtriūque natura, quid quæso difficul-
tatis esse potest in vtriūque nexu?

Sed præter naturalem illam propensionem
accedit supernaturalis per singulare Dei auxi-
lium, vtriūque in se inuicem inclinatio, & am-
plexus. Nam cū in Deo ipso primum, deinde
in Christo sit, ac fuerit vtriūque vitæ admira-
bilis conspiratio & vnio, ab hoc vtroque prin-
cipio singulari operatione in ea primum vitæ
instituta, quæ Deo, & Christo auctore &

exemplari in Ecclesia approbata sunt, deriuata
est. Deinde etiam in eos omnes, quos Deus
speciali gratiā ad id genus instituti vocare di-
gnatur: ad eius enim prouidentiam spectat, vt
quos in omnium salutem, & perfectionem im-
pensē incumbere, & simul propriæ saluti, ac
perfectioni sedulo, diligenterque vacare vult,
eorum vitam, studia, atque exercitia cœlesti suo
lumine, & gratiā ita promoueat, vt sine vllā
profectus sui iacturā magno, in scientijs & dis-
cendis, & docendis progressus faciant.

Cuius rei fidem faciunt quamplurimi doctri-
nā, & sanctitate præstantes viri, qui omni sæ-
culo vtriūque vitæ perfectionem complexi,
mirificè Ecclesiam illustrarunt. Taceo Aposto-
los eorumque successores, Gregorios, Augu-
stinos, Ambrosios, Hieronymos, Basilios,
omnes denique sanctos Episcopos, & Eccle-
siæ Doctores; fuerunt præter eos, & etiam-
num sunt innumeri Religiosi, qui facile ma-
gno suo, & Ecclesiæ bono Doctrinam & stu-
dia cum pietate, & actionem cum contemplatio-
ne coniunxerunt, & in nostrā societate hæc sin-
gularis Dei gratia admodum illustris fuit in
B. Ignatio, Xauerio, Laïnio, Salmerone,
Canisio, aliisque inter quos scimus pleros-
que ad assiduos circa proximum labores, ter-
nas, quinas, senas, septenas etiam quotidie ho-
ras Diuinis meditationibus tribuere solitos, vt
difficile sit iudicare an in actione magis, an in
contemplatione excellant. Quod ergo tam
multis adeo facile fuit, & etiamnum esse pro-
comperto habetur; id certē nemo prudenter
sibi ita difficile, & arduum existimare debet vt
animum abijciat, si præsertim ad eundem vi-
tæ statum vocatus sit, cui tanquam peculia-
ris dos hæc gratia à Deo attributa sit, vt actio-
nem cum contemplatione apte commiscere sine
vllā vtriūque iacturā, imō cum magno profe-
ctu possit.

Verū quamq. am magni momenti sit, vt sibi
id ab initio persuadeant, qui ad eam vitæ for-
mam vocati sunt, parū tamen id illis pro-
derit, nisi maturē etiam vsu ipso quomodo
vtriūque vitæ finem, & exercitia apte, tempera-
teque miscere possint, edoceantur. Quam-
quam enim Diuina Bonitas suis non desit in-
stitutis, ad eorum tamen conseruationem Su-
periorum curam desiderat. Quare magna ab ijs
solicitude adhibenda est, tum vt ipsa deuotio-
nis exercitia, quæ meditatione, examine con-
scientiæ, pia lectione, sacramentorum percep-
tione, Missæ sacrificio, aliisque continen-
tur, ijs temporibus vsurpentur, vt intermix-
ta illis tum studiorum, tum functionum actio,
vim ab illis consentaneam hauriat, & ite-
rum magis alacres ijsdem, cū opus erit, re-
stituatur; tum vt eadem exercitia sint huiusmo-
di, vt non vitæ soli contemplatiuæ sint pro-
pria, sed ad actionem ipsam accommodata, vt
ab ijs vis ea, quam diximus, suā veluti sponte in
actionem ipsam effluat, eamque perficiat:
Et vicissim ipsa actio ita Dei amore, & vnus
gloriæ eius intentione temperetur, vt con-
templationis quietem non dissipet, sed con-
stantiorem, atque suauiore reddat: hoc
enim ad bonam mixtionem, cap. superiori requi-
rebamus.

in ijs quos
voca it ad
curam pro-
ximū

3. Exempla
tot sancto-
rum,

& imitatio,

4. Cura su-
periorum,

vt exercitia
sint aptis
temporibus,

vt sint pro-
pria vitæ
mixtæ.

adhibeā-
tur mortifi-
cationes.

Nec verò minus ad hanc difficultatem superandam necesse est, ut in omni mortificationum genere & virtutum cunctarum studijs exactè, seriòque exerceantur, cum ea difficultas potissimum ex immortificatis affectibus, & naturæ propensionibus nascatur. Verum qualis esse debeat tum oratio, tum sanctitas eorum qui vitam mixtam agere instituunt, partim iam diximus partim dicemus cum de Oratione Mentali agemus. Modò ad cætera vitæ mixtæ incommoda transeamus.

2. Periculū,
multitudo
functionū
in vitā acti-
uā,

quæ contē-
platiuam
defraudat,

& vitia re-
producit,

Lib. 2.
Mor. c. 25.

ut cōstat ex
nafragijs
multorum,

præsertim
qui turbide
inchoarunt

Remed. ū.

1. Quod
non ex cul-
pa sit vitæ
mixtæ,

Secundum igitur primo huic affine est quod etsi probè instructi fuerint, & vitæ mixtæ rationem ipso initio assecuti, ac proinde in eā profecisse videantur, ea tamen esse solet hoc tempore præcipuè (quo operariorum paucitas magna est) necessariorum functionum varietas, ut ijs veluti obruti sensim sine sensu longius à Dei communicatione, & familiaritate recedant, imò plerumque, dum alienis rebus attendunt, suas negligent, multasque prætermittant colendarum virtutum occasiones, multa committant quibus non tantum interna eorum quies ad contemplationem necessaria, sed etiam ipsum perfectionis studium labefactetur, & naturæ prauitas, malæque consuetudinis vitia, antea aliquovsq; repressa reuiuiscant, & magis magisque roborentur. Nam dubium non est, quin inter vitæ actiue functiones sui amor, animi remissio in se superando, vanitas, studium, ira, inuidia, aliorum contemptus, æstimatio sui, & superbia, aliæque id genus pestes longè plus pabuli habeant, & nisi prouideatur, vires magnas accipiant. Prouidere autem, ut par est, homini alijs occupato difficile admodum est. Recta enim mens, ait D. Gregorius, cum curas dispensationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat, attendit: & nec per alienæ sollicitudinis immoderationem sua studia negligit, nec per suæ utilitatis vigilantiam aliena postponit. Sed tamen plerumque dum ad vitæque solerter mens inuigilat, dum magnis erga se, & ea que sibi commissa sunt, circumspectionibus vacat, repentino turbata cuiuslibet causæ emergentis articulo, ita in præceps rapitur, ut ab eâ subito cunctæ circumspectiones eius obruantur. Hanc imprimis rationem cur Sacerdotium fugerit sanctus Chrysostomus in lib. 2. de Sacerdotio adfert, & quanti sit momenti eleganter, sapienterque ostendit. Et certè nonnullos videmus vitæ mixtæ cultores post multorum annorum labores ita sui obliuisci, ita sui amatores, ita suis passionibus obnoxios reddi, ita à suâ perfectione recedere, ut qui spiritu inceparant, carne, ut ita dicam, pessimo aliorum exemplo consumment. His vitijs longè magis obnoxij sunt ij, qui antequam altas satis, ac firmas humilitatis radices egerint, nondum satis maturis internis virtutibus, se externis occupationibus, & salutis proximorum præcoci quadam cupiditate totos addicunt.

Hoc vitæ mixtæ incommodum negari non potest quin omnino graue sit, imò inter cætera omnia grauissimum: Verum si veritati locus sit, non tam vitæ mixtæ id vitium est, quam eorum hominum, qui eam profitentur, ignauia atque socordia; tanta enim est vitæ illius generalitas, tanta finis eius dignitas, tanta mediorum, quibus vititur siue vis, siue excellentia, ut tantum absit ijs ut sese vitijs prostituat, ut etiam eadem

ipsa omnia pro suo instituto, siue in suis cultoribus, siue in alijs quibuscumque persequatur & extinguat. Horum ergo culpa hæc est, qui sui finis, & necessariorum mediorum, ordinisque, quem in suo, & aliorum profectu prosequendo seruare deberent, obliti, præposterè rem agunt, & vitam suam malè miscent. Si enim bonæ mixtionis quas descripsimus Regulas probè tenerent, in hos utique defectus nunquam incidere-

sed malè
viuentium,
& malè mis-
centium.

Quare maximi momenti est, ut nemo ad externas functiones accedat, nisi solidâ Dei contemplatione, quantum capax est, & sanctitate instructus sit. Deinde ubi accessit, sua ipse pericula præuidere maturè conetur, & idoneis ad propriam sanctitatem instrumentis vtatur diligenter. Denique ante omnia sollicitus sit, ut, quicquid sit de alijs, quotidie nouis incrementis ad vitæ perfectionem assurgat, ad maiorem Dei gloriam; quam intentionem si illibatam, & inconcussam habuerit, nihil prorsus erit in his periculis quod vereatur, nihil quod non facile euitet, aut si quid labis contraxerit, non eluat. Sapienter sanè D. Gregorius hoc incommodum pariter & remedium describit cum de lotionem pedum Apostolorum agit. Rectè, inquit, sanctis Apostolis post predicationem pedes Dominus lauit, ut videlicet aperte monstraret, quia plerumque & in bono opere peccati puluis contrahatur, & inde inquinantur vestigia loquentium, unde audientium corda mundantur. Nam sæpè nonnulli dum exhortationis verba faciunt, quamquam tenuiter, sese intrinsecus, quia pereos gratia purgationis deriuatur, extollunt; cumque verbo aliena opera diluunt quasi ex bono itinere puluerem mala cogitationis sumunt. Quid ergo fuit post predicationem pedes Discipulorum lauare, nisi post predicationis gloriam, cogitationum puluerem tergere, gressusque cordis ab interna eleuatione mundare? Ita ille. Verum quod consolari nos, & multam inter hæc incommoda fiduciam adferre potest, illud est, quod idem D. Gregorius habet, solere Deum pro sua bonitate suis famulis inter hæc pericula singulari Gratia auxilio subuenire, ut dum ipsi alienæ salutis pericula propulsant, Deus vicissim eos ne in eadem incurrant, protegat. Imò verò ex eo, quod Iob pro filijs orabat, colligit idem sanctus Gregor. Christum pro Apostolis, & prædicationibus doctrinæ conuiuium apparantibus orasse, ne inde euanescerent. Rectè, inquit, ad offerenda holocausta diluculo consurgere perhibetur, quia per hoc, quod pro nobis intercessionis sue petitionem obtulit, discussa decoris nocte humana mentis tenebras illustrauit, ne quo peccati contagio ex ipsâ predicationis gratia mens in oculo polluatur, ne sibi que agit tribuat, ne sibi tribuendo, que agebat, amittat. Fidelis certè Deus est, qui suos ministros, filij sui socios, & coadiutores, pro quibus ipse seipsum in sacrificium obtulit, ut eos in veritate sanctificaret, nulla ratione deserit.

2. Qui incipit vacare proximo sit bene amatus,

caueat pericula,

quotidie proficiat,

Lib. 1.
Mor. c. 8.

& lauet puluerem culparum.

3. Misericordia Dei impedit hac mala.

Lib. 1.
Mor. c. 7.

Tertium incommodum huic oppositum est, quod plerique siue naturæ lentitudine, siue torporis vitio ita mollescent otio, atque languent, ut plerumque functiones ad Dei gloriam necessarias deserant, vel magnâ cum segnitie, atque adeò sine villo pene fructu non tam ad eas accedant, quam ab extrinseco per obedientiam impelli debeant: Quod etiam faciunt ut plurimum contemplationis, suæque perfectionis, atque

3. Periculū,
pusillanimitas,

socordia,

superbia
iners,

& lassitu-
do, seu
tadium.

Lib. 2.
Mor. c. 24

Remedia;
resignatio,
humilitas,
memoria
vocationis,

cōpunctio,

fiducia in
Deo.

4. Periculū,
indiscretio,
præsertim
feruoris iu-
uenilis,

vt dedeco-
ra occulta
curiosè in-
quirantur,

etiam prædictorum periculorum prætextu. Ad hanc etiam classem pertinent ij, qui cum nimia sui opinione inflati ad magnas quasdam functiones idoneos se reputent, si fortè secus eveniat, quam sperabant, ita animo deiiciuntur, vt inertī quodam otio potiùs sese, vitamque suam consumant, quàm minoribus functionibus, ad quas idonei forent, quasque magno cum Diuinæ gloriæ, & animarum fructu obire facillè possent occupari se sinant. Accidit etiam sæpè, vt etiam ij, qui gnaui sunt, & diligentes siue continuīs laboribus defatigati, siue tædio victi ad quietem aspirent, & nonnumquam, cum res ipsa exigeret, otiosè cessent. *Sæpe hostis antiquus*, inquit S. Gregor. *cum velle prodesse nos loquendo alyis conspicit, in quodam torpore otij mentem mergit, vt alyis prodesse non libeat, etiam cum à proprijs vacat.*

Huic porrò incommodo facile obuiam ibit, qui eius originem esse intelliget propriæ abnegationis defectum, & in totius perfectionis fundamento, humilitate nempe, & proprij boni contemptu labem; quâ qui ita infectus est, licet in statu vitæ mixtæ constitutus sit, istamen ad vitam mixtam pertinere censendus non est, cum nec actiuam vitam verè teneat cuius est ea vitia profligare; nec contemplatiuam, cuius splendor tantas tenebras momento discutit. Ad eos verò quod attinet, qui cæteroqui strenui cum sint, tædio tamen quandoque vincuntur, nemini videri mirum debet cum ea sit humanæ imbecillitas conditionis, vt perfectorum vita id genus nœuis perspersa sit, qui cum non penitus adhærescant, ingenti plerumque humilitatis bono calidis cordis lacrymis, & intimo doloris sensu eluuntur. Opus tamen est, vt quisque circa se vigilet, subindèque torpentem animum zelo Diuini honoris excitet, renouatōque suis temporibus mentis feruore ad capeffendos, magnōque spiritu exhauriendos pro Dei gloria labores & maiores, & molestiores quotidie sese comparet, non proprijs viribus confusus, sed Dei gratiā, quæ vitæ actiuæ laboribus pares suis Ministris vires sine vlla dubitatione largiri consuevit. Sic Apost. Paulus, 2. ad Corinth. cap. 1. *Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostrā, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt taderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitauit mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuantibus & vobis in oratione pro nobis.* Vt ex multarum personis facierum eius, quæ in nobis est, donationis per multos gratiæ agantur pro nobis.

Quartum incommodum est indiscretio incipientibus satis familiaris, ijs præsertim, qui institutum vitæ mixtæ complexi sunt. Nam cum ad Diuinæ gloriæ procurationem vocati verizeli igniculos sentire incipiunt, facile fit, vt eo feruore longiùs, quàm par esset, ferantur. Hæc eorum indiscretio tribus potissimum in rebus elucet.

Primum enim facillè solent in aliorum tum sæcularium, tum Religiosorum vitam incautâ curiositate, bono tamen sæpè prætextu, oculos conijcere, & nonnumquam virorum Princi-

pum, atque Prælatorum, Reipub. moderatorum mores apud se temerario plerumque iudicio, cum rem ipsam cum omnibus circumstantijs nondum satis ob ætatem & inexperiencem assecuti sint, condemnare.

Deinde de ijsdem moribus facillè cum alij miscent colloquia, & quid ipsi sentiant æquè temerè effutiunt, eo prætextu quod exoptent abusus omnes à Christianâ Repub. tolli. Id quod sibi etiam ex parte incumbere existimant, cum ad eum finem vocati sint.

Denique ipsis etiam factis suam indiscretionem testantur, cum temerè ad functiones ipsas non satis à virtutibus parati accedunt; cum suis viribus maiora suscipiunt; cum imprudenter proximos, superiores præsertim & primarios viros siue publicè, siue priuatim cum magnâ plerumque eorum offensione sine debitâ reuerentiâ, & circumspectione coarguunt: Cum ad indiscretas mortificationes & orationes impellunt, cum novos quosdam, & inusitados modos proximum adiuuandi cum offensione instituunt; & alia id genus quamplurima zelo bono, sed non secundum scientiam tentant. Hoc incommodum eo grauius est, quo & periculosius latet, & difficilius cuique persuaderi potest. Et magis ipsam Dei gloriam impedire, grauiorēque animorum commotiones & offensiones excitare solet.

Prouenit plerumque ex occultâ superbiâ suique æstimatione, quâ fit vt alios facile contemnamus, deque ijs iudicium feramus, plerumque ex rerum humanarum inexperience. Vnde etiam fieri videmus vt prudentes viri, qui multa experti sunt, rarò de alijs iudicent, rariùs obloquantur, sed plerumque excusent, cum perspectas habeant innumeras propè rerum bene gerendarum difficultates, tricas, & impedimenta, quibus expedire se ij, qui rebus præsumunt, haud facillè possunt.

Porrò duo sunt præcipuè indiscretionis scopuli diligenter cauendi. Vnus, ne plus æquo, & præter officij nostri, atque Charitatis legem malè agentibus indulgeamus, sic vt videamur malam eorum vitam approbare, & ijs illiberaliter adulari. Quamquam enim non rarò ratio ipsa exigat, vt dissimulemus, & admonitione abstineamus; numquam tamen ita nos gerere debemus, vt iusta detur cuiquam occasio existimandi nos ea probare, quæ Diuinæ legi aduersantur. Quare sicut damnanda est illorum indiscretio, qui vltro, quæcumque ab alijs vident, perperam fieri non rogati, cum tacere plerumque consultius foret, improbant: ita planè reprehensione digna est eorum mollities, qui vel interrogati, vel quacumque ex lege obligati potentium virorum peccata vel excusant, vel eleuant, multis certè modis indiscreti, quod & officij, ad quod à Deo vocati sunt, rationem non discernant, & hominum faciem respiciant, plûsque eos, quàm Deum timeant, & eorum damnationis, quos potiùs liberare debuerant, participes se faciant.

Alius scopulus est, cum ex aduerso ita seueri sumus, & rigidi vt nullam planè excusationem admittamus, cum in vulneribus animæ curandis olei non satis, vini plus æquo adhibemus, cum non satis indignationis asperitatem compassio-

& condem-
nentur,

etiam in
colloquio,

ac redar-
guantur,

vt nouita-
tes indu-
cantur,

quæ omnia
periculosa
sunt,

Causæ hu-
ius mali,
1. Superbia.
2. inexperience,
tentia,

at indiscre-
tionis effe-
cta sunt,
1. Coniunctio
politica,

aut timida.

2. Nimia
seueritas,

cuius remedium est,
1. Distinctio peccati,

ut est offensa Dei,

& ut est summa hominis miseria.

2. Cognitio quod ab hac miseria nemo liberatur nisi volens, & amans

at seueri odiosi sunt fugant & occidunt,

quod Deus facere incipiat.

3. Exemplum misericordiae Dei,

his affectus temperat. Peccant interdum, neque id leuiter, viri alioquin eximiae sanctitatis, dum non satis inter peccatum & peccatorem, inter Dei offensam & hominis miseriam distinguunt. Habet enim haec duo peccatum quodlibet, quod & Dei offensa sit, quae sane ratione merito ad indignationem prouocat & odium: sicut enim Deo odiosus est impius & impietas eius: Ita cuius Deum amanti odio esse iure merito potest, non tantum peccatum, sed etiam ipse peccator. Verum si peccatum, ut summa hominis miseria consideretur, quamquam illud quidem odio haberi, & omni ope ab eo, cui inest, quem inficit, quem necat expelli debeat, id tamen effici non potest sine magna erga eum compassione, & affectu, atque Charitatis, ac mansuetudinis spiritu: Cum enim expelli ab eo non possit, nisi ipse velit, expugnanda primum magno cum miseria eius sensu, voluntas est, ut tantam miseriam liberari velit. Expugnari vero voluntas vix ac ne vix quidem potest, si animi mansuetudo desit, & intima Charitatis viscera non nudentur. Ergo grauiter illi peccant, & a vero scopo aberrant, qui stringunt aciem zeli sui, in ipsum peccati authorem tam acriter, ut eum potius lethali desperatione conficiant, quam saluari compunctione vulnerent; ita sunt acres aliquando, ita seuerae obiurgationes, ita graues etiam poenae quibus vel poenitentium, vel aliorum peccatorum animos castigant, ut non sibi prius satisfaciant quam exonerata tota bile, & euacuato stomacho male mulctatos, & omnino exasperatos dimiserint. Neque vero boni homines animaduertunt se pro salutari animorum medicinam, carnificinam, eamque crudelissimam exercere; poenitentiam, si semel exosa sit hominibus, non esse iam remedium, sed impoenitentiae occasionem. Conclamata salutis aeger ille est, qui non nisi certam medicinam curari potest, quam ille tamen exosam habet, nec vult admittere: Est vnicum peccatori poenitentiae pharmacum, amarum satis ex sese, plenum pudore, plenum erubescencia, quid est, cur tu non mellis suauitatem, sed fellis amaritudinem calici infundis? Non veniret ad te peccator, nisi a Dei bonitate tractus; non aperiret secreta conscientiae, nisi tactus interno dolore, & metu Diuinorum Iudiciorum; non probra vitae fateretur, nisi in Christi sanguine vellet ablui. Quare ergo tu, quem Diuina trahit misericordia, repellis? quem salubriter Iustitia pungit, crudeliter mactas? quem Christi sanguis ablueret, facis ut in sordibus delitescat? Quos tu ita probris laceffis, & poenis obruis, aut non confitebuntur postea, aut non integre, aut multam impositam non persoluent; ubique periculum est vel impoenitentiae, vel sacrilegij, vel nouae culpa. Atque his omnibus facile incommodis is medetur, qui acerbiter illam iniuriam cum spiritu lenitatis, & misericordiae suauiter, ac moderate permiscet. Est enim haec Dei ratio, ut Misericordia Iustitiae semper adiungatur: *Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, Iustitia & pax osculata sunt.* Et vero etiam ut misericordiae Iustitia cedat; *Misericordia exaltat iudicium. Misericordia Domini super omnia opera eius.* Quam patiens, quam mitis, & quam multa misericordiae Deus, qui tot, & tantis continuo sceleribus offensus, tam

A tardus est ad iram, & dissimulat peccata hominum propter poenitentiam; & quae alia ab eo, cuius natura Bonitas, proprietates expectanda est, quam ut eius proprium sit semper misereri & parcere? Nec dissimilis Patri Misericordiarum, & Christi Christus Dominus Redemptor noster, qui cum ipse sit splendor Paternae gloriae, & imago substantiae eius, ut nobiscum humanius ageret, humanitatem induit, ut eo quasi velo nostrae se infirmitati accommodaret. Si quae olim forte Dei iustitia per aquas & incendia in eluendis, & purgandis hominum flagitijs visa erat; nunc apparuit benignitas Christi Saluatoris nostri, & Dei, dum peccata hominum, non in ipsis peccatoribus, sed in suo corpore vindicauit, atque ut nos ab inferni poenis liberaret, grauissimas ab hominibus voluntarie subiit: Misericors sane medicus, fellis plenum mortis poculum, ut aegros sanaret, sanus ebibit. Nec alium terminum tota Christi Domini & vita & doctrina pollicebatur, qui in omnibus suis & dictis, & factis id vnum praecipue intendebat, ut Apostolos, & Apostolorum discipulos ad Christianam mansuetudinem informaret. *Discite a me, inquit, quia mitis sum & humilis corde. Beati mites, Beati misericordes. Estote misericordes sicut Pater vester Caelstis misericors est.* Insigne est & ad propositum nostrum facit miserationis exemplum, quod Christus Dominus circa mulierem adulteram expressit: *Nemo te condemnauit, inquit, neque ego te condemnabo.* Sibi dictum a Christo aestimet quicumque nimis grauiter in peccatores excandescit, eosque debitis poenis mulctandos cupit; *Qui sine peccato est, primus in illam lapidem mittat:* Id est, si, vir bone, te peccatis liberum sentis, licet, alienorum peccatorum vindictam vrgeas: Sin autem te quotidie peccantem tolerat Deus, quotidie rogas ut debita dimittat, non est cur proximum tuum cum tanta indignatione condemnas aut ad supplicium voces. Digna fuit grauibuspœnis Samaritanorum ingratitude, non placuit tamen Domino nimius zelus Apostolorum ignem e caelo ad vindicandam illorum culpam exigentium: *Nescitis, inquit, cuius spiritus sis, compassionis videlicet, non indignationis.* Aptissimam similitudinem zelum erga nos homines suum patefecit cum dixit, Ierusalem, quoties volui congregare filios tuos sicut Gallina congregat pullos suos sub alis? Non potest melius, qualis Apostolici viri zelus, & quam maternus ipsius erga filios affectus esse debeat demonstrari; qualis nimirum erga pullos est Gallinae. Sola haec avis se esse matrem ostendit; videmus columbas, hirundines, passeris, & alias, nullam quod pullos habeat, & nutriat dignoscimus; Gallina autem ex voce, & motu, & tota specie corporis, quod mater sit, statim omnibus aperit; sollicitudo, macies, & nuditas qualis esse debeat verae matris affectus ostendit, quae non tam sibi, quam filijs victum quærat, eosque ab omnium iniuriis cum suo periculo defendat, & expansis latissime Charitatis alis perpetuo foueat, & complectatur. Valet ad excitandum in Apostolici viri peccatore hunc compassionis, & misericordiae affectum, & ad omnem ex eodem indignationis spiritum, si quis inesset, excutiendum, mitis

tum in vita,

tum in doctrina,

tum in quibusdam occasionibus, ut erga adulteram,

erga Samaritanos,

tum in comparatione sui cum gallina,

tum in ap-
paritione
facta S. Car-
po,

illa apud sanctum Dionysium Christi patientis ad Carpum oratio. *Percute meipsum*, quasi diceret, quid est quodeum, Carpe, pro quo ego sanguinem fudi meum, perditum cupis? si te tua indignatio, & zelus rapit, habes quem ferias; illi parce, percute meipsum, sin autem me tangere tanta primum passum, tot confectum vulneribus, sacrilegium putas, zelum tempera: Non est germanus Christiani hominis zelus, nisi cuius indignationem miserationis, & compassionis lenitas mitigarit. Possem commemorare sanctos viros, qui lenitatis, & compassionis affectu, offensi Numinis verum zelum lenierunt. Vnus instar omnium sit sanctus Paulus: Is enim, si quis alius, Divini honoris, & salutis animarum zelo flagrauit, & tantâ simul lenitate, & compassione Christianorum miseras & prosequabatur, & fouebat, ut, quin idem esse debeat Apostoli viri zelus, nemo meritò dubitare valeat: modò se matrem vocat; *Filioli*, inquit, *quos iterum parturio*. Modo nutricem; tanquam si nutrix foueat filios suos. Omnibus sit omnia, ut omnes lucri faciat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? æmulo vos æmulatione Dei: Id est magnâ, incredibili & planè diuinâ; ad imitationem quippe zeli, quo Deus hominum salutem, & sanctitatem desiderat, suum Paulus zelum formabat, & affectum illum pietatis, ac miserationis, quo singulariter præditus erat, ex Divino pectore hauriebat. Taceo innumeros alios, quos commemorare longum esset: sanè satis esse cuique debet, quod quotidiana docet experientia plerumq; ijs, qui in procurandâ aliorum salute versantur, nihil ad naufragium periculosius esse, quàm in hunc indiscretionis scopulum impingere, & spiritum mansuetudinis ac misericordiæ deserere: Nec enim in commotione Dominus; sed in spiritu auræ tenuis adesse solet, ut dura corda emolliat.

5. Periculū,
Persecutio-
nes vitæ
actius.

Vltimum tandem incommodum vitæ mixtæ, si tamen incommodum sit vocandum, est quod eius sectatores in perpetuo hominum odio versentur, & graues ut plurimum persecutiones sustineant. Hoc expertus est Christus Dominus, & deinde Apostoli, virique Apostolici: Cùm enim Divinæ gloriæ procurationem sub Christi Crucis vexillo suscep- rint, fieri non potest quin & Dæmonum, & mundanorum hominum, quorum leges morè- que conuellunt, rabiem in sese excitent, atque ab ijs graua plerumque incommoda omnis generis expectare debeant. Sed quantum in his omnibus persecutionibus bonum sit sequenti- bus capitibus nobis declarandum restat. Hoc enim ad perfectorum statum pertinet: Imò vitæ eorum extrema periodus esse consuevit, ut iam exponemus.

A

In sua alienaque salutis & perfectionis procuratione occupatos Deus tandem aduersis rebus exercet, & consummat.

CAPUT XIII.

EX his, quæ hætenus diximus, satis, opinor, cuius notum esse potest, perfectum Dei amorem, & gloriæ eius procurationem includere intrinsecè propriam abnegationem in omnibus rebus, per liberum virtutum Apostolicarum usum. Cum enim ea perfectio in eo posita sit, ut ita Deum amemus, eiusque gloriæ procuremus, sicut ipse seipsum amat, & suam sibi gloriæ procurat; necesse omnino est, ut continuâ abnegatione nostri, non tantum omnem terrenarum opum, corporearumque voluptatum, & honorum, vanitatumque mundanarum affectum ex animo nostro eiciamus; sed etiam omnem nostrum amorem, etiam honestum, exuamus. Hæc vero tantâ abnegatio, vix potest ita proprijs actionibus fieri, ut id omne, quod est humanum exhauriat, atque adeò ad fundum usque pertingat. Nam cum homo naturali affectu ab ijs adeò asperis, & difficilibus perfectæ mortificationis studijs plurimum deterreatur; & ex aliâ parte, cum maiori feruore agitur, periculum esse possit, ne excedat, frequenter contingit ut siue amore, siue timore ab illis exercitijs, & functionibus abstineat, quæ ad eam vitæ, & amoris Dei puritatem, diuinæque gloriæ procurationem essent necessaria. Quare sapientissimè Diuina Prouidentia ita res humanas disposuit, & amicorum suorum vitam moderari constituit, ut plurimi quotidie aduersi casus occurrant vltro nihil cogitantibus, quibus proinde efficacius suffocatus proprius amor prorsus intereat, & vni purissimo Dei amor ad eius gloriæ cedat. Cùm enim eos verè, & perfectissimè diligat, & ut omnis perfectionis artifex, & idea, eos reddere sibi simillimos velit, nonnunquam communibus huiusce vitæ miserijs conflictari eos etiam grauius, quàm ceteros permittit; aliquando impiorum hominum crudelitati, ac persecutionibus obijcit; sæpè Dæmoni affligendos relinquit: Denique non rarò ipse varijs eos rationibus probat, & exercet; atque ita, quod ipsi proprijs actionibus rectè, & honestè facere non potuissent, cùm nemo sibi manus afferre, nemo grauibus periculis obijcere licitè debeat, ipse illatis ab extrinseco aliorum voluntate, & actione istius modi malis eos perficit, ut tandem omnibus alijs bonis, atque adeò quodammodo seipsis, quasi non sint id, quod sunt, extra se eiectionis, soli Deo, eiusque gloriæ viuunt: Huius extrinsecæ operationis fundamentum quoddam est prior vita omnis generis mortificationibus, & virtutum actionibus propriâ voluntate ex Dei amore & gloriæ eius procuratione susceptis exercita. Quamuis enim communibus huius vitæ miserijs, imò casibus quibusdam extraordinarijs etiam imperfecti aliquando pulsantur, & iuuentur, etiam passionum certamine, rarò tamen diuina Prouidentia ad ardua pro suâ gloriâ obeunda eos, qui

1. Quia perfecta abnegatio proprijs ipsorum actionibus acquiri non potest,

ob amorem proprium,

& timorem

ideo Deus eos exercet

per homines & dæmones,

& alia;

maximè feruentes,

ut futuros
olim Mar-
tyres,

nimum adhuc sui amantes indulgentius sese habent; à sui mortificandi studio alieniores sunt; corporis, & valetudinis, honoris etiam, & famæ exactam nimis rationem habent: aspera carni, vel propriæ inclinationi, ac voluntati contraria reformidant. Et certè, quos olim in Martyrij certamen admisit, fuisse pœnè omnes legimus, non opum tantum, & voluptatum, atque mundi, sed etiam sui, vitæque propriæ contemptu insignes; adeò ut his veluti studijs, quasi quibusdam priuatis exercitijs eruditi prius, à supremo hoc agonotheatà videantur, quam in publicum certamen ad fidei veritatem, & Dei gloriam propugnandam prodirent, prius generoso sui odio ex amore Dei per varias vitæ suæ, siuè priuatæ, siuè publicæ actiones, & functiones amoris proprio mortem intulerint, quam ad illatas ab alijs iniurias ferendas vocarentur.

pro ipsorum
desiderio,

Hoc igitur fundamento posito solet Diuina Bonitas Athletis suis generosiora desideria patiendi ad Dei gloriam plura, grauioraque immittere. Cum enim Diuinæ Maiestatis infinitam excellentiam contemplantur, & ex alterâ parte considerant, quàm parum illud sit, quod ad eius gloriam, & pro eius amore facere ipsi possunt; exardescunt illicò inflammatis desiderijs extrema quæque patiendi, ut tanquam perfectissima holocausta ad eius honorem consummentur, & veluti in nihilum redacti Deum adaugeant.

& resigna-
tione.

1. Quia
passio me-
lior est quàm
actio pro-
pria,

ut pote ex-
purgata
omni pro-
pria volun-
tate.

Verùm cum in vitæ huius tenebris positi, & suæ fragilitatis conscij nesciant an; quid; quomodo pati possint, aut an hoc etiam modo Deus ab illis suam gloriam amplificari velit, hæc tanta desideria sanctissimæ eius voluntati submitunt. Nec enim ignorant Deum, cum infinito amore seipsum prosequatur, scire quàm mensurâ, quibusque modis, & afflictionibus; an internis, an externis; perpetuis an breui tempore finitis per vnumquemque velit gloriam suam promouere. Et sanè, quanquam ex vltro susceptis perfectionis studijs, & propriæ abnegationis operibus, atque actiuæ vitæ functionibus illustrari plurimum soleat Dei gloria, longè tamen splendet illa clariùs, cum mala, quæ nobiscirca honorem eius amplificandum occupatis, vel euenire permittit, vel immittit, patienti, & æquo animo toleramus. Imprimis enim mirum quantum id perfectionem nostram ad summum veluti apicem promoueat. Nam, ut paulò ante dicebamus, quod vltro susceptis exercitijs fieri nunquam consuevit, quicquid in nobis est proprium, quicquid humanum sapit, fortiter expurgat, & diuinum duntaxat bonum in nostræ voluntatis fundo relinquit; atque ita voluntatem nostram efficit tandem diuinæ voluntati perfectè conformem, ut nimirum probemus, quæ sit voluntas Dei, non tantum bona, & beneplacens, sed etiam perfecta: quò sit, ut eâ perfectione, quasi quodam bono, mirum in modum Diuina voluntas delectetur, & sibi complacere. Nam in omni actione nostrâ necessariò aliquid nostrum est, quod secretâ quâdam familiaritate, delectatione nonnullâ, tanquam pabulo, amorem proprium nutrit. At cum aliquid patimur, nihil necessariò nostrum est præter ipsum pati, id est esse subiectum illius actionis, quâ Deo vel agente, vel permittente patimur. Deus

autem ex hac suâ actione, & permissione, gloriæ suæ bonum purum, liquidumque, prout ipse cupit, pro infinito eo amore quo eam prosequitur, colligit. Quare quicquid hîc inuenitur, Dei agentis, & gloriam suam eo, quo placet ei modo, colligentis, & humanâ voluntate sibi libere resignatâ, tanquam propriâ vtentis, opus proprium est. Quid igitur mirum, si in eo sibi complacere, & delectetur? Atque inde etiam fit, ut perfectiorum suarum splendorem ampliùs, & perfectiùs diffundat. Cum enim optimè comparata sit, viri perfecti, & patientis voluntas ad quasvis actiones excipiendas, Deus Opt. Max. gloriæ suæ summus artifex nihil veretur; quibuscumque eam aduersis in illum finem exercere, atque ut impios terreat, & iustitiæ suæ seueritatem testatam faciat communibus etiam calamitatibus grauissimè nonnunquam affligi pietate insignes viros sanctissimè permittit, & iustos quoque tribulari, ut Apostolus loquitur, *in exemplum iusti iudicij Dei*. De quo B. Augustinus, lib. 22. contra faustum, cap. 2. *Pressuras, inquit, persecutionesque iustorum dicit Apostolus esse exemplum iusti iudicij Dei; hinc enim intelligitur quomodo non parcatur impijs, tanquam sarmentis praeclisis ad combustionem, quando iustis non parcitur propter perficiendam purgationem*. Ita D. August.

ac tota à
Deo,

qui tunc li-
berè agit,

Sed mirum in modum per huiusmodi casus aduersos emicat admirabilis Dei Sapiencia, Potentia, & Iustitia. Cum enim ea sit hominum consuetudo, ut ad magnam rerum molitionem præstantissima quæque instrumenta adhibeant, quis non obstupescet diuinæ Sapienciæ consilium, quæ eos, quos ad res magnas perficiendas eligit, tribulationibus, & aduersis casibus ita plerumque atterit, & abiicit, ut tantis operibus prorsus inutiles fore videantur? Quis rursus eiusdem potentiam non admirabitur, cum eosdem grauissimis contractos ærumnis, ac ut loquitur Apostolus, *responsum mortis habentes*, & propè desperatos non reuocat duntaxat ad vitam, sed etiam ad res magnas efficiendas sursum erigit? Quis Iustitiæ eius æquitatem non extollet, quæ ubi eosdem innumeris hominum contumelijs, irrisiionibus, & ludibrijs, calumnijsque obiecit, & despiciatissimorum mancipiorum instar contemni, & omnium pedibus conculcari permisit, subito postea magnis honoribus auctos, vel admirandis & naturæ vim excedentibus operibus insignes, vel rebus præclare gestis conspicuos, tanquam lucidissimas faces in Candelabro collocat? Quis iterum non magnificet eius Potentiam? quæ infirmas creaturas vniuerso Dæmonum, Tyrannorumque omnium, ac totius mundi furori oppositas, ita vi gratiæ suæ confirmauit, ut superatâ eorum crudelitate, victis tormentis, domito furore de ijs gloriosè triumpharent, vel potiùs in ijs ipsa Dei gratia de omnibus mudi malis triumpharet, adeo ut non immeritò Tertullianus beatum Iob non tantum *operarium victoria Dei*, sed etiam *gloriæ eius vexillum, ac fereirum, & quemdam veluti triumphalem currum appellaret*?

& sic me-
lius osten-
dit

suam Sa-
pientiam,

Potentiam,

Iustitiam,

& iterum
potentiam,

atque ita
gloriam
suam,

Verùm pertinet & illud ad Dei gloriam, quòd non aliâ magis ratione seruorum suorum veram, & solidam sanctitatem detegat, atque adeo eos toti mundo conspicuos reddat. Hæc enim tanta eorum virtus probata, sicut aurum in fornace, tot ærumnis, ut hominibus admirationi est; ita

qui item
melius
ostendit

sanctorum
perfectio-
nem,

& gloriam
ipforum ac
suam,

quin & in
patientia
melius,
quam in
alijs virtu-
tibus
ostendit
exempla
sanctorum,

quæ ita
multas sunt,
ut nubes vi-
deantur,

ut in Chri-
sto,

sic in san-
ctis.

nimirum in gloriam eius plurimum redundat, qui eius author, & ad cuius iustitiæ laudem pertinet, ut tanta sanctorum virtus tribulationis vi foras erumpat, & in hominum opinione splendeat.

Atque inde etiam fit, ut tot aduersitatum ictibus protrusa in lucem virtutum omnium clarissima exempla omnium animos non erudiant modo, sed etiam vehementer ad omnem honestatem accendant. Quis enim cum B. Iosephi, B. Iob, Tobia, Martyrum denique passiones intuetur, inde non discit quanti Deus, eiusque amicitia, & gloria, quanti virtus fieri debeat, pro qua videt tantam alacritate viros prudentissimos, & sanctissimos extrema quæque pati voluisse, atque adeo tanquam deuotas Deo victimas holocaustorum instar consumptos, & quodammodo in nihilum redactos esse? Quamquam enim cæterarum virtutum exempla plurimam vim habeant ad animos mortalium permouendos; habent tamen hæc, de quibus agimus, nescio quid admirabilitatis, quo maiori vi hominum animis non huius, aut alterius virtutis, sed omnium pœnæ, ac præcipue fidei, Spei, Religionis, amoris in Deum, & proximum, fortitudinis, mundi, rerumque omnium, ac sui contemptus, & id genus cæterarum pretium commendant, & ad eorum honestatem, ultra quam credi possit, incitant. Quarum & omnium aliarum virtutum exempla, etsi Deus in sanctis viris nullo tempore deesse voluerit, nullius tamen tot, tamque illustria, quam patientiæ extiterunt, quæ ubi commemorauit Apostolus, aptissime nubem vocat: *Habentes, inquit, tantam impositam nubem testium per patientiam curramus aspicientes in authorem fidei, & consummatorem.* Nubes enim verè sancti sunt, tum quia in infinitam propemodum multitudinem, nubis densitatem adæquant, tum quia afflictionum, & miseriarum vi à bonis omnibus creatis, atque adeo à seipsis desciscientes, atque diuisi, cœlestis patientiæ exemplis, velut fecundis imbribus, præclaros contemptus mundi, amoris Dei, virtutumque omnium fructus in nobis exsuscitant, nutriunt, & ad maturitatem perducunt: *Patientia enim opus perfectum habet.*

Et certè quanquam præclarissima extiterint, & ad Dei gloriam, & ad nostram imitationem virtutum opera, quæ Christus Dominus toto vitæ tempore edidit; longè tamen manifestius vnâ passionis die, dilacerato tot vulneribus, attrito tot doloribus, tot aperto plagis corpore effusa antè oculos intima viscera misericordiæ, & benignitatis, sapientiæ item, & Iustitiæ abditissimas opes, atque adeo Dei gloriam patefecit, quando longè clarioribus, & potentioribus virtutum omnium exemplis vnâ cum sanguinis sui effusione duritiem cordium nostrorum irrorauit. Quare nihil mirum est, si quos filio suo conformes esse prædestinauit, postquam eos vocauit, iustificauit primum, deinde sanctificauit, eosdem denique varijs exercitijs aduersitatibus glorificet, & toti mundo conspicuos reddat.

A

*Quanam illa sint, quæ viros Apostolicos perpeti-
sepe oportet ad Dei gloriam.*

C A P V T XIV.

S Vauis Dei prouidentia voluntates quidem nostras Diuino Amore succensas, rerum tamen etiam terrenarum usu, & affectu, etiam benè ordinato, implicatas, ut expurget admirabilis est. Cum enim optimè nobis esse velit, non nisi ex ardentissima amoris erga nos fornace hæc nobis aduersa, quæ euenire nobis permittit, emanare queunt, ut omnia nobis in bonum cooperentur: Solet autem inchoare à villioribus nimirum fortunæ bonis, non quidem superfluis tantum, quod Deum amanti, & terrena paruipendenti durum non est, sed à necessarijs etiam ad vitam, vel honestam sustentationem, aut ad ea pietatis officia, quæ charitatis, & proximorum ratio aliquando necessariò exposcit: Nec verò simul omnibus spoliatur, sed sensim, ut D. Gregorius notat de B. Iob, qui omnibus facultatibus per partes Deo permittente spoliatus, cum esset omnium Orientalium ditissimus, in extremam paupertatem, & nuditatem redactus est, adeo ut diceret: *Nudus egressus sum de ventre matris meæ, nudus reuertar illuc.* Nihilque superesset ad vitam tolerandam, & insignia illa misericordiæ opera, quæ prius exercebat. Et certè nec ijs bonis erat nimium affectus, nec ijs male utebatur, quin potius in pauperum usus largè consumebat, adeo ut diceret, *se buccellam suam solum non comedisse.*

B

C

Quamquam enim animus illis inordinatè non adhæreat, ipsa tamen rerum terrenarum sollicitudine plena procuratio, & processio non potest non impedimento esse puritati, & simplicitati amoris Dei, qui solius Dei possessione, & procuratione gloriæ eius gaudet: Fit enim sæpe, ut Sancti etiam viri ijs, quæ possident, confidant, & in eorum administratione, velint, nolint, excedant aliquantulum: Id ipsum vsuuenit in librorum, aliarumque rerum ad pietatem etiam pertinentium usu, etsi nihil sit superflui. Nam licet affectum paupertatis retineamus, tamen non semper nos omnibus spoliamus propter Deum, sed ob certas rationes, quas ad maiorem Dei gloriam esse putamus, conseruamus aliqua ijs benè vsuri ad Dei gloriam. Quod ergo paupertatis affectus non potuisset à nobis euincere, ut proprijs actionibus nos ijs spoliemus, id facit Deus; atque ita declaret non esse voluntatis suæ, ut usu illo honesto rerum huiusmodi, sed potius earum dempuatione gloriam ipsius promoueamus. Huius spoliationis etiam in Christi Passione habemus exemplum, qui cum nihil haberet præter tunicam, etiam eam spoliatus est, & nudus cruci affixus. De hac nuditate gloriabatur Apostolus, *vsque in hanc horam & nudi sumus;* & qui Spiritu Christi pleni sunt, nulli rei affixum affectum habent, sed omnibus exui, si ita res ferat, etiam optant.

Secundus gradus est earum afflictionum, quibus corpus exercetur, ac proinde naturalis eius amor planè excinditur, & radicitus euellitur. Nam cum nec amor naturalis, nec etiam ratio

Materia
patientia
perfectior
est

r. Priuatio
bonorum
fortunæ,

quæ videntur
necessaria,

& non ma-
lè possi-
dentur,

ut in Chri-
sto.

2. Iactura
valetudi-
nis,

ipsa patiatur, ut propriâ actione per mortificationis studium corpus ultra modum atteramus, ad magnam utilitatem nostram permittit Deus, ut dum eius gloriâ vacamus, siue naturaliter, siue fortuito; siue aliorum malitiâ, morbis grauib, vulneribus, mutilationibus conficiatur, quibus omnibus malis æquo animo, humiliterque ferendis exercetur Dei amor, & ad maxima incrementa, deletis sensim omni proprii corporis amore, perducitur. Nam id etiam familiare est viris spiritualibus valetudinem magni æstimare, studiosèque, ac sollicitè eam ad Dei gloriam varijs modis amplificandam conseruare, quâ in re etsi, quod sæpe fit, non excedant, tamen amor ille Diuinæ gloriæ per illam corporis integritatem augendæ coniunctum habet amorem, & desiderium eiusdem integritatis; quod licet bene ordinatum sit, tamen est boni cuiusdam naturalis amor, & desiderium. Quare nonnumquam Deus hoc etiam bono suos spoliât, tum ut ex sui cognitione profundius humiliantur, & ita aptiores sint ad res magnas; tum ut insigni patientiâ, superato Damone, & mundo, atque omni proprio amore longè maiorem Deo gloriam tribuant. Ad eum modum B. Iob non vno morbo, sed innumeris propè, iisque acutissimis, & insuper totius corporis pessimo ulcere percutiendum Dæmoni permisit, & filium suum innumeris corporis doloribus per flagella, coronam spineam, crucem denique & acerbissimos dolores consummari voluit. Cum enim tantum sit bonum Dei gloria, & amicitia, non est tantum terrenis omnibus præferendum, sed etiam ipsi vitæ nostræ. Quare suos Deus non tantum spoliari bonis, sed etiam corporis integritate, ac viribus, imo vitâ ipsâ voluit, atque ita puriori amore ab illis diligi, ut etiam quanti Dei amicitia faciendâ sit alij omnes intelligerent: Quare nullâ in re frequentius gloriatur Apostolus, quàm de tribulationibus, fame, siti, frigore, & id genus corporis afflictionibus, quas pro Christo tolerabat.

3. Infamia.

Hinc sequitur iactura famæ, honoris, fauoris, & amicitie humanæ; quæ bona cum altioris cuiusdam ordinis sint, voluntatem deliniunt suauius, & potentiùs occupant, & cum indifferentia sint, videntur sine labe ullâ posse quæri; præsertim cum ad bonum finem, atque adeo ad gloriam Dei, ad quam valere possunt plurimum, referuntur. Itaque multi quidem ferunt satis facile corporis mortificationes; at verò ubi de contumelijs, & opprobrijs, atque infamiâ, & contemptu agitur, grauius id ferre consueuerunt. Quanquam autem ij, qui in perfectionis statu degunt, amoris Dei longissime hæc omnia bona postponant, longè tamen illustrius amoris Dei vis elucescit, cum re ipsâ pro occasione non ab externis solum, aut ab hostibus, sed ab amicis etiam, & domesticis, iisque cõiunctissimis deseruntur, contemptui habentur, conuitijs, & contumelijs laceffuntur, & instar vilissimorum mancipiorum non tantum despiciantur, sed etiam durissimis, & vilissimis rebus exercentur, omniū prope pedibus proculcantur. Tunc enim longè magis expurgatus hoc igne Dei amor mirum in modum splendet. Etsi enim sæpe non expediat ad Dei gloriam, famam propriam prodigere, tamen cum diuina prouidentia, hoc uti instrumento ad suam gloriam non vult, sed potiùs in-

famiâ & contemptu; atque permittit ea mala euenire; Tunc verò in camino ignominie, nescio quomodo purius enitescit Dei amor, quàm inter humanæ gloriæ pompas, & applausus, etiam ad Dei gloriam relatos. Et hoc etiam modo probatus fuit S. Iob, qui vxoris, & amicorum conuitia, contumelias, opprobria, detractiones cum tantâ infamiâ forti animo tulit; sed incomparabiliter magis Christus Iesus, cum in omni vitâ, tum in passione, & cruce illâ infami, tanquam sceleratus, & grauissimorum criminum reus, publicâ sententiâ suspensus, innumeris Iudæorum opprobrijs, irrisionibus, maledictis expositus.

Atque hæc bona parui momenti sunt, & ideo facile generosus Dei amor patitur se ijs spoliari. Verum alia quædam spiritualia, quæ diuino amoris non tantum non aduersantur, sed plurimum etiam prodesse solent, quibus tamen interdum Diuina Prouidentia nos spoliât, ut humilius, securius, & solidius à nobis diligatur, & maiorem gloriæ suæ fructum recipiat.

Horum spiritualium bonorum genera sunt plura, in primo ordine reponendi sunt habitus ipsi virtutum, qui cum valde occulti sint, adeo ut eorum priuationem, vel augmentationem nullo certo indicio sentire possimus, non spectant ad hanc tractationem, præsertim cum eorum priuatio non possit esse nobis non noxia.

In secundo ergo ordine sunt prædictorum habituum actus, & virtutum exercitia, siue externa, siue interna. Nam ijs tanquam indicijs deprehendimus profectum nostrum. Qui enim in prædictis Apostolicæ vitæ functionibus & virtutibus diu exerciti sunt, fieri non potest quin magnâ cum facilitate virtutum illarum actus siue internos, siue externos obeant; quâ facilitate possunt nonnumquam à Deo priuari, sic ut aliquando vix, ac ne vix quidem solita virtutum exercitia possint retinere, adeoque ob suam ipsi tarditatem, & quandam inutilitatem affligantur plurimum, & ingemiscant, atque etiam terreantur, ac timeant ne in pristinas imperfectiones, ac peccata, ad quæ vehementer sollicitantur, relabantur.

In tertio sunt sancta vitæ perfectioris desideria, agendi item, & patiendi plura pro Dei gloriâ, quæ in viris Apostolicis incensa esse solent, quæ etiam debilitari nonnumquam Deus permittit, vel inefficacia esse. Quò referri potest eorum Dei donorum, vel talentorum siue naturalium, siue supernaturalium, quæ ad Dei gloriam amplificandam plurimum valent, priuatio. Functionum etiam circa proximum exercendarum præceptæ occasiones, vel earumdem sine ullo fructu suscepti labores. Hæc enim, & similia mirum in modum viros Apostolicos affligunt, & eosdem, si, ut decet, ferant, ad Dei gloriam perficiunt, adeoque longè ampliùs, quàm si ex inijs dotibus præditi eas ipsas functiones pro sua voluntate feliciter obirent.

In quarto est Pax, & securitas quædam sine ullo timore. Cum enim tantam Dei gratiæ abundantiam, tantam in vsu virtutum omnium facilitatem, tot lumina, desideriaque adeo inflammata in se quis experitur, non potest non in has Psalmistæ voces erumpere:

Dixi

4. Subtrahitio bonorum spiritualium,

non habituum,

sed actuum,

desideriorum,

talentorum,

occasionum,

fructus,

pacis,

Dixi in abundantia mea, non mouebo in aeternum, sed auertente Deo subinde faciem suam, ita conturbatur, ita scrupulis, vel varijs tentationibus agitatur, ut iam planè à Dei amicitia alienus, atque propè in inferno viuere videatur: quo in angore, quasi in cruce cum Christo Domino suffixus, id agente singulari Dei prouidentia tota aliquando vita degere ad maiorem suam perfectionem, diuinæque Maiestatis gloriam, quanquam plerumque seculi existimet, permittitur.

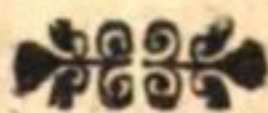
Consolationis,

In quinto denique est delectatio, quæ non potest non sequi, vel virtutum exercitia, vel perfectionis maioris desideria, vel animæ pacem. Hæc enim adeò magna bona sunt, ut cum ea se possidere quis videt, non possit non rationabiliter gaudere. Hæc verò delectatio si de bonis ijs oritur, quatenus Dei gloriæ seruiunt, & bonitatis eius diuitias continent, ex Dei amore, tanquam ex proprio fonte, promanat: si verò ex iisdem, quatenus nos perficiunt, ex amore nostri recto profluit: Quod si se intra voluntatem ipsam contineat, purè spiritualis est, & delectatio substantialis vocatur; si verò in sensitiuum appetitum deriuetur, sensibilis dicitur. Atque hæc sensibili consolatione, ut solent abundare singulari Dei munere incipientes, ita plerumque perfecti priuantur; sic ut longo tempore, imò multis annis, etsi nihil de spiritualibus mentis exercitijs minuant, nullo tamen deuotionis sensu tangantur, sed prorsus aridi persistant: Et quidem esset utcumque tolerabile, si hoc duntaxat gustu, sensuque, qui per se solidus non est, priuantur. Verum ita se res aliquando habet, ut etiam nec ea delectatio, quam ex spirituali nostro profectu, eorumque bonorum, quæ nos perficiunt, quâdam fruitione voluntas ipsa percipere naturaliter solet, nec illa quæ ex Dei gloria maiore, ut supremo bono, in eandem voluntatem dominari debet, non solum sensum ipsum non afficiat, sed ne ipsam quidem voluntatem tangere videatur. Quo in statu omni prorsus delectatione spoliata mens, hebes, cæca, anxia, in durissimis plerumque versari tormentis sibi ipsa videtur, & nihilominus peculiaris Dei gratiæ auxilijs adiuta persistit, licetque ipsa non sentiat, nec aduertat, præstantibus tamen virtutum actibus, præsertim verò patientiæ, & voluntatis suæ in Dei voluntate resignationis, seipsam ipsa cum magno perfectionis incremento sustentat.

maximè sensibilis,

ac ferè substantialis,

nunquam tamen veri, ac solidi profectus.

Quo discrimine perfecti viri, & imperfecti aduersa, quæ contingunt, patientur.

CAPVT XV.

EA est humanæ naturæ conditio, ut in eâ semper aliquid patiendum sit, nullusque omnino sit siue incipiens, siue proficiens, siue perfectus cui non multa quotidie contraria occurrant. Verumetsi ita sit, diuerso tamen modo à perfectis, siue viris Apostolicis tolerantur aduersa, quam ab incipientibus.

Discrimen patientiæ perfectiorum, & inchoantium.

Primo enim, quæ ab incipientibus tolerantur, ad purificationem solent referri; ab alijs verò vel ad vñionem cum Deo, vel ad Dei gloriæ procuracionem. Nec enim incipiens, quæ sibi contraria contingunt, eo propriè animo suscipit, ut Deo inde gloria aliqua pariatur; sed quia immediatè videt per vitæ huius mala satisfieri prioribus peccatis, & impediri posteriora, & corroborari virtutem patientiæ, quâ instructus non facillè propter ingruentia mala in posterum moueatur, turbetur, distrahatur, diuellaturque à tranquillâ, & quietâ Dei fruitione. At verò perfectus totum in Dei gloriam refert, pro quâ etiam consumi, & conteri gaudet, & tantum abest ut inde turbetur, ut potius augeatur pax, quam cum Deo habet, crescatque magis, ac magis cum Deo vnio, & amor his occasionibus prouocatus, non secus atque quando ardenti foco exigua aqua infunditur, accendatur.

1. Incipientes patientur ut purgentur.

perfecti, ut Deo vniantur.

Secundò non tantum in fine, quem sibi constituunt, cum patiuntur, differunt, sed in ijs ipsis, quæ patiuntur: in initio illa communiter toleranda sunt, sine quibus vita præsens ordinariè non solet traduci; sic enim D. Cyprian. de mortalitate. *Quosdam, inquit, monet, quod nobis cum Gentilibus communis sit ista mortalitas.* Et paulo post respondet: *Non ad hoc credit Christianus, ut immunis à contactu malorum sollicitè mundo perfruatur; sed ut omnia hic aduersa perpeffus ad futuram latitiam reseruetur; quandiu in hoc mundo sumus cum genere humano carnis aequalitate coniungimur, spiritu separamur.*

2. Incipientes patientur communia.

D Viris verò Apostolicis sæpe permittente Deo, & fræna laxante siue Dæmoni, siue mundo grauissima quæque, & maximè extraordinaria sunt toleranda, tum ut illorum virtus, tum ut Dei gloria magis illustretur. Quare S. Cyprianus ibidem: *Scire debet Christianus plus sibi, quam ceteris in saculo laborandum, cui magis sit cum Dei impugnatione luctandum.* Et Diuus Augustin. in Psal. 59. *Prior labor est, ait, ut displiceas tibi, ut peccata tua expurges, ut mueris in melius: Secundus labor est pro eo, quod mutatus es, ferre tribulationes, & tentationes huius saculi & inter eas perseuerare vsque in finem.* Et S. Gregor. lib. 6. Regist. *Confidenter dico minis pie vinctis, si minus persecutionum pateris.*

perfecti extraordinaria,

Tertiò ut plurimum, qui perfecti sunt ea, quæ patiuntur, propter iustitiam patiuntur,

3. Hi propter iustitiam,

alij ob sua
peccata.

atque adeo propter bona, & dum bene agunt, Deique gloriam promouent. Alij vero non tam idcirco saltem ordinariè quam propter nonnullas eorum imperfectiones, quarum saltem prætextu, quæ eos affligunt mala, iuste quodammodo irrogata videri possunt.

Imperfecti imperfectè patiuntur,

Quartò denique solent imperfecti adhuc cum magnis imperfectionibus aduersa tolerare, & facile frangi. Nam plerumque turbantur ipsi secum, & quæ augere debuissent, pietatis exercitia, & orationis studium deserunt, ad externa auxilia, & consolationes confugiunt, operose, & anxie suam famam tueri conantur, repellunt acrius illatas iniurias, in ultionis desideria erumpunt, impatientiæ, & tristitiæ inordinatæ se dedunt, & absorberi se plerumque patiuntur. Contra verò virorum perfectorum, & Apostolicorum virtutes in camino aduersitatum probatæ perficiuntur, & splendescunt, & ad quandam virtutum Christi Domini similitudinem erudiuntur.

perfecti, perfectè imitantes has virtutes Christi,

1. Est Charitas, seu zelus,

Inter eas primum locum obtinet amor erga Deum, & proximum, siue zelus gloriæ Diuinæ, & salutis animarum. Et vero in Christi Domini pectore ita exarserat hic ignis, ut nullis tribulationum, & tormentorum aquis, nullâ hominum ingratitude extingui posset. Quare non solum extrema pro Dei gloriâ, & hominum salute pati voluit, sed etiam ea ipsa, quæ patiebatur, Deo Patri in eius gloriam, qui eum pati ita volebat, & pro eorum, à quibus patiebatur, salute offerebat, & insuperabili planè Charitatis ardore pro ipsis crucifixoribus orans, illata ab illis tormenta in eorum utilitatem ad Dei honorem ordinabat. Ita nimirum viri Apostolici, postquam agendo, ut potuerunt, Dei gloriam, & proximorum salutem promouerunt, id quod restat, cupiunt se prorsus consumi, & in nihilum redigi, ut Dei honorem in seipsis adaugeant. Quare ad famem, sitim, frigus, tormenta, ad cruces, ad mortem insatiabili planè desiderio properant, ut illis ipsis, à quibus patiuntur, salutem pariant. Quare tantum abest, ut malum pro malo reddant, aut se defendant, etsi id iuste facere possent, quin oblatas patiendi occasiones, ut efficacia media ad Dei, & proximi bonum, magnâ cum auiditate accipiant, licet illis displiceant peccata, quibus hæc mala inferuntur.

2. Heroïca paupertas.

Secunda excellens quædam nuditas, & omnium, quæ in mundo sunt, expoliatio, atque contemptus, ut in Christo Domino patet; qui si vnquam, certè in Passione & Cruce pauper fuit, cum proprijs exutus vestibus, & in cruce nudus affixus fuerit, & in eâ nuditate mortuus. Vilescunt sanè tempore persecutionum terrena omnia; si enim ipsa Apostolicis viris anima sua vilis est præ Dei amicitia, & gloriâ, quantò magis cætera? Itaque cum mundi rabies ab hac spoliatio incipiat, ut plurimum contra Dei seruos furere, terrenorum omnium contemptus, & paupertatis amor totâ vitâ varijs probationibus exercitus longè debet esse robustior.

3. Excellens mortificatio,

Tertia est Pœnitentia, & mortificatio quædam excellens, qualis in Christo Domino fuit; qui cum esset innocentissimus, in ipso tamen Conceptionis suæ momento pro eius luminis, quo perfundebatur, abundantia, videns quot, quamque horrendis hominum peccatis supremus ille

honor, & amor, quem Deo deberi cognoscebat, indignè proculcaretur, eò totam vitam retulit, ut Diuinæ Iustitiæ satisfaceret, atque ita continuo, atque adeo vehementi de tot iniurijs dolore cor eius transfixum in perfectissimarum virtutum actiones tum externas, tum internas erumpebat, quibus volebat tantum honorem Deo reponere, imò maiorem, quantum iniuriæ, & contemptus omnia hominum peccata inferre poterant. Itaque cum totâ vitâ vltro plurima toleranda suscepit, tum verò in ipsâ Passione, in quâ cum potissimum ex Patris voluntate pro hominibus satisfacere deberet, inexplicabiles & in animâ, & in corpore dolores, quantum ipsa natura poterat, sustinere voluit, ut esset copiosa redemptio. Hoc enim spiritu pleni viri Apostolici, licet sancti sint, nunquam tamen sine intimo cordis dolore viuunt, cum Diuinam Maiestatem tot à se peccatis, tot ab alijs offensam vident, atque ita ut eius Iustitiæ satisfaciant, vehementi illo, ac continuo doloris sensu non contenti, quicquid poenarum in mundo est, quicquid molestiarum, quicquid mortificationum optant in se venire, & milles, millesque, si possent, mori vellent, ut Deum contentum reddant.

& dolor de peccatis,

Quarta est, vanæ hominum existimationis, & honorum omnium atque adeo famæ propriæ contemptus; sic enim Christus Dominus, tanquam Diuinæ, humanæque Maiestatis reus, seditiosus, incantator, blasphemus, vini potator, sæculi seductor, & accusatus, & damnatus est, & maximâ cum infamia inter duos latrones, tanquam insignis malefactor, crucifixus, & mortuus: totâ quidem vitâ impiorum Iudeorum calumnias, & maledicta sustinuit, sed in cruce ipsâ admirabile fuit spectaculum, cum Rex Gloriæ tribus horis iacta in se conuitia, & calumnias adeo patienter, tanquam in regia sede, exceperit. Quale tunc erat eius iudicium de vanis mundi honoribus, opinione, & fauore?

4. Honoris sui cōtemp-
tus.

Quinta est solidissima, & profundissima humilitas, quæ in eo consistit, quod cum Filius Dei esset innocens, sanctus, & ipsa sapientia, potentia in gloria Patris, tamen non contentus serui formam accepisse; atque ita se exinanivisse, voluit illam suam Maiestatem, Sanctitatem, Sapientiam, Potentiam tormentis, conuitijs, cruce, atque morte ipsa non solum tegi, sed etiam propè obrui, ut Dei Bonitas, Misericordia, Sapientia, potentia in eius ignominijs, humilitate, & abiectioe illustrior apparet: Quanquam igitur à primo momento Conceptionis illuminatissima illa Christi anima suum ipsa nihilum perfectissimè agnosceret, suæque omnia, ut non sua, sed Dei in Dei bonum referret, in Passione tamen reipsa cum se tot vltro tormentis obiecit, quid aliud testabatur, quam suam aduersus Deum submissionem, cuius gloriæ tantâ cum sui despectione seruiebat? Atque ita viri Apostolici exultant prius humilitatem cum toleranda sunt aduersa, non solum ostendunt, sed etiam perficiunt, ut non tantum non indignantur, sed se iuste pati existi-

5. Vera humilitas,

maximè in passione,

ment, & vehementer gaudeant suis se ignominijs & opprobrijs aliquam Deo gloriam posse parere.

6. Diffidentia sui,

Sexta est diffidentia sui, & generosa quædam in Deo fiducia: nam hominum persecutionibus omnis quodammodo virtus atteritur, ut ipsi de se diffidendi magnam occasionem habeant, & in Deo solo confidendi, qui ita nos veluti opprimit, ut in eius Bonitate, & potentiâ confisi non solum nos experiamur, sed totus etiam mundus quàm fidelis sit, quàm bonus, quàm potens, quàm sapiens, cum ex tot malis nostris tanta bona ad suam gloriam, nostram coronam, & proximorum salutem expromat. Sic D. Paulus, secundæ ad Corinth. 1. testatur: *Non enim volumus, inquit, vos ignorare fratres de tribulatione nostrâ, quæ facta est in Asiâ, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere, sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit, in quem speramus quoniam & adhuc eripiet.*

& fiducia in Deo.

7. Perfecta Religio,

Septima est excellens Religio erga Deum. Nam longè perfectiùs, quàm antea se Deo sacrificium offerunt, sicut Christus Dominus, qui cum in totâ vitâ, & oratione, & sui oblatione Deo Patri gratissimum sacrificium exhibuerit non fuit ita tamen illud perfectum, donec in ipsâ cruce consummaretur. Sic etiam quando aliquid restat, quod pro Dei gloriâ, vel agere, vel pati possumus, nondum perfectæ Deo victimæ sumus: in ipsis ergo rebus aduersis ipsa nostri oblatio, & humilis oratio, ut Deus non deferat, sed hoc Sacrificium in suum honorem, & proximorum salutem acceptare dignetur, quæ complectitur virtutis huius omnem perfectionem, non verbis solum, sed etiam rebus ipsis in Dei honorem consumptis, exercetur.

tanquam in sacrificio.

Octava est Patientia, & tranquillitas animi, siue mansuetudo, quâ fiat ut alacriter omnia perferantur, nulli malum pro malo reddatur, sed contra vincatur in bono malum, & Christi exemplo, qui non solum tanquam Agnus coram tondente se obmutuit, sed etiam magno compassionis affectu ob eorum malitiam permotus, pro illis cum lachrymis Patrem orauit.

9. Conformatio suæ voluntatis cum Diuinâ,

Nona est resignatio perfecta, & plena sui derelictio in Dei manibus, atque conformatio voluntatis nostræ cum diuinâ in omnibus, cuius exemplum Christus Dominus potissimum in passione nobis præbuit, cum externis, internisque pressus angustiis oraret ad Patrem: *Transseat à me Calix iste, verumtamen non mea voluntas sed tua fiat.* Hæc vna virtus non solum est perfectissima, sed cæteras omnes ambit. Nam voluntatem suam cum Dei voluntate conformare, est excellens Dei amoris actus, qui coniunctus est cum maximâ in Deo, tanquam fidelissimo amico, & amantissimo Patre confidentia, & cum profundâ humilitate, & sui derelictione atque abnegatione, omniumque rerum inferiorum contemptu; hoc actu voluntas non solum bona omnia quæ pro objecto habet, sed etiam seipsam planè, & ex integro in Deum,

quæ est omnis virtus

eiisque voluntatem refundit, ut modo quodam Dei voluntatem in gloriâ suâ procuratone iuuet, idque non pro suo gustu & affectu, sed eo modo quo Diuinæ voluntati placet, potissimum tamen aduersis rebus; nam in ijs præcipuè hæc virtus succurrit. Cum enim non agendi aliquid pro Deo, sed patiendi tantum occasio detur, nulla hominî actio alia libera relinquitur, quàm velle pati, quod Deus vult atque ita tolerando aduersa vel extrinsecus, vel intrinsecus aduenientia, Dei voluntati ea inferenti, vel permittenti suam accommodare quod est simpliciter velle ei bonum illud, quod ipse sibi vult.

& ipsius voluntatis deificatione quædam.

Glorificari Deum à suis, etiam post mortem ipsam.

C A P V T XVI.

Verum non ijs duntaxat terminis, quæ hominî proposita est perfectio, & Diuinæ gloriæ procuratio concluditur; non huius solum vitæ humanis actionibus, & passionibus coarctatur, sed longè supergressa humanos fines, & vitæ huius angustos modos, ad extraordinarias Dei operationes, & æternæ vitæ beatitudinem transcendit, in quâ sicut erit plena, consummataque beatorum perfectio, ita suis omnibus numeris cumulata erit Dei optimi creatoris, gloria. Quod certè insinuat Apostolus ad Rom. 8. *Quos, inquit, præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & iustificavit; quos autem iustificavit, illos & glorificavit.* Nam quemadmodum Christus Dominus gloriam Patris sui procuravit non solum agendo, & patiando, sed etiam resurgendo, Ecclesiam fundando, ascendendo in cælum: Ita etiam postquam Christi sectatores agendo, patiendoque, quantum Deo visum est, Dei gloriam amplificaverunt; illud restat ut Deo singulariter per eos operante in hoc mundo, vel eos in altera vita glorificante, ad Dei gloriam extremum veluti cumulum addant. Et certè quæ Christi Domini mortem sunt consecuta, ea mirum in modum Dei honorem auxerunt. Quis enim non videt quantâ cum Dei, diutarumque perfectionum gloriâ Dei filius, ita impiè, crudeliter, & ignominiosè pro Patris honore, & hominum salute occisus, cum absorptus morte & perpetuis infamis obliuionis tenebris sepultus videretur, non solum rediuius apparuerit, sed stupendis prodigijs, & naturæ vim superantibus operibus Apostolorum, & aliorum fidelium sanctitate admirabili, totius orbis conuersione, mundi victoriâ, Ecclesiæ regni sui constitutione, omnium Dominus, & caput, atque futurus aliquando iudex manifestâ Dei potentiâ, Iustitiâ, Sapientiâ, Bonitate constitutus sit, & eâ claritate ornatus, quam apud Patrem habebat, priusquam mundus fieret, nempe ut & in hac vitâ, & in futurâ verus, æternusque Dei Filius agnosceretur, per quem homines ipsi in

Etiam post passionem & mortem multo melius glorificatur Deus,

ut Christus in resurrectione,

& conuersione mundi,

Dei filios adoptati æternâ etiam hæreditate potituri Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum visuri essent, sicuti est, & idcirco etiam Deo similes in perpetuas æternitates ipsâ beatitudine, atque adeo dii quidam ad Diuinæ Bonitatis admirabilem commendationem futuri?

Quare expresse docet Apostolus resurrexisse eum propter gloriam Patris: nec semel ipse Christus, quem in finem gloriam suam, & nominis exaltationem referret, declarauit, sed præcipue sub vitæ finem Ioan. 17. *Pater, inquit, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius clarificet te.* Et ostendens quâ in re hæc Dei clarificatio consisteret, subdit: *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Ego te clarificauit super terram, opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam, & nunc clarifica me, Pater, claritate, quam habui, priusquam mundus fieret, apud te.*

Ad hunc ergo finem Christus Iesus etiam suam gloriam retulit, ut suo nobis exemplo præiret, atque intelligeremus, verum Dei amorem non tormentis, non morte finire, sed in æternis illis bonis, quæ bonis operibus mercedem voluit ipse esse, vel desiderandis, vel expectandis, vel admittendis non esse mercenarium, sed fidelem Dei gloriæ procuratorem.

Tanta certè est bonorum operum dignitas, ut in hac etiam vitâ Dominus Deus iustus iudex vellet statim suis seruis mercedem reddere, & nonnunquam etiam quosdam miraculis, vel rebus præclare gestis, vel eximia sanctitatis apud homines opinione, & diuinâ quâdam auctoritate (quando ita ei ad honorem suum videtur) glorificat, ut sic suam ipsi fidelitatem, & amorem in hisce etiam bonis in Dei gloriam referendis exerceant: Verum post vitæ huius tempus, quod laboris, pugnæ, & reticulorum est, reseruata est huius gloriæ plenitudo; tunc enim aperto veluti thesauro suo ad eos glorificandos, qui ab hominibus contempti sunt, stupenda coram eorum oculis opera, per eorum Cineres, & inuocationem efficit, eorumque sanctitatem, quam ipsi magnâ humilitate, quantum potuerunt, obscuram tenuerunt, in apertam lucem educit, & externis hisce suæ Sapientię, Potentię, & Bonitatis signis declarat, quanti ipse illos faciat, quantâ eos apud se gloriâ cumulet, quanta bonitatis ipsius sit abyssus, quæ tantam illis sui similitudinem communicat.

Sic igitur Sancti plerique post mortem Deum glorificant in hoc mundo; verum longè excellentior est illa gloria, quam ipsi in æternum in beato illo futuræ vitæ statu Deo attribuent, quando miseri, & tot peccatis adstricti homines per inestimabilem Dei Bonitatem, & Misericordiam ei similes apparent, quia vident eum sicuti est. Et quoniam Christus Iesus perfectionis exemplar est, & Magister, ab illo certè discere nos oportet, tum quænam sint ea bona, quæ nos maneat, si eum secuti diligenter fuerimus, tum quâ sint à nobis intentione prosequenda. Laudabile sanè est pro Dei glo-

riâ strenuè laborare in hac vitâ, & corporis incommoda, famem, sitim, frigus, vitæ breuitatem, paupertatem, & alia id genus mala intuitu Resurrectionis, & cœlestis beatitudinis perferre, atque ita ad magnam coronam aspirare; Verum longe laudabilius est nihil de se, & suâ felicitate, ut proprium bonum est, esse sollicitum, sed tantum de Dei gloriâ, & si in mentem veniat Dei gloriæ nostram beatitudinem necessariò coniunctam esse, in eâ ipsa beatitudine, non tam quod nostrum, sed quod Dei bonum est, spectare, adeoque toto affectu ad maximam coronam aspirare, quia eò maior futura est Diuinæ bonitatis æterna gloria, quò perfectiore, clarioreque visione, & cognitione, atque amore ei similiores futuri sumus. Sed hac de re luculentius egimus, cum de fine perfectionis tractarem. Restat, ut quantum pertinet ad perfectam cognitionem Charitatis practicæ, seu sanctitatis illius, quæ ardore contemplationis inflammata se ad salutem, ac perfectionem proximi omni studio quærendam in vitâ mixtâ extendit, pauca dicamus de zelo animarum, qui est verissimus operatiuæ contemplationis effectus.

De zelo animarum, quod sit eius obiectum & forma.

C A P V T XVII.

Diuinæ igitur Charitatis participata à nobis perfectio non vnus contemplationis, & propriæ perfectionis studio coarctatur; sed vbicunque Diuinæ bonitatis gloria micat, eò statim, & cursu concitatissimo procurrit. Et quoniam Dei omnis gloria ac honos, quem à rebus creatis habere potest, in eo vno situs est, eum ut omnes, prout par est, & cognoscant, & diligant, ideo quoque nostra Charitas, si suis omnibus numeris absoluta sit, & Diuinæ similis, ad ingenerandam in omnium animis Diuinam cognitionem, & amorem admirabili quadam inclinatione procumbit. In hac igitur praxi licet proximum diligere quisque possit, quatenus ipse ratione suarum perfectionum aliquo dignus amore est; præcipua tamen eius diligendi ratio est, si diligatur, ut res Dei, Diuinarum capax perfectionum, ac lucidissimum proinde speculum Diuinæ gloriæ, eandem illam gloriam in lucis authorem reflectens: sic enim Dei amor etiam in amando proximo exerceatur, adeo ut mirum non sit erga proximum Charitatem, & animarum zelum, cuius naturam, causasque describere aggredimur, ex Dei amore, tanquam germanum eius fœtum promanare.

Huius ergo Charitatis & animarum iuuantium zeli natura tum demum constabit, si quod eius obiectum, quæ forma, quæ causa efficiens; quis denique sit finis exposuerimus. De obiecto & formâ hoc capite: de efficiente & finali causâ, sequenti dicendum erit.

quæ est operanda, ut maxima Dei gloria

I. Charitas amat proximum, ut rem Dei, & gloriæ eius instrumentum

inde fit zelus.

clarificauit Patrem,

& sancti eum clarificant post mortem

miraculis,

exemplis

& famâ sanctitatis,

ac beatitudinæ æternæ,

Zeli obie-
ctum,sunt homi-
nes omnis
conditionis,

ætatibus

loci

necessita-
tis,

studij

qualis fuit
in S. Igna-
tio,qui orbem
vtrumque
complexus

Quod igitur ad obiectum attinet est illud amplissimum veluti campus, in quo longè latèque Apostolici hominis industria excurrat. Est enim maximè vniuersalè. Nam imprimis omnes omnino personas cuiusvis nationis, conditionis, ætatis complectitur; quamquam enim ad eas iuuandas prouideri incumbat studio, quæ ad maius, & vniuersalius Ecclesiæ, & gloriæ Dei bonum, pro suâ conditione conferre amplius possint, nullas tamen excludit, omnes pro viribus suis secundum Dei voluntatem stringit, ad omnes sua studia & labores pari inclinatione, vbi Dei voluntas innotuit, extendit. Infideles omnes, atque hæreticos pro viribus iuuat, opitulatur Catholicis, suam operam Prælati & viri primarij, atque etiam Religiosis offert. Nobiles, plebeios, artifices ipsos rudes, & rusticos excolit, puerulos vix sinu Matris egressos sacrâ Catechesi excipit, & primos vocis sonos ad Doctrinæ Christianæ elementa, primas manuum motiones ad signi crucis efformationem accommodat: adolefcentes deinde disciplinis libero, & Christiano homine dignis informat: ad maiores natu in publicis cœtibus conciones adhibet, in priuatis pia colloquia miscet, sacramentis peccatorum sordes eluit, dubijs consilium præbet, afflictos solatur, ægros recreat, mori bundis opem præstat, nec vllò vnquam tempore ab hominibus iuuandis auellitur, quin zelo materiam, Dei voluntas, & viuendi finis substraxerit. Nec verò hominum eorum, quos suscipit excolendos, salutem duntaxat procurat; sed magno conatu in iisdem spiritum perfectionis, quibuscumque etiam doloribus, parere conatur. Neque vllis in hac procuratioe locorum quorūvis angustijs coarctatur; sed quantum quantus est orbis, eum totum Charitatis amplitudine complectitur; vt sine vllò discrimine in quauis mundi plagâ viuere velit, vbi maius Dei obsequium, & animarum auxilium sperari potest. Porro functionum, quas suscepit, in hoc obiecto, varietas tanta est vt nihil prorsus excludat, quo Dei honor, & proximi bonū promoueri aliquo modo potest. Nec enim conciones duntaxat sed etiam Cathēcheses; lectiones etiam tum Theologicas, & Philosophicas, tum etiam humaniorum scientiarum piâ colloquia, imò externam plerumque operam in purgandis & ornandis templis, in alijs omnibus misericordiæ operibus, vbi ita res fert, totâ animi contentione adhibet: Nec segnior est in ijs functionibus, quæ viliores apparent, quàm in ijs, quæ magis honorificæ ab hominibus iudicantur, cum vnius Dei voluntatis rationem potissimum habeat. Huius zeli tam immensi, & propemodum infiniti, secundum obiecti magnitudinem, exemplum quidem primarium elucet in Dei ipsius pectore, ac in Christi Domini vitâ & in Apostolorum vocatione, ac laboribus; quibus Ecclesiam Dei toto orbe plantauerunt: secundarium autem tum in plerisque omnibus Religiosarum familiarum fundatoribus, tum in B. Ignatio cernitur. Is enim haud dubiè totum mundum zelo suo comprehenderat, cum Lusitani Regis Legato ex decem hominibus, quibus tum solis Societas Iesu constabat, sex ad Orientis conuersionem petenti respondit: Deus bone si sex Oriens habeat, quid restabit Occidenti? Se nimirum, suosque etiam si numero paucissimos ad animarum auxilium, ad omnes orbis prouincias,

& regiones destinabat, nec zelum destinatio, nec destinationem euentus fefellit: vidit enim, dum adhuc vita hac spiraret, spatio paucorum annorum per totum orbem disseminatos suos homines, vidit cum ingenti animarum lucro ducentas & eo amplius suorum familias distributas in Prouincias 14. vidit, inquam, hæc summa sua voluptate & pari Diuinæ gloriæ incremento. Hauferat hunc zelum in Dei, & Christi corde verus Dei & Christi amator atque imitator egregius; vt enim intelligebat Deum velle omnes homines saluos fieri, neminem velle perire: & Christum mortuum esse pro omnibus, quia omnes in Adamo mortui erant: Ita omnes quoque ad hanc Dei voluntatem, omnes ad hunc crucis Christi fructum aggregare pro suis, suorumque viribus omni ope, studioque satagebat. Omnes vir ille Beatus in suo ordine iuuandi proximi vias, media omnia & functiones adhibuit circa omne hominum genus, ætatem, ac conditionem, suæque vocationis imprimis esse sanxit diuersa loca peragere, & vitam agere in quauis mundi plagâ vbi maius Dei obsequium, & animarum auxilium speratur: suæque hunc finem societati proposuit, non solum propriæ salutis & perfectioni cum diuina gratia vacare, neque etiam tantum proximo qualecumque ad salutem sufficiens auxilium præstare, sed cum eadem Diuinâ gratiâ impensè in salutem & perfectionem proximorum incumbere; nihil scilicet vt fugeret, quod non amplissimæ Charitatis sinu compleretur; eius se quantum posset Charitati conformaret, cuius est ineffabilis longitudo, latitudo, sublimitas & profundum. Et qui omnes ad se his verbis inuitat; *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Cernebat in Christi Domini, & Apostolorum disciplina communicationem viuendi rationem in eum potissimum finem spectare, vt se omnium ingenijs accommodarent, seque in omnium animos insinuarent, quò facilius omnium morbis salutarem facerent medicinam. Videbat Apostolos simul omnes ad totius mundi conuersionem à Domino destinatos; *Euntes docete omnes Gentes, &c.* Singularem animi zelo mundi regiones omnes, omnesque homines complexos; summâ tamen æquitate, & indifferentiâ, cum omnia singuli pro virium imbecillitate, & messis copiam præstare non possent, destinatas à Spiritu sancto prouincias Christianæ doctrinæ sanctitate coluisse, zelumque vt quodammodo infinitum ultra angustos vitæ brevis terminos propagarent, & perpetuum quodammodo facerent, qui sibi in Euangelicis ministeriis toto orbe, & sequentibus ad mundi finem temporibus succederent pios homines & viros Apostolicos suffecisse. Hanc ergo ad similitudinem non dubito quin B. Pater Ignatius cum alijs sacrarum Religionum fundatoribus, verisque omnibus animarum pastoribus sui zeli amplitudinem expresserit. Peperit hic sanè adeò amplius zelus tam multas, tamque admirabiles tum in instituendâ, tum in stabiliendâ societate leges, quas ille Diuino vir afflatus lumine tam sapienter, vt huic amplitudini seruirent, condidit: hinc communis illa, quam in societatem induxit, viuendi ratio exorta

omnes ho-
mines,omnibus
modis,vbique iu-
uandos sus-
cepit,exemplò
Christi,& Aposto-
lorum,
ex institutò
vitæ com-
munis,& successio-
nis pech-
nis,cum ap-
p-
legibus,

est, hinc tam singularis illa & indifferentia, & obedientia in qua suos ita cupiebat excellere, ut esset veluti character quo ab aliis veri societatis filij distinguerentur. Ideo enim nec certum sociis vestimenti genus, nec alienam à communi hominum usu externam viuendi rationem præscripsit, ut omnibus omnia fierent, ut omnes lucri facerent, nec ullus externam specie & agendi modo nostrorum hominum offensus à salutis, aut perfectionis remediis arceretur. Ideo tam exactam indifferentiam requirebat, quia cum singuli parem tam amplo zelo operam reipsa nauare non possint, omnes omnia ita præstarent ut singuli ad quolibet essent parati, & eas agri Domini partes excolendas susciperent, quas Diuina per Obedientiam voluntas assignaret. Quare ex hac objecti conditione hæc veri zeli nota insignis omnino est, quod cum adeo ex se vastus sit, ut ad omnia se sine vlla determinatione, sine vllō termino exporrigat; indifferens etiam sit ad omnia & ex Dei nutu, & voluntate per Superiores declarata, quod attinet ad Personas, loca, functiones, omnino pendeat. Quod fit, ut non minima sit veri zeli labes, si quis quocumque tandem prætextu ad aliquas actiones, loca, personas feratur potius quam in alias, de se prius consilia ineat, destinētque animo quid de se in posterum fieri velit, quod concionari potius, quam catechizare; versari in florentibus ciuitatibus potius, quam in aliis; nobilium, & diuitum audire confessiones, quam pauperum, & infirmorum, malit. Nescit profecto, nescit, qui eiusmodi est, quanti æstimanda sit vnius animæ ad Deum conuersio, pauperis æque ac Diuitis, Rustici ac Nobilis: si quærit Animas, quid est, quod illum moueat cultus corporum, titulus honorum, possessio diuitiarum? Omnes animæ Dei sunt æquale opus, omnes ab eo creatæ, omnes Christi sanguine redemptæ, & maioris plerumque pretij apud Deum & Christum propter vitæ integritatem, & virtutum studium est ea, quam despicias. Sæpe paupertas vitis materiam subtrahit, virtuti ministrat; cum è contrario diuitiæ viam sternant improbitati, innocentie aditum præcludant. Vix vnumquæ Christus Dominus in aulis nobilium, nisi ut pateretur, versatus est: Herodi ignotus, nisi forte ad illusionem. Plus Hierosolymis infamiae, quam laudis habuit; plures ibidem dolores sustinuit quam miracula patrauit. Cum plebe ferè semper, cum publicanis, & peccatoribus eum egisse legimus; puerorum confortio latatum esse; in oppidis, pagis, frequentissime versatum, quam ergo iniquis rerum æstimator est, qui diuinæ contraria Sapientie sentit, & viuunt! quam potius falsus is zelus, qui diuino zelo tam contrarius, tam euidentibus signis esse arguitur! Est igitur hoc veri zeli, & Charitatis erga proximum objectum adeo amplum, ut viis omnibus, ac rationibus, omnibus locis, & temporibus, omnium hominum cuiusque ætatis, sexus, & conditionis, non modò salutem, sed & quam fieri poterit, maximam perfectionem comprehendat.

II. Forma autem in duobus consistit; Alterum est, ut summa sit essentialis, & æstimatiua eius perfectio, alterum, ut summa quoque intensiua, & accidentalis. Ad æstimatiuam autem illius perfectionis altitudinem his veluti gradibus ascendere quilibet facile potest. Primus est, si maiori apud nos in pretio sit salus animarum omnibus mundi

A diuitiis, & rebus corpori commodis, amicis etiam, ac parentibus sic, ut quoties salus proximi cum huiusmodi bonis contendit, leuem existimem us rerum illarum iacturam, quæ nos diuites animarum lucris efficiat; maiorisque apud Deum meriti opus esse animæ vnius conuersionem arbitremur, quam si amplas fortunas in pauperum usus expendamus, iuxta B. Chrysostomi sententiam. *Et si omnes pecunias erogaueris, plus egeris si animam conuerteris*: Et sanè, cum primum nos Deus ad animarum conuersionem vocat, generosum statim nobis contemptum opum, & parentum iniicit. Imò hanc animarum messem, quasi iactura illius mercedem eandem proponit omnibus, quam olim objecit Apostolis, dum hac vnâ spe rudes adhuc etiam piscatorum animos, ut relicto Patre, naui, retibus, cæterisque omnibus quæ & sperare, & desiderare poterant, se in perpetuum sequerentur allexit. *Venite, inquit, & ego vos faciam piscatores hominum*. Secundus gradus in eo positus est ut nullam famæ nostræ, atque existimationis cum de salute proximorum agitur, habendam esse rationem ducamus, sed contra potius summo id honori, quod Deus hac nostrâ qualicumque operâ ad suam gloriam, & animarum salutem uti velit, habeamus; eum verò honorem quauis ignominia, ac infamia nostrâ vilissimè emi apud eum facillimè constabit, qui intelliget easdem illas animas nobilissimæ Christi Domini famæ, atque existimationis pretio redemptas esse; exinaniuit semetipsum illustris & Gloriosus Dei Filius formam serui accipiens, turpissimamque crucis mortem, cum iniquis deputatus, saturatus opprobriis subiuit lubens, ut eas animas liberaret quas sæpè, tu, serue contemptibilis, vano existimationis timore in ipsis inferni faucibus contemnis, quibus nec manum porriges, nisi specialis ad pompam hominum, non ad diuinam gloriam ministeriis deputatus. Quamquam in hac saluandarum animarum Prouinciâ, quæ vilia ministeria, quæ non potius honoris plena munera esse possunt, ubi legatione pro Christo fungimur, ubi res diuinas curamus, ubi diuinorum diuinissimum negotium tractamus, nisi fortè quis existimet vel etiam apud homines Regni curam administrare, Regias vices obire non esse per honorificum; vel terrena cælestibus, temporalia æternis, humana diuinis non præponenda. Tertius gradus nos promouet ad constantem laborum omnium perpersionem, & arduam valetudinis, ac vitæ huius temporalis nostræ despicentiam, ut alios ad beatam vitam, & animarum immortalitatem perducamus: Nec sanè difficile erit cum Christo famem, sitim, lassitudinemque tolerare, cum Christo sanguineo non sudore tantum sed etiam imbre perfundi, cum Christo crucem, & mortem perpeti, ei qui digno pretio, & animarum salutem & Christi Domini labores & vitam æstimabit; qui pariter intelliget pro seruo Dominum, pro homine Deum, pro se Christum longè plura pertulisse, quam ipse vnumquæ pro aliis, pro Dei filiis, pro Christi fratribus perferre queat; qui se denique in Christi vulneribus, ferreis clauis nominatim descriptum leget, & cum Apostolo meditabitur Christum pro se solo mori paratum: ait enim de se singulariter, *qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me*: Et certè hic Apostoli locus satis euidenter innuit Christum Dominum tanti vel vnius animæ salutem fecisse, ut

2. Quam honor, & infamia,

exemplo Christi.

3. Quam voluptas, & omnis labor,

exemplo Christi.

II. Forma zeli duplex.
1. Aestimatio animarum habet gradus,
1. Est si animæ fiant

diuinum suum sanguinem, diuinam suam vitam, si vel vnica redimenda fuisset, totum liberaliter profudisset; Et verè totam pro singulis profudisse: nam quod omnes morte redemerit, singulorum æstimationem nec pretium minuit, cum vel vnus perditio totum illud pretium exigeret; nec maiori fuerit vel operâ vel charitate opus ut omnes hominum animæ, quàm ut vnica salutem consequeretur, cum & omnes, & singulæ eiusdem generis redemptionem ac pretium, non infinito minus singulæ, nec omnes maius infinito postulerent. Enimuerò quem non terreat, quem potius ad quæuis subeunda pericula in proximorum salutem non fortiter impellat grauis illa Christi Domini ad carum oburgatio, quod hic in eius hominis perditione lætaretur, quem ut vel vnicum periculo damnationis subduceret, ipse iterum, si necesse foret, crucem libenter conscenderet, cuius vnus in gratiam iterum nisi esset immortalis, mori vellet? Quartus denique nos adhuc altius ad zeli istius fastigium euehit ut nostra quasi salute & perfectione neglectâ, multorum in salutem ac perfectionem toti incumbamus, eâ scilicet ratione permoti, quod longè plus, in Dei gloriam incrementi ex multorum perfectione, quàm ex nostrâ duntaxat redundabit. Ita sanè B. Apostolus se pro fratribus anathema fieri à Christo pro sui zeli magnitudine cupiebat: Ita sæpè viri Apostolici se à solitaria perfectionis, & priuatarum virtutum studio, ad externas occupationes, & functiones proximo viles summo charitatis ardore transferunt, & Deum, ut dicitur, pro Deo derelinquunt: quâ certè ex Charitate nullum in eos cadere detrimentum diuina liberalitas patitur, maiusque semper hæc Charitas, nisi aliunde quid obstat, ad propriam perfectionem, lucrum, & accessionem facit, quàm qualibet alia virtus, cui peculiari quis studio, dum alienæ saluti vacat, in sui vnus gratiam intenderet.

Hactenus de æstimatione zeli perfectione, restat ut de intensua quædam etiam non inutilia subiungamus. Et sanè hæc intensua zeli perfectio licet accidentalis, & extrinseca, maximi tamen in animarum salute momenti est, eaque potissimum in sensus hominum incurrit, cum non nisi ex aliquo externo signo internam zeli perfectionem dignoscere possint: quo fit ut ipsum zeli nomen huic extrinseco, & accidentali eius signo magis communiter tribuatur: omnes enim zeli nomine solent appellare ardorem illum animi, quo cum indignatione aliqua ei rei obnitimur, quæ bonum id quod in rem amatam inducere intendimus, contrariâ vi impedire molitur: Et quoniam hic ardor animi contineri nunquam clausus animæ sinu potest, quin foras erumpat, & quodammodo ebulliat, idè fit ut & feruoris, & ignis appellationem acceperit. Et sanè si quis ignem in sinu occultare, ut non appareat, si quis aquæ feruorem comprimere ut non superfluat, possit, nescio an is amorem hunc Dei, & Proximorum, quin magna operetur, cohibere posset: nam si operari renuit, ignis non est. Atque hæc quidem magna, quæ zelus operatur, diuersa sunt. Imprimis enim auctorem suum vehementiori quadam flamma corripit, deinde & facultates eius omnes tum internas, tum externas ad opus exequendum admouet: cum enim vero quis zelo Diuinæ Gloriæ & animarum salutis incenditur, Diuini primùm amoris & omnimodæ perfectionis in aliorum menti-

bus excitandæ cupiditate flagrat, omnesque, ut id faciat, animi sui vires & conatus explicat. Cum deinde improborum hominum sana omnia consilia respicientium, dementiam, imò & obstinationem sentit, tristitiâ vehementi occupatur, quæ lacrymas eliciat, quibus cum Apostolo testetur se lugere inimicos crucis Christi; quarum copiam cum pro votis non habeat, ut fluxum continuum deposcat, cum Ieremiâ dicit: *quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut defleam interfectos populi mei?* Ea tristitia cum vehementior est, etiam tabe conficit, qualem de se Regius Propheta explicat. *Vidi, inquit, preuaticatores & tabescebam, tabescere fecit me zelus meus.* Eadem denique cum remedio caret, ut ignis subjectam sibi materiam depascit, nec ante omnino, quàm consumpserit conquiescit, qualem Christi Domini zelum fuisse scimus, à quo in Cruce consumptus est, de quo meritò Apostoli istud vsurpabant. *Zelus domus tuæ comedit me.* Quod si contra pius animarum zelator Christi bonum odorem in agro quem coluit sentiat, velut odorem agri pleni, cui benedixit Dominus, tunc omnibus incedit lætitiis, non se capit gaudij magnitudine; nec sanè maiori cum voluptate ouem errantem Pastor, drachmam perditam Mulier, filium prodigum Pater recipit, quàm animam ereptam inferis, restitutam Gratiæ, paternos in amplexus ruentem, zeli vir Apostolici videt. Quis tuæ sensum lætitiæ, præter te vnum, satis exprimat, B. Paule Doctor Gentium, qui parem ex animarum lucris tuo zelo lætitiæ, ac voluptatem capiebas? nonne tui nouitatem gaudij nobis indicare voluisti cum animas, quas Christo lucrificeras, nouo nomine pro affectu animi sic compellares. Fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium & corona mea? cum diceres, Gaudius sum in Domino vehementer; & iterum, triumpho gaudio; Et alibi, quæ n. est nostra spes, aut gaudium, aut corona Gloriæ, nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum. Et quæ similia sæpè vsurpas? Facit hæc abundantia gaudij, ut nihil in animarum messe durum, nihil asperum videatur, sopit corpus laboribus, mentem doloribus inebriat. Sunt hi contrarij veluti motus quos in eadem anima, pro diuersâ tamen ratione, zelus animarum parit, ut modò ingenti hominem tristitiâ obruat, modò ingenti eundem gaudio totum perfundat, prout animaduertit Diuinam Gloriam, & animarum felicitatem vel secundo à velificatione cursu fluere, vel à suo fine prohiberi. Nec dissimiliter alios affectus concitat, dum vel indignatione iram acuit, vel misericordiâ pectus inflectit. Nam qui, ut decet, peccati grauitatem, & iniuriæ Deo illatæ indignitatem æstimat, non potest, quin odio vehementi ad læsi numinis vindictam accendatur, debitisque peccatum pœnis, & si aliter non possit, peccati Authorem prosequatur. In quo sibi proponit, quem imitetur Deum: Illi enim odio est & impius, & præcipue impietas eius. Plena sanè stuporis est Diuina Sapiencia cum Deum contra peccatores armatum tam eloquentem quàm seuerè describit. *Accipiet, inquit, armaturam zelus illius & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra Insensatos, &c.* At hæc tum peccati pœnæ, & Diuinæ rigor Iustitiæ,

& conatus.
2. Sinon
proficitur,
Tristitia, &
lacrymæ.

aliquando
tabes,
& consump-
tio.

3. Si profici-
tur lætitia.

& exultatio

ac obliuio
sui.

Item erga
peccatores,
indignatio,

exemplo
Dei,

Sapien-
s.

4. Quam scilicet propria
salus.

Exemplo S.
Pauli.

Tamen cum
fructu suæ
salutis.

1. Intensio
zeli.

Quæ vulgo
zelus ipse,
& ignis di-
citur.

habet varios
effectus: hi
sunt.
1. Deside-
rium.

& commife-
ratio.

vt Dei iusti-
tia,

& miseri-
cordia re-
praefenten-
tur.
Ifai. 63.

quia simul in grauem hominum ipsorum miseria redundant, magnum quoque pijs hominibus compassionis affectum ingenerant. Et verò quem tam faxei cordis hominem tam extrema fratris sui miseria non commoueat, quæ Deum ipsum iam ad vindictam armatum, ad deponendam iudicis Majestatem, & ad induendam humanitatem induxit? Cuius certè humanitatis exemplum hoc facit, vt qui interdum Sancti præ Dei offensi indignatione manus libenter lauerent in sanguine peccatoris; ijdem præ misericordiâ erga proximos ad lacrymas compassionis, & humiles ad Deum preces pro eorundem salute confugiant; imò & suo ipsi sanguine, & Diuinæ Iustitiæ satis & Proximorum vulneribus medicinam facere, si Deus ita vellet, exoptarent, quo sanè modo misericordiam cum indignatione, res adeo discrepantes, mirabili societatis vinculo conciliant; sic nempe vt nec Dei Iustitia se læsam, dum ipsi satisfactionem offerunt, queri possit; nec misericordia se desertam, dum miseriis implicatas proximorum animas tam incensæ zelo Charitatis exoluunt. Ita scilicet Christus ipse Dominus, dum pœnas hominum peccatis debitas in corpore suo pertulit, factus pro nobis peccatum, id est hostia pro peccatis vnica sui oblatione & Diuinæ Iustitiæ cumulatissimè satisfecit, & suæ Misericordiæ liberas ad omnium hominum salutem habenas laxauit. Id enim est, quod per Prophetam innuebat: *Torcular calcanti solus, calcanti eos in furore meo, & conculcanti eos in ira mea, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.* Quasi diceret: pupugit me, fateor, acriter Diuinæ offensus Majestatis; & meæ zelum indignationis in vliscendis eius iniuriis conuerti: tantum verò abest, vt hominibus ipsis mea hæc indignatio detrimentum vel minimum importauerit, quin potius in præsens eorum auxilium, & salutem cesserit, mihi auxiliata est indignatio mea, auxiliata, vt offensa Majestas placaretur: & auxiliata, vt miseriæ peccatorum soluerentur. Plerique nos, inquit Greg. cum rectitudinem Iustitiæ exequimur, mansuetudinem relinquimus, & cum mansuetudinem seruare cupimus, rectitudinem declinamus; Incarnatus autem Dominus simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia nec in mansuetudine districtiōem Iustitiæ, nec rursum in districtiōe Iustitiæ virtutem mansuetudinis amisit. Et addit, veritatem quippe exequens mansuetudinem cum iustitiā conseruauit, vt nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis perturbaret, quod quamquam plerique non faciant, faciunt tamen quicumque, teste eodem Gregor. Vero zelo & Spiritu Christi pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inferuiunt, vt contra culpam delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Hæc sunt flammæ quibus sui animum auctoris verus animarum zelus, velut ignis, incendit, quem postquam præ indignatione exandescens, præ Misericordiâ mollem effecerit, tum demum eundem, seu ad omnia aduersa frangenda obdurat, seu ad mirabilia quæuis opera extra se perficienda pro animarum salute acuit, vt non immerito de eo possit intelligi, quod in Cantico de verâ Charitate legimus, *fortis, vt Mors, dilectio; dura, sicut infernus, emulatio; lampades eius, lampades ignis, atque flammarum; aque multa non potuerunt extinguere Charitatem; nec flumina multa obruent illam.* Ita enim non modò fortiter viri Apostolici zelus po-

A tentias omnes tum animi, tum corporis ad promouendam hominum salutem admouet, vt & reluctantes debellet, & obstinatos effringat; & omnes contrarios animæ motus perrumpat. Sed ita quoque suauiter, vt placidâ quadam dominatione volentibus imperet, & magnâ vt plurimū voluptate eas ad opus applicet. Et primo quidem arcem totius hominis Intellectum zelus inuadit, vt innumeras industrias iuuandi Proximi excoget: est enim mirum in modum industrius. Et sanè fit plerumque, vt non die tantum, sed etiam nocte secum ipse varias rationes expendat; quibus capi Proximus, & in Dei sagem trahi possit. Nec verò in suâ duntaxat industriâ confidit, sed aliorum, vbi res ita fert, consilium requirit, saltem Deum adit, cœleste ab eo lumen efflagitat, vt eam viam inire possit, quam maximè efficacem fore videt. Occupat deinde subjectam intellectui voluntatem, quæ præcipua eius sedes est: Nam cum actus illi omnes, quos ad verum zelum pertinere diximus, desiderium, tristitia, Gaudium, indignatio, compassio in voluntate exarserunt, fieri non potest, quin eam intimè concutiant, & potenter moueant, vt velit iis industriis vti, quas intellectus suggerit, cum præsertim, vt eas ipse inuestigaret, voluntatis igne, Diuini huius zeli accensæ imperio effectum sit. Itaque magno cum feruore, & sedulitate parat illicò se ad imperandam ceteris omnibus potentiis executionem, & suum statim cuique ministerium in susceptâ iuuandarum animarum prouinciâ demandat. Imponit autibus onus excipiendarum Confessionum; oculis munus lacrymarum, vigiliarum, & omne studiorum proximo vtilium genus; linguæ officium consolationis, consilij, exhortationis, concionis, catechesis, & orationum; manibus opera humilitatis, & Charitatis, & varij generis scriptiones; pedibus, laborem itineris; toti corpori patientiæ simul, & diligentiae mirabilem non minùs, quàm necessariam iuuandis animabus consociationem. Quis enim ignorat tam varias ac multiplices curandæ salutis artes, & industrias, quas ij quotidie machinantur qui strenuè se in proximis iuuandis, impendunt ab vno vero hoc zelo promanare? quæ certè tam multæ, ac variæ sunt, vt iure operariis spiritualibus præclara medicorum, venatorum, piscatorum, & colonorum nomina imposuerint, eo quod hi debeant, ac sciant circa animas omnia artificia, omnem laborem, ac industriam adhibere quam alij in corporum medicina, in ferarum venatione, in piscium piscatione, & in agrorum cultura solent ponere: quæ tamen animarum curâ difficilior est, quia magis occulta & circa homines est; etiam nobilior, quia circa animas; etiam maximè plena meriti est, quia propter Deum & proximi dilectionem suscipitur. Et hæc de objecto ac forma veri zeli, quæ ad causam effectricem & finalem spectant, sequenti capite prosequemur.

accedunt
industriæ
omnes iu-
uandi pro-
ximum.

*Quæ causa efficiens, quæ finalis zeli
animarum.*

CAP. XVIII.

I.
Zeli anima-
rum, ut suæ
cuique salu-
tis.

Deus est
causa effi-
ciens.

effundendo
spiritum sue
charitatis.

videō tan-
dem Chri-
stum misit,

& zelo im-
pleuit.

quem per
ipsum Apo-
stolis dedit,

& modo dat
viris Apo-
stolicis.

CAusa efficiens zeli animarum vera, & præcipua Deus est. Nam quemadmodum nisi illo Authore propriæ salutis, & perfectionis convenientem inire rationem nullus potest: ita nec alienæ desiderio mouebitur ullus unquam nisi excitante, & impellente Deo, cui etiam plusquam nobis ipsis nostra salus cordi est. Atque ut in propriæ salutis negotio, & rei priuatæ spiritualis administratione, nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam: ita pariter in publicæ rei, & alienæ salutis procuratore, nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Et verò omnis illa sollicitudo, quâ quis alienæ salutis cupiditate incéditur participatio quædã est inæstimabilis istius, & ut loquitur Apostolus, nimis Charitatis quâ Deus dilexit nos, quâ vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quæ causa est cur etiam unicuique curâ mandauerit de proximo suo; cur hominum mentibus igniculos illius desiderij & iniiciat, & deinde foueat, sanctarumque inspirationum, quasi flabello, tandem ita excitet; ut Diuini amoris incendio, nisi obstaret voluntaria quorundam pertinacia, totus oppidò Mundus corriperetur. Latuerat diu satis hæc Dei de saluandis hominibus voluntas, Diuinòque veluti clausa pectore nondum apertè ad miserorum solatium emerferat, donec in Incarnati Verbi humanitate sese latissimè totam effudit. In hoc apparuit, inquit D. Ioannes, *Charitas Dei, quoniam filium suum Unigenitum misit Deus in Mundum, ut viuamus per ipsum.* Et alibi: *Sic Deus dilexit Mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, & ut saluetur Mundus per ipsum.* Summum verò hunc erga homines amorem Deus in cor Filij sui transfudit, tamque illud amplâ Charitate compleuit, qualem decebat eum habere, qui non solum humanæ salutis author existeret, & animam pro fratribus, atque amicis poneret, sed qui maiorem etiam hac Charitatem haberet, ut & Patrem pro inimicis exoraret, & sanguinem pro iis, qui eum exhauriebant, effunderet. Quâ sanè abundantia Charitatis effectum est, ut amor ille Diuinus, quo Deus ipse animarum salutem tam ardentè expetit, in ipso Christo Domino tam abundanter effusus, latius se etiam ad alios homines Christi discipulos, & imitatores propagaret, quos solus Christus ipse præceptor, & Magister nouum hoc Charitatis præceptum doceret, rudes informans exemplo, & imbecilles auxilio Gratia corroborans. Eius enim solius erat, qui hunc ignem venit mittere in terram, velle etiam ut in discipulorum pectoribus ad alios homines inflammandos, & accenderetur, & arderet. Et quis non facillè videat rudes Piscatorum animos tam ineptos ad Mundi conuersionem præcipuâ ministerij sui dote, zelo scilicet salutis animarum ab eodem Deo, & Christo instructos esse, à quo ad Apostolicum munus euocabantur? Quis etiam inficias ierit omnibus consequentibus sæculis viros Apostolicos, qui num-

A quam in Pastoralis Ecclesiæ gubernatione, nunquam in variis Religiosorum Ordinum familiis ad fidelium, & infidelium conuersionem defuerunt, omnes hunc zelum à Deo accepisse? Nam & Deus frustra ad tantum opus vocaret, quandiu rem ad illud omnino necessariam negaret; & eò frustra contenderet, qui rem adeò Diuinam aliunde, quàm à Dei liberali manu expectaret. Petebat olim à Iacob prolem Rachel; *Damibi liberos, alioquin moriar*, cui iratus respondit Iacob, *num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui?* Innuebat B. Patriarcha Deum esse corporeæ generationis Authorem & verè Patrem: quod in spiritali regeneratione animarum eò verius esse censendum est, quò Diuinæ generationis semen, gratia à solo Deo, non ab hominibus est, per quâ similitudo, & Diuinæ ius filiationis ac appellatio producitur. Nam quamuis generaliter, *omne donum optimum, & omne datum perfectum*, ut inquit S. Iacobus, *desursum sit descendens à Patre luminum*; speciatim tamen voluntariè iustos generat verbo veritatis, ut sint initium aliquod creaturæ eius. *Videte*, inquit D. Ioannes, *qualem ad nos habeat charitatem Deus, ut filij Dei & nominemur, & & simus.* & B. Paulus de Deo ait, *à quo omnis paternitas in cælo, & in terrâ nominatur.* In cælo, inquit, & in terra, hoc est & æterna ad verbum per naturam, & temporalis ad homines per gratiam adoptionis. Constitutum itaque sit Deum esse præcipuam salutis, & conuersionis hominum causam, ad quorum salutem, & perfectionem ex summâ suæ naturæ propensione, & bonitatis communicatione se inclinat. Proximè sequitur, ut pro suauis suæ prouidentia gubernatione aliorum hominum operâ in eo negotio vtatur. Nam, ut ritè notat D. Thomas, etiam si solus ipse in secreto consilij, salutis viam ordinet, & media ad Beatitudinem disponat, non nisi tamen hominibus, quod sine iis solus statuit, exequitur. Statuerat Deus Gentium conuersionem ante mundi exordium; ministros eiusmodi conuersionis eligit, & adhibet Paulum, & Barnabam. *Segregate*, inquit, *michi Saulum, & Barnabam ad opus ad quod elegi eos.* Potuit per se solum Cornelium, & Eunuchum, Æthiopes, aliosque innumeros, fidei omnia Mysteria docere: homines ministros adhibet mittit ad illum Petrum, ad hunc Philippum. Posset per Angelos; mauult per homines, & quasi ministerium Angelorum debile esset, ac infirmum, vult illud hominum auxilio corroborari. Vir Macedo transiens, Paulum rogat, adiuua nos. Angelus is Macedoniæ missus à Deo Paulum ad Macedonum conuersionem hortatur. Ita scilicet Deus res humanas humano modo curari nouit, & suauius & non minus efficaciter. Ut ergo suauis sit animarum conuersio, homines ad eam, ut ministros adhibet, & efficaci sua virtute ministros confirmat. Quæret hinc fortasse quispiam, quid causæ sit, cur cum Deus zeli author tam ardentè animarum salutem percipiat; tamque liberaliter eos, quos ad tam insigne opus vocauit, dotibus ad id necessariis exornet, tam multi tamen ita vocati, ita instructi adeò remissè hanc prouinciâ administrant, ut non immeritò Prophetæ imprecationem incurrere videantur. Maledictus, inquit, qui facit opus Dei negligenter? Facilis responsio, ex natura humanæ libertatis, quam etsi Deus ad bonum impellat, non tamen cogit; etsi vocet ad insignia virtutum opera, non tamen

Genes. 30.
v. 1.
ipse solus,
quia sic ne-
cesse est.

II.
zeli causa
cooperans
Deo.
1. p. q. 22. a.
3. & q. 103.
a. 6.

sunt homi-
nes.

electi à Deo.

licet sæpe
ignauivi-
deantur.

culpâ suâ,
vicio liber-
tatis.

vi injecta nolentem rapit: Suadet quidem semper, ut quicumque se ad Apostolicæ vitæ genus vocatum sentit, feruenti se animo ad conuersionem proximorum adiciat; sed non semper, ut qui ita vocatus est, Dei nutum, ac motum sequatur, persuadet; quo fit etiam, ut ipse Deus propensam alioqui ad benè faciendum liberalitatem comprimat, manumque iis claudat quibus corda non patent ad amplitudinem Charitatis, vas angustum, liquoris parum capiet; clausum, nihil.

Nam vir ordinis Apostolici habere debet spiritum zeli,

illum procurando crebris actibus,

miseri cordiæ spiritualis.

& doloris vrantis.

ac se ipsum verè, mortificando,

cum certâ in Deum fiducia.

& muneris sui Apostolici æstimatione.

Est igitur omnino necesse, si quis aptum se Deo instrumentum promouendis ad salutem hominibus exhibere velit, ut se zeli illius capacem præstet, latosque expandat cordis sui sinus, quibus Deus abundantem charitatis, & cæterorum donorum copiam infundat, ut & ipse penitus Diuino amore impleatur, & ex eius redundantiâ proximis quosque illo eodem quo imbutus est liquore perfundat. Id autem duabus præcipue viis consequetur. Primum si frequentes tum internos zeli illius actus exerceat, omni que ope nitatur siue sanctis desideriis, & orationibus, siue exemplo, & verbis, siue reliquis. Misericordiæ spiritualis operibus aliquâ, salutem proximi, ratione iuuare: vehemeti imprimis dolore concepto quod tam vilis sit, & rara in hominum animis Diuinæ tum Bonitatis, cum iustitiæ æstimatio; quod tam grauibz sceleribus tam potens ad viciiscendum iudex offendatur, tam negligentibus obsequiis, tam diues ad remunerandum Princeps colatur. Deinde si in suis omnibus actionibus se quam poterit alienum ab omni amore proprio faciat, seque exuat omni humano tum ad sua comoda tum ad externa negotia affectu. Vix enim credi potest, quantopere zeli istius aciem, terrenarum rerum, & sui amor retundit; quantopere ex aduerso studium perfectæ mortificationis cum integrâ sui victoriâ eandem & acuat, & corroboret, sic ut qui ita comparatus est, aptissimum in Dei summi artificis manu ad animorum mirabiles motus, & illustria quæuis opera patranda instrumentum esse possit. Restat ut generoso se mentis proposito muniant quicumque se à Deo ad tam nobile opus vocatos intelligunt. Quid enim est, cur animû despondeat is, qui se eò tanto auctore, & adiutore sentit impelli, cui nec difficile quicquam, nec laboriosum est; quid, cur instrumenti imbecillitatē causetur, vbi tā potens ad omnis operis perfectionem manus adhibetur? qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt; qui potest de lapidibus suscitare filios Abraham; fecit & de piscatoribus Apostolos; de Persecutoribus Ecclesiæ, Mundi Doctores: numquid & te, quem vocauit in Societatem filij sui, quem dignum fecit in partem sortis sanctorum in lumine, poterit quoque in partem eorumdem operum ad animarum conuersionem adscribere? Est modò animo opus, & pectoris firmo robore, quo tuam hanc sortem, ac conditionis dignitatem reputes, quod te tanto honore afficiat, ut in opere diuinorum omnium diuinissimo, salute scilicet animarum, sibi cooperari velit, cum eam facile solus, aut per alium ad maiorem perfectionem posset, si vellet, promouere, est quod magni æstimes quod te perinde ac Paulum Apostolum vas Electionis faciat, ut portes nomen eius coram gentibus & Regibus; quod te, tanquam D. Ioannem Baptistam, sagittam electam ex suâ pharetrâ emittat ad prosternendam Peccatorum impietatem, & penetranda corda

A inimicorum Regis; quod te, tanquam Eliam, faculam ardentem incendat, ut Diuini amoris igne pectorum glaciem soluas, & vehementi corda calore inflames: quod te, tanquam Ieremiam, ponat super gentes, & regna ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes stirpes impias peccatorum, ac ædificium Babylonis, ut ædifices & plantes sanctam ciuitatem Ierusalem cœlestem, ac germina omnis pietatis, & perfectionis. Quid quæso hac dignitate vel illustrius ad officij commendationem, vel ad animi robur ingenerandum efficacius esse potest? Neque tamen ex eâ nobilitate superbia materiam arripere quis debet, aut se ideò præceteris efferre, quod in animarum ad Deum conuersione ipsi Deo seruiat. Nam præter quâ quod Deus bonorum tuorum non eget, quid habes, quod non acceperis? si autem acceperis quare gloriaris, quasi nō acceperis. Noli altum sapere, sed time; humiliare sub potenti manu Dei, & cū feceris omnia quæ præcepta sunt, dic semper, seruus inutilis sum; quod debui facere, feci. Ita enim te fidelem Domino seruum præstabis, & vas vtile Domino in omne opus bonum, ac superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam; & operatur eam inter cæteras gratiam, quæ efficit ut infideles ad Fidem, Fideles ad iustitiam, iusti ad perfectionem veniant Spiritu sancto totum interiùs conuersionis negotium efficiente, nihil aut parum admodum exteriùs cooperante ministro, neque enim qui plantat; neque qui rigat, est aliquid; sed, qui incrementum dat, Deus. Et verò fit, ut quandiu in Ministro Spiritus humilitatis desideratur, eo Deus Instrumento ad suam gloriam uti nolit: si vero ipse adsit, miras per illum animorum conuersiones efficiat. Et planè videre est humiles quosdam sanctos viros doctissimis concionatoribus longè plura quotidie nunc præstare; quemadmodum etiam alias legimus humilem iuxta, ac simplicem Spiritu dionem mirabili planè modo Philosophum quendam ad Christi fidem conuertisse, solis propositis Fidei articulis, quem nulla ad id Eloquentium hominum facundia, nullæ Doctissimorum rationes permouere potuerant. Sic n. sæpè Deus infirma Mundi eligit, ut confundat fortia; & stulta, ut confundat Sapientes; ut, vbi se humana Sapientia nō immiscet, ibi diuina virtus illustrior appareat. III. Superest vltima veri zeli causa, nempe finis: de quâ sic statuendum est, illum nempe in eo proxime positum esse, ut aliud nihil, præter animarum lucra, ad Dei gloriam spectemus: sic ut diligentissimè caueamus, ne quod in nostris circa Proximum functionibus commodum, aut quæstum, non quæ nequam nominis existimationem, aut scientiæ famam; ne quod humanum solatium, aut delectationem quæramus: sed vnum id semper intendamus, ut ex nostris laboribus magna in Dei Gloriam messis animarum redundet. Ita nos suo exemplo B. Apostolus informat, qui quantum à turpi quæstu abhorreret, docet, dum, ne cuiquam esset oneri, proprio se, & socios manuum labore sustentat, non quærens humana, sed homines: Nominis verò, & scientiæ celebritatem nihilominus quàm commoda aucupabatur; *Non existimanti*, inquit, *me scire aliquid inter vos, nisi Iesum, & hunc crucifixum.* Et verò etiam omnem humanam delectationem ita respuebat, ut diceret, *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Oculos ille scilicet, mentemque in Dominum fidelis seruus, in præceptorem, optimus

sine superbia,

quæ est peccatis vitæ actiue,

ut humilitas est ipsius energia.

III. Causa finalis zeli est salus animarum & Dei gloria.

non quæ nostra sunt,

ut Paulus abhorruit à lucro,

honore,

& voluptate,

exemplo
Christi,

discipulus intendebat; & quem sciebat ex ipsa aduersariorum confessione viam Dei in veritate docuisse, personam hominum non respexisse, summaque in paupertate, contemptu, ac doloribus vnius Paternæ Gloriæ, & humanæ miseriæ intuitu saluandorum hominum curam suscepisse; eandem à suis formam, & viuendi rationem seruari velle non ignorabat. *Adiutores*, (inquit de se, & sui similibus Apostolicis viris) *Dei sumus, legatione pro Christo fungimur: sic nos existimet homo, vt Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei.* Cum ergo eandem esse oporteat Ministri, ac Domini: legati, ac Regis voluntatem, quem alium fructum ex nostris laboribus expectare nos decet, præter hominum sanctificationem? nam hunc ille fructum ex eo munere præcipuè intendit: hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra. Verùm hoc loco mouere fortè cuiusdam dubitationem aliquam, & iniicere animo scrupulum posset; an scilicet, sine is destituatur suo, & à conatu desistere debeat, qui magnis licet, & diuturnis laboribus animarum salutem procuraret, nullam interdum, aut admodum exiguum huius tam laboriosæ sementis messem facit: Ita quippe asperum est, & ingratum, quod colit, solum, vt nullis illud sudoribus emollire, nullâ industriâ subigere possit, vt se propterea & semen perdere, & operam ludere putet, quam in alio, vt putat, agro fructuosius collocaret. Hâc te, quicumque hoc scrupulo torqueris, molestiâ, Charitas liberabit, quæ, vt affirmat Apostolus, benigna est, patiens est, omnia suffert, omnia sperat, non irritatur, non querit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi: hac te in statione Deus summus Imperator collocauit; quid est, quo tuâ sponte gradum mouere audeas? ita in custodia vigil, quam à Deo suscepisti: frustra, inquis, & sine lucro laborem multum, & ingentes expensas pono. Ingens lucrum est, mihi crede, si Deo pareas, si quod Deus exigit, præstes. *Curam exigeris* (inquit sapienter D. Bernardus ad Eugenium mores perditos Romanorum ex emendationis desperatione corrigere negligentem.) *Audisti, curam illius habere, & non cura, vel sana illum. Verum dixit quidam, non est in Medico semper releuetur vt ager. At melius propono, verius tibi Paulus loquitur plus omnibus laborauit; non ait plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificauit, verbum insolens religiosissimè vitans: alias autem nouerat homo, quem docuit Deus, quia vnusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum prouentum; & ob hoc in laboribus potius, quam in profectibus gloriandum putauit; sicut alibi quoque habes ipsum dicentem, in laboribus plurimis; ita, queso fac tu, quod tuum est; nam Deus quod suum est, satis absque tuâ sollicitudine & anxietate curabit: planta, riga, affer curam, & tuas explicuisti partes. Sanè incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tamen, ubi forte noluerit, tibi deperit nihil, dicente scripturâ, Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum, securus labor quem nullus valet euacuare defectus.* Hæc egregiè & ad nostram sententiam appositè D. Bernardus. Et verò dic ingenuè, tunc sapientior Deo, Angelis, Christo, quorum tam sedula in animarum morbis curatio sæpè propter improbitatem redditur inutilis? quoties Deus perditos homines mouet internis Gratia inspirationibus, vt excitet somno-

A lentos, cecos illuminet, frigidos inflamment? & quamuis grauis adeo peruersarum mentium somnus motus illos sæpè repellat, densa caligo lumen illud obscurat, rigidum gelu ardorem illum restringat, non desistit tamen Deus, & sæpè sapius gratiâ ingerit, quâ durum peccatoris pectus emolliat, & clausum aperiat, nec sæpè etiam expulsus abit, sed sæpè exclusus adhuc ad januam pulsans perseverat; nullum quippe momentum est, vt benè Concil. Florentinum, in quo non stet Deus ad januam, & pulset petens, vt sibi aperiatur? Quoties sancti Angeli suæ custodiæ concreditos homines ad virtutem alliciunt, à peccato deterrent, & frustra sæpè cœli diuitias, honores, delicias proponunt, nec quicquam promouent: sæpè æternos inferni cruciatus, infamiam, incredibilem rerum omnium egestatem, & nihil euincunt? Cum ipsi tamen desperatissimo cuique salutarem medicinam, quandiu viuit, faciant, nec ante desistant, quàm Diuino Tribunali animam statuerint, & dicant, *curauimus Babylonem, & non est sanata.* Quoties denique Christus Dominus duritiâ cordis & incredulitatem Iudæorum arguit? quoties eos ad meliora consilia, & morum sanctimoniam flectere frustra tentauit? quot ille itinera, labores, vigilias, inedia, orationes, infirmorum curationes, & miraculorum operationes adhibuit ad tam pusillum discipulorum, ac cæterorum Fidelium gregem colligendum, vt vix ipse ascendens in cælum quingentos, aut paulò plures suæ disciplinæ alumnos habuerit? summè tamen sapiens, ac potens, qui nec ignorabat quibus artibus deliniri ad fidem, pietatēque hominum animi possent; nec in adiuuendis iis machinis, quibus pertraherentur, infirmus erat. Stuporem mihi profectò facit eorum, quos per se Christus Dominus conuertit exiguus numerus: at diuinæ in eo latens consilium sapientiæ parit animæ securitatem, inflammâtque desiderium imitationis, vt benè collocatos labores omnes vitæ totius putem ad vnius peccatoris conuersionem, quamuis etiam ex iis laboribus Deo ita volente salus illa peccatoris non consequeretur. Quando, tu Bone Domine, tam liberaliter, tam prodigè orationes, lacrymas, & sanguinem fudisti in eorum gratiam quos sciebas hac salutis medicinâ abufuros, mihi etiam documento es & exemplo, vt nulli ego labori parcam, nulli pietatis studio, etiam circa eorum salutem, qui nullam suæ saluti rationem habere ipsi; aut ab aliis haberi volunt. Quamquam magnus interdum latet fructus, vbi nullus apparet: ex modico nonnumquam semine vberem messem dies affert, & ex exigua scintillâ ingens incendium; quod modo consilium pietatis menti peccatoris iniicis, semen est, sine nunc sub terrâ lateat, radices agit, tempus aderit postea multæ frugis: scintilla est, sine nunc; sub cinere sepeliatur, ac foueatur, tempus aderit postea incendij. Vide similitudinem in Christo, & Ecclesiâ. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c. simile est Regnum cælorum grano Sinapis; & simile est Regnum cælorum fermento.* Exiguus ab initis quantæ, Deus bone, in Christi, & Ecclesiæ regno rerum factæ sunt inclinationes? quantæ ad Dei gloriam animorum conuersiones! Et quamuis huiusmodi nihil ex tuis laboribus sequeretur, perge tamen alacriter in suscepto negotio, constans esto, nihil pristina sollicitudinis, nihil laboris, nihil ardoris remitte; bellas

non saluati
omnes,

Angeli suos
non deserunt
quantumuis
rebelles;

& Christus
tanto labore
quàm
paucos conuertit.

tantâ sapientia;

diligentiâ,
prouidentia

2. Nescimus
qui, quando,
quomodo conuertantur,

vt scintilla,
& semen
diu latent,

3. Verus fructus si impersequitur,
qui est Dei gloria,

Quod si finis, seu salus animarum non sequatur.

saltem scopus habebitur, qui est strenuè laborare pro salute animarum. non curationem l. 4. de confid. vt Deus vult qui aliud non exigit.

nam & ipse Deus circa omnes semper laborat.

in manifesta-
tione mi-
sericordiae,
& iustitiae
ipsius.

bella Domini, debellas eius hostes, nominis ipsius gloriam plurimum exaltas: finem ergo, quem potissimum intendebas, assequeris, scopum in quem tuæ omnes curæ, & cogitationes collinere debent, attingis. Tu Dei Misericordiam, tu Dei Iustitiam exaltas; misericordiam quidem, dum palam facis omnibus, Deum omnibus vijs impios ad se pertrahere, omniâque ijs remedia salutis proponere: Iustitiam verò, dum obstruis impudentium excusationes facisque, ut nullo possint prætextu, qui Misericordiam contempserunt, Iustitiæ Diuinæ rigorem effugere. Ita enim iustificatur sapientia à filiis suis, sic ut possit dicere; *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci?*

Concludamus cum D. Bernardo eundem, quem supra, Eugenium ad Romanorum correctionem, cohortante. *Dicendo hæc, nimis fortè dicar: num nostra illa vox, in ista opportune, importune?*

TERTIA

A hunc si audes nimium appellato. *Propheta præcipitur, Clama ne cesses, ad quos nisi ad sceleratos, & peccatores? Annuncia, inquit, populo meo scelera eorum, & domus Iacob peccata eorum. Prudenter aduerte, & sceleratos perhiberi, & populum Domini. Puta idem de his. Etsi scelerati, etsi iniqui; vide ne audias quod vni ex his meis non fecisti, nec mihi fecisti: fateor populum istum extitisse vsque adhuc durâ fronte & indomito corde: sed utrumus etiam indomabili, nescio unde liquido scire possis? potest fore quod nondum fuit, si diffidis tu: sed apud Deum non erit impossibile omne verbum; si durâ fronte sunt, duratio & tu è contra tuam; nihil tam durum quod duriori non cedat. Dominus ad Prophetam. Dedi frontem tuam duriorẽ frontibus eorum; unum est quod te absoluit, si egisti cum populo illo, ut possis dicere: Popule meus quid tibi debui facere, & non feci?*

quare vir
practicus
sit constan-
tior perti-
nacissimis.

TERTIA PARS.

DE

PRAXI PERFECTIONIS. SECTIO PRIMA.

*De perfectionis idea, desiderio, & examine particulari
ad eam necessario.*

CAPVT PRIMVM.

Formam seu ideam perfectionis sibi cuique imprimis esse accurate concipiendam.

VÆ à nobis hætenus de Naturâ, & gradibus perfectionis disceptata sunt, parum, vel nihil utilitatis habitura sunt, nisi qua ratione in praxim reuocari debeant, intelligatur. Deus certe præcipuus omnis suæ creaturæ perfectionis auctor, & architectus pro suâ bonitate, & sapientiâ infinitâ non desinit quotidianis eam incrementis prouehere. Verùm in homine etiam ipso situm esse id ipsum voluit & propriam praxim diuinæ operationi ad jungere. Quæ igitur ad hominis praxim spectant distinctè & breuiter exponenda sunt; vniuersa autem ad tria referuntur: Cùm enim tota praxis nihil aliud sit quàm perfectionis effectio, consistit necessario in motu quodam, ac proinde duplicem terminum habet, vnum quem vocant à quo, alium ad quem. Quare omnis perfectionis praxis ijs actibus constat quibus anima ab vno extremo in aliud sese mouet. Inter quos primum meritò locum obtinet intellectus operatio, quâ tu quisquis es, siue vitæ spiritualis tyro, siue iam veteranus quidem professione, re ipsa tamen nondum verè & seriò viâ perfectionis ingressus vitæ prioris deformitate ex ipsa generali Confessione cognitam iam satis & perspectam habens, clarè & quantum fieri poterit distinctè intelliges quò tibi in posterum tendendum sit, quæ sit tibi perfectio prosequenda, quæ sit illa vera forma quam, deleta priore, vitæ tuæ & moribus imprimere intendis: ab hoc enim primo actu inchoatur naturæ rationalis in quoduis bonum motus: nam nisi eam formam aliquando notam & perspectam habeas, nec vt par est voluntate in eam moueri & desiderare poteris. Ignoti enim nulla cupido, nec ad eam efficiendam congrua eliges instrumenta, nec si iam ad manum habeas, iisdem probè & congruenter vteris. Deus quidem

A supremus est turris perfectionis Architectus, solus ipse infinita illa mentis suæ idea ab æterno illius suæ perfectionis quam cuique communicare decreuit, mensuras omnes intuetur, solus ipse re ipsa incipit in nobis opus bonum, solus ipse perficit. *Dei enim edificatio estis. Non possum inquit August. lib. 13. Confess. cap. 8. metiri vt sciam quantum mihi desit amoris ad id quod satis est vt currat vita mea in amplexus tuos.* Verùm cùm vt ipse D. Paulus testatur, Dei cooperatorum simus, supremæ illius sapientiæ & architecturæ participes esse nos voluit, adeò vt iam vnusquisque sicut diuinæ intelligentiæ, luminis & cognitionis, ita etiam architecturæ spiritualis particeps sit, atque adeo si rectè cooperari Deo velit, futuræ perfectionis ideam prout poterit cõcipere animo debeat quâ in omnibus vitæ suæ actionibus intueatur ad quam tendat, quam suis moribus accurate imprimat. Cùm enim in efficiendo hoc opere Deum quodammodo adiuuet, non potest suum ej concursum conuenienter aptare, nisi quantũ datur, eam sibi formam repræsentet quâ Deus ipse, & ipse cum eo effingere intendit: Nam quamuis exemplaris causa per se in opus non influat, complet tamen causam efficientem, quæ sine exemplari prorsus manca est & imperfecta. Quare qui in vita sua nullum sibi scopum, nullam certam perfectionem quam prosequatur sibi proponit, eum necesse est temerè ferri & incertissimam vitam nulloque tenore constantem agere. Nec ab eo errore procul abest qui etsi scopum aliquem habeat, eum tamen non satis distinctè animo concipit, sed confusam tantum & valdè imperfectam eius cognitionem habet: Nam non potest huiusmodi cognitio esse sufficiens principium motus ad perfectionem, vt satis ipsa experientia constat. Solet quidem Dei sapientia quosdam nihil minùs cogitantes iurare vt vitam vtrumque

Deus supremæ quidem causa est perfectionis

Sed nostrâ exigit cooperatione.

Ideoque forma illi nobis concipienda.

Ne feramur temerè & incertum.

Terminus à quo perfectionis, cognitio deformitatis prioris vite.

Quamē qui debet proximè cognitio ipsius perfectionis.

Vt in eam voluntas moueatur.

bonam agant, quos ad summam perfectionem vite inuitat iam inde ab initio conuersionis, tota ipsam perfectionis faciem rudibus adhuc quidem coloribus, distinctis tamen ostendit, ut eius amore succelli à pristino statu ad eam sese attollant, quam qui ex animo suo deleri patiuntur, plerumque postea vix ac ne vix quidem quicquam eius meminisse, aut iterum reuocare in pristinum possunt. Quare excipere quisque debet

Forma autem illa tribus modis concipi potest.

1. abstrahendo illam ab omni materia.

2. contemplando illam in alijs, ut in Deo.

In Christo.

In viris sanctis.

3. in proprio instituto.

Et si enim perfectio in vniuersum spectare debeat.

Habenda tamen ratio maxime proprii instituti.

fit. Porro ipsa perfectionis effigies tribus modis animo concipi potest & ad opus Perfectionis adiuuare: Nam imprimis cum ipsa Perfectionis natura consistat in virtutum omnium certo sibi temperamento conjunctarum structura, non est admodum difficile conflata ex eo nexu formam ab omni materia abstractam animo suo effingere, ad quam operibus nostris & moribus imprimendam conatus nostri omnes referantur. Verum quia minus aliquando efficax esse solet iste modus, nec cuius ita facilis est, operapretium est ad secundum confugere, quo, in alijs qui Perfecti sunt, ipsam Perfectionis ideam contemplerur. Exemplar autem supremum omnis Perfectionis Deus est ut in prima parte diximus; quod ut sensibus corporeis comprehendere posset in carnis nostrae rudi tela per Christi Dei que vitam & mortem expressum est, & deinde in ipsam tot Sanctorum Virorum vitam transmissum. Denique ipsa vitae ratio ad quam vocatus à Deo quisque est, dignissime & clarissime illi repraesentat eam Perfectionis formam ad quam aspirare debet: Nam non tantum ipsam ideam ob oculos ponit quatenus est vniuersalis & omnibus omnino Christianis proposita esse potest, sed quisnam sit ille particularis eius modus, qui vnicuique pro scopo esse debet, ostendit, atque adeo declarat quae sit Dei voluntas, quae sit ea perfectio quam Deus ipse primarius Artifex ad suam Gloriam intendit producere. Quamquam enim proponere sibi quisque debeat summam perfectionem cuiusque virtutis quo gratiores Deo efficimur, qualis est Fides, Spes, Charitas, Prudentia, Fortitudo, Temperantia, Iustitia, Humilitas, Castitas, Obedientia, Patientia, Paupertas, Religio: ea tamen cuiusque virtutis perfectio pro ratione status & Personarum varios modos admittit: Nec enim ea humilitatis perfectio quae contemplatiuos decet, ijs qui Activam vitam profitentur conuenit: Quocirca is non agit prudenter, qui quorundam Sanctorum extraordinarios virtutum modos, qui Sanctis illis aptissimi erant, & summam virtutum earum Perfectionem in illis efficiebant, temerè & pertinaciter sibi ducit sectandos; cum alia ipsis virtutum earumdem forma eaque suo modo perfecta à Deo fortè sit parata. Ad Instituti ergo formam praecipue respondendum est, ut quae sit ea Perfectionis summa quam Deus in nobis producere in quaque via velit, intelligamus.

Quomodo comparari hac cognitio possit?

CAPVT. II.

TRiplex omnino est forma ex qua haec cognitio hauriri possit, siue triplex est hominis actio qua ideam perfectae vitae efformare in se potest. Primò enim si diligenter ea omnia legat & expendat, quae suprà de Natura & statibus Perfectionis disputata sunt, fieri non potest, quin veram ipsam effigiem Perfectionis animo concipiat, clarèque & distinctè dijudicet quis debeat esse totius vitae in posterum agenda scopus, quod sit illud opus quod efficere in se velit. Deinde ipsa Dei rerumque Diuinarum consideratio, potissimum verò Christi vitae & Passionis sedula & accurata meditatio non solum perfectionis naturam aperiet, sed etiam quae sit Dei voluntas in ea prosequenda frequentibus mentis illustrationibus & voluntatis motibus ostendet: *Nam qui sequitur me*, inquit Dominus, *non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae*. Atque huc spectat virorum etiam Sanctorum qui Christum proximè secuti sunt, imitatio, siue illi iam vita functi sint, siue nobiscum adhuc mortalem vitam degant: Nam plerumque contingit ut quam lectionis studio, imò meditatione ipsa vitae Christi penetrare satis & comprehendere non potuimus, virtutis alicujus, Paupertatis, humilitatis, patientiae perfectionem, accedente heroico alicujus facto & praeclaro exemplo veluti nouo affuso lumine, incipiamus clarè intueri augustam illam virtutis faciem, & ad eam ut nobis facilem & eodem modo parabilem accendi & exardescere.

Denique ipsa Instituti proprii consideratio facile in mente cuiusque exprimet eam formam quam continet: Nam Religionum fundatores cum omnes eximia sanctitatis fuerint, ac singulari modo illuminati à Deo, ut potè ad viam perfectionis alijs ostendendam destinati, non tantum ipsam Perfectionis ideam peruidebant in abstracto, sed quod de B. P. Ignatio legitur, suae etiam vias intelligebant, & cum rectè faciebant, se etiam rectè facere sciebant: Itaque quam lectione & meditatione vitae formam, à Deo ipso & Christo supremis exemplaribus hauriebant, & sua praxi iam in seipsis expressebant, ad aliorum mores etiam ut accommodarent, vitae agenda modum suis successoribus tradiderunt Regulis certis quasi summae Perfectionis capitibus clarè comprehensum, Quam qui perfectus esse volet ante oculos continuo habeat necesse est, ut sit veluti scopus vitae totius & omnium actionum clarè distinctèque propositus, in quem rectius collineare possit.

Verum triplex haec via Diuinam voluntatem circa vitam nostram statum cognoscendi mira cum efficacia in ipsis spiritualibus exercitijs traditur: nam omnes in ijs causae concurrunt, ex quibus haec Perfectionis & Dei voluntatis cognitio dimanare potest, & ita concurrunt ut vehementer & intellectui ipsi & voluntati

Triplex actione cognitionis comparatur.

Lectione de natura & statibus perfectionis

Consideratione rerum diuinarum.

Consideratione proprii instituti

Quae omnia traduntur in spiritualibus exercitijs.

ipsam Perfectionis ideam imprimant. Quare hoc prorsus veluti fundamentum praxis omnis Perfectionis ab initio collocandum esse videtur vt ante omnia seriò prorsus & accuratè non vna duntaxat septimana, sed si ita est opus, pluribus in sancto illo secessu expulsi peccatorum tenebris & accersito Dei lumine in Christo & Deo clarè intueatur & distinctè concipiat non mentè tantum sed scripto etiam eam vitæ perfectioris formam, in qua producenda laborare perpetuò in posterum, quam vt Regulam in opere totius vitæ suæ perficiendo adhibere, quo character suos omnes mores insignire debet.

Quomodo sibi quisque Perfectionis formam concipere possit?

C A P V T III.

Quamuis expedire magis videatur vt quisque in ipsis exercitijs interno Animi sui statu deformitatēque prius benè perspecta, & distinctè, sibi pro suo captu & ingenio delineet huiusmodi Perfectionis sibi conuenientis effigiem; sic enim eam & melius menti imprimet & cum maiori affectu ad eam sese conformabit. Operæ pretium tamen visum est ad exemplum sequentes proponere, quarum vnaquæque & complectitur vtrumque terminum praxis huius, & motum ab vno in alium subindicat.

Prima idea perfectionis in abstracto.

Prima igitur potest esse huiusmodi. Scopus totius vitæ meæ is esse debet vt ad Dei Gloriam in meipso promouendam, quam maximè expugnatis non tantum grauioribus peccatis, sed etiam leuioribus, compressisque & domitis malis inclinationibus & passionibus, & sublati omnibus impedimentis Deo perfectè seruiendi, acquiram plenam non tantum conscientiae pacem, sed etiam tranquillitatem mentis liberam ab omni perturbatione & inordinato motu quantum in hac vita potest fieri, sic saltem vt nullus mei aut Mundi amor inquietisme motibusturbet, impediat aut distrahat, quin totus Deo vacare & inhaerere queam, interius orando meditando & contemplando, & continuo ardentissimi amoris actu in eum tendendo, qui actus non sit tantum simplex affectus, sed etiam me efficaciter applicet ad ea omnia re ipsa procuranda quæ Deus dum se amat sibi vult, idque propter ipsum Deum siue infinitam eius amabilitatem, propter quam dignus est vt omnis creatura, ego imprimis non tantum infinito affectu in eum tendam, ei que inhaeream, & suauiter complectar, sed etiam tanti aestimem eum, vt totum esse meum & posse, in eum veluti refundam & conferam ad hoc vt Deo secundum extrinsecum Gloriam bonum quam optimè sit, procuremque quam studiosissimè sine vlla cessatione, remissione & limitatione quantum possum omnem illam laudem, Gloriam, & honorem qui potest siue ex me siue ex alijs operam eam secundum eiusdem sanctissimam voluntatem emanare, nihili faciendo meum proprium

bonum qualecunque, nisi quatenus est quoddam Dei bonum, nec refugiendo vllum malum, ex quo possit aliquod Dei bonum redundare; Denique me totum consumendo, & perfectum Gloriam Dei holocaustum efficiendo.

Hæc Perfectionis forma abstracta in Apostolis ipsis practicè ante oculos proponenda hoc modo. Apostoli fuerunt homines noui qui mundo crucifixi & quibus Mundus ipse fuit crucifixus, fuerunt homines noui qui veteri homine abjecto, proprijs sese affectibus exuerunt vt Christum induerent, sibi planè mortui vt Iustitiæ Deoque viuerent, qui mortificationem Christi in corpore suo circumferentes, suum corpus castigabant, vt Deo inhaerendo & alijs prædicando Gloriam eius promouerent in se & in alijs, & sic expugnato omni proprio amore & sublati impedimentis in Deum & eius bonum semper tendebant: Nam sine intermissione Deum orabant pro se alijsque leuantes ad Deum puras manus, orabant Spiritu, orabant & mente; eorum conuersatio erat in Cælis, & bonam voluntatem habebant peregrinari à corpore & præsentem esse ad Dominum, & ideò contendebant siue præsentem siue absentem placere illi, qui præterea siue excedebant mente Deo, siue sobrii erant Proximo existimantes vt quoniam Christus pro omnibus mortuus est, qui viuunt nò sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit; qui omnia arbitrabantur vt stercora vt Christum lucrificerent; qui Mundo mortui & crucifixi, quibus etiam Mundus crucifixus, ideòque in sola Christi Cruce gloriabantur, gaudebantque pro Christi passi contumeliam, & tanquam purgamenta Mundi & omnium peripsema reputati; quibus præterea viuere Christus erat & mori lucrum; qui vt omnes Christo lucrificerent & filios parerent, non tantum omnia omnibus fiebant, sed dolores vt parturientis ferebant: qui denique exhibebant se Dei ministros & dispensatores fideles Mysteriorum Dei & Coadiutores in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in Charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma Iustitiæ à dextris & à sinistris, per Gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut qui ignoti & cogniti, quasi morientes & viuentes, vt castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes: Denique tam vitam Christi Iesum quam mortem in seipsis vt in viuis imaginibus manifestantes, & seipsos quotidie pro Dei Gloria & salute Animarum immolantes & superimmolantes adeò vt cuperent etiam anathema esse à Christo pro fratribus suis.

Hanc Apostolicam perfectionis formam & ideam habent sibi propositam illi qui ex instituto finem habent non tantum salutis & perfectioni propriæ vacare, sed impense in salutem & perfectionem Proximorum incumbere ad maiorem Dei & Domini Nostri Gloriam, quem finem vt assequantur, omnia Impedimenta tum externa tum interna abijciunt, exuunt Mundum & affectionem

omnem erga Parentes & seipfos, imò Creaturas omnes ut eum in solum Creatorem conferant, majori & impensiori studio quærunt in Domino maiorem sui abnegationem & continuam rebus in omnibus mortificationem, curant diligentissime portas sensuum ab omni inordinatione custodire, & se in vera pace & humilitate interna conseruare, solidis virtutibus comparandis, Angelicæ puritati, obedientiæ cæcæ, exactæ paupertati, extremæq; humilitati impense incumbunt, ut possint vni Deo placere, non tantum circa totum vitæ statum, sed etiam in omnibus particularibus actionibus, & eius Gloriam promouere tum in se, ei tranquille & integrè inhærendo per maximè familiarem cum eo communicationem; tum in alijs per sanctitatis exempla & functiones quas cumque etiam abiectissimas & maximè laboriosas iuxta sanctissimam eius voluntatem: qui deniq; procedentes in spiritu ut serio Christum Dominum sequantur, amant & ardentè exoptant quæ contraria sunt Mundo, indui nimirum eadem veste ac insignibus Domini sui pro ipsius amore & reuerentia, aded ut si sine offensione vlla Diuinæ Majestatis & absq; Proximi peccato foret, vellent cõtumelias, falsa testimonia, & injurias pati ac stulti haberi & existimari, nullâ tamen dantes occasionem, imò omnibus benefacientes & in omnibus Dei Gloriam quam maximè possunt, charitate, suauitate, discretionè & efficacia promouentes, eò quod exoptant assimilari ac imitari aliquo modo Creatorem ac Dominum Nostrum Iesum Christum eiusque vestibus & insignibus indui?

*Quod sit obiectum desiderij Perfectionis
& quales in eo requirantur
conditiones.*

CAPVT IV.

Comparata termini ad quem tendendum est cognitione, necesse est ut ad illum mouere sese incipiat voluntas. Eius motus principium est vera seriâque tantæ Perfectionis intentio & magnum ardensque eius desiderium, initium enim Sapientiæ verissima est disciplinæ concupiscentia. Hoc porro desiderium quale esse oporteat expositis breuiter eius causis declarandum est. Inter quas occurrit primo loco Materialis causa siue obiectum quod nõ est aliud quam ipsa Perfectio & omnia quæ ad illam aliquo modo spectant. Eius autem obiecti conditiones potissimum quatuor existunt ad quas desiderium ipsum extendi prorsus necesse est.

Primo enim omnino debet ad summum totius Perfectionis gradum aspirare, & eum ut totius vitæ scopum non intellectui tantum propositum, sed toto affectu prosequendum contemplari, sic ut nusquam nisi eo adepto quiescere velit: hoc enim est propriè ad Perfectionem

tendere. Quocirca qui in statu Perfectionis sunt positi, sibi satis esse non putent in primo eius gradu vel in secundo subsistere, sed eam omnem Perfectionem quam in prima parte multis in locis descripsimus, incenso Animo & vero solidòque desiderio complexi ad summam eius altitudinè sese non solum tacitè & implicite, sed expressè & formaliter erigant. Quamquã enim qui in primo vel Secundo statu adhuc versantur immediatè solliciti esse debeant ut propriam cuiusque status perfectionem assequantur, numquam tamen supremæ Perfectionis adipiscendæ desiderio vacare, numquam non in eam ut in vltimum scopum affectus suos defigere, & præsentis etiam status exercitia dirigere debent. Nec ab incipientium studio id alienum iudicabit, qui considerabit primum quidem, Christum Dominum cum Fidelibus viuendi præcepta daret, dixisse omnibus *Estote perfecti sicut Pater vester Cælestis perfectus est.* & Apostolum passim non aliam Christianis omnibus ideam viuendi proponere quam Deum & Christum Dominum, *Imitatores Dei estote sicut filij charissimi.* Deinde id amoris Dei generositas exposcit, & natura sua ad eius similitudinè a qua participatur, in nos deriuatur, ac proinde ad quandam sanctitatis infinitatem nos exstimulat. Accedit quod cum Domini Nostri, cuius Gloriam nostra perfectione quærimus, infinita Majestas, Bonitas, sanctitas, inexhausta beneficia eius animum infinitæ perfectionis imparem inuasent, tantum abest ut angustis eum primi vel secundi gradus finibus constringat vel constringi patiatur, ut etiam ad capeffendam donorum suorum plenitudinem magis ac magis & veluti in immensum extendit atque amplificat.

Præterea ut hac animi contentione ad infinitam illius Perfectionis ideam in animis nostris effingendam adhibita, si non statim ad supremum conscendamus puritatis & Charitatis gradum, saltem superatis omnibus periculis grauiorum peccatorum ad magnam aliquam sanctitatem perueniamus: languescit enim facile conatus noster, & nisi in altissimum summæ Perfectionis scopum intendatur, periculum est ne minimum eius gradum attingat, atque adeo ita flaccescat ut non procul à periculo noxij teporis recadat.

Equidem qui in Perfectionis schola id sibi tantum proponunt ut grauiora peccata vitent, illos vix ad primum Perfectionis statum pertinere ex ipsa status ratione demonstrauimus. Quare magno prorsus & generoso animo opus est, ut ad omnem illam quam animo concepit perfectionem vero sese desiderio erigat, sibi que persuadeat ad magnam animi remissionem pertinere, quando minoris sanctitate contentus esse incipit. Itaque sæpè sæpius formam illam vitæ perfectioris quam sibi delineauit, in mentem reuocet, animumque ipse suum exploret, an illam ipsam totam desiderio serio complectatur, nihilne à Christum Dominum, Apostolos & viros Apostolicos B. Ignatium, Xauerium imitandi studio & contentione degenerauit.

Denique nitetur in summum illum gradum Animus, nec solum à noxio tepore liberum se præstabit, sed etiam hoc veluti stimulo perpetuo ad res magnas perficien-

Quia Christus id præcipit omnibus.

Monet Apostolus.

Exigit generositas amoris dei.

Ut saltem ad magnam sanctitatem perueniamus.

Principium motus ad perfectionem desiderium.

Cuius obiectum materialiter est ipsa perfectio.

Obiecti huius 4. conditiones.

1. aspirare ad summum illius gradum

das urgebitur. Nam in supremum illam montem generosae intentionis machina sublatus animus, media omnia infra se quodammodo despiciens, etiam si difficilia sint, facilia tamen reutabit & ad eam executionem tanti boni desiderio efficaciter stimulabitur.

Quare operæpretium certe est & ipsa experientia teste valde utile, si subinde, in secessu præcipue, intimas animi latebras scrutemur; nobiscumque & coram Deo exploremus num verè & ex animo supremam hanc Perfectionem concupiscamus, & secundum Electionis formam ad eum gradum toto animo capeendum nos excitemus; quod quomodo fieri possit, statim trademus.

1. Amplecti omnia media summæ huius perfectionis.

Orationem in primis & mortificationem.

2. Nec solum ad supremam Perfectionem spectare debet hoc desiderium, sed etiam ad omnia media tantæ Perfectioni acquirendæ vel necessaria vel utilia, in quo certè plerumque difficultas magna inueniri solet: Nemo enim est cui non placeat Perfectio, quæ eam sibi non existimet desiderandam, imò qui eam non concupiscat: verum cum de mediis ad eam assequendam necessariis, qualia sunt vera & perfecta sui Mortificatio & oratio, agitur, languescit facilè animus & primo veluti in executionis limine percussus resilit, nisi concepti desiderij vigor ad hæc ipsa media se extenderit, & eorum difficultatem suo feruore iam concoxerit. Et certè hoc pertinet ad obiecti huius integritatem: Nam quamuis finis volitio mediorum etiam eorum præcipue quæ necessaria sunt volitionem, ut causa effectum contineat, sit tamen plerumque, ut nisi ea, probe nota sint & distinctè voluntati proponantur, implicita illa volitio minus virium habeat quàm parsit, atque ita ipsum Perfectionis desiderium quod verum solidumque esse videbatur, refugiente à mediorum vlu voluntate; planè eneruetur. Atque hæc spectat R. P. N. Meditatio de tribus hominum Classibus, in qua ex Mediorum desiderio & usu pendere plurimum finis Intentionem apposita similitudine tradit.

Quonam ordine quisque viderit.

Proponat ergo sibi Perfectionis studio & summum illum gradum Perfectionis, & perfectum mediorum ad eum aliquo modo concurrentium usum, præcipue verò deuotionis & mortificationis veræ exercitiorum; & verè utrisque serio vacare, utraque integrè complecti decernat: Quo verò ordine & qua firmitate id præstare debeat, id ex singulorum natura dependet: nec enim dubium est quin ea quæ magis necessaria sunt & ad finem ipsum magis promouent, cuique imprimis commendata esse debeant. Quare operæpretium est, ut secum quisque in eo statu in quo est dispiciat quibus Imperfectionibus magis impediatur ne ulterius progrediatur, quibus potissimum virtutibus in eo gradu in quo consistit, adiuuari possit ut ad altiore sensum ascendat: Cuius Electionis forma deinde tradenda est.

3. Singula quæque etiam minima magnificere.

3. Ita ad summam Perfectionem & omnia eius media tendat hoc desiderium necesse est ut nihil negligat & singula quæque etiam quæ minima videntur, magnificat. Hoc consilium

A ab omnibus vitæ spiritualis magistris seriò grauissimèque verbis tradi solet Tyronibus, iuxta id Sapientis qui spernit modica, paulatim decideret: Ne autem actum agamus solum breuiter illud exponemus: nam duplicem habere sensum mihi videtur: aut enim de iis peccatis quæ minima sunt minimè contemnendis & summo studio vitandis intelligitur, quo modo plerique illud intelligere solent: aut de iis quæ ad Perfectionem & eius media spectant, & parui esse momenti videntur ad eam vel complendam vel promouendam, non negligendis, accipitur: quomodo huic loco magis congruit. Quoniam igitur de Peccatis minimis studiosè vitandis, satis superque egimus in prima parte cum de secundo Perfectionis statu tractauimus, ad eum locum, lectorem remittimus, & breuiter hæc de alio sensu differemus. Nec enim dubium est quin & in ipso Perfectionis Exercitio, Contemplatione nimirum, Dei amore, & vitæ Sanctitate, & in orationis & Mortificationis & virtutum omnium praxi quædam occurrant quæ non adeo magni momenti sunt: Nec enim verbi gratia tanti esse videtur ad ipsam Perfectionis essentiam, si vel oratio, Exempl. causa breuior vel ad eam præparatio non adeo exacta, vel examen post eam minus aliquanto accuratum fiat, vel etiam Mortificationis siue internæ, siue externæ exercitium modica in te relaxetur, aut virtutis alicuius exigui actus, vel denique quodlibet leue bonum à Deo inspiratum, omittantur etiam sine peccato: Hæc tamen & huius generis similia quamquam non multum conferre vel obesse perfectioni videntur, refugit tamen animus verò Perfectionis desiderio flagrans: Nam etsi nihil in his peccati sit, nisi tamen desiderium spiritualis profectus ea omnia quæ parui momenti apparent, stringat & complectatur, imprimis certè magno sese lucro spirituali priuat: Nam quis dubitat raro accidere ut in priuata præcipue vitæ Religiosæ conuersatione heroici illi & ardui virtutum actus exercendi occurrant, cum potius ex leuibus quibusdam obiectis tota virtutum praxis ut plurimum contextatur. Quare si cui in mentem venerit eas occasiones negligere, quanto illum se merito priuare necesse est; quantam passim spiritualis lucri iacturam pati; Quis nescit fieri ut plurimum, ut seduli ac diligentes Mercatores non tam magnis quàm modicis lucris sine intermissione congestis ad magnas statim opes perueniant: Et certè nihil modicum habendum est quod & Dei gratiam in nobis augere & ad altiore Gloriæ gradum nos prouehere possit: quo etiam nomine est quod gratias agamus Deo, qui in vitæ Religiosæ vmbra inter priuatos parietes tam frequentes bene agendi ac merendi occasiones nobis præparauit, ut nulla penè sit actiuncula, ut si nobis aperienda vel claudenda janua aliqua sit, si in alienum locum ingredendum, & id genus alia, quæ non magnam augendæ Diuinæ Gratiæ occasionem nobis suppeditet, ac proinde summæ & ingratitude & socordiae est eas negligere, cum præsertim omiffa semel, numquam deinde redire vel recuperari possint. Imitandi ergo nobis sunt opum auidi

V. 6. Vitare peccata etiam minima.

Ne minimas quidè occasiones bene agendi prætermittere.

In quibus est semper lucrum aliquod spirituale.

mercatores, & in omnem lucrandi occasionem sedulo vigilandum, ne quoad fieri poterit vlla prætereat?

Et prorsus
ad augmen-
tum perfe-
ctionis.

Accedit non solum ad meriti sed ad virtutum, & perfectionis augmentum hanc vigilantiam prodesse plurimum, sic enim nobis persuadere debemus plerasque omnes virtutes non solum arduis actibus, sed etiam ijs qui leuiiores apparent excoli & vehementer confirmari: quamquam enim heroica earum vis circa difficultia obiecta spectari vt plurimum soleat, fit tamen plerumque vt in rebus etiam paruis non minor inueniatur: cum enim ea sit hominum conditio, vt quæ minima sunt facile contemnant, insignem prorsus necesse est virtutem illam quæ in rebus haud magni momenti non minus studiosè suam honestatem & tueatur & exerceat quàm in maioribus. Quare etiam obseruare licet perfectos viros non minus diligenter imò etiam aliquantò sollicitius ea quæ minimi momenti in religione videntur, obire, quàm alia, & ita perfectionis suæ indicia certissima præbere, & valde efficacia media suo exemplo alijs commendare: Quamquam enim carnalibus quibusdam actiuncula hæ, & parua in speciem religiosæ vitæ obseruationes non solum pueriles, sed etiam stultæ videantur, in his tamen sita est vera sanctorum prudentia & sapientia qui cum sciant placuisse Deo per stultitiam prædicationis, per modicæ aquæ contactum, per sacramentalia signa in speciem valde abiecta saluos facere credentes, dubitare nequaquam possunt magnam perfectionem, excellentem virtutum honestatem & decus, magnos thesauros sub vilibus hisce regulis contineri: atque ita non minus in ijs obeundis virtutum præstantissimarum actus sedulo exercent, quàm si summi momenti negotia suscepissent.

Has verò si
conr. imple-
ris, relaxa-
sur virtutū
vigor.

Ex opposito verò constat omnino ex id genus rerum contemptu relaxari virtutum quarumlibet vigorem, vimque omnem sensim interire & marcescere, vt cum quid graue incumbit ferre amplius non possit. Sic enim videmus eum qui in rebus paruis facile se ab obedientia subducit, vbi quid maioris momenti imponitur, pro consuetudine resistere ac refugere, & in graues contra obedientiæ perfectionem defectus incidere: qui enim spernit modica, paulatim decideret, nec vnquam ad virtutum perfectionem is conscenderet qui minora virtutum exercitia sibi posthabenda ducet?

4. Bonum
perfectionis
proponere
sibi nõ
vt iam ac-
quisitum sed
acquiren-
dum.

4. Cum natura desiderij sit tēdere in bonum absens, necesse planè est hoc perfectionis bonum quod prosequimur non vt iam acquisitum, sed vt acquirendum ante oculos nostros perpetuò versari: & verò tanta est eius amplitudo, vt quantumcumque profecerimus, infinita semper nobis restent progrediendi spatia ad quæ desiderij huius vis extendi omnino debeat: Quocirca de se Apostolus ita refert, *Fratres ego non arbitror comprehēdisse, vnum autem: quæ quidē ratrō sunt obliuiscens ad priora extendens me ipsum ad destinatū persequor branium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu: Quicumque ergo perfecti simus hoc sentiamus.*

Exemplo
Apostoli.

Nec enim eorum respectu quæ quis iam affectus est desiderium, sed fruitionem ac gaudium habet, quod licet sanctum esse possit, & ad Dei amorem atque gratiarum actionem per se exstimulet & maiorem rerum spiritualium sitim ac-

ascendat, ea tamen est humanæ mentis infirmitas vt & arrogantiam plerumque pariat & socordiam: nec enim cum congestas à nobis opes contemplamur venire in mentē solet infinita esse quæ nobis deiant, quod sine dubio desiderium accenderet, sed de ijs quæ iam possidemus, et si illa valde parua atque etiam nullius pene momenti sint, blandiri nobis & eorum aspectu delectari, atque in ea oblectatione conuiescere cōsueuimus. Quare Apostoli exemplo iustus omnino est non tantum, inquit Chrysostomus, non reputare aut estimare neque memorari, sed ea prorsus obliuisci; sic vt nullum in nobis alium sensum relinquunt præter ardentem sui sitim & insatiabile ulterius progrediendi desiderium: Ita enim diligētes & seduli reddemur quando omnem animi promptitudinem & alacritatem ad id quod superest assequendum, collegerimus, & exclusio per obliuionem præsentium bonorum omni gaudio, vnico acquirendorum desiderio vacauerimus. Nihil enim, addit Chrysostomus, adeò rectè facta enacuat & in ventum abigis, atque memoria bonorum quæ nos operati sumus: nam duo mala parit, & nos segiores facit, & in arrogantiam extollit. Paulo post si Paulus post mille mortes post tanta pericula istud de se arbitratus est, multò magis nos: Obluiscenda ergo & nobis rectè facta, & à tergo relinquenda sunt: Etenim & qui currit non reputat quantum spatij confecerit, sed quantum adhuc desit, & nos non quantum virtutis impleuerimus reputemus, sed quantum adhuc superest: quid enim nos inuenit quod effectum est, si quod deest adiectum non fuerit? Hæc & alia in hanc sententiam Chrysostomus. Verum sapientissimè & illud admonet D. Paulus, *Quicumque perfecti sumus hoc sentiamus.* Cum enim huius vitæ perfectio in eo sita sit, vt quàm perfectissimè in Dei

similitudinem tendamus, nulla prorsus vitæ nostræ pars vacare desiderio perfectionis debet; quo præcipue sit, vt ita ad eam tendamus. Itaque etsi perfectionis desiderium primus sit in incipiente ad perfectionem motus, non minus tamen & in proficiente & in perfecto durare ac continuari debet, imò etiam magis præter naturam esse videatur in media via abrupto cursu sistere, aut metæ proximum, vbi naturalis motus incitatio esse solet, immorari aut lentius progredi: quod certè in hoc de quo agimus cursu, locum potissimum habet, in quo quantumcumque cucurreis, grandis adhuc tibi atque immedia via restat, adeoque nulla quiescendi occasio adesse potest, sed potius magna renouandi in dies singulos desiderij necessitas instat?

5. Denique ad rationem huius desiderij pertinet vt non in genere solum ac confusè & velut in abstracto perfectionem desideremus, sed distinctè & in particulari singulos eius gradus prout pro vitæ nostræ & temporum ratione nobis necessarij sunt, assequēdos proponamus. Nam perfectio illa quam quærimus etsi tota nobis ante oculos sæpe versari debeat & desiderari, non potest tamen tota simul acquiri; nec enim consistit in indiuisibili, sed magnam omnino habet latitudinem, & varias partes atque gradus certo sibi quodam ordine succedentes, quem ordinem sicut vt plurimum diuina prouidentia in nostro profectu diligenter obseruat, ita planè necesse est, si solidè proficere velimus, eius nos esse per quàm studiosos, adeoque generale perfectionis

5. Desidera-
re non tan-
tum in ab-
stracto, sed
distinctè
gradus sin-
gulos per-
fectionis.

Vt fiat pro-
gressus ali-
quis.

desideriū cōuenienti modo ad singulas eius paries extendi. Quare ij qui solum in genere perfectionem quærunt & nihil sibi in particulari proponunt, parum vel nihil promouent: Ex aduerso verò ij magnis progressibus proficiunt qui supremam quidem perfectionem, cuius ideam sibi delinearunt, sibi perpetuò ante oculos proponunt, & ad eam assequendam totis viribus contendendum statuunt; immediatè tamen & in particulari illam eius partem sibi persequendam ducunt quæ præsentem eorum statui & necessitati magis congruit, vt deinceps ordinatè progredi, & ex vno gradu ad alium, & tandem ad summum perfectionis apicem peruenire possint. Quare si sint incipientes, hoc ante omnia procurant vt prauos habitus & inclinationes quibus agitari se sentiunt eò redigant, vt non magnopere metuendum sit ne ad graue aliquod peccatum impellant: quem finem ita in particulari intendunt vt non in eo sistant, sed desiderant hoc veluti gradu superato ad summam perfectionem conscendere: Hoc enim generale totius perfectionis propositum, particulari huic studio magnam prorsus vim cōmunicat: vbi verò securi iam à graui periculo, ad statum proficientium progressi sunt, eorum immediatum & particulare studium versari debet circa veniales labe per virtutum solidarum exercitium quantum fieri potest exterminandas. Quare considerate eos necesse est quarumnam potissimum virtutum præsidij egeant, & habito prudenter delectu, quæ magis necessaria videbuntur primo loco sibi comparare, & alias deinceps statuatur: Verum de eo delectu & ordine statim nobis agendum erit pluribus: hoc enim loco solum de natura & conditionibus objecti desiderij perfectionis tractamus.

Qua sit ratio formalis desiderij perfectionis.

CAPVT V.

QVÆ hæcenus de objecto desiderij huius perfectionis differuimus ad illud pertinent quod materiale appellamus. Est autem valde operæpretium paucis etiam exponere sub qua ratione formali voluntas arduum illud & difficile iter capeat, cum in ea tota desiderij eius vis consistat: Quamquam enim ipsa perfectio tantum bonum sit vt meritò voluntas illam omni ope persequi debeat; quia tamen in ea multiplex boni ratio inueniri & à voluntate intendi potest, plane necesse est omne illud bonum quod in se velut in diuite quodam thesauro confusum atque permixtum continet, in suos ordines atque classes distinctum clarè exponere, vt innotescat cuius potissimum desiderio excitata voluntas ad perfectionem capeffendā toto studio moueatur, & quoniam hæc tractatio cum illa in qua de fine perfectionis agitur, ferè coincidit, ideo ne sæpius idem repetamus vtraque coniungemus.

Quamquam igitur ipsa hominis perfectio, si in se obsolutè consideretur, ingens quoddam & propè infinitum bonum sit, quod proinde propter se expeti possit & debeat, ea tamen est humanæ voluntatis natura vt quamuis bonum absolute propositum ei placeat; vix vnquam ad illud prosequendū efficaciter moueatur, nisi qua-

tenus aut sibi, aut alteri cui bene velit bonum esse cognoscat.

Triplex ergo potest hic ratio boni reperiri quod in perfectione contemplari & sub qua desiderari potest. Nam quod primo occurrit est excellens quoddam ipsius hominis bonum non vtile tantum sed etiam & maximè honestum & summè delectabile, nullum enim maius bonum est rationalis creaturæ quàm si sit perfecta; vnde etiam in ea perfectione summa hominis in hac vita beatitudo & felicitas reposita est, & proxima atque maxime idonea ad æternam illam beatitudinem dispositio, & quidem veluti eius prægustus & similitudo, vt ex ijs quæ de Natura eius & gradibus differuimus, satis constat. Quare nullum est tantum hominis bonum quod adeò voluntatem eius permouere debeat, cum cetera, quæcumque demum ea sint ad hoc tanquam media ad finem referantur. Sub hac porro ratione ad perfectionem tendere, ad amorem cōcupiscentiæ pertinet, cuius est ea prosequi cum absunt: frui verò ijs & gaudere si præsentia ad sunt, quæ ad propriam perfectionem quoquomodo conducere possunt.

Et licet sub hac ratione formali, perfectionem desiderare nihil peccati, nihil imperfectionis cōtineat, imò non possit esse non laudabile & valde meritorium: longè tamen excellentius est unicam Dei gloriam quæ in rationalis naturæ perfectione splendidissimè relucet, in hac prosecutione spectare. Quamquam enim maximum sit illud hominis bonum quod sua perfectione consequitur, si tamen cum bono gloriæ Dei quod Deo parit, cōferatur, non erit guttæ instar ad immensum Oceanum vel puncti ad vastissimā cælorum amplitudinem. Tanti enim est minimum Dei bonum vt nullum creaturæ quantumcumq; bonum illi comparari queat: Nec verò mouere quem-

quam debet quod vt plurimū dicitur id Dei bonum esse ipsi hominis perfectioni extrinsecum: quamquam enim id ita sit, si rerum naturas in se præcisa ea depēdētia quæ à Deo vt supremo principio & vltimo fine habent, consideremus, si eam tamen attendamus aliter plane sentiendum est, Hæc enim dependentia accessoria non est, nec extrinsecus adueniens qualis est dependentia huius domus ab hoc artifice, vel imaginis ab hoc pictore (poterant enim ita æquè ab alijs fieri) sed est omnino intrinseca & essentialis, adeò vt nec natura humana, nec eius perfectio sine hac dependentia ne concipi quidem animo, aut intelligi perfectè possi: vnde sequitur omne bonum naturæ rationalis essentialiter esse bonum Dei, non solum quia eius opus est & imitatio atque similitudo, sed etiam quia bonū gloriæ eius, quod finis est vltimus omnis creaturæ, continet. Sic enim Deus necessariò est rerum omnium principium: Ita etiam est vltimus finis, ac proinde sicut impossibile est quicquam esse quod ab eo non sit: ita etiam fieri non potest vt aliquid sit quod ad eius gloriam non sit. Quare diuinæ gloriæ bonum est veluti omnium bonorum fundamentum, basis & essentia; ac proinde sine illo nullum planè esse posset verum naturæ rationalis bonum: Nec enim perfectio propria alia de causa bonū quoddam nostrum est, quàm quia Dei perfecta cognitio & amor est in ijs enim propriè consistit: quod autè à nobis Deus perfectè cognoscatur & ametur, magna eius gloria est. Quare vt sæpè iā antea

1. Ratio formalis desiderij perfectionis triplex.

2. Ratio formalis quod perfectio sit excellens bonum creaturæ.

2. Ratio formalis vnica Dei gloria.

Quantumuis hoc ratio perfectioni extrinseca videatur.

Est illa eorum re fundamētum bonorum omnium.

diximus; ita hoc utrumque bonum coniunctum est ut unum ab alio se jungi nullatenus possit: quo fit ut à Deo perfectionis nostrae artifice utrumque intendatur licet non eodem modo: Nam gloriae suae bonum ut ultimum finem necessario intendit: nec enim ob infinitam suam perfectionem posset sine inordinatione alterius cuiusvis bonum ultimo intendere: Deinde illud pluris aestimat quam quaecumque nostrum bonum quatenus ad nos pertinet: cum enim infinita sit perfectionis, & ultimus omnium finis, tanta est excellentia ut omnis res creata & quaecumque eius bonum quantumvis sit excellens, ad minimum eius bonum collata sit instar nihil. Verum praeter bonum suum in omnibus operibus suis, praesertim verò in perfectione naturae rationalis etiam bonum hominis ipsius ex verò eius amore intendit: & toto affectu desiderat. In quo non solum summam ostendit iustitiam, sed etiam bonitatem, Nam cum ob infinitam bonitatem suam, infinito seipsum amore prosequatur, & proinde infinitum sibi ipsi gloriae intrinsecus bonum sit; cum praeterea infinito adhuc amore & infinita etiam gloria externa dignus esset, ita sua amorem ad quaerendum sibi gloriae illius externae bonum extendit, ut ad nos etiam & eundem amorem suum, & boni nostri desiderium porrigeret, adeo ut amandose & bonum sibi gloriae externae quaerendo, nos simul amaret, & verum solidumque bonum tum perfectionis nostrae tum aeternae beatitudinis quaereret; eo tamen ordine & modo ut sibi primum & necessariò quàm ultimo fini & ob infinitam perfectionem dignissimo; deinde nobis quos per participatam ob ipso bonitatem dignos reddit, vera & propriè dicta amicitia bene vellet.

Hoc Dei bonum & gloria quamquam ultimus sit perfectionis tam nostrae quam Proximi finis, tamen nihil obstat nostram perfectionem ad aliorum salutem & perfectionem tanquam medium ad finem vel causam ad effectum referre, atque ita in nostra ipsorum salute & perfectione tanquam in causa inclusum proximi salutis & perfectionis bonum pari prope studio intrinsecus & persequi: Sic enim Deus nostram perfectionem gloriae suae quae in proximorum salute & perfectione sita est, subordinavit, ut eam ad proximi bonum referri, & proximi bonum ab ea tanquam à causa non una duntaxat ratione pendere voluerit.

Imprimis enim nostra perfectio tanquam intrinseca quaedam vis nos efficaciter mouet & applicat ad eas functiones quibus iuvari proximus solet: haec enim sicut plerumque sine perfecto Dei amore vel negliguntur, vel frigide obeuntur, ita cum viget in animo diuinæ gloriae amplificandae ardor, instat intrinseco quodam pondere & omnes hominis vires ad ea applicat quae utilia esse possunt propagandae in proximum Dei cognitioni & amoris. Sic Apostolus dicebat *Charitas Christi urget nos*, ut qui viuunt non sibi viuunt sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Et ipse Christus Dominus ex interna sua perfectione ea quae pro salute nostra gessit & passus est, exprompsit, Ego, inquit cognosco Patrem & animam meam pono pro Oibus meis. Ad eum enim modum quo quis Deum cognoscit magis & diligit, eo vegetius impellitur, ut laboriosa quaeque efficiat, ipsamque adeo mortem, ut eandem Dei

A cognitionem & amorem aliis communicet, subeat.

Qua natura, & quae conditiones desiderij perfectionis.

CAPUT VI.

EGimus haecenus de obiecto desiderij perfectionis: sequitur modò ut de eiusdem natura & conditionibus breuiter differamus. Supponi autem hic à nobis tanquam vulgatissimum oportet, desiderium esse actum voluntatis quo bonum aliquod absens non tantum amat sed etiam concupiscit & quantum potest, re ipsa prosequitur. Quare tale ut plurimum desiderium esse solet, qualis est amor à quo oritur, vel quale est bonum illud quod utriusque obiectum & mensura est. Rursus hoc perfectionis nostrae desiderium est participatio quaedam diuini desiderij quo nostram perfectionem & suam gloriam concupiscit, & ab illo tanquam riuus à fonte dimanat, quare meritò sui fontis diuinis qualitatibus imbui & naturam Diuini actus impressam habere omnino necesse est. Inter has prima est ut purum omnino sit, & ab omni alieno affectu liberum: quod fiet si ex puro castoque Dei amore promanet, quo Perfectionem ipsam non tantum ut est bonum nostrum eximium, sed potissimum ut est bonum quoddam Dei sincere nullo admixto vel proprii amoris vel timoris cuiusvis affectu concupiscamus. Ea enim est Perfectionis natura ut ad eam nemo nisi perfecte volens aptus esse censeatur: Quare si amoris timor aliquis admisceatur iam voluntatis motus parum tanto bono conueniens efficietur: quare Christus Dominus non nisi volentes post se vocat: *Si quis, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me.* Nimirum adeo excellens arduum & difficile est Christum sequi & seipsum abnegare, ut nisi tota id voluntate suscipitur, diuturnum id esse & constare non possit; Quocirca statum ipsum Religionis imponi inuitis Canones sacri non permittunt; nec proinde ad ipsam statum Perfectionis summam vel seriò desiderandam, vel accuratè prosequendam, timor satis idoneum principium est: Minuit enim natura sua voluntarium & repugnantem voluntatem non intrinseco pondere sed ab extrinseco impellens, vim aliquam ei infert, quae cum tanti boni dignitati iniuriam facit, tum verò diuturnum esse non finit eius in Perfectionem motum, qui tamen natura sua non solum diuturnus esse debet, sed etiam in statu natura sua perpetuo & immobili perpetuus. Quare experientia constat eos qui in statu Perfectionis ita versantur, ut non puro amore & planè intrinseco pondere moueantur, variè inconstantèrque segerere, prout à tergo variis modis instat vel Superiorum vel poenae alicuius metus; monetque idcirco B. P. Ignatius ut curemus ne in perturbatione timoris, sed in spiritu amoris procedamus, & consuecamus interna potius Charitatis lege quàm externis legibus & superiorum Imperio ad officium compelli. Hoc modo Deus ipse omnia operatur: hoc legis Gratiae proprium est: hic Apostolica perfectionis artifex est: hic Socie-

Desiderium perfectionis est actus voluntatis, quo illam concupiscit ac prosequitur quàm potest.

Et participatio diuini desiderij circa suam gloriam; & nostram perfectionem.

Ideoque qualitates diuini desiderij debet participare.

Est ut purum sit & ab omni alieno affectu liberum.

Ut ab omni timore.

Qui natura sua minuit voluntariè.

Et religio- sos efficit inconstantes.

Et à Deo longè pluris aestimatur quam vltimū bonum nostrum.

1. Ratio formalis salus proximorum quae ratio saltē mediij locum obtinet.

tatis Iesus eius & germanus est spiritus; ut licet nullæ extent leges, nulla superiorum cura, nulla correctio, nulla poena, ipsa tamen interna Dei amoris lex, & Diuinæ Gloriæ promouendæ viuum desiderium ad omnem Perfectionem principium satis esse queat.

Affectus
etiam qui-
uis alius ex-
gā creatum
bonum nisi
relatum ad
Dei gloriā.

Nec verò ab hoc desiderio procul esse solus timor debet, sed etiam quiuis alius erga quodcumque bonum quod Dei Gloriæ planè non seruiat, affectus. Ea enim est humanæ voluntatis infirmitas, ut cum varia plerumque boni ratio in spiritualis vitæ perfectione reperiatur, illi ut plurimum quod magis naturæ cognatum & sensibus ipsis familiare est, vel præcipue vel ex parte adhærescat, atque ita minus purè Diuinum illud bonum concupiscat. Quemadmodum enim plerumque aut externum vestium splendorem, aut verborum ornatum miramur magis & suspicimus, adeoque pluris æstimare videmur quàm internas Animi dotes atque virtutes, ita sæpe contingit ut bona quædam externa quibus ipsa perfectio non secus atq; quibusdam vestibus ornatur, attendamus potius & prosequamur quàm illam ipsam perfectionem, quantumuis puro eam studio quærere videamur: Nam cum egregia Sanctorum Virorum facinora, & heroicis virtutum actus, cum Martyrum & Apostolicorum Virorum certamina & labores audimus, experimur moueri nos vel rerum ita præclare ab ijs gestarum fama & hominum laudibus ac celebritate, atque adeo eo motiuo ad eorum imitationem incitari vel ad ipsam virtutum tantarum dignitatem capeffendam, quatenus propriæ excellentiæ cuius auidi semper sumus, serui potest, excitari. Atqui hæc & id genus bona minus vera ac solida sunt, externa sunt, vestes sunt, folia, atque ad verum Perfectionis & Gloriæ Dei bonū additamenta, vmbra, & proprietates: de quibus Saluator ipse dixit. *Querite primum Regnum Dei & Iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis?*

1. ut hoc
desiderium
verum sit &
absolutū.

Non sim-
plex com-
placencia.

Non volū-
tas condi-
tionata.

Seu quædā
velleitas.

2. Hoc desiderium verum & absolutum esse debet: Initium enim sapientiæ, est verissima illius concupiscentia. Ab huiusmodi desiderio & verissima concupiscentia longè abest primus voluntatis actus circa bonum, amor nimirum absolutus, siue simplex complacencia boni propter se quam voluntas primo in se excitat ut bono per huiusmodi affectionem aliquomodo inhæreat: Nam hæc affectio & simplex complacencia Perfectionis in plerisque inuenitur, qui tamen Perfectionis desiderio nullo tenentur. Nec ullus est tam projectus ad malitiam, cui non placeat virtutis splendor & pulchritudo. Præterea non omnis voluntatis actus quo Perfectionem concupiscit, verum est & absolutum eiusdem desiderium: Nam plerique sunt qui cuperent esse Perfecti, nisi tot circumuallatam difficultatibus viam Perfectionis, tot acquirendam laboribus & certaminibus tam pretiosam Margaritam reformidarent, qui proinde non absolute eam desiderant, sed tantum sub conditione, nec propriè illi studere volunt, sed solum vellent nisi rei difficultate deterreretur. Itaque hæc eorum voluntas non tam est voluntas quam velleitas, ut à Doctoribus vocari solet. Talia sunt ea desideria quæ, ut ait Sapiens, occidunt Pigrum, nolunt enim quicquam manus eius operari, tota die concupiscit & desiderat, & ceret

ob nonnulla plerique profectus spiritualis id genus desideria sibi quasi de ipsa Perfectione blandiuntur, cum tamen re ipsa nihil aggrediuntur, virtutis ipsius & Perfectionis pulchritudine duntaxat permoti, in otio mira de ea, deque eius medijs animo concipiunt, speculantur, imò etiam scribunt, & plerumque sola se speculatione & tanti boni complacencia, imperfectisque desiderijs, quasi somniantes pascunt, re vera autem nihil ad praxim reducunt, manum operi non admovent, nullo se solido cibo reficiunt, quin potius inanibus ipsi se desiderijs famelici occidunt: Mihi certè similes videntur struthionibus, qui cum alas aliquando expandant & mouere se sursum atque adeo volare velle videantur, humi tamen semper manent. Nonnulli denique & si desideria quædam Perfectionis concipiant, non sunt tamen huiusmodi ut dignitati tanti boni adæquantur, quod contingit præcipue quoniam tanti finis intentio in illis est tantum implicita, aut ut in quibusdam interpretatiua duntaxat, quatenus qui iam statum Perfectionis elegit, ipsius status finem qui est Perfectio, benè & conformiter illi statui viuendo, secundum moralem æstimationem censetur intendere. Atque huiusmodi intentio debilior est quam ut magnæ alicujus Perfectionis fundamentum esse queat, ut satis patet. Primum enim hoc commune est moralibus rebus ut ex voluntate finis pendeat mediorum volitio: unde quò imperfectior est intentio finis, eò lentius in media feratur voluntas necesse est; & ex aduerso qui frequenter ardentèrque & toto conatu finem intendit, ut talis intentionis quantumcumque à medijs ut potè amoris proprio repugnantibus abhorreere videatur, ad ea tamen usurpanda efficaci modo suauissimoque seipsum compellet, eoque magis quo ipsa media magis erunt vel necessaria vel efficacia ad finem illum assequendum. Sicut enim ex parte Dei fons & origo omnis boni & perfectionis Rationalis Creaturæ est inexhausta Dei Bonitas, propter quam Deus eodem infinito actu quo se prosequitur & amat & sibi bonum extrinsecum Gloriæ desiderat, amat etiam hominem & ei ad suam Gloriam desiderat verè & propriè eam omnem Perfectionem cuius est capax, in eo præcipue statu ad quem illum vocauit, ita ex parte hominis primus voluntatis ad Perfectionem motus est eiusdem desiderium. Deinde consequendæ Perfectionis negotium tanti est momenti, tantæ difficultatis, tanti laboris, ut nisi toto illud corde complectamur, quamuis media alia maximè efficacia non desint, parum tamen vel nihil omnino promouere valeamus, totum à voluntate, totum à verò desiderio dependet, nihil enim proderunt sanctissimæ leges, vigilantissima superiorum cura, sollicita & exacta directio, correctio oportuna, aliorum exempla virtutum & Perfectionis plenissima, nisi verum certumque desiderium voluntatem & ad Perfectionem consectandam, & ad legitimum horum mediorum vsum extimulet. Ex aduerso verò ubi id desiderium viget, externa hæc adminicula vtilia quidem esse poterunt, verum non necessaria: Nam interna Charitatis lex & internum Deo placendi desiderium, externa Regularum & superiorum vice, & pericula propulsare, & excogitare, præscribereque media ad Perfectionem efficacia, & ad eorum executio-

non inten-
tio finis
tantum im-
plicita.

nem vigere, & applicare voluntatem non tantum sponte & libere, sed etiam suauiter & iucunde poterit. Quid difficilius quam Mundum relinquere, Parentes dimittere, statum amplecti Paupertatis, humilitatis, mortificationis; ad hoc tamen quanta cum efficacia & suauitate impellit voluntatem Deo seruiendi desiderium? Quare dubium non est quin idem si verum sit, possit esse sufficiens ad omnem Perfectionem efficiendam principium.

3. Ad hanc desiderij perfectionem requiritur ut sit summum tam aestimatione quam intensione: & aestimatio quidem tum tanti boni tum mediorum quæ ad illud acquirendum aptiora sunt & magis necessaria tanta esse debet, ut nulum sit aliud bonum quod non longissime ei postponatur, & ut verissime de Sapientia ait Sapiens *Omne aurum in eius comparatione exigua arena, & tanquam lutum in eius conspectu argentum reputatur*: Nec id tantum speculatio iudicio, eius enim actus nonnumquam adeo ad malitiam projectus est, ut hoc modo æterna non præferat caducis, Iustitiam & Dei amicitiam opibus & Regnis, Iustos & Perfectos Deique amicos viros quantumlibet Potentibus; Practico igitur iudicio voluntatem ipsam ad tantam aestimationem re ipsa compellente opus est, adeo ut sermone & conuersatione, ipsoque vitæ usu & praxi re ipsa aperte testemur & ostendamus nos & viros perfectos Doctis imperfectioribus præferre, & vnicum Perfectionis gradum, aut spiritualia mentis vel virtutum, humilitatis, paupertatis, patientiæ, obedientiæ exercitia & decora pluris facere quam magnas naturæ dotes & ingenij doctrinæque talenta, hominum opinionem, functiones etiam quasuis quibus iuuari Proximus posset. Ex hac voluntatis aestimatione promanat, ut licet omnes prout cuiusque gradus requirit honorare debeamus, eos tamen qui sanctiores sunt in Animo reuerentur magis & secundum Deum amemus, eosque ab alijs aestimari, honorari, & amari desideremus, in externis talentis extollendis & admirandis parci, in vera animi sanctitate prædicanda, & omni ratione commendanda multi & diligentes simus, in ijs rebus quæ nos Deo coniungunt valde solliciti, circa alia remissiores existamus, cætera omnia nos non occupent, sed ea velut per transcendam tantum attingamus, illa autem verè nos occupent, illis meliores vitæ partes & temporis nostri horas non angustas illas & breues, sed longas tribuamus, ut nihil quod ad illa spectat pressim alijs veluti importune se ingerentibus & quodammodo urgentibus, sed omnibus cæteris longe rejectis summa cum animi libertate agamus, Denique plus cogitationis & considerationis, plus affectus & sollicitudinis, plus otij diligentia, industriæ, & laboris in ea quæ ad orationis studium, abnegationis exercitium, & vitæ sanctitatem pertinent, quam in quæuis alia conferamus, imò cætera omnia in nullo pretio sint nisi quatenus huic fini & vitæ sanctitati subseruiunt: Hoc enim est pluris aliquid aestimare, ex quo manifestum est omnes prope in vita spirituali illusiones circa hanc partem versari, ut in rerum & Personarum constituendo pretio iudicium practicum erret, & voluntatem ipsam peruersa aestimatione deceptam ad meliora bona minoribus postponenda compellat. Inde

enim fit ut finis intentio flaccescat, & media etiam valde necessaria, ut sunt spiritualia exercitia orationis, lectionis spiritualis, examinis conscientia, contemnantur, & vel omittantur omnino vel minuantur, vel cæteris actionibus sine causa postponantur: aut si fortè ex idonea causa postposita, deinde non repetantur, vel denique perfunctorie tantum atque omnino inutiliter obeantur. Hæc igitur fraus ab initio detegenda est & iuste ac legitime siue rebus spiritualibus siue studijs & externis occupationibus pretium ponendum est, & pro cuiusque valore paranda pecunia, conferenda opera, & Animi ac corporis labor adhibendus id genus mercibus emendis consentaneus, cauendumque ne plus tribuamus quilibet rerum externarum quam pretiosis Perfectionis & virtutum omnium margaritis acquirendis. *Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, Anima vero suæ detrimentum patitur, aut quam dabit Homo commutationem pro Anima sua?* Vere enim Animæ suæ patitur detrimentum qui præstantissimas eius facultates intellectum & voluntatem ad Deum intelligendum, amandum, & colendum concessas breui vitæ huius tempore asperis & fœdis rerum creaturarum tractationibus deterit & consumit. Verè stultam ille commutationem facit qui quas vires, tempus, operam & laborem tribuere debet orationi, meditationi, conscientia examini, lectioni spirituali, studio pœnitentiæ, mortificationis & virtutum omnium, illa pro affectus sui impetu non ex certa ratione studijs vel alijs occupationibus concedit: qui verò prudentes sunt negotiatores, ij tempus redimunt, ut monet Apostolus, id est breue vitæ huius spatium, melioribus, vtilioribus & sanctioribus occupationibus, cæteris rejectis serio & diligenter impendunt, ut si quando contingat vel vnā meditationem malè successisse, longè grauius id fiant quam si concio, disputatio, aut alia quæuis publica actio malè successisset: nec vllam sibi pacem concedunt donec postea compensarint. Sic enim fuisse affectum P. Fabrum cum in legendo officio aliquid humani passus esset, legimus.

Quod si cum ea qua par est aestimatione hoc Perfectionis desiderium procedat, facile magno etiam feruore exardescet & in intensione etiam summum erit: Nam voluntas tanti boni pretio permota non poterit leuiter illud & remissè concupiscere, sed conatum suum omnem ab omnibus alijs rebus ad studia Perfectionis traducet, atque ea qua par est contentione prosequetur. Hanc Animi contentionem scriptura vocat famem & sitim, *Beati, inquit, qui esuriunt & sitiunt Iustitiam*; Est enim fames & sitis nutrientium desiderium, fames quidem solidi quod præcipue ad alimentum confert, sitis verò humidi, quod non tam alimentum est quam alimenti vehiculum: sic igitur se habet Perfectionis fames & sitis ut fames desiderij aestimationi respondeat, sitis verò intensioni. Quamuis enim vita spiritualis & mentis robur ab illis potissimum exercitijs quæ solidum Animæ alimentum, Deum inquam continent, pendeat, atque adeo necesse sit ad eius conseruationem ea præ cæteris omnibus aestimare & desiderare, nisi tamen accedat sitis, siue voluntatis ardor, magna contentione, ea ipsa quatenus delicijs spiritualibus tanquam

Neque eas facile omit-
tamus.

Aut negli-
gamus.

Valet pluri-
num hæc
aestimatio
ad intensio-
nem desiderij.

Quæ sitis
quædam non
incongruè
appellatur.

3. ut summū
sit desiderij
tam aesti-
matione
quam intē-
sione.

Ad hæc esti-
mationem.

Opus est
iudicio pra-
ctico.

Quo perfe-
ctos homi-
nes alijs
quibuslibet
præferam?

Res spiri-
tuales alijs
rebus.

Hæc diligē-
tius ample-
ctamur.

Sine qua nō
potest conco-
qui cibis
æstimatio-
nis.

purissimis aquis abundant concupiscentis & magna cum iucunditate ebibentis, non poterit A
cibus aptè concoqui, vel per Animæ partes om-
nes conuenienter distribui: quare nihil mirum
est languescere sensim eos & grauibus infirmita-
tibus spiritualibus conflitari, atque adeò inte-
rire qui malis affectibus & nimio sui amore ple-
ni minùs quàm par esset, Iustitiam esuriunt & fi-
tiant, præsertim verò initio Conuersionis. Ve-
rùm de æstimatione & intensione satis multa
alibi à nobis dicta sunt, & quam necessarius sit
incipienti in vitæ spiritualis inchoatione spiri-
tus feruor: quæ ad hunc locum pro praxi reuo-
cari in memoriam debent.

*Excitari à Deo in Homine desiderium perfectionis
tanquam primum ad illam motum,
& quomodo.*

CAPVT VII.

Desiderium
perfectionis
a Deo
est.

Sicut totius Perfectionis Auctor est Deus, ut
in priori parte differuimus: Ita ab eodem
hoc desiderium, eiusque omnes quas retulimus
conditiones profluunt. Est enim pro sua infini-
tate copiosissimus fons bonorum omnium, non
tantum Diuinam naturam atque Perfectiones
communicatione intrinseca in tribus Personis
quodammodo replicans, sed etiam naturali pro-
pensione in creaturas præcipuè intellectuales ex
infinita & superplena perfectione sui similitu-
dinem deriuare quammaximè desiderans; eius
sui desiderij & propensionis participationem ad
illas ipsas creaturas extendit, ut sicut ipse pro eo
amore quo se diligit vehementer optat cæteras
suas Perfectiones ad Gloriam suam impressas re-
lucere, ita hanc præcipuè amoris huius sui &
desiderij participationem ut necessarium ad
alias perfectiones principium illis communicat,
ut eo ardore & æstimatione perfici desiderent,
quo Deus ipse easdem perfectas esse exoptat.

Quasi par-
ticipatio
diuini desi-
derij.

Quod ut
excitet va-
rijs vitiis
medijs.

1. lumine
participato
diuinæ sa-
pientie.

Hoc verò desiderium in homine ut excitet
Diuina illa Bonitas varijs vt solet medijs. Pri-
mo enim hominis mentem Diuinæ suæ sapien-
tiæ participato lumine illustrat, ut eas rationes
clare distincteque apprehendat, quibus ad desi-
derandam perfectionem voluntas excitari pos-
sit: sicut enim Diuina voluntas non nisi præ-
eunte cognitione, eo desiderio mouetur, ita nec
humana. Quare ea est Diuinæ Bonitatis consue-
tudo, ut quando mentem hominis ad concipiē-
dam perfectionis ideam extollit, simul etiam tot
tantasque rationes ad eam capeffendam aperiat,
ut voluntas confestim ad eam summa vi traha-
tur. Id autem contingit ut plurimum in exerci-
tijs vel in quotidianis Meditationibus, in qui-
bus æternæ Sapientie Diuinum lumen magna
copia communicari solet, ut nouas quotidie ra-
tiones clariùs percipiant, quibus ad spirituales
profectum magis ac magis accendantur. Quare
ut rarò fieri solet ut qui Meditationi vel non va-
cant vel perperam vacant, vero ac solido Per-
fectionis desiderio teneantur; ita qui seriò Di-
uinis rebus considerandis se impendunt, hoc ar-
dore inflammari consueuerunt: vnde etiam fit
ut orationis donum maximi momenti sit. Nec
verò satis esset mentem illustrari à Deo, sed vo-

Quod con-
tingit in
spiritualib⁹
exercitijs.

luntas ipsa Diuino auxilio corroborari debet ut
contemptis inferioribus bonis, difficultatibus
omnibus quæ occurrere solent, superatis, domi-
tis partis inferioris insultibus, apprehensas tan-
ti boni quod in Perfectione positum est, ratio-
nes admittat & gustet, & victrici, ut loquitur
August. delectationi cedens cæteris omnibus
posthabitis id vnum prosequatur. Hoc Diuinæ
Gratiæ auxilium ut plurimum sapientie lumen
comitari solet: sicut enim Sol lucem prius suam
in res inferiores deriuat, & per lucem calorem,
eo autem calore concepto vitam accipiunt atq;
spiritum, ac deinde factæ spirituales ac leues sur-
sum facile feruntur; ita hominis mens Diuina-
rum cognitione illustrata, vitæ Diuinæ atque
amoris sit particeps, atque ita jam spiritualis
reddita per ardentia perfectæ Dei similitudinis
desideria, sursum in Deum toto conatu sese ex-
tollit, nec desistit donec Deo perfecte vnita ei
quam simillima efficiatur. Atque cum Diuinæ
Sapientie communicatio, ut jam dicebamus,
fiat potissimum in spiritualibus de rebus Diui-
nis commentationibus, necesse planè est magnā
Diuinæ Gratiæ vim in iisdem ad voluntatis in-
firmitatem corroborandam, & naturale eius in
bona creata pondus spiritualibus affectibus ele-
uandum in Deum, atque adeò ad immensa om-
nimodæ perfectionis desideria concipienda à
Deo communicari; quod ipsa experientia com-
probatum est. Quare magni faciendum est
cuique orationis & familiaritatis cum Deo do-
num, & si cui à Deo collatum est, conseruandū:
si verò nondum collatum est, omni ope postu-
landum est.

2. commu-
nicato ro-
bore volū-
tati & velu-
ti quodam
incendio.

Quod cum
fiat in spiri-
tualibus
exercitijs.

Magni illa
sunt facien-
da.

Robur illud
ac feruor
communi-
cari solet
tyronibus.

Atque hoc voluntati robur & incendium
Diuina Bonitas rudi adhuc tyroni & in spiri-
tualibus mentis exercitijs parum versato, si po-
tissimum illum ad Perfectionis statum vocet, so-
let benignè communicare, ut potè totius ædificij
spiritualis non tantum fundamentum, semen &
radicem, sed etiam potentissimum instrumentū:
æquum enim est ut quos in statu Perfectionis
obligat ad tendendum ad Perfectionem, eisdē
huiusmodi perfectionis appetitum & desiderium,
quo tantæ obligationi satisfaciant, infundat.
Eo plerumque incipientis voluntas insuncta at-
que impulsæ nescit in ipso Conuersionis initio
quiescere, nescit modum tenere, sed id tantum
cogitat, id curat ut Deum perfecte cōplectatur,
& tantum abest ut ob pristina peccata retarde-
tur, ut ea vehementius instent, & urgente ad-
hortantēque Deo acrius incitetur: Nec verò
terretur pugnæ difficultatūque subeundarum
horrore, imò omnia sibi facillima esse experitur,
nihil laboris, nihil difficultatis sentit, sed ingen-
ti admirabilique facilitate arctas semitas decur-
rit & aspera quæque tolerat incredibili iucundi-
tate & suauitate spiritus. Atque verissima hæc
est scintilla illius ignis quem è Diuino pectore
Christus misit in terram & voluit vehementer
accendi, cuius vi solet incipientes mutare & ex
secularibus ac carnalibus Religiosos & spiri-
tuales suosque Domesticos & seruos efficere.
Est Euangelicum illud talentum quod Pater fa-
milias seruis suis ad negotiandum cōcedit, quod
licet exiguum videatur, virtute tamen, infinita
quodammodo lucra continet. Videmus certè
non rarò plerosque initio Conuersionis hoc de-
siderio inflammatos ac veluti ebrios magnis

Ne quid
sentiant
difficultatis

penè ad
culmè per-
fectionis
momento
perueniant
aliquando.

3. externis
occasioni-
bus.

Qualia sunt
exempla
aliorum.

Maximè
verò exem-
plū Christi.

Ac sociorū
quibuscum
degunt.

Ex quibus
perfectio &
facilis ap-
pareat &
iucunda.

passibus ad ipsum penè Perfectionis culmen peruenisse, aut saltem superasse sine sensu, imò suauissimè iucundissimèque omnes difficultates cum quibus diutissimè illis cum ancipiti pugna fuisset luctandum, felix Anima cui tantum contigit beneficium si agnoscat & eo vtatur! Ad hæc interna desiderij huius incentiua, Diuina Bonitas innumeras propè occasiones externas adiungit de quibus sigillatim dicere longum esset. Non possum tamen omittere aliorum exempla quæ nobis procurat vt huius desiderij feruorem in nobis accendat. Nam cum Diuina illa Perfectionis idea ad quam mores nostros efformare debemus, plerumque in his vitæ tenebris obscure tantum appareat, & Diuinorum morum exempla imbecillis intellectus nostri acies vix attingere, nedum penetrare, vt par esset possit, primum quidem è sinu suo Filium in mundum misit, vt homo factus nostro captui consentanea vitæ perfectæ imò Diuinæ exempla daret, quæ vt familiarius contemplari, iisdemque plenius imbui Apostoli possent, eos à vita communi auocatos in suam familiam adsciuit. Deinde cum ex hoc mundo recessisset ita per singulas ætates Diuina spiritus sancti ars tum Dei ipsius, tum Christi Domini vitam & mores in vili excellentium quorundam hominum vita & moribus expinxit, vt illi veluti specula quædam suis exemplis Mundum illuminarent. Solet ergo Diuina Bonitas quos ad Perfectionis statum vocat, iisdem plurima id genus perfectioris vitæ exempla in eo ipso statu procurare. Nam cum in Mundo, vt jam quidem se res habet suppetant penè solùm exempla ambitionis, superbiz, auaritz, inuidiz, & alia id genus eaque plurima quibus mundani penè omnes volentes nolentes in certam perniciem trahuntur: magno certè beneficio quos ad se trahit ab ea Mundanorum consuetudine seuocatos, in eo loco & statu constituit, in quo præter Gratiz suæ copiam, nulla nisi sanctitatis exempla & viua quædam Perfectionis Diuinæ simulachra, atque Deum spirantes imagines contemplantur, ex quibus multiplicem fructum recipiunt. Imprimis enim ipsam Perfectionis sibi propositæ ideā, quam vel in Regulis verbo tenus expositam, vel intelligentia subobscurè abstractam tenuiter concipiebāt, ipso exemplari typo aliorum actionibus etiam externis expressam non tantum perfectiùs intelligunt, sed ipsis etiam oculis propè hauriunt, vt jam quæ de amoris Dei exercitio & conformitate cum eius voluntate, de humilitatis, obedientiz, paupertatis, mortificationis studio imperfectè apprehendebant, jam per subiecta oculis exempla planè intueantur. Nec verò ipsam duntaxat Perfectionis naturam concipiunt, sed quod summi est momenti, praxim etiā ipsam modumque ad eam perueniendi, & eam exercendi ediscunt. Deinde etiam fit vt perfectio ipsa quæ antea difficilis, imò penè impossibilis videbatur, jam facilis admodum & iucunda appareat: Ea enim est hominis infirmitas vt facile fingat laborem in præceptis, & ipsam virtutis praxim vt potè carni contrariam tanquam duram & asperam apprehendat, quæ tamen cum ab alio tanta cum auuiditate exerceri conspicit, facile deponit errorem, & vitæ perfectæ, quam prius horrebat, delicias in aliorum exemplis non tantum agnoscit; sed etiam quodammodo degustare incipit. Ex quo deinde sequitur vt ar-

dens desiderium Perfectionis concipiat, vt quam in aliorum vita contemplatur & probat, eandè ipse tandem planè possideat, & bonis eius perficiatur. Atque cum homines quoslibet à Deo etiam alienos exemplum aliorum ad Perfectionis studium mouere consuevit, tum verò eos præcipuè qui vel aliquo Perfectionis desiderio jam tenentur, vel ab ea alieni admodum non sunt, vehementer ad maiorem ac maiorem perfectionem incendit. Quamobrem in Religiosis familijs maximi momenti est, vt sibi inuicem mutua Perfectionis virtutum omnium exēpla præbeāt; sic enim fiet vt non modò tanquam lucentia specula & viua simulachra Deum glorificent & in se mirabilia hæc operantem viuis coloribus sibi inuicem repræsentent, sed etiam ad Perfectionē Dei similitudine mutuo aspectu prouocentur. Lāguet certè nostra virtus nullis prouocata maioris Perfectionis exemplis, & experimur plerumque nos de nobis magnificè sentire, reputare jam esse perfectos ac quodammodo ignauiter conuiescere, si nos solùm attendamus; vbi verò Deo ita procurante, aliorum exempla suppetunt, tum vero quasi ad nouam lucem nostros defectus clariùs intuiti confundimur primùm salubriter, deinde verò damnato errore & vitæ pristinz imperfectionibus ad illud Perfectionis culmen quæ in alijs apparet conscendendum prouocamur. Reputabat B. Antonius se omnium qui Eremum incolebant principem esse, & eos Diuina Majestas vt & eum humiliaret, & ad maiorem adhuc Perfectionem stimularet, ad Paulum eum amandat.

Hoc ergo speculum Deus B. Antonio parauerat in cuius luce ad se reflexus suas imperfectiones agnosceret. Similia in Religiosis familijs coram omnium oculis eadem de causa exponit, imò ea est eius intentio, vt quotquot in ijs uiuant sint huiusmodi, vt sese mutuis exemplis accendant: Et certè si ita fieret, in illis reluceret ad Dei Gloriam incredibilis virtutum omnium splendor: Nam si te quispiam suo feruore incendit vt perfectè viuas, ores, obedias, & eundem tuo feruore etiam magis ac magis ad earundem virtutum perfectionem inflammes, & ita deinceps ille idem te denuò, quantum, Bone Deus, necesse esset tandem existere in ea domo incendium & Perfectionem! Itaque magna certè nobis incumbit necessitas tantæ erga nos Dei Bonitati, quæ nosea de causa in vnam familiam adlegit, vt respondeamus, omni ope conandi, vt & alijs omnibus non talia qualia, sed pro instituto præclara omnino exempla omnis virtutis præbeamus, & aliorum etiam exemplis nos ipsi vltèriùs semper proficiamus: Nec verò eos solùm qui nobiscum viuunt intueri possumus, sed alios etiam siue absentes, siue vita functos; cum constet eorum exemplis attenta lectione expensis magnos passim in legentium animis motus ad virtutis studium capessendum excitari consueuisse; quod præcipuè, cum illi ipsi ad nos aliquo modo vel vitæ genere & instituto, vel alia ratione pertinent, vñu-venit.

Ideoque
magni mo-
menti sunt
exempla
virtutum in
familia re-
ligiosa.

Hoc modo
usus est De-
us erga S. An-
tonium.

Exempla
etiam & ab-
sentium &
mortuorū.

Desiderium

Desiderium perfectionis magno studio conseruandum & augendum.

CAPVT VIII.

H Oc ergo Generale totius Perfectionis desiderium tum æstimatione tum intensiōe summum vt ab initio tanquam primus ad Perfectionem motus à Deo omnis boni Authore, vt iam diximus, excitatus; magnificandum est, ita omni deinceps studio ab homine, qui Deo cooperari debet, non tantum retineri & conseruari in reliquam vitam, sic saltem vt nullo modo minuatur, sed etiam augeri in dies, & magis ac magis exardescere necesse est: his enim duobus Diuinis conatibus suum homo conatum adungere debet: & quidem de eius conseruatione primum, deinde de augmento, denique de medijs ad vtrumque necessarijs pauca vt dicantur ratio ipsa requirit. Et sanè [vt de intensiōe quæ faciliè crescere & decreſcere conſuevit nihil dicam] valde mirum est eum qui Diuino illustratus lumine, tanti Deum, tanti Diuinam amicitiam, eo vsque Perfectionem fecit, vt eius comparatione aurum & argentum Mundumque vniuersum adeò alacriter contemneret, posse postea vilissimarum quarundam rerum amore & æstimatione à prosequendo tanto bono retardari, adeoque minoris illud hoc loco & tempore facere; si enim Dei amicitia, & eius tunc temporis tantum bonum erat, nunc certè minus censeari non debet: nec enim in se mutatum est. Hæc ergo iudicij practici mutatio inde emanat quod pro humana inconstantia & occurrentibus circumstantijs mutato affectu alio jam oculo Deum, alio bona creata intuetur: Imprimis enim difficultates in ipsa perfectionis medijsque eius praxi ex naturæ potissimum nostræ peruerſitate ortæ, earum æstimationem solent minuere, sic vt non videantur tanti facienda vt propter illa tot subeamus molestias, tot & tantos prout imaginamur labores sustineamus: nec enim ipsa per se difficiliora sunt quam initio, sed humanæ mentis inconstantia & mollities tanta est, vt faciliè eam cuiusuis rei fastidium capiat, ideoque pertæsa fingat laborem in ea re, quam prius aliter disposita non adeò difficilem imò leuem & facilem reputabat: has difficultatum imaginationes auget mirum in modum Dæmon, & de musca facere Elephantum conſuevit. Hoc Israëlitarum laborum & pugnæ metu perculsi pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Verum hæc omnes difficultates ad eas vires quas Deus promittit, si institutum iter seriò prosequamur, collatæ, nihil aliud sunt quam puerorum lusus: Nam si victa est Ægyptus, si potentissimus eius Rex superatus est, quid timendum est à Regulis? quamuis ingentes nobis Gigantes appareant.

Nonnumquam flaccescit primus ille ardor & æstimatione Perfectionis decreſcit vnde exardescere maximè & crescere debuerat: nam cum aliquo vsque progressi sumus quasi iam bonam

Perfectionis portionem adepti simus, id quod **A** superest non tanti esse momenti existimamus, vt ad illud consequendum eam virium contentiōnem adiiciendam esse iudicemus quam initio adhibuimus. Itaque in eo quod consecuti sumus cum inani sæpè complacentia & superba nostri æstimatione quiescimus, satis esse putantes si in eo consistere videamur; quod verò nondum assecuti sumus minimi ducimus: quare spiritualia mentis exercitia, virtutum & mortificationis studia, & id genus Perfectionis instrumenta & media non tam ad vltiorem Perfectionem acquirendam vsurpamus quam gratis veluti & perfunctoriè atque adeò minus nobis necessaria obimus, immunitates ac priuilegia & dispensationes vel procuramus, vel faciliè admittimus, ad aliena vltro omni sollicitudine deposita cōuertimur. Et certè nemo est qui si in vitam pristinam siue quam olim cum à Deo alienus esset, siue quam post suam ad Deum conuersionem egit, oculos attentè reflectat, statim iudicet se tot peccatorum reum, tantumque debitorem nihil adhuc dignum Deo persoluisse, adeoque ad extremum vitæ spatium sibi summo studio laborandum ducat, vt vel minimam partem saltem compenset. Verum ita se reshabet vt præsentis iustitiæ quam adepti sumus status, solus menti occurrat, nec eum cum pristinis debitis, vel summo perfectionis quæ acquirenda restat, culmine conferamus, itaque sibi de eo bono blanditus Animus, & ad antiqua debita persolueda, & capessenda quæ restant spatia, refrigerat.

Denique non raro feruor iste primus, studiorum aliarumque externarum actionum occupatione tepescit & penitus obruitur. Nam vsu venire id solet plerisque, vt cum exacto Probationis tempore ad opem Proximo ferendam vel parantur vel adhibentur, eas ipsas studiorum & externarum functionum occupationes tanti faciant, vt sui ipsorum obliti ea quæ ad propriam perfectionem spectant orationis & virtutum exercitia longè postponant, ac vix æstiment: quorum tamen potissimam semper ratione ducere, & longè pluriſ facere orationis vnus quæ cum Deo coniungi arctius poterant iacturam, quam partem totius vitæ studijs doctrinam deberent.

D Aduersus has vitæ spiritualis labes & pericula vnum hoc remedium mirè conducit, si eam animi dispositionem retinere omni studio contendamus quam initio habuimus, & desiderium non infirmi tantum aut medijs Perfectionis gradus, sed supremi tam æstimatione quam intensiōe summum conseruemus: Quare laborandum est continuò vt & vera intellectus consideratione & pio voluntatis affectu hæc æstimatione conseruetur & quotidie renouetur: hoc enim principium spiritualis motus, ita deinceps in omni progressu vires suas exerit, vt ad nullius virtutis studium seriò incumbere quibus possit, nisi hoc veluti nitatur fundamento, nisi virtus eius in omnem alium motum diffundatur. Et sanè nulli dubium esse potest quin si prior illa æstimatione sui que & rerum omnium despicientia & impetus ad Perfectionem, qui initio Conuersionis datus est in Nouitiatu & deinceps, constanter perseueraret, ad magnos progressus prouheret.

Inanis complacentia in eo quod quis iam adeptus est. Incuria eorum quæ superſunt. Instrumenta perfectionis perfunctoriè vsurpara.

Studia & alia externa occupationes.

Mederi quis poterit his duobus malis. Si feruorem primum retineat. Si desiderium illud supremi gradus perfectionis. Quod affectu conſideratione frequenti & affectu.

Obeſt conſeruationi huius desiderij.

Amor & æſtimatione rerum vilium.

Humana inconstancia.

Difficultates in praxi perfectionis.

Dæmō ipſe.

Impedit vero quo minus augeatur.

penè ad
culmè per-
fectionis
momento
perueniant
aliquando.

3. externis
occasioni-
bus.

Qualia sunt
exempla
aliorum.

Maximè
verò exem-
plū Christi.

Ac sociorū
quibuscum
degunt.

Ex quibus
perfectio &
facilis ap-
pareat &
iucunda.

passibus ad ipsum penè Perfectionis culmen peruenisse, aut saltem superasse sine sensu, imò suauissimè iucundissimèque omnes difficultates cum quibus diutissimè illis cum ancipiti pugna fuisset luctandum, felix Anima cui tantum contigit beneficium si agnoscat & eo utatur! Ad hæc interna desiderij huius incentiua, Diuina Bonitas innumeras propè occasiones externas adjungit de quibus sigillatim dicere longum esset. Non possum tamen omittere aliorum exempla quæ nobis procurat ut hujus desiderij feruorem in nobis accendat. Nam cum Diuina illa Perfectionis idea ad quam mores nostros efformare debemus, plerumque in his vitæ tenebris obscurè tantum appareat, & Diuinorum morum exempla imbecillis intellectus nostri acies vix attingere, nedum penetrare, ut par esset possit, primum quidem è sinu suo Filium in mundum misit, ut homo factus nostro captui consentanea vitæ perfectæ imò Diuinæ exempla daret, quæ ut familiarius contemplari, iisdemque plenius imbui Apostoli possent, eos à vita communi auocatos in suam familiam adsciuit. Deinde cum ex hoc mundo recessisset ita per singulas ætates Diuina spiritus sancti ars tum Dei ipsius, tum Christi Domini vitam & mores in vili excellentium quorundam hominum vita & moribus expinxit, ut illi veluti specula quædam suis exemplis Mundum illuminarent. Solet ergo Diuina Bonitas quos ad Perfectionis statum vocat, iisdem plurima id genus perfectioris vitæ exempla in eo ipso statu procurare. Nam cum in Mundo, ut jam quidem se res habet suppetant penè solùm exempla ambitionis, superbiz, auaritz, inuidiz, & alia id genus eaque plurima quibus mundani penè omnes volentes nolentes in certam perniciem trahuntur: magno certè beneficio quos ad se trahit ab ea Mundanorum consuetudine seuocatos, in eo loco & statu constituit, in quo præter Gratiz suæ copiam, nulla nisi sanctitatis exempla & viua quædam Perfectionis Diuinæ simulachra, atque Deum spirantes imagines contemplantur, ex quibus multiplicem fructum recipiunt. Imprimis enim ipsam Perfectionis sibi propositæ ideā, quam vel in Regulis verbo tenus expositam, vel intelligentia subobscurè abstractam tenuiter concipiebāt, ipso exemplari typo aliorum actionibus etiam externis expressam non tantum perfectiùs intelligunt, sed ipsi etiam oculis propè hauriunt, ut jam quæ de amoris Dei exercitio & conformitate cum eius voluntate, de humilitatis, obedientiz, paupertatis, mortificationis studio imperfectè apprehendebant, jam per subiecta oculis exempla planè intueantur. Nec verò ipsam duntaxat Perfectionis naturam concipiunt, sed quod summi est momenti, praxim etiā ipsam modumque ad eam perueniendi, & eam exercendi ediscunt. Deinde etiam fit ut perfectio ipsa quæ antea difficilis, imò penè impossibilis videbatur, jam facilis admodum & iucunda appareat: Ea enim est hominis infirmitas ut facile fingat laborem in præceptis, & ipsam virtutis praxim ut potè carni contrariam tanquam duram & asperam apprehendat, quæ tamen cum ab alio tanta cum auiditate exerceri conspicit, facile deponit errorem, & vitæ perfectæ, quam prius horrebat, delicias in aliorum exemplis non tantum agnoscit; sed etiam quodammodo degustare incipit. Ex quo deinde sequitur ut ar-

dens desiderium Perfectionis concipiat, ut quam in aliorum vita contemplatur & probat, eandem ipse tandem planè possideat, & bonis eius perficiatur. Atque cum homines quoslibet à Deo etiam alienos exemplum aliorum ad Perfectionis studium mouere consuevit, tum verò eos præcipuè qui vel aliquo Perfectionis desiderio jam tenentur, vel ab ea alieni admodum non sunt, vehementer ad maiorem ac maiorem perfectionem incendit. Quamobrem in Religiosis familijs maximi momenti est, ut sibi inuicem mutua Perfectionis virtutum omnium exēpla præbeāt; sic enim fiet ut non modò tanquam lucentia specula & viua simulachra Deum glorificent & in se mirabilia hæc operantem viuis coloribus sibi inuicem repræsentent, sed etiam ad Perfectionē Dei similitudine mutuo aspectu prouocentur. Læquet certè nostra virtus nullis prouocata maioris Perfectionis exemplis, & experimur plerumque nos de nobis magnificè sentire, reputare jam esse perfectos ac quodammodo ignauiter conuiescere, si nos solùm attendamus; vbi verò Deo ita procurante, aliorum exempla suppetunt, tum vero quasi ad nouam lucem nostros defectus clariùs intuiti confundimur primùm salubriter, deinde verò damnato errore & vitæ pristinæ imperfectionibus ad illud Perfectionis culmen quæ in alijs apparet conscendendum prouocamur. Reputabat B. Antonius se omnium qui Eremum incolebant principem esse, & eos Diuina Majestas ut & eum humiliaret, & ad maiorem adhuc Perfectionem stimularet, ad Paulum eum amandat.

Hoc ergo speculum Deus B. Antonio parauerat in cuius luce ad se reflexus suas imperfectiones agnosceret. Similia in Religiosis familijs coram omnium oculis eadem de causa exponit, imò ea est eius intentio, ut quotquot in ijs uiuant sint huiusmodi, ut sese mutuis exemplis accendant: Et certè si ita fieret, in illis reluceret ad Dei Gloriam incredibilis virtutum omnium splendor: Nam si te quispiam suo feruore incendit ut perfectè viuas, ores, obedias, & eundem tuo feruore etiam magis ac magis ad earumdem virtutum perfectionem inflammes, & ita deinceps ille idem te denuò, quantum, Bone Deus, necesse esset tandem existere in ea domo incendium & Perfectionem! Itaque magna certè nobis incumbit necessitas tantæ erga nos Dei Bonitati, quæ nos ea de causa in vnam familiam adlegit, ut respondeamus, omni ope conandi, ut & alijs omnibus non talia qualia, sed pro instituto præclara omnino exempla omnis virtutis præbeamus, & aliorum etiam exemplis nos ipsi vltèriùs semper proficiamus: Nec verò eos solùm qui nobiscum viuunt intueri possumus, sed alios etiam siue absentes, siue vita functos; cum constet eorum exemplis attenta lectione expensis magnos passim in legentium animis motus ad virtutis studium capessendum excitari consueuisse; quod præcipuè, cum illi ipsi ad nos aliquo modo vel vitæ genere & instituto, vel alia ratione pertinent, vsu-venit.

Ideoque
magni mo-
menti sunt
exempla
virtutum in
familia re-
ligiosa.

Hoc modo
usus est De-
us erga S. An-
tonium.

Exempla
etiam & ab-
sentium &
mortuorū.

Desiderium

Desiderium perfectionis magno studio conseruandum & augendum.

CAPVT VIII.

Hoc ergo Generale totius Perfectionis desiderium tum æstimatione tum intensiōne summum vt ab initio tanquam primus ad Perfectionem motus à Deo omnis boni Authore, vt iam diximus, excitatus; magnificandum est, ita omni deinceps studio ab homine, qui Deo cooperari debet, non tantum retineri & conseruari in reliquam vitam, sic saltem vt nullo modo minuatur, sed etiam augeri in dies, & magis ac magis exardescere necesse est: his enim duobus Diuinis conatibus suum homo conatum adungere debet: & quidem de eius conseruatione primum, deinde de augmento, denique de medijs ad vtrumque necessarijs pauca vt dicantur ratio ipsa requirit. Et sanè [vt de intensiōne quæ facile crescere & decrescere consuevit nihil dicam] valde mirum est eum qui Diuino illustratus lumine, tanti Deum, tanti Diuinam amicitiam, eo vsque Perfectionem fecit, vt eius comparatione aurum & argentum Mundumque vniuersum adeo alacriter contemneret, posse postea vilissimarum quarundam rerum amore & æstimatione à prosequendo tanto bono retardari, adeoque minoris illud hoc loco & tempore facere; si enim Dei amicitia, & eius tunc temporis tantum bonum erat, nunc certè minus censeretur non debet: nec enim in se mutatum est. Hæc ergo iudicij practici mutatio inde emanat quod pro humana inconstantia & occurrentibus circumstantijs mutato affectu alio jam oculo Deum, alio bona creata intuetur: Imprimis enim difficultates in ipsa perfectionis medijsque eius praxi ex naturæ potissimum nostræ peruersitate ortæ, earum æstimationem solent minuere, sic vt non videantur tanti facienda vt propter illa tot subeamus molestias, tot & tantos prout imaginamur labores sustineamus: nec enim ipsa per se difficiliora sunt quam initio, sed humanæ mentis inconstantia & mollities tanta est, vt facile eam cuiusvis rei fastidium capiat, ideoque pettafa fingat laborem in ea re, quam prius aliter disposita non adeo difficilem imò leuem & facilem reputabat: has difficultatum imaginationes auget mirum in modum Dæmon, & de musca facere Elephantum consuevit. Hoc Israëlitarum laborum & pugnarum metu perculsi pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Verum hæc omnes difficultates ad eas vires quas Deus promittit, si institutum iter seriò prosequamur, collatæ, nihil aliud sunt quam puerorum lusus: Nam si victa est Ægyptus, si potentissimus eius Rex superatus est, quid timendum est à Regulis? quamuis ingentes nobis Gigantes appareant.

Nonnumquam flaccescit primus ille ardor & æstimatio Perfectionis decrescit vnde exardescere maximè & crescere debuerat: nam cum aliquo vsque progressi sumus quasi iam bonam

Perfectionis portionem adepti sumus, id quod **A** superest non tanti esse momenti existimamus, vt ad illud consequendum eam virium contentiōnem adijciendam esse iudicemus quam initio adhibuimus. Itaque in eo quod consecuti sumus cum inani sæpè complacentia & superba nostri æstimatione quiescimus, satis esse putantes si in eo consistere videamur; quod verò nondum afsecuti sumus minimi ducimus: quare spiritualia mentis exercitia, virtutum & mortificationis studia, & id genus Perfectionis instrumenta & media non tam ad vltiorem Perfectionem acquirendam vsurpamus quam gratis veluti & perfunctoriè atque adeo minus nobis necessaria obimus, immunitates ac priuilegia & dispensationes vel procuramus, vel facile admittimus, ad aliena vltro omni sollicitudine deposita cōuertimur. Et certè nemo est qui si in vitam pristinam siue quam olim cum à Deo alienus esset, siue quam post suam ad Deum conuersionem egit, oculos attentè reflectat, statim iudicet se tot peccatorum reum, tantumque debitorem nihil adhuc dignum Deo persoluisse, adeoque ad extremum vitæ spatium sibi summo studio laborandum ducat, vt vel minimam partem saltem compenset. Verum ita se reshabet vt præsentis iustitiæ quam adepti sumus status, solus menti occurrat, nec eum cum pristinis debitis, vel summo perfectionis quæ acquirenda restat, culmine conferamus, itaque sibi de eo bono blanditus Animus, & ad antiqua debita persoluenda, & capeienda quæ restant spatia, refrigerat.

Denique non rarò feruor iste primus, studio- **C**rum aliarumque externarum actionum occupatione tepescit & penitus obruitur. Nam vsu venire id solet plerisque, vt cum exacto Probationis tempore ad opem Proximo ferendam vel parantur vel adhibentur, eas ipsas studiorum & externarum functionum occupationes tanti faciant, vt sui ipsorum obliti ea quæ ad propriam perfectionem spectant orationis & virtutum exercitia longè postponant, ac vix æstiment: quorum tamen potissimam semper ratione ducere, & longè pluris facere orationis vnius quam cum Deo coniungi arctius poterant iacturam, quam partem totius vitæ studijs doctrinam deberent.

Aduersus has vitæ spiritualis labes & pericula vnum hoc remedium mirè conducit, si eam animi dispositionem retinere omni studio contendamus quam initio habuimus, & desiderium non infirmi tantum aut medijs Perfectionis gradus, sed supremi tam æstimatione quam intensiōne summum conseruemus: Quare laborandum est continuò vt & vera intellectus consideratione & pio voluntatis affectu hæc æstimatio conseruetur & quotidie renouetur: hoc enim principium spiritualis motus, ita deinceps in omni progressu vires suas exerit, vt ad nullius virtutis studium seriò incumbere quiuis possit, nisi hoc veluti nitatur fundamento, nisi virtus eius in omnem alium motum diffundatur. Et sanè nulli dubium esse potest quin si prior illa æstimatio suique & rerum omnium despicientia & impetus ad Perfectionem, qui initio Conuersionis datus est in Nouitiatu & deinceps, constanter perseueret, ad magnos progressus proueheret.

Inanis complacentia in eo quod quis iam adeptus est. Incuria eorum quæ supersunt. Instrumenta perfectionis perfunctoriè vsurpata.

Studia & aliæ externæ occupationes.

Mederi quis poterit his duobus malis. Si feruorem primum retineat. Si desiderium illud supremi gradus perfectionis. Quod affectu conseruetur frequentis & affectu.

Obest conseruationi huius desiderij.

Amor & æstimatione rerum vilium.

Humana inconstancia.

Difficultates in praxi perfectionis.

Dæmō ipse.

Impedit vero quo minus augeatur.

Hoc reme-
dio Agatho
ipse usus est

Quare merito hoc consilium Agathon cui-
dam interroganti quomodo in Religione Deo A
seruire deberet, dedit, vide, inquit, qualis fueris
primo die quando existi de sæculo & receptus
fuiſti in clauſtro & talis permane ſemper. Quam-
uis enim longè maiorem & ſolidiorem in eo qui
diu Deo ſeruiuit virtutem, quàm in incipiente &
nouitio eſſe par ſit; quod tamen attinet ad de-
ſiderij perfectionis feruorem, vtiliſſimum eſt
etiam viris probatis & multos jam annos in Per-
fectionis ſchola magno cum profectu verſatis,
omni ratione primum illum feruorem & animi
alacritatem in proſequenda quæ ſuper eſt perfe-
ctionis ſumma, conſeruare perpetuò. Hoc San-
ctus Antonius ad ſuum profectum obſeruauit
ipſe, & ſuis fratribus obſeruandum dedit. *Hoc
ſit primum cunctis commune mandatum, nullum in
accepti propoſiti vigore laceſcere, ſed quaſi incipien-
tem debere ſemper augere quod cœperit. Quod cum
omni vita ſæpè, tum verò moriturus ad extre-
mum inculcauit. Sed vos o viscera mea admono
ne tanti temporis laborem repente perdatis.
Hodie vos Religioſum ſtudium arripuiſſe arbi-
tramini & cœpta voluntatis fortitudo ſuccreſ-
cat.* Equidem quod in incipiente, ſolet eſſe per-
fectionis deſiderium, eſt huiusmodi, vt ad ſum-
mam perfectionem tota æſtimatione toto affe-
ctu feratur; nec enim vel vnā tantum virtu-
tem vel qualemcumque cuiuslibet virtutis gra-
dum ſibi acquirendum proponit, ſed ad perfe-
ctiſſimam obedientiam, humilitatem, pauper-
tatem, cæterasque omnes quamuis arduas &
difficiles deſiderij contentione aſurgit. Et cer-
tè nemini dubium eſſe poteſt, quin præclara il-
la deſideria tanquam Gratia vocationis pro-
prietate, fructus & appendices à Deo proma-
nent tanquam futura Perfectionis ſemina, fun-
damenta & prima veluti lineamenta, ad quo-
rum menſuram Diuina Bonitas ipſum Perfe-
ctionis ædificium conſtruere in nobis intendit.
Quare ſicut periculoſiſſimum eſt ea deſerere, ita
tutiſſimum ijs conſtanter inſiſtere, & cum inte-
puerunt, ea omni ſtudio reſuſcitare. Quemad-
modum enim cuique naturæ ſuas Deus proprie-
tates aſſignauit quibus tum orharetur, tum
conſeruari poſſet [ſic enim igni calorem, aquæ
frigiditatem attribuit] : Ita cum aliquem ad
ſtatum Perfectionis vocat, ex ſæculari Religio-
ſum, ex terreno ſpiritualem efficit, hoc ei deſi-
derium largitur veluti quoddam ſtatus illius ne-
ceſſarium ornamentum, & ad eundem conſer-
uandura & augendum aptiſſimum instrumen-
tum. Quare ſi quid ei pereat in totius ſtatus
perniciem redundat, non ſecus atque ſi ignis
calor frigoris incurſu vinceretur, quò ſit vt raro
perfecti euadant qui in conſtanter viuunt & ali-
quot diebus magno ad Perfectionem deſiderio
feruntur, deinde remittunt animum, neceſſa-
riumque feruorem aliquot alijs viciffim diebus
ſopiri ſiunt. Seruandus eſt igitur eodem in te-
nore ardor ille Animi à Deo primum immiſſus,
& ad eam menſuram ſi quando languerit redu-
cendus, vt iſdem ſaltem paſſibus quibus cœpi-
mus, ſemper in Dei via progrediamur.

Quare cum
pereunt
magna ti-
menda per-
niciēs.

Viator es quicumque perfectionis iter ag-
greſſus es: hoc ergo ſaltem effice vt ſi in ſuf-
cepto itinere eo quo properas perueniendi non
augeas deſiderium, de illo ſaltem nil minuas;
quid enim progreſſum eſſe aliquò vſque pro-

derit, ſi antequam perueniſſis, voluntatem &
deſiderium deponas: Nam quæ tibi ab initio
currendi ad perfectionem cauſa eſt, eadem cer-
tè eſt in curſu perfeuerandi donec terminum at-
tingas, & certè ea currendi feſtinandique in-
tentio, etſi non ſuccreſcat, etſi non augeatur, ſi
tamen ſolum conſeruetur ad miros profectus
prouehet. Nam ſi primo anno eo deſiderio
incenſus in virtutum ſtudio & operum perfe-
ctione profeceris, ſi ad humilitatis, obedi-
entia, patientia, mortificationis gradum primum
vel ſecundum perueniſſis, ſi eodem deſiderio
animatus pergas, quis dubitat quin ad ſum-
mum tandem conſcendas: Quare hoc boni Re-
ligioſi proprium eſt non ſemel duntaxat vitæ
ſpiritalis ſtudium inchoare, ſed quotidie di-
cat. Nunc cœpi; & tota vita ſua vnus ſe diei
nouitium, feruoris nouitate in virtutum om-
nium, humilitatis potiſſimum ſtudio profitetur,
& in vitæ quotidiana vſu tantum abeſt vt im-
munitates & priuilegia vlla quæ teporis magni
certa ſunt indicia, admittat, vt etiam percipiat
& procuret non aliter tractari quàm ſi eſſet no-
uitius, nihil de mortificationis exercitijs, de diſ-
ciplinæ rigore, de humilitatis operibus, tempo-
ris in Religione decurſi prætextu minui, ſed
quæ retrò ſunt obliuiſcens ad infinita quæ re-
ſtant itineris ſpatia attentus, eadem contentio-
ne animi currit, pergit quæ cœperat donec ad
brauium perueniat.

Adhortatio
ad hæc fo-
uenda deſi-
deria.

*Non ſolum conſeruari ſed in dies augeri
debere tum æſtimatione, tum
intentione deſiderium
Perfectionis.*

CAPVT IX.

Nec verò tantum firmum & conſtans eſſe
debet ſed vt ita dicam inſatiabile, adeò vt
continuis incrementis magis & magis tum
æſtimatione tum intentione augeſcat. Infinitus
enim eſt ſapientia theſaurus, & Perfectionis
ſumma in Dei ſimilitudine efficienda nullos li-
mites habet: Quare vero Perfectionis deſiderio
numquam ſatis eſt id quod proficit, ſed ipſa
Perfectionis adeptione ſolâ ſatiatur. Æſtimatio
enim creſcit ſemper & amor magis intenditur.
Hoc enim Dei & rerum ſpiritalium proprium
eſt, vt quo perfectius vel ab intellectu conci-
piuntur vel à voluntate guſtantur, eò ma-
iorem ſemper ſui ſitim & de deſiderio ipſo
vſu & experientia exciteñt. *Qui me edunt,
ait ſapientia, adhuc eſurient, & qui bibunt adhuc
ſitient.*

Nec enim ſolum infinita illa bonorū Diuinorū
menſura, quæ nullo deſiderio exhauriri poteſt
ad eam famem ſitimque augendam propellit, ſed
Iuſtitia quoque inſuſa & Diuina Charitatis ha-
bitus ea ratio, natura, & inclinatio eſt, vt nunquā

Verum per-
fectionis
deſiderium
poſtulat
ſemper auge-
mentum
majus.
Quod pro-
prium eſt
rerum ſpiri-
tualium.
Mouet ad
augmentū
deſiderij in-
finita bo-
norum di-
uinorum
menſura.
Mouet ipſe
habitus in-
ſuſa chari-
tatis & iu-
ſtitia.

quiescat, numquam satiari in hac vita possit, sed ad majus incrementum semper tendat: nam iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem. *Nec enim unquam iustus, ait D. Bernardus, arbitratur se comprehendisse, numquam dicit satis est, sed semper esurit sititque iustitiam, ita ut si semper viveret, semper quantum in se est, iustior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur.* Hæc ille. Qua de causa hujus vitæ perfectio certa mensura non coarctatur, nullo certo termino concluditur, sed in assiduo cursu consistit: sic enim B. August. *Quantumcumque hic vixerimus, quantumcumque hic profecerimus, nemo dicat sufficit mihi, Iustus sum: qui dixerit, remansit in via, non novit pervenire; ubi dixerit sufficit, ibi hæsit.*

Status etiã ratio ad idem mouet.

Vnde ad id obligantur maxime religiosi.

Mouere debet & periculum deficiendi.

Accedit ratio ipsa status quæ nonnullâ etiam obligationem includit: etsi enim ipsa Charitas natura sua ad sui augmentum stimulet, in iusta-
men qui in aliquo perfectionis statu positi sunt, si ut oportet dispositi sint, ipsum desiderium proficiendi insatiabile sit necesse est, alioquin enim ut in Secunda parte sæpius diximus vix ad vllum perfectionis statum jure & merito pertinere censentur. Quare hæc in Religiosis qui in schola Perfectionis acquirendæ versantur obligatio longè maxima est: proferunt enim non tantum primæ aut secundæ status Perfectionem, sed ad summum tertij culmen contendunt. Quare cum ad illum ipsi terminum aspirent, necesse est ut primus ille motus & impetus voluntatis & desiderium augeat semper. Denique nisi desiderij contentio crescat assidue, fieri non potest ut idem retineatur quod initio conceptum est: Ea est enim Naturæ nostræ infirmitas, inconstantia, & ad malum proclivitas, ut cum ad perfectionem tendimus, aduerso quasi flumine contra naturæ impetum progredi necesse sit: Quare nisi proficiendi ardor & cæptæ voluntatis fortitudo succrescat, non poterit non tandem diuturna & numquam intermissa naturæ impulsione cedere: ut ergo saltem conseruetur conandum est ut tum æstimatione rerum spiritualium, tum intentione augeatur.

Quibus medijs conseruetur, & augeatur hoc desiderium.

CAPVT X.

Hoc igitur desiderium si concessum sit, conseruandum & augendum est: si non concessum vel deperditum, ex immenso illo oceano deriuandum est potissimum ijs medijs, quibus Diuinam Bonitatem mouere possumus ut ad nos usque extendat sensum illius infiniti affectus, quo nostram perfectionem ad suam Gloriam desiderat, & eius desiderio perfectius cooperamur. Quorum primum est, verum desiderium desiderij hujus, & humilis oratio qua inopix nostræ & socordix conscij cor nostrum terrenis obrutum affectibus obnixè flagitemus tra-

hi sursum, & Animæ nostræ siccitatem salutifero gratiarum rore infundi, mentisque stabilitatem celestium desideriorum copia impinguari ut fructum hunc pretiosum ad Dei Gloriam producat. Clamandum ergo sæpè ad Dominum toto affectu, & coram eo accusanda est cordis nostri stupiditas & insipientia, quod tam prono cursu tantoque impetu feratur ad inferiora bona quæ nullius sunt momenti, ac de Perfectione ipsa vix cogitet, nisi cum fastidio, cum tamen sit summum quoddam bonum, imò vnicum quod bona cætera omnia comprehendit. Suspiremus ad Deum cum Propheta *Concupiuit Anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore, & agnoscamus, ut ibi ait D. Ambrosius, hoc desiderium non esse potestatis nostræ, sed Gratia Dei, ut cum viderit Deus nos oblectari cupiditate hujus desiderij, augeat affectum etsi nihil aliud offeramus quam quantumuis tenue desiderij hujus desiderium ut illud perficiat, dicamusque ecce anima mea sicut terra sine aqua; sese tamen tibi aperit, & quid aliud peto o Domine quam rorem Gratia tuæ ut mollescat, & semen tuum, verum nempe Perfectionis desiderium à te recipiat, ut fructuum vbertate in tuam Gloriam vestiatur? o Domine desidero, hoc tantum bonum, exue quæso me alijs omnibus desiderijs & adauge adjuuaque hoc meum desiderium.*

Alterum medium sunt mortificationes, ut jeiunium, disciplina, cilicium, & alia id genus quæ cor nostrum nonnumquam dispersum in res creatas per varia desideria in sese reuocant, & à cæteris affectibus liberum Diuinis influxibus aperiant, præsertim cum comitantur orationem & desiderium desiderij hujus: Nam cum quis confusione plenus sit, & propriam durtiam agnoscens desiderijs suspirijsque & mortificationibus coram Deo illud emollire conatur, fieri non potest ut Deus non subueniat & tanquam optimus Pater, nostrique boni amanti-
mus non occurrat.

Tertium medium. Sed nullum ad conseruandum & augendum imò & acquirendum id desiderium efficacius est medium, quam diligens & accuratus ejusdem, cum adest, vsus & seria in quotidianis actionibus benè & perfecte componendis sollicitudo. Nam ipso vitæ Perfectionis vsu sitis ipsa Perfectionis accenditur, & Diuinæ Gratia viuifico & copiosiori rore perfusum desiderij semen radices agit profundius, & Diuinam ac viuificam qua pollet vim excitat. Nam quemadmodum maturi fructus future messis semina continent, ita bonorum operum fructus viuæ desideriorum majorum semina producant, quæ in humane mentis terra ad maiorem vbertatem reconduntur. Quare sicut qui parçe seminat parçe & metit, ita qui parçe metit, non potest, nisi Diuina Bonitas ej retro suppeditet, satis copiosum semen ad sufficientem sationem habere: languescit enim ipsa cessatione humana mens, & ipsa siccitate sua magis sterile scit, ut contra sua abundantia dilatatur, sua satietate famescit & sitit magis, suo crescit profectu, suo igne accenditur, suis operibus durescit. Hoc certe proficiendi desiderij Talentum est quod Paterfamilias Evangelicus suis seruis commisit dicens *Negotiamini donec venio*, quare sicut prudens Mercator in suum lucrum semper & in omni

2. Medium externæ mortificationes.

3. Medium vsus diligens ejusdem desiderij, & actionum seria sollicitudo.

Talentum est Euangelicum, illud desiderium.

occasione intentus, quò lucratur amplius, eò ad lucrandum magis accenditur: ita bonus negotiator spiritualis quò pluribus opibus siue agendo siue patiando thesaurum suum spiritualem cumulat, eò desiderat magis sibi plures bene agendi & patiendi occasiones offerri, & eas cum offeruntur, auidè capit: virtutum enim thesaurus cum in infinitum augeri possit, quò plenior, eò capacior est.

Quare inde potissimum efficitur vt feruor ille desiderij de quo agimus in duobus Personarum generibus; dispari tamen ex causa magnus esse soleat: Nam incipientes ex Dei munere & alijs causis quas alibi exposuimus, feruentes sunt: Perfecti verò sua illa plenitudine grâues concitato motu non tam feruntur quàm naturali quædam virtutum quas possident in Deum pondere rapiuntur. Quare vsu venire solet vt qui Perfectionis iter ingressi, si quo decet pede ab initio progrediantur, non tantum non retrò aspiciant, sed etiam magna alacritate suis progressibus incitati vltèriùs contendunt. Qui verò jam ad Perfectionis metam propius accesserunt, suo impulsu motu eò magis exiguo etiam tempore proficiant, quò internæ perfectionis copia magis abundat. Hujus porro rei causa obscura non est: Nam sicut ipsa Diuinæ Perfectionis plenitudo, infinito Diuini boni desiderio Diuinam voluntatem succendit, ita pro ea mensura quæ cuique communicatur Diuinæ perfectionis plenitudo Diuino quidem munere conceditur: quod Sapientia optimè expressit Eccl. 24. *Qui me edunt, inquit, adhuc esuriunt, & qui me bibunt, adhuc sitient.* Quare hoc desiderium quo maius est, vicissim signum est optimum maioris sanctitatis & Gratiæ: nec enim nisi ab ea radice prodire potest: quo fit vt sicut qui eo destituuntur meritò conscientia securitate priuantur, vt nesciant odione an amore digni sint, ita in quorum pectore ardet, ij meritò interno quodam Spiritus Sancti testimonio, modo quodam sentiant præsentem Dei Gratiam: Ea enim est bonorum spiritualium natura & excellentia, vt quo ijs pleniores sumus, eò abundare adhuc magis desideremus, eò verò minùs eas desideremus, quò minori eos copia possidemus: prouenit ergo hoc desiderij augmentum partim ex singulari Dei auxilio quod meritò cooperantibus conceditur, partim ex maiori intellectus cognitione quæ spirituales has mentis diuitias & delicias non iam vt alienas, sed vt à se possessas summa cum voluptate ipsa voluntatis experientia didicit, partim denique ex voluntatis ipsius dispositione quæ suo gustu ad infinitam Dei Diuinorumque bonorum suauitatem magis ac magis desiderandam non tantum vehementer accenditur, sed etiam plurimum corroboratur.

Prouenit augmentum desiderij ex Dei auxilio. Ex maioris lumine intellectus.

Ex dispositione voluntatis.

4. medium consideratio.

etiam extra exercitia spiritualis.

Quartum medium est Consideratio. Hæc verò consideratio quamquam in spiritualibus exercitijs, præcipuè cum de vexillis de tribus hominū Classibus, de tribus modis humilitatis instituta meditatione ad hanc materiam ipse Electionis modus vterque accommodatur, sit longè efficacissima, adeoque siue ad conseruandum, siue ad augendum, siue ad reparandum perfectionis desiderium nihil potentius sit, tamen potest extra ipsa exercitia magno cum fructu nonnumquam adhiberi. Duo autem sunt quæ in hanc considerationem venire possunt. Primò enim cum

A perniciosus ille languor desiderium perfectionis impugnat, vtiliter admodum huius rei causæ inquiri possunt: varia enim est voluntatis dispositio, nec vno semper spiritu agitur, sed pro vario rerum & occasionum occursum modò feruenter, modò remisse in Perfectionem tendit: Nam plerumque spiritus diffidentia, tristitia & pusillanimitatis ob difficultates quæ sese obijciunt eà deijcit aliquando, aut vanitatis aut sensualitatis amor eam occupat, quò fit vt nullum aliud bonum desideret: nonnumquam nimia externarum occupationum sollicitudo pia desideria dissipat, sæpè denique otiositas, nugacitas & quædam vacuitas mentis, cui nihil boni adhærescit ab internis ad externa detrahunt. Atque magni omnino refert, vt quisque se norit & omni penè momento quis cum Spiritus possideat, attēdat, perspectam habeat cuiusque naturā, principia, causas, motus, effectus, & qua ratione varia illa spirituum impulsione vtique queat, vt nihil noceat, imò vt ad tuendum & augendum Perfectionis desiderium aliquid conferat. 2. Versari debet consideratio circa Perfectionis ipsius excellentiam, necessitatem, vtilitatem, & facilitatē: hæc enim si expendantur, boni desiderium verum & efficax succendere consueuerunt. Et certè non alia est causa cur tantum bonum adeò pauci desiderarent, quàm quia non norunt quantum bonum sit: operæ pretium est igitur ex ijs quæ diximus de natura & gradibus Perfectionis bene perfectèque concipere quanta sit tanti boni magnitudo, & ex iisdem certas formare considerationes quibus vel languescens desiderium excitetur, vel sopitum incendatur, huiusmodi esse possunt quæ sequuntur.

Circa causas languoris.

Et circa excellentiam necessitatē vtilitatem & facilitatē perfectionis.

CONSIDERATIO PRIMA.

Petit Gloria Dei vt toto desiderio ad Perfectionem contendamus.

C Onsidera Primo in perfectione tua situm esse maximum illud bonum quod ex amicitia Deo tribuere conuenit. Amat certè te infinito amore, & ideò non tantum tibi dedit id quod es, sed etiam alterum se te efficere cupit, vt tibi quamoptimè esse possit, quod ipsum est etiam ipsi Gloria maxima, quod adeò bonus sit vt viles creaturas ad tantam Perfectionem extollere velit & possit vt sibi quamsimillimæ efficiantur, & Diuinæ quodammodo Naturæ consortium accipiant, & quia hoc tantum bonum Gloriæ suæ voluit à te accipere ex amicitia, id circo tibi liberum arbitrium dedit, vt libero conatu ad omnem Perfectionem tibi possibilem contenderes ad eum in te glorificandum. Quod si Gloriæ Dei etiam minimus gradus infinitum sit bonum, vide quàm rationale sit te toto desiderio ferri non tantum ad virtutem & quantumque Perfectionis gradum, sed etiam ad summum, ne Deum vsque adeò beneficium aliqua Gloria frustreris, & eo bono priues quod à te in eum proficisci potest.

Amare Deū debes studendo tuæ perfectioni ex amicitia.

Qui te sibi humillimū esse cupit.

Ideoque vult à te suā gloriam. Operam dando tuæ perfectioni.

Vsq̃ue ad summum gradum. Ne villo eū bono priues.

Certè si infinitæ essent tuæ vires, si posset esse infinitum tuum desiderium, deberes totum illud in hoc solum Dei bonum conferre & in brevissimo vitæ hujus curriculo quàm avidissimè, vigilantissimèque posses, procurare, & valde magni facere si vel temporis momentum otiosum effluat quo aliquid non promereris: si enim id non agis, quid in mundo agis?

I I.

Ea est etiam Dei voluntas.

Studendum perfectioni quia hæc est voluntas Dei.

Non languide.

Religiosis maximè incumbit hæc obligatio.

Ne peccent in eo graviter.

Et periculum incant gravioris lapsus.

Considera secundo non tantum conuenire ut id præstes ex amicitia, sed etiam eam esse Dei voluntatem: sic enim præcepit Apostolis *Estote Perfecti sicut Pater vester Cælestis perfectus est*: quali diceret filij eius Dei, Patris ergo vestri voluntatem facite & eius honori & dignitati ne labem aspergatis. Contendite omnibus modis & totis viribus ut illi sitis quam similimi, alioquin eum offendetis: hæc enim est eius voluntas sanctificatio vestra. Quare qui in studio perfectionis languidi sunt, cogitent, quod licet ab eius Gratia non exciderint, tamen Deo oneri sunt ut filij Patri dissimiles nec per omnia obseruantes & ideo molesti. Certè hanc Dei voluntatem esse clariùs intelligunt Religiosi quando ad Perfectionis statum vocati sunt: nam eo ipso tenentur habere propositum verum contendendi ad eam Perfectionem quæ cuique Religionis propria est, sic ut peccent si id propositum deserant, ut docet D. Thomas secunda secundæ q. 186. Et quidem nonnulli hæc peccatum mortale esse contendunt, alij veniale tantum, effici tamen mortale si contemptus accedat, qui certè cum adeo remissa & tepida vita est, procul a beatis non solet: saltem fatentur omnes tantam negligentiam periculi plenam esse ac grauior inde lapsus contingat, aut imperfectæ vitæ exemplis alioue majoris momenti scandalo, disciplinæ solutioni occasionem præbeat. Quare quibus altior vitæ perfectio, ut est Christi imitatio, proposita est, eos certè dignum est totis viribus ad eam se formam aptare: cum quamuis summo studio & Animi contentione ei se conformare laborent, vix tamen assequuti sint eum gradum qui eos satis securos & dignitati suæ vocationis respondentes reddat: Et certè cauere debent ne minimum remittant, cum periculum sit grauissimi lapsus, sicut quo altior est mons quod aspiras, eo periculosior casus, si remittas.

I I I.

Id necessarium est ut quam maxime Deo placeas.

Id etiam est maximè Deo gratum.

Quia perfectum esse & placere Deo idem est.

Considera 3. quod ex dictis sequitur te, si ad Perfectionem contendas Deo fore gratissimum: nec enim non potest ei valde placere qui totis viribus & Dei Gloriam promouere & voluntatem facere conatur: unde communiter dicitur, idem esse velle Deo placere & perfectum esse: nam quamuis omnes qui in Gratia existunt, ei placeant & grati sint, longè tamen gratiosiores sunt quibus potissimum cordi est

Gloriæ eius bonum: sicut si multos famulos habes qui nihil tibi noceant, nihil furentur, sed officium præstent, ne te offendant; negligentius tamen sic ut eorum negligentia quamuis leui fiat, ne tua bona proficiant, augeanturque tantum quantum possent augeri: & inter eos vnus sit qui ut tibi placeat, aliud nihil die nocteque cogitet, quàm qua ratione possit tibi prodesse, & tuam voluntatem perfectissimè perficere, nec sibi parcat vlla in re qua possit tuum commodum promouere: Certè licet omnes tibi grati sint, tamen ille vnus debet esse gratissimus. Ita summo pære Deo placet qui minimos in se defectus corrigere & se ei per omnia probare contendit: nec quiescit vnquam, sed in omni actione ita se componit ut quammaximam ex sese Gloriam Deo pariat. Imò verò Deus sæpè talem famulum pluris facere se, quàm multos tepidos, atque adeo quàm cæteros homines omnes, declarat singularibus suæ prouidentia eum priuilegijs circumquaque decorando. Certè à tempore Abrahami ad Christum vsque, multi Iusti vixerunt, tamen tanti fecisse videtur Abraham & filium eius Isaac & deinde Iacob, ut visus sit quodammodo illos solos curasse, in eos suæ prouidentia oculos defixisse, & in ijs quasi gloriari cum voluit appellari Deus Abraham, Isaac & Iacob. Id ipsum accidit Moyse, Elia, Hælisæo, Dauidi alijsque viris perfectis, adeo ut quod tempore Noë palam fecisse Deum scimus, ut erepto vno Noë cum familia in eius gratiam, cæteros omnes homines veluti nihili faciens aquis submergeret. Ita etiam cæteris paribus omni tempore prouidentia suæ vijs & signis licet obscurioribus significat, viros se perfectos pluris longè facere quàm multos alios ijs sua secreta detegit, regit eos & gubernat singulari studio, audit orantes, iuuat solaturque afflictos; & certè ratio euident est, quia plus vno die Gloriam Dei promouet vir perfectus in se quàm mille imperfecti, Deo licet grati tota vita, ut fecerunt Sancti plerique qui suo tempore solis instar, mundi tenebras Gloriæ Dei luce depulerunt, quæ merito plus cæteris omnibus curæ est.

Placet autem quis eo maxime, quo maiori perfectioni studet.

Ut patet in Abrahamo & cæteris.

I V.

Utilitas Ecclesiæ & Religionis id exposcit.

Considera 4. si ad Perfectionem contendas, non fore te tantum Deo utilem ad Gloriam, sed etiam Ecclesiæ & Religioni: Nam etsi ei profint omnes iusti & veluti membra viuæ eius corporis sibi mutuo sint auxilio, longè tamen amplius perfecti, qui ut firmæ columnæ & ossa solida Ecclesiæ, Regnorum, Rerum publ. & familiarum Religiosarum, totius denique mundi molem quodammodo sustinent, & ut stellæ lucidissimæ toti mundo fulgent fide & bonis operibus. Quàm multi perirent nisi Perfectorum vel precibus, vel exemplis, vel exhortationibus fulcirentur! quàm multi propriam salutem negligerent, nisi quanti illa sit faciendâ discerent à viris sanctis! quàm multi Dei amicitiam contemnerent, nisi viderent Martyres & alios viros sanctos ut Antonium, Benedictum, Franciscum tanti eam fecisse, ut vitam propriam & carnem suam prosequerentur odio! Et ubi

Perfecti profunt plurimum Ecclesiæ & Religioni.

Exemplo suo

Fidem alio-
rū fulciunt.

esset fides, nisi Deus lucentem eius faciem in tot Perfectorum sanctitate seruasset? Quare experientia constat florere tantum & fidem & Dei virtutumque omnium cultum, vbi multi sunt viri perfecti: quod si desunt, breui tempore offundi tenebris terrenorum affectuum hominum corda, & quasi dejectis columnis concuti Ecclesiam, Regna, familias, & nonnumquam euertere: Quamuis enim ceteri Iusti in Ecclesie corpore viuunt, & vt lapides viui spirituale illud ædificiū componant, tamen cum languidi tepidique sint, & imperfectionibus pleni, non possunt illud sustentare, cum ipsi sæpè nisi à perfectis sustententur, ruant. Certè Christus totius huius ædificij primum est fundamentum, cuius sanctitatem qui perfectius imitantur & exprimunt, in se sepultum partim obliuione partim terrenorum affectuum pondere Christi Domini exemplum eruunt quodammodo & toti orbi manifestant, vt eius vi & efficacia quisque permoueatur tum ad salutem suam, tum ad Perfectionem sectandam; *Christi enim bonus odor sumus*, ac proinde quaquauersum virtutum eius verum sensum non tantum spargere, sed intimis omnium quibuscum versamur, sensibus & mentibus insinuare debemus, o quam multi Sæculares seriò Deum colerent si tu perfectè viueres! quàm multi saltem graui peccata horrerent si intuerentur te tanti facere leuia peccata, vt mori malles quàm vnum admitteres! Quare magna certe incumbit obligatio ijs præcipuè Religiosis qui ad alios iuandos vocati sunt, non tantum minimas etiam imperfectiones vitandi, sed etiam perfectè viuendi: Nam sanctitatis exemplum & opinio potentissimum est ad eum finem medium & instrumentum, quo quæque Religio & auctoritatis plurimum & efficaciam ad Animas hominum permouendas obtinet, & sese quamoptimè conseruare potest.

Efficiunt ne
lateat ex-
plū Christi.

Quod præ-
standum ijs
potissimum
qui ad alios
iuandos
vocati sunt.

V.

Id tibi erit multis modis utile.

Utilitas tua
id postulat.

Considera 5. quod si contendas seriò ad Perfectionem id tibi sit multipliciter profuturum.

Vt satisfac-
cias pro
peccatis.

1. Non tantum plenius satisfacies pro peccatis olim commissis, quæ, quò plura & grauiora fuerunt, eò par est desiderare plura facere ad Dei Gloriam, sed etiam longè certior euades de eorum remissione & Dei amicitia: Et si enim quædiu viuit *nesciat homo an amore an odio dignus sit*, ipse tamen Spiritus reddit aliquando testimonium Spiritui nostro quod sumus filij Dei; cum nimirum suo in nobis igne inexplicabile hoc Perfectionis desiderium, & sedulam curam sollicitudinemque nihil omnino prætermittendi quod Diuinæ maiestati placeat, accendit, quod qui sentit non potest non incredibili pace & gaudio Spiritus Sancti perfundi. Sapissimè itaque hoc Perfectionis desiderium mirum in modum incipientes iuuat, erigit, confirmat, & consolatur.

Vt videas
peccata tua
etiam leuif-
sima.

2. Quia Peccatoris status tenebrosus est, peccata enim quæcumque sunt tenebræ, ideo qui recens ad Deum conuertitur, non solet statim peccata omnia sua cognoscere, sed grauiora primum apparent, quæ autem leuiora sunt, latent,

nec tanti æstimantur, ac proinde eorum occasiones & pericula & tentationes etiam grauiores quæ ex leuibus occasionibus nascuntur non cauentur, nec magni fiunt; vnde fit vt faciliè incipientes relabantur, quibus tamen si non tantum emendationis sed etiam perfectionis desiderium verum concipiant, statim apparere incipiunt etiam parua peccata & magni fieri, nec ipsa tantum sed & occasiones quæ quoquo modo ab ea auertere possunt: Itaque arcet hoc desiderium periculum relabendi, nec alio modo solet Diuina Bonitas incipientes adhuc debiles fulcire magis quàm hoc desiderio, quo rectè ad summam Perfectionem pro suo modulo conantur.

3. Non tantum incipientes, sed alij omnes sine hoc desiderio non carent magnis periculis, peccata multa non tantum venialia, sed etiam graui committendi; & id ipsum de facto experiuntur tepidi, licet aliquando fortè crassa quadam ignorantia [id quod est periculosius] putent se diuites esse cum pauperes sint & nudi & cæci: huius rei varia est ratio.

Vt careas
periculo
peccandi
grauiter.

1. Quia languor in spiritu terrenis affectibus ita mentem opprimit & excæcat, vt nulla venialia æstimet, sola sibi mortalia fugienda proponat: vnde fit vt magna nonnumquam peccata parua esse iudicet, aut etiam peccata esse non putet, occasiones peccandi & pericula etiam graui aperta que præcipitia non videat aut parui faciat; at verò cum exclusis alijs affectibus omnibus, vnicum Perfectionis desiderium viget in Anima, tanta lux ex illo ipso desiderio & seria intentione finis diffunditur in omnes Animæ partes, accedente Diuinæ Gratiae radio, vt non tantum quas antea in se nec horrebat nec agnoscebat labe apertiores, sed minimos etiam & occultissimos defectus peruideat, & summo opere exhorrescat, & clarè prospiciat futuras occasiones, tentationes, pericula, & quibus ea medijs declinare, quàm sollicitè ad Deum recurrere debeat, vt quibus humanam salutem circumcingit æternat periculis, eius ope eruatur: *Iustorum enim semita quasi lux splendens.*

Vbi sola
mortalia
cauenda
putas.

2. Quia qui nondum verum & serium efficacique propositum concepit tendendi ad summam perfectionem, longè debiliore est in Dei amicitia, atque adeò facile potest ab ea dimoueri: Nam eius voluntas est veluti pendula, nec Deo fixa; quare ingruente aliqua tentatione, si non cadat omnino, saltem valde commouebitur & vacillabit, adeò vt alia iterum adueniente planè deiiciatur: at qui per absolutum propositum & efficacique desiderium seipsum totum Deo veluti infixit, non faciliè excidet. Nam cum perfectè Deo adhæreat quantum potest, vnus cum eo spiritus efficitur: *Debes*, ait Sanctus Vincentius, *ad summam Perfectionem contendere: ut possis in maiori securitate persistere contra tentationes innumeras carnis, mundi, Diaboli.*

Vbi debilis
est admodum
tua in Deū
amicitia.

3. Sancti Vincentij qui in tractatu suo spirituali aliam rationem affert, Si, inquit, qualitercumque incipias bonam vitam in quouis gradu, tamen sine conamine & desiderio ascendendi ad maiorem perfectionem & altiore vitam, non potest id esse sine furore presumptionis & superbia in eo quod incepisti, nec sine inclusione magna tepiditatis & negligentia, & quia hæc duo mala includuntur non potest esse sine magno periculo viuendi in multis vitijs spiritualibus, id quod postea repetit.

Vbi super-
bia tumes-
cit ac præsum-
ptione.

Et certè si, qui hoc desiderio caret, sese discutiat sincerè & coram Deo, facilè & præsumptionem superbiamque notabit & negligentia; nisi enim de se præsumeret, contenderet quantum posset vires omnes, nec esset ita securus ut in tanta Animi remissione speraret se non lapsurum & perseveraturum: qua de causa etiam vtrumque vitium Deus punire solet Gratia subtractione, qua fit ut in multa vitia incidat.

Vbi excidit tibi memoria diuinorum beneficiorum.

4. Adde magnam esse ingratitudinem tot à Deo beneficijs præuentum, tot Gratijs donatū, tot munitum auxilijs hære adhuc & dissimulanter agere cum Deo, dubioque gressu ferri & deliberare secū adhuc an id suscipere velit quod Deus intendit. Certè cum Deus beneficium aliquod alicui confert, id facit ad suam Gloriam, quæ in eo consistit ut Auctori gratias agat, & eo bono vigilanter vtatur, seque quammaximè hoc Dei dono ornet; sic enim in eo resplendet Dei benignitas & quædam veluti similitudo: si ergo non ita vtatur, certè ob ingratitudinem dignus est ut iuxta grauitatem negligentia subtrahat beneficia sua omnia & Gratia auxilia, & spoliēt ijs omnibus ornamentis quæ ille inutiliter habet, ijsque pœnis afficiat quibus inutilem seruum, id quod multis contingit quotidie quos Deus euomit ex ore suo. Nam mala omnia spiritualia teporis huc spectant, cum origo præcipua eius sit nullum vel non serium desiderium proficiendi, & minùs efficax intentio Perfectionis: unde fit ut Religiosi perfectionis incurij grauius & cum maiori scandalo prolabantur, ut notat D. August.

Vt fruaris pace nullā, que difficultates patiaris.

Quas qui secus faciūt, patiuntur.

5. Qui serium perfectionis desiderium non concipit, pace nulla fruitur, difficultates magnas patitur in vita spirituali, & ad multa aspera quotidie occurrentia trepidat: nam est in perpetua pugna, vult enim & non vult. o quam multas inspirationes ad Perfectionis studium inuitantes magno quotidie labore dissimulat! quam sæpè instantem varijs occasionibus Deum cum ingenti mentis anxietate repellit! quam frequenter suos ipse defectus & pericula obtegere conatur! quam grauius fert si quis de Perfectione aut de Perfectionum vita & exemplis mentionem faciat! Denique si in Religiosa familia versetur, quanta cum pugna conflictari necesse est, cum tot occasionibus ad Perfectionem inducitur & in animo pugnat ut se non repugnare, se non instituto contraire sibi persuadeat. At verò si in animum induxerit semel, velle omnino & serio Perfectioni studere, statim euanescent omnes inanes metus & terribilia, & quæ antè difficillima apparebant, facilia mutato affectu iam esse iudicabit, quæ aspera, reputabit suauia, quæ in alijs Perfectionis exempla non ferebat, placebunt summopere: Denique summa ipse secum & cum Deo præcipue pace fruatur, tanti refert semel animo generoso statuisse totum se Deo dare, & conatum omnem impendere, totisque uti viribus ad perfectionem consequendam.

Vt gratus sis omnibus Superioribus.

6. Qui viuo hoc desiderio accenditur cum alijs omnibus pacem habebit, imò omnibus erit gratissimus, imprimis ijs Superioribus quos reuerbitur amabitque & quibus erit in omnibus subiectus & perfectè obediens: Nam omnis in obedientia difficultas & imperfectio prouenit ex eo quod perfectionis studium & desiderium labefactatum est. Quare in ijs Religionibus vbi

major & perfectior obedientia necessaria est, nisi viuat perfectionis summæ intentio, sese sine dubio remittet obedientia vigor. Hinc contra superiores oriuntur murmurationes, rebelliones, & apertæ contradictiones, conspirationes, excusationes; etsi superior sue perfectionis non adeo amantem conetur iuuare in spiritu, graues ab eo alienationes & id genus pestes obedientia. Ad alios verò quod attinet prout se quis habet in perfectionis desiderio, ita illos probat & ab illis probatur: qui enim non satis firmam perfectionis intentionem conceperunt, & in Religione, cuius finis perfectio est, non Deum tantum, sed seipsum etiam simul quærun; cum eos necesse sit sibi aliquando indulgentiores esse, & Gloriam, honorique, & corporis commodis studere, certè multas etiā eos imperfectiones admittere, & in animo suo insinceros esse oportet atque inconstantes in vitæ Religiosæ feruore, Diuina vacuos pace & consolatione, ad externa effusos, in rebus ad Dei Gloriam agendis parum fortes & strenuos, ut qui suo nimio affectu teneantur & mutabilitati rerum humanarum subjaceant, ac proinde turbari facilè ac circumagi deique possint. Unde cum valde parum à communi consuetudine recedant, non ita sibi etiam conciliant hominum amorem, habent sæpè aliorum inuidiam, quibus ob vitæ inconstantiam & defectus apertos, non plenè satisfaciunt, aliorum etiam ipsi defectus leuiter nimium & facilè iudicant, importunè nec cum perfecta charitate suauitateque spiritus arguunt, non habent denique illam efficaciam, nec pariunt admirationem & probationem hominum & auctoritatem veram quæ raram virtutem comitari solet; non proteguntur singulari fauore prouidentia Diuinæ, quæ faciat ut omnia eorum facta prosperum consequantur exitum: Nam sicut qui se totos in Deum referunt de se nihil solliciti, Deus eos dirigit; ita eos qui partem sui, suarum actionum & studiorum sibi retinent, ad vanam Gloriam hominumque fauorem deserit & sancta prouidentia permittit aliquo alio cursu vel consilio in pœnis illis omnia ruere: inde certè fit ut alijs parum placeant, & sibi ipsis sæpè oneri etiam sint, omnibusque molesti: hinc contentiones, rixæ, detractiones, irrisiones & joci amarulenti, indignationes, graues mœrores, & tristitia amarissima, & innumera mala, quorum illa mater esse solet. Quare frustra animorum unio paxque & solida concordia expectanda est, in vlla communitate, vbi non viget perfectionis acquirendæ ardor: & experientia docuit in ijs Religionibus, prout relaxari capit spiritus feruor & contentio, ad Perfectionem, inualuisse sensim inobedientiam & discordias.

Equalibus &c.

Quo bono carent qui perfectionem non strenue amplectuntur.

Qui & sibi ipsi oneri sunt, & alijs molesti.

Vt proficiat indices.

7. Qui ita conatur ad Perfectionem, non potest non proficere: hic enim verus & solidus profectus est, scire se esse imperfectum & toto affectu ad maiorem perfectionem contendere; atque inde fit, ut quò progreditur longius, eò illud magis ipsum desiderium Perfectionis accendatur: hoc enim habent res spirituales ut inexpertum vix moueant: at cum semel toto corde te ijs tradideris, tanta suauitate & tranquillitate animum perfundunt, ut longè vehementius sui desiderium inflamment: Nam qui bibit me, ait Dominus, adhuc sitiet: Cum enim quantò perfectior euadit quis, tantò etiam magis Deo vnita-

Inde enim
lumen in
intellectu.

Inde humi-
litas & se-
curitas longè
maxima.

tur, fit vt ex ea vnione redundet in intellectum lux & scientia quædam practica, & experientialis Dei ipsius, qua ardentius adhuc concitatur in eum affectus [quod desiderij augmentum planè est necessarium] vnde fit vt minimos etiã defectus, latentésque antea imperfectiones peruideat, & longè pluris faciat quàm prius, & suū ipse statum imperfectum coram Deo agnoscens deploret quotidie cum maioris sensu. Hinc oritur humilitas profundior ex Dei suique cognitione maiori & puriori affectu : hinc etiam securitas longè maior. Certè labuntur viri nonnumquam qui diu benè imò sanctè vixerūt in peccata graui, & idèò labuntur, quia desiderium perfectionis quod in immensum augeri & semper crescere debet, in tepescere permiserunt. Quare monet Sanctus Vincentius *Si cogitas*, ait, *abyssalia Dei iudicia facta super aliquos qui diu perseuerarunt in magna sanctitate & perfectione quòd Deus deseruerit eos propter occulta aliqua vitia quæ se non credebant habere, non dubito quin quantumcumque ab am vitæ inceperis, omni die leuabis tuas affectiones & tentationes, deserendo omne vitium plusquam feceras ante, appropinquando te ad perfectam & in egram sanctitatem, timendo ne forte in te sit vitium aliquod occultum propter quod merearis à Deo deserui.* Sic ille. Et sanè est sensus hominis verè humilis, vt quantumuis perfectus sit, tamen semper se indignum Dei Gratia reputet, semperque Dei iudicia vereatur, atque adeò non cesset omni momento quicquid in se est præstare vt Dei Gratiam seruet, ne spiritum eius contristet vt eum in se habitantem retineat, & simul quamuis præstet quod potest, tamen nihil esse quod facit, agnoscat, & idèò crescente semper ardore plura in vniuersum facere desideret.

VI.

Non est difficilis ad Perfectionem Conatus.

Nō excedit
perfectio
vires tuas.

Considera 6. Eam perfectionem quæ tibi proposita est nō esse supra vires sed tibi possibilem, imò si vel tantillum velis, facilem non quidem tuis viribus sed Diuina virtute.

Diuino fre-
tas auxilio.

Vt Christus
ipse pollici-
tus est.

1. Enim Deus qui ad eam te vocauit præsertim cum ad Religionem vocauit, sine dubio Gratia etiam virésque idoneas largietur: solet enim omnibus se sequentibus & Perfectionis studio ardentibus auxilia conferre quibus res arduas reddat faciles, amaras dulces, & graues leues: hoc enim Christus Dominus Dux noster & caput promisit, cum diceret *Tollite iugum meum super vos & discite à me quia mitis sum & humilis corde; iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Huic si non credis, cui tandem credes? si quid tibi in Perfectionis via durum, si quid graue videatur, magno animo & generoso, perseueranter & cordatè ab eo pete vt leue reddat ipse onus suum.

Facilia jam
sunt & iu-
cunda quæ
initio ardua
videbantur.

2. Expende quàm multa aliquando tibi videbantur impossibilia quæ tamen Dei ope jam experiris facilia, imò & iucunda, & discè ex ijs quæ in te operatus est Deus quid tandè operari possit si tu non impedias, & admirare infinitam in te Gratia vim: Nam quàm multis eras peccatis obnoxius quæ posse te superare omnino diffidebas, cum tamen jam facillimè abstineas, quàm multa

bona opera & virtutum exercitia horrebas quæ nunc etiam cum voluptate obis, & quàm multa in te quotidie mutari experiris. Si ergo Deus potuit Gratia sua mortuum te & planè insensibilem viuificare, quomodo non poterit viuentem jam Perfectionis donis ornare ad suam Gloria?

3. Iuuabit etiam ponere tibi ante oculos multos qui in Ecclesia omni tempore excelluerunt in vitæ sanctitate & ea perfectione potissimum, cuius tibi ideam quandam & veluti formam proposuisti, vt in illis illam ipsam formam perfectionis intelligas non esse pro libito confictam, aut purè speculatiuam, sed etiam practicam & possibilem, vt quam multi re ipsa consecuti sunt: sic Sanctus Chrysostomus cum Sancti Pauli Epistolæ legeret, valdè accendebatur studio eum imitandi, cum illuminante oculos poneret eam ipsam perfectionem quam docet factis exprimentem; & certè prodest plurimum cum Sanctorum virtutes legimus, nō eas speculatiuè tantum apprehendere, sed eos veluti coram operantes cum omnibus circumstantijs intueri: sic enim apparebit clariùs & virtutum decor honestasque & facilitas, imò ex illis ipsis Sanctorum exemplis Diuina quædam lux emicabit quæ doceat intellectum quibus ea occasionibus quibus circumstantijs qua discretionè exercere valeamus. D. August. lib. 8. Confess. cap. 11. cum vereretur ne Christianæ puritati continentiaque potissimum obseruandæ impar esset, hoc se modo confirmauit. Cœpit enim expendere quàm multi viri sancti in Ecclesia virtutum omnium Perfectione ex culta castitatis præcipuè, quàm multæ etiam virgines & ita secum ratiocinabatur. *Tuo non poteris quod isti & ista, an verò isti & ista in se metipsis possint, an in Domino Deo suo; quid in te stas & non stas? projice te in Deum, noli metuere non se subtrahet vt cadas, &c.* Nec verò iuuat tantum eam Diuinæ Gratia vim in Sanctis qui in cælo regnant, intueri, sed in ijs etiam qui nobis cum viuunt considerata est: Cur enim non possis illud præstare, quod quotidie à quamplurimis Dei seruis summa voluptate perficitur? quàm multi sunt in Religione quibus longè fortius dedit Deus certamen, longè vehementiores passionés, occasiones crebriores, afflictiones siue internas siue externas longè difficiliore & amariores quàm tibi, & tamè viuunt semper alacres, Deo confidentes & instituto Perfectionis cursu constantes ac vegeti? Equidem, idèò Dei prouidentia Ecclesiæ suæ omni tempore præclara quædam virtutum exempla dedit, vt ad rerum terrenarum studium curua hominum corda sursum in Deum erigantur, & degeneres filij tantæ perfectionis intuitu ad eam verè concupiscendam accendantur; facit enim Deus perinde atque bonus Pater familias, qui desidia & otio torpente filio non tantum pristini sui status splendorem & dignitatem ob oculos ponit, hortaturque vt eam conseruatam velit, sed etiam aliorum eius fratrum studia, conatus, profectus sæpè commemorat, vt eorum exemplis ad familiæ decust uendum augendumque inflammet, ex vno eodemque Ecclesiæ & Religionis Matris nostræ vtero orti sumus, eodem educati lacte, ad eundem finem instituto.

Eò perue-
nerunt multi
quos tu tibi
proposuisti
imitandos.

Sic aliorum
exemplo
cōfirmat
se D. Augu-
stinus.

Eos intue-
re qui tecum
degunt.

D Et eodem
venerunt in-
stituto.

Hoc medio
vult S.
Antonius.

ipsi perueniunt? cur tot imperfectionum infames notas eius familiae, cuius membra sumus, A sanctitati & pulchritudini iniustas nostrae negligentiae volumus? viso olim B. Paulo S. Antonius accepto veluti nouo lumine cum se jam perfectum prius cogitaret magno odij sui & verae abiectionis sensu tactus dicebat cum lacrymis ait Sanctus Hieronymus *Vae mihi peccatori, quia falsi monachi nomen fero: vidi Heliam, vidi Iohannem in deserto, & verè vidi Paulum in paradiso.*

Hoc S. Macharius.

Idem de Sancto Machario legitur, qui vbi Monachorum quorundam perfectionem oculis contemplatus esset ad suos cum fletu: *Non sum ego, inquit, Monachus, vidi ego Monachos, non sum ego nisi nomine tenas Monachus.* Horum ergo exemplorum vis hoc primum in nobis efficit, vt nostram paupertatem [vt mendici solent cum aliorum splendorem spectant] agnoscamus, atque ita de nobis abiectione sentiamus; deinde vero ad eandem Perfectionem inflammant: Denique cum practica sint viam etiam nobis & modum ostendunt quo ad eandem peruenire possimus.

VII.

Beatitudinis magnitudo idmereur.

Considera 7. Immensum illud praemium quod paratum est in Caelo ad perfectionem feruenter tendentibus, quod Apostolos ita confortabat, vt cetera omnia nihili facerent: propter quod ait Apost. 2. ad Corinth. Cap. 4. *Non deficiamus, sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renouatur de die in diem vt nimirum nouo ardore quotidie Deo seruire placeretque contendat, id enim quod in praesentia est momentaneum & leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate eternum Gloria pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur: quae enim videntur temporalia sunt, quae non videntur aeterna.*

Comparato desiderio Perfectionis, ad vitia stirpis euellenda statim aggrediendum.

CAPVT XI.

Procedendu
ordine in
studio per
fectionis.

Inter alias causas propter quas Evangelicam Perfectionem Christus Dominus turri comparauit: Sancti vero Patres aedificio, non est ea postrema, quod sicut in aedificij structura Architectus non confuse procedit, sed ordinate; fundamentum ante omnia ponit, deinde singulas recta serie & suo quamque ordine partes sensim disponit & superaedificat. Ita Perfectionis cupidus quam vitae perfectae ideam concepit intellectu & voluntate aedificaturus, consentaneum ordinem seruet, necesse est: praesertim cum Deus ipse omnis perfectionis auctor & praecipuus architectus, primaque causa cui cooperari debet causa secunda ordinem hunc amet & obseruet. Multum quidem opus promouit qui efficaci desiderio vehementique voluntatis intentione totam Perfectionem animo complexus est, & nonnumquam adeo fortis est huiusmodi intentio vt

brevi tempore homine ipso vix aduertente opus in miram altitudinem assurgat: Verum vt plurimum ita crescit Anima sicut corpus ipsum, lente nimirum per certos ordinatosque gradus procedendo. Et certe admirabilis est Dei providentia in toto hoc negotio, qui licet posset nos magnis itineribus ad Perfectionem statim perducere, solet tamen diutius retinere in vnoquoque statu, vt quod lentius assurgit aedificium, eo minus a superbia periclitetur, & firmitus deinceps solidiusque euadat: sic enim nonnumquam permittit toto vitae tempore luctari contra difficultates in primo & secundo statu occurrentes, vultque sensim nos propria experientia singulos vitae spiritualis passus addiscere vt & infirmitatem nostram agnoscamus, imò sentiamus, & in vera & solidae humilitatis fundo tutius aedificium collocemus. Sic licet nonnumquam quosdam breui tempore ad beatam Contemplationis delicias assumat, communiter tamen omnes licet summo studio Animique contetione ad eam Perfectionem aspirent, & in orationis contemplationisq; exercitio studiosè versentur, repellit tamen ad tempus donec a actionibus primi ac secundi status adjuti, superbia potissimum per experientiam propriae infirmitatis ac aliarum inordinatarum affectionum remotis obstaculis id ad quod tendunt assequantur. Vnde etiam fiat vt qui tenendus est hic ordo pendeat potissimum ab affectibus huiusmodi impedimentisque quae suo ordine quaeque sunt remouenda: Nam habent ipsa Perfectionis impedimenta certum inter se nexu. Monstrum hoc Peccati non hiuleum est, non confusum, sed in vnoquoque nostrum mala omnes inclinationes ita junctae concatenataeque sunt, vt vnum corpus [licet enim vocat illud Apostolus] efficere videantur, ea praecipue quae ex natura oriuntur: Nam per ipsam totam naturam fusum sparsumque venenum, non quidem Physicum sed morale quoddam Peccati corpus conficit, in quo singula vitia singula sunt veluti membra alia alijs potiora. Quare sicut in humano corpore tres quatuorue praecipue partes humanae vitae oeconomiam administrant, ita & in inordinatissimo corpore quod quisque gerit notare potest praecipua quaedam vitia & perfectionis impedimenta, a quibus alia pendent, non secus atque vel a capite, vel corde, vel stomacho, aut jecore ceterae corporis humani partes, quibus proinde resectis alia facessant necesse est. Est in vnoquoque nostrum certa vitiorum coordinatio, interque illa quaedam imperant aliorum actus, non raro ambitionis ardor auaritiam iniustitiamque & rapinas ac dolos instigat, impellitque ad id consequendum quod cupit, vt & luxuria & cupiditas ceteraque vel capita vel potentiora in quoque vitia totum peccati corpus armant & agunt quod volunt: non secus atque virtutes quae solidiores in vnoquoque sunt, licet ex se non sint adeo perfectae, solent tamen aliarum etiam perfectiorum actus imperare ad honestatem propriam vel conseruandam vel augendam: Sic enim corroboratus Religionis, vel castitatis, vel temperantiae amor virtutes ipsas Theologicas atque adeo ipsam charitatem euocat suo imperio, & in agmen educit. Studio igitur Perfectionis non satis esse debet generale totius Perfectionis desiderium concepsisse, sed praeterea exacta consideratione clare & distincte ante oculos

Lente enim
crescunt
animae per
fectiones.

Et rarum
est momēto
perfectum
euadere.

Euellenda
itaque pri
mum impe
dimenta.

Quae ita in
ter se nexa
sunt.

Vt corpus
morale
peccati
conficiant.
In quo sunt
vt plurimu
tres aut 4.
praecipue
partes.

Quibus re
sectis facile
perit totum
corpus.

Concepto
igitur des
iderio per
fectionis,

Videat quis-
que quibus
vitijs obno-
xius sit ma-
ximè, & qui-
bus virtuti-
bus indi-
geat.

Quod sit
commode
in exercitijs
spiritualib.

los debet & singulas perfectionis illius partes, & singula corporis peccati membra, atque secum dispicere quot & quibus vitijs obnoxius sit; quibus ex aduerso virtutibus hoc tempore magis egeat, atque notatis tribus vel quatuor præcipuis, eas singillatim præmissa prudenti electione prosequendas sibi proponere. Et quidem hæc consideratio sui que discussio atque vitiorum trium vel quatuor quibus magis virgemur, ac virtutum quibus egemus cognitio in spiritualibus exercitijs in primo & secundo exercitio de peccatis efficaciter haberi potest: quare nec hoc loco plura dicere est animus. Quemadmodum verò inter has tres vel quatuor vitiosas radices vel virtutes una eligenda sit, jam persequamur.

Actus vitiorum omnium capitalium, ut ex ijs per examen facile cuique appareat unde potius sit incipiendum.

CAPVT XII.

Vtile erit ad hanc praxim, quæ de vitijs fuisse ab alijs tractata sunt, breuiter collecta hic dare, & ipsum peccati totum corpus suis omnibus partibus constans, non modò oculis spectandum subiicere, sed effectus eius omnes actusque distinctè proponere, ut vno veluti intuitu qui hac praxi uti volet, ea extra se primùm contempletur, quæ deinde in seipso inuestigare debet. In hoc igitur inordinatissimo corpore caput aliud non est quàm immoderatus sui amor; ex quo fit ut voluntas sese magni aestimet, & reputet dignam non ijs tantùm bonis quæ habet, sed alijs omnibus, quæ si sint spiritualia & habeant speciem honesti, oritur superbia, quæ est amor propriæ excellentiæ, non illi tantùm quam habet, quam idè pluris facit quàm debeat, magnificè se circumspectans, & alijs anteponeus; sed etiam illius quam non habet: unde per ambitionem appetit sibi honores, per vanam gloriam, famam, & apud homines existimationem. Si verò sint iucunda & grata carni & sensibus, emergit Gula & Concupiscentia. Porro ad honorem famamque & corporis voluptates fouendas opus est pecunijs ut instrumentis; unde exurgit Auaritia. Quod si quis impedimento sit ad ea consequenda, exardescit iracundia. Si quis habeat ea ipsa bona quibus ipse caret, vel carete spoliari que metuit, Inuidia nascitur. Denique amore & studio rerum huiusmodi terrenarum occupato animo & oppresso, locus virtuti & pijs rebus salutiferisque cogitationibus nullus relinquitur; unde exoritur torpor quidam mentis ac tardium circa omnia virtutis & pietatis officia. Ecce quæ inordinato nexu membra hæc colliguntur: sed ad quos actus voluntatem propellant distinctè considerandum est.

I.

Actus Superbiæ.

Superbiæ actus sunt primo amore propriæ excellentiæ ob bona quæ habet, ita excæcari hominem, ut vix agnoscat à quo ea habeat, vix Deo vniquam gratias ex animo agat, ei que vel eius Gloriæ, se & sua sincere subiiciat.

a. Se & sua magni facere, idè quæ affligi in

animo cum putamus nos & nostra ab alijs negligi, vel non tanti fieri quantum vellemus: ut si nos deserant; nobis fidem statim habere noliunt, sub iniquo animo esse erga huiusmodi homines.

3. In rebus ad nos aliquo modo pertinentibus immoderate sollicitum esse ne quid secus contingat quàm vellemus ad commodum nostrum quod præcipuè spectamus.

4. Opinari bona sibi adesse quæ non adsunt, & si quæ adsint, ea fingere maiora quàm sint; ex quo fit ut commoueamur, si vel munera nobis non mandentur ad quæ nos putamus idoneos, vel quibus persuademus nos dignos esse.

5. In rebus secundis nimia lætitia efferri. In aduersis nimio dei iei mœrore.

6. Suo inherere iudicio, aliorum consilijs ac monitis parùm tribuere & aures vix præbere.

7. Voluntatem suam in omnibus sequi; ab eo quod placet difficulter dimoueri; ad alienam ægerrimè accedere.

8. Existimare ex omnibus optima & commodissima quæque sibi deberi, & ea seligerè confectari que in omnibus.

9. Temerè aliena iudicare: In dubijs autem vel imminuere vel in partem deteriore inter-pretari: apertè tam bona quàm vitiosa carpere, despiciere, eleuare, damnare: nihil nisi sua probare, vel apertè, vel latenter ne superbus appareat, aliena deprimendo.

10. Curiosè aliorum facta inuestigare, obseruare que, ea cum nostris conferre, timere anxie ne ab ijs superemur.

C 11. Aliquando morosum grauè quæ & difficile esse in consuetudine & rebus agendis; aliquando fastuose leuem, & quandam libertatè & licentiam, authoritatè quæ sibi quasi pro potestate quicquid libeat dicendi, faciendique assumere, cum quodam aliorum contemptu; in sermone, risu, joci, fastum & magnum quiddam præ se ferendo.

12. Cum superioribus non apertè nec sincere agere, sua illis tegere, simulatè tam cum illis quàm cum alijs versari, ac denique hypocritam esse.

13. Quærere honores, munera, & loca honestiora; si ijs careat ægrè ferre & conqueri: putare se ad alios gubernandos esse idoneum: gradum V. G. Professorum affectare, & ad similia dirigere sua studia & conatus.

D 14. Cum de splendidis functionibus cogitat vel in ijs aliquem laudabiliter versari videt, ut cum audit concionatorem celebrem aut Doctorem, capi illo splendore vano, & ad eas functiones anhelare.

15. Ut eò perueniat maiora suis viribus aggredi: unde nimij labores, vel in studijs, vel in alijs rebus ultra quàm valetudo, ingenium, facultas patiatur.

16. Sectarialiarum virtutum præcipuè humilitatis fucatum quoddam studium, ut, & per aliorum bonam de se opinionem ad id quod propositum est aditum sibi patefaciat, & à se remoueat suspicionem superbi & ambitiosi.

17. Obtegere suas imperfectiones, & si quid mali fecit, id excusare; erubescere de paupertate Parentum; & contra jactare se de suis rebus & nobilitate, & diuitijs familiæ, de ijs cum voluptate agere, & occasiones quærere agendi: sua

loquendo vituperare, sed eo animo ut ab alijs laudentur.

18. Quærere studiosè hominum graviorum & magnæ auctoritatis consuetudinem, & de eo velle videri: at humiliores & pauperiores fugere.

19. Officia in specie abjecta detrectare, & si quando in vilioribus exercitijs versetur non obire libenter, vel non humiliter.

20. Denique ad suam existimationem conservandam faciliè multa peccata committere; mentiri sapius & alijs detrahere; pertinaciter & cum ira, sua defendere; novas opiniones excogitatas docere si Professor est: si concionator res curiosas, ut doctrinæ vanam opinionem acquirat, proponere: si regant, internis neglectis ad exteriora quibus hominum famam colligant, se totos convertere: si ab officio honorifico amoveatur, indignari in superiores, successoribus detrahere, tristitia absorberi, nihil velle agere.

II.

Actus Avaritiæ.

Avaritiæ actus in Religione ordinariè pugnant contra paupertatem & solèt esse hi.

1. Ex bonis quorum adhuc dominium habet cum aliquo affectu proprietatis sibi comparare aliquando non necessaria, vel pecunias aut alia similia à consanguineis & amicis cōquirere specie non onerandi Collegium, re vera tamen ad fugienda paupertatis incommoda, & eo modo ea sibi commoda comparare, quæ aliter habere non poterat.

2. Ipsidem sic acceptis etiam eum venia uti liberiori & retinere eadem tenaciùs dictitando nonnumquam, hoc non est Collegij, hoc enim alia pecunia mihi donatum est à tali ad usus meos.

3. Nimios & inutiles sumptus sua causa fieri velle.

4. In cubiculo habere multa non necessaria præcisè ut libros, vestes, imagines superfluas.

5. Nolle quidem non necessaria, sed quæ necessaria sunt velle ea pretiosa; nova, maximè accommodata, & concinna.

6. Nolle à superiore tolli quæ habentur, molestè ferre si priuatur, & de eo conqueri, alijs nullam eorum partem velle concedere cum exigit Charitas; ea denique non minori affectu retinere, quàm solent plerique avari.

III.

Actus Luxuriæ.

Luxuriæ sunt.

1. Etiam non malo animo proprium corpus aut aliquam eius partem nudam videre, & seipsum nulla aut ficta quadam necessitate detrectare.

2. Alieno esse animo ab omni corporis duriori tractatione ut à cilicio, cingulo, sed potiùs molliem molliæque indusia & vestimenta conquirere, nequid affligat, quamvis etiam sub prætextu munditiæ ea sibi quærere distitent.

3. Liberiùs & libentius auctores minus pudicos legere & sub prætextu doctrinæ, vitij, quod auersari se putant, imagine delectari.

4. Familiaritates nimias admittere, initio quidem bono prætextu, aut saltem non apertè malo,

cum quibusdam personis præsertim cum iunioribus; unde affectus sæpè sensualis nascitur, qui tamen putatur spiritualis esse, ex quo frequentiora colloquia quàm par esset, munuscula, & ejusmodi multa.

5. Oculos huc illucque sine necessitate conijcere, quamvis experientia constet id sibi tutum non esse.

IV.

Invidiæ sunt. 1. Bona quæcumque aliena siue humana siue Divina, siue corporis, siue animi parvi æstimare.

Actus Invidiæ.

2. Tacitè optare ut negotia alijs non bene succedant; & si benè succedant, tristiari.

3. Non commoueri rebus aliorum aduersis, non misereri, sed contra lætari, saltem in animo, exterius autem & in specie favere afflictis.

4. Alienari animo ab ijs quibus omnia feliciter eueniunt, non velle illos iuvare, ne prosperè agant.

5. Reticere eorum bona & laudes, & res feliciter & laudabiliter gestas, ubi adest occasio ea vulgandi.

6. Detrahere de eorum laudibus, aut languidè & frigidè aut etiam cum hyperbolica aliqua vel ironica amplificatione de ijs loqui quasi ad contemptum, vel alia quavis ratione deterius interpretari, vocare in risum & jocum, atque etiam iniquè ferre sermones eos laudantium, interrompere, admiscere mala. &c. Et contra aures alacriter præbere obrectantibus, occultas eorum culpas detegere, falsas confingere siue apertè, quod quis aliena lætetur infamia, siue sub prætextu Charitatis, cum ad quos oportet, res deferuntur.

7. Conari alios supplantare, & de officio, dignitate, opinione & amicitia aliorum deicere, aut impedire ne id assequantur quod intendunt, vel efficiant ad Dei Gloriam, & bonum Ecclesiæ, quod se præstare non posse vident.

V.

Gulæ sunt. 1. Ex nimio sui amore in cibis & corporis refectione peruerso fine, non spectare necessitatem, sed voluptatem.

Actus Gulæ.

1. Nimis appetere cibos delicatos, cogitare de conuiuijs, recreationibus, & nonnumquam sub prætextu necessitatis v. g. quia concionatur, vel quia se ægrum putat sollicitum esse & curiosum quando ea futura sint, & auidius procurare.

3. His de rebus frequenter loqui, & libenter laudare, vel vituperare cibos, coquos, &c. Conqueri de superiorib. Collegio, vel ciuitate, regime, quod non sunt boni cibi, bonum vinum.

4. In ipsa mensa mentem habere in patinis, & animum effusum in cibos, occupatumque ut nulla sui parte ad lectionem, cogitationemve piam attendat.

5. Perturbari animo atque indignari si tardiùs tibi apponantur, aut non quales aut quantos vellet.

6. Non esse contentum communibus, sed vel le singularia & delicata & ea ob causam angere.

7. Immodeste festinantēque comedere, & veluti deuorare.

8. Velle sibi ante alios vel seorsim cibos dari, aut extra tempus consuetum, vel sine venia quicquam comedere V. G. fructus qui sunt ex horto.

9. Luxuriæ actus satis noti sunt.

V I.

Affectus Iræ.

IRæ actus sunt primo. Motus in animo exortos non statim quantum licet comprimere, sed potius fouere recordatione injuriarum, interpretatione dicti aut facti alicujus, agitatione earum rerum quibus igniculi iræ accendantur.

2. Turbari animo, nihil ferre posse, offendi & pungi penè omnibus leuissimis.

3. Abalienari ab aliquo, & bonam de eo conceptam opinionem aut amorem erga eum imminuere.

4. Internam morositatem, acerbicatem & animi amaritudinem sentire.

5. Tacite optare vindictam prætextu boni communis aut Charitatis V. G. vt corrigatur; cupere alicui poenas aut ignominie notam aliquam, & si quid ei contigerit mali, lætari.

6. Auertere oculos ab eo à quo quis existimat se læsum, vel eum toruè intueri, nolle aures præbere loquenti, siue ad placandum siue aliam ob causam, sed acerbum pertinacemque silentium seruare, non ad comprimendam sed ad contestandam indignationem.

7. Effundere verba modesto & Religioso viro indigna, mordacia, contumeliosa; conqueri apud alios etiam superiores, amplificando omnia, & tragædias excitando ob pugnas.

8. Vbi quid controuersum, vt in Disputationibus agitur, pertinaciter, insipienter, acerbè se habere.

9. Solitudinem velle, & ab alijs abscedere, abdereque se in solitaria loca propria indignatione, & communia exercitia negligere; ab oratione alijsque bonis operibus cessare.

10. Fugere eius consuetudinem à quo quis se læsum putat, vel non eo quo ante solebat vultu cum eo versari.

11. Præbere alijs iræ causam etiam per jocum.

12. Discordiarum semina spargere, vtro citroque dicta seu facta referendo, vel alia ex quib. possit animorum abalienatio sequi.

V I I.

Affectus Accidia.

Accidia sunt 1. Desidia, ignauia, otiosegni se dedere; non legere nec orare; non occupari vlla in re, nihil agere.

2. Fugere in omnibus rebus ac negotijs labores & curas, & idè reijcere officia laboriosa, vel in ijs statim defatigari, eaque omittente, & alia consuetari, omniaque permiscere, nihil expedire.

3. Occupari in rebus inanibus, vagari per domum fallendi temporis causa; inutilia legere vel cogitare: amare & querere animi oblectamenta & corporis, ludos & recreationes ludicras, & idè consuetari confabulationes otiosas, delectari colloctionibus externorum etiam ad exhilarandum animum, et si sæpè sub alio prætextu,

& molestiam sentire, cum ijs abstinere debet, ne opportunitatem habeat vacandi vtilibus; et si conscientia ab hujusmodi pungatur, eius dictamen proterere, & scrupulositatem damnare.

4. Cedere tadio interno tristitiæque, & in ministerijs quæ exercet, præbere se alijs molestum: ad alia velle transferri, inconstanter & morosè in omnibus se habere, velle tractari indulgenter, & suæ ætati laboribusque debitam vacationem ab omni officio existimare.

5. Res Diuinas frigide & morosè tractare; interdum omittente spiritualia exercitia & pias actiones, vel non suo tempore, vel non integrè obire, legere non quæ iuuent, sed quæ delectet: Duro & insensibili corde adire spiritualia, recipere sacramenta.

6. Feruidos auersari, spernere viros spirituales, eorum pia studia damnare, ægrè sustinere vt alij eos laudent & imitentur.

7. Cum non occupetur vlla re vtili, obseruare studiosè aliorum actiones, & de ijs liberè impudentèque obloqui, eos damnare, & omnes etiam superiores reprehendere.

8. Segniter excipere Diuinos afflatus ac tardè sequi aut exequi: durum sese & stupidum exhibere ad impulsus tum interiores tum exteriores: De studio perfectionis & progressu in virtutibus non admodum laborare; languere denique & deficere spiritu, & vniuersaliter in virtutum & perfectionis studio lassari & debilitari, adeoque de illa consequenda spem omnem animumque abijcere; disciplinam contemnere; desperare de victoria vitiorum; denique frequenter & libenter animo reuoluere secularia, & delicias, dignitates, splendoris speciem vt magnam felicitatem apprehendere.

Examinis forma vt quisque agnoscat quæ in se vitia vigeant, quibus virtutibus maximè egeat.

CAP V T XIII.

DIci non potest quàm obscuri sint cordis humani recessus, & quàm cæca mens nostra præsertim cum se suæque considerat, adè vt nisi clarè manifestèque ipsa à seipsa conuincatur, difficulter suam turpitudinem agnoscat, quamuis nonnumquam aliorum omnium oculis pateat. Id facit amor sui nimius qui tantas intellectui tenebras offundit vt benè sincerèque de se iudicare nequeat. Quare magnum ad perfectionem momentum habet vt Perfectionis amas discat se solide & perfectè nosse & de se sine simulatione iudicare. Quam in rem expediet lectis accuratè ijs quæ cap. superiori de vitiorum natura & actibus notata sunt, eos in se disquirere diligenter, vt ex septem ijs radicibus quas sibi potissimum infestas sentiat, tres quatuorue deligere: quod vt securius & sine errore faciat debet non vno modo sed varijs quodammodo vijs in se descendere vt si quæ imperfectiones, dum vna eas via inuestigat, effugiant, per aliam eas deprehendat.

Præmissa

Premissa ergo oratione preparatoria,

Preludium erit sese in conspectu Diuinæ Majestatis constituere, vel potius in immensum Diuinæ sapientiæ lumen nos vndique circumfluens sese suasque tenebras reuerenter immittere, vt ab eo illuminentur.

2. Petere vt totam animam nostram ad fundū vsque & intimos abditissimōsque recessus collustraret Diuino suo lumine, nos ipsi videre & sine dissimulatione certē & clarē deprehendere quid in nobis lateat quod eius Diuinæ Majestati potissimum displiceat.

1. Punctum erit, creationis & vocationis fine qui est maior Dei Gloria (quæ posita est in perfectione illa breui formula supraposita comprehensa) ante oculos proposito, ad fundum vsque voluntatis nostræ pertentare, num eius desiderium verum sincerumque & efficax vigerit hactenus & etiamnum vigeat, an contrā ejusdem obliuio & neglectus, aut eius loco amor, studium, & desiderium alterius rei cuiuscumque. Deinde damnata siquæ deprehendatur, prauitate, & tota voluntatis amplitudine amplecti & ardentem stringere vnicum bonum Gloriæ Diuinæ & ad illum sese finem toto affectu religare. Dicit non potest quanti sit momenti hæc finis intentio ad deprehendenda quibus ab eo aberramus vitia, eorumque grauitatem dijudicandam.

2. Erit sollicitē in nobis ipsis inquirere quid illud sit in particulari quod nos à tanto bono Perfectionis nostræ auerterit, siue quænam sint internæ nostræ propensiones quibus hactenus abstracti à Perfectionis vel desiderio, vel prosecutione fuimus, & etiamnum nos retardari sentimus. Id vt deprehendi queat, vtendum examine multiplici.

Imprimis enim consideret suam naturalem complexionem & educationem, consuetudinēque & vsum vite in mundo actæ, & ea peccata in quæ tum sapiens labeatur: nam solent ea relinquere altissime impressa sui vestigia ad finē vsque vitæ.

2. Examine quotidianas hujus temporis cogitationes, affectus, verba, colloquia, denique actiones & omissiones eas potissimum, quæ minus sibi præsentī & attento sed incurio & vix aduertenti naturaliter quodammodo excidunt, aut cum languet spiritus & absente spirituali gustu & consolatione, natura sibi quodammodo relicta est: solet enim tunc proprijs motibus agi, qui qualis sit, declarant.

3. Discutiat totius diei functiones & exercitia ab ipsa hora surgendi ad extremam diei horam, & attendat præcipuè quid in singulis intendat, tum quam benè quam perfectè singula obeat secundum cuiusque regulas.

4. Expendat quomodo sese habeat erga Deum ejusque sincerum amorem & cultū, in pijs exercitijs omnibus, quid in ijs intendat, quærat, quā integrè & perfectè versetur: Deinde erga Proximos omnes, superiores quibus internum externumque amorem, reuerentiam & obedientiam debet, & quosuis alios quibus debet reuerentiam bonamque opinionem, amorem, & exemplum: Denique erga seipsum, corpus nimirum & animam quod pertinet amor sui nimius.

5. Examine quænam ex capitalibus vitijs & quomodo in se vigeant: nam non solent in sin-

guliseodem modo se habere; sæpè enim superbia in vno habet vnum potissimum effectum. v. g. appetitum impotentem honoris, in alio alium, vt appetitum Gloriæ quam nonnulli ex scientia, alij ex sanctitatis opinione, denique ex alijs corporis animique dotibus colligunt: ergo consideret quomodo superbia, amor excellentiæ, honoris, Gloriæ in sese vigeat.

Dum hæc discussio fiet, expediet omnino scripto notare omnia saltem ea quæ majoris momenti videbuntur.

3. Punctum. Ex hac discussione facile iudicabit quænam sint præcipua vitiorum capita quibus sese sentit obnoxium: ex quibus expediet tantum præcipua tria vel quatuor seponere quæ potissimum in se regnare deprehenderit, vt postea ea ordinatè expugnanda aggrediatur per idonea media, præcipuè verò per contrariarum virtutum exercitia.

Vbi animauertendum est quod licet speculatiuè differre videatur vitiorum expugnatio, virtutumque acquisitio; tamen in praxi cōmuniter vnā junguntur: sicut enim tenebras lux, & frigus calor dispellit, ita non alio modo abscedunt vitiorum tenebræ & frigus, quàm accessione feruoris, splendorisque virtutum. Tantum in primo statu Perfectionis intentio incipientis præcipuè dirigitur ad ea vitia domanda à quibus videt sibi periculum graue imminere, & ideo ea potissimū oppugnanda sibi decernit: virtutes verò attendit quatenus necessariae sunt ad ea vitia frangenda, muniendamque charitatem. In secundo verò statu proficiens jam velut in tuto positus virtutum captus pulchritudine, ijs sese exornare contendit, & ex consequenti quæ super sunt vitiorū reliquias & inclinationes prorsus extinguere. Et quia præcipuus vitæ spiritualis profectus & perfectio consistit vt plurimum in perfecta earum virtutum adeptione, quæ in primo statu inchoatur, vt sunt necessariae ad peccata vitanda: Idcirco in praxi status omnes complectemur, nec vnū ab alio separabimus: trademus enim quomodo non tantum ad eam Perfectionem cuiusque virtutis perueniendum sit, quæ in primo vel secundo statu requiritur, sed ad eam omnem quam in hac vita spectare possumus. Non est tamē omitendum admonere ad hoc vt quis ex omnibus suis imperfectionibus eligat quatuor præcipuas, opus esse vt habeat rationem status in quo est: nec enim prudenter qui in primo statu versatur, aut defectum languoremque circa animarū zelum, aut circa familiaritatem cum Deo, vel quid simile, inter potissima impedimenta perfectionis reputare possit, quæ tamen in proficiente vera impedimēta esse possunt. Quare necesse est ordinem aliquē obseruare qui posset esse huiusmodi.

Primum locum tenent peccata mortalia & inclinationes illæ quæ ad illa pertrahunt.

Secundum venialia peccata & inclinationes ex quibus nasci solent, quales sunt curiositas, loquacitas.

Tertium imperfectiones quædam siue inclinationes malæ quæ licet ad peccata non sollicitent directè, tamen positiuè solēt turbare animæ pacē, eamque occupare, atque adeò plurimum impedire ne proficiat, & Deum admittat: tales solent esse tristitia, paulò major diffidentia, timor nimius, sciēdi nimia cupiditas: & certè nemo est qui nō multa habeat id genus positiua Perfectionis impedimēta. Quod si quis nō adeò multa vel

magni momenti esse putet quæ habet; saltē nemo est qui non multis careat virtutibus quas merito ratione status sui habere deberet quamvis contrarijs vitijs non sit obnoxius: & huic certē cauendum est ne virtutum subsidijs priuatus facilius occasione oblata vitia ipsa admittat: Nam nihil facilius est quàm ex ignorantia oriri errorem: ita ex non humili superbum; ex non mansueto iracundum, ex non hilari tristem, & non satis confidenti timidum reddi.

Non omnia vitia ad quæ quis se proclinem sentit simul esse aggredienda; sed eligendum esse unum quod sit vel aliorum caput vel maximi momenti ad finem.

CAPVT XIV.

Vtilis est valdē discussio superiori capite proposita: nam eo modo facta veluti sui ipsius anatome, ad fundum vsque peruidet suas infirmitates & morbos spirituales, quod sit cuiusque vitæ spiritualis partis robur, quæ contrā debilitas, quod interioris sui status munimentum, quæ firmitas, quid verò ex aduerso munitione egeat & custodia sollicita ne quā hostes irumpant. Verū licet singula etiam minima agnoscere valdē bonum & suo tempore vtile sit, parū tamen animi, & inutilis ac infiniti laboris esset singula per se velle persequi: quare vt plurimū quæ minima sunt videntur prætermittēda. Vnde communiter circa defectus externos tantū vel etiam internos parui momenti non est operæ pretium immorari cū grauiorē vrgent: præsertim cū sæpē externi defectus potissimū, & plerique interni minores originem ducant siue proximē siue remotē à grauioribus quibusdam, ac proinde longē facilius efficaciusque curentur in causa sua, cū aut dimanat ex causa in effectū remediōrū efficacia, aut illi ipsi defectus minores non per se, sed quatenus à tali causa effluunt, atque adedē eius malitiam continent, oppugnantur, ex intentione non tam illos superandi quàm eorum fontem & originem extinguendi. Sic enim vanitas in gestu aliquo indecente longē meliūs curabitur, si parū de gestu sollicitus ipsam eius radicem cordis vanitatem extinguas. Non tamen sunt illa interna vitia parua censenda quæ licet in se & natura sua parui sint momenti, tamen in nobis ita vigent vt pessimos habeāt effectus: Quare dum nos discutimus non sunt vitia ea nostra expendenda in se & veluti speculatiuē aut in abstracto sed practicē & quatenus in nobis existunt & effectus hos vel illos solent producere: nam hinc de eorum grauitate iudicari debet. Nam licet plerumque præsertim in Religiosis non soleat esse magnum peccatum superbia aut vana Gloria, si quis tamen efficiatur inde inuidus, mordax, contentiosus, ambitiosus mendax, si orationes contemnat vt doctrinā acquirat ad vanam hominum existimationem colligendam, & id genus alia, certē id vitium in eo non erit paruum, quod in alio posset esse sine his effectibus ita moderatum, vt penē nullius momenti censeretur deberet.

Nec verò expedit ea quæ grauiora esse notauimus omnia vno veluti certamine aggredi: sed potius inter illa ipsa prudenter eligendum, id quod maximi esse momenti videbitur ad Perfectionis finem quem intendimus: ea enim est omnium vitæ spiritualis Magistroium constans

hac de re opinio optimisationibus innixa.

A 1. Enim sapiens contingit vt quamuis multis ijsque grauib; obnoxij vitijs simus, omnia tamen ab vno aliquo vt à capite dependeant, quod proinde rescissō cætera marcescant. Ab eo igitur inchoandum est [nisi quid obstat] Perfectionis studio, cui hæc documenta dantur: aliud enim fortē est de ijs qui in sæculo non aspirāt ad tantam Perfectionem, sed tantū intendunt sese à peccatis grauioribus immunes conseruare: ijs enim incipiendum est ab illis quæ magis instant & proximē pericula ingerunt vt ad moderationem aliquā adducantur, quamuis non tollantur omnino aut à radice euellantur. Hoc consilium dedit iuueni cuidam Religioso Pater spiritualis: is enim cū vitiorum suorum & imperfectionū multitudine terreretur, monitus est singula vt expugnaret ea præcipuē de causa, quia omnes

Quo rescisso
so marcescant alia.

Ac ferē sent.
per cætera
ab vno pendent.

Et quamuis
non penderent, vnum
tamen seorsim
aggrediendum.

B 2. Et quamuis contingat nonnumquam vnum ab alio non pēdere, expedit tamen vni primū, deinde alijs bellum indicere, ne distractæ vires spirituales quæ vni expugnando vix sæpē satis esse solent ab omnibus obruantur obteranturque; vnde & animus difficultate vincatur & spes omnis abiiciatur, vitæque spiritualis & perfectionis quidam horror exoritur, vnde damnable periculosūque tædium, & tepor quidā, vel potiūs frigus mortiferum irrepit quod plerisque euenisse constat: Quod si id non accadat, saltē minūsolet esse efficax pugna, viribus in varias partes dissipatis, & lentior longē progressus, quod sit vt post multos sæpē annos in eodem se puncto versari deprehendat. Quare imitandi sunt boni medici qui cū multistentari morbis ægrum vident, si non possint omnium causam tollere singulos ordinatē proprijs quæque medicamentis expugnant: & periti Duces qui varias hostium munitiones non vno impetu aut assultu diuisis copijs, sed sensim singulatimque adoriuntur.

C 3. Accedit quod ita solet nobiscum agere Diuina Prouidentia vt potiūs sensim nos perfici velit quàm vno veluti conatu; Cujus Gratia cū nobis prorsus necessaria sit certē eius sanctæ voluntati attemperare nostrum conatum debem⁹, & discretionē prudentiæque vti, vt id tantū velimus & suscipiamus quod possumus, & ad quod paratam nobis esse eius Gratiā persuadere nobis iure meritoque debemus. Vellet quidem bonus Dominus pro sua in nos benignitate nos esse in momento perfectos, ac proinde ab omnibus hostibus liberos, sed quia videt nostrā id infirmitati non expedire, nec id accidere ordinariē sine grauiori periculo à superbia quadam occultiore longēque; deteriore, idcirco profect⁹ nostros ita sapienter prouidēque moderatur, vt sint nō tantū magni sed etiam solidi & durabiles: sic olim populo suo denunciauit vt hostes quidem suos non timerent, ne sperarent tamen eos vnā omnes simul delere posse: Non timebis eos quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis, ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes, non poteris eas delere pariter ne fortē multiplicentur contra te bestia terræ, dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, & interficiet eos donec penitus deleantur.

Sic nobiscū
agit Deus
vt sensim nos
perficiat.

Peracta discussionē
cap. superiori tradita

Non sunt
aggredienda
omnia.

Sed ea primū
quæ
vrgent grauius.

Et radix ipsa
euellēda.

neque simul
etiā grauiora.
Sed vnum
aliquod ē
præcipuis.

*Quadam circa materiam Electionis
notanda.*

CAPVT XV.

Circa ma-
teriam ele-
ctionis.
Seruandus
ordo.

Sumendi
virtutes pri-
mum funda-
mentales.

Saltem duæ,
vel vitia
totidem.

Nec plura
quam 4.

Nullus sta-
tus caret
suis defecti-
bus.

Sed non
eosdem ha-
bent singuli.

Electio igitur huiusmodi vt benè fiat, mate-
ria & forma constare debet: & circa mate-
riam quidem sunt nonnulla obseruanda.

1. Sit quod ea ipsa vitia vel virtutes inter quas
electio facienda est, debet prudenter constitui,
& ordinatè: hic verò ordo pendet ex duplici ca-
pite.

1. quidem ex ipsa natura virtutum: sunt enim
virtutes quædam veluti fundamentales, totum
ædificium spirituale sustinentes, ac proinde benè
firmiterque ponendæ sunt; aliæ quæ non ita ne-
cessariæ sunt ædificio quàm eius ornamento quæ
facile acquiri possunt, *sunt quædam vt ait Orige-
nes homil. 25. instar solidi cibi; aliæ verò condimen-
ti instar, quia aliarum soliditatē duntaxat honestant:*
nec dubium est quin vix operæpretium sit qui-
busdam acquirendis immorari.

2. Pendet hic ordo ex cuiusque natura, condi-
tione & statu vt rectè monet Basilus Epist. 117.

2. Est quod ipsa vitia vel virtutes quæ in deli-
berationem cadunt, debent esse saltem duæ, non
plures autem quàm quatuor: vix enim vllus est
qui simul vel pluribus vitijs quam quatuor no-
tabiliter impugnetur, vel pluribus virtutibus
egeat. Et quidem initio non expedit familiari-
tatem cum Deo in oratione vnā esse ex ijs vir-
tutibus vel defectum in spiritualibus exercitijs
vnū ex vitijs inter quæ procedere debet electio;
quia in incipiente oratio est potius mediū quod-
dam, quàm virtus verè eius statui conueniens:
cum eius perfectio propria sit viæ vnitivæ.

Quæ igitur cadere in hanc deliberationem pos-
sunt communiter sunt humilitas, obedientia, in-
stituti amor & obseruatio, charitas fraterna, pa-
tientia, castitas, pœnitentia, siue odium sui, pau-
pertas, & similes, quibus contraria vitia expu-
gnantur. Quamuis qui in Perfectione progressi
longius sunt, possint etiam proponere orationis
studium, Dei amorem, zelum Animarum, & simi-
les virtutes cuique secundum officium quod ge-
rit conuenientiores & magis necessarias. In om-
ni enim statu nemo est qui nō spiritualibus mor-
bistentetur, qui non aliqua virtute egeat: ferax
est terra Animæ nostræ plurimarum malarum
herbarum, quæ licet aliquando lateant externa
aliqua causa repressæ, semper tamen suo tempo-
re apparent & virescunt: Sicut enim terra non
vno tempore omnes malas herbas, vt nec bonas
profert, sed habent singulæ sua tempora: ita &
mens nostra alijs in iuuentute, alijs in Adolescē-
tia, alijs in virili ætate, alijs etiam in senectute
morbis tentatur. Alias difficultates patitur In-
cipiens; alias Proficiens; alias etiam Perfectus:
experitur infirmitates alias quando subest alijs;
alias verò cum præest; alias cum studet; alias cum
docet, aut cum concionatur, aut aliud quoduis
munus gerit: mutant enim occasiones etiam in-
ternum mentis nostræ statum: vnde fit vt hac
virtute quis egeat magis hoc anno, alia verò alio
anno pro vt vrgetur quisque maioribus difficul-

tatibus, & pugna contrarij vitij, quod cum non
semper cuius sit obuium, prudenter singulis sal-
tem annis institui hæc deliberatio potest inter ea
quæ magis instare videntur. Hoc hortatur S.
August. serm. 16. de verbis Apost. *unusquisque*
ait iam in ipsa iustificatione constitutus, acceptæque
*remissione per lauacrum regenerationis, accepto spi-
ritu sancto proficiens de die in diem; videat vbi sit,*
accedat, proficiat & crescat donec consummentur.
Hæc ille.

3. Non statim credere oportet proprio iudicio
& affectui suggerenti nonnumquam non opus
esse electione, cum manifestum appareat, cui po-
tius opera danda videatur: nam sæpè decipimur
& pio tantum affectu iudicamus, & licet non de-
ciperemur, expedit tamen rem tantam matura
deliberatione peragi, nec humana tantum pru-
dentia hanc deliberationem fieri, sed aduocato
serio Dei auxilio vt Diuinum eius lumen nostras
tenebras dispellat, & omnem inordinatum affe-
ctum compescat: nam sic & solidius fiet, & quod
eo modo, Deo veluti Auctore constitutum de-
cretumque fuerit, erit stabilius; maiorique con-
fidentia ab ipso consilij auctore auxilia ad exe-
quendū necessaria & petemus & impetrabimus.

Qua forma in ea electione seruanda sit.

CAPVT XVI.

Premitti imprimis debet oratio preparato-
ria, quæ hoc loco erit, veni creator spiritus. &c.

1. Punctum erit proferre in medium duas illas
vel tres aut quatuor radices viciosas vt delibere-
mus quamnam potissimum expugnare contra-
riæ virtutis studio expediat.

2. Finem Perfectionis quem supra descripsimus
ante oculos ponere & renouato eius solius affe-
ctu in æquilibrio voluntatem nostram collocare
circa propositas radices & virtutes; sic vt quam-
uis vitia omnia nobis displiceant, & contra vir-
tutes placeant, non statuamus tamen vnum po-
tius quàm aliud aggredi, sed id demum eligere
quod hîc & nunc magis nos vrget & à dicto fine
auertit, impeditque in nobis magis perfectam
illam Christi imitationem & Dei Gloriam; con-
trà verò eam virtutem ante alias excolendam
suscipere quæ magis ad illum finem nobis neces-
saria est vel utilis.

3. Petere à Deo lumen & Gratiā ad illum finē.

1. Quidem vt non patiatur intellectum diffi-
cultate alius virtutis exercendæ à voluntate
sibi proposita iudicium suum inflectere in fauo-
rem Naturæ, aut abduci voluntatem à serio per-
fectionis & maioris Gloriæ Dei desiderio.

2. Vt singulari aliquo auxilio dignetur osten-
dere quò tendendum mihi sit, & quid à me po-
tissimum ipse velit hoc tempore, offerendo me
ad id paratum.

4. Incipiam discurrete circa singulas imperfe-
ctiones, ijs notatis quæ mihi occurrent etiam
scripta hac methodo.

Imprimis primam alijs paulisper dimissis
totus agrediar, perinde ac si sola mihi curæ
esset, & nihil omnino de alijs cogitaturus
essem: totus ergo intrabo in meipsum & quan-
dam veluti mei anatomem faciam vt clare

distincteque videam quomodo illa in me vigeat & vigeat. In quam rem.

1. Examinabo eius effectus, non quidem omnes quos natura sua producere solet in quocumque, sed quos de facto in me habet, in quorum notitiam veniam facile, si discutiam quid me faciat cogitare, loqui, agere, omittere. Item quid deliquerit contra Deum, superiores, æquales, meipsum. Item quomodo sese admisceat meis omnibus actionibus à prima diei hora ad extremam; quos omnes effectus distincte additò numerò scriptò notabo.

2. Perpendam imperfectionis illius in me vires; In quam rem iuuabit videre.

1. An jam pridem in me regnet & quando cœperit.

2. An continuò regnauerit.

3. An vires eius creuerint.

4. An & quibus medijs vsus sim & quo fructu.

5. Quibus occasionibus, locis, temporibus, circa quas personas solet esse infestior.

6. Num me videntem & repugnantem quandoque abripiat: quæ omnia etiam scriptò notabo distincte.

3. Consideranda pericula quæ mihi inde possunt imminere.

1. Imprimis attenta natura mea feruentiore, elatiore, &c.

2. Item effectibus & viribus eiusdem passionis.

3. Occasionibus quas habere poterò in posterum vocatus ad varias functiones Societatis: si enim modò grassatur, quid postea?

4. Pericula hæc esse possunt vel perdendæ Dei Gratiæ salutis, aut vocationis, vel perfectionis numquam consequendæ, vel difficultatum perpetuarum cum superioribus & domesticis; aut denique impediendi fructum illum quem Deus fortè per me facere vellet ad aliorum salutem.

His ita diligenter notatis circa primam, veniendum erit ad secundam, & deinde eodem modo ad tertiam quas discutiam ita accuratè, ac si cum singulis tantum mihi esset negotium: unde licet occurrant mihi aliqui effectus secundæ vel tertiæ quos jam repereram in prima, mihi semper notandi sunt; cum non sit nouum eundem effectum à varijs causis pendere per se.

5. Hoc factò ratiocinabor mecum hanc meam internam faciem oculis externis contemplans quænam sit macula tetrrior.

1. Conferendo effectus cum effectibus, vires cum viribus, pericula cum periculis.

2. Expendendo num effectus cuique subscripti verè ab ea pendeant, & num directius efficacius, immediatius effluant ab alia, præsertim cum idem effectus à pluribus pendet.

3. Attendendo etiam num fortè vna radix ab alia pullulet?

4. Denique omnibus ponderatis accuratè considerando quænam me magis à fine meo hætenus impediens, & in posterum videatur plus allatura negotij, & contrà cuius virtutis exercitiū habiturum sit plus momèti ad seridè proficiendū.

Hoc cum fecero concludenda est electio & iuxta Punctum 6. Domino Deo offerenda ut eam recipiat & stabiliat.

Atque quod attinet ad detegendam veram & ultimam causam & radicem cuiusque imperfectionis, optimè admonet S. Dorotheus, cuius

verba, quia practicam valdè doctrinā continent, huiusmodi sunt. Oportet [ait] agricolam qui villam suam optimè purgare voluerit, primum quidem radicibus herbas enellere; nisi enim ita fecerit & summitatem tantum abraferit denuò pullulabunt. Et paulò post. Certamen igitur primum sit aduersus malos mores & vitia causasque eorum quæ radices sunt, quas sanè nisi quisque extirpauerit, necesse erit iterum spinas excrescere: sunt enim quadam vitia quæ nihil possunt si eorum causas amputes, veluti inuidia in seipsa nihil est, sed habet causam amorem inanis Gloria; qui enim gloriari voluerit, inuideat necesse est digniori & honoratori se. Ira quoque ex alijs causis procedit, & maximè ex voluptate: cuius meminit Euagrius narrans de viro quodam sanctissimo quod scilicet dixisset, hac de causa tollo à me voluptates, ut iracundia abscindam occasiones: Ex seniores omnes affirmauerunt vitium omne à tribus his passionibus habere originem, auaritia scilicet, inani gloria, & luxuria. Amputet ergo quisque vitia & eorum causas, & tunc in agro suo bonum semen [id est bona opera] spargatur. Hæc & plura ibid. B. Dorotheus. Ex qua doctrina tria optima documenta haurire possumus.

1. Ut solidè vitia expugnentur & virtutes acquirantur, inuestigandam esse diligenter ultimam veluti radicem & originem imperfectionis, & inchoandam ab ea pugnam: nam frustrà relictæ radice rami refecantur.

2. Fieri posse ut grauis alicujus peccati origo & radix sit aliqua minoris in se momenti inclinatio: sic enim vana gloria causa est inuidiæ & aliorum peccatorum.

3. Vitia ipsa in se nihil esse aut posse, nec enim per se ea placere possunt ut vitia sunt: Quod ergo in illis placet est apparens bonum quod dum voluntas inordinatè appetit, ipsam etiam malitiam illi fortè conjunctam interpretatiuè velle censetur: sic enim ait B. Dorotheus inuidiam ex se nihil esse, oriri autem ab amore vanæ gloriæ; & id ipsum est quod ex Patrum seniorum sententia affirmat vitium omne profluere vel ex auaritia, vel ex vana gloria, vel luxuria, id est vel ex inordinato amore temporalium, vel propriæ excellentiæ, honorum, & gloriæ, vel denique commoditatum & voluptatum corporis: nec enim plura bonorum creatorum genera sunt. Quare si verà cuiusque vitij causam velis agnoscere, expende quale sit illud bonum quod vel in illo vel per illud intendis, & concludes inordinatum boni huiusmodi affectum causam esse huiusmodi vitiosi effectus: Exempli gratia si inter alios effectus notaueris detractionem pullulare à duabus vel tribus imperfectionibus, si velis scire quæ sit vltima & verissima eius causa & radix, expende quale sit illud bonum quod intendis detrahendo, quod si abesset nolles detrahere, ut si de eo detrahas ne tibi præferatur, certè superbia radix est: si quia tuis bonis nocuit, auaritia, si quia tibi molestus est, amor tui nimius. Quod si quando obscurū tibi sit quod sit illud motiuum quod te potissimum impellat, poteris ex circumstantijs illud inuestigare: si enim de pluribus huiusmodi detrahere vltro soleas, signum est latere inordinatū affectū boni alicujus qui in eo causa sit tristitiæ quòd alij eo bono potiantur. Quare examinandū est quodnā sit illud bonū quo careres & quod alij habent: si nō vltro detrahis, sed inducitur ab alijs, efficit id inordinat⁹ amor eis placēdi,

& timor displicendi: si de vno solo detrahas nō in vna tantum re, sed in pluribus, causa esse solet. A inordinatus appetitus vindictæ; quia in aliquo bono quod nimium amaste læsit; & sic de alijs quæ quisque in se prudenter expendere debet.

Delecta virtutis & vitij ante omnia cognoscendam naturam.

CAPVT XVII.

Apprimè cognosceda delecta virtus.

Quodnam eius sit obiectum, qui actus, quæ perfectio.

Quod sit lectio.

Postquam ita delecta virtus est quæ præ cæteris comparanda videtur, antequam ad eius praxim veniatur, est omnino necessarium aliquā eius cognitionem adipisci; eamque solidam quantum fieri poterit, alioquin enim non facile ordinatè & clarè in ea acquirenda procedet, sed veluti in tenebris, id quod plurimis nocet, qui cum profiteantur alicui se virtuti in particulari studere, nesciunt tamen quid propriè illa sit; quinam sint eius actus, quod obiectum, in quo ejusdem perfectio consistat, quid denique sit quod intendunt: quare vix solidi euadunt, supponit enim omnis solida voluntatis perfectio consentaneam in intellectu cognitionem. Duobus autem modis potest ea ipsa cognitio obtineri. Imprimis studio & lectione eorum Auctorum quide ea scripserunt, qui modus est quasi naturalis: Hujusmodi Auctores sunt inter alios eligendi qui solidius ea de re tractarūt, quales sunt vt plurimum Theologi, vt Sanctus Thomas 22. Valentia, Lessius; ab illis. n. colliget facile quisque quid sit illa virtus quam sibi delegit: quod sit eius obiectum tam materiale quàm formale, quænam dignitas eius, necessitas & vtilitas, quæ ad eam conueniendam media, in quo summa eius perfectio posita sit, quæ sunt denique opposita vtriusque vitia, quæ eius partes, & quæ virtutes ei affines & conjunctæ, & id genus alia.

Et exercitio eiusdem virtutis.

Verum hæc cognitio etsi magnificanda sit, tamen parum proderit nisi accedat etiam supernaturalis, quam haurimus præcipuè ex propria experientia, cum accedente practico lumine, ea ipsa quæ auctores ipsos legendo speculatiuè didicimus in nobis ipsis quotidiana praxi notauimus, Deo nos illustrante interiùs, vt nouo quodam modo quæ sit & virtutis illius natura, quæ dignitas, & quandonam censenda sit perfecta & solida, nos ipsi quasi sentiamus. Credibile est plerosque viros sanctos qui literarum rudes fuerunt hac cognitione excelluisse, sic vt Deus abundè in illis suppleret quod ab alijs discere potuissent. Atque hæc notitia cum ex propria experientia pendeat, necesse est eam eò maiorem esse, quò in virtutis illius praxi conatus maior extiterit, ejusdemque exercitium & frequētius & feruentius, quæ etiam de causa non potest esse tanta initio, sed sensim ipso vsu acquirenda est. Quam in rem valde expediret vt quisque jam inde cum incipit bellum alicui vitio indicere, & virtutem ei oppositam exercere, in seipso obseruet quæ in tota pugna experietur, nimirum motus diuersos à varijs spiritibus prouenientes, quid in simili conflictu Natura sui iuris tenacissima agat, quid moliatur, quos dolos fingat, quàm blandè, quàm latenter irreat; quas etiam Dæmon ibi agat partes, quibus fraudibus & quibus occasionibus

Alio modo vtendum proficienti acperito.

vtatur, quàm sæpè virtutis simulachrum pro virtute supponat, & contra vitia fucata virtutum specie obtegat, quàm astutè procedat vt bene currentem impediatur, feruorem Charitatis extinguat, vanisterreat sollicitudinibus, percellat diffidentia, & ad arma deponenda impellat: Quibus contra armis sese à Diuina benignitate muniri experietur, quæ & quanta sint ea lumina quæ immittit ad fraudes hostium detegendas, ad Perfectionis pulchritudinem contemplandam, ad media efficacia excogitanda, ad prudentem & discretum eorundem vsum, quanta vi Gratia suam senserit voluntatem corroborari, quas pugnas difficiles sustinuerit, quæ pericula adierit, & quibus modis superior euaserit, aut si fortè lapsus sit, à quo principio orta est pugna, quo progressu, quibus vtriusque viribus, & quid tandem causæ fuerit cur victus fuerit. Hæc enim omnia mirum in modum augebunt cognitionem cuiusque virtutis & vitij, & eam efficient practicam, quæ & iuuari ipse plurimum, & alios etiam iuuare efficaciter & solidè securèque poterit.

Verum quia non potest initio hæc practica cognitio ita abundare in tyro, debet ab altera inchoare, & illi tribuere 8. vel 15. dies ijs breuiter notatis quæ ad rem videbuntur, & conari vt intelligat probè naturam virtutis & vitij, vt deinceps quæ ita intellexerit, conseruare in se & eam cognitionem sensim perficere experiendo possit; Et verò ea cognitio incipiet esse practica, si statim illa ipsa quæ in hujusmodi auctoribus legit, de virtutis vitijque natura, obiecto, actibus, conferat cum illis effectibus quos in se se deprehendit, cum electionem faceret; sic enim melius cognoscet quomodo in se vigeat id vitium, & poterit ex ijs solidius aliquid constitutere de examine particulari.

Alio incipienti ac paulo rudiori.

Redigendam esse in summam virtutis illius extremam perfectionem quam sibi quis consequendam proposuit.

CAPVT XVIII.

Postquam adeptus fuerit cognitionem virtutis, vtile valde erit paucis verbis summam eius perfectionem complecti, & eam veluti ideam aut potiùs vt scopum ad quem collimet constituere perpetuò ante oculos; aut certè vt regulam quam perpetuò suis actionibus dictis & cogitationibus adhibeat, & contra vt videat quàm procul ab ea absit. Proderit ex aduerso ex ijs quos in se deprehendit, contrarij vitij effectibus breuiter statum eius quatenus in se est sibi describere, vt vtriusque terminum peruideat, sciâtque vnde recedere debeat, & quo tandem peruenire. Id spiritus sanctus voluit efficere Religionum fundatores; vt plurimum enim Regulæ alijs præscriptæ aliud nihil sunt quàm perfectionis virtutum omnium brevis cõprehensio ex ijs quæ Deo docente dirigenteque propria ipsi in se experientia concinnata, quàm intuendo qui ad Religionem vocantur & proprios defectus quos ex sæculo adfuerunt cognoscant melius & corrigant facilius, perpetuòque stimulentur ad perfectionem propositam, cogitantes frequenter quantū sibi adhuc viæ super sit, quàmque procul absint ab ea forma quam sibi ante oculos positam quæ-

Delecta virtutis ideam sibi cuique faciendam.

Admodum regulæ alicuius suarum actionum.

Ita tamen
ut ab insti-
tuto non
sit aliena.

Sed potius
ex instituti
legibus col-
ligatur.

Non eligatur
facile
vitium op-
positum ca-
stitati dire-
cte oppo-
nendum.

tidie contemplantur. Quamquam igitur Reli-
giosi singularum virtutum imagines quas sibi
proponant, habeant in instituto depictas; non
erit tamen abs re, si quisque sibi proposita virtu-
tis ideam & regulam suo ingenio & moribus ap-
tam confecerit, modò non ab eo instituto ab-
horreat ad quod vocatus est: Quamquam pro-
banda magis eorum industria videatur qui cum
Humilitati, Obedientiæ, Charitati fraternæ dant
operam, quæcumque in instituti proprii legibus
& forma ea de virtute inserta sparsaque sunt, ea
ita colligunt & aptant, ut inde sibi conficiant
perfectam virtutis illius ideam, secundum quam
se totos interius exteriusque componant & quæ
in se efformare omni studio conatuque elaborant.

Porro ad concipiendam virtutum ideam, con-
ferre aliquid poterunt quæ paulò post de singu-
larum natura, actibus & gradibus breuiter des-
cribemus. Atque quod de virtutibus dicimus,
idem etiam de vitijs intelligi potest, excepto vno
vitio castitati opposito. Nam licet possit virtu-
tis illius perfectio paucis comprehensa præ ocu-
lis haberi ut totis in eam viribus incumbamus,
non expedit tamen unquam directè & expressè
oppositos ei actus examinare animòque repræ-
sentare, imò nec à longè intueri. Quare cum
quis hanc sibi virtutem deligit, quod nemo face-
re debet nisi valde maturè & cum consilio spiri-
tualis Directoris, statuat sibi necesse est pro sco-
po summam mentis & corporis puritatem, & vno
verbo Angelicam quodammodo sanctimoniã,
& in eum finem virtutum aliarum omnium sub-
sidium conuocet, mortificationem, deuotio-
nem, familiaritatem cum Deo, humilitatem &
summam animi demissionem, obedientiam, fer-
uoremque in instituto seruando, alia denique
media adhibeat, ut Angelicam illam puritatem
acquirat potius quàm ut directè oppositum vi-
tium deuincat. Non expedit enim vel ipsum
turpitudinis nomen, longè verò minùs vllam
eius cognitionem in mentem etiam quocumque
prætextu, venire.

*Desiderium virtutis illius acquirenda excitandum
alendumque esse continud.*

CAPITULUM XIX.

Fundamen-
tum & radix
virtutis
comparanda
est illius de-
siderium seu
intentio.

Quæ debet
esse volun-
tas seria.

Excellent.

Sicut totius ædificij perfectionis fundamen-
tum & radix est intentio Generalis siue desi-
derium ipsius Perfectionis, ex quo omnis omni-
no profectus prouenire debet, ita radix cuiuslibet
virtutis, quæ pars quædam est Perfectionis,
est intentio & desiderium eiusdem comparanda.
Id enim desiderium veluti in virtute continet
omnem virtutis illius Perfectionem, non secus
atque radix fructum. Quare hic collocanda est
diligentia maxima & industria omnis, ut hæc in-
tentio talis sit qualem debere esse diximus, Ge-
neralem, nimirum non sit velleitas, sed sit seria
voluntas, qua non tantum secum ipse quis dicat
vellem V. G. esse humilis, sed volo absolute: sit
excellens & alta quæ non infimum tantum gra-
dum aut medium virtutis illius sibi proponat,
sed totam & summam perfectionem, cuius ideam
sibi formauit ut cap. sup. diximus. Sit efficax,

vehemens, feruens, & constans. quæ difficultates
in usu mediorum valeat percurrere, & nullam
ob causam vacillet. Sit denique firma quantum
poterit, fundata in æstimatione talis virtutis
tanta, quanta eius dignitas, nobilitas, necessi-
tas, & utilitas.

Et certè initio cum nostros ipsi lapsus intue-
mur, & incipimus virtutis naturam excellentiam-
que legendo penetrare, aut ipsam usu exercita-
tionemque usurpare, solet seipsam commendare
animis nostris, & ardens nonnumquam sui de-
siderium excitare; verum tepescit sensim, & ipso
tempore sopitur, nisi tanto Dei bono coopere-
mur, & illud nutriamus. Duo autem commen-
dari solent ad fouendum augendumque hunc
ardorem. Imprimis conandum est, ut generalis
intentio totius Perfectionis acquirenda vigeat:
nam ex ea omnis vigor efficacique huius de
quo agimus desiderij, promanat. Quare non est
mirum si virtutis studium adeò jaceat remissum-
que sit in plerisque, cum prima hæc spiritualis
horologii rota cesset, nihil mirum si nutet virtu-
tum quam in nobis ex ædificamus structura, cum
ipsum fundamentum vacillet.

Itaque cum huiusmodi teporem sentimus val-
de iuvat ad ipsum principium adire & languore
ipsum spirituale in sua causa curare his modis
de quibus supra egimus. Imò etsi languorem
nullum experiamur, proderit tamen nonnum-
quam per se satis in virtutem excitatum animum
addito etiam stimulo feruentis desiderij totius
perfectionis accendere. Nam hac ratione ipsa
Charitatis vis & motuum Gloriæ Diuinæ in
omnes sese actiones diffundet, & instar tenacis-
simi cementi totam spiritualis ædificij molem
in omnes eius partes sese penetrans & insinuans,
componet, committet & continebit. Quamuis
enim cuiusvis virtutis honestas tanta sit, ut si
modò cognoscatur, sui excitet desiderium, tamè
corroboratur mirum in modum quando ej acce-
dit Charitatis honestas & fulgor Gloriæ Diui-
næ, quæ virtutum signis longè magis quàm stel-
larum luce illustratur. Denique desiderium hoc
accedit feruens ipse usus exercitatioque virtutis.

Præterea expedit nonnumquam de ea ipsa vir-
tute ejusque dignitate, necessitate, & utilitate
feruentes meditationes instituere, & crebro co-
gitare ijs præcipue diligenter immorando quæ
efficacius mouere possunt desiderium hoc, quale
solet esse Christi Domini vita & exemplum. Iu-
uabit etiam intueri illius virtutis pulchritudinẽ,
dignitatem & effectus non tantum in Christo,
sed etiam in vita sanctorum, siue jam regnantium
cum Christo, siue nobiscum adhuc viuientium;
sic enim apparebit perfectionis huiusmodi virtu-
tis idea, de qua cap. sup. egimus, non esse con-
ficta aut purè speculatiua, virisque humanas ex-
cedens, sed practica, homini possibilis, imò &
cum Dei Gratia facilis, ut potè quàm in tot san-
ctis expressam adeò viuis coloribus contempla-
mur: ex qua etiam contemplatione exardescet
non tantum simplex complacentia & admiratio
tantæ perfectionis, sed etiam studium imitandi,
amorque & desiderium efficax consequendi, sua-
uissimèque voluntatem totam peruet & cõ-
mouebit, cogetque ad virtutis illius honestatem
ut jam sibi possibilem, imò ad se penè pertinentem,
amplectendam. Sicut enim id experiri so-
lemus cum sanctorum vitam legimus, ita etiam

Efficax, ve-
hemens, fer-
uens & con-
stans.
Firma.

Quia tepes-
cit statim.

Fouenda est
ut semper
vigeat.

Redeundum
ad feruorem
primum.

excitandum
desiderium
totius per-
fectionis.
Cum moti-
uo diuinæ
gloriæ.

Actus illius
virtutis eli-
ciendi cre-
bro.

De illa me-
ditandum.

Eadem in
Christo cõ-
spicienda.
Et alijs
Sanctis.

Vnde nasci-
tur studium
imitandi.

eum præclara virtutum exempla vel oculis corâ intuemur cûm licet, vel meditando accuratè cõttemplamur. Solet certè habere id vim, quam maximam, vt incultis etiam & duris corde virtutis & perfectionis amorem conciliet, & imprimat.

Quis enim humilitatem non incipiet amare & desiderare si Deum contempletur factum hominem, humiliter natum in vili ciuitate, & abjecto respectuque opificio, tenuibus parentibus subditum ad annos triginta, humiliter cum Apostolis conuersatum, denique humiliatum vsque ad crucem & mortem? vel imitatore eus Paulum videt in sola Cruce Christi gloriantè, Mundo ipsi crucifixum, exultantem in tribulationibus, & humilitate adeò sublimem, superiorè que rebus omnibus humanis, vt omnia arbitretur vt stercora. Certè huiusmodi considerationes non accendent tantum amorem virtutis, & iacentem languentemque eius affectum excitabunt suauiter & efficaciter, sed etiam practico quodam lumine complebunt intellectum, vt in tanta luce suos agnoscat defectus, & sensim peruideat quibus tandem gradibus eò peruenierit. Quare valde expedit sanctorum illorum qui in ea virtute excelluerunt vitam perlegere, & exempla seligere, & ex ijs virtutis illius actus varios sibi describere, vel ipsam eius perfectionem summam delineare, & crebrò sese eorum exemplo ad eam excitare & aspirare.

*Intentionis tam generalis totius perfectionis acquirenda quam Particularis executionem
& media pendere à duobus, à
Deo & homine.*

CAPVT XX.

Sic constituto fine, corroboratâque eius intentione vt ad praxim veniamus, agendum est de ipso efficiente, cuius est medijs conuenientibus perfectionem efficere. In eo certe duæ vt plurimum requiruntur conditiones. Imprimis vt sit ille ipse qui ipsum finem vult & intendit. Nam ex amore finis, omnis mediolorum & inuentio, & series, & applicatio prouenit; quare cûm plures sunt qui finem intendunt aliquem, is cæteris paribus efficacior erit eius causa qui perfectiùs eum intendit: quo fit vt cûm non homo tantum intendat perfectionem suam, sed Deus præcipuè à quo omnis perfectionis amor profluit, eam ipsam ad suam maiorem Gloriam & suæ Bonitatis & perfectionis manifestationem, & maximè faciat, & intensissimè expetat, ab eò etiam præcipuè pendeat omnium mediolorum vsus & applicatio & finis ipsius effectio.

Debet præterea causa efficiens idoneas habere vires ad finem ipsum per media apta acquirendum, ob quam causam Deus etiam in toto negotio efficiendæ perfectionis principem locum tenet: nam si quas homo siue naturales siue supernaturales vires habet, eas à Deo accepit, siue cuius etiam concursu ex ipsa nihil possunt. Imò certum prorsus est & à Tridentino Concilio definitum hominem quantumuis iustum & donis supernaturalibus Gratia & virtutum instructum, non posse diu in bono perseuerare, vel omne pec-

atum mortale vitare, multò verò minùs aliquos progressus in Perfectione facere, nisi speciali insuper Dei auxilio adiuuetur. Ex quo fit vt præcipuus ac penè solus Perfectionis artifex sit Deus, qui pro suo beneplacito & amore infinito quo suam ipse Bonitatem, ejusdemque Gloriam diligit, infinitam suam sapientiam & potentiam applicat ad nos perficiendos eò modò quo ipse voluerit. Quia tamen à Deo ipso vires idoneas accepit homo ad salutem ac perfectionem suam liberè operandam, ideò requirit Deus eius cooperationem, imò sæpè suam efficientiam constituit attèperare eius cooperationi & velut ab ea dependere, vnde debet omnes quas accepit vires expendere in hunc finem, quod si non desit, & quod in se est præstet, affuturum Deum Credat qui additis nouis auxilijs opus perfectionis prouehat.

Requiritur tamen hominis cooperatio.

Quoniam verò illa ipsa hominis cooperatio beneficium Dei est, idcirco in Perfectionis opere valde parum est vel nihil quod potest homo, & tunc maximè censetur cooperari, quando faciens quod in se est, & vires omnes expendens de se ipse diffidit, & in solo Deo spem collocat.

Et parum est quod operatur.

Hæc igitur hominis cooperatio consistit imprimis in eo, vt homo verè cognoscat se nihil esse à se, aut habere, aut posse aliud in perfectione consequenda quam pro ea quam habet ex se ad malum procliuitate, Deum in se operari cupientem magna, impedire: hæc enim cognitio superbiam remouet quæ est maximum impedimentum Diuinæ in nobis operationis, quam proinde qui nondum habent, vel tardiùs perfecti euadunt, vel nonnumquam Deo ita permittente in peccata graui labuntur, aut certè magnas difficultates patiuntur, vt sic intelligant non tantum speculatiue sicut docti omnes superbi sciunt, sed etiam practicè & propria experientia quam nihil sit id quod ex se possunt, & intimè in se sentiant id quod verissimè dixit Sanctus Prosper quod humana voluntas prauaricatione primi hominis sancta, nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem: sic enim, vt ait Sanctus August. ipsa difficultas bene agendi, & Diabolo resistendi quam experitur homo ad hoc ei utilis est ne sit spes sibi quisque, aut homo alter alteri, sed Deus suis omnibus; qua de causa valde expedit vt jam inde ab initio assuescat quisque lapsum suum agnoscere, infirmitatem propriam coram Deo confiteri, & crebra sui inspectione, & in propriis actus reflexione experientiam vtilissimam sui acquirere, nec verò tantum quæ sunt apertè peccata damnet, sed minimos etiam motus malorum inclinationum ipse sibi detegat, & suæ veluti malitiæ infirmitatque insultans dicat cûm primus aliquis motus insurgit, ecce quod ex te possis, ecce quod ageres, quò rueres, en qualis re vera esses nisi te benignus Dominus custodiret. Hoc certè placet vnicè Diuinæ Majestati: nam est eius magna Gloria quando homo sese in suum nihilum abiciens, suam coram Deo miseriam agnoscit, & profitetur se sine illo nihil posse, atque ab eo omnino pendere. Tunc enim delectatur Deus opem illi auxiliūque præstare vt victoriam plenam reportet: talis enim victoriæ tota laus & Gloria in solum Deum redundat, vt qui solus potest mundare de immundo conceptum semine, & seruos suos ex nigris albos facere & sub vitiolorum tyrannide iacentes, oppressosque, vittu-

Quod nosse homo in primis debet.

Nec superbia intumescat.

Nec speculatiue tantum id norit.

Sed practicè. Suos defectus crebro inspiciendo.

Affectusque prauos & inclinationes.

tibus tandem comparatis statuere magnifica Gloriae suae trophaea, tum apud ipsosmet qui tota ex se Gloriam in Deum refundunt, tum apud alios quibus Gloriae Dei fulgor per humilitatis nubes emicans latius clariusque resplendet. Hæc igitur est prima pars cooperationis hominis, quæ si impleat, multa euitabit quæ spirituales profectum plurimum retardant: qui enim ita de se sentit cum lapsus est, non facile animum abijciat, sed Deo gloriam dabit agnoscens suum esse quod lapsus sit, Dei autem quod non profundius [quod cum merito peccata & ingratitude possent demergere] spe deinde erectus sit.

Alterum est ut Deo confidat plane, a quo expectat v. res.

Nec verò satis est ut de se diffidat prorsus; nam si in eo actu quiescat, quid promouebit? Ergo quas sibi deesse agnoscit vires, eas in Deo paratas confidat, quibus quascumque difficultates valeat perumpere: qui enim in eo sperant, mutant fortitudinem suam cum eius fortitudine, quare licet pertinax hostis oppugnet, & fortes efferaeque passiones urgeant, & ipsa complexio partim ex se, partim corroboratis longa consuetudine vitijs, incorrigibilis videatur, confidat tamen se eius virtute plenum omnia posse, qui educit victos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirumpit, qui erigit elisos, soluit compeditos, illuminat cæcos, qui potest de lapidibus suscitare filios Abrahæ, qui aufert cor lapideum & dat cor carneum, qui facit habitare sterilem in domo matrem filiorum lætantem, & solitudines desertarum vertit in stagnum, & rupem in fontes aquarum, qui denique mortuos suscitavit quadriuanos, & massam cordis nostri quam formauit addito potentissimo Gratiae suae rore mollescere in nouam formam facit, ut quotidiana experientia comprobatur: cum ergo miseriam suam & extremam infirmitatem sentit, ut cum Apostolo dicat *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius; non in ea quasi desperatione sistat, sed cum eo addat, Gratia Dei per Iesum Christum.*

Applicet deinde quæ proximè ad opus vim illam Dei effectricem perfectionis.

Sed necessarium est ut homo illam ipsam Dei virtutem effectricem perfectionis quantum potest applicet proximè ad ipsum opus: nam non satis est remouisse à se quod Dei manum impedire poterat, superbam nempe in se confidentiam, nec sufficit in parata virtutis eius ope totam fiduciam collocasse; sed benignus Dominus non vult suam virtutem solus applicare ad efficiendam Perfectionem, sed cupit nos etiam ea in re veluti cooperari: Quare efficax instrumentum in eam rem concessit homini, nimirum orationis donum quo in Christi nomine & propter merita eius efficaciter totam Dei potentiam applicamus, ut in nobis efficiat tantum opus. Et certè solet sequi ex præcedentibus: Nam si verè desideret homo suam perfectionem, & simul sciat se ad illam consequendam nihil posse sine Deo, & idcirco tota in eius virtute spem suam collocandam decernat, & ad Dei virtutem applicandam sciat concessum esse à Deo efficax medium, humilem nimirum orationem, sine dubio ad eum confugiet, & ab eo petet suppliciter ut velit in se eam perfectionem operari, qua maximè valeat Gloriam eius promouere.

Hæc optima est pars cooperationis hominis, quam si impleat, multa vitabit quæ spirituales profectum plurimum retardant.

Sic enim

Imprimis enim in aggreddienda quacumque Perfectionis parte non se quæret facile, nec de se

presumet, sed proprijs spoliatus viribus liber etiam ab omni affectu à Gloria Dei alieno, cum summa resignatione voluntatis, & magna spiritus alacritate ipsam Dei Gloriam Dei ipsiusmet ope & viribus sincerè cordatèque suscipiet promouendam.

presumat nihil.

Deinde non facile inflabitur superbia & vana sui æstimatione, si quid promoueat, sed suæ infirmitatis magis conscius totum opus Deo tribuet, & sibi solam confusionem reseruabit.

Nō inflatur superbia.

Quod si parum proficit, imò labatur frequenter, non abijciat illico animum ut solent qui in proprijs viribus confidunt, sed humiliabit se sub potenti manu Dei, & indignum se iudicans qui Gloriam Deo pariat excellenti aliquo perfectionis gradu, se ei offeret, ut saltem profunda sui confusionem eum glorificet, certus interim Deum, si ita expediat, non defuturum, modò ei nullum opponat impedimentum propria superbia, itaque defectibus proprijs vtetur non ut concidat animo, sed ut per profundam humilitatem exutus proprijs viribus, Dei virtute induat se, & ita fortior validiorque euadat & resurgat. Si quæ etiam difficultates occurrant, si qui timores inanes, si tentationes, & id genus alia quæ solent constantiam labefactare, & euertere bona proposita, facile euadet superior illius ope cujus fortitudine indutus est, dicetque cum Apostolo, omnia possum in eo qui me confortat.

Non abijciat animum si labatur aliquando.

Et si potè sit hæc potissima cooperatio hominis, debet tamen alia media quæ Deus concessit adhibere, & quam diligentissimè uti omnibus facultatibus & donis tam naturalibus quam supernaturalibus, adeò ut non tantum Dei potentiam applicet ad opus perfectionis tamquam præcipuam eius causam à quo totum effectum expectare debet, sed etiam quas à Deo creatas vires accepit, easdem etiam applicet, expendatque, non secus atque si tota ab hoc usu perfectio pederet, eo enim sine huiusmodi dona collata sunt, & in eo est major Dei Gloria: sciat tamen necesse est illam ipsam mediorum applicationem etiam Dei donum esse; ita ut cum aut mortificatione aliqua vtitur, aut quid simile agit, existimet donum esse Dei quod hoc agat, ac proinde si quid in eo medio efficaciar sit, ex Dei virtute prouenire, non autem ex se.

Applicet præterea strenuè cōcessas sibi à Deo vires alias.

Media ad perfectionem cuiusque virtutis acquirendam esse quædam Generalia, quædam particularia & quæ sint Generalia?

CAPVT XXI.

Media quæ homini suppetunt ad quamcumque virtutem comparandam in duplici sunt differentia. Quædam. n. sunt Generalia; quædam alia particularia. Generalia dicuntur quæ non ad vnam tantum virtutem valent, sed multarum continent exercitium, & ad omnes perfectionis partes sunt instrumenta ordinata. Talia sunt Dei præsentia; oratio mentalis & vocalis; spiritualis lectio; examen conscientiarum; sacramentorum usus; & alia id genus, de quibus in quarta huius operis parte dicetur.

Media duplicia ad virtutem aliquam comparandam. Generalia & particularia. Generalia virtutibus multis apta sunt. Qualia sunt oratio. &c.

In his spe-
canda duo. Atque hæc media vt efficacia sint & spiritua-
lem circa aliquam virtutem profectum promo-
ueant, duo præcipue obseruanda sunt.

1. Vt emen-
dentur mi-
nus bene
obiri solita. Primo. Curandum est vt si omitti vel minus
bene antea fieri solebant, nunc emendentur: Nā
quæ ad eorum integritatem & perfectionem,
quatenus sunt media generalia, pertinent, impri-
mis curanda sunt, vt possint instrumēta esse ido-
nea ad virtutem aliquam particularem efficien-
dam. Quare frustra sperat aut vitij alicujus vi-
ctorem, aut virtutis solidam perfectionem con-
sequi qui hæc generalia perfectionis exercitia
non integrè, non seriò, non accuratè, non feruē-
ti studio, sed segniter obire solet, & alijs occupa-
tionibus minus æstimat & postponit, patiturque
inordinatis aliarum rerum affectibus profectum
eorum vsum impediri. Quare discutiatur necesse
est quid circa singulorum vsum peccet, & quid
ad eorum perfectionem addere possit. Qualia
porrò esse debeant dicendum est postea.

2. accommo-
dentur ad
finem parti-
cularem
huius virtu-
tis acqui-
rendæ. Secundo. Curandum est vt quantum licet ac-
commodentur ad finem illum particularem, hoc
est non tantum totam in genere perfectionem
promoueant, vel ipsam perfectionis essentiam,
charitatem, inquam, attingat, sed ad illam ipsam
virtutem particularem vterius dirigantur: sic
enim in Sacramento pœnitentiæ & diligentius
examinari debent etiam minimi contra eam vir-
tutem defectus, & elici de ipsa dolor vehemē-
tior, confessioque explicatio fieri, & suscipi pro
ipsius satisfactio propositumque emendationis,
sic vt ipsa Sacramenti Diuina vis & medicina ef-
ficacissima morbo illi tota applicetur.

Id ipsum obseruari potest in examine, & sacra-
mento Eucharistiæ. Sic potest mentalis oratio
nonnumquam institui de eadem virtute, & quo-
tidie dum materia Meditationis paratur, consi-
derare oportet, num sit accommodata ad virtu-
tem illam specialem, vt ad illam dirigi queat; si
tamen non sit satis accommodata, cauendum est
ne cogatur nimium; nam si materia Meditatio-
nis id non patitur facile, & non eò ducat, si eam
cogamus, nec facile id assequemur, & nos pro-
prio eius fructu priuabimus.

Nec dissimilatione Christi Domini imitatio
ad eundem finem accommodanda collectis &
notatis diligenter tum factis, tum dictis Christi
Domini quibus excitari iuuarique virtutis illius
quam prosequimur praxis queat. Sed plurimum
certè momenti positum est in lectione ipsa spiri-
tuali vt quantum fieri poterit sit de ea ipsa virtu-
te, vt simul jungamus lumina quædam olim
sanctis eadem ipsa de re à Deo cōmunicata cum
praxi nostra: proderit autem interserere non-
numquam etiam sanctorum exempla, vt vicissim
modò traditas de ea virtute præceptiones, modò
eius exempla perlegendo expendamus, & ad
propriam praxim accommodemus.

Denique eodem dirigi possunt orationes Ia-
culatoriæ & exercitia cætera, sic saltem vt vel ea
obeamus ex intentione non tantum Deo placē-
di, sed obtinendi huiusmodi virtutem, vt sic ei-
dem placeamus magis, vel ejusdem actus aliquos
exerceamus, vel denique eam ipsam desideremus,
& à Deo petamus expressè, idque quàm sæpissi-
mè & efficacissimè poterimus.

Hæc omnia media Generalia si ita conspiciantur
in illum vnum finem, longè erunt utiliora & ef-
ficaciora: Nam non sine iactura aliqua spiritua-

li contingit aliquando vt Meditatio feratur in
vnum, lectio spiritualis in aliud, cuius vtriusque
fortè toto eo die non occurreret vlla praxis, cum
tamen virtutis nobis propositæ exercendæ occa-
sio vix vllò die deesse possit.

Quanam sint media particularia.

C A P V T XXII.

Virtutes de quarum studio hîc agimus etsi
sint supernaturales & à Deo solo infundan-
tur, vt tamen perfectæ sint & facile exerceri
queant, necesse est habeant adjunctos sibi habi-
tus acquisitos: Nam virtutes supernaturales etsi
dent nobis sufficientem vim ad actus superna-
turales exercendos, non tamen nos sensibilibus
excitant nec faciunt nos in operando, nec vllas
prauas operationes per se reprimunt, nec enim
se habent vt habitus acquisiti per modum incli-
nationis in actum, sed per modum potentie quæ
non datur vt facile possit actus elici, sed vt pos-
sit elici supernaturalis, vnde fit, tum vt non pos-
simus vlla experientia cognoscere an habeamus
virtutes supernaturales, tum vt licet sint in nobis
æquè perfectæ atque intensæ vt erunt in patria,
tamen ad illas exercendas nos magis inclinemur,
nec minus passionibus nostris obnoxij ac proin-
de periculis labendi expositi simus quàm si eas
non haberemus, nisi vel peculiaribus auxilijs à
Deo excitemur, vel per acquisitos Dei ope habi-
tus iuuemur, vnde docet Concil. Trident. sess.
6. can. 22. necessaria esse auxilia actualis Gratiæ
Iustis vt perseuerare possint, & difficultates in
virtutum supernaturalium exercitio passim oc-
currentes superare. Ex quibus conficitur pro-
pria media ad virtutum, de quibus agimus, per-
fectionem comparandam, præter Dei Gratiā
de qua supra actum est, esse actus ipsos nostros,
quibus & virtutes ipsæ supernaturales meritorie
perficiuntur, & acquiruntur Physici illi habitus
subseruientes infusis virtutibus, & per se imme-
diatè inclinantes nos ad earum actus. Et inde est
quod videre sit vt plerique post plurimos annos
vitæ spiritualis, etsi per Sacramentorum fre-
quentationem, vel per nonnullos actus in Cha-
ritate & alijs supernaturalibus virtutibus profe-
cerint, tamen valde imperfecti adhuc appareant,
propter prauas inclinationes, passionēque im-
moderatas quas retinent, quasque habitus illi su-
pernaturalēs per se non coercēt; vnde plerum-
que contingit vt in grauiā etiam peccata inci-
dant. Quamquam etiam difficile sit ad notabile
earum virtutum incrementum peruenire eos qui
repugnantibus inclinationibus non satis per vir-
tutes acquisitas mortificatis impediuntur à veris
& solidis frequentibusque virtutum actibus.
Etsi enim nihil obstat quominus excitati à Deo
aliquos actus quibus infusæ virtutes augeantur,
eliciant; tamen nisi ea gratia bene vtantur &
se se promoueant ad actus idoneos ad virtutes
acquisitas comparandas, non valde meritorij
erunt illi actus. Curandum igitur est vt ij actus
ad quos per Gratiā Dei excitantem impelli-
mur sint ejusmodi, vt compressis vitiosis propen-
sionibus facilitatem & inclinationem ad virtu-

Media par-
ticularia
virtuti etiā
acquirendæ
necessaria.
Act⁹ nostri

Quibus de-
struantur
prauī habi-
tus.

Pariantque
facilitatem
virtutis op-
positæ.

Propterea
sunt non in-
terni tantum,
sed etiam
externi.
Vt enim in-
terni plane
sunt neces-
sarii.

Ad passio-
nes radicitus
euellendas.

Ad compo-
nendum in-
tellectum.
Imagina-
tionem.
Voluntatem.

Appetitum
interiorem.

Non effecti-
ue tantum.
Sed formali
oppositione.
&c.

valentiam
plurimum
& ipsi ex-
terni actus.
Ad exter-
nos excita-
dos, crebri-
us exercen-
dos.&c.

tis nobis proposita honestatem pariant. Ad hunc verò finem habere eos necesse est certas conditiones, inter quas prima est vt sint non tantum interni, sed etiam externi: Interni quidem proprius necessarii sunt atque adeò maioris momenti. In interiori enim homine potissimum vitiorum atque virtutum sedes est: Regnum Dei intra nos est: ac idè postulat Apostolus Ephesijs vt det illis Deus secundum diuitias Gloriæ suæ, virtute corroborari in interiorem hominem; Christum habitare per fidem in cordibus eorum in Charitate & alibi: qui foris est, inquit, noster homo corrumpitur, is autem qui intus est renouatur de die in diem; quod certè fit dum internis actibus virtutes pulsas vitij, vel comparamus, vel augemus. Si enim quid virium insit actibus internis virtutum cōsideremus: videbimus præter rationem meriti quod in ijs solùm consistit, & auxilia quædam idonea à Deo impetrat, peculiarem quandam vim eos habere ad animi passiones vitiorumque radices euellendas, & concupiscentiam ipsam à sua sede dimouendam. Imprimis enim intellectum ipsum ac proinde imaginationem componunt, cum frequenti cogitatione virtutis proposita decus & contrarij vitij scditatem expendit. Deinde voluntatem ipsam virtutis amore & prosecutione, & vitij oppositi odio replent. Denique inferiorem appetitum & passiones ipsas non solùm rationi & rectæ voluntati subiiciunt, sed frequenti exercitio ita etiam corrigunt, vt peruersâ inclinatione sublata, producto meliori habitu suapte spontè ad virtutum opera ferantur. Spiritu, inquit, Apostolus, ambulate, & desideria carnis non perficietis. Et alibi si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus, non efficiamur inanis Gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Ex quibus omnibus conficitur spirituales & internos virtutum actus latentes tum in intellectu, tum in voluntate, tum in inferiori appetitu peruersas inclinationes omni causalitatis modo destruere: nec enim solùm meritorie & efficienter id agunt, sed formali oppositione atque etiam suo modo materiali atque finali. Hi porro interni actus exerceri à nobis possunt varijs modis; aliqui nempe nudo ac simplici proposito, aliqui verò oratione jaculatoria siue oblatione; aliqui virtutis illius excellentiam admirando & magnificando.

Verum quanquam id ita sit, externi tamen virtutum actus etiam adhibendi sunt: Nam præterquam quod eorum occasione actus ipsi interni excitantur, aliqui sæpè excitati continuantur ac producuntur longius, nonnumquam multiplicantur, crebriusque exercentur: denique aucto voluntatis siue ex voluptate quam percipit, siue ad pertrahenda quæ externis obijciuntur impedimenta, conatu intensiores vehementioresque vt plurimum euadunt: præterea inquam peculiarem quandam vim habet vt habitus illos virtutum acquisitos remotis difficultatibus producant: cum enim illi non à voluntate tantum pendeant, sed ab ipsis etiam potentijs inferioribus atque ipso sensu, externa etiam praxi ad eum flectendum opus est. Et experientia constat non modò manus, linguam, & id genus membra exercitatione vsuque perfici: sed etiam ipsum desiderium, timorem, letitiam, tristitiam, externo cultu vt perfectè voluntati subiiciatur, indigere.

Hoc igitur ante omnia propositum esse debet. A virtutem aliquam acquirere volenti, vt quantum fieri potest actus externos internis jungat, ita tamen vt illi ab his dirigantur: Externi enim per se nec in vitij destructionem tendunt, nec virtutem producant nisi ratione internæ directionis & relationis.

2. Condicio est vt actus huiusmodi siue interni siue externi quantum licet propria virtutis illius quam prosequimur honestate exornentur, atque adeò ab ea formaliter promanent: Nam alioquin quomodo eam ipsam honestatem in mentem inferre vel augere poterunt? Quare cum quippiam agimus quod variarum virtutum formis insigniri potest, è conatus noster est dirigendus, vt quod quærimus in particulari virtutis decus consecutemur; atque adeò ex eius potissimum motiuo operemur, imò illa ipsa imperante cæterarum virtutum actus exerceamus. Nam sicut vnum & idem opus diuersarum virtutum honestati subesse potest, & velle quis potest humile aliquod officium subire ex obedientia quia præceptum est, ex humilitate quia vile est; ex poenitentia affectu quia laboriosum; ex fraternæ charitatis studio quia alijs vtile est. Ita potest vna virtus imperare alteri, & humilitas ad obedientiam incitare vt te altiori subiiciendo, tibi ipsi alijsque magis vilescas: Est ergo studiosè conandum vt quàm sapissimè poteris ex virtutis tuæ motiuo atque imperio opereris. Nec verò hinc excludimus motiuum formale Charitatis, imò verò operis pretium est vt ex eo formale virtutis cuiusque exercitium promanet: est enim mater ac parens virtutum omnium: Nam cum in vniuersale Dei bonum feratur, cuiusque virtutis honestatem eminenter continet, & singulas producit, conseruat, & in propriam honestatem efficaciter impellit, atque insuper sua illas perfectione nobilitat.

His accedit tertia condicio vt virtutis huiusmodi actus eam formam propriæ honestatis habeant, quæ sit instituto illi vitæ quam profiteris conformis; habent enim id virtutes omnes vt cum vniuersim ad omnes fideles atque adeò omnem vitæ statum & institutum spectare possint, habeant tamen certos quosdam modos qui non æquè omnibus accommodari possunt. Et quidè quod attinet ad internos actus siue essentielle duntaxat motiuum contineant, nihil periculi subesse potest: nam virtutum natura cum semper eadè sit, nullus est vitæ status cui non per æquè conueniat atque aptari possit. Circa externos vigilandum est attentius, cum illi non essentielle duntaxat motiuum vt plurimum contineant, sed nonnullas etiam proprietates & accidentia atque modos, quibus tum externi ipsi actus tum interni, cum in ea objecta feruntur parum alicui instituto apti censerentur possint, quamuis alia fortasse plurimum exornent. Solitudinis & silentij natura cuius Religioni apprimè necessaria est, cum ijs tamen proprietatibus, accidentibus & modis quibus à Carthusianorum claustraliter excolitur minimè aliarum plurimarum Religionum instituto congruit. Idem de humilitate, cæterisque virtutibus dici potest.

Quarto necesse omnino est huiusmodi actus tum internos tum externos cum magno feruore exerceri; alioquin enim parua vel etiam vix vlla poterit esse eorum vis & efficacia ad virtutis il-

Præterea
necesse est
vt promanent illi ab ipsa virtute acquirenda formaliter.

Ideoque ex illius motiuo frequenter operandum.

3. Exercendi illi actus iuxta normam proprii instituti.

Externi maximè.

4. Magno cum feruore exercantur.

Propter difficultates a natura. &c.

lius honestatem menti imprimendam, & oppositi vitij vires destruendas, eamque quæ necessaria est facilitatem acquirendam: cum enim in hac pugna difficultates plurimæ partim ex Natura ipsa exercitij virtutum, partim ex nostra infirmitate, partim ex contrarij vitij inoluta consuetudine: partim denique ex hostis tentatione inesse soleant, nisi cum feruore magnoque voluntatis conatu suscipiatur, non video quid sperari possit utilitatis quod sit alicujus momenti. Ex contrario verò experientia ipsa comprobatur est eos qui cum ardore magno atque conatu opera sua conficiunt exiguo tempore promouere plurimum, non secus atque is solet qui perpetuo cursu aliquò contendit plus breui tempore viæ conficit, quam qui communiduntaxat passu ambulat. Hic porro feruor, charitatis & desiderij totius perfectionis effectus esse solet: Nam cum voluntas eius desiderij igne succensa est, seipsam continere non potest, quin vires omnes suas siue naturales, siue supernaturales in virtutis illius actus expendat & contendat; neque ijs duntaxat contenta ad Deum confugit, ab eoque noua actualis Gratia auxilia impetrat, quibus auctæ vires, quas prius habebat majori ac majori feruore in virtutum opera eaque magna atque heroica feruntur: sic Iudith percussura Holofernem, & Iael Iabim, ut vires quas vtraque habebat majori conatu expromeret, non solum sese excitabat atque confortabat, sed ad Diuinum etiam auxilium confugiens certiores ad victoriam ictum reddidit.

Cauenda tamen indiscretio.

Cauenda tamen hinc indiscretio est, omnique studio adhibenda ea moderatio quam prudentia requirit: & quidem quod ad internos actus attinet, tunc præcipue timenda indiscretio est, cum virtutes illæ exercentur, quæ nos cum Deo coniungunt: si enim quis Deum assidue sibi præsentem nimia contentione constituat, aut Christum siue flagellatum siue crucifixum perpetuo contemplari velit, aut similia deuotionis exercitia quæ potissimum ab imaginatione pendent, sibi proponat; facile equidem excedet nisi magna prudentique circumspectione quas ad id vires tum animi tum corporis habeat, expenderit: At verò quod ad actus virtutum moralium spectat, sicut in internis longè minus esse solet periculi cum non ita attentionem totam occupent, nec imaginationem defatigent; ita circa earumdem externos & earum modos atque circumstantias majori studio vigilandum est: In ijs enim præcipue magna indiscretio locum habet, cum ex nimio feruore animi corporisque vires plus æquo onerantur. Ad eam cauendam id vnum multum habet momenti ut quamuis magno cum feruore fieri omnia debeant, nihil tamen ex solo duntaxat feruore geratur: Nam cum duplex esse soleat bene operandi modus, alter nimirum cum voluntas bono sanctoque affectu atque feruore potius quam certa ratione impellitur; alter cum certis rationibus persuasa aliquid suscipit: prior ille modus indiscretionis atque adeo periculo obnoxius esse solet; posterior non item. Quare etsi feruor omni ratione excitandus sit, conandum tamen ut ratio ipsa præeat, & ipsum feruorem affectumque voluntatis si vehementior sit coercet & temperet: Quam in rem iuuabit considerare ab initio quas quisque occasiones virtutis quam persequitur actus exercendi habere soleat,

Et certa potius ratione agendum quam affectu solo.

& probabiliter expectare possit, quos tunc actus, & quonam modo exercere velit; quot item & quos quotidie si alia defint occasiones: hæc. n. consideratio & feruorem animi fouebit & procul omne indiscretionis periculum arcebit.

Quintò actus huiusmodi virtutis exerceantur non solum circa objecta maioris momenti, sed etiam circa minima, adeo ut quantum fieri potest nullum objectum quod nobis occasionem aliquam offeret virtutem illam exercendi, prætereatur. Dicit enim non potest quantum noceat actus virtutum minimos prætermittere: si enim id fiat ex contemptu & negligentia, Deum offendit, singularique eius Gratia ac feruore qui nobis necessarius est quique nobis aderat ita nos priuat, ut multis postea mensibus atque adeo annis vix eam magno studio recuperare possimus: parit præterea peruersam consuetudinem vel eam corroborat, atque quandam menti durtiæ & callum obducit. Constat enim passionibus nostras, minimis sæpè lapsibus ita foueri atque corroborari physicè, perinde atque magnis & voluntatem non minus efficaciter ab honestate formali virtutis alicujus abduci cum eam in re parua contemnit, quam cum in majori deferit: atque ita euenit ut quod quibusdam actibus acquirit, alijs prorsus deperdat: quare certe plurimis fraudi esse solet. Cauendum autem potissimum ne pro affectu atque adeo ex phantasia alia pluris, alia minoris fiat. Sunt enim quidam cum quid non lubet id ipsum parui esse reputant, cum re vera magni sit momenti, atque circa virtutum studium, & nonnumquam circa proprii instituti perfectionem ac Regulas non leuis momenti audacter ipsi secum dispensant: Quod certè non nisi ex magna partim cæcitate, partim immortificatione pro manare potest.

Quare etiam mirum non est si omne planè virtutis studium destruat & profliget. In hoc tamen studio non omittendi vlllos ne minimos quidem actus, cauenda est nimia anxietas, qua fiat ut plus æquo attenti nimium laboremus, & ex quauis omissione affligamur nimium & deiciamur. Magni certè faciendi sunt actus omnes etiam minimi, non tamen tanti ut hæc eorum æstimatio vel nos nimis anxios faciat, vel in tristitiam præcipitet.

Denique debent hi actus ordinatè exerceri; qua in re id obseruandum est, quod quando quis in 2. statu consistit, & jam aliquo modo passionibus moderatas habet, expedit ut directè oculum conatumque intendat in virtutes ipsas, & indirectè tantum vitia petat: nam superuacaneum omnino est & inutilis sæpè laboris velle vitium aliquod prorsus ad fundum vsque & stirpitus euellere directè impugnando, semper enim residet aliquid in quo penitus eradicando si velimus diutius immorari, certè perpetuò vel diutius quam par sit detinebimur penè frustra: ergo ipso cultu & exercitio virtutis oppositæ exornandus Animus; sic enim sensim sine sensu euulsis intimis radicibus contrarium vitium emoriatur. Quamquam non vtile tantum sed etiam necessarium prorsus sit, formaliter & expresse vitio ipsi cum importunè infestat, repugnare; atque adeo ordinariè expedit ut incipientes vitia edomando per mortificationem intendant animum. Proficientes verò & vitij mortificationi & virtutis acquisitioni vacent; sed potissimum per vir-

5. Actus illi exerceantur etiam circa minima quæque virtutis comparandæ. Nocet enim magno per omisso minimorum.

Ijsque fouentur physice passionibus.

cauenda tamen in hoc negotio anxietas.

Denique exerceantur actus illi ordinatè.

tutis actus continentur reliquias vitij dispellere. Inter ipsos verò virtutis cuiusque actus is ordo naturalis est, ut ab imperfectis sensim ad perfectos progressus fiat: Quem in finem Sanctus Bonaventura, alijque penè omnes quide virtutibus scripserunt, varios cuiusque virtutis gradus solènt distinguere, ut qui ijs adipiscendis student, habeant quodammodo præ oculis ubi in progressu suo spirituali figere pedem, quoque ordine ad singularum virtutum perfectionem conscendere possint.

Quamquam verò is ordo ut plurimum magna cum utilitate observari debeat, debet tamen quisque secum ipse maturè considerare num utilius sit alio ordine virtutem prosequi: nam nonnumquam fieri potest ut occasiones exercendæ virtutis, quæ cuique pro ratione status & officij quotidie occurrunt, alium ordinem desiderent. Sæpè necessitas propria cogit posteriora prioribus præmittere, quæ in re nihil potest subesse incommodi, modò tamen bona fides adsit & inconstantia caueatur: nec enim si sæpè ordinem mutet; si inconstanter ad occasiones exercendæ virtutis vigiles; si hodie progrediari, cras vel subsistas vel retrò feraris, quicquam in hoc studio promovebis: vnus enim ædificans, alter destruens, quæ utilitas in vtrisque?

Inter media particularia virtutis comparanda proponitur triplex renouatio.

CAPUT XXIII.

EA est humanæ conditionis infirmitas ut quamquam Dei Gratia quis ad iutus magnis profusus conatibus ad insignem sanctitatis gradum aspiret, tamen plerumque vis illa propositi voluntati impressa siue difficultatibus occurrentibus frangatur, siue suapte sponte, quæ humanæ voluntatis inconstantia est, concidat. Quare ad spiritualem progressum nihil magis necessarium est quam frequens sui ipsius renouatio, quæ fiat ut & totius perfectionis assequendæ & virtutis cuique propositæ tam cognitio quam desiderium restauretur; mediorum generalium vsus reparetur, & supradicti actus, si fortè languerant, nouo feruore excitentur. Quare sicut prudentes mercatores non quotidie tantum, sed singulis etiam septimanis, singulis mensibus, singulis annis rationes suas & lucra detrimentaque considerant: Ita par est omnino quemque studiosum sui profectus sapius in se redire & quid circa prædicta detrimenti acceperit, quid lucri fecerit, diligenter expendere. Id autem singulari quodam modo fieri solet ab omnibus, tum in semestri votorum renouatione, tum in annua exercitiorum spiritualium recollectione, de qua vtraque in quarta parte agendum erit. Hoc verò locotriplex renouatio proponenda est quæ ad virtutes acquirendas magni esse momenti solet.

Prima quotidiana est, & pendet præcipuè ab examine particulari de quo fusiùs in quarta parte.

Adeam proderit primo ut manè quotidie vel quando surgit, vel sub finem orationis proponat sermò & vitium fugere, & exercere virtutem: renouet & confirmet intentionem finis, in quam rem esset valdè utile componere breuem orationculam, quæ coram Deo id proponat, statuât. quæ vitare defectus solitos, & actus virtutis exercere in hac vel illa occasione quam solet habere, petatque ideò benedictionem & Gratiam Dei: poterit fortè ej rei seruire oratio Sancti Thomæ. *Concede mihi misericors Deus, &c.* poterit eadem oratio subinde repeti vel pars eius siue in sacro, siue per modum orationis jaculatoriæ sapius in die; nempe ad singulas horas, adhibito eo examine quod singulis horis cum utilitate posse fieri dicemus tractatu de examine Generali.

B 2. In ipso examine siue meridiano siue vespertino hæc puncta expendat.

Exercenda manè quotidie.

1. Nota an defectus aliquis sit admissus V. G. an sit aliquod dictum factumue aut cogitatum admissum in humilitatem: vel num occasio aliqua oblata fuerit eam exercendi & sit omissa. &c. & unde?

2. Exquirendum quis profectus fuerit in actibus externis & internis, & quæ impedimenta.

3. Quæ lumina de eadem virtute: nam in ipso exercitio virtutum, præcipuè quando adfuit pugna aliqua, solet Deus mentem illustrare & voluntatem corroborare: ea autem lumina sunt notanda in libello.

4. Propter defectus posset aliqua levis poenitentia assumi V. G. toties osculari terram, &c.

C 5. Intentio renouanda est per orationem Matutinam.

Secunda sui recollectio hebdomadaria est; proderit enim singulis septimanis horam vnâ opportunam assignare examini sui circa finem illum particularem: hujus Recollectionis hic poterit esse modus.

Et in vtroque examine.

2. Renouatio hebdomadaria.

1. Inuocato Spiritus sancti auxilio & Glorioso Virginis, coram Deo dispiciet quomodo se inueniat affectum circa finem illum, & num aliquo modo remissa sit intentio finis. Vbi est obseruandum non satis esse ut benè tota septimana fuerit habitualiter affectus circa illam virtutem; quia habitualis affectus & intentio vel non est efficax vel parum valde ad virtutes acquirendas; sed ea intentio debuit esse non actualis tantum & sæpè renouata; sed etiam primò seria, procedens ex intellectu bene illuminati per rationes solidas dictamine.

2. Sollicita ut potè quæ est de re maximi momenti.

3. Fortis & constans & generosa: Quod si eam talem non fuisse deprehendat, petat veniam à Deo, proponatque emendationem, & causam remoueat, &c. poteritque orationem matutinam hinc recitare vel aliam.

2. Expendat media Generalia omnia; An ijs rectè perfectèque vsus fuerit: num potius defectus aliquos admiserit & num ea aptè ad hunc finem suum retulerit, ijsque sese iuuerit quando poterat & debebat; ubi excutiendum an ea quæ rectè proposuit seruauit manè surgendo, meditando, audiendo sacrum, &c. quod si defectus notiores contigerint, causam inquirat in singulis & humiliter veniam petat.

3. Examine an in virtute proposita defecerit;

&c.

Ad progressum spiritualem necessaria frequens renouatio.

1. Renouatio est quotidiana.

& quantum, coneturque diem cum die conferre; & vnde præcipue & magis ordinarie A senserit se iuari. Si defectus admiserit, videat quomodo, num actus contrarios admit- tendo, num solum ex negligentia omittendo occasiones? quos actus contrarios habeat, quas occasiones omittat? qua in re patiatur maiorem difficultatem?

4. Relegat breuiter ea lumina omnia & cætera quæ tota illa hebdomade collegit tum in lectione spirituali, tum ex Meditatione & Dei inspiratione in ipsa pugna vsuque; videatque numquid omiserit, num omnia bene intelligat, num ex ijs remedia aliqua peti possint ad defectus notatos emendandos, &c. sed hæc breuiter fieri conuenit.

5. Postridie illius diei meditationem instituat de eadem virtute, & pro materia meditationis vel accipiat aliquod factum dictumue Domini de ea: vel ex collectis aliquid aliud. Meditationis finis præcipuus esse debet firmare sese in proposito acquirendæ talis virtutis; siue quod idem est corroborare intentionem suam: Deinde ad mediorem vsum in particulari etiam, si res ferat, se animare.

3. Rebonatio
menstrua
cuius hic
praxim ha-
bes.

Tertia est menstrua, Iuuabit enim in singulos menses diem aliquem certum deligere in similem recollectionem: & quidem si per occupationes liceret, operæ pretium esset integrum diem illi tribuere; sin minus quantum poterit; minimum verò duas vel 3. horas. Poterit hic esse modus.

1. Pridie illius diei jam inde à Cæna colligete, abjectis que alienis omnibus cogitationibus statue totum tempus diei sequentis tribuere vtili studio cognitionis tui ipsius: & ex ipsa cæna & recreatione occasionem quam poteris accipere ad id parandi. Nec esset abs re eo die aliquam mortificationem subire vt Dei auxilium quod humiliatis numquam deesse solet, impetres. In Litanijs verò Sanctos omnes in eum finem vt tibi propitij sint, inuoca.

2. Solito accuratiùs meditationem sequentis diei para prout visumerit. Posset verò satis conuenienter desumi ex tractatu P. Arias de profectu spirituali, vel ex aliqua parabola Christi V. G. de Arbore non habente fructum. De Talentis & negotiatione.

De operarijs missis in vineam & alijs. Item posset fieri de fine creationis & vocationis. Esset etiam utilis meditatio de Amore Dei.

3. Post eam Meditationem legesea omnia quæ de virtute proposita ab initio collegisti, idque attentè & diligenter, vt ijs de nouo ita propositis, possis postea melius vt. Proderit etiam ea legere quæ ad mediorem Generalium vsum & difficultates circa illum impedimentaque spectant, & priùs notata erunt.

Primò.

4. Horam vnā impendes examini, in quo expendes primū an semper in te vigerit intentio proposita. Item an modò sit in suo eodem vigore; & tunc certè roboranda est ex ijs quæ legisti, expendendo eius necessitatem, præsertim tibi incumbentem, ex incommodis & periculis, &c. item excellentiam & quantopere Deo placeat, cuius voluntas fortè expressa est vt eam exequaris, quam voluntatem ex tot inspirationibus & bonis motibus facile colligere est.

Secundò.

Vide defectus, qui sunt duplices: nam quidam

consistant in commissione, vbi est considerandum circa quod objectum, quas personas, quo tempore & loco soleas labi, vt faciliùs causæ originem deprehendas. Alij in omissione.

Expende an vtaris & bene vtaris, item an accommodatè ad tuum finem particularem medijs Generalibus; an aliqua emendatione egeant; & vnde defectus, & quomodo tollendi. Expende præcipue an hebdomadariam considerationem bene facias. Hæc verò consideratio si bene fiat, erit vtilior quàm hebdomadaria: nam quia ad longius tempus extenditur, idcirco ex ea faciliùs deprehendi poterit qui sint defectus magis fixi inueteratique: & eorundem causa ordinaria ex circumstantijs quæ solent adesse poterit cognosci: & ex lectis paulò ante quæ de ijs notata erant facilior & vtilior reddatur hæc eadē consideratio.

Denique distinctè notatis ijs defectibus qui deprehensi fuerunt, ijsdem remedia apta oppones, excutienda deinceps quotidie, singulis septimanis pro more.

Proderit eodem die de his omnibus in particulari cum præfecto rerum spiritualium conferre, ejusque consilium audire.

Opus est magno Animo & constanti, vt mādentur executioni: illum à Deo petere debes, diffusus de te, interponere etiam auxilium B. V. recitando semel Rosarium ad eum finem.

Tandem tibi persuadeas fore vt Dæmon grauiùs resistat præsertim si aggressus fueris imperfectionum arcem expugnare: ita enim fieri solet; Deus verò id permittet, idque idcirco vt solidior euadat virtus tot acquisita victorijs.

C *Fructus in profectu virtutum multiple ostenditur.*

CAPVT XXIII.

Etimus hætenus de medijs tum generalibus, tum particularibus acquirendæ virtutis; restat modò vt quis sit eorum effectus prosequamur. Is aliud non est quàm virtutis cuiusque augmentum & profectus, deinde etiam perfectio. Et in hoc quidem capite de profectu virtutum multiplici, & quomodo à nobis discerni queat. In sequenti verò de perfectione agendum est.

Effectus
virtutis ac-
quiritur
est augmen-
tum eius &
perfectio.

Equidem hæc virtutum praxis sterilis nullo modo esse potest, sed multorum magnorumque bonorum fecunda est, quorum prouentu mirum in modum locupletat Animam.

Primus enim fructus est Gratiæ ac proinde etiā Gloriæ augmentum: si quis dixerit, inquit Trident. Ipsum iustificatum bonis operibus quæ ab ipso per Dei Gratiā vel Christi meritum fiunt non verè mereri augmentum Gratiæ, Anathema sit. Hæc ibi, vbi agit Concilium de omnibus operibus siue Charitatis, siue aliarum virtutum, siue intensis, siue remissis; est enim definitio dogmatica, atque ad eò vniuersalis. Hoc quidem augmentum respōdet cuiusque actus perfectioni, ad eò vt quo præstatiō virtus est, & quo perfectior ac intensior cuiusque virtutis actus est, licet sua duntaxat honestate illustretur, eò plus Gratiæ apud Deū & Gloriæ mereatur: nec enim virtutes omnes morales aut omnes virtutis vnius actus æqualem meriti rationem habent, sed pro cuiusque dignitate & perfectione; neque verò secundum totam perfectionis & intensiōis suæ

1. Fructus
est augmen-
tum gratiæ
& gloriæ.

latitudinem morales meritum augent, ut gradus sex perfectionis actus, sex menti, Gratia, & Gloria mereantur; sed longè minùs, prout certa ijs meriti mensura à Deo designata est soli Charitatis actus secundum totam latitudinem suæ perfectionis & Gratiæ & Gloriam merentur. Ex quo etiam patet ad rationem meriti interesse plurimum ut non tantum virtutes præstantes excolantur, sed omnium exercitio Charitatis forma imprimatur. Porro quamvis hic fructus sit excellentissimus, certòque producat in Anima, non potest tamen dignosci certis indicijs, in hac n. vita nemo scit an amore, an odio dignus sit, sed probabilibus duntaxat argumentis: qualia sunt firmior in Dei amicitia conservanda, quibusvis etiam tormentis atque adeò ipsa morte proposita, voluntas: Testimonium conscientia nostræ, & visitationes cælitus emissæ, quibus spiritus ipse testimoniū reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei; studium majus orationis, mortificationis, & profectus nostri spiritualis; atque adeò omnis perfectionis desiderium ardens; amor Christi Domini tenerrimus; ardor promouendæ Gloriar Dei; sensus quidam intimus ob experientiam quotidianam singularis Dei providentia circa nos; vitæ puritas; & alia id genus, quæ licet obscure tantum nos Deo gratos esse testentur; mirabili tamen suavitæ fructum hunc primum replet.

2. Fructus augmentum habituum supernaturalium.

Secundus fructus est habituum supernaturalium augmentum. Imprimis enim quilibet virtutis actus auget virtutis suæ habitum secundum totam actus perfectionem, ac intensiōis suæ latitudinem: exercitio fidei, augetur fides: crescit spes sperando; patientia tolerando proficit. Quare Trident. asserit iustificatos per observationem mandatorum Dei, ire de virtute in virtutem, eò quòd nimirum pro singulorum operum ratione ac merito nunc hæc, nunc illa virtus augeatur fiatque perfectior: nec enim vlla accommodatior merces esse operis cuiusque potest quam ejusdem virtutis incrementum: Deinde non ipsa tantum virtus suo opere proficit, sed etiā Charitas: nam vel à Gratia non differt, vel ei est cōiunctissima, ut vnius augmentum ab alterius profectu separari nullo modo possit; ut nimirum tantum amare Deum possimus quantum illi grati sumus; & certè in humanis verum est quævis officia quæ alteri exhibentur, amicitiam eius excitare magis & adaugere; & ipsa Dei Charitas tanquam virtus vniuersalis & totius perfectionis atque virtutum omnium forma atque essentia quibuslibet virtutis alterius tanquam sui mēbri actibus, jure meritoque proficere debet: ex quo fit ut ingens sit praxis virtutum lucrum, quo non solum virtus quælibet crescit, sed ipse etiam aureus Charitatis thesaurus valde augetur. Longè tamen majus est augmentum illud quod Charitas proprijs actibus accipit: nam aliarum quidem virtutum actibus certa duntaxat perfectione crescit; nec enim sex gradus perfectionis in actu humilitatis, totidem gradus habitui Charitatis addunt, sed longè pauciores prout Deus pro immensa Sapientia sua constituit. At verò proprii ac formales Charitatis actus habitum ipsum secundum totam suam perfectionem augent, adeò ut si actus sex habeat intensiōis gradus, totidem illico perfectioni habitus addantur: quo fit ut auctis viribus accedente præcipue nouo gratia ut fieri solet au-

xilio, habitus ille in actus alios intensiores erumpat, qui vicissim multiplicatis gradibus ipsūmet habitum in infinitum perficiunt. Quod etiā proportionem in alijs virtutibus omnibus vsuuenit: Quare magni refert animi feruorem studiosè diligentèrque conservare: is enim est qui voluntatis conatum intēdit; qui ad orationis studium qua Gratia auxilia majora impetrantur, excitat: qui procul ejectionibus imperfectionibus animam Divinis cōsolationibus implet; & ut vires suas omnes siue habituales siue actuales profus expendat: atque adeò secundum totam latitudinem habitus, imò ultra eam operetur, efficit; ex quo sanè ingens meritorum vis, & incredibile habituum supernaturalium augmentum existit. Verum ita se res habet, ut infusi hi & supernaturales habitus nullo certo indicio sese prodant: nec enim ut jam diximus potentias ipsas naturales facilitate aliqua vel habilitate ad similes actus instruunt: sed ipsimet sunt instar potentiarum, quibus exornata Anima ad finem supernaturalē per actus propè Divinos erigere se & attollere potest: cujus rei ratio est quia cum omnino spirituales sint, ad eam hominis portionem in qua difficultas virtutum exercendarum sita est, sese non extendunt. Negari tamen etiam non potest fieri sæpè ut cum ad insignem aliquem gradum perducti sunt, singulari Dei beneficio dona quædam eximia ijs adjungantur quibus magna cum claritate in oculis etiam omnium splendescant. Id genus dona sunt partim dona spiritus sancti, quæ plerique à virtutibus ipsis longo vsu corroboratis non distinguunt; alij auxilia quædam Divina Gratia actualia ad virtutum vires addita, & cum ijs in magis arduose earumdem actus influentia fortè probabilius esse volunt, partim sunt Gratia gratis datæ prophetia, miraculorum, linguarum, & similes, quas Deus plerumque vel eximie alicujus sanctitatis testes, vel virtutum diligenter exultarum præmia solet cōferre. Verum hæc vltima profectus spiritualis virtutum signa per se certa non sunt, neque expetenda, cum cōstet posse ea etiam sine Dei Gratia consistere, & ut plurimum cōferri à Deo in aliorum atque adeò totius Ecclesiæ bonum: Quare ex successu effectuum ex his Gratijs manantium, ut fructu penitentium, auditorum concursu & similibus nihil est quod nobis applaudam⁹, cum possint sine profectu nostro spirituali consistere. Quamquam igitur dubitari nequeat quin eo modo quo diximus habitus isti supernaturales augeantur in Anima, eius tamen augmenti non nisi occulta & incerta signa habere possumus.

Tertius igitur fructus praxis virtutum consistit in moralibus habitibus qui supernaturalibus illis subseruiunt, & tum voluntatis ipsius, tum aliarum potentiarum inclinationem ab alijs bonis ad propriam cuiusque virtutis honestatem flectunt; unde nascitur magna in exercitiis hisce virtutibus facilitas: atque de hoc profectu potissimum sermo est. Quamquam enim longè major sit præstantia supernaturalium habituum, quia tamen vel lenta est, ac propemodum nulla, vel ignota eorum vis, nisi virtutes hæc morales, quarum profectus notior est, accedant, idcirco in virtutum praxi harum potissimum ratio haberi solet, ut nimirum proficere quis censendus sit in aliqua virtute, qui circa eiusdem honestatem ipso vsu habilitatem aliquam est cōsecutus. Accedit ut plu-

3. Fructus facilitas in exercitio virtutis quæ tibi proposueris acquirendam.

rimum contingere ut habitus ipsi supernaturales crescant proportionem augmenti moralium; adeo ut raro fiat, ut qui virtutum moralium soliditate consecutus est, non etiam magna apud Deum gratia, magna sanctitate, magnis supernaturalium habituum ornamentis sit praeditus; solent enim in ipso exercitio actus ipsi ad utrosque habitus pertinere, adeo ut non tantum qua sunt supernaturales, habitum supernaturalem augeant; sed etiam qua a voluntate & ceteris potestis eliciuntur, naturale quoddam pondus in ipsis imprimunt, quo contraria inclinatione sublata ad similes actus magna cum facilitate propendeant atque ferantur: Quamquam non iterum inficias fieri saepe ut supernaturales habitus vel usu Sacramentorum vel alijs quibusdam modis augeant, nullo plane moralium habituum profectu, adeoque multi sint insigni supernaturalium habituum perfectione exornati, qui tamen magnis & multis imperfectionibus defectu virtutum moralium obnoxij sunt.

4. Fructus gratiae gratis datae, actualia auxilia. &c.

Quartus fructus consistit in quibusdam effectibus qui ex profectu Gratiae habituumque siue supernaturalium, siue naturalium nascuntur. Hi sunt partim ea quae commemorauimus dona spiritus sancti; Gratiae etiam gratis datae, actualis Gratiae auxilia, ut sunt frequentes & singulares mentis illustrationes, efficaces voluntatis impulsus ad perfectionem ipsam, omnemque honestatem; quae certe auxilia Diuina Bonitas porreni quodammodo fluxu in eorum qui serio suae perfectioni vacant mentes deriuare singulari cum eorum sensu, consolatione & profectu, consuevit. De hoc ergo utroque fructu quoniam nobis notior est, & ipsius virtutum praxis proprius est, & cum profectu Gratiae atque habituum supernaturalium ita coniunctus, ut maxime certum sit Gratiae & perfectionis augmentum ut clare & breuiter quae ad rem nostram faciunt explicemus, nonnullas regulas faciles illas quidem & breues proponemus, ut ex ipsis studiosus virtutum quid de suo profectu sentire debeat, discernere atque iudicare possit.

Regulae quaedam quibus profectus spiritualis in virtutibus dignosci possit.

CAPUT XXV.

1. Regula mutatio animae ex imperfecta ad perfectiorem.

Prima igitur Regula sit. Profectus spiritualis nihil aliud est quam mutatio quaedam Animae quae cum prius imperfecta esset, siue virtute aliqua priuata, sensim eam exercitio ipso acquirit. Hic autem motus fit per certos gradus.

1. Enim si quae inclinatio ad vitium contrarium inerat, corrigitur.

2. Simul & eadem opera qua ea inclinatio corrigitur primus virtutis contrariae gradus acquiritur: is enim in eo consistit ut voluntas tanta amotis & desiderij vi & aestimatione in honestatem virtutis propositae feratur, ut a contrario vitio tutam se & immunem quantum licet constituat.

3. Succedit secundus gradus in quo non solum veniales lapsus circa eam honestatem vitantur, sed ipsa virtus corroboratur, ipsque sese circumstantijs exornat quarum capax est.

4. Denique gradus ad virtutis perfectionem & heroicis actus euehit. Intra hos terminos omnis ad virtutem spiritualis motus concluditur.

Quare sequentibus capitibus quibus cuiusque virtutis naturam describimus, hos etiam gradus ad faciliorem praxim & profectum maiorem distinguimus.

2. Regula. Duplex omnino est spiritualis profectus: vnus omnino extraordinarius; contingit enim aliquando ut magna Dei Gratia, magnoque feruore quidam ad Deum conuersi magnis itineribus ad Perfectionem contendunt: ipsis tanto plerumque lumine perfunduntur ut quotidiana suae incrementa in omni propere virtutis genere peruideant, & in singulas propere horas clare distincteque Diuinas in se operationes, suosque profectus propere sentiant: sed hic profectus singularis est Gratiae, & ideo nihil de eo aliud dicemus nisi sollicitum esse debere qui tanto Dei fauore praeuentus est, ne desit officio; quare magna animi contentione uti debet ut pro mensura tantae Gratiae sese ad eam perfectionem prouehat, ad quam tam efficaciter inuitari se imò trahi sentit, ne forte si desit, a Deo deferatur. Alter est ordinarius, fitque more Naturae sensim per illos gradus quos supra descripsimus. Hic modus ut potest qui naturae rerum conformior est, & ad fouendam humilitatem, nostramque industriam & vigilantiam excitandam aptior est, communiter a Deo obseruatur.

2. Regula attendendi gradus virtutis, & videndum ad quem peruenieris.

3. Regula. Etsi valde solliciti esse debeamus ut verè proficiamus, non tamen ut certi simus de profectu nostro. Crescit corpus etsi non percipitur quando bene comedit bene bibit, neque dum illud nutrimus adeo de eius incremento anxij sumus, certi fieri non posse ut si bene nutriatur suae perfectionis mensuram non acquirat. Pari modo ipsis utamur medijs quae ad perfectionem virtutis cuiusque acquirendam praescripta sunt. Ardens & viuum sit in nobis perfectionis desiderium, non desimus occasionibus, virtutum praxi prout dictum est intendamus animum & constanter inhaeremus. Quod si inter haec profectum nostrum non discernamus, dubitare tamen non possumus quin plurimum promoueamus: sicut è contra cum quis media ad profectum necessaria non adhibet, profectus etsi ipse se proficere existimet, tamen non proficit, sed pernicioso errore illuditur.

3. Regula studendum sedulo virtuti comparandae quantumuis certum non sumus quid profecerimus.

4. Regula. Ad proprium profectum dignoscendum expedit suae naturae modum & inclinationem expendere: nonnulli enim adeo graues a perniciosa complexione & praua consuetudine difficultates patiuntur, ut longo tempore, continuo virtutis exercitio, sedulo labore vix primum virtutis gradum attingant; quos tamen certum est saepe plus profecisse illa sui victoria & infimo gradu, quam nonnulli alij qui adeo temperata sunt complexione ut facillima illis sint omnia, nullae vel exiguae rebelliones, pax summa: nam qui huiusmodi sunt, plerumque non ex virtute virtutem ipsam exercent, sed ex naturali propensione, atque adeo per modum naturae, & ideo saepe putant se tot ad virtutes acquirendas medijs tanta vigilantia tantoque studio non egere, sed perfunctorie omnia agunt: Quare raro solidam virtutem acquirunt, & plerumque sub illa naturae facilitate magnos tegunt defectus, qui oblata deinde occasione se produnt; si tamen animo statuunt ita operam virtuti dare, ipsque medijs quae praescripsimus serio & diligenter uti, dubium non est quin naturales illas virtutes acquisitis habitibus confirmare plurimum & stabilire possint.

4. Regula expendat quisque suae naturae modum & propensionem.

5. Regula
Alias virtu-
tes facili co-
parari, alias
difficilius &
tardius.

5. Nonnullæ sunt virtutes quæ externum potissimum hominē exornant, vel in externis præcipuè actibus considerantur, qualis est Modestia, Temperantia & aliæ id genus. In his non est difficile suos profectus notare cum oculis ipsis externis pateant: unde etiam fit ut sicut circa id genus virtutis, studium non solet esse perplexum, ita nec ad modum sit difficile; quare breviori etiam tempore egent ut ad conueniens incrementum perducantur. Non perinde se res habet in alijs virtutibus quæ internas animi passiones & prauas propensiones coercant: nam earum profectus obscurior est & tardior, atque adeo longiori tempore & maiori labore egent ut quantum satis est adolescant. Nec verò omnes hæc par omnino studium requirunt: sunt enim quædā minoris momenti quæ vnius vel paucorum mensium exercitio ad sufficientem profectum perducere possunt: aliæ maioris momenti, non vnum solum mensem sed multos annos, imò bonam vitæ nostræ partē desiderant, qualis est humilitas; Dei Amor; conformitas voluntatis nostræ cum Diuina: cōmunicatio & familiaritas cum Deo; mortificationis siue pœnitentiæ & odij sui exercitium, & aliæ id genus: circa quas id etiam est attentè perpendendum num Diuina Bonitas velit in hac potius quàm in illa nos exerceri & excellere; quem nempe animum, quàm inclinationē, quas occasiones, quæ ad iumenta, quæ lumina, quos impulsus ad hanc illamue largiatur; sæpè enim vult aliquem in vna aliqua excellere ut B. Franciscum in paupertate. B. Ignatium in Dei amore. B. Aloysium in sui odio & pœnitentia; in alijs verò pro necessitate duntaxat comparandis laborare. Est enim difficile æquè excellere in omnibus: & habuit quisque sanctus vnam aliquam in qua potissimum excelluit.

6. Regula
profectū in
virtute oriri
maximè ex
eiusdē actib.
substantia-
libus nō au-
tem accide-
ntarijs.

6. Regula. Virtutum soliditas verusque profectus nascitur ex actibus eiusdem substantialibus tum internis tum externis: sic enim conflatur in nobis viuū quoddam & perfectum virtutis corpus ex interna forma quasi anima, & externa compositum. Quare vbi constat de substantialibus hisce actibus, licet extrinseca quædam ornamenta, vel dona; aut effectus qui sequi vel comitari solent profectum, absunt; nihil tamen ambigendum est de profectu. Nec verò obscurū esse potest studioso perfectionis, num in proprijs cuiusq; virtutis actionibus omnia quæ ad earum substantiam requiruntur, insint: cuique enim facile perspectum esse potest quod sit objectum materiale, quod formale, quo potissimum pars eius superior mouetur, effectus porro illi & accidentia quæ ex virtutum soliditate promanant, solent esse, vel inferioris partis actus, vel à superiore additi, interius quoddam lumen circa virtutis illius praxim, animi quies, alacritas mentis ad omnia, facilitas etiam & delectatio sensibilis quæ ex bona operatione nasci solet, & similes; qui etsi non adsint, non inde tamen certum indicium sumi potest, ut iudicetur minorem esse profectum, cum ad substantiam actuum non pertineant. Imò verò cum desolatione atque turbatione, angore tristitia, difficultate, & id genus alijs possit spiritalis profectus magnum accipere incrementum.

7. Regula
actus acci-
dentarios
virtutis gam

7. Regula. Quamuis hi effectus ad substantiā actuum non pertineant, eam tamen ut plurimum consequuntur: Quare verus profectus ex natura

sua amat hos effectus producere: nam propter mutuam consensionem fieri solet ut nata virtus in superiore parte inferiorē coërceat, intestinam rebellionem cōpescat, pacem inferat, imò secum etiam in suam honestatem cum aliqua voluptate inferiorem appetitum trahat, ac proinde ab eo deinceps iuuetur ut facilius ac delectabilius operetur: neque tamen sensus hic gaudij consolationis, tranquillitatis & pacis semper est huiusmodi ut securi esse possimus: nam plerumque ex inferiori appetitu, & inferioris cuiuspiam boni apprehensione exoritur: Quare cum adest necesse est nos oculos aperire, atque sedulò providere ne in actu dūtaxat inferioris partis acquiescamus, & ex eo solo iudicemus de profectu nostro, sed præterea expēdamus quid inter hos sensus soliditatis in ipsa actuum substantia subsit. Pari modo inter desolationes & anxietates conari debemus ne animum abijciamus, cum cōstet ita velle Deū nostros nobis celare defectus: quocirca maiori etiam animi contentione opus est, ne hæc inferioris partis infirmitas actuum virtutum substantiam peruat, eamque ut consuevit, labefactet.

8. Regula. Potest aliquando fieri, & verò nō raro re ipsa cōtingit, ut quis in imperfectiones plurimas incidat, venialia peccata admittat, passionibus nonnullis turbetur, agitetur grauib; tentationibus, & tamen inter has spinas exculta virtus augeat. Id autem contingit vel ob naturalem dispositionem quæ rigidior est aliquādo, ut iam diximus; vel præcipuè ex singulari Dei providentia, quæ nonnumquam certis de causis permittit crescere tentationes & difficultates pro ea mensura qua virtutes ipsæ crescunt: sic enim persæpè fortiores fortius tentantur, ita ut nonnumquam videantur à Deo desereri, id quod sæpè contingit circa castitatem, inuidiā, vanitatisque motus: Quod si non obstantibus hisce motibus pergant animosè, & nihil de proposito & consuetis exercitijs mutent, signum est virtutem esse valde corroboratam: Deus enim plerumque id permittit vel ut virtus ipsa his confortata modis ad magna pareatur, vel ut humilitas virtutum omnium radix & fundamentum altius in animo infigatur, & virtutes cæteras securius sustentare possit. Et verò sæpè Deus profectum virtutis illius quam seriò prosequimur vel differt vel celat, ut interim ad aliarum quarundam magis necessariorum altiores gradus nos prouehat: sic enim fit ut cum quis virtuti vni ex desiderio totius perfectionis, vel ex amore instituti sui, studet, id desiderium vel amore corroboret. Item dum ad eam virtutē acquirendam adhibet orationem, vel obedientiam, vel quid aliud ut medium, plerumq; vsum medijs illius perficit, & plurimum in oratione, in mortificatione, in obedientia proficit, licet Deo ita permittente in lapsus contra virtutis quam prosequitur honestatem impingat.

9. Regula. Quemadmodum fieri non potest ut nō plurimum promoueat qui serio perfectionis desiderio tenetur, & tota mentis contentione satagit, ut semper proficiat. Ita certum est eum vix quicquam in vlla virtute proficere, in quo totius perfectionis intentio langueat, sic ut ad maiorem ac maiorem perfectionem non contendat: Quamquam enim fieri possit ut in infimo aliquo gradu consistendo per se non peccet, voluntas tamen ipsa non tendendi ad altiore

sequi ut plurimum.

8. Regula
contingere
profectum
illum sæpè
etiam inter
passiones
hæd cūctas
tentationes,
lapsus veniales, &c.

9. Regula nō
multū pro-
ficere langu-
dos in desi-
derio virtu-
tis assequen-
da.

gradum, & ea quæ maioris perfectionis sunt nõ conſectandi ipſum proſectum ita intercidit, vt **A** etiam in pericula non infrequẽtia veniat graues veniales lapſus incurrendi: nam verum eſt quod dixit Sanctus Bernard. nõ proficere deficere eſt.

10. Regula
iudicandum
de proſectu
defectuque
ex peccatis
venialibus.

10. Regula. Vt quis de proſectu defectuque ſuo iudicet ex peccatis venialibus quorum capita expendere debet; primum eſt materia ipſa ſiue obiectum circa quod verſatur peccatum quodlibet. Nam quædam verſantur circa obiectũ ex genere ſuo graue, & quod ad mortale peccatum ſatis eſſe queat; qualis eſt cogitatio turpis, odium alterius, detractio vt plurimum; quæ certè cum facile admittuntur ſignum eſt animi diſſoluti, & de ſuo proſectu parũ vel nihil ſolliciti. Secus eſt de alijs quæ circa leue obiectum verſantur, quod tamen quò grauius eſt, eò ſolet natura ſua magis proſectum impedire: nec. n. dubium eſt, quin murmuratio, animi alienatio ab alijs, inobedientia etiam leuis, animam inficiat, excæcet, atque debilitet magis quàm otioſum verbum. Secundum eſt ipſum principium efficiens peccati; Ratio nempe ipſa & voluntas quæ varijs modis in peccatum influere ſolet: nam qui id ſibi proponit in ſpirituali vita vt velit duntaxat peccata mortalia, vel quæ pericula grauiora continet, euitare, nihil vñquam ille proficiet, cum etiam eiſmodi voluntas periculo grauius non raro peccandi conſentiat: vt alibi expoſitum à nobis eſt. Qui verò proponit etiam omnia venialia vitare, & tamen occaſiones ſepè labendi retinet, nec valdè ſollicitus eſt vt reſiſtat, adeò vt cẽſcatur deliberatè & pleno veluti conſenſu ſiue directè ſiue indirectè velle peccare, parũ etiam vel nihil promouebit: præſertim ſi, vt ſit plerũque, cõſuetudinem acquirat ea peccata committendi huiusmodi enim conſuetudo plurimum obest ſpirituali proſectui, licet culpa ipſa ex obiecto leuior ſit; tamen ſi quo grauius obiectũ eſt, eò etiam maiori cæcitatũs fœditate atque infirmitate Animam afficiat: nam dici non poteſt quantum perfectioni atque adeò proſectui obſit detrahendi, alios irridendi, lentè imperfectèque obediendi, carnis commoda vltra rationem ſectandi, dandi & accipiendi ſine facultate, & aliorum id genus conſuetudo, quam qui non extirpat, non video quam de ſe ſpem frugis alicuius dare queat. At verò is qui ita proponit vitare omnia venialia, vt nullum omnino velit deliberatè & cum directo vel indirecto cõſenſu admittere; licet pro huius vitæ conditione ſæpius vel ex infirmitate, vrgẽte aliqua tentatione, aut præſente graui occaſione, vel ex ſubreptione labatur, is inquam non deſinet proficere, ſi modò ſtatim reſurgat animũque reſumat: Quamquam enim qui lapſus eſt parua culpa, poſſit ſæpè multum perdere non quidem meriti, ſed facilitatis virtutis; ſi tamen occaſione eiſmodi lapſus vti ſciat, & ſtatim cõtrario actu quod periſſe potuit, reſparet; plerumq; altius menti honeſtatẽ virtutis illius infigit, quàm ſi eam occaſionem nõ habuiſſet: idèd enim Deus id genus lapſus permittit, vt ex ijs concepto vitij contrarij odio, circa virtutis honeſtatem voluntatem magis ſtabiliamus. Accedit præterea quod ex his lapſibus occaſionem habemus noſtram coram Diuina Maieſtate infirmitatem agnoſcendi, nos magis ac magis humiliandi, ac de viribus noſtris diſſidendi, dolèdi ſeridè de lapſu, non tam ex amore proprio, quia

lapſos eſſe, quoddam malum noſtrum eſt, quàm ex amore Gloriæ Dei cuius quoddam bonum eſt, quod homo ſine eius auxilio labi poſſit, reſurgere non poſſit, cuius Gratia fiat vt lapſus de ſeipſo diſſidens non torpeſcat ſtulto dolore & anxietate attonitus, ſed duplicato cum feruore reſurgat. Qui iſta occaſione ſic vtitur, certum eſt etſi videatur à perfectione virtutis particularis quæ perſequitur deficere, longè tamen maiori proſectu humilitatem nobiliſſimam virtutem & omnis virtutis fundamentum ac radicem hoc veluti peccatorum ſuorum ſtercore impingatam adauget. Tertium Caput conſiſtit in quibuſdam peccatorum venialium ſiue modis ſiue effectibus: nam quædam ſunt venialia quæ etſi omni ope fugiẽda ſunt, nullos tamen effectus aut nõ adeò graues ex ſe producant, vt eſt riſus immodicus, verbum otioſum ſine cuiuſquam offenſione vel ſcandalo prolatum quæ vix vllum ſui veſtigium reliquant. Alia verò quõſdam habent effectus magni momenti: nam vel ex ſe potenter voluntatem bono creato affigunt, & inclinationem fortem ad malum producant, vt ſolet eſſe vanitas, ira, vindicta; vel ad alia etiam peccata viam ſternunt: ſic. n. vanæ gloriæ ſtudio multorum & magnorum peccatorum ſemen eſſe ſolet: ſic curioſitas paruum peccatum ſi ſolitarium ſit, effectus tamen peſſimos, & in Primis Parentibus & in nobis quotidie producere conſuevit: atque hæc poſtrema clarum eſt plurimum proſectum ſpiritualem impedire.

11. Regula. Ad cognoscendum virtutis cuiusque proſectum vtiliter attẽdi debet quæ ſit moderatio paſſionis illius cui contraria eſt. Circa quod conſiderandum eſt.

11. Regula
attendenda
moderatio
paſſionis
oppositæ
virtuti com-
parandæ.

1. An hæc paſſio in nobis vigeat, & olim vigerit; an à natura ſit inſita, quo vſu corroborata, &c.
2. Quàm valida ſit & olim fuerit: num aliquãdo interiorem Animi noſtri ſtatum perturbet, num incautis nobis & veluti à natura vel ex habitu erumpat; quos effectus habeat, & olim habuerit in animo, in ſermone, in opere. Ex his enim facile erit diſcernere proſectum; ſi enim turber non adeò ſæpè; vel ſi turbet non autem perturbet nec in conſenſum rapiat voluntatem: ſi motus duntaxat excitet quos proculcare facile ſit, ſi non ex habitu importunè ſe ingerat & paſſim dominari velit, ſed procul ſolùm remurmuret, certum eſt eius vires non niſi virtutis proſectu proſtratas eſſe. Porro vix vlla paſſio adeò vehemens eſt, quin annuo virtutis ſtudio, ſi ſerium ſit, reduci ad notabilem moderationem queat, adeòque ſignum eſt euidentis negligentioris operæ & minoris quàm par eſſet proſectus, quando poſt tantũ tẽporis, vel nulla vel exigua apparet paſſionũ moderatio.

12. Regula. Ex tentationibus etiam quibus Dæmon vel immediatè per ſe vel ope noſtrarum paſſionum atque concupiſcentiæ, vſus nos ſollicitat ad malum; indicium ſumi poteſt proſectus ſpiritualis, idque tripliciter: ſi nempe conſideretur origo, progreſſus, & exitus earumdem. Nam ſi tentatio præcipuè frequens oriatur immediatè ex concupiſcentia noſtra vel paſſione, quamuis accedat Dæmonis impuſſus, ſignum eſt immortificationis: ſic enim colligitur carnem per ſe rebellem eſſe ſpiritui, quando ipſa immediatè mouetur, & ſuis illis motibus excitat turpes imaginationes quas Dæmon ſolet magis ac magis inflammare. Idem dici poteſt de ira & vindicta

12. Regula
ex tentatio-
nibus conſi-
derata earũ
origine,
progreſſu &
exitu.

appetitu. Quando autem sine vlla alia causa ab imaginatione tentatio incipit, & subito adeoq; A vehementius quam naturaliter consuevit percellit animam à Dæmone est, quem probabile est permitti à Deo ita vexare hominem jam utcumque fortem: sic enim legimus viros bonos quod sanctiores fuerunt eò grauioribus tentationib⁹ omnis generis tum carnalibus, tum spiritualibus, vanitatis, blasphemiarum, infidelitatis impugnari, imò & nonnumquam verberari à Dæmone permittos esse ad fouendam humilitatē & meritum augendum. In progressu tentationis attendi debet modus quo excipitur primum: deinde resistitur: nā imperfecti cum grauius se percelli sentiunt, statim animo cadunt, sese affligunt, turbantur, graue quoddam malum esse putant tentari, atq; interim in ea animi perturbatione & deiectione facile vacillant atq; titubant, & gliscente sensim B voluptate franguntur. Qui verò profecerunt tentationes ipsas prævident & expectant, generoseque cum adsunt excipiunt, eas sibi vtilis ad perfectionis augmentum à Deo permissas non dubitant, de se diffisi ad Deum confugiunt, & cælestibus instructi armis ei fortiter animosēque magno cum suo merito & fructu resistunt. In exitu tentationum duo sunt considerata: vel enim superantur vel superant. Imperfecti si forte superent, statim superbiunt, & suis consiliis viribus periculosa securitate sopiuntur, vnde postea in grauiora pericula veniunt. Qui verò profectui suo inuigilant si superiores euadāt, tantum abest vt superbiant, vt Deo soli totam victoriam tribuant, de se suisque viribus diffidant magis, eòq; minus securi sint quò certius sciunt hostem C continuè in insidijs positum esse: quin etiam satis esse illis non solet tentationi resistisse, sed causam ipsam tentationis adoriuntur & quantum possunt eam tollunt vt hostem ipsum qui nostris vititur passionibus, inclinationibus atq; externis occasionibus quas ei damus, omnino debilitent atque prosternant. Si verò superētur imperfecti, solent ita deiici animo vt vix resurgere velint, sed prostrati sese suūmq; profectum negligant, bona proposita deserant, consueta exercitia abijciant, denique perfectionis assequendæ spem omnem & desiderium prope deponant. At qui proficiūt, tantum abest vt ita cōcidant, vt etiam statim eò animosius resurgant quò vidēt se turpius victos, prostratosque esse: nam ex suo lapsu de suis diffisi viribus, ac proinde effecti humiliores, sibi cauendum esse, attentiusque vigilandum intelligunt, D & jacturam suam non humilitate tantum, sed majori etiam feruore compensandam ducunt, quò fit vt etsi victi videantur vno modo, gloriosa tamen humilitate & feruore tam de se quam de hoste quodammodo triumphent.

13. Regula
ex communica-
tione cū
Deo in me-
ditationi-
bus. &c.

13. Regula. Ex ipsa etiam cōmunicatione cum Deo per Meditationem, Sacramentorum vsum, aliasque orationes de profectu in virtutibus indicium sumi potest. Tanta est enim interni profectus in virtutibus cum profectu in oratione cōnexio, vt pari propè proportionē vterque augeat. Itaque quando languet orandi atque meditando desiderium; quādo præparatio negligitur; quando perfunctoriè fit Meditatio; admittuntur facile distractiones, nulla vel exigua habetur ratio fructus qui ex oratione nasci debet, est certè euidentis indicium exigui vel nullius in virtutibus profectus: Idem de Sacramentorum vsum dici potest. Ex aduerso verò quo quis ipsa cum Deo cō-

municatione & Sacramentorum perceptione Deo efficitur coniunctior, eò maiora virtutum quibus ab omnibus creatis bonis voluntatem abstrahimus, incrementa esse necesse est.

14. Regula. Virtutum profectus atq; adeò perfectio cognoscitur ex ipso eiusdem exercitio tribus maximè modis.

14. Regula
ex ipso
exercitio
virtutis ac-
quirendæ.

1. Ex ipso principio effectiuo: nam quando voluntas ipso virtutis studio adeò circa eius honestatem firma est, vt non tantum ipsa nihil difficultatis patiat, sed etiā partis inferioris rebellionem compescat, ac præterea iucundè ac delectabiliter quæ naturæ repugnant atque aspera sunt in eius virtutis exercitio & desideret & suscipiat, non semel solum & iterum sed semper vel penè semper & veluti ex habitu, adeò vt etiā dum non cogitat, non aduertit, non reflectit, V. G. in subitis occasionibus, in summa libertate, in lusu & animi relaxatione, dum sibi minus attendit clam alijs, atque vt interdum fit in ipso somno, quasi per modum naturæ virtutis illius actus eliciat, certum est indicium eam virtutem in summo gradu possideri, vel potius eius honestatem totā ipsam voluntatem possidere & occupare.

2. Ex objecto ipso: Nam virtus perfecta ad arduum objectum spectat, & circa illud heroicis actus exercet. Objectum autem arduum est non solum quod magni momenti est, sed etiam quod minimum reputatur: vera enim virtus heroicis actus sæpè non minoris perfectionis elicit circa objectum parui momenti, quàm maximi: nam quæ minoris momenti sunt, facile contemni ab omnibus, maximè imperfectis solent; hunc verò contemptum superare, & virtutum honestatem in quocumque tandem objecto inueniatur magni aestimare atque pariter amplecti, signum est solidæ, probatæque virtutis.

3. Ex facilitate & promptitudine qua charitatis imperio obediunt, & eam in purè fideliterq; bono Gloriæ Dei procurando adiuuant. Quamquā enim vitæ nostræ, & intentionis puritas charitatis germanus sit fœtus, omnis tamen impuritatis purgatio per virtutes efficitur; singulæ enim suo modo à creatis bonis voluntatem auertunt & ad propriam honestatem inclinant, vt deinde charitatis imperio in Dei bonum totius vitæ nostræ actiones humi de se repentes, efficacius faciliusque attollantur: itaque quo perfectiores sunt virtutes, eò solet esse purior, purgatiórque intentio, eò meliores Deoque gratiores nostræ actiones, eò denique charitatis exercitium luminosius, efficacius, perfectiusque existit.

15. Regula. Virtutum perfectio est huiusmodi in hac vita, vt nunquam ita perfecta esse possint, quin semper augeri magis ac magis queant, cuius rei ratio est, tum vitæ huius & humanæ conditionis infirmitas quæ totius perfectionis in hac mutabilitate capax esse non potest, tum virtutū natura: nā cum omnes sint simulacra quædā & participationes Diuinarū virtutū & perfectionū, nō possunt quamcumque perfectionem acquirant, supremā illam perfectionē attingere, & eam imitando satis assequi & repræsentare. Quare nō mirum est si in hac vita quantumcumque in virtute quis profecerit, habeat tamen quo progredi ulterius debeat, possitq; semper suū imperfectū lugere, & quotidianos lapsus deslere. Nā nulli omnino sūt qui sine peccato viuāt, & quorū animis aliq; prauorū habitū fibræ nō adhærescāt, quæ non rarò erumpunt cum insigni eorū cōfusione & dolore,

15. Regula
nunquam
ita perfectā
esse in mor-
tali vltio vir-
tutem, quin
perfectior
esse possit.

TER TIA PARS.

DE

PRAXI PERFECTIONIS.

SECTIO SECVNDA.

De duplici praxi cognitionis seu propriae, seu diuinæ, & conformitatis voluntatis nostræ cum diuinæ.

CAPVT PRIMVM.

Quibus potissimum hæc praxis sit vsurpanda.

Apta est hæc praxis vtrumque iam prouectis in vita spirituali.

A T Q V E hæc methodus quam haecenus descripsimus ab incipientibus potissimum tenenda est, vt potè valde cōsentanea naturæ perfectionis, donec saltem in vsu mediorum generalium pro-

bè exercitati, & sui ipsorum notitia rerumq; spiritualium scientia, ac virtutum gustu aliquo imbuti, solidum iecerint fundamentum vitæ perfectioris; tunc enim poterunt tutius & vtilius duplici quæ sequitur methodo vti, quæ aliud nihil est quam breue compendium primæ: Quare præsupponit perfectionis cognitionem & desiderium longo iam vsu corroboratum, & mentem Deo assuetam; quamquam fieri nonnumquam possit, vt quibusdam incipientibus nō sit inutilis. Cum enim Dominus Deus populum suum eduxit ex Ægypto, & admirabilem ei victoriā de Pharaone concessit, volebat breuissimo maximèq; securo itinere, deletis omnibus hostibus illum statim in promissam terram inducere; verum viribus ille proprijs, non Dei promissione & auxilio innixus, quid posset ex se, non autem quid in Deo, attendens, sua partim superbia, partim pusillanimitate & diffidentia quæ superbix comes est, cōgressum cum fortissimis & terribilibus Gygantibus exhorruit, & sic Deum coëgit vt ab eo flexo itinere circumduceretur, adeo vt quam quatuor diebus viam conficere poterat, annis 40. cōfecerit, diuturno ètè labore, numquam tamen destitutus suauissima ac sanctissima Dei prouidentia, donec longo itinere mortuis murmuratoribus, promissæ terræ Dei beneficio, possessionem adiit. Vellet equidem Dominus Deus quos ex Ægypto vocat, recta statim via occurrere hostibus ijsque prostratis sine vllis ambagibus, Deo præeunte ad perfectionem tendere; verum ita plerumque initio nos amamus, ita vitæ spiritualis difficultates exhorrescimus vt quamuis Deus præeat, tamen imperare nobis non possimus vt recto impetu, toto conatu feramur in terrā illā promissionis. Quare solet ordinari nos circumducere per solitudinem, & minorib⁹ pugnis ac difficultatibus probare, & disponere, donec extincta omni diffidentia & su-

Incipientibus tamen etiam quandoque non inutilis.

Est enim solet Deus probare scilicet & diffidere.

A perbiā, in ipsam nos terram inducat. Et quamuis ita nobiscum communiter agat, quia id poscit communis omnium penè infirmitas; nihil tamen obstat quò minus nonnumquam sine vllō flexu quosdam statim velit Gygantes amoris proprii, eiusque soboles aggredi, vt ijs expugnatis, via breuiore eò perueniant quò festināt. Certè cum exoptet Deus ardentem nostram perfectionem, velitque quàm citissimè nos illam assequi, vnica ratio cur id non fiat est, quia obstat nostra superbia, idcirco pauci sunt qui ad solidam aliquam perfectionem perueniant ante maturiorem ætatem: Nam adolescentior ætas insolescit facilius, nec ea adhuc sui ipsius Deique cognitione pollet, vt motus vanitatis, ambitionis, propriæ æstimationis satis comprimere queat: Quare propria experientia discere multa debet; eam autem maturior ætas sensim adfert: Nec alia est ratio cur Deus misericorditer imperfectorum quorundam vitam protrahere soleat, quàm vt suam ipsi infirmitatem experiantur & sentiant, propriisque manibus palpent, & ex sui cognitione ad contemptum sui perueniant, sicque capaciores sese faciant profundiore humilitate eius perfectionis ad quam alias nūquam attingere potuissent. Quam multos vellet Deus inducere in terrā melle & lacte manantem si sese possent toto animo cum vera & solida sui despicientia resignare, quostamen circumducit per desertum, & varijs exercet casibus: Quam sæpè magno affectu perfectionem exoptant, ad eamque contēdunt, vt sibi videtur, quantum possunt, & nonnumquam ipsum perfectionis montem per orationis studiū & familiaris cum Deo cōuersationis exercitiū tenere iam putant, & ob occultam superbiam, vel ob grauioris fortè lapsus periculum propter defectū solidi humilitatis fundamenti permittuntur sapius identidē ferri retrorsum & resurgere, donec experientia propriæ infirmitatis edocti, incipiant ipsi de se desperare prorsus: Cum verò tandē eò deuenerunt, vt coram Deo abiecti despectiq; & veluti prostrati iaceant, posito humilitatis solido fundamento magnis subito progressibus, sine labore, sine conatu, perfectionis ædificium ad fa-

Aliquos tamen ducit viā compendiosā ad perfectionem

Obest superbia ne id præstet sapientioribus.

stigium attollunt, adeo ut se ipsos iam demerentur. Atque illa est ordinaria Diuina Prouidentia ratio in suis, ob infirmitatem communem, perficiendis. Si tamen initio conuersionis serio adlaboret quisque, potest vitatis illis ambagibus longè cōpendiosiori via ad perfectionem, Deo duce, contendere; hoc quomodo prastare queat docebit sequens praxis, quæ licet, sicut dixi, supponat ut plurimum animum serio ex cultum exercitumque spiritualibus studiis, & exercitia virtutum, & idcirco traditam hactenus praxim, quam etiam aliquo modo continet, perficiat; tamen poterit aliquando utiliter usurpari etiam ab incipientibus quibusdam. Necessè autem est antequam quis uti ea incipiat, quæ suprà dicta sunt cap. 1. 2. 3. & 4. non legisse tantum, sed per eadem, præcipuè verò per cognitionem generalem ideæ perfectionis, & serium eiusdem desiderium iam esse dispositum.

*Duo fundamenta comparanda virtutis necessaria
cognitio sui & Dei.*

CAPVT II.

Homini
summa per-
fectio est,
ut intelle-
ctu, volun-
tate, & ope-
rationibus
cum Deo
vniatur.

Suprema hominis perfectio, ad quam in hac vita aspirare potest, in eo consistit, ut qui Deo in natura & intelligendi volèdique facultate similis est, eidem in operationibus siue internis, siue externis similis etiam fiat, Deumque cognoscat, & de eo cogitet, eundem amet, ei que bona quæ habet & extrinsecâ etiam gloriam tota voluntatis æstimatione & affectu velit, sicut ipse se ipsum cognoscit & se sepe cogitat, & purissimo affectu sibi sua omnia, & quæ aliunde accedere potest gloriam sibi vult, ac tandem operando extra se eandem ei gloriâ procuret pro vicibus, sicut hoc vnicum bonum gloriæ sibi diuina Majestas operationibus ad extra prosequitur: sic enim homo se Deo refundit, & perfectissimè eum eo vnit & intellectu & voluntate & operationibus.

Ad eâ plu-
rimæ virtu-
tes sunt ne-
cessariæ.

Partim quæ
separât ho-
minem a
seipso.

Partim quæ
cum Deo
allum vniat.

Ad tantam perfectionem acquirendam necessariæ sunt plurimæ virtutes quarum vnaquæque dum suum officium prastat, partim hominis facultates à seipso homine creaturis que omnibus separât & diuellunt, ut est humilitas, paupertas, indifferentia, patiëntia, obedientia, castitas, & cæteræ quæ ad abnegationem sui & mortificationem pertinet; partim easdem ad Deum attollunt, ei que vniunt, & ad bonum gloriæ eius procurandum immediatè hominis facultates adiuuant. Tales sunt Fides, Spes Charitas, Religio. Quamquam ipsa Charitas cæterarum omnium sit forma & dux, omnisque huius motus prima causa & proinde perfectionis artifex.

Ad hæc du-
plex funda-
mentum
necessarium
est, cogni-
tio Dei &
sui.

Ad hunc motum efficiendum & harum virtutum omnium praxim aptè & faciliè conjungendâ, ut vno veluti conatu in tantæ rei affectionem conspirent, duo fundamenta sibi ex aduerso respondentia, constituenda, & semper ante oculos habenda sunt, nepe cognitio Dei & sui, ut ex illis veluti quibusdam generalibus principiis plena intellectus cognitione bene apprehensis, & frequenti imò assidua cogitatione mentis impressis; atque adeo veluti in actu primo semper paratis, practicæ omnium harum virtutum conclusiones illici nullo negotio queant ad quotidianas nostras actiones tum internas, tum externas nostro

proprio bono euacuandas, soloque bono gloriæ Dei implendas.

Hanc compendiosam perfectionis praxim videtur Christus Dominus paucis tradere voluisse, cum dixit, qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam: Et iterum qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: Nam utrobique utrumque terminum satis manifestè indicat; sancti verò Patres frequenter eam apertèque commendant: è quibus D. Augustinus reperere ea de causa consueuerat: *Nouerim me, nouerim te*: Et quodam loco, nutrimentum, inquit, Charitatis est imminutio cupiditatis, perfectio, nulla cupiditas: Quisquis igitur eam nutrire vult, instet imminuendis cupiditatibus; & lib. 10. Cōfess. cap. 2. quoniam inquit gemitus meus testis est displicere me mihi, tu refulges & places & amaris, & desideraris, ut erubescam de me, & abijciam me, atque eligam te. Hæc ille eadem de causa idem August. ait, *Amorem Dei edificare cœlestem Hierusalem usque ad contemptum sui*. Idè insinuat lib. 5. de Ciuitat. Dei, cap. 20. *Qui, inquit, vera pietate in Deum quem diligit, credit & sperat, plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quàm in ea, si qua in illo sunt, quæ non tantum ipsi quam veritati placent*: Neque id tribuit unde iam potest placere, nisi eius misericordie cui metuit displicere, de his sanatis gratias agens, de his sanandis preces fundens. Beatus verò Prosper Epist. ad Demetriadè de humilitate & Charitate agēs. In nullo, inquit,

Hoc docuit
Christus
Dominus.

Idemque
commen-
datum vo-
lunt SS. Pa-
tres Augu-
stinus.

Cha virtutes ab inuicem diuiduntur, & ambarum tam indiscreta cognatio est, ut qui in vna earum constituitur, simul utraque poiatur: sicut enim pars Charitatis est humilitas, ita pars humilitatis est charitas. Hæc ille; sed D. Bernardus non vno loco idem declarat, serm. de Verbis Abacuc 2. *Super custodiam meam stabo, &c.* Exponens id Psal. 41. *Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui*. In his enim duobus, ait, tota spiritualis conuersationis summa versatur, ut in nostra consideratione turbemur & contristemur ad salutem, in Diuina respiremus, ut de gaudio Spiritus sancti habeamus consolationem: & hinc timorem & humilitatem, inde verò spem concipiamus & Charitatem. Sed fusiùs sermone 36. & 37. in Cantic. *Volo proinde animam primo omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & utilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus primum est nobis: utilitatis verò, quia talis scientia non instat, sed humiliat, & est quadam preparatio ad edificandum*.

S. Prosper.

S. Bernar.

DNisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale adificium stare minimè potest. Porro ad humiliandum se nihil anima inuenire viuacius seu accommodatius potest, quàm si se in veritate inuenierit, tantum non dissimulet, non si in spiritu eius dolus, statuat se antefaciem suam; nec se aduertere abducatur. Nonne se ita intuens, clara luce veritatis inueniet se in regione dissimilitudinis, & suspirans misera, quàm iam latere non poterit, quod verè misera sit, nonne cum Propheta clamabit ad Dominum: *In veritate tua humiliasti me*? Nam quomodo non verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cum se perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum face infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus ob-

noxiam, mille necessitatibus erummosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? Unde huic iam extollentia oculorum, unde leuare caput? Nonne magis conuertetur in erumna sua dum configitur spina? Conuertetur, inquam, ad lacrymas, conuertetur ad planctus & gemitus, conuertetur ad Dominum, & in humilitate clamabit: Sana animam meam quia peccauit tibi. Porro conuersa ad Dominum recipiet consolationem: quia Pater est misericordiarum, & Deus totius consolationis. Ego quandiu in me respicio, in amaritudine moratur oculus meus; si autem suspexero & leuauero oculos ad Diuinam miserationis auxiliū, reparetur mox amaram visionē mei, visio lata Dei, cui & dico: ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui. Nec mediocris Dei visio, pium & deprecabile experiri, sicut re vera benignus & misericors est, & prestabilis super malitia, quippe cuius natura bonitas, & cui proprium est misereri semper & parcere. Tali itaque experimento, & tali ordine salubriter innotescit Deus, cum prius se homo nouerit in necessitate positū, & clamabit ad Dominum & exaudiet eum, & dicet: Eruiam te & honorifi-

cabis me. Atque hoc modo erit gradus ad notitiam cognitio tui, & ex imagine sua, quæ in te renouatur, ipse videbitur, dum tu quidem reuelata facie, gloria Domini cum fiducia speculari, in eandem imaginē transformaris de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu. Sed jam demum aduerte quomodo utraque cognitio sit tibi necessaria ad salutem, ita vtriusque carere valeas cum salute. Nam si ignoras te, non habebis timorem Dei in te, non humilitatem. Et sermone sequenti, Quid si ignoras Deum? poteritne spes esse salutis cum Dei ignorantia? Ne hoc quidem. Nec enim potes aut amare quem nescias, aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te ut Deum timeas: noueris ipsum ut aquē ipsum diligas. In altero initiaris ad sapientiam; in altero & cōsummaris: quia initium sapientia timor Domini est, & plenitudo legis est charitas. Adde tandem Diadochum, cap. 12. Proprium est, ait, anima Deum amantis, gloriam quidem Dei semper querere in omnibus quæ facit; hac verò summīssione delectari, quod Deum quidem deceat gloria; hominem verò summīssio, per quam familiares Deo efficiamur.

Parallela vtriusque huius Cognitionis.

CAPVT III.

1. **S**I remoueamus à nobis quod alienū in nobis est, ex nobis nihil sumus, nihil habemus, nihil possumus; quia totum à Deo accepimus cum nihil essemus, & quotidie, imò singulis momentis accipimus, cum omnia nostra assidue à Diuina Bonitate pendeant, sicut imago in speculo ab obiecto, & pondus suspensum in aëre à manu tenentis, & sicut umbra à sole; ac proinde separato à nobis assiduo Dei influxu, statim in nostrum nihilum abiremus: Itaque singulismomentis ex nobis nihil omnino sumus, & omnia bona naturæ & gratiæ quæ in nobis sunt, fundata in nostro nihilo etiam nihil sunt, sed continuo & nos & nostra omnia à Deo accipimus esse. Quare ex nobis similes sumus ijs quæ non sunt: Et substantia mea tanquam nihilum ante te, ait Dauid Pl. 38. & Apost. ad Gal. 6. Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

2. Illud verò esse quod à Deo accepimus ita vanum, inane, angustum, miserum, infirmum est, ut propè nihil sit si cum Deo cōparetur, vel cum ijs quæ Deus alijs aut concessit, aut concedere vno verbo potest: Omnes Gentes, inquit Isaias, cap. 40. quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Et Dauid: Et substantia mea tanquam nihilum ante te. Ipsa certè corporis vita, ipso cinere, puluere, stercore, sterquilinio villior & fœdior, est semper in corruptione sui, atque adeò in nihilum tendit, & nihilo quam proxima est. Anima verò quàm misera, quàm cæca, quàm ptaua, quàm infirma, quàm immunda ex se est, tam nihil ipsa vel prope nihil est.

1. **D**eus est perfectissima & solidissima natura, omnium rerum quæ sunt vel esse possunt basis & exēplar, substantia spiritualis, simplicissima, à seipso existens, ab alio independēs prorsus; cum ab ea omnia pēdeat, seipsa viuēs vita intellectuali, ac proinde habens intellectū, voluntatē potentiā, & in intellectu virtutes omnes intellectuales, scientiam, sapientiā, prudentiam, artē, & earū actus oēs ac proprietates, nepe euentiam, veritatem, certitudinē. In voluntate verò virtutes ei proprias, earūmq; actus, iustitiā, bonitatē, misericordiam, benignitatē, patientiam & ceteras id genus. Quæ tamen omnes siue facultates, siue virtutes, siue actus vna est simplicissima substantia; nam à seipso est, existit, subsistit, est viuēs, intelligens, volens, misericors, bonus, iustus, & seipsa agit seipso, viuit, intelligit, vult, miseretur, seipsum seipso laudat, glorificat, beatificat: sibi enim ipse seipso sua laus est, gloria, beatitudo. In hoc solido Diuinæ essentia fundo stant quæcūque sunt; alioquin in suum nihilum abitura: ab hac natura quicquid separari potest, nihil est; quicquid enim est, & in eo est id quod est.

2. Quare hæc vna simplicissima natura non est ut in nobis finita, sed prorsus illimitata, huius substantia infinita est perfectionis, immensæ amplitudinis, est vbique præsens, & omnia replet, est incōprehensibilis, inuisibilis, ineffabilis, æterna. Eius intelligentia & voluntas & potentia infinita vbiq; præsens, incomprehensibilis, æterna: Eius bonitas, iustitia, misericordia infinita, immensa & vbique præsens, incomprehensibilis, æterna. Eius operationes infinitæ, immensæ, vbique præsentes, incomprehensibiles, æternæ. Itaque eius essentia est eius intellectio, misericordia est iustitia, voluntas est intellectus: omnia enim in eo vnū sunt, atque adeò infinitum essetia, perfectionis, excellentiæ, maiestatis, potentiæ, sapientiæ, bonitatis pelagus; quod totum quantum est non fufum in toto mundo per partes, sed in singulis punctis totum est in omnibus intimè præsens per essentiam, sapientiam, potentiam.

3. Ex homine qui nihil ex se est, nihil nisi forte malum omne. Nam aliud nihil ex se habet præter malitiam, ignorantiam, inconstantiam, infirmitatem, ingratitudinem, omnis generis peccata, eaque magna & graua, noua & antiqua, quibus nobis ipsis Deique donis abutimur, & infra nostrum nihilum ac per consequens infra omnes alias creaturas vilescimus, & abominabiles reddimur; licet enim per gratiæ Dei dona, peccata nobis remissa sint, habent tamen semper habitudinem ad nos, & nostra semper sunt, nosque aliquo modo inficiunt, unde & de ijs sæpè poenitere possumus: accedit quod ipsa remissio peccati, & Dei gratia non sit nostra; itaque si eam separemus à nobis, & retineamus tantum quæ nostra sunt, quantum malorum chaos erit in nobis? Similiter si auxilia gratiæ eius quæ ad bene operandum concedit, à nobis auferantur, quid in nobis erit quàm fons omnis corruptionis, & si Christi merita non adessent, quid in toto homine boni esse posset, imò quid non plenum damnationis? Sicut ergo à solo Deo omnia bona, ita à nobis omnia mala habemus.

4. Quicquid ergo boni à nobis efficitur, illud non nos ex nobis, sed Dei ope efficitur, atque adeò Deus potius efficit in nobis: Et si enim ad illud efficiendum liberè vires etiam nostras conferamus, tamen & illæ à Deo sunt & nihil sunt ad ea opera bona: Ipse enim est qui operatur omnia in omnibus prout vult. Porro ea bona quæ non ex nobis sed Dei ope efficitur, si cum ijs quæ à Deo vel ab alijs eius dono effluunt aut effluere possunt, imò cum ijs quæ à nobis fieri deberent, conferamus, propè nihil sunt, facti sumus vt immundus, omnes nos, & quasi pannus menstruatus omnes iustitiæ nostræ. Quare merito S. Iob, cap. 9. *Verebar, inquit, omnia opera mea.* Et Gregorius, *Omnis humana iustitia iniustitia esse conuincitur, si districtè iudicetur; si enim remota pietate discutimus opus nostrum pœna dignum est quod remunerari per amicos prestolamur.*

5. Non tantum homo nihil est, aut potest, aut habet à se boni, sed quicquid est aut habet boni, aut potest, totum alienum est, & alieni iuris; itaque nec est à se, nec ad se, vel propter se, sed ad alterum nempe ad Deum, & propter Deum tanquam Dei res, mancipium, iumentum, instrumentum, & medium ad eum finem ordinatum, quem sibi proposuit Deus, nempe ad gloriā suā, & licet omne hominis bonum sit essentialiter & intrinsecè coniunctum cum Dei bono & gloria, imò eò majus sit hominis bonum, quo major in eo gloria Dei est, non est tamè præcisè & vltimò factus homo vt sibi bonum quærat, sed ad gloriā & bonum Dei, cuius totus est: unde nihil in se juris habet homo, præter id quod ei cōpetere voluit, cuius est, ac proinde cauere debet ne quicquam de se sibi attribuat & Deo furetur, suæque cogitationes, affectus & actiones externas eò cōferat vt sibi bene sit, sed vt Creatori suo seruiat, eique gloriā pariat: licet enim de se & natura sua homo in Deum, eiusque gloriā totus transeat, velit, nolit, tamè ideo dedit ei libertatē Deus, vt jus Diuinum in se agnoscēs liberè sese referat ad suum finem, eique se fideliter reddat cuius est, in quare major Dei gloria cōsistit, quare suū bonū intendere non debet homo, nisi quod simul est Dei bonum quod vel formaliter & expressè, vel saltem implicite intendere vltimò debet.

3. A Deo bona omnia & perfecta: Nam ex seipso & in seipso suum bonum habet, suam gloriā, suam beatitudinem, & admirabilibus illis intrinsecis operationibus Pater ex se Filium, & vterque Spiritum sanctum producit, eiusdem naturæ, perfectionis, Majestatis, gloriæ infinite. Quamquam autem nec bonorum nostrorum nec quorumcumque egeat, quia tamen bonus est, voluit seipsum communicare exterius, itaque ex ipso suæ Bonitatis fōte scaturite fecit bona omnia naturæ, gratiæ, & gloriæ. Inde omnes creaturæ hauriunt esse, viuere, moueri, sentire, & intelligere, operari tam naturale quàm supernaturale, & ita hauriunt vt si ipse influere desineret, statim tota natura, & gratia & gloria penitus arefceret, & omnia in suum nihilum redirent, quia nihil sunt aliud quàm participatio exigua Diuinæ eius perfectionis, & vt major esset effusio bonitatis eius, etiam seipsum per Incarnationem nobis communicauit, largitusque est filium suum vnigenitum, & cum eo nobis bona omnia Diuina largitus est, *vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.*

5. Horum bonorum omnium Deus non est solum fons & principium sed etiam finis, ad quem omnia referuntur, nam omnia fecit propter se & suam gloriā, quam ex illa perfectionum suarū extra se effusione per creationem, gubernationem, Redemptionem & glorificationem vltimò intendit, quæ in eo consistit vt eadem perfectiones extra illum quodammodo extendantur per communicationē naturæ, gratiæ, gloriæ factam creaturis, & per huiusmodi extensionem & communicationem à natura Rationali clariùs cognoscatur, & ametur perfectiùs, sicut ipse seipsum cognoscit & amat: Vnde Angeli, homines, cælum, terra & omnes creaturæ sunt res Dei ad eius bonum creatæ, & media ad ostensionem maioris eius gloriæ, & instrumenta omnipotentis illius artificis, singula suo modo: homini dedit libertatem & ad suam imaginem illum efformauit, capacemque effecit eiusdem secum beatitudinis, vt tanta eius felicitas in æternam Dei gloriā redundaret: itaque per operationes Dei ad extra, non habet solum Deus quod sit principium nostrum, sed etiam quod sit Dominus, cuius omnia sunt, & ita sunt vt totum illarum esse ad ipsum, ipsiusque seruitium & gloriā referatur.

Quia actus ex hac utraque cognitione nascantur.

CAPUT IIII.

1. **E**X cognitione nostri oritur in nobis vilipensio & contemptus magnus odiumque nostri, sic ut nos imprimis nihili faciamus profusus, nec aliam de nobis opinionem habeamus quam de nihilo & abjectissimis & putidissimis creaturis: quæ opinio verissima est & optime fundata, non tantum quia ex nobis nihil sumus, habemus, aut possumus, nec sumus à nobis nec ad nos; sed etiam quia ob peccata nostra viliores & longè contemptibiliores effecti sumus quousque foetido pure & sordibus, quæ saltem ex se mala non sunt; at nos nihil omnino ex nobis nisi malum sumus: unde etiam sequitur odium nostri ob eadem peccata, quæ magna quædam mala sunt, existentia in nobis, ac proinde nos reddunt dignos odio & Dei & nostri: nec enim in nobis quicquam dignum amore est quod nostrum sit, sed si quid tale est, totum Dei est, ac proinde illi potius amor omnis debetur, nobis nihil nisi odium: quod verò attinet ad proximum, quia quisque peccatorum suorum multitudinem & gravitatem novit & sentit, & de propria sua malitia & ingratitude tanquam conscius melius iudicare potest, adeoque peccata propria rationabiliter pluris facere, magis æstimare, ponderare & sentire debet, quam quævis aliena, ideò fit ut non tantum præ omnibus etiam gravissimis peccatoribus sese contemnat & vilipendat, sed etiam sancto odio prosequatur: sic Apostolus se peccatorum primum appellat, & Sanctus Franciscus omnium hominum sceleratissimum.

2. Ex eodem principio sequitur sincera coram Divina Majestate spoliatio nostri ab omnibus bonis, & quædam veluti repudiatio, & abdicatio à nobis omnium bonorum creatorum, laudis, honoris, gloriæ, commodorum, & aliorum hujus vite non tantum ex eo quod ex nobis nihil sumus; nihil autem nullus est boni capax aut dignus, sed etiam quia positivè indigni ob peccata nostra: Etsi enim aliquando ex Dei liberalitate bona aliqua in nobis sint, quæ laudem & honorem similiâque mereri videantur, tamen vel ea non consideramus, & quasi non videmus, pleni contemplatione eorum quæ à nobis habemus, quorum consideratio nos quasi defixos retinet & veluti absorbet, vel etsi ea videamus, non consideramus, ut nostra, sed Dei: Deinde si propter illa deferatur honor vel gloria quæ adhærescere quodammodo nobis velle videatur, inde coram Deo vehementer confundimur, quod tam procul absumus ab omni merito honoris, laudis, commodorum, misericordiæque; cecitatem & vanitatem humanæ gloriæ, honoris, laudis, quæ extra suum proprium subjectum & terminum errabundè inter homines diagentur, & id sentimus quod de se B. Ignatius dicebat, qui me laudat me flagellat.

3. Inde fit ut homo non solum Deo velut infimum mancipium, & ut testa sigulo honorem deferat, omne bonum reflectat & sese subijciat, ut de se disponat pro suo beneplacito in bonis omnibus ac malis hujus vite, sed etiam omnibus hominibus præsertim superioribus, sinens se ab ijs

1. **E**X cognitione Maiestatis, excellentiæ, & perfectionis Divinæ siue in se, siue quatenus per tot operationes quasi quædam vincula habet nobiscum, conjunctionem & respectum supremi principij & dominij, oritur in nobis ut opinio illa atque æstimatio, quam de nobis habere solemus, à nobis rejecta per nostri cognitionem, tota in Deum solum transferatur, ut nihil nisi Deum, & quæ ad eum spectant, magnificiamus, cum infinita æstimatione prosequamur, libenter agnoscamus supremum eius dominium in nos, nostramque erga illum subjectionem, & debitum, nos nostramque omnia ad eius gloriam referendi; qui omnes sunt actus Religionis. Rursus ex cognitione ejusdem Maiestatis quatenus infinita in se est eius bonitas & sanctitas, & per exundantem honorum naturæ, gratiæ, remissionisque peccatorum, ac gloriæ communicationem nos attingit, imò nobis est quodammodo immersa, odium nostri convertitur in amorem Dei, & abstractus à nobis omnis noster amor in Deum pari modo transfertur: Quod verò attinet ad proximum quia quisque eandem videt Dei perfectiones per infinitam eius bonitatem & dona gratiæ & naturæ, quæ in alijs relucent effusas; idcirco non solum inde Deum magis magnificandum & amandum in proximis existimat, sed ipsos etiam proximos, in quorum sola bona intendit, mala autem vel non considerat, vel non ita ponderat, sed excusat, propter Deum magni facit, & sibi in omnibus præponit longissime, quomodo Apostolus sese Apostolorum minimus vocat 1. Cor. 18. & Philip. c. 2. hortatur ut omnes superiores inuicem arbitrentur, & vero sincerèque affectu omnes æqualiter sine discrimine propter Deum diligit.

2. Ex eodem principio sequitur insatiabile studium promovendi bonum Dei, sic ut nostro planè commodo spoliati solum cogitemus quæ Domini sunt, & sincero in eum affectu, & omnibus modis desideremus eum, ut ita loquar, quasi vestiri gloria, honore, aliisque bonis omnium creaturarum, sed præcipue ijs quæ à nobis pendent, & quibus nos spoliamus ea de causa: Quare si honor vel gloria aliqua deferatur, requirere id officio quod gerimus, vel aliquo Dei dono quo ornati sumus, ita admittamus, ut non patiamur quidem in nobis ut omnino incapacibus & indignissimis, quibus sola confusio debetur, immorari, quiescere & terminari, sed tanquam fideles servi, rem non nostram sed Domini nostri ad eum referamus, cui soli honor & gloria: similiter si ea quæ ad corporis cultum & ad commoda spectant admittamus cogente necessitate, obedientia & honestate, ijs nos in animo nostro ut indignos spoliemus, & à nobis coram Deo abdiciamus, profiteamurque solum ea admittere quia ita vult Deus & ad eius majorem gloriam, de qua sola gaudemus & solliciti sumus.

3. Non omne tantum bonum præsertim gloriæ & honoris reflectit in Deum fontem, sed etiam in proximum, ut in quo Dei dona perfectionesque agnoscat, unde illi libenter sese subijcit propter Deum; & valde gaudet non tantum quia ita se subijciendo se humiliat & vilipendit, sed

tanquam Dei instrumentis gubernari, optansque omnibus omnino subesse & parere, suam totam libertatem mancipans alijs, & omnes suas actiones ad eorum arbitrium componens, quantum in ipso est, vni Deo sibi in humilitate sancta vacare toto animo desiderans; quod si aliquando agatur de officio aliquo aut dignitate suscipienda, suam indignitatem demeritaque intus recensens, refugit quantum potest, & quantum in se est, semper amplectitur vilissima quæque & abjectissima & quæ ad suum nihilum propius accedant, quales sunt viles socij, officia, loca, desiderans semper in suo nihilo delitescere, & omnibus omnino subijci; quod si tamen subire cogatur onus aliquod publicum, eo profundius suum nihilum peccataque considerans, sese magis in animo suo humiliat, & quantum Dei gloria & decorum patitur, etiam exterius circa viliora sese occupans, cauereque ne inde insoleat sui oblitus, id quod etiam suæ superbæ conscius valde veretur. Et in administratione officij, negotiorumque procuratore vires proprias expendens, ita se abijcit, & de se diffidit ut omnia omnino verissime & certissime non tantum reputet valde difficilia, sed etiam prorsus impossibilia, seque omnino inutilem ad quiduis agendum patiendumue quod Deo gloriam aliquam pariat.

4. Non tantum omne bonum à se ut indigno abdicat, & reputat inutile ad omne bonum, sed etiam iudicat omni malo dignum, infamia, contumelijs, contemptu, abiectione, afflictionibus, miserijs, sordibus, morbis omnis generis, paupertate, fame, persecutionibus, itaque hæc omnia perpeti ab omnibus cum indifferentia bonis & malis, notis & ignotis, quia solum considerat quam sibi omnia hæc congruant vndeque proueniant. Quod si aliquis hæc illi mala inferat, vel Deus permittat quomodocumque hæc contingere, non inde affligitur, non dolet, non conqueritur, aut vana solatiola à creaturis emendicat, non murmurat, non cogitat, nec vindictam, nec etiam defensionem nisi sit necessarium ad Dei gloriam; sed patienter tolerat, & ut sibi debitam mercedem magno animo recipit, præterquam in hac vita nihil sibi ducit expectandum, quia hanc sibi iustam portionem & veluti hæreditatem reputat, & in ea quasi acquiescit, imò ex tota cordis amplitudine obuijs vlnis venientia hæc mala excipit, & libentissime amplectitur, exindeque Deo gratias agit affectuose quod adeo iuste & misericorditer se visitet, potentique sua peccata & imperfectiones in ordinem reducat. Hinc fit ut nulla contra inferentes moueatur impatientia, nulla ira, imò potius illos ut Dei instrumenta cum reuerentia excipit & colit: si verò peccatum ipsi aliquod committant de eo dolet, & illis idcirco compatitur, & Deum pro iisdem orat.

quia sic potest Deum in suis etiam sanctis glorificare, eius perfectiones nempe Bonitatem, sapientiam, potestatem effusam late & abunde in proximos contemplando, & idcirco omnem illis honorem & bona procurat & attribuit secundum cuiusque gradum, præsertim verò superioribus: Quod si Deo ita volente cogatur ipse tale aliquod officium suscipere, quamuis inde sese magis humiliet, & timore sollicitudineque plenus humeros submittat, & prorsus diffidat de se suisque viribus, non tamen idcirco fit segnis, aut timidus vel pusillanimis, sed suum nihilum in Dei potentia firmas, non suis viribus sed eius tantum auxilio cui se penitus subiecit, cuius omnipotentiam & bonitatem assidue cogitat innixus, nihil omnino sibi impossibile, nihil arduum reputat, ac proinde non dubitat quiduis aggredi cum honor Dei postulat; atque eadem ratio est, cum non de officio, sed de negotio, vel quocumque agendo aut patiando agitur ex Dei voluntate, cui sese ut iumentum & mancipium totum tradit ad eius honorem, solum sollicitus ne qua in re Dei gloria & sanctissimæ voluntati desit.

4. Nec solum bonum omne Deo & proximo refert, sed mala etiam & aduersa quæque, quæ cum Dei & proximi bono iuncta sunt, libenter suffert, ut ijs bene sit suo etiam malo; quare nullum laborem refugit, nullam difficultatem, contradictionem, ignominiam, infamiam, contemptum, paupertatem, miseria, persecutiones, morbos, mortes denique, quatenus illa in Dei gloriam redundare possunt. Nec enim tam suum malum considerat, quam illius sensum rationemque boni Dei, quam in illis instar thesauri latere credit: scit enim.

1. Per huiusmodi aduersa Dei iustitiam manifestari tum apud se, tum apud alios, & vellet alios experiri id quod sentit & videt, nempe quam proinde iustus Deus pœnas peccatis accomodat & valde gaudet quod ad cætera inutilis, saltem patiendū quod meruit, iustitiam Dei illustrare possit, miraturque Dei bonitatem, qui dignatur hinc modis se visitare.

2. Gaudet etiam quod possit hoc modo testari quanti sit faciendus Deus, quanto amore sit dignus, præ quo omnia contemnit, nihil enim mundo & impijs ita Dei excellentiam, bonitatem, gloriam, diuitias solet commendare, sicut iustorum tribulationes.

3. Si contingat se liberari, non tam gaudet quia liberatus est, quam quia videt ex suis tribulationibus Deum occasionem accepisse ostendendi potentiam, sapientiam, bonitatem, prouidentiamque suam erga suos quos nutrit, fouet, protegit, liberat, exaltatque quando & quomodo vult.

Denique Christi similitudinem in huiusmodi afflictionibus attēdit; & sic ob has & similes rationes eas auidē excipit, & gratias Deo agit si immitat, quod sic dignetur per suam misellam & indignissimam creaturam hæc sibi bona procurare, & ex suis quasi malis delectetur; & valde gaudet si totus consumi possit & conteri, ut minimū bonū gloriæ Deo suo pariat, & sese ad id offert quotidie, & nihil aliud veretur quam ne quo modo obstet, ut non ad Dei gloriam ad quam creatus est, totus consumatur, & ut perfectum holocaustum Dei honori, & bono proximi immoletur.

5. Quod

5. Quod ad spiritualia bona attinet, ea præsertim quæ non pertinent ad Gratiæ gratum facientem, similiter sese habet ut circa temporalia: Imprimis enim suum nihilum & peccata considerans, non tantum sese reputat ex se illorum omnium incapacem & ineptum ad ea, sed prorsus indignum, itaque siue ad sint siue non ad sint, sese iis spoliatur & à se quasi abijcit, imitaturque S. Petrum Christo Domino dicentem: *Exi à me Domine quia homo peccator sum.* Talia bona sunt, 1. Consolationes, 2. Pax conscientie & tranquillitas à tentationibus. 3. Illustrationes illæ quas Deus sanctis communicat, & continentur præcipue gratia Contemplationis. 4. Desideriorum quorundam executio v.g. patiendi pro Christo, aliquid efficiendi ad propagandam Dei Gloriam, facilitatem exercendæ virtutis alicuius. 5. Deuotio substantialis siue promptitudo & facilitas in iis omnibus quæ ad Dei cultum & amorem spectant; hæc omnia valde magna sunt bona, & mirum in modum recreant animam Deum amantem, quare magna sunt dona Dei, & propter illa agenda sunt sedulo gratiæ, & custodienda sollicitè sunt, quibus quia se putat indignum, idcirco sibi inde timet ne grauius puniatur, ea in se considerat ut aliena bona sibi concessa ad eius gloriam qui concessit, non ut illis inhæreat vel gloriatur ut de propriis, nec sibi inde placeat, se domini diligentia qua potest illis dum adsunt utitur, ut Dei donis; Quare non putat se ea propria industria augere posse, nec etiam id intendit, sed pluri faciens ea quæ solidæ virtutis sunt, hæc alia à se quodammodo abijcit admirans summam Bonitatem Dei qui sibi immerito & indigno se ita communicat. Quod si illis priuetur, profundius tunc in suum nihilum redit, & se magis coram Deo humiliat, & indignum illis reputat, agnoscitque illa esse dona Dei quæ solet singularibus amicis suis, iisque cooperantibus & bene se disponentibus elargiri, itaque eorum priuatione non affligitur, sed illa quasi ad se non spectantia considerat: Quod si ingruant desolationes, tentationes molestæ, difficultates spirituales, obtenebrationes, anxietates, & ariditates, tunc spinis sese acutissimis premi videns, agnoscit se habere quod mereatur, generosoque animo perfert donec voluerit Deus cui se totum permittit, sollicitus tantum ut eo tempore eum non offendant, aut remittat quicquam de exercitiis, & bonis operibus, ideoque consulit alios, & sub omnibus magis solito se humiliat, orat diligentius, affligit se & mortificat constantius, non tam ut liberetur [putat enim se dignum ut tota vita sua, imò etiam in æternum colaphizetur] sed tum ut iustum Dei iudicium, quod sic in se exercet, his etiam modis approbet, tum ne forte cadat propriæ semper infirmitatis conscius & de propriis viribus diffidens.

6. Quod ad bona gratiæ, virtutum, & gloriæ attinet sui nihili & peccatorum consideratione absorptus vix quicquam in se aliud videt quam sordes suas, & expendens suam omnimodam impotentiam ad omnia bona, quæ non nisi in suo nihilo fundare potest, simulque attendens miseria ex suo nihilo manantes, nihil in se aliud videt quam in intellectu tenebras horribiles, errores, deceptiones, & illusiones omnis generis: In voluntate verò omnem malitiam, infirmitatem, vanitatem, inconstantiam, defectuositatem, unde & colligit se nullam omnino habere propor-

5. Non tantum bona & mala temporalia in Dei gloriam refundit, sed etiam spiritualia, ea maxime quæ non spectant ad gratiam gratum facientem; si enim iis bonis priuatus sit, & contrariis malis affligatur, imprimis agnoscit Dei iustitiam, eamque apud se magnificat, & vellet ab omnibus ita sentiri ut eam sentit, eosque videre quam iuste Deus hæc sic sibi mala euenire permittat: Est certe hæc Dei gloria magna.

2. Est etiam magna Dei gloria quod agnoscat hæc omnia bona non à se promanare, sed ab illo solo, atque adeo illum esse fontem omnium bonorum.

3. Ea priuatione non obstante constanter insistit virtutum solidarum exercitiis & bonis operibus, quæ longè pluri facit quam hæc omnia dona, quæ licet magna sint, quia tamen sunt solum vel extrinseca quadam accidentia virtutum solidarum, & veluti earum fructus, vel etiam vtilia quidem ad eas exercendas adjumenta quamuis non necessaria, cum sine iis, imò cum eorum contrariis malis possint consistere, idcirco sæpè solent esse pabulum amoris proprii, fomentum Superbiæ, & propriæ complacentiæ & confidentiæ, & causa multarum illusionum. Est ergo magna Dei gloria quod homo dona hæc Dei licet magni faciat, non tamen tanti quanti ipsum Deum, & solidiores virtutum actus, & ipsam sanctissimam Dei voluntatem cui non obstante hac priuatione sese conformat & studiosius conatur virtutes exercere.

4. Denique in hac priuatione consistit maxima pars conformitatis cum Christi Domini Passione, & præcipue tristitia illa quam & ante crucem ad mortem usque sustinuit, & in Cruce à Patre se derelictum dixit, solidissimos nihilominus & excellentissimos variarum virtutum actus exercens. Huic qui se conformat, valde Deum glorificat. At si quando adsint, ea ad gloriam Dei refert.

1. Agnoscendo se iis indignum, eaque ex diuinæ Bonitatis fonte sine suo merito promanare, quæ eò illustrior quod tanta dona immeritis largitur.

2. Bono eorumdem usu, non querendo in iis proprium gustum, vel complacentiam, sed unicam Dei Gloriam, qui ea concedit ut anima non tam iis attendat quam suo muneri & solide propriæ perfectioni, ad quam contento studio cum hæc adminicula adsint, nulla habita gustus proprii vel vilius ratione suauitatis festinat.

6. Quamuis bona gratiæ & virtutum sola sunt magna hominis bona ut quæ sola illum bonum beatumque reddere possunt, sunt tamen magis bona Dei ac quidam velut radij ex eius bonitate exterius effusi; imò ideo sunt bona hominis, quia sunt Dei; quare ex recta Dei cognitione oritur ut hæc bona, si quæ habeat, ea potius ut Dei bona consideret & in Deum referat; Imprimis si peccata sua eorumdemque remissionem & gratiæ infusionem consideret, gaudet valde sic illustrari Dei iustitiam, Bonitatem, Misericordiam, Potentiam: est enim hic fructus eximius quem ex

tionem cū bonis gratiæ & gloriæ, & tam sublimi amicitia diuinæ, ad quem nihil possūt vires quas ex se habet, & à quo tot peccata ex se & natura sua in æternū excludunt, se posita Dei misericordia & remissione, quā à Christo nouit tanto pretio comparatam propter se, quæ proinde aliena est, cū tamen peccata commissā verè sua reputet, prout semper sunt; vnde cū agitur de bono aliquo agendo, aut peccato fugiendo, de suis viribus prorsus diffidit, & se ineptum ad omnia, indignūque quem Deus iuuat reputans, verè de se suisque omnibus desperat, etsi soli Deo confidat; imò putat dignum qui à Domino Deo deferatur, qui ob pristina peccata & quotidianas imperfectiones sordescat magis & labi sinatur in maiora peccata, tum ad superbiam castigandam, tum ad aliam quæ in se sentit, & cum effusione cordis coram Deo aperit: tum verò præcipuè sese deprimit & abiicit cū videt sibi à Deo beneficia maiora impendi, vt cū agitur de sacramentorum maxime Eucharistiæ sumptione; cū vocatur ad orationem, cū offertur occasio patiendi pro Deo, aut virtutem aliquam exercendi, ad quam à Deo sentit se eleuari; cū adsunt inspirationes, illustrationes, & miracula, &c. Tunc enim suæ indignitatis conscius & plenus confusione stupet ob Dei Bonitatem, humiliat se & timet cum ingenti sui ipsius sensu ne Dei donis abutatur in suam damnationem; non tamen idcirco quicquam negligit ex pusillanimitate vel metu, sed potiùs suam extremam paupertatem, miseriam, periculāque videns, Dei gratiam sollicitè quærit, conseruat, augētque, & virtutum exercitio intendit, nihil denique omittit vt Deū placet: Quod ad gloriam spectat, indignum se prorsus reputat tanto bono, hoc solū sibi debere existimans, vt quoniam misericordiæ & Bonitati Dei adhærere neglexit, eius Iustitiam, æternas pœnas ferendo, illustret; Denique totam suā salutis summam in Christi crucifixi brachiis & sola Dei misericordiā constituit, cū præsertim omnia bona opera sua vitiis esse infecta sibi persuadeat, & se posita Dei Misericordia, bona non sint.

A suis peccatis colligere solet, vt non solū inde se humiliet, sed etiam gloriosam Dei iustitiam occultis viis se subinde punientem, vel Bonitatem in gratiam recipientem apud se agnoscat, & ab omnibus cognosci velit.

2. Dum gratiam & omnia bona opera imò cogitationes ex Deo manare cognoscit, & nihil sibi nisi suum nihilum & peccata retinet, bona omnia in suum finem refundēs omnium Authori Deo omnem eam gloriam & honorem qui ex omni omnino bono & perfectione nasci potest, iure meritoque defert.

3. Cū eadem Dei dona in se considerat, habet magnā occasionem Deum laudandi, gratias agendi, & cum stupore admirandi infinitam illam bonitatem, quæ sese homini vsque adeo vili & indignæ creaturæ tam familiariter communicat, illum amicum habere vult, & vt cum amico tam liberaliter & amabiliter agit & versatur, vnde magis ac magis incenditur Dei amor qui istorum bonorum communicatione, quasi vinculis quibusdam, hominem ad se trahit, à quo videt tam multa sibi bona conferri; atque inde fit vt vicissim ei omne gloriæ bonum velit & procuret, & non minori confidentiā quā fidelitate, abducta à proprio bono suo voluntate, imò omni cogitatione in omnibus Dei donis, sanctitate, illustrationibus, miraculis etiam si fortè ita accidat, Diuinæ gloriæ bonum purissimè procuret; quæ certè fidelitas & in Deo confidentia plerumque Deo occasionem præbet suam omnipotentiam, & Bonitatem extraordinariis modis manifestandi, quibus etiam ipse prouocatur vt magis ac magis proficiat in virtutibus & gratia Dei, & omnes alios adiuuet, vt Dei perfectiones magis in se aliisq; ad vnicam Dei gloriam reluceāt: licet autem ad Dei gloriam cupiat dissolui & esse cum Christo, tamen dilationem beatitudinis æquo etiam animo & lubenti fert vt Deo seruire possit; quin etiam pro aliis si id Dei gloria exigat, optat esse anathema à Christo, imò si consideretur in inferno etiam gloria Dei ex ostensione Iustitiæ splendescere, ne ipsum quidem infernum ex simplici complacentia ad eum finem refugit, quia tamen maior est gloria Dei quod immeritos beatificat, & æternæ suæ Bonitatis participes facit, ideò semper ad eam anhelat, cū præsertim omnes ad eam creati sint, velitque Deus sincerè eam omnibus dare.

Quis usus & applicatio horum actuum in Praxi.

CAPVT V.

Ex cognitione Dei & sui profluunt duo actus abnegatio sui & æstimatione Dei.

IN his actibus circa illa objecta prout conuenit, applicatis, versari debet tota hæc praxis: nam posito fundamento cognitionis Dei & nostri, ex vna parte vilipensio, contemptus, odiūque nostri, ab omni bono nostro atque adeo nobis ipsis totos nos separat: Ex altera æstimatione Dei & amor ad omne bonum Deo procurandum etiam cum malo nostro quocumque nos adducit, & ita Deo perfectè vnit, ei que soli nos viuere facit: In quo omnis perfectio constituta est.

Quare tum in omni vita, tum in omni prorsus actione hæc sui cognitio & Dei, tanquam vni-

D cum verum & solidum omnis bonæ actionis & perfectionis fundamentum diligenter constituendum est: Deinde duo actus tanquam Instrumenta perfectionis applicandi, nempe abnegatio sui circa omne bonum & malum prout dictum est, & reflexio ad Dei bonum ex eiusdem æstimatione & amore præcipuè: hi enim duo actus extremi sunt, & omnem perfectionis materiam, eius denique amplitudinem suo amplexu eminenter continent, ita vt re ipsa etiam pariānt & efficiant si constanter exerceantur in triplici perfectionis viā.

Hi duo actus
apprimè
necessarii,
in via inci-
pientium.

Imprimis in via incipientium hæc praxis val-
de utilis esse potest, tum ad eius finem, qui est ho-
minem separare ab omnibus quæ Diuinæ amici-
tiæ repugnant, tum ad eiusdem media & exer-
citia.

1. Enim directè nos spoliât æstimatione nostra
& amore proprio, quem certum est fontem esse
omnium peccatorum, & incensorem passionum
nostrarum ad malum.

2. Implet nos sancto quodam & positiuo odio
nostri, ac proinde pugnat contra passiones & in-
clinationes nostras malas.

3. Separat nos per abnegationem ab omnibus
bonis creatis, ac proinde tollit etiam occasiones
externas peccatorum.

4. Destruit in nobis propriam confidentiam &
armat nos confidentia in Deo solo contra Dx-
monem.

Denique non id tantum præstat simpliciter
spoliando nos istis rebus quia ijs indigni sumus,
sed ex perfectiore motiuo: Nam remouendo nos
à nobis ipsis, in Deum statim transfert, cui bo-
na nostra omnia referimus ex eiusdem amore;
vnde sequitur perfecta omnium mors, & solida
intentionis puritas, & extincto amore proprio,
amoris Dei Dominium, victoria, & imperium
efficax in omnes nostras passiones & operatio-
nes. Denique sic omnia media siue exercitia pri-
mæ viæ ex hac praxi perfectissima & efficacissi-
ma euadunt.

In via pro-
ficientium.

Nec minùs in secunda via conuenit tum ad
consequendum eius finem qui est puritas mentis,
& virtutum aliorumque præsidiorum ad perfe-
ctum Dei amorem præparantium munimentum,
qui finis facile ex hac methodo obtineri potest,
tum ad eius media & exercitia facilè, constanter
& efficaciter usurpanda, vt ex se satis patet.

In via tertiâ
perfectorû.

Denique tertiâ via, cuius finis est vnio cum
Deo ex perfecto eius amore, & quæ circa ardua
pro Deo agenda & ferenda versatur, tota pendet
ex hac praxi, & sine ea cõsistere non potest, quia
continet ipsa perfecti amoris Dei exercitium, &
officia functionesque, & agendi patiendiq; pro
Deo veras rationes. Hæc omnia manifesta erunt
expendenti quidem singula quæ dicta sunt, sed
præcipuè exercenti: Rerum enim quæ in praxi
cõsistunt vera notitia non nisi ex vsu haberi po-
test; hac praxi si quis aliquot mensibus cõstanter
vtatur, miram breui tempore sentiet in seipso
mutatione; nec solum mediocriter proficiet, sed
magnis itinerib; cum summa velocitate curret,
volabit, festinabitque ad perfectam cum Deo
unionem. Et hac de causa Christus Dominus dixit
sanctæ Catharinæ Senensi antequam se illi adeo
familiariter communicaret; *Sinosi, filia, quis ego*

Hoc didicit
à Christo S.
Cathar.
Senens.

*sum & quæ tu es, beata eris: Ego sum qui sum, tu es
quæ non es; hac cognitione freta omnes facile conteres
laqueos inimici, numquam venies contra præcepta
mea, omnemque gratiam & veritatem nullo negotio
obtrinebis.* Videndi multi eius dialogi hac de re.
Verum enim est quod B. Rigerius de Matena so-
cius B. Francisci olim dicebat, cuius verba sunt,
*Vnicam, breuem, & securam viam esse ad perfectio-
nem, si homo totaliter se expropriet ab amore omnis
creaturæ, & etiam sui ipsius, eo fine vt se totaliter in
Deum proyiciat, nihil sibi omnino reseruans.* Ex hoc
recessu & accessu ad Deum sequitur mentis illu-
minatio magna, qua fit vt

Ex illa pra-
xi oritur
intellectui
magnum
lumen.

1. Rerum creatarum omnium pretium verum in-

telligatur, vnde sequitur vt non ita pateat ani-
mus deceptioni, & licet alij omnes temporalia
bona, honores, dignitates, voluptates vt magna
bona sectentur: tamen ipsa interiùs illustrata eos
deridet, & maioribus lucris intenta quisquillas
has præ Deo prorsus contemnit, & ijs intendere
dedignatur.

2. Hoc etiam modo anima circa omnes virtutes
illuminatur: Nam lumen hoc est quasi superius
& vniuersale, & quodammodo eminenter in se
continens omne bonum honestum supernatura-
le, vnde dirigit animam ad ipsarum virtutum vim
& efficaciam discernendam, & earum exercitium
amplectendum, ac eas per hoc possidendas &
apprehendendas: Nam qui ijs principijs bene
vtitur & ea applicat ad materias singularum vir-
tutum, clarè, Deo illustrante, videt quid quæque
virtus exigat, & in virtutis cuiusque honestatem
inclinatur.

3. Denique in singulis actionibus particulari-
bus illustratur, & dirigitur ad Dei gloriam, &
ideo etiam fit vt id impleat, & contrà horreat
quicquid est contrarium, adeo vt nulla ratione,
aut fauore, aut authoritate ad id faciendum mo-
ueri queat: Sic etiam stabilitur in Deo, adeo vt
non ita inconstanter agat circa proposita bona
& exercitia. Nam ratio inconstantiæ maxima
est, quando aliqua nobis reseruamus, nec nos
omnibus spoliamus: Hinc enim fit vt cum huius-
modi bona, quæ nobis retinemus, vel non occur-
runt animo, vel non actu mouent affectum, facile
Deo adhæreamus: ac illis redeuntibus, statim
etiam relabimur ad exteriora. Hanc praxim
commendare videtur Cassianus lib. 4. Institut.
cap. vltimo.

*Proponitur altera praxis sita in conformatione
humanae voluntatis cum diuina.*

CAPVT VI.

Diximus in prima parte cap. 4. tres potissi-
mum esse actus Charitatis practicæ, ex
quorû primo & tertio confecimus eam quam se-
cundo in loco posuimus perfectionis acquirende
methodum: Rursus igitur ex secundo & tertio,
tertiâ hæc desumi debet: Cum enim perfectio-
nis consequendæ præcipuum instrumentum sit
actualis Dei amor, rectè tota praxis ex ijs actibus
confici debet, qui magis efficaces sunt & actiui,
quales sunt imprimis tres illi.

Hæc igitur tertiâ praxis constat etiam duobus
terminis, propriæ voluntatis abnegatione &
spoliatione; & voluntatis Dei impletione; siue
quod idem est, in conformatione perfecta volun-
tatis nostræ cum Diuina in omnibus; non habi-
tuali tantum sed actuali, sic nempe vt anima at-
tendat in singulis quæ sit Dei voluntas, & suam
ei accommodet actualiter, non tantum in actu
exercitio idem volendo quod Deus vult, sed præ-
cipuè in actu signato, eam conformationem ex-
pressè intendendo in singulis vitæ actionibus
tam circa bona quàm mala in particulari, volen-
do bonum & nolendo malum, siue hoc, siue il-
lud, quia Deus vult, vel non vult, applicando vo-
luntatis Dei regulam voluntati suæ, & suam illi
applicando, vt postea fusiùs exponemus.

Tertiâ pra-
xis perfe-
ctionis po-
sita est in
conforma-
tione hu-
manæ vo-
luntatis cum
diuina.

Debet esse
huiusmodi
conforma-
tio non ha-
bitualis tan-
tum sed
actualis.

Ad notitiam huius praxis agendum fusè de illa conformatione sequentibus capit.

Vt melius intelligatur hæc praxis, omnes conformatis huius voluntatis nostræ cum Diuina causas & nonnullos fructus breuiter explanare visum est operæ pretium.

Et quidem ducemus initium à materia quæ nō alia est quàm voluntas Diuina & humana: hæc enim duo sunt extrema, quæ inuicem iungenda sunt, & perfectio quodam vinculo inter se copulanda. Quare declarandum à nobis est quomodo sese habeant ad inuicem, quique voluntatis tam Diuinæ quàm humanæ mores existant, vt melius dispiciatur quomodo misceri inter se & vniri debeant.

Que sit voluntatis tum diuinæ tum humanæ quæ vniri inter se debent, natura & mores.

CAPVT VII.

Voluntas diuina cum sit Deus ipse est infinitæ perfectionis.

Primū igitur Diuinæ voluntatis ea natura est, vt à Diuina Essentia non distinguatur. Deus enim per vnā simplicissimam rationem suæ Deitatis non solum est Deus, sed etiam est sua voluntas, omnipotentia, bonitas, sanctitas, iustitia, misericordia, immensitas, æternitas: Nam infinitudo Diuinæ Essentiæ est omnis prorsus perfectionis, & entitatis simplicissima & eminentissima complexio. Quare rectè sanctus Bernard. lib. 5. de Consideratione; *Quid est Deus?* inquit, *voluntas omnipotens, benivolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, æterna beatitudo.* Ex quo etiam fit vt sicut Dei Essentia infinitæ est perfectionis, ita cetera omnia eiusdem attributa: Debet enim esse inter ea proportio, nec essentiæ infinitæ aptè responderent finita attributa. Quare sicut infinita est Dei bonitas, infinita iustitia, infinita potentia; ita infinita est voluntatis eius vis & perfectio, siue obiecti habeatur ratio, siue actus qui certè idem ipse est Deus benedictus, partim eximia in se bona antequàm sint, complectens; partim ex se eadem profundens; partimque ad sese retrahens.

Voluntas verò humana ex se nihil est planè

Nostri verò voluntas ex se nihil planè est: si enim ipsa hominis essentia nihil est, certè meritò aliquid infra nihil videri posset voluntas quæ natura sua aliud nihil est, quàm tenue quoddam accidens, ad naturæ intellectualis perfectionē constituendam additum. Quare intra angustos prorsus fines tota eius perfectio coercetur: quamquā enim infiniti boni capax sit, illud tamen nec cōplecti totum, nec nisi imperfecto actu in hac præcipuè vita potest.

Sed tota pendet ab increata.

Atque, inde nascitur summa illa voluntatis creatæ ab increata dependentia, tanquam effectus à causa, & imago à prototypo: Est enim nostra voluntas veluti imago quædam, vel potius tenuis vmbra, ab infinita illa quæ in Deo est volendi facultate continuò dimanans, non secus atque à sole radij, vel imago in speculo ab obiecti præsentia, aut vmbra à suo corpore dependet. Erat quidem Deo ad se amandum, bonæque om-

Ania retrahēda satis Diuina voluntas, verū quæ est eius voluntatis infinita benignitas, suam perfectionem à creatura rationali participari voluit & ei quandam sui similitudinem, & veluti formā imprimere; ita tamen vt nisi continuo eam influxu peruadat & sustentet, non solum operari nihil possit, sed euanescat omnino, & in nihilū continuò sit abitura: Creatam ergo voluntatē, Diuina voluntas ita se totā penetrat, vt eam nō solum tanquam basis sustineat, sed etiam velut admirabilis quædam forma magis ipsi quàm ipsa sibi intima, non ad modum ideæ solum, sed vt causa efficiens continua actione conseruet, & in operationes eius omnes non secus atque si vna cum illa causa existeret, influat.

Voluntas Dei causa est immediata rerum omnium creaturarum.

B Ad hæc Dei voluntas non solum creatæ voluntatis, sed omnium planè rerum immediata causa est: Quamquam enim in Dei essentia tanquam in originali radice, vel radicali ideā omnium cōtineatur: In sapientia verò eiusdem tanquam in formali exemplari, in quo etiam obiectiue modo perfectissimo & illustrissimo existunt, cum magis ibi quàm in suis naturis fulgeant, in voluntate tamen Dei, tanquam proxima causa effectiue longè vehementius insunt: Nec enim scientia possibilium quatenus in Deo practica est tot naturis existentibus Diuinæ ideæ formas re ipsa imprimeret, nisi intrinseca voluntatis vis ad id impelleret: *Omnia, enim, quacumque voluit Deus fecit in celo & in omnibus abyssis.* Voluntas Dei, inquit D. August. *est prima & summa causa omnium corporalium spiritaliumque motionum.* Nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de inuisibili & intelligibili summi Imperatoris

C aula aut iubeatur, aut permittatur secundum ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum in ipsa totius creaturæ amplissima quadam immensa que re publica. Omnia ergo quæ possibilis sunt ita à Dei voluntate pendent, vt si facta aliquando aut futura sunt, immediata eorum causa sit Diuina voluntas, si verò nec facta, nec futura vmquam sunt eadem Dei voluntas causa sit cur nec sint, nec vmquam extitura sint. Horum verò omnium causa est siue absoluto decreto, siue conditionato, siue simplici permissione: Nec enim eadem prorsus Diuinæ voluntatis inclinatio est in omnia quæ sunt vel futura sunt. Nam quæ mundi initio à Deo omnium auctores sunt creata & instituta, ea omnia prædefinita ab eo fuerunt absoluta & efficaci voluntate ante omnem præuisionem determinationis causarum secundarum cum omnibus suis circumstantijs & conditionibus quæ nullum defectum inuoluunt, nimirum vt fierent hæc & non ita, hoc momento, spatio, hac mensura & forma, hoc situ, ordine, his viribus & qualitatibus: hæc enim omnia distinctissime ab æterna mente concepta sunt, sic absolute decreta, & ex vi æterni decreti initio mundi sic condita & formata fuerunt. Quod si qui illis insint defectus, vt quod possint annihilari, corrumpi, peccare; hi à Deo intenti non sunt, sed permissi tantum, vt potè ex materiæ necessitate prouenientes. Ideo enim res quæcumque annihilari potest, quia ex nihilo est; ideo potest corrumpi & dissolui, quia ex elementis composita est; ideo peccare quia non est sua regula, nec sua regulæ necessariè coniuncta; vel si vltiorem causam requiris, quia est ex nihilo.

Partim absolute decreto & efficaci.

partim præ-
uiso con-
cursu causa-
rum secun-
darium.

partim præ-
uisa deter-
minatione
creatæ li-
bertatis,

partim de-
nique per-
missiue
tantum,

Hinc appa-
ret effica-
cia diuinæ
voluntatis
ad omnia
efficienda.

Sine qua
homo etiā
peccare ne-
quit,

Ex hac prima rerum omnium institutione quamquam plurima necessario consequentur, ita tamen sunt à Dei voluntate decreta, vt non nisi præuiso causarum secundarum concursu prædeterminata sint: Nam quamquam non solum causas omnes, sed etiam minimos eiusque in hanc vel illam partem motus & necessarias totius naturæ agitationes, in particulari singulas vt existerent decreuit, non tamen id fecit antequam causarum illarum, quarum idem ipse author & conseruator est, concursum præuideret. Bona verò opera quamquam ante omnem creatæ voluntatis determinationem fieri quammaximè exoptet, & in eum finem varia ei parat gratiæ auxilia; absolute tamen ea fieri non decreuit, nisi præuisa voluntatis nostræ determinatione, ne ei concessam libertatem auferat. Ad mala verò opera quod attinet, Diuina voluntas nullo modo potest esse earum causa; mundi enim sunt oculi eius, ne videant malū, & respicere ad iniquitatem non potest: Quamquam enim malorum affectuum ac motuum, qui peccata sunt, causa vniuersalis dici possit, vt sunt res quædam, cum generali suo concursu in eos influat; quia tamen nullo modo tales motus intendit, non potest simpliciter dici eorum causa secundum propriam eorum speciem, sicut aliarum rerum: Nam nec liberi arbitrij vires ad eiusmodi actus instituit; nec concursum præbet vt tales actus in specie fiant; sed solum in genere vt actus aliquis vitalis à voluntate ipsa, modo naturæ suæ contentaneo eliciatur. Generalem ergo illum Dei concursum quem pro sua bonitate, creaturæ cōcedit, ne otiosa eius vires maneant, sed potius in bona opera exilant, ac proinde in rectum & iustum, mala voluntas, non secus atque tortuosa, & inflexa tibia, rectum animæ incessum distorquet atque inflectit, & vt ipse conqueritur, Deum laborare facit in peccatis suis. Non aliter ergo illorum causa est, quam permittendo vt fiant, cum posset si vellet impedire: Nullum enim vnquam peccatum commissum est vel committi potest, quin ab æterno Deus illud præuiderit futurum, si non impediret, siue permetteret, & non impedire, siue permittere illud in particulari decreuerit: *Non fit aliquid*, inquit August. in Enchirid. cap. 96. *nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo.* Huc spectat Diuinæ voluntatis vis & efficacia, quæ sanè sicut ipsa eius essentia & sapientia infinita est: *Omnia*, enim, *quacumque voluit Dens fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis: Ipse dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt*; Et apud ipsum omnia

secundum eius voluntatem non agat, non agit tamen sine eius voluntate, à qua & vires habet, licet ijs in suam perniciem abutatur, & finitur agere ea quæ abique eius permissione agere non posset, & certis circumscribitur limitibus, ne aliter aut amplius malè agat, quam Diuina voluntas permittat: sic intra suæ voluntatis ambitum omnia concludit, vt si illa velit, nihil possit erumpere: Ita omnia, velint nolint, ei subiecta sunt, vt nihil eius vim & dominatum vitare possit. Quamquā enim peccatores se eius dispositioni subtrahere nitantur; tamen non possunt. Nam dum se subtrahunt voluntati Diuinæ dirigenti, incidunt in castigantem; & dum se subducunt misericordiæ, incurrunt in seueritatem iustitiæ; & dum nolunt Deum pro eius voluntate honorare bonis operibus, coguntur secundum eandem voluntatem honorare supplicij perpetiendis. Ad eum igitur modum insuperabilis vis voluntatis Dei omnia suo imperio coercet, & pro arbitrio mouet, agit, impellit, finit suis agi motibus, aut contra sustinet, sistit, reuocat, impedit.

Ac verò creata voluntas quam infirma, quam imbecillis, quam debilis est? Nam nec à se habet vt sit, nec sine Dei nutu suum esse conseruat, nec conseruata sine noua eiusdem benignitate & concursu in actionem vllam potest erumpere, nec sine alio gratiæ auxilio quicquam velle quod ei salutare esse queat; longè verò minùs perficere. Itaque plurima sunt quæ efficere non potest: nec enim potest quisquam ad staturam suam vel vnum cubitum adijcere, nec etsi maxime velit ventorum impetus, pluuias, aliasque aëris iniurias frenare vel impedire. Ad ea verò quæ aliquomodo in eius potestate posita videntur, quam multis non tantum cæterarum animi & corporis virium, sed extrinsecus etiam aduocatis eget auxilijs? Principi cuidam aduersus aëris iniurias indignanti, aptè respondit B. Aloysius: *Potes, inquit, Domine, homines tuis dictis obediētes nancisci, in elementa au-tem solius Dei imperium est, cui & te parere oportet.*

Accedit quòd Dei voluntas adeò sapiens & constans est, vt nullo modo errare aut mutari queat. Nam apud eum non est transmutatio nec vicissitudo nis obumbratio. Quicquid enim in Deo potest esse amoris, gaudij, decreti, voluptatis; id totum in eo ex omni æternitate collectum, & firmissimè in omnem æternitatem est permanfurum. Quare cum mundum creat è nihilo, cum vniuersos creaturarum ordines disponit, cum regit, cum euertit, cum tam varios in rerum inferiorum administratione affectus amoris, odij, desiderij præ se fert; cum tam variè per Prophetas loquitur; cum homo fit, & in eo homine adeò varia operatur, cum patitur, cruciatur, moritur, nullam ipse consiliorum vel voluntatum vicissitudinem subit, nullo nouo affectu tangitur, sed omnino immutabiliter in sua simplicissima identitate fixus super omnia perseverat. *Æterna & incommutabilis*, inquit S. Prosper, sententia 145. *est voluntas eius, nec consilio alternante variatur, in qua simul est quicquid in rebus creandis vel ordinandis præcessit aut sequitur.* Sic ille. Quomodo enim in eo, aliquo alternante consilio esset variatio, qui pro infinita sapientia ex omni æternitate plenissimè om-

imò nec
esse potest,
nec dū quid-
quam age-
re,

voluntas
Dei nec er-
rare, nec
mutari po-
test,

nulla est
variatio in
decretis
Dei,

neque ex
parte intel-
lectus,

neque ex
parte ipsius
voluntatis,

nia & singula considerat & expendit, nouitque clarissime quid ex singulis sequi possit, & quid re ipsa, si hoc vel illud ponatur, sit secuturum? Quare nulla est ex parte intellectus ratio cur decretum mutet: Ipsa verò Diuina voluntas Diuino bono ut proprio atque vniuerso sibi objecto plena, & in eius possessione stabilis ab æterno in æternum ita perseverat, ut nihil illi accidere, nihil à creaturis noui commodi, nihil boni vilius, nihil gaudij & felicitatis accipere, nihil de nouo euenire quod eius decretum mutare possit: Neque enim bonorum nostrorum eget, neque nostris erga illum obsequijs & bonis operibus quicquam illi adiicimus: Quin potius multiplex illa bonorum varietas quæ tanta cum mutabilitate creaturas omnes circumfusæ siue ambit, siue præterfluit, ex immobili illo bonorum omnium fonte, quasi lineæ ex centro, procedit.

Sed ab æterno omnia incommutabiliter sunt decreta seu futura, seu non futura, seu absolute, seu conditionate, &c.

Et licet aliquando nostris orationibus & bonis operibus permoueri videatur ut voluntatis decretum mutet, id tamen decretum non absolutum, sed sub ea conditione ab æternitate conceptum fuit, ut mutata conditione Diuina voluntas ab initio id solum absolute voluisse, vel noluisse certum sit, quod re ipsa factum, vel non factum est: Deus enim ex omni æternitate se ad omnia futura, & non futura determinauit, & de omnibus perfectissime statuit non solum quid re ipsa fieri vel non fieri, permittere vel non permittere vellet, sed etiam quid quauis hypothesei imaginis, consideratis omnibus circumstantijs ad agendum, vel non agendum inclinantibus facta, fieri vel non fieri, permittere vel non permittere vellet: Qui Diuinæ voluntatis actus est planè admirabilis, & infinities infinitam eius vastitatem aperte indicat. Quare nullo in tanta æternitate instanti indeterminata, indifferens, aut suspensa fuit eius voluntas, sed simul omnia, quædam absolute, sub conditione alia, ab initio voluit aut noluit, permittere vel non permittere statuit: Non est Deus, ait Moses Num. 23. quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur. Apud illum, inquit D. August. lib. 1. Confess. cap. 6. rerum omnium instabilium stant cause, & rerum omnium mutabilium inmutabiles manent origines, & omnium irrationabilium & temporalium sempiterna viuunt rationes.

Humana vero erroribus plena est nec sibi constans.

At verò humana voluntate nihil cæcius & insipientius, nihil mutabilius & inconstantius. Imprimis enim cum plerumque cæcum ducem sequatur, nihil mirum est si plurima nondum satis cognita persequatur aut fugiat, quæ accedente maiori lumine postea vel repudiat, vel amplectitur: deinde verò cum summum suum bonum ipsa non sit, nec ei nisi adhuc leuiter adhæreat, facile fit ut per creata bona quibus expleri nequaquam potest, dissipetur atque vageatur, & ex vno in aliud sine vlla quiete leuiter mutatis affectibus exiliat, adeo ut quod ei hoc momento apprimè placet, id non multò post sine vlla etiam causa solo tædio victa cum quodam horrore abijciat.

Voluntas Diuina omnis sanctitatis & perfectionis fons est.

Iam verò Diuina voluntas non solum sanctissima, sed etiam ipsa sanctitas, adeoque omnis sanctitatis & perfectionis fons est inexhaustus: Nec enim extrinsecè duntaxat, & variarum virtutum ope Diuinæ legi conformis est, sed

essentialiter & intrinsecè, atque adeo per seipsam: Nihil enim est aliud sanctitas quam puritas affectus; puritas verò affectus est amor Dei, quia est adhesio cum eo quod est purissimum & nobilissimum: Quare cum ipse non tantum sit sibi ipsi adeo coniunctus per amorem, sed sit suus amor quo se amat quantum est amabilis, per se etiam est sua sanctitas: Nec verò cum amorem illum suum voluntas ad creaturas extendit, minus est sancta: quamquam enim quæcumque extra se facit liberè faciat, tamen si quid velit facere, necesse est ut id velit ex affectu & intentione gloriæ suæ, quæ vnicum est bonum quod sibi extra se velle possit. Iustus, enim, Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis: Nec enim amat eas propter ipsas vltimò, sed propter excellentiam Bonitatis suæ, cuius bonum & gloriam in omnibus intendit. Diuina enim voluntas hoc unico boni sui affectu ita plena est, ut quemadmodum ab ipso ut à supremo principio omnia originem ducunt, ita ad eius gloriam ut vltimum finem, omnia necessariò referantur: diligit ergo se in omnibus, & ideò sanctus est in omnibus operibus suis, quia sanctum esse nihil est aliud quam Deum amare, & gloriam eius in omnibus purissime quærere.

Homini verò voluntas peruersè Dei voluntatem imitata, non Deum Deuæ gloriæ, sed seipsam & sua bona suum sibi vltimum finem constituit, ex quo omnis eius inordinatio provenire solet, ut in prima parte diximus. Quare ita B. Prosper, lib. 1. de Vocat. Gent. cap. 5. *Quandem ergo homini ea placent quæ Deo displicent, voluntas eius animalis est, quia etiam si in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Hoc est enim proprium & præcipuum piorum ut in Domino glorientur, nec se nisi in Deo diligant. Bene enim in se amant qui in se opera Dei amant; nam & Deus hoc amat in nobis quod ipse fecit, & hoc odit quod ipse non fecit: si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem amamus in nobis, quæ utique si opus Dei non esset, amanda non esset.* Hæc ille. Nec verò idcirco minimè nostri amore plena est Diuina voluntas: Nam quamquam ipsa in omnibus suam gloriam vltimò velit, tamen amat nos vera benevolentia, atque adeo nobis optimè vult, cum ea ipsa eius in nos amicitia, & quæ ex ea oritur communicatione, maxima sit eius gloria: Itaque sicut adeo sancta est eius voluntas, ut non magis ab amore gloriæ suæ cessare possit, quam possit desinere: ita adeo fidelis est in amore nostri, ut boni nostri desiderio semper ardeat. Duplex enim est quodammodo ratio Bonitatis in eo quod nobis bonum est: nam & nos Diuina similitudine perficit, & excellentiam Diuinarum perfectionum expandit & manifestat. Vtrumque autem bonum Deus intendit: Et secundum quidem per se & vltimò, ut iam diximus; nec enim potest quicquam velle, nisi ex affectu sui boni, nec posset sine ordinatione nobis bonum quodcumque velle, nisi vltimò illud ad suam gloriam referret. Nec tamen ideò minus vult primum bonum quo nos perficimur, cum vtrique hæc ratio boni ita sit coniuncta ut dum suam sibi gloriam in omnibus intendit, eò ipso necessariò bonum nostrum intendat, & cum bonum nostrum nobis vult,

Humana verò ab omni sanctitate aliena.

Voluntas diuina esse feratur vltimò in suam gloriam, amat nos tamen vera benevolentia.

eo ipso sibi suam gloriam velit : Nam tam bonum nostrum quàm bonum gloriæ Dei consistit in eo , vt Deus à nobis cognoscatur & ametur , sicut ipse seipsum cognoscit & amat ; atque adeò vt in nostro bono & perfectione , Diuinæ eius perfectiones magis ac magis resplendeant ; quo fit vt in summo bono gloriæ Dei intrinsecè contineatur nostrum bonum . Itaque non potest velle suas extra se perfectiones perfectè effundere , nisi simul eas nobis communicare velit ; Boni ergo nostri amore voluntas eius plenissima est , & ex ea plenitudine promanant omnia illa beneficia , quæ continuo in nos fluxu defluunt : Inde enim prouenit voluntas dandi hominibus beatitudinem , quæ summa est eius communicatio & perfecta similitudo ? Quare omnes Dei operationes quas circa creaturas exercet , ad hunc finem magis vel minùs referuntur ; prout creaturæ illæ magis , vel minùs ad eum finem conducunt ? Nec enim credibile est Deum ex se absoluto decreto non tantum ne vnum quidem perditum voluisse , vt sustinent hæretici ; sed nec vllum à beatitudine exclusisse ante præuisionem vt quidam Catholici sentiunt : Nec enim vlla ratione voluntas illa adeò bona , potest aliquid statuere quod sit creaturæ perniciosum , & ad ipsius perditionem tendat : Quoniam Deus mortem non fecit , nec lætatur perditione viuorum , *nec vult mortem impij , sed vt magis conuertatur & viuat : vult , enim , omnes homines saluos fieri , & ad agnitionem veritatis venire* , cum pro omnibus hominibus Christus Iesus dederit semetipsum in Redemptionem , atque adeò Apostolus , vult pro omnibus hominibus obsecrationes fieri : omnes vocat passim ad salutem ; omnes iustos hortatur ad perseverantiam & assiduum in iustitia profectum ; omnibus perseverantibus promittit vitam æternam . Hi enim bonæ Dei voluntatis effectus sunt manifesti , qui alibi seriò conqueritur : *Quid debui facere vineæ meæ , & non feci ei ? an quod expectavi , vt faceret vnas & fecit labruscas ?* Et Christus Iesus ; *Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas , & nolui ?* Huic tam bonæ voluntati quid magis repugnat quàm hominum perniciēs ; & quid homini tam perniciosum & exitiabile , quàm ante omnem liberi arbitrij vsum præuisum reijci à salute , excludi à numero saluandorum ? Diuina ergo voluntas ex se & antecederet verè , & seriò omnes homines ad salutem peruenire desiderat , quia bonæ est : Consequenter verò & præuiso malo liberi arbitrij vlu , excludere decernit , quia iusta est . Et quidem ex illo Bonitatis Oceano profluunt omnia beneficia & gratiæ auxilia , quæ saluti vtilia esse possunt , siue illa bene viuētibz , & saluandis conferantur , siue alijs ; sicut enim solem suum oriri facit , & pluit super iustos & impios : ita gratiæ suæ radios & sanguinis sui pretiosi merita in omnes profundit , qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus ; licet ingrati homines tantæ Dei beneficentiæ & amoris vi , ac suauitate vix tangantur , adeò vt omnes eius paternæ prouidentię & bonitatis effectus ad eos propè solos , qui ei sincerè seruiunt , spectare videantur , & proin-

de ab ijs duntaxat percipi & gustari soleant . Ille enim est qui vt scuto bonæ voluntate suâ eos protegit , & vndique cingit & coronat , & ad eos accedere nullum malum nisi per eius voluntatem saltem permittentem transeat , possit . Ille est qui abscondit eos in tabernaculo suo , & in die malorum protegit in abscondito tabernaculi sui , ad quod nullum vitæ flagellum penetrare , imò ne oppugnare quidem nisi ipse velit , potest : hoc enim absconditum est ; infinita eius potentia , infinita cura & prouidentia , infinitus amor . Quare ipsa est qui eos in manibus suis gerit , & pro ijs pugnat , & ita sua eos potentia & armis protegit , vt nemo de manibus eius eripiat : *Numquid obliuiscer potest , inquit , mulier infantem suum , vt non misereatur filio vteri sui ? Etsi illa oblita fuerit , ego tamen non obliuiscar tui : Ecce in manibus meis descripsi te , muri tui coram oculis meis semper .* Nec verò solùm vel in manibus , vel coram oculis , sed in ipsis etiam oculis eos gerit , ac custodit tanquam pupillam oculi , nec solùm vt filios ex vtero suo effusos , sed qui adhuc in eius vtero portantur . Ipse denique est , vt cætera modò omittam qui eos regit , in loco pascuæ eos collocat , & singulari sua prouidentia , & à malis omnibus vindicat , & omnibus bonis suauissimè , & efficacissimè cumulat & replet , vt eleganter prosequitur Dauid tum in eo Psalmo , tum passim vbique in alijs . At Isaias , cap. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis & in tabernaculis fiduciæ , & in requie opulenta .*

Huic tam beneuolæ , tam amicæ Dei Creatoris erga se voluntati creata voluntas plerumque , vel impia rebellionē resistit , vel stulta ingratitudine contradicit : Cum enim tantam in se Dei propensionem , & adeò liberalem ac sinceram tantorum bonorum communicationem & agnoscere , & mutuis amicitia officijs compensare deberet , reddit Creatori amantissimo malū pro bono , sterilitatem animæ suæ , nec verò sterilitatem solùm , sed pro amicitia fructu inimicitia spinas & aculeos rependit . Qua in re ab eorum bonorum , quæ ei Deus sincerè cupit , communicare , prosecutione & possessione longissimè recedit , & Dei amicitiam , pacem conscientia , singularem Dei protectionem , salutem denique æternam & Diuina bona , creatis & fluxis stultissimè postponit .

Nec verò bona tantum est Dei voluntas , iusta est & ex se in bonum nostrum impensè inclinata , sed etiam iusta : *Vniuersa* , enim , *via Domini misericordia & veritas* . Et , *Iustus Dominus in omnibus vijs suis & Sanctus in omnibus operibus suis* . Quamquam enim iustitia propriè dicta , quæ ius cuique debitum reddit , in Deo , qui nulli verè & propriè debitor esse potest , non inueniatur , dubium tamen nullum omnino est quin aliqua ei tribuenda sit , cum toties in scriptura hoc de eo attributum celebretur : Qualis verò ea sit D. Dionysius sanctis ostendit , cum ait ; *Iustitia* , inquit , *Dei nominibus celebretur , vt omnibus ea quæ menti cuiusque cap. 8. conueniunt distribuens , & congruentem mensuram , & pulchritudinem , & ordinem & dispo-*

Merè beneficū est præsertim in seruos suos.

Huic tamē adeò beneuolæ voluntati resistit sæpè voluntas creata.

Hinc promanant diuina erga nos beneficia.

Vult Deus omnes saluos fieri , modò velint ipsi.

Consequenter tantum & præuiso malo libertatis vsu vult dammare.

sitionem, omnesque distributiones & classes iuxta eam, quæ verè est, iustissimam definitionem cuique determinans, & omnibus propria cuiusque operationis author existens: Cuncta enim Divina Iustitia ordinat, & omnia ab omnibus mera & impermixta custodiens, omnibus rebus quæ cuique pro sua dignitate congruunt, largitur. Hæc ille. Quibus verbis generalem illam Dei iustitiam ad omnia prorsus Dei opera sese porrigentem describit; cuius cum varij modi distingui soleant, sunt tamen, quod ad rem præsentem pertinet, quatuor potissimum explicandi, quos Dionysius attingit.

In ordine
tum natura-
li, tum su-
pernaturali
mudi huius
aptissime
constituen-
do.

Primus ille est quo Divina voluntas in huius mundi ordine tum naturali, tum supernaturali constituendo, iustissime & aptissime creaturas suas, in suas veluti classes, & officia distribuit prout ordo ille requirebat. Nam in rebus omnibus à Deo creatis duo omnino spectari possunt. Primum, Res ipsæ secundum suam essentiam; alterum, ordo & habitudo quam habent singulæ ad finem tum proprium tum communem totius univerti, qui propriè est manifestatio Divinarum perfectionum; huius ordinis in Deo non solum est concessio aptissima, sed etiam decretum quo res omnes creatas ita disposuit sapienter, ut omnes pro sua conditione ad illum finem spectent. Et ut nihil de alijs creaturis deque naturali ordine dicamus, nullum planè dubium est quin in supernaturali ordine cum Ecclesiam condidit, eam singulorum hominum rationem habuerit, ut ad illum finem univertum omnes, modo tamen congruo suæ libertati, disponderentur. Quare omnes quidem voluntate antecedente ad salutem, qui finis est cuique proprius, in quo Divinarum perfectionum manifestatio longè illustrissima apparet, destinavit. Non omnibus tamen idem in Ecclesia officium eundemque gradum constituit, sed prout voluit ad suam gloriam varias officiorum graduumque distinctiones instituit, & quosnam ad ea promovere vellet sine vlla personarum acceptione, cum nulli sit debitor, sed iustissime & sapientissime decrevit. Cui certè Dei decreto & ordinationi par est omnes sese subijcere, & Divinæ eius voluntati obtemperare, nec conqueri si alios præesse velit, nos verò subijci, & aliorum imperio parere. Ille enim est qui quosdam posuit in Ecclesia primò quidem Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde opulationes, gubernationes, & alia id genus quæ ad gratias gratis datas pertinent concessas potissimum in utilitatem Ecclesiæ, ac proinde in univertalem finem magis, quàm cuique proprium.

cui ordini
resistit ut
plurimum
voluntas
creata.

Huic iustissimæ Dei voluntati creata voluntas vanitatis ambitionisque studio perpetuò penè resistit, adeò ut in eligendo statu, in suscipiendis officijs non tam plerique omnes Dei voluntatem consulant, quàm proprium affectum pertinaciter sequantur; adeò ut plerumque vel invito Deo ad dignitates & officia per fas nefasque conscendant. Nam regnaverunt, inquit Dominus, & non in me.

Tribuendo
rebus singu-
lis, quod est
necessarium
ad naturalem

Secundus modus est quo singulis rebus id quod est necessarium ad naturalem earum perfectionem, ut est certa quantitas, figura, temperamentum, instrumenta, vires, dotes tribuit prout cuiusque natura, vel potiùs Divinæ Sa-

pienitiæ ratio & supremi illius artificis ars requirit: Nec enim Deus quicquam vlli debet nisi sibi & suæ Sapientiæ, ut iuxta eius præscriptum, & prout suo decreto tantum artificem decet, & finis, quem intendit, exigit, operetur. Quare cum infinita eius Sapientia & Bonitas aeterno decreto statuerit unicuique rationali creaturæ has illæque animi, & corporis dotes tribuere, nemo est qui iustè conqueri possit, aut ægrè ferre, si aut valetudine imbecilliore utatur, aut minus ingenio, iudicioque valeat, vel ijs dotibus careat, quæ ad eminentes quasdam functiones necessariæ viderentur. Potuit nimirum Deus nos non omnino creare, potuit longè imperfectiorem cum animam tum corpus, causas secundas alio modo disponendo, largiri; summa eius benignitatis est quod has ab eo vires, hæc talenta alijs propè innumeris negata acceperimus, ac proinde iustissimam eius ac liberalissimam erga nos providentiam agnosce-re humiliter, de concessis bonis gratias toto corde agere, eadem in eius amorem, cultum, atque obsequium, & gloriæ eius procuracionem sedulo, & diligenter impendere debemus. Cum enim omnia, quæ in mundo sunt iustissime, atque adeò in pondere, numero, & mensura administret; cui dubium esse poterit, quin & in humani cuiusque corporis fabrica & potissimum in singularum animarum quas solus ex infinitis, quas in suæ sapientiæ & potentiæ thesauro habet, seligit pro voluntate, pro creatione, eam Iustitiæ mensuram seruet, quæ ad gloriæ eius manifestationem quàm maximè congruit? Quis nescit magna ingenia, magnas dotes, & talenta, vel cum magnis plerumque periculis coniuncta esse, vel etiam in magna discrimina ut plurimum præcipitare? Equum ergo omnino est, ut omnes prorsus homines iustissime Dei voluntati, quo ad accepta ab eo dona se submittant, dicantque, iustus Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis.

Et tamen quàm sæpè creata voluntas concessis sibi dotibus non contenta, Dei iustissimam providentiam accusat, contra cum murmurat, eius abutitur donis, & sibi datas vires in creatoris inimicitiam convertit?

Quibus do-
nis abuti so-
let creata
voluntas.

3. Modus in eo consistit quod omnibus rebus propriæ, ut ait Dionysius, cuiusque operationis author existat, prout uniuscuiusque natura & conditio exigit: Nec enim satis est fuit rerum omnium naturas condere, eas proprijs cuique dotibus exornare, sed suo concursu in earum operationes ita influit, ut si ipse cum ijs non ageret, otiosæ planè & inutiles existerent: sine eo enim omnis cælorum motus, elementorumque inter se concurrentium pugna, rerum ortus & interitus, temporum vicissitudo cessaret; nulla esset in viventibus intelligentia, nulla vllius rei recordatio, nulla volitio, nulla affectio, nullus sensus, nullus motus localis, nulla in beatis visio beatifica, nullus amor, fruitio nulla, nullus in damnatis dolor; denique ad nullum neque naturale, neque supernaturale bonum aspirare liceret: ipse enim est qui operatur omnia in omnibus. Atque hunc suum concursum ita singulis rerum naturis accommodat, ut quas eis

concurrenti-
do ad singu-
las actiones
prout cuius-
que natura
exigit &
conditio.

Non euer-
rendo vires
quas dedit
nec liberta-
tem impe-
diendo.

dedit ad agendum vires & libertatem non auer-
tat aut impediatur, non præueniat aut determinet,
sed integras relinquat & simul cum illis atque
adeò quando & quomodo illæ, si liberæ sint, vo-
lunt, in communem effectum influat: Eius enim
concurfus per se generalis est, ea intentione ab
eo causis secundis liberis additus, vt non solum
operentur, quod sine eo non possent, sed vt be-
ne operentur, præterquam intentionem si malè
agant, non Dei concursui qui generalis, rectus
& sanctus est, sed voluntatis peruersitati tribu-
da malitia est; præsertim cum præter naturales &
supernaturales ad benè agendum vires ab eo
concessas, actualia auxilia frequentissimè den-
tur, quibus excitata voluntas & se auertere à ma-
lo, & ad bonum còuertere, si velit, facillè potest.
Quamquam verò ita sese iustè naturæ libertatis
nostræ accommodet, vt nullam prorsus opera-
tionem nostram prædefiniat ante præuisionem
liberæ determinationis nostræ, negari tamen nõ
potest ex infinito illo suo virium & auxiliorum
tum naturalium, tum supernaturalium, internò-
rum vel externorum thesauro, solere eum ea nõ-
numquam concedere quibus videt aliquem ali-
quando perfectissimè operaturum, aliquando
remissis, sæpè etiam non operaturum quidem.
Et certè sincerè desiderat omnes sibi in perfe-
ctione similes fieri, atque adeò vnicuique opti-
mè ea succedere quæ facienda suscipit: Quare
non idèò hæc & illa auxilia præparat, quod velit
eum vel non operari, vel minùs perfectè operari,
quem vel non operaturum esse, vel non eum
succeedum quem ex ea functione sperabat, habi-
turum videt: Verùm æquissima eius voluntas
vt hoc non alio modo cooperetur, permouetur
optimis sanè rationibus, quæ quamquam occul-
tissimæ sint, dubitari tamen à nobis non debet,
quin etiam sint iustissimæ, & ad finem quem
ipse sibi proposuit, accommodatissimæ: Iustus
ergo Dominus in omnibus vijs suis. Iustus in
distribuendis cuique congruentibus officijs, ius-
tus in facultatibus & viribus ad ea officia con-
uenientibus largiendis; iustus denique in suarum
creaturarum operationibus tum naturalibus,
tum supernaturalibus, quibus assistit, promou-
dis. Quare cum accidit, vt vel nostræ spirituales
actiones quibus ad perfectionem conamur, vel
publicæ erga proximum functiones, quibus Dei
gloriam augere contendimus, minùs bene etiam
sine vlla nostra culpa, aut negligentia succedant,
non est quod animo deiiciamur, sed erectis in
Deum oculis sanctissimam eius voluntatem po-
tius attendamus, cui etsi placere non possit spi-
rituale damnum nostrum vel proximi, displicere
tamen etiam non potest iustissimis rationibus
stabilitum consilium, cum præsertim ex id genus
euentibus magnam plerumque vtilitatem, & hu-
miliandi nos, Deoque subiiciendi occasionem
percipere valeamus.

Debitas sce-
leribus pœ-
nas decer-
nendo.

4. Denique iusta Dei voluntas est, quia de-
bitas hominum sceleribus pœnas admirabili
providentiâ, occultis plerumque vijs, plerum-
que etiam apertis ita infligit, vt nullum prorsus
peccatum impunitum esse patiat, sed inordi-
natas hominum voluntates in iustum ordinem
non minùs suauiter quàm fortiter cogat: Est
enim in ea vera & propriè dicta iustitiæ vindi-
cativæ virtus, q a sibi ipsi, modo quodam ob-

strictus est, vt peccata quæcumque iustè plectat;
hoc enim & ad eius sanctitatem pertinet, & ad
supremum eius dominium, quo toti mundo præ-
sident tanquam summus Gubernator & Prin-
ceps, necessario spectat. Hanc iustitiam exer-
cuit Deus non tantum cum Angelos rebelles
infernî rudentibus detractos in tartarum tradi-
dit cremandos; sed etiam cum hominem inobe-
dientem cum tota sua posteritate gratia sua ac
iure cœlestis regni, immortalitate, Paradiso, &
tota felicitate status illius spoliavit; nec solum
infinitis huiusce vitæ miserijs subiecit, sed etiam
Dæmonis tyrannidi permisit. Eiusdem iustitiæ
actus fuit vniuersale Diluuium, Sodomæ, Go-
morrhæ & vicinorum locorum igne sulphureo
cœlitus demisso consumptio: Egypti plagæ &
Pharaonis totiusque exercitus submersio: Re-
gnorum ac prouinciarum vastationes & euer-
siones quæ varijs sæculis plurimæ contigerunt, pe-
ste, fame, bello, latrocinijs, ventorum procellis,
aquarum illuuiionibus, terræ motibus, incendijs,
naufragijs alijsque id genus modis, quibus cala-
mitatibus mûdus ipse etiam num plenus est, quæ
dubium nullum est à Diuina Iustitia infligi iux-
ta illud Amos 3. *Si erit malum in ciuitate quod
non fecerit Dominus.* Et Isaia 45. *Ego Dominus &
non est alter, formans lucem & creans tenebras, faciens
pacem & creans malum.* Quia in re id obseruare
consuevit Diuina Iustitia, vt non statim vbi ad-
missum est peccatum, puniat, sed diu differat, ex-
pectans homines vt pœnitentiam agant; tum si
non egerint, vbi mensura iniquitatum impleta
fuerit, eò seuerius puniat: sic enim noluit
Israëlem in terram promissam inducere expulsis
indigenis, nisi quando impleta fuerunt iniqui-
tates Amorrhæorum, Gen. 15. & Iudæos exci-
dit quando occiso Domino impleuerunt men-
suram Patrum suorum Matt. 23. Nec verò solum
apertis, siue temporalibus malis in impios graf-
satur Diuina seueritas, sed plerumque etiam
occultis atque adeò spiritualibus, quæ eò gra-
uiora sunt quò bona spiritualia quibuscumque
temporalibus & corporalibus longius præstant,
& hæc punitiones quædam veluti præambula
atque adeò quædam dispositiones sunt ad æter-
nas pœnas. Hæc autem spiritualis pœna in qua-
tuor potissimum bonorum priuatione consistit:
Nempe auxilij gratiæ necessarij ad resurgendum
à peccatis: Necessariæ directionis per intellectus
lumen, voluntatis robur ad noua peccata vitan-
da: Singularis protectionis externæ còtra hostes,
aliàsque occasiones, & pericula salutis: Denique
Diuiinarum illustrationum & còsolationum qui-
bus Deus gustatur, & desideria perfectionis ac-
cenduntur. Sic Deus plerumque non tantum
magnos peccatores, sed etiam alios nonnum-
quam ita castigat, vt ijs gratiam siue auxilium
internum necessarium prorsus ad resurgendum
à peccato subtrahat, nec enim illos efficaciter
excitat vt resurgant, nec protegit aut dirigit,
sic in noua peccata labantur, quò fit vt desti-
tuti necessaria Dei directione & protectione,
impedimentis salutis & Dæmonum Mundique
ac carnis temptationibus succumbant, grauius-
que in dies ruant. Atque hæc spiritualis pœna
locum etiam habet in ijs qui Diuino obsequio
mancipati sunt: Quamquam enim non ita pec-
cent vt à gratia excidant, in prosequenda tamen

Modò aper-
tas irrogas.

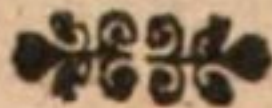
Et tempo-
rales.

Ocultas
modò ac
spirituales
longè tem-
poralibus
grauiores.

status sui perfectione segnes se & negligentes præstant. Certum enim est pro proportionem Di-
 uinas illustrationes & voluntatis excitationes ra-
 riores, minusque efficaces percipere, minus con-
 gruè, fortiter, & suauiter à Diuina Prouidentia
 in suscepto vitæ itinere dirigi; minus deniq; con-
 tra tentationes protegi, quàm si fortes essent, &
 strenuè feruentèrque in suscepto statu proficere
 conarentur. Quare plerumque etiam contingit
 vt quæ solet Diuina Prouidentia, externa etiam
 salutis & perfectionis adminicula suppeditare,
 qualia sunt exempla sanctorum hominum, ad-
 hortationes, & preces, ea subtrahat & auertat.
 Vnde plerumque contingit excæcatio grauis &
 obduratio, qua fit vt euerso iudicio pratico ma-
 la pro bonis, falsa pro veris, noxia pro salutarib⁹,
 dura & obstinata voluntate approbent. Et quā-
 quam non semper adeò grauis pœna infligatur,
 certum tamen est nullum planè committi pecca-
 tum quantumcumque leue sit, cui statim sua pœ-
 na non statuatur; quam aliquando iustus Domi-
 nus, vel Diuinarum consolationum subtractio-
 ne, vel mentis anxietate, vel in orando, virtutè-
 que exercendo nouis difficultatibus atque im-
 pedimentis, imò etiam aliquando imperfectioni-
 bus vel aliorum contradictionibus, iustissimè sa-
 ctissimèque sine vlla dilatione infligit. Quo per-
 tinet id D. Augustini, lib. 3. de liber. arbit. cap.

Et sapè qui-
 dem statim
 post admis-
 sum scelus.

15. Quia enim nemo, inquit, superat leges omnipo-
 tentis Creatoris, non finitur anima non reddere debi-
 tum: aut enim reddit bene vtendo quod accepit, aut
 reddit amittendo quo bene vti noluit, itaque si non
 reddit faciendo iustitiam, reddet patiendò miseriam.
 Nullo autem temporis intervallo ista diuiduntur, vt
 quasi alio tempore non faciat quod debet, & alio pa-
 tiatur quod debet, ne vel puncto temporis vniuersalis
 pulchritudo turpetur, vt sit in ea peccati dedecus sine
 decore vindictæ. Sed tamen in futurum iudicium ser-
 uatur ad manifestationem atque acerrimum sensum
 miserie quicquid nunc occultissimè vindicatur: Sicut
 enim qui non vigilat, dormit; sic quisquis non facit
 quod debet, sine intervallo patitur quod debet, quo-
 niam tanta est beatitudo iustitiæ, vt ab ea nemo nisi
 ad miseriam possit abscedere. Sic August.

Quibus modis fiat vnio & conformitas humana
 voluntatis cum diuina.

CAPVT VIII.

Hæc ergo sunt duo illa extrema quæ iungen-
 da sunt, sic vt creata voluntas ad incretam
 accedat, & quantum fieri potest, in eam quodam-
 modo transeat: quod partim quàm sit siue facile,
 siue difficile, partim quàm necessarium ex vasta
 illa intercapedine quæ inter vtrumque extremū
 interest, & morum vtriusque dissimilitudine, ac
 denique creatæ voluntatis ab increta depen-
 dentia, satis manifestum est. Difficultas quidem
 in eo apparet quam maxima vt creata voluntas
 tantis à Dei voluntate spatijs, tanta morum dis-
 similitudine, tam effreni licentia recedens ei aptè
 firmitèrque obligetur. Facilitas verò etiam nega-
 ri non potest, cum à natura ipsa in se mutuo pro-
 pendeant, & Diuina voluntas tanquam causa
 siue efficiens, siue exemplaris, siue finalis, totam
 voluntatem creatam vt effectum suum comple-
 ctatur & peruat: Creata verò voluntas ad Di-
 uinam voluntatem vt effectus ad causam à qua
 in singula momenta in se suisque operationibus
 dependet, naturali veluti motu se sustollat.

Partim diffi-
 cile est vniti
 creatam vo-
 luntatem
 cū increta.

Partim fa-
 cile.

Necessitas denique quia humana voluntate
 nihil peius, si à Diuina voluntate se sciungat. Ita
 humana natura in primi hominis prauaricatione vi-
 tiata, inquit D. Prosper, etiam inter beneficia, in-
 ter præcepta, & auxilia semper in deteriore est pro-
 cliuior voluntatem, cui committi non est aliud quàm
 dimitti: hæc itaque voluntas vaga, incerta, instabi-
 lis, imperita, infirma ad efficiendum, facilis ad an-
 dendum, in cupiditatibus caca, in honoribus tumida,
 caris anxiosa, suspicionibus inquieta, gloriæ quàm vir-
 tutum auidior, fama quàm conscientie diligentior, &
 per omnem sui experientiam miserior fruendo ijs quæ
 concupuerit, quàm carendo: Nihil habet in suis vi-
 ribus nisi periculæ facilitatem; quoniam voluntas
 mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate re-
 gitur, tanto propius propinquat iniquitati, quantò
 acrius intenditur actioni. Hæc D. Prosper. Cum
 igitur tanta sit huius vnionis partim difficultas,
 partim necessitas, cuius naturæ sit, exponendum
 est deinceps: Quamquam enim vno verbo dici
 possit in eo sitam esse vt humana voluntas cum
 Diuina tanquam regula sua consentiat, id tamē
 ad exercitij huius praxim & fructum non suffi-
 cit, nisi quibus etiam modis hæc vnio fiat, quibus
 gradibus ad summam suam perfectionem proue-
 hatur, distinctiùs explicetur.

Sed omnino
 est necessa-
 rium.

Lib. 1. de
 Vocat.
 Gent. c. 6.

Modi autem
 quibus hæc
 vnio fieri
 possit hi se-
 re sunt.

Operæpretium est igitur nonnullos vnionis
 modos qui excogitari hic possent declarare. In-
 ter quos

Primus ille est qui omnino à veritate alienis
 quibusdam non rectè in fidei rebus sentientibus
 placuisse dicitur quo creata ipsa voluntas ita in
 Dei voluntatem transeat, vt in ea non solum ab-
 sorbeatur, sed etiam desinat esse id quod est, atq;
 verè pereat, in quo modo præter errorem in fide
 boni viri non aduertebant non tam vnionem
 voluntatis humanæ cum Diuina, quàm vt ita di-
 cam eiusdem annihilationem contineri.

1. Quo crea-
 ta voluntas
 tota trāseat
 in incretā,
 sed hic mo-
 dus est im-
 possibilis.

2. Est naturalis ob dependentiam essentiali creatæ voluntatis ab increata.

Secundus igitur vnionis modus vocari potest naturalis; tanta enim est creatæ voluntatis cum increata cognatio, tantus nexus, tanta & tam essentialis in omni causæ genere dependentia, vt ab ea noualiter separetur quàm vt à suo prototypo imago, ab Oceano vel à fonte deriuata guttula, & à toto suo participata perfectio, quæ proinde naturaliter ei conformis est, & naturali sua procliuitate in suum veluti fontem reuoluitur, & amat modo quodam in eo absorberi, siue vt eam seipsa suo modo augeat, siue vt in ea conseruetur & perficiatur. Vicissim verò Diuina volūtas tota sua perfectione voluntatem humanam ambit, complectitur, & peruatit, vt eam sustineat, conseruet atque etiam sua similitudine perficiat.

Quamquā verò naturalis hæc Dei vnio cum omnibus rebus creatis eiusdē rationis esse videatur, singularis tamen quidam mutua in se inuicem propensionis atque conformitatis modus Diuinam inter & humanam voluntatem inest: Cū enim vtrāque voluntas naturaliter sit inclinatio & principium motus in bonum, habet & creatæ voluntas vt sit natura sua quoddam totius animæ pondus in vltimum finem: Increata verò pondus est in suam bonitatem naturaliter & necessariò Deum inclinans. Deinde verò in omne aliud bonum quod participata communicatione inesse vlli creaturæ potest, cuius communicationis cū singulari modo particeps esse possit humana voluntas quæ boni honesti & subiectū est & principium effectuum: Mirum non est si in eam vt potè suæ Bonitatis præ alijs omnibus capacissimam naturali quodammodo pondere propendeat. Constituit hic vnionis modus Dei hominisque voluntatem veluti in actu primo, vt per mutuos actus se stringant, & Diuina humanam perficiat, humana Diuinæ se conformet.

3. Est moralis quo per actus suos humana voluntas affectitur vnionem cum diuina.

Lib. 1. de Vocat. Gent. c. 6.

In quo consistit tertius vnionis modus qui dici potest moralis in quo sita est maxima humanæ voluntatis perfectio; sic enim omnibus suis imperfectionibus exuta Diuinæ voluntatis siue ea sit signi, siue beneplaciti, vt Theologi loquuntur, sanctitudine induitur: Et vt ait D. Prosper verè sit spiritualis. *Bona autem voluntas, inquit, omnium virtutum germen est primum, quæ innixa origini suæ in illa æterna & incommutabili voluntate requiescit vt verè sit spiritalis: quoniam qui Deo adheret vnus spiritus est, dum per communionem illuminantis & illuminati, iustificantis & iustificati, regentis & subditi omnis actio ad vnum refertur, & quod ad vnum refertur vtriusque est, quia nec à Deo alienari potest quod dedit, nec ab homine quod accipit.* Sic ille.

Efficat igitur tertius hic vnionis modus, vt quod fieri non potest, naturalis humanæ voluntatis potentia in Dei voluntate verè & re ipsa atque adeò naturaliter pereat, id ipsum per actus suos morali quodammodo, magno suo bono assequatur. Nam cū in suis operationibus Diuinæ voluntati perfectè se conformat, naturalem quam iam habet Diuinæ voluntatis imaginem liberis suis actionibus quasi diuinis quibusdā coloribus consummat & perficit. Sicut enim hominis voluntas natura sua Diuinæ est voluntatis similitudo extra Deum ipsum expressa, ac proinde forma quædam [secluso etiam quouis actu] Diuinæ pulchritudinis particeps, & Deo conformis; ita accedente proprii actus forma singulari quadam ratione potest Deo cōformis fieri & participato

etiam ab eo actu, quasi Diuiniore quadam eius similitudine insigniri. Quamquam igitur naturalis illa siue vnio, siue conformitas magnum hominis ornamentum sit, & huius de qua agimus fundamentum, actualis tamen hæc potior est & ad moralem dignitatem longe illustrior.

Enimuero quemadmodū varia est actuum humanorum honestas; ita non vno modo humana voluntas Diuinæ cōformis est: Nam quamuis de Diuinæ voluntatis actu nihil cogitemus, si tamē nostra voluntas in bonum quoduis honestū feratur, cō ipso Diuinæ voluntati conformem esse eam necesse est: Dubium enim nullum est quin Deus omnis boni fons vt seipsum sibi ipsi necessariò vult & amat, ita omnium virtutū honestatem summo affectu complectatur: Quare nihil mirum est, si qui Deum amat, qui boni moralis honestatem volūate persequitur, hoc ipso etsi de sua voluntate cum Dei voluntate accommodanda nou cogitet, eam tamen Dei voluntati conformem, eiusdēque siue actus similitudine, siue boni obiecti forma imbutam efficiat.

Verū de hac conformitate hoc loco non agimus, sed de eo exercitio quo expresso & formali actu, duo hæc extrema ita connectimus, vt voluntas nostra ad Diuinam tanquam ad regulam suam adiuncta, ei suo modo coæquetur, & quasi commixta vna efficiatur nō naturaliter, sed moraliter per actum suum liberum, quo pro eo dominio, quod in se habet, seipsam quodammodo seipsa spoliat, aut etiam modo quodam perdit, & in Dei voluntatē quanta quanta est, se transfert. Hoc enim actu ceteros omnes suos actus modo quodam perimit, & prout à se quodcumq; aliud bonum eicit vt soli huic bono adhæreat; quod est esse conformem voluntati Dei. Verū id melius intelligetur cū de varijs gradibus quibus natura huius actus perficitur, & deinde de eius causa & praxi dicemus.

Ex his verò quæ iam diximus obiter colligere possumus non esse vel parui laboris vel exigui temporis negotium, spirituales perfectionem persequi: Cū enim ad eam adeò diffitorum extremorum vnio requiratur, à primo eius motu ad vltimum, vt ex capite sequenti clariùs constabit, omnia vitæ spiritualis media, omnia instrumēta, totum iter quàm longissimè per tres stat⁹ discurret; nihil mirum est in hac prosecutione tot labores, tot difficultates, tot pugnas, tot lapsus interuenire: Nihil tamen est quod animum despondeamus, præsertim si hac de qua agimus, praxi vt velimus. Nam & natura sua ceteris facilius est, & Deo longè gratior; humana voluntas sine Dei concursu agere nihil potest; quare nec valde difficile ei est modo quodam cessare, nihil velle, nihil agere, sed Dei voluntate primæ causæ omnis voluntatis motrici sese adiungere, & in ipsam quæcumque sese agēdi & patiēdi occasio offerat, se referre. Iam verò nihil homini melius nihil ad internam animi pacem efficacius, nihil securius, quàm melioris volūtatī subijci: Cū enim hominis voluntas ex se infirma admodum sit & cæca, nec omnes eo iudicio polleat, vt ita sedatis sint affectibus, vt bonum in se purè vt decet prosequantur, necesse planè est vt alienam potius voluntatem prode sequatur. Sed de fructibus huius exercitij postea latius.

Est ea quidē vnio difficilis.

Labore tamen comparari potest.

Et nihil melius est humanæ voluntati quàm diuinæ subijci.

Præsertim cum cæca sit.

Qui sine gradus conformitatis huius & unionis voluntatis nostrae cum divina.

CAPUT IX.

Simplicitatem diuinæ voluntatis voluntas creata nequit assequi planè quidem.

Vt cumque tamen assequitur, prout in vno simplici & bono diuinæ voluntatis acquiescit.

1. Gradus est se conformare e diuinæ voluntati præcipienti.

2. Etiam absque præcepto circa externa bona & temporalia.

EA est Diuinæ voluntatis puritas & simplicitas ut voluntas ipsa, eius obiectum, & actus sit vna eademque res simplicissima. Ad hanc puritatem quamuis pertingere non possit voluntas creata (quæ tamen est Dei benignitas) quos ad perfectionem euehit, eorum voluntatem miris sanè modis expurgat, ut sensim & per certos veluti gradus eam puritatem attingat, ut vnus cum Deo spiritus effici dicantur. Ij gradus partim ex voluntatis actuum, partim ex obiectorum eius conditione nascuntur, prout etià quicquid est in illis impuritatibus sensim Diuini amoris igne excoquitur, & voluntas eiecta tum bonorum creatorum, tum propriorum actuum multiplicitate, in vno simplici & bono voluntatis Diuinæ bono acquiescit.

Primus ergo isque infimus ille est quo in prosequendis bonis quicquid est voluntati Diuinæ contrarium expurgat, & se Diuino præcepto planè conformat, adeò ut nihil velit, nihil nolit quod Diuinæ voluntati præcipienti aduersetur. Quoad cetera verò proprio affectui indulget, atque ideo & bonorum creatorum multitudinem, & propriorum actuum quibus ea prosequitur varietate veluti imbuta multiformis efficitur, & à voluntatis Dei puritate & simplicitate eò longius recedit, quò pluribus se id genus formis imbutit & multiplicat. In hac porro conformitate quæ ad salutem necessaria est primus meritò gradus constituitur, quoniam sine ea voluntas humana non conformis sed difformis, contraria, atque rebellis Diuinæ est voluntati.

Secundus gradus in eo consistit ut quamquam nulla præcepti instet necessitas, tamen voluntas ut à temporalium externorumque bonorum impuritate se eximat, & ne vel in ijs per proprios actus prosequendis, vel malis contrarijs fugiendis sollicita in multa sese dissipet, ab eorum adhæsione prorsus se diuellit, totam eorum curam in Deum reijcit, & eius sanctissimæ voluntati quoad ea bona ex integro se resignat atque conformat: Solet enim eorum cura vel necessitatis, vel alicuius alterius boni prætextu hominum voluntatem acri plerumque sollicitudine pun gere, & varijs occupare affectibus qui eius & puritatem commaculant, & ut plurimum simplicitatem tollunt. Quare magni est momenti voluntatem suam vno veluti actu ab his omnibus bonis auulsam Dei voluntati coniungere, ut nihil de ijs solliciti ab vno Dei arbitrio pendeamus. Porro fundamentum huius conformitatis est Diuinæ Providentiæ ratio & eius voluntatis Bonitas, quæ tanta est & adeò fidelis erga bonos, ut nihil ijs deesse patiatur eorum quæ ad vitam sunt necessaria. Non excludit tamen, imò verò supponit eos labores & studia quibus quisque secundum suam vocationem ut pluri-

A mùm occupari solet; non quòd in ijs confidere vel prosperos eorum euentus cum anxia sollicitudine expectare debeamus, sed ne eius voluntati duntaxat & providentiæ desimus: Nec enim eius Bonitas nos esse aut otiosos patitur, aut anxios, sed inter eas occupationes ad quas instituti nostri ratio nos adstringit, opus est ut exuto omni circa temporalia & externa bona affectu, quicquid demum accidat, siue copia sit siue inopia, non tam ijs voluntas nostra quàm eius voluntati adhærescat. Ad hanc conformitatem nonnulli voluntatis actus concurrunt, qui quoniam in alijs quoque gradibus inueniuntur, non abs re erit eos exponere.

Primus ergo actus est quo voluntas sese ab amore eorum bonorum ut quæ verè bona non sint, ac proinde indigna circa quæ occupetur, planè disiungit, eaque nihili planè facit.

B Secundus est cum pro eorumdem natura, cum indifferentia sint, & ad salutem, perfectionem, Deique gloriam vel utilia, vel noxia esse possunt, in quodam æquilibrio voluntas se constituit, nec magis in ea bona, quàm in contraria ijs mala quæ etiam ex se indifferentia sunt, propendet, sed æquè parata est penuriam pati & abundare. Ad hunc actum primus ille viam sternit, cum enim voluntas nimio affectu id genus bonis adhærescit, vel contraria ijs mala refugit, non potest æquali inter vtraque lance subsistere, cum maiori in vnam partem pondere rapiatur; verum ubi omnem affectum exuit, deposito veluti omni inæquali pondere, æqualiter hinc atque hinc inclinatur, & veluti charta alba, vel potius non secus ac materia primæ ad omnes formas excipiendas æquè disposita est.

C Tertius actus est quo in hac indifferentia & æquilibrio constituta simplici actu in Dei voluntatem nondum cognitam se resignat, vel potius parem illam vtriusque inclinationem quo ad ea bona & mala attinet, retinens, ubi in Dei voluntate res humanas benè sapienter iustèque administrante attendit alterutrum iam definitum esse, etsi quid illud sit nondum perspectum habeat, in eius tamen beneplacitum se resignat, & totum inclinationis suæ pondus in eam vertit partem, ut id velit quod Deus vult; perinde autem facit cum suam voluntatem ita resignat, atque si eam à se modo quodam separatam Deo traderet, ut cum Dei voluntate atque adeò magis extensè quod Deo placuerit velit, atque ita Dei voluntatem, ut ita dicam, adiuvet.

D Quartus denique est actus conformitatis voluntatis cum Dei voluntate: Cum enim iam signo aliquo de Dei voluntate in re aliqua particulari constat, tanto impetu voluntas humana Deo iam consignata non tantum in id quod Diuinæ voluntatis obiectum est, sed in ipsam Dei voluntatem rapitur, tanto eam affectu stringit, tam profundè in ea se immergit ut morali quodam modo pereat, quatenus nullum alium actum circa id genus bona habere potest, eo excepto quo Dei voluntati se conformat, ut ita modo quodam diuinam voluntatem actu suo ad id volendum adiuvet, perinde atque si vna esset voluntas, vnus actus, vna causa, vnus affectus.

His ergo progressibus voluntas in singulis gradibus ad conformitatem cum Diuina voluntate eò conscendit; quod breuiter exponendum

Abducendo affectum ab illis bonis.

Seruando indifferentiam circa illa.

Diuinæ voluntati de ijsdem definiendi suam resignando.

Volendo id quod Deus ipse perinde ac si esset vna voluntas, vnus actus, &c.

nendum fuit, vt horum graduum natura melius intelligatur.

3. circa formam, honores, & alia id genus bona.

Iam ergo ad tertium gradum ascendamus. In eo consistit vt purgata voluntas bonorum externorum multiplicibus affectibus pari etiam ratione circa famam hominum & gloriam, honores, fauoresque, & id genus bona quæ magis spiritualia sunt & altioris ordinis, se expurget, & eiectione multiplicitate, ad Dei simplicitatem contendat: Quod assequetur quatuor illis iam recensitis actibus si nimirum affectum ab his bonis abducatur, si indifferentiam circa eadem conseruet; si Dei voluntati in cuius manu & arbitrio hæc bona sita sunt, & qui solus de ijs definire quod optimum erit, potest, suam resignet; si denique quicquid sibi accidat bonorum horum malorumue, suam voluntatem Dei voluntati conformet.

4. circa bona corporis.

Quartus gradus est vt circa ea quæ ad corporis bona pertinent, vt est externa forma, valetudo, comoda atque incommoda, vita etiam & mors pari modo se habeat. Huc spectant quæ ex æris iniuria & temporum iniquitate oriuntur, & corpori vel nocent vel prosunt, vt est frigus & æstus, pluuia, inundationes, tempestates, fames, sitis, pestis, bella, furta, rapina, hominum cædes, bonorum persecutiones, & innumera id genus: quæ quatenus corpus ipsum attingunt, indifferentia sunt, ac proinde nec si bona sunt persequenda per se, nec si mala, propter se fugienda sunt. Quare circa omnia exerceri possunt & debent quatuor supradicti actus, quibus voluntas purgare se & maiorem simplicitatem tot abiectis curis adipisci poterit?

5. circa ingenij ac iudicij dotes.

Quintus gradus ea bona spectat, quæ ad ingenij & iudicij dotes, aliaque talenta quibus publicum bonum siue temporale, siue spirituale promoueri potest, vt est gubernandi, conuersandi, concionandi & similia, se extendunt. Quæ Deus pro sua Sapientia iuste benignèque singulis prout visum fuit, distribuit. Hæc sanè bona etiam magna ad Dei gloriam promouendam ad iumenta præstare possunt, natura tamen sua indifferentia sunt; ac proinde præ veris bonis contemnere ea, & parum ad ijs carendum fruendumque inclinationem retinere, & nostram voluntatem Diuinæ resignare, atque quicquid sortiti fuerimus, conformare debemus. Equum sanè est tam in ijs quam in alijs quibusuis bonis meminisse nos nihil esse, adeoque nihil nobis deberi. Ex eo enim fundamento facile Diuino beneplacito acquiescimus, & magni beneficii loco ducemus, quod nos esse, & exigua hæc bona quæ habemus, conferre ad suam gloriam voluerit, cum præsertim abuti maioribus possemus, & quam à nobis sue gloriæ mensuram colligere velit, solus ipse nouerit: Et bona quæuis etiam honesta & ad virtutes & sanctitatem natura sua spectantia, si præter eius voluntatem vel optentur, vel, si fieri id posset, habeantur, nullatenus bona existimanda, sed in malorum numero habenda sint.

6. circa bona spiritualia quæ sanctitatem iuuare solent.

Sextus gradus in eo situs est vt bona ipsa spiritualia quæ magno ad sanctitatem adiumento esse solent, Dei voluntati subiiciamus. Huiusmodi sunt Diuinæ consolationes, facilitas in virtutum praxi, delectationes quæ bonas operationes comitari solent, animi quies, & liber-

tas à scrupulis, à tentationibus, ab inquietis quibusdam motibus; & id genus alia quæ eo pluris facienda sunt quod meliores sunt, vel ad vera bona dispositiones, vel ex iisdem consequentes effectus. Et tamen cum natura sua possint vera bona sine ijs consistere; ideo & contemni à nobis præ ijs, & cum indifferentia expectari, & denique magna cum voluntatis nostræ resignatione & conformitate acceptari; atque ita adesse nobis, & abesse possunt & debent.

Septimus gradus propriæ sanctitati eum modum ponit quem Diuina voluntas constituit. Et si enim ea sit natura veri boni, virtutis nempe cuiusuis, & sanctitatis, vt nullos limites admittat: cum tamen eius efficientia non ab homine solum, sed à Diuina simul gratia pendeat: quamuis vt plurimum per nos stet quo minus altius assurgat: Possumus tamen & debemus ex vna parte omni ope conari vt semper augeatur, cum ea sit Dei voluntas; ex altera vero ea mensura esse contenti, quam Diuina nobis Bonitas impertit. Quare cum vel retardari nostrum profectum videmus, vel cessare aut omittere virtutum opera; vel etiam positiue in aliquem defectum labi incipimus, etsi dolere ex vna parte debemus quod Diuinæ gratiæ desimus, & bonæ eius voluntati repugnemus; tamen ex altera parte voluntatem nostram eius voluntati quæ huiusmodi lapsum permittere, & eo, bonum nostræ humiliationis & gloriæ suæ elicere, iustamque siue poenam, infligere, siue mensuram nostro profectui, talem in ultionem constitutuere statuit, conformare omnino necesse est.

7. circa gradum æ terminum sanctitatis à Deo constitutum.

Octauus gradus circa bonum gloriæ Dei versatur. Quamquam enim optari illud à voluntate magno merito & procurari possit; tamen quia plerumque incertum est in quo Dei gloria sita sit, vel quænam sit maior; item sæpe fit vt proprii boni affectus clam irrepant & sese admisceant: Idcirco hoc exercitium voluntatem nostram cum Diuina etiam circa hoc bonum conformat, vt in eius procuracione & promotione, eos limites libenter patiamur quos Dei voluntas ponit, nec siue agendo, siue patiando velimus plus Deo parere gloriæ, quam ipse se à nobis per voluntatis suæ signa exposcere, manifestat. Quamquam enim desiderio gloriæ Dei nullus sit positus terminus, tamen procuratio ipsa limitata est: Vult Deus quosdam agendo magis quam patiando suam gloriam augere, alios martyrio, persecutionibus, mortificationibus vltro susceptis, morbis, & similibus ad suam gloriam exercet. Nostrum est quo ad ea omnia indifferentes esse & Dei nutum expectare; atque vbi de eius voluntate constat, generose eam complecti & stringere.

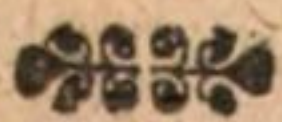
8. circa bonum gloriæ Dei.

Nonus gradus est quo voluntas spoliata suis omnibus circa tot bona actibus, tandem ipsa seipsam suæque libertate spoliatur, & extra se seipsam quodammodo eiecit, sibi perit & moritur vt sola Dei voluntas in se viuat & operetur; hic est vltimus huius puritatis & simplicitatis gradus. Naturaliter enim voluntas cum sit sibi intimè coniuncta, sese & primum amat & plurimum, & se esse & velle & liberè velle gaudet, & in sui actus, quicumque ille sit, veluti possessione delectatur. Quare hic amor est veluti

9. circa suolmet actus acti- bertatem.

ultimus qui puritati amoris Dei resistit, cum intimus sit & in ipso voluntatis fundo adhærescat: Nam quandiu illum non eiicit, licet unicam Dei gloriam voluntas quærat, eam tamen vult suo actu, atque adeo actum illum suum quo eam vult, etiam vult esse, & cum eum etiam in se recipiat ut quoddam bonum suum, eo delectatur; cum sit tamen bonum quoddam creatum & proprium, repugnandum est, quod non aliter sit quam plena voluntatis resignatione in Diuinam. Quamquam enim hæc resignatio non fiat sine voluntatis humanæ actu; is tamen actus pro obiecto habet excludere à voluntate omnem alium siue volendi, siue nolendi actum; ut Diuini quodammodo actus formam unicam recipiat: unde priuat liberè voluntatem ipsa sua libertate, tum contradictionis; tum contrarietatis, ut nihil aliud possit quam Dei voluntati adhærescere, ac perinde atque si sine voluntate posset, Diuina voluntate velle id & nolle, quod vult & non vult. Cum enim sicut nostra Essentia Diuinæ comparata non est nisi instar guttulæ ad Oceanum; ita operatio voluntatis cum operatione Dei, quæ causa vniuersalis est, propè nihil sit, voluntas creata in hoc gradu illud suæ operationis nihilum sentiens Diuinæ voluntatis actum complexa, eo sese implet, & magno pere perficit. Quare non cessat inerti otio, sed excellentes virtutum, præcipuè verò fidei, spei, charitatis actus per actum hunc resignationis ab omni proprietatis fæce expurgatos exercet, videtur tamen ipsa subinde nihil operari, sed Diuinæ duntaxat voluntatis operationem recipere (quamquam ipsa receptio eius operatio sit) præsertim quando in hoc exercitio Dei versata est.

Initio enim necessarium est sæpè eliciat formale & expressum propositum in omnibus quæcumque euenire possunt siue prosperis, siue aduersis nulla habita proprii boni, nulla etiam Diuinæ gloriæ nisi quantum Deo placent, ratione, unicam Dei voluntatem complectendi. Ex eo verò actu toties exercito atque adeo eius virtute perseverante ut sit voluntas, Dei voluntati quodammodo infixæ, immotæque maneat, adeo ut de nulla re sollicita quicquid demum accadat, fluere omnia magna cum tranquillitate, ut potè in medijs eius vitæ fluctibus, columnæ illi firmissimæ adhærescens non tantum sinat, sed etiam cum magna voluptate, cum summo bono suo contempletur. Agit ergo ipsa semper aliquid dum Diuinam voluntatem admittit, dum eam complectitur, dum eo in complexu ita delectatur.

Huius conformitatis Deum esse autorem eamque propterea ab eo flagitandam.

CAPUT X.

Huius tantæ perfectionis artifex est Deus, qui sicut pro sua bonitate nostræ voluntati imaginem suæ voluntatis impressit, ita eam ut ultimis veluti coloribus perficiat sui actus similitudine eam insignire, atque adeo Deiformem efficere omni ope desiderat. Ipse enim est qui prauos eius motus suæque voluntati contrarios gratiæ suæ vi coërcet, ipse est qui facit ut voluntas nostra in eius præceptis ambulet; ipse est qui eam præuenit, & adiuuat ut bona inchoet, in ijs proficiat, ac tandem perfectionem consequatur. Ipse est, inquit D. Greg. lib. 2. Mor. cap. 10. qui & præueniendo dat viris Sanctis bonum velle quod noluerant, & subsequendo dat bonum posse quod volunt. Ipse est qui voluntatem hominis multis imperfectis actibus parum aptam aptat & præparat magnis rebus. Nec enim, inquit B. Prosper, propria virtute ad principia salutis enititur, sed agit hoc occulta & potens gratia Dei, quæ dimotis terrenarum opinionum & operum mortuorum fauillis torrem obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflammat, ut non inuitum hominem subigat. Nec principia duntaxat salutis inchoat, sed ut ait Celestinus, in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Diuina enim voluntas in creatam sibi subordinatam voluntatem actus veluti suos actu transfundit, ut illam sibi similem efficiat & perfectam: Cum enim unico actu eminentissimè, omne planè honestum bonum complectatur, & omne virtutum omnium decus in se contineat, non ex alio fonte in creatam voluntatem deriuatur. Inde ergo Fidei, Spei, Religionis, Paupertatis, Castitatis, Iustitiæ, Prudentiæ, aliarumque virtutum actus ex optima creatoris voluntate profusè in nobis inchoantur, adolescunt & perficiuntur: Nec verò dubium esse potest, quin inter omnes bonos ad virtutum istarum honestatē motus potissimum hoc illi curæ sit, ut non solum virtutum istarum formis voluntas creata exornetur, sed etiam conformitate voluntatis suæ quæ in se omnem honestatem excellenti modo continet, insigniatur: Id enim æquum est velle ante omnia Diuinam voluntatem, ut creata voluntas peculiari ei modo ut suæ idæ imago subiecta, non solum eorum obiectorum quæ formaliter ab ea distinguuntur, formis quas in se habet, illustretur, sed præcipuè ut perfecta subiectione Diuinæ se voluntati submittat, & expressiori similitudine suum exemplar repræsentet: quod aliter præstare quam se illi perfectè conformando non potest. Hunc Diuinæ gratiæ effectum petere nos docuit Magister noster, cum in Oratione Dominica dicimus, fiat voluntas tua: Quia si, inquit B. Cyprianus de Orat. Dominica, nobis à diabolo obsistitur quo minus per omnia nostræ actiones atque actus Deo obsequantur, oramus ac

Multis gratiæ donis voluntatem nostram disponit Deus.

Ezech. 36.

Concil.

Ara.

2. Cant. 4.

Corra Col.

lat. c. 12.

Epist. 1. ad

Episc.

Gal. Can. 9.

Ut eam sibi similem ut cumque efficiat,

& tandem conformem suæ voluntati.

Quare hoc petimus oratione Dominica.

petimus ut fiat in nobis voluntas Dei, quæ ut fiat in nobis, opus est Dei voluntate id est ope eius & protectione. Ita Cyprianus. Quare hoc imprimis Diuina voluntas, in eorum præcipue quos ad perfectionem vocat voluntate, agit, ut voluntate propria reiecta Diuinæ se adiungant. Ita enim D. Paulo contigit, qui à Deo prostratus, in eam vocem; Diuinæ gratiæ vi adactus, erupit: *Domine quid me vis facere? hac plane est*, inquit Bernard. serm. 1. de conuersione S. Pauli, *perfectæ conuersionis forma, paratum, inquit, cormeuum, paratum cormeuum*. Quam pauci inueniantur in hac perfectæ obedientiæ forma qui suam abiecerint voluntatem, ut ne ipsum quidem cor proprium habeant; non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni hora requirant dicentes sine intermissione; *Domine quid me vis facere?* Et illud Samuëlis, *loquere Domine quia audit seruus tuus*. Ita regius Propheta supremum Magistrum Psal. 34. Deum orat; *Doce me facere voluntatem tuam*; & Apostolus Romanos hortatur; *Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfectæ*. Hoc sanè in se effecisse Deum ait B. August. *Tu, inquit, Domine bonus & misericors respiciebas profunditatem mortis meæ, & à fundo cordis mei exhauriebas abyssum corruptionis, & hoc erat totum nolle quod volebas, & velle quod nolebas*. Nec verò solum hoc agit Deus ut ad fundum cordis nostri suæ voluntatis operatione & beneplacito penetret, sed innumeris signis declarat id se à nobis expetere ut voluntatem nostram Diuino eius beneplacito accommodemus. *Præbe, inquit, fili mi cor tuum mihi*. Huc spectat Christi Domini exemplum: *Meus, inquit, cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius*. Et alibi: *Non queram voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me*. Et: *Descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me*. Denique passioni vicinus cum natura ipsa tormenta refugeret: *Pater, dixit, si vis transfer calicem istum a me, veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat*. Denique quicquid Diuina Prouidentia circa hominum salutem vel agit, vel permittit, eà præcipue spectat, ut homo qui peruersè, inquit D. August. *Deum imitari voluit, ut quomodo Deus non habet à quo formetur, non habet à quo regatur, sic ipse velit vii sua potestate, sue Regula, Diuinæ nimirum voluntati se subiiciat*. Ideò enim & præcepta data sunt, & consilia. Ideò tot homini aduersa quotidie eueniunt, ut dura eius voluntas quæ rebus prosperis, quod Adamo contigit, solet insolescere, aduersis frangatur, & sese Dei voluntati submittat. Quare Deo ipso docente plerique Sancti didicerunt hanc esse breuissimam & securissimam ad perfectionem viam si in omnibus voluntatem suam Dei voluntati resignarent. Sic B. Gertrudi ut refert Blosius, dictum est à Domino: *Qui vult ut ad ipsum liberè veniam, debet mihi clamum propriæ voluntatis resignare*. Memorabile verò est id exemplum quod refert Taulerus in colloquio Theologi & Mendici, quod quia rarum est & voce cælitus emissa Theologo illi ostendit Christianæ perfectionis apicem in hoc exercitio consistere, potestque esse non incitamento solum, sed etiam documento, hinc totum verbis ascribendum duxit: *Fuit, inquit, olim insignis*

A quidam Theologus qui annis octo, precibus continuis à Domino id cupiebat obtinere, ut ipsi hominem quendam ostenderet, qui cum viam veritatis edoceret. Cumque vice quadam vehementissimo huius rei flagraret desiderio, vox quadam cælitus lapsa ita ipsum allocuta est. *Exi foras ad limina templi & offendes illic hominem, qui te viam veritatis edoceat*. Exiens igitur inuenit mendicum quendam, diruptis, sordidis, lutosi pedibus, quibus vestes in uniuersum vix tribus obolis supputares; quem saluans ita affatus est. *Det tibi Deus prosperum mane*. Respondit Mendicus: *Non memini me umquam aduersum mane habuisse*. Et Magister: *Eia, inquit, ut fortunatum te faciat Deus, quid ita loqueris?* Respondit Mendicus: *Sed nec infortunatus aliquando fui*. Et ille: *Felix esto, ait, quid sibi hac tua verba volunt?* Et pauper: *Numquam, ait, infelix fui*. Rursus itaque Magister: *Saluet, inquit, te Deus, iam nunc apertius loquere, neque enim capio quid dicas*. Tum pauper respondit: *Id faciam libenter*. Optabas mihi, Magister prosperum mane, & ego me numquam aduersum mane habuisse respondi; quando enim fame premor, Deum laudo; si frigus patior, si grandis, si nix, si pluuia cadit, si aura serena est, vel turbulenta, Deum laudo; si miser sum atque despectus, Deum similiter laudo, & ideo nunquam mihi mane triste contigit. Optabas etiam me fortunatum fieri, & ego nunquam me infortunatum fuisse respondi; noui enim cum Deo viuere, certusque sum quicquid ille facit, non posse non esse optimum: Vnde quicquid ipse vel dabat, vel euenire mihi permittebat, siue gratum id esset, siue contrarium, dulce vel amarum, letus id tanquam optimum ab ipso suscepì, & ideo nunquam infortunatus fui. Dicebas præterea ut felicem me faceret Deus; ad quod ego similiter, numquam me infelicem fuisse subiunxi: soli namque Diuinæ voluntati inbarere statui, in quam sic integrè omnem meam transfudi voluntatem, ut quicquid ille vult & ego velim, & meam ipsi voluntatem ex integro resignarim. Hac cum Mendicus ille retulisset, ita eum rursus Magister affatus est: *Quid obsecro dicturus esses, si te Dominus in abyssum demergere veller?* Et ille: *In abyssum, inquit, me demergeret?* Et re vera si id faceret, duo mihi brachia sunt, in quibus eum amplexarer. Vnum est vera humilitas, & hoc illi suppono, atque per ipsum sacratissima humanitatis ipsius vnitus sum. Alterum idemque dexterum est amor, qui diuinitati ipsius vnitus est, atque per hunc ipsum circumplector, ita ut mecum ad infernum descendere cogeretur. Optatus autem mihi foret in inferno cum Deo esse quam vel in cælis sine illo. Ex his igitur Magister ille didicit veram resignationem cum humilitate profunda compendiosissimam ad Deum semitam esse. Dehinc iterum ex illo Mendico percunctatus est, unde venisset? Cui ille, à Deo se venisse respondit. Cumque Magister ubi cum reperisset, sciscitaretur, ibi, inquit ille, ubi creaturas omnes dereliqui. Et Magister, ubi verò, ait, Deum reliquisti? Respondit pauper: in mundis cordibus, & hominibus bona voluntatis. Et Magister; quisnam, ait, est tu? Respondit ille se Regem esse: Scisci ante Magistro, ubi nam esset Regnum ipsius; in anima sua id esse respondit; sic enim ait, & externos & internos sensus meos regere noui, ut cunctæ affectiones & vires animæ meæ mihi subdite sint. Quod profecto Regnum cunctis mundi huius regnis, præstantius esse nullus ambigit. Et rursus Magister: quid, inquit, ad hanc

Hoc petijt D. Paulus,

& David sapè.

6.9. Confess. p. 1.

Ostendit Deus velle se ut id flagitemus.

Prover. 23.

Ioan. 4.

Ioan. 5.

Ioan. 6.

Cōcione 2. in Ps. 70.

Et hanc esse breuissimam perfectionis viam viri sancti à Deo didicerunt.

Monili cap. 11.

In quibus ille apud Taulerum edoctus à mendico.

te perfectionem perducit? Respondit Pauper: Nimirum silentium meum, sublimes meditationes & unio cum Deo. In nulla re qua minor Deo foret quiescere posui. Iam vero Deum meum inueni, & in ipsa pace & quietem habeo sempiternam. Atque ex hoc exemplo duo habemus, & Deum esse authorem atque effectorem huius praxis; cum & operatione sua & consilio ad eam nos impellat, & hominem tanquam causam secundariam debere Deo quantum potest cooperari, quæ cooperatio in eo sita est ut primum huius exercitij naturam bene assequatur, & intellectu penetret. Deinde tota illud voluntate & generoso proposito complectatur, secundum eam praxis formam quam trademus, si prius de conformitatis huius obiecto tum materiali, tum formali, & de signis voluntatis Diuinæ, quæ etiam ad obiectum pertinent, breuiter disseruerimus, cum præcipue sine harum rerum cognitione nulla certa praxis bene præscribi possit.

exigita-
men Deus
nostram
etiam coo-
peratione,

Quidnam illud sit quod vult Deus in quo voluntatem nostram eius voluntati conformare debemus.

CAPVT XI.

In omnibus
quæ vult
Deus, decet
nos conformes
esse ipsius
voluntati.

Certum est quod quamquam respectu causarum secundarum plurima in hoc mundo contingant veluti fortuito; tamen respectu Dei nihil prorsus ab eo non præuisum, nihil aliqua eius voluntate non dispensatum euenit; omnes capilli capitis nostri apud illum numerati sunt: sine illo ne vnus quidem passer cadit in terram; imò nec vnicum arboris folium. Itaque in genere statui debet ea omnia quæ nobis eueniunt, qualiacumque demum sint, licet vel casu, vel aliorum hominum malitia accidere videantur; cuncta tamen, moderante Dei voluntate, quamquam non omnia eodem modo, euenire; adeò ut possint omnia tanquam ab eius manu & voluntate profecta à nobis acceptari. Verum quia non omnia eodem modo vult, operæpretium est declarare quænam sint obiecta Diuinæ voluntatis, ut manifestum euadat quomodo in singulis voluntatem nostram ad Diuinam accommodare debeamus.

Vult autem
bonum suum
in infinitum
sequi ipsum
propter
seipsum
amat,

1. Supremum & adæquatum obiectum voluntatis Dei est Deus ipse bonum infinitum quod sibi vult & amat propter se, quod sibi gratulatur quia dignus est solus qui eo perfruat, ut qui infinite bonus est, seipsum etiam infinitum bonum possideat & amet, & gaudeat de se & propter se. Idem illud obiectum debet esse primum & supremum voluntatis nostræ, quia est solum verum bonum in quo eminenter omnia alia bona continentur tanquam in fonte & causa suprema, efficienti, formali, & finali; atque adeò est omne bonum quod solum est obiectum adæquatum voluntatis nostræ; non quòd ipsa adæquare valeat eius dignitatem & amabilitatem volendo illud & amando, sed quòd si non amet, impleri & satiari nequeat, & omnino frustrà sit. Debet ergo hoc bonum quod Deus est gratulari Deo, & gaudere

A quòd ita perfectus sit, sicut est, ita bonus, ita iustus, ita sapiens, ita sanctus, ita gloriosus: sic enim eum amando, de quæ eius bonis gaudento, seipsam eius voluntati in hoc obiecto conformat. Id quod omnes Sancti perfecte faciunt. Et nos eorum exemplo cum Ecclesia admirari decet, & dicere *Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

2. Extra se vult ea omnia bona per quæ seipsum suamque Bonitatem & cæteras perfectiones exterius extendit & manifestat. Nam omnia istiusmodi bona ad illum spectant, suntque veluti quidam radij ex infinito illo bono promanantes. Sic imprimis absoluta voluntate vult hunc mundum esse, conseruare, & gubernare, & omnibus creaturis præbere concursus secundum modum naturæ cuiusque conuenientem: sic enim bonitatem suam extra se effundit, & communicat creaturis suis quas in pondere, numero, & mensura disponit, ut in eis reluceant omnes eius perfectiones, & præcipue amabilissima Bonitas. Eandem nos mundi dispositionem & gubernationem, omniumque causarum naturalium nexum, naturam, vires, operationes in quantum à Deo sunt, ita esse velle debemus, & Deum in ijs omnibus liberè operantem intueri, & admirari, & infinitam eius bonitatem ijs omnibus amare magis ac magis, & eius sanctissimam voluntatem in tota naturalium rerum dispositione, omnibusque euentibus amplecti & stringere.

Vult extra
se bona
omnia quæ
producit.

3. Vult voluntate antecedente omne illud bonum Morale & virtutis, tam naturale quam supernaturale à nobis fieri quod pender à nostra voluntate, & potest à nobis quocumque modo cum auxilio gratiæ eius communicandæ secundum modum Prouidentie eius sufficientem, proficisci etiam supposito peccato aliorum, quod tamen non vult. Sic voluit Christum, B. Virginem, Martyres & Sanctos magna cum humilitate, patientia, charitate aliisque virtutibus tum multa agere ad suam gloriam, tum ferre mala plurima ex aliorum malitia etiam inferenda: hæc enim omnia dona & virtutes sunt quædam participationes & communicationes Diuinarum perfectionum longè maiores quàm naturalia bona. Quare & in Dei gloriam magis redundant, & eius esse, magisque ad illum spectare censentur. Quare inter ista bona magis vult ea quæ maiora & meliora sunt, & inde est quod nos ita hortetur, & ad eiusmodi bona auxilia offerat, & tam singulariter amet perfectiores, de ijsque gaudeat, & quasi gloriatur veluti de quodam bono suo. Quare clarum est nos debere velle hæc eadem bona cum sint vera & præcipua. Inde bona omnia Christi humanitati, deinde B. Virgini & Sanctis omnibus communicata amare, admirari, de quæ illis magna cum voluptate gaudere debemus, optare & procurare, ut hæc Dei gloria, cognitio & amor ad plures dimanet; satagere ut nos ipsi pro ratione nostræ vocationis, maiorem ac maiorem perfectionem consequamur, ut hoc obiectum voluntatis Diuinæ quodammodo crescat, prout ipse desiderat. Quamquam enim pleraque id genus bona non sine aliorum peccatis esse possint, tamen tanta est Diuinæ tum voluntatis, tum operationis puritas, ut inter sordidas hominum actiones, purissimi Diuinæ gloriæ eius, quam ijs cooperando quærit, radij Diuino semper splen-

Vult morale
bonum ac
virtutis
quod pender
à nostra
voluntate.

dore fulgeant, & præstantissimarum virtutum honestatem si quæ aliorum malitia inferuntur, non ab illis solum, sed etiam ex eius voluntate profecta acceptemus, in mentes nostras transferant. Cum enim sine generali eius concursu effici ab hominibus nihil possit nec bonum, nec malum, ita omnibus hominum actionibus cooperatur, ut bonas quidem esse desideret, malas verò absolute detestetur, ita tamen etiam ad eas quatenus sunt naturales ac proinde innoxij per se actus, in malitiam ac prauæ voluntatis tortuositatem nulla ratione influat, sed eam duntaxat sanctissime permittat: Eo feret modo anima incessus causa quidem est; claudicationis verò quæ tibix contingit, minimè.

Eius tamen voluntatis qua vel naturales actus efficit, vel malæ voluntatis prauitatem permittit tanta vis est, ut quamquam oderit iniquitatem, mala tamen naturalia, quæ alijs ab alijs iniuste inferuntur, efficere in ipsa scriptura passim dicatur, quia nimirum supposita mala hominum voluntate, ea ipsa mala quorum perpeffio nihil mali moralis aut peccati habet, pro infinitate ad optimo effectus, ac sua vlsciscenda peccata, ad eorum sanctitatem promouendam, ad coronam gloriæ perficiendam conuertit & destinat: Sic enim ad Dauidis adulterium & homicidium puniendum adeoque Dauidem purgandum & perficiendum iustus Iudex, iniusta Absalonis rebellionis vsus, omnem eam persecutionem contra Dauidem suscitasse, & omnia quæ ei contigerunt perinde atque si ipse ea intulisset, fecisse dicitur. Et Chaldaeorum impietatem tanquam virgam furoris sui apprehendisse dicitur, ut populi captiuitate, vrbis, Templique vastitate Iudæos castigaret. Et quæ B. Iob Dæmonis malitia damna attulit, ea ipse vir sanctissimus tanquam à Deo, qui Dæmonis etiam malitia ad suam gloriam, & sui famuli bonum vti voluit, illata acceptauit. Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit. Certè de Christi etiam morte ita loquitur S. Petrus, Act. 4. perinde atque si Deus eius author extitisset, cum tamen certum sit Patrem, parata Iudæorum inuidiâ & malitiâ tormenta, pro infinita sua Bonitate & Sapientia in hominum Redemptionem ordinasse, atque adeo voluisse ut ea Christus magno suo nostroque bono sustineret: *Connexerunt enim, inquit Petrus, viri in Cinitate ista aduersus sanctum puerum unum Iesum quem vnixisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israël, facere quæ manus tua & consilium decreuerunt fieri.* Id ipsum de Martyribus omnibus & innumeris Sanctis dici potest, quorum virtus & sanctitas nulla vel longè inferior fuisset, nisi aliorum malitia Deo ita permittente exercita probataque extitisset..

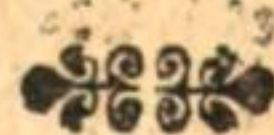
4. Voluntate consequente prauisionem nostrorum peccatorum, quæ contra eius voluntatem facimus, vult in eorum vindictam malæ pænæ siue quæ ex naturaliterum cursu, mutatioque ob peccatum originale prouidentix modo oriuntur siue vltius culpa, siue quæ nobis inuicem inferimus, licet nolit malitiam inferentium. Imò sic etiam vult priuationem gratiæ & gloriæ, & ipsa inferni tormenta, quæ quidem omnia mala vellet quidem Deus non esse, quia displicet illi perditio nostra, quatenus eius creaturæ sumus, quas ad æternam beatitudinem

creauit, & ad quam tot gratiæ auxilijs inuitat. A Supposita tamen malæ voluntate qua liberè quidam eligunt non adhærere illi, sanctissime & iustissime eas omnes pænæ vult; ut per eas conuertantur, & si capaces sunt, misericordiæ, si non capaces, iustitiæ eius appareat pulchritudo, quæ inordinatæ hominum voluntates tam sapienter & potenter in ordinem cogit ut semper gloriæ eius seruiant. Et si autem mala hæc displicere nobis ex Charitate debeant, sicut Deo displicent, possumus tamen affectu complacentiæ velle omnia ista mala etiam nobis infligere, sicut illa vult Deus, ut sic gloriæ eius seruiamus; si enim supposito peccato ordinatissima eius voluntas, quæ est ideo & exemplar nostræ voluntatis vult nos priuare bonis huius vitæ, nec externis modò & corporis, sed etiam internis ut est pax & tranquillitas conscientiæ, Diuina consolatio, & similia, imò gratia ipsa; atque adeo damnare, si in eo peccati statu moriamur, quia hoc honestum est, iustum, rationabile, Deoque dignum, cur non poterit idem placere voluntati nostræ, quæ est imago Diuinæ? Atque quamuis circa cætera omnia obiecta versari possit exercitium hoc conformitatis voluntatis nostræ cum Diuina, potissima tamen vis eius elucet in his omnibus aduersis, quæ nobis euenire possunt. Nec enim est difficile voluntatem Dei cum benè facit, complecti; verum cum vndique mala nos eo veluti authore premunt, virtute opus est, ut non solum patienti animo, sed etiam promptè & libenter, imò verò cum gaudio & voluptate feramus.

5. Peccata nullo modo vult esse, sed ea absolute omnino detestatur ac destruit & impedit quantum debet, prohibendo, minando & puniendo: *Mundi, enim, sunt oculi tuine videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Vult tamen ea permittere, siue in pœnam priorum peccatorum, siue ad maiorem vigilantiam nostram excitandam, & humilitatem, siue ad bonam vniuersi gubernationem, quæ requirit ut necessariò necessaria, libera liberè regat, sinendo singula suis motibus ferri, idque ad suæ Sapientiæ & Iustitiæ ostensionem, præcipuè verò Bonitatis, quæ dona sua sine pœnitentia communicat, & ex peccatis tam multa, & tanta bona colligit. Quare hæc voluntas permittendi peccata sanctissima est: Vnde et si nos debeamus ea impedire quantum possumus, quia ita vult Deus, debet tamen nobis placere quod velit ea permittere, quia sic illam velle optimum est & perfectissimum. Ex quibus omnibus fit posse nos voluntatem nostram conformare in omnibus cum Diuina, atque adeo nihil esse quod Deus vult, quod etiam non possimus velle modo explicato.

Non vult quidem absolute peccata. *Habac. 1.* permittit ea tamen.

Vult mala pænæ in vindictam nostrorum peccatorum.

Quenam est ratio propter quam Deus vult omnia quæ vult & nos etiam ei conformare debemus.

CAPUT XII.

Vult Deus remotè saltem, & ultimo omnia propter suam gloriam.

DVplex ea assignari solet, proxima, siue immediata; & remota siue ultima. Immediatè & proximè vult Deus omnia, quæ superiori cap. diximus, vel quia ea sunt consentanea bono vniuersi, vel naturis rerum, aut rationi, vel legi æternæ, vel quia sunt hominibus salutaria, vel quia conuenientia sunt Iustitiæ, Misericordiæ, vel alteri perfectioni manifestandæ. Remotè & ultimo omnia vult propter suam bonitatem & ad suam gloriam, quæ est potissima ratio volendi omnia: Deus enim se perfectissimè amando, & suam Bonitatem, non tantùm sibi vult intrinseca bona quæ habet, sed propter eandem Bonitatem vult bona creaturarum omnia esse, siue ut ita per extrinsecam illam communicationem extra se effundatur extensa quodammodo eadem Bonitas, siue ut sic bonorum intrinsecorum Dei perfectionumque præcipuè Bonitatis eius quæ in eo latet, gloria, excellentia, infinitudo manifestetur exterius intellectualibus naturis, ut sic eandem Bonitatem ex tot effectis eius & beneficijs & agnoscere & amare, atque sic glorificare possint: Vult igitur Deus omnia, quæ diximus bona & mala, quia in ijs omnibus inest quoddam bonum eius, quod dum se amat sibi vult eodem actu quo se amat, omnia quodammodo in se retrahens. Ita vniuersæ naturæ causarumque secundarum ordinem regit & gubernat, ut ex omnibus euentis id sibi bonum ultimo intendat. Ita in causis liberis bona moralia operatur, ut omnia ad gloriam suam esse velit. Amat quidem hominem iustum quia iustus dignus est, & Deum decet ita eum amare: at & gratiæ perfectio in iusto, & gloria ipsa iusti est Dei ipsius gloria & bonum propter quod Deus vult illi ea bona. Similiter ita peccatorem ideò punire vult, quia per iustitiæ manifestationem gloria bonitatis eius illustrior redditur.

Quam rationem amplecti debet voluntas nostra ut diuinæ sit conformis.

Quare perfecta conformatio voluntatis nostræ cum Diuina requirit, ut non tantùm idem velimus quod ipse vult, & nolimus quod non vult, sed etiam id velimus & nolimus eodem modo, & propter eandem rationem propter quam Deus; licet autem non teneamur omnia velle ex affectu illo gloriæ Dei, sed satis sit si conformemus voluntatem nostram in vna aliqua ratione formali proxima: est tamen longè perfectius omnia, quæ volumus velle ultimo propter Dei gloriam: hoc enim est perfectè suam voluntatem Deo conformare.

Debemus igitur velic quid contingit circa res naturales propter Dei gloriam.

Quare expedit in rerum naturalium & causarum secundarum actionibus, passionibus, effectibus, & euentis tam ordinarijs quàm extraordinarijs, consuetis & prodigiosis, ortu & interitu rerum, vita & morte, pugna & concordia, denique in totius naturæ molitione tam in vniuersali quàm in particulari, circa seipsum præcipuè prout occasio foret oculos aperire, &

A Deum in omnibus videre operantem propter bonum suum, & gloriam eiusque bonitatem ita effusam per omnia ut in Deum ipsum refluat, & in eum cætera omnia reducat, & conformando voluntatem nostram cum Diuina, omnia pariter in Deum reflectere, & de tanti Creatoris gloria gaudere in omnibus, quæ circa res naturales euenire continget.

Similiter in consideratione prouidentiae supernaturalis Dei eiusdemque ordinis & modi, & gubernationis liberarum creaturarum circa finem & media supernaturalia prorsus admirabilis, in qua tot sunt sanctitatis & perfectionis gradus, tanta supernaturalium operationum varietas, tot stupendi & admirabiles gratiæ effectus, non ordinarij modò, sed extraordinarij, tam suavis, certus, securus, licet abditus omnino prouidentiae Dei ductus, tanta iudiciorum abyssus: In ijs enim omnibus Deus gloriam suam intendit, cui ut nostram voluntatem conformemus, contenti esse debemus ut eo modo, ordine, graduque nos perficiat, quo ipsi ad suam maiorem gloriam videbitur, & interim gaudere de tanta eius gloria.

C Nec minùs ex peccatis quæ permittit, & pœnis quas infligit, gloriam eius querere debemus: Verbi gratia quando cecidimus in peccata agnoscendo eius iustitiam, quòd ita nos punierit, Bonitatem quòd sic nos sanare intenderit, & de facto ereptos cautiores reddiderit. Quòd nos puniendo saltem ad cætera nos inutiles, faciat instrumenta gloriæ suæ in iustitiæ manifestatione. Quibus tamen non obstantibus debemus sicut ipse, absolutè velle impedire peccata omnia, & objectu corporis nostri inferni aditum claudere, eiusque ignem effusione nostri sanguinis extinguere, ut ipse Christus voluit, & fecit.

Denique circa beatitudinem eiusque affectum, imò & omnia prorsus bona, debemus imitari Sanctos, qui in cælo coronas suas ante eum deponunt quasi nihili facientes gloriam suam, & omnia bona sua præ minima gloria Dei quam in suis illis bonis præcipuè attendunt, & pro qua maximè Deo gratias agunt; quòd ipse eo modo dignatus sit ex miseris creaturis eas extollendo talem qualem gloriam accipere. Id quod etiam Ecclesia docet nos facere, quando in Canticò Angelorum, quod in Missa sæpè legi solet, sic canit; *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* Nempe quasi nostra bona omnia eò referri velit, atque adeò eatenus bona sint, propter quæ gratiæ sint Deo agenda, quatenus ad Dei gloriam referri possunt.

Perfecta hæc conformitas voluntatis reddit intentionem nostram valdè simplicem & puram, quia facit eam in vnum tantum bonum sub se omnia continens tendere, vel saltem in omnia, sed quatenus vnum quodammodo sunt, & ab vno veluti informantur. Verùm ad utrumque hanc rationem tertia quædam necessario addenda est quam homo ipse spectare debet: Ea autem alia non est quàm ipsa Dei voluntas, sic ut quicquid vult homo ideò velit, quia ita vult Deus, adeo ut seclusis alijs duabus rationibus, vel si id fieri possit re ipsa, vel saltem cogitatione & affectu, humana voluntas in omni objecto hanc duntaxat rationem intueatur, propter quam in illud feratur: Cum enim

Quidquid contingit ex prouidentia rerum supernaturalium in liberis creaturis.

Peccata etiam quæ permittuntur, & pœnas propter eandem Dei gloriam velle decet.

Ipsam denique sanctorum felicitatem.

Atque ita sit pura & vnicum bonum respicit voluntas nostram.

Imò omnia etiam velle debemus, quia ita vult Deus.

voluntas in suum obiectum non feratur nisi sub ratione boni, & multa obiecta indifferentia sint, si materialiter considerentur, necessario quærenda est aliqua ratio boni sub qua à voluntate expectatur; nam nulla est per se ratio boni moralis in eo quod mihi placeat, quod iam pluat, quod Petrus scribat, aut dormiat: Ea autem ratio boni cuius creaturæ rationali, quæ Deo subiecta esse debet, facilis, obuia, utilis, & valde perfecta est quod Deus ita velit saltem permittere: Ea enim voluntas bona est, & non solum ipsa; sed etiam quicquid informat, mihi placere potest. Atque hæc est vera ratio conformationis voluntatis nostræ cum Diuina. Nam cum non possimus varias boni rationes, quæ in quotidianis euentibus siue malis, siue indifferentibus latent, distinguere, satius est hanc generalem semper intueri, eosque velle ob id duntaxat, quo veluti informantur, bonum, quod est esse à Deo volitos.

Quæ sunt signa voluntatis diuinæ ut nos eæ conformare possimus.

CAPVT XIII.

Signa voluntatis diuinæ sunt.

Præceptum.

Consilium.

Quia tanti momenti est hæc voluntatis nostræ cum Diuina conformatio: Ideo Diuina Bonitas varia nobis media, & signa dat quibus assequi possimus quid velit.

Primum est præceptum, quo aliquid præcipit, vel prohibet. Nam non dubium est quin velit fieri quod præcipit, & nolit quod prohibet: hinc in scriptura, facere Dei voluntatem, & obseruare eius mandata. Obseruandum tamen aliquando Deum in particulari aliquibus aliqua præcepisse quæ nolebat fieri, sed tantum volebat ut ipsi id vellēt: sic præcepit Abraham ut immolaret filiū. Idem est aliquando de consilio: nam sæpè inspirat aliquid cuius executionem fieri non vult; sed tantum vult ut id velimus efficaciter quidē quantum in nobis est: Sic multis Religionem inspirat; non vult tamen eos intrare, vel in ea perseuerare, licet velit retineri in sæculo animum illum & desiderium, ut nempe in sæculo cautiores sint & alijs vtiliores, vel alijs de causis soli Deo notis.

2. Est consilium; etsi enim Deus nos non obliget suo consilio; Est tamen signum quod ita cupiat à nobis fieri, sicut consulit. Huiusmodi consilia multa sunt in scripturis: Talia sunt perfectioris cuiusdam patientiæ, ut percutienti maxillam, alteram præbeas: Item orationis, humilitatis, liberalitatis, charitatis, mortificationis, præcipue verò paupertatis, castitatis & obedientiæ religiosæ. Hæc omnia Deus non tantum in scripturis contulit omnibus, sed singulis nonnumquam inspirat, & ad ea instanter hortatur, & infuso supernaturali lumine & gratiæ potenter inuitat, vires gratiæ offerens, & præmium promittens, &c. Ex conformatione voluntatis nostræ cum Diuina consulente, pendet sæpè & tota ratio salutis æternæ, & magnū bonum gloriæ Dei. Quare est attendendum singulis quid Deus inspiret, non solum pro statu totius vitæ sed pro actio-

nibus quotidianis & progressu in virtutibus.

Exempla Christi.

3. Christi vita & exemplum signum est voluntatis Dei: Ideo enim Dei Filius in mundū venit, ut non verbo tantum sed & exemplo, Dei voluntatem nobis aperiret, venit namque ut faceret voluntatem Patris: Itaque quæcumque fecit, sine dubio ex voluntate Dei fecit, quam etiā suo exemplo nobis declarare & commendare voluit. Inter alia verò potissimum est exemplum sanctæ humilitatis, paupertatis spiritus, cōtemptus proprii boni præ Dei gloria, subiectionis & obedientiæ. Cum enim videret Deus hominem idcirco impediri à perfecto amore, quia ex nimia sui æstimatione, & amore omnia bona in se trahebat, per Christi exempla voluit docere quomodo omnia bona & mala nostra in Dei gloriam referri debeant; atque ideo ipsum Dei bonum ex nostris malis quibus humiliamur nasci, si præsertim ea voluntarie subeamus; siue quia nos ita humiliando Deoque subiiciendo, cum quasi exaltamus, & pluri æstimamus; siue quia ipse nos ex ijs malis & humiliationibus erigendo & exaltando, suam declarat potentiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem. Quare Christus Dominus dedit plura huius virtutis exempla: Et Christi exemplo omnes alij Sancti quorum contemptu, irrisionibus, laboribus, miserijs, paupertate videtur quodammodo delectatus Deus, siue quia huiusmodi afflictionibus depressi suam exaltationem, & omnia bona sic à Deo esse testabantur, siue quia his non obstantibus, constanter Deo seruientes eum magnificabant, & ostendebant quanti eum facerent; siue quia Deo confidentes, ei occasione dabant suæ liberationis & exaltationis, in qua Deus suam summam sapientiam & bonitatem, & potentiam toti mundo illustrem reddebat ad maiorem suam gloriam. Quæ omnia in Christo Domino manifestata etiam sunt. Est ergo excellens signum voluntatis Diuinæ tota Christi vita & exemplum.

4. Est vocatio Dei ad aliquem statum, vel officium. Est enim hoc signum velle Deum ab eo quem vocauit, fieri quicquid ad illius status & officij perfectionem pertinet. Hinc aliud vult Deus à Rege, aliud à subdito; aliud ab Episcopo, aliud à Sacerdote; aliud à Religioso, aliud à sæculari: Denique aliud à Religioso talis ordinis, à concionatore, superiore, &c. Nec verò vult Deus tantum ab ijs quod est eorum officij, sed etiam id perfectissime præstari: unde quicquid ad huiusmodi perfectionem attinet, est secundum Dei voluntatem.

Vocatio ad statum aliquem.

5. Obedientiæ vox siue viua, nempe Superiorum, siue mortua, scilicet regularum & constitutionū, est expressa Dei superiores regentis, & per eos loquentis voluntas: qui enim eos audit, Deū audit. Itaque hoc signum est certissimum.

Vox superiorum & regularum.

6. Consilium virorum bonorum, eorum præcipue, qui post superiores animarum nostrarum directores sunt, est signum Dei voluntatis, cuius prouidentia ita vult nos regere, imò verò aliorum omnium iudicium quod non est malum, etsi nostrum videatur melius, tamen humili & Deum amanti ordinariè sequendum est, nisi alia aliqua signa Dei voluntatis obstant.

consilium patrum spiritualium.

7. Operationes Dei supernaturales signa sunt voluntatis Dei, nam quando operatur, certum est quod velit id esse quod operatur. Tales operationes sunt imprimis functiones sacramentales

Operationes Dei supernaturales, tum in nobis, tum in alijs.

quibus infallibiliter assistit, tum meritū Christi, tum virtus operatiua Dei. Deinde inspirationes Diuinæ, siue consistant in illustratione intellectus, siue in excitatione voluntatis, siue sint præuenientes, siue cooperantes ad opus supernaturale. Denique huc etiam faciunt opera quædam externa prouidentiam Dei supernaturalem circa Ecclesiæ gubernationem spectantia, vt sunt exempla Sanctorum, prædicatio, miracula, &c. Sunt enim hæ operationes signa voluntatis Dei cupientis nos omni modo per se & suos ministros eorumque labores & exempla sanctificare.

Operatio-
nes etiam
naturales.

8. Eodem modo operationes naturales tum propriæ, tum aliorum hominum, tum creaturarum omnium insensibiliū sunt signa alicuius Dei voluntatis, sine qua nihil in rerum natura esse, agere, aut pati potest. Itaque tota nostra natura & aliarum rerum, dum subsistit, dum agit, dum patitur, clamat eam esse voluntatem Dei, sibi inde bonum aliquod intendentis, nempe gloriam à creatura præcipue rationali, quæ sola percipit. Deidona, sola sentit mala tum sua, tum aliena ex iusta Dei voluntate nonnumquam per creaturas inflicta, sola potest & debet in omnib⁹ istis operationibus, omni loco, tempore, & negotio subiicere se Deo, & purissimæ, æquissimæ, potentissimæque eius voluntati accommodare. Et ex utroque hoc signo cum vires siue naturales, siue supernaturales, & talenta ad aliquas functiones nobis defunt; cum ex ipsæ functiones non cum succellum habent quam optaremus, habemus sanè manifestam occasionem nos sanctissimæ Dei voluntati subiiciendi, ac proinde non tentandi maiora viribus ad quæ nullo sufficienti signo colligimus nos ab eo vocatos esse.

Permissio
peccatorum

9. Permissio qua Deus peccata esse sinat, est signum voluntatis eius duplicis. Primo, antecedentis qua absolutè ea detestatur, & vellet ea non fieri, & similiter vult vt detestemur. 2. Consequentis qua vult ea permittere nostræ libertati, idque iustissimè, siue quia nature cursus id requirit, quem non oportet turbare, siue quia ex ijs peccatis vult aliqua magna bona elicere, hoc ergo signo declarat velle se, vt quantum possumus peccata impediamus, & quando fiunt ea, abhorreamus, doleamusque de tanto malo, sic tamen vt debeat placere nobis quod tam sapienter creaturas liberas regat, quod tam liberaliter bonas remuneret, tam patienter malas supportet, tam potenter eas conuertat, vel tandem in ordinem cogat, denique ex omnibus tantum gloriæ suæ bonum eliciat.

Quæcūque
igitur in
mundo fiunt
signa nobis
sunt diuinæ
voluntatis.

Hinc fit vt nihil prorsus sit in mundo quod non possit esse nobis signum voluntatis Dei. Nam omnia ab eo pendent, & cuncta sunt posita in eius voluntate, & Dominus vniuersorum ipse est qui pro suo arbitrio, & ad suum bonum omnibus & singulis imperat, dicitque huic vado & vadit, & alteri veni & venit; qui præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Quare valde utile est, & magnæ consolationis sub omnibus istis signis penetrare id quod latet & significatur, & Deum contemplari continuò in omnibus pro sua voluntate operantem vnicum gloriæ suæ bonum.

*Tres Regule ad voluntatem Dei in
dubijs explorandam.*

CAPVT XIV.

Quia fieri interdum potest, vt vel nullum habeamus signum satis expressum, & sufficiens ad voluntatem Dei cognoscendam, vel vt plura simul concurrant, vnicūque, sed ad plura indeterminatum, adeò vt sæpè dubitare quis possit vtrum aliquod opus aggredi aut omittere, vel præ illo hoc suscipere potius debeat; idcirco tradendæ sunt aliquot regulæ, vt in huiusmodi dubijs voluntati Diuinæ, sine vacillatione tutò securèque adhærescere valeamus.

Prima est: Cæteris paribus quotiescumque occurrit tale aliquod dubium nec satis liquidò constat, quæ sit Dei voluntas; debet semper homo inclinare se in id quod est vilius, & eligere id in quo plus est humiliationis, abiectionis, & abnegationis sui; hoc enim tutissimum est, & conforme non tantum merito nostro, sed etiam Evangelicæ regulæ, quæ iubet nouissimum locum eligere; & certum est id placere magistunc Diuinæ Maiestati. Quare cum occurrunt multa faciendæ, cæteris paribus numquam incipiendum est ab ijs quæ summa sunt & splendidiora, sed potius à minimis & abiectionibus; tum quia ita decet nos sentire de nobis vt de inutilibus seruis non ad magna tantum sed etiam ad minima quæque: quare de nostris viribus prorsus diffidere debemus, & inniti auxilio Diuino, quod facile præsumere non debemus nisi aliquo signo Deus nobis declaret suam voluntatem, quod si absit, immorandum est in infimis, & ibi experiendæ nostræ vires, expectandumque quid tandem Deus velit: tum quia ita nos magis conformamus exemplo Christi & Sanctorum, & occasionem damus Deo gloriæ magis, si fortè inutilia instrumenta assumere velit ad magis ardua perficienda: Solet enim Deus sincerè & sedulò gloriæ suam querentibus in minimis, aperire viam ad maiora; & contra eos qui non vocati ex se ad magna peragenda sese ingerunt, finit infructuosè laborare, vel etiam relabi in minima. Quæ etiam de causa et si Deus nonnumquam significet suæ esse voluntatis vt circa excellentiora quædam occupemur, expedit tamen sic in ijs versari, vt numquam viliora deferantur, sed ad ea nonnumquam redeatur, & ex parte nostra tum ob nostram indignitatem & incapacitatem, tum ad vitandum periculum superbix, aliorumque peccatorum potius conemur propèdere ad ea quæ parui fiunt, quàm quæ magni æstimantur; licet numquam voluntati deesse debeamus.

2. In dubijs semper inclinandum est in fauorem proximi, & amplectenda pars, quæ est proximò vtilior, honoratior, lenior, & quæ futura proximo est maiori ædificationi; & cauenda ea pars vtiliorem. qua vel minima perturbatio sequi posset: id quod locum habet non in reprehensionibus solum, & admonitionibus siue publicis, siue priuatis, quando non constat eas esse faciendas; sed

In dubio de
diuina vo-
luntate, cæ-
teris parib⁹,
propende in
vilius.

Propende
in partem
vtiliorem.

etiam in nouis quibusdam medijs ad bonū Pro-
ximi & Ecclesiæ inducendis. Licet enim illa bo-
na sint & efficacia, si tamen multum perturba-
tionis ex ijs sequeretur, tutius & Dei voluntati
conformius erit illa omittere & differre ad tem-
pus, donec Dominus Deus viam illis aperiat fa-
ciliorē. Cui accommodari potest quod Domi-
nus Eliæ plus æquo indignanti contra eos qui à
vero Dei cultu defecerant, exposcentique Diui-
nam vindictam, ostendit spiritum Dei non in vē-
to vehementi, sed in sibilo auræ tenuis; id est nō
in zeli alicujus magni & indiscreti impulsu, sed
potius in facili, suauī, æquabiliq; modo agendi
præsentem assistere: & certè experientia constat
pleraque sanctè & laudabiliter instituta initio
cū proponerentur, ob exurgentes contradi-
ctiones, commotāsque tempestates, suauiter &
prudenter dilata, Domino Deo causam suam su-
scipiente, vltro postea non approbata tantum, sed
expetita & auidè excepta fuisse cū longè am-
pliori fructu, quàm si ab initio non obstantibus
contradictionibus inducta fuissent.

3. Si neutrum hoc sufficiat, nec aliunde certò
constet de Dei voluntate, duo sunt faciendā.
Imprimis rem accuratè Domino Deo commen-
det in oratione non semel sed sæpius. Deinde
proponat constanter velle se solum Gloriā Dei
querere, & tunc eligat quod sibi videbitur ad il-
lum finem conuenientius: fieri enim non potest
quin vel Deus signum aliquod aperiat ex ijs quæ
recensuimus quo suam voluntatem declaret, vel
saltem ad prosperum deducat exitum quod tam
sincerè ad suam Gloriam susceptum est.

Insta ora-
tioni, & pro-
pone velle
se solā Dei
gloriam, &
tunc elige.

*De abnegatione propriæ voluntatis ad confor-
mationem cum diuina in primis
necessaria.*

CAPUT XV.

AD huius exercitij præxim quatuor potissi-
mum siue virtutes siue actus concurrunt.
Abnegatio propriæ voluntatis: Charitas siue
magna voluntatis Diuinæ æstimatio: præterea
fiducia in Deo singularis: Denique actualis cō-
formatio voluntatis nostræ cum Diuina in om-
nibus. Et de prima quidem jam dicemus; at de
alijs statim. Ante omnia ergo necessaria est pro-
priæ voluntatis abnegatio: fieri enim nō potest
vt Diuinam induat qui humanam & propriam,
quæ, inquit Sanctus Bernardus, inimicitias ad-
uersus Deum exercet, estque crudelis bestia, fera
pessima, rapacissima lupa, leonasauiissima, & vi-
pera nequissima, ac iucundissima lepra, retinet.
Quare Christus Dominus hac vt nos exueret, &
exemplo suo præiuit, & doctrina instituit: *si quis
vult venire post me abneget semetipsum & tollat
crucem suam, & sequatur me.* Et sanè tota huius
exercitij difficultas hac in re cōsistit. Non enim
valdè difficile est voluntatem suam Diuinæ sub-
ijcere, quādo illa à creatorum bonorum, & pro-
priæ libertatis amore libera est & expedita; sed
vt ita liberetur, & à seipsa proprijsque bonis
auellatur, & in quodam velut æquilibrio suspē-
sa teneatur, vt deinde ad suam regulam applice-

Abnegatio
propriæ vo-
luntatis ne-
cessaria ad
conformi-
tatem cum
Diuina.
Serm. 3. de
Resurrect.
Eam exem-
plo docuit
Christus.

tur. In hoc verò labor omnis & difficultas po-
lita est. Quare frequentissimè sancti Patres hanc
abnegationem commendant vt totius perfectio-
nis fundamentum. Sanè B. Dorotheus serm. 17.
eius præxim optimè describit, atque tandem ita
quemuis Perfectionis amanti alloquitur. *Coge,*
inquit, te ipsum in cunctis, & vince, & voluntatem
tuam imprimis abscinde; si enim consueueris vo-
luntatem tuam amputare, habitum indues Christi,
Gratia & misericordia, quo omnia sine molestia aut
repugnancia perficies, teque perfecte afferes in liber-
tatem. Idem serm. 1. Commemorat discipuli
sui Dositheii hanc præcipuè exercitationem fuisse,
vt propriam voluntatem suam crebrius fran-
geret, idèoque intra quinquennium ad tantam
perfectiōem peruenisse, vt post mortem conspe-
ctus sit inter Sanctos ad magnam euectus Glo-
riam. Is rogatus aliquando cū in sustinendis
ieiunijs, vigilijs, cæterisque asperitate alijs multò
inferior esset qua in virtute sese exercuisset; res-
pondit, se omne studium in propria voluntate
cum Dei & superiorum voluntate conformanda
posuisse. Necessaria ergo est propriæ volunta-
tis mortificatio, quòque fuerit ea major, eò po-
terit perfectius tanquam mortua in Diuina vo-
luntate sepeliri & modo quodam immergi. Et
quidem quod ad præxim attinet, in duo se veluti
membra diuidit omnis propriæ voluntatis abne-
gatio: vel enim abstinere à creatis bonis, vel su-
bire mala atque amplecti compellitur; aut quod
idem ferè est, vel in agendo, vel in patiēdo fran-
gi potest: omnis enim eius motus vel in boni ali-
cujus prosecutione, vel in mali fuga consistit:
cū ergo omnis vniuersæ vitæ huius vsus non
nisi ex bonorum malorumque incurfu contexa-
tur, vix quicquam occurrit in quo voluntas ab-
negari à nobis non possit: si enim bona se offe-
rant quæ prosequi vel quibus frui possit, licebit
repressa propria inclinatione ea non prosequi vel
frui, aut si prosequi ea frui oporteat, quod sæ-
pè contingere solet, poterit in eo non propriæ
gratificari propensione, non sequi suum gustum
sed vnius Dei voluntatis, quæ id genus bona v-
tenda fruendaque nobis offert, rationem habe-
re, atque idèò solum ea admittere quia ita Deo
placet. In malis quæ ex Dei voluntate nos pre-
munt, expedita praxis est: consistit enim in eo vt
non patienter solum ea toleremus qui primus
est veluti gradus huius abnegationis; sed etiam
promptè & libenter, qui secundus est; imò vt
etiam alacriter, qui supremus est gradus & in eo
fundatur, quod et si mala huiusmodi acerba per
se & molesta naturæ existant, adeoque inferiori
parti non tantum nullam voluptatem afferant,
sed summo plerumque doloris sensu perfundant,
quatenus tamen considerantur vt à Deo sunt
volita, cuiusdam boni rationem induunt, quod
cū præsens adest, in voluntate solidum quod-
dam gaudium ac delectationem excitat. Prodest
ergo quamplurimum vt in omni actione qua vo-
luntas ad aliquod bonum prosequendum à na-
tura, cæterisque potentijs inferiori præsertim
appetitu excitatur, ipsa seipsam abnegare con-
suecat: cum præcipuè is eius motus non à ratio-
ne immediata eius regula sed à natura ipsa non
possit non esse turbulentus: duobus enim modis
voluntas ad agendum applicatur.

Primo, subito motu ex apprehensione alicu-
jus boni non satis discussa: Deinde ex ratione

Eam com-
mendant Ss.
Patres velu-
ti perfectio-
nis funda-
mentum.
S. Doro-
theus.

In Discipu-
lo suo Dosi-
theo.

Fit abnega-
tio volū-
tatis duobus
modis.

Abstinendū
à creatis
bonis.

Et mala su-
beundo quæ
nos premunt.

Serm. I. de
Obed.

Partim in
motu pri-
mo appre-
hensionis
alicuius
boni.

Partim co-
gnita clare
boni hone-
state.

Blosius far-
rag. Utilis.
Instis.

Monili. c.

clare honesti boni rationem demonstrante: Quo-
cumque verò modo agat, abnegare seipsam po-
test: Cùm tamen primo modo se habet, maior cer-
te necessitas ei incumbit, cùm motus ille vt plu-
rimum non careat inordinatione. Hanc abnegatio-
nem docuit in praxi S. Dorotheus: Etenim breui
quilibet spatio, modò velit, suas amputare voluntates
& seipsum decies abnegare perfacile poterit. Quomo-
dò autem id fiat edocebo: Obambulat quispiam, & ali-
quid forte conspicitur, suadetur actum à cogitatione,
vt illud aduertat. At is [si sapit] cogitationi & sua-
sioni illi repugnat, seque auertit & dicit, certè non ad-
uertam, neque id penitus considerabo. Rursus offendit
quis aliquos nugis & varijs ramoribus occupatos, &
ait illicogitatio cordis sui: Dic & tu verbum ali-
quod, immisce te huic turbæ: at ille negat se id factu-
rũ, & voluntatẽ suam abrumpit proisus. Iterum dicat
ei cogitatio, adi cõdum & interroga quid paret obsoni?
at ille non adit, nec voluntati illi suæ obtemperat. Item
cernit fortasse quidpiam, suadet illi cogitatio, vt inter-
roget quisnam illud attulerit: at ille negat, & volun-
tati suæ repugnat, appetitum comprimit, nec percuncta-
tur omnino. Atque ad hunc modum si voluntates pro-
prias frequenter præciderimus, breui fiet, vt quacum-
que nobis aduenerint, perfacile illa præcideret (si vo-
luerimus) assuescamus; & à paruis quidem ac mini-
mis inchoandum est, vt iam summa cum requie maiora
ac maxima præcidamus. Sic demum ad id perueniemus
vt voluntatem propriam penitus non habeamus: sed si
quid factum fuerit ab alio, ita nos quietos reddat, &
pãcatis, ac si à nostra proficisceretur voluntate. Et ad
hunc modum nolentes propriam explere voluntatem,
inueniemur profecto illam semper expleuisse. Qui
enim proprium nihil habet, aut suum, quicquid enene-
rit, proprium arbitratur ac suum, & sic inuenitur, vt
diximus, nullam penitus affectionem possidere, cùmque
nullam habeat affectionem omnino, tandem (vt sapẽ
diximus) ad impassibilitatem animi, & mentis tran-
quillitatem perducitur. Hæc ille. Sic igitur inordi-
nati voluntatis motus coerciti eam ita inflectunt,
vt non difficile ei sit Diuinæ se conformare.

Verum cùm ad bonum honestum mouetur,
cùm pro Dei amore, propria tamen inclinatione,
bona opera suscepit, cùm virtutes sibi necessarias
magno studio prosequitur, cùm ad orationis per-
fectionem aspirat, etsi hæc valde laudabilia sint,
Deoque grata, longè tamen excellentius est si in
his studijs præter cuiusque honestatem, Dei vo-
luntatem potissimum intueatur, & ei se conforma-
re velit. Equidem, inquit vir quidam pius, dicere
nihil dubitem, vel unicam salutationem Angelicam
cum sui abnegatione ad perpetuam Dei gloriam prola-
tam meliorem utiliorẽque esse psalterijs etiam mul-
tis ex propria voluntate perlectis. Et licet iucundum
sit cùm pro virtutibus & gratia oramus id obtinere à
Deo quod petimus, longè tamen delectabilius atque
utilius est totum se Dei beneplacito resignare. Super
omnia enim, quæ vel facere, vel dicere possumus hoc à
nobis maxime exposcit Deus vt inuis in corde dicamus
Domine fiat gratissima voluntas tua: præsertim cùm
inter omnes preces quas Christus in hoc mundo fudit,
hæc una summa & excellentissima fuerit, cùm dixit
Pater non mea sed tua voluntas fiat. Vnde, vt idem
refert, sancta Gertrudis aliquando trecentis se-
xaginta quinque vicibus hanc Christi orationem
Deo plurimum approbante repetijt; Non mea sed
tua voluntas fiat, amantiſſime Iesu. Cùm igitur
aliquid ad virtutes, ad Dei gloriam, ad beatitudi-
nem spectans à Deo petis, magistẽ moueat Dei

honos, volũtas & desiderũ quo cupit vt id postu-
les, & in mensura congrua habeas, quàm spiritua-
le illud tuum bonum, quod inde potes consequi,
cùm sine vlla comparatione vnum sit alio perfe-
ctius. Quocirca cùm te quippiam etiam hone-
stum ex propria voluntate cupere animaduertis,
mutato cursu voluntatem tuam eò transfer, vt
idem meliori nobiliori que modo velis, nempe
quia idem vult Deus & desiderat; vt tuus sit cibus
non conuertere peccatores, non virtutes magnas
exercere, sed facere voluntatem Dei, & perficere
opus eius: hoc enim cibo ad mirabile perfectionis
incrementum peruenies.

Iam verò propriæ voluntatis victoria circa ea
quæ aduersa nobis contingunt ita necessaria est,
vt in huiusmodi euentibus reluceat potissimum
huius exercitij vis. Quare huius abnegationis va-
rios modos in praxi nobis suis exemplis, tum
documentis reliquerunt viri spirituales. Blosius
certè in speculo spirituali, cap. 9. ita monet per-
fectionis studiosum; Resignate, inquit, Deo fundi-
tus: voluntatem tuam laudabili voluntati sanctæque
ordinationi eius in omnibus humiliter subiiciens atque
conformans: Ita enim demum, & non aliter veram ac
stabilem cordis pacem obtinebis, ita palam eris te ve-
rum Dei amorem habere. Ergo siue Deus prosperita-
tem, siue aduersitatem dederit, siue te in lumine, siue in
tenebris esse voluerit, contentus esto: ferens omnia ina-
qualia pro viribus aequaliter, animoque sedato, & In tenebris
Deum laudans atque ei gratias agens. Quando vidẽs & ariditate.
tibi magna obscuritate ariditateque contabescere, &
gramibus angustijs premeris, situnc confortijs Diuinæ
voluntati, miseriam & afflictionem illam cum beni-
gnati tranquillitate propter Deum toleras, multo gratior
Deo es, quàm si Diuino lumine multum irradiareris, & In pressuris
intus florent omnia. In pressura & afflictione homo
non ita facile seipsum querere potest, sicut in sensibilis
dulcedinis consolationisque affluentia: in hac enim
plerumque natura se admisceat, & anima si incautio-
r fuerit per immodicam delectationem cõd maculam cõ-
trahit: Sanè fieri non potest, vt aliquis resignato cor-
de quidpiam sustineat pro gloria Dei, quin saporem
quemdam Diuinitatis percipiat. Licet enim illi ni-
hil fortassis sentire, id est sensibiliter gustare contin-
gat, (Deo se ad tempus occulante) hoc ipso tamen ei
quod patitur benè sapit, quod se illud ad æternam Dei
gloriam velle ferre cognoscit. Si voluntas Dei tibi
dulcis est, quando ipse te sanum esse & vinere vult,
amara verò est quando te vult infirmum esse, vel mo-
ri: nondum plenè resignatus es: nondum habes cor sa-
tis rectum. Si vis vt ipsum cor tuum iam non sit cur-
num, subijunge illud in omnibus voluntati Diuinæ quæ
semper recta est. Sine Deum agere tecum quod vult &
vt vult in vita & morte, in tempore atque æternitate
faciat Deus (te permittente) de Anima & corpore
tuo, de amicis & rebus tuis, deque cunctis negotijs
quod ipsi placitum est. Vnicè opta vt semper volun-
tas eius fiat: & eadem Diuina voluntas sit summa
consolatio tua. Dic Deo; Domine sit ut ipse ab æterni-
tate voluisti, ita fiat, & non vt ego volo: fiat in me
& de me atque hominibus ac negotijs omnibus gratif-
sima voluntas tua nunc & in æuum sempiternum. Ni-
hil melius postulare, nullam præstantiorem orationem
fundere potes coram Deo, quàm vt petas fieri volunta-
tem eius.

Etiã si non ita pridem incepisses melius viuere,
& jam tibi moriendum esset, nihilo minus sis resigna-
tus: nec scire aut perscrutari velis, vtrum te Deus post
mortem missurus sit ad Purgatorium, an mox receptu-

Victoria
propriæ
voluntatis
circa aduer-
sa quæ con-
tingunt.

In breuita-
te vitæ me-
lioris.

us in Cælum, sic tibi placeat dulcedo misericordiae eius, ut tamen non displiceat pulchritudo iustitiae illius. Vox hominis bene resignati haec est: Domine Deus meus, si in tui vergeret laudem ut post obitum meum annis quinquaginta flammis purgatorij cruciarer, illic me sub pedes tuos abicerem, & in tui honorem poenas illas animi paratissimo exciperem.

In Divina
iustitia
equo animo
sustinenda.

Sancti Patres affirmant eum qui Dei erga se iustitiam perinde ut misericordiam ad aeternam eiusdem Domini gloriam exosculatur ac diligit, tam facile peccatorum suorum omnium & poenarum illis debitum plenam veniam obtinere, quam facile una aqua guttula in ardenti fornace consumitur. Ita Blofius: Idem ex Ioanne Taulero docet, initio conversionis, Deum consolationibus viam perfectionis facilem reddere; deinde vero desolationibus probare. Postquam, autem homo, inquit, ab omnibus abstractus jam puer esse desijt, & abunde refocillatione Divina dulcedinis oboratus est, tum Deus panem cibarium ei porrigit, ut potè jam viro & virilis aetatis annos in spirituali vita affequito. Expedit prorsus ut is duro solidoque cibo pascatur, nec decet eum deinceps lacte foveri. Necessè est ut ipse jam puerilibus ludis relictis, negotiari & victum suo labore conquirere, cœlique sanitiam ac tempestates perferre discat. Deus igitur vastam, tenebrosam, desolatamque viam illi proponit: per quam eum deducens, aufert siue occultat ab eo omnia dona, quæ illi umquam largitus fuerat. Hic jam homo totus sibiipsi relinquitur, ita ut nullam Dei notitiam in se remansisse putet. Omnia exercitia sua, & quacumque facit aut dimittit, sibi prorsus insipida sunt: unde & anima eius præ tadio in illis dormitat. Vix ad momentum in pia & sancta aliqua cogitatione persistere potest: adeo instabilis est mens eius, si ad Deum se revocat ut illi intendat, mox inde veluti depellitur excutiturque. Totum tempus suum se perdere, & in his quæ agit (quantumvis ea bona sint) cœlestem sponsum se offendere arbitratur, pro quibus etiam graves poenas post hanc vitam se luiturum formidat. In inityis conversionis eius volens Deum eum ad se allicere, sicut aucupus avem escæ objectâ allicit, crebro eum suis illustrationibus visitabat, suavisimamque amoris sui igne inflammabat, & dulcedinem suam gustare faciebat: muneribus Gratia sua voluntatem eius ita trahens ut quicquid ipse vellet, etiam ille vellet. At nunc alia via ei gradiendum est. Iam enim Deus austeritatem rigoremque præterdit & dura atque aspera exhibet. Unde ille sibi derelictus grauisimam in se rebellionem sentit, & talem ac tantam pressuram plerumque incurrit, ut utrum Deum umquam bene habuerit vel etiam nunc habeat, penitus ignoret. Tam acerbo dolore coarctatur ut amplissima mundi spacia illi nimis angusta esse videantur. Deum non sentit, Deum non cognoscit: & tamen cetera omnia nihil eum delectant, nihil ei sapiunt. Ipse itaque pendet velut inter duos parietes, in quorum neutro equiem capere potest. Non est quo se vertat, non est quod agat nisi hoc tantum ut secessum recipiat, & dicat: Salve amaritudo amarissima omnis Gratia plena. Certè si infernus in hac vita haberi posset, grauius inferno sibi videretur esse, impensè amare Deum, & tamen eodem dilecto penitus carere. Iam verò scdâ acerbaque cogitationes & vitia quæ jam pridem se vicisse credebat, vires in eo resurgunt, grauiusque illum impugnant, & fortè molestius quam olim, quum eisdem vitijs male subiectus viveret. Sed plerumque quo sacratiora sunt tempora, eminentior èque solemnitates, eò magis affligitur obruiturque impedimentis: ita ut nec unam orationem Dominicam vel salutationem Angelicam libere

In fœdis cogitationibus
Patiendis.

explere possit. Insuper permittit Deus, ut omnis vita & conversatio eius tanquam vana à plurimis irrideatur, utque ipse etiam ab his qui boni esse, & exteriori sanctitate præcellere videntur, vilis habeatur contemnatique. Tu quisquis hac experieris, non declines ad vana solatia, sed esto fidelis Cœlestis sponso: viriliter age, probè te gere: nam certissime Deus tuis tibi proximus adest. Tantum vincti fidei stipiti fortiter innitere: indubitanter melius habebis, omnia prosperè cedent. Sed quid dicimus? cum huiusmodi desolato ac misero homini [quandiu in hac gemebunda afflictione positus est] persuaderi nequeat, intolerabilem hanc obscuritatem, & internas tenebras posse umquam in lucem mutari. Omnino tamen si vera vult pace gaudere, debet in huiusmodi derelictione, pressura, & spiritus paupertate, resignatus esse, atque ab omnibus internis delicijs animum liberum expeditumque habere. Deprimat igitur sese in gratissimam Dei voluntatem, paratus hanc calamitatem sustinere, quandiu illi visum fuerit. Profecto multo verius utilisque in tanta spiritualis hyemis asperitate Deum presentem habet, quam umquam in omnibus iucunda consolationis astatibus habuit. Unde ipsis Divina Gratia blandimentis quibus interdum refouetur, hanc tribulationis exercitum præferre debet. Porro interdum tantis afflictionibus à Domino exercetur, satis edat & bibat ut par sit illis ferendis. Huiusmodi autem pressura nonnumquam ex naturali hominis indispotione, nonnumquam ex aëris inaequalitate, nonnumquam ex maligni spiritus operatione oboriri solent, sed undecumque accidunt, de manu Domini suscipiende sunt, cuius permissu eveniunt. Irresignatus quisque dum in hunc modum duris scopis à Domino atteritur, omnia se perdidisse arbitrat: unde & in gravem tristitiam, horribilemque desperationem prolapsus dicit. Iam de me actum est, perij, lumen perdidit. Omnis Gratia à me recessit. Ceterum qui essentiali veritate intra se frui cupit, ad hoc eniti debet ut resignato liberoque animo & Deo, & seipso & creaturis omnibus carere possit, veram pacem interim intus retinens, felix igitur ille est qui angustijs & poenis afflictus non aliquid inquit, quo illas euadat, sed ad finem & ultimum usque punctum eas sustinet: nolens de Cruce descendere, nisi Deus illum soluat ac deponat. Felix planè qui se in abyssum Divini beneplaciti ita demergit, & terribilibus oculisque Dei iudicijs ita resignat, ut in huiusmodi doloribus ac pressuris non tantum una hebdomada, aut uno mense, sed usque ad extremi iudicii diem vel etiam perenniter persistere paratus sit: non recusans ipsius quoque inferni tormenta (si Deus ita vellet) subire. Quæ quidem resignatio omnem aliam resignationem longè vincit. Vel mille mundos relinquere, in huius resignationis comparatione, nihil est. Hoc ipsum quod Sancti Martyres animas pro Deo fuderunt, huic resignationi collatum, parum est. Illi enim Divina consolatione affluentes, poenas omnes pro ludo habebant, hilariterque mortem excipiebant: sed intus carere Deo poenas omnes incomparabiliter excedit. Idem in monili cap. 10. refert quod quædam sanctissimæ vitæ virgo, cuidam percontanti quomodo ipsa ad perfectionem pertigisset dixit: Omnem adversitatem aquanimiter de manu Domini suscepi. Et quisquis me aliqua iniuria molestiæ affecit, huic ego speciale beneficium rependere curavi: nulli nisi Deo gravamina mea quæstia sum: unde & cœlestigio consolationem corroborationemque ab eo accepi.

Varia sunt
causæ unde
profluunt
hæ pressuræ

Talis abnegatio & conformitas voluntatis summa perfectio.

Altera etiam eximæ sanctitatis virgo, interrogata quibus exercitijs ad perfectionem perveniret

Huiusmodi
afflictioni-
bus sancti
mirè dele-
ctati.

rat, humiliter respondit. Numquam ita doloribus & pressuris obruta fui, quin maiores pro Dei amore perferre expeirem: indignam me illis ipsis tam praeclaris Dei donis iudicans. Alia quoque virgo ineffabili pressura Dei permissione correpta, cruciatus infernales sibi sentire videbatur. Et cum ita diu fuisset afflicta, tandem toto corde ad Deum conuersa dixit. Dulcissime Deus, memor, quaso, esto, benigneque considera me pauperem creaturam tuam esse te vero Dominum & Creatorem esse meum. Ecce ego me in aequissimum iudicium tuum offero, & gratissima voluntati tuae integrè resigno, paratamque sum sustinere hic infernalem cruciatum, quandiu tibi placuerit: utere me sicut vis in tempore atque aeternitate. Hac resignatione facta max Dominus virginem illam sibi vniuit, & in amabilem Diuinitatis suae abyssum feliciter immerfit.

Deus cuidam amico suo mira per internam illuminationem reuelabat: sed is orabat Dominum, ut si ei placeret, auferret ab ipso huiusmodi Gratiam. Itaque Dominus subtracta illa Gratia per quinquennium dereliquit eum absque consolatione in magnis tentationibus, angustiis, atque calamitatibus. Et quum aliquando vehementer fletet duoque Angeli eum consolari vellent, dixit se nullam consolationem petere, sed abundè sibi sufficere si gratissima Dei voluntas in se perficeretur, & ipse coram Deo purus intrinsecus esse, eique placere posset. Hæc ille.

Imitati
exemplum
Christi Do-
mini.

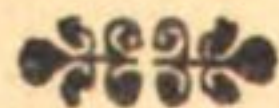
Alius quidam pius Author hac de re ita loquitur. Deus à nobis præcipue hoc exigit quod Christus vita doctrinæque suae in nobis efficere voluit: nempe ut nihil nos neque laetæ neque tristia permoueant, & libero resignatōque atque immobili ferre discamus animo, si ab alijs fallaces ac seductores vocemur, seu alia qualibet verborum in nos congerantur jacula & iniuria: si præterea non verbis tantum, sed operibus quoque infestemur: si non tantum temporalia quibus carere non possumus, nobis denegentur, sed ipsis quoque corporibus nostris iniuria inferatur & læsio, aut alia nobis irrogenur, quæ eisdem corporibus nostris molestiam possint adducere: Si item omnes actus nostros meliori quo possumus modo perficiamus, & ipsos nihilominus alijs quampeßimè interpretentur. Insuper ut non solum hac ab hominibus feramur æquanimiter, sed ipsa quoque Domini flagella patienter toleremus, si nobis præsentia sua consolationem subtrahat, ad quæ se à nobis elonget, ac si inter ipsum & nos murus latissimus esset interpositus: si etiam in labore & angustiis nostris pro consolatione & ope ad ipsum venientibus solum se nobis exhibeat, velut si oculos ad nostrum occluderet occursum, neque videre, neque audire nos volens, solusque nos afflictionibus ac miserijs nostris certare sineret, sicut & ipse à Patre suo relictus fuit. In his omnibus fateri debemus nos grauiora committos esse, debemus item nos in Deo abscondere, ut in ipsa nostra desolatione immobiles permanentes, in nulla mortali creatura vel negotio solatium inordinatè quaramus, sed in illo duntaxat verbo nos ipsos consolemur quod & Christus ipse dicebat: fiat voluntas tua. Quæ quidem verba & incundissima & Deo gratissima sunt: & quisquis ea dicere potest ex sententia, is nec turbari, nec inordinato mœrore affici poterit, sed in præcipua sui resignatione maximum gustum pacis præcipuam experietur. Proxime qui se Deo perfectè resignauit, afflictio dulcis: quia in Deo (per quem illa ipsi euenit) conditur & Diuina fit ac Deiformis. Quum talis nihil querat, nihil diligat, nec quicquam illi sapiat nisi Deus; ita hunc in amarjs atque contrarijs ca-

pit, sicut in summa dulcedine. Neque enim fieri potest ut aliquis pro Dei Gloria quicquam sustineat, quin in eo saporem quemdam Diuinitatis percipiat. Et licet fortassis nihil illi sentire, id est gustare contingat sensibiliter, Deo se ad tempus occultante: hoc ipso tamen id quod patitur non potest illi non bene sapere, quo se hoc ad æternam Dei Gloriam ferre velle cognoscit: nã Deo purum impendere honorem, Diuino sapore carere non potest. Verissima ergo deuotio in verissima humillimæque sui resignatione & abnegatione sita est: quando videlicet homo non solum in abundantia & gaudio, sed etiam in penuria & mœrore, & alijs quibuscumque casibus ac rerum euentibus vera cum pace vnitus Deo permanet.

Hæc verò propriæ voluntatis abnegatio ab humilitate tanquam à suo fonte dimanat. Homo enim verè humilis propriam indignitatem ac vtilitatem, suumque nihilum [id est quod nihil sit] funditus agnoscit: ut videlicet peccatis suis indignum se fecerit omni Gratia & beneficijs Dei, dignum verò atque obnoxium cunctis illis pœnis, pressuris, & afflictionibus quæ possent illi à Deo & creaturis omnibus infligi. Quicquid charismatum & bonorum, quicquid Gratiæ Diuinitus adeptus est, se nulla ex parte meruisse confitetur. Itaque & seipsum, & omnia Deo omnipotenti ad illius offert honorem, ut potè quæ purè ex eius benignissima misericordia promanarunt. Nec ex aliquo Dei dono vel Gratia effertur animo, siue sit scientia, siue sapientia, fortitudo, diuitiæ, aut quidvis aliud: sed se omnibus Dei bonis credit indignum, eaque non nisi ex mera Dei bonitate sibi collata existimat. Ad hæc omni loco quem vel sedendo, vel stando, vel jacendo occupat, etiam indignum se fatetur. Nihil enim omnino sibi tribuit, nisi quod ex seipso habet, nempe peccata, & multiplices culpas atque defectus suos. Et licet multum se abijciat ac humiliet, nihil tamen aut parum sibi fecisse videtur. Siue ergo comedat, siue quidvis aliud agat, locum vilissimum in domo, nouissimumque in mensa, & minimam cibi & potus portionem capit atque amplectitur. Breuiter in omnibus quæ ipsi necessaria sunt, abjectissimam portionem sibi optat cedere: quodque vel alijs mansit reliquum, vel ab alijs fastiditur, ipse lætus suscipit, nec ei nimis parum videtur: imò verò illo ipso se indignum iudicat, & nec meruisse nec mereri illud à Deo se posse sentit ex animo. In omnibus absque querimonia, murmure, & impatientia viuit. Nouit enim de manibus Dei suscipere omnia, sicque de nulla creatura queritur, quam tumuis indignè aut injuriosè ab alijs tractetur. Etiam si alij eum perturbarent, expellerent, caderent, confoderent, & ipsa demum morte afficerent, numquam crederet se affectum injuria, nec quicquam inde, vel de qualibet alia re cuiquam imputaret, atque ita etiam mortem ipsam benignè exciperet: cuncta namque [ut dictum est] de manibus Domini accipit, certus sibi & optima & vtilissima esse quæcumque, illo permittente, ipsi eueniant. Nihil enim cuiquam præstat Deus, nisi quod ei sit optimum: quod ita certum est: sicut certum est Deum viuere.

Pendet hu-
iusmodi ab-
negatio to-
ta ab humi-
litate.

Quicquam à
patre in
cruce reli-
ctus est.

De Charitate ad conformationem voluntatis nostrae cum diuina, per necessarium.

CAPUT XVI.

Abnegatio voluntatis est terminus à quo conformatur.

Hæc voluntatis propriæ abnegatio est veluti terminus à quo voluntatis nostræ in Dei voluntatem motus incipit : ab illo igitur necesse est ut voluntas nostra veluti mortua sibi atque in nihilum redacta per Charitatem summa æstimatione & affectu Dei voluntatem amplectatur, eique adhæreat, ut vnus cum Deo spiritus euadere queat, & Diuinæ voluntatis formam perfectam assequatur. Est enim Charitatis opus Deum amare, sicut ipse seipsum amat interna sibi bona gratulando & procurando externam Gloriam; qui certè Diuinus amor Diuina Diuinæ voluntatis forma & perfectio est, imò ipse Deus est; ac proinde eius participatio & imitatio, voluntatis humanæ præstantissima forma est atque perfectio, & ut ita dicam Deificatio. Postquam igitur per propriæ voluntatis abnegationem bona à nobis creata abdicauimus, & mala occurrentia, patienter, proptè, alacriter suscepimus; restat ut secluso omni alio objecto, voluntas nostra spoliata omni sui amore & omni alio bono, imò seipsa, Dei voluntatem circa id genus bona & mala induat, & ex Dei amore seipsam Diuinæ voluntatis pulchritudine vestiatur. In eo enim consistit illa vnio Animorum quam Charitas, ut potè vera cum Deo amicitia Dei voluntati siue præcipienti, siue consulenti, siue signi, siue beneplaciti, voluntatem applicando, efficit, quoniam vnum spiritum cum Deo facit. In eo posita est perfecta illa regulæ cum eo quod dirigit, & mensuræ cum mensurato proportio & veritas, ut vix vnū ab alio discernere possis. Deus enim pro ea quam vtrò citròque inter se & hominem amicitie communicatione esse voluit, ut mutua voluntatum vnio, quæ potissima est amicitie pars inter nos esse posset, vnicum illum increatum, infinitumque voluntatis suæ actum varijs pro suo beneplacito ad nos modis extendit, & multiplici suam voluntatem signo, ut diximus, declarauit, ut multiplici etiam ratione nostram vicissim voluntatem eius voluntati accommodaremus. Nam cum quid præcipit, cum consulit, cum inspirat, cui dubium esse potest quin illud ipsum velle nos aut nolle velit? Voluntas ergo Dei id genus signis declaratastrarum actionum adeò necessaria est regula, ut ab ea voluntas nostra sine turpitudine deflectere non possit, imò verò ita se conformare ei debet, ut non passiuè solum se habeat, sed positiuo actu id velit vel nolit, quod ut velit vel nolit Deus præcipit, consulit, inspirat, licet fortè id à nobis executioni mandari nolit. Verum quando nullum se nobis Diuinæ voluntatis signum quod nos stringat ostendit: cum tamen nihil prorsus eorum quæ eueniunt, eius respectu, fortuito euenire, sed singula quæque etiam minutissima siue bona sint siue mala, pro eius voluntate vel

Charitas terminus ad quem.

Quæ in vnione animorum posita est.

Tot verò modis vult nostram cum sua vniri voluntatem quæ præbet nobis signa.

Quæ sunt regulæ nostrarum actionum.

A procurante, vel saltem permittente sanctissime dispensari sciamus; quamquam positiuæ actione ea quæ quotidie contingunt, velle non teneamur, possumus tamen voluntatem nostram eius voluntati conformare. Enimvero expediebat ut Diuina Majestas cum hac sua creatura vtroque modo ad amicitie perfectionem se gereret; nam per voluntatis suæ signa nostras voluntates velint nolint, ut nostram erga se obedientiam & submissionem exercent, debere sibi subiectas esse ostendit. Quod ad cætera verò attinet, etsi nulla necessitas vel id volendi actu positiuo quod ipse vult, vel nostram voluntatē eius voluntati conformandi nobis incumbat; est tamen insignis occasio, eius quæ Deum inter & nos intercedit amicitie tam excellentem conditionem seruandi, & omnium perfectissimo actu amorem erga illum nostrum exercendi. **B** Hoc igitur vtroque modo voluntas humana vtrique Dei voluntati nonnumquam etiam in speciem contrariæ magno cum spirituali profectu, ex Dei amore sese conformare potest: cum enim suis consilijs & inspirationibus Diuina nos Bonitas continuò ad maiorem perfectionem urgeat, adeoque in ipso tum rerum indifferentium, tum bonorum spiritualium vsu, ad omnem virtutum omnium plenitudinem exstimulet, nihil planè obest, quin cum ex voluntate beneplaciti aliquid nobis bonum confert, illud quidem absolutè admittamus, & tamen ex alia parte actibus saltem inefficacibus aliud velim⁹, quod est secundum voluntatem signi: Nam ut exemplis res fiat clarius cum tanta me sollicitudine Diuina Prouidentia pascit, cum me consolatur, cum ad salutem & perfectionem capessendam iuuat, cum ad Gloriam inuitat vel admittit: quid impedit quò minus ipse me abijciam & omnibus istis eius bonis quæ mihi ex voluntate beneplaciti confert, quæque ego toto conatu persequor, me tamen indignum, sequendo voluntatem signi qua mihi humilitatem commendat, profitear? Atque hinc latissimus sese aperit campus, in quo Diuini se amoris vis per multiplicitate Dei voluntatis antecedentis, consequentis, beneplaciti & signi vias exercent. Per voluntatem signi, cum sit actionumstrarum Regula currit Dei amor corde dilatato viam non solum mandatorum Dei, sed etiam consiliorum & inspirationum. Per voluntatem antecedentem siue beneplaciti & benignitatis, bona quæ à Deo ipso ex intrinseca bonitatis eius inclinatione promanant, siue ea sint naturæ, siue Gratiæ, siue Gloriæ tanquam effusas ex ditissimo Charitatis erga nos thesauro diuitias, amplificato sinu noster amor excipit, iisque tanquam aptissima materia se non solum fouet & nutrit, sed etiam magnis accendit incrementis. In voluntate verò consequente, quam Damascenus lib. 2. de Fide cap. 19. vocat voluntatem iustitiæ, eò quod iustam vindictam respiciat, mala omnia pœnæ habet pro objecto, & ea humanæ voluntati offert ad Dei Gloriam atque ex eius amore toleranda. Quamquam enim mala hæc omnia Deo non placeant quantum est ex parte ipsius, adeoque repugnent affectui beneplaciti quem ipse habet erga nos: vnde Ezechiel. 18. Numquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus.

Vbi dicit manifestum signum, possumus etiam actione positiuā conformes esse.

Qui est act⁹ amoris perfectissimus.

Decet ad iungere voluntatem signi ad voluntatem beneplaciti.

Volendo v.g. bona quæ largitur Deus.

cum affectu tamè humilitatis, quæ te his indignum censuras.

Pari modo circa voluntatē antecedentem.

circa consequentem.

Circa per-
missiuam
agendum est.

Et Sap. 1. *Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione uiuorum*; tamen sicut bono Principi non placet quod homines debeat interficere; quia id non fit secundum affectum quem habet ex se, sed quem aliena malitia coactus assumit: Ita hæc Dei iustitia non solum Deo ipsi est amabilis, sed etiam homini, non solum ob ea bona quæ ex malorum huiusmodi perpeffione dimanant, quæ certè innumera sunt & maxima, sed etiam per se, licet solitaria considerentur. Denique permissiua voluntas peccata ipsa respicit quæ Deus nec antecedente voluntate nec cõsequente vult, sed solum permittit: Deus enim neque ex propria inclinatione, neque in pœnam alterius peccati, vult peccatum; sed solum ne naturæ nostræ quam concessit libertati repugnet, vult illud permittere: quamquam plerumque etiam ex eo magna etiam bona eliciat. Tanta est enim eius voluntatis Bonitas, ut ne malum quidem esse permetteret, nisi ex eo bona maxima & vellet & posset elicere, atque certè non potest non Diuinus amor etiam in hac Dei voluntate multum pabuli habere, siue cum ei peccatum odio grauissimo habenti se conformat, siue cum concessa sibi libertate à Deo cum tanto suo præiudicio, atque tot tamque grauibus injurijs, sese vicissim propter Deum priuat & spoliat, atque ei refundit; siue cum ex ipsis peccatis, ut ex aqua ignem, & Deū æstimandi amandique magis, ac se humiliandi occasionem elicit.

*De Fiducia in Deum, quam exigit
voluntatis nostræ cum diuina
conformatio.*

CAPVT XVII.

Fiduciam in
Deum exi-
git maxime
cõformitas
voluntatis.

Hæc cum
homini sit
difficilis.

AD propriæ voluntatis abnegationem & Charitatis exercitium accedat necesse est magna in Deum fiducia. Nec enim fieri potest ut quæ nobis pretiosa sunt, ut thesauros, honorem, famam, valetudinem, vitam ipsam alicui committamus, nisi in eo plurimum confidamus, multò verò minùs salutem & Gloriam sempiternam. Quare in hac virtute consistit præcipua vis exercitij conformationis nostræ cum Diuina voluntate. Est enim mirum in modum suspicax voluntas humana, ut plerumque sibi soli fidat, nec nisi difficulter sua bona alterius voluntati credat, & perpetuò sibi ab aliena voluntate & viribus etiam ut plurimum sine vlla occasione timeat. Quare Deus opt. max. cum tanti momenti sit omnem hominum sollicitudinem

in suam prouidentiam projici, passim in scriptura & fiduciam hanc commendat, & eius varias occasiones præbet, & pessimæ diffidentiae impedimenta omnia amolitur. *Habe*, inquit Sapiens Prouerb. 3. *Fiduciam in Domino Deo tuo*. Et Eccles. 11. *Confide in Deo & mane in loco tuo*. Et Eccl. 2. *Crede Deo & spera in illum*. Pleni sunt Psalmi eiusmodi exhortationibus & Regij Prophetæ pro ea experientia quam in tot diuersis casibus de Dei fidelitate habuit, exemplis efficacissimis. *Dominus*, inquit, *regit me, & nihil mihi deerit; In loco pascuæ ibi me collocauit; super aquam refectiois educauit me*. Et quæ in toto illo Psalmo sequuntur. Nihil enim continet aliud quàm præstantes generosæ in Deum fiduciæ actus: cuiusmodi est etiam Psalmus. *Qui habitabat in adiutorio altissimi, & alij plurimi*.

Commen-
datur à Deo
passim.

B Et certè plurimæ eæque certissimæ nobis causæ sunt confidendi in Deo. Inter quas meritò primum locum sibi poscit ipsa Diuinæ Maiestatis excellentia; cuius naturæ, inquit S. Leo, *est Bonitas, cuius opus est misericordia, cuius infinita est potentia, ex cuius benignitate omnia nostra accipimus*. Nam quis dubitabit ei seipsum, suam vitam, animam, salutem etiam æternam committere, à quo omnia habet & sine cuius munere nihil est, nihil omnino potest. *Perditio tua*, inquit, *ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum*. Et sanè cum voluntas nostra à Diuina prorsus voluntate cuius imago est, pendeat; quis dubitat non posse eam melius vel conseruari vel perfici, quàm si Diuinæ committatur, ut in ea tanquam guttula in immenso illo Bonitatis Oceano integra seruetur, imò quasi Deificetur. A nobis certè eius Bonitas exigit, ut in ijs quæ nobis vel ad præsentem vitam conseruandam, vel ad æternam comparandam necessaria sunt, conqui-

Petit diuinæ
Maiestatis
excellentiæ
ut ei confi-
damus.

à qua habemus omnia,
& sine cuius
munere nihil sumus.

C rendis, ad laboremus, & cooperemur: tamen vires ipsæ tam naturales quàm supernaturales, habitus virtutum, Gratia auxilia, quibus excitamur & iuuamur ab illo tanquam à perenni fonte exiliunt. Ipse nos amat, ipsi curæ est nostra salus: ipse benignissimus creator creaturas suas, quas in manu habet continuò conseruat & fouet, adeo ut quemadmodum essentialem ab eo quoad omnia bona quæ habemus, dependentiam habemus; Ita vicissim eius Bonitas, Sapientia, Potentia, Misericordia, ad nos continuò respiciat, ita ut meritò in se solo totam nostram fiduciam collocari velit. Quare Basilii oratione de principatu. *Sicut*, inquit, *nulli alij nos præterquam soli Deo cultum tribuere par est: sic etiam nulla alia in re spem nostram constituere debemus quàm in Deo verum omnium Domino: Qui enim in homine spem suam collocat, aut qui ob aliud quicquam ex rebus humanis se jactat, veluti ob potestatem aut pecunias, aut aliquid eorum quæ splendida existimantur, is non potest dicere, Domine Deus meus in te speraui. Sed vide hac de re quæ habentur Ieremiæ 17. Hac dicit Dominus, maledictus homo qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius, erit enim quasi myrica in deserto & non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto in terra falsuginis & inhabitabili*.

Benedictus Vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit aestus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum nec aliquando desinet facere fructum. Hæc Prophet.

Petit hanc
etiam patris
nomen.

Imò & ma-
tris & spoli.

Cap. 49.

Psal. 26.

Cap. 46.

Si enim injuriam facit Patri amantissimo, qui in paterna eius pietate totam suam spem non reponit, & de eius in se amore cura & sollicitudine, vel minimum dubitat; quam putamus graue esse Diuinæ illi benignitati si quicunque tandem nos casus exerceant, de eius in nos propensione diffidamus. Nec sane sine causa Deus ipse infinitæ Majestatis modò se Patrem, modò etiam Matrem, modò Sponsum appellat, vt his omnibus titulis intelligamus quantam nostri curam gerat si modò nos ei ex integro committamus. Certè apud Isaiam, maternam erga nos sollicitudinem expressit. Nunquid, ait, obliuisci potest Mater infantem suum, vt uno misceatur filio vteri sui; etsi illa oblita fuerit; ego tamen non obliuiscar tui: Nam vt canit Regius Psalter; Pater meus & Mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Audite, inquit iterum apud Isaiam, Domus Iacob, & omne residuum Israel, qui portamini à meo utero, & gestamini à mea vulua, usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram; ego portabo, & sanabo. Quasi diceret, cæteræ Matres nouem tantum mensibus in utero foetum gestant, fouent, atque tuentur: partu verò editum pauculis annis vix lacte proprio nutriunt, atque curam eorum habent; deinde verò cum adolefcit vix vllam de illo sollicitudinem habent; at Deus tanquam piissima Mater hæc omnia erga nos materni officij opera longè excellentius exercet, nec ab ipso Conceptionis nostræ momento vsque ad senectam & senium nos deserit; cum enim immensus sit, vbique existens, infinita Sapientia ac potentia præditus, omnia vbique operas, etiam omnes nos quasi intra vterum conclusos habet, & intra suam Diuinitatem, Sapientiam, Potentiam, Charitatem, quæ sunt Deus ipsemet benedictus in quo viuimus, mouemur, & sumus, in quem ab utero matris nostræ proijcimur, nos custodit instar pupillæ oculi, vel filiorum amantissimorum, alit, nutrit, vestit, ornat, atque defendit, vt ad nos nullum malum accedat, nisi per eius Bonitatem & Prouidentiam penetret, & nullo bono quod ex suis thesauris in nos, quos non solum vndicumque ambit sed etiam permeat, effluere potest, egeamus. Ipse nos velut Aquila alis extensis assumit & portat; ipse domus instar atque munitissimæ Arcis vndique sua potentia protegit. Ipse electi instar securos ad quietem inuitat. Ecce ego, ait Hierosolyma, declinabo super eam quasi fluium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium quam sugetis, ad vbera portabimini, & super genna blandientur vobis. Quomodo ficut Mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Hierusalem consolabimini. Hæc certè est indole. hæc natura Dei vt suarum creaturarum miro studio teneatur.

Ad hanc rationem confidendi in Deo Apost. ad Hebræos scribens, alias quam plurimas adiungit agens de Abraham in Deum fiducia. In

quo, inquit, abundantius valens Deus ostendere pollicitationis hereditatem immobilitatem consilij suæ interposuit iurandum, vt per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam & incedentem vsque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introiit Iesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum. In quibus verbis plurima suppetunt argumenta, cur fiducia in Deo nostra certissima esse debeat. 1. quia nititur promissioni Diuinæ quæ infallibilis est. 2. quia iurejurando Dei. 3. vocat eam anchoram Animæ tutam & firmam, vt indicet eam, si in Deo figatur, esse inexpugnabilem, & omnibus huius sæculi fluctibus ac tempestatibus fortiolem. 4. significat eam non bonis solum temporalibus aut etiam spiritualibus vitæ huius contentam, sed ad æterna etiam capessenda se erigere: si enim Deus adeò magnificus est erga nos & profusus vt æterna sua bona nobis communicare, atque etiam à nobis certa cum fiducia expectari velit: quid cunctabimur in eius paternam curam nos nostræque omnia quæ euenire in hac vita possunt, penitus proijcere, & voluntatem nostram omni sollicitudine vacuam in eius voluntatem adeò de nobis sollicitam resignare?

Nititur hæc fiducia, promissioni diuinæ. Iure iuranda &c.

Accedit Christi Domini merita à Deo nobis concessa: quam etiam ob causam Apostolus Christum vocat spem nostram. Paulus Apost. Secundum imperium Dei saluatoris nostri & Christi IESU spem nostram. Qua de re S. August. exponens verba illa Psal. 72. Deduxisti me qui factus es spes mea. Ille, inquit, si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deducit tanquam Dux, & in se ducit tanquam via, & ad se perducit tanquam Patria. Deducit ergo nos, unde? quia factus est spes nostra. Unde factus est spes nostra? Ecce sic quomodo nunc audistis; quia tentatus est, quia passus est, quia surrexit, factus est spes nostra. Quid enim nobis dicimus quando hæc legimus? non enim perdet nos Deus propter quos misit Filium suum tentari, crucifigi, mori, resurgere. Non enim verè nos despiciat Deus propter quos Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Hæc August.

1. ad Timotheum
Cap. 1.

Denique tot & tanta Dei beneficia siue erga omnes, siue erga singulos mirum in modum nostram in eo fiduciam excitant. Qui enim tot siue erga nos beneuolentiæ signis suæ voluntatis propensionem declarauit, quis dubitet quin etiam in posterum ea omnia bona quæ adeò prolixè promisit sincerè ac feliciter largiri velit. Hæc verò beneficia, vt paucis commemorem sunt huiusmodi. P. imò quidem quod cum non essemus & æterno retrò tempore in tenebris non-entis delituissimus, sine vita, sine specie, sine esse, ex nihilo mirabiliter condiderit, quod ad imaginem sui formarit, quod diuinitatis & Gloriæ suæ capaces fecerit, quod hunc mundum, cum omnibus suis opibus, ornamentis & commodis in nostrum vsum, obsequium & solatium fabricarit, quod cælestes spiritus in custodes & pædagogos nobis assignarit, quod ad æternam vitam & Gloriæ suæ consortium nos destinauerit, facillimis ad hoc attributis administrandis.

Mouet hanc fiduciam diuina in nos aliosque beneficia.

creationis;

Redemptio-
nis.Sacramen-
torum.Vocationis
ad fidem.Et statum
ReligiosumNonnulla
nobis immi-
nunt hanc
fiduciam.Vt peccata
commissa.

Deinde cum per Peccatum à prima illa status felicitate in exitium lapsi essemus, quod rursus nostri miser⁹ ab æterna morte redemerit, quod ex inimicis filios Dei constituerit, quod jus cœlestis hereditatis nobis instaurarit, quod nostra causa formam serui induerit, & nostræ naturæ infirmitates susceperit, quod tot tantisque labores, & dolores & contumelias & probra pertulerit, quod vincula, flagella, sputa, alapas, coronam spineam, clavorum perfossionem, denique crucem & mortem cum infinito cruciatus sustinuerit; quod immensum suorum meritorum thesaurum nobis ad perpetuam reconciliationem reliquerit; quod corpus & sanguinem suum in sacrificium propitiationis & in alimentum immortalitatis nobis legauerit, quod tam facilibus & efficacibus salutis remedijs [sacramentis, inquam, saluberrimis] nos instruxerit. Et hæc quidem omnibus sunt communia. Postremo consideranda quoque particularia quæ cui libet præ innumeris alijs præstita sunt: ut quod à parentibus fidelibus ævo isto beato sis natus, quod inter Fideles & in Fide Orthodoxa educatus, quod salutis viam egregie edoctus, quod ab hæresi præseruatus, & à plurimis damnationis periculis ereptus, quod infinitis miserationibus præuentus, quod Sacerdotio ornatus, quod ad Religionis portum [si forte hæc bona tibi obtigerunt] adductus, & alia huiusmodi. Ecce breuiter & summarie catalogum beneficiorum Dei. Quanta se aperit in istis misericordiarum abyssus! quam immensum benignitatis & dulcedinis pelagus! quam incomprehensibilis Charitas! superant ista & singula eorum omne eloquium, omnem sensum, omnem æstimationem, omnem intelligentiam Creaturarum omnium. Ex horum consideratione excitabitur in nobis fiducia & desiderium vicissim Deo gratificandi, nosque totos in ipsius obsequium & honorem impendendi. Si enim tantus Dominus tot tamque immensa beneficia tam miris & arduis modis nobis tam indignis & ingratis prærogauit, nullius sui commodi, sed nostri duntaxat boni causa, ut nos ad Gloriam suam eueheret; quid erit aded magnum vel difficile quod ab eius bonitate expectare & nobis polliceri non debeamus? Hæc omnia licet ex parte Dei nostram erga eum fiduciam corroborarent, non desunt tamen ex parte nostra nonnullæ quædam rationes, quibus ea si non extinguunt, at certe debilitari plurimum posse videatur.

Prima nascitur ex peccatis jam olim à nobis commissis propter quæ indigni omnino censeamur quos Diuina illa Majestas tanta cura & benignitate foueat, præsertim cum moneat Sapiens de propitiati peccati noli esse sine metu, & nemo sit qui nouerit amorē an odio dignus sit. Quare etiam ad necessarias ad firmam in Deo fiduciam concipiendam dispositiones hæc primo loco solet numerari, ut bonam conscientiam habeamus. Quoniam, inquit B. Ioannes, si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum. Quomodo, inquit August. mala conscientia tota in desperatione est, ita bona conscientia tota in spe est. Ille enim sperat qui bonam conscientiam gerit; quem vero pungit mala conscientia, retrahit se à spe. Hæc ille. Quis

autem, si præcipue agatur de vita præterita, potest gloriari se mundum habere cor.

Iam verò quæ secunda ratio est ipsi quotidiani lapsus nostri & in Dei amore inconstantia eadem de causa plurimum labefactare solet fiduciam, ut non tantum in malis nostris sub benignitatis eius alas confugere audeamus, sed inde vi quadam auelli nos videamur.

3. Denique tot sunt vitæ huius ac tanta incommoda; tantæ atque adeo arduæ [ut nobis quidem nostras solum vires expendentibus videtur] vitæ spiritualis difficultates, ut plerumque absorpti cogitatione tum earum difficultatum & incommodorum, tum imbecillitatis atque fragilitatis nostræ, nec satis Dei potentiam ac benignitatem expertis, plurima quasi impossibilia appareant; quo fit ut irruentibus aliquando tentationibus, mentis tenebris, scrupulis, aliisque id genus difficultatibus, non secus ac si in omnium mariorum Oceano absorpti iam sine omni auxilio essemus, in grauem pusillanimitatem, & quandam veluti desperationem præcipites agi videamur.

Aduersus hæc omnia impedimenta Diuina benignitas cautum esse nobis voluit. Nam etsi tum antiquis, tum quotidianis peccatis merito percellamur; si tamen eorum qui nostri curam gerunt, consilio acquiescamus, si bonam voluntatem Deo seruiendi, quæ sanè Dei in nobis habitantis donum est, retineamus; si Dei in ferendis nostris & totius mundi peccatis patientiam consideremus; nihil erit quod nos à fiducia in eum dimoueat. Et quidem Dei patientia sanè est prorsus stupenda. Superat enim Diuina patientia omnem humanam infinitis interual-
lis: Nam & injuriæ quæ ipsi inferuntur, infinite sunt majores quàm quæ hominibus; & ipse omnes eas distinctissime videt, cum in eius conspectu & præsentia fiant; & acerrime sentit, & in promptu habet vindictam, & tamen se cohibet, perferens amaritudines & absinthium peccatorum nostrorum. In conspectu eius sunt ex vna parte immensa beneficia, quæ in nos congeffit, & stupenda facta quæ pro nobis gessit: ex altera parte simul videt ingratitude nostram & omnes injurias, quæ per vniuersam terram in ipsum loco gratiarum actionis regeruntur. Idololatriam, magiam, blasphemias, hæreses, perfidiam Iudaicam, Mahometicam, Religionis sacræ euersiones, doctrinæ salutaris peruerfiones, sacrorum profanationes, mysteriorum irrisiones, seruorum suorum persecutiones, perjuriam, homicidia, adulteria, fœdas libidines, rapinas, furta, pauperum oppressiones, denique omnium suorum mandatorum & institutorum violationem & contemptum. Videt etiam Christianorum animos terrenis addictos, cœlestium bonorum incurios, beneficiorum immemores, ingratos, elatos, rebelles, mundo & carni mancipatos, Diuinorum præceptorum negligentes, ad penitentiam difficiles, ad omne opus bonum ignauos, & plurimos ex illis, omnibus vitijs & sceleribus coopertos, ipsisque Ethnicis

Difficulta-
tes in vita
etiam spiri-
tuali.His difficul-
tatibus oc-
curandum.Bonæ ser-
uendi Deo
voluntate,
&c.Memoria
diuinæ erga
peccatores
patientie.

longè deteriores. Hæc omnia videt clarè, distinctè, & sapientiæ suæ libella trutinat injuriarum istarum pondus immensum, & quamvis doloris capax non sit, sentit tamen eas acerrimè, imò infinitè, & ad vindictam prouocatur. Cernit enim rei indignitatem, suamque Majestatem & infinitam beneficentiam à sua creatura vilipendi, cohibet tamen iram & manum, etsi mille fulminibus & mille tartaris armatam. Neque solum abstinet à vindicta, sed etiam continuat pristina beneficia, vniuersam naturam cœlestem & terrenam nostris commodis seruire faciens, & ad poenitentiam nos benignè expectans, & insuper excitans, monendo per Prædicatores externos, per inspirationes internas, per Angelicum ministerium, per creaturarum speciem, per scripturæ lectionem, ostentatis præmijs, intentatis supplicijs, propositis exemplis, obiectis terroribus, immissis infirmitatibus, & inflictis variis huius vitæ flagellis, vt ad ipsum redeamus, & misericordiæ ipsius fruamur bonis. Quid hac potentia admirabilius? Quis vniquam Regum injurias sibi irrogatas, vel à subditis, vel ab hostibus, cum vindicandi potestas suppeteret, ita patienter sustinuit! Vix quemquam ab omni antiquitatis memoria reperias, qui post secundam, vel tertiam condonationem, ad vindictam non prorumperet, non ampliùs ferens rei acerbissimam. Et quid, obsecro, sunt injuriæ in hominem ad injurias Dei? nimirum centum denarij, vel potiùs minutum vnum, ad decem millia talentorum, calculus ad montem, gutta ad Oceanum, quò enim Majestas læsi est major, eò injuria atrocior: & talis est proportio inter iniurias, qualis inter eos qui iniuria sunt affecti.

Quæ abstinet à vindicta.

Nihilque non agit vt resipiscant.

Diuinā illā patientiam peccatoribus & afflictis plurimū commendatam volunt SS. Patres.

Hæc Dei patientia cum tanta sit, meritò sancti P. P. vbique hoc admonent, vt licet grauib. olim peccatis obnoxij, licet etiam quotidianis lapsibus non solum infecti, sed etiam attriti, licet multum imperfecti simus, licet denique magnis tentationibus ac malis assidue pulsemur, figamus tamen in Deo forti constantique animo spei nostræ anchoram, ad cuius maiorem gloriam pertinet ex his omnibus pro infinita sua Bonitate & Christi Domini benignissimi Saluatoris meritis nos eripere. Quæ omnia inter cæteros fulsissimè Blofius passim & prolixè declarat, sed præcipuè in tractatu de consolatione pusillanimum, qui ex dictis spiritualium virorum huc spectantibus, compositus est. Certè de sancta Gertrude refert in monili spirituali, cap. 11. quod neque pericula, neque tribulationes, neque damna rerum, neque impedimenta alia, sed nec delicta quidem, vel defectus proprii constantem securamque confidentiam, quam ad benignissimam Dei misericordiam retinebat, vniquam in illa obscurare potuerint. Certissimè enim confidebat, tam aduersa quàm prospera omnia sibi in bonum Diuina Prouidentia, conuertere. Et huic virgini Dominus aliquando dixit: Secura illa confiden-

tia quam quis erga me habet, credens me re vera posse scire, & velle sibi in omnibus fideliter adesse, transvulnerat cor meum, tanquam vim facit pietati meæ, vt nullatenus possim huiusmodi homini abesse, vel deesse. Idem Blofius ibidem refert Dominum ad sanctam Mechthildem hæc dixisse: Mihi valde gratum est, vt homines in Bonitate mea confidant, & de me præsumant. Nam quisquis in me humiliter confisus fuerit, ac mihi bene crediderit, ego & in hac vita illi adero, & post mortem supra omne meritum ei bene faciam. Quantum quis mihi credere, & de bonitate mea piè præsumere potest, tantum & infinitum ampliùs obtinebit, quia impossibile est hominem non percipere, quod sanctè credidit & sperauit, ideoque vtile homini est, vt magna sperando à me, mihi bene credat. B. Catharina Senensis in quadam Epist. in hunc ferè modum scribit. Oro ne vniquam d. sinatis in bene cœptis progredi quantumcumque etiam diabolus vos molestus & tentationibus diueret. Is enim varias mouet pugnas, & multas tendit insidias vt animas vestras possit adducere ad tradium & inordinatam tristitiam, confusionemque spiritus, ac desperationem. Sed si etiam peccata omnia simul in vno homine coaceruata, conglobatæque essent, impedire tamen eum non possent quo minùs fructum sanguinis Filij Dei in se reciperet, morè vera fides, & spes infinitæ Dei misericordia in eo remaneret. Quum peccatum solummodo in mala peruersæque voluntate situm sit, homo videns bonam voluntatem sibi à Deo concessam esse, debet omni confusione spiritus abjecta, perscrutare in sanctis operibus & exercitijs, ambulareque in homine gratia quam inuenit in se absconditam munere Dei, qui bonam voluntatem in eo conseruat. Debet Diabolo confusionem, vel desperationem suggerenti respondere: si gratia Dei in me non esset, etiam bona voluntas non esset, & ego prauas suggestiones tuas ac malitiam tuam sequerer: jam verdò confido in pio & benigno Domino meo Iesu Christo, qui me semper tuebitur ac saluum faciet propter immensam misericordiam & bonitatem suam. Optimè etiam idem Blofius præcipit in institutione spirituali, cap. 8. Quando asceta peccat, sibi soli peccatum suum imputet: magisque doleat & deplangat quòd Deum fidelissimum dulcissimumque Patrem suum offenderit, quam quòd commuerit, vt grauib. vel etiam aternis supplicijs puniatur. Molestiam acerbam illius reprehensionis qua tunc intus à Deo conteritur, non querat effugere, sed humiliter illam tanquam salutarium antidotum sustineat. Exaggeret quidem offensas suas, non tamen desperet. Si ex lapsu factus est humilior atque cautior, res iam non vsque adeò malè habet. Ergo postquam lapsus est, non nimis scrupulosè perquirat, vnde id acciderit, neque diutius quam oportet defectum suum apud se (quasi fugiens à Deo) reuoluat, sed citò se in Deum recipiat, & contrito atque amanti corde ad Christum conuersus [etiam si sensibilibus contritio non adsit] dicat, Domine ego ad te confugio, culpam agnosco: propitijs esto mihi peccatori. Projicio iniquitates & negligentias meas

in abyssum miserationum tuarum : Renuncio omnibus quæ tibi displicent , & quicquid tu nones, relinquo. Propono per gratiam tuam corrigere me , ablue me pretioso sanguine tuo. In te spero elementissime mi , & amabilem dexteram tuam , quæ me cadentem semper excipit , deosculor : præstat omnino mox post peccatum admissum reuerti , & recta pergere in Deum , quàm diu in peccato discutiendo occupari detinerique. Neque enim contracta dissimilitudo melius alibi deponetur quàm in Deo. Reuera cùm Deus sit fons immensæ misericordiae , non potest non succurrere , non potest non ignoscere ei qui ipsum humiliter & confidenter inuocat : etiamsi is peccata totius mundi millies commisisset. Fasciculus ligni in ingentem ignem coniectus , non tam repente incenditur , quàm paratus est Deus veniam dare homini pro peccatis suis verè dolenti. Inter bonitatem Dei , & peccatorem poenitentem nullum pro suo medium est. Optima verò poenitentia præclaræque contritio est mentem humilem habere , & voluntatem ab omni peccato atque ab omnibus , quæ impedimentum amoris Diuini adferunt , auertere , eamque integrè ad ipsum Deum conuertere. O quantum cordibus nostris Dominus Deus noster dulcescere debet , qui magis diligit nos quàm ipsi diligamus : quique seipsum liberalissimè nobis exhibet , impendit , & offert : quum tamen propter malitiam & ingratitude nostram sumus eo prorsus indigni. Ipse plerumque corda nostra consolatione gratia sua latificat , licet sciat nos post horulam peccaturos.

Asceta propter eos defectus quos nulla ratione in se deuincere potest , non perturbetur : sed se Deo resignans , reputet illos veluti finem esse quo conspersus ager animæ suæ , uberiorem fructum profert. Deus enim natos aliquos spirituales & modicum quid reprehensibile etiam in Charissimis electis suis sapè relinquit [qui ut plurimum ad iram & vehementiam procliuiores sunt ; vel primorum motuum molestia longo tempore fatigantur] ut sibi & alijs cogniti magis humiliantur : indeque gratia quam à Domino acceperunt , velut ignis sub cinere occultetur ac melius conseruetur. Sapè numero accidit ut hi qui adhuc sunt irresignati , & grandes in oculis suis , viriliter primos in se motus compescant , & fortius aduersa quaque extrinsecus perferant , quam humiles & verè resignati amici Dei. Isti enim secundum interiorem quidem hominem tranquillè in aduersis permanent , sed secundum sensualitatem plerumque turbantur , atque pœnas exhorrent. Igitur asceta roget Christum , ut omnem imperfectionem suam suppleat. Si longanimis fuerit , tandem ab ipso Christo istud intus audire merebitur. Gratiâs ago tibi , fili , quod defectus tuos ad finem usque patienter tolerando , mecum Crucem meam portaueris.

Exemplum Verùm in speculo spirituali , valdè fusè in hoc magna in argumento versatur. Cæterum præclarum fiduciam erga Deum exemplum passim Scriptura facit præbuit Abrahamus. Abraham proponit , qui ut dicitur ad Romanos 4. Dei promissione , qui viuificat mortuos , & vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt , innixus , contra spem naturæ , & naturalis potentia credidit in spem Diuinæ gratiæ & promissionis , quod fieret Pater multarum Gentium. Ad cuius imitationem in quibusdam rebus arduis , in graui tentatione , & tribulatione , in persecutione , in infamia , in morbis , morte & Martyrio in A-

postolatu ad Indos , Anglos , Hollandos , capessendo si quis ad eos mittatur , & naturalis suæ infirmitatis conscius trepidet , contra spem in spem credat : Cogitet homini Christiano multa supra naturam esse facienda & toleranda : cogitet gratiam superare & transcendere naturam ; cogitet Deum qui olim misit & mittendo fecit Apostolos & Prophetas , se quoque mittere & mittendo facturum Apostolum , dicatque : omnia possum non in me , sed in eo qui me confortat. Hac spe subnixi & roborati Apostoli orbem subegerunt Christo ; hac spe Martyres omnia supplicia & tyrannos vicerunt ; hac spe tenerrimæ virgunculæ , sancta Agnes , Agatha , Febronia , aliæque innumeræ , & carnem & mundum , omniæque Diaboli tentamenta & tormenta superarunt.

Apostoli & Martyres.

Hæc spes multis deest , ideòque humi repunt , nec ad magna assurgunt ; radix hujus mali est debilitas fidei ; quia non viuè apprehendunt & credunt , sibi que planè persuadent Deum esse omnipotentem , Deum neminem sinere tentari supra vires : Deum esse suorum fidelissimum protectorem ; Deum nostri curam gerere magis quàm Pater & Mater , &c. Et sanè non parua est injuria Dei , tam parua de eius Bonitate , Potentia , Prouidentia , paterna cura habere opinionem ; cùm moneat sapiens sentite de Domino in Bonitate. q. d. Benè , piè , sanctè , sentite de Dei prouidentia , clementia , aliisque attributis ; non malè & impiè cum Epicureis & Atheis ; non timidè & contractè cum timidis & pusillanimis. Vult enim Deus haberi à nobis optimus & clementissimus , æquè ac potentissimus ; honori sibi ducit cùm talis qualis re vera est à nobis creditur , speratur , colitur : sicut Rex vult haberi à suis clementissimus , quodque in omnes Regali utatur munificentia : magnum ergo gratissimūque obsequium , reuerentiam , ac honorem Deo deferimus , cùm magna ab eo speramus ; cùm magnā in eo , quibusvis in rebus quamuis arduis , collocamus fiduciam : actum magna largitur , tum magna operatur. Quis enim sperauit in eum & confusus est ? Vide quanta fecerit Deus per Athanasios , Gregorios , Vincentios , Laurentios ; imò per te ipsum subinde : modicæ ergo fidei , in hac tentatione , in hac difficultate quid dubitas , quid trepidas ? Deus adest , Deus regit & pascit te. Sanè Christiano præsertim generoso & ad magna anhelanti , excitanda maximè est spes , ut etiam sapè contra spem in spem credat , sciâtque spem numquam esse nimis magnam , nec tanta sperari à Deo , quin Deus plura à se sperari velit , itaque faciet admiranda supra vires , supra naturam. Nescitis , inquiebat B. Ignatius quantas vires habeat spes in Deum. Spes quæ videtur non est spes. B. Xauerius vna hac spe adeò armarat se , ut in rebus difficillimis nihil timeret nisi diffidentiam de Dei ope ; hac spe inuasit Indiam solo Deo nixus , hac spe totum Orientem Euangelizando percurrit ; hac spe vndecim annis , quibus ibi vixit , quanta quàm stupenda , supra vires , supra humanam prudentiam aggressus est , & feliciter ad Dei Gloriam perfecit.

Defectus fiduciæ ori-
tur ex fide
modica.

Fiducia S. P.
Ignatii spe.
stabilis.

S. Xauerij.

Verè Sanctus Bernard. serm. 15. in Psal. Qui

habitat: Sperate in eo (Deo) inquit, omnis congregatio populi: quemcumque enim locum calcaverit pes vester, vester erit: pes vester utique spes vestra est, & quantumcumque illa proceperit, obtrinebit. Sitamen in Deum tota figatur, ut firma sit, & non titubet; quid timeat aspidem, aut basiliscum? quid leonis rugitus, aut Draconis sibilos expauescat? quoniam in me speravit, liberabo eum: porro liberatum, ne iterum egeat liberari, protegam eum & conservabo, si tamen cognoverit nomen meum, ne sibi tribuat, quod liberatus est, sed nomini meo det Gloriam?

Latissime
patet divi
a
misericor-
dia.

5. August. verò in illud Psal. 102. *Quoniam secundum altitudinem cœli a terra corroboravit Misericordiam suam super timentes se & c. pulchrè exemplo cœli terram longè superantis, & transcendens declarat, quàm Dei cura & provi-*

A cunctamur abicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, & huic unitam solidam, tam beatam spei, tota devotione Animi inhaerere? Et causam huius soliditatis spei assignans, subdit. Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quare aliud in quo speres: sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? An verò defacilitate iam non ambitas? sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Quando in se speranti desit illa Majestas, que tam iudicose monet in se sperari? plane non derelinquit sperantes in se. Adiuva bibeos, ait, & eruet eos à Peccatoribus. Quare quibus meritis? quia speraverunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax & irrefragabilis. Quis speravit in eo & confusus est?

B

Praxis conformationis voluntatis nostræ cum divina.

CAPUT XVIII.

Hanc praxim varijs modis tradunt tum sacræ literæ, tum Doctores spirituales. 1. enim imaginari possumus nos in vitæ huius via, quam per singulas huius actiones decurrimus, habere inseparabilem comitem Deum, qui nobiscum ambulet, imò semper præeat, sine quo nefas sit vel latum vnguem progredi; sic dicuntur sancti quidam ambulasse cum Deo: nihil enim aliud est ambulare cum Deo quàm illi consentire, & in omnibus vitæ actionibus præsentem sibi facere Dei voluntatem, non declinare ad dexteram aut sinistram, sed iisdem vijs insistere, per quas dux præit voluntas Divina; ac proinde dicere Deo ille potest. *Tenuisti manum dexteram meam & in voluntate tua deduxisti me:* nimirum quemadmodum infans qui neque viam per quam incedere debet, distinguere potest, nec omnino stare, manu prehensa à nutrice deducitur: Ita se sinat homo deduci à Deo, & eum securus præeuntem sequatur.

cogita in se
parabilem
tibi Deum
comitem

2. Cogitare possumus nostram voluntatem esse inseparabiliter alligatam voluntati Divinæ, siue tenacissimo aliquo glutine, siue viticulis fortissimis, ad eum modum quo S. Paulus de se dicebat. *Christi confixus sum Cruci: vivo ego iam non ego, vivit verò in me Christus;* vel instar secundæ tertięve rotæ in horologio quæ ad motum primæ statim voluitur ob connexionem, vel ut navis minor maiori alligata; vel denique ut pedisse qua inseparabiliter Divinæ voluntati, ut supræ Dominæ adhærens, & illam sequens quocumque pergat. Vnde fiet ut nolimus umquam in vlla actione ab illius nutu recedere, imò id impossibile quasi æstimemus, adeò ut si quando offeratur vel tétatio ingruat, quasi admirabundi dicamus, quomodo possemus relicta Dei voluntate meam solam sequi?

Tuam voluntatem
divinam in se
parabilem
alligatam.

3. Quidam huc referunt quod Dominus iustis omnibus promisit fore ut in ipsis maneat. quare Deum considerant tanquam supremum Dominum in seipsis ut in propria domo manentem, cui etiam claves propriæ voluntatis solenniter & irrevocabiliter tradunt ut perpetuo iure sub eius dominio & in possessione illius sint,

Deum in te
quali proprio
in domo manentem.

Adhortatio
ad fiduciam
in Deum
concupiscen-
dam vel fo-
ueandam.

omnes ad spem in Deum excitat serm 9. in Psal. *Qui habitat. Quoniam, inquit, tu es Domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Quicquid agendum sit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid operandum, tu es Domine spes mea. Istæc vna mihi omnium promissionum causa, hac tota ratio mea expectationis. Pretendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & astus, ieiunare se bis in sabbatho dicat, postremo non esse sicut ceteros homines gloriatur: mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Speret qui vult in incerto divitiarum. Ego verò ne ipsa quidem victui necessaria spero: nimirum verbo tuo confidens, in quo abieci omnia. Nempe tibi derelictus est pauper, Orphanus tu eris adiutor. Deinde in particulari quolibet casu sperandum esse in Deo, ita docet. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant adversum me prælia, si saeviat Mundus, si fremat Malignus, si caro adversus spiritum concupiscat, in te ego sperabo. Qui dicit quoniam tu es, Domine, spes mea, iactet cogitatum suum in Domino, sciens quod nutriendus sit ab illo, sicut scriptum est: Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Et quidem si hac sapimus, ut quid*

D

proinde pro suo nutu ac sola voluntate tam interiorius quam exteriorius de omnibus suis disponat, quem proinde lati nonnunquam cogitant & quasi etiam sentiunt velut residentem in se, & administrantem summo Imperio sua omnia, cessante interim omni propria voluntate, vel ea in Dei voluntatem transfusa, sic ut nihil aliud agere videantur, sed solum pati Dei regimen, non secusatque si quis magno amico suo domus suae claves & totam rei suae familiaris curam, administrationemque committeret, & ut liberius pro suo nutu de omnibus disponderet, inde quasi recederet, omnia in manu eius relinquens: sic enim voluntas pro ea libertate quam habet in seipsam, ipsa se quodam modo tradit, & totam omnino resignat Diuinæ voluntati, adeo ut ipsa nihil operari velit, sed pati tantum id quod Deo visum fuerit tam circa bona sua & mala externa, quam interna, quasi ipsa nihil omnino vellet, sed Deus in illa viuens, omnia solus faceret, imò quasi ipsa omnino extincta esset.

re manente
in Deo,
& in eius
voluntate
quasi tuam
inclusam
volunta-
tem.

4. Alij cogitant se in Deo manere ut idem Christus promisit Iustis omnibus: unde considerant suam voluntatem voluntariæ captiuitati veluti mancipatam sanctissima Dei voluntate vndique circumdari, & quasi carcere concludi, ut Noë à Deo fuit in Arca inclusus, in quo fixa ligataue licet liberè quodammodo maneat, & ordinariè iucundissimum semper habitaculum habeat, ita ut quocumque eat numquam extra eam exeat, quocumque aspiciat, numquam extra eam prospiciat, sed omnes mentis & corporis sensus & vires semper vndique cingat & circumstet Dei voluntas, nec quicquam loquantur, agant aut cogitent nisi quod est ex Dei voluntate, & quia ita Deus vult: hoc enim propriè est in Deo manere. Tota hæc praxis præsupponit magnam sui & propriæ voluntatis vilipensionem, expoliationem & odium, Deique & eius boni quod est obiectum voluntatis eius, æstimationem & amorem; itaque valde iuuatur per secundam praxim.

Fructus qui ex hac praxi promanant.

CAPVT XIX.

Quanti sit momenti & utilitatis hæc praxis, ex ejus fructibus facile colligi potest; qui cum quamplurimi sint, ex ijs paucos tantum delibemus. Magni certè momenti est actus ille, continet enim breuem ac compendiosam viam ad perfectionem.

1. fructus
est perfectus
Dei amor.

Primus est, quod ita voluntatem suam conformare voluntati Dei nihil aliud sit, quam perfecte illum amare; est enim tanti illum æstimare practicè, quanti seipsum æstimat, est illi velle omne bonum siue intrinsecum siue extrinsecum quod sibi vult, & eadem ratione qua sibi vult. Deus enim non aliter se amat quam volendo sibi omne bonum quo dignus est: qui ergo semper idem vult quod vult Deus, vult Deo omne bonum quod sibi vult Deus, & ita Deum amat perfectissimè sicut Deus sibi ita volendo omne

bonum, se amat infinitè; Nam qui se conformat voluntati Dei, perinde facit atque si ei diceret. O Domine scio te in hac re, vel negotio aut actione in particulari amore illo infinito quo te amas velle id quod tibi tuæ que Gloriæ optimum est: Ideo mea voluntas tuæ inhærens illud idem tibi bonum vult.

Ex hoc sequitur secundus, magna nempe intentionis puritas: Nam sæpè nescimus in particulari quod sit bonum Dei extrinsecum. Multò verò minus inter multa quod sit maius vel maior Gloria Dei, & licet id sciremus, est tamen difficile in omni actu tam purè bonum Dei intendere; unde etsi aliquando nos Gloriam Dei querere putemus, quia tamen ex voluntate propria id facimus, facile est infici intentionis puritatem: Denique non scimus in particulari quæ in re nos Dei Gloriam magis promouere possimus: itaque sæpè decipi possumus dum putamus velle Deum nos vnum præstare ad suam Gloriam, & ideo nos ipsos ad id determinamus, cum fortè velit nos aliud agere, vel etiam non agendo, sed patiando Gloriæ suæ seruire. Itaque nec purius nec certiùs possumus maius Dei bonum, quam in omni re, repudiata penitus voluntate nostra, sincerè dicere fiat voluntas tua. De hac intentionis rectitudine ita B. August. *Difficile est ut tibi non contingat aliquid proprium velle. Sed cogita Deum supra te esse, te infra illum: illum Creatorem, te creaturam: illum Dominum, te seruum; & te corrigens, voluntatemque tuam voluntati eius subiciens dic cum Christo, non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. Ita enim non distortus, sed rectus corde eris.* Vnde sancta Gertrudis diuinitus inspirata legit aliquando trecentis sexaginta quinque vicibus hæc verba Evangelica. *Non mea, sed tua voluntas fiat amantissime IESU.* Quod etiam sensit plurimum Domino placere.

2. Fructus
puritas intentionis

3. Hinc fit ut id valde Deo placeat: sic enim ipse de Dauide. *Inueni virum secundum cor meum qui faciet omnes voluntates meas.* Id ipse dicebat. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* In aduersis ita se gerebat, ut solius Dei voluntatem intueretur, ut patuit in maledictis Semei, & rebellionem Absalonis.

3. Fructus
Dei in eo
complacencia.
Act. 13.
Ps. 107.

4. Hoc est perfectissimum & gratissimum Deo sacrificium quia est rei nostræ & optimæ quam Deus impensè desiderat, *Fili præbe mihi cor tuum.* Nam inter omnia hominis bona eius voluntas non solum primum locum tenet, sed est maximè vniuersale bonum, atque adeò omnis eius boni ditissimus thesaurus: Quare non est qualecunque sacrificium, sed perfectissimum & suauissimi odoris holocaustum. Sicut enim totus homo est totalis imago Dei, ita voluntas nostra est quædam imago Diuinæ non tantum quatenus potentia est, sed præcipue quatenus est, ac proinde suis liberis actibus voluntati Dei conformatur. Est enim in Deo voluntas aliud nihil quàm actus ipse volendi quo se primariò amat, id est sibi omnia bona vult, quo vnico actu omnem perfectionem moralem in se continet, qui proinde est forma, typus & Regula vnica ac maximè secunda omnis boni moralis & vniuersæ perfectionis, quæ Regula quo magis actu applicatur nostræ voluntati, eo

2. Reg. 16.
4. Fructus
quod gratissimum sit
Deo sacrificium.

ipsam reddit rectiorem & plenior omnino. Sicut enim plena est Dei voluntas omni bono quod vult Deo, ita & nostra si eidem in omnibus aptatur, atque ita redditur perfecta imago voluntatis Diuinæ. Atque ea de causa Deus voluntatem nostram voluit esse liberam, eamque libertatem illi inuolabiliter cōseruat, ut noseam sponte Deo subiiciendo & conformando, & subordinando ut imaginem typi suo, adiuuemus quodammodo Dei voluntatem extrinseca actus nostri liberi additione, & sic tanto sacrificio Gloriam eius illustremus.

5. Fructus
pax summa
& felicitas
in hac vita

5. Gaudium, pax superans omnem sensum, mentis tranquillitas, & huius vitæ felicitas similis sanctorum, qui non habent aliud gaudium pacem & gustum, nisi quem ex Dei voluntate hauriunt. Sicut enim Beati perpetua tranquillitate fruuntur, nec ullis rerum Inferiorum motibus tanguntur. Ita omnino qui Dei voluntati affixi sunt, altissimi instar montis rebus omnibus & euentibus sunt superiores. Omnis enim humanæ mentis motus & inquietudo vel ex bonorum desiderio, vel ex malorum metu nascitur: at verò qui Dei voluntatem perfecte Deo stringit, nihil desiderare potest nisi ut Dei voluntas in omnibus fiat: nihil metuere quod ex voluntate Dei non expectet. Itaque quamquam in medijs persecutionib. versetur, & vndique circumfusis tum externis tum internis angustiis grauissime prematur, licet insensibilis non sit, sed magnis doloribus excrucietur, perinde tamen atque si nihil sentiret, nihil mouetur, non secus atque in fornace Babylonica tres Pueri, & in medio ignis rubus ardens, vel potius quod B. Catharina Senensis in Dialogis refert, Christus Dominus in passionis ardore & Cruce ipsa, interna pace atque Beatitudinis tranquillitate & gustu semper abundauit. Talis erat qui dicebat mihi autem adherere Deo bonum est. Contra verò quando voluntatem nostram implemus, tantum abest ut inde simus contenti, ut etiam plerumque offendamur; bona. n. creata statim displicent & abiiciuntur, & ut canes venatici modò huc modò illuc ferimur; Et quando quod optabamus assecuti sumus, illud ipsū nauseabundū nobis proijcimus: hac de re ita Blosius in farrag. utiliss. Institut. Quisquis ita bona prædictus est voluntate ut sese abneget ac propria renunciet voluntati, seque liberrime resignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas est perfecta, idemque absque formidine & anxia sui cura vitam transigit, caducaque ac labentia cuncta proculcauit, & de vita æterna obtinenda quandam se sentit habere certitudinem. Eiusdem in omnibus cum Deo voluntatis est & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Hic ex Deo natus & verus Christi Discipulus est: quia mitis est & humilis corde. Moderate, suauiter, ac tranquille ferre nonit & verba aspera, & truces gestus, sana opera, & quicquid demum iniuria, sine animi sui in amicos eius conferrī possit, sedate inquam & equanimiter tolerat omnia quæ ipsi vnde cumque sine à Deo sine à Creaturis quibuscumque acciderē queant. Eum perturbare nihil potest neque iactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis aduersa valetudo, neque ignominia, neque mors, neque vita, neque purga-

torium, neque Damon, neque infernus. Quia enim ex vero amore Diuina se permisit atque resignauit voluntati, & nullius mortiferi peccati conscientia mordeatur, facile illi toleratū est quicquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cum aliquid patitur, & in omni rerum euentu, ita cogitat ac dicit; Domine sicut ipse ab æternitate antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non ut ego volo. Non meum commodum, non meam oblectationem querere debeo, sed tuum honorem & tuam laudem. Gratiōr mihi est tua sancta voluntas, quam optandi libertas. En igitur me ipsum dedo, resigno & permitto tibi Deus meus, non in tempore modo, sed etiam in æuum sempiternum.

6. Perpetua vitæ constantia, quia Dei voluntas stabilis. Eccles. 27. Stultus sicut luna mutatur, homo sanctus in sapientia manet sicut sol. Nec vero contristabit iustum quicquid ei acciderit. Proverb. 12 Refert Severus Sulpitius in vita Sancti Martini se toto eo tempore quo cum eo versatus est, nihil in eius vultu vel moribus in compositum, nihil dissonum, nullam iræ vel tristitiæ nebulam animaduertisse, idque ideo quia quicquid ei accideret; illud ipsum tanquam à Dei manu admitteret.

6. Fructus
perpetua
vitæ con-
stantia.

7. Qui Dei voluntati semper inhæret, nullam in Obedientia & vitæ Religiosæ disciplina difficultatem patitur, imò magna cum suauitate & feruore omnia quæ ex Instituto incumbunt & in Religiosæ conuersationis cursu occurrunt siue agenda siue toleranda excipit. Certè initio nobis Dei vocationem & voluntatem sequentibus omnia facilia sunt; quod si ita semper pergeremus, quid obstaret quin omnia essent facilia? verum sensim difficultates nascuntur non ex parte rerum agendarum, quia sunt leuiiores quam quas iam tecimus, sed dispositionis nostræ. Nam Diuinæ voluntatis ductum deserentes, propriam sequimur, atque ita equorum non benè domitorum instar, iustitiæ semitam & vitæ Religiosæ cursum relinquimus. Origenes locum illum ex Cant. 1. Equitatus meus in curribus Salomonis assimilauit, explicans, Equos, inquit, Domini alios non esse puto, quam illas Animas quæ frantum disciplinæ eius arri iunt, & iugum portant suauitatis illius, & quæ spiritu Dei aguntur. Beata ergo sunt illæ Animæ quæ dorsum suum curuauerunt ut suscipiant sessorum verbum Dei supra se, & frena eius patiuntur, ut quocumque ipse vluerit, flectat eas, & agat habentis præceptorum suorum, quia iam non propria voluntate incedunt, sed ad omnia ducuntur & reducuntur voluntate sessoris. Hæc ille Quod si verū est de secularibus, quanto magis de Religiosis? cū Dei prouidentia in familijs religiosis singulari quodā modo, non solum superiores, sed omnes etiam alios ut potè sibi peculiari modo consecratos dirigat, adeo ut nihil cuiquam vel verbo vel facto contingere possit quod non debeat tanquam particulatim à Deo præiūsum & prouisum, acceptare. Refert Blosius in Monili spirituali cap. 10. dixisse aliquando Deum Sanctæ Catharinæ Senensi Volere nosse, quod omnes pœnæ quibus homines in Mundo affliguntur, in voluntate consistunt, quia si voluntas esset ordinata, & concors cum voluntate mea, careret quodammodo pœna. Quamvis enim is qui hac sancta & ordinataque voluntate præ-

7. Fructus,
nulla diffi-
cultas in
vitæ religi-
osa.

proinde profuo nutu ac sola voluntate tam interiorius quam exteriorius de omnibus suis disponat, quem proinde latius nonnunquam cogitant & quasi etiam sentiunt velut residentem in se, & administrantem summo Imperio sua omnia, cessante interim omni propria voluntate, vel ea in Dei voluntatem transfusa, sic ut nihil aliud agere videantur, sed solum pati Dei regimen, non secus atque si quis magno amico suo domus suae claves & totam rei suae familiaris curam, administrationemque committeret, & ut liberior pro suo nutu de omnibus disponderet, inde quasi recederet, omnia in manu eius relinquens: sic enim voluntas pro ea libertate quam habet in seipsam, ipsa se quodam modo tradit, & totam omnino resignat Diuinæ voluntati, adeo ut ipsa nihil operari velit, sed pati tantum id quod Deo visum fuerit tam circa bona sua & mala externa, quam interna, quasi ipsa nihil omnino vellet, sed Deus in illa viuens, omnia solus faceret, imò quasi ipsa omnino extincta esset.

re manente
in Deo,
& in eius
voluntate
quasi tuam
inclusam
volunta-
tem.

4. Alij cogitant se in Deo manere ut idem Christus promisit Iustis omnibus: unde considerant suam voluntatem voluntarie captiuitati veluti mancipatam sanctissima Dei voluntate undique circumdari, & quasi carcere concludi, ut Noë à Deo fuit in Arca inclusus, in quo fixa ligataue licet liberè quodammodo maneat, & ordinariè iucundissimum semper habitaculum habeat, ita ut quocumque eat numquam extra eam exeat, quocumque aspiciat, numquam extra eam prospiciat, sed omnes mentis & corporis sensus & vires semper undique cingat & circumstet Dei voluntas, nec quicquam loquantur, agant aut cogitent nisi quod est ex Dei voluntate, & quia ita Deus vult: hoc enim propriè est in Deo manere. Tota hæc praxis præsupponit magnam sui & propriæ voluntatis vilipensionem, expoliationem & odium, Deique & eius boni quod est obiectum voluntatis eius, æstimationem & amorem; itaque valde iuuatur per secundam praxim.

Fructus qui ex hac praxi promanant.

CAPVT XIX.

Quantum sit momenti & utilitatis hæc praxis, ex ejus fructibus facile colligi potest; qui cum quamplurimi sint, ex ijs paucos tantum delibemus. Magni certè momenti est actus ille, continet enim breuem ac compendiosam viam ad perfectionem.

fructus
est perfectus
Dei amor.

Primus est, quod ita voluntatem suam conformare voluntati Dei nihil aliud sit, quam perfectè illum amare; est enim tanti illum æstimare practicè, quanti seipsum æstimat, est illi velle omne bonum siue intrinsecum siue extrinsecum quod sibi vult, & eadem ratione qua sibi vult. Deus enim non aliter se amat quam volendo sibi omne bonum quo dignus est: qui ergo semper idem vult quod vult Deus, vult Deo omne bonum quod sibi vult Deus, & ita Deum amat perfectissimè sicut Deus sibi ita volendo omne

bonum, se amat infinitè; Nam qui se conformat voluntati Dei, perinde facit atque si ei diceret. O Domine scio te in hac re, vel negotio aut actione in particulari amore illo infinito quo te amas velle id quod tibi tuæ que Gloriæ optimum est: Ideo mea voluntas tuæ inhærens illud idem tibi bonum vult.

Ex hoc sequitur secundus, magna nempe intentionis puritas: Nam sæpè nescimus in particulari quod sit bonum Dei extrinsecum. Multò verò minus inter multa quod sit maius vel maior Gloria Dei, & licet id sciremus, est tamen difficile in omni actu tam purè bonum Dei intendere; unde etsi aliquando nos Gloriam Dei querere putemus, quia tamen ex voluntate propria id facimus, facile est infici intentionis puritatem: Denique non scimus in particulari qua in re nos Dei Gloriam magis promouere possimus: itaque sæpè decipi possumus dum putamus velle Deum nos vnum præstare ad suam Gloriam, & ideo nos ipsos ad id determinamus, cum fortè velit nos aliud agere, vel etiam non agendo, sed patiando Gloriæ suæ seruire. Itaque nec purius nec certiùs possumus maius Dei bonum, quam in omni re, repudiata penitus voluntate nostra, sincerè dicere fiat voluntas tua. De hac intentionis rectitudine ita B. August. *Difficile est ut tibi non contingat aliquid proprium velle. Sed cogita Deum supra te esse, te infra illum: illum Creatorem, te creaturam: illum Dominum, te seruum; & te corrigens, voluntatemque tuam voluntati eius subiciens dic cum Christo, non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. Ita enim non distortus, sed rectus corde eris.* Unde sancta Gertrudis diuinitus inspirata legit aliquando trecentis sexaginta quinque vicibus hæc verba Evangelica. *Non mea, sed tua voluntas fiat amantissime IESU.* Quod etiam sensit plurimum Domino placere.

2. Fructus
puritas n-
tentionis

3. Hinc fit ut id valde Deo placeat: sic enim ipse de Dauide. *Inueni virum secundum cor meum qui faciet omnes voluntates meas.* Id ipse dicebat. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* In aduersis ita se gerebat, ut solius Dei voluntatem intueretur, ut patuit in maledictis Semei, & rebellionem Absalonis.

3. Fructus
Dei in eo
complacencia.
Act. 13.
Ps. 107.

4. Hoc est perfectissimum & gratissimum Deo sacrificium quia est rei nostræ & optimæ quam Deus impensè desiderat, *Fili præbe mihi cor tuum.* Nam inter omnia hominis bona eius voluntas non solum primum locum tenet, sed est maximè vniuersale bonum, atque adeo omniseius boni ditissimus thesaurus: Quare non est quaecumque sacrificium, sed perfectissimum & suauissimi odoris holocaustum. Sicut enim totus homo est totalis imago Dei, ita voluntas nostra est quædam imago Diuinæ non tantum quatenus potentia est, sed præcipue quatenus est, ac proinde suis liberis actibus voluntati Dei conformatur. Est enim in Deo voluntas aliud nihil quàm actus ipse volendi quo se primariò amat, id est sibi omnia bona vult, quo vnico actu omnem perfectionem moralem in se continet, qui proinde est forma, typus & Regula vnica ac maximè secunda omnis boni moralis & vniuersæ perfectionis, quæ Regula quo magis actu applicatur nostræ voluntati, eo

2. Reg. 16.
4. Fructus
quod gratissimum sit
Deo sacrificium.

ipsam reddit rectiorem & plenior omnino. Sicut enim plena est Dei voluntas omni bono quod vult Deo, ita & nostra si eidem in omnibus aptatur, atque ita redditur perfecta imago voluntatis Diuinæ. Atque ea de causa Deus voluntatem nostram voluit esse liberam, eamque libertatem illi inuolabiliter cōseruat, ut noscam sponte Deo subiiciendo & conformando, & subordinando ut imaginem typi suo, adiuuemus quodammodo Dei voluntatem extrinseca actus nostri liberi additione, & sic tanto sacrificio Gloriam eius illustremus.

5. *Fructus pax summa & felicitas in hac vita* 5. Gaudium, pax superans omnem sensum, mentis tranquillitas, & huius vitæ felicitas similis sanctorum, qui non habent aliud gaudium pacem & gustum, nisi quem ex Dei voluntate hauriunt. Sicut enim Beati perpetua tranquillitate fruntur, nec ullis rerum Inferiorum motibus tanguntur. Ita omnino qui Dei voluntati affixi sunt, altissimi instar montis rebus omnibus & euentibus sunt superiores. Omnis enim humanæ mentis motus & inquietudo vel ex bonorum desiderio, vel ex malorum metu nascitur: at verò qui Dei voluntatem perfecte Deo stringit, nihil desiderare potest nisi ut Dei voluntas in omnibus fiat: nihil metuere quod ex voluntate Dei non expectet. Itaque quamquam in medijs persecutionib. versetur, & vndique circumfusus tum externis tum internis angustiis grauissime prematur, licet insensibilis non sit, sed magnis doloribus excrucietur, perinde tamen atque si nihil sentiret, nihil mouetur, non secus atque in fornace Babylonica tres Pueri, & in medio ignis rubus ardens, vel potius quod B. Catharina Senensis in Dialogis refert, Christus Dominus in passionis ardore & Cruce ipsa, interna pace atque Beatitudinis tranquillitate & gustu semper abundauit. Talis erat qui dicebat *mibi autem adherere Deo bonum est*. Contra verò quando voluntatem nostram implemus, tantum abest ut inde simus contenti, ut etiam plerumque offendamur; bona. n. creata statim displicent & abijciuntur, & ut canes venatici modò huc modò illuc ferimur; Et quando quod optabamus affecti sumus, illud ipsū nauseabundū nobis projicimus: hac de re ita Blosius in farrag. vtiliss. Institut. *Quisquis ita bona præditus est voluntate ut sese abneget ac propria renunciet voluntati, seque liberrimè resignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas est perfecta, idemque absque formidine & anxia sui cura vitam transigit, caducaque ac labensia cuncta proculcauit, & de vita æterna obtinenda quandam se sentit habere certitudinem. Eiusdem in omnibus cum Deo voluntatis est & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Hic ex Deo natus & verus Christi Discipulus est: quia mitis est & humilis corde. Moderate, suauiter, ac tranquille ferre nonit & verba aspera, & truces gestus, sana opera, & quicquid denum iniuria, sine animi sui in amicos eius conferri possit, sedate inquam & equanimiter tolerat omnia quæ ipsi vnde cumque sine a Deo sine a Creaturis quibuscumque acciderent queant. Eum perturbare nihil potest neque iactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis aduersa valetudo, neque ignominia, neque mors, neque vita, neque purga-*

torum, neque Demon, neque infernus. Quia enim ex vero amore Diuina se permisit atque resignauit voluntati, & nullius mortiferi peccati Conscientia mordeatur, facile illi toleratum est quicquid de eo fieri mandaret Deus in tempore atque æternitate. Itaque cum aliquid patitur, & in omni rerum euentu, ita cogitat ac dicit, Domine sicut ipse ab æternitate antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non ut ego volo. Non meum commodum, non meam oblectationem querere debeo, sed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi est tua sancta voluntas, quam optandi libertas. En igitur me ipsum dedo, resigno & permitto tibi Deus meus, non in tempore modo, sed etiam in æuum sempiternum.

6. Perpetua vitæ constantia, quia Dei voluntas stabilis. Eccles. 27. *stultus sicut luna mutatur, homo sanctus in sapientia manet sicut sol. Nec vero contristabit iustum quicquid ei acciderit.* Proverb. 12 Refert Sæuerus Sulpitius in vita Sancti Martini se toto eo tempore quo cum eo versatus est, nihil in eius vultu vel moribus in compositum, nihil dissonum, nullam iræ vel tristitiæ nebulam animaduertisse, idque ideo quia quicquid ei accideret, illud ipsum tanquam à Dei manu admitteret.

7. Qui Dei voluntati semper inhaeret, nullam in Obedientia & vitæ Religiosæ disciplina difficultatem patitur, imò magna cum suauitate & feruore omnia quæ ex Instituto incumbunt & in Religiosæ conuersationis cursu occurrunt siue agenda siue toleranda excipit. Certè initio nobis Dei vocationem & voluntatem sequentibus omnia facilia sunt; quod si ita semper pergeremus, quid obstaret quin omnia essent facilia? verum sensim difficultates nascuntur non ex parte rerum agendarum, quia sunt leuiiores quam quas iam fecimus, sed dispositionis nostræ. Nam Diuinæ voluntatis ductum deserentes, propriam sequimur, atque ita equorum non benè domitorum instar, iustitiæ semitam & vitæ Religiosæ cursum relinquimus. Origenes locum illum ex Cant. 1. *Equitatus meus in curribus Salomonis assimilauit*, explicans, *Equos, inquit, Domini alios non esse puto, quam illas Animas quæ frantum disciplina eius arriunt, & iugum portant suauitatis illius, & quæ spiritu Dei aguntur. Beata ergo sunt illa Anima quæ dorsum suum curuauerunt ut suscipiant sessorem verbum Dei supra se, & frena eius patiuntur, ut quocumque ipse vluerit, flectat eas, & agat habentis præceptorum suorum, quia iam non propria voluntate incidunt, sed ad omnia ducuntur & reduciuntur voluntate sessoris.* Hæc ille Quod si verum est de sæcularibus, quanto magis de Religiosis? cū Dei prouidentia in familijs religiosis singulari quodā modo, non solum superiores, sed omnes etiam alios ut potè sibi peculiari modo consecratos dirigat, adeo ut nihil cuiquam vel verbo vel facto contingere possit quod non debeat tanquam particulariter à Deo præuisum & prouisum, acceptare. Refert Blosius in Monili spirituali cap. 10. dixisse aliquando Deum Sanctæ Catharinæ Senensi *Volote nosse, quod omnes pœna quibus homines in Mundo affliguntur, in voluntate consistunt, quia si voluntas esset ordinata, & concors cum voluntate mea, careret quodammodo pœna. Quamuis enim is qui hac sancta ordinataque voluntate præ-*

6. Fructus perpetua vitæ constantia.

7. Fructus, nulla difficultas in vitæ religiosa.

dictus est, sentiat laborem ac dolorem, quicquid tamen amore mei sponte patitur, quasi sine pœna portat: libentissimè enim illud sustinet: consideras & sciens me esse voluntatē atque permissionē ut patiar. Mens eius in quouis dolore corporali libera est, quā voluntas ipsius in omnibus sit conformis & unita voluntati meae. Omnino ex voluntate procedit & dependet afflictio siue pœna: quia homo affligitur vel habendo quod vellet habere. Igitur ablata voluntate propria, spiritus hominis tranquillus est, & pace gaudet.

8. Fructus magna à Deo collata bona.

8. Fructus. Quod qui ita se Dei voluntati conformat, solet Deus primum multa & magna ei bona largiri deinde eo uti insigniter ad suam Gloriam. Id in Abrahami, qui cum Deo semper ambulavit, historia observare est: deinde similiter in Iosephi eius Nepotis, item in Moyse annorum 40. exilio probati: Denique in Davidis regno. Hi enim omnes & alij ubi voluntatis Divinae arbitrio res suas omnes & vitam perfectè submiserunt, & quantum Deo visum fuit, satis aduersis casibus exercitati fuerunt, tñquam bene disposita & aptata instrumenta ad Divinae prouidentiae excellentia opera exequenda à Deo assumpti sunt. Nec omittendus est D. Paulus qui prostratus post illam vocem Domine quid me vis facere! quod breue quidem verbum, sed plenum, sed viuum, sed efficax vocat D. Bernardus, vocatus est à Deo vas & instrumentum electum ad IESV-Christi nomen in omnes Mundi nationes portandum.

9. Fructus vera deuotio.

9. Vera Deuotio in hac praxi præcipuè consistit, cum præsertim non solum externæ afflictiones, sed etiam internæ premunt. Qua de re Blosius in faragine Institut. vtilissimarum ita habet. Si quando sentias Naturæ corpoream, mæstiriam & graue pondus, teque gustu, appetitione, & impulsu erga res spirituales destitutum, itemque miserum, inopem, desolatum, atque sine ulla consolatione relictum esse à Deo, & quodam erga quauis tam externa quàm interna exercitia ad id laborare: nihil hinc animo consterneris, sed Domini manibus te permittens ac resignans illius ores fieri voluntatem, & quod ad eius sit honorē. Crede mihi hac atra ac tristis nubes propediem dissipabitur, & lux splendorque radiantis solis (qui est Dominus noster IESVS-Christus) maiori cum Gratia & consolatione te perfundet atque illustrabit quam umquam antea, atque hoc ipso senties te diligi à Deo, teque placere.

Quando nobis Deus presentia sua consolationem subtrahit, adeoque se à nobis elongat, ac si inter ipsum & nos densissimus murus interpositus sit; quando item nos in angustiis, afflictionibus ac miserijs nostris veluti relinquit (sicut Christus à Patre suo relictus fuit) & perinde quasi nos confugientes ad se, neque videre, neque audire vellet, solos certare sinat: tum in nostra ipsa desolatione immobiles permanere: & in nulla mortali Creatura vel negotio solatium quarere debemus nisi in illo duntaxat verbo quod & Christus ipse dixit, fiat voluntas tua: hoc verbum & incunctissimum & Deo gratissimum est. Beatus qui illud ex animo tunc dicere potest.

Sapè Deus saporem ac dulcedinem spiritualem pro sua pietate largiri solet, ut hominem ad altiora prouocet, & in vita contineat integritate. Dum verò is cui illa conferre solebat, in vera dilectione proficit, illam dulcedinis instillationem subtrahit.

A Verissima deuotio sita est in verissima resignatione, abnegatione, nihilpensione, & annihilatione sui ipsius. Hanc habet quisquis Divina fretus ope Deo se perinheret per amorem, idque perinde in penuria, ut in abundantia: in more, ut in gaudio. Itaque qui in quibuscumque euentibus integra cum pace Deo unitus permanet, is quid sit vera & interna vita, veraque deuotio perspectum habet.

Si quis magnopere cuperet Diuinam intra se consolationem, Deique presentiam instar aliorum piorum hominum sentire, Deus autem hoc illi negaret, & ille hac in parte se totum pro Dei Gloria, Diuino beneplacito resignaret: multò verius ei hoc ipsum praestaretur, quàm si sensibiliter idem percepisset. In propria siquidem voluntatis abnegatione centuplo plus gratiae ac pramij est, quàm in ipsa sensibili consolatione in qua proprietas retinetur.

B Qui vera perfectionis amans est non à Deo solatium internum, non hoc aut illud præcipuè postulare, sed eius gratissimam voluntatem votis omnibus expectare debet. Licet enim illa alia peti possint in Gratia; immoderatiùs tamen illa appetere, imperfectio est. Planè super omnia Deus à nobis exigit ut nostram voluntatem illi penitus offerentes permittamus ipsum facere quicquid volet. Et per hoc vera pace in omnibus gaudemus.

Multò acceptius Deo est ut cum Apostulo ex animo dicamus. Domine quid me vis facere? quàm si mira quadam ex voluntate propria pro illius amore nos libenter facere velle dicamus: Super omnia namque qua vel dicere vel facere possumus, hoc à nobis maxime exposcit Deus, ut intus in corde dicamus, Domine fiat gratissima voluntas tua. Inter omnes preces quas Christus in hoc Mundo fudit, illa summa & excellentissima fuit quam imminente passione fecit, dicens Pater non mea, sed tua voluntas fiat: Per illam voluntatis ipsius secundum humanitatem resignationem, nos omnes (si tamen velimus) saluifacimus. lucundum quidem est, dum pro Gratia & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus: multò tamen delectabilius atque utilius est, potissimo Deo beneplacito se resignare.

Non est aliquid quod hominem securum aut verè iustum reddere queat, donec propria renunciet voluntati: quod quandiu non facit, nihil profectò apud Deum (quod quidem ad perfectionem attinet) profecisse se nouerit, tamen si hoc aut illud etiam cum Gratia eligere possit, modò Deus omnibus anteponatur: Vbi autem ad hoc peruenierit, ut se ipsum ex toto resignans, & offerens Deo, omnia propter ipsum intus ac foris pati aut subire paratus sit: tunc re veracum ipso bene agitur, & non ante.

D Bona voluntas, virtutum omnium fundum siue fundamentum est. Vnius autem esse cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio est.

10. Fructus est Perfecta Christi Domini imitatio. Hoc nobis præcipuè in sacris literis commendatur passim. Et ut cætera omittamus patet hoc clarissimè in Christo Domino perfectissimo omnis spiritualis perfectionis Magistro & Exemplari. Is quodam loco sit ait. Non omnis qui dicit Domine Domine intrabit in Regnum Cælorum, sed qui facit, voluntatem Patris mei & alio loco. Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Rursum cum Passioni vicinuseffet: ut cognoscas Mundus quia diligo Patrem, & sic mandatum

10. Fructus perfecta Christi Domini imitatio.

de sit mihi Pater, sic facio; surgite eamus hinc ecce appropinquat qui me tradet. Denique eo præcipue actu usus est ad tormenta sibi parata, & mortem excipienda cum diceret, *Non mea, sed ita fiat voluntas*. Atque ita obediens Patri factus est usque ad mortem, docuitque nos tam salutem nostram, quam omnem prorsus perfectionem ex facienda folius Dei voluntatis instituto pendere. Si quis enim totam eius vitam & doctrinam studiose & diligenter expendat, deprehendet procul dubio omnem mortalium integritatem & perfectionem illum collocasse in iugi, perpetua, & fidei voluntatis Dei observatione, non materialiter tantum & implicitè exercita, sed formaliter præcipue & expressè; adeo ut in agendo & patiando id tantum attendamus, quod ea sit Dei voluntas, certi de cætero id & Deo gloriosius & nobis securius, melius & perfectius esse.

Praxis ista facilis admodum etiam minus eruditis,

Adde hanc praxim esse valde facilem, & expeditam, & idcirco maximè conuenientem non eruditis tantum sed etiam rudibus & idiotis: præcipue verò ijs qui in afflictione aliqua positi Diuini consilij rationes non intuentur, nec facile alijs medijs iuuari possunt ad perfectionem, cum sæpè impediuntur ne multa agere possint, quæ tamen viderentur requiri ad perfectionem: Nam ij omnes facile hoc vno actu iuuantur. 1. Est maximè simplex, pauca enim requirit, eaque non difficilia cognitu: Et licet sit omnino simplex, inuoluit tamen omnem perfectionem imaginabilem, sicut actus ipse voluntatis Dei simplicissimus omne prorsus bonum habet pro objecto, tam proprium, quam creaturarum; quæ creaturæ si quid perfectionis habent, vi illius actus vnius habent. 2. Est valde facile infanti ignorant, cæcò que, & in cæto Matris voluntatem sequi alteriusue ducti; In hac vitæ instabilitate tam in prosperis quam in aduersis, in temporalibus & spiritualibus, quam sumus infantes, cæci, incerta, vigi. Quid ergo facilius quam se projicere in amplexus optimi Patris, & tutissimum prouidentia Diuinæ sinum: ne tantum illum sequi ut ducem cui dicere possis, tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, sed etiam in eius brachijs tanquam amantissimæ Matris gestari? 3. Denique tam multa idcirco eaque euidentia signa voluntatis suæ dedit, ut facile in omnibus pene rebus & actionibus possimus eam cognoscere, quod valde nos iuuat ut facile eidem nos conformemus.

Quomodo simul exerceri possint duo ultimi modi,

CAPVT XX.

Valde vtiliter vtraque hæc praxis potest coniungi ut in vnam coalescat, quæ si singulis vijs applicetur, valde promouebit spirituales profectum. Sic autem exerceri poterit.

1. In quocumque statu Anima abnegationem sui ita serio constanterque amplectatur, quasi omne suum bonum in eo positum sit, ut

In quocumque statu constitutus abnega seipsum.

A verè est; itaque exspoliet se omni amore proprio circa quæcumque bona etiam spiritualia, omnemque affectum erga se extirpare conetur, adeo ut sibi nihil velit nisi propter Deum, & licet viuat, non tamen sibi viuat, sed ei qui pro se mortuus est, ut pariter omni amore proprio perfectè mortua seipsam nulla in re attendat, sed in se omnibusque bonis sibi concessis vnicum diligat Deum, seipsam totam, suæque omnia ei subiiciendo, suumque in eam amorem ex omnibus magis, magisque semper accendendo.

2. Omnes cogitationes, studia, sollicitudines, opera ad vnicum Dei bonum, honorem nempe eius & gloriam dirigat, statuaturque in hoc versari totum officium suum, ut qui tot bona à Deo solo per Creationem, Redemptionem, Iustificationem accepit, & accipit singulis momentis, & in posterum expectat, vicissim totus sit in procurando ei bono Gloriæ tam in se quam in alijs omnibus, ut vacuus sui cura, & sollicitudine omni in Deum coniecta, omni studio attendat ut in toto mundo omnes Deum norint, & Glorificent.

cogitationes opera &c. tua omnia dirigat Dei gloriam.

3. Tum in cæteris omnibus rebus tum in hac ipsa procuracione Gloriæ Dei quoad modum, tempus, cæterasque circumstantias, voluntatem suam ita conformet Dei voluntati, ut nolit non solum malum, sed etiam bonum quod ipse non vult, & velit malum quod ipse vult & vnde cumque vult in vitæ huius miseria, siue in spiritualibus, siue in temporalibus, non perturbetur aut quietem mentis perdat, sed inconcussa fide semper teneat Deum omnipotentem, & prouidum Patrem sincere nos amare, & maiorem nostri curam habere quam nos ipsi. Quàto quis se perfectius Deo ita commiserit, dederitque, tantò ipse benignius suscipiet, iuuabitque; & clarius intelliget homo, vberiusque degustabit circa se suauissimam Charitatem Dei, & sentiet optimi Patris dulcissimam prouidentiam, cuius voluntas non solum omnipotens est, cui resistere nemo potest, & sapientissima quæ in sui dispositione nec falli potest nec fallere, quæque ex quibusuis malis etià culpæ longè maior bona elicere nouit; sed etiam benignissima, optima, misericordissima, amorosissima, quæ nihil potest nobis velle nisi quod bonum est, licet nobis videantur mala, ut sunt tribulationes, tentationes, infirmitates, quas in bonum suum, nostrumque semper deriuat, & ex profundo bonitatis & amoris sui fonte cuncta quæ proueniunt, scaturire facit, qui denique magis potest, scit & vult bonum nostrum, quam nos qui illud nec possumus, nec volumus nisi per illum & ex eius gratia.

etiam quoad modum, tempus aliasque circumstantias.

Ex his actibus fluit omnis perfectio, & consequitur Anima summam tranquillitatem, & pacem inconcussam, & inexpugnabilem Patientiam, gaudiumque inenarrabile, etià in medijs tribulationibus internis & externis, in quibus intimo sensu perfectè degustat ineffabilis Dei charitatis, potentia, & sapientia dulcedinem admirabilem.

QVARTA PARS

DE

MEDIIS PERFECTIONIS,

Hoc est de virtutibus.

CAPVT PRIMVM.

In quo repetitur ex initio primæ partis in quo sita sit perfectio vt statuatur velut fundamentum dicendorum in hac parte.

hominis
perfectio in
Dei amore
posita est.

qualis exi-
gatur noster
in Deum
amor.

PROPRIA hominis A
Perfectio in amore Dei
sita est ; Amare autem
Deum , est velle illi &
procurare omne bonum
quia dignus est , propter
infinitam ipsius bonita-
tem. Porro non possumus,

Deo procurare bonum quod in se habet vt
Deus est, solum enim de illo lætatur & propter
illud eum amamus & admiramur , eique nos
totos subijcimus. Possumus tamen illi velle &
procurare externæ gloriæ bonum, quod in eo
consistit vt cum à nobis tum ab alijs eodem fere
quo seipsum prosequitur amore ac reuerentia,
cognoscatur , ametur, honoretur, ita vt quem-
admodum Diuinus eius intellectus in assidua
propriæ naturæ ac perfectionum eius cognitio-
ne versatur , voluntas verò indefesso erga se-
ipsum amore occupatur, omnes denique ipsius
actiones eò tanquam ad proprium scopum fe-
runtur , vt ab intellectu creatura glorifice-
ret, ametur, cognoscatur ; ita propria homi-
nis perfectio in eo consistit, vt intellectus noster
eique subiectæ ac subordinatæ potentia , Deo
tanquam proprio ipsarum obiecto conjungan-
tur, vt voluntas illi tanquam supremo bono
adhæreat, omniaque opera nostra externa ipso
vt sic dicam informantur, & illo ipso , eiusque
diuina gloria repleantur.

exigit etiam
humana
perfectio
magnam
cum diuina
voluntate
conforma-
tionem,
in quo posi-
ta sit huius-
modi con-
formatio.

2. Ad hæc nihilominus adiungenda est ma-
gna in omnibus voluntatis nostræ cum diuina
conformatio, vt illius per nos vel in nobis gloriā
augere nec præsumamus nec velimus nisi quan-
tum, & quomodo ipse voluerit ea quam à no-
bis expetit mensura gloriæ , & consequenter eo
gradu, statu, & conditione cui nos addixit ea-
rumque actionū, & occupationum quas à nobis
exigit dignitate contenti, certò scientes, eas

quàmuis vilissimæ sint atque abiectæ , cum
tamen eo sine secundum sanctissimam eius vo-
luntatem fiunt, non minus eius gloriæ promo-
uendæ, atque augendæ, quam alia quæuis opera
sublimiora inseruire.

3. Ex his duobus capitibus , videlicet ex
magnæ zelo diuinæ gloriæ, cum in se, tum in
alijs procurandæ , & ex resignatione , siue
nostræ voluntatis cum diuina conuenientia, se-
quitur vt illi placeamus gratique simus plus mi-
nus, secundum mensuram graduum quibus in
nobis in fixæ sunt hæ duæ nobilissimæ quali-
tates. Objectum enim diuinæ complacentiæ
seu beneuolentiæ in nobis non est aliud quam
bonum & perfectio , quibus similes efficitur
illi ipsi, qui est summum bonum , & suprema
perfectio in qua sibi maximè complacet.

4. Ex his intelligere licet quod communi-
ter dicitur, Perfectionem in vnione cum Deo
consistere : hæc enim vnio non est aliud quam
coniunctio intellectus nostri , voluntatis &
operationum cum ipso , cum diuina eius volun-
tate & Gloria tanquam cum proprio præcipua-
rum quæ in nobis sunt, potentiarum, obiecto.

5. Porro tres istæ vniones cogitationum,
affectionum & operationum nostrarum cum
Deo, nunquam ita integræ suisque numeris
absolutæ , nunquam diuinæ ipsius voluntati
conformes, eiusque gloria plenæ esse possunt;
vnde nec planè ipsius infinitæ maiestatis oculis
acceptæ, nisi potentias omnes nostras tum in-
tellectuales tum etiam sensuum, & appetitiuas
ab omnibus alijs obiectis, quoad fieri potest, re-
trahamus, actionesque nostræ exteriores opera
naturæ esse desinant.

6. Est igitur intellectus ab omni alia erga
creaturas operatione auellendus, & Deo soli
totus addicendus, atque applicandus, aut certe
ijs rebus quatenus aliquid diuinum habent, oc-
cupandus

tantum
quisque Deo
acceptus est
quantum in
amore ac
conformi-
tate cum
Deo profe-
cit.

quid sit per-
fectionem
in vnione
cum Deo
sistam esse.

vnio cum
Deo cogita-
tionum, af-
fectionum
& operatio-
num vnio-
nem cum ea
exigit.

à quibus re-
bus auellen-
dus sit intel-
lectus vt
cum Deo
vnietur.

cupandus, omnes autem creatæ res quibus repletur vel intellectus noster, vel imaginatio vel sensus sūt aut extra nos, vt cognati, amici, bona temporalia, honores, officia, dignitates, aut in nobis, vt corpus proprium, cum omnibus extrinsecis commodis vel incommodis, & anima cum omnibus eius proprijs, scientiæ, indolis, donorumque omnium tam gratiæ quam naturæ bonis.

7. His vt plurimum solemus facultates nostras intellectuales ac maximè vim cogitandi occupare. Sunt igitur ab ijs retrahendi sensus, imaginatio, intellectus, ita vt omnes nostræ cogitationes & imagines & imaginationes, visiones, auditiones, cæteræque omnes tam externæ quam interiores sensuum functiones illis minimè occupentur vel distendantur, imo nec si fieri potest in ea incurrant, aut certè quam minimè fieri poteritis, obuersentur, ita vt nunquam cognatis, amicis, bonis aut creaturis quibullibet cogitatione vltro hæreamus, memoriam nunquam præteritis, futuris, vel etiam præsentibus vt potè ad nos nihil spectantibus, occupemus; sed solum de Deo, deque rebus ad diuinum eius obsequium pertinentibus, cogitemus, pari modo nec de corpore proprio, nec de commodis nec de rebus necessarijs, imò nec de spiritualibus animæ bonis, nisi in Deo, & propter Deum, & cum iugieius memoria vllò modo simus solliciti.

Quomodo intellectus noster cum Deo sit coniungendus.

8. Scio fieri non posse vt dum sumus in hoc mortali corpore, omnè de rebus huiusmodi curæ & cogitatione deponamus, vt que soli Deo semper inienti, illum vnum mente perpetuò agitemus: omninò tamen ea cogitatio abijcienda est qua res creatæ ac si aliquid essent à Deo alienum, nihilque ad ipsum pertinens, considerari possunt: vt nempe libetius præsentī Deo vacare possimus, ac subinde quod dicemus inferius, bona ipsius venia imò ex eius præscripto ad eas quantū ipsi placitum fuerit, quantumque diuini eius obsequij ratio postulauerit, & non amplius, redeamus.

Remouendus est amor noster ab omni creato bono.

appetitus sensitivus ab obiecto retrahendus

9. Hæc potentiarum intellectualium eleuatio perficitur cum voluntas & sensitivus appetitus a suis obiectis retrahuntur: verum quidè est appetitivas facultates, præeuntium intellectualium quasi vestigijs naturali consecutione inhaerere, nihilominus cum ad aliquod obiectum propendet appetitus, eò etiam fertur cogitatio. Est ergo necessariò amor & affectus remouendus ab omni, cuiuscunque tandè generis sit, temporali & æterno bono, à personis & alijs quibuscunque rebus, tum corporeis tum etiā spiritualibus, ita vt voluntas nullo alio prorsus quā diuini amoris igne inflammetur; appetitus sensitivus nullius boni possessioni adhareat, nullius sensus vsui vel delectationi acquiescat; non visui, auditui, gustui, tactui, olfactui quicquā omnino permittat nisi quantum & quatenus suo modo ad Dei bonum & gloriam referuntur.

10. Atque ita graue sit animæ, oculos rerum creatarum specie ac pulcritudine pascere, aurem cantibus, gustum saporibus delectare. Contra vero suaue ducat, corpore dura sustinere, sensibus molesta aggredi, eligatque potius aspera quam iucunda, quò magis se, affectu omnium

creaturarum exuto, vni Deo coniungat, & lætetur, quotiescunque aliquid illi aduersum vel proprio bono contrarium vndecunque tandem illud accadat, euenire contingeret.

11. Sic enim semetipsa per veram humilitatem spoliatur: Deo quippe illustrata, omni que sua cogitatione, ac imaginatione, à bono quod in se habet, aliò auocata, se totam, nihilumque suum circumspicit, semotisque gratiæ donis, & tam corpori quam animo, à natura inditis dotibus seorsim spectatis, videt suum aliud nihil esse quam nihilum & peccatum, vnde nec potest cogitationem vllam, desiderium aut lætitiā de sua exultatione vel honore concipere, sed à se omniratione boni abdicata, seipsam quocunque malo atque incommodo & inferno grauiora dignam prohetur & censet, atque in expleto contemptus, iniuriarum, opprobriorum desiderio moueri se sentit, adeo vt si fieri posset ab omnibus vere despici veller, & cuiusvis creaturæ pedibus conculcari.

Ad eam rem humilitate cumprimis opus est vt in suo nihilo tota anima occupetur.

12. Præterea retrahenda quoque tertio loco sunt verba nostra & operationes à communi agendi & loquendi consuetudine eorum, qui seiplos quærant, mundoque seruiunt; ita vt nec quidpiam dicamus, aut agamus, nec exterioribus vllis occupationibus distineamur, vt aliquod inde solatium, vel proprium commodum emendicemus, sed potius vt facta desiderijs cogitationibusque consentiant, inde potius paupertatem, dolores contemptusque expectemus, omni proprio & priuato bono, quā fieri à nobis poterit procul abdicato.

ne verbis & operationibus solatia bona emendicare videamur, cauendum est.

13. Postquam autem modis iam proximè explicatis, à rebus creatis, atque à nobis ipsis quālongissimè animo, sensu, & ipsa denique operatione recesserimus, tum demum nos ad Deum accedere, illique has easdem potentias tum intellectivas, tum sensitivas, vnde omnes nostræ tam cognitiones & apprehensiones, quam appetitiones oriuntur, vna eum externis omnibus operationibus vnire necessarium est. Quæ potentiarum nostrarum cum Deo coniunctio non erit difficilis postquā ex à nobis ipsis fuerint separata, imo hic ferè semper vnus & idem earum debet esse motus, vt vnā eademque operā à nobis rebusque creatis auellantur, & in Deum tanquā proprium earum scopum dirigantur, in eoque altissimè defigantur, vnde fiat vt ex maiori cum Deo coniunctione magis ac magis ab alijs quibuscunque rebus separentur.

eadem opera cum Deo vniuntur potentia tum intellectiva tum sensitiva qua creatis ab obiectis distrahuntur.

14. Memoriam igitur nostram atque intellectum in solius Dei cogitatione versari necessesse est, vel certe non nisi ex ipsius mandato ac voluntate, quantum diuini eius obsequij ratio postulat, ad hæc inferiora delabi, ita vt illo solo intellectus nostri adeoque imaginationis & sensuum capacitas repleatur. Quin & solo Deo contentus esse debet appetitus, vt eius solo vel certè boni ipsius diuinæ gloriæ, eorumque quæ ad eam spectant, qualis est salus animarum necullo alio desiderio moueatur; ita vt quidquid delectationis & oblectamenti capi potest, ex propinquorum atque amicorum consuetudine, ex esculentis, & poculentis, ex visus, auditus, cæterorumque sensuum vsu, ex honoribus denique aut alijs rebus

quibuscunque vel prorsus in nobis extinctū sit, vel omnino à Dei amore dependeat, vt eorum nihil admittamus nisi quod, & quantū Diuinū eius obsequium maiorque gloria exigit, secundum sanctissimam ipsius voluntatem cui non liceat reluctari.

Colloquia demum ipsa derebus indifferentib. ex Dei amore fiant, vt ijs etiam Christo Saluatori conformes simus.

15. Eodem quoque modo si quando contingat colloquia nostra, operationes & occupationes ad objecta quædam indifferentia demitti vt iam aliquid à communi hominum mundi ratione non alienum habere videantur: hoc totum ex ardentissimo in Deum amore fiat, ne qua obloquendi occasio præbeatur, neue austeram nimis & iniucundam virtutis speciem traducamus, aut certè vt aliquid in Dei gloriam & lucrum animarum reportemus; id vñ in primis omni ope contendentes vt omnes nostræ agendi rationes Christi Saluatoris nostri diuinis verbis, & actibus quantum in nobis erit, conformentur, & præstantissimo illo Dei gloriæ succo repleantur.

16. Hac nostrarum omnium facultatum atque operationum cum Deo nostro coniunctione, vt initio dictum est, perfectam cum Domino Deo ac Saluatore nostro similitudinem consequemur: vt enim Dei perfectio in eo sita est, vt in assidua sui contemplatione, & infinito sui amore versetur, & quicquid operatur ad extra, id immenso eodē sui amore operetur, & vt gloriā suā in quibuscunque operibus etiam minimis, in differentibus cōmunibus, incōprehensibilis sapientiæ suæ cōsilio manifestet, sic propria hominis perfectio in eo posita est vt in Dei solius cognitione occupetur eiusque amore teneatur, vtque in omnibus suis verbis & actibus etiam minimis atque communibus illud vñ diuinæ gloriæ bonum tanquam omnium maximum & præcipuum totis corporis animique viribus prosequatur.

Quomodo Christus fuerit exemplar absolutissimum præfate perfectionis

17. Absolutissimum Perfectionis huius exemplar in Christo Domino saluatore nostro. Ipse enim nunquam à Dei cogitatione cessabat, continuū diuini amoris actum exercebat, indefesso diuinæ Patris gloriæ studio ferebatur, quam vñam tum verbis omnibus tum externis operationibus continuò procurabat, & id vñ quod illi gratum & acceptum esse nouerat, executioni mandabat.

De Medijs orationis & mortificationis atque adeo omnium virtutum ad hanc perfectionem necessariarum.

CAPVT II.

Media generalis perfectionis mortificatio & oratio

Duo illa simul & assidue vsurpanda.

VT ad eam quam superiori capite descripsimus perfectionem perueniri possit, duo in primis media generalia proponuntur: nimirum Mortificatio; quæ virtutum moralium praxim complectitur, & oratio, in qua præcipue fides, spes, Charitas, quibus maximè Deo coniungimur, exercentur. Hæc duo media vt mutua indigent opera, ita inuicem misceri debent, ac velut in vñum copulari, quæ coniunctio in actionum omnium diuinarum praxi facillimè reperitur, ita vt nulla alia certiore via, nullo breuiore compendio perfectionis iugum con-

scendamus, quam si nostras omnes diuinas actiones perfectissimè obeamus, easque assidue rerum omnium, nostrique ipsius abdicatione temperemus, & suauissimo vnionis cum Deo melle condiamus.

2. Hoc igitur loco necesse est earum virtutum naturam declarare, quibus tam sanctum istud animæ cum seipsa rebusque creatis diuortium, tamque arcta cum Deo vnio perficitur quæque passim diurnis actionibus exercenda occurrunt. Tum quanti momenti sit ipsas actiones diuinas ritè obire, eaque forma, iisque perfectionibus ornare, quibus & Deo gratæ, & nobis vtilis esse possint, exponemus. Postremò praxim quandam ijs rectè formandis atque ob-eundis, subiungemus.

Agendum de virtutibus, quas oratio & mortificatio complectuntur. Tum verò de diurnis actionibus ritè obeundis.

De Natura & actibus virtutum in genere.

CAPVT III.

QVemadmodum vita ista mortalis & corporea duobus præcipue cordis motibus, quos systolem & diastolem seu inspirationem & expirationem appellant, quibus integra consistat respiratio, custoditur; sic animæ vita duplici maximè, illis non absimili motu continetur; vnus est quo diuino immittente se spiritu cœlestis auræ afflatu tota dilatatur, de qua propheta regius loquebatur cum diceret, *Os meum aperui & attraxi spiritum*, quod S. Bernadus deuotione perfici luculenter exponit.

Animæ vita systolem habet suam diastolem orationem scilicet & mortificationem.

Alius est quo mundi fumi, piceique halitus expirantur, & ab ea procul tanquam noxi repelluntur, qui motus in mortificatione consistit. His duobus motibus duplicium quoque virtutum vsus est necessarius. Priori enim fides, spes, Charitas, & religio subseruiunt; ex ijs quippe vera deuotio cōflatur, Deoque gratissimus odor deuotionis exurgit, quamuis etiam remouendis à nobis perfectionis impedimentis, animoque ab omnium rerum creatarum affectu, imò ab amore proprio vacuando non mediocriter conferant. Cum enim Deo nos intimè iungant, nostrumque intellectū, voluntatem & operationes Deo ipso, diuinæ gloriæ studio, sanctissimæque ipsius voluntatis arbitrio repleant, simul etiam ad expulsionem eorum omnium, quæ ipsius bono contraria sunt, non mediocriter conducunt. Ad motum verò posterioriorem virtutes morales referuntur eaque sunt prudentia, fortitudo, temperantia cum earum partibus, seu si mauis affectis virtutibus quales sunt humilitas, paupertas, Castitas, obedientia, patientia & alia id genus: licet etiā ipsæ vice versâ nostram cum Deo coniunctionem non parum promoueant, potentias animæ nostræ fructuosè omni eo quod eas à plena Dei possessione, ac perfecta cum Deo coniunctione impedire posset, spoliantes. Actus quibus hæc virtutes omnem impurum halitum noxiumque ventum exsufflant, vt deinde restauratoris spiritus auram purissimam ore pleno, suauissimo diuini amoris zephyro corda nostra perfusa hauriamus, partim interiores sunt, partim externi. Dei enim inspiratio fit præcipue per internos fidei, spei, & charitatis actus,

orationi seu deuotioni virtutes Theologicæ cum religione obseruiunt.

Ad mortificationem virtutes morales eū suis partibus referuntur.

Actus virtutum moralium partim interni partim externi.

Qui differant moralem virtutem externi actus ab internis.

at verò impedimentorum prauorumque habituum expulsiō externis vt plurimum virtutum moralium actibus perficitur, tamen interni sunt omnino necessarij: Sed hæc inter eos differentia intercedit; externi quippe multiplices ac diuersissimi sunt, neque omnibus omnes æque conueniunt, ex seipsis autem nec vitam habent, neque perfectionem nec meritum, nisi ab internis tanquam à vero proprioque ipsorum fonte ac principio fluant. Virum enim stultum omnique veræ virtutis ope destitutum, interesse sacro quid vetat? ieiunare, eleemosynam impertiri: Animalis homo, inuisus Deo, hypocrita, sæcularis, quidquid viri sancti faciunt exterius operari potest, sed absque merito, absque perfectione, absque vita & spiritu. Actibus igitur internis stultus à sapiente, verus Dei seruus ab hypocrita, religiosus à sæculari, amicus Dei ab inimico, sacer à prophano, spiritualis denique ab homine animali distinguitur; præterquam quod interni virtutum actus quouis tempore, quocunque loco à nobis, noctu, interdiu, in solitudine, in circulo, in cellula, in triclinio, tam operi, officioque intentis, quam in frequenti sodalium consuetudine animum remittentibus, exerceri possunt: quoniam animæ nostræ operatio longè oculorum ictu perniciosior, incredibili velocitate fertur cum toto cordis nisu, totaque virium contentione ad Deum suum, tanquam ad objectum proprium, proprium-ue finem aspirat. Ideoque germania hominis sanctitas, & perfectio, gratiæ Dei, sanctissimaque cū eo amicitia incrementū omnino ab internis animi actibus pēdet, isque in dies augetur maiori meritorū cumulo, arctiori cum Deo amicitia nexu coniungitur, & ampliorem perfectionem acquirit qui eiusmodi actuum internorum studio sollicitiore ac diligentiore praxi exercetur.

quid valeant interni actus virtutum moralium.

quantur iij plurimum actibus externis virtutum earundem.

exterioribus ab interioribus oriri debent.

capotissimū virtutes exerceantur quæ sunt præ ceteris excellentes, vniuersales & necessariæ.

circa virtutes illas frequens examinis particularis usus commendatur.

Nontamen horum actuum internorum exercitium sufficit, nisi etiam earundem virtutum, moralium imprimis, puta Religionis, humilitatis, patientiæ, paupertatis & similium externi actus adiungantur. Illudque magnopere curandum est vt externus actus sit cum interiori coniunctus, & à vero suo principio formalique motiuo (secus enim inutilis atque infructuosus esset) oriatur.

Tria porro præcipue hinc obseruanda sunt. Primum est, ex virtutibus, earum in primis frequentissimam atque ardentissimam exercitationem commendari, quæ sunt præ ceteris excellentes, vniuersales, necessariae; cuiusmodi sunt tres illæ primariæ quæ Theologica nuncupantur fides, spes, Caritas, in quibus vt ait concilium Tridentinum. *consistit Perfectio iustitiæ Christianæ*, inter morales verò religio, patientia, humilitas, & apud Religiosos paupertas, castitas, obedientia, quarum assiduo studio, & exercitationi diurnæ maximè insudandū est, vt nulla prætereat dies in qua non aliquos, imò si fieri potest & occasio id tulerit, multiplices earum edamus actus.

2. Est quo melius & accuratius virtutes eiusmodi suos reuocentur in actus, operæ pretium fore circa illas vti peculiari animi discussione, easque aut suo quamque ordine, aut priuatæ

cuiusque necessitatis, habita ratione, assumere. In quo examine duobus diligenter inuigilandum est. Primo defectibus, illi quæ assumpta est, virtuti aduersantibus, qui sanè sigillatim & singuli seorsim non confertim omnes vt radicitus extirpentur, euellendi sunt. 2. actibus cuiusque virtutis proprijs, quorum crebro vsui, & frequenti exercitationi incumbendum, donec nos adeptos habitum ex prompta & facili secundum eas operandi facultate cognoscamus. Siquidem virtutum aliquæ, moralium imprimis, multiplici contrariarum propensionum vi atque impetu quatiuntur; vnde necessarium est aduersus inclinationes eiusmodi & firmissimi propositi murum & examinis particularis machinam opponere; quibus euctis, veniendum erit ad actus ipsarum virtutum vt familiarem earum usum acquiramus. At verò theologicæ virtutes & religio non tot contrarijs impetuntur, ideoque satius est initio de ipsis actibus examen particulare instituire, quod fieri potest si matutino tempore ante prandium tres aut quatuor actus, totidem pomeridianis horis exercere proponamus, qui numerus incipientibus satis esse debet, postmodum temporis decursu augendus. Quo facilius tam nobili, tamque fructuoso virtutis studio animus sollicitudinis ac laboris impatiens paulatim discat assuescere, nec à semel præconcepto proposito, difficultate victus (quod non raro accidit) magno perfectionis detrimento retrahatur. Illud etiam notandum est quod attinet ad examen particulare, nihil esse opus aut virtutum aut earum actuum expositum à nobis ordinem, eadē quæ illas hic discussimus serie prosequi; sed propriæ necessitatis ab vnoquoque habendam esse rationem; eaque perspecta, erit discussio ei virtuti eiusque actui, cuius maior necessitas apparebit, ad spirituales progressum, applicanda.

3. Quod hic obseruandum occurrit est, plurimos vitæ huius actus externos indifferentes ex sese, qui tamen diu noctuque frequentissimi sunt maximæque necessitatis, cuiusmodi sunt esca, potu, somnove refici, relaxare animum, studijs literarum incumbere; temporalia munia seu officia obire, ab internis harum virtutum actibus dirigendos esse atque formandos, vt sint supernæ rationi consentanei, religiosæ vocationi conformes, digni Deo, meritumque in futura vita æternæ retributionis obtineant. Fieri autem potest vt eadem actio, plurimum præstantissimarum virtutum imperio sit capax; earumque nomen mereatur, vt cum vilia culinæ ministeria obeuntur, si studio placendi Deo id fiat, charitas est, si personam Christi Saluatoris in alijs intuendi, Fides: si Deum in fratribus honorandi, Religio: si donum aliquod coeleste bonum à Deo impetrandi, vel animo ad diuinæ epulas, siue in hac vitæ pretiosissimi Corporis velut immaculati agni carne suauissimam & viuificam prægustando, siue in patria plenissimæ Dei fruitioni, celestiumque animorum mensæ conuiuioque anhelante, perueniendi, spes: si mandata exequendi, obedientia: si abiecti amore ministerij, Humilitas.

in eo examine ab alijs oppositis inchoandū.

examen particulare circa virtutes Theologicas & Religionem.

in examine particulari nullus ordo est necessario obseruandus.

actus interni indifferentes internis virtutum actibus dirigendi.

idem actus exterior multiplice virtutem induere potest simul & semel.

si peccatis præteritis satisfaciendi voluntate, Pœnitentia: si alendi, reficiendi, subleuandi alios intentione Charitas, & misericordia; & sic de cæteris virtutibus; Quibus in casibus enitendum est, ut actus eiusmodi ex se ferè indifferentes, à motiuo siue principio formali præcipuè cuiusdam virtutis, putà amoris Dei, aut eius cuius studio incumbimus, aut qua maximè indigemus, procedant; eo enim maiorem dignitatem & excellentiam sortientur quosuerint à nobiliore ac præstantiore virtute imperati.

De fide & eius actibus.

CAPVT IIII.

Fidei definitio.

Fides est donum Dei & lumen mentibus nostris infusum, quo certò credimus, integrè ac indubitanter assentimur omnibus ijs quæ nobis Christus Dominus tum per se, tum per Ecclesiam suam, tam de Patre, quam de se ipso, ac spiritu sancto, & demum de nostra salute reuelauit. Per eam participes efficimur summæ illius quam Deus de se ipso habet, notitiæ, ut ad præstantissimum diuini amoris affectum assurgamus, & ad illum eadem qua in seipsum est charitate amplectendum eleuamur. Ita ut obiectum eius materiale sit quidquid nobis Deus reuelauit, & tam in scripturis sanctis quam traditionibus Ecclesiasticis credenda proposuit, quorum omnium summa symbolo Apostolorum continetur.

Obiectum materiale fidei.

Obiectum formale fidei.

Obiectum eius formale quo nempe credimus, & alio nomine Motiuum appellatur, est suprema veritas reuelans seu Reuelatio diuina. Vnde Symbolo apostolorum assentiri debemus, Christumque Dominum in sanctis Eucharistiæ Sacramento præsentem confiteri, non quia id ipsum alij credunt, sed solum quia Deus dixit ac reuelauit. Fides enim est quædam participatio diuinæ cognitionis, ideoque necesse est fidem nostram iisdem qualitatibus quæ diuinæ cognitioni conueniunt, cuiusmodi est Firmitas & certitudo, atque indubitata mentis confirmata assensio, esse insignem; Deus enim nec falli potest, nec fallere, nec vllò modo mentiri vel decipi.

Actus fidei quibus temporibus exercendi.

1. Fidei actus excitandi sunt quoties Recitatur Symbolum Apostolorum mane ac vespere & aliquando per diem. Cum enim hoc Symbolum sit quædam fidei professio exterior, si careat interiori actu vel nullo vel exiguo fructu edetur. Quoties nos sacrosancto signo Crucis munimus, internum Fidei actum dicere consentaneum est, quo in mysterium incomprehensæ Trinitatis, vel ineffabilis incarnationis, Mortis Passionis, aut Resurrectionis Saluatoris nostri feramur, postulantes ut in omnibus periculis atque angustiis nobis adesse dignetur, protectantes cum humili gratiarum actione summam illà qua singulis horæ momentis à diuina Patris, filii, & spiritus sancti Creatoris, Redemptoris,

& sanctificatoris nostri Dei tanquam supremi Principij, autoris & conseruatoris manu pendemus, prouidentia, eumque ut causam præcipuam & vniuersalem omnium nostrarum laudabilium actionum & piarum operationum, concursu gratiæ suæ & continuo influxu meritorum agnoscentes.

Actus fidei quo Deum præsentem vbique credimus.

3. Bonum est sæpius actum illum fidei elicere quo Deum intimè nobis & vbique præsentem agnoscamus in hunc fere modum. Credo te, Domine Deus meus hic adesse, omnia quidem loca, sed hunc præter alia præsentia tua infinita replentem, quæcumque ago intuentem, quæ loquor audientem, atque intimos corporis animæque meæ motus ac recessus scrutantem, ut quidquid in me boni operis agnoueris, copiosissimam mercede compenses, quæ verò pœna digna compereris debito supplicio munereris.

4. Maximopere confert sæpiissime Deum nobis ob oculos ponere tanquam vltimum finem nostrum ad quem tendere, ac scopum ad quem vnum colligare debeamus, quod sequenti etiam modo præstari haud incommodè potest: Credo Domine te esse finem meum vltimum, beatitudinem, gaudium, & consummatam animæ meæ lætitiā, teque solum propter infinitam tuam bonitatem & innumeras perfectiones dignum esse qui ex toto corde meo, ex tota mente totaque anima & ex omnibus viribus meis ameris, colaris meraque stultitiæ ac impietatis esse à quocumque alio quam à te Deo vero beatitudinem suam, quietem & gloriam expectare.

Actus fidei quo Deum credimus vltimum finem nostrum.

Actus fidei circa mortem.

5. Fieri etiam potest hic actus circa Mortem extremamque vitæ nostræ diem hoc modo. Credo planè venturum aliquando diem, quo es hac vita decedam, diem, inquam, vltimum quo mihi cognati omnes, & amici, honores, diuitiæ, voluptates, cæteraque omnia humanæ conditionis oblectamenta erunt relinquenda, quando corpus hoc meum terreum in puluerem de quo assumptum est, reuertetur, anima verò vel in paradysum euolabit, vel in igne purgatorio detinebitur, vel ad inferos pro meritorum, qualitate ac numero detrudetur.

Actus fidei circa iudicium.

6. Circa iudicium. Credo firmiter nulloque modo in dubium reuoco, redditurum me integram omnium mearum cogitationum, verborum, atque operationum rationem Deo vero, summo, sanctoque iudici, qui vltimam demum in me vel condemnationis, vel absolutionis ac liberationis sententiam pronuntiabit.

Actus fidei circa infernum.

7. Circa infernum cum oculi designentur in terram. Credo in terræ centro esse inferos diuinæ iustitiæ carceres in vniuersam malorum præparatos, vbi cum damnatis æternis supplicijs addictus æternum cruciabor, nisi vita sanctior meritorum Christi ope subnixā, his me incendijs eripuerit.

8. Circa paradisi gloriam cum cælum contemplaris hæc aut similia corde vel ore pronuncia.

Actus fidei circa gloriam paradisi.

Credo te Domine Deus meus in summā illā sede Maiestatis tuæ in excelsis cum beatis tuis admirabilj atque incōprehensa gloria redimitū versari, ibique locum æternæ beatitudinis mihi

præparatum esse non dubito, si tanto præmio digna vita responderit.

actus fidei
circa Sacra-
menta.

9. Circa Sacramenta, quoties aliquod sacramentum suscipimus, illudue alijs ministrari animaduertimus, elici potest fidei actus interior quo actione eiusmodi haud secus ac si à Christo Dei filio procederet, contemplerur, aut quasi vas quoddam pretiosissimo Christi sanguine plenum, maxime verò in sacrosancto sacrificio missæ haud aliter atque in cruce pendens Christus considerari potest, coli atque internis hæc actibus adorari.

Ego te Domine Redemptorem meum hic præsentem esse firmiter credo pretiumque salutis nostræ sanguinem tuum, mortemque sacratissimam æterno Patri pro vniuerso humano genere, ac pro me imprimis, ac si solus essem, ardentissima Charitate offerentem. Huic porro veritati fide adeo viuâ & indubitata assentior, ut si te Domine IESV, corporeis oculis in tua forma visibili conspicerem, firmitus illi adhærere non possem.

actus fidei
quo in per-
sona superi-
orum Dei
veluti præ-
sentem in-
tuemur.

10. Denique in persona Prælatorum, sacerdotum ac præcipue superiorum nostrorum vtilissimum est interno fidei oculo Deum præsentem intueri, summam eius cuius nos ipsi loco gubernant ac regunt, prouidentiam apprehendere, atque ita in eorum persona totos nos ipsi submittere hoc fere aut simili actu. Credo Domine prælatum hunc cuius nos obedientiæ subiecisti, tuum esse vicarium, tuæque Prouidentiae præsidio minimè destitutum, ut illum ore tuo loqui putem, si aure attentâ audiuerò, tibi met ipsi aures præbuisse censear, si debito illum honore ac reuerentia coluero, debito te honore ac reuerentia prosequutus, si denique me illi submisero, iugo me collū tuo subdidisse non dubitè, contra verò si resistero tibi me resistere iure metuam, si eius ordinationibus contradixero, ordinationi me tuæ contraire certò sciam.

quomodo
in his ob-
iectum for-
male fidei
visu span-
dum.

In his porro & similibus actibus oportet animo recolere obiectum fidei formale hoc modo. Credo Domine & sic est quia tu dixisti, summa veritas quæ nec falli potest nec fallere. Hoc vtilius medium nullum est ad summam puritatem animi & perfectionem consequendam quam si semel saltem in die omnes istos actus exerceamus, quod animaduertenti non erit difficile, certumque temporis spatium diebus singulis examini particulari addicenti.

De spe & eius actibus

CAPVT V.

Spei definitio.

obiectum
materiale
Spei.

Spes Theologica virtus est, quæ certam firmamque in nobis ingenerat expectationem tum beatitudinis æternæ, tum mediorum omnium, quæ ad eam conducunt, aut necessaria sunt. Quare eius obiectum materiale est quodcunque bonum possibile, tum corporis, tum animæ cum præsentis huius vitæ tum futuræ.

Objectum formale siue motiuum quo tam certa hæc expectatio innititur varium est.

obiectum
formale
spei, idem-
que multi-
plex.

1. Est bonitas ac potentia Dei infinita, quæ cum ad imaginem & similitudinem suam nos extruxerit sui ipsius capaces, eiusdem beatitudinis participes nos esse voluit, quæ beatus ipse est ut in omnem æternitatem similes illi essemus.

2. Christi Domini saluatoris nostri merita tanta, quæ patri suo pro nobis obtulit, quæ acceptauit ipse & quorum nomine, atque intuitu ad impertienda nobis salutis consequendæ adminicula se obstrinxit, quo fit ut non solum eius bonitate & potentiâ spes nostra fuetur; verum etiam iustitia ac fidelitate.

3. Exigua illæ ac permodicæ, quibus eius opitulante gratiâ, defungimur actiones bonæ; si quidem cum primas ut vocant gratias nobis merè gratis elargitur, vult nos postmodum cooperari; sperare porro cum iniquam vitam degas, præsumptis est.

Huius virtutis actus sunt multiplices: primus, quo procul à nobis ablegamus spem omnem in nobis alijsue rebus creatis positam; neque enim sine Deo rex quilibet aut princeps, aut amicus subsidio nobis esse potest, vanum est sperare salutem ab homine: scimus nihilum nostrum, exiguas corporis atque animi nostri vires, frequentes & propè quotidianos casus, ut nobis dicere liceat, Domine Deus meus, ut tute solum illud atque vnicum bonum es quod spero, sic in te vno spem meam defigo; ex me nihil sum, nihil habeo, nihil possum: sum rerum omnium egentissimus: vana est salus hominis, haud satis in eo facultatis est & potentiæ, ut omnia molitur; mihi quæ suppeditet, defunt: desiderantur in eo bonitas & fidelitas. Tu es igitur, o Deus meus, tu es spes mea, refugium meum, & fortitudo mea.

actus spei
multiplices
quo spem
in creaturis
positam à
nobis able-
gamus.

Deinde spes aliud nihil est, quam boni aliqujus desiderium, quo ad illud acquirendum incitatur bonum eiusmodi est Deus ipse, vltimus hominis finis: cætera omnia bona, tummi illius boni tantum sunt, leuissimæ participationes, immò proprie loquendo media dumtaxat, quibus nos utipar est, non frui atque ideo cõtèmere omnia nos oportet & in Deo solo figendū desiderium de re qualibet creata sentiendū, ac dicendo quod de terra B. P. N. dicebat identidem, o quam terra, bonum hocce, locus iste mihi sordet, mihi displicet, cum cælum aspicio & quod in cælo bonum expecto: o Deus meus quidnam est in cælo & in terra, quo penitus satiari atque expleri possim, nisi tu qui bonū cordis mei es, pars mea, fors mea, & hæreditas mea? Per virtutem spei de remissis & condonatis nobis peccatis concipi potest fiducia. Quonammodo fieri potest, o Deus meus, ut fulgentissimi misericordiæ tuæ radij, & charitatis tuæ ignis ardentissimus, & merita liberalissimi redemptoris mei glaciem peccatorum meorum feriant, & non penitus dissoluantur atque in nihilum redigantur, quando sanctissima tua gratia tam sæpè effecisti, ut ea lamentarer & acerbissimo doloris sensu detestarer?

actus spei
quo verum
bonum hoc
est Deum
solum deside-
ramus

actus spei de
remissis pec-
catis & con-
donatis.
in hunc mo-
dum.

actus spei
de gratia
perseueran-
di ac profi-
ciendi.

Sperari item debet gratia perseuerandi & progrediendi in perfectione, ad quam Deus nos

vocauit; etiam o Deus meus non ut in perpetuum me desereres, liberaſti me, & vincula peccatorum meorum confregiſti, & mundanos affectus, quibus tenebar implicatus; vis à me tibi reddi vota mea, perfici atque impleri sacrificiū quod tibi obtuli: & licet impedimēta experiar, nec non difficultates aliquas propter eam quæ in me insignis est fragilitatem, inconstantiam, prauos affectus, habitusque contractos: nūquid tamen tu ipse es, qui cum inimicus tuus essem, per sanguinem filij tui me reconciliaſti? quanto magis sperandum mihi est, fore ut per eiusdem merita, de actibus meis quotidianos sustineas, & ad amorem tuum ulterius deducas.

actus spei
in aduersis
rebus vsur-
pandus.

Præcipue cum laboramus, & quiddam patimur, non sine graui aliquo sensu, cum perſecutio inſtat & affligimur, actus spei vtilissimus est, ut animum nobis faciamus, his cum vocibus compellando, anima mea Deum tuum videbis, sanguis Iesu Christi pro te effusus est, & ut tibi vita æterna emptionis iure cederet; Et aliquando tandem tuo corpori. Aliquando gloriosum eris, corpus meum, si patiens eris, si nos minime perturbabis, si nostram vnā operam conferamus. Tum vtrique simul; Relinquamus mūdo, mundique sectatoribus voluptates, diuitias, honores, magnatum gratiam, quæ quidem omnia tanto animi ardore impetuque persequuntur; asseruat in cælo nobis Deus præpotens vniuersa, paradisi thesauri nostri sunt, gratiæ cælestes nobis iam tum distribuuntur quantum sufficit, & postmodum, plena perfectaque fruitione gaudebimus.

actus spei
circa ora-
tionem Do-
minicam,

Denique sperari potest quidquid in oratione dominica continetur, ac proinde debet quotiescunque recitatur, actus formalis spei exerceri, petitiones omnes fundando stabiliendoque in bonitate & misericordia optimi parentis nostri, & in meritis Christi Domini. Huius virtutis praxis mirum in modum vtilis est, immo necessaria ijs, qui per pusillo animo sunt, & quam par est paulo timidiore, propter peccata vitæ præteritæ, quorum aguntur memoria, & infirmitatis suæ, quam testatam habent experientia. Supponit illa magnatū nihili sui quod veræ sui ipsius diffidentia fundamentum est, perpetuæ huius virtutis comitis cognitionem, tum bonitatis Dei, & meritorum Christi: vnde vera ac solida manat fiducia. Ponit potest in hac virtute acquirenda, spatium quodam temporis, particularis examinis studium. Siue per illud resistendo pusillanimitati, siue singulis diebus certum quendam actuum numerum exercendo, donec facilitas comparetur.

homines
pusillo ani-
mo hac pra-
xi maxime
utidebent.

examen
particulare
circa spem.

*Charitate
De fide & eius actibus.*

CAPVT III.

charitatis
definitio.

Charitas infusa virtus est qua Deum, & quaslibet alias res creatas propter Deum ipsum diligimus; hæc est excellentissima diuinæ naturæ participatio, in cuius exercitio vitæ hu-

ius mortalis perfectio posita est. Amare quem-
A piam aliud profecto nihil est, quam vero & sit.
vivo affectu, nostram illi vouere voluntatem, atque adeo velle illi ac procurare quodcunque bonum possibile, sicut per suam voluntatem vult ipse sibi, desiderat, & procurat.

Vnde amoris Dei materiale obiectum est non solum ipse Deus, eius omnipotentia, bonitas, iustitia, sapientia, misericordia, atque aliæ perfectiones; sed etiam omne bonum, quod illi desiderare & procurare possumus. 1. Scilicet quod in se habet 2. nosmetipsos, & quodcunque demum in nobis est, & facultates nostræ, quod sumus, quod habemus, quod possumus. Nam licet Deus nostri non indigeat, proprium tamen amoris est sponte in illum referre quidquid nobis largitus est, quemadmodum liberaliter totum ipse largitur ex eo quo se, nosque ipsos affectu prosequitur; res creatæ omnes, quidquid sunt, habent & possunt, siue ratione præditæ sint aut ad fidem vocatæ, siue non. Sunt quippe propter eius gloriam vniuersa & Deus Dominus noster eas condidit, conseruat, & per amorem cum illis operatur.

obiectum
materiale
charitatis.

Obiectum eius formale est infinita Dei bonitas: cui cum satis non esset à se infinite amari, hominem, voluit creare ut ab ipso & cognosceretur & amaretur: quo se ipsa modo & amat & cognoscit. Sicut diuina bonitas digna est, quæ à Deo infinite ametur, & per hunc amorem ab illo recipiat quodcunque bonum reddere homo potest, non aliam ob causam quam quia digna est ita charitas Deo largitur quidquid potest, non ob vllum commodum quod inde percipiat: non quia bonum est aut ad excellentiam nobilitatemque animi pertineat; non ob conscientia pacem quæ inde oritur, non ob meritum vel gloriam; sed purè ac simpliciter ob bonum ac delectationem, quæ in Deum deriuatur. Vnde ex æquo iustitiam Dei amat, sapientiam eius & misericordiam, vnum attributum quemadmodum & aliud; cum omnia infinitatem bonitatis huius æqualiter participant, quæ obiectum formale amoris est.

obiectum
formale
charitatis.

Actus huius virtutis varij sunt: in summam tamen duorum reduci possunt qui commodius ad praxim reuocantur.

actus chari-
tatis duo
vel tres.

Primus est quo Deus in Deo amatur: per hunc siquidem actum complacere tibi pote & oblectari bonorum quæ Deus habet recordatione, eo maxime lætando quod Deus sit cuiusmodi est, ut si res vel minima eum deficeret (si ita loqui fas est) & eam ipsi largiri posses, vltro id libenterque præstares. Quin si in facultate tua situm esset Deum vnum eligere, non alium quam Iesum electurus esses, solemne illud Davidis verbum vsurpando, dixi Domino Deus meus es erisque in perpetuum quamuis bonorum meorum non egeas, si ea tribui optares, tribuerem vniuersa. Ad hunc primum actum, refertur amor quo Deum amamus in alijs rebus, in suis beneficiis, in creaturis, nobis metipsis. In omnibus operibus, quæ ipse moderatur ac dirigit prouidentia suā, agnoscendo in omnibus sparsas quodammodo ac diffusas perfectiones: summam inde voluptatem capiendo: quod sic extra se perfectus sit, atque adeo amabilis, siue eum bo-

actus chari-
tatis quo
Deus amo-
tur in ipso
Deo.

quæ nana
referatur
ad hunc
actum pri-
mum, veri-
tatis.

hum largitur, siue cum iuste vindicat, gloriam sibi extra se impertiendo, atque à sanctis ipsis omnibus suis perfectionibus maximam gloriam recipiendo; primus iste actus contemplationis proprius est.

Actus charitatis appetitius seu practicus, quo Deus amatur supra omnia. Secundus est, quo Deum amamus supra omnia: vocariis potest appetitius seu practicus, quia eius ope adeo Deus amatur, tanta, tamque excelsa eius perfectionum concipitur opinio, ut pluris aestimetur re quacumque creata & creanda, immò quæ esse possit. Deum istis omnibus præferendo, gloriam eius & sanctissimam voluntatem, abnegando, propriam animi sensum bonum, honorem, delectationem, ut vni Deo studeamus, res omnes creatas offerendo, cum de subministranda creatori voluptatis materia agatur, qui infinitis partibus illis omnibus melior ac superior est, magnificando ut nos alijsque ei similes simus in perfectione, & illud viribus omnibus procurando, quia maiorem ipsius gloriam in eo reperire, est ultimus actus, & sæpè continet primum, isque utilior est, eius si quidem beneficio nos nostramque voluntatem, voluntati Dei subijcimus, siue præcepta eius observando, etiam ubi de vita nostra agitur, sicut martyres qui vitam perdere maluerunt, quam eius amicitiam; siue ipsius consilia sequendo. Hoc demum actu, pluris facimus vel vnum gloriæ Dei gradum, quam vniuersa mundi bona. Is denique est, qui efficit, ut ex studio placendi Deo, cumque oblectandi, perfectionem omnem euangelicam alacri & erecto animo amplectamur ac virtutum omnium exercitationem, fidei, spei, religionis, humilitatis, paupertatis.

**Tertius actus charitatis prior uti-
lior est eum-
que continet.**

**Quam vim
habeat actus
tertius cha-
ritatis.**

**Praxis amoris Dei, quo
nos offerimus
totos Deo.**

**Praxis amoris Dei, quo
nos abducimus
à creaturis.**

**Praxis amoris Dei quo
nos illi stri-
ctius deuincimus.
Praxis amoris Dei, quo
singulas illi**

Exerceri possunt actus isti variis modis, offerendo corpus suum & animum Deo, cogitationes suas, sermones, & actiones. Fateor, Deus meus naturam tuam infinitam dignissimam esse quæ infinito amoris studio ametur, & ut tute eiusmodi es, sic te ipsum amo, & ex toto corde meo meum tibi corpus offero, animum meum, actiones meas cogitationes, sermones in amoris mei monumentum.

2. Abduci eodem amore possumus à creaturis, ut nos totos Deo dedamus, ô Deus meus, in te vnum affectus mei intenti sunt, centrum cordis mei, cuius causa viuo, propter quem mori statuo, in cuius gratiam deserui, ac verò etiam tum desero animo perlibenti patrè & matrem, honores, diuitias, omnes mundi voluptates; pro quo me alterius voluntati mancipaui, quem vnum magni aestimo; cuius causâ creaturam omnem nihili facio; amore cuius, amorem omnem alium repudio; immo etiam me ipsum odi; In quo diligo quidquid diligo; enimvero quidnam istud est, quod me præter amorem tuum satiare queat?

3. Nos quoque strictius illi deuincire possumus vota offerendo, ô amor meus! Votum tibi nuncupo paupertatis, castitatis, & obedientiæ, sed ex corde planè liberali, atque integro: ut eo munere oblecteris, ac testatum tibi meum in te studium relinquam, æstimationemque quam de tuo bono & gloria concipio.

4. Possunt itidem illi actiones omnes offerri, non quidem in vniuersum, sed singulæ, id-

que præsertim cum sese aliquid perpetuendi dabit occasio, ô amor meus si tot, tantaque & fecisti meâ causâ & tolerasti, nunquid æquum est, ut ego quoque tua causa laborem & patiar?

5. Voluntatem suam conformare diuinæ voluntati in omnibus quæ contingunt, siue sic Deus iubeat, siue solum permittat. Immo in iis quæ naturaliter eueniunt, & cuicumque demum rei affuescere, nullâ prorsus excepta, conceptis his ferè verbis: *fiat voluntas tua*, ô Deus meus, nosti quam tandem gloriæ mensuram de me educere statuisti, & ex omnibus creaturis tuis: sic igitur tu nos rege ac guberna, quemadmodum tibi collibebit, & ad maiorem tuam gloriam maximè faciet.

6. Summum dolorem concipiendo ex tot tantisque criminibus à nobis, alijsque in Deum perpetratis, ô Deus meus, quam doleo tui cognitionem non satis hominum animis altè impressam esse: quam lamentor te nondum satis colli atque amari pro eo ac mereris, tam sæpe maiestatem tuam offendi, ô si mihi integrum esset omnium hominum voluntatem ad amorem tuum inflectere, omnibus illorum viribus obsequium tibi præstare.

7. Actus contritionis huc pertinet, magnique momenti est, cuius vsus debet esse frequentissimus, ô Deus meus, noui quam sæpè te offenderim, sed quid istud est? nempe peccatis meis honorem, gloriam tuam, voluntatem tuam, rei omnino nihili post habui, contempsî & gratiam tuam amisi: detestor ô Deus meus, amor meus, vitæ meæ præteritæ peccata omnia; toto corde complector, honorem tuum, tuam gloriam, bonum tuum, voluntatem tuam, amorem tuum, etiam capitis mei periculo: summè optarem nunquam te offendisse, ac firmam inde mentem in eo, tuo subnixus auxilio potius moriendi, quam quod tibi displiceat quidquam in posterum perpetrandi.

Virtutis huius praxis videri potest c. 6. de recta intentione sermo est, nimirum præcipue per intentionem charitatis actus exercentur: sicque examen particulare, quod circa eam instituitur, auget ac perficit charitatem: applicari tamen propius potest ad actus virtutis eius qui certo numero singulis diebus fiunt, ut maior in omnibus facilitas acquiratur; duo præsertim censentur, quorum maior habenda ratio, quosque proinde in vsum valdè expedit assumere, spatio temporis aliquo in examine particulari.

Primus est consideratio præsentis perquam amabilis Dei, glorificantis se, & bonum nobis impertientis, in omnibus creaturis suis: quod certè aliud nihil est, quam contemplatio S. P. N. de amore spirituali.

Seruari porro commodè in eo hic ordo posset, dominum nostrum agnoscere, operantem in me, in omnibus meis actionibus, tam externis quam internis, dat enim mihi & conseruat esse naturæ & gratiæ, quodcumque cogitem, desiderem, agam, in illud omne influit, idque ex amore præstat, volendo & procurando bonum tam sibi quam mihi, pariter quoque me in oratione adiuuat, in studijs, lectione, dum scribo, laboro,

nostras actiones obferimus maximè in aduersis rebus praxis amoris Dei, quæ cum ei voluntate nostram conformamus,

praxis amoris Dei ex recordatione peccatorum admisforum.

Actus contritionis.

duo frequenter exceda-
r. consideratio præsentis Dei, 2. conformitas voluntatis nostræ cum voluntate Christi.

Actus præsentis Dei ut in nobis operatur.

incedo, &c. Oportet autem, dum eum sic operantem in gloriam suam contemplamur, nos cum ipso operari ex eius amore, & in eius gloriam ipsum complectendo, ut nos ipse complectatur; cum tam multis nobiscum operationibus, atque adeo strictè colligatus sit.

2. Contemplari illum possumus in omnibus alijs creaturis Iesus & rationis expertibus operantem eodem planè modo, & per amorem nobis ut ita loquar, illis, & per illas obsequium exhibentem.

3. In proximis nostris, siue illi iusti sint, vel peccatores, superiores, inferiores, vel æquales; possumus item illum contemplari operantem in illis, & per illos res prope infinitas cum interioribus tum exterioribus, idque ex amore, quo se, nosque, prosequitur, sic glorificare se volendo, & nobis benefacere; unde in omnibus amandus ille nobis est, in eoque omnes.

4. Possumus Deum contemplari præsentem ut in seipso est, infinitis perfectionibus abundantem operantem in se, & se summè glorificantem; sic in se continentem singularem & excellenti quadam ratione omnes perfectiones, & operationes omnium creaturarum.

2. Actus est conformitas voluntatis nostræ cum voluntate Domini nostri, quæ summa perfectionis est: quare in ea exercere nos possumus non vnum modò mensem, sed annum vnum & amplius. Ordo seruandus, ut rectè examen particulare ad id applicetur, is esse poterit.

1. In eo est, ut quidquid contingere possit, in qualibet occasione quæ sese offerat, quacunque ratione, id excipiamus quasi de manu Domini nostri magno affectu, eoque verè paterno in majus bonum nostrum, & spiritualem utilitatem ad nos transmissum sit; in rebus singulis voluntatem nostram diuinæ conformando: quasi præsentem ipsum intueremur, nosque his verbis compellantem, fili mi, volo te hac hora hoc facere aut pati, ita ut responsum illi subiiciamus, huiusmodi, volo, o Deus meus, quando ita vis, sic hanc actionem exequi, incedere, vel manere huc aut illuc, quo me mittis, hoc vel illo munere defungi, quando ita statuisti; his aut illis donis vel talentis, quæ mihi largitus es; vel hac aut illa mensura, quam mihi distribuisti contentus sum, quando tuæ sic placitum est voluntati; has aut illas corporis ægritudines pati; mortem ipsam acceptare, quando ac quemadmodum voles ipse; obnoxius esse & particeps fieri miseriarum, ut famis, sitis, frigoris, caloris, pestis, belli; pati etiam singula quæque, quando & prout ea in me deriuari sapientissimè decernes. Denique si modò ita placet priuariam tum omni consolatione spirituali; contra vero ariditatibus & desolationibus continuis repleri, vexari in perpetuum tentationibus, iisque quas tu ipse decernes; quin & gratiarum & gloriæ, nisi quantum voles recipere. In his casibus, qui momentis propè lingulis nobis vario modo contingunt, voluntas nostra Christi Domini nostri voluntati conformanda est, ex viua ardentique fide, qua res huiusmodi prorsus pro eo ac vult, & iuxta ipsius arbitrium, aduenire certò credamus. 2. Nec modò Dei voluntati nostræ

conformare possumus, varios quos ipse statuit decernitque rerum euentus, de ipsius manu acceptando; sed etiam in eo ponenda opera est, ut assuescamus motiui formali, quod ipse habet & concipit talia decernens, vel permittens, nosmetipsos conformare: motiui istud est diuina eius gloria, nam nec opinatis etiam aliquando casibus istis & euentibus suas homini perfectiones manifestat, Iustitiam, puniendo, bonitatem, misericordiam, potentiam, Majestatem, ac splendorem; ut aperiendi profectò nobis sint oculi in quolibet euentu, contemplandumque quemadmodum in eo bonum suum & gloriam Dei voluntas inueniat; tum deinde ad iungenda opera nostra est, ut eandem in iisdem casibus gloriam velimus, Deum in omnibus perfectionibus suis cognoscere & amare satagendo. 3. Aduertendum ut huiusce conformitatis perfectionem augeamus, facta velut è gradu in alterum gradum progressionem.

1. Est casus omnes acceptare magna patientia.
2. Prompto animo & facili.
3. Animo alacri cum voluptate, gaudio, & oblectatione, quia Deus eo delectatur ac sibi placet, sic iustitiam suam commonstrando, bonitatem, potentiam, aliasque perfectiones, adeò ut quidquid contingit toto vitæ nostræ decursu, in eo nihil nobis placeat, aut voluptatis sensum vllum ingerat, præter vnam quam impleri aduertimus Dei voluntatem; ac tandem omnis nostra in omnibus delectatio, vnus Dei sensus & oblectatio sit.

2. ex motiui formali quod vultur ipso Christus.

3. Augeri fè per debet hæc conformitas.

1. Gradus conformitatis.

2. Gradus.

3. Gradus.

De Religione & eius actibus.

CAPVT VII.

Religio virtus est moralis, qua postquam per fidem maiestatem, & excellentiam Dei in omnibus rebus agnouimus, voluntas nostra illi subijcitur, tanquam supremo sui principio & Domino: quidquid est, habetque in eius reuerentiam & obsequium totum addicit: se ab eo in omnibus pendere, atque aptum esse profectur supremum eidem honorem defert, quo palam facit ac protestatur excellentiam illam infinitam, suamque ab illo dependentiam; adeò ut tota virtutis huius praxis, quæ moralium præstantissima est, fidei fundamento fulciatur, & cognitione perfectionum Dei, istarum potissimum quæ consequuntur.

Religionis definitio.

1. Est naturæ ipsius infinitas, quæ cum simplicissima sit, tamen perfectiones omnes possibiles complectitur, quæ in eo pariter sunt infinitæ: nam si regi cuiquam debetur reuerentia, si patri, si principi, si viro nobili, quanto magis Deo, cuius maiestas & excellentia infinita est, atque adeò tanta, ut si cum ea quilibet homo componatur, nihil penitus sit. Et certè quo

Virtus Religionis pèdet ab infinitæ naturæ Dei cognitione.

Ex viua fide oriri debet illa conformitas.

major est is quem reueremur, atque ab ea amplitudine quò remotiores sumus, eò maiorem illi à nobis honorem & reuerentiam exhiberi par est: iam vero Deus excellentiæ & perfectionis infinitæ est, nos nihil sumus nihil possumus, nihil habemus, atque ideo Seraphini nihilum suum intelligentes, iuxta ac magnitudinē Dei, velant facies suas & pedes in signum reuerentiæ.

2. Est eius immensitas: nam ubique est, neque vsquam locus, in quo non inueniatur: adeò ut quemadmodum auis quocumque volat, aërem; & piscis, quocumque demum vadat, aquam inuenit: sic neque ad minimum passum quoquam incedere aut progredi possumus, quin Deum ibidem obuiam habeamus, immò in ipso Deo, atque intra Deum simus; *cælum & terram impleo*. inquit per prophetam; diuinitas ubique est, sanctissima trinitas, Pater item, Filius & Spiritus sanctus: iustitia, clementia, potentia, bonitas etiam immensa est. Cogita quo cultu & reuerentia, Seraphini assistunt coram sanctissima illa trinitate, præsens nobis adest in omnibus vilis domunculæ locis, & angulis, æque ac Seraphinis ipsis in cælo, licet illum vti faciunt, nondum clarè intueamur.

3. Est infinita eiusdem sapientia, nam videt omnia, ubique nos inspicit, nec vnquam suos oculos à nobis auertit, quantumlibet occulti sumus, æque in tenebris obscuræ noctis ac in meridianæ lucis fulgore; & cognoscit nō actiones modò nostras, & sermones, sed etiam cogitationes, consilia, intentiones: si igitur creaturæ cuiusquam aspectus honestum in nobis timorem ingenerat, à malo nos abducit, in bonum impellit, quātò magis Dei vnus intuitus?

4. Est infinita puritas & sanctitas: nam si sanctis cultus exhibetur in ipsorum reliquijs; si sanctis in terra degentibus honor defertur; immò etiam ecclesijs tanquam Dei domicilijs; cum certò sciamus nos ubique terrarum cum sanctorum sanctissimo versari, cuius tēplum mundi vniuersitas est, quod præsentia sua sanctificat, & modo quodam peculiari cor nostrum, in quo habitat per dona sua, quem cultum à nobis illi exhiberi decet? quā plena respectu corporis compositione & reuerentia, gerere nos debemus? ne vultum illius offendamus, qui odit ac destruit omnem iniquitatem; qui iuxta se, sibi, que adhærescentem impuritatem vllam ferre non potest; qui dicit, sancti estote quoniam ego sanctus sum; qui destruit templi sui violatorem.

5. Est suprema potestas & Dominium quod in nos habet, quatenus creator noster & sanctificator est, omne bonum nostrum, ac finis vltimus; qui potentia sua & bonitate nos sustinet, largiturque id omne quod sumus, & quidquid habemus momento quolibet, immò si desisteret, recideremus in nihilum cum gratiæ tum naturæ; à quo magis pendemus, quā à sole radij, vas fictile à manu figuli, aut vmbra à corpore. Idcirco eius sumus mancipia qualescunque sumus, ipso naturæ iure, ex eo quod sumus, habemus, possumus, integrum illi absolutumque præstare debemus obsequium euo sanè nos liberare nexu nunquam poterimus; si quidem quò

plus eius causa præstamus, plus illi deuincti sumus; cum ex illo quidquid in ipsius honorem à nobis fit, oriatur.

Religionis igitur virtus est, quæ id vnum studet, vt huic obligationi faciat satis; ac propterea eius amplitudo & perfectio est veluti infinita: nam vt excellentia Dei nullis terminis circumscribitur, sic nunquā contenta religio est: vnde quod ad objectum illius materiale spectat quidquid extra Deum est, totum illud impendit in ipsius Dei laudem, gloriam, gratiarum actionem, cognitionem, tributum solutionem eius maiestati conuenientis; non corpori, non animæ parcat, non vitæ, nec creaturis, non Christo Domino saluatori, & eius cruci; neque quodammodo Deo ipsi, offerendo siue honorem supremum, quem ipse sibi defert illi gratulando.

Actus virtutis huius proprii, aut eam concomitantes sunt plurimi.

1. Est altissimam de Deo opinionem, & æstimationem tanquam creatore, & supremo totius mundi Domino, mente concipere; de nobismetipsis verò perquam exiguam, vt qui ex nobis nihil sumus, habeamus nihil, nihil possumus; sed omnia ab illo accipiamus, & puncto quoque temporis in omnibus ab ipso pendeamus. Magni ponderis est actus iste, & exercitationem præsentis Dei ferè comitari potest, adjunctum quoque habet vt plurimum, sibi que affixum comitem magnum rerum omnium creaturarum contemptum, quæ ex seipsis nihil sunt, ac proinde ne quidem dignæ sunt, quæ aliquo in pretio habeantur.

2. Est adoratio tum animi tum corporis Deo, in ecclesia, palam in publico, vel in priuato loco: quæ quidem adoratio aliud nihil est, quā illa Dei æstimatio cum animi subiectione conjuncta, quæ ad diuinam eius maiestatem dirigitur, & aliquo signo declaratur, vt sic & in nobis, & coram alijs honoretur.

3. Est sacrificium cum missam audimus, offerendo tanquam in cultum supremum Deo pretiosum Christi Domini nostri veri & naturalis eius filij corpus; sicque tributum æquale veluti pendendo tum eius maiestati, tum beneficijs quæ in nos confert amplissimis, vt pote principio, & cuiusvis boni naturalis & supernaturalis origini.

4. Vt ipse & sacramentorum perceptio in actibus religionis ponitur; vt & aquæ benedictæ insperio, vsus agni Dei, &c.

5. Oblatio nostri, vel rei quæ nostra sit, præsertim voto concepto; sic enim nos totos penitusque Deo reddimus; in quo tria vota religionis, & eorumdem instauratio mirum in modum excellunt.

6. Oblatio nostri ipsorum in eius obsequium, non quidem voto, sed proposito firmo, ac plane deliberato, quod multi deuotionis nomine insinuant.

7. Actio gratiarum pro beneficijs acceptis, quā quotidie exercemus in ipso conscientiæ examine.

8. Oratio tam vocalis quam mentalis, in qua omnia à Deo proficisci agnoscimus, nosmetipsi subiicimus, eum adoramus, diuinæ eius maiestati nos offerimus, pro beneficijs gratias agimus,

Munus Religionis est vtrumque satisfacere obligationi qua Deo deuincti sumus. Objectum materiale Religionis.

Actus proprii virtutis Religionis. 1. Actus opinio de Deo altissima.

2. Actus adoratio tum interior tum exterior.

3. Actus sacrificium Missæ.

4. Actus vsus sacramentorum & sacramentalium.

5. Actus oblatio nostri, maxime per concepta vota.

6. Actus oblatio nostri ex firmo proposito.

7. Actus actio gratiarum.

8. Actus oratio vocalis & mentalis.

demum quod necessarium nobis esse ducimus, supplices ab ipso postulamus.

Deuotio non
est actus
Religionis,
sed circum-
stantia quæ
aut conditio
actuum Re-
ligionis.

Oritur de-
uotio etiam
ex charitate

praxis actuum
virtutis Re-
ligionis.

Exemplar re-
ligionis
exercendæ
perfectissi-
mum Christus
Dominus.

Inter actus religionis deuotionem recensent bene multi, si tamen deuotionis nomine non oblationem quidem nostri in obsequium Dei, sed promptitudinem quandam ac spiritus feruorem intelligunt, quo voluntas, in illud omne quod & timorem & diuinum obsequium spectat, fertur ardentissime; ut in orationem, missam, sacramenta, difficultates omnes superando rebus istis annexas: non tam distinctus religionis actus censendus est, quam aliorum actuum vel circumstantia vel conditio. Oritur porro sapientius vera deuotio non ex religione modo, sed etiam ex charitate; nimirum cum voluntas firmo constantique impulsu fertur in illud quod Deo acceptum est in nullo sibi parcat, in quo placere ei magis possit, siue sit quidam religionis actus, siue alterius virtutis moralis, ut obedientie, misericordie; quia tamen amor Dei promptos, expeditosque nos reddit in id præfertim quod Deo nos coniungit, & oratio aliarumque spiritus exercitationes, quæ religionis actus sunt, ad unionem illam magnopere nos iuuant, ideo nomen deuotionis pro quodam religionis actu ut plurimum sumitur.

Exerceri possunt præcipui huius virtutis actus in hunc fere modum; Deus meus adoro te, honoro te, gratias tibi ago, glorifico te, ut summum mei principium, & reueror, & agnosco regem meum, legitimum ac supremum Dominum totius mundi vniuersitatis, regnorum omnium, omnium creaturarum, quæ ipsas circumstant, bonorum omnium, diuitiarum, honorum; dum talem & adoro & agnosco, flecto genua coram te, & effundo animam meam in conspectu diuinæ tuæ maiestatis cum omni animi qua possu- demissione & reuerentia, palam publicèq; profiteor detecto capite, coram omnibus creaturis, quidquid mihi bene est, siue in corpore, siue in animo, id me tibi acceptum referre; agnoscere me tui muneris esse quodcunque bonum in me est, siue naturale; & acquisitum, siue supernaturale; & eo nomine me seruum tuum & mancipium statuo, fateorque toto vitæ meæ tempore à me tibi quam humillimum exhibendum esse obsequium. Offero tibi, o princeps meus, corpus meum & animam meam, ut in honorem tuum consecrentur, & penitus consumantur, voto me tibi paupertatis, castitatis, & obedientie obstringo, ut externa bona, corpus meum & anima mea in tuum penitus cedant, atque in perpetuum impendantur obsequium. Hanc in rem habemus perfectissimum exemplar Christum Dominum, qui statim à primo incarnationis suæ momento huiusmodi actus nunquam non exercuit, magnæ reuerentie, summæ estimationis, subiectionis erga patrem suum; qui ut illi honorem deferret non modo sæpè proficiscabatur in templum, & vultu in terram prostrato orabat; sed etiam impressum in corde suo gerebat semper, quod illi oblaturus erat in cruce sacrificium, ad eam quæ à peccatis accipiebat iniuriam & ignominiam compensandam, quo sacrificio singulis vitæ momentis patiundo, honorare eum voluisset, & illi vitam suam subijciedo si ita conueniens fuisset, aut sic ipsemet fieri voluisset, usque ad mundi consummationem.

De Puritate intentionis.

CAPVT VI.

Puritas intentionis, propriam eius notionem ac naturam spectando, actus charitatis est; iuuatur tamen non mediocriter ab alijs antè dictis virtutibus. Ut probè qua in re posita sit intelligatur: notandum est veram charitatē totam non esse duntaxat in pio affectu, vel interna inclinatione atque amoris exercitio, quo fit ut nos Deo uniamus; verum etiam postulat ipsa iure suo à nobis, ut omnia propter ipsum faciamus: ita ut actiones nostræ, cogitationes, sermones in illum tendant; vi atque impetu amoris in nobis dominantis impellantur; in ipsius Dei bonum, tanquam in verum finem suum & terminum vltimum, propter quem formati sumus. Actus autem voluntatis, qui in hunc veluti scopum actiones nostras dirigit, aliud non est quam desiderium, quod ex amore nascitur. Ut igitur intentio in omni vita nostra, & actio- ne laudabilis sit, & cuiusmodi esse conuenit. 1. oportet eius principium amorem Dei esse. 2. eius obiectum formale esse Deum ipsum. 3. tendere in hoc bonum quam perfectissime. Quod ad principium attinet, certum est, intentionem ed puriorem esse & perfectiorem, quod Dei amor vehementior est, atque hinc est, quod meditatio mirum in modum confert ad puritatem & rectitudinem intentionis; quia scilicet Dei cognitionem & amorem facit in nobis auctiorē; contra verò qui per parum orationis studiosi sunt, plerumque in suis actionibus minus puras intentiones miscere solent.

Scopus, motuum, seu obiectum formale quo desiderium istud tendit, bonum Dei est. Ut verò melius intelligatur, concipi à nobis potest tribus omnino modis: possumus siquidem in omni eo quod facimus, vel intendere ut Deo placeamus, vel eius gloriam amplificemus, vel demum ut voluntatem nostram diuinæ eiusdem voluntati conformemus. Deo placeamus, cum ita actiones nostras moderamur, ac dirigimus, ut illi acceptæ sint, illisque delectetur, eas intuendo gaudeat, ut seipsum, vel Christum Dominum, vel eius perfectiones intuendo ac considerando summè delectatur. Nam ut suprema ipsa honitas est & perfectio; ex eo omni quod bonum ac perfectum est, voluptatem capit: quin & infinite dignus est, cui quæcunque sunt, vniuersa oblectamentum præbeant & eiusmodi materiā prolixè præbeant. Cum igitur in actionibus eò nostra fertur intentio, ut Deo placeamus, propriè loquendo nihil aliud spectamus, quam viuo actu fidei Deum contemplari, qui nos, nostrasque actiones intuetur: conniti volumus ut eas quam perfectissime faciamus, adjunctis virtutum omnium, quarum capaces sunt ornamento.

Puritas intentionis est actus charitatis.

Actus rectæ intentionis est desiderium natum ex amore.

Tres conditiones exiguntur ut intentio sit recta.

1. Conditio, ut principium intentionis sit amor Dei. Meditatio plurimum confert ad puritatem intentionis.

2. Conditio ut obiectum formale puræ intentionis sit bonum Dei & quomodo

Conditio intentionis ut quā perfectissime tendamus in bonum Dei, & quomodo id fiat.

is, vt humilitatis, obedientiæ, charitatis frater-
næ, & aliarum; & id quidem vt delectationis
materiam Deo præbeamus qui seipso intra se
infinite delectatur, extra se verò eo omni, quod
aliquam cum ipso habet similitudinem. Gloria
Dei in eo consistit, vt talis qualis est cognosca-
tur; quanti debet, tanti fiat æstimeturque; & eo
quo dignus ipse est cultu obseruetur, tam à nobis
quam ab alijs; solus ille est, qui se quantum me-
retur, glorificat; ipse siquidem se solus cognos-
cit, æstimat, diligit, prout dignus est: vult tamē
& cognosci & amari extra se à creaturis ratione
præditis: eam ob causam tot extra se & tam
multa naturæ opera, gratiæ, gloriæ, sapientiæ
effudit, quo diuinis eius perfectionibus in ocu-
los nostros incurrentibus, & singulari ratione
splendescantibus, ipsum & laudandi & amandi,

Quid sit ha-
bere in om-
nibus inten-
tionem di-
uinæ gloriæ

igitur intentionem ferri, vt in omnibus actio-
nibus nostris Deum glorificemus; aliud nihil
est, quam nos ipsis similes reddere perfectissi-
mè, lumine cognitionis ipsius abundantes quā
maximè, & diuini amoris igne; quod sane ori-
tux fonte illius infinitæ cognitionis, æstima-
tionis, & amoris, quo se ipse prosequitur, quique
in nobis virtutum omnium perfectionem ope-
ratur, vt similes illius efficiamur atque indes
augemus eandem cognitionem, æstimationē,
& amorem, in nobis primum, deinde in alijs,
aliud nihil aut querendo aut spectando, quā
diuinum eius obsequium in hac ipsius gloria;
hoc est, quā vt cognoscatur & ametur, magis
ac magis ab omnibus, cum in hoc mundo tum
in futuro. Voluntas Dei nobis innotescit per
eius mandata, consilia, inspirationes, superiorū
nostrorum directionem, per euentus ipsos quos
contingere permittit in rerum humanarum gu-
bernatione; quō sit vt in omnibus rebus per in-
tentionem id spectare possimus vt faciamus, re-
linquamus, patiamur, quidquid se offert, quia sic
Deus fieri & amat & optat; quæ praxis vtilissi-
ma est multis in rebus, in quibus non tam
apertè, ac dilucidè quid Deo acceptum sit, &
ad eius gloriam faciat, assequi cognitione possu-
mus; tum siquidem reliquum nobis est, vt nos
tantum sanctissimæ eius voluntati conformem-
mus; sic magno nostro commodo mala tam
communia quam priuata quæ ad nos potissimū
pertinent, & quæ nobis contingere Deus per-
mittit, sustinere volumus, quia vult vt ea susti-
neamus; in eo Christum Dominum imitando
verba illa in passione usurpantem. *Pater fiat vo-
luntas tua.*

3. postulat
conditiones
objectum
rectæ inten-
tionis, ni-
mirum specta-
re in omni-
bus maiore
Dei gloriā,
iuxta eius
voluntatem
vt ei placea-
mus.

Tres istæ objecti formalis bonæ intentionis
rationes sibi inuicem subiectæ sunt; nam quod
in actionibus nostris primò & immediate intē-
dere debemus, istud est; vt in nobis & alijs di-
uinam gloriam, quantum facultatis nostræ est;
prouehamus; sed quoniam ignoramus qua po-
tissimum in re, quemadmodum & quantum
operā nostrā in gloriam suam Deus vt velit,
adjungenda propterea est conformitas volun-
tatis nostræ cum diuina.

Duobus istis hoc modo conjunctis, cum in
procuranda Dei gloria quemadmodum ipse
vult, occupamur, tum & placemus acceptique
sumus: possumus tamen per actum intentionis

A extremum, hoc spectare, vel certè tria simul con-
jungere, scilicet in omnibus spectare maiorem
ipsius gloriam iuxta eiusdem voluntatem, vt ei
placeamus, delectationisque materiam præbea-
mus.

Hæc sunt quæ ad objectum formale, in quod
desiderium bonæ intentionis tendit, pertinent;
verum oportet in illud tendat modo perfectissi-
mo; est autem in duobus posita tota illa perfe-
ctio.

Ad modum
intendendi
perfectissi-
mum duo
requiruntur

1. Oportet desiderium illud placendi Deo,
aut ipsius gloriam prouehendi, aut voluntatem
eius faciendi, notam veluti dignitatis & nobili-
tatis, sermonibus nostris, & actionibus vniuer-
sis imprimere; ita vt siue actiones virtutis sint,
vt humilitatis, obedientiæ, & aliarum; siue in-
differentes, cuiusmodi sunt, bibere, edere, rela-
xare se, vacare studijs; illud vnum studeamus, vt
huius motui bonitate insigniantur ornenturque;
& in Deum, vi atque impulsu eiusdem desiderij
rectè dirigantur; quod duobus modis fieri po-
test, virtualiter & actualiter, vt vocat: nec enim
satis est habitualis dispositio Cum manè sub ip-
sum diei initium, diem integrum peruidendo,
Deo offeruntur omnes actiones cum desiderio
placendi illi in omnibus; si talis huius desiderij
& tanta virtus est, vt porrigatur & extendatur
ad omnes actiones diei, non habitu tantum, sed
etiam meliore quodam modo; virtualis inten-
tio est, quæ animat, & quantum satis est, viuifi-
cat omnes huiusmodi actiones; licet cum exer-
centur, nulla de Deo actualis mentem subeat
cogitatio. Verum quia vanitas cordis nostri
tanta est, vt sæpè in actus etiam contrarios pro-
rumpamus; & cum Deo placere debemus, alijs
aut certè nobismetipsis placere volumus, ac
proinde eiusmodi actibus conceptam antea bo-
nam intentionem reuocare videmur, aut saltem
incuria ac summa negligentia impedire, ne vir-
tus in sequentes actiones transeat; propterea
inquam valdè conducibile est intentionem illā
sæpè renouare, vt minimum initio cuiusque
operis, exemplo B. P. N. qui singulis horis, in
proximè elapsam per examen inquirebat, & in
Deum sequentem dirigebat.

1. vt nostræ
actiones &c
insigniantur
bonitate
motui recte
intentionis.

Renouanda
identidem
recta intentio

2. Oportet desiderium istud placendi Deo pu-
rissimum esse; minus autem purum est cum ad-
motum admixtumque est desiderio placendi
alijs: aut proprii sensus cupiditatis, vel cuiuslibet
humani commodi: quin haud ita perfectum
est, cum in actionibus nostris nostra fertur in-
tentio in vtilitatem nostram spirituales, meri-
tum & maiorem coronam; nisi id totum refera-
mus ad maiorem Dei gloriam, quod facillimè
præstari potest. Vnde intelligi potest quantum
conferat, immò necessarium sit ad puritatem in-
tentionis consequendam, diuelli ac seiungi ab
omni bono creato, immò & ipso spirituali: qua
de re in prima parte sermonem instituimus. Vt
pertingamus ad perfectionem illam & purita-
tem intentionis, necesse est eò particulare exa-
men dirigere, & aliquo temporis spatio in ea
exercitatione studium suum ponere. Ordo &
praxis esse poterit iuxta gradus qui hîc reperiri
possunt.

2. Intentio
purissima sit
sine vlla
admixture
aliarum rerum.

Ad puritatem
intentionis
consequendam
opus est
examine
particulari.
3. Praxis
huius exa-
minis iuxta
triplicem
gradum.

1. Est evitare omnia vitia minus puræ inten-
tionis, & imperfectiones quas committere pos-

1. Gradus
puræ inten-
tionis, vt

careant
actiones
nostra om-
ni vitio.
1. Vitium
quo carere
debet inten-
tio est vana
gloria.

sumus contra perfectam puritatem.

1. Et maxime periculosa est, actiones suas exequi vanæ gloriæ studio; hoc est, ut ab hominibus & laudemur & æstimemur; licet enim hoc peccatum leue sit & veniale, magni tamen momenti est, cum directe repugnet gloriæ Dei; ad quem vnum honor & gloria rei cuiusvis pertinet: quique nos in damnum suum, æstimationem, & laudē hominum suffurari non vult: neque à vero suo fine voluntatem nostram abducit ac proinde semel à radice sua diuulsam omni merito priuat actionis quam exequitur; quæ ingens sanè iactura est; impeditque fructum omnem, quem Deus in alijs operâ nostrâ ad suam gloriam colligere optaret: succussam denique mentem, & à basi sua summotam præcipitem detrudit in sexcentas alias imperfectiones, & in graues etiam lapsus.

3. sunt quib?
hæc vanitas
prodit sese.
1. in eo quod
opinionem
& honorem
hominum
magni duci-
mus.

Tribus modis hæc vanitas sui præbet indicium.

1. In eo quod efficit, ut in voluntate nostra opinionem & honorem hominum magni æstimemus: vnde fit ut vanis internis motibus perturbemur agitemurque, & continenti deliderio boni illius omnino vani, teneamur, exquiramusque non sine magnis agitationibus rationes illud assequendi. Interna illa boni istius vani æstimatio manat ab obsecratione mentis, quæ impedit ut cognoscat hominem qui laudat ex se nihil esse: ac proinde eius laudes aut vituperia nihil esse: quod ab illo æstimatur nihil esse quatenus ab illo oritur; ab vno Deo duntaxat æstimari vel despici magni faciendum esse, qui sæpè reiicit ac reprobata actiones, quas ab hominibus laudari vehementer optamus.

2. In laude
ac iactantia
sui ipsius.

2. Ingerit sui notitiam in sermonibus ipsis, cum exquiruntur, aut saltem facile accipiuntur occasiones laudandi sui & magnificiendi; corâ alijs narrando bona quæ habentur, aut facta sunt per ostentationem & iactantiam; quod valde sanctorum rationibus aduersatur, qui nihil vnquam de seipsis narrabant, nisi adacti & obducto veluti tertiæ personæ velo.

3. In exerci-
tio bonorū
operum co-
ram alijs.

3. Ex actionibus item ipsis innotescit, cum bona opera nostra coram alijs exequi magno opere ambimus, libenterque præstamus; contra quam Christus Dominus præcipit ut ita bonū faciamus dextera, ut nesciat sinistra: & sancti ipsi obseruarunt, ut saltem in secessu & secreto cordis longè amplius semper facerent, quam coram ab hominum spectantium oculis cerne-
retur.

2. Vitium quo
carere debet
intentio est
cupiditas
amoris
alieni.

2. Imperfectio primæ affinis est, cum ab alijs singulari ratione diligi flagitamus; cumque in finem omnes animi nostri motus, sermones, actiones eò referuntur, ut illis placeamus; summi id boni ac muneris loco ducentes, cum suum in nos amorem testantur; contra verò animo dejecti & mœrore contabescences, cum secus accidit; magno angore & sollicitudine illorum gratiam venando, & amicitiam cum delectatione quam ex nobis percipiunt conjunctam. Facit istud iniuriam Deo, qui solus cor suarum creaturarum possidere vult, & singulari amore diligi: cuius amicitia ac oblectatio scopus esse debet ac finis nostrarum omnium cogitationū, sermonum & actionum. Et sanè: nihil facilius

aut expeditius est, quam illi placere, & bene viuendo illum oblectare; difficilius nihil, quam hominibus placere; illis satisfacere; eorumque amicitiam conseruare.

Tertia sequitur ex prima & secunda; nam sæpè numero & laudari & amari optamus, quod fauorem & gratiam ad consequendum quod spectamus, nobis ipsis conciliemus; ambitio est & superbix spiritus, qui nostram peruertit intentionem, efficitque ut æstimari quæramus, quo nobis honor aliquis deferatur, alijs in officiorum administratione præferamur, quam alij amplius honoremur: adulationibus, simulationibus, fraudibus, mendacijs, facit nos instructissimos, facit ut alios contemnamus, & de illorum fama liberius detrahamus.

3. Vitium quo
carere debet
intentio, est
ambitio &
superbix
spiritus.

Quarta est cum exquirendis studiosè commo-
discorporis intenti sumus; incommodis verò fugiendis: sensualitatis actus est, quæ nonnunquam tam apertè in intentionem nostram irripit, ut toti vitæ nostræ moderetur, atque in omnibus actionibus nostris elucescat, præsertim in somno, esu & potu, vestitu, habitatione, sermone de rebus huiusmodi, & earum desiderio in nobis ingenerando; querelas item grauiore ex suscitatur, si quando quidquam nobis deest: quàm par est curam gignit maiorem, & sollicitudinem, ne quid nos deficiat; immò etiam aliquando vniuersa hæc operatur per ipsam virtutis speciem, obtento necessitatis velo; nimirum valetudinis nostræ curam suggerendo, ita ut vix tandem recordetur se christianum esse, qui se ipsum Deo in holocaustum obtulit, & eius causa vitam debere perdere, sicut martyres, & tam multi christiani sanctitate olim celebres præstiterunt.

4. Vitium est
sensualitas.

Quinta est cum in actionibus nostris propriū sensum & delectationem quærimus, omnia exequendo quia nobis placent, ijs delectamur, & sensum nostrum afficiunt: de eo omni ad Dei gloriam & dispositionem sanctissimæ eius voluntatis referendo minimè solliciti sumus, si delectationis ille sensus oritur ex commodis corporis, vel ex honore, & laudibus, quibus afficimur, eadem ferè est cum præcedentibus hæc imperfectio: si verò ex aliquo alio bono indifferenti, peccatum est; si forte spirituale est, licet peccatum non sit, aberrat tamen à perfecta illa intentione de qua agimus; vnde qui in orationibus suis quærant consolationes, vel abundantiū meritum, illud non in Deum referendo, perfectam intentionis puritatem nondum sunt assecuti. Huc referri potest finis, qui in studijs & laboribus intendi solet, vel proprii sensus & delectationis, vel communis consuetudinis tenendæ causâ: tum curiositatis est vel negligentix; quod sic frustra, ac nullo nostro commodo, labores nostros perire sinimus; sin verò studiorum labor suscipiatur propter bonum religionis, aut huiusmodi finem, peccatum non est, sed nec adeò perfectum, ac proinde altius erigendus animus, perficiendumque ut omnia ad gloriam Dei referantur.

5. Vitium studii
sensus
proprii &
delectationis.

6. Est, cum licet actiones nostræ nulla impunitatis labe sint aspersæ, omissiones tamen nostræ ab eo non sunt immunes; quando scilicet aut facere, aut dicere quidpiam omittimus, quod

6. Vitium est
in omissionibus.

Quid agendum in prædicto examine particulari.

1. Gradus puræ intentionis, ut omnibus suis conditionibus instructa sit.

3. Gradus puræ intentionis est perfectus usus præsentia Dei, unionis & conformitatis.

quod maximè ad Dei gloriam faceret, idque ex humano aliquo respectu, mali alicujus metu, ex negligentia, aut pusillanimitate.

Possumus igitur in examine particulari eò operam nostram dirigere, ut ab his finibus præ posteris cor nostrum abducamus, & imperfectas istas intentiones euitemus, culpam etiam ducamus si quando simile aliquid irrepsisse aduerterimus.

Secundus gradus est, ad hanc puritatis intentionis praxim adferre conditiones omnes, quæ eam solidiorem, tutiorem, & faciliorem possunt efficere: cuiusmodi est vigilantia, quæ consistit in eo ut omnia nostra opera exequi conemur, & sermones omnes nostros pure eò dirigere, ut Deo placeamus, ut in eius gloriâ paulatim assuescendo, non virtualiter modò, sed etiam actualiter in hunc finem referre, atque in dios puritatem illam auctiorem faciendo.

1. Mentem illam omnia ad Deum referendi manè diebus singulis concipiendo.

2. Initio cuiusque operis.

3. In ipso opere animum sapius in Deum eleuando, conceptâ hac voce; ex tui amore, ô Deus meus! & propter gloriam tuam, & ut tibi placeâ hoc facio; aded ut ex vita nostra, quantum fieri potest, nihil in terram decadat etiam ex surreptione, & obliuione, vel occupatione in alijs rebus, donèc hæc instituti ratio nobis facilis sit, etiam in negotijs & occupationibus, quibus magis distrahimur.

3. Gradus est perfectus absolutusque præsentia Dei usus, & unionis, conformitatisque cum sanctissima eius voluntate, sicut descripsimus c. 4. ut eum semper præsentem sibi statuendo, immò iunctum sibi, secum operantem, coniungat quis intentionem suam cum diuina in omnibus dictis & factis tam perfecte, ut quemadmodum ipse tanquam prima causa in omnes creaturarum actiones influit, & seipsum infinitè ac indefinèter amando quærat in omnibus gloriam suam; sic operans cum illo, illum amore continenti diligendo, in verbis & operibus aliud nihil quærat, quàm quod quærat ipse; & eò omni quod officium reposcit defungendo, se in eo amando; & illius exquirendo beneplacito plus occupari se persentiscat, quàm in opere faciendo; cum huiusmodi studio Deum complecti, sicque illi placere, occupationum & actionum totius vitæ grauissima sit & maxime setia, immò forma, substantia, anima aliorum omnium operum; quæ sine hoc amore corpus veluti censei debeant sine anima, materia sine forma. Porro ad hunc gradum ducit nos ac prouehit unio cum Deo tam contemplatiua quam practica.

De Humilitate & eius actibus.

CAPIT IX.

Post prædictas virtutes, primum mortificationis instrumentum Christiano & Religioso vel maximè necessarium humilitas est, quin & ipsæ virtutes sine ea solidæ esse non possunt. Eius fundamentum atque principium est cum Dei tum nostri cognitio; quam quidem summi beneficii loco illis Deus impertire solet, qui probè ac sedulò virtutes superiores in orationibus suis exercent.

Huius cognitionis principium 4. habet partes.

1. Est cognoscere ex nobismet ipsis nos nihil esse; nec, inquam, esse, nec posse quidpiam, aut agere à nobis. Nimis produxit nos eduxitque ex profunda nihili abyssu potentissima Dei manus: hæc facultates ad agendum nobis subministravit: & cum ipsi quantulumcunque operamur, ipsa concurret: cuius usque aded quouis etiam momento egentes sumus, ut si minimè præsens adesset, nec esse nec operari possemus; sed deficeremus ac dilaberemur illico, quemadmodum sublatâ luce aut candelâ, quod prius in cubiculo aut alibi uspiam lumen erat, interire solet.

2. Infinitam propè in nobis esse defectuum multitudinem in intellectu nostro, appetitu, sensibus internis & externis, atque ex corde nostro non nisi imperfectionum spinas prodire: suarum & grauitatem & multitudinem nouit vnusquisque. Quod ad bonum spectat, quantum in nobis est, aut esse potest, illud ne exceptâ quidem minimâ bonâ cogitatione, non à nobis, sed à Deo tanquam à primo fonte oriri vniuersum.

3. Bonum illud omne sicut à nobis non est, ita valde angustum ac limitatum esse. Eminuero nullo loco ac numero habendum, si cum Deo conferatur totius boni fonte; vel non modò cum angelis & beatis, verum etiam cum hominibus propè infinitis, qui in terra degunt: quorum comparatione vix modicarum stellarum locum tenemus; illucescente sole sub meridiè: & quod amplius est, bonum illud quantulumcunque deperdi potest, possumusque eo penitus priuari, etiam gratiâ & gloriâ Dei.

4. Bonum istud omne quod esse nuncupamus tam naturæ quam facultatum & aliorum donorum, nobis à Deo concessum esse non propter nos, sed propter ipsi⁹ gloriam & obsequium: aded ut illi iniuriam inferamus, cum propter illud vana nostri æstimatione delectamur, nosque ipsos iactitamus; vel cum eo nomine æstimari ac laudari volumus.

1. Instrumentum mortificationis humilitas. Fundamentum humilitatis, Dei nostrique cognitio.

Cognitio illa quatuor habet partes 1. cognoscere nostrum nihilum.

2. cognoscere defectuum nostrorum infinitam propè multitudinem.

3. Bonum nostrum exiguis terminis circoscriptum.

4. Bonum nostrum non propter nos sed propter diuinam gloriâ datum esse.

Actus 4.
humilitatis
præcipui.

Ex hoc fundamento minimè arduum est actus aliquos huius virtutis deducere. Quatuor sunt præcipui & velut aliorum fontes.

1. Actus
internus
humilitatis.

1. Est modicam sui æstimationem concipere tanquam nihili cuiusdam, nihilo dignum seipsum censere, quando quidem qui ex se nihil est, nihil potest, nihil habet, nihil etiam meretur, neque vlllo bono dignus est.

1. Actus
externus
humilitatis.

Actus externus est eligere sibi viliora quæque, & quæ exigui pretij sunt.

2. Actus
internus
humilitatis.

2. Reputare se positivè omni bono indignum, laude scilicet, honore, gloria, amicitia aliorum, commodis corporis, & similibus: peccata enim quibus onusti sumus, reddunt nos penitus istis bonis indignos: quod si quidpiam in nobis bonum est, manat à Deo, qui nobis illud largitur in suam gloriam, singulis à Deo momentis pendet: possumus quippe quolibet puncto temporis illud deperdere; ac proinde cum ratione cuiusdam rei quâ ornati sumus, honor aliquis nobis defertur, transferenda mentis acies in nihilum nostrum, nostram ad bonum inutilitatem, peccata nostra: eo nos indignos censere oportet; non ipsum nobis reservare, sed in totius boni originem, cui soli debetur honor & gloria, transfundere.

2. Actus
externus
humilitatis.

Actus externus est laudare se nunquam, vel iactare, aut significare admodum sibi laudes placere; sed penitus Deo gloriam reddere: verecundiæ & pudoris maiorem inde captando materiam, quò bona nostra, & actiones studiosæ excellentius quiddam sunt propter distantiam quæ illas inter, & nihilum nostrum, & peccata intercedit.

3. Actus
internus
humilitatis.

3. Est ad hæc iudicare se dignum quocunque malo possibili, cum in peccatorum nostrorum pœnam infernum meruerimus non semel quidem sed sæpius: adeò ut ne infamia quidem vlla, nulla contumelia, contemptus, iniuriæ, agridudines, egestates, fames, sitis, persecutiones, miseriæ quæcunque tandem sint, calamitates nullæ contingere nobis possint quin gravius longè dignos esse censere nos debeamus; nam licet peccata nostra nobis condonata sint, hæc tamen Dei gratia non est à nobis; etsi eam Deo restituimus, peccatores ut antea manemus; immò etiam peccata nostra licet condonata, quandam etiam ad nos habent habitudinem, & aliqua ratione nostra sunt, quòd à nobis profluxerint.

4. Actus
internus
humilitatis.

4. Est sicut Theologi docent, debere vnumquemque magis detestari proprium suum peccatum licet leuissimum, quàm alterius gravissimum; quia propius nos afficit.

Ita debemus semper peccata nostra pluris facere, quàm aliena: ac proinde nosmetipsos gravius peccare, quàm alij peccent, iudicare debemus; ita ut in ipsa praxi abijciamus nos infra omnes alios, eos nobis præferamus, certum illud habendo, nobisque persuadendo sic fortè Deum iudicare pro peccatis nostris vel præsentibus vel futuris.

Tam ex hoc fundamento, quàm ex his acti-

bustres omnino virtutis huius gradus deduci possunt.

1. Est vitare omnes imperfectiones graues & leues, quæ aduersus illam committi possunt: V. G. nunquam se iactare, nec quidquam dicere quod in laudem suam redundare posset.

2. Nihil vnquam facere ex humano respectu, vel ut videaris, atque ab alijs magnitias; sed in omnibus operibus id vnum purè ac sincerè satagere, ut soli Deo placeas.

3. Attendere sibi diligenter in occasionibus quæ sese offerunt superbix & vanæ æstimationis, huiusmodi sunt.

1. Cum nos alij laudant, ac benè de nobis loquuntur; tum enim debemus potius humiliare nos, & verecundari quod ij non simus quos alij nos esse iudicant, ac verò etiam esse nos conueniret.

2. Cum alij vel laudantur vel contemnantur præsentibus nobis; tum enim cauenda inuidia est & aliorum nobiscum contentio: videndumque ne pluris nos ipsis faciamus, aut eò lætemur, quod meliorem apud alios quàm ipsi opinionem nostri concitauerimus.

3. Cum boni quidpiam fecimus, animaduertere ne in vanam, quæ fere sequitur complacentiam prolabamur, cordis nostri fores occludere ineptis atque insulsis cogitationibus honoris & vanæ æstimationis.

4. Cum aduersari aliquid nobis contingit ab excusationibus abstinere, in alios culpam nunquam deriuare, sed potius nosmetipsos in omnibus arguere, & alios excusare, nosmet increpare non exterius solum, sed etiam sincerè & coram Deo.

2. Gradus est prouchi in perfectione huius virtutis, quæ in eo consistit.

1. Ut non solum sibi ipsi vanè quis non placeat, nec se æstimet, magni faciat, aut apud alios extollat; sed etiam ut sibi displiceat, seipsum contemnat propter nihilum suum & peccata, desideret etiam contemni ab alijs, hominum laudes fugiat, cum laudatur, eum suppudeat.

2. Benè uti omnibus occasionibus quæ sese offerent humiliandi nos, conando in dies huius virtutis studium augere, humiliationes ferendo non tantum æquo animo, sed etiam perlibenti ac prompto, immò etiam cum gaudio & delectatione, summi id boni loco ducentes si contemnamur paruique fiamus, ut sic Christo Domino efficiamur quàm similibi.

3. Tum etiam cum occasiones nullæ se offerunt, eniti tamen aliquot humilitatis actus tam interiores quàm exteriores certo quodam numero quotidie mane exercere, totidemque post meridiem: numerum illorum in dies augendo, vsque dum facilitatem & promptitudinem in huiusce virtutis praxi fuerimus adepti: eiusmodi actus interni sunt qui supra à nobis recensentur. Nonnulli reperiuntur, qui sæpè constituendo

4. Gradus
humilitatis.

1. Gradus
vitare omnes imperfectiones
oppositas
humilitatis.

2. Gradus
progredi in
perfectione
humilitatis.

secoram Deo præsente & sanctis, sibi ipse exprobrant malum omne quod se infectos esse sciunt, & sic grauius se carpendo & incusando coram Deo cum simplici & candido animo iniurijs, contemptui & aliorum irrisiōibus ferendis assuescunt: externi sunt varij iuxta occasiones quæ cuique contingere possunt: pluris illi faciendi qui sunt non quasi per modum exercitationis, sed ex necessitate, exem. c. maior est humilitas pauperem esse, atque exequi officia vilia & abjecta, versari cum hominibus infimæ conditionis, cum alijs ea mens injecta est, vt neque aliud, neque secus à nobis fieri posse credant: vt contigit Christo Domino qui fabri filius credebatur, pauper, & simplex: ingenerat hoc siquidem maiorem nostri contemptum, quàm cum vulgo scitur exercendæ duntaxat humilitatis causa, obeundis culinæ ministerijs nos destineri: sic longè ampliùs sæpè nos humiliamus, statum nostrum & conditionem indicando & nouitij, verbi causa, vices & partes agendo, quàm affectando vile aliquod munus, vt significemus quod in eo occupemur id ex voluntate nostra proficisci.

3. Gradus heroica quædam ac sublimis humilitas.

3. Gradus est heroica quædam humilitas quæ in illis reperitur qui cum in omnibus verè magni sint, in iudicio, ingenio, doctrina, sanctitate, officio, operibus admirabilibus & mundo utilissimis; agnoscunt tamen tenuitatem suam, se nihil esse credunt, nihil posse, nihil facere, omnino esse inutiles, apertos solum oculos habent ad nihilum suum defectusque vna ex parte inspiciendos, & ex alia Dei altitudinem contemplandam; cui vni bonum omne referunt tanquam veræ ac soli origini: parui se aut nihili fieri, immò etiam contemni gloriantes, modò Deus omnis boni author glorificetur, quàm possunt in nihilum suum abjectissimè se immergentes, vt gloria Dei sola in omnibus elucescat.

De Mortificatione & eius actibus.

CAPVT X.

Sicut deuotio, prædictarumque virtutum vsus & praxis omnino necessaria est ad veram & sanctam mortificationem, quæ perfecta esse nequit sine amore Dei atque illi placendi desiderio; sic mortificationem cum deuotione coniungi penitus necessarium est. Nam impossibile est sine mortificatione bene credere, sperare, amare, & vt par est Deum colere: bene oratio institui non potest nisi impedimenta tol-

Mortificatio cum deuotione coniungi debet.

lantur: nemo quisquam est qui se totum Deo dare possit nisi se primum seipso abdicarit: rebus fidei certò non assentimur, nisi iudicium abnegemus. Has igitur virtutes in vnum coniungi oportet, vt seie mutuo iuuent; & quemadmodum religiosæ vitæ sectatorem imprimis decet, vt quin quamplures deuotionis actus, aut aliarum virtutum exerceat, ne diem vllum elabi sinat; sic quotidie mortificationibus aliquot defungi debet, cum internis iudicium proprium voluntatemque renuntiando; & affectus suos frangendo; cum externis, sensus suos comprimendo, & corpus suum, cum moderatione & discretionetamen, edomando.

Iam verò quò melius percipiatur quid proprie sit mortificatio, sciendum est sicut deuotio ferè comprehendit actus virtutum fidei, spei, charitatis & religionis, ita mortificationem extendere se ad actus virtutum moralium; quarum ope, quodcunque bono honesto, salutis nostræ, & perfectioni, diuinæ item gloriæ contrarium est, in homine quodammodo interimit: ac proinde sicut deuotio non est peculiaris aliqua virtus, sed ex illis alijs constat: sic neque mortificatio: quod si eam è fonte accipere licet vt singularem quandam virtutem, alia esse non potest, quàm alicujus virtutis vniuersalis actus: verbi causa amoris vniuersalis boni honesti, vel salutis nostræ, aut Dei: qui quidem amor vt nos suo pondere ad bene viuendum inclinat, ad salutem nostram, ad quod libet Deo reddendum; sic facit vt abdicemus, amputemus, atque in nobismet ipsi succidamus, quidquid huic amoris impedimento esse potest, & huic bono aduersari.

Mortificatio completur actus virtutum moralium.

Mortificatio non est virtus peculiaris.

Qualis sit virtus mortificationis.

Quemadmodum tamen amor iste sæpè vniuerso ad actus suos perficiendos virtutibus moralibus tanquam ministris vtitur; ita mortificatio sine illis nunquam est omnibus suis numeris absoluta; præsertim sine pœnitentia, humilitate, paupertate, castitate, obedientia, temperantia, patientia, modestia.

Mortificatio nunquàm est perfecta sine actibus virtutum moralium.

Notandum hic nihilominus illarum virtutum actus non vocari proprie mortificationis actus, vt tendunt in bonum quod vnicuique objectum est; sed quatenus vt in illud bonum tendant auellunt ac distrahunt voluntatem nostram ab affectu aliquo minus ordinato erga bonum quoddam inferius, vel etiam erga seipsam. Hæc enim, vt sic loquar, auellio nihil aliud est, quàm mortificatio, cuius scilicet adminiculo bono creato moriamur, atque in nobis affectus huiusmodi minus rectos quasi enecemus; immò etiam vniuersum amorem proprium, aduersus quem pugnat mortificatio.

Quomodo actus virtutum moralium vocentur actus mortificationis.

Exercere potest quispiam, atque in praxim reuocare mortificationem in genere, statuendo in examine particulari perficere se in quibusdam actibus magis vniuersalibus, cuiusmodi esse possunt.

Praxis examinis particularis circa mortificationem, & quis ordo sit seruandus.

1. Mortificare se in eo omni quod pati cogimur, siue à Deo immediatè in nos illud deriuetur, vt temporis iniuriæ, aëris, cœli incommoda, morbi; siue à superioribus, fratribus nostris, & proximis, virili & excelso animo om-

nia tolerando, & inde progrediendi in virtute occasionem sumere conando.

2. In ijs rebus quas ex officio vel obligatione obire nos oportet, quæque ad sensum nostrum imprimis faciunt; cuiusmodi est studium, animi relaxatio, esus & potus; nunquam delectationem nostram exquirere, vtilitatem propriam, vel æstimationem, sed proprijs commodis nuntium remittendo, ex animo his Christum Dominum vocibus affari, Deus meus, cor meum intueris, nosti quàm in hac vita nihil aliud quæram, quàm vt voluntatem tuam non meam exequar, tibi non mihi metipsi placere possim.

3. In mortificationibus spontaneis & positiuis præ cæteris omnibus aduertere, quidnam impedimento sit quotidianis nostris actionibus: tum demum inire mentem vincendi nos, & in eo ipso superandi, culpæ siquidem omnes in quas prolabimur, ex defectu mortificationis ortum ducunt; quo fit vt vel laborem qui inibi reperitur, fugiamus, aut voluptate aliqua & delectatione priuare nos minimè velimus.

4. In alijs rebus quas sine culpa facere possumus, nos vincere nihilominus, vt leui aliquo commodo nos orbare, nunquàm curiosè oculos circumflectere, de ijs quæ ad nos non spectant sciscitari nunquam, vt dicere vel narrare quod dicere aut narrare valde optaremus, paulatim assuescendo frangendæ propriæ voluntati, sensibus coercendis, ferendis quoque tandem omnibus quæ ipsis aduersantur.

Vtile porro est in his omnibus rebus proponere sibi vsum mortificationum tam internarum quam externarum certo quodam numero: exempli causa quinquies manè in honorem & memoriam quinque vulnerum Christi totidemque post meridiem; & sic sensim eas augere, donec absolutissimum in nos dominium, perfectissimamque nostri victoriam simus assecuti.

De Prudentia & eius Actibus.

CAPITULUM XI.

Prudencia inter cæteras virtutes morales dux facile & magistra est; de prudentia supernaturali sermonem hic instituiamus, quæ non aliud est, quàm virtus cardinalis siue primaria, quæ supposito desiderio & vera intentione tendendi in finem supernaturalem nobis propositum, salutem videlicet, perfectionemque nostram ad maiorem Dei gloriam, intellectus facem præfert, vt bene iudicet de medijs eligendis quàm maximè proprijs, & ad hunc finem conducentibus, alijsque repudiandis vt par est, statuatur; atque hoc iudicio practico vrget voluntatem impellitque acerrimè ad illa amplectenda, executionique mandanda vt ad finem peringat, alia verò reiicienda.

Existimant multi veram prudentiam requirere, ac supponere virtutes alias morales iam acquisite: quia si prauus aliquis affectus in voluntate dominetur, eamque sibi subijciat vt intemperantiæ, superbix, iræ, &c. Intellectum tenebris implet, vt illa bene ac sincerè iudicare non possit.

Doctrina hæc magnam partem veritati conformis est. Sed vera prudentia supernaturalis in eo sistit, eoque contenta est, vt voluntas bene possideatur, & impleatur vtro ac sincero ipsius finis desiderio, nimirum gloriæ Dei. Vt enim falsa prudentia innixa solo amore & desiderio boni creati, facile se ad deliberandum, iudicandumque de medijs ad hunc finem conducentibus applicat; sic idem præstat prudentia celestis: nam vna hæc intentio, si modò pura, ardēs, & fidelis sit, qualis esse debet; omnibus affectibus frangit iniicit, impeditque efficaciter ne intellectum obscurant, qui fidei lumine collustratus, principijs insistens non mundi quidem aut naturæ, sed diuinis & supernaturalibus, facile exercere potest tres veræ prouidentix actus.

1. Enim expedite consultat, & deliberat de medijs tam quæ sese ingerunt, quàm quæ magna sagacitate exquirunt.

2. Decernit, ex ipso deducendo conclusiones practicas ad voluntatem animandam, vt aptiora amplectatur.

3. Satuit denique, quomodo & quando res totæ executioni mandari debeat, prouisione quadam & cautione prospiciendo, atque indicando voluntati quemadmodum quæ obuia esse possint impedimenta, & incommoda summouere debeat.

Ad istos tres actus ex quibus vera conflatur prudentia sufficit lumen fidei, nisi aliud opponatur: magnopere tamen adiuuantur.

1. Iudicio naturali, si sagax & perspicax est, si circumspectum, si ad differendum aptissimum.

2. Bonâ & integrâ conscientia & synderesi, quæ quid boni maliue insit, dicat.

3. Memoria & experientia rerum præteritarum ex nobismetipsis vel alijs collecta.

4. Denique ingenti docilitate, quæ fit vt aliorum audiamus consilia, & quid iudicent intelligamus perlibenter: quod præsertim

Definitio prudentiæ supernaturalis de qua hic agitur.

Vera quidè prudentia supponit virtutes morales iam acquisite.

At prudentia supernaturalis supponit sincerum desiderium gloriæ Dei.

1. Actus prudentiæ consultare de medijs.

2. Decernere

2. Statuere quomodo & quando res executioni mandanda sit Ad 3. illos actus sufficit lumen fidei.

Inuatur tamen iudicio naturali. Synderesi.

Experientia.

Docilitas.

incipientes necessarium est; cum enim alio ferè cognitionis lumine careant, & eorum voluntas adhuc prauis redundet affectibus, nec deliberare, nec statuere, nec decernere de executione quidquam possint nisi ab alijs adiuuentur: idem penè illis contingit, qui iudicio vtuntur naturali, sed non ita præfenti ac forti: quo fit vt in rem atque utilitatem multorum cedat, si ab alijs regantur, eisque subijciantur: contrà verò vertatur in illorum perniciem, si fortè se in negotijs suis suo regiducique sinant arbitrio.

Ex his quæ diximus hætenus de natura hujus virtutis & actibus, facile intelligi potest quemadmodum vniuersæ actiones nostræ tam internæ quam externæ, hac ita virtute indigeant, vt absque illa eiusque actibus nec bonæ, nec studiosæ esse possint: ac proinde si imperfectiones euitare volumus, atque in actionibus nostris virtutis splendorem inferre, habenda semper præ manibus est regula prudentiæ & discretionis, quæ in his consistit.

Prudentia indiget nostræ actiones vt bonæ sint. In quo posita sit regula prudentiæ & discretionis

1. vt ferio ac sincerè intendatur finis noster, maior Dei gloria.

2. Instituat deliberatio de medijs ad rem aptissima.

1. Vt bene ab intellectu nostro comprehendatur, & voluntas nostra stabiliatur in prosequendo fine quem spectamus, nostram scilicet & proximi perfectionem, ad maiorem Dei gloriam; nullo alio admixto fine vel propriæ commoditatis, quæ prudentia carnis est, vel honoris & vanitatis; quam mundi prudentiam dicimus. Dicit vix potest quantum hæc intentionis puritas veræ prudentiæ necessaria sit; ac proinde oportet quantum fieri potest ab omni alio separari bono, præterquam gloriæ Dei.

2. Ad finem hunc assequendum de medijs quàm maximè proprijs & conuenientibus instituenda deliberatio est: licet enim intentio finis fundamentum sit, regula, & virtus bonæ electionis mediorum; sæpè tamen contingit vt intentio in nobis purissima sit, hæc autem intermixta; sicque si nullâ aut certe minus prudenti præmissa consultatione ad electionem & executionem aggrediemur, sæpè malis vtetur medijs, vt fraudibus, & dolis, mendacijsque, vocibus ambiguis; & vice prudentiæ, calliditatis aut astutiæ actus exercebimus: quod nonnumquam eis contingit, qui Dei gloriam querere videntur, dictitantes passim se bona intentione ferri, errant tamen in electione mediorum.

Consultissimum est igitur de medijs singulis deliberare, & expendere quænam mediorum ad finem sit proportio, sic qui dicunt se ad Dei gloriam vacare studijs, docere, disputare, concionari; occupando se in ijs etiam cum excessu, si consultarent, & secum ipsi considerarent, conuenire medijs istis vt vim suam trahant ex vitæ sanctitate; certè non ea tanti facerent, sed orationibus & virtutibus solidis facile posthabereñt, deprehendentes quoque finis sui intentionem adulterinam esse, & permixtam; suam proinde prudentiam omnem mundanam esse æquè, aut certè ampliùs quàm supernaturalem: vnde mirum non est si fraudibus, & astutijs vtuntur, medijs prorsus humanis & penè

A virtutibus solidis omnino vacui, quippe quas neque eligunt, & quæ non tanti æstiment ac deberent; quo tandem fit vt nihil aut perparum gloriam Dei prouehant, cum vera & apta ad id media non assumant.

Tertio hic maturè & diligenter instituta consultatione, deducenda conclusio est, & extremo decernendum iudicio, de eo quod præstandum est cum firmitate & constantia, vt nihil sit quod animum nostrum à proposito abducatur, nisi si fortè clarè animaduertatur quod electum aut statutum est, contrarium esse, aut inutile fini consequendo.

B Quod autem solet mentem nostram immutare, & à suscepto consilio deicere, est difficultas aliqua in eo quod electum est, vel quidpiam aliud bonum creatum, quod alia ratione quàm antea in oculorum sensus incurrit; siquidem in consultatione & electione res ipsas sæpè haud vsque adedò penetramus, sed speculatiuè tantum, & quod aiunt in abstracto: cum autem ad praxim deueniendum est, bonum reipsa propositum aliud videtur, sicque voluntatem nonnihil concutit, tum deinde iudicium ipsum; sic inità mente, & capto consilio bene obseruandi regulas, deferendæ rationis loquendi, & de alijs murmurandi paulò liberioris, & vincendi desiderium vanæ ostentationis, exercendi se in rebus humilioribus; humanus sæpè respectus vel vnus, isque leuissimus satis est, immò vnum illud verbum mente conceptum [quinam erant de me sermones] vt à proposito recedamus; mutatio hæc sæpè indicio est consultationem defuisse.

C 4. Ad executionem tandem veniendum, peruidere quid ad eam nobis adiumento esse possit, & quemadmodum adhibendum perpendere, quid negotio impedimento esse possit, aut moram adferre; ite obuiam incommodis omnibus eaque summouere. In hac executione magnæ difficultates oboriuntur: eò enim applicandæ facultates omnes nostræ, quæ gerendo negotio idoneæ sunt: sæpè autem in eo non parum laborant: alijs item vtendum, tum quia executio laboris plenissima est, & quieti corporis animique contraria; tum quia multa extrinsecus reluctantur, quæ exequentibus negotium & molestiam exhibent: quo fit vt voluntas nonnumquam ea remissione languescat, deserat etiam, aut certè rem in aliud tempus differat; iam verò prudentia multum valet ad eiusmodi difficultates auertendas, earum causas prouisione ac diligentia necessaria præcidendo, vel ad præparandam voluntatem, vt illis obnitatur media ad id faciendum suggerendo, cuiusmodi est ad Deum recurrere, ad superiores, abijcere se erga alios, vt aliquibus mortificationibus, & similia. Quamquam ex his videri potest quinam sint prudentiæ actus; nihilominus non abs re erit hic in medium adducere, per modum praxis cuiusdam & facilioris, & magis familiaris ad vsum examinis particularis.

3. Peracta consultatione, deducatur conclusio, tuncque extremo iudicio decernatur.

4. executioni mādatur quod decretum fuerit.

Eundem obuiam incommodis & difficultatibus quæ executione oboriuntur.

Praxis examinis particularis circa prudentiam

1. actus pru-
dentie vsur-
pandus ad
examē par-
ticulare.
Intērio finis

1. Igitur actus veræ prudentiæ est sibi pro-
ponere ante oculos finem creationis, & voca-
tionis, quem obsequium Dei & maiorem
eius Gloriam esse nouimus, salutem no-
stram & perfectionem, illud cum D. Bernardo
identidem vsurpando. *Ad quid venisti?* Cur
in mundo verſor? In hoc loco, officio, nobis
persuadendo oportere totam vitam nostram
eò referri; alioqui frustra nos viuere, ſicque il-
lum infinitè, & re quocunque alia pluris æſti-
mando.

2. actus ele-
ctio medio-
rum.

2. Inter omnia media ea pluris facere, quæ
magis ad finem conducunt, vt virtutes ſupra-
dictæ, cum Deus voluntatem ſuam per ſupe-
riores nobis declarando, eius rei occasionem
ſubminiſtrat. Vnde quod ad deuotionem
pertinet, ad actus fidei, ſpei, charitatis, reli-
gionis, excellenti quodam modo, ſumma di-
ligentia, ac præ cæteris omnibus executioni
mandari debet iuxta vocationem; ita vt ora-
tiones noſtræ, meditationes, miſſæ, examina,
lectiones integrè fiant, & cum omni perfe-
ctione poſſibili: pariter quoque in omnibus
operibus noſtris & officijs par eſt, vt ne tanto
pere ijs bene deſungi coram oculis hominum
& iudicio laboremus, quàm in obeundo vir-
tutum tum prædictarum tum ſequentium actu
exercere, præſertim verò in omnibus actibus
mortificationis. Hæc quippe præcipua ſunt
media, quibus Deus ſibi à nobis obſequium
deferri amat.

3. Eadem officia & exercitia temporalia
& occupationes indifferentes, vt ſtudioſorum,
quæ nobis imponuntur vt prudenter fiant con-
uenit.

3. act⁹ circa
occupatio-
nes indiffe-
rentes nobis
impoſitas.

1. Ea à nobis in Deum dirigi per bonam in-
tentionem, & deſiderium maioris ipſius glo-
riæ; quo incendi inflammarique cor noſtrum
perpetuè debet, in eo quærendo aliud nihil,
quàm vt ſanctiſſimam eius voluntatem exe-
quamur, in noſmetipſos ſæpè inquirendo, ſeru-
tandoque an non aliqua ſubſit intentio, &
amor priuati cuiuſdam commodi; atque ideo
vtiliſſimum eſt in ipſo opere, in medio
occupationis externæ vti orationibus iacu-
latorijs, & prædictarum virtutum actus
exercere, externa hæc munia ornando ſpi-
ritu amoris Dei, quod in nobis veram
ac ſedulam diligentiam progignet, quæ vix
vnquam ſine amore eſſe poteſt: nimirum dili-
gentia à diligendo oritur, ex dilectione dili-
gentia, ſumusque in eo diligentes quod ma-
gnopere diligimus.

2. Intendenda ſemper mentis acies in obe-
dientiam; neque quidquam faciendum, niſi
quod voluntati ſuperioris conforme ſit; nihil
addendo, aut minuendo quod illi poſſit eſſe
contrarium; enitendo conditiones omnes ob-
ſeruare perfectæ obedientiæ: obedientia enim
eſt vera prudentia ac diſcretio: ac proinde vera
meſura & regula, cuius adminiculo bene
fiant opera externa; vnde conſultum eſt ſæpe
cogitare quid nobis adiumento eſſe poſſit vt
cum perfectione fiant, quam Deus & ſuperio-
res à nobis poſtulant; cauendo præcipitantis
animi, minus conſiderati, aut temere agentis
vitium. Nihil niſi quod prius diu multumque

fuermus meditati faciendo: neque quidquam
periculo exponendo. Denique oportet nos
vigilantes ac ſeduloſe eſſe in exequendo, ne ho-
ræ quadrantis iacturam faciendo, deſiſtendo
nunquam, labori minime cedendo, vel diffi-
cultati, quod valde neceſſarium eſt iis qui in
temporalibus officijs occupantur; perſuadere
quippe ſibi debent vt alij in ſtudijs aſſiduè
ſunt, in concionibus, lectionibus; ſic cum ea-
dem diligentia iſtis ſuis officijs ſibi vacandum
eſſe, vt omnia membra huius corporis pari mo-
do occupentur, & id quiſque exequatur quod
ipſi proprium eſt ad gloriam Dei, cum eodem
omnia loco ac numero ſint apud Deum, & ab
eo pluris ille æſtimandus ſit, maiorque in cælo
futurus, qui melius impoſitum ſibi munus obie-
rit: occupari igitur poteſt examen particu-
lare circa hos actus, aduertendo num ſinis iſte
ob oculos ponatur; an pluris fiant virtutis
actus & deuotionis; num in rebus indifferen-
tibus omnia ad Dei gloriam referantur; an
fiant iuxta ac requirit obedientia; num in eo
vigilantes ſimus; num nauiter laboremus,
noſque totos operi impendamus: poterit
etiam hic acquiri & exerceri hæc virtus,
eò examen particulare dirigendo hæc ra-
tione.

1. Manè aut ſerò pridie, quoduis aliud
deſiderium è corde noſtro reiſciendo, accen-
damus vehementiſſimum & ardentiffimum
zelum gloriæ Chriſti Domini, & propa-
gandi honoris ipſius, non in vniuerſum
quidem ſed in nobis & per nos, idque
beneficio actionum quas eo die faci-
mus.

Praxis alia
prudentiæ
circa exter-
nas occupa-
tiones quo-
tidianas.

2. Poſtmodum præuidendæ vniuerſæ actio-
nes noſtræ, quibus exequendis occupandos
nos aut occupari poſſe credimus; ſigillatim
conſultando & deliberando quemadmodum
vnaquæque fieri debeat, vt ſic glorificetur
Deus, qui ſunt vitandi defectus, quæ perfe-
ctiones & virtutes in hunc finem imprimendæ
ſint.

3. Statuendum ex firmo iudicio quid nos
facere oporteat, & voluntatem vrgeri, vt
conſtanti propoſito vnumquodque opus am-
plectatur.

4. Poſtea cum initium dabitur cuique
actioni, vel etiam ante actionem, renouan-
da erit intentio maioris gloriæ Dei, & Deo
offerenda, qui præſens aſſe cogitandus;
ſicque enitendum eam exequi & moriuis vir-
tutum, quas nobis præſtiteramus: vanis ra-
tionibus reſiſtendo, reſpectibus, proprijs
commodis, difficultatibus, incommodis, quæ
obuia eſſe poſſint, atque impedire ne om-
nia ad maiorem Dei præſentis gloriam ce-
dant.

5. Ad exitum perducta actio per examen
diſcutienda eſt, iuxta regulam maioris glo-
riæ Dei; videndumque quomodo ad finem
illum referatur, aut quomodo melius referri
poterat, cauſam defectuum annotando, qui in
ea contigerint; ſimul quoque ardentique ma-
ioris Dei gloriæ deſiderio transferendus ani-
mus in actionem ſequentem, facto iſtius velut
anteà prioris initio, & ſic de alijs vſque ad ex-

tremum diei. In hunc modum conscientiam suam discutiebat B. P. N. horis singulis : sic enim fieri potest vel ad vnamquamque actionem, vel ad horam quamlibet. In hoc particulari examine defectus notandi sunt, cum præcedentis actionis examen omittitur, sequens proximè in Deum non dirigitur, vel si fiat, remisse ac negligenter sit notari hinc possunt tres perfectionis gradus in hac virtute.

3. Gradus perfectionis in prudentia.

1. Gradus vitare imperfectiones oppositas prudentia.

2. Imperfectio.

3. Imperfectio.

5. Imperfectio.

4. Imperfectio.

2. Gradus prudentia virtutes illi convenientes ad ungere.

1. Virtus quæ exigit prudentia mortificatione passionum.

2. Virtus adiungenda prudentia meditatio rerum diuinarum.

1. Est vitare omnes imperfectiones quæ committuntur contra veram prudentiam; quas inter præcipua est vana secularisque prudentia, & nimia sollicitudo rerum ad hanc vitam spectantium; nam qui sic inhiat vel commodis corporis, vel honori mundano, vel huius vitæ bonis, non eo quo debet studio ferri solet in bonum gloriæ Dei, & sanctissimæ eius voluntatis: vnde consequitur vt media Deo contraria exquirat, quo votorum suorum compos fiat, fraudibus vtatur, deceptionibus, mendacijs, simulationibus.

2. Est, licet qui finis animo præfixus est bonus sit, minus tamen considerat se gerere quam par esset, animo magis præcipit media eligere, omissa deliberatione quæ ad id necessaria esse posset.

3. Electis medijs ad illum finem aptissimis, animo esse minus constanti, & consilium subinde mutare, media deferendo & immutando, idque temere, inconsiderate, & nulla ex bona iustæ ratione.

4. Desidia nescio quæ & negligentia; qua fit vt licet media non mutantur, sed in eo iudicio persistatur, quo decretum est quæ delecta sunt esse quàm aptissima; tamen executioni non mandentur siue prorsus negligantur, siue differantur ob difficultates & incommoda, quæ in ijs subesse credantur.

Secundus gradus est, virtutem hanc virtutibus ipsi convenientibus illustrem effigere.

1. Est mortificatio passionum, & affectuum inordinatorum, qui iudicio tenebras offundere solent, ne bene statuat ac iudicet de medijs. Porro qui natura ipsa viuido & prompto ingenio sunt, hac virtute in primis indigent, quo moderatiores effecti, & magis compositi, diuturnius maiorique otio ad considerandum se applicent, antequam quidquam statuunt, iudicent, aut exequantur; & vero impossibile est quemquam, vt par est, considerare, nisi voluntas ab omni alio bono seiungatur; firmaque ac fixa perseueret in bono, quod sibi tanquam finem proposuit. Hinc est cur B. P. N. In deliberationibus suis ante omnia ab omni alio bono mentem disiungebat, & sic intentione puriori effecta, educebat ex desiderio finis quem spectabat claritatem certissimam ad bene deliberandum, & de medijs eligendis statuendum.

2. Est diuinarum rerum meditatio, qua illustratur animus, vt quam de rebus diuinis debet, & salute sua concipiat opinionem, creata omnia contemnat; ac proinde ad bene & penitus cognoscenda media vim magnam & constantiam hauriat, vt totum negotium ad exitum perducatur, obnitentibus licet reluctanti- busque plurimis difficultatibus, quæ obui-

esse possunt.

A 3. Est consideratio sui ipsius, & actionum præteritarum discussio; nimirum nihil vsque adeo iuuat prudentiam vt experientia; experientia autem inutilis est absque consideratione & examine; quo fit vt rebus ante actis tanquam regula vtamur ad futuras rite conformandas.

3. Virtus consideratio sui & actionum.

Ad hanc considerationem refertur praxis examinis particularis antea indicati.

4. Est ingenij docilitas, quo fit vt à superioribus quique tandem sint siue domestici siue alieni, petatur consilium perlibenter; & certe sæpe numero Dominus noster omni nos lumine & fixa deliberatione destitutos esse vult, atque animi velut pendere dubios, vt inde ansam & occasionem arripiamus ad alios recurrendi, atque humili submissione ab ipso dirigi mereamur: quanquam autem illud magis incipientibus necessarium sit, aut etiam haud ita acri ingenio pollentibus; tamen alii etiam cauere debent, ne plus æ quo prudentia suæ confidant, experientia, dexteritati; cum sciamus, & quotidie deprehendamus vel ipsorum, vt sic loquar, oculorum testimonio prudentiam nostram ignorance ac dubitationibus esse plenissimam; immo multis erroribus obnoxiam. Vanitas est inquit sapiens vbi multa consilia.

4. Virtus docilitas.

Tertius gradus est, penitus Deo coniungi omni boni consilij authori, ac tantum hausisse lucis, sicque illustrari quotidiana & familiari regularum ad veram prudentiam pertinentium praxi, vt nullo negotio facilis huiusmodi regularum in vnaque actione sit usus, quod nonnulli sanctitate præstantes acquisierunt, eas in certum ordinem ac methodum digerendo.

3. Gradus prudentia penitus coniungi Deo omni boni consilij authori.

Supponit autem gradus iste summam perfectionem puritatis intentionis, & eam eiusmodi qualem capite præcedenti diximus: tum enim non est magnopere difficile eligere & exequi, idque securo ac soluto animo, methodum hanc ad nos transmissit B. P. Ignatius.

1. Est videre quid in eo quod agitur negotio ad maiorem Dei gloriam erit, rationes in vtramque partem expendendo.

2. Est si ancipites ac dubij hæremus super ea re, nosmetipsos colligere, & à Deo præsentem quem omni boni consilij authorem esse monuimus, consilium flagitare, atque auribus internis quid nobis inspiret percipere ad eius gloriam & beneplacitum.

methodus electionis à P. N. S. Ignatio tradita.

3. Cogitare quidnam ipsimet alteri in eodem dubio nobiscum versanti consilij daremus.

4. In ipso mortis articulo constituti quid nos in hoc transigendo negotio fecisse vellemus.

5. Si ante tribunal Dei staremus super huiusmodi resententiam accepturi, quid nos item fecisse vellemus.

Possunt ista quinque memoria facile mandari; facilis quoque est eorum praxis vbi modica accessit consuetudo, quin & animum tot implet illustrationibus, vt penitus omnia peruideat, atque in omnibus actionibus suis magna securitate incedat.

De Pœnitentia.

CAPVT XII.

Quid sit
pœnitentia,
& quam
homini ne-
cessaria.

Pœnitentia est quædam participatio perfe-
fectionis Dei, qui solus est verum virtutum
condimentum atque complementum, cuius
sanctitas & iustitia tanta est, vt peccatū nullum
quantumuis exiguum non modo non approba-
re, sed ne tolerare quidem aut dissimulare
queat, verum odio habet, horret ac detestatur
infinite, persequitur illud ac destruit tanquam
insensissimum sanctitatis & gloriæ suæ ho-
stem: id enim causæ est, cur infinita illa bo-
nitas, filium suum miserit in hunc mundum, vt
nempe opera diaboli destrueret; cur tot tantis-
que malis puniat atque castiget, tum in hac vita
mortali, tum maxime in futura,

Homo igitur cum ratione sit præditus, ac si-
mul intellectualis perfectionis Dei particeps,
huius etiam actus qui in Deo est ac ipsemet
Deus, quandam communionem habet, atque
adeo solo naturali lumine, maxime autem fidei
radijs illustratus, virtutibus supernaturalibus
exornatus, & à Deo impulsus, peccatum etiam
leue seu venia dignum tam in se, quam in alijs
odisse debet, horrere, atque omni conatu de-
testari, persequi, & quoad fieri potest, vastare.
In id vnum neruos omnes contendens veris
atque internis doloris, odij, detestationis, ac in-
melius mutata voluntatis actibus vt pestis illa
nequam aboleatur, & funditus destruat: vt-
que rigidissime puniatur, primum interno do-
lore maximo, quo anima in seipsam animadu-
uertat, dein externis Pœnitentiæ actibus, vt
ita quantum in ipso est iniuriæ ab eo in Deum
per peccatum admissæ, satisfiat & in gratiam
cum suo conditore redeat, ipseque demum san-
ctitati restituatur.

Obiectum Huius igitur virtutis obiectum sunt peccata
in se, siue ille exigua sint & leuia, siue grauiora
& magna, siue à nobis ipsis, siue ab alijs perpe-
trata.

Finis abolitio Finis eiusdem virtutis est peccatorum aboli-
tio peccato- tum, plenaque destructio, ad hoc enim solum
vel orta vel instituta est. Neque vllum omnino
peccatum est, siue mortiferum, siue leue, quod
ab vlllo alio destrui possit. Nulla est itaque vir-
tus cuius praxis adeo sit necessaria, quæque tam
erebre debeat usurpari, maxime cum tam sæpe
& in tam multis offendamus omnes.

Finis alter Quamuis autem virtutis huius finis præcipuus
sit destructio peccati: hoc tamen præstare ne-
quit quia nos vnâ eademque opera Deo conci-
liet, eiusque diuinæ amicitie restituat, quæ
nunquam extra sacramentum acquiri potest sine
perfecto actu charitatis. Itaque diuinus amor
virtutis huius opera præstantissime vitur, vt vel
in nobis gratia diuinæ decus, si quando noxa
lethali eâ excidimus, denovo instauret; vel
amissum feruorem charitatis iterum excitet,

eiusque perfectionem augeat si peccati cuius-
piam leuioris admixtione tepesceret.

Actus huius virtutis, quos charitas excitat,
uarij sunt.

Actus virtu-
tis pœnitent-
tiæ.

Primus est odium, horror, & detestatio cu-
iuscunque peccati, eius maxime quod admisi-
mus, tanquam mali penè infiniti & hostis tum
Dei tum nostri etiam insensissimi.

1. Actus
odium pec-
cati admissi

2. Est sensus tenerrimus, & dolor acerbissi-
mus, quod adeo facile, adeoque frequenter
tantum malum admiserimus, nostramque con-
scientiam adeo graui sarcina onerauerimus.
Quod ita nos Deo subduxerimus, & diuino eius
amore vel certè amoris feruore atque per-
fectione spoliauerimus: ideoque dolo-
rem illum omnium decet esse maximum,
tamen non semper maximus omnium sen-
tiatur.

2. Actus do-
lor de ad-
missio tam
facile pec-
cato.

3. Actus est constans firmumque propo-
situm malum illud destruendi, & quam citissime
abolendi, id nunquam antea fuisse ex animo
cupientes, eiusque vltimum interitum toto
nisu molientes: quod præstamus cum fuis ad
Deum precibus id omnino deleri doloris iam
memorati opera, & tum cordis tum oculorum
lacrymis enixissime postulamus: cum contrarios
virtutum actus oppositis vitiorum actibus op-
ponimus, feruoremque spiritus omnibus no-
stris operibus adhibemus, vt vel sic iniuriam
Deo factam compensemus, ipsique nos totos,
quod officij nostri ratio exigit, exhibeamus, ac
veluti rem ipsi omni iure debitam atque acqui-
sitam referamus: cum denique merita in nos
ipso pœna animaduertentes, vero nostri ipso-
rum odio incendimur, quo fit vt sauiamus in
nos tanquam in authores mali adeo execrandi,
adeoque horrendi: eiusque impulsu seridè ac se-
uerè iniurias Deo à nobis irrogatas omnimodis
pœnis & castigationibus siue prouidentia nobis
à Deo immixtis, siue vltro sese inter negotia &
res agendas ingerentibus, seu denique sponte
nostra susceptis, puta orationibus, ieiunijs, fla-
gellis, cilicijs, alijsque huiusmodi vliscamur:
ita vt nunquam ab hoc Dei hoste acriter inse-
quendo, atque oppugnando cessemus, quo
diuinæ ipsius iustitiæ decus, sanctitatisque glo-
riam nos ad huiusmodi pœnitentiæ actus impel-
lentem vrgeamus, quoque integrè à diuinissimo
summæ Majestatis purissimoque conspectu for-
des omnes, & maculas remoueamus.

3. Actus, fir-
mum pro-
positum
abolendi
peccatum in
nobis.

Quid effi-
ciat in nobis
vis illius
propositi.

Exemplar Exemplar huius virtutis absolutissimum no-
bis est Christus Dominus, qui licet innocen-
simus, tamen à primo suæ conceptionis instanti
in illud indeficiens ac copiosissimum quo totus
perfundebatur diuini luminis iubar intuens
quanto & Pater ipsius amore, cultu, & re-
uerentia dignus esset, quanto nihilominus
propter peccatum esset despectui, deprehen-
dens, id vnum neruis omnibus, viribusque
nisus est, vt diuinæ iustitiæ satisficeret, quod,
& admiradis ac perfectissimis omnimodæ virtu-
tis, tum internis, tum etiam externis actibus
quibus honore prosequi diuinam Majestatem
ardentissime cupiebat, & satisfactione placare
longè maiori quàm dedecore fuisset atque iniuria
totius humani generis peccatis lacessita, copio-
sissime præstitit.

Exemplar
virtutis pœ-
nitentiæ
absolutissi-
mum Chri-
stus Domi-
nus.

Spiritus
Pœnitentiæ
nobis in-
duendus.

Hic ille spiritus est, quo verum Dei seruum continuo agi conuenit, vt nempe assiduo atque ingentidolore torqueatur, cum siue à se, siue ab alijs præditis ratione creaturis tam crebris delictis offenditur, tanto contēptui ac penè ludibrio habetur, eoque animo pœnitentias omnes, pœnas quaslibet, & mortificationes complectatur, virtutesque omnes tum internas tum etiam externas peccato contrarias in praxim reuocet, quo summè suprema Dei maiestas honoretur, eiusque diuinæ iustitiæ plenissimè satisfiat.

Enituit in
B. Aloysio.

Hic pœnitentiæ & Mortificationis spiritus minimis quibusque defectibus exitiale bellum, certumque interitum intentans, fuit in Beato Aloysio Gonzaga maximus, eiusque beneficio tantam animi puritatem, vitæque sanctimoniam adeptus est quantam etiam nunc miramur.

Praxis vir-
tutis pœni-
tentiæ in
examine
generali.
Ante sacra-
mentalem
confessio-
nem.
In examine
particulari.
post con-
fessionem
generalem.

Huius virtutis praxeos haud importuna sese præbet occasio, primum bis in die, cum conscientiam excutimus, examinis enim essentia in hac præsertim virtute sita est.

2. Cum nos Sacramento pœnitentiæ ob-
eundo accingimus eoque subinde suscepto.

3. Priuato seu particulari examine vtlicet,
certoque temporis spatio duarum præcipuè re-
rum exercitationi vacare.

Primum statim à confessione generali, deposti-
tâ veteris vitæ sarcinâ, perutiliserit rudis quæ-
dam peccatorum omnium apprehensio, quæ
postmodum & ad eorum innumeram multitu-
dinem, & ad grauitatem deuoluatur, certum-
que temporis spatium tribus hisce actibus tri-
buatur, nempe odij seu detestationis peccati,
doloris, & voluntatis certique propositi sincere
ac reuera quantum in nobis erit, eam omnem
vitæ nostræ partem vero nostri ipsorum odio
abolendi, quidquid nobis aduersi euenerit
æquo animo subeundo, quasuis pœnitentias
admittendo, sponteque procurando, nec vn-
quam à delictorum cæde ac nece cessando,
quoad vsque peccata eiusmodi omnia nobis,
earumque causæ & reliquiæ funditus inter-
rierint.

Examen
particulare
circa pec-
cata etiam
leuissima
delenda per
pœnitentiam.

2. Ad maiorem animi puritatem expediet
examen particulare instituere circa peccata
etiam minima, quæ passim à nobis & sæpe die-
bus singulis admittuntur in eorum omnium ac
singulorum penitientiam notitiam deuenire sata-
gentes, quo & magni à nobis fiant, & infen-
siori odio habeantur, & grauius seueriusque
puniantur, & ad vnum omnia nullo prorsus
excepto aboleantur, quando sic se habet erga
illa diuina iustitia & sanctitas, vt nullum omni-
nò superesse velit. Itaque operæ-premium erit
studio huius virtutis, imò ipsius ope ac velut
formali ratione; vero desiderio diuinam iusti-
tiam in nobis exaltandi, vitæque nostræ purita-
tis augendæ, quodcumque malum quod nobis
Deus euenire permiserit, acceptare nobisque
ipsis certas quidquid in nobis erit leges præscri-
bere; huius tam sancti instituti cum sese
nobis occasiones offerunt, neglectum religioni
ducentes, atque inter peccata quidquid huic
laudabili deliberationi aduersabitur, recen-
sentes.

De charitate & vniione fraterna &
eius actibus.

CAPVT XIII.

VT intelligatur quid sit charitas & vniō
fraterna, quæ inter religiosos esse debet,
primum eius causas nosse necesse est,

Causa efficiens est Deus ipse, qui vt amat,
sibi que intimè coniungit eos præcipue, quibus
tot beneficia impertitur, quique se diuino eius
obsequio libere manciparunt, sic eodem quo
se ipsum prosequitur amore, illos eiusdem facit
amoris participes, quo se mutuo diligant, ea-
demque in inuicem qua in ipsum Deum feran-
tur charitate.

Causa effi-
ciens frater-
næ charita-
tis Deus.

Causa meritoria est amabilissimus Redemptor
noster, qui cum tempore sacratissime passionis
inimicitias quæ inter homines, puta inter gen-
tes & nationes esse poterant in corpore suo
destruxisset, non solum vniuersum Ecclesiæ suæ
mysticum corpus, verum etiam priuata cuiusque
religionis corpora ædificauit ac struxit. Intuens
enim in seriem omnium sæculorum sibi longo
post tempore succedentium vsque ad mundi
consummationem, & in singulos qui deinceps
futuri erant homines tanquam in præsentem
perspicacissimo mentis obtutu intendens, ab
æterno patre per sanguinis sui meritum non
modo cuiusque religionis instaurationem obti-
nuit, verum etiam singularum personarum ad
hoc vel illud religiosum institutum, hoc vel illo
tempore, ijs denique quibus singula imple-
tem conditionibus vocationem; ita vt cæcus
iste religiosus, in quem sumus omnes, ex qui-
bus constat, Dei benignitate ascripti, primam
sui originē à Christi corde acceperit, in quo fui-
mus omnes tanquam in fornace ardentissima vi
diuini intensissimique amoris in hanc auream
& mirabilem vnitatem compacti: in hoc quip-
pe amoris æstu fusi sumus, mixti simul & quasi
liquati omnes atque purgati, vt omni dissensio-
num, diuisionum, dissidiorumque face ac sco-
ria purgata, in nouum gratiæ, ex Dei proxi-
mæque charitate, spiritu amoris & adoptionis con-
flatum electrum prodeamus vnum ex diuersissi-
mis populis, nationibus, linguis variisque sta-
tuum conditionibus in cætu ac societate Christi
vi sanctissimi eius amoris effecti.

Causa mæ-
ritoria
Christus
dominus.

Illud etiam quod nos formaliter mouet atque
impellit, Deus est quatenus excellenti quapiam
participatione in quolibet fratrum nostro-
rum aliquo modo reperitur, eosque diuino suo
amore summè reddit amabiles. Nec enim in na-
tura, vel alijs naturæ perfectionibus ac donis
amor iste fundatur, non in similitudine mo-
rum, studiorum, officiorum, munium, dignitatum,
aut graduum; sed in perfectione ac statu com-
munem naturæ statum excedente: omnes
enim veluti simul concepti & quasi congeniti
sumus in sinu æterni patris, in Christi saluatoris

Ratio for-
malis est
Deus qua-
tenus parti-
cipatione
quadam in
nostris fra-
tribus repe-
ritur.

nostri visceribus, in igne atque ardore amoris diuinissimi spiritus; vt licet ex diuersis nationibus, conditionibus, gradibus conflati, ex æquo tamen nisi per nos steterit, filiorum Dei dignitate non quo Christianis omnibus datū, sed excellentiori quodammodo fruamur; vt potē qui nos illi peccuari quodam iure addiximus, cuius ideo priuata portio, & possessio sumus, ipsi arctius copulati, & tam trium votorum emissionē, quam perfectiori Christi Filij eius in hoc societatis corpore imitatione coniuncti mutuis votis, orationibus, bonisque operibus inuicem communicantes, simul humero vno diuini nominis exaltationem promouentes, & ad eundem denique beatitudinis in æterna sanctorum gloria finem destinati.

Objectum
materiale
quotquot in
eadem reli-
gione degūt

Objectum huius amoris sunt omnes quotquot in eadem religione degunt: sicut enim Deus earundem gratiarum diffusionē, eiusdem spiritus, eiusdem finis, eorumden denique mediorum communicatione in omnibus reperitur; ita omnes amabiles reddit, vt nefas sit quorundam donorum naturalium, quo vnus præ alio diligendus videretur, habere rationem; & hoc causæ est quam obrem omnis amicitia priuata suspecta esse debeat, & quamuis bene fundata videatur, communem tamen charitatem lædat, meritoque à sanctis patribus tanquam certa religionum lues condemneretur.

Causa ex-
emplaris mul-
tiplex.

1. Vnio triū
personarum
trinitatis.

Quod attinet ad causam exemplarem, eam multiplicem ac variam esse constat.

1. Causa exemplaris est vnio illa indiuisibilis, seu potius indiuisa vnitas, quæ est in tribus personis sanctissimæ Trinitatis: vt quemadmodū ait saluator Ioannis 17. Vnum simus omnes in Deo sicut ipse vnus est. *Sicut tu, inquit, Pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint, & infra. Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Non quod vnum in natura esse possimus, hoc enim ita proprium est trium diuinarum personarum, vt nullis creatis personis possit esse commune. Sed vt ars mirabilis charitatis id imitetur in nobis, quod natura efficit in sanctissima Trinitate. Primum enim sicut per vnionem trium diuinarum personarum in vnus nature substantia eadem à singulis participatur sapientia, bonitas, potentia, ceteraque bona essentialia propter summam, quæ inter ipsas est, communicationem per operationes ad intra: sic nexus ille charitatis, quo inuicem religiosi vniuntur bona singulorum omnibus, bona omnium singulis ita partiri debet ac diuidere, quod plerisque in locis in quibus vis huius amoris integra perseverat vsuuenire certum est, vt nullus quod suum est quærat, non famam, non oblectamenta, non commoda, qui animam suam, qui vitam, qui se denique totum felici sorte non magis communem pluribus fecit, quam omnium etiam quæ in alijs sunt, atque adeo diuinorum bonorum abundē, copioseque participem. 2. sicut opera Dei ad extra communia sunt tribus personis sanctissimæ Trinitatis: simul enim omnes ad singulas, & singulæ ad omnes externas operationes concurrunt, & nihil creatum est siue in cælo, siue in terris: spirituale vel corporeum, visum fugiens, vel sub aspectum cadens, quod non à tribus hisce

personis in esse suo, & conseruari dependeat. Sic debet fraternus amor religiosos inuicem tam arcto mutux benevolentie nexu, tanta voluntatum, animorumque consensione constringe, vt quod vnus facit alij quantum in ipsis est, promouere contendat; adeo vt mutuo se iuuantes in omnibus, vnum omnino sint, actiones suas omnes, operationes, ac munia inuicem vniant maior enim diuinæ gloriæ splendor emicat, ex omnium, quæ à Deo conditæ sunt rerum concursu, quàm ex vnaquaque illarum seorsim ab alijs spectata quo si se intimè penetrantes finē suum omnes cōmuni concursu efficacius attingant, & maiorem singulæ perfectionem hausta ab inuicem communicatione obtineant.

2. Exemplar est vnio, quæ est inter Deum & hominem in sanctissima saluatoris nostri Iesu persona; hoc enim est quod benignissimus redemptor ab æterno Patre petebat, *sint vnum sicut tu in me & ego in te.* Adeo vt, quemadmodum inter Deum & hominem tanta communicatio & vnio intercesserat, vt Dei magnitudinis, maiestatis, potentie, sapientie, bonorum denique omnium, operumque mirabilium, homo plenè particeps esset, è contra verò humanæ miserie infantia, fames, sitis, labor, egestas, contemptus, crux demum ipsa, verissimè de Deo dicerentur; sic inter religiosos tamarcta mutux charitatis debet esse connexio, vt nihil inter ipsos proprium, nihil non commune dici possit, vt corpus mysticum sit quantum esse potest capiti suo conforme; hæc quippe fuit eius intentio, vt ita membra sua coniunctissimè inuicem vincerentur, hæc causa propter quam semetipsum nobis reliquerit in sanctissimo Eucharistiæ sacramento, vt nempe hanc similitudinem exprimeret in nobis, sicut ipse Ioan. 17. testatur cum ait, ego claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum sicut & nos vnum sumus: hanc enim claritatem & vnionem hypostaticam cum corpore Dominico in Eucharistia relicta intellexere S. Hilarius, S. Cyrillus, Iustinus martyr, & alij.

2. Causa
exemplaris,
vnio hypo-
statica in
Christo
Domino.

3. Exemplar fraternæ huius Charitatis est æternus diuinæ dignationis amor in nos, huic enim similis esse debet amor quo se inuicem religiosi prosequantur, quippe Deus eos diligit propter infinitam bonitatem suam, quæ sola tantam maiestatem ad eorum benevolentiam inclinavit, & ad tanta beneficia, licet immeritis, largienda induxit, cui cum & ipsi reciproco amore coniuncti sint, & tam excellenter in ijs summa bonitas descendere non grauetur, Deus in ipsis est per communicationem tot, tam naturalium quam supernaturalium donorum quæ in ipsis, & in omnibus etiam creaturis propter ipsos sola sua immensa benevolentia impulsus operatur: non caduca solum bona omnibus paterna cura prouidens, sed inexplicabilem felicitatem in celesti sanctorum sede præparans, vt diuina tandem visione beati incommutabili omnium cum eo bonorum communionē fruantur; igitur si eo quo decet amore in tam munificum bonorum largitorem feror, si mea voluntas, vt par est, cum diuina consentit ijs, quibus cumque vnum esse debeo, tam pro-

3. Dei æter-
nus erga
nos amor.

fusam diuinæ beneficentiæ charitatem latus gratulabor, Deo pro viribus ad maiora eorum comoda cooperari contendam, erga eos amorem omnem quem mihi largitus est, quando aliud non est, quam participatio quædam illius increati amoris, quo eos ab æterno prosequitur, exercebo.

4. Amor ille singularis Christi erga religiosos.

4. Exemplar est amor quo redemptor noster religiosos amplectitur, & ut ipse testatur Ioan. 13. & 15. longè ante complexus est: nostrum enim in fratres amorem in Christi saluatoris primum corde formatum, ex eodeinceps eductum haud dissimilem prodire consentaneum est: fratres nostros nihil dum commeritos, nulla rectè factorum habita ratione; sed solo æterni patris amore dilexit, & bona illis non caduca, non creata, sed æterna, sed infinita gratiam, gloriam, Deum denique ipsum optauit; certum salutis ac perfectionis iter non doctrinâ modò, sed exemplo monstrauit, triginta trium annorum spatîo vitam paupertate, obedientia, vigilijs, laboribus, & ærumnis asperam, acerbissimâ tandem morte conclusit, ut eos fratres suos sibi quam simillimos, dignosque qui à Deo Patre pari secum charitate diligerentur, pari gloria fruerentur, efficeret: dilexit non soluens modò, sed interficiens inimicitias in semetipso, eorû verè tum corporis tum animæ languores portans, defectusque omnes in se vno suscipiens, raptus & peccata eorum in corpore suo exoluens, in exhausto pietatis fonte, in extinctâ charitatis flammâ dilexit, dilexit nondum suos, ne desinerent esse sui, dilexit volentes, dilexit nolentes, & ad se rebelles eorum etiam compulit voluntates; denique in finem dilexit eos. Quâ igitur inter se fratres decet esse charitate, quâ liberalitate, quâ beneficentiâ, quâ profusione, quâ bonorum omnium communicatione, quâ voluntatum & animorum consensione, quâ denique & quantâ tum inter se tum in vno Christo suo Deo, Domino, sponso, capite, vnione?

5. Amor quo se quisque prosequitur.

5. Exemplar est amor proprius, quo se nempe quisque prosequitur: hæc est enim mensura, quam Deus amoris legi præscribit. Amortuo religiosus in semetipsum fertur, ille ipse est, quo, non solum salutem suam, sed etiam perfectionem, Christique saluatoris imitationem desiderat, & simul quicquid illo centuplo à Redemptore nostro promissò continetur. Necesse igitur est ut sibi inuicem religiosi bona illa omnia optent, & quærant. Ideoque quo quisque maiorem sui profectus spiritualis curam habet, eo intensius perfectiusque alios diligit. Contra verò quò sit in sedulo illo propriæ perfectionis studio segnior, eò etiam sit in fraterna Charitate remissior. Pari quoque modo, quo est in pace humilitateque interna custodienda cautior, facultates omnes suas ac potentias, earumque actus & operationes in obsequium Dei, diuinumque bene placitum solo ipsius amore dirigens, eò melius ac facilius pacem cum alijs, & vnitatem conseruat. Quemadmodum autem spirituali amore fratres, haud aliter ac seipsum complecti quisque debet & prosequi, sic quoad exteriora & temporalia bona, exemplo benignissimi Redemptoris nostri, longè melius, tu-

tius, ac decentius est proximum longè maiori quam seipsum charitate diligere, cuique honorem, voluptatem, commodum, quod etiam ipsæ urbanitatis leges edocent, nostris anteferre.

6. Exemplar est perfecta illa vnio & Charitas qua se in cælo beati mutuo complectuntur, qui ut Deo summo ipsorum bono, sic & inuicem sunt coniunctissimi, simul in illo felicissimo sanctorum coetu in Deo, ex Deo, & cum Deo qui est summa felicitas, & vnicum omnium solatium, cum integra iudiciorum, voluntatum, effectuum, operationum conuenientia, & perfecta demum bonorum omnium & secretorum communicatione viuêtes: Cum igitur in hoc mundo gratia sit semen gloriæ, & charitas supernaturalis nos omnes excitet; ut ad sanctum illud sanctorum consortium quasi iure nostro aliquando aspiremus; Sicut in cælo perfectissima esse debet, & suis omnibus numeris absoluta; ita perfectionem illam vnionis & coniunctionis inchoare debet in hac sæculo; quando eadem ut multi doctores docent, quæ huius vitæ tempore cordibus nostris infunditur, in cælesti patria æternum immutata perseverat, dicente apostolo, *Charitas nunquam excidit*. Hæc præcipua ratio est, propter quam religiosæ familiæ, in quibus viget huiusmodi mutua charitatis ardor, paradiso à sanctis patribus comparentur. Contra verò si quæ sint tanto, tamque necessario bono destitutæ, inferno similes eas esse dicant, vbi nulla vnio, nulla charitas, nullus denique ordo, sed perpetuæ lites, contentiones, dissidia, inimicitia, ac demum sempiternus horror inhabitat.

6. Vnio amor que inter se beatorum in cælo.

7. Vnio membrorum eiusdem corporis inter se.

Septimum denique & vltimum huius fraternæ charitatis exemplar est vnio atque conuenientia, quæ inter eiusdem corporis & capitis membra reperitur. Licet enim ea diuersissima sint, dissimiles habeant rationes, discrepantiaque ab inuicem munia exerceant, sunt tamen ipsa inter se coniunctissima; ex quorum vnione fit 1. ut idem corpus constituent, & mutua inter se connectione, coherencia, sese in illa vnione non solum ad priuatam singulorum, verum etiam ad communem totius corporis, quam quodlibet membrum propriæ anteposit, incolumitatem conseruent. 2. hæc est causa, quam obrem quodlibet membrum suas omnes operationes ad bonum totius corporis commune referat, viresque suas omnes & actus eò dirigat, ut & tutius conseruetur, & maiorem in dies perfectionem acquirat.

3. Inde fit etiam ut vnumquodque membrum alteri dolenti condoleat & compatiatur; quâ celerrimè potest ope qua valet, adiuuet, nec vllum quamuis minimū spernat, non solū quia omnes corporis partes mutuâ indigent operâ, ut enim oculis pedes sic pedibus oculi sunt necessarii; verum etiam, idque præcipue quia omnes & singulæ integritati, bonæque corporis habitudini deferuiunt.

4. Pari modo eademque de causa membrorum alterum alterius bono congaudet, eiusdem aliqua ratione sit particeps, nec inter illa domesticum malum intercedit inuidia, quodlibet sua sorte contentum, seque alijs quæ potest communicans, aliorum vicissim perfectioni

participat, oculus non sibi solum videt aut vigilat, sed pedi æque, aut forte magis quam sibi. pes quoque imum ac vilissimum membrum toti corpori circumferendo non ultimam nec exiguum homini operam nauat. Itaque bonum singulorum, & bona cuiusque valetudo redundat ad alia, vnde & solatium ab inuicem hauriunt & non pauca nec exigua commoda & emolumenta siue ad ipsorum conseruationem, siue ad operationes accipiunt.

5. Actus fraternæ charitatis.

1. Actus bene iudicare de fratribus.

2. Actus omne bonum possibile operari suis fratribus.

Ex his igitur exemplaribus non erit difficile colligere, qui sint huius virtutis actus: hi quinque præcipui numerantur: primus est, quo ad iudiciū magnificare fratres nostros, & in ijs Deū præsentem agnoscere, qui eos tanti æstimat & in ijs tot modis inest: atque ita de alijs semper bene sentire, neminem vnquam interno vilo actu iudicare, eorum acta dictaque in optimam quā ad fieri poterit partem interpretari, iudiciorum in rebus agendis & opinionum in sententijs ferendis diuersitatem vitare proprio quo ad hoc abnegato iudicio, quod solet esse fons & origo discordiæ, & vniōis voluntatum perniciosissima pestis.

2. Actus est. Omne tum naturale tum supernaturale bonum possibile ex animo illis optare, sicut Deo, qui in ipsis est, eorum malis intimè compatiendo, bonis vero congaudendo: latari cum diliguntur & honorantur, & supra nos, hoc modo Deum in ipsis diligendo, nostramque voluntatem cum diuina conformando qui propter summam suam bonitatem eos diligit, illisque vult hoc bonum, cuius actus me quoque desiderat per memet esse participem, illud in me deriuando per actus gaudij de alieno bono, gratiarum actionis & precationis, vt omnia feliciter illi eueniant. Nam quod attinet ad bona naturalia notum est ea certis limitibus circumscribi, nec vllum mortalium, omnium potiri vnquam posse; quin & ipsa indifferentia sunt, & tam bene quam male possideri possunt multaue interdum damna suis possessoribus afferunt. Ita vt hoc satis nobis esse de beat, quod Deus alijs ea comunicans non minorem nobis quam alijs præbeat occasionem profusissimæ suæ liberalitatis, ac bonitatis diuitias agnoscendi, eumque in omnibus, & omnes in eo diligendi. Hoc agentibus non erit difficile vniōem voluntatum factam rectam custodire. Cum enim omnes vno corde in bonum diuinæ gloriæ conspirant, & creata omnia ac peritura bona despiciunt, nullus super est dissensionis locus, sed omnes inuicem arctissimo fœdere, atque indissolubili amicitiae nexu copulantur.

3. Actus signa externa exhibere actuum præcedentium erga illos.

Tertius actus est in externa consuetudine horum duorum actuum internorum signa modestè ac discretè socijs exhibere, vnumquemque quo par est honore prosequi, cum omnibus conuenire, omnibus omnia fieri, nullum contemptus vel minoris æstimationis signum edere, nulli vnquam obloqui, ne vel minimum quidem de vilius fama detrahere, aut alienos defectus etiam notos efferendo, vel amplius euulgando, nemini in re vlla repugnare. (Paci enim quicquid optari vel intendi potest posthabendum) suauiter, iucunde atque amicè cum

alijs conuersari: illis honorem & maius commodum vltro deferre, illorum voluntati, quæ diuinæ loco nobis esse potest potius quam nostræ, quæ nunquam non suspecta nobis esse debet, obsequi. Denique ob eam qua inuicem in vnum corpus coniuncti sumus coniunctiōnem latari, communique cum illis & propter illos iucunditate frui.

4. Actus. In nostra viuendi ratione aliorū adificationi consulere, quod nulla melius arte præstabitur quam si magno animo nitamur ad culmen perfectionis instituti nostri absoluta legum nostrarum obseruatione, conscendere, magna cum omnibus æqualitate seruata, & instar teterimæ pestis, præsentissimæque certum interitum charitati fraternæ inferentis veneni singularitate quauis, priuilegio & exceptione vitata, huius exempli debitores sumus fratribus nostris: hac enim alia certior via nulla est familiaris in quam Dei benignitate cooptati sumus integre tuendæ, pacisque qua in ea fruimur conseruandæ: vt ita mutuis auxilijs in deuotione crescamus, maiori que in dies perfectionis studio incitemur; sique veri sanctitatis candidati Christique imitatores esse velimus, vnusquisque Redemptorem nostrum in alio tanquam in vera cognoscat imagine, solidarumque virtutum ductibus & peculiaribus instituti nostri rationibus velut viuis coloribus efformata, & ad viuum expressa.

5. Actus est alijs adesse in omnibus, & pro viribus tum maxime, cum officij nostri ratio id exigat, obsequi: quod nostrarum est partium strenuè, integrè, seduloque maxima cū charitate præstare atque humilitate sicut Deo, & non hominibus, ex bona voluntate seruientes exemplo Domini saluatoris nostri, qui vt hanc charitatis cum humilitate ostensionem commendaret, actū admirabilis demissionis exercuit, nosque ad hoc hortatus est, vt & exemplum quod ipse nobis dare non dedignatus est imitemur, & nos inuicem mutuis obsequijs subleuemus. Ex hac porro varia & reciproca officiorum, obsequiorumque inter se communicatione crescit magis charitas in cordibus nostris, atque diffunditur, & velut ab vno ad alium transiens, munia nostra omnia perfundit, ac penetrat, corpus totum indissolubili vinculo necit, speciem illi, decorem, ac perfectionem eximie confert, illudque ad extremum idoneum reddit ad magna in Dei gloriam suscipienda negotia, & ad optatum exitum perducenda.

Tres etiam gradus huius virtutis assignari possunt, atque distingui, circa quos examen particulare versetur.

Primus gradus est vitare omnes defectus, qui committi possunt aduersus fraternam charitatem, quod est vno verbo nihil alteri facere quod nobis ab alio factum esse nollemus, defectus sunt qui sequuntur.

Primus est iudicare, aut suspicari malè, quod vt plurimum ex superbia prouenit, & ex ea opinione quam de nobis ipsi concepimus ob aliud quod exiguum bonum nostrū, quo excæcamur adeo, vt de nobis iudicium ferre nequeamus, sed ad alios defectus animum aduertamus; inuidia sæpe errata oculis nostris immensæ molis,

4. Actus esse omnibus adificationi in nostra viuendi ratione.

5. Actus fratribus suis adesse in omnibus pro vili.

Tres gradus fraternæ charitatis.

1. Gradus vitare defectus omnes illi oppositos.

1. Defectus iudicium aut suspicio temere facta.

Cum

eum exigua sint, exhibente.

1. Defectus contemptus fratrum.

2. Defectus est contemptus qui sequitur ex iudicio: ex aliquo enim errato vel aliquo defectu, quem imaginamur in proximo, sæpe fit ut eum contemptui habeamus, maxime si nos eo immunes credamus. Magna profecto cæcitas qua obuiumur, proprios defectus & culpas adeo eleuare, tantopere vero aggrauare alienos, qui sæpe leues sunt minimique momenti in conspectu diuinæ maiestatis, quæ in alijs fortè maior est, quàm in nobis & plus alienis defectibus, quàm nostris virtutibus & perfectionibus honoratur.

3. Defectus inuidia in fratres.

3. Defectus est inuidia siue tristitia quam ob alienatum naturalia tum supernaturalia bona in proximo fortè, quàm in nobis maiora concipimus. Cuius causa est superbia, & exigua in Deum charitas, qui sic suam in ijs gloriam auget & promouet.

4. Defectus detractio.

4. Est detractio, cum alijs alios defectus, & ea quæ in ijs reprehensione digna notauimus, aut iudicia nostra leuia suspensionesque referimus; quod sæpe graui culpa nõ caret; licet quod euulgamus peccatum sit leue ac veniale, sitamen ex eo famæ iacturâ sequatur; contemptumque alienum apud eos pariat quibuscum agit, alioque quopiam modo alieno eos animo reddat ab eo de quo sermo est, ad resistendum & contradicendum promptiore, minusuè ad eius bonum affecto; aut si superior est, honorem ei debitum, vel amorem, vel existimationem, vel obedientiam minuat, aut denique mutuam quæ inter religiosos esse debet, charitatem, amicitiam, vniõnem lædat ac destruat, magnum est periculum lethalis peccati; hi enim effectus, hæc damna magni sunt momenti in cœtu, vel republica, ut experientia quotidiana compertum est: illud etiã hic obseruandum est, non solum id esse detractiõnem, quando quis directè prosequitur alienos defectus, sed etiam quando aliquem carpit oblique, illum alteri comparando, eiusque laudem & existimationem minuendo, quod peccati genus non est superiore minus aut leuius, si nimirum ex eo similes effectus oriantur.

5. Defectus susurratio.

5. Defectus est susurratio, cum nempe alicui quid de illo alius dixerit, quidue contra illum egerit in sufflamus; sicque aliorum corda à se inuicem diuellimus: quod in religione graue malum est, tametsi quod referimus parui momenti esse videatur, ut superius de detractiõne dictum est: si enim graue peccatum esse adstruant doctores aliquid alteri furto subripere quamuis exiguum, putà florem aut arboris fructum, cum credimus dominum grauius offensum, aut perturbatum iri; dubitari non potest quin eiusmodi peccata in religione sint graua, quoniam certâ experienciã edocti sumus, inde ut plurimum tristitias, perturbationes, auersiones animi, ægritudines haud mediocres concipi; quæ molestias & damna tum corporis, tum animi afferant maxima, præsertim vero in societate, in qua vniõ & charitas est maxime necessaria.

6. Defectus alienorum defectuum curiosa inspectio.

6. Nec in vltimis numerandus defectus est, curiosa defectuum alienorum inspectio & indagatio, quã libenter alios alijs colloquentes, audimus, aliorum facta disquirimus, sciscitamus, & occasione præbemus loquentibus, quod peccatum quemadmodum detractio non rarò magnū est.

7. Est morositas in conuersatione, qua sumus alijs molesti, eos irridemus, pungimus, arguimus, ipsis resistimus, contradicimus, repugnamus, contemptus & alienati animi signa edimus, irascimur, indignamur, aut aspera, aut interdum nulla verba reddimus, eos intueri vel iuuare dedignamur, nec cum ijs versari possumus nisi tetrico & iracundo vultu, animique infensi specimen exterius exhibentes.

7. Defectus morositas in conuersatione.

8. Loco sunt priuata cum quibusdam tantum amicitia, hoc enim signum est nec diligere alios, nec tanti fieri quantum decet: imò nec in diuino amore amicitiam huiusmodi priuatam fundari posse certum est, qui ex se communis est; sed potius quidquid obtendamus, nititur aliquo fundamento naturali & vano, ut exempli causa externa corporis compositionis vel formæ qua delectamur, vel authoritati quam ambimus, cuius gratia promoueamur ad ea quæ intendimus assequenda, aut exultationi & famæ propriæ, ut nempe ab alijs pluris æstimemur: aut denique ut quempiam alium eiusmodi fructum ex hac priuata amicitia capiamus. Et sanè huiusmodi singulares beneuolentiæ sunt ut plurimum semina variarum suspicionum, inuidiarum, alienationum animi, dissensionum, diuisionum inimicitarum, distractionum susurrationum, transgressionum regularum, arcanorum reuelationum & denique animæ inquietam reddunt; perturbant eius pacem orationes, studia, conuersationem, stulto affectui addicunt, eiusque seruitio mancipant, ac denique sensum diuini amoris extinguunt, qui utpote vnicus & singularis vult præcipuo affectu coli ac diligere: idèque corda illa seipso suoque calore destituit, quæ inordinatus cuiusque creaturæ amor accendit. Tunc verò demum affectus eiusmodi summè periculosi sunt, quando à priuato, & naturali spiritu originem trahunt, qui spiritus plurimum aduersatur spiritui Dei, qui est omnium Deus omnibus æquè vult bonum, æternamque salutem, æquè gloriam suam in omnibus sine differentia vel discretionem querit, amat, ac promouet, idque omnium opera, nullâ factâ nationum vel personarum distinctione. Dicitur non potest quantum opere nequam hic spiritus bonum gloriæ Dei tum in nobis, tum in alijs remoretur. Quicquid enim tandem causerimus, repugnat veræ ac solidæ charitati, & quod redemptor noster in cruce operatus est, cum in feruentissima cordis fornace, æstuantis charitatis igne succensa, populos omnes & nationes pretiosissimi sanguinis sui glutino coniunxit, & in vnum quasi corpus aptauit; malignè soluit ac dissipat.

8. Defectus priuata amicitia.

9. Defectus est insensibilitas quædam, & durities cordis erga proximum, cum miseris eius & inopis non modo non condolemus aut compatimur, nec sensum doloris vllum exhibemus; verum etiam nequidem illum sustinemus, ut grauem interdum etiam ad videndū, sentiamus, nullā illius iuuandi cogitatione pulsamur, nec magis eius malis, quam si nihil ad nos spectaret, tangimur; nullo denique, vel certe inefficaci eius subleuandi desiderio mouemur; bonis nostris, commodisque intenti, ei nihil illis detractum, nihil eius miseriæ leniendæ causa imminutum velimus. Neque his contenti,

9. Defectus durities cordis erga proximum.

eius aliquando malis recreamur, laboribus reficimur, delectamur ærumnis, eius defectus, ipsaque ægritudines tanquam in illo culpâ suâ vitiosas inique, impatienter, ægerrimè supportamus, ipsisque obmurmuramus, obloquimur, acerbè interrogati aut morosè respondemus, leuiter facileque reprehendimus, omnia denique facta eius dictaque obseruamus, imò si placet in cogitationes ipsas, intimasque cordis intentiones iniquissima præsumptione, iudicijque Deo soli permissi temeraria usurpatione, insurgimus.

2. Gradus fraternæ, charitatis, virtutum comitatus quas enumerat D. Paulus 1. Cor. 13.

2. Gradus est niti fraternam charitatem earum virtutum coronâ, earumque ornatu qualitatibus cingi atque illustrari, quæ eam fortiores reddant, magis integram, suisque numeris absolutam. Diuus Paulus declarat quæ sint hæ virtutes charitati fraternæ adeo necessariae. Charitas inquit 1. Corint. 13.

1. *Patiens est*, in ea enim nos ipsos inuicem supportamus, alter alterius oneri humerum supponentes, alienosque defectus perpetuo silentio & obliuione inuoluentes, sicut amor materno moris est filiorum defectus gibbos, næuos, & maculas tolerare ac tegere cuius patientiæ specimen maxime tum editur, cum in nos mordax aliquod verbum dictærumue conicitur: tunc enim tantum abest vt charitas verbum verbo respondeat, igni fomitent, flammæ stipulas subministret, quin potius igne meliori sanctiorique succesa consumit hoc verbum, & velut magnum incendium tenuissimæ aquæ guttam, sic in feruida sua charitate frigida vocis glaciem liquat, copiaque ardoris absorbet. Linguam protinus frænât, ne vlla inde contentionis ansa præbeatur, suauiter, & cum omni modestia & humilitate respondet, nihil se læsum esse monstrat, placido ac sereno vultu esse atque agere pergit, libenter quæ potest ope adiuuat eum qui sic male locutus est, beneque de illo mereri studet, neque his contentus, sponte se demittit in omnibus, vt eum placet, se ipsum vltro incusat, veniam supplicat orat, ac demum sic se gerit in omnibus, vt non modo nullam alteri offensi suspicionem relinquat, verum etiam sæpe sanctioris amicitia femina, magnæque virtutis opinionem.

2. *Charitas benigna est, nec emulatur*, sed mitis & mansueta est erga omnes, omnibus enim cum proprio dispendio benefacit, neminem lædit, non verbis, non sannis vel nutibus, vel alio quouis modo, semper cauet, ne aut aspero aliquo vel mordaci verbo, aut iracundiæ licet iusta de causa prorumpentis indicio, aut alio quouis modo, vllam aliis offensa præbeat occasionem: quod si fortè durius verbum excidat, in seipsam statim animaduertit veniam petit, culpam ante noctem dolore interno externaque pœnitentis animi demonstratione delet; atque ita sollicita vt omnes omnino alienæ offensa occasiones excludat, seque omnibus omnia faciens, omnibus vtrinque planè consentiens, & cum omni patientia & mansuetudine aliorum onera portans, se in vera non solum animi sui interna, sed etiâ cum vnoquoque fratrum, imò & omnium pace & quam potest esse in hac mortali vita perfecta vnione conseruat.

3. *Non agit perperam, strenuè agit quod agit* non raptim, non contemptim, non perfuntorie, non fictè, sed ex corde & ex animo, serio diligenterque operatur, factis affectus probat, cum iucunditate & lætitia, etiâ in externa opera erumpente, sciens omnibus Hilarem dato rem esse acceptum.

4. *Charitas non inflatur, non querit quæ suæ sunt, non irritatur*. Dico non est effrons vt elata intumescat, non audax & impudens, vt suis tantum intenta nihili faciat. quicquid alienum est; non leuis, vt facile irritetur, non ita delicata vt minimam ob causam lædi se conqueratur. Sed modesta est, humilis, honore præueniens, mansueta, saluatorem quippe nostrum in vnoquoque fratrum intuens, & singulis pro cuiusque gradus ratione debitam habens reuerentiam, cauet sedulo, ne quippiam ijs præsentibus, verbo factoue illi excidat, vnde scandali occasio præbeatur: cum omnibus in sua conuersatione perfectæ modestiæ, grauitatis & decentiæ formam quandam exhibendo, vt sic ædificentur omnes in domino, & ad perfectioris virtutis studium, maxime ad maiorem Charitatem, & mutuam vnionem roborandam atque augendam excitentur.

5. *Non inflatur, non est ambitiosa, non superbiæ typho tumet*, vt ait S. Gregorius, sed contra humilis est & demissa, ita vt alios in omnibus reueretur & colat, caput ijs aperiat, potiores partes & superiora loca deferat, nihil vile reputet nihil abiectum aut laboriosum, quo se vel iuuare proximum vel solari posse speret, aut etiam integrè cum eo conuenire: nec enim se ipsam, vel quæ suæ sunt querit, non priuatum commodum, non honorem, non famam, sed magnam in corde suo de alijs æstimationem, de se vero per exiguam conseruat; bene de omnibus loquitur, seque infra illos abijcere studet, eos in animo suo tamquam sibi superiores, vt loquitur B. Pater noster, existimando; vel exemplo saluatoris nostri tamquam Dominos habendo, quibus debeat in omnibus ministrare, cum nulla eius obsequia eò peruentura sint, vt vel minimam partem ministerij Redemptoris nostri Apostolis quibus se ad pedum usque ablutionem demisit, exhibiti exequantur.

6. Simpliciter & candide in omnibus rebus procedit, nec dissimulare nouit aut fingere, multo minus de aliena fide dubitare; vno verbo, *omnia credit, omnia suffert, omnia sperat, omnia sustinet*, non iudicat quemquam, non condemnat, non arguit, nec denique in vllò male suspicari præsumit.

7. Virtutes istæ quas requirit Apostolus, sine vera solidaque mortificatione subsistere nequaquam possunt; quæ proinde admodum necessaria est ad pacem & concordiam seruandam, maxime in cœtu religioso, qui ex varia hominum conditione, diuersarumque complexionum multitudine conflatur. Vt enim fieri non potest vt omnis omnino contradictionis aut contrarietatis materia amoueatur, sic facile dissensio & discordia se se ingerit & insinuat, nisi fortè quisque serio victoriæ passionum suarum

Hæ virtutes quas in fraternâ charitate requirit apostolus sine vera mortificatione stare nequeunt.

inuigilet, inordinatarum propensionum perturbationumque moderamini, prauorum habituum euulsioni, proprii iudicii, propriae voluntatis subiectioni ut alijs cedere discat, ijs quantum suadet ratio, submitti, & planè conuenire. Et sane dissidia omnia ex defectu mortificationis prouenire compertum est.

Ad has que-
que virtutes
plurimum
confert
obedientia.
8. Ad has virtutes confert plurimum obedientia duabus de causis. Prima est quoniam verus obediens propter habitum quo iam iudicium suum & voluntatem superiori propter Deum submittere consuevit, non adeo laborat id ipsum erga alios eiusdem Dei ac Domini sui amore, præstare.

2. Quoniam ad veram vnionem, aliqua conformitas, & conuenientia est necessaria: cum enim proprio iudicio, propriaque voluntate abnegatis, omnes vnus iudicium & voluntatem superioris amplectuntur, in se inuicem vniuntur.

Vnde videmus diuersitatem superiorum, causam esse discordiæ, ut apparet in diuersis rebus publicis & regnis, iique populi arctius inter se constringuntur, qui iisdem legibus, & ab eodem duce, vel moderatore reguntur, idque causa est, cur eadem regulæ, earundemque legum diligens custodia vnionem & charitatem fraternam valde promoueat; sicut è contra, nisi feruentur regulæ, dissidium subintret necesse est.

Confert
etiam perfe-
ctionis ac
progressus
amor.
9. Plurimum etiã confert religionis, suæque cō-
uersationis progressus in virtutibus, & perfectionis amor; Etenim omnia, pēdere omnino à charitate certum est, ita ut non minori vnionem & fraternam charitatem, quàm institutum nostrum affectu prosequi teneamur; hoc enim nisi ab illa sustentetur, corruiere necesse est, quæ vicē cāmēti vel calcis in ædificio religionis obtinet, sine qua cœtus religiosus sit potius aceruus personarum temerè ac sine ordine vllò concurrentium, inferni quandam similitudinem præferens, quàm spiritualis domus arte sapientis fabricata, quæ familiæ religiosæ nomen obtinere mereatur; & sane videmus eos qui teneriore sunt erga religionē affectu, malle quodlibet incōmodi genus subire, quodlibet damnum, infamiam, molestiã sustinere, quàm præbere vllam vel minimam dissidij occasionem.

Amor etiam
erga Chri-
stum, eius-
que deside-
rium imita-
tionis.
10. Amor etiam saluatoris nostri, verumque desiderium perfectæ eius in omnibus imitationis, studiumque illius perfectionis, quam ipse nobis exemplo suo monstrauit, vnionem istam valde iuuat ac promouet; similitudo quippe, amicitia fons & origo est: cum autem omnes illum vnum ardentissimè amate, illumque perfectissimè imitari student, similes efficiuntur inter se omnes, qui se vni satagunt in omnibus conformare, illiusque primi exemplaris imaginem in se ipsis, ad instar plurium pictorum, in vnum prototypum intuentium, repræsentare sedulò studio seque contendunt: præterea quisquis Dominum saluatorem nostrum diligit, magni haud dubiè faciet hoc præceptum amoris, quod ipse suum & nouum mandatum appellauit, & signum in quo ipsius discipuli essent ab aliis hominum cœtibus discernendi.

11. Denique purus Dei amor, summæ quæ ipsius gloriæ studiū, conseruat, & perficit fraternā charitatē cuius charitatis ipse Deus, & diuinus ejus amor nō modò principium est, verū etiam finis; est enim quædā diuini erga nos amoris participatio: & experientia, cū probamus eos qui magno diuinæ gloriæ desiderio ardent, mutua se fouere charitate atque concordia; hæc quippe vnio mediū est aptissimum ad diuinæ gloriæ lumen & splendorem mundo exhibendum, propter duas rationes; prima est quoniam magis ob oculos ponit summi Dei maiestatem eiusque perfectionē, magnitudinem atque præstantiam, quæ inde longe maior apparet: namque præclarū quidem quoddam est gloriæ diuinæ speculum quælibet anima perfecta; verū speculum istud longè amplius est atque perfectius, cū plures in vnum conspirant, & singulas suas perfectiones in vnum tersum nitidumque corpus compingunt, earumque mutuo se faciunt participes: vnde aliquod etiã ipsam augmentum capere ac in vnam aliquam maiorem perfectionem concurrere certum est.

2. Ratio est, quoniam hæc mutua vnio maiores toti corpori vires addit, & vnicuique membrorum ad diuinam gloriam studiosius promouendam, proximique salutem sollicitius, efficaciusque virgendam, ad eundem modum quo acies rectè ordinata, nullaque aditum ex parte hostibus præbens, ipsis summo terrori est, eos ad extremū, expugnat nec quicquā suscipit quod non ad optatum exitū perducit. Contra vero vbi diuisio irrepit, consequens dumtaxat ruina, & desolatio, nec aliud, expectanda est: quemadmodum ipse saluator noster edixit Lucæ 11. quique mutuis inuicem discordijs dissident, mutuū mordent, & comminuunt, & quid tandem futurum est nisi ut ait Apostolus ab inuicem consumantur.

3. Gradus est heroicæ charitatis, quæ in hoc consistit, ut quamuis eximie quædam corporis, animiue dotes in nobis emineant, nihilominus cum proximus quisquis tandem vel cuiuscumque conditionis ille sit, pauper, ignotus, ignobilis, extraneus, barbarus, & si placet etiam inimicus infestissimus nostra opera indiget premiturque angustia, siue opera illa sit corporalis, siue spiritualis, siue futuram, siue etiam præsentem vitam spectet, tanti eum Dei amore facimus, ut nihil, quo illi opi, præsidio, solationi possimus esse, detrectemus: etiam si ex eo magna nobis incommoda & detrimenta immineant: imo licet nos ipsos impendere totos ac superimpendere opus sit, vltro impendamus, exemplo Christi saluatoris nostri, qui ut ait sanctus Paulus proposito gaudiosus sustinuit crucem, nosque adeo generose supportauit etiamnum supportat ac diligit, ut propter nos confusione contempta sustinuerit crucem & iniurias atque opprobria peccatis nostris debita tolerarit: qui cum diues esset pauper factus est, ut in nobis diuitias gloriæ suæ ostenderet, nosque honoribus ornaret: qui deseruit cœlum, ut se similem nobis efficeret, ut in terris viueret, & cū hominibus versaretur; qui denique vitam suam, quæ Dei vita erat, pro nobis vilissimo opere manuum suarum ingrato, eoque sceleris prouecto, ut cum eo inimicitias exerce-
re auderemus, liberalissimè profudit. Eò char-

Fouet ac
perficit fra-
ternā chari-
tatē purus
Dei amor,
eiusque glo-
riæ studiū
singulare.

3. Gradus
fraternæ
charitatis;
obsequium
singulare
erga proxi-
mos quātū-
uis barbari
sint & nobis
inimici.

Exempla
fraternæ
charitatis
heroicæ,

ritatis insignes quidam viri videntur deuenisse, ut sanctus Paulinus, qui rogatus à vidua ut filium sibi à vandalis captum redimeret, cum consumptis rebus omnibus in officijs pietatis, nihil illi amplius superesset, seipsum pro captiuo in seruitutem tradidit. Beatus quoque Pater Noster Ignatius huius præcellentis charitatis specimen edidit erga sodalem illum suum, quem tanto labore Rothomagi decumbentem conuenit. B. P. Franciscus Xauerus Idem etiam præstitit, cum in illo incurabilium Xenodochio fœdissimè promanantem è putidissimo ulcere saniem sorbuit, alijque permulti, qui se pari cum eo religione salutis hominum procurandæ, & animas Christi sanguine redemptas per commoda & incommoda, per bonam famam, per infamiam, per mare, per terras longissimis itineribus, periculis fluminum, periculis latronum in remotissimis orbis plagis perquirentes, earumque lucro intenti inter barbaros & infideles, Dei hostes fidei aduersarios, religionis inimicos, inter Ethnicos & hæreticos ac demum inter subdolos & falsos fratres, nulla alia quàm diuinæ gloriæ salutisque proximi consideratione toros se proximorum bono atque obsequio deuouerunt. Denique charitas ista excellens & heroica in eo posita est ut quamproxime fieri potest ad exemplaris antepositi perfectionem accedere nitamur ut hoc ipsum, ut monet Apostolus quod & in Christo Iesu illi per omnia conformes, sentiamus in nobis.

De Paupertate & eius actibus.

CAPVT XIII.

Definitio
religiosæ
paupertatis.

Paupertas religiosa virtus est quæ non procul abesse videtur à magnificentia: per eam enim qui perfectè Deo seruire desiderat solis necessarijs secundum sanctissimam eius voluntatem contentus, bona omnia caduca id vnum ut assequatur, magno animo abiicit & contemnit. Plurimum tamen aliarum virtutum ope ac præsidio indiget sine quibus perfecta esse nullo modo potest. Nam quemadmodum honor gloria, oblectamentum, delicia & quicquid demum pecuniæ paret, diuitias consequuntur, sic earum contemptu, sæcularium dignitatum & honorum, proprii commodi, & oblectamenti, voluptatum, famæ magni nominis existimationis in terra, & earum denique rerum omnium quas mundus amat & amplectitur, fugam atque despectum, sui-que ipsius odium quoddam salutare necessaria consecutione trahit & continet. Labor

Indiget illa
virtutum
aliarum
præsidio.

quippe, dolores, ægitudines, contemptus paupertatem ut plurimum comitantur; adeo ut ad castitatem & obedientiam plenè obseruandam haud mediocriter ipsa conferat, quæ ut ait sanctus Bonauentura, est singulare aduersus omnes defectus remedium, mediumque ad omnes virtutes acquirendas utilissimum. Ideoque locum inter religiosa vota primum obtinet, estque quoddam veluti fundamentum aliorum, cuius ope nuncium mundo remittimus ut adhæreamus Deo, suauissimo eius amore illecti. Summa enim & infinita Dei bonitas digna est quæ amore super omnia summo diligatur, eiusque amoris, possessionis, ac fruitionis bono reliqua omnia creata bona postponantur. Tum quia id in se præstantissimum est, tum etiam quia vberissimam & mercedis copiosissimam tam in presenti, quàm in futura vita promissionem. Hoc causæ est quare paupertas, ut verè virtus sit, debeat esse voluntaria, & ut ait Redemptor noster, spiritu amore, atque affectu concupita. Quare actus habet non solum externos verum etiam internos.

Inter vota
religiosa
paupertas
primum lo-
cum obti-
net.

Inter externos paupertatis actus. Primus qui & substantialis est & præcipuus consistit in abdicatione dominij, proprietatis, iuris, & vsus omnium rerum etiam minimarum. Ita ut nullam sibi rem omnino vindicare quis possit, eaue uti suo arbitratu, non ab alio accipere, non dare, vel commutare, non distrahere, non retinere ad libitum, nisi facultate prius à superiore concessa. Omnes enim hi actus, proprietatis & dominij actus sunt, iique omnes, & similes post vota paupertatis emissa, si quidpiam alicuius momenti accipiat, retineatur, aut detur, sunt grauiora peccata. Ita ut ille in crimen proprietatis incurrat, qui cum anxie metuat ne ijs quibus affectu immoderato adhæret, à superioribus priuetur, ea occultare non dubitat. Primus hic actus plures alios comprehendit, cuiusmodi sunt, petere à superiore facultatem pro quacumque re etiam exigua, sponte quod habemus cum nostrum non sit, alteri cedere, rem qua vsi sumus postmodum suo loco reponere.

Actus pau-
peris ab-
dicatio do-
minij,
proprietatis,
iuris,
atque vsus
rerum omni-
um etiam mini-
marum.

Secundus paupertatis actus vsum spectat ut nimirum ijs tantum rebus utamur quæ communes sunt & spectant ad religionem, non autem aliunde aut à parentibus aut ab amicis etiam cum licentia acquisitis. Quoniam tametsi hoc non omnino voto paupertatis aduersetur, repugnat tamen ut plurimum eius perfectioni: sæpius enim ijs ut proprijs utimur, nimio illis affectu adhæremus, nec facile volumus alios esse participes; denique non nisi ab inuitis fere superioribus habendi facultatem importunis precibus extorquemus.

Actus
paupertatis
vsum rerum
duntaxat in
religione
communium.
aque ali-
unde con-
quisitarum.

Tertius est nihil retinere, nulla re etiam communi nisi quantum necesse est & ad instar cæterorum uti, vitata omni singularitate, & excessu; ita ut victus, vestitus, habitatio, rum.

Actus pau-
peris sin-
gularitatis in
vsum rerum
etiam necessa-
rium.

fectus, nihil ab alijs discrepet, nihil exquisitum habeat, nihil superfluum, sed tantum quod necessarium est, non exteriorem ornatum, non inanem cultum, non blanditias sensuum, non delicias corporis. Quorum omnium rerum curam & studium, ut religionis pestem perniciosissimam, eliminari penitus & extirpari necesse est. Contra vero ijs se quemque sponte priuare decet, quæ non ita sunt vel in lectulo, vel in vestibus, vel in libris, vel in ipso demum cubiculo necessaria.

4. Actus paupertatis electio rerum vilissimarum in ipsum usum.

Quartus actus est, ne quarum rerum necessarius usus est ea sint pretiosissimæ, vel optimæ, sed maxime cum se se dabit occasio, ea eligantur, quæ sunt domi vilissima. Ita ut in nobis nihil appareat splendidum, nihil pretiosum, sed potius ut in nostra communi consuetudine, domi & foris, in victu, vestitu, cubiculo signa paupertatis in qua gloriemur maneat, quæ nos vere pauperes esse interius, exteriusque testentur.

5. Actus, æquitas animi cum quid deest rerum necessariorum.

Quintus actus est. Cum quid necessarium deest æquo animo ferre, nunquam murmurare, non conqueri, non mutire; quin potius de eo propter nostrum bonum speciale maioremque abnegationem latari.

Porro hi actus exteriores sunt exigui momenti suntque valde imperfecti nisi etiam adhibeantur interni, quorum hic etiam aliquos subiungemus.

1. Actus internus paupertatis, in gens actum externorum paupertatis amor.

Primus est magnus paupertatis & actuum eius externorum amor, qui requirit animum plane liberum ac eleuatum nulloque modo immersum faci rerum terrenarum, quibus utatur quasi non utatur, nec eas tanquam suas habeat, sed ut alienas: qui paratus sit quicquid habet ad nutum superioris abiicere, qui actuum paulo superius enumeratorum exercitio delectetur, qui nihil non emendicatum habere velit, nihil suum, sponte rerum omnium possessione atque usu exutus, propter summam huius virtutis æstimationem, cui nullæ terrenæ opes, nullæ diuitiæ valeant comparari. Eam veluti matrem diligat tenere, perfecte, ac efficaciter, puro & defecato affectu, & demum cum perseverantia usque ad mortem tum propter se, tum maxime ac præcipue propter eum, qui cum diues esset, pro nobis pauper factus est, ut æternæ patris gloriæ, proximorumque salutis heroicis ac præstantissimis huius virtutis actibus inferuaret.

2. Actus internus paupertatis, querere ac optare vehementer exercitium actuum paupertatis exteriorum.

Secundus Actus est, ut huius vi amoris optemus, & queramus occasiones præfatos actus externos, imò etiam asperiores exercendi. Aliqua etiam velimus subtrahi nobis in victu, vestitu, lecto, cubiculo, & alijs eiusmodi, ut eorum quoque rerum quæ necessaria sunt penuriam experiamur aliquam. Cum enim status poenitentia sit religio & diuini amoris schola, ad id semper eniti debet religiosus, quod est maxime naturæ contrarium, eumque Deo arctius stringit, nec solum nunquam in ijs quæ ad paupertatem spectant esse laxior debet, sed potius magis ac

magis eam restringere, ut omnibus omnino rebus exutus, Deum in omnibus, & omnia in Deo, quantum feret mortalis huius vitæ conditio, possideat.

Tertius actus est exultatio seu lætitia non mediocris, cum nobis aliquos paupertatis effectus experiri contingit, magnificando quicquid hac in parte naturæ aduersum Deum euenire permiserit, idque diuitiis omnibus, & mundi bonis ac commodis præferendo. Quandoquidem eam Christus Dominus Redemptor noster adeo dilexit ac coluit, ut cum esset diues, pauper propter nos esse voluerit, famam, sitim, frigus aliaque paupertatis in corpore suo experimenta probare, rerum fere omnium necessariorum non possessione modo vel dominio, sed etiam usu priuari, non domum habere, non agrum, non pecunias, non demum ex quo natus est, ad extremum usque vitæ spiritum, in hoc terrarum orbe ubi caput suum, in tam multiplici laborum ac passionum varietate reclinaret.

3. Actus internus paupertatis, lætitia ubi effectus aliquos paupertatis experimur.

Porro non erit difficile ex eiusmodi actibus examinis particularis materiam aptam inuenire; utendum etiam erit tribus paupertatis gradibus qui sequuntur, quibus contendamus ad summum perfectionis huius culmen ascendere.

Tres gradus religiosæ paupertatis

Primus gradus est fuga omnium peccatorum siue graui illa sint, siue leuia, quæ possunt contra hoc votum paupertatis admitti. Cuiusmodi sunt dare & accipere munuscula, vel quæuis alia etiam exigua, absque expressa superioris facultate, aut necessitate retinere quod superfluum est, etiam si non desit facultas; res domesticas, vel eas quibus utimur neglectui habere, conterere, infructuose consumere, nulla habita ratione paupertatis, vel etiam ijs cum aliquo affectu tanquam proprijs uti.

1. Gradus, fuga leuissimorum etiam peccatorum circa paupertatem.

Secundus, eliminatis omnibus defectibus paupertatis eam iis perfectionibus ornate, quibus in quocumque vitæ etiam solitariae genere capax est; huiusmodi sunt perfecta rerum omnium abdicatio; verus ac solidus diuitiarum rerumque commodarum contemptus, Verum desiderium pauperem vitam agendi, contemptum, ludibria, ceteraque pauperis vitæ incommoda, quod pauperibus vsuuenit subeundi, versari libenter cum egenis, eos docere, confessionibus expiare, solari, adiuuare pro virili in necessitatibus, paricula, & beneuolentiæ significatione; in rerum necessariorum usu vilissimas assumere, imò cum aliquid ex necessarijs deest latari; zelo denique sanctissimæ paupertatis æstuaré.

2. Gradus, paupertatem suis ornare perfectionibus, quoad eius fieri potest.

Tertius est, Apostolicam paupertatem attingere, cuius est magna in mundo agere, nec tamen ab huius virtutis praxi vel latum vnguem recedere, nihil omnino pro nostris munusculis a quoquam acceptare, nihil nobis debitum esse existimare, sed nec ea etiam quæ nobis necessaria sunt, anxie vel sollicitè curare, sed summo virtutis huius studio, diuinique amoris ardore, singularique in Deum fiducia, in vnus

3. Gradus, ad summum paupertatis apostolicæ culmen peruenire.

Dei gloriæ curam, sollicitudinemque intendere magno cum gaudio & speciali lætitia, ab eius providentiæ nutu pendere, & in summa rerum omnium egestate ita nos diuino eius obsequio impendere, vt etiam ab aliis contemni, despici, negligi, æquo ac iucundo animo toleremus. Hic est ille paupertatis gradus in societate adeo requisitus, quam B. P. Noster tantam esse voluit vt nihil Eleemosynæ nomine pro ijs ministerijs, in quibus iuxta nostrum institutum exercemur, admittendum esse iudicaret, cautione serio adhibita ea omnia respuendi, quæ aliquam mercedis vel stipendij speciem habere videantur; quò noster omnis labor & industria purius ad diuinam eius gloriam referantur, nosque perfectius à sanctissima eius providentia in omnibus pendeamus.

Ad quem perfectionis gradum vt melius & facilius perueniamus, operæ precium erit assiduo labori, iuxta iustituti nostri rationem, incumbere, ita tamen vt nullam velimus de nobis peculiarem haberi rationem, nec amorem, æstimationem, fauorem vllum nobis præ aliis debitum esse præsumamus, id de nobis in nobis intimè sentiētes, serui inutiles sum⁹, indigni planè cura illa & sollicitudine, quæ benignissimo D. N. est de nobis.

itur. itaque sic se (vt ita dicam) habere debet in corpore, sic ab eo mente sejungi & diuidi, ac si omni eius amore liber esset ac vacuus, ea solum cura contentus, quæ vitæ, ad diuinæ Majestatis obsequium, pro ipsius amore, conseruandæ necessaria est.

Tres autem sunt gradus huius virtutis qui possunt commodè particulari examini subseruire.

Primus est horrori summo hac habere, & velut pestem perniciosissimam fugere non solum quid quid hac in parte graue tam verbo & opere, quàm cogitatione peccatum esse potest; verum & à minimis nœuis puritatis nitorem inficientibus se mundum conseruare.

Quare absit vt peccata vlla in hac materia, tanquam leuiora, vel minoris momenti occasiones negligamus, cuiusmodi sunt prauis cogitationibus vel puncto temporis immorari, non prompte quicquid impuri mentem vel imaginationem pulsar, cum odio & detestatione rei cedere, liberius oculis vagari, huc atque illuc visum nimiam virium nostrarum fiducia leuiter & curiosè contorquere, libros noxios & periculosos temere ac sine causa, vel quod deterius est, ex illectione sensus voluntate conniuentè perlegere.

2. Gradus est, erga virtutem hanc summo ac ténerrimo amore affici, ad eiusque perfectionem totis viribus niti; tum quia Deus speciem eius ac decorem mira beneuolentia prosequitur, tum quia ipsa virtutibus cæteris, & consummata in primis charitati adipiscendæ vtilissima est. Adeptam verò non solum omni studio conseruare, sed etiam in eius omnimodum ornatu, qui in vario & multiplici affinium virtutum comitatu consistit, omni ope contendere. Harum prima est magna vigilatia in custodia cordis, ex quo vt ait sapiens vita procedit, vt nimirum in omni puritate ac munditiâ conseruetur; huius vigilantia actus in quibus nimirum ipsa consistit sunt. 1. Auertere oculos à rebus & personis quæ licet exiguum tentationis occasionem præbere possent, ex parua quippe curiositatis scintilla, magni plerumque periculum excitatur incendiij.

2. Anteuertere occasiones, ex quibus experti sumus in nobis oriri cogitationes prauas, aut motus indecentes; cuiusmodi sunt proferre vel audire voces & verba, licet in se minus turpia, legere libros tametsi non illicitos, cum aliqua persona nimis frequenter & familiariter versari. 3. nulli manum præbere multoque minus alium quempiam in vultu tangere aut atrectare, nec facile aliorum in se tactus admittere. 4. nunquam nisi urgente necessitate, idque magna cautione adhibita in suam ipsius nuditatem oculos manusue conuertere, aliorumque aspectui non omnino decenterque indutum aut cooperatum apparere. 5. denique omnem diligentiam adhibere ne vlli omnino motus aut cogitationes puritati aduersè ingerantur, vitatis sollicitè quibuscumque occasionibus non solum proximis & immediatis, verum etiam remotis. Cumque sine culpa eiusmodi cogitationes, aut motus excitantur, absque mora inijs eorum obistere, celerrimè obruere atque impedire, ne vllū effectum in nobis relinquant, non vestigium, non

Tres gradus castitatis.
1. Gradus, abhorre penitus ab ijs omnibus, quæ quoquo modo castitati etiam leuissimè aduersantur.

2. Gradus, singulari amore affici erga hanc virtutem & ad eius perfectionem contendere totis viribus
Virtutes affectu seu comites castitatis.
1. Virtus vigilantia in custodia cordis & eius actus.

De Castitate & eius actibus

CAPVT XV.

Descriptio castitatis.

VT paupertas religiosum à terrenarum rerum cupiditate, seculique amore sejungit, sic castitas ab immoderato sui affectu, curaque corporis superflua liberum reddit, sanctitati astruit, animoque prorsus ab omnium turpium non modò, sed earum etiam quæ sensibus ingeruntur titillationū sorde, purgato, corpus & animam cogitationum, desideriorum, verborum, atque operum omnium quæ illibato pudori aduersantur, vacuitate, in eum nitorem splendoremque asserit, qui & Deo gratus est, & eius dignitati conueniens; vt ei cujus amorem & gloriam intuetur, possit arctiori vinculo necti, seruire perfectius, firmitus adherere, ac sublato impotentium animi motuum importuno tumultu, corporearumque illecebrarum impedimento, quietius suauiusque copulari.

Ad Angelicū puritatē nitendum assidue, ac diligenter.

Religioso igitur cujus animum virtutis huius amor incesserit, ratum in primis ac fixum esse debet, non prius ab assiduo labore ac diligenti eius acquirendæ studio cessare, quam ad Angelicæ puritatis, perfecta corporis animique integritate, culmen ascenderit, vt omni carnis sarcina expeditus in Dei solius amorem & obsequium Angelica, nec minori celeritate mouea-

titillationem, non sensum, à motibus etiam minimis haud secus atque à grauioribus peccatis abhorrendo.

2. virtus co-
mes castita-
tis mortifi-
catio inte-
gra, vel mo-
destia.

2. Virtus est integra mortificatio, seu modestia, & in vsu omnium sensuum, oculorum, aurium & linguæ in primis moderatio, tunc solum cum necesse est idque paucis, submissa voce loquendo, & ea oris motuumque omnium compositione, quæ grauitatem & modestiam religiosam sapiat, vt nihil animum dissipet, nihil internam quietem impediatur, nihil pacem ac consolationem in Dei sui, plena huius virtutis, in interna externaque totius hominis compositione ac modestia, tanquam in proprio suo thalamo cōquiescentis, possessione sitam interrumpat.

3. virtus, ab-
stinencia.

3. Virtus est temperantia, seu abstinencia, quæ plerumque, vt caro perfectè subijciatur spiritui necessaria est.

4. pœnitentiarum exte-
riorū discre-
tus vsus.

4. Est discreta corporis mortificatio, & carnis per exteriores pœnitentias, puta disciplinas cilicia, ieiunia, vigilias, non immoderatè assumptas edomatio. Hic tamen duo sunt obseruanda. Primum est tunc maximè vsui esse, abstinencia, & ceteras mortificationes externas, cum rebellis caro insurgit in spiritum, cuius rei signum est, si sensatio à motibus corporis initium ducat, & nullà prius vel certè leui admodum data occasione, à carnis titillatione procedat. 2. Est vt nihil siue in hac, siue in materia paupertatis inconsideratè fiat, optimam à Sancto Bonauentura regulam tradi, nimirum, quò magis c. escet in nobis diurnus amor, & vehementius tum paupertatis, tum castitatis studium accendetur, nosque magis ab omni eo quod proprium amorem sapit ac redolet, remouebimus; eò maiora mentibus nostris, diuinis accessura lumina, quibus vites nostras agnoscamus. Et sanè quæ nobis exoriuntur dubia, ea vt plurimum proueniunt ex confusione, ex tenebris, quibus inordinati affectus, immoderatus nostri amor, propriique oblectamenti cupiditas, animum nostrum in vsu & frequentia pœnitentiarum obnubilant.

5. humilitas
ex recorda-
tione ante-
actæ vitæ.

5. Virtus est humilitas, quæ nobis ex antea actæ vitæ recordatione, peccatorumque præteritorum, [propter quæ Deus plerumque huiusmodi tentationes euenire permittit] memoria lacrymas elicit, tali nos pœnâ dignos esse conuincit, viriumque nostrarum imbecillitate patefacta, quàm parum sit nobis ipsis fidendum ostendit pudore nos ex huiusmodi miseriarum, quibus obnoxij sumus consideratione suffundit. Perfecte superioribus subijcit, ad quos in hac necessitate recurrimus promptius, illis conscientiam nostram manifestamus plenius, nos ipsi permittimus confidentius, ac demum in omnibus obtemperamus perfectius. Nam præter auxilium superioris opera, eorumque remediorum quæ nobis ipse suggerit, ac orationum quæ nostri causa fundit ope præstandum, hæc ipsa humilis sinceræque animi submissio, longè arcet à nobis hoc malum, dæmonemque confundit, qui nihil æquè metuit, [si vnam ex hominibus excipias] nihil tantopere horret, ac detestatur. Cum enim etiam minimos defectus sincerè ac candidè aperimus, dici non potest quantum faciamus in puritate progressum, quod experientia teste cognoscitur: contra vero cum quærimus excu-

sationes, nobisque blandimur, vt multa quasi leuis, minorisque momenti detegenda non esse sentiamus, nos ipsos decipimus, & pedetentim in maiora & deteriora prolabimur.

6. Virtus est familiaritas cum Deo, sacre Christi redemptoris nostri humanitatis, eiusque crucis amor, deuotio erga summum Sacramentum, B. Virginem, maximè cum magnam nostri diffidentiam habet adjunctam, & singularem in Deum fiduciam, qui, cum nos in vlnas eius proieci-mus scientes alibi nusquam securos posse consistere, non se subtrahet vt cadamus. Sanctæ Catharinæ Senensis mos erat cor suum quotidie Christi D. N. cordi commendare impentius, aut sacratissimis manuum vulneribus, vel etià manibus gloriosissimæ V. Matris, & frequenter per diem cum se dabat occasio, magna fiducia cogitabat de loco, cui cor suum commendasset, & iterum atque iterum eandem commendationem iterabat.

6 Familiaritas cū Deo, ac Christo Domino. Deuotio erga diuinissimum sacramentum & B. Virginē.

7. Est Charitas; vt enim Dei amor huius virtutis in nobis ingenerauit amorem, nosque ad eam desiderandam & Deo vouendam impulit, ita si eam factam rectam volumus, & promissionem nostram inuiolatè conseruatam; omnino necessarium est, vt in feruore diuini amoris persistamus, & huius virtutis desiderio enitamur in omnibus Deo studiosissimè, diligentèrque seruire, vt nihil quantum in nobis erit perfectionis, desit in oratione, meditatione, lectione spirituali, examine vtroque, & ad intimam eius familiaritatem aspirantes, illi nos assiduo crebris feruentibusque aspirationibus vniamus, solliciti promptè atque integrè semper in omnibus obedire prælati, nihilque omnino prætermittamus eorum, quæ nostri ac religiosi sunt muneris.

7. Charitas.

Certò scientes, eò maiora in nobis virtutis huius amorem habiturum incrementa, quò altiores in cordibus nostris radices diuini amor infixit: illud vero in primis inde consequetur, quod serio intentis atque omni ardore ac contentione in id quod Deo placitum est assidue occupatis, nihil mali, vt plurimum obseruabitur: quod si quando aliquid fortè occurrerit, ita facile contemnemus; ac si animum ad maiora occupatum, ad indigniora, & infima nec liceret nec liberet aduertere; vnde nec notam vllam imprimet, nec vestigium vllum, nec memoriam sui relinquet, & ad acriores hostis insultus suo nos Deus lumine perfusus, periculis eximet, suo nos robore fulciet, vt metu procul pulso, dæmonisque molestissimo conatu eluso, incorruptæ atque inuictæ castitatis flore ac munere, diuino præsidio freti, etiam in medijs occasionibus, quibus nos vitæ nostræ ratio non raro reddit obnoxios, lætemur & in Domino gloriemur.

Tertius gradus est Angelicæ vt ait B. P. N. Ignatius, puritatis, ita vt in medijs, quibus nos instituti nostri & munerum obligatio adstringit, occasionibus cum quibuslibet personis tractantes atque conuersantes, contentibus aures præbentes, huiusmodi & contemplationi discendi, docendiue causâ materiarum studio intentos via diuini amoris, huiusque virtutis desiderium ita coërecoat, corpusque constringat, vt nullo nos erus pondere grauari sentiamus;

3. Gradus castitatis, heroica est & Angelicæ puritas.

vel omnem eius sensum vi spiritus tum die, tum etiam nocte cohibendo atque omnino impediendo: vel certe si exurgat, ita promptè ac celeriter repellendo, ut ad animam usque pertingere nullo modo queat, cui proinde nihil de Angelica illa, tam nobili, tamque à B. P. N. commendata, nobisque necessaria puritate decedat.

De Obedientia & eius actibus.

CAPUT XVI.

Descriptio
religiosæ
obedientiæ.

Sicut amorem mundi & corporis per vota paupertatis & castitatis diuinus amor abscindit & refecat; ita subtiliorem sui ipsius, propriæ libertatis priuatæque voluntatis & iudicij amorem diuino valde contrarium vincit & domat quisquis diuinæ maiestati per obedientiam, cuius est vel eo nomine præstantior, deoque gravior oblatio, se consecrat.

Fundamentum
obedi-
entiæ in eo est,
ut quis ex
amore Dei,
quo vult
omnem eius
adimplere
voluntatem
spontè si
creaturæ
subijciat.

Fundamentum huius obedientiæ in eo situm est, quod religiosus vi nobilis illius, ac præstabilissimi actus diuini amoris, quod vellet in omnibus, & per omnia diuinam adimplere voluntatem [in quo actu consistit, ut cap. 4. dictum est suprema charitatis perfectio] cum non videat Deum, neque clarè intelligat eius voluntatem, credens eum homini per alium hominem, ut Sancto Paulo per Ananiam contigit, diuina dispensatione innotescere, spontè, se creaturæ, quæ Deus, illi suo loco præponit, certus diuinam providentiam eius gubernationi minimè, futuram, submittit; omnem sui curam, seque totum illi permittit, & in Deum, velut infans in maternas vlnas se proijcit, voluntati eius ac iudicio tanquam Dei iudicio & voluntati acquiescit: quidquid illi in iunctum aut significatum est à superiore integrè, promptè, atque hilariter, haud secus executioni mandat, ac si Deum ipsum præcipientem audiret, qui dixit; *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Itaque omnis tam interior quàm exterior obedientiæ praxis in eo fundatur, quod is à quo regimur, loco Christi Domini redemptoris nostri præsit, quem in eo non solum agnoscere intellectu, verum etiam omni voluntatis affectu colere ac venerari debeamus, latè tam certa & euidentia præbera nobis iudicii diuinæ voluntatis, honore atque amore præcipuo prosequentes eum, quem Deus vice sui constituens, tanto opere honorat & diligit, spontè nos ei subijcimus, & speciali gaudio exultantes, cum nos id facientes arbitremur, Dei voluntatem adimplere, quæ est summa charitatis perfectio, cui propterea obedientiæ virtus adæquatur; cum nil sit quod nostrum in Deum amorem testetur æquè, ac obedientia, perfectæque voluntatis nostræ cum diuina in omnibus ad instar Christi, qui obediens fuit vs-

que ad crucem conformatio.

A Actus huius virtutis, circa quos fieri potest examen particulare, sunt.

1. Sapè Deum in quolibet superiore intueri, se submittere, illum non exterius modo, quod hominibus parer; sed etiam interior coram Deo qui solus intuetur corda, reuereri, amare diligere in omnibus quantum in nobis est, spontè, alacriter promptèque adjuuare.

Secundus, nos plenè, atque perfectè in manibus superioris resignare. Ut per eum interiori exteriorique gubernemur: ut enim nos diuinus amor nobis ipsis priuat ac spoliat, ita obedientiæ opera nos Deo per vicarium suum idem diuinus amor addicit, ut Dei loco plenè nos perfectèque possideat; tam corpus quàm animam, cum nostris omnibus potentijs & operationibus eius arbitrio permittentes, candidè atque sincerè cor ei nostrum aperientes, nostrique curæ omni deposita; nos velut paruulos in obedientiæ sinu & paternas superioris cum omni indifferentiâ vlnas proijcimus, ut instar baculi senis nobis quacunque in re velit utatur pro sua libertate, aut velut cadauer quamlibet in partem sine resistentia vlla, vel contradictione verferet, ut habitationem, victum, vestitum, officia & exercitia, totam denique vitam nostram arbitrio suo moderetur ac regat: certi nihil nobis omnino euenturum à sanctissima Dei voluntate alienum, quod sapiētissimo infinitæ suæ providentiæ consilio officiat, ut nihil non tandem in diuinam eius gloriam, nostramque peculiare salutem cedat; aut enim diuinam providentiam nusquam in hoc terrarum orbe apparere, aut in eiusmodi obedientia in primis conspicuam esse, necessarium est.

B Tercius actus est obedire & voluntatem superioris promptè, fortiter, integrè cum lætitiâ spirituali exequi, sine vlla dilatione aut mora, voci superioris, perinde ac si à Christo Domino nostro egrederetur, re quavis etiam litera imperfecta relictâ, non solum in virtute obedientiæ præcipienti quidpiam, licet alioqui aut propositioni nostræ naturali, aut voluntati iudicioue naturali repugnans, aut arduum & difficile, aut abjectum & vile, vel leuiter ac temerè in iunctum, vel quasi superbè nec sine nostri contemptu, propter maiorem nostram abnegationem; vel denique sine vlla ratione videatur imperatum; verum etiam se ad omnes obedientiæ nutus effingendo, licet nil aliud quàm signum voluntatis superioris sine vilo expresso præcepto videremus. Hanc etiam à nobis Deus obedientiam exigit, hanc æterno patri redemptor noster exhibuit, plurima virtutum & gratiarum sine vilo alio expresso mandato patrans opera, quæ illi sciebat esse grata: hoc quippe vero & fidei obedienti satis esse debet nosse superioris voluntatem; tanti enim facit obedientiam, & suæ voluntatis cum diuina in omnibus conuenientiam, ut omnia malit abijcere, quàm vel latum vnguem ab ea recedere, maximè cum discreto superiori satis sit voluntatis suæ signum edidisse, siue ut nostram exploret & exerceat obedientiam, siue ut illius iugum reddat suauius, siue ut interdum nostræ infirmitati parcens, aliæque aliqua iusta causa ab expressæ iussionis

1. actus obedientiæ, religiosæ, Deum in quolibet superiore intueri.

2. Actus, totum se tradere superiori gubernandum.

3. Actus, superioris exequi voluntatem, promptè, fortiter integrè & cum lætitiâ spirituali.

inhibitione superfedendum censeat.

4. act. pro-
pensio vo-
luntatis ad
ea quæ præ-
cipiuntur.

Quartus, huic externæ eorum quæ præci-
piuntur executioni adjungenda etiam est pro-
pensio voluntatis ut sponte ac libenter agamus
id quod obediendo agimus; sæpius enim fieri
potest, ut licet mandatum superioris, exequa-
mur, id tamen aut contra voluntatem nostram,
aut non sine magna repugnātia faciamus, siue
propter innatum propriæ libertatis amorem,
quo alteri voluntatem subijcere recusamus, siue
propter injunctæ rei difficultatem: cum sæpè
repugnet sensui, vel vanitati, quæ nostram præ-
occupat voluntatem, eamque duriores reddit,
& magis Dei & superioris volūtatī renitentem.

Perfectio autem huius actus efficit ut volun-
tas nostra nihili omnino faciēs propriam liber-
tatem, nihil fortunæ bona vel mala, corporis
commoda vel incommoda, honorem vel infamiam
secularem nihili pro incomparabili illo
bono, quod in diuinæ voluntatis adimplē-
tione situm est, pendens vel existimans; & tanti boni
excellētia plenè perspecta, illud cuius alteri
creato bono antepōnens vi diuini amoris, quo
tota rapitur acta, viribus omnibus id vnum op-
tet, ut se Deo subijciat: omnia caduca trans-
grediatur, & tum bona, tum mala vitæ hujus
transcendat, sibi ipsi nuncium remittat, se ipsam
exuat semetipsa, semetipsam exinanire gestiens,
& in oceanum diuinæ voluntatis, exemplum
Christi saluatoris secuta, ut ait Sanctus Bernar-
dus, *ne obedientiam perdens vitam perdat*, velut in
immensam bonorum omnium & gratiarum
abyssum sine vllō vnquam emergendi desiderio
submergere, ab eoque absorberi ut tandem tota
possit, & quidquid ipsius in ipsa est, creata volū-
tas in increatam fœlici transmutatione commu-
tari; ita ut in eo quod illi præcipitur, nullam
omnino sui habeat rationem, non proprii ho-
noris, non oblectamenti, non commodi, sed in
solam Dei voluntatem intenta, id omne sus-
pectum habeat, quo priuatæ suæ inclinationi vel
cōmodo satisfactum intelligit, seque à quopiam
alio, quàm à diuino amore moueri penitus ab-
horreat; vnde nec à superioribus quidquam pe-
tere, nec eorum voluntatem ad se pertrahere co-
gitat, sed ut dictum est se ipsam abnegans, ac si
prorsus non esset, aut nihil agere posset, exinan-
iens, totam se Deo & sanctissimæ ipsius volun-
tatī permittit.

5. Actus
obedientia
etiam intel-
lectus,

Quintus, intellectus quoque obedientia ne-
cessaria est, sine qua ut B. P. N. Ignatius dicere
solitus erat, religiosus altero tantum pede reli-
gionem ingressus, perfectus nunquam esse po-
test: sicut enim obedientiæ votum essentialiter
religiosum à seculari distinguit, ita per obedi-
entiam intellectus, perfectus religiosus ab imper-
fecto dignoscitur; hæc obedientia intellectus
oritur ex feruore voluntatis, quo se cum summa
diuinæ voluntatis æstimatione ad eius perfectā
executionem accingit: hominis enim voluntas,
visummi illius boni, quod in diuinæ voluntatis
adimplētione situm est, agitata, hoc solum
quod summum ducit bonum, obijcit intellectui,
atque ita iudicium quoad alia exerceat, eique
in persona hominis Deum ipsum, in hominis
præcepto diuinum, in humana prudentia ac gu-
bernatione, sapientissimæ, omnisque erroris ex-

pertis Dei prouidentia regimen ostendit: in-
iunctæ rei difficultatem, vel incommoditatem
abscondit, honorem vel infamiam, possibilita-
tem vel impossibilitatem, humanasque rationes
omnes secernit, solum diuinæ voluntatis bonū
exhibet, cuiusque infallibilis prouidentia opem
ac præsidium, intellectu ab omni curiosa disqui-
sitione, rationumque inuestigatione circa ea
præcipiuntur, cohibito, ut certum, velut in rebus
fidei, habeat id quod injungitur esse optimum,
& voluntati Dei, qui consilia sua contrarijs om-
nino humanæ prudentia viis ad optatum finem
perducit, maximè consentaneum: nec aliud sibi
proponit, quàm solum mandatum, & soli bonū
obedientiæ, ad quam suam omnem prudentiam,
& discretionem, consultationes & deliberatio-
nes omnes dirigit, ut simpliciter id optimum du-
cat quod ordinatum est, omni ratione contra-
ria, quæ obuersari posset, rejecta, & quasi non in
alio, quàm vel in nostris inordinatis affectibus
aut perturbationibus, vel in ignorantia nostra,
vel in modica in Deum fiducia fundamentum
habeat condemnata.

Ex hac iudicii simplicitate sequitur iterum
simplicitas voluntatis & integra executio; ita
ut verus obediens se similem cadaueri, aut senis
baculo, aut instrumento artificis reddat, quæ
quaquā versum ferri, agitarique se sinunt, nullo
edito propriæ rationis discretionis vel propen-
sionis iudicio.

Licet hi tres actus sint illi tres gradus qui cō-
muniter in obedientia distingui solent; non ta-
men erit ab instituto nostro alienum, tres item
alios hic referre ad praxim accommodatos & ad
vsum examinis particularis aptissimos.

Primus gradus est defectus omnes tum ma-
gnos, tum exiguos, qui contra obedientiam
tam executionis, quam voluntatis aut iudicii
committi possunt; ut sunt exempli gratia Deum
in superiore non agnoscere, cum non interno
amore ac reuerentia prosequi, nec interdum ex-
terno, quia ijs dotibus, putà doctrina, morib⁹,
& virtute caret, quæ necessariæ viderentur de-
uitare; superiori poti⁹ altiori & mediato, nempe
rectori, aut prouinciali quā alicui ex immediatis
& inferiorib⁹ in eo in quos & ipsi superiores sūt
obedire: contra eos, eorumque ordinationes
vel intra se, vel coram alijs murmurare, inquire-
re rationes, discutere apud semetipsum, superio-
ris voluntatem ad suam importunis precibus,
aut secretis artibus pertrahere, expectare, cun-
ctari, & cum jam de voluntate superioris con-
stat, ducere moras, quoad vsque expresse præci-
piat: lentè ac segniter siue ex negligentia, siue
ex spe fallendi tempus, exequendo mandato
opportunitum, obedire. Proponere tamen supe-
riori (quando aliquid nobis necessarium est,
aut aliquod damnum aliud affert) non est ma-
lum; sed id ita fieri debet, ut nullo inordinato
affectu vel intemperanti animi motu, sed solius
gloriæ diuinæ studio, cum omni resignatione &
indifferentia, id optimum sicut regula nostra
præcipit, fore censentes, quod superior re cogni-
ta in Domino iudicauerit.

1. Gradus
obedientiæ
defectus
omnes obe-
dientiæ op-
positos de-
uitare.

Secundus gradus est obedientia perfectæ quæ
tum in externa executione tum in interna vo-
luntatis iudicii quæ submissione consistit, eas
ad iungere

2. Gradus,
perfectæ
obedientiæ
ad iungere

virtutes
omnes, qui-
bus indiget
ad suam
perfectionem

virtutes, & perfectiones quarum, ut plurimum
cōsortio latatur, conseruatūque adiungere; hu-
iusmodi sunt. Primo vera mortificatio, & pro-
prij commodi, propriæque libertatis, sine qua
manca semper & murmurationis plena est obe-
dientia, abdicatio. 2. Vera nostricognitio, pro-
prijque iudicij, quo plerumque à communi sen-
su deficiamus, infirmitatis notitia. 3. Summa hu-
militas nostrique contemptus & abnegatio. 4. Vera deuotio, & absolutum in omnibus
placendi Deo desiderium. 5. Firmissima in di-
uinam prouidentiam fiducia, quæ tam certò,
quàm secreto se superiorum regimini quamuis
non rarò præter aut contra rationem præcipere
videantur, interfert. 6. Gaudium & specialis
lætitia, cum nos tam suauiter certòque regi à
diuina prouidentia cognoscamus. 7. Magna
constantia, & perseuerantia, qua nullis tempo-
rum, locorum, muniūque difficultatibus ali-
quid de huius virtutis studio, praxi, aut simpli-
citate perit. 8. Magnus Dei amor, & studiosa
solicitudine, ut nostra in omnibus voluntas cum
diuina consentiat.

3. Gradus,
heroica
obedientia,
quæ perfe-
ctorum ma-
ximè pro-
pria est.

Tertius gradus est heroicæ obedientiæ, quæ
in ijs reperitur, qui cum magno iudicio longâ-
que sint experientia præditi, plurima apud ho-
mines autoritate polleant, multaque calleant
prudentia, se tamen puerili propè simplicitate
regi sinunt, perfectè obediunt superioribus, ab
iisque in omnibus, quos sæpè in virtute infra se
habent, tum in minimis rebus, in quibus huma-
nam huius virtutis æstimationem eximè præ se
ferunt, tum etiam in magnis & arduis, ut sunt
munia quædam magnique momenti negotia,
quæ vel eorum existimatione, honoremque le-
gitimè debitum vel ipsorum pacem animique
tranquillitatem spectant, omnia obediētæ bo-
no, exemplo Christi Domini Saluatoris nostri,
posthabentes absolutè dependent.

De Temperantiâ & eius actibus.

CAPVT XVII.

Definitio
Temperan-
tiæ.

Temperantiæ virtutis est potus cibi que ap-
petitus regere atque ad rationis regulas
immoderatos utriusque motus temperare, unde
& nomen accepit.

1. Lex seu
regula tem-
perantiæ.

Regulæ istæ rationis sunt numero tres. Pri-
ma desumitur ex vitæ nostræ, ac valetudinis cō-
seruatione, quæ absque cibo & potu necessario
durare nequaquam potest. Itaque Temperan-
tia, habita huius finis, quem vnum intuetur, ra-
tione, tantum suadet nobis de utroque nec
plus sumere quantum ad eum necessarium vel
utile iudicamus.

Prima igitur temperantiæ lex est necessitas
corporis.

Secunda desumitur ex muneribus officiisque

A nobis à Deo vel obedientia injunctis: potus
enim cibi que mensura ea esse debet, quæ viribus
corporis sustentandis ad munera eiusmodi per-
ficienda, laboresque ex obedientia subeundos
sufficiat.

Tertia regula pendet à directione quarum-
dam aliarum virtutum, quæ sunt nobis aut
necessariæ, aut valde vtilis, quæ nos ad hanc
virtutem impellunt secundum mensuram finis
quem ipsæ intendunt: Ita castitas nos ad mayo-
rem adigit abstinentiam, quàm necessaria esset
ad naturam fulciendam, & conseruandas vires
officijs nostris necessarias, quia vult corpus sub-
ijcere spiritui. Pari quoque modo pœnitentia
vititur maiori ciborum mortificatione, & conti-
nentia, ut diuinæ iustitiæ satisfaciatur. Discretio
tamen semper adhiberi debet, quàm religiosus
discit tam à propria experientia, quàm præci-
pue à superioris aut confessarij directione, sine
cuius iudicio & approbatione nihil hac in par-
te nouum, nihil insolitum debet aggredi.

Diuinus in primis amor virtutem hanc perfici-
cit. Verissimum enim est quod ait S. Augusti-
nus verum temperantem nihil desiderare, vel
magnificare eorum quæ sunt in mundo, sed uti
creaturis quantum vitæ huius & necessitatis ra-
tio exigit, ut entis modestia, non affectu earum-
ue fruendi desiderio, sed cum omni moderatio-
ne. Hic autem Dei amor maxime animum ab
omni rerum creaturarum affectu separat ac se jun-
git, nosque nobis ipsis nuncium remittere iu-
bet. Ipse est qui nos ex vna parte sollicitos facit
vitæ nostræ, valetudinis, viriūque corporis,
quæ obsequio Dei sunt necessariæ. Ex alia verò
parte eiusdem vitæ, valetudinis, viriū contem-
ptores, ut omne à nobis vltra solatium atque
oblectamentum, summo Dei placendi studio,
abdicemus. Denique diuini huius amoris splen-
dore illustrati tres memoratas Temperantiæ re-
gulas agnoscimus, quarum recto vsu non erre-
mus nobis ad blandientes, nostris necessitatibus
vltra modum, nimioque affectu obsequentes:
vel è contrario nimium in necessarijs prætextu
mortificationis vel temperantiæ deficientes.

Actus huius virtutis in examine particulari
percurrendi sunt isti.

1. Est studium cognoscendi quæ cibi potusque
quantitas, secundum regulas memoratas, nobis
sit necessaria, eaque cognitâ, constans firmum-
que propositum eas numquam per excessum
transgrediendi: exempli causa, quantitas quæ
obest valetudini, quæue nos à spiritualibus mu-
nijs vel exercitijs valdè reuocat, vel cor in effu-
sam lætitiâ dissoluit; vel denique causa est ali-
cuius tentationis, nimia est & exundans, ideo-
que ad rectam rationis regulam redigenda.

2. Actus est, ea quæ nobis, ut dictum est, sunt
necessaria nolle nec optare ab alijs diuersa, vel
deliciora, vel melius condita, omni quantum
in nobis est circa hanc materiam singularitate
vitata, & præclara de se victoria reportata,
quicquid palato desipit, dum tamen vale udi-
nis dampnum graue non sequatur, vna cum alijs
accipiendo.

3. Numquam cibis etiam communibus, & ut
dictum est necessarijs uti, nisi horis & loco con-
suetis.

3. Regula.

1. Actus
temperantiæ.

2. Actus
temperantiæ.

3. Actus
temperantiæ.

4. Actus
reperantiz. 4. In usu earumdem rerum loco & tempore congruis, cauere à nimia auiditate, aut festinatione, sed ea modestia & decentia ijs uti, quæ conuenit, nullis appetitui datis habentis, sic ut numquam animo nostro dominetur.

5. Actus
reperantiz. 5. Numquam de esculentis poculentisque sermones miscere, multo minus de iisdem rebus vel murmurare vel conqueri.

6. Actus
reperantiz. 6. Non sine stomacho & indignatione reiicere cogitationes omnes eiusmodi, tanquam nimum viles, sordidas, & indignas quibus anima, quæ Deo uiuit, & de Deo iaginatur, cum damno & dedecore occupetur.

Huius virtutis tres quoque gradus distinguere non incommodè possunt.

1. Gradus
Teperantiz
vitare defectus omnes, qui illi aduersantur. 1. Est vitare omnes defectus & imperfectiones quæ illi aduersantur, quæque partim ex omissione admitti possunt, ut cum metu incommoditatum corporis functiones & actiones diuinæ gloriæ, nostro profectui, proximique salutis peritiles refugimus: partim ex commissione, cuiusmodi sunt ut plurimum ex omnes imperfectiones quæ supra memoratis actibus sunt contrariæ.

2. Gradus, adungere virtutes omnes ad suam illi perfectionem necessarias. 2. Gradus est eam adjunctione ac comitatu cæterarum virtutum, quæ illi viles esse possunt, roborare atque perficere; qualis est. 1. sensuum oculorum in primis edomatio; curiositas enim desiderium & appetitum excitat, & ut vulgo dicitur objectum potentiam mouet. 2. gustus & palati mortificatio, sensum illum ita purgando, ut nihil vnquam quod palato sapiat ideo admittamus quia paceret, sed quod nutriet corpusque sustentet, nihil ideo quoque reiiciatur, quod gustui non arrideat, sed eo tantum quod valetudini aduersetur. 3. deuotio & studium orationis huic virtuti valde subseruiunt. Cui enim sapit Deus, desipiunt faciliè omnes creaturæ, omnia contemnit & despiciunt, ut eo vno fruatur quo solo delectatur & gaudet, eius sola priuatione turbatur ac dolet cui sola dilecti absentia amaritudo amarissima est. Charitas etiam & vnio fraterna non mediocrem operam confert, atque humilitas, cuius peculiaris usus est refranare omnem appetitus singularitatem, quam interdum nobis præ alijs deberi existimamus. Ideo videmus eos qui magis harum præsidio virtutum carent, priuata solatiola querere, cogitare, referre, procurare nimis anxie corporis comoda, contra quam faciant ijs, quibus cura profectus spiritualis est cordi.

3. Gradus, uti cibo & potu perinde atque medicina. 3. Gradus est ille ad quem S. Augustinus peruenisse videbatur cum dicebat. *Hoc me docuisti, ut ad alimenta tanquam ad medicamenta sumitur accedam.* Scilicet ut non solum eadem, quoad fieri potest, mensura, quæ peritus medicus medicamenta præscribit, sed etiam eadem repugnantia, qua æger deglutit: ita ut corpori ipsi, sensui gustus, & palato desipiant omnia, & cogendum sit corpus ad eum modum quo cogi solet ad sorbendam potionem amarissimam, ad cuius aspectum vel olfactum totum horrore concutitur. Eò etiam deuenerat S. Bernardus ut omnem saporis sensum siue in cibo siue in potu amississe videretur, ita ut nihil inter illa discerneret, ut cum oleum pro poculo hausit, quod & alijs sanctis & insignibus viris accidisse

compertum est, qui partim ex magna cum Deo familiaritate, diuinarumque suauitatum dulcedine, partim longo & continuo mortificationis usu, contemptu & incuria sui ipsorum, propriique corporis, virtutis huius perfectionem consecuti sunt.

De Modestia & eius actibus.

CAPVT XVIII.

Modestia virtus est, quæ verba nostra & facta ita moderatur & regit, ut nihil à nobis prodeat quod nostræ personæ, conditioni, ætati, aut dignitati non conueniat; adeo ut in nullam aliorum offensionem incurramus: licet autem exteriorem hominem componat, in interiori tamen prius & præcipue sita est, alioquin non bene inter virtutes censeretur. Supponit igitur interius rectè ordinatum atque dispositum, & consequenter animam omni virtutum genere cultam atque ornatam, priusquam ad vestem, manus, oculos, frontem, totamque hominis exteriorem faciem componendam accedat. Quæ enim verborum, actionum, totiusque corporis motuum moderatio esse potest, ubi deest studium orationis, & assidua cum Deo conuersatio? ubi temperantia, mansuetudo, obedientia, & quod caput est, humilitas, & patientia nullas officij sui partes exercent? Ex quippe interiores sunt, à quibus tanquam à suo principio & interna modestiæ radice, omnes eos, qui foras prodeunt, exterioris modestiæ surculos ortum habere necesse est.

Qua propter Modestia videtur esse propria perfectorum virtus, quandoquidem internum virtutum omnium cumulum supponit, à quo tanquam à suo fonte oriatur. Commendatur tamen incipientibus, ut quemadmodum virtutum præcipuarum usu & praxi animum tum primum excolunt, ita paulatim quicquid in oculos incurrit emendent, & internis virtutum incrementis exteriora respondeant; cuius etiam operæ pretium est minimè contemnendum, quod huius virtutis externis exercitijs plurimum aliarum virtutum actus exteriores comitentur, quorum præsidio virtutes crescunt & perficiuntur interius, ac proinde virtutibus cæteris acquirendis multum inseruit, & ut quotidiana experientia compertum est, adeptioni perfectionis imprimis est utilis.

Denique religiosi omnes præsertim nostræ societatis tenentur tam domi, quam foris bonæ proximi ædificationi consulere, ad hoc autem modestia est apprimè necessaria. Ideoque quo magis incipientes sæcularibus agendi & loquendi modis & moribus, ijs sese nulla cautione adhibita permitterent, eo maiora sibi mutuo impedimenta & sæcularibus offensarum oc-

Definitio Modestiz.

Interiorem prius quam exteriorem hominem componit modestia.

Modestia propria est perfectorum virtus. Commendatur tamen incipientibus.

Alijs virtutibus acquiritur perutilis est.

castiones præberent; nisi seriò ac diligenter in studium modestiæ, moderationisque incumbere-
rent.

Et sanè cum modestia non minus iuuando proximo, quam doctrina sit necessaria; alia vero ex parte tot difficultates eius affectio patiat-
tur, mirum non est si ijs, qui vitam religiosam auspicantur, tantopere commendetur.

Finis Mo-
destiæ vlti-
mus.

Finis porrò vltimus, qui studio & praxi huius virtutis intenditur alius esse non debet, ab ipsa maiore Dei gloria, maioreque cum diuina ipsius maiestate similitudine, quæ præcipue in interna sanctitate consistit, & per modestiam quasi per splendidum & diaphanum vestimentum, aut per nubem vt aiunt textilem conspicua claritate transparet; quo fit vt alij ad diuinas laudes magis excitentur, & acrioribus in dies perfectionis stimulis incitati, virtutis amore toti æstuent, & sancto calore vehementius inflammentur.

Quapropter ea inanis esse non debet aut vacua, non puerilis, non anxie sollicitéque se pro-
dens, non coacta; sed grauis, matura, & sancta, quæque internæ perfectionis, externa demon-
stratione sit index.

Methodus
cōparandæ
huius virtu-
tis, nō simul
sed per par-
tes.

Vt ad huius virtutis perfectionem melius perueniri possit circumspectiendæ sunt omnes cor-
poris nostri partes, earumque actionibus ac mo-
tibus diligenter attendendum est. At quoniam nimis difficultatis esset in omnes simul inten-
dere, singula seorsim considerare membra expe-
dit, & ad ea examen particulare, modo, qui se-
quitur, applicare.

Capitis, ex
præscripto
modestiæ,
compositio.

Primo per aliquot dies habenda est peculiaris ratio capitis tanquam præcipuè & maximè in si-
gnis corporis partis. Duo autem sunt attenden-
da; primum est motus capitis, ne leuior sit, im-
modestus, & indecens, illud huc atque illuc facile absque iusta causa & necessitate circunferendo,
succutiendo, nutusque ad verba & voces tam
suas quam alienas ad jungendo, quod vt pluri-
mum signum est leuitatis, aut cuiuspiam alte-
rius passionis, puta curiositatis, adulationis aut
similis. Religiosa grauitas & maturitas exigit
vt, siue loquamur, siue alios loquentes audia-
mus, fixum teneamus caput, nec eo vtamur ad
animi sensa promenda.

2. Curandum est vt recta sit capitis compositio, nec obliquè in alteram partem pendeat, nec prouum in anteriorem cadat, nec supinum in humeros reuoluatur, istud enim odiosum est, illud vero & pusilli animi signum, & humore melancholico prægrauati. Erectum igitur de-
cet esse, sed moderatè, & non nihil ad pectus inclinatum; rigidum enim minimè conuenit aut placet, nec obscurum est fastus vel superbiæ argumentum.

Hæc porrò sunt tribus præsertim temporibus vel occasionibus curanda. 1. In motu, cum nempe ex vno loco migramus in alium; tunc enim maximè ad quamlibet occasionem caput conuertimus. 2. Inter loquendum cum alijs. 3. In locis publicis puta templis aut scholis, in concionibus, disputationibus, lectionibus vbialios intuemur vel audim⁹: facillimum enim est nutibus capitis, aut signis iudicium nostrum de ijs quæ fiunt aut dicuntur, sensuue animi aperire. Præterea iuuat & cum soli sumus caput compo-

nere, vt huic tam decoro modestiæ habitui as-
suescamus.

Secunda cura esse debet in oculis caute custo-
diendis rectèque ordinandis, in hac enim ocu-
lorum custodia vis fere omnis, splendor & fru-
ctus huiusce virtutis consistunt: oculis quippe nihil in homine pulchrius, nihil in vultu specta-
bilius, quos & spirantem animæ imaginem di-
xeris, & in quos alieni quoque oculi primum in-
currant. Primo igitur eorum motus ordinandi sunt, ne scilicet huc illuc facile torqueantur, hoc enim est curiositatis indicium, & ingenij vagi, atque distracti, leuis, imprudentis, inquieti, plurimisque alijs perturbationibus obnoxij, nec raro graui periculo peccandi exponit, certè vix vnquam omni scandali occasione caret, cum ferè semper inde proximus, licet leuiter offen-
datur, maximè cum oratur in sacro, vel sedetur in mensa, vel proditur in publicum, domi, & foris, siue alio quouis loco, in scholis, in templo, in atrio, in cubiculo, in refectorio, in horto quocunque tandem tempore versemur.

Oculus quoque custodia, rectèque ordi-
natio.

1. Non tamen ideo sunt certo loco indecenter figendi, puta in vultu eorum quibuscum agimus, hoc est in ipsos oculos præsertim cum nos intuentur: modestia enim religiosa exigit, vt eos statim demittamus, præsertim quando agimus cum personis grauioribus, quæ sunt alicuius authoritatis, alioqui magnæ impudentiæ est fixis oculis alienum obtutum intueri, similiter indecens est quando cum aliquo agimus, vultum aliò vertere, oculos huc illuc circūferre sursum, deorsum, quoquoersum, sed ij vt plurimum sunt demittendi, nec ferè longius, vt docet Sanctus Bernardus, aut propius, quàm proceritas nostri corporis extendatur; hæc enim est vera modestia oculorum, hoc verum humilitatis signum, plurimum internæ paci & quieti, ac proximi ædificationi seruiens.

Tertio applicari etiam potest examen particulare prauo cuidam nonnullorum habitui emendando, qui frontem & nasum cōtrahunt, hoc enim seueritatis signum est, animique ab alijs alieni, tristis, melancholici, morbofi, inquieti, superfluâ se sollicitudine torquentis, & sibi met ipsi grauis, quæ omnes perturbationes & passionis procul esse debent à viro religioso, præsertim in societate, in qua externa frontis hilaritas internæ pacis & quietis index, certum charitatis erga proximum, eiusque iuuandi desiderij, & zeli animarum, humanitatis, cæterarumque virtutum, quæ ad bonam & religiosam conuersationem sunt necessariæ argumentum tantopere commendatur. Hic igitur inuigilandum est erroribus, qui hac in parte committuntur, seriòque quotidie enitendum, vt frontem vultumque ita componamus, vt lætitiæ gaudijque interioris sit index, atque ita grauitatem, ad quam vitæ nostræ ratio nos obligat, frontis hilaritate, & nunquam obnubilata vultus serenitate temperemus. Hoc autem examen quo fructuosius fiat, satagendum est vt exterior ista serenitas internam pacem & quietè perpetuo habeat adjunctam, imò vero ab ea, quod superius indicauimus, rāquam à fonte prodeat, quæ assiduo orationis studio quærenda est; & victoriæ passionum, ex quibus huiusmodi larvæ, ac velut

Modestia
circa frontē
& nasum
componen-
dum.

ac velut personæ oriuntur, frons scilicet contracta, oculi torui, vultus tetricus, cæteraque id genus monstra, earumdem passionum infelices fœtus, ac perturbationum putà tristitiæ, sollicitudinis, iræ, indignationis, contemptus, irrisuionis, inuidiæ, partus tenendi adhuc paruuli, & ad petram, antequam adolefcent, alliden di.

Oris & labiorum compositio.

4. Applicari potest examen particulare oris & labijs, quæ nonnulli nimis comprimunt absque ratione, stultitiæ ac stoliditatis argumentum, alij nimis aperiunt & diducunt, quod est signum negligentiae, animi mollis & dissoluti, sibi que parum attendentis. Huic examini addi potest indecentia, quæ committitur quoties os aperitur, vel clauditur, oscitando, sternutando, videndo, loquendo, cantando, vel simile quidpiam agendo: est enim parcè admodum ridendum, sternutandum, aut si fieri potest nunquam, & inter hæc, sicut & inter loquendum vel canendum non debet os nimium aperiri, nec labia dilatari, aut quippiam aliud agi, quod decoro aduersetur; cuiusmodi sunt dentes ostendere, murmur edere; strepitum naso, dentibus, ore, lingua, labijs excitare; vel quod putidissimum est, alios saluæ suæ rore aspergere, halitue graui perficere.

Modestia manuum.

Quinta cura esse debet modestiæ manuum, quæ consistit in recto decentique earum usu cum opus est, earumque quietâ compositione, quando nulla illarum opera est necessaria.

Primo igitur cauendi sunt crebri & leues manuum motus; cuiusmodi sunt caput, aut quamlibet aliam corporis partem fricare, nasum vel aurem purgare, dentes scalpere, resicare ungues, alios tangere, in care digitis, gestibus loqui, gesticulationibus crebro uti, tractare aliquid manu putà baculum, festucam, strophium, vestem, zonam, vel quid simile, digitis tympanotrybam agere, manus ad genua pectinatim complicare, caput inconcinne alterâ manu fulcire.

Quando nullus usus est necessarius, decenter quietæ teneantur, neque enim modestiam sapit eas habere pendulas, aut in peris, vel in sinu, vel sub veste absconditas, sed infra pectus ad zonam, vel umbilicum, altera ad alteram modice sinuatas. Huius porro decoris præcipua ratio est habenda maximè cum oramus, tunc enim omnino quietæ ac iunctæ esse debent manus; magnæ quippe irreuerentiæ est distrahi pulcibus insectandis, nec posse orando incommodum tam leue spernere, quod si contemnitur, facile superatur, sin minus totum orationis tempus otiose absumit. 2. In mensa, ubi seruandæ sunt regulæ decentiæ, quæ propterea sunt legendæ. 3. Quando cum alijs familiariter agimus, loquimur aut conuersamur. 4. Cum incedimus, tunc enim nonnulli brachia manusque demittunt, & ad ipsum motum ac modum progressionis agitant, quod rusticitate plenissimum non solum Religiosæ modestiæ, sed ipsi etiam vrbانيتati aduersatur.

Modestia in incessu.

6. Habenda est ratio incessus, qui moderatus esse debet, & sine notabili festinatione, ut ait B. P. N. hoc enim signum est animi leuis, suisque passionibus ac perturbationibus obnoxij, si quæ tamen necessitas vrgeret, exempli

causa pium aliquod opus in proximi salutem, vel lucrum animarum, sanè decenter properari posset, habita semper ratione loci, in quo sumus, necessitatis ipsius & personarum, sociorum quibuscum versamur; nec enim ij essent relinquendi, vel longiore intervallo præeundi, vel aliud quippiam agendum, vnde offensæ occasio præberetur.

7. Est etiam in vestibus sua seruanda modestia, ut & aliorum ædificationi consulatur, & nostræ; huius modestiæ duæ sunt partes. 1. ut vestes sint mundæ, sine maculis, sine sordibus, absque neuis & puluere, alioue notabilis incuriæ interioris, aut negligentiae signo, quo posset proximus à nostra consuetudine abhorrere. 2. ea debent esse religiosè compositiæ, calcei non soluti, sed ligati; tibialia non ad talos demissa, sed periscelidibus aptè colligata.

Modestia circa vestes.

Brachia cæteræque partes decenter cooperte, pileus rectâ capiti non ad alteram aurem impositus, pallium ex utroque humero scitè pendulum, zona neque ad mamillas elata, neque ad umbilicum demissa, vestis ad pectus modice cancellata, quæ femoralia ita tegat, ut inter incedendum non appareant, magnâ in omnibus simplicitate, quæ maxime religiosos decet, seruata, omniq; curiositate, ac singularitate cuiusmodi esse posset exquisita quædam in calceis, in manicis, in colari, vel in galero concinnitas & elegantia, sollicitè, diligentèrque vitata.

8. Nihil adeo est in praxi modestiæ necessarium, ac linguæ in loquendo moderatio, quapropter omni cura ac sollicitudine linguæ defectus corrigendi, ideoque prius bene cognoscendi, & frequenti usu examinis particularis vni vel pluribus applicati emendandi.

Linguæ in loquendo moderatio.

Sunt autem præcipua quindecim vitia linguæ studiosè insequenda, & radicitus extirpanda.

1. Est non seruare silentium quando silentium est.

Linguæ vitia quindecim.

2. Cum loquendum est nimium loqui.

3. Vocem risumque attollere, cachinnos edere.

4. Alios interpellare loquentes.

5. Repugnare, contradicere, contendere, nolle vnquam cedere, sed semper velle superare.

6. Apertè alios carpere, dictis pungere, vel irridere.

7. Verba & sermones serere non de rebus bonis & fructuosis, ut religiosos decet, sed ridiculis, scurrilibus, nugatorijs, ineptis, incompotis, stultis, studio mouendi alijs risum, risue placendi, & sic pessimè pretiosum tempus terere, totasque horas, interdum etiam dies & hebdomadas infructuose omnino, imò ineptè, turpiterque consumere.

8. Cum alijs elatè ac superbe agere, aut loqui, & veluti pro imperio tractare cum arrogantia, fastu, indignatione, contemptu.

9. De se, deque suis rebus, parentibus, cognatis, gestis vel actis bonis cum iactantiâ loqui, magnificiendo, eoque animo atque intentione ut ab alijs quoque nostra magnifient, & pluris quàm aliena æstimentur.

10. Curiosè ab alijs quæ secreta esse debent, quæque ad nos nihil spectant exquirere, leuiter & sine fructu alijs narrare quæ didicimus, de ijs quæ domi forisue vidimus vel audiuius, maximè

cum re eiusmodi secretum postulant, vel adhuc futura sunt vel incerta, vel sola conjectura cognita sermonem miscere.

11. Ea ratione loqui, qua seculares homines solent, audacter, prompte, concise, impudenter, vulgatas quasdam voces ac proverbia, urbanitates etiam, ac verborum elegantias aulae potius ac mundo quam religiosis congruas usurpando: deque ijs rebus agendo quae religiosis parum consentanea sunt, cuiusmodi sunt vani rumores, quos mundi tumultus & agitatio nunquam non edit novos, quibus parum ipsi alijue aedificentur, deque gloria promoveatur.

12. Politice, mendaciter, aut alio quovis modo fictè loqui, crebris æquivocis, vel amphibologijs, absque vlla iusta ratione utendo, unde candor omnis & sinceræ mentis simplicitas charitati ac mutuae inter fratres unioni adeo necessaria, abscedat omnis ut pereat.

13. Adulari presentibus, coram laudando eorumque dona & talenta, & acta exaltando, itaque ab blandiri, ut ab ipsis amemur, promoveamur, foueamur, æstimemur.

14. Detrahendo absentibus, vel aperte dicta eorum factaue referendo, quodque illis aduersum aut animaduersione dignum accidit, euulgando: vel occultè bonum quod in ipsis est, eleuando, laudesque ab alijs ijs attributas minuendo.

15. Murmurare de superioribus, in eorum ordinationes vel actus iudicium ferendo, quæque ab ijs circa dispositionem, officia, vel occupationes personarum stabilita sunt, arguendo aut improbando.

Quæ omnes imperfectiones vel ex nimia libertate oriuntur, vel ex leuitate, quæ frænis nullis coercita nimiam licentiâ exultat, & indomitæ passionum petulantia atque superbia vagatur; unde fit ut modestia religiosis omnibus maxime verò societatis hominibus necessaria labefactetur; eorum enim verba plena Deo esse deberent, ignemque diuini amoris, & zeli gloriæ Dei flammam spirantia.

Motuum corporis ac flexuum compositio. 9. Denique ad omnes & singulos corporis motus & flexus, examen particulare aptari potest, ut nempe omnes ex decentiæ ac moderationis regulis rectè componantur, ut in ijs rebus eluceat singularis humilitas cum religiosa maturitate conjuncta, & singulorum ædificationi singillatim consulatur.

Illud quoque curandum est ut corpus in oratione sit rectè compositum, genua pie flexa, manus deuotè ad pectus simul iunctæ, caput erectum, cum vero stamus non altero duntaxat sed utroque pede corpus fulciatur, nec in hanc vel illam partem torqueatur, aut pendeat, nec indecèter manibus, brachijs, vel cubitis innitatur. Postremò cum sedemus, nec crura dilatentur, tibiæ decussentur, genua, pedesque mutuis se officijs sustentent, nec semisupini iaceamus, nec in hoc aut illud cathedrae latus inurbanè projecti pendeamus.

Actus immodestiae unde oriuntur. Hi porro immodestiae actus ferè omnes, vel ex leuitate, vel ex superbia, vel ex segnitie, vel deum ex acedia oriuntur, earumque imperfectionum sunt signa. Ita ut plurimum detrahant de authoritate, quæ iuuando proximo est necessaria, Deique gloriam retardent, quam sapientissimo aternæ suæ providentiæ consilio decreuerat Deus ex vitæ nostræ bonæ ac pietatis exemplo,

& laboribus religiosi elicere.

A Ut autem impediatur duo imprimis sunt necessaria. 1. Magna cum Deo familiaritas, assidue ac serua cum diuina eius maiestate conuersatio, ea quippe totum interiorem hominem sic ordinat atque componit, ut inde velut à suo fonte oriatur omnis exterior modestia. 2. Vera mortificatio & tam interior animi passionum quam sensuum externorum, totiusque appetitus edomatio.

*Speculum Religiosæ Modestiae Authore
R. P. Ioanne Gonterio.*

B Primum ante oculos versari debet præcellens illa nostræ societatis finis, qui non est alius quam errorum vitiorumque victoria, cum veritatis solidarumque virtutum in mortalium cordibus firma & stabili erectione: illud omnino nobis persuasum esse debet, quod, quemadmodum Petrus piscator & idiota, dignus & idoneus habitus est, qui cultum idolorum, mundi que vanitatem prosterneret, sic nos eiusdem præpotentis Dei iussu, cuius virtute illa facta sunt, ad similitudinem operum patracionem destinamur.

Verum ac præcipuum medium, quo possumus tam eximium scopum perungere, est perfectus Iesu Christi Redemptoris nostri amor, eiusque, quoad fieri poterit, in omnibus exacta imitatio, dicente ipso ad Petrum. Amas me plus his? Pasce agnos meos.

C Ut melius pleniusque hoc assequamur, ponendus nobis ob oculos est saluator mundi viginti circiter annos natus, eiusque nobis species cordi & imaginationi altè adeo imprimenda, ut non modo non deleatur, sed ne momento quidem temporis ex animo recedat: oculis mentis conspiciendus est eximius ille princeps, speciosus forma præ filiis hominum, in communi veste qualem clerici communiter gestant, cum domi versaretur, qui tamen cum prodiret in publicum, vel in synagogam se conferret, pallium Græco more assumebat. Corpus eius erectum rectèque per omnia compositum, incessus & gressus, ita ordinati, ut nec præcipitem hominem, nec lentum redolerent, nihil molle aut dissolutum, nihil puerile vel languidum, sed neque morosum quippiam vel molestum in eo videre erat, nec vllum specimen ascititiæ grauitatis, nihil denique in eo singulare vel exquisitum, sed eius ratio tota suavis & iucunda, benignitatis & maiestatis plenissima.

D Aspectus illius, verba, situs, frons, oculi, vultus cælo, solue in seipso, suisque omnibus motibus ordinatissimo erant simillimi: unde mira eum intuentium lætitia sequebatur, & eorum qui ad eum quacunque de causa merebantur accedere, tanta timori sancto venerationique conjuncta delectatio, ut ad eius Domini aspectum homines toti commutarentur in melius, ante quem beata Seraphim tremunt, cælestiumque castrorum acies ad obsequia prompta, ad reuerentiam prona prouoluuntur.

Omnis cura nostra quandiu in nouitiu versamur, omnisque sollicitudo esse debet, ut sic passionibus nostras, consilia, & voluntates ordinemus, ut ad amissim & ad normam diuinæ Christi conuersationis omnia dirigantur.

Altè cordibus animisque nostris infixâ cogitationum Christi perfectissima puritate, sanctarum ipsius imaginationum pulchritudine, charitatis, humilitatis, benignitatis, quam omnibus secum agentibus exhibeat, excellentia, virtutumque omnium, quarum idētidem scintillantes proderant radij, eminentia.

Admiratione omnino digna erat spectata eius in matrem sanctissimam reuerentia, in cuius persona æterni Patris maiestatem intuebatur, domesticis intentus curis, fabrilis exercens opera, nunc rhedis aut curribus, nunc iugis vel aratris conficiendis, reficiendisque ex arte quam profitebatur, occupatus, quæ omnia tantâ gratia, tanta cura & diligentia præstabat, ut ea Dei in carne positi manu facta esse viderentur.

Quod attinet ad orationes ac preces, dici non potest quam extasim, cum ad genua prouolutum intuenti, quolue attoniti animi stupores excitasset. Manus eius, oculi, vultus tantam diuinæ maiestati exhibitam reuerentiam præ se ferebant, tantamque diuinis rebus attentionem, ut cuius primo aspectu deprehendere promptum esset, nullo eum negotio simili urgeri, nulla cogitatione paris momenti pulsari, non hic vagos vidisses insipientis animi motus, non oculos huc illuc agitados, non tusses, sputa, sternutationes, murmura, oscitationes, non inepta suspiria, non inconcinnos scabientium manuum motus, non denique quicquid diuinum humanumque offendit intuitum. Rupem dixisses animatam vel hominem in saxum, statuamue lapideam præ summa diuinæ maiestatis reuerentiâ, & incomprehensibilium perfectionum admiratione conuersum.

Cum verò charitatis opera exerceret, ægros visitans ad medelam; detentos in carcere ad solatium, moribundos ad auxilium, & quacumque miseria oppressos hortaretur, quid aliud fuisse putas sub lingua eius fauo distillantī simillima, quam mel & lac? Porro in verbis ænea imò Angelica fortitudo, quibus & mulcerentur animi audientium, & noua simul miraque caperent auxilia cælestis virtutis, ut verè ipsi conueniret illud Psalmi. *Mellis sunt sermones eius super oleum & ipsi sunt iacula, dulciora enim loquias eius super mel & fauum*, penetrabiliora tamen iaculis, gladiūque ancipiti.

Beatus qui oculis mentis, crebro in sacrum hoc tanti nitoris, tantæque perspicuitatis speculum intuens, maculas suas omnes eluit, sequæ diuinarum eius virtutum cultu exornat. Huic quippè longè melius quam Helix conuenit illud sapientis filij Syrach pronunciatum. *Beati qui te viderunt, & in amicitia tua condcorati sunt.* O verè beati! o felicitas Priscis ante sæculis ac subinde succedentibus inuidenda ijs quos tanto Deus fauore dignatus est, ut Dei verbum deique sapientiam, in mortali carne viuentem viderent, eiusque consuetudine, & quod maximum est, amicitia frui, & gloriari mererentur.

Si quis se toto anno in his sanctis cogitationibus sic exerceat ut ijs prorsus assuescat, eam puritatis & innocentie perfectionem assequatur, ut Angelicam munditiem æmuletur, sequæ in omnibus suis actionibus talem reddat,

A quem omnes merito admirentur. Has duas tam difficilis contubernij qualitates in vultu suo præferens nempe læticiam seu hilaritatem sine dissolutione, & maturitatem, siue seueritatem sine grauitate, vllæque asperitate agresti, qua merito alij offendantur. Crediderim hanc fuisse Apostolorum vitam, agendique rationem dicente S. Paulo. *Vino ego non iam ego uiuit vero in me Christus.* Et S. Petro, *si quis loquitur tanquam sermones Dei, si quis ministrat tanquam & virtute, quam administrat Deus, Per Iesum Christum, cui est gloria, & imperium per sæcula sæculorum. Amen.*

De Fortitudine & eius actibus.

CAPVT XIX.

TRia sunt quæ memoratarum virtutum vsum, & exercitium præpediunt, & progressum in via diuini amoris remorantur.

Primum est timor & horror difficultatum, laborum & molestiarum quas ei inesse apprehendimus.

Secundum est tristitia & mœror quem concipimus cum nos animaduertimus tot tam grauibus, tamque assiduus difficultatibus circumfessos, & veluti malis presentibus obrutos. Hinc enim naturali consequutione oritur non mediocre tedium, animique langor, quod espondeamus retrò turpiter cedentes, aut certè de contentione propositi præconcepit plurimum remittamus.

Tertium est ira, qua in eos, à quibus hæc nobis mala & impedimenta proueniunt, excandescimus ad repulsam, aut etiam ad vindictam, in verba, motusque, aliæque impotentis animi signa non raro prorumpentes.

His tribus impedimentis, tres etiam virtutes Religioso admodum necessariae opponuntur, quarum prima est fortitudo, cuius ope Religiosus proprijs suis viribus diffusus, diuino verò fretus, fultusque præsidio superat omnes timores & apprehensiones non laborum modo & molestiarum, quæ in vitæ Religiosæ decursu erunt subeundæ, puta in vsum orationis & mortificationis, misteriorumue ac officiorum quibus occupari quandoque poterit exercitio, verum etiam mortis ipsius horrore deuicto, strenuè corpus suum animamque Deo deuouet, ut in diuinum eius obsequium

Definitio fortitudinis

sanctissimi sui amoris igne consummentur, ab hac enim diuini amoris stirpe, generosa huius virtutis moralis rami tanquam à propria radice exurgunt, & velut in robora, quercusque validissimas adoleseunt, ac perficiuntur.

Actus huius virtutis diuiduntur in tres gradus.

1. Gradus fortitudinis defectus omnes illi aduersarios strenuè superare.

2. Ne mortis quidem metu admittere peccatum etiam veniale.

3. Strenuè media quantumuis ardua nostrae vocationis.

4. Obuiam ire tentationibus magno animo.

5. Laboribus corporis in proximorum vtilitatem nunquam cedere.

6. Gradus fortitudinis virtutum exercitium quibus illa iuuari potest.

7. Diffidentia sui, suarumque virtutum.

8. Contemptus rerum caducarum

Primus est nimium illum timorem vel apprehensionem quibus ad aliquem defectum, aut imperfectionem propellimur, superare, sicque nullius mali, ne quidem mortis metu terreri, ut non solum peccata mortalia, verum etiam venialia fugiantur, illudque firmiter apud se statuere, membrorum omnium iacturam, & mutilationem, innumera corporis tormenta toleranda potius, & milles mortem acerbissimam esse subeundam, quam vel vnum ex electione plenae libertate veniale peccatum admittere.

2. Tanti facere perfectionem instituti nostri, nostraeque vocationis excellentiam, ut nullo modo dubitemus amplecti media, quaecunque illa sint, difficilia, longa, molesta, laboriosa, periculosa, aspera, quibus nos ad eam perducere, ac peruenire posse confidamus.

3. Magno animo & timoris experte tentationibus, & hostium nostrorum conatibus, diuino auxiliante praesidio contraire, respectus humanos paruipendere, & cum de gloria diuini nominis agitur, omni nostra fiducia in sapientissimam & praepotentem Dei providentiam, quae ex his malis innumera bona, & saepe consiliorum suorum executionem, educit, collocata, infamiam, contumelias, opprobria, nimias persecutiones, exilia pro nihilo reputare.

4. Laboribus corporis ad Dei gloriam, proximique vtilitatem subeundis nunquam cedere, sed magno & erecto animo suscipere non vnum duntaxat munus vel officium, sed etiam plura neque perfunctorie ijs fungi, aut nos difficultatibus, quae in eorum exercitio saepe occurrunt plurimae, surripere, sed exemplo Christi Domini saluatoris nostri, qui ultro se strenuè obtulit patri ad iunctum sibi opus adimplendum, laboribus atque molestijs obuiam ire, omni metu inani, vanaque apprehensione, quae nos remorari posset, vel retrahere, procul pulsâ, momentanei quippe sunt omnes huius vitae labores & exigui, si cum immensa illa, ac propè infinita, nullumque vnquam durationis terminum habitura mercede comparentur.

5. Gradus est fortitudinem, earum virtutum, quarum ope iuuari potest, praesidio communitate.

Prima est magna sui ipsius, viriumque omnium suarum diffidentia, maiori in Dei bonitatem & potentiam, quae nos ad hoc vitae genus vocauit, fiducia conjuncta, ut certò persuasum habeamus, nihil esse in nostra vocatione adeò arduum & difficile, quod non diuina adiuuante gratia euincamus, quam gratiam & ipse Deus infinita sua benignitate largiri paratus est, nullis alijs certius, quam huius diffidentiae, altissimaeque humilitatis, quibus maximè ad eam disponimur, auxilijs obtinemus.

2. Est omnium rerum caducarum, adeoque vitae ipsius, perfectae mortificationis studio adepta vacuitas, & contemptus: qui enim nihil

amat, nihil metuit, quique solius Dei amore tenetur, solius etiam Dei metu terretur.

3. Est assidua oratione parta cum Deo familiaritas, ipse enim est fortis & fortium Deus, ipse est spes, refugium, ciuitas, munitio, murus, & antemurale iusti, cui cum per orationem & dilectionem coniungatur, debet, sicut & ipse, omni metus & timoris perturbatione careere. Et sanè magni momenti est meditatio, ut plenè perfectèque timoris mundi vanitatem penetremus, ipsa quippe nobis luce clarius demonstrat non esse ea quae metuimus mala, ut capite sequenti de patientia fusius prosequemur.

3. Gradus est ille, quem in saluatore nostro habemus expressum, qui cum in tremendo illo agone pauperum, tristitiarum, ac tædiorum agmine ingruente, quibus vis tota dolorum quos subinde perpeffurus erat, simul iruebat, impeteretur, non modo admirabili fortitudine & inuicta patientia, his insultibus restitit, verum etiam generosiore inde animo assumpto, exlucta, & certamine fortior prodijt, totusque zelo & incenso aeterni patris amore astuans, ex oratione surrexit, obuiam iturus castris hostium & tormentorum exercitibus in se vnum dispositis, atque ordinatis, dicens. *Ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, surgite eamus, eamus ad iniurias, ad opprobria, ad ignominiam, ad sputa, ad flagella, ad spinas, ad damnationem, ad mortem, quae post tot, tantaeque tormenta tandem erit in cruce acerbissima.*

De Mansuetudine & eius actibus.

CAPVT XX.

CVm malis praesentis incommodis, tristitiaeque Definitio: Curgentis aculeis pungimur, tum statim Irae. passione ad hoc nobis à natura concessa incitamus, ut ingentia mala repellamus in eos, à quibus nobis proueniunt, qua verbis, qua factis etiam ad ultionem insurgamus, ira ea est, ex se quidem bona & laudabilis tum maximè, quando malum imminens quandam habet peccati rationem; ea enim efficit, ut carnem nostram edomemus, vitia extirpem, denique à nobis ipsis & proprijs peccatis vindictam repetamus, si verò superiores simus, eadem efficit ut iniurias ab alijs diuinæ illatas maiestati, iustitiae zelo vlciscamur. Verum quia saepius ea pessimè utimur, & praesertim in alios absque legitimæ causae, iustaeque mensurae modo exandescimus; ideo mansuetudinis virtus ijs in primis est necessaria, qui in cætu seu familia religiosa degunt, communique plurium consuetudine ac viuendi ratione utuntur; crebrae quippe sunt occasiones, ac multiplices quibus ad ira-

3. Familiaritas cum Deo.

3. Gradus fortitudinis in Christo Domino in agone constituta.

undiam concitentur, interdum enim despici se ab alijs, contemni, paruique fieri suspicantur, negari sibi aliquod commodum quod cupiunt ægerrimè patiuntur, aliàque imaginantur id genus plurima, ex quibus iracundia exurgit: inordinatus enim sui ipsius amor protinus iræ habenas esse dandas censeat, ut ijs à quibus hæc mala obueniunt, resistamus; contrà vero diuinus amor odium sui & virtutem mansuetudinis opponit aliquando; ita quipiam irascuntur, ut se videant in officiorum suorum ac munerum exercitio impediri; fit enim ut plurimum ut qui strenui sunt & ad agendum expediti ac prompti, ubi aliquid eorum impetum remoratur, impatienter, iracundè, inconsideratè se gerant & loquantur; alios toruè intueantur, despiciant, reprehendant; & hæc est ratio cur ij qui exercitijs domesticis ac temporalibus occupantur, in hunc iracundiæ defectum frequentius incurrât, maioribusque mansuetudinis & patientiæ præfidijs sese debeant communire. Nonnumquam aliorum molesta importunitas, quæ nobis ad alia plurimum occupatis ex improviso superuenit, bilem commouet, plerumque alieni defectus nos ardentiori zelo succendunt, qui sanè aliud non est, quàm vehemens iræ concitatio, quam mansuetudinis virtus ita moderatur ac regit ut aliena peccata tolerantes, eorum quo ad in nobis est, quantàque suauitate fieri potest emendationi inludemus.

Quid sit
mansuetudo,
& quod ei
officium.

1. Gradus
mansuetudi-
nis, vitare
defectum om-
nes illi con-
trarios.

2. Gradus
adjungere
mansuetudi-
nis virtutes
affectas.

Proprium igitur huius virtutis est frænare iram cuius actus in tres gradus diuiduntur.

Primus est vitare defectus omnes illi contrarios, ut cum aliqua se se offert occasio iracundiæ, siue injuriam patiamur, aut quoduis aliud, tacere nec quicquam omnino respondendo, nec vllum exterius signum perturbationis exhibendo.

2. Interius eos reprimere motus in animo concitatos, considerata infinita Dei erga nos saluatoris nostri mansuetudine, benignitate, clementia, quam exigua utilitas, imò quanta incommoda ex iracundia oriuntur, qui verò sint mansuetudinis fructus.

1. Est internam pacem, animi tranquillitatem & cordis serenitatem maximi facere, magnòque zelo in se procurare; ita ut cuiusque alteri bono quod ab ira & eorum à quibus offensam accepimus ultione posset excitari, seruata inter iniurias, calumnias, & quaslibet iræ occasiones interna pace animi, & cordis tranquillitate.

2. Fraternam etiam charitatem plurimi æstimate, & ut ait S. Dorotheus, eam omnibus fortunæ bonis, quæ in religione sunt, anteferre; ita ut officia nostra & ministeria exercentes eam factam tectam longè quam temporalia bona, iræ beneficio aucta & conseruata malimus.

3. Agere cum proximo, siue læsi ab ipso fuerimus, siue non, eadem vultus serenitate, benignitate, verborum suauitate, cordis compassione, & verè in corde accensa charitate beneficentiam in Domino erga omnes, quantum in nobis erit, exercendi.

4. Si quando correptione fraterna, vel casti-

gatione opus est, reprehensionè aut correptionè, quanta in nobis erit suauitate, temperare; ita ut mansuetudo quædam & clementia singularis emineat quæ aut pœnam & asperitatem iustæ correctionis leuet ac mitiget, aut leuibus verbis & suauitatis ratione charitatem demonstret, adeò ut is qui reprehenditur intelligat maius ipsius bonum, deique gloriam, & nihil aliud queri.

3. Gradus est has ipsas virtutes erga eos exercere, à quibus fuerimus offensi, neque solum non vlcisci iniurias, vel de ijs minimè conqueri, aut etiam dissimulare, oblatasque per commodas ultionis occasiones spernere. Verum etiam ijs ex toto corde ignoscere, & quamquam de nobis malè mereri non desistant, de ijs tamen benè sentire & loqui, culpas deprimere, eleuare facta, vel certè intentiones excusare, feruentes ad Deum preces exemplo seruatoris nostri, pro ijs fundere, imò labores & molestias eorum gratia ac si vera nobis amicitia iungerentur, libentissime subire.

3 Gradus
vincere in
bono malū.

De Patientia & eius actibus.

CAPVT XXI.

Patientiæ partes sunt tristitiam illam & animi ægritudinem ex mali cuiusdam urgentis incommodis conceptam non mitigare modò, sed eam omnino depellere, animòque simul & vires addere, quibus constanter, ac generosè quidquid nobis aduersi euenerit, quandiu Deo videbitur, nihil de virtutis studio, priuatique officij debito remittentes, prout iudicij recti, diuinæque voluntatis ratio exigit, tolerare.

Varia porrò ac multiplicia sunt mala, ex quibus mœrores huiusmodi oriuntur. Fit enim plerumque ut qui se diuino seruitio manciparunt, cum in aliquem errorem incidunt, horrore peccati nimio conturbati, vehementius lapsum apprehendant, & scrupulosi reddantur anxie sibi persuadentes, se aut à diuina gratia excidisse, aut fortè nondum eam tot religiosi laboribus, tamque assiduo virtutum studio, inijsse.

Alij verò licet nullis scrupulorum stimulis agitati, si tamen se labi sapius, & ab ijs quæ semel animo fixa esse decreuerant, dimoueri deprehendant, tedium inde, mœrorem, tristitiamque concipiunt, animum abijciunt, & ab inchoata Perfectionis prosecutione desistunt.

Quidam diuinis solatijs destituti, sic aliquando animi mœrore & desolatione cōprimuntur, ut nullis se desiderijs ad virtutum praxim & exercitium commoueri sentiant, nullo se orationis, mortificationis, obedientiæ amore incendi, sed renitentis potius naturæ luctam, & membrorum legem repugnantem legi mentis eorum, magno suo dolore experiantur in sese, vnde graues in anima exurgunt angores, desolationes, ægritudines, quibus crescit in dies difficultatum pugna, & maiora, subinde incommoda oriuntur.

Nonnumquam ab exteriori ali quo modo tri-

Definitio
patientie

Vndenam
defectus op-
positi pati-
tie.

tristitia generatur, vt ab infelici negotiorum, vel studiorum, officiorumue successu, vnde nos contemni, aut alijs posthaberi accidat, item à morbis grauioribus, laboribus, molestiisque diuturnioribus.

Denique non raro alienæ culpæ vel iniuriæ interuentu fit, vt tum corporis, tum animi non leue incommodum subeamus, hinc autem non solum sequitur tristitia, verum etiam exurgit iracundia, ad malum repellendum, & vltionem de illo cuius culpa euenit, exposcendam.

Huius virtutis actus sunt, primò verum atque ardens tuendæ pacis internæ desiderium, quietis amor, tranquillitatis nusquam non illæsa conseruandæ cura, pari tristitiæ vt potè Perfectionis inimicæ, spirituique diuino contrariæ odio, omnisque mœroris, ac perturbationis fugæ, B

1. Actus patientiæ, in seruanda interna pace.

2. Actus patientiæ in scrupulis &c.

2. In omnibus aduersis & afflictionibus internis, maximè verò in scrupulis, magna inter confitendum vt libertate, confessario perfectè in omnibus obedire, diuinæ voluntati se totum permittere, strenuèque offerre ad acerbissimam quæque, quandiu ipsi beneplacitum erit, perferenda: sæpius ex intimo cordis iterando illud psal. *In te Domine speravi non confundar in æternum. Tu inquam Domine tota spes mea, fortitudo mea, auxilium & refugium meum, virtus mea, adiutor meus in tempore tribulationis, ne confundas me ab expectatione mea.* Eia anima mea! expecta Dominum, viriliter age, confortare & esto robusta, sustine Dominum quia veniens veniet & non tardabit eripiet te & liberabit te. Ecce venit.

3. Actus patientiæ in defectibus admissis.

3. Cum in errorem incidimus, absque mora toto animo ad pedes diuinæ maiestatis prouolui & demississime humiliari, & per defectum nostrorum quasi cancellos profundissimam nihil nostri abyssum prospicere, nosmetipsos penitus intueri, & quid à nobis sumus aut possumus contemplari, Deo perfectè subijci, quæ nobis misericordissime largitur, non contento solum, verum grati affectus plenissimo animo acceptare, sustinere ac patienter expectare, donec gloriam suam in nobis, iuxta diuini sui beneplaciti decretum, amplificet. Lætari quod nostri lapsus magnam nosmetipsos demittendi, & ad inferos vsque cum intimo sensu vilitatis nostræ deprimendi, Deum verò, sine quo nihil planè sumus aut possumus, super omnes cælos exaltandi, supremasque ipsius perfectiones amplius commendandi, præbeant occasionem.

4. Actus patientiæ in desolatione

4. Dum in desolationis agone atque conflictu conuersamur, imitari Christum Saluatorem nostrum, & cum eos generosos resignationis, nostræque voluntatis cum diuina conformationis actus edere, simulque nos totos offerre ad spontè præstandum, & æquo animo, quicquid Deo placitum fuerit subeundum, & quauis naturæ reluctantis infirmitate obsistente, nihil de vitæ asperitate aut de studioso labore remittere, nihil de bonis propositis aut desiderijs immutare, sed ea diligentius exequi & ad exitum vsque nouis augmentis cumulata perducere, atque omnibus obuiam ire difficultatibus, quemadmodum Christus saluator noster occurrit cruci atque tormentis, nullo quoad fieri potest, ex creaturis emendicato solatio, nulla liberioris

cum ijs consuetudinis delectatione quæ sita, sed orationis studij ardētioris impulsu tempus precandi protrahere, nouisque tum carnem tum etiam animum cogitationibus coërcere.

5. In corporis infirmitatibus, languoribus, morbis, atque adeo in morte ipsa animi pacem & tranquillitatem seruare, nostræque voluntatis cum diuina consensionem externa frontis serenitate vultusque hilaritate demonstrare, cū nihil omnino sit, quod non peculiari Dei voluntatis nutu accidat. Et ex huiusmodi malis, tum diuina eius gloria quod caput est, tum propria nostra salus atque perfectio, maxima capiunt incrementa, ex ijs quippe plenior pœnæ peccatis nostris debitæ satisfactio procedit, & meritorum copia maior exurgit ad coronam ampliorem, & vberiore in cœlesti retributione mercedem: nunquam igitur ideò nos contristari, vel lamentari contingat, sed potius aduersa eiusmodi omnia pro singulari Dei beneficio à benignissima ipsius manu cum bona voluntate suscipi, externis grati animi signis & incensi patiendi desiderij ex æquanimittatis nostræ, silentij, humilitatisque veluti cineribus, erumpentibus scintillis declaremus.

Sextus inter infamias, ignominias, persecutiones, afflictiones, difficultates, molestias, quæ nobis aliena culpa obueniunt, quæ ex aliorum defectu, infirmitate, vel imbecillitate procedunt non sine humili gratiarum actione lætari, quod Dominus redemptor noster nos non explorat modo, sed etiam purgat, gratia & occasione misericordissime concessa, quibus pœnam peccatis nostris debitam atque alijs diurnis defectibus satisfactionis debitæ partem exsoluamus: quodque nos sibi similes non dedignatur suæ participatione crucis effectos, nouis meritorum incrementis augere, illud Psalm. 68. iugi recordatione recolētes, improprium expectauit cor meum & miseriam.

6. Actus patientiæ in persecutionibus. &c.

7. Denique in omnibus infirmitatibus, angustijs, tribulationibus, tentationibus, molestijs morbis ac demum in ipsa morte insignem illum fiduciæ actum imitari, crebræque verborum iteratione repetere, quem S. Iob c. 13. expressum reliquit his verbis. *Etiamsi occideris me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.* Et me quidem omni eius gratia & beneficio indignissimum esse conuincam, spero tamen omnem meam nihilominus in immensa eius misericordia, & inexhaustis beneficentissimæ liberalitatis eius thesauris collocabo. *Quoniam ipse solus est saluator meus.*

7. Actus patientiæ in tentationibus.

Huius virtutis tres gradus assignari possunt. Primus est fuga omnium defectuum & imperfectionum in quas ingruente aut premente mali grauioris molestia solemus incidere: huiusmodi sunt nimius animi mœror, immoderata tristitia, perturbatio, impatientia, ita & saltem æquo animo eas molestias, quibus nos diuina prouidentia occulto sapientissimæ suæ dispensationis consilio pulsari permittit, sine vlllo perturbati atque impotentis interius animam exagitante, vel exterius temere in proximi scandalum prodeunte animi motu, alioue vlllo etiam leui defectu subeamus; defectus autem huiusmodi sunt qui sequuntur.

1. Defectus
oppositus
patientia,
horror ni-
mius mali
quo premi-
mur.

1. Nimiis horror & immoderata fuga mali quo premimur, dum illud plus æquo apprehendimus, & majus quàm reuera sit, esse opinamur: Certum enim est, nulla nobis, vno excepto peccato, mala in hac mortali vita euenire posse, in qua nempe, si hoc vnum demas, vera mala nulla sunt, sed quæcunque à nobis talia iudicantur, forte quia sensui, commodis, honori, aut consilijs nostris aduersantur, bona potius æstimanda sunt, aut certè bonis adjuncta non exiguis. Primus itaque impatientia fons, non aliunde quàm ex nimia, qua terrenis bonis adhæremus propensione voluntatis scaturit, vnde & ea plus æquo æstimamus, & malorum quæ ijs aduersantur, longè majore quàm par sit, horrore metumque concutimur: exemplum sit, affectus ille nimius, quo quis in vno potius quàm in alio loco morari ac residere appetit, causa est tristitia illius, quæ ex locorum mutatione procedit. Atque idem esto de munij nostris, officijs exercitijsque iudicium: sic enim plerumque accidit, vt qui se alijs in natura dotibus, & talentis, ingenio, iudicio, externo corporis habitu, dicendi gratia, legendi publicæque profitendi peritia inferiores agnoscunt, cum se vident hominum existimatione, fauore, amicitia, honore destitutos, mœrore deijciuntur. Morbi etiam & corporis ægrotudines, vel propter easdem rationes, vel ob nimiam valetudinis & corporis curam, similes in nobis causant effectus. Denique desolationes, ariditates in orationibus, scrupuli, peccata, quibus tum Deum, tum proximum diurnis defectibus offendimus, iniuriæ, contumeliæ, falsæ accusationes, calumniæ, etiam eos qui non parum in virtute profecerunt, propter aliquem vt plurimum inordinatum affectum, graui animi ægrotudine conturbant; quod si nos idè contristarent, quia tum in nobis, tum in alijs bonum gloriæ Dei vel impediunt, vel remorantur, nihil in eo mali esset, nihil animaduersione dignum; dum tamen eiusmodi tristitia nullo nos pusillanimitatis pondere grauaret, alioque simili prauo effectui, à proposito constantia, & inchoata virtutum prosecutione auerteret.

2. Defectus
in cogita-
tionibus
atrabile
concitatis.

2. Defectus sitis est in cogitationibus quibusdam, melancholiæ mœstitiæque plenissimis, quibus & animus concidit, & nescio qua vi mœroris vehementius insurgente, pertrahimur ad quasdam cordis grauitates & morositates, adeo vt in murmurationes etiam contra Deum ipsum prolabamur; vnde ita nonnunquam animo perturbamur, vt nobis aliquid boni aut facere aut cogitare impossibile videatur, imò nulla nos ad quippiam boni præstandum facultate præditos, nullis diuinæ gratiæ præsidij adiutos arbitremur: huius tantæ vis exigua sunt primordia, quibus nisi protinus obstitatur, cogitatione ab obiectis molestioribus, ad alia lætiora translata, adeo altas in animis radices infigunt, vt inde facile auelli non possint. Ipso igitur initio, procul ab animo arcendæ cogitationes omnes huiusmodi, & internâ pace quæsitâ, diuinæ prouidentia omnia committenda, sanctissimoque ipsius beneplacito consentiendum in omnibus.

3. Defectus
in verbis
ipsis.

3. Ex eadem tristitia plerique in nobis, varijque verborum defectus oriuntur, cuiusmodi sunt querelæ, detractioes, murmurationes,

diſſeria in eos in quos tamquam in authores, malorumque causam inuehimur, siue ex eo aliquid solatii capiamus, siue vt bonis quibusdam inde, vt confidimus prouenturis, potiamur, nempe vt innocentia nostra veritas, acumen ingenij, doctrina soliditas, aut studium pietatis in apertum lucemque proferantur; atque ita culpas illas ob quas despici metuimus eleuantes, & in alios reiicientes, ijs quæ laudi nobis esse ducimus, enarratis, & infamie maculam omnem fatagimus eluere, & alienæ dispendio famam nostram, existimationemque sartam tectam conseruare.

4. Defectus tertio non absimilis est vetitis aut certè humanis medijs damno quod ex huiusmodi tristitia timetur, aut etiam ipsi tristitia ingruenti occurrere; cum enim molestia urgemur, interdum recurrimus ad remedia, quæ cum rationis regulis, vel etiam diuinæ legi aduersentur, nobis erroneo conscientia nostra iudicio abblandiente, non illicita esse nosmetipsos seducentes arbitramur; interdum verò cognitam eorum malitiam ita eleuamus, vt pro nihilo reputemus ijs vt ad finem, quem tanti facinoris puta tristitia leuamen, aut honoris solatiiue, consecutionem obtinendam; sin minus, certè à creaturis emendicata solatiola, & sollicitè absentia quæritamus, & auide oblata arripimus, non sine graui silentij, temporis, & religiosæ disciplinæ iactura, huc illuc temerè, fallendi temporis & leuandi doloris gratia vagi discurrentes. Et plus æquo etiam valetudini, indiffereto studendi labore, damnum inferentes: cura sollicitiore inquirimus, quibus tandem modis existimationis detrimenta sarcire, vel pungentium dolorum aculeos retundere, vel ægrotudinis animi acerbicatem mitigare valeamus; vanis quoque inanis spei phantasijs aranean-tem frustra delectamus intellectum, quem in Deo solo, sanctissimaque ipsius voluntate lætari conuenientius erat, omnique nostra sollicitudine in eum proiecta, inter sapientissimæ ipsius prouidentia vlnas, velut inter extensa prouidissimi parentis brachia, aut inter amantissimæ matris suauiſſima vbera, plenè perfectèque conuiescere.

5. Hinc etiam non rarò nescio quæ oritur indignatio, quæ acedix otijque mater est, ita vt indignati ea quæ ad Dei gloriam proximè bonum non incommodè possemus præstare detrectemus, quia forte aliquid non ita prosperè successit, aut quæ optamus non sumus consecuti, aut ab aliquo in re quapiam læsi fuimus vel offensi; vt cum exempli causa ex infelici studiorum exitu animum despondemus, nec ea dignamur executioni mandare aut suscipere, ad quæ nos officij nostri debitum obligaret, quæque ad augmentum diuinæ gloriæ non magno negotio à nobis effici potuissent.

Secundus gradus est hanc patientiam ijs aliarum virtutum præsidij communire, quibus adiuta possit facilius promptiusque in actus suos erumpere.

1. Est notitia sui, vera humilitas, vera mortificatio, rerum omnium creaturarum vacuitas & abdicatio, ac mundi demum sui que ipsius contemptus: anima enim nullis sæculi rebus addicta.

4. Defectus
vsurpatio
mediorum
minus lici-
torum ad-
uersus illata
damna.

5. Defectus
indignatio.

2. Gradus
patientia
virtutibus
affectis
communire
1. Virtus,
vera humi-
litas.

perpetua fruitur pace, & supra mundi procellosos turbines ita statuitur, ut ab ijs nō modo non dimoueri vel concuti, sed ne pertingi quidem possit. Anima humilis omni bono indignissimam, omni verò malo dignam se reputat, unde nec quicquid ei accadat, eam vllō modo conturba. Si exiguis se talentis, ac naturæ dotibus instructam, doctrina mediocri vel etiam nulla ditatam, consolationis internæ gaudio priuatam consideret, pari semper quiete consistens plura se adeptam, quam pro meritis sperare, vel etiam optare ausa fuisset, non sine humili gratiarum actione proficitur.

2. Virtus, conformitas cum diuina voluntate,

2. Est magna & fiduciæ plenissima voluntatis nostræ cum diuina conformatio, & libertatis in summæ Dei prouidentie dispositione ac decretis consignatio: ipse nos ut pupillam oculi diligit & custodit, ipse quid nobis sit utile, quid conducēs perspicacissimè contuetur, mensuram gloriæ cui nos, quamque nobis præparauit, agnoscit. Ipsius est gloriæ suam per nos suo arbitratu quærere, amplificare, promouere, eiusdem etiam erit media prouidere. Persuademus nobis aliquando si pluribus naturæ dotibus fuisset instructi, vel maiore imbuti scientia, vel huc illuc muneri applicati vel eò aut aliò destinati, multò plura nos in obsequiū diuinum præstituros fuisse, multoque amplius eius gloriæ promoueros; ipse verò qui non præsentia solum, præterita, & futura conspicit, verum etiam ea quæ positis quibusuis conditionibus euentura essent clarissimè intuitus inde nobiscertam ruinam imminentem manifestè cognoscit; aut certè nihil nos in diuinam eius gloriæ magni, nihil solidi effecturos: atque ita non innumera modò mala, in quæ incurreremus auertit, sed etiā meliora nobis maximeque fructuosa ordinique rerum à se sapientissimè constituto conuenientia elargitur. Nihil igitur etiam in nostris aduersitatibus atque molestiis, & veriore ac solidiore solatio recreare possit animos nostros, quam si certò persuasi crebro cogitemus omnia in nos etiam mala prouidentis Dei manu immitti; cum nihil omnino in orbe terrarum fiat sine peculiari nutu diuinæ voluntatis, excepto peccato; ex quo tamen gloriæ iustitiæ suæ in pœnis nostris & humiliationibus sapientissimo consilio educit. Nobis igitur, cum alicuius mali molestia premimur, versari debet ob oculos pientissimus pater, & in acerbissimæ illius spinæ coronæ contemplationem defixis solatio esse integra & absoluta voluntatis nostræ cum sua conformatio crebris aspirationibus contestata, illiusque Christi sententiæ repetitione frequenti, *non mea, sed tua voluntas fiat.*

Quando vis, volo etiam ego, benignissime Domne, absit hoc à me, ut mea vnquam in aliquo à tua dissentiat voluntate. Hæc amoris suauitas cor nostrum in medijs molestiis recreabit, nosque totos cœlesti quadam iucunditate perfusus incredibilis illius boni, quod in diuinæ voluntatis adimplerione situm est, participes miro modo efficiet: si enim Deus ijs quæ nobis eueniunt, delectatur & gaudet, quid est cur voluntas nostra non sibi satisfactum conqueratur, nec in diuini beneplaciti decretis tanquam omnino in optimis saluberrimisque consilijs conquiescat?

3. Virtus est oratio & frequens atque assidua cum Deo conuersatio; ac fiduciæ plenus in omnibus molestiis & difficultatibus, ad immensam ipsius bonitatem recursus; in eis quippe maxima diuinæ miserationis solatia sentimus, vel certè memoratos virtutum actus exercemus, nimirum humilitatis, renunciationis & voluntatis nostræ cum diuina consensionis.

3. Virtus iugis oratio.

3. Gradus est non modo nos diuinæ voluntati, cum aliquid aduersi accidit, conformare, sed patientiæ virtutis excellentia dignitateque perspecta, adeò eius amore ac desiderio percelli, ut nihil melius, nihil esse in hoc mundo perpeffione dolorum malorumque illorum cumulo, à quibus tantò pere abhorret natura, & optabilius, per suum omnino habeamus, & in dolorum, laborumque tolerantia incredibili iucunditatis & lætitiæ sensu perfundamur; adeo ut si æqualis diuinæ maiestatis gloriæ ex operatione nostra passioneque exurgeret, dolores delitijs, pecuniam diuitijs, honoribus ignominiam præferremus, quo magis Christo saluatori nostro conformes redderemur, puriorque intentione diuino eius obsequio insisteremus. Et sanè maiora inde gloria Dei accipit incrementa, infinitæ suæ sapientiæ, bonitatis inæstimabiles thesauros manifestans, siue cum tot tamque admirabilia opera in hoc mortali sæculo per homunciones pariat vilissimas creaturas, paruas, inopes, omnibus ferè naturæ dotibus talentis destitutas, humiles, contemptibiles, ineptas; siue cum in cœlestis patriæ tam sublimi loco, tam vilia manuum suarum opera collocat, & æternæ sanctorum fortis participes effectos, gloriæ suæ, maiestatis, diuinarumque perfectionum ac proprietatum assidua contemplatione, velut diuino cibo sustentat, & reuelata facie infinitam suam pulchritudinem specularantes, indeficientibus increata lucis radijs, & sanctorum splendorum coruscationibus collustratos in eandem imaginem à claritate in claritatem transformat.

3. Gradus patientiæ, quamlibet eius exercendæ materiam habere in votis.

QVINTA PARS

DE INSTRVMENTIS PERFECTIONIS

Præfatio.

CAPVT PRIMVM.

De illis instrumentis in genere quænam illa sint.

I quæ hæcenus de Perfectionis natura; & gradibus seu statibus; de praxi; ac de medijs differuimus, bene intelligantur, non erit difficile, quibus ad eam efficiendam instrumentis opus sit, definire. Cum enim

Perfectio consistat in perfecta Dei ac Christi imitatione, & voluntatis nostræ cum diuina in omnibus conformatione, sequitur prorsus ea instrumenta necessaria esse, quibus Dei ac Christi, & nostri cognitio & amor paritur, voluntas Dei nobis innotescit & ijs quæ in nobis à Dei voluntate & similitudine aliena sunt sublatis, diuina in intellectu & voluntate forma & imago efficitur, adeoque Deus in nobis crescit & perfectè uiuit. Hæc autem instrumenta varia sunt. Deus enim quamuis posset solus præstantem similitudinis suæ formam in animum nostrum producere, accommodat tamen se naturæ & infirmitati; ac proinde ea solet adhibere instrumenta, quæ nobis sunt ad manum. Cum enim sit principalis causa efficiens, ex ipsius voluntate & sapientia pendet, ea eligere quibus opus suum perficere pro arbitrio suo desiderat: Nostræ verò partes sunt, ijs quæ solet ipse adhibere, & in hoc vitæ statu, ad quem nos vocauit, pro occasione concedit, diligenter & studiosè uti, ne nostra negligentia minus efficacia

Varia sunt instrumenta perfectionis.

Ea adhibet Deus quæ nobis sunt ad manum

reddantur. Huiusmodi verò instrumenta, alia non sunt quàm aliqua, tum aliorum, tum nostræ actiones, quas ipse nostræ perfectionis auctor ad illum finem non solum ordinat, sed nobiscum etiam ea intentione efficit.

Et illa sunt tum quædam aliorum tum nostræ actiones.

Harum porro quadruplex est ordo; 1. eas complectitur quæ præsertim intellectum instruunt, cuiusmodi sunt exhortatio, priuata directio spiritalis, lectio, meditatio, examen conscientie, eiusdem manifestatio, electio. 2. eas quæ præ alijs voluntatem Deo coniungunt, qualia sunt, præsentie Dei exercitium, oratio, diuinum officium, confessio sacramentalis, multiplex ac rectus Eucharistie usus & cultus, renouatio votorum. 3. eas quæ potentius potissimum sensitiuas & passiones moderantur, hæc porro sunt multiplicis generis mortificationes; 4. eas quæ actiones ipsas ordinant, ut, methoduseas rectè obeundi, recta conuersatio, & rectus modus agendi cum ijs qui curæ societatis nostræ commissi sunt, nimirum cum scholasticis, maximeque conuictoribus nostris. Quamuis autem plura sint instrumenta perfectionis, hæc tamen dumtaxat nobis auctor reliquit, plura fortasse traditurus si ei diutius vivere licuisset, pauca tamen hæc eò plurius ab hominibus societatis nostræ facienda sunt, quò propè omnem spiritalem illorum exercitationem continent.

SECTIO PRIMA.

De i. instrumento perfectionis quod est exhortatio.

CAPVT PRIMVM.

Quales esse debeant exhortationes ad perfectionem.

QVANTA sit familiaris instructionis, quæ viua eaque publica voce traditur ad perfectionem tunc incundam, vel prosequendam

necessitas, vel inde patet quod naturæ ipsi tum hominis tum communitatis in qua uiuit maxime consentanea est. Sicut enim Deus in Ecclesia

sua hoc præcipuum instrumentum esse voluit tum ad Fidei ponendum fundamentum, ideoque Apostolos ad Fidei doctrinam palam toti mundo annunciandam destinavit, tum ad eiusdem conseruationem, ob quod in Ecclesia sua posuit Pastores & Doctores: ita prorsus ad mores Christianos perfecte formandos hoc spiritus sanctus tum in Ecclesia tum in quauis religiosa communitate maximè efficax instrumentum inspirauit. Nam quamuis perfectioris vitæ doctrina adeo excelsa sit & difficilis, vt spiritus sancti magisterio plurimum egeat, homines tamen ab hominibus, sicut inferiores Angelos à superioribus illuminari voluit & perfici. Quare tam inter priscos monachos quam recentium Ordinum religiosos huiusce publicæ instructionis quæ per seniorum & superiorum exhortationes siue collationes fit, vsus maximo semper cum fructu viguit; quod vnius D. Bernardi, vt cæterostaceam, tot sermones luculenter comprobant. De hoc ergo instrumento bifariam tractandum est. 1. enim dicendum de exhortationibus ipsis, & earum naturæ ex omnibus causis declaranda. Deinde quænam auditorum partes sint, exponendum.

Quem vult
Deus donari
ab hominibus.

S. 2. Qualis
debeat
esse is qui
alios adhortatur.
Non quiuis
aptus est ad
alios in perfectione
dirigendos &
adhortandos.

Publica ad perfectionem adhortatio, sicut diuinum quoddam instrumentum est quo Deus vtitur ad illuminandos & inflammandos auditorum animos, ita ab eo bene & vtiliter fit, quem Deus elegit ad id opus efficiendum. Et si enim cuiusvis voce & organo spiritus sanctus vti posset, tamen posuit & in Ecclesia & in quauis religiosa communitate Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi, donec occurrant omnes non tantum in vnitatem Fidei, & agnitionis Filij Dei, sed etiam in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, & veritatem facientes in charitate crescant in illo per omnia quæ est caput Christus. Quare quicumque ad virtutem adhortari alios aggreditur, is prorsus esse debet vt meritò per eum Deus loqui & cæteros illuminare velle censeretur.

Sed debet
is esse Deo
coniunctissimus.

Ad hoc autem potissimum conditiones necessariæ esse videntur, 1. Est vt sit Deo coniunctissimus. Hanc conjunctionem efficit ex parte ipsa ratio officij; nec enim dubium esse potest quin is qui superior est, & Dei loco alijs dux est ad salutem & perfectionem, ad eum ipsum propius attingat, & ab eodem gubernetur, cum eum elegerit Deus per quem illos ad eam perfectionem cuius se ipsi cum eius Gratia capaces reddant, prouehat. Verum hæc coniunctio nec satis est ad hoc de quo agimus munus, nisi etiam spiritualis vnio accedat, qua fiat vt Deo Deique spiritu plenus hausta ex diuino fonte lumina in illos diffundat. Quare necesse prorsus est vt sit vir multæ orationis, multæ mortificationis, magnæ discretionis, perfectæ virtutis, vt cõparata insigni perfectionis studio, rerum spiritualium solida cognitione, nulla sit vitæ spiritualis pars de qua non possit ex propria experientia, solida & prudentia præcepta tradere: nec enim est cuiusuis alios, præsertim in religione illuminare, perfectionis naturam, vias, praxim, difficultates, pericula aperire, voluntatem solidis & efficacibus eiusdem desiderijs inflammare; sed

eius solum qui ad perfectionem totis viribus contendat, diuinis illustrationibus abundet, ardentissimi Dei amoris flammis flagret, denique ita Deo coniunctus sit, vt sit vnus cum eo spiritus, & proinde ex spiritu suo per viuam vocem Dei spiritum in aliorum corda deriuare possit.

Altera est vt aliqua apud auditores autoritate polleat. Eam autem autoritatem adfert quidem ipsius superioris officium cui nos in spirituali itinere dirigendos diuina prouidentia commisit: verum longè majus pondus habet cum ei accedit, non doctrina tantum, quæ si cætera adsunt in hoc negotio magni momenti est, sed præcipue sanctitatis opinio, quam certè cõciliare solet, religiosè exulta disciplina, vera mortificatio, suique & mundi contemptus, orationis assidua studium, diuturna rerum spiritualium tractatio & experientia. Sicut enim fieri vix potest, vt is qui huius modi est non magna & frequentia à Deo lumina accipiat ad dubia vitæ spiritualis itinera perplexosque anfractus & difficultates peruidendas & dijudicandas: ita difficile admodum est vt acceptos à Deo rerum diuinarum sensus non diffundat extra se, & incredibili prorsus autoritate atque efficacia alijs communicet.

& pollere
authoritatem
apud suos
auditores.

Is porro in genere finis ei qui cæteros adhortatur propositus esse debet vt auditores suos vere interius mutet, & alios à se dimittat quàm venerint. Hæc verò interna mutatio consistit in duobus. 1. vt eos simul omnes practicè primum illuminet, doceatque quis sit illis finis & perfectio ad quam vocati sunt, quænam etiam sublimitas & excellentia, quæ sint ad eam assequendam media, quæ cauenda pericula, quæ difficultates & id genus alia: deinde verò eosdem accendat & inflammet, tum ad finis sui & perfectionis prosecutionem, tum ad diligentem & exactum mediorum vsum. Cum enim omnes ita docentur & exhortationibus efficacibus impelluntur ad virtutem, nascitur insignis quædam & iudicij & voluntatis & morum conformitas, & omnibus veluti conspirantibus, mirabilis ardor ad perfectionem excitatur. In particulari verò pro ratione auditorum finis hic variè spectari debet. Nam tyrones multa etiam minuta docendi sunt quæ ad instituti quod inierunt, naturam & excellentiam siue cognoscendam, siue assumendam; ad disciplinæ domesticæ quotidianam praxim, ad virtutum vocationi illi consentanearum tum internos, tum externos actus pertinent: quæ omnia eò spectant vt infixæ altius eorum animis vocationis suæ cognitione, æstimatione & amore, susceptum iter non tantum constantius, sed etiam alacrius & facilius decurrant, & tentationes omnes, difficultates & pericula, quæ incipientibus imminent, euitent, & generosè superent. In cæteris verò haberi potissimum debet ratio profectus spiritualis in solidarum virtutum studio, & ipsius etiam instituti perfectionis, ad quam illis practicè demonstrandam & persuadendam, omnes exhortationes pro loco & tempore dirigere necessariò debent. Atque huc pertinet quod nulla prorsus fieri debet exhortatio quin vsus ipse & praxis edoceatur, & tradatur semper

S. 2. Quis
sit finis
exhortationum
publicarum.

Finis adhortatoris est
immutare
auditores.
Docendo,

& permouendo.

Tyrones
alia docendi
sunt.

Alia profectus
cipientes.

modus aliquis, quo quæ dicta sint, in praxim reuocari queant.

§. 3. *Quænam debet esse materia sine argumenti exhortationum?*

Tyronibus institui ratio exponenda.

Argumentum ipsarum exhortationum pendet tum ex ipso fine, tum auditoribus. Tyrones, cum sint de Instituti quod susceperint natura & dignitate ita instruendi ut illud magnificent, & optimè erga illud afficiantur, ijs ut plurimum institutum ipsum exponendum est, & si quæ in eo eximia reperiuntur quæ illud commendent, ea accuratè tractanda, & eorum animis sunt imprimenda: hoc enim est eos quodammodo mutare & veluti generare in Christo, efficereque talis religionis filios. Deinde cum ad religionem accedant satis rudes, egeantque interna & externa reformatione, informari omnino debent quomodo interius cum Deo, & exterius cum hominibus conuersari eos necesse sit. Quare ea omnia quæ vel ad naturam perfectionis in genere pertinere supra diximus, vel ad primum, imò etiam ad secundum statum, ad studium virtutum, & imitationem Christi, ad finem ipsum & media apta esse materia possunt, exhortationum siue ad Tyrones & incipientes, siue ad proficientes apud quos etiam ut plurimum hæc argumenta ita tractari debent, ut simul etiam cum ipsa instituti natura & fine conjungantur, sic ut & simul amor Dei & æstimatione instituti quam primò conceperant, conseruetur, & reparetur, si, ut fit, inceperat languescere, & ad perfectionem eiusdem toto conatu prosequendam animentur. Porro horum argumentorum capita quæ sibi descripserat P. Balthasar Alvarez, refert P. Du Pont in eius vita cap. 21. & 22. quæ inde peti facile possunt.

§. 4. *Hæc argumenta quibus rebus locupletanda sunt.*

Loca unde erui debent argumenta sunt scriptura sacra.

Testimonia sanctorum patrum.

Regulæ proprii instituti.

Hæc argumenta ita tractari debent ut ex proprijs & solidis principijs ea eruantur quæ ad illa explicanda & persuadenda conferre aliquid possunt. Primum si quid in scripturis diuinis, in fidei veritatibus, in Christi Domini vita sit quod adferri possit, eius maxima est habenda ratio, & omni studio & industria prout ad rem facit, exponi & vrgeri debet: hoc enim est validissimum principium, ex quo quam efficacissima motiua per conclusiones practicas, easque clarissimas ad voluntatem promouendam erui possunt. Præterea addenda sunt sanctorum Patrum testimonia; Nam mirum in modum solent cum selecta & apta adferuntur, & intellectum practico lumine quo plena sunt conuincere, & voluntatem commouere.

Ad hæc si quæ ex proprii instituti regulis, & constitutionibus eo spectant, adungi omnino debent ita ut appareant, quomodo cum fidei principijs cum Christi Domini vita, cum sanctorum Patrum doctrina cohæreant; ac proinde quo spiritu tradita, quo effecta recipienda, & in praxim reuocanda sint. Denique ex his veluti principijs pendunt penè omnes quotquot adferri possunt rationes ad persuadendum idoneæ quæ vel suis principijs sunt subnectendæ, vel separatim ab illis aperiendæ prout res feret.

Exempla præsertim domestica.

Nec verò omitti debent præclara virtutum exempla præsertim domestica, ea enim & praxim docent illustrius, & facilia factu esse persuadentur quæ plerumque difficilia esse iudicantur.

Atque ex his omnibus non tantum intellectus illuminandus est practicè aut voluntas impellenda, sed etiam erui debent practica aliqua documenta & modi, ea quæ declarata sunt facile in vsum reuocandi.

Ut plurimum autem omitti oportet non tantum prophanos authores, sed etiam curiosos conceptus, qui etsi placeant, cum tamen plerumque nihil vel parum solidæ veritatis contineant, facile euanescent, nec adhærent voluntati.

Profani authores & conceptus curiosi omittendi.

De exhortationum forma & dispositione vix dici quicquam potest. Pendet enim ex cuiusvis arbitrio, & argumenti natura & fine qui intenditur. Tres certe qualitates commendantur: imprimis clara & perspicua: itaque cuitari debent longi perplexique discursus, & plerumque nimia materiæ vbertas quæ ad ostentationem

ut plurimum coaceruatur, & multum impedit eam quam desideramus perspicuitatem, intellectumque auditorum ab ipsa vi discursus ad curiosa illa quæ interferuntur, auertit, adeò ut minus ipsam discursus efficaciam percipiat. Deinde bene ordinata esse debet ut nihil in ea confusum, nihil perturbatum, nihil non suo loco, & veluti pro re nata collocatum sit. Cum enim ita partes omnes & rationum pondera ap. o ordine librata & disposita sunt, longè plus virium habent. Quis verò ordo præcipue seruari debeat, non est facile dicere. Is probari ab expertis solet quo statim initio tota exhortationis materia in vna veluti propositione contenta, ob oculos ponitur vno quasi intuitu inspicenda. Postea verò singulæ eius partes exponuntur, & quæ in ijs latent, ordine suo sensim aperiuntur. Denique quod ad figurarum tum rerum tum verborum & similem ornatum à Rhetoribus commendatum attinet, debet potius exhortatio esse simplex: nam est familiaris instructio, quæ potius rationum benè expositarum pondere vtitur, quam aliunde quæsito ornatu. Quare quamuis verba non debeant esse absurda aut impropria, vitanda tamen prorsus sunt affectata & nimia elegantia, quæ insipidam solet reddere omnem rerum spiritualium tractationem, satis ergo est si sint grauiora, & familiaria, & apta ad persuadendum.

Adhortatio omnis sit clara & perspicua.

Benè ordinata. Non figurata, sed pura maxime & nuda.

Pendet & pronuntiatio plurimum à persona ipsa dicentis, à rei argumento, ab auditoribus, ab ipso fine quem præcipue intendit. Ex his enim colligere debet is qui exercitatur, quid ante ipsam exhortationem; quid in ipsa, quid denique post ipsam obseruare debeat ut quidem ante ipsam exhortationem, attento fine & persona quam gerit, sese discutere debet, num is sit qui Dei loco, de tali materia, ad talem finem dicere apud alios dignè possit: itaque si quæ in se peccata animaduertat, animam purget, si quos affectus male ordinatos, effundat statim ex anima: imprimis verò attentissime caueat ne superbâ sui æstimatione vel minimum infletur; dici enim nequit quantopere fructum omnem impediatur hæc labes, quare sese infra omnes abijciens confundat se quod ad eam perfectionem ceteros adhortari debeat à qua longissime p. imat se abest, diffidat de proprijs viribus & præparatione, in Deo solo confidat, cuius loco dicere

§. 6. *Quomodo ipsa exhortatio pronuntiari debeat.*

Adhortator antequam incipiat decorem Deo

debet sibi que persuadeat fore ut Deus, quod ipse exterius ore proferet, sua gratia intimis in cordibus auditorum quibus intimè præsens ad-est, inscribat.

2. Hanc cogitationem fouens sese nihilominus diligenter parat, & omni studio conetur id quod parauit memoriæ commendare, intellectu & meditatione penetrare, & ipso etiam affectu peruadere; sic ut ipse tam intellectu quàm memoria & affectu totam rem possideat & sibi veluti propriam faciat; sic enim poterit eam ut suam maiori cum pondere & efficaciâ communicare alijs.

Imploret
diuinam
opem.

3. Antequam dicat ad Deum ipsum recur- rat, eius opem imploret humili & ardenti ora- tione, pro se & singulis auditoribus lumen in- ternum, & cordis ad diuinas impressiones re- cipiendas molliem & facilitatem flagitet, & in eundem finem aliquam offerat mortificationem, vel tunc vel post exhortationem suscipiendam.

Dicat piè,
audacter
tamen.

In ipsa exhortatione. 1. sit memor Dei præ- sentis & interius in auditorum animis operan- tis, atque ita dicat piè, ad Dei gloriam, dicat animosè, & audacter cum eius vices & nego- tium gerat, quem & in se operari ut dicat & be- nè dicat, & in alijs ut benè audiant credit, & sentit. 2. dicat cum magno affectu & seruo- respitus ad eo ut appareat celestis quædam Dei, cuius loco loquitur, vis & efficaciâ, quæ non inani verborum sono, sed solidis ratio- num tum modestè & grauitè tum magna spiri- tus vi propositarum ponderibus auditorum & intellectum & voluntatem premat & vrgeat ad consensum. 3. Dicat modestè, suauius, affabi- liter neminem pungendo, nullius in particulari imperfectiones notando, non tam in imperfe- ctiones inuehendo quam ad contrarias virtutes excitando; Quod si de quapiam imperfectione agendum videatur, caueat ne amplifcet, sed potius eam minuat, & excuset cum magna charitatis significatione, fragilitati compatiatur & efficaciâ nihilominus remedia adferat.

Magno af-
fectu.

Modestè
neminem
arguens no-
minatim.

Postquam
dixerit di-
scutiat erra-
ta.

agat Deo
gratias.

petat gra-
tiam.

Post exhortationem. 1. coram Deo discutiat quos errores tum in præparatione, tum in ipsa pronuntiatione admiserit, eosque diligenter notet, veniam petat & emendationem propo- nat, seque coram Deo vehementer humiliet. 2. Examine quid bene successerit & Deo gra- tias agat & totum acceptum referat, caueatque ne inde vel minimum insolecat, sese æstimet, aut ab alijs æstimari velit, atque idèd sese armet contra id genus pericula: nam à se tantum ha- bet errores & defectus, cætera Dei sunt. 3. Petat à Deo gratiam ut & ipse & alij in praxim reuo- care possint ea quæ eo authore ijs proposuit, roget ne ipse sua superbia & alijs imperfectionibus aliquod sementis illius profectui impedi- mentum adferat, denique aliquam in eum fi- nem mortificationem subeat.

§. 2. Quo-
modo sese
parare ad
Exhorta-
tionem de-
beat.

Paret argu-
mentum.

Sicut alios illuminare diuinum quoddam munus est quod per hominem exercet, ita ut ad illud rectè præstandum sese homo præparet, Deo sese conjungere debet per orationem eam- que prope continuam. Quare præmissa ante omnia oratione 1. Habitâ ratione auditorum & sui officij aliarumque circumstantiarum, conetur prudenter adhibita finis consideratio-

ne eligere & statuere futuræ exhortationis ar- gumentum. 2. inuestiget non solo studio, sed etiam attenta meditatione & oratione verita- tes illas fidei. Quæ talis argumenti fundamen- ta sunt & principia, & conetur lumine sapius implorato ea penetrare & possidere & intelle- ctu & affectu, imò ab eius boni quod alijs per- suadere nititur, affectu quodammodo possideri & sibi persuadeat plurimum esse momenti in huiusmodi solida & ab ipsis principijs erutâ re- rum spiritualium cognitione non tam sterili stu- dio parta quam feruenti oratione acquisitâ; Consulat ergo scripturam, patres, Theologos & ad Deum ipsum quod repererit, referat; Quod si qui se conceptus offerant, etsi illi pulchri esse videantur, tamen attendat num quid solidæ in se veritatis contineant, nec vnquam nisi eo mo- do vllis vtatur. Nec enim nutriunt solidè aut medicinam faciunt huiusmodi cibi, sed cum leuissimi sint citissimè memoriâ, intellectu, affectu excidunt, & sine vlllo fructu pereunt, id quod certissime intelliget & iudicabit si Deum consulat.

Quærat
idoneas ra-
tiones.

3. Ad praxim attendat & quod intellectu ac voluntate comprehendit, ipsemet antequam hortetur alios, in paxi usurpet, sic enim expe- rientia propria doctus non tantum securius alios docebit, sed maiori cum libertate eos in- citabit ad ea quæ tradit, usurpanda.

Vsurpet ipse
prius quæ
alios vult
docere.

Quomodo oporteat audire hortationes.

CAPVT II.

HActenus de eo qui adhortatur nunc de auditoribus: nam non satis est illum suo munere fungi ut oportet, nisi hi etiam suas partes expleant. Plerumque enim contingit ut optimè comparatus ille sit, & tamen pessimè res succedat, non aliqua eius culpa, sed Deo in pœnam auditorum qui vel indigni sunt, vel negligentes, quod ei datum erat lumen & vim subtrahente: sic enim inefficacem reddit spiri- tualem doctrinam auditorum vitijs, alicubi do- cet Cassianus. Ut igitur hæc functio fructuosa sit, non minus est necessarium bene audire quam bene exhortari cum hæc reciproca sint.

Auditori ergo ante exhortationem quædam præparatio præmittenda est, alia quædam inter audiendum, denique alia post exhorta- tionem.

Ante exhortationem. 1. præmissa oratione se ipsum discutiat & quonam modo dispositus ad audiendum Dei verbum accedat, dijudicet. Et quidem si peccata aliqua etiam leuiora ani- mam remordeant ea citissimè contritione ex- pungat. Etsi enim Dei verbo dura plerumque corda emolliantur, ut plurimum tamen cum vel vnus inordinatus affectus animum obsidet, ad oblatam cum Dei verbo spiritus gratiam & internam

Auditor sese
ipsum discu-
tiat.

& internam Dei vocem solet obsurdescere. Quare omnibus etiam passionibus perpur-
gandus est animus ut diuinas veritates & impressio-
nes à Deo per exhortationem immixtas possit
recipere. Itaque collectos in vnum omnes cor-
dis affectus minus bene compositos non secus
atque fordes expellat, nihilque in se residere
quod Deo non placeat, patiat. 2. parat ani-
mam, memoriam, inquam, intellectum, volun-
tatem & imaginationem, ut quietè & utiliter
tanquam semen excipiat, itaque ex memoria & ima-
ginatione expellat species illas omnes quæ ex
studiorum aliarumque rerum quamante tracta-
bat sollicitudine, impressæ erant, ut diuinis ve-
ritatibus locus aliquis esse possit, cogitet Deum
à se, non hominem auditum iri. Quare cæteris
omnibus mentis occupationibus & cogitatio-
nibus exclusis, illi vni parat totam animam deinde
omnem sciendi curiositatem excludat & sibi
persuadeat exhortationes fieri non ut noua quæ-
dam & prius inaudita discamus, sed ut quæ prius
nota erant, minus tamen memoriæ præsentia
sunt quæ ut possint vel in tentatione subuenire,
vel ad actiones nostras recte formandas & virtu-
tes comparandas cōferre, vel voluntatem ipsam
permouere, refricentur. Nam actualis cognitio
sola voluntatem excitat, imò plerumque accidit
ut non semel, sed sæpius res eadem intellectui re-
præsentari debeat priusquam voluntas permo-
ueatur, ideoque crebra earum rerum quæ ad per-
fectionem nostram pertinent repetitio utilissi-
ma est. Præcipue verò voluntas rectè præparanda
est in quem finem necesse est. quidem renouari
actuale desiderium perfectionis consequendæ:
nam ex eo tanquam primario fonte, statim sca-
turiet desiderium verum bene audiendi verbum
Dei cum hoc sit vnū ex optimis & efficacissimis
medijs, quæ diuina nobis prouidentia præpara-
uit ad eandem perfectionem assequendam; sicut
enim plurimos ad se conuertere non statuit nisi
per hoc medium, ita dubium non est quin ad
vocationis perfectionem non nisi hoc etiam
medio plurimos sit perducturus. Itaque quicum-
que vero perfectionis comparandæ desiderio te-
netur (ut omnes omnino teneri necesse est qui
verè religiosi sunt) is etiam omnino verum desi-
derium habet utiliter exhortationes cum pro-
more, & ex instituto atque adeo ex Dei volun-
tate fiunt, audiendi. Cum enim in vita spirituali
nihil magis necessarium sit quam diuino lumine
præctico illustrari, & plerique ob occupationes
vel studiorum vel id genus alias, minus aliquan-
do ijs exercitijs vacare queant, quibus ea lumina
comparantur optimè diuina prouidentia quæ
etiam hominem per hominem illuminari vult in
ordinibus religiosi hæc adhortationum exerci-
tia esse voluit, ut qui eo lumine à Deo pio se &
alijs accepto abundant id alijs communicent,
quod nisi fieret dubium non est quin plerique in
tenebris plurimos religiosæ conuersationis an-
nos frustra consumerent. Ex eodem perfectionis
desiderio orietur in voluntate propositum, ea
quæ Deus per hominem suggererit in praxim
quantum vires & ratio feret, reuocandi, atque
adeo ex hoc medio proficiendi. Cauere igitur
oportet eos defectus qui vtrique desiderio ad-
uersantur.

1. Est languor quidam & remissio animi de
sua perfectione & profectu spirituali parum vel
nihil solliciti, siue oriatur ex immodica rerum
externarum æstimatione, siue ex supinâ quadam
negligentiâ. Caveat de-
fectus quale
sunt lan-
guor.

2. Est contemptus huius medijs cum quis mi-
noris illud facit, minusque sibi illud esse necessa-
rium arbitrat, atque ita perfunctoriè tantum
auditurus, imò alia in mète tractaturus accedit.
Solet hic defectus in religiosi viris oriri partim
ex oculta quadam superbiâ, partim ex magnâ
ignoratione viarum Domini. Cum enim nemo
possit sine Dei gratia vel perseuerare vel profi-
cere, Quis scit an non statuerit Deus hoc veluti
canali & non alio, sua & lumina & gratias in-
stillare? Quis sperare audeat se si superbiè hoc à
Deo tanta autoritate constitutū medium con-
temnat, forte ut sua industria, proprii labore, alijs
pro voluntate sua exercitijs Dei gratiam veluti
e cælo attrahat, quomodo, & quando libuerit?

3. Oratione opus est: ut enim is qui exhortatur,
orationem præmittere debet, ut vires & spiritum
impetret bene utiliterque dicendi, & auditori-
bus audiendi; ita is qui cum auditurus est orare
debet, ut & is qui exhortatur utiliter id faciat, &
ipse cum eo quo par est fructu diuinum semen ex-
cipere possit: itaque postulet necesse est à Deo
cordocile quod instar terræ bonæ & optimæ se-
men verbi bene penetret, retineat, & vacuo à spi-
ritu animo, vberem tempore opportuno, ea quæ
audierit in praxim reuocando, fructum proferat.

Inter audiendum Deum sibi præsentem consti-
tuat & interiori fidei oculo eum contempletur &
in eo qui loquitur exhortantè & in seipso quasi
audientem, easque quas res ipsa fert mutationes
operari cupientè. Itaque cum summa reuerentia,
attentione, & affectu, atque adeo diuino quodâ
spiritu audire conetur, & ut Deus ipse seipsum
quodammodo audit, cum suam ipse sapientiam
contemplatur; sic enim totam illam vim diuinam
luminis & sapientiæ, quæ in exhortante est in se
veluti deriuabit. Quare caueat ne audiat ut ho-
minem & spiritu humano, humana intentione,
humano affectu, nec attendat verborum folijs
ea ad grammaticas, vel oratorias leges discutiens,
vel curiosi si quæ fortè insertæ sint, philosophiæ
aut Theologiæ quæstionibus, sed aperto corde
totum intellectum diuinis veritatibus, volun-
tatem vero pijs affectionibus imbuat & perfun-
dat, firmis & generosis propositis ad virtutum
praxim sese impellat, denique Deo in se operari
tunc temporis volenti nulla in re desit.

2. Debet maximam habere rationem mode-
stæ & externæ compositionis corporis; in se-
dendo, tussiendo, expuendo, cum opus est, in-
tuendo alios, in omni denique corporis motu ut
nihil sit quo vel ipse vel alij distrahi possint: non
plerumque vel minimus motus aut sonus, si non
ab aliquali attentione reuocat, saltem retrahit à
profunda aliqua veritatis propositæ contempla-
tione vel perfectiori voluntatis cum Deo vnione.

3. Caveat ne alios ex auditu iudicet, vel ijs
applicet quæ dicuntur, sed sui tantum memor in
suum lucrum trahat omnia. Quoad alios autem
aliud nihil curet quam ut pro illis oret, ut pro
sua necessitate inde quisque proficiat. Est
etiam id magni momenti, ut sibi persuadeat quæ

Parat ani-
mam ab-
strahendo
illum ab
alijs curis.

Excludat
sciendi cu-
riositatem.

Parat volū-
tatem
Actuali de-
siderio per-
fectionis.

Indeque
nascatur
agendi pro-
positum.

Et contem-
ptus.

Postulet à
Deo cordo-
cile.

Inter au-
diendum
præsentem
sibi Deum
constituat.

Sedeat mo-
destus.

Ne alijs ap-
plicet quæ
dicuntur.

reprehenduntur vitia, non ideo commemorari, quia domi illa vigeant, aut in aliquo reperiantur; sed ne irrepant: nam ea tantum est intentio exhortantium.

Ab ipsa exhortatione examinet fructum quem collegit.

Post exhortationem 1. quidem secum ipse examinet fructum quem ex ea exhortatione, collegit altius infigens tum memoriae tum voluntati quæ audiuit, ea conferens tanquā efficaces medicinas cum suis imperfectionibus, vel efficaces, modos ad virtutes quibus eget comparandas, potissimum verò ea, quæ ad praxim pertinent memoriae commendet ut suo tempore exequatur.

2. Quanquam nullo modo probetur, auditam exhortationem statim in libellum

scripto referre, cum id fiat non tam spiritualis profectus studio quam alio quopiam minus ordinato affectu; tamen improbari non potest ut quæ sibi lumina, affectus, proposita, praxes, prodesse posse serio examine comperijt, eas scripto diligenter notet, ut si excidant reuocari in memoriam possint. Cauere tamen oportet ne quod quibusdam accidit, ubi scripto hæc mandata fuerint, omnis eorum cura & memoria abijciatur quasi iam satis sit tradita esse scripto. 3. gratiæ agenda sunt bonitati Dei qui tantam nostri curam habet, itaque petenda eius gratia ut acceptis bonis rectè & diligenter uti possimus.

Audita scripto pro anno-ter, sed paucis.

Gratias Deo agat.

SECTIO SECUNDA.

De 2. instrumento perfectionis quod est priuata directio spiritualis.

CAPVT PRIMVM.

De priuata seu particulari directione.

§. 1. Præter exhortationes publicas necessarias etiam esse priuatas instructiones. Præter publicas adhortationes necessaria est priuata cuique instructio.

Maximi quidem momenti est ea quæ publice omnibus simul in vnum conuenientibus per exhortationes datur spiritualis instructio non tantum ad singulorum vtilitatem, sed etiam ad iudicij vitæque & morum conformitatem, ad communis disciplinæ publicam obseruationem ad omnium instrumentorum spiritualis perfectionis externam, eamque seriam, exactam & feruentem vsurpationem, ad omnium denique virtutum publica exercitia & mutua exempla quibus mirum in modum singuli iuantur. Verum præter eam necessaria prorsus est ea quæ priuatim cuique tradi debet instructio. Nam plerumque quæ palam datur generalis doctrina est, nec potest ab omnibus ad eas quas in particulari patiuntur difficultates applicari, nec rarò accidit ut quæ priuatorum sunt, non ita distincte attingantur ut satis esse illis queat. Quare Spiritus Sanctus hoc etiam Magisterium in sacris religiosorum scholis priuata & secreta cum spirituali direttore collatione exerceri voluit. Et id omnibus religionum fundatoribus inspirauit & per illos aliosque omnes spirituales viros vnicè commendauit. Qua de re cum tot adeò accuratè tractarint, superfluum duxi in ea immorari diutius: videri poterunt P. Rosignoli. P. de Paz. P. du Pont in duce p. 4. c. 2.

§. 2. Quælis esset auctoritatem in vita spirituali. Vtitur Deus direttore tanquam instrumento.

Primarius vitæ spiritualis magister Deus est qui ut auctor est vocationis ad perfectionis viam suscipiendam, ita continuo ducem sese & totius vitæ Magistrum diuinis suis illustrationibus & inspirationibus fideliter præstat. Quare cum varias ob causas in hoc officio hominibus vtatur ut instrumentis, ideo tales eos esse necesse est ut Deus per eos tanquam per interpretes & internuncios à se electos voluntatem suam significare per varios vitæ spiritualis anfractus tuto ducere, infirmitatibus mederi velle merito censeatur. Debet ergo qui hoc

officium suscipit esse cum Deo coniunctissimus & Mosis instar valde familiaris, ut necessaria ad hoc munus lumina & spirituum discretionem continuo ab eo influxu per orationis assiduæ exercitium recipiat, debet esse ab omni inordinato affectu erga creata bona, honores, gloriam atque adeo seipsum alienissimus, omni virtutum studio exercitatus & totius vitæ spiritualis cognitione non speculatiuâ duntaxat, sed quantum fieri potest, practicâ quam ex propriâ experientia in virtutum omnium vsu, & perfectis tum orationis tum Mortificationis exercitijs comparit, præditus. Denique ijs imprimis virtutibus ornatus sit necesse est, quæ ei non tantum auctoritatè, sed etiam amore eorum quos dirigit, concilient, ut suas apud illum difficultates, tentationes etiam secretissimas & quosuis cogitationum & affectuum motus cum fiducia magna deponere non tantum non reformident, sed etiam vi quadam spiritus quodammodo cogantur. Hæc autem virtutes esse solent magna in Deum & in eos quos dirigit charitas, benignitas & maternus amor, magna mansuetudo, affabilitas, fortis imprimis patientia & prudentia. His enim virtutibus instructus non poterit non esse efficax tum in medicinis spiritualibus adhibendis, tum in perfectionis itinere commorando Hæc tria in instructore requiri D. Basil. optime tradit vide Lof. c. 2. l. 1.

Debetque propterea esse Deo coniunctissimus.

Alienus ab affectu inordinato.

Virtutibus omnis generis ornatus.

Dubium non est quin egeant spirituali directione tum iij qui viam vitæ spiritualis nondum inierunt, sed de ea deliberant, nihil enim ea de liberatione difficilius est & maioris; tum qui sunt incipientes ut experientia constat & optime tradunt omnes vitæ eius magistri. Proficientes verò etsi non tanta plerumque cura egeant, carere tamen nunquam debent seriâ & sollicitâ directione. Nec enim ab omnibus periculis etiam grauium peccatorum absunt omnino, nec sufficienti adhuc lumine practico præditi sunt, Et

§. 3. Quænam sint dirigendi. Directione indigent incipientes, Proficientes

In virtutum quas prosequuntur studio magnas pati solent difficultates tum ex parte intellectus nondum satis illuminati, tum ex parte voluntatis non ita adhuc firmiter omni honesto bono adhaerentis; atque adeo cum saepe utraque facultas vacillet, eget prorsus ope spiritualis magistri qui in dubijs dirigat, confirmet in tentationibus: At vero diu multumque exercitati & in spirituali vita perfecti, etsi non tam saepe hoc auxilio egeant, tamen carere eo semper non possunt: Quantumcumque enim perfecti sint, homines tamen sunt, atque adeo errare, & vel à Dæmone decipi, vel à propria sui aestimatione seduci possunt. Deinde nihil difficilius est quam seipsum bene nosse, de se suisque moribus tum corporis tum præcipue animi, qui longe obscuriores esse solent, bene iudicare, & ijs aptam medicinam adhibere. Excavat enim etiam sapientissimos occultissimis motibus amor sui immodicus, sic ut nec morbos suos agnoscere, nec apta ac satis efficacia remedia eligere, nec pro rei necessitate prudenter & fortiter exequi valeat. Accedit quod plerumque permittit diuina prouidentia, quod cum de primo statu egemus, dixisse meminimus, ut qui iam ad perfectionis culmen progressi videntur, ijs tentationibus periculis & difficultatibus exagitantur, quibus incipientes impugnari solent. Quod ex quacumque causa accadat, certè tunc cum ad incipientium statum suo modo pertineant, ijs armis uti eos necesse est, quæ incipientibus salutaria præcipue esse solent, inter hæc superiorum spiritualium magistrorum directio efficacissima esse solet. Præterea fit nonnunquam ut licet non grauib. periculis pulsantur, multis tamen annis leuib. quibusdam imperfectionibus pertinaciter magna cum importunitate & interdum impuritate diuini amoris, adeoque afflictionum animi impugnentur. Et quis scit an non Deus eos velit aliorum auxilio liberari, ut de se ipsi humiliter sentiant? Denique ut nulla prorsus necessitas adsit quæ eos cogat spirituales magistros consulere, ipsa tamen humilitas quæ perfectionis totius summa est, hoc exposcit, ut non nunquam sese alijs suaque bona & mala submittant, serioque ac sincere aperiant omnia sua, ut si qua in reerrent, ab illis dirigantur. Hoc enim quo se sibi sufficere latenter fortè in animâ sua existimant, iam à perfectione excidentur, atque adeo aliorum ope mirum quantum indigeant. Sicut ergo incipientes sepiissime dirigendi sunt, proficientes verò paulo rarius, ita perfecti aliquando.

§. 4. Quod sit officium directoris eiusque finis.

Officium directoris est imprimis intelligere num quæ difficultas aut periculum ei quem dirigendum suscepit, instet: deinde eundem secundum Dei voluntatem, quam intueri perpetuo & consulere debet, dirigere siue remedium illi secundum statum eius conueniens & efficax atque idoneum auxilium adferre, ut remotis omnibus impedimentis, ad eam perfectionem promouetur ad quam diuina voluntas prouehere illum velle videtur. Finis ergo vltimus eius est maior Dei gloria quæ ex eius perfectione redundare potest. Proximus verò est alterius securitas, illumi-

natio practica in orationis, mortificationis & virtutum exercitijs, pax animi & tranquillitas, profectus spiritualis, ipsa denique perfectio.

Varia est materia circa quam directio versatur: imprimis enim ut ab ipso fundamento ordiamur ipsa electio status primum est vitæ spiritualis opus, quod prudentem & sollicitam directionem requirit.

§. 5. Quænam materia circa quam versatur directio.

2. In statu incipientium plurima sunt in quibus debent dirigi. Nam cum planè rudes sint vitæ spiritualis, fieri non potest ut non de plurimis dubitent, non hæreant frequenter. Quare etiam saepius recurrere eos necesse est ut de spiritualium exercitiorum omnium usu, de religiosa disciplinæ praxi, de mortificationis, charitatis & virtutum necessariarum exercitijs erudiantur seorsim. Accedit quod crebrioribus pulsari tentationibus soleant, atque adeo armari eos & animari saepius oportet, & hostium dolos atque illusiones edoceri. Proficientes vero tum in iisdem instrui plenius debent, tum potissimum in virtutum omnium studijs, & maiori vitæ puritate exerceri. Perfecti denique suo etiam modo in prioribus illis studijs iuuari debent, sed præcipue ijs periculis & deceptionibus quæ vel in contemplatione vel in functionibus ijs quibus salutis proximorum vacant, quæ plurimæ occultæque & graues esse consueuerunt, edoceri.

Non vna est forma aut modus directionis huius: nam varium esse eum necesse est pro varietate & personarum dirigendarum, & materiæ: Et alio etiam modo qui dirigit primam partem sui officij implere debet, quæ in eo consistit ut intelligat internum animæ illius quem dirigit statum, alio, ut ei consilio vel auxilio succurrat; Ergo de primo officio primum, deinde de altero, postea verò quomodo incipientes dirigi, quomodo proficientes & denique perfecti ut suo loco, videbitur.

§. 6. Quis debeat seruari, mori.

Quibus vijs director possit nosse statum internum eorum quos ad perfectionem dirigit.

CAPVT III.

Hæc notitia maximi est momenti, & ab ea pendet tota directio: Quare quo certior est & distinctior, eo facilius est consilium & opem adhibere: multæ autem sunt viæ quibus acquiri illa potest.

Cognosceat director eum quem dirigit.

1. Est per signa & causas naturales; si enim totius corporis conformationem à capite ad calcem diligenter intueatur, si sagaci oculo introspeciat quæ sit naturalis complexio, habebit magnum eius quam diximus directionis principium, & quanquam ipsa corporis neconformatio nihil admodum certi quod ad mores pertineat per se indicet, ex ea tamen cognosci potest ut plurimum quæ sit ingenij

Naturalis complexio.

subtilitas, quæ mentis & iudicii firmitas, quis memoriz vigor, quænam pectoris animique vires & magnitudo, quod valetudinis robur, & constantia, atque id genus alia quæ explorare profusum necesse est, ut plurimum conferre possint siue ad iudicium de ipso interno statu ferendum, siue ad ea exercitia præscribenda quæ remedio & auxilio esse possint, ne videlicet alicui vel ultra vires aliquid imponatur, vel minus quam morbi ratio postulet, iniungatur. Sicut tamen in his explorandis non oportet esse incutium & negligentem; ita nec adeo exactum, ut neminem probeat, nisi quibus omnia probatissima indolis signa insint: habent enim ut dixi hæc signa magnam satis incertitudinem; Quare nec rudis istarum rerum debet esse director, nec quorundam Physiognomicorum obseruationibus nimis addictus, cum omnes pene coniecturales sint nonnullis fortè exceptis quæ ex organicarum partium vel quantitate & conformatione, vel complexionem petita sunt. Certe SS. PP. ex huiusmodi signis aliquando ex nonnullorum ingenuitate vel stoliditate, probitate vel improbitate argumenta sumpserunt. Maior certitudo ab ipsa complexionem sumitur, siquidem passim mores etiam animi corporis temperamentum sequi tradunt meliores tum Philosophi tum medici; ac proinde magna eius ratio habenda est directori ut eorum omnium quos dirigendos suscepit intimè perspectam & prorsus cognitam complexionem habeat. Quæ de re quia fusc Crombetius alijque agunt nihil dicam, nisi quod cum tanta sit varietas, magna attentione & prudentiâ opus, ut quid certi iudicari possit: accedentibus tamen alijs indicijsex hoc capite spiritualis director inuari plurimum potest.

Redditione
rationis cō-
scientiæ.

Relatione
aliorum.

2. Via est per redditionem rationis conscientiæ, qua quisque sincere internum animæ suæ statum manifestat. Quæ certè si benè fiat plurimum in hunc finem confert, magnamque occasionem præbet efficaciter & tuto dirigendi.

3. Est per aliorum relationem. Cum enim plerumque accidat ut natura sui secreti tenax

coram direttore suos motus compescat, multa fictè simulateque etiam à non cogitantibus fiunt ex quibus certa indicia sumi non possunt. At verò inter æquales major libertas est, qua fit ut vel abditissima mentis suæ secreta sibi inuicem aperiant, vel coram alijs apertiori animo plurima effundant, ex quibus quid lateat non est difficile intelligere.

4. Via est per signa sermonis actionum & motuum quæ palam exhibet coram ipso direttore. Si enim sit prudens & sagax perpectamque habeat naturalem complexionem facile erit illi internos animi motus & propensiones deprehendere ex hisce signis si præsertim illa subito velut impetu & sine consideratione edat, tunc enim natura sola quodammodo operatur & quod occultum est in animo ultro & naturaliter atque ideo magis sincere & sine fictione prodit; huc pertinent variæ probationes quæ siue verbis & reprehensionibus, siue factis & exercitijs tum explorari tum componi à prudenti direttore interior exteriorque homo solet.

5. Via est per acceptum à Deo lumen & spirituum discretionem sine qua quæ hætenus commemorata sunt, etsi humana prudentia abundant, non poterunt tamen satis esse ad hanc internam cognitionem vel ad spiritualem directionem. Itaque quatuor supra dicta media necesse est in hoc ultimo fundentur, ex hoc procedant, hoc denique perficiantur.

SECTIO TERTIA

Deberet esse delectione spiritali, sed nihil de ea repertum est ab auctore relictum. Tualios consule puta Nigronum, &c.

P R A X I S M E D I T A N D I A B. P.

S. Ignatio societatis Iesu Fundatore traditæ explicatio.

CAPVT PRIMVM.

De Præstantia orationis.

TANTA est humanæ paupertatis miseria rerumque omnium egestas, tanta hominis ab Optimi Creatoris sui & Gubernatoris munificentissimi Dei liberalitate dependentia; ut nec ipse suum quidquam habere suis viribus, nec collatas à Deo opes sua industria vel augere vel retinere possit: sit verò omnino necessarium ex eodem ipso fonte quo primùm diuina in condendos homines beneficentia profluxit, eadē ut ad eos ornandos cōtinuò liberalitatis fluxu decurrat. Et quamquam diuina bonitas plurima

in hominem ultro beneficia conferat, quia tamen rationis & gratiæ beneficio, quarum ipse est capax, diuinæ quodammodò fit naturæ particeps, & eius communionis quam intelligens natura cum suo autore ultro citroque communicando habere potest; ideo non pauca sunt ad hominis salutem perfectionemque spectantia quæ nullatenus ei largiri statuit, nisi ipse homo se à terrenæ conuersationis humilitate, rerumque infimarum tractatione erigens, ad Deum mentem propius admoueat,

cum eo familiariter agat, & de suis rebus communicet, vt dum omnibus officijs se diuinæ maiestati orando subiicit, dum suam inopiam & omnium bonorum egestatem aperit, flectat oratio pietatem, quam sæpe, nec nuda obsequia ad liberalitatem, nec sola sine humili prece miseria ad misericordiam commoueret. Quæ in re singularis Dei tum bonitas, tum sapientia elucet, & sapientia quidem, quod vt hominem & suæ utilitatis cupidissimum, & sui honoris amantissimum, & detineret spe quæstus, & alliceret specie dignitatis; ita hæc duo permiscuit, vt ad orationem præstantissimam hominis actionem & prope diuinam occupationem, in qua vitæ huius beatitas est posita, summam non modò utilitatem, sed etiam necessitatem adnecceret; & eandem etiam summè per se utilem & necessariam, summa quoque nobilitate ac dignitate cohonestaret. Quid quæso, ô homo, ad tuam dignitatem splendidius dici aut excogitari potest, quàm quod ideo factus sis homo, vt cum factore familiari- ter verferis? Vt tuum creatorem tua conuersa- tione delectes pariter & honores, atque ita beati- us viuas? Quid tibi etiam cum terræ regibus, abiectionissimis vermiculis, cui amicitia cum Deo tanta, tamque familiaris ac sincera intercede- re, si velis, potest? Reputemus inquit S. Chryso- stomus, honoris magnitudinem, quod Deus nos tanta ac talis cura dignatus sit, vt assidue diui- no colloquio frui liceat, per quod et iam illud asse- quimur, vt & mortales, & temporarij esse desi- namus: in natura quidem mortales, sed colloquio conuiueturque quem agimus cum Deo ad immortalem vitam transeuntes: necesse est enim, vt qui cum Deo familiaritatem habet, superior euadat & morte, & omnibus quæ corruptioni sunt obnoxia; sicut fieri non potest vt qui solis radijs fruatur non effugiat tenebras. Et verò benignitas Dei quæ maior esse potuit, quàm quod vt ad obiectam orationis utilitatem, imò & impositam necessitatem, eiusdemque propositam dignitatem hominū vo- luntates accenderet, summā quoque ei iu- u- ditatem & oblectationem adpersit, vt quos nec suæ dignitatis ratio, nec suorum commodorum cupiditas, nec suæ sensus paupertatis tan- geret, eos saltem tam in alijs rebus potens vo- luptatis illecebra ad degustandas orationis delicias demulceret? Vide vt his omnibus con- ditam orationem Diuus Augustinus proponit dignitate, utilitate, iucunditate. Quid est, inquit, Oratione pulchrius? quid vite nostræ vti- lius? quid animæ dulcius? quid in tota religione nostra sublimius?

l. i. de Oran- do Deo.

lib. de miser. operib.

A

Quibus potissimum necessarium sit mentalis orationis exercitium.

CAPVT II.

Q Vanquam omnibus utilis admodum mentalis oratio; ijs tamen qui ad perfectionis statum vocati sunt, est omnino neces- saria: est enim hæc oratio potissimum perfe- ctionis instrumentum. Nam cum perfectio in eo consistat, vt perfectæ Dei cognitione & amore Deo ipso tanquam verissimo cibo suo anima nutriatur, & in Dei similitudinem crescat, has nobis delicias & solidum nutri- mentum sola mentalis oratio ministrare potest.

B

Quare verè dixit Augustinus: *Sicut ex carnali- bus escis alitur caro, ita ex diuinis eloquijs interior homo nutritur & pascitur.* Accedit quod Deus non tantum sit cibus quo anima perficitur, sed omnis illius perfectionis causa efficiens princi- palis, vt mox dicemus, quæ non alio modo quàm oratione, ad inducendam in nostram animam perfectionem applicari potest. Quo- circa meritò D. Bonnauentura cuius ad per- fectionis statum vocato necessariam adeo ora- tionem esse duxit, vt nullam sine illa Religio- nem posse consistere, grauissimis sanè verbis confirmauerit, *Cauenda*, inquit *est perturbatio*

Ser. 112. de temp.

lib. de sex alis cap. 3.

C

studij deuotionis, ex qua fulcitur omnis vera Reli- gio, & omne virtutis exercitium impinguatur. Ari- da est omnis Religio, quæ non oleo isto saginatur: inextinguibilis est bonorum operum structura, quæ deuotæ orationis frequentia non compaginatur, sicut par- s lapidum sine semento: in omni Religione, in qua deuotionis feruor tepuerit, etiam aliarum virtutum machina incipit deficere, & propinquare ruina; lampades fatuarum virginum sine oleo extinguuntur. Ita Bonnauentura. Id ipsum videbatur asserere Sanctus Franciscus cum diceret frequentissime, *sine gratia orationis nullum fructum sperari posse;* vbi nomine gratiæ peculiare quoddam studium deuotionis, vt appellat Bonauentura, intelli- git. Et verò constat experientia quotquot à perfectionis statu excidunt, eos omnes ob neglectum orationis studium, primū quidem offusa quadam menti caligine, practicis mul- tis iudicijs erroneis imbui, deinde virtutum omnium, humilitatis præsertim atque obedi- tiæ studium deferere, in multas & graues im- perfectiones deuolui, ac tandem penitus defi- cere: vt ijs ex eodem capite à statu perfectionis ruina contingat, ex quo, auctore Anastasio, ex ipso innocentia statu Adamo contigerit. Quare verissimè Chrysostomus, *Cum videro*

D

quempiam non amanti morandi studium, nec huius rei feruida vehementique cura teneri, continuo mihi palam est eum nihil egregiæ dōis in animo posside- re: rursus ubi quem conspexero insatiabiliter adhe- rentem cultui diuino, idque in suis damnis nume- rentem, si non continuè orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmum esse meditatorem, ac Dei templum,

Orat. in Idol.

l. i. de oran- do Deo.

*cum simpliciter impossibile sit absque precatōnis
presidio cum virtute degere.*

Quod si omnibus in vniuersum qui perfectionis statum complexi sunt necessaria sit oratio, certè ijs omnium maximè, qui sola sua perfectione non contenti, omni etiā conatu in salutem & perfectionem proximorum incumbunt: hoc enim vnico instrumento à Deo tanquam viuo fonte, vis omnis & efficacia eorum mediorum, quæ ad iuuandos proximos adhibentur, hauriri debet. Quæ causa etiam est cur eam D. Chrysostomus fontem ipsum appellet, scilicet quia ita nobis proximè & efficaciter Deum omnium bonorū fontem admouet, imo etiam in nos inuehit, vt oratio ab ipso Deo non videatur seiungenda, fiatque per eam *ut flumina de ventre nostro fluant aqua viue*, qua functiones erga proximum omnes veluti canales impleti longè latèque ad proximorum vtilitatem diffunduntur.

Ioan. 7.

Vnde etiam cum Societas IESV ad procurandam hominum salutem à Deo instituta sit, Deo etiam autore hoc orationis instrumento ad id opus vsque adeo necessario, instructa est. Constat enim eius Parenti ac fundatori Beato Ignatio, in tanta sæculi illius ruditate homini alioqui illiterato, singulare orationis donum per Exercitia spiritualia collatum esse, quæ deinde Spiritu sancto afflatus in ingentem totius Ecclesiæ vtilitatem, & peculiarem suorum vsum, quibus id armorum genus commendatissimum esse voluit, scriptis consignauit. Vnde nihil mirum est si tam frequenter in suis Constitutionibus studium orationis, & cum Deo familiaritatem omnibus commendarit, præsertim verò Professis, quorum proprium est absolutis iam studijs salutis proximi vacare; hos enim totum omnino tempus, quod à necessarijs cum proximo occupationibus liberum ac vacuum habuerint, orationi tribuere fanciuit. Hoc autem iis præcipuè necessarium est, qui à natura ita comparati sunt, vt ad actiones externas, quibus facile animus dissipari solet ipotissimum propendeant. Qua de re in eo opere quod est de perfectionis natura & statibus fusius pro instituto tractamus.

Quæ materia orationis mentalis esse debeat.

CAPVT III.

CUm igitur tanta sit & vtilitas & necessitas mentalis orationis, atque adeo mirum non sit si tam multi de ea scripserint: non videbitur inutile si eius exercitij causas omnes, secundum eam praxim quam B. P. Ignatius Societati, atque adeo Ecclesiæ reliquit, breuiter describamus.

Atque vt ab ipsa eius materia ordiamur, id imprimis statuendum est meditationem, in vniuersum circa fidei mysteria versari, quæ causa

est cur naturam meditationis ignorare illi censendi sint, qui inanes quasdam virtutum species, aut conceptus ex arbitrio confictos, aut philosophica potius quam firma & certa claræque fidei dogmata, aut denique malè fundatas in ingenij subtilitate Scripturæ interpretationes sibi pro meditationis materia desumunt, vnde plerumque fit vt ab inani cibo vacua anima debilis semper atque infirma perseueret: ex ieiuna nimirum mente, non nisi frigidus voluntatis affectus potest expectari. Cum enim, vt postea dicemus, consistat in eo meditatio vt ex solido aliquo certoque principio per discursum conclusiones practicæ eruantur aptæ ad excitandos in Deum animi motus, sitque idcirco meditatio religiosa mentis operatio; hi certè pij religiosique motus, & conclusiones ex religioso fidei principio deriuari omnino debent, ex fidei scilicet mysterijs in Dei lege & sacris Scripturis contentis, iuxta exemplum Prophetæ, *Lex tua meditatio mea est*; & Sanctorum Patrum consilium: *Hunc cibum*, inquit Ambrosius, *lib. de mentis nostræ deframus, qui multa attritus meditatione cor hominis sicut illud celeste manna confirmet, quod non otiose iritum ac politum accipimus, eo quod celestium Scripturarum eloquia diu terere ac polire debemus; toto animo & corde versantes, ut succus ille spiritualis cibi in omnes se venas animæ diffundat: sicut enim agni multo lacte pinguescunt, & sicut oues bene pasta adipe nitent, ita Apostolico succo pasta fidelium pinguescit oratio.* Et sanè cum ars omnis, scientia, & disciplina obiectum quoddam habeant, certum, definitum, & suis limitibus circumscriptum; ita vt extra illud non liceat euagari, eiusque vnus principia causasque inuestiget: ita necesse est, artem omnium præcipuam & maximè necessariam, scientiam Sanctorum, & disciplinam vitæ æternæ, certum ac definitum habere obiectum, cuius naturam & principio rimetur, & ad suam praxim accommodet; quod certè non ad arbitrium cuiuslibet effingi, sed ex diuina reuelatione & sacra Scripturæ instrumento desumi debet. Quod verò ad materiam meditationis in particulari spectat, duplex eius ordo esse potest, dignitatis alter, alter naturæ. Nam inter fidei mysteria primum haud dubè locum tenent quæ ad Deum & diuinas eius perfectiones pertinent, siue illæ in se, siue in Dei operibus considerantur: secundum verò locum sibi vendicant ea mysteria quæ Christi Domini incarnationem, vitam, passionem, mortem, totamque salutis humanæ per eum restitutæ œconomiam spectant: tertium denique quæ nostra sunt, peccata scilicet & peccato adiuncta mala, vitæ miseria, mortis pœna, iudicij, inferni, & consequentium tormentorum metus. Hunc autem dignitatis ordinem naturæ ordo inuertit, quæ cum à rudioribus & minus perfectis operum suorum exordia ducat, & in tradendis disciplinis à notioribus inchoet; incipientibus ac vitæ spiritualis tyronibus sui primum & suarum rerum consideratione proposita, motus excitat pœnitentiæ ac mortificationis, quibus præteritæ vitæ maculas purgent; deinde ita purgatos ad vitæ Christi exempla & virtutes, quibus præ-

Ps. 118.

lib. de Abel & Cain cap. 6.

eticè illuminentur, conuertit; ac demum per Dei diuinarumque perfectionum contemplationem Deo ipsi vnit: qui ordo cum sit & utilior & facilior, familiarior quoque & magis frequenti in vſu eſt; hunc enim ſeruarunt quot p̄ne hoc tempore fidei myſteria ad meditationis argumentum ex ſacris Scripturis collegerūt. Quod quamuis ita fiat frequentius magno cum fructu, nil tamen vetat quo minus aliquando aliquem Scripturæ librum, Pſalmos præſertim, conſequenter meditari quis poſſit, authoris ſacri verba & affectus ſine alio ordine expendendo: quem ſane modum Patres antiqui, apud quos nondum diſtincta adeo & ad certa deducta capita fidei myſteria fuere, tenuerunt: quorum exemplo valde nonnunquam utile eſt aliquam ſacræ Scripturæ partem à capite ad calcem totam meditando percurrere.

Porro ſiue præſcriptum prius ordinem, ſiue hunc Patrum modum ſequaris, meditationis materia omnium optima eſt Chriſti vita. Iſ enim *autor eſt & conſummator fidei, via, veritas & vita,* non tantum nobis à Patre propoſitus ad imitandum, ſed etiam vt tanquam ſpeculum ſine macula, in quo Dei naturam diuinamque perfectiones, virtutum omnium ornamenta, & peccatorum noſtrorum deformitatem intueremur. Nam in hiſtoria & myſterijs vitæ eius ſparſim omnia continentur quæ de vitæ purgatiuæ, illuminatiuæ, & vnitivæ, totiùſque Chriſtianæ perfectionis gradibus poſſunt à quoquam deſiderari: nec minori etiam facilitate meditandi moleſtia tædiũque leuatur, dum tanta rerum ſibi inuicem permixtarum varietate, ac ſuauiſſime myſteriorum, mens tota, ac affectus voluntatis perfunduntur: quo fit vt errore quodam mentis, aut præpoſtero voluntatis affectu ducantur ij qui qualiſtidiunt vitam Chriſti, eamque velut aridam ac ſterilem meditandi materiam abijciunt, atque ad alia quædam ſe ſine ratione cōuertunt. Ij profectò magno ſe ad meditandum auxilio priuant, neque intelligunt vitæ & paſſionis Chriſti myſteria ita eſſe materiam meditationis, vt ex ijs tanquam ex animatis diuino Spiritu actionibus per Chriſti meritum, & lumen ad intelligendum, & vitalis calor ad affectus permouendos, in omnem noſtram meditationem & actiones erumpat: ea enim Chriſti Domini mens fuit ac propoſitum vt & actiones ſuas nobis ad imitandum proponeret, & gratiam ad eas meditandas & imitandas neceſſariā per eaſdem ſuas actiones impetraret.

Cum ergo ex familiari continuæque vitæ Chriſti meditatione, cui ſemper addictiſſimus fuit, B. P. Ignatius ſpiritum illum Chriſti mentemque hauiſſet, ex eadem quoque documenta in Exerciitijs ſpiritualibus conſcripſit, quæ ad omnem perfectionis gradum ſummo cuilibet eſſe poſſunt adiumento. In vnum certè illud perfectiſſimum exemplar mentis oculos intendens, meditationes compoſuit, quibus ſe & Socios ſemper exercuit, vt Chriſto Domino tanquam regi ſeruiret, ſubque eius vexillis militaret, & ſe ad omnem virtutis perfectionem eus exemplo atque imitatione promoueret. Quam etiam viam intriuerunt tum B. Xauerus imprimis, qui totam Chriſti Domini vitam ſin-

gulismenſibus & ipſe meditabatur, & ſummo-perè commendabat, tum cæteri omnes quotquot ſiue ab ipſo B. P. Ignatio, ſiue ab eius Socijs ſunt inſtituti: vt in noſtra Societate iam ſolemne ſit ab ipſa eius origine quotidiana meditationis argumentum ex myſterijs vitæ Chriſti eruere: ex illo quippe vno abſolutiſſimo exemplari, quod inſpicere & imitari iubemur, in quotidiana vitæ vſum virtutum omnium perfectionem transferre facile poſſumus: & in eo vno, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei reconditi, diuitias ad omne opus bonum ſitas & collocatas habemus; ſi modò ad inueſtigandum tantum theſaurum intelligentia, ad complectendum affectus non deſit.

Quæ ſit cauſa efficiens orationis.

C A P V T IV.

HÆc adeo præſtans orationis actio non ab vna duntaxat cauſa, ſed à duabus ſimul Deo nimirum & homine, procreatur. *Viriusque enim, inquit Autor Operis imperfecti, opus eſt, quia & homo Deum neceſſarium habet, & Deus hominem ad iuſtitiam faciendam: nam ſicut homo non poteſt facere bonum, niſi habuerit adiutorium Dei, ſic nec Deus bonum operatur in homine, niſi homo voluerit: ſicut nec terra ſine ſemine, nec ſemen ſine terra fructificat; ſic nec homo ſine Deo, nec Deus ſine homine iuſtitiam operatur in homine.* Quamquam enim Deus, velut prima cauſa & vniuerſalis, cæteris omnibus creaturarum ſuarum operationibus ſua ipſe operationem admiſceat; ſingulari tamen modo hoc orationis opus efficit. Quare Spiritus Sanctus dicitur poſtulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus, dum nos vt poſtulemus excitat, & in nobis ipſe idem quod poſtulam poſtulat: quatenus pro eo infinito, quo ſe & nos amore proſequitur, ſibi nobiſque omnia bona deſiderat, atque adeo à ſua bonitate mirā quadam ratione, veluti per nos efflagitat quæ ad noſtram perfectionem & ſuam gloriam dona per orationem impetramus. Atque idipſum non tantum de poſtulatione, ſed etiam de gratiarum actione, admiratione, Dei laude, honore, amore, cæteriſque actibus & affectibus, qui in oratione mentali exercentur, dici poteſt. Poſtulat ergo hoc modo, & orat ipſe, & ſimul orare & poſtulare nos facit, gemituſque illos inenarrabiles in nobis excitat. Nam cum ſit adeo præſtans hæc hominis actio, & ex tot ſupernaturalium virtutum actibus componatur; eger ſine dubio diuinæ gratiæ auxilio ſingulari, excitante torpentem, & terrenis curis defixam homini voluntatem erigente, vt orare velit, & nimirum efficaciſſime, fructuoſè, & perfectè velit, & vt reiſa tandem quod voluit præſtet, virẽſque ſuas omnes, & animæ corporiſque facultates ad tantum opus conuenienter applicet. Neque enim, inquit Gregor. Theologus, *aliſer terreni corporis mentis que vinculis aſtricta craſſities Deum conſpicere poteſt, niſi diuinitus adiunetur.*

C c iij

Heb. 12.
Ioan. 14.

Hom. 4.

or. 2. in
Paſch.

*Oratio alia ordinaria, alia extraordinaria
& unde petatur hac diuisio, & quod
inter vtramque discrimen.*

CAPVT V.

ATque hinc occurrit communis orationis partitio in eam quę ordinaria est, & eam quę extraordinaria. Ordinaria dicitur in qua vtraque causa, Deus & homo, communi modo & ordinaria ratione concurrunt; ita vt, nec alium Deus, quàm qui à natura rerum, seu diuina potius in rebus omnibus ordinatione, exigitur, cōcursum exhibeat; nec illius vi ac operatione vires hominis supra humanam & consuetam cum Deo agendi rationem extollantur. Extraordinaria illa est in qua, præter consuetum operandi modum, & ordinarias virtutis humanę leges, Deus ipse, pro sua voluntate & singulari gratia, hominis in oratione facultates euehit.

Inter vtramque hanc orationis formam differentia est multiplex. In primis enim in ordinaria, quanquam principaliter Deus operetur, cum ea sit opus gratiæ, non naturæ iuri debitum; homo tamen ipse etiam simul agit non mediocriter. At in extraordinaria, etsi homo verissimè operetur, id tamen adeò parum est, vt diuinam potius operationem pati quam agere dicendus sit; quo modo sanctus Dionysius de suo Magistro Hierotheo loquens, *Erat, inquit, passens diuina.*

Secundò inde fit vt ordinarius orandi modus pendeat plurimùm à naturalibus hominis facultatibus, quæ quo sunt perfectiores & melius dispositæ, eo etiam plerumque meditatio melius succedit: quare etiam humano labore atque industria informari possunt, & in eum finem rectè disponi; Memoria quidem ad materiam seu res melius & distinctius representandas; intellectus verò ad eas considerandas attentius, & discursu facilius lustrandas; voluntas denique ad intellectus ductum sequendum, & affectus pios ex propositis ab eo considerationibus eliciendos; quo ex labore sine dubio maiorem ex oratione fructum & vberiore virtutum prouentum accedere necesse est, ita scilicet cum omnes animæ facultates compositæ & instructæ fuerint, suas vnaquæque partes felicius ac efficacius præstabit. Verùm in extraordinario orandi modo hoc solum confert humana industria, vt per accuratum mortificationis studium & corporis & animi vires idoneas efficiat ad diuinas operationes recipiendas. Cum enim, modo supernaturali Deo mirabiliter & singulari prorsus fauore eas eleuante, ipsæ tunc agant; non tam hominis conatus necessarius est vt illud opus promoueat, quàm vt nullum operationi Dei impedimentum obijciat. Quare præcipuum eius studium esse debet, vt per mortificationis, virtutumque omnium exercitia vniuersum amorem proprium ex-

pugnet, & omnem erga quascunque creaturas affectum exuat. Nam sublatis omnibus illis impedimentis & omnibus vitiorum ac cupiditatis, quæ charitatis ardorem restinguit, prauis humoribus exhaustis; continuo diuini amoris flamma, ipsomet excitante Deo accensa, liberata sursum in Deum mentem rapit, eamque omnis humani solatij fæce expurgatam, diuini luminis ac consolationis splendore illustrat. De qua re fuse Cassianus Collat. 14. cap. 2. & sequentibus. Et Bernardus: *Prima, inquit, & maxima contemplatio est admiratio maiestatis: hæc requirit corpus purgatum, vt à vitiis liberum atque exoneratum peccatis facile ad superna lenetur.* Et Basilii qui proposito Magdalene ad Christi pedes confidentis exemplo hæc subiungit, *Si tibi in animo fuerit Christi arcanis imbui & ad pedes illius ascendere, totam ibi rem deferres familiarem tuam, & vacuus ab omni sollicitudine arces, proprii etiam corporis obliuiscere, atque hoc modo in contemplationibus versans familiaris cum eo colloqui poteris.*

Tertiò eodem pertinet quod ordinarius orandi modus certis potest præceptionibus comprehendì, atque adeò ab alio tradi & doceri, vt qui non longè recedit ab eo ordine & ratione operandi quam animæ facultates naturaliter sequi solent. Deus enim naturæ author cum supernaturali virtutem & operationem suam nostris conatibus adiungit, ita se nobis accommodat, vt eum ordinem qui naturæ est consentaneus, vt plurimùm sequatur. Quare cum is noster agendi modus notus sit, non est admodum difficile certa de eo præcepta conscribere. De extraordinario verò nulla præceptio tradi potest, pendet enim ex solius Dei arbitrio, qui licet soleat multum in mortificatione & virtutibus exercitatos eo prouehere, potest tamen etiam alios adhuc humi jacentes ad altissimum illum veluti montem rapere. Quare multi authores qui de eâ oratione tradunt præcepta suspecti esse debent, & ideo multis in locis prohibiti, nec vlli huiusmodi nisi magna cautione adhibita legendi. Nam obscura prorsus sunt & homini incognita eiusmodi orationis principia; & verò modi ipsi loquendi quibus vtuntur adeo à communi vsu remoti, vt pauci vel nulli eos intelligere posse videantur. Quod si ipsi quæ propria experientia didicisse se putant ea se tradere alijs posse existiment, atque adeo à posteriori saltem, vt cum Philosophis loquar, id est ab effectis contemplationis naturam demonstrare, & ad certas præceptiones reuocare; multum vereor, ne ipsi se plerumque decipiant, & non tam veram sublimioris illius orationis praxim, quàm excogitatam ingenij subtilitate theoriam, aut inanes conceptus imaginationis, obtrudant: vnde vix fieri potest vnquam vt quibuscumque suis præceptis quemquam ad orationis illius fastigium promoueant, quin potius ex plurimis, qui se illis informandos tradiderunt, vix inuenias vel vnū qui se profecisse solidè agnoscat; cum sint tamen sine numero qui decepti sint: & alij quidē dum temerè eiusmodi commentis fidem adhibent, suum ipsi deinde ductum sequentes, vani, superbi, sibi suoque iudicio nimio plus adhærescentes, in cogitationibus tandem suis euanescent, ac miserrimo casu in præsumptionē

lib. 5. de
Confid.in Constitut.
Mona.

precipites acti, tantò à Deo longius recedant, quantò se via illa compendiarie & citius, & propius ad eum accessuros sperabant: alij verò meliore fortuna vsi, aut potius Dei misericordia liberati, post multos frustra susceptos labores, capite saepe viribus exhausto, delusos se tandem agnoscant & ingemiscant.

Quartò etsi ordinarius orandi modus Dei donum permagnum sit, extraordinarius tamen longè majus est & speciale diuini amoris argumentum, ex quo fit vt sit illud fere omnium, hoc paucorum. Solet enim Deus eos duntaxat, quibus ad excellentia quardam opera tanquam instrumentis vti decreuit, vbi benè mortificati sunt, tanto dono instruere. Quare valde is aberrat qui proprio suo conatu, industria, & labore se eo pertingere posse putat, estque magna demonis illusio, si neglecto solidarum virtutum cultu ad arduum illud contemplationis cacumen, non excitatus Dei manu, contra potius suarum imperfectio-
ser. 62. in Cant.

Quintò oratio ordinaria medium quoddam excellens est ad omne vitæ spiritualis incrementum. Nam & seipsam ipsa perficit, & mortificationis, virtutumque omnium exercitia constituit & confirmat. Altera verò non tam medijs quam finis rationem habet, & accedit quamproximè ad beatorum felicitatis similitudinem, solèturque saepe numero esse præmium diligentiae & laboris circa orationem ordinariam, & virtutum solidarum, mortificationisque studium adhibita. Quare pertinet extraordinaria ad tertium perfectionis statum, vt ordinaria ad primum & secundum.

Orationis exercitium sensim solet perfici.

CAPVT VI.

Porro vtriusque illius orationis formæ natura & perfectio non consistit in indiuisibili, vt aiunt, nec angustis circumscribitur finibus. Habet enim vtraque suos gradus, per quos solet diuina prouidentia quos ad perfectionis statum

vocauit, sensim promouere, modò ipsi non desint, nec contra regentis motum reluctentur, sed potius ad Dei manum conatum suum adiungant. *Frequens enim oratio*, inquit Ambrosius, *quando operatur disciplinam orandi, quia ipse usus docibiles Dei facit, indocibiles negligentia.* Et quidem maximi momenti est statim ab initio conuersionis huic studio vacare diligenter, & orationis ordinariæ exercitium toto affectu complecti; is enim Deum orandi ardor & desiderium est veluti fundamentum, basis, & mensura perfectionis, quam assequeris postea, & quoddam earum rerum semen quas ad Dei gloriam efficies. Quare solet Deus ijs quos ad excellentem sanctitatis gradum vocare constituit, magnum orationis desiderium initio communicare, quod, nisi impediatur, crescit ipso orandi vsu, sensimque Deo adspirante sacri illius ignis calore animae inardescit, qua in fornace mollita cordis durtie, & absterfa prauæ consuetudinis rubigine, dum accedit mortificationis malleus vitiorum habituum asperitatem retundens, ipsa facile Dei ducentis manum sequitur, & ad omnem quem ipse destinaretur virtutis, tum orationis etiam extraordinariæ vsu, & opus diuinæ gloriæ, ab ipso met Deo idoneum iam instrumentum suauissimè euehitur, iuxta Sapientis sententiam. *Si Dominus magnus voluerit spiritu intelligentia replebit illum, & ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiae suæ, &c.* Et in oratione consuebitur Domino, & ipse diriget consilium eius, & disciplinam, & in absconditis suis conciliabitur. Voleat autem Dominus hac tanta contemplationis gratia & fructibus iustum replere. Si, authore Bernardo, *integre & perfecte cor suum tradat ad vigilandum diligens ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi pro delictis suis deprecetur, oculosque semper habeat ad Dominum.* Quod egregie confirmat Ricardus à Sancto Victore. *Per triplex, inquit, studium ad huius cognitionis celsitudinem perducimur; per studium operis, per studium meditationis, per studium orationis. Multa enim experimur operando, multa inuenimus inuestigando, multa extorquemus orando.* Cum igitur ab oratione ordinaria siue meditatione inchoandum sit perfectionis iter, atque ipsa à nostro conatu & industria, cooperante diuina gratia, multum pendeat; operæ pretium est breuiter ea recensere quæ conferre nos & possumus & debemus, vt hæc nobis spiritualis actio sit utilis.

lib. 2. de cain & Abel cap. 6.

Eccles. 39.

ser. 37. in Cant.

in Benjamin part. 1. c. 79.

De remota preparatione ad orationem, & eius impedimentis.

CAPVT VII.

Antequam ea quæ ad huius excellentissimæ actionis praxim spectant exactius tradamus; necesse est vt, quæ ad causæ efficientis creaturæ, id est illius qui orationi vacat, dispositionem pertinent, explicemus. Nam, vt in om-

nibus causis efficientibus accidit, quod melius hæc instructa erit, & maiori causandi vi prædicta, atque ad agendum conuenientius applicabitur; eod etiam melior, & præstantior hæc orationis actio consurget.

Anima igitur, vt rectè ad orationem præparetur, quædam imprimis impedimenta remouenda sunt, quæ vires eius infringunt & debilitant, deinde ijs instruenda est adminiculis, quæ ad hanc actionem iuuent. Quamquam enim ad ordinem naturæ intellectualis pertineat, tenet tamen in eo locum infimum, ideoque nec statim ipsa supernaturalia, imò verò nec naturalia principia concipere, nec in principijs conclusiones ipsas eodem actu penetrare potest. Sed discursu eget quo pedetentim & cum labore ac difficultate ad rerum sibi propositarum perfectam cognitionem perueniat. Iam verò ad res spirituales percipiendas quàm parum ex se idonea est, quàm cæca? nam corpori immersa adeo est, vt non nisi per phantasmata percipere eas valeat, & partim ab ipsis externis objectis, partim à sensibus, partim à phantasia & appetitu inferiore, à superiorum & diuinarum rerum cognitione & affectu vis eius intelligendi & appetendi, quæ natura sua valdè debilis est, impeditur, & ad inferiorum rerum studium, curam, & desideria, plerumque cum magnâ inordinatione detrahitur. Id ergo genus impedimenta remouenda sunt, & vis illa intelligendi, adeo infirma & imperfecta, adscitis aliunde auxilijs corroboranda est, vt ad meditando, actionem satis esse queat.

Impedimenta verò quatuor sunt potissimum quæ sanctus Bernardus sic paucis attingit, *sensus egens, cura pungens, culpa mordens, ea quæ difficultus amouentur irruentium imaginum corporarum phantasmata*. Quæ nos ordine alio explicabimus. Primum igitur sunt peccata non solum grauiora, de quibus hîc non agimus, sed etiam venialia: horum enim affectus si actu inhæreant, vel si qui inhæserant, non omnino euellantur, voluntatem ipsam charitatis feruore, qui verè orationis spiritus est & quasi anima, destitutam summoperè debilitat, atque ad terrenos affectus à supernarum rerum desiderio deprimunt, totamque animam Dei ope, si non indignam, saltem longè minùs dignam efficiunt, singularem verò illam, quæ tantoperè in oratione commendatur, in Deo confidentiam eneruant: denique omnem deuotionis & pietatis suauitatem exsugunt. Qua de causa mirum in modum meditationem iuuat vitæ sanctitas & puritas: Deus enim mundis corde libentiùs adlaborat, seque puris mentibus clariùs videndū præbet. Placeat, inquit D. Bernardus, *necesse est facies quæ in Dei claritatem intendere potest; neque enim id posset nisi clara quoque ipsa esset & pura, vique transformata in eandem quam conspicit claritatis imaginem, alioquin ipsa d. similitudine resiliiret, in soloreuerberata fulgore*. Et Diadochus, *Nemo potest, vel diligere vel credere, (qui sunt præcipui orationis actus) si ipse sui accusationem habeat: cum enim conscientia nostra seipsum arguendo conturbat, non sinatur mens odorem cælestium bonorum sentire, sed potius in ambiguum statum distrahitur, ita ut propter antegressam experientiam fidei, feruenter quidem id appetat, assequi autem in sensu cordis per charitatem, propter cre-*

bro morsus & accusationes conscientia non possit.

Alterum impedimentum est passionum non satis domitarum importuna vis, secluso etiam voluntatis consensu, atque adeo omni peccato. Nam nisi mortificationis exercitio domesticæ illæ pugne sopiantur; & ad imperium rationis componantur omnes intestine passionum discordiæ, motus ipsæ suos in voluntatem & intellectum deriuant, animi statum & firmitatem concutunt, pacemque turbant; cum tamen sine summa tranquillitate, nec audire nos Dominus in oratione possit, nec nos illum. Quare dici non potest quàm necessaria sit ad meditationem mortificatio, cuius defectus in causa esse solet cur incipientes non ita benè meditationi vel cum vtilitate, vel cum delectatione dent operam. *Si cupis orare ut decet, inquit Nilus, animam dolore non afficias, alioqui frustra curris.*

Tertium est sollicitudo & cura non tantum rerum ad nos non spectantium, quæ sæpè peccato vel immortificatione non caret, sed etiam earum rerum quæ ex officio nobis incumbunt; qualia esse solent studia, functiones variæ circa proximum, negotia etiam ad Dei gloriam in speciem suscepta. Nam earum rerum multitudo, varietas, & grauitas quibusdam sollicitudinum spinis mentem acriter pungit, variâsq; importunè rerum gerendarum rationes suggerit; quibus omne pietatis studium extinguatur, robur animi languet, & orationis feruor tepescit.

Quartum denique est quædam cogitationum huc illucque errantium volubilitas, & instabilitas mentis, siue à natura vagæ, siue malo vsu & consuetudine secum habitare nescientis. Hoc enim impedimentum memoriam & intellectum adeo distrahit, vt nec vires omnes in oratione occupet, & postquam attentionem mens ad propositum meditationis argumentum tantisper adhibuerit, furtim elabatur hæc cogitatio & aliò veluti peregrinatur, ita vt sæpè diutissimè incauta, & sui erroris signara, in nescio quibus nugis à se procul & Dei præsentia habitet.

Aduersus hæc impedimenta duplici præparatione munienda & corroboranda esse anima videtur, remota altera, de qua paucis in hoc extremo c. vite agendum est; altera propinqua, quam fusiùs in sequenti persequemur. Est igitur remota ad meditationem præparatio ardentissimum sui profectus & vitæ sanctioris ac purioris studium, adjuncta mortificationis exercitatione continuâ, cum moderatione & prudentia animi in suspiciendis gerendisque ordinatè rebus omnibus, proposita ante mentis oculos Dei vbique existentis & omnia inspicientis præsentia, cuius in obsequium & maiorem gloriam nostra omnia dicta, facta quæ & cogitationes etiam ipsas summâ stabilitate ac constantiâ tanquam in proprium finem destinare semper, & summa sollicitudine debeamus. Et certè in perfectionis statu ipsa vita religiosa nihil aliud esse videtur, quàm si minus perpetua oratio, saltem iugis ad orationem præparatio: tota enim ex mortificationis & pietatis sanctissimis exercitijs contextitur, quibus vel re ipsa Deum oramus, vel ex eius voluntate eius res & negotia gerimus, bonumque illius nostro neglecto procuramus; idque coram eo; vel colloquente per internas inspirationes &

D. Th. 22.
qu. 180.
art. 2.

c. 19.

ser. 23. in
Cant.

ser. 62. in
Cant.

de perf.
spirit.
cap. 23.

lumina, quibus excitat, animat, confortat, dirigit, reprehendit, consolatur; vel spectante, ut presentem de ijs quæ agimus, consulamus quid à nobis eo tempore fieri, quemve agendi modum præscribat, auxilium necessarium petamus, ei que continuo nos nostraque omnia offeramus. Hoc enim non solum officium seruorum est, qui suum nihil, nec etiam seipsos habent, toti in ius Domini transferunt; sed amicorum munus, & eorum amicorum qui spontanea sui obliuione, perpetuæque, aliisque omnibus longissimè posthabitis, totos sese bono Dei procurando deuouerunt: quod religiosi certè omnes status sui professione in suis omnibus actionibus, totaque vita faciunt: sic à prima ad ultimam deductæ, sanctæque huius intentionis filo contextæ totius diei & vitæ religiosæ actiones, quid aliud sunt quam oratio continua, vel ad orationem præparatio? *Quidquid*, inquit Nilus, *durum & asperum toleraueris patienter, fructum laboris tempore orationis reperiēs. Quare non mirum est si cum vitæ quotidianæ cursus non ita ut decet peragitur, nec oratio succedat, nec ullus in eius perfectione progressus fiat. Rectè enim Cassianus, quidquid ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est ut orantibus nobis per ingressiōem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.*

cap. 18.

Coll. 9.
cap. 2.

Preparatio propinqua vesperi vel mane facienda.

CAPVT VIII.

PRæparatio propinqua ea est, qua utraque causa orationis mentalis, Deus nimirum & homo, proximè disponitur, & veluti completur in actu primo, ut in effectum influat. Quare consistit in ijs actibus, quibus omnes hominis facultates, memoria, intellectus, voluntas, imaginatio, corpus ipsum in id opus aptantur, & Deus etiam ipse excitatur, ut gratiæ suæ influxum adjungat. Hæc verò præparatio tempore immediatè ipsam orationem præcedente inchoanda est: unde si matutinis horis facienda est oratio, pridie vesperi dispositio hæc adhibenda est, quæ tamen optimè proxima dicitur, quia orationem morali quadam ratione proximè antecedit, ut pote inter quas solus somnus intercedit, qui non impedit quo minus vespertinum & matutinum tempus maximam inter se, quod ad animi actiones attinet, cognationem habeat. Idcirco vesperi incipiat hæc propinqua præparatio necesse est. Itaque tunc temporis materia præparanda est, & in sua capita distinguenda. Qua in re hoc imprimis spectandum, ut materia solida sit, nec nimis angusta ac ieiuna, ut superius monuimus. Deinde ut ea ipsa materia, si opus sit, in duotrius puncta pro eius amplitudine distribuatur, ita tamen ut singula puncta solidam aliquam fidei veritatem contineant, possitque quodlibet

cap. 3.

eorum esse certum ac solidum practicarum conclusionum & affectuum principium. Vbi verò id materiæ amplitudo non permittit, satius est, ut indicat B. P. Ignatius, totam meditationis materiam vnicopuncto concludere. Hæc porro materiæ præparatio fit lectione, siue punctorum iam prius ab aliquo auctore distributorum, siue Evangelici textus & breuis super eum commentarij. *Sine lectione*, inquit Bernardus, *erronea est meditatio*; erroneam vocat, id est, erroribus, distractionibus, & illusionibus obnoxiam, prout experiuntur qui nulla sibi certa proposita materia ad meditandum accedunt. *Lectionem*, ut habet idem ibidem, *quasi fundamentum occurrat primo, & data materia mittit nos ad meditationem.*

de scala
claustr.

Ita præparatâ materiâ sequitur deinde ut memoriæ ad suum exercitium disponatur, qua ex re tanquam ex principio & capite, ut constabit ex ijs quæ paulo post dicenda sunt, existimandum est præcipuam vim animæ in meditationis opus incumbens pendere. Quare operæ pretium est declarare quid hæc memoriæ præparatio contineat. Vbi igitur disposita ad meditandum materia est, expedit circa vnumquodque punctum præuidere quid ad perfectam eius intelligentiâ bene comprehendendam mente agitare oporteat. Atque ut res exemplo aliquo & paradi-gmate fiat notior, sit mihi propositum exempli gratia de Beatæ Virginis purificatione, & Christi Domini oblatione meditari; non mihi satis ad eam memoriæ præparationem erit ita puncta distinxisse ut primum sit. [*Desul runt puerum in Ierusalem, ut præsentarent eum Deo tanquam primogenitum, offerentes pro eo consuetum munus parvulorum, aut duos pullos columbarum. Secundum, Simeon veniens eadem horam in templum, eum accepit in vlnas, & benedixit, & dixit, Nunc dimittis, &c. Tertium, Anna superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israël.*] Non erit, inquam, satis ita distinxisse puncta, sed circa singula præuidenda sunt ea quæ ad sensum cuiusque percipiendum iuuare poterunt. Quamobrem ita me præparabo, ut circa primum punctum, [idem verò de alijs quoque intelligendum est] statuâ eius sensum intimè penetrare, & varios inde discursus, affectusque elicere, singula percurrere & attendere, hæc aut similia apud me proponens. Cras mihi considerandæ erunt personæ, quæ in meditatione occurrunt, nempe B. Virgo, & Ioseph, Christus, Deus, & Sacerdotes. Deinde actio & oblatio B. Virginis, Iosephi, & Christi; item eorum verba, quæ vel dicta sunt, vel dici poterunt, expendenda. Denique internæ actiones intellectus & voluntatis omnium personarum: sic enim optimè præparabitur memoria ut postmodum rem totam & efficaciter repræsentet. Nec verò multum temporis requirit hæc præparatio, nam non est necesse personarum qualitates expendere, aut intimum verborum sensum rimari, sed satis est si duntaxat determinâris in particulari, quænam persona, quæ verba, quæ actiones erunt considerandæ, & quasi à longè prospexeris quinam affectus ex ea meditatione excitari possint, quod ex aliqua illius mysterij lectione fieri commodissimè potest.

Tertiò præparanda est voluntas excitato de-

Pl. 18.

Luc. 12.

siderio, eoque duplici generali videlicet seruiendi Deo toto die consequenti: particulari vero futura meditationis tempus fructuose impendendi, & praeuis iam tum affectus, eos praesertim qui utiliores esse possunt, excitandi. Hoc autem desiderium fructus est dei feruenter in pijs operib, transacta, vel ex animis conscientiae bene instituti: hoc est *verbum quod dicitur dei seruare*, hic est *ignis quem Dominus venit in terram mittere*, & in nostris cordibus semper ardere cupit, qui ne frigore nocturno victus extingatur, ijs imprimis fouendus est precibus, quas sibi quisque id temporis deuotioni suae accommodatas elegit, ut ijs fundendis dum vestes exuit, seque ad quiescendum componit, Deo se iungat, eoque ardentius, quod magis eopotissimum tempore desides animi languere solent. Deinde regi illum oportebit cinere compunctionis, qua fragilis naturae vicem doleas & ingemiscas, quod huic corporis seruituti & imbecillitati sis ita obnoxius, ut tertiam vitae partem velut exanimis, & in somno quasi in sepulcro conditus degas, sine Dei memoria, sine fructu, sine sensu. Denique praeuisa meditationis in suos diuinae articulos materia, & memoria in somnum inclinanti objecta, lignorum ut strues erit, in eum finem composita, ut cum primum die postero somnus abscesserit, inspirante calitus diuinæ benignitatis aura, nullo negotio Dei amoris ignem concipiat. Quis non beatos dixerit quotquot eo sibi comparato igne dormiunt, quibus si quando de nocte euigilent, concepta illa ante somnum Deo famulandi cupido ad pectus aduolabit, & in animo bene disposito ingens diuini amoris incendium confestim excitabit? Cum vero surgendi tempus aduenerit hoc eodem desiderio ocyus & longè efficacius quam campanæ signo, vel eo cui hæc provincia demandata est excitante, excusso corporis animique languore lecto erumpent, collectisque viribus animi sanctissima Trinitate, Beata Virgine, Sanctisque de more, pro cuiusque deuotione, salutatis, solita precationum iacula in cælum frequenter ac strenuè dirigent, eoque nimirum tota incumbentes animâ ut se quam diligentissime parent in lucem & conspectum diuinæ maiestatis prodituri, eius voluntatis percipiendæ auidi, ac in ea toto die officijs omnibus exequenda indefessam operam, studiūque destinantes; ut quemadmodum in eum finem corpori nocturnâ quietem indulserant; ut Deo seruire possent; ita nullam diurnarum occupationum partem à diuino obsequio vacuam esse velint. Interim perueniunda sunt ac primoribus veluti degustanda labris quæ ante somnum tractanda in oratione parata fuerant, tresque animæ potentiæ prælibatis vesperi delicijs ad orationem quasi ad suauissimum conuiuium excitanda.

Et verò hoc vnum tanquam summam & caput omnium, vel imperfectionis studiosus intelligat, persuadeatque sibi hæc omnia animanda esse illo bonorum omnium operum viuificante spiritu, amore videlicet diuino, Dei gloriæ & voluntatis eius, omnibus in rebus quam diligentissime procurandæ cupidissimo: hoc enim se Propheta ad meditandum excitatum esse dicit; *Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die*

Ambr. ser.
19. in Psal.
148.

Pl. 118.

meditatio mea est. Et iterum: Et meditabar in mandatis tuis quæ dilexi. Et sanè sine serio hoc & ardenti desiderio quammaximè placendi Deo, eique se tradendi, languebit sine dubio vespertina ad orationem preparatio, turbabitur nocturna quies, & deuotio matutina; ipsaque tota meditatio frigesceat. Hoc enim desiderium vinculum quoddam est quo tota vita nostra, actiones, & orationes, continua veluti serie connectuntur, ut dum mutuam sibi operam præstant, & ab eo desiderio tota orationis vis pendeat, & oratio desiderium magis incendat. Hic, inquit Augustinus, quod ait Apostolus, *sine intermissione orate*, quid est aliud quam beatam vitam, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare? Semper ergo hanc à Domino desideremus & aremus semper, sed ideo ab alijs curis atque negotijs, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem reuocemus, verbis orationis nos ipsos admonentes in id quod desideramus intendere, ne quod tepescere coeperat omnino frigesceat, & penitus extingatur, nisi crebrius instammetur. Est ergo hoc desiderium, ut sentit Sanctus Pater meditationis scopus, & incentiuum; tantūque in eo momenti ponit, ut continuum desiderium continuam dicat esse orationem, quæ etiam vult per certa horarum & temporum interualla nos repetere, ut nos ipsos admoneamus quantum in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsis innotescamus, & ad agendum nos ipsos acius excitemus.

Epist. ad
Proban
viduam.

De presentia Dei & reuerentia eius summae Majestati debita.

CAPVT IX.

IAm sic comparata anima dum tempus expectat orandi, dimissis aut potius prohibitis & exclusis alijs omnibus curis & cogitationibus, interna simul & externa solitudine hæc tria faciat.

Primò Deum sibi præsentem constituat ante oculos; nec enim aliter eum posset ut primam veritatem consulere, & audire loquentem; nec ut supremum principem adorare ut decet, illique suum obsequium offerre; nec ut optimi parentis atque amici bonis ac familiaritate iucundissima frui; nec gratam beneficiorum acceptorum memoriâ conseruare; nec noua etiâ beneficia aut postulare, aut promereri; nec deniq; solida vlla virtutum proposita perfectionisve cōsilia inire. Hac sanè in parte negligentiores plerique dum orare videntur, verè non orant, sed inani tantū orationis specie fucum quodāmodo sibi faciunt. Neque tamen est adeo operosum ac difficile hoc negotium, cum præsertim Deus cælum & terrâ suâ diuinitate repleat, & vbiq; sit essentiâ, præsentia, & potentia, atque adeo eius infinita bonitas, misericordia, iustitia, sapientia, amor, potentia, cæteraque diuinæ perfectiones cuncta ambiant & complectantur. Et licet omnitempore in eo habitemus, imo & viuamus, moriamur & simus,

Act. 17.

simus, nec proinde longe ipsi sit ab unoquoque; nostrum, ut eruditè Beatus Paulus corā Atheniēlibus colligit, tamen orationis tēpore ipse ad nos propius quodammodo accedit, & proinde hæc nobis diuinæ præsentia cogitatio atque vsus longè familiarior quàm quolibet alio tempore debet esse, cū pietatis ex eo sensus omnīs, & orationis fructus, tamquam ex vno capite ac verò fonte deriuetur. Atque hoc ut dixi non est admodum difficile, si meditationis materiā ad diuinā immensitatem & intimā in rebus omnibus præsentiam accommodare, & cum nobis etiam ipsis componere velimus. Quid enim prohibebit quo minùs Deum nobis proponamus, modo ut infinitum lumen quod nos totos ex ignorantia & peccatorum tenebris conflatos, ut ita loquar, tenebriones vnde quaque vestiāt & circumcingat; qualem sole iustitiæ Deo mulierem Ecclesiæ typum amictam diuinæ literæ depingunt; modò ut flammam aut fornacem in cuius medium inflāmus, mutationesque ferri candentis experiamur, ita ut nostris pectoribus insitum frigus solvatur; nostris cordibus innata duricies liquecat; & verò ut quos peccatorum nigredo fœdabat, diuina hæc flamma virtutum omnium splendoribus illuminet. Qualem Moyses rubum ardentem non combustum describit; quales Daniel tres pueros in Babylonica fornace placidissimè deambulantes, auræ suauissimæ benignitate perfusos, talem te Deūque cogita, qui & naturæ in tuā perniciem syluescentis spinas inflāmet, & prauæ consuetudinis vincula soluat; teque ad omnem veræ virtutis & beatæ vitæ viam quam expeditissimū exhibeat. Propone tibi si velis Deum vel ut misericordiæ infinitam abyssū, in quam tuas omnes miseras summā securitate demittas; vel ut suauitatis omnis & consolationis oceanum, in quem te aridus, & solatiis spiritualibus vacuus proicias; vel ut potentia & essentia immensum pelagus, in quo tuum nihilum & infirmitatem, ne sibi relicta pereat & euanescat, reponas. Cauendum tamen ne in ea cogitatione imaginationem violenter defigamus cum cura & labore nimio, id enim posset caput grauissimè lædere: quare satius est simplici actu fidei Deum quem non videmus, præsentem credere, sine alia eius similitudine vel imaginatione perinde atque quando in loco obscuro præsentē aliquem cogitamus. Hoc autem modo Deus solā fide præsens factus seu apprehensus potest, & vero debet concipi ut infinitè bonus, vel potens, vel sapiens, vel iustus, prout materia meditationis exigit: his enim & similibus modis fouetur desiderium illud placendi Deo supradictum & magis inardescit, humilitatis etiam actus inde nascitur, cū sine Deo præsentē nihil nec esse, nec posse nos agnoscimus; vnde & ingens paratur in Deo fiducia, cū scilicet intelligamus nos omnia posse in eo qui nos præsentī suo auxilio confortat: quibus omnibus virtutum actibus valdè benè anima ad meditandum disponitur, & in ipsa oratione iuuatur. Is enim, inquit Climacus, qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat ut columna perstabit immobilis. Verū de Præsentia

Apoc. 12.

grad. 18.

A Dei habes alibi nostrum opusculum, in quo peculiarem quandam modum, quo præsentem tibi Deum in oratione constituas, inuenies.

Secundo non debet hæc Dei præsentia solè intellectu contineri, sed necesse est ut inde resultet in affectum interior erga illum reuerentia, & adoratio, quæ quò maior est, eò melius disponit animam, & sine illa nihil est præter ariditatem & distractionem expectandum; Et hæc quidem interna reuerentia actus est voluntatis, supponens in intellectu cognitionem infinitæ Dei præsentis excellentiæ & propriæ vilitatis, & ut ita dicam, nihilitatis; inde enim voluntas infinitè Dei maiestatem æstimans, illi se prorsus, omnesque vires subijcit, non tantum ut iusto iudici, quæ esset seruilis reuerentia, sed ut pio principi, ut principio ac fonti fuisse & bonorum omnium: ita Angeli omnes, Sanctique, & verò ipse etiam Christus homo coram infinita Dei maiestate suæ nihilitatis conscijs profundissimè sese demittunt. Atque huius internæ reuerentiæ praxim docuit Abraham oraturus, *Loquar ad Dominum*, inquit, *cum sim pulvis & cinis.* Gen. 18. Porro licet ea præcipue necessaria sit initio orationis, tamen eo toto tempore, quo cum Deo agimus, retinenda est, præsertim quando cum illo colloquimur, expeditque valde ut assuescamus ita decenter cum eo agere, & cum ea animi demissione, humilitate, ac pudore, coram eo comparere, ut nihil in intimis etiam nostri cordis recessibus lateat, quod vel minimū tantæ oculis maiestatis offendant. Neque enim sola exterior corporis compositio & cultus reuerentiæ interno humilitatis affectu vacuus Deo placere potest, qui in orante non solū corporis, sed mentis ac cordis habitum præcipue inuētur, cū ex eo veluti principio corporis omnis motus ac quies, si verè pij sint, deriuari debeant. Et hoc certè est Deum in spiritu & veritate adorare, ita scilicet ut primas in oratione partes teneat mēs, & corpus id ipsum quod in se mens habet, externa ipsa compositione & habitu verè prodat. Atque ex dictis patet varios posse esse gradus huius tum præsentia, tum reuerentiæ. Nam nonnulli simplici fidei lumine Deum apprehendunt ut præsentem, exaudientem, & intelligentem, imò & inspirantem quid petant: Alij maiori luce perfusi illum veluti oculis intuentur adeo sibi vicinum, aut etiam intimum ut eum quasi sentire videantur; ex quo longè maior reuerentia, delectatio, animi quies, attentio, & recollectio sequi solent. Cauendum autem omniratione est ne vlla imaginationi vis inferatur, quia ut plurimū cū quis in eo plus a quo laborat, illusionis & valetudinis periculum subit.

Tertiò internæ etiam reuerentiæ, ut iam indicavi, iungendum externum eius signum est: quæ in parte plerique solent coram Deo sese prosternere & terram osculari, agnoscetes dignos se qui in infernum etiam à Dei præsentia procul amandentur, vel profitentes se esse cinerem vilissimum in quem abirent, imò etiam in nihilum, nisi Dei præsentia ope fulcirentur, aut aliquem alium eiusmodi affectum excitātes: Alij tantum genua flectunt, qui reuerentiæ externæ modus tota oratione retinendus est ab omnibus ut plurimum, & à Sanctis maximè probatur, & conue-

D d

mentior est etiam attentioni: id si fieri non potest standum est, vel, quod multos iuuat, sæpè genua flectenda & surgendum pervices: debilioribus permittitur humilior aliqua sedes, quo tamè in casu interior reuerentia maior esse debet, vt exterioris defectum suppleat. At in colloquiis semper genua flectenda quantum fieri potest. Ad eandem reuerentiam externam spectat compositio totius corporis, vt nihil offèdat eum quem habemus præsentem, caput sit apertum & quietum, manus etiam quietæ, vt plurimum iunctæ, oculi demissi non vagi, omnes denique motus vani & superflui abesse debent.

Quantum verò conferat orationi congrua corporis compositio egregiè tradit August. *Orantes, inquit, de membris sui corporis faciunt quod supplicantiis congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt: quamvis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indiciis, vt ei humanus pandatur animus; sed his magis se ipsum excitat homo ad orandum, gemèdumque humiliter atque feruentius, & nescio quomodo eum hi motus corporis fieri nisi motu animi præcedere non possint, iisdem rursus exterius visibilibus factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent ista præcessit, quia facta sunt, crescit.* Hæc Augustinus.

Oratio preparatoria.

CAPVT X.

HÆc oratio præcedit immediatè meditationem; sed fit ad arcenda impedimenta orationis tria. Primum est indignitas orantis ob peccata, quorū idcirco venia petenda est humiliter. Secundum est intentio minus recta, nonnulli enim quærunt in oratione tantum vnde doctiores fiant, vel vnde alijs videantur meliores, vel magis spirituales, vel vt sensibili consolatione fruantur, alij tantum vt suo fungatur officio, & faciant quod alij pro more faciunt: hæ intentiones corrigendæ sunt, quod fit vtendo meditatione formaliter & expressè vt medio ad cognoscendam Dei voluntatem, atque adeo intendendo solam Dei gloriam. Quare hæ oratio continere debet perfectam sui & suarum omnium viriū oblationem, intellectus cum suis habitibus & actibus; voluntatis cum omnibus etiam suis virtutibus, affectionibus & desiderijs; corporis deniq; ipsius & eius afflictionis, laboris ac motuū omnium, vt ex ijs velut odoribus simul contusis, & eo sacro igne accensis, fiat suaue Deo thymiamma; imò iis ita immolatis fiat hostia pro peccatis: maximè si proximæ meditationis argumentum id postulet; aut hostia pacifica in gratiarū actionem pro tot beneficijs; aut holocaustum ad solā Dei gloriam vt in ipsis, cum ipsis, & de ipsis id operetur quod ad maiorem honorem suum fore intellexerit. Hæc oratio vt benè fiat, proderit valdè ignis ille desiderij perfectè Deo placendi, qui vt semper debet ardere in corde nostro, ita

maximè cum sacrificium hoc adeò excellens diuinæ maiestati offerimus.

Tertium est infirmitas & ignorantia nostra, nam cum nesciamus quid & quomodo ita orare debeamus vt impetremus, eius certè lumine egemus qui solus scit quomodo velit orari, sic vt exoretur. Accedit ad eam ignorantiam infirmitas corporis & animi, qui facile difficultate frangitur, præsertim cum præter peccata, quibus mordetur; passionibus, quibus turbatur; curas superfluas, quibus angitur; sensuum mentisq; naturales euagationes, quibus distrahitur; præter ista inquam impedimèta, importunus hostis omni quo potest impetu & arte, vt orationem impediatur, conatus omnes intendat. Porro liberum cuique est quibus volet vt verbis, imò sola mente hanc orationem concipere.

Preludia.

CAPVT XI.

VT facilius succedat meditatio, & intellectus, voluntasque suum munus ritè obeat, aliqua introductione ordinariè opus est, qua aliqua similitudine rei contemplandæ imaginatio imbuatur, clausisque externis sensibus interni omnes in illud vnum objectum traducantur, totique in eo defigantur. Non est nobis difficile de iis rebus, quæ oculis vel alijs sensibus subiiciuntur, cum alijs diu colloqui & cogitare; At de ijs quæ procul absunt, longè difficilius est, eaque ratio est, cur de rebus spiritualibus tanto cū labore cogitemus, discutamus, & cum Deo colloquamur. Ad minuendam ergo hanc difficultatem inuenta sunt Preludia tria, quorum duobus primis objectum in oratione considerandū præsens quodammodo sensibus & imaginationi efficitur.

Primum enim est totius historiæ aut materiæ contemplandæ per singulas partes, prout antea diuisa est, brevis commemoratio, quæ eam totam in intellectu sistat & repræsentet.

Secundum verò vocari solet loci constitutio, seu visio imaginaria, quia scilicet phantasia, imaginatiuæque pars animi quendam etiam loci in quo res peracta fuerit, aliarumque circumstantiarum vt personarum & cæterarum imaginem sibi ac speciem corpoream effingit; hæc enim imaginatio intellectus discursum mirum in modum iuuat, & affectibus voluntatis inseruit, cum per eam affectus sensitiui appetitus excitentur, vnde nascitur sensibilis deuotio. Cauenda tamè vis nimia & illusiones, quare qui cum labore imaginatur, necesse est vt citius se expediat, ne caput defatiget in re non tanti momenti, efficiaturque minus aptus ad solidos considerationis actus, & affectus voluntatis eliciendos. Nec verò multum temporis in his præambulis collocandum est, cum spectent tantum ad dispositionem. Vtile plerisque est vidisse depictum in imagine mysterium quod meditantur.

Tertium Præludium est maximi momenti; nā præter vniuersalem finem orationis, aliqua iam deuotione excitatus animus particularem sibi aliquem materiæ congruum designat, & à Deo gratiam aliquam & beneficium petit, vt verbi gratia Christi amorem & imitationem in tali virtute, aut quid simile: hæc verò definita finis peculiaris intentio impedit ne vaga sit meditatio; quod tamen ita faciendum est, vt si Spiritus sanctus aliò nos conuertat, non resistamus. Atque hæc cum præmissa fuerint, nihil ex parte causæ efficientis ad meditationem rectè & vtiliter peragendam desiderari videbitur.

Meditationis natura.

CAPVT XII.

Hic propriè incipit Mentalis oratio. Porro meditationem definit Sanctus Bernardus hoc modo: *Meditatio est studiosa mentis actio, occulta veritatis notitiam ductu propria rationis inuestigans.* Quæ descriptio videtur conuenire omni meditationi, & studio, quo vel naturales veritates lumine rationis inuestigamus, quod sæpè multum curiositatis habet, & ideò veræ meditationi plurimum obest; vel quo veritates supernaturales expendimus, vt noui aliquid circa eas intelligamus, & hoc est studium Theologicum, non autem oratio. Hæc ergo meditatio, de qua hîc agimus, oratio est, ac proinde religiosa actio mentis, quæ idcirco procedere debet ex affectu colendi Deum, atque adeò cultum ipsi re ipsa exhibet, cumque excellentissimum, nimirum per actus præstantissimos intellectus & voluntatis. Nam voluntas ex affectu diuini cultus & gloriæ, intellectum per fidei actus religiosè subijcit primæ veritati, vt eam honoret, eundemque applicat, vt circa fidei principia discurrat, veritates antea notas expendat, & accuratiùs examinet, vel ob Dei reuelantis auctoritatem perfectiùs & firmiter credat, & deinde ex ipsis deducat nouas quasdam alias notitias, idque eo fine vt in se excitet maiorem Dei æstimationem, deuotionem feruentiorem, ardentiora desideria ei seruiendi; nam sicut meditatio ex affectu colendi Deum oritur, ita ordinatur ad excitandū affectum illi seruiendi, & ideò in Psalmis vocatur *meditatio cordis*, quia ex affectu procedit, & ad illum tendit, inquirendo non tantum veritates speculatiuas, sed & practicas, non tantum quid verum, sed quid etiam bonum & appetendum vt affectum excitet. Est igitur oratio mentalis practica, intellectum illuminans practicè, non tantum vt sciat, sed vt veritates notas, earumque rationes ad mores & ad actiones tum internas, tum externas ritè instituendas & obeundas applicet: vnde efficitur vt ex meditatione tria hæc consequantur.

Primò prudentia, id est conclusio aliqua practica deducta per discursum ex præuijs fidei acti-

A bus, ex quibus tanquam ex principijs colligatur quid amandum, quid timendum, quid desiderandum, quid fugiendum, quid petendum, quomodo homo sentire de se debeat, quomodo de deo, quomodo de honore, fama, gloria, rebus caducis & æternis.

B Secundò affectus voluntatis, eadem ipsa quæ intellectus ex principijs fidei collegerit, vel repudiantis, si mala sint; vel amplectentis, si bona. Et certè ad eos affectus ex sua natura meditatio refertur, suntque ij veluti cibus animæ, quo si destituatur, omni etiam succo pietatis & virtutum solidarum robore deficiens, ieiuna prorsus & inanis in omni bono opere languescet. Et quamquam interdum fidei & rationis lumine illustrata mens videat meliora, probetque; voluntas tamen affectibus, ceu vitali genio defraudata, cum ad ea assurgere pro sua imbecillitate non possit, ad deteriora prolabetur: hæcque præcipua est causa cur orationem Chrysostomus animæ nervos appellet. Nimirum, inquit, quemadmodum corpus nervis coheret, currit, stat, vivit, & compactum est, adeo vt si nervos incideris vniuersam corporis harmoniam dissolueris; itidem anima per sanctas preces sibi constant, ac compinguntur, ac pietatis cursum facile peragunt. Ita Chrysostomus. At de affectibus postea pluribus.

C Histertiò succedit oratio, siue colloquium, quando nimirum meditatione excitata animā vehementi desiderio æstuat habendi quod sibi commodum videt, quod quoniam per se obtinere non potest, illud supplex à Deo petit. Quod si iam aliqua bona à patre luminum & authore, gratiarum acceperit, de ijs Deum laudat, & gratias vt par est, summa grati animi significatione agit; denique omni obsecrationis, petitionis, & obsequiorum genere beneficam & liberalem Dei voluntatem studet omnino quantum in se est demereri. Hæc omnia eleganter Bernardus tradit, *Meditatio*, inquit, *quid sit appetendum diligentius inquirat, & quasi effodiens thesaurum inueniat, & ostendat: sed cum per se obtinere non valeat, mittit nos ad orationem, oratio se totis viribus erigens ad Deum, impetrat thesaurum desiderabilem, contemplationis suauitatem.* Et infra: *Meditationem ait sine oratione esse infructuosam.*

Meditandi praxis.

CAPVT XIII.

Modus meditandi plurimum pendet à desiderio supradicto & affectu placendi Deo, sic enim à Deo impetrabit anima lumen quo facile intellectus concipiat, & solide iudicet, constantèrque perseueret in cogitatione & discursu rerum ad Dei honorem pertinentium: naturale quippe est, & experientia ipsa notum amanti nec verba deesse, nec cōceptus, nec verò etiā intimos cordis affectus, quos cum amico cōmunicet. Et quanquam huius desiderij vehemētia faciat,

Dd ij

vt tunc esse optima meditatio soleat iuxta sancti Antonij sententiam, quando anima non aduertit quomodo meditetur, aut oret; sed ipsa suo affectu veluti abrepta de solo suo dilecto cogitat, non de modo quem in orando tenet; ad quē modum cū aduertit, in eo defixa non nihil à dilecti comprehensione retardatur: quia tamen non est omnibus obuium vt conceptis diuini amoris flammis statim inardescant, nōsque Deus humano modo regit; idcirco fit vt adhibenda etiam summa nobis cura sit & tenenda aliqua ratio, qua illi in oratione affectus, seu primū excitentur, seu aliquando iam sopiti reuiuiscāt. Qua de re varij varia praecepta tradunt. Nos Beati Patris nostri Ignatij praeceptionibus instemus, quibus nihil circa orationis mentalis praxim, vel facilius, vel magis solidum occurrit.

Beatus igitur Pater noster Ignatius totā meditationis praxim comprehendit exercitio trium animae potentiarum, memoriae, intellectus & voluntatis, seu, quod eodem recidit tribus mentis operationibus, & affectibus voluntatis; memoriae nomine comprehendendo quidquid ad simplicem rerum apprehensionem ac iudicium pertinet; nomine intellectus discursum seu ratiocinationem; nomine verò voluntatis affectus omnes, & motus voluntatis.

Primū igitur circa veritatem in meditatione propositam exercenda est memoria per primam & secundam mentis operationem, apprehensionem scilicet atque iudicium; sic vt reuoces in memoriam quae ad eam veritatem illustrandam, & intimè penetrandam iuuare possunt; tum ex ijs quae in praecedenti praeparatione cogitaueris, tum ex ijs quorum etiam aliunde ex aliqua alia cognitione poteris meminisse; expensis attentè circumstantijs, gestis etiam & verbis personarū, quae in eā parte meditationis occurrunt, donec totius mysterij verum sensum & intelligentiam distinctā & actuali cogitatione assequaris; accedente insuper iudicio diuinæ fidei & assensu intellectus, quo rem ita se habere firmissimè & sine vlla dubitatione credas, idque propter auctoritatem primæ veritatis, cui religiosè te subijcias, intellectūque in obsequium fidei captiuus ijs assensum præbendo, quae circa materiam propositam summā suā benignitate Deus hominibus reuelauit, vt cultum diuinæ maiestati & debitam reuerentiam exhibeas.

Vbi duo sunt aduertenda. Alterum est hoc exercitium memoriae in his duobus positiuè consistere. Et primò quidem in attenta ac diligenti totius puncti, singularūque eius partium apprehensione, qua verum eius sensum & intelligentiam penetremus, & quae in eo latet veritatem, totam quodammodo, atque actu praesentem possideamus, subjectae materiae & circumstantiarum eius ratione imprimis habita. Nam cum omnis meditationis materia ad hanc duo ferè capita reuocari possit, vt vel sit res aliqua gesta ac pia historia, qualis est vita & passio Christi, ceteraque fidei nostrae mysteria: vel veritas aliqua à Deo reuelata, ipsique sacrae Scripturae verbis comprehensa, hoc solum inter vtrūque discrimen intercedit, vt in priori personarum, verborum, ac gestorum, cogitationum etiam, affectuum, atque inentionum circumstantiae

magis ad praxim vtilis & accommodatae expendantur: in posteriori verò in significatione verborum latens sensus eruatur, non curiosa quadam & vana indagatione, sed solida, quae ad opus & operationem virtutis mouere efficaciter possit. Secundò verò & potissimū consistit hoc exercitium memoriae in iudicio fidei diuinæ, & lumine practico, quo rem credamus, quam apprehendimus, non vt aliquid fictum, aut naturalem veritatem, per opinionem, fidem humanam, aut etiam scientiam, sed vt veritatem supernaturalem, propter solam Dei reuelantis testificationem, quem vt colat, eius auctoritati se intellectus religiosè subijcit, eiusque dictis summa reuerentia firmissimum praebet assensum: lumine, dixi, practico, quia hoc iudicium non tam mentem illustrare ad sterilem aliquam cognitionem speculatiuam, quam voluntatem etiam ipsā fecundo quodam calore, quem virtute in se continet, ad omne opus virtutis, & studiosarum actionum exercitationem inflammare.

Alterum est hoc memoriae exercitium esse veluti basim & fundamentum totius meditationis, seu quatenus meditatio est discursus supernaturalis, seu quatenus natura sua tendit in pios circa Deum & res diuinas affectus. Nam quemadmodum veritas fidei diuinæ est principium conclusionum supernaturalium, & practicarum, quae in ea latent; atque etiam affectuum quos voluntas circa objectum propositum ex ijs conclusionibus elicit: Ita eiusdem veritatis fidei distincta & firma apprehensio est principium discursus quo huiusmodi conclusiones cernuntur, & affectuum in quos ipsa voluntas erumpit. Quamobrem si noster intellectus diuinæ fidei lumine sit à Deo illustratus; majori etiam suo studio & contentione rebus à Deo per reuelationem propositis adhaerit; fiet sine dubio vt & ipse intellectus veritatem in meditatione propositam clariùs perspiciat, latentesque in ea tanquam in principio conclusiones practicas & clariùs intueatur, faciliùsq; eruat, voluntatque proponat, & ipsa deinde voluntas motum & excitationem intellectus sequens in omnibus, ad maiorem eius contentionem, majori etiam cupiditate & ardore in suis affectibus accendatur. Quare omni studio curandum est vt hic fidei actus viuus, firmus, & intensus sit, adhibitis ijs rationibus, quae ad bene intelligendum & penetrandum propositae veritatis sensum facere possunt; in cuius etiam assensum per pium credendi affectum intellectus liberè est inclinandus, imò & breui oratione excitandus aut urgendus est. Et hoc certè qui studiosè faciet experietur sensim fidei lumen ab exiguis licet interdum initijs, accedente nouo Dei actuali auxilio, ad magna plerūque incrementa sese extendere, itaque totam orationis materiam peruadere ac illustrare, vt miretur tam ingentem sese campum in argumento meditationis aperire, quo intellectus per multiplices conclusiones practicas liberè iucundèque decurrat: accedente praesertim pio voluntatis motu, qui quemadmodum per discursum intellectus creatur, ita eundem intellectum ad alios atque alios discursus eruendos extimulat.

Ex his autem facilè est intelligere, non ideo hoc exercitium, dictum exercitium memoriae,

quod ad hanc primam praxis meditandi partem sola memoria concurrat, sed quia cum manifesta esset ex parte potentiarum diuersitas inter affectus, ad voluntatem pertinentes, & discursum, ad intellectum, nec verò esset inter discursum & apprehensionem veritatis fidei, vterque enim actus ab intellectu proficiscitur, commodiorem non potuit Beatus Pater Ignatius assignare quā tribuendo nomen intellectus discursui, qui est proprius & perfectissimus intellectus actus, memoria verò, illi apprehensioni ad quam ipsa etiam memoria plurimum confert. Quamquam enim fieri possit vt quis illam fidei veritatem notam antea habuerit, eamque habituali cognitione possideat, id tamen non est satis, vt ipsa sit efficax principium ad eliciendas per discursum practicas conclusiones, sed præterea necesse est vt eiusdem veritatis notitiam præsentem & actualem habeat, quod vt plurimum memoria munus est: sicut enim in Theologis & Philosophis parta pridem Principiorum cognitio ad promptam disputationem & expeditam rationationem imbedillior est, atque adeo solet quilibet ad huiusmodi concertationes veterem memoriam accurata meditatione ac lectione refrigerando, nota iam principia præsentem actu prompta ac parata ad formanda facile argumenta & responsiones statuere: Ita ad expromendas ex veritate principioque fidei conclusiones practicas, vel nihil, vel parum potest parta iam eiusdem principij cognitio, habitu solum mentem informans. Quare necessarium est vt homo se disponat subministratis per memoriam ijs apprehensionibus & rationibus, quas antè circa propositam veritatem exercuit. Quod adeò necessarium est, vt ferè semper & ipsum lumen practicum iudicij fidei, & tota quæ ex eo potissimum pendet meditatio, languescat, multis obnoxia impedimentis & illusionibus, nisi per præuium memoriæ exercitium viarum aliquarum cogitationes, mystetij sensum & veritatem aperientes, in intellectum aduocentur, saltem in ijs qui communi orandi modo & humana ratione ducuntur. Nam si quos Deus supra communem cæterorum modum euehit, abundantiæque fidei ac sapientiæ supernaturalis lumine quandoque illustrat, ita vt in eorum mētibus actualem semper sui, rerumque æternarum notitiam & pariat, & foueat, eos non existimo præscripto hoc memoriæ exercitio multum egere. Nam statim ac illi fidei oculum in propositam materiam intenderint, tunc repentino quodam impetu, sine vlla difficultate, aut mora, penè etiam sine discursu, flammam concipiunt, practice in Deum mouentur, & quid sibi ad eius gloriam agendum sit, non intelligunt modò, sed firmiter constituunt. At quoniam hoc non ita ordinarium est, & ad contemplationem pertinet, nosque cum Beato Patre Nostro ordinariam meditationis praxim ac methodum præscribimus, hoc memoriæ exercitium omnino requirimus ad actum fidei, & primum istum gradum ac fundamentum meditationis; quæ tamen etiam ipsa ad cōtemplationem viam sternit, eo scilicet sensu, quia Deus plerumque admirabili quodam nexu meditationi contemplationem adiungit, eosque qui se diligentissime in præscripta meditationis

via exercuerint, ad contemplationis quietem solet perducere.

Post hunc actum sequitur intellectus exercitium per rationationem & discursum, deducendo scilicet ex præcedenti fidei actu & lumine practico, tanquam ex principio, conclusiones etiam practicas, ad morum & virtutis perfectionem accommodatas; quæ in eo tanquam in semine fructus, includuntur. Quare discursum etsi iuuet plurimum sapientia, aliæque dona intellectus naturalia, præcipue tamen efficit sapientia ac prudentia supernaturalis, cuius est ex fidei principijs elicere prædictas conclusiones practicas quotidianis vitæ actionibus, materiam, finem, modum & absolutam rectitudinem præscribentes; hoc enim solum virtutum istarum lumen hominibus quæ verè bona, quæ mala; quæ optanda, aut timenda; quæ amanda, quæ fugienda sint, sincerè, vt in his humanæ vitæ tenebris necessarium est, ostendit: hoc solum viam virtutis in tantis erroribus aperit, & eum ritè, quem illustrat, docet quæ sui sint partes officij, quomodo se erga Deum, quomodo erga se, aliosque gerere debeat, quid de bonis huius vitæ, diuitijs, delicijs, honoribus, famâ, laude, æstimatione, quid de virtutibus, vitijsque, ijsque in æternâ vitâ propositis pœnis aut præmijs sentiendum sit. Quo fit vt nihil facilius sit intellectui hac sapientiæ luce perfuso, quàm ex principio fidei & lumine practico præsentem, practicas per discursum conclusiones elicere, & elicitas voluntati proponere; præsertim si accedat pius aliquis voluntatis affectus erga Deum, eiusque cultum. Hinc enim mirum in modum iuuat discursum, intellectumque quodammodo impellit, vt ex præsentem fidei actu materiam sibi eruat, circa quam possit operari. Dicit verò non potest quantum prodest ad motus voluntatis hic discursus, & conclusionum practicarum propositio: Nam cum voluntas sit potentia ex se cæca, quod tendere, & quem tenere modum debeat, vt ritè Deum colat & amet, suumque vt finem consequatur, ignorans, & intellectum ducem sequens; hic cum face diuini luminis prolata viâ commōstrat, Deique voluntatem ex fidei principijs per euidentissimum discursum, & certissimam conclusionem proponit, ei statim se voluntas, pro naturali quam cum eo habet affinitate, adiungit; vix vt ipsa consensum negare possit; sed dulci quâdam injecta vi, quamquam libera, eo se concitatissime cōfert, quod eundem intellectus à Deo illustratus indicauerit.

Restat igitur vt post discursum & exercitium intellectus voluntas se per suos affectus circa conclusiones elicitas exerceat, hic enim est finis præcedentium actuum, eoque demum tendit tota meditatio, quæ & suâ naturâ practica est, & ideo practica quia ad praxim refertur. Praxis verò est ipsa voluntatis operatio per affectus & motus.

Affectus porro omnes qui ex meditationis discursu excitadi sunt in voluntate, S. Bernardus cōprehendit deuotione & cōpunctione; quamquam etiam ipsa compunctio deuotio quædam est. Ratio huius distinctionis est, quia cum voluntas duobus in genere modis duntaxat operetur, prosecutione scilicet & auersione circa bonum aut malum propositum:

speciatim etiam in genere morum circa virtutis aut peccati materiam, per deuotionem, ad bonum virtutis afficitur, per amorem, per compunctionem verò à malo peccati refugit per odium.

Et compunctionem quidem certissimum est circa omnia peccata exerceri, vt ea detestetur, fugiat, metuat, præterita, præsentia, aut futura. Nam cum intellectus per meditationem illustratus eorum damna voluntati proponit, tunc eorum sentit aculeos, & dolore veluti concepto compungitur, stimulatũque ad ea detestanda, & corrigenda, cauendaque in posterum. Potest etiam compunctio ad alia mala pœnæ & miseriae siue communes, siue particulares, siue præteritas, siue futuras, vt mortem, iudicium, & peccati effectus pertinere. Quare dum ea omnia intellectus considerat & proponit voluntati, illam quodammodo pungit, & elationem, eiusque diffusionem ad amorem rerum terrenarum, salubri suæ miseriæ consideratione comprimit. Comprehendit ergo compunctio omnes illos voluntatis affectus, qui ad humilitatem, & pœnitentiam, suique odium spectant, & ex cognitione sui oriuntur. Qui enim per meditationem bene apprehendit id quod est ex se, non potest non imprimis odisse se, & detestari, vt peccati causam; item voluntatem propriam, sensus, carnem, vitam etiam præteritam abominari: vnde sequitur affectus mortificationis, quo nos ipsos vt tantorum malorum autores, & Dei hostes prosequimur, omnibus bonis renunciamus, voluntati propriæ frænũ inijcimus, sensuũque licentiam comprimimus.

Affectus autem deuotionis voluntatem excitat ad omne bonum virtutis quod ei proponitur, complectendum. Vnde his duobus veluti motibus deuotione & compunctione vita nostra spiritualis conseruatur, non secus atque compressione & dilatione cordis & pulmonum vita corporis: & sicut compunctio oritur ex cognitione practica nostræ miseriæ, & nos in nosmet cogit; ita deuotio ex practica etiam Dei cognitione dimanat, & in Deum eiusque cultum, id est Dei laudem, gratiarum actionem, amorẽ, admirationem & similes actus cor nostrum dilatat. Nam deuotio, vt rectè S. Thomas ait, est actus vel religionis, vel charitatis, quo perspecta Dei excellentia & bonitate propter quam perfectissimè ei seruiendum, & amandum eum esse iudicium practicum dictat, voluntas afficitur erga omnia Dei bona, & omnem Dei cultum generaliter amplectitur, ei que totam se tradit & addicit, & multa etiam in particulari imperat proposita variarum virtutum, vt actuum fidei, charitatis, religionis, orandi, sæpè communicandi, operum misericordiæ, denique Christi Domini perfectæ imitationis, in cogitationibus, dictis, & factis; imò etiam odij sui & humilitatis: licet enim hi actus sint compunctionis, deuotio tamen ipsa compunctionem excitat, vt suos actus exercent ad Dei gloriam, imò fit ordinariè vt intellectus ex eodem principio deducat conclusiones practicas compunctionis & deuotionis, & voluntas ex eodem etiam capite primò dilatetur in Deum, eum admirando, laudando, gratias agendo, sperando, amando, proponendo ad eius gloriam hæc vel ista virtu-

tum opera exercere, deinde sese deprimat & compungat, accusando se & imperfectiones, miseriae suas exponendo coram Deo: nonnumquam etiam vtrumque motum ita commiscet, vt & sui odium simul & Dei amorem, sui diffidentiam & confidentiam in Deo concipiat; itemque suas miseriae, & cum ijs Dei bonitate admiretur, & ita de cæteris. Horum affectuum ex meditatione nascentium commixtionem ita describit S. Gregorius, *Electi dum sancta contemplationis pennis ad cœlestia contemplanda se dirigunt, cō subtilius si quid in seipsis vitiosum latebat inueniunt, quò ad diuina lucis claritatem vicinius accedunt, tantòque eis displicet quod infirmum ex carne tolerant, quanti eos delectat quod ex incorruptibili vita suauitate degustant: vnde fit quòd graui in seipsos v. l. pro otiosis verbis, vel pro vanis cogitationibus inuectione desaniant, & quæ leuia ante crediderant, mox vt graui & mortifera perhorrescant.* Verum de deuotione eaque duplici iterum postea. Cæterum tota hæc meditandi praxis & methodus exercendarum trium animæ potentiarum clariùs innotescet ex exemplo quod postea etiã proponemus cap. 15. vbi modum, quo ipsum principium fidei apprehendere, & ex eo conclusiones deducere, ac demum voluntatis affectus excitare quilibet possit, clarissimè ipsis oculis subiiciemus.

Ex ijs quæ hoc capite dicta sunt obiter intelligi potest, quæ sit natura & vsus Repetitionum tam frequenter in Exercitijs à B. P. Ignatio commendatus. Cum enim finis præcipuus meditationum sint affectus, & ex ijs necessariò consequentes virtutum operationes, nihilque sit facilius quàm vt voluntas, siue ex innata sua libertate & inconstantia, siue ex obsectorum sese ingerentium turba, & partis inferioris ac sensuum leuitate ac rebellione, pios in meditatione conceptos affectus exuat, nisi illi altissimè defixi inhæreant, sapientissimè B. Pater meditationum Repetitiones excogitauit, in quibus scilicet, iam supposita ex præcedentibus meditationibus memoriæ & intellectus exercitatione actu satis & præsentis sui influxu perseverante, leui prius impressi vestigio virtutum affectus crebra repetitione non tantum confirmantur, sed diuturnum etiam robur atque ad opus longè maiorem efficaciam acquirant. Quare hanc eius mentem apertè fuisse constat, vt decursus leuiter per memoriam & intellectum principio & conclusionibus tota voluntas in affectus excitandos diuturnius incumberet, quæ & causa est cur ordinariè repetitionibus plura colloquia subjunxerit.

in Psal.
4. pœn.

De colloquio.

CAPVT XIII.

INter hos affectus solet anima ad Deum quem non solum presentem habet, sed in se etiam operantem sentit, & à quo audiri se experitur, suauiter sese conuertere, & cum eo de ijs quæ in animo habet magna læ affectus suauitate & familiaritate colloqui. Vbi animaduertendum est Meditationem circa fidei mysteria, quæ præcipuum sunt eius obiectum, tribus his modis versari posse, vel prout sunt opera Dei, sine ullo ad nos respectu & ordine, vnde admiratio, laus aut similis affectus exoritur; vel prout sunt bona nobis collata, vnde gratiarum actio; vel denique prout sunt bona nobis conferenda, vnde voluntas eorum desiderio inflammata, ad orationem seu petitionem eorumdem bonorum prouocatur. Atque circa hæc tria affectuum genera anima per meditationem excitata colloquium ad Deum dirigit. Imprimis enim postquam Meditatio ex fidei mysterijs, vt pote Dei operibus, velut ex lumine solem, ex fructu radicem infinitas Dei perfectiones sapientiam, iustitiam, misericordiam, cæterasque cognouit, spirituali quodam affectu cor incallescens Deum laudat & exultat, siue ob infinitas illas perfectiones quas in eo per intellectum & fidei lumen esse animaduertit, siue ob illa ipsa opera quibus suam Deus excellentiam, & admirabiles perfectiones extra se quodammodo effundit, easque tanquam suæ diuinitatis vestigia altè creatis rebus imprimit. Atque is affectus laudis, cum vehemens est, sæpè prorumpit in admirationem earundem perfectionum, quas nouo modo mens concipit, siue intensione, siue extensione immensas. Sæpè verò simplici laude non contenta anima secum ipsa colloquendo, & seipsam inuitando incitat, vt magis Deum magnificat, prædicet, & admiretur, & nonnunquam alias creaturas in auxilium veluti aduocet, vt quod videt non posse se solam sufficienter præstare, omnium creaturarum ope impleat. Denique etiam Dei amor solet ex illo laudis affectu tunc vehementer exardescere; imò hic ipse affectus Deum laudandi, licet proprie sit actus religionis, tamen à Dei amore ordinariè prouenit, quo gaudet anima tanta hæc bona possidere Deum, & desiderat noua adhuc si fieri posset Deo bona adiungere, quod quia videt se non posse præstare in internis Dei bonis utpote qui bonorum suorum non eget, quia est Deus & non mutatur, ad externa Deo bona adiungenda efficaciter mouetur, in quibus hoc primum est, vt Deum in seipsa propter internas perfectiones magnificet, suspiciat, admiretur, extollatque quantum potest, & cupiat ab omnibus creaturis omnibus offerri laudibus, omni commendatione celebrari. Ita enim quodam modo eas ipsas perfectiones extra Deum effusas in eundem suum autorem grata & liberali

voluntate refundit. Et ita sanè intelligendum est quod cum summo amoris affectu, abiectis ad Agni pedes coronis seniores in Apocalypsi profitentur, *Dignus est agnus accipere fortitudinem, & diuinitatem, & gloriam, & honorem, &c.* Vnde etiam patet affectum amoris Dei communiter procreare affectum eum laudandi.

Secundus affectus est actio gratiarum, dum enim consideramus hæc eadem Dei opera, prout sunt magna quædam bona nobis collata, excitatur voluntas, vt de ijs gratias Deo rependat. Et hoc quidem duobus modis præstare possumus. Imprimis enim si Dei dona consideremus, quatenus sunt bona quædam nostra, nosque admodum exornantia, seu naturali, seu supernaturali aliqua perfectione, tunc ex amore concupiscentiæ & proprii nostri boni intuitu excitamur ad actionem gratiarum, vnde tamen exoriri verus Dei amor potest, quando scilicet perpendimus quàm liberaliter, & quanto cum amore nobis continuò Deus suæ beneficentiæ thesaurus laxet. Hinc enim prouocamur vt & magnificamus beneficia accepta, & eum vt eorum fontem agnoscamus, & verò vt exardescamus simili amore, quò fit vt etiam nos, nostraque omnia ad illustrandam eius gloriam offeramus, & sempiternum eius in obsequium mancipemus. Solliciti ne quid gloriæ nobis retineamus, aut tribuamus ex iisdem Dei donis, ne ei iniuri aut ingrati simus, obsequium ei purum sine ullo ad nostra commoda respectu tantum ex eius amore deferentes, quidlibet pro eo parati quem erga nos adeo liberalem & beneficentem experimur. Deinde verò si consideremus eadem dona Dei quatenus continent in se extrinsecum Dei bonum, nimirum Dei gloriam, ad quam vt ad finem cætera omnia tanquam media referre nos decet, tunc perfectior est quæ inde exurgit gratiarum actio: procedit enim ex vero Dei amore, quo succensa, Deo canit Ecclesia, *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* Sic enim postposito quolibet respectu proprii boni nostri vni Dei gloriæ per gratiarum actionem cuncta in illum eius opera referimus, & omnia bona nostra à nobis ad eum traducimus, vt eius gloriæ cedant & seruiant, tanti solummodo facientes bona nostra etiam supernaturalia, quantum illis diuini honoris & gloriæ adiungitur. Veri enim amoris Dei hoc certissimum indicium est, si eius gloriam vt maximum bonum nostrum alijs omnibus præferendum ducimus; scilicet ob illam nostræ voluntatis cum Deo vñionem, & eius gloriæ amorem ac gaudium tantum, vt non in nobis ipsi amplius viuamus, sed Deus in nobis & nos in eo, maioremque de illius bono, quàm nostro voluptatem ac lætitiā percipiamus; Ita enim & animum ei gratiorem præstamus & offerimus nos ipsos, vt magis ac magis eius maiestas immensa, iustitia, bonitas, sapientia, & potentia illucescant.

Tertius denique affectus qui in colloquijs excitari solet est oratio: nam quando prædicta Dei dona, nondum nobis collata sunt, sed eorum solum desiderium per meditationem excitatum est, in colloquio ipso ad orandum prouocamur: oratio quippe nihil est aliud quàm

explicatio desiderij facta Deo ad aliquid impetrandum. Cum enim videt anima, sibi multa deesse, quæ à Deo solo expectanda sunt, nec verò posse se ad suum imperium aut arbitrium Dei summam maiestatem impellere ad dandum id quo indiget, tunc cum ut inferior adit, ei se subiicit, ab eo pendere se, suæque omnia & agnoscit, & proficitur, exponitque suam egestatem ac desiderium, ut eum permoueat ad concedendum quod postulat.

Hinc porro patet orationem eo efficaciorē esse, quo concurrunt efficacius hæc tria; nempe desiderium consequendi illud ipsum bonum quod postulas, cognitio indigentiae, impotentiaeque tuæ, & humilis subiectio voluntatis sese prorsus à Deo pendere profitentis, & in eius sola bonitate confidentis. Confidentia autem ista his duobus valde iuuatur. Primò beneficiorum iam acceptorum & infinitæ Dei bonitatis commemoratione, quæ solet fieri, prout affectus suggerit, aliquando simpliciter, nonnunquam per obsecrationes quibus eum ad nostram opem, & subleuandam miseriam obtestamur, vel per ipsas eius perfectiones intrinsecas, infinitam bonitatem, iustitiam, fidelitatem & misericordiam, vel per ea officia, quibus nos ipse sibi deuinxit, personam induens parentis, tutoris, Regis &c. vel per ipsum Christum eiusque merita, passionem, sanguinem, mortem, item per Beatam Virginem & alios sanctos ut nobis id tribuat, quod petimus, vel quo melius intelligit tantopere nos indigere. Hæc enim cum Deo obicimus, non potest sanè voluntas tot titulis in medium propositis non excitari ad magnam spem & fiduciam eius rei, quam petit impetrandæ. Secundò eadem confidentia, iuuatur valde puritate animæ, nullius sibi conscia peccati, Deum diligentis, & nihil aliud in eo quod petit, quam vnicam eius gloriam querentis, summam eius bonitatem sibi præsentem, per intimam vñionem modo quodam ineffabili sentientis, & quasi iam paradisi delicias experientis. Hinc enim sæpe fit ut ei sit satis suum desiderium Deo aperire & veluti mentem insinuare, nulla expressa facta petitione, quo modo, fratris valetudinem duæ sorores Christo significarunt. Ecce quem amas infirmatur. Atque hæc certitudo & fiducia tanta quandoque est, ut anima ipsa sentiat veluti in se Dei bonitatem exaudientem & dicentem sibi: *Salus tua ego sum*: adeo ut non dubitet se quod optabat impetrasse, siue illud sit peccatorum remissio, siue gratiæ auxilium ad noua cauenda, aut virtutes acquirendas, siue perfecta Christi imitatio, siue aliud simile. Sæpe etiam ita certa est se voti compotem esse factam ut iam non amplius de petendi studio sit sollicita vel anxiosa, sed quasi iam impetrato orationis præmio diuinæ bonitatis cumulata largitate, in Dei laudes & gratiarum actionem prorumpat.

Exemplum ad modum illum meditandi clarius de- clarandum.

CAPVT XV.

ATque ut illa praxis superius à nobis descripta clarius in exemplo, ut in speculo cernatur; omiſſa oratione præparatoria & præludis, quæ facile ex dictis cuilibet perspecta esse possunt, in aliquo puncto meditationum vitæ Christi Domini exemplum statuamus.

Sit igitur ad neditandum proposita vita Christi priuata, quam inter domesticos parietes ignotus hominibus, atque in umbra paternæ domus ad trigessimum vsque ætatis annum obscurus egit. Sitque exempli causa, primum illius meditationis punctum, Dominum Iesum suis parentibus mea causa subditum fuisse.

Primò circa hoc punctum per exercitium memoriz, enitar cognitionem, quam habitualement habeo, de dignitate Saluatoris nostri renouare, eamque in me viuo aliquo attentæ considerationis actu præsentem facere, similiter apprehendam diligenter, quæ sit paupertas & abiecta sor parentum eius: item penetrabo quid sit esse subditum alteri, quomodo Christus Dominus in omnibus subdiderit parentibus opere, dictis, cogitatis; quo item affectu interno & externa etiam reuerentia, quæ mentis demissione, quo spectato fine, quàm diuturno tempore, quam denique mei memoriam & meæ salutis ac perfectionis intentionem habuerit, quàm poterò diligentissimè considerabo. His ita cognitione actuali representatis, & firmiter apprehensis, sequitur ut circa eadem eliciam actum fidei, vel simplicem, vel coniunctum huic aut simili affectui. O mi Saluator dulcissime Iesu ita profectò se res habet, & firmiter credo te, qui Rex regumes, & Dominus dominantium induisse formam serui, & seruorum ministerijs operam nauasse tuam; te qui tonas in celo & imperas Angelis, exercituum Deus, pauperis fabri & humilis mulieris imperijs obsequutum esse. Sic placitum est oculis tuis, sic fecisti voluntatem patris tui, & ei bene complacuiſti, sic satisfecisti peccato superbiz & inobedientiz meæ, sic mihi humilitatis, obedientiz, perfectionisque omnis exemplum præclarissimum constituiſti, id mihi tu in tuis scripturis tuam bonitatem reuelasti, tuis verbis habeo fidem, tuæ authoritati mentem subiicio, nec fallere me tua bonitas, nec verò falli tua sapientia potest, in ea fide viuere me & mori velle ut tibi placeam, ut tuum honorem & gloriam promoueam fixum mihi & omnino constitutum est. *Credo Domine, sed tu adiuua incredulitatem meam*, Domine, *adauge in nobis fidem*, fac ut opere fidem compleam, atque ut nunquam ob mea peccata, aut

tuis verbis fides, aut fidei bona voluntas, aut voluntati bonæ, fructus bonorum operum desint. Atque hæc de exercitio memoriæ eiusque exemplo circa totum materiæ ad meditandum propositæ punctum, & singulas seorsim partes. Iam intellectus & voluntatis exemplum subiungendum est.

Sic igitur discursum aggrediar, & conclusiones practicas ex fidei principio educam, quatenus in eo considero huius erga me, Dei aut Christi, beneficij magnitudinem, ita me imprimis compellendo & excitando, ut actum fidei renouem: credis hoc? credis hominibus Deum tuâ causâ subditum fuisse? Credo utique. Si ergo ita est, si id credis, quid tibi factum est opus, qualis esse & quomodo affectus erga tam illustrem benefactorem debes? Ingratum te esse non oportet, nec immemorem tanti beneficij, sed memorem ac gratum, nec beneficium custodire solum intellectu, sed etiam voluntate & operibus prosequi, magni illud faciendo, laudibus efferendo, & admirando thesauros sapientiæ & bonitatis illius, qui tantum tibi donum impertiit, gratias agendo totis viribus, & te tanto beneficio summè indignum, summè pariter Deo & Christo obligatum profitendo, in cuius obligationis quantulamcumque satisfactionem, magnam præ te feres confusionem & pudorem, quod & impar tanti debiti solutionis, & tuæ etiam quantacumque potestatis tam negligenter responderis, ac demum spe melioris vitæ, & propositis conceptis totum te in præsens, & tua omnia diuinæ maiestati trades. Nam principium hoc in beneficij collati consideratione positum, non tantum est regula præsentium & futurorum nostrorum actuum, sed etiam iudicium & condemnatio præteritorum, adeo ut ex illo possim & debeam elicere conclusiones practicas, gratiarum scilicet actionis, pro præsentis beneficij commemoratione, pro præterita ingratitude, confusionis, pro futura gratitudine, desiderij & propositi emendationis, præscriptis etiam in particulari actibus & circumstantijs, quibus me aliquo modo, Deo satisfaciendo, obligatione tanti beneficij exoluam. Quod itidem in alijs principijs & conclusionibus debet pari modo obseruari.

Expressis igitur ex consideratione magnitudinis beneficij, his conclusionibus gratitudinis, actionis gratiarum, &c. & voluntati efficaciter propositis statim ipsa earundem virtutum affectus in se excitabit, & in actus earum statim prorumpet, vel simpliciter eos exercendo, vel plerumque cum feruenti colloquio & humili erga Deum, aut Christum reuerentiâ, in hunc aut similem proloquendo. Gratias tibi ago Domine Deus meus, quod mihi tam humilem tamque obsequentem vnicum filium tuum dederis. Gratiastibi ago, ô benignissime Saluator, de hac tuâ idque meâ causâ, tam eximia subiectione. En vicissim me in omnes voluntates tuas exequendas offerro paratum. Vel cum admiratione, ô abyssus & sapientiæ Dei profunditas! ô amoris melliflui dulcedo! ô infinitæ bonitatis magnitudo! ô exinanitio! ô annihilatio Dei mei, pro tam vili & indignâ creaturâ. Habeo, tibi gratias humillime Iesu,

incide & imprime cordi meo bonitatis tam ingentis memoriam sempiternam, nulla vnquam dignationem hanc deleat obliuio. Si verò contigerit voluntatem esse frigidam & torpentem, sic erit inflammanda & impellenda, ô anima mea si intelligis ut facis, quid sit Deum tui gratia se exinanuisse, quid præstare debes ut tanto beneficio respondere possis, quid equiparare potes tam insolitæ benignitati? Quâ laude, quibus gratiis, quantis benedictionibus tam magnificum Dominum celebrabis? *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt confitemini memoriæ miserationum eius.* Immiscenda quoque est illa gratiarum actione confessio ingrati & immemoris animi nostri, confusio indignitatis nostræ cum veniæ deprecatione, & emendationis propositum Dei adspirante gratiâ, quæ tandiu erit imploranda, quandiu benè affecta voluntas in calore suo perdurabit. Neque vero interrumpi debet feruor ille in similibus colloquijs, sed extendi, donec suauiter affectus suâ sponte remittatur: tunc enim iam in ea parte materiæ conquiescente animâ, ad aliam principij partem, & conclusionem practicam intellectus & affectus traducendus erit.

Iterum ergo resumitur principium debet, ex eoque altera quadam conclusio practica, & amoris affectus sunt excitandi, ut iam dictum est, hunc ferè in modum, si me Deus ita dilexit, si tantus erga me Christi Domini amor; quid mihi quoque faciendum est? Profecto rationi maximè consentaneum est, ut Deum meum, & Christum Dominum toto mentis, animique conatu redamem, cum vterque me tanto amore complexus fuerit: Et hanc quidem amandi Deum voluntatem meam non exiguo quodam & remisso desiderio circumscribere, sed quàm egolatissime potero, verbis & cogitationibus ad opera quælibet extendere debeo. Nam si in eo vis elucet amoris, ut quem diligis, non affectu solum diligas, sed ad eius gloriam procurandam, bonumque promouendum, etiam animum, totam linguam, & manum admoueas; quanto magis par est hoc me erga Deum facere, qui mihi viscera dilectionis suæ, multitudine beneficiorum prope infinita denudauit? Quid faciam, aut quid respondebo ei, qui tanta mihi fecit? Numquid imposterum gloriæ eius in omnibus seruiam? & cum ipse se tot annorum spatio mei gratia ignotum, & contemptibilem exhibuerit, quantum in me erit, num conabor efficere, in his & illis occasionibus, ut per me illustris, amabilis, & apud omnes honorabilis habeatur? ut omnium, si fieri potest, hominum mentes æstimatione, corda amore compleat, ut in omnium ore, atque etiam oculis, summa cum laude ac voluptate habitet? Confusio autem de negligentia nostra huic actui erit inferenda, tum colloquium subiungendum, prout affectus suggeret. Faxis ô bone Iesu te ut amem, ut clarificem, te ut cognoscant mortalium singuli, diligant vniuersi; ô, quis mihi dabit vires, ut id præstem? quis pedes ceruorum, ut curram? quis pennas aquilæ, ut volem, & annuntiem toti mundo bonitatem Domini mei? Quis non ardeat amore tam boni, tam

suavis, tam ardentis amatoris? &c. Væ mihi, Domine, qui usque adhuc ad tantum ardorem sic intepui, qui nunquam vel leuiter incalui, plura utinam pro te fecissem, certè in posterum faciam &c.

Hoc efferuescentis animi motu, & præ amoris ardore extra se quodammodo exundantis, paulatim intepescente, iterum resumendum principium meditationis, & si qua ex eo conclusio practica elicienda restat, educenda; qualis ut plurimum hæc esse solet. Christus Dominus hoc mihi exemplum humilitatis, paupertatis, obedientiæ &c. ut eum imitarer, reliquit. Ego igitur illum imitari debeo. Præcessit enim ipse prior, ut sequamur vestigia eius. Hunc enim veluti fauum sæpè sapius exuens anima, nouis semper delicijs intellectus & voluntatis appetentia perfundetur, & in hac potissimum obedientiæ Christi materia, proposito sibi tam efficaci & diuino exemplo, mirâ affectuum varietate simul & rationum soliditate satiabitur: ita enim secum intellectus colloquendo voluntatem excitabit, si se Dominus, cuius est terra & plenitudo eius, pauperculæ mulieri, si se cæliterrarumque conditor humili fabro, subdidit, quàm quæso subditum quàm obedientem esse conuenit seruum Domino, Authori creaturam; hominem Deo? ô vermis, ô cinis, ô lutum, quomodo tu te extollis ubi se Deus maiestatis exinanivit? erubescere, confundere, qui diuinis imperijs obedientiam detrectas, sæpè facilem & exigui temporis; cum se Deus tuâ causâ in rebus omnibus, & per triginta annos, omnibus parentum voluntatibus, & obsequiis manciparit, itane Christum præcuntem sequi refugis, Dominum, Regem, Imperatorem, serue nequam, subdite inobediens, miles ignaue. *Trahe me post te, & curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Et ita in aliis pro affectu animi & ardore voluntatis.

Vbi notandum est fructum huius imitationis, in eo potissimum consistere, si diligenter inspectis Christi actionibus, secundum materiam, finem, intentionem, cæterasque circumstantias & modos in particulari, statuamusque similes nostras actiones definitis circumstantijs loci, temporis, & cæteris particularibus, iisdem, quibus suas Christus actiones, conditionibus & forma vestire. Iuuat etiam plurimum si hæc imitandi Christi voluntas, coniuncta sit cum confusione negligentiae, diffidentiaeque nostri, nec inutile foret aliquam imperfectionum nostrarum epitomen instituere, quas cum perfectionibus Christi Domini, quæ hic nobis proponuntur ad imitandum, cõferamus; vnde purius, clariùs, & certius iudicium exorietur. Hoc quidem fieri poterit, modò ratiocinatione simplici, modò nostri ipsorum interpellatione, alias intercedentibus personis Sanctissimæ Trinitatis, alias Deiparæ Mariæ, & sanctorum aliorum, modò tepiditatem nostram ingemiscendo modò superbiam libertatemque nostram effrenem condemnando, à Deo demum gratiam imitationis implorando: longè verò utilissima est hæc ratio Christum imitandi, & ad materiam orationis extendendam, latus non modò campus, quo noster intellectus ratiocinando decurrat, sed &

affectuum voluntatis, & omnis generis virtutum feracissimus. Quælibet enim virtus assumi in meditatione potest, & circa eam primò considerari, quemadmodum à Christo Domino factis fuit expressa. Secundò quomodo & quo in gradu illa sit eadem in nobis. Tertio pudore negligentiae debet animus suffundi. Quarto desiderium excitari ad eius consequutionem. Quintò media ad eam consequendam, quomodo, quando, & ubi poteris efficacissima adhibere, præuidere potes. Verum enimvero aliquando fit ut in meditatione non actio aliqua Christi, sed documentum perpendendum sit, id cum eueniet, persona veluti discipuli assumenda tibi, & induenda erit, qui secus pedes Domini & magistri tui sedens, auscultes documenta, quæ tradit: statuens eius obsequi voluntati, & eam quam docet virtutem, & perfectionis modum, ac normam, omni animi constantiâ ac firmitate tenere. Quod non adeo difficili negotio consequeris. Primò benè intelligendo & penetrando doctrinam eius. Secundò videndo in eo doctrinæ expressum exemplum. Tertio examinando quàm in eius virtutis exercitatione remissus fueris, & tuam accusando socordiam. Quarto proponendo proxim illius virtutis, & de eius comparanda medijs Christum doctorem ac magistrum consulendo.

Triplicis iam generis & rationis conclusiones & affectus, gratiarum actionis, amoris, & imitationis ex nostro principio eliciimus; possunt & alia multa ex eodem fonte in nostram utilitatem & perfectionem deriuari. Interque cæteras, hæc duo præcipua virtutum cæterarum, vel acquirendarum instrumenta, vel acquisitarum præsidia, fiducia nimirum diuinæ bonitatis, iunctâ nostræ infirmitatis diffidentia, & ad diuinam voluntatem perfecta rebus in omnibus nostræ compositio, & resignatio.

Atque in primis quidem enascitur nostri diffidentia, ex nostræ cum fragilitatis & inconstantia, tum virium ingeniti amoris proprii, passionumque tam multarum & tam potentium animaduersione. At in Deo confidentia suboritur, ex eo quod Dominus noster singulas, saltem præcipuas, vitæ suæ actiones, & opera quæ meditator, sic exercuerit, ut eas Deo Patri suo offerendo formalem & actualement de me cogitationem & intentionem habuerit, suis ut meritis, & actionum pretio, gratiam mihi bonæ præsentis cogitationis, pijs motus, & omnis alterius boni, initium, progressum & finem impetraret, in agnitionem bonitatis, iustitiæ, & sapientiæ Dei. Vnde nasceretur laus, benedictio, gratiarum actio, amor item & imitatio, & omne genus virtutum effloresceret. Innixus itaque huic principio in animum inducam meum, nihil mihi futurum aut accessu difficile, aut perperu asperum, in eo qui me confortat & cumulatis actibus gratiarum, amoris, imitationis, colloquio ad Christum habito, renouabo emendationis vehemens desiderium. Fateor Domine & erubesco, quod cum tam multas hactenus in tanti mysterij considerationem mihi suppeditaueris, cognoscendi te, laudandi, magnificandi, amandi occasiones, & dile-

tionis, tuæque imitationis intuitu, tam sollicitè & fortiter ad te perfectè sequendum impuleris, ingratus tamen, immemor, & frigidus fuerim, totusque in amore tuo languerim, imperfectionibus tuæ perfectioni inuisus sorduerim, & idè qui orbarer gratiis tuis, & à conspectu tuo deicerer, bonisque omnibus spoliarer, condignè promeruerim. Verum Domine Deus cum iam clarè intelligam gratiæ & misericordiæ tuæ profusam in me largitatem, ac in me erigendo potentiam, toto corde ad emendationem suspiro, & confusus meritis tuis, solitaque tua benignitate animatus, totis viribus efflagito per charitatis tuæ exundantia flumina, & per humilitatis hoc opus, quod in mei gratiam Deo Patri obtulisti, ut quemadmodum ceruus ad fontes aquarum, ita anima mea siti vitæ perfectioris ardentissima ad te desideret, Deus meus, & gratiæ tuæ benignitate recreetur.

Iam verò quod pertinet ad integram nostræ voluntatis cum diuinâ conformitatem, etsi Deus soleat impellere voluntates nostras ad animosâ imitationis suæ desideria, & virtutum acquirendarum proposita: tamen, quantum ad illorum propositorum exequutionem pertinet, negotium totum diuinæ maiestati, depositâ omni sollicitudine, imò abnegata omni nostra voluntate, quando scilicet & quomodo id futurum sit, permittendum est. Vnde conuenit actibus superioribus hunc resignationis actum subtexere, quo testemur nihil nos aliud in his etiam nostris bonis, virtutibus, & perfectionis desiderijs, quàm maioris gloriæ ipsius augmentum quærere. Quod ut fiat breuine, an longo studio, expectatione, aut exercitatione, nihil nostra interesse, in eius manibus positas nostras sortes, prout ipsi libuerit, ita de nobis constituat, precari nihilominus fortem & generosam in talibus animæ propositis constantiam decet. Acceptissimus est hic actus Deo, & ab eo vis omnis & robur in reliquos dimanat.

Restat ut perlustrato ac finito hac aut simili methodo meditationis primo puncto, secundum similiter aggrediamur, nisi in primo aliquarum personarum consideratio, quæ ad imitationem aut alium affectum faciat, intellectum subeat: tunc enim in ea immorandum esset, qualis exempli causa foret consideratio Beatissimæ Virginis, sancti Iosephi aut aliorum: quamquam illa personarum consideratio pro altero meditationis puncto desumi posset.

tradita tamen est. Inter quos Beatus Augustinus, *Quanto magis, inquit, homo sua mala intelligit, tanto amplius sua mala suspirat & gemit, meditatio siquidem parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio commendat orationem.* Nec enim alia de causa meditatio parit scientiam, quàm quia aliud nihil est nisi discursus, quo ex solido fidei principio per ratiocinationem conclusio practica deducitur, qua excitati compunctionis & deuotionis affectus in orationem, siue colloquium, erumpunt. Nec alio etiam sensu D. Gregorius meditationem studium appellat, quo pij in Deum affectus excitantur. *Stude queso, inquit, & quotidie Creatoris tui verba meditare, discere cor Dei in verbis Dei, ut ad æterna suspires, ut mens tua ad cælestia gaudia maioribus desideriis accendatur.* Et Bernardus, *Considerationem*, ait diuinam humanarumque rerum scientiam conferre, merita purificare, regere affectus, dirigere actus, corrigere excessus, componere mores, vitam honestam & ordinare. Quæ omnia à B. P. Ignatio exposita clariùs, & deducta in vsum, hanc meditandi methodum præ cæteris omnibus commendant, cum sit omnium præstantissima, facillima & vtilissima.

Nam primò quidem maximè consentanea est hominis naturæ, quicùm intellectualis sit, ratione uti in omnibus & discursu debet, & rationum pondere voluntatem permouere, sicque se ad suas operationes applicare. Inde enim omnis in humanis moribus error contingit, quia pauciratione ducuntur, sed pro appetitus inferioris impetu voluntatem in quâlibet bona, etiam contra rationem ipsam, flectunt & distorquent. Hæc est vera hominis scientia potius Sanctorum, quàm sapiens prudentiam esse ait, quæ qui carèt, nihil mirum si captiui à passionibus ducantur, & in actionibus plerumque à suo fine procul aberrant: quod etiam periculum plerumque imminet iis, qui vitam spiritualem profitentur, cum enim hanc viam non ineunt, frequentes illusiones patiuntur, & plerumque, cum suo sensu, gustuque ducuntur, à Deo se duci putant, quod sit ut superbi, pertinaces, aliorumque contemptores existant.

Deinde vera meditatio non potest aliâ methodo fieri, cum enim naturâ sua sit discursus practicus, planè necessarium est, ut & principium aliquod habeat, & ex eo conclusiones, eaque practicæ, ad voluntatem permouendam deducantur. Principium autem hoc aliud non potest esse quàm aliqua fidei veritas, ut potest quæ sit principium, & causa actuum supernaturalium, vnde non solum speculatiua esse debet, sed practica: & quia fidei omne principium extrinsecâ reuelatione & dicentis autoritate nititur, ex suâque natura obscurum est, perpendi illud diligenter necesse est, ut concipi animo penetrari queat, neque id quatenus principium est speculatiuæ alicuius conclusionis, sed practicæ. Quare in eo expendendo habenda est potissimum ratio eorum quæ ad praxim impellere possint, qualia sunt in historiæ medicatione personæ, verba, opera, cogitationes & affectus. Vnde cum valde difficile sit fidei principia ut speculatiua sunt, penetrare, nihil tamen facilius est, quàm eadem ut practica sunt, animo

Rationes quæ hunc meditandi modum persuadent.

CAPVT XVI.

ATque hæc meditandi ratio ab antiquis Patribus & piis authoribus, obscurè licet,

concupere & apprehendere. Qua de causa etiam ij, qui in rebus Theologicis rudes omnino sunt, optimè meditari interdum solent, imò quandoque melius quàm magni Theologi. Nam hi plerumque speculationi inhærent, & intellectum duntaxat replent, illi verò ad ipsam in principiis latentē praxim solùm attendunt, & in affectus eorum vi concitandos toti incumbunt.

Præterea ex hac methodo potissimum pendet vera & substantialis deuotio, & solida voluntatis ad omne bonum honestum completendum, perfectumque virtutum exercitium suspiciendum proposita. Nam inde potissimum fieri consuevit, ut plerique, licet orationi dediti, parum tamen solidi in virtutum cultu euadant, quia non tam rationum momentis permovere voluntatem conantur, quàm sensibili consolationis dulcedine delinire cupiunt, quæ cum ab appetitu inferiori & corporis dispositione dependeat, nihil eâ esse inconstantiùs potest. Vnde eorum deuotio, animi recollectio, obedientiæ, paupertatis, silentij studium durat, quandiu solùm sensus ille consolationis & gustus spiritualis perseverat; at ubi euanesceat, tam viuæ & importunæ manent passiones, quàm prius: imò aliquando eò maiores, quò propter id genus consolationum insolescunt magis, & sui æstimatione inflati seipsos minùs agnoscunt. Contrà verò cum diuinæ sese veritates eodem modo semper habeant, ubi semel menti inhæserunt, quamcumque in partem sese appetitus inferior flectat, quocumque modo se externa obiecta habeant, voluntatem semper eodem modo afficiunt, & eadem vi impellunt. Quo fit, ut etsi in virtutum cultu nullâ planè delectatione afficiantur, qui rectam hanc meditandi methodum ineunt, tamen rationum pondere in id quod honestum est perpetuo tenore rapiantur. Certè ideo etiam contingit potissimum plerosque in meditando facilitatem magnam habere, in vitæ tamen praxi valde imperfectos, & multis peccatis obnoxios: alios contrà perpetuâ in orando ariditate torqueri, in quotidianis tamen virtutum actionibus ita strenuos, ut vix quidquam admittant, quod reprehensione dignum sit: hi enim non cæco impetu, nec solo affectu ducuntur, sed ratione & discursu, illi autem affectu quidem bono, sed non in solidâ suâ basi fundato, neque ex verâ sua radice & nativo fonte prodeunte.

7.33. Moral.
C.12.

Hic, inquit S. Gregor. fletus in prece percipiunt, sed cum post orationis tempus eorum mentem superbia pulsauerit, illico in fastu elationis intumescunt, cum auaritia instigat, mox per incendia auida cogitationis exæstuant.

Accedit quod in meditatione, quæ religiosus discursus esse debet, & ad charitatem quæ aedificat, non scientiam quæ inflat, ordinatus, potissimum habenda sit ratio affectus: in hac autem methodo tale est præfatum memoriæ & intellectus exercitium, ut suâ veluti sponte ad voluntatem perurgendam procumbat: memoria enim id solùm ante oculos ponit, quod ad illum finem valet; intellectus verò discursus, si ut præscribitur fiat, nullam curiositatem, nullam varietatem admittit, sed nudam duntaxat & simplicem ex principio benè apprehenso illatio-

nem, & ad singulares vitæ nostræ actiones in particulari benè formandas applicationem. Qua in re magna certè est tum vtilitas, tum facilitas; vtilitas quidem, quia cum diuinæ veritatis principium sit infallibilis actionum nostrarum regula, nihil ita iuuare nos potest ad vitam nostram ex Dei voluntate & Christi imitatione formandam, quàm cum illam regulam, vel ad præteritas actiones diiudicandas, vel ad futuras, eo præsertim die, componendas, adiungimus: in hac enim methodo, non in eo sistit discursus, ut affectum voluntatis erga virtutem aliquam verbi gratia humilitatem, paupertatem, mortificationem, puritatem intentionis, conformitatem cum Dei voluntate, permoueat; id enim parui esset momenti: sed præterea ad particulares vitæ, illius potissimum diei, actiones descendit, & admonet quomodo in hac vel illa occasione, cum hoc vel illud ages, te superare, quam in eo negotio humilitatem, pacem, conformitatem cum Dei voluntate exercere debeas. Qua etiam in re apparet magna facilitas, cuius enim sunt noti sui mores, nemo est, qui non quid antè egerit, quid deinde acturus sit, suo modo cogitare possit, ac proinde benè apprehensi principij regulam singulis vitæ suæ actionibus, prout materia feret, ad mouere.

Denique qui hoc modo procedunt, optimè sese disponunt, ut si voluerit Dominus in contemplatione spiritu illos sapientiæ repleat, nam fieri non potest quin in vera animi puritate, & mortificatione, virtutibusque omnibus, ut supra dicebamus, proficiant: præsertim cum iste modus suapte sponte ad contemplationem præparet; consistit enim contemplatio in simplici intuitu veritatis diuinæ, quæ discursus meditationis principium est. Itaque facile fieri potest, cum diuinæ bonitati ita placet, ut in ipso memoriæ exercitio suspensa mens, Deum & diuinæ veritates, insolito quodam lumine perfusa, quodammodo intueatur, & voluntas prius bene disposita, ei purissimo amoris magnâ cum quiete inhæreat, quæ verissima est contemplatio. Quod si id initio non contingat, saltem euenire facile solet post elicitos illos affectus, quibus in Deum voluntas sustollitur. Quare diu nullus benè meditatur, qui non sæpe etiam veros contemplationis actus admixtos experiatur.

Qualis debeat esse meditatio eorum qui saluti proximorum vacant.

CAPVT XVII.

Hic modus meditandi in eo cæteris præferendus videtur, quod sit maximè vniuersalis, possitque facillimè, & magna cum vtilitate, ab omnibus vsurpari, in quocumque tandem vitæ genere versentur, si modò ad proprium cuique finem accommodetur; nam non minus ad contemplatiuâ perfectionem, quàm ad actiuam, & mixtam promouendam efficax est. Et ut nihil

de actiua & contemplatiua hic dicamus,omittere non possumus quin hoc loco qualis eorum, qui proximorum salutem dant operam, meditatio esse debeat, dicamus: inde enim manifestum erit hunc & non alium meditando modum illis potissimum conuenire. Qui igitur ad maiorem Dei gloriam, non sola sua salute & perfectione contenti, in eum etiam finem intendunt, ut alios in sua salute & perfectione iuuent, eorum meditationem tribus his conditionibus instructam esse necesse est, ut ad utrumque finem consequendum medium efficax esse possit.

Primo non sufficit ea perfectio quæ contemplatiui hominis orationi satis esset, ut nimirum in sola Dei contemplatione & fruitione conquiescat, sed præterea diuinæ contemplationis abundantia in actiones proximo utiles deriuare debet: Neque ut solū Dei cognitione & amore impleatur, & suum hominem pascat sterili quodammodo diuinæ gloriæ æstimatione ac desiderio; quod ut Racheli, sic orationi contemplatiuæ conuenit: sed per eam ipsam Dei cognitionem & amorem, diuinæque gloriæ æstimationem, ad eandem gloriā, cæteris omnibus bonis creatis, atque adeo vita propria, post habitis, re ipsa procurandam, & in quamplurimos alios, quasi filios propagandā, incitetur; imo ipsa Dei charitate impellente, urgeatur. Et quemadmodum ipse Deus, suū licet contemplatione & amore perfectus & beatus, ex pleno veluti sui amoris thesauro, sui cognitionem & amorem gloriāque suam extra se per opera naturæ, gratiæ, & gloriæ effundit: Quemadmodum etiam Christus ipse Dominus contemplationis, amoris, diuinæque gloriæ desiderij plenitudine non contentus, ex hoc eodē fonte externas actiones etiam vilissimas, ad Patris gloriā in procuranda hominum salute amplificandam, exprompsit: Ita sanē necesse est eum, quem Deus ipse & Christus ad suam imitationem & perfectam maiorem suæ gloriæ amplificationem vocauit, eam imprimis in sua meditatione Dei cognitionem, amorem, & æstimationem diuinæ gloriæ concipere, quam quisque contemplatiuus conciperet: deinde etiā tanta eam plenitudine, constantia, ac feruore cumulare, ut in alios etiam perenni quodam fluxu exundet & erumpat.

Secundò quoniam ad eam maiorem diuinæ gloriæ perfectam procurationem, non vna aut altera duntaxat virtus, sed omnes prorsus, atque in suo supremo gradu, sunt omnino necessariæ; ideo eorū meditatio, qui ad eum finem maiorem Dei gloriæ vocati sunt, non tantum ad practicam diuinæ illius gloriæ æstimationem tendere debet, sed etiam ad solidam virtutum omnium acquisitionem. Et quidem oratio contemplatiua quamquam ad virtutes nonnullas tendat, quæ ad vitæ illius quietem necessariæ sunt, plurimas tamen omittit, quibus ea vitæ carere sine detrimento potest. At verò oratio hominis qui vitæ mixtæ se dedit, ad omnes prorsus virtutum affectus excitandos, earumque perfectionem acquirendam tendit: virtutes enim omnes non tantum Theologicæ, sed etiam Morales, patientia, mansuetudo, zelus animarum, animi fortitudo, humilitas, & id genus aliarum sunt huiusmodi, ut earum non qualemcumque præsidium, sed absolutam perfectionem mixta vitæ requirat; si modo sine suo periculo, & diuinæ gloriæ imminutione, alios quis iuuare velit, scilicet

efficaciter; non externa tantum bona deferendo, A quod contemplatiuo ut plurimum satis est, sed seipsum quoque diuinæ gloriæ perfectæ mortificatione immolando.

Atque ut intelligatur quàm meritoria ratio in vita mixta ad perfectam praxim virtutum omnium, quæ non nisi per orationem comparantur, natura sua feratur, operæpretium est paucis attingere, quātōpere his virtutibus genus illud vitæ opus habeat. Primū enim virtutum perfectio hominem tanquā instrumentum gloriæ Dei, Deo ipsi principali causæ apte coniungit: nec enim doctrina, ingenium, industria, prudentia naturalis, cæteraque huiusmodi humana dona, eam per se proportionem habent, vel cum Deo primo principio, vel cum fine gloriæ eius, qui in eo consistit, ut Dei ipsius cognitio, & amor in aliorum animis generetur, quæ necessaria est, vel ut causa secunda debite primariæ subiiciatur, vel ut fini apta media respondeant, nisi accedat sanctitas quæ ex virtutum omnium perfectione ita conflatur, ut & hominem Deo similem efficiat, & idoneum qui eam similitudinem in alios possit propagare. Deinde quāuis nonnunquam diuina bonitas ad suam gloriam & aliorum utilitatem eorum operam utatur, qui minus perfecti sunt, eorū tamen plerumque functiones, & ministeria solidis virtutibus vacua, ac proinde proprio amore infecta, obtusa quodammodo voluntatis acie, & animi feruore represso, segnius exiliunt, diuinæ operationi moram, impedimentumque obiciunt, in animos aliorum non penetrant, & inani fere conatu plus vanæ suæ æstimationis, quàm solidi diuinæ gloriæ fructus pariunt. Accedit quod ut alios iuues, exemplo non minus quàm verbis sit opus. Est enim hoc breue & efficax virtutis iter, si vita persuadeas ac moribus, quod doctrina & cohortatione proponis: neque satis explicari potest quātōpere oblit utilitati hominum, quibuscū ex officio versaris, si aliqua imperfectio ne tenearis; hoc potissimum tempore, quo oculatissimi homines, & in rebus spiritualibus satis versati, minimos quosque nauos deprehendunt, sic etiam ut iis offendatur. Denique non in alio magis, quàm in hoc negotio comune id valet. Nemo dat quod non habet. Quomodo enim ad humilitatis studiū superbus, patientiæ & mansuetudinis iracundus, ac sui impotens, mortificationis & cæterarum virtutum sui amore, & cæteris imperfectiōibus plenus, excitabit? Iactare quidem is homo poterit elegantes in specie, & selectis ornatas verbis sententias, multa in super lectione concinnatas, nec tam propria experientia, quàm aliorum ex libris collectas conciones; solidos tamen virtutum affectus in aliorum animis haudquaquam ingenerabit; ex solo quippe interiori feruore mentis, & spiritu pietatis ad permouendos hominum animos verba loquentis efficaciam roburque desumunt. Quo spectat B. P. Ignatii sententia, qui, dum admonet eos omnes qui se Societati addixerunt, ut in virtutum solidarum, ac perfectarum, & spiritualium rerum studiū incumbant, ac in huiusmodi maius momentum, quàm in doctrina vel aliis donis naturalibus & humanis constitutum esse ducant; eius rei rationem ex ministeriis externis & circa proximorum salutem subiungit; Illa enim, inquit, interiora sunt, ex quibus efficaciam ad exteriora promanare ad finem nobis propositū oportet. Conforme est D. Bernardi consilium, qui suos hortatur ut per orationem ditari ipsi prius velint

p. 10, s. 2.

ser. 18. in caus.

ser. 18. in
Cant.

virtutū opibus, quā eadē ad aliorum salutem effundant, ubi etiam indicat quanto in periculo versetur is qui dum orat, non tam implere se virtutibus, quā se ad alios implendos comparare, contendit. *Quod tuum est, inquit, spargis & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere: nimirum vitam atque salutem, quā alteri das, te ipsum fraudas, dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrena cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapias concham te exhibebis, & non canalem; hic si quidem penē simul & recipit, & refundit; illa vero donec impleatur expectat, & sic quod superabundat sine suo damno communicat, sciens maledictum quī partem suam facit deteriorem. Et paulō post inanem eius hominis laborem & conatum ostendens ait, Implere prius, & sis curato effundere, alioqui nec mihi sedet discari ex te exinanito, si enim tu tibi nequam cui bonus eris? De cumulo si vales adiuua me, sin autem parcite tibi.*

p. 7. c. 4.

1. 4. de Doct.
Chr. c. 15.

Tertiō denique sanctis desideriis & orationibus, quib⁹, ut loquitur B. Ignatius, innatur maxime proximis, meditatio vitæ actiue plena esse debet, quibus partim præteritorum laborū sementē irriget, partim ad futuram eorum messem, novūque laborem se strenuus agricola comparet, & priusquam, ut D. Augustinus ait, exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam scientem, ut eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Ea est enim sanctorū desideriorū, & humilium vis orationum, ut Deum ipsum, qui solus operatur omnia in omnibus, & humanæ salutis initia progressum & consummationem sua solus, operatione attingit, efficaciter applicent ad ea in hominū animis operanda, quæ vita mixta efficere intēdit: nisi enim ipse accedat & manum tanto operi admoueat, nulla humana vis, nulli conatus, nulla exhortatio quidquam efficiunt: ut autem Deus accedat, applicet se, & concurrat, non eum nostra industria, facundia, ingenium, doctrina, sed pia oratio, ex humili & ardenti corde proficiens, permouebit. Quare etsi cōtingat quosdam cōcionatores orationi non deditos magnos interdū in animis auditorū motus excitare, nihil tamen dubiū est, eos motus quos à Deo fieri constat, non tam eorū verbis, quā feruentibus precibus aliorum, qui fortasse hominibus ignoti despectique delitescunt, impetratos, à Deo excitari; & in die iudicii mirabimur tot effectus diuinæ gratiæ, quos in hac vita quibusdam magni nominis cōcionatoribus homines tribuunt, aliorum quorundam simplicium, & idiotarū orationibus à Deo iusto iudice vindicatos reddi. Et quamquam ad eum modum plurima gratiæ dona fidelibus passim impetrare valeant contemplatiuorum orationes & suspiria, longē tamen maior ad impetrandum vis & efficacia inest orationibus illis, quas fundūt qui diuinæ gloriæ procurationē Deo vocante susceperunt: nec dubium est quin fidelis Deus eos potissimū exaudiat, qui eius negotia procurant, & eorum labores peculiari quodam gratiæ & benedictionis rore perfūdāt, quos propriæ utilitatis ac etiam vitæ oblitos, videt totos se ad aliorum salutem & curandam & fufis maiori cum fiducia precibus suo quasi iure impetrandam, consecrasse. Fuit hic rationis spiritus in Apostolis & viris Apostolicis, insignis tantorum fructuum artifex, totus illi dies laboribus, noctes orationibus consumpserunt, Testis est mihi Deus,

inquit Apostolus, cui seruiō inspiritum eo, in Evangelio filij eius, quoniam sine intermissione memoriam vestrifacio in orationibus meis, obsecrans si quo modo &c. Plenæ sunt eius epistolæ partim actionibus gratiarum, partim ardentibus precibus, quas passim suis adhortationibus admiscet, iisque fidelium mentes, quasi teneras plantas, ascito diuinæ gratiæ ex cœlo rore, irrigat & perfundit.

Examen post meditationem.

CAPVT XVIII.

Post meditationem eius examen omitti numquam debet, per quartam circiter, horarum partem: est enim maioris quā credi possit utilitatis: in eo tria sunt considerata.

Primō quis fructus ex meditatione extiterit, hæc enim commemoratio altius imprimit memoriæ tum lumina supernaturalia, novæque veritates à Deo comunicatas, tum proposita & pios affectus, sic ut interdū recurrant vltro & suo nobis tēpore opitulentur. Quare utile erit aliquot orationes iaculatorias ex iis conficere, quibus interdū animū colligamus. Quidam etiam valdē vtiliter præcipua lumina & motiua, quæ efficacia experti sunt, breuiter notant scripto, eaque repetūt cum in conscientiæ examine discutiunt quomodo sint meditati; sic enim iis facilius utitur, vel cum occurrit occasio designatæ executionis certo tempore & loco, vel cum proximos alloquuntur familiariter, vel cum animo aridi sunt. Ea enim relegendō exardescunt iidem affectus, & ad perfectionem persequendā acrius inflammātur, suamque ipsi damnant tepiditatē, mirantur vnde exciderint & hāc veluti face quā pergere ad perfectionem debent, viam intuentur. Quare & Beatus Pater Ignatius id faciebat, & Beatus Pater Xaverius suadebat: & vero excitant quæ Pater Faber, P. Euerardus, Pater Baltazar, alique nostræ Societatis præcipui sanctitate Patres sibi in eum finem notauerant.

Secundō discussis ad eum modum, notatisque meditationis fructibus, inquirendū est diligenter quomodo iidem per totum diem & singulas vitæ actiones, tanquam diuinū semen spargi possint: & in particulari notanda sunt tēpora, loca, personæ, negotia, omnes denique circūstantiæ, quæ occasionem aliquā præbere poterunt illo die virtutes illas ad quas nos excitari sensimus, exercendi; & primū quidē habēda est ratio earum actionū, quæ ordinariæ sunt, & ab obedientia nobis impositæ, ut ipsæ virtutū istarum honestate, si eā egeant, eiusque capaces sint, exornentur. Deinde prospiciendū est, num creari à nobis opportuna occasio possit, si se vltro nō offerat, quæ aliquoties in die externis vel saltē internis actib⁹ pios istos virtutum affectus & lumina & motiua in vsum aduocentur, vel saltem renouentur, ut altius menti inhæreāt, & ad cōcepta proposita voluntas firmitus adstricta adhærescat. Nihil enim, inquit S. Hieronymus, in hoc secreto magis agere debes, quā animam diuinis eloquiis pascere, & quantū, si per totam sufficere possit diem, hoc eam veluti pinguiore cibo satiare. Et Basilii. Operam sedulo da, ut in ea mercatura quā in luculento vitæ genere, præclarisque muneribus communiter unā cum cæteris facis, seorsim quæstus accessuunculam aliquam habeas, quo reposi-

Ep. 1. ad
Demetriad.

ser. de abdi-
cerum.

cas in die necessitatis diuitias habear. Præterea satis esse non debet, si virtutum illarum substantiales actus exerceantur, sed habenda est etiam ratio perfectionis in quâlibet virtute maximæ, ad quam his gradibus ascenditur, ut primò quidem actus eius cum occasio occurrat fiant, etsi cum aliquâ naturæ pugnâ & molestiâ. Secundò superatâ naturæ difficultate promptè iam & vtrò suscipiantur. Tertiò etiam cum voluptate & consolatione spiritali exerceantur. Quare in hoc orationis examine collimandum est ad hos gradus, donec ad supremum conscenderimus. Denique nonnunquam discuti potest quid utilitatis ex nostrâ meditatione, & spiritali eius fructu, quem ipsi nos decerpimus, & veluti in nobis collegimus in proximū deriuare eâ die pro occasione possimus, ut maior ex eo quoque in diuinam gloriam utilitas redundet. De eo quoque Demetriadem monet ibidem Hieronymus. *Adhibe tibi etiam in urbe solitudinem, & remota paulisper ab hominibus propius Deo iungere, aspectuique tuorum reddita, lectionis fructum & orationis ostende.* Solent verò plerumque hæc eadem in meditatione tractari, verum si in examine reptantur, longè id utilissimum erit, cum experientia doceat ea quæ semel tantum agitata à nobis sunt facile memoria effluere, tum verò conseruari cum aliqua repetitione & reflexione aliis infiguntur.

Tertiò examinandi sunt ij defectus qui in ipsâ meditatione & præparatione admissi sunt. Nam id valdè conducit, ut tandem veram benè meditandi viam inueniamus, sic enim rectè omnes nostræ actiones componi possunt. Si ubi peractæ sunt, in eas oculos reflectamus, & diligenti eas examine perpendamus. Porro impedimenta quæ fructum meditationis intercipiunt, ad tria præcipuè capita reuocantur. Primum est defectus deuotionis, & desiderij veri Deo perfectè seruiendi, tum in totâ vitâ, tum in oratione ipsâ: & hic defectus est in voluntate. Secundum, defectus attentionis & distractiones, qui defectus in intellectu præcipuè consistit. Tertiū deceptiones & illusiones, mali vel humani spiritus, quas tam in intellectu, quàm in voluntate pati nos contingit.

Fructus orationis.

CAPVT XIX.

VT autem facilius per examen deprehendamus quinam sint Fructus Meditationis, breuiter ante oculos ponere visum est, non quidem omnes, sunt enim innumeri, sed præcipuos quosque. Respondent autem maximâ ex parte illis affectibus, quos supra excitandos esse diximus; paucis omnes complectitur Bernardus. *Orando bibitur vinum spirituale letificans cor hominis, vinum scilicet Spiritus Sancti, quod inebriat mentem; & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans interiora aridis conscientia, escas bonorum actuum digerit, & deducit per quadam anima membra, fidem roborans, spem confortans, vegetans ordinansque charitatē, & impinguans mores.* Nos paulò fusiùs, & alio ordine eosdem prosequemur.

in Epistol.

A

PRIMVS FRVCTVS.

Lumen practicum.

Primus Fructus orationis Mentalis est, nostri & Dei, eiusque sanctissimæ voluntatis cognitio, eaque practica, quæ certè fundamentum est & basis salutis nostræ & omnis perfectionis, Ea cognitio hausta ex ipsis fidei principiis per fidei lumen & cætera intellectui infusa sapientiæ dona spargit sese, meditationis beneficio, & longè latè que in Deum & eius opera & in nostras omnes actionem deriuat. *Sicut enim, I. r. de oratione ait Chrysost. sol lucem prabet corpori, sic anima do. Deo. lumen est precatio.* Quo fit ut hæ actiones nostræ, ubi sigillatim cum diuinâ sanctitate & voluntate veluti propriâ suâ regula, vel cum Christi Domini vita ceu vero exemplari conferuntur, deprehenditur facile quales sint, quid illis desit, quid & quomodo formandæ, reformandæque sint. Atque eâ de causa magna est meditationis cum examine conscientia cognatio. Nam per conscientia examen in notitiâ aliquam imperfectionum nostrarum deuenimus, & per meditationem quàm graues ex sint, & quomodo iis sublatis actiones nostræ reformandæ sint, discimus. Itaque si benè simul cohareat, fieri nō potest quin efficaciter expulsi imperfectionibus forma perfectionis acquiratur, discussis per lumina practica tenebris, quæ mentē ceca quadam sui & Dei ignoratione obducebant. Hæc autem lumina practica examinanda post meditationē sunt, & notanda eò diligentius quo fuerint magis particularia.

SECUNDVS FRVCTVS.

Puritas mentis.

Secundus Fructus est perfecta animæ puritas. Nam in via purgatiua, meditatio sordes peccatorum abluat & ab omnibus grauioribus purgat; in illuminatiua à venialibus deliberatis, vel ex adhæsiōe ad bona creata prouenientibus liberat; denique etiam quantum in hac vita fieri potest, minuit veniales lapsus qui ex infirmitate & subreptione contingunt. Nam non tantū separat animā ab affectibus terrenis, sed etiam ab eorū occasionibus longè remouet: facit enim re ipsa ut mundū deserat, & fugiat quæ ad iaphora seu indifferentia videntur, ut diuitias, honores, famam & cōmoda corporis, & potius inclinât ad perfectam Christi imitationem & crucē, ex quibus fit ut longè omninò fugiat à periculis & occasionibus venialium. *Frumentū tuum, inquit Augustinus, si haberes in inferioribus, ne putresceret leuaret illud ad superiora, non putrescit cor, si leuetur ad Deū.* Præterea teneram reddit animam & delicatam, sic ut minimos veniales lapsus magis sentiat, & grauiores repuet, quàm multi suos lethales & crassos, eam etiam sollicitam valdè efficit, nihil ut aliud exoptet quàm ut vni Deo placere quàm maximè possit, & ægerimè ferat si vel minimo cum peccato offendat, alit enim generosum animum qui sese ad mundi nugas & inanem secularium hominum conuersationem abicere dedignatur, nihilque horret magis.

Ee ij

n PC. 85

Chrys. l. i. de orando Deo quàm quod displicet Deo. Denique abundanti quodam lumine eam implet, & sic illustrat, ut nihil in eâ latere possit quod non ipsa peruideat, & cui non diligenter opportuno remedio prospiciat. Hinc frequens conscientiae examen, hinc sedulum & diligens exercitium virtutum omnium, maximèque vitæ puritati seruientium, qualis esse solet pœnitentia, mortificatio sensuum & linguæ, timor Dei filialis, castitas, temperantia, fortitudo & prudentia ipsa quæ vulpeculas paruulas, id est fallaces carnales mundanæque sapientiæ captiunculas capit, deprehensasque perdit. *Nec enim*, inquit Chrysostomus ibidem, *sustinet deprecatio versari inter pauperes, sed in quorumcûmque pectoribus sibi domicilium delegerit, eos reddit plenos omnis iustitiæ, erudiens & exercens ad virtutem, ac malitiam omnem propellens.*

TERTIVS FRUCTVS.

Vera mortificatio.

Tertius Fructus est affectus veræ mortificationis tam sensualitatis, quàm passionum & malorum habituum: cum enim omnes sensuum voluptates ex corde, tanquam ex fonte profluant, si per sanctos affectus in meditatione excitatos ipsum hominis cor & voluntas repleatur sancto sui odio, coërcebit sine dubio sensuales delectationes, & inordinatorum motuum redundantiam omnem ab ipsa radice amoris proprii gladio sanctæ mortificationis & pœnitentiæ rescindet, igneque diuini amoris penitus comburet. Nam licet mortificatio distinguatur à meditatione, & multi appareant operibus mortificationis dediti, qui parùm vacant orationi, tamen vix potest esse solida mortificatio, quæ non oriatur ex meditatione & oratione: cum supponat odium magnum sui & peccati, ex quo generetur fuga omnium occasionum & periculorum, & continua in se naturamque suam pugna. Quæ certè amarior est & difficilior, nisi per meditationem confortetur anima, & plena rum spirituali lumine, tum sui cognitione, solidioribus deliciis ad sensuum oblectationes refecandas roboretur. Hinc videmus eos omnes qui benè ut decet meditationi vacant, sui etiam mortificationi vtrò vacare strenuè, & illatas vel à proximo, vel aliunde, Deo ita permittente, afflictiones, non æquo tantùm animo, sed etiã libenti tolerare, siue in sui ultionem, siue ob Dei amorem, cuius gloriæ, commoda propria, vitæque ipsam postponere, & ex integro seruire se gaudent siue agendo, siue patiando. Ergo si quis huiusmodi affectus sit excitatus, notandus ille est & eius motuum, ut suo tempore in praxi, cum occasio aderit, ad sensus, passionisque frenandas applicetur, quod quomodo fieri conueniat etiam dispiciendum est.

QUARTVS FRUCTVS.

Rerum omnium contemptus.

Quartus Fructus est perfectus omnium rerum contemptus & renunciatio, cum enim

per meditationem Deum ipsum, infinitum nempe bonum, diuitias immensas & gloriam, deliciasque inenarrabiles intellectu & voluntate possidet anima, facile est illi res omnes alias fastidire & abiicere, ut stercore, licet sine peccato retineri possent, imò etiam seipsam prorsus abnegare, ac quod in se ius habet, abdicare, & in Deum ipsum transferre, adeo ut nihil præter eum magnificare & possidere velit, & omnia propter ipsius gloriam contemnere gaudeat. *Quisquis enim* (ut Deum alloquitur D. Augustinus) *cognoscit te, (quod maximè fit per meditationem) diligit te, se obliuiscitur, amat te plusquam se, relinquit se & venit ad te, ut gaudeat de te, &c.* Adde quod ex familiaritate cum Deo tanta animi magnitudo promanat, ut qui cum eo versantur, non omnia vitæ bona tantùm, sed etiam mala parui æstiment, omnibusque laboribus, tormentis cruciatibus animam excelsiorem gerant. Quemadmodum qui in excelsio aliquo, sublimique loco constituti sunt, omnia inferiora quæ antea suspiciebant & admirabantur, dispiciunt, ac parua ferèque nulla æstiment. *Iusti*, l. 5. mor. c. 22 inquit Gregorius, *supra se interius rapiunt in alto animum figunt, atque dum extra carnem fieri mente decertant, ipsa pene quæ patiuntur ignorant: nam velut in magni montis vertice subiecta sibi intus vident, quæ per carnalem gloriam foris timent.* Hic denique ortum habet religiosæ vitæ præcipuum, non tantùm fundamentum, sed etiam ornamentum, paupertas spiritus, nuditas, & spoliatio sui perfecta, sicut etiam magnanima illa ac fortis in iniuriis & morte ipsâ pro Christo toleranda, patientia.

QVINTVS FRUCTVS.

Sui contemptus & odium.

Quintus Fructus est, quod per orationem mentalem illustrata anima, & intimam sui notitiam adeptæ, non eam tantùm vanam animi elationem, quæ ex rerum terrenarum abundantia, & prospero successu, sed etiam spiritualement, quæ ex virtutum & bonorum spiritualium possessione oritur, facillimè euitat: intelligit enim se à seipsa nihil esse, & nihil habere suis meritis, quæ etsi in se aliqua agnouerit, Dei tamen dona esse scit, non sua: neque verò etiam sibi deberi bona quæ accepit, sed potius peccatis supplicia, quæ iuste timere potest, & illa peccata sua æqua lance ponderando eorum grauitatem sentit, & omnium pedibus eorum onere depressa se subiicit, tantùm abest ut aliis sese præferat, aut in Dei donis singularem se reputet, aut haberi velit. Atque hæc ipsa humilitas, initio quidem verissima sui notitia innititur præcipuè, sensim verò eò assurgit, ut cum omnibus aliis Deum præsentem & operantem, & innumera eius dona agnoscat, libentissimè sese demittat infra omnes, ut in aliis quasi exaltet Deum magis ac magis, eumque extollat, atque magnificat. Quare si qui affectus huiusmodi sunt in meditatione excitati, magnificandi sunt & instar baculi, qui in lubrico vitæ spiritualis itinere semper

ut ad manum, ut nos fulciat & sustineat, sunt habendi.

SEXTVS FRVCTVS.

Contemptus vanæ hominum æstimationis & dignitatum.

Sextus Fructus est fuga & contemptus vanæ hominum æstimationis, gloriæ, honoris & amoris singularis, quæ inter mundi bona solent maximè generosos animos mouere. Actus enim gloriæ & honoris vani nascitur ex ignorantia, siue sui, siue hominum, qui nos laudant, magnique faciunt aut honorant, siue eorum bonorum propter quæ laudari nos, & amari, & honorari appetimus. Quæ omnia cum sint Dei dona, certè tantummodo sunt ab eo donata nobis, & appetenda quatenus idonea sunt media ad ipsius gloriæ, non autem ad nostram qui nihil sumus. Hanc ignorantiam depellit meditatio, & ingenerat in animis nostris contemptum nostri & amorem Dei, ac affectum ad eius gloriæ & honorem omnino propensum, cui seruire omnia bona nostra debent. Huc etiam spectat ambitio, quæ nihil est aliud quàm desiderium potestatis alios gubernandi, cui annexa est repugnancia in subiiciendo se humiliter alterius regimini. Hanc excellentiam superbi appetunt, ut quoddam bonum proprium; quo modo non est tantum vanum, sed periculosum. Quis enim nouit an optatis officiis si potiretur, fungi dignè posset? Deus in Ecclesia & republica diuidit officia omnia prout vult, & utitur quibus vult tanquam instrumentis ad alios ad gloriæ suæ amplificationem instituendos & dirigendos. Quare signum est magnæ ignorantie sui & Dei, appetere huiusmodi dignitates, cum nemo sciat an habeat unde satisfacere eis queat, & licet habeat idoneas animi vires quibus eas posset pro dignitate sustinere, scire tamen non potest an velit Deus ut tali instrumento, imò iudicare de se quis debet, se planè indignum esse, quo Deus ad res præclaras utatur. Quare si fortè vocetur ad aliquod simile officium, non tantum non acceptat auidè, sed refugit quantum potest. Vbi verò non potest, cum humiliter timore submittit humeros, sese Deo subiicit & coniungit ut eius instrumentum, & putat sui tunc muneris esse plura pro Deo agere & pati, non autem sua curare, aut suam operose authoritatem tueri. Hæc omnia mirum est quàm clarè meditatio detegat, ac proinde hi affectus adeo excellentes ad quotidianam sui contemptus praxim utiliter valde applicari possunt si notentur.

SEPTIMVS FRVCTVS.

Proprij sensus expolitatio & obedientia.

Septimus Fructus est mortificatio tum voluntatis, tum intellectus, humilisque subiectio & obedientia non erga Deum tantum, sed etiam erga homines Dei vicarios. Prouenit hic fructus ex suæ tum excitatis, tum malitiæ propriæ, voluntatis cognitione & prouidentia Dei

suauissimæ, à qua omnis ordo & potestas dimanat. Hanc cognitionem haurimus in meditatione, unde non solent esse proprii iudicii & voluntatis amatores, qui benè meditantur. Hocque inter cætera certum est signum bonæ orationis, quando hæc nos planè superioribus subiicit cæcâ quâdam obedientia, & quæ clausis oculis ad rationes humanas quæ diuino vel superiorum præcepto contrariæ videntur, sanctâ quâdam simplicitate & sapienti stultitia, id quod præceptum est exequitur. Præterea verò meditatio solet valde temperare affectus omnes voluntatis, & intellectus practici iudicia corrigere, & potentiam hanc utramque sensim aptare, & dirigere ad primam & summam regulam omnis bonæ voluntatis & iudicii. Atque hæc propriæ voluntatis mortificatio cum perfecta est, excellens amoris Dei affectus est quo ad eius gloriæ & honorem præstantissimam nostram partem, & libenter subiicimus, & propter eum benè afficimur, tum erga superiorem, tum erga id quod præcipit, tum erga illam subiectionem quâ ita Deum honorari scimus. Cum igitur affectus aliquis odij in propriam voluntatem & iudicium meditando excitatus est, colligendus est ne effluat, & considerandum quomodo in praxi vsui esse queat ad frangendam, cum occasio aderit, voluntatem, non tantum quando cum superiore agitur, sed etiam quando cum alijs.

OCTAVVS FRVCTVS.

Desiderium perfectionis.

Octauus Fructus est desiderium ardens proficiendi in perfectione. Nam ille est ignis qui solet exardescere in meditatione, & maximum feruorem totius diei exercitijs communicare, adeo ut quæcumque ad perfectionem spectant, integrè, feruenter, constanterque perficiantur. Hæc est aqua sapientiæ saluatoris, qua Christus orantes potat, quam qui bibunt adhuc sitiunt: *Hæc est dulcedo cælestium pulchritudinum,* inquit Eucherius, *quæ quanto intentius queritur, tanto intentius desideratur.* Nam ut officium meditationis est mentem illuminare practice, & attentam facere circa omnium virtutum studium, fieri non potest, quin in ipso quotidianæ vitæ vsu lux illa & ardor in meditatione conceptus adsit, & in executionem continuò stimulet & iuuat, ut experiuntur ij qui diligenter in meditationem incumbunt. Est enim verus animæ cibus, quo vniuersum virtutum & perfectionis corpus sustentatur, alitur & augefcit, sine quo languet planè & sensim interit, nec tantum feruentia desideria excitat, sed etiam discretionis mater est, ut exequutio ipsa prudens sit, præluet & à Deo opem auxiliūque impetrat, ut ea quæ proposita sunt perfici queant. Denique aperit ipsa singularum virtutum naturam & pretium, & pro naturæ necessitate ac cuiusque dignitate nos impellit, ut vel hanc vel illā nobis comparemus. Hæc verò desideria ut efficacia sint perpendendum est, quomodo singula ad singulas actiones vitæ nostræ accomodari debeant.

Ec iij

Homo de
B Max.
Episc.

NONVS FRVCTVS.

Imitatio Christi.

Nonus Fructus est vera & solida imitatio Christi Domini, ad quam imitatio præcipue vitæ & passionis eius nos ducit. Quæ scilicet exemplaria contemplantur virtutum eius omnium, atque id eo fine, ut qui Deum in ipso met Deo imitari non possumus, etiam ad aliquam ipsius imitationem incitemur, ei saltem homini facto perfecte nos, vitamque nostram conformemus. Nam ideo dicit se esse lucem mundi, quia ex eius actionibus lux quædam practica effulget, quæ virtutum eius perfectionem cernamus, & in nobis imprimamus per contemplationem, donec transformemur de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu. Atque hic vnus fructus omnes alios perficit, & euehit ad summum gradum, quando efficit, ut talis sit nostra mortificatio, renunciatio bonorum omnium & famæ, humilitas, obedientia & cæteris qualis fuit Christi. Qui igitur intellectu & voluntate in solem iustitiæ horâ integrâ meditationis continenter intentus & eius splendoris, perfectionisque ardenti amore correptus fuerit, talis sit affectus tota die curare debet, ut velut radius quidam diuinæ lucis ei à quo splendorem trahit se reddat quàm simillimum.

DECIMVS FRVCTVS.

Intentionis rectitudo.

Decimus Fructus est intentionis recte perfectio, quæ proprie est ab amore Dei, quando non quærimus per vitæ nostræ vsum commodum aliquod proprium, bonum corporale, temporale, aut humanum, imò nec spirituale, sed in omnibus & præ cæteris vnum Dei bonum & gloriam. Meditatio enim imprimis in bonis omnibus discernit rationes formales, sub quibus illa appeti à voluntate possunt, eamque demùm voluntati proponit, in quam eius electio & intentio feratur, quæ maiorem cæteris veri boni rationem includit. Enimvero cum inter bona creata & naturalia, scientia exempli gratia appeti soleat à quibusdam, quia est bonum intellectus, qui naturaliter perficitur à scientia, & hic finis sit inutilis, & vana curiositas: ab aliis quia est medium ad diuitias comparandas: ab aliis quia confert ad honores & hominum æstimationem colligendam, & hi omnes fines auaritiæ sordibus aut ambitionis & vanitatis fumo commaculati sint. Deinde verò cum eadem scientia possit esse medium ad Dei gloriam, quatenus per eam Deum & nos cognoscimus, melius & ad eum amandum efficacius prouocamur, vel quatenus potest nobis esse instrumentum ad aliæ eandem Dei cognitionem & amorem communicandum, sitque hæc ratio eam appetendi, atque eius comparandæ finis honestissimus; Meditationis proprium munus est

excussa cæterarum huiusmodi rationum leuitate, huius vnus soliditate motus voluntatis naturam vagos ac fluctuantes confirmare.

Idem verò etiam in bonis supernaturalibus, atque in naturalibus iudicium esse debet. Nam in supernaturalibus bonis duplex quoque est ratio formalis cur appeti possint: gratia enim & gloria, exempli causa, & sunt bona nostra quo modo ea appetimus, petimusque per virtutem spei & amorem qui vocari solet concupiscentiæ, quæ intentio bona est, sed non omnium perfectissima, & verò sunt etiam media ad Dei gloriam aptissima, sunt enim excellentia quædam eius opera, in quibus immensæ eius perfectiones, tantò elucet clariùs, quantò ipsa maior est sanctitas & gloria, sic autem ea præcipue desiderare, amoris & charitatis perfectæ est. Cum igitur res ita se, quemadmodum diximus, habeant in bonis naturalibus & supernaturalibus. In vtrisque hoc præstat meditatio ut & rationes solidas clariùs menti detegat, & voluntati actiores stimulos addat, ut Dei bona propriis abdicatis in singulis nostris actionibus, atque adeo continuò in totâ vitâ nostrâ, non minore constantiâ, quàm intentionis puritate, persequamur.

VNDECIMVS FRVCTVS.

Vnio cum Deo.

VNdecimus Fructus est perfecta vnio animæ cum Deo per amorem actualem, & frequentes in Deum aspirationes, quæ ex fonte illo amoris manant, & toto die eructare faciunt animam verbum bonum, adeo ut non nunquam nihil aliud loqui, nihil cogitare præter Deum possit. Tanta est nimirum suauitas & facilitas conuersationis cum Deo familiaris, quæ ex oratione mentali oritur, ut inde efficiatur ut verè semper homo quodammodo oret, & omnia sua opera illo diuini amoris sapore condiat, & siue bibat, siue comedat, siue studeat, aut quiduis tandem aliud agat, in Deo, & cum Deo, quem semper præsentem habet, illud agere videatur. Huc spectat deuotio illa continua & affectus Deo placendi in omnibus, item actualis conformatio voluntatis cum diuina voluntate. Supponit hic fructus præcedentes per quos omnes animæ vires à creatis bonis abductæ in id vnum consentiunt, ut nullâ iam resistente omnes sese faciliè Deo summo & vero bono coniungant. Quamquam hæc infima, inquit Augustinus, habeant suas delectationes suosque amores, non tamen tali modo delectant, sicut tu Deus noster: in te enim delectatur iustus, quia amor tui suauis est & quietus: nam pectora quæ possides dulcedine, & suauitate, & tranquillitate reple; & contra amor seculi anxius est, & perturbatus, animas certè quas ingreditur quietas esse non patitur, semper enim suspicionibus & perturbationibus variisque timoribus sollicitat eas: in itaque es delectatio rectorum, & merito, quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita, qui intrat in te, bone Domine, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius, sed habebit se optime in optima.

DVODECIMVS FRVCTVS.

Zelus animarum.

DVodecimus Fructus est amor proximi flagrantissimus, siue zelus animarum, qui per meditationem quamuis etiam in incipientibus inchoetur, non tamen perficitur nisi per meditationem perfectam, scilicet in ijs duntaxat qui iam in perfectionis curriculo prouecti sunt: is enim ut plurimum solet ex contemplatione dimanare, idque in ijs qui ad proximum iuuandum à Deo vocati sunt. Nec enim fructus hic ab omnibus qui meditationi dant operam, colligitur semper, nisi forte quoad affectum. At verò qui ad illud vitæ genus à Deo vocati sunt, in quo non solo affectu proximi salutem optare, sed omnibus modis procurare debent, in ipsâ meditatione sensim à Deo non tantum eo zelo accenduntur, sed etiam erudiuntur quibus medijs & industriæ præsidis, quibus in occasionibus proximum iuuare possint, & quomodo actionem contemplationi coniungere, sic ut actio ex contemplatione, & meditatione, ut proprio & vero suo fonte, dimanet; & ipsa contemplatio actionem non impediatur, sed perficiatur. In hoc consistit perfecta Dei & Christi imitatio, ut incensa Dei amore anima, sui quasi oblita, vires omnes, & bona sua, & ipsam etiam propriam vitam ad maiorem eius gloriam procurandam conferat, seque generose neglectâ, molestias omnes vltro adeat, nullis parcat laboribus, nullis se, ubi res Dei agitur, subducatur periculis, nullas subterfugiat difficultates. *Hoc enim habet vera & casta contemplatio,* inquit S. Bernardus, *ut mentem, quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi qui eum similiter diligant, ut orium contemplationis pro studio predicationis libentissimè intermittat: & rursus posita vobis aliquatenus in hac parte, tanto ardentius redeat in idipsum, quanto se fructuosius intermisisse meminerit.*

ser. 57. in Cant.

De deuotionis defectu.

CAPVT XX.

HOstantos Fructus impedire solent ex parte voluntatis ariditas, desolatio, & indeuotio, ex parte intellectus distractiones, ex parte vtriusque illusiones, diabolici, vel humani spiritus; ex parte corporis somnus & infirmitas.

Atque ut primum de impedimentis ex parte voluntatis agamus, & maxime de deuotionis defectu, in quo ipsa deuotionis natura sita sit, imprimis aperiendum est. Deuotio, ut ait D. Thomas, nihil aliud est

2. 2. q. 81. art. 1.

Aquàm voluntas quædam promptè tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum, & deuoti sunt propriè ijs, qui seipso quodammodo Deo deuouent, ut ei se totaliter subdant, sicque & Dei gloriam vnicum sibi finem constituent, & ad eum apta idoneaque media deligant. Inter ea autem quæ ad Dei famulatum & gloriâ pertinent, primum merito locum tenet oratio, præcipue mentalis, quæ excellentissimus Dei cultus ipsa est, nobilissimas hominis facultates & actiones in Dei obsequium consecrans, & ad excellentissima virtutum cæterarum opera totum hominem extimulans, ut se toto omnibusque suis bonis velut acceptissimo holocausto diuinam maiestatem excellenter honoret. Quocirca merito desiderium perfectè Deo placendi [quod à deuotione non discrepat] ad mentalis orationis exercitium tantoperè necessarium esse diximus, cum constet potissimum eius vi non modò omnia orationis impedimenta remoueri, sed & comparari quæ iuuare eam queunt, & hominis vires omnes, potentiasque ad hoc opus sedulo applicari. Quare non mirum est, si meditatio ipsa solet languere, quando vel pridie cum præparandus est animus ad orationem, vel postea in ipsâ meditatione, aut nullus adest, aut remissus tantum feruor, & voluntatis conatus tardior est in bono Dei gloriæ, & desiderando & prosequendo, cuius rei causa omnino duplex esse videtur.

Prima est moralis, quia orationis mentalis donum, est maximum Dei beneficium, tanta autem beneficia Dei non solent dari nisi feruidis. Et sanè id non congrueret satis dignitati amicitie & familiaritatis cum Deo, ut tantum bonum tepidis ac vix quidquam agentibus concederetur, sed omnino hæc exigit ut solis ijs tribuatur, qui eam, quam par est tanti beneficii æstimationem & concipiunt, & illud ardentissimè optant, adque illud obtinendum, totis sese viribus disponunt. Quare videmus sanctos omnes quibus deus singularem hanc gratiâ largitus est, studiosissimos fuisse perfectionis, quam amantissimos puritatis, & in vita sua non minis feruenter, quam constanter, mortificationis & virtutum cæterarum exercitijs excolendâ, exactissimos.

DAlter ratio quasi naturalis est, nam cum hoc opus non tantum sit excellentissimum, sed etiâ maximè arduum & difficile, certè totum hominem, eiusque vires omnes & potentias requirit, nec succedere benè potest orationis exercitium, nisi simul omnes hominis facultates facta veluti conspiratione toto conatu incumbant, siue ad impedimenta tollenda, siue ad ipsum operis exercitium ad vltiorem perfectionem promouendum. Vnde si quid sit quod voluntatem & cæteras potentias distrahat, minor sine dubio ex earum conatu orationis perfectio cõsurget. Hæc autem virium animi distractio, oriri ut plurimum solet à varijs bonis creatis, quæ voluntatem diuidunt in affectus varios, ac proinde ita dissipatam reddunt longè debiliorem & minus capacem ad Deum, bonaque spiritualia percipienda. Porro hi omnes affectus prauis voluntatis, cohiberi non possunt efficaciter, nisi proposito ei longè maiori bono, quale est bonum gloriæ Dei, quod quia infinitum est, atque adeò vnicum & solidum, verumque bonum, voluntatem

Eccl. iij.

totam occupat & fatiat. Nam ubi illud prout par est æstimat intellectus, & voluntati proponit amplectendum. Hæc abjecto omni alio ad res creatas affectu, ei tantum desiderio tota incenditur, itaque incensa sese ac cæteras potentias ad eas tantum actiones ardentissime applicat, quibus plus gloriæ Dei inesse intelligit. Verum enimvero ea est excellentia orationis, ut nulla sit hominis actio, ex qua, si naturam rerum spectes, maior in Deum gloria redundare queat. Nam cum in eo consistat Dei gloria, ut à nobis cognoscatur & ametur: (sic enim à seipso æternam, infinitamque gloriam intelligendo se & amando perfectissime & adæquatè gloriosus Deus accipit) in oratione hic uterque actus excellenter exercetur. Itaque sicut illa increata sui cognitione & amore se ipse Deus glorificat: ita & Deum homo pro suo modulo eum cognoscendo & amando. Quare in hæc vita nulla est dignior hominis occupatio, cum sic ipse Deo similis efficiatur, ex quo fit ut qui in oratione mentali progressus aliquos facere vult, omnino debeat primum magni æstimare, & toto affectu desiderare bonum illud Dei gloriæ, quod in eo cognoscendo, amandoque perfecte consistit. Deinde totam vitam suam, actionesque omnes ita componere, & eo feruore animare, ut tota eius vita nihil aliud sit quam holocaustum continuo igne placendi in omnibus Deo, eiusque gloriæ promouendæ inflammatum, aut etiam continua vel oratio, vel certè ad orationem præparatio. Nam sicut vitæ nostræ actiones media nobis esse debent ad beatam illam & æternam Dei cognitionem, in qua noster finis situs est, obtinendam: ita etiam in hac vita aliquo modo referri opera nostra possunt, & sanè debent ad hunc finem ut Deum cognoscere magis & amare per orationem possimus, cum in eo sit nostra omnis huius vitæ beatitudo, & ad id nos omnes in lucem editi fuerimus, creati, redempti, iustificati, & quotidianis Spiritus Sancti inspirationibus excitati, gratiisque diuinis adjuvi. Ad eum igitur scopum sic animum & mentem intendere debemus, ut actiones nostræ singulæ sint ad orationem præparatio, & in ijs ligna ut ita dicam colligamus, quæ nostræ postea in oratione deuotionis ignem, & excitent, & foueant, & accendant. Hoc qui faciunt, implèt certè quod Christus Dominus Apostolis commendabat, *oportet semper orare*, & optimè contemplationem cum actione jungunt. Atque inde fit ut orationis feruor orationem admirabili splendore, ardore, efficacique impleat, & vicissim collectis in oratione lignis & fomentis, nimirum Deum cognoscendi, & in vitâ quotidianâ amandi occasionibus quamplurimis, dum postea sequitur actio aliqua, maximèque in proximum velut illiso ad ferrum saxo ex oblatâ occasione ignis statim emicet, ardorque ille diuinus qui in oratione eiusmodi delitescibat, excitetur; qui tamen, si maximè talis occasio magnam habuerit difficultatem, numquam exarsisset nisi reperisset illos fomites; id est, nisi præuijs ijs omnibus in oratione anima disposita fuisset. Quod dum fit, mirum quantum se oratio actioque inuicem iuuent, & in immensum perficiant. Atque hæc est vera solidaque de-

uotio, quæ pro objecto habet verum, solidum, que bonum, & ex vera, solidaque virtute charitatis oritur, quam sicut omnibus modis, vel minuere conatur dæmon, eo præcipue sine ut ab oratione nos deterreat, vel saltem segnes in ea tepidosque efficiat, ita totis viribus eam & conseruare & augere debemus, & si ea forte caremus, omni sollicitudine querere, & in nobis excitare.

Fit autem præcipue duobus modis, ut vel in nobis pereat, & extinguatur deuotio, vel vigor eius languescat. Primò quidem simul tota aliquando subito subtrahitur, id quod solet contingere, sæpe quidem Deo permittente ad probationem & exercitium humilitatis. Sæpius autem propter aliquod peccatum etiam veniale, cum spontè & deliberatè committitur: est enim hæc deuotionis gratia maximè delicata & cedit facile tali peccato ut pote sibi contrario. Nec enim in voluntate consistere potest desiderium efficax boni gloriæ Dei in seipsâ promouendi, cum eadem ad bonum sese creatum per peccatum veniale adedò inordinatè conuertit: omnis enim ad creaturam inordinata conuersio, à Deo est auersio. Quod ita explicat D. Augustinus. *Hinc etiam est Domine quod in te non gaudeo, & tibi non adhareo; quia ego in exterioribus, tu in interioribus; ego in temporalibus, tu in spiritualibus; ego in transitorijs animo diffundor, cogitatione versor, locutione implicor, & tu Domine in æternis habitas, & æternitates es*, &c. Itaque experientia compertum est, ut qui sibi attendunt, intelligant statim hac se pœna à Deo plecti, cum voluntariè aliquam imperfectionem admiserunt, ut subito feruor omnis abscedat, succedant motus inordinati ad propria commoda, honores, otia, quibus se sollicitati sentiunt, aut ad sectandam laxiorem viam, & priora itinera liberioris vitæ repetenda.

Secundò sæpe non ita subito, sed sensim remittit sese feruor omnis deuotionis, adedò ut initio quidem vix percipi possit an aliquid decesserit, nec enim subito irruit tepor, sed quam occultissime obrepit. Nam integra quidem exercitia spiritualia, iustaque quoad substantiâ esse finit aliquandiu, sed eorum circumstantias primo impetu concutit, & nisi quisque valdè sibi attēdat, multis nonnunquam diebus existimat satis bene secum agi, donec paulatim sine sensu priora lumina & affectus minuantur, & subinde euanescent, sicque modo quodam deleantur ex animo, ut cum in se reflectit oculos, miretur unde abierint, quomodo elapsa veluti è manibus tanta bona & adedò præstantia lumina & desideria, ad quæ sentit se ægrè postea redire, imò non secus ac si ex animo omnino oblitterata essent, vix potest benè concipere, quæ & qualia fuerint. Vnde fit ut inualecente languore, tædio magno spiritualis vitæ afficiatur, remittat omnino conatum & sollicitudinem, studiūque proficiendi, vix libeat, vel velle tantum quod perfectum est, sicque ab excellenti illo feruore sensim cadens, tædem miratur se delapsum in communem vsum viuendi. Nec tunc desunt carnis & naturæ dictamina astutè & solerter suggerentis contentionem animi tantam esse minuendam, non carere indiscretionis periculo, non ita cæteros

Solil. c. i.

agere, quos tamen & salutis & perfectionis suæ percipere esse quis dubitare audeat? & id genus alia, sic à parvis initijs v. g. omissione alicujus præparationis ad vnam orationem maxima oriuntur damna, non statim, sed paulatim: nam & ipsa ea oratio, etsi non prorsus inutiliter fiat, tamen aliquid deperdit, & qui debet augescere quotidie profectus spiritualis, eo ipso die si non augetur, minuitur, etiam si vix percipiatur, & deinde segnior nescio quo pacto & negligetior sui animus, ipso usu, consuetudineque deceptus, non quidem tam citò deprehendit qualis sit, aut cognoscit suam illam iacturam. Hæc certe non facile eueniunt ei qui magno animi ardore curat, vt ne minimum quidem defectum admittat, & sibi nulla in re parcens semetipsum etiam continuò in benefactis arguit & accusat ob omissionem cuiuscumque feruoris, cuius esset capax, & ita Dei gloriæ magis ac magis seruire potuisset, qui certè fuit Sanctorum omnium spiritus. Verùm quia valdè difficile est sibi continuò attendere, & tantam animi contentionem adhibere in omnibus, idcirco in spiritali vitâ solet esse varietas, & vicissitudo feruoris & languoris. Qui tamen serio suo profectui studet vbi sese deprehendunt languescere, & ad pristinam laxitatem & sensuum licentiam, animique remissionem impelli, non diu in eo se statu patiuntur esse, sed quamcitissimè possunt reducere se conantur ad spiritus feruorem, quem in finem media inutilia non erunt, quæ sequenti capite prosequemur.

Remedia contra ariditatem.

CAPVT XXI.

Primò igitur quotiescumque sentit quis auersionem illam animi à perfectionis studio, & sollicitari se ad pristinas cordis sui vias repetendas, & tædio vitæ spiritualis affici, sic vt vix libeat orare, aut vllum aliud bonum velle, quam desolationem spiritualem vocamus, caueat ne vel ea animi remissione victus, vel tristitia & mœrore dejectus, aliquid agat aut omittat ex illa passione, & non ex ratione & consilio. Sustineat igitur seipsum non nihil, & statum in quo est agnoscat, deinde suam infirmitatem, inconstantiam, miseriam, periculum, adeoque quàm nihil sit, habeat, aut valeat sine Deo, & quàm illi parùm cooperetur, aut quàm imperfectè & indignè seruiat, consideret, coneturque concipere horrorem sui illius status, sic vt velit statim & sine mora sese ab eo liberare, quantum in seipso erit. Quare cauenda dæmonis fraus qui vbi in indeuotionem præcipitauit, conatur auertere omnem cogitationem nostram & voluntatem à serio desiderio resiliendi ab illa, & nos in eo statu detinet ad vnum, duos, tres, quatuor, octo dies, quos postea miramur effluxisse inutiliter, cum potuissimus statim ab initio, imò eo ipso

momento quo tepor ille nos inuasit, perinde illum excutere, ac postea tot diebus in eo languore consumptis. Nam si bene quis status illius sui miseriam sentiat, quid erit cur differat, ac non incipiat generosè in meliorem se statum reducere, & eo ipso momento præstare quod videt, atque etiam decernit sibi esse necessario faciendum post aliquot dies?

Secundò iuuabit plurimùm vt pristinam mentis serenitatem recuperes, rimari profundè & scrutari cor tuum, & vel tenuissimas labes, imperfectionesque tuas inde velut erutas, vnum sub aspectum ponere, sincerèque coram Deo fateri, & te accusare. Etenim sanctos experientia docuit nihil ita impedire Dei sensum, quàm cum excusamus nos ipsos, & nobis velut obtegimus nostros defectus, quod solet esse signum durioris animi. Itaque non facilè spiritualis consolationis rore terra hæc arida, saxeæque perfundi solet. Primus enim sensus deuotionis cõpunctio est, quæ ex intima sui & suorum defectuum cognitione oritur. Quare vbi se homo videt priuatum cælesti illa & diuina dulcedine, eius rei causam ex consilio Climaci inquirat.

Quoties, inquit, anima seipsam prodiderit, caloremque illum amabilem ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac fludum summis viribus resumat, neque enim per aliam portam poterit illum reuocare, nisi per quam egressus est. Conetur igitur sibi persuadere suam indignitatem, teporem, negligentiam, animi dissolutionem in causa esse, suæque imperfectiones in particulari cognoscat & diiudicet, quaslibet magnificiendo, & si occasio ferat, confessionem sacramentalem instituat, quam plurimùm ad hunc finem posse experientia notum est, vel coram Deo omnes illas singillatim recensens, & de ijs sese accusans & condemnans non secus ac si confessionem faceret, humillimè veniam petat, quod si nulla peccati labes animo occurrat, id quod non videtur posse accidere, tamen vel inde suam cæcitatem & insensibilitatem Deo aperiens agnoscat, sibi que persuadeat se meritò & propter antiquos defectus, & occultos plurimos priuari à Deo tanto bono & desolationum acutissimis spinis configi. Itaque humiliter etiam veniam petat, & ipsemet hac se pœna puniat, vt quoniam ita meritis est, carere velit omni gustu pietatis, si ea sit Dei voluntas, vt iustè hæc patiendò maiestatem eius glorificet, & iustitiam magnificet, cum se æterna desolatione dignum agnoscat.

Tertio hæc si accuratè faciat, fieri vix poterit, quin redeat animi serenitas, lux & feruor spiritus. Solet tamen aliquando differre Deus, vt hoc quasi flagello nos corripiens, non solum ad actuales imperfectiones, sed etiam ad quosdam habituales affectus occultissimè voluntati nostræ inhærentes, & agnoscendos, æstimandosque prout par est, & euellendos, inducat atque extimulet. Nam non omnes qui se actualibus peccatis euacuant, coram Deo efficaciter statim accinguntur ad eorum fibras & radices extirpandas. Vnde fit vt redeunte statim spiritali gustu, obliuiscantur pristini status, & remissa vigilantia & curâ sui, animique attentione facilius in eisdem defectus relabantur, sicque iterum

in te pescent. Atque hinc maxime oriri solet inconstantia in vita spirituali. Quare Deus profectus nostri amantissimus, differt aliquando sese nobis reddere, ut acriori examine adhibito deprehendamus causas ipsas imperfectionum, & incitemur pleno eas ut conatu refecimus: verus enim consolationis fons est purissimum desiderium, & sincerissima intentio gloriæ Dei: in hunc, cum desideria proprii, vel creati cuiusque boni influunt, ex fonte lutulento amoris proprii liquida illa iucunditas turbatur illico: fons ergo ille exsiccandus est. Certè experimur sæpè desolationem & auersionem à spirituali profectu sequi aliquam effusionem animi in externa bona non tantum corporis, sed etiam animi, ut recreationes, laudes hominum, occupationes etiam honestas, ut studiorum & similes: etsi enim valde rationabiliter vel admittere hæc bona aliquando, vel prosequi possimus, tamen cum illa ipsa actu possidemus, nescio quo modo solet dissipari interior deuotio, mollescere animus, remitti feruor, & conatus omnis, redireque difficilius ad consuetum feruorem: id quod fit ideo quia pro nostra corruptione vix ullam rem creatam attingere possumus, quin cor nostrum ei adhærescat, & affectus aliquis inordinatus relinquatur in voluntate nondum satis mortificata, nec satis benè utente his bonis, nec ab vnico gloriæ Dei affectu penitus possessa. Ergo opus est vigilantia & mortificatione constante, quam cum videt Deus serio nos adhibere, & conari pro viribus in rerum terrenarum, & non malorum usu, etiam indifferente, nihil prorsus quærere boni proprii, tum infinita eius bonitas puri illius amoris fontem qui in nobis est, clausum amplius tenere non potest, sed reserat, ex quo statim largissima celestis consolationis copia exundat. Gratia enim Spiritus sancti iustis omnibus inhærens fons est aquæ viuæ iugiter, quantum est in se, scaturientis, semperque in vitam æternam exsurgentis. Nam ut ait Theophylactus gratia Spiritus sancti efficit, ut anima semper ad bonum moueatur, nouos semper disponens gradus quibus ascendat, ac denique, nisi prauitate nostra fontis illius cursus interrumpatur, flumina de ventre fluunt, id est ex corde [quod ut Gregorius Nyssenus interpretatur] animæ venter est, lætitia spiritualis vberima fluit, cuius impetus totam animam ciuitatem Dei lætificat, ut ibidem explicat Basilii. Itaque videmus omnes Sæctos qui laboribus magnis & mortificationibus sibi mortui, & quasi sui obliti, gloriam Dei promouere studuerunt, iugi spiritualium deliciarum, & diuinæ voluptatis torrente fuisse potatos.

Quartò quod ex eo sequitur iuuabit plurimum, nonnunquam cum perseuerat desolatio, si quis aliquam extraordinariam, moderatam tamen, mortificationem suscipiat, siue ut defectus & peccata puniat, eoque modo Deum, iusta subtractione gratiæ deuotionis & consolationis, castigantem quodammodo adiuuet & glorificet, siue ut amorem sui comprimatur, siue denique ut impetret à Deo constantiam, simulque ostendat reipsa se quamuis à Deo repelli videatur, idque merito, velle tamen quocumque malo suo hoc consequi, ut ei vni adhærere &, quamma-

ximè placere possit. Experientia enim constat, quod cum dejecti & prostrati tædio omnis boni videmur, si tamen strenuè pugnemus contra desolationem aliqua mortificatione cum nostra despicientia, redeunte illico Dei visitatione mirum in modum inflammetur voluntas. Cauendum tamen ne id nobis attribuamus, certè singulare est Dei beneficium, cum in eo statu per mortificationes contra nos ipsos insurgimus. Itaque tantam Dei gratiam agnoscere, & de ea gratias humiliter agere debemus.

Quintò nihil certè ita gratiam deuotionis impedit, ut malus illius usus, qui vel à superbia sui æstimatione & vanitate, vel à negligentia oritur. Deus enim huius gratiæ author effusissime sese communicare vellet omnibus, idque perenniter, sed nos fluxum tanti boni impedimus, cum vel nostra superbia & vanitate inde insolescimus, nosque pluris facimus quam par sit, unde prorsus nos humiliare & abijcere deberemus; vel nostra negligentia tantos Spiritus sancti motus abire inutiliter patimur, ex illisque solum sensibilem consolationem retinemus, solidos autem & verissimos eius fructus qui sunt mortificationum passionum, feruor spiritus, procuratio gloriæ Dei, virtutum omnium exercitia, & similes non intendimus, vel non multum curamus, & quod deterius est, donis Dei & gratijs in perniciem nostram & eius offensionem abutimur, intumescens superbia ob pios motus, obæcati eo lumine, quod ad veritatem infirmitatis & malitiæ nostræ cognoscendam, & verum eius partum humilitatem comparandam, nobis à Deo concessum fuerat. Itaque agnoscat errorem suum qui tanta gratia destituitur humilitatis, & serio proposito in posterum Sancti spiritus gratijs vtendi, melius sese disponat.

Sextò profuit nonnullis in desolatione adire templum, & coram Sanctissimo Sacramento effundere cor suum cum viuâ fide, reuerentia, humilitate & fiducia; est enim ibi fons perennis deuotionis, ibi petra illa est ex qua iuges scaturiunt diuinarum gratiarum aquæ, fons ibi lucis ac thronus Dei, ex quo procedunt fulgura, & voces, & tonitrua, quibus anima, modo sit diuini sensus capax, non potest non illustrari, & magnos pietatis sensus concipere. Alijs vtile fuit, ita se comparare ac si reipsa communicare vellent. Itaque parant se ad confessionem recensendo in particulari sua peccata, & ea saltem coram Deo confitendo singillatim, in Sacro vero spiritualiter communicant. Id quod qui quotidie faciunt vix deuotione vnquam carent, quod si iungatur noua sui oblatio, & votorum renouatio cum aliqua præparatione, efficax certè est ad recuperandam deuotionem; nam sic pactum cum Deo initum præsentis dispositione, si quo modo langueat, redintegratur. Quare Deus ex sua parte solet, cum nos illi tradimus, vicissim nobis spiritus alacritatem, & ineffabilem deuotionis sensum largiri.

Septimò alios iuuat recurrere ad Beatam Virginem, aut Angelum custodem, aut extraordinariè vacare orationi etiam breuiori, vel lectioni spirituali libelli alicuius pijs, qualis est de imitatione Christi.

Octauò nonnullis vtile fuit statim ingruente

tristitia, aut tædio spirituali adire superiorem, & exponere illi ipsam desolationem, cogitationes varias, & sollicitationes ad remissionem animi & laxitatem, & imperfectiones has vel illas in particulari, totumque illi cor aperire.

Nonò denique humilis patientia animæ Deū expectantis, cum integrā sui resignatione, ac velut inter crucifixi manus & brachia sua omnia proijcientis, suique despicientiā, & rerum omnium vitæque præsentis contemptu, ut fiat de se & in se, quod pro Dei voluntate ad majorē eius gloriam fuerit, breuissima, certissima, & maxime secuta est via ad deuotionem; si præcipue Deum patienter expectando, constanter ea quocumque tandem modo obseruemus, quæ proposuimus, nec à solidis pijs nostris Exercitijs auocari nos patiamur. Atque hætenus de impedimenti orationis ex parte voluntatis.

De distractionibus.

CAPVT XXII.

Alterum genus impedimenti, quod ex parte intellectus oritur, sunt distractiones, illæ verò omnes proueniunt in oratione ex defectu conuenientis potentiarum, quæ huic exercitio deseruiunt, ad objectum siue materiam applicationis. Is autem defectus applicationis debet procedere ex potentia ipsa aut applicatæ, aut applicatæ. Applicans potentia est voluntas quæ pro imperio utitur alijs potentijs & se, illasque ad suum objectum singulas applicat. Id autem eo efficacius agit, quo afficitur melius ad ipsum objectum, eiusque considerationem. Quare quæ talem affectum voluntatis minuunt, ea solent illam valde impedire, ne efficaciter alijs potentijs imperet, ut contra promouere quæcumque desiderium illud incendunt: sic enim explicat Chrysostomus illud Matthæi, *Quarite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis: Siquidem, inquit, ille qui quarit aliquid, cuncta profecto alia, mente proijciens, unum intendit illud quod solum requirit, ac præsentium rerum nihil omnino considerat: cum vero dicit, pulsate, v. hementer accendi, & arde, e prorsus mente præcipit.*

Porro tria sunt, quæ ut plurimum desiderium istud restringunt. Primum est peccatum tum actuale & præsens, tum præteritum seu habituale. Nam omne peccatum excludit cæleste lumen, & obstat Dei gratiæ, huic exercitio adeò necessariæ, præcipue si actuale sit ut patet; etsi autem præteritum sit, tamen fieri non potest quin remordeat, & ita voluntatem auertat, eamque lentiore reddat, & timidiorē ut confidenter Deo seruiat. Et verò experti sunt viri sancti, se, minimi etiam peccati conscientia, valde retardari solitos à perfecta cum Deo communicatione, qui enim se à Deo alienum intelligit, nescio quomodo retrahi se sentit ab oratione, & Dei offensus vultum, præsentiamque reformidare, nisi

prius quidquid in animo residebat euomuerit, humilique veniæ petitione Deo pro offensis etiam venialibus satisfecerit. Vnde & iustus in principio orationis accusator est sui.

Secundum est affectus aliquis minus ordinatus, etiam si fortè videatur à culpa immunis, qualis est amor sui, horror difficultatum quæ in oratione solent occurrere, & quarundam passionum libertas nimia: nam hæc vel arguunt voluntatē alienis affectibus plus æquo indulgere, & proinde minus affici ad ea quæ Dei sunt, vel cum intimè in ea resideant, semper parata sunt, ut cum ad orandum applicare voluerit cæteras potentias, factò velut agmine irruant, & voluntatem aliò auertant. Vnde fit ut longè lentius potentias illas vrgeat. Quare qui sui nimium est amans, exempli causa, cum orandum est, ab illo inordinato affectu, sæpè sollicitari potest, ut molestias illas deuiter, seseque ad alia transferat iucundiora. Magna igitur omnino puritas mentis, & mortificatio ei necessaria est, qui ut par est orationi vult vacare.

Tertium est sollicitudo quæuis anxia circa rem bonam, ut studia si illa sint nimia, mordet enim hæc cura, & vellicat continuò voluntatē, adeò ut inquieta valde reddatur, & potentias cæteras à materia meditationis retrahat, ut eas ad id de quo sollicita est, applicet. Hæc verò sollicitudo ut plurimum ex nordinato affectu prouenit, etsi videatur aliquando ex ordinato oriri, & officij ratione exigi; sæpè enim propria voluntas sub officij ratione tegitur, & inordinati affectus diuinæ voluntatis & gloriæ prætextus induunt. Quare magnam animi libertatem, cordisque spoliationem oratio requirit, ut exutus scilicet ab omni terreno affectu animus, liberè ad diuinatum rerum contemplationem aduolet. Has distractionum causas bene describit Gregorius, *Deus, inquit, menti nostra terrenis voluptatibus assueta, curarum suarum phantasmata iusto iudicio abiicit, quibus eam in ipsa orationis sue intentione confundit, & quam desiderijs infinis dedit non ignorat, rectè cecatam ab intuenda lucis sua perspicuitate reuerberat, ut cum in Deum intenditur, ipso cogitationum suarum nubilo ab eo reflectatur, & quæ terrena hæc assidue cogitat, quia vult, hæc etiam toleret in oratione cum non vult.* Atque ex his apparet voluntatem reddi languidiorem ad applicandas ad meditationem potentias, cum patitur defectum deuotionis.

Non satis est autem ut voluntas ab omnibus hisce impedimentis possit se totam transferre in Deum, & cæteras potentias applicare, licet id sit potissimum, sed in ipsis potētis nulla debet esse resistentia. Fit enim sæpè ut voluntas optimè sit disposita, & tota vi imperet cæteris facultatibus, illæ tamen ob difficultates multas non obsequantur: & quia aduersa hæc reliquarum potentiarum affectio & repugnantia, distractionum præcipua, & magis communis causa est. Libet hic præcipuas annotare difficultates, quæ facultates alias ad orationem concurrentes, tardiores ad voluntatis imperium exequendum efficiunt. Præcipua potentia quæ ad meditandum applicatur, est intellectus, qui quidem duplicem difficultatem pati potest.

Prima est vniuersalis, oriturque ex ipsa natu-

hom. 24. in
7. Mat.

lib. 18.
moral. c. 9.

ra supernaturalium fidei mysteriorum, quæ solent esse materia meditationis; fertur certe natura sua intellectus in verum, & quò plus inest solidæ veritatis in aliquo objecto, eo facilius applicari ad illud & circa illud occupari potest, omnes enim naturaliter scire desideramus. Verum licet ea fidei mysteria verissima & super omnem humanam certitudinem certissima, sint aptissimum intellectus humani pabulum, tamen quia sunt supernaturalia, nec sensu vlllo aut scientia, euidentique aliqua cognitione percipi in se possunt, sed in alio attestante & extrinsecâ reuelantis autoritate & veluti in abstracto, atque adeò necessario sint obscura; hinc fit vt non ita, initio præcipue, intellectum sensibus maximè additū, ad se inuinent vel detineant. Quare potest facile ab illis dimoueri, & transire ad euidentem, claramque aliarum rerum considerationem, nisi voluntatis imperium & pius erga Deum affectus, valdè continuò eum vrgeat, qui ad determinandum illum applicandumque requiritur, efficitque vt postea dum eundem studiosè applicat, & in fidei actibus exercet, animus facilitatem nescio quam, & voluptatem incredibilem in assensibus fidei percipiat: & certè experientiâ constat quod sicut fidei assensus ex pio illo affectu voluntatis elicitus, longè excedit & certitudine, & firmitate omnem aliam intellectus cognitionem, sic etiam meditationis discursus ex firmo fidei principio elicitus, accedente illo pietatis affectu, intellectum efficacius occupat, solidiusque delectat, quam quæuis alia humana demonstratio quantumvis euidentissima, adeò vt licet initio, ex parte difficilior videatur meditatio, quia intellectus vires transcendit objecti altitudo, tamen cum quis assuevit intellectū captiuare in obedientiam fidei, non tantum tollatur ea difficultas, sed facilitas omnino magna nascatur, & abundè ipsam euidentiam, compenset certitudo veritatis. Quare non rarò viros sanctos legimus incredibili & facilitate & voluptate dies, noctesque in oratione transegisse; Quod non purandum ex eo solum contigisse, quod eorum voluntas piè esset erga Deum affecta, sed ex eo etiam quod eorum intellectus à pio illo affectu excitatus, & vtiliter & plenè & iucundè se in meditatione occuparet.

Secunda difficultas particularis est, quando nempe aliquis non satis intelligit quid meditari debeat, cui incommodo, diligens occurrit rei meditandæ præparatio, quæ ad hoc etiam se extendit, vt liberalem materiæ sensum benè & perfectè capiamus, alioquin voluntas etiam optimè affecta non poterit efficaciter intellectum ad meditandum applicare, & hinc oriuntur multæ incipientium distractiones: vnum vero in hac applicatione cauendum est, ne intellectus in pura speculatione consistat, quod facile vsu venire solet, tum ob naturale sciendi desiderium, tum ob eas opportunitates quas doctrina speculatiua, ad gloriam & nominis celebritatem adferre solet, & verò etiam ob ea præsidia, quæ ad alios in salute animæ iuuandos, ex opinione hominum suppeditat. Nam cum fructus orationis Mentalis, id est pij illi voluntatis affectus, spirituales sint, & parum noti præsertim inexpertis, hi sæpè circa initia iudicant penè inutile sibi esse, tam ac-

curatè & laboriosè vacare meditationi, cuius fructus omnino interni sunt, & occulti hominibus, & illis exigui videntur, vnde cum meditationi vacandum est, ægrè sese ad affectus & praxim applicant.

Atque apparet ex his, quæ sit ratio, cur in studijs, maximè grauioribus, attentiores esse soleamus quàm in oratione. Nam vt nihil dicam de orationis arduo negotio, quæ Dei quoddam opus est, ab eius influxu singulari pendens, nihil de dæmonis importunitate qui eam semper turbare conatur, certè vel naturaliter intellectus refugit quodammodo objecta tam obscura sibi, tanquam à se remota, volūtas verò fructus quorum nondum suauitatem planè degustauit, non prosequitur pleno affectu; in studijs verò pascitur intellectus, aliquā saltem euidentia veritatum, quas suscipit apprehendere, & voluntas boni sensibilis, opum, gloriæ & nominis celebritatis, quod ex vlu talis scientiæ emanare existimat, desiderio capta, ipsum intellectum fortiter & constanter eiusmodi speculatiuis objectis tenet alligatum.

Augeat hanc vtrāque difficultatem, priorem præcipue, naturalis dependentia intellectus ab imaginatione, quæ est secunda potentia, à volūtate ad objectum meditationis applicanda. Hæc enim cum res spirituales non attingat, & ab affectu inferiori moueatur, nec voluntati ad nutū pareat, valdè difficulter & applicari & retineri potest, vt intelligendi facultati prout debet interuiat. Quare inuentum est ideo vtrūque præludium, imò & ideo præcipue præparatio pridiæ necessaria est, ijs præsertim, qui studijs aut alijs rebus, quæ magnam imaginationis applicationem requirunt, vacant, vt auelli inde suauiter maturè illa queat, & applicari rei meditandæ, alioquin importunè regerit ea quibus imbuta est, quæque ei conformia magis sunt, quam spiritualia, quod si inter meditandum vis illa nostræ imaginationis, & naturalis in objecta sibi familiaria euagatio, aliquid molestiæ adferat, nullis alijs remedijs magis compesci solet, quàm illis ipsis, quibus ipsa præparatio constat, loci nimirum & personarum, totiusque rei gestæ representatione, Dei præsentis, & in nos intendentis oculos, consideratione, veniæ pro admissa culpa, & nouæ gratiæ petitione.

Quibus porò natura leuior est & instabilior, ij, si viri orationis euadere velint, laborare magis debent. Nam eos non nisi totius vitæ ordinata & constanti compositione, continua sensus mortificatione, omnis vanitatis, sermocinationum, otiosorum verborum, scurrilitatis & leuitatis fuga, iuuari posse, constat. Deseruit & meditationi corpus, cuiusque dispositio ad hoc opus, si sit conueniens, iuuat aduersus distractiones. Talis autem in vniuersum esse debet, quæ externo ipso habitu & compositione, siue totius corporis, siue oculorum, siue manuum aut capitis, internam ipsam animi attentionem & deuotionem, reuerentiāque excitet & promoueat, prout quisque expertus est.

Porò naturalis corporis & capitis dispositio, valetudinis firmitas aut infirmitas, quam variam experimur, multum etiam variare solet meditationis vsum. Nam quandoque adeo bene dispositi,

positi, firmoque capite sumus, ut nihil in meditando difficultatis experiamur, nonnunquam ita debiles ut non possimus ad res nobis propositas attendere, aliquando etiam sine ullo doloris aut debilitatis sensu, vel occasione vllâ extrinsecâ, vagatur leuiter & errat animus, ut non nisi valde difficulter cohiberi queat. Has igitur varias dispositiones notare in se quisque debet, & cum meditatur, subinde reflectere animum, & cogitare quæ sit ea dispositio, quam tunc experitur: hoc autem ei proderit, tum ne animum facile abijciat, tum ut media facilius inueniat, quibus sese in hâc vel illâ dispositione iuuare possit: nec enim generales hac de re præceptiones dari possunt, hac vna excepta, ut in tali dispositione caueatur accuratè, ne nimio conatu vis inferatur capiti, nec enim sine graui periculo id fieri potest, nec Deus illum conatum requirit, sed potius suauissimus eius spiritus, leuem, instabilemque nostram naturam demulcere solet, ut quiescat & sese Deo gubernandam permittat, tuncque humiliate potius, matre tranquillitatis opus est & sui demissione, coram Dei maiestate, ut hunc saltem fructum feramus ex oratione, & intelligamus quam parum, imò quam nihil sine diuino auxilio possumus.

Verum vndecumque proueniant distractiones, cauendum est diligenter ne sint voluntariæ, quod præcipue pendet ex ipsa mentis applicatione initio orationis facta. Nam inuoluntariæ sunt, quando inchoata est meditatio, cum voluntate & intentione, non admittendi vllam toto tempore, modò ea intentio perseveret, nec per vllum actum contrarium reuocetur; censetur autem reuocari, quando quis videns animū aliò distractum, pergit in ea aliena cogitatione, tunc enim mutat prius propositum & intentionem. Hæc porro intentio quæ initio adesse debet impediendi distractiones, censetur tunc vera, quando media debita ad hoc adhibet, inter quæ, præcipuum est, præparatio diligens ad orationem, & auersio omnium objectorum quæ solent mentis euagationi proximas occasiones subministrare. Si enim vel pleno alijs cogitationibus animo, vel fracto speculationibus capite, accedas ad orationem, sine alia præparatione & quiete, ortæ inde distractiones, erunt voluntariæ, licet videaris eas te nolle habere. Nam causam illis voluntariæ, & quasi materiam subiecisti, secus est quando occasiones sunt remotæ, ut quando post studium fesso capite, & exhaustis viribus bene te & diligenter paras: tunc enim non sunt voluntariæ distractiones, nisi eas iterum admittas, cunctante voluntatis proposito, quod facile fit, licet multum impediunt, & suauitatem & fructum orationis mentalis, ut ex se patet. Vnde conficitur, hoc vnum esse aduersus distractiones, efficax remedium, si benè pares tum materiam, tum mentem tuam, excitando in te ardens desiderium excellenter colendi Deum, & tota te mente ad eum conuertendo, si præsertim hoc desiderium, & firmam voluntatis intentionem renoues, quoties alienæ cogitationes mentem subeunt, vndecumque tandem illæ proueniant. Nam affectus ille erga Deum, si constans sit, & sensuum omnium, & imaginationis, & sollicitudinum externarum inquietos motus sedabit, & omnes

hominis vires in id vnum quod agit, colliget, annuet sensibus ut claudantur, obsecundabunt; imperabit imaginationi & intellectui de materia proposita tantum ut cogitent, obtemperabunt. Denique inueniet ille idem, ipso usu & experientia rationes varias, quibus utiliter & animi euagationem, & sensuum impetum, & objectorum sese familiaris insinuantium licentiam frænare possit.

Ex his patet pro variâ meditantium dispositione, & potentiarum applicatione ad hoc opus, variam esse in meditatione attentionem singulorum. Nam primò quorundam meditatio ita est languida, ut quando voluntas nullo sensibili gustu afficitur, remittat omnem conatum, sensibus & imaginationi habenas laxet, potestatemque euagandi faciat; vnde naturales affectus nondum satis domiti irruunt, quibus vel toto tempore, vel maiori ex parte miserè occupantur, & talis esse solet imperfectorum meditatio, præcipue quando destituuntur sensibili deuotione: tunc enim dominante appetitu inferiori, necesse est eius affectus, in rationem, voluntatemque & principatum obtinere, & iniquum imperium exercere.

Alij etiam idem experiuntur, quia vel dum se pararunt, negligentia, vel circa res spirituales, & diuini obsequij studium, tardio, vel in pugna contra difficultates quæ meditando occurrunt, animi abiectione, vinci se ac frangi permiserunt, vnde postea contingit, ut debilitato, per passionum victoriam, animi robore, molles abeant in pristinas cordis sui vias, obliti propositorum quæ prius constituerant, cum consolatione diuina fouerentur: prouenit hæc tanta remissio sapissimè ex inani persuasionem, qua se illi sine fructu & otiosè meditari arbitrantur, quando nullo afficiuntur sensibili affectu deuotionis, cum tamè maximus orationis Mentalis fructus in eo sit positus, cum vel instituta piæ voluntatis proposita, renitente etiam appetitu inferiore, inuolabiliter custodimus, vel sola iudicia practica, aut simplicem fidei actum exercemus, vel affectum aliquem Deum colendi, corporis etiam solius præsentia & deuota compositione, arido licet animo, protestamur. Secundò in nonnullis, tanta est imaginationis inconstantia, & nondum assuetæ rebus diuinis mentis instabilitas, ut licet voluntas nihil remittat de proposito & affectu Deum colendi per orationem, abripiantur tamè frequenter, & varijs euagationibus turbentur: non tamen sine aliqua culpa: nam solent esse in illis reprimendis negligentes & remissi, non quod animum abijciant, & ut priores se vi distractionum agi permittant, sed quia cum sæpè impugnentur, difficile est, eam continuò animi contentionem sustinere: hæc autem difficultas, tollitur ipso usu & animi magnitudine, propositoque generoso attendendi, & vires omnes ad conatus animi in meditationem conferendi.

Tertiò quidam patiuntur difficultatem, non ab imaginatione, sed ab ipso intellectu, minus ad praxim accommodato & ad pios affectus fecundo. Vnde fit ut licet plurimum discurrant in materia sibi proposita, nec extra rem vagentur, tamen non ita facile ad Deum, praximque descendant, nec sibi applicent quæ meditati sunt, vnde

nihil ab intellectu ad voluntatem transit, nisi forte aliquando delectatio quædam varia, ob pulchros discursus & conceptus spirituales excogitados, ex qua ut plurimum nascitur periculosa sui æstimatio & occulta superbia. His verò, sunt variae illusiones plurimum timendæ, solet enim dæmon, ut voluntas eorum arida semper maneat, injecto prætextu charitatis, discursum ad alios iuuandos callidè detorquere.

Quartò denique quidam non patiuntur ordinariè difficultates, sed siue absit sensibilis deuotio, siue adsit, ubi tempus aduenit, totos se transferunt ad meditationem, & ita se ad id quod agunt, applicant, ut raras habeant distractiones, easque planè inuoluntarias & breuissimas, quas ubi aduertunt, ingenti dolore afficiuntur: nam valde eas horrent, & toto animo vitare desiderant, & si quæ adueniant, statim eas deprehendunt, & deinde se faciliùs reducant in Deum: sed id euenire non potest, nisi vel ex longo usu & exercitio meditandi, vel ex serio feruentique affectu Deo placendi, quò sit ut breui etiam tempore plurimè eam facilitatem acquirant, suauis illo efficacique Deo placendi desiderio objectas difficultatum moles perrumpente.

De illusionibus quæ circa præparationem meditationis eueniunt.

CAPVT XXIII.

TAntis meditationis fructibus tertium impedimentum afferunt illusiones variae. Harum principium duplex est. Extrinsecum vnum dæmon, aliud intrinsecum natura nostra, quod vtrumque mille nos modis decipit, & partim intellectum falsis discursibus veri tantum speciem præ se ferentibus, partim voluntatem veri boni prætextu in fraudem inducit. Et quamquam multitudo sint innumerabiles, in eo tamen illusiones omnes conueniunt, quod voluntas nostra ab unico bono gloriæ Dei prosequendo dolosè auertitur, naturâ, vel dæmone, vel vtroque ad proprium, humanum, & particulare bonum prosequendum, vel malum fugiendum incitante. Itaque illusiones omnes actus sunt præcipuè voluntatis quibus amat, odio habet, desiderat & refugit, gaudet aut tristatur, timet, sperat, præsumit, & similiter afficitur: qui tamen omnes actus supponunt errorem saltem practicum in intellectu. Quare vnica regula rectissima, tutissima, generalissima, ad eas omnes tum discernendas, tum diiudicandas, tum superandas, desumenda est ex objecto voluntatis & actuum eius prædictorum: objectum verò voluntatis, quod per actus suos prosequitur, est bonum, cui contrarium malum fugit atque horret. Bonum verò quantum ad præsens negotium attinet, triplex potest distingui. Nam voluntas ferri potest

A aliquando in bonum extrinsecum Dei eius nimirum gloriam: aliquando in bonum proprium honestum gratiæ & gloriæ. Denique sæpè in bonum indifferens, quod solet esse commodum, vel delectabile naturæ: similiter autem refugit aliquando malum quod est contra Dei gloriam, aliquando proprium malum culpæ, aliquando malum indifferens. Hæc porrò bona & mala variè inter se commiscentur. Nam bonum gloriæ Dei semper habet adjunctum bonum nostrum & gratiæ & gloriæ, & contra bonum gratiæ & gloriæ propriæ, bonum est gloriæ Dei. At sæpè vtrumque bonum & gloriæ Dei & nostrum cōiunctum est cum malo indifferenti, & afflictione propriâ: imò solet esse majus quo dolor & pœna maior fuerit. Contra verò malum Dei & culpæ ferè semper adjunctam habet aliquam rationem boni indifferents, quod cum ut plurimum sit delectabile, fortius voluntatem trahit, quàm contrarium malum Dei & animæ auertat. Ergo omnis illusio quæ homini contingit, ex eo oritur quod intellectus non satis perspicaciter voluntati detegat veram cuiusque objecti bonitatem vel malitiam, aut quod voluntas ipsa licet satis illustrata, bonum tamen falsum aut malum pluri faciat bono solido ac vero. Et præoccupata imbutaque iam boni alicuius inferioris affectu & sensu, practicum intellectus iudicium peruertat; sicut solent mali homines bonorum sana proposita & desideria suis malis consilijs pervertere.

CItaque duplex hoc principium natura scilicet nostra inferiori parti addicta, & dæmon, ut nos decipiant, varijs nos horum bonorum & malorum imaginibus deludunt. Et quidem quadruplex est præcipuè modus generalis omnium illusionum: vel enim versantur circa principium seu causam effectricem, vel circa finem, vel circa objectum materiale, vel circa objectum formale omnium actionum. Nam in eo sæpè decipimur, vel primò, quia putamus nos plus posse, & viribus naturalibus, & cum ordinario Dei auxilio, quàm possimus; atque adeò pleræque bona à nobis esse, & nos panè nobis sufficere, ac proinde non ita à Deo ut omnium fonte pendemus. Vel secundò, quia nos facimus finem bonorum nostrorum & actionum, non autem Deum. Vel tertio, quia delinuti naturalis objecti indifferente bono ei adhærescimus minùs prudentes, quàm ut possimus satis distinguere & separare rationes bonitatis quæ in eo latent. Vel quartò denique, quia pro bono & honesto utile vel delectabile amplectimur, aut minùs honestum præponimus magis honesto, etiam cognito: ita scilicet auctores isti duo nostrarum deceptionum dæmon & natura nos circumueniunt. Ut partim tegant excellentiam & præstantiam bonorum Dei & virtutum, partim callidissimè ingerant magnitudinem, necessitatem, commoditatem bonorum inferiorum. Sic enim decipere solent homines sensibus deditos, nonnunquam prætextu veri boni, quod dolosè ostentant, subiiciendo in animum bona indifferencia; quibus admissis, omisso vero bono, adhærescit voluntas, & non tantum priuatur veris bonis, sed sæpè etiam in pericula grauiâ incurrit; aliquando honestatis & maioris Dei gloriæ specie, in ea impellendo

quæ suprà vires humanas, atque adeò indiscreta sint, & quæ ab affectu occulto propriæ excellentiæ dimanent.

Atque ut distinctius dolos omnes, fraudesque has deprehendamus, non abs re erit aliqua earum exempla commemorare, quibus nos illi nostri, virtutum omnium, Deique ipsius hostes, siue ante orationem, siue in oratione, siue post orationem aggrediantur.

Ante orationem imprimis solet dæmon necessariam voluntatis dispositionem impedire, tollendo vel puritatem conscientiæ, vel saltem eius pacem, ideo toto pæne diei decursu conatur in aliquod peccatum inducere, ut eo quasi veneno hausto voluntas reddatur languidior, & metu verecundiæque prohibeatur, ne sese totam & cæteras potentias prout necesse est, ad meditandum expendat atque admoueat, sic nonnunquam in cæna ipsa ac recreatione, vel ad excessum impellit, vel ob minimum aliquem defectum conscientiam turbat, ut deinde præparatio vel omittatur, vel lentior existat. Bene enim monet Nilus *universum bellum, quod inter nos & dæmonem conflatur, non esse de alia re quam de oratione.* Et capite sequenti tradit dæmones excitare in nobis gulam, iram, & cæteras passiones, *ut illis mens hebetata non possit orare ut oportet.* Remedium pendet à serio & accurato conscientiæ examine, quo si admissum sit peccatum aliquod, siue gravius siue leuius, redintegretur sincera cum Deo unio, & filialis affectus ei perfectè seruiendi restauretur, & collapsus per vecordiam feruor acribus ad motis stimulis vehementius excitetur. Et si enim ob imperfectiones nostras digni simus omnino quos Deus à familiari suo colloquio repellat, tamen ab eius bonitate & misericordia, non à nostra perfectione & meritis pendere orationis donum æstimare debemus, quamuis nostram etiam cooperationem requirat. Quare si exhaustum nostrum omni alieno affectu; & seriò proposito, desiderioque Deo perfectè placendi, totum illud impleamus; eius deinde misericordiam præsensque auxilium in sequentem diem affuturum æquum est expectare. Et hic maxime notandum est dæmonem minimè nescium quicquid molitus fuerat, & fortè etiam obtinuerat, si nos in aliquod peccatum induxerit, hoc remedio totum ruere & eueri, tunc maximopere nobis insidiari, & examinis vim, energiàmque, vel distractione animi, vel aliquâ aliâ ratione infringere conari, torporem animi aut perturbationem eiusmodi aliquam inducendo qua fracti negligentius examinatione conscientiæ defungamur.

2. negligens
præparatio
materiæ.

Secundò nonnunquam illuditur voluntas nimio affectu & sollicitudine, circa occupationes quasdam, siue studiorum, siue externas: quo fit ut nonnulli præparationem meditationis omitant, aut integram, aut ex parte, putentque satis se præparatos si in genere sciant, qua de re debeant meditari, aut si leuiter materiam ipsam percurrant, vel etiam in sequentem diem differant: falluntur sanè illi specie boni in studijs, aut alijs occupationibus apparentis, quod comparatum cum bono præparationis, hic & nunc putatur esse magis eligibile, cum præparatio leuior iudicetur, & minus necessaria. Quare ha-

bet hæc illusio aliquam propriam confidentiam adjunctam, deceptionem etiam circa æstimationem veri boni, & sæpè sinistram intentionem finis alicujus, in quem inordinatè per studia & illas occupationes voluntas delusa feratur. Sæpè etiam deludimur, cum persuademus nobis non esse ad idoneam præparationem tanto studio opus, non quod alterius boni affectu abducamur, sed quia putam⁹ laborem illum superfluum esse circa minutas adeò obseruationes, ut cum verbi gratia arbitramur non esse, aut necesse, aut adeò vtile ad præparandam meditationis materiam in puncta distinguere ante somnum, & cum primùm excitamur ea distinctè in memoriâ reuocare; ante horam meditationis parato stare animo, & cogitare quò sit accedendum, cum quo colloquendum. Nam cum hæc quotidie facienda præscribantur, facile fit ut vsu ipso & consuetudine minoris fiant, & tædium nos capiat earum rerum, quas iam satis nos obseruauisse diu, & proinde minus ijs egere nobis persuademus. Et quidem qui à studijs & alijs occupationibus liberi sunt, totique Deo vacant fieri, potest, ut non egeant adeò accurata obseruatione huius præparationis: verùm qui quotidie mentem habent occupatissimam, & licet manè benè meditati sint, tamen interdiu sese alijs impleuerunt occupationibus, fieri numquam solet ut non egeant accurata & diligenti præparatione. Quare nihil illis omnino negligendum est, sed minima quæque magno studio obseruanda, ne dum in se malè confidunt à Deo deserantur, & ijs agitari permittantur phantasijs, quas leui & facili studio delere potuissent.

Tertiò nonnunquam paulo antè tempus quo præparationi vacandum est, applicatur intellectus vehemèter ad objectum aliquod quod magnam attentionem requirit, & fortem imaginationis applicationem, adeo ut difficile valde sit incitatum eius cursum & impetum retinere tam breui tempore, quo præparationi & orationi vacandum est, & impedire quo minus intellectus eo impulsu qui impressus est feratur in illud objectum, quantumuis repugnante voluntate. Experimur verò non rarò vel arte dæmonis, vel nostra propria inclinatione, dum nobis non attendimus, nobis euenire instante tempore meditationis & similium actionum spiritualium similes cogitationes, studia & negotia plena sollicitudinis, in quorum speculatione vehemèti attentione & applicatione opus est. Et huc etiam spectare potest animi effusio in ipsa laxatione vespertina, quæ tot sæpè vanitatis distractionibus & imaginationibus mentem replet, ut cum inde disceditur, vix libeat voluntati se & intellectum ad res diuinas applicare, aut si ipsa id conetur non satis queat. Cum te dæmones, inquit Nilus, *promptum ad verè orandum vident, tunc subiiciunt quarundam rerum notiones tanquam necessarias, & te paulò post aggrediuntur, ut earum recordatione mentem ad inquirendum de ijs excitent, ut rursus, si non reperias exitum questionis, discrucieris, & doleas: quando verò stas ad orationem, tunc tibi illa in memoriâ reuocant, ut quæras quæ obitus eras. Id autem machinantur, ut mens ad eorum voluntatem relaxata fructum orationis perdat.* Et statim remedium subiungit. *Contende ergo ut tempore oratio-*

3. Studium
vehemens
ante orationem.

c. 19.

nis mentem tuam surdam & mutam reddas, & poteris orare. Huius autem remedij Beati Nili sensus & praxis est, ut quantum fieri poterit, tum ut prouideamus ne eo tempore instante iis nos studijs & occupationibus profundius quam par sit, immergamus, tum ut certa aliqua hora, verbi gratia vno ante cœnam quadrante, clausis libris, omnibusque alienis curis & sollicitudinibus in posterum diem rejectis, forti generosoque proposito, quasi æneo quodam muro disjungamus & separemus alienas istiusmodi occupationes ab oratione & internis spiritualium occupationum exercitijs, ut nullo modo misceri inter se queant, sed ab eo tempore incipiat animus sese Deo addicere, & imaginationem alienis imbutam phantasmatibus sensim abstrahere, & melioribus de Deo rebusque diuinis imaginibus informare. Vix credi queat quantum hæc separatio habeat momenti ad orationis quietem & fructum, præcipuè in iis hominibus qui externis rebus aut studijs plurimum occupantur. Quare optimum etiam est consilium Basilij, *quæ corporis, aliarumque rerum, causæ necessario suscipi munera debent, ita ea habebis distributa ut legitimum tibi postea orationis tempus non interpellent.*

ser. de rerū
abdicat.

De illusionibus quæ circa meditationem occurrunt.

CAPVT XXIV.

z. illusio, negligentia in
consideratione diuinæ
præsentia.

IN ipsa verò meditatione prima illusio esse solet in ipso ad Deum accessu, nam quia non nisi in ænigmate & obscure tum præsentia Dei, tum diuina ipsa mysteria concipi à nobis & intelligi possunt, facillè languescit fidei vigor, & sensus ipse pietatis emoritur, quo fit ut vel sine reuerentia, vel sine sollicitudine præsentis Dei maiestatem colamus, vix etiam interdum sentiamus, adque orationem non secus atque ad cômune aliquod sine dignitate & præstantia exercitium accedamus, animo longè remissiori & magis dissoluto, quam si cum hominibus agendum, aut studijs alijsque occupationibus vacandum esset. Remedium erit si numquam inchoemus orationem nisi imbuta planè imaginatione, intellectuque certò sibi persuadente Deum adesse præsentem, & affectu ipso intima erga ipsum reuerentia permoto, quamuis in hac re aliquanto plus temporis collocandum foret. Nam ideo B. Pater noster tantopere hanc præparationem commendat in pluribus locis, quia si desit, inutilis esse solet oratio, si autem adsit non tantum initia orationis, felicia futura sunt; sed & totus eius decursus non modica deuotione perfundetur, ut cum primum attentio animi languescere inceperit, statim renouata eadem Dei præsentis consideratione reuiuifcat.

Secunda solet esse quod frequenter abundan-

A te deuotionis sensu persuademur inchoata iam meditatione præparatam materiam mutare. Nam id communiter non expedit, si enim plerumque meditatio non adeo commodè succedit post accuratam præparationem, quem tandem habitura est exitum, si sine præparatione nouam mihi materiam adsciscam? itaque præposteræ huius meditationis exitus esse solet, obscuritas animi, anxietas & turbatio mentis, etiam si non malè circa nouam hanc materiam meditatio illa successerit, quod euidentis signum est diabolicam fuisse illusionem: non est tamen à ratione & spiritu Dei alienum habere aliquas meditationes sibi familiares & paratas, quibus experientia quis didicit se iuari plurimum & excitari, verbi gratia, de quatuor hominum nouissimis, de morte Christi, passione, vocationis beneficio, ut si fortè quis in præparata materia impeditum se, nihilque efficientem sentiat, ijs utatur, licet non tamen ordinariè. Solet verò hæc illusio eos potissimum impetere, qui plus æquo sensibilem deuotionem quærunt, & animo non sunt satis constanti & virili. Nam qui solidos tantum meditationis fructus quærunt, si constanter circa paratam materiam se exercere pergant, experientia docet eos non minus vberes & solidos, licet non tanta cum suauitate, fructus ex ea percipere.

Tertia illusio consistit in discursu ipso, nam quidam intellectu sunt adeo fecundo, ut facillè discurrant, tamen in eo decipiuntur quod non descendant ad praxim, nec sibi, suisque moribus applicent, quæ mens inter meditandum suggerit. Vnde eorum discursus sunt mere speculatiui. Quare nullus ex iis motus ad voluntatem transit, nisi delectatio fortasse quædam vana parta ob eximios mentis discursus, & cõceptus theologicos, quos non tam ad suam praxim, studiumque virtutis propriæ, quam vel ad ingenij ostentationem, vel ad alienos mores corrigendos, referunt, in quos meritò cadit Nili admonitio, *Cave ne videaris medicinam alijs facere, & res sis insanabilis, atque orationi tue obstitas.* Ex eo enim ut plurimum nascitur periculosa sui æstimatio, occulta superbia, & ostentatio; ignorant hi verum meditandi modum, & falsos, vanosque orationis fructus, pro solidis & germanis usurpant. *Non enim, ut inquit B. P. Ignatius, abundantia scientiæ, sed sensus & gustus rerum interi-r, desiderium animæ explere solet.* Ea est enim capacitas, ut nisi ad cognitionem accedat, non tantum voluntatis propositum, sed etiam eiusdem delectatio, quæ est vltimum veluti eius complementum, ieiuna quodammodo atque inanis permaneat.

Quarta, alij verò contrà quia parum idonei sunt ad memoriæ & discursus operationem, cum vident sibi pauca in meditatione occurrere, abijciunt animum, quasi omninò sint ad meditandum inepti, & ita laxatis habenis continuo vagantur inutiliter, vel pertæsi laboris, quem in mentali oratione perferunt, se vocali totos addicunt. Ignorant & isti verum meditandi modum, nam discursus meditationis facilis est, sunt enim cuilibet, etiam simplici & ignaro, noti sui mores aliquo modo, veritates etiam fidei quæ proponuntur,

z. inconstā-
tia in muta-
tione mate-
riæ.

z. curiositas.

cap. 24.

annot. 2. et
10.

4. ariditas
mentis.

ordinariè satis faciles, nec applicatio illius regulæ ad quotidianum vitæ vsum ardua; si præcipuè vigeat purus ille affectus Deo placendi, qui viam semper aperiet & sternet discursui illi & applicationi. Quare difficultas quam isti patiuntur est in discursu speculatiuo potius quam practico. Putant enim intellectum implendum cognitione multarum & variarum rerum, continuoque in oratione nouis obiectis materijs pascendum intellectum, donec se vltro voluntas ad propositionem rei occurrentis excitet: vnde non solent applicare discursum suum ad praxim, nec voluntatem ad affectus vrgere. Quod intelligi ex eo melius poterit, si ponamus ob oculos duplicem modum concionandi, & duplex genus concionatorum: sunt enim quidam qui ingenij acumine planè admirabiles animo conceptas in auditorum aures effundunt; & licet finem intendant suæ orationis, persuasionem, tamen ipso modo proponendi non admodum videntur velle se auditores ad assensum vrgere, sed eorum tantum intellectum vel ipsa rerum multitudine obruere, vel varietate multiplici delectare. Quare si forte cadat vt auditores moueantur, id nullus concionatori solet adscribere. Sunt verò alij qui ita ad populum loquuntur, vt verè iudicentur velle efficaciter apud eum quod dicunt persuadere. Itaque quæ proponunt inculcant, vrgentque, & ad mores auditorum, actionesque vehementius admouent. Et hi licet non abundant rerum ingeniosè excogitarum copia, aut discursus varietate, tamen longè melius alijs veri officio concionatoris, & Apostolico munere funguntur. Et certè pendet aliquando à natura vtérque hic modus, tamen certum est pium affectum Deo placendi & maioris eius gloriæ desiderium hanc efficaciam & vim effundere.

5. superba
sui æstima-
tio.

Quinta est circa ipsum terminum discursus, lumina nimirum practica, siue nouas veritates, quæ sæpè quidem communicantur liberaliter, verum non ita vt discursum compleant. Nam aliquando diuinæ veritatis fulgor Deo afflante emicat in animo, ex quo quasi ex principio deduci nonnulla queunt naturali discursu. Sed sicut hoc principium diuinum certissimum & infallibile est, ita quæ illi adiunguntur ab homine sunt, quibus proinde error & falsitas subesse possunt. Igitur fit aliquando vt cum quis diuina hæc lumina amplificat, facile sibi persuadeat hoc incrementum collatum esse diuinitus, ac proinde sibi inde blandiatur, & placeat, & quod peius est pertinaciter illi adhæreat, & ita deinde in errorem inducatur, aut ad aliquid indiscretè aut supra vires suspiciendum impellatur: humilitate ergo opus est, & magnâ iudicij, sensusque proprii abnegatione, suspectaque imprimis habenda sunt illa omnia iudicia quæ à communi vso, institutique ratione vel tantillum abhorrent, & singularitatis notari possunt. Lubricus enim & præceps tunc in superbiam & iudicij proprii æstimationem casus est. Quod si quod singulare dictamen & iudicium habuerimus, non est illud habendum prius vt certus ac legitimus Spiritus sancti partus, quam prudentis vi-

ri, maximèque superioris nostri iudicio fuerit comprobatum.

6. ariditas
voluntatis.

Sexta versatur circa affectus voluntatis. Nam nonnunquam contingit post optimum discursum voluntatem omnino manere aridam, nec posse nisi valdè difficulter elicere actus virtutum fidei, spei, charitatis, humilitatis, & aliarum, prout fert materia meditationis, imò sentire quendam horrorem & tædium auersionemque à talium virtutum exercitio, quæ propriè spiritualis desolatio appellatur, opposita consolationi veræ solidæ & substantiali, quæ nihil est aliud quam voluntatis vigor quidam ac robur, quo elicit magno cum feruore & alacritate actus virtutum propositarum internos cum firmis propositis externæ executionis. Hæc verò consolatio vt à Deo esse potest, ita ei contraria desolatio à solo spiritu malo, vel nobis, Deo tamen permittente. Quare vt illa procuranda omni studio est, ita hæc expellenda. Cauendum tamen ne, quod tyronibus euenire solet, vis vlla inferatur menti ad eos excitandos affectus, id enim periculosum est, & inutile, & ex ignorantia prouenit: nesciunt enim illi Deum esse authorem tantorum bonorum, nec huiusmodi sibi vim inferendo, quicquam à se promoueri ad ea impetranda, sed cum humili sui resignatione & spiritus suauitate diuinis eius influxibus cor suum aperiendo, si tamen causa eius desolationis in nobis sit verbi gratia inordinatus aliquis affectus ad contraria mala; is sine dubio expurgandus est, impellendaque mens suauiter simul & generosè ad mortificationis proposita, & suscipienda, & suo tempore executioni mandanda.

7. feruor in-
discretus.

Septima aliquando magno feruore voluntas impellitur ad has virtutes exercendas, & tunc licet planè magnificienda sit hæc diuina consolatio, tamen operæ pretium est discutere hos ipsos motus, vt deprehendatur num quid in iis fraudis aut erroris delitescat. Nam nonnunquam talia desideria comitari solet nimia sui confidentia, quasi in nostris hæc viribus sita sint: aliquando obrepere simul consuevit occulta superbia, & sui æstimatio nimia, cum in Deum authorem ea bona non referimus, aliquando in illis ipsis exercitijs virtutum attendimus bonum aliquod vel utile vel delectabile, vt famam, aliorum opinionem, promotionem ad officia, quæ certè puræ Dei gloriæ bonum minuunt. Porro facile dolli omnes patebunt, & destruentur efficaciter, si discutiatur initium, progressus, & exitus, finisque cuiusque motus, & bona hæc omnia à Deo solo autore profecta, in eum etiam, eiusque solius gloriam, omni intuitu proprii cuiuscumque boni abjecto, purè sincerèque referantur. Huc autem spectat fraus illa, qua sæpè dæmon solet voluntatem auertere ab affectu, studioque alicuius virtutis magis necessariæ; verbi gratia humilitatis, & impellere ad aliam minus eo tempore necessariam, verbi gratia zelum & studium saluandarum animarum.

8. consolatio
sensibilis.

Octaua hanc consolationem substantialem, solidosque affectus voluntatis comitari potest consolatio sensibilis, aut etiam ei contraria desolatio. Nam fit plerumque vt cum voluntas excitata pio intellectus discursu elicit actus virtutum circa Deum,

aut circa se; non valdè repugnet pars inferior, quia vel nullam patitur difficultatem circa objecta illarum virtutum, vel iam, si quā habuit, superata est; & tunc communiter illi affectus virtutum patiuntur consolationem sensibilem, sine dubio tunc bona est, quia bonum est principium eius, debet tamen cauere malus eius vsus. Vnde primò cum omni submissione & gratiarum actione excipienda est tanquam Dei donum, quod debemus nos verè & sincerè profiteri tanta gratiarum vbertate indignos. Secundò providendum est ne illam ultra quàm par sit æstimemus, neue per eam rapiamur incautiùs in effusionem animi nimiam, in indiscretos feruores, mortificationes, vota, aut inani fiduciæ iactantiâ, ostentationeque euanescamus. Facile enim, nisi caueamus, decipimur bono illo sensibili, quasi sit solidum, & illud preferimus iis ipsis solidis affectibus, à quibus vt suis fontibus procedit, & ad quos corroborandos à Deo conceditur. Huic etiam affine est quod qui plurius æstiment consolationes has sensibiles quam debent, facile solent sublimes mentis extases, & extraordinarias subleuationes appetere & sperare, quæ periculosa est illusio, & ad magna pericula deceptionisque via: prorsus ergo persuadeamus nobis, hanc consolationem non securè, & sine metu à nobis excipi debere, cū non sit bonum per se, sed cum timore magno & humilitate, ne nobis noceat. Ergo curemus vt eā vtamur ad eum finem ad quem conceditur à Deo, nimirum vt intelligamus quid à nobis velit, quàm expectet à nobis perfectionem, vt, dum nos diuina consolatio subleuat, magnis itineribus ad omne virtutis studium contendamus, præcipuè verò ad crucem, ad abjectionem nostri, laborum iniuriarumque tolerantiam. Nam solet Deus potissimum harum virtutum affectibus, vt potè magis necessariarum & difficilium, eam suauitatē adiungere, vnde ad has virtutes, vt ad finem suum referendæ sunt consolationes, sic enim non possunt nocere vnquam, cū vt mediis iis vtimur, nō autem iis adhærescimus vt fini & solide bono. Ex his sequitur consolationem sensibilem, cū non procedit à substantiali, nec ad illam incitat, ordinariè esse periculosa & diabolicā. Quare vigilandum est cū sine substantiali nos hæc sensibilis præsentis suauitate demulcet.

9. falsa consolatio.

Nona. Nonnunquam autem contingit, vt licet nullus omnino præcesserit discursus, Deus ipse pater consolationum in animam benè compositā subito illabatur, & tantā eam pace, tranquillitate & quiete compleat, vt nihil omnino sentiat, quod vel minimū perturbet, sitque instar serenissimi cæli nullo turbati vento, nullis obducti nebulis. Est hæc consolatio sensibilis quidem, sed simul etiam substantialis, excellens & valdè solida, non tantū quia de Deo est, & immediatè à Deo, cuius est subito sine discursu nostram cooperationem præuenire, animamque illustrare, omnique nube detergē serenare, sed etiam quia nos vehementer impellit ad excellentissimos diuini obsequij, virtutumque omnium & præcipuè humilitatis actus: accidit id non tam in meditatione, in qua substantialis consolatio oriri solet ex discursu, quam extra eam, quando Deo placet, sed tunc præcipuè quando parata est conscientia, & sine nostrā culpā in meditatione ipsa sine fru-

ctu luctati sumus, aut cum patienter aliquid aduersi sustinemus, aut cū denique nos ad difficilem aliquam pugnam & insignem de nostris hostibus victoriam Deus parare vult. *Quoties enim* grad. 71
ma, inquit Climacus, *nihil etiam curantibus vel studiosè operantibus nobis, in lacrymas vi secreta compunctionis excitata, in solo fletu requieverit, curramus sollicitè: Dominus enim non vocatus aduenit.* Quia verò aliquando dolosa quædam serenitas huic veræ similis irrepit, aut à dæmone immittitur; non aliter hæc ab alterā quam ex effectu discerni potest, si enim dissoluat mentem, sollicitudinem afferat, & desiderium mortificationis & humilitatis restinguat, securitatem nimiam pariat, falsa est: vt contrā si patiendi pro Christo studium generet, si humilitatis, mortificationis, deuotionis, & cæterarum virtutum affectibus voluntatem inflamet, veræ & solidæ consolationis certissimum est argumentum.

Decima. Quando huiusmodi consolatio sensibilis non sentitur, sed potius adest desolatio sensibilis, si quidem coniuncta hæc desolatio sit cum consolatione substantiali; bene est: Nam cū per se sola nocere non possit, non est tantoperè pertimescenda: solet autem prouenire à dæmone sæpe qui inferiorem partem excitat aduersus pios voluntatis motus, sic vt horreat animus cū sit mentio crucis, mortificationis, humilitatis, patientiæ, & similium; ex qua pugna vt plurimum densa caligo & tenebræ circa res diuinas menti offunduntur, homōque ipse redditur morosus, impatiens, inconstans, timidus in bonis aggrediendis, & ad ea quæ spiritualis consolatio suggerebat lentus admodum, & plenus dissidentiâ ac desperatione; quæ certissima signa sunt diabolicæ desolationis. & tunc, si quam ei causam dedimus per aliquam nostram culpam, venia à Deo est petenda: alioquin animus in virtutis proposito obfirmandus est, & repugnandum illi desolationi non secus atque apertæ tentationi. Nihil verò omnino mutandum, aut euertendum eorum est, quæ antè benè fuerunt à nobis constituta, vacandumque seridè pijs exercitijs, cauendum ne ideò orationem deseramus, addendæ etiam pœnitentiæ, terra deosculanda, & tota in Deo nostra spes collocanda, qui scilicet fidelis est, & non patietur nos suprā vires oppugnari, qui pugnā nos ista tentari permittit, vt virium experimentum capiamus, vt vigilemus, vt ad eum tanquam ad pium parentem, & vnicū nostrum præsidium, confugiamus. Denique conandum est vt quo sit major sensibilis hæc desolatio, eo crescat ampliùs consolatio substantialis, licet sine vllō gustu, arida, ieiunæque voluntas permaneat; imò gaudendi maiorem & puriorem quis inde haurire occasionem posset, quod Deo sincerius propter solum ipsius amorem, nullis sensibilibus veluti lenocinijs illectus, in sustinendā patienter desolationis pugnā, deseruiret. Cū verò hæc desolatio prouenit à Deo, quod singulari sua prouidentia sensum omnem consolationis suspendat, & ab inferiori parte excludat; nullæ mentem excæcant tenebræ, nulla ad malum sollicitat tentatio, que madmodū in diabolicā desolatione, sed integra perseverat consolatio substantialis,

saltem ea non impeditur, estque sola simplex negatio consolationis sensibilis: nec verò prohibetur animus, quin si opus sit, deliberare prudenter de iis possit quæ agenda instant. Quod si nulla nostra culpa appareat, propter quam Deus hoc animæ bonum neget, præstat ut diuinæ providentiæ consilia agnoscentes, eius nos sanctissimæ voluntati humiliter subiiciamus, nosque illi, nostræque omnia offeramus ac tradamus, gaudentes ex eo maxime quod de nobis libere & pro sua volūtate disponat, & quod possimus ex puro eius amore, nulla priuatarū commoditatū ratione ducti, illi seruire, nullis in eius castris, quā quæ ad eius vnicam gloriā spectent, stipendiis militātes. Vnde certè & magis excitabitur & verè crescet substantialis cōsolatio, quo magis à Deo sensibilis cursū retineri intelligemus. Atque ex iis satis quisque consolationis & desolationis sensibilis naturā cognoscet. Nam ea pendet maxime à substantiali, siue ut à causa à qua procedit, siue ut à fine ad quem refertur: nonnumquam enim manifestè procedit à consolatione substantiali sensibilis, tam consolatio, quàm (quod mirum videri potest) desolatio. Aliquando verò etsi non procedat ab illā, ut aliquando Deus hominem inebriet spirituali dulcedine; tamen ad eam omnino refertur & incitat: nam si tantillum ab ea retardet, à dæmone est. Vnde certè manifestum est, quod initid dicebamus, quantam securitatem præstet aduersus omnes illusiones dæmonis, nullum aliud bonum desiderare, & intendere quàm bonum diuinæ gloriæ, atque adeò ab omni bono proprio, etiam si supernaturale sita, effectum abstrahere, ut illi vni procurando neruos omnes & conatus intendas.

11. temporis præcisio.

Vltima denique est quā nonnulli, seu pertæsi difficultatum, propter mentis ariditatem & distractiones, seu externis bonis allekti, seu etiam prætextu pietatis, & specie diuinæ gloriæ, & utilitatis proximorum, tempus orationi debitum succidunt; huius illusionis causam indicat S. Basiliius parua orationis præ aliis bonis æstimationem, simulque remedium indicat, *Ad orationem*, inquit, *quoti scumque vocaris, libenter succinat os tuum, in eaque usque eo permaneto, donec regule sati feceris; magnamque te iacturam facere arbitrator, si ante discesseris. Etenim si cum corporis tui sustinendi causa cibum capis, agrè admodum à mensa potes auelli, nisi naturale prius desiderium epleris; neque ita facile hoc facturum sis, nisi magna te inde necessitas auocet. Qui non tandem ab epulis iis auelli agrius debes, quibus spiritus alitur tuus?* Et Climacus: *Dirum quidem est aquam ex sitientis ore diripere, sed longè est dirius animam summo affectu compunctionis orantem, priusquam perfecte consummetur, seipsam priuare iucundissimo isto nimiumque desiderabili statu. Noli ab oratione desilire quoad videas ignem & aquam diuinā dispensatione cessauisse: neque enim eiusmodi tempus, remissioni peccatorum aptissimum, fortasse in omni vita tua inuenies.*

grad. 28.

ser. de abdic rerum.

De illusionibus quæ post meditationem occurrunt.

CAPVT XXV.

Post Meditationem prima illusio esse solet circa examen meditationis, & collectionem fructus ex meditatione percepti. Nam si Dæmon nos in ipsa meditatione, vel ante eam, decipit, sua ipse vestigia per examen dignosci, & deprehendi fraudes, versutus & vaser veterator metuit, & contra Dei opes, dona, lumina, & gratias extingui & præfocari obliuione cupit. At contra Spiritus Sanctus notari vult singula accuratè, distinctèque in futuros vsus opportuna custodiri, mandari memoria, & oratione aliquā breui foueri.

1. illusio neglectus examinis.

Secunda: multi post accepta tanta bonaparum cauti sunt, sed statim sese effundunt extra se, cum aliis versantur superbè, cum iactantia ostentant lumina quæ à Deo acceperunt, se aliis præferunt, audacter suscipiunt suis viribus maiora, magnificè de suis virtutibus & sentiunt & prædicant. Cum bene quis orauit, inquit Nilus, & dæmon impedire non potuit, ficto aliquo lumine ad vanam gloriam excitat. Sunt etiam qui omnem sui curam abiciunt, & ad alia se conuertunt, quo fit ut omnem ex oratione collectum fructum ita perdant, ut multis eum orationibus & pijs operibus recuperare vix queant. Verbum unum, inquit Climacus, nonnunquam dissoluit luctum, mirum verò si unum quodque verbum rursus illum renocare, postquam auolauerit, possit. Et alibi, Qui orationis gustum cepit, uno sæpe verbo incautus misso inquinauit mentem, atque in oratione assistens, quem cupiebat, nequaquam ut solebat, inuenit.

2. mentis effusio ad alia.

c. 69.

grad. 7.

grad. 28.

Tertia, nonnulli ubi meditatio non ita successit, nec plenum in ea fructum consecuti sunt, quia varijs distractionibus magnam partem temporis agitati sunt, post meditationem animo fracto etiam exiguum illum fructum, lumina, & motus pios, quos benignus Dominus cōcesserat ut bono vsu crescerent, contemnunt, & mentē dissolunt, inque inutiles totā die occupationes dispergunt. Sciant qui huiusmodi sunt Dominū Deum plenam iis messem aut vindemiam non concedere, ne suis donis abutantur, concedere tamen eam quantitatem, cum qua, si ad laborare velint, in spirituali vitā proficere queant: cum præsertim bonorū spiritualium tantā sterilitatem nunquam immittat, quin sufficientem animæ cibum, saltem ex præteritarum meditationum vbertate, si bene dispensetur, prouideat.

3. animi defectio.

Quarta in ipsa executione bonum propositorum variè illudit Dæmon. Nam cum videt se ea non potuisse impedire, instar Labani pro Rachele Liam supponit, & objectis ipsis virtutum admiscet aliquam rationem boni utilis, delectabilis, & in speciem honesti, itaque nonnullos prætextu valetudinis conseruandæ, aut parci-

4. Defectus bonæ executionis.

monia in victu, & vestitu, inclinatur ad apertas laxitates, aut indiscretas singularitates, quas ipsi vix agnoscunt, abduciturque omnino à studio mortificationis, adeo ut aperte non tantum omittant ipsi, sed etiam soleant coram aliis opera illius externa parui facere, & totam perfectionis formam in affectu & interno homine reponendam asserant, cum tamen ipsi suis passionibus addicti omnium maxime sint, & sui interni status negligentissimi. Alios totosidem Dæmon occupat exterioribus mortificationibus & pœnitentiis, cum tamen in animo verè mortificationis maxime sint expertes, & magnâ sæpè indiscretionem sibi noceant. Nonnullos impellit ad studia virtutum, quas status illorum necdum ferre potest, cum enim nondum in prima via versati sint factis, nondum domitis passionibus & extinctis vitiis, nondum humilitate præditi satis; ad internæ contemplationis altitudinem, & opera perfectorum propria, aspirant: unde nihil mirum si corruant, ut egregiè notavit alicubi Caietanus. Quosdam auocat à proprii instituti ratione tenenda, & ad alienam vitæ, virtutumque formam impellit, aliquando efficit ut occurrentibus occasionibus propositorum executio differatur in aliud tempus, aut impedimentum aliquod obicit, unde postea, fracto velut semel proposito, in animi angustias & diffidentiam propellit, ut totum propositum abiiciant, & in contraria vitia præcipientes ruant, sicque ex frequenti lapsu ita eos concutit, ut deserant proficiendi & contendendi desiderium, putentque frustra se toties proponere, quasi id sit Deo illudere; aut saltem inane, otiosumque esse id tentare quod consequi nequeant. Huius rei præclare nos admonet S. Nilus. *Cum demon, inquit, non potest orationem hominis impedire, illum irascit, & optimum eius statum ex oratione confiatum disturbat, aut ad voluptatem promocat.* Et postea: *Cum oraueris ut oportet, expecta quæ non oportet, & sta viriliter custodiens fructum tuum; ad hoc enim à principio positus es; ne igitur postquam laboraueris, quod laboraueris sine custodia relinquant, alioquin orando nihil proficies.*

Aduersus has omnes illusiones, aliasque innumeras opus est cælesti luce, opus consilio & ductu superiorum, opus humilitate & constantiâ, proderit etiam quæ de defectu deuotionis, & distractionibus dicta sunt suprâ benè attendere, nam utrumque illud impedimentum plenum illusionibus esse solet.

Impedimenta ex parte corporis.

CAPVT XXVI.

Restat vltimum orationis impedimentum, quod se tenet ex parte corporis; cum enim ad meditationis opus, non solum animi con-

tus, sed etiam vires corporis suo modo concurrant, & ipsa mentis operatio plurimum à corporis habitudine, ob naturalem inter utrumque nexum, pendeat; fieri non potest ut corporis incommoda in animum non redundent. *Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sunt autem huiusmodi incommoda hæc potissimum; somnus, capitis grauitas, stomachi debilitas, languor quidam totius corporis: quæ certè incommoda nonnunquam ficta Dæmonis arte, vel ex toto, vel parte sunt, nonnunquam vera quidem sunt, sed non nisi nostra negligentia vel contrahuntur, vel fouentur; nonnunquam sine vlla nostra culpa contingunt.

Et quidem, quod ad illusiones Dæmonis spectat, dubium non est quin sæpe Dæmon orationis fructum incipere falsa aliqua obiecta ratione contendat. *Habent hunc morem Dæmones, inquit D. Basilus, ut faciendæ orationis temporibus, perspicuosam scilicet aliquam laudabilis causæ simulationem, nobis sedulo authores sint, ut ab ea nos subducamus, ut quam salutem asserre nobis intelligant, ab ea nos probabiliter abducant. Noli ingemiscens capitis ventrisve dolorem excusare, & eius qui nullus sit, testes incertos proferre; ne quiescendi causâ quidquam de acri vigilantia assiduitate remiseris.* Neque verò solum infirmitatis prætextu mentem dissoluit Dæmon, sed nonnunquam bestiolarum quarundam, quarum interdum etiam formam induit, importunitate vititur, ut quietem orationis interrumpat. *Talem fuisse intelleximus, inquit Nilus, in lacu quiete commorantem Ioannem illum cognomento Paruum, quem ego magnum interpretor, qui circumplacatus Dæmone in speciem Draconis mutato, & corpus eius mandente, atque in faciem eius vomente, tamen se à colloquio & congressu Dei non dimouebat.* Narrat quoque idem paulò ante de quodam alio cuius orantis manus in specie Leonis Dæmon vnguibus rictuque discerperet, cum tamen ipse non prius remitteret, quam orationes consuetas absolueret. Væ cordes sanè nos, quos adeo frangit musca sæpè aut pulex, ut è Dei præsentia & cogitatione totos abducant.

Cum verò hæc incommoda nostra culpa oriuntur, maioris sunt plena periculi, cum non tantum animi attentionem multum debilitent, sed Deum etiam ab auxilio nobis ferendo soleant auertere. Sunt quos somnus orationis tempore inuadat tam importunus, ut difficulter admodum excuti possit, quos merito Deus hac conflictari molestia permittit, siue quia iustos temperantiæ limites in cœna sunt prætergressi, siue quia vigilis indebitis animi corporisque vires debilitarunt, siue quia ægrè somnum lectumque reliquerunt, siue denique quia remissè ac perfunctoriè sese orationi dederunt. Proderit hoc tentatis morbo has eius causas summa animi cautione & diligentia anteuertere. Iuuabit & initio orationis resistere viriliter, omnemque indormiscentiæ aditum occludere: si enim irrepit, quem inuasit locum non facile deserit. Utile denique erit cum blanditur somnus, contrarius eum armis, motu nimirum continuo, expu-

cap. 46.

cap. 47.

sap. 9.

ser. de abdit. rerum.

c. 102.

gnare, Itaque modò standum, modò ambulandum, genua varijs in locis & per vices flectenda, deosculanda terra, manus & facies gelidà perfundenda, brachia in crucis formam expandenda, aliquis corpori cruciatus, per disciplinam aut cilicium in negligentia pœnam cum humili ad Deum oratione, & venia deprecatione, infligendus: quæ si non iuvent ex sequentis incommodi remedijs sunt, quæ prodesse possunt, desumenda.

Ribera in
vital. 4. c. 3.

Denique pacem orationis & mentis attentionem his incommodis sine culpa præpediri, sancti quotidie viri experiuntur, interque alios B. Mater Teresa plerumque se ex aëris mutatione, & varia humorum habitudine grauatō corpore minus ad orationem idoneam fuisse notavit. Remedium huius infirmitatis multiplex esse potest. Primum ut volūtatem nostram diuinæ conformemus, & humiliemur sub potenti manu Dei, cum magna resignatione & animi æquitate tolerantes, quod nos creaturis etiam irrationalibus subiectos esse voluerit. Deinde non omnino abiiciendus animus est, sed Deo fidendum, ab eoque qui nos exercet, auxilium sperandum, cuius amoris, & gloriæ si corporis incommoda postponamus, contra vim morbi pro viribus obnitentes, peculiari forte gratiæ auxilio opem ferret; qualē illi viro sancto præsentissimam tulit, *ad quem*, ut narrat B. Nilus, *cum oraret accessit vipera quæ pedem eius tetigit: ille verò non prius manus desecit, quàm solitam orationem absolueret, nihilque incommodi accepit, qui Deum plusquam se dilexit.* Aduertendum tamen est tantam aliquando capitis ac corporis infirmitatem esse, ut legitimam meditationi impedimentum obicere possit, sitque non leue periculum, ne si animus contendatur, grauius aliquod incommodum creetur. Tunc igitur utendum aliquando remissione est, & ad faciliorem aliquem orationis modum animus suauiter applicandus.

6. 104.

Vt autem ad manum veluti atque in promptu habeatur remedia quædam aduersus has omnes corporis, animique infirmitates non sane inutilia; ad calcem huius capitis & operis subtexere visum est, & solum breuiter perstringere varios orandi modos, quos in iis occasionibus sancti nonnunquam ac pii viri cum magno fructu & iucunditate usurparunt.

Quidam igitur vtuntur primo aut secundo mixtæ orationis modo, quos B. P. Ignatius in suis exercitijs descripsit: ad 1. spectat si percurras breuiter singula Dei & Ecclesiæ præcepta, tum peccata mortalia, & virtutes iisdem oppositas, quinque sensus, tres animæ potentias: atque vbi quid primum sibi præceptum velit mente penetraueris, deinde etiam discusseris quonam illud modo obseruaueris aut violaueris, ad veniam & gratiæ postulationem recites semel Pater & Ave. Quod simili modo circa 2. & consequentia præcepta virtutis que obseruare debes. Ad 2. si vocalem aliquam orationem, Dominicam exempli causa, Symbolum, Psalmos, Hymnos, Litanias: & cæteras huiusmodi consuetas Ecclesiæ preces attentè & quietè recites, tandiu in singulis verbis aut incisis per ordinem immorando, quandiu tibi ali-

quid spiritualis intelligentiæ & pii affectus occurret.

Alij sua sibi in terris paupertate proposita, & cælestis regni diuitiis, magnâque animo concepta spe aliquid à Beatorum liberalitate spiritualis eleemosynæ accipiendi, se veluti in fidem & societatem Angeli custodis, & Sancti patroni tradunt, ab iisque se per omnes quasi plateas & compita cælorum deduci permittunt, modò exempli causa ad vicum Angelorum donum orationis, modò ad vicum Patriarcharum lumen fidei, modò ad vicum Apostolorum charitatis virtutem petunt, & ita de cæteris, ut cuique pro sua necessitate & deuotione libebit.

Alij totam Christi Domini vitam in certa spatia diuidunt, & ad loca sancta, in quibus ipse commoratus est, stationes veluti quasdam constituunt, 1. ad ciuitatem Nazareth, in qua conceptus nouem menses in B. Virginis vtero habitauit. Deinde ad præsepe Bethleemiticum, vbi quadraginta diebus; tum in Ægyptum, vbi degit septem annis: postea iterum in Nazareth, vbi viginti duobus annis vixit. Ad desertum vbi quadraginta diebus. Ad Galilæam & Iudæam quas fere quadriennio Evangelica prædicatione lustrauit. Ad cænaculum, hortum, & cætera passionis loca, in quibus duobus fere diebus Christus est passus. Ad crucem in qua tribus horis: ad sepulchrum & tymbum, vbi quadraginta horis. Tandem iterum ad terras quas quadraginta dies post resurrectionem coluit. Ad singulas autem stationes recitant quinquies Pater & Ave.

Nonnulli Christi Crucifixi quinque plagas adeunt, & ad dexteram quidem manum gratias Deo agunt ob bona omnia naturæ & gratiæ à diuina liberalitate collata, veniamque quod malè iis vsi sunt, & gratiæ, quò melius in posterum vtantur, auxilium petunt. Ad sinistram gratias agunt de rebus aduersis, & vitæ huius incommodis, quod malè vsi fuerint, veniam, ut bene deinceps vtantur, gratiam etiam postulant. Ad pedem dextrum veniam petunt negligentia, & omissionum quibus in via perfectionis & spirituali progressu sunt retardati. Ad sinistrum quod in tam frequentes imperfectiones inciderint. Ad latus quod adeo frigidi in Dei & proximi amore extiterint.

Alij præuident opera sua atque actiones totius diei singulas, & proponunt in particulari vitare eas imperfectiones, quas iis admiscere consueuerunt: easque iis ornare virtutibus, quas sibi necessarias esse ducunt; potissimum verò puritate intentionis, qua nihil in his præter diuinam gloriam spectare queant.

Sunt denique qui cum à corporis infirmitate, obedientia, aliâque occasione præpediri se ab exercendis misericordia spiritualis & corporalis operibus vident, miseris qua possunt arte per orationis auxilium succurrunt: Modò enim mente percurrunt vnius aut plurium ciuitatum xenodochia aut carceres, & in singulis pro infirmorum salute, & captiuorum liberatione solatioque recitant aliquam orationem. Modo ad varias mundi partes, ad S. Sepulchrum, ad limina Apostolorum, B. Virg. Lauretanam, D. Iacobum, aliaque pia loca peregrinationem insti-

tuunt, & oblationis nomine orationes in singulis ad Deum & Sanctos fundunt. Modò in vrbes hæresi, infidelitate, vitijs, bello aut peste infectas se transferunt, & quam possunt opem subsidiumque doctrinæ & consolationis, per orationes in singulis Deo fufas, fidelibus & infidelibus præstant.

Ex his omnibus poterit facillè quiuis oratio-

nistadium & laborem auertere, assumptis iis orandi modis, quos magis suo ingenio accommodatos intelliget, poteritque pari ratione similes alios adinuenire si qui magis placeant. Quod si horum nihil proffit, sumantur aliqua piæ imagines, aut libellus, ad cuius lectionem attentam & lentam consideratio aliqua mentis & affectus voluntatis admisceantur.

Sub initium huius tractatus omiffa fuit hac inscriptio.

SECTIO QVARTA.

De quarto instrumento perfectionis meditatione & oratione.

SECTIO QVINTA.

De Quinto instrumento perfectionis examine Generali conscientia.

De eo in genere.

CAPVT PRIMVM.

Duo prudenti præstanda sunt.

VO sunt circa quæ vel Christiani vel religiosi cuiusque ad suum finem seriò aspirantis sollicitudo & industria occupari debet, si magnis itineribus festinare, & tuto facileque peruenire velit eò quò tendit.

Futura providere.

Primum est vt circa ea quæ in futurum faciendicenda, vel omittenda incumbunt sollicite provideque se habeat.

Præterita vocare in iudicium.

Alterum est vt quæ præterita quæue iam dicta factaque sunt, reuocet in iudicium. Vtrumque hoc munus præstat prudentia supernaturalis, cuius est humanas praxes dirigere rectè ad finem præstitutum. Porro primum consequimur per electionis formam de qua alibi, alterum per examen conscientia.

Alterum per electionem. Alterum per examen conscientia.

B dum & alia huiusmodi solo lumine naturali nota, & quæ omnes omnino gentes quantumuis barbaræ vno consensu approbant, ita vt humanitatem ipsam exuat necesse est qui abijcere animo voluerit habitum istum qui proprie synteresis vocatur.

Tertio pro ipso lumine naturali & synteresi & prudentia ipsa, nam ea sunt inter se connexa & sibi mutuo subordinata. Synteresis enim aliud nihil est quam prudentia inchoata & eiusdem veluti rudimētum & principium. Nam synteresis in vniuersali tantum generalia principia profert, nimirum esse temperatè viuendum, ferendas patienter iniurias, non superbendum. At prudentia circa singulares actiones consideratis circumstantijs loci, temporis, personarum dictat quando, quomodo, & cui resistendum; item quomodo, quando, quantum, vbi, quo cibo vtendum. Quare non mirum si conscientia nomen, prudentia tribuitur.

Prudentia cum intellectu ac synteresi.

Quid sit conscientia.

CAPVT II.

Conscientia sumpta pro intellectu.

CONscientia nomen quatuor modis sumi solet. Primo enim significat aliquando facultatem ipsam intelligendi siue naturale lumen intellectus quatenus versatur circa prima principia moralis: sic vocat eam Basiliius, *naturale iudicatorium*, Et sanctus Damascenus *lumen mentis*.

Synteresi.

Secundo significat aliquando non tantum ipsum naturale lumen, sed ei adiungitur habitus primorum principiorum moralium, qualia sunt bonam esse faciendum; malum esse fugien-

Quarto denique conscientia proprie est iudicium seu dictamen intellectus, quo iudicatur aliquid esse bonum vel malum, imperatum vel prohibitum, bene vel male à nobis factum vel non factum, atque adeo est veluti quædam applicatio scientia practica ad aliquem actum particularem, vt ait D. Thomas. Nam conscientia proprie non est tantum naturale lumen, vel habitus primorum principiorum, nec prudentia, sed est applicatio ipsius tum naturalis luminis, tum synteresis, tum prudentia ad actum siue iudicium naturale quo mediante, habitualia illa lumina attingunt suum obiectum.

Est tamen propriè iudicium seu dictamen intellectus

Hoc vero iudicium solet esse actus secundus prudentia & finis consultationis, huic enim iudicio conueniunt omnia quæ conscientia solè

Hoc iudicium secundus est actus prudentia & finis consultationis.

tribui à SS. Patribus & scripturis. Dicitur enim conscientia accusare & reprehendere cum actu iudicamus nos malè fecisse; dicitur remordere cum hoc iudiciū molestiā aliquā ingerit; dicitur ligare cum iudicamus aliquid esse imperatum; dicitur testificari cum iudicamus nos fecisse vel non fecisse; dicitur excusare cum iudicamus nos non malè fecisse; dicitur damnare cum nos pœna dignos iudicamus; denique dicitur absoluerē cum iudicamus nos non esse pœnam promeritos.

Apprehenditur conscientia quasi facultas aliqua sumpta pro suis causis.

Verum quia omnes eiusmodi actus siue iudicium actuale, quod propriè conscientia est, proficiscitur à naturali facultate & synteresi & prudentia; idcirco non est mirum si conscientia nomen tribuatur ipsi causæ conscientia siue iudicij talis, & ipsa conscientia apprehendatur non secus ac quædam potentia ipsi homini insidens, quod ideo præcipuè factum est, quod eiusmodi iudicia de bono & malo, de præceptis & prohibitis, vel de bene malèue factis singulari Dei providentia & beneficio continuò propè insident in animo, perinde atque si tantum in eum sine in tributa esset homini à Deo facultas intelligendi, ut talia iudicia hominem vel dirigentia vel coercentia produceret. Nam quicquid aliud agat, hæc sese iudicia semper insinuant & quid in factis, dictis, imò cogitationibus insit boni maline produnt illicò, & nobis etiam inuitis obtrudunt.

Quid sit examinare conscientiam.

CAPVT III.

Examinare conscientia est repetere animo quænam fuerint nostra iudicia in dictis factis cogitatis.

Hinc colligi potest examinare conscientiam nihil aliud esse quam repetere animo quænam fuerint ea iudicia & dictamina quæ habuimus tunc cum aliquid egimus, diximus, cogitauimus de iis ipsis nostris actionibus. Nam ratio naturalis siue facultas ipsa intelligendi, & synteresis, & prudentia cum homines in omnibus dirigere deberent per proprios actus, plerumque fit ut quamuis eiusmodi iudicia frequenter se ingerant, tamen superante sensitiuo appetitu & per sensibile bonum fortius ad se trahente voluntatem, iis iudiciis non obstantibus, id ipsa velit & agat quod malum esse conscientia dicat, quam sibi vim fieri non patitur aut ipsa ratio naturalis, aut synteresis, aut prudentia; sed per conscientiam de malo remurmurat, ut ait D. Thomas, ac veluti accusat continuo & remordet voluntatem quantumuis repugnantem, eamque sollicitat ut velit condemnare quod egit & eum locum tribuere illis iudicijs prioribus quæ debebat; atque idcirco quodammodo impellit, ut ea ipsa dicta, opera, cogitataque in memoriam reuocata, ac veluti coram producta examinentur, ut constet verum sint regulæ suæ cõformia. Quod si mensuræ non reperiantur commensæ, sed à iudicio illo practico deuantia, illico condemnantur, & iuste puniantur, & quantum fieri poterit corrigantur. Aduertere igitur & hos conscientia re-

morsus, accusationes, & remurmurationes audire perpenderēque quam recte & iuste accuset, & secundum rectam eius regulam iudicare, & conscientia examinare, siue quod idem est, examinare conscientiam, est reuocare in memoriā cunctas actiones suas, & omnes earum circumstantias & conscientia accusante, rationis & prudentia dictamine ad eas applicito de iis iudicare, malæne sint an bonæ, vel minus bonæ, & si quidem bonæ, referre in bonorum omnium autorem Deum, si malæ, eas damnare, punire, corrigere in futurum; vel quod idem est circa eas exigere iudicium conscientia siue rationis & prudentia supernaturalis.

Vel reuocatas in memoriam actiones & circumstantias ex prudentia iudicare malæne sint an bonæ. Vel demum circa eas exigere iudicium rationis & prudentia supernaturalis.

Cuius potentia actus sit Examen Conscientia.

CAPVT IIII.

Non est dubium quin examen conscientia actus sit tum intellectus practici tum voluntatis: est enim intellectus officium præteritam actionem discutere, & omnes eius circumstantias expendere, & deinde ad eandem regulam practicam applicare iudicando. V. G. quomodo fieri poterat & debebat secundum Dei legem vel perfectionis regulam, nec enim sine aliqua lege stare posset hoc tribunal. Hoc autem intellectus iudicium valde iuuatur habitibus tum acquisitis tum infusis, fide nimirum & dono sapientia & consilij siue prudentia supernaturalis, quibus cum instruitur & illuminatur ratio ipsa, iudicium facile profert, spiritualis enim omnia iudicat.

Examen conscientia est actus intellectus practici & voluntatis.

Quare videtur examen conscientia ad prudentiam propriè pertinere. Ea enim virtus non tantum consultat de singularibus dictis, factis, cogitationibus; ut sunt idonea media ad finem, & inter ea iudicat voluntatique imperat ut ea eligat, & per alias potentias exequatur, ut videt esse conducibilia, spectatis omnibus circumstantijs, sed etiam de iis quæ dicta factaque & cogitata sunt, recte ne & ad finem consentaneæ facta sint, ut ipse Aristoteles docet 16. Ethicorum capite. 10. & 11. siue ut quid remedij lis adferri queat si male gesta sint dispiciat, siue ut ea discussione vera solidaque sui ipsius experientia quæ longissime omnem aliam superat seipsam augeat. Quare D. Thomas memoriam partem prudentia integrantem esse docet, quia ex ijs quæ audiuius & vidimus, præcipuè vero ex ijs quæ experti sumus, colligimus facile quid deinde agere debeamus. Experientia enim prudentia mater est saltem si frequens est, frequens autem experientia sumitur ex multis memorijs, ut ibi Sanctus Thomas ex Aristotele. Quare is nec verè nec integrè prudens euadere aut esse potest, qui non sæpè præteritos actus discutit ac diiudicat: & contra is qui studiosè & seriò sibi attendit, & priora sua dicta, facta, cogitata, in memoriā reuocat, & quantum cum fine sibi proposito cõformitatem habeant, & quomodo regulæ & men-

Et pertinet propriè ad prudentiam

Nec verè prudens est qui non discutit conscientiam

suarum qua sibi utendum statuit, commensuratae sint, sine furo & dissimulatione diiudicat, excellentem certe paucis annis sui ipsius experientiam consequetur & iuvante praecipue Deo raram sensim prudentiam acquirat, qua sese recte regat, & sine difficultate quid in singulis circumstantiis sibi agendum sit clare & certo iudicet. Hoc nos pessimus facit, inquit Seneca lib. 12. Episto. 84. quod nemo vitam suam respicit, quid facturi simus & id raro; quid fecerimus non cogitamus, at qui consilium futuri ex praeterito venit. Haec ille. Hac olim industria qui prudentiae laude claruerunt ut Cato Censorius & alij vti sunt, ut quotidianas actiones discuterent accuratè. Verum hic habet etiam voluntas partes suas, eius est enim imprimis intellectum, atque adeo habitus ceteros suo imperio applicare ad eiusmodi discussionem & ponderationem: deinde pertinet ad voluntatem praescribere intellectui eam legem, ad quam singula examinare & iudicare debeat. Cum enim statuit aliquis vitam suam tantum conformare legi Dei, & suae studere salutis, ad Dei legem actiones examinandae sunt; cum vero praeterea studere vult perfectioni, tum voluntas aliam sibi legem indicit nimirum perfectionis, charitatis, Imitationis Christi, vel similis. 3. Debet ipsa iudicium intellectus amplecti, vel approbare bonum, vel reprobare & repudiare detestarique ac veluti delere quod iudicatum est malum, pro autoritate poenae quae condigna videtur decernere, praescribereque remedia, & alia id genus.

Habet in hoc negotio voluntas partes suas.

Virtutibus maximè supernaturalibus adjuncta.

Ad hoc munus voluntas corroborari debet habitibus & actibus virtutum praecipue supernaturalium: hi enim non tantum iuvant voluntatem ut intellectum applicet ad hanc discussionem, sed etiam cum correctis pravis eius in res caducas inclinationibus singula earum virtutum illam inclinent in suum objectum, effundant quodammodo ex sese lumen quoddam practicum, quo intellectus magis illustratur, ut facile ac certo legem suam intelligat, & secundum eam iudicium ferat de singulis actionibus. Imprimis autem maxima est charitas & studium ardens placendi Deo maioris eius gloriae & voluntatis sanctissimae imitandae Christi imitandi: nam his instructa & efficacius intellectum applicat, & perfectam ei certamque legem clarius proponit, & eius iudicium firmitus amplectitur, exequitur perfectius omnia

alia dicitur recta, cum rectum est iudicium illud; alia erronea, cum ei subest error; alia probabilis, cum rationibus probabilibus innititur; alia dubia, cum anceps haeret & indeterminata; denique alia scrupulosa, cum ex leuibus indiciis procedit de quibus Theologi. Quatenus vero significat quemdam veluti statum habitualem ipsiusmet conscientiae, quaedam dicitur tenera aut delicata; alia dura, quaedam obscura, alia clara; una peruersa, alia recta; denique alia pacata, anxiosa alia.

Et pro varietate habitus pro quo sumitur

Tenera dicitur, respectu voluntatis, quae cum semper retineat inclinationem ad bonum honestum, quod viget magis ea inclinatio, eò magis percelli solet eo actu intellectus, quo aliquid iudicat male factum quamvis tenuissima insit malitia. Id experiuntur qui continuo actu amoris Dei, voluntatem suam pascunt, & à bonis creatis abductam in bonum illud infinitum inflectunt. Hinc enim fit, ut si vel minima peccati punctura infigatur, acutissime statim sentiant & doleant saepe vehementius, quam plerique icti lethalibus vulneribus, qui propriè duram dicuntur habere conscientiam, quia quamvis peccatum suum non ignorent, non vult tamen obstinata voluntas cedere; quam durtiem efficere solet obfirmatus longo usu rerum creatarum affectus,

Respectu voluntatis dicitur tenera.

Dura.

At aliquando fit ut tanta sit voluntatis eiusdem peruersitas, ut non tantum ipsa fortissime feratur in id quod minus rectum est, sed illud ipsum persuadere nitatur intellectui, atque iudicium ipsam eo inflectat quod ipsa inclinat, sic ut quod antè iudicabat malum, iam etiam bonum esse dicat, & haec est peruersa conscientia: & licet extingui non possit recta conscientia, fieri tamen potest ut circa aliqua objecta voluntas ita obstinatè feratur, ut ipsum penè lumen rationis videatur opprimere, ad quod quamvis non statim perveniat, sensim tamen longa consuetudine eò deduci plerisque certum est, ut cum in profundum venerint contemnant, nam huic peruersitati affinis est desperatio & peruersae conscientiae salus desperata, quo plerumque veniunt haeretici. Lutherus quidem conscientiam ut opprimeret, initio multum laborasse se ait. Et licet ea conscientiae peruersitas & oppressio clarius agnoscatur circa graviora objecta, tamen locum etiam habet circa leuiora. Videmus enim fieri consuetudine ut nonnulli ad perfectiorem vitam vocati valde malè iudicent non de aliorum leuioribus peccatis, sed de proprijs quae varijs saepe praetextibus sibi ipsis tegunt & exculant, adeo ut iudicium conscientiae per inordinatos illos affectus auertatur.

Desperata.

Qualem Lutherus habuit.

Haec peruersitas periculosiorem facit durtiem: fit verò plerumque ut non omnino depravetur dictamen illud, & iudicij conscientiae lumen obruatur, sed quibusdam tantum obvolutum pravorum affectuum voluntatis nubibus valde obscuratur; quod cum accidit, Obscura. tunc conscientia obscura dicitur. Etsi enim inter ipsas mundanorum affectuum tenebras lux ista bonum à malo discernens interluceat, tantam tamen tamque densam pravorum desideriorum caliginem illico dissipare non valet, & voluntatem

Varia conscientiae appellatio & dispositio.

C A P V T V.

EX his efficitur ut cum non semper eodem modo, sed diuersis instructa & disposita esse possint haec potentiae, variè etiam disposita sit conscientia singulorum: Vnde etiam & diuersa orta est appellatio conscientiae. Et quidem conscientia si propriè sumitur, pro iudicio nimirum illo quod actu & re ipsa dirigit operationem;

Conscientia pro varietate iudicij seu dictaminis varia fortitur nomina.

& voluntatem tum diutina consuetudine obfirmatam, tum vero sensitiui appetitus vi prædominante incitatam flectere, eique quod melius est persuadere non potest; Et licet aliquando velut à longè allatrans inclamansque conscientia eam aliquo modo commoueat, non tamen deterret omnino, sed his tandem assuetis clamoribus, pergit nihilominus in suscepto malo voluntas, frustra que auocantem conscientiam contemnit. Hac vero via & ratione eò tandem deuenit, vt obducto callo sensus omnis expers obdurecat conscientia. *Hanc (ait S. Diadocus cap. 18.) obruere, aut sinere lucere penes nos est. Hæc est quæ dicit nobis fac hoc, & non fac, quam cum contemnimus, sit ut non amplius loquatur nobis, sed potius tanquam lucerna apparens per laternam incipit nobis ostendere veluti obscuras res, sic ille.*

Obdurata.

Anxia, turbata in quiete, è contrario tranquilla &c.

Hinc nonnulli grauius sua peccata in examine non agnoscunt. Alij sub obscure.

Alij contra minima queque perident.

Quod si propius admoueat vis illa iudicij, sic vt molestia quadam afficiat, & velut doloris aculeis pungat voluntatem, tunc conscientia, dicitur anxia, turbata, inquieta, cui opposita est, tranquilla, quieta & secura. Cum videlicet præteritas actiones memoria repetentes, easque prudenter expendentes, nihil est quod nos grauius esse iudicemus, aut saltem nihil amplius esse mali quod in voluntate actu resideat, quodque detestando nos retractauerit, & abs se omnino abiecerit, si quod forte antea admiserit, adeo vt intellectu rationeque ita iudicante liberam se ab omni malo eiusmodi sentiat.

Ex hac varia dispositione conscientie quantum examen ipsum pendeat credi vix potest. Hinc enim fit vt quidam mentis oculos ita exæcatos habeant, vt grauius etiam sua peccata in examine nullo modo agnoscant. Alij ea tantum sub obscure; & velut à longè parum prospiciant, vixque discernant; nonnulli etiam excusent, alij autem adeo acriter perspicacique sint conscientia, vt tenuissimas labeculas nauosque peruideant. *Paucissimorum est enim, inquit idem S. Diadocus omnes suos lapsus cognoscere, & eorum è quorum mentibus nunquam excidit memoria Dei; vt enim oculi corporis cum sani sunt omnia possunt cernere etiam culices in aere volantes, cum vero turbati sunt, aut humore suffuso septi, si quid in eorum aspectum incurrat, grande hoc tenuiter cernunt, minuta vero non sentiunt; sic anima si ardorem ex cupiditate mundi collectum studiose restinuerit, etiam parua errata pro grauissimis ducens, lachrymas multas cum multa gratiarum actione continenter Deo offert: contra vero si perseueret in cupiditate mundi, cum quid est magnum peccatum sentit illa quidem, alia vero errata ne significari quidem sibi vult, & pro eorum de sentione non pudet miseram oratione vti vehementi sic ille ibid. sed de cons. lege doct. 3, B. Dorothei.*

Quæ sint causa examinis conscientie.

CAPVT VI.

ATque vt hoc examen recte fiat, quæ in eo concurrunt causæ singulæ sunt nobis diligenter expendendæ. Earum verò, vt in reliquis rebus, præcipua ac primaria est finis, qui pro vario eorum statu qui hoc examen suscipiunt varius esse solet. Atque ommissis huius sæculi hominibus, qui in actionibus suis expendendis nullum sibi alium quam malum, aut vanum, aut indifferentem finem sibi proponunt, sibi que & suis actionibus componendis attendunt tantum, vt aliorum oculis seipsos & sua accommodent ac probent, & facultates suas aut famam, honorem, & nominis existimationem augcant, de eo tantum agam examine conscientie, quod ad salutem & perfectionem dirigitur.

Causa examinis primaria finis.

Huius igitur finis duplex est, vel enim securitas conscientie talis est, vt semper parati simus ad mortem, vel etiam præterea maior puritas mentis quaeritur. Ac priorem quidem seculares solent vt plurimum sibi proponere solum, sibi que satis habent si quod peccatum commiserint, expiare, aut si quod forte grauius salutis periculum in occasione aliqua incurreret anima, id diligenter cauere, vt quando ex hac vita migrandum erit salus sua in tuto sit collocata. At qui vocati sunt ad perfectionis statum, præter eam securitatem, examine vtuntur vt puritatem mentis acquirant; eamque eò maiorem quò altior & excellentior est ea perfectio ad quam vocati sunt, quæ in homine societatis qualis esse debeat statim dicemus. Verum tantus finis obtineri nequit, nisi Deo nos adiuuante, itaque sicut opus orationis, spiritus sancti opus est, qui facit nos postulare gemitibus inenarrabilibus (alioquin nescimus quod petamus) ita & eiusdem est opus examinis, nam eius est aperire nobis & reuelare internam nostræ animæ faciem, & cor nostrum salubri dolore percellere, elicereque gemitus illos pœnitentiæ salutaros. Amor quippe nostri affectusque inordinati errores nostros ementitâ recti honestate obuoluunt, nobisque speciosas in peccatis excusationes suppeditant; passiones quoque quæ nos prius in alios commouerunt, vel quæ in aliquod bonum creatum impulerunt, non statim resident aut quiescunt, sed quæ impresserunt vim, eadem animum occupatum tenent pertinacius, mentisque oculos ita perstringunt, vt vel quid quantumque mali fecerit agnoscere non possit, vel illud licet agnoscat non tantum tamen quanti pareffet aestimet, non abhorreat, non abiiciat; cum tamen etiam nullo metu nullaque passione occupata anima sine celesti lumine & Dei gratia præstare

Qui duplex est.

Secularium quidem expiatio animi peccatis.

Religiosorum vero puritas mentis.

Causa efficiens primaria Deus

Secundaria,
intellectus
& voluntas.

minime posset. Et si igitur in hoc sui examine homo ipse sua utraque potentia intellectu sci- licet & voluntate utatur, sibi tamen omnino persuadeat præcipuam causam esse Deum, qui interna nos luce perfundens, & potentias ipsas virtutibus supernaturalibus instruens, gratiaque sua actuali iugiter excitans nobiscum velut nos ipsos coarguit. Hoc experti sunt viri sancti, qui quoties se coram Deo statuebant, diuino collustrati lumine suos defectus intuebantur, & audire nonnunquam sibi videbantur increpantem interius Deum, à quo proinde inuitati ipsi ad illius obiurgationem, condemnationem sui adiungebant. Atque hoc ipsum significat ipse Christus Apoc. 3. ubi postquam Episcopum tepidum reprehendit, *Ego, inquit quos amo castigo & arguo, amulare ergo (id est imitare) & penitentiam age.* Et certe tam amice à Deo coargui ingentis beneficii loco reponendum, eaque gratia diligenter utendum, hinc etiam qui non bene cooperantur accurate sese discutientes, solet in eos Deus grauius animaduertere, ut ipsa tandem ad acti pœna in sese redeant, & quorsum iustus Dominus eas pœnas irroget in se agnoscant. Nihil certe est quod vehementius à nobis requirat Deus, aut in nobis efficere deliberet, quàm ut nosmetipsos nostramque miseriam agnoscamus, quæ deliquimus, defleamus & corrigamus ac quantopere misericordia eius sit nobis necessaria, quamque humiliter & eius nos maiestati subijcere, & de nobis sentire debeamus, certum omnino nobis sit & exploratum. Itaque haud scio an vlla sit pars officii nostri ad quam diuina eius benignitas concurrat nobiscum libentius & efficacius. Quod cum ita sit, constat, quam serio animi nervos ac vires contendere debeamus, ut sanctis eius impulsibus conatus noster apte respondeat. Atque hæc de causa effectrice & finali examinis, iam quod ad eius materiam attinet, clarum est illud circa actiones nostras tum bonas tum malas versari. Forma denique est ipsa inquisitio in mores nostros, sedulaque & sincera ipsarum actionum consideratio & secundum omnes earum circumstantias ponderatio, ut quid in illis sit inordinatum quid minus rectum, quid denique maioris perfectionis addi possit clare deprehendamus, & ad emendanda singula accendamus. Hæc vero inquisitio & emendatio suam legem & regulam habere debet qua dirigatur, nimirum finem cuiusque vocationis; cum enim omnes actiones nostræ sint media ad illum finem, necessarium planè est ut eo tendant, & ad eum recte ordinentur, eruntque eo perfectiores quo proprius illum attigerint, eiusque rationem in se continuerint & e contrario plus illis imperfectionis inerit, quo longius ab illo recesserint. Atque inde patet quantum ex intentione finis & iudicium & actionum nostratum emendatio pendeat. Iam ex ijs omnibus facile est naturam examinis describere, nihil enim est aliud quàm vitæ actionumque singularum recognitio, æstimatio & expensio ad finem vocationis nostræ tanquam

ad normam, cum Dei ope accuratè facta ad eas corrigendas, eamque mentis puritatem consequendam, quæ cuiusque instituto idonea & consentanea est.

Qua sit puritas quam per examen efficere debemus.

CAPVT VII.

IN eo est spiritualis vitæ perfectio sita, ut Deum purissimum imitemur non quidem naturæ, sed affectus puritate, ut sicut Deus solam suæ bonitatis maiorem gloriam purissimo & sincerissimo actu intendit in omnibus, ita homo ipse voluntatem suam à se omnique alio bono creato abducens in vnum Deum conuertat, in eum feratur, eiusque bonum vnicum, maiorem nempe bonitatis ipsius gloriam in omnibus quærat: Hæc enim est vera animi puritas & simplicitas mentis, qua vires facultatesque suas ex se in varia rerum creatarum obiecta inclinatas, ac proinde falso inanique earum bono imbutas ab ijs aures, collectasque in simplex illud obiectum diuinæ voluntatis Dei nimirum gloriam transferat ab omnibus creatis bonis ita expurgatas & liberas, ut nihil prorsus in rebus creatis aliud, quam solum Deum creatorem quærant & attingant. Atque huius perfectæ puritatis nobis fuit Christus Dominus exemplar clarissimum, adeo ut perfectionem consistere in perfecta animi puritate siue nostræ voluntatis cum diuina conformitate, siue in maiori dei gloria tantum quærenda, nihil sit aliud, quàm in perfecta Christi imitatione sitam esse. Nisi quod ipsum Christi exemplar cum externum & sensibile sit nobis corporis sensibus immeris, magis etiam quodammodo sit accommodatum, potentiùsque feriat sensus, ac clarius oculis nostris veluti subijciat ea in quibus illa maior Dei gloria, aut voluntas, aut puritas mentis consistit. Iam ad puritatem hanc duo necessaria sunt. Imprimis enim omnis animi impuritas ei contraria tollenda est, ea deinde adhibenda sunt, quæ sublata impuritate voluntatem nostram diuinæ conformare possunt, & in vnam maiorem Dei gloriam purè sincereque dirigere. Ac prius quidem præstat examen, eamque impuritatem tollit, quæ sæpe sese nostris affectibus & actionibus immiscet, dum aliud bonum quærimus quam Dei gloriam: & quoniam varia sunt huiusmodi bona quæ sæpe sese voluntati ingerunt sensim & eam inficiunt, idcirco etiam multiplex est hæc impuritas. Alia enim moralis est, alia venialis labes, alia nō est tam labes quam priuatio aut negatio puritatis quæ inesse potest.

Ac mortalis quidem per examen tollitur, eius enim est primus finis securitatem

Vitæ spiritualis perfectio est, Deum non natura, sed affectu imitari.

Quærendo in omnibus maiorem eius gloriā.

Cuius exemplar est Christus Dominus.

Nobis sensibus immeris apprimè accommodatum.

Ad hanc puritatem duo necessaria.

Tollere oppositam impuritatem. Et quæ puritatem pariunt adhibere.

Prius assequimur per examen tollendo impuritatem.

Culpam videlicet mortalem.

Quas facultates identidem impellit Deus.

Et cum ijs concutit libentissimè

Causa materialis actiones tum bonæ tum malæ.

Formalis, inquisitio sedulo in mores & actiones ad eas dirigendas.

Secundum proprium cuiusque statum.

Hinc patet propria definitio examinis conscientie.

Veniale. & pacem conscientia præstare; verum idem præterea à Religioso societatis usurpatur ad utramque allatam impuritatem profligandam, eoque sine ac nomine à B. P. N. commendatur, & ab eodem sollicite diligenterque usurpatum est, ac eo denique præcipuo instrumento eam quæ in eo eluxit vitæ sanctitatem animique puritatem assequutus est. Ea autem venialia quæ tantum materiæ leuitas excusat, & à mortali reatu vindicat: cum aliqui circa materiam ex se mortalem versentur si deliberatè committantur, magnam affectus ex bono creato contractam impuritatem continent, nec semper omni ex gratia Dei excidendi periculo carent.

Quæ sponte fit ac de industria.

Quæ vero circa materiam per se tantummodo leuem sponte ac de industria fiunt, licet non tantam quidem quantam illa labem afferant, multum nihilominus animi puritatem ut plurimum impediunt: solent enim si maxime recurrant frequentius, ita bono illo affectum inordinatum imbuere, ut illud veluti imbibat, nec sine magna difficultate actus suos circa Deum eiusque cultum & obsequium omni prauo sui creaturarumque rerum amore repurgare possit. Quare videas nonnullis ad extremam vsque vitam adherescere impuros eiusmodi affectus, quos etiam cum in ijs longa assiduitate consenuerint, cõtemnunt, vel quod peius est, excusant, & licitos honestosque ac conditioni suæ conformes esse asseuerant. Qui verò ita affecti sunt, absunt longissime à perfecta puritate, & si in sententia sua maneant obstinati, nondum sufficientem regulam habent normamque idoneam, qua bene apteque ad suum religiosoque statui propositum finem

Aut incautis nobis excidit, nec admittitur de liberatè.

Hæc præstat examen conscientia

examen instituunt. Sunt ergo alia quæ incautis nobis potius excidunt, quàm voluntarie deliberateque admittuntur, quibus omnibus etsi carere diu in hac vita nequeamus, diuina tamen adiuuante gratia efficere possumus, ne tam crebra sint & graua & semper eadem, atque ad id singulare omnino auxilium nobis examen conscientia subinde pullulantia amputet, sed ipsam quasi eorum radicem euellat & extirpet. Cum enim oriantur ut plurimum ex subreptione, ac neglecta externorum motuum aura, examinis est ijs occurrere, cuius præcipuum munus est, cum Dei gratia hominem circa se ita attentum perspicacemque reddere, ut difficile sit quicquam eum effugere; Quod si quid excidat, statim antequam vires capiat adhibito remedio corrigitur, & quacumque leui macula deleta, nouo charitatis feruore puritas mentis reparatur: denique non tantum abstergit has hominis sordes examen, sed etiam bona opera discutit, & si quod maioris perfectionis est capax, quomodo hæc imposterum ad maiorem Dei gloriam addiqueat diligenter prouidet. Nec enim B. P. N. ideo tantum hoc examen nobis commendatum esse voluit, ut vel à grauioribus peccatis, vel etiam à leuioribus deliberate admissis immunes nos præstaremus, sed ut præterea nobis esset instrumentum ad eam perfectam animi puritatem assequendam, ut actus nostri omnes

Ac præterea discutit bona etiam opera.

Ad eoque instrumentum est ad perfectam animi puritatem assequendam.

tam externi quam interni pro sua capacitate plenius solius maioris Dei gloria in omnibus quærendæ studio, eiusque sanctissimæ ac purissimæ voluntati Christi que perfectioni exemplari nostro quam maxime potest fieri, conformes euadant.

Quomodo debeat fieri examen ut ea puritas efficiatur.

CAPVT VIII.

Non omnes qui ex instituto examini conscientia vacant quotidie eum finem attingunt: multi enim eo parum iuuantur, quod instrumentum hoc pro sua dignitate non æstiment, nec proinde eo ut par esset, vtantur. Haud quaquam enim refert vtrum eo non vtaris ac non bene vtaris. Igitur ut ad eum finem attingat, examen, debet imprimis fieri serio & accurate, quod fiet si singulas tuas actiones, sermones, cogitationes, consilia, intentiones, electiones ad propriam vocationis formam legemque tibi præscriptam examines: suam enim sibi peculiarem omnes pro status conditione habent: ac sæculares quidem Dei præcepta, ad quorum normam excutere se debent. Religiosi vero omnem instituti sui perfectionem: nos habemus & nostram vitæ formam, quam nostris in regulis fusius explicatam si in summam ac veluti epitomen contrahere velimus, totam eam reducere possumus ad vnicam mensuram vel purissimæ affectus maioris Dei gloria, vel sanctissimæ eiusdem voluntatis, vel certe perfectæ Christi Domini imitationis. Hæc enim tria ipsa idem sunt, seseque mutuo explicant. Ad eam mensuram reuocandæ sunt omnes nostræ tum externæ tum internæ actiones; Et ut quid illis desit appareat, cum illa regula sunt componendæ. Nec est aut certior methodus aut faciliior sincerè ac rectè de ijs actionibus iudicandi, & minimos quosque defectus deprehendendi. Rectum enim de medijs iudicium ex fine pender, qui si bene intelligatur & apprehendatur, totoque affectu intendatur, copiosum ex se lumen statim effundet, manifesteque ostendet an actiones nostræ, quæ omnes ad illum media esse debent, ad eum recta tendant, an tantillum ab eo aberrant. Si quod enim V. G. ridiculum verbum mihi exciderit, si quid in eo deformitatis lateat velim inspicere, non satis est generalem illam normam præceptorum Dei intuear. Nam si in ea susterem, facile fieri posset ut peccatum illud leuius quam oporteat ducerem, ideoque applicanda mihi est alia regula finis mei, qui in eo est positus ut eam

Ut puritas comparetur per examen

Debet fieri serio & accurate.

Secundum cuiusque finem.

Et scopum instituti.

Quo dirigendæ sunt omnes actiones.

Ut media ad finem consequenda.

Neque sufficit religio sine norma

Regulæ
finis sui ha-
beat necess-
est.

Sit præterea
examen
plenum at-
que integrum.

Quo disci-
pulantur cir-
cūstantiæ
omnes om-
nium actio-
num.

Radix etiam
ipsa & ori-
go.

Sit frequens

In singulas
fermè horas

ad animi
puritatem
breui com-
parandam.

Sit constans
examen.

integram perfectamque puritatem assequar, nimirum ut omnia mea dicta factaque, nulla quantumvis exigui vitij labe infecta ad maiorem Dei gloriam tota quanta sunt tendant, sintque purissimæ Dei voluntati, & Christi Domini imitationi conformia: quæ regulæ si ad verbum illud scurrile applicetur, facile apparebit quàm procul à fine meo aberret, quamque proinde ab eo mihi sit cauendum imposterum, cum & nihil ad maiorem Dei gloriam conferat, & verò etiam ei sit contrarium, eius voluntati repugnet, & à Christi imitatione sit alienum. Nec verò satis est ut serio accurateque fiat examen, sed præterea plenum integrumque esse debet, tum quia nulla planè est actio externa vel interna, nullaque vitæ pars quæ ad illam regulam applicari, ab eaque diiudicari non debeat; Id enim quam intendimus puritatis perfectio requirit, tum quia vnamquamque actionem secundum omnes circumstantias discutere conuenit, adeo ut nihil prorsus aciem mentis iudicii-que trutinam effugiat. Quare penetranda est etiam quantum fieri poterit ipsa actio- num nostrarum radix & origo, considerandi progressus & exitus, quilibet motus, quibus nos agitari contingit, perpendendi, eorumque obiecta, principia, & effectus acutè discernendi, & ex finis nostri dictamine dijudicandi, quorum ut nihil omittamus opus est methodo & praxi de qua postea.

Nec parum ad id conferet examen frequens: illud enim si familiare habeas, singula tibi etiam minutissima quæque ad animum facillime reuocabit. Quare præter duo tempora, quibus ex instituto ei rei vacare debent, qui suæ perfectionis studiosiores sunt, solent etiam in singulas ferme horas sese lustrare breuius, & applicatâ regulâ supradictâ singulas actiones breuissimè quidem, sed certissimè diiudicare, & sic attendere paratiores ad ea quæ agenda instant ad finem illum accommodanda. Et verò tunc utroque tempore examinis ordinarij facillimè se & clarissimè discutunt. Quæ praxis compendiosa quidem via est & certissima ad animi puritatem breui comparandam. Eam præcipuè tenuit nobisque commendatissimam esse voluit B. P. N. suo ipsius experimento edoctus quanti ea ratione progressus fiant. Certè S. Bonauentura alicubi suadet septies saltem in die conscientiam discutere nec immerito.

Hoc enim inter cætera facilitatem magnam præstat ad applicandas quam promptissimè electionum regulas, expediendaque dubia quæ in singulis pæne actionibus, & quotidiano vitæ vsu occurrunt. Omnis enim prudens deliberatio pendet ex regula finis, quam cum assuescimus ad præteritas actiones dijudicandas applicare, simul etiam vsum acquirimus ex eadem de futuris ferendi iudicium.

Verum ad tres illas examinis conditiones seriam nimirum sinceritatem, integri-

tatem, ac frequentiam quarta nempe constantia debet accedere. Nonnullos enim reperias qui vna vel pauculis horis strenuè se gerunt, sed occurrenti vel minimæ difficultati cedunt continuo & sequenti hora se se relaxant: Quidam vero alij post vnum aut alterum diem eam quam assumpserant seueritatem abijciunt. Nonnulli denique vbi vno mense accuratos se & sollicitos præstiterunt, mense altero attentionem illam animi, & circa se vigilantiam remittunt. Hæc vero inconstantia ex finis debili intentione, nec satisfirmè animo concepta prouenit. Vnde cumque vero contingat, progressum certe spiritualem & puritatem mentis valde retardat. Ita igitur accurate, plenè ac frequenter hoc perfectionis instrumento vtendum, ut in eius vsu constanter perseueremus, & si quis forte ex humana infirmitate in hoc examine obrepat defectus, in eo statim reparando ac corrigendo summam diligentiam adhibeamus. Nobis enim persuadere debemus quamdiu illud serio fiet, cætera vel bene ex animi sententia successura, vel certe facile breuique corrigenda.

Ex firma &
solida in-
tentione
finis.

Quæ sit praxis examinis ad singulas horas.

CAPVT IX.

PRaxis hæc quæ longe utilissima est ex dictis hactenus fere colligi potest: ad maiorem tamen perspicuitatem in tribus potissimum consistit quorum.

Primum est ut animum tantisper colligentes Deo nos præsentem sistamus, & ab eo breui, sed ardenti humilique affectu gratiam petamus.

Alterum ut renouata memoria & apprehensione finis nostri, eiusque affectu excitato, illum ipsum quasi regulam ad elapsæ horæ tempus extendamus, & per actiones nostras quasi manu ducamus, expendentes illane actio, seu cogitatio, quam finis exigit cōtinetque puritatē rectitudinem, que habuerit: an videlicet vnicum bonum maioris gloriæ Dei spectauerit, an ad quid aliud deflexerit, vtrum voluntati diuinæ Christi que imitationi conformis fuerit, an vero aliquid ei de illa conformitate defuerit.

Tertium denique ut si quid minus rectum perfectumque deprehendatur, id agnoscamus coram Deo manuque pectori admota, oculis in celum sublatis, similiue aliquo signo annotemus, tum prouideamus quomodo sequenti hora actiones ex regula illa dirigere debeamus. Porro id breuissimè debet fieri, & ita occultè ut præsentem nihil queant aduertere; & licet initio non ita expedire fieri id queat, ipso tamen vsu

facile consequemur, ut vel vno p[ar]t[is] momento clarè distincteque perficiamus. Quod si ad singulas horas fieri non potest post singulas saltem longioris moræ actiones fiat, ita tamen ut quibusdam diebus ad id singulis horis præstandum diligentia maior adhibeatur. Cæterum hoc diligenter est animaduertendum, posse aliquando contingere ut quæ vno tempore gessimus & cogitauimus, intricatiora sint, quàm ut tam breui temporis spatio, clarè ac solidè diiudicari possint. Verum tunc satius esse existimo, si quid elapsa hora aliud agendum vrgeat, ut in proximum tempus vacuum & liberum à solida occupatione præteritæ actionis examen differatur. Nec denique incommodum erit eadem opera in vitium aut virtutem quam sibi peculiariter assequendam quis proposuit, animum cogitationemque intendere.

Forma examinis quotidiani.

CAPVT X.

EAm nobis reliquit B. P. N. S. punctis comprehensam ac proinde paulo longiorem, ideoque & quarta horæ pars attribui solet. Quæ enim singulis horis discussa sunt & notata, iterum in eos sunt reuocanda in iudicium, idque ideo præcipuè, ut tum numerus lapsuum, tum quæ illo die lumina pioque motus Deus largitus est in libellum ad id destinatum referantur. Sic enim B. P. N. sancti huius exercitij auctor primus facere solebat etiam in extremo vitæ suæ tempore, & alios ut id facerent valde hortabatur, ut sic diem cum die, hebdomadam cum hebdomade, mensem cum mense conferre possent; Eam deinde scripto annotandi rationem à B. P. N. acceptam primos Societatis nostræ Patres atque inter cæteros P. Fabrum, P. Euerardum, P. Baltazarem Aluares aliosque quamplurimos non sine magno suo fructu familiarem habuisse constat. Iam verò antequam ipsum examen aggrediamur, imò ante illius tempus cum illud iam instare sentimus, expedit omnino animum in studia aliaque cogitationes sparsum ad se reuocare, ut collectus in eam vnā tanti momenti curam totus incumbat. Quid enim scimus an non ex hoc iudicio forte pendeat iudicium Dei æternum de illis ipsis actionibus, quas illo die fecimus. Si enim nos iudicaremur, non utique iudicaremur. Deinde concipienda serio diuinæ maiestatis præsentia, tum ut cum summa animi demissione & reuerentiā coram Deo intimæ mentis inspectore ac iudice quondam futuro stemus, tum ut & quasi præsentī & coram exposcenti cum sinceritate magna omnium rationem reddamus. Quibus peractis.

Primum examinis punctum aggredien-

dum est. Continet autem gratiarum actionem de beneficijs acceptis, quæ licet multitudine innulnra sint, non incommodè tamen ad tria capita reuocantur. Quorum primum continet ea quæ naturæ dicuntur, quæ cum ea eiusque velut nomine accepimus, creationem videlicet, iugem conseruationem, & prouidam tum nostri tum aliarum rerum nostri causa gubernationem.

Secundum verò ea quæ dicuntur gratiæ ab ipsius Dei sola benignitate profecta, quorum præcipuum & caput est Christus Dominus, noster quippe est & omnia quæcumque sunt eius merita, vitæ actiones, labores, cruciatus, & ipsa mors. Deinde sacramenta, per quæ ut riuos quosdam merita Christi Domini nostri ad nos permanant, tum gratia ipsa quæ cum multis alijs ac prope innumeris donis cordibus nostris diffunditur. Postremo annumeranda his horum bonorum applicatio per vocationem non solum ad quamcumque piam vitam, sed quod multo efficacius est ad religiosam & perfectam.

Tertium denique beneficia gloriæ completitur, quod scilicet quamuis Deo nos tot nominibus quot ab eo beneficia accepimus, totos debeamus, nostras nihilominus actiones velit remunerari præmio tanto quanta est æterna felicitas, ipsius Dei visio, ac plena sempiternaque fruitio, quod tanto ante tempore, id est ab æternitate & constitutione mundi præparauit. Atque hæc est beneficiorum summa pro quibus actio gratiarum breuis quidem pro temporis exigui angustijs esse debet, ac studio & affectu plena in colloquij formam, quo præter illa beneficia nobis cum pluribus alijs communia, priuata quoque & quæ ab vltimo examine accepimus, commemorare debemus. Et hæc quidem priuatorum beneficiorum commemoratio facillime ad tria supradicta capita reuocari potest, propter eam quæ priuatorum est cum generalibus beneficijs connexionem, nimirum quod hodie exempli causa sacra corporis Christi communionem reffectus fueris, priuatum beneficium est, quod commode, ad secundum caput inter beneficia gratiæ referre potes, & ita de alijs. Nec enim generalis illa bonorum naturæ gratiæ & gloriæ communicatio ad nos vsque nisi per quotidiana & priuata beneficia se extendit quo fit ut generalia illa beneficia noua Dei liberalitate quotidie per priuata renouentur, adeoque nouam gratiarum actionem exigant. Quare ad vitandum fastidium non inutiliter quidam existimant non omnia quotidie generalia beneficia recensenda, sed singulis diebus singula dumtaxat in examine commemoranda. Verum ego longe vtilius fore arbitror si cuncta coniungantur, collecta enim simul omnia maiori quodam impetu voluntatem nostram tum ad actionem gratiarum tum ad contritionem & emendationem peccatorum exstimulant. Neque enim existimes hanc beneficiorum commemorationem initio examinis frustra positam esse, ea enim est tum bonorum nobis à Deo creditorum recognitio quædam

& enumeratio (quæ quam fideliter administrauerimus ad maiorem eius gloriam ex illius voluntate ac Christi exemplo statim examinandum) tum incitamentum ad emendationem, ut ut nimirum cognito quomodo nobiscum Deus se gesserit, nosque inuicem cum illo geramus tanto maiore cum animi dolore ac pudore ignauiam nostram, negligentiam, ac ingratum animum cum illius amantissima nostri cura, studio, ac beneficentia infinita comparantes lugeamus. Itaque dum hæc Dei beneficia recensemus, simul etiam debemus quasi parare regulam illam ad examen necessariam nempe maioris Dei gloriæ, sanctissimæque eius voluntatis, & Christi imitationis affectum purissimum.

Secundum punctum post gratiarum actionem sequitur diuinæ opis & gratiæ imploratio, quæ quam nobis ad errata cognoscenda eaque corrigenda necessaria sit, ex supradictis patet.

Tertium punctum continet ipsum examen conscientiæ quod eò plus operæ temporisque exigit, quod maioris est momenti: triplici autem methodo in eo uti possumus. 1. est ut totum illud quod ab ultimo examine tempus effluxit, & ne quid temerè vagantes fugiat singulas ordine actiones percurrendas expendamus in actionibus vero singulis consideranda diligenter & secundum regulam nostram cogitata, dicta, factaque ponderanda sunt. Quod si quid minus rectum deprehensum fuerit, illud ingenuè ut nostrum agnoscamus, ac cum humilitate detestemur: Si quid verò boni, id omne Deo à quo profectum est acceptum referamus, eiusque gloriæ integrum relinquamus; atque hæc methodus frequentiori in usu esse debet. 2. est ut eæ virtutes quas Christiani religiosique homines erga Deum, superiores, proximos ac seipsum officium continet, discutiantur; ad id iuuat catalogum familiarem earum habere, cumque subinde percurrere, ut facilius dispiciamus quomodo ad eas affecti simus & in earum studio exercitationeque versemur, prout vitæ nostræ forma & regula supradicta exigit, præcipue verò vnusquisque quam sibi singularem virtutem proposuit, ad eam debet attendere.

3. Proderit nonnumquam ad vitia imperfectionum omnium fontes ac veluti capita attendere, & numquid ex eorum aliquo in vnaquaque actione nostra pullularit dispicere, idque præsertim faciendum est circa vitium illud, circa quod examen particulare versatur. Quare licet sæpe omitti debeat secunda methodus, hæc tamen tertiæ huius pars semper retineri debet, ut ex ea radice quid eo die natum sit clarè intelligi queat & notari distincte possit.

Quod si quæ passio vehementior fuerit, si quæ sollicitudo vexarit, angor afflixerit, tentatiue perturbarit, si quod negotium turbulentius actum, si quæ perplexa actio occurrerit, magnopere tunc refert, si quid maximè supersit temporis, causas, obiectum, originem, motiua, initia, progressus exitusque excutere, & ex illa sui experientia magis in cognitione sui, diffidentia, contemptuque proficere propensiones suas vitiosas, infirmitatem, ac sui profectus impedimenta coram Deo

sincere agnoscere; & ad illam trutinam nostræ regulæ examinare. Idem quoque aliquando proderit facere circa orationem, sacrum, officium, & qui sint in ea parte defectus nostri, unde oriantur, & quid in illis remedij adhibendum sit considerare. Hic tamen animaduertendum est resistas omnes breuiter tantum, & solum ad statum animi explorandum in examine considerandas esse, longior & accuratior ea tractatio meditationi reseruanda est, cui hæc inquisitio materiam suppeditet. Examen enim & meditatio ita inter se componuntur ut illud exploratoris locum teneat, qui hostes detegat; ista verò imperatoris qui eosdem aggrediatur & oppugnet, illud defectus instar canis venatici feras odoratu inuestiget, meditato eas cursu assequatur & comprehendat. Atque in eo maxime meditationum nostrarum praxis posita esse debet. Quod si ad eum modum examen & meditatio sibi ad inuicem opitulentur, exiguo temporis interuallo magni ad perfectionem profectus fierent. Hæc sunt præcipua rerum examinandarum capita, quæ qui fideliter percurrit numquam in quo bene tempus collocet desiderabit nec vllas animi sui latebras aut vitæ spiritualis partem ignorabit.

4. Punctum sequitur in quo de defectibus deprehensis à Deo venia petenda est.

5. Punctum continet propositum emendationis, non fictæ, sed veræ conformisque illi instituto ac regulæ quæ tunc in memoriam reuocanda est, ut inde voluntas ad actiones imposterum ac præsertim proximè futuras purius faciendas, nouas vires accipiat.

Huius examinis essentia in quibus præcipue punctis consistat.

CAPVT XI:

Quamuis quinque hæc puncta ad formam examinis pertineant, exijs tamen tria vltima potissimum eius essentiam componunt, ac proinde circa illa accuratè laborandum est, adeò ut medie quadrantis pars tribus primis punctis tribuatur: alia vero contritioni & proposito emendationis. Nam cum generalis examinis finis sit animi puritas, requirit sine dubio mutationem internam, quæ in eo consistit, ut primum quidem cognoscatur admissi defectus; & sine vlllo fuco quam sint graua mala dijudicentur: deinde verò detestatione & serio dolore aboleantur, & si resita ferat pæna aliqua vltro sibi imposita castigentur, denique reiecta ex voluntate omni prorsus inordinata affectione, vero & generoso proposito omnem instituto nostro propriam puritatem & vitæ sanctitatem toto affectu complectamur, & in eum finem ad vitiosas omnes imperfectionum nostrarum radices euellendas fortiter accingamur.

Equidem cum examen conscientiae potissimum sit ad omnem perfectionem instrumentum, in hoc quoque eius puncto tota eius vis & efficacia atque adeo essentia posita est, quo fit ut qui ea omittit vel perfunctorie facit, nec verè conscientiam examinasse credendus sit, nec multum utilitatis sperare debeat.

Quod sit cuiusque Christiani & religiosi officium circa quod Examen fieri debet.

CAPVT DVODECIMVM.

BEatus Diadocus cuiusque conscientiam *tribunal* vocat; quare examen conscientiae est actus quidam iudicij, quo quisque aduersus se tanquam iudex inquit quid contra officium commiserit, quid illius omiserit. Propterea hic nobis Christiani ac religiosi hominis officium declarandum est, ut in quam illius partem peccatum sit, & quae virtus desideretur, clariùs videri possit.

ERGA DEVM.

Homini erga Deum officium quatuor complectitur, fidem, spem, charitatem & religionem.

Fides recta esse debet, firma, perfecta, feruens, & quae in crebros tum internos tum externos actus prorumpat.

Spes vero continet tria; primum est amor Dei ut bonum nostrum est; secundum eiusdem summum praeter omnibus alijs bonis desiderium; tertium fiducia in eo ac de nobis dissidentia. Charitas extendit se primo ad mala omnia etiam minima, corumque vel tenuissimam umbram propter Deum vitanda. Secundò ad bona quaeuis prout prudenter possumus perficienda. Tertio ad quaecumque mala ob eiusdem amorem toleranda. Actus praeterea interiores ea saepe excitat, unde tum actualis & operosa, tum plena & vniuersalis esse debet.

Ad religionem denique pertinet gratitudo per frequentem gratiarum actionem, tum orationum denique perfecta nostri rerumque nostrarum oblatio.

Quare an in illis quatuor partibus se Deo qualem debebat praestiterit, hic vnumquemque se examinare oportet.

Circa fidem. Primo. An aliquas in fide habuerit dubitationes utque se in illis gesserit. Secundo. An ex negligentia actus fidei data occasione omiserit. Tertio. An illius sinceritatem tum profitendo eam, tum docendo cum potuit, ostenderit.

Circa spem. Primo. An aspirationes ad Deum frequentes ut verbi gratia singulis horis habuerit. Secundo. An nimium creatis rebus adhaeserit. Tertio. An in se nimium confusus fuerit,

cum praesertim tentationem aliquam aut difficultatem tristitiamve passus est.

Circa charitatem. Primo. An internos actus amoris Dei frequenter exempli causa singulis horis exercere studuerit. Secundo. An Dei amicitiam vltro quasi contempserit, vel omissis nonnullis operibus bonis, vel quibuscumque malis occurrentibus propter Deum declinatis. Tertio. An humanis mortalium oculis placere satis habens ad diuinos, qui intimos mentis recessus penetrant, non attenderit, aut iis gratum se exhibere neglexerit; an è contrario verè accoram Deo seriò ambulauerit interiori homini exornando dans operam; ei que soli placere toto affectu intendens, seque suaeque omnia ad vnicam eius gloriam plenè ac perfectè referens. Quarto. An verum & ardentem diuinæ gloriæ zelum habuerit, praesertim vbi illum grauius offendi vidit.

Circa religionem. Primo. An Deo pro beneficijs omnibus quotidie gratias agere omiserit, maximè que si quod maius particulari à Deo accepit. Secundo. Quomodo se in orationibus sacroque audiendo, siue ex obligatione, siue absque illa, ceterisque ad Dei cultum proxime pertinentibus, ut sacra lectione, examine, & id genus alijs gesserit, an videlicet ea omiserit quando ex praecepto, vel regula, vel bona consuetudine, pioque proposito tenebatur; an vero ad ea se benè praeparauerit, debitèque & ut ratio earum deposcebat, obierit; an verò perfunctorie, an passus sit voluntarias distractiones, an sine feruore obierit, sine sensu gustuque, cum tædio, stupore, ac fastidio? an bonas inspirationes, & desideria, piaque proposita in oratione concepta suo tempore exequi studuerit? Tertio. An omiserit interdum se suaeque omnia Deo offerre, & per orationes iaculatorias ad illum confugere. Quarto. An iuramenta, vota promissa seruauerit & reddiderit? Quinto. An locis rebusque sacris reuerentiam quae debetur exhibuerit?

ERGA PROXIMVM ET PRIMO
ERGA SUPERIORES.

Superiori debetur. Primo. Amor tum interior tum exterior: deinde obseruantia siue reuerentia, eaque etiam interior & exterior; denique obedientia omnibus suis numeris absoluta, quorum defectu committuntur ea quae sequuntur peccata, hicque sunt examinanda.

Circa amorem. Primo. An puro sinceròque affectu superiorem suum sit prosequutus, an vero animo ab eo alieniore fuerit. Secundo. An illi in omnibus benè voluerit in anima, corpore, commodis ut ei feliciter succedat officium, eumque quantum vires ferebant, iuuerit. Tertio. An pro illo studiosè & ex animo orauerit. Quarto. An honorificè de illo semper locutus sit. Quinto. An illum apud alios defenderit fueritque ei compassus. Sexto. An in illo fiduciae satis habeat, cum illo agat candide, suaeque illi difficultates & intima quaeque aperiat.

Circa reuerentiam. Primo. An illum loco Dei habuerit. Secundo. An malam de eo opinionem conceperit. Tertio. An eius imperfe-

etiones notarit nec potius excusauerit. Quarto. An eum apud se contempserit quatenus est superior, vel ob aliquam eius imperfectionem.

Circa reuerentiam externam. Primo. An quem illi debet honorem exhibuerit. Secundo. An liberior cum eo loquutus sit. Tertio. An externo aliquo gestu vel risu praesertim coram alijs contempserit.

Circa obedientiam. Primo. An eam interiorius integram, scilicet tam in voluntate quam iudicio intellectuque praestiterit, an verò cum repugnantia & obmurmurationibus, an & istam exterius prodiderit. Secundo. An externam obedientiam praestiterit omnibus suis numeris partibusque absolutam, integritate scilicet quae omnia omnino complectatur promptitudine, facilitate, ac denique humiliter, an vero aliquid ex mandatis omiserit, idque vel ex contemptu vel tantum negligentia, an omnia quidem mandata sit exequutus, attardè & ignauè, proque affectu suo & animi sententia, non ut superioris iudicium intentioque ferebat.

ERGA RELIGIONEM.

Religioni tria debentur. Amor, disciplina, fidelitas.

Circa amorem. Primo. An erga vocationem suam benè sit affectus, an vero malè, & quomodo de illa sentiat. Secundo. An eam magni faciens Deo ob tantum beneficium acceptum gratias agat.

Circa disciplinam. Primo. An seriò propositum & statutum in animo habeat ad instituti perfectionem tendere, finemque sibi propositum attingere. Secundo. An omnes instituti sui regulas seruet, an verò aliquam etiam minimam violet paruique faciat. Tertio. An viuat laxius, disciplinamque suo exemplo laxiorem reddat, alijsque dissolutioris vitae & regularum violationis causa fuerit. Quarto. An reformationem aliquam quoquo modo impediuerit, sibi poenitentiam imponi & ob regulas violatas reprehendi se molestè ferat.

Circa fidelitatem. Primo. An quaecumque potest bona religioni suae procuret. Secundo. An res domesticas secretas externis diuulget?

ERGA INFERIORES.

Inferiori tria quoque debentur; reuerentia aliqua, amor, gubernatio. Quod ad reuerentiam attinet. Primo. An illum in minimis habuerit, despexerit, de illo non commodè senserit. Secundo. An imperiosius cum illo agat.

Quod ad amorem. Primo. An paterno se erga inferiores animo esse sentiat. Secundo. An sine iusta causa, propensius erga nonnullos sit animo. Tertio. An illorum bonis & studeat & sollicitè pro officij sui ratione consulat. Quarto. An pro illis oret.

Quod gubernationem spectat. Primo. An rigidior, asperior, moribusque difficilibus fuerit. Secundo. An è contrario nimis suavis ac facilis. Tertio. An inferiorem peccantem admonere omiserit, nec satis magnam disciplinae curam habuerit. Quarto. An personarum acceptor,

Quinto. An in punitione animaduersioneque limites excesserit, aut ex odio, ira, sinistroque alio affectu poenam ceteroqui condignam imposuerit. Sexto. An omnibus in rebus exemplum bonum suis praebuerit. Septimo. An seruet omnia statuta & officij sui regulas.

ERGA AEQUALES.

Officium erga aequales tria complectitur; reuerentiam tum internam tum externam, charitatem, iustitiam.

Circa reuerentiam examinet. Primo. An minus bonam de aliquo temerè praesertim, opinionem animo conceperit. Secundo. An in corde contempserit. Tertio. An aliqua contumelia maledictisue de bona eius aestimatione detraxerit. Quarto. An ingratum se & beneficiorum immemorem praebuerit, nec pro benefactoribus orauerit. Quinto. An vero alicui fuerit adlatus.

Circa charitatem. Primo. An aliquo odio quo proximo malè voluerit, affectum se senserit. Secundo. An solam animi alienationem sine malevolentia habuerit. Tertio. An in illum iratus fuerit cum exprobratione, contumelia, similiq; aliqua iniuria & malevolentiae indicio, an sine illis. Quarto. An commotus sit in eum inuidia, id est dolore de profectu eius, & de felicitate tum temporali tum spirituali. Quinto. An illi benè voluerit & fecerit, siue in ijs quae ad corpus spectant per opera misericordiae corporalia, siue quae ad animam per spiritualia: praecipue vero iniuriae tolerantiam, correctionem fraternam, instructionem ignorantium, orationem, compassionem de eius malis & imperfectionibus, eas benigno misericordiaeque affectu ferendo. Sexto. An se illi facilem, & in conuersatione affabilem exhibuerit, an vero contentiosum verbis, & factis importunum. Septimo. An de eius profectu spirituali ardentem zelum sentiat, an aliquid omiserit quo perfectionem eius posset promouere, an quae circa illum ministeria exercet ea ex consuetudine obeat more mundanorum, humano respectu, & ut ei gratificetur, gratiam eius & benevolentiam, opinionemque apud illum magnam sibi conciliet. Octauo. An alij semper bono exemplo esse studuerit. Nono. An affectus familiaritatisque singulares habeat.

Circa iustitiam. Primo. An fuerit acceptor personarum, & in iuuando proximo ad rationes aliquas humanas externasque res respexerit. Secundo. An fidelis in promissis seruandis, aut nimis in promittendo facilis. Tertio. An proximo damnum aliquod intulerit furto, detractio- ne, susurratione, exprobratione, contumelia quatenus ei pax tollitur tristitiaque infertur. Qua in re notandum posse grauiter offendi quatuor in casibus. Primus quando certum est vel certè dubium proximi famam notabiliter apud alios laedi. Secundus quando opinione quam de eo conceperant alij, diminuta, minus efficaciter poterit officium suum praestare, aut ad Dei gloriam aliquid efficere, bonumue aliquod consequi. Tertius quando non tantum inter aliquos odia excitantur, sed etiam amicitia quae inter eos erat, aut ut inter religiosos arctissima

esse debebat, minuitur præsertim notabiliter, ita ut sibi mutuo loqui nolint. Quartus si etiam levis peccati exprobratione detractioque aliquem graui perturbatione & tristitia afficiat, eumque ex infirmitate animi ita perturbandum esse præuiderit. Quintus si quod officium gerat, an illud probè & iustè administrauerit.

ERGA SEIPSUM.

Homo sibi & ad sui gubernationem attentus esse debet, & instructus prudentia eiusque actibus, quorum primus est consultare seu deliberare. 2. post deliberationem iudicare & eligere. 3. imperare siue exequi quod est deliberatum & electum.

Contra prudentiam per defectum peccatur. B Primo per præcipitationem, quia consultatio vel nulla fit vel non benè. 2. Per inconstantiam, quæ iudicij firmitati opponitur, quâdo sine vlla causa electio facillè iudiciumque mutatur. 3. Per inconsiderationem, qua iudicium electioque non benè fit. 4. Per negligentiam in exequendo. 5. Per excessum verò pugnat contra prudentiam. 1. Carnis prudentia quæ commodis carnis consulit. 2. Astutia qua aliquâdo minus bonum clam & occultè agitur. 3. Dolus qui astutiae est executio per verba, & aliquando per facta. 4. Fraus quæ eiusdem astutiae per sola facta est executio. 5. sollicitudo rerum temporalium nimia, vel certè aliarum per se bonarum, ac melioribus idcirco contemptis. 6. cura sollicitudineque futurorum quæ ad vitam sunt necessaria. His ergo omnibus modis contra prudentiam peccatur.

Deinde idem homo in se debet habere temperantiam, quæ visus, gustus, tactusque delectationibus modum ponit, easque sola necessitate vel rerum ad vitam & officia requisitarum conuenientia metitur.

Partes eius integrales sunt. 1. abstinencia quæ alimenta etiam ultra quam ratio temperantiae præscribat subtrahit, huc refertur ieiunium. 2. sobrietas quæ potus inebrietatis appetentiam moderatur. 3. castitas quæ circa delectationes tactus versatur, actusque ipsos externos & concupiscentiae motus reprimat; quod si eadem aspectum tactumque moderetur, tunc vocatur pudicitia.

Iam vero huius temperantiae partes potentiales sunt. 1. continentia quæ eadem est cum castitate & temperantia, nisi quod istae iam sunt firmæ stabilesque virtutes, illa adhuc rudis & inchoata tantum, estque in ijs qui firmum temperanter viuendi propositum ac decretum concipiunt. 2. mansuetudo quæ iram cohibet. 3. clementia quæ castigationem ac vindictam quam iustitia patitur, mitigat. 4. modestia quæ complectitur. 1. humilitatem tum intellectus tum voluntatis, eamque erga omnes, huic aduersantur superbia, sui aestimatio, complacentia nimia, cuius gradus hi præsertim notandi. 1. curiositas. 2. leuitas animi & inepta latitudo. 3. inconstantia. 4. singularitas. 5. arrogantia. 6. præsumptio. 7. defensio peccatorum & excusatio. 8. confessio simulata. 9. rebellio. 10. libertas licentiosa.

Modestia 2. continet studiositatem, quæ sci-

di cupiditatem temperat & curiositatem siue rerum à conditione nostra alienarum, siue etiam scientiarum. 3. continet modestiam exteriorem honestamque totius corporis ac gestuum compositionem. 4. modestiam in cultu corporis. 5. eutrapeliam in iocis & recreatione.

Tertio debet homo munire animum fortitudine, quæ circa res futuras timori & audacia moderatur, ac circa præteritas tristitia, unde contraria illi est timiditas, & ignauia, & audacia; fortitudinis duplex est officium, aggredi scilicet & sustinere.

In aggrediendo animi fortitudinem & alacritatem dat fiducia & magnanimitas, quæ inclinat ad res arduas & magnas ob intrinsicam rerum excellentiam, non vero honorem inde consequendum.

Illic contraria est per excessum cenodoxia siue inanis gloriae ambitio, per defectum pusillanimitas. Magnificencia verò externam iuuat strenuitatem, ut executio cum apparatu fiat, cui aduersatur auaritia. Patientia facit ne fortitudo malorum occurrentium mole obruatur eorumque tum magnitudine superetur, tum multitudine, cuius contrarium est impatientia ut & insensibilitas. Perseuerantia verò & constantia animum munit contra eadem mala, ne illorum diuturnitate victus cedat, ei que opponitur tum pertinacia, tum mollietates & inconstantia.

Hæc sunt præcipua virtutum vitiorumque capita, quæ in examinis formam ac modum dirigere non est admodum difficile. Atque ut facilius id reddatur, exemplum subijcere libet, igitur.

Circa prudentiam primo querendum est an aliquod bonum ex ijs qua adia phora seu indifferentia dicuntur, cuiusmodi est doctrina, hominum gratia & amor, corporis commoda, inordinate amans, ea mala arte aliqua sit persecutus, ut hypocrisis simulataque virtute apud superiores & alios, dolo, fallacijs, assentationibus, &c. 2. An finem suum sibi, ut actionum omnium suarum regulam ante oculos ponat, eaque in electione mediorum uti soleat, an vero leuiore & absque matura deliberatione media quæuis, utque fortuito occurrunt suscipiat. 3. An in ijs quæ elegit executioni mandandis negligentior fuerit, procrastinans vel certè languidius remissiùsque exequens.

D Quod ad temperantiam. 1. An in cibo potu, somno, corporisque tractatione debitam decenciam internam & externam seruauerit. 2. An ieiunia abstinenciaeque præscriptas obseruauerit. 3. An sensus omnes in officio continuerit. 4. An aliquid passus sit contra castitatem, verbi gratia, An cogitationes, quibus non resisterit, imò occasionem dederit curiositate aspectus, libri alicuius lectione, nimia familiaritate minùsque necessaria. 5. An à corporis mortificationibus sibi plus æquo indulgens abstinerit, & oblatas sibi mortificationum occasiones declinarit. 6. An motibus iræ vel indignationis in aliquem affectus fuerit, eosque non represserit eoque signo aliquo indicarit. 7. An in familiaribus congressibus animi mansuetudinem retinuerit. 8. An fuerit superbus, id est, in aliquo

pretio se habuerit ob virtutem suam, eruditionem, ingenium, & alijs se præferat, iactet & excuset. 9. An iocis scurrilibusque verbis & grauitatireligiosæque disciplinæ parum consentaneis sit vsus. 10. An domi forisque modestè se gesserit.

Circa fortitudinem. 1. An in ijs ad quæ tenebatur aggrediendis timidior pusillanimisque animo ceciderit. 2. An ob sinistram aliquem successum absorberi se tristitia sit passus. 3. An circa temporalium administrationem animo sit angustiore, vbi liberaliorem ratio exigit. 4. An

contra in nimios superfluosque sumptus effusus. 5. An vero paupertatem amore studioque prosequatur, eiusque effectus aliquos libenti animo experiatur. 6. An aliquid superfluum apud se retineat. 7. An aliquid acceperit dederitque sine superioris facultate. 8. An mala aduersitatésque impatienti animo tulerit. 9. An vbi difficultas occurrit, facilius cedat, alijs sese accommodans ijsque obsequens, vel cum erat cedendum, pertinaciter obstiterit, vnde malum aliquod scandalumque forte ortum fuerit.

SECTIO SEXTA.

DE SEXTO INSTRUMENTO PERFECTIONIS EXAMINE PARTICVLARI.

Quis sit finis huius Examinis.

CAPVT PRIMVM

Examen
particulare à S.
Ignatio in-
uentum &
vsurpatum.

EATVS P. N. S. Ignatius B
sicut examinis generalis quoti-
diani vsum in certam formam
methodumque d gessit, ita &
hoc particulare inuenit, quo
ipse primum vsus est non solum
ad vitia vincenda, sed etiam extirpanda
euellendaque radicitus, & ad acquiren-
dā virtutum omnium perfectionem summam-
que animi puritatem: quod quanto perere ad id
conferat suo experimento edoctus suis omnibus
commendatissimum esse voluit.

Ab eo com-
mendatum
patri Fabro.

Ac patrem Fabrum quem præclarus ille magi-
ster singulari quadam diligentia excoluit hanc
docuit tenere viam & rationem, quam cum dili-
gentissimè teneret, ad eam quam in eo viro pla-
nè sancto raram omnino & singularem fuisse cō-
stat animi puritatem, peruenit. Neque verò hunc
solum idem B. Pater, sed primos omnes quot-
quot excoluit nostræ Societatis Patres in eadem
arte exercuit, vnde non mirum quod ita illi se in
omnibus vicerint ac fregerint, vt & hominibus
admirabiles, & Deo ipsi instrumenta ad res ma-
gnas arduasque idonea fuerint.

Alij Patrib.

Alumnis
omnibus
Societatis.

Fallitur sanè qui in Societatis vita tot impli-
cita negotijs solidam aliquam constantemque
animi puritatem sperat nisi hoc examen appri-
mè sibi familiare fecerit, ac in eo se studiosè ac-
curratque exercuerit; nec opus id probare plu-
ribus, quod ipsa plusquam satis experientia com-
probatum est.

*Quæ sit materia huius
examinis.*

CAPVT II.

Materia huius examinis primo quidem sunt
vitia deinde virtutes. Nec vero vitia om-
nia eiusmodi esse existimes quibus curandis exa-
men hoc adhiberi debeat.

Materia
examinis
particularis
vitia & vir-
tutes.

Cum enim nonnullis præsentissimum sit re-
medium, in nonnullis alijs minus habet virium;
Quare ea, quibus hoc examen idoneum est reme-
dium, quatuor conditiones habere debent.

1. Enim radices ac veluti nonnullorum alio-
rum in quæ magis propendemus capita esse de-
bent, quibus præcisalialia cadant: quæ enim ta-
lia sunt, digna sunt vt in ijs extirpandis præci-
pua nostra desudet industria, ideoque quò vni-
uersaliora illa fuerint, & ad plures se vitiosos af-
fectus extenderint, eo aptiora erunt quæ huic
examinimateriam suppedient, sicut enim dæ-
mon per eas animi inclinationes vt partem infir-
miorem oppugnare nos solet: ita hæc à nobis di-
ligentiori custodia obseruandæ sunt.

Vitia euel-
lenda sint i.
vniuersaliora.

2. Nec tamen omnes effectus vel actus talis vi-
tij simul omnes expugnari debent, sed qui maio-
ris sunt momenti, ij singuli ordine suo impugnā-
disunt, ijs enim expugnatis alijs leuiores facile
evanescent.

Habeant
effectus va-
rios non si-
mul expu-
gnandos.

3. Huiusmodi actus siue effectus ita debent à
tali radice vitiosa procedere, vt foras etiam sese

Foras etiam
se effe-
rentes.

efferant, cum si intus ac sola in mente se conti-
neant, attentionem etiam diligentissime obser-
uantis facile effugiant, ac de internis tantum iu-
dicare sit difficile, opus sæpe obscuritatis plenū,
atque ita animum perturbet molestia, anxietas
teque excruciet; Actus igitur ille foras erum-
pat, & tanquam riuius nos ad fontem ipsum
internamque scaturiginem peruestigandam, cer-
toque ac clarè deprehendendam deducat. Iam
verò remedia exterius etiam applicata eiusmodi
esse debent, quæ non solum actum externum, sed
& ipsum mali fontem attingant, alioqui ludere-
tur opera, ac rami quidem vitij amputarentur,
qui ex radice viua relicta postmodum pullularēt.
Nec tamen actus internos ab hoc examine velim
ita immunes, quin si qui valde molesti essent, ac
sine vlla ambiguitate discerni ac distingui, ad
eos extirpandos, hoc examen adhibeatur: ma-
ximè verò si motus illi exsurgere commoueri que
soleant ad præsentiam alicuius rei externæ, vel
aliqua certa occasione data, quæ res satis atten-
tionem animi excitare, & ab eo omnem anxie-
tatem ambiguitatemque tollere possit.

Non raros
sed frequen-
tes.

4. Debent hi actus seu effectus frequentes esse,
nam si rarò admittantur, facile obrepit incuria,
& molestum valde est frustra esse intentum. Et
hæ quatuor conditiones in examinis istius ma-
terii necessariæ, sicut in vitij ita & in virtuti-
bus seruata proportionem reperiri debent. Non
enim sine discrimine obuia quæcumque virtus
idonea est particularis examinis materia, sed ea
solum vtiliter à nobis ad illud designari debet,
in quam hæc quatuor simul concurrunt. 1. Ut
sit caput multarum aliarum, quas velut in eodem
trunco inhaerentes simul in agro animæ tuæ &
inferas & excolas. 2. Ut quosdam actus præci-
puos & maioris momenti habeat, in quorum
exercitium leuioribus neglectis incumbas. 3. Ut
habeat externos aliquos actus, aut saltem signa,
quibus eius exercitium designari, & omissio no-
tari possit. 4. Ut frequens sit ac propèquotidia-
nus virtutis istius ac præcipuorum eius actuum
usus: ita enim fiet ut quasi egregius mercator in
multis diuinæ istius negotiationis occasionibus
& certo & breui tempore & multarum & maxi-
me præstantium virtutum quæstum facias.

Virtus quo-
que compa-
randa.

Sit caput
multarum
aliarum.

Habeat
actus præci-
puos.

Etiā ex-
ternos.

Sit frequens
illius usus.

*Quomodo vitia & virtutes ad
quæ hoc examen applicari
debet, eligi debeant.*

CAPVT III.

Fiat delectus
vitij expu-
gnandi aut
virtutis cõ-
parandæ.

Nec vero quæcumque vitia & virtutes has
conditiones habere constat; temerè susci-
piendæ sunt; sed & prudentia vtendum est &
delectu, qui quotannis in exercitijs spiritualibus
commodè haberi potest. Tunc enim vtiliter eli-
gi potest vitium aliquod præcipuum toto dein-
ceps anno contrariæ virtutis studio expugnan-
dum, cuius actus maioris momenti sex, vel plures

Tempore
exercitiorū
spiritualium.

notari debent, vt eos per examen particulare ex-
pugnantes ipsam simul eademque opera radicè
euellamus, & oppositam ei virtutem acquira-
mus. Quod si id in exercitijs omissum fuerit, po-
terit ante renouationem votorum is delectus
haberi & cuiusque semestris initio confici cata-
logus sex vitiorum vel virtutum eius naturæ quæ
dixi, circa quas singulis postea mensibus, si sic
vtile videatur, nostra desudet industria. Deni-
que commodum est consilium superioris aut præ-
fecti rerum spiritualium, post expositum internū
conscientiæ statum, sequi; & ex eius iudicio
hanc vel illam virtutem aut vitium aggredi.

Vel alio etiā
circa reno-
uationem.

Adhibeatur
consilium
patris spiri-
tualis.

*Vnde præterea peti possit materia
examinis particularis.*

CAPVT IIII.

Tria sunt in vniuersum capita ex quibus vti-
liter peti potest ea materia.

Peti potest
hec materia

Ad 1. pertinent ipsi imperfectionum effectus
quos in nobis iam vigere & virtutes quibus nos
egere experientia didicimus, vt & superiori di-
ctum est.

Porro horum vitiorum actus apti ad examinis
praxim distributi alio loco à nobis sunt. Vnum
hic solum obseruandum, non debere nos nimis
diu circa vnius vitij victoriam occupari, ante-
quam ad virtutem ei oppositam transeamus.
Cum enim veniales omnes imperfectiones vita-
re pro humana fragilitate non possimus, num-
quam nobis omni ex parte satisfaceremus: qua-
re vbi vitium quod oppugnas magna ex parte sic
repressum est, vt nec sit valde amplius molestum,
nec graue periculum creet: ad virtutis ei opposi-
tæ studium arma conuertenda sunt, nec inutili
aut fastidioso labore semper in eodem fatigatus
prelio, numquam obtentâ perfectâ victoria tor-
pescas, præsertim cum perfectâ vitij victoria in
perfectâ virtutis oppositæ acquisitione sita sit.

Ex imperfec-
tionibus

2. Vero est ipsa instituti nostri perfectio seu
regulæ: vtiliter enim assumi posset pro materia
huius examinis regula aliqua imperfectioni cõ-
traria; vt verbi gratia illa quæ est in sum-
mario cõstitutionum ordine. 9. de manifestatione suo-
rū defectuū superiori. 11. in qua cõtinetur Chri-
sti imitatio in ferendis iniurijs, siue per falsa &
iniqua de nobis iudicia animique auersiones il-
latis, siue etiam verbo per contumelias, detra-
ctiones, infamiam, siue deniq; factis quibusuis.
12. quærere in Domino maiorem sui abnegatio-
nem & continuam in rebus omnibus mortifica-
tionem. 17. recta intentio circa res particulares
renouanda. 24. & 25. paupertatis exercitium &
nonnullorum eius effectuum in victu, vestitu, ha-
bitatione rerumque usu experimentum. 29. Pa-
cem & veram humilitatem internam in silentio
cũ seruandum est, conseruare, eandem pacem
& humilitatem internam cum loquendum in

Ex regulis
instituti
nostri.

circumspectione & ædificatione verborum, vultus, motuumq; omnium modestia, sine vlllo impatientiæ aut superbiæ signo exhibere, se mutuo considerantes Deum in alio, vt in expressa eius imagine agnoscere, atque ita eum in omnibus diligere & laudare assuescere. 31. & sequentes quæ de obedientia tractant, ex quibus veræ obedientiæ conditiones desumendæ sunt, & circa obedientiam tum internam tum externam suis omnibus numeris & partibus perfectam, hoc examen instituendum. Idem de alijs regulis imò de ijs quæ de modestia conscriptæ sunt fieri poterit.

Ex scriptura
ra sacra.

3. Denique caput est sacra scriptura. Nec enim abs re alienum esset aliquam eius sententiam, quæ virtutem aliquam nobis necessariam contineat excerpere, nobisque in examinis huius argumentum ante oculos ponere: qualis verbi gratia posset esse illa D. Pauli. *Charitas patiens est, &c.* Item illa Christi Domini. *Discite a me quia mitis sum.*

Quæ illius forma & modus.

CAPVT V.

EAM B. P. N. declarat quinque partibus comprehensam.

1. Est ipsum propositum matutino tempore de tali defectu toto die expugnando aut acquirenda virtute faciendum, quod propositum, cum nihil aliud sit quam desiderium efficax voluntatis, magni refert hanc ita semper esse affectam vt id efficaciter velit, ac proinde motiua quibus ad id desiderandum excitetur, in promptu semper habeat. Istud autem propositum vel sola mente potest concipi, vel etiam potest addi præterea aliqua oratio vocalis certis verbis concepta, quæ motiuis aliquibus, quæ fortasse tardius aliqui menti occurrent, repræsentatis, feruorem huiusmodi renouet accendatque.

2. Toto deinceps die circa occasiones objectæque eius defectus aut virtutis vigilandum est, & si quando labi contingat, dolor statim procurandus est, renouandumque propositum addito etiam signo aliquo externo, vt manu pectori adjuncta, sublati in cælum oculis & similibus alijs. Quod signum præterquam quod iuuabit vt quoties lapsi fuerimus recordemur, ad eam nos præterea vigilantiam excitabit, adhibito scilicet illo proposito, quod vt semper vigeat imprimis curandum est.

3. Ante vel post meridiem examen fieri debet circa lapsus toto tempore matutino admissos, ac vesperi de ijs quæ à meridie contigerunt. In hoc autem examine tria præscibit B. P. N.

1. Vt petamus à Deo lumen, quo possimus intelligere quoties circa peculiarem illam materiã deliquerimus. 2. Vt exigamus ab anima nostra rationem exactã lapsuum discutiendo & notando in libello ad id destinato lapsuum inuentorũ numerũ. 3. Vt excitemus animo dolorem ob culpas

admissas, petamusque à Deo suppliciter veniam & emendationis propositum nouo feruore re-dintegremus. 4. Nullam vmquam obrepere sinamus negligentiam in vtroque examine numerum lapsuum adnotandi. Id enim cum magni momenti esse semper duxerit B. P. N. nec superuacaneum aut nimis difficile, nimisque à praxi alienum existimari debet, nec id temerè in libello præscripsit, sed cum id ipsemet ab initio cõuersionis suæ obseruasset, longa doctus experiētia, suos deinde ita facere docuit. Quare eam praxim, quam cum exercitia conscriberet, à Deo acceperat, quantiq; momenti esset longo postea vsu explorarat, mutare nullomodo voluit, cum eadem exercitia post. 12. annos in lucem emisit. Atque quanti id faceret vel inde constat, quod non tantum præsentis ita instituebat, sed & absentes à quibus nonnumquam huius examinis particularis rationem per litteras exigebat, sibi que rescribi volebat accuratè quoties in die, hebdomade, mensibusque singulis in huiusmodi vitium incurrisset, vt nominatim P. Oliuerrio Manaræo factum fuisse accepimus, quem cum Lauretum misisset, vt collegij ibi primum instituti curam susciperet, diu ab eo per litteras examinis particularis accuratam rationem exegit.

5. Et postrema est, vt ipsa inter se examina conferantur, tempus enim ante meridianum cõferendum est cum pomeridiano, & præsens dies cum proximè superiori, quod facile & vna quasi operã fieri potest, cum vesperi examen particulare factum est & lapsus adnotati.

Quid enim tunc est difficultatis aut molestiæ notas ante meridiani temporis dieique superioris percurrere? Quæ verò hebdomadæ comparatio fieri debet cum altera, ea commodè in recollectione hebdomadaria fiet, vt mensium collatio in menstrua, & semestris vtriusque in renouatione votorum, anni denique cum anno, cum in Exercitijs spiritualibus electio sit: tunc enim vitiorum illorum quæ in deliberationem veniunt, debet semper vnum esse illud ipsum quod præcedenti anno fuerat propositum ad expugnandum, cuius vtroque anno effectus, vires ac pericula si benè expendantur, facile apparebit quid totius anni pugna & contentione fuerimus afsecuti. Porro in qualibet collatione feruor si remissior factus ac languidior esse videatur, iterata propositi renouatione confirmandus est. Addi etiam interdum possunt aliquæ pœnitentiæ quibus nobis ipsis timere discamus & voluntaria necessitate fiamus cautiore.

Ex quibus

*Ex quibus potissimum pendeat
huius examinis efficacia.*

CAPVT VI.

Pendet effi-
cacia huius
examinis.

Ex prudenti
electione.

Seria volū-
tate.

Proposito
matutino.

Diligenti
discussione
pomeri-
diana.

Serio dolore
errorum.

Feruente
oratione.

Assumpta
pœnitentia
pro erratis.

Tanta huius instrumenti spiritualis vis, quā-
tam qui eo bene vtuntur, experiri solent
omnes, pendet potissimum ex octo punctis.

1. Ex prudenti electione materiæ. 2. Ex seria
constantique voluntate tendendi ad summum
perfectionis culmen perfectamque mentis puri-
tatem ad Dei gloriam acquirendi, in qua certè
voluntate si qua sit remissio, illa procul dubio in
huius examinis vsum influet. 3. Ex matutino

proposito huius vitij quod expugnandum susce-
pimus vel virtutis exercendæ, quod cum ardens
est, in omnes diei partes actionesque vim suam
diffundit, & ad singulas actiones attentionem
mentis excitat, & voluntatem erigit vt constan-
ter insistat pijs desiderijs: cum vero languet,

multa prætereant necesse est, quæ nec aduertit
intellectus, nec voluntas sentit: ab hoc etiam
eodem huius propositi vigore maximè dependet
qui sequuntur actus. 4. Ex diligenti in exami-
ne pomeridiano & vespertino, quod certè si
perfunctoriè & somnolentè fiat, nihil perfe-
ctionis sequi potest. Quare magni faciendum
est Antonij, Bernardi, Dorothei, & aliorum
plurimorum consilium & exemplum, vt errata
singula scripto mandentur. 5. Ex serio dolore

veraque æstimatione, summa detestatione ad-
missorum errorum; hoc enim potissimum actu
repetito voluntas sensim sese mutat, exiit inor-
dinatos ad malum habitum inclinationes, &
virtutum splendore sese induit. Quare mirum
in modum placet hic actus diuinæ maiestati, eiq;
ampliores supernaturalis auxilij copiam solet
elargiri. Contra vero ubi nullus dolor de lapsi-
bus vel remissus tantum est, vix vlla potest
emendatio sequi, tum quia minus id Deo
placet, tum quia vix vllum desiderium tol-
lendi illius mali concipere voluntas potest, quæ
malum non multum refugit & detestatur. 6. Ex
feruente oratione potissimum vero post singula
examina, tunc enim non solum excitandus dolor
& propositum renouandum, sed etiam orandus
feruenter Deus vt condonet admissas culpas &
gratiæ suæ auxilijs nos corroboret, in eundem
finem inuocanda est B. Virgo & Sancti Patroni.

7. Ex aliqua pœnitentia pro erratis assumpta;
qualis esset toties osculari terram, quoties la-
psus fueris; toties Angelicam salutationem re-
citare, vel breues orationes aliquas qualis est.
Deus propitius esto mihi peccatori. Item ea de
causa cilicium vel cingulum gestare, sese verbe-
rare, aliqua abstinencia vt, legere librum spiri-
tualem ea de re, meditationem etiam instituere
de ea virtute aut vitio, si concedatur. Hæc enim
imprimis solent naturales motus coercere: nam
subeundæ pœnæ timor facit ad occasiones la-

A plium attentos, vigiles, & constantes in repu-
gnando: deinde cum non tantum preces Deo
fundimus, sed etiam coram illo nos ipsos affli-
gimus, longè efficacius eum permouemus, vt
abundanti gratiæ suæ auxilio nostris conatibus
vel ad victoriam de vitio aliquo reportandam,
vel ad virtutis perfectionem acquirendam sub-
ueniat. Nam amat ipse nos, nostrumque pro-
fectum impensè desiderat, quare gratissimum illi
& acceptissimum est cum nos vider nos vltro ad
gloriā suā affligere, & subire voluntarias pœnas
vt ei magis ac magis placeamus. 8. Denique
plurimum confert diem cum die, hebdomadam
cum hebdomade & ita deinceps conferre vt di-
ctum est § superiore.

Collatione
diei cum
die &c.

*Sintne notandi defectus non
culpabiles.*

CAPVT VII.

Solet & hoc non nihil difficultatis creare
nam cum defectus multi sint qui sine culpa
admitti soleant, vel cum ratio non aduertit vel
præuenitur, cum dubium est an primis motibus
adhæserit voluntas: non potest non nasci anxie-
tas & dubitatio, an etiam illi in hoc examine
obseruandi sint & notandi. In qua habenda est
ratio finis examinis huius. Nam in eo differt
examen generale à particulari, quod in generali
reconciliatio cum Deo per cōtritionem potissimū
intendatur, quare in eo soli defectus culpabiles
inquiruntur, finis verò particularis est euulsio &
extirpatio habituum prauorum.

Quare licet habenda sit maximè ratio culpa-
rum; tamen discuti etiam debent defectus non
culpabiles & motus quibus assensus nullus da-
tus est non tamen omnes omnino, sed ij dunta-
xat qui vehementiores fuerunt adeoque mani-
festa dant signa importuni vitij, adhuc plus
æquo viuentis & durantis, quod proinde ne pe-
ricula grauiora pariat comprimendum est, do-
nec omnes eius motus qui importuni nobis &
molesti sunt, & si culpa omnis abest, conquie-
scant.

Discuti etiā
debent de-
fectus non
culpabiles;

*Quanto tempore fieri debeat exa-
men particulare circa
quamque rem.*

CAPVT VIII.

Q Vanto autem temporis spatio circa vnum
idemque vitium vel virtutem hoc examen
fieri debeat statui certè vniuersalis regula non
potest. Spectandus est examinis finis & mate-
ria & diligentia. Vitia nobis innata penitus

Vix certū
temporis
spatium
præscribi
potest.

H h

ita extirpari nequeunt, ut non in veniales lapsus non aduertentes impellant. Satis ergo quando ita domiti sunt, ut vel vix repugnent, vel si repugnent, sine magna difficultate vinci & coerceri queant. Tunc enim contra alium hostem arma contendenda, vel si virtus illi vitio opposita sit alicuius momenti, ad eam perfectè acquirendam accommodanda. Quare errant grauius qui singulis mensibus vel certis destinaris que temporibus materiam mutant. Nam cum finis examinis sit victoria vitiorum, perfecta virtutum acquisitio, & vera animæ puritas, donec eam attigerimus insistendum semper erit ne frustra sæpè laboremus.

Alia enim vitia leuiora sunt, & citius extirpantur,

Sunt enim vitia quædam leuiora ut quæ contra modestiam, & virtutes etiam nonnullæ non adeo magni momenti videntur, quæ proinde non longum tempus exposcunt, & si quis diligentiam aliquam adhibeat, plurima sunt quæ ad decetiam externam, ad silentium, ad vitanda verba scurrilia & detractiones pertinent quæ 15. die-

bus expugnari possunt. Contra verò cum quis alicuius virtutis magni momenti ut est perfecta humilitas, patientia, conformitas cum diuina voluntate, puritas intentionis & desiderium Deo placendi in omnibus, studium suscipit, fieri potest ut non tantum vno anno, sed duobus & pluribus imò etiam tota vita in eo perseverare vtiliter posset; quamquam etiam interim ad aliquod tempus possit cum magno fructu aliquid aliud inferere *Verbi gratia* per quindecim dies linguæ vitia pro occasione pullulantia prosequi, negligentiam in quotidianis actionibus reformatis corrigendo, & id genus alia. *Ad maiorem Dei gloriam.*

Virtutes verò quædam arduæ acquisitæ.

Vide & jam dicta de examine particulari. p. 3.

SECTIO SEPTIMA.

DE SEPTIMO PERFECTIONIS INSTRUMENTO ELECTIONE.

*De Electionis Regulis earumque usu, & applicatione
ad singulas actiones.*

CAPVT PRIMVM.

RIPLEX omnino est modus quo homo ad agendum quidpiam potest applicari.

1. Enim nonnumquam malum finem intendit & ad illum conuenientia media adhibet & hæc est prudentia carnalis & mundi sapientia. 2. Aliquando agit temere nulum sibi finem constituendo, vel forte si aliquem bonum, imprudenter media adhibendo. 3. Denique agit prudenter & ex ratione: agere vero ex ratione duo includit scilicet ut & rectus finis constituatur, quo fit ut sapientia carnis & mundi profligetur & idonea media eligantur, quo omnis error & temeritas euitatur. Sicut autem nihil est magis proprium homini quam ex ratione agere quæcumque agit, & homini Christiano agere ex ratione fide illustrata: Ita nihil est difficilius, siue ob inferioris appetitus importunitatem, quo fit ut sæpè non tam accedamus ad aliquid agendum dicendumve, quam ex passione rapiamur, siue ob naturalem mentis in vana objecta dissipatæ, & minus sæpè sibi attentæ distractionem & inaduertentiam. Vnde contingit ut frequenter temerè imprudentèrque quæuis agamus & aggrediamur, quare paucissi-

B mos inuenire est qui adeo sedatis sint affectibus, & tam sibi semper in omnibus præsentibus, ut non sæpè exorbitent à rectæ rationis & Christianæ prudentiæ dictamine, siue per temeritatem siue per carnalem mundanamque prudentiam. Et tamen nihil adeo necessarium est, siue ad salutem in tuto collocandam, siue ad perfectionem acquirendam quam voluntatis motus omnes ad rationis & prudentiæ supernaturalis dictamen componere, sicut è contra nihil est quod interiori magis statum animæ distorqueat, eneruet & cōuellat, quam cum voluntas sequi passiones carco impetu assolet, vel temerè pro arbitrio, quocumque lubet, prout fert occasio vagari: hinc enim omne malum morale oritur. Quare non potest non esse magni momenti in spiritali vita regulam aliquam excogitare quæ sit veluti morale quoddam instrumentum, quo actiones nostræ rectè dirigantur, & spirituale perfectionis ædificium non ordinatè tantum componatur, sed etiam facile citòque assurgat. Id nobis instrumentum diuina sapientia quæ omnium est artifex per B. P. Ignatium dedit, nimirum electionis regulam, quam merito celestem quandam machinam vocare possumus ad metis nostræ interiori statum bene componendum & ex Dei voluntate ædificandum.

*Quem finem homo intendere
debeat.*

CAPVT II.

Fundamen-
tum electio-
nis intentio
finis.

Boni scili-
cet gloriæ
Dei.

Cum sit idē
finis artifi-
cis & operis

Causæ pri-
mæ & secū-
dæ.

Et quidem
perit homi-
ni quidquid
eō non re-
fertur.

A Gere igitur ex ratione includit actionum suarum ordinationem ad debitum finem, quare fundamentum regulæ electionis est finis intentio. Finis autem quem homo debet habere sibi propositum est bonum gloriæ Dei. Nam si fecit omnia propter semetipsum, & si omnes gentes creauit ad gloriam & nomen & honorem suum, manifestum est omnia hominis opera eō referri debere ab ipso lumine. Nam idem est finis artificis & operis, causæ efficientis & rei effectæ. Verbi gratia Architecti & domus, ait D. Thomas. Finis autem diuinæ voluntatis in rerum omnium productione & gubernatione est eiusdem bonitas in quantum per causata manifesta- tur, inquit D. Thomas. Cum enim nullo bono extrinseco egeat, nullam aliam ob causam ad agendum impelli potest, quàm propter seipsum id est, suam bonitatem communicandam & manifestandam. Quare Apocalypsis 2. dicitur principium & finis, quia non potuit tam præstans principium alium rebus à se creatis earumque operationibus finem statuere, quàm seipsum & suam gloriam. Accedit quod idem esse debeat finis architecti & inferiorum artificum, Causæ primæ & secundæ. Manifestum est igitur cum omnes hominis operationes quatenus à supremo illo architecto & primo principio immediatè procedunt, ordinentur ad diuinæ maiestatis gloriam, de futurum hominem officio suo, & infideliter acturum, si aliò eas diuertat, & sese suasque actiones ad alium finem dirigat. Et cæteras quidem creaturas omnes Deus ipse earum creator ac motor non secus atque sagittas in eum scopum dirigit, & fortiter impellit, cui Dei motioni cum se subtrahere nequeant, illum infallibiliter attingunt. At rationalis creatura quamquam in eundem dirigatur à Deo, potest tamen pro libertate sese subtrahere huic directioni, deflectereque & aliò tendere, quod dum facit, peruersè quidem agit & peccat in suum principium & vltimum finem; non potest tamen efficere quin quæ infinita est Dei bonitas ex malis hisce suæ gloriæ bonum Deus eliciat. Vt ergo ex ratione agat, ante omnia necesse est ut seipsum & actiones omnes suas in eum finem referat, & in eum tendat, certum enim est perire ei quicquid eō non refertur.

*Quanta sit excellentia huius finis,
& quam merito in illum in
omnibus intendere quisque
debeat.*

CAPVT III.

Non est seruire Dei gloriæ seruire, sed excellens quiddam & præcellsum, & ideo maximè sublimis & digna homine eius intentio. Est enim Dei gloria quoddam Dei bonum, atque adeò res quædam magna; nam quid Deo esse queat bonum, quod non sit etiam magnum ac diuinum bonum? Imò verò infinitum? Et si enim creaturæ ipsæ, atque ipsarum operationes, ex quibus Dei maiestas sui suarumque perfectionum notitiam manifestat, & ad suamorem excitat, finitæ sint & exiles, ipsa tamen resplendentia diuinarum perfectionum, quæ inde resultat, est quid infinitum, sicut & diuinæ ipsæ perfectiones infinitæ etiam extra Deum quodammodo sunt. Opus enim creationis V. G. infinitam Dei potentiam, sapientiam, bonitatemque continet & commonstrat, ac proinde infinitum bonum gloriæ Dei; singulæ etiam hominis operationes, maximè supernaturales, & quæ ad salutem perfectionemque pertinent, thesauros bonitatis eius & benignitatis & sapientiæ detegunt, & exhibent diuitias gloriæ & gratiæ suis.

Quare Deus ipse in omnibus nullum alium finem habet quàm seipsum, id est, gloriam & manifestationem suæ bonitatis, ut paulo ante dicebamus. Quod si tanta sit huius boni excellentia, ut dignum sit propter quod Deus omnia opera sua ad extra siue naturalia siue gratiæ, siue æternæ felicitatis crearet, certè nullum aliud dignius esse potest in quod rationalis creatura intendere debeat, & ad quod sese totam suamque omnes actiones & motus referre. Nam quod illud esse posset? Accedit hoc esse vnicum bonum quod potest ab homine Deo tribui. Est quidem ipse seipso plenus, & honorum nostrorum non eget, nec minus erit gloriosus si nos nostraque ei negemus. Quæ tamen est eius erga nos benignitas, hoc extrinsecus gloriæ suæ bonum ita in nostra potestate esse voluit, ut liberum sit nobis varijs modis eam procurare & promouere, quæ certè singularis est dignitas humana naturæ, ut ad idē Deo bonum tribuendum efficaciter concurrat, quod sibi Deus ipse tam mirabilib⁹ modis in hac vita procurat, & in æternum à suis accipiet.

Hinc sequitur per hanc intentionem nos fieri maximè similes Deo; similes, inquam, non natura sed voluntate, quæ similitudo maximè laudabilis est, & in diuinam nos naturam veluti transfundit. Adde hac intentione satisfieri præcipue obligationi illi, qua Deo obstricti sumus, siue ut tanti patris filij, siue ut serui & mancipia

Bonū gloriæ Dei magnum & excellens.

Imò infinitum.

In quod ut in finem intendit Deus.

In illud ergo intendat & creatura rationalis.

Cum nihil Deo tribuere possit præter illud

Eoque fiat Deo similis.

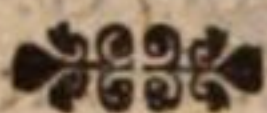
tam excellentis Domini, siue ut creatura adeo munifici creatoris, siue ut subditi tantiregis. Hoc enim vnicum bonum est, quod proprie filios decet velle parenti optimo, seruos Domino, subditos regi, & creaturas suo creatori. Nam quid aliud ei tribuere potest homo? Est denique hoc bonum proprie objectum amoris beneuolentiae quo Deum prosequimur, nam aliud ei bonum velle efficaciter non possumus.

Et bonum hoc sit natura sua finis bonorum omnium.

Præterea hoc bonum natura sua finis est omnium bonorum, atque adeo est instar Oceani in quod alia omnia bona defluunt. Nam est maxime commune bonum, atque adeo in se continens omnia bona, cum bonum omne siue vniuersum siue singulorum ab eo dependeat, & ad eum ordinetur ut bonum partis ad bonum totius, ideo quicquid in rerum natura est bonum, ideo bonum est, quia aliquid habet de hoc bono, & eo quodque bonum maius est, quod plus de hoc bono habet.

Atque ex eius intentione promanent omnia bona nostra.

Denique ex hoc bono eiusque intentione omnia nostra bona promanant: dici enim non potest quantæ sint utilitates gloriæ Dei intentionis: sicut namque ex eo quod Deus hoc sibi bonum velit, nobis & naturam & gratiam & gloriam communicat, ita nos eo quod ei id bonum volumus, bona omnia necessaria naturæ & gratiæ & gloriæ efficaciter comparamus, & si de nobis non cogitemus.

Qualis debeat esse intentio gloriæ Dei.

CAPVT IIII.

Intentio gloriæ Dei sit summa appetitiua.

Debet habere præcipue quatuor condiciones.

1. Debet esse summa appetitiua, sic ut pluris faciat etiam minimam Dei gloriam quam quoduis aliud creatura vllius bonum quatenus est solum bonum creaturæ, idque merito exposcit excellentia boni huius, quod sine dubio et si minimum sit, eligibilis semper est omni alio, cum sit bonum Dei, atque adeo infinitum, & ut bonum totius, quod pars quæuis merito suo proprio bono anteponat.

Sit purissima.

2. Debet esse purissima, id est nullam aliam secundariam intentionem cuiusuis alterius boni adjunctam habens. Est autem varia impuritas intentionis, nam primo quidam ita Dei gloriam intendunt ut simul etiam aliquod aliud bonum indirecte intendunt verbi gratia delectationem, gloriam etiam propriam, vel quid simile. Hæ secundariæ intentiones vix possunt esse sine peccato, nam procedunt ex inordinato affectu boni creati, & potest nonnumquam tanta esse inordinatio, ut primariam intentionem gloriæ diuinæ

Non admixta vlla alia intentione secundaria.

destruat, & bonum illud creatum faciat principaliter intendi, atque adeo postponi ei Deum ipsum eiusque voluntatem & gloriam. Facile enim voluntas duo bona intendens ex vno in aliud se mouet. Quod cum sit, dicitur voluntas finem vltimum in bono creato constituere, siue que non impura in parte, sed omnino abominabilis sicut ea quæ diligit. Quod si leuis duntaxat sit inordinatio, non tantum inficitur voluntas, sed multum etiam debilitatur prima & principalis intentio gloriæ Dei. Quare Sanctus Iacobus monet. Purificate corda, duplices animo. Et cap. 1. Vir duplex animo inconstans est in omnibus vijs suis. Nam secundariæ illæ intentiones cum ex affectu oriuntur, tantum detrahunt intentioni gloriæ Dei, quantum affectus ille inordinatus corde diuiso de Dei affectu detrahit. Et certè hinc multa mala nascuntur. Nam inde fit, ut in electione & executione mediorum, id est, in omni penè operatione voluntas ad diuersos istos fines respiciat, ac proinde eligat media non tantum utilia ad primum, sed etiam ad alios, quare si quod offeratur medium ad gloriam ipsam Dei, si tamen nihil habet utilitatis, ad alios fines illud reiicit: sicut si quis præter Dei gloriam etiam propriam intendit, licet Dei gloriam fortè efficacius promouere posset catechizando, tamen quia hæc functio non est utilis adeo ad propriam gloriam, ideo concionari mauult & ex impuritate procedit omnis error in electione status; cum enim in ea spectare deberet quisque vnicam Dei gloriam, sæpe multa alia simul spectat, saltem ut fines secundarios, ut voluptates, commoda, honores: vnde fit ut præferat, verbi gratia, statum matrimonij consilijs Christi ut medium & ad primarium finem sufficiens & aptum ad alios.

Ne constitutur finis in bono creato.

et multa inde nascuntur mala.

2. Nonnumquam præter Dei gloriam intenditur bonum aliquod proprium sed honestum & supernaturale ex quo ipsa Dei gloria resultat, sic enim sæpe ex affectu ad bonum salutis & beatitudinis bona opera facimus, & intendimus cor nostrum in Dei testimonia propter merita & gratiæ decus & retributionem, & hæc intentio secundaria etiam si sola esset explicita, alteram interpretatiue includit, omnia enim hæc nostra bona in Dei gloriam per sese redundant, non est tamen tunc formalis intentio gloriæ Dei, de qua proprie hic agimus: si autem formalis & explicita sit, utraque non aptè tantum coherere, cum bonum hoc nostrum sit subordinatum gloriæ Dei, sed etiam alteram altera corroborare potest. Expedi tunc sæpe bonum proprium etiam supernaturale abstrahere & cogitatione & affectu saltem velleitate à bono Dei, & ita mentem affectumque componere, ut nihil solliciti de proprio bono in vnicum Dei bonum tota feramur voluntate, & cogitemus procuramusque eius bonum, certi quod ipse etiam de bono nostro cogitabit, nam ideo vtrumque bonum coniunxit ut scilicet cum volumus bonum nostrum, eius etiam bonum velimus, eo tamen ordine, ut primario bonum eius curemus, & velut ex consequenti nostrum.

Si secundarium illud bonum sit supernaturale

Ab eo etiam mens abstrahatur quoad fieri potest.

Quo etiam ordine ipse suam gloriam imprimis sibi vult, & inde nobis bonum naturæ, gratiæ, & gloriæ, tam vt media ad ipsam suam gloriam, quam vt amoris amicitia quo nos prosequitur. **E**t tunc erit effectus. Hæc igitur est summa puritas intentionis huiusce, ad quam vt perueniamus planè requiritur magna abnegatio proprii cuiuscunque boni, vt tradit B. Pater Ignatius de reformatione vitæ, nam nisi quis bonum proprium reiiciat omnino, non potest intendere Dei bonum: Hæc tamen ipsa intentio boni gloriæ Dei solet multum iuuare ipsam abnegationem, nam cum tanta sit excellentia boni gloriæ Dei; magna sanè vi voluntatis affectum in se trahit, & ita sensim eam separat & abstrahit à proprio quouis bono, accessus enim ad vnum terminum fieri nequit sine recessu ab alio. Quare Sanctus Augustinus ser. 2. in Psal. 32. Ait, intentionem iustorum conari in sublimia per humilitatem.

Sit etiā intentio illa vniuersalis.

3. Debet esse vniuersalis & sese ad omnes omnino actiones nostras extendere. Nam debet homo sese totum Deo multis titulis. Quare sollicitus esse plurimum debet, ne vel minima vitæ eius pars aliò spectet. Igitur siue naturales & indifferentes sint eius actiones, siue supernaturales, siue secum solus quid agat, siue cum alijs; conari debet vt quæque actio pro sua capacitate Deo plena sit & in eum finem dirigatur; quem Deus ipse dum vt causa prima & vniuersalis in eandem actionem influit, intendit nimirum diuinæ maiestatis gloriam, quod assequi facillimū erit, ei qui frequenter assuescet Deum contemplari in omnibus suis creaturis presentem & operantem. Id quod nostris esse cupiebat familiare B. Pater Ignatius: nam tunc non est difficile & conatum suum & intentionem suam Deo principali agenti conformare & in idem bonū ferri. Nec enim frustra monet Sanctus Paulus, *sine manducatis, sine bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite.* & Collos. 3. *Omnia quacumque facitis in verbo aut opere, omnia in nomine Domini nostri facite, gratias agentes Deo Patri per Iesum Christum.* & ad Roma. 1. *Vt in omnibus glorificetur Deus.*

Sit feruens & efficax ac proinde non generalis, sed actualis & crebra vt influat in omnes actiones.

4. Debet esse feruens & efficax; vt autem talis sit, primò debet esse actualis quantum potest fieri, & quidem si sit tantum generalis intentio Dei gloriæ, & quodammodo habitualis, per se non sufficit ad meritum. Quare si quis seipsum pridem suæque omnia in Dei honorem retulerit, si tamen ea intentio nihil influat in eius actiones, si quidem supernaturales sunt vt sunt actiones virtutum infusarum, suam honestatem & meritum habent, sed priuantur accessione illius splendoris quem ab actuali relatione in Deum acciperent; sin autem naturales sunt, certè nihil omnino meriti habent. Nec enim vt rectè docet Sanctus Bonauentura, vt opus aliquod referri in Deum dicatur satis est, si quis ad initium anni vel mensis, vel etiam diei generali quadam intentione referat omnes suas actiones ea die futuras in Dei gloriam, sed necesse est vt quoduis opus particulare, intentio etiam particularis præcedat, atque adeo actualis; vel saltem generalis illa ita virtute perseueret & influat, vt quoduis particulare opus attingat, sitque vera eius causa. Vt cum quis ex generali intentione studendi ad

Dei gloriam, ea non mutata, solet sese ad studia applicare suis tēporibus, censetur & si actu de Dei gloria non cogitet, cum studia aggreditur, referre illa in Dei gloriam. Quæ virtualis intentio etsi ad aliquod meritum sufficiat, tamen non est ita efficax vt actualis. Quare sæpè potest contingere, vt languidior sit, eoque magis quò vel longiore temporis lapsu, vel acriori impugnatione contrariorum affectuum virtus illa relationis antea factæ debilitata fuerit, imò gliscente occultè inordinatò aliquo affectu, sæpè vel tollitur omnino vel inficitur. Natura enim sui iuriste-nax & callidissima parata semper instat, vt actus suos inferat, & proprium bonum quærat etiam nobis vix aduertentibus, & subinde existimantibus ob priorem relationem matutini temporis sincerè Deum solum quætere. Itaque pereunt nobis infinita propè merita & decor quidam actionum nostrarum omnium. Nec enim dubium est, cum viget in animo purior illa Dei gloriæ intentio actualis, sollicitari ab ea continuo voluntatem, vt & plura in eum finem faciat & maiora.

Neque enim virtualis satis est efficax.

Præterea ea efficacia multum pendet ex modo quo intendi potest Dei gloria, habet enim suos gradus; nam fieri potest vt alicui sit satis eam solum intendere, quæ in eo consistit ne mortaliter offendatur: Alij præterea etiam ne offendantur venialiter: denique potest excellentissimè à quibusdam intendi, vt etsi nulla plenè sit Dei offensa, tamen maior ac maior eius gloria in omnibus intendatur. Igitur cum sit maximè vniuersalis hic finis, plurima etiam ad illum sunt media, vnde si finis ille simpliciter tantum intendatur, vi talis intentionis voluntas non se applicabit efficaciter ad perfectissima & utilissima media, sed satis ei erit si vtilia quærat. Quare cui satis est aliquam Deo gloriam tribuere, & salutem consequi vi illius intentionis, non applicatur efficaciter ad Christi consilia sequenda, sed potest statum matrimonij amplecti, vt sufficiens medium ad finem quem intendit, nec ita studiosè suas actiones perficit. At qui sese totum refert ad Dei gloriam, non quamcumque sed maiorem & maiorem, vi eiusmodi intentionis necesse est eum media quæque excellentissima amplecti, & nulla in re sibi vitæque parcere, nec vllam etiam leuissimam actionem præterire, quin eam impleat bono gloriæ Dei, quantum capax esse potest.

Sit demum modus intentionis optimus.

Vbi ne culpa quidem apparet venialis.

*Quanam sint media ad
gloriam Dei.*

C A P V T V.

Constituta intentione finis agendum est de medijs ad illum obtinendum. Media porro ad Gloriam Dei promouendam prout à nobis pendent & nostræ electioni subiiciuntur, sunt primo omnes operationes nostræ siue internæ siue externæ, vt & passiones; sicut enim Deus illis omnibus eo fine cooperatur, ita & nos eas ipsas vt media ad eum finem dirigere conuenit. Sunt enim omnes ad Dei gloriam patiendam utiles, quatenus per eas Deus Deique perfectiones & innotescunt amplius nobis & alijs, & amantur. Quare inter omnes actiones aptiora sunt ad Dei gloriam media quæ perfectiores sunt siue quibus magis perficimur, vt sunt internæ. 2. Sunt etiam media diuinæ gloriæ res omnes creatæ, circa quas operationes nostræ versari possunt: Nam utiles sunt vt Dei perfectiones, bonitatem, sapientiam, iustitiam manifestent, & amorem eius efficaciter prouocant, cum sint eiusdem beneficia, & nobis adminicula vt Deo seruire & corpore & anima eiusque gloriam procurare possimus. Quare res eiusmodi dicuntur esse materia electionis, non quod illas præcisè & per se eligamus, electio enim est de ijs quæ propriè sunt in nostra potestate, sed eas censetur eligere, quando eas operationes quarum sunt objecta circa ipsas exercemus, per quas operationes quodammodo illas nobis coniungimus: nam objectum totale, adæquatum, & immediatum electionis est tam res ipsa externa quam nostra operatio, qua illam attingimus, ratione cuius tam ipsa electio quam consultatio dicitur esse de rebus quæ sunt in nostra potestate.

3. Imò verò ipsa etiam mala modo quodam media nobis esse possunt diuinæ gloriæ & sæpe longè efficaciora quam bona ipsa; nam frequenter plus utilitatis ad illum finem continent quam bona. Quare Christus Dominus iam inde ab ipso suo ingressu in mundum elegit pati famem, sitim, frigus, paupertatem, calumnias, verbera, & crucem tandem; vt sic efficacius patris sui gloriæ seruiret; habent enim huius vitæ mala hoc, quod affectum nostrum abducunt à bonis huius vitæ, & in vnum Deum transferunt, amorem etiam nostri comprimunt, & cum propter Deum tolerantur, manifestant quanti Deum faciamus, quanti eius iustitiam, cui nos punienti humiliter subiicimus; quanti sapientiam & prouidentiam quam constanter expectamus, quanti potetiam quam iuste vindicantem agnoscimus, quanti veritatem cuius promissionibus constanter adhaeremus & alia id genus. Ex quo patet quod si quis purgatori sit & oculo & affectu,

sub omnibus vitæ huius bonis & malis deprehendet magnum diuinæ gloriæ thesaurum, & excellentem præstantioris illius boni formam, quæ voluntatem in sese allicit, relecto contemptoque omni alio bono vel malo, sub quo tanquam sub materiali & quodam veluti inuolucro tantum Dei bonum delitescit.

Porro cum eadem bona & mala non tantum media sint ad Dei gloriam, sed etiam possint esse utilia ad secundarios fines, vel etiam cum aliquam in se boni rationem habeant, possint ipsa vt secundarij fines intendi, cauendum omnino est ne dum quæruntur assumunturque vt media ad Dei gloriam, in illis acquiescat omnibus, & quibus vt tantum deberet voluntas vt medijs, iis fruatur vt fine: Id quod solet sæpè fraudi esse & intentionis serenitatem corrumpere, sic enim corporis refectionem delectatio inficit, & concionum aliarumque functionum exercitia vana gloria.

Ad mediolorum electionem necessaria consultatio.

C A P V T VI.

In quouis negotio vt bene & prudenter fiat quinque solent actus concurrere. 1. est cognitio finis qui est actus intellectus. 2. Intentio eiusdem qui est voluntatis. 3. Consultatio siue deliberatio de medijs cum plura occurrunt vel vnum multis modis ad finem suscipi potest. 4. Iudicium de medio eligendo quod iudicium est terminus deliberationis & veluti sententia definiens & concludens istam consultationem. 5. Ipsa voluntatis electio qua iudicio consentit & approbatum ab eo medium amplectitur; vnde patet ante omnem electionem nostram rectam præcedere aliquam consultationem & iudicium: quare Aristoteles vocat electionem appetitum præconsultati, & appetitum consultatiuum, & alibi electionem ait esse vel intellectum appetitiuum, vel appetitum intellectiuium. Hæc tamen consultatio & iudicium non eodem semper modo fit: nam in rebus magni momenti & dubijs seria omnino & accurata deliberatio præmitti debet ante electionem, ne electio sit imprudens. Quare cum de status electione agitur, imprudenter omnino faciunt qui sine consilio maturo ad hunc vel illum se transferunt. In alijs verò etiam minimis cum plura sese offerant media, raro fit, vt si ea numquam antea expenderimus, primo statim intuitu nobis sit perspicuum quodnam ex illis præstet in ordine ad finem. Itaque ferè semper opus est aliqua exquisitioe saltem breui, potestque fieri vt longo vsu & consuetudine ita promptè fiat hæc deliberatio, vt nulla propè facta esse videatur.

Quod si antea ipsa media usurpauerimus, aut aliunde nota nobis sint, tum verò non est necesse ad prudens iudicium & consensum electionemque voluntatis, vt actu fiat deliberatio, quia supponitur iam præcessisse sicut scriptor non amplius deliberat quomodo former singulas litteras, quia olim satis deliberauit. Expedit tamen in his minimis etiam & facilibus si non deliberare, saltem ipsam deliberationis regulam nimirum finis Dei gloriæ intentionem adhibere frequenter, sine qua facile inficiuntur.

A cū tamen gustus eum percepit, potest de eo & discurrere & iudicare, ita cum voluntas desiderio boni gloriæ Dei plena est, & tantum veluti bonum gustat, haurit inde intellectus vnde admirabili discretionem in singulis propè rebus penetret, quid in vnaquaque utile ad Dei gloriam esse queat.

3. Non deprimit tantum rationem boni delectabilis quæ in vnoquoque medio esse posset, sed eleuat & mirum in modum extollit bonum gloriæ Dei quod in eo lateat, vt finis in medio.

Deprimere in medio rationem boni delectabilis & eleuatur bonum gloriæ Dei.

Consultationem quæ præcedit electionem siue consensum voluntatis debere ex fine pendere.

In quo consistat regula electionis, & quibus in rebus seruari queat.

CAPVT VII.

CAPVT VIII.

Qualis est intentio talis est & consultatio & iudicium.

Hæc deliberatio & iudicium pendet tota à finis intentione; qualis enim illa est, talis solet fieri consultatio & iudicium, in omni enim deliberatione finis supponitur intentio, vnde tanquam ex principio tota consultatio dependeat, sicut in omni inquisitione veritatis speculatiuæ necesse est supponi aliqua principia speculatiua, ex quibus inquisitio ducatur. Atque hoc principium eiusmodi est vt in omnes actus sequentes quos supra retulimus, dimanet, & suam vim diffundat, imò & bonitatem malitiamque propriam. Ideo enim consultatio, & iudicium, & electio bona vel mala est quia intentio bona vel mala est, imò non eadem tantum specie malitia est in his omnibus, sed etiam vnum numero peccatum moraliter censetur. Quare dici non potest quanti momenti sit hoc actionum omnium principium recte constituere, ex eo enim tota vitæ constructio dependet. Solet autem multis modis iuuare consultationem solida & perfecta intentio finis.

Et ab ea iuuantur plurimum.

Intentione enim pura purgatur affectus ab omni humano & proprio bono.

Diffunditur lumen practicum in intellectum ad peruiendum quale sit medium eligendum.

1. Purgat affectum ab omni humano & quocumque proprio bono; Ideo si quæ sit ratio boni delectabilis in ipsis medijs, eam secernit, proculcat, & obruit, vt ne leuiter quidem eius affectu moueatur, vel in hoc potius quam in illud medium feratur, sed tantum purissime propter Dei bonum. Quare eo impellit minus vnde minor Dei gloria nasci potest, quamuis plurimum boni delectabilis in eo sit.

2. Ipsa eadem finis intentio ex sese diffundit in intellectum lumen quoddam practicum, vt clarissime peruideat quale sit medium quodlibet, quanta in eo sit utilitas, quid subesse possit latentis illecebræ, hoc autem facit dispositiuè, inordinatum affectum tollendo, partim meritorie, æquū enim est vt Deus non patiatur illud & decipi eum, qui tam sincere gloriæ eius quærit, partim denique quasi physice & ipsa veluti experientia Dei eiusque boni. Nam sicut licet intellectus ipse non percipiat saporem ciborum,

Regula ergo electionis in eo consistit, vt hoc principium purissimæ intentionis maioris gloriæ Dei apte conuenienterque applicetur ad res omnes & actiones nostras particulares, vt eatenus vnaquæque fiat vel non fiat, & hoc vel illo modo fiat, quatenus ad finem illum magis vel minimè utile esse videbitur: adeo vt sit hæc veluti libella, perpendiculum & norma, quam ad manum semper habeamus, vt de vnoquoque bono vel malo in particulari & de singulis actionibus & deliberare & recte iudicare facile possimus, & quod iudicauimus eligere amplectique: & quidem B. P. Ignatius omnium primus eius usum & praxim docuit cum de vitæ statu aliquid constituendum est. Nam susceptio status est summi momenti, & sicut ex ea dependet vt plurimum nostra salus, & æterna Dei gloria, ita eius electio potissimum ex salutis nostræ & Dei gloriæ recta intentione procedere debet. Quare in ea forma quam B. P. Ignatius vocat primum modum eligendi, constituto imprimis fine, & roborata finis intentione, attendi debere ait in ijs quæ proposita sunt, commodæ & incommodæ ad illum finem, quibus in vtramque partem discussis, lataque sententia dicit esse concludendam electionem. Atque hæc deliberatio vt est grauissimi momenti, ita longè plus temporis requirit & attentionis, idcirco omnia penè exercitia ab ipso propè fundamento ducta ad illam pertinent aliquo modo; Quare eò procedere solet melius electio, quò & fundamentum ipsum melius penetratum est, & cætera exercitia peracta, vt satis docet experientia; Quamuis etiam aliquando contingat, vt qui lentius initio tardiusque prima exercitia apprehendit, aucto deinceps lumine, & voluntate sensim excitata, in ipsa electione & finem ipsum longè altiori modo concipiat quam initio, & in mediorem electione clarius Dei voluntatem apprehendat.

Regula electionis norma est omnium agendorum.

Eius usum & praxim docuit primus S. Ignatius, in statu vitæ deligendo.

Nec verò tantum cum de statu vitæ aliquid
Hh iij

In omni
etiam alio
negotio ali-
cuius mo-
menti.

constituendum est, seruari ea forma potest, sed in omni etiam alio negotio alicuius momenti, nam sic etiam facere solebat B. P. Ignatius, & omnes nostros ut hanc praxim familiarem sibi facerent hortabatur. Imprimis enim sese coram Deo spectatore & iudice statuebat, & exuebat omni affectu vilius alterius boni quam maioris Dei gloriæ, in quam vnam totam animi sui propensionem incitabat ardentissime. Deinde inuocata Dei ope, rationes ex vtraque parte considerabat quas omnes ex utilitate ad Dei gloriā maiorem hauriebat; ex ea enim sola earum momentum & pondus æstimabat. Postea eas inter se coram Deo componebat, & ex inde sententiam ferebat, & ad Deum recurrens in eius conspectu voluntati suæ, quod approbauerat iudicio eligendum proponebat, petebatque à Deo ut voluntatem confirmaret, corroboraretque.

Hanc consultationis normam in constitutionibus conscribendis in quibus maius Dei obsequium semper intuebatur, & in negotijs quibusque adhibebat, adeo ut ea de causa soleant plerique eum mirari quod nonnulla frequenter suscipiebat, quæ ab humana prudentia quam longissimè abesse viderentur.

In reforma-
tione vitæ
& eleemo-
synis distri-
bendis.

Idem genus consultationis commendabat ipse cum de vitæ reformatione & Eleemosynis distribuendis agitur. Nam imprimis vult rectè constitui finem creationis, & nihil affectari aliud aut quæriri quam Dei honorem & salutem, ac proinde ab amore sui commodique proprii affectione sese abstrahere.

Deinde ex eo sine decernere quam amplam domum & familiam æquum sit habere, quibus eam modistractare, quibus verbis & exemplis instruere, quantum ex facultatibus in usus proprios & domesticos insumere, quantum pauperibus vel alijs pijs operibus erogare conueniat, & alia id genus. Ex quibus manifestè colligitur eam fuisse eius intentionem, ut hanc veluti libram omni tempore habentes in manibus quicquid in quotidiana vita accidat ea serio expendamus. Et certè ita etiam ipse faciebat: nullo enim tempore deponebat hanc regulam, sed continuo siue secum ageret, siue cum alijs versaretur, erat ante eius oculos maius Dei obsequium, & Christi Domini imitatio, ad quam & futuras actiones dirigebat & præteritas discutebat, & res omnes ad iustum pondus & æstimationem reducebat.

Etiam regu-
lam ipsemet
in omnibus
suprabat.

Quam facile applicari possit.

CAPVT IX.

Facilitas
huius exer-
citiij pendet
ex inten-
tione finis.

Nec vero id adeo difficile est ut multi imaginantur. Tota autem facilitas pendet ex duobus. 1. quidem ex principio ipso morali nimirum ex intentione finis quod virtute quadam continet & consultationem de medijs & mediolorum electionem adeo ut sicut qui prima principia speculatiua penetrat, in ijs videt conclu-

siones, ita qui hoc principium practicum possidet ut præter Dei gloriam nihil omnino intendat, nihil velit, non difficulter eo principio tanquam infallibili regula applicata ad singula media, singulas, inquam, actiones statim non tantum iudicet bene de ijs & prudenter, sed etiam recte eligat.

2. Ex ipsa consuetudine & usu huius regulæ siue principij, longus enim usus nota nobis & familiaria efficit media omnia, & quid in singulis creatis rebus, nostrisque & aliorum actionibus sit utilitatis ad Dei gloriam, & illecebræ ad proprium bonum sensim detegit, atque adeo virtualem deliberationem & iudicium continet saltem circa plerasque nobis consuetas actiones. Quare operæ pretium est initio præcipuè attendere, & vigilare circa praxim hanc. Et imprimis quidem cum res aut negotia perplexa occurrunt magnique momenti competens spacium temporis sibi desumere ad eam deliberationis formam. Deinde etiam in alijs quibusque obuijs assuescere eadem methodo uti, quod licet initio non tam cito fieri possit, tamen sensim tanta nascetur facilitas ut quam breuissimè fiat.

Et ex consuetudine
usuque ip-
sius regulæ
electionis.

Primum in
perplexis
negotijs.

Deinde in
alijs quibus-
que rebus.

Quomodo cum examine cohæreat & meditatione.

CAPVT X.

Hanc facilitatem multum promouet examen ipsum conscientia, si apte huic etiam regula cohæreat, ut certè cohærere debet, eiusdem enim regulæ est & futuras actiones dirigere, & præteritas si quid in ijs minus rectum sit corrigere: sicut enim consultatio ipsa ex hoc fine deducta actiones omnes nostras componit & pulcherrime efformat; ita examen eiusdem ad eandem finem compositas vel approbat vel emendat. Nec maior est vis ipsa intentionis finis ad electionem & executionem mediolorum, & perfectam efformationem expressionemque actionum nostrarum, quam ad earundem reformationem. Sed de Examine conscientia legenda quæ alibi notata sunt.

Pendet etiā
hæc facilitas
ab exami-
ne con-
scientia.

Ad eandem facilitatem facit etiam meditatio, qua affectus plurimum incitatur erga spiritualia bona, ipsum imprimis Dei gloriæ bonum, & quid in alijs utilitatis sit ad Dei gloriā clarissime detegitur. Nam spiritualia bona nisi attentè & crebro cogitentur, non cognoscitur eorum dignitas nec æstimatur, quod autem non æstimatur, non amatur, non quæritur, non intenditur, imò facile contemnitur & negligitur: occupaturque animus amore & sollicitudine rerum viliorum, ante omnia autem confert meditatio vitæ Christi Domini ut quæ ad Dei gloriam tota composita sit, & ideo perfectissimum sit nobis exemplar & efficacissimum motuum & ex qua facile intelligere possumus

Et ex medi-
tatione.

Præsertim
vitæ Christi
Domini.

quidnam ad Dei gloriam sit vel non sit, præcipue cum ea meditationis forma quæ à B. P. N. Ignatio commendatur, tota sit practica, verseturque in actionum nostrarum tam internarum quam externarum cum Christo conformatione.

Quomodo se habeat hæc regula ad ipsam finis intentionem.

CAPVT XI.

DVo omnino sunt modi quibus voluntas in obiectum aliquod fertur, primus dicitur intentionis, alter executionis. Nam quando ante omnia finem constituit & intendit, deinde ex eo de medijs consultat & iudicat, eaque eligit, efficitur ordo intentionis, qui etiam dicitur resultorius, in quo finis intentio antecedit & tanquam totum quoddam continens ut effectum volitionem omnium mediorum quatenus sunt causæ ad finis consecutionem necessariæ, totam voluntatem occupat, & inde est quod ex vi intentionis postea sequatur executio mediorum quæ simul eodem actu quo finem intenderat voluntas, implicitè elegit. Et ad hunc ordinem spectat regula electionis. Itaque ante omnia supponit finis gloriæ Dei intentionem firmam iam ac solidam perfectamque esse, nam quod est perfectior, eo perfectius continet media & ad illa impellit.

Spectat regula electionis tum ad intentionem finis.

At quando exequitur, & media ipsa iam existentia dirigit ad finem absentem acquirendum, vocatur ordo executionis & compositionis in quo proceditur à medijs ut causis prius existentibus ad finem ut affectum postea consequendum per ea. Et ad hunc ordinem pertinet exercitium intentionis, quod solet commendari. Nam per illud non applicatur finis intentio ad actiones quotidianas ut ad effectus, ut decernatur quænam & quomodo fieri debeant ad illum finem assequendum, sed supposito quod hoc vel illud agendum sit, illud ipsum quasi existens ordinatur ut causa ad finem illum consequendum. Quare solemus verbi gratia actionem comedendi, dormiendi, studendi, & similes quæ instant cum eas obimus ut media ad Dei gloriam existentia dirigere.

Tum ad executionem mediorum.

At verò per regulam electionis, immobiliter affixa adhaerensque vni Dei gloriæ tanquam centro mens, ex eo omnes actiones educit. Ex quibus patet quantam affinitatem habeant inter se hæc duo exercitia, nam vnum sæpe in aliud transit.

Qui sint effectus huius praxis.

CAPVT XII.

Praxis regulæ electionis purgat voluntatem à prudentia carnis, cuius finis est vivere secundum carnem, id est, sequi instin-

ctus & motus naturæ corruptæ, & bona delectabilia consecrari. Ad quem finem obtinendum carnalis hæc prudentia varia media exco-

gitat per astutiam, occultaque artificia, & politicum agendi modum, qui certè pestis est omnis humanæ societatis, eius præcipue quæ hominum voluntates & corda vnit in Domino, ac proinde omni ratione prorsus exterminanda. Hoc autem fieri nullo modo potest nisi hac puritate intentionis; unde videmus in religionibus sensim ubi simplex ille & purus diuinæ gloriæ amor & intentio languere incipit, irrepsisse etiam duplicitem, fallacias, artificia, deceptiones, insinceritatem, unde collapsa obedientia, Charitas fraterna prostrata, denique vigor disciplinæ emaruit.

tatem à prudentia carnis.

2. Hinc etiam fit ut sese ponat homo extra periculum peccatorum plurimorum quæ ex impuræ intentionis fonte promanant, & saltè excludat animo vanitatis studium, quod mirum est quantum vires spirituales labefactet præsertim in incipientibus & ijs qui ex sæculo ad Deum sese conuertunt radices peccatorum antiquorum & pristinæ vitæ vestigia, æstimatio honorum & diuitiarum, plurimæ propensiones ad vanitatem, iocos, curiositates, delectationes, aliaque id generis bona. Totam denique eorum intentionem moderari solent prudentia hæc carnis & propriæ voluntatis iudicijque dictamen passionumque & desideriorum æstus varius quæ nisi per intentionis gloriæ Dei tollantur exercitium & funditus euellantur, mirum est quantas in animam foeditates & vanitates inuehant, quam periculose religiones concutiant.

Ponit hominem extra periculum multorum peccatorum.

3. Hoc etiam exercitium acquiruntur magna omnino lux & spiritualis vitæ cognitio & ars veluti quædam comparatur qua non tantum viam nostram recte dirigimus, sed etiam intelligimus ut non tantum recte faciamus, sed etiam intelligamus nos recte facere.

Parit lumen & cognitionem vitæ spiritualis.

4. Præterea nascitur ex eodem, in rimandis negotiorum peruestigandisque vijs aptissimis sagacitas. Nam præter lucem supernam quam Deus cum eum postulamus, solet largiri, vsus ipse sic consultandi & iugis animaduersionis progressio- num collatioque euentuum prudentiam mirum in modum exacuit.

Sagacitatē in rebus agendis.

5. Accedit inde etiam oriri constantiam animi in ijs quæ semel constituta sunt persequendis, inter summas etiam difficultates. Consultatio enim diligens & sincera cum nullum nouis casibus locum relinquat qua ratione rem suadet suscipiendam, eadem vrgendam suadet.

Constantiā animi.

6. Denique magna animi tranquillitas quicquid tandem eueniat consequitur, cum scimas nihil à nobis commissum aut prætermisum in negotio suscipiendo & vrgendo cuius poeniteat; Et si enim res ad exitum non perducantur, facile est Dei voluntati acquiescere, cui cura est sua gloria, haud paulo magis quam nobis, qui quod per nos tentari voluit, vult forte per alios effici.

Magnam tranquillitatem.

SECTIO OCTAVA.

De octauo instrumento perfectionis, manifestatione conscientiae quae fit superiori ut Patri extra confessionem sacramentalem praesertim in societate Iesu.

CAPVT PRIMVM.

An sit & unde petatur huius manifestationis obligatio.

Sanctus & laudabilis mos manifestandi conscientiam superioribus à B. P. N. Ignatio inductus, ita serio crebroque in constitutionibus est commendatus ab eodē, ut nihil magis inculcasse videatur. In examinis cap. 4.

§. 34. & sequētibz vsque ad 41. P. 6. c. 1. §. 2. P. 9. c. 3. §. 19. & alijs locis. Quare merito Congregatione, Can. 17. numeratur inter substantialia societatis & in 6. c. 2. De renouatione spiritus quanti sit momenti declaratur. Valdē igitur expedit ut & singuli probē & solide doceātur, quid sit ea Manifestatio, in quo consistat, & quomodo fieri debeat: ut etiā tam tanti faciāt quanti putauit B. P. N. Ignatius & non perfunctorie & specie tenus faciant, sed eo spiritu quo à B. P. N. est instituta, & illam primū tota societas suscepit, & hactenus pie sanctēque retinuit. Totā igitur ratio conscientiam manifestandi ut ex constitutionibus & congregationibus generalibus colligitur 4. continetur capitibus. Imprimis enim declarant constitutiones quinam debeant illam manifestare & quibus. 2. quo fine. 3. quid sit illud quod in manifestatione conscientiae delegendum est 4. Quē sit forme modusue seruandus in conscientiae expositione.

A inquit, generalis quoad eius fieri poterit conscientias eorum qui sub eius obedientia sunt ac praecipue Praepositorum Prouincialium & aliorum quibus munera maioris momenti committit. Tales sunt visitatores & si qui immediatē ab ab eo ad grauiore missiones volente Papa destinentur. Itaque ut rectores prouincialibus cum visitant, ita prouinciales visitoribus si qui à patre generali mittantur, vel ipsi P. Generalicum Romam se conferunt, vel si nec ipsi prouinciales nec visitatores Romam redeunt, ubi officio defunguntur suis successoribus, ut pote iam superioribus rationem conscientiae suae reddant. Ad omnes ergo omnino subditos pertinet obligatio hanc conscientiam suam manifestandi.

Etiā visitatores.

Prouinciales.

Rectores.

Alij ergo.

B Reddenda porro est suis superioribus immediatis & localibus ut dicitur p. 4. cap. 10. §. 5. prout solet fieri cum vota renouantur & quoties ipsi expedire iudicant, vel nos pro nostra consolatione & auxilio spirituali id optamus, siue mediaris ut prouincialibus aut visitoribus cum visitant. Vtriusque ratio ex fine patebit

Superioribus immediatis.

Quis sit finis redditionis huius.

CAPVT III.

Quinam in societate Iesu debeant reddere rationem conscientiae.

CAPVT II.

Omnes omnino subditi societatis.

Q uod attinet ad 1. caput, B. P. N. generaliter omnes qui subditi sunt conscientiam suam aperire debere c. 4. Exam. §. 34. & §. 40. Coadiutores etiam formati, inquit, & professi, si alicubi agent, ubi praepositi alicuius societatis obedientiae subjaceant, singulis annis vel crebrius si Praeposito videatur suae conscientiae rationem ab ultiima quam reddiderunt incipiendo, ei reddent. Idem repetit p. 6. c. 1. §. 2. Et de ipsis prouincialibus idem statuit p. 9. c. 3. §. 19. cognoscat

C F inis huius manifestationis multiplex in constitutionibus esse indicatur. In exam. c. 4. §. 34. Sic habetur. Ut melius regi & gubernari, & per superiores in viam Domini dirigi possint. Et §. 35. Quanto exactius superiores res internas & externas suorum nouerint, tantō maiori cum diligentia, amore, & sollicitudine iuuare eos ipsorumque animas à varijs periculis & malis quae in processu accidere possent, iuuare poterunt. Ibidem. Ut melius secundum Dei voluntatem missiones fiant his & non illis mittendis, vel his ad hoc munus, illis verò ad alta, non solum refert valdē, sed summopere ut superior plenam notitiam habeat propensionum & motionum animi, & ad quos defectus & peccata fuerint, vel sunt magis propensi & incitati qui sub eius cura sunt, ut eius habita ratione, pericu-

Finis ille varius.

his vel laboribus grauioribus quam in Domino ferre suauiter possint & etiam ut (quæ audit sub secreti sigillo custodiendo) melius superior possit ordinare & prouidere quæ corpori vniuersæ societatis conueniunt. Ex §. 36. dicitur instituta, ut melius omnibus in Domino prospiciatur, ipseque magis in spiritu cum vberiore gratia ad maiorem diuinæ maiestatis gloriam proficiat. Et §. 37. Scilicet progredientes in gratiæ & spiritus incremento tantumdem facient &c. Et. p. 3. Const. c. 1. §. 12. Admoneantur quod nullam debeant celare tentationem. Vide regulam summarij 41. & scies. Et. p. c. 1. §. 2. Ut melius in via salutis & perfectionis dirigantur: denique in formula dicitur id esse ad maiorem Dei gloriam.

Ex quibus omnibus colliguntur varij fines propter quos hæc in societate conscientiæ manifestatio instituta est.

Bonum
subditorum.

1. Est spiritale subditi ipsius bonum. Nam sui declaratio non est instar accusationis quæ fit coram iudice in ordine ad pœnam aliquam, nec superior ea scientia uti potest ut aliquem puniat, vel pœnam infligat; quare culpæ non ei deteguntur ut culpæ, sed ut quædam infirmitates. Fit ergo hæc manifestatio superiori ut patri spirituali & medico, ut ab eo consolationem, consilium, auxilium, contra spirituales morbos, difficultates, & ad virtutum lucrum & spirituales profectum accipiant: unde ipse subditus existimare debet, se velut alium esse atque suos defectus, & ad superiorem confugere ut simul cum eo ad huiusmodi vitia extirpanda, virtutesque acquirendas & difficultates tollendas conspiret, & ab eo media & auxilia in eum finem accipiat, atque in omni tempore hæc sui detectio superioribus sic facta commendata est inter viros spirituales.

Vnio inter
superiores
& inferiores

2. B. P. N. in Exam. c. 4. §. 33. Satis insinuat hanc manifestationem plurimum facere ad animorum vnionem inter superiores & subditos. Nam & ipsa non est tantum actus humilitatis quæ amorem per se conciliat potentissimè, sed etiam signum est magni amoris & fiduciæ subditi erga superiorem, ac proinde efficit in ipso superiore amorem erga subditum eò maiorem, quò se ei candidius aperit. Quæ animorum vnio valde necessaria est utilis, & iucunda, & toti societati summè necessaria, & eò est pluris facienda quo est magis sincera, intima & solida.

Facilior gu-
bernatio
societatis.

3. Instituta est ad faciliorem & perfectiorem societatis gubernationem qui finis summi est momenti; cum enim societatis conseruatio & profectus ex bona superiorum gubernatione pendeat, quò melior erit gubernatio, eò certe firmior erit societatis gubernatio. Porro perfectio in eo sita est ut sit suavis & efficax, talis verò erit si adsit illa animorum vnio quam diximus, si inferior sciens se esse superiori notum, sese totum illi committat, & vicissim ipse superior suauiter, & vltro prouideat subdito de rebus necessarijs, & magna cum diligentia & sollicitudine pro ea notitia quam habet, cum in varijs malis & periculis iuuare conetur: nihil supra vires imponat, sed duntaxat ad ea applicet, quæ nouit posse ad Dei gloriam, & omnium ædificationem præstare sine villo periculo.

Bonum vni-
uersale so-
cietatis.

4. Atque non potest id non redundare in bo-

num commune societatis quando tam arcto vinculo & nexu vsque adeò intimo membra omnia capiti suo iuncta, ab eo & spiritum vitamque excipient, & vigorem, facultatem, & robur tum propulsandi quæ sibi noxia acciderent possent, tum sese perficiendi, & ad debitum vitæ spiritualis incrementum perueniendi, tum denique functiones omnes suas non tantum ad societatis bonum, sed etiam totius Ecclesiæ & proximorum salutem efficaciter fructuoseque secundum Dei voluntatem (ut ait B. P. N. c. 4. Exam. §. 35.) exercendi.

5. Hinc patet quomodo id sit ad Gloriam Dei gloriam. Est enim imprimis Deo valde gloriosum quod religiosus adeò generosa fide, & humilitate, & charitate Deum in superiore suo agnoscens ad eum accedat, quam potest proximè, et sese ut instrumentum iungat intimè, totumque tradat, & à sanctissima eius prouidentia dependere velit, ab eoque regi in omnibus. Sic enim omnia media adhibentur quæ à nobis pendent ut diuina prouidentia nos non deserat, sed ad salutem, & perfectionem dirigat & hanc suam societatem gubernet, & in ea eluceat, tanta det, tam multa denique per eam efficiat, quæ nullo modo efficeret, in quo consistit maior eius gloria; sic enim solidissimo modo secundum Dei voluntatem missiones ut dixit B. P. N. & alia omnia in societate fiunt à qua diuina prouidentia sese non sine periculo subdlexerunt, qui hanc sui manifestationem minus rectè faciunt.

Quanam per eam manifestanda.

CAPVT IV.

EA quæ superiori manifestanda sunt B. P. N. vario modo exponit. c. 4. Exam. §. 3. vult ut superioribus subditi sint omnino perspecti, & §. 3. Superiores vult exactè nosse res omnes externas & internas suorum. Et paulo post ut superior plenà habeat notitiam propensionum & motuum animi, & quos ad defectus & peccata fuerint vel sint propensi & incitati & §. 36. ait Totius antea actus vitæ rationem integram, vel certè rerum maioris momenti, non repetitis ijs quæ semel dixit, esse reddendam & in 3. p. c. 1. §. 12. Totam animam esse manifestandam & non tantum defectus aperiendos, sed etiam pœnitentias, mortificationes, deuotiones, virtutes omnes Et p. 6. c. 1. §. 2. Nihil ex internis vel externis superiores celent, sed omnia prorsus intelligant optare debent. Ex quibus omnibus confecta est formula reddendi rationem conscientie de quæ statim.

*Quis modus huius mani-
festationis.*

CAPVT V.

Modus qui seruari debet satis ex ipso fine intelligitur, is porro duplex est. Nam potest ea conscientiae ratio reddi superiori, ei confitendo generaliter; verum quia confessio solum fit ad maiorem conscientiae pacem, animi puritatem & alacritatem acquirendam, expedit valde ut qui superiori confessus est, vel ei permittat eam scientiam utatur ad eum in Domino dirigendum, vel extra confessionem conscientiam ei manifestet prout debent, qui non confitentur ei generaliter; Quae conscientiae manifestatio non fit necessario eodem modo quo confessio. In confessione enim peccata & eorum numerus & circumstantiae aperiendae sunt, in hac vero manifestatione satis est ea dicere quae integrè ad defectum faciunt, & profectum animae & internum interioris hominis statum manifestant, ut sunt defectus quidam, passionibus, propensiones, tentationes, virtutes ipsae & mortificationes, & quae ad eam sui cognitionem iudicant facere, ut à superiore ad maiorem Dei gloriam rectè dirigi queant. Atque cum varij variae & de se & de cognitione necessaria ad sui directionem sentiant, & erga illam ipsam directionem afficiantur; hinc est quod pauca quidam, alij pauciora de se patefaciant, omnium optimè illi agunt qui se totos & intimos animi motus sensusque re nullà celata candidè aperiunt superiori tanquam Deo. Quare B.P.N. ad bene reddendam conscientiae rationem adhiberi vult varias virtutes cap. 4. Exam. §. 36. ait debere suam conscientiam magnà cum humilitate, puritate & charitate manifestare, & parte 3. Const. c. primo. §. 12. Ut pergratum habeant totam animam superioribus esse manifestam, voluntate purà optantes ab illis dirigi, nolentes suo proprio sensu duci. Et p. 6. c. 1. §. 2. vult eam expositionem conscientiae procedere ex interiori reuerentiâ erga superiores; in quibus, inquit, Iesum Christum considerent & reuerentur eosdem ex animo ut patres in eodem diligant ac sic in spiritu charitatis in omnibus procedant ut nihil vel ex internis vel externis eos celent, quin potius ut omnia perfectè intelligant, quo melius in via salutis & perfectionis se dirigant optare debent &c. Hae igitur virtutes omnes vel eorum actus sunt veluti forma intrinseca redditionis conscientiae; Quare sunt exponendi.

Primò igitur requirit B. P. N. ut fiat cum animo proficiendi in spiritu qui certè supponit ardens desiderium perfectionis quo praesente non difficile erit, medium hoc adeò efficax, & certum, promptumque adhibere. Norunt experti quâ facilitate tentationes omnes superentur, & aperiantur; & omnes qui de perfectionis studio

tractant siuè antiqui SS. PP. siuè noui authores A vno ore testantur, hoc vnum medium non esse tantum utile, sed etiam necessarium valde sapè. Quare ordinariè qui perfunctoriè conscientiam suam aperiunt superiori, si in fundum animae suae ipsi descendant, agnoscent non habere se serium proficiendi desiderium, nec ut par est finem intendere. Nec verò mirum est hoc illis mediū parum sapè prodesse. Quam excitet in se qui redditurus est rationem conscientiae, desiderium hoc ardens.

Secundò requirit humilitatem eamque magnam quae 1. agnoscat se sibi non sufficere, posseque à rectitudine deflectere & decipi, ac proinde tam in bonis quàm in malis egere alieno consilio & auxilio sui praecipuè superioris, ad quem non secus atque ad Deum ipsum accedat eique humiliter se subiiciat. 2. vincat quemdam puerilem pudorem quo plerique deterrentur ne interiores animae labes, morbos, & difficultates aperiant candidè, ne habeantur viliores aut minus amantur à superioribus, vel minus promoueantur. Et quidem certum est euenire contrarium, nam qui cordatè sincereque procedunt hoc vno actu quasi vero & viuo lapide lydio spiritualis perfectionis, suarum virtutum soliditatem probant, ac proinde longè pluris fiunt, & nescio quomodo Deo id efficiente, amantur solidius, & maior illis habetur fiducia, ut quodlibet eis committere non vereantur superiores quos vident sese totos committere. Licet verò hoc ita eueniat, tamen vera humilitas id non intendit, sed potius vilescere etiam apud ipsum superiorem optatque talis haberi qualis reuera est multis imperfectionibus plenus, ob defectus internos parum aptus ad maiora, imo potius intendit ad fundum usque suas malas propensiones suo superiori detegere, ut eo modo officia maioris momenti euerget, & superiorem permoueat ut credat potius eas deesse dotes quae sunt necessariae ad alciotes huiusmodi functiones: sic fecerunt sancti olim poenè omnes cum dignitates fugerent; sic Moyses se elinguem, Isaias pollutum labijs, Hieremias puerum esse allegabat. Qui non eo animo est, cum conscientiae rationem reddet, nunquam sincerè se manifestabit, sed si ad fundum usque conscientiae suae descendat, deprehendet latere magnarum imperfectionum occultas radices, quae plurima & ingentia pericula creare possunt, & quas idcirco potissimum oporteret detegere. 3. denique humilitas eadem efficit ut cum virtutes detegit id non faciat studio placendi superioribus aut sinistra alia intentione, quae sapè solet sese clam inferre.

Tertio requirit magnam puritatem scilicet ut hec actio nihil habeat admixtum quod eam inficere queat. Sed sit huiusmodi ut nullus alius finis intendatur praeter illos quos B. P. N. intédit. 2. nihil addatur extraneum, nihil detrahatur, sed ijs fiat verbis modoque ut nihil clausum sit, nihil villo velo obtectum, nihil turbidum appareat, nihil obscuri, possitque superior conscientiam ipsam totam ad fundum usque peruidere. Hae in suis rebus clarè dilucideque exponendis claritas & perspicuitas signum est in ea anima non tantum propriae cognitionis magnam esse claritatem & magnam in rebus agendis lucem, oculumque

Cum magna humilitate.

Requiritur ut fiat cum animo proficiendi in spiritu.

Magna puritate.

lumque perspicacem & perpurgatum, sed etiam A repleti eam splendoribus æternis; & spiritus sancti motionibus quietè pacatèque obsequi. Contra verò qui ea carent, & dicendi modo verbisque ambiguis sese in profundo suæ conscientie regunt, & inuoluunt, si se bene discutiant, deprehendent externam illam obscuritatem & profunditatem ab internâ promanare. Huiusmodi enim anima in seipsa suisque rebus tenebrosa est & confusa, exiguam habet diuinarum rerum lucem & sensum, eam non ad fundum usque peruadit diuinæ gratiæ operatio, nec spiritus sancti fulgor interiorè eius oculum nisi valde imperfectè illustrat; unde fit ut in rebus omnibus spiritualibus iudicandis caliget, non eam afficit verus sincerusque puri Dei amoris gustus, & ideo magnam affectuum impuritatem & nebulosam turbidam habet; non liquidè potest intueri quanta sit perfectionis pulchritudo. Quid ergo mirum si superiori non pateat, quæ Deo ipsi clausa est.

Charitas
& fiducia.

Quarto requirit magnam charitatem & fiduciam erga superiores quos ut Patres diligere & sic in spiritu charitatis procedere & omnia sua illis aperta esse optare debent & ut dicitur p. 3. c. 1. §. 12. Confidenter sua omnia detegere. Hanc charitatem & fiduciam multa parunt. Imprimis ipsa ratio & gratia instituti, quod superioribus non tribuit maiorem auctoritatem in subditos quam erga eosdem beneuolentiam & affectum paternum imprimat. Hæc enim duo semper ferè procedunt pari passu, nisi hominum perversitas impediat. Sicut enim Dei in nos: mor illud ius & auctoritatem quam habet in vniuersos ex æquat, sic etiam in superioribus in quibus tam auctoritas quam amor est quædam participatio diuinæ auctoritatis & amoris, debet amor temperare auctoritatem. Sicut ergo in societate ut ad finem supernaturalem tam arduum à superioribus dirigamur, tantam voluit illis Deus auctoritatem concedere in nos, ut toti ab ijs pendeamus, ita ad eius providentiam spectabat, parem etiam affectum eis imprimere ut vere paterno animo & sollicitudine omninoque abundanti charitate possent uti conuenienter excellenti illa auctoritate ad nos perducendos ad ipsum Charitatis fastigium & finem, vitam æternam. Et certè ita esse docet experientia; Nescimus subditi quantas quotidie pro nobis superiores fundant lachrymas, quos edant gemitus, quot suspiria, quam paterno nos, quam materno affectu complectantur Deo ita providentia in bonum nostrum. Atque ille affectus longè potentior est & solidior cum nos ipsos totos illis tradimus & consignamus regendos; ipsi enim tunc seipsum etiam vicissim modo quodam tradere vellet amore plusquam paterno & materno. Denique nemo est qui si amicum fidelem habeat ei non omnia sua secreta fidenter aperiat, præsertim si ab illo solo iuari se posse credat. Atqui ea est ratio religiosæ vitæ, ut credere omnino oporteat, nullum in mundo esse fideliorē amicū ipso superiore, qui Deum Deique amorem nobis repræsentat; nullum per quem iuare nos magis Deus velit, cum ad illum finem eum nobis præfecerit.

Nec est quod deterreat officium superioris qui non tantum est Pater & medicus, sed etiam iudex: nam præterquam quod hætenus fere vna

charitatis & amoris lex totum societatis corpus continet & componit, sublata est potestas superiori vtendi scientiâ parta per redditionem conscientie prout libuerit: imprimis enim sub secreti sigillo quæ audit, custodire debet ut ait B. P. N. in Exam. c. 4. §. 34. nec potest ea scientia uti nisi secundum intentionem societatis, atque adeo ad eos fines de quibus supra dictum est; præcipue verò pro maiori bono spirituali ipsiusmet subditi & ad maiorem Dei gloriam. Quod si cum non debet eâ vtatur notitiâ, (quod Deus auertat) certum est enim peccare posse & sæpè grauiter. Nec vero deerit subdito bona fide, & religiosè procedenti suavis Dei providentia, quæ quicquid accadat in melius vertet, tam ad profectum ipsius solidiorem maiusque bonum & promotionem quam suam gloriam.

Quintò denique requirit præcipue charitatem erga Deum ipsum ex qua propriè amor & fiducia erga superiorem dimanare debet. Oportet porro ut charitas totam hanc actionem dirigat & exactè fiat propter Dei amorem & ex affectu beneuolentiæ erga illum, cum ex ea pendat plurimum Dei gloria multis modis. 1. gratia hoc est excellens & efficacissimum medium quo iuari possimus in spiritu & deuictis tentationibus passionibusque subiectis ad summam peruenire perfectionem: cedit porro ad magnam Dei gloriam ut simus quam perfectissimi, sicut Pater noster cælestis perfectus est. 2. Societatis conseruatio & bonus progressus ex hoc eodem medio ita pendet, ut vix quicquam sit in societate maioris momenti ad eum finem; & clarum est in magnam Dei gloriam redundare eiusdem societatis bonum statum. 3. Ex eodem potissimum pendet efficacia & fructus quem Deus intendit ex functionibus societatis, non tantum quia per virtutum actus qui in ea manifestatione exercentur, optime disponuntur subditi ut calcata omni superbia & animi elatione quæ tanquam tinea robur functionum nostrarum exedit, nihil ponant impedimenti operationi diuinæ gratiæ, sed etiam quia per illud ipsum efficiuntur instrumenta solidissimo modo coniuncta ipsi Deo & per diuinam providentiam quæ tantæ cooperationi nostræ deesse non potest applicata ad ea officia, exercitia, & functiones quas quisque melius solidiusque & fructuosius ad diuinæ maiestatis maiorem gloriam sustinere potest.

Hanc tantam Dei gloriam si quis eum verè amat, id est, si bene ei velit, non optare tantum debet sed omni ratione promouere, etiam si id redudaret in incommodum suum, infamiam contemptum grauiusque quodlibet malum; alioquin quomodo putandus est ille amare Deum qui ubi agitur de tanto Dei bono & gloria suam ei commodum præfert, & nonnunquam puerili metu, & vano prætextu ab eo procurando auocatur.

*Formula redditionis rationis
conscientia.*

CAPVT VI.

POrò quæ potissimum expedit superiori detegere ea in formula ad certa capita redacta: si tamen præter illa alia occurrant, quæ exponenda videantur; ea omnino prætermitti non debent, sicut etiam superior potest de alijs interrogare prout in Domino iudicabit.

1. *An viuatur contentus iuxta suam vocationem.*

In hoc puncto tria esse videntur. 1. An viuatur contentus iuxta vocationem suam ad societatem. 2. An viuatur contentus in eo gradu in quo consistit. 3. Si exerceat aliquod ministerium, an in eo etiam viuatur contentus. Is vero dicitur contentus viuere qui non tantum acquiescit diuinæ dispositioni, sed etiam sentiens verè in se sua peccata & suam indignitatem, magni æstimat quod & vocatus sit & in tali gradu, loco, officio constitutus, ut dignetur diuina bonitas tam vili instrumento uti, gaudetque quod vel sit saltem Dei seruus, & de eo sæpe sæpius gratias agit.

2. *Quomodo se habeat circa &c.*

2. Secundum hoc punctum sex habet partes.

1. Quomodo se habeat circa obedientiam. 2. etiam intellectus; circa quam tria potissimum exponenda. 1. quomodo obediat executione, voluntate & iudicio: an videlicet 1. iussa. 2. à quocumque superiore 3. Eaque omnia. 4. integrè perfecteque exequatur. Item quoad voluntatem an 1. promptè 2. alacriter 3. propter Deum. Denique quoad intellectum. 1. An condemnet aliquando. 2. Vel in animo suo disputet contra ea quæ fiunt à superioribus 3. Quomodo facile vel difficile ei sit tales disputationes sedare, & acquiescere. 2. Si patiatur difficultatem aliquam in obedientia, quas putet ei esse causas, an quia ut plerumque fit ex negligentia omittit in persona superioris Deum intueri; atque adeo defectu fidei satis exercitata & viuæ qualis deberet esse in religioso, qua se credat per superiores regi à Deo, qui dixit, qui vos audit, me audit. An ex superbia, qua fit ut vel se subijciat difficulter, vel de se ipse decernat & designet anteuerrens superioris voluntatem & iudicium; vel ex amore corporis quia molestum est quod præcipitur, an aliunde. 3. Vtrum in illa acquirenda studium aliquod posuerit, quod præter generalia remedia orationis, considerationis, lectionis, examinis, in duobus præcipue consistit 1. ut ea à quibus magis abhorremus, optemus ardentius nobis imponi 2. contra, si quid desideremus nunquam id petamus nisi

oratione præmissa inclinato potius animo in contrariam partem ut si negetur boni consulamus.

2. Pars est. Circa paupertatem. 1. de facilitate, vel contra difficultate in victu, vestitu, habitatione, ut si velit superflua, aut habeat; si pretiosa quærat, ut vestes pulchriores, viliores horreat, vel contra eas amet; si quid sine facultate acceperit, aut dederit; si in usu rerum quæ concessæ sunt admisceat aliquid spiritus proprietatis, & memor non sit eas esse Dei non suas, vel contra. 2. si difficultatem patiat, unde illa proueniat? an ex superbia vel ex delicatiori corporis complexione & pusillanimitate, an ex morbo aliquo vel necessitate vera. Cauendum tamen ne prætextu necessitatis nimius sui amor habeatur. 3. An fuerit studium eius acquirendæ, ut si præter generalia remedia orationis, lectionis, examinis conatus, sit impellere se in ea quæ contraria sunt corporis commodis, & auersatur toto animo quæ natura appetit, quantumque à natura impellitur; item si nihil petat naturæ iucundum antequam re Deo commendata, purificauerit intentionem suam, certusque sit ex necessitate petere.

4. Circa castitatem. Cum B. P. N. Summam, solidamque, & Angelicam in omnibus societatis castitatem requirat, ad quam etiam spiritus Sancti instinctus solet vehementer impellere veros societatis filios, idè si circa vllum punctum, certè hic candidè & apertè reddenda est ratio. 1. Ergo exponendum est quomodo se sentiat affectum circa hanc virtutem. 2. Quas difficultates patiat, siue exteriores, siue interiores. 3. quæ sint causæ illarum, an sensuum dissolutio, carnis illecebræ, occupationes, otium, &c. 4. quæ remedia adhibita.

5. Et circa usum aliarum virtutum. Id est praxim. Cum enim in vitâ religiosa quæ schola quædam est perfectionis continuæ offerantur occasiones exercendi virtutes fidei, spei, & Charitatis, patientiæ, mansuetudinis, humilitatis, temperantiæ, misericordiæ in proximum, planè æquum est ut religiosus actiones suas obleruet & ne ex consuetudine duntaxat eas obeat, vel virtutum illarum splendore exornet.

6. Quarum præcipue studio intentus sit. Solent esse duæ potissimum causæ propter quas vni potius virtuti acquirendæ studeamus quàm alijs. 1. quæ optima est, quia videmus nos ea egere; expedit autem ea de re cum superiore conferre ne fortè decipiamur, & alia magis egeamus, vel ut ab eo media accipiamus, & ut intelligat profectum nostrum. 2. est naturalis inclinatio & affectus; sicut enim quidam humanioribus alij Philosophicis magis dediti sunt, ita nonnulli externæ mortificationis studio tenentur, alij interioris: & superioris est iudicare quid cuique expediat siue pro eius bono, siue pro communi ad maiorem Dei gloriam. Addi etiam poterit quæ media adhibita sunt ad eam acquirendam & quo fructu.

3. *An sentiat aliquas &c.*

3. Habet etiam hoc punctum. 4. partes. 1. est an sentiat aliquas animi perturbationes. 2. An tentationes molestas. 3. De facilitate vel difficultate & modo eis resistendi. 4. ad quos affectus vel peccata sit magis propensus & incitatus. Passiones autem sunt in appetitu inferiori tam irascibili quam concupiscibili, & ita vocantur, vel quia vi sua ipsam partem superiorem pati faciunt eamque commouent, vel quia nunquam actiones illæ appetitus exurgunt, quin in ipsa parte inferiori passiones excitent, sunt enim nobis communes cum bestiis, ijs enim bestiarum instar, in bonum ferimur vel à malo refugimus, subesse tamen debent in nobis rationis imperio, nā possumus & debemus rationis vi eas frænare. Huiusmodi passiones quando sunt adeo vehementes vt partem superiorem grauiter moueant, vocantur perturbationes quia rationem perturbant, vt non possit de honesto ita bene iudicare; Porro quādo sese Dæmon ijs admiscet, tunc tentatio dicitur; Quando vero volūtas ipsa non tantum perturbata est, sed etiā persuasa vi tentationis, & actionū appetitus inferioris, easdem vel similes elicit actiones, & dicuntur illæ affectiones vel affectus, hi porro affectus cum ratio plenè aduertit sūt peccata. Porro hæ passiones, perturbationes, affectus & peccata aliquādo oriuntur ex propensione naturali, aliquando ex extrinseca aliqua occasione & veluti per accidens, atque adeo rarius contingunt.

Aperiendum est igitur hic 1. Num quas Passiones grauiiores, aut perturbationes sētiat aut tentationes alicuius momenti, quibus ordinariē agitari soleat; sic vt animi quiete non fruatur. 2. An ijs difficulter resistat. 3. à quibus soleat grauius impugnari, & in peccatum trahi sæpius. 4. quibus soleat vt i medijs. Solent autē hæ esse grauiiores. 1. Fuga quædam laboris, & tedium contentionis in spiritali vitā, animi languor, & debilitas in spiritu, & grauis quidam mentis somnus, & veluti insensibilitas ad damna & pericula spiritalia.

2. Amor excellentiæ & honoris, vnde solent oriri graues perturbationes nam si satis nō exalat & æstimetur præcellere, oritur impatientia, tristitia, animi dejectio, inuidia; si contra, aliorum contemptus, tumor mentis sese non tolerans & alijs intolerabilis.

3. Amor nimius exteriorum occupationum quo efficitur vt non coercita mens tota effundatur in loquacitatem, curiositatem, nugas, iocos, scurrilitates, vanitates, & in ijs solis veluti delectetur.

4. Amor corporis & inclinatio ad Carnis commodā: ex quo perturbationes variæ contra superiorem & alios si minus concedatur quam veller, particulares amicitie quæ sepe inquietudinis causæ sunt & oblocutionū querelarū, alienationum ab alijs, conspirationū, conuenticulorū, &c.

5. Iracundia, initio leuis passio, sæpe in perturbationem diuturnam trahit, & deinde ex illa sequitur auersio ab alijs, amaritudo animi, silentium pertinax, ommissio salutationum officiorumque consuetorum, & fuga conuersationis cum

alijs, quibus licet fateantur se nihil mali velle, tamen dicūt se non posse cum illis placidè agere, nec libenter eos vident ob diuersitatem complexionis & dissonantiam morum, & similes periculosos prætextus.

6. Fuga & horror disciplinæ, libertatis amor & sollicitatio ad laxiorē vitam cum, quis paupertatem & humilitatem molestè fert & fastidit, nostrorum fratrum simplicium consuetudinē refugit, sentit desiderium agendi sæpè cum externis, inquietudinem cum ab eorum cōuersatione abstinendum est, eorū se rebus & negotijs affici nimium, commoueri in vtramque partem & perturbari, &c.

7. Melancholiæ, scrupuli, & anxia nimisque angusta conscientia ex qua varij effectus nascuntur.

Hæ & similes passiones nisi coerceantur solent facile perturbare animum, & ijs sese immiscet vt plerumque dæmon & cum plenus adest volentis cōsensus, in peccata grauiā, & periculosa euadūt. Quare magnum est Dei beneficium quod habeamus ad manum superiores imbutos arte quadam diuina medendi huiusmodi morbis, quos proinde candidè & integrè aperire debemus vt ægri solēt optantes eorum ope & industria iuuari. Certè licet pertinaces sint huiusmodi Passiones, si tamē nos cum superiore ipso coniunctis viribus vno veluti impetu aggrediamur, sine dubio superabimus.

4. *An contra constitutiones, &c.*

4. Aliud est iudicare firmiter, aliud dubitare seu vacillare; disputatio vero solet procedere ex iudicio firmo vel dubio Quamuis rara sit alicuius momenti difficultas circa hoc punctum, tamen etiam leues motus si præcipuè sæpius recurrāt & molesti sint, candidè sunt aperiendi, præcipuè si sint directè contra institutū, vt de graduū diuersitate, societatis gubernatione, manifestatione sui, siuè per se siuè per alios qui extra confessionē sciunt, facienda superioribus, & similibus. Vnde candidè aperiendū circa quas res instituti dubia vel motus patiatur; plerique certè dum huiusmodi difficultates comprimunt, anguntur in animo & pace sese priuant quā possent assequi si se aperirent, cum sæpè id contingat ex ignorantia instituti, & falsis imaginationibus. Dicat præterea an pridem ijs agitari cœperit & qua occasione, vel initio nati, vel postea aucti sint motus illi? An cum aliquo superiore vel alio sua hæc dubia communicarit? Quid remedij allatum sit.

5. *Quid sentiat de instituto? &c.*

5. Hic paragraphus cum superiore est coniunctus quoad priorem hanc partem; altera pars est quem in se experiatur zelum animarū. Qui nondum circa proximum occupantur immediatè, vix alios effectus zeli experiuntur quam internos, nempe crebram relationem sui & studiorū, aliarumque functionum ad eum finem, desiderium ardens salutis & perfectionis proximi. Quod si verū sit certè à domesticis debet inchoare desiderium quidlibet in eum finem siuè domi siuè foris patiendi, infamiam, contumelias, contemptum, irrisiōem, paupertatem &c. Mortem etiam. Qui verò iam functiones aliquas circa proximum exercent, exponere hæc poterunt quā-

ta fidelitate Domino seruiant; quàm sincera intentione, quàm remota ab omni studio proprii interesse honoris, famæ existimationis, quam ardentè agant; quantum sibi vel parcant, vel non parcant, an prætextu aliquo V. G. infirmitatis reuera minus præstent quam possent &c.

6. *Quomodo in rebus spiritualibus sit affectus? &c.*

1. Quidam sunt benè affecti erga res omnes spirituales, orationes, examina, Sacramenta, lectionem &c. Alij mediocriter, alij denique vix vllum affectum habent, itaque vel eas sæpè omitunt omnino, vel ex parte, vel saltem valde ægrè eas obeunt; Exempli causa. Sit puer qui ad scholam verberibus & metu adigatur, certè is non potest dici affectus erga studia, sed potius ab ijs auersus. Sit alius qui libenter quidem studeat in schola, vel quantum necessarium est vt præcisè satisfaciatur officio Scholastico, extra scholam tamen & alias cum posset animum nolit applicare, is mediocriter dicetur affectus erga studia. Sit denique tertius qui & in scholâ, & domi suis temporibus assiduè diligenterque vel discat aliquid, vel iam audita repetat, is certè solus benè affectus est erga studia. Porro hic affectus cum perfectus est tria solet includere. 1. Sollicitudinem ne quam omitat. 2. Estimationem summam rerum spiritualium, sic vt omnibus alijs actionibus & bonis præferantur. 3. Animi ardorem quo toto conatu ad eas actiones fertur voluntas, & ex integro sese & vires omnes ad eas applicet, & desideret.

2. Quantum temporis orationi tribuat? Potest contingere vt ex nimio feruore plus temporis quàm par sit quis orationi tribuat, vel cum minus affectus sit erga res spirituales non tribuat totum tempus; vtrumque plenū est periculi, & eget consilio; adeo vt ipsi professi quibus licet orare diutius, tamen nihil superiore inconsulto facere debeant, eius enim est iudicare de viribus spiritualibus, & talis orationis fructu.

3. Quem modum &c. Tenendus est modus B. P. N. Ignatii seruando exactè additiones omnes.

7. *Num in usu rerum spiritualium &c.*

7. Scire imprimis oportet quid propriè sit consolatio & deuotio, quid ariditas & desolatio; quod ex regulis discretionis peti debet, deinde exponi hic debet. 1. In omnibus ne, an in quibusdam duntaxat desolationem vel consolationem sentiat, & in quibus & quam sæpè. 2. Causæ requirendæ & aperiendæ; num videlicet prouenire videatur ariditas & distractio ex naturali quadâ facilitate, num ex inordinato affectu & sollicitudine, num ex defectu discursus; num ex negligenti sensuum custodia: an ex otiositate, leuitate, scurrilitate & huiusmodi, quæ animū leuem reddunt & minus quietum aptumque diuinis impressionibus; an ex occasione aliquâ temporariâ, an ex nimia occupatione studiorum præcipue, quæ vt plurimū solent eam ariditatem efficere, & spiritus pinguedinem exhaurire; denique num ex diuina probatione: Porro qui benè affecti sūt erga res spirituales, & eas æstiment, ijsque se ap-

plicant, vt par est, manet tamen voluntas arida & sicca & ij certe egent partim consolatione ne animum abijciant, & contentionem eius circa studium perfectionis remittant, sed patienter Deum sustineant, partim consilio vt sciant quomodo inde proficere magis in spiritu queant. Qui vero non sunt benè affecti erga res spirituales, nihil mirum si desolatione & ariditate continuè penè laborent. Qui autem mediocriter sunt affecti, solent non ita æquabiliter eas æstimare eisque sese applicare: quare non mirū est, si se non eodem modo etiam se habeat & aliquando mentis ariditatem & desolationem, distractionesque patiantur, aliquando consolationem & deuotionem habeant. 3. Declarandum est quomodo sese quisque in ijs gerat, sæpissimè enim erratur & quidem aliquando periculose repugnando distractionibus & ariditati; nonnunquam etiam quidam ita sibi indulgent, & tam parui faciunt distractiones, vt vix vlla media sibi familiaria ad manum habeant, quibus vti soleat; alij etiam peius faciunt qui circumuenti desolatione omittunt exercitia pia.

8. *De fructu ex communione, confessione & alijs, &c.*

Fructus omnium exercitiorum spiritualium in genere triplex est. 1. enim per ea solet diuina bonitas in intellectu diffundere splendorem quandam mirabilem & excellentia lumina practica quibus illustratus non cognoscit tantū Deum & sese, sed etiā videt clarè quomodo sese ad Deum & suas actiones omnes ad Dei gloriam vt finem suum referre debeat: vnde perspicaciter videt statim quicquid ab eâ regulâ exorbitat, & certò firmiterque de suis omnibus actionibus iudicat. 2. Ea ipsa exercitia spiritualia solent in voluntate efficere dignam Dei rerumque diuinarum, finis nempe & mediocrum Dei gloriæ & virtutū æstimationem & eandem voluntatem sancto quodam igne inflammare, vt tum finem benè tum media summo feruore prosequatur, atque hinc fluunt proposita vitæ perfectioris. 3. Solent executionē huiusmodi propositorum reddere facilem & suauē & efficacem compressa suauius partis inferioris rebellionē, vi feruoris & spiritus, & productis sensim in eâ habitibus acquisitis vnde fit vt paulatim totus homo mutetur, efficiaturque vere spiritualis.

Hos fructus excellenti modo producit SS. Sacramentum cuius effectus est refectio spiritualis, renouatio animæ, robur mentis, contra passionē, intima cum Deo vnio, diuini amoris incendium, feruor spiritus admirabilis ad quodlibet ad Dei gloriam agendum patiendumque.

Confessionis fructus est pax & quies animæ exoneratæ, ardor ad vlciscenda in se & compensanda ad iustitiæ diuinæ gloriā peccata sua.

Examinis fructus est perfecta cognitio sui quæ etiam minimos nostros defectus peruideamus, illorum naturam, principium, objectum, progressum, finem dignoscamus. Item redintegratio amicitie cum Deo, perfecta sui emendatio.

Examinis particularis fructus est extirpatio perfecta alicuius vitij; orationis verò, lectionis spiritualis, exhortationum, concionum fructus sunt omnes tres generales supradicti, vel ex ijs vnus.

9. *Nun post ultimam rationem conscientie, &c.*

Qui in via spirituali & usu mediorum sunt negligentes, non possunt facile iudicare, an proficiant; qui item multum laborant & profecerunt, etsi sint diligentes, in ea tamen relaborent, & sæpè iudicant se deficere, at incipientes, & proficientes in via spirituali, si diligentes sint in usu rerum spiritualium & ceterorum mediorum, facile omnino deprehendent quid promoueat: nam statim possunt dignoscere num maiora lumina practica experiantur, num proposita excellentiora; denique num perfectior & facilius sit executio & exercitatio alicuius virtutis, ut qui antea negligenter repugnanter &c. obediebat, si iam promptè alacriterque obediatur, clarum est profecisse in ea virtute &c.

Quem experiat animum ad perfectionem? B. P. N. posuit exercitium de tribus Classibus ut significet in triplici differentia esse posse eos qui finem aliquem intendunt. Quare videnda sunt quæ ad illud Exercitium pertinent.

10. *Quomodo obseruet constitutiones & regulas, &c.*

Expediret legere summarium constitutionum & regulas: dicere enim quisque debet quasnam regulas sapius violat præsertim si sponte & deliberato animo & cum aliquo contemptu. Circa quas maiorem difficultatem patiatur.

11. *De mortificationibus, &c.*

Finis societatis est Deo maiorem gloriam ex se & alijs procurare Christi Domini exemplo. Ea procuratio fit uniendo nos & alios Deo; hæc unio fit præcipue per amorem qui ut excitatur excellenter in oratione quando eam præcedit & comitatur mortificationem, ita ad exequendos suos excessus præsertim in societate quæ tam ardua suscipit, requirit ordinariè paupertatem, contemptum & dolores, crucemque ipsam quibus cum ostendimus nos minimam Dei gloriam anteponeere cuius nostro bono, etiam vitæ propriæ, excellenter Deum exaltamus: ita fecit Christus in totâ vitâ & tandem in ipsa morte Huius exemplo mortificationes in societate fiunt; nec enim solum suscipiuntur quia aliquando sunt necessariae, sed diriguntur ad excellentem illum finem: ut quemadmodum Christus cum priuatus viueret in Nazareth cum B. Virgine & Beato Iosepho per abiectæ in speciem & vilis ac contemptæ pauperisque vitæ mortificationes Dei Patris gloriam procurabat, donec anno 30. ætatis inciperet grauioribus eam persecutionibus procurare usque ad crucem ipsam, ita nos ex vehementi desiderio crucis quæ forte Deus concedet aliquando ut nonnullis fecit; iam priuata vita nos comparemus & disponamus ut idonei simus per quos Deus ut veros filij socios maximis malis nostris augeat. Huc igitur est reuocanda regula summ. & aperiendum 1. Quo simus animo ad Crucis Christi imitationem. 2. num non tantum desideremus ea quæ ad Christi crucem pertinent, sed etiâ reipsa

libenter experiamur aut contra sentiamus difficultatem cum nobis acerbius aliquid dicitur, cum reprehendimur, cum humiliamur & contemnimur præ cæteris, cum datur pœnitentia, cum laudatur fama nostra vel honor, cum morbis alijsue incommodis exercemur. Nam hæc omnia Deus permittit, ut nos probet an ad gloriam suam palam & in publico procurandam, & ea ferenda quæ communiter eueniunt idonei futuri simus. 3. aperiendum de alijs mortificationibus voluntarijs, num simus erga nos indulgentiores: qui enim toto corde Christi Crucem desiderat, is non potest ullis mortificationibus satiari; sed à solo superiore refrænat debet, cuius est iudicare quousque procedendum sit, cæterum sicut cum concedit aliquam mortificationem ea obeunda est perfectè, & ex perfectio motiuo, ita cum negat non est abiiciendus animus, sed desiderium interius accendendum. 4. Ceterum est Christum Dominum optasse longè plura proferre ad Dei gloriam à 1. momento suæ conceptionis, tamen sese voluntati Patris subiecit, ita tamen ut nihil de eo desiderio remitteret. Et ideo societas nullas habet ordinarias mortificationes ex obligatione, quia verò societatis fili omnes omnino animo suo amplectitur & ad omnes se comparat, & longè plures desiderat, quàm concedantur.

12. *De socijs, &c.*

12. Hic petitur ut dicatur. 1. quæ fuerit praxis regulæ 29. Summarij, saltem quoad postremam eius partem; Nimirum an ex consideratione aliorum creverit in deuotione, id est in amore Dei & promptitudine alacritateque omnis diuini obsequij & exercitij virtutum omnium, cuius profectus signum est cum se mutuo considerantes, Deum ac Dominum laudant, & cum in alio quisque ut in illius imagine agnoscere studet. Deinde cum sentiunt se mutuo aspectu excitari & in imo sensu commoueri, exardescereque studio placendi Deo, proficiendi & imitandi inuicem, id certè vim habet magnam ad eam unionem animorum quàm societas requirit. 2. Ex conuersatione & colloquijs aliorum iuuari se sentiat.

An uni sit plus familiaris quam alijs? Solet hæc familiaritas oriri quicquid dicatur communiter ex affectu naturali, vel etiam sensuali non autem ex Charitate, quæ licet ad Deo coniunctiores magis diligendos inclinet, cum tamen quinam illi sint non cõstet, externa amoris & beneuolentiæ signa æqualiter omnibus conatur exhibere, immò singulares illas familiaritates non fert, cum ex illis grauius incommoda sequantur contra unionem animorum, nimirum suspiciones, alienationes, oblocutiones, detractiones, querelæ, delationes, conspirationes & alia id genus.

13. *An auersionem animi sentiat, &c.*

In communitate sicut incitari ad virtutem aliorum exemplo possumus; ita aliquando possumus offendi à quibusdā, quæ offensiones pariunt quandoque in nobis auersionem animi, quadoque non pariunt; cum pariunt, ad hanc partem pertinet cum

pariunt, ad sequentem. Nec ex offensione tantum oriuntur auersiones: nam plerumque fit ut licet nihil offensus sis læsusque ab aliquo; tamen vel ob naturalem eius modum agendi & antipathiam vel ob aliquā eius excellentiā qua cares, ex invidia vel superbia auersionē ab eo sētiās habet autem omnis auersio tres potissimum gradus. 1. enim nonnunquam se continet in animo & non habet adiunctam vllam malevolentiam, sed est simplex animorum diuisio quæ priuat tantum ea vnione quæ deberet inesse, licet ex ea nullus posituius effectus emanet: & certē ea est eò grauior quo maiori bono & societati magis necessario priuat nempe illa vnione quam Christus Dominus nobis cōmendauit ut simus vnum, sicut ipse & Pater vnum sunt; Et præterea nostros conatus & functiones quæ in eundem finem conuerti deberent, à se disjungit & facit ut auersis & voluntatibus & conatibus, vnus hoc, alius verò aliud intendat & sic mutuo auxilio & consolatione destituamur. 2. fieri etiam potest ut licet se contineat in animo, tamen adiunctam habeat malevolentiam, & alicuius mali siue vindictæ appetitum, qui gradus valdè est periculosus, potest enim sæpè esse graue peccatum si huiusmodi motibus consensus accedat.

3. Vterque grauior est longè, si accedant externa signa auersionis, qualia sunt negare communia signa salutationum, colloquiorum & conuersationis, officiorum & charitatis religiosæ; item delationes, detractiones; nec excusat prætexere dissonantiam morum & naturalem antipathiam quæ potius arguit talem auersionem ex defectu charitatis & mortificationis procedere. Aperiendum est igitur an habuerit

A aliquam veram auersionem & quæ fuerit eius causa & progressus, qui effectus. Leues tantum motus contemnendi sunt, si tamen sint molesti & importuni, proderit aperire.

An in aliquo offensus fuerit &c. Potest fieri ut quis sit offensus qui tamen inde auersionem nullam senserit, & tamen ad vnionem animorum in societate conseruandam expedit ut id aperiat, ut is qui offenderit admoneatur, & sic omnia nostra in charitate fiant. Sæpè etiam posset aliquis offensus esse re aliqua qua offendi non debebat, & si id aperiat, licet res illa vel nullam vel tenuem auersionem ad id tempus effecerit, tamen in progressu infixæ eius menti spina malos effectus pariet. Quomodo sit affectus erga superiores, an cum illis procedat ex timore, vel amore.

B 14. Nam aliquam tentationem, &c.

Tentationes præsertim contra vocationem suam sunt aperiendæ solis superioribus tum propter utilitatem & bonum tentati, tum audientium. Ipse enim tentatus non semper ita agitur, ij verò qui ab eo intellexerunt tentationem huiusmodi, non facile conceptam de eo opinionem etiam post multos annos deponent. Audientes etiam possunt aliquandò labefactari & similiter tentari. Quare non verbis tantum, sed nec vlllo signo externo v. g. tristiore vultu tentatio vlla vel contra vocationem, vel contra superiorem, vel alios, alteri manifestanda est, sed ad superiorem vel præfectum rerum spiritualium recurrendum.

SECTIO NONA.

DE NONO PERFECTIONIS INSTRUMENTO QVOD EST EXERCITIVM PRÆSENTIÆ DEI.

PRÆFATIO.

H Omini illi qui Deum verè amat, eique se toto animi affectu vnire desiderat, nihil potius optabiliusque esse debet, quàm ut in eius semper præsentia versetur, cum eo colloquatur familiariter, imo & in illo maneat semper, viuat continuò, ac ut in centro suo quiescat, Hoc enim est ad Beatorum qui verè præsentibus illi sunt, quia vident illum sicuti est, imo & ad ipsius immortalis Dei, qui secum ipse & in se habitans seipsum seipso felicissimè replet, beatissimam vitam quam proximè accedere. Hoc totius perfectionis fundamentum est, sine quo nulla cum Deo in oratione & meditatione conuersatio satis

intima & familiaris, nulla satis efficax circa proximum, nulla satis modesta corporis animique compositio, nullus pro Deo labor, nulla mortificatio suavis & diuturna esse potest. Hanc ergo sanctam & diuinam occupationem, o anima Christiana, quæ ad Dei ipsius similitudinem & amicitiam vocata es, quanti par est te estimare, quanto suscipere affectu? Quid enim tibi prodesse potest, quod in creaturis verseris, & earum presentia absente Deo tuo fruaris? Cum enim omnia per eum facta sint, & sine ipso factum sit nihil. Si quid sine illo amas, nihil amas, nihil ipsa facta; cumque solus ille sit veritas & vita, & summum bonum, sine quo nihil verum & bonum, sed mors, malum, & vanitas,

1. Ioann. 3.

Ioan. 2.

Ioan. 14.

si quid ab eo separatum diligis, deficiis, & in cogitationibus tuis evanescis. Quare ut hac in qua omnium omnino verum, quæ aliquid ad perfectionem conferunt, summa est, occupatio facilius tibi sit & iucundior, operæ pretium existimavi brevitè & clarè sancti huius exercitij causas omnes, & modos proximè delineare, & nonnullos etiam fructus ante oculos ponere: quæ omnia ex iis luminibus quæ Deus Beato Patri Ignatio Societatis Nostræ parenti communicavit, omiſſis hoc tempore alijs quæ de eodem argumento dici possent, tanquam ex pleno fonte haurienda duximus. Is enim, ut in eius vita legimus, familiare Nostris optabat esse, ut Deum in rebus omnibus præsentem cernerent: & mentes suas non in oratione tantum ad cœlestia attollerent; sed universas res, atque actiones singulas in Deum referrent; neque minorem devotionis spiritum in actione, quam in ipsa meditatione sentirent. Et hanc quidem orandi consuetudinem assiduam, cum in alijs, tum verò in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

li. 3. c. 1.

Deus omnibus rebus præsens adest.

CAPVT I.

QVamquam in hac valle lacrymarum, horroris & tenebrarum loco, peregrinemur à Domino, & procul ab illo abcessisse videamur, haudquaquam tamen ipse à nobis abest, cum per naturam, potentiam, & sapientiam, rebus omnibus adsit intimè, eas penetret, contineat, ac sustentet, quod certè maximum peregrinationis huius nostræ solatium est; immensus enim ille Deus cum in principio solus esset, ac proinde solus viveret, solus vellet, & amaret, & secum ipse & in seipso beatissimè versaretur, solus ipse sibi præsens esset, quia nihil præter illum erat, nihil vivebat, nihil intelligebat, aut amabat; in tempore, ad maiestatis suæ & bonitatis gloriam exterius etiam manifestandam, illud ipsum quod est, quod vivit, quod intelligit, quod amat, extra se communicare creaturis suis voluit, & ex thesauro suæ immensitatis, ex profunda abyſſo suæ potentia & sapientia omne id expressit, quod in universo est, quod vivit, quod operatur, quod sentit, quod intelligit: Non quod extra ipsum aliquid sit, aut viuat, aut operetur, aut intelligat, aut velit; sed quia quæ extra se produxit, ita ab eo sunt diuersa, ut non sint ipse Deus; quamquam omnibus ita præsens adsit, sicut ipse sibi præsens quodammodo adest, dans omnibus ut sint id quod sunt, quod volunt, quod operantur, quod intelligunt. Nec enim quæcumque extra se fecit, inftar aliorum artificum quasi abjecta eorum curâ extra se prorsus effudit, sed eadem in seipso, ut in proprio eorum [ut ita dicam] loco & typo quasi recipiens sustentat, & amore bonitatis suæ, quam in omnibus glorificare deside-

rat, in se recolligit. Omnia enim per ipsum & ex ipso sunt, & in ipso: nos in ipso vivimus, movemur, & sumus, in ipso tanquam in solidissimo fundamento stabiliti sumus, in ipso intimè nos nostræque omnia per naturam, potentiam, & sapientiam peruadente & penetrante immerſi existimus, erigimur, stamus, fulcimur, operamur, intelligimus, diligimus. Et verò haud scio an vilius perfectionis suæ alterius, quam immensæ huius, & per omnes res creatas effusæ præsentia in imagine sua anima, veriore illustrioremque similitudinem expresserit: ea enim ita est per totum corpus diffusa, ut non in varias distracta partes, sed vna totaque sit ubique, eadem in infanti quæ in virili proceroque corpore, itaque hoc inclusa ut continere illud potius, quam eo contineri dicatur, membris omnibus vitam dat sua intima præsentia, eorumque facultatibus ad proprias actiones vim & virtutem ita largitur, ut pedibus ambulet, auribus audiat, cernat oculis, & toto corpore sentiat, ac, si inde abscesserit, nullæ actiones, nullæ facultates, & potentia superſint; sed ipse quoque homo esse desinat. Ita enim immensus Deus totam hanc rerum omnium universitatem complectitur: & verò etiam permeat, totus in toto mundo, ut in minutissimis eius quoque particulis sit integer, non in musca minor, nec maior in elephanto; æque in parvis, ac magnis incircumscribitus, immensus, portans omnia, implens, protegens, creans, & nutriendus & perficiens; & si suam, qua omnia continet & sustentat præsentiam subtraheret, non tantum confusa permixtaque ruerent universa, sed etiam momento abirent in nihilum: quia ut sine Deo factum est nihil, ita & sine eo nihil esse aut consistere potest. Quapropter bene, ô Deus meus, tuæ huius gloriosæ præsentia quidam contemplator dicebat de te, quod tu sis intra omnia & extra omnia, supra omnia & infra omnia, superior per potentiam, inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem, sursum regens, deorsum continens, extra circundans, interius penetrans universa.

Rom. 11. Aq. 17.

Greg.

Deus ita est in omnibus rebus ut sit totus, & secundum omnes perfectiones suas in singulis.

CAPVT II.

EST igitur Deus omnia in omnibus, & omnia in ipso sunt id omne quod sunt. Nec enim tantum essentia eius, potentia, sapientia, intelligentia, voluntas, operatio, fons est ex quo rivulorum instar deriuatur omnis natura, vita, intelligentia, voluntas, & operatio nostra; sed præterea tota eius essentia, tota maiestas, tota potentia, tota sapientia, tota iustitia, tota bonitas,

& misericordia, tota sanctitas & pulchritudo, tota intelligentia, voluntas, amor, & providentia, tota denique plenitudo permeat & pervadit nostram naturam totam, totam vitam, intelligentiam, voluntatem, operationes denique singulas, sic ut ipse totus fons in qualibet sui rivuli parte existat, ita quas habemus perfectionum particulas de sua infinitate nobis communicans, ut illas totas in sese absorbeat; adeo ut in omnibus & singulis eius perfectionibus immersa sit natura nostra tota, tota vita, tota anima, totum corpus, totus intellectus & voluntas, & vires ceteræ atque operationes totæ: non sicut in vasto oceano exigua spongiola, sed sicut vastus oceanus totus cuilibet spongiolæ unius parti infusus, totus alteri, totus singulis, totus etiam omnibus in infinitum circumfusus, totus extra, totus intra, totus vni intimus, totus alteri, totus singulis, totus circumcirca soli sibi in immensum immutabiliter præsens. *Quò ergo ibo Domine à Spiritu tuo, aut quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum ades: si supero penas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et dixi forsità tenebra cõculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis, etenim tenebra non obscurabuntur à te. Deniq; non tantum scientia tua mirabilis facta est ex me, & in me, sed & bonitas tua, & potentia, & iustitia, & sanctitas, & intellectus, & voluntas, & etiam maiestas illa tua immensa. Tu enim verè es Dominus solus, ait D. August. Dens inuisibilis, inestimabilis, incircumscripius, illocalis, immensus, incomprehensibilis, ubique totus, ubique præsens, ineffabiliter omnia continens, omnia penetrans, omnia sciens, cuncta prospiciens, omnia potens, vniuersa gubernans, totus in cælo, totus in terra, totus etiam ubique, quem nullus circumscribit locus, & solus es, præsens etiam his quæ longè sunt à te: à quo manant usque ad nos omnia bona, à quo coercentur usque à nobis omnia mala, supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil est, sub quo totum, in quo totum, cum quo totum est.*

Ps. 138.

Aug. lib. 1.

Sol. cap. 1.

Deus præsens est omnibus rebus etiam præteritis & futuris.

CAPVT III.

Psal. citato.

PRæceteris tamen, ô immense Deus, mirabilis est tua scientia de me, quia non tantum postquam me fecisti, me sciisti, sed cognovisti omnia mea nouissima & antiqua. Hæc enim immutabilis æternæ maiestatis essentia, potentia, bonitas, & tota denique plenitudo, non creaturas existentes, earumque vires omnes & operationes in suo veluti vtero duntaxat continet; sed omnia prorsus præterita, futura etiam vniuersa tanquam nunc præsentia intuetur, disponit, & administrat, atque adeo secundum suas omnes

operationes tam ad intra quàm ad extra, vbique in sua æternitate præsens est. Nihil illius potest nitiæ imperium est, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, quæ æterno molimine non tantum hanc totam machinam, sed minutissimas omnium creaturarum operationes fortissimo influxu adiuuat, firmat, & consummat; quæ infinites infinitas creaturas suo in gremio coërcet. Nihil eius æternitati præteritum, nihil futurum esse potest; sed omnia præsentia sunt. Nihil illi nouum aut recens accidit, nihil est antiquum, sed in vno momento æternitatis vniuersa tempora continens, vno simplicissimo actu, vno intuitu, non tantum cernit omnia, sed etiam in pondere, numero & mensura constituit, & non minus in hoc momento ea omnia & singula quæ fuerunt, quæque erunt suâ infinitâ sapientiâ, iustitiâ, bonitate, potentiâ, sanctitate attingens, à fine ad finem disponit & ordinat, quàm quæ nunc sunt: nulla illi labuntur tempora; nulla ex rerum vicissitudine adueniunt detrimenta; nulla à fluentibus rebus illum diuidit successio; non est illi antiqua, non est præterita actio, quæ in principio cælum & terram creauit, quia nullum ei principium. Summus enim es [ut te verbis Augustini alloquar] & non mutaris, neque peragitur in te hodiernus dies, & tamen in te peragitur, quia in te sunt & ista omnia, non enim habere vias transseundi, nisi contineres eas. Ita August. Nostra quidem vita varijs sibi succedentibus ætatibus constat, itaque est vanitati & mutationi obnoxia, ut nisi perpetuo fluxu mutaretur, non esset. Tu autem semper idem ipse es via, per quam omnia transeunt, & tu manes semper idem, & anni tui non deficiunt, quia anni tui hodiernus dies. Et quam multi, ut idem August. Iam dies nostri & patrum nostrorum per hodiernum tuum transierunt, & ex illo acceperunt modos, & vicumque extiterunt, & transibunt adhuc alij, & accipient, & utrumque existent. Tu autem idem ipse es, & omnia crastina atque ultra, omniâque hesternæ & retro, hodie facis, hodie facies, hodie fecisti. Nihil denique tibi præteritum est aut futurum, sed præsentia omnia, eaque non prospicis, non recordaris, sed vnico illo diuinæ tuæ scientiæ actu cernis & intueris, tibi ob oculos Adami lapsus, cædes Abel, Noë integritas, Abrahami obedientia, tota denique series sacræ historiæ; item Christi Domini incarnatio, vita & passio; omnium Sanctorum Apostolorum & Martyrum, & Confessorum gesta, quæ nobis præterita procul à nobis abesse videntur; futura item omnia in mundi finem, in labenti hoc mundi totius & Ecclesiæ cursu, quæ non tantum procul à nobis absunt, sed ne quidem sunt; omnia habes ante te præsentia. Ita est ô æterne Deus, tibi inter cælum & terram suspensus adhuc pendet filius tuus vnigenitus pro me crucifixus: Tibi mea omnia scelera, quæ, cheu, penè obliuioni tradidi, præsentia sunt, & suo fœtore, quid aliud quàm iustitiam tuam prouocant etiam modò, nisi ingens illa misericordia, quæ ea remisisti propter sanguinem filij tui, non minus etiam præsens ingenti dignatione succurreret?

D

Triplex modus Deum præsentem concipiendi.

CAPUT III.

Sic ergo tota Dei maiestas, bonitas, potentia, iustitia, & omnis plenitudo perfectionum, non tantum secundum se, sed etiam secundum effectus & miserationes eius antiquas & novas, mihi præsens est: sed nunquid id satis est, nisi ego ei pariter sim præsens? Deus enim pro sua in omnes partes immensitate rebus omnibus est præsens, sed non æquè omnes illi sunt præsentem, ut ait B. Dionysius. Nam qui hæc eius præsentiam agnoscunt, & ad illum præsentem sese referunt, hi propriè ei præsentem esse dicuntur.

Tribus autem modis creatura rationalis hanc Dei præsentiam mente concipere, & ei se præsentem efficere potest. Primo naturali discursu ex principiis naturæ lumine cognitis: Nam *inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas.* Quis enim dubitat quin philosophi antiqui qui Deum cognouerunt, hanc eius immensitatem inuestigare etiam potuerint? Inde enim est illud cuiusdam poetæ:

Iouis omnia plena.

Et quod refert Atheniensibus B. Paulus: *In ipso enim vivimus, mouemur, & sumus.* Verum hæc cognitio & difficilis est, quare pauci eam habuerunt; & imperfecta, quare antiqui illi Philosophi, cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, sed obscuratum est insipiens cor eorum, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula.

Deus ergo pius & misericors, cum ab omnibus hominibus agnosci vellet, suam illis præsentiam reuelauit, & diuinum fidei lumen, quod est participatio illius cognitionis quam de se habet, impertiit, ut diuinæ huius præsentiae veritatem facile, certo, & infallibiliter humili fide apprehenderent. Et licet in huius vitæ tenebris clara esse hæc cognitio non possit, tamen sua certitudine & infallibili tantæ authoritatis persuasionem ita splendescit in anima, ut longè magis illam, quàm alia quæuis euidentis cognitio, illustret.

Accedit ad vtrumque hunc modum plerumque phantasia, aut imaginationis operatio, quæ pro sua natura & consuetudine sub corporea imagine, V. G. oceania aut immensi æris, vel similis cuiuspiam rei Deum ubique præsentem intuetur; nec enim aliter potest hæc potentia operari. Verum solet ratio ipsa & fides hanc imaginationis imperfectionem corrigere, reiectâque specie corporeâ, incircumscriptam Dei maiestatem puro & simplici fidei intuitu ubique con-

A templari. Quare in hac vita vterque hic modus necessariò permiscetur. Sunt tamen qui corporeæ alicuius imaginis similitudine ad apprehendendam maiori fidei sensu, Dei præsentiam plurimum iuuantur. Alij simplicissimo fidei actu contenti quam minimum possunt imaginationis admiscunt; vtrique non malè: Cauere tamen debent primi, primum quidem ne imaginationi suæ vim nimiam inferant; deinde ne ita speciei corporeæ apprehensioni inhæreant, aut ea delectentur, ut, quod fere fit, vel verum fidei actum amittant, vel illum minus solidum, minusque perfectum faciant. Omitto nonnullos, maxime rudiores, ac qui omnia sensibus metiuntur, ita Deum humana sibi specie effectum proponere, ut in eos quadret dictum sancti Apostoli. *Et mutauerunt gloriam incorruptibilis, in similitudinem*

imaginis corruptibilis hominis. Quam in rem meminimus quod de Serapione Cassianus refert. Cum enim senex ille, non tantum eam Deitatem

loco citato]

Col. 10]

Col. 10] **B** imaginis corruptibilis hominis. Quam in rem meminimus quod de Serapione Cassianus refert. Cum enim senex ille, non tantum eam Deitatem hominis imaginem longo usu in phantasia altè impressam haberet, sed præterea etiam Anthropomorphitarum errore imbutus eam sibi opinionem corroborasset; cum tandem de errore correctio, prauaque illa persuasionem deposita, Deo gratias agere vellet, sentiens se abolita illa prior imagine Deum præsentem concipere, & ut solebat, velut coram alloqui non posse, fletus amarissimè, ac in crebros singultus prorumpens, voce miserabili conquestus est. Heu me miserum tulerunt à me Deum meum, & quem nunc teneam non habeo, vel quem adorem aut interpellam nescio. Adeo his figuris corporeis imaginibusque animum immerferat, ut altius eum postea ad contemplandam illam æternam inaccessibilemque Dei imaginem non posset erigere, etiam cum maxime vellet. Quamquam si prudenter imaginibus illis usus fueris, tibi attenderis, hæc imaginandi facultas non parum opis allatura sit intellectui, ut per fidei assensum facilius firmiusque Deum præsentem apprehendas.

Ad concipiendam melius Dei præsentiam Deus factus est homo, & se nobis in Eucharistia reliquit.

CAPUT V.

ET certè inter alias non fuit hæc minima causa cur Dei filius, Deus ipse immensus, homo fieri voluerit, & inter homines familiariter versari, ut sensibilibus objectorum tantum capaces hominum oculi & sensus, per externam hominis speciem diuinam præsentiam facilius in intellectum transmitterent, Deum ipsum in homine sensibilibus agnoscerent, & hominem verum Christum Iesum imaginando, ipsum etiam Deum verum similiter imaginatione conciperent.

Pari etiam modo Christus Dominus sese in sanctissimo sacramento suæ Ecclesiæ reliquit tot in locis præsentem corporaliter, quamvis sub specierum velo, ut per hanc præsentiam eius corporalis fidem erudiamur, & assuescamus Deum ipsum in omnibus rebus etiam vilissimis præsentem apprehendere. Nam quamvis quædam difficultas in credendo hoc mysterio esse videatur, tamen hac fide, quæ tot tamque evidentibus stabilita est testimoniis, bene constituta, ineffabili quodam modo in fidelium omnium animis roboratur, vnius & veri immensique Dei fides; adeo ut tam ipse Christi Domini aduentus, quàm diuinum hoc sacramentum singulari quodam modo mundum illustret, ad Dei præsentiam in omnibus rebus agnoscendam. Qua etiam de causa Christus ipse missum se esse dixerat, ut & patrem clarificaret, & nomen eius hominibus manifestaret. Nec omittendum se nobis Christum sub speciebus panis & vini reliquisse, ut quemadmodum alimentum in substantiam nostram diffunditur & permiscetur, intimèque sit nobis præsens; ita etiam ipse intimam diuinæ maiestatis, quæ verus est hominis cibus, præsentiam in nobis significaret. Et verò maximo prorsusque singulari nullique id ætatis alteri cōcesso beneficio Deus se cum famulo suo Moyse agere olim testabatur, quod ore ad osei loqueretur, cum tamen non nisi per sequestrum Angelum id ageret; at in lege Euangelica, in qua reuelata sunt nobis diuina mysteria, Deusque per Christum clarius in cordibus nostris illuxit, ipsemet visendum se præbuit; & cum hominibus conuersatus est, Verbum enim caro factum, & collyrium oculis nostris fecit, & lucem illam, fulgorèmq; diuinitatis in accessibile humanitate assumpta velut nube obductū temperatūmq; imbecillitati nostræ accommodauit, ac per Eucharistiam verè habitauit in nobis; vnde factum est ut viderimus, aut [ut Græcum vocabulum significat] apertè & palam contemplati fuerimus gloriam eius; nec iam à præsentia Dei procellis fulguribusque deterreamur, ut antiqui illi Israëlitarum, sed in suauissimo eius aspectu ac consuetudine iucundissima acquiescamus, & ut ait apud Cassianum abbas Moyses, suspiret ac totiens se à summo bono anima nostra sentiat recessisse, quotiens se ab illo intuitu deprehenderit separatam: fornicationem iudicans, vel momentaneum à Christi contemplatione discessum.

Quare postquam apparuit iam benignitas, & humanitas saluatoris nostri Dei, nouus hic modus nobis suppetit facillimè Deum in Christo nobis repræsentandi, etiam corporaliter; ita ut siue in cælo gloriosè regnantem, vnde nos continuo verissimè intuetur, & gubernat influxu suorum meritorum per operationes gratiæ & iustitiæ, contemplemur; aut ne fortè mentis nostræ oculos in cælos vsque intendentes cum Psalmista cōqueramur: *defecerunt oculi mei suspicientes in excelsum*: in sacratissima Eucharistia tanquam in throno inter nos residentem, & eodem officio fungentem; siue prout olim inter homines conuersantem; vel in cruce ipsa fixum intueamur, & alloquamur familiariter.

*Non satis est ut perfectè Deo simus
præsentem eius præsentiam intel-
lectu concipere, nisi etiam
nos illi uniamus.*

CAPUT VI.

ET in eo quidem consistit præsentia Dei in nobis, & nostra vicissim præsentia coram deo; verum si nihil vtrique præterea vel inesset, vel adueniret, tanti certè nobis faciendum non esset, quod nos Deo, & Deus nobis rebusque omnibus alijs præsens sit. Est igitur huiusmodi præsentia præstantissima forma & perfectio, illa non Physica sed Moralis, quæ eam ipsam consequitur inter Deum & nos admirabilis vnio: nec enim modo quodam mortuo, Deus & creatura sibi mutuam præsentiam exhibent, sed cum ingenti in se inuicem pondere inclinationis, ut vnus alterum se toto complectatur. Nam si materiæ & formæ tanta inclinatio in se inuicem insita est ab ipso naturæ authore Deo, huic, ut sese tradendo materiæ illam perficiat, illi ut formam recipiendo perficiatur ad bonum vniuersi; quantum vim inesse putandum est Deo ipsi, ut sese creaturæ suæ præcipuè rationali tradendo eam perficiat, & ipsi creaturæ desiderium, ut Deum non vno, sed tot tantisque vinculis sese vnire penitus ei volentem in se recipiat ad laudem & gloriam, atque adeo bonum æternæ illius maiestatis? Cum enim omnia propter seipsum atque bonitatem suam fecerit, & eam suam bonitatem infinito ac verè diuino amore prosequatur; cui obsecro dubium esse potest, quin maximè etiam desideret creaturas perficere, & infinito amoris pondere feratur, ut rationales similitudinis illius suæ ac bonitatis longè alijs omnibus creaturis capaciores sibi vniat, ac denique iis etiam ipsis maximum quoddam desiderij pondus indiderit, ut in ipsum ferantur, in cuius participatione cōmunionèque totum suum bonum, perfectionèque sitam esse sentiunt. *Verè enim fecisti nos* Aug. I. Cōf. *Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*: & quomodo possumus requiescere in te, nisi eo pondere, quod nobis dedisti, ad te pertracti, tibi que adhærentes complectamur totis viribus nostris, intellectu præcipuè & voluntate? Sicut igitur immensus Deus non tantum vbique est iustus, vbique bonus, vbique sapiens, vbique omnipotès, vbique sanctus, vbique intelligens, vbique amans, sed etiam vbique est in omnibus creaturis per intellectum & voluntatem operans, & per suas operationes seipsum, suæque omnes perfectiones in dem immergens, communicans, & veluti mancipans, & sic eas perficiens; ita creatura rationalis cui datum est posse intellectu & voluntate Deum complecti, sic se ei præsentem exhibere debet, ut secundum eam quam ab eo habet dependentiam, inclina-

Epist. ad
Dardanum

tionem & pondus intelligendo, & amando se
ei quam poterit perfectissimè, & quibuscumque
valebit operationum vinculis, vniat & astringat.
Hic verò complexus quò perfectior, eò etiam
præsentia maior quodammodo esse dicitur. S.
August. *Dens, inquit, totus adesse rebus omnibus
potest, & singulis totus: quamvis in quibus habitat,
hab. ant. cum pro sua capacitatis diuersitate, alij
amplius, alij minus, quos ipse sibi dilectissimū tem-
plum gratia sua & bonitatis adificat.* Et ibid. *Vn-
de in manibus sanctis sunt alij sanctiores, nisi abun-
dantiùs habendo habitacorem Deum?* Hæc ille. Nec
verò vnius generis est vniò hæc, sed prout variæ
sunt Dei operationes, quibus non tantum præ-
sentiam suam testatur, sed sese & suas illis perfe-
ctiones vnit, & propter quas vario respectus &
titulos admittit; ita variæ sunt hominis opera-
tiones, quibus ad Deum ipsum adeo se inclinan-
tem accedit, eumque vicissim complectitur, quas
iam enumerare operæ pretium erit: hoc illis
enim constabit, quàm varijs modis sese possit
homo Deo præsentem exhibere & vnire.

Quibus modis nos Deo præsentem vnire possimus.

CAPVT VII.

Primus ergo Dei ad creaturas accessus est
per creationem, per quam Deus creaturæ
sue quæ antea nihil omnino erat, non tantum
incipit esse præsens, sed ita vt eam peruat int-
imè, & per actionem creaturæ, conseruatione-
que continuam, suas in ea perfectiones manife-
stet, & vt ita dicam, creaturæ sue addicat ac
mancipet necessitate quadam spontanea crea-
turis illum concursum æquè certò, ac si eum ex
stipulatione aliqua deberet, tribuens. Nec enim
crearet & conseruaret, nisi esset summè bonus,
sapiens, omnipotens, infinite denique perfectio-
nis & excellentiæ. Ab hac Dei operatione nasci-
tur is qui ei tribui solet titulus primi principij,
creatoris, & authoris rerum omnium; sub quo
vnusquisque illum sibi & alijs omnibus creatu-
ris præsentem, & ita operantem concipere po-
test, & seipsum aliâque omnes ab eo accipientes
continuo, esse, posse, & operari; ac proinde de-
pendentes ab eo magis quàm à seipsis, cum à se
nihil sint, habeant, aut possint, sed tantum ab eo
præsentem & operantem in singula momenta acci-
pant id quod sunt, quod habent, quod possunt.
Ex qua Dei præsentis, & operantis apprehensio-
ne oriatur sine dubio maxima æstimatio eius ex-
cellentiæ, ingens sui submissio sub tanta maie-
state, eiusdem cultus tum internus, tum exter-
nus, adoratio, laus, gratiarum actio, oratio, sui
oblatio, & alij actus ad religionem pertinentes,
quibus homo Deum vt creatorem suum & prin-
cipium veneratur, & ei præsentem & adeo in se
propenso seipsum etiam præsentem facit, con-

A iungit, penitusque adstringit.

Huc etiam spectat quod per productionem Rom. 11.
supernaturalium donorum, & gratiarum actua- Act. 17.
liam communicationem efficit nos nouam crea-
turam, & ineffabilibus operationibus gratiæ,
suam nobis infinitam bonitatem, misericordiã,
potentiam, sapientiam, iustitiam, sanctitatem
quotidie nouo quodam modo communicat, &
addicit; sic vt ab illo accipiamus esse quoddam
supernaturale, posse & operari. Idem enim ille
spiritus qui ferebatur super aquas, eas fouens &
fecunditatem largiens; idem, inquam, spiritus
nos omnes vita spirituali viuificat in nobis in-
habitans, atque adeo merito sanctificator noster
est & iustificator, quem sub illo titulo & præsen-
tem, & operantem in nobis, & intueri semper
possumus & debemus, & vicissim etiam ei nos
submittere, singulari modo eum honorando co-
lendoque.

Præterea supremus est omnium Dominus suo
omnes iure gubernans, & sanctissimis legibus
coercens. Has ipse leges non atramento, sed
spiritu suo viuo & viuifico in animis nostris, scri-
ptas & in tabulis non lapideis, sed cordis carna-
libus emollitis videlicet, preparatisque prius in-
tellectu & voluntate nostra insculptas promul-
gat identidem inculcans, sicut ipse per Ierem. in-
quit, *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in* c. 31.
corde eorum scribam eam. & Ezech. *Auferam cor*
lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, c. 36.
& spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam
vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custo-
dialis & operemini. Et verò non tantum excitat
nos, impellitque & sanctissimè, iustissimèque
quidquid ex leges præscribunt, in nobis exequi-
tur, sed etiam si violauerimus pœnam multipli-
cem internam & externam seuerissimus iudex
exigit, tam in hac vita quàm futura. Sic ergo
Deum præsentem nobis, & operantem in nobis,
atque adeo nobis ita coniunctum concipere, ti-
mere, reuereri, nosque ei submittere debemus, vt
iustissimo, sanctissimo, & potentissimo domino;
& æquissimum seuerissimumque iudicem perti-
mescere, leges eius seruare, si qua in re offenderi-
mus, nosmetipsos accusare, veniamque humiliter
petere, ac si opus sit, pœnis etiam à nobis repe-
titis iustitiam eius in nobis & contra nos cum
eo exercere.

Est & magister & doctor noster, qui per donū
D fidei & cætera illi consentanea, suam nobis sa-
pientiam communicat; & nostri, cæterarumque
rerum omnium, quas nouimus, cognitionem.
Quod eius magisterium agnoscere debemus, &
nos illi exhibere etiam non tantum vt præsentem,
sed etiam vt discipulos humiliter doctrinam eius
excipientes, & ei credere per fidem, & obsequi
paratos, sæpèque ab eo petere vt nostam inte-
rius per se, quàm per alios docere pergat, & fidei
lumen, cæteraque dona prudentiæ, sapientiæ,
scientiæ, intellectus in nobis multiplicet.

Ad hæc, bonum nostrum est ac finis vltimus,
& munificus bonorum operum remunerator ac
glorificator, imo & ipse merces nostra magna ni-
mis, qui seipsum nobis in præmium amplissimum
proponit, & media ad id consequendum largi-
tur benignissimè, & præsens in nobis continuo,
animos ad se nostros nunc allicit, nunc etiam

Greg.

sollicitat, & ad æterna bona appetenda erigit, inuitat ad coronam glorię, & tanquam agono-
theta non spectat tantum certantes, sed etiam
excitat & iuuat; aut vt belli dux confortat nos
pugnantes; vt protector fortissimus ab omnibus
defendit hostium incurſibus; vt dux fidelissimus
viam nostram dirigit; vtq; medicus diligentissi-
mus in nobis ipsis medicinam nostris morbis fa-
cit, & sanat infirmitates omnes nostras. Hæ adeo
vtilis operationes Dei præsentis in nobis, adeo
suauis tituli, quot occasiones nos eidem per spē
& in omnibus huius vitæ discrimini-
bus fiducia colligandi; quot in conspectu eius currendi ala-
criter, strenuè certandi, pugnandi-
que fortiter & constanter, incitamenta nobis præbent?

Denique Deus præsens in nobis per intel-
lectum suum & voluntatem operatur, atque adeo
liberè agit quidquid agit, & ex amore nostro vt-
que nobis bene sit, & ita in nobis ipsis nos vere
diligat, vt pater amantissimus; sponsus charissi-
mus, amicus fidelissimus, ne vno quidem momē-
to cessans à nostri boni procuratore. Quare su-
periores omnes titulos hoc vltimo cumulat &
perficit, vt non tantum sit creator noster perpe-
tua nos operatione conseruans, aut Dominus nos
gubernans, aut magister nos erudiens, aut ago-
notheta, dux, ac medicus; sed ex infinito amore
quo nos prosequitur, hæc omnia in nobis opere-
tur. Quo titulo illum præsentem in nobis ipsis
concipere debemus actu continuo nos amantē,
& ex eo amore operari non cessantem quacun-
que nobis ad salutem & perfectionem conduci-
bilia sunt, modo nos nihil impedi-
menti obiciamus. Quare vt nos illi etiam hoc modo præsen-
tes reddamus, necessarium est, tum vt pariter ex
vero eius amore nos ei totos reddamus, illum &
cognoscere, & amantē non cessemus, tantæ boni-
tatis gloriam procuremus assidue, & nostras om-
nes operationes amoris eius diuinissimo chara-
ctere insigniamus; tum vt in nobis perficiatur
quod tanto cum affectu Christus Dominus amā-
tissima illa sua flagrantissimaque oratione disci-
pulis suis & nobis omnibus precatus est, *vt dile-
ctio qua dilexisti me, in ipsis sit & ego in ipsis*, id est
vt illa Dei dilectio, qua prior nos ille dilexit, in
nostrum quoque transeat affectum: sic enim qui
amat Deum vnus spiritus efficitur cum illo. Et
certè non est difficile animæ amanti, Deum quē
in se sensu quodam interno experitur formātem
amorem suum & mira operantem, præsentem si-
bi facere: sicut enim ex Dei amore merces in al-
tera vita sequitur, visio Dei; ita ex eodem amo-
re contemplatio Dei intimè præsentis in hac vi-
ta proficiscitur, ex qua iterum fit vt ille ipse amor
magis augeatur, & vicissim auctus suauissimam
Dei præsentiam longè familiariorem efficiat.
Breue præceptum August. nec minus efficax, *Si
vis videre Deum ama.*

Tot ergo modis qualibet creatura Deo præ-
sente, & tam varia multiplici-
que operante ple-
na, quid mirum si continuò illum sentire quodā-
modo in se, & eidem etiam sese reddere varijs
modis queat? Quid mirum si seueri iudicis iusti-
tiam præsentem intimè, & operantem sentiat
reus, ei-que sese submittat? si misericordiam mi-
seret & peccator, bonitatem & amorem indignus
filius, sapientiam cæcus & insipiens, potentiam

A infirmus, sanctitatem abominabilis peccator,
plenitudinem denique omnis perfectionis pau-
per & omnium egenus in se alijsque residentem
agnoscat, colat, magnificet, & toto in eam amo-
ris impetu feratur.

*Ad Christi Domini præsentiam
perfectam vnio etiam requiritur.*

C A P V T VIII.

B **N**Ec verò minus ipsa Christi Domini verā
Dei & hominis præsentia ad vnionem mo-
ralem nobiscum pertinet. Et quidem quod spe-
ctat ad sacratiss. Eucharistiæ sacramentum nihil
addendum occurrit iis quæ hæc de re dicta sunt
part. 3. de sanctissimo sacrificio Missæ, vbi quā
excellens sit hæc vnio, quæ ex Christo nobis præ-
sente efficitur, descripsimus.

In cælo vero positus, licet nobis non sit inti-
mè præsens, sicut nec in Eucharistia, quando rea-
liter non sumitur, tamen præterquam quod ille
ipse qui è cælo nos spectat Deus est immensus,
ac proinde quatenus est Deus, intimè nobis a-
dest, etiam modus ille præsentia sacratissimæ
humanitatis sue in cælo siue in Eucharistia no-
bis abundè sufficit ad excellentes etiam modos
vnionis moralis cum illo. Certum enim est quod
ipsamet de se veritas pollicita est, *Et ecce ego vo-
bis cum sum usque ad consummationem sæculi*, non
tantum quatenus Deus, verum etiam quatenus
homo. Iam verò vbi fides illum sic præsentem
nobis fecit per omnes illos actus quos supra re-
tulimus, cum illo coniungi possumus, vt cum no-
stro magistro & doctore, nostro piissimo Redē-
ptore, qui factus est nobis iustitia & pax & san-
ctitas, nostro rege, duce, legislatore, patre, fratre,
cibo, amico fidelissimo, ac spōso dulcissimo: sub
quibus etiam titulis eum nobis repræsentare,
nosque eidem vnire conuenientibus religionis,
spei, & verò præcipuè amoris actibus, possumus,
& quidem in ipsa sanctissima Eucharistia ita
præsens est nobis, vt intellectu & voluntate hæc
velut inter nos sedem, & domicilium sibi dele-
gerit, in quo in nostri quasi medio habitaret nō
otiosus, sed præter eas operationes quas vt Deus
exercet, tanquam nostrum caput in omnes no-
stras actiones supernaturales moraliter influens,
atque adeo totam velut vitam suam & passionē
renouans: quem eundem influxum cum è cælo
præstet, cum ibi, & nos spectantem & iuuantem,
& opera omnia nostra operantem, possumus cō-
templari, vt sensibilibiter etiā impleatur quod per
Prophetam promiserat: *Firmabo super te oculos
meos*; quod expertus sanctus Stephanus amore
ipsius inardescens plenusque fiducia exclamauit:
*Video cælos apertos, & filium hominis stā em a dex-
tris virtutis Dei*: stantem id est paratum mihi
adesse, & præsens ferre auxilium. Verum hæc
etiam de re satis multa tradita sunt in opusculo
de amore Christi.

Mar. vii.

Psal. 31.

Act. 9.

Causa

*Causa efficiens huius exercitij
Deus est.*

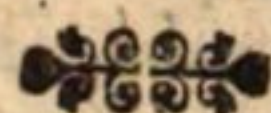
C A P V T I X.

ATque hætenus de natura huius exercitij pro instituto breuiter. Nunc quæ ad eius praxim spectant, paucis etiam aperiāmus. Atque imprimis declarandum est quis eius sit fons, quod principium, quæ prima causa efficiens. Nam non pauci, cum ad hanc praxim aggrediuntur, ita se gerunt, ut videantur existimare posse se industriis quibusdam, quas varias excogitant, ad eam peruenire, de Dei autem auxilio vel nihil vel parum sunt solliciti; cum tamen certissimum sit, pendere hoc opus à Dei gratia, non quauis, sed singulari. Est enim arduum per se, & vel proprium perfectorum, vel efficacissimum ad omnem perfectionem instrumentum, atque adeo singulare donum, quod concursum actualis eius gratiæ specialem requirit, siue agatur de Dei præsentia in se, & alijs rebus omnibus certâ fide agnoscendâ, atque adeo de seipso præsentem illi constituendo, siue de vnione voluntatis cum eo efficienda peractus spei, amoris, religionis.

Pendet ergo tota hæc praxis à singulari Dei vocatione & excitatione, quæ certe est instar clauis, qua intima diuinæ maiestatis aula nobis aperitur, ut eam in folio magnificentiæ suæ sedentem & præsentem agnoscamus, & fruamur, quantum hæc vita patitur, cum eoque familiariter versemur. Et certè cum hæc vna res maximum præstet ad salutem adiumentum, experientia compertum est, diuinam bonitatem ex sese effundere quaquaversum radios in creaturas suas rationales, ut ab eis agnosci & amari queat. Cum enim intimè iis sit immersa, eas continuo quodammodo admonet, & occultissimis modis stimulat, maximè abditis motibus agit, ad hoc excitat, & ad se, non secus atque magnes ferrum, allicit. Nam præter naturale pondus, quo cuique creaturæ inditum est, ut sese suo fonti & auctori reddat, ut bonitatis eius gloriam suo modo adaugeat; Solet eadem bonitas creaturæ rationali addere gratiæ dona, ut non naturali tantum instinctu & imperu Deum agnoscat, & complectatur, ut creaturæ omnes; sed etiam pro ratione libertatis sponte omnino & voluntariè id faciat, non secus atque Deus ipse, qui liberè se in creaturas effundit, & easdem retrahit in se ipsarum finem vltimum, efficiatque ut omnes gloriæ suæ feruiant. Solet autem in perfectis elucere vis peculiaris huius gratiæ, adeo ut eorum vita tota penè nihil aliud esse videatur quàm Dei præsentis contemplatio, quæ totius vitæ spiritualis est veluti scopus & perfectio: Hæc enim ut apud Cassian. Isaac, destinatio solitarij, hæc esse debet omnis intentio, ut imaginem futura beatitudinis in hoc

Col. 10.
c. 10.

A corpore possidere mereatur, & quodammodo arrham celestis illius conuersationis & gloriæ incipiat in hoc vasculo degustare. Hic inquam finis totius perfectionis est, ut eo usque extenuata mens ab omni situ carnali ad spiritualia quotidie sublimetur, donec omnis eius conuersatio, vna volutatio cordis, vna & iugis efficiatur oratio. Quamquam & proficientes, & incipientes pro suo etiam gradu eius capaces sint, etiam si in Deo omnino non acquiescant, variis adhuc motibus agitati, nec humanarum adhuc rerum & affectionum vinculis expediti, summo illi & vnico bono penitus adhæreant; nihilominus tamen si proficientes sunt, eo tendere debent, & iteratis sapius sancti huius exercitij actibus velut gradibus ad eum propius in dies accedere, ac proinde omnibus modis contendere debent, ut sese ad eam gratiam aptè disponant.

Causa meritoria eiusdem exercitij, est Christus Dominus.

C A P V T X.

QUanquam ea est Dei ad hominem inclinatio, ut delitiæ eius sint esse cum filiis hominum, adeoque ipse pro sua infinita bonitate ardentè exoptat se continuo homini præsentem exhibere, eumque vicissim sibi habere præsentem: vnde & dicebat Abrahamo. *Ambula coram me, & esto perfectus*; tamen ut hanc homini gratiam largiatur abundantius Christi Domini veri Dei & hominis meritum fecit. Nam hoc imprimis à Deo petijt in ardentissima illa & efficacissima oratione, quam ante passionem suam fudit, *ut omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. Ego charitatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint vnum sicut & nos sumus, ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum.* Hæc est enim verissima rationalis creaturæ consummatio, si intellectu, & voluntate se ita refundat in suum principium, ut immensæ illius maiestatis & bonitatis gloriam vna cum illa pro suo modulo hic & in æternum adaugeat: quod hoc exercitio perfectissimè facit. Ita explicat eum locum Abbas Isaac apud Cassian. allato enim eo Ioannis loco sic ait. *Quod ita fiet cum omnis amor, omne desiderium, omnis conatus, omnis cogitatio nostra, omne quod videmus, quod loquimur, quod speramus, Deus erit, illaque vnitas que nunc est patris cum filio, & filij cum patre in nostrum fuerit sensum mentemque transfusa, id est, ut quemadmodum nos ille sincera & pura atque indissolubili diligit charitate, nos quoque ei perpetua & inseparabili dilectione iungamur; ita nimirum*

Gen. 19.

Ioan. 17.

Col. 10.
c. 6.

fiet ut eidem copulati, quidquid speramus, quidquid intelligimus, quidquid loquimur, Deus sit.

Præterea ipsa Sanctissimi Sacramenti institutio sicut Deum ipsum unitum sacratissimæ illi humanitati nouo quodam modo nobis præsentem operantemque facit; ita non dubium est quin hanc ipsam Dei præsentiam & unionem cum illo per fidem, spem, charitatem, ac religionem ex opere operato, atque adeo propter Christi Domini merita plurimum in nobis perficiat. *Hæc enim mysteria*, inquit Hilarius, *accepta atque hausta id efficiunt, ut nos in Christo & Christus in nobis sit*: quod si Christum verè nobis præsentem, operante eius merito habemus; dubitandum non est quin eadem operâ diuinitatem etiâ ipsam peculiari aliquo modo nobis intimè præsentem ex eodem merito habeamus: tanta enim est inter diuinitatem & humanitatem, in Christo coniunctio, ut si, quod fieri non potest, diuinitas per immensitatem suam ubique non esset, totam nihilominus secum sibi que perpetuò affixam eam haberet Christi humanitas, & ita ubi esset Christus, ibi & Pater & Spiritus sanctus necessariò existerent. Vnde præclare infert idem Hilarius: *Si verè Verbum caro factum est, & nos verè Verbum carnem factum cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis communicandæ carnis admisit? Ita enim omnes unum sumus, quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis.* Hactenus Hilarius. Denique illam unionem intellectus & voluntatis nostræ cum Christo Deoque hoc Sacramento ita effici, ut desinente reali eius in nobis præsentia illa superstes maneat, indicat promissio Christi: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo*; hoc enim verbo manet potissimum, toto illo capite delectatus esse videtur, ut significet quasi moram & habitum quendam permanentem intimæ coniunctionis.

Ioan. 6.

Debet se quisque ad eam gratiam disponere, & ei cooperari.

CAPVT XV.

Verum etiam si Christus Dominus eam diuinæ præsentia contemplationem, sicut & reliqua omnia quæ ad salutem nobis aliquid conferunt, abundantissimè nobis fuerit meritis, nihilominus tamen ad illud idem requiritur aliqua nostra cooperatio. Quare ad eam gratiam disponere nos debemus, imprimisque altissimum illud humilitatis fundamentum iacere, & humiliter agnoscere nostrarum virium non esse hoc

exercitium: ideoque & indignitatem nostram ob pristina peccata, & ad omne bonum infirmitatem, ac impotentiam humiliter profitentes, tantum à Deo donum per filij eius merita frequenter petamus.

Deinde valde operæ pretium, est ut bene apprehendamus nostram & omnium creaturarum nihilitatem, ut ita loquar; sic enim facilius poterimus peruidere & penetrare in omnibus immensitatem diuinæ essentia, quæ omne esse creatum sustentat, continuoque influit in res omnes esse, posse, & operari; & in illis ipsis agnoscere magis Deum præsentem quam ipsasmet creaturas; cum nihil aliud sint, si cum Deo comparentur, quam umbræ quædam tenuissimæ ac prope nihil. Cum enim præter Deum solum nulla res prorsus habeat esse à se, sed participatum à Deo, qui ad suæ bonitatis gloriam ita communicat singulis id quod sunt, ut per illud ipsum esse creaturarum, infinitum essentia suæ & cæterarum perfectionum pelagus manifestare intendat; certè magnam habemus occasionem Deum in omnibus agnoscendi potius quam eas ipsas. Quare hoc exercitium maximè solidam requirit humilitatem, cuius est sentire in se suum nihilum: Ideoque verissimè dixit S. Hugo Vict. *Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum semetipsum, prius enim est ut inuisibilia spiritus tui cognoscas, quam possis esse idoneus ad videndum inuisibilia Dei.* Hæc ille.

Præterea valde iuuat pius erga Deum voluntatis affectus, & præcipue purus & feruens Dei & Christi Iesu amor. Nam cum is sollicitet continuo amantem, ut se cum amato uniat, atque coniungat; necessariò etiam illum præsentem ei continuo reddit: ubi enim amor, ibi oculus.

Inde etiam fit ut sit prorsus necessarium magnum profectus spiritalis desiderium. Cum enim consistat ille in recessu à se & rebus creatis & accessu ad Deum, magnam omnino parit facilitatem, Deum ubique præsentem & operantem agnoscendi & amplectendi. Et præterea cum proficiens experiatur quotidie noua Dei dona, & beneficia, sentiâtque quodammodo Deum in se maiora quotidie operantem, habet certè vnde Dei in se operantis præsentiam, nouo quodam in dies modo concipiat.

Denique conari debet, ut in hac re sese exerceat diligenter, & in eum finem varias sibi praxes conficiat pro suo ingenio; breuiter nos unicam illam, quæ à Beato Patre nostro Ignatio commendata est, explicabimus, & ad vsum actionum quotidianarum accommodabimus.

Quomodo Deum in nobis presentem & operantem cogitare possimus.

C A P V T X V I I.

VT hoc adeo fructuosum & diuinum exercitium ad praxim reuocemus, non procul à nobis abeundum est. Nam infinitus Deus non longe est ab vnoquoque nostrum, in ipso vivimus, mouemur, & sumus: & ipse in nobis est, viuit, & immotus mouet omnia, & nobis de suo esse, viuere, & operari ita quas habemus particulas communicat, vt tamen in ipsis sit totus, & totus à nobis & concipi & sentiri quodammodo possit & debeat in nobis. Si enim, o anima, sentis te esse, quomodo non magis non sentis eum qui est fons omnis esse, atque adeo profundior tibi est teipsa, & magis tibi præsens quam tu?

Vt autem id magis apprehendatur, expedit non simplicem duntaxat & nudam præsentiam, sed ipsam etiam eius in nos voluntatis inclinationem & operationes cogitare.

Primò enim ita in vnoquoque est vt infinito & aeterno amore feratur, ad illum amandum, & volendum ei illa omnia bona quæ habet.

Secundò, non amat tantum, sed continuò illum creat & conseruat; illum, inquam, totum, corpus, animam, membra omnia, potentias, vires naturales, adeoque in singula veluti momenta, quasi de nouo dat homini id totum quod est.

Tertiò, non tantum dat & efficit continuò esse naturale, sed etiam supernaturale, nimirum gratiam & habitus omnes supernaturales, qui nisi ab eo præsente & operante continuò, in nobis conseruarentur, statim disflueret, idque eo citius, quo huiusmodi dona sunt in nobis veluti extra proprium locum ac in solo peregrino: ab eo ergo omnis sanctitas, omnis sapientia, omnis potentia, omnis iustitia.

Quartò, non tantum dat esse & posse, sed etiam operari. Itaque omnia ipse operatur in omnibus, & in ipso ac per ipsum operamur, & sine ipso cessaret omnis operatio nostra, cessaret motus, cessaret sensus, cessaret intellectio, cessaret amor; non secus atque sine eius concursu, ignis nec calefacere potest, nec lucere.

Quintò, verum id facit longe mirabilius quoad operationes supernaturales; ipse enim est qui operatur in nobis velle & perficere: Et vt ait Arausiac. Concil. secundum. *Quoties bona agimus Deus in nobis atque nobiscum, vt operemur, operatur.* Nam ex infinita illa intellectione & dilectione sui ipsius deriuat in nos fidem, spem, charitatem, religionem, aliasque virtutes, & earum actus; quos cum elicimus ipse in nobis & nobiscum eos elicit, non tantum concursum suum nostris facultatibus tribuendo, sed tanquam verissima, & primaria causa in eosdem actus influendo. Quare in me & mecum seipsum intelligit, seipsum amat, seipsum colit, atque ita suo me auxilio inuitat, vt vitam ego vermiculus diuinæ simillimam ducam.

Sextò, non posset hæc omnia operari nisi infinita eius potentia, iustitia, sapientia, & cetera attributa in me existerent, quæ quasi expendit in me meosque vsus; nec enim sunt otiosa, sed omnia tam excellentibus operationibus funguntur, & intimè mihi vnita diuino & ad diuina excitante spiritu me animant.

Septimò, dum in me est admirabilia illa sua opera continuò exercet. Nam sese contemplatur ibi & amat, atque adeo Pater Filium generat, & vterque Spiritum sanctum producit in me; in me seipsum admiratur, seipsum glorificat, laudat beatificat, fruiturque seipso; in me suam ipse bonitatem, iustitiam, sapientiam, potetiam, sanctitatem magnificat, æstimatque cōdignè, & apud se illustrat; Et vt extra etiam illustret, ex infinitis creaturis possibilibus quas in se contemplatur, intuetur eas quas fecit, facit, & facturum est, continet omnes, & cōseruat, ac omnib⁹ prouidet, & vniuersa ordinat: Vt in me est, præterita omnia videt, præsentia intuetur, futura prospicit, quia nihil illi præteritum, nihil futurum: In me longissimè posita diiudicat, gubernat, & dirigit perinde vt præsentia: in illo omnia præsentia mihi sunt, præterita, & futura, contigua & procul posita, Angeli omnes & Sancti, loca omnia, tempora, personæ, creaturæ, operationesque illarum omnes, bona & mala, nouissima & antiqua. Cumque omnes meæ operationes, sint quædam eius participationes, ipse, dum me excitat, adiuuat, & cōcurrit mecum, extra se ponit quasdam veluti imagines & simulacra suarum operationum & perfectionum æternarum. Itaque, dum orare me facit, aliquo modo à sua bonitate & maiestate petit id bonum quod me postulare facit, idque ad eiusdem bonitatis gloriam; dum facit se amare, se cognoscere, se laudare & magnificare, se timere, semotisharum nostrarum operationum imperfectionibus, declarat veluti quibusdam signis quid secum ipse faciat; dum inspirat, & in me efficit pœnitentiam & mortificationes, quibus de peccatis pœnas à me repetam, suam veluti exprimit iustitiam; dum opera misericordiæ erga alios, suam charitatem; denique, dum mihi tot & tanta bona corporis & animæ, vitæ, integritatem, alimentum, incrementum, sanctitatem, & alia quæuis impertit, testatur hoc veluti signo, quid ipse sibi sit, & quanta sit abyssus bonitatis ipsius & amoris erga se, quo seipsum sibi ipsi vult, & seipsum seipso perficit; atque adeo ex infinita vi amoris huius etiam meipsum totum, vt participatam eius bonitatem in me habentem, in sese retrahit, & ad immensam illius bonitatis gloriam extrinsecam dirigit. *Eia ergo, inquit D. August. dulcissime Deus, hoc mihi tecum pactum erit, plane moriar mihi ipsi, vt tu solus in me viuas; totus in me silebo, vt tu loquaris in me, totus quiescā, vt tu solus opereris in me.* Ad eundem modum nos in ipso sum⁹, cum nostrum esse & operari ita vndique intra illum terminamus, vt nusquam foras abeat in res creatas. Et sicut ipse omnia operatur in nobis, ita & nos omnia nostra in ipso & propter ipsum operemur; ipsum continuò intelligamus, ipsum amemus, & præsentem complectamur; nihil quod ipsum dedecet coram ipso & in ipso agamus, sed, quam ipse in nobis operatur vitam diuinam, in ipso pariter nos viuamus.

*Præsentem & operantem in nobis
Deum cogitare & complecti de-
bemus, quemadmodum ipse sei-
psum sibi præsentem cõplectitur,
cum ipse nobis sit huius exercitij
perfectissimum exemplar.*

CAPVT XIII.

PRæsentia ergo Dei in nobis exemplar per-
fectissimum est ipsa Dei præsentia, qua scili-
cet sibi in seipso præsens est, adeo ut merito co-
nari debeat is, qui cū Deo versari amicè & fami-
liariter desiderat, ut ita illum præsentem in se
habeat, sicut ipse sibi est præsens, sibi ipsi domus,
ciuitas, tabernaculum, regnum, templum: sicut
enim naturæ nostræ perfectiones & operatio-
nes, vita intellectio, amor, sunt quædam partici-
pationes naturæ diuinæ perfectionum & opera-
tionum: ita etiam hæc nostra Dei præsentia di-
uinæ ipsius participatio est. Quare quemadmo-
dum pars toti suo, non præsens tantum, sed etiā
intimè vnita esse optat, tum in bonum totius,
tum ut ipsamet conseruetur: ita quoque anima
nostra & naturali & supernaturali inclinatione
atque appetitu, secundum impressam sibi à Deo
participatam vim se ei reddere, & in eum immer-
gere continuò desiderare ardentem debet, ut sicut
Deus, sibi ipse præsentissimus est, ita & anima
nostra ut pars suo toti, id est, Deo ipsi tota cohæ-
reat, & seipsam ei reddendo, Deum ipsum sibi
præsentem efficiat. Nam Deus ipse, cum ex ama-
bilissimæ bonitatis suæ amore ad extra per tot
operationes in anima sese effundit, ipse, ut ita di-
cam, videtur à se diuulsus & absens. Quare sicut
per infinitum increatumque amorem sibi ipsi
præsens est continuò, ita & per creatum & à se
principiatum amorem vult sibi ipsi, quatenus ex-
tra se effusus est, sibi reddi. Et in eo consistit per-
fectissima imitatio SS. Trinitatis. Nam Pater
æternus, dum seipsum semper præsentem contem-
platur, generat Filium, non extra se, sed in seipso,
sibi que ipsi præsentissimum, uterque verò dum
mutuò sese amore præsentem complectuntur, in
se etiam Spiritum Sanctum producant: adeo ut
quælibet persona diuina cuiuslibet personæ præ-
sentissimam atque adeo vnicam omnino diuinā
naturam repræsentet & exhibeat. Et hoc ipsum
petere videtur Christus à Patre cum orat, ut vnū
simus, sicut Pater & Filius, vnum sunt; ut quem-
admodum Filius in seipso præsentem habet
semper Patrem, & in eo habitat ut in proprio
loco, & vicissim Pater in eo, cum eundem natu-
ræ sit; ita in nobis præsens sit semper Deus, nosq;
illi vicissim: sicut tamen ut quemadmodum Pater,
Filius generando operandoque ad intra,
ipsi præsens est, & vicissim: Filius Patrem
amando in Spiritu Sancto sese illi exhibet; ita
etiam Deus operando ad extra in nobis præsens

fit, dum nobis communicat esse; tam naturale,
quàm præcipuè supernaturale: nos verò per amo-
rem ei vniti, semper ipsi seipsum in nobismet ipsis
repræsentemus: ut veluti coniunctissimæ inter
se, & in seipsis tres diuinæ personæ sine vlla cõfu-
sione, modo plane stupendo, & admirabili cir-
cumfessione versantur, ita & nos in Deo, & cum
Deo Patre, Filio & Spiritu Sancto præsentem in
nobis, coniunctissimè amicissimèque versemur,
& ipse in nobis.

*In Christo etiam habemus exem-
plar exercitij huius, quo Deum
in nobis præsentem
contemplamur.*

CAPVT XIII.

Sed in Christo Domino habemus perfectum
huius exercitij exemplar; nam multis modis
præsens in eo erat Deus, & ipse sese Deo vicissim
præsentem reddebat: Præter vnionem enim hy-
postaticam, per innumera alia dona gloriæ, gra-
tiæ, & naturæ, homini illi Deus præsentem sese
exhibebat, & ipse tot instructus donis præsentia
diuinam tot modis in se diffusam apprehendebat
continuò, & complectebatur. Erat in eo Beatif-
sima Trinitas nouo quodam modo ob vnionem
personæ Verbi cum humana natura; erat Pater
Filius humanitati vnitum generans, erat Pater,
& Filius ipse vnitus humanitati, Spiritum sanctū
producens; erat, Pater Filius & Spiritus sanctus
diuinam Verbi personam vnies humanitati; erat
Verbum vnitū, ac proinde præsentissimum, ho-
minem illum penetrans, & sua illum dignitate ac
sanctitate imbuens, oleo que iustitiæ perfundens,
vel ignis instar ferrum ignitum peruens; erat
Deus in Christo doctrina sua mundum illumi-
nans, homines in filios adoptans, sanctissimæ vitæ
exempla proferens, miraculis & admirandis ope-
ribus sese manifestans, denique mundum sibi re-
concilians. Quare ipse Christus dicebat: *Pater* Ioan. 8.
meus usque modo operatur, & ego operor: Pater autē
in me manens ipse facit opera. Et alibi. *Doctrina* Ioan. 7.
mea, non est mea, sed eius qui misit me. Vnde erat sa-
cratissima Christi humanitas verissimum Dei
templum, in quo ei cultum excellentissimum cõ-
tinuò deferrebat. Erat altare quod suo etiam san-
guine tinxit in passione. Erat domus & palatium
Dei, & vicissim, in Deo ut loco proprio eadem
ipsa habitabat, sicut & ipsum Verbum erat apud
Deum. Quare hortatur Apostolus Colloſſenses,
ut Christi exemplo vitam suam abscondant in
Deo: *Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscon-* c. 3.
dita est cum Christo in Deo. O anima mea quo va-
garis; tandem absconde te ibi, vbi Christus, vitæ
tua, semper fuit, vbi omnia tibi reposita sunt, ibi
cum Iesu viue, ibi crede, spera, ama, cole Deum,
ibi proximum complectere, ibi ora, & cum Iesu
suauiter colloquere. Nam ibi tantum & nusquā
alibi poteris Iesum inuenire, & illo frui.

Sancti etiam eundem nobis modum suo exemplo tradiderunt.

CAPVT XV.

Luc. 17.

Est & in Beatis exemplar huius exercitij. Id quod Moses apud Cassianum, ubi exponit id; *Regnum Dei intra vos est*, ut sicut Beati in seipfis Deum habent, & per actus intellectus & voluntatis cum complectuntur, eoque fruuntur & Beati sunt: ita etiam in hac vita idem præstemus, qui enim eos beatificat in nobis est. B. Catharina Senensis utrumque hunc modum usurpabat ingenti cum fructu: Nam imprimis longo usu didicerat, in seipsa, secretum veluti quoddam Dei cubiculum & sacrarium construere, in quo Deum continuò præsentem & habitantem intueretur, quem colere & adire posset cum vellet, cum eo colloqui, & consilium in rebus dubiis, & in tentationibus auxilium postulare. Id quod etiam suadebat alijs omnibus, & imprimis suo confessario fratri Raymundo: Eadem ipsa sæpe Dei immensitatem contemplabatur, & seipsam in eo non secus atque in beatissimo quodam vel carcere, vel arce munitissima, vel ciuitate conclusam, extra quem vagari, à cuius voluntate, sapientia, bonitate, amore, misericordia, iustitia, regimine, delitiis, abire nullo modo posset: ac proinde per quem bona omnia malæ cætera transire ad se necesse esset: Iuxta id; *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.*

Ps. 90.

Modus hanc Dei præsentiam in nobis per simplicem fidei actum cogitandi.

CAPVT XVI.

Hanc præsentiam Dei in nobis, & vicissim nostram in Deo possumus vel simplici fidei actu apprehendere, vel sensibili nos imaginatione iuuare. Vtriusque ad iumenta scriptura supeditat. Vnum ex Abbatis Isaac doctrina apud Cassianum exemplum proferam, quo ex unico illo versiculo. *Deus in adiutorium meum intende*, occasionem offerri asserit, Deum multis modis præsentem cum maximo fructu spirituali simplici fidei actu contemplandi; adeo ut id vnum ad perfectionem acquirendam satis esse assermet. *Hæc igitur, inquit, vobis quam queritis disciplina*

atque orationis formula proponetur, quam unusquisque **A** Monachus ad iugem Dei memoriam tendens, incessabili cordis volutatione meditari, expulsa omnium cogitationum varietate consuecat, quia nec alias ullo modo poterit retentare, nisi ab omnibus fuerit corporalibus curis ac sollicitudinibus absolutus, quæ sicut nobis à paucis, qui antiquissimorum patrum residui erant, tradita est, ita à nobis quoque, non nisi rarissimis ac verè sitientibus intimatur. Erit itaque ad perpetuam Dei memoriam possidendam hæc inseparabiliter proposita vobis formula pietatis. *Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me festina.* Hic namque versiculus non immerito de toto scripturarum excerptus est instrumento; recipit enim omnes affectus, quicumque inferri humana natura possunt, & ad omnem statum atque vniuersos incursus propriè satis & competenter aptatur. Habet siquidem aduersus omnia discrimina inuocationem Dei, habet humilitatem pie confessionis, habet sollicitudinis & timoris perpetui vigilantiam, habet considerationem fragilitatis sue, ex auditionis fiduciam, confidentiam præsentis semper astantisque presidij. **B** Quæ enim iugiter suum innocat protectorem, certius est eum esse semper præsentem. Habet amoris & charitatis ardorem, habet insidiarum contemplationem, inimicorumque formidinem, quibus perspicuus semetipsum die noctique vallatum, conficitur se non posse sine sui defensoris auxilio liberari. Hic versiculus omnibus infestatione demonum laborantibus inexpugnabilis murus est, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clipeus. Iste in acedia & anxietate animi collocatos, seu tristitia vel cogitationibus quibuscumque depressos, salutaris remedia desperare non patitur, ostendens illum quem innocat, inspicere iugiter nostra certamina, atque à suis supplicibus non abesse. Iste nos in spiritualibus successibus cordisque lætitiis constitutos admonet extolli penitus non debere, nec instari de prospero statu, quem sine protectore Deo retineri non posse testatur, dum non solum cum semper, sed etiam velociter ut sibi auxiliatur, implorat. Iste, inquam, versiculus vnicuique nostrum in qualibet qualitate degeni necessarius & utilis inuenitur. Nam qui se semper & in omnibus desiderat adiuuari, manifestat quod non tantum in rebus duris ac tristibus, sed etiam in secundis ac lætis pari modo Deo egeat adiutore, ut quemadmodum ex illis erui, ita in istis eum faciat immorari, in neutro sciens humanam fragilitatem sine illius opitulatione subsistere. Hæc ille quæ fuse prosequitur.

Quod Cassianus de vno illo versiculo asserit, idem de plerisque alijs Scripturæ locis affirmare possumus. Nam eadem est vis illius: *Prouidebam*

D Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris mihi est ne commonear. Et illius: *Viuat Dominus in cuius conspectu sto hodie.* Et alterius. *Ambula coram me & esto perfectus*: suntque quamplurima id genus, quæ utiliter possent colligi, & ad hoc exercitium singula in singulos dies, si ita videretur, assumi. Nec verò actum illum fidei his & similibus scripturæ locis ita coniungi semper est necesse, ut non possit ex aliorum penè omnium rerum consideratione excitari & exerceri: pari enim facilitate possumus Deum in omnibus creaturis existentem & operantem fidei oculis intueri, Christumque ipsum Dominum vel in Cælo vel in Eucharistia existentem, & nos intuentem, bonaque omnia nostra quodam modo operantem contemplari.

Psal. 15.

3. Reg. 17.

Genes. 17.

Sub quibus sensibilibus imaginibus, Dei presentiam in nobis cogitare possimus.

CAPUT XVII.

Frequenter Scriptura sacra sensibiles quasdam res proponit, ut occasionem det Deum in nobis ipsis facilius agnoscendi. Nam cum Deum in nobis presentem esse significat, solet nos & cor nostrum vocare Dei domum habitaculum, tabernaculum, templum, regnum, civitatem, palatium, cubiculum secretum, tribunal, solium, hortum, agrum, vineam, & id genus alia. Quibus indicatur non tantum Deum ibi esse presentem, sed etiam versari in nobis libenter & peramanter, sua in nos bona inuehere, seipsum communicare, nobiscum familiariter colloqui, & nos vicissim audire loquentes & orantes, sanctificareque nos & honorare, regere & gubernare, ut clare significatur in Leuitico: *Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abiiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.* Nec verò solum declarat quo sit Deus erga nos affectu in quibus habitat, sed etiam edocet quales nos esse necesse sit, ut simus Dei cubiculum, templum, atque adeo quid vicissim Deo prestare debeamus. Ita Paulus cum superiora verba attulisset, sic Corinthios adhortatur. *Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos, ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Certè non tantum Dei templum, & domus, & regnum sumus, in quibus Deus habitat ut in cæteris creaturis; sed sumus animata & rationalis domus, templum, regnum: ut pote qui non modò naturaliter modòque mortuo, sed vitaliter, & pro innata libertate, iuvante tamen eius gratia, liberrimè ratione & voluntate Deum habitatores excipiamus, contemplemur atque sentiamus; adeò ut non tantum ut in propria domo sic habitat Deus in nobis, sed etiam nobiscum in nobis ipsis non secus atque cum amicis, atque adeò cum seipso iucundissimè conuersetur. *Ego, inquit, sto ad ostium & pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cænabo cum illo, & ille mecum.* Quid homini optabilius esse potest, quàm in seipso participem effici illius cænae, qua Deus ipse seipsum seipso exfatiat? Quare duplex hic esse debet hominis in Deum inclinatio, & veluti officium. Primum quidem ut seipsum reddat idoneam Dei habitationem, domum firmam, commodam, templum omnibus rebus ad cultum Dei internum necessariis, altari, hostiis, ornamentisque cæteris instructissi-

A mum; hortum elegantem, & multiplici florum fructuumque varietate abundantem; munitam undique & bonis legibus temperatam civitatem; & regnum pacificum &c. Secundum verò est ut in ea habitatione cum Deo amicè familiariterque, prout decet, agat; eundem in seipso ut in templo tanquam Deum suum colat actibus fidei, spei, charitatis, religionis, sacrificij continui sui ipsius, & ab eo sanctitatem, omniaque bona sibi necessaria exposcat; agnoscat etiam eundem in se ut in regno gubernantem. Et primum quidem officium eo spectat, ut Deum viuo fidei actu apprehendamus & sentiamus non modò in nobis presentem, sed operantem prout fert occasio. Eò enim pertinet illa Dei inuitatio & inuocatio, qua illum ut ad nos veniat exoramus. Alterum autem officium continet illam internam nostram occupationem cum Deo ita in nobis presente & operante, qua secundum modum, quo sese nobis exhibet, illum fide, spe, charitate religione complectimur, & unionem pro ratione materiæ & rei in qua sita est illa internæ occupationis ratio consentaneam cum eo efficiamus, siue eo modo quo filius patrem, siue quo subditus regem, creatura Deum suum, amicus amicum debet suscipere & tractare.

C Verum quando quidem Deus non solum nos in suum tabernaculum, domum, & templum sibi consecratos & addictos esse vult, sed etiam in diuinis suis Scripturis, seipsum nobis dignatur exhibere in habitaculum, in domum, in castrum, in templum, civitatem, regnum, thronum, centrum, vterum etiam, & alia id genus, aperte significat cupere se ut diuinam immensitatem undique nos ambientem intellectu & voluntate concipiamus, intelligamusque nos in ea velut in proprio loco conclusos, extra quem nihil esse possumus, nihil habere, nihil posse; in quo habemus omnia, intra quem operari omnia necesse est. Ac proinde duplex hic quoque officium nostrum inuenitur. Primum quidem ut in Deum ipsum à quo abesse nullo modo possumus, ut in nostrum centrum toto voluntatis potèdere feramur, in eo libenter habitemus, extra eum non euagemur. Alterum ut in ipso etiam nos cum ipso occupemus ea ratione qua seipsum nobis exhibet, & per actus fidei, spei, charitatis, religionis, modò delicias eius gustemus, modò regni diuitias & splendorem & gloriam admiremur, modò in altissimo illo perfugio nostro confidamus; modò in eo templo in quo sibi ipse infinitam gloriam dicit, illum pro modulo nostro, nos ei sacrificando colamus.

Leuit. 26.

Apoc. 3.

*Imagines sacra nos iuvant, ut
Dei presentiam & sapien-
tiam consideremus.*

CAPVT XVIII.

HUc etiam pertinet piarum imaginum, quæ Christi Domini vitæ & Passionis mysteria aliorumque Sanctorum historiarum repræsentant, usus; quem diuino consilio ab Ecclesia approbatum fuisse vel inde constat, quod præter plurimas illarum utilitates, mirifice etiam ad Dei præsentiam facile apprehendendam conferant. Nam, cum omnium præteritorum olim fidei mysteriorum, Christi Domini vitæ & passionis aliorumque sanctorum descriptæ imagines, viua in Deo conseruentur, perinde atque si vel hoc momento fierent; Certè cum imagines oculis nostris obiectas intuemur, facile est in Deo præsentem, eadem illa quæ nobis, in imaginibus proponuntur, veluti etiamnum reipsa verèque præsentia ac viua contemplari. Deus enim nobis præsens, hæc etiam omnia ut præsentia, in se exhibet, quæ tamen non adeo facile possumus mente concipere, nisi, quod ipse in se veluti obtegit, expressum exteriori typo oculis hisce corporeis aspiciamus: sic enim mysteria quæque, perinde atque si subiecta essent sensibus, meditari & gustare facillimum est. Quemadmodum enim quæcunque sunt creaturæ creaturarumque operationes Dei vel vestigia, vel imagines sunt, quarum prototypi in Deo tanquam in lucidissimo adamante, repræsentantur, atque adeo singulas in Deo & Deum in singulis contemplari non est ardui negotium laboris: ita quamvis præteritæ res iam effluxerint, futuræ nondum sint, ideòque in rerum ipsarum vicem externas imagines usurpemus, viua tamen & perpetuæ rerum ipsarum imagines quam in seipsis existentibus coloratiores, ut D. Augustinus ait, in illo diuinitatis speculo & amplissima tam admirabilis artificis officina totalitè æternitate conspiciuntur.

*Deus in nobis aliisque rebus præ-
sens non tantum ut causa effi-
ciens, sed etiam finalis ac for-
malis & materialis aliquomo-
do cogitari potest.*

CAPVT XIX

NEc male nonnulli, cum se in Deo esse, & viuere & moueri attendunt, illum consi-
derant ut causam efficientem, finalem, ac modo

quodam formalem & materialem rerum omnium.
A Nam quamuis non sit forma rerum creaturarum nec anima mundi, ut volebat Plato, quatenus tamen illis præsens adest, & formas illis suas à se profundit, atque diuinis suis perfectionibus illas attingit, dici aliquo modo potest illas informare. Dei enim pulchritudo, bonitas, misericordia, sapientia, potentia, effusa super res creatas illas omnes suo splendore perfundit. *Tu vegetas anima,* ait D. Augustinus, *molem corporis tui, præbens ei vitam, quod nullum corpus præstat corpori, Deus autem tuus etiam tibi vita viua est.* Nec enim ubi creaturam suam fecit Deus, deserit, sed opus suum continua operatione conseruans, seipsum ei quodammodo semper communicat, ut Deus verissimè sit vita vitæ rerum omnium, & forma formæ. Iam verò nonne materiæ vicem gerit omnipotentia creatoris, quæ rebus omnibus conditis seipsam pro fundamento subtrahit. Nonne idem author omnium & finis, ut in ipso, per ipsum, & ex ipso verissimè omnia esse dixerit Apostolus. Ergo in medio quatuor harum causarum contine te, o anima ne pereas, & diuinis illarum influxus excipe, ut sis id quod es, & peruenire queas ad id quod nondum es: idemque cum Augustino sentiens, dic cum eodem frequenter. *Te innoco Deus veri-* li. i. solil. c. 5
tas: in quo & à quo & per quem vera sunt, qua vera sunt omnia: Deus sapientia, in quo & à quo & per quem sapiunt qua sapiunt omnia: Deus vera & summa vita, in quo & à quo & per quem verè summèque viuunt omnia: Deus beatiudo, in quo & à quo & per quem beata sunt qua beata sunt omnia: Deus bonum & pulchrum, in quo & à quo & per quem bona & pulchra sunt omnia: Deus intelligibilis lux, in quo & à quo, & per quem intelligibiliter lucent omnia.

*Quomodo Deum in alijs homini-
bus presentem & operantem,
omnesque sibi & inuicem miro
modo unientem contemplari
possimus.*

CAPVT XX.

Sicut in nobis diuinam agnoscimus præsentiam, cum nos in Deo & in nobis Deum manere cogitamus, sic etiam & in ceteris hominibus, in quibus, nisi ipsi impedian, non tantum per naturæ, sed etiam gratiæ dona, seipsum, suasque perfectiones, sapientiam, iustitiam, bonitatem, amorèque diffundit, & intellectu & voluntate agens sese totum communicat summa voluntatis propensione, si modò ipsi velint, imo sæpe et si renuant, tamen pro sua bonitate non desinit intellectum illuminando, & voluntatem piè afficiendo intimæ suæ præsentis sensum præbere. Quare cum eadem omnino in illis operetur, quæ in nobis, non est quod

in hac præsencia exponenda immoremur diutius. Vnum tantum addendum est, quod maxime est momenti, ad mutuum amorem & unionem inuicem constringendam. Nimirum cum immensa illa maiestas & bonitas, ita intimè omnibus creaturis rationabilibus præsens sit, pro infinita suæ bonitatis vi omnes omnino in se retrahit, in se coniungit & vnit. Nam amor quo suam bonitatem prosequitur, in Deo etiam est vis concretiva, ut ita dicam, ac collectiva, qui cum sit infinitus, dici non potest quanta efficacia omnes in sese homines colligat, ut in seipso & de seipso omnibus, si modo velint, benefaciat. Itaque eius præsencia in omnibus & singulis eò etià tendit, ut in vnum omnes cogat. Atque inde ortum habet amor ille mutuus, quo tanquam participatione quadam infiniti illius amoris nos unimus inuicem in Deo, & in illum etiam mutuo nostrahimus ad illius bonitatis gloriam augendam: Ad quem etiam amorem pertinent mansuetudo, affabilitas, misericordia, & ceteræ omnes virtutes, quæ nos inuicem copulant, & à supremo illo fonte in nos deuiantur, ut vnum simus, quemadmodum ipse vnus est, atque adeo in ipso. Igitur ita operatur Deus in vnoquoque unionem secum, ut etiam illam extendat in proximum, ac proinde eum contemplari licet in vnoquoque, non tantum largientem naturalem perfectionem, & supernaturalem, sed & per eam perfectionem excitantem & inclinantem nos in inuicem, ut Deus sit omnia in omnibus. Ut sicut ex amore suæ bonitatis adeo multa bona in nobis efficit, ut nos sibi uniat, ita nos per amorem vnum cum illo effecti ei cooperando, quidquid in nobis est, conferamus, ut proximus in Deum ipsum reducat, & per amorem, bonitati illi amabilissimæ sponte reddat non tantum se, sed cetera omnia bona, diuinas etiam ipsas perfectiones, quas per tot Dei in se dona & operationes modo quodam possidet ut suas. Et sanè iucundum est & maximæ consolationis Deum intueri, non tantum ambientem nos omnes & cingentem vndique, non secus atque solis lumen atomos, aer iste auiculas, aut oceanus pisciculos, vterus maternus gemellos complectitur; sed etiam in vnoquoque existentem, & intellectu & voluntate, adeo magna, adeo mira, adeo diuersa in singulis, tanto cum ordine, tanta cum concordia operantem, adeo varijs motibus in eundem finem, liberum hominis arbitrium, tanta cum sapientia, tanta cum potentia & vi, tanta cum iustitia, tanta cum bonitate, seruata plena libertate impellentem, ut quamuis ex aduerso incurtere in se mutuo, & dissidere videantur, pulcherrimo tamen ordine concurrant & uniantur in Deo, ad effectus mirabiles ad gloriam eius illustrandam, producendos. Quæ unio & tam discrepantium mutua concordantia, quam clarè præsentiam Dei resonant, audi Christum Dominum: *in hoc, inquit, cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.*

Ioann. 15.

Atque hæc præsencia ita nos inuicem coniungit, ut quamuis & locorum & temporum spatiis maximis distinguamur, tamen nobis facile sit in Deo inuicem quodammodo colloqui, nos in-

uicem iuuare, præsentem in nobis Dei bonitatem & effectricem potentiam efficaci oratione applicando, ut quæ etiam præsens est in singulis, eodem illos & lumine perfundat, & auxilio iis opituletur. Sic cum Beatis ipsis in Deo versari, sic collata illis olim beneficia veluti præsencia agnoscere, & gratias agere possumus: Sic sancti viri & præterita intueri, & futura prospicere non secus ac præsencia in Deo solent. Verum de hoc etiam postea, ubi hanc praxim ad actionum singularum vsum accommodabimus: Hoc enim loco eam solum in genere tractamus.

B

Quomodo Deum in ceteris creaturis considerare & complecti possimus.

CAPVT XXI.

IAm verò eadem Dei præsencia amabilissima in ceteris etiam creaturis siue irrationalibus, siue etiam sensu aliquo præditis, siue demum omni vita ac sensu destitutis, cum intima sit, non potest non incurrere ad singula pene momenta in oculos ipsos & sensus nostros, si modo sint exercitati ad intelligendum, & non abiecti tantum ad sensibilibus istis rebus fruendum. Optimus enim Dominus cum non tantum intelligendi & volendi facultate, sed aliis etiam potentiis inferioribus, à quibus ipsa intelligendi & volendi vis dependet, hominem instruxisset, ita sese per diuersa bona ab illis ipsis potentiis pro cuiusque natura apprehendenda, diffudit, & quodammodo dispertit; ut nullum sit obiectum vllius sensus, quod Deum præsentem non contineat, ac proinde illum in ipsum hominem noua quadam ratione inuehat. Nec enim tantum in omnibus & singulis etiam minutissimis & vilissimis præsens existit, sed cum intellectu & voluntate agat, ita præsens in illis est, ut ex infinito sui amore eas conseruet sua potentia, & sapientia immensa, atque adeo sese in illis glorificet: ita ut suas perfectiones in illis diffusas sibi ipsi aliquo modo reddat. Est enim Deus benedictus & gloriosus non in se tantum, sed etiam extra se. Quare cum creaturas omnes inuito, ut Deum benedicant & laudent, venire imprimis mihi in mentem debet æterna illa benedictio & laus quam Deus sibi ipsi ex illis reddit. Deinde quod ex eodem amore mihi exhibet seipsum, suasque perfectiones in creaturis illis, ut in quibusdam speculis mirabiliter relucens, iucundissimè contemplandas, ut ego pariter ex eodem amore easdem perfectiones ipsi reddam, & in creaturis illum laudem & benedicam. Præterea quod cum earundem mihi vsum concedit siue ad vestitum, animique relaxationem etiam nouo quodammodo sese mihi communicat incredibili erga me totius amoris sui propensione.

D

Denique quod cum in iisdem operantibus operatur & laborat, illos labores operationesque sponte, & tota voluntatis suae inclinatione, in bonum meum dirigit. Itaque cum cœlum, solem, lunam, stellas contempler, cum terram, arbores, herbas, flores, gemmas, & cœtera id genus intueor, cum me radijs perfundit sol, cum cibus reficit, cum tegit vestis, si illuminatos fide oculos & sensus habeam, non tam creaturas ipsas quæ ex se nihil sunt, quam immensas Dei perfectiones ex indicibili amore mihi varijs modis adeo naturæ meæ consentaneis, communicatas, apprehendere debeo: ut non tantum corpus creaturis, sed præcipue anima Deo præsentem fatietur & expleatur, Deum laudet, benedicat, glorificet, tantam eius gloriam extra effusam in eum reducat, & sese pariter cum omnibus creaturis eidem reddat ijs bene utendo, vel contemnendo pro eius gloria & tantæ bonitatis æstimatione.

Hæc ergo Dei præsentia in creaturis etiam insensibilibus, ad unionem nostri cum Deo per amorem efficiendam, ut ad suam ultimam formam fertur. Nec verò minus, imo magis amabilis est tanta bonitas, cum vel in vilissimis creaturis sese præsentem exhibet, vel per creaturas quasdam iuste nos exercet & punit in hac vita.

Atque hoc modo vsi sunt sapientissimi viri sancti exercitio præsentia diuinæ, cum maxima & spiritus suauitate & fructu spirituali, commendatque illum B.P.N. in exercitio de amore spirituali.

Quomodo in Deo præsentem remotissima quæque, & tam præterita quam futura nobis quasi præsentia efficiuntur.

CAPVT XXII.

Admirabilis quoque hæc Dei immensitas, non tantum distita quæque & loco remotissima nobis præsentia facit, sed etiam quæ maximis temporum intervallis sunt vel iam præterita, vel futura. Nam sicut ei sunt omnia præsentia, ita etiam cum seipsum nobis præsentem facit, quodammodo in seipso eadem præsentia exhibet, sic, ut non secus nos afficiat ambilissima eius bonitas, sapientia, potentia, iustitia, & alia perfectiones in præteritis illis & futuris relictæ, quam in ijs quæ modò geruntur. Ab ipso mundi initio plurima iam secula fluxerunt plurima in tanta temporum varietate facta sunt ante Christum, quæ sacra historia in libb. Genesios, Exodi, Regum, Machabæorum describit, plurima à Christo & post illum in vniuerso orbe, quæ Ecclesiastica historia ad hæc vsque tempora commemorat, de Ecclesiæ persecutionibus, hæresibus, Martyrum certaminibus, triumphis, miraculis. Plurima ad finem vsque

contingent; hæc omnia tempora, & vniuersa quæ in ijs facta sunt vnicum immense æternitatis Dei punctum continet, & intuetur ut præsentia, nihil ei antiquum, & præteritum, nihil futurum, non potest obliuisci operum nostrorum bonorum nullo vnquam momento ab ijs quæ olim commisiimus, peccatis, oculos auertit, Christi Domini mors & Passio, & Sanctorum vita, pugna & merita tam ei noua, ac proinde grata sunt, quam si hoc momento primum offerrentur, æternam Sanctorum suorum felicitatem, & damnatorum pœnas in hoc vno momento sic habet præsentem ut non possit magis. *Intellexisti enim, ô Domine, cogitationes meas a longe, semitam meam, & funiculum meum inuestigasti: tu cognouisti omnia nouissima & antiqua.* Hoc admirabile theatrum quod Beatis incredibilem voluptatem adfert, nobis quoque non voluptatem tantum, sed ingentem etiam utilitatem adferre potest. Est enim spirituali consolatione plenissimum, cum sacram Scripturam antiquas illas historias commemorantem legimus, cum Psalmos cantamus, cum Sanctorum certamina, & vitam siue recitamus in officio, siue legimus audimusque, cum peccata nostra præterita recensemus, Christi item actiones, Passionem, mortem, & resurrectionem cogitamus, cum futura omnia prospicimus, hæc omnia etsi iam pridem facta sunt, tamen non ut præterita & antiqua, ac quasi obliuione sepulta cogitemus, sed tanquam in Deo præsentia, atque adeo ijs afficiamur non secus atque si essent ante oculos, quemadmodum etiam ipsum Deum ijs affici æquum est cogitare, siue ut sese inde glorificet, siue ut nobis beneficiat, aut etiam iusto nos iudicio pœnis debitis castiget, & humiliet ob peccata præterita, nisi Dei misericordia dimissa essent. Quæ tamen misericordissima & amabilissima misericordia Dei, etiam ut præsens cogitanda est, ut vno intuitu videamus quid & iustitia Dei exigat, & quid misericordia largiatur; atque admirabili modo & iustitiam eius simul & misericordiam in nobis glorificemus, sic enim Beati misericordias Dei in æternum cantabunt.

Quomodo Deus præsens in oratione concipiendus sit.

CAPVT XXIII.

HActenus de præsentia Dei in vniuersum modò de eius in variis occasionibus & actionibus nonnulla dicenda sunt, atque ab oratione exordium ducendum. Docet ratio ipsa & experientia & Sanctorum autoritas diuinam præsentiam imprimis necessario apprehendendam potissimum ante omnem orationem, non simplici tantum vel intellectus vel fidei assensu, sed etiam cum aliqua voluntatis inclinatione & vniione cum illo. Deus enim ipse cum vel ex instituti ratione, vel speciali deuotione aut

occasione quavis alia nos ad orandum incitat, ipse nobis intemè præsens id ipsum agit in nobis, atque ad id nos excitat. Itaque nostrum est viuo fidei actu non tantum illum concipere præsentem, nobisque largientem id omne quod sumus, sed etiam singulari iam modo volentem à nobis coli nobiscum agere, & ideo ut id ipsum velimus & faciamus in nobis operantem; quod non potest apprehendi sine magno voluntatis affectu & sensu quodam, qui certè erit maior, si concipiamus initio orationis Deum ex infinita suæ maiestatis æstimatione & amore seipsum in seipso glorificantem, qui internus & infinitus Dei actus, qui Deus ipse est, miseræ creaturæ communicatur, ut possit Deum similiter æstimare, reuereri & colere. Itaque possum ab initio orationis apprehendere me in Deo, vel Deum in me, non otiosum, sed operantem: primum circa se, deinde etiam in me excitantem consimilem actum, quo ut patet, immensam maiestatem æstimem, & reuerer; atque adeo illum seipsum quasi per me & in me reuerentem. Sicut enim erat Deus in Christo mundum per Christum reconcilians sibi, ita modo quodam est in nobis per Christi gratiam & merita per nos sese glorificans. Sic agnoscam facile cum ex me nihil sum, nihil habeam, nihil possim, quantum ab ipso dependeat: Sic coram Deo ob peccata mea confundi mihi difficile non erit, sic bonitatem eius in me diffusam per participatos eius actus adeo sublimes, non intelligam tantum, sed etiam optimè disponar, ut apprehendam in tota oratione quomodo ipse in me operando actus admirationis, gratiarum actionis, laudis, amoris, petitionis, fiducia, piorum desideriorum, omnis iustitiæ, sanctitatis, & virtutis; seipsum glorificet, amet, fontem agnoscat bonorum omnium plenissimum. Nam ex illa plenitudine cognitionis & amoris, quam de seipso habet, hi nostri actus participati effluunt, ut plurimum eo copiosius, quod demissius & humiliter nos nihil esse & posse cognoscimus. Quare semper Deus ipse apprehendendus non tantum ut præsens, sed etiam ut operans, primum quidem in se, deinde in nobis, efficiensque ut velimus & moueamur ad æternam eius gloriam, cum sine illa eius operatione omnino immobiles essemus. Inclinat ergo sese ad nos, & simul nos ad se, ut immensam vim suæ bonitatis manifestet. Nostrum proinde est cum quodammodo iuuare & liberè ei cooperari, ut ex terra hac diuinus ille agricola fructus speratos percipiat. Et verò difficile non est præsentem illum & operantem variis modis, pro materiæ varietate concipere. Nam in me est etiam iudex meus, cum tota sua iustitia, sapientia, potentia. In me magister & doctor meus. In me Rex meus, medicus, lumen, & vita mea, meus pastor, infinita æstimatione seipsum glorificans, eandem in me æstimationem efficiens, & tum in se, tum in me, ea operans, quibus non tantum se ad me inclinet ac vniat, sed etiam me ad se pro materiæ cuiusque ratione. Hinc orietur ab ipso orationis initio mei confusio, ut qui tam procul absim ob peccata mea ut possim ei cooperari; hinc humili-profundaque reuerentia exterior qualis erat Abraham; *Loquar ad Dominum, quamvis sim pul-*

Gen. 18.

luis & cinis. Hinc deuotionis interior sensus, A diffidentia mei, & confidentia in Deo; hinc facilitas magna colloquendi cum eo præsente, hinc si fortè aridi simus, magna & solida voluntatis nostræ resignatio. Hæc mihi ratio diuinæ præsentiæ longè vtilior videtur, quàm sensibilis imaginatio qua illū ut circumfusus vndique lumen concipimus, vel velut in sublimi throno residentem intuemur, aut in cruce fixū aspiciamus. Quamquam coram Sanctissimo Sacramento & solidè & facile possit Christus, ut pote præsens, apprehendi, idque variis modis, prout occasio feret; Inter quos hic etiam maxime probandus videtur ut concipiatur tanquam morale principium omnium bonarum nostrarum operationum, ab ipso nempe profluit actuale gratiæ auxilium, & actualis gratia ratione cuius non habitare tantū in nobis, ut loquitur Apostolus, sed etiam operari dicendus est. B

Quomodo in sanctissimo missæ sacrificio præsentem Deum habere possimus.

CAPVT XXVI.

C IN sanctissimo missæ sacrificio dupliciter Dei præsentiæ exhibetur. Primum quidem quatenus Christus Dominus Deus verus & homo substantialiter, verè, ac realiter præsens adest, idque ut Patrem suum per tanti sacrificij excellentiam honore debito & adæquato prosequatur, quandoquidem istud sacrificium nihil aliud est quàm quædam veluti cōtinuatio sacrificij crucis. Cum enim Christus pro salute omnium hominum, qui futurierant ad mundi finem, ad Dei Patris gloriam ex eius amore optaret vehementer fixus in cruce ad sæculi consummationem permanere, nec id necesse esset, vel expediret; hoc sacrificium instituit ut nobis esset loco cruenti, ac proinde quod possemus adire, Deoque patri offerre, perinde atque si in cruce fixum adiremus & offerremus: præsertim cum etsi nobis præterita multis iam annis; atque adeo, longissimè absens Christi passio sit, Dei tamen æternitati semper præsens, semper noua existat; & ita etiam à nobis hoc maxime signo representationis eius excitaris apprehendi possit & debeat. Ergo in eo Christus Dominus præsens sese nobis verè donat. Nam & cum hoc sacrificium instituebat, & cum in cruce fixus, erat hoc in particulari cum his circumstantiis loci, temporis, animo intendebat, cui voluit me adesse, & modò ex summo mei amore sese patri pro me offert, nam intellectu & voluntate operatur. Videt me & intimum cor meum intuetur, & tota voluntatis inclinatione ad me propendet, idque ut sese mihi vniat: quare etiam cibus mihi esse voluit, quo nihil est quod magis nobis vniatur. Sed præterea tota

beatissima Trinitas verus & æternus vnus Deus, præter modum præsentia quem habet in me; & in omnibus aliis rebus, hic singulari modo adest: adeo vt si per impossibile nusquam esset alibi, tamen reuera hic adesset cum sacrosancta Christi humanitate Verbo diuino vnita, vnus Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus; nec tantum hic Pater Filium generat, & Pater ac Filius Spiritum sanctum producant, sed Pater, Filius, & Spiritus sanctus hypostaticam diuini Verbi cum natura humana vnionem hic efficiunt, & præterea Christum Dominum sub speciebus constituunt, & arctissima vnione colligant. Hæ tam stupendæ operationes Dei non nudam eius præsentiam, sed incredibiliter in me propensam ostendunt. Quorsum enim tot vniones, nisi vt significet sese velle mihi vnire, cum præsertim illæ ipsæ species, quibus ita Christus corpus vnit, sint species panis & vini, naturalis nimirum alimenti, vt illo veluti signo, naturalis vnionis, alimenti & aliti significaret, tantam esse in me propensionem amoris sui, vt mihi ipse permisceri, confundique mecum quodammodo, & in vnum coalescere velit. *Sicut enim erat Deus in Christo mundum reconcilians sibi in cruce;* ita iam est in hoc sacramento eundem sibi vnians. Ex quo etiam satis patet in vsu & sumptione huius Sacramenti Dei præsentia exercitium, & præcipuum esse, & facillimum, & suauissimum: Nec verò in vsu duntaxat, sed etiam in visitatione SS. sacramenti suo etiam modo vsurpari potest. In vtroque porro non sunt abducendi oculi fidei ab eadem diuina maiestate in nobis intimè præsentem, & nos pariter, tum illuminando, tum excitando, mouendoque inclinante, ad liberè perficiendam ex nostra parte vnionem hanc. Nam frustra ipse ad nos ita propenderet, nisi in nobis etiam gratia suæ vi eandem inclinationem operaretur. Et quidem tanta eius inclinatio ad nos, argumento nobis est, quantam cupiat pariter esse nostram ad se, si modò eius gratia non desimus. Verùm cum in ipsa transubstantiatione consistat ratio sacrificij, quod est supremus Dei cultus, mirabili planè modo Deus ipse in Christo seipsum quodammodo colit, & nos pariter inuitat, vt ad equato ipsi & excellentia diuinæ sacrificio eundem colamus. Sicut enim ipse seipsum seipso glorificat, ita hic mihi dat seipsum, vt possim eodem modo illum colere: atque etiam in me operatur infinitam illam æstimationem tantæ maiestatis, & efficit vt me tanto sacrificio superimmolem, & ita meipsum ad se retrahit & reducit.

2. Cor. 5.

Quomodo in conscientia examine Dei præsentia sit concipienda.

CAPVT XXV.

EST & in nobis Deus iudicium iustum exercens. Quare siue cum examinanda conscien-

tia est, siue sacramentum poenitentia ad eundem nobis, difficile non est in nobis ipsis tantæ maiestati, tantæ sanctitati, tantæ sapientia, iustitiæ, potentia præsentem, thronum veluti constituere, & illam ipsam contemplari sese glorificantem. Nempe infinitas meas imperfectiões, quibus vel ab ea longissimè recessi, vel eam modo quodam infeci, non videt tantum, sed etiam in infinitum exhorret; sic vt iustitiæ suæ infinitam vim expromat ad vindictam sumendam, etiam de amantissimis creaturis. Imo si per impossibile, posset apprehendi cadere posse in illam puritatem peccatum aliquod, ipsa eius iustitia infinita ad infinitam etiam contra se vindictam eum propelleret. Quare filium suum dilectissimum ob assumptam peccatorum nostrorum expiandarum obligationem morti tradidit, & perpetuis innumerisque poenis in æternum cruciat damnatos. Illaque iudex ille iustissimus & sanctissimus in me iudicat primum, & vt ego etiam iuste illa iudicem, efficit. Est enim iustum iudicium meum participatio quædam illius, & examen cognitioque peccatorum meorum est deriuata ab eius immensa sapientia. Deinde verò etiam poenam decernit, & in me ipso parem affectum puniendi excitat, cum mouet in anima dolorem, & ad mortificationis studium impellit, vt diuinæ iustitiæ satisfiat. Nam sicut ipse iustitiam suam in se glorificat, sic & in me & per me ad iustas poenas voluntariè spontèque sumendas me mouendo, etiam glorificat. Denique sanctitas eius immensa ad sui imitationem per emendationis propositum me accendit.

Quomodo in studiis Deum præsentem intueri possimus.

CAPVT XXVI.

STUDIA ipsa quæ ad acquirendam vel communicandam doctrinam suscipiuntur, non rectè tractari possunt, nisi Deo præsentem. Et certè ex natura sua magnâ satis occasionem ad eam præsentiam cogitandam præbent, si nimirum consideratur quæ sit causa eorum tam efficiens & finalis, quàm materialis & formalis. Nam eæ ipsæ Deus sunt, vel Deum continent. Imprimis ipsa essentia studij in eo consistit, vt sit exercitium potentiarum cognoscitiuarum, quas voluntas applicat ad veritatis indagacionem, siue per proprium discursum, siue mediante alterius ope, atque adeo per disciplinam: sicut igitur omnis creata veritas, aut veritatis cognitio, est participata ab illo, in quo sunt omnes thesauri sapientia & scientia; ita omne exercitium intellectus & aliarum potentiarum cognoscitiuarum, est participatio diuinæ intellectiois illius simplicissimæ & perfectissimæ, quæ Deus ipse est, quæ se ipso seipsum, id est primam & summam veritatem, omnemque adeo veritatem, comprehendit. Vnde fit vt facultates nostræ non tantum a

Dei presentis & continuè eas conseruantis influxu & operatione, sed etiam omnes illarum operationes ab eodem intimè concurrente, tanquam verissima causa, non secus atque illuminatio aëris à sole, dependeant; eoque magis quo summa hæc est hominis perfectio, qua proximè ad diuinam similitudinem accedit. Nec enim habet aliunde homo, qui ex se nihil est, quàm tenebræ & nihilum, præsentem illam lucem & vim intelligendi & discurrendi, quàm à Deo præsentem, & cum intellectu & voluntate agat, summo amore liberrimè tanta bona communicante, & ut in actum prodeant efficiente. Quare facillimum est cuius dum studet Deum inueniri in se operantem, & id quod bonitati eius placet de illo suo thesauro sapientiæ & scientiæ communicantem; quæ attentio, certè, propriâ nos fiducia in concessis à Deo donis ingenij exuet, humilitatem conciliabit, & ad Deum humiliter deprecandum propellet: tantumque aberit ut ab orationis studio auocet aut retardet, ut magis ad eam incitet veluti ad aptissimum instrumentum quo Deo maiori charitate coniungamur; & proinde ex eo fonte, lumen hauriamus abundantius. Equidem Deus ipse in nobis actu exercet suam omnem scientiam, actu cognoscit eam ipsam omnem veritatem, quam studio indagamus, idque infinito modo: sicut enim natura nostra ab eius essentia superatur; ita & quæuis scientia creata, ab eius scientia, siue quoad obiecta cognita, siue quoad vim cognoscendi: Itaque est fons illius scientiæ & cognitionis, quam ei facile est deriuare in animam cui est præfens, & si ita expediat & conferat ad suam gloriam sine dubio pro eo affectu quo eam prosequitur, deriuabit, modò tamen anima etiam se ei affectu respondente præsentem faciat, id est ei se subiiciat, ut fonti, & ab eo expectet omne lumen; deinde non alium studiorum finem spectet, quam ut ei placeat & seruiat, ac proinde sese ei totam resignet: sic enim aptè sese Deo præsentem præsentem vnît. Rursus ad veritatis indagationem spectant studia, & Deus ipse prima veritas, nobilissimum & transcendens obiectum est, quod in omni vero inest: ideo enim quæcunque sunt, vera sunt, quia ab eo sunt. Itaque si bene penetremus res omnes quæ intellectui obiciuntur, secum in animam Deum ipsum inferunt: sic ut Deus ipse non tantum sit principium internum nostræ cognitionis, sed etiam externum & obiectum; adeo ut sibi quodammodo occurrat, & ita in nobis fiat diuina similitudo maior, qua seipsum Deus in se contempletur. Denique est ipse etiam finis omnis veræ cognitionis & studij. Nam aliud non intendit, quando nobis facultates cognoscendi dat, conseruat, excitat, iisque cooperatur, quàm ad suam gloriam seipsum, ut actu cognoscentem omnia, repræsentare, & per sui cognitionem & amorem rationalem creaturam in sese retrahere, non secus atque ipse summè sese glorificat, & veluti seipsum sibi reddit, perfici que, cognoscendo se & amando. Nam ipse est obiectum sibi ipsi, & cum seipsum cognoscit, seipsum veluti in seipso nouo modo, & cum nouo veluti gloriæ splendore habet. Itaque ab ipso ut author est & finis nostrorum studiorum pro eius voluntate & pro

ea mensura quæ bonitati eius placet. ad doctrinam per studium acquirendam, per superiores ipsos, propriamque nostram voluntatem applicamur. Solus enim nouit quantum à nobis cognosci & amari, qua in re nostra scientia & cognitione uti velit, ac proinde quantum nobis cupiat communicare. Id quod quia non nouimus, ideo vires omnes expendere debemus, ut nihil impedimenti sanctissimæ eius voluntati cupienti sese in nobis & per nos quocumque tandem modo glorificare, obiciamus.

Atque hæc longè sunt veriora cum diuino nos Theologiæ studio impendimus. Nam tunc præter ordinarium concursum, specialibus auxilijs continuè adest, & admirandis prorsus operationibus, tum actus ipsos supernaturales fidei, sapientiæ, prudentiæque in nobis, tum habitus producit, conseruat, & perficit. Itaque non est difficile cum studendum est, in seipso, illum intueri, & præsentem & hæc operantem cum voluntatis inclinatione in bonum nostrum, & vicissim etiam, illum ipsum complecti, ut studium nostrum spiritali etiam sensu imbuatur. Quare meritò nonnulli in seipsis construunt intimum quoddam musæum in quo Deo magistro discunt, illum audiunt docentem, in dubijs cum debita reuerentia & resignatione interrogant.

*Quomodo Deum in nobis, dum
exterius occupamur, præsen-
tem & operantem in-
tueri debeamus.*

CAPVT XXVII.

Cum in actionibus externis, aliorumque ministerijs versamur ut eos externis auxilijs iuueamus, in nobis etiam Deum contemplari licet præsentem & operantem hæc omnia, pro sua immensa bonitate. Certè summa illa maiestas non dedignatur vilissimis se creaturis immergere, & eas mouere agitareque ad bonum vniuersi ut creaturæ rationali seruiant. Ipse mihi in igne laborat, in aqua, in iumentis, in cæteris quibuslibet. In alijs etiam hominibus mihi ædificat, ferit, metit, molit, vestes calceosque parat, ministrat omnia, & singula ad vitam & honestas recreationes necessaria, intellectu & voluntate in iis operans & laborans, cum summa in meum bonum inclinatione. Quid nego tum in omnibus illum amplectar & diligam, ac ei seruiam; tum ego ipse illi, ad similia me, pro alijs inclinanti, cooperabor libenter? Idem enim est, qui vires has mihi confert, conseruatque, & ad externas actiones excitat, applicatque, ut alijs opem feram. Quare eas ipsas actiones, tam in me quam in alijs spectabo, ut Dei ipsius actiones, qui voluntate & intellectu agens, ita bonitatem suam mihi commonstrat, ut vndique, ac præcipue ex meipso in oculos incurrat. Quare cum ex summo

summo in alios amore me excitet, & mecum ipse operetur, quo me par est modo ei cooperari, quâ fiducia collaborare, quo amore & charitate totum me impendere cum ita se mecum impendat, quo animi ardore bene & perfecte omnia faciendo, eius gloriæ studere, cum ita sese in me & per me glorificare intendat? Hinc existet solida quædam humilitas Deo omnia attribuens, erga proximum, etiam ingratum, fortis & constans charitas, fiducia in arduis, fortitudo & lætitia in malis successibus, & prudentia ex Dei præsentis consilio prius requisito in rebus suscipiendis & dirigendis.

*Quomodo Deum in alijs præcipue
superioribus præsentem & operantem contemplari &
intueri possimus.*

CAPVT XXVIII.

IN omni nostra cum alijs conuersatione & conuictu hoc exercitium ut longè facillimum est, siue personarum, siue finis & negotiorum habeatur ratio, ita est commendatissimum. Imprimis enim vix vlla est persona in qua Deum præsentem singulari quodam modo non possimus intueri: est in superioribus, suam illis potestatem, auctoritatem, amorem, & curam subditorum impertiens, & vicissim nobis, si subditi sumus, imprimit debitam erga eos reuerentiam, timorem, amorem, & tum internam, tum externam obedientiam, non ut hominibus, sed tanquam Dei vicem gerentibus. Et ex hac praxi dependet vis tota obedientiæ & subiectionis. Quare quando cum superioribus conuersandum est, non est difficile Deum spectare tanquam fontem ius illud quod habent nos regendi in illos derivantem; si iubent, illis assistentem, & partem etiam sui luminis, & sapientiæ, totius denique providentiæ communicantem; eorum iudicio & voluntati insidentem, ut per illos suavissime eum finem gloriæ suæ quem intendit, pro sanctissima sua voluntate, attingat. Hæc eadem maiestas, sicut in seipsa sibi ipsi in ordinatissima hac providentia, & sapientissima creaturarum quarundam per alias gubernatione, infinito amore complacet, ita etiam in nobis subditis præsens ad illam nos subiectionem inclinatur, ut in superioribus illum agnoscentes, patiamur gaudeamusque ab eo qui nec errare nec decipere potest, nos duci in vitæ huius tenebris, rati, singulari eius dispositione plurima in rebus humanis, præsertim hodie adeo cæcis & inconstantibus, à superioribus constitui, quæ nonnunquam humanæ prudentiæ, repugnare videantur, quibus tamen cum nos accommodamus, experimur quàm tutum sit se totum ei committere. Deus ergo ipse est qui præcipit in superioribus, qui obedit

A quodammodo in subditis, imo ille ipse mihi intus præsens præceptum, quod idem ipse superior suggerit, mihi aperit, excitatque ut seruem. Estque in me ipse præcipiens cum tota sua auctoritate, & sapientia, & bonitate, atque adeo providentia, cui proinde me ipsum in me ipso submittere possum, & illam subiectionem exterius omni obedientiæ, amoris, reuerentiæque perfectione erga superiorem testari.

B Atque ex his non est difficile in cæteris omnibus ob participatas Dei perfectiones eum pariter intueri præsentem, & operantem aliquid singulare, cui vicissim in nobis respondeat eiudem præsentia & operatio. Sicut enim ipse, opera etiam sua contemplatur in seipso, & in iis ob suam bonitatem ac perfectiones in illis relucens sibi complacet; ita etiam huius contemplationis & complacentiæ participationem, nobis communicat, in nobis operatur, ut & illas cognoscamus, admiremur, reueremur, amemus, prout cuiusque exigit ratio: Nam non eandem omnibus rationem communicat: sacerdotibus quidem admirabilem potestatem concessit, propter quam illis assistit sua infinita potentia, & illos audit & intuetur uti filium suum cuius personam gerunt, & quem toties in se recipiunt. Alijs nonnullis singularem scientiæ profunditatem largitus est; quibusdam excellentem sanctitatem. Atque nemo est quem non reputare debeamus in aliquo excellere, & nobis esse superiorem, ac proinde Deum in nobis sibi ipsi complacentem in illa suæ creaturæ perfectione intueri possumus, & simul participata operatione cum eo complacere, gaudere, admirari, reuereri, diligere, totoque affectu interiori complecti; exterius verò iis honoris & benevolentiae signis testari animum hunc internum, quæ cuiusque gradus requirit;

Quomodo cum inter nos versamur, & negotia quævis tractamus, Deum præsentem in nobis & alijs videre possimus.

CAPVT XXIX.

IAm vero cum quid nobis negotij est cum proximo, quod pertineat, aut ad eius salutem ac bonum siue spirituale, siue temporale, aut aliud quidvis, quàm iucundum est contemplari Deum in ipso nobisque pariter & præsentem & operantem, prout res exigit? Quantam id fiduciam, quantam alacritatem, quantam pacem adferre potest? Ita Deus ipse est etiam in peccatore, & in eo operatur sui cognitionem, & motus illos animi quibus impellitur, ut ad me veniat, mecum agat, à me

vel potius ab ipso Deo qui in me est & me pariter in illum inclinatur, hauriat medicinam, consilium, sanitatem. Quomodo ergo æquum est Deo occurrere, ut non videar impellentem repellere? Quomodo debeo ei cooperari & excipere, atque omnibus modis allicere, cum præsertim ipsemet Deus in me existens, operetur in me, respondentem illi, quam in eo peccatore excitat, inclinationem, ut in se nos simul perfectissime uniat, ac veluti æterno charitatis glutine, coagumentet. Quare quantumcumque sit pertinax & obstinatus peccator, hæreticus, Turca, Iudæus, quocumque nobis agendum est de salute, intendamus oculos mentis in eum, qui in nobis operatur, & lumen fidei, & voluntatem piam, & desiderium iuvandi illum; qui idem cum præsens ei adsit cum summa inclinatione voluntatis in eum, *vult enim omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, sine dubio si quod in nobis est, eo impellente, præstemus, occurret ipse sibiipso, & quæ salutaria erunt inspirabit, si præcipue eundem Deum veritatis & amoris præsentem in corde nostro rogemus, ut qui etiam pariter cordi eiv præsens adest, illum ipsum sua veritate & amore perfundat, quo etiam modo nobis possumus facere in eo præsentem illos ipsos, qui longè corpore à nobis absunt, & pro quibus orare volumus.

1. Tim. 2.

In cæteris porro negotiis, si suscepta à nobis sint ad gloriam unius diuinæ maiestatis, & constet omnino conducere plurimum in eum finem persuaderi aliquid proximo, quid efficacius, quam bene prius collatas cum Deo rationes ei proponere, cum ea apprehensione eundem ipsum, à quo eas accepimus, intimè in illo præsentem, operari etiam velle ut eas capiat, & vel statim, vel saltem tandem aliquando admittat, & consentiat? Quod si non constet, sed res dubia sit, quantæ est consolationis Deum in alio residentem adire, exponere rationes, conferre consilia, audire quæ opponat, dignoscere Deum sua ei lumina communicantem, & voluntatem eius flectentem, & nonnumquam per inferiores atque rudes quosdam significantem quid fieri ipse velit, nolite? Quanta cum animi pace acquiescere potes, si, quando quod in te fuit, præstitisti, & successu res caruit, Deum ea te cogitatione & desiderio exercuisse, tua bona voluntate esse contentum tibi persuadeas?

Quomodo in peccatoribus spectari possit Deus præsens & operans.

CAPVT XXX.

IAm cum peccantes cernimus, imprimis infinitæ illius maiestatis præsentis iniuriam agnoscere possumus, eiusque implacabile odium in peccatum, severitatem etiam & iustitiam

animæ illi parantem extrema supplicia; sic enim præsens adest animæ peccatrici, ut iudex severus eam æternis flammis addicens nisi resipiscat. Verum, quia bonitas eius & misericordia, inexhausta est, adest etiam ut pius pater, miser filij pericula omni ope depellere cupiens: idcirco suis internis inspirationibus & occasionibus externis, eius animum pulsat, ut agnoscat suam fœditatem, Dei iudicia exhorreat, confidat in eiusdem bonitate: Impellit ut adeat conciones, præbet occasiones conuersandi cum piis viris, quibus etiam inspirat, quid & quomodo ei proponere debeant: admirabili patientia & longanimitate tolerat, vrget ad consensum abundantiori aliquando gratia: denique iustificat, & in suam gratiam recipit; ac deinde eam receptam ad quotidiana virtutum incrementa incredibili patientia promouet. Hoc in proximo, hoc etiam in me operatur Deus misericordiarum & patientiæ; & proinde me inclinatur ad eandem mansuetudinem & patientiam in tolerandis aliorum imperfectionibus, & expectanda longanimitè aliorum quibuscum agimus, tam conuersione quam incremento, & spiritali profectu.

Quomodo in alijs omnibus creaturis præsens sit & operetur.

CAPVT XXXI.

DEmum in omnibus creaturis insensibilibus præsentem eum agnoscere licet, & operantem id quod sunt, laborantemque cum iisdem, & mihi vel beneficientem, vel nonnumquam punientem me, & variis modis exercentem. Ipse mihi cibum offert, & in cibo seipsum, ut eius me substantia alat, & sustentet, ipse in igne me calefacit, vestit & tegit in indumentis, recreat in coloribus & floribus. Denique per tot creaturas mihi insinuat suam bonitatem, & perfectiones, quot in meos quotidie sensus incurrunt. Quod mihi potissimum in refectione corporis considerandum est, ut non tantum fide viua illum ut præsentem & mihi ministrantem apprehendam; sed cibo ipso, aut magis amore suo me reficientem, & seipsum mihi intimè vnire cupientem. Ex qua consideratione, & magna in eo fiducia, & profunda quædam humilitas existet.

Quomodo Deum in omnibus creaturis, nos aduersis casibus exercentem intueri possimus.

CAPVT XXXII.

NEc verò in creaturis omnibus tam rationalibus quàm alijs præsentem Deum, dum nobis solum benefacit intueri licet & complecti, sed etiam dum aduersis nos rebus exercet. Nam quamquam odio sit Deo impius & impietas eius, & iniustas hominum actiones, vt peccata sunt & à recta ratione atque suprema eius lege ac voluntate deuiant, summè detestetur, ac proinde earum author esse nullo modo possit, sed eas solum sapienter atque sanctè iustis de causis permittat; easdem tamen vt sunt actus quidam naturales intimè præsens cum homine ipso iustè sanctèque operatur, ita vt & eam iniquitatis permissionem, & quæ præbet naturalibus actibus concursus ad bonum aliquod eorum saltem qui patiuntur, ordinet: quo fit vt eorum ipse malorum author & effector sepius à Scriptura & Patribus dici videatur. Ecclesiastici 2. *Bona inquit Sapiens, & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Et Amos 3. *Si est malum in ciuitate quod non fecerit Dominus.* Et de ijs omnibus quæ Dauidi contigerunt aduersis Dominus Deum eum per Prophetam admonuerat, 2. Reg. 12. *Et ego suscitabo super te malum d. domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis.* In omnibus ergo quæ nobis aduersa eueniunt, siue aliquod proximi peccatum inuoluant; siue absque vlla cuiusquam culpa, à causis naturalibus necessario prodire videantur, magna cum vtilitate spirituali possumus Deum horum authorem considerare, sua prouidentia res omnes huiusmodi gubernantem, & pro affectu in nos paterno his nos malis siue externis siue internis erudentem. Quare optimè sanctus Dorotheus admonet nos non debere canes imitari, qui, inquit, *si quis in eos lapidem iecerit, iaciente dimisso lapidem remordent,* sed potius cum quippiam nobis vel dictum vel factum est, debere eum attendere, qui, ait, *nobis tribulationes huiusmodi ad peccatorum nostrorum purgationem procurat, eumque vt præsentem, & has nobis occasiones offerentem, hortantemque vt nostram voluntatem eius beneplacito conformemus, contemplari; ita sanè Dauid cum ei malediceret Semei, Deum ipsum in eo contemplabatur, & contumelias quas supposita mala voluntate Semei, ferre eum Deus volebat, non secus atque si ab ipso Deo essent, excipiebat, cum diceret, Dominus precepit ei vt malediceret Dauid, & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?*

A Ad eundem modum per facile est, cum publicæ calamitates bellorum, famis, pestis, rempublicam aliquam inuadunt, cum aer, mare, aqua, frigus, æstas nos infestant, Dei iustitiam contemplari ita irascentem & vlciscentem hominum scelera, vt tamen simul etiam misereri & parcere, magnæque ex iis bona colligere velit: ita faciebat Daniel: *Induxisti omnia hæc propter peccata nostra, peccauimus enim & iniquè egimus, & præcepta tua non audiuimus; omnia ergo quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis in vero indicio fecisti.* cap. 4.

Nec minus in priuatis, qui nos inuadunt & excruciant morbis, Deum præsentem, & hæc mala operantem, siue vt se opera nostra minus indigere, & hac se velle ratione glorificari à nobis demonstret, spectare possumus. Hoc in praxi obseruauit Iob, non solum in temporali rerum iactura, cum diceret, *Dominus dedit,* cap. 1. *Dominus abstulit,* sed etiam in grauissimis & acutissimis morborum pene omnium, quibus vexabatur doloribus. *Quis det vt veniat petitiõ mea, & qui cepit, ipse me conuerat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc sit mihi consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.* Et D. August. *Hic vire, hic seca, modo in æternum parcas.* Et Fulgentius. *Domine auge dolorem, sed da & patientiam.* cap. 6.

Vtilis verò admodum est hæc præsentis Dei & operantis cogitatio, cum ea quæ agenda suscepimus, illum successum, quem optabamus, non habent, cum nobis vel studia, vel studiorum exercitationes, vel functiones erga proximum non cedunt ex animi sententia. Quis enim dubitat Deum pro sua summa sapientia vnicuique non solum vires & talenta distribuere, sed etiam cum eo cooperari, pro vt maior eius gloria requirit? Et quis est qui eius consilium ita norit, vt sciat quænam sit mensura eius gloriæ, quàm ipsius opera consequi decreuit? Quis nescit præclara eius dona, & fœlices euentus, & res magnas benè, & ex animi sententia gestas magna plerumque superbix, grauisque lapsus pericula habere coniuncta; atque adeo expedire magis vt plurimum non expectatis successibus exerceamur, vt cum Dauide dicamus: *Bonum mihi Domine quoniam humiliasti me, vt discam iustificationes tuas.* Ps. 118.

D Id ipsum certè in spiritualibus mentis exercitiis non rarò usurpare possumus. Nam cum Deus sit qui in nobis & nobiscum postulat gemitibus inenarrabilibus, orat nobiscum & meditatur: si cum ei visum fuerit, vel consolationis sensibilis dulcedinem nullam infundat, vel etiam languentem ad omnis virtutis bonum voluntatem sua quodammodo gratia destituere videatur, & ita effrenem naturam, & passionibus superbix, iracundiæ, aliisque id genus obnoxiam, nullo deuotionis sensu, nullo satis generoso piæ voluntatis proposito, nulla virtutis vllius perfectæ acquisitione ab imperfectionibus coërceat, si denique grauibustetationibus oppugnari permittat, hæc, inquam, omnia si in nobis Deus partim suum concursus & operationem subducendo, partim etiam agendo, efficiat, nostrum est illum in nobis intueri præsentem, & hæc dona sua pro infinita sapientia, hæc illaue mensura dispensare.

tem, siue ut suam in nobis iustitiam hac pœna glorificet; siue ut grauiora salutis pericula, quæ alioquin imminere nobis videt, hac ratione auertat, siue ut tantorum bonorum capaciores nos auctis hac priuatione desideriis bonisque operibus efficiat; quare nos ei præsentem humiles subicere, sanctissimæ eius voluntati nostram accommodare, admirari & vereri consilia, acceptis eius donis, etsi exiguis fideliter & diligenter uti, diuinum eius beneplacitum complecti ex animo, nosmetipsos in nobis cum eo & iudicare, & condemnare, & punire debemus, ut exemplo sancti Iob hæc sit nostra consolatio quod non parcens nobis, labore nos & in corpore & in animo ad suam saltem iustitiam circa nos in hac vita glorificandam affligat; & in nostris malis ridere & delectari videatur, ne in æternum nos rideat, aut puniat, & ut æterna nos delectatione ad suam maiorem gloriam recreet. Huius rei praxim docuit nos Magister noster Christus Iesus, qui in sua Passione traditus à Patre in manus peccatorum propter peccata populi percussus; à Deo ipso interius etiam derelictus dicitur: Nec enim dubium est quin sanctissima illa anima in Deum sibi adeo præsentem & unitum semper intenta, eius traditionem, percussorem, derelictionem cum incredibili humilitate, & sui subiectione, magna cum superioris partis consolatione acceptaret, & diuinam voluntatem hæc omnia operantem tota propensione complecteretur.

Fructus nonnulli exercitij præsentia Dei.

CAPVT XXVI.

IN præclari huius exercitij fructibus explicandis, non est immorandum diutius, collegunt alij sat multos, exposueruntque longiori oratione. Tantum sunt breuiter commemorandi potiores.

Primus ergo sit & veluti genuinus, excellens quædam sanctitas, quæ ex tanta cum Deo familiaritate & influxu continuo afflatur, ut ipsa experiëntia docet. Certè sic inter cæteros P. Ioseph. Anchieta ad eam sanctitatem & vitæ innocentiam peruenisse dicitur nostris temporibus.

Secundus, est orationis assidua facilitas, adeo ut hoc modo Christi præceptum. *Oportet semper orare, & nunquam deficere*, ad litteram veluti im-

pleatur, nascaturque ingens inclinatio & promptitudo ad omnem orationem, ob continuam cum eo unionem.

Tertius, in omnibus spiritualibus exercitijs, meditatione, sacrificio, & officio diuino, in quo distractiones plerumque molestiores esse solent, plena deuotionis & pietatis attentio, & efficacia ad omnes vitæ partes & actiones sese diffundens.

Quartus, ardentissima sitis gloriæ Dei, adeo sibi coniuncti, in quem seipse, & omnia creata libentissimè refundit, ut in ipso veluti omnia pereant, ut sit Deus omnia in omnibus, & sine vlla omnino diminutione gloria sua tota potiatur.

Quintus, maxima & constantissima voluntatis propriæ resignatio, & cum diuina conformatio in omnibus: Magna humilitas & diffidentia de propriis viribus, cum omnia à Dei voluntate, & potentia, sapientissimæque prouidentia pendere, & regi non tantum intelligit, sed propemodum in se sentit & experitur.

Sextus, artificiosa unio cum aliis in Deo, qui, cum sit simplicissimè vnus, omnia in se vnit, præcipuè verò, libera rationalium creaturarum voluntates, ut omnes, sicut & ipsa Dei voluntas, excluso omni appetitu proprii singularum boni, ut tale est, in idem bonum, quod ipse Deus est, ferantur.

Septimus, in tentationibus omnibus, & peccandi occasionibus, præsentissimum tum remedium, tum auxilium. Quid enim timebit qui habitat in tabernaculo altissimi, & cui Deus est refugium?

Octauus, in rebus arduis & suscipiendis ad Dei gloriam, & prosequendis, & ad finem vsque perducendis, ingens animi vis & fortitudo, ac fiducia in Deo, cum humilitate profundissima, & diffidentia sui coniuncta.

Nonus, facilitas magna in expediendis negotiis perplexis, & consiliis in rebus dubiis, ubi res postulat, tuto securèque ineundis cum Deo præsentem, dirigentemque. Est enim verus noster consiliarius, qui quod suæ gloriæ & nostræ saluti expediet, id suggeret. Huc spectat regula electionis eiusque praxis.

Decimus, si quando res secus accidat quam vel optabamus, vel sperabamus, siue circa temporalia bona, siue circa spiritualia, atque adeo ipsius proximi salutem & miseriam, magna quies & tranquillitas ac serenitas animi, ut animus in Deo firmatus ac colligatus, nulla videatur posse ratione moueri ab eius sanctissimo beneplacito. Quin potius quicquid accidat non secus de eo ipso gaudet, Deumque laudat, quam Deus ipse, dum in illis ipsis operibus suis sibi complacet.

SECTIO DECIMA.

DE DECIMO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

ORATIONE.

*Hæc supra tractata in quarto instrumento meditatione
propter utriusque affinitatem.*

SECTIO VNDECIMA.

De Vndecimo instrumento perfectionis, Confessione sacramentali.

CAPVT PRIMVM.

Instructio ad generalem totius vite Confessionem.

SCIENDVM primò Pœnitentia Sacramentum à Christo Domino institutū esse vt per illud peccata omnia post Baptismum commissa remittantur, estque illud ijs qui se post Baptismum peccato alicui mortali obstrinxerunt ita necessarium ad salutem vt Baptismus nondum baptisatis, vt docet concil. Trident. sess. 14. cap. 2. Sunt autem huius Sacramenti partes, contritio, confessio & satisfactio, qui sunt tres actus Pœnitentis. Porro forma totius Sacramenti est absolutio quæ à sacerdote confertur.

De contritione.

CAPVT II.

§. 1. **P**rimum quod requiritur ex parte Pœnitentis est contritio, quæ est animi dolor ac detestatio peccati commissi cum proposito non peccandi de cætero.

Nota non sufficere peccatori ad obtinendam peccatorum indulgentiam quod proponat emendationem vitæ, vel quod mores suos in melius componat, sed præter hoc etiam requiritur vt vitam malè transactam detestetur, & de peccatis doleat.

§. 2. Nota 2. hunc dolorem de peccato debere esse summum, vt scilicet de nulla re æquè doleat atque de offensa Dei, nec quicquam magis abominetur quàm peccatum, verum tamen est non esse necesse vt hic dolor sit sensibilis (licet & ille valde sit salutaris) sed satis est dummodo talis

fit voluntate &c. summus quoad appreciationem, vt scilicet cuiuscunque rei odium paratus sit homo postponere odio peccati.

§. 3. Nota 3. pœnitentem hoc modo dolore debere de omnibus peccatis. Nam si alicui vel vnicum peccatum mortale placeret, non esset is verè contritus, nec ei prodesset, quin grauiter obesset confessio, peccaret enim mortiferè.

§. 4. Nota 4. Ad contritionem quæ est necessaria in Sacramento pœnitentiæ non sufficere dolorem de peccato præterito, sed requiri etiam firmum propositum emendationis & abstinendi in futurum ab omni peccato mortifero, & consequenter à propinqua occasione peccandi: verbi gratia discedendi ab ea cum qua quis solitus est peccare carnaliter: quare qui istius modi occasionem peccandi nollet deferere, nec esset verè contritus nec capax absolutionis, quin potius ita affectus esse debet quilibet bonus Christianus, vt mortem ipsam potius subire vellet & charissimis rebus priuari, quàm Deum in posterum lethaliter offendere.

§. 5. Nota 5. Duplicem esse contritionem, perfectam & imperfectam quæ etiam attritio dicitur.

Contritio perfecta est illa quæ informata est charitate, quando scilicet detestatur quis peccatum admissum eo quod sit offensa Dei super omnia amati cum proposito confitendi, & non peccandi de cætero saltem lethaliter, & talis contritio hominem Deo reconciliat priusquam actu confiteatur.

Attritio verò seu contritio imperfecta est ea quæ peccati turpitudine, vel ex Gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, estque & ipsa donum Dei actusque elicitus à voluntate ex impulsu spiritus sancti non quidem adhuc inhabitantis, sed tantum mouentis, quo pœnitens adductus viam sibi parat ad iustitiam.

§. 6. Et quamquam hæc attritio non sufficiat

sine Sacramento ad peccatorum remissionem, cum Sacramento tamen pœnitentiæ sufficit si quis cum tali solum attritione diem obiret antequam sua peccata sacerdoti confiteretur & absolueretur, damnaretur, quibus fuisset absolutus & Deo reconciliatus si absolutio attritioni accessisset, & hoc est quod communiter docent Theologi, quoniam dicunt sacramentum pœnitentiæ ex attrito facere contritum, ac conferre primam gratiam.

De confessione, & eius conditionibus deque peccatorum circumstantiis necessario exprimendis.

C A P V T III.

Secunda pars pœnitentiæ est confessio integra omnium peccatorum mortalium quorum post diligens examen pœnitens est sibi conscius. Dixi, mortalium, quia venialia quibus à Dei gratia non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamuis rectè & utiliter in confessione dicantur, taceri tamen sine culpa, & multis alijs remedijs ea piari possunt vt. Trid. Sess. 14. cap. 5.

Prima ergo conditio confessionis vt sit integra, hoc est de peccatis omnibus mortalibus quorum vnusquisque post diligentem examinationem sibi est conscius, quia sicuti non est vera contritio, neque attritio quâdo haberi potest & debet confessio, & tamen ea negligitur, ita neque vera est contritio vel attritio quando non est integra confessio, imo sacrilegium committit qui sciens & volens omittit confiteri aliquod crimen mortale à se commissum, nec alias confessum.

Ad integritatem porro confessionis spectat vt & numerus & species peccatorum mortalium quoad fieri potest exprimatur. Quod si ne probabiliter quidem plus vel minus huiusmodi numerum confiteri quis possit, is dicere saltem debet tempus quo in peccato illo perseuerauit, & explicare an quoties erat occasio peccandi, peccauerit, quoties item se peccandi occasio offerebat singulisne diebus, an septimanis & consequenter.

Hoc etiam ad integritatem confessionis spectat vt etiam hæ circumstantiæ in confessione exprimantur quæ speciem peccati mutant. Talis aliquando est circumstantia loci, vt si quis semen aut sanguinem effuderit in loco sacro, hic locus variat speciem peccati quia addit nouam deformitatem alterius rationis à deformitate objecti, similiter si quis furatur ex loco sacro cuius dominium vel custodia pertineat ad locum sacrum, hæc enim omnia aduersantur sanctitati & immunitati loci. Talis interdum est circumstantia personæ vt si persona sacra vel votum castitatis habens fornicetur, transfertur peccatum à specie fornicationis ad sacrilegium, si vterque vel alter sit coniugatus est adulterium, si est inter consan-

guineos est incestus, si cum virgine est stuprum, si verò inter personas eiusdem sexus vel cum brutis est sodomia, atque hæ circumstantiæ personarum necessario sunt exprimendæ, et si peccata sint merè mentalia & interna, neque ad exitum perducta.

Circumstantia temporis tametsi non mutat speciem, tamen facit aliquando esse peccatum mortale quod alias non esset, vt non audire sacrum in die festo, vt etiam secundum multos si quis non ieiunet illo die in quem simul concurrunt ieiunium vigiliæ & quatuor temporum.

Aliquando tamen valde notabiliter augeat peccatum mortale, vt si quis feria 6. parasceues enorme aliquod peccatum committeret, vel eo tempore quo ibat ad complendam pœnitentiam & valde probabile est tales circumstantias necessario exprimendas in confessione. Si quis verò sacerdos tempore confessionis sollicitet ad peccatum pœnitentem, vel contra: talis circumstantia temporis esset exprimenda propter maximam iniuriam sacramento irrogatam.

Aduerte præterea non solum necessario confitendas esse circumstantias quæ mutant speciem, verum etiam illas quæ licet non mutant peccati speciem trāsferunt tamen illud de veniali ad mortale, vt si quis furetur decem asses est peccatum mortale, ac necessario exprimendum in confessione, secus sit si leue furtum.

Immo etiam illæ circumstantiæ quæ notabiliter aggrauant peccatum mortale et si speciem non mutant, necessario sunt exprimendæ quidquid dicat Nauarrus cap. 6. num. 6. cuius sententia reprehenditur à doctis & contrarium docet catechismus Tridentinus parte 2. In materia de confessione, quo fit vt is qui furto sustulisset 100. aureos nos satisfaceret dicendo se peccasse mortaliter peccato furti. Idem quoque iudicium est de perseuerantia temporis in peccato, seu de continuatione peccati quæ quâdo est notabiliter magna necessario est confitenda, vt si quis per tres vel quatuor horas inhonesta habuisset colloquia vel si per multos dies odium vel turpem amorem aut animum peccandi continuasset, nec illa per actum contrarium interrupisset, quia si interuenisset contrarium propositum, tunc essent plura & diuersa peccata sigillatim in confessione aperienda, secus est quando illa interruptio solum est naturalis, tunc enim omnes illi actus quantumuis sapius renouati integrant vnum duntaxat peccatum. Sed et si quis peccando proximum grauius scandalisasset aut in peccatum induxisset, similes circumstantias exprimere debet.

Secunda conditio confessionis est sit sincera & pura ab omni mendacio & simulatione, vt videlicet sese quisque accuset vt sibi est conscius, vel vt probabilius existimat, neque augendo neque exaggerando peccata, neque minuendo, sed certa vt certa, & dubia vt dubia accusando. Pura præterea debet esse à narrationibus verbisque superfluis, non item eadē peccata sæpius iterentur, hoc enim magnam sacerdoti parit confusionem qui nescit an eadem sint, an diuersa peccata, item ne quisquam complicum nominetur, denique tam brevis sit quam fieri potest.

Tertia conditio vt sit humilis, nimirum vt pœnitens secum reputet versari sese in præsentia

Dei omnipotentis, eiusque vicarij, qui ipsi Balneum præparat ex Christi pretioso sanguine confectum quo eius vniuersa peccata deleantur.

Vt verò possit quis aliquodque discernere peccata mortalia, sciendum omnia peccata illa communiter esse mortalia quæ sunt contra particulare aliquod Dei vel Ecclesiæ præceptum. Ita omnia quæ in materia notabili sunt contra amorem vel honorem Dei, vel proximo notabiliter nocent; similiter & illa quæ quis facit cum conscientia erronea, vel etiam dubia peccati mortalis, hoc est ea quæ quis facit putans vel dubitans esse mortalia licet alioquin licita essent. Sciendum etiam hic est non solum confitenda esse opera oris & operis, sed etiam cordis quæ sunt in triplici gradu. Nam Primò deliberatè & aduertenter, quis cogitat de aliquo peccato mortali, & in eo sciens & prudens delectatur cum desiderio perficiendi operis quod tractat mente. Aut 2. deliberatè quidem delectatur in cogitatione peccati mortalis, sed absque voluntate exterius exequendi ipsum peccatum mortale. Aut 3. tamen si non proponat nec velit opus ipsum exterius perficere, nec velit expressè in eo cogitando delectari, nihilominus aduertit tandem se cogitare rem turpem, & in ea cogitatione delectari, nec tamen eam à se repellit, sed in illa cogitatione mala aut turpi immoratur, unde vocatur Delectatio morosa quæ & ipsa quoque est peccatum mortale, licet non tam graue quam peccata primi & secundi gradus.

Aduerte quod in omni re quantumuis graui duo excusant à peccato mortali, primum est leuitas materiæ, vt si quis semissem vel rem leuem furatur sine animo plura furandi, & sine notabili nocumento proximi solum est peccatum veniale. Secundum est leuitas actus vt quando non omnino aduertenter nec plena deliberatione aliquis consensisset peccato cuicunque & quantumuis enormi, & tunc solum esset veniale.

Debet verò pœnitens ita peccata singula confiteri vt confessarius quoad fieri potest intelligat an deliberatè consenserit, nec ne, & an graui an leui materia peccauerit vt inde scire possit an fecerit peccatum veniale an mortale.

De quibusdam casibus, in quibus Confessio est nulla & necessario iteranda.

CAPVT IIII.

Primo Confessio nulla est ac necessario iteranda, quando facta est Sacerdoti non habenti potestatem & iurisdictionem ad absolendum pœnitentem, aut fortasse propter ignorantiam & ebrietatem malè absoluenti.

Secundò quando pœnitenti defuit necessaria discussio conscientiæ, aut contritio seu dolor de

peccatis conueniens sacramento, aut denique propositum emendationis.

Tertiò quando sciens & prudens contigit aliquod peccatum mortale, vel quod ipse opinabatur esse mortale, aut de quo dubitabat an esset mortale.

Dico si sciens & prudens, quia si aliquod peccatum mortale non sponte omisisset, sufficeret illud vnicum in confessione proxima confiteri non repetitis veteribus semel ritè confessis. Cæterum quando spontè prætermittitur, sacrilegium committitur, totaque illa confessio repetenda est, exprimendumque à pœnitente se voluntariè omisisse confiteri aliquod peccatum mortale propter quod neque illa confessio neque vllæ sequentes vsque ad illam qua sacrilegium expressit validæ fuere, nisi forte oblitus esset postea se hoc commisisse sacrilegium & confiteretur alia.

De Satisfactione.

CAPVT V.

Satisfactio est persolutio eius pœnæ quam quis propter peccata à se commissa debet. Duo si quidem mala annexa sunt peccato, culpa seu macula peccati & pœna. Culpa in virtute sacramenti legitime suscepti sæpe remittitur, & ex consequenti pœna æterna annexa peccato mortali: quia tamen sæpe fit vt remittatur quidem tota culpa, non tamen vniuersa pœna condonetur, sed æterna in temporalem commutetur, hinc est vt huic Rei deferuiat Satisfactio quæ vel in hac vita fieri debet vel in futura, hoc est in purgatorio vbi sunt tam acerbi cruciatus secundum Augustinum vt omnium Martyrum cruciatus excedant, vt omittam ea tormenta non esse patientibus meritoria. Tres porro sunt modi satisfaciendi, oratione, Ieiunio & Eleemosyna: per Eleemosynam offerimus Deo bona externa; per orationem interna animæ, per ieiunium interna corporis quod pro amore Dei maceramus. Per orationem vtunque satisfacimus peccatis contra Deum admissis, per Eleemosynam peccatis contra proximum, per ieiunium peccatis contra nos ipsos.

Nota quod quamquam hæc opera sponte suscepta bona admodum sint, & animæ nostræ salutaria, multumque meritoria gratiæ & gloriæ, quando fiunt in gratia; meliora tamen & magis salutaria sunt magisque meritoria, ipsaque satisfactio longè fructuosior quando istiusmodi opera ex iniunctione confessarij, qui locum tenet Christi, suscipiuntur.

Nota 2. Pœnitentiam iniunctam à confessario semper esse adimplendam, etiam ab iis qui sunt in peccato mortali alioquin Sacramentum manet mutilum & imperfectum. Et quamquam talis satisfactio bona non iuuat peccatores in ordine ad vitam æternam, facit tamen ne de nouo

peccent mortaliter, & quando postea redierit in gratiam cum Deo, proderit illi ad remissionem pœnæ debitæ peccatis suis.

Nota 3. quod quamquam indulgentiæ concessæ ab Ecclesia plurimum iuuent ad condonationem pœnæ totius debitæ peccatis ritè confessis, & tota pœna deleatur per indulgentiam plenariam ritè susceptam, nihilominus tamen non debet homo esse languidus & remissus in spontanea pro peccatis suis satisfactione, & multiplicitate bonorum operum, præsertim quod illa nō tantum remittant pœnam, sed gratiam etiam in anima augeant, & in cælo coronam.

Nota 4. quod non solum pœnis sponte vel iussu sacerdotis susceptis, sed & temporalibus flagellis à Deo inflictis & patienter toleratis apud Deum Patrem, per Christum satisfacere valeamus ex Trid. sess. 14. c. 9. quod intellige de iis qui sunt in gratia Dei, quia alioqui opera facta in peccato mortali mortua sunt, neque vnquam vitam habebunt, etiam si quis à peccato resurgat. Non sunt tamen illa negligenda vel omittenda à peccatoribus, quia per illa Deus disponit peccatores ad pœnitentiam & illa abundè remunerat in vita præsentī.

De Absolutione.

C A P V T V I.

Forma est his verbis: Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis &c. Quibus de Ecclesiæ consuetudine preces quædam laudabiliter adiunguntur, quæ tamen ad ipsius essentiæ formam nequaquam spectant. Conferri porro debet hæc Absolutio à Sacerdote habente potestatem ac intentionem absoluendi à peccatis, alioquin absolutio nulla est, & nisi quis sit verè & perfectè contritus, nunquam extra Sacramenta remissionem obtinet suorum peccatorum, quo fit vt dānari quis posset moriens ante absolutionem, qui si absolutionem Sacerdotis habuisset, saluatus fuisset.

Methodus examinandi conscientiam supra Decalogum qua comprehenduntur omnia peccata mortalia.

C A P V T V I I.

Circa primum præceptum honorandi Deum super omnia ac primò circa fidem.

An crediderit omnia quæ sancta Romana Ecclesia credit?

An verò habuerit aliquam opinionem contrariam, & quoties?

An alios eam docuerit, quam multos, & quoties?

Secundò an de aliquo articulo fidei dubitauerit, & an verbo vel signo externo iudicium dederit infidelitatis vel heresis?

Tertiò, an fuerit nimis curiosus inuestigator rerum nostræ fidei?

Quartò, an Libros Hæreticorum & similes prohibitos absque facultate legerit, vel eos domi seruauerit, & quoties, & quandiu?

Quintò, an concionibus & conuenticulis hæreticorum interfuerit?

Sextò, an Hæreticis fauerit, eosque defenderit?

Septimò, an quem sciebat hæreticum, nec alia via corrigi posse, non detulerit apud quem debebat?

Octauò, an sciuerit ea quæ omni Christiano sunt necessaria ad salutem, vt sunt præcepta Dei, & præcipua fidei nostræ mysteria?

Nono, an per se vel per alium vsus fuerit, vel etiam fidem adhibuerit incantationibus, sortilegijs, diuinationibus, alijsque id genus medijs à Damone inuentis?

Decimo, an fidem adhibuerit somnijs, & augurijs, iisque direxerit actiones suas?

Vndecimo, an libros magicos legerit, aut habuerit?

Duodecimo, an artes magicas didicerit, alijsque docuerit?

Contra Spem.

Primò, an de Dei misericordia desperauerit vel nimium præsumperit?

Secundò, an liberius peccauerit mortaliter, quia simile aliud peccatum commiserat, quod esset eadem opera confitendum?

Tertiò, an in aduersis magis fissus sit creaturis & medijs humanis quam adiutorio Dei?

Contra Charitatem.

1. **A**n Deum vel Dei Matrem vel Sanctos oderit vel blasphemarit; item an aliquid de iis affirmauerit, negauerit, vel optauerit quod eis non conueniebat, cum graui ipsorum iniuria, vt v. g. Deum non curare vel nescireres humanas, Mariam vocauerit meretricem, vel per malum optantis, vtinam non esset Deus, vel hoc nesciret.

2. An sciens alios blasphematuros, dederit illis occasionem etiam leuem blasphemandi?

3. An de Deo sciens & prudens murmurauerit, eiusque facta reprehenderit?

4. An alicuius creaturæ amorem prætulerit amori creatoris?

5. An fuerit auersus à Deo, & quasi cum horrore de Deo & de rebus diuinis cogitauerit?

6. An rarissimè de Deo, & salute animæ suæ cogitauerit?

7. An impedierit vel verbo vel opere profectum spiritualem proximi, dissuadendo aut aliter impediendo ingressum in Religionem & alia opera bona.

Contra Secundum Præceptum. De non Iurando.

Primò. An sciens & dubitans iurauerit falsum, est enim semper hoc peccatum mortale, etiam si & per iocum aut alia ratione fiat, & si iurauerit se facturum aliquod peccatum mortale cum animo deliberato faciendi, est duplex peccatum mortale.

Secundò. An iurauerit absque animo adimplendi, & an iuramentum suum violauerit, utrumque enim semper est mortale quando fit deliberatè & aduertenter.

Tertiò. An fuerit causa cur alij falsum iurent, vel suum iuramentum non adimplerent.

Quarto. An sine necessitate vel Reuerentia sæpe iurauerit. Est verò peccatum veniale modo sine mendacio fiat.

Quinto. An per falsos Deos iurauerit?

Sexto. An Diabolum inuocauerit, aut eius auxilium implorauerit deliberatè, & ex animo cum intentione ut ab illo iuuaretur. Est enim semper hoc peccatum mortale, sicut & animam deuotè Diabolo.

Septimò. An cum Deo aliquid comparauerit, ut P. Leonardus distinguit hanc locutionem & mitigat ex intentione iurantium, qui sæpe volunt dicere hoc verum est ut verum est Deum esse, non autem quod tam & adeò verum sit quàm Deus qui est ipsa veritas; videtur hinc etiam inde colligi ex sequentibus hoc tam verum quam Deus, & quoties hoc contra veritatem profert aliquis vel dubius de veritate, semper hoc est mortale?

Octauo. An iutando imprecatus sit sibi graua mala, ut malam mortem, damnationem & alia id genus, & quoties hoc contra veritatem, vel de ea dubitans, ut supra, est peccatum mortale.

Nono. An iurauerit se facturum opera aliqua mala, vel bona omitturum?

Decimo. An in iudicio iurauerit falsum vel iuridicè interrogatus, vel responderit veritati ad intentionem iudicis & an hoc alijs suaserit. Tunc enim non solum peccatum mortale committitur, sed etiam onus incurritur reparandi damni & iniuriæ allatæ proximo?

Vndecimo. An consuetudinem habuerit inconsideratè iurandi non curando verumne id esset, an falsum, & quandiu ista consuetudo durauerit?

Duodecimo. An vouerit aliquid Deo absque animo adimplendi aut an votum legitimè factum violauerit, utrumque enim semper est mortale.

Contra Tertium Præceptum. Memento ut Diem Sab.

Primò. An opus seruale die sacro egerit vel agi præceperit, aut consuluerit consenseritve. Est peccatum mortale quando notabilis pars diei sine legitima causa operi seruali impenditur.

Secundo, an diebus festis aut dominicis sacrum aut notabilem eius partem omiserit absque legitima causa, vel ut alij omitterent causa fuerit, an in eo data opera per notabile temporis spatium distractus fuerit siue fabulando, siue ridendo, siue profana loquendo. Notabilem partem sacri omittit qui omittit usque ad Euangelium saltè finitum, vel qui ante communionem abscedit à sacro, estque peccatum mortale [ut communiter Doctores docent] quia fit sine legitima causa.

Tertio, an subditos diebus festis ac Dominicis curarit audire Sacrum?

Quarto, an semel quotannis confessus sit peccata sua & idem à subditis fieri curarit?

Quinto, an iuerit ad confessionem sine morali præparatione & absque dolore ut supra, & an poenitentiam sibi à sacerdote impositam impleuerit?

Sexto, an in confessione subticuerit aliquod peccatum mortale ex verecundia, an illud in sequenti confessione explicauerit repetita priori confessione?

Septimo, an quotannis in Paschate in propria parœcia communicauerit, cum dispositionibus necessariò requisitis.

Octauo, an cum conscientia saltem dubia peccati mortalis receperit, vel alicui dederit aliquod Sacramentum?

Nono, an in quadragesima alijsque ieiunijs ieiunauerit, vel cibos iis diebus vetitos comederit, aut alijs ad hoc faciendum author extiterit?

Decimo, an ex gula nimium comederit vel biberit, idque ex notabili detrimento valetudinis?

Vndecimo, an sponte se inebriauerit, vel ad vomitum sese ingurgitauerit?

Duodecimo, an effusione sanguinis vel seminis Ecclesiam polluerit?

Decimo Tertio, an incurrerit aliquam excommunicationem, vel communicatus Sacramenta perceperit, dederitve, aut sacro interfuerit?

Decimo Quarto, an cum nominatim excommunicatis vel notorijs clericorum percussoribus communicauerit vel conuersatus fuerit?

Decimo Quinto, an sanctis imaginibus, reliquijs, vel rebus sacris irreuerentiam aut iniuriam aliquam irrogauerit?

Decimo Sextimo, an officium diuinum ad quod tenebatur recitare omiserit siue ex toto, siue ex notabili parte & an in eo recitando voluntariò & notabiliter fuerit euagatus?

Decimo Septimo, an ex pigritia & tardio rerum spiritualium, omiserit aliquod bonum opus ad quod tenebatur,

Circa Quartum.
Honora Patrem. &c.

Primò, an parentes odio sit persecutus, & iratus illis fuerit?

Secundò. An verbo vel cogitatione graue malum fuerit ipsis imprecatus?

Tertiò. An iis obmurmurauerit, vel asperius locutus fuerit?

Quartò. An eos iritauerit, vel contristauerit, irriserit, vel torvè iis aspexerit? & an ipsis lacrimas excusserit?

Quintò. An in re graui iussis ipsorum non obtemperauerit?

Sextò. An parentum suorum ob paupertatem puduerit?

Septimo. An in notabili necessitate subuenire illis recusauerit?

Octauo. An deliberatè ipsorum mortem optauerit propter eorum bona aut similem causam?

Nono. An Testamentum ex voluntate defunctorum parentum executus fuerit?

Decimo. An fuerit paratus propter amorem parentum transgredi Dei præcepta & peccare mortaliter?

Vndecimo. An superiores suos siue Ecclesiasticos siue politicos grauter contempserit, aut iustas eorum leges in re notabili violauerit?

Duodecimo. An superioribus & maioribus in re graui detraxerit?

Decimo Tertio. An decimas & vectigalia aut alia quæ eis debentur, retinuerit?

Decimo Quarto. An iis asper & durus fuerit, & an pauperes maximè riserit aut vexauerit?

Decimo Quinto. An filijs suis maledixerit, nec eos articulos fidei & orationes aliquas docuerit? & seruare illos curauerit?

Decimo Sexto. An filios peccantes correxerit, & in honesto exercitio occupauerit?

Circa Quintum.
Non occides.

Primò. An aliquem occiderit, aut ad id consilium vel auxilium dederit.

Secundò. An ex malo animo mortem, pestem, vel simile graue malum, siue corporis, siue animæ sibi vel proximo optauerit, vel vindictam sumere cupuerit, & quandiu hæc mala voluntas durauerit?

Tertiò. An fuerit alicui grauter iratus cum animo notabiliter illi nocendi?

Quartò. An pugnaverit, aut percutiendo aliquem læserit. Nota hîc quod qui percutit cleri-

A cum vel tonsuratum percussione quæ est peccatum mortale, incurrit excommunicationem, dummodo sciebat aut scire debebat, & eum quem percutiebat esse clericum & legem de excommunicatione. Proinde circumstantia clerici est exprimenda; & si est Sacerdos debet etiam dicere an sic excommunicatus sacrum aliquem actum perfecerit ex officio quod esset irregulare.

Quinto. An alios ad pugnam incitauerit?

Sextò. An litigans cognomina dederit, vel conuitia jecerit cum graui iniuria proximi, semper hoc est peccatum, & iniuria est reparanda rogando veniam &c.

Septimo. An odium in corde aut iram fouerit, & quandiu.

Octauo. An defectus corporis & paupertatis alicui exprobrarit?

B Nono. An condonare iniuriam noluerit aut rogare veniam, an loqui illi noluerit vel salutare, licet non cum odio, tamen cum scandalo proximi?

Decimo. An in aduersis sibi ipsi mortem vel malum graue imprecatus sit, vel diabolo se deuouerit?

Vndecimo. An alijs seu viuis seu defunctis maledixerit, aut verbis iniurijs læserit.

Duodecimo. An Rixas & inimicitias seminauerit, & an inde graue damnum sit secutum?

Decimo Tertio. An ex inuidia vel odio grauter indoluerit de bono proximi, vel lætatus sit de eius malo?

Decimo Quarto. An alijs fuerit adulatus laudando eos in re quæ fuerat peccatum mortale?

C Decimo Quinto. An verbo vel facto causa fuerit vt aliqui aliquod bonum notabile omitterent vel malum facerent?

Decimo Sexto. An blasphemantes vel alio simili modo grauter delinquentes non correxerit, cum spes esset alicuius fructus & emendationis?

Decimo Septimo. An Homicidis & extorribus fauorem aut receptaculum præstiterit?

Circa Sextum.
Non Mœchaberis,
Et Nonum.

Non concupisces vxorem.

Primò. An turpes cogitationes habuerit, & in ijs diu hæserit, hîc explicandum est objectum cogitationis, an scilicet fuerit virgo, soluta, religiosa, coniugata &c. Vt sic habeantur species peccati, est exponendum an fuerit cum desiderio perficiendi opus vt habes explic. cap. 3. §. 12.

Secundò. An turpia & obscœna locutus fuerit animo lasciuo, vel libenter audiuerit, & an turpes cantiones cecinerit animo lasciuo aut turpia legerit, vel turpes libros habuerit, & adhuc habeat?

Tertiò. An inhonestas choreas duxerit?
 Quartò. An animo impudico aliquam personam aspexerit, virginem an coniugatam, an Religiosam?
 Quintò. An verbis, aut nutibus conatus sit allicere aliquem ad res turpes?
 Sextò. An turpia oscula, vel alios contactus habuerit impudicos, vel se turpiter tangi permiserit?
 Septimo. An seipsum voluntariè polluerit, & quid tunc cogitauerit?
 Octauo. An nocturnas vel diurnas pollutiones procurauerit, vel expertus se delectauerit in turpibus pollutionibus?
 Nono. An ipsum peccatum carnis compleuerit, hinc etiam species explicetur?
 Decimo. An contra Naturam peccauerit tangendo turpiter bruta?
 Vndecimo. An occasiones libidinis non deuittauerit, sed graui periculo se exposuerit?
 Duodecimo. Qui coniugati sunt examinare debent an alias personas à coniugibus suis in actu matrimonij animo & cogitatione tractauerint, an in ea delectati fuerint; exprimenda qualitas personæ?
 Decimo Tertiò. An contra vsum & finem matrimonij turpe aliquid fecerit?
 Decimo Quartò. An conceptum prolis impedierit?

dederit, vel alius quispiam id eius nomine fecerit, est simonia, collatio est nulla, omnes fructus restituendi.
 11. An plura beneficia habeat, quam multa & quandiu?
 12. An habuerit voluntatem determinatam accipiendi si potuisset rem alienam, licet effectus non sit secutus, & an desiderauerit accumulare opes per fas & nefas?
 13. An litem aliquam contra iustitiam mouerit vel mendaciter & fraudulentè in ea obtinenda processerit?
 14. An luserit ludis vetitis, vel ludendo fraudem fecerit, aut an cum personis impotentibus, vt sunt Religiosi, pueri, &c. ad transferendum Dominium ineptis, pro re notabili luserit?
 15. An iniuste alterius bonum vel lucrum impedierit?
 16. An consilium vel auxilium alicui præstiterit ad iniuste nocendum proximo, vel de re furtiua participauerit, an furantem cum posset non impedierit?
 Nota quod qui restituere recusat non potest in confessione absolui, nec remissionem peccati sui obtinere iuxta regulam iuris & sententiam Augustini. Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum si fieri potest?

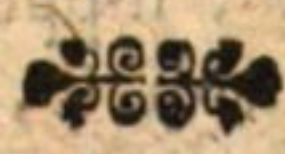
*Circa Septimum & Decimum
 Præceptum.*

Non furtum facies, & non concupisces rem proximi.

Primò. An aliquid furto sustulerit, an rem sacram & sacro loco commissam, & quantum,
 2. An inuito Domino quicquam alicuius momenti penes se habuerit, vel adhuc habeat præsertim absque animo restituendi?
 3. An inuenta vel suo Domino vel pauperibus reddiderit eo non inuento?
 4. An aliorum hortis, agris & similibus bonis notabile damnum attulerit?
 5. An ex eo quod debita suis creditoribus non soluerit cum alioqui posset, aliquod damnum ipsi incurrerint?
 6. An in venditione vel emptione fraudem aliquam admiserit, vel res furtiuas aut quas sciebat, aut dubitabat esse alienas emerit vel vendiderit?
 7. An mercedem famulis subditis aut operarijs detraxerit, aut ministerium ad quod conductus fuerat fideliter præstiterit?
 8. An à Filijs familias & alijs qui non habent potestatem vendendi aut dandi emerit aut acceperit?
 9. An ratione mutui, & anticipatæ solutionis aliquid acceperit, seu an vsuram exercuerit?
 10. An pro beneficio Ecclesiastico obtinendo pecuniam vel rem pecunia æstimabilem

Circa Octauum.
Non loqueris falsum testimonium.

Primò. An falsum testimonium contra aliquem tulerit siue in iudicio siue extra illud, & an alios ad hoc faciendum induxerit?
 2. An mendacium locutus fuerit cum notabili damno vel præiudicio proximi?
 3. An alicuius famam læserit, vel alicui in peccato graui sed tamen in occulto detraxerit? vel grauius detrahentes libenter audierit?
 Nota cum qui quacunque ratione illicita proximum infamauit, teneri ad restitutionem famæ, etsi veritatem dixisset: si veritatem dixit debet eum laudare & qua ratione potest eximere illam malam opinionem de ipso conceptam.
 4. An temerè iudicauerit vel ex insufficientibus indicijs suspicatus fuerit graue malum de suo proximo?
 5. An secretum sibi commissum alijs reuelauerit maximè cum aliquo detrimento sui proximi, etsi sponderit se taciturnum?
 6. An litteras aliorum cum aliquo ipsorum malo aut periculo mali aperuerit?
 7. An cum animo se obligandi aliquid promiserit alteri, quod postea absque legitima causa non seruauerit, & an inde sit secutum aliquod damnum suo proximo.

*Appendix circa peccatum
Superbia.*

Primò. An dona naturæ vel gratiæ iudicauerit se habere non à Deo, sed à se vel suis meritis sine gratia Dei, nec pro iis subinde gratias egerit?

1. An reputauerit se habere quod non habebat, & de hoc se iactauerit?

3. An alios præ se despexerit, & singularis haberi voluerit?

4. An gloriatus sit de peccato mortali, vt vindicta, turpitudine?

5. An vltimum suum finem constituerit in honoribus, diuitijs &c.

6. An pertinaciter impugnaverit agnitam veritatem ne humiliaretur, vel confunderetur?

7. An in grauem contemptum aliorum aliquid fecerit?

8. An ex fastu nimios fecerit sumptus in vestitu, seruorum apparatu &c. excedentibus statum?

De alijs peccatis capitalibus nihil hñc dicemus quia ea ad varia præcepta reuocauimus.

Qui particulare aliquod officium aut statum exercuerit examinet se in iis quæ eò spectant, & in eo statu contingere solent?

DE CONFESSIONE.

*Quis sit finis illius præsertim
generalis.*

CAPVT VIII.

Confessionem Sacramentalem non modò salutis, sed omnis etiam perfectionis insigne instrumentum à Christo Domino institutum nemo pius atque in vita spiritali exercitatus ambigit; quare omiſſa fusiori de eius necessitate tractatione, pauca solum de eius praxi, quæ magis ad rem videbuntur, satis erit si proponamus. Et quia finis in omni negotio prius intendi debet, eoque cognito facilis est ad praxim via, primò de confessionis fine, deinde de forma modòque dicemus.

Finis quidem confessionis duplex assignari præcipue potest: securitas nimirum conscientiæ & puritas: quorum vtrūque mirum quantum per sacramentalem confessionem conferatur, atque vt id intelligatur, supponendum est quod experienciâ nimis notum est, conscientiam nostram duobus potissimum modis sensim in dies consensescere, paulatimque dilabi. Primò enim

nonnumquam accidit vt aliquandiu neglectâ eam quam prius adepta fuerat pacem & securitatem amittat. Setundò etſi eam securitatem non amittat, certè insignem illam puritatem perdat ac teneritudinem quam Deus illi concesserat, quàmque finis ipse Societatis requirit; atque in id mali non tam vt plurimum sponte & ex iudicio nostro venimus, quàm imprudentes, incauti, & profectui nostro indormilcentes incidimus.

Dum enim studijs alijsque occupationibus externis plus æquo dediti, intentione minus recta, res eiulmodi pluris quàm par esset æstimâtes omnes animi vires & contentionem in iis insumimus, necesse est vt quæ ad spirituale animæ nostræ profectum conferunt, negligantur, aut pro dignitate sua non trahantur, plura eorum omittantur, ac remisso languescentiq; animo ad exercitia spiritalia feramur, iisq; negligenter admodum fungamur, vnde diuino lumine paulatim deficiente, spirituales imprimis quædam tenebræ obscuritâsque menti obducuntur; Deinde frequentes contingunt lapsus tum graues tum leues pro diuersis occasionibus, quæ omnia in tanta obscuratâ mentis caligine cernere ac de iis rectè iudicare difficile est. Hinc illa mobilis ac fluctuantis conscientiæ perurbatio, quæ hac ratione parum secura efficitur, & quod est amplius in dies obduratur, & veluti obducto callo ita fit sensus expertus vt imperfectiones ad eò sibi familiares non horreat, non sentiat, ac licet sæpè grauioribus periculosaque esse possint, vix villo tamen afficiatur metu, nec satis suum attendat periculum, quod si quando Deo urgente acrius iacens conscientia excitetur, &

Cmotu aliquo salubri percellatur, fit tamen sæpè vt anima nulla obduritiem voluntatis afficiatur sensu, vel præ mentis obscuritate hos motus in se excitari non videat, sed iis oppressis ac superstitionis scrupulorumque caligine damnatis in eo statu miserissimo ad multos aliquando menses perduret. Nec interea tamen ita sensu omni vacat, vt sibi prorsus secura sit, sed ipsa sibi suas imperfectiones apud se reuoluens cogitatione semper est anxia, semper puida. Quamobrem vt tantoperè sibi grauis & molesta, pacem animi & tranquillitatem pristinam assequi possit, illas imperfectiones in confessione explicat, vt si quid fortè sit grauius, eo expiato, velut suo officio perfuncta esse videatur. Verùm id ipsum sæpè tam parum sincerè bonaque fide facit, vt in ipsa conscientiæ explicatione multa desint quæ merito desideres.

Quæ cum ita sint, patet quàm sit aliquando necessaria generalis confessio & conscientiæ instauratio, tum ad veram illam pacem securitatemque animi certò acquirendam, & aliarum confessionum, si qui admissi fuerint defectus, supplendos, tum maximè ad recuperandam illam teneritudinem quam in Societatis hominibus ipsa instituti perfectio tantoperè deposcit, quàmque si perpetuo conseruaremus, nunquam non essemus securi. Primum igitur in quo illa mollities teneritâsque consistat nobis declarandum est, deinde quomodo per confessionem tum generalem, tum particulares ea siue amissa reparari siue habita conseruari queat.

Quæ sit

*Quæ sit ea conscientia teneritudo
quæ requiritur in Religioso,
atque imprimis Societatis
nostræ.*

C A P V T V I I I I.

Quanta illa esse debeat vel ex ipso tantum Societatis fine facillimum est colligere, cum enim duas ille res à nobis petat ut nimirum & nostræ & aliorum saluti perfectionique vacem⁹. Imprimis adeò excellentem in suis perfectionem requirit Societas, ut ea obtineri nequeat sine integerrima animi puritate. Deinde verò nisi Societatis Religiosus aptissimum se Dei instrumentum, hominibusque sanctitatis exemplar per singularem mentis integritatem præstiterit, proximum ad salutem perfectionemque satis adiuuare efficaciter non poterit: quæ cum ita sint, ut tamen melius clariùsque cernere possimus quænam ea sit, tres eius gradus distinguendi sunt, & consideratione prudenti expendendi, ad eum planè modum quò B. P. N. Ignatius tres humilitatis modos in exercitiis distinguit, & singulos accuratè considerandos monet. Nam ea de qua ibi agitur humilitas; puritas est conscientiæ, vel si quid est præterea aliud, illam certè complectitur.

Primus igitur modus teneritudinis siue puritatis conscientie est, cum quis est ita affectus animo, ut mortale quidem peccatum horreat, atque ita horreat ut malit mortem milles oppetere, quàm vel vnicum eiusmodi admittere, at de venialibus vitæ admodum parum aut nihil omninò laboret, eaque paruifaciat, vixque vllò eorum sensu afficiatur: hic gradus lubricus sæpè ac scrupulis plenus est, vel saltem imperfectus, quâvis enim expressam grauer peccandi voluntatè excludat ut plurimum, eam tamen implicitam non excludit, cum licet ex multis venialibus vnū mortale conflare nequeat, voluntatem tamen expressam ac deliberatam venialia quælibet & quotquot se obtulerint admittendi, solaq; mortalia vitæ propositum, mortale peccatum esse, etiamsi absit contemptus, certissimum sit, cum propositum eiusmodi certissimo mortaliter peccandi periculo consentiat, imò verò vix vllum propositum admittendi venialia omnia in materia aliqua periculosa, ut odij, vindictæ, luxuriæ & similibus, periculò mortaliter peccandi vnquā vacat, qui enim in huiusmodi objectis eò usque progredi non veretur, donec ad objectum sufficiens ad mortale perueniat, vix aut certè difficillimè in eo lubrico gradu se sustinere queat, seque cohibere ne vltèrius etiam progrediatur. Quare si quis ita esset affectus, conscientiam sensus omnis expertem, atque adeò nullo modo teneram habere existimandus esset. Iam verò qui eò usq;

non processit, sed ea saltem decreuit euitare venialia vnde periculum aliquod grauioris peccati oriri posset, etsi in eo primo gradu omninò consistat, valdè tamen imperfectus est, cum neque hac animi deliberatione, omni periculo, remotiore saltem, careat: cum enim non omnia sed quædam tantum venialia cauere ac vitare proponat, facillimè fieri potest quod quotidiana experientia compertum est, ut quæ minis periculosa putauerit, ea in graue discrimen præcipit. Quare qui eiusmodi est, licet non omnis in eo spiritualis vitæ sensus mortuus sit, cum mortales & periculosos ictus pertimescat, hebestamen ille & valdè obtusus est.

Porro hæc durities prouenit ex obductis animo tenebris cognitionisque sui ac peccati venialis detrimentorum defectu, tum ex negligentia in orationibus, Sacramentorum ac præcipuè sacrosanctæ Eucharistiæ vsu, quæ maxime delicatam animam, & ad quælibet impressiones celestes suscipiendas facilem efficiunt. Denique ex defectu amoris Dei, ex quo ut ex fonte viuifico omnis spiritualis imperfectionis sensus oritur.

Secundus modus teneritudinis est, cum non mortalia tantum sed etiam ea venialia à quibus periculum aliquod creari posset, anima perhorrescit, sed etiam omnia qualiacunque sint, longè refugit, & quidem ut nobilis aliquis ac delicate mollitèrque nutritus puer vel minimas aciculæ puncturas sentit acriter, ad quas rusticus aliquis opilio durus rideret, eas grauissimè difficillimèque fert, ita si quo peccato veniali vel leuiter pertingatur, magno doloris sensu conscientia, si in hoc gradu teneritudinis consistat, percellitur.

Atque hic puritatis modus etsi voluntatem prauis rerum caducarum affectibus expurgatam recto sinceròque vnus Dei Gloriæ in rerum creaturarum vsu, desiderio afficit instituitque eximie, cum licet us abuti nolit, ea tamen cum consilio animoque ad Dei Gloriam vtendi retinet.

Verum cum sit admodum difficile picem tangere & non coinquinari, ita corporis commoda, honores, recreationes, aliorumque gratiam & amorem, & alia id genus vltro occurrètia admittere etiam bona intentione, nec iis nimis adherescere, iisque nimio aliquo excessu infici, idè qui in huiusmodi occasionibus versantur, licet nullum omnino peccatum ex animo proposito deliberatèque velint omnino admittere, vix tamen fieri potest quin sæpius saltem incauti & ex imprudentia impingant, ac in frequentes lapsus veniales incurrant, qui & animam labefactant, & ad diuinos amplexus minus idoneam efficiunt, ac tandèni maturè caueant, ita sensim obdurentur, ut & nihili eos faciant, ac penè vltro omninoque spontè dimittant.

Tertius igitur puritatis eius teneritudinisque modus, & qui solus Societatis fini commensuratus est in eo consistit, ut adeò tenera delicatæque sit anima, ut deposito omnium prorsus creaturarum rerum affectu inordinato ab iis potissimè abhorreat, quibus licet bene vti posset, periculū tamen est ne quis in his affectus minus rectus suborietur, ac potius ardentissimè quærat & exoptet quæ iis omnino contraria sunt, crucique Christi conformia, ut quo magis creaturarum se vsu priuarit, eò abundantius Deo frui, eique

arctius coniungi ac Christum Dominum induere possit, quo magis omnem humanum affectum exuerit. Talis fuit plurimorum sanctorum puritas quos ad laudes suas cohorruisse, honoresque sibi delatos graui molestoque animo tulisse ac in medijs conuiuijs & triumphis Christi Domini exemplo fleuisse accepimus: tales munera honorifica amplasque functiones abhorrent, & infirmitatis suae conscijs ne quā ex ijs labem contrahant, quantum Religio patitur, refugiunt. Quod si eiusmodi officia coacti suscipiant, dici non potest quanta partim cum sollicitudine, interiori cruce, & animi afflictione exstimulati inuigilent, ne quam inde vanam delectationem hauriant, partim quam sincera puraque intentione solius Dei honorisatione habita partibus suis satisfacere contendunt.

Quae cum ita sint, quam varie affecti sint ij omnes manifestum est: qui enim ad primum modum spectant, lethales solum ictus, vulneraque sentiunt, qui verò ad secundum, etiam veniales deliberatos; atqui ad tertium, vt vel tenuissimas venialium omnium fibras eradicent, omni sese cuiusque creati boni exuunt affectu, contraria sibi mala conquirunt, ac puritatis omnis fontem omnisque prauitatis expurgatricem Christi Domini Crucem ardentissime complectuntur eiusque viam regiam alacriter decurrunt.

Quomodo instauranda sit conscientia per confessionem, & quis modus seruari debeat in confessione ordinaria.

CAPVT X.

QVO diligentius accuratiusque peractae fuerint confessiones extraordinariae quibus maximè sustentatur fulciturque conscientia, eò minus instauratio per confessionem generalem egebit, ita vt aliquando contingere possit, & verò contingat saepissime, vt haec nec ad securitatis conscientiae, nec eiusdem teneritudinis reparationem adhibenda sit necessariò, sed tantum ad quandam mentis renouationem, feruoris incrementum, ac pietatis exercitium suscipiatur. Quare cum tantum hac in parte momentum ordinaria confessio habeat, operae pretium est breuem illius facilemque methodum describere, tum vt si quid illi defuerit, quod merito per generalem supplendum esse videatur, facilius meliusque appareat, tum verò maximè quia quae ratio in confessione ordinaria seruanda est, eadem etiam in generali commodè utiliterque poterit obseruari.

Iam verò modus in confessione quauis obseruandus quatuor praecipue partes complectitur. Quarum prima ea quae confessioni praemittenda sunt, continet, altera ipsam confitendi rationem. Tertia verò ea quae ad confessionem factam debent accedere. Quarta denique abusus quosdam in hac materia satis frequentes.

Qua ante confessionem praemitti debeant.

CAPVT XI.

Atque vt quae prima pars complectitur, sigillatim percurramus, imprimis adhibenda est ante confessionem animi praeparatio, eaque duplex remota scilicet & proxima, quae quidem vtraque, cum confessio generalis facienda erit, maior ac diligentior esse debet.

Igitur pro confessione ordinaria praeparatio remota eiusmodi erit, vt ad confessionem accessurus attendat apud se, planèque intelligere studeat quònam & quid factururus accedat, quantique demum momenti sit, hoc remedio poenitentiae ad remissionem peccatorum à Christo Domino instituto diligenter & vt res ipsa postulat, vt. Quare cum sub graui peccatorum suorum pondere ingemiscat, & eorum scditatem, enatosque ex illis morbos, & vulnera sentiat, vinculis eorum ac veluti catenis oppressum se miserè, & quod grauissimum est praeter illa eadem se à Deo Creatore suo benignissimo optimoque parente velut indignum eius amicitia longè repulsum doleat, cogitet sibi demum in hoc sanctissimo poenitentiae Sacramento quaerendum esse tantum suis malis remedium & accedendum ad Christum dominum.

Primò quidem vt deposita peccatorum suorum sarcina expeditus in eius crucem attolli, illique coniungi possit.

Secundò vt in pretiosissimo sanctissimi eius sanguinis balneo omnes animae suae maculas eluat, & haustā ex fontibus seruatoris IESU aqua expurgetur.

Tertio vt sumpta efficaci à tanto medico confecta medicina morbi omnes sanentur ac vulnera curentur.

Quarto vt diruptis à potentissimo redemptore catenis exolutus in veram Filiorum Dei libertatem vindicetur.

Quinto vt Filij Dei vnigeniti crucem amplectatur, sanguinem excipiat, vestibis induatur, vt sic aeterno Patri reconciliari, ac vt alter filius prodigus, in pristinum ex quo exciderat Filij dignitatis gradum & optimi parentis amicitiam restitui possit.

Qua cogitatio seriò diligenterque facta tres feret fructus. Primo enim efficiet vt de dignitate ac virtute sacramenti eam, quam par est habere, estimationem opinionemque concipiat.

Deinde vt cum diuinam in eo Sacramento lucem operantem Deumque praecipuum illius authorem ac causam primariam agnouerit, ab omni abstractus humana mortalique, cogitationem in Deo solo figat, & in gratia virtuteque Sacramenti quae vt potè à Deo ipso verò fidelique profecta fallere nescit, potius quam in quantacunque confessarii sanctitate peritiaque

confidat, non ita tamen, ut hanc veluti inutile excludere possit, sed potius sibi, eam persuadeat adeo utile fore, ut per eum quæ vices suas gerere voluit diuina prouidentia tuto eum directura sit, eiusque ope ad suam ipsi voluntatē declarandam, conferendaque dona gratiæ usura sit, cum ea potissimum de causa huius Sacramenti ministrum hominem esse voluerit, quod cum omnino sibi persuadere debeat, idcirco totam suam ei ut medico ipsius Dei vicario conscientiam ingenuè candideque aperiat.

Tertio denique intelliget quanta cum diligentia pietate ac reuerentia sese parare debeat, & ad illud Sacramentum cum timore pariter ac tremore accedere.

Iam verò sequitur altera præparatio quæ proxima dicitur, & examen contritionemque continet.

Atque in examine hæc aut alia singularis ratio teneri potest. Primo oratio præparatoria fiet, sic ut animo tantisper à quauis alia cura seu ocato, atque in hac una penitus fixo, petamus à Deo lumen & gratiam qua tum plenam peccatorum cognitionem ac verum dolorem assequi, tum rectè peccata omnia nostra confiteri, eaque emendare possimus, ut instituti nostri ratio ad salutem nostram maioremque Dei gloriā poscit.

Secundo in ipso verò examine triplici methodo uti possumus: imprimis enim expendere possumus Christiani hominis quod decalogo continetur, officium, & religiosi quod votorum & regularum tam communium omnibus, quam nostri cuiusque officij instituti forma perfectionisque propriæ obseruatione comprehenditur. Secundo illud idem utrumque officium est velut tripartitum, vel enim Deum vel nosmetipsos vel proximum respicit. Tertio denique ab eo recedimus vel commissione aliqua, vel operis, verbi, cogitationisque alicuius omissione.

Porro quamuis peccata vel leuissima negligenda non sint, præcipua tamen habenda est ratio eorum quæ præ cæteris habentur grauiora. Deinde eorum quæ licet grauiora non sint, sponte tamen & ex iudicio & scientia deliberateque omnino & non sine contemptu aliquo commissa sunt. Præterea eorum quæ proximo potuerunt esse malo exemplo ac scandalo ac de ijs omnibus instituenda erit potissimum confessio. Atque nullo negotio, hoc examen fiet ab eo qui utriusque examinis quotidianos lapsus diligenter notarit. Tertio denique excitanda est omni studio vera seriæque contritio quæ continet tres actus.

Primò pudorem & confusionem proposita ante oculos magnitudine multitudinique beneficiorum Dei, & eiusdem erga nos amoris vehementia quibus omnibus tam malè respondimus, considerata quoque vitæ nostræ regula quæ ad maioris Dei gloriæ ex sanctissima eius voluntate procurandæ, Christi que imitationis normam dirigi debet.

Secundò detestationem tot imperfectionum & dolorem, qui ut verus sit & perfectus, tres habeat conditiones, oportet. Prima enim ex amore Dei oriri debet, ita ut doleamus nos peccasse, quod diuinam amicitiam læserimus, eius in nobis alijsque gloriam impediuerimus, & tanto eius amoris talem gratiam retulerimus. Secunda,

debet esse summus tam æstimatione ut dicunt quam intensiue, ut nimirum in quouis peccato consideremus & Dei iniuriam, & quoddam eius malum, quod multò magis quam quoduis nostrum æstimare, acerbiusque ferre debemus. Tertia, debet esse vniuersalis, ita ut nullum sit prorsus peccatum quatumuis leue de quo non serio dolore afficiamur, & à quo voluntatem omnino non auertamus.

Tertio demum vera contritio firmam emendationis propositum continet, quod satius est semper expresse planeque quam tacite concipere, atque ut perfectum sit, ex amore quoque Dei proficisci debet & ad maiorem eius gloriam spectare; Debet deinde esse ardens & summum ac denique vniuersale, ita ut nos omnem prauam & vel minimum distortam affectionem auferre, fixum animo habeamus.

His verò tribus partibus subiicientur tria colloquia ad beatam scilicet Virginem, Christum Dominum, & Deum Patrem, in quibus ad id quod nostris solum viribus assequi non possumus, diuinam opem implorabimus, postulabimusque gratiam nobis tripliciter necessariam.

Primò ut internam nostrorum criminum cognitionem detestationemque sentiamus. Secundo, ut peruersum actionum nostrarum ordinem considerantes vitam emendemus imposterum & ad Dei normam nostrique instituti formam componamus. Tertio ut peccati occasiones & virtutis impedimenta tollamus, viasque & rationes quæ ad vitam perfectam Deo placentem ducunt, serio amplectamur.

Quæ in confessione seruanda.

CAPVT XII.

Iam ut ad ipsam confitendi rationem gradum faciamus, in ea tria omnino seruanda sunt.

Ac primo decentia tum interna tum externa. Illa verò facile tum ex eius status in quo nos peccata constituunt, cognitione orietur, tum si consideremus cum quo loquamur, cum ipso videlicet Deo coram quo iudice nos ipsos accusamus, coram beata Virgine, sanctisque omnibus quos initio ipsius confessionis generalis obtestamur. Denique confessario Dei personam sustinente. Externa verò quæ ex interna debet existere, in eo sita est ut flexis genibus, manibus ante pectus iunctis, demissis oculis, aperto paululumque inclinato capite peccata enunciemus, ac denique vox totiusque corporis habitus & reliquæ actiones simplicem ingenuamque præ se ferant reuerentiam & quandam humilem decentiam ferant.

Secundo hic ferme ordo seruandus erit, efformato in primis crucis signo, petatur benedictio his verbis. Benedic mihi &c. deinde recitetur Confiteor usque ad illa verba, mea culpa &c. Tum exponantur peccata eo quo in examine usi sumus ordine seruato, eoque absoluto, omissa priore confessionis generalis parte initio iam recitata, statim subiiciatur posterior, qua finita addatur, Petoque absolutionem & poenitentiam.

Tertio procuranda est maximè in confessione integritas & claritas, integritas quidem primo vt nihil prætermittatur quod conscientiam pungat grauiusque afficiat. 2. Species peccati declaratur. 3. Circumstantiæ & adiuncta quæ culpam grauiorem faciunt. 4. Denique in grauioribus etiam venialibus numerus explicetur. Claritas verò vt ea Formula loquendi vtamur qua confessarius peccatumne sit facile intelligat, quamque graue vel leue, relictis amputatisque omnibus superuacaneis rationibus, omissis scrupulis angustisque animi quæ pietatem suffocant.

Quæ post confessionem seruanda.

CAPVT XIII.

Denique post confessionem agenda sunt imprimis gratiæ, ne iure de nobis conquatur, vt olim Deus de leprosis illis cum dixit, non de eis mundati sunt, & nouem ubi sunt.

Secundo deinde persoluenda est quamprimum quæ iniuncta est pœnitentia.

Tertio, tum proposita animi ante confessionem facta instauranda sunt, deoque offerenda.

Quarto de nam ad futuram communionem conuertenda mens est, adijciendusque animus, & singularis in gratia per Sacramentum suscepta cautius custodienda, cura diligentiaque adhibenda est.

Nonnulli abusus vitandi in Sacramento pœnitentiæ.

CAPVT XIII.

Primus est quo nonnulli continuò à colloquijs, risu, vel certe negotiorum tractatione aut contentione studiorum ad tantum Sacramentum recipiendum se conferunt, nullumque aliud quam modicum illud quod inter eundem excurrit, tempus in præparatione ponunt: vnde fit vt vix conscientiam discutiant, vllumque dolorem ac propositum, nisi dum confitentur, concipiant, quod quam periculosum quamque diligenter cauendum sit, ex eo constat, quod eam quam supra præmittendam diximus, præparationem excludat, ac pœnitentia possit contingere vt vel omnino dubium, vel certe longè minus efficax Sacramentum reddat, adeò vt tam arida ieiunaque mente istius modi homines reuertantur, quam venerunt.

Secundus est aliorum qui, quia parum serio se colligere, suumque omnem statum cum animo attentius considerare solent, ideo parum sua peccata cognoscunt, & æstimant, eaque præfer-

Atim quæ subtiliora leuioraue reputantur, aut se non produunt exterius, nam specie quadam vmbraque virtutis contenti & communi bene viuendi consuetudine verentur ne si in internam animæ suæ faciem mentis oculos intendunt diligentius; & suas imperfectiones scrutentur, acrius stimulante conscientia ab ea vitæ laxitate cogantur recedere, quæ quia qualis ea in se sit non vident, placet, nec eam volunt relinquere. Est quidem ignorantia, fateor, at supina & affectata, quam, quod in peccata vt potè grauiora non incidunt, grauem non reputant: atque idcirco solent cursim tantum & superficie tenus conscientiam suam examinare, satis sibi cumulateque factum existimantes, si vel quoquo modo munere suo sibi perfuncti esse videantur, quamuis forte grauius aliqua omittant; huiusmodi autem sunt quæ ex interiore superbia promanant, vel cum quis nimium sui amans sibi assentatur, se alijs præfert, iudicio suo nimium tribuit, sibi fidit, aliosque anteuertere omni studio eoque sæpissimè prauo appetit, clam gloriam, honores, ampliora officia, gratiam, aliorum amicitias, ac medijs, rationibusque etiam parum sinceris aucupatur. Denique sunt multi actus huiusmodi superbiæ, inuidiæ, iræ, acediæ, de quibus iam alibi dictum est, qui neglecti quanta offundat mentis tenebras dici non potest, vt mirandum non sit, si in illis ipsis aut eorum occasione ac impulsu grauius peccent, licet ad mala sua iam obduruerint; Solet verò hic abusus oriri partim ex duritia mentis, partim ex negligentia in examine quotidiano, quod si bene diligenterque fiat, nihil in mente obicurrum, nihil non molle ac tenerum relinquet.

C Tertius quod de vera perfectaque contritione non sint satis solliciti, nec in huius Sacramenti vsu satis actu cogitent, de diuina amicitia quam peccatis suis læserunt, restituenda sibi, tum perfecta in Deum sui conuersione, tum ad maiorem diuinæ bonitatis & iustitiæ gloriam in se manifestandam priorum actuum retractatione. Hic autem abusus (si ita vocandus est) ex eo oriri solet, quod cum ad Sacramenti huius effectum consequendum solam attritionem sufficere certum habeat animus languidior factus contentionem omnem facile & sollicitudinem quæ necessaria esset ad perfectam contritionem concipiendam remittat, sicque priuetur magnis multisque fructibus. Primo quidem spirituali deuotionis sensu, qui ex veræ contritionis actu vt è proprio fonte in animam influit. Secundo. Morali illa probabilique certitudine remissionis peccatorum, & reparatæ cum Deo amicitia, cuius testimonium spiritus sanctus per internum illum deuotionis sensum actusque illi adjunctos præbere solet. Tertio. Non ita perfecte animus ab omni peccato auertitur, nec in bono proposito firmatur, non ita afficitur Deo ut satisfacit, vnde fit vt non inualecat, nouique accessione feruoris roboretur, sed tepidus languidusque maneat, ac idcirco postea in easdem imperfectiones iterum labatur facillime. Et certe licet attritio sufficiat ad effectum Sacramenti, nequaquam tamen sufficit, nec in ea satis est efficax motuum ad incitandam voluntatem ad totam eam perfectionem quæ religioso proposita esse debet,

quare nec illa deberet ei esse satis cum hoc Sacramento utitur.

Quartus est superioris valde affinis; cum videlicet deest propositum emendationis, expressum formale, integrum, & perfectum: quamquam enim virtuale quod aiunt Doctores icholastici ac implicitum sufficiat cum de futura vita nihil in mente venit, de ea tamen non cogitare magnæ signum est negligentia, & animæ parum Deo placere cupientis argumentum.

Si verò de ea cogites & propositum concipias ex motiuo attritionis duntaxat, eadem omnino quæ de attritione superius dicebamus, sequuntur incommoda; quod si non sit integrum nec ad omnia vniuersim peccata se extendat, sed de quibusdam tantum emendationem expressè proponas, de alijs verò minime, etsi valeat nihilominus confessio, si ea tantum venialia fuerint, magnam tamen irreuerentiam adiunctam habet, quis enim ferat si cum te coram Deo accuses, & ab eo videaris veniam petere quod sis in iocos scuriliaque verba effusus, quod contentiosus, quod in oratione sponte distractus, de ijs, inquam, veniam petas, & nihilominus emendare ac te corrigere nolis? id verò ex eo accidit quod ille amoris Dei efficacissimus ignis totum cor tuum non satis potenter occupet & accendat, ac adulterinos omnes illos affectus consumat: hinc faciles in alias imperfectiones lapsus, hinc illa prona iterumque ruens in vitia voluntas, nihil enim facilius est quam ut vel vnus inordinatus affectus omnem vim propositi de aliorum peccatorum emendatione concepti elidat, & sensim eneruet.

Quintus est quod nonnulli quædam peccata sua quæ parui æstimaunt, vel non consentunt omnino, vel minus candidè aperteque exponant sed ita quibusdam excusationum similiumque rationum inuolucris obuoluunt, ut vel ea peccata vix cerni queant, vel licet peccata esse constet, eorum tamen grauitas quanta sit non satis appareat, ut verbigratia dicant se quidem id peccatum admisisse, at temptationis vi coactos, in aliqua cogitatione sponte & libenter hæsisse, at breuissimo tēporis spatio se id importunis aliorum precibus & suasionibus cōcessisse, se iniquis aliorum calumnijs, maledictis, iniurijs ad iram prouocatos & id genus, vel quod peius est quamuis arguente cōscientia nonnulla prætereunt, quod ex superbia oritur, efficitque ut & peccati admissi veniā non consequantur & sæpe noui alterius fiat accessio. Id autem ut plurimum contingere solet circa tria vota & fraternam charitatem: cum enim semel intepuit animus, sicut statim in frequentes id genus imperfectiones labitur, ita minus ea cognoscit, & sentit licet sint graues. Quare videat graues nonnullos ab alijs alienationes pati, sæpe de alijs murmurare, item inhonestis cogitationibus per curiositatem causam dare, ijs inhærere diutius, domi aut foris sine superiorum venia, aut dare, aut accipere, & id genus alia, quæ tamen ipsi licet conscientia dictet vere peccata esse, eaque satis periculosa, tamen sibi persuadent parui momenti, & ideo non exprimunt, quamuis minutissima quæque exponant accuratè ut quod dixerint verba iocosa, habuerint distractiones in orationibus, &

alia similia, quod dum faciunt procul dubio operam functoriè confiteri conuincuntur. Cur enim hæc minuta exprimunt, & ista adeò graua & periculosa tegunt? Quare valde salubre est consilium quod alicubi dat F. D. P. Claudius Agaius, ut cum quis in id genus peccata inciderit, à quorū Confessione solet abstinere, ea omnino primo loco candidè sincereque detegat, quod ipse cum de distractionis vitio potissimū asseratur, ad alia etiam quæ diximus est extendendum.

Huc quoque spectat animi quædam duplicitas ac simulatio, ac ut ulgo vocari solet politicus agendi modus, qui ut plurimum fouet ac continet mera mendacia, vanitates, calliditatem periculosam, deceptionem aliorum iniustam, & Charitati ex diametro oppositam, quamuis qui ita agunt ne tam grauium peccatorum conscientia vrgeantur, speciosas quædam rationes prætexere, ac quibus suo saltem iudicio periculum illud euadant, vias excogitare soleant, id que sibi ita persuadeant ut raro peccata eiusmodi aperiāt, quando vel ea peccata aut saltem mortalia minimè esse existiment, ac proinde emendare se ac corrigere nolint, quod si quando ea, stimulante acrius conscientia aperiant, non candidè ingenuèque dicent se vti artificiis, callide vafreque, agere, tum superiorem tum alios decipere, dolis viam sibi ad honores, famam, gloriam, existimationem nominis sternere &c. quæ tamen omnia intus in animo sæpè latent.

Sextus est nonnullorum qui peccata sua exprimunt ambiguè, ut verbigratia accuso me quod non satis diligenter malis cogitationibus restiterim, non satis attentè orauerim, iniuriam mihi irrogatam non sat æquo patientique animo tulerim, in obedientia præstanda officii que mei partibus, in studijs satis diligens non fui im, non satis modestus &c. quæ omnia aliaque eiusmodi, ut cum peccato & sine peccato contingere possunt, cum facile fieri possit ut citra culpam non tantam quantam poterat diligentiam adhibuerit quorum vtrum acciderit quæ ex eiusmodi occasionibus, confessionis que formulis intelligere possit; atque ut concessam hæc verba ut communiter vsurpan ut peccatum aliquod debitaque diligentia omissionem significare, nequaquam tamen grauitatem peccati satis exprimunt, cum & qui lumina sua voluntate, & inuitus fuerit distractus dici verè possit non attentè orasse, isque non satis diligenter malis cogitationibus restitisse, siue parum negligens fuerit, siue tantopere ut & consensus periculum aduerterit. Quare ut hic abusus sat frequens euitetur, peccatum prout admissum est, clare ac perspicuè exponi debet, ac declarari qualis fuerit vel internus vel externus actus peccati, ut verbigratia habui cogitationes malas, distractiones &c. Contra voluntatem meam siue voluntariè in iis que immoratus sum 3. aut. 4. Item etsi mens in ijs non inhæserit voluntariè, arbitror tamen me notabiliter fuisse negligentem 3. aut 4. vel fui parum diligens in ijs repellendis. Item non obediui nec feci quod mihi mandatum erat 3. aut 4. Huc enim spectat peccatorum numerus quem licet non sit necessarium exprimere quando constat ea esse venialia, expedit tamen omnino quando peccata venialia versantur circa materiam mortali

lium qualia sunt quæ contra vota, sese, proximum &c. committuntur. Hac enim ratione magno leuatur onere Confessarius & Confessio perspicua redditur.

Septimus est scrupulus & nimia conscientie anxietas quæ animum ita sollicitum & anxium reddit, vt sibi nunquā satis faciat in examinandis & recensendis peccatis ac singulis eorum circumstantijs & numero. Id verò ex defectu amoris Dei & humilitatis exsurgit, vnicum porro remedium est si confessario credat, eique totam suam conscientiam committat.

Octauus denique est incauta quædam securitas, quæ sæpe etiam optimè affectis animo irrepere solet, anima enim Peccatorum abiecta sarcina liberior fit, faciliorque efficitur, ac spirituali quadam lætitia dilatatur, qua cum ad bona proposita executioni mandanda, & sese ad S. Sacramentum præparandam, vti deberet, facile fit vt si quod externum objectū offeratur, eo statim afficiatur & in illud se effundat, ac nisi se coerceat, ex spirituali vana fiet. Is verò abusus ex eo prouenit, quod ea exercitia quibus se continere, & ad sanctissimam eucharistiam præparare possit, in promptu non habeat, cum enim nihil certi habeat, in quo desixa maneat, moreturque obuijs quibusque rebus atque obiecto primum occurrente facilè fertur, & ad id velut aliquod saxum adhærescit; quod cauebis, si dederis operam curauerisque vt aliqua pia exercitia quæ animam occupent sibi mutuo succedant.

Ratio confitendi generaliter ante renouationem votorum quæ fit in nostra societate.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

Quemadmodum sit generaliter confessus, & an integram fecerit confessionem.

An cum primum in societatem venit totius antea actæ vitæ Confessionem fecerit, eamque integram.

Quas in se sentiat inclinationes malas, & habitus.

Quid eius conscientiam magis grauat, aut in via perfectionis difficile.

De præceptis Dei & Ecclesiæ.

An tentationem habuerit contra fidem & quomodo in ea se gesserit.

An libros prohibitos legerit sine facultate.

An rebus fidei & ecclesiasticis debitam reuerentiam exhibuerit.

An aliquo desperationis spiritu tentatus fuerit.

An affectionem nimis erga parentes vel cognatos habuerit.

An missam aliquo Die festo etiam in itinere omiserit.

An cibos prohibitos aliquo modo comederit, aut Ecclesiæ ieiunia aliquo modo omiserit.

De iudicio temerario, suspitione, murmuratione aut detractioe, de mendacio, conuijs, superbia, arrogantia, ambitione, contentione, pertinacia, inuidia, ira, acedia, gula, impatientia, de curiositate, colloquijs sæcularibus, periculo peccandi an se objecerit; de scandalo domi vel foris, de otio, de cura valetudinis, nimio studio & huiusmodi si id non referat superioribus.

An quæ videntur leuia peccata parui faciat, & non diligenter caueat.

B An non admonitus vel reprehensus, vel vbi pœnitentiam aliquam acceperit in humilitate, & simplicitate animi id boni consuluerit.

De obedientia.

An Tentationem aliquam contra institutum, aut regulas, aut superiores habuerit, aut de ijs murmurauerit.

An fuerit inobediens, id est nolens aliquo modo, vel neglexerit obedire.

An perfectè in omnibus obediuerit, & in rebus sibi præscriptis acquieuerit.

C An in studijs negligens fuerit, aut in officio suo.

An fuerit semper paratus ad voluntatem superioris.

An oret pro ijs qui commendantur.

De Castitate.

De tentationibus, cogitationibus, illusionibus nocturnis, seu colloquijs, aut nimia familiaritate, de custodia sensuum, de vitandis occasionibus.

De Paupertate.

An aliquid habeat tanquam proprium, & cui affigatur tenaciter.

An contra voluntatem superioris aliquid habeat, aut velit.

An aliquid dederit, aut acceperit sine superioris facultate.

An negligenter seruauerit res quibus utitur.

An humili rerum usu sit contentus, & paupertatem ferre libenter paratus.

De Regulis.

DE Oratione, missa, Examine, Confessione, Pœnitentia, Communione, an ea omiserit, vel neglexerit, vel indebitè fecerit.

De auditione sacrarum lectionum, & Concionum.

De Acceptione & Missione literarum sine facultate.

De Ingressu cubiculi aliorum, aut locorum prohibitorum.

De colloquio cum nostris vel externis, cum quibus non poterat.

De Tactu Fratrum prohibito.

De silentio aut Collegio Rerum spiritualium, & quomodo se gesserit in quiete à prandio & cœna.

A De egressu à Collegio sine Facultate.
De visitatione alicuius loci aut Personæ sine facultate.

De modestia non seruata in Ioco & Classe ac tandem quocunque loco tam intus quam foris.

De moderatione ac decentia in refectione.

An obseruauerit per distinctionem quotidianarum horarum ea quæ significantur agenda, & quemadmodum obseruauerit: & de aliis Regulis idem dicat si videatur necessarium & utile.

B An ad finem Societatis neglexerit suas actiones referre in Domino.

De Profectu in spiritu, vel negligentia, id quod poterit deprehendi si cum præterito tempore præsens conferatur.

An officij sui regulas legat, & seruet seruanda, & quidem Sacerdotes de Horis canonicis, celebratione Missæ, administratione Sacramentorum quomodo scilicet in ijs se gesserint.

SECTIO DVODECIMA.

DE DVODECIMO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

HOC EST

De multiplici & recto Eucharistia usu & Cultu.

PRIMA PARS.

De Eucharistia vt est sacrificium.

CAPVT PRIMVM.

Homo se Deo debet in Sacrificium in honorem ipsius consumendum.

Homo seipsum exhibere Deo debet in tributum.

REATA qualibet natura ab auctore suo tam arcte tamque necessariò pendet, vt cum ex se præter meram pauperiem & omnium rerum inopiam habeat nihil; quæ sibi desunt, aliunde quàm ab illo corrogare nec possit nec debeat: quare cum necesse sit Deo vt supremo suo principio aliquâ communicatione hominem colligari, illique cui omnia debet, & à quo expectat omnia, conueniens tributum persolvere, nihil tamen habet ipse præter seipsum vitamque suam, quo eam in se Dei liberalitatem vel excitare, vel compensare, aut gratum animum testari, aut demum eius excellentiam, supremumque dominium profiteri possit. Et verò quemadmodum

C immensa Dei maiestas sola parem atque condignam sibi gloriam potest tribuere, sic ad illud exemplum homo in vnum istum finem factus est, vt Deum se toto, gloriâ quanta potest maxima afficiat; hoc autem quotusquisque assequi poterit nisi qui totum ei se tradiderit, refuderit, immerferit, vt id quod in se est, esse desinens, penitus in illum transeat, & fiat ipse iam non ipse; qua certè ratione verum dici poterit sacrificium in eius honorem consumptum, & in nihilum quasi redactum, modòque perquam eccellente immutatum. Hoc sacrificij genus quia est ab homine rationis atque consilij particeps, perfectum sit oportet; esse autem non potest nisi ab eius voluntate profectum, internas etiam potentias eò impulerit quæ in corpus, & corporis

Quod sacrificium quoddam vocari potest.

Vt supremum eius in se dominium profiteatur.

Neque illud perfectum esse potest nisi à voluntate proficiatur.

Illud verò cruentum esse non debet.

Sed fieri tum per internos actus.

Tum per externos corporis.

Cum totus homo ad Deum pertineat.

membra derivata, externas ceremonias interno A cultui adiungant. Itaque nihil non æquum à veteri Patriarcha Deus exegit, cum eius sibi filium hostiæ instar mactari voluit, idemque ab omnibus & singulis pro suo iure flagitare potest, ut suo numini maiestatique vitam nostram & corpus immolemus: sed neque cruentum illud Sacrificium ipse postulat, nec iniussu eius à quo nobis datus est animus, ex hominum vita migrare debemus; quare alia ratio ineunda est qua se homo totum Deo reddat atque subijciat; Id verò facit in primis per internos actus iam assignatos, quibus coram infinita illâ maiestate, sese ad eius honorem in suum quodammodo nihilum redigendo, non modo bona si quæ habet, verum etiam seipsum in Deum refundit, & ad eius unicam gloriam singulis momentis consumit: Hoc est verum adorare esse, hoc est adorare patrē in spiritu & veritate. Porro cultus hic quantus est quātus à religione ducit exordium, quæ supposita Dei cognitione supernaturali, eam quam par est diuinæ excellentiæ, maiestatis, bonitatis, potentia, sapientiæ æstimationem animo concipit, sentitque quid Deo debeat ob accepta ab ea bona tum naturæ, tum gratiæ, quid ab eodem largitore munificentissimo sperare queat, quàm sine eo tenuis & inops, quam eius opibus locuples & sit & esse possit: unde fit ut perspicaciori oculo suum nihilum agnoscens, ei se reddat à quo habet ut sit, talisque sit. Vocat hoc Augustinus verum Sacrificium non quod interna hæc mentis subiectio, æstimatio & reuerentia, sit propriè & ad Theologicam amissim exactè, dictum Sacrificium, sed quia Deus illam potius exigit, quam ullam aliam externam oblationem, est enim fons & principium ex quo promanare debet omnis exterior Dei cultus, qui propriè vocatur Sacrificium, cum aliud nihil sit quàm illius inuisibilis cultus signum visibile: licet autem per internas eas actiones Deo se excellenter reddat homo, non id tamen integrè cumulatèque facit, nisi accedant externi aliqui corporis motus & actiones, quibus proximè Dei gloriam & excellentiam profiteatur, vel certè circa res eas externas vtatur, quas ad Dei gloriam & cultum refert, is enim non tantum se bonorum suorum Deo debitorem agnoscere debet, sed etiam meminisse à natura parente factum se ad vitæ inter æquales communionem, & esse membrū humanæ societatis & aspectabilis reipublicæ, iisque ei viuendum legibus quas illa auctore Deo præscripserit. Quare non vtraque tantum sui parte, animo videlicet & corpore, supremam eius dominationem testabitur, verum etiam id in omnium conspectu externis iis ritibus atque cærimonijs perficiet, quæ in eum finem vel ab ipso Deo, vel ex eius præscripto, à republica fuerint instituta, neque verò alia ratione vniuersi hominū cætus, quos ciuitates vel respublicas dicimus, honoris illud & reuerentiæ & ut sic dicam, tributum Deo pendunt, quàm cum se in membrorum singulis eidem representant, & statutis solemnibusque signis paratos exhibent qui in eius gloriam consumantur.

In omni sacrificio res oblata debet immutari tum ad significandam, tum ad excitandam nostram in Deum subiectionem.

CAPVT II.

O Mne igitur externum Sacrificium eò refertur, ut hominem Deo reddat, & religet, quare esse debet huiusmodi, ut tantam hanc vnionem efficiat conuenienti modo, & ut par est, hominem ad Deum accedere, & cum eo colligari faciat. Deus enim est supremus rerum omnium Dominus, & primum principium, finisque, cui, licet bonorum nostrorū non egeat, nos ex integro debemus, & nostra omnia, atque in ea debiti solutione nostrique redditione pro- vt possumus, posita est nostra cum Deo colligatio, ut nimirum tanquam creaturæ ad primum principium, & serui ad Dominum accedamus, nos, nostraque omnia ei offerentes & subijciantes: ut internam hanc oblationem nostri cum externo sacrificio testemur, necesse autem est sacrificium omne in oblatione rei alicuius consistere, quæ sit veluti loco nostro; Si enim principes à suis subditis in signum subiectionis personalis, reale tributum exigunt, personale seruitium vbi opuserit exacturi, quanto potiori iure Deus? Quare cum non tantum habeat simplex dominium in nos, sed absolutè supremum, idque secundum omnem rationem essendi, adeo ut possit pro libito omnia immutare, habeatque & vitæ & necis supremum ius, idè hæc oblatio non sit simpliciter, ut cum tributum soluitur regibus, sed cum reali immolatione rei oblatæ; quæ vel consumitur, & in nihilum redigitur, ut cum olim animalia occidebantur, vinum effundebatur; vel de nouo producitur, ut cum res odorifera olim incendebatur, & producebatur exhalatio suauissimi odoris; hæc enim exterior immutatio, signum est aptissimum interni illius affectus, quo in Dei honorem consumi & in nihilum etiam redigi quodammodo optamus, & internam animi mutationem, cum ad veniam aut gratiam impetrandam, illud officium profiteamur, & bona nostra ab eo promanare agnoscimus. Nec vero signum tantum esse debet significatiuum presentis huiusmodi affectus & subiectionis, sed etiam excitatiuum, si forte is abesset, & ea etiam de causa, publica esse conueniebat sacrificia, ut ceremonijs illis externis vel edocti, vel permoti homines intelligere possent quid Deo deberent, & quasi manuduci, non tantum ad formandam dignam de Deo æstimationem, sed ad affectum integræ erga eum subiectionis veræque religionis excitandum: Quo fit ut quamuis liceat cuius Deum colere quibuscumque voluerit internis actibus,

Deo colligamur exhibitione nostri.

Ac redditione propositum.

Qua testemur summum eius in nos dominium.

Eaque non interna modo, sed etiam externa.

Quæque exciter affectum subiectionis si absit.

Et quia mu-
tus ege-
mus auxi-
liis.

Ideo eadē
signa vlti-
pantur.

Ad solem
nem subie-
ctionem &
cultū sum-
mi Dei.

modo eum in spiritu & veritate colat, quia tamen ut eum interius in spiritu & veritate colamus, mutuis egemus auxilijs, instructione, & prouocatione, idē iisdem religionis externis signis colligatis in vnam reipublicā spiritualis sub vno supremo capite, ad æternæ vitæ finem traductis, formam redegit. Sicut enim quæuis reipublica sub vno supremo principe ut capite coalescit per certos homagij, ut vocant, ritus, & publica signa externa quibus suam submissionem erga suum principem, & supremum eius dominium palam testatur, ita omnis hominum communitas ex ratione instituta coalescere recte non potest, nisi sub Deo supremo & verissimo suo principe ut capite, per externa signa, supremum eius dominium, & suam erga eum subiectionem palam vniiformiter & concorditer testantia vniatur: Nam veræ vniōis omnis reipublica potissimum vinculum est communis illa & solemnis subiectio & cultus summi Dei, principij, & finis omnium, à quo, & ad quem omnes creati factique sunt.

Vnde pendeat perfectio & excellentia Sacrificij in quavis lege.

C A P V T III.

Sacrificium igitur, qui est supremus religio- nis actus consistit in externa aliqua ceremo- nia, legitima autoritate instituta, qua res aliqua Deo non tantum offertur, sed etiam im- mutatur legitimo ritu, in protestationem sum- mi illius in res omnes Domini, & nostræ ab eo dependentiæ, subiectionisque, ac proinde ad hos perfectè colligandos, ut & cum eo conue- nienter conuersemur, nos ei subiiciendo, & ipse nobiscum, sua in nos beneficia deriuando: Quare eò dignius excellentiusque necesse est esse sacrificium, quo & maiori autoritate in- stitutum est, & res oblata est excellentior, & offerens dignior, & melius, perfectiusque, ac distinctius significat & excitat in nobis reco- gnitionem supremi Domini Dei, & nostram erga eum subiectionem, denique quo magis Deum honorat, gratiarum actionem pro bene- ficijs vberiores ei rependit, magis illum pec- catis nostris propitium reddit, & maiora nobis ab eo beneficia impetrat, rituque excellentiori perficitur. Hic Dei cultus, si homo ad finem putè naturalem creatus esset, fuisset longè infe- rioris ordinis, nec enim Deum agnouisset ut au- thorem bonorū supernaturalium, nec excellen- tissimas eius perfectiones, misericordiæ, boni- tatis, iustitiæ, sapientiæ, potentiæ, nisi quan- tum ratione naturali cognosci possunt, nec pro- inde eam de Deo interiorem æstimationem concepisset, aut signo eam externo testari debuisset, aut suam subiectionem erga eum ut authorem horum bonorū ad finem supernaturalem: verum posito ordine supernaturali, opus fuit, longè

Fuisset sa-
crificiū hoc
in statu pu-
ræ naturæ
longè infe-
rioris ordi-
nis.

sublimiori modo tum interius Dei excellentiam nostramque subiectionem recognoscere, tum exterius tandem profiteri: quod si in statu inte- græ naturæ perstitisset homo, potuisset quidem & internam Dei æstimationem concipere, & eam, quantum opus fuisset, per externa signa testari, & publicum etiam, eam in rem, ritum instituere: nam & imperturbatum fidei lumen & bene composita natura non permisisset eum aberrare, & inculcata singulorum vitæ, con- corque in vnius veri Dei cultum consensio amo- ris, si opus fuisset, & ista publica signa institu- re conuenienter, & sanctè pieque conseruare, & religiosè in Dei honorem obire sine vlla dif- ficultate potuisset, perque eadem Deo gratias agere, & vltiora dona impetrare digna fuisset natura illa nullo antea vitio contaminata, licet fortè res oblata non adeò excellentes futura fuissent: Verum infecta contagione peccati originalis, non tantum ineptior reddita est, ut huiusmodi ritus Deo colendo idoneos institu- ret; sed etiam indigna prorsus ex se, quæ, qua- lemcumque cultum Deo offerret, respicere ab eo mereretur: Benignus igitur Dominus, ut eam ad se reduceret, dignatus est tum in lege na- turæ, ut est probabile, tum in veteri ipsemet sa- crificia instituere, modosque quibus coli vellet, homini præscribere, tum ut ita ab idolorū cultu auocaretur, tum ut religiosius Deum probatis adeò & ipsi placitis modis veneraretur, & pla- caret, vtiliusque occuparetur & sanctius. Præ- terea cum nihil in mundo esset, quod vel Dei excellentiæ par esset, aut idoneum ad eum pro peccatis placandum, diuinæque eius beneficia impetranda, quod offerre Deo posset homo, imprimis omnibus sacrificijs, quæ instituit, qui- busque coli voluit, adiunxit significationem venturi Messiae & præterea eo ritu ea sibi offerri decreuit, ut cultum internum, & eas virtutes in iis excitarent, quarū ornamentis perfici pos- sent homines, & præstantes actus fidei, spei, charitatis, religionis, contritionis exercendi magnas occasiones haberent, & ob significatio- nem venturi Messiae, quam ista sacrificia exhibe- bant, agnoscere possent, & testari Dei miseri- cordiam in homine liberando non tantum in genere, sed in particulari, atque adeò tam excel- lentem misericordiæ & bonitatis diuinæ modum iam inde à mundi initio fideli cultu veneraren- tur, spem maiorem in Dei bonitate conciperent, & exinde in eius amorem, & omnis virtutis cul- tum efficacius excitarentur. Nam ex hac præci- pue significatione omnium antiquorū sacrificio- rum dignitas & excellentia dimanauit. Verum omnia hæc tanta autoritate à Deo per Moy- sem instituta sacrificia, tanta religione conser- uata, tanto studio culta nondum satis adhuc proportionata erant Dei excellentiæ infinitæ, non erant idonea satis ad eum honorandum prout par erat aut placandum ac permouendum ad sua dona homini communicanda. Quare il- lud vnum expectabatur, in cuius typum anti- qua omnia tanto numero instituta erant, nimirū nouæ legis sacrificium Christus Iesus verissima & acceptissima Deo hostia pro toto mundo.

In statu na-
turæ integræ.

Res oblata
non adeò
excellentes
futura fuif-
sent.

In statu la-
psi hominis
indignus
erat homo
qui sacrifici-
um offerret
Deo.

Ideoque in
lege tum
naturæ tum
gratiæ sa-
crificia
Deus ipse
met insti-
tuit.

Et in illis
quidem ad
iungit si-
gnificatio-
nem Messie
venturi.

In his vero
ipsummet
Christum
Iesum exhib-
uit.

Sacrificij cruenti in cruce necessitas & dignitas.

CAPVT IV.

Christus
pro omni-
bus cruento
sacrificio se-
ipsum ob-
tulit.

Quando ergo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum futurorum bonorum Pontificem à se vinctum factum ex muliere, ut quæ Dei gratia est & misericordia, pro omnibus gustare mortem posset, Deum enim decebat, qui homines per Christum in filios suos adoptare decreuerat, ipsum authorem salutis eorum filium suum, filium hominis facere, & eum per passionem mortemque consummare, ut fratribus per omnia similis misericors fieret, & fidelis esset pontifex ad Deum, tradens semetipsum in oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, ut repropitiaret peccata populi. Cum enim omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut nimirum tanquam mediator & Dei bona populo dispenset, & vicissim populi nomine Deo offerat dona & sacrificia, necesse planè erat, non tantum eum esse hominem & Deum, ut mediator esse condignus posset & pontifex, sed habere etiam aliquid quod Deo offeret, eò excellentius quanto & melioris testamenti mediator est. Cum igitur impossibile esset hircorum & taurorum sanguine auferri peccata; idè ingrediens mundum, atque adeò in ipso primo momento conceptionis, cum sempiternum hominum omnium interitum, nisi suo ei sacrificio succurreret, clarè intueretur, & hoc solum superesse eis ad salutem remedium ex Dei voluntate cerneret, ut omnium singulorumque hominum nomine dignam Deo hostiam ad expianda peccata, donaque cœlestia impetranda, Sacerdos ipse à Deo vinctus offerret, dicit, Hostiam & oblationem noluit, Corpus autem aptasti mihi, holocausta & pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi ecce venio, in capite libri scriptum est de me, ut facerè voluntatem tuam. Sic enim æterno, & infinitæ pietatis & misericordiæ beneplacito Dei suum consensum adiungens, ut seipsum pro hominibus in hostiam offerret, admirabili planè pacto, ex rigore iustitiæ Deum obstrinxit ut hominem lapsum ad finem supernaturalem iterum erigeret, eique media ad illum consequendum idonea largiretur. Quod pactum in primo conceptionis momento factum formatumque est indissolubiler ex concursu vtriusque voluntatis & Dei & Christi. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem Corporis Iesu Christi, quam ipse ex tunc continuo renouauit deinceps, sed semel postea re ipsa in cruce consummauit; ad eam enim præcipue periodum Christi vita, & omnis œconomia Dominicæ incarnationis ut ad finem spectabat, eoque fine corpore aptatum est, & communicauit carni & sanguini, ut in carne verè

Ut propitiatio esset pro peccatis.

Et ex rigore iustitiæ lapsum hominem erigeret ad finem iterum supernaturalem.

Quod in cruce consummauit.

Apati, & in cruce pro omnibus offerri immolarique posset, qua vna oblatione tamquam vero & propriè dicto sacrificio, de quo inter Deum, & Christum conuenerat, consummauit in æternum sanctificatos. Fuit igitur Christus Dominus, ut Deus homo, Sacerdos, fuit idem ipse Deus homo hostia, functus idem ipse Deus homo officio Sacerdotali vere & propriè, quando seipsum ut hostiam Deo patri in passione pro nobis immolauit, non quod seipsum ut solet Sacerdos hostiam physicè occiderit, sed quia voluntariè omnino mortem suscepit, & illam obtulit Deo in sacrificium, quo & internum suum affectum deuotionis & reuerentiæ erga Deum manifestaret, eique sic gratias ageret pro beneficijs naturæ humanæ collatis, & pro peccatis nostris satisfaceret. Nam quem Iudæi impiè occidebant ipse piè seipsum immolabat, non tamen acceptando mortem, ut olim martyres, qui non poterant aut tyrannorum impedire crudelitatem, aut in supplicijs & tormentis vitam suam conseruare; sed voluntariè spontèque eam suscipiendo, ponendoque animam suam liberè, cum posset, prout fecit, vno verbo sternere hostes suos, & eorum furorē impedire, & in ipsis tormentis vitam retinere & tueri: Nam oblatus est quia ipse voluit. Hæc enim tam liberalis sui oblatio, etsi non sit sui occisio, est tamen verissima moralis sui immolatio.

Fuit idè & sacerdos & hostia.

Et si semel tantum oblatus sit Christus in cruce, tamen voluisset saepius pati, imò vel ad mundi finem in cruce manere si ita res tulisset.

CAPVT V.

Dubium non est, quin vnicum Christi sacrificium in cruce Deo abundè satisfecerit pro toto mundo, cum vel vnica Christi actio potuisset esse satis, ob infinitam personæ satisficientis dignitatem, nisi voluisset & Deus & Christus copiosam esse nostram redemptionem. Verum si actus internos Christi spectemus, non vnus tantum mortis vel sacrificij ad tres horas in cruce peracti terminis contineri potuit copiosissimæ redemptionis voluntas saltem conditionata in Christo, quin & pati saepius pro nobis & plura perferre, & in cruce diutius etiam ad finem mundi perseuerare ardentissimè desideraret, si vel Deus voluisset, vel opus fuisset. Hoc desiderium habuisse Christum tradit S. Bonauentura in meditationibus de passione Domini, nec videtur posse esse vllum de eo dubium. Nam si rem ipsam consideremus, nihil implicat, nulum omnino inconueniens est; imò & valdè laudabilis est hic actus, & Christo dignus, & non inutilis sed efficax. Imprimis enim videbatur id deberi Deo ipsi aliquo modo. Nam tanta est Dei maiestas & excellentia, ut non nisi cultu

Vnicum Christi sacrificium abundè pro omnibus satisfecit.

Voluisset ille tamen pati saepius ac diutius si ita res tulisset.

Et certe id Deo debatur infinitæ maiestatis.

Id postula-
bat læta di-
uina iustitia

Et amor
Christi tū
in patrem
tum in
nos.

omnimodò infinito satis honorari possit, erat quidem Sacrificium crucis infinitū, quia tam offerens quam hostia erat dignitatis infinitæ, at poterat addi etiam infinitudo durationis, vt saltem quandiu homines essent, atque adeo mundus duraret, idem illud Sacrificium coram Deo appareret. Idem etiam postulabat iure velut suo læsa diuina iustitia, vt tot hominum ab initio mundi sibi succedentium continuis peccatis satis fieret continua etiam expiatione Sacrificij condigni cruenti. Cum igitur Christus Dominus sublati omnibus alijs Sacrificijs, quæ Deo offerri poterant, vnicam sui corporis oblationem substituerit, non erat à ratione alienum, imò non potuit non esse rationabile valdè, vt crucis sue Sacrificium ad Deum honorandum placandumque, si ita placeret, permanere ad mundi finem ardentem exoptaret. Christi etiam inexhaustus erga patrem amor & obseruantia, & erga nos charitas id conuincunt; sanctissima enim eius anima in ipso articulo creationis suæ, Dei infinitam bonitatem erga se & omne humanum genus contemplata, immenso amoris æstu & Dei gloriam, & hominum salutem, quam Deo cordi tantopere esse videbat, vt eius procurandæ præceptum imponeret, ita suscepit promouendam, vt inexplicabili prorsus vi amoris & desiderij consumeretur quod libet agendi & patiendi in eum finem, vt sicut Dei erga se & homines bonitatem & amorem videbat esse infinitum, ita amorem etiam suum quantum poterat, & intenderet & extenderet. Quare nec paucis illis horis, aut vnica in cruce morte definitus ille est, sed sicut semel mortuus est, ita millies moripoluisset, & vt omnium hominū causa mortuus est, ita vnius tantum causa, si pater ita iussisset, copiosissimum ille & paratissimum amorem animumque ad tot cruces habuisset, & si ita opus fuisset, non tribus tantum horis confectum doloribus in cruce pendere, sed etiam idem ad extremum iudicij diem pati: tanta fuit primi illius amoris efficacia, vt vnicus ille satis ad id fuisset. Nec proinde mirum est si toto vitæ tempore vrgebat eum ille amor, ita vt diceret Baptismo habeo baptizari, quàm toarctor vsque dum perficiatur; tantus enim erat ardor non patiendi tantum, sed suo se sanguine tingendi, & mergendi pro nostra salute, vt qualibet ei hora præ amoris magnitudine mille anni viderentur: & licet multa pro nobis & faceret & pateretur, tamen omnia nihil esse reputaret, nisi totus mergeretur. Et sanè si nonnullorum sanctorum tam immensa charitas fuit, vt si id Dei gloria & proximi salus postulasset, fuissetque idoneum ad talem finem medium, voluerint æterna inferorum tormenta tolerare, adeò vt ipse S. Paulus cupierit esse anathema à Christo pro fratribus suis: quod dubium superesse potest, quin Christus Dominus eum etiam actū habuerit, vt optaret æternam etiam crucem pati, si res ita postulasset?

Neque fuit
omnino in-
efficax ille
actus,
Quia fuit
excellens
Dei cultus.

Accedit tam excellens actum etsi non videatur potuisse esse efficax omnimodo, tamen non fuisse etiam omnino in Christo inefficacem.

1. Enim fuit excellens Dei cultus, nam eo ipso exhibebat Deo infinitæ eius excellentiæ & bo-

nitatis inexplicabilem æstimationem, & admirabili sese ei ratione subiiciebat, & excellenter satisfaciebat pro omnibus bonis, quibus se ornatum esse videbat; nec enim erat talis Christi voluntas, vt sæpe in hominibus esse solet, vel leitastantum, vt vocant, sed simplex & absoluta, quantum erat ex parte Christi, adeò vt si res tulisset, & Deus id iussisset, eius vi ad hoc vsque tempus, & ad finem vsque mundi cruci affixus mansisset.

2. Licet is actus non confirmarit Christum in proposito voluntatis patiendi pro nobis, cum sic confirmari non egeret, tamen valet ille mirum in modum ad nostram erga eum fiduciam corroborandam, vt vel sic intelligamus quam copiosa fuerit apud Deum redemptio, præcipue cum ratio meriti potissima ab actu interno pendeat. Quare etiam propter hunc actum eiusque meritum ab æterno præuisum, congruum valde & rationabile fuit, vt ab initio mundi author salutis omnium hominum constitueretur. Illa enim voluntas ad omnia sese extendens tempora, omnesque homines complectens, attingensque à fine ad finem fortiter & efficaciter quantum ex parte Christi, merebatur, vt propter illā Deus iam tum miseretur humani generis, & nullo non tempore placatus reddi hominibus posset. Denique hæc Christi charitas valdè vrget nos, & potentissimè amorem nostrum prouocat. Hinc enim Martyres hauserunt ardentissima desideria pro Christo patiendi. Hinc S. Paulus non tantū tormentorum omnium genera prouocat, ad Rom. 8. Quis nos separabit à Charitate Christi, tribulatio, an angustia &c. sed etiam statim post cap. 9. ait quod supra dicebam⁹, cupiuisse se anathema esse Christo pro fratribus suis. Nam vnde hauserat has charitatis opes, nisi ex hoc charitatis Christi thesauro inexhausto? Hinc hauriat quouis licet maiora & maiora desideria agendi, patiendique plura & plura pro Christo.

Et valet
plurimum
ad nostram
in eum fidu-
ciam robo-
randam.

Prouocat
que amo-
rem no-
strum poten-
tissimè.
Inde Mar-
tyrum ar-
dentissima
desideria.

Vis Sacrificij crucis ab initio mundi operata est hominum salutem.

CAPVT VI.

Igitur hæc Dei Christi que voluntas, in qua sanctificati sumus per oblationem corporis Christi, tantæ charitatis, tantæque & dignitatis & efficaciz fuit, vt vis eius ad omnia omnino secula siue præterita siue futura permearet. Sicut enim voluntas Dei æterna fuit, vt omnes homines ab ipso mundi initio per Christum liberarentur, ita Christus in ipso momento conceptionis sue ad crucem vsque tanto se affectu pro omnium salute Deo deuouit, vt eius vi paratus fuisset ab initio mundi pro hominibus crucifigi, & in cruce ad finem vsque mundi tanquam verus & vnicus hominum Sacerdos & hostia

Vis illius
voluntatis
Christi ex-
tendit se ad
secula tum
præterita,
tum futura.

Ideoque in
mediotem-
porum pas-
sus est.

crimina diuinæ maiestatis oculis apparere ad in-
terpellandum continuo in eo schemate, si id o-
pus fuisset, aut Deus exegisset. Quoniam verò
non erat opus, semel tantum passus est in medio
temporum, ut sui ille sacrificij vim infinitam,
& ad eos extenderet qui præcesserant, & ad eos
qui secuturi erant, ad finem vsque mundi, esset-
que ipse omnium gentium commune sacrificium
& propitiatio, sic enim Apostolus ad Hebr. 9.
Neque, inquit, ut sæpe offerat semetipsum,
quemadmodum Pontifex intrat in sancta per
singulos annos in sanguine alieno, alioquin
oportebat eum frequenter pati ab origine mū-
di, nunc autem semel in consummatione secu-
lorum ad destitutionem peccati per hostiā suā
apparuit. Et ad Rom. 3. iustificati gratis per
gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in
Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatio-
nem per fidem in sanguine ipsius ad ostensio-
nem iustitiæ suæ propter remissionem præce-
dentium delictorum in sustentatione Dei ad
ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Qua-
re cum non expediret eum ab initio mundi im-
molari, voluit Deus ut quotquot hostiæ offer-
rentur, huius vnus sacrificij vmbra essent & fi-
guræ, ut sensim mundus disponderetur ad tan-
tam erga se Dei dignationem intelligendam &
prout par erat, æstimandam. Ergo etsi ab ini-
tio plurimæ variæq; hostiæ Deo immolatæ sint,
si figuram spectes, tamen quoad rei veritatem,
vna Deo beneplacens & perfecta hostia tot ho-
stiis significata diuino semper aspectui præsens
& Deum illi populo placavit, & quæcumque
accepit ab eo dona & gratias vna impetrauit.
Quare verissimè S. Ioannes eum vocat agnum
qui occisus est à constitutione mundi, Apoc.
13. siue quia generosa illa Christi voluntas, qua
acceptauit crucem cum primū venit in mun-
dum, ad prima etiam tempora sese extendebat,
deoque præsens semper erat crucifixus filius ad
conciliandos primos homines; siue quia, ut tra-
dit D. August. lib. 10. de Ciuitate Dei cap. 10.
Huius veri Sacrificij multiplicia variaque erant
signa prisca sacrificia, tanquam verbis multis
vna res diceretur, ut sine fastidio multū com-
mendaretur.

Aliæ hostiæ
vmbra dū-
taxat fue-
runt.

Hæc verò
vnica bene-
placens &
perfecta.

*Cum non expediret Christum pro
nobis in cruce pendere vsque ad
finem mundi, ideo Sacrificium
Eucharistiæ instituit.*

C A P V T VII.

Christus
offertur
quotidie in
Sacramen-
to.

Hic ergo agnus qui in tot figuris occisus est
Ab origine mundi, semel in cruce pro nobis
Deo patri immolatus, in noua lege non iam in
figuris, sed verè & re ipsa quotidie idē ipse sacri-
ficatur. Hæc enim voluntas in qua sanctificati
sumus sicut non potuit conuenienter alio modo
efficax esse Christi aduentum quam excellentis

huius & vnice hostiæ significationē priscis om-
nibus sacrificiis adiungendo, & sic excitando of-
ferentes ad actus Fidei, Spei, Charitatis contritio-
nis, quibus ob merita crucis Christi sanctifican-
tur; ita postquam Christus Dominus inexhausta
vi amoris patri suo sese obtulit, ut pro omniū sa-
lute ad finem vsque mundi, si opus esset, vnum
omnium hominū sacrificium, & digna patrique
accepta hostia perseveraret, admirabili prorsus
consilio, & stupenda dignatione bonitatis, diui-
na ipsa sapientia mediū nouum excogitauit, quo
& immensa Christi Charitati satisfaceret, & re-
nouato quotidie sacrificio Deo debitus haberetur
honor, nobisq; fiducia eum adeundi, & quid-
libet tantæ oblationis vi impetrandi concedere-
tur. Triplex omnino erat modus efficiendi, ut
quoniam Christus sacerdos erat in æternum, sa-
crificium etiam eius perpetuum redderetur. 1. Si
sæpe realiter ipse rediuius iterum iterumq; pa-
teretur. 2. Si in cruce fixus ad diem vsque iudicij
ad Deum placandū sacerdos ipse æternus & ho-
stia nullo non momento diuinæ maiestati præ-
sens & condignus pro se hominibusque cultū, &
abundantē satisfactionem exhiberet pro omniū
peccatis, & parata expositaque esset toti mundo
omnibusque omnium seculorum hominibus ho-
stia, ad quam Deo offerendā quisque pro se quo-
modo posset cum liberet accederet. Verū etsi
Christus Dominus alterutrum si opus fuisset toto
voluntatis affectu præstare desideraret, adeoque
infinitus eius in patrem amor, reuerentia, & im-
mensa erga nos charitas non nisi æterno sacri-
ficio satiari expleriq; posset; quia tamen nec id ne-
cesse erat, nec conueniebat, quod tertium erat
elegit, ut sine vlllo hominū peccato, sine vlla spe-
cie crudelitatis ipse idem sacerdos, eadem etiam
hostia quæ in cruce immolata est ex eodem etiam
ipso infinito amore verè & realiter tanquam in
cruce perseverans non in vno loco duntaxat, sed
in infinitis propè diuinæ assistat maiestati, & con-
stitutus veluti cælū inter & terram, prout erat in
cruce fuso mystico sāguine, exponatur omnibus
hominibus infiniti pretij hostia quam cum lubet
Deo offerre, & adire pro se quisq; possit. Hæc e-
nim victima, inquit, S. Gregorius lib. 4. Dial. cap.
58. nobis vnigeniti mortem per mysteriū reparat,
qui licet resurgens iam non moritur, tamen in se-
metipso viuens pro nobis iterum in hoc mysterio
immolatur. Hinc pensemus quale sit hoc sacri-
ficio, quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti
filij semper imitatur. Fecit certè Domi-
nus hoc sacrificium memoriale amoris sui totius;
nam in eo totam vim amoris sui reposuit, & ip-
sam passionē realiter exhibuit, ut quoniam non
poterat versari semper nobiscum & pati, quod ta-
men verè sincerèque optabat, hoc totum suum
desiderium & amorem tanto beneficio cōsigna-
ret. Sic enim Fulbertus ad Deodatum Epistola. 1.
Defectum, inquit, nostræ fragilitatis miseratus,
aduersus quotidianas nostræ prolapsionis offen-
sas, sacrificij placabilis nobis prouideret expia-
menta, ut quia corpus suum, quod pro nobis se-
mel offerebat in pretiū paulò postea nostris vfi-
bus erat sublaturus in cælum, ne sublato corporis
fraudaremur presenti munimine, corporis & san-
guinis sui salutare pignus reliquit. Nam ut bene
R. Beda, Oblatus patri pro nobis in hostiam,
mysterium

Ut sit per-
petuum sa-
crificium
quantū fic-
ri potest.

Potuit autē
esse perpe-
tuum.
Si rediuius
identidem
pateretur.
Si in cruce
fixus per-
maneret.

Quia tamē
neuter ille
modus con-
ueniebat.

El. egt
tertium per
sacramentū
altaris.

Quod est
memoriale
amoris
eius.

Adeoq; illud instituit paulo ante passionem

mysterium passionis suae in creaturam panis & vini transtulit Sacerdos factus in aeternum. Et ea certe videtur esse ratio inter alias, cur ante passionem immediate hoc sacrificium instituit in aeternum mansurum, ut innueret huius incruenti sacrificij, quod instituebat perpetuitate, infinitum desiderium crucis quod imminerebat sacrificij: Et ideo B. Paulus monet hoc quotiescumq; facietis mortem Domini annunciabitis donec veniat. Nec alia de causa ita illud instituit, ut vi verborum quae ipse adhibuit, & ut vteremur praecepit, seorsim Corpus, & seorsim sanguis poneretur, quam quia verè & realiter cupiuisset quantum in ipso erat, toto mundi huius cursu ita perseverare. Nam hæc & specierum distinctio, & verborum vis duratura in finem mundi non repræsentat tantum cruentum eius sacrificium prout factum est semel in cruce, sed prout ipse durare illud ex infinito nostro amore optabat si vel necesse fuisset, vel expediuisset.

Per Sacrificium Crucis, & Eucharistia, condignum honorem Divinae excellentiae homo persolvit.

CAPUT VIII.

Et si Deus bonorum nostrorum non egeat.

vult tamen laudari à creaturis.

Præsertim ratione præditis.

A quibus singularem cultum exigat.

Et quodammodo infinitum.

Præstari autem id non potuit à primis hominibus post peccatum.

cum ab eo esset alieni.

ET si propter immensum perfectionum suarum pelagus, quas Deus solus ipse & cognoscit, & æstimat prout par est, seipsum solus etiã condignè sufficienterque glorificet, atque adeo non egeat bonorum nostrorum, nec quidquã ei accedat ex eo cultu quem ei deferre possumus, est tamen tantum tamq; excellens bonum extrinseci illius cultus & gloria, quam creaturæ rationales ei deferunt cum eum cognoscunt, orant & laudant, ut creaturæ nunquã fuissent, nisi propter hoc tributum Deo persolvendum: Ut quemadmodum ipse intrinsecè Deus gloriosus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, seipsum glorificat, laudat, admiratur, & amat, ita creaturæ rationales, quæ sunt infinitæ eius bonitatis, aliarumq; perfectionum imagines, sicut divinæ naturæ similitudinè gerunt, ita in Deo cognoscendo, laudando, amando, glorificando, illum quã proximè possunt imitantur, suntque eo modo similes, & perfectæ sicut pater cælestis perfectus est. Nec enim ab illis expectat tantum Deus infimū aliquem cultum, qualem ab aliis creaturis, sed omnino tantæ naturæ perfectioni à Deo, ad finem supernaturalem destinatæ, proportionatum. Equum planè erat & rationi consentaneū, ut sicut infinitam à se gloriam intrinsecam habet, ita infinitam quodammodo extrinsecam à suis creaturis acciperet. Ut quidquid est in Deo, illud ipsum aliquando extra eum poneretur, & non tantum infinitæ eius perfectiones clarescerent in tot eius operibus, sed aliquo modo manifestaretur æstimatione illa quam de se habet, & gloria illa immensa, qua seipsum afficit. Id certè à primis hominibus præstari non poterat, præsertim post peccatum, cum & à Deo alieni essent, nec quidquam ipsi præstare possent quod Deo placere posset, nec haberet omnium rerum egētissimus homo in univèrsa rerū natura, quo satis testari Dei immensam excellentiam posset,

& hominis erga Deum subiectionem. Itaque cum effusione divitiarum suarum absconditarum à seculo admirabili, filium suum unigenitum hominem fieri voluit, & ab illo ipso in natura humana cultum illū & gloriam condignam accipere, ut ab eo extra se glorificaretur infinitè, à quo in se glorificabatur infinitè. Id quod Christus Dominus fecit tota vita sua admirandis planè modis, & per internos actus, quorum perfectionem solus ipse Deus, qui in eo sibi benecomplacbat, novit, & per externos quos nostræ infirmitati imitationique accommodavit. Cum autem tota eius vita aliud nihil fuisset quàm continua patris sui laus & glorificatio, tandem ut etiã supremo religionis cultu, qui in vero & propriè dicto sacrificio externo consistit, eum honoraret & hominibus propitiū redderet sacerdos ipse Deus & homo seipsum hostiam Deum inter & homines in cruce immolavit infinita cum reuerentia, cultu, æstimatione, subiectione, & amore divinæ maiestatis, secumq; totam naturam humanam, cuius caput constitutus erat, patri suo reconciliatam modo quodam ad æternam patris sui gloriam in sacrificium obtulit. Et ut nullo unquam tempore cessaret à supremo hoc cultu inter homines, & pro hominibus, Deo persolvendo atque adeo hominibus non deesset unde Deo gloria debita redderetur, seipsum in hominū potestate reliquit, & qua pollebat autoritate suo insignitos characteres, & quadam omnipotentia præditos personam suam sustinere voluit, ut quoties vellent communem hanc totius generis humani, & ex eadem hominū substantia desumptam hostiam suo patri immolarent: imò verò ipsemet sacerdos in æternum, cum vellent & præscriptis à se verbis vterentur, adesset continuò, & seipsum verissimè consecraret, & mysticè mactatum repræsentaret, secumque sua omnia mēbra, & totam naturam humanam consecraret, ut sanctificata libatione, tota etiam massa sancta esset; sic enim ipse de se ait Ioan. 17. Ego pro eis sanctifico meipsum, ut ipsi etiam sanctificati sint in veritate, qui enim sanctificat, & qui sanctificatur ab uno omnes ad heb. 2.

Adeoq; filius Dei homo factus est.

Qui quod dixit id præstitit.

Et in morte sua.

Ac demum post mortem in quotidiana sui oblatione Sacramentali.

Hoc Sacrificium condignam Deo gratiarum actionem pro beneficiis reddit.

CAPUT IX.

EX hoc igitur sacrificio habet religio Christiana sui cultus excellentiam admirabilem, ut sicut per adventum Christi totus apertus est, & in mundum effusus thesaurus divinarum perfectionum, misericordiæ, bonitatis, iustitiæ, sapientiæ, potentiæ, amoris, & ipsa quodammodo Dei viscera patuerunt; ita ex earum perfectionum cognitione, æstimatione, & amore infinito, adeoque ex suis visceribus ut ex inexhausto thesauro, Christus ipse sacerdos infinitæ dignitatis, seipsum hostiam infinitæ dignitatis, in cultum & gloriam æternæ maiestatis depromeret, & immensis illis excellentiæ, & benignitatis divitiis, quas Deus in nos abundè effudit, ex parte nostra occurrerent immensæ etiam excellentissimi cultus & pietatis divitiæ, & quæadmodum Deus ipse seipsum

Sicut per adventum Christi apertus est thesaurus divinarum perfectionum.

Ita per Sa-
cramentum
altaris ex-
hibetur ab
hominibus
Deo gra-
tia quantæ
reddi pote-
rant.

in se glorificans admirabili circumcessionem in se quodammodo recurrit; ita extra se effusus per hominem cultu condigno sibi veluti reddatur, in seque reducatur, ut una simul unita Deo natura humana in suum principium à quo descenderat refundatur. Deus quidem est infinitus author noster, nostrumque principium, à quo beneficia etiam infinita accepimus, cui omnia debemus nostra, nosque ipsos, sed Deus ipse est qui pro nobis offertur, Deus est crucifixus qui pro nobis exhibetur, & quemadmodum bona nobis infinita dedit, ita vicissim ei munera infinita reddimus.

*Per hoc Sacrificiū natura huma-
na sese Deo reddit & consecrat.*

C A P V T. X.

In Christo
capite tota
natura hu-
mana Deo
offertur &
subiicitur.

Nec verò hoc sacrificium ea tantum ratione gloriæ Dei seruit, quia par est eius excellentiæ & beneficijs munus, præcisè ut Christum Dominum continet, sed etiam quia cum Christus ipse sit totius naturæ humanæ caput & Rex, eò ipso quo Deo immolatur, & ipsa etiam tota natura humana, Ecclesia præcipue, quæ est spirituale eius regnum, & corpus mysticum à Deo prius alienum & rebelle suo supremo principi se subiicit, ut ei seruiat ex integro, nec enim iam taurorum aut vitulorum carnes & sanguis in toto mundo Deo offeruntur, sed ubique pretiosissima totius naturæ portio, ubique caput nostrum, ubique verus homo ab hominibus, & omnium hominum vice Christus Iesus sacrificatur, ut sicut pater cum nobis filium dedit omnia etiam simul donauit, ita etiam nos cum ei reddimus hominem factum omnia etiam nostra quodammodo reddamus. Atque ita non tantum singuli homines, sed tota communitas generis humani, cum hoc vnicum Deo sacrificium offert, in vnum corpus consecratum, & in vnam sanctam rem publicam coalescit ad Dei maiorem gloriam. Atque hæc est ratio cur Dominus per hoc præcipue clarificandum suum nomen inter gentes prædixerit Malach. 1. Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, vel, ut legunt Græci omnes, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Illa enim Dei glorificatio, in eo præcipue consistit, ut exponunt Sancti Patres, quia per vnicum hoc Christi sacrificium abolita sunt omnia sacrificia alia. Et ita totus ille honor qui vel Deo ipsi vero tot alijs sacrificijs, vel impiè tot idolis deferabatur, in hoc vno sacrificio eminentissime conclusus Deo soli exhibetur. Cognoscent, inquit, Theodoretus in eum locum, nomen meum & voluntatem, & debitum honorem præstabunt, & accommodatum cultum adhibebunt, nec certè alia est causa cur S. Ignatius scribens ad Ephesios Eucharistiā sacram vocat gloriam Domini, eoque hortatur ut ad eam frequenter conueniant. Nec verò hac tantum ratione, cum hoc sacrifi-

Et hinc elarificatur
nomen eius
inter gen-
tes.

Quia per
sacrificium
altaris abo-
lita sunt
omnia alia
sacrificia.

Deinde seip-
sum quif-
que per il-
lud offert.

cium offert, sese Deo reddit natura humana, quia caput suum offert, & in eo sese representat, sed etiam quia cum id agit, efficaciter permouetur quisque ad sese realiter & verissime Dei gloriæ deuouendum in holocaustum: Nam admirabilis Dei sapientia ut stupendum hoc sacrificium adinuenit ad condignè externa religione colendum Deum, per illud ipsum in ipsis hominibus excellentem Dei cultum internum excitat: Ita enim suum corpus, & sanguinem Christus in Ecclesiæ suæ potestate esse voluit, ut illud Deo in sacrificium non nisi cum conueniente mentis cultu offerret, sic ut, quod monet D. August. diuinum hoc sacrificium esset sacrum quoddam signum internæ nostræ erga Deum reuerentiæ, æstimationis, & subiectionis, eamque proinde vel præsentem esse debere nos admoneret, vel languentem efficacissime excitaret. 1. Enim per immutationem rei oblatæ, & conuersionem panis & vini in substantiam Christi excitamur ut agnoscamus, profiteamurque supremum Dei in nos Dominum potestatemque simul, & admirabilem liberalitatem bonitatemque, utpote qui nos non tantum cum non essemus, infinita potètia produxit creauitque, sed etiam vilem abiectamque naturæ nostræ conditionem & statum mutauit in statum filiorum suorum, & nostras æternas misérias in beatam immortalitatem mutauit, ut iam non amplius damnabiles serui, sed filio suo similes, & diuinæ naturæ participes, & Dei heredes simus, ac proinde noua in Christo creatura. Nam hæc Christi Domini, veri æternique filij Dei & hominis sub speciebus panis & vini productio hanc nostram mutationem internam & designat, & quod non poterant Sacrificia vlla alia, efficit.

2. Ipsa Corporis sanguinisque Christi separatio, quando vi verborum sub speciebus diuersis ponuntur, sicut representat cruentum crucis sacrificium, ita significat quid ad gloriam & honorem Dei fieri cupiamus, nimirum exinari quodammodo, in nihilum nostrum redigi, vilescere, ignorari, opprimi, pati extrema queque mori denique & crucifigi, sicut ipse pro nobis crucifixus est. Nam cum ita illum immolamus, protestamur nos in ipso, ut membra in capite, & per ipsum deuotas & consecratas Deo hostias vitam nostram Deo reddere velle; excitamurque ut in eius cultu, & obsequio nullo modo nobis parcamus, sed eius exemplo ad crucem usque subiecti & obediētes simus.

3. Excitamur etiam mirum in modum in Dei amorem quando quem nobis filium suum ex immenso amore dedit, ut noster esset, & ut pari dono amicitiam colere possemus, ei vicissim reddimus, & iterum per sacram communionem ab eo recipimus, ut ille etiam nos totos possideat. Quid enim ad amorem & significandum & excitandum efficacius esse aut excogitari potest hac tanti doni communicatione verissima?

4. Denique nullo alio cultu exerceri magis potest fides, cum difficillima quæque fidei mysteria hic concurrant, nulla excitari maior fiducia ad impetrandum à Deo quiduis. Hoc enim pretium infinitum nostrum est, in nostra potestate est, eique offertur à nobis qui infinitè bonus est, & qui ex pacto tenetur illud admittere, & seipsum suamque dona nobis propter illud elargiri.

Agnosceit
supremum
in se Dei
Dominium
per trans-
substantia-
tionem.

Per separa-
tas panis
& vini spe-
cies suum
quasi ni-
hilum.

Ex dato
nobis & o-
blato Chri-
sto vicissim
amicitiam.

Fidem de-
mum exci-
tat ac fidu-
ciam in
Deum ip-
sum.

Fructus huius Sacrificij quàm sint homini utiles, & Deo gloriosi.

CAPUT XI.

Non tantum honorarium sed etiam utile est hoc sacrificium

Ad remouenda salutis impedimenta & concedenda adiumenta.

Non igitur solum est honorarium siue *λατρεϊκόν* & *εὐχαριστικόν* hoc sacrificium, sed etiam valde hominibus utile, utpote propitiationem continens pro peccatis nostris, & impetrationem eorum omnium quæ ad salutem nostram vel necessaria, vel conuenientia esse aliquo modo possunt. Sicut enim cum tributum iustum fideliter à subditis penditur principi, nouo quodam modo excitatur ipse ad subditos suos protegendos, benèq; regendam rempublicam & eius pacem tranquillitatemque, & singulorum quoad potest, bonum procurandum; Ita cum iste cultus Deo quidem debitus ex multis capitibus persoluitur, tamen quæ eius est bonitas, eo ipso permouetur ipse efficacissimè ad omnia salutis impedimenta remouenda, & adiumenta concedenda: Etiam si is per quem tributum hoc immediate soluitur, Sacerdos ei gratus non sit. Nam nec totius Ecclesiæ, suæ dilectæ sponsæ, populiq; sui, nec Christi Domini filij sui & capitis nostri legatum, adeò sancta, adeò pura, adeò pretiosa, sibi que acceptissima munera offerentem spernari potest aut reijcere. Sicut enim in diebus carnis suæ pendens in cruce preces supplicationesq; cum clamore valido & lacrymis offerens exauditus est pro sua erga patrem reuerentia, & obedientia, obseruantiaq; & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ appellatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedech, ita modo postquam in sanguine suo introiit semel in cælum, ut appareat vultui Dei pro nobis accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens interpellat pro nobis, sed tunc præcipuè cum tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech atque adeò per sacrificium hoc incruentum suo illo sacerdotio actu fungitur. Tunc enim efficaciter applicatur ad orandum pro nobis, eaque dona à Deo impetranda quæ nobis ipse per cruentum suum sacrificium meruit; adeò ut omnes omnino gratiæ, omnia ad salutem media, omnia bona, sacramenta etiam ipsa ab eo veluti fonte promanent. Sicut enim omnia omnino sacramenta quoad institutionem fluxisse dicuntur ex Christi sacrificio cruento, quia per illud præcipuè ex pacto cum Deo meriti eius infinitudo, quæ in sacramentis operatur nostram sanctificationem consummata est, per hoc sacrificium incruentum ut est representatiuum cruenti, siue ex pacto & promissione, siue ex liberalitate, eorundem nobis cōfectio, integritas, efficaciq; applicatio impetratur. Et certè idcirco voluit excellentissimum sacramentum corporis & sanguinis sui non nisi per hoc sacrificium nobis relinquere, nec ab alijs nostra nobis peccata condonari, quam ab ijs quos ad hoc sacrificium offerendum legatos suos ad Deum esse voluit, ut significaret, quod quauis alia rationes nobis suppetant Deum exoradi, ab eo que impetrandi eius beneficia, tamen hoc vnū esset eminentissimū & veluti ordinarium mediū, quo in medio Ecclesiæ per sacrificium incruentum ipse mediator Dei &

A hominum ex sua institutione sub speciebus panis & vini positus, non secus ac quādo erat in cruce, ad Deū ipsum allegatur pro nobis preces, & oblationes oblaturus, & quiduis impetraturus. Hinc certè efficitur, ut quō frequētius hoc sacrificium in Ecclesia offertur, eo maiori Dei gratia, & spiritualibus donis abundet, nisi peruersa fidelium malignitas grauioribus sceleribus fontem illum diuinæ benignitatis auertat. Hoc ut melius intelligatur, operæpretiū erit intelligere quid propriè intersit inter sacrificium crucis, & hoc incruentum. Nam quamquā sit idem offerens, & eadem etiam hostia, tamen non eodē modo vtrumq; vel à Christo oblatū est, vel à Deo acceptatū. Nam sacrificium crucis fuit veluti causa vniuersalis moralis nostræ salutis, & omniū mediōrum ad illam ac proinde sicut causa vniuersalis per se & sola nihil solet efficere, ita nec per crucis sacrificium fuit vlli in particulari immediate concessa salus, vel aliquod spirituale bonum. Et si enim Christus Dominus dūm viueret per se immediate multos gratiæ mirabiles effectus produxerit, tamen non produxit eo actu, quo patri sacrificium obtulit, sed distincto quo fructum passionis suæ ijs qui aderāt, applicari à Deo postulabat. Nec enim ea intentione offerebatur à Christo sacrificium crucis, aut à Deo acceptabatur, ut immediate prodesset, sed tantū ut infinitū pretium toti mūdo sufficiens velut in genere & quasi in abstracto pararetur, cum pacto ut possent ex eo thesauro omnibus necessaria modis & instrumentis tunc à Christo ipso institutis depromi. Ut quidem cum viueret, ijs quibus voluit modis id pretiū applicauit, & sine Sacramentis multis potuit gratiam largiri, ita veluti causis particularibus, & secundis infinitum illud & vniuersale meritum crucis determinaretur, & limitaretur, & in particulari huic vel illi non infinita sed certa mensura, prout diuinæ sapientiæ placuit. Sed præterea tres alios præcipuè modos, vel instrumenta elegit, quibus sacrificij crucis virtus applicaretur, i. Elegit ad hoc bona opera nostra, actusque præcipuè internos, Fidei, Spei, doloris de peccatis, charitatis, & aliarum virtutum, qui cum in gratia sunt hausto ex Christi passione vigore, & satisfacere ex rigore pro præteritis peccatis & mereri ex iustitia gratiæ augmentū, viresq; maiores in futurū, & impetrare ex Dei liberalitate quauis bona possunt. Nam illis morali quodā modo vnītū est pretium crucis Christi, quod per vnū quodq; bonum opus Deo exhibetur non ad infinitū effectum, sed secundum capacitatem cuiusq; ac proinde ad finitū & determinatū. Verū quia lentius tardiūsq; in huiusmodi actus prorūpimus, nisi exterius interiorūsq; excitemur, ideo Christus Dominus instituit sacrificium Eucharistiæ, ut vtroq; modo iuuemur. Nam sicut quando pendebat in cruce, aut si modo penderet, fieri vix posset qui ad illud spectaculū & vndiq; concurrerent fideles, & illo summo perē permoueretur, veluti contigit latronem cum eo crucifixo, accedente ad spectaculū illud externū interna gratia, quā Deus tunc, Christo Domino meritū suæ passionis per se immediate ex singulari gratia applicate, benignè cōcessit. Ita hoc tēpore ex Christi institutione in sacrificio hoc incruento immolatus Christus in medio Ecclesiæ suæ non tantū fidelibus omnib⁹ admirabile illud

Indèque fit ut quo frequentius offertur, eo donis portioribus abundet Ecclesia.

Hoc differunt sacrificium in cruce & in altari.

Quod illud nemini in particulari donum vllum concesserit immediate.

Sed fuerit tantum sufficiens in genere pro omnibus ac velut in abstracto.

Hoc vero tribuat cuiusque quam Deus determinat gratia proportionis.

Applicato
merito et
c.

spectaculum renouat, vt ad illud accurrant, sed
iis omnibus qui aliquo modo ad illud concurrunt, **A**
aut pro quibus offertur, singulis pro ratione in-
finitæ sapientiæ suæ, siue ex opere operato, siue
ex liberalitate fructum suæ crucis voluit à patre
suo applicari, & de facto meritum suum applicat,
& ex pacto quod cum Deo iniit, quibusdam pœ-
nas peccatis debitas condonat, vt fecit latroni,
alijs verò gratiæ auxilia, aliâque bona impetrat.
Id quod verè innuit Apostolus Hebr. 4. Ade-
mus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ eius,
vt misericordiam cōsequamur, & gratiā inuenia-
m⁹ in auxilio opportuno. Quod certè auxiliū op-
portunū vt impetrauit summus noster pontifex
latroni, alijsq; qui reuerterebantur percutientes pe-
ctora sua vt conuerterentur cū se in cruce im-
molabat; ita etiā modo impetrat ijs, qui vel of-
ferunt, vel pro quibus offertur hoc sacrificium. **B**
Verū quia ex natura sua sacrificiū offertur Deo
ad eum honorandū, & eius beneficia impetrāda,
non autē ad homines immediatē sanctificandos,
idcirco præter sacrificium instituit etiam Sacra-
menta per quæ immediatē fideles ita excitati, &
sic rectē dispositi & primā iustificationis gratiam
consequantur, & si iam iusti erant, magis ac ma-
gis sanctificentur. Itaque sacrificiū incruentum
se habet ad sacramenta & bona opera nostra, vt
causa magis vniuersalis quæ si non semper, saltē
sapissimē supponitur, cū per illud gratiæ præ-
uenientes siue ex opere operato, siue ex Christi
impetratione concedantur & ad bona Christia-
næque opera facienda, & ad ritē & vtiliter reci-
pienda sacramenta. Huius enim sacrificij obla-
tione, inquit, Trident. Sess. 24. cap. 2. placatur
Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ conce-
dens, crimina & peccata etiam ingētia dimittit. **C**
Nam sicut sanguis eius semel effusus clamabat &
impetrabat vniuersalem toti humano generi ve-
niā; cuius impetrationis fructum in particulari
illi tunc perceperūt, qui aderant patienti, vel pro
quibus ipse singulariter distincto volūtatis actu
se Deo offerebat: ita hoc tempore ille idem fru-
ctus quotidianis nostris sacrificijs ex eius volun-
tate applicatur vel offerentibus & concurrenti-
bus ad hoc sacrificiū, vel ijs pro quibus illud of-
fertur. Et inde est quod cū sacrificiū crucis se-
mel offerri tantū debuerit, hoc sapius offerat-
ur ad finē vsque mundi, vt sit in omnibus homi-
nibus non vno in loco existentibus, aut vno in
tempore, sed continuo sibi fluxu succedentibus
conueniētissimē vniuersalis causa per particula-
rem hanc determinata, diffusaq; in loca omnia,
& tempora operetur. Et in hoc etiam excellen-
ter Christus Dominus diuinam gloriam promo-
uere voluit. Nam cū in eo præcipuē consistat,
vt per bonorum suorum, & perfectionum com-
municationem innotescat & ametur, & cū ad
thesauros illos diuitiarum Dei aperiēdos huma-
na natura non sufficeret, hanc veluti clauē fecit,
qua quoties volumus, reclusis Christi passionis
meritis immensis, diuinæ bonitatis & misericor-
diæ fontem in nos deriuaremus & sic ad insignem
vitæ sanctitatē peruenire possemus, & ex infinitis
propē effectibus, quos quotidie sentimus ex-
perimurque in nobis & in alijs penetraremus ad
intelligendū quid in Deo est, prouocaremur-
que ad eum excellenter amandū & laudandū,

haustaq; inde eximia puritate, Dei gloriæ maiori
seruiremus. Hinc enim in noua lege abundantia
illa gratiæ & sanctitatis in Apostolis, Martyri-
bus, totque alijs, per quos Christus & Deum pa-
trem, & seipsum mirum in modum clarificauit,
& quotidie clarificat.

*Hoc sacrificium est etiam institu-
tum in spiritualem nostram
refectionem.*

CAPVT XII.

AD tantam Sacrificij Eucharistiæ dignita-
tem, & vtilitates adeo magnas hæc etiam
accedit, quod non sit tantū sacrificium, sed sa-
cramentum spiritualis refectionis, admirabilē-
que cum Deo conuiuium. Id ita instituit Chri-
stus Dominus ob varias causas.

Est etiam
sacramen-
tum spiri-
tualis refe-
ctionis.

1. Est, vt hæc manducatio sit quoddam com-
plementum sacrificij, & excellens eiusdem ap-
probatio, qua singulari modo censetur illi coo-
perari, cū per ipsiusmet religiosam cōsumptio-
nem & Deum valdē honoremus, & profiteamur
nos à Deo sanctificari. Vtroq; enim sine à Chri-
sto institutum est, nec perfectum completumq;
censeri debet, nisi vtrumque consequatur. Est
enim magnus Deicultus, quod non tantum per
hanc hostiam Deum profiteamur authorem om-
nium bonorum præcipuē supernaturalium, vt
gratiæ & sanctitatis, sed etiam re ipsa, in ipso sa-
cificio sanctitatem & gratiam hauriamus.

Vt sit quod-
dam com-
plementum
sacrificij.

2. Voluit Christus Dominus per corporis &
sanguinis sui participationem efficere nos Deo
sacrificium: Etsi enim cū ipse seipsum offert,
censeatur tanquam caput nos omnes vt membra
corporis sui Deo offerre, sacrificare, & omnino
consecrare, vt toti in posterum Deo deuoti, &
in veritate sanctificati simus, tamen id efficitur
longē excellētius, quando sacrificij eius ita par-
ticipes efficimur. Nam sic realiter extenditur ad
nos vsq; diuina illa hostia, & incorporata nobis
Deo nos consecrat, & secum velut immolat, sub-
ijcit & addicit. Sic enim Christus, quod S. Pau-
lus ad Philipp. cap. 4. de se dicebat, vbi nos om-
nes Deo secum, corpus suum nobis communi-
cādo victimas obtulit, & sanguinem suum in
libamen effundendo seipsum nobis superimmo-
lat, & nos secundarium veluti sacrificium con-
secrat. Quare iure quasi suo Christus Dominus
in noua lege tot Martyrum hostias Deo patri
obtulit, vnde Cyprianus Epistola 54. ad Cor-
nelium Papam, vbi eum monuit de danda Eu-
charistia etiam lapsis ob instantem persecutio-
nem, addit, Episcopatus, inquit, nostri honor
grandis & gloria est, pacem dedisse futuris Mar-
tyribus, vt Sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie
celebramus hostias Deo & victimas præparemus;
quasi velit dicere, per cōmunionē ita fieri fideles
participes sacrificij Christi, vt efficiantur etiam
pars eiusdē sacrificij, & victimæ iam Deo deuotę.
Idē Epist. 56. habet, Grauior, inquit, & ferocior
pugna nūc imminet, ad quam fide incorrupta, &
virtute robusta parare se debent milites Christi,
considerātes se idcirco quotidie calicē sanguinis
Christi bibere, vt possint & ipsi propter Christū

Vt efficiā-
mur Deo
sacrificium
seu pars sa-
crificij &
victimæ.

Et quia of-
fertur sacri-
ficio ma-
ximē ad
honorandū
Deum.
Instituta
sunt sacra-
menta ad
gratiā con-
sequendam

Sacrificium
incruentū
est, veluti
causa vni-
uersalis bo-
norum no-
strorum
operum.

Sacrificium
crucis of-
ferri debuit
tantum se-
mel; altaris
autem sæ-
pius, & in
multis lo-
cis.

Et est veluti
clauis the-
sauri ac di-
uitiarū Dei.

sanguinem suum fundere: hoc enim est velle cum Christo inueniri id quod Christus & fecit & docuit imitari: ita Cyprianus. Certè hæc & Dei gloria maxima est, & nostra utilitas, quod cum Deo nos totos debeamus in sacrificium, hac saltem ratione nos ei reddamus, & quod illi acceptissimum est, non nudos, sed pretioso filij eius sanguine tinctos indutosque vestimentis albis, & caractere eius signatos. Quid ergo tormentorum & laborum fugiat pro Dei gloria, qui Christi pro eadem gloria crucifixi & corpore pascitur & sanguine potatur, sitque cum Deo vnum, atque adeò vnum sacrificium.

Vniamur Christo & Deo.

Signis etiã sensibilibus

3. Hac mädicatione perficitur mirabilis illa vnio, quæ nobis est cum Christo & Deo: est enim huius vnionis vltimum complementum & suprema in hac vita cum Deo communicatio, atque adeò diuinæ amicitiae excellentissimū argumentum. Cum enim homo sensibilis non Deum tantum colere sensibilibus signis debeat, sed illi etiam sensibilibus vniri, & non in spiritualibus tantum donis, sed etiam sensibilibus cum eodem communicare; stupenda dignatione voluit Deus nobis filium suum hominem factum donare, & in nostra veluti potestate constituere, quem proinde ei reddere ex amore etiam possemus, non sic tamen, quin noster perpetuo maneret, & in nostros veluti vsus consumendus. Cum enim Deo patri offertur, etsi illum omnino vt acceptissimum sibi donum recipiat, tamen illico nobis iterum reddit, vt nostalis ac tanti doni mutua, & non cessatura vnquam donatio, & quantus

A sit Dei erga nos amor testaretur, & nostram erga eum fiduciam, amoremque parem excitaret.

4. Denique ad eum modum quo vetera sacrificia à Deo instituta erant, vt essent instar conuiuiorum, quibus & homines Deum, & ipse Deus vicissim homines exciperet: vnde & altare sæpè mensa vocatur, & victima omnis Leuit. 21. & 22. dicitur panis, id est cibus Dei, & in omni sacrificio animalis offerenda etiam erat & simila, & vinum vt patet Numer. 15. vt plenū nimirum esset Dei conuiuium. Quare etiam Christus Dominus sacrificium Eucharisticū sub vtraque specie instituit, vt sub specie perfecti conuiuij & refectionis corporalis, Dei resectio spiritalis significaretur, qui reiectis antiquis sacrificijs vt minus conuenientibus tantæ maiestati conuiuijs, Christi Domini corpore & sanguine quodammodo satiaretur, & placaretur; ac tantis quasi pastus delitijs, infinitaque amoris vi inebriatus infinitæ misericordiæ, & bonitatis suæ diuitias in nos dispergeret. Vicissim autem in hoc conuiuiu assidere sibi homines conuiuas voluit, vt olim in plerisque sacrificijs, ad eos pari modo satiandos, diuinisq; bonis explendos, & tantæ dulcedinis abundantia, amorisq; suavitate inebriandos. Hoc est conuiuium, hæc mensa, quam Sapientia construxit, & omnes inuitat dicens. Bibite vinum quod miscui vobis, bibite & inebriamini charissimi. Hoc altare, hæc mensa, de qua edere non possunt qui tabernaculo deseruiunt, parata filijs in conspectu eorum aduersus eos qui tribulant illos.

Sit nobis conuiuium cum Deo.

SECUNDA PARS.

De præparatione ad Sacrificium offerendum.

Quanta præparatione opus sit ad hoc Sacrificium offerendum, & quæ sit remota.

CAPVT PRIMVM.

1. supra dictis duo collige. Et quanta sit dignitas Sacerdotis.

X his quæ hæctenus dicta sunt licet duo colligere, 1. quidè quanta sit Sacerdotis dignitas, quàmque altam de se æstimationem & habere ipse, & alij etiam omnes debeant. Sic nos, inquit B. Paulus, existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: qua de re certè nihil dici potest, quod rem ipsam exequet. 2. Quanta cum animi præparatione, deuotione, reuerentia ad hoc sacrificium Deo offerendum accedere debeat, cum enim infinitæ dignitatis & pretij sit hostia, cum infinitæ etiam dignitatis sit Christus, cuius vices gerit, cum summa instructus auctoritate, per infinitam Dei potentiam cum tot miraculishostiã admirabili modo mactatam mysticè immensæ maiestati ad infinitum ei cultum deferendum, representet: cum deniq; totius Ecclesiæ nomine ad propitiandū toti mundo Deum legatus accedat: infinita propè in eo dignitas requiritur. Quare exactissima planè esse debet eius præparatio, quæque illum non tantum ex

2. quanta animi præparatione indigeat.

Nimirum exactissima

D peccatore in iustum & sanctum hominẽ transferat, sed etiam quodammodo ex terreno in cœlestem, & ex homine in angelum, imò Christum ipsum & Deum transmutet, vt viuat ipse, iam non ipse, viuat verò in ipso Christus, & operetur, tunc præcipue quando coram æterno patre ad immolandum ei filium dilectum apparere debet. Idcirco sancta Ecclesia ab initio adeò diligenter & sanctè quæ ad sacrificij oblationem pertinent, ordinauit, & liturgiam sacram tot ceremonijs sanctissimis, & orationibus adeò pijs & accomodatiscocinnauit vt Sacerdotis in pectore, nisi insensibilis omnino sit, diuinū ignem excitare valeant & diuinæ in eo perfectionis formæ efficere.

E

Præparatio autem hic adhibenda alia remota est, alia proxima: remota consistit in innocente & sancta Sacerdotis vita & conuersatione, qua fiat vt totius Euangelicæ perfectionis, solidarumque virtutum, & maxime Fidei, Spei, Charitatis, in Deum, & proximum, humilitatis, puritatis, & castitatis ornamentis sit instructus. Hanc

Alia autem remota est præparatio, alia proxima. Remota exigit solidas in eo virtutes omnes.

Quas affe-
quitur con-
formitate
cum Deo

Et aestima-
tione qua
par est mu-
neris sui.

Accedant
oportet &
corporis
mortifica-
tiones.

insignem vitæ sanctitatem consequetur duobus præcipue medijs; primū est, vt quantum fieri poterit conetur sese Christo cōformare in omni vita sua, sic vt omnes eius actiones sint eiusmodi, vt Christi actiones imitentur, eōq; spiritu fiant, vt Deus ipse Sacerdotē intueatur quasi Christum filium suum dilectum, cuius gerit personam, non tantum cum actu sacrificat, sed etiam cum officii suum recitat, cum meditat, cum legit, orat, manducat, quando cum alijs conuersatur. Secundum est, sibi omnino persuadeat actum sacrificandi esse eminentissimam functionem, ac proinde dignam ad quam si vel semel tantum in vita obire eam deberet, summo studio totam vitam suam, studiaq; & corporis atque animi contentionem adhibere deberet. Reputet ergo sese à Deo insigni beneficio ad hunc tam altum finem esse creatū, vt hoc illum sacrificio quotidie glorificet, habeatque continuo ante oculos scopum hunc, & ita omnes suas actiones componat, vt sint media ad illum finē, aut dispositiones ad tam nobilem actum, aut velut lapis ad terræ medium sic ipse ad hoc centrūtendat continuo, cum orat, cum officium recitat, cum bonum quodcumque opus facit, cum studet, hoc respiciat, huc referat, ac proinde ita perfecte actiones omnes suas, præcipue vero spirituales efformet, vt possint meritò esse dispositiones ad tantū opus. Sic Christus Dominus totam vitā suam ad crucis sacrificium referebat continuo; sic etiam Ecclesia & suorum ministrorū varietatem, & officia diuina, & templa, eorumq; ornatus, ac totum penē apparatus externum, politiamque ad hoc Sacrificium ritē & pro dignitate offerendum dirigit, adeo vt omnia penē quæ in Ecclesia sunt, aut aguntur, eò spectent. Ita meritò Sacerdos totum sese ad illam functionem aptare & referre debet. Quod si præterea accedant mortificationes corporis, vt iugiter in suo corpore crucis mortificationem portet, eò Christum Dominum crucifixum repræsentabit melius. Is fuit in primitiua Ecclesia Apostolorum spiritus.

Brevis preparationis remota praxis.

CAPVT II.

Quamuis porro necessariū & huic præparationi remotæ plura addere, & possit quibus maiori forte cum fructu eam sibi constituere, tamen non erit omnino inutile breuiter aliquem modum ob oculos ponere.

1. Præsupponit illa imprimis magnam & excellentem opinionem huius functionis, nam sine ea non poterit omnes suas actiones vitamq; in eum finem referre, hæc verò æstimatio haurienda est ex his quæ dicta sunt hætenus, & ex meditatione crebra tanti sacrificij.

2. Præsupponit etiam ardentem Christi Domini, Dei & hominis amorē, & ex tali amore immensum illum imitandi desiderium, quod vtrumque solidum esse nequit sine notitia Christi, non speculatiua tantum, sed practica præcipue & familiari, quæ frequenti meditatione vitæ & pas-

A sionis Christi acquiritur: qua fit vt Christus Dominus & cogitationi continuo & voluntati occurrat, obuerseturque assidue ante oculos, imò verò vt signaculū imprimatur & intellectui & volutati, & perfecte in nobis formetur. Sic non erit difficile singulas actiones ea insignire forma, qua signatus erit: vt, verbi gratia, cum surgendū est mane, occurrat statim animo, quo Christus amore erga patrem quotidie post quietem labores vitæ suæ crucis sacrificio concludendos, & propter illud præcipue patri suo acceptissimos pro nostra salute obtulerit. Nam sicut ipse & cogitatione & affectu crucem perpetuo suam gerebat in corde, ita quidquid agebat, illud crucis eiusdem & cogitatione & affectu imbuebat: totiusq; vitæ suæ diebus omnibus ad illum vltimū vitæ diem, quē desiderio desiderabat, ordinabat vt media ad finē, & dispositiones ad vltimam formam, qua nostræ redemptionis opus præstantissimum cōplere debebat. Quid ergo oberit quo minus eodē modo Christi sacerdos in primo diei cuiusq; momento, memor Christi Domini se pariter cum Christo Deo patri offerendo, dicat ecce venio.

B In meditationibus verò, & in officij diuini recitatione nihil facilius quàm pios omnes affectus, & desideria ad hanc dignitatē efficiendam ordinare: imò experientia docebit quemque eò incendi magis, & exardescere in meditatione maiorem ignem, quò iungitur meditatio magis, propiusque accedit ad incēdium illud amoris in cruce Christi accensi. Itaque in ipsa præparatione ad meditationem valde conducit hunc etiam finem spectare; de cæteris spiritualibus exercitiis, vt examine conscientia, lectione, & similibus nihil attinet dicere, cum eadem sit ratio. Hæc si faciant, vt par est, cum sumenda erit refectio, huius spiritualis Dei conuiuij memoria subibit illius cura quid mortificationis subeundum, aut tolerandum pro Deo, non erit difficile se Deo in sacrificium offerre, & sentire id quod Apostolus de se ad Coloss. cap. 1. scribit, Adimpleo ea quæ desunt. Denique cæteras vitæ partes accommodatē ad vsum suum quisque poterit ita disponere, vt omnia illi functioni Christiani hominis excellentissimæ, in qua summa cum Deo communicatio, & vnio, quæ vitæ huius beatitudo est, consistit, subseruiant, vt media fini.

In quibus consistat preparatio proxima.

CAPVT III.

Tota preparatio proxima ad hoc sacrificium requirit omnino certū aliquod tempus siue pridie, siue eodem die, in quo & procuretur conscientia puritas, & intentio conueniens feruorq; & deuotio ardentissima excitetur, nam die in his tribus consistit. Et certē si totis diebus tantis laboribus exercebatur olim Aaronici sacerdotes occidendis, excoiandisq; lauandis & parandis hostiis, quæ offerri Deo debebant, quis meritò

Præparatio
fiat certo
tempore si-
ue pridie,
siue eodem

conqueri posset, si per multas ad hoc Sacrificium horas parare nos deberemus? Et si Christi Domini benignitas, & in nos amor adeo nobis promptum & facile voluit esse hoc Sacrificium corporis sui, ad quod ipse totis 33. annis se paravit, quanta est nostra ingratitude, & cordis durities, si horulam vnam ei denegemus, cum præcipue tot quotidie inutiliter transigamus, vel rebus parum utilibus tam effuse impendamus? Non sic plerique viri sancti, qui cum Deo oblatuerant, totas noctes orabant, & largissime cor suum cum lacrymis coram Deo effundebant: & ideo non mirum si mira Deus in illis, & per illos operaretur.

*Ad preparationem proximam
magni refert ut sacerdos bene
intelligat cuius perso-
nam sustineat.*

CAPUT IIII.

Cogitet se-
rio sacerdos
cuius obeat
vices.

HÆc immediata præparatio quam necessaria sit ex nulla re magis intelligi potest, quam si bene concipiat Sacerdos quis ille sit quem sacerdos Sacrificando representat, & cuius minister est & instrumentum: is autem est Christus Dominus imprimis. Nam tanta est tum rei oblatæ, tum oblationis ipsius, quæ sit in hoc Sacrificio dignitas, ut etsi ab homine puro videatur perfici, æquum tamen, imò necessariū sit æstimare, id non suo illum nomine facere, sed Dei ipsius. Nec enim alius potest Deum & hominem offerre Deo tam mirabili transubstantiatione, nisi sit ipse Deus & homo. Itaque planè necessariū fuit, ut in omnibus omnino Sacrificijs missæ Christus ipse inuisibilis assistens principalis esset offerens. Hoc autem fit triplici potissimum modo.

Non enim
Sacrificat ut
priuat⁹, sed
ut personā
Christi ge-
rens.

1. Quia sacerdos offert hoc Sacrificium non ut est homo priuatus, sed ut gerens Christi personam, atque adeo quaterius mysticè seu representatiuè est Christus: unde etiam loquitur ut Christus ipse, hoc est corpus meum: sicut Angelus qui legem dabat, representabat Deum, & quasi Deus loquebatur; magni momenti omnino est ad debitam præparationem, & Sacrificij huius oblationem, ut hac se cogitatione, & persuasione imbuat sacerdos, induatque animo Christi formam perfectam, ne tanta persona quam sustinet indignum se præbeat.

Vim verbis
addit Chri-
stus Domi-
nus & con-
currit virtu-
te sua diui-
na.

2. Præterea Christus ipse vim tribuit verbis sacerdotis. suo nomine prolatis, virtuteque sua diuina concurrat, ut sese ibi constituat Deo patri hostiam idque ex vi institutionis primæ huius Sacrificij, siue illius voluntatis, quæ hanc corporis sui oblationem, loco Sacrificij cruenti crucis in Ecclesia omnibus proponi voluit ad finem vsque mundi: illa enim eius voluntas omnia & singula Sacrificia quasi præsentia

A Deo offerebat, cum enim præuiderit omnia in particulari quæ ad mundi finem erant offerenda; dubium non est quin omnia & singula patri, actu elcito obtulerit. Nec minus nunc diuinæ eius virtus adest, cum sacerdos offert ad ponendum sub speciebus corpus & sanguinem suum, quam adfuit quando ipsemet in cœna idem Sacrificium instituit, & primum obtulit.

3. Sed præterea actu etiam concurrat per intellectum & voluntatem humanam ad singula Sacrificia suorum ministrorum, ijs præsidens & superintendens tanquam summus sacerdos, & actu interno ea offerens patri in memoriam suæ passionis: est enim hic modus facillimus illi cum hoc sacrificium non sit illi minus præsens quoad mentem attinet, quam si esset ipse in altari: Congruit etiam id ipsius in Deum reuerentiæ, & summo in Ecclesia amoris. Quare sicut si rex, cum per legatum suum deferret honorem pontifici, posset etiam mente esse præsens legato & pontifici, per se etiam concurreret, saltem mente & voluntate; illum honorem deferendo, quia hic modus honorandi esset perfectior: ita etiam hic fit, præcipue cum illud ipsum quod a legato offertur Deo, sit ipsemet Christus, qui cum & Deo & legato suo assistat, dubium non est, quin seipsum ut a tali legato offertur, etiam ipse intellectu & voluntate offerat: atque eo modo est verè sacerdos in æternum, & vsque ad mundi finem verè & actualiter functiones sacerdotis Melchisedech perficiens. Christus enim Dominum secundum humanam naturam est inferior diuinitate, unde oportet ut eam colat latría, cuius perfectissimus actus est Sacrificium; cum præsertim ipsum materiale Sacrificij ministerium non debeat ab ipso perfici, sed per ministrum, ipso spiritualiter cooperante. Quare D. Chrysostomus homil. 60. ad pop. Cum inquit videris sacerdotem offerentem, ne sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Quare qualem oportet esse in intellectu & voluntate sacerdotem, qui externum ministerium Sacrificij internæ Christi oblationi supponit, & una cum ipso idem Deo Sacrificium offert. Sed præterea sustinet hic sacerdos personam totius Ecclesiæ militantis; cui tam pretiosum munus reliquit Christus offerendum Deo in cultum publicum tantæ maiestatis, peccatorum propitiationem, gratiarum actionem impetrationemque eorum quæ ipsi esse possent necessaria. Itaque cum in ipsa præcisa conseruatione consistat essentialis oblatio Sacrificij, ut sit in persona Christi, Ecclesiæ, ut hanc Christi oblationem etiam propriam faciat, adiunxit varias preces, quas per sacerdotem ut suam etiam ministrum cum tanta hostia Deo offert, ut sint efficaciores. Cum igitur in Ecclesia tot sint insignes personæ, est cur sacerdos hanc suam legationem magnæ æstimet, & tantum ministerium honorate omni ratione contendat. Offert denique in propria persona sacerdos hoc Sacrificium Dei supremæ maiestati in eius cultum, gratiarum actionem & propitiationem: ac proinde tanta functio, etsi vel suo tantum nomine eam exerceret, mirabilem in eo feruorem excitare deberet: si enim ei tantopere commendatur in oratione siue mentali siue vocali quantus esse

Concurrat
& per intel-
lectum ac
voluntatem
suam hu-
manam.

Sustinet &
personam
totius Ec-
clesiæ sa-
cerdos offe-
rens.

Offert etiam
in propria
persona.

Quare eam
deuotionem
habere stu-
deat qua ol-
tulit sese in
cruce Chri-
stus.

debebit in hac oratione excellentissima & per-
fectissima religionis actione? Ergo sacerdos
vires omnes contendat, ut quæ deuotio ex Chri-
sto Domino fuit olim cum in cruce sese offerebat;
quæ etiam modo est cum intellectu & voluntate
sese Deo patri representat mysticè crucifixum;
quæ item in tot totius Ecclesiæ Sanctis, dispersa
est, eam colligat in suo corde conficiatque in se
profundissimam quandam humilitatem & reue-
rentiam, qualis fuit illa qua Christus Dominus
se secundum humanam naturam olim Deo subij-
ciebat, & etiam modò ad eius gloriam sese sub-
ijcit; amorem illum erga Deum, qui ad hanc
eum exinanitionem impulit, imitetur, ut velit
in Dei gloriam cum hoc sacrificio superimpen-
di, eo modo quo diuinæ maiestati placuerit; eius
denique erga nos bonitatem, misericordiam
erga vniuersum genus humanum, cuius mise-
rias representaturus est Deo, induat etiam ipse,
& tantâ Dei liberalitate & amore prouocatus,
tanto Christi merito & principalis offerentis,
cuius minister est, dignitate nixus, accedat cum
fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam
impetret, & gratiam in auxilio opportuno;
colligatque lacrymas totius Ecclesiæ.
motus pietatis, profundæ humilitatis intimum
sensum, fidem, spem, charitatem, ardorem, ut
publicum hoc totius Ecclesiæ munus & preces
Deo acceptiores euadant,

Puritas animæ quam sit ne- cessaria sacerdoti.

C A P V T V.

Puritatem
colat in pri-
mis sacer-
dos.

Deus puritatis autor & amator cum perfe-
ctæ amicitie vinculis vnire sibi hominem
vellet, sic ut vnus cum Deo spiritus efficeretur,
quo eum sibi simillimum & purissimum redde-
ret, quoad eam vniionem perficiendam erat
necessarium, non potuit aptius efficaciusque
medium instituere, quam hoc Sacrificium, in
quo sicut admirabili modo conuersari cum ho-
minibus, & eos sibi vniri intimè voluit, ita
maximam eorum puritatem requirit: quare ita
illud instituit, ut eius occasione fideles omnes,
& præcipuè sacerdotes nouæ legis non prouo-
carentur tantum efficaciter ad perfectam puri-
tatem mentis, sed etiam eiusdem vi plurimum
adamarentur: Cum enim hoc Sacrificium exci-
tet ad pias omnes actiones quibus Deus coli
potest, ut sunt actus fidei, spei, religionis,
tum verò præcipuè ad puritatem conscientie
permouet.

Qualem
exigit talis
Dei cultus.

Quæst pro-
pitatio pro
peccatis.

1. Enim id præcipuè Deus in cultu suo in-
tendit, & ideo Sacrificia & olim & hoc tempo-
re expetit, ut dum per ea eum ritè colere, eique
placere volumus, à peccatis nostris auertamur.
Quare omnia sacrificia ita ab eo instituta erant,
ut ipso ritu externo & significatione ad dolorem
de peccatis excitarent: id quod facit Sacrifi-
cium nouæ legis tum ob alias causas, tum præ-
cipuè quia est representatiuum crucis Christi,

qua certè representatione, si ut decet viua fi-
de apprehendatur, nihil est efficacius ad fide-
lium corda ad salutarem dolorem permouenda.

2. Hostia ipsa purissima est, & Deo gratissima
quam Christus Dominus ideo hic immolari vo-
luit, ut nos secum patri offerret immaculatos,
itaque sacerdos ipse sese cum Christo in obla-
tionem offert, & ideo conscientia esse purissima
debet, ut dignus sit qui in eodem cum Sacrificio
ad Dei gloriam & honorem cedat.

Quia hostia
purissima
est.

Christus ipse
purissimus.

3. Christus, primæuus sacerdos offerens pu-
rissimus est, & ideo sic omnem sacerdotem suum-
que ministrum esse voluit, ut hoc eum honore
prouocaret ad puram sanctitatem & munditiam
tum præcipuè procurandam, cum eodem secum
actu concurrere deberet ad tam sublimem
actionem.

4. Hæc oblatio fit ad mundandam Ecclesiam,
quare sacerdos ipse omnino mundus esse debet,
qui mediator vna cum Christo per hanc ho-
stiam ad alios mundandos adhibetur. 5. Deni-
que quo maior est sacerdotis puritas, eò perfe-
ctius attingitur finis huius sacrificij, qui est
maior Dei gloria, maior abundantia gratiæ
præuenientis ex opere operato pro ipso sacerdo-
te, impetratio certior plurium & maiorum bo-
norum: quæ etsi per sacerdotis indignitatem
non omnino impediuntur, quin alijs pro quibus
valebunt, conferantur fructus ex opere operato
& Christi & Ecclesiæ cuius est minister impetra-
tione; is tamen qui ab eo poterat impetrari,
perit omnino, si sit indignus, & potest notabi-
liter diminui, si parum sit de hac dispositione
solicitus.

Hæc obla-
tio fit ad
mundandam
Ecclesiam.
Quo maior
est puritas
sacerdotis,
eò perfe-
ctius attingitur
finis
huius sa-
crificij.

C Merito igitur Malachiæ 1. Deus vocat hanc
oblationem mundam, quia ut in se munda est,
& munditiæ causatiua, ita non nisi à munda
conscientia offerri debet: si enim antiqua Sacri-
ficia erant huiusmodi ut obiectiuè ex Dei in-
tentione prouocarent ad conscientie puritatem
procurandam, sic ut ideo dicat Deus, mundi
estote qui fertis vasa Domini, cum tamen ni-
hil in illis dignitatis esset, nisi quod ad Dei cul-
tum offerebantur, quam potenter sacratissima
hæc oblatio per se, & secluso omni alio præ-
cepto, sacerdotes excitare potest ut non nisi cum
maxima conscientie puritate ad offerendum
accedant. Ea puritas non solum consistit in eo
ut à grauioribus peccatis per confessionem li-
beri simus, sed ut quantum fieri poterit, ne mi-
nimus quidem affectus inordinatus in voluntate
resideat, quin verè & sincerè prius coram Deo
totum effundatur, & Christi Domini ac Dei vo-
luntati quam simillima nostra voluntas, quoad
actus saltem præsentis reddatur, nihilque in ea
turbidum, nihil inordinatū erga se, aut creatu-
ram aliquam, quæcumque illa sit, amore tinctum
appareat, & si quid ante fuerit plenâ generosa-
que contritione saltem euacuetur. Nec enim
aliter tam puram hostiam dignè offerre & tra-
ctare, aut consentaneus Christi & Ecclesiæ eius
purissimæ sponsæ minister & legatus coram Deo
apparere poterit ad tam purum donum ei offe-
rendum. Sancto Francisco, cum haberet an sa-
cerdos fieri deberet, cum iam esset diaconus, in
via occurrit Angelus gestans vitrum pellucidum
clarissimo liquore plenum, dixitque sacerdotis

Purus fit
sacerdos ab
omni etiam
minimo af-
fectu inor-
dinato.

Vnde sepius
viri sanctio-
res confi-
tentur.

animam similem esse debere illi liquori : vnde ille sacerdos esse noluit , quia animę suę puritatem tantam esse non putavit. Quare nihil mirum est , si sancti viri quotidie hoc Sacrificium oblaturi quotidie etiam peccata sua non tantum accurata confessione expiare , sed minimas etiã labes magnorum instar scelerum in conspectu tantę puritatis æstimantes , longis suspirijs , profunda cordis contritione , & iugibus lacrymis deflere soleant , & vix , atque adeo cum timore & tremore in sola Dei bonitate & misericordia confidentes ad altare accedere audeant. Atque huic mentis puritati cõgrua etiam corporis puritas , & munditia adiungenda est , vt purissimum Virginei corporis Christi Sacrificium , ideoque Deo acceptissimum , pari etiam , quantum fieri poterit , ministerio condecoretur.

Recta intentio in offerendo Sacrificio in quibus consistat.

CAPVT VI.

Ex puritate
animę sa-
cerdotis di-
manat re-
cta intentio.

EX perfecta puritate animę dimanat intentionis in Sacrificij oblatione puritas & rectitudo. Plurima verò de recta intentione in offerendo Sacrificio missę tradit S. Bonaventura & alij , nos quę præcisè necessaria sunt ad praxim referemus. Intentio est actus voluntatis , quo actionem hanc Sacrificandi refert ad aliquem finem , ad quem valere potest ex Dei institutione. Itaque duo præcipuè videnda sunt. Primum est , quinam sint fructus Sacrificij missę ex Dei institutione. Secundum quis sit , & à quam virtute potissimum dirigi debeat is voluntatis actus quo fructus illi intenduntur , quod secundum pertinet ad devotionem. Sacrificium missę vt est loco Sacrificij crucis , eiusque causa particularis & applicatio , ita ad eisdem ex Christi institutione fructus producendos valet.

Quæ ferri
debet.

In excellen-
tem Dei
cultum ho-
norem &
gloriam.

1. Imprimis enim institutum est ad excellentem Dei cultum , honorem , & gloriam , tum quia in eo Christus Dominus totus ad Dei honorem quodammodo reproducitur , oblatio suauissimi odoris Deo ; tum quia repræsentatur realiter Sacrificium crucis , quo Christus Dominus tam excellenter Dei honorem & Gloriam promouit , & adeo efficaciter Dei cognitionem , æstimationem & amorem hominibus commendauit : tum denique quia in eo nos ipsos cum Christo in Dei honorem offerimus , nostraque obsequia & vitam ei consecramus. Atque adeo cum totus Christus eiusque vita sanctissima à primo momento conceptionis ad mortem vsque fuerit vnum integrum perfectumque Sacrificium , quo seipsum , & totum corpus Ecclesię suę Deo consecrauit , vt ad mundi finem in eius honorem & gloriam consumeretur : In hoc Sacrificio omnia hæc innouantur , cum Christus veluti reproducitur & patitur , & homo ipse ,

A adeoque Ecclesia tota cum singulari feruore illi actioni cooperando seipsum Christi Sacrificio & oblationi superimmolat , & cum Christo supremum Dei Dominium , suamque erga Deum subiectionem nobilissimo modo testatur. Et hæc intentio primaria est , & ad eam ceterę omnes vt ad finem referendę sunt ; est enim Dei Gloria magna , quod non tantum per hoc Sacrificium & Christum , & nos ei subijcimus , sed etiam quod per hoc medium tot effectus concedere nobis velit ad maiorem sanctitatem nostram , ac proinde suam gloriam amplificandam.

2. Sicut Christus Dominus seipsum in cruce obtulit in gratiarum actionem pro beneficijs nature suę humanę collatis , atque adeo toti humano generi , Deoque satisfecit pro se , & omnibus hominibus propter accepta beneficia à Deo Creationis , conseruationis , gratiæ , glorię & quæuis alia tam generalia quam particularia , excellenti vitę suę oblatione , bona hæc omnia compensando. In quo etiam valde nobilem Dei cultum exercebat. Ita etiam hoc Sacrificium instituit in eundem finem , vt cum diuinę beneficentię fons largiter dona sua effundat , continuo in nos omnes & singulos , & innumeris nos quotidie beneficijs generalibus & particularibus cumulare pergat , pergamus etiam & nos actione gratiarum quotidiana quotidiani oblatione Sacrificij tanti compensare tantam largitatem ; & pro ipso met etiam Christo nobis donato , atque adeo pro nobis ipsis , & ceteris omnibus bonis Christum ipsum Deo reddere , & cum Christo nos ipsos , nostraque omnia in eum refundere. Atque hoc modo hoc Sacrificium ipsis beatis prodest ad gaudium accidentale , & honorem extrinsecum ; nam illis gratissimum est , & honorificum in hoc Sacrificio nominari , & gratias agi Deo pro donis gratiæ in hac vita ipsis concessis , & glorię qua fruuntur , & pro illa ipsa gloria quã sibi Deus ipse per illos peperit , præsertim cum videant hæc ipsa in nostrum bonum cedere , nosque per ea incitari vt illos imitemur. Nam sicut in cælo sese Deo continuo repræsentant & offerunt , gratiasque agunt , sicut Christus ipse Deo , ita etiam gaudent sese quodammodo offerri in Ecclesia cum eodem Christo & sua merita Christo fonti coniungi.

In actio-
nem gratia-
rum pro be-
neficijs toti
Ecclesię
concessis.

3. Institutum est hoc Sacrificium vt sit satisfactorium pro peccatis ex opere operato ; nam satisfactio cruenti Sacrificij Christi infinita & indeterminata per hoc Sacrificium applicatur nobis , & duplici modo determinatur : imprimis enim non omnis illa infinitudo satisfactionis applicatur per vnumquodque Sacrificium , sed secundum certam & determinatam mensuram , prout diuinę sapientię placuit. Deinde non cuius applicatur , sed ijs quibus ipse Christi Domini legatus voluerit , sicut enim cum Christus pendebat in cruce , vniuersale illud pretium per particularem actum potuit secundum aliquam mensuram applicare quibus voluit , vt est verisimile applicasse quibusdam præsentibus : ita licet per vnumquodque Sacrificium missę ipse nihil de nouo mereatur aut satisfaciat , tamen ex thesauro partę per crucem satisfactionis , expromit & exhibet certam

In satisfactio-
nem pro
peccatis
ex opere
operato.

tem pro ijs quos ipse per sacerdotem vt suum ministrum designauerit, modo tamen illi & capaces sint, & in gratia, nam sic non potest prodesse beatis, nec damnatis, sed fidelibus defunctis, qui sunt in purgatorio, & uiuentibus qui reatum pœnæ habent, si tamen sint in peccato mortali, non remittitur illis pœna: vnde expedit semper cum sacerdos celebrat pro uiuis aut defunctis, vt intendat, si fortè illi capaces non sint huius fructus, sibi illum retinere, aut alijs applicare.

In propitiatorum
pro peccatis

4. Institutum est hoc Sacrificium vt sit propitiatorium pro peccatis, non quod peccata mortalia aut venialia præterita immediatè deleat, quando alicui siue attrito siue contrito & iusto applicatur: nam ad hoc instituta sunt Sacramenta, non autem Sacrificium, sed quia ex opere operato inexhaustum Crucis Christi meritum pactumque diuinum de eo exhibendo, cum efficaciter, & infallibiliter permouet ad concedenda auxilia gratiæ præuenientis ijs pro quibus à sacerdote offertur, siue sint fideles siue infideles, siue iusti, siue peccatores, cuius gratiæ vi, si illico cooperari velint ad fidem, aut gratiam peruenire, vel in ea crescere possunt. Cæterum cum offert sacerdos pro defunctis, potest hunc fructum, cuius ipsi capaces non sunt, sibi retinere, aut alijs applicare. Porro hic vterque fructus remissionis pœnæ, & gratiæ præuenientis ex opere operato duplex est; primus est quem diximus esse certâ mensura ijs applicandum, quibus sacerdos ipse solus vult applicare; alter qui sacerdoti ipsi, & ministris præsentibus, aut aliter concurrentibus pro se, & non pro alijs concedetur. Nam ij omnes ius habent in hanc hostiam, vt pro se quisque eam offerat, & de facto eam suo modo offerunt: vnde licet hic fructus prout singulis conferatur, sit determinatus, prout Deo visum est, non tamen ideò minuitur, quia plures adsunt, sed tantum singuli pro ratione suæ cooperationis recipiunt, quantum si soli cum sacerdote offerrent, & hoc modo fructus hic est infinitus.

Nam omnino credibile est Christum si in cruce penderet, hac liberalitate vsurum erga eos qui ad se venirent, cur non ergo id præstabit erga eos, qui deuotè huic Sacrificio præsentès adsunt, & prout possunt ei cooperantur? alioquin certè, pauperes multi, qui pro se sacra curare non possunt priuarentur pernè semper fructu ex opere operato. Ita docent multi recentiores cum Caietano.

5. Quia præter remissionem pœnæ peccatis debitæ, & gratiæ præuenientis auxilia, quibus ordinariè omnes egent, & ideo ex opere operato conferuntur per hoc Sacrificium, varia sunt alia bona conducentia ad salutem, indeterminatè; alia alijs necessaria vel vtilia magis aut minus, quæ ex opere operato conferri non possunt, & hoc Sacrificium non fidelibus tantum, sed toti mundo in genere, & singulis hominibus, qui huius fructus ex opere operato capaces non sūt, prodesse debet. Ideò ne angustus esset Sacrificij huius fructus, etiam ita institutum est, vt esset impetratorium eorum omnium bonorum siue naturalium, siue supernaturalium, quibus & singuli homines possunt iuari ad salutem ali-

In impetrationem bonorum tum naturalium tum supernaturalium toti Ecclesiæ.

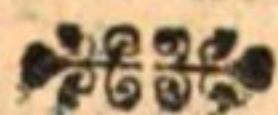
quomodo, remotè aut proximè; aut quæuis A
communitas ad sui status conseruationem & bonum progressum eget: est enim oratio efficacissima ad impetrandum quoduis bonum; siue quia Christus Dominus Deo gratissimus, & infinitæ dignitatis, seipsum offerens verè intercedit, & interpellat pro nobis, vt obtineamus quod postulamus; siue quia Ecclesia per sacerdotem Deo supplicat pro se suisque membris, ijs orationibus quibus constat sacra liturgia; siue quia ipse sacerdos in sua persona, præter consecrationem quæ est Christi oratio realis, & publicas Ecclesiæ preces in, memento, potest, saltè mente, si libuerit, priuatas etiam preces pro se aut alijs Deo offerre: Nam hac triplici oratione omnis impetratio innititur. Et quidem Christus Dominus cum per consecrationem Deo offertur, eo ipso sese patri repræsentat, pro nobis B
interpellans: nam etsi non possit mereri iam vel satisfacere, tamen potest intercedere. Quare non tantum per hoc Sacrificium applicatur vis meriti eius, & satisfactionis olim per mortem consummatæ; nam non est in eo statu, vt iam mereri vel satisfacere queat, sed præterea pro nobis mysticè immolatus verè etiam intercedit, & ea postulat, quæ imprimis sacerdos vt eius legatus petit, pro ijs pro quibus intendit Sacrificium offerre: Nam ea sacerdotis intentio determinat Christi intentionem, & quoad personas, & quoad res postulas, non tantum pro fructu ex opere operato, sed etiam ex impetratione in Christi persona: quare non impetrat infinitum effectum, etsi id intendat, quia Christus non instituit hoc Sacrificium ad huiusmodi effectum immediatè impetrandum, nec etiam C
hæc Christi impetratio sese extendit ad eos pro quibus ipsum Sacrificium primario non offert, etsi pro illis oret in Memento, quia illa oratio fit à sacerdote vt persona priuata, sed tantum ad eos pro quibus Christus offertur, siue per consecrationem patri repræsentatur, qui si multi sint integri huius fructus, pro ratione suæ dispositionis quisque partem accipiet: vnde non potest sacerdos pro multis offerendo Sacrificium, integrum singulis fructum impetrationis huius applicare: tamen vt diximus de opere operato, omnes qui ad hoc Sacrificium concurrunt, & offerre dicuntur, siue quia præsentès intersunt, siue quia conferunt necessaria ad sacrificium, ea intentione singuli certum sibi fructum pro ratione concursus per Christi oblatis orationem D
impetrant.

Atque hic effectus ita est infallibilis, vt licet non obtineatur semper in particulari quod petitur, nunquam tamen etsi sacerdos in malo statu sit, sua impetratione ita frustratur, quin Deus largiatur semper aliquid, modo is pro quo offertur non ponat impedimentum. Atque hanc vim habet Christi oratio. At verò Ecclesia hic dupliciter orat, imprimis per sacerdotem vt suum ministrum hoc Sacrificium Deo offert, quæ oratio est realis; deinde præcipit certas orationes in missa ad suam intentionem recitari, quæ sine dubio valent secundum intentionem Ecclesiæ, etsi sacerdos contrarium intendat. Sicut audiretur alterius principis legatus aliquid petens nomine sui principis, etsi suo nomine

contrarium vellet: unde est etiam infallibilis, et si sacerdos sit malus, saltem sic ut Deus semper aliquid largiatur quod Ecclesie utile sit, saltem in genere, prout eius providentia fuerit visum; non est tamen infinitus, sed & solet eo esse maior, & certior, quod plures sunt in Ecclesia, maioresque Sancti & Deo gratiores.

In impetra-
tionem bo-
norum pro
se & priva-
tis quibus-
dam.

6. Denique quatenus sacerdos ipse ut privata persona orat, ut facit in memento, potest ijs omnibus aliquid impetrare longè efficacius, quam si extra hoc Sacrificium oraret, & idem est de ijs qui sacro assistunt, & ei cooperantur, longè enim maiorem fructum sibi alijsque impetrant, quam si extra Sacrificium pariter orarent, ob dignitatem hostiæ, quam ipsi etiam aliqua ratione offerunt. Hæc enim oblatio eorum orationem modo quodam informans, eam propter Christum singulari quadam virtute afficit, tum quia singulari modo representat, Deo passionem Christi, qua Deus ad omnia beneficia nobis concedenda movetur præcipue: tum etiam quia non solum in ea offertur Deo munus, quod per se est gratissimum, sed etiam quia offertur ea oblatione, quæ singulariter à Christo instituta est, ut per eam Deo pro peccatis satisfaciamus, & necessaria nobis beneficia impetremus. Atque hic fructus privatae impetrationis determinatus est secundum Christi institutionem, & Dei acceptantis intentionem; crescit tamen & decrescit ratione dignitatis & devotionis cuiusque offerentis potestque ob indignitatem omnino impediri, ut sit communiter quando quis est in peccato mortali, licet forte Deus etiam hunc ex misericordia exaudiat: unde etiam fit ut fructus hic sit quodammodo infinitus, quatenus potest ratione devotionis, vel multitudinis offerentium crescere semper. Nam quo sacerdos & reliqui astantes id devotius offerunt, & quo plures illi sunt, pro quibus offert privatim sacerdos in suo, memento, aut qui offerunt cum illo, eò maiorem vim habet impetrandi; Nam tunc distinctæ sunt oblationes pro singulis, unde singuli tantum obtinent quantum si singuli in suo ordine offerrent, vel pro singulis à sacerdote offerretur, modò æquè efficaciter vel singuli concurrant ad Sacrificium in eodem ordine, verbi gratia, ei inseruientes, aut audientes, vel sacerdos ipse pro singulis offerat. Nam certum est, ut dixi, pro cuiusque oblationis perfectione crescere etiam impetrationem, quod nihil est aliud dicere eum qui ferventius verbi gratia aut devotius sacrum audit esse digniorem, qui non tantum seclusa illa cooperatione plus impetret, sed etiam præcipue interposita Christi oblatione, qua eius oratio de se dignior, perfectius informari censetur, & maiorem vim ad impetrandum obtinere. Sicut qui Christo patienti adfuissent, & per eius oblationem à Deo petissent aliquid, impari affectu & devotione, non eandem donorum mensuram propter Christum impetrassent.

*Quomodo per intentionem fructus
Sacrificii applicari in praxi
debeat ut pro quibus
offertur.*

CAPVT VII.

ATque ex his facile erit quod primum esse in intentione observandum diximus constituit, ut nimirum intendat sacerdos fructum aliquem quem potest & debet ijs etiam quibus potest & debet applicare.

1. Quod ergo ad praxim attinet, ante omnia sacerdos cum oblaturus est, semper intendat necesse est hoc excellentissimo modo Deum colere, sicque satisfacere ei obligationi quam ipsemet habet Deo sese subiiciendi, imo communem hanc hostiam totius Ecclesiae, atque adeo mundi nomine ad gloriam & honorem supremæ maiestatis offerat, ut per Christum omnium creaturarum nomine reddatur cultus Deo dignus, & per eundem atque adeo cum ipso, & in ipso omnes creaturas offerat Deo in holocaustum.

Intendat
sacerdos
excellentis-
simo modo
Deum ed-
lere.

2. Deinde pro omnibus beneficijs à Deo concessis ipsi Christo, Beatæ Virgini, sanctis omnibus, toti mundo, & sibi ipsi in particulari, atque adeo pro gloriosa Dei munificentia extra Deum effusa, in gratiarum actionem Christum ipsum & cum eo sanctos, sese, totum mundum offerat.

Pro omni-
bus benefi-
cijs offerat
Christum
& cætera
omnia.

3. Attendat num ex præcepto aliquo superioris, aut aliunde teneatur ipsum Sacrificium pro aliquo offerre. Obligatio autem Sacrificij offerendi pro aliquo, iure diuino nulla est. Item nulla est lex Ecclesiastica iubens aliquando celebrare pro aliqua re certa, vel in genere pro Ecclesia, sed tantum iubet Ecclesia quas instituit preces suo nomine exhiberi, unde Sacrificij fructus primarius ex opere operato, & ex Christi impetratione iure cõmuni liberè à sacerdote applicari potest cui volet. Potest tamen obligari vel ex pacto, ut cum id promisit, & tunc attendere debet quid promiserit, vel ex obedientia celebrare pro aliquo, ut cum in religione id superior præcipit: non potest tamen applicare immediatè fructum Sacrificij, sed id fieri debet à subdito, qui si non faciat, is pro quo superior iussit celebrare, nihil consequetur, peccabit tamen eo casu subditus. Porro siue ex pacto, siue ex superioris voluntate teneatur pro aliquo celebrare, tenetur illi fructum eum duplicem applicare, qui ex opere operato percipitur, si eius capax est, quia hic est proprius fructus huius Sacrificij, de eo qui impetratur in persona Christi dubium est, sed est etiam tutius ut illum applicet.

Videat num
teneatur
præcepto
superioris
offerre pro
aliquo.

Fructus porro omnis ex impetratione ministri ut est privata persona, liber est, nec vi obediendi tenetur, ut priuatus, orare pro eo, pro quo iube-

Applicet
intentionem rem
pestiue ante
consecra-
tionem pro
quibus ce-
lebrat.
Non præ-
ueniat etiã
tempus.

Nisi forte
id liceret
aliquando.

Quod fieri
etiam po-
test pro de-
functis.

Applicet
fructum eo
modo quo
superior
iubet.

Sive offerat
pro com-
munitate.

Sive pro in-
fidelibus.

tur celebrare, sed potest pro alijs, adiungat tamen semper secundariam intentionem prout volet, sibi applicando, vel alijs, si forte ij pro quibus iubetur celebrare, capaces non sint. Ut autem ei obligationi satisfaciatur, duo ei sunt obseruanda: Primum est ut ita intentionem suam applicet tempestiue, ut prodesse possit ijs pro quibus celebrare debet: nam imprimis tenetur eam applicare ante consecrationem saltem; post eam enim frustra applicaret. Similiter non videtur posse anticipare, aut valide applicare fructum huius Sacrificij, quod iam offerre vult, illi quem Deus scit petiturum postea sacrum, & daturum elemosynam, aut quid simile facturum, aut pro quo superior iubeat celebrare, etsi quidam id velint, quia Sacrificij effectus ex opere operato, verbi gratia pœnæ remissio debet statim conferri, nec potest pendere à futura conditione, ut nec Sacramentorum. Possunt tamen sacra celebranda sequenti mense, aut hebdomade ex intentione superioris iam determinata, verbi gratia pro aliquo regno, pro religione anticipari, nisi quid aliud obstat: Nam nihil obstat quin effectus Sacrificij statim ponatur, & potest aliquando id esse vtilius & opportunius, nec est vlla conditio suspensiva effectus; secus esset, si deberet tantum conferri effectus in ea septimana vel mense pro quo præcipitur. Quare non est tutum anticipare eas missas quæ dicendæ sunt simpliciter ad intentionem alterius, quia potest fieri ut illa non determinetur, nisi eo tempore quo dicendæ sunt. Cum verò pro defunctis celebrandum est certo tempore, si quis anticipet ante eorum mortem, intendendo ut illis pro sit quando erunt mortui, videtur inualide suspendere effectum. At si intendat illis in præsentem quando capaces sunt applicare fructum Sacrificij, nihil videtur obstat quo minus id valide queat: an autem tunc satisfaceret superioris præcepto dubium esse posset; putarem satisfacere, præcipue si totum Sacrificium illis applicet; nam præter remissionem pœnæ, illos etiam iuuat gratijs præuenientibus, & aliorum beneficiorum impetratione; vnde anticipando non tantum non facit illis iniuriam; sed etiam rem valde vtilem præstat; nec proinde superior videtur id prohibere. Secundo debet etiam pro iis fructum applicare eodem modo quo superior iubet, verbi gratia, cum celebrare tenetur pro aliqua communitate ut pro regno aliquo, natione, patria; superior intendit communiter ut præcipue applicetur fructus gratiæ præuenientis ex opere operato, & Christi impetratione; non autem pœnæ remissio: communitas enim ut sic non habet reatum pœnæ, & cum non sit capax fructus ex opere operato, hic fructus eam non iuuat, nec mediatè nec immediatè sicut iuuat gratia præueniens, quæ cum datur particularibus, & præcipue superioribus, redundat id in bonum communitatis. Sic defunctis tantum applicatur remissio pœnæ, non autem gratia præueniens. Quando autem pro infidelibus celebrat, non sunt quidem illi capaces fructus ex opere operato, quia non sunt membra Ecclesiæ, sed tantum ex impetratione in Christi persona varia dona gratiæ & alia possunt recipere. Sed tamen videtur esse intentio superioris, ut applicetur Euan-

gelicis concionatoribus, & prælatis, qui conuersionem eorum procurant, saltem quoad gratias præuenientes ex opere operato: nam ex sapè necessaria sunt ad finem illius conuersionis; pro quadirectè celebrare iubetur, redundant enim in commune bonum illorum infidelium. At remissio pœnæ non videtur necessario tunc applicanda; sicut etiam neque quando pro conuersione hereticorum celebratur, quia siue is fructus applicetur siue non, nihil vel conuersionem promouere, vel retardare potest, quæ potissimum pendet ex gratijs præuenientibus quæ ex opere operato baptizatis, & infidelibus ex sola Christi impetratione dantur. Item quando pro religione vel Ecclesiâ celebrandum est, videtur intentio esse ut applicetur tantum fructus gratiæ præuenientis, siue superioribus, siue alijs, prout Deus volet, & impetrationis aliorum beneficiorum generalium & publicorum, ut est pax & tranquillitas, liberatio ab aliqua afflictione. Quare non videtur teneri applicare fructum remissionis pœnæ, præsertim cum alias iubeatur celebrare pro defunctis eiusdem religionis. Vnde patet quod rarò ex obedientia celebrandum est pro aliquo, quin bona pars fructus remaneat, quam sacerdos liberè vel sibi retinere, vel alteri applicare potest.

4. Vbi obligationi satisfecit, addat secundariam intentionem, qua fructum omnem operis operati & impetrationis Christi, quem vel non tenebatur applicare ijs pro quibus missus est celebrare, vel si teneatur applicare, eius tamen forte illi capaces non sunt, aut sibi retineat, aut alijs applicet.

Addat & secundariam intentionem pro se vel alijs.

5. Ut Ecclesiæ minister fideliter pro ea legatione fungatur, & eius intentioni, cum preces ab ea institutas recitat, suam adiungat, intendatque pro ea in genere, & membris eius omnibus ut status Ecclesiastici & secularis gradibus, eius pace, tranquillitate, amplificatione orare, ut perfectione & pro præsentibus, & Sacrificium illud offerentibus.

Intentioni Ecclesiæ suam adiungat.

6. Vt priuata persona extendat charitatis suæ vim ad omnes fines terræ, & Deo ad Christi crucem sistat paganos, iudeos, Turcas, hæreticos, totam Ecclesiâ, malos Catholicos ut conuertantur, bonos ut confirmantur & crescant; ordinem hierarchicum, à Papa ad vltimum clericum, religiosos omnes ordines, reges omnes & principes, eorum aulas, consilia, tribunalia, populos, exercitus, parentes suos, & familiares qui eius se precibus commendarunt, aut sunt à superioribus commendati; afflictos quocumque modo, suos item aduersarios, denique animas omnes in purgatorio detentas, ut illis impetret vi huius oblationis quod cuique magis est necessarium. Nonnulli in certos hebdomadæ dies hæc partiuntur, alii singulis diebus pro omnibus orant, & sine dubio id melius est: nam hic fructus non idè minor singulis conceditur, quia pro pluribus oratur, sed solet esse maior, quia oratio huiusmodi plus habet charitatis, & ex se est Deo gratior. Quare cum sit in Sacrificio, eius vi longè maiorem acquirit impetrandi efficaciam.

Vt priuata persona extendat suam charitatem ad omnes etiam infideles.

7. Sui etiam sit memor, & suarum necessitatum: & præter fructum remissionis peccatorum, & gratiæ

& gratia praeuenientis ex opere operato sibi proprium, ad quem se debet preparare etiam feruente oratione, impetrare pro se conetur tum remissionem peccatorum abundantiorē, tum gratias praeuenientes, quibus crescat in fide, spe, charitate, religione, sui contemptu, humilitate, mortificatione, patientia, & animi fortitudine, & in omni denique perfectione. Item tentationes omnes, & pericula vitare queat, & sanctē viuendo ad mortem se disponere, beneque ac feliciter mori. Præterea si in particulari aliquod negotium habeat, vel difficultatem quē vrgeat, id non obliuiscatur Deo proponere, & singulare auxilium postulare.

*Deuotio hanc intentionem perficit,
& est tertia pars preparatio-
nis immediata.*

CAPVT VIII.

Intentio
habeat mo-
tium per-
fectissimum

Ac præter
virtutes va-
rias quæ
huc concu-
runt.

Fiat maxi-
mè ex moti-
uo perfecti
amoris Dei.

AD hos fines institutum est hoc Sacrificium, holque omnes fructus confert. Quare intendi illi debent à sacerdote, verum vt ea intentio perfecta sit, curandum est vt à virtute vel motiuo perfectissimo dirigatur, nam ab hac directione, & vis ipsa intentionis, & illa deuotio quæ ad hoc Sacrificium peragendum est procuranda dependet omnino. Possunt quidē variae virtutes hic concurrere, nam religionis est velle Deum hoc sacrificio colere; ad spem pertinet velle impetrare per illud quæ ad salutem sunt necessaria: est Charitatis proximi velle illi his virtutibus opitulari: Requirit etiam iustitia aut pietas, vt alijs, & Ecclesiæ, & religioni, cuius membrum sumus, succurramus: denique obedientia suam etiam honestatem adiungit & crebro eo cum sensu deuotionis maiori, quo sicut sese ex obedientia Christus in cruce obtulit, ita magis gaudet ex obedientia offerri. Et hæ omnes virtutes præstantes sunt omnino, & sæpè immediatè dirigere debent intentionem celebrandi, quando earum honestas obligat. Verum quando deest motiuum Dei amoris, destituitur hæ actio sibi propria perfectione. Christus enim Dominus non tantum propter illa motiua seipsū Deo obtulit in cruce, & hoc Sacrificium instituit, sed præcipuè ad Dei æternam gloriam, prout est bonum quoddam eius excellens, propter quod procurandum, sicut dignum omnino fuit, pro eo affectu quo suam bonitatem amat, Deum hominē fieri, ita etiam conueniens erat hominem factum, ex eiusdem infinitæ bonitatis amore, mortem perpeti, etiam millies, si opus esset ad aperiendos diuinarum perfectionum thesauros inastimabiles, & ad testandam infinitæ bonitatis æstimationem admirabilem, & eam hominibus commendādam, eosque prouocādos ad similem amorem diuinæ maiestatis. Quare cum idem omnino ille Christi Domini amor erga Deum vigeat adhuc, & hoc Sacrificium quotiescumque offertur, non secus atque quam in cruce ipsa incendat; excitet necesse est sacerdos suum & ipse amorem quam poterit vehementissimè, & concepta de effusa illa Dei bonitate æstimatione quam magnificentiissima, Deum ipsum totum, & insuper seipsum, homines omnes,

totamque in Christo naturam humanam, atque adeo creaturas omnes tanta bonitate sibi concessas, & ad se pertinentes eidem Deo reddat: infinitam bonitatē cum omnibus bonis quæ ab ea promanarunt, eidem infinitæ bonitati; sapientiam sapientia, iustitiā iustitiā; potentia potentia, supremam maiestatem maiestati supremæ, Deo Deū & hominem, amorem amorī rependendo, vt hoc etiam nouo quodā modo seipsū, & bona sua, quæ nobis dederat ex amore Deus, etiā à nobis ex amore recipiat. Sicut enim Christi Domini nostri amor, cum se Deo obtulit, adeo efficax fuit, vt si (quod tamen omnino impossibile erat) Deus non fuisset Deus, nec immensitatē illam infinitatemque perfectionum habuisset, eius vi illas ei tribuisset, etsi in nihilum redigi & consumi ipse debuisset: ita & noster, dum Christum offerimus, amor debet esse eiusmodi, vt quantū potest Dei gratia adiutus homo, cum infinito illo bono reddat efficaciter seipsum saltem, vt ad diuinæ bonitatis gloriam consumi, & dirissimam mortem pro ea millies etiā pati exoptet. Habet ergo sacerdos multiplex valde efficax motiuum ad hunc amorē excellētem. 1. Quia dum Sacrificat, ex diuinæ bonitatis thesauro, & paterni cordis sinu, immensas amoris diuitias, & ardentissimū potentissimo igne munus, Christum, inquam, totū sibi donatum recipit. 2. quia quæ ita recipit vt propriū, vicissim iam par tanto muneri munus rependere potest: nam friget amor, vbi vel nulla est communicatio, vel impar; exardescit verò mirum in modum, cum mutua communicatione fouetur, eoque magis, quo perfectior est. 3. Quia cum filium Deo reddit, non reddit solus, sed cum filio ipso, cuius in Deum immensus amor, dum se offert, non poterit non valde redundare in ministrum secum offerentem, & in eadem actione concurrentem, atque adeo sibi vnitum, si modo ipse non nihil se disponat.

4. Denique quia sacerdos locum Christi Domini, cum Sacrificat, tenet; vnde & eius vtitur verbis, imò & ideo vestibus sacris induitur, vt illum melius repræsentet: quanto verò magis conari debet, vt hac verissima filij Dei tunica se vestiatur? Quod si adiungat deuota Christi sponsa Ecclesiæ, cuius vicem gerit, & tot Sanctorum qui in ea sunt, amorē, & eorū ardentibus cordibus suum etiā cor in fornace cordis Christi vniat; non poterit hæ oblatio non esse incensissima. Atque hic amor ignis ille est qui cæteras omnes virtutes excitat & inflamat, & instar thuris in odorē suauitatis, ad Dei gloriā incendit, & perficit sacerdotis intentionē: nam siue intendat Deū colere, siue ei gratias agere, aut aliquid ab eo obtinere, vel satisfacere obedientiæ, aut alteri virtuti, cum id facit, quia in Dei bonum & gloriam cedit, non scio qua vi amoris incensum eius pectus colliquescit quodammodo, & omnis generis virtutum, tanquā varij pulueris pigmentarij plenū odore, diuinā maiestatem abundantius delectat; quanta enim amoris securitas simul & dignitas existit, quādo illo igne correptus, tantum Sacrificium, seque simul totum in Dei gloriam consumendum offert: eum ei gratias agendo, in eius beneficijs agnoscit præcipuè diuinæ bonitatis diffusam gloriam, & Deo gratias agit propter magnam gloriam eius potius, quam ob proprium bonum: quādo denique in iis omnibus quæ petit, siue ea sint spiritualia bona, siue temporalia, siue

Excitabit
autem hunc
amorē, &
cogitando
quod Chri-
stum recipit
Quod pi-
munus re-
pendere de-
bet.

Quod filiū
reddat patri
cum ipso
filio.

Quod ce-
neat Chri-
sti locum.

Addat amorē
rem Eccle-
siæ totius.

Hic amor
virtutes
omnes exci-
tabit.

Ideoque in
mediotem-
porum pas-
sus est.

crimina diuinæ maiestatis oculis apparere ad in-
terpellandum continuo in eo schemate, si id o-
pus fuisset, aut Deus exegisset. Quoniam verò
non erat opus, semel tantum passus est in medio
temporum, ut sui ille sacrificij vim infinitam,
& ad eos extenderet qui præcellerant, & ad eos
qui secuturi erant, ad finem usque mundi, esset-
que ipse omnium gentium commune sacrificium
& propitiatio, sic enim Apostolus ad Hebr. 9.
Neque, inquit, ut sæpe offerat semetipsum,
quemadmodum Pontifex intrat in sancta per
singulos annos in sanguine alieno, alioquin
oportebat eum frequenter pati ab origine mū-
di, nunc autem semel in consummatione seculorum
ad destitutionem peccati per hostiā suam
apparuit. Et ad Rom. 3. iustificati gratis per
gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in
Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatio-
nem per fidem in sanguine ipsius ad ostensio-
nem iustitiæ suæ propter remissionem præce-
dentium delictorum in sustentatione Dei ad
ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Qua-
re cum non expediret eum ab initio mundi im-
molari, voluit Deus ut quotquot hostiæ offer-
rentur, huius vnus sacrificij vmbra essent & fi-
guræ, ut sensim mundus disponderetur ad tan-
tam erga se Dei dignationem intelligendam &
prout par erat, æstimandam. Ergo etsi ab ini-
tio plurimæ variæq; hostiæ Deo immolatæ sint,
si figuram spectes, tamen quoad rei veritatem,
vna Deo beneplacens & perfecta hostia tot ho-
stiis significata diuino semper aspectui præsens
& Deum illi populo placavit, & quæcumque
accepit ab eo dona & gratias vna impetrauit.
Quare verissime S. Ioannes eum vocat agnum
qui occisus est à constitutione mundi, Apoc.
13. siue quia generosa illa Christi voluntas, qua
acceptauit crucem cum primū venit in mun-
dum, ad prima etiam tempora sese extendebat,
deoque præsens semper erat crucifixus filius ad
conciliandos primos homines; siue quia, ut tra-
dit D. August. lib. 10. de Ciuitate Dei cap. 10.
Huius veri Sacrificij multiplicia variaque erant
signa prisca sacrificia, tanquam verbis multis
vna res diceretur, ut sine fastidio multū com-
mendaretur.

Aliæ hostiæ
vmbra dū-
taxat fue-
runt.

Hæc verò
vnica bene-
placens &
perfecta.

*Cum non expediret Christum pro
nobis in cruce pendere usque ad
finem mundi, ideo Sacrificium
Eucharistiæ instituit.*

C A P V T VII.

Christus
offertur
quotidie in
Sacramen-
to.

Hic ergo agnus qui in tot figuris occisus est
Ab origine mundi, semel in cruce pro nobis
Deo patri immolatus, in noua lege non iam in
figuris, sed verè & re ipsa quotidie idē ipse sacri-
ficatur. Hæc enim voluntas in qua sanctificati
sumus sicut non potuit conuenienter alio modo
efficax esse Christi aduentum quam excellentis

huius & vnica hostiæ significationē priscis om-
nibus sacrificiis adiungendo, & sic excitando of-
ferētes ad actus Fidei, Spei, Charitatis contritio-
nis, quibus ob merita crucis Christi sanctifican-
tur; ita postquam Christus Dominus inexhausta
vi amoris patri suo sese obtulit, ut pro omniū sa-
lute ad finem usque mundi, si opus esset, vnum
omnium hominū sacrificium, & digna patrique
accepta hostia perseveraret, admirabili prorsus
consilio, & stupenda dignatione bonitatis, diui-
na ipsa sapientia mediū nouum excogitauit, quo
& immensa Christi Charitati satisfaceret, & re-
nouato quotidie sacrificio Deo debitus haberetur
honor, nobisq; fiducia eum adeundi, & quid-
libet tantæ oblationis vi impetrandi concedere-
tur. Triplex omnino erat modus efficiendi, ut
quoniam Christus sacerdos erat in æternum, sa-
crificium etiam eius perpetuum redderetur. 1. Si
sæpe realiter ipse rediuius iterum iterumq; pa-
teretur. 2. Si in cruce fixus ad diem usque iudicij
ad Deum placandū sacerdos ipse æternus & ho-
stia nullo non momento diuinæ maiestati præ-
sens & condignus pro se hominibusque cultū, &
abundantē satisfactionem exhiberet pro omniū
peccatis, & parata expositaque esset toti mundo
omnibusque omnium seculorum hominibus ho-
stia, ad quam Deo offerendā quisque pro se quo-
modo posset cum liberet accederet. Verū etsi
Christus Dominus alterutrum si opus fuisset toto
voluntatis affectu præstare desideraret, adeoque
infinitus eius in patrem amor, reuerentia, & im-
mensa erga nos charitas non nisi æterno sacri-
ficio satiare expleriq; posset; quia tamen nec id ne-
cesse erat, nec conueniebat, quod tertium erat
elegit, ut sine vllō hominū peccato, sine vlla spe-
cie crudelitatis ipse idem sacerdos, eadem etiam
hostia quæ in cruce immolata est ex eodem etiam
ipso infinito amore verè & realiter tanquam in
cruce perseverans non in vno loco duntaxat, sed
in infinitis propè diuinæ assistat maiestati, & con-
stitutus veluti cælū inter & terram, prout erat in
cruce fuso mystico sāguine, exponatur omnibus
hominibus infiniti pretij hostia quam cum lubet
Deo offerre, & adire pro se quisq; possit. Hæc e-
nim victima, inquit, S. Gregorius lib. 4. Dial. cap.
58. nobis vnigeniti mortem per mysteriū reparat,
qui licet resurgens iam non moritur, tamen in se-
metipso viuens pro nobis iterum in hoc mysterio
immolatur. Hinc pensamus quale sit hoc sacri-
ficio, quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti
filij semper imitatur. Fecit certè Domi-
nus hoc sacrificium memoriale amoris sui totius;
nam in eo totam vim amoris sui reposuit, & ip-
sam passionē realiter exhibuit, ut quoniam non
poterat versari semper nobiscum & pati, quod ta-
men verè sincerè optabat, hoc totum suum
desiderium & amorem tanto beneficio cōsigna-
ret. Sic enim Fulbertus ad Deodatum Epistola. 1.
Defectum, inquit, nostræ fragilitatis miseratus,
aduersus quotidianas nostræ prolapsionis offen-
sas, sacrificij placabilis nobis prouideret expia-
menta, ut quia corpus suum, quod pro nobis se-
mel offerebat in pretiū paulò postea nostris vfi-
bus erat sublaturus in cælum, ne sublato corporis
fraudaremur presenti munimine, corporis & san-
guinis sui salutare pignus reliquit. Nam ut bene
R. Beda, Oblatus patri pro nobis in hostiam,
mysterium

Ut sit per-
petuum sa-
crificium
quantū sic-
ri potest.

Potuit autē
esse perpe-
tuum.
Si rediuius
identidem
pateretur.
Si in cruce
fixus per-
maneret.

Quia tamē
neuter ille
modus con-
ueniebat.

El. egt
tortium per
sacramentū
altaris.

Quod est
memoriale
amoris
eius.

Adeoq; illud instituit paulo ante passionem

mysterium passionis suae in creaturam panis & vini transtulit Sacerdos factus in aeternum. Et ea certe videtur esse ratio inter alias, cur ante passionem immediate hoc sacrificium instituit in aeternum mansurum, ut innueret huius incruenti sacrificij, quod instituebat perpetuitate, infinitum desiderium crucis quod imminet sacrificij: Et ideo B. Paulus monet hoc quotiescumq; facietis mortem Domini annunciabitis donec veniat. Nec alia de causa ita illud instituit, ut vi verborum quae ipse adhibuit, & ut vteremur praecepit, seorsim Corpus, & seorsim sanguis poneretur, quam quia vere & realiter cupiuisset quantum in ipso erat, toto mundi huius cursu ita perseverare. Nam haec & specierum distinctio, & verborum vis duratura in finem mundi non repraesentat tantum cruentum eius sacrificium prout factum est semel in cruce, sed prout ipse durare illud ex infinito nostro amore optabat si vel necesse fuisset, vel expediuisset.

Per Sacrificium Crucis, & Eucharistiae, condignum honorem Divinae excellentiae homo persolvit.

CAPUT VIII.

Et si Deus bonorum nostrorum non egeat.

vult tamen laudari à creaturis.

Præsertim ratione præditis.

A quibus singularem cultum exigunt.

Et quodammodo infinitum.

Præstari autem id non potuit à primis hominibus post peccatum.

cum ab eo esset alieni.

ET si propter immensum perfectionum suarum pelagus, quas Deus solus ipse & cognoscit, & aestimat prout par est, seipsum solus etiam condigne sufficienterque glorificet, atque adeo non egeat bonorum nostrorum, nec quidquam ei accedat ex eo cultu quem ei deferre possumus, est tamen tantum tamque excellens bonum extrinseci illius cultus & gloriae, quam creaturæ rationales ei deferunt cum eum cognoscunt, orant & laudant, ut creaturæ nunquam fuissent, nisi propter hoc tributum Deo persolvendum: Ut quemadmodum ipse intrinsecè Deus gloriosus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, seipsum glorificat, laudat, admiratur, & amat, ita creaturæ rationales, quæ sunt infinitæ eius bonitatis, aliarumque perfectionum imagines, sicut divinæ naturæ similitudinem gerunt, ita in Deo cognoscendo, laudando, amando, glorificando, illum quam proximè possunt imitantur, suntque eo modo similes, & perfectæ sicut pater cælestis perfectus est. Nec enim ab illis expectat tantum Deus infinitum aliquem cultum, qualem ab aliis creaturis, sed omnino tantæ naturæ perfectioni à Deo, ad finem supernaturalem destinatae, proportionatum. Aequum planè erat & rationi consentaneum, ut sicut infinitam à se gloriam intrinsecam habet, ita infinitam quodammodo extrinsecam à suis creaturis acciperet. Ut quidquid est in Deo, illud ipsum aliquando extra eum poneretur, & non tantum infinitæ eius perfectiones clarescerent in tot eius operibus, sed aliquo modo manifestaretur aestimatio illa quam de se habet, & gloria illa immensa, qua seipsum afficit. Id certe à primis hominibus præstari non poterat, præsertim post peccatum, cum & à Deo alieni essent, nec quidquam ipsi præstare possent quod Deo placere posset, nec haberet omnium rerum egētissimus homo in universa rerum natura, quo satis testari Dei immensam excellentiam posset,

& hominis erga Deum subiectionem. Itaque cum effusione divitiarum suarum absconditarum à seculo admirabili, filium suum unigenitum hominem fieri voluit, & ab illo ipso in natura humana cultum illum & gloriam condignam accipere, ut ab eo extra se glorificaretur infinite, à quo in se glorificabatur infinite. Id quod Christus Dominus fecit tota vita sua admirandis planè modis, & per internos actus, quorum perfectionem solus ipse Deus, qui in eo sibi benecomplacens, novit, & per externos quos nostræ infirmitati imitationique accommodavit. Cum autem tota eius vita aliud nihil fuisset quam continua patris sui laus & glorificatio, tandem ut etiam supremo religionis cultu, qui in vero & propriè dicto sacrificio externo consistit, eum honoraret & hominibus propitium redderet sacerdos ipse Deus & homo seipsum hostiam Deum inter & homines in cruce immolavit infinita cum reuerentia, cultu, aestimatione, subiectione, & amore divinæ maiestatis, secumque totam naturam humanam, cuius caput constitutus erat, patri suo reconciliatam modo quodam ad aeternam patris sui gloriam in sacrificium obtulit. Et ut nullo unquam tempore cessaret à supremo hoc cultu inter homines, & pro hominibus, Deo persolvendo atque adeo hominibus non deesset unde Deo gloria debita redderetur, seipsum in hominum potestate reliquit, & qua pollebat autoritate suo insignitos characteres, & quadam omnipotentia præditos personam suam sustinere voluit, ut quoties vellent communem hanc totius generis humani, & ex eadem hominum substantia desumptam hostiam suo patri immolarent: imò verò ipsemet sacerdos in aeternum, cum vellent & præscriptis à se verbis vterentur, adesset continuo, & seipsum verissime consecraret, & mysticè mactatum repraesentaret, secumque sua omnia membra, & totam naturam humanam consecraret, ut sanctificata libatione, tota etiam massa sancta esset; sic enim ipse de se ait Ioan. 17. Ego pro eis sanctifico meipsum, ut ipsi etiam sanctificati sint in veritate, qui enim sanctificat, & qui sanctificatur ab uno omnes ad heb. 2.

Adeoq; filius Dei homo factus est.

Qui quod dixit id præstitit.

Et in morte sua.

Ac demum post mortem in quotidiana sui oblatione Sacramentali.

Hoc Sacrificium condignam Deo gratiarum actionem pro beneficiis reddit.

CAPUT IX.

EX hoc igitur sacrificio habet religio Christiana sui cultus excellentiam admirabilem, ut sicut per adventum Christi totus apertus est, & in mundum effusus thesaurus divinarum perfectionum, misericordiae, bonitatis, iustitiae, sapientiae, potentiae, amoris, & ipsa quodammodo Dei viscera patuerunt; ita ex earum perfectionum cognitione, aestimatione, & amore infinito, adeoque ex suis visceribus ut ex inexhausto thesauro, Christus ipse sacerdos infinitæ dignitatis, seipsum hostiam infinitæ dignitatis, in cultum & gloriam aeternæ maiestatis depromeret, & immensis illis excellentiæ, & benignitatis divitiis, quas Deus in nos abundè effudit, ex parte nostra occurrerent immensæ etiam excellentissimi cultus & pietatis divitiæ, & quemadmodum Deus ipse seipsum

Sicut per adventum Christi apertus est thesaurus divinarum perfectionum.

Ita per Sa-
cramentum
altaris ex-
hibetur ab
hominibus
Deo gra-
tia quantæ
reddi pote-
rant.

in se glorificans admirabili circumcessionem in se quodammodo recurrit; ita extra se effusus per hominem cultu condigno sibi veluti reddatur, in seque reducatur, ut una simul unita Deo natura humana in suum principium à quo descenderat refundatur. Deus quidem est infinitus author noster, nostrumque principium, à quo beneficia etiam infinita accepimus, cui omnia debemus nostra, nosque ipsos, sed Deus ipse est qui pro nobis offertur, Deus est crucifixus qui pro nobis exhibetur, & quemadmodum bona nobis infinita dedit, ita vicissim ei munera infinita reddimus.

*Per hoc Sacrificiū natura huma-
na sese Deo reddit & consecrat.*

C A P V T. X.

In Christo
capite tota
natura hu-
mana Deo
offertur &
subiicitur.

Nec verò hoc sacrificium ea tantum ratione gloriæ Dei seruit, quia par est eius excellentiæ & beneficijs munus, præcisè ut Christum Dominum continet, sed etiam quia cum Christus ipse sit totius naturæ humanæ caput & Rex, eò ipso quo Deo immolatur, & ipsa etiam tota natura humana, Ecclesia præcipue, quæ est spirituale eius regnum, & corpus mysticum à Deo prius alienum & rebelle suo supremo principi se subiicit, ut ei seruiat ex integro, nec enim iam taurorum aut vitulorum carnes & sanguis in toto mundo Deo offeruntur, sed ubique pretiosissima totius naturæ portio, ubique caput nostrum, ubique verus homo ab hominibus, & omnium hominum vice Christus Iesus sacrificatur, ut sicut pater cum nobis filium dedit omnia etiam simul donauit, ita etiam nos cum ei reddimus hominem factum omnia etiam nostra quodammodo reddamus. Atque ita non tantum singuli homines, sed tota communitas generis humani, cum hoc vnicum Deo sacrificium offert, in vnum corpus consecratum, & in vnam sanctam rem publicam coalescit ad Dei maiorem gloriam. Atque hæc est ratio cur Dominus per hoc præcipue clarificandum suum nomen inter gentes prædixerit Malach.

Et hinc cla-
rificatur
nomen eius
inter gen-
tes.

Quia per
sacrificium
altaris abo-
lita sunt
omnia alia
sacrificia.

1. Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, vel, ut legunt Græci omnes, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Illa enim Dei glorificatio, in eo præcipue consistit, ut exponunt Sancti Patres, quia per vnicum hoc Christi sacrificium abolita sunt omnia sacrificia alia. Et ita totus ille honor qui vel Deo ipsi vero tot alijs sacrificijs, vel impiè tot idolis deferabatur, in hoc vno sacrificio eminentissime conclusus Deo soli exhibetur. Cognoscent, inquit, Theodoretus in eum locum, nomen meum & voluntatem, & debitum honorem præstabunt, & accommodatum cultum adhibebunt, nec certè alia est causa cur S. Ignatius scribens ad Ephesios Eucharistiā sacram vocat gloriam Domini, eosque hortatur ut ad eam frequenter conueniant. Nec verò hac tantum ratione, cum hoc sacrifi-

Deinde seip-
sum quis-
que per il-
lud offert.

cium offert, sese Deo reddit natura humana, quia caput suum offert, & in eo sese representat, sed etiam quia cum id agit, efficaciter permouetur quisque ad sese realiter & verissime Dei gloriæ deuouendum in holocaustum: Nam admirabilis Dei sapientia ut stupendum hoc sacrificium adinuenit ad condignè externa religione colendum Deum, per illud ipsum in ipsis hominibus excellentem Dei cultum internum excitat: Ita enim suum corpus, & sanguinem Christus in Ecclesiæ suæ potestate esse voluit, ut illud Deo in sacrificium non nisi cum conueniente mentis cultu offerret, sic ut, quod monet D. August. diuinum hoc sacrificium esset sacrum quoddam signum internæ nostræ erga Deum reuerentiæ, æstimationis, & subiectionis, eamque proinde vel præsentem esse debere nos admoneret, vel languentem efficacissime excitaret. 1. Enim per immutationem rei oblatæ, & conuersionem panis & vini in substantiam Christi excitamur ut agnoscamus, profiteamurque supremum Dei in nos Dominium potestatemque simul, & admirabilem liberalitatem bonitatemque, utpote qui nos non tantum cum non essemus, infinita potentia produxit creauitque, sed etiam vilem abiectamque naturam nostram conditionem & statum mutauit in statum filiorum suorum, & nostras æternas misérias in beatam immortalitatem mutauit, ut iam non amplius damnabiles serui, sed filio suo similes, & diuinæ naturæ participes, & Dei heredes simus, ac proinde noua in Christo creatura. Nam hæc Christi Domini, veri æternique filij Dei & hominis sub speciebus panis & vini productio hanc nostram mutationem internam & designat, & quod non poterant Sacrificia vlla alia, efficit.

Agnoscit
supremum
in se Dei
Dominium
per trans-
substantia-
tionem.

2. Ipsa Corporis sanguinisque Christi separatio, quando vi verborum sub speciebus diuersis ponuntur, sicut representat cruentum crucis sacrificium, ita significat quid ad gloriam & honorem Dei fieri cupiamus, nimirum exinariri quodammodo, in nihilum nostrum redigi, vilescere, ignorari, opprimi, pati extrema quæque; mori denique & crucifigi, sicut ipse pro nobis crucifixus est. Nam cum ita illum immolamus, protestamur nos in ipso, ut membra in capite, & per ipsum deuotas & consecratas Deo hostias vitam nostram Deo reddere velle; excitamurque; ut in eius cultu, & obsequio nullo modo nobis parcamus, sed eius exemplo ad crucem usque subiecti & obediētes simus.

Per separa-
tas panis
& vini spe-
cies suum
quasi ni-
hilum.

3. Excitamur etiam mirum in modum in Dei amorem quando quem nobis filium suum ex immenso amore dedit, ut noster esset, & ut pari dono amicitiam colere possemus, ei vicissim reddimus, & iterum per sacram communionem ab eo recipimus, ut ille etiam nos totos possideat. Quid enim ad amorem & significandum & excitandum efficacius esse aut excogitari potest hac tanti doni communicatione verissima?

Ex dato
nobis & o-
blato Chri-
sto vicissim
amicitiam.

4. Denique nullo alio cultu exerceri magis potest fides, cum difficillima quæque fidei mysteria hic concurrant, nulla excitari maior fiducia ad impetrandum à Deo quiduis. Hoc enim pretium infinitum nostrum est, in nostra potestate est, ei-que offertur à nobis qui infinite bonus est, & qui ex pacto tenetur illud admittere, & seipsum suamque dona nobis propter illud elargiri.

Fidem de-
mum exci-
tat ac fidu-
ciam in
Deum ip-
sum.

Fructus huius Sacrificij quàm sint homini utiles, & Deo gloriosi.

CAPVT XI.

Non tantum honorarium sed etiam utile est hoc sacrificium

Ad remouenda salutis impedimenta & concedenda adiumenta.

Non igitur solum est honorarium siue *λατρεϊκόν* & *εὐχαριστικόν* hoc sacrificium, sed etiam valde hominibus utile, utpote propitiationem continens pro peccatis nostris, & impetrationem eorum omnium quæ ad salutem nostram vel necessaria, vel conuenientia esse aliquo modo possunt. Sicut enim cum tributum iustum fideliter à subditis penditur principi, nouo quodam modo excitatur ipse ad subditos suos protegendos, benèq; regendam rempublicam & eius pacem tranquillitatemque, & singulorum quoad potest, bonum procurandum; Ita cum iste cultus Deo quidem debitus ex multis capitibus persoluitur, tamen quæ eius est bonitas, eo ipso permouetur ipse efficacissimè ad omnia salutis impedimenta remouenda, & adiumenta concedenda: Etiam si is per quem tributum hoc immediate soluitur, Sacerdos ei gratus non sit. Nam nec totius Ecclesiæ, suæ dilectæ sponsæ, populiq; sui, nec Christi Domini filij sui & capitis nostri legatum, adeò sanctum, adeò purum, adeò pretiosum, sibi quæ acceptissima munera offerentem spernari potest aut reijcere. Sicut enim in diebus carnis suæ pendens in cruce preces supplicationesq; cum clamore valido & lacrymis offerens exauditus est pro sua erga patrem reuerentia, & obedientia, obseruantiaq; & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ appellatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedech, ita modo postquam in sanguine suo introiit semel in cælum, ut appareat vultui Dei pro nobis accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens interpellat pro nobis, sed tunc præcipuè cum tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech atque adeò per sacrificium hoc incruentum suo illo sacerdotio actu fungitur. Tunc enim efficaciter applicatur ad orandum pro nobis, eaque dona à Deo impetranda quæ nobis ipse per cruentum suum sacrificium meruit; adeò ut omnes omnino gratiæ, omnia ad salutem media, omnia bona, sacramenta etiam ipsa ab eo veluti fonte promanent. Sicut enim omnia omnino sacramenta quoad institutionem fluxisse dicuntur ex Christi sacrificio cruento, quia per illud præcipuè ex pacto cum Deo meriti eius infinitudo, quæ in sacramentis operatur nostram sanctificationem consummata est, per hoc sacrificium incruentum ut est representatiuum cruenti, siue ex pacto & promissione, siue ex liberalitate, eorundem nobis cōfectio, integritas, efficaciq; applicatio impetratur. Et certè idcirco voluit excellentissimum sacramentum corporis & sanguinis sui non nisi per hoc sacrificium nobis relinquere, nec ab alijs nostra nobis peccata condonari, quam ab ijs quos ad hoc sacrificium offerendum legatos suos ad Deum esse voluit, ut significaret, quod quauis aliæ rationes nobis suppetant Deum exoradi, ab eo quæ impetrandi eius beneficia, tamen hoc vnū esset eminentissimū & veluti ordinarium mediū, quo in medio Ecclesiæ per sacrificium incruentum ipse mediator Dei &

A hominum ex sua institutione sub speciebus panis & vini positus, non secus ac quado erat in cruce, ad Deum ipsum allegatur pro nobis preces, & oblationes oblaturus, & quiduis impetraturus. Hinc certè efficitur, ut quo frequētius hoc sacrificium in Ecclesia offertur, eo maiori Dei gratia, & spiritualibus donis abundet, nisi peruersa fidelium malignitas grauioribus sceleribus fontem illum diuinæ benignitatis auertat. Hoc ut melius intelligatur, operæpretiū erit intelligere quid propriè intersit inter sacrificium crucis, & hoc incruentum. Nam quamquā sit idem offerens, & eadem etiam hostia, tamen non eodē modo vtrumq; vel à Christo oblatum est, vel à Deo acceptatum. Nam sacrificium crucis fuit veluti causa vniuersalis moralis nostræ salutis, & omnium mediocorum ad illam ac proinde sicut causa vniuersalis per se & sola nihil solet efficere, ita nec per crucis sacrificium fuit vlli in particulari immediate concessa salus, vel aliquod spirituale bonum. Et si enim Christus Dominus dum viueret per se immediate multos gratiæ mirabiles effectus produxerit, tamen non produxit eo actu, quo patri sacrificium obtulit, sed distincto quo fructum passionis suæ ijs qui aderāt, applicari à Deo postulabat. Nec enim ea intentione offerebatur à Christo sacrificium crucis, aut à Deo acceptabatur, ut immediate prodesset, sed tantū ut infinitū pretium toti mundo sufficiens velut in genere & quasi in abstracto pararetur, cum pacto ut possent ex eo thesauro omnibus necessaria modis & instrumentis tunc à Christo ipso institutis depromi. Ut quidem cum viueret, ijs quibus voluit modis id pretiū applicauit, & sine Sacramentis multis potuit gratiam largiri, ita veluti causis particularibus, & secundis infinitum illud & vniuersale meritum crucis determinaretur, & limitaretur, & in particulari huic vel illi non infinita sed certa mensura, prout diuinæ sapientiæ placuit. Sed præterea tres alios præcipuè modos, vel instrumenta elegit, quibus sacrificij crucis virtus applicaretur, i. Elegit ad hoc bona opera nostra, actusque præcipuè internos, Fidei, Spei, doloris de peccatis, charitatis, & aliarum virtutum, qui cum in gratia fiunt hausto ex Christi passione vigore, & satisfacere ex rigore pro præteritis peccatis & mereri ex iustitia gratiæ augmentū, viresq; maiores in futurū, & impetrare ex Dei liberalitate quauis bona possunt. Nam illis morali quodā modo vnū est pretium crucis Christi, quod per vnū quodq; bonum opus Deo exhibetur non ad infinitū effectum, sed secundum capacitatem cuiusq; ac proinde ad finitum & determinatū. Verū quia lentius tardiusq; in huiusmodi actus prorūpimus, nisi exterius interioriusq; excitemur, ideo Christus Dominus instituit sacrificium Eucharistiæ, ut vtroq; modo iuuemur. Nam sicut quando pendebat in cruce, aut si modò penderet, fieri vix posset qui ad illud spectaculū & vndiq; concurrerent fideles, & illo summo perē permoueretur, veluti contigit latroni cum eo crucifixo, accedente ad spectaculū illud externū interna gratia, quā Deus tunc, Christo Domino meritū suæ passionis per se immediate ex singulari gratia applicate, benignè cōcessit. Ita hoc tēpore ex Christi institutione in sacrificio hoc incruento immolatus Christus in medio Ecclesiæ suæ non tantū fidelibus omnib; admirabile illud

Indèque fit ut quo frequentius offertur, eo donis portioribus abundet Ecclesia.

Hoc differunt sacrificium in cruce & in altari.

Quod illud nemini in particulari donum vllum concesserit immediate.

Sed fuerit tantum sufficiens in genere pro omnibus ac velut in abstracto.

Hoc vero tribuat cuique quam Deus de terminat gratiæ proportionis dispositionis.

Ita per Sa-
cramentum
altaris ex-
hibita ab
hominibus
Deo gra-
tia quantae
reddi pote-
rant.

in se glorificans admirabili circumcessionem in se quodammodo recurrit; ita extra se effusus per hominem cultu condigno sibi veluti reddatur, in seque reducat, ut una simul unita Deo natura humana in suum principium à quo descenderat refundatur. Deus quidem est infinitus author noster, nostrumque principium, à quo beneficia etiam infinita accepimus, cui omnia debemus nostra, nosque ipsos, sed Deus ipse est qui pro nobis offertur, Deus est crucifixus qui pro nobis exhibetur, & quemadmodum bona nobis infinita dedit, ita vicissim ei munera infinita reddimus.

*Per hoc Sacrificiū natura huma-
na sese Deo reddit & consecrat.*

C A P V T. X.

In Christo
capite tota
natura hu-
mana Deo
offertur &
subiicitur.

Nec verò hoc sacrificium ea tantum ratione gloriae Dei seruit, quia par est eius excellentiae & beneficijs munus, precise ut Christum Dominum continet, sed etiam quia cum Christus ipse sit totius naturae humanae caput & Rex, eò ipso quo Deo immolatur, & ipsa etiam tota natura humana, Ecclesia praecipue, quae est spirituale eius regnum, & corpus mysticum à Deo prius alienum & rebelle suo supremo principi se subijcit, ut ei seruiat ex integro, nec enim iam taurorum aut vitulorum carnes & sanguis in toto mundo Deo offeruntur, sed ubique pretiosissima totius naturae portio, ubique caput nostrum, ubique verus homo ab hominibus, & omnium hominum vice Christus Iesus sacrificatur, ut sicut pater cum nobis filium dedit omnia etiam simul donauit, ita etiam nos cum ei reddimus hominem factum omnia etiam nostra quodammodo reddamus. Atque ita non tantum singuli homines, sed tota communitas generis humani, cum hoc vnicum Deo sacrificium offert, in vnum corpus consecratum, & in vnam sanctam rem publicam coalescit ad Dei maiorem gloriam. Atque haec est ratio cur Dominus per hoc praecipue clarificandum suum nomen inter gentes praedixerit Malach. 1. Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, vel, ut legunt Graeci omnes, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Illa enim Dei glorificatio, in eo praecipue consistit, ut exponunt Sancti Patres, quia per vnicum hoc Christi sacrificium abolita sunt omnia sacrificia alia. Et ita totus ille honor qui vel Deo ipsi vero totalijs sacrificijs, vel impiè tot idolis deferabatur, in hoc vno sacrificio eminentissime conclusus Deo soli exhibetur. Cognoscent, inquit, Theodoretus in eum locum, nomen meum & voluntatem, & debitum honorem praestabunt, & accommodatum cultum adhibebunt, nec certè alia est causa cur S. Ignatius scribens ad Ephesios Eucharistiā sacram vocat gloriam Domini, eoque hortatur ut ad eam frequenter conueniant. Nec verò hac tantum ratione, cum hoc sacrifi-

Et hinc cla-
rificatur
nomen eius
inter gen-
tes.

Quia per
sacrificium
altaris abo-
lita sunt
omnia alia
sacrificia.

Deinde seip-
sum quif-
que per il-
lud offert.

A cum offert, sese Deo reddit natura humana, quia caput suum offert, & in eo sese repraesentat, sed etiam quia cum id agit, efficaciter permouetur quisque ad sese realiter & verissime Dei gloriae deuouendum in holocaustum: Nam admirabilis Dei sapientia ut stupendum hoc sacrificium adinuenit ad condignè externa religione colendum Deum, per illud ipsum in ipsis hominibus excellentem Dei cultum internum excitat: Ita enim suum corpus, & sanguinem Christus in Ecclesiae suae potestate esse voluit, ut illud Deo in sacrificium non nisi cum conueniente mentis cultu offerret, sic ut, quod monet D. August. diuinum hoc sacrificium esset sacrum quoddam signum internae nostrae erga Deum reuerentiae, aestimationis, & subiectionis, eamque proinde vel praesentem esse debere nos admoneret, vel languentem efficacissime excitaret. 1. Enim per immutationem rei oblatæ, & conuersionem panis & vini in substantiam Christi excitamur ut agnoscamus, profiteamurque supremum Dei in nos Dominium potestatemque simul, & admirabilem liberalitatem bonitatemque, utpote qui nos non tantum cum non essemus, infinita potentia produxit creauitque, sed etiam vilem abiectamque naturam nostram conditionem & statum mutauit in statum filiorum suorum, & nostras aeternas misérias in beatam immortalitatem mutauit, ut iam non amplius damnabiles serui, sed filio suo similes, & diuinæ naturae participes, & Dei heredes simus, ac proinde noua in Christo creatura. Nam haec Christi Domini, veri aeternique filij Dei & hominis sub speciebus panis & vini productio hanc nostram mutationem internam & designat, & quod non poterant sacrificia vlla alia, efficit.

2. Ipsa Corporis sanguinisque Christi separatio, quando vi verborum sub speciebus diuersis ponuntur, sicut representat cruentum crucis sacrificium, ita significat quid ad gloriam & honorem Dei fieri cupiamus, nimirum exinartari quodammodo, in nihilum nostrum redigi, vilescere, ignorari, opprimi, pati extrema quaeque; mori denique & crucifigi, sicut ipse pro nobis crucifixus est. Nam cum ita illum immolamus, protestamur nos in ipso, ut membra in capite, & per ipsum deuotas & consecratas Deo hostias vitam nostram Deo reddere velle; excitamurque ut in eius cultu, & obsequio nullo modo nobis parcamus, sed eius exemplo ad crucem usque subiecti & obediētes simus.

3. Excitamur etiam mirum in modum in Dei amorem quando quem nobis filium suum ex immenso amore dedit, ut noster esset, & ut pari dono amicitiam colere possemus, ei vicissim reddimus, & iterum per sacram communionem ab eo recipimus, ut ille etiam nos totos possideat. Quid enim ad amorem & significandum & excitandum efficacius esse aut excogitari potest hac tanti doni communicatione verissima?

4. Denique nullo alio cultu exerceri magis potest fides, cum difficillima quaeque fidei mysteria hic concurrant, nulla excitari maior fiducia ad impetrandum à Deo quiduis. Hoc enim pretium infinitum nostrum est, in nostra potestate est, eique offertur à nobis qui infinite bonus est, & qui ex pacto tenetur illud admittere, & seipsum suaque dona nobis propter illud elargiri.

Agnoscit
supremum
in se Dei
Dominium
per trans-
substantia-
tionem.

Per separa-
tas panis
& vini spe-
cies suum
quasi ni-
hilum.

Ex dato
nobis & o-
blato Chri-
sto vicissim
amicitiam.

Fidem de-
mum exci-
tat ac fidu-
ciam in
Deum ip-
sum.

Fructus huius Sacrificij quàm sint homini utiles, & Deo gloriosi.

CAPVT XI.

Non tantum honorarium sed etiam utile est hoc sacrificium

Ad remouenda salutis impedimenta & concedenda adiumenta.

Non igitur solum est honorarium siue *λατρεν-
πικόν & ευχαριστικόν* hoc sacrificium, sed etiam valde hominibus utile, utpote propitiationem continens pro peccatis nostris, & impetrationem eorum omnium quæ ad salutem nostram vel necessaria, vel conuenientia esse aliquo modo possunt. Sicut enim cum tributum iustum fideliter à subditis penditur principi, nouo quodam modo excitatur ipse ad subditos suos protegendos, benèq; regendam rempublicam & eius pacem tranquillitatemque, & singulorum quoad potest, bonum procurandum; Ita cum iste cultus Deo quidem debitus ex multis capitibus persoluitur, tamen quæ eius est bonitas, eo ipso permouetur ipse efficacissime ad omnia salutis impedimenta remouenda, & adiumenta concedenda: Etiam si is per quem tributum hoc immediate soluitur, Sacerdos ei gratus non sit. Nam nec totius Ecclesiæ, suæ dilectæ sponsæ, populique sui, nec Christi Domini filij sui & capitis nostri legatum, adeo sanctum, adeo purum, adeo pretiosum, sibi que acceptissima munera offerentem spernari potest aut reijcere. Sicut enim in diebus carnis suæ pendens in cruce preces supplicationesq; cum clamore valido & lacrymis offerens exauditus est pro sua erga patrem reuerentia, & obedientia, obseruantiaq; & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ appellatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedech, ita modo postquam in sanguine suo introiuit semel in cælum, ut appareat vultui Dei pro nobis accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens interpellat pro nobis, sed tunc præcipue cum tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech atque adeo per sacrificium hoc incruentum suo illo sacerdotio actu fungitur. Tunc enim efficaciter applicatur ad orandum pro nobis, eaque dona à Deo impetranda quæ nobis ipse per cruentum suum sacrificium meruit; adeo ut omnes omnino gratiæ, omnia ad salutem media, omnia bona, sacramenta etiam ipsa ab eo veluti fonte promanent. Sicut enim omnia omnino sacramenta quoad institutionem fluxisse dicuntur ex Christi sacrificio cruento, quia per illud præcipue ex pacto cum Deo meriti eius infinitudo, quæ in sacramentis operatur nostram sanctificationem consummata est, per hoc sacrificium incruentum ut est representatiuum cruenti, siue ex pacto & promissione, siue ex liberalitate, eorundem nobis cōfectio, integritas, efficaciq; applicatio impetratur. Et certe idcirco voluit excellentissimum sacramentum corporis & sanguinis sui non nisi per hoc sacrificium nobis relinquere, nec ab alijs nostra nobis peccata condonari, quam ab ijs quos ad hoc sacrificium offerendum legatos suos ad Deum esse voluit, ut significaret, quod quauis aliæ rationes nobis suppetant Deum exoradi, ab eo que impetrandi eius beneficia, tamen hoc vnū esset eminentissimum & veluti ordinarium medium, quo in medio Ecclesiæ per sacrificium incruentum ipse mediator Dei &

A hominum ex sua institutione sub speciebus panis & vini positus, non secus ac quado erat in cruce, ad Deum ipsum allegatur pro nobis preces, & oblationes oblaturus, & quiduis impetraturus. Hinc certe efficitur, ut quo frequentius hoc sacrificium in Ecclesia offertur, eo maiori Dei gratia, & spiritualibus donis abundet, nisi peruersa fidelium malignitas grauioribus sceleribus fontem illum diuinæ benignitatis auertat. Hoc ut melius intelligatur, operæpretium erit intelligere quid propriè intersit inter sacrificium crucis, & hoc incruentum. Nam quamquā sit idem offerens, & eadem etiam hostia, tamen non eodem modo vtrumque; vel à Christo oblatum est, vel à Deo acceptatum. Nam sacrificium crucis fuit veluti causa vniuersalis moralis nostræ salutis, & omnium mediocum ad illam ac proinde sicut causa vniuersalis per se & sola nihil solet efficere, ita nec per crucis sacrificium fuit vlli in particulari immediate concessa salus, vel aliquod spirituale bonum. Et si enim Christus Dominus dum viueret per se immediate multos gratiæ mirabiles effectus produxerit, tamen non produxit eo actu, quo patri sacrificium obtulit, sed distincto quo fructum passionis suæ ijs qui aderāt, applicari à Deo postulabat. Nec enim ea intentione offerebatur à Christo sacrificium crucis, aut à Deo acceptabatur, ut immediate proderet, sed tantum ut infinitum pretium toti mundo sufficiens velut in genere & quasi in abstracto pararetur, cum pacto ut possent ex eo thesauro omnibus necessaria modis & instrumentis tunc à Christo ipso institutis depromi. Ut quidem cum viueret, ijs quibus voluit modis id pretium applicauit, & sine Sacramentis multis potuit gratiam largiri, ita veluti causis particularibus, & secundis infinitum illud & vniuersale meritum crucis determinaretur, & limitaretur, & in particulari huic vel illi non infinita sed certa mensura, prout diuinæ sapientiæ placuit. Sed præterea tres alios præcipue modos, vel instrumenta elegit, quibus sacrificij crucis virtus applicaretur, i. Elegit ad hoc bona opera nostra, actusque præcipue internos, Fidei, Spei, doloris de peccatis, charitatis, & aliarum virtutum, qui cum in gratia fiunt hausto ex Christi passione vigore, & satisfacere ex rigore pro præteritis peccatis & mereri ex iustitia gratiæ augmentum, viresque maiores in futurum, & impetrare ex Dei liberalitate quauis bona possunt. Nam illis morali quodam modo vnictum est pretium crucis Christi, quod per vnū quodque bonum opus Deo exhibetur non ad infinitum effectum, sed secundum capacitatem cuiusque; ac proinde ad finitum & determinatum. Verum quia lentius tardiusque in huiusmodi actus prorūpimus, nisi exterius interiusque excitemur, ideo Christus Dominus instituit sacrificium Eucharistiæ, ut utroque modo iuuemur. Nam sicut quando pendebat in cruce, aut si modo penderet, fieri vix posset qui ad illud spectaculum & vndique concurrerent fideles, & illo summo perè permoueretur, veluti contigit latroni cum eo crucifixo, accedente ad spectaculum illud externum interna gratia, quæ Deus tunc, Christo Domino meritum suæ passionis per se immediate ex singulari gratia applicatæ, benignè cōcessit. Ita hoc tēpore ex Christi institutione in sacrificio hoc incruento immolatus Christus in medio Ecclesiæ suæ non tantum fidelibus omnibus admirabile illud

Indeque fit ut quo frequentius offertur, eo donis potioribus abundet Ecclesia.

Hoc differunt sacrificium in cruce & in altari.

Quod illud nemini in particulari donum vllum concesserit immediate.

Sed fuerit tantum sufficiens in genere pro omnibus ac velut in abstracto.

Hoc vero tribuat cuique quam Deus de terminat gratia proportionis dispositionis.

Applicato
merito stu-
cis.

Et quia of-
fertur sacri-
fium ma-
ximè ad
honorandū
Deum.
Instituta
sunt sacra-
menta ad
gratiā con-
sequendam

Sacrificium
incruentū
est, veluti
causa vni-
uersalis bo-
norum no-
strorum
operum.

Sacrificium
crucis of-
ferri debuit
tantum se-
mel; altaris
autem sa-
pius, & in
multis lo-
cis.

Et est veluti
clavis the-
sauri ac di-
uiciarū Dei.

spectaculum renouat, vt ad illud accurrant, sed
iis omnibus qui aliquo modo ad illud concurrūt, A
aut pro quibus offertur, singulis pro ratione in-
finitæ sapientiæ suæ, siue ex opere operato, siue
ex liberalitate fructum suæ crucis voluit à patre
suo applicari, & de facto meritum suū applicat,
& ex pacto quod cum Deo iniit, quibusdam pœ-
nas peccatis debitas condonat, vt fecit latroni,
alijs verò gratiæ auxilia, aliāque bona impetrat.
Id quod verè innuit Apostolus Hebr. 4. Ade-
mus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ eius,
vt misericordiam cōsequamur, & gratiā inuenia-
m⁹ in auxilio opportuno. Quod certè auxiliū op-
portunū vt impetrauit summus noster pontifex
latroni, alijsq; qui reuertebātur percutientes pe-
ctora sua vt conuerterentur cū se in cruce im-
molabat; ita etiā modo impetrat ijs, qui vel of-
ferunt, vel pro quibus offertur hoc sacrificium. B
Verū quia ex natura sua sacrificiū offertur Deo
ad eum honorandū, & eius beneficia impetrāda,
non autē ad homines immediatē sanctificandos,
idcirco præter sacrificium instituit etiam Sacra-
menta per quæ immediatē fideles ita excitati, &
sic rectē dispositi & primā iustificationis gratiam
consequantur, & si iam iusti erant, magis ac ma-
gis sanctificentur. Itaque sacrificiū incruentum
se habet ad sacramenta & bona opera nostra, vt
causa magis vniuersalis quæ si non semper, saltē
sapissimè supponitur, cū per illud gratiæ præ-
uenientes siue ex opere operato, siue ex Christi
impetratione concedantur & ad bona Christia-
næque opera facienda, & ad ritē & vtiliter reci-
pienda sacramenta. Huius enim sacrificij obla-
tione, inquit, Trident. Sess. 24. cap. 2. placatur C
Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ conce-
dens, crimina & peccata etiam ingētia dimittit.
Nam sicut sanguis eius semel effusus clamabat &
impetrabat vniuersalem toti humano generi ven-
iam; cuius impetrationis fructum in particulari
illi tunc perceperūt, qui aderant patienti, vel pro
quibus ipse singulariter distincto volūtatis actu
se Deo offerebat: ita hoc tempore ille idem fru-
ctus quotidianis nostris sacrificijs ex eius volun-
tate applicatur vel offerentibus & concurrenti-
bus ad hoc sacrificiū, vel ijs pro quibus illud of-
fertur. Et inde est quod cū sacrificiū crucis se-
mel offerri tantū debuerit, hoc sapius offera-
tur ad finē vsque mundi, vt sit in omnibus homi-
nibus non vno in loco existentibus, aut vno in
tempore, sed continuo sibi fluxu succedentibus
conueniētissimè vniuersalis causa per particula-
rem hanc determinata, diffusaq; in loca omnia,
& tempora operetur. Et in hoc etiam excellen-
ter Christus Dominus diuinam gloriam promo-
uere voluit. Nam cū in eo præcipuè consistat,
vt per bonorum suorum, & perfectionum com-
municationem innotescat & ametur, & cū ad
thesauros illos diuitiarum Dei aperiēdos huma-
na natura non sufficeret, hanc veluti clauē fecit,
qua quoties volumus, reclusis Christi passionis
meritis immensis, diuinæ bonitatis & misericor-
diæ fontem in nos deriuaremus & sic ad insignem
vitæ sanctitatē peruenire possemus, & ex infinitis
propē effectibus, quos quotidie sentimus ex-
perimurque in nobis & in alijs penetraremus ad
intelligendū quidquid in Deo est, prouocaremur-
que ad eum excellenter amandū & laudandum,

haustaq; inde eximia puritate, Dei gloriæ maiori
seruiremus. Hinc enim in noua lege abundantia
illa gratiæ & sanctitatis in Apostolis, Martyri-
bus, totque alijs, per quos Christus & Deum pa-
trem, & seipsum mirum in modum clarificauit,
& quotidie clarificat.

Hoc sacrificium est etiam institu- tum in spiritualem nostram refectionem.

CAPVT XII.

AD tantam Sacrificij Eucharistiæ dignita-
tem, & vtilitates adeò magnas hæc etiam
accedit, quod non sit tantū sacrificium, sed sa-
cramentum spiritualis refectionis, admirabilē-
que cum Deo conuiuium. Id ita instituit Chri-
stus Dominus ob varias causas.

Est etiam
sacramen-
tum spiri-
tualis refe-
ctionis.

1. Est, vt hæc manducatio sit quoddam com-
plementum sacrificij, & excellens eiusdem ap-
probatio, qua singulari modo censemur illi coo-
perari, cū per ipsiusmet religiosam cōsumptio-
nem & Deum valdè honoremus, & profiteamur
nos à Deo sanctificari. Vtroq; enim sine à Chri-
sto institutum est, nec perfectum completumq;
censeri debet, nisi vtrumque consequatur. Est
enim magnus Deicultus, quod non tantum per
hanc hostiam Deum profiteamur authorem om-
nium bonorum præcipuè supernaturalium, vt
gratiæ & sanctitatis, sed etiam re ipsa, in ipso sa-
crificio sanctitatem & gratiam hauriamus.

Vt sit quod-
dam com-
plementum
sacrificij.

2. Voluit Christus Dominus per corporis &
sanguinis sui participationem efficere nos Deo
sacrificium: Etsi enim cū ipse seipsum offert,
censeatur tanquam caput nos omnes vt membra
corporis sui Deo offerre, sacrificare, & omnino
consecrare, vt toti in posterum Deo deuoti, &
in veritate sanctificati simus, tamen id efficitur
longè excellētius, quando sacrificij eius ita par-
ticipes efficimur. Nam sic realiter extenditur ad
nos vsq; diuina illa hostia, & incorporata nobis
Deo nos consecrat, & secum velut immolat, sub-
ijcit & addicit. Sic enim Christus, quod S. Pau-
lus ad Philipp. cap. 4. de se dicebat, vbi nos om-
nes Deo secum, corpus suum nobis communi-
cando victimas obtulit, & sanguinem suum in
libamen effundendo seipsum nobis superimmo-
lat, & nos secundarium veluti sacrificium con-
secrat. Quare iure quasi suo Christus Dominus
in noua lege tot Martyrum hostias Deo patri
obtulit, vnde Cyprianus Epistola 54. ad Cor-
nelium Papam, vbi eum monuit de danda Eu-
charistia etiam lapsis ob instantem persecutio-
nem, addit, Episcopatus, inquit, nostri honor
grandis & gloria est, pacem dedisse futuris Mar-
tyribus, vt Sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie
celebramus hostias Deo & victimas præparemus;
quasi velit dicere, per cōmunionē ita fieri fideles
participes sacrificij Christi, vt efficiantur etiam
pars eiusdē sacrificij, & victimæ iam Deo deuotæ.
Idē Epist. 56. habet, Grauior, inquit, & ferocior
pugna nūc imminet, ad quam fide incorrupta, &
virtute robusta parare se debent milites Christi,
considerātes se idcirco quotidie calicē sanguinis
Christi bibere, vt possint & ipsi propter Christū

Vt efficiā-
mur Deo
sacrificium
seu pars sa-
crificij &
victimæ.

sanguinem suum fundere: hoc enim est velle cum Christo inueniri id quod Christus & fecit & docuit imitari: ita Cyprianus. Certè hæc & Dei gloria maxima est, & nostra utilitas, quod cum Deo nos totos debeamus in sacrificium, hac saltem ratione nos ei reddamus, & quod illi acceptissimum est, non nudos, sed pretioso filij eius sanguine tinctos indutosque vestimentis albis, & caractere eius signatos. Quid ergo tormentorum & laborum fugiat pro Dei gloria, qui Christi pro eadem gloria crucifixi & corpore pascitur & sanguine potatur, sitque cum Deo vnum, atque adeò vnum sacrificium.

Vniamur Christo & Deo.

Signis etiã sensibilibus

3. Hac mädicatione perficitur mirabilis illa vnio, quæ nobis est cum Christo & Deo: est enim huius vnionis vltimum complementum & suprema in hac vita cum Deo communicatio, atque adeò diuinæ amicitiae excellentissimū argumentum. Cum enim homo sensibilis non Deum tantum colere sensibilibus signis debeat, sed illi etiam sensibilibus vniri, & non in spiritualibus tantum donis, sed etiam sensibilibus cum eodem communicare; stupenda dignatione voluit Deus nobis filium suum hominem factum donare, & in nostra veluti potestate constituere, quem proinde ei reddere ex amore etiam possemus, non sic tamen, quin noster perpetuo maneret, & in nostros veluti vsus consumendus. Cum enim Deo patri offertur, etsi illum omnino vt acceptissimum sibi donum recipiat, tamen illico nobis iterum reddit, vt nos talis ac tanti doni mutua, & non cessatura vnquam donatio, & quantus

A sit Dei erga nos amor testaretur, & nostram erga eum fiduciam, amoremque parem excitaret.

4. Denique ad eum modum quo vetera sacrificia à Deo instituta erant, vt essent instar conuiuiorum, quibus & homines Deum, & ipse Deus vicissim homines exciperet: vnde & altare sæpè mensa vocatur, & victima omnis Leuit. 21. & 22. dicitur panis, id est cibus Dei, & in omni sacrificio animalis offerenda etiam erat & simila, & vinum vt patet Numer. 15. vt plenū nimirum esset Dei conuiuium. Quare etiam Christus Dominus sacrificium Eucharisticū sub vtraque specie instituit, vt sub specie perfecti conuiuij & refectionis corporalis, Dei resectio spiritualis significaretur, qui reiectis antiquis sacrificijs vt minus conuenientibus tantæ maiestati conuiuijs, Christi Domini corpore & sanguine quodammodo satiaretur, & placaretur; ac tantis quasi pastus delitijs, infinitaque amoris vi inebriatus infinitæ misericordiæ, & bonitatis suæ diuitias in nos dispergeret. Vicissim autem in hoc conuiuiu assidere sibi homines conuiuas voluit, vt olim in plerisque sacrificijs, ad eos pari modo satiandos, diuinisq; bonis explendos, & tantæ dulcedinis abundantia, amorisq; suavitate inebriandos. Hoc est conuiuium, hæc mensa, quam Sapientia construxit, & omnes inuitat dicens. Bibite vinum quod miscui vobis, bibite & inebriamini charissimi. Hoc altare, hæc mensa, de qua edere non possunt qui tabernaculo deseruiunt, parata filijs in conspectu eorum aduersus eos qui tribulant illos.

Sit nobis conuiuium cum Deo.

SECUNDA PARS.

De præparatione ad Sacrificium offerendum.

Quanta præparatione opus sit ad hoc Sacrificium offerendum, & quæ sit remota.

CAPVT PRIMVM.

1. supra dictis duo collige. Et quanta sit dignitas Sacerdotis.

X his quæ hætenus dicta sunt licet duo colligere, 1. quidē quanta sit Sacerdotis dignitas, quāque altam de se æstimationem & habere ipse, & alij etiam omnes debeāt. Sic nos, inquit B. Paulus, existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: qua de re certè nihil dici potest, quod rem ipsam exequet. 2. Quāta cum animi præparatione, deuotione, reuerentia ad hoc sacrificium Deo offerendum accedere debeat, cum enim infinitæ dignitatis & pretij sit hostia, cum infinitæ etiam dignitatis sit Christus, cuius vices gerit, cum summa instructus auctoritate, per infinitam Dei potentiam cum tot miraculishostiā admirabili modo mactatam mysticè immensæ maiestati ad infinitum ei cultum deferendum, representet: cum deniq; totius Ecclesiæ nomine ad propitiandū toti mundo Deum legatus accedat: infinita propè in eo dignitas requiritur. Quare exactissima planè esse debet eius præparatio, quæque illum non tantum ex

Nimirum exactissima

D peccatore in iustum & sanctum hominē transferat, sed etiam quodammodo ex terreno in cœlestem, & ex homine in angelum, imò Christum ipsum & Deum transmutet, vt viuat ipse, iam non ipse, viuat verò in ipso Christus, & operetur, tunc præcipuè quando coram æterno patre ad immolandum ei filium dilectum apparere debet. Idcirco sancta Ecclesia ab initio adeò diligenter & sanctè quæ ad sacrificij oblationem pertinent, ordinauit, & liturgiam sacram tot ceremonijs sanctissimis, & orationibus adeò pijs & accommodatis cōcinnauit vt Sacerdotis in pectore, nisi insensibilis omnino sit, diuinū ignem excitare valeant & diuinæ in eo perfectionis formæ efficere.

E

Præparatio autem hic adhibenda alia remota est, alia proxima: remota consistit in innocente & sancta Sacerdotis vita & conuersatione, qua fiat vt totius Euangelicæ perfectionis, solidarūque virtutum, & maxime Fidei, Spei, Charitatis, in Deum, & proximum, humilitatis, puritatis, & castitatis ornamentis sit instructus. Hanc

Alia autem remota est præparatio, alia proxima. Remota exigit solidas in eo virtutes omnes.

Quas affe-
quitur con-
formitate
cum Deo

Et æstima-
tione qua
par est mu-
neris sui.

Accedant
oportet &
corporis
mortifica-
tiones.

in signem vitæ sanctitatem consequetur duobus præcipue medijs; primū est, ut quantum fieri poterit conetur sese Christo cōformare in omni vita sua, sic ut omnes eius actiones sint eiusmodi, ut Christi actiones imitentur, eōq; spiritu fiant, ut Deus ipse Sacerdotē intueatur quasi Christum filium suum dilectum, cuius gerit personam, non tantum cum actu sacrificat, sed etiam cum officii suum recitat, cum meditat, cum legit, orat, manducat, quando cum alijs conuersatur. Secundum est, sibi omnino persuadeat actum sacrificandi esse eminentissimam functionem, ac proinde dignam ad quam si vel semel tantum in vita obire eam deberet, summo studio totam vitam suam, studiaq; & corporis atque animi contentionem adhibere deberet. Reputet ergo sese à Deo insigni beneficio ad hunc tam altum finem esse creatū, ut hoc illum sacrificio quotidie glorificet, habeatque continuo ante oculos scopum hunc, & ita omnes suas actiones componat, ut sint media ad illum finē, aut dispositiones ad tam nobilem actum, aut velut lapis ad terræ medium sic ipse ad hoc centrū tendat continuo, cum orat, cum officium recitat, cum bonum quodcumque opus facit, cum studet, hoc respiciat, huc referat, ac proinde ita perfecte actiones omnes suas, præcipue vero spirituales efformet, ut possint meritō esse dispositiones ad tantū opus. Sic Christus Dominus totam vitā suam ad crucis sacrificium referebat continuō; sic etiam Ecclesia & suorum ministrorū varietatem, & officia diuina, & templa, eorumq; ornatus, ac totum penē apparatus externum, politiamque ad hoc Sacrificium ritē & pro dignitate offerendum dirigit, adeo ut omnia penē quæ in Ecclesia sunt, aut aguntur, eō spectent. Ita meritō Sacerdos totum sese ad illam functionem aptare & referre debet. Quod si præterea accedant mortificationes corporis, ut iugiter in suo corpore crucis mortificationem portet, eō Christum Dominum crucifixum repræsentabit melius. Is fuit in primitiua Ecclesia Apostolorum spiritus.

Brevis preparationis remota praxis.

CAPVT II.

Quamuis porro necessariū & huic præparationi remotæ plura addere, & possit quibus maiori forte cum fructu eam sibi constituere, tamen non erit omnino inutile breuiter aliquem modum ob oculos ponere.

1. Præsupponit illa imprimis magnam & excellentem opinionem huius functionis, nam sine ea non poterit omnes suas actiones vitamq; in eum finem referre, hæc verò æstimatio haurienda est ex his quæ dicta sunt hætenus, & ex meditatione crebra tanti sacrificij.

2. Præsupponit etiam ardentem Christi Domini, Dei & hominis amorē, & ex tali amore immensum illum imitandi desiderium, quod vtrumque solidum esse nequit sine notitia Christi, non speculatiua tantum, sed practica præcipue & familiarī, quæ frequenti meditatione vitæ & pas-

tionis Christi acquiritur: qua sit ut Christus Dominus & cogitationi continuo & voluntati occurrat, obuerseturque assidue ante oculos, imò verò ut signaculū imprimatur & intellectui & volutati, & perfecte in nobis formetur. Sic non erit difficile singulas actiones ea insignire forma, qua signatus erit: ut, verbi gratia, cum surgendū est mane, occurrat statim animo, quo Christus amore erga patrem quotidie post quietem labores vitæ suæ crucis sacrificio concludendos, & propter illud præcipue patri suo acceptissimos pro nostra salute obtulerit. Nam sicut ipse & cogitatione & affectu crucem perpetuo suam gerebat in corde, ita quidquid agebat, illud crucis eiusdem & cogitatione & affectu imbuebat: totiusq; vitæ suæ diebus omnibus ad illum vltimū vitæ diem, quē desiderio desiderabat, ordinabat ut media ad finē, & dispositiones ad vltimam formam, qua nostræ redemptionis opus præstantissimum cōplere debebat. Quid ergo oberit quo minus eodē modo Christi sacerdos in primo diei cuiusq; momento, memor Christi Domini se pariter cum Christo Deo patri offerendo, dicat ecce venio.

In meditationibus verò, & in officij diuini recitatione nihil facilius quàm pios omnes affectus, & desideria ad hanc dignitatē efficiendam ordinare: imò experientia docebit quemque eō incendi magis, & exardescere in meditatione maiorem ignem, quod iungitur meditatio magis, propiusque accedit ad incēdium illud amoris in cruce Christi accensi. Itaque in ipsa præparatione ad meditationem valde conducit hunc etiam finem spectare; de cæteris spiritualibus exercitiis, ut examine conscientia, lectione, & similibus nihil attinet dicere, cum eadem sit ratio. Hæc si faciant, ut par est, cum sumenda erit refectio, huius spiritualis Dei conuiuij memoria subibit illius cura quid mortificationis subeundum, aut tolerandum pro Deo, non erit difficile se Deo in sacrificium offerre, & sentire id quod Apostolus de se ad Coloss. cap. 1. scribit, Adimpleo ea quæ defunt. Denique cæteras vitæ partes accommodatē ad vsum suum quisque poterit ita disponere, ut omnia illi functioni Christiani hominis excellentissimæ, in qua summa cum Deo communicatio, & vnio, quæ vitæ huius beatitudo est, consistit, subseruiant, ut media fini.

In quibus consistat preparatio proxima.

CAPVT III.

Tota preparatio proxima ad hoc sacrificium requirit omnino certū aliquod tempus siue pridie, siue eodem die, in quo & procuretur conscientia puritas, & intentio conueniens feruorq; & deuotio ardentissima excitetur, nam die in his tribus consistit. Et certē si totis diebus tantis laboribus exercebatur olim Aaronici sacerdotes occidendis, excoriandisq; lauandis & parandis hostiis, quæ offerri Deo debebant, quis meritō

Preparatio
fiat certo
tempore si-
ue pridie,
siue eodem

conqueri posset, si per multas ad hoc Sacrificium horas parare nos deberemus? Et si Christi Domini benignitas, & in nos amor adeo nobis promptum & facile voluit esse hoc Sacrificium corporis sui, ad quod ipse totis 33. annis se paravit, quanta est nostra ingratitude, & cordis durities, si horulam vnam ei denegemus, cum præcipue tot quotidie inutiliter transigamus, vel rebus parum utilibus tam effuse impendamus? Non sic plerique viri sancti, qui cum Deo oblatutierant, totas noctes orabant, & largissime cor suum cum lacrymis coram Deo effundebant: & ideo non mirum si mira Deus in illis, & per illos operaretur.

*Ad preparationem proximam
magni refert ut sacerdos bene
intelligat cuius perso-
nam sustineat.*

CAPVT IIII.

Cogitet se-
rio sacerdos
cuius obeat
vices.

HÆc immediata præparatio quam necessaria sit ex nulla re magis intelligi potest, quam si bene concipiat Sacerdos quis ille sit quem sacerdos Sacrificando repræsentat, & cuius minister est & instrumentum: is autem est Christus Dominus imprimis. Nam tanta est tum rei oblatæ, tum oblationis ipsius, quæ sit in hoc Sacrificio dignitas, ut etsi ab homine puro videatur perfici, æquum tamen, imò necessariū sit æstimare, id non suo illum nomine facere, sed Dei ipsius. Nec enim alius potest Deum & hominem offerre Deo tam mirabili transubstantiatione, nisi sit ipse Deus & homo. Itaque planè necessariū fuit, ut in omnibus omnino Sacrificijs missæ Christus ipse inuisibilis assistens principalis esset offerens. Hoc autem fit triplici potissimum modo.

Non enim
Sacrificat ut
privat^{us}, sed
ut personā
Christi ge-
rens.

1. Quia sacerdos offert hoc Sacrificium non ut est homo privatus, sed ut gerens Christi personam, atque adeo quatenus mysticè seu repræsentatiuè est Christus: unde etiam loquitur ut Christus ipse, hoc est corpus meum: sicut Angelus qui legem dabat, repræsentabat Deum, & quasi Deus loquebatur; magni momenti omnino est ad debitam præparationem, & Sacrificij huius oblationem, ut hac se cogitatione, & persuasione imbuat sacerdos, induatque animo Christi formam perfectam, ne tanta persona quam sustinet indignum se præbeat.

Vim verbis
addit Chri-
stus Domi-
nus & con-
currit virtu-
te sua divi-
na.

2. Præterea Christus ipse vim tribuit verbis sacerdotis, suo nomine prolatis, virtuteque sua divina concurrat, ut sese ibi constituat Deo patri hostiam idque ex vi institutionis primæ huius Sacrificij, siue illius voluntatis, qua hanc corporis sui oblationem, loco Sacrificij cruenti crucis in Ecclesia omnibus proponi voluit ad finem usque mundi: illa enim eius voluntas omnia & singula Sacrificia quasi præsentia

A Deo offerebat, cum enim præviderit omnia in particulari quæ ad mundi finem erant offerenda; dubium non est quin omnia & singula patri, actu elcito obtulerit. Nec minus nunc diuinæ eius virtus adest, cum sacerdos offert ad ponendum sub speciebus corpus & sanguinem suum, quam adfuit quando ipsemet in cœna idem Sacrificium instituit, & primum obtulit.

3. Sed præterea actu etiam concurrat per intellectum & voluntatem humanam ad singula Sacrificia suorum ministrorum, ijs præsidens & superintendens tanquam summus sacerdos, & actu interno ea offerens patri in memoriam suæ passionis: est enim hic modus facillimus illi cum hoc sacrificium non sit illi minus præsens quoad mentem attinet, quam si esset ipse in altari: Congruit etiam id ipsius in Deum reuerentiæ, & summo in Ecclesiâ amoris. Quare sicut si rex, cum per legatum suum deferret honorem pontifici, posset etiam mente esse præsens legato & pontifici, per se etiam concurreret, saltem mente & voluntate; illum honorem deferendo, quia hic modus honorandi esset perfectior: ita etiam hic fit, præcipue cum illud ipsum quod a legato offertur Deo, sit ipsemet Christus, qui cum & Deo & legato suo assistat, dubium non est, quin seipsum ut à tali legato offertur, etiam ipse intellectu & voluntate offerat: atque eo modo est verè sacerdos in æternum, & usque ad mundi finem verè & actualiter functiones sacerdotis Melchisedech perficiens. Christus enim Dominum secundum humanam naturā est inferior diuinitate, unde oportet ut eam colat latria, cuius perfectissimus actus est Sacrificium; cum præsertim ipsum materiale Sacrificij ministerium non debeat ab ipso perfici, sed per ministerium, ipso spiritualiter cooperante. Quare D. Chrysostomus homil. 60. ad pop. Cum inquit videris sacerdotem offerentem, ne sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Quare qualem oportet esse in intellectu & voluntate sacerdotem, qui externum ministerium Sacrificij internæ Christi oblationi supponit, & una cum ipso idem Deo Sacrificium offert. Sed præterea sustinet hic sacerdos personam totius Ecclesiæ militantis; cui tam pretiosum munus reliquit Christus offerendum Deo in cultum publicum tantæ maiestatis, peccatorum propitiationem, gratiarum actionem impetrationemque eorum quæ ipsi esse possent necessaria. Itaque cum in ipsa præcisa conseruatione consistat essentialis oblatio Sacrificij, ut sit in personâ Christi, Ecclesiæ, ut hanc Christi oblationem etiam propriam faciat, adiunxit varias preces, quas per sacerdotem ut suam etiam ministerium cum tanta hostia Deo offert, ut sint efficaciores. Cum igitur in Ecclesiâ tot sint insignes personæ, est cur sacerdos hanc suam legationem magnè æstimet, & tantum ministerium honoris omni ratione contendat. Offert denique in propria persona sacerdos hoc Sacrificium Dei supremæ maiestati in eius cultum, gratiarum actionem & propitiationem: ac proinde tanta functio, etsi vel suo tantum nomine eam exerceret, mirabilem in eo feruorem excitare deberet: si enim ei tantopere commendatur in oratione siue mentali siue vocali quantus esse

Concurrat
& per intel-
lectum ac
voluntatem
suam hu-
manam.

Sustinet
& personam
totius Ec-
clesiæ sa-
cerdos offe-
rens.

Offert etiam
in propria
persona.

Quare eam
deuotionem
habere stu-
deat quod
tulit sese in
cruce Chri-
stus.

debebit in hac oratione excellentissima & perfectissima religionis actione? Ergo sacerdos vires omnes contendat, ut quæ deuotio ex Christo Domino fuit olim cum in cruce sese offerebat; quæ etiam modo est cum intellectu & voluntate sese Deo patri representat mysticè crucifixum; quæ item in tot totius Ecclesiæ Sanctis, dispersa est, eam colligat in suo corde conficiatque in se profundissimam quandam humilitatem & reuerentiam, qualis fuit illa qua Christus Dominus se secundum humanam naturam olim Deo subiciebat, & etiam modò ad eius gloriam sese subijcit; amorem illum erga Deum, qui ad hanc eum exinanitionem impulit, imitetur, ut velit in Dei gloriam cum hoc Sacrificio superimpendi, eo modo quo diuinæ maiestati placuerit; eius denique erga nos bonitatem, misericordiam erga vniuersum genus humanum, cuius miseriae representaturus est Deo, induat etiam ipse, & tantâ Dei liberalitate & amore prouocatus, tanto Christi merito & principalis offerentis, cuius minister est, dignitate nixus, accedat cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam impetret, & gratiam in auxilio opportuno; colligatque lacrymas totius Ecclesiæ.

Colligatque
lacrymas
totius Ec-
clesiæ.

Puritas animæ quam sit necessaria sacerdoti.

C A P V T V.

Puritatem
colat in pri-
mis sacer-
dos.

Deus puritatis autor & amator cum perfectæ amicitiae vinculis vnire sibi hominem vellet, sic ut vnus cum Deo spiritus efficeretur, quo eum sibi simillimum & purissimum redderet, quod ad eam vniionem perficiendam erat necessarium, non potuit aptius efficaciusque medium instituere, quàm hoc Sacrificium, in quo sicut admirabili modo conuersari cum hominibus, & eos sibi vniri intimè voluit, ita maximam eorum puritatem requirit: quare ita illud instituit, ut eius occasione fideles omnes, & præcipuè sacerdotes nouæ legis non prouocarentur tantum efficaciter ad perfectam puritatem mentis, sed etiam eiusdem vi plurimum adamarentur: Cum enim hoc Sacrificium excitet ad pias omnes actiones quibus Deus coli potest, ut sunt actus fidei, spei, religionis, tum verò præcipuè ad puritatem conscientiae permouet.

Qualem
exigit talis
Dei cultus.

Qui est pro-
pitatio pro
peccatis.

1. Enim id præcipuè Deus in cultu suo intendit, & ideo Sacrificia & olim & hoc tempore expetit, ut dum per ea eum ritè colere, eique placere volumus, à peccatis nostris auertamur. Quare omnia sacrificia ita ab eo instituta erant, ut ipso ritu externo & significatione ad dolorem de peccatis excitarent: id quod facit Sacrificium nouæ legis tum ob alias causas, tum præcipuè quia est representatiuum crucis Christi,

qua certè representatione, si ut decet viuæ fide apprehendatur, nihil est efficacius ad fide-
lium corda ad salutarem dolorem permouenda.

2. Hostia ipsa purissima est, & Deo gratissima quam Christus Dominus ideo hic immolari voluit, ut nos secum patri offerret immaculatos, itaque sacerdos ipse sese cum Christo in oblationem offert, & ideo conscientia esse purissima debet, ut dignus sit qui in eodem cum Sacrificio ad Dei gloriam & honorem cedat.

Quia hostia
purissima
est.

Christus ipse
purissimus.

3. Christus, primæus sacerdos offerens purissimus est, & ideo sic omnem sacerdotem suumque ministrum esse voluit, ut hoc eum honore prouocaret ad puram sanctitatem & munditiam tum præcipuè procurandam, cum eodem secum actu concurrere deberet ad tam sublimem actionem.

4. Hæc oblatio fit ad mundandam Ecclesiam, quare sacerdos ipse omnino mundus esse debet, qui mediator vna cum Christo per hanc hostiam ad alios mundandos adhibetur. 5. Denique quo maior est sacerdotis puritas, eò perfectius attingitur finis huius sacrificij, qui est maior Dei gloria, maior abundantia gratiæ praueniens ex opere operato pro ipso sacerdote, impetratio certior plurium & maiorum bonorum: quæ etsi per sacerdotis indignitatem non omnino impediuntur, quin alijs pro quibus valebunt, conferantur fructus ex opere operato & Christi & Ecclesiæ cuius est minister impetratione; is tamen qui ab eo poterat impetrari, perit omnino, si sit indignus, & potest notabiliter diminui, si parum sit de hac dispositione sollicitus.

Hæc oblatio fit ad
mundandam
Ecclesiam.
Quo maior
est puritas
sacerdotis,
eò perfectius
attingitur finis
huius sa-
crificij.

C Merito igitur Malachiæ 1. Deus vocat hanc oblationem mundam, quia ut in se munda est, & munditiæ causatiua, ita non nisi à munda conscientia offerri debet: si enim antiqua Sacrificia erant huiusmodi ut obiectiuè ex Dei intentione prouocarent ad conscientiae puritatem procurandam, sic ut ideo dicat Deus, mundi estote qui fertis vasa Domini, cum tamen nihil in illis dignitatis esset, nisi quod ad Dei cultum offerebantur, quam potenter sacratissima hæc oblatio per se, & secluso omni alio præcepto, sacerdotes excitare potest ut non nisi cum maxima conscientiae puritate ad offerendum accedant. Ea puritas non solum consistit in eo ut à grauioribus peccatis per confessionem liberi simus, sed ut quantum fieri poterit, ne minimus quidem affectus inordinatus in voluntate resideat, quin verè & sincerè prius coram Deo totus effundatur, & Christi Domini ac Dei voluntati quam simillima nostra voluntas, quoad actus saltem præsentis reddatur, nihilque in ea turbidum, nihil inordinatū erga se, aut creaturam aliquam, quæcumque illa sit, amore tinctum appareat, & si quid ante fuerit plenā generosaque contritione saltem euacuetur. Nec enim aliter tam puram hostiam dignè offerre & tractare, aut consentaneus Christi & Ecclesiæ eius purissimæ sponsæ minister & legatus coram Deo apparere poterit ad tam purum donum ei offerendum. Sancto Francisco, cum hæreret an sacerdos fieri deberet, cum iam esset diaconus, in via occurrit Angelus gestans vitrum pellucidum clarissimo liquore plenum, dixitque sacerdotis

Purus sit
sacerdos ab
omni etiam
minimo af-
fectu inor-
dinato.

animam similem esse debere illi liquori : unde ille sacerdos esse noluit , quia animę suę puritatem tantam esse non putavit. Quare nihil mirum est , si sancti viri quotidie hoc Sacrificium oblaturi quotidie etiam peccata sua non tantum accurata confessione expiare , sed minimas etiã labes magnorum instar scelerum in conspectu tantę puritatis æstimantes , longis suspirijs , profunda cordis contritione , & iugibus lacrymis deflere soleant , & vix , atque adeo cum timore & tremore in sola Dei bonitate & misericordia confidentes ad altare accedere audeant. Atque huic mentis puritati cõgrua etiam corporis puritas , & munditia adiungenda est , vt purissimum Virginei corporis Christi Sacrificium , ideoque Deo acceptissimum , pari etiam , quantum fieri poterit , ministerio condecoretur.

Vnde sepius viri sanctiores contentur.

Recta intentio in offerendo Sacrificio in quibus consistat.

CAPVT VI.

Ex puritate animę sacerdotis dimanat recta intentio.

EX perfecta puritate animę dimanat intentionis in Sacrificij oblatione puritas & rectitudo. Plurima verò de recta intentione in offerendo Sacrificio missę tradit S. Bonaventura & alij , nos quę præcisè necessaria sunt ad praxim referemus. Intentio est actus voluntatis , quo actionem hanc Sacrificandi refert ad aliquem finem , ad quem valere potest ex Dei institutione. Itaque duo præcipuè videnda sunt. Primum est , quinam sint fructus Sacrificij missę ex Dei institutione. Secundum quis sit , & à quam virtute potissimum dirigi debeat is voluntatis actus quo fructus illi intenduntur , quod secundum pertinet ad devotionem. Sacrificium missę vt est loco Sacrificij crucis , eiusque causa particularis & applicatio , ita ad eisdem ex Christi institutione fructus producendos valet.

Quæ ferri debet.

In excellenter Dei cultum honorem & gloriam.

1. Imprimis enim institutum est ad excellentem Dei cultum , honorem , & gloriam , tum quia in eo Christus Dominus totus ad Dei honorem quodammodo reproducitur , oblatio suauissimi odoris Deo ; tum quia repræsentatur realiter Sacrificium crucis , quo Christus Dominus tam excellenter Dei honorem & Gloriam promouit , & adeo efficaciter Dei cognitionem , æstimationem & amorem hominibus commendauit : tum denique quia in eo nos ipsos cum Christo in Dei honorem offerimus , nostraque obsequia & vitam ei consecramus. Atque adeo cum totus Christus eiusque vita sanctissima à primo momento conceptionis ad mortem vsque fuerit vnum integrum perfectumque Sacrificium , quo seipsum , & totum corpus Ecclesię suę Deo consecrauit , vt ad mundi finem in eius honorem & gloriam consumeretur : In hoc Sacrificio omnia hæc innouantur , cum Christus veluti reproducitur & patitur , & homo ipse ,

A adeoque Ecclesia tota cum singulari feruore illi actioni cooperando seipsum Christi Sacrificio & oblationi superimmolat , & cum Christo supremum Dei Dominium , suamque erga Deum subiectionem nobilissimo modo testatur. Et hæc intentio primaria est , & ad eam ceterę omnes vt ad finem referendę sunt ; est enim Dei Gloria magna , quod non tantum per hoc Sacrificium & Christum , & nos ei subijcimus , sed etiam quod per hoc medium tot effectus concedere nobis velit ad maiorem sanctitatem nostram , ac proinde suam gloriam amplificandam.

2. Sicut Christus Dominus seipsum in cruce obtulit in gratiarum actionem pro beneficijs nature suę humanę collatis , atque adeo toti humano generi , Deoque satisfecit pro se , & omnibus hominibus propter accepta beneficia à Deo Creationis , conseruationis , gratiæ , glorię & quæuis alia tam generalia quam particularia , excellenti vitę suę oblatione , bona hæc omnia compensando. In quo etiam valde nobilem Dei cultum exercebat : Ita etiam hoc Sacrificium instituit in eundem finem , vt cum diuinę beneficentię fons largiter dona sua effundat , continuo in nos omnes & singulos , & innumeris nos quotidie beneficijs generalibus & particularibus cumulare pergat , pergamus etiam & nos actione gratiarum quotidiana quotidiani oblatione Sacrificij tanti compensare tantam largitatem ; & pro ipso met etiam Christo nobis donato , atque adeo pro nobis ipsis , & ceteris omnibus bonis Christum ipsum Deo reddere , & cum Christo nos ipsos , nostraque omnia in eum refundere. Atque hoc modo hoc Sacrificium ipsis beatis prodest ad gaudium accidentale , & honorem extrinsecum ; nam illis gratissimum est , & honorificum in hoc Sacrificio nominari , & gratias agi Deo pro donis gratiæ in hac vita ipsis concessis , & glorię qua fruuntur , & pro illa ipsa gloria quã sibi Deus ipse per illos peperit , præsertim cum videant hæc ipsa in nostrum bonum cedere , nosque per ea incitari vt illos imitemur. Nam sicut in cælo sese Deo continuo repræsentant & offerunt , gratiasque agunt , sicut Christus ipse Deo , ita etiam gaudent sese quodammodo offerri in Ecclesia cum eodem Christo & sua merita Christo fonti coniungi.

In actionem gratiarum pro beneficijs toti Ecclesię concessis.

3. Institutum est hoc Sacrificium vt sit satisfactorium pro peccatis ex opere operato ; nam satisfactio cruenti Sacrificij Christi infinita & indeterminata per hoc Sacrificium applicatur nobis , & duplici modo determinatur : imprimis enim non omnis illa infinitudo satisfactionis applicatur per vnumquodque Sacrificium , sed secundum certam & determinatam mensuram , prout diuinę sapientię placuit. Deinde non cuius applicatur , sed ijs quibus ipse Christi Domini legatus voluerit , sicut enim cum Christus pendebat in cruce , vniuersale illud pretium per particularem actum potuit secundum aliquam mensuram applicare quibus voluit , vt est verisimile applicasse quibusdam præsentibus : ita licet per vnumquodque Sacrificium missę ipse nihil de nouo mereatur aut satisficiat , tamen ex thesauro partæ per crucem satisfactionis , expromit & exhibet certam

In satisfactio nem pro peccatis ex opere operato.

tem pro ijs quos ipse per sacerdotem vt suum ministrum designauerit, modo tamen illi & capaces sint, & in gratia, nam sic non potest prodesse beatis, nec damnatis, sed fidelibus defunctis, qui sunt in purgatorio, & uiuentibus qui reatum pœnæ habent, si tamen sint in peccato mortali, non remittitur illis pœna: vnde expedit semper cum sacerdos celebrat pro viuis aut defunctis, vt intendat, si fortè illi capaces non sint huius fructus, sibi illum retinere, aut alijs applicare.

In propiti-
tationem
pro peccatis

4. Institutum est hoc Sacrificium vt sit propitiatorium pro peccatis, non quod peccata mortalia aut venialia præterita immediatè deleat, quando alicui siue attrito siue contrito & iusto applicatur: nam ad hoc instituta sunt Sacramenta, non autem Sacrificium, sed quia ex opere operato inexhaustum Crucis Christi meritum pactumque diuinum de eo exhibendo, eum efficaciter, & infallibiliter permouet ad concedenda auxilia gratiæ præuenientis ijs pro quibus à sacerdote offertur, siue sint fideles siue infideles, siue iusti, siue peccatores, cuius gratiæ vi, si illi cooperari velint ad fidem, aut gratiam peruenire, vel in ea crescere possunt. Cæterum cum offert sacerdos pro defunctis, potest hunc fructum, cuius ipsi capaces non sunt, sibi retinere, aut alijs applicare. Porro hic vterque fructus remissionis pœnæ, & gratiæ præuenientis ex opere operato duplex est; primus est quem diximus esse certâ mensura ijs applicandum, quibus sacerdos ipse solus volet applicare; alter qui sacerdoti ipsi, & ministris præsentibus, aut aliter concurrentibus pro se, & non pro alijs concedetur. Nam ij omnes ius habent in hanc hostiam, vt pro se quisque eam offerat, & de facto eam suo modo offerunt: vnde licet hic fructus prout singulis confertur, sit determinatus, prout Deo visum est, non tamen idè minuitur, quia plures adsunt, sed tantum singuli pro ratione suæ cooperationis recipiunt, quantum si soli cum sacerdote offerrent, & hoc modo fructus hic est infinitus.

Nam omnino credibile est Christum si in cruce penderet, hac liberalitate vsurum erga eos qui ad se venirent, cur non ergo id præstabit erga eos, qui deuotè huic Sacrificio præsentibus adsunt, & prout possunt ei cooperantur? alioquin certè, pauperes multi, qui pro se sacra curare non possunt priuarentur pernè semper fructu ex opere operato. Ita docent multi recentiores cum Caietano.

5. Quia præter remissionem pœnæ peccatis debita, & gratiæ præuenientis auxilia, quibus ordinariè omnes egent, & ideo ex opere operato conferuntur per hoc Sacrificium, varia sunt alia bona conducentia ad salutem, indeterminatè; alia alijs necessaria vel vtilia magis aut minus, quæ ex opere operato conferri non possunt, & hoc Sacrificium non fidelibus tantum, sed toti mundo in genere, & singulis hominibus, qui huius fructus ex opere operato capaces non sūt, prodesse debet. Idè ne angustus esset Sacrificij huius fructus, etiam ita institutum est, vt esset impetratorium eorum omnium bonorum siue naturalium, siue supernaturalium, quibus & singuli homines possunt iuari ad salutem ali-

In impetra-
tionem bo-
norum tum
naturalium
tum super-
naturalium
toti Eccle-
siæ.

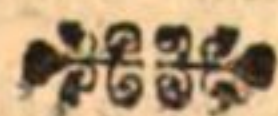
quomodo, remotè aut proximè; aut quæuis A
communitas ad sui status conseruationem & bonum progressum eget: est enim oratio efficacissima ad impetrandum quoduis bonum; siue quia Christus Dominus Deo gratissimus, & infinitæ dignitatis, seipsum offerens verè intercedit, & interpellat pro nobis, vt obtineamus quod postulamus; siue quia Ecclesia per sacerdotem Deo supplicat pro se suisque membris, ijs orationibus quibus constat sacra liturgia; siue quia ipse sacerdos in sua persona, præter consecrationem quæ est Christi oratio realis, & publicas Ecclesiæ preces in, memento, potest, saltè mente, si libuerit, priuatas etiam preces pro se aut alijs Deo offerre: Nam hac triplici oratione omnis impetratio innititur. Et quidem Christus Dominus cum per consecrationem Deo offertur, eo ipso sese patri repræsentat, pro nobis B
interpellans: nam etsi non possit mereri iam vel satisfacere, tamen potest intercedere. Quare non tantum per hoc Sacrificium applicatur vis meriti eius, & satisfactionis olim per mortem consummata; nam non est in eo statu, vt iam mereri vel satisfacere queat, sed præterea pro nobis mysticè immolatus verè etiam intercedit, & ea postulat, quæ imprimis sacerdos vt eius legatus petit, pro ijs pro quibus intendit Sacrificium offerre: Nam ea sacerdotis intentio determinat Christi intentionem, & quoad personas, & quoad res postulas, non tantum pro fructu ex opere operato, sed etiam ex impetratione in Christi persona: quare non impetrat infinitum effectum, etsi id intendat, quia Christus non instituit hoc Sacrificium ad huiusmodi effectum immediatè impetrandum, nec etiam hæc Christi impetratio sese extendit ad eos pro quibus ipsum Sacrificium primario non offert, etsi pro illis oret in Memento, quia illa oratio fit à sacerdote vt persona priuata, sed tantum ad eos pro quibus Christus offertur, siue per consecrationem patri repræsentatur, qui si multi sint integri huius fructus, pro ratione suæ dispositionis quisque partem accipiet: vnde non potest sacerdos pro multis offerendo Sacrificium, integrum singulis fructum impetrationis huius applicare: tamen vt diximus de opere operato, omnes qui ad hoc Sacrificium concurrunt, & offerre dicuntur, siue quia præsentibus intersunt, siue quia conferunt necessaria ad sacrificium, ea intentione singuli certum sibi fructum pro ratione concursus per Christi oblato orationem impetrant. D

Atque hic effectus ita est infallibilis, vt licet non obtineatur semper in particulari quod petitur, nunquam tamen etsi sacerdos in malo statu sit, sua impetratione ita frustratur, quin Deus largiatur semper aliquid, modo is pro quo offertur non ponat impedimentum. Atque hanc vim habet Christi oratio. At verò Ecclesia hic dupliciter orat, imprimis per sacerdotem vt suum ministrum hoc Sacrificium Deo offert, quæ oratio est realis; deinde præcipit certas orationes in missa ad suam intentionem recitari, quæ sine dubio valent secundum intentionem Ecclesiæ, etsi sacerdos contrarium intendat. Sicut audiretur alterius principis legatus aliquid petens nomine sui principis, etsi suo nomine

contrarium vellet: vnde est etiam infallibilis, etsi sacerdos sit malus, saltem sic vt Deus semper aliquid largiatur quod Ecclesie vtile sit, saltem in genere, prout eius prouidentia fuerit visum; non est tamen infinitus, sed & solet eo esse maior, & certior, quod plures sunt in Ecclesia, maioresque Sancti & Deo gratiores.

In impetra-
tionem bo-
norum pro
se & priua-
tis quibus-
dam.

6. Denique quatenus sacerdos ipse vt priuata persona orat, vt facit in memento, potest ijs omnibus aliquid impetrare longè efficacius, quam si extra hoc Sacrificium oraret, & idem est de ijs qui sacro assistunt, & ei cooperantur, longè enim maiorem fructum sibi alijsque impetrant, quam si extra Sacrificium pariter orarent, ob dignitatem hostiæ, quam ipsi etiam aliqua ratione offerunt. Hæc enim oblatio eorum orationem modo quodam informans, eam propter Christum singulari quadam virtute afficit, tum quia singulari modo representat, Deo passionem Christi, qua Deus ad omnia beneficia nobis concedenda mouetur præcipue: tum etiam quia non solum in ea offertur Deo munus, quod per se est gratissimum, sed etiam quia offertur ea oblatione, quæ singulariter à Christo instituta est, vt per eam Deo pro peccatis satisfaciamus, & necessaria nobis beneficia impetremus. Atque hic fructus priuatae impetrationis determinatus est secundum Christi institutionem, & Dei acceptantis intentionem; crescit tamen & decrescit ratione dignitatis & deuotionis cuiusque offerentis potestque ob indignitatem omnino impediri, vt sit communiter quando quis est in peccato mortali, licet forte Deus etiam hunc ex misericordia exaudiat: vnde etiã fit vt fructus hic sit quodammodo infinitus, quatenus potest ratione deuotionis, vel multitudinis offerentium crescere semper. Nam quo sacerdos & reliqui astantes id deuotius offerunt, & quo plures illi sunt, pro quibus offert priuatim sacerdos in suo, memento, aut qui offerunt cum illo, eò maiorem vim habet impetrandi; Nam tunc distinctæ sunt oblationes pro singulis, vnde singuli tantum obtinent quantum si singuli in suo ordine offerrent, vel pro singulis à sacerdote offerretur, modò æquè efficaciter vel singuli concurrant ad Sacrificium in eodem ordine, verbi gratia, ei inseruientes, aut audientes, vel sacerdos ipse pro singulis offerat. Nam certum est, vt dixi, pro cuiusque oblationis perfectione crescere etiam impetrationem, quod nihil est aliud dicere eum qui feruentius verbi gratia aut deuotius sacrum audit esse digniorem, qui non tantum seclusa illa cooperatione plus impetret, sed etiam præcipue interposita Christi oblatione, qua eius oratio de se dignior, perfectius informari censetur, & maiorem vim ad impetrandum obtinere. Sicut qui Christo patienti adfuissent, & per eius oblationem à Deo petissent aliquid, impari affectu & deuotione, non eandem donorum mensuram propter Christum impetrassent.

*Quomodo per intentionem fructus
Sacrificii applicari in praxi
debeat us pro quibus
offertur.*

CAPVT VII.

ATque ex his facile erit quod primum esse in intentione obseruandum diximus constituit, vt nimirum intendat sacerdos fructum aliquem quem potest & debet ijs etiam quibus potest & debet applicare.

1. Quod ergo ad praxim attinet, ante omnia sacerdos cum oblaturus est, semper intendat necesse est hoc excellentissimo modo Deum colere, sicque satisfacere ei obligationi quam ipsemet habet Deo sese subiiciendi, imo communem hanc hostiam totius Ecclesiae, atque adeo mundi nomine ad gloriam & honorem supremæ maiestatis offerat, vt per Christum omnium creaturarum nomine reddatur cultus Deo dignus, & per eundem atque adeo cum ipso, & in ipso omnes creaturas offerat Deo in holocaustum.

Intendat
sacerdos
excellentis-
simo modo
Deum ed-
lere.

2. Deinde pro omnibus beneficijs à Deo concessis ipsi Christo, Beatæ Virgini, sanctis omnibus, toti mundo, & sibi ipsi in particulari, atque adeo pro gloriosa Dei munificentia extra Deum effusa, in gratiarum actionem Christum ipsum & cum eo sanctos, sese, totum mundum offerat.

Pro omni-
bus benefi-
cijs offerat
Christum
& cætera
omnia.

3. Attendat num ex præcepto aliquo superioris, aut aliunde teneatur ipsum Sacrificium pro aliquo offerre. Obligatio autem Sacrificij offerendi pro aliquo, iure diuino nulla est. Item nulla est lex Ecclesiastica iubens aliquando celebrare pro aliqua re certa, vel in genere pro Ecclesia, sed tantum iubet Ecclesia quas instituit preces suo nomine exhiberi, vnde Sacrificij fructus primarius ex opere operato, & ex Christi impetratione iure cõmuni liberè à sacerdote applicari potest cui volet. Potest tamen obligari vel ex pacto, vt cum id promisit, & tunc attendere debet quid promiserit, vel ex obedientia celebrare pro aliquo, vt cum in religione id superior præcipit: non potest tamen applicare immediatè fructum Sacrificij, sed id fieri debet à subdito, qui si non faciat, is pro quo superior iussit celebrare, nihil consequetur, peccabit tamen eo casu subditus. Porro siue ex pacto, siue ex superioris voluntate teneatur pro aliquo celebrare, tenetur illi fructum eum duplicem applicare, qui ex opere operato percipitur, si eius capax est, quia hic est proprius fructus huius Sacrificij, de eo qui impetratur in persona Christi dubium est, sed est etiam tutius vt illum applicet.

Videat num
teneatur
præcepto
superioris
offerre pro
aliquo.

Fructus porro omnis ex impetratione ministri vt est priuata persona, liber est, nec vi obediunt tenetur, vt priuatus, orare pro eo, pro quo iube-

tem pro ijs quos ipse per sacerdotem vt suum ministrum designauerit, modo tamen illi & capaces sint, & in gratia, nam sic non potest prodesse beatis, nec damnatis, sed fidelibus defunctis, qui sunt in purgatorio, & uiuentibus qui reatum pœnæ habent, si tamen sint in peccato mortali, non remittitur illis pœna: vnde expedit semper cum sacerdos celebrat pro uiuis aut defunctis, vt intendat, si fortè illi capaces non sint huius fructus, sibi illum retinere, aut alijs applicare.

In propi-
tiationem
pro peccatis

4. Institutum est hoc Sacrificium vt sit propitiatorium pro peccatis, non quod peccata mortalia aut venialia præterita immediatè deleat, quando alicui siue attrito siue contrito & iusto applicatur: nam ad hoc instituta sunt Sacramenta, non autem Sacrificium, sed quia ex opere operato inexhaustum Crucis Christi meritum pactumque diuinum de eo exhibendo, eum efficaciter, & infallibiliter permouet ad concedenda auxilia gratiæ præuenientis ijs pro quibus à sacerdote offertur, siue sint fideles siue infideles, siue iusti, siue peccatores, cuius gratiæ vi, si illi cooperari velint ad fidem, aut gratiam peruenire, vel in ea crescere possunt. Cæterum cum offert sacerdos pro defunctis, potest hunc fructum, cuius ipsi capaces non sunt, sibi retinere, aut alijs applicare. Porro hic vterque fructus remissionis pœnæ, & gratiæ præuenientis ex opere operato duplex est; primus est quem diximus esse certâ mensura ijs applicandum, quibus sacerdos ipse solus vult applicare; alter qui sacerdoti ipsi, & ministris præsentibus, aut aliter concurrentibus pro se, & non pro alijs concedetur. Nam ij omnes ius habent in hanc hostiam, vt pro se quisque eam offerat, & de facto eam suo modo offerunt: vnde licet hic fructus prout singulis confertur, sit determinatus, prout Deo visum est, non tamen idè minuitur, quia plures adsunt, sed tantum singuli pro ratione suæ cooperationis recipiunt, quantum si soli cum sacerdote offerrent, & hoc modo fructus hic est infinitus.

Nam omnino credibile est Christum si in cruce penderet, hac liberalitate vsurum erga eos qui ad se venirent, cur non ergo id præstabit erga eos, qui deuotè huic Sacrificio præsentès adsunt, & prout possunt ei cooperantur? alioquin certè, pauperes multi, qui pro se sacra curare non possunt priuarentur pernè semper fructu ex opere operato. Ita docent multi recentiores cum Caietano.

5. Quia præter remissionem pœnæ peccatis debita, & gratiæ præuenientis auxilia, quibus ordinariè omnes egent, & ideo ex opere operato conferuntur per hoc Sacrificium, varia sunt alia bona conducentia ad salutem, indeterminatè; alia alijs necessaria vel vtilia magis aut minus, quæ ex opere operato conferri non possunt, & hoc Sacrificium non fidelibus tantum, sed toti mundo in genere, & singulis hominibus, qui huius fructus ex opere operato capaces non sūt, prodesse debet. Idè ne angustus esset Sacrificij huius fructus, etiam ita institutum est, vt esset impetratorium eorum omnium bonorum siue naturalium, siue supernaturalium, quibus & singuli homines possunt iuari ad salutem ali-

In impetra-
tionem bo-
norum tum
naturalium
tum super-
naturalium
toti Eccle-
siæ.

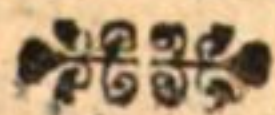
quomodo, remotè aut proximè; aut quæuis A
communitas ad sui status conseruationem & bonum progressum eget: est enim oratio efficacissima ad impetrandum quoduis bonum; siue quia Christus Dominus Deo gratissimus, & infinitæ dignitatis, seipsum offerens verè intercedit, & interpellat pro nobis, vt obtineamus quod postulamus; siue quia Ecclesia per sacerdotem Deo supplicat pro se suisque membris, ijs orationibus quibus constat sacra liturgia; siue quia ipse sacerdos in sua persona, præter consecrationem quæ est Christi oratio realis, & publicas Ecclesiæ preces in, memento, potest, saltè mente, si libuerit, priuatas etiam preces pro se aut alijs Deo offerre: Nam hac triplici oratione omnis impetratio innititur. Et quidem Christus Dominus cum per consecrationem Deo offertur, eo ipso sese patri repræsentat, pro nobis B
interpellans: nam etsi non possit mereri iam vel satisfacere, tamen potest intercedere. Quare non tantum per hoc Sacrificium applicatur vis meriti eius, & satisfactionis olim per mortem consummata; nam non est in eo statu, vt iam mereri vel satisfacere queat, sed præterea pro nobis mysticè immolatus verè etiam intercedit, & ea postulat, quæ imprimis sacerdos vt eius legatus petit, pro ijs pro quibus intendit Sacrificium offerre: Nam ea sacerdotis intentio determinat Christi intentionem, & quoad personas, & quoad res postulas, non tantum pro fructu ex opere operato, sed etiam ex impetratione in Christi persona: quare non impetrat infinitum effectum, etsi id intendat, quia Christus non instituit hoc Sacrificium ad huiusmodi effectum immediatè impetrandum, nec etiam hæc Christi impetratio sese extendit ad eos pro quibus ipsum Sacrificium primario non offert, etsi pro illis oret in Memento, quia illa oratio fit à sacerdote vt persona priuata, sed tantum ad eos pro quibus Christus offertur, siue per consecrationem patri repræsentatur, qui si multi sint integri huius fructus, pro ratione suæ dispositionis quisque partem accipiet: vnde non potest sacerdos pro multis offerendo Sacrificium, integrum singulis fructum impetrationis huius applicare: tamen vt diximus de opere operato, omnes qui ad hoc Sacrificium concurrunt, & offerre dicuntur, siue quia præsentès interfunt, siue quia conferunt necessaria ad sacrificium, ea intentione singuli certum sibi fructum pro ratione concursus per Christi oblatis orationem D
impetrant.

Atque hic effectus ita est infallibilis, vt licet non obtineatur semper in particulari quod petitur, nunquam tamen etsi sacerdos in malo statu sit, sua impetratione ita frustratur, quin Deus largiatur semper aliquid, modo is pro quo offertur non ponat impedimentum. Atque hanc vim habet Christi oratio. At verò Ecclesia hic dupliciter orat, imprimis per sacerdotem vt suum ministrum hoc Sacrificium Deo offert, quæ oratio est realis; deinde præcipit certas orationes in missa ad suam intentionem recitari, quæ sine dubio valent secundum intentionem Ecclesiæ, etsi sacerdos contrarium intendat. Sicut audiretur alterius principis legatus aliquid petens nomine sui principis, etsi suo nomine

contrarium vellet: unde est etiam infallibilis, et si sacerdos sit malus, saltem sic ut Deus semper aliquid largiatur quod Ecclesie utile sit, saltem in genere, prout eius providentia fuerit visum; non est tamen infinitus, sed & solet eo esse maior, & certior, quod plures sunt in Ecclesia, maioresque Sancti & Deo gratiores.

In impetra-
tionem bo-
norum pro
se & priva-
tis quibus-
dam.

6. Denique quatenus sacerdos ipse ut privata persona orat, ut facit in memento, potest ijs omnibus aliquid impetrare longè efficacius, quam si extra hoc Sacrificium oraret, & idem est de ijs qui sacro assistunt, & ei cooperantur, longè enim maiorem fructum sibi aliisque impetrant, quam si extra Sacrificium pariter orarent, ob dignitatem hostiæ, quam ipsi etiam aliqua ratione offerunt. Hæc enim oblatio eorum orationem modo quodam informans, eam propter Christum singulari quadam virtute afficit, tum quia singulari modo repræsentat, Deo passionem Christi, qua Deus ad omnia beneficia nobis concedenda movetur præcipue: tum etiam quia non solum in ea offertur Deo munus, quod per se est gratissimum, sed etiam quia offertur ea oblatione, quæ singulariter à Christo instituta est, ut per eam Deo pro peccatis satisfaciamus, & necessaria nobis beneficia impetremus. Atque hic fructus privatae impetrationis determinatus est secundum Christi institutionem, & Dei acceptantis intentionem; crescit tamen & decrescit ratione dignitatis & devotionis cuiusque offerentis potestque ob indignitatem omnino impediri, ut sit communiter quando quis est in peccato mortali, licet forte Deus etiam hunc ex misericordia exaudiat: unde etiam fit ut fructus hic sit quodammodo infinitus, quatenus potest ratione devotionis, vel multitudinis offerentium crescere semper. Nam quo sacerdos & reliqui astantes id devotius offerunt, & quo plures illi sunt, pro quibus offert privatim sacerdos in suo, memento, aut qui offerunt cum illo, eò maiorem vim habet impetrandi; Nam tunc distinctæ sunt oblationes pro singulis, unde singuli tantum obtinent quantum si singuli in suo ordine offerrent, vel pro singulis à sacerdote offerretur, modò æquè efficaciter vel singuli concurrant ad Sacrificium in eodem ordine, verbi gratia, ei inseruientes, aut audientes, vel sacerdos ipse pro singulis offerat. Nam certum est, ut dixi, pro cuiusque oblationis perfectione crescere etiam impetrationem, quod nihil est aliud dicere eum qui ferventius verbi gratia aut devotius sacrum audit esse digniorem, qui non tantum seclusa illa cooperatione plus impetret, sed etiam præcipue interposita Christi oblatione, qua eius oratio de se dignior, perfectius informari censetur, & maiorem vim ad impetrandum obtinere. Sicut qui Christo patienti adfuissent, & per eius oblationem à Deo petissent aliquid, impari affectu & devotione, non eandem donorum mensuram propter Christum impetrassent.

*Quomodo per intentionem fructus
Sacrificii applicari in praxi
debeat ut pro quibus
offertur.*

CAPVT VII.

ATque ex his facile erit quod primum esse in intentione observandum diximus constituit, ut nimirum intendat sacerdos fructum aliquem quem potest & debet ijs etiam quibus potest & debet applicare.

1. Quod ergo ad praxim attinet, ante omnia sacerdos cum oblaturus est, semper intendat necesse est hoc excellentissimo modo Deum colere, sicque satisfacere ei obligationi quam ipsemet habet Deo sese subiiciendi, imo communem hanc hostiam totius Ecclesiae, atque adeo mundi nomine ad gloriam & honorem supremæ maiestatis offerat, ut per Christum omnium creaturarum nomine reddatur cultus Deo dignus, & per eundem atque adeo cum ipso, & in ipso omnes creaturas offerat Deo in holocaustum.

Intendat
sacerdos
excellentis-
simo modo
Deum ed-
lere.

2. Deinde pro omnibus beneficijs à Deo concessis ipsi Christo, Beatæ Virgini, sanctis omnibus, toti mundo, & sibi ipsi in particulari, atque adeo pro gloriosa Dei munificentia extra Deum effusa, in gratiarum actionem Christum ipsum & cum eo sanctos, sese, totum mundum offerat.

Pro omni-
bus benefi-
cijs offerat
Christum
& cetera
omnia.

3. Attendat num ex præcepto aliquo superioris, aut aliunde teneatur ipsum Sacrificium pro aliquo offerre. Obligatio autem Sacrificij offerendi pro aliquo, iure diuino nulla est. Item nulla est lex Ecclesiastica iubens aliquem celebrare pro aliqua re certa, vel in genere pro Ecclesia, sed tantum iubet Ecclesia quas instituit preces suo nomine exhiberi; unde Sacrificij fructus primarius ex opere operato, & ex Christi impetratione iure communi liberè à sacerdote applicari potest cui volet. Potest tamen obligari vel ex pacto, ut cum id promissit, & tunc attendere debet quid promiserit, vel ex obedientia celebrare pro aliquo, ut cum in religione id superior præcipit: non potest tamen applicare immediatè fructum Sacrificij, sed id fieri debet à subdito, qui si non faciat, is pro quo superior iussit celebrare, nihil consequetur, peccabit tamen eo casu subditus. Porro siue ex pacto, siue ex superioris voluntate teneatur pro aliquo celebrare, tenetur illi fructum eum duplicem applicare, qui ex opere operato percipitur, si eius capax est, quia hic est proprius fructus huius Sacrificij, de eo qui impetratur in persona Christi dubium est, sed est etiam tutius ut illum applicet.

Videat num
teneatur
præcepto
superioris
offerre pro
aliquo.

Fructus porro omnis ex impetratione ministri ut est privata persona, liber est, nec vi obediens tenetur, ut priuatus, orare pro eo, pro quo iube-

Applicet
intentionem rem
pestiue ante
consecra-
tionem pro
quibus ce-
lebrat.
Non præ-
ueniat etiã
tempus.

Nisi forte
id liceret
aliquando.

Quod fieri
etiam po-
test pro de-
functis.

Applicet
fructum eo
modo quo
superior
iubet.

Sive offerat
pro com-
munitate.

Sive pro in-
fidelibus.

tur celebrare, sed potest pro alijs, adiungat tamen semper secundariam intentionem prout vult, sibi applicando, vel alijs, si forte ij pro quibus iubetur celebrare, capaces non sint. Vt autem ei obligationi satisfaciatur, duo ei sunt obseruanda: Primum est vt ita intentionem suam applicet tempestiue, vt prodesse possit ijs pro quibus celebrare debet: nam imprimis tenetur eam applicare ante consecrationem saltem; post eam enim frustra applicaret. Similiter nõ videtur posse anticipare, aut validè applicare fructum huius Sacrificij, quod iam offerre vult, illi quem Deus scit petiturum postea sacrum, & daturum elemosynam, aut quid simile facturum, aut pro quo superior iubeat celebrare, etsi quidam id velint, quia Sacrificij effectus ex opere operato, verbi gratia pœnæ remissio debet statim conferri, nec potest pendere à futura conditione, vt nec Sacramentorum. Possunt tamen sacra celebranda sequenti mense, aut hebdomade ex intentione superioris iam determinata, verbi gratia pro aliquo regno, pro religione anticipari, nisi quid aliud obstat: Nam nihil obstat quin effectus Sacrificij statim ponatur, & potest aliquando id esse vtilius & opportunius, nec est vlla conditio suspensiva effectus; secus esset, si deberet tantum conferri effectus in ea septimana vel mense pro quo præcipitur. Quare non est tutum anticipare eas missas quæ dicendæ sunt simpliciter ad intentionem alterius, quia potest fieri vt illa non determinetur, nisi eo tempore quo dicendæ sunt. Cum verò pro defunctis celebrandum est certo tempore, si quis anticipet ante eorum mortem, intendendo vt illis pro sit quando erunt mortui, videtur inualidè suspendere effectum. At si intendat illis in præsentem quando capaces sunt applicare fructum Sacrificij, nihil videtur ob stare quo minus id validè queat: an autem tunc satisfaceret superioris præcepto dubium esse posset; putarem satisfacere, præcipue si totum Sacrificium illis applicet; nam præter remissionem pœnæ, illos etiam iuuat gratijs præuenientibus, & aliorum beneficiorum impetratione; vnde anticipando non tantum non facit illis iniuriam; sed etiam rem valde vtilem præstat; nec proinde superior videtur id prohibere. Secundo debet etiam pro iis fructum applicare eò modo quo superior iubet, verbi gratia, cum celebrare tenetur pro aliqua communitate vt pro regno aliquo, natione, patria; D superior intendit communiter vt præcipue applicetur fructus gratiæ præuenientis ex opere operato, & Christi impetratione; non autem pœnæ remissio: communitas enim vt sic non habet reatum pœnæ, & cum non sit capax fructus ex opere operato, hic fructus eam non iuuat, nec mediatè nec immediatè sicut iuuat gratia præueniens, quæ cum datur particularibus, & præcipue superioribus, redundat id in bonum communitatis. Sic defunctis tantum applicatur remissio pœnæ, non autem gratia præueniens. Quando autem pro infidelibus celebrat, non sunt quidem illi capaces fructus ex opere operato, quia non sunt membra Ecclesiæ, sed tantum ex impetratione in Christi persona varia dona gratiæ & alia possunt recipere. Sed tamen videtur esse intentio superioris, vt applicetur Euan-

gelicis concionatoribus, & prælatis, qui conuersionem eorum procurant, saltem quoad gratias præuenientes ex opere operato: nam ex sapè necessariæ sunt ad finem illius conuersionis; pro qua directè celebrare iubetur, redundant enim in commune bonum illorum infidelium. At remissio pœnæ non videtur necessario tunc applicanda; sicut etiam neque quando pro conuersione hereticorum celebratur, quia siue is fructus applicetur siue non, nihil vel conuersionem promouere, vel retardare potest, quæ potissimum pendet ex gratijs præuenientibus quæ ex opere operato baptizatis, & infidelibus ex sola Christi impetratione dantur. Item quando pro religione vel Ecclesiâ celebrandum est, videtur intentio esse vt applicetur tantum fructus gratiæ præuenientis, siue superioribus, siue alijs, prout Deus vult, & impetrationis aliorum beneficiorum generalium & publicorum, vt est pax & tranquillitas, liberatio ab aliqua afflictione. Quare non videtur teneri applicare fructum remissionis pœnæ, præsertim cum alias iubeatur celebrare pro defunctis eiusdem religionis. Vnde patet quod rarò ex obedientia celebrandum est pro aliquo, quin bona pars fructus remaneat, quam sacerdos liberè vel sibi retinere, vel alteri applicare potest.

4. Vbi obligationi satisfecit, addat secundariam intentionem, qua fructum omnem operis operati & impetrationis Christi, quem vel non tenebatur applicare iis pro quibus missus est celebrare, vel si teneatur applicare, eius tamen forte illi capaces non sunt, aut sibi retineat, aut alijs applicet.

Addat & secundariam intentionem pro se vel alijs.

5. Vt Ecclesiæ minister fideliter pro ea legatione fungatur, & eius intentioni, cum preces ab ea institutas recitat, suam adiungat, intendatque pro ea in genere, & membris eius omnibus vt status Ecclesiastici & secularis gradibus, eius pace, tranquillitate, amplificatione orare, vt perfectione & pro præsentibus, & Sacrificium illud offerentibus.

Intentioni Ecclesiæ suam adiungat.

6. Vt priuata persona extendat charitatis suæ vim ad omnes fines terræ, & Deo ad Christi crucem sistat paganos, iudæos, Turcas, hæreticos, totam Ecclesiâ, malos Catholicos vt conuertantur, bonos vt confirmantur & crescant; ordinem hierarchicum, à Papa ad vltimum clericum, religiosos omnes ordines, reges omnes & principes, eorum aulas, consilia, tribunalia, populos, exercitus, parentes suos, & familiares qui eius se precibus commendarunt, aut sunt à superioribus commendati; afflictos quocumque modo, suos item aduersarios, denique animas omnes in purgatorio detentas, vt illis impetret vi huius oblationis quod cuique magis est necessarium. Nonnulli in certos hebdomadæ dies hæc partiuntur, alii singulis diebus pro omnibus orant, & sine dubio id melius est: nam hic fructus non idè minor singulis conceditur, quia pro pluribus oratur, sed solet esse maior, quia oratio huiusmodi plus habet charitatis, & ex se est Deo gratior. Quare cum sit in Sacrificio, eius vi longè maiorem acquirit impetrandi efficaciam.

Vt priuata persona extendat suam charitatem ad omnes etiam infideles.

7. Sui etiam sit memor, & suarum necessitatum: & præter fructum remissionis peccatorum, & gratiæ

& gratia præuenientis ex opere operato sibi proprium, ad quem se debet præparare etiam feruente oratione, impetrare pro se conetur tum remissionem peccatorum abundantiorē, tum gratias præuenientes, quibus crescat in fide, spe, charitate, religione, sui contemptu, humilitate, mortificatione, patientia, & animi fortitudine, & in omni denique perfectione. Item tentationes omnes, & pericula vitare queat, & sanctè viuendo ad mortem se disponere, beneque ac feliciter mori. Præterea si in particulari aliquod negotium habeat, vel difficultatem quæ urgeat, id non obliuiscatur Deo proponere, & singulare auxilium postulare.

*Deuotio hanc intentionem perficit,
& est tertia pars præparationis immediate.*

CAPUT VIII.

Intentio
habeat mo-
tuum per-
fectissimum

Ac præter
virtutes va-
rias quæ
huc concu-
runt.

Fiat maxi-
mè ex motu
perfecti
amoris Dei.

AD hos fines institutum est hoc Sacrificium, hocque omnes fructus confert. Quare intendi illi debent à sacerdote, verum ut ea intentio perfecta sit, curandum est ut à virtute vel motu perfectissimo dirigatur, nam ab hac directione, & vis ipsa intentionis, & illa deuotio quæ ad hoc Sacrificium peragendum est procuranda dependet omnino. Possunt quidē variae virtutes hic concurrere, nam religionis est velle Deum hoc sacrificio colere; ad spem pertinet velle impetrare per illud quæ ad salutem sunt necessaria: est Charitatis proximi velle illi his virtutibus opitulari: Requirit etiam iustitia aut pietas, ut alijs, & Ecclesiæ, & religioni, cuius membrum sumus, succurramus: denique obedientia suam etiam honestatem adiungit & crebro eo cum sensu deuotionis maiori, quo sicut sese ex obedientia Christus in cruce obtulit, ita magis gaudet ex obedientia offerri. Et hæc omnes virtutes præstantes sunt omnino, & sæpè immediatè dirigere debent intentionem celebrandi, quando earum honestas obligat. Verum quandiu deest motuum Dei amoris, destituitur hæc actio sibi propria perfectione. Christus enim Dominus non tantum propter illa motiua seipsū Deo obtulit in cruce, & hoc Sacrificium instituit, sed præcipuè ad Dei æternam gloriam, prout est bonum quoddam eius excellens, propter quod procurandum, sicut dignum omnino fuit, pro eo affectu quo suam bonitatem amat, Deum hominē fieri, ita etiam conueniens erat hominem factum, ex eiusdem infinitæ bonitatis amore, mortem perpeti, etiam millies, si opus esset ad aperiendos diuinarum perfectionum thesauros inestimabiles, & ad testandam infinitæ bonitatis æstimationem admirabilem, & eam hominibus commendandam, eosque prouocandos ad similem amorem diuinæ maiestatis. Quare cum idem omnino ille Christi Domini amor erga Deum vigeat adhuc, & hoc Sacrificium quotiescumque offertur, non secus atque quam in cruce ipsa incendat; excitet necesse est sacerdos suum & ipse amorem quam poterit vehementissimè, & concepta de effusa illa Dei bonitate æstimatione quam magnificentiissima, Deum ipsum totum, & insuper seipsum, homines omnes,

totamque in Christo naturam humanam, atque adeo creaturas omnes tanta bonitate sibi concessas, & ad se pertinentes eidem Deo reddat: infinitam bonitatē cum omnibus bonis quæ ab ea promanarunt, eidem infinitæ bonitati; sapientiam sapientia, iustitiā iustitiā; potentiā potentiā, supremam maiestatem maiestati supremæ, Deo Deū & hominem, amorem amorī rependendo, ut hoc etiam nouo quodā modo seipsū, & bona sua, quæ nobis dederat ex amore Deus, etiā à nobis ex amore recipiat. Sicut enim Christi Domini nostri amor, cum se Deo obtulit, adeo efficax fuit, ut si (quod tamen omnino impossibile erat) Deus non fuisset Deus, nec immensitatē illam infinitatemque perfectionum habuisset, eius vi illas ei tribuisset, etsi in nihilum redigi & consumi ipse debuisset: ita & noster, dum Christum offerimus, amor debet esse eiusmodi, ut quantum potest Dei gratia adiutus homo, cum infinito illo bono reddat efficaciter seipsum saltem, ut ad diuinæ bonitatis gloriam consumi, & dirissimam mortem pro ea millies eiā pati exoptet. Habet ergo sacerdos multiplex valde efficax motuum ad hunc amorē excellētem. 1. Quia dum Sacrificat, ex diuinæ bonitatis thesauro, & paterni cordis sinu, immensas amoris diuitias, & ardentissimū potentissimo igne munus, Christum, inquam, totū sibi donatum recipit. 2. quia quæ ita recipit ut propriū, vicissim iam par tanto muneri munus rependere potest: nam friget amor, ubi vel nulla est communicatio, vel impar; exardescit verò mirum in modum, cum mutua communicatione fouetur, eoque magis, quo perfectior est. 3. Quia cum filium Deo reddit, non reddit solus, sed cum filio ipso, cuius in Deum immensus amor, dum se offert, non poterit non valde redundare in ministrum secum offerentem, & in eadem actione concurrentem, atque adeo sibi vnitum, si modo ipse non nihil se disponat.

4. Denique quia sacerdos locum Christi Domini, cum Sacrificat, tenet; unde & eius vititur verbis, imò & ideo vestibus sacris induitur, ut illum melius repræsentet: quanto verò magis conari debet, ut hac verissima filij Deitunica se vestiat? Quod si adiungat deuota Christi sponsa Ecclesiæ, cuius vicem gerit, & tot Sanctorum qui in ea sunt, amorē, & eorū ardentibus cordibus suum etiā cor in fornace cordis Christi vniat; non poterit hæc oblatio non esse incensissima. Atque hic amor ignis ille est qui cæteras omnes virtutes excitat & inflamat, & instar thuris in odorē suauitatis, ad Dei gloriā incendit, & perficit sacerdotis intentionē: nam siue intendat Deū colere, siue ei gratias agere, aut aliquid ab eo obtinere, vel satisfacere obedientiæ, aut alteri virtuti, cum id facit, quia in Dei bonum & gloriam cedit, non scio qua vi amoris incensum eius spectus colliquescit quodammodo, & omnis generis virtutum, tanquā varij pulueris pigmentarij plenū odore, diuinā maiestatem abundantius delectat; quanta enim amoris securitas simul & dignitas existit, quādo illo igne correptus, tantum Sacrificium, sequē simul totum in Dei gloriam consumendum offert: eum ei gratias agendo, in eius beneficijs agnoscit præcipuè diuinæ bonitatis diffusam gloriam, & Deo gratias agit propter magnam gloriam eius potius, quam ob proprium bonum: quādo denique in his omnibus quæ petit, siue ea sint spiritualia bona, siue temporalia, siue

Excitabitur
autem hunc
amorem, &
cogitando
quod Christi-
tum recipit
Quod pie
munus re-
pendere de-
bet.

Quod filiū
reddat patri
cum ipso
filio.

Quod te-
neat Chri-
sti locum.

Addat amorē
rem Eccle-
siæ totius.

Hic amor
virtutes
omnes exci-
tabit.

In flamma
huius amo-
ris retinen-
da lumina-
ras.

Excitabitur
ille amor
mortifica-
tionibus.

Meditatio-
nibus de
Christi Sa-
crificio.
Idonea
oratione
vocali.

pro se, siue pro alijs, intendit præcipue vt Deus suâ misericordiam, bonitatē, iustitiā potentiā, sapien-
tiā, cæterasque perfectiones, & in super suū filium glorificet? Verū hic amor cū sic exardescit, retinē-
da est omni studio humilitas & discretio, etsi enim per se indiscretus esse nō possit, quia tamē non so-
let esse sine quā plurimis diuinis illuminationibus, cauendum ab illusionibus, is præcipue quibus hæc nobis dona retinemus, aut attribuiamus, eadē quasi in nostra sint potestate, postea vi luminis natura-
lis amplificare volumus, aut ijs vti indiscretē: & recordandum quod Dominus non est in spiritu forti, nec in commotione, nec in igne, sed in sibi-
lo auræ tenuis. Atque ad huiusce deuotionis flā-
mam excitandam variæ sunt industriæ, quæ à spi-
ritu sancto viris sanctis inspiratæ sunt. In genere præter remotam præparationem, mortificationes, eaque omnia, quæ prius dicta sūt in hoc tractatu, duobus modis exardescit ille ignis. 1. quidem me-
ditationibus de Christi Sacrificio. 2. Pia & idonea ad illum finē oratione aliqua vocali, qua fructus omnes huius Sacrificii & reuocantur in memoriā, & à Deo petuntur: poterunt etiam ea conferre quæ de sumptione Sacratissimæ Eucharistiæ, postea di-
centur: Nam cū sacerdos non tantum offerat Sa-
crificium, sed, cum de illo participat, Sacramentū etiam recipiat, ad vtrumque separare debet.

Orationes & Meditationes ad hūc præparationem conducentes.

O Trinitas beata, ô Domine Deus meus, & rex meus, ô pater potentissime, ô fili sapien-
tissime, ô spiritus sanctissime, ô tres personæ re-
vera distinctæ, ô vna purissima deitas, ô auctor na-
turæ, ô dator gratiæ, ô prima, ac vniuersalis rerum
omnium causa, ô vniuersorū bonorum indeficien-
tissimus fons: hic ades Domine, non minus præses, quā in cælesti domicilio inter Angelos cōmoraris, cū omnia impleas: Adoro te vt Deū meum ex toto corde meo, & ex omnibus viribus meis, atque oro te, vt cunctæ cogitationes meæ, cuncta desideria, verba, & opera mea propter dilectum filium tuum tibi sint grata, & accepta, vtque me sacerdotis of-
ficio fungentē cum eo teque hoc diuinissimo Sa-
crificio colentem, & pro beneficiis gratias agentē, deprecantemque pro omnibus coram te sustineas, meas orationes exaudias, & illas non sine fructu tuæ miserationis expedias. Hoc enim diuinissimū
Sacrificium corporis & sanguinis Domini nostri IESV-Christi, quod in cruce olim in honorē tuū, & gratiarum actionem & propitiationē obtulit, admirabili dignatione adhuc in Ecclesia sublimē perseuerat, & quotidie ab eodē per ministros eius renouatur, vt inde immensæ maiestati tuæ condignus cultus, & gratiarum actio, nobisque propitiatio larga depromatur.

Cum enim, ô suprema maiestas Deus meus, infinito cultu, & honore dignus sis; vnde haberet omnium egentissima natura humana, vnde te colere dignē posset, nisi hanc & diuinam victimam dedisses, quā cum offert tibi filium tuum, & seipsā adeoque omnem creaturam in condignum excel-
lentissimæ gloriæ tuæ holocaustum exhibet. Hac

igitur ô Deus meus dignatione fretus desidero coram tua maiestate comparere, & legatione pro toto mundo fungēs IESV-Christi Domini nostri Corpus & sanguinem consecrare, & imprimis in tui nominis maiorem gloriam Sacrificium hoc crucis repræsentatiuum consummare, vt per illud in toto mundo clarificeris, & filiū tuum dilectissi-
mum clarifices, & claritatē quam dedisti ei, nobis communices, vt ad te reducti, & tibi redditi vnum tecum efficiamur. Sed & gratias ago gloriosæ tuæ bonitati pro innumeris & maximis beneficijs, quæ ex momento conceptionis meæ vsque in hanc ho-
ram ab illa suscepi: pro innumerabilibus, quæ nūc & in hoc temporis momēto suscipio, pro infinitis, quæ vsque in finem vitæ meæ, & per totam æterni-
tatem sum accepturus, ex thesauris eiusdē immen-
sæ bonitatis & largitatis tuæ.

B Nam & ego, Domine, sine vlla comparatione minor sum minimo omnium beneficiorum tuorū, indignus planē, vt mei recordareris, vt me susti-
neres vt mihi minimum ex tuis donis tribueres: specialiter autem gratias tibi ago Deus, & pater amantissime, ex totis præcordiis meis.

1. Pro infinitis diuitijs quas ad tuam gloriam in sacra illa humanitate vnigeniti filij tui Domini nostri IESV-Christi collocasti: & quia eum mihi in patrem, in doctorem, in ducem, ac in redem-
ptorem dedisti, & eum in toto mundo adeo mira-
biliter clarificasti.

2. Pro singularibus ac innumeris donis, quæ in Beatissima Virgine Maria matre vnigeniti filij tui deposuisti, & quia eam mihi in matrem, in aduoca-
tam, in protectricem donasti.

C 3. Pro maximis beneficijs quibus Angelos, omnesque sanctos, præcipue societatis, ad maiore
tuam gloriam cumulaſti, nec non & pro illis qui-
bus hunc sanctum N. vel sanctos N. N. quos hodie
solemni ritu celebramus affecisti.

4. Pro singulari beneficiorum copia, qua eos repleſ, quos efficaci gratia per totam Ecclesiam ad perfectionem effers, & ad tuam dulcissimam fami-
liaritatem admittis.

5. Gratias etiam ago tibi ô pater & Deus di-
lectissime ex toto conatu mentis meæ, pro hac
eximia misericordia tua, qua me, ad ostendendas
in me diuitias patientiæ tuæ, è miseriis seculi eri-
puisti, & ad hanc sanctā religionem vocasti, & tot
adiumenta ad tibi perfecte seruiendum cōcessisti.

D 6. Pro his tribus votis professionis meæ, quibus me tibi alligasti, ac consecratum esse voluisti, quæ tantum abest, vt me fecisse pœniteat, quod potius ea libentissime de nouo facio, ac tibi milles ac
centum milles perpetuam paupertatem, castita-
tem, & obedientiam promitto.

7. Pro talentis ac donis tum naturalibus, tū su-
pernaturalibus mihi datis, vt ei tempus vtiliter &
meritoriè collocarem, & iuxta meā vocationē alijs
ad tuā gloriam prodessem, & ad felicitatē conse-
quendam, ad tuæ misericordiæ æternam laudem
me disponerem.

8. Pro hac vicissitudine consolationū & desola-
tionum, prosperitatū & aduersitatum qua vitam
meam mirabiliter texis, vt neque assidua aduersi-
tate decidam, neque assiduitate prosperitatis
inebrier.

9. Pro hac sanctissima & sublimissima sacer-
dotii dignitate, qua me de puluere terræ erexisti.

ro. Actandem pro hodierno vsu eius, quo incruentum hoc Sacrificium tibi obtuli, & panē vitæ manducaui, & illum mihi medijs speciebus in quibus verè lates, panis & vini coniunxi.

Et nunc Domine his, & alijs innumerabilibus beneficijs tuis, quibus te in me & toto mundo glorificari dignatus es, animatus, alia noua suppliciter postulo, vt amplius adhuc glorificeris. Panem nostrum quotidianum supersubstantialem da nobis hodie: Non est bonum o Deus meus, sumere panem filiorum, & mittere canibus. Sed licet hoc ita sit, tamen aliquando catelli comedunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Quare licet ego in domo tua quasi catellus sim despicibilis, accedam tamen ad mensam altaris filij tui, & comedam hodie, beneficio tuo, in hoc tuo conuiuio de hoc pane filiorum tuorum, & satia bor hac tua gloria. Quare ad hoc tantum sacrificium tibi offerendum & Sacramentum accipiendum, possibilitatem & facultatem concede. Da abundantissimam gratiam, vt ad hunc filium tuum, ac Dominum & Redemptorem meum tam profundissima reuerentia, tam firma fide, tam humili timore, tam feruida charitate accedam, quod ibi tibi gratus appaream, & omnes in me fructus huius eximij Sacrificij, & venerabilis Sacramenti suscipiam.

Et quia te Domine hoc diuinissimo Sacrificio vis gloriose placari, & ex merito, & valore eius omnibus bona tua largiri, nunc munus meum sacerdotis implens, volo in conspectu tuo cor meum effundere, & quia filius tuus vnigenitus crucifixus ad omnia potens est, ob merita infinita eius, pro omnibus apud te deprecari constituo, vt amplius per filium tuum clarificeris, & illum vicissim clarifices. Respice igitur o benignissime miserationum pater in faciem Christi filij tui, & miserere toti mundo, & cum fide ac scientia & amore tuo reple, & gentes à fide alienas ad veritatis notitiam conuerte.

In domum Ecclesiæ tuæ iam tandem obsecro intrare cōpelle. Non pereant tot imagines tuæ, non sit in illis vacuus & inanis sanguis pretiosissimus, filij tui. Lugeo, Domine coram te singulos hos fratres meos alienos à te, & si ego possem, omnium istorum intellectibus in te crederem, omnium voluntatibus te diligerem, omnium viribus tibi perpetuo seruirem. At nihil possum nisi desiderare, & flere, & desideria mea coram tanta maiestate profundere.

Miserere Domine Ecclesiæ tuæ, & glorifica sponsam dilecti filij tui, auge in ea puritatem fidei, & munditiā sanctitatis, eamque labore virorum Apostolicorum per totum orbem terrarum extende. Respice benignis oculis iustos ipsius, illos præcipuè qui ad perfectionem properant, & in eis iustitiam serua, & augmenta; respice etiam peccatores crimine graui sordentes, eos ad te trahere, & à tam misero statu potenter eripe. Aduua Domine, Summum pontificem N. vicarium tuum, caput Ecclesiæ tuæ, pastorem gregis tui, da ei vt verbo, & exemplo cunctis præluceat, & optimo regimine ad salutem dirigat. Intende oculos misericordiæ tuæ in vniuersos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, parochos, & in omnes qui ad Clericalem statum pertinent, & salutem animarum curant: fac eos sal

terraz, lucem mundi, ciuitates supra montem A positas, & vt fideles sint tuæ gloriæ procuratores da vt eam vitæ puritatem arripiant, quam tanti officij sanctissima dignitas requirit. Miserere omnium sanctarū religionum & præcipuè huius nostræ, tribue eis vt ad tuam maiorem gloriam secundum suam cuiusque vocationem viuant, & vt prælati exemplo, verbo, & sollicita cura gubernent, & subditi secularibus, & Clero ædificatione tribuāt, & exactissime paupertatē, Castitatem, & obedientiā custodiant. Effunde o Domine Deus meus Rex regum omnium, & Domine dominatum miserationes tuas in regem nostrū N. ac in omnes Catholicos Reges, eorumque familias, & in eos omnes, qui illorum loco iustitiam administrant, nec non & in vniuersos gubernatores; ite in nobiles, plebeios, & in omnes eos, qui ad statum spectant secularem, libera eos propter bonitatem tuam ab aduersariis tuis, iunge eos pace tuā, dita obseruatiā mandatorū tuorum vt secundū quod Christianos decet, viuant tibi quæ seruiāt & eam ad quam creati sunt, salutem æternam obtineant. Ne obliuiscaris regnorū & principatuum Ecclesiæ tuæ, sed ea fac potētiora hostibus suis, exercitibus eorū contra fidei tuæ hostes victoriā tribue, & necessaria ad vitam istā quietē transigendam benignus imperti. Offero tibi corā te o Domine parētes meos fratres meos, cognatos meos, amicos meos, & omnes eos qui se, aut sua meis orationibus cōmendarunt, vt eis dones, quod voluntati tuæ placitū, quod gloriæ tuæ, & saluti eorū profuturū cognoueris: offero quoque tibi omnes captiuos, vinctos, ægrotos, tentatos, tribulatos, agonizantes, & in aliqua necessitate præsertim extrema aut graui constitutos, vt ex thesauro tuæ largitatis, & huius Sacrificij, libertatē salutem, victoriā, consolationē, bonam mortem, & remediū suarum necessitatū accipiant. Et vt imiter dilectum filium tuum in cruce pro inimicis orantem, supplex & acclinis oro, o mitissime pater, pro omnibus inimicis meis, quos intimè diligo, vt eis in omnibus benefacias, & pro infamia qua me læserunt, honorem eis, pro detractationibus bonā famam, pro odio in me sanctissimum amorem tuum, & pro omnibus malis aduersū me irrogatis, bona tēporalia saluti eorū vtilia & æternam vitam tribuas. Penetret etiā, Domine, gloriosa huius redemptionis efficacia ad animas in purgatorio detētas, præsertim N. N. & aliorum, pro quibus orare teneor, da eis Angelorū consolationem, pœnarū refrigeriū, & cito purgatas ad caelestes sedes admitte. Tandē oro, Domine, pro his prælatiis meis N. N. & pro his dilectissimis meis N. N. vt eos perfectos facias, ab omnibus grauitè peccandi occasionibus liberes, & in omni eis necessitate subueniat iam o Deus meus, o refugium meum necessitates meas, & miseras meas narrabo coram te, & filio tuo crucifixo, non vt tu eas scias, siquidē omnia aperta sūt oculis tuis, sed vt dum ea apud te cum gemitu & afflictione pronuntio, desideria tuæ miserationis accendā in me, & remedia, ac dona ex tua benignitate per eius sanguinem promerear. Peccaui Domine, super numerū arenæ maris, multiplicata sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri nec aspicere altitudinem cœli præ multitudinem iniquitatum mearum: veruntamen propter filium dilectissimū in ara crucis immo-

latum, ostende in me diuitias bonitatis tuæ, & dimitte vniuersa peccata mea, & munda me omnino ab omnibus delictis meis. Cōcede mihi verissimam contritionem, qua peccata propter te, tuamque gloriam, & ex tuo amore detester; fac etiam vt dignos fructus pœnitentiæ faciam, & assiduis corporis mei afflictionibus, nec non lacrymis & gemitibus pœnas pro peccatis debitas ad illustriorem tuæ iustissimæ misericordiæ gloriam reddam. Da mihi Domine verissimam mortificationem mei iudicij, voluntatis, meorū affectuū & sensuum, ne istis qui ad malum proni sunt, aliquando deceptus, ab his quæ tibi placent abducatur. Da mihi verissimum contemptum omnium terrenorum, & vt nec honores quærā, nec dignitates ambiam nec diuitias, aut voluptates suspirem, sed omnem honorem meum in tuo honore, omnes thesauros meos in thesauro gloriæ tuæ, delicias meas in tua sanctissima voluntate, & omnia bona mea in te bonorum omnium fonte respiciā. Libera me ab omnibus tentationibus, & dolis inuisibilium hostiū meorum, & ab his precipuè quæ veniunt sub specie boni, ne bonum inquirens à vero bono diuellar.

Et quoniam omnē gloriam tuam, & dona gloriosæ gratiæ tuæ per filij tui crucifixi vulnera ad nos deriuare voluisti, per illa ipsa rogo te concede Domine Deus me⁹ vt fides, quā te donante suscepī, semper in me seruetur, sēper augeatur. Illumina mentē meam supernaturali lumine, vt mysteria diuina cognoscat, & quæ de te, ac filio tuo credimus, perfectius intelligat. Concede firmissimam spem, qua mei penitus obliuiscar, & in sinu prouidentiae tuæ omnes curas meas collocem, & vitam æternam, ac omnia ad eam consequendam necessaria me consecuturum de tua benignitate confidam. Et tanto amoris incendio, quo mihi filium tuum dedisti, concede perfectissimam Charitatem, qua sicut filius tuus te & omnes proximos meos ardentissimè ad crucem vsque diligā. Da mihi resignationē verā, & cum tua voluntate concordia. Exhilara mentem meā præsentiā bonitatis tuæ, paca & tranquilla intima mea pace tua, accende me zelo honoris tui, & salutis fratrum meorū, & infunde affectū misericordiæ, quo miseriis & dolorib⁹ proximorum cōpatiar, & eis secundū meam imbecillitatē succurrā. Perfice ô factor meus, intellectū meum prudentia, & discretionē, vt mediū in omnibus teneā tribue mihi cor docile, ne proteru⁹ in meo sensu persistā; sollicita me feruore tuo, vt tibi nō oscitāter, non segniter, sed diligentissimè seruiā. Et virtute circūspectiōis, & attentionis exorna, vt mala animæ meæ quæ vbique mihi quotidie insidiantur, caueā, & nihil per incuriam tibi minus gratū, minusue acceptū efficiam. Perfice voluntatē meam virtute iustitiæ, qua libenter vnicuique quod suū est tribuā. subiice me tibi religionis virtute, & donum orationis præbe, vt in omnibus tuam laudē quærā, & tibi purissimum cultum latræ, & Angelis, ac sanctis tuis debitam dulcē venerationē exhibeā. Da mihi cor ob peccata mea pœnitentia compunctum, erga parentes pium, erga maiores deuotum, erga prælatos subiectum, erga benefactores gratū, erga amicos affabile, in factis simplex, & in dictis verū. Tale inquam vt cor dulcissimi filij tui crucifixi imitetur, & tibi sēper ab eo amabile obsequiū

deferatur. Perfice irascibilē meā robore fortitudinis, quatenus in aduersis, vt decet se habeat, & aduersitatis pondere pressa ab eo quod rectū est, ad tuam maiore gloriam nunquā exorbitet. Da mihi animū magnanimitate conspicuū, in rebus obsequij tui securitate lætum, bona seculi pro te contemnentē, dolores & acerbitates magnas, & multo tēpore durantes iustinentē, & in eo quod bene cœpit constanter propter te perseverantē; quia vox est filij tui, quod nō qui cœperit, & turpiter à cœpto destiterit, sed qui perseverauerit in finē, hic saluus erit. Perfice concupiscibilē meā pulchritudine tēperatiæ, quo & omnia turpia fugiā, & honesta cōsecter, & in cura corporis solam necessitatē ad tuū obsequiū respiciam. Indue me Domine abstinentia & sobrietate, quibus in cibo & potu debitam ad tuam gloriam mensuram teneā castitate & pudicitia, quibus Corpus meū, templum tuum mundū, & immaculatū in officio contineā, mansuetudine, & clementia, quarū ministerio iram, ac omnem indignationē cohibeā. Ne confundas me, ô Deus meus, in hac petitione mea, sed tribue mihi præstantissimā humilitatis virtutē, qua Christi filij tui, & Domini mei verus discipulus siā, & meipsū (sicut re vera sum) omnium vilissimū reputem, & omnem huius seculi splendorem contemnam, & proculcata omni gloria, te solum glorificem. Da in actionibus modestiā in ore silentiū, in vsu rerū, paupertatis amorē & omniscursoriæ victoriā, vt nihil in me sit quod aut tuæ maiestati displiceat, aut ei non sit quam gloriosissimū. Requiescant, Domine, super me dona spiritus sancti tui, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus timoris tui, vt his donis mobilis à te fiam, & in omni virtute perficiar. Ex alijs verò donis & gratijs, quæ ad sanctitatē non pertinent, ea solū mihi tribue, quæ ad gloriā tuam, & salutem animæ meæ, & voluntatē tuam explendā conducāt. Fac etiam Domine, vt in his ministerijs occuper, quibus tu glorificeris, & cū æquali gloria tua rogo, vt in humilioribus, & quæ minus apud homines resplendeāt, me occupatū esse velis. Da mihi vt in donis & talētis de tua manu susceptis meipsū nō quærā, sed tuam laudē & gloriā, ac Iesu-Christi Filij tue exaltationē exquirā. Da mihi per infinitam bonitatē tuam, & propter gloriā tuā, perseverantiē donū, & vt nunquā per crimen aliquod à te separer, sed vsque ad mortē & in æternū in tua gratia perseverem. Da mihi per immortalitatem tuam, & persāctissimam mortē Redemptoris mei, bonā mortem, & vt post bonā vitam in te moriar morte iustorum, vt per vitam & mortem meam in æternū glorificeris. Tolle à me nimium amorē huius vitæ, & nimium ac immoderatum timorem mortis. Da vt ita viuam quod possim dicere cum Apostolo tuo, Cupio dissolui & esse cū Christo, da intimam lucem horæ mortis, vt mundi blandientis illecebras fugiam, da intimū saporem æternitatis, vt latus transitoria deferam; da veram resignationē in tua rectissima voluntate, vt quando, & quomodo disposueris, hinc abscedam. Suscipe spiritū meum gratia tua, & Charitate vestitum vt tibi in æternum, & ad æternam bonitatis tuæ gloriam adhæreat. Aufer denique à me quidquid me in afflictione perfectionis detinet, & potentissima adiumenta ad sanctū viuendum, & feliciter moriendum attribue. Ha

sunt Deus meus petitiones meae, haec sunt desideria mea, quae impleri cupio, & peto per miserationes tuas non solum in me, sed & in omnibus proximis meis, ut semper tibi placeamus in hac vita, & in futura tuo aspectu letemur Amen.

Oratio ad B. Virginem Mariam Ante Sacrum.

O Mater pietatis, & misericordiae, beatissima Virgo Maria: Ego miser, & indignus peccator ad te confugio toto corde & affectu, & precor tuam pietatem, ut sicut dulcissimo filio tuo in cruce pendenti assististi, & simul cum illo Sacrificium immaculatum corporis & sanguinis eius in mundi redemptionem Deo patri obtulisti, ita & nobis omnibus hic, & in tota Ecclesia huic Sacrificio hodie praesentibus clementer assistere digneris, ut tuis adiuti precibus dignam & acceptabilem hostiam summae Trinitati offerre, & divinos eius fructus percipere valeamus. Amen.

PRIMA

MEDITATIO AD illa Verba B. Pauli ad Romanos 3.

Omnes peccaverunt & egent gloria Dei, iustificati per gratiam ipsius per redemptionem qua est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae, propter remissionem praecedentium delictorum in sustentationem Dei, ad ostensionem iustitiae eius; in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum qui ex fide est Christi Iesu.

1. Prael. Ponere ante oculos sacerdotem magnum Iesum caelum inter & terram in cruce fixum, & in proprio sanguine apparentem in conspectu Dei praesentis, eique exhibentem hostiam placentem, oblationem corporis sui, & omnium hominum siue iustorum siue peccatorum qui ab initio mundi fuerunt, & erunt ad finem usque circumfusam multitudinem, pro se quisque eandem hostiam supremam Dei maiestati representantem.

2. Prael. petere gratiam qua & Christum amare vehementius & ei me conformare possim in oblatione tanti Sacrificii, & eius fructus abundantes percipere.

1. Punct. Considera totius illius multitudinis hominum à mundi initio miseras multiplices, praecipue spirituales, caecitatem mentis, infirmitatem & maliciam peccata que horrenda, propter quae dicit Apostolus ex ps. 13. Non est iustus quisquam, non est intelligens aut requirens Deum, omnes post Adae peccatum declinaverunt in varia scelera, simul inutiles facti sunt, adeo ut nihil utile ad salutem, & Dei amicitiam

dignum operari possent, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, imo sepulchrum patense est guttur eorum, quam foeditatem lethalem mortui cordis sepulti semper exhalant, scilicet crapulam & verba spurca, foetida, dolosa, amarulenta, denique venenata aspidum instar, quibus alios occidant, quod etiam te ipsa exequitur: nam veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, & omnium eorum cenatus eò tendit ut alios & se inuicem conterant & miseros infelicesque reddant: haec certe est communis hominum omnium damnatio ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, & nihil habeat, unde coram gloriari, & in quo confidere possit: sed totus mundus ut reus & condemnationi obnoxius, imo condemnatus & spoliatus omni libertate & fiducia, atque adeo prostratus coram divina maiestate, ei sese subiiciat ad eius opem confugiens & gloriae eius misericordiae indulgentiam expectans.

2. Punct. Considera quod cum totus mundus ita Deo esset subditus, ut nulla plane creatura liberare eum à damnatione posset, Deus pater misericordiarum extra mundum, atque adeo ex abdito thesauro suae bonitatis & intimis visceribus misericordiae suae, quae fuit & exprompsit remedium admirabile, & cum omnino indigni essemus omni ope, & nulla ex nostra parte causa subesset, cur tantum bonum nobis vellet, atque adeo egeremus eius sola gloria, ipse propter se & propter gloriam perfectionum suarum extra se manifestandam decrevit filium suum unigenitum mittere ut homo factus nos redimeret: illi igitur in hoc mundo proposuit omnibus hominibus sublimem in cruce exaltatum, victimam dignam propitiationis, ut per eum haberemus accessum ad Deum, & qua spoliati eramus, libertatem filiorum Dei & fiduciam recuperaremus. Quid enim est quod per eam propitiationis hostiam, ita mihi propositam ut mea sit quotiescunque volucro, non possim à Deo sperare?

3. Punct. Conf. finem cur Deus singulis expositam esse voluerit hanc propitiationem sanguinis Christi, nimirum ad ostensionem iustitiae suae. **1.** Ut manifestaret se non iniuste misereri naturae humanae, & post lapsum eam tolerare à qua talem & tam exactam satisfactionem expectaret. **2.** praecipue ut ostenderet diuitias iustitiae & sanctitatis suae, qua ipse iustus est, & declararet se esse iustum & sanctum, & omnis sanctitatis & iustitiae authorem tam potenti & admirabili medio utendo, ad eam extra se effundendam & nobis tam excellenter communicandam, ut iam per filium divinae consortes naturae effecti simus & vitae.

4. Punct. Conf. hanc propitiationem propositam esse mundo, non initio nec in fine seculorum, sed in medio annorum ut & ad primos homines & ad postremos pertinere intelligeretur: ideo enim S. Paulus ait propositam esse **1.** quidem ad ostensionem iustitiae Dei propter remissionem praecedentium delictorum in sustentatione Dei, quia ubi apparuit caelum inter & terram Christus Iesus, statim omnibus innotuit cur Deus tandiu sustinuerit hominum peccata & ex quo fonte qui ab initio mundi iustitiam

fectati erant, remissionem peccatorum & iustitiam ipsam hausissent, nam usque ad Christum id fuit mundo incognitum: dicebat quidem David ps. 129. Quia apud te propitiatio est & misericordia & copiosa redemptio, sed apud Deum erat, in patris sinu, nondum exposita mundo, nondum manifestata, licet etiam tunc iustitiam operaretur. Deinde v. etiam ad ostensionem iustitiæ Dei in hoc tempore usque ad finem mundi: nam Christi Domini merita, vita & passio & crux, quotidie exhibita hominibus, præcipue in hoc Sacrificio, admirabiles iustitiæ & sanctitatis effectus producens, ostendit longè clarius quanta sit Dei iustitia & sanctitas, quæ tam efficax medium instituit ad ostendendam suam iustitiam sanctitatemque, & homines tam excellenter sanctificandos.

Admirabor bonitatem diuinam, eique Gratias agam, quod in Ecclesia voluerit mihi propositam esse quotidie hanc propitiationem, per quam & peccatorum remissionem ego totusque mundus consequamur, & diuinæ sanctitatis & iustitiæ participationem, Deo perfectissimo modo vniti recipiamus.

2. MEDITATIO AD illa Verba Ioan. 17.

Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est, sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum, & pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

1. **P**ræl. Ponere ante oculos pontificem summum Iesum post institutam Eucharistiam, & apostolorum ordinationem, parantem pro ipsis Deo offerre Sacrificium in cruce, & orantem ut tanto officio digni fierent.

2. **P**ræl. Petam gratiam ut intelligam quid pro illis & pro me petierit, & ut impetratam mihi ab illo gratiam, oblaturus Sacrificium resuscitem.

1. **P**unct. Conf. Christum Dominum sacerdotem nouæ legis in æternum, à Deo patre vñctum, cum in hac vita versari nobiscum semper non posset, vt seipsum patri offerret pro nobis instituto hoc Sacrificio, ordinasse etiam suo loco sacerdotes ministros suos, quò suo illud nomine Deo offerrent usque ad consummationem seculi: de quibus ait, sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum, ut nimirum eodem munere ad tuæ gloriæ finem fungatur, quo ego functus sum, & perpetuo hoc Sacrificio excellentem hunc tuæ maiestatis cultum, cognitionem & amorem in Ecclesia totoque mundo conseruent & sustentent. Admirare Dei in te bonitatem, eique age gratias quod te ad tantum officium ab æterno destinarit, & tam admirabili prouidentia vocauerit.

2. **P**un. Considera quomodo Christus Dominus cum in hac ordinatione haberet coram se non Apostolos tantum suos, sed omnes & singulos

A sacerdotes qui futuri erant ad mundi finem, eorumque omnia Sacrificia & singula atque adeo te ipsum intueretur; petierit pro eis à patre suo æterno, tanto feruore, sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est, quasi dicat, admirabile prorsus est, & sanctissimum hoc munus sacerdotij, ad quod istos ordinaui: quare & noua eis solidaque ac verissima sanctificatio necessaria est, vt non imperfectè & exterius tantum consecrentur, sicut olim legales sacerdotes consecrabantur externis ritibus & ceremonijs inanibus, nulla eis impressa sanctitate, nullo caractere, quia erant vmbra tantum sacerdotum nouæ legis quæ est veritas; sed sicut tu me æterno verbo tuo consecrasti in sacerdotem, & toto oleo totius diuinitatis perfudisti, ita hos participes & vicarios meos mei simillimos reddas, & eodem oleo à me ipso tanquã à capite in illos descendere perfundas. hinc collige quãta debeat esse tua puritas & sanctitas, nec dubites quin Christus Dominus eam tibi à patre impetrauerit, si modo coopereris.

3. **P**un. Conf. id quod Christus Dominus addit, ego pro illis sanctifico meipsum. Nam quia nulla vnquam olim sacerdotum consecratio legitimè fiebat, nisi cum plurimis Sacrificijs, quibus ritè parabantur sacerdotes futuri, & Dei fauor exposcebatur, vt eos in suos ministros designare & acceptare dignaretur: ita Christus Dominus suos sacerdotes ordinans, vt ritè eos pararet, & Dei ijs gratiam abundantem impetraret, seipsum pro illis sacrificauit, & in cruento Sacrificio in cœna, & deinde cruento in cruce: hoc enim est quod ait, ego pro illis sanctifico meipsum. Pro omnibus quidem hominibus sese Dominus hostiam obtulit patri, sed singulari ratione & speciali quadam intentione pro futuris sacerdotibus quos omnes gerebat in mente, & patri suo offerebat suo sanguine sanctificandos, ad Dei patris suamque gloriam. Penetra si potes amantissimum Christi Iesu Crucifixi cor, & te ipsum in eo inspice: attende qualem esse te deceat, pro quo tam singulari modo Christus seipsum Sacrificauit.

4. **P**un. Conf. finem & vocationis Christi & Sacrificij, esse vt & ipsi sanctificati sint in veritate: & cogita quid sit vt & ipsi sanctificati sint in veritate.

1. Totâ legis nouæ sanctificationis abundantia & diuinæ gratiæ oleo ad fundum usque perfundantur & penetrentur, & hoc vt alios etiam valeant imbuere.

2. Mihi ipsi qui sum veritas, euadant in sanctitate similes, & earundem exornentur soliditate virtutum, adeoque mihi vniantur vitæ similitudine, vt mei agnoscantur sacerdotes, non à toto mûdo solum, sed etiam à te qui solus verissime iudicas. Vide an has virtutes possideas, charitatē Dei & proximi, puritatem, humilitatem, paupertatē, obedientiam, patientiam & similes.

3. Sanctificati sint in veritate, quia sicut fui & sacerdos & hostia, & templum in quo tibi habitanti obtuli perpetuū cultū & verum Sacrificium, & altare, quod meo aspersi sanguine, ita etiam efficiantur non tantū verissimi sacerdotes, sed & verissimæ hostiæ, tibi mecum sanctificatæ & sacrificatæ, & verissima tēpla, in quibus

per realem corporis mei manducationem habitans, in spiritu & veritate colaris, & denique altaria consecrata tuo honori, in quibus ipsi exemplo meo per continuam crucem sese immolent, & si opus sit, suo se sanguine ad tuam gloriam perfundant.

3. Med. in hæc Verba Hæbr. 10.

Ideo ingrediens mundum, dicit, hostiam & oblationem nolui, corpus autem apisti mihi, holocausta & pro peccato nolui, tunc dixi, ecce venio, ut faciam voluntatem tuam: in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel.

1. **Præl.** Ponere ante oculos Christum Dominum sacerdotem à Patre suo unctum præ participibus, sese à 1. momento conceptionis parantem ad sui sacrificij plenam oblationem.

2. **Præl.** Petere ut eum quem vehementer amare, & fructus Sacrificij eius percipere, & in præparatione ad hoc Sacrificium imitari.

1. **Punct.** Considera Christi Domini animam sanctissimam in ipso 1. momento conceptionis diuino perfusam lumine, cum ex vna parte Dei essentiam & maiestatem infinito dignam cultu contempleretur, & immensa eius in se beneficia clarissime intueretur: & quantis contra iniurias ab hominibus offenderetur, peruideret: ex alia autem parte intelligeret eam esse voluntatem patris, ut susciperet officium procurandi gloriam Deo debitam, & pro beneficijs eius ei satisfaceret, hominumque esset propitiatio per oblationem corporis sui tam cruentam super crucem, quam incruentam ad finem mundi duraturam, excellentissimos & charitatis & religionis actus elicuisse, & iam tum acceptasse hæc officia, & ex ardenti Dei & nostri amore, in eius sese cultum obtulisse, ut si opus esset, ad reparandum eius honorem, & notitiam, amoremque inter homines restituendum, eosque redimendos totus consummaretur, exinarciretur, & in nihilum veluti redigeretur. Hæc fuit 1. oblatio Sacrificij Christi, & 1. functio sacerdotij eiusdem, quæ adeo fuit excellens, ut eius vi, si ita patri visum fuisset, iam tum cruci affigi, & dirissima quæque pati exoptasset. Vide quid Deo, quid Christo tam pio, tam liberali redemptori debeas, quantum confidere in eo, & imitari par sit.

2. **Punct.** Conf. qualis esse debuerit totius Christi vita, omnesque actiones ductæ à tali principio: nam cum in eo perseverarent continuo, cumque vrgerent actus illi visionis contemplationisque maiestatis gloriosæ Dei, & beneficiorum eius, & omnium singulorumque peccatorum quæ homines commiserant, & commissuri erant in mundi finem, & religio charitasque in Deum & homines, ita ab eo momento cordi eius impressa crux est, ut inde inciperet continua sui oblatione cruenta in cruce

futura, eiusque ardentissimo desiderio in honorem patris, gratiarum actionem, & propitiationem pro hominum peccatis, suam totam vitam insignire: cum enim iam esset designata & destinata tam suâ quam Dei voluntate Deo hostia, ita singulas actiones obiuit, & obtulit patri, atque si in singulis immolaretur, unde & singulas suas actiones aspergebat desiderio ebullendi illius calicis & baptismi sui sanguinis, baptismo habeo baptisari, quàm coarctor donec perficiatur &c.

3. **Punct.** Considera, quod cum ea oblatio & desiderium singulis eius vitæ momentis efficacissimum fuerit, tum verò instante passione, quando Hierosolymam profectus est, tum enim non tantum discipulos monuit, ecce ascendimus Hierosolymam &c. Sed etiâ extraordinario ferore antecedebat Apostolos, celeriterque præcurrebat ad crucem, ut significaret, & quàm altè infixa esset cordi eius memoria huius Sacrificij, de quo tam sæpè Apostolis loquebatur, & quanto eam affectu exoptaret, ad quam ita festinabat. Habebat certè ante oculos hoc suum Sacrificium, non tantum ut tunc oblatum est, sed etiam ut ex eius institutione, quam facere parabat, erat offerendum ad finem mundi, ab omnibus sacerdotibus; atque adeo à te hoc ipso die, & ideo optabat ritè hanc institutionem & Sacrificium peragere. Similiter igitur & tu hanc Sacrificij huius memoriam admisce tuis omnibus actionibus, & suo tempore expeditus ab omnibus toto affectu festina ad montem Sion & Caluariz, ut te cum illo Sacrifices.

4. **Punct.** Conf. quomodo etiam nunc patri assistens pontifex futurorum bonorum & cætera omnia Sacrificia, & hoc tuum exoptet ardentè offerri ad gloriam Dei & Ecclesiæ suæ tuumque bonum: Excipe ergo latissimo cordis tui sinu tantæ eius charitatis flammam, ut te vrgeat charitas Christi, expectat ipse ut tu coopereris; attendit tuos actus, tuam puritatem, intentionem, deuotionem, charitatem, mortificationem, ut secum omnia tua Deo offerat in odorem suauitatis, ideo enim tibi tales motus communicat.

4. Med. in id Io. 13.

Ante diem autem festum Pasche.

1. **Præl.** Ponere ante oculos Christum Iesum ut verum pontificem parantem tot ceremonijs hoc Sacrificium instituere, & Apostolos sacerdotes facere.

2. **Præl.** Petere gratiam ut appetis mentis oculis intelligam quid dicat, ut possim eum amare ardentius, & me ei conformare studiosius in huius Sacrificij oblatione.

1. **Punct.** Ante diem festum Paschæ sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos quierant in mundo, usque in finem dilexit eos. Perpende hinc ex quo principio interno tota hæc actio Sacrificij incruenti dimanaret, nimirum ex quo

principio interno tota hæc actio Sacrificij incruenti dimanaret, nimirum ex ardenti amore Christi erga patrem eiusque gloriam, & erga suos qui erant, & futuri erant in mundo: hos enim ab ipso vitæ initio ad finem usque diligere voluit, quodque proposuerat ex patris voluntate ad eiusdem gloriam & hominum salutem, cum ingressus est in mundum, seipsum illis dare in hoc Sacrificio, ut maneret cum eis usque ad finem mundi, id ipsum iam opere complere parat, antequam migret. Vide an potuerit progredi ulterius amor eius erga te, & admirare super eminentem omni scientiæ charitatem Christi, & tu similiter ad eum & constanter & perfectè ad finem usque amandum, teque offerendum ei, excita.

2. Punct. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus; & quia à Deo exiit, & ad Deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præcinxit se, & misit aquam in pelvum, & cœpit lavare pedes discipulorum suorum. Perpende in primis quomodo ad hoc sacramentum instituendum & diuinam suam sapientiam & omnem potentiam contulerit, ideo enim omnia pater dederat ei in manus, ut panem in iisdem manibus accipiens, & dicens accipite, omnia nobis donaret. Præterea attende quanta se humilitate paret ad hoc Sacrificium, cum iisdem manibus, in quibus pater omnia posuit, lauat suorum discipulorum pedes, atque ita tibi persuade nullam virtutem post Dei amorem esse magis necessariam sacerdoti Christi humilitate vera, præsertim cum parat offerre. Denique cum se proprijs vestibus exuit, te docet quam expeditus ab omnibus terrenis affectibus esse debeas. Ergo exuite vetere homine, & roga ut te induat suis virtutibus.

3. Punct. Conf. Christum cum vellet participes discipulos facere sui sacerdotii & Sacrificij, cum iam antea mundi essent, tamen eorum pedes lavare voluisse ut significaret debere à se puritatis omnis fonte accipere puritatem, eamque excellentem precipuè ante hoc Sacrificium, sic ut ne minima quidem inordinatio pedibus eorum internis inhaereret, quare etiam significavit eos hac purificatione indigere: qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet, ergo antequam offeras, considera quid in te sit immundum, attende affectuum tuorum sordes propter quas indignus es omnino ut in partem tanti Christi ministerij venias, & ut partem cum illo habeas: dic cum sancto Petro, Domine non tantum pedes, sed & caput: rogaque illum quod non est indignatus per se præstare ipse pedibus discipulorum suorum, id præstet animæ tuæ.

4. Punct. Conf. quod Christus cum recubisset, & ante se suos discipulos quos ordinare sacerdotes volebat Christus, considerans & eorum & simul omnium qui futuri erant aliquando sacerdotes, variam dispositionem, & ex una parte & Iude & ei similia indignum statum & durum cor intuens, turbatus est spiritu: & oculis in te reflexis considera eamurbationem ortam esse etiam propter te, cuius infidelitas & peccata & indigna huius sacramenti tractatio toties repetita ante eius oculos versabatur: compatere ergo pro Domino & pro anti-

qua tua ingratitude torque sacerdotum aliorum indignitate compensare stude, exemplo aliorum Apostolorum, quorum unus in pectore eius quiescebat, alij omnes simul cum Christo turbati sunt, & certè si vnus culpa tot sanctos potuit turbare, quam nobis magna est occasio iugis cordis doloris, tantà in Ecclesia multitudinē sacerdotū videre quotidie indignissimè Deū ipsum benedictum & gloriosum tractantem?

5. Pun. Considera Christum Dominum cum sciret fore ut tanta indignitas ministrorum confidentiam Ecclesiæ suæ minueret, voluisse eam confirmare & excitare longo illo sermone quem habuit ad apostolos, quo hortatus est illos ut petant à patre in nomine suo, pacem eis suam relinquit, & ait ego sum vitis, vos palmites, manete in me & ego in vobis, sicut palmes non potest facere fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Denique & ad mutuam charitatem hortatur & ad patientiam in persecutionibus. Hæc sunt quæ vero Christi esse possunt sacerdoti consolationi, si quotidie post missæ Sacrificium Christum eadem iterum inculcantem, attente audiat.

V. MEDITATIO:

Qua præparetur sacerdos per sui conformitatem in omnibus cum Christo patiente.

1. **P** Ræl. Est ponere ante oculos Iesum sacerdotem magnum sacerdotii sui vestibus indutum, ab oratione in horto ad montem usque patri suo Sacrificium sui ipsius offerre.
2. Pæl. Petere ut eum amare vehementius, & ei nos conformare possimus, & tanti Sacrificij fructus percipere.
3. Punct. Considera quod sicut remota præparatio in vitæ Christi imitatione consistebat, ita & proxima in eo posita est ut ijs sese conformet sacerdos quæ Christus Dominus fecit in cruce cum hoc Sacrificium offerret, vel pararet offerre.
1. Christi exemplo tota animi contentione oret ad sanguinis usque sudorem, recogitando in amaritudine animæ suæ peccata sua propria, & sese Dei voluntati resignando & offerendo ad omnem passionis calicem de eius morte bibendum.
2. Imitetur Christi mansuetudinem & charitatem erga suos persecutores, & proditores si quos habet, & se tradat in eorum manus non secus atque si amici essent.
3. Funibus sanctæ obedientiæ ligatum vndique per corporis modestiam & sensuum tam externorum quam internorum restrictionem superioribus permittat se circumducendum.
4. Carnem etiam suam flagellet ad columnam alligatam per fortem & perseverantem patientiam & corporis afflictionem.
5. Eligat pro omni honore & gloria sua coronam spineam, sceptrum arundineum, vestes stultorum, sputa, calumnias, & ludibria cum vero contemptu omnis gloriæ mundanæ.

vestes stultorum, sputa, calumnias, & ludibria A cum vero contemptu omnis gloriæ mundanæ.

6. Baiulet crucem tribulationum suarum per patientiam & perseuerentiam in laboribus, vitæ paupertate & contemptu.

7. Offerat corpus suum nudum duris percussionibus & mortalibus vulneribus, & personæ suæ extremæ ignominie, & inter latrones medius in crucis patibulo extendatur, se externa omnia bona, corporis commoditates & honores seculi ad sempiternum Dei honorem in cruce per nuditatem, dolores, ignominiam affigi gaudeat, ut possit de se Sacrificium perfectum offerre, & in hoc suum finem & felicitatem constituere.

VI. MEDITATIO. præparatoria ad faciendum sacrum.

O Ratio præparatoria ordinaria & consueta.

1. Præl. imaginari testare in conspectu Dei & omnium sanctorum ut legatione fungaris nomine totius Ecclesiæ imo in persona Christi pro tota Ecclesiâ quæ eadem cogitatio toto tempore sacri retineri debet, ut quicquid egeris in sacro, existimes, ut verum est, te facere ut legatum Ecclesiæ.

2. Præl. Petitio ut rei magnitudinem possis agnoscere, & pro ipsius dignitate ritè exequi cum tua & totius Ecclesiæ salute, eorum maxime pro quibus vel specialiter orare vel sacrificare instituis nomine Ecclesiæ.

1. Punct. Cogita quid agamus, cum Sacrificium offerimus, scilicet nihil aliud quam quod donum aliquod ac munus à Dei liberalitate sicut & reliqua omnia in nos profectum, certis ceremonijs ac transmutationibus, vel mactatione etiam interuenientibus eidem offerimus

ac præsentamus, 1. quidem & principaliter ut tanquam vassalli & feudatarij summi Dei tali actu & munere publicè protestemur summam eius maiestatem ac Dominium in nos ut in res omnes creatas. 2. ut veluti gratiam aliquam referamus tali munere beneficiis tot tantisque ab eo acceptis, quæ hic considerare licet. Ut tali munere placatus Deus condonet nobis omnibus peccata & offensas. 4. ut eiusdem muneris intuitu noua rursus in nos beneficia conferat, prout quisque indiget: quo loco non est abs re percurrere animo breuiter necessitates proprias & totius Ecclesiæ pro quibus offertur Sacrificium.

2. Pun. Cogita quale, quantum, & quam gratum sit Deo illud munus, quod in hoc Sacrificio nouæ legis offerimus. Est enim corpus & sanguis Christi, atque adeo Christus ipse, munus certè & ad protestandam summam Dei maiestatem, & ad ipsius Dei in nos beneficia recognoscenda & compensanda, & ad peccatorum veniam & noua in dies ab eo beneficia impetranda aptissimum, offertur enim in memoriam oblationis illius gratissimæ atque efficacissimæ semel in ara crucis factæ.

3. Pun. Cogita quod quamuis tota semper Ecclesiâ quotiescunque hoc sacrum sit, munus iam dictum ob memoratos fines Deo offerat, te tamen legatum ab ea delectum, cuius ore ac manibus tantum illud munus offeratur.

4. Pun. Meditari te oportet omnes legationistæ partes, quid præsentare scilicet debeas, nimirum Christum ipsum cui? Deo, ac summæ maiestati. pro quo? pro Ecclesiâ cur? in memoriam passionis Christi ad 4. illos fines supra commemoratos: qua pompa & reuerentia? qua ad potentissimos quosque reges & principes ablegati solent.

5. Coll. Cum Christo Domino in conspectu omnium sanctorum, quo proponas ei magnitudinem tui muneris, petas gratiam ad illud ritè obeundum, roges ne propter indignitatem tuam patiatur aliquid decedere saluti & incommutatissimæ sponsæ Ecclesiæ,

TERTIA PARS.

De oblatione Sacrificij seu de Missa.

PRÆFATIO.

In veteri lege quæ tota videbatur carnalis, & ut promissiones tantum proponebat temporales, ita nullas alias mundicias quàm carnales exigebat. Deus tamen sæpè Iudæis exprobrat quod se labijs tantum honorarent non corde; quantò magis à Christianis, à quibus Deum in spiritu & veritate adorandum prædixit, postulat sibi immolari Sacrificium laudis; ita ut ad externos ritus Sacrificij accedat laus & religionis alij actus interni, nec ceremoniæ ut profanæ alicuius obseruantie actus, sed ut inte-

rioris animi signa adhibeantur. Quod certè nullus vmquam faciet nisi qui attentè singula quæ fiunt, consideraueit, & litera occidente non contentus, mente humili & pia quid in ijs diuini Spiritus lateat inuestigauerit. Atque ea est maximè causa quòd infideles & Cathecumeni nondum exercitatos in hisce rebus internos fidei sésus habètes ab arcanis his sacris remouebantur. Ideoque toties sacerdos conceptis verbis se populumque admonet ut sursum cor attollat; toties in liturgiis Græcorum sancta sanctis, & alia ejusmodi legimus, quibus admonentur cum adstantes, tum maximè sacra facientes

ut tremendo illi & diuino mysterio spiritu fide-
li & attentè vacent. Nam ut Petrus Damianus
ait, nonnulla in obseruationibus Ecclesiasticis
sunt quæ in superficie quidem friuola videntur
& leuia: considerata verò subtilius magnæ vir-
tutis videntur veritate subnixa; & paulo post.
Quicquid sub veteri vel sub nouo testamento in
diuinis agitur officijs, totum penè per figuras
mysticas & ænigmata fieri videtur. Quid enim
tota illius tabernaculi cõpositio? quid numerus
leuitarum? quid ceremoniæ sacerdotum? quid
denique vel modernæ istius Ecclesiæ ritus exi-
gunt nisi ut virtus spiritualis intelligentiæ re-
quiratur? Atque ut ita loquar mysterium latet
in mysterio, dum exterioris cultus exercitio
arcanum allegoricum, Theoriæ comprehendit
Sacramentum. Hæc Damianus, quam obrem
attendè quisquis es sacris operaturus, & accede
mente pia, accede spiritu; Deus enim quem
adoraturus es, spiritus est & in spiritu & vierta-
te adorari vult, non tantum labijs & ritibus
externis, quod esset quasi scenam & ludum
agere non colere Deum, qui prius ad Abel quàm
ad eius munera respexit, & qui non vocis, sed
cordis auditor est, quique hos ritus in Sacris suis
mysterijs adhiberi voluit, non quasi illis admo-
nendus aut flectendus qui Annam corpore &
ipsis etiam labijs immotis orantè exaudiuit, sed
ut his nos carnales sensibusque addicti homines
admoneamur eos afferre cordis affectus quos ipse
exaudiat. Nam, ut ait August. Et orantes de
membris sui corporis faciunt quod supplicanti-
bus congruit, cum genua figunt, cum exten-
dunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si
quid aliud faciunt visibiliter, quamuis eorum
inuisibilis voluntas & cordis intentio Deo nota
sit, nec ille indigeat his indicijs ut Animus ei
pandatur humanus, sed his magis seipsum exci-
tat homo ad orandum gemendumque humilius
atque feruentius: Et nescio quo modo, cum hi
motus fieri nisi motu animi præcedente non
possint, eisdem rursus visibiliter factis, ille in-
terior inuisibilis qui eos facit, augetur: ac per

A hoc cordis affectus qui ut fierent ista præcessit,
quia facta sunt, crecit: valent igitur plurimum
omnes hæ ceremoniæ ad priuatam tum ipsius sa-
cerdotis tum adstantiū deuotionem excitandā.
Earum enim varietas tædium leuat, & distractos
animos in sui contemplationem mirabiliter
rapit. Majestas verò tanta est, ut si bene fiant
sancto quodam horrore astantium mentes per-
cellat, & diuinæ Maiestatis præsentiam arguens,
vel ipsa experientia teste, singularem illius in
nobis venerationem excitet. Atque hanc cere-
moniarum institutarum causam affert ipsum Tri-
dent. sess. 22. c. 5. Ceremonias, inquit idem,
Ecclesia adhibuit mysticas, benedictiones, lu-
mina, thymiamata, vestes, aliaque id genus
multa ex Apostolica disciplina & traditione,
quo & maiestas tanti sacrificii commendaretur,
& mentes fidelium per hæc visibilia religionis &
pietatis signa ad rerum altissimarum quæ in hoc
Sacrificio latent, contemplationem excitaren-
tur. Ex quibus satis illud patet quanto cum pie-
tis & religionis sensu fructuque obire eas par sit.
Qua in re tanti momenti ne quid tibi desit, hoc
tractatu decreui breuiter ritus sacros & ceremo-
nias missæ persequi; & ex iis pios affectus elicere,
varios ac in eadem re sæpè multiplices ut pro
diuersis temporibus, variisque animi affectioni-
bus nunc istos nunc alios sumas; nec enim exi-
stimes me tibi esse authorem ut ad singulas par-
tes omnes quæ sequuntur, considerationes ad-
hibeas, hoc enim animum non excitaret ad pie-
tatem, sed infinito labore debilitaret, vnde nec
expedit velle singulas maxime initio mandare
memoriæ, suisque locis eas in mentem reuocare,
sed paulatim procedas, & quotidie vnam aut
alteram legas & mente agites, donec omnes me-
ditationes tibi altè in mente impresseris: sic enim
fiet ut cum in ceremoniis illis versaberis, actione
ipsa excitatæ vltro tibi occurrant & spirituali te
sensu afficiant. Atque hæ considerationes non
minùs ad audiendum deuotè quàm faciendum
sacrum conferent.

TERTIA PARS.

De oblatione Sacrificij seu de Missa.

*Sacerdos accessurus ad altare, quam veluti loci compositionem facere
possit, ut deuotè & utiliter offerat.*

CAPVT PRIMVM.

Remissa ergo præparatione, de qua
in secunda parte, cum iam instat
tempus Celebrandi, siue in loco
publico, siue secreto celebrare de-
beat sacerdos, multum ei ad deuotionem pro-
derit, si cogitatione sese transferat ad montem
Caluariæ, & ad ipsam Christi Crucem; imagi-
neturque,

1. Quidem sanctissimam Trinitatem præsen-
tem & spectantem Christum Dominum media-
torem Dei & hominum, sacerdotem magnum,
medium inter cælum & terram, quasi hoc etiam
tempore in cruce pendentem, ut Sacrificij sui
oblatione infinitam Deo Gloriam & gratiarum
actionem debitam persoluat pro se & nobis, nec
enim dubium est quin cum hoc Sacrificium

institueret, & etiam eum in cruce penderet & petierit à Patre, & pro sua reuerentia obtinuerit, vt hæc ipsa representatio sacrificij cruenti fieret etiamnum ad crucis meritum in huius temporis homines deriuandum, non secus atque si nunc in cruce existeret. Pariet sanè hæc consideratio fidem spem charitatem, reuerentiam, deuotionem, attentionem.

2. Sanctos etiam omnes præcipue B. Virginem quæ numquam abest à cruce, item eos quorum ibi sunt reliquæ, vel qui in eo loco coluntur, & Angelos loci adstantiumque custodes cogitet præsentem, vt Dei Maieitati obsequium deferant, Christi actionem honorent à qua tot bona hauserunt, eique cooperantur suo modo.

3. Denique totam Ecclesiam militantem, omnes eius ordines Ecclesiasticum & sæcularem, parentes & amicos, quouis modo afflictos & præcipue infideles & peccatores; denique qui in Purgatorio detinentur, secum veluti ad eundem locum adducat, vt hinc qua egent, opem accipiant: Valebit hæc cogitatio ad excitandum maiorem affectum charitatis, atque orandi conatum ex calamitatibus & necessitatibus circumstantium, maiorem item conciliabit diligentiam & sollicitudinem, attentionemque ne quid peccet in hoc munere sacerdos coram tot oculis; denique non parum accedet fiducia tot veluti adiutoribus concurrentibus ad idem impetrandum: atque adeò non abs re erit, si dum celebrat, sæpè in memoriam reuocet, vbi sit, coram quibus versetur, quid rerum agat; ita nempe summus ille Iudæorum sacerdos sancta sanctorum ingrediens in pectorali suo descripta Patrum & Tribuum nomina gerebat significans se in tot sanctorum comitatu, & populi nomine magna cum reuerentia accedere, & sacrificium Deo offerre.

*Quam deuotionem Sacerdos hau-
rire possit ex sacris vestibus, dum
se induit.*

CAPVT II.

Deuotionis ignem ita conceptum non fouere tantum debet, sed augere tota actio Liturgica. Ante omnia igitur lotis manibus ad Animi corporisque puritatem maiorem efficiendam, publicam hanc & solennem actionem inchoat, induendo se sacris vestibus, cum vt melius representet Sacerdotem magnum Iesum, eiusque passionem, tum vt sese Ecclesiæ ministrum externo illo apparatu exhibeat: sicut enim Reges & Magistratus publicis actionibus vestitu vtuntur non vulgari & quotidiano, sed alio augustiore quo & ipsis reuerentia concilietur, vt publicis personis, & eorum potestas magis innotescat. Ita decuit vt Sacerdos in hac publicâ totius Ecclesiæ actione eaque præcipuâ sacrum & peculiarem habitum vsuaret, tum vt, quod notat & iubet Trident. sess. 22. cap. 5. externarum vestium apparatu plebs excitari solita inci-

pietur ad pietatem, tum denique ex D. Hieronymi sententia in cap. 44. Ezech. vt communium vestimentorum depositione & amictu sacrorum discat sacerdos ipse cum munda conscientia & virtutum ornatu sacramenta Diuina tractare; vnde etiam habetur in illis coloris ratio: Nam albus conscientie puritatem diligenter quærendam indicat, viridis spem, Charitatem rubens, violaceus & niger mœsticiam & lachrymas. Instruit igitur ornatus hic sacerdotem, siue vt representat personam Christi, siue vt est Ecclesiæ minister, siue vt est persona priuata, vt exuto vetere homine, nouum induat qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, induat, inquam, Christum virtutes eius & pios erga Deum affectus, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Nam vt habet Amalarius. Presbyter immolans panem & vinum & aquam in sacramento est Christi (id est eum representat) panis vinum & aqua in sacramento carnis Christi & eius sanguinis. Sacramenta debent habere similitudinem aliquam earum rerum quarum sacramenta sunt; qua propter similis sit sacerdos Christo sicut panis & liquor similia sunt corpori Christi.

Amictus dum capiti primum imponitur, & deinde in humeros demittitur, cum ante pectus in modum crucis efformatur. Primo significat Christi humanitatem, quæ veli instar, caput id est Diuinitatem tegit, inquit Bonauentura. Vel, vt Gabriel, velum à Iudæis capiti Christi impositum, vtrumque sacerdos amictum osculando excitata vera viuâque fide complectitur & veneratur. 2. fiduciam ac spem in Christi passione & cruce fundatam planè necessariam vt publico nomine tantum opus, tamque Dæmoni inuisum imperturbatè peragat, & confidenter coram Deo appareat, ad eum per hoc sacrificium, pro suis & tot hominum peccatis placandum, id quod insinuat in oratione ipsa: Impone Domine capiti meo galeam salutis. 3. Denique caput, oculos, faciem & pectus sacerdotis mundum esse debere & Christi passione munitum arguit, vt aliud nihil cogitet, nusquam aliò oculos vagari patiatur, quàm in id quod agit, &, vt ait Bernard., plenum sit sapientia qua nihil aliud sciat quam Iesum & hunc crucifixum, cuius crucem pectori impressam gerat.

2. Alba respectu Christi vestem albam representat, qua illusus ab Herode est, summam item eius innocentiam, denique Gloriam Resurrectionis eius. Respectu verò Ecclesiæ totam Ecclesiam representat quam Christus dealbauit in sanguine suo, & qua vestitus coram Patre suo apparet sacerdos in æternum: at respectu sacerdotis quatenus est alba, vitæ & conuersationis candorem exigit, &, vt notat Rupert. cap. 20. de Diuin. offic. non ex pellibus mortuorum, sed linea & tota candida, quia nihil mortis antiquæ veteris Adami habet, sed nouam vitam sacerdotis designat. Quatenus verò talaris & totum sacerdotem tegit, eundem omnibus vndique virtutibus vestitum & constantissimè in bono perseverantem requirit. Ex Durando. S. Bernardo in sententiis. Rabano de instit. Cler. Hermano in theoria & alijs.

In præfat.
2. lib. 1. de
off Eccles.

3. Cingulum respectu Christi funes significat quibus ligatus est, & purissimam eius castitatem, inquit Bonavent. Respectu Ecclesie Dei maiestatem vndeque sua purissima & sanctissima providentia, gubernatione, ac legibus Ecclesiam cingentem. Respectu sacerdotis, ipsiusmet castitatem ut ipsa oratione constat, ita S. Bernardus in sent. S. Herman & alij, aut ut Rabano placet, sedulam mentis custodiam & mortificationem qua sanctitas eius intemerata conseruetur, & ne alienis curis & cogitationibus diffuat, eo præcipue tempore, quemadmodum cingulum impedit, ne tunica diffuat.

4. Manipulus in sinistra, respectu Christi denotat flagellum quo Christus in passione cæsus est, ideoque impressam crucem gerit, quam sacerdos osculando veneratur, & suo brachio ut scutum inserit. Respectu Ecclesie, eiusdem persecutiones & labores in colligenda fidelium messe. Respectu sacerdotis pie deuotionis & compunctionis lacrymas quibus in sacrificio offerendo abundare eum par est. Enimvero fuit olim manipulus instar sudarij, quo sudorem & lacrymas sacerdos sacrificans abstergebat, ut docet Beda, Amalarius, & alij.

5. Stola Antiquis dicta orarium, vel quia oratoribus, seu prædicatoribus tantum concedebatur, ut Rabanus & alij, vel ut Beda, ab orationibus & precibus quas Sacerdos pro populo fundere debet, præcipue in sacrificio, à collo pendet ad anteriora, & cancellata ante pectus in modum crucis vtrumque latus ornat, ut significet respectu Christi, inquit Innocentius, Bonavent. Rupert. singularem eius obedientiam usque ad crucem in qua orationes offerens exauditus propter eandem obedientiam seu reuerentiam erga patrem, qua nobis immortalitatem præuaricatione Adæ perditam reparauit. Ita quoque illud Græcorum *ἐπιτεταγμένη* quasi dicas collare, stolam nostram Germanus in Theor. rerum Eccles. ait significare fasciolam qua Christus producebatur à Pontifice vinctus & tractus in anteriorem partem per collum. Respectu Ecclesie, sacerdotis pro ea legatione ad Deum fungentis institutionem & ministerium exhibet, qui quidem veluti publicus, perpetuusque orator pacem veniamque oret pro populo. Respectu verò Sacerdotis significat gloriam illam immortalitatis quam sibi, ut priuata persona petiturus accedat, quamque sibi comparare debet obedientie & perfecta legis Diuine quam ante oculos & pectus gerere semper debet, obseruatione ad quam opus iugi cordis & corporis mortificatione, ex D. Bonavent. supra: ideo enim, inquit ille, in modum crucis stola cancellatur ad Sacerdotis pectus.

6. Casula respectu Christi repræsentat tum crucem quam gestauit, tum vestem coccineam quam impij milites eum induerunt ad illusionem. Ita Herman. & Durandus. Respectu Ecclesie significat illam ipsam Ecclesiam esse veluti sacrum quoddam Christi vestimentum etiam externum, sed non lacerum aut discissum ob vnitatem fidei, inquit Rupertus. Respectu nostri, necessariam denotat Sacerdoti charitatem, quæ ut est peccatorum omnium operimentum, & verò etiam virtutum complementum,

ita casula ipsa reliquarum est vestium ex Hugone, Bonauent, Beda, Raban. &c.

Atque hæ sunt 6. vestes sacre quæ numerantur in ornatu sacerdotali. His adiungenda est corona in vertice sacerdotali conspicua & supereminens. Ea ut auctor est Sanctus Hermanus in Theoria, & Beda, aliique, repræsentat coronam Spineam quam Christus Dominus cum sacrificium crucis Deo offerret, pro nobis gestauit. Est etiam insigne regie Maiestatis quam Deus Ecclesie sue contulit, inquit Sanctus Thomas in 4. d. 24. q. 3. Isidor. & alij iuxta illud, fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram. Est denique instituta ad hoc, ut significetur terrenas cogitationes & curas sacerdoti esse abiiciendas, ut rectè D. August. lib. de contemptu sæculi. Et contemptis mundi honoribus palam opprobrium Christi & ludibria quæuis, ignominiamque gestandam: Est enim abrasio capitis ludibrij signum.

Hos affectus adeò excellentes induere debet sacerdos, dum se induit vestibus sacris, cum interior ille ornatus præcipue spectetur à Deo, neque possit aliter eo quo par est modo aut (quod eniti potissimum debet) Christum Dominum repræsentare, nisi eum purissime sic induat, aut Ecclesie ministrum agere decenter. Quod non erit, ut opinor, admodum difficile, si modò assuescat dum se illis vestit, per hos affectus igne deuotionis vehementer aucto in Dei amorem exardescere, sicque inflammatus ad altare procedat.

De accessu sacerdotis ad altare, & de ceremonijs Missæ in genere.

C A P V T III.

Sic Christum indutus & Ecclesiam Sacerdos, seam semper deinceps cogitationem reuoluat animo, memineritque per sacrificij tempus sibi non suo tantum, sed Ecclesie quoque & Christi nomine liturgicas preces recitandas, ceremoniasque omnes ea obeundas esse maiestate, ut Christum Dominum summum Pontificem nostrum, seipsum pro nobis offerentem & interpellantem, iure meritoque repræsentet. Enimverò si ceremoniarum harum quas inter sacrificandum adhibemus, vim auctoritatemque altius & tanquam ex ipso fine arcessere velimus, intelligemus profectò plerasque fere omnes, aut certe præcipuas ipsius Christi Domini in cruce pendentis exemplo primùm inuectas, tum Ecclesie voluntate & arbitratu institutas in eum finem, ut non modò efficaciam cruenti sacrificij per incruentum repræsentaret, sed eas etiam ipsas actiones externas, quibus idem Christus Dominus vel toto vitæ suæ tempore ad hoc se sacrificium comparauit, vel ipsum in cruce perfecit,

fecit, nunc data nunc suppressa voce Patrem, astantesque compellans; eas tamen Christus ipse non instituit expresse, sed Ecclesie suae instituendas reliquit, ut ita Christi Domini sacrificio suam ipsa intentionem adiungeret, illudque veluti suum efficeret. Vnde etiam sacerdos Deo offert preces illas & ceremonias praecipue Ecclesiae nomine, ad quam spectabat suo legato praescribere, quo potissimum ritu quove ordine adire Deum supremum Principem, & eum suo nomine colere deberet.

In ipso igitur egressu ex sacratio, & accessu ad altare, repraesentat sacerdos Christum Dominum sacerdotem magnum secundum ordinem Melchisedech, & Gentium expectationem de secreto caelorum habitaculo, ac utero Matris in hanc vitam ingredientem, deoque Patri sistentem secum dicit, Ecce venio, ut vult Amalarius vel etiam ex urbe Hierusalem in calvariae montem cruce onustum prodeuntem, ut sese Deo Patri in odorem suavitatis immolaret. 2. Repraesentat totam Ecclesiam concurrentem ad montem Calvariae ut Christi sacrificio assistat, & illud pro se cum ipso Christo atque adeo seipsum & illum offerat, ut vult ibidem Amalarius. Vnde in altari semper debet esse crux in qua Christum veluti crucifixum aperti capitis inclinatione; aut si ibi fit, sanctissimum Christi corpus etiam geneflexione supplex adorat. 3. huic totius Ecclesiae cuncti Sacerdos sese priuata deuotione adiungat necesse est, parique nimirum corporis animique veneratione crucifixum adoret, tum demum proprius accedens calicem Christi sanguinis, & corporale quod sindonem significat, corpori excipiendo pio cum affectu venerabundus paret.

Alentia loci ad quem ascendit ut Christi minister & Ecclesiae Deo sacrificaturus, & de mediis, quibus, ut id recte praestet, disponi debet. Locus porro ille est tabernaculum Dei in quo vere Deus habitat. de quo id ad Hebr. 9. Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum semel introiit in Sancta. Est mons ipse Calvariae, est ipsa Christi humanitas, imò ipsum Christi Domini cor verissimum Dei altare sanctissimo corporis eius in holocaustum oblatus sanguine tinctum, & suauissimo orationum eius pro toto mundo effusarum, thymiamate perfusum. Ad hoc tibi altare introeundum est, ut iterum Christi Iesu sanctissimum Corpus & verum & mysticum nimirum Ecclesiae in holocaustum offeras & orationum Ecclesiae thus adoleas.

Media ad hunc introitum sunt fides per veritatem à Christo reuelatam, & Diuinam lucem emissam in mentibus nostris diffusa: Spes & confidentia in virtute Dei per Christum salutare Dei; per cuius merita fit potestas cum tanta dignitatis hostia coram Deo comparandi. Est & charitas Christo nos uniens, & ab anima omnem tristitiam, omnemque langorem excludens eamque tanto feruore & consolatione renouans, ut magno cum deuotionis sensu ad iuuenilem veluti latitiam & claritatem reuocata, tantum opus ad laudem & Gloriam Diuinae maiestatis in cythara cordis & corporis, perfecta nempe totius hominis seruitute amplificandam aggrediatur. Denique poenitentia qua se homo coram Deo iudicat & probat, & per integram ad Deum conuersionem eiusdem ope discernit causam suam ab impio, unde fit ut audeat ad Dei altare accedere. Et quia iustus accusator est sui in principio; Sacerdotesque antiquae legis prius pro se suisque peccatis quam pro populo offerebant; sequitur praecipuus animi poenitentis actus, peccatorum confessio, in qua sacerdos cor suum contritum & humiliatum corporis profunda inclinatione & tunctione pectoris denotat. Nam tundere pectus quid est, ait August. nisi arguere quod latet in pectore & euidenti pulsu occultum castigare peccatum. Vel ut idem, significamus nos cor conterere ut à Domino dirigatur. In Psal. 146. Tunctio enim corporis est obtritio cordis.

Prouerb. 18.

Serm. 8. de verb. Domini secundum Matth.

De ceremoniis & partibus Missae in particulari.

De signo crucis. Psalmo 42. Iudica, &c. & Confessione.

C A P I T U L U M IV.

TRIBUS potissimum de causis Missae initio signum crucis formamus, & sanctissimam Trinitatem inuocamus. 1. quidem ut intentionem nostram cum Christo sacrificium crucis sanctissimae Trinitati ad eius Gloriam offerendi, exprimamus. 2. Hoc signo profitetur Ecclesia se crucis Christi meritis munitam & sanctificatam atque adeo habentem signum Dei viui in fronte sua audere comparere coram sanctissima Trinitate ut suum ei cultum exhibeat. 3. Imploratur Diuinum auxilium à sacro-Sancta Trinitate per meritum crucis & Passionis Christi, ut tota haec actio ad eiusdem laudem cedat.

In Psalmo 42. Instruitur sacerdos de excel-

Cum igitur dicis confiteor. Primo cogita quam indigna erat Natura humana quae coram Deo compareret, nisi Christus Dominus peccata vniuersa omnium hominum in se suscepisset, & fiduciam, animumque veniam impetrandi addidisset factus pro nobis peccatum, & pro nostris tanquam suis peccatis deprecans, Deus Deus meus respice in me quare me dereliquisti longe à salute mea verba delictorum meorum. 2. Persuade tibi circa altare non secus atque circa crucem Christi circumstare Ecclesiae totius ordines vniuersos, & per te coram Diuina Maiestate peccata agnoscere, & propter eius qui in cruce est, sanguinem, magnis clamoribus tua voce veniam postulare. 3. Indue etiam tu personam illius serui qui procidens ante Dominum suum debitum decem millium talentorum remitti sibi postulabat. Vel potius filij prodigi, ut habet S. Iacobus in sua Liturgia,

p p

dicentis. Peccaui in cœlum & coram te nec sum dignus qui oculos vertam huic sacræ mensæ: quare renouato vero sinceroque dolore de peccatis tuis ad altare cum reuerentia & timore accede.

DE ACCESSV AD Altare vsque ad Euangelium.

Oratio secreta cum accedit ad Altare.

Accedens autem per orationem secretam, 1. pete eam ipsam sanctitatem & puritatem, qua Christum Dominum solum summum Pontificem qui semel introiuit in Sancta Sanctorum, dignè comiteris, eandemque cum Christo hostiam Patri offeras. 2. Cogita te dum sacrificas, ut ait B. Chrysost. lib. 3. de sacerdotio collocatum inter cælestes virtutes medium circumstantibus hinc & inde Sanctorum cuneis, quorum vel reliquias ipse geris, vel altare conseruat, hosque corpore per reliquias præsentis, alios verò Spiritu duntaxat tibi cooperantes venerabundus inuoca; nominatim verò Angelum tuum custodem, omniumque qui adsunt, Ecclesiæ denique & altaris super quo sacrificas, patronum & præsidem. 3. Horum omnium se suaque merita vnà cum tuo sacrificio in Christum refundentium preces & vota pro peccatis tuis Domino Deo repræsentas. Porro de Angelis sacrificio assistentibus ita scribit S. Chrysost. lib. 6. de Sacerdotio. Per id tempus (id est Liturgiæ) & Angeli sacerdoti assident, & cælestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus alteri vicino in illius qui immolatur honorem angelorum choris plenus est, id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo sacrificio quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quemdam audiui, cum diceret Senem quemdam mirabilem, ac cui per reuelationes multa mysteria diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim visione dignum à Deo habitum esse; ac per illud quidem tempus de repente angelorum multitudinem conspexisse, quatenus humanus aspectus ferre poterat, candidis vestibus indutorum, altare circundantium; denique sic capite inclinatum, ut si quis præsentem Rege milites stantes videat, sic ille quidem etiam sæpius alibi in eandem sententiam habet B. Nilus D. Chrysostomi discipulus in epist. ad Anastasium episcopum de ipso Chrysostomo sic ait. Ioannes sacerdos admirandus Constantino-politane ecclesiæ vir animi perspicacis, omni ferè tempore videbat ecclesiam Domini refertam angelorum actu; Et tunc imprimis quando Diuinum & incruentum sacrificium offerebatur, quo quidem tempore stupore & lætitiâ plenus, rem spiritualibus amicis præcipuis priuatim narrauit inquiens, cum cepisset sacerdos san-

ctum sacrificium seu oblationem facere, plurimæ statim ex illis virtutibus è cœlo descendentes stolis indutæ pronæ altari magno cum silentio & reuerentia quoad venerandum illud mysterium expletum est, circumsteterunt: deinde huc illuc singulæ per totum templum effusæ, Episcopis, presbiteris, Diaconib. distributionem corporis & sanguinis Domini ministrantibus adhæserunt, corroborantes & sedulò adiuuantes ita B. Nilus. Scribit & Maximus monachus in Expositione liturgiæ cap. 25. suum præceptorem solitum adhortari fideles, ne vñquam ab Ecclesia & Synaxi abessent, quod assisterent Angeli, qui semper eos qui ingrediuntur describunt, Denunciant, pro eis orant, & quod Spiritus Sancti gratia iis qui intersunt, communicetur.

Sanctus Martinus Papa & Martyr cum Sacerdos quidam in Ecclesia S. Mariæ Virginis celebraret, multos sacrificio reuerenter adstantes Angelos aspexit, ut est in vita eius 12. Nouemb.

Sanctus Arnaldus Episcopus Nucerinus, cum inter celebrandum eleuaret hostiam, eique brachia nudarentur, quod vestem dedisset pauperi, inque eius locum breuem admodum incommodamque induisset, Angeli aurea veste sacrificantis brachia contexerunt, ut refert Philippus Ferrariensis in Catalogo Sanctorum Italicorum.

Sancta Hildegardis in visione 6. refert se accedente sacerdote ad altare subito vidisse, magnam lucem cum obsequio Angelorum è Cœlo affuisse, totumque altare irradiasse, ac tandiu permansisse, quousque absoluto sacrificio, sacerdos ab Altari rediret.

Dicitur & Sancta Beneuenta Virgo videre solita Angelos comitantes ad Altare sacerdotem, & reuerenter vsque ad finem adstantes.

Denique de Angelis ibi præsentibus habetur in Liturgia Sancti Iacobi. Idem tradit Origenes, Ambrosius, Gregorius, & alij plurimi Patres. Vnum tamen Amalarium non possum omittere qui idem & confirmat, & quid inde fructus sumere debeamus, ita ex Beda refert. Quomodo, inquit posito in sepulchro corpore saluatoris, Angeli adstitisse leguntur, ita etiam celebrandis eiusdem sanctissimi corporis Mysteriis tempore consecrationis assistere sunt credendi, monente Apostolo mulieres velamen habere propter Angelos. Cum timerent autem & declinarent vultum in terram &c. Et nos exemplo deuotarum feminarum quoties Ecclesiam intramus, mysteriis cælestibus appropinquamus, siue propter Angelicæ præsentiam virtutis, seu propter reuerentiâ sacræ oblationis, cum omni humilitate & timore debemus ingredi ad conspectum quidem Angelorum vultum declinamus in terram, cum supernorum ciuium quæ sunt gaudia æterna contemplantes, humiliter nos cinerem esse terramque recolimus.

Osculum Altaris.

Frequens est Altaris deosculatio, & in sacro hoc mysterio sæpius repetita. Porro osculum significat charitatis unionem; & reuerentiam; ita de priori intelligendum illud sponse, osculetur me osculo oris sui; de posteriori verò illud Hester quæ virgæ Assueri apitem venerabunda deosculata dicitur. Itaque illo altaris osculo sacerdos Christum adorât, & ei se intimè vniri poscit, quare dum oscularis altare. 1. Crucem principem illam aram in qua suum sacrificium Christus obtulit, toto affectu complectere, in eaque te cum eodem arctissimè copula. 2. Eandem etiam cum sanctis tum regnantibus cum Christo quorum ibi reliquæ sunt, & qui cum Christo sese crucifixerunt, tum vinentibus, qui in altari cordis quotidie sese Deo sacrificant, communionem affecta & ambi. 3. summa cum reuerentia & deuotione venerare locum sacrum & mensam in qua Deus seipsum tibi exhibere constituit.

Introitus Missæ.

Cum Apostolorum tempore in sacris conuentibus, fideles auctore Spiritu Sancto partim sacræ scripturæ lectione, partim Psalmorum decantatione, partim piis orationibus impensius vacarent, & inter horum exercitiorum feruorem sacro-sanctum Missæ sacrificium peragerent, formam futuris temporibus ediderunt, quam in constituendis huius Mysteriorum ritibus Ecclesiastica disciplina intueretur. Quare ita omnes sacræ liturgiæ compositz sunt, vt ducto à Psalmo aliquo vel Psalmi alicuius parte initio, ad animi feruorem in Dei amorem honorémque excitandum apto, deinceps varias orationes & sacræ scripturæ partes intexant. Porro cum id nec omnes obseruarent, nec ita ordinate; Cælestinus primus dicitur introitum qualem habemus ex psalmis Davidis desumptum instituisse; itaque intellige quod dicitur constituisse vt 130. Psalmi Davidis in introitu & accessu sacerdotis ad altare antiphonatim canerentur. Hic verò introitus constat tribus partibus; additur enim ad introitum & Antiphonam versus Gloria Patri, &c. & cum omnes per eum desideria antiquorum & aduentum expetentium significari velint, Hugo præterea addit per Antiphonam desideria eaque vehementia, ob Antiphonæ iterationem & preces; per versiculum ex Dauide desumptum, vaticinia de Christi aduentu, per Gloria &c. Dei laudes & præconia denotari. Amalarius denique notat idcirco sacerdotem in introitu in Meridionali parte altaris consistere, quia Deus ab Austro venit, natûsque est in ciuitate Bethleem meridionali si cum Hierosolyma comparatur. Iam vt ad pios affe-

Actus inde eliciendos veniam, triplex hic introitus triplex quoque desiderium in nobis excitat & exigit. Primum est quod arsisse olim legimus in sanctorum Patrum & Prophetarum omnium veteris Testamenti animis, cum flagrantissimis & votis & precibus Christi saluatoris aduentum in carne, quem ipsum in Eucharistia realiter præsentem mox intuebere, pro totius salute populi poposcerunt. Alterum quod noui Testamenti patres initio Ecclesiæ conceperunt de propagatione fidei, & nominis Christi crucifixi per totum orbem, vt videlicet singulis oriretur Christus in corde per fidem & dilectionem.

B3. Tu pro tuo modulo partim idem desideria vt nempe ab omnibus magis ac magis cognoscatur & ametur Christus; partim Diuinas laudes confitere, cum Ecclesia parente tua, & (quod ipsa introitus verba ferè semper continent) exultationis & laudis canticum prome de Deo, Christo, & Sanctis eius, dilatans cor & aperiens ostium, vt spiritum pietatis necessariz ad totum hoc mysterium vberius haurias. idè enim vt ait Alcuin. L. de Diuin. off. non ab Apostolica vel Euangelica lectione missa inchoatur, sed potius canendo & psallendo, quatenus dulcedo suauitatis corda audientium prius demulceat, & sic post modulationem suauiscantilenæ in spiritualibus rebus populus per compunctionem mentis intentus salutifera Euangelij verba ardenti affectu suscipiat.

Kyrie Eleison.

ARabano & Vvalaf. vocantur Litaniæ; quibus nouies repetitis Yuo Carnot. vult etiam significari antiquorum Patrum preces ardentissimas quibus Deum obsecrabant, vt nouem Angelorum ordines prætergressus, humanæ Naturæ se vniret ei que per verbum incarnatum & passum Sanctæ Trinitatis clariorem cognitionem daret. Amalarius verò vult eas preces sacerdotem pro se adstantibusque fundere tribus potissimum de causis. Prima est vt humana Natura digna aliquo modo fiat quæ Diuinæ Maiestati sese sistat eamque alloquatur. Secunda est vt seruentur mens ab omni humanarum cogitationum caligine, vt quem alloquitur Deum inuisibilem quietius contempletur. Tertia; Vt voluntas contritædium, quod in oratione mentem debilitare solet, Diuina virtute & Gratia muniatur, quæ tria cum in omni oratione sint necessaria, idcirco notat preces illas ad eum finem in officio sacro ferè semper ante orationem Dominicam vsurpari. quam obrem cum eas preces proferes, primò à sanctissima Trinitate & Christo crucifixo atque ad eum cum ipso in cruce orante, & in eius persona in quo erat Deus mundum reconcilians sibi, pete misericordiam per Aduentum eius in hoc incruento sacrificio omnibus fidelibus, infidelibus, peccatoribus,

viuis, ac defunctis, vt ad omnes vis tam copio-
sa Redemptionis, ad maiorem & clariorem co-
gnitionem, & amorem Diuinæ Majestatis di-
manet. 2. Ab eadem Sanctiss. Trinitate & Chri-
sto cum tota Ecclesia ad eius crucem supplice &
orante pete Diuinam misericordiam per eius in
hoc incruento sacrificio futuram præsentiam
pro eius membris degentibus in peccato morta-
li, præsertim adstantibus, vt remoto peccati
impedimento, euadant in viuam membra corporis
mystici Christi, & vt per communionem sal-
tem spiritualem, huius sacrificij participes fiant.
3. Pete item tu misericordiam tibi à Domino, &
à peccatis tuis liberationem vt hinc sacrificio de-
bitè ministres, & eius vi, Christi que modò ad-
futuri meritis, non obstante tua indignitate ei
incorporatus perfectam cum eo vnionem asse-
quaris.

Gloria in excelsis Deo.

lib. 3. cap. 8.

Hymnum hunc à Sancto Hilario Pictau.
compositum, vt habemus tradunt multi,
nominatim Alcuinus, omnesque consentiunt
in eo, ad imitationem Angelorum, Christi ad-
uentum Ecclesiam prædicare. Gloria verò & pax
commendantur, vt præcipui incarnationis &
Passionis Christi fructus, quia per eam cog-
nitio & amor, cultus, & proinde Gloria Dei
illustrior extitit, pax verò magna fuit, ait Ama-
lar. quando sub vno Domino copulata sunt cæ-
lestia & terrestria, & facta sunt vtraque vnum.
Quod verò, per Ministros suos Angelos Chri-
stus mundo annunciauit, id ipse animo dixit tum
cùm in hunc mundum ingrediens sacrificium sui
inchoauit se Deo Patri in holocaustum iuge offe-
rens, iam inde ab ipso primo incarnationis mo-
mento, vt Dei omnipotentis Gloriam & bene-
placiti Diuini pacem hominibus communicaret.
Ita igitur tu hoc hymno i. protestaris statim ini-
tio missæ hoc te sacrificio representatiuo totius
sacrificij Christi, imprimis Christi instar Glo-
riam querere Patris & Filij & Spiritus sancti,
cujus laudes & beneficia statim benedicen-
do confiteris, Christumque oras, vt qui cruci-
fixus peccata nostra tulit, & modo ad dexte-
ram Patris sedens pro nobis interpellat, hanc
nobis pacem & misericordiam donet. 2. Et cùm
hic hymnus sit etiam exultatio & Gratiarum
actio Angelorum & Sanctorum fidelium primi-
tiuæ Ecclesiæ de aduentu & præsentia in carne
Christi Iesu, iis quoque te conformare debes, &
cum tota Ecclesia atque eius nomine gratias
agere, Deumque glorificare. quod toties nobis
ad Dei Gloriam, misericordiam, & pacem no-
stram sese in Eucharistia præsentem exhibeat.
3. In particulari admirare quòd Christus Domi-
nus velit breui suam tibi præsentiam in Eucharis-
tia exhibere ad Gloriam Dei, ad pacem tuam,
& peccata omnia tollenda. Hos ergo tu fructus
pete, suspira ad Diuinam illam præsentiam, &
per contemplationem admirabilis virtutis, &
Gloriæ Diuinæ eius personæ in cælis quidem re-
sidentis, sed mox hinc futuræ, incipe eam adorare,
glorificare, & toto affectu deprecari.

Dominus vobiscum.

Primò per hanc dignissimam & mysticam sa-
lutationem populi, vt eam vocat S. Diony-
sius, orat Sacerdos Deum, vt qui intimè omni-
bus rebus præsens naturaliter præsens adest, no-
uo modo sese fidelium omnium cordibus totum
infundit per fidem eiusdem Mediatoris, spem
& charitatem, vt effecti eiusdem corporis mysti-
ci membra viuam, eodem animata spiritu & vni-
ta inter se, & efficacius hoc sacrificium offerant
& de eo participantes eidem Domino in eo,
nouo & ineffabili modo venienti vniantur per-
fectius: Nam singularem aliquam Dominum
inter & nos vnionem hinc postulari disertè ait
Sanctus August. lib. 14. de ciuit. cap. 12. nem-
pe per amorem. Non omnes cum illo sunt eo
modo quo dictum est; ego semper tecum, nec
ipse cum omnibus eo modo quo dicimus, Do-
minus vobiscum, magna itaque hominis mise-
ria est cum illo non esse sine quo non potest
esse; sic ille.

2. Repetitur autem in Missa septies, vel vt
intelligatur quàm sit hæc vnio toti Ecclesiæ,
præsertim cùm ad orandum vel ad hoc sacrifi-
cium Deo offerendum conuenit, expetenda;
vel propter septiformem gratiam spiritus sancti
quam vt necessariam ad hanc vnionem efficien-
dam exoptat. Quare hanc Spiritus Sancti Gra-
tiam clarius exprimit liturgia Sancti Chryso-
stomi, in qua Sacerdos populum ita salutatur, gra-
tia sanctissimi & boni & viuificantis Spiritus
sit vobiscum; idcirco etiam licet Sacerdos ver-
ba sua & desiderium ad Deum dirigat, conuer-
titur tamen ad populum, vt omnes excitet ad
cor aperiendum Christo Domino venienti,
& Spiritus Sancti dona nobis infundere pa-
ranti.

3. Respondet verò ei populus, & cum spi-
ritu tuo; sicut & habetur in Liturgia Chryso-
st. tum vt profiteatur suam cum Deo & sacerdote
vnionem in eodem spiritu. Nam Amal. ait nos lib. 3. c. 9.
hac salutatione & responsione intelligere vnum
debere esse affectum Episcopi seu sacerdotis &
populi, sicut hospitum vnius Domini; tum vt
significet, inquit Albertus, Sacerdotibus ad Al-
tare standum esse penè sine corpore, & sæculi
curis, mente omnino in Deum absorpta, vt con-
tingit Moyfi.

Collecta.

Collecta dicitur oratio, vel quod ex auctori-
tate Diuinarum scripturarum quæ in Eccle-
sia leguntur sit collecta, vel vt mihi magis pla-
cet, quia populi concurrentis & collecti no-
mine Deo à Sacerdote offertur. Eadem apud
Amalar. benedictio vocatur idque ex Am-
brobio qui illud 1. Corint. cap. 14. si bene-
dixeris spiritu qui supplet locum idiotæ,

Ita ex Al-
cuin. Iisd.
Amal. &c.

lib. 3. cap. 9.

Luc. 24.

quomodo dicit Amen, &c. Sic interpretatur, A imperitus audiens quod non intelligit, nescit finem orationis, & non respondet, Amen, id est, verum; ut confirmetur benedictio; extendit manus sacerdos tum quia solemniserat ille orantium ritus, tum maxime Christi vel patientis, vel ascendentis cum eleuatis manibus benedixit eis, exemplo. Concluditur per Dominum nostrum, &c. quod eo respectu fit, ut Ruperti verbis utar, quod, Dominus noster Iesus-Christus mediator est Dei & hominum, & impossibile est æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quam per Christum. Tu igitur primo collecta tecum non adstantium modo, sed fidelium omnium multitudine in ardentissimum cor Christi Iesu crucifixi, cum e seipsum Patri offerret pro omnibus, & oraret in cruce, tu etiam has orationes eidem æterno patri Filij eius nomine repræsenta. 2. Easdem orationes offer Deo vnâ cum Sanctis Triumphantis & militantis in persona totius Ecclesiæ à Deo semper dilectæ, & illi semper acceptæ per promissa & merita Iesu-Christi. 3. Indue indigentias fidelium fratrum tuorum & membrorum Christi pro quibus tu in particulari offers, & præsertim ora pro Gratia & Gloria illis obtinenda.

Epistola.

Epistola sic dicta vel quod significet prædicationem veteris Testamenti tabulis dati, ut vult Amalar. aut Apostolorum ad Iudæos legationem, ut Yuo Carnot. aut, ut ego puto, quia ferè semper ex Apostolorum Actis desumitur. Ea autem est prædicatione qua inuitantur, ut olim, homines, ut parent viam Domino, &c. & ut, ait Raban. animus auditorum per eam instructus ad cætera intentione assurgat. Nam 1. in ea vel continentur prophetiæ & figuræ de sacris mysteriis Christi, ex libris legis vel prophetarum petitiæ, quæ & Fidej nostræ veritatem confirmant, & Christi Aduentum magnopere commendant. 2. vel enarrantur historiæ rerum gestarum præsertim in primitiua Ecclesia, petitiæ ex Actib. Apostolorum ad Dei prouidentiam & potentiam in Ecclesiæ gubernatione, & fidei confirmatione declarandam. 3. Vel promuntur documenta ad præsentium hominum mores ad Christianæ perfectionis normam exigendos ex Epistolis Apostolorum. Elice ergo ex Epistolis testimonia & lumina fidej, & veritates ad cognoscendam colendamque personam Christi in Eucharistia futuram, & ad amoris eius ignem in tui cordis sinu accendendum, ut illum dignè recipias.

Graduale & Alleluia.

Graduale vocatur responsorium, quod à Choro vicissim respondente cantetur, ut nonnulli volunt, significatque prophetarum vaticinia quasi hilarem exaltantium vocem suam & magis ac magis excitantium suo cantu eos quos forte lectio Epistolæ non satis commouerat. Aut ut Amalar. & Hugo, ascensus est fidelium quos lectio ad Gloriam cælestem excitauit. Vocatur Graduale quia in ultimo pulpiti gradu cantabatur, aut quia Fideles recens conuersi & adhuc in vita actiua constituti profitentur se quidem nondum ascendisse, sed tamen ascensiones iam in corde suo disponere in hac valle lacrymarum, & contritionis cuius affectum continere solet tractus, qui dicitur tempore lugubri, ut in quadagesima, omisso Graduali. Additur verò Graduali Alleluia, quod, ut Hugo ait, iubilum habet, & exprimit gaudium & amorem credentium, & quanta lætitia & laus secuta sit fidem, audita prædicatione; neque enim tantum assensum præbuerunt prædicationi, sed ea audita lætati sunt? Audiuit & lætata est Sion, & exultauerunt Filia Iudæ. Tu igitur audita Epistola, ad Dei laudes redi, & cum cordis iubilo de Christi Gloria, de Ecclesiæ & sanctorum bonis, de fiducia tibi in Christi mox adfuturi meritis data, congratulare. Psal. 96.

DE EVANGELIO vsque ad præfationem.

Euangelium.

Primò in Euangelio repræsentatur conuersatio Christi Domini nostri ac magistri in carne à Baptismo ad crucem vsque, ad fidei lucem & ardorem charitatis in hominum cordibus accendendum: vnde & lumen accenditur, & thus incenditur, & surgit populus, eius & mandata & doctrinam auditurus, quod Anastasius dicitur instituisse, ut se attentum, & quæ commonetur, exequi paratum esse profiteatur.

2. Significatur prædicatione Euangelii per Apostolos & eorum successores facta in Ecclesia, & à Iudæis ad Gentes translata ad eorum errores excludendos, fidem stabiliendam, & rectè

componendos Fidelium mores, ac proinde evertendum Dæmonis Regnum, cui resistere in fide debemus. Idcirco contra Aquilonem legitur, à quo panditur omne malum, signum crucis fronti, ori, pectori imprimitur, ait Hugo ne hostis antiquus superueniens per zizaniæ hæresis & prauitatis corrumpat semen iactæ fidei & pietatis. Aut vt Amalar. quia Iesum crucifixum scandalum Iudæis, Gentibusque stulticiam, virtutem nostram ac sapientiam esse profiteamur, idcirco in fronte sede verecundiæ signum crucis facimus, signatur verò os & pectus ad confitenda ea quæ benè cogitando & loquendo plantauimus in mente, & vt Euangelij lectio Christi crucis meritis cum fructum in nobis habeat vt in ore, in corde, in opere sacra eius doctrina & crucis amor atque imitatio altissimè imprimatur.

lib. 7. cap. 18.

3. Præpara Animam tuam ad dignè recipiendum Christum, iterum in propria & reali persona in Eucharistia aduenturum, & ad audiendum attentè ea quæ in secreto cordistan- tus Magister mox loquetur, & dum librum oscularis, excita affectum tuum erga Christum & sacra eius verba cordi tuo imprimi postula confidenter: idcirco enim oscularis Euangelium, quia, inquit Hugo, Deo homines per Euangelium reconciliati omnia ab eo bona hauserunt.

Symbolum fidei.

SEquitur confessio fidei quia per Euangelium corde creditur ad iustitiam; per symbolum autem ore confessio fit ad salutem; desumptum est, vt vult Vvalafr. Nicenum seu postea auctum in Concil. Constantinopol. quia tantis, vt ait Isidor. doctrinæ mysteriis præcellit vt de omni parte fidei loquatur, nullaque sit penè hæresis cui per singula verba vel sententias non respondeat. Cantatur igitur, vt ostendatur quid Apostoli primum, deinde Gentes profecerint Euangelio. Vnde, vt Hildeber. Cenom. quo Rex vocat atque Magister (nempe per Euangelium) respondet (scilicet per credo) miles discipulūque sequor. Id fecit Sanctus Petrus à Christo edoctus cum celebri illa confessione pro omnibus dixit. Tu es Christus Filius Dei viui.

lib. 1. cap. 16.

Denique vt tu & omnes qui sacro assistunt, non satis sibi esse putent, si audiant Euangelium, sed necesse etiam ducant vt expressè fidem confiteantur, ore & moribus suis exprimant. Quare cum Symbolum proferes, elice Fidei actus circa singula Fidei mysteria quæ in eo continentur, & coram Sanctissima Trinitate, Christi que Cruce atque tota Ecclesia, solemnem Fidei tuæ professionem emitte.

Offertorium.

1. **O**ffertorium dictum est quia tunc populus oblationes suas Ministris Ecclesiæ offerebat Deo postmodum per ipsos in Christi sacrificio cum eius corpore & sanguine consecrandas. Præmittitur ideo, Dominus vobiscum, vt nimirum quisque suam conscientiam consulat, & si quid offerre velit, puritatem cordis & vnionem cum Deo, Christo aliisque prius renouet, vt acceptabile fiat.

2. Interim dum populi oblationes à Ministris reciperentur, versiculus recitabatur qui ideo vocatur offertorium in quo vel offert Ecclesia Deo laudes ob beneficia sibi ab ipso per Christum collata, petit donum aliquod conforme vel alicui Mystério Christi, vel perfectioni Sanctorum, in quorum honorem missa peragitur. Aug. libr. 20. de Ciuit. cap. 18. ait, facere hinc Ecclesiam quod olim Populus 2. Paralip. cap. 5. vbi dicitur quod cum offerrentur holocausta, cepit populus in voce, tubis, & cymbalis laudes canere Domino.

3. Vide tu vt cum Christi sacrificio & populi oblationibus tuas etiam laudes & munera ac petitiones depromas: Exiguum est quod offers, & illud ipsum à Deo recepisti, & tamen quia Christi nomine offers, tibi à Deo longè auctius reddetur, nempe pro pane & vino Corpus & sanguis Filij eius, & pro imperfectis tuis laudibus, maxima spiritualium Gratiarum dona. Hic est mirabilis ille fluxus & refluxus, & Deum inter & nos amoris bonorumque communicatio.

Oblatio.

Primò oblatio panis & vini consecrandi significat secretam illam oblationem qua Christus semetipsum Patri obtulit à primo momento conceptionis ad crucem vsque.

2. Notat etiam Ecclesiæ ex multis fidelibus non secus atque panis & vinum ex multis granis collectæ, & in hac publica Religionis actione, Fideique & charitatis vnione conspirantis oblationem sui ipsius, vt per Christi merita perfectè sanctificetur, Christo vniatur, & in eo veluti absorbeatur, & desinat esse id quod est, atque in Dei Christi que vitam & similitudinem transeat, sicut enim aqua si sola sit, offerri non potest, nec in Christi sanguinem mutari, sed vino admiscenda est: ita nulla Deo grata est oblatio, nisi Christi Sacrificio incorporetur.

3. Si velis in Christum transire, debes vt panis

& vinum plurima pati, & ita te mortificatum Deo soli in holocaustum perfectum offerre in memoriam & honorem crucis, vt totus in Christum conuertaris. Hinc rectè de Euangelio, Symbolo, & oblatione Hildeber. Cenom. canit.

*Audis vn credas, credis vt hostia fias;
Taliter incipimus esse, sumusque Dei.*

Cum igitur panem & vinum offers, & tuum & omnium adstantium corda simul Deo offeras vt mystica immutatione de terrenis fiant cœlestia, imò diuina, sibi que omnes & mundo mortui Deo viuunt, imò viuunt in illis Deus. Nec hanc tibi mutationem negabit Deus, qui panem & vinum sibi oblatum in corporis & sanguinis Christi substantiam mutaturus tui causa acceptat.

Oratio super oblata.

O Rat sacerdos vt spiritus sãctus nouo quodam modo & copiosiore virtute descendat, sanctificet & acceptet oblata: olim quidem hanc sanctificationem & acceptationem Deus varijs signis testabatur, sæpius verò per ignem immissum omnia deuorantem, vt contigit Abraham cum magna eius extasi atque facta reuelatione & promissione Messie Genes. 16. Gedeoni cuius Sacrificium tactu virgæ quæ sanctæ crucis fuit signum accensum & exustum cœlitus est. Iudicum 6. Eliz cuius Sacrificii carnes, lignum, lapides, puluis, aqua denique ipsa infusa ab igne cœlitus emissio consumpta sunt. 3. Reg. 18. Et tempore Sacrificiorum quæ in templo fiebant, in nebula gloria Domini descendit & impleuit totam domum 3. Reg. 8. Nec dubium est quia diuina spiritus sãcti virtus & bonitas hic assistat, & longè potentiori igne offerentium corda inflamet, & in Dei Gloriam veluti consumat, licet illum pauci percipiant.

Lotio manuum.

Hæc ablutio inde orta est quod post acceptas populi oblationes, sacerdos manus, si quæ sordeseis adhæsisent detergere esset solitus. Significat autem. 1. Christi innocentiam peccatorum nostrorum sordibus susceptis, copioso diuinarum lacrymarum quas tota vita pro nobis fudit, imbre ad crucis se Sacrificium parantem.

2. Significat Ecclesiæ Christi & sanctorum sacerdotum qui magno numero in ea Deo ministrant, innocentiam, quam tamen ipsi ad Christi altare adituri, tanto operi minus congruâ siue ob commissâ olim, siue ob quotidiana peccata confitentes iterumque puriorem reddere non cessant,

3. Tu pete à Domino vt merito lacrymarum ac sanguinis Christi interim dum cum sanctis Ecclesiæ sacerdotibus manus iam mundas tibi iterum lauas exterius, ipse tui misertus cor amplius emundet interius ad sacra illa dignè pertractanda & sumenda, Deique laudes, vt habet Psalmus, enarrandas, & time ne si sis immundus, Deus cum impijs perdat animam tuam vide D. Thom. 3. part. q. 85. art. 5.

Inclinatio capitis.

Suscipe sancta Trinitas. Dirigitur intentio & finis Sacrificij ad Sanctam Trinitatem, & ab eadem petitur eius fructus, nimirum 1. Vt cedat in ipsius Gloriam & memoriam ac honorem debitum vitæ & passioni Christi.

2. Ad honorem sanctorum omnium qui ex tali Sacrificio gratiam & gloriam sunt adepti.

3. Ad salutem tibi, præsentibus, alijsque pro quibus offers ex meritis passionis Christi Domini &c. intercessionibus eorundem sanctorum comparandam. Ad istum ergo finem mentis oculos seriò dirige & ad Dei atque sanctorum præsentiam attentus vanos ad circumstantes respectus procul ablega.

Osculum altaris & exhortatio adorandum.

Sacerdos per altaris osculum Christum veneratus illique intimè coniunctus, hausto veluti ab eo spiritu, in eius persona circumstantes monet, vt orent & vigilent, ne quod contigit Apostolis dum hoc Sacrificium perficit, eum cum graui iniuria deferant.

2. Vt minister Ecclesiæ postquam Sacrificium Deo obtulit ad supradictos fines, iubet circumstantes pro sua parte ad hoc Sacrificium nomine Ecclesiæ offerendum concurrere, seseque ad eos fructus quos paulò ante petiit, recipiendos attenta oratione disponere: vnde minister statim respondet. Suscipiat Dominus Sacrificiũ de manibus tuis ad laudem & Gloriam nominis sui, ad vtilitatem quoque nostram, totiusque Ecclesiæ suæ sanctæ. Ita Alcuin. Innocentius, & alij.

3. Vt priuata personæ accendat hoc desiderium & magno animi sensu partim Deum oret, partim astantes inuiter vt totos se ad Deum conuertant, & ad diuini huius Sacrificij communionem, vbereque fructus percipiendos se comparent.

Secreta orationes.

Secreto fiunt, ait Amal. l. 3. c. 20. ideo quia Deo cogitationibus loquimur, nec est necessaria vox reboans, sed verba ad hoc tantum adhibentur, ut iis admoneatur sacerdos quid cogitare debeat. Rupertus vero ait secreto fieri quia denotatur secessus Christi à Iudæis, interim mortem illius clam meditantibus, sicut vult ingressum eius solemnem in Hierusalem præfatione clara voce pronuntiata significari. At Yvo Carnot. & Hildeber. secreto, inquit, presbyter orat secretas memorans assimiliansque preces quæ egit Christus cum ter (iam, Iuda remoto) abcessit modicum terque precatus ait, &c. quamobrem. 1. memor esto affectus illius ardentissimi quo Christus Dominus toto tempore Passionis suæ preces fundebat sumpto præsertim initio ab oratione in monte Oliueti usque ad eam quam concepit in monte caluariæ dum emisit spiritum, & pete ut ei conformari possis, & in eius vniione orare & exaudiri.

2. Induc Charitatis affectum quo sancti nulla re indigentes in cælis, tamen taciti Deum pro nobis deprecantur, & in Ecclesia tot sancti mundo incogniti cum Deo versantur assidue.

3. Explora quale sit Sacrificium, & secretum mentis tuæ, & ingemisce quod adeo parum re-collectus ores.

De præfatione.

Quam Christi actionem repræsentet, audi ex Hildebert.

*Si bene cuncta notes hoc totum filius egit
A prece discipulos, inde petendo crucem
Primum iussit eos vigilare, statimque precari,
Post dormire; de hinc Agnus & ara tulit
Nimirum dum dicit eis; vigilate, salutem,
Quipe salus anima, si vigilamus, adest.
Dum iubet orari sursum cor suadet habere,
Orari siquidem sola superna iubet.
Dum tandem vocat ad requiem, monet edere grates,
Mentis enim requiem gratificamur ei.*

Præterea acrior quædam est ac urgentior populi excitatio & præparatio ad sequentem actionem, adeoque imitatio totius militantis Ecclesiæ ut ascendat in spiritu ante Dei thronum, & cum triumphante ad Deum glorificandum in charitate se vniat, atque ita oratione, gratiarum actione, amoris Dei actibus se disponat ad descensum Christi ad nos in Sacramento Eucharistiæ promerendum, secundum illud Ioannis 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ad eum veniemus: quare in hac potissimum parte, attentio procuranda, ut notat D. Thomas 3. p. q. 83. art. 4. Et ut affectu charitatis toti feramur in Deum vide August. lib. 14. de Ciuit. c. 13. & in Psalm. 85. & Chrysost. in Ps. 4. qui sursum cor habere aiunt esse. 1. Affectum

à creatis rebus abstractum in Deum figere 2. rectam habere intentionem. 3. In imitationem Christi crucifixi tendere; unde & Christianorum corda alata esse debere ait Chrysost.

2. In recitatione Præfationis intueri Dei maiestatem & Christi personam, Angelorum item atque sanctorum, ut describitur Daniel. 7. Ezech. 1. 10. Item Apocal. 14. Quos magno sanè numero adesse præsentis credi par est, ut cum Ecclesia regem regum mirabili dignatione mox venturum latenter excipiant, cum ingenti gratiarum actione laudeque quod quam longelateque ipsa patet, tam gloriose per hoc Sacrificium regnet & triumphet.

3. Tu igitur pulvis, & cinis cum laudare debeas Dominum quem Beati illi spiritus trisagio adorant & tremunt, dic mente quod in liturgia Chrysostomi dum sacerdos orationem Cherubim, eadem penè cum nostra præfatione profert, cantores dicunt. Qui Cherubim mysticè repræsentamus & viuificanti Trinitati ter sanctum hymnum canimus, omnem deponimus sæculatam sollicitudinem tanquam regem omnium suscipientes Angelicis inuisibiliter stipatum agminibus. Alleluya.

Exulta ergo tu pariter, gratias age, & triumphali trisagio, ut vocat S. Iacobus, Deum & Christum illico tibi affuturum præsentem deprecanda, quod sic dignetur sese per te & in te glorificare.

Canon.

Hæc præcipua Missæ pars vocatur Canon, siue regula, & aliquando etiam actio, quia, inquit V. Valfridus Dominicorum Sacramentorum confectio regularis est, quæ nempe secundum certam & præscriptam ab Ecclesia verborum formam & regulam fieri debet. In eo 1. Sacerdos Christum Dominum se Patri in cruce offerentem quoad omnia repræsentat. Nam imprimis Christi exemplo solum Patrem inuocat & per eum totam Trinitatem: quod deinde ex decreto Apostolorum seruatum esse ait Alcuin. qui cum multos Deos euellere vellent, ne viderentur apud novos Christianos præuaricari, sub Trinitatis Sacramento vni personæ in Sacrificiorum ritu supplicandum decreuerunt.

2. Quoad maximam partem expansis manibus ad crucifixi imitationem orat, & multas cruces format: nam ut bene Hildebertus.

*Mentio mortis adest ubicumque perennibus scis
Imprimit vincta manus mystica signa crucis.*

Crucem enim Christus etiam ante Crucifixionem impressam cordi gerebat.

3. Orat secreto ut Christus in Cruce qui tamen sicut septem breuia verba protulit, ita sacerdos septies in canone breuiter alta voce precatur.

4. Orat pro toto mundo, Ecclesiæ prælati, principibus, fidelibus, viuis ac defunctis; & Christus Dominus siue cum hoc Sacrificium instituit, siue cum in cruce seipsum obtulit, omnes planè homines à mundo creato ad finem usque

futuros, omnesque eorum actiones in particulari coram patre recensuit, & pro illis hoc Sacrificium obtulit Deum rogans ut eorum actiones & oblationes huius ut Sacrificij, ei gratæ & acceptæ essent. Hoc ut indicet sacerdos ait initio præfationis se per Iesum Christum, id est eius iussu & nomine supplicem orare.

5. Denique ipsiusmet Christi verbis utens verba consecrationis profert.

2. Ut est Ecclesiæ minister hoc Sacrificium offert eiusdem Fidei & spiritus communionem vnitus. 1. Cum sanctis qui in cælis sunt, tum ut eorum precibus iuueamur, ut notat sanctus Dionysius c. 3. Ecclesiast. Hierarch. tum ut moneamur imitandam esse eorum puritatem, & in Christum amorem, ut notat Beda, Vvalfridus Hildebertus & alii 2. Cum tota Ecclesia, Papa, Episcopo rege, amicis, circumstantibus fidelibus, tum ad commune hoc Sacrificium communi consensu, & vna mente, dignius offerendum, tum ad eius fructum vberius in omnes diffundendum.

3. Ut est priuata persona orat vel voce, vel sola mente in memento pro ijs quos habet commendatos, in qua priuata oratione hanc methodum quidam obseruant ut 1. Eorum meminerint pro quibus ex obligatione sacrum facere intendunt. 2. Ecclesiæ totius necessitates Deo proponant. 3. Pro Papæ & toto ordine Ecclesiastico orant. 4. pro religiosis. 5. pro sæculari statu, rege, principibus, gubernatoribus, Iudicibus, toto populo & maximè pro afflictis. 6. pro parentibus, amicis & inimicis. 7. pro seipsis & suis necessitatibus. Potest verò sacerdos in hac oratione petere ut hoc Sacrificium singulis profit, secundum eam mensuram quam Deus nouit, in satisfactionem peccatorum, & impetrationem eorum quæ cuique sunt necessaria. Nonnulli ut hæc oratio & maiori deuotione fiat, & ne memoria turbetur, per Christi Crucifixi imaginem, & singula eius membra, singulos ordines pro quibus orare intendunt disponunt hac ratione. 1. Ad caput meminerunt eorum pro quibus primaria intentione offerunt. 2. Ad brachium dexterum, Papæ & ordinis Ecclesiastici. 3. Ad sinistrum ordinum religiosorum. 4. Ad pedem dexterum sæcularis status. 5. Ad sinistrum, parentum, amicorum & inimicorum. 6. Ad cor suarum necessitatum. 7. ad totum corpus vniuersalis Ecclesiæ eiusque necessitatum contra infideles, hæreses, morum corruptiones. Reuocat hæc dispositio eis in memoriam quomodo Dei Filius in cruce pendens omnium istorum pro quibus sacerdos orat, in particulari meminerat, magnamque proinde fiduciam excitat fore ut pro quibuscumque obtulit, iisdem modo fructum Sacrificij applicet. Cæterum potest hæc priuata oratio fieri longior ante sacrum, ne si in sacro nimium protrahatur adstantium deuotionem turbet.

Hanc igitur oblationem.

Rebus Sacrificandis imponi solitas manus ex scriptura notum est, tum ad certiore earum designationem, tum ad significandum eas ex nostra manu, in Dei ius & honorem emitti, tum ad indicandum omnipotentem & beneficam Dei manum iis instare ut eas & immutet & recipiat. Cum igitur manus extendis in oblata, cogita Dei manum extensam ut destructa panis & vini substantia corporis & sanguinis, Christi substantiam sub speciebus ponat, & ora ut hanc oblationem substantiali benedictione benedictam, ab æterno in sui beneplaciti libro adscriptam, inuiolabili voluntatis decreto ad vberes fructus pro quibus à Christo instituta est firmam, & ratam, rationabilem, id est tota mentis nostræ attentione, & affectu cordis summo factam, ac proinde diuinæ suæ Majestati quam maximè acceptabile esse velit, idque per merita, Crucis Christi, idè enim tot sunt cruce ut simul intelligas quàm multis crucibus & mortificationibus, quàm frequenti & feruenti tui oblatione & resignatione, quàm iugi oratione & Dei influxu egeas ut efficiaris Deo gratum Sacrificium, in Christi Crucifixi similitudinem transeas, & certam ratamque tuam vocationem & electionem facias

Consecratio.

Qui pridie. Hæc tandem est totius liturgiæ nobilissima actio ad quam tot sanctæ alie ceremoniæ præparationes tantum fuerunt. Nec verò opus est ut pluribus tuam hinc fidem & pietatem renouem: nam ut te Chrysostomi verbis alloquar, dum conspicias Christum immolatum &c. etiamnum inter mortales versari, tene in terra consistere censes, an non potius è vestigio in cælos transferris? An non carnis cogitationem omnem abiiciens, nudo animo, mente purâ circumspecis quæ in cælo sunt, &c. Hactenus Chrysost. Id oculis vides, id perspicis, id manus tuæ contrectant de verbo vitæ quod Catechumenis ne quidemaure percipere licitum est. Mente igitur non humana, sed Angelica.

1. Representa tibi Christum Dominum, De sacerdoti summum sacerdotem non tantum quando tota vita se Deo Patri offerebat: sed præcipuè in vltima cæna, cum hoc Sacrificium institueret, & præciperet Apostolis idem facere in sui commemoratione: representa, inquam illum ipsum intuentem reipsa & cogitantem actu de omnibus & singulis Sacrificiis quæ oblata ante sunt, vel hoc tempore offeruntur, vel deinceps offerentur, & proinde habentem ob oculos & te & hanc actionem tuam, eamque ut suam Deo Patri ex tunc representantem pro te & omnibus pro

quibus offers; quare tanquam eius legatus & eius nomine, amantissimi cordis eius memor verba A sacra pronuncia.

2. Repræsenta tibi eundem Christum Dominum summum sacerdotem in ara crucis inter cælum & terram sese Deo Patri offerentem, & cogitantem actu de te, & desiderantem si expediisset ad mundi finem in ea perseverare pro te & astantibus, & ideo in altari Sacrificium crucis continuando sese Patri exhibentem, & sanctificantem Ecclesiam. Tu ergo illum pariter exhibe & roga vt postquam se tibi intimo amore dederit, totum etiam te Deo secum Sacrificet.

3. Repræsenta tibi eundem in cælo illud ipsum Sacrificium quod tu tanquam minister eius peragis, Deo Patri suo hoc ipso momento offerentem actu, & merita sua exhibentem pro te & omnibus pro quibus orare intendis, & roga vt participem sui Sacrificij te efficere dignetur, assidue te secum patri offerendo in eius Gloriam.

Elevatio hostiæ.

Cogita quomodo Christus Dominus in cruce exaltatus super terram, & cælo propior accedens ad Patrem functus sit suo sacerdotio, pro nobis volūtariē emittens animam, & cogita Deum Patrem odorantem Sacrificium suauissimi odoris, & Angelos sanctosque omnes adorantes Crucifixum, & in eo Deum glorificantes, dicque animo quod in liturgia Chrysostomi sacerdos ait eleuans hostiam, super cælos Deus, & super omnem terram Gloria eius effusa est.

2. Cogita eundem Dominum Crucifixum, crucis ignominiam in victoria de peccato, de Demone, & mundo trophæum, & Sacræ militiæ vexillum salutare erexisse, ad quod cōfluant vniuersi mortales, ex quo sibi arma & robur aduersus peccatum, mundum, & Dæmonem depromant, in quo tota exultat Ecclesia, quod reges, principes, populi adorant humiliter, finge tibi animo circumfusam hominum multitudinem, vt ab eo sanētur alij, alij illuminentur, perficiantur & Deo consecrentur, & quomodo exaltatus à terra omnia trahat ad seipsum, & Dei esse faciat.

3. Intuere & tu oculis fidei IESVM sacerdotem magnum eleuatum à terra, eumque roga vt cortuum etiam ad se trahat ab omni terrenarum rerum affectu, & secum perpetuo cruci affigat.

Consecratio & elevatio calicis.

1. **C**ogita quomodo separatim ex vi verborum ponatur sub speciebus vini Christi sanguis vt significetur Christum Dominum in cruce & in horto, & in Prætorio volūtariē om-

nino ex venis corporis sui emisisse totum pretiosum sanguinem suum in pretium redemptionis nostræ cum retinere totum potuisset, insuper quoque iam mysticè sanguinem eundem totum amantissimi cordis sui eodem ardentissimo amoris igne calentem Deo libare: quid te facere ad Dei Gloriam conuenit qui eius id verbis præstas?

2. Contemplare sacerdotem magnum IESVM proprio sanguine circumfusam Ecclesiam aspergentē, & admirabiles eiusdē sanguinis effectus, & primum quidem vide quid virtus eius effecerit in animabus hominum; quā genere se superarit omnem potentiam, soluerit omne debitum, vicerit omnem sapientiam, omnes omnino diuitias voluptatesque sæculi despicabiles præ se reddiderit, omnia ad se regna, omnes nationes pertraxerit, pertracturusque sit ad finem vsque mundi, id est donec ei perfectè subiecta sint vniuersa, quam insigniter regnum cælorum illustrarit, impleuerit. Desidera ergo vt citò in omnes diffundatur, & suas vires exerceat, vt ab omnibus glorificetur IESVS-Christus.

3. Cogita quod quemadmodum cum populus olim aspergeretur tantū sanguine hostiæ, ipsum tamen altare eodem totum perfundebatur, ita quoque sit æquum vt tu non leuiter eodem tingaris, sed totus perfundaris eo vt inflammeris, & in eius Patriſque Gloriam tuum sanguinem sanguini rependas.

Vnde & memores nos &c.

Hic sacerdos exequitur quod Christus mandauit dicens: hoc facite in meam commemorationem, commemorata autem, vt & liturgia Chrysostomi, non tantum Christi Passione, sed resurrectionem & Ascensionem in cælos vt eiusdem Passionis effectus, quam Passionem vocat beatam.

1. Quia Christo Domino & Patri fuit adeo gloriosa, atque adeo & ipsi & Patri hæc Passionis commemoratio gratissima est; ita vt Christus eam in tanti beneficii compensationem potissimum requirat, eaque de causa hoc Sacrificium instituerit.

2. Quia toti mundo est necessaria ad salutem, & ad vñionem cum Deo per fidem, spem & charitatem potentissima: Vnde Rupertus lib. 2. c. 12. ait fieri mentionem Passionis, Resurrectionis & Ascensionis, quia primum Ecclesiæ charitatem vulnerat, secundum confortat fidem, tertium lætificat spem. Quare eius commemoratio Ecclesiæ longè est suauissima, quippe quæ fiat per hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ; quæ verba dum proferuntur quinquies signum crucis formatur, vt intelligamus, quod notat Rupertus ibid. Hæc esse illa quinquē viuentis petræ foramina, in quibus formosa est & immaculata colūba, nempe Ecclesia sancto vitæ æternæ pane satiata, & calice salutis perpetuæ inebriata.

3. Hæc eadem & passio & eius commemoratio, quàm tibi beata est, cum inde ut ex thesauro & peccatorum veniam, & omnis vitæ sanctitatem, & cibi potusque salutaris delicias, & æternæ beatitudinis opes pro tua voluntate, cum in tuis manibus sit, depromas. In hæc ergo foramina non manus tantum, sed & cor, imò & corpus & animam inferre penitus, & abde ut ibi vita tua abscondita sit, & tu non amplius viuas in te, sed in Christo qui est vita omnium viventium.

Supra quæ propitio &c.

Si hoc tuum Sacrificium consideres quatenus vel Christi personam vel Ecclesiæ geris, & hostiam per se dignam exhibes, dubitari non potes quin Deus propitio illud & sereno vultu respiciat, & acceptum habeat, longè magis quàm Sacrificium Abel Abraham, Melchisedech, quanto res magis placet quam umbra, & veritas quam figura. Verum ut es priuata persona conaridebes ut pro dignitate hostiæ & Christi & Ecclesiæ offerentis, ita etiam sanctè quantum potes offeras. Itaque indue affectum Christi cum vel hoc Sacrificium instituit, vel idem in cruce peregit, & sanctorum omnium quotquot in Ecclesia obtulerunt; Et, si placet, offerent usque ad mundi finem, & stude ut pari animi ardore offeras, sic enim etiam sereno vultu te tuumque Sacrificium respiciet Deus. Imitare verò præcipuè hos tres Patriarchas tibi propósitos: Non tantum recte offer, sed etiam ut Abel, rectè diuide, te ipsum tibi non retinens, sed cor tuum offerens Deo dicenti Fili mi præbe mihi cor tuum: ut enim cætera sine me tibi satis esse non possunt, ita nec omnia tua sine me tibi placere possunt. Imitare fidem Abraham, spem & animi promptitudinem cum qua se maximè in Filio suo immolare paratus fuit. Imitare & Melchisedech qui nisi seipsum prius obtulisset, numquam præuidisset causas quarum intuitu panis & vini Sacrificium sine exemplo primus obtulit. Hæc ex Ruperto ibid.

Supplices te rogamus &c.

Hæc magis veneranda quàm discutienda, ait Alcuin. de his tamen ita Hildebertus.

Ara superna Dei conspectus, eò sacra ferri

Est etiam mentis sacra placere Deo.

Angelicas ea ferre manus est plaudere nostro

Aspectu superos, mysteriisque sacris.

1. Igitur ut Christi personam geris, eum repræsentas Patri in cruce inclinato capite supplicem & morientem, & non eum solum Angelum qui in horto & paratione ei adfuit, sed totam cælestem curiam, cum sanctissima illa anima perfectum iam & consummatum Sacrificium

Patri offerentem, & omnibus qui de eo participaturi erant cælestem benedictionem & gratiam ex poscentem.

2. Ut es minister Ecclesiæ eam repræsentas cum triumphante communicantem in huius Sacrificij ritu. Nam hoc idem Sacrificium quod à te nomine Ecclesiæ peragitur, in cælesti illo templo coram diuina Majestate exhibetur. Ibi Christus Dominus qui hic est primarius sacerdos, seipsum Patri offert: ipse magni consilij, & magni huius ministerij Angelus est, ipse templum, cum in eius sacratissima humanitate præsens adsit Deus, qui & rarissimum & excellentissimum huius Sacrificij eius nomine hic oblatus cultum ab eo recipit. Est altare, inquit Richardus in quo hæc eadem hostia olim mactata est, & quod eius sanguine tinctum est, super quo quæcumque offeruntur, Deo sunt acceptissima. Est denique ipsa hostia quæ hic tam liberaliter in sacra Eucharistia communicatur, de qua qui hic participant, nihil mirum est si omni benedictione cælesti & Gratia repleantur, & vnum sint cum ipso & cum Patre, adeoque vita cælesti & diuina viuant. Ideo enim osculum altari figis ut significes quantam per hoc Sacramentum fideles vñionem cum Christo consequantur.

3. Ut es priuata persona confisus meritis & liberalitate Christi de suo corpore & sanguine tam magnificum conuiuium instituentis & ad illud omnes adstantes inuitantis. Item Angelorum adstantium huicque conuiuium ministrantium charitate. Dole quod tam pauci Christiani ad hæc mysteria accedant, exopta & postula ut primorum Christianorum feruor in hoc Sacramento sumendo ad perfectam cum Christo vñionem, per osculum significatam renouetur, ut omnes qui accedunt cum tanta reuerentia & Christi amore, id quod etiam per osculum designatur, accedant, ut omni benedictione cælesti repleantur. Porro Angelus de quo hic fit mentio, vel est præses templi vel altaris, aut noster custos, vel est singularis pro plurali ut vult Ambros. lib. 4. de Sacramento. c. 6. Adfunt enim Angeli frequentes, & gloriosum illis est preces nostras ac desideria cum tanto Sacrificio Deo repræsentare: imò & in partem ministerij huius Sacramenti quando fidelibus distribuitur, venire, ut supra ex B. Nilo dicebamus.

Memento pro defunctis.

Opportunè hoc loco nempe post consecrationem quæ Christi mortem significat, mortuorum fit commemoratio, siue eorum qui adhuc purgantur, siue eorum qui pro Christo mortui cum eo iam regnant, & petitur ut post mortem nostram in eorum consortium veniamus.

Agnosce igitur hic mortis Christi fructum triplicem. 1. enim valet ad expiationem defunctorum, pro quibus offertur, & quorum fit hic commemoratio, in qua 1. Recenseri possunt

pro quibus orare teneris, deinde fratres & amici: quoad alios potes eum ordinem quem voles seruare: sunt qui peculiari affectu orant pro ijs qui diu in ijs pœnis detinentur, nec habent à quo iuuentur; alij pro ijs qui maximè dum viuerent, Christum amarunt; alij pro ijs qui sæpius & feruentius pro defunctis orarunt. Hæc porro commemoratio nihil aliud est quam oratio sacerdotis vt est priuata persona qua petit meritis Christi fructum applicari defunctis. Quare vt sit efficacior operæpretium est vt tam pretiosorum Christi & Ecclesiæ membrorum pœnas ipse quantum potest, sentiat, & consideret Christum in cruce se pro illis obtulisse & eos hanc ipsam huiusce incruenti Sacrificii oblationem qua liberandi forent, multò fortè iam tempore expectasse.

2. Fructus alter mortis Christi est mors sanctorum omnium qui vel pro Christo vel in Christo mortui sunt, & iam cum illo gloriose regnant, pretiosæ in conspectu ei mortis sanctorum, Christi mors causa fuit meritoria, finalis, quia in Gloriam eius cedit, & exemplaris quia plerique eius vestigia secuti sunt passi mortem pro Dei Gloria: vnde martyrum solum hinc mentio fit, quia, inquit August. lib. 20. de Ciuit. Dei c. 10. ipsi præcipuè regnant mortui, qui vsque ad mortem pro veritate certarunt; sed accipientes à parte totum, etiam cæteros intelligimus pertinentes ad Ecclesiam, quod est regnum Christi. Sic August.

3. Petimus vt per eandem Christi mortem ita viuamus & moriamur vt partem aliquam & societatem habeamus cum sanctis, id quod postulamus non nostris meritis confisi, sed Dei misericordia, à quo veniam petimus peccatorum, atque ideo initio cum dicit sacerdos nobis quoque peccatoribus, vocem exaltat, significans, inquit Amalar. clamorem bene magnum debere esse in corde pœnitentis. Vnde August. Quare fremuit IESVS & turbauit se ipsum, nisi quia fides hominis sibi merito displicentis fremere quodammodo debet in accusatione malorum operum vt violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi. Erumpe igitur in vehementem tui peccatorumque tuorum detestationem, vt quamuis moles malæ consuetudinis premat, surgas tamen occulta Gratia viuentis viuificatus.

Per quem hæc omnia.

HOc Beatorum cōsortium petitur per Christum, per quem & ad cuius gloriam tanta Deus à mundi initio & in hoc potissimum Sacrificio efficit: Quare hæc omnia dicuntur ad Christi Gloriam, & ad excellentiam meritorum eius commendandam.

1. Per quem hæc omnia Domine semper bona creas. Id est teste Alcuin. Amalar. Hugone à Sancto Victore, per quem panis vini, & aquæ substantiam, ex quibus hoc Sacrificium confici ab æterno decreuisti, & cætera etiam omnia ab initio creasti, & modo creas. Nam per ipsum

omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil. **A** Deinde sanctificas non tantum creando, sed etiam per oblationes præuias destinando vt inde fiat Sacrificium; cum viuificas, nempe transmutatione panis & vini in panem vitæ & vinum lætificans, corpus scilicet & sanguinem Christi: præterea benedixis, cum præuia consecratione, inquit Sanctus Augustinus, plenissimam omnium bonorum copiam accipiunt in nos transfundendam ad nostram benedictionem. Et denique præstas nobis, scilicet, vt idem August. in edulium & pretium redemptionis. Attende igitur diuinarum personarum concordem, vnamque in tanto beneficio propter Christum nobis exhibendo bonitatem.

2. Considera quod ideo per ipsum, cum ipso & in ipso est Deo omnipotenti in vnitatem Spiritus Sancti omnis honor & Gloria; quia Christus, vt notat Remigius, Innocentius, & alij, excellentia suorum meritorum, & per passionem suam (ideoque tot Cruces fiunt) mediator est Dei & hominum, totiusque Ecclesiæ sanctificator, qui & nobis salutem peperit, & Deo Gloriam, quæ tamen ipsi communis est cum Patre & Spiritu Sancto.

3. Excita in te spem & confidentiam ex acceptance Sacrificii & petitionis tuæ per Christum, quoniam per ipsum & cum ipso quæ præsentem & quasi in tua potestate habes, operatur omnia Deus, & omnia nobis largitur. Item magnam concipe animo existimationem & amorem erga eum quem tenes, quia ipsi cum Patre & Spiritu Sancto est vbique omnis honor & Gloria communis, vt & eadem diuinitas: quare extollens hostiam simul & calicem hæc omnia bona ita creata tibi, sanctificata, viuificata, benedicta, & in manus tuas tradita nomine totius Ecclesiæ Deo accepta refer, & eius Gloriæ deputata profitens te nolle vt tua admittere nisi vt eadem restituas, ita Amal.

Hunc autem locum illustrat id quod habet Sanctus Paulus ad Coloss. 1. vbi Christum vocat primogenitum omnis Creaturæ, quoniam in ipso inquit, creata sunt vniuersa, quæ in cælis & in terris, visibilia & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & in ipso omnia constant, & ipse caput est corporis Ecclesiæ primogenitus ex mortuis, vt sit ipse in omnibus primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in cælis sunt, siue quæ in terris. hæc ille.

De oratione Dominica Pater noster.

SANCTUS Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos affirmat Christum Apostolis præcepisse vt hanc orationem in Sacrificio hoc recitarent. Eam tu igitur, ait Alcuin. non præsumptionis temeritate, sed obedientiæ pietate recita.

1. Vt Christi

1. Vt Christi personam geris eo animi ardore illam profer, quò certum est Christum protulisse, cum eam Apostolos docuit, vel quò tum tota vita, tum in cruce in qua aliquas eius partes protulit, Patrem orabat, & ab eo petebat quæ in ea continentur pro se & fidelibus atque ad ea impetranda, crucis suæ quam semper in corde impressam gerebat, merita offerebat.

2. Vt refers personam Ecclesiæ memineris quanta cum deuotione & animi affectu hanc orationem Apostoli primum, de inde tot sacerdotes in hoc Sacrificio olim recitarint, & modo etiam quotidie recitant, quot pariter alij non sacerdotes. Tu ergo hac tot sanctorum omnium pene temporum deuotione in corde tuo collecta, hanc pro tota Ecclesia recita quæ per te eam profert in hoc Sacrificio, vt eius vi quod petit impetret.

3. Vt espriuata persona tuum etiam feruorem adiunge, & singula eius orationis verba dum eam pronuncias cum attentione & gustu pondera eodem quo Christus & sancti affectu dic, Pater verè amantissime Pater qui Filium dilectissimum seruistis benignè das vt host tibi Filios adoptes, vt ita sis Pater omnium. Qui es in cœlis vbi apertis hæreditatis æternæ thesauris filios beas quorum hic in altari promissionem Christi sanguine signatam exhibes. Sanctificetur nomen tuum & nomen filii tui. Adueniat regnum illud tuum perfectum quod tibi filius tuus est traditurus, regnum etiam spirituale filii tui quo regnet interius in omnium animis & exterius in Ecclesia sua per totum orbem recepta authoritate. fiat voluntas tua bona, beneplacens, & perfecta, præcepti, consilij, & inspirationum, in qua voluntate sanctificamur per sanguinem Christi. Da panem huius corporis tui, & calicem sanguinis non solum quotidie sumamus, saltem spiritualiter, sed etiam gustemus, & per eum crescamus. Da etiam nutriendo corpori necessaria, non superflua. Dimitte nobis debita nostra propter Christum qui Chirographum nostrum affixit cruci; sicut etiam propter illum dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed per sanguinem agni immaculati aduersus tentationes omnes mundi, carnis, Diaboli tuti simus. Denique libera nos à malo quocumque temporali & æterno, à quo vt nos liberaret Christus tanta mala sustinuit.

Hostia partitio.

SEquitur, inquit Hugo, mystica fractio panis: in lege enim iubeatur similago frustatim offerri, & Redemptor benedixit panem, & fregit, fractumque discipulis distribuit; sacerdos quoque sequens legem & Christum panem sacrosanctum partitur in tres partes, quarum vnâ in sanguine ponit pro illa parte Ecclesiæ quæ adhuc peregrinatur passionibus exposita. Aliæ duæ illis adaptantur partibus Ecclesiæ, quarum vna extra vitam in igne emundatur, & altera iam cum Christo glorificatur vt vna pars Ec-

clesiæ iustificetur, & altera citius liberetur, & pro tertia gratiæ soluantur. Ita Hugo, Iuo Carnot. eodem modo vult quæ immiscetur sanguini eam esse partem Ecclesiæ quæ adhuc calicem Domini bibit, eiusque passionem imitatur. At ex Alcuino & Amalar. colligi potest vnâ particulam in altari seruari solitam, vt quæ nunc hostiæ in sacra pixide seu ciborio asseruantur, per eamque significari triumphalem Ecclesiæ partem cui iam dictum est, vt quiescat à laboribus; per aliam verò quam sacerdos sumebat denotari militantem hîc & corpus Christi adhuc in fidelibus suis ambulans, & ad Gloriam contendens: per partem denique immixtam in calicem vt in sepulchrum, corpus illud designari quod in sepulchris iacet, seu partem illam fidelium quæ in igne purgatorio expiatur. Potest denique illa diuisio accommodari ipsi Christo, qui ex tribus vel partibus, vel vt magis scholasticè, componentibus erat compositus, diuinitate scilicet, anima & corpore, & cum in sanguine vita consistere dicatur, Amalar. vult per particulam commixtam sanguini significari Resurrectionem Christi Domini per cuius potissimum prædicationem, Christi scilicet Crucifixi quem Deus suscitauit à mortuis Ecclesia ex quatuor orbis vniuersi plagis in vnitatem fidei & pacis Christi vocata est, quod vult denotari per tres illas cruces in calice efformatas, quod & innuit liturgia Chrysostomi in qua commiscens hostiæ particulam sanguini, dicebat plenitudo Spiritus Sancti nunc & semper & in sæcula sæculorum. Interim igitur tibi & Ecclesiæ toti pacem & vnitatem postula, & præsertim vt nostra militantium vita abscondita sit in Christo IESV; calicem eius magno cum affectu bibamus, & vt Alcuini verbis vtar pete pacem Domini quæ finem non habet, & est omnis piæ actionis perfectio, pete pacem & intimam cum Christo vñionem: vera enim pax, vt ille idem ait, vnitatem facit, quomodo qui adhæret Domino vnus spiritus est cum eo.

Agnus Dei.

SErgius Papa dicitur instituisse, vt dum hostia à Sacerdote frangeretur, à populo cantaretur hæc oratio, qua se pararet ad Communionem mox sequuturam partim mentionem faciendo Agni Christi de cuius corpore Deo immolato participare debebat, & cum eo ac per eum Sacrificari, partim petendo ab eo tam præteritorum quam præsentium peccatorum veniam, & denique pacem cum Deo & inuicem tantopere ad hoc Sacramentum necessariam, vnde olim osculum pacis dari solebat: præterea per eam Sacerdos seu Ecclesia orat, vt vult Iuo Carnot. & Hugo. 1. pro fidelibus defunctis vt tandem quiescenti corporis Christi parti & beatis adjungantur. 2. Pro infidelibus & peccatoribus, vt misericordiam à Deo consecuti membra fiant eius, & capiti suo per Fidem, Spem & Charitatem adhæreant.

3. Vt qui adhuc militant in carne per pacem quæ est omnis piæ actionis perfectio, tentationem omnem superent, ideoque additur dona nobis pacem.

Propone igitur tibi Christum Dominum Agnum Dei mansuetum. 1. In infantia sua benignum & amabilem, & eorum qui in purgatorio detinentur personam & affectus induens dic ex animo miserere nobis.

3. Intuere Christum toto suæ passionis decursu agnum patientissimum omnia sustinentem sine querela, eundemque Sacrificium Deo gratissimum & eorum nomine, qui vel infideles sunt, vel in peccato mortali degunt, subijce miserere nobis.

3. Exhibe tibi Christum iam regnantem in Gloria, in qua est Agnus misericors sedens in Throno Patris Apoc. 4. dissimulans peccata omnium, tanto tempore expectans te ad poenitentiam, & in persona totius Ecclesiæ dic dona nobis pacem, scilicet tecum, inter nos & nobis ipsis. Dicitur autem tollis, non tulisti, vt significetur perpetuitas, quia tulit, tollit iam, & in finem mundi tollet: ait Chrysost.

Tres secreta orationes ante sacerdotis communionem.

TRes has orationes Micrologus c. 18. ait priorum & religiosorum deuotione additas, vt ijs sacerdos proximè sese ad Communionem pararet, ad quod maximè sunt accommodatæ; nam excitant & profundam humilitatem cum annihilatione sui, & compassionem mortis Christi, quas dispositiones requirit S. Bonauentura. Præterea verò videntur etiam institutæ vt eisdem pietatis motus in sacerdote excitent quos in liturgia Chrysost. sacerdos desiderat cum ostendens calicem sumendum clamat, cum timore Dei & fide & dilectione, accedite. Nam.

1. Sacerdoti Christum repræsentat vt orat inter Apostolos, quando sermonem ad eos habuit in cœna, & pacem eis suam reliquit, qua eius promissione fretus eandem pro tota Ecclesia petit, vt quæ est corpus Christi mysticum per veri corporis eius participationem, in eo vniatur, & eius spiritu tota repleatur & viuât.

2. Eidein repræsentat Passionem & mortem IESV-Christi, per quam ipse cum Patre & Spiritu Sancto mundum viuificauit, quam vt ipse vitam etiam recipiat, petit per Communionem liberari à suis iniquitatibus, & ita Christo incorporari, vt ab eius amore numquam separetur, qui est proprius huius Sacramenti effectus.

3. Repræsentat Christum iam gloriosum partim seuerum vindicem eorum qui indignè communicant, partim suauissimum medicum eorum qui vt par est dispositi accedunt: Sacerdos ergo indignitatis suæ timore correptus petit Christi pietate liberari à poenis indignè communicantium, & huius Sacramenti vi sanari, & tutum reddi aduersus omnia salutis animæ & cor-

poris incommoda: qui sunt effectus huius Sacramenti.

Panem cœlestem accipiam.

Christi corpus sumpturus adorat sacerdos vt repetitis Fidei, Spei, & Charitatis, Religionis, & Humilitatis potissimum actibus magis ac magis ad tantum hospitem recipiendum sese præparet. Nam hac genuflexione protestatur quàm procul absit instar prodigi à domo Patris, & quàm indignus qui pane filiorum vescatur, abijcit se ad infernum vsque vt potè tot suis peccatis debitum, diuina tamen misericordia & Christi potestate qui publicanos, meretrices, latrones, suos etiam Crucifixores liberauit, & mensæ suæ participes effecit, erectus dicit Panem cœlestem accipiam &c.

1. Panem spiritualem, sed verè corpus & sanguinem Christi in quo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitabat, quo tota Curia cœlestis vescitur, qui cum diuinitate & humanitate sacrosanctæ animas & Sensus corporales beatorum omni gaudio & felicitate cumulat, & in beata illa & æterna vita conseruat.

2. Panem cœlestem confectum ex fermento diuini verbi & farina omnino immaculata atque sancta carnis B. Virginis Mariæ ab omnipotente, sapientissimo & summè bono artifice decoctum sub cinere humiliationis & Passionis, oblatum super lignum crucis & portatum ab Apostolis per vniuersum orbem.

3. Panem cœlestem qui cœleste cor requirit, cœlestem stomachum, cœlestem amorem, vt rectè manducari & gustari possit.

4. Panem cœlestem qui homines cœlestibus delicijs & moribus implet, atque de terrenis cœlestes facit, imò & diuinos.

Accipiam. 1. Vide quo tu iure accipias, etsi enim sis indignissimus, tamen Dei benignitate est tuus, tu illum accipis, tu tenes manibus, tu possides: est enim tibi datus à Christo cum dixit, accipite & comedite: attende quam sit erga te liberalis qui vt viuas se tibi in cibum tam sæpè dat, ac quodammodo se toties perdit, & exinanit.

2. Accipiam. Vide quo tu affectu accipias, nam inter dantem & accipientem quædam esse debet proportio.

Dat tibi Christus inexplicabili amore & desiderio tui boni, vt Dei vita viuas. Tu prætentâ intimum cor tuum & vide an summa æstimatione illum etiam desideres, numquid sit siue in cœlo, siue in terra quod ultra desideres, & dic, quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram. Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum.

3. Accipiam. Vide quid de eo facturus accipias: nec enim est bonum sumere panem Filiorum & mittere canibus, quid enim est?

4. Accipiam. Accipiendo hunc panem, sis Dei, Christi, & sanctorum omnium conuiuia; quare æquum est vt egrediaris è stercore

tuorum peccatorum, & stabulo miserie tue, & transeas quodammodo de mundo in cœlum, de tempore in æternitatem, de vita naturali in supernaturalem & diuinam: in hoc Christi conuiuio cum Deo affides, & eodem cibo replearis quo ipse satiatur.

5. Accipiam. Vide quid iam accipias & cōgita tibi esse par reddendum. Accipis Corpus Christi pro te in cruce sacrificati, quo in Sacrificio ipse etiā te Deo obtulit, quare scito corpus tuum te & sanguinem Deo debere; sic vt ad eius Gloriam Christi exēplo millies & millies cōsumi exoptes. Hoc est quod subdis. Et nomen Domini inuocabo. Hæc enim inuocatio nominis Dei verè & perfectè fit per Sacrificium quo te totum Deo consecras ad laudem & Gloriam nominis eius.

Domine non sum dignus.

Intuere Christum in cruce pendentem & discurre per Incarnationem, conuersionem & passionem eius, & fatere indignum te esse participatione illius personæ, meritum, carnis, sanguinis, & diuinitatis; quia tu fuisti causa tam laboriosæ passionis eius, nec eum satis amasti, nec eius exempla es imitatus, nec impendisti tempus & labores tuos pro eius Gloria, & cum aliis vicibus se tibi dederit, non es bene vsus secundum voluntatem eius, proinde roga vt verbo & iussione sua accendat in te amorem suum qui te sanet, & multitudinem tuarum negligentiarum & peccatorum operiat.

2. Domine non sum dignus. Intuere Christum Gloria & honore coronatum in dextera Dei Patris, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra; in cuius faciem desiderant Angeli prospicere, & fatere te non esse dignum vt ad te veniat vilem corpore, & affectu veneno vitiorum infecto repletum, more suis immunda in luto iacentem, & porcorum cibos esurientem. Et pete vt det tibi gaudium & lætitiā in se Deo saluari tuo.

3. Domine non sum dignus. Intuere Christum vt iudicem cum potestate magna & maiestate sedentem in nubibus cœli, & coram eo omnes tribus terræ plangentes, & fatere humiliter te non esse dignum vt de sede illa totus mansuetus ad te descendat, cum tu non obdixeris ei, cum multoties eum prouocaueris ad iram, cum sis malè vsus eius donis, pietate & misericordia, qua toties tibi pepercit, cum numquam peccate desinas, & tamen excludat omnes immundos, negligentes, & immisericordes à participatione cibi huius & regni sui, & roga vt cor tuum sancto timore suo configat.

Communio.

Hoc præcipue momento reuocandi sunt pī omnes affectus qui præcesserunt, & actibus Fidei, Spei, Charitatis, ac religionis excipiendus est Christus iam iam intraturus vt se tibi perfectè vniet, quæ vnio est perfectissimus effectus huius Sacramenti. Cum verò ad vniōnem tria concurrant. 1. Ipsa extremorum vniendōrum præsentia. 2. Mutua in se inuicem inclinatio. 3. Ipsa vnio. Hæc tria considerari hīc vtiliter possunt.

1. Enim Christus nobis vniendus præsens est corpore, anima, intellectu, voluntate, operationibus, meritis denique omnibus: quam eius præsentiam sub quocunque titulo sponsi, regis, Patris, Iudicis, Pastoris, Glorificatoris &c. Fide viua apprehendere debemus, & nos ei vicissim præsentem reddere cum intellectu, voluntate, operibus bonis & malis & dotibus eum agnoscendo, adorando, nostra ei omnia offerendo, sicut ipse nobis suam diuinitatem, humanitatem, Crucem, actiones omnes, seipsum præsentem hic exhibet.

2. Christi inclinatio & propensio in nos summa est. Nam vt ibi est, infinito amore nos diligit, & ingenti desiderio se totum suæque merita, & dotes communicare exoptat, & nostra etiam vicissim bona & mala recipere. Nos etiam debemus summo affectu desiderare eum recipere cum omnibus eius bonis, & nostra omnia ei communicare, corpus, animam, intellectum, voluntatem, dotes omnes, bona denique & mala vniuersa in eum quodammodo immergere, tum vt eum qualicumque modo augeamus, tum vt in eo mala nostra pereant & bona augeantur. Huc etiam pertinet votorum renouatio, & sui oblatio integra, desideriumque vitam suam & sanguinem ei reddendi: quare hoc loco percontandus est ad fundum vsque animus, & omnis erga creaturas affectus planè ei ieiundus est, alioquin inclinationi Christi inclinatio nostra non aptè respondebit. His duob. optimè vtrumque extremum disponitur per actus præstantissimos ad vniōnem ipsam.

3. Ergo sequitur ipsa vnio quæ fit per veram & Physicam manducationem corporis Christi sub speciebus latentis, qua manducatione tamquā signo Sacramenti, facta gratia Sacramentalis infunditur, ad eum præcipue effectum vt noster spiritus cum Deo perfectè per internōs pios & affectuosos amoris actus vnietur, qui effectus statim cum magna dulcedine sequi solet: deinde verò practicos eiusdem actus quo nostra omnia non iam vt nostra, sed vt Dei & Christi, in eius Gloriam consumere parati sumus, & re ipsa etiam consumimus, & Christi & Dei bona, nostra esse reputamus, & vicissim Christus in se mala absorbet, & suam vitam, mores, perfectionem, vt forma solet materię, imprimat & communicat, vt deinceps dicere possimus eum. Apostolo: viuo ego

iam non ego, viuit verò in me Christus: quod autem viuo, in fide viuo filij Dei qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Nam per spiritum suum in nobis est, nos informat, in nobis credit, in nobis sperat, amat, operatur, intellectum suum & sapientiam nostro intellectui, & cor cordi, linguam linguæ imprimens, & denique vires omnes nostras & sensus ac corpus ipsum non solum præsentia sua, sed nouo quodam modo suo fauore, gratia, protectione, complacentia propter Christum intimè penetrans & peruens, & ad ipsam Christi similitudinem efformans, quod tandem perfectè fiet per Gloriam vtriusque. De hac verò intima Christi in nobis præsentia vide quæ diximus tractatu de imitatione Christi, cap. 19.

Sumpta verò Eucharistia, cum iam vnus cum Christo effectus es. 1. Offer te Deo Patri in Filio eius, vt partem huius Sacrificij, rogando vt respiciat in faciem filij sui in te & corpuseius, actunicam Filij sui agnoscat. Pete insuper vt tacto in te collo Christi primogeniti aspero non villis, sed spinarum aculeis & ejusdem laboriosis laceratisque manibus, & percepta ex te odoris charismatum, virtutum, & meritorum Christi fragrantia, tecum ipso in Sacrificium perfectum ad Gloriam suam recipere, & in intimam vnionem secum cum Filio & Spiritu Sancto admittere dignetur.

2. Consiste igitur paulisper in silentio coram tanta Majestate, imò iam ingressus quodammodo in gaudium Domini persentisce in teipso potentiam eius tam mirabilia operantem, sapientiæ lucem tam potenter & promptè humanarum mentium tenebras illuminantem, bonitatem omnia bona sua seque ipsam tam suauiter communicantem, æternitatem omnia præsentia reddentem, sanctitatem omnia purificantem, misericordiam peccata omnia & miseras absorbentem, amorem omnia ad se attrahentem, sibi que intimè vnientem.

3. Hæc vbi intimo sensu perceperis, adora Majestatem, ei gratias age de tot donis, ei te ex amore refunde, vt principio & fini tuo, vt tibi conseruetur natura tua & Gratia. Roga confidenter vt omnino te absorbeat in suum infinitum & diuinum esse, vt iam non ultra tu viuas, sed ipse in te maneat semper, & tu semper in illo per Charitatem impleaturque quod dixit. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo: sicut misit me Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me.

Ioanna. 6.

Quid retribuam Domino &c.

1. **C**onsidera quid acceperis, omnia scilicet, nam Deus meus & omnia; & qui nobis seipsum dedit, nonne secum nobis omnia dedisse existimandus est? & ita admirare munificentiam Dei, quæ tam facillè dat tibi cum in quo sunt omnes thesauri Dei.

2. At cogita quid reddas Deo condignum tanto dono, quid aliud quam ipsum Calicem salutaris: Age gratias Deo quod ne ingratus esses dona sua voluerit esse munera tua, quibus ei gratiam referres; dic igitur calicem tuum sic accipiam vt non mihi, sed totum tibi eum libem, vt illo me sanctificatum tibi reddam.

3. Calicem salutaris, id est calicem Passionis quem prior tu bibisti pro mea salute, vt eo inebriatus crucem meam libenter feram, & meum vicissim sanguinem tibi reddam, atque ita potato tuo sanguine meoque inuicem reddito, nomen tuum inuocabo & laudabo quia me sanguine tuo tinctum ab hostibus seruabis.

Sanguis Domini.

1. **H**ic sanguis ex calido ardentique Christi corde olim effusus in horto, in Prætorio, in cruce, in monte Caluarie, modò mihi ex amore ab eodem propinatur, vt totam animam meam eiusque vires omnes peruat, sanet, reficiat, recreet, & perficiat vt me Christo & Deo consanguineum faciat, Corpus meum & sanguinem Deo consecret, & accepto redditoque inuicem sanguine, æternæ vnionis fœdus cum eo contraham, vt hoc suauissimo amoris poculo, ex vna parte plenus, exsatiatus, inebriatus, ex altera parte nihil amplius rerum creaturarum concupiscam aut sitiam, sed omnium adeoque mei ipsius obliuiscar. Ex alia verò accensus magis, amplius atque amplius sitiam ad Deum fontem viuum, & ad hoc vnica animæ meæ delicias sitibundus quotidie accurram.

2. Hic sanguis non vindictam vt Abelis, sed misericordiam clamat, non sanat cæcos tantum vt pellicani, sed mortuos resuscitat, non ad amantem solum vt sanguis hirci, sed corda ad amantem duriora conterit, non corpora solum emundat, vt sanguis vitulæ aspersus, aut Sancta Sanctorum summo Pontifici soli aperit, sed animas omnium emundat, & cœlestis beatitudinis aditum reserat. Est enim infiniti pretij ad satisfaciendum, infinitæ puritatis ad sanctificandum, infinitæ dignitatis ad animas nobilitandas, infinitæ dulcedinis ad easdè delectandas, infiniti amoris ad homines ad amandum allicien-

infinitæ potentie ad mortalium corda cum Deo agglutinanda.

3. Hic sanguis diuinos spiritus quorum plenus est in omnes animæ & corporis vires diffundit, & hominem replet, Spiritu sapientiæ, spiritu intellectus, spiritu consilij, spiritu fortitudinis, spiritu scientiæ spiritu pietatis, spiritu timoris Domini atque humilitatis, atque ita illum Christo Deoque conformem in vita reddit.

Postcommunio.

Sumpta communione in silentio ora Dominum IESVM vt sua carne, sanguine, spiritu, diuinitateque te totum penetret, absorbeat & in se conuertat, vt caro tua caro eius, vita tua vita eius, omnia que tua sunt, eius fiant, ac proinde ea offer vt ex integro in ejus honorem & Gloriam secundum eius beneplacitum expendantur, & si ita ei placeat, infirmitatibus, persecutionibus, quibusuis huius vitæ miserijs cruce ipsa ac morte consumaris: quæ cum acciderint, memento omnia tua teque ipsum esse Christi, qui tibi commixtus est, & confide fore vt ipse carnem, sanguinem, vitam & honorem suum in te custodiat; es enim membrum eius & post tantam vnionem ita pro te Patrem orat; Pater sancte serua eos in nomine tuo quos mihi dedisti vt sint vnum sicut & nos, scilicet vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. Plenus ergo humili confidentia, & iam vt leo Dæmonibus terribilis spera te tanto auxilio fretum omnes tentationes & difficultates superaturum dicens: quandoquidem me ponis iuxta te, aut potius te intra me, iam cuiusuis manus pugnet contra me; non timebo milia populi circundantis me, quoniam tu mecum es. Et ad Dæmonem, carnem mundumque dic confidenter. De cætero nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Domini IESV in corpore meo porto.

Versus qui dicitur communio & orationes.

Has orationes reperio ab antiquis vocatas benedictiones, ita Vvalafrius explicat canonem concilij Aurelian. quo vetatur ne populus exeat e templo ante vltimam benedictionem & Rabanus Benedictionem vocat eam orationem quæ in Quadragesima additur cum præfatione illa. Humiliate capita vestra Deo, quam orationem idcirco tunc adhiberi vult quia acius in Dæmonem & carnem mortificatione & ieiunio dimicantes vberiori Dei auxilio & Gratia indigeamus. 1. Igitur Hugo vult per eas orationes significari orationem qua Christus in cælum ascendens suis benedixit & bene precatus est, vel vt Rupertus eam

qua nunc sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis.

2. Potest etiam esse Gratiarum actio pro tot beneficijs in facto missæ Sacrificio acceptis: Edet enim pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum qui requirunt eum, & sic viuent corda eorum in sæculum sæculi.

3. Orationibus illis petitur à Domino vt maneat nobiscum, quoniam aduersa sperascit, id est semper in malum & tenebras peccati inclinamur, nisi nos ille iugi sua Gratia erigat: Quare Hugo ait ideò dici Dominus vobiscum, vt hac oratione muniatur populus, ne inde digressus vitæ huius illecebris capiat, & ponè semper illis orationibus petitur vt vis & fructus Sacramenti iugiter in nobis perseueret. Nec omittendum est quod multi notant, reuerti sacerdotem ad dexteram altaris partem scilicet iudeos, quia reliquæ Israël saluabuntur post gentium plenitudinem: Rom. 9. Ego dicerem denotari gentes per Euangelium & sacro sanctorum Christi Sacramentorum participationem à sinistra maledictionis transferri ad dexteram & sortem filiorum regni, & populum Gentilem, cum esset oleaster insertum esse in Israelitis, & socium radicis & pinguedinis oliuæ factum esse. Rom. 11.

Missio populi & reliqua ad finem vsque.

Sicut orationes post communionem representant orationem & benedictionem qua Christus ascendens in cælos Apostolis bene precatus est. Ita ite missa est potest significare mandatum eiusdem quo discipuli iussi sunt se in urbem recipere, ibique orare vt promissum spiritum sanctum reciperent, cuius missio, qua terra benedictione Domini repleta est, rectè significatur per vltimam benedictionem qua sacerdos populum dimittit, & tunc Euangelium Sancti Ioannis in quo maximè declaratur diuinitas Christi, representabit Euangelij prædicationem & effectus mirabiles Spiritus Sancti qui maximè in eum finem missus est vt Christum clarificaret, & quæ in eo diuinitatis & bonitatis eius diuitiæ delituerant, mundo manifestaret. Ille, inquit Christus Ioann. 16. me clarificabit, & cap. 14. in illo die vos cognoscetis quia ego in Patre & vos in me, & ego in vobis, quod in hoc Euangelio Ioann. clarissimum est. Nam ego in Patre idem est ac verbum erat apud Deum. Vos in me idem est atque quod factum est in ipso vita erat. Et ego in vobis idem quod verbum caro factum est & habitauit in nobis.

2. Est sollemnis populi diuini Sacrificij fructibus cumulatim missio. In liturgia Sancti Iacobi, Basiliæ, Chrysost. dicitur ite in pace: populus verò respondet Deo Gratiarum, quia æquum est ait Sanctus Dionysius & Basilius, vt Sacrificij oblatio per Gratiarum actionem finiatur. Hanc porro pacem cum Deo & hominibus hoc Sacrificio acquisitam vt conferuet, additur benedictio per inuocationem sanctissimæ Trinitatis & signum Sanctæ

Crucis, vt Dei omnipotentis protectione & A
sanctæ crucis efficacia muniti fideles sint de nu-
mero signatorum in fronte, liberi à communi-
bus mundi plagis, qui stant ante thronum in
conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in
manibus eorum, vnà cum Angelis Deum humi-
liter adorantes, & dicentes, benedictio, & cla-
ritas, & sapientia, & Gratiarum actio, honor,
virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæcu-
lorum, Amen. Quod potissimum præstat fides in
Christum, & fidei confessio, ideoque additur
Euangelium S. Ioannis. Quare conari debes vt
dum populum dimittis & benedicis, atque
Euangelium recitas, id ita attentè, seriò, ac de-
uotè agas vt ij fructus consequantur.

3. Quamuis populus, finita actione liturgica
ita dimittatur, ipse tamen sacerdos vt pote to-
tus diuino cultui mancipatus manet, & pergit
Deo Gratiarum agere vt par est prolixius, Christum
quem habet præsentem adorat, suasque ei ne-
cessitates familiariter repræsentat, & quibus
indiget, auxilia flagitat, vt statim dicemus.

Gratiarum actio post Missam.

CAPVT QVINTVM.

Proclus Patriarcha Constantinop. lib. de
traditione diuinæ liturgiæ. Apostoli, inquit,
priusquam per omnem terram dispergerentur,
conspirantibus animis conuenientes, ad toto die
orandum conuertebantur, & cum multam con-
solatione in mystico illo Dominici corporis Sa-
crificio positam esse inuenissent, fusissimè & lon-
ga oratione Missam celebrabant. Hæc enim di-
uina sacra cæteris rebus anteponenda existima-
runt, atque maiori & alacriori rerum diuina-
rum & Sacrificij sacrosancti desiderio flagra-
bant: hæc ille: Addit deinde Sanctum Basilium
breuiorem reddidisse liturgiam, eò quod posteri
abjecto spiritus feruore, egrè ad missam accede-
rent. Sanctum verò Chrysostomum adhuc bre-
uiorem effecisse eadem de causa: qua de re valde
conqueritur Sanctus August. serm. 251. de tem-
pore. His vero temporibus eò redacta res est vt
præclare agatur si semihora expleatur.

Et quidem Apostoli & eorum successores ex
tanta cum Christo familiaritate in hoc Sacrificio
hauriebant feruorem illum, qui in primitiua
Ecclesia tantus erat: vnde non mirum est, si hoc
tempore eum pauci adeo familiariter Christum
nouerint, & ament, & in diuinis mysteriis per-
functoriè & quasi obiter tantum cum eo versen-
tur, tātus sit etiam in sacerdotibus tepor. Quod
ergo ipsa sacræ liturgiæ prolixitas olim in sacris
mysterijs efficiebat, hodie supplendum est post
Sacrificium longiori & feruentiori cum Christo
Domino colloquio, & attenta tanti cibi tam
festinanter accepti ruminatione. Id vt fieri cum
maiori sensu possit & fructu, visum est tradere,
multiplicem praxim vt subinde possit variari.

Primus modus Gratiarum actio- nis & colloquij cum Christo post Sacrificium.

Igitur peracta re sacra, hoc diuino cibo ple-
nus Dei sacerdos, cum ab altari recedit, sa-
crasque vestes quibus exterius Christum indue-
rat, exuit; illum roget vt internam eius formam,
& passionis memoriam, signaque numquam
deponat, sed hac perpetuò veste contegatur,
nee iusturpitudo appareat. Deinde secedens ad
locum conuenientem non eructet tantum
verbum bonum, sed per virtutum quatuor fi-
dei, spei, Charitatis, & Religionis exercitium
acceptum cibum regustet.

1. Per fidem Christum Dominum habitan-
tem non spiritualiter tantum in corde, sed
etiam corporaliter in intimis visceribus, corpus,
inquam, eius integrum & sanguinem, ani-
mam & personam ipsam diuinam cum vniuer-
so thesauro meritorum eius & perfectionum
agnoscat, & facta humili confessione acta
que fidei, generoso tantam in se maiestatem, vt
præsentem sentire conetur.

2. Spei actus eliciat quoad præteritorum
peccatorum remissionem, & quoad auxilium
contra futura, & præsentia, si quas habet,
molestias & difficultates, quid enim metuat,
in quo Dei adiutorium & brachium habitat?
& in quo tota Dei protectio commoratur, suas
difficultates singulas percurrat vt faciebat
Dauid in Psal. Qui habitat; aut etiam Psal.
Dominus regit me & nihil mihi deerit,
quid enim tantum thesaurum possidenti deesse
posset?

3. Actus Charitatis exerceat erga Chri-
stum & Deum & imprimis expendens Christum
Dominum ex infinito amore sese totum in Sa-
cramento largitum fuisse, cogitet, quid ei vi-
cissim rependere debeat, quid enim erit si to-
tum corpus & sanguinem, & animam suam,
actionesque omnes in eius vnicam Gloriam
consumat: lustret ergo accuratè num aliqua sui
suarumque actionumque pars sit quæ soli Dei
amori non seruiat. Deinde Dei in se amorem
consideret qui sic dilexit mundum, vt filium
suum vnigenitum daret, & tot modis daret, vt
omnis qui credit in eum, non pereat, sed ha-
beat vitam æternam. Præterea conetur in se
sentire amorem illum, cuius exemplum Chri-
stus Dominus præbet in Sacrificio & Sacra-
mento, qui ad Dei Patris sui Gloriam ita se
exinanire voluit, vt nos in eius notitiam &
amorem pertraheret: quid enim est quod
sacerdos hac Christi substantia nutritus non de-
beat eius virtute & exemplo agere & pati
pro Dei gloria. Denique cum in hoc sacra-
mento Deus Pater filium, & Filius Patrem æterno

immensoque amore diligit; & ita Spiritum sanctum producat eumque vterque nobis largiatur, ut Charitatem illam in cordibus nostris diffundat, quo amore ardere par est cor Sacerdotis, in quo velut in Altari quodam cœlesti Diuinus ille immensusque ignis producit, de quo Christus ait, charitatem quam dedisti mihi dedi eis ut & ipsi vnum sint, sicut & nos vnum sumus.

4. Exerceat & virtutem Religionis. 1. Quidem ob tantum beneficium gratias agendo Deo Patri, Filio ipsi, & Spiritui Sancto sigillatim, & Sanctos omnes creaturasque ad id inuitando. 2. Offerat seipsum, suaque omnia præsertim quæ eo die facturus aut passurus est in laudem & Gloriam Diuinæ Majestatis, ut Deus & Christus in se clarificetur secundum eiusdem beneplacitum. 3. Petat magna cum fiducia quæ sibi & cæteris pro quibus orare cupit necessaria esse putat, idque in particulari quantum potest, sed cum omni resignatione vnicam Dei Gloriam semper intuendo. Et in hoc præcipue puncto sit diligens & accuratus: Nam etsi cætera sint magni momenti, tamen dum Christus adest nobis, virget magis necessitas, ne in petendo parci & remissi simus, sciaturque eò se fore gratiorem Deo & Christo, quo plura petet: Nam hoc tempus est tempus beneplaciti Dei. Nihil negare Christus solet, aut potest ei qui per prædictos actus Fidei, Spei Charitatis & Religionis dispositus aliquid ab eo petit, nihil eius Pater potest recusare quando in nomine filij sui atque adeo pretio tanto oblato postulatur, nihil Spiritus Sanctus qui docet nos postulare gemitibus inenarrabilibus. Ergo occasione vsus omnes suas necessitates etiam in particulari quæ præcipue maioris erunt momenti & eo die virgebunt magis, Christo aperiat, confidenter auxilium petat, & amoris feruorisque, & desideriorum vi, quantum poterit eum virgeat, vigiletque ne vel vnum momentum temporis tam pretiosi quo inhabitantem secum Christum fouet abire sibi inutiliter patiat. Certè ex hoc fonte Sancti suum in virtutibus omnibus progressum & sanctitatem hauserunt, expertique sunt quamplurimi suas hinc preces efficaces semper fuisse, adeo ut ipsi etiam agnoscerent nihil se vnquam petiisse in sacratissima communionem, quod non essent assecuti. Quid enim negaret qui se totum tam liberaliter & amanter tradit? Sed consideret etiam & attendat nunquid vicissim Christus Dominus petat, præcipue eo die faciendum aut patiendum, & cum eius ope proponat quaecumque sit illud exequi ad eius gloriam.

Secundus Modus.

Sensuum applicatio ad Christum in nobis existentem.

Vbi in commodum locum secesserit, abdūta anima & sensibus ab omnibus rebus creatis, colligat se in sese, & in Christum Dominum, quem corporaliter gerit in medio cordis sui, conuertat.

1. In sese inspiciat Christi maiestatem: adest enim in mediis visceribus æquè integer & æquè gloriosus ac in cœlis ipsis. Sacrum eius caput intueatur corona gloriæ circumdatum, faciem lucidissimam, pedum, manuum, lateris plagas splendidissimas, totum corpus sole fulgentius & speciosum forma præ filiis hominum. Deinde oculos mentis intendens penetret illum ut splendorem Paternæ gloriæ, & figuram substantiæ Patris, qui æterna, à Patre generatione procedit semper, & vnà cum Patre amando, Spiritum Sanctum producit. Hanc admirabilem sanctissimæ Trinitatis Majestatem in se intuitus, eliciat affectus humillimæ reuerentiæ & cultus: Item gratiarum actionis, admirationis, oblationis. Denique contempletur quis ipse sit, & qualis ille locus ad quem Dominus diuertit, & quænam proportio sit tam fœtidi loci ad tantam puritatem.

2. Audiat quietè Christum Dominum in se loquentem & suauissimè inuitantem Comedite, amici, bibite & inebriamini charissimi, bibite vinum quod miscui vobis, relinquitte infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Nunquam attendat illum ut Magistrum dicentem Discite à me quia mitis sum & humiliscorde; aut cum aperuit os suum & docuit Discipulos suos Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est Regnum cœlorum, & alia. Aliquando audiat ut Patrem vel iudicem reprehendentem quotidianos defectus. Quod si nonnumquā videatur silere, humiliter ei dicat. Loquere Domine quoniam audit seruus tuus. Attendat etiam subinde Patrem in Filio dicentem. Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui ipsum audite, & ita filium roget ut officio suo fungatur dicens ei, Paratum cor meum, &c. Et opem Spiritus sancti imploret ut faciat postulare gemitibus inenarrabilibus; & eructet cor eius verbum bonum; dicatque opera sua Regi.

3. Sedens in hac mensa & fruens eodem conuiuio quo Deus Pater exsatiatur, gustet sigillatim omnia quæ apposta sunt, Christi corpus, sanguinem, vulnera, animam, intellectum, voluntatem, merita, virtutes, personam, Deum Patrem, & Spiritum Sanctum. Hæc inquam gustet & videat quàm suavis est Dominus comedat affatim: Christus enim cibus viuus est, nec cum editur consumitur, sed velut cres-

iam non ego, viuit verò in me Christus: quod autem viuo, in fide viuo filij Dei qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Nam per spiritum suum in nobis est, nos informat, in nobis credit, in nobis sperat, amat, operatur, intellectum suum & sapientiam nostro intellectui, & cor cordi, linguam linguæ imprimens, & denique vires omnes nostras & sensus ac corpus ipsum non solum præsentia sua, sed nouo quodam modo suo fauore, gratia, protectione, complacentia propter Christum intimè penetrans & peruens, & ad ipsam Christi similitudinem efformans, quod tandem perfectè fiet per Gloriam vtriusque. De hac verò intima Christi in nobis præsentia vide quæ diximus tractatu de imitatione Christi, cap. 19.

Sumpta verò Eucharistia, cum iam vnus cum Christo effectus es. 1. Offer te Deo Patri in Filio eius, vt partem huius Sacrificij, rogando vt respiciat in faciem filij sui in te & corpore eius, actunicam Filij sui agnoscat. Pete insuper vt tacto in te collo Christi primogeniti aspero non villis, sed spinarum aculeis & ejusdem laboriosis laceratisque manibus, & percepta ex te odoris charismatum, virtutum, & meritorum Christi fragrantia, tecum ipso in Sacrificium perfectum ad Gloriam suam recipere, & in intimam vnionem secum cum Filio & Spiritu Sancto admittere dignetur.

2. Consiste igitur paulisper in silentio coram tanta Majestate, imò iam ingressus quodammodo in gaudium Domini persentisce in teipso potentiam eius tam mirabilia operantem, sapientiæ lucem tam potenter & promptè humanarum mentium tenebras illuminantem, bonitatem omnia bona sua seque ipsam tam suauiter communicantem, æternitatem omnia præsentia reddentem, sanctitatem omnia purificantem, misericordiam peccata omnia & miseras absorbentem, amorem omnia ad se attrahentem, sibi que intimè vnientem.

3. Hæc vbi intimo sensu perceperis, adora Majestatem, ei gratias age de tot donis, ei te ex amore refunde, vt principio & fini tuo, vt ibi conseruetur natura tua & Gratia. Roga confidenter vt omnino te absorbeat in suum infinitum & diuinum esse, vt iam non ultra tu viuas, sed ipse in te maneat semper, & tu semper in illo per Charitatem implearurque quod dixit. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo: sicut misit me Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me.

Ioann. 6.

Quid retribuam Domino &c.

1. **C**onsidera quid acceperis, omnia scilicet, nam Deus meus & omnia; & qui nobis seipsum dedit, nonne secum nobis omnia dedisse existimandus est? & ita admirare munificentiam Dei, qui tam facile dat tibi eum in quo sunt omnes thesauri Dei.

2. At cogita quid reddas Deo condignum tanto dono, quid aliud quam ipsum Calicem salutaris: Age gratias Deo quod ne ingratus esses dona sua voluerit esse munera tua, quibus ei gratiam referres; dic igitur calicem tuum sic accipiam vt non mihi, sed totum tibi eum libem, vt illo me sanctificatum tibi reddam.

3. Calicem salutaris, id est calicem Passionis quem prior tu bibisti pro mea salute, vt eo inebriatus crucem meam libenter feram, & meum vicissim sanguinem tibi reddam, atque ita potato tuo sanguine meoque inuicem reddito, nomen tuum inuocabo & laudabo quia me sanguine tuo tinctum ab hostibus seruabis.

Sanguis Domini.

1. **H**ic sanguis ex calido ardentique Christi corde olim effusus in horto, in Prætorio, in cruce, in monte Caluarie, modò mihi ex amore ab eodem propinatur, vt totam animam meam eiusque vires omnes peruat, sanat, reficiat, recreet, & perficiat vt me Christo & Deo consanguineum faciat, Corpus meum & sanguinem Deo consecret, & accepto redditoque inuicem sanguine, æternæ vnionis fœdus cum eo contraham, vt hoc suauissimo amoris poculo, ex vna parte plenus, exsatiatus, inebriatus, ex altera parte nihil amplius rerum creaturarum concupiscam aut sitiam, sed omnium adeoque mei ipsius obliuiscar. Ex alia verò accensus magis, amplius atque amplius sitiam ad Deum fontem viuum, & ad hoc vnica animæ meæ delicias sitibundus quotidie accurram.

2. Hic sanguis non vindictam vt Abelis, sed misericordiam clamat, non sanat cæcos tantum vt pellicani, sed mortuos resuscitat; non ad amantem solum vt sanguis hirci, sed corda ad amante duriora conterit, non corpora solum emundat, vt sanguis vitulæ aspersus, aut Sancta Sanctorum summo Pontifici soli aperit, sed animas omnium emundat, & cœlestis beatitudinis aditum reserat. Est enim infiniti pretij ad satisfaciendum, infinitæ puritatis ad sanctificandum, infinitæ dignitatis ad animas nobilitandas, infinitæ dulcedinis ad easdè delectandas, infiniti amoris ad homines ad amandum allicien-

infinita potentia ad mortalium corda cum Deo agglutinanda.

3. Hic sanguis diuinos spiritus quorum plenus est in omnes animæ & corporis vires diffundit, & hominem replet, Spiritu sapientiæ, spiritu intellectus, spiritu consilij, spiritu fortitudinis, spiritu scientiæ spiritu pietatis, spiritu timoris Domini atque humilitatis, atque ita illum Christo Deoque conformem in vita reddit.

Postcommunio.

Sumpta communione in silentio ora Dominum IESVM ut sua carne, sanguine, spiritu, diuinitateque te totum penetret, absorbeat & in se conuertat, ut caro tua caro eius, vita tua vita eius, omnia que tua sunt, eius fiant, ac proinde ea offer ut ex integro in ejus honorem & Gloriam secundum eius beneplacitum expendantur, & si ita ei placeat, infirmitatibus, persecutionibus, quibusuis huius vitæ miserijs cruce ipsa ac morte consumaris: quæ cum acciderint, memento omnia tua teque ipsum esse Christi, qui tibi commixtus est, & confide fore ut ipse carnem, sanguinem, vitam & honorem suum in te custodiat; es enim membrum eius & post tantam unionem ita pro te Patrem orat; Pater sancte serua eos in nomine tuo quos mihi dedisti ut sint vnum sicut & nos, scilicet ut omnes vnum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. Plenus ergo humili confidentia, & iam ut leo Dæmonibus terribilis spera te tanto auxilio fretum omnes tentationes & difficultates superaturum dicens: quandoquidem me ponis iuxta te, aut potius te intra me, iam cuiusuis manus pugnet contra me; non timebo milia populi circundantis me, quoniam tu mecum es. Et ad Dæmonem, carnem mundumque dic confidenter. De cætero nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Domini IESV in corpore meo porto.

Versus qui dicitur communio & orationes.

Has orationes reperio ab antiquis vocatas benedictiones, ita Vvalafridus explicat canonem concilij Aurelian. quo vetatur ne populus exeat e templo ante ultimam benedictionem & Rabanus Benedictionem vocat eam orationem quæ in Quadragesima additur cum præfatione illa. Humiliate capita vestra Deo, quam orationem idcirco tunc adhiberi vult quia acius in Dæmonem & carnem mortificatione & ieiunio dimicantes vberi Dei auxilio & Gratia indigeamus. 1. Igitur Hugo vult per eas orationes significari orationem qua Christus in cælum ascendens suis benedixit & bene precatus est, vel ut Rupertus eam

qua nunc sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis.

2. Potest etiam esse Gratiarum actio pro tot beneficijs in sacro missæ Sacrificio acceptis: Edet enim pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum qui requirunt eum, & sic viuent corda eorum in sæculum sæculi.

3. Orationibus illis petitur à Domino ut maneat nobiscum, quoniam ad uesperas cit, id est semper in malum & tenebras peccati inclinamur, nisi nos ille iugi sua Gratia erigat: Quare Hugo ait ideò dici Dominus vobiscum, ut hac oratione muniatur populus, ne inde digressus vitæ huius illecebris capiat, & ponè semper illis orationibus petitur ut vis & fructus Sacramenti iugiter in nobis perseueret. Nec omittendum est quod multi notant, reuerti sacerdotem ad dexteram altaris partem scilicet iudeos, quia reliquæ Israël saluabuntur post gentium plenitudinem: Rom. 9. Ego dicerem denotari gentes per Euangelium & sacrosanctorum Christi Sacramentorum participationem à sinistra maledictionis transferri ad dexteram & sortem filiorum regni, & populum Gentilem, cum esset oleaster insertum esse in Israelitis, & socium radicis & pinguedinis oliuæ factum esse. Rom. 11.

Missio populi & reliqua ad finem usque.

Sicut orationes post communionem representant orationem & benedictionem qua Christus ascendens in cælos Apostolis bene precatus est. Ita ite missa est potest significare mandatum eiusdem quo discipuli iussi sunt se in urbem recipere, ibique orare ut promissum spiritum sanctum reciperent, cuius missio, qua terra benedictione Domini repleta est, rectè significatur per ultimam benedictionem qua sacerdos populum dimittit, & tunc Euangelium Sancti Ioannis in quo maximè declaratur diuinitas Christi, representabit Euangelii prædicationem & effectus mirabiles Spiritus Sancti qui maximè in eum finem missus est ut Christum clarificaret, & quæ in eo diuinitatis & bonitatis eius diuitiæ delituerant, mundo manifestaret. Ille, inquit Christus Ioann. 16. me clarificabit, & cap. 14. in illo die vos cognoscetis quia ego in Patre & vos in me, & ego in vobis, quod in hoc Euangelio Ioann. clarissimum est. Nam ego in Patre idem est ac verbum erat apud Deum. Vos in me idem est atque quod factum est in ipso vita erat. Et ego in vobis idem quod verbum caro factum est & habitauit in nobis.

2. Est sollemnis populi diuini Sacrificij fructibus cumulari dimissio. In liturgia Sancti Iacobi, Basilii, Chrysost. dicitur ite in pace: populus verò respondet Deo Gratias, quia æquum est ait Sanctus Dionysius & Basilus, ut Sacrificij oblatio per Gratiarum actionem finiatur. Hanc porro pacem cum Deo & hominibus hoc Sacrificio acquisitam ut conferret, additur benedictio per inuocationem sanctissimæ Trinitatis & signum Sanctæ

Crucis, vt Dei omnipotentis protectione & A sanctæ crucis efficacia muniti fideles sint de numero signatorum in fronte, liberi à communibus mundi plagis, qui stant ante thronum in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, vnà cum Angelis Deum humiliter adorantes, & dicentes, benedictio, & claritas, & sapientia, & Gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum, Amen. Quod potissimum præstat fides in Christum, & fidei confessio, ideoque additur Euangelium S. Ioannis. Quare conari debes vt dum populum dimittis & benedicis, atque Euangelium recitas, id ita attentè, seriò, ac deuotè agas vt ij fructus consequantur.

3. Quamuis populus, finita actione liturgica ita dimittatur, ipse tamen sacerdos vt pote totus diuino cultui mancipatus manet, & pergit Deo Gratiarum agere vt par est prolixius, Christum quem habet præsentem adorat, suasque ei necessitates familiariter repræsentat, & quibus indiget, auxilia flagitat, vt statim dicemus.

Gratiarum actio post Missam.

CAPVT QVINTVM.

Proclus Patriarcha Constantinop. lib. de traditione diuinæ liturgiæ. Apostoli, inquit, priusquam per omnem terram dispergerentur, conspirantibus animis conuenientes, ad toto die orandum conuertebantur, & cum multam consolatione in mystico illo Dominici corporis Sacrificio positam esse inuenissent, fusissimè & longa oratione Missam celebrabant. Hæc enim diuina sacra cæteris rebus anteposenda existimant, atque maiori & alacriori rerum diuinarum & Sacrificij sacrosancti desiderio flagrant: hæc ille: Addit deinde Sanctum Basilium breuiorem reddidisse liturgiam, eò quod posteri abjecto spiritus feruore, egrè ad missam accederent. Sanctum verò Chrysostomum adhuc breuiorem effecisse eadem de causa: qua de re valde conqueritur Sanctus August. serm. 251. de tempore. His vero temporibus eò redacta res est vt præclare agatur si semihora expleatur.

Et quidem Apostoli & eorum successores ex tanta cum Christo familiaritate in hoc Sacrificio hauriebant feruorem illum, qui in primitiua Ecclesia tantus erat: vnde non mirum est, si hoc tempore eum pauci adeo familiariter Christum nouerint, & ament, & in diuinis mysterijs perfunctoriè & quasi obiter tantum cum eo versentur, tātus sit etiam in sacerdotibus tepor. Quod ergo ipsa sacra liturgiæ prolixitas olim in sacris mysterijs efficiebat, hodie supplendum est post Sacrificium longiori & feruentiori cum Christo Domino colloquio, & attenta tanti cibi tam festinanter accepti ruminatione. Id vt fieri cum maiori sensu possit & fructu, visum est tradere, multiplicem praxim vt subinde possit variari.

Primus modus Gratiarum actionis & colloquij cum Christo post Sacrificium.

Igitur peracta re sacra, hoc diuino cibo plenus Dei sacerdos, cum ab altari recedit, sacrasque vestes quibus exterius Christum induerat, exuit; illum roget vt internam eius formam, & passionis memoriam, signaque nunquam deponat, sed hac perpetuò veste contegatur, ne eius turpitudine appareat. Deinde secedens ad locum conuenientem non eructet tantum verbum bonum, sed per virtutum quatuor fidei, spei, Charitatis, & Religionis exercitium acceptum cibum regustet.

1. Per fidem Christum Dominum habitantem non spiritualiter tantum in corde, sed etiam corporaliter in intimis visceribus, corpus, inquam, eius integrum & sanguinem, animam & personam ipsam diuinam cum vniuerso thesauro meritorum eius & perfectionum agnoscat, & facta humili confessione actusque fidei, generoso tantam in se maiestatem, vt præsentem sentire conetur.

2. Spei actus eliciat quoad præteritorum peccatorum remissionem, & quoad auxilium contra futura, & præsentia, si quas habet, molestias & difficultates, quid enim metuat, in quo Dei adiutorium & brachium habitat? & in quo tota Dei protectio commoratur, suas difficultates singulas percurrat vt faciebat Dauid in Psal. Qui habitat; aut etiam Psal. Dominus regit me & nihil mihi deerit, quid enim tantum thesaurum possidenti deesse posset?

3. Actus Charitatis exerceat erga Christum & Deum & imprimis expendens Christum Dominum ex infinito amore sese totum in Sacramento largitum fuisse, cogitet, quid ei vicissim rependere debeat, quid enim erit si totum corpus & sanguinem, & animam suam, actionesque omnes in eius vnicam Gloriam consumat: lustret ergo accuratè num aliqua sui suarumque actionumque pars sit quæ soli Dei amor non seruiat. Deinde Dei in se amorem consideret qui sic dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, & tot modis daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Præterea conetur in se sentire amorem illum, cuius exemplum Christus Dominus præbet in Sacrificio & Sacramento, qui ad Dei Patris sui Gloriam ita se exinanire voluit, vt nos in eius notitiam & amorem pertraheret: quid enim est quod sacerdos hac Christi substantia nutritus non debeat eius virtute & exemplo agere & pati pro Dei gloria. Denique cum in hoc sacramento Deus Pater filium, & Filius Patrem æterno

immensusque amore diligit; & ita Spiritum sanctum producat eumque vterque nobis largiatur, ut Charitatem illam in cordibus nostris diffundat, quo amore ardere par est cor Sacerdotis, in quo velut in Altari quodam cœlesti Diuinus ille immensusque ignis producit, de quo Christus ait, charitatem quam dedisti mihi dedi eis ut & ipsi vnum sint, sicut & nos vnum sumus.

4. Exerceat & virtutem Religionis. 1. Quidem ob tantum beneficium gratias agendo Deo Patri, Filio ipsi, & Spiritui Sancto sigillatim, & Sanctos omnes creaturasque ad id inuitando. 2. Offerat seipsum, suaque omnia præsertim quæ eo die facturum aut passurum est in laudem & Gloriam Diuinæ Majestatis, ut Deus & Christus in se clarificetur secundum eiusdem beneplacitum. 3. Petat magna cum fiducia quæ sibi & cæteris pro quibus orare cupit necessaria esse putat, idque in particulari quantum potest, sed cum omni resignatione vnicam Dei Gloriam semper intuendo. Et in hoc præcipue puncto sit diligens & accuratus: Nam etsi cætera sint magni momenti, tamen dum Christus adest nobis, vrget magis necessitas, ne in petendo parci & remissi simus, sciaturque eò se fore gratiorem Deo & Christo, quo plura petet: Nam hoc tempus est tempus beneplaciti Dei. Nihil negare Christus solet, aut potest ei qui per prædictos actus Fidei, Spei Charitatis & Religionis dispositus aliquid ab eo petit, nihil eius Pater potest recusare quando in nomine filij sui atque adeo pretio tanto oblato postulat, nihil Spiritus Sanctus qui docet nos postulare gemitibus inenarrabilibus. Ergo occasione vsus omnes suas necessitates etiam in particulari quæ præcipue maioris erunt momenti & eo die vrgebunt magis, Christo aperiat, confidenter auxilium petat, & amoris feruorisque, & desideriorum vi, quantum poterit eum vrgeat, vigilatque ne vel vnum momentum temporis tam pretiosi quo inhabitantem secum Christum fouet abire sibi inutiliter patiat. Certè ex hoc fonte Sancti suum in virtutibus omnibus progressum & sanctitatem hauserunt, expertique sunt quamplurimi suas hinc preces efficaces semper fuisse, adeo ut ipsi etiam agnoscerent nihil se vnquam petisse in sacratissima communionem, quod non essent assecuti. Quid enim negaret qui se totum tam liberaliter & amanter tradit? Sed consideret etiam & attendat nunquid vicissim Christus Dominus petat, præcipue eo die faciendum aut patiendum, & cum eius ope proponat quaecumque sit illud exequi ad eius gloriam.

Secundus Modus.

Sensuum applicatio ad Christum in nobis existentem.

Vbi in commodum locum secesserit, abdūta anima & sensibus ab omnibus rebus creatis, colligat se in sese, & in Christum Dominum, quem corporaliter gerit in medio cordis sui, conuertat.

1. In sese inspiciat Christi maiestatem: adest enim in mediis visceribus æquè integer & æquè gloriosus ac in cœlis ipsis. Sacrum eius caput intueatur corona gloriæ circumdatum, faciem lucidissimam, pedum, manuum, lateris plagas splendidissimas, totum corpus sole fulgentius & speciosum forma præ filiis hominum. Deinde oculos mentis intendens penetret illum ut splendorem Paternæ gloriæ, & figuram substantiæ Patris, qui æterna, à Patre generatione procedit semper, & vnà cum Patre amando, Spiritum Sanctum producit. Hanc admirabilem sanctissimæ Trinitatis Majestatem in se intuitus, eliciat affectus humillimæ reuerentiæ & cultus: Item gratiarum actionis, admirationis, oblationis. Denique contempletur quis ipse sit, & qualis ille locus ad quem Dominus diuertit, & quanam proportio sit tam foetidi loci ad tantam puritatem.

2. Audiat quietè Christum Dominum in se loquentem & suauissimè inuitantem Comedite, amici, bibite & inebriamini charissimi, bibite vinum quod miscui vobis, relinquitte infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Nunquam attendat illum ut Magistrum dicentem Discite à me quia mitis sum & humilis corde; aut cum aperuit os suum & docuit Discipulos suos Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est Regnum cœlorum, & alia. Aliquando audiat ut Patrem vel iudicem reprehendentem quotidianos defectus. Quod si nonnumquā videatur silere, humiliter ei dicat. Loquere Domine quoniam audit seruus tuus. Attendat etiam subinde Patrem in Filio dicentem. Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui ipsum audite, & ita filium roget ut officio suo fungatur dicens ei, Paratum cor meum, &c. Et opem Spiritus sancti imploret ut faciat postulare gemitibus inenarrabilibus; & eructet cor eius verbum bonum; dicatque opera sua Regi.

3. Sedens in hac mensa & fruens eodem conuiuio quo Deus Pater exsatiatur, gustet sigillatim omnia quæ apposita sunt, Christi corpus, sanguinem, vulnera, animam, intellectum, voluntatem, merita, virtutes, personam, Deum Patrem, & Spiritum Sanctum. Hæc inquam gustet & videat quàm suavis est Dominus comedat affatim: Christus enim cibus viuus est, nec cum editur consumitur, sed velut cres-

cit, ideoque gaudet se comedi plurimum. Cibus hic satiat animam, tollitque omnis alterius cibi appetitum, & alios aufert affectus, delectat mirum in modum & corrigit spirituales gustum, ut virtutum & mortificationis crucisque exercitia quæ amara ante erant reddantur suauissima, nutrit animam, eamque replet adipe & confortat ad heroicam Christi imitationem; sed vide ut tu etiam coniuiuium facias Patri, Filio, & Spiritui-Sancto. Nam ideo intrarunt in te non tantum ut tu cænares cum illis, sed illi tecum; vide ergo quid sis appositurus.

4. Interne olfactu percipiat odorem Christi tanquam odorem agri pleni cui benedixit Dominus, odorem vitæ in vitam, odorem suauissimum quo cælum ipsum & terram impleuit quando sese in sacrificio crucis & paulò ante in sacrificio Missæ in vltima cæna obtulit Patri in odorem suauitatis, ô quantopere Patrem delectat odor ille; quàm potens est ad tollendum fœtorem & internum & externum peccatorum nostrorum. Percipiat etiam odorem virtutum Christi, & eo sese totum perfundi roget, non tantum ut trahatur in odorem vestimentorum eius, sed ut quem totum in se recipit, eo imbutus intimè & penetratus eundem retineat. Nec sit vllum momentum quo non ex odore in sese relicto ad Christi in se præsentiam cogitandam & sentiendam admoneatur.

5. Tangat etiam Christum non spirituali duntaxat, sed etiam corporali tactu, dicat illi. Osculetur me osculo oris sui, sed & cor suum eius cordi adglutinet, & sacratissimas eius plagas viua fide tangat, exclamans Dominus meus & Deus meus. Petat ardenti amore cor suum vulnerari, sed & mortificationem Iesu manifestet in corde & corpore suo, & eius virtute sanetur, viuificetur, recreetur & perficiatur. Ingrediatur etiam portas illas iustitiæ & abscondat se, habitetque in eius plagis & eum quantum poterit fieri, sibi incorporet, itaque vniet ut non iam viuat ipse, sed viuat in ipso Christus.

Tertius Modus.

Contemplatio perfectionum Dei & Christi.

Sicut per participationem huius Sacramenti perficitur summa illa vnio quæ esse potest in hac vita cum Deo, (nam ad eum finem est institutum) ita post eius perceptionem, occasionem habemus veram contemplationem, quæ vniuius vitæ est, exercendi: Nec vlla est functio Christiani hominis in qua vel major sit Diuini Luminis abundantia, vel experientia amoris adeo præsentis Dei, quæ duos nos in contemplationem introducunt. Itaque Sancti omnes qui in contemplatione excelluerunt, hoc præcipue tempore solebat peculiarem eius vim experiri. Variis autem modis pro multiplici Dei bonitate & influxu solet id fieri.

1. Nonnumquam apprehendi & expendi possunt omnia Dei attributa. 1. Quidem essentia eius & Maiestas in corde nostro ut throno suo præsens & seipsam homini communicans, ut eum veluti informando deificet.

2. Eius sapientia lucidissimis suis radiis tenebras omnes ignorantia & peccatorum sua præsentia depellens & nos nostri Dei que cognitione replens.

3. Sol iustitiæ totus menti nostræ infusus, ut exerceat iudicium iustum, & in vitæ nostræ partes omnes inquirat, cuius oculi mundi sunt, ne videant malum?

4. Misericordia quæ terram cordis nostri replet ut multiplices misérias nostras internas & externas sanet: Vnde occasionem habemus dicendi cum Dauide, misericordias Domini in æternum cantabo, & benedic anima mea Domino & omnia quæ intra me sunt nomini Sancto eius, & qui coronat te in misericordia & miserationibus.

5. Bonitatis fons perennis ex quo & esse meum & viuere & bona cætera tum naturalia tum super naturalia continuo hoc etiam momento fluunt, & plura adhuc si capax essem, fluere.

6. Potentia fortissima qua omnia fecit, continet & regit attingens à fine ad finem, me in manu sua fouet, ex qua rapere me nemo unquam queat, qua me confortat ut omnia in eo possim.

7. Immensitas admirabiliter redacta in breues cordis mei angustias ut illud dilatet & absorbeat penitus in se, contineatque vndique, sic ut ipse maneat in me & ego in eo, ut infans in vtero matris & pisciculus in vasto Oceano.

8. Sanctitas, puritas, & suauitas perfundens interiora omnia mea virtutum omnium, earum præcipue quibus egeo fructibus & odore.

2. Simili modo poterunt perpendi quatuor illæ dimensiones Christi Domini ex Apost. ad Ephes. 3. Christum habitare per fidem in cordibus vestris ut possitis comprehendere cum omnibus Sanctis quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas & profundum; scire etiam supereminentem scientiæ Charitatem Christi ut impleamini in omnem plenitudinem Dei, &c. vbi. 1. est conandum hospitem illum qui venit ut habitet in cordibus nostris etiam corporaliter, fide viua ut præsentem agnoscere.

2. Altitudinem siue sublimitatem attendere, quia cum sit infinita distantia inter Deum & hominem, tamen Christus verus est Deus viuens vita Dei, & verus homo, operationesque Dei proprias & hominis exercens etiam in me: nam ipse regit mundum, sanctificat homines, &c. Estque infinitè potens, bonus, sapiens, &c.

3. Profunditatem quod cum sit verus Deus & homo beatus vita Dei hominisque Beati viuens, tamen sicut cum in mundo versabatur Gloriam suam tegebat, abiectis in Specie operibus, verè tamen Theandricis: Ita modò tectus vili specierum velo & quodammodo exina-

nitus ad tam fœdum locum venire dignetur, & pro misella creatura tam admirabilem sui mutationem facere. Nam ille idem qui æterno Patris amore gaudet ad abiectissimam creaturam tanto se affectu inelinat. 4. Longitudinem quæ complectitur totam eius vitam à momento conceptionis ad crucem, imò Ascensionem ad Patrem, actionesque omnes quarum hîc fructum communicat & formam imprimit, atque adeo renouat. Hîc de nouo concipitur, nascitur in stabulo miser, exulat in Ægypto; Patri subditus est & Matri, ieiunat, vitam agit communem 30. annis delitescens longanimiter stupendo consilio; & postquam se mundo manifestauit, admirandis sapientiæ, doctrinæque & sanctitatis, ac potentiæ operibus, Dei Patris Gloriam ad mortem vsque amplificauit, deinde in cœlo residens idem qui in corde præsens adest mundum regit & tandem iudicabit viuos & mortuos.

5. Latitudinem, id est varietatem actionum Christi, laborum, virtutum & exemplorum eius præcipuè verò latissimam charitatem erga Deum & omnes homines omnium temporum & locorum: Item amplitudinem meritorum & officiorum: est enim mediator Dei & hominum, Redemptor omnium, spiritualis Ecclesiæ Regni per omnia loca & tempora diffusi Rex, causa vniuersalis omnium bonorum operum quæ facta vmquam sunt, aut in tota orbis vniuersitate fiunt; Pastor omnium communis, Doctor & magister. Pontifex & Sacerdos, vbique toto mundo seipsum Deo offerens quotidie, nosque sanctificans. Denique multipliciter effectuum supernaturalium quos tanquam causa meritorum principalis producit in omnibus omnium temporum hominibus, nimirum Gratiâ & virtutes infusas fidei, Spei, Charitatis, Religionis, humilitatis, patientiæ, mansuetudinis, paupertatis, & aliarum quas diffundit latissime, & per eas Diuina attributa misericordiâ, iustitiâ, potentiâ, sapientiâ largissime quaquaversum dispergit, & ita & Patrem clarificat & clarificatur à Patre.

6. Addenda est scientiæ supereminens eius Charitas in nos, adeo vt etsi hæc omnia comprehenderimus, tamen sciamus absorberi nos immenso Oceano Charitatis eius, quæ nec ista latitudine, nec longitudine nec sublimitate, nec profunditate continetur.

7. Finis est vt impleamur in omnem plenitudinem Dei: Nam sine eo vacui sumus, aut si pleni, vanitate pleni sumus, quæ tota euacuanda est cum omnibus affectibus noxiis; venit ergo talis hospes & tantus, ac cum talibus dimensionibus vt impleat nos idque in omni plenitudine Dei. Plenitudo Dei, inquit Oecumenius, est sanctissima Trinitas, Pater Filius & Spiritus Sanctus, quasi dicat, vt plane habitat in nobis sanctissima Trinitas, cum eius attributa & dimensionibus cognoscimus, amamus, & adoramus,

A præcipuè verò omni sapientiâ, sanctitate, & charitate pleni simus, qua plenus est Deus vt charitas Dei, quam dedit nobis Christus, in nobis sit.

3. Nonnumquam Dominus in hoc Sacramento sibi deuotas animas, quasi per gradus deducit ad excellentem sui contemplationem. Solet ea inchoari. 1. à contemplatione Christi Domini veri Dei & hominis, quem lumine quodam excellentiori perfusa anima, vt in se præsentem non credit tantum, sed quodam interno sensu experitur, vnde nascitur admiratio, adoratio, & reuerentia Dei, spirituale gaudium incredibile, quo Deus perfundit totam animam admirabili pace, & vires omnes colligit, vt memoria, intellectus, & voluntas in eum figantur, & magna quiete quæ in eo sunt recondita, quasi iam sibi, aperta contemplantur: indeque sequitur contemptus quidam rerum omnium quæ in Dei præsentia apparent quasi nihil sint. 2. Hæc Christi præsentia non est otiosa sed operatur mirabiliter. 1. enim benignissimos oculos in animam & omnes eius recessus coniecit, illos inquam oculos qui Matthæum & Petrum, & turbam illam cuius misertus est respexerunt, qui lumen suum & amoris calorem influunt continuò quod se conuertunt, quorum vim expertus erat qui dicebat. Aspice in me & miserere mei. 2. etiam loquitur verba vitæ æternæ, & altissima consilia expromit, non in genere tantum sed etiam in particulari pro statu conditione & necessitate eius qui recipit. Renouat sua documenta. Beati pauperes Spiritu, &c. Disce à me quia mitis sum &c. Non veni facere voluntatem meam, non quæro gloriam meam; & similia. Et quidem ita loquitur hæc sua consilia vt ea altissime menti imprimat, & vno momento eam reddat sapientiore quam multis annis suo studio euadere potuisset. 3. Tangit eandem, vt tetigit cæcos, leprosos, mortuos, & curauit. 4. cum illa anima cœnat, & anima cum ipso. 5. Ex ea cœna sequitur vniop perfectissima cum Deo eiusque sanctissima voluntate, vt sicut Dei voluntas tota amore suo purissimo continuò inardescit, & inde extrinsecam eius gloriam exoptat, ita hominis voluntas Dei solius quem vt præsentem videt & sentit, licet in speculo, & non plene, amore tota occupetur, & exinde ad Dei Gloriam in se & aliis procurandam vehementer inardescat, sic enim voluntas nostra fit conformis voluntati Dei, & hoc modo vnus cum eo spiritus effici-mur. 6. Denique vt nulla eam capiat obliuio tantæ vnionis, seipsum illi imprimit, & corporalis suæ præsentia vestigia relinquit, sicut impressit eadem lineis, quibus in sepulchro inuolutus fuit. Vnde fit vt corporalis illa Christi præsentia, eius oculis perpetuò obuerfetur, & summam experiat facilitatem, cum sibi præsentem vbique contemplandi.

QUARTA PARS.

De Communione.

Cur Deus hoc Sacrificium voluerit esse Sacramentum.

CAPVT PRIMVM.

Suprema illa Maiestas lucem inhabitans inaccessibilem cum potuisset merito hominē creaturam suam vilissimam, & post peccatum etiam indignissimam omni beneficio, à suo prorsus consortio & familiaritate remouere, & nulla eum sui curatione dignari, propter nimiam tamen bonitatem suam, inde ab initio non verbis tantum, sed re ipsa semper testatus est suas delicias esse cum Filiis hominum. Itaque cum à despiciatissima hac creatura sua potuisset tributi loco, ut solent alij Principes, exigere quidpiam aliud; tamen ut suam erga nos propensionem, & amorem declararet ex iis bonis, quæ nobis ipse dedit, & nostra esse voluit, ea duntaxat sibi offerri, eoque ritu petiit, ut ipsa oblatio nostra, eiusque acceptatio amicissima familiaritatis esset symbolum: In Sacrificiis enim ea sibi mandauit offerri, quæ ad vsum & vitæ hominum conseruationem largitus est, adeo ut ipsa sacrificia aliud nihil fuisse videantur, quam quædam conuiuia ab hominibus parata Deo supremo suo principi ad eum honorandum, placandum, permouendumque ad noua beneficia concedenda, in quibus ipse vicissim Deus placatus hominibus, cum illis suauissimè, & benignissimè conuersatur, & sua dona confert. Habet quidem beatissima Trinitas vnus Deus æternum illud immensumque conuiuium, in quo sibi sufficientissimus sese pascit delectaturque seipso, & infinita suorum bonorum cognitione, amore, & gaudio perfundit, seque, prout par est, glorificat, nec bonorum proinde nostrorum eger. Nunquid enim manducabit carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabit? Verum tanta est bonitatis eius immensitas, ut licet æternæ illius intrinsecque gloriæ conuiuium plenissimè exsatiatur, tamen cum voluerit per creationem & opera ad extra sese communicare creaturis, & effundere extra se semetipsum, exigat omnino, etiam extrinsecum gloriæ bonum à creaturis suis, ac proinde hæc sibi conuiuia iure suo deposcat exhiberi, quæ dum ex ea qua par est æstimatione, affectuque supremæ eius Majestatis fiunt, manducat modo quodam, & sibi creaturas suas nutrit & incorporat, & in se retra-

hit, utque extrinseca illa gloriæ accessione velut augetur, & magnificatur: Quare dici non potest quàm auidè huiusmodi conuiuia expetierit olim & modò expetat, cum eodem illo infinito affectu gloriæ suam extrinsecam prosequatur, quo suam bonitatem amat; & ideo in illis ipsis sacrificiis bonum nostrum profectumque optat, gaudetque se sic prouocari ad noua nobis conferenda beneficia, quia eo modo eius gloria maior, & ampliori bonitatis diffusionem, & maiori nostra perfectione & eius cognitione, amoreque splendet. Hoc enim est quod præcipue in sacrificiis spectat, nec enim aut taurorum carnibus, aut hircorum sanguine satiatur, sed petit sacrificium laudis, gratiarum actionis, amoris, ea enim sunt eius delitiæ, hæc pinguedo animalium, hic adeps quem Deo David oblaturum se pollicebatur. Hac de causa benignissimus Dominus ad oblata sibi plurimorum sacrificiorum conuiuia inuitabat, admittebatque ipsos offerentes: Quare 1. ad Corinth. 10. Comedentes hostias dicuntur fieri participes mensæ illius, cui hostiæ immolatae sunt. Sic enim & supremum Dei dominium agnoscunt, ad quem ita pertinent omnia bona ut iis ipse nos aliat, suum etiam erga illum amorem, & fiduciam excitant, qui quod à nobis accipit de bonis suis, in nos iterum refundit, & amantissima communicatione nobiscum versatur, sic denique acceptis è Dei mensa cibis non honorantur solum, sed etiam sanctificantur, & diuinis beneficiis in tali alimento contentis nutriti naturæ diuinæ consortes efficiuntur, utpote iisdem pasti delitiis, quibus Deus ipse pascitur: Sicut enim per gloriæ extrinsecam quodammodo crescit ex nobis, ita etiam nos eius beneficio admissi ad eius mensam, & tam familiari conuersatione digni habiti ex illo crescimus, quem actibus Fidei, Spei, Charitatis, Humilitatis & Reuerentiæ nobis veluti incorporamus. Et quidem in antiqua lege hæc conuiuia longè erant inferioris ordinis, siue quatenus ab hominibus Deo exhibebantur, siue quatenus à Deo homines ad eadem admittebantur: Sicut enim à Deo nihil aliud acceperat humana natura præter seipsam, & alias creaturas, ita non ex aliis bonis poterat ei adorna-

Vult Deus propter suum in nos amorem.

Ea sibi à nobis offerri quorum ipse largitor est.

In sacrificiis voluit ipsas hostias in conuiuio nobiscum.

Quantūuis habeat conuiuium diuinitati suæ sibi sufficientissimum.

Deposcat tamen conuiuia sacrificiorum.

In quibus optat bonum nostrum.

Et amantissima communicatio ne & nobis versatur.

re sacrificiorum conuiuia, quare nec Dei affectum verè satiabant, vnde sæpè de iis queritur, non secus atque de inanibus cibis, cum præcipuè contingeret sæpe abesse adipem illum & pinguedinem laudis, gratiarum actionis, & amoris, quibus potissimum Deus reficiebatur;

Et præbe-
bant corpo-
ralem tan-
tam sancti-
ficationem.

Vnde & ipsi homines quasi conuiuæ admissi à Deo ad sacrificiorum participationem, eorum vi nihil aliud consequebatur, quàm externam tantum & corporalem sanctificationem. Vnde Apostolus vocat eas carnis iusticias, quæ ad emundationem duntaxat carnis valebāt, nec sanctificare poterant animam. In noua verò lege sicut plenissimum Deo conuiuium in corpore & sanguine Christi immolato exhibetur, vicissim plenissimam in eius participatione, animæ refectiōnem paratam habemus.

In noua ve-
rò acceptis-
simum Deo
est conui-
uium.

Qua sit materia huius Sacramenti & Conuiuij.

CAPVT II.

In hoc con-
uiuio exhi-
betur in ci-
bum.

Conuiuij huiusce copia admirabilis est, & quæ hominis infinitum desiderium expleat iisdem cibis, quibus Deum ipsum exsatiat. Continet enim hæc esca quam dedit Dominus timentibus se memoriam omnium Dei mirabilium.

Christi Do-
mini cor-
pus verè ac
realiter.

1. Enim exhibetur hîc in cibum sacratissimum Christi Domini corpus & realiter præsens sub speciebus sensibilibus, totum inquam corpus, non pars tantum eius, cum ijs omnibus qualitatibus quæ illi insunt. Illud idem corpus, quod ex Virgine integerrima artificio admirabili Spiritus Sancti formatum est perfectissimum & sanctissimum, ex utero materno sine vlla matris labe, vel dolore egressum; cuius contactu innumeri, & diuersissimi sunt morbi depulsi, quia Luc. 6. Virtus de illo exibat & sanabat omnes, cui ambulanti super aquas, & imperanti ventis obsecutum est mare & aer, cui cælum & terra seruiuerunt, cum eo patiente obscuratus est Sol, & petra scissæ sunt: quod post fusas pro nobis lacrymas, & innumeras molestias, & calumnias, post toleratos labores itinerum, famis, sitis, vigiliarum, vinculorum, verberum, sputorum, spineæ coronæ, & tandem mortem crucis gloriosum resurrexit & translatus est in cælum, & ad dexteram patris collocatus. Potuisset quidem Christus Dominus nobis relinquere partem tantum aliquam sui corporis, potuisset item suum corpus sed inglorium; potuisset denique non insignitum emicantibus illis Charitatis & misericordiæ gemmis, suis, inquam, cicatricibus; sed admirabilis eius bonitas, vt nihil deesset huic conuiuio, sicut totum pro nobis Deo Patri obtulit, itz & nobis reliquit, cum ea etiam accessione, vt quod Patri oblatum est passibile & inglorium, hoc nobis reddatur immortalē, impassibile, gloriosum, ipsoque Sole longè splendidius: vt in animam nostram & ipsum etiam corpus impassibilitatē quandam à peccato inferat, & diuinæ celestisque conuersationis radiis perfundat, futuræque gloriæ & immorta-

litatis quandam veluti possessionem, ac prægustum præbeat. Nec verò deest passionis eius suauitas in cicatricibus, & spinarum vestigiis, adeo vt multiplicem nobis cibum & gustum hic vnus cibus præbeat siue dulciter amarum ex passione, siue supra quæ credi potest recreatum ex gloria.

2. Hoc etiam corpus habet sibi vnitum totum illum sanguinem quem in passione pro nobis effudit variis in locis, in horto, in domo Pilati, in monte Caluarie. Nam quem tunc Christus abunde pro nobis effudit, eundem postea resumpsit, vt eodem nos reficeret, quo tum Patrem suum æternum, diuinamque iustitiam sitientem humani sanguinis exsatiavit. Vide ergo illum sanguinem in te, & pro te effusum, audi illum in te clamantem melius quam sanguis Abel. Gusta suauissimi saporis delicias, & inebria te hoc poculo: Denique ardor calidi huius cruoris quem ex ardenti suo corde profudit, accendat cor tuum, & diffusum per omnia viscera totum te diuinis spiritibus repleat, & sanctificet. Chrysost. hom. 45. in Ioan. hic sanguis, inquit, facit vt imago in nobis regia fulgeat, hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animat, quam semper irrigat & nutrit, languescere non sinit. Hoc lauitur anima, hoc ornatur, hoc incenditur. Hic sanguis igne clariorem nostram mentem reddit, & auro splendidiorē, sic ille.

Exhibetur &
sanguis illi
qui in cruce
fusus est.

3. Est & pars huius conuiuij Christi sanctissima anima: Est hic enim panis viuus & viuificus. Ioan. 6. Hæc igitur omnia sanctissima, plena veritatis, plena gratiæ, plena gloriæ, plena deliciarum, plena Deo, vtpote omnia filij Dei, de cuius plenitudine nos omnes accepimus, cū hac nobis plenitudine tota in cibum porrigitur. Ipsa enim diuinitate sanctificata, & totius vnguenti præsentia delibuta & quasi igne quodam, ferri instar aut carbonis igniti, penetrata; iure suo omnium bonorum deitatis particeps, eodem nos oleo perfundit, eodem nos igne penetrat, & pro ea potestate quam accipit thesauros omnes gratiæ & sanctitatis aperiens exquisitissimis nos modis reficit & restaurat, & gratiæ vi seipsam nobis adglutinans, vnum cum Deo Spiritum facit. Hinc intellectus lumine gloriæ perfusus Dei essentiam contemplatur continuò, in eo sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ tam naturalis quàm supernaturalis, quibus diuinæ Sapientiæ, æternarumque veritatum splendoribus tenebras nostras & cæcitātē circa res æternas dissipaturus venit ad nos, & pro nostra nos capacitate abundantilumine repleturus. Est enim verissimus fons lucis, à quo contemplationis, meditationisque fulgor & ardor, perfectioque omnis dimanat, ex quo in omnes actiones nostras lucidissimi sese radij diffundunt: vt qui illo pleni sunt, non ambulent in tenebris, sed verè habeant lumen vitæ. Nec Deum tantum intuetur beatissima hæc anima, sed videt etiam clarissimè præterita omnia, præsentia item, & futura in æternum. Ante eius oculos versantur continuo omnium hominum singulæ cogitationes etiam minimæ, dicta & facta, bona & mala, nec quidquam est adeo secretum aut abditum quod non penetret, de quo non iudicet. Hoc iudicium vt in nobis misericorditer exerceat, ad nos venit. Nam &

Sanctissi-
ma quæ
que Christi
anima:

Cum suis
omnibus
qualitatibus
& ornamen-
tis.

cor eius atq; voluntas plena thesauro meritorū conflato ex tot actibus, quibus à primo momento suæ conceptionis, sese in Dei gloriam obtulit, & acceptauit totius vitæ suæ labores & crucem, instar fornacis flagrantissimo Dei nostriq; amore ardens cordi nostro voluntatique sese applicat, tum vt peccata nostra consumat, tum vt suæ ei plenitudinis mēsuram det ad Deum proximumque diligendum proprio suo bono rejecto, vt sic cor nostrum de eius corde viuat, eiusque diuinas qualitates & gaudia, deliciasq; participet & voluntas nostra in eius voluntatem transeat, vt efficiamur cum eo, & in eo cor vnum, & anima vna, & dicere possimus viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus.

Etiam ipsa
persona di-
uini verbi.

4. Denique ipsa diuina persona verbi, quod per præsentia, potētiam, essentiam omnia replet, & portat, nouo quodam modo nobis, hic datur, nimirum vt cibus, ad animam nostram, intellectum, voluntatemq; reficiendam, sanādamque, & exsatiandam. Nam ipsa verbi persona, & diuina eius virtus quæ carnē ipsam Christi viuificā reddit illi vnita hypostaticē simul cum ea manducatur, vt morbos omnes, animæ precipuē, sanet, vt intellectui lumen & vires conferat, & confirmet cor hominis. Adest, & concomitanter Pater ipse filiū suum æterno actū generans & nos propter ipsum filios suos agnoscens: Adest Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedens, & ad animā sanctificandam eum omni gratiarum copia & spiritualibus delitiis missus & diffusus in cordibus. Denique ille idem verus æternusque Deus, qui implet omne animal benedictione, & Angelos, beatosque spiritus pascit, reficit, recreatque æternis delitiis, nobis hic porrigitur.

Denique
Deus ipse
verus æter-
nus.

Quæ sit forma, quā hoc conuiuium apparatum est.

C A P V T. III.

TAm amplum conuiuium, sicut ad immēsam humanæ voluntatis & appetitus capacitātē explēdam necessariū erat, ita ex alia parte nostræ naturæ angustias plurimum excedit; Quare cum eo cibo egeremus sapientissimē nobis Deus ea forma modoque conuiuium hoc apparauit, vt infinitudo illa in breues veluti angustias coacta commensa nobis, & propotior nata redderetur.

Quemad-
modū Deus
vt familia-
riter nobis
cōuersa-
retur homo
factus est.

1. Imprimis suprema illa Maiestas sicut ad eum finem vt nobiscum familiariter conuersaretur, & sua nos doctrina & exemplo sensibiliter pro modo naturæ nostræ instrueret, voluit humanæ naturæ vili veste contegi, & latere sub despicabili indumento, adeoque inaniuit semetipsum formā serui accipiens, in similitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo, humiliavitque sese vsque ad crucem; ita cum vellet noster cibus esse & non naturæ tantum communione, sed singulari etiam vnionis modo nobis incorporari, vt haberet amor noster sibi coniunctum cibum quo plenē reficeretur: voluit sese abscondere: Nam quis ali oquin ad eum accedere, quis tangere, quis ne dicam manducare, sed tam fa-

miliari & sincero amore cum eo versari fuisset ausus, nisi ita sese abscondisset adeo vt nostra non refugiat infirmitas, non horreat vilitas nostræ cōditionis, non reformidet indignitas. Voluit & hac sui absconsione generosā nobis fidei, aliarumque virtutum exercendarum præbere occasionem, vt cibum illum quem corporeis dentibus premimus, ipsius etiam intellectus & voluntatis actibus nobis incorporemus; cum enim præcipue seipsum reliquerit vt animæ nostræ sit resectio, eo se modo debuit nobis dare, vt & fidei, & aliarum virtutum exercitiis apprehendi manducarique eo etiam modo posset. Hunc enim cibum, hunc Deum absconditum si manducare, si gustare desideras thesaurum hunc effodias necesse est, & viua fide captiuante & intellectum & sensus omnes tuos in suum obsequium præsentem agnoscas, & sentias Christum verum Deum & hominem, totum eius corpus, sanguinem, merita, diuinitatem. O quantæ delitiæ! Quanta suauitas! Si generosis actibus viuæ Fidei, Spei, Charitatis, & Religionis cibum hunc absconditum detegas, penetres, apprehendas perfectē, & manduces!

Vt fidem &
alias virtu-
tes exerce-
mus.

2. Quamuis porro hic cibus sit absconditus, tamē ne omnino lateret, neue hoc conuiuiū esset omnino spirituale, hac illud forma apparauit, vt cibi & integræ plenæque refectionis corporalis specie significaretur plenam hic animæ nostræ contineri refectionem. Habes hic, o anima mea, quod manduces, & laboriosa teras consideratione, tibi que incorpores. Habes quod suauissimē & facillimē ebibas, & ita saties extinguasque sitim ardentem desideriorum tuorum. Hæc mensa est quam tibi parauit Sapientia æterna. Hoc vinum quod miscuit infinitis amoribus, hoc panis vni que conuiuium plenum par est illi, quo in cruce in suo corpore sanguineque æternum patrem Christus exsatiavit. Hic panis confirmat cor hominis, hoc vinum vno momento diffusum in totam animam & omnes eius potētias diuinis spiritibus eam recreat, reparatque & suauissimē inebriat.

Et hoc sub-
specieb. pa-
nis & vini vt
esset inte-
gra refe-
ctio.

3. Nam hæc tantæ delitiæ vt penetrent intimius, & peruadāt vires omnes nostras, ad modū spiritus apponuntur nobis. Sicut enim Deus, qui cibus est verissimus animæ nostræ, spiritus est, ita etiam sacratissimum Christi corpus, quo mediante Deus ipse à nobis manducatur, sub his speciebus sensibilibus spirituali modo collocari debebat, & ingenti dignatione in punctum veluti transire ac propē liquefcere, vt tanta substantia nostræ infirmitati apta esset, & nobis adhuc infantibus Diuina hæc mensa quodammodo, vt ait D. Chrysostomus, lactesceret. Debebat huius cibi vis diffundi in omnes partes & animi, & corporis, & diuinos suos spiritus ex ardentissima cordis Christi fornace in cor nostrum & intimos recessus transfundere. Debebat solidus ille angelorum cibus nouo quodam modo parari vt maiori cū facilitate sumi à nobis, & admirabilicum suauitate in nobis liquefcere posset. Quid enim mirabilius esse potest, quid homini optabilius, quid excellentius, quam diuinum Christi corpus & sanguinem redigi in punctum, vt noster cibus esse posset, & nobis se veluti tota commisceri, nosque totos perua-

Sed spiri-
tuali tamen
quodam
modo.

dere, & diuinis suis spiritibus penetrare, sanctificare, deificare? Oquantus esse debet eius erga nos amor, quo impellente, cupidissime voluit, ut ex se nobis bene esse posset, in quoddam veluti nihilum redigi?

Neque ad semel tantum, sed saepe atque identidem.

4. Nec verò hoc tantæ bonitati satis fuit, ut enim immenso suo desiderio nobis se communicandi satisficeret, non semel tantum se in qualibet hac sacra refectione, sed innumeris vicibus replicatum tradit; ut vel hinc intelligamus quanta in nos liberalitate, diuina illa maiestas sese suæque bonæ in nos profundat, quam multipliciter sese nobis communicare & immergere exoptet, quantique nos æstimet, quæ sese quodammodo prodigat nostri gratia: Quid enim erat opus hac multiplici replicatione si voluisset? Et quis dubitat à sapientissimo Deo ita institutum hoc Sacramentum, ut non nisi magna ex causa nimirum magno ex amore toties se traderet consumendum. Repræsentat & hæc replicatio repetita ab ipsa conceptione Christi Domini desideria, quibus sese nobis in hoc Sacramento relinquere ardentissime cupiebat. Cum enim nullum vitæ eius momentum his desideriis vacuum fuerit, illis certè abundè satisfecit, pleneque exsatiavit, quando pro suæ in nos Charitatis amplitudine, annuente æterno Patre, ita instituit hoc conuiuium, ut cum eum vel semel accipimus, infinities etiam accipiamus, & innumera illa desideria, adeoque totius vitæ eius sanctissimæ & momenta & merita in vnam formam conuiuii redacta, multiplicato toties sacro eius corpore & sanguine nobis incorporamus. Nouerat optimus redemptor innumera animæ nostræ vulnera esse; sciebat varietatem nostrorum affectuum vario & multiplici cibo exsatiari oportere: Nouerat cibum animæ nostræ esse perfectiones Dei, Sapientiæ, bonitatem, potestatem, iustitiæ, & alias, quæ cum sint sine numero, voluit etiam aliquo modo sine numero corpus suum & sanguinem nobis tradere, ut nulla sit omnino pars aut intellectus, aut voluntatis nostræ, quamuis amplissimæ capacitatis, quæ non habeat vnde abundanter reficiatur. Voluit benignissimus IESVS totum suum amorē, & ardentissimum cor omnium hominū amore exarsuans millies & millies cordi nostro consignare vniendum, ut mille & mille modis non tantū secum, sed intercedente amoris sui glutine, inuicem nos omnes inseparabiliter coniungeret. Si enim multa grana quibus panis substantia conficitur, mutuam inter nos vniōnem nobis commendant, quanto efficacius replicata infinities corporis & sanguinis Christi substantia, sub speciebus panis & vini coalescens in vnum cibum, qua vna omnes sustentantur, & in intima viscera nostra, exuberantissimum Charitatis affectum, quo singulos prosequitur, inferens & transfundens erga singulos tot quot sunt homines, in nobis amorem multiplicat? Rectè Chrysost. homil. in S. Ioan. Charitatis proprium esse ait, ut quos nobis coniungit, nostros faciat, imò quodammodo nos ipsos, sic ut qui decem amat, non vnus tantum sit, sed decem & qui mille, mille, adeò ut ex vno mille faciat, & ex mille vnum. Hanc multiplicationem longè mirabilius efficit communicatio corporis Christi: ut quoniam in omnes homines amor no-

Ut suū desiderium nostri refectetur assidue.

Sancti innumera animæ nostræ vulnera. Det innumeras perfectiones.

ster diffundi, & sese in omnes, ac proinde omnes in se multiplicare debet; in vno Christi corpore toties replicato omnes & singulos in se colligere, & sese in omnes spargere quam efficacissime posset,

5. Quare ut tantæ, & tam multiplicis bonitatis diffusionem agnosceremus, ea forma modoque hoc conuiuium in Ecclesia adornari Spiritus Sanctus voluit, ut & ministrorum multitudo, & maiestas, varietasque Ceremoniarum, & apparatus solemnitas aliquod oculis nostris symbolū præster inuisibilis huius mensæ, quam admodum tenue exiguumque sit id omne, quo exterius ornari hanc mensam cernimus.

Forma enī & apparatus externū voluit ut spirituale hanc mensam quodammodo apprehendamus quanta sit, & qualis.

Quis sit Author huius sacri conuiuii.

CAPVT IIII.

Hoc conuiuium suauissimum præparauit homini æternus Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; quem enim creauerat ut seipso satiaret, ei sese non tantum in variis creaturis quas eius causa produxit fruendū quotidie mille modis gustandumque intellectu & voluntate exhibuit, sed æterno etiam amore hunc modum adinuenit, ut singulati apparatus eum etiam seipso sensibilibus reficeret.

Author huius conuiuii tota Trinitas.

Nec verò tum in genere illud ab æterno præparauit nobis, sed in particulari toties quoties accedimus sese singulis dare constituit in hoc cibo, hanc tibi, hanc mihi refectionem, quam hodie sumpsit æterno decreto amoreque præparauit.

Tantæ rei ut præluderet non tantum suæ bonitatis, sapientiæ, potentie in orbis creatione fundamenta posuit, sed etiam variis illud figuris, & admirandis operibus adumbravit, ut intelligeremus futurum aliquando: ut quas sparsit in tot creaturis delicias & diuitias, has in vnum opus redactas colligeret, & immensam suam potentiam, sapientiam, bonitatem, prouidentiam simul huc reuocaret ad hoc opus perficiendum. Si enim tanto molimine Deus ipse Pater & Filius & Spiritus Sanctus hunc mundum, ut hominem sui notitia, & amore rebleret, creauit, quantā putamus adhibuisse mensurā & potentiam, & sapientiam, & bonitatis ut non iam vilem aliquam creaturā, sed seipsum verè & realiter eidē apponeret?

Ad hanc ergo mensam parandam cooperata est ei dextera potentie eius admirabilis & quos habuit sapientiæ & bonitatis thesauros exprompsit, expenditque? Quare tandem quod ab æterno decreuerat facere, & toties se facturū promiserat, id ut perficeret nō alio vso est ministro, sed filiū suū in quo omnes thesauros sapientiæ & potentie, & bonitatis suæ reposuerat, & cui omnia dederat in manu, misit in mundum, & ubi factus homo est, inter alia hoc ei mandatum dedit, ut hoc Sacramentum & sacrificium corporis, & sanguinis sui institueret, ut eo conuiuium & ipsemet Deus familiariter

Ac præparauit deum infinita sua sapientia & potentia.

Pridie quā
pateretur.

Vt & placatus
fieret
pater natu-
ræ humane,
& ei esset
maximè fa-
miliaris.

cum homine, & homo cum Deo conuiuere, A
cum luberet. Hoc ergo admirabile conuiuium
Christus Dominus Deus & homo, Deique filius
vnigenitus Patri suo, totius naturæ humanæ no-
mine, & toti naturæ humanæ, nomine patris
sui perpetuo duraturum vsque ad mundi finem
adornauit pridie quam pateretur, & incruen-
tum hoc sacrificium sub speciebus panis & vini
cruento carnis suæ sacrificio sociavit, quemad-
modum cruentis omnibus antiquis sacrificiis
iungebatur similæ oblatio, vinique libatio, vt
completum fieret Deo conuiuium. Sic enim
decebat talem filium ob tot accepta à Patre be-
neficia, honorare Patrem talem & diuino hoc
conuiuium humanæ naturæ non placatum modo B
reddere & beneficium, sed etiam maximè fami-
liarem, imò & vere patrem: decebat pariter in-
estimabilem Dei bonitatē, vt amantissimus pater
propter filium dilectū omnes homines in eo sibi
conuiuas adscisceret, eosque affectu verè pater-
no pasceret eo cibo, quo pascitur, & filio suo
concorporales, diuinæque suæ naturæ consortes
in alios veluti transmutaret, adeo vt quam filius
à patre claritatem accepit, cum per hoc sacrifi-
cium eandem patri amore infinito reddit, Pater
ipse iterum eam ipsam cum filio, vilibus homini-
bus infundat, & proinde de Deo, & cum Deo
viuentes vita ipsi diuina viuere possunt, & quam
à patre claritatem filius & à filio pater accipit,
eandem ipsi suo modo & à Deo accipiant, & vi-
cissim ab illis Deus per indicibilem amoris vim
& vnionem.

Quis finis eiusdem Conuiuij.

CAPVT V.

Finis huius
conuiuij, Dei
Christi, &
nostra cla-
ritas.

Tum multa
alia, præfer-
tim vnio
nostra cum
Christo.

Hanc enim & Dei claritatem, & suam, &
denique nostrā in instituendo hoc conui-
uium præ oculis habuit, vt finem eius adæquatū
Christus Dominus voluit ostendere omnibus se-
culis, omnibus populis, imò vnicuique animæ
diuitias gratiæ, & abundantiam suauitatis suæ, vo-
luit detegere propius diuinam magnificentiam, &
vniuersas Dei perfectiones, imò eas in cuiusque
animam sensibilibiter effundere, voluit suæ præ-
sentia corporalis, & amantissimæ conuersationis
dulcedine perfundere, & meritorum vitæ, D
passionisque suæ claritatem non conseruare so-
lūm, sed etiam tot impressam hominibus per sui
imitationem multiplicare mirabiliter, vt in om-
nibus fidelibus vita eius manifestetur & notitia
eius amorque longè latèque resplendescat: vo-
luit nos huius sui sacrificij participatione conse-
crare, offerreque secum patri suo, voluit corpora
nostra, & animas sanctificare, & nobis vniri in-
timè, habitareque præsens corporaliter in cor-
poribus, & cordibus nostris, ad admirabiles
prorsus diuini amoris effectus. Et quoniam ex
hac potissimum vnione cum Christo omnes alij
effectus promanant, operæ prærium est conside-
rare qualis illa sit, quidue ex ea sanctitatis siue in
corpora nostra, siue in animas, & quomodo re-
dundet.

Qua sit vnio, qua in hoc Sacra- mento efficitur.

CAPVT VI.

Vnio omnis alicuius amoris effectus est, ac
proinde eo semper perfectior est, quo ma-
ior est vis inclinatioque amoris, siue in vtroque
amante, siue saltem in altero. Cum vero fons
ipse amoris omnis diuina bonitas infinitis mo-
dis siue naturaliter, siue supernaturaliter suas
in se creaturas recolligat; nullus tamen est effi-
caciior, nullus vberior hoc sacro conuiuium, quod
directè in eum finem institutum est vt Deo
vniamur. Itaque amor ille diuinus tota hic vi-
res suas exprompsit, & quidem, quod omnium
primum est, res vniendas, Deum in homine, &
hominem, sibi inuicem facit præsentem modo
planè admirabili, & ad vnionem quam intendit,
aptissimo. Est enim intimus præsentia modus
per realem manducationem, est nouus non tan-
tum quia Christus ipse Deus & homo qui prius
aberat, præsens efficitur, sed ipsa tota Trinitas
nouo quodam modo in ipso Christo vnionem
hypostaticam perpetuo efficiens, & parata pro-
pter Christum nouo etiam modo sese homini
vnire; & idè hæc præsentia est plenissima amo-
ris: Nec enim suam hic essentiam tantum exhi-
bet, aut potentiam, nec vt ita dicam, versatur in
nobis tātum vt Deus, sed vt amicus amore quo-
dam infinito erga nos ebrius & cum omnibus
suis bonis æstu quodam amoris colliquefactus,
vt se nobiscum misceat, &, quod ex tali præsen-
tia modo sequitur, vniat quam perfectissimè. Et
certè tanta fuit vehementia, & efficacia amoris
illius, quo ardebat diuinum Christi Domini pe-
ctus, quādo hoc sacratissimum conuiuium Deo &
nobis apparuit, & ardet quoties se nobis appo-
nit, vt sicut Pater & ipse vnum sunt, ita optaret
omnino in nos transire, & vnū secum nos effice-
re, atque adeo ita nobis dare in cibum corpus
suum, vt verè, realiter, & Physicè ipsa eius sub-
stantia in nostram transiret, & nobis instar alio-
rum ciborū incorporaretur; & pater ipse æter-
nus huic tanto filij sui amoris erga nos parem
amorem adiungens suam etiam naturam diui-
nā ad nos vnione hypostatica admirabili modo
communicare vellet, & ad vtramque hanc vnio-
nem Physicam vtriusque amor per se satis erat ef-
ficax: Verum quia nec id decebat immensam il-
lam maiestatem, nec erat nobis necesse, idè
quod proximū erat, ita sese nobis coniunxit, vt
perinde quodāmodo sit atq; si realiter & Physicè
incorporaretur, nobisque vniretur. Nam loco
Physicæ illius vnionis, admirabilem quandam
vnionem moralem & cū corporibus nostris, & præ-
cipuè cū animis ad stupendos quosdā effectus ef-
ficat, adeo vt S. Chrysost. huius conuiuij partici-
pationē vocet quandā extensionē incarnationis,
quia per hunc cibū & corpus cuiusque, & anima
Christi corpori & diuino verbo modo quodā ef-
ficacissimo vniamur. Verum qualis illa sit, melius
intelligetur, si eius effectus prius recensuerimus.

Vnio qua cū
Christo co-
pulamur in
Sacramēto.

Est intimus
præsentia
modus per
realem mā-
dicationē.

Et loco
Physicæ
vnionis qua
lubens vni-
retur nobis-
cum si de-
ceret.

Quid efficiat hoc Sacramentum in corporibus nostris.

CAPVT VII.

Efficit hoc Sacramentum in corporibus nostris.

Vt simus vnū corpus cū Christo.

Imprimis enim realis ipsa Christi Domini sumptio, per quam ipse verè, realiter, & intimè præsens constituitur, ita corpora nostra afficit moraliter, atque si perpetuo illi vnita essent. Quare sicut cibi alij sese nostro corpori permiscunt, sic Christus sese nobis morali modo coagmentat; adeò vt dicat Apostolus vnum corpus nos omnes esse, qui de vno pane participamus, quia vna eiusdem cibi substantia nutriti non secus ac diuersa membra eiusdem corporis, diuinæ illius substantiæ vnitatem quodammodo retinemus, vt per hoc vnum Christi corpus efficiamur, qui vno Christi corpore nobis incorporato nutrimur. Et quia dum nos reficit, etià reficitur à nobis, ideò etià nos efficit corpus suum, nosque nō secus atque optatissimū sibi cibum in sese transmutat, vnde etiā si omnes filij Ecclesiæ sint membra corporis Christi, tamen singulari prorsus ratione qui in hoc Sacramento cum Christo cenant, & cum quibus cænat Christus, in Christi corpus transeunt.

Et sanctificetur nostra corpora quasi sacra vasa.

Ex vnione hac admirabili in corpora nostra redundat dignitas quædam, & excellentia sanctitatis, vt non secus atque sacra quædam vasa Christi corpus continentia, eiusque imbuta sanguine, meritis, diuinitate sanctificetur etiam, & honorabilia non nobis tantum, sed Angelis ipsis efficiantur.

Nec sanctificatur tantum, sed quod est argumentum excellentiæ huius vnionis cum corporibus nostris, nonnumquam, quod de pluribus Sanctis legimus, corpora nostra Christus Dominus tanquam verus cibus, siue dum realiter præsens adest, siue cū moraliter tantum, non secus atque si verè in nostram substantiam transiret, sustentat & reficit, & vt alij cibi faciunt, vitam ipsam corporalem sine alio cibo ad multos dies fouet & conseruat, imò etiā aliquando morbos expellit. Id enim quando fit, Christus Dominus præsens intimè intellectu & voluntate agens diuinam virtutem applicat, vt vel immediatè sustentet corpus, vel ita temperet humores, totamque corporis habitudinem disponat, vt nec fames, nec sitis, nec morbus vllus sentiatur.

Sedetur morus concupiscentiæ.

Nec dissimili ratione inordinatos concupiscentiæ motus sedat & compescit, cū enim, vt est in Sacramento, videat nostras pugnas, & pericula, & verè nos diligat, nobisque velit omnia ad salutem necessaria, certè quam habet sibi intimè præsentem & addictam, imò suam diuinam virtutē applicat immediatè ad humorum ardorem mitigandum, aut ita disponendā vitam nostram, victumque, conuersationem & occasiones, vt nihil queat maioris momenti insurgere; Demone insuper arcet, imaginationem melioribus rerū sanctarum figuris, impressā præcipuè per amorē,

Abigantur Demones.

& imitandi desiderium sui ipsius imagine, per gratias præuenientes implet & pacificat: Denique ipsum appetitum inferiorem purissimis delectationibus & sensu præsentiae suæ corporalis dulcissimo sensibiliter perfundit, vt iam carnalia omnia, & terrena nō tantū fastidio sint, sed horrore, & cor & caro exultent in Deum viuum. Denique eò etiā spectat hæc vnio moralis, vt gloriosum Christi corpus etiā gloriosa nostra corpora reddat, & ius eis nouum & admirabile tribuat ad beatam illam & gloriosam resurrectionem; Non aliter quàm si hanc suā qualitatem in nos realiter transfunderet. Qui manducat me, viuet propter me, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Hæc igitur vnio cum Christo ex reali eius sumptione relictā, licet moralis sit, tamē hos effectus Physicos habet, vt corpora aliquando nutriet, & sanet, temperet æstum concupiscentiæ, & reddat ea spiritualia, clara, agilia, incorruptibilia.

Appetitus interior purissimas delectationes.

Quid efficiat in anima, & imprimis quomodo eam nutriet, & augeat.

CAPVT VIII.

Sit tantus fuit, & tam efficax amor in parando hoc cibo corporibus nostris, quis tandem ille esse debuit, & quam efficax, quo diuinum hoc conuiuium à Patre & filio paratum est animis nostris? Certè effectus omnes supradicti signa duntaxat sunt, & quædam veluti efflorescentiæ emissæ ex iis quæ fiunt in animis nostris. Voluit enim nos corpus suum corporaliter manducare, vt cum sensibiles simus, & nihil nisi per sensus concipere possimus per tam sensibilem amoris eius vim, & sensibili experientia perceptos effectus, in infinitam amoris eius abyssum, effectusque eius spirituales, quos habet in omnia nostra, penetrare possimus. Corpus ergo suum dedit manducandum corpori nostro, sed ei coniunxit animam suam, intellectum, voluntatem, dona omnia & merita, personā verbi, & ipsam diuinitatem, vt tam multiplici ferculo immensus amor eius totus nobis infusus indicibiles in nobis effectus haberet.

Horum primus est spiritualis animæ refectio, & incrementum; Quod vt melius intelligatur, operæpretium est indicare in quo spirituale hoc augmentum consistat. Igitur sicut corpus nostrum nō nascitur perfectum, sed sensim perfici debet, ad quod necessarium est vt aliunde, per extrinsecū alimentum, quod postea vi caloris naturalis, & potentiæ nutritiæ in suam substantiam vertit, accipiat id vnde perfici debet: Ita & anima nostra, nā cibo suo cōuenienti eget vt perficiatur, nec enim habet in se id vnde perfici debet sed per potentias suas, intellectū & voluntatem, ab extrinseco per modum obiecti in se trahere, & sibi veluti incorporare debet. Porro cibus verissimus animæ Deus est summa veritas & bonitas

Spiritualis animæ refectio & incrementum.

Cum Deum veluti attrahit cibū suū per actus intellectus & voluntatis.

quem cum per intellectus & voluntatis actus anima in sese attrahit intelligendo & amando, eo sese nutrit, & ex eo quodammodo crescit, auctis habitibus illis & actibus, quibus Deo quā simillima euadit. Hunc cibum adeo homini necessarium vel manducare, vel gustare non poterat, prout par erat, anima sensibus immersa: Quare ut eius sese naturā in hac peregrinatione attemperaret, sese ei Deus sub variis creaturatum, & operum siue naturalium, siue supernaturalium, inuolucris exhibuit; & verò poterat, multū inde & crescere & delectari, ut ille qui dicebat, delectasti me Domine in factura tua: Verū ut nō cibi tantum corporalis varios modos, sed etiam spiritualis huius haberet affatim, misericors Deus pro sua bonitate hanc etiam rationem adinuenit, ut non tantum sub creaturis suis delitesceret eius bonitas, maiestas, sapientia, & potentia ubique præsens, & rationalem creaturam reficeret, sed etiam carni nostræ vnita, diuina verbi persona sub speciebus panis & vini verè realiterque per admirabilem transsubstantiationem constituta, simul cum ipsa carne cibus esse noster voluit, ut cum familiares nobis has alimenti species accipimus, ipso quodam modo sensu percipiamus etiam ipsum Deum, verissimum animæ nostræ cibum, quo nutriamur, & ad conueniens vitæ spiritualis incrementum perfectionemque perducamur.

Nam cum ita præsens nobis adest intimè, fieri non potest, quin intellectui nostro sese & voluntati applicet, cuius vtriusque potentia actibus per fidem, spem Charitatē veluti manducatur, & hos ipsos habitus & actus auget mirabiliter, & seipsum, ut est eorundem obiectum, siue summa veritas, rerum omnium principium & finis, beatitudo nostra, & bonitas infinita, sub quibus titulis quo crescit magis in nobis, eo sensim illi similiores euadimus, ac proinde perfectiores, cum in eo nostra perfectio tota consistat, ut in eo intelligendo, & amando, ei quam similimi efficiamur.

Et certè ad hanc eandem similitudinem efficiendam plurimum habet momenti sacratissima Christi humanitas, qua veluti esca suauissima deliniti Deū ipsum nobis attemperatum non tantū intellectu, voluntateque concipimus facilius, & suauius, sed etiam eius exemplis, præsertim in reali hac sacrificij crucis commemoratione, & participatione incruenti, edocti intelligimus quā de Deo æstimationē concipere quāti, eū facere, quantū amare debeamus, nimirum quantū Christum ipsum eū amasse sentimus, cum sese ad eius gloriam exinaiuit, ut & crucē pateretur, & tali modo cibus noster fieret. In hoc ergo Sacramento assequimur id potissimum, ut dicamus & experiamur quod S. Paulus, viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus, ut Christus, inquam, ut Deus est, prima veritas, principium omnium, & finis, bonum infinitum viuat in nobis, cum sic in intellectu & voluntate nostra diuinæ istæ perfectiones vitalibus actibus cum condigna æstimatione splendent, & magnificentur, viuat etiam ut homo, quatenus eius meritis, vita eius & exempla, quibus Deo Patri seruiuit, huiusce Sacramenti typo, amoris immensi viimprimantur; ut talis sit in nobis Charitas

erga Deum & proximū, nostri contemptus & humilitas, patientia, & obedientia, qualis fuit in Christo. Atque hinc patet quam merito hoc Sacramentū & Deo sit conuiuiū gratissimum, & nobis: nam per actus excellentissimos supernaturales Deo & Christo pascimur, & crescente eo in nobis crescimus, & simul consumptis malis inclinationibus nostris, amore proprio, omnique inordinato affectu, cū Christo crucifixo Deici-bus efficimur, & desinentes esse quod eramus, in eius quodammodo naturam transimus.

Et veluti in Christi naturam transimus.

Quarum virtutum actibus hoc spirituale augmentum, & vnio perficiatur.

C A P V T IX.

Verum ut distinctius constet quibus gradibus hæc vnio admirabilis perficiatur, recenseamus actus illos, quibus Deū attingere anima potest, illumque sibi vnire & in se trahere, ut eo perficiatur, ostendamusque quā efficaciter & excellenter hoc Sacramentū id fiat. Primus omnium, & aliorū omniū fundamētū & basis est fidei actus, quo intellectus Deum ipsum, immensaque eius perfectiones in se trahit, ut se iis pascat, & perficiat Deum intelligendo, sicut Deus sese intelligit: Is actus in hoc Sacramento longè sublimior & perfectior est. Hic enim Christū Dominū præsentem habemus vnigenitum qui est in sinu Patris, & lux mundi, in quo relucet omnes Dei perfectiones clarissimè. Etenim quomodo vnigenitus qui ex sinu Patris in nostrum venire dignatus est sinum, thesauros nobis scientiæ suæ nō aperiet, cum idcirco venerit, ut Deum nō nobis & diuinas reuelet veritates? Quomodo Sol mundi obscura cordis nostri penetralia quod sibi domicilium esse voluit esse patietur, qui alienos à se & longissimè positos tam potenter illuminat? Quomodo non poterimus illo mediante non intelligere, imò sentire Dei misericordiam, bonitatem, iustitiam, potentiam, sapientiam, denique benignitatis Dei viscera omnia tantis aperta mysteriis, & ideo intimè nos attingentia, imò nostris applicata visceribus. Quare rectè sanè hoc mysterium fidei dicitur mysterium, quia immensas fidei opes in se continet, adeo ut quicumque illud, prout debet, deuota fide apprehenderit, experietur illicō sese perfundi copiosodiuinorum radiorum lumine exinde velut emisso ad Deum, Deique perfectiones nouis modis intelligendas: ex quo fit ut mirè crescat in intellectu Deus.

Ad hanc vnionem cum Christo deuenimus.

vnde mysterium fidei appellatur.

Nec minus valet hic cibus ad Dei bonitatem augendam in nobis per spem: nam quid non sperabit sibi donandum, aut condonandum à Deo, qui habet donatum sibi ab eo filium, & tali modo donatum? Quid à Dei

Actibus Spei.

Ad quod iuuat plurimum sanctissima Christi humanitas quam facile concipimus

experiamur idem quod D. Paulus.

Quid enim
denegabit
qui filium
nobis dedit,
& dat quo-
tidie.

bonitate non confidet se posse obtinere, quam ipse effusam in se, & cuius viscera suis permixta visceribus sibi veluti obstricta tenet, ad remittenda peccata, ad intimas labeles sanandas, ad infirmitates omnes tollendas, poteritue vllus quantumuis magnus atrocissimorum peccatorum numerus copiosissima Dei misericordiae per Christi Domini totum sanguinem & merita tam intimè, tam integrè, tam diffusè applicatæ non cedere?

Et quas gratiarum Dei diuitias hoc suo thesauro non facile comparabit anima? quæ salutis præsidia, & perfectionis adiumenta à tam misericordi Deo, tam pio Patri, tam liberali Domino, hoc pretio non obtinebit? Experientia didicerunt plerique viri Sancti, & qui Dei sensum habebant, sese in Sacra Communione vix à Deo vnquam sperasse vel petiisse quidquam, quod non illico obtinerent. Noster quidem erat thesaurus meritorum Christi, sed quandiu extra nos erat, nondum videbatur nobis eius tradita tota possessio, nondum liber & plenus vsus concessus; Ergo in magnifico hoc Dei conuiuio hanc admirabili modo possessionem adimus, & illum cum tota Dei bonitate in visceribus & corde nostro recondimus, dispensaturi prout libuerit ad nostras necessitates.

Vnde dici-
tur pignus
futuræ glo-
riæ.

Et quis tam copiosum thesaurum possidens non sperabit, aut aspirabit ad magna quæque? Quare merito futuræ gloriæ pignus vocatur, per quod eum ipsum qui futurus est, beatitudo nostra, quadam ratione possidemus, & in spe beatificamur: idem enim ipse qui veritas est, est etiam & via, per quam omnis in nos Dei misericordia, gratiaque & dona, & tota providentia cælo ruit, & per quam nos in Deum etiam certissimè tendimus, via, inquam, in hoc Sacramento semper viuens & noua, de qua Apost. ad Hebr. 10. habentes, inquit, fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per carnem suam, & sacerdotem magnum super donum Dei: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.

Religio verò erga Deum, quantum hinc pabulum habeat, dici vix potest: cum enim is ipse qui principium est & finis, & author, & consummator, non tantum præsens intimè adsit, vt creditur certo, sed eius maiestatis, & perfectionum excellentia in tam munifico hoc conuiuio splendescat, feruescat amor, exundet bonitas supra quam credi non potest, non voluntas quam plurimos religiosi cultus actus exercere, quibus tantam æstimet prout par est bonitatem, laudet, admiretur, gratias agat, eique sese subiiciendo & sua omnia ex integro offerat.

Actibus
Charitatis.

Verum hæc omnes virtutes etsi præsentem in hoc conuiuio Deum suis actibus crescere in anima mirabiliter faciant, vna tamen Charitas restat, quæ sicut ex perfectissimo motiuo illum amplectitur, & longè perfectiori vnione animæ iungit; ita spiritualis vitæ incrementum, quantum in hac vita sperari potest, consummat: Eius proprium est tanto affectu eius qui amatur bonum & desiderare & prosequi, quia ei

bonum est, vt propria bona præ illo nihil fiant, imò si opus sit, bona sua, atque adeo seipsum tradere illi & commiscere, adeo vt is qui amat, si opus sit, desinat in se quodammodo esse id quod est, vt totus transeat in amatum, eiusque bonum non tantum quia cupit illi coniungi, sed quia vult illum, eiusque bonitatem suis bonis, atque adeo seipso augere. Hoc efficitur in hoc Sacramento, quod etiam ideo per modum refectionis & conuiuij institutum est, Deus enim ipsæ æternæ maiestatis multis modis hic exinanitur, & modo quodam videtur desinere esse id quod est, vt illud ipsum homini, cui sese commiscet, tribuat. Nec enim satis erat exinanitum esse, quando naturam nostram assumpsit, nec etiam quando passus est, & vitam suam cruento Sacrificio nobis dedit, sed eam ipsam vitam suam, omnia bona sua, seque totum sub alimentis nobis familiaris specie in maximas angustias cogens, adeoque in punctum multipliciter replicatum & proinde quasi nihilum redigens, ita sese nobis infundit, vt in animam ipsam omnesque eius potestates sese insinuet penetrerque, & nobis ipsis veluti incorporatus & immixtus, seque ac vita sua, & omnibus bonis nobis communicatis ad nostrum spirituale incrementum esse ipse in se modo quodam desinat.

Hic certè amoris excessus, & stupenda dignatio in solam Dei infinitam bonitatem cadere poterat, cuius vis diffusa in anima nostra mirum est si non parem amorem patiat, quo vicissim ad bonum vnicum Gloriæ eius augendum nos, vitam nostram, bona omnia refundamus in ipsum, & pro ipso pati dirissima humiliari, spoliari, affligi, contundi, in mille & mille partes distribui, confundi, consumi, & in nihilum redigi, nobis denique perire, vt eum extrinseco bono gloriæ, quod solum addi illi potest, & quod ex infinito erga bonitatem suam amore auidissimè exoptat, crescere, augere eum possimus. Hinc oritur admirabilis vnio voluntatis Dei & nostræ, cum Deus ipse incredibili benignitate bonum omne quod voluntas nostra desiderare potest, id est seipsum illi tradat possidendum, vniat, & veluti immergat: Nos autem vicissim quidquid nostrum est, quod Deus à nobis desiderare potest, & refundimus, & eius voluntatem nostris omnibus bonis quodammodo satiamus, atque ita voluntas nostra diuinæ quodammodo immergatur, & voluntas diuina nostræ, & per hanc vnionem voluntatum fiat perfectissima communicatio bonorum vltro citroque, vt neuter iam sit suus, perinde ac si vterque sibi permissus, nec iam aliter esset quam in alio. Quàm iucundum est & excellens ita pro Deo perdere animam suam, vt illa perdita in Dei bonis quodammodo sit, qui pro nobis seipsum quasi perdidit, vt vita ipsius in nobis manifestaretur. Hunc sensum haurimus in hoc suauissimo diuini amoris conuiuio, quem auget valde Christi Domini exemplum, cuius in Deum amor in hanc illum vilitatem redegit in hoc Sacrificio & Sacramento, vt voluerit ad eius gloriam offerri toties, toties replicari, & corruptis speciebus desinere esse toties quia infinitis modis sese Deo reddere, mori, consumi in propria specie, & exinaniri ad honorem eius.

summo stu-
dio & desi-
deramus &
prosequi-
mur.

Et in hunc
finem ei re-
fundimus
vitam
nostram &
cetera bona

Indeque
oritur ad-
mirabilis
vnio vo-
luntatis Dei
& nostræ.

Quibus bo-
num Dei

Pridie quā
pateretur.

Vt & placatus fieret
pater naturæ humane,
& ei esset
maximè familiaris.

cum homine, & homo cum Deo conuiuere, A
cum luberet. Hoc ergo admirabile conuiuium
Christus Dominus Deus & homo, Deique filius
vnigenitus Patri suo, totius naturæ humanæ nomine, & toti naturæ humanæ, nomine patris
sui perpetuo duraturum vsque ad mundi finem
adornauit pridie quam pateretur, & in cruentum hoc sacrificium sub speciebus panis & vini
cruento carnis suæ sacrificio sociauit, quemadmodum cruentis omnibus antiquis sacrificiis
iungebatur similæ oblatio, viniq; libatio, vt
completum fieret Deo conuiuium. Sic enim
decebat talem filium ob tot accepta à Patre beneficia, honorare Patrem talem & diuino hoc
conuiuium humanæ naturæ non placatum modo B
reddere & beneficium, sed etiam maximè familiarem, imò & vere patrem: decebat pariter inestimabilem Dei bonitatē, vt amantissimus pater
propter filium dilectū omnes homines in eo sibi
conuiuas adscisceret, eosque affectu verè paterno pasceret eo cibo, quo pascitur, & filio suo
concorporales, diuinæque suæ naturæ consortes in alios veluti transmutaret, adeò vt quam filius
à patre claritatem accepit, cum per hoc sacrificium eandem patri amore infinito reddit, Pater
ipse iterum eam ipsam cum filio, vilibus hominibus infundat, & proinde de Deo, & cum Deo
viuentes vita ipsi diuina viuere possunt, & quam à patre claritatem filius & à filio pater accipit,
eandem ipsi suo modo & à Deo accipiant, & vicissim ab illis Deus per indicibilem amoris vim
& vnionem.

Quis finis eiusdem Conuiuij.

CAPVT V.

Finis huius
conuiuij, Dei
Christi, &
nostra claritas.

Tum multa
alia, præsertim vnio
nostra cum
Christo.

Hanc enim & Dei claritatem, & suam, &
denique nostrā in instituendo hoc conuiuium præ oculis habuit, vt finem eius adæquatum
Christus Dominus voluit ostendere omnibus seculis, omnibus populis, imò vnicuique animæ
diuitias gratiæ, & abundantiam suauitatis suæ, voluit detegere propius diuinam magnificentiam, &
vniuersas Dei perfectiones, imò eas in cuiusque animam sensibilibiter effundere, voluit suæ præsentia corporalis, & amantissimæ conuersationis
dulcedine perfundere, & meritum vitæ, passionisque suæ claritatem non conseruare solum, sed etiam tot impressam hominibus per sui
imitationem multiplicare mirabiliter, vt in omnibus fidelibus vita eius manifestetur & notitia
eius amorque longè latèque resplendescat: voluit nos huius sui sacrificij participatione consecrare, offerreque secum patri suo, voluit corpora
nostra, & animas sanctificare, & nobis vniri intimè, habitareque præsens corporaliter in corporibus, & cordibus nostris, ad admirabiles
prorsus diuini amoris effectus. Et quoniam ex hac potissimum vnione cum Christo omnes alij
effectus promanant, operæ prærium est considerare qualis illa sit, quidue ex ea sanctitatis siue in corpora nostra, siue in animas, & quomodo redundet.

Qua sit vnio, qua in hoc Sacramento efficitur.

CAPVT VI.

Vnio omnis alicuius amoris effectus est, ac
proinde eo semper perfectior est, quo maior est vis inclinatioque amoris, siue in vtroque amante, siue saltem in altero. Cum vero fons
ipse amoris omnis diuina bonitas infinitis modis siue naturaliter, siue supernaturaliter suas
in se creaturas recolligat; nullus tamen est efficacior, nullus vberior hoc sacro conuiuium, quod
directè in eum finem institutum est vt Deo vniamur. Itaque amor ille diuinus totas hic vires suas exprompsit, & quidem, quod omnium
primum est, res vniendas, Deum in homine, & hominem, sibi inuicem facit præsentem modo
planè admirabili, & ad vnionem quam intendit, aptissimo. Est enim intimus præsentia modus
per realem manducationem, est nouus non tantum quia Christus ipse Deus & homo qui prius
aberat, præsens efficitur, sed ipsa tota Trinitas nouo quodam modo in ipso Christo vnionem
hypostaticam perpetuo efficiens, & parata propter Christum nouo etiam modo sese homini
vnire; & ideò hæc præsentia est plenissima amoris: Nec enim suam hic essentiam tantum exhibet, aut potentiam, nec vt ita dicam, versatur in
nobis tatum vt Deus, sed vt amicus amore quodam infinito erga nos ebrius & cum omnibus
suis bonis æstu quodam amoris colliquefactus, vt se nobiscum misceat, & quod ex tali præsentia modo sequitur, vniat quam perfectissimè. Et
certè tanta fuit vehementia, & efficacia amoris illius, quo ardebat diuinum Christi Domini pectus, quādo hoc sacratissimum conuiuium Deo &
nobis apparauit, & ardet quoties se nobis apponit, vt sicut Pater & ipse vnum sunt, ita optaret omnino in nos transire, & vnū secum nos efficere, atque adeo ita nobis dare in cibum corpus
suum, vt verè, realiter, & Physicè ipsa eius substantia in nostram transfiret, & nobis instar aliorum ciborum incorporaretur; & pater ipse æternus huic tanto filij sui amoris erga nos parem
amorem adiungens suam etiam naturam diuinā ad nos vnione hypostatica admirabili modo communicare vellet, & ad vtramque hanc vnionem Physicam vtriusque amor per se satis erat
efficax: Verum quia nec id decebat immensam illam maiestatem, nec erat nobis necesse, ideò quod proximū erat, ita sese nobis coniunxit, vt perinde quodāmodo sit atq; si realiter & Physicè
incorporaretur, nobisque vniretur. Nam loco Physicæ illius vnionis, admirabilem quandam vnionem moralem & cū corporibus nostris, & præcipuè cū animis ad stupendos quosdā effectus efficit, adeò vt S. Chrysost. huius conuiuij participationem vocet quandā extensionem incarnationis, quia per hunc cibū & corpus cuiusque, & anima Christi corpori & diuino verbo modo quodā efficacissimo vniamur. Verum qualis illa sit, melius intelligetur, si eius effectus prius recensuerimus.

Vnio qua cū
Christo copulamur in
Sacramento.

Est intimus
præsentia
modus per
realem manducationem.

Et loco
Physicæ
vnionis
qua lubens
vniretur
nobiscum
si deceret.

Quid efficiat hoc Sacramentum in corporibus nostris.

CAPVT VII.

Efficit hoc Sacramentum in corporibus nostris.

Vt simus vnū corpus cū Christo.

Imprimis enim realis ipsa Christi Domini sumptio, per quam ipse verè, realiter, & intimè præsens constituitur, ita corpora nostra afficit moraliter, atque si perpetuo illi vnita essent. Quare sicut cibi alij sese nostro corpori permiscunt, sic Christus sese nobis morali modo coagmentat; adeò vt dicat Apostolus vnum corpus nos omnes esse, qui de vno pane participamus, quia vna eiusdem cibi substantia nutriti non secus ac diuersa membra eiusdem corporis, diuinæ illius substantiæ vnitatem quodammodo retinemus, vt per hoc vnum Christi corpus efficiamur, qui vno Christi corpore nobis incorporato nutrimur. Et quia dum nos reficit, etià reficitur à nobis, ideò etià nos efficit corpus suum, nosque nō secus atque optatissimū sibi cibum in sese transmutat, vnde etiā si omnes filij Ecclesiæ sint membra corporis Christi, tamen singulari prorsus ratione qui in hoc Sacramento cum Christo cenant, & cum quibus cenant Christus, in Christi corpus transeunt.

Et sanctificetur nostra corpora quasi sacra vasa.

Ex vnione hac admirabili in corpora nostra redundat dignitas quædam, & excellentia sanctitatis, vt non secus atque sacra quædam vasa Christi corpus continentia, eiusque imbuta sanguine, meritis, diuinitate sanctificetur etiam, & honorabilia non nobis tantum, sed Angelis ipsis efficiantur.

Nec sanctificatur tantum, sed quod est argumentum excellentiæ huius vnionis cum corporibus nostris, nonnumquam, quod de pluribus Sanctis legimus, corpora nostra Christus Dominus tanquam verus cibus, siue dum realiter præsens adest, siue cū moraliter tantum, non secus atque si verè in nostram substantiam transiret, sustentat & reficit, & vt alij cibi faciunt, vitam ipsam corporalem sine alio cibo ad multos dies fouet & conseruat, imò etiā aliquando morbos expellit. Id enim quando fit, Christus Dominus præsens intimè intellectu & voluntate agens diuinam virtutem applicat, vt vel immediatè sustentet corpus, vel ita temperet humores, totamque corporis habitudinem disponat, vt nec fames, nec sitis, nec morbus vllus sentiatur.

Sedetur morus concupiscentiæ.

Nec dissimili ratione inordinatos concupiscentiæ motus sedat & compescit, cū enim, vt est in Sacramento, videat nostras pugnas, & pericula, & verè nos diligat, nobisque velit omnia ad salutem necessaria, certè quam habet sibi intimè præsentem & addictam, imò suam diuinam virtutē applicat immediatè ad humorum ardorem mitigandum, aut ita disponendā vitam nostram, victumque, conuersationem & occasiones, vt nihil queat maioris momenti insurgere. Demone insuper arcet, imaginationem melioribus rerū sanctarum figuris, impressa præcipuè per amorē,

Abigantur Demones.

& imitandi desiderium sui ipsius imagine, per gratias præuenientes implet & pacificat: Denique ipsum appetitum inferiorem purissimis delectationibus & sensu præsentia suæ corporalis dulcissimo sensibilibiter perfundit, vt iam carnalia omnia, & terrena nō tantū fastidio sint, sed horrore, & cor & caro exultent in Deum viuum. Denique eò etiā spectat hæc vnio moralis, vt gloriosum Christi corpus etiā gloriosa nostra corpora reddat, & ius eis nouum & admirabile tribuat ad beatam illam & gloriosam resurrectionem; Non alter quàm si hanc suā qualitatem in nos realiter transfunderet. Qui manducat me, viuet propter me, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Hæc igitur vnio cum Christo ex reali eius sumptione relicta, licet moralis sit, tamē hos effectus Physicos habet, vt corpora aliquando nutriat, & sanet, temperet æstum concupiscentiæ, & reddat ea spiritualia, clara, agilia, incorruptibilia.

Appetitus interior puras sentias delectationes.

Quid efficiat in anima, & imprimis quomodo eam nutriat, & augeat.

CAPVT VIII.

Si tantus fuit, & tam efficax amor in parando hoc cibo corporibus nostris, quis tandem ille esse debuit, & quam efficax, quo diuinum hoc conuiuium à Patre & filio paratum est animis nostris? Certè effectus omnes supradicti signa duntaxat sunt, & quædam veluti efflorescentiæ emissæ ex iis quæ fiunt in animis nostris. Voluit enim nos corpus suum corporaliter manducare, vt cum sensibiles simus, & nihil nisi per sensus concipere possimus per tam sensibilem amoris eius vim, & sensibili experientia perceptos effectus, in infinitam amoris eius abyssum, effectusque eius spirituales, quos habet in omnia nostra, penetrare possimus. Corpus ergo suum dedit manducandum corpori nostro, sed ei coniunxit animam suam, intellectum, voluntatem, dona omnia & merita, personā verbi, & ipsam diuinitatem, vt tam multiplici ferculo immensus amor eius totus nobis infusus indicibiles in nobis effectus haberet.

Horum primus est spiritualis animæ refectio, & incrementū; Quod vt melius intelligatur, operæpretium est indicare in quo spirituale hoc augmentum consistat. Igitur sicut corpus nostrum nō nascitur perfectum, sed sensim perfici debet, ad quod necessarium est vt aliunde, per extrinsecū alimentum, quod postea vi caloris naturalis, & potentiæ nutritiæ in suam substantiam vertit, accipiat id vnde perfici debet: Ita & anima nostra, nā cibo suo cōueniente eget vt perficiatur, nec enim habet in se id vnde perfici debet sed per potentias suas, intellectū & voluntatem, ab extrinseco per modum obiecti in se trahere, & sibi veluti incorporare debet. Porro cibus verissimus animæ Deus est summa veritas & bonitas

Spiritualis animæ refectio & incrementum.

Cum Deum veluti attrahit cibū suū per actus intellectus & voluntatis.

quem cum per intellectus & voluntatis actus anima in sese attrahit intelligendo & amando, eo sese nutrit, & ex eo quodammodo crescit, auctis habitibus illis & actibus, quibus Deo quā simillima euadit. Hunc cibum adeo homini necessarium vel manducare, vel gustare non poterat, prout par erat, anima sensibus immersa: Quare ut eius sese naturā in hac peregrinatione attemperaret, sese ei Deus sub variis creaturatum, & operum siue naturalium, siue supernaturalium, inuolucris exhibuit; & verò poterat, multū inde & crescere & delectari, ut ille qui dicebat, delectasti me Domine in factura tua: Verū ut nō cibi tantum corporalis varios modos, sed etiam spiritualis huius haberet affatim, misericors Deus pro sua bonitate hanc etiam rationem adinuenit, ut non tantum sub creaturis suis delitesceret eius bonitas, maiestas, sapientia, & potentia ubique præsens, & rationalem creaturam reficeret, sed etiam carni nostræ vnita diuina verbi persona sub speciebus panis & vini verè realiterque per admirabilem transsubstantiationem constituta, simul cum ipsa carne cibus esse noster voluit, ut cum familiares nobis has alimenti species accipimus, ipso quodam modo sensu percipiamus etiam ipsum Deum, verissimum animæ nostræ cibum, quo nutriamur, & ad conueniens vitæ spiritualis incrementum perfectionemque perducamur.

Nam cum ita præsens nobis adest intimè, fieri non potest, quin intellectui nostro sese & voluntati applicet, cuius vtriusque potentiae actibus per fidem, spem Charitatē veluti manducatur, & hos ipsos habitus & actus auget mirabiliter, & seipsum, ut est eorūdem obiectum, siue summa veritas, rerum omnium principium & finis, beatitudo nostra, & bonitas infinita; sub quibus titulis quo crescit magis in nobis, eo sensim illi similiores euadimus, ac proinde perfectiores, cum in eo nostra perfectio tota consistat, ut in eo intelligendo, & amando, ei quam similimi efficiamur.

Ad quod
iuvat pluri-
mum san-
ctissima
Christi
humanitas
quam facile
concipimus

Et certè ad hanc eandem similitudinem efficiendam plurimum habet non entis sacratissima Christi humanitas, qua veluti esca suauissima deliniti Deū ipsum nobis attemperatum non tantū intellectu, voluntateque concipimus facilius, & suauius, sed etiam eius exemplis, præsertim in reali hac sacrificij crucis commemoratione, & participatione incruenti, edocti intelligimus quā de Deo æstimationē concipere quāti, cū facere, quantū amare debeamus, nimirum quantū Christum ipsum eū amasse sentimus, cum sese ad eius gloriam exinauit, ut & crucē pateretur, & tali modo cibus noster fieret. In hoc ergo Sacramento assequimur id potissimum, ut dicamus & experiamur quod S. Paulus, viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus, ut Christus, inquam, ut Deus est, prima veritas, principium omnium, & finis, bonum infinitum viuat in nobis, cum sic in intellectu & voluntate nostra diuinæ istæ perfectiones vitalibus actibus cum condigna æstimatione splendent, & magnificentur, viuat etiam ut homo, quatenus eius meritis, vita eius & exempla, quibus Deo Patri seruiuit, huiusce Sacramenti typo, amoris immensi vi imprimantur; ut talis sit in nobis Charitas

experiamur
idem quod
D. Paulus.

erga Deum & proximū, nostri contemptus & humilitas, patientia, & obedientia, qualis fuit in Christo. Atque hinc patet quam merito hoc Sacramentū & Deo sit conuiuiū gratissimum, & nobis: nam per actus excellentissimos supernaturales Deo & Christo pascimur, & crescente eo in nobis crescimus, & simul consumptis malis inclinationibus nostris, amore proprio, omnique inordinato affectu, cū Christo crucifixo Dei cibus efficimur, & desinentes esse quod eramus, in eius quodammodo naturam transimus.

Et veluti in
Christi na-
turam tran-
seamus.

Quarum virtutum actibus hoc spirituale augmentum, & vnio perficiatur.

CAPVT IX.

Verum ut distinctius constet quibus gradibus hæc vnio admirabilis perficiatur, recenseamus actus illos, quibus Deū attingere anima potest, illumque sibi vnire & in se trahere, ut eo perficiatur, ostendamusque quā efficaciter & excellenter hoc Sacramentū id fiat. Primus omnium, & aliorū omnium fundamentū & basis est fidei actus, quo intellectus Deum ipsum, immensasque eius perfectiones in se trahit, ut se eis pascat, & perficiat Deum intelligendo, sicut Deus sese intelligit: Is actus in hoc Sacramento longè sublimior & perfectior est. Hic enim Christū Dominū præsentem habemus vnigenitum qui est in sinu Patris, & lux mundi, in quo relucet omnes Dei perfectiones clarissimè. Etenim quomodo vnigenitus qui ex sinu Patris in nostrum venire dignatus est sinum, thesauros nobis scientiæ suæ nō aperiet, cum idcirco venerit, ut Deum nō nobis & diuinas reuelet veritates? Quomodo Sol mundi obscura cordis nostri penetralia quod sibi domicilium esse voluit esse patietur, qui alienos à se & longissimè positos tam potenter illuminat? Quomodo non poterimus illo mediante non intelligere, imò sentire Dei misericordiam, bonitatem, iustitiam, potentiam, sapientiam, denique benignitatis Dei viscera omnia tantis aperta mysteriis, & idè intimè nos attingentia, imò nostris applicata visceribus. Quare rectè sanè hoc mysterium fidei dicitur mysterium, quia immensas fidei opes in se continet, adeo ut quicumque illud, prout debet, deuota fide apprehenderit, experiatur illicò sese perfundi copiosodiuinorum radiorum lumine exinde velut emissio ad Deum, Deique perfectiones nouis modis intelligendas: ex quo fit ut mirè crescat in intellectu Deus.

Ad hanc
unionem
cum Chri-
sto deueni-
mus.

vnde myste-
rium fidei
appellatur.

Nec minus valet hic cibus ad Dei bonitatem augendam in nobis per spem: nam quid non sperabit sibi donandum, aut condonandum à Deo, qui habet donatum sibi ab eo filium, & tali modo donatum? Quid à Dei

Actibus
Spei.

Quid enim
denegabit
qui filium
nobis dedit,
& dat quo-
tidie.

bonitate non confidet se posse obtinere, quam ipse effusam in se, & cuius viscera suis permixta visceribus sibi veluti obstricta tenet, ad remittenda peccata, ad intimas labeles sanandas, ad infirmitates omnes tollendas, poteritue vllus quantumuis magnus atrocissimorum peccatorum numerus copiosissima Dei misericordia per Christi Domini totum sanguinem & merita tam intimè, tam integrè, tam diffusè applicatæ non cedere?

Et quas gratiarum Dei diuitias hoc suo thesauro non facile comparabit anima? quæ salutis præsidia, & perfectionis adiumenta à tam misericordi Deo, tam pio Patri, tam liberali Domino, hoc pretio non obtinebit? Experientia didicerunt plerique viri Sancti, & qui Dei sensum habebant, sese in Sacra Communione vix à Deo vnquam sperasse vel petiisse quidquam, quod non illico obtinerent. Noster quidem erat thesaurus meritorum Christi, sed quandiu extra nos erat, nondum videbatur nobis eius tradita tota possessio, nondum liber & plenus vsus concessus; Ergo in magnifico hoc Dei conuiuio hanc admirabili modo possessionem adimus, & illum cum tota Dei bonitate in visceribus & corde nostro recondimus, dispensaturi prout libuerit ad nostras necessitates.

Vnde dicitur
pignus
futurae gloriæ.

Et quis tam copiosum thesaurum possidens non sperabit, aut aspirabit ad magna quæque? Quare merito futurae gloriæ pignus vocatur, per quod eum ipsum qui futurus est, beatitudo nostra, quadam ratione possidemus, & in spe beatificamur: idem enim ipse qui veritas est, est etiam & via, per quam omnis in nos Dei misericordia, gratiaque & dona, & tota prouidentia cælo ruit, & per quam nos in Deum etiam certissimè tendimus, via, inquam, in hoc Sacramento semper viuens & noua, de qua Apost. ad Hebr. 10. habentes, inquit, fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per carnem suam, & sacerdotem magnum super donum Dei: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.

Religio verò erga Deum, quantum hinc pabulum habeat, dici vix potest: cum enim is ipse qui principium est & finis, α & ω author, & consummator, non tantum præsens intimè adsit, vt creditur certo, sed eius maiestatis, & perfectionum excellentia in tam munifico hoc conuiuio splendet, feruescat amor, exundet bonitas supra quam credi non potest, non voluntas quam plurimos religiosi cultus actus exercere, quibus tantam æstimet prout par est bonitatem, laudet, admiretur, gratias agat, eique sese subijciendo & sua omnia ex integro offerat.

Actibus
Charitatis.

Verum hæc omnes virtutes etsi præsentem in hoc conuiuio Deum suis actibus crescere in anima mirabiliter faciant, vna tamen Charitas restat, quæ sicut ex perfectissimo motiuo illum amplectitur, & longè perfectiori vnione animæ iungit; ita spiritualis vitæ incrementum, quantum in hac vita sperari potest, consummat: Eius proprium est tanto affectu eius qui amatur bonum & desiderare & prosequi, quia ei

Quibus bonum Dei

bonum est, vt propria bona præ illo nihil fiant, imò si opus sit, bona sua, atque adeo seipsum tradere illi & commiscere, adeo vt is qui amat, si opus sit, desinat in se quodammodo esse id quod est, vt totus transeat in amatum, eiusque bonum non tantum quia cupit illi coniungi, sed quia vult illum, eiusque bonitatem suis bonis, atque adeo seipso augere. Hoc efficitur in hoc Sacramento, quod etiam ideo per modum refectionis & conuiuij institutum est, Deus enim ipsa æternæ maiestatis multis modis hic exinanitur, & modo quodam videtur desinere esse id quod est, vt illud ipsum homini, cui sese commiscet, tribuat. Nec enim satis erat exinanitum esse, quando naturam nostram assumpsit, nec etiam quando passus est, & vitam suam cruento Sacrificio nobis dedit, sed eam ipsam vitam suam, omnia bona sua, seque totum sub alimentis nobis familiaris specie in maximas angustias cogens, adeoque in punctum multipliciter replicatum & proinde quasi nihilum redigens, ita sese nobis infundit, vt in animam ipsam omnesque eius potentias sese insinuet penetretque, & nobis ipsis veluti incorporatus & immixtus, seque ac vita sua, & omnibus bonis nobis communicatis ad nostrum spirituale incrementum esse ipse in se modo quodam desinat.

Hic certè amoris excessus, & stupenda dignatio in solam Dei infinitam bonitatem cadere poterat, cuius vis diffusa in anima nostra mirum est si non parem amorem patiat, quo vicissim ad bonum vnicuius Gloriæ eius augendum nos, vitam nostram, bona omnia refundamus in ipsum, & pro ipso pati dirissima humiliari, spoliari, affligi, contundi, in mille & mille partes distribui, confundi, consumi, & in nihilum redigi, nobis denique perire, vt eum extrinseco bono gloriæ, quod solum addi illi potest, & quod ex infinito erga bonitatem suam amore auidissimè exoptat, crescere, augere eum possimus. Hinc oritur admirabilis vnio voluntatis Dei & nostræ, cum Deus ipse incredibili benignitate bonum omne quod voluntas nostra desiderare potest, id est seipsum illi tradat possidendum, vniat, & veluti immergat: Nos autem vicissim quidquid nostrum est, quod Deus à nobis desiderare potest, & refundimus, & eius voluntatem nostris omnibus bonis quodammodo satiamus, atque ita voluntas nostra diuinæ quodammodo immergatur, & voluntas diuina nostræ, & per hanc vnionem voluntatum fiat perfectissima communicatio bonorum vtroque, vt neuter iam sit suus, perinde ac si vterque sibi permissus, nec iam aliter esset quam in alio. Quam iucundum est & excellens ita pro Deo perdere animam suam, vt illa perdita in Dei bonis quodammodo sit, qui pro nobis seipsum quasi perdidit, vt vita ipsius in nobis manifestaretur. Hunc sensum haurimus in hoc suauissimo diuini amoris conuiuio, quem auget valde Christi Domini exemplum, cuius in Deum amor in hanc illum vilitatem redegit in hoc Sacrificio & Sacramento, vt voluerit ad eius gloriam offerri toties, toties replicari, & corruptis speciebus desinere esse toties quia infinitis modis sese Deo reddere, mori, consumi in propria specie, & exinaniri ad honorem eius.

summo studio
& desiderio
deramus &
prosequimur.

Et in hunc
finem eire-
fundimus
vitam
nostram &
cetera bona

Indeque
oritur ad-
mirabilis
vnio vo-
luntatis Dei
& nostræ.

qui ex nostra perfectione pendet, amplificandum ardentissime exoptabar, & tanto exemplo nos docet, quanti Deum aestimare, quantum, & quomodo eum amare debeamus.

Hinc perficitur mirum in modum Religio.

Atque per harum virtutum actus adeo sublimes, Religio mirum in modum perficitur, cum enim is ipse qui principium est & finis, & auctor & consummator, non tantum praesens intimè adsit, ut creditur certè, sed eius maiestatis, & perfectionum excellentia in tam munifico hoc conuiuio splendet, feruescat amor, exundet bonitas; non potest voluntas quàm plurimos religiosi cultus actus non exercere, quibus tantam aestimet prout par est bonitatem, laudet, admiretur, gratias agat, eique sese subiiciendo & sua omnia ex integro offerat in Sacrificium simile Sacrificio Christi; nec semel tantum, sed millies & millies, ut in eius honorem, bonitatemque immensam testandam & veluti explendum gloriae eius desiderium, cum Christo infinites etiam consumatur, sitque perfecta oblatio pro peccato ad eius iustitiam glorificandam, Eucharisticum Sacrificium ad bonitatem illustrandam, holocaustum continuum, & nunquam deficiens tantae maiestatis honorarium.

Hac moralis unio quomodo efficiatur.

CAPVT DECIMVM.

Prædicta omnia consequimur per moralem unionem perfectam ab ipsa reali sumptione.

Hic & diuinus cibus sumptus realiter, per unionem moralem perfectam ab ipsa reali sumptione, cuius unionis vi non secus in nobis perseuerat virtus ipsa tota refectionis huius, atque si unio physica esset. Quare Christi Domini merita, & diuinam bonitatem, & potentiam, in quibus vis tota spiritualis reficiendi animam consistit, applicat ad hoc ut Deum in nobis per actus & habitus prædictos crescere faciat.

Qua sit ut Christus nobis sit intimè praesens, & nobiscum agat ut causa principalis moralis.

Itaque Christus Dominus intimè praesens non tantum in nobis ipsis operatur in hoc Sacramento ut pars Sacramenti, atque adeo ut instrumentum morale mortuum, sed etiam ut causa principalis moralis, intellectu nimirum & voluntate. Nam cum & videat, & amet dignè recipientes quando manducatur, Deo pro illis exhibet sua merita omnia, & pactum cum Deo initum, & consequenter applicat praesentem intimè Dei bonitatem, misericordiam, iustitiam virtutem ad spiritualem refectionem, animaeque & corporis sanctificationem, non secus atque quando erat in hac vita, eandem applicabat ad opera miraculosa; nec vero transit citò eadem virtus, sed cum ad reficiendam animam concessa sit, ipsam quidem initio mira suauitate, & satietate complet, deinde verò vires suggerit ad functiones spirituales, omnes feruenter, & ex

Neque cito transit hac virtus, sed manet.

ardenti Dei amore cum gustu & voluptate ad vnicam eius Gloriam, omnibus ceteris contemptis, obeundas, & ad Christi imitationem componendas, & aduersa quaeque pro eo re ipsa generose toleranda: qui fructus suauitate ipsa, & satietate quae in receptione percipitur, longè potior est, imò longè aliquando maiori solidiorque perfunditur. Sicut enim Christus Dominus se ipsum nobis in cruce deformatum, irrisum, & occisum crudelissimè, voluit esse in hoc conuiuio delicias, ita Deo cibus esse delicatus & saporosus non possumus nisi per aduersa & mortificationes Christo conformemur. In qua re tanta plerumque est animae Christo per hoc Sacramentum unitae exultatio & gaudium, ut tribulationibus pro Christo satiri non posse videatur. Frumentum Christi sum, dicebat S. Ignatius.

Et mira in nobis efficit ob amorem Christi Iesu

De Preparatione ad communionem.

CAPVT VNDECIMVM.

Tota preparatio hic necessaria pendet à fine huius Sacramenti de quo §. 5. & sequentibus. Nam ideo suscipitur, ut ad illum tantum finem quam optime simus dispositi: Quare ij actus, quibus ad tam excellentem cum Christo, & Deo unionem promoueri possumus, praecipuum in hac preparatione locum habere debent: ij autem sunt, quibus partim tollimus impedimenta per quae à tanto bono retardamur, partim intellectum, & voluntatem nostram dilatamus, ut huius unionis capax esse queat. Tales esse videntur actus fidei cuiusdam excellentis, & cognitionis perfectioris Christi, qua summam eius dignitatem, & excellentiam bene apprehendamus actus spei & fiduciae in illum ob beneficia ingentia ab eo accepta, actus feruentis Charitatis qua dignam de eo existimationem concipiamus, & in bonum gloriae eius nos ex integro effundere cupiamus: actus Religionis, humilitatis verè, Charitatis fraternae, mortificationis, & alij id genus, sine quibus nec impedimenta remouere, nec propius ad Christum accedere possumus. Impedimenta hic censeo non tantum peccata grauiora, quae prorsus à Deo animam separant, sed etiam veniales maculas, & affectus omnes inordinatos; licet enim non impediunt aliquem effectum huius Sacramenti, excellenti tamen illi unioni repugnant, idque duplici de causa. Prima est, quia etsi iam praeteriti sint, tamen propter illos solet Deus copiam illam gratiarum prauevenientium subtrahere; unde fit ut huiusmodi desideria multiplicentur, & ita Charitas minus ferueat: ac proinde minus benè dispositi accedamus, quare quorum vita in studio perfectionis languidior est, & multis imperfectionibus huiusmodi aspersa, ij non perueniunt ad illam unionem. Secun-

Preparatio in eo posita est, ut tollamus impedimenta per actus virtutum Theologicarum & moralium.

Sunt autem haec impedimenta quaeuis peccata etiam leuia.

Quibus subtrahitur copia gratiarum praueuentium.

Et minuitur
deuotio.

Tollenda
ergo hæc
impedimen-
ta etiam diu
ante com-
munionem.

Alia impe-
dimenta
sunt sollici-
tudines &
curæ rerum
externalium
nimia.

Ex inordi-
nato affe-
ctu & mi-
nus recto.

Alia sunt
scurrilitas
leuitasque
animi & in-
constancia.

His sublati
procuranda
eque per-
ficiunt ipsa
vnionem.

da est, quia si actu ipso inordinati illi affe-
ctus inhæcant menti, id quod ferè fit, cum
quis tepidior est, minuunt illi omnino deuotio-
nem actualem, ac proinde efficiunt ne tantum
gratiæ habitualis illis infundatur, nec commu-
nicetur spiritualis illa delectatio, quam bene
dispositi, & deuotè communicantes solent per-
cipere eò maiorem, quo perfectius cum Christo
vniuntur. Hunc ergo finem qui attingere de-
siderat, non tantum cum communionis tem-
pus adest, hanc in se puritatem procurat, sed
diu antè sollicitus est ne quid admittat, vnde
minus aptus sit, qui vnus cum Deo spiritus fiat,
nam qui huius vnionis spem veram habet & de-
siderium, sanctificat se, sicut & ipse sanctus est.
Miramur aliquando nos in communionem minus
experiri deuotionis, & spiritualis delectationis,
tunc præcipuè cum præparatio immediata satis,
benè & laudabiliter præcessit: nec aduertimus
quotidiano in vitæ vsu liberiori refranando,
tollendisque defectibus negligetiam suam, tunc
amaritudine cibi illius dulcedinem corrumpere,
quia impedit perfectionem vnionis, ex qua ea
delectatio effluit. Sed præter peccata venialia,
non parum hanc dispositionem impediunt solli-
citudines, & curæ rerum externalium, si nimia
sint. Nam solent ut plurimum exsurgere spiritus
suum, & totam mentis attentionem dissipare,
voluntatisque sensum omnem hebetare. Nimia
autem sunt non tantum quando vix quidquam
temporis relinquunt spiritualibus pietatis exer-
citijs, adeò ut redacta in angustias perfunctorie,
festinanter, indeuotè obeantur, sed etiam
quando sua importunitate pungunt mentem,
sic ut etsi abundet otio, vix tamen possit quie-
tè Deo vacare: Id quod solet prouenire ex in-
ordinato aliquo affectu; & sine minus recto,
quo res huiusmodi externas, siue negotia ea
sint, siue studia, gerenda suscipimus. Quare ma-
gnè refert purgatum omnino vacuumque ani-
mum habere ab omni prorsus cuiuscumque
creati boni affectu; & nihil supra vires suscipe-
re, nec vnquam sinere se ita obrui & immergi
id genus occupationibus, ut singulis exercitijs
spiritualibus non sit temporis satis, idque non
parcè, sed abundè, ne si præpropera festinatio-
ne cursimque fiant, instructuosa omnino sint.
Cæterum quotiescumque vel Caritas; & pro-
ximi necessitas vel obedientia huiusmodi occu-
pationes nobis imponit, si alacri feruentique
animo aliud nihil in illis quam Dei gloriam in-
tendamus, & conemur quod reliquum nobis
erit otij, bona fide huic præparationi tribuere,
experiemur quod non tantum nihil peribit, sed
plurimum etiam accessio fiet.

Quod si occupationes nimia, aliàs bonæ ita
dissoluant animum, quid efficiet scurrilitas, ani-
mileuitas & inconstancia? quid effusio men-
tis in iocos, in facetias, in ludia, eum qui hu-
iusmodi sunt, raro possint esse deuoti?

Exclusis his & similibus impedimentis, ea
restant procuranda, quibus vel ad hanc vnio-
nem via sternitur, vel ea ipsa vnio immediate
perficitur: & quidem cum hac vnio sit duorum
extremorum, & Christus Dominus ex parte sua
accedat optimè dispositus; si velimus quod
nostrarum est partium præstare, satagendum

est, ut nostra dispositio suo modo eius disposi-
tioni correspondeat, sic enim optimè coalescet
vnio.

1. Imprimis igitur tale desiderium necessarium
est Christum recipiendi, eique se communi-
candi: quale Christus vicissim habet ad nos
veniendi & se nobis communicandi: Christi
Domini desiderium ut Deus est, æternum est; ut
homo verò ab ipso primo momento conceptio-
nis: Nam hanc ipsam sui communicationem in
particulari & præiudic, & desiderauit. Sed præ-
terea perfectum est & solidum, & ex verò amo-
re quo nos prosequitur propter Patrem, cum
enim Dei gloriam maiorem esse in eo videret,
ut dignitatem filii Dei in nos propagaret, hanc-
que excellentem formam imprimeret nobis,
hoc nobis bonum ex infinito illo in Patrem
nosque amore continuo desiderauit. Est etiam
sollicitum & efficax: nam quid non fecit, ut
hoc se modo nobis communicaret? Imò quid
non facit quotidie? nam ideò tot nobis sacer-
dotes, tot templa, tot Sacrificia apparuit, ideò
tam efficaciter per conciones, per exempla, per
libros, & quod amplius est, per se ipse immediate
tot tamque vrgētibus inspirationibus nos inui-
tat. Atque ut huic desiderio par nostrum suo mo-
do esse queat, conandum omnino est, ut non tum
primum nascatur, cum tempus instat commu-
nicandi, sed multis ante diebus: imò verò conti-
nuo in nobis ardeat; conandum est ut ex fer-
uenti in Deum & Christum amore effluat, ut
diuinā eius formā receptā in nobis & in pressā,
eius gloriam circumferamus. Denique debet
esse efficax, ut nimirum nos applicet ad ea
omnia media, quibus excellenter hoc & nobis
bonum procurare, possimus, adeo ut & mortifi-
cationibus, ipsaque cruce si opus sit, Christi
exemplo, & librorum piorum lectione & pijs
colloquijs; potissimum verò sacris meditatio-
nibus, & orationibus, nostra ei desideria vicis-
sim exponendo, nosque ei offerendo, nos ad
hanc vnionem præparemus. Hoc desiderium ut
ex proprio fonte profluit ex Christi Domini, &
tanti boni æstimatione, & amore.

2. Ut duo extrema inter se vniantur, non satis
est inclinatio illa & desiderium quo alterum al-
terum tendit, sed necessaria est præsentia vtrius-
que. Et quidem satis constat Christum Dominum
per hoc Sacramentum effici nobis verè, realiter,
& substantialiter præsentem secundum corpus,
sanguinem, animam, diuinitatem, intellectum,
voluntatem, cognitionem, amorem, merita
omnia; sub specie tamen panis & vini modoque
spirituali & indiuisibili, hanc tam admirabilem
præsentiam imitari nos par est, ut Christo Do-
mino præsentiam suam totam per tot miracula
non sine magna sui ipsius exinanitione exhi-
benti, nostram etiam vicissim exhibeamus: ut
nihil planè nostri sit quod non conferamus.
Quod enim ait B. Dionys. Arcopagita de Deo,
quod Deus quidem sit omnibus semper præsens
non tamen omnes sunt semper ei præsentēs,
idem dici potest de Christo in hoc Sacramento,
nam ei præsentēs non sumus, cum vel hanc eius
præsentiam non satis apprehendimus, præbuit
est, aut de nostra attentione & affectu aliquid
subtrahimus. Quare omni cura exclusis omnibus

Qualia sunt
desideria
Christi re-
cipiendi
quale habet
ipse venien-
di ad nos.

Quod mul-
tis ante
communionem
diebus
excitantur
in nobis est.

Adeo ut sit
efficax & ad
media
omnia, se-
dulo appli-
cet.

Alterum est
præsentia
vtriusque
extremorum
vniendorum
Christi &
nostri.

Præsentem
autem illi
erimus per
meditatio-
nes de ipso
vita &c.

quæ hanc nostram præsentiam impediunt, ea procuranda, quæ promouent, vt sunt mortificationes tum externæ tum internæ, meditationes, orationes, præcipue vero Christi Domini cognitio & feruens amor: per hæc enim exhibemus ei corpus nostrum præsens, idoneum tali vnioni, & animam & intellectum, & voluntatem bona denique omnia nostra.

Tertium
amplexus
mutuus per
vin amoris
ardentissimi

3. Nec satis est ad vnionem hæc intima præsentia, sed necesse est vt pro eo affectu qua in inuicem feruntur, sese stringant, amplectaturque. Itaque renouatur hic vis amoris mutuo veluti aspectu, & coniurante veluti utroque igne, ingens in anima exardescit incendium, quo colliquefacta corda ceræ instar, vt ait S. Cyrillus, modo quodam commiscuntur, adeo vt ex duobus vnum efficiatur. Deienim filius tanto amore fusam liquatamque quodammodo suam dignitatem, misero homini communicat, eique seipsum veluti imprimit per adoptionis gratiam, iusque suum ad paternam hæreditatem, suæque omnia bona largitur, & vicissim ipse homo sese totum in illum refundit, & per illum in Deum Patrem, vt nouo titulo Christus Dominus ius sibi in eius corpus & animam, intellectum, voluntatem, & omnia opera tanquam sua acquirat.

Hinc existit
morale cõ-
positum
Christi &
hominis.

Ex hac vnione communicationeque mirabili morale quoddam compositum existit, vt constat ex Ioann. c. 14. ex quo operationes etiam nouæ consurgunt.

Varij modi preparationis ad Communionem.

C A P I T U L U M XII.

IN his quæ diximus fundatur omnis bona ad Sacratissimam Eucharistiã præparatio, cuius varij esse possunt modi, pro ratione affectus & deuotionis cuiusque, & præcipue æstimationis, amorisque Christi & vnionis cum eo. Hic enim est immediatus veluti artifex præparationis; quare modi illi quibus nonnulli Sancti Christi Domini amore ardentes vsi sunt, solent esse accommodatiores.

Primus mo-
dus præpa-
rationis.

Talis est ille, quem sibi præscripserat B. P. Borgia, & quem deinde secutus est B. Aloysius Gonzaga.

2. Modus.

Secundus est ille, qui in praxi spiritali cremonensis Religiosæ habetur, qui sanè cum magno fructu à plerisque seruatus est. Tertius, quo nonnulli tribus diebus ante incipiunt sese disponere & quidem primo die toti in eo sunt, vt bene apprehendant quisnam ille sit, quem sunt recepturi, & quid secum adferat. Hinc enim excitant varios affectus gratiarum actionis, reuerentiæ, humilitatis, amoris, desiderij. Ad eam præparationem conferre posset legere, & expendere eo die quæ diximus hætenus. §. 2. & ex ijs aliquas orationes iaculatorias, expro-

§. Modus.

mere in totum diem, præsertim tempore sacris sub finem orationis, examinis vtriusque, & aliarum orationum.

2. Die expendunt quomodo Christus Dominus venire parat, in quam rem expedit legere. §. 3. Supra, ex eoque varios affectus elicere præcipue verò admirationis, amoris, humilitatis, & mortificationis: vt sicut ipse sese exinanivit, vt nobis se communicaret, ita nos eius amore mortificationis studio in nihilum redigamus; Itaque hoc die in eum finem aliquas mortificationes tum externas, tum internas suscipiunt.

3. Die cogitant quinam ipsi sint ad quos Christus ita venire parat, vbi non tantum pristinas suas misérias, & peccata propter quæ omni prorsus Dei gratia, ac proinde hac etiam communione indignos, etiam modo se reputant, sed etiam præsentem statum suum, quidque vicissim secum conferant, introspiciunt; factaque cum Christo Domino comparatione, quid in se dissonum sit, quid Christo disforme, indignum & odiosum diiudicant, & vacant excellenti puritati conscientia.

4. Die, vel ipsa die tertia post peractam Confessionem incipiunt cogitare, quo fine sequenti die Christus Dominus venire pars, & vel lectis ijs quæ §. 5. & sequent. dicta sunt, vel similibus, in ardescunt vehementius amore Christi, alijsque id genus affectibus.

Quarto alij 1. Die vacant cognitioni, æstimationi, amorique Christi Domini, vt nimirum clarius semper & distinctius excellentiam eius dignitatemque concipiant, & dignam de eo existimationem, amoremque in se excitent: hoc enim est fundamentum præparationis: In eum finem proderit legere quæ alibi extant de Christi cognitione & amore.

4. Modus.

2. Vero die excitant desiderium communicandi, simile desiderio illi quod Christus habet sese effundendi, iuxta ea quæ dicta sunt §. superiori. Quod desiderium si sit efficax, impellit ad mortificationem, lectionem spiritualem, orationem, aliaque media id genus.

3. Die conantur omnia impedimenta vnionis auferre, præcipue verò peccata & affectus inordinatos, & sollicitudines; de quibus §. Sup. Itaque seridò animum repurgant & euacuant omni alio bono.

4. Die sese Christo toto se integro præsentem efficere conantur. Id quod faciunt, partim sese ab omni alia occupatione remouendo, partim per meditationem, & alia pia exercitia, reuocando omnes eos affectus, quos triduo habuerunt.

Quinto. Alii die Iouis ita sacrum audiunt, vt reuocent in memoriam institutionem huius conuiuij, & cogitent se eo die ex Christi Domini intentione inuitari ad hoc diuinum conuiuium. Quare toto eo die sibi ipsis gratulantur & gaudent vehementer, quod ita inuitati sint, & vt fieri solet, de tanto beneficio libenter cum aliis colloquuntur, & inuicem congratulantur.

5. Modus.

At cum sciant nihil gratius esse Deo, quam si memoriam passionis Christi Domini secum adferant, die Veneris toti sunt, vt eam menti-

imprimant. Quare ea de causa etiam mortificationes aliquas suscipiunt, ut Christo sint conformes. Die Sabbati internum animæ cultum querunt, quo partim tegatur corū nuditas, partim ornentur. Itaque ex Christi meritis, & in Christi sanguine per Confessionem lauant conscientias suas, affectus omnes inordinatos exuunt, & sese purgant; deinde tum à Christo Domino, tum à Beata Virgine, Angelis, aliisque sanctis, virtutum ornamenta emendicant.

Die dominica, absteris adhuc pulueribus, & leuioribus maculis, si quæ remanserint, aut de nouo natæ sint, cum cultu illo interno, contexto in meditatione ex pretiosis variarum virtutum propositis, præsentis sese sistunt huic conuiuii, & contemplantes secum ipsi auctorem conuiuii, cibos, apparatus, & finem, & Angelos circuncursantes, attoniti admirantur suam felicitatem.

6. Modus.

Sexto denique nonnulli totum vitæ suæ tempus ita traducunt, ut omnes actiones suas ad hunc veluti finem referant. Nam sibi persuadent hunc esse excellentissimum Dei cultum, & nobilissimam omnium, quæ in hac vita esse possunt; actionem, in qua ut sese Deus suæ creaturæ adeo liberaliter communicat; ita ipsa creatura vicissim potest ei inæstimabili quadam ratione vniri. Itaque solet Deus in hac actione, vel propter eam, ad altissimam contemplationem, suorum amicorum mentes eleuare. Quare in ea videtur consistere beatitudo huius vitæ, atque adeo finis noster vltimus in hac vita: merito igitur in illud ut in centrum suam vitam referunt, & existimant cæteras actiones iure quodam debere illi vni deferuire, & ad eam siue proximè, siue remotè disponere, aut si sequantur, ex illa ut radij quidam, dimanare: Et certè hæc ratio vtilissima est, & suauitatis spiritualis plenissima, additque plurimum efficaciz alijs omnibus actionibus. Nam cum soleat ipsa communicatio sensibili etiam deuotione abundare; & nemo sit qui non eam valde magnificat, impellitur certe motiuo satis efficaci, ut in alijs actionibus ita se gerat, prout dignum est, ad talem finem: Et ex altera parte tam accurata & plena dispositio capacissimam reddit animam ad multam diuinæ gratiæ largitatem percipiendam. Nec difficile est id in vsum reuocare; nam nihil ad quotidiana exercitia addi postulat, nisi relationem quandam ad illum finem: Nec enim est vllus vel labor, vel sollicitudo quotidianas meditationes & pios affectus in ea communicatos dirigere, ad dilatandas cordis nostri angustias, ornandumque Christi venturi hospitium conquisitis quotidie nouis splendoribus. Pari modo & examen conscientiz vtrumque & orationes vocales, litaniarum, salutationis Beatæ Virginis Rosarii, &c. & humilitatis officia, & mortificationes internæ externæque, cæteraque omnia, atque adeo ipsa nonnunquam animi relaxatio suscipi in eum finem possunt, & eo per eum finem extrinsecus additum magnū & feruorem, & perfectionem consequi, ut plurimorum constat experientia. Sed requirit hic modus, ut cæteri, sincerum erga Christum amorem. Ex his verò modis si sibi quisque praxes conficiat, eo consequetur vberiorē fructum.

A

De ipsa Communione.

CAPVT XIII.

Hæc præparatio si bene fiat, audiaturque conuenienter sacrum de quo postea dicendum est, non poterit etiam non bene succedere communicatio. Nam hōa ipsa communicandi instante, non tantum renouari, sed intendi necesse est desiderium vnionis cum Christo, quem pari desiderio aestuare scimus, præsertim cum sese ipse iam offerat, si nondum perfectè præsentem in nobis, saltem coram nobis, adeo ut mutuo iam aspectu augeri desideria in immensum possint dilatarique cordis angustiz ad tanta bona iam iam capienda. Et certe id fieri omnino necesse est.

Nam si anima aliquando ita Dei amore succenditur, ut seipsam vix capiat ante communionem, quid esse potest quando diuinus ipse ignis totus illabitur, & tota sese Dei bonitas infundit? si colliquescit cor modica illa flamma admotā veluti extrinsecus: quid erit quando intimè accedit illud amoris incendium, quo diuinum ipsum pectus liquatum est, & in eas redactum angustias. Adeo certè ex eo concursu & collisione tantam existere vim amoris necesse est, ut merito B. Chrysostomus dixerit dignè communicantes instar esse leonum diuinum amoris ignem spirantium, qui & ideo dzmoni ipsi terrori sint.

Paulo ante communionem renouetur & intendatur desiderium vnionis cū Christo.

Quid agendum post communionem.

CAPVT. XIII.

Quamuis in ipso instanti, quo per veram manducationem præsens est nobis Christus, sua nos similitudine, & adoptionis dignitate, per infusionem gratiæ habitualis perfundat; tamen quandiu in nobis manet, si augeatur perseueretque deuotio, auget & ipse eandem gratiam, & per actualia auxilia, eò maiorem sui sensum solet efficere, quò vis ipsa nostri actus, diligentiaque fuerit maior. Itaque eo tempore valde crescit perficiturque vnio cum Christo, quæ potissimum in actuali hac communicatione consistit. Nam Christus Dominus intimè præsens menti, non in ea est otiosus, sed operatur, & operando sese vnit, & vicissim anima Christo ita præsens esse debet, ut etiam operetur, & sua operatione ei sese vniet. Quare magni momenti est tam pretiosum tempus bene collocare, hoc autem fiet non inutiliter si vbi in locum idoneum secesseris, his considerationibus utaris.

Statim à cōmunionē augeatur & perseueret deuotio quandiu fieri poterit.

In loco in eum finem idoneo.

I. Consideratio post Communionem.

Vbi apprehende Christi presentiam viua fide.

Primo oculis mentis in teipsum reflexis, ante omnia viua fide apprehende Christi Domini presentiam veram, realem, substantialem, corporalem; contemplare illum in medio tui existentem realiter, & vt Deus est, & vt homo; intueri amabilem eius vultum, excellentiam, ornatum, diuitias, merita; & admirare tantam, & tam effusam eius bonitatem deque eagratis age.

Eumque in te operantem.

2. Apprehende etiam viua fide illam eius presentiam non otiosam, nam in te operatur: & imprimis attende illum oculo illo omnia penetrante lustrantem interiora tua; si enim cum inter homines versaretur, sciebat quid esset in homine, quomodo non modo actu ipso verissime ad fundum vsque intima tua dispiceret: nec ea tantum dispiceret, sed de iis iudicabit iudicium iustum. Tu vero vicissim pande illi omnia, roga vt te tibi ostendat, vt scias sicut ipse, quibus rebus egeas, quam miser & miserabilis, & pauper & cæcus sis. Exquire quod de te, tuisque imperfectiõibus iudicium modò habeat, & quod tu etiam habere debeas: Et pete ab illo, vt verum iudicium iudicet de te.

Quærentem tuam etiam cooperantem.

3. Non tantum te intuetur actu, sed certissimum exercet in teipso actum amoris erga te, quo & gaudet de ijs bonis quæ habes, & de malis dolet, eaque cupit omnino tollere, & augere bona: Et eius quidem voluntas & amor efficax est hic præcipue, verum vult te cooperari. Ergo eadem tua mala & imperfectiões omnes agnosce, & pete ab ijs liberari; roga vt consumat ipse illas igne amoris sui ad eas emendandas lumen menti, & voluntati robur concedat, sanet omnes infirmitates tuas, præteritas, præsentis, & futuras auertat.

Bona quæ tibi vult communicare esse infinita.

4. Bona quæ tibi communicare vult sunt infinita. 1. Enim per gratiam habitualement confirmat dignitatem Filij Dei, & quod est maximi amoris argumentum, modo quodam se spoliatur, vt te ea vestiatur semetipsum sic exinanienti. 2. Quod hinc sequitur, transfert in te ius hereditatis paternæ tanquam verum filium, cuius tam admirabile pignus in animam tuam infert, nempe sua omnia merita, actiones, virtutes, vitam ipsam & passionem, & cætera sua bona, quæ facit tibi propria; adeò vt fiducia tua inde mirabiliter crescere debeat, vt & amor in illum. 3. Vult tibi etiam seipsum, & quandam sui similitudinem imprimere, vt perfectione vitæ tuæ illum mundo tanquam vera eius imago repræsentet: sui enim erga patrem amoris te participem facit, vt ei bonum Gloriæ per eadem media filium imitando compares in humilitate, patientia, mansuetudine, mortificatione, tribulationibus, cruce etiam ipsa.

4. Addit & suam presentiam corporalem,

quam cordi tuo imprimere cupit longè magis, quam linteo quo erat inuolutus, vt nullo tempore obliuiscaris eius, nec vnquam ab eo amando cesses. Imo cum sit ipse character Patris, & imago substantiæ eius, diuinam in te similitudinem producit.

5. Hæc omnia tibi communicat Christus IESVS efficaciter nam ipse Dei virtutem, & potentiam applicat ad ista efficienda: Cum enim adsit intimè Deus ipse Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, Christus Dominus Dei Filius Patri sua merita exhibet, dum in te est ad hos effectus: Attende illum in teipso pro te orantem, & tuas ei orationes ad iunge, & ab eo, ac per eum pete confidenter gratias omnes tibi necessarias: hoc tibi tempore patent diuini thesauri. Quare necesses: sed existima tibi præcipue hoc agendum, dum te colligis, vt plurima pro te, pro Ecclesia, pro alijs, magna cum fiducia petas: experti sunt multi viri Sancti, nihil solitum denegari hoc tempore.

Eaque ipse communicat efficaciter.

II. Consideratio.

1. **T**eipsum Christo Domino in te præsentem, etiam presentem totum statue: & quamuis nihil sis, habeas, aut possis, tamen coram illo comparebis cum omnibus bonis tuis, qualiacumque sint.

Statue te ipsum quoque illi præsentem.

2. Vt non sit otiosa tua presentia, contemplare Christi Domini excellentiam, & de eo concipe eam quam debes existimationem: agnosce Deum & Dominum tuum, ac redemptorem benignissimum: Regem regum, & Dominum dominantium, sponsum amabilissimum, dignum infinito cultu, & ingemisce quod tam parum à mundo cognoscatur, ei gratias age quod te ad tam peculiarem sui cognitionem vocarit.

Contem-
plare eius
excellenti-

3. Omnes affectus voluntatis tuæ in alia quæuis bona dispersos collige in eum solum, qui tibi est omnia: da illi ex integro amorem tuum: discute ad fundum vsque cor tuum, vt peruideas num quid aliud diligat. Cumque amor imprimis ab amato mala omnia & quæ illum contristant, amoueat, ingemisce quod & in alijs, adeoque toto mundo tot sint peccata, quæ eius Gloriam minuant: & accende in te peccati cuiusuis etiam minimi odium, vt ei placeas.

Collige in
eum omnes
affectus
tuos.

4. Nec quæ eius Gloriæ contraria sunt amoueas tantum, sed ad vñionem perficiendam tua omnia bona in eum effundas.

Effunde in
eum tua
omnia.

1. Quidem gaude de tanta eius maiestate, excellentia, gloria, potentia, siue quam ipse in se possidet, siue quam extra se diffundit.

2. Vt Gloria eius extrinseca augeatur ex te, totam animam tuam, & corpus ei offeras: vt in te suam imaginem sculpat, non tantum facilius virtutum quarundam lineamentis, sed si ita etiam ei placeat, humilitate, patientia, paupertate, omnium contemptu, morte, & cruce ipsa: vt nimirum suam tibi formam im-

primat, & tanquam mancipio suo stigmata inurat suæ possessionis, sic ut non viuas amplius in te, nec tibi, sed illi, imò viuat ipse in te.

3. Operationes tuas omnes; quibus vel cum Deo tractas, vel cum proximo, vel tecum solus, siue prosperè fluant tibi omnia; siue aduersa patiaris, ita compone, ut in illis reluceat Christus ipse: & tam plenæ sint Gloriæ Dei quam esse possunt.

Quod fiet
eius meritis
& tua co-
operatione.

5. Hæc & similia, ut efficacia esse possint, pendent imprimis ab eiusdem gratia & meritis, & deinde tua cooperatione. Quare pete confidenter ut talis esse possis. Caue ne parcus sis in petendo, sed roga, & quàmplurima, & quam maxima ad eius gloriam: sed præterea etiam cogita quæ tibi medita opportuna sint ad hæc consequenda, & cælesti luce collustratus, vnum, aut duo, aut tria elige in posterum vsurpanda diligenter.

III. Consideratio.

Confici potest & alia ratio cum Christo agendi post communionem ex quatuor illis, quæ supra attigimus.

1. Ut ad hoc conuiuium admissus ipsum cibum consideret ex §. 2.

2. Eius conuiuij formam modumque, & apparatus contempletur ex §. 3.

3. Oculos conijciat in ipsum authorem, & eius sapientiam, potentiam, amorem vero imprimis quo inuitat, amabilitatemque inspiciat ex §. 4.

4. Cogitet de fine, & ut eum attingat Fidem, Spem, Charitatem exerceat, & sic faciat, ut crescat in se Deus, & ipse in Deo ex §. 5.

*Quomodo Vnionis cum Christo in
hoc Sacramento vis & effe-
ctus in omnes actiones,
totamque vitam
redundet.*

C A P I T U L U M XV.

Hoc interest inter duo extrema quæ hic vniuntur, Christum nimirum & hominē, quod Christus Dominus hanc vnionem ut efficeret & conseruaret, multa iam pridem, & fecerit & passus fuerit, atque adeo ex eius parte amor erga nos vnionis eius artifex est perfectus omnino, noster verò erga illum adhuc imperfectus, adeo ut augeri plurimum possit & debeat. Quare id quod conferimus, consistit pene solum in desiderio, quod proinde si ef-

ficax sit, non euanesceat statim post communio- nem, sed ad perfectam nostri cum Christo communicationem impellet continuo.

Præter gratiarum verò actionem pro tanto beneficio, quam non eodem tantum die, sed singulis omnino diebus repetere cū intimo sensu tanti amoris debemus: tria sunt, in quæ potissimum ad perficiendam cum Christo vnionem vi huius Sacramenti, etiam post receptionem incitatur.

Ad tria pot-
tissimum
præstanda
impellimur
post com-
munionem.

Primum est oblatio vel Sacrificium sui, siue mortificationis & abnegationis continuæ tam voluntatis & iudicii, quam sensuum, & corporis commoditatum, exercitium, quod et si natura sua, & cum per se suscipitur horridum appareat, & ideo refugiat naturaliter: tamen quatenus ab hoc Sacramento dimanat, tanta suauitate conditur, ut in eo Christi IESV amator veras solum delicias inueniat. Ad eam igitur ut inuitaremur, hoc Sacramentum per modum talis conuiuij instituit. Cum enim non simplex duntaxat sit, sed sacrum conuiuium, & participatio quædam Sacrificij (quod signum quoddam est) non tantum institutum est, ut sit nobis refectio spiritalis, sed ut ipsius Sacrificij rationem & significationem ad nos extendat, & moneamur nos ad idem Sacrificium pertinere aliquo modo. Itaque nobis diligenter attendendum est quid in hoc nobis conuiuium sit appositum ut tale vicissim conuiuium instruamus; atque adeo pro Christi Domini corpore confosso plagis, verberibus discisso, contuso ictibus, nostrum similiter corpus, & pro eius sanguine tot in locis fuso, nostrum sanguinem; pro eius anima, eiusque potentijs & viribus omnibus, intellectu, voluntate, cum omnibus eorum actibus, amore præsertim nostri immenso, nostram animam, intellectum, voluntatem Fide, Spe, & Charitate ardentem: pro eius meritis, nostra qualiacumque opera: denique pro diuina eius persona non nos tantum totos, sed diuina eius dona, & Deum ipsum in nobis inhabitantem quodammodo ei reddamus & offeramus, ut inde gloriam suam augeat, prout placuerit; atque adeo nostris quodammodo bonis id est, donis suis reficiatur.

Ad oblatio-
nem nostri

Cogitando
quid nobis
appositum
sit in hoc
conuiuium.

Atque hæc oblatio fieri omnino debet per modum Sacrificij, atque adeo cum vera nostra immutatione ad eius honorem. Quare gladio mortificationis opus est, quo si ita res ferat, corpus discindatur, confodiatur vulneribus, plagis dilaceretur, crucifigatur, moriatur, & proinde à corpore sanguis totus Deo libetur, & in eius gloriam effundatur, anima ipsa tristitia absorbeat, & vno Dei amore icta, sui oblita penitus tota etiam mundo moriatur.

Quæ obla-
tio fiat per
modum Sa-
crificij cum
vera nostra
immutatio-
ne.

Hoc Sacrificium non semel tantum Deo offerendum est, sed continuo, & omni momento vitæ nostræ. Sicut enim Christus voluisset ad finem mundi in cruce pendere, & ideo hoc Sacrificium instituit, cuius per hoc conuiuium continuo nos participes facit; ita nos quandiu in hac vita sumus, imò si fieri posset, ad finem vsque mundi, in Dei gloriam optare debemus perpetuum esse Sacrificium,

fiat non se-
mel tantum,
sed assidue.

& re ipsa pro modulo nostro prestare, & iuge de nobis conuiuium Deo parare, vias & modos inuestigare, quibus gratus ei cibus esse possimus, sicut infinita eius sapientia has mirabiles adinventiones excogitauit, vt de suo nos Sacrificio participes redderet. Sicut enim voluit ad vocem hominis obedire, semetipsum humiliare, & homini sese indigno subijcere, tractandumque permittere, redigi in punctum, & angustus hostiæ vnus terminis carceribus abscondi, tegique sub vilibus speciebus, & ipsa modo quodam maiestatis gloria spoliari, seque exinanire ultra quam apprehendi ab homine posset; denique ita pendere à speciebus, vt toties certo modo esse desinat, & veluti in nihilum redigatur, quoties ipsæ species corrumpuntur: sicut, inquam, hæc & alia, vt hoc nobis conuiuium pararet, sapientissimè adinuenit, ita & nos in eo totissimus, vt excogitemus quibus tandem modis humiliari, affligi, contundi, omni bono proprio spoliari, perire denique, & in nihilum redigi possimus, vt in sua nos viscera non corrumpendos, sed in æternum glorificandos traiciat.

Hæc eadem oblatio sit totius hominis non tantum par-

Denique sicut non tantum totum sese obtulit in Sacrificium, sed etiam in conuiuium, imò toties totum, quot in vna hostia partes esse possunt; vt significet, se non posse suo amori erga nos satisfacere, quo se vellet millies & millies consumi à nobis: ita etiam & nos, non partem tantum nostri, sed ex integro quidquid sumus non semel, non vno modo, non vno actu, sed ex tota voluntatis nostræ amplitudine, millies & millies in singula momenta consumi ab eo, & in eius honorem optemus; vult enim nos totos, qui totus noster, & toties totus esse voluit: & si satiari non possumus nisi toto Deo, quomodo satiari cum posse speramus nisi nos & totos, imò toties totos, quoties possumus, in sacrosancto hoc conuiuium proponamus.

Prouocamur item ad continuam memoriam corporalis præsentia Christi Domini.

Secundum ad quod prouocamur post communionem, est memoria continua corporalis præsentia Christi Domini: Etsi enim corruptis speciebus desinat esse in nobis, tamen præter habitudinem relictam ad illam ipsam præsentiam corporalem, quæ re ipsa fuit, vis amoris illius, quo ad nos venit imprimit menti nostræ augustissimam illam Christi veri Dei & hominis speciem: cum enim sit figura & character substantiæ patris, & ceræ vel chartæ cordis nostri applicetur tinctus meritis sanguinis sui pretiosi, & per amoris typum apprimatur, nihil mirum est, si seipsum imprimat. Quare gratia illa habitualis, quæ hic confertur, etsi de se sit spiritualis omnino qualitas, eiusdemque naturæ, cuius est quæ per alia Sacramenta confertur, tamen cum ex Christi Domini intentione ab ipsomet non moraliter tantum, sed vt probabile est, physicè, cum præsens adest, producat ad hanc vnionem secum efficiendam, certè morali quodam modo effigiem ipsam sui authoris habet, qua non tantum propter eum efficimur Dei Filij, sed ita verè & realiter per realem hanc qualitatem ipsummet Filium Dei representamus,

A vt etiam continuo illum in nobis habitantem, operantemque & agnoscere, & contemplari, & sentire possimus. Ad quod plurimum iuuamur gratis illis actualibus quæ ex opere operato, & vi huius Sacramenti postea conferuntur ad eundem finem, nimirum ad spiritualem hanc cum Christo vnionem: Quare sicut qui versatus est cum aliquo delibutus suauis vnguento, gratoque odore vestes deferente, etsi ille abierit, ex odoris tamen reliquijs, quibus etiam num perfusus est, de eius præsentia admonetur, & eius memoriam facile reuocat: Et qui solem diu intentis oculis contemplatus est, etsi ab ea contemplatione desistat, tamen morantes in eius oculis radij diu post ei solem representant: ita etiam hic contingit illis qui solem iustitiæ totum exceperant, & eum cuius odor est sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus, in suis pectoribus tractarunt: Nam diu post & se illum intueri videntur, & versare, tractareque cum illo familiariter solent, modo tamen non ponant vllum impedimentum gratis illis actualibus, quæ ex hac præsentia dimanant. Quare cuique valde vigilandum est, ne post communionem ad alia otiosa se conuertat. Nam gratiæ actuales huiusmodi frequenter impediuntur per peccata venialia, & tepiditatem. Et inde est, quod cum tam sæpè communicemus, tamen tam exiguum sensum Christi in nobis habitantis retineamus. Nam etsi quoties communicamus in nobis, Charitas, cæterique habitus supernaturales plurimum augeantur; tamen illi prauas inclinationes quas retinemus per se non reprimunt, nec sensibilibus nos ad deuotionem inclinant; quare secundum se per experientiam percipi nequeunt: hoc igitur prestare debent gratiæ præuenientes, quæ cum nihil aliud sint quam actus intellectus, & voluntatis à Deo excitati, vt ad amoris Christi feruorem, & ad vnionis perfectionem adiuuemur, clarum est eos non posse cum contrariis actibus, siue cum peccatis venialibus consistere, nec ita sentiri, aut nos afficere sensibilibus, quando tepidè viuimus, nec ijs cooperamur. Nam eiusmodi gratiæ consistunt in quibusdam primis motibus, quos Deus in nobis excitat, quibus si ex aliquo tempore non cooperemur, statim transeunt, & euanescent, nullo sensu sui relicto; non secus atque si scintillæ in malè dispositam materiam incidant, nihil mirum est, si nullus inde ignis, nullus calor existat. Hinc fit vt cum nullæ virtutes exerceantur, nullæ etiam acquirantur, maneamusque æquè insensibiles & duri, prauisque inclinationibus obnoxij, sicut prius, vnde prorsus efficitur, vt ad nullum vitæ spiritualis incrementum perueniamus vnquam, & à beata cum Christo Domino vnione semper procul absumus.

Quomodo enim cum eo vniri perfectè possimus, si ex animo nostro eius præsentia statim deleatur; vbi ab ipso templo post Communionem recessimus? Huc etiam spectat facilitas quædam Christum Dominum in alijs siue sacerdotibus siue ijs qui communicarunt præsentem agnoscendi: sicut enim statim à communionem dubitare non possumus quin in illis sit realiter:

Cauendum ad otiosa conuertamur.

Alioquin impediuntur plurimæ gratiæ actuales.

impellimur
demum ad
imitationē
Christi Do-
mini.

ita certum est in eorum animis tam expressa relinqueret sui vestigia, & formam adeo distin-ctam, siue in memoria & intellectu, siue in voluntate, vt merito agnosci veluti præsens in iis possit.

Tertium est ipsa Christi Domini imitatio & vitæ eius sanctissimæ tum interius in animo, tum exterius representatio quædam viua. Nam ad eum etiam finem gratia habitualis, & cætera actuales, de quibus paulo antè agebamus, nobis in hoc Sacramento conferuntur, vt per eas effecti Dei filii, conformes imagi- ni filii eius reddamur in vita & operationibus siue internis siue externis, ita vt non viuiamus nos in nobis, sed viuat ipse Christus, & agnoscat Deus pater in nobis filium suum, siue quando cum illo versamur, cumque colimus & diligimus, siue quando cum proximo. Sic enim in communione induimus Chri- stum magis quam in Baptismo, sic IESVS B

A formatur in nobis expressius, non tantum quia nobis ipse vnitur, sed quia vitali quo- dam modo vnitur. Nam intrinsecam bonita- tem suam potentiamque infinitam intimè ap- plicat, vt diuinas suas qualitates humilitatem, charitatem, patientiam, mansuetudinem, vir- tutesque cæteras omnes nobis communicet: Si- cut enim ideò venit in mundum, vt formam nobis perfectæ vitæ etiam oculis subiiceret; ita ad nos in hoc Sacramento venit, vt eandem formam sensibili signo suæ præsentiæ non tan- tum ponat ob oculos, sed efficaci etiam gra- tiæ suæ auxilio imprimat. Itaque hoc impri- mis conari debemus post Communionem; vt in hac Christi Domini imitatione semper pro- ficiamus: præcipue verò in exercitio peculiaris illius virtutis, quam proposuimus nobis ac- quirendam, quæ si in hoc exemplari considere- tur, non tantum apparebit illustrior, sed etiam facilior ad imitandum.

In qua vt
proficiamus
studendum
sedulo ac
diligenter.

PARS QUINTA.

De audienda Missa.

Tria proposita esse debent ei qui utiliter Missa interesse cupit.

CAPVT PRIMVM.

Vanquam ex ijs quæ in alijs partibus dicta sunt, hactenus non sit difficile colligere, & quanti sit momenti sacro Mis- sæ officio interesse quotidie, & qua animi deuotione id fieri debeat, adeoque possit quicquid ex illis sibi modum aliquem præscribere, quem audiendo sacro ser- uare velit, tamen vt habeat quisque ad manum, omnia, quæ ad sanctissimi Sacramenti cultum pertinent, visum est operæ pretium hanc etiam partem attingere: Cæterum hi modi qui subiiciuntur quamquam omnibus viles esse possint, tamen expedit plurimum vt quisque vel sibi eos proprios faciat, & suæ disposi- tioni accomoder, vel etiam nouos excogi- tet, sic enim maiori eos affectu, & facilitate vsurpabit.

Audituro
sacrum tria
præstanda.

Offerat cū
sacerdote.
Disponat se
particeps
fieri.

Porro in genere tria omnino proposita esse de- bent ei qui cum fructu huic diuinissimo Sacrifi- cio interesse cupit.

1. Vt quamperfectissimè poterit, offerat hoc Sacrificium vna cum sacerdote.
2. Vt simul etiam quam optimè se disponat ad percipiendos eius fructus.
3. Denique vt per spiritualem oblationem

C sese participem efficiat immolatæ hostiæ.

Ad hæc tria spectant omnes modi audiendi Sacrum qui sequuntur, aliique qui tradi possunt: Et ideò antequam modos ipsos describamus, de his tribus pauca dicenda sunt.

Christus Dominus est communis non tantum totius Ecclesie, sed etiam singulorum fidelium hostia, quam pro se quisque offerre potest.

CAPVT II.

Sacrificium
Missæ insti-
tutum, vt
omnes ha-
berent ad
manum
quod offer-
rent Deo.

CHRISTUS Dominus in vltima cœna Sacrifi- cium Missæ, Ecclesie suæ instituit, vt fideles omnes munus aliquod haberent, quod Deo Patri offerre in supremi Domini reco- S f

recognitionem, & gratiarum actionem pro tot beneficijs, & cuius occasione cum eo versari familiariter possent, eumque placarent, & ab eo quæ sibi erant necessaria, impetrarent. Cum enim varia quotidie dona à Deo recipiamus, & quotidianis præterea eius beneficijs egeamus; & ex nobis nihil nisi peccata rependere valeamus: placuit Christo Domino nobis hoc sui corporis Sacrificium excellentissimum relinquere, quod & in cultum supremæ maiestatis, & in gratiarum actionem pro beneficijs & in satisfactionem pro peccatis, & ad noua, à Deo dona impetranda ei quotidie offerremus. Quare hoc Sacrificium commune quoddam bonum est omnium & singulorum fidelium, non ea tantum ratione, quia Sacrificium omne ex se publicus quidam cultus est, qui omnium nomine Deo defertur, sed etiam quia ipsa Christi Domini admirabili liberalitate omnes & singuli ius quoddam habent hanc hostiam offerendi, perinde ac si cuiusque propria esset, adeò vt non publico tantum nomine offerri possit, sed eam quisque pro se suoque nomine repræsentare Deo valeat. Et certe non poterat aliter præpost Christi aduentum stare Religio, nisi patefactis Dei visceribus, & effusis adeò clarè in mundum Dei perfectionibus, & tam singularibus beneficijs homini communicatis, & peccati grauitate ita declarata, par hostia cuique data esset ad exequandam Dei maiestatem, bonitatem, & peccati grauitatem. Debemus Deo nos nostraque; placuit tamen eius bonitati in lege antiqua acceptare loco vitæ nostræ, res nostras, pecudes è grege nostro, frumentum, vinum: verum quid hæc sunt respectu tanti debiti nostri. Itaque stupenda planè adinventione vnus homo mediator Dei hominum Christus IESVS caput nostrum & sacerdos, hostia etiam fieri voluit, & ad nos perinde pertinere, atque si verè noster totus esset quia nobis datus est, nobis natus. Itaque successit non tantum in vicem hostiarum illarum, quæ olim publico nomine Deo immolabantur, sed etiam earum quas quisque pro se, cum lubebat diuersis occasionibus Hiero solymis in templo offerebat priuato nomine. Quare sicut olim nullum omnino Sacrificium instituit, nisi earum rerum, quæ ad manum essent cuique, vel facile inueniri possent à quocumque, ita in noua lege longè magis nobis obuiam voluit esse hanc suam hostiam. Nam antiqua omnia Sacrificia vel erant hostiæ siue victimæ, cum res viua Deo offerebatur, cuiusmodi ex volatilibus erant tantum Columba, turtur, passer: ex quadrupedibus ouis, bos, capra, animalia omnia mansueta, & inuentu facilia, vel erant immolationes, cum nempe offerebatur res inanima solida, vti erat simila, farinæ pars optima, panis in clibano, in sartagine, aut craticula coctus, thus, & sal; vel libamenta cum de rebus liquidis, oleo, vino, aqua, fiebat Sacrificium, de quibus Leuit. 2. 3. 4. & sequent. capit. Ita iam vice harum rerum omnium, vnica nobis hostia sub speciebus panis & vini data est, & in nostra potestate posita, factaque nostri iuris, vt in ea & victimam habeamus, & immolationem, & libationem. Itaque non Sacerdotes soli, sed

omnes etiam fideles, licet non eodem modo, pariter iure hanc hostiam vt suam possunt Deo offerre.

Hæc hostia quomodo à Sacerdotibus alijsque fidelibus offeratur.

CAPVT III.

Oblatio Sacrificii præcipue duobus modis fit. 1. quidem veluti physicè. 2. moraliter; Physica & realis oblatio Sacrificii nec olim nec hoc tempore fieri potest, nisi ab eo qui est verè sacerdos: consistit enim in ea actione, qua hostia ipsa vel destruitur, vel quodammodo producit ad protestandam supremam Dei excellentiam, qui vitæ mortisque summum ius habet & imperium; ad quam actionem soli sacerdotes ex institutione Dei in veteri testamento, & Christi in nouo, per propriam consecrationem deputati sunt. Hæc tamen exterior realisque protestatio manare debet ab interno actu voluntatis, quo supposita cognitione supremæ illius maiestatis, & dominii, voluntas sese, suæque omnia eius imperio subicit, vt honorem, cultumque ei debitum reddat: hic actus cum omnino spiritualis sit, est communis omnibus tum sacerdotibus, tum fidelibus. Quare Daniel cum in Babylone Sacrificium Deo offerre non posset, hoc ei Sacrificium offert cap. 3. Non est, ait, in tempore hoc princeps, & dux, & Propheta, neque holocaustum, neque Sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam tuam, sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur, sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi. Imò & Dominus Deus sæpè externa Sacrificia hoc destituta principio sibi fuisse ait abominationi. Et licet in noua lege in omni loco offeratur à Christo Domino primario sacerdote oblatio semper munda, & Deo placens ex se, tamen valde parum prodest ipsi sacerdoti realiter offerenti & immediate, nisi ex hoc veluti fonte promanet: Quare internum hoc Sacrificium S. Augustinus appellare solet verum Sacrificium, & ipsam veluti medullam, aut etiam animam externi actus; vt quemadmodum integer homo anima constat & corpore, ita & Sacrificium, in quo ea pars quæ animæ similis est, merito maximi momenti censeri debet. Non possunt ergo fideles ipsam actionem externam, primariam liturgicam obire, possunt tamen

Alia est oblatio Physica, alia moralis.

Physica fit à solo sacerdote.

Moralis à quolibet fidele.

Est enim commune bonum omnium ac singulorum fidelium.

Acceptabat olim Deus pecudes aliaque id genus. Quia autem non est par hostia, seipsum nobis dedit offerendum.

Vice earum omnium rerum. sub speciebus panis & vini.

Ministrando sacro, assistendo.

Audiendo, curando celebrari.

illi ipsi actioni aliqua ratione cooperari, siue ministrando Sacrificio Missæ, siue Sacrificanti assistendo, & Missam audiendo, atque adeo cum eo offerendo, siue procurando ut offeratur, ac dando Eleemosynam sacerdoti ut celebret. Nam interna illa Dei æstimatio siueque submissio, & cum colendi voluntas, quæ in anima cuiusque fidelis Sacrificio assistentis, vel ei cooperantis, viget, coniuncta actu externo ipsi Sacrificio, integrum quoddam ac perfectum Sacrificium efficit, quod Deo valde gratum est; quæ etiam de causa merito fideles omnes sacerdotes spirituales dici possunt. Hæc igitur oblatio Sacrificij eo perfectior erit, quo erit maior fides, deique cognitio, quo altior de eo opinio, & æstimatio, quod voluntas perfectior, sese sueque omnia ei subiiciendi in eius honorem; quo denique maior Charitas & deuotio; hæc enim cum in actum ipsum oblationis influant, afficiunt etiam illum suo modo, informantque Sacrificium ipsum externum; quare conandum est maxime ut actus hi excitentur, ut hæc oblatio Deo sit gratissima.

Quæ oblatio eo erit maior, quod fides & Dei cognitio maior erit.

Quos fructus percipere possint audientes Missam.

CAPUT III.

Antiqua Sacrificia hæc erant.

Holocaustum.

Antiqua Sacrificia ad varios fines à Deo instituta erant, teste D. Thoma 1. 2. q. 103. art. 3. & ideo etiam varia erat eorumdem forma. Primo enim holocaustum erat excellentissimum omnium Sacrificiorum, in quo solum mas non femina offerri debebat, & præcisè totus comburi in Dei honorem, ad testandum supremum eius in omnes dominium, ut qui vitæ necisque potestatem supremam habeat, & in cuius gloriam omnis omnino creatura iure meritoque consumi debeat, & quasi in nihilum redigi. Hoc Sacrificium non publico tantum nomine sæpè, sed priuato quisque pro se, suoque veluti loco offerebat; quamquam etiam sæpè soleret offerri in excellentiorem quandam gratiarum actionem pro beneficijs à Deo acceptis.

Hostia pacifica.

2. Hostia pacifica partim cremabatur in Dei honorem, partim manducabatur, tum à sacerdotibus, tum ab offerentibus coram Domino, id est, in loco ipso sacro. Et offerebatur vel pro beneficijs iam acceptis in gratiarum actionem, & tunc debebat illo ipso die consumi, vel ad noua impetranda, & hæc poterat etiam sequenti die consumi, Leuit. 3. & 7.

Hostia pro peccato.

3. Erat hostia pro peccato, quæ & dicebatur Sacrificium propitiatorium, quia offerebatur pro expiatione peccatorum, & propitiatione diuini numinis, quod ordinariè à priuatis procurabatur, in eo enim pro personarum & delictorum varietate victimas varias esse oportebat Leuit. 4. 5. 6. eiusque pars cremabatur, reliqua cedebat in sacerdo-

tis cibum, dummodo non offerretur pro peccato sacerdotis, aut totius populi, cuius pars est quisque sacerdos, tunc enim igne totum cremabatur Leuit. 7.

Horum omnium Sacrificiorum loco, & ad eosdem fines habemus singuli victimam infiniti pretij, quam quòtidie offerre possumus. Nam ideo Christus Dominus sustulit hæc omnia Sacrificia, & eorum loco seipsum nobis dedit, ut eius oblatione eos omnes fructus assequeremur: ad hos enim omnes valuit truentum Christi Sacrificium, cuius vis per incredulum hoc Sacrificium ita nobis applicatur, atque si Christus ipse in cruce penderet adhuc, & sese pro nobis Deo offerret.

Horum loco adeosdem fines successit Missæ Sacrificium

Quare primus & maximus fructus, quem audiendo sacrum, & cum ipso sacerdote Christum Dominum Deo Patri offerendo consequimur, ille est quo satisfacimus ingenti illi obligationi, quam habemus illum agnoscendi ut supremum nostrum principem, & fontem nostrorum bonorum omnium, excellentique modo gratias illi offerimus pro tot beneficijs. Ea de re legenda est 1. & 2. pars supra.

Cuius fructus sunt.

Satisfactio pro beneficijs.

2. Est quod si rectè dispositi sacrum audiamus, etsi immediate nulla nobis culpa remittatur, tamen magna prorsus intellectui lumina, & voluntati auxilia conferuntur, quibus adiuti, in Dei gratiam redire facile possumus. Sic enim illi qui Christo Crucifixo adfuerunt, ubi cœlestem lucem admiserunt, reuertebantur percutientes pectora sua. Nec dubium est quin idem modo efficiat in animis eorum, qui ad viam hanc, veramque Sacrificij cruenti representationem, pleni fide accedunt; sibi que persuadent perinde id esse, atque si Christus Dominus persisteret adhuc Crucifixus: nec enim tunc tantum fuit propitiatio pro peccatis astantium, sed etiam pro peccatis totius mundi. Hæc verò dona gratiæ præuenientis, ex opere operato atque adeo infallibiliter conferri adstantibus omnino credibile est; & sic habet opinio doctorum probabilior. Vnde Trid. Sess. 22. cap. 2. docet, Sacrificium istud verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde, certa fide, cum metu, & reuerentia contriti, & poenitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippè oblatione placatus Dominus gratiam, & donum poenitentiae concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit.

Lumen in intellectu & affectus. in voluntate.

3. Sed præterea immediatè, & directè, vique sua, & ex opere operato delet pœnas temporales peccatis nostris debitas, & vel hic, vel in purgatorio persoluendas eâ mensurâ quam Dei prouidentia constituit, pro proportionem tamen deuotionis, qua quisque audit, & offert cum sacerdote hoc Sacrificium.

Pœnarum pro peccatis abolitio.

4. Denique impetratum spiritualia gratiæ auxilia in futuram vitam, ut supra indicat Trid. tum quæuis alia beneficia, & dona quæ nobis adiumento esse possunt ad salutem: Nam & oblatio Sacrificij huius realis oratio est, & præterea quas Christus in cruce orationes pro fidelibus omnibus, quos omnes ante oculos suos habebat, profudit, quando exauditur

Gratiæ & beneficiorum impetratio.

est pro sua reuerentia, eas omnes cum representatione cruenti Sacrificij hic renouat, siue applicat, vt astantibus & offerentibus prosint; nec dubium quin etiam exaudiat; Et verò etiam magnam vim ad impetrandum habent Ecclesiæ preces adiunctæ Sacrificio, & ipsæ etiā offerentium orationes, si vnquam infallibiliter impetratoris sint, certè tunc esse debent, quando fiunt non tantum in nomine Christi, sed etiam cum verâ oblatione corporis eius, & toto pretio meritorum eiusdem; quid enim posset negari petenti cum Filio, & per Filium, & propter Filium? Hoc modo qui adest Sacrificio non tantum sibi obtinere hæc bona potest, sed etiam aliis omnibus Ecclesiæ vniuersæ, prælatis, principibus, parentibus, amicis, aliisque, pro quibus in missæ Sacrificio orare quisque debet.

Occasio
actuum su-
per natura-
lium.

Adde ad hoc institutum esse hoc Sacrificium, vt occasionem habeamus excellentes actus exerceendi fidei, spemque in eum fiduciam, que vehementem excitandi, & affectum nostrum inflammandi, insignique cultu eum honorandi, reuocando in memoriam tum cætera eius opera & beneficia, tum vero Redemptionis nostræ opus; quarum tot virtutum præstantium exercitio meritum nostrum crescit in immensum.

Quotidie
ergo au-
diendum
sacrum.

Quare S. Cyrillus Catheches. 5. mystag. hortatur quotidie adesse Sacrificio, quia dona in eo spiritualia dignè assistentibus distribuuntur. Et S. Maximus expositione liturgiæ cap. 25. Christianos monet ne vnquam absint ab Ecclesia & Synaxi, propter Spiritus Sancti gratiam, quæ tunc maximè ijs qui intersunt, communicatur. Et ideo Chrysost. hom. 1. in Gen. ait Ecclesiam esse locum spiritualis medicinæ, nec ab ea discedendum nisi medicatis vulneribus. Et S. Cyprianus serm. de Cæna vide, inquit, quomodo his qui Christi commemorant Passionem inter sacra officia, quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delitias lacrymis ne-ctareis delectetur anima; quantam suauitatem animæ quærenti vbi sit Deus suus, suspiria contemplationis eliciant! Non illos imbres periculose tempestates deponunt, ros matutinus est de cælestibus stillans, & quasi vinctio spiritus mentem deliniens, gemitus illos pietas excitat, & inter diem & noctem retro & ante se affectio intuens inter data condonando se diuidens, gratias agit tam vberi beneficii largitori, & se sanata, & sanctificata agnoscens, fletibus se abluit, & lacrymis se baptizat. Ita Cyprianus.

Vt hos fru-
ctus asse-
quaris.

Et certè hanc cælestium donorum copiam sæpè testatus est Dominus etiam mirabiliter; Nam cum S. Eduardus Rex sacro Missæ officio deuotè, prout solebat, assisteret, cum Comite Leofrico, vidit vterque Christum Dominum consistentem in altari, & sua vtrumque dextra benedicientem, & tali benedictione visibili cælestis gratiæ abundantiam ex hoc fonte deriuatam significantem.

Quare merito S. Thom. & quotidie celebra-
bat, & vni præterea Missæ ministrabat. Laudatur etiam à D. August. l. 9. Confess. c. 13. S. Monica, quod quotidie Missam audiret. Sed videndum est quid referat Aneas Sylu. cap. 21.

Europæ: & Martinus Polonus ordinis S. Dominici, in promptuario exemplorū cap. 18. Granat. in Catech. cap. 27. §. 10. Osorius tom. 4. concionum de Sacrificio Missæ. Thomas Cantipratensis lib. 2. apum. cap. 40. Cæsarius lib. 10. cap. 2.

Qua dispositio sit necessaria ad eos fructus percipiendos.

CAPVT V.

Sicut quisque fidelis cum assistit Sacrificio, suo modo sacrificat, ita cum proportionem ad eam actionem præparare debet, eo modo, quo supra diximus, debere se sacerdotem ipsum disponere. Quare legēda erit 2. Pars: Tota enim in hunc finem utilis est. Et certe ante omnia procuranda est puritas cordis, à quo hæc oblatio procedit; quare ante ipsum Sacrificium, vel saltem initio eiusdem, venia peccatorum petenda à Deo, & emendatio proponenda, sic enim & ad deuotius offerendum disponetur melius, & capaxior erit diuinarum gratiarum.

Studeatque
cordis puri-
tati.

Deinde verò ea omnia procuranda, quæ possunt ipsam oblationem reddere perfectissimam: nam cum fructus iste omnis ex oblatione proueniat, quo ea erit perfectior, eò maior erit fructus. Itaque Ecclesia tot ante oblationem ipsam ritus instituit, vt ijs animus melius paretur ad tantam actionem. Quare omnino intentio recta procuranda, qua nihil vanum hic spectemus, nihil minus perfectum, nec ex consuetudine nos in templum conferamus, sed ad certum destinatumque finem, eumque quam perfectissimum, vt licet aliquando intendamus aliquod bonum temporale à Deo impetrare, tamen illud ipsum in Dei honorem referamus.

Reddat per-
fectam hæc
oblationem
quantum
potest.

Denique etiam excitanda est deuotio, & actus omnes Fidei, Spei, Charitatis Religionis euocandi. Cogitet igitur qui sese ad Sacrificium Missæ audiendum confert, se veluti in montem caluariæ pergere, vt Filium Dei, eiusque sanguinem Deo Patri offerat, & tanti Sacrificij, eiusque fructus fiat particeps: & in particulari statuatur quo illud sine offerre velit, an in gratiarum actionem pro aliquo singulari beneficio quod à Deo accepit, an vt gratiam aliquam sibi necessariam obtineat, deuotionemque suam & fiduciam ex dignitate tantæ hostiæ excitet & inflammet affectum; Sed proderit legere supra posita p. 2. Et modi ipsi audiendi Sacrum qui sequuntur, illam ipsam deuotionem inuabunt.

Excitet de-
uotionem
actusque
virtutum
supernatura-
lium.

In quo consistat communio spiritualis.

CAPVT VI.

Per communione
spiritualen
fi vnio mo-
ralis,

Non tamen
tam efficax
quam phy-
sica v. pluri-
mum.

Aliquando
etiam maior.

Quod fieri
potest quo-
tidie.

Præparatio
erit.
Exhibere
se præsen-
tem Christo
per fidem.

Illius in nos
amori re-
spondere.

Cum supra de Communionem in 3. parte
Cegimus, diximus Christum Dominum
cum ad nos venit, per realem corporis sui man-
dicationem, effici intime præsentem nobis, &
nos illi: deinde ex ipsa præsentia intima, amo-
ris mutui vi, nasci vnionem quandam arctissi-
mam, quæ non est Physica, sed moralis.
Quæ vnio quamquam sit proprius effectus
huius Sacramenti realiter suscepti, tamen
suo etiam modo alijs rationibus per hoc
idem Sacramentum effici potest, licet non
tam efficaciter. Nam intima corporis Christi
præsentia in nobis & maiorem Christi amo-
rem expressius significat, & nostrum vehe-
mentius accendit. Verum cum ad tam inti-
mam præsentiam accedat quam proximè illa
ipsa, qua sese in ipso altari constituit tanto
præsentem cum amore, vt se totum nobis com-
municare cupiat, certè si nos etiam cum mu-
tuo amore & desiderio ei præsentem exhibe-
amus, magna omnino erit facilitas vnionis
cum ipso, quæ quidem esse potest aliquando
tam arcta & perfecta, vt excedat eam quæ per
realem Sacramenti susceptionem fit, pendet
enim magnitudo fructus, qui in vsu Sacra-
menti ex opere operato confertur, ex disposi-
tione nostra, quæ sæpè maior esse potest sine
Sacramento, atque adeo tanta, vt longè
maior fructus existat. Quare cum non pos-
sumus quotidie Sacramentaliter communica-
re, magnum certè Dei beneficium est, quod
quotidie Christum præsentem corporaliter
habeamus, atque ita nos ei vnire possimus
æque perfectè, & eodem genere vnionis, atque
si realiter communicatemus.

Verum magna à nobis cura poni debet
circa præparationem, ad quam necessarium
est imprimis, vt sicut Christus ipse nobis ve-
rissimè sese, & suum amorem totum ibi præ-
sentem facit nostri causa, ita nos etiam per-
fectè ei exhibeamus per fidem & viuam apprehen-
sionem præsentia eius, alioquin nulla vnio
existere potest.

Deinde amor erga illum noster illius amor
respondere debet, vt quemadmodum sese ipse
tam amanter, suæque omnia bona offert, & tali
modo in nostrum bonum quasi consumit, ita
etiam nos consumi in eius gloriam ardentet
optemus, & nihil non fieri vt ei vniamur.
Atque ita toto affectu exoptemus in illum
transire, adeo vt illa ipsa præsentia eius cor-
poralis & intellectui nostro, & voluntati quo-
dammodo imprimatur, vt non viuamus nos,
sed viuat in nobis. Hæc dispositio supponit
eos omnes actus quos diximus requiri ad obla-

tionem & fructum huius Sacrificij perceptio-
nem, quos tamen præterea dirigit ad mutuam
eam communicationem & vnionem. Porro
in modis audiendi sacrum quos trademus,
qua ratione fieri queat hæc communio spiritua-
lis, aperiemus.

Cæterum non tantum quando quis adest
Sacrificio Missæ, communicare spiritualiter
potest, sed etiam quando sanctissimum Sa-
cramentum visitat, aut etiam procul degens,
eius meminit. Sic enim David olim faciebat
Psal. 62. cum enim in exilio versaretur, nec
posset Sacrificij in templo præsentem adesse,
tamen ipse sese spiritu saltem præsentem sta-
tuebat, & non tantum ipsa Sacrificia Deo
offerebat, sed etiam eorum erat veluti parti-
ceps, & perinde atque si præsentem de immolatis
Deo comedisset, dicebat, sicut adipe & pin-
guedine repleatur anima mea, & labijs exulta-
tionis laudabit os meum. Quanto verò magis
hoc tempore & satiari potest anima fidelis,
cum hoc Sacrificium iam offeratur passim in
innumeris locis, à quibus distare ita procul
non potest, quin sæpè intelligat quid in ipsis
agatur, & facile possit sese præsentem statue-
re, & ardenti saltem desiderio in illum ferri:
Quod desiderium quantopere placeat Christo,
quamque sit efficax ad vnionem hanc, exinde
patet, quod multis sanctis communicare desi-
derantibus, admirabiliter hoc Sacramen-
tum fuerit administratum, prout multi re-
ferunt.

Verum licet ita vbique & omni tempo-
re cuius communicare liceat spiritualiter,
tamen longè id fit fructuosius, quando quis
Sacrificio ipsi interest, æquum enim est vt qui
diuinæ mensæ in spiritu cum sacerdote mini-
strat, in spiritu etiam cum sacerdote pascatur,
& in sumptuoso hoc conuiuium, amplissima-
que Christi mensa nemo est præsentium qui
ieiunus dimittatur, nemo qui non de cibo
illo participet, modo os cordis sui aperiat.
Est enim ipsum Sacrificium efficax quædam
inuitatio ad præsentis conuiuij participatio-
nem, cumque ex audito Sacrificio tot dona,
prout diximus, dimanent, eorum odore
fragrantissimo & suauissimo delectata anima
currit, & in ipsam cellam vinariam, cu-
ius odorem percipit, introduci desiderat, &
amoris Dei delitijs reficitur, feruoreque spiritus
inebriatur.

Potest fieri
communio
spiritualis
etiam visi-
tando SS.
Sacramentum

Melius ta-
men ac fru-
ctuosius
audiendo
Sacram.

Octo modi audiendi Missam
Primus modus audiendi
deuotè Sacrum vulga-
ris & facilis.

CAPVT VII.

Sacrosanctum Missæ Sacrificium in qua-
tuor partes diuiditur, in præparationem,

Communio
caturus spi-
ritualiter.

oblationem, communionem, & gratiarum actionem: proinde qui Sacrificio adest, quatuor præstare poterit.

Sub initium
sacri paret
se.

1. Cum sacerdote, vel ministro sacerdotis deuotè pronuntiabit confessionem accipietque generalem absolutionem: Eâ enim dimittuntur peccata venialia, si animus ad deuotionem excitetur, deinde aliquam piâ precatationem recitabit aut B. Virginis Rosarium aut pia de Christi vita meditatione sese præparabit, & mentem colliget, idque vsque ad Euangelij finem, vel vsque ad sursum corda.

à præfatione
offere-
rat cum sa-
cerdote.

2. Inde vsque ad Agnus Dei offeret hoc Sacrificium Deo Patri, cum ipso sacerdote, primò quidem aliquid cogitans de Christi Passione, Crucifixione sanguinis effusione, & morte quæ in hoc Sacrificio repræsentatur: Ideò enim ex vi verborum separatim ponitur Corpus sub speciebus panis, & sanguis sub speciebus vini, quasi effusus è corpore. Deinde offeret Christum passum & mortuum pro se, omnibusque pro quibus orare tenetur. Rogabit autem Deum Patrè, vt eam filij sui passionem & mortem suscipere dignetur in satisfactionem pro omnibus peccatis suis, atque propter illam dare sibi gratiam rectè viuendi, proficiendi in virtutibus, & omnia sua ad diuini nominis gloriam & salutem suam dirigere possit deinde pro parentibus tota Ecclesia, superioribus omnibus & sibi commendatis idem postulabit, & denique memor erit fidelium defunctorum.

Ab Agnus
Dei paret
se proximè
& commu-
nicet.

3. Ab Agnus Dei vsque ad post communionem primum præparabit se ad spiritualem communionem, Deum rogans, vt qui Agnus est Dei, qui tollit peccata mundi, sua omnia peccata deleat suo sanguine, & præterita, & præsentia, & deinde suam pacem, ac proinde eius fructus, amorem, puritatemque conscientia, & virtutum ornamenta conferat menti suæ, vt possit eius Corpus spiritualiter recipere. Postea excitabit in se magnum desiderium sibi incorporandi corpus agni huius sanctissimi, seseque cum eo intimè vniendi. Denique cum sacerdos communicat, cum magna fide, & humilitate rogabit, vt per os sacerdotis, qui astantes omnes sibi coniunctos in fide & Charitate repræsentat in suam animam transeat, eam visitet, vitia deleat, infirma corroboret, suum ei amorem imprimat & nunquam ab eo recedat. 4. A post-communionem ad finem, gratias agat, &c.

Sub finem
gratias agat.

Secundus modus audiendi Sacrum ex consideratione eius cui offertur.

Sub initium
cogita Deū
præsentem
cum Ange-
lis.

ANte omnia igitur cum tēpus instat Sacrificij, quando prodit sacerdos coram Deo, vel paulò ante, cogita Deum, cui Sacrificium est offerendum præsentem, Angelorum, sanctorumque agminibus stipatum, & veluti in throno quodam sublimi residentem, spectantemque

quid cum sacerdote pares offerre: sic enim eum nobis repræsentat S. Ioannes in Apoc. cap. 4. & 5. hanc enim visionem de cultu illo, qui Deo per Sacrificium Missæ in lege noua præcipuè deferretur, plerique exponunt. Ecce, inquit, sedes erat posita in cælo, & supra sedem sedens, & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardinis, & iris erat in circuitu sedis similis visioni Smaragdinae, & in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ, & de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua, & septem lampades ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei, & in conspectu tanquam mare vitreum simile Crytallo, & in medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro &c. Hæc enim animalia sacerdotes, homines nempe mortales cæterosque offerentes significant, qui toto in mundo hoc mysterium peragunt coram Deo, quod dum faciunt viginti quatuor seniores, id est beati omnes spiritus sese Ecclesiæ militanti conformantes Deum glorificant, & gratulantur de tanta eius gloria.

Tu igitur secutus consilium Angeli, qui dixit S. Ioanni ascende huc, omnem tuam cogitationem ab alijs omnibus rebus eò transfer, & esto ibi in spiritu, & ante omnia tuam immunditiam considerans coram tanta Majestate confitere humiliter & agnosce peccata tua, & veniam roga.

Transfer eò
cogitationem
ab alijs
rebus.

2. Circa introitum Missæ considera Sacrificium deberi Deo ob supremum eius principatum, & ideo in ea visione repræsentatur sedens ad maiestatis eius, & potestatis summæ excellentiam significandâ. Huic tu Maiestati subiice te per eos actus, qui ei debentur, quales sunt humilis reuerentia, & honor, quæ continentur semper in introitu, misericordiæ imploratio, vt dicitur in Kyrie eleison; laus & gloria per Gloria in excelsis Deo, desiderium vt ab omnibus cognoscatur, quod exprimitur cum dicitur Dominus vobiscum; denique petitio auxilij, quæ fit per collectas.

Considera
sacrificium
deberi Deo
ob supremū
eius princi-
patum.

3. Circa Epistolam, Euangelium, & Symbolum perpende deberi Sacrificium Deo propter immarcescibilem resplendentemque vim supremæ eius veritatis, quam omni tempore hominibus communicauit ante Christi aduentum, & dum ipse vixit, & hoc etiam tempore: quare similis est Iaspidi, quæ est gemma quidem semper virgines, sed maculis quibusdam aureis aspersa: veritas enim Domini, quæ manet in æternum, licet vna sit, tamen variis modis nobis innotescit, & plurima nobis mysteria reuelat, quæ verè pretiosiora super aurum & topazium. Huic te veritati subiice, age gratias per Christum, quod donum fidei acceperis: attende veritates quæ in Epistola, Euangelio, Symbolo continentur, & iis tuum animum instrue, facta fidei professione.

Ob supre-
mam verita-
tem homi-
nibus com-
municatam.

4. Circa offertorium considera Sacrificium Deo deberi ob immensam eius bonitatem in tot bonorum naturalium & supernaturalium, præcipuè per Christi incarnationem communi-

Ob immen-
sam boni-
tatem.

catione diffusam : & ideo non tantum Iaspidi sed etiam Sardio similis esse dicitur, qui lapis colore rubente ardentique est sanguinis instar; unde nonnulli Christi humanitatem interpretantur. Hanc bonitatem vt honores de bonis ab ea acceptis, ei offer cum pane & vino teipsum; vt quomodo ei placebit magis, totus in eius honorem consumaris, & si fieri possit in dilecti Filii eius formam transmueris.

miseratio-
nem erga
nos.

5. Circa canonem cum monet sacerdos sursum corda, renouata attentione contemplare admirabilem Dei misericordiam erga nos: nam Domine, in cælo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Attende ergo quomodo cum in æternum perire deberemus, misericors & miserator Dominus non in cælo misericordiam suam continuit, sed in redemptionem misit populo suo filium suum, qui pro nobis homo factus mortem pateretur, & sempiterno fœdere Deo nos reconciliaret: Id enim significat iris smaragdina thronum sedentis ambiens: nam tota Dei maiestas hac amicitur veste. Tantæ ergo misericordiæ viscera, dum dicitur canon, & dum fit consecratio, & deinceps contemplare in Christo I E S V crucifixo per tot eius vulnera tibi patentia. Non euanesce, nec mutatur hic arcus vt solet Iris, sed Smaragdo similis fulgurantis sui viroris vim constanter retinet, atque adeo renouat continuo, vt in hoc Sacrificio semper nobis nouum fœdus, noua misericordia Dei exhibeatur per I E S V M Christum crucifixum. In eum ergo oculos intendens pete tibi, Prælati, Principibus, parentibus, & tibi commendatis, totique Ecclesiæ, & mundo lumen fidei, vt huius arcus pulchritudinem omnes intueri valeant; pete etiam fiduciam & amorem, vt sinceræ erga eum Charitatis sagittis omnium transfigantur corda: Ex hoc enim Dei throno per ambientem iridem procedunt variaium Dei illustrationum fulgura, & voces inspirationum tonitruæque ad animas permouendas. Quid enim efficacius est quam I E S V S Christus crucifixus?

Singularē
providen-
tiam.

6. Circa Agnus Dei, &c. Cogita debetiale sacrificium Deo propter singularem illam providentiam, quam habet, vt nobis provideat omnia necessaria ad vitam & spiritualem & corporealem: Admirare cum S. Ioanne Agnum stantem ante thronum tanquam occisum habentem cornua septem & oculos septem, qui sunt septem Spiritus Dei missi in omnem terram: Nam in eo tibi Deus non tantum redemptionem copiosam reposuit, sed etiam refectionem animæ, & conuiuium quoddam diuinum in altaris mensa, quo & interius illumineris, & confirmeris; Accede ergo, & ei os & cor tuum aperi, vt cænes cum illo & ille tecum, vt te suo Spiritu, septemque eius donis repleat, & in posterum regat & gubernet, teque efficiat non tantum perspicacem, sed etiam fortem constantemque: Ideo enim agnus effectus est, vt possit tuus esse cibus, ideo oculos septem, & cornua habet, vt in te veniens suam tibi sapientiam, & potentiam communice.

Sub finem
age gratias.

7. Age gratias diuinæ Maiestati, & roga, vt hoc tibi beneficium largiatur, vt possis quotidie condigno hoc cultu immensam eius Maiesta-

tem prout debes honorare, nec tu tantum, sed omnes pro quibus orare debes.

*Tertius modus audiendi Sa-
crum ex consideratione
Sacerdotis primary,
qui offert.*

Q Vamuis non egeat Deus bonorum nostro-
rum, & à seipso ipse accipiat gloriam omnē & honorē, tamen cum à creatura rationali extrinsecus etiam cultus ei debeatur, tum vt eam ipsam creaturam magis eleuaret, tum vt non intrinseca tantum, quam de se habet æstimatione glorificaretur, sed etiam extrinseca reuerentia condigna tantæ maiestati deferretur, voluit hominem per vnionem Hypostaticam consecratum infinita dignitate insignire, à quo infinitum etiam ab extrinseco cultum per sacrificij oblationem reciperet.

Cogita Sa-
cerdotem
Deū simul
& hominem
datū nobis.

1. Igitur considera cum antea nullus satis dignus Sacerdos in mundo apparuisset, Sacerdotem magnum non hominem tantum, & ab hominibus assumptum, sed etiam Deum nouo quodam modo electum esse & vinctum à Deo, & nobis datum in primo momento conceptionis Christum I E S V M, nec enim externo tantum ritu electionis ad hoc ministerium est deputatus, vt Aaronicus Sacerdos, nec solum etiam per gratiam aut consecrationem accidentaliter addita naturæ ordinatus est, vt Sacerdotes nouæ legis, sed admirabili planè modo substantialiter & naturaliter, nimirum eo ipso quo verbum caro factum est. Tunc enim natura humana in Christo ipsa diuinitate fuit sanctificata, & tanquam igne quodam penetrata, & veluti vnguento diuinitatis intimè & substantialiter illam afficientis delibuta; Vnde & ipse verissimè vinctus est, & Sacerdos non aliqua participatione, sed naturaliter effectus, vt loquitur S. Paulus ad Hebr. 7. non secundum legem carnalis mandati factus, sed secundum virtutem indissolubilis vitæ. Contemplare in vtero B. Virginis Sanctissimam Trinitatem efficientem hanc vnionem, & Christum Dominum consecrantem in Sacerdotem. Intuere ipsum Christum veste sacerdotali id est, ipsa diuinitate non exterius tantum, sed intimè ornatum.

2. Cum prodit Sacerdos, cogita egressum summi Sacerdotis Christi ex vtero B. Virginis Bethleem, & quibuscum ornamentis & insignibus prodeat attende, videbis certè illum amictum vili veste carnis nostræ, paupertate, humilitate, laboribus, frigore, doloribus, contemptu perfusum, vt quem diuinitatis præsentia interiorius substantialiter vngebat, eundem nostrarum miserationum sensus intimè etiam penetraret, & admirabili modo in vnum non Deus tantum & homo, sed omnia Dei bona cum nostris malis coirent, seseque mutuo complecterentur: Debit enim per omnia fratribus assimilari vt misericors fieret & fidelis Pontifex ad Deum, vt

Prodeuntē
ex vtero
Virginis.

propitiaret delicta populi; ad Hebr. 2. Nec enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.

Sanctum innocentem, impollutum.

3. Considera quasdam qualitates alias huic Sacerdoti noui, quas B. Paulus commemorat ad Hebr. 7. Talis decebat ut esset nobis Pontifex Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cælis factus, certè Christus tota vita fuit Sacerdos, in dictis, in factis, in vita priuata, in publica cum hominibus conuersatione. Attende dum legitur introitus, Epistola, Euangelium, symbolum eius virtutes excellentes, quibus vestitus etiam suis inimicis erat admirationi. Considera illum interius pro suo officio Patri suo offerentem preces & Sacrificium sui ipsius, & exterius sanctificantem sua conuersatione omnes homines, peccatores & iustos; Et roga ut te & tuo sermone mundet, & sua sanctitate perfundat.

Offerentem cruentum sui corporis sacrificium.

4. Considera quod licet non fuerit de familia Aaron, tamen more Aaronicorum Sacerdotum cruentum Sacrificium Deo Patri suo obtulerit in cruce, quando voluntarie cum potuisset & vitare tormenta, & in tormentis animam suam retinere, tamen & tormenta, & mortem ipsam suscepit. Attende quomodo ad hoc sese sacrificium parauit interius & exterius. Contemplare excellentem eius amorem erga Deum & erga nos, ingentem zelum gloriæ Patris sui pro qua amplificanda currebat Hierosolymam passione instante, vide humilitatem, patientiam, mansuetudinem, resignationem animi in tota hac functione. In ipso externo Schemate contemplare eum orantem & lacrymis in horto perfusum, captum, ligatumque funibus, velatum, nudatum, discissum flagellis verberibus contusum, vestitum purpura, oneratum cruce, & tandem in ea suspensum, suo sanguine undique conspersum. Assiste tu huic Sacerdoti sacrificanti sicut B. Virgo, & in viua hac eiusdem sacrificij representatione quod idem ipse peragit roga ut te sanctificet, omnesque pro quibus orare intendis.

Tum sub specie panis & vini.

5. Cogita Christum non esse tantum Sacerdotem à Deo ordinatum, ut cruentum sacrificium offerret, sed fuisse etiam Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, atque adeo obtulisse, & offerre nunc etiam sub specie panis & vini sacrificium, cuius te esse participem desiderat. Ergo cum Sacerdos ad communionem se parat, accede & tu ad hoc conuiuium, & fractas vires refice, ut olim Abraham.

Roga illum ut sit sacerdos in æternum.

6. Post communionem, gratis actis illum roga ut cum sit Sacerdos in æternum, non desinat hoc suo officio fungi vlllo vnquam die in Ecclesia ad honorem Patris, & fidelium utilitatem, sanctificationem, & refectionem. Pete etiam ut tot Sacerdotes qui in mundo sunt, pro quibus ipse se sanctificauit & obtulit in cruce, verè sanctificet, & digniores reddat, qui quotidie ea qua par est puritate, reuerentia, & deuotione cum illo hoc sacrificium Deo Patri offerant.

A

Quartus modus audiendi Sacrum, ex consideratione Hostiæ quæ offertur.

Omnis Pontifex, inquit B. Paulus ad Hebr. 8. ad offerendum munera, & hostias constituitur; Vnde necesse est habere hunc aliquid quod offerat, & quidem quod sit huiusmodi, ut dignum sit, quod Deo ipsi à Sacerdote pariter Deo & homine offeratur: Quæ ergo erit hæc hostia? Non alia quam ipsemet Christus Dominus.

B

1. Ergo considera quomodo cum in primo illo momento conceptionis suæ, & quanta Dei Maiestatis excellentia esset clarè intueretur, & quanta ab ea dona accepisset agnosceret, & videret sese vinctum esse sacerdotem ad offerendum ei dona & hostias, dispiceretque in toto mundo nihil esse quod illi gratum & acceptum esset, seipsum in hostiam obtulit. Nam ideo ingrediens mundum inquit S. Paulus, dicit, Hostiam & oblationem noluiisti, corpus autem adaptasti mihi, holocausta & pro peccato non placuerunt tibi, tunc dixi. Ecce venio; in capite libri scriptum est de me ut faciam voluntatem tuam & legem tuam in medio cordis mei, &c. Sublatis ergo omnibus hostiis, & immolationibus, & libationibus, hæc vna hostia ex purissimis Virginis sanguinibus Spiritus Sancti operatione aptata, diuini verbi infinita dignitate substantialiter perfusa, est substituta ad Dei voluntatem implendam, per quam voluntatem sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel.

Cogita conceptam in utero Virginis hæc hostiam.

C

2. Considera quomodo eadem hostia nobis data sit, quando ex intemerata Virgine natus est agnus sine macula in Bethleemitico stabulo, & in præsepio repositus: Tunc enim puer datus est nobis, & filius natus est nobis, ut totus noster esset, ut non secus atque olim quisque è grege suo Deo hostias seligebat, ita & nos cum in nostra potestate positum ad manum semper habeamus quem Deo offeramus: Nam ad hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, estque solus vera victima, cuius omnes alie tantum figura fuerunt. Ergo contemplare oculis internis destinata pro te hostiam morti ab ipsis incunabulis, vide quomodo in circuncisione incipiat reipsa immolari, comitare illum euntem Hierosolymam, ut sese Deo Patri præsentet in matutinum sacrificium, vespertinum postea in cruce facturum, &c.

Natum ex illa sine macula.

D

3. Cogita huius hostiæ mirabiles qualitates: Nam fuit hostia spontanea, sancta, immaculata, perfecta, gloriosa, non tantum ob substantialem illam dignitatem, sanctitatem, & perfectionem vnionis Hypostaticæ, sed ob vitam sanctissimè transactam, & purissimam conuersationem inter homines. Ideo S. Ioan-

Qualitates eius mirabiles.

nes postquam illum baptizauit aliquando intuitus, Ecce, inquit, Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi, iam tum Christum agnoscens destinatum Deo hostiam, & verè se ita tota vita gessit: Intuere conuersantem cum Apostolis, & sæpè iis futuræ passionis mentionem facientem, pro iis & aliis orantem, & sese Patris sanctificantem, docentem, miracula facientem, & ardentissimè desiderantem interim immolari, nam non primè tantum momento conceptionis dixit Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, sed eam Dei Patris legem, & voluntatem in corde suo impressam perpetuo gerens, vt futuræ immolationis characterem, cupidissimè semper optabat sacrificari.

Quomodo
in cruce sit
immolata.

4. Considera de facto quando immolata sit hæc hostia Deo in cruce; & circumstantias omnes perpende, Hierosolymis vbi solum hostia Deo sacrificari debebant, eo tempore quo Paschalis Agnus solebat immolari, nec tantum Agnus Dei, sed & aliæ innumera victimæ obdierum illorum solemnitatibus offerri consueuerant. Attende ritum quo oblatus est; Cum pompa in ciuitatem admissus, morti à Iudæis destinatus, communi consilio captus, postulatus, damnatus, festinanter actus in crucem, & occisus, sine tamen vilius ossis contritione, vt prædictum erat. Huic tu sacrificio hic tibi representato assiste, & internos huius hostiæ diuinæ actus penetra, vide quomodo tunc de te cogitabat, sese pro te offerebat etiam vt vsque ad hoc tempus penderet in cruce, vt tu posses etiam præsens adesse, & eandem hostiam vt ad te pertinentem Deo offerre pro te, & omnibus pro quibus orare cupis.

5. Considera quod cum olim solet in cruento omni sacrificio addi incruentum panis siue similæ & vini, idèd maximè conueniens fuerit vnicum hoc sacrificium noui testamenti representatiuum cruenti institui sub speciebus panis & vini, non tatum vt antiqua omnia sacrificia & cruenta & incruenta in se cõtineat, sed vt nobis familiarius communicaretur, vt sic nobis intimè præsens & vnita hæc diuina hostia nos secum Deo consecraret in hostias & victimas. Et si enim nos totos Deo debeamus, tamen nisi ei vniamur, digni non sumus quos Deus intueatur: At cum illo non possumus non esse acceptissimæ hostiæ. Ergo os & cor tuum aperi, & illud recipe in te, vt eius dignitate vestitus dignus efficiaris quem Deus in sacrificium suæ gloriæ destinet.

Age gratias.

6. Te ergo per Christum, & cum Christo, vt vnus cum eo efficiaris in hostiam Deo offerens, Age imprimis gratias Patri, Filio, & Spiritui Sancto, Roga vt semper tibi memoriam suggerat, quod sis Deo victima iam deuota; Pete vt te neglecto illi soli viuas: idem pete pro Sacerdotibus omnibus, & pro quibus orare debes.

Quintus Assistendi Sacrificio Misse modus, quatenus est holocaustum in Dei honorem.

Paulò antè sacrum pone tibi ob oculos diuinam maiestatem præsentem cum Angelorum, sanctorumque choris. Si enim cum noè, Abraham, Iosue & similes sacrificia mortuorum animalium Deo offerebant, præsens aderat Dominus & odorabatur odorem suauitatis, quid cogitandum cum ei paratur hostia filij eius, cuius odor est sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, hæc tibi præsentia & reuerentiam adferet & deuotionem.

1. Cum induit se Sacerdos vestibus sacris, cogita occultum ingressum Christi Domini in hunc mundum quando factus est homo, & se nostra carne vestiuit in vtero Virginis. Nam in illo primo momento non solum vnctus est Sacerdos, & destinatus est summa sua voluntate in hostiam Deo placentem, sed suum sacrificium inchoauit. Cum enim in eo momento videret non posse dignum Dei maiestati cultum & sacrificium offerri ab hominibus, quo & excellentiam eius supremam testarentur, & gratias pro beneficiis agerent, atque adeo Deum vt par erat glorificarent, & placarent sibi, ipse sese obtulit in holocaustum, & statim tormenta omnia, mortemque, & crucem quæ ei singula distinctè ante oculos versabantur, acceptauit, ex eo momento corpus, sanguinem, animam, actiones omnes suas, vitam denique Deo Patri consecrans, quod ipse holocaustum tota deinceps vita continuum esse voluit.

Cogita occultum ingressum Christi Domini in mundum.

2. Cum prodit Sacerdos in publicum, cogita ingressum visibilem Christi in mundum, quando impressa cordi suo tormenta omnia passionis suæ, funes, flagella, purpuram, crucem gerens apparuit coram Patre suo nullo non momento Sacerdotio suo fungens, sese totum Deo igne amoris inflammans, & in nihilum veluti redigens ad eius gloriam. Intuere illum dum Sacerdos se accusat, nudum, pauperemque media in hyeme veluti exulem, in alienas eiectum terras, & peccatoris instar desolentem peccata totius mundi, & lacrymas tuas eius lacrymis commiscens pete humiliter à Deo veniam, & cum fiducia accipe absolutionem Sacerdotis. Quid enim filio sacrificij sui primitias offerenti negabit Pater? Esto & holocaustum eius exemplo.

Tum visibilem ex Virgine.

Patrum & Angelorum gaudium.

3. Cum recitatur introitus, & gloria in excelsis Deo. Considera tum SS. PP. in limbo, tum Angelorum gaudium, ob tantam Dei gloriam, quæ ex holocausto hoc Deo gratissimo existit in cælo & in terra.

Actiones præcipuas Christi Domini.

4. Deinceps verò tota Christi vita, & mini.

omnes præsertim maioris momenti actiones, & passiones fuerunt continua præparatio vel inchoatio sacrificij quod in cruce consummandum erat; Nam omni momento crucis suæ memor, eius oblatione suas omnes actiones condiebat. Huius quoddam præludium fuit circuncisio, nec dubium quin cum offerretur in templo, illam ipsam oblationem ad cruentam oblationem referret. Hanc infantium cædes, & fuga in Ægyptum ipsi representabat, hanc siue Deum Patrem oraret in monte, siue cum Apostolis versaretur, siue loqueretur ad turbas, siue mensæ assideret, ante oculos semper habebat. De illa loquebatur in monte Thabor, de ea Apostolos suos quinquies admonuit, eius mentionem fecit cum vngeretur in conuiuio & cum concionaretur. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum: denique perpetuo coartabatur, donec Baptismo illo baptizaretur, & calicem biberet passionis. Et licet omnes illæ actiones eius essent ex se infiniti valoris, tamen quia ex pacto cum Deo Patre, nostra redemptio ex morte ipsius pendebat, idcirco voluit eam omni momento habere ante oculos, & eius desiderium suis omnibus actionibus imprimere, easque imbuere non hac memoria tantum, sed spontanea & liberali sua oblatione. Quare non semel tantum, sed singulis vitæ suæ momentis fuit verissimum holocaustum, quod ipsemet Sacerdos in templo corporis sui, in quo Deus per vnionem admirabilem residebat in altari cordis per ardentissimum ignem amoris, & ingentem diuinæ gloriæ amplificandæ suo qualicumque malo zelum continue consumebat. Hoc tu holocaustum contemplare, dum orationes, & Epistola, Euangelium, & Offertorium peragitur, in quem finem iuuabit in singulos dies vnum aliquod vitæ Christi mysterium desumere, verbi gratia; Circuncisionem, oblationem in templo, consuetudinem ascendendi Hierosolymam quotannis ad sacrificia Deo offerenda, prout fecit cum esset annorum duodecim cum parentibus, vitam in obscura ciuitate cum parentibus pauperibus in vili opificio traductam, iuxta illud, Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea, solitudinē, ieiunium, & orationem 40. dierum, prædicationem & cætera similia.

Quam perfectum fuerit holocaustum in passionem.

5. Circa canonem cum monet Sacerdos sursum corda vsque ad Agnus Dei; considera quam perfectum fuerit hoc holocaustum in passione, tunc enim singulari modo sese totum in Patris sui gloriam consecrauit: Ac primum quoad bona externa, nihil omnino sibi retinuit, omnibus enim nudatus est, etiam propriis vestibus, consolationem etiam omnem quam ab amicis recipere poterat, iis fugientibus abiecit; corpus suum tradidit non tantum flagellis & percussionibus, sed etiam acerbissimis doloribus, cruci & morti ignominiosæ, sanguinem totum profudit; ipsam animam suam dilectam permisit ingenti tristitia absorberi, famam honoremque suum, & omnem hominum existimationem, per tot opprobria, contumelias, iniurias, non obscurari tantum

A sed obrui plenè passus est. Ab ipso Deo Patre derelictus est sine vlla consolatione. Et ipsa sua diuinitate quodammodo spoliatus est; verè exinanitus ultra formam serui, verè omnino consummatus. Hunc holocausti odorem quam putas suauem, cum ipso in holocaustum simile offer: O quam multa in te supersunt quæ Dei gloriæ seruire debent, Pete vt te, aliosque pro quibus orare debes, faciat holocausta perfecta in odorem suauitatis.

6. Cum dicitur Agnus Dei, considera in hoc sacrificio incruento Christum nouo quodam modo holocaustum effici. Tum quia cum ponitur sub speciebus panis & vini, vt crucis sacrificium representet, totus cedit in Dei honorem, tum quia cum à nobis manducatur, totus iterum in Dei gloriam consumitur, vt non tantum extra nos sit holocaustum Deo gratissimum; sed etiam in nobis. Illum ergo ad te venientem, & simul aperto ore & corde excipe, & roga vt te secum efficiat holocaustum perfectum, vt & semper, & eo præcipuè die totus Dei gloriæ vaces.

7. Gratias age diuinæ bonitati, quod tam admirabile holocaustum tibi in singulos dies dederit, quo valeas quotidie quem debes cultum Deo exhibere, & roga vt crescat in Ecclesia huiusce diuinissimi sacrificij fides, æstimatio, reuerentia, frequentatio ad Dei gloriam, vt eius virtute omnes fideles, & præcipuè qui Deo sunt dicati, & tibi commendati, fiant etiam Deo accepta holocausta.

Holocaustum nouo modo in altari.

Age gratias & roga.

Sextus modus assistendi Sacrificio Missæ, vt offertur in Gratiarum actionem pro beneficiis.

D Vobis modis accepta ab aliis beneficia Dagnoscimus. Primò quidem in animo tantum sine vlla manifestatione facta ipsi benefactori, vel alteri, & sic propriè dicimur habere gratias. Secundò quando hanc agnitionem etiam manifestamus signo aliquo. Et quidem respectu Dei, quando quis agnoscit eius beneficia, & suam erga eum obligationem (qui est actus intellectus) si ex affectu gratitudinis velit ei manifestare actum illum internum sine alio signo externo, non habebit tantum, sed aget, referetque aliquo modo gratias, eo ipso quò agnoscit se non habere aliud quod illi referat. Et licet hic affectus aliquando sit valdè efficax, contineatque perfectam sui submissionem, imò & traditionem, tamen si possit per aliqua externa

Duoduo modis testamur accepta beneficia. 1. Anima tantum.

obsequia, & officia erga Deum exerceri, certe longe redditur omni modo perfectior.

Inter hæc obsequia externa Deus voluit primum locum obtinere sacrificia, quibus bona ipsa à Deo nobis concessa, eidem velut eorum auctori refundebantur. Horum omnium loco hoc Sacrificium est institutum, quo vno & omnia Dei bona continentur, & eidem redduntur, & efficacissime tum intellectus ad recognitionem beneficiorum Dei, tum voluntas ad se ei tradendam ex gratitudine permouetur.

Cogita mundationem.

Primò ergo sub initium Sacri, & egressum sacerdotis, considera quomodo æternus Deus cum nostri non egeret, tamen propter bonitatem suam, ad gloriam suam manifestandam, & cognitionem suam amoremque propagandum hunc mundum eduxit ex nihilo: Nam tantus artifex non aliam materiam habuit, non alium finem: Itaque omnes omnino creaturæ eius sunt, & author earum est & finis. Verum cum ingrati homines id non agnoscerent, ipse Deus Dei Filius homo factus hanc ut nos doceret obligationem, hoc sacrificium instituit, in quo ipsomet homine instituta ab eo verba pronuntiante, actione modo quodam creatura, per quam Dei creatura, qua vita sustentatur, panis & vinum in Christi corpus & sanguinem vnicum animæ nostræ cibum transubstantiatur: omnia Dei bona hic ponuntur, & omnia eiusdem mirabilia opera renouantur & Deo redduntur ab homine ad æqualitatem: Hoc enim memoriale omnium mirabilium Dei non in interna tantum hominis recognitione cum huic sacrificio interest, expressum, sed in ipsomet Dei Filio verissime contentum omnia Dei beneficia ad ipsum fundum essentia in Deum ipsum ut omnium fontem & authorem potentissime reducit, ut largius ex ipso oceano deinde refluant. Agnosce tuam ingratitude, pete veniam, & para te, ut in gratiarum actionem Patri filium offeras.

Beneficium incarnationis & natiuitatis Christi.

2. Cum dicitur introitus usque ad præfationem, perpende in hoc diuinissimo sacrificio, quando sub speciebus panis & vini ponitur corpus illud idem quod est purissima B. Virginis substantia à Spiritu Sancto conflatum est, renouari memoriam beneficij incarnationis, & natiuitatis Christi, quando Dei Filius naturam nostram sibi vniuit: hæc enim eadem vnio hic renouatur, & totus Christus nobis olim concessus, hic nouo quodam modo nobis redditur, ut nobiscum versetur, nos illuminet sua doctrina & exemplis. Ergo Christi vitam, vel præcipua eius mysteria reuoluens animo Age gratias Patri & Filio, in Spiritu Sancto, & para te ut in tanti beneficij recognitionem, illum ipsum, filium Patri offeras. Nam quo alio dono posses tantum Dei donum compensare?

Passionem Christi.

3. Sub præfationem considera hoc Sacrificium esse præcipue institutum in memoriam passionis Christi, & sacrificij cruenti, cuius etiam est representatiuum, cum separatim Christi corpus ex vi verborum, & separatim sanguis eius ponatur, ut significetur, separa-

tio facta in cruce, quando pro nobis totum sanguinem profudit: Hoc enim est quod mandauit Ecclesiæ suæ, hoc facite in meam commemorationem, & S. Paulus, Quotiescumque enim manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Quantum fuerit hoc beneficium redemptionis attende, discurrens per præcipuas partes passionis Christi, & in actionem gratiarum offer hoc sacrificium incruentum, & roga ut memoriam tanti beneficij & cordi tuo imprimat, & corpori, ut Christum crucifixum per mortis eius imitationem, & mortificationem semper geras & in corde, & in corpore. Idem postula ut quos suscepisti Deo commendandos.

4. Cum dicitur Agnus Dei, considera antiqua sacrificia fuisse quasi Dei conuiuia, unde præter animalia quæ offerebantur, semper etiam immolabatur panis, vel simila, & vinum libabatur, ad perfectam conuiuij rationem significandam. Ad hoc porro conuiuium quando hostiæ pacificæ immolabantur in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, voluit Deus semper offerentes asciscere: Nam partem ipse suam sibi desumebat, aliam vero, ut in templo coram Domino de acceptis donis læti consumerent, decreuerat. Idem ergo tibi hic faciendum puta, & si verè sentis magnitudinem beneficij Incarnationis, & passionis Christi, esto huius conuiuij particeps, agnum hunc sub speciebus panis & vini, quo Deus ipse pascitur, etiam tu manduca, Christum tibi incorpora, omnia simul cum eo beneficia, imò fontem ipsum bonitatis & suauitatis Dei in te recipe: Et sic te ipsum illi redde.

Te participem sacri conuiuij.

5. Considera hoc Sacrificium esse etiam pignus futuræ beatitudinis, diuini amoris, & prædestinationis signum, æternæ cum Deo vnionis symbolum, gloriolæ corporis resurrectionis arrham, pretium regni celestis. Ergo merito de tanto tibi bono parato per hanc Christi receptionem & sacrificium agere Deo gratias debes, & cum rogare, ut suo tibi sanguine confirmet hanc consequendam felicitatis fiduciam.

Est illud pignus futuræ beatitudinis.

6. Age gratias immensas de institutione huius Sacrificij in hunc finem, cum tam facile iam possis veluti in hoc compendio & cætera omnia beneficia recolere, & pro iis condignam Deo recognitionem offerre.

Age gratias.

Septimus modus assistendi Missæ, ut est Sacri- ficiū pro pec- cato.

1. Considera omnium hominum ab initio mundi ad finem usque multiplices miseriae & peccata.

Cogita hominum miseriae & peccata.

rias, & excitatem mentis, voluntatis peruersitatem, horrenda & innumera scelera, adeo ut non sit qui faciat bonum, non sit usque ad vnum, ut omnis mundus fiat subditus Deo; cum nihil prorsus in eo inueniri queat, quo placari Deus possit: Nam hostiæ pro peccato non placuerunt; & attende quod cum totus mundus ita damnationi obnoxius esset, Pater misericordiarum extra mundum, atq; adeo in intimis suæ naturæ visceribus quæsiuerit stupendum planè remedium, ut filium suum vnigenitum mundo daret, qui homo factus, & carni nostræ sanguinique communicans, simulatus est nobis, ut misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, ut propitiaret peccata populi. Vide igitur illum habitu peccatricis naturæ suscepto in utero B. virginis primo momento destinatum à Patre pro peccatis hominum hostiam ardenti in patrem suum & in nos charitate voluntatem eius acceptantem, in qua vtriusque voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis eius.

Quibus de-
lendis Chr-
stus homo
factus est.

Cogita pro-
deuntem in
forma pec-
catoris.

Audi quæ in
sacro reci-
tantur.

Erige men-
tis oculos &
cor tuum ad
Christum
in cruce.

Cogita o-
blatum tibi in

1. Contemplant illum prodeuntem in Schemate peccatoris, & in natiuitate audi peccata nostra desinentem, & suis illa laboribus & doloribus expiantem: hoc enim repræsentat Sacerdos cum coram Deo se accusat: Vide quantum debeas Christo, & pro tuis ipse aliorumque peccatis, lachrymas tuas eius lachrymis iunge, & penitentiam penitentiz, dolores doloribus: O utinam ita æstimare & sentire valeres peccati malum, sicut ipse cui tanti constitit.

3. Audi quæ in missa recitantur, & partim audi Angelos lætantes ob generis humani reconciliationem, & Sanctos Patres in limbo eadem de causa exultantes: Partim vide quomodo Christus Dominus tota vita sua penitentiam egerit pro te, tuisque peccatis etiam in particulari. Nam nullum dolorem sustinuit, nullum suscepit laborem, quin de tuis singulis peccatis cogitaret, quæ sic expiare intendebat, & tibi impetrare donum penitentiz, ad quam & ipse, & eius discipuli omnes hortabantur, Penitentiam, agite, appropinquauit enim regnum Dei. Ergo ei gratias age, & confundere quod pro te ipso nihil patiaris, nihil labores & eius consiliis & exemplis non mouearis.

4. Sub canonem sursum erige & mentis oculos, & cor tuum & para te ut contempleris in cruce Iesum, quem proposuit Deus propitiationem pro peccatis, ad ostensionem iustitiæ suæ; Vide illum toto tempore passionis susceptum in corpore suo Chirographum debitorum nostrorum, & proinde certæ decretæque damnationis, gerentem. Lege & recense singula tua peccata in illo, nam ea omnia in eius mente sunt. Considera quomodo illud toties in horto, in prætorio, & in tot aliis locis fuso sanguine suo deleuerit, & tandem tulerit de medio affigens illud cruci. Coloss. 2. Roga Deum ut odore huius sacrificij placatus, peccatorum tuorum foetorem auertat.

5. Considera non satis fuisse agnoscere

maculato, Filio Dei pro te immolari, & ita peccata tua tollere, sed præterea, ecce ut te in- cibum agnū
tine sanctificet, sese tibi offert in cibum, ut si immacula-
tum.
quid forte damnationis in te sit, illud consumat. Para te ut recipias hanc diuinam medicinam, ut curentur omnes languores tui: O quam efficax est unio eius in hoc Sacramento ad delendum Chirographum decreti damnationis, quo contrarium nobis decretum, & totus ipse Dei amor applicatur.

6. Age gratias de tanto beneficio, roga ut numquam ab illo separeris, pete ut suo sanguine peccata omnium, & maxime tibi commeh- Aged gratias
datorum, viuorum & defunctorum deleat, & Ecclesiam suam lauet sanguine suo.

Octauus modus assistendi Sa- crificio ut est impetrato- rium.

Cum multis rebus egeamus, nihil planè habere possumus, nisi illud à Deo accipiamus, ut autem accipiamus, ordinatiō oratio necessaria est qua impetremus; ut autem oratio efficaciter impetret, debet is qui orat esse in Dei gratia, & modo conuenienti orare: Modus conueniens est, ut per Christi merita omnia postulemus, nam nullum omnino bonum homini vnquam concessum est, aut concedi cuiquam potest, nisi propter Christum, ergo quo oratio nostra Christo coniunctior est, eò erit efficacior, ut hic contingit: nam hoc sacrificium tripliciter est impetratorium, propter Christi Domini orationem nam cum sese hic exhibeat Deo Patri, realis quædam oratio est, qua fructus orationis eius quam in vita fudit, nobis applicatur.

1. Propter orationes Ecclesiæ, quæ Deo grata est.

3. Propter nostras quæ non possunt non esse efficaces, quando fiunt non tantum in nomine Christi, sed cum Christo & per Christum præsentem offeruntur. Possumus autem varia petere, prout nos urget necessitas vel spiritualis vel corporalis, aut temporalis.

1. Considera cum nihil nisi paupertas & miseria esset in mundo ante Christi aduentum, per eius incarnationem omnes cælestes diuitias, & thesaurum ipsum diuinum in terras descendisse, ipsumque bonorum omnium fontem in utero B. Virginis primum resedisse: Nam in ipso vita erat & vita erat lux hominum, ipse enim est qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: ipse est qui vitam dat mundo, & certè cum in utero B. Virginis clausus adhuc teneretur, Sancto Ioanni Baptistæ & vsum rationis dedit & sanctitatem. Attende illum ibidem incipientem

Cogita the-
saurum di-
uinum & ec-
ce in terras
descendisse
in incarnat-
ione.

rem à primo momento Sacerdotio suo fungi, atque adeò (quod proprium est Sacerdotis officium) orantem simul & se offerentem pro te. Nam Christus Dominus quas orationes fecit, eas omnes sacrificij sui cruenti memoria & efficacia perfudit. Adiunge ergo & tuas orationes, & pete ab eo veram cordis corporisque puritatem quam in matre sua adamavit & consecrauit, aut cœleste lumen, vt illum etsi non videas, tamen cognoscas & æstimes vt S. Ioannes, aut similem gratiam.

2. Considera quomodo post natiuitatem effusus veluti in mundum thesaurus hic bonorum omnium, omnes qui voluerunt eum recipere ditauerit. Nam pertransiit benefaciendo omnibus, & sanando omnes tam in corpore quam in anima præcipue; quæ omnia bona non ex alio fonte deriuabant, quam ex oblatione voluntaria suipsius in Sacrificium crucis, quæ semper ante oculos eius versabatur. Accede ergo ad illum cum pastore, cum Simeone sene; cum ipsa B. Virgine & Sancto Iosepho, cum paralyticis, cæcis, infirmis, peccatoribus, Magdalena, Matthæo, Zachæo, Cananea, & pete per hoc Sacrificium quod tunc in corde suo offerebat, cuius iam paras representationem veram & realem offerre, vt tibi id concedat quo indiges.

In ipsa passione.

3. Circa canonem perpende quomodo instante passione orando pro Apostolis dixerit Patri. Ego pro illis sanctifico meipsum, id est, in Sacrificium offero: quomodo item docuerit eos orare in nomine suo. Tum oculos in montem Caluarie tollens illud D. Pauli cogita, ad Hebr. 1. qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum qui possit eum saluum facere à morte cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Horum orationum vt possis esse particeps, coniunge orationes tuas cum eius lachrymis, & sanguine, quem acceptistot plagis, ex thesauro cordis tui in pretium tuum tibi effudit, & pete quod ab eo latro petiit, memento mei cum veneris in regnum tuum. Pete quod impetrauit iis qui aderant, vt percutiens

pectus agnoscas tua peccata, & Dei bonitatem. A. Pete te commendet matri suæ, vt sis eius filius. Denique sicut ipse septem verba in cruce protulit, ita & tu septem petitiones orationis Dominicæ repete: Potes etiam petere virtutes illas, quarum in cruce tam excellentia exempla dedit, Charitatis, Humilitatis, Obedientiæ, Patientiæ.

4. Considera pro communione spiritali non modo effusum esse in terram thesaurum gratiarum Dei, sed etiam tibi iam offerri, vt totus tuus sit, vt eius pretio impetres à Deo quidquid tibi necesse erit. Nam si thesaurum ipsum recipias, quo potes egere? Si ipsum fontem omnium bonorum in medio cordis tui admittas, fiet in te fons aquæ salientis in vitam æternam, senties enim manantia ab illo sole lumina cœlestia, experieris diuinos influxus & motus, & nullum tibi bonum deerit, penes quem omne bonum erit: Petes ab eo, & dabit tibi Charitatem, orationis Gratiā, Humilitatem, mortificationis & crucis desideria, mundi & omnium rerum creaturarum contemptum, mansuetudinem, magnanimitatem, constantiam, & de cæteris indifferentibus bonis quantum satis erit pro eius gloria, & tuā salute. Aperi ergo os & cor tuū, vt impleat illud, & satieris ab vberibus eius.

Tibi iam illud etiam offerri per communionem spiritalem.

5. Age gratias, offer cum filio te ipsum Patri, Age gratias, pete vt non tantum quod petis ad tuam salutem, & suam, filii que sui gloriam tibi concedat, sed etiam intuens in faciem eiusdem, cum illo, quem quotidie ita nobis donat, etiam cætera omnia largiatur toti Ecclesiæ, & iis qui tibi sunt commendati.

Nota nonnullos quotidie petere certam aliquam virtutem; & prima quidem parte cogitant quantum opere ea egeant, & suos defectus agnoscunt, veniamque petunt.

2. Cogitant quomodo Christus eam in vita exercuerit.

3. Etiam quomodo in passione.

4. In communione sese Christo vniunt, vt eam ipsam obtinere perfectius queant.

5. Tum gratias agunt, sese offerunt in omnem occasionem eiusdem exercendæ eo die, & eandem pro aliis petunt.

Nec verò inutiliter nonnulli dum hæc puncta meditantur & considerant, etiam Rosarium suum recitant.

SEXTA PARS

De Sanctissimo Sacramento visitando.

Cur Christus Dominus voluerit nobiscum manere in Sanctissimo Sacramento.

CAPVT PRIMVM.

Non satis fuit inexhausto Christi Domini in nos amoris sese nobis relinquere in cibum ad spirituales animarum nostrarum refectioem & Sacrificium in odorem suauitatis Deo ipsi, & nobis. Verum cum potuisset vtrumque hoc prestare exiguo tempore post consecrationem manendo sub speciebus, tamen voluit tandiu nobiscum esse in Ecclesiis, quandiu species integre perseverant: Huius tantæ dignationis non aliæ rationes fuerunt, quàm ipsiusmet incarnationis, voluit nimirum terram ipsam honorare sua præsentia, sicut & Cælum, & in hac vita terram nobis Cælum efficere, ut ait Chysostr. hom. 24. in 1. ad Corinthios, voluit sese nostræ conditioni accommodare, & quia sensibus hisce, & corpori immersi sumus, voluit suam nobis præsentiam corporalem & visibilem exhibere, licet specierum velo obtectam, ut Deum ipsum etiam inter nos versantem visibiliter agnoscamus. Voluit per hanc suam præsentiam fidei nostræ robur addere, ut facilius Deum apprehendamus, quem oculis ipsis corporeis sub specierum integumento latentem credimus: Quamvis enim noua quædam difficultas, in credendo hoc mysterio esse videatur, tamen hac fide, quæ tot idè stabilita est testimoniis, bene constituta ineffabili quodam modo in omnium fidelium animis roboratur vnius & veri Dei, & præcipui filij eius Domini nostri I E S V Christi fides, quæ facile alioquin flaccesceret cum ingenti Religionis ruina. Sic enim Christus Deus, & homo venit, ut fides vnius Dei stabiliretur. Voluit tanta eius maiestas, cuius delitiæ sunt esse cum filiis hominum, hanc etiam nobis consolationem præbere, ut in hac lachrymarum valle degentes filij, ne omni prorsus solatio destituamur, sed quando lubet ad Patrem nostrum corporaliter nobiscum habitantem recurramus, coram illo miseras nostras exponamus, effundamus corda, precesque nostras, auxilium impetremus, consilium in rebus dubiis, volunta-

Maneri iugiter in Ecclesiis Christi.

Ut honoret terram suam præsentia.

temque eius exquiramus: licet enim quatenus Deus est, præsens vbique sit, & Christus ipse homo nos à cælo intueatur, audiatque & penetret corda nostra, tamen quia illum ipsi non intuemur, difficulter illius præsentiam apprehendimus, & non sine magno labore cum orandusest, in cælum mentem attollimus. Denique voluit ut paterfamilias in medio domus suæ filiorumque; ut dux in medio sui exercitus, ut Rex sapientissimus in medio regni sui resideret, & inde familiam suam, exercitum, regnum gubernare, consolari, & recreare, animare, protegere, ditare, & sanctificare.

In eo sæpe visitandus.

CAPVT II.

U T igitur tanto amoris respondeamus, necesse est quam frequentissimè poterimus Christum Dominum in sanctissimo Sacramento visitare. Imprimis enim non possumus aliter satisfapte tantum eius beneficium agnoscere, & gratias ei referre, essetque ingens ingratitudo, Christum Dominum ibi pro nobis præsentem, nosque expectantem obliuisci penitus, & vix vnquam inuiscere: quod si inter homines vitio id vertitur, & qui suis temporibus visitare omittunt quos debet, ingrati habentur, & inciuiles; quanta est reprehensione dignus homo, qui sui creatoris adeò sibi propinqui obliuiscitur, sed præterea est id Christo Domino gratissimum. Nihil enim est parenti optimo gratius, quam si à filiis quotidie sapius salutetur, si frequenter eos sibi præsentem, & in sua obsequia paratos cernat; & cuius delitiæ sunt esse cum filiis hominum non magni facit in manufactis templis etiam magnificis habitare, sed nobiscum conuersari desiderat: ideo enim in Ecclesiis residet, non ut solus, & quasi otiosus maneat, sed ut nobiscum agat, nos ad se venientes excipiat. Denique parit ea visitatio pluri-

Visitandus est in Sacramento sæpius.

Utque plu-
rimas utili-
tates confe-
quamur.

mas & magnas utilitates, est enim Chri-
stus Dominus in Eucharistia fons vberimus
continuo defluens gratiarum omnium, &
fons domus Domini patens, ad quem qui
accedunt, nunquam aridi recedunt, nun-
quam sitientes, ex illo effunditur odor vite
in vitam, & omnium spiritualium charisma-
tum fragrantia, est cella vinaria, cuius tan-
tum odore accenditur fides, spes conuale-
cit, & charitas ordinatur, & Sol iustitie
suis radiis presentes afflans, & celestium il-
lustrationum splendore illuminans. Denique
frequenti visitatione, & presentie Christi
Domini quem salutamus, apprehensione, im-
primitur sensim sine sensu in animo imago
quidam eius corporalis, qua fit ut cum no-
biscum passim circumferamus, & magnam fa-
cilitatem acquiramus familiariter, magnoque
cum sensu deuotionis cum eo colloquendi,
nostraque omnia cum eo tractandi. Quare
Sancti omnes hoc obseruauerunt, ut quantum
possent diu, nostraque interdum, suas oratio-
nes coram Sanctissimo Sacramento funde-
rent, & ad illum Christi amoris thronum
amore ipsius inflammati recurrerent in suis
omnibus difficultatibus & periculis. Sic, ut
alios omittam, facere solebat B. Ignatius,
B. Xauerus, alique deinceps in Societate vi-
ri Sancti magno cum fructu suo spirituali. Non
enim sine causa Christus Dominus Matth. 24.
de se dicebat. Vbi cumque fuerit corpus, illuc
congregabuntur & aquilæ: si enim aquilæ ad
odorem prædæ ex longissimis spatiis aduolant,
quanto magis viros spirituales aquilas, & si
procul absint, huius presentie percepto odore,
ad illam congregari par est. Quare si non cõtinuò
versari corameo possumus, ut fecisse olim di-
citur S. Dominicus, conuenit saltem quotidie
aliquoties eum inuifere, & ut minimum se-
pties, aptè distributis temporibus, ut nimirum
mane, à prandio, à cœna, vespere, & cum
per diem occasio solet dari id numquam omit-
tamus.

Saltem quo-
tidie aliquo-
ties.

Varij modi & praxes visitandi cum fructu Sanctissimi Sacramenti.

CAPVT III.

Varia pro loco & tempore, affectuque exer-
citia suscipi possunt in hac visitatione, qua-
re varijs sunt eius modi, qui omnes ut sint utiles.
1. Expedit valde imprimis sibi constituere fi-
nem, ob quem illa visitatio suscipitur.
1. Impellit enim nonnumquam ad illam affe-
ctus gratiarum actionis pro beneficiis actio gra-
tiarum in genere, aut aliquo in particulari illo
die à Deo accepto.
2. Aliquando affectus colendi Deum ut supre-

Constitu-
das finis vi-
sitationis.
Actio gra-
tiarum.

Cultus Dei
ut summi
principis.

num principem in illa aula sua, & throno maie-
statis residentem, nostraque obsequia, atque
ad eò nos totos in eius honorem offerendi.

3. Sape quosdam vrget affectus amoris Dei, &
cum eo in illo throno totius diuini amoris com-
municandi familiariter, & cor suum magis inflam-
mandi eius amore ex tanto amoris incendio;
Nam ignis Domini non iam in Sion, nec cami-
nuseius in Hierusalem, ut olim erat, quando
ardebat continuo in altari coram Domino, sed
ignis Domini in templo est, & caminuseius,
ad quem amicos suos ad colloquium secum ex-
pectat, est in Ecclesia, ut in eius domo, vel cubi-
culo.

Affectus
amoris.

4. Sunt qui ob necessitate aliquas eò im-
pelluntur, & vel tentationibus grauioribus,
vel difficultatibus pressi recurrunt ad benignissi-
mum patrem, & fidelissimum amicum, qui id eò
ibi remansit, ut ad se cõfugientes excipiat, recreet,
confirmet, & adiuuet.

5. Nonnulli inde ut ex proprio fonte deuotionis
copiam hausturi accurrunt, cum aridos se & de-
solatos sentiunt.

Deuotio
cõparanda

6. Alij in dubijs rebus, & perplexis negotijs,
siue internis, & ad propriam conscientiam spe-
ctantibus, siue externis, & aliis tangentibus,
cõsiliũ à Patre luminum petiri accedunt.

Cõsiliũ
in rebus du-
bijs.

7. Sunt qui accepto vulnere ad medicum ve-
niunt, ut remedium accipiant. Denique aliqui
se se ut amantissimo patri sistunt, ut quæ sit eius
voluntas sciant, & quid ad eius gloriam à se fieri
possit, & ad quos progressus faciendos eo die
conari debeant, intelligant.

Sanitas anis
mi.
Notitia di-
uine volun-
tatis.

2. Præter intentionem rectam, adhibenda est
reuerentia conueniens interior, & exterior, &
quanta potest deuotio, quæ ex virtutum va-
riarum actibus conficitur; imprimis verò fidei, nã
eius actus fundamentum est cæterarum, hoc enim
est quod cum ad eum accedimus, ante omnia fa-
cere debemus, ut viua fide apprehendamus
Christum Dominum verum Deum & hominem
presentem, ex eo siquidem actu fluet & æstima-
tio, & humilitas, reuerentiaque conueniens, &
amor, & fiducia.

Adhibenda
reuerentia
cũ interior
tum exte-
rior.

3. Denique quotiescumque illum inuifimus,
petere aliquid ab eo debemus, nam sedet ipse in
throno illo gloriæ suæ, & misericordiæ, quem
adire debemus, ait Apostolus, ut accipiamus au-
xilium in tempore opportuno. Itaque statuen-
dum est semper quid pro nobis, aliisque postula-
re debeamus.

Petendum ad
eo aliquid
quoties in-
uifimus.

Indicatur varia praxis.

Hæc quæ in genere dicta sunt in usu reuo-
cari possunt pluribus modis, quos tantum
indicabimus.

1. Potest quis assumere interdum personam
B. Mariæ Magdalenæ vel vngentis Christum in
conuiuio, & lacrymis pedes eius tergentis: vel
ad eius pedes sedentis, & audientis diuina eius
documenta, & affectum etiam internum per-
sonæ illi, actionique cor accommodare.

Tt ij

2. Potest tanquam Paralyticus rogare Angelos, ut ab eis in Christi præsentia constituatur ab eo curandus.

3. Potest etiam visitare Christum ut olim centurio, & ab eo petere serui sanitatem pari affectu, pari humilitate.

4. Aliquando accedat ut cæcus ille Euangelicus, & clamet IESV præceptor miserere mei, & petat ut videat.

5. Induat personam Cananeæ, & post Apostolos clamet, fidenterque accedat, & dicat IESV fili David miserere mei, petatque ut castellus micæ quæ cadunt de mensa dominorum, nempe reliquias deuotionis eiusquam experiantur veri filij in vñ huius Sacramenti.

6. Petat ab eo consilium, ut ille, Domine quid faciendo vitam æternam possidebo, & audiat quid ille respondebit in-
tus.

Idem fieri potest de reliquis personis Euangelicis, ut de Nicodemo qui de nocte venit ad IESVM petiturus consilium: & certe potest facile ex matutina meditatione quotidiana, si sit de Christi vita aliquid desumi, vnde cum fructu Christus ipse in Eucharistia eo die visitatur.

7. In festis omnibus infantie Saluatoris imitetur vel B. Virginem, quæ quotidie Christum IESVM inuisebat, eique seruebat diligentissimè: Vel Angelos, qui sicuti in natiuitate, ita & in aliis Mysterijs adoraturi, & obsequia sua Saluatori mundi oblaturi accurrebant: Vel S. Iosephi, vel pastorum, aut trium Regum Regi regum in throno virginali residenti suorum munerum tributæ offerentium deuotionem: aut Simeonis senis in brachijs eum excipientis & summo animi solatio exultantis, dicentisque, *Nunc dimittis, &c.*

8. In Quadragesima visitet quotidie Christum Dominum in deserto orantem, ieiunantemque, & sua cum Angelis obsequia ei offerat, item ieiunia quotidiana, & alias poenitentias & mortificationes, orationesque, vel etiam in memoriam passionis Christi visitet Christum in septem illis præcipue locis, in quibus passus est, vesperi in horto, mane in atrio Sacerdotum principis, vbi illusus est, & alampam sententiamque mortis accepit, tum in Prætorio Pilati, vbi accusatus est, deinde in via ad Herodem, & in ipsa eius aula, vbi illusus est, & spretus; deinde quando flagellatus est, & coronatus spinis, tum in via ad crucem, denique in ipso monte Caluarie, posset verò præcipua passionis mysteria & sanguinis effusiones septem distinguere, quem modum obseruatum à B. P. Borgia describit P. de Paz.

9. Potest & visitari Deus maiestatis, cuius nomen sanctificari vbique & gloriam in vniuerso mundo splendescere postulemus, & ut Rex cuius regnum diffundi in toto mundo, & florere rogemus, vel ut Pater amantissimus, cuius voluntati nostram conformemus, & à cuius providentia necessaria vite huius tum spiritualis, cum corporalis subsidia petamus; aut ut iudex solutionem debitorum exacturus aliquando, nisi iam eorum condonationem impetremus; aut ut dux

A qui pro nobis pugnauit, & vicit, à cuius auxilio victoria in tentationibus pendet; aut ut medicus, à quo vulnerum animæ medicinam quæramus.

Modus quidam utiliter visitandi Sanctissimum Sacramentum.

QVem à viro quodam magnæ pietatis accepi aliquando modum salutandi Sanctissimum Sacramentum non pigebit hic referre, quia poterit esse valde utilis, si subinde semel aut iterum in mense repetatur post recollectionem factam vel ante illam.

Is ante omnia confusione sui plenus solebat, se in templum conferre. Ibi i. viua fide Christi Domini præsentiā apprehendebat, statuebat se coram eo cogitans illum eundem esse, qui dixit. Ego sum via, veritas, & vita, Ego sum lux mundi, item iudicium meum verum est, & qui nouit quid sit in homine, præuidet enim & penetrat inde corda & renes.

1. Ergo considerabat quamnam de ipso scientiam, vel opinionem Christus præsens, & actu oculos in ipsum intendens haberet, cogitabat nimirum quod Christus Dominus ad fundum penetrans, videret ipsum nihil esse ex se, & ita de ipso iudicaret tanquam de nihilo.

2. Quod idem Christus collata ipsi à Deo beneficia singula ad momentum hoc præsens à momento creationis, & præcipue ab vltima recollectione perspiceret, ex quibus diuinæ bonitatis immensitatem contemplanis eidem gratias ageret, quod vnum nihilum ita extulisset, amasset, & pergeret amare.

3. Quod ingentia eius scelera singula, præcipue ab vltima recollectione peruideret, & præteritum omnem statum, præsentemque intueretur, & proinde omnes malas inclinationes, & radices imperfectionum, quas ex se coram Deo recensabat sigillatim.

D 4. Exquirebat quale esset actuale Christi iudicium de tota vita præterita, nempe videbatur sibi audire Christum proferentem iudicium hoc de se: Tu cum ex te nihil esses, acceptus tot à Deo donis, fuisti adeò ingratus, ut toties, & tam grauitè offenderes, & adeò tepide viueres, indignus es omni bono gloriæ, gratiæ, naturæ, animi, corporis, & externo: & contra dignus es omni malo & in hac vita, & in futura.

5. Hoc Christi Domini iudicio percellabatur, & seipsum conuincebat ita esse, approbabat ergo illud & offerebat se ut esset ipse executor illius sententiæ, priuando se omni bono, spoliando se coram Deo omnibus, & seipso etiam, & exhibendo se paratum ad omnem infamiam,

iniuriam, labores item & dolores ad gloriosam eius misericordiae offensae resarciendum honorem.

6. Excitato desiderio melius Deo seruiendi petebat à Christo Domino ut presentem animae suae, cordisque statum ita componeret, quomodo videbat opus esse, ut eius oculis placeret quam maximè. Et nonnumquam interroganti velut Domino, amas me? Seipsum perterritabat cogitans quid sit amare Christum, & humiliter respondens, Domine etsi hactenus non sic amauerim te, tamen tu scis quia iam vel amo te, vel desiderem toto corde te amare, & in tuam gloriam consumi, hoc tu scis, hoc tu vides, hoc tu in meo corde scriptum legis.

Alij tres modi apti ad amorem Dei excitandum indicantur.

Sunt alij tres modi satis apti ad excitandum Dei amorem, cum quis visitat Sanctissimum Sacramentum.

1. Est ut exerceantur virtutes Fidei, Spei, Charitatis, & Religionis.
2. Ut fiat applicatio sensuum.
3. Est ut hæc visitatio dirigatur ad unionem cum Christo presente in Sanctissimo Sacramento; sed quia hi tres modi iam supra descripti sunt in 3. parte, §. ultimo; inde erunt perpendendi.

SECTIO DECIMA TERTIA.

DE DECIMO TERTIO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

OFFICIO DIVINO.

Quid contineat diuinum Officium.

CAPVT PRIMVM.

Officiū diuinum compositum sapientissimè.

Ad deuotionem excitandam aptissimum.

Partes eius bellè admodum coherentes.

Solemnis illæ publicæ orationis ritus qui personis Deo consecratis incumbit, vnde & sacrum diuinumque officium appellatur, ita sapienter compositus est, ut nihil melius ad Dei gloriam, vel ad Ecclesiasticorum excitandam Pietatem, vel ad totius Populi Deuotionem aut cogitari aut institui potuerit diuinitus, siue materiam eius siue formam aut finem spectes. Nihil est opus per censere eius partes singulas, orationem Dominicam, Salutationem angelicam, Symbolum, frequentes item Dei Inuocationes, ad eum laudandum inuitationes, Hymnos, Psalmos, Lectiones ex scriptura, Patribus, ex Sanctorum Historia, antiphonas varias, orationes, & alia id genus quibus pulcherrimo ordine & decantissima forma sibi inuicem coherentibus sacra hæc functio suis etiam designatis temporibus commodissimè & sanctissimè ad Deum honorandum perficitur. Hæc enim etsi non omnia eodem instituta sint tempore, non sunt tamen casu & fortuito, sed summo consilio concinnata, ut nihil omissum videatur quod opportunum esse posset ad mentem humanam excusso torpore, in Deum excitandam & per-

actus Fidei, Spei, Charitatis, Religionis, laudis, glorificationis, actionis gratiarum admirationis eiconiungendam, ita enim singula Fidei Mysteria, & antiqua ac noua Dei opera in mundi Ecclesiæ que cursu gubernando ab ipsis incunabulis ad nostram usque ætatem nobis proponuntur, ut non potuerit occasio melior dari personis sacris, cum quem Deo debent cultum virtutum omnium Theologicarum præcipue & præstantissimorum actuum perficiendi & secundum præceptum Apostoli obsecrationes, orationes, Postulationes, gratiarum actiones Deo offerendi. Ex his enim Actibus interior ipsa Diuini Officii forma & huius orationis perfectio contextitur.

Singula fidei mysteria complectitur.

Mouentque ad actus virtutum omnium.

Author Diuini Officii.

CAPVT II.

Author huius orationis fuit Spiritus sanctus per Ecclesiam iam inde ab eius ini-

Author diuini officij Spiritus Sanctus

tio. Et si enim antea in usu essent publicæ preces, non tamen ea fuit abundantia spiritus, nec tanta veritatis, nec ille mentis feruor, nec ea diuini cultus Maiestas & sanctitas quæ modo est; debatur id leges nouæ excellentiæ & Perfectioni, ut sicut perfectius est corpus suo capiti Deo & homini unitum, ita præstantioribus, purioribusque ritibus coleretur à Filiis Deus, quam olim cultus fuerat à seruis. Quare promiserat iam effusurum se in Ecclesiam nouam nouum spiritum gratiæ & precum, & Christus ipse Deum adorandum in Ecclesia, non in figurarum umbris & obscuris ritibus, quorum vis ad excitandam in Deum mentem imbecilla erat, sed in spiritu & veritate id est sacrificio & ceremonijs iam palam diuinorum secretorum & mysteriorum reuelatam à Christo veritatem continentibus, & vera spiritus deuotione plenissimis. Hoc porro opus ut efficeret spiritus sanctus iam inde ab ipsis Ecclesiæ initijs eam iniecit mentem & apostolis ipsis & fidelibus omnibus, ut publica fidelium oratio ritè & purè fieret, & in quotidianis Christianorum conuentibus decentissimo ordine cum omnium ædificatione magno cum animi feruore & fructu spirituali ea omnia exercitia fierent quæ sanctus Paulus passim commemorat; ea enim omnia edocta à spiritu sancto Ecclesia in eam formam concinnauit quam iam seruamus. Sed & usus est beatorum Spirituum ministerio, ut quoniam vnus est Deus omnium qui ab illis colitur & ab hominibus non dissimili etiam ritu in coelo & in terra coleretur. Quare & cantum, & alternationem chori, & Deum laudandi modos suo nos exemplo docuerunt. Omitto autem referre à quibus & quo tempore potissimum in eam formam redactum sit officium diuinum, quod iam habemus.

A modo restitueretur ab ijs qui in societatem Patris & Filij adsciti erant; atque ea de causa ut plenior glorificatio esset in lege noua ad singulos psalmos additus est versus Gloria Patri & Filio. Oportebat communicatas nobis à Deo Patre, Filio, & spiritu sancto diuinas perfectiones & per fidei spei, charitatis, religionis aliarumque virtutum infusionem reparandam tantæ maiestatis imaginem non mutam esse, non otiosam, sed Deum ipsum in virtutum harum exercitio continuo imitari. Et certe Deus homo factus, ut tanti nos officij & commoneret & exemplum daret in illo homine cui unitus erat, has continuò sibi laudes voluit exhiberi. Nam non tantum pro re nata confitebatur Patri quod abscondisset diuinorum secretorum mysteria sapientibus, & reuelasset ea paruulis, sed oculis in cælum eleuatis gratias eidem agebat, prolixèque pro se & apostolis orabat. Sed dubitandum non est quin eo spiritu quo Dauid olim præuidens futuram eius vitam & diuina opera, Deo gratias agebat & precabatur tot prophetis psalmis, eodem etiam sæpe sæpius repetierit agere gratias & cantare Deo & Christo eiusque regno in corde suo, in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, fundens frequentes ardentesque preces pro se & regno suo quod est ecclesia, eiusque ad finem mundi per tot hostium terrores progressu. Ut ergo suo se capiti accommodet & Dei gloriæ, eius exemplo seruiat, nonne merito Ecclesia quotidianam imo perpetuam hanc solemnitatem esse decreuit: sed & ad beatorum spirituum imitationem id fieri omnino debuit, ut quoniam vnus nos Deus, vnus spiritus, vna nos Ecclesia ligat, sit etiam eadem animorum conspiratio, in eundem Dei cultum, & in terra positi cernamus in ipsa maiestate, dignitate, puritate Ecclesiastici officij adumbratas cælituum voces, cantica, reuerentiam, deuotionem & feruorem. Sic etiam in misero hoc statu percipimus quodammodo beatam illam vitam & cæli gaudia, cum incipimus ea cernere & præstare, quæ ibi nobis facienda sunt. Denique pro nostro modulo quas ipsi Deo laudes pro immensa eius gloria & beneficijs innumeris persoluunt, nostris etiam officijs cumulamur, saltem approbamus, ut & quod agimus eorum feruore incalescat, & quod ipsi faciunt, hac veluti mutua respiratione in nostrum commodum redundet.

Nec minus habita est ratio tot beneficiorum Dei, quibus suam ipse gloriam non hominibus tantum, sed etiam ratione carentibus creaturis communicauit quæ cum reddere ipsi meritum honorem non valeant, vel ingrati non velint, nonne conueniebat aliquem esse qui quoniam ad singula quæque momēta suauissima Dei prouidentia in vniuerso quodammodo laborat, nullo momento cessaret ab eius laude, eique vnus conaretur rependere quod tot nominibus tot creaturis debetur.

Proindeque additum singulis psalmis Gloria Patri &c.

Præluxit nobis exemplum Christus Dominus.

Sicut iam olim Dauid ipse.

Congruere ergo capiti suo debet Ecclesia.

Et in terris iam cælestis spiritus imitari.

Finis diuini officij.

CAPVT III.

Finis illius gloriæ diuinæ Maiestatis.

Finis vltimus huius institutionis fuit diuinæ Maiestatis gloria; voluit enim spiritus sanctus, voluit & Ecclesia spiritu sancto instructa, externa hac diuinorum operum & laudum celebratione ac solempni commemoratione quodammodo hominum oculis subijcere velut in quadam imagine, quas sibi immensa ea Maiestas laudes dicat, quam incessabili præconio infinitas suas ipse perfectiones exaltet, & quodammodo apud se deprædicet, quam incredibilem recipiat gloriam à seipso; tum propter internas diuinitatis suæ opes, tum propter externam in operibus suis magnificentiam; decebat enim ut quæ tres sanctissimæ Trinitatis Personas Patrem, Filium, spiritum sanctum vnum verum æternumque Deum hæc vltro citroque commeans mutua laus & congratulatio in tantorum bonorum possessione tota æternitate beatissime occupauit, in legis gratiæ perfectione, effuso à Patre per Filium spiritu perfecto

Hoc diuinum officium cur publicum instituat.

CAPVT IIII.

Sicut Ecclesia vnum habet commune Sacrificiū.

Sic & communem habere debuit orationem

Eamque publicam.

Tum propter beneficia à Deo quotidiana & immensa

Tum propter publicas necessitates.

Quod ab initio usurpauit Ecclesia.

Tum etiam quia acceptiores sunt Deo publicæ orationes.

Quoniam in Ecclesia multi sunt viri sancti.

IN hac institutione id imprimis spectauit spiritus sanctus & Ecclesia, vt quoniam ipsa est mysticum corpus & spiritualis respublica sub vno capite Christo Deo & homine, Deo subiecta, hoc publico etiam ritu quasi tributo lese ei subiiceret, & supremum suum principem non raret & coleret: sicut igitur quatenus vnum corpus est, habet commune Sacrificiū, quod à quocumque offeratur ipsa tota offerre censetur. Ita conueniens fuit vt quoniam id offerre semper non potest, communem etiam orationem institueret, quam proinde per Ministros ad id munus deputatos & certo ritu præscriptisque à se verbis ipsa tota verè offerre censetur, tum vt Sacrificiū à Christo institutū oblationem pro suo modulo ornet, & cultui illi cooperetur, tum vt institutos ad tantum munus à Christo ministros ad sanctius & dignius officium præstandum tam Religiosa hac occupatione iuuat & disponat. Accedit tot & tanta esse illa beneficia, quæ toti Ecclesie suæ Deus in Christo & propter Christum præstitit & quotidie præstat, vt nouam prorsus ac singularem obligationem habeat publicæ & continuæ gratiarum actionis. Præterea publicas ipsa necessitates plerumque patitur, quidni ergo publicam orationem institueret, vt quæ incumbunt mala omnia à se depellat, & necessaria ad suam suorumque pacem & tranquillitatem impetret, quare iam inde ab initio cum Apostolorum princeps in carcerem coniectus esset, Spiritu Sancto inspirante oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione pro eo, qua oratione Ecclesie quid potentius inquit Chrysostomus homil. 79. ad populum quæ columnam & Ecclesie turrim adiuuit, & cum Apostoli fidelibus reuolissent se à Concilio prohibitos cum minis Christum annunciare, vnanimiter leuauerunt vocem ad Dominum & dixerunt omnes non solum eodem mentis affectu, sed etiam iisdem verbis vsi vt obseruat ibidem Carthusianus. Domine tu es qui fecisti cælum & terram & cæc. nimirum nihil conuenientius est quam vt communes toti corpori necessitates, communi etiam nomine & conatu, coniunctisque animis depellantur: quare sicuti quæ toti incumbunt corpori calamitates periculosiores sunt, ita quæ eius nomine fiunt publicæ orationes acceptiores Deo esse solent.

1. Quidem etsi in Ecclesia multi sint indignti, non possunt tamen non esse multi sancti, quorum orationes vt per se Deo gratæ sunt, ita quando coalescente veluti in vnum eorum sanctitate, coniunctis animis vno quasi spiritu Deo supplicant, non possunt non esse gratiores:

habet enim nescio quid diuinius ipsum Ecclesie totum corpus tanto capiti vnitum, quod singula membra non habent.

Quare si Christi Domini firma, rellaque est promissio, quidquid in nomine eius priuata oratione petierimus fore vt id impetremus, potissimum in oratione publica locum habebit quod Christus Dominus fecisse videtur, cum dixit, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quam petierint, fiet illis à Patre meo qui est in cælis; & addit Dominus rationem, vbi enim duo vel tres in nomine meo congregati sunt, ibi sum in medio eorum. Si igitur in duorum triumue conuentu Christus ipse præsens adest, quanto magis toti suo corpori aderit & eius orationes non secus atque proprias Deo tum offeret & diuinam quandam vim ad propulsanda quæuis mala & impetranda bona in illam sui spiritus meritorumque influxu deriuabit.

Sed præterea publicus ille cultus qui communi nomine Deo defertur, longè est perfectior ac solidior & totius populi concursu & approbatione ad diuinæ Majestatis æstimationem & venerationem tum in toto mundo tum apud singulos siue retinendam siue augendam longè efficacior. Quare diuino plane consilio Ecclesia tantum quantum potest, non tantum Missæ Sacrificio celebrando, sed cæteris omnibus diuinis officiis ceremoniarum tum varietatem tum Maiestatem addidit, vt externis illis ritibus & apparatu supremi sui principis dignitatem testetur & amplitudinem excellentiamque æstimationis illius qua Deus ipse seipsum prosequitur, imitari possit. Quod si externi illi ritus ad id valeant, quæto magis pia ac deuota oratio innumeris propè internis virtutum omnium actibus resplendens æternam diuinæ Maiestatis gloriam cultu dignissimo ac prope diuino amplificat.

Accedit quod hac communi conspiratione excitati fideles non tantum fidei vnitatem constantius retinent, sed longè ætiori Charitatis vinculo & cum Deo & inter se colligantur maiori cum humilitate suæ conscii indignitatis maiorem cum fiducia aliorum opè & meritis subnixi, maiori cum feruore & Deuotionis sensu mutuo prouocati exemplo, denique maiori cum alacritate & perseuerantia suas orationes fundunt; sicut enim qui solus orat, facile defatigatur & cedit, ita qui vnà cum pluribus alijs Deo supplicat, vix vllam difficultatem experitur.

Quare hæc orationis communio non eam duntaxat perfectionem habet quam singuli per se conferrent, sed longè maiorem obtinet ipsa per se, & singulos fideles ad suam quemque orationem longè melius perfectiusque disponit, vt & maiore merito abundet & efficaciori vi impetrandi prædita sit.

Qui simul facilius impetrant postulata.

Et quia id auget plurimum æstimationem ac venerationem diuinæ maiestatis.

Quia demum vnitatis fidei, ac vinculum charitatis ætius fit in fidelibus.

*Quibus personis id incumbat ut
publicam hanc oratio-
nem fundant.*

CAPUT V.

Obibant id munus iam rum à prin- cipio nalce- tis Ecclesie sacris ini- tiati.

Designati à Deo & electi ab Ecclesia.

Cumque necesse sit quemque publicè Deum co- lere pro sua facultate.

IN ipsis Ecclesie initiis quamquam omnes fi- B deles quotidie convenirent, & publice simul preces Deo offerrent, erant tamen iam tum designati aliqui qui sacris initiati ritibus, publico nomine hoc munus obirent. Hæc verò designatio facta est partim Dei ipsius destinatione & vocatione, partim Ecclesie electione. Et quidem suprema illa Maiestas sicut seipsam seipsa colit, ita cum hominem intellectu & voluntate præditum creavit, & suam in eo similitudinem efformavit, simul etiam non tantum inclinacionem ei dedit ad divinum cultum, sed etiam hoc ei officium, hoc debitum, hanc legem imposuit & promulgavit, ut cum esse finem suæ creationis intelligeret Deum religionis obsequiis tum externis tum internis præcipue colere & venerari. Homo enim cum corpore & animo constet, & ad iungendam amicitiam factus, nimirum ut plures in unum collecti corpus sparsas Dei perfectiones nobis repræsentarent. Idcirco ipso naturali lumine divini cultus imposita lex, non ad internum tantum & priuatum, sed ad externum etiam & publicum sese porrigebat. Quare omnibus hominibus indita est necessitas Deum pro sua cuiusque facultate publicè colendi. Verum quia hominum societatem ad humani corporis similitudinem suis voluit distingui membris, quæ functionum varietate toti corpori prodesse, idcirco sacre huius functionis Deum perpetuo palamque laudandi munus certis hominibus est commissum, & hos quidem Deus ipse ab æterno selectos ex aliorum numero ad tantum opus in omni lege singulari prorsus beneficio vocare decrevit iure suo, ut quos suo esse loco velit, & quas ipse laudes sibi attribuit ob suas perfectiones, eas ab illis communi hominum orationum nomine recipiat eò maiori sanctitate & puritate cumulas, quo divinæ illæ perfectiones, & imprimis Dei bonitas largius diffusa est & lucidius resplendet. Quare in lege nova, licet inter tantas divinæ laudis occasiones nullius hominum lingua silere & in medio tanti incendii divini amoris erga nos, nullius cor non exardescere debeat: Non omnibus tamen ex æquo incumbit tanti officii magnitudo, sed is præcipue quos Deus ad id ab æterno vocare constituit, non tamen sine Ecclesie ipsius, cui id præcipue incumbit, legitima electione & deputatione, ad quam etiam spectat suis membris uti, prout opportunum videbitur ad Dei Gloriam & suam utilitatem, & singula suis functionibus deputare. Cum ergo in hoc mundo pugnet adhuc, & hu-

A ius vitæ necessitatibus subijciatur, non potest æqualiter suis omnibus membris uti ad sacram hanc functionem; quare rerum ad hanc vitam necessarium & politicæ pacis procuracione quibusdam relictis, nonnullos à Deo iam electos felici sorte destinat, quorum ministerio ad hæc sacra opera utatur, quibus præter Sacrificii oblationem & sacramentorum administrationem cum sacerdotes sunt, hoc iniungit officium ut assidue in hoc opere occupentur: Et hanc quidem tanti officii commissionem ita ab Ecclesia factam existimant nonnulli, ut sacri ministri ad hoc quodammodo conducti sint ut pro Ecclesie felici statu Deum precentur, ea conditione, ut stipendium ab ea recipiant. Verum longè melius alij tradunt, non tantum constitutos esse ut pro Ecclesia, sed etiam ut eius nomine & tanquam ab ea ad Deum legati, atque adeo totam fidelium multitudinem repræsentantes totius Ecclesie vice coram Deo compareant, ei debitum à toto hoc corpore mystico tributum persoluant, cœlestia ab eo bona toti reipublicæ Christianæ impetrent. Quare magna prorsus est sacrorum ministrorum dignitas, qui & ex Dei ipsius voluntate, & ad eius similitudinem immensam Dei excellentiam sacro hoc cultu venerantur, & Christi Domini capitis nostri vicem & personam sustinent, & totius corporis Ecclesie, atque adeo tot sanctorum qui in ea sunt, & divino spiritu Christique gratia vivunt, nomine, ad Deum ipsum destinantur, ac proinde modo quodam dici possunt Dei Christique & totius Ecclesie ad Deum legati, ut divinæ gloriæ extra Deum procuranda negotia eum eo transigant.

Quia tamen varios variis rebus distineri necesse est.

Ideo ad delectos quosdam id præcipue munus pertinet

Ut totius Ecclesie nomine tanquam legati Deo debitum persoluant

vnde apparet magna dignitas sacerdotum.

*Quomodo in genere sacri Deo
Ministri officium divinum
persolvere debeant.*

CAPUT VI.

EX his quæ diximus hætenus difficile non est colligere quomodo in genere officium legi debeat: nec enim dubium est quin sacerdos eorum quorum nomine hoc munus obit, ingenium, mores & sensum imitari & exprimere in se debeat, ac Deum laudare ut se Deus laudat, ut Christus ipse dum viveret Deum coluit, ut B. Virgo & alij sancti siue iam qui mortui sunt, siue qui adhuc super sunt id ipsum præstant, nec enim aut convenienter aut verè eorum legati vel dici vel esse possunt à quorum intentione & moribus tam procul recedunt. Equidem venit sapius in mentem mirari consecratos Deo viros, & ad divinum opus vocatos oblitos suæ dignitatis ad rerum terrenarum procuracionem sese demittere, temporalium negotiorum tumultibus immergere se, & humanis affectibus vitiisque irretitos in studiis in-

Debet sacerdos imitatorum solum quorum nomine legatione fungitur apud Deum.

Ne oblitus suæ dignitatis rebus temporalibus occupetur.

Sic diligens
in hoc mu-
nere persol-
uendo.

Cogiter se
in eo sociū
esse ange-
lorum.

Sequitur
debitum
persolvere
nomine to-
tius Eccle-
siae.

in nugis, in operibus luti detineri: in hoc verò
diuino opere exequendo torpescere. Nec procul
absunt ab hoc crimine qui quamuis suæ digni-
tatis rationem aliquam habeant, tamen minus
hic diligentes sunt quam par esset, & cum in
Dei laudibus persoluendis ad Dei imitationem
assurgere, & feruorem suum ac deuotionem
eius amoris, reuerentiam suæ æstimationi ac-
commodare deberent, tepidè tamen ac remissè
adeoque negligenter opus Dei faciunt proin-
deque maledictionem vereri debent. Atque
hæc Dei ac Christi cooperatio potissimum eos
permouere debet. Quamquam etiam non de-
sunt aliz rationes quædam, quibus incitare se
ad pietatem queant. Nam in hoc munere sunt
sanctorum Angelorum socii, & in militante
Ecclesia triumphanti conformantur, ut utra-
que pro suo statu coniunctis animis Deum suum
laudet. Quare non tantum à beatis spiritibus
hæc Deum laudandi forma accepta est, sed
non raro inter psallentium choros ut eos ad-
iuuarent & animarent visi sunt.

Accedit hoc tributum ab omnibus fidelibus,
imò ab omni creatura Deo debitum omnium
nomine à sacris personis, ut potè ad id pecu-
liariter deputatis persolui debere, quod pro-
inde non potest sine summa Dei totiusque
Ecclesie iniuria omitti, vel perfunctoriè fieri.
Denique nemo est qui ex officii diuini reci-
tatione non maximas utilitates percipere queat,
quibus sese priuant qui malè recitant, & sanè
deploranda est valde eorum cæcitas, ut qui tan-
tum in recitando laborem subeant, & internam
fruitionem qua subleuari vel maximè possent,
negligunt, cum præsertim facillimum sit ita
animam disponere ut illius sit capax. Nam hæc
dispositio in ea re duntaxat consistit, quæ per se
multum & facilitatis & interni gustus ac suauis-
tatis habeat, nempe in intentione, reuerentia,
attentione, & deuotione.

*Quanam debeat esse intentio re-
citantis officium.*

CAPVT VII.

Varia in-
tentio esse
debet reci-
tantis offi-
cium.

Alia ut Dei
vicem tenet.

Alia ut Chri-
sti Domini
alia ut est le-
gatus Ec-
clesiæ.

Alia ut per-
sona priua-
ta.

Sicut non vnam personam sustinet qui hoc
officio fungitur, sic non vna debet esse eius
intentio. Nam prout Dei ipsius vicem tenet,
eius quoddam instrumentum est, ad eius lau-
des diuino modo celebrandas: ut autem Chri-
sti Domini vel frater est, vel membrum eius vitæ
viuens, ad eius imitationem Deum supremo
cultu, ut eius filius venerari intendit, ut verò
Ecclesie est minister & legatus, non tantum
eius nomine, sed etiam præscriptis ab illâ verbis
Deo satisfacit, & diuina ei beneficia impetrat,
eo enim sine instituta est ab Ecclesia hæc oratio.
Denique ut est persona priuata, potest publicæ
& ab Ecclesia præscriptæ orationi, priuatam
etiam intentionem adiungere, qua pro se etiam
Deo ut summo suo principi satisfaciat, cum

laudet, colatque, & sibi aliisque quibus li-
buerit, diuina beneficia impetret: & licet ut suo
officio satisfaciat, sufficiat ut vel actu expresso
vel saltem virtute Deum oret, quam intentio-
nem vix vllus est qui non habeat, tamen ma-
gni omnino momenti est ut præterea actu cogi-
tet quam personam in eo munere sustineat, &
qua, proinde intentione, quoue fine, eo fungi
velit.

Porro ad intentionis exercendæ praxim, tria
ante oculos priusquam officium recitetur con-
stituenda sunt.

1. Quidem Deus ipse præsens, quem Re-
ligioso illo cultu honorare volumus, nec enim
intentio esse potest cultus Religiosi, nisi eum cui
exhiberi illum, volumus ut præsentem agnosca-
mus; & certè cum in templo coram sacratissi-
mo Sacramento recitatur, id difficile non est,
cum vero priuato in loco vsus ipse & meditan-
di praxis admodum utilis est, ut etiam hoc in
opere facile eius præsentiam apprehendamus,
quod quomodo sit faciendum dictum est alibi.

2. In nos ipsos præterea reflectere oculos
conuenit, & considerare cuius personam hic
sustineamus, & animo ipso & intentione perin-
de nos disponere ut talem personam decet; Et
quidem valde expedit nobis ipsis persuadere &
sanctissimæ Trinitatis Personarum & Christi
& totius Ecclesie vices gerere & personam su-
stinere præter nostram; atque ita abducto ab
humana consideratione mentis oculo huius offi-
cij dignitatem, quamque oporteat nos esse at-
tentos apprehendere. Tum denique, expedit
sibi finem recitandi officii designare, & actu
ipso velle Deum laudare ut se laudet, ut à Chri-
sto colitur, ut ab Ecclesia, & petere ab eo ea
omnia quæ Christus ipse pro se vel corpore
suo & membris petere potest, vel ipsa Ecclesia
per nos petere intendit. Imprimis verò quan-
do in aliqua orbis parte affligitur, eius rei im-
primis habenda est memoria, addi etiam po-
terit priuata intentio nostra. Ex intentionis
perfectione pendet prorsus attentio & deuo-
tio, non secus atque media ex fine. Nam quo
quis finem nobiliorem perfectius oratione sua
intendit, eo facit eam perfectiorem, ac pro-
inde attentiores atque deuotiores. Quare
non existimandum est, malè collocari id tem-
pus quod initio officij colligendæ in Deum
præsentem menti in varias plerunque cogita-
tiones antea sparæ, & desiderio perfecte eum
colendi, eiusque auxilium laboranti in primis
Ecclesie, deinde nobis pro cuiusque necessita-
te impetrandi inflammando tribuitur. Opti-
mum consilium est nunquam inchoare officium
donec hac in parte pia mens sibi satisfaciat,
& sese in Dei & Christi atque sanctorum quo-
dammodo personam transisse sentiat.

Habeat ob-
oculos præ-
sentem ad-
esse Deum.

Quam per-
sonam ipse
sustineat.

Finem sibi
statuens cu-
ius gratia
id agat.

Ex inten-
tione enim
pendet at-
tentio & deu-
otio.

Particulares nonnulli fines ad quos spectare potest Intentio recitantis Officium.

CAPVT VII.

Quamquam definire in particulari quo ferri debeat intentio ex singulorum pendeat arbitrio, considerata tum propria tum aliena necessitate, operæ tamen pretium est breuiter hic quosdam fines indicare.

Primo itaque potest qui recitat officium intendere cultum ei debitum persolvere, eum eiusque perfectiones considerando attentius, apud se aestimando, laudando tum secum, tum apud alios deprædicando.

Secundo potest intendere diuinæ bonitati pro tot eius beneficiis per opera Creationis, conseruationis, gubernationis prouidentissimæ, redemptionis, remissionis peccatorum à mundi initio siue Ecclesiæ antiquæ, siue nouæ in genere, siue aliis, siue nobis communicatis gratias agere; quæ intentio tunc opportunius exercetur, quando Deus Ecclesiæ suæ nouum aliquod beneficium, verbi gratiâ Victoriam contra hostes contulit.

Res necessaria tum Ecclesiæ tum priuatis impetranda.

Tertio potest quis dirigere officium ad ea impetranda quæ vel Ecclesiæ toti, vel aliis aut sibi necessaria esse existimat, sic nonnulli dies hebdomadæ partiuntur ut vnoquoque die aliquid pro Ecclesiâ, aliquid pro se à Deo petant. Nonnulli etiam tum Ecclesiæ totius, tum proprias necessitates certo quodâ ordine singulis officii horis Deo proponunt, ut verbi gratia in matutino officio pro Ecclesiâ orent, eique ab hostibus infidelibus nimirum & hæreticis liberationem impetrent, fidelium etiam peccatorum iustificationem, iustorum perseverantiam & maiorem in virtutibus omnibus profectum obtineant.

In laudibus Deo pro collatis beneficiis naturæ, gratiæ, gloriæ, gratias agant. Primam ea intentione recitant, ut toti Ecclesiæ & sibi necessarium ad vitam perfectè agendam diuinæ fidei & sapientiæ lumen impetrent.

Tertiam pro obtinenda vera in Deo fiducia.

Sextam pro vera cordis puritate & sincera charitate.

Nonam pro humilitate obtinenda.

Vesperas pro conuersione hæreticorum & infidelium & cæt.

Completorium pro animabus pœnas Purgatorias sustinentibus, vel pro sua in finem perseverantia.

Verum ut dixi hæc singuli sibi longè melius & utilius pro sua cuiusque necessitate & dispositione constituere possunt.

De Reuerentia tum interna tum externa inter Officium recitandum.

CAPVT IX.

Atque si ita ut dictum est dispositus sit animus, & ipsa intentionis rectitudo & feruor benè consistat, fieri non poterit quin interior reuerentia magna existat. Quid enim illic deesse possit, si te eo affectu ad Deum colendum conferas, quo Deus ipse suo modo se honorat, quo Christus eum colit, quo tota Ecclesia eum veneratur? Externa reuerentia potissimum consistit in Electione prudenti temporis, loci, & externæ compositionis idoneæ adorandum. Cum enim hæc circumstantiæ internæ magnam vim habeant ad internos motus, attentionem & deuotionem excitandos, iure optimo ante initium orationis aliquid certi ei constituendum est, ne contingat vel temerè & sine consideratione mutari, vel tempore orationis cum importunitate de ijs cogitari. Ergo quod attinet ad tempus, non tantum expedit certam sibi horam eligat quâ officium recitetur, sed etiam plurimum iuuat prudentes definire quantum impendi in id debeat; sunt enim qui tam breue spatium definiunt ut inter præscriptas sibi angustias conclusi cogantur plerumque plus æquo festinare, atque ita sine vlllo fructu potius percurrant statas preces, quàm orent: mirum sane est nos adeo temporis prodigos esse in nugis quibusdam & otiosis colloquiis, ut multas in iis horas collocemus: pigeat vero medium horæ quadrantem Deo tribuere, ducamusque lucro si vel mediam tantum horam, vel, etiam minus legendo matutino consumpserimus, nec minor est abusus legendo officio id tempus assignari, quo ad cæteras mentis functiones inepti simus, quasi verò legi officium ritè queat sine aliqua mentis contentione. Quare nec satis illi prudenter agunt, qui cum possint Sacrificium & officium præmittere, studijs post ponunt. Nam necesse est plerumque eos distractionibus esse quam maxime obnoxios. Quamquam vbi aliter fieri non potest, si diligenti præparatione se muniant id incommodi vitare possint. Eligendum est ergo tempus, quò omnibus consideratis arbitramur nos melius & dignius tanti operis pensum Deo persoluturos, etsi rerum aliarum iactura nonnulla facienda videretur. Cum enim sit opus maxime excellens, & eius finis sit admodum nobilis, equidem rectè non fiet, nisi in eligendis circumstantiis potiore eius rationem quam cuiusvis alterius occupationis habeamus.

Interna reuerentia pendet ab ante dictis.

Externa ab loco & compositione corporis idonea ad orandum.

Eligendum ergo ceterum tempus.

Neque illud nimis breue.

Neque veluti laxando animo conquiescendum.

Sed peridoneum tanto muneri.

De loco idem propè iudicium esto. Nec verò omnibus idem aptior est ad finem excitandæ reuerentiæ attentionis & deuotionis. Nam multi sunt qui attentius legunt officium in horto

Eligendus item locus.

In templo
vel cubicu-
lo potius.

Quam cui-
que obui o-
ac patenti.

Nihil reci-
tandum m-
moriam, sed
ex libro
omnia.

Sic corpus
ipsum apte
compositum.

Ut plurimu
flexis geni-
bus.

quam in cubiculo, vel etiam in templo. Quam-
quam ex rei natura difficile admodum sit ut qui
in loco publico in quo alij frequētes sunt, orant,
sint attentī. Quare præstat vel in privato cubi-
culo, vel potius cum ita opportunitas fert in
templo coram sanctissimo Sacramento officium
recitare. Quod si publicus locus aliquando pla-
ceat, is saltem sit ita secretus & semotus ut nul-
lam distractionum occasionem præbeat. Quid
enim mirum esset si is distractionibus agitetur
qui sine causa se earum periculo exponit.

Tertio plurimum etiam iuare solet reue-
rentiæ & deuotionis sensum, si non tantum sin-
gulas officij partes in ipso breuiario prius nota-
uerimus, ut nihil postea nos remorari possit, aut
turbare; sed etiam si semper ipso libro utamur,
& licet memoria pleraque teneamus, tamen
etiam ea ipsa oculis ipsis persequendo legamus,
quod sanctus Carolus Borromæus plurimum
commendare solebat. Nam sicut plerumque
quæ ex memoria recitamus sine attentione ef-
fundere solemus, ita ipsa ad singulorum ver-
borum lectionem attentio sparsam in alia men-
tem eò reuocat, & magnam occasionem præbet
internæ ad Deum, vel aliqua mysteria atten-
tionis. Nec enim tunc verendum est ne ab-
sorpti interna contemplatione quidquam præ-
tereamus.

Quarto externa corporis compositio magni
etiam momenti est, cum enim maxima in ora-
tione mentis quies ut attentā & deuota sit re-
quiratur cum vagi sunt sensus, cum malè dispo-
situm corpus vix vlla mentis tranquillitas sperari
potest. Et licet quisque eam sibi compositionem
corporis eligere debeat, quam plus ad
orandum quietis conferre experitu, tamen
nulla melior esse solet quam si flexis genibus
priuatim officium recitetur. Sic enim immotum
corpus quandam etiam menti stabilitatem con-
fert, ut non facile extra Deum vagetur, præfer-
tim si sensus omnes bene compescantur. Nam
dici vix potest quam facile sit internam atten-
tionem dissipari, adeo ut si vel ad momentum
non ex curiositate tantum, sed etiam ex leuitate
vel oculus vagetur, vel manus moueatur, cœ-
lestem illum radium quo mens illustrabatur eua-
nescere sentiamus, & contra quo melius totum
corpus constringitur, & in ea compositione
quam sibi meliorem quis nouit, immobiliter ex-
reuerentia quæ Deum decet contineatur, adeo
ut nec oculus ab ea libi parte quam percurrit,
auertatur, eo maior cœlestis gratiæ copia totam
mentem perfundit.

voluntate per piā intentionem ad Deum exi-
liente. Itaque qualis est voluntatis intentio ta-
lis ut plurimum solet esse attentio.

Porro attentio quæ hic adhiberi potest tri-
plex à D. Thoma & Caietano aliisque esse dici-
tur, prout varium est obiectum circa quod dum
horæ recitantur occupari potest intellectus.

1. Est ad verba duntaxat quæ qui cum inten-
tione præceptum implendi, officium diuinum
recitat, cauet diligenter ne quam eius partem,
imò nec verbum etiam vllum prætermittat
aut malè pronunciet. Et quamquam dum verba
recitat, non curet ad eorum sensum, vel ad eum
tamen voluntariè circa alia distrahitur: sic enim
sine Audio peccaret, sed medio quodam modo
se habens totam mentis attentionem circa verba
occupat, de cæteris nihil sollicitus.

Eaque est
vel circa
verba.

2. Quæ præterea verborum quæ legit litera-
lem sensum attendit & ei affectus suos confor-
mat atque adeo deuotionem excitat.

Vel sensum
literalem
Vel præsen-
tem Deum
intuetur
&c.
Caret mor-
tali quidem
attentio ad
sola verba.

3. Quæ vel Deum præsentem intuetur, vel
verborum mysticum sensum considerat vel ali-
qua alia mysteria considerata sibi proponit ut
in Dei amorem inardescat. Et quamquam sit
probabilis opinio ad vitandum peccatum mor-
tale sufficere 1. Attentionem, imò posse fieri, ut
nec venialiter peccetur, si causa aliqua legitima
subsistat, ut verbi gratia dolor capitis vel similis
morbus, defatigatio ex negotiorum necessario-
rum tractatione orta ne voluntariæ distractio-
nes admittantur, velle tamen hac opinione or-
dinariè uti tum indignum est tanto ministro,
tum periculosum: experientia enim constat
illum esse vel effectum, vel causam magnæ cu-
iusdam dissolutionis internæ quæ non potest
non esse coniuncta cum euidenti voluntaria-
rum distractionum atque adeo maioris peccati
periculo; attentio igitur secunda & tertia adhi-
benda est: & secunda quidem si Religiosa sit
ut esse debet, in Deum semper dirigitur atque
ita tertiam aliquo modo continet. Quare solet
esse valde utilis, magnamque habet facilitatem
ut statim trademus: speciatim verò hoc habet
commodi quod ei aptè facileque coniungitur
prima illa, quam Ecclesia præcipit attentio quæ
facile potest vel impediri vel plurimum turbari
si aliunde adscitâ consideratione in mysterij
alicuius meditatione animus occupatus, ut sæpe
fit absorbeatur.

Non tamen
periculo
peccati.

Quare se-
cunda aut
tertia vten-
dum potis-
simum.

De Deuotione.

CAPVT XI.

De Attentione.

CAPVT X.

Pendet at-
tentio ab
intentione
voluntatis.

Attentio actus est intellectus seipsum se-
clusis aliis cogitationibus præsentem ad
orationem applicantis.

Hæc autem applicatio pendet potissimum à

Sicut attentio ad intellectum, ita deuotio ad
voluntatem pertinet, sequiturque ex atten-
tione ut effectus ex causa, nihil enim est aliud
quam voluntatis ea quæ ab intellectu propo-
nuntur siue illa ad sensum verborum spectent,
siue ad mysterium gustantis affectus. Omnes
porro affectus voluntatis quamquam varie di-
uidi possint, placet tamen ea distinctio ut potè

Ex attento-
ne oritur
deuotio
in voluntate.

Orietur hic
affectus vo-
luntatis.

Partim ex
confid. ra-
tione nostri
nostræque
vilitatis.

Partim ex
considera-
tione Dei
eiusque ar-
tributorum.

vtior & ad praxim magis accommodata, A
quam etiam insinuat tum D. Augustinus tum
D. Bernardus. Vt distribuatur in eos qui nos à
nobis, id est ab amore nostri disiungunt, & in
eos qui nos Deo coniungunt. Priores ex nostri
posteriores ex Dei consideratione oriuntur.
Præter hanc autem utramque considerationem
nihil planè aliud officium diuinum continet, à
nobis nos separat detestatio & dolor atque con-
fusio ob peccata, humiliatio, dejectio atque
representatio nostri, deploratio humanæ mi-
seriæ, sensus quidam propriæ infirmitatis &
nihilitatis, dissidentia sui atque contemptus
principum, opum rerumque omnium creatarum
paupertas & nuditas spiritus, hostium poten-
tissimorum & quibus resistere non possumus,
in iersus, doli, persecutiones, vanitas cordis
nostri & omnium propè hominum, mortifi-
cationes, pœnitentiæ, temperantiæ, obedi-
entiæ atque humilis subiectionis, & id genus
aliæ.

Ad Deum nos extollunt diuinarum perfe-
ctionum atque operum naturæ, gratiæ Gloriæ
atque admirabilis Dei prouidentia omni
tempore & lege in mundi gubernatione,
magnifica prædicatio toto officio sparsa, vnde
infiniti propè affectus laudis, admirationis,
gratiarum actionis, oblationis sui, congra-
tulationis, & apud alios deprædicationis,
maioris cuiusdam & clarioris Fidei, Fiduciæ
in Deum, Charitatis in Deum & proximum,
zeli honoris Dei, Ecclesiæque & proximi sa-
lutis, resignationis, atque conformitatis cum
diuina voluntate, magni desiderii cælestis
Patriæ. Denique inquit Gerson confid. s.
Theolog. mystic. tales affectus inuenire est
sine numero vel termino de die in diem sua-
ues & nouos, velut in fauo vel in manna,
vel in nucleo reconditos, qui vbertim fluent
si contemplationis dente compresseris. Sic ille.
Atque hos omnes affectus facile est haurire,
ex ipso Dei, Christi que Domini & B. Virgi-
nis ac sanctorum omnium cordibus, si ea de
qua supra dictum est, intentio in suo vigore
fouetur.

Media ad attentionem & deuotionem.

CAPVT XII.

Plā mentis in officii recitatione attentio & deuotio ita se mutuo nexu complectuntur, vt vna ab altera separari vix possit, atque ita quibus medijs attentio siue ad sensum verborum, siue ad mysterium aliquod procuratur, eisdem etiam deuotio inflammari solet, de attentione enim ad verba nihil hic attinet dicere cum natura sua sterilis sit; & si quos affectus procuret, eos non tam à se, quam mutuatos ab altera duarum attentionum profundit. Huc spectare potest illud quod Ioannes Gerson hortatur, quo fortè iuuari possunt illi qui ex causa aliqua rationabili attentionem maiorem adhibere nequeunt: imitemur inquit, gaudentes ad sonitum tympani vel cytharæ, qui carminis harmoniam non magnopere diiudicant, satis habentes iucundos exultantis tripudii numeros exercere, quos prouocat ipsa modulatio. Tu similiter dum officium recitas, etsi verborum quæ legis, vel audis sensum non attendas, ipsa tamen externa saltem modulatione delectare. Et licet in particulari nihil mente tractes, voluntas tamen tua externa pronuntiatione exhilarata, quaecunque potest laudis obsequium Deo persoluat, memor suauissimæ illius modulationis, qua Beati Spiritus & ipsa beatissima Trinitas suas sibi laudes depromit.

Pendent ab
se inuicem
attentio &
deuotio.

Hac igitur attentione omissa tria sunt media Iuuari autē
quæ remotè ad alteram utramque attentionem vtraque po-
valent. test.

1. Est lectio pia alicuius boni interpretis eius Lectio-
scripturæ qua officium diuinum constat; nisi pii interpre-
enim aliquo modo intelligatur, vix ac ne vix tis.
quidem cum attentione & deuotione legi
potest.

2. Est ipsorum verborum sensum non solum Meditatione
legisse, sed etiam serio & diligenter meditatum ne eorum
esse, & latentes in eo affectus pia & crebra Me- quibus con-
ditatione excitasse: Facile enim fiet vt qui olim stitit diuinū
excitati sunt meditando, dum eadem verba le- officium.

3. Est diuinarum Perfectionum & operum Contem-
assidua contemplatio, ea nempe & mentem oc- platione di-
cupat, & voluntatem sacro quodam igne inflam- uinarum
mat, vt adueniente perlectionem sacrorum ver- perfectionis
borum flabello in magna omnium omnis gene- & operum.

SECTIO

SECTIO DECIMA QVARTA.
DE DECIMO QVARTO INSTRVMENTO
PERFECTIONIS.
RENOVATIONE VOTORVM

Quid sit Renovatio votorum.

CAPVT PRIMVM.

Renovatio
votorum
est repetitio
Sacrificii
religiosi.

Otorum renovatio nihil aliud est, quam pleni illius Sacrificii, quo nos Deo in perfectum holocaustum per religiosa vota obtulimus, repetitio noui instar Sacrificii efficax, atque adeo ipsa i. oblatione aliquo modo perfectior.

Eius materia sunt
epi religiosi.

Sacrificii religiosi materia sumus nos ipsi, & quicquid nostrum est, corpus, anima, bona externa, mundus ipse, atque adeo vita tota nostra, praeterita, praesens & futura.

Essentia peremptio
moralis eorundem.

Eius essentia consistit in peremptione quadam Religiosi morali quoad omnia quae eius sunt, qua definit plane esse suus, & id quod antea erat, spoliatur se iure in externa bona quoad usum, in proprium corpus, in voluntatem, libertatemque, exuit saltem proposito veteres mores, & nouum hominem induit: transit in ius Dei speciali titulo, ratione contractus, quem cum eo, & Religione init. Denique pristinam & mundanam vitam in se ipso perimit, ut mundo mortuus Deo viuatur.

Causa efficiens ipse
met homo
diuina gratia adiutus.

Hanc mutationem efficit in seipso ipsemet homo Dei gratia adiutus, qui pro innata sibi libertate, seipsum & ius omne quod à Deo accepit ex Dei amore abdicat à se, & in Deum transfert, & modo quodam seipsum destruit in Dei honorem, ut ex carnali fiat spiritualis ex terreno caelestis, ex mundi mancipio mancipium & seruus Dei, denique ex Dei hoste eius domesticus & filius charissimus, Filio eius Domino nostro Iesu ac fratri primogenito simillimus.

Instrumentalis gladius
spiritualis religiosae
promissionis.

Fit haec spiritualis maectatio spirituali gladio religiosae promissionis, qua emissae omni iure & potestate sui ipsius, vno veluti ictu amputata apparet coram Deo mortuus, & quasi truncus homo, sine motu pristino, sensuque, in alieno arbitrio planè positus ad Dei gloriam tota reliqua vita consumendus.

Hoc Sacrificium et si illo actu vnico plenè fiat, atque adeo haec peremptio sit valde perfecta,

est tamen moralis, & Deus quidem nos acceptat statim in suos, relinquit tamen adhuc nos nostrae libertati, ut quod ei solemni promissione consecrauimus, re ipsa tradamus liberrimè.

Non fit tota simul
cum neque
vita sit tota simul.

Quamuis enim per religiosa vota totum se vitamque suam tradat Deo, ea tamen traditio non fit tota simul. Nam id quod traditur, vita nimirum nostra, non existit tota simul, sed successiue; vnde non habet totam eam perfectionem hoc Sacrificium, cum i. fit, quam potest successiue habere: sed eo censendum est perfectius, quo generosus ille voluntatis actus, quo in omnem se vitam consecrauit, virtutis plenus habuit, quam in vitam deinceps totam deriuaret ad spiritualem hanc mortem perficiendam. Nam ad perfectionem Sacrificii non requiritur solum, ut vna duntaxat vitae pars destrueretur, sic ut ex mundana, fiat Deo conformis, sed tota & quoad omnes actiones ad extremum usque spiritum. Quare dicitur vita Religiosa longum & continuum Sacrificium & martirium.

Inde accidit ut sensim in quibusdam magis, in aliis minus vetus homo reuiuiscat, vitaque pristina reparatur, non quidem perfecte, sed quoad quosdam actus, ac proinde opus sit nouo veluti Sacrificio renascentem mundanam vitam in nobis extinguere.

Ad hoc conducit votorum renovatio, quae per religiosam promissionem, non secus atque spiritualis gladii aciem acutissimam nouo voluntatis feruore conatuque robustiori intentata & vibrata, quod vel renatum est, vel superest secularis vitae continuè trucidatur. Quae ideo est instar noui Sacrificii, tum quia versatur circa nouas actiones quae quotidie fiunt, tum quia est noua peremptio actualis vitae pristinae, tum quia tam plena atque adeo noua libertate voluntatisque conatu fit, atque cum primum facta est.

Ideoque
opus est
votorum
crebra re-
novatione.

Quis author & qua origo renouationis votorum.

CAPVT II.

Author renouationis
Christus
Dominus
exemplo
suo.

Huius renouationis author præcipuus fuit Deus ipse, ac Dominus Noster Iesus Christus tum exemplo tum instituto. Quamuis enim haberet voluntatem in bono immobilem, atque adeo non esset ei opus eam votis religionis stabilire & confirmare, in quem finem Deo vota nos solemus nuncupare. Est tamen in primis certum à principio Castitatem, Paupertatem & Obedientiam firma ac stabili voluntate sibi saltem proposuisse, & in diuinum honorem & gloriam retulisse, quod erat eminenter vouere: deinde est etiam valde probabile in principio suæ conceptionis verò se & formali voto consecrasse Deo ad maiorem eius gloriam, & ad redimendos homines, & in hunc finem omnes ei suas actiones & passiones totius vitæ, atque adeo aliquam Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam voto obtulisse. Quod insinuauit D. Hieronymus & Aug. exponentes id quod Christus Dominus (de quo psalmus ille loquitur) dicebat psal. 21. *vota mea Domino reddam.* Sicut enim quamuis non opus esset præcepto compelli eius voluntatem ad ea quæ patri grata erant & nihilominus propter bonum obedientiæ ei præceptum impositum est, cur non potuit per votum cuius capax erat, non quidem vitam stabilire in bono, sed actiones suas omnes & passiones addito etiam hoc excellenti vinculo, Deo consecrare, & religionis quæ virtus est adeo nobilis, præstantia perficere. Quomocunque res se habeat, certum est tota deinceps vita sæpius primum hoc siue propositum siue votum repetiisse.

Sicut ergo quam mundum ingrediens fecerat sui ipsius oblationem, eam tota vita continuo renouauit, & Sacrificium illud suum quod in cruce obtulit, ad maiorem patris sui gloriam & nostram vtilitatem, vt quotidie renouaret admirabili consilio, incruentum missæ Sacrificium instituit, ita in sua societate, quam tanquam opus suum ad vitæ suæ similitudinem efformauit, hoc inter cætera singulari prouidentia instituit, vt qui in ea viuere, sibi que conformari vellent, Sacrificii illius quod primum Deo obtulerunt per vota religiosa, continuo essent memores, & eadem non tantum secum ipsi sæpius, sed etiam nonnunquam palam & cum aliis renouarent.

A Hoc B. P. Ig. cui societatis ideam imprefferat, iam tum cum tanti ædificii fundamenta poneret Parisiis inspirauit, antequam nata perfectè esset societas. Cum enim in monte Martyrum die assumptæ Deiparæ sacro, vota primum sua Deo simul omnes primi patres nuncupassent, eo tantum animi ardorem conuertit B. P. vt à Deo sibi suisque impetraret in instituto constantiam, atque inter alias vias rationesque quas ei suggessit Deus, vna fuit anniuersaria votorum instauratio, quam ipsi quotannis postea in eadem æde, eademque qua primum nuncupata erant die repetierunt, adeo vt videatur æterna Dei sapientia simul de condenda societate cogitasse, & ei de hoc cœlesti prouidisse remedio. Cum enim nondum nata esset, sed concepta tantum, hac foueri eam ratione, & ad perfectam natiuitatem iuuari perducique voluit.

Cum verò postea approbata nataque fuit Societas, diuinum hoc inuentum, & superioribus omnibus seculis inauditum vniuersim inductum est à B. P. I. & lege etiam publica sancitum, & ingenti cum fructu receptum est. Quare rem adeo nostram & antiquam amplecti nos summo studio decet.

A quo eam
haufit B. P.
S. Ignatius.

In ipso
exordio
nascentis
societatis.

Quis sit finis & fructus renouationis votorum.

CAPVT III.

Finis renouationis votorum est is quem sapientia diuina, cum vniuersum Societatis institutum conderet, sibi proposuit, nimirum maior gloria bonitatis eius, quæ ex nostra proximorumque perfectione dimanat, ad quem finem non solum ipsa votorum, quibus à rebus creatis auulsi liberius Deo iungimur, nuncupatio, sed præcipue eorumdem iuxta instituti formam observatio, necessarium planè nobis & essentielle est remedium, eo efficacius quo ipsa perfectior est: Atqui hæc ipsa renouatio ad hoc præcipue confert, vt votorum, & totius instituti observatio sit in nobis quàm exactissima, in eum enim finem adiumenta multa adfert.

1. Renouat hæc votorum repetitio memoriam beneficiorum Dei præcipue illius, quo ex medio mundi incendio erepti sumus, & in hunc securum Religionis portum emerimus. Nam cum vota renouamus, constituimus nos veluti in pristina illa vita nostra, & coram Deo, in illo habitu sisti-

Finis renouationis est maior Dei Gloriæ quæ ex nostra proximorumque perfectione dimanat.

1. Fructus beneficiorum Dei, maxime vocatio-
nis.

mus, in quo eramus mundo & peccatis viuentes & feruientes, ut liquidius appareat quid tunc eramus, quid modo Dei munere simus.

Quam ingentes erant miseria, quibus tunc circumfusi eramus, quam infelix seruitus quam opprimebamur, quam detestabilis vita quam agebamus: & contra quanta nos consolatione affici experiamur modo singulari Dei misericordia asserti in libertatem filiorum Dei, & pristina vita extincta, vita Dei viuentes. Hæc porro recordatio fit non simplici cogitatione, sed vera & reali reputatione rei olim gestæ, quasi hoc tempore iterum idem fieret. Non aliter quam si ex infima plebe aliquis à rege adoptatus in filium, singulis annis, certis diebus in illo suo veteri & sordido vestitu, appareret suam pristinam conditionem & regis sui benignitatem pariter testaturus. Hæc enim de causa nos profiteamur indignissimos qui coram Deo appareamus, & ei seruiamus. Hæc tanti beneficii recordatio est Deo gratissima: ideo enim & olim à populo suo liberationis ex Ægypto memoriam celebrari voluit immolatione & deuotione agni Paschalis, lactucarum agrestium & azymi panis usu ad octo dies: ideo Ecclesia rerum à Christo pro nobis gestarum memoriam ita recolit, ut eas repræsentare videatur, & nobis ita ante oculos proponere, quasi modo gererentur, & ipse Christus non adumbratam, sed veram realemque Sacrificii sui in cruce peractæ representationem ad tanti beneficii memoriam recentem quotidie exhiberi in altari voluit. Est præterea hæc vocationis nostræ recordatio valde efficax ad excitandum Dei amorem in nobis.

2. Fructus memoria obligationis in Deum per vota nostra

2. Hæc votorum repetitio in memoriam etiam reuocat illam obligationem quam asciti in Dei familiam ultro liberrimèque suscepimus fideliter ei seruiendi & vota promissionesque implendi iuxta formam instituti ad extremum vitæ nostræ spiritum, ut tanti debiti recordatio semper in nobis recens sit, semper vigeat. Quis enim tanti debiti pondus sentire potest, & otiosus securusque viuere? Certe inde prouenit pleborumque in Religione laxior vita, quia huius obligationis obliuiscuntur, aut non satis attendunt quanti illa æstimanda sit. Solent boni patres familias nonnunquam reuocare in rationes accepta & expensa, & si quod æs alienum habeant, frequenter de eo cogitare, ut continuo vigeantur ad eius dissolutionem: sic ergo qui vota renouat, quid obligationis suscepit, perpendit, cum hæcenus tanti debiti partem aliquam persoluerit, quid deinde restet in posterum.

3. Fructus noua quædam data Deo fidei obligatio.

3. Non tantum est data Deo fidei recordatio, sed est eiusdem modo quodam, noua obligatio: Nec enim memoria aut cogitatione repetimus duntaxat aut expendimus quid Deo debeamus, sed efficaci etiam actu voluntas ipsa pro ea libertate quam habet in ea ipsa quæ Deo iam

A obtulit, eadem iterum illi obligat, & consignat perinde ac si nunquam se obligasset. Quare est quodammodo nouatio debiti, imo verò est hæc renouatio quædam impletio prioris obligationis quam suscepimus, cum i. vota emisimus. Cum enim ex eius vi continuum debeamus esse Deo sacrificium quod inchoatur cum statum illum assumimus, certè toties iteratio votorum facta est moralis quædam continuatio primi illius actus, quæ non est otiosa & inefficax, sed vi sua voluntatem auertit efficaciter ab omni re creata, & ad Dei seruitium totam conuertit, efficitque ut totius vitæ actiones Deo olim semel dicatæ consecratæque, cum successu temporis fiunt, Deo reddantur & mundana vita omni ex parte perempta, persequeremur mundo mortui, soli autem Deo viuentes: hanc enim in nobis mortem vel conseruat, vel etiam perficit hæc ipsa votorum renouatio. Nam non vno ictu cedit viuax veteris vitæ nexus, eget repetitis ictibus, & sæpe voluntas nostra si non abdicata à se iura, saltem eorum usum resumat.

4. Abundantior nobis gratia Dei copiam impetrat: est enim ei gratissima & meritum plenissima. Non enim iam ei offerimus arborem solam sine fructibus, ut prius, sed fructibus onustam vitam inquam nostram religiosi actionibus exornatam. Et licet nihil omnino noui esset quod offerimus, tamen illa ipsa nostri iterata oblatio est acceptissimum ipsi Sacrificium, quod satis patet ex aliis multis actibus nostris, qui etsi in se inefficaces videantur, sunt tamen Deo gratissimi.

4. Fructus impetratio gratia abundantioris.

C 1. Certum est quod cum Deum amamus, & infinitas eius perfectiones contemplati, illas ipsas Deo amamus, & optamus, vellemusque ea omnia bona quæ habet, & plura si vel nos haberemus, vel Deus non haberet, ei dare, actus ille amoris sit inefficax, est tamen Deo gratissimus, & ad vnitatem perfectionis viam pertinet. Quare non pariter erit ei valde acceptus ille actus, quo nos ipsos ei iterum atque iterum offerimus, & reddimus gaudemusque nos Dei esse, & ad eum pleno iure pertinere, quamuis nihil noui ei demus. Et certè non tam placet Deo quod illi offerimus, quam ipsa voluntas & animus offerentium. Quod enim aliud, quæso, est quod Deo accedit, cum primum per vota religiosa nos ei astringimus? certè nihil, bonorum enim nostrorum non eget. Placet ergo illi potissimum voluntatis actus, quo ita illum amamus tantique facimus, ut ei bona omnia, nosque ipsos demus, qui actus cum omni perfectione sua reuocari potest quoties lubet.

2. Præterea certum est peccare eadem specie peccati, si quis gaudet delectaturue de aliquo peccato quod olim commisit, licet nolit illud committere, quanto magis grata esse debet Deo non sola complacentia, vel approbatio votorum iam emissorum, sed repetitio facta cum desiderio quamuis inefficaci suscipiendæ obligationis, cum præsertim ideo

non sit efficax, quia iam ante suscepta tota est imo ad hoc efficax dici potest, quia eius voluntas sese firmat in proposito, & in eodem constanter perseverat.

3. Nemo dubitat peccare mortaliter etiam illum, qui licet peccatum aliquod mortale quod olim admisit, nolit iterum perpetrare, nec de eo delectari, tamen de eo sese iactat, nam illud approbare censetur: Quanto magis Deo placere debet, qui approbat quod Deo sese deuinxit, & illud ipsum coram aliis deprecatur, repetitque suæ sponsonis verba.

4. Potest quis idem peccatum bis confiteri & sæpius, nouamque quoties id ager bene dispositus, Dei gratiam per absolutionem consequetur: Cur non erit Deo gratum quod semel & obtulimus sæpius deinceps offerre? Adde furem peccare quoties statuit ad quod furto abstulit, retinere. Cur non merebitur qui quod Deo semel promisit sæpius offert, & proponit fideliter reddere.

5. Imo vero solet Deo gratior esse votorum repetitio quam 1. oblatio. Nam 1. fieri solet cum maiore cognitione vocationis religiosæ: nam cum primum vota fecimus, nesciebamus adhuc quam sublimis esset Societatis perfectio, quam ardua obedientia quam promittebamus, quam Angelica Castitas, quam exacta Paupertas quanta in omni vitæ cursu quoad obeundæ occupationis gradum in-differentia: At modo multorum annorum experientia edocti, quo melius penetramus instituti & obedientiæ, paupertatis que Societatis propriæ perfectionem, eo censemur perfectius reddere hoc nostrum Sacrificium. Christus Dominus ipso primo momento conceptionis perfectissimè nouerat quid patri offerret, cum ei se suasque omnes actiones & passiones obtulit: verum quia sensim nouo modo per scientiam experimentalem eandem cognoscebat, nouam etiam quotidie oblationem patri suo faciebat.

2. Solet esse etiam maior illi cognitioni respondens æstimatio & conatus voluntatis, à qua tota meriti ratio pendet: Nec enim est dubium placere Deo magis, qui expressè intendit ei offerre obedientiam perfectissimam, quam qui in genere, tantum obedientiam ei promittit.

3. Adest Dei gratia copiosior collecta multis annis, quæ solet cum vota renouantur, exsuscitari, ut tota ad nobilem hunc actum concurrat. Aduocantur virtutes plurimæ longo studio acquisitæ. Tunc enim Fides, Spes, Charitas, Religio, animi fortitudo, mundi contemptus, amor mutuus, & ceteræ id genus, excitante spiritu sancto, qui in loco ipso inter suo famulos suauiter inambulat, & omnes suo igne succendit, animantur, & in suos quæque actus feruenter erumpunt.

4. Denique solet sese ad plura extendere explicito actu quam initio: Quot enim obedientiæ paupertatisque actus, quot perfectionis media, quot in Dei seruitio difficultates, quæ initio non penetrantur, nec proinde

Deo expressè promittuntur; nec circa eas voluntas satis valide confirmatur. Certe vel hoc ipso quod cum videamus Ecclesiam & Societatem tot agitari persecutionibus, nos tamen vota toties repetendo in ea generosè confirmamus, Deo non potest non esse gratissimum. Sicut olim inter Christianos confesso-res, crebro repeti solita fidei professio in ipso persecutionum æstu & quotidiano vitæ discrimine.

5. Sicut quando per religiosa vota infertur primus aliquis corpori religionis, fitque verum & permanens eius membrum, eidem spiritus illius Religionis proprius communicatur, ut eo deinceps vegetante viuat & agat: ita quando eadem vota renouantur, renouatur etiam idem spiritus & ipsa vocationis gratia excitatur. Initio enim cum primum communicatur secum habet coniunctum ex Dei liberalitate feruorem magnum deuotionemque abundantem, ut eius vi primas spiritualis vitæ difficultates superare facilius, & fundamentum solidum ponere, progredique ad perfectionem alacrius possit, Cum enim infirmissimi sumus tantam cælestium voluptatum copiam immiscet Deus piis exercitiis ne animo deficiamus, & aquilæ instar partim portat nos alis gratiæ suæ, partim vero nos prouocat ad explicandas alas nostras & voces proprias expromendas: idem ut pia mater primis conatibus, excitat, excipit & sustentat, hortatur ut tentemus pedes mouere & progredi assuescamus, velletque continuo tenere manum dexteram nostram & in voluntate sua deducere nos verum cum ipso religiosæ vitæ usu & consuetudine progressi aliquousque sumus, fit plerumque ut vel nostræ infirmitatis & infantie obliuiscamur & putemus nos satis valere viribus, aut non adeo egere eius auxilio, vel labore ipso victi, & spiritualis viæ spatio decurso defatigati, urgentis nos feruenter gratiæ Dei impulsibus non acquiescamus: inde fit ut sensim nos deserat feruor ille & deuotio, ac proinde valde lentè progrediamur, & destituti peculiari illo feruore cadamus sæpius. Igitur per renouationem votorum excitandus est ille feruor & deuotio, quod fit quando cum pristino vitæ religiosæ & perfectionis instituti prosequendæ proposito & desiderio Deo seruiendi iterum nos ei offerimus. Nec enim dubium est quin sopitus ille primus feruor & deuotio Dei benignitate iterum suscitetur, & pristina menti suauitas voluptatumque cælestium abundantia reddatur, quæ compellatur magnis muneribus progredi ad Deum & instituti perfectionem.

Denique per votorum renouationem infertur terræ nostri cordis altius conceptum ab initio vitæ ad extremum usque spiritum in religione peragendæ propositum ut non facile vacillet, non possit facile euelli aut mutari. Licet enim triplex imo quadruplex funiculus ille rumpi, non queat, fit tamen aliquando ut laxatis nodis non ita firmiter Deo astringat, facileque dissipari queat. Ea enim est humanæ

Fructus renouatio spiritus religiosi, & excitatio gratiæ vocationis.

Fructus confirmatio propositi religiosi, & totam vitam transigendi.

infirmi-
tatis mutabilitas, ut non soleat diu
rebus optimis, quas etiam antea maxime
probauit, sine vlla ambiguitate adhære-
scere, sed nutet frequenter; & licet non
omnino propositum deserat, non ita tamen
immobiliter illi inhæreat sicut par esset.
Quare necesse est subinde astringi nodum il-
lum qui sensim dissipatur, & nobilem illam
instituti formam imprimi profundius animo:
quod fieri efficacius non potest quam eiusdem
actus repetitione, quo iam impressa est: quæ si
bene fiat multis eum modis in vocatione con-
firmat.

Imprimis enim imus obuiam omnibus siue
hostibus siue illis occasionibus quibus labe-
factari potest sensim nostra constantia. Hu-
iusmodi sunt peccata commissa in Religione,
& ingratitude quæ solet arefacere gratiarum
diuinarum fontem: malæ item inclinationes,
hæc enim omnia ante renouationem expu-
gnantur, ut iam sine viribus sint.

2. Per ipsam votorum repetitionem actu
explicito sese confirmat voluntas in eo quod
ante fecit, quare non facile admittet aliquam
displicentiam, aut tadium susceptæ vitæ,
quam de nouo approbando, iterum quodam-
modo suscipit. Non statim vno ictu profun-
de infigitur clauus, sic ut non facile queat
euelli, sed pluribus: ita tribus clavis votorum
adacta in Deum voluntas frequenter repeti-
tis actibus inseparabiliter & immobiliter illi
inheret.

3. Cum vota renouantur variis modis solet
augeri perfectionis instituti cognitio, amor,
& æstimatio, atque adeo nobilis illa forma
perfectiori quodam modo, nempe per æsti-
mationem maiorem vnitur voluntati, ac
proinde fit magis immobilis, fortiorque
redditur ad resistendum quibuscumque con-
trariis.

4. Denique ipse feruor qui comitari so-
let votorum renouationem, mirum in mo-
dum confirmat voluntatem: sicut enim ac-
cessione graduum caloris ad calorem, ipsa
caloris forma altius penetrat, & fortius re-
sistit frigori, ita nouus ille feruor ipsam instituti
formam profundius inuehit in animam & so-
lidius commendat.

Adle tandem quod cum hæc votorum
renouatio fiat ab omnibus simul conspiran-
tibus, & palam aliisque presentibus, necesse
omnino est exsuscitari incredibilem deuotionis
feruorem in omnibus, ita ut non tantum se
contineat in animis singulorum, sed & exte-
rius apertissimis sese prodat indicis, & qua
quaersum per totum religiosæ familiæ cor-
pus, vniuersasque actiones tum publicas tum
priuatas diffundat, vnde certè mirabilis exi-
stit totius familiæ splendor, & noua velu-
ti effulget pulchritudo, insolitoque modo
efflorescit religiosæ disciplinæ decor vigor-
que, gratum certè Deo & Angelis & ho-
minibus spectaculum. Inde indissolubilis vo-
luntatum nexus, & vnio animorum, iisdem se
verbis iisdem legibus ad Dei obsequium, ad
extremum vsque spiritum simul retinendum,
conspirantium.

Quo etiam fit ut quæ à nobis profiscun-
tur circa proximum functiones, ex animatæ
iam Spiritu Dei, & diuiniore quadam vi
impulsæ, efficaciores longè sint ad Dei ac
Domini nostri maiorem gloriam promouen-
dam. Atque ob hos fines institutam esse vo-
torum renouationem dicitur p. 4. Constit. cap.
4. §. 5. & p. 5. cap. 4. §. 6. & ibidem
littera H.

Vnde proueniant tanti renoua- tionis votorum fructus.

CAPVT IV.

Hæc tanta efficacia instaurationis voto-
rum & præstantes adeo fructus pluri-
mum pendent ab ipso modo vtendi tam no-
bili medio.

Nam infinita Dei sapientia quæ societati
illud dedit, simul etiam præscripsit quam
ratione eo nos vti velit, ut illos fructus per-
cipiamus. Quare non mirum est si nonnun-
quam in quibusdam parum efficiat, cum vel
non teneant accuratè legitimum vsum vel
negligant: nec enim quantumuis efficax me-
dicamentum prodesse potest, nisi applicetur
non quouis modo, sed debite & ex arte, &
medici præscripto. Et certè hic multo magis,
cum tota hæc efficacia à cœlesti medico de-
pendeat, quem certum est operaturum po-
tentius cum hoc remedio, quo diligentiores
fuerimus in eorum vsum quæ requirit. Et si
enim potest solus & immediatè atque adeo
in momento efficere quæ commemorauimus
omnia, voluit tamen aliquod tempus ad hoc
assignari, & multis ante diebus præparari,
voluit præterea nos ipsos, & superiores,
per quos ut per canales sua sæpe in nos lumina
& dona deriuat, cooperari. Itaque ad hos
effectus concurrunt omnino tres causæ, singu-
læ suo modo: prima est Deus, 2. Superiores, 3.
nos ipsi, qui & 1. & 2. Influxum recipere de-
bemus, & vtramque etiam applicare, ut simul
ad ea restauranda nobiscum concurrant quæ
in nobis collapsa sunt, vel ad lapsum incli-
nant. Sunt autem multa qui sensim collabi
solent, & restauratione potissimum egent.

1. Est ipsa memoria & æstimatio beneficii vo-
cationis. Nam sensim ipso vsum & vitæ consuetu-
dine sensus ille tum malorum tum bonorum
quibus initio erepti fruebamur in Religione,
periculorum in quibus versabamur in seculo
atteritur quodammodo & eripitur, præser-
tim cum propter lapsus faciles in familiares
nobis imperfectiones, aut propter nonnullas
vitæ spiritualis, & Religiosæ disciplinæ diffi-
cultates præter expectationem nostram occur-
rentes (quia eas initio non satis penetraue-
ramus) ipse Religiosæ perfectionis decor &

Pendent
fructus re-
nouationis
ab ipso
vtendi mo-
do.

Perdebitam
præparatio-
nem.

Indigent re-
nouatione
in nobis.
Memoria
vocationis?

pulchritudo, eximia semper & constans, oculis nostris pulvere imperfectionum plenis mutata iam apparet. Hinc enim facile fit, ut quæ deberet in singula nostræ vitæ momenta crescere, & nos in continuas gratiarum actiones perpetuò exstimulare beneficii tanti recordatio & æstimatio, vix iam aut admittatur aut moueat.

Intentio finis nostri.

2. Est ipsa intentio finis nostri siue primarij siue secundarij. Hæc enim initio ardenti animo suscepta ipsis de causis facile languescit.

Vsus mediourum.

3. Ipse mediourum ad ipsum finem attingendum, vsus, qui sæpe vel negligitur, vel remittitur.

Huc spectat 1. Conscientiæ integritas quæ restaurari debet.

Deinde votorum & regularum obseruatio.

Tertio actiones omnes internæ quæ nos Deo iungunt, ut sunt omnia exercitia spiritualia.

Quarto sensuum & linguæ vsus.

Quinto externæ omnes actiones & ministeria.

Sexto denique corporis ipsius tractatio.

Ad hæc reparanda ordinaria media societati concessa à Domino Deo sunt quatuor.

Confessio generalis.

Meditationes variæ accommodatæ ad animum disponendum, tum ad Confessionem generalem faciendam, & rationem conscientiæ reddendam, tum ad pristinum feruorem in Religiosæ vitæ sine prosequendo, & adhibendo mediourum vsu, de nouo excitandum.

Discussio sui accurata.

4. Discussio sui accurata, qua collecto ex meditationibus prioribus lumine & feruore, emendantur quæ emendatione egent, & omnia componuntur in futurum.

illam puritatem & teneritudinem quam Deus ante concesserat, & quam finis ipse societatis requirit.

Id non solet contingere ex intentione, sed Nobis mi-
potius nobis vix aduertentibus, incautiustamen nus attentis
indormientibus profectui nostro. Dum enim profectui
plus æquo circa studia aut alias externas occupa- nostro.

tiones minus recta intentione vires omnes animi & contentionem expendimus, easque pluris æstimamus quam par esset, necesse est ut plurima quæ ad bonum animæ nostræ statum pertinent, parui fiant & negligantur, & magna cum animi remissione quæ spiritualia sunt vsurpentur: vnde defectu luminis solent oriri spirituales quædam tenebræ & mentis obscuritas, & postea frequentes lapsus, graues leuesue, prout ferunt occasiones, de quibus plenè iudicare in ea caligine difficile admodum est.

Hinc redditur non solum anceps & parum secunda conscientia, sed etiam quasi insensibilis & dura, obducto veluti calle, adeo ut imperfectiones sibi familiares non amplius horreat, non sentiat, non æstimet, imo licet graues plerumque esse possint & periculosæ, suum tamen periculum non satis attendat: & licet nonnunquam Deo excitante conscientia salubri aliquo motu percellatur, sit tamen sæpe, ut vel ob duritiem non sentiat, vel propter mentis obscuritatem non videat hos in se motus operari Deum. Quare iis veluti oppressis & nimis scrupulositatis damnatis in eo statu ad multos aliquando menses perdurat.

Eaque anceps redditur, imo quasi insensibilis.

Nec tamè idcirco secunda prorsus est, sed ipsa sibi semper regerente suas imperfectiones, semper est anxiosa semper est pauca. Inde fit ut ad pacem animi tranquillitatemque consequendam, illas ipsas imperfectiones in confessione explicet sæpe, ut siquid fortè grauius sit suo veluti officio perfuncta videatur. Verum id fit sæpe tam parum bona fide, ut in ipsa conscientiæ explicatione sit, quod meritò desideres.

Semperque anxiosa est & pauca.

Quare generalis hæc conscientiæ instauratio valde necessaria est, tum ad veram illam pacem securitatemque certò comparandam, & aliarum confessionum defectus, si qui sint, supplendos, recuperandam illam teneritudinem, quam esse in hominibus Societatis ipsa instituti perfectio deposcit, quam certè si perpetuò conseruaremus, nunquam non possemus esse securi. Ceterum in quo ea teneritudo consistat, deinde quomodo per confessionem tum generalem tum particulares siue reparari, siue conseruari queat vide parte. 6. vbi habetur integer tractatus de confessione.

Post hæc repetit author hoc loco nouem capita quæ habentur supra de confessione, Instrumento vndecimo, hoc est à 7. ad 15. & vltimum, quæ ibi vide.

Repetit etiam totum instrumentum 8. scilicet Manifestationem conscientiæ cum iisdem capitibus quæ habentur supra, vbi & ea vide.

Agit autem hic de confessione & manifestatione quia vtræque fit ante renouationem votorum.

De Conscientiæ instauratione.

CAPVT V.

Necessaria est instauratio conscientie ob varias causas.

Non facile potest pristinus ille rerum spiritualium gustus in anima perfectè reparari, nisi prius purgentur mali illi humores qui sensum illum obtundunt. Itaque 1. cura versari debet circa ipsam & scientiæ instauracionem: sic enim anima melius diuinos illapsus excipiet, cœlestique lumine & gratia perfundet vberius, & ex purificato ipso fonte fluent Deo longè acceptiora sequentia exercitia: debet tamen ad eam restaurationem præparari aliquot diebus ijs meditationibus quæ postea sequentur.

Quia sensum veterascit.

Porro ut intelligatur in quo consistat hæc instauratio supponendum est conscientiam nostram sensum veterascere, & collabi solere duobus potissimum modis. 1. Enim fit nonnunquam ut neglecta aliquandiu perdat securitatem illam & pacem quam adeptam prius fuerat. 2. Si eam securitatem non perdat, saltem perdit insignem

MEDITATIONES PRO Renouatione votorum ex Epistola ad Galatas.

CAPVT VI.

Meditatio I. ad illa verba Pauli,

*Filioli mei quos iterum parturio
donec formetur Christus in
vobis.*

1. **P**relud. Ponere ante oculos nostros matrem nostram Societatem, cum nos admonet de futura renouatione quasi audire illam clamantem. *Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.*

2. Petere gratiam, vt hac voce admonitus serio de renouatione cogitem.

1. **P**unctum. Consider. quomodo cum ad Societatem primum venimus, vel deformes omnino, vel saltem rades prorsus & informes, & quoad intellectum, & quoad voluntatem & mores, pia mater nos in suo veluti vtero, in domo, inquam, probationis, exceptos omni studio fouerit, & eius quo Dei munere abundat, vnigeniti Filij Dei Spiritus vi & calore toto biennio parturierit, primumque veluti in lucem emisit, cum vota fecimus vtile erit in memoriam renouare deformationem vitæ meæ, Dei in me & Societatis benignitatem, superiorum sollicitudinem, Spiritus Dei vim & operationes in me varias, mei mutationem, intellectui concessa lumina, voluntatis feruorem, & desideria perfectionis ardentia, denique tandem integram mei oblationem à Deo & Societate acceptatam quam proprie videbar iam totus formatus in alium virum ex seculari in Religiosum, & ex carnali in Spirituale, ex mundi mancipio, in Christi militem, de tanto beneficio gratias agam Deo.

2. Cogitabo quod cum eo ex tempore debuissim studiose & conseruare, & perficere inchoatam in me tam longa piæ matris parturitione formam adeo mihi necessariam, passus sim tamen potius illam vel sensim perire, vel imperfectam manere, adeo vt vere iam egeam reformatione aliqua saltem. Cum enim tres sint modi deformationis, non est dubium quin aliquo laborem. 1. est eorum qui cum religiosam & Spiritualem vitam profiteantur, nihil tamen religiosæ formæ habent præter externum habitum & speciem hominum oculis apparentem. 2. Eorum qui cum habeant aliquas vitæ partes bene formatas non

tamen omnes, vt cum in paupertate bene se habent, at non in obedientia, in humilitate, in charitate fraterna, patientia, &c. Cum in intellectu nihil deforme sit, at in voluntate multi sunt actus inordinati, & motus leues in exteriori homine. Cum bene quidem se habet examen conscientie: Meditatio autem & ceteræ functiones male. 3. Est eorum qui cum non patiantur notabilem deformitatem tamen non eam omnem perfectionem habent quam pro instituto poterant & debebant esse consecuti. Perpendam in quo sim gradu & quid mihi deficit & coram Deo & Sanctis Angelis magna confusione & pudore recensebo in particulari singulas meas deformitates cum serio desiderio emendationis.

3. Hoc desiderium vehementius efficiet in me piæ matris vox quæ singulari Dei beneficio hanc à Deo virtutem accepit vt etiam quos saepe iam peperit, quandiu sunt rudes adhuc & informes parturire iterum iterumque possit, donec Christo Domino duci suo & parenti conformes sint. *Filioli*, ait, *mei, quos iterum parturio donec formetur in vobis Christus*. Et quidem id facit semper, sed præcipue cum instat renouatio votorum. Tunc enim Filios suos toto affectu complexa, excitato Spiritus illius quo plena, est calore collectis omnibus viribus, ingenti molimine, & conatibus, & doloribus magnis enititur instituti sui formæ reddere conformes. Illuc spectant Societatis totius etiam eius quæ in cælo est preces, viuientium etiam in orbe toto feruor & lachrymæ, mortificationes, adhortationes, instituti consideratio, confessio generalis, conscientie manifestatio, recollectio & alia id genus media, quæ ipsa dum tanto Spiritus feruore adhibet, & vt etiam adhibeamus tam sollicitè & amanter, hortatur nos vere iterum parturit.

4. Cogitabo quod conatus eius & nostros, & dolores eo maiores esse necesse est, quo iam difficilius est distortas animæ nostræ inclinationes, vbi diuturno vsu induruerunt corrigere; vnde maior iam aliquanto feruor requiritur quam cum emisimus primum vota, itaque cauebone quod plerisque contingit cordis mei duritia & inflexibili pertinacia tantos in me conatus irritos reddam, lustrabo ergo cor meum ad fundum vsque & attendam num in eo aliqua sit voluntaria & obdurata deformitas, quam si deprehendero, in colloquio rogabo Christum Dominum in cruce fixum, vt suo illum sanguine & amore emolliat vel conterat potentia dexteræ suæ, sic vt fiam instar ceræ mollis & terræ in manu figuli, faciliusque in eius similitudinem former.

Pater & Ave.

MEDITATIO SECVNDA ad eadem verba.

Filioli, &c.

Prælua duo eadem quæ in prima.

1. **P**unctum. Considera formam illam quam vult Societas in nobis efficere, esse Christum, siue vitam eius vel imitationem, qua nimirum fiat ut in hoc theatro in quo *spectaculum facti sumus Deo, Angelis & hominibus*, repræsentemus perfecte personam Christi Domini, tum interiori homine non tantum per gratiam habitalem quæ nos eius fratres & Filios Dei facit, sed etiam per cogitationes, affectus, desideria, intentiones, consilia tum in exteriori, per verba, gestus, corporis compositionem, conuersationem, functiones concionum, lectionum, ministeriorum, & officiorum, induentes nos viscera charitatis eius, & misericordiam, patientiam, humilitatem, mansuetudinem, obedientiam, &c. In omni loco & tempore sic illum ad viuum in nobis exprimamus ut Pater æternus Filium suum in nobis agnoscat quodam modo orantem, meditantem, loquentem, conuersantem cum proximo, obedientem, humiliatum, &c. Ut sic in nobis ut in dilecto Filio suo sibi complaceat, homines vero nostro aspectu, verbis, conuersatione, functionibus, in Dei & Christi notitiam, & amorem, admirationemque veniant. O quam gratum spectaculum Deo, Angelis & hominibus! Vide quomodo tu hanc Christi personam sustinueris.

2. Punctum, Considera, matrem nostram Societatem cui est datum nos parturire donec Christus formetur in nobis, habere etiam in se eam formam quam nobis vult imprimere; alioquin quomodo illam in nobis efficeret? illa forma continetur toto instituto eius, quod nihil est aliud quam signaculum quoddam expressum solerti manu ex Christi Domini vita & actionibus, ut postea applicatum nobis, eius vitæ formam in nobis imprimat. Omnes enim Regulæ aliud nihil, quam expressa ex Domini gestis documenta, & practica perfectionis axiomata quibus adiungit Dominus Spiritum internum Filij sui, cuius proprium est externam illam formam profunde menti nostræ imprimere: Quare non sine causa superiores in votorum renouatione commendant instituti considerationem, & illam formam veluti nobis applicant. Hinc cognoscam quanti mihi sint faciendæ regulæ omnes, quo spiritu recipiendæ, & quo feruore sineque seruandæ, ut nimirum per eas conformis tandem fiam Christo in omnibus.

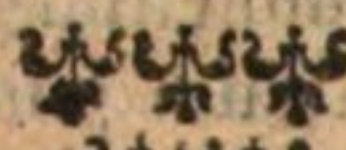
3. Punctum. Considera præter instituti formam fuisse in Societate & etiamnum esse multas viuas Christi imagines & formas, qui quem in se continent & exprimunt Christum, ita nobis exemplo præcipue & verbo exhibent, ut Societas merito per eas dicatur formare Christum in nobis: sic enim Paulus Christum in fidelibus formabat, talis fuit B. P. N. Ignatius, B. P. Xauerius. P. Faber. Tales sunt communiter superiores, & præter eos multi viri sancti, non ita passim omnibus noti, qui vere possunt dicere. *Vino ego iam non ego, viuit vero in me Christus.* Item, *imitatores mei estote sicut & ego Christi.* Et recte merito quisquis in Societate talis esse deberet, ut nos mutuo considerantes in deuotione cresceremus, ut Deum Dominum nostrum laudaremus, quem in aliis quisque ut in illius imagine agnoscere posset & deberet.

Ita enim ex tot imaginibus & Christi Spiritu plenis, virtutum exempla directa in se mutuo Christum perficerent, tam in interiori quam in exteriori cuiusque homine. O quam gratum & gloriosum esset tale spectaculum Deo, Angelis, & hominibus, tot Dei filiorum, & fratrum vnigeniti Filij eius Domini nostri Iesu Christi imagini conformium Societas! Ego proponam serio non attendere mores secularium & tepidorum, sed in serio Deo seruientium, & in Christi Spiritu ambulantium exemplis intueri Christum, & in me deriuare sequutus Apostoli consilium: Qui ut oculos animosque fidelium ab imperfectorum vita reuocaret, Christum in se exprimebat, & eos hortabatur: *imitatores mei estote sicut & ego Christi.*

4. Punctum. Perpende Dominum Christum miseris temporibus, quibus mundus est adeo deformatus, hanc vitæ suæ formam dilectæ suæ Societati, matri nostræ concessisse tum ex magno amore quo singulos eius filios prosequitur, quos ab æterno voluit esse conformes imagini suæ, tum ob Ecclesiæ suæ bonum, quæ si vnquam, certe indiget hoc tempore quo charitas extincta pene vbique est, vacillat vero fides, strenuis operariis qui sua sanctitate vitam Christi representent mundo. Et certe si tanta est in aliis orbis partibus necessitas, nemo non videt quanta sit in his, vbi tanta credendi viuendique licentia omnem prope Dei notitiam, & sensum hominibus abstulit: si ergo Deum amem, & Dei Christique Gloriam conabor omni studio eam, formam acquirere ut sic reformando mundo valeam cooperari.

Colloquium quo petam gratiam, ut damnata mea deformitate, induam tandem Christum Dominum, totum fieri poterit, vel cum B. Patre nostro vel cum Christo.

Pater & Aue.

MEDITATIO III. ad illa verba Pauli.

O Insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus.

Ad Galatas III.

Defectus luminis spiritualis practici.

1. **P**reludium. Audire Societatem matrem meam his me verbis increpantem, & causam meam tepiditatis, & duritiæ inquirentem.

2. Petere gratiam, ut hac amantissima obiurgatione excitatus, liberare me tandem queam ab hoc statu periculoso.

1. Punctum erit considerare ad formam illam vitæ Christi, ut in nobis fiat, necessarium imprimis esse, non veram tantum, sed quæ fieri potest, clarissimam & distinctissimam Christi imaginem per cognitionem eius perfectam menti imprimere. Hoc enim est primum veluti vestigium diuinæ huius formæ: Nam nisi veram claramque Christi speciem in seipso intellectus depingat, non poterit voluntas amoris eius sigillo consignari, nec mores ad eius imitationem formari. Quare Apostolus, Galatas, in quos Christum formare volebat, insensatos vocat & stultos, quia hac notitia carebant; vera enim sapientia & scientia Sanctorum est scire Christum, & illum nescire vel parum scire est stultitia. O quot fideles, imo Religiosi parum Christum norunt, saltem practice, licet in aliis docti sibi & sapientes videantur. Quam multi distinctius cognoscunt stellas cæli, mundi miracula, rerum naturas, in quibus exquirendis minima quæque scrutantur, at diuinas Christi virtutes, opera admirabilia & documenta vix intuentur, multarumque rerum quas didicerunt formis imbuti, vix vllum spatium perfectæ imagini in se formandæ relinquunt. Non mirum est si deformes illi perpetuo maneat, si ad vitæ Christi formam parum animi habeant. Conabor apprehendere quod ait B. Paulus 1. Corinth. 14. *Ignorans ignorabitur*, quasi diceret qui nullam Christi formam menti impressam gerit, adeoque eum non nouit vel minus quam pro statu deberet, etiam non poterit agnosci ut ad Christum pertinens.

2. Considerare præcipuam causam huius insipientiæ Galatarum S. Paulum tribuere cuidam veluti fascinationi, *Quis vos fascinavit*, inquit,

ut nimirum Christum ipsum crucifixum, totamque vitam eius formam ante oculos vestros depictam ac descriptam non videatis: Sicut autem fascinum propriè nocet infantibus & ætati teneræ, & iis qui firmo necdum vestigio pedem figunt, ita plerumque solet contingere ut statim ab ipso nouitiatu ipsa studia, & externæ occupationes, & nonnullorum exempla vehementem cuiuspiam boni sensibilis, verbi gratia honoris, fauoris, gloriæ, commoditatum imaginationem & affectum ingerant, & ita rapiant animi vires, intellectum & affectum ut sensim sine sensu indurescat ad spiritualia, & ita excæcet ut nec Deum, nec Christum nec seipsum videat licet sæpe superiorum admonitionibus & assiduis Dei inspirationibus ante oculos repræsententur. Hanc meam cecitatem & duritiam agnoscam, & coram Deo ingemiscam quod hætenus deceptus fuerim pueriliter, rogaboque ut oculos meos illuminet ne obdormiam in morte.

3. Considerare aptissimum contra hoc fascinum esse remedium bene Christi Domini vitam meditari, nec enim facile vis fascini huius attinget illum, qui quotidie spiritualibus exercitiis serio vacabit; Itaque expendam defectus quos soleo admittere in meditatione, nempe in præparatione eius, in integritate, in modo, in quotidiano fructu, & executione, & conabor, ut significat Apostolus, quotidiana vitæ & passionis Christi meditatione illum mihi tanquam viuum exemplar, vel librum apertum, clarissimis vulnerum & vibicum characteribus descriptum proponere, ex quo veram scientiam hauriam in quo legam virtutum omnium Charitatis, Humilitatis, Paupertatis, Obedientiæ descriptam naturam, Proprietates, Actus internos & externos.

4. Addam denique illam obiurgationem B. Pauli, quæ ibidem statim subiicitur. *Sic stultus estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa?* Nam valde stultum est, quod cum primum singulari Dei beneficio, vocatus fui ad Religionem, cum tanto feruore cœperim in vita spirituali progredi, creata omnia bona mundum, mundique fauorem omnem & gloriam contemnere: Nunc post tot annos, animo plane sæculari, & carnali intentione, longe minora bona in Religione ipsa prosequar, quam in seculo, adeo ut videar frustra pene hætenus laborasse & iecisse fundamentum pretiosum, & iam superædificare quisquillas. Ergo confusus resumpto pristino feruore spiritus, ad illam consummationem contendam, cuius exemplum dedit mihi Christus in cruce cum dixit Consummatum est.

Paul. Act.

MEDITATIO IV. ad illa verba.

*Mihi autem absit gloriari, nisi
in cruce Domini nostri Iesu
Christi, per quem mihi mundus
crucifixus est & ego mundo.*

Ad Galatas. Cap. 6.

Defectus amoris Iesu
Christi.

Prælia, ut in tertiâ Me-
ditatione.

P Vñctum. Confid. ad formandum in nobis Christum valde esse necessarium ardentem eius amorem. Is enim est veluti fornax in qua durities cordium nostrorum mollescit, ut in iis diuina vitæ eius forma imprimatur. Quare omnes qui in Christi amore excelluerunt, videmus etiam in eius imitatione excelluisse, unde S. Paulus in initio huius Epistolæ commendat in nos Christi amorem, *qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos eriperet; &c.* ut ita Galatas ad illius amorem prouocet.

2. Considera amorem hunc erga Christum debere esse magnum, æstimatiue potissimum, sic ut nihil Christo bonoque gloriæ eius præponamus, quin potius ei ex integro seruiamus. Quare cum videret S. Paulus, Galatas Christi Domini vitam, passionem, dignitatem, & merita, item fidem in illum, eiusdemque amorem non tanti æstimare, quanti debebant; ideoque præter Christum, legem etiam ut necessariam seruare velle: In eo totus est ut illis persuadeat vim & dignitatem crucis Christi. Et certe in vita spiritali, pro proportionem nihil ita retardat à perfectione illa forma, quam quod si non speculatiue, saltem practice non satis æstimamus Christum & eius perfectam similitudinem, & nescio quomodo veluti scandalizamus in eius cruce, paupertate, in humilitate, adeoque in aliis & in nobis pluri facimus apparentia quædam bona, quàm solidas Christi virtutes: hinc enim fit ut admiremur & suspiciamus, & laudemus externa nostra & aliorum; interna vero parum admodum. Examinabo ego me & ad fundum usque exquiram; num vere Christum amem? Num in me & in aliis tanti faciam vera bona, ut debeo, Et si deprehendero in me pondus & pondus, & stateram dolosam, ac mea;

dacij, confundar, petitaque venia corrigam.

A 3. Quod si velim ita Christum diligere appetitiue, debeo sentire quod sentiebat Apostolus cum diceret, *mihi autem absit, &c.* Quasi diceret. Glorientur alii in cæteris bonis quibuscunque, quæ ipsi magna & excellentia reputant, in lege, in hominum applausu, in scientia, in doctrina, in variis talentis, At ego in sola cruce Iesu, tanquam excellentissimo bono meo, in quo, id est, per cuius meritum, ad cuius imitationem & propter cuius amorem mihi mundus crucifixus est & ego mundo. Adeo ut tanquam mortuus in cruce cum Christo, iam amplius non teneam, non delecter, non tangar mundanis opinionibus, fauoribus, opibus, delitiis, gloria, vel contra opprobriis, obloquiis, infamia, odiis, persecutionibus. Et vice versa mundus ipse, mihi crucifixus est, quia hæc eadem bona & mala mundana non me magis tangant aut afficiant, quam si vere mortua essent.

B 4. Considera, non satis esse ad perfectum Christi amorem, id sentire, sed necesse est etiam hanc regulam sequi, illi insistere, ut monet Apostolus. *Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos.* Certe hæc regula vitæ Christi quam nobis Apostolus commendat, in nostro instituto & regulis nobis explicata, & in promptu, atque adeo in manu posita est. Quare non tantum nobis magnificandæ sunt, sed etiam singulari studio obseruandæ propter amorem Christi, cuius vitæ formam nobis imprimunt. Alioquin priuabimur excellenti illo effectu amoris Christi, Pace inquam nobiscum, cum Deo, cum superioribus, cum aliis, id quod experientia satis nos docet quotidie.

C 3. Sed præterea si abundantiori charitate ferar in Christum, tentabo imitari Apostolum in eo quod dicit in fine cap. 6. *De cætero nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Domini IESU in corpore meo porto.* Quibus verbis declarauit quantum amaret Christum, nam proculcato omni, humano respectu, & ablegato à se omni fauore honore, & gloria hominum, despectisque quorumcumque obloquiis, occasionibus, dictis, odiis, persecutionibus, se & esse, & fore profiteretur Christi seruum, non occultum, non clam, & in animo, & bonis desideriis, sed re ipsa, sed palam omnibus in suo corpore, in fronte, in vita tota, in conuersatione omni, ferendo palam insignia & stigmata Domini IESU, id est in iustas ad similitudinem crucis Domini notas, verbera, ignominiam, calumnias, corporis mortificationes, & similia, quæ à Domini corpore, & cruce deriuata testarentur, cuius esset seruus & miles. Et hoc est, quod regula 11. constit. nobis commendatur: Ego per tentabo animum meum & interrogabo me an sit mihi satis roboris ut dicam, *de cætero nemo mihi molestus sit.*

Pater Aue.

MEDITATIO QUINTA ad illa verba.

Miror quod sic tam citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam.

Ad Galatas cap. i.

Leuitas & inconstantia.

Oratio præparatoria & præludia, vt in
III. Meditatione

1. **P**UNCTUM. Considerabo valde esse necessarium ad cordi & vitæ inexarandam Christi formam, inchoatum opus vrgeri continuo nec intermittere vnquam: Quare Apostolus naturalem leuitatem animi, & inconstantiam, statim initio taxat, vt declarat eam fuisse potissimum causam, cur in illis iterum formari Christus debere; *Miror quod tam cito transferimini, & quasi transmigretis à statu perfectò, ad quem vocati estis à Deo expuro amore & gratuita beneuolentia, in imperfectū facti volubiles, rotarum vel globorū instar.* Cogitabo nū in me sit eadem volubilitas & inconstantia, & quam sæpe bona proposita mihi, à Deo ipso tam misericorditer inspirata, & tam serio coram ipso concepta, mutem leuiter & sine causa, & à perfectionis prosecutione reuoluar ad inferiora bona. Id quod admirans coram Deo, confundar ob tantam ingrati tudinem meam, quod acceptas ab eo gratias cum tanta eius iniuria tam cito abiiciam.

2. Considerabo vnde proueniat mihi hæc leuitas; certe Apostolus indicat duas causas illius. 1. Est, quod nimis facile auertam oculos mentis à meo exemplari; & eos conuertam ad imperfectorum vitam, exempla, verba & consilia. His enim facile permouentur illi, qui nō satis cōstantes sunt, vt bene inchoata deserat: fit enim nescio quomodo, vt corruptæ naturæ placeat tepidorum potius, quam aliorum exemplum sequi & minus necessarium iudicetur pristinis propositis insistere quando videmus alios in contraria ferri, adeo vt aliquando veniat nobis in mentem consilia, & proposita vitæ perfectioris esse vel superflua, vel indiscreta atque adeo non esse à Deo, quia videmus alios quos prudentes reputamus alia via pergere. 2. Causa est quia nimium acquiescimus carni & sanguini, nec ita Christo adhærescimus, aut illum tota voluntate complectimur, sed veluti penduli sumus circa ea quæ perfectionis sunt, vnde nihil mirum si

facile quouis aëre moueamur. Id prouenit ex A immortalificatione affectuum inordinatorum, propriaque voluntatis ac libertatis, quibus omnibus nō secus atque rotis voluimur et reuoluimur, per bona creata prout se dant occasiones.

3. Consider. Efficacissimum remedium contra hanc inconstantiam & leuitatem esse crebram mei considerationem per examen conscientie vtrumque, & regulas electionis; nihil enim ita leuitatem nostram, quæ plerumque ex inconsideratione prouenit, attingit, sicut cōsideratio & attentio vigilans circa se & actiones suas, siue præteritas vt bene discutiantur, & corrigantur ad normam vitæ Christi, siue futuras, vt perfectè per eandem normam componantur. Examinabo igitur quomodo hactenus vsus sim vtroque examine, & regulis electionis, & quomodo vti imposterum debeam.

4. Consider. vtile etiam esse remedium meæ inconstantie sequi exemplum Apostoli, quod etiam proposuit Galatis, vt eos faciat constantes. Christo, inquit, confixus sum cruci; viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus; Quasi diceret, vultis o Galatæ cōstantes esse & Christo adhærescere vt in vobis formari queat. Primò abhorrete ab omnibus quæ mundus amat & amplectitur, adeoque præcidite vos generoso proposito à sterili & damnata arbore mundanæ vitæ, adeo vt nullam vobis relinquatis spem ex illa trahendi vllum succum, aut ex eius legibus; moribus, spiritu viuendi vestras actiones internas & externas ei conformandi, sicut ramus præcisus ab arbore prorsus ab ea alienus est. 2. Inserite vos cruci, siue Christo crucifixo per eius amorem, sic vt illi immobiliter adhæreatis, & ab illo vitam & succum gratiæ sugatis, vt non iam vos in vobis aut vobis viuatis, non natura vestra, non concupiscentia, non malæ inclinationes, non voluntas propria, sed Christus ipse à quo trahatis succum & formam internam & vitæ eius & virtutum Humilitatis, Paupertatis, Obedientiæ, Patientiæ, & ipse Christus in nobis oret, loquatur, doceat, concionetur, labores, patiat, opera denique verba omnia operetur.

Confundar quod adeo parum firmiter cum Christo colligatus sim & petam à Deo vt tandem aliquando faciat me in suo amore, & in bonis propositis meis immobilē.

Pater Au.

MEDITATIO VI. ad illa verba Pauli.

*Currebatis bene : quis vos impe-
dunt ?*

Ad Galatas Cap. VI.

Tepiditas.

Preludium. Mihi proponam viatorē qui ad
ingēs aliquod bonū quod toto corde con-
cupiscit, obtinendū maximo animi ardore, sūma
festinatione, magnis itineribus contendens, in
via vel detinetur, vel subsistit, aut quod peius est
perdet, vel anfractus & circuitus abducitur.

2. Peccam gratiam ut reflexis in pristinas vias
meas oculis agnoscam meos errores, & tardita-
tem, atque ad bene currendum in posterum in-
citer.

1. Punctum. Considerabo cursum meum in eo
consistere ut ad perfectam formam vitæ Christi,
ad salutem & perfectionem meam, & pro-
ximum, per media mihi in mea vocatione pro-
posita contendam, non qualicumque modo, non
claudicando, non ambulando, sed currendo in
odorem vnguentorum, id est exemplorum Chri-
sti, qui me traxit à seculo ad se sequendum. Et
quidem illum ego cursum cum aliquo feruore
inchoasse videor, sed iam à tanto vel tanto tem-
pore, nonne fui abductus ab illo sine ad creatam
bona? Per quot circuitus festinaui? Quam inu-
tiliter cucurri, & quodammodo lassatus fui in
via vanitatis?

2. Considerabo quæ sint causæ errorum
meorum, circuitus, & tarditatis. Certe Deus
ex parte sua hætenus me traxit inspira-
tionibus, adhortationibus, & exemplis, &
etiamnum fortissime trahit: Et ipsa Domini
Christi charitas potentissime me urgit & urget
ne mihi viam. Ergo hæc vincula siue impedi-
menta cursus mei et si nonnulla sint ab imperfe-
ctionum exemplis tamen potissimū, Ego mihi ip-
se illa inieci, ubi cogitabo quænam sint. S. Ber-
nardus ad quatuor reuocat. 1. Est neglectus con-
scientiæ meæ, parum timorata, quo fit ut multa
mihi quotidie vincula peccatorum iniiciam, qui-
bus vel abstrahar à via, vel in ea retarder. 2. Va-
norum desideriorum multiplicitas. 3. Effusio in
occupationes externas non necessarias quales
sunt quædam pertinentes ad studia, & eorum
modum, unde vanæ sollicitudinum spinæ. 4.
Animi remissio & languor, ob apprehensas cor-
poris incommoditates & alias difficultates vitæ
spiritualis.

3. Considerabo quot me iam annis hæc impe-
dimenta irretitum tenent, & quandiu retine-
bunt nisi abrumpam? Quam parum viæ hæte-
nus confecerim, & quod iam peruenissem, si ut vi-
debar initio incepisse cōtinuo cucurrissem sem-
per. Certe quod ad meam attinet salutem, vix
videor illam satis in tuto collocasse. Quid enim
esset si coram Deo comparandum esset? Et si
enim in Dei misericordia confidere possint &
soleant feruentes, habent semper tepidi, de
quorum numero ego sum, unde de conscientia
sua dubitent, & iudicia Dei apprehendant:
Quod attinet ad perfectionem meam, possum-
ne agnoscere in me vel vnam virtutem solidam
& veram? Imo quam crudas adhuc sentio pas-
siones, quantas in perfectione acquirenda, &
virtutum exercitiis difficultates? Quod autem ad
proximum spectat; Quam parum hætenus tot
meis laboribus ac studiis egi? Sum ne mihi con-
sciūs, quod vel vnicum peccatum mortale ali-
quando impediuerim? idque idcirco quia reue-
ra non egi ut instrumentum Dei, nec studui me
ad hoc disponere, ut prout optabat, opera mea
vteretur.

4. Cogitabo ex vna parte, quam forte parum
mihi restet vitæ, quam multum viæ ad finem
meum; Quantum oneris forte accedet ratione
officiorum quæ imponi poterunt; Quam parum
otii ad mihi libere & quiete vacandum in poste-
rum dabitur; Quam parum supersit virium cor-
poris & animi. Ex alia vero parte mihi ponam
ante oculos Christum inuitantem me, imo tra-
hentem post se & acriter perurgentem, suæque
gratiæ & Spiritus efficaciam ac feruore parantem
dirumpere vincula mea, & ponere pedes meos
tanquam ceruorum, ut dum mihi temporis ali-
quid & virium superest, incitatissimo cursu er-
rores, & tarditatem pristinam compensem &
& aliquid perfectionis acquiram. Decernam er-
go iam tota contentione currere, & ita singulas
meas actiones obire quotidie, ut per eas vere me
promoueam & extendam me ipsum ad desidera-
tam toto corde formam perfectam Christi. Hæ-
tenus enim fui similis illi qui vult & non vult,
& ideo in via spirituali tot passus sum difficulta-
tes, tot tædia; Qui enim ita procedit lente & in-
constanter nihil proficit, & cum sæpe remittat
quiescat, aberrat sæpe repetenda via est, sæpe in-
cipiendum de nouo, cum noua difficultate, vn-
de facile de fatigatur, & animum progredien-
di abiicit. At qui semel decernit se se totum tra-
dere Deo, & vnico velut ictu animam suam
propter Deum perdit: Non secus atque Marty-
res breui mortis compendio magnas difficulta-
tes & longa certamina redimunt, & ut expe-
rientia constat, plus vno die currendo profici-
unt, quàm multis tepide procedendo. Audiam er-
go consilium Apostoli datum Galatis sic cap. 6.
Si spiritum vinimus, Spiritu & ambulemus.

Pater Aug.

MEDITATIO:

MEDITATIONES DE Renouatione spiritus.

Ex Cap. 1. 2. & 3. Apocalypsis.

NOtandum est quod cum gliscentibus abusus sensim Aſiana Eccleſia ab Apoſtoliſ fundata & inſtituta ſcedari inciperent, vt eas Chriſtus Dominus renouaret, & reſtaurato priori ſeruore ad perſecutiones futuras pararet, in Apocalypſi apparuit S. Ioanni eo habitu qui conueniens erat ad eum finem. Nam inſtar agonotheſtae prodiit in medium, & ad Episcopos praecipue, & fideles litteras dictat, quibus monet vt renouent priſtinum ſeruorem, & ſe ad futurum certamen accingant. Certè quæ vndique ingruere videntur Eccleſia calamitates nobis perſuadere debent, ad eſſe Chriſtum Dominum eodem in habitu, & iſdem nos adhortationibus ad perfectam inſtaurationem inuitare. De quibus proinde fortè iuuabit meditari ante renouationem.

MEDITATIO I.

De Chriſti Domini apparentis habitu.

Ex Apoc. Cap. 1.

Oratio preparat. de more.

Preludium, ponere ante oculos in toto mundo inſtitutum à Chriſto Domino poſt crucis victoriam, agonem Chriſtianum in Dei ſpectantis honorem, quem ipſemet Chriſtus tanquam agonotheſta renouatiſ ſæpe athletis reparat, & ei præſidens luſtrat inuiſibiliter in eo habitu quem S. Ioannes Cap. 1. Apoc. deſcribit.

2. Petere gratiam vt ſerio excitemur ad vitæ noſtræ renouationem.

1. Punctum. Conſiderare cur Chriſtus Dominus agonis Chriſtiani victor primus & inſtitutor, in habitu ſacerdotali indutus, nimirum calari veſte, & ſuccinctus zona aurea appareat inambulans in medio Eccleſiarum omnium, quæ per ſeptem candelabra ſignificantur. Huius rei rationes ſunt.

1. Vt denoretur illum per Sacrificium crucis obtinuiſſe ſummam illam authoritatem in totam Eccleſiam. 2. Vt intelligamus quanta prouidentia inter candelabra continuo verſans ſacerdotum more, eorum curam gerat, oleo fouens, accendens, & emungens. Id enim officii & circa Eccleſias omnes, & circa ſingulos fideles præſtat, vt luceat lux noſtra corâ hominibus.

3. Vt ſciamus Chriſtum Dominum non tan-

tum ſacerdotii ſui functionem exercuiſſe, cum ſe patri obtulit in cruce, aut cum ſe offert quotidie in altari, ſed etiam quando ad vitæ ſuæ & crucis ſimilitudinem fideles ſuos athletas patri ſuo offert, ſive per effuſionem ſanguinis eorum, vt olim Martyres ſive per martyrii imitationem vt religioſos præcipue. Chriſtum rogabo vt in medio ſocietatis ſuæ inambulans, oleo ſuæ gratiæ foueat tot candelabra in ea conſtituta, igne item ſui ſeruoris accendat, & in hac renouatione purget à ſuperfluis emungatque, & vt verus Sacerdos omnes nos vt conſecratas deuotaſque Deo hoſtias vitæ ſuæ, cruciſque imitatores faciat, & patri ſuo ſecum offerat.

2. Conſidera Chriſtum Dominum inſtauratorem ſuæ Eccleſiæ deſcribi à S. Ioanne, cano capite, flammantibus oculis, pedibus æris inſtar in igne ardentibus. 1. Quia hæc renouatio per effectus, tum miſericordiæ eius, tum iuſtitia, ſive per eius prouidentiam perficitur, cuius ſuauiſ & candor ſeu puritas ſignificatur per canitiem, perſpicacitas & ſeueritas per oculos flammantes, quibus etiam noſtras minimas labes intuetur & vindicat, noſque ad vindictam excitat, & æneis ignitiſque miſericordiæ, iuſtitiaque pedibus inambulans inter nos fortiter, efficaciſ terque exequitur, & conſumit rubiginem tum Eccleſiæ totius, tum cordium noſtrorum hoſtesque tum internos, tum externos conterit. 2. Quia tales nos ipſe vult efficere, vt nimirum candida ſit lanæ albæ, & niuis inſtar noſtra conſcientia, in noſtris imperfectionibus peruidendis perſpicaces & flamme ſint oculi noſtri, & in bonorum propoſitorum executione fortes inſtar æris & conſtantes, atque accenſi ſimus. Cum hæc nobis deſint, rogandus eſt, vt ipſe non ceſſet in medio cordis noſtri ambulare, & hæc in nobis efficere.

Conſidera 3. Quod Chriſti vox erat ſicut vox aquarum multarum, id eſt magna & ſonora. 1. vt ſignificetur ad hanc renouationem excitari & iuuari nos magna Chriſti voce, quæ eſt inſtar aquarum multarum, id eſt multis & magnis inſpirationibus, & magna gratiarum copia ex ore Chriſti, id eſt eiſ iuſſu & meritis in nos diſfuſa, & certè quiſque experitur ſuo tempore quæ fortiter ſonent inſpirationes, de vita renouanda. 2. Quia aquæ multæ populi multi. Ideo hæc Chriſti vox etiam ſignificat ſanctam & feruentem multorum conſpirationem ſeſe iuuicem authore & inſpiratore Chriſto excitantium ad Dei laudes & ad gratias ei agendas, & ad perfectum eiſ obſequium. Petendum à Chriſto Domino vt ſua nobis voce tale deſiderium renouationis inſpiret omnibus, vt inter nos aliud nihil in poſterum audiat, quàm mutua ad id inuitatio.

Conſidera 4. Chriſtum Dominum vt Eccleſiam ſuam renouet apparere cum ſeptem ſtellis in dextera: Stellæ autem ſignificant ſuperiores, vt intelligamus hanc renouationem pendere etiam ab aliquo influxu ſuperiorum noſtrorum: Nam eos in dextera ſua tenet, vt ſignificet eos à ſe conſtitui, & eſſe inſtrumenta ſibi coniuncta, & à ſe vim influxumque recipientia, & per illos vt ſtellas in huius vitæ nocte abſente, ipſo ſole

ipso sole iustitiæ suas nos luce illis cōmunicata illuminari debere. Hæc autē superiorū cooperatio fit præcipuè cū eis conscientia nostrā manifestamus: Ex quo intelligitur, eū qui à suo superiori regi se finit, à dextera Christi Domini regi. quare eū rogabimus vt nos nō permittat vnquā à superiorum cura & gubernatione deseri nec ex eius dextera excidamus.

Considera 5. Ex ore Christi procedere gladium ex vtraque parte acutū, quo significatur. 1. Hanc renouationē fieri potissimū per Dei verbū, quod est gladius ex vtraque parte acutus, propter vim doctrinæ & præceptorum, quæ Christus nobis de perfectione Euangelica reliquit, & efficaciam exemplorum eius. 2. potest etiam significari mortificatio vtraque, interior, & exterior sine qua hæc renouatio non perficitur. Rogabo vt huius gladij ancipitis efficacia pertingat ad intimum cor meum, & ad diuisionem medullarum, & compagum, vt omne corpus peccati in me eius vi dissoluatur, ne postea seueriori me gladio puniat.

Considera 6. quod Christi facies erat sicut Sol lucet in virtute sua, id est, in meridie. 1. Vt significetur acceptū imitatione Christi feruorē Charitatis esse instrumentum huius renouationis. 2. Eiusdem renouationis finem esse mutationem faciei nostræ, tū internæ, tū externæ, vt nimirum Charitatis ardore intus Solis meridiani instar accendamus; exterius verò proximos omnes inflammemus. De Sole meridiano ita habet Sapiēs Eccl. 43. *In meridiano exurit terrā, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere fornacē custodiens in operibus ardoris?* id est Sol hunc mundū vt fornacem incendit continuo tripliciter (id est vehemēter) Sol exurens montes, radios igneos ex sufflans, & refulgēs radiis suis excæcat oculos. Talis certē fuit Christus Dominus. Tales etiam vult esse sui imitatores & socios. Petendum vt hac renouatione interiūs, exteriusque mutemur, & reuelata facie gloriam Domini speculantes à claritate in claritatem transformemur in eandem imaginem tanquam à Domini spiritu.

MEDITATIO II.

Ex 1. Epistola ad Angelum Ephesi.

Pæulud. Ponere ante oculos Christum Dominum in schemate descripto supra per Ecclesias ambulantiem, vt eas renouet, & mandantiem S. Ioanni vt scribat Angelo Ephesi, id est Timotheo.

2. Petere gratiam vt possimus bene vti ea admonitione, quam ad Angelum Ephesi misit.

3. Punctum. Considera S. Timotheum

(Ephesinum hoc tempore Episcopū ad quem Christus Dominus scribi iubet) iuuenem adhuc secundum præcedentes in eo prophetias fuisse vocatum ad vitam Apostolicam, & eius formatū vt militaret bonam militiam, & vt exemplum esset fidelium in verbo in conuersatione, in fide, in charitate, in castitate; & vt non negligeret gratiam quæ initio erat in eo: Hæc meditaretur, in his esset, vt profectus eius manifestus esset omnibus. Sectaretur iustitiam, pietatem, fidem Charitatem, patientiam, mansuetudinem; certaret bonum certamen fidei, denique seruaret mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Domini Iesu, & Epistola 2. cap. 2. Laboraret vt bonus miles Christi, ne se secularibus negotiis implicaret, & sollicitè curaret seipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem: Denique vt sapè se renouaret, & suscitaret gratia Dei, quæ data erat ei, & id genus alia. Certè gratia Dei magna est vocatum esse à Deo ad tale vitæ institutum, & in eo conuenientibus mediis instructum ad eius finem attingendum, vnde hinc gratias agam pro vocatione.

Considera 2. Hac vitæ Apostolicæ forma imbutum, & ita admonitum à S. Paulo initio quidem magno cum feruore perfunctum esse officio; imò ad mortem vsque valdè diligentem in eo se præstitisse, vnde & hic Christus illum laudat. 1. Quod propriæ salutis & perfectioni per bona opera etiam cum labore constanti, & patienti expectatione vacaret. 2. Quod vt salutem aliorum curaret, sollicitè hæreticos detegeret, hæresim, aliaque vitia non sustineret, sed corrigere conaretur. 3. Hæc præstando plurimum laboraret, fortiter aduersa omnia & aduersarios sustineret & non deficeret. Verum cum adeò bonè officio fungi videretur, deprehendit tamen perspicaci suo oculo Christus Dominus in eius vita tam perfecta aliquos nauos, propter quos ait. *Sed habeo aduersum te quod Charitatem primam reliquisti*, nimirum quem initio feruorem conceperat, tempore sensim gliscente remisit, non quod aliquid ageret, aut omitteret aliquid momenti, sed quia easdem quas prius functiones non tanto feruore, non tanta cum cura placendi Deo, & sollicitudine suis eas omnibus circumstantiis exornandi, exercebat, & fortè nonnullas minoris momenti nonnunquam negligebat prætextu valetudinis, vel senectutis, erat enim infirmus & senex, vel simili: nec conabatur sapè, vt ei præceperat Paulus gratiam Dei sibi collatam viuificare. Cogitabo num mihi quid simile non contigerit, nam primus ille feruor quonam abiit? An non mihi nihil planè boni agenti posset dicere Dominus, habeo aduersum te, &c.

Considera 3. Christum Dominum illum ad vitæ renouationem inuitare, & media nonnulla ad illam valdè necessaria præscribere, quæ mihi dicta æstimabo.

1. Est, memor esto vnde excideris, nam memoria pristini status vitæ perfectioris, & Deo acceptioris facit, vt melius iu-

Iudicemus de presenti nostra miseria, & valde animum stimulat, ut in eo nos reponamus? Quis enim lapsus etsi non in mortale precipitium, sed in cloacā vel lutū vel etiā in terram, non festinet resurgere? & certē non est vllus levis casus, quo anima à minimo gradu vnionis cum Deo excidit.

2. Est *Age penitentiam*, id quod conabor prestare toto affectu dolēdo quod tā parui fecerim cōcessa mihi dona & gratiam, & oblatam mihi Dei amicitiam familiariorem & perfectiorem.

3. *Prima opera fac*, non proposito tantū, sed redi ad pristinū feruorē. Itaque conabor notare ea in quibus factus sum languidior, & excogitabo aliqua remedia, quę me iuuēt ad executionē bonorū propositorū, petamque gratiā à Deo, ut non prima solū, sed ut par est, prestantiora opera faciam.

Considera. 4. Christū Dominū minari pēnam, nisi se renouet, & pristinū feruorem reparet. *Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuū de loco suo*; qua comminatione varia mala ex tepore prouenientia significantur.

1. Enim sēpe fit ut qui antē lucebāt in Ecclesia, & vtiliter suis eā functionibus illustrabant, ob vitę teporē vel lumen perdant, vel vires, vel oportunitatem eas functiones exercendi.

2. Etiam sēpe à dignitate, & vocatione excidūt, nam per candelabrū intelligitur Episcopalis dignitas, quasi dicat, priuabo te Episcopali officio; & certe quotidie videmus multos sic deserere vocationē, Deo eos amouente à candelabro Ecclesię suę, ne lucentis & ardētis candelę locum occupent.

3. Per candelabrū potest intelligi Ecclesia; quasi dicat Christus in pēnā tui teporis Ecclesiam tuā turbabo, permittā persecutiones, hæreses, schismata & similia mala: Sic S. Catharina Senensis dicebat Ecclesię calamitates permitti à Deo ob sua peccata. Hęc mala ne mea causa eueniant, serio de emendatione cogitabo. Si enim sancto illi viro & postea Martyri hęc mala Deus intulisset, si se non emendasset, quid mihi est expectandum.

Considera. Præmiū quod Christus proponit, si se renouet & ad pugnam futuram accingat.

1. Victoriā in persecutionibus. Nā ut tepidi cedūt facile, ita feruentes fidei hostes superant, & Deo gloriā, Ecclesięque vtilitatem adferunt.

2. *Vincenti, ait, dabo edere de ligno vitę, quod est in paradiso Dei mei.*

1. Quia in hac renouatione opus est magna animi cōtentione, cōtra se pugnare & superare inane matū morbi, vel breuioris vitę, quo fortē tenebatur S. Thimotheus senex iam & infirmus. Ideo promittitur lignū vitę, quo vita & vires reparabantur: Nā dignū est ut ait Rupertus, ut qui generose seipsū, suęque opera renouauerit, vita donetur numquā deficiente sed seipsā semper seipsa reparāte, & ut vel in hac vitā, etiā quoad corpus confortetur, corroboreturque ad diu laborandū pro Dei gloria, ut sēpe fit vel ut pro breui vita laboribus attrita æternam accipiat.

2. Est etiā lignū vitę Christus Dominus. 1. Quia eius corpus in Eucharistia receptū reparat vires animi & corporis: est enim panis vitę. 2. Quia eius vitę sanctissimę cōsideratio profundior & imitatio præmiū est excellens verę renouationis; iis enim, qui serio se renouant Deus solet dare lumen, ut Christi Domini vitam contemplantur

perfectius, & iucundius gustēt, & vitali eius succo pascantur & reflorescant. Petā à Deo hęc mei victoriā, ut dignus sim edere de ligno hoc vitę, ut vita eius in posterum viuam, & iam non ego, sed ipse viuat in me.

MEDITATIO. III.

Ex Epistola ad Episcopum Sardensem.

CAPVT III.

I. Prelud. & II. idem quod supra.

1. Punctum. Audire Christum Dominum non magis Episcopo illi, quam mihi inlammantem. Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. Nec enim graui aliquo commissionis peccato contaminatus apparebat hic Episcopus, sed dumtaxat peccato omissionis, unde nec aliis videbatur mortuus, nec suum ipse malum sentiebat. Non erant ergo opera eius plena coram Deo, sed intus vacua, quia de erat vera plenitudo, id est Charitas, & vita, quia suum ministerium non implebat; deerat feruor, & sollicitudo viuendi secundum suę vocationis perfectionem. Et certē si mea opera considerem, videbo clarē eorum inanitatem, cum illis desit plenitudo perfectionis essentialis, intensiue & extensiue, cuius sunt capacia in hoc meo statu: Et quis scit hum etiam cum me putem viuere, verē sim mortuus. Appareo quidem hominibus viuus, & plenus, & videor vitę opera exercere, orare, obedire, Religiosam disciplinam seruare, verū quo quāso id spiritu facio, qua intentione. Penetrat profunda cordis mei diuinus oculus, & internis meis auribus insonat. Scio opera tua, &c.

2. Punctum. Considera quomodo Christus hūc Episcopum ad renouationem vitę excitet propositis illi mediis. Dicit enim.

1. *In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & serua*, id est, quod sit tibi traditū institutū, & forma vitę, & quid à te requirat status illē tuus, cōsidera, ita ut accurata cōsideratio tui instituti eius ideā quādā altissimē mētē tuę imprimat, quā sēper in mētē habeas. Inde enim fiet ut clarē intuearis quātum recesseris ab officio, & quid tibi in posterū seruādū sit ut opera tua sint plena.

2. *Age penitentiam*. 3. *Esto vigilans*, mirum enim est quā necessaria sit spiritualis vigilantia, & attentio, discussioque sui accurata, quę sit per vtrūque examen, ne quid omittamus quod ad nostrā, vel aliorū salutem pertineat. Vnde 4. Addit confirmata cetera quę moritura erant, id est, excita in te zelum animarū & pro officio tuo vide ne quis tua incuria pereat. Certe Christus Dominus initio huius Epistolę ait. *Hęc dicit qui habet septē spiritus Dei, & septē stellas*. Quasi velit dicere: Ego te elegi, ut mihi esses instrumentum cum aliis tum Angelis tum hominibus ad hominū salutem procurandam: Debes proinde me imitari, & sicut stellę sēper vigilāt, & luce sua influxuque vitę & vigore rebus inferioribus cōseruāt, cōfirmāt,

ciunt, ita haustam à me vitam debes vigilando in bonis operibus & lucendo in alios deriuare. Cogitabo quomodo alios potero confirmare nisi ego plenus sim, firmus, constans, & in bono stabilis.

3. Punctum. Considera pœnam quam minatur Christus Dominus. *Si non vigilaueris, veniam ad te sicut fur, & nescies qua hora veniam ad te.* Ita sæpè puniuntur qui salutis suæ & perfectioni indormiunt, vt obruantur repentino Christi aduentu. Qui se quotidie renouat, nunquam ignorat qua hora veniet Dominus, qui omni eum hora expectat. Miserum sanè est cætera scire, hanc vnâ horam ignorare: In futurum multa disponere de se, magnas doctrinæ diuitias coaceruare, in multos vitæ annos designare quid agas, & in eam horam imparatum venire. Petam à Domino Deo vt eam à me ignorantiam procul pellat, & det intimam lucem horæ illius.

4. Punctum. Considera præmium multiplex promissum per veram vitæ renouationem viuenti. *Qui vicerit vestietur, & ambulabit mecum vestimentis albis & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomeneius coram patre meo & coram angelis eius.*

1. Enim vestietur, & cum Christo ambulabit in albis, id est, singularem vitæ innocentiam, & puritatem, quæ lux quædam, & gloria animæ est, atque adeo Christi similitudinem consequetur, sic vt merito cum illo ambulet & versetur vt eius socius.

2. Quod inde sequitur. *Non delebo nomen eius de libro vitæ*, id est de eo libro, in quem refero omnes qui per Baptismum, vel per vitæ religiosæ professionem vt veri athletæ & milites nomen dederunt mez Ecclesiæ militiæ & certamini; facile enim perseverabunt in sua vocatione, & proinde iis vtat utiliter contra hostes meos ad gloriam meam propagandam.

3. Ego ipse eorum victoriam, fidelitatem, & generosa facta deprædicabo, & confitebor eos in æternum, agnoscamque vt meos fratres, socios, imitatores, milites, & fideles athletas. Obnixè petam gratiam, vt possim vere me renouare, vt abiectis sordidis meis vestimentis versari queam nunc, & in æternum cum Christo eiusque vestibus indui hic & in æternum.

MEDITATIO. IV.

Ex Epistola ad Episcopum Laodicensem.

CAPVT III.

Præludia vt supra.

1. Punctum. Considera quis fuerit status huius Episcopi, siue potius quis sit tuus, & omnium tepidorum. Hi enim cum non velint vllum peccatum quod manifestè mortale est admittere, qua in re calidi videntur, alieni tamen à studio vltius proficiendi sese propriis inclinationibus sinūt agi in peccata quæuis quæ videantur tantum esse venialia, qua in re frigidi sunt, vnde dum sibi non cauent fieri non potest, vt nō

in aliqua mortalia incidant, imò verò ipsa eorum voluntas nulla venialia vitandi mortale est peccatum, quia continet periculum euidentis peccandi mortaliter. Interim tamen quia experiuntur in se aliquam voluntatem amicitie Dei conseruandæ, quam nec aperte vident se violasse, quando præcipue diu à manifestè mortali abstinerunt, reputant se iustos, & tales ab aliis haberi volunt, in eoque vanè superbiunt & gloriantur. Sic enim iste Episcopus negligens in studio prosequendæ perfectionis ob affectum vel diuitiarum vel vanitatis, vel otiositatis, cum interim talentis naturalibus probè ornatus esset, & officij Episcopalis administratio non ei malè succederet, & à peccatis grauioribus manifestis abstineret dicebat, diues sum & locupletatus, & nullius egeo. Oculos reflectam in me, & cogitabo num sim in simili statu, non omnino, sed partim calidus, partim frigidus, & conabor coram Deo agnoscere quid in me sit frigoris.

2. Punctum. Considera huius status miseria.

1. Est cæcitas magna, quia fit vt suum statum non agnoscat. Quare dicit ei Christus, *nescis quia iues miser, & miserabilis, & pauper, cæcus & nudus, & dicis tamen diues sum & locupletatus, & nullius egeo.* Cogitabo an non aliquando ita mihi ipse dicam.

2. Est quod tepidus sit aliquando frigidus deterior, vtinam calidus vel frigidus esses: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo, non quod re verè tepidus sit absolutè peior frigidus, sed voluit Christus significare periculum tepidi, vt cum putet se iustum securus maneat in malo statu, & curari vix possit, quia per suam superbiam reddit gratiam Dei inefficacem. *Facilius est, ait Haymo, hic paganum conuertere, quam religiosum qui in tepore ad spiritus feruorem renouare.*

3. Inde sequitur vt Deo oneri sit & fastidio, sicut aqua tepida stomacho gestienti semper & parato eam euomere, & cum ea cætera etiam omnia bona. Sic enim tepidus non tantum secundum actiones tepidas & malas, sed absolutè Deus euomit: imò si in religione sint multi tepidi, propter eos sensim totam ipsam religionem quodammodo deserit. Euomitur porro tepidus, cum vel à calore gratiæ diuinæ cui vt Deo erat incorporandus, vel à religiosa vocatione, vel etiam ab Ecclesia excidit; Et certè permittit Deus sæpè tepidos in manifesta peccata ruere, vt vel sic humiliantur, & suum statum pristinum agnoscant, & dum ab illis peccatis resurgunt, teporem depellant.

3. Punctum Considera quænam remedia Christus Dominus adhibeat ad eum curandum, & imprimis vt cæcitatem curet. In initio Epistolæ dicit se esse testem fidelem & verum, & postea ait, *Scio opera tua*, quasi dicat, in eo dubio & medio statu non potes bene de te iudicare, & cæcus es; at ego qui mentiri non possum, & sum testis fidelis, & scio opera tua, testor quod tu sis tepidus ac proinde in statu periculoso, quod sis miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Hac certè tunc testificatione alterius viri spiritualis, tunc acri superiorum reprehensione egent tepidi, vt se agnoscant, & corrigantur, neue propter superbiam grauius ruere permittantur. Quare ea mihi remedia quærere proponam.

2. Eum hortatur ut seipsum etiam arguat; *Ego*, inquit, *quos amo arguo & castigo, amulare ergo & poenitentiam age*: Quasi diceret ego ex zelo boni tui te arguo, tu ex eodē zelo teipsum etiā argue, reprehende, increpa, castiga & poenitentiā age. Quare ego in præsentia Dei constitutus conabor cum illo me reprehendere, & superbiam meam, vanitatem, cæcitatem, &c. damnare.

3. Monet ut collyrio inungat oculos; ut videat, id est, consideratione suæ vilitatis, & studio humilitatis superbiam humores excæcantes sistat & exsiccet.

4. Punct. Considera quod non tantum cæcitatem curet, sed ei remedia offerat perfectæ renovationis.

1. Enim initio epistolæ ait, *hæc dicit principium creaturæ Dei*, id est, causa renovationis hominis, vel novæ creationis, siue novæ creaturæ, ut ait S. Rupert. Quasi dicat tuus ille status nova quasi creatione eget, cuius ego sum principium, utpote author totius sanctitatis & repARATIONIS humanæ. Est Christus principium in genere causæ formalis, quia est exemplar, efficientis etiam & Finalis.

2. Dicit *suadeo tibi emere à me aurum ignitum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nudi a'is tue*. Vbi 1. ait Suadeo, quia rationes proponit, & sic voluntatem excitat, non autem cogit. 2. Offert aurum ignitum ex igne, id est Charitatem non qualemcumque sed ardentissimam & ferventissimam; Nam non qualiscumque Caritas sufficit ad curandum teporem, experientia enim constat quod tepidus qui tepidè tum convertitur, facile relabitur; Debet ergo sollicitè querere ardentem spiritus fervorem.

3. Vult tamen eam emi, non quidem pretio condigno, nam gratis eam dat, emi tamen dicitur, quia non sine nostrâ cooperatione, conatu, labore, voluptatum repudiatione, mortificatione, & oratione præcipuè conceditur.

4. Dicit à me, quia Christus Dominus præcipuè crucifixus, non tamen fons est amoris, sed

etiam fornax ardentissimi, in qua aurum Charitatis accenditur, & per meditationem à quovis extrahitur.

5. Hoc aurum ignitum, hic fervor facit nos locupletes, quia eius vi infinita merita acquirimus.

6. Idem etiam nos Christi splendore, & virtutum eius quas imitatur efflorescentia vestit & exornat.

5. Punct. Considera quænam bona promittat.

1. Ait, *Ego sto ad ostium & pulso si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo & ipse mecum*. O quoties ipse pulsavit! quoties vocem eius audiuit! Ergo aperiam ei cor meum, ut cœnem cum eo. Qui est tepidus non tantum ex Christi stomacho eiicitur, sed etiam Christum à se eiicit, fastidit enim spiritualia, non gustat divina, nauseat anima eius cum de vita perfectiori sit mentio. Nonne ego hæcenus talis fui? Quod si ad vitam feruorem rediero, non tantum non ego Christo nec Christus mihi nausæ erit, nec etiam tantum intrabit in me Christus ut in me maneat, & ego in eo, quod contingit omnibus qui sunt in gratia; sed etiam mecum cœnabit, id est, singularem ex meis actionibus voluptatem capiet, & ego cum illo, quia vicissim incredibilem animi lætitiā ex abundantiori rerum spiritualium notitia, & experientia percipiam. Quare conabor Christo Domino continuam in me cœnam parare per ferventius perfectionis studium ut etiam ab eo pascar.

2. In altera vita, & quidem in iudicio promittitur ferventi, quod sedebit in Christi throno cum eo; imò & in hac vita: nam vita ferventium & serio ad perfectionem contendentium norma, est regula aliorum.

Colloquium ad Christum Dominum qui est testis fidelis & verus, & principium creaturæ Dei, rogando ut suo testimonio meam cæcitatem depellat, & spiritum suum novum creet in visceribus animæ meæ, & per hanc renovationem faciat me novam creaturam.

SECTIO DECIMA QUINTA.

DE DECIMO QUINTO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

MORTIFICATIONE.

Quid sit Mortificatio.

CAPVT PRIMVM.

ITA à supremo verum omnium auctore constituta est hominis natura, ut cum ex duabus partibus compositus sit, una quæ superior est intellectu & voluntate in supernam veritatem & bonitatem sese erigat;

altera vero quæ ei cum belluis communis est ad pastum, voluptates, commoda & terrena bona præclius feratur: Atque ita non parum superiorem ipsam immoderatis suis motibus & suo illo pondere ab excellentiori bono detrahat & in inferiora hæc & caduca demergat. Quare continua est inter utramque pugna.

ciunt, ita haustam à me vitam debes vigilando in bonis operibus & lucendo in alios deriuare. **A** Cogitabo quomodo alios potero confirmare nisi ego plenus sim, firmus, constans, & in bono stabilis.

3. Punctum. Considera penam quam minatur Christus Dominus. *Si non vigilaueris, veniam ad te sicut fur, & nescies qua hora veniam ad te.* Ita sæpè puniuntur qui salutis & perfectioni indormiunt, ut obruantur repentino Christi aduentu. Qui se quotidie renouat, nunquam ignorat qua hora veniet Dominus, qui omni eum hora expectat. Miserum sanè est cetera scire, hanc vnam horam ignorare: In futurum multa disponere de se, magnas doctrinæ diuitias coaceruare, in multos vitæ annos designare quid agas, & in eam horam imparatum venire. Petam à Domino Deo ut eam à me ignorantiam procul pellat, & det intimam lucem horæ illius.

4. Punctum. Considera præmium multiplex promissum per veram vitæ renouationem viuenti. *Qui vicerit vestietur, & ambulabit mecum vestimentis albis & non delebo nomen eius de libro vite, & confitebor nomeneius coram patre meo & coram angelis eius.*

1. Enim vestietur, & cum Christo ambulabit in albis, id est, singularem vitæ innocentiam, & puritatem, quæ lux quædam, & gloria animæ est, atque adeo Christi similitudinem consequetur, sic ut merito cum illo ambulet & versetur ut eius socius.

2. Quod inde sequitur. *Non delebo nomen eius de libro vite*, id est de eo libro, in quem refero omnes qui per Baptismum, vel per vitæ religiosæ professionem ut veri athletæ & milites nomen dederunt meæ Ecclesiæ militiæ & certamini; facile enim perseverabunt in sua vocatione, & proinde iis vtar utiliter contra hostes meos ad gloriam meam propagandam.

3. Ego ipse eorum victoriam, fidelitatem, & generosa facta depradicabo, & confitebor eos in æternum, agnoscamque ut meos fratres, socios, imitatores, milites, & fideles athletas. Obnixè petam gratiam, ut possim vere me renouare, ut abiectis sordidis meis vestimentis versari queam nunc, & in æternum cum Christo eiusque vestibus indui hic & in æternum.

MEDITATIO. IV.

Ex Epistola ad Episcopum Laodicensem, **D**

CAPVT III.

Preludia ut supra.

1. Punctum. Considera quis fuerit status huius Episcopi, siue potius quis sit tuus, & omnium tepidorum. Hi enim cum non velint vllum peccatum quod manifestè mortale est admittere, qua in re calidi videntur, alieni tamen à studio vltius proficiendi sese propriis inclinationibus sinūt agi in peccata quæuis quæ videantur tantum esse venialia, qua in re frigidi sunt, unde dum sibi non cauent fieri non potest, ut nō

in aliqua mortalia incidant, imò verò ipsa eorum voluntas nulla venialia vitandi mortale est peccatum, quia continet periculum euidentis peccandi mortaliter. Interim tum quia experiuntur in se aliquam voluntatem amicitia Dei conseruandæ, quam nec aperte vident se violasse, quando præcipuè diu à manifestè mortali abstinerunt, reputant se iustos, & tales ab aliis haberi volunt, in eoque vanè superbiunt & gloriantur. Sic enim ille Episcopus negligens in studio prosequendæ perfectionis ob affectum vel diuitiarum vel vanitatis, vel otiositatis, cum interim talentis naturalibus probè ornatus esset, & officij Episcopalis administratio non ei malè succederet, & à peccatis grauioribus manifestis abstineret dicebat, diues sum & locupletatus, & nullius egeo. Oculos reflectam in me, & cogitabo num sim in simili statu, non omnino, sed partim calidus, partim frigidus, & conabor coram Deo agnoscere quid in me sit frigoris.

2. Punctum. Considera huius status miseria.

1. Est cæcitas magna, quia fit ut suum statum non agnoscat. Quare dicit ei Christus, *nescis quia iues miser, & miserabilis, & pauper, cæcus & nudus, & dicis tamen diues sum & locupletatus, & nullius egeo.* Cogitabo an non aliquando ita mihi ipse dicam.

2. Est quod tepidus sit aliquando frigidus deterior, utinam calidus vel frigidus esses: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo, non quod re vera tepidus sit absolutè peior frigidus, sed voluit Christus significare periculum tepidi, ut cum putet se iustum securus maneat in malo statu, & curari vix possit, quia per suam superbiam reddit gratiam Dei inefficacem. *Facilius est, ait Haymo, hic paganum convertere, quam religio sum qui intepuit ad spiritus feruorem renouare.*

3. Inde sequitur ut Deo oneri sit & fastidio, sicut aqua tepida stomacho gestienti semper & parato eam euomere, & cum ea cetera etiam omnia bona. Sic enim tepidū non tantū secundum actiones tepidas & malas, sed absolutè Deus euomit: imò si in religione sint multi tepidi, propter eos sensim totam ipsam religionem quodammodo deserit. Euomitur porro tepidus, cum vel à calore gratiæ diuinæ cui ut Deo erat incorporandus, vel à religiosa vocatione, vel etiam ab Ecclesia excidit; Et certè permittit Deus sæpè tepidos in manifesta peccata ruere, ut vel sic humilientur, & suum statum pristinum agnoscant, & dum ab illis peccatis relurgunt, teporem depellant.

3. Punctum Considera quænam remedia Christus Dominus adhibeat ad eum curandum, & imprimis ut cæcitatem curet. Initio Epistolæ dicit se esse testem fidelem & verum, & postea ait, *Scio operatus*, quasi dicat, in eo dubio & medio statu non potes bene de te iudicare, & cæcuses; at ego qui mentiri non possum, & sum testis fidelis, & scio opera tua, testor quod tu sis tepidus ac proinde in statu periculoso, quod sis miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Hac certè tum testificatione alterius viri spiritualis, tum acri superiorum reprehensione egent tepidi, ut se agnoscant, & corrigantur, neue propter superbiam grauius ruere permittantur: Quare ea mihi remedia querere proponam.

2. Eum hortatur ut seipsum etiam arguat; *Ego*, inquit, *quos amo arguo & castigo, amulare ergo & penitentiam age*: Quasi diceret ego ex zelo boni tui te arguo, tu ex eodem zelo teipsum etiam argue, reprehende, increpa, castiga & penitentiam age. Quare ego in presentia Dei constitutus conabor cum illo me reprehendere, & superbiam meam, vanitatem, cæcitatem, &c. damnare.

3. Monet ut collyrio inungat oculos; ut videat, id est, consideratione suæ vilitatis, & studio humilitatis superbiam humores excreantes sistat & exsiccet.

4. Punct. Considera quod non tantum cæcitatem curet, sed ei remedia offerat perfectæ renovationis.

1. Enim initio epistolæ ait, *hæc dicit principium creaturæ Dei*, id est, causa renovationis hominis, vel novæ creationis, siue novæ creaturæ, ut ait S. Rupert. Quasi dicat tuus ille status nova quasi creatione eget, cuius ego sum principium, utpote author totius sanctitatis & separationis humanæ. Est Christus principium in genere causæ formalis, quia est exemplar, efficientis etiam & Finalis.

2. Dicit *suadeo tibi emere à me aurum ignitum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nudi aëris tui*. Vbi 1. ait *Suadeo*, quia rationes proponit, & sic voluntatem excitat, non autem cogit. 2. Offert aurum ignitum ex igne, id est Charitatem non qualemcumque sed ardentissimam & ferventissimam; Nam non qualiscumque Charitas sufficit ad curandum teporem, experientia enim constat quod tepidus qui tepide tum convertitur, facile relabitur; Debet ergo sollicitè quærere ardentem spiritus fervorem.

3. Vult tamen eam emi, non quidem pretio condigno, nam gratis eam dat, emi tamen dicitur, quia non sine nostrâ cooperatione, conatu, labore, voluptatum repudiatione, mortificatione, & oratione præcipuè conceditur.

4. Dicit à me, quia Christus Dominus præcipuè crucifixus, non tamen fons est amoris, sed

A etiam fornax ardentissima, in qua aurum Charitatis accenditur, & per meditationem à quovis extrahitur.

5. Hoc aurum ignitum, hic fervor facit nos locupletes, quia eius vi infinita merita acquirimus.

6. Idem etiam nos Christi splendore, & virtutum eius quas imitatur efflorescentia vestit & exornat.

5. Punct. Considera quænam bona promittat.

1. Ait, *Ego sto ad ostium & pulso si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo & ipse mecum*. O quoties ipse pulsavit! quoties vocem eius audiui! Ergo aperiam ei cor meum, ut cœnem cum eo. Qui est tepidus non tantum ex Christi stomacho eiicitur, sed etiam Christum à se eiicit, fastidit enim spiritualia, non gustat divina, nauseat anima eius cum de vita perfectiori fit mentio. Nonne ego hæcenus talis fui? Quod si ad vitæ fervorem rediero, non tantum non ego Christo nec Christus mihi nauseæ erit, nec etiam tantum intrabit in me Christus ut in me maneat, & ego in eo, quod contingit omnibus qui sunt in gratia; sed etiam mecum cœnabit, id est, singularem ex meis actionibus voluptatem capiet, & ego cum illo, quia vicissim incredibilem animi lætitiâ ex abundantiori rerum spiritualium notitiâ, & experientia percipiam. Quare conabor Christo Domino continuam in me cœnam parare per ferventius perfectionis studium ut etiam ab eo pascar.

2. In alterâ vita, & quidem in iudicio promittitur ferventi, quod sedebit in Christi throno cum eo; imò & in hac vita: nam vita ferventium & serio ad perfectionem contendentium norma, est regula aliorum.

Colloquium ad Christum Dominum qui est testis fidelis & verus, & principium creaturæ Dei, rogando ut suo testimonio meam cæcitatem depellat, & spiritum suum novum creet in visceribus animæ meæ, & per hanc renovationem faciat me novam creaturam.

SECTIO DECIMA QUINTA.

DE DECIMO QUINTO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

MORTIFICATIONE.

Quid sit Mortificatio.

CAPVT PRIMVM.

TA à supremo verum omnium auctore constituta est hominis natura, ut cum ex duabus partibus compositus sit, una quæ superior est intellectu & voluntate in supremam veritatem & bonitatem sese erigat;

altera vero quæ ei cum bellis communis est ad pastum, voluptates, commoda & terrena bona præclivis feratur: Atque ita non parum superiorem ipsam immoderatis suis motibus & suo illo pondere ab excellentiori bono detrahât & in inferiora hæc & caduca demergat. Quare continua est inter utramque pugna.

quia caro concupiscit adversus spiritum, & Spiritus adversus carnem. Hæc vero pugna non aliis armis fit quam propriis cuiusque partis actionibus quibus una aliam petit & impugnat, & in sua illa bona trahere omni ope cõtendit. Appetitus enim inferior boni sensibilis desiderio vel delectatione exastuans in rationali appetitu desiderium eiusdem boni & delectationem imprimit, & diuinorum bonorum desideria & affectus quantum potest extinguit & occidit. Rursus rationalis appetitus cum piis cœlestium rerum affectionibus abundat, nascentia carnis & inferioris partis desideria & belluinos motus enecat, & inordinatam ad bona inferiora eius inclinationem intra rationis terminos coercitam meliorum deinde bonorum studio in Deum attollit & perficit. His ergo concurrentibus in inuicem actionibus depugnat utraque pars & alteram altera superare imò etiam extinguere nititur. Inchoari vero solet hæc pugna ab abnegatione qua inferioris partis appetitiones & desideria à superiore, quæ toti homini præsidet repelluntur, & bona inferiora quorum usum sibi concedi postulat veluti iure suo à superiore quodammodo solum simplici refutatione & actu negantur. Hinc succedit renunciatio quæ præter abnegationem includit quodammodo naturalis illius vinculi quo utraque pars coniuncta est dissolutionem & à se inuicem dissociationem, adeo ut nullum in posterum commercium quæ superior est sibi esse velit cum inferiore inordinata, & licet cum ea naturali nexu ita copulata sit, ut separari non possit, omnem tamen, circa bonorum inferiorum prosecutionem, cum ea consensionem abrumpat, adeoque non semel aut iterum id quod petit, ei neget, sed ex proposito & perpetuò. Potest enim abnegatio exerceri aliquando sine huiusmodi dissociatione & renunciatione, licet hæc renunciatio sine abnegatione esse non possit hanc porro utramque appellationem à Magistro nostro traditam in Euangelis habemus. Utramque vero mortificatio perficit; addit enim magnum & prorsus implacabile inter utramque odium, & æternas inimicitias, unde fiat ut altera alteram omni conatu persequatur & non eam solum abnegare, sed omnino etiam destruere oppositis actibus contendat. Hoc verò odium cum non simplici solum interitu contentum sit, sed exquisita etiam atque adeo crudelia tormenta adhibeat, qualis Christi Domini crux fuit, vocatur crucifixio; Et hoc utroque nomine hoc exercitium D. Paulus appellat. *Mortificate*, inquit, *membra vestra quæ sunt super terram. Et, Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis & concupiscentiis.* Imò Christus ipse suos discipulos hortatur ut tollant crucem suam. Quanquam verò hæc quatuor huius Exercitij nomina ita reipsa distinguantur, & abnegatio solam duntaxat motuum partis inferioris repressionem per contrarios actus ipso D. Hieronymo & Basilio interprete significet, tamen nec abnegatio nec renunciatio perfecta est nisi ex vero sui odio procedat, & ad interitum & perditionem partis inferioris tan-

quam ad finem referatur: Quomodo etiam Christus Dominus abnegationem & renunciationem cum ipsa cruce & animæ perditione coniunctam commendauit. Quare Chrysostomus abnegationem à Christo commendatam sic interpretatur, ut sine sui odio exerceri non possit. *Si intelligis*, inquit, *quid sit alium abnegare, tunc recte percipies quid sit abnegare te ipsum. Qui alium abnegauit, fratrem puta aut seruum aut quemvis alium, ceda eum virgis videat, si arceri vinculis, quicquid aliud mali paræ eum conspexerit, non occurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus ullo modo mouetur, cœu ille qui penitus ab illo alienatus est.* Sic igitur nullo pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si exditur, neque si pellitur, neque si vritur, nec si quid aliud patitur, ei parcamus. Et paulò post. *Christus non dixit ne parcas, sed significantius & expressius denega te ipsum, pericula subi, certaminibus te offer, & quasi alius hac parietur sic afficere.* Sic igitur Chrysostomus & nonnulli alij PP. abnegationem non quamuis sed ut eam vocat Basilius perfectam & non solum renunciatione sed etiam sui odio cumulatam à Christo commendatam exponit. Enim-

Suntque illa omnia actus virtutum præsertim moralium,

Est ergo mortificatio quædam partis inferioris interemptio.

Quanta sit necessitas Mortificationis.

CAPVT II.

Necessitas mortificationis magna.

Quanta sit Mortificationis necessitas vel ex ipsa pugna importunitate & partis inferioris contra superiorem rebellionem constat. Nam cum quiescere ipsa nullomodo possit, sed per sensuum externorum actus & internos appetitus motus continuum bellum superiori inferat, magna prorsus necessitas incumbit, non solum abnegationis & dissensus aut renunciationis, sed mortificationis siue implacabilis odii & iuratae inimicitiae, quae non nisi continua eius morte exsariari possit. Quare etsi praecise loquendo ipsa abnegatio ad ungulos eius impetus satis videri posset, ad salutem tamen tanta inter utramque partem est coniunctio, tantus amor naturalis, nisi supernaturale ex gratiae auxilio odium non solum amicitiam ipsam dislocet, sed etiam in eius perniciem incumbat, periculum sit ne suis illecebris incautam hominis voluntatem delinuat, & superiori parti aeternam mortem adferat. Quare Evangelica abnegatio & renunciatio quam Christus Dominus commendauit hoc sui odium atque aded veram Mortificationem includit, sine qua non possit esse tuta satis fortis, & perfecta. Eius necessitas quanta sit ex ipsis Christi Domini verbis manifestum est; cum enim Apostolos suos informaret, sic eos admonuit, Math. 16. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me, qui enim voluerit animam suam saluam facere perdet eam, qui autem perdiderit animam suam propter me inueniet eam. Et certe huc Christus Dominus eo tempore Apostolis suis dicebat, cum de Passione sua sermonem paulo ante instituisset, quasi insinuare voluerit; Quod quemadmodum eius mors totius generis humani salutis necessaria erat, ita unicuique ad propriam salutem prorsus necessaria est Mortificatio, qua ut Deo viuat, sibi ipsi & amoris proprio moriatur.

Quod argumentum Apostolus inueniuntissime inculcat fidelibus. Nam ad Col. 3. scribens c. 3. Si consurrexistis, inquit, Cum Christo quae sursum sunt sapite non quae super terram, mortui enim estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, mortific te ergo membra vestra quae sunt super terram, expoliantes vos ut rem hominem cum actibus suis, Et alibi, Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Equidem terribile est illud Christi Domini pronuntiatum apud D. Lucam c. 14. Si quis venit ad me & non odit patrem suum, & matrem & uxorem & Filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Nec enim quisquis es qui Christum sequi profiteris ideo eius discipulus es, nisi

Et post eum D. Paulus.

A quod ipse praecipue docuit, verbo & exemplo re ipsa praestes. Christus enim cum perfectionis Evangelicae summam, imò aeternae salutis viam tum discipulis suis, tum fidelibus omnibus traderet, hoc praeter ceteris necessarium praecipit, ut à bonis creatis & suis ipsius amore inordinato alieni, ad Dei bonum & gloriam procurandam, quacumque ipsorum iactura & perditione incumberent. Et verò ipsa experientia docet eo minus in Dei lucra intendere qui suis studet, & neminem nisi magno sui odio teneatur posse ex integro ita Deum complecti, ut omnes suas actiones ad eius honorem referat. Quare non secus atque duo sunt motus quibus ipsa corporis vita retinetur, respiratio nimirum quā purus aer ad cordis refrigerationem, & spirituum nouorum procreationem attrahitur, & exspiratio quā impura corrupti aeris fuligo, tanquam vitae hostis expellitur, ita ad vitam spiritualem hi duo motus continua sibi vicissitudine succedere debent, ut nimirum per orationem diuinus attrahatur spiritus, animae vita, & interioris hominis robur, per Mortificationem vero pestilens partis inferioris halitus voluntatem ipsam inficiens tanquam verissima animae mors expellatur.

Quibus necessaria sit Mortificatio.

CAPVT III.

Iam vero videamus quod sit remotum Mortificationis subiectum, siue quanam sint illi quibus ea conueniat vel necessaria sit: Qua in re constituendum est omni homini prorsus, sed praecipue, ut de aliis nihil dicamus, fidelibus esse necessariam Mortificationem. Cum enim omnes ad finem supernaturalem tendant plane necessarium est ut inordinata rerum creaturarum desideria, quae salutis plerumque impedimento sunt, extinguant, & spiritu facta carnis mortificent, nec enim aliter vel vitam gratiae conseruare, vel ad aeternae gloriae vitam peruenire possunt. Hoc enim omnibus Apostolus dicebat, Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Quare ecce D. Basilii illud Christi Domini praecipuum, Si quis vult venire post me abneget semetipsum, non ad Apostolos solum, sed ad omnes omnino fideles pertinere dicit: & egregie S. Hieron. eadem verba ita exponit ut doceat & quis sit eorum sensus & quos spectent. Cuius, inquit, exhortatio hic est sensus. Non est delicata in Deum & secura confessio: qui in me credit debet suum sanguinem fundere, & qui enim perdidit animam suam in praesenti, lucrificet eam in futuro. Quotidie credens in Christum tollit crucem suam & negat se ipsum. Qui impudicus fuit versus ad castitatem Temperantia luxuriam negat; Qui formidolosus & timidus assumpti robore fortitudinis se esse priorem nescit inquit, si

Omnibus quidem, sed praesertim fidelibus necessaria mortificatio.

sequatur iustitiam, negat iniquitatem. Quod sciens non solum persecutionis tempore & necessitate martyrii, sed in omni conuersatione, opere, cogitatione, sermone negemus nosmet ipsos qui ante sumus, & confiteamur eos qui in Christo renati sumus. Atque hactenus Hieronymus. Quamuis autem hæc abnegandi sui necessitas omnibus incumbat, eam tamen quæ perfecta est abnegationem in communi vita, inquit Basilus, assequi longè difficillimum est, ne dicam ab omni prorsus ut fieri possit facultate alienissimum. Cum enim ad eam perfectionem quæ summa est non aspirent, nihil mirum est si nec medium hoc perfectum assumant. Totius ergo Euangelicæ abnegationis & Mortificationis perfectio Religiosis conuenit & necessaria omnino est, si ad Euangelicæ perfectionis culmen volunt peruenire, eoque magis quò altiore sibi perfectionem proposuerunt. Quare in iis qui non propriam duntaxat perfectionem, sed etiam proximi, finem habent, & eorum quos Christus misit in mundum, sicut ipse à Patre missum se esse testatus est, parati certe illi esse debent ad ea omnia quæ sunt crucis Christi & omnem prorsus Euangelicæ Mortificationis perfectionem excellenter complecti. Ea de causa tam sæpe tam grauibz verbis B. P. Ignatius in constitutionibus commendat; professis societatis, Scholasticis, coadiutoribus, nouitijs denique omnibus. In generali certe requirit ut animus liber sit ab omnibus inordinatis affectionibus per Dei gratiam edomitis & mortificatis ne interius iudicium rationis perturbent. Omnibus Superioribus id etiam commendatur, ut intra annum officia eorum qui domi inseruiunt obeant ad tempus; In ipsis omnibus subditis desiderat resignationem & abnegationem veram propriæ voluntatis & iudicii; & continuum humilitatis exercitium; futuros vero profectos vult ultimæ probationis tempore in schola affectus diligentius se exercere, & in rebus spiritualibus & corporalibus quæ ad perfectum in humilitate & abnegatione vniuersi amoris sensualis, voluntatis & iudicii proprii & ad maiorem cognitionem & amorem Dei conferunt insistere, ut cum in seipsis profecerint, melius ad perfectum spiritus alios ad gloriam Dei & Domini nostri iuuent. Quare ad professionem eos admittendos tantum ait, qui Spiritus & doctrinæ selecti viri sint, & multum diuine exercitati, & in variis probationibus virtutis & abnegationis sui ipsorum cum omnium adificatione & satisfactione perspecti; sic enim licet multitudo augeat, non minuetur tamen spiritus cum tales sint qui in corpus Societatis cooptentur. Quanquam autem magnam haberi rationem valetudinis eo tempore quo studius vacatur, velit; tamen in ipsis scholasticis cupit non deesse in quo probetur eorum virtus & sui ipsius abnegatio, cuius curam tempore studiorum deponere eos non vult, sed impensè humilitati, paupertati, Obedientiæ, virtutibus solidis omnibus studere. De Nouitijs vero nihil attinet dicere, cum in eum finem eos separatim ab alijs instrui, ab omnium familiaritate remoueri, ab omnibus imperfe-

ctionibus purgari, sensuum suorum Mortificationis, Humilitatis, Simpliciter, Modestæ, Paupertatis Obedientiæ, Patientiæ, laboribus & exercitijs humilibus occupari perpetuo, atque adeo tales omnino euadere velit, ut Mortificationis studio penitus extinguatur amor omnis proprius, adeo ut studiorum quæ statim succedere debent tempore, licet nonnihil de mortificationibus detrahatur, nihil tamen de perfectione minuatur. Vnde eos qui ad probationem admissi sunt non vult ad studia applicari, nisi postquam iactum esse videbitur abnegationis propriæ & profectus in virtutibus conueniens fundamentum. Et certè cum in ijs qui mundum non ita pridem reliquerunt ut plurimum appetitus inferioris vires, siue à natura ipsa datæ, siue consuetudine autæ integræ adhuc esse soleant & vegetæ, & non sine magnis periculis bellum rationi & Deo inferant; dubium esse non potest quin maxime necessaria sit illis Mortificatio, qua interempto veteri homine, nouum induant, & mutantur in alios, cum præsertim nouæ vitæ feruor eò impellat, cor ipsum emolliat & ad veteris vitæ formam meliori forma corrigendam, mortificationis ictibus optimè disponat. Nam si ipso probationis tempore quo hæc potissimum mutatio intenditur, in tanta opportunitate, tot Superiorum admonitis, & reliquorum exemplis superandi sui studium frigidum fuerit, quomodo poterit concipi spes aliqua fore, ut in studiorum importunitate & negotiorum tumultu Mortificatio vigeat. Sed ea de re dictum satis est supra cum de statu perfectionis triplici differuimus.

De causâ efficiente immediatâ Mortificationis.

CAPVT III.

Tale ergo est subiectum Mortificationis. Huius vero causâ efficiens immediata non est alia quam ipsemet homo qui Dei gratiâ adiutus, voluntate suâ vltro studium mortificationis sui suscipit, estque proximum actionis huius principium. Nam cum hæc actio non alia sit, quam partis Superioris in inferiorem pugnantis operatio, nulla alia potest esse vera causa, quam ipsa hominis Superior pars, quæ cæteris in hac pugna animi corporisque viribus vitur ad victoriam ex tanto hoste comparandam. Solet tamen nonnunquam Deus pro suo iure: Et nonnunquam Deus vt qui omnium creator est & Dominus & summo imperio partem tam Superiorem, quam inferiorem regit ad Gloriæ suæ bonum variis modis Superiorem partem, quæ, ut pote eius imago toti homini eius veluti loco præsidet, adiuuare, ut inferiorem sibi subiiciat. Est enim omnis sanctitatis fons & origo, & ordinis quem in natura humanâ constituit, amantissi-

Huiusque perfectio religiosi.

Maximè Societatis Iesu.

Superioribus.

p. 5. Const. 22. §. 1.

Edituris professione.

Scholasticis approbatis.

Nouitijs.

Causa efficiens mortificationis homo ipse.

Et nonnunquam Deus

Per ea quæ permittit euenire duriora. mus. Est bonus agricola qui palmitem purgat vt gloriæ suæ fructum plus afferat. Huc verò, spectant ea omnia quæ præter expectationem repugnante plerumque voluntate, à Deo vel immittuntur, vel euenire nobis occultissimâ quidem, sed planè admirabili & sapientissimâ prouidentia permittuntur, siue ad frangendos & contundendos duris ictibus humanæ insolentiae excessus, siue ad suauiter temperandos inordinatarum passionum motus. Cum enim animaduertat eam persæpè esse animi nostri molliem vt ad subiiciendam Superiori inferiore partem vix satis virum habeat, pro eo quo erga nos amore & benignitate est omnipotens creator auxilio accurrit, & instar boni medici putridas mentis nostræ superfluitates rerum aduersarum ferro & opportuna sectione ipse amputat, & integræ sensim restituit sanitati. Sic enim inutiles & noxias amicitias melioribus odijs refecat, parentum rerumque terrenarum affectum varijs aduersarum rerum casibus comprimit; nimiam corporis curam morbis temperat, propriæ excellentiæ insolentem amorem & vanitatis studium, abiectioe, infamiâ, contumelijs compescit. Nam tantus est sanctitatis eius & iustitiæ rigor, vt cum mundi eius oculi malum videre non possint, sicut peccatum ad mortem vsque etiam æternam persequitur & nunquam finiendâ mortificatione vindicat, ita peccati (vt vocat Apostolus) legem & dictamina atque inordinatos motus quibus superiorem partem sollicitat per se ipse pungendo armata aduersitatibus manu in ordinem redigit, & rationis imperio vt pareant, cogit.

Superiores etiam. Deum cuius locum tenent imitari debent superiores & pro ratione contra sensitivam partem pugnare, atque suo auxilio rationalis partis imperium tueri. Nam eâ potissimum de causâ alios alijs diuina prouidentia regendos commisit, quia se ipsi vt pote passionibus agitati rectè regere & ad finem agere nequeunt, cum enim vehementes sint, non satis efficax est propriæ rationis imperium ad frangendos bellui nos impetus, nisi aliunde corroboretur, & superiorum ope coerceantur. Hoc imprimis experientia docet plurimum conducere iuuenibus; nam cum adhuc debilis sit in illis ratio & nulla experientia, ex aliâ verò parte appetitus inferior ferocientium passionum impetu pro libito huc illucque feratur, & præterea nondum satis firmi sint vt diuinam manum sustineant, vix illis quicquam reliquum est, quam vt sub aliorum obedientiâ constituti non suo se arbitrio regant, sed eorum imperio pareant, & alienis legibus insolentis naturæ vim compescant.

Quibus indigent maxime incipientes. Quare cum omni perfectionis statui, tum verò potissimum incipientibus utilissimum imò necessarium est prudentum superiorum directioni subiici & eorum arbitrio viuere. Sic enim in hominum vitâ rectè flectenda solet vt plurimum se gerere diuina prouidentia, vt iuuenes ætatis vitio leues, temerarios, vix ignaros, voluptatis & passionum cæterarum mancipia, aliorum velit voluntate & legibus gubernari. Deinde vero deferuescente natura, &

A compressa tum vi rationis atrescentis tum experientia lumine passionum tyrannide illos sibi ipsis relinquit moderandos. Denique cum iam maturi contempto rationis freno ad opes voluptates, honores illicite feruntur, nec aut se ipsi compescere volunt, aut aliorum legibus flecti se ea præsertim ætate sinunt, Deus ipse optimus salutis nostræ auctor & medicus ferum & ignem admouet, & repetitis aduersitatibus dura corda emollit, passiones in ordinem redigit, & mortificat. Vnde etiam fieri consuevit, vt qui vel in Mortificationum usu sibi non parcunt, vel alterius arbitrio sese plane & ex integro subiiciunt, vel rarò vel nunquam à Deo castigantur, sed in perpetua patientia externa, tum potissimum internâ, quicquid demum accidat degant. Hanc in se pacem cum miraretur Dorotheus, vt ipsemet re fert serm. 1. à Ioanne Abbate perliteras petiit, quomodo cum scriptum sit per multas tribulationes oportere intrare in regnum Dei, ipse qui nullas omnino patiebatur, esset intraturus? Ad quod Ioannes senior ita respondit, nihil vereare fili, si nullas tribulationes sentis, nam quicumque se Patrum obedientiâ totum dedit atque regendum permiserit, hanc animi tranquillitatem hanc indolentiam perpetuò sentiet, & hac mentis quiete perfruetur.

Nec alia sunt Mortificationis causæ. Quamquam enim possit aliquando euenire vt vnus alium sibi æqualem vel etiam Superiorem mortificet, tamen nisi eius consensu & autoritate faciat qui potest, alienum ius inuadit; vnde fit vt id genus Mortificationes non inutiles tantum sint, sed etiam noxiæ toti corpori. Nam sæpè proueniunt non ex recto zelo, sed ex amore proprio & indignationis, superbiz, vanitatis, inuidiæ stimulis, atque adeò magna immortificatione. Sicut igitur non rarò fit vt æger stomachus caput noxijs fumis affligat & debilitet, & vicissim caput debilitatum languentem stomachum malefanis humoribus obruat, donec tandem dum mutua inter se pugna certant & sibi & toti corpori interitum attulerint, ita plerumque vbi immortificationum multitudo est, fieri non potest quin in sese mutuo frequenter incurrant, & magna toti communitati damna afferant. Permittit tamen Deus malos esse, & peruersis eorum consilijs, voluntate, viribus & actionibus utitur ad alios iuuandos, rationi subiiciendos, in officio retinendos & perficiendos. Quod cum sit, Deus præcipua Mortificationis quæ in ipsa paupertatis, dolorû, infamiæ perpeffione consistit causa est. Hoc enim modo non est malum in ciuitate quod non fecerit Dominus. Sic & Martyrum & dilectissimi Filij eius passio ei grata fuit, licet actio vehementer displiceret. Non est tamen omitteendus modus ille Mortificationis qui per fraternam admonitionem aliena vitia ex vera & sincera charitate castigat. Nam solet esse valde utilis præsertim si in mutuum auxilium conspirent, & ex condicto quos in se inuicem deprehenderint excessus familiariter & cordatè aperiunt: verum de hoc postea iterum. Hoc igitur modo sese habent veræ Mortificationis causæ, quæ vt efficaces sint ab vna hominis

Adde his fraternam admonitionem.

Hæ omnes causæ sunt efficaces hominis voluntate.

voluntate dependent: nam frustra Deus vel A
per se immediate, vel per alios homines in-
ternam mentis nostræ scabritiem mortificatio-
nis dolabra exquare conabitur, si nos ferream
voluntatis nostræ duritiem reddamus. Frustra
superiores ipsi vel suauibus admonitionibus
vel durioribus pœnis rebelles naturæ nostræ
motus coercere nitentur, nisi nos ipsi benignam
eorum manum nostro conatu adiuuerimus.

Quis amo, inquit Christus Apoc. 3. *arguo, & castigo* Aemulare ergo me in te arguendo & castigando, imitare, atque adeo age pœni-
tentiam. Quæ exterius aduenit afflictio medi-
cina est: quare ut efficax esse queat & malos
humores expellat, fiat necesse est caloris natu-
ralis instrumentum, quo ipse corroboratus,
facto in lethiferum malum impetu, morbi
mortisque causas expugnet & expellat. Quare
cum voluntas debilitata languet, cum diuini
amoris calor & perfectionis studium in tepuit,
et si externæ Mortificationis malleus contere-
re naturam possit, non potest tamen deformem
animum mutare. Ingeminet Deus quantum
volet flagella, vrgeat superior admonendo, cor-
ripiendo, castigando; maxima cum charitate,
vigilantia, & discretionem, nisi dura voluntas
diuino amore mollita Dei superiorisque con-
atibus collaboret, & quas euenire permittit
Mortificationis occasiones complectatur, at-
que ita ipsa seipsam, pars inquam hominis
superior inferiorem sancto sui odio comprimat
& inordinato creatorum bonorum amore ab-
ductam ad rerum cœlestium sanctos affectus
attollat, nullus fructus, nulla in persequenda
perfectiōe sinceritas sperari potest. Ex ad-
uerso verò in summa rerum omnium felicitate,
& externa internaque pace, et si & Deus
nulla in re affligat, & nulla superiorum cura
vigilet; si tamen perfectionis studium vigeat in
animo, ipsa se satis voluntas spontaneo casti-
gabit odio, ipsa ferocientes sensualis amoris
motus satis edomabit, ipsa suas omnes actio-
nes sobriè, iustè, & pie componet. Equidem S.
Bonaventura eam rationem alicubi adfert cur
cum olim vnus Abbas 300 atque etiam plures
Religiosos nullo negotio regeret, iam vix
decem sufficiat, quia sibi quisque Dei amore
suique odio incensus, erat Superior. Nec alia
fortè de causa Deus nostræ perfectionis aman-
tissimus permittit interdum nos vel rerum hu-
manarum aduersis casibus premi, vel aliorum
siue sæcularium siue domesticorum exerceri
contradictionibus, ut Mortificationis occasio-
nes quas præ tepiditate non quærimus, vltro
præbeat: si enim nos iudicarem non iudica-
remur à Domino, dum autem iudicamur à Do-
mino corripimur ut non cum hoc mundo dam-
nemur.

Sine qua
parum pro-
dest exter-
na mortifi-
catio.

*Quibus viribus opus habeat pars
superior ut possit esse causa
efficax Mortifi-
cationis.*

CAPUT V.

Cum igitur in hac pugna omnis victoriæ
speres in partis superioris viribus posita sit,
videndum est quibus ipsa modis corroborari
possit. D. Paulus ad Romanos scribens, pri-
mum quidem huius pugnæ molestiam & peri-
cula describit, deinde vnde auxilium suppe-
tat optimè demonstrat. Scio enim, inquit, quia
non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum:
nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum
non inuenio non enim quod volo bonum, hoc facio,
sed quod nolo malum, hoc ago. Condelector legi
Dei secundum interiorem hominem, video autem
aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ, & captiuam me in lege peccati,
quæ est in membris meis: Deinde tantum ali-
medium inquirens. Infelix, ait, ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius? Et eo in-
uenio iam propè securus: Gratia, inquit, Dei
per Iesum Christum Dominum nostrum. Lex enim
spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege
peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi
in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum
mittens in similitudinem carnis peccati, de pecca-
to damnauit peccatum in carne. Quæ profunda
Apostoli doctrina veræ Mortificationis soli-
dissimum est fundamentum. Lex quidem
amoris Dei & proximi spiritualis erat in se, sed
non poterat spiritualiter viuere & per viuas
actiones seruari ab hominibus quia carnis in-
firmitati contraria est: Misit ergo Deus Fi-
lium suum in mundum ut caro factus & carnis
peccata suo sanguine deleteret, & carni nostræ
quandam veluti capacitatem legis amoris Dei
communicaret. Lex amoris Dei prius mortua,
in medio ardentissimi cordis Christi Iesu, vitæ
spiritum hausit quem in corda nostra transfun-
deret: Sicut enim nec carni suæ nec vitæ peper-
cit, ut Patri placeret; ita eum nobis spiritum
meruit, quo carnis vitam præ spirituali vita ni-
hili faciamus. Quare ita concludit Ergo. *Frates
debitores sumus non Carni ut secundum carnem vi-
uamus: si enim secundum carnem vixeritis, morie-
mini, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis,
viveitis.* Ex hoc ergo Apostoli discursu licet col-
ligere quænam ea sint præsidia quibus pars Su-
perior aduersus inferiorem armari queat. Omnia enim vnico illo verbo cum Christi Spi-
ritum dixit, complexus est: continet enim Christi Iesu.
Spiritus non solum vitam animæ à Christo ut
capite in eius membra diffusam, sed vitæ ope-
rationes etiam illis simillimas quas ipse suo illo
Spiritu exercebat, & quarum merito & vitam

Opus est ad
efficaciam
mortifica-
tionis spiri-
tu Christi

& omnem perfectionem nobis obtinuit. Itaque is spiritum Christi habet, cuius intellectus diuino lumine collustratus Deum ipsum, resque creatas omnes atque adeo seipsum ita cognoscit, ut Christus ipse cognoscebat, cuius voluntas tanti Deum æstimat, quanti Christus Dominus eum faciebat, ita eum diligit sicut Christus diligebat, adeo ut quemadmodum tantus in Christo fuit Dei amor ut suæ etiam carni & vitæ, amicitiam eius & gloriam longissime præponeret, nec vereretur in boni eius procuracionem seipsum consumere, ita spiritus ille Iesu ad eadem pro Dei gloria perpetiunda nos compellat, ut etiam si ita res ferat redigi in nihilum ad eius gloriam amplificandam totâ voluntate cupiamus. Hic enim est Spiritus Filij in quo clamamus *Abba Pater*, quo conformes etiam in passionibus efficimur imagini Filij Dei, cuius vi diligentes Deum omnia cooperantur in bonum. Quo denique cum agimur secunde cum Apostolo dicimus, *Qui nos separabit à Charitate illa quâ Christus & Deum & nos dilexit*, ad cuius imitationem Deum etiam ipsi nos & Christum diligimus? *Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim qui neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque instantia, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à Charitate Dei quæ est in Christo IESU Domino.* Atque huic fidei & charitatis spiritui adminiculantur omnes aliarum virtutum Moralium quæ in Christo ut prototypo & capite extiterunt, vires tanquam eius proprietates; Quarum præcipue præsidij pars superior & in ea residens charitas instructa mala hæc omnia & tormenta quæ Apostolus commemorat & partem inferiorem sibi & legi amoris Dei perfectissime subiicit. Atque ex ijs satis manifestum apparet quàm necessarium sit ad veram mortificationem veteris hominis induere novum hominem, eiusque spiritum congruis mediis attrahere. Hæc vero media sunt Christi Domini feruens amor, diligens vitæ & passionis eius Meditatio, Epistolarum D. Pauli attentæ lectio, ardens eum non in genere tantum sequendi, sed imitandi in singulis quibusque actionibus desiderium, accurata sui consideratio & discussio, aliaque id genus de quibus alibi fusè dictum est. Qui ita sunt Christi ut sint eius membra, illi facillime & verissime carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentijs.

Qui comparatur.
amor Christi, meditatione passionis &c.

Magis declaratur quomodo voluntas charitate præcipue corroboretur ad usum mortificationis.

CAPVT VI.

EA est diuinæ charitatis vis, ut cum Deus ipse seipsum amet, vitam ipse suam, naturam, perfectiones, bona omnia sibi efficacissimo actu reddat, adeo ut si fieri vel concipi posset, ut seipsum sibi communicare non posset nisi seipsum à seipso abdicando, verissime sese vitâ suâ, naturâ, bonisque omnibus spoliaret, ut in seipsum eadem omnia transfunderet: Verum quia fons ipse sibi est inexhaustus infiniti boni, & suas omnes perfectiones in se resorbet, nec potest cum seipsum vel nos amat & sua bona communicat, ullam in se diminutionem pati, ideo quanta esset diuinæ amoris vis satis concipi animo vel intelligi non poterat ab hominibus, qui diuinas operationes ad intra penetrare satis non queunt. Quare Deus ipse Majestatis fieri homo, carnemque assumere, & aliam naturam, vitam, perfectiones atque bona accipere voluit; tum ut nouo quodam modo Deus homo factus, & quasi in nihilum reductus homini suam naturam, & personam diuinam bonaque omnia communicaret: tum ut idem Deus aliam sibi vitam & bona naturali iure ut sua possidens, eadem ipse pro sua gloria & hominum salute ex eodem amore perdere posset. Igitur Deus ipse Majestatis & gloriæ participauit carni & sanguini, ut qui diuinâ vitâ spoliari non poterat, carnis vitam ad detegendam suarum perfectionum gloriam, nostræque salutis ardentissimum desiderium profundere posset; Ad eum ergo modum hominem ipsum primum quidem ex duabus adeo sibi inuicem aduersis partibus constare voluit, immortalī vna & diuina, altera corruptibili & vili, ut pars superior quæ sola amoris Dei proprie capax est, cum pro eo ita pati & mori non posset, haberet in altera vnde extrema quæque sustineret, & quod amoris Dei non voluntate tantum, sed re ipsa postponeret. Deinde vero eandem partem hominis superiorem præstanti diuinæ charitatis habitu non solum exornauit, sed etiam corroborauit, ut tanto munere in Dei Filium adoptatus adeoque ipsi Christo similis, eidem etiâ in vitæ huius incommodis & aduersis quibusque sustinendis, in Mortificationibus, in tormentis, in cruce, in mortē conformis esse possit. Itaque tantum abest ut ob hanc quam experimur naturæ nostræ dissensionem & pugnam vel conqueri vel ingemiscere debeamus, ut potius nobis congratulandum sit, quod ita à Deo facti & compositi simus, ut summam facultatem

habeamus, eximiam quandam cum eo amicitiam excellenter colendi, cum corporis commoda, sensus omnes, passionem, vitam ipsam in eius bonum abdicare à nobis, & ad eius gloriam profunde possimus.

Quis sit finis Religiosæ Mortificationis.

CAPVT VII.

Finis immediatus Mortificationis carnem spiritui subijcere.

Vitare peccata graua.

Repellere tentationes.

SI sic instructa sit pars superior non poterit non rectum in Mortificationis praxi finem spectare. Is vero potest esse multiplex; Nam intrinsecus & immediatus est carnem spiritui, superiori parti inferiorem, appetitum rationi, amorem proprium amori Dei subijcere. Et quoniam hæc subiectio aliquando salutem necessaria est, aliquando tantum perfectioni, ideo Mortificatio quædam ad salutem animæ vitamque spiritualement conseruandam & peccatum mortale superandum, alia ad sequendam perfectionem destinatur. Cum enim adeo sunt vehementes inferioris appetitus motus, ut voluntatem nostram à Dei voluntate inflectant, & in periculum grauis peccati inducant, planè mortificatio ad salutem referri debet; sic enim fecisse D. Paulum quidam arbitrantur cum diceret, *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs predicauerim ipse reprobus efficiar*; Quamquam verè alterum finem spectasse videatur. Commendat autem hunc finem ipse cum ad Rom. 7. & 8. ubi pugnam vtriusque hominis exposuit, subiungit, *Si autem secundum carnem vixeritis, moriemini*. Et alibi. *Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram*. Nam de qua mortificatione, & cuius finis gratia eam suscipi velit satis indicat, cum addit. *Fornicatio, aut immunditia, aut turpiloquium non nominetur in vobis*. Hæc quanquam conueniat potissimum incipientibus; subinde tamen omnibus potest esse necessaria, certa verò regula quæ omnibus accommodari possit præscribi non potest; Quare in societate regula summa. 3. solum vult ut propriis quisque periculis consideratis cum superioris approbatione iis utatur quibus opus habebit, Vnde fit ut cum grauis aliqui tentatio ingruit quæ periculum aliquod procreare potest, siue proueniat ab interna ad peccatum aliquod procliuitate & sollicitatione, siue ab externis occasionibus, quales sæpe parere possunt variæ functiones, certè nemo, sibi parcere debet, nemo tam securus esse potest ut non Apostolum imitetur, & castiget corpus suum atque in seruitutem redigat ne forte cum alijs prædicauerit ipse reprobus efficiatur. Sicut Mortificatio quæ ad vitam animæ contra aduersariæ partis vim tuendam dirigitur, magis necessaria est, ita cum iam prope secuta vita est, ad altiore puritatis gradum efficiendum assurgit mortifi-

catio perfectior. Nam eius finis est veniales labes expungere, & quosque minimos motus, qui amoris Dei vel perfectionem vel quietem impedire possent, fortiter quantum in hac vita datur comprimere. Huius enim proprium est naturæ inferioris etiam minimos insultus repellere & eam persequi donec vere intereat & ex se nihil vitæ habeat. Quare non tantum qui extra periculum grauis peccati constituti sunt, ut sæpe solent qui in 2. & 3. Statu consistunt, sæpe tamen in venialia peccata se labi experiuntur ad hunc finem uti Mortificatione debent, ne si omittant inualescat hostis, & grauius periculum inferat. Sic enim ego existimo D. Paulum de se dixisse. *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo ne cum alijs predicauerim ipse reprobus efficiar*. Nam licet Sanctissimus Apostolus nullum in se grauioris peccati periculum saltem proximum videret, tamen ex quotidianis lapsibus in venialia satis intelligebat fieri posse, ut si à pugnandi contra seipsum assiduitate aliquid de suo ardore remitteret, ut abundanti illa Dei gratia quam in eo munere adeo difficili & arduo necessariam sibi esse intelligebat destitutus, vel officio suo deesset, vel in aliqua alia peccata prolaberetur. Ergo non castigabat se solum nec subijciebat duntaxat corpus spiritui, ut eam quacumque ratione pareret, sed ad eum modum quo seruus Domino suo parer, & eius obsequio cum perfecta plane subiectione seruit & mancipatus est. Corpus ergo suum non ut animæ socium indulgenter, sed ut vilem & proteruum seruum asperè & rigidè habebat.

Sed rursus in ipso Mortificationis usu haberi potest ratio comparandæ alicuius virtutis atque adeo ad spiritualia virtutum ornamenta conquirenda intendi. Duobus enim modis virtuti cuius opem adfert Mortificatio. Imprimis enim nulla prorsus virtus exerceri potest sine aliqua Mortificatione. Nam cum partem superiorem non exornet tantum, sed etiam ad bonum excellentius extollat, eo ipso eam ab inferiori bono remouet, ac proinde contra partis inferioris importunas ad inferiora bona incitationes armat. Nec enim exempli gratia vel oratio aut meditatio exerceri, vel humilitas potest, quin ab iis occupationibus & bonis quæ placent, caro & vetus homo auocetur, & ad eas applicetur quæ repugnant. Quare nullæ virtus est quæ non contineat Mortificationem adeoque nemo virtute præditus esse aut dici debet, qui perinde etiam non in Mortificatione excellat. Atque hoc adiumentum quod cuius virtuti præstat Mortificatio in iis actionibus præcipue continentur quæ ad virtutem eam pertinent, quæ non possunt esse verè virtutis actiones, nisi à bono contratio auertatur.

Sed præterea seruit Mortificatio virtutibus quia est efficax quædam diuinæ gratiæ imploratio. Nam licet ardens & assidua oratio Deum permouere soleat ut ea auxilia conferat quibus ad virtutum perfectionem prouehamur, tamen cum orationi additur aliqua afflictio voluntaria, nescio quomodo diuinum cortenerius afficiatur. Ut succurrat, ad eum modum quo mater etsi petentem aliquid filiolum repulerit, si tamen ipse inde se affligat, concedit illic

Comparatio virtutes.

Expungere peccata venialia.

illico id quod ante recusauerat. Sic enim cum orationi adduntur cordis gemitus & corporis afflictiones, testamur melius quanto teneamur desiderio, illius boni quod petimus, quantique faciamus ipsa Dei dona, quae nostra etiam pelle emere quodammodo volumus.

Satisfacere
pro peccatis
praeteritis.

Verum non ad futura tantum peccata vitanda referri solet Mortificatio, sed etiam ad punienda praeterita: atque is finis poenitentium proprius est, & ad poenitentiae virtutem pertinet. Nam cum poenitens intelligere incipit quantus sit divinae iustitiae rigor quanta Dei sanctitas, & ex altera parte peccata olim commissa considerat, ut adhuc sua, & sibi velut adherentia; magno & generoso odio contra se armatus amovere ea à se omni ope nititur & non actu solum interno mortificare & veluti interimere ac abolere pristinos voluntatis actus quibus Deum offendit, sed etiam externis Mortificationibus, ea bona quibus illicite frui contra Dei voluntatem voluit, compensare & divinae illatam iniuriam resarcire. Quare sese Deo saepe offert in flagella paratum, & cum aliquando Mortificationem subit, defixus in peccatorum suorum cogitatione, sese Deo & toti Curiae caelesti, adeoque etiam omnibus hominibus ut reum exhibet ad divinae ultionis & vindictae spectaculum. Nec sua peccata quibus Deum offendit, & aeternas meruit poenas, eo quod occulta sint, & minus hominibus perspecta, aut ab ipsis leuia, quod attinet ad humanas poenas, reputentur, parua esse existimat, sed cognita diuini iudicii sanctitate, longe maiora esse sibi persuadet quam cum suis malefactoris. Itaque confusione sui plenus sese offert omnibus omnino Mortificationibus. Talis fuit David, cum diceret. *Ecce ego in flagella paratus sum* & cum iniuriis appetitus à semet, & suorum subditorum adeoque proprii filij armis appetitus tanta cum humilitate immittas à Deo poenas excipiebat.

Alij fines Mortificationis.

CAPVT VII.

Finis mediatus
Mortificationis
salus proximi.

Atque cum propriae perfectionis ratio habetur, ad eos fines Mortificatio refertur. Verum si verae charitatis igne ardeat voluntas, quae verissima est Mortificationis causa non solum tantum boni studiosa erit, sed etiam in proximi utilitatem hoc studium intendet. Non vno autem modo ut proximo prosumus, Mortificatio suscipi à nobis potest. Imprimis enim qui ad opem proximis ferendam vocati sunt, ut rem admodum difficilem & laboriosam susceperunt, ita admodum à proprio amore & bono alieni esse debent; alioquin enim facile labores refugient, quibus tribuli & spinæ ex syluescenti Ecclesiae agro euelluntur, & molestam populi culturam deserent. Quare multos videre est praclaris à natura dotibus & insigni doctrina

A instructos in otio vitam ideo degere, quia cum sese nimium ament, piget eos laboriosis functionibus concionandi, confessiones audiendi, catechizandi sese occupare; alios vero ea officia praestare quidem, verum non tam iuuandi proximi studio, quam proprii cuius boni, siue illud in temporali aliquo commodo, siue in populari aura & hominum opinione consistat, desiderio. Et nihil mirum est si adeo parum suis functionibus proximo prosint, cum enim non tam ex puro & illibato Dei proximique amore quam proprii boni studio suscipiantur, necesse planè est illas languescere plerumque, ubi praesertim quod quaerunt non consequuntur, & si quando feruere videantur, adulterinus planè atque adeo sterilis feruor ille est. Qui igitur ad aliorum salutem procurandam vocati sunt, si Mortificatione tum interiore, tum exteriori solida admodum parare sese & exercere debent. Interiore quidem ut cum ad eas actiones quae magni ab hominibus fieri solent, obeundas vocabuntur, non euanescent. Nec si in speciem abjectiores, non minus tamen necessariae occurrant, eas praenimiam sui aestimatione non dedignentur. Exteriori vero ut assueti ferendis laboribus, functiones quamplurimas in quibus laboris plurimum inest & molestiae, fortiter sustineant. Quae etiam de causa Christus Dominus ad annum usque 30. & abjectis in speciem & laboriosis operibus pauper & in laboribus à iuuentute vitam traduxit. Et Apostolos à vilibus & operosis occupationibus, paupertate, vigilijs bonam vitae partem exercitos, ad arduas Apostolici muneris functiones traduxit. Sic etiam B. Ignatium duris militiae saecularis exercitiis probatum ad spiritualis belli difficilem expeditionem aptauit. Quare in spirituali tyrocinio praeter alios fines quos spectare debet qui nouitios dirigit, & ipsi etiam nouitii, hic postremus censeri non debet, ut à vitae saecularis delitiis, ab otio, à ludicris & puerilibus siue iocis, siue occupationibus, à diuitiis ad duos vitae religiosae labores, ad vilia exercitia, ad molestas carni occupationes, ad paupertatis experimenta traducantur, & delicatum vitae genus in asperum commutent, atque ita discant sensim sibi nulla in re parcere, quando ad Dei gloriam promouendam quidpiam quod natura horreat, vel agendum vel sustinendum occurret, & sic Christum Dominum imitentur qui duris vitae priuatae rudimentis tanquam praeludiis ad extremam sese ignominiam & crucem modo quodam parauit.

Quia in salu-
te procu-
randa, pati
multa opus
est. Ideoque ne-
cessaria
mortificatio
tum interior
tum exte-
rior.

Tantum ab
ipso noui-
tiatu.

Accedit ad hunc finem quod mortificatio orationi conjuncta, eam longè efficacior reddat ad quiduis pro proximi salute à Deo impetrandum & iustam Dei vindictam ab Ecclesiae & totius populi ceruicibus auertendam. Sicut enim chirographum damnationis aeternae sua morte expunxit Dominus cruci illud affigens, & proprio sanguine divinae iustitiae furorem in Misericordiae diuicias, infernum in paradysum conuertit, ita ut impleamus ea quae desunt passioni Christi,

Eaque ora-
tioni con-
iungenda in
eundem.

neceſſe eſt nos Apoſtoli exemplo, tanquam membra eius Mortificationem Chriſti in corpore noſtro ſemper circumferre, vt iram eius ad temporales pœnas infligendas paratam retineamus. Beata Lutgardis cum impendere orbiclaſes Dei reuelatione cognouiſſet, ſeptem primùm annorum, deinde iterum aliorum ſeptem duriffimis Mortificationibus diuinam iram placauit. Et eodem ſpiritu impulſa B. Catharina Senenſis optabat etiam proprii corporis obiectu apertas inferni fauces occludere, ne tam multi æterna damnatione abſorberentur: hauſerat eum ſpiritum ex eodem fonte quo Apoſtolus qui cupiebat ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis. Et Moyſes qui orationem in ſigni ſui odio & mortificatione corroborans dicebat, *aut pax ſit populo huic, aut dele me de libro quem ſcripſiſti.* Nec dubium eſt quin plurimi ſancti ſuis lacrymis & Mortificationibus non publicas tantum calamitates depulerint, ſed æternæ damnationis periculum à plerisque auerterint.

Et vt bene
proximus
ædificetur.

Denique proximorum ædificationi plurimum confert Mortificatio ſolida; eoque etiam nomine Deo gratiffima eſt, & in hunc etiam finem merito ſuſcipienda. Nam cum mundani homines externa bona, hominum fauores, & honores magnificent, Deum autem, eius amicitiam, gloriam & æterna bona vix æſtimant, mirum in modum peruerſum hoc iudicium & communis error corrigitur vitâ ſanctorum virorum multis Mortificationibus exercitâ: nam in voluntariè ſuſceptis laboribus & pœnitentiis, in corporis caſtigatione, in ſpontaneâ paupertate proborum virorum tanquam in quodam ſpeculo clare reſplendet quantum ſit æternorum bonorum, quantum Dei amicitia & gloria pretium, quanta virtutis & ſanctitatis æſtimatio; quam nihili faciendâ ſint ea omnia quæ in ſano furore mortales omnes proſequuntur. Atque inde fit vt hoc modo dura peccatorum corda potius molliantur, & ad vitæ ſanctioris uſum reducantur. Quare Iſaiam Dominus cap. 20. tribus annis nudum inter populum verſari voluit. Et Hieremiam cap. 27. graues ad collum catenas 15. annorum ſpatio circumferre præcepit. Ezechielem vero diebus 390. in vnum latum incumbentem coſto ſub cineribus è ſtercore hominum pane, & aqua veſci, ita etiam & captiuitatis calamitates repræſentare populo & prophetarum exemplo, eum ad pœnitentiæ remedia commouere, ne in eas miſerias deueniret, placuit. Solet enim Miſericors Dominus ita ſanctos viros exercere & erudire, vt hominum cœcitatem curet, & cordis duritiem tanta mortificationum efficacia frangat; Atque ea de cauſâ religioſos pleroſque ordines ad pœnitentiæ exempla in Eccleſia his vltimis temporibus inſtituit. Et omnibus quibus proximi ſalus curæ eſt interior Mortificatio & vitæ puritas commendatiſſima eſſe debet, adeo vt nec proprijs commodis ſtudere nec hominum gloriam & fauorem ambire, nec opes querere exiſtimari poſſint, ſed potius præ vna Dei gloria & ſalute proximorum, omnia contemnere & ſui ſuorumque bonorum, nullam

prorſus rationem habere intelligantur: vt cum tanto ſtudio à minima etiam labe abhorrere compertum eſt, alij à grauioribus ſaltem peccatis arceantur.

Quis modus in Mortificationibus ſeruandus.

CAPVT IX.

IAm quod ad formam modumque mortificationis attinet, id imprimis quod de amoris diuini modo dixit D. Bernardus, debere nimirum eſſe ſine modo, etiam de mortificationibus ſtatui poteſt ex rei natura nullum eſſe debere illarum modum.

Mortificationis nullus debet eſſe modus.

Nam non alia quàm diuini amoris forma per mortificationem imprimenda eſt & voluntati & moribus. Quare ſicut ipſa ſine modo augeri in immenſum poteſt, ita omnis amoris proprii modus exhauriri prorſus debet, ſicut igitur nullus eſt amoris Dei terminus, ita nec vllos habere limites odium ſui debet, vt quantum hoc cedit, tantum ille augeri queat; Quare ſicut Chriſtus ipſe ſine vllo modo ſeſe exinanivit ad Dei gloriam promouendam, ita qui vnicus eſt terminus veræ Mortificationis, verus Chriſti imitator nihil horrere debet, etſi in nihilum Dei cauſa quoad bona omnia externa corporis, famæ, & honoris redigendus ſit: non eſt igitur alia vera & viuæ germanæ Mortificationis forma, quam Chriſti Spiritus ſiue verus Dei amor, vitam etiam ipſam Deo poſtponens, & ſummum perfectionum eius gloriam in ſe & aliis amplificandi ſtadium, cui tamen cæterarum virtutum, paupertatis, caſtitalis, obedientia, humilitatis Chriſti pariter ſpiritu plena motiua & honeſtates tanquam fideles miniſtre ſubſeruiunt.

Sed ex Dei amore procedat neceſſe eſt.

Et quidem licet ad huius formæ eſſentiam ſufficiat Dei amorem eſſe æſtimatiuè ſummum, in ipſo tamen Mortificationis uſu, niſi amoris eiſdem feruor accedat, magno ſuo ſiue ornameto ſiue præſidio priuabitur. Quamuis enim in cæteris plerisque vitæ ſpiritualis exercitijs ardor ille animi non ita requiratur, ſine eo tamen Mortificatio, nec eſſe diuturna poteſt, nec efficax, nec valdè laudabilis. Quis enim præclara aliqua laude dignum exiſtimabit militem, qui in ipſo conflictu non ardet? Quocirca hic animi feruor incipientibus longè magis neceſſarius eſt, vt potè qui longè plures magisque importunos hoſtes habent, & periculoſiori bello conſigunt aſſiduè. Quare ſolet diuina prouidentia incredibili quodam contra ſemetipſos odio eos incendere, & aduerſus hoſtes paratos corroborare; quibus ipſi armis ſi Deo cooperentur, exiguò certè tempore inſignem de ſe victoriam reportabunt, & magnam animi pacem

Vt diuturna ſit & efficax

Neque par-
tiam victo-
riam remitti-
debet.

parabunt. Nec verò partā victoriā remittendus est feruor & sui odium quamvis pugnandi ratio temperari possit iuxta discretionis regulas. Et si enim debilitatus videri possit hostis, dici tamen non potest quantas tepore nostro vires acquirere, & quanto cum periculo redintegrare pugnam soleat; donec itaque periculum omne securitas æterna consumpserit, in excubiis stare, & pari odio, pari ardore hostem expectare conuenit, vt si se obtulerit obruatur. Quanquam sanè etsi nihil ab hoste metuendum sit, nunquam tamen Deum verè amanti & perfectionis studio ob alios quosdam fines quos supra retulimus, feruens Mortificationis studium deponendum est, licet nonnulla externæ Mortificationis exercitia, non pro naturæ sese nimium amanti dictamine, sed ex ratione ad maiorem Dei gloriam semper respiciendo subinde mutari debeant. Quare re ipsa constat imperfectos & tepidos, sicut Mortificationem parui æstimant, ita eandem refugere; eos verò qui serio perfectioni suæ student, quo proficiunt magis, eò & pluris eam facere, & feruentius vsurpare: adeo vt viri plerumque ætatis & perfectionis prouectæ ardentiores etiam incipientibus in hoc genere existant. Nec vero mirum. Nam non ipsa solum æstimatione mortificationis, sed etiam feruor, ex solidâ rerum diuinarum meditationis ardore dependet, quo incensa mens ad ferri igniti instar, duris seipsam Mortificationis malleis contundit, expurgat, & in omnes diuini amoris vsus format & aptat.

Viris præ-
sertim per-
fectionis
maximè stu-
diosis.

Ideo debet
esse conti-
nua quia ad
mortem
vsque partis
inferioris
pugnandum
donec scili-
cet vita bea-
ta & perfe-
ctio vitæ
alterius vitæ
hanc bestia-
lem prorsus
occiderit.

Continua
fit non ex-
terna qui-
dem.

Sed interna.

cum efficaci
proposito
etiam exter-
næ ubi opus
erit.

Atque cum feruet hoc studio animus non potest Mortificatio non esse continua quod etiam ad formam modumque eius pertinet. Hæc verò continuatio varia esse potest. Nam cum continuum id dicatur quod suas partes omnes sibi ita coherentes habet, vt non nisi vnum sit, possitque ea partium coherentia in rebus moralibus non vno modo intelligi, certè mortificatio continua ea censenda est, quotiescumque etsi diuisas à se mutuo partes verè habeat, communi tamen aliquo vinculo colligatæ moraliter continuantur. Sic ergo externa Mortificatio continua esse non potest, si externos duntaxat actus spectes, cum nec possint iidem actus nec diuersi sine vllâ interruptione perpetuò continuari. Quare hæc continuatio penes internam animi dispositionem spectari potissimum debet. Nam cum constans in spiritualis contra se pugnæ proposito persistit animus, & nunquam vllò tempore illud abiicit, etsi non semper actu depugnet, tamen in continuo bello versari dicitur; Contra vero qui fractus animo voluntatem pro occasione pugnandi dimittit, is cum contrario actu expresse propositum Mortificationis intermittat, non potest dici continua mortificatione uti. Nec verò id propositum sufficit nisi pro occasione ad externas etiam mortificationes propellat. Si enim sine idonea ratione omittantur, quis ambigat id propositum morali quodam modo deseri, & infami fuga, dimissa pugna victoriā hosti cōcedi. Quocirca qui inconstanter sese habet, sic vt

vno tempore vbifert occasio, sese generosè superet alio verò vltro manus det, & spiritualis pugnæ pertæsus sese suis passionibus vincendum regendumque permittat, is certè nullomodo continua vitur mortificatione. Et quidem in perfectionis studio dici non potest quantoperè spirituales profectum impediatur ea interruptio & inconstantia; Nam exiguo illo tempore, quo aduersus naturam suam repugnare intermitte, non secus atque cum aduerso flumine intermisso contra nitendi conatu nauigatur, prono impetu abreptus animus ita procul defertur, vt diuturno postea labore ei opus sit, vt ad eum sese statum reducat quem ante iam attigerat. Sic videre est plerisque hoc modo inconstanter aliud penè nihil agere, quam texere & retexere eandem semper telam.

Ne prono
impetu ani-
mus abripi-
piatur.

Nec verò ea continuatio minus necessaria est cum in particulare aliquod vitium pugnamus; persequendi sunt hostes donec deficient omnino, nec permittendum vt intermisso præ inconstantia pralio qui hodie dejecti sunt, cras resurgant, & quos occidi facile fuit, deinde de nobis triumphent.

Etiam in
pugna vitij
particularis;

Quare qui quasi securi iam ob partem antea de se victoriam satis essent, ita vitam agunt vt licet nihil illiciti admittant, tamen naturæ suæ & inclinationibus in omnibus obsequuntur, nihil sensibus suis negare, nulla in re volūtati, iudicioque repugnare consueuerunt, nā illi frustra de sui victoria gloriantur; fieri enim nequit quin intermissa tandiu pugna, hostibus adhuc superstibus vires auctæ sint, quas suo tempore vbi sese dabit occasio in suam perniciem validas experientur.

Quæ etiam de causa qui in tertio perfectionis statu versantur, nunquam à pugna cessare debent, licet nobiliore quodam modo & sine depugnare eos par sit: licet autem ab interno illo Mortificationis studio, quod nunquam interrumpi debet, actu ipso Mortificationes continuo dimanare non queant, si tamen vigeat feruor ille animi & mentis intentio, & verum perfectæ sui victoriæ desiderium, innumeras propè inuicem sibi succedentes ac propè continuas occasiones, sine internæ siue externæ Mortificationis vel vltro se offerentes admitte, vel aliunde nullo negotio aduocabit, quibus etiā actu ipso continua rebus in omnibus Mortificatio esse possit. Atque imprimis quotidiana ipsa religiosæ vitæ ratio quid aliud est quam continuum Mortificationis exercitium, si actiones omnes à prima diei hora ad vltimam ita fiant, vt instituti nostri perfectio requiratur. Hæc enim perfectio est huiusmodi, vt nisi continua interueniat mortificatio, tot & tam excellentes actiones sine magnis religioso homini turpibus imperfectionibus obiri non possint. Præterea dici nequit quanta polleat industria quilibet amor & odium, sed potissimum Dei amor & sui odium. Sicut enim cum quis suum, patrisue quem plurimum diligit hostem vero perfectoque odio prosequitur, tanta est vt experientia constat odii illius vis, vt secum ipse solus excalescens diu noctuque mortem illi extremaque mala excogitet & apparet, & in omnem occasionem re ipsa inferendi intentius vigilet.

Ne in per-
fectis qui-
dem cessare
debet.

neceſſe eſt nos Apoſtoli exemplo, tanquam A membra eius Mortificationem Chriſti in corpore noſtro ſemper circumferre, vt iram eius ad temporales pœnas infligendas paratam retineamus. Beata Lutgardis cum impendere orbiclaſes Dei reuelatione cognouiſſet, ſeptem primùm annorum, deinde iterum aliorum ſeptem duriffimis Mortificationibus diuinam iram placauit. Et eodem ſpiritu impulſa B. Catharina Senenſis optabat etiam proprii corporis obiectu apertas inferni fauces occludere, ne tam multi æterna damnatione abſorberentur: hauſerat eum ſpiritum ex eodem fonte quo Apoſtolus qui cupiebat ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis. Et Moyſes qui orationem inſigni ſui odio & mortificatione corroborans dicebat, *aut parce populo huic, aut dele me de libro quem ſcripſiſti.* Nec dubium eſt quin plurimi ſancti ſuis lacrymis & Mortificationibus non publicas tantum calamitates depulerint, ſed æternæ damnationis periculum à plerisque auerterint.

Et vt bene
proximus
ædificetur.

Denique proximorum ædificationi plurimum confert Mortificatio ſolida; eoque etiam nomine Deo gratiffima eſt, & in hunc etiam finem merito ſuſcipienda. Nam cum mundani homines externa bona, hominum fauores, & honores magnifaciant, Deum autem, eius amicitiam, gloriam & æterna bona vix æſtimant, mirum in modum peruerſum hoc iudicium & communis error corrigitur vitæ ſanctorum virorum multis Mortificationibus exercitâ: nam in voluntariè ſuſceptis laboribus & pœnitentiis, in corporis caſtigatione, in ſpontaneâ paupertate proborum virorum tanquam in quodam ſpeculo clare reſplendet quantum ſit æternorum bonorum, quantum Dei amicitia & gloria pretium, quanta virtutis & ſanctitatis æſtimatio; quam nihili faciendæ ſint ea omnia quæ in ſano furore mortales omnes proſequuntur. Atque inde fit vt hoc modo dura peccatorum corda potius molliantur, & ad vitæ ſanctioris vſum reducantur. Quare Iſaiam Dominus cap. 20. tribus annis nudum inter populum verſari voluit. Et Hieremiam cap. 27. graues ad collum catenas 15. annorum ſpatio circumferre præcepit. Ezechielem vero diebus 390. in vnum latum incumbentem coſto ſub cineribus è ſtercore hominum pane, & aqua veſci, ita etiam & captiuitatis calamitates repræſentare populo & prophetarum exemplo, eum ad pœnitentiæ remedia commouere, ne in eas miſerias deueniret, placuit. Solet enim Miſericors Dominus ita ſanctos viros exerceſcere & erudire, vt hominum cœcitatem curet, & cordis duritiem tanta mortificationum efficacitate frangat; Atque ea de cauſâ religioſos pleroſque ordines ad pœnitentiæ exempla in Eccleſia his vltimis temporibus inſtituit. Et omnibus quibus proximi ſalus curæ eſt interior Mortificatio & vitæ puritas commendatiſſima eſſe debet, adeo vt nec proprijs commodis ſtudere nec hominum gloriam & fauorem ambire, nec opes querere exiſtimari poſſint, ſed potius præ vna Dei gloria & ſalute proximorum, omnia contemnere & ſui ſuorumque bonorum, nullam

prorſus rationem habere intelligantur: vt cum tanto ſtudio à minima etiam labe abhorrere compertum eſt, alij à grauioribus ſaltem peccatis arceantur.

Quis modus in Mortificationibus ſeruandus.

CAPVT IX.

B Iam quod ad formam modumque mortificationis attinet, id imprimis quod de amoris diuini modo dixit D. Bernardus, debere nimirum eſſe ſine modo, etiam de mortificationibus ſtatui poteſt ex rei natura nullum eſſe debere illarum modum.

Mortificationis nullus debet eſſe modus.

Nam non alia quàm diuini amoris forma per mortificationem imprimenda eſt & voluntati & moribus. Quare ſicut ipſa ſine modo augeri in immenſum poteſt, ita omnis amoris proprii modus exhauriri prorſus debet, ſicut igitur nullus eſt amoris Dei terminus, ita nec vllos habere limites odium ſui debet, vt quantum hoc cedit, tantum ille augeri queat; Quare ſicut Chriſtus ipſe ſine vllo modo ſeſe exinanauit ad Dei gloriam promouendam, ita qui vnicus eſt terminus veræ Mortificationis, verus Chriſti imitator nihil horrere debet, etſi in nihilum Dei cauſa quoad bona omnia externa corporis, famæ, & honoris redigendus ſit: non eſt igitur alia vera & viuæ germanæ Mortificationis forma, quam Chriſti Spiritus ſiue verus Dei amor, vitam etiam ipſam Deo poſtponens, & ſummum perfectionum eius gloriam in ſe & alijs amplificandi ſtadium, cui tamen cæterarum virtutum, paupertatis, caſtitalis, obedientia, humilitatis Chriſti pariter ſpiritu plena motiua & honeſtates tanquam fideles miniſtre ſubſeruiunt.

Sed ex Dei amore procedat neceſſe eſt.

Et quidem licet ad huius formæ eſſentiam ſufficiat Dei amorem eſſe æſtimatiuè ſummum, in ipſo tamen Mortificationis vſu, niſi amoris eiſdem feruor accedat, magno ſuo ſiue ornamento ſiue præſidio priuabitur. Quamuis enim in cæteris plerique vitæ ſpiritualis exercitijs ardor ille animi non ita requiratur, ſine eo tamen Mortificatio, nec eſſe diuturna poteſt, nec efficax, nec valdè laudabilis. Quis enim præclara aliqua laude dignum exiſtimabit militem, qui in ipſo conflictu non ardet? Quocirca hic animi feruor incipientibus longè magis neceſſarius eſt, vt potè qui longè plures magisque importunos hoſtes habent, & periculofiori bello conſigunt aſſiduè. Quare ſolet diuina prouidentia incredibili quodam contra ſemetipſos odio eos incendere, & aduerſus hoſtes paratos corroborare; quibus ipſi armis ſi Deo cooperentur, exiguo certè tempore inſignem de ſe victoriam reportabunt, & magnam animi pacem

Vt diuturna ſit & efficax

Neque parta parabunt. Nec verò parta victoriâ remittendus
etiam victo- est feruor & sui odium quamuis pugnandi
riâ, remitti- ratio temperari possit iuxta discretionis re-
debet. gulas. Et si enim debilitatus videri possit hostis,
dici tamen non potest quantas tepore nostro
vires acquirere, & quanto cum periculo red-
integrare pugnam soleat; donec itaque pe-
riculum omne securitas æterna consumpserit,
in excubiis stare, & pari odio, pari ardore
hostem expectare conuenit, vt si se obtu-
lerit obruatur. Quanquam sanè etsi nihil
ab hoste metuendum sit, nunquam tamen
Deum verè amanti & perfectionis studio
ob alios quosdam fines quos supra retuli-
mus, feruens Mortificationis studium de-
ponendum est, licet nonnulla externæ Mor-
tificationis exercitiâ, non pro naturæ sese
nimium amanti dictamine, sed ex ratione ad
maioris Dei gloriam semper respiciendo sub-
inde mutari debeant. Quare re ipsa constat
imperfectos & tepidos, sicut Mortificatio-
nem parui æstimant, ita eandem refugere;
eos verò qui serio perfectioni suæ student,
quo proficiunt magis, eò & pluris eam fa-
cere, & feruentius vsurgere: adeo vt viri ple-
rumque ætatis & perfectionis prouectæ ar-
dentiores etiam incipientibus in hoc genere
existant. Nec vero mirum. Nam non ipsa so-
lum æstimatio mortificationis, sed etiam fer-
uor, ex solidâ rerum diuinarum meditatio-
nisque ardore dependet, quo incensa mens
ad ferri igniti instar, duris seipsam Morti-
ficationis malleis contundit, expurgat, &
in omnes diuini amoris vsus format &
aptat.

4 vno tēpore vbifert occasio, sese generosè superet
alio verò vltro manus det, & spiritalis pugna
pertæsus sese suis passionibus vincendum regen-
dumque permittat, is certè nullomodo conti-
nua vitur mortificatione. Et quidem in per-
fectionis studio dici non potest quantoperè spi-
ritualis profectum impedit ea interruptio &
inconstantia; Nam exiguo illo tempore, quo
aduersus naturam suam repugnare intermittit,
non secus atque cum aduerso flumine intermis-
so contra nitendi conatu nauigatur, prono im-
petu abreptus animus ita procul defertur, vt
diuturno postea labore eiopus sit, vt ad eum
sese statum reducat quem ante iam attigerat.
Sic videre est plerosque hoc modo inconstanter
aliud penè nihil agere, quam texere & retexere
eandem semper telam.

Ne prono
impetu ani-
mus abri-
piatur.

B Nec verò ea conuatiatio minus necessaria
est cum in particulare aliquod vitium pugna-
mus; persequendi sunt hostes donec deficient
omnino, nec permittendum vt intermisso præ
inconstantia prælio qui hodie dejecti sunt,
cras resurgant, & quos occidi facile fuit, de-
inde de nobis triumphant.

Etiam in
pugna viti-
particularis;

Quare qui quasi securi iam ob partem antea
de se victoriam satis essent, ita vitam agunt vt
licet nihil illiciti admittant, tamen naturæ suæ
& inclinationibus in omnibus obsequuntur, nihil
sensibus suis negare, nulla in re volūtati, iudicio-
que repugnare consueuerunt, nã illi frustra de
sui victoria gloriantur; fieri enim nequit quin
intermissa tandiu pugna, hostibus adhuc super-
stitibus vires auctæ sint, quasuo tēpore vbi se-
se dabit occasio in suam perniciem validas expe-
rientur.

C Quæ etiam de causa qui in tertio per-
fectionis statu versantur, nunquam à pugna ces-
sare debent, licet nobiliore quodam modo &
& sine depugnare eos par sit: licet autem ab
interno illo Mortificationis studio, quod nun-
quam interrumpi debet, actu ipso Mortificatio-
nes continuo dimanare non queant, si tamen
vigeat feruor ille animi & mentis intentio, &
verum perfectæ sui victoriæ desiderium, innu-
meras propè inuicem sibi succedentes ac propè
continuas occasiones, sine internæ siue externæ
Mortificationis vel vltro se offerentes admittere,
vel aliunde nullo negotio aduocabit, quibus etiã
actu ipso continua rebus in omnibus Mortifica-
tio esse possit. Atque imprimis quotidiana ipsa
religiøsæ vitæ ratio quid aliud est quam con-
tinuum Mortificationis exercitium, si actio-
nes omnes à prima diei hora ad vltimam ita
fiant, vt instituti nostri perfectio requiratur.
Hæc enim perfectio est huiusmodi, vt nisi
continua interueniat mortificatio, tot & tam
excellentes actiones sine magnis religioso ho-
mini turpibus imperfectionibus obiri non
possint. Præterea dici nequit quanta polleat
industria quilibet amor & odium, sed po-
tissimum Dei amor & sui odium. Sicut enim
cum quis suum, patrisue quem plurimum
diligat hostem vero perfectoque odio pro-
sequitur, tanta est vt experientia constat
odii illius vis, vt secum ipse solus excan-
descens diu noctuque mortem illi extrema-
que mala excogitet & apparet, & in omnem
occasionem re ipsa inferendi intentius vigilet.

Ne in pes-
fectis qui-
dem cessare
debet.

Viris præ-
sertim per-
fectionis
maximè stu-
diosis.

Ideo debet
esse conti-
nua quia ad
mortem
vsque partis
inferioris
pugnandum
donec scili-
cet vita bea-
ta & perfe-
ctio vitæ
alterius vitæ
hanc bestia-
lem prorsus
occiderit.

Continua
sit non ex-
terna qui-
dem.

Sed interna.

cum efficaci
proposito
etiam exter-
næ vbi opus
erit.

Atque cum feruet hoc studio animus non
potest Mortificatio non esse continua quod
etiam ad formam modumque eius pertinet.
Hæc verò conuatiatio varia esse potest. Nam
cum continuum id dicatur quod suas partes
omnes sibi ita cohærentes habet, vt non nisi
vnum sit, possitque ea partium cohærentia in
rebus moralibus non vno modo intelligi; certè
mortificatio continua ea censenda est, quoties-
cumque etsi diuisas à se mutuo partes verè ha-
beat, communi tamen aliquo vinculo colligatæ
moraliter continuantur. Sic ergo externa Mor-
tificatio continua esse non potest, si externos
duntaxat actus spectes, cum nec possint iidem
actus nec diuersi sine vllâ interruptione perpe-
tuo continuari. Quare hæc conuatiatio penes
internam animi dispositionem spectari potissi-
mum debet. Nam cum constans in spiritalis
contra se pugnae proposito persistit animus, &
nunquam vllò tempore illud abiicit, etsi non
semper actu depugnet, tamen in continuo
bello versari dicitur; Contra vero qui fractus
animo voluntatem pro occasione pugnandi di-
mittit, is cum contrario actu expresse propo-
situm Mortificationis intermittat, non potest
dici continua mortificatione vti. Nec verò
id propositum sufficit nisi pro occasione ad ex-
ternas etiam mortificationes propellat. Si enim
sine idonea ratione omittantur, quis ambigat id
propositum morali quodam modo deferri, & in-
fami fuga, dimissa pugna victoriam hosti cōcedi.
Quocirca qui inconstanter sese habet, sic vt

Vi semper
augeatur
Dei amor,
& odium
sui.

Exemplo sit
P. N. S.
Ignatius.
Imitatus.

Christum
Dominum.

Quod si quippiam illi mali aliunde accadat, A magno gaudio afficitur, eosque qui forte id mali intulerint eo etiam nomine amat & amplectitur; si verò ut plerumque sit cogatur bono eum aliquo iuuare, non ideo id facit quod boni aliquid ei veli, sed ne sibi plus mali si neget accersat. Ad eum igitur modum verus Dei amor & sui odium cum voluntatem occupat, ita eam ab omni proprio bono potenter auertit ut positivè magna etiam cum voluptate ad Dei gloriam quaslibet sibi poenas Dei bono non aduersantes irroget, & irrogari à Deo ipso & quibuscumque hominibus & aliis creaturis summopere gaudeat. Bona autem sine quibus humana vita non consistit, siue ea sint ad corporis commoda, siue ad humanos fauores, honores, gloriam, spirituales etiam consolationes spectent, etsi non secus atque alii admittat, non tamen eodem modo: Nec enim prono ad ea affectu fertur, nec ut sibi bona sunt ea appetit, sed interno in se odio armatus, ea omnia primum sibi denegat, & indignum se omnibus agnoscit, deinde verò quasi coactus eadem Deo velut præcipiente admittit, ut vel necessaria sunt vel idonea ad bonum gloriæ diuinæ amplificandum media & instrumenta. Atque ex hac regula in ijs admittendis certum sibi modum mensuramque excessu omni rejecto desumit. Hac ratione difficile non est continuam rebus in omnibus mortificationem exercere: Nam res omnes quibus continuus vitæ nostræ usus constat, nobis bonæ sunt vel malæ, prosperæ aut aduersæ, ac proinde circa earum usum veræ Mortificationis studium, si feruens sit, prout iam diximus continuari potest. Et certe ea fuit B. P. N. continua praxis. Nam cum Dei amore arderet, & vnicum gloriæ eius bonum sibi propositum haberet, adhibita ea regula ad singulas actiones & vitæ huius euentus, voluntatem ad alia fortè bona propensam aliò flectebat, eamque docebat aliud nihil intueri quàm Dei voluntatem & gloriam eamque maiorem. Quare multa in ipso Societatis instituto decreuit à naturæ suæ propensione aliena, quod ea ad maiorem Dei gloriam fore existimaret, quod de choro & cantu notissimum est. Hanc verò praxim ab ipso Christo Domino hausit qui in vita communi quam degit ad hanc perpetuo regulam sese composuit, & proinde inter necessaria & commoda vitæ bona debitam ab hominibus reuerentiam ita admisit, ut nihil aliud in ijs, quam maiorem Dei Patris Gloriam quæreret, & quæ ei placita erant faceret semper. Quare cum potuit non tantum vilia quæque, & abiecta, laboriosaque exercitia suscepit, sed etiam crucis suæ, & mortis quam semper ante oculos habebat, desiderio, & continua sui ipsius oblatione, bonorum omnium, quæ pro ea vitæ conditione quam elegerat, admittebat, usum condiebat, sese bonaque omnia à se veluti remota Deo Patri sacrificauit; paratus etiam si id ad maiorem eius gloriam foret ad finem vsque mundi in cruce cælum inter & terram permanere.

Præterea ut mortificatio continua esse possit, magni momenti est circumspicere diligenter, ne qua veteris hominis pars præter-

mittatur quin hoc vomere excolatur; Nam generale illud propositum sui mortificandi facile quidem & excitari & conseruari in suo feruore potest. Non potest tamen circa singulas partes continuò exerceri. Humanas enim vires superat tanta contentione uti, ut initio præsertim simul omnes sensuum, passionumque, voluntatis item & iudicii excessus comprimatur. Sensum ergo debellandus est hostis, & eius vires paulatim frangendæ. Ita tamen ut nunquam arma deponantur, nunquā abiiciatur pugnandi ardor, nunquam sollicitudo cesset, sed in excubiis vigil perpetuò animus perseueret, quandiu vel vna leuissima passio non penitus domita & deuicta supererit. Contigit enim viris etiam sanctissimis non raro ut cum superatis maioribus hostibus securè agerent, à minimis quos contempserant, in graui discrimina adducerentur, vel etiam turpiter vincerentur. Nec refert vel pleno passionum reti obuolui totam aquilam, vel tenui duntaxat filo vingueque vnicò retineri, si vno æquè atque alio modo capi queat. Plena ergo & generalis mortificatio esse debet, & corpus, sensus omnes, passionem, ceterasque potentias bene moderatas, & rationi diuinoque amorì subiectas continere. Inuenire sanè est plerosque in compescendis carnis illecebris temperantes quidem, licet in honore hominumque existimatione prosequenda, superba sui æstimatione tumeant, aut iræ similiumue affectionum seruituti seruiant; nihil tamen prope esse sollicitos: Alii superatis grauiorum peccatorum periculis, è reliquo nihil sibi timendum putant, etsi magnâ passionum intemperie laborent, quos in eo maiore periculo venire necesse est, quo minus sibi cauendum existimant. Si enim vel minimum aditum hostis noster, qui debiliores animæ nostræ partes & minus munitas accuratè explorat, inueniat, facile irrepet, & sensim sine sensu, eas etiam quæ benè munitæ erant labefactabit. Vndique ergo obarmanda mens est, vndique fortissimis Mortificationis præfidiis cingenda, ut omni ex parte tuta esse queat.

Erit ea facile conti-
nua si singulis defectibus applicetur.

Mortificatio debet esse discreta.

CAPVT X.

Non est adeò facile amoris Dei sui que odii feruorem, initio potissimum ita temperare, ut non erumpat aliquando in nonnulla indiscretæ Mortificationis exercitia; imò S. Bonauentura, Odi inquit, in Nonitijs nimias discretiones. Vis enim illa charitatis naturæ pertinaciam sibi resistentem in principio nata ut eam frangat, maiori plerumque quam par esset impetu prorumpit. Quamquā sape quæ primo aspectu indiscreta apparent, si eorū principia & internas Dei impulsiones, si circūstantias omnes

expendamusea valde discretâ esse videbimus; quo fit vt quæ à plerisque viris sanctis fiunt, quanquam vt fiant non videtur suaderi prudenter posse, non facile tamen improbare debeamus, cum plurima sancti olim fecerint, quæ tùm iudicari poterant imprudenter facta; cum tamen cœlesti luce pleni, diuino plane consilio, & incognita huius mundi hominibus prudentia ea fecerint. Vt plurimum tamen cauenda est summopere indiscretio, vitæ spiritualis & veræ Mortificationis hostis periculosus præcipuè incipientibus. Est enim vitæ spiritualis ratio huiusmodi, vt in propriis cuiusque actionibus consistat, atque adeo propria potissimum experientia nitatur: In qua sanè difficile est ita modum tenere, vt neutram in partem excedas. Quare hæc vna Tyroni regula prudentiæ ab omnibus commendatur, vt in hoc genere nihil sine eius à quo regitur consilio suscipiat, vt quoniam vires ipse suas nondum perspectas habet, nec proinde potest eas sine periculo experiri, alterius experientia & prudentia vtens ad sui periculum faciendum tutò asuescat. Quod si à quo regatur neminem habeat, tum verò ad alias regulas confugiat necessè est, quæ in hoc genere tradi solèt; Harum quædâ ab ipsa efficiente causa, aliæ à fine, nonnullæ à materia, denique quædam à forma modoque Mortificationis desumuntur.

Cauenda in mortificationibus indiscretio.

Sed assumentur de consilio directoris si illius adsit copia.

Si cui director desit seruet regulas.

1. Regula habeatur ratio virium tum corporis tum animi.

1. Ergo est vt habeat rationem virium tum corporis tum animi usque Mortificationis exercitia conformet.

At quod ad corpus attinet consideranda est non tantum ætas & naturalis complexio fortis aut debilis, sed etiam status perfectionis in quo est, ipsa vitæ officiorumque ac functionum ad quas vocatus est, ratio, & id genus alia. Nec enim ex mortificationes prudenter à Tyronibus suscipi possunt, quæ licet pro viribus quas iam experiuntur sustineri possint; in futurum tamen ad eas functiones quæ maioris momenti sunt obeundas inualidos reddere possunt. Quo in genere plerique & sibi & Ecclesiæ plurimum nocent. Nam cum ad solidas illas functiones quibus iuuari illa plurimum potest requiratur confirmatio ætas & valetudo constans ita sese ab initio frangunt & ieiunijs alijsque mortificationibus naturam debilitant, vt cum maxime laborandum illis esset & viles admodum Ecclesiæ esse deberent prorsus inutiles & prostratis iam viribus ad labores inepti sint. Igitur ita Mortificationi studendum quasi esses hodie moriturus, ita conseruandæ sunt inter studia Mortificationis corporis vires quasi ad plurimos annos ad Dei gloriam maximis laboribus tolerandis superesse deberes.

Iam quod ad vires mentis attinet attendi studiosè debet, à quo principio excellentia illa mortificandi sui desideria oriantur. Nec enim plerumque nouitius feruor satis solidus est, quare illusionibus patet vt plurimum & nonnunquam ad multa suscipienda impellit minus prouide; quæ deinde æquè leuiter magno cum spiritus detrimento & animi deiectione deseruntur. Considerari ergo debet num ex vero & legitimo Dei amore id

A genus proposita oriantur; quo virtutum robore fulciantur vt executioni constanter & vtiliter mandari queant. Atque illud est quod admonet Christus Dominus vt turrim Evangelicam ædificaturus prius computet sumptus si habeat ad perficiendum; longe equidem præstabilius & ad perfectionem consequendam aptius est paucas easque leuiiores mortificationes continuato vsu suscipere, quam maiores pluresue cum periculo easdem deinde abijciendi.

Ergo pertinet animum suum & conetur vires spiritus à Deo sibi concessas explorare vt nihil temere suscipiat. Nec vero ex altera parte nimium timidus esse debet, ne forte minus quam par esset sese mortificationi dedat, quod persæpe nimium prudentibus euenit; In hoc enim genere tribuendum est plurimum Dei gratiæ, cum ad aliquod Mortificationis exercitium impellit, & periculosum esset cum de eo impulsu nobis moraliter constaret, resistere timidius & cunctari. Quare valde expedit saltem vires experiri eo animo vt si suppetant eas expendas, si difficultate nimia obruaris tuam infirmitatem agnoscas, nec tamen omnino animum abijcias, sed prudenter in aliud tempus differas.

2. Regula finem ipsum attendit qui bonus esse debet, tum Mortificatio ei accommodari. Quare periculosa est eorum mortificatio qui ne alijs inferiores videantur, in hoc studio cedere illis nolunt; verum de fine quem intendere possumus supra dictum est satis; solum proportio Mortificationis ad eum finem quem sibi quisque proposuit procuranda est, quod non est valde difficile, cum vnus duntaxat finis intenditur: Verum quia plures plerumque concurrunt, perplexus meritò quisquis esse potest, cuius rationem in hac proportionem constituenda habere debeat; Nam qui præstantior est anteponi ceteris debet nisi alij magis necessarij essent & ob aliquam causam tunc grauius vrgerent. Cum enim verbi gratia grauis aliqua carnis tentatio insurgit, dubium non est mortificationes eas potius vsurpandas esse, quæ ad victoriam conducant, quam quæ ad excellentiorem forte finem viles essent: Quo fit vt quanquam internæ Mortificationes longè præstent externis; contingat tamen nonnunquam vt externarum vsus vt pote magis ad finem aliquem qui instat necessarius præponendus sit. Quando porro plures Mortificationes æque videntur vni eidemque fini conducere, tum vero ad alias regulas confugiendum est.

2. Regula: habeatur ratio finis assequendi.

3. Regula quæ ex materia desumitur varia esse potest; imprimis enim certum est ceteris paribus, vt iam dictum est, internas Mortificationes exterioribus præstare, & eas rarò indiscretas esse: nam indiscretio potissimum in vsu externarum locum habet. Quare B. P. N. internas potissimum commendat & ad earum vsus frequentem vt minimè periculosum & magni momenti ac meriti Societatis spiritus perpetuò per regulas vite quæ nostræ praxim nos instigat. Inter externas porro tres sunt alicuius momenti vigilæ, ieiunium, Cilicium, quæ

3. Regula: spectetur ipsa materia

nisi magna cum prudentia, suscipiantur nocere plurimum & impedire maius bonum possunt. Et quidem vigiliarum præcipue usus in societate B.P.N. ipsa experientia doctus non probavit vnquam, alias duas magna semper cum consideratione permittit. Disciplinarum vero usum, ut quæ sine periculo magno carnem affligant, & ad spiritus feruorem excitandum valeant plurimum sine hæsitatione concessit modo ea immoderate non essent. Summopere autem eas probavit quæ vel in Officiorum abjectorum exercitio consistunt, vel in sui cuiusque muneris executione, difficultatem & laborem ad Dei gloriam & proximi vtilitatem habent; adeoque eas suscipere promptius nos expetebat in quibus maior esset humilitatis & charitatis erga Deum & proximum exercitium. Quæ certe cum ab ipsa Obedientia imponuntur vel urgente charitate suscipiuntur, raro indiscretio aliqua magni momenti timenda est; nisi forte cum quis nimio actus zelo eas functiones sibi sumit quæ vires siue corporis siue animi excedunt. In quo zelo plerumque magna impuritas est, si enim sese ad fundum vsque explorent facile iudicabunt se non tam ex puro Dei amore, studiorum verbi gratia cæterarumque functionum labores & tædia adire, quam ut etiam nomen sibi aliquod apud homines acquirant, cuius vanitatis affectus nihil mirum est si purum mentis intuitum obscuret, & inter hæc tenebras in excessus indiscretos & periculosos siue corpori siue animæ propellat. Magnæ ergo & prudentiæ & mortificationis est sese superiori candide aperire, ut pro virium mensura, ea nobis officia imponat quæ scit nos sine nostro periculo posse vtiliter & ad gloriam Dei administrare.

4 Regula
modus &
forma mor-
tificationi-
bus adhi-
beatur.

4. Regula pertinet ad modum & formam mortificationum: Nam obseruandum est ut

A quæ ex alijs capitibus discretæ esse possunt, ex hoc non inficiantur; quod contingit quando etsi internæ sint nimia tamen cum contentione fiunt, vel ultra modum continuantur, aut eo tempore suscipiuntur cum non expedit; Quo pertinet, ut quod est in societate valde commendatum, nullæ publicæ fiant, nullæ extraordinariæ excogitentur quæ, etsi nocere non possint habeant tamen aliquid singularitatis & occasionem aliquam præbeant hominibus siue nostris siue sæcularibus admirandis, ridendis, & contemptui habendi nos nostrasque functiones aut contra nos suspiciendi & de nostra virtute & sanctitate bene opinandi; nam ostentationis plurimum habent & vanitatis; nec ab hominibus prudentibus huiusmodi probantur. Præstat longissimè his omnibus solida virtus interior quæ ubi resexigit, & ut sæpe fit in hominum cōiuctu occasio datur clarissima sui indicia quasi nolens prodit & excellentibus patientiæ, humilitatis, charitatis actibus communi & ordinario modo nostro agendi & conuersandi admixtis ad Christi exemplum vitæ nostræ communem rationem omni semper tempore commendauit. Non est tamen ab instituto alienum & tanquam extraordinarium iudicandum si aliis non ieiunantibus quis abstineat aut similes Mortificationes vsu ipso receptas suscipiat. Etsi enim certæ ex instituto nullæ sint, ea tamen ordinariæ censendæ sunt quæ & vsu probatæ & superiorum arbitrio concessæ, & bono aliquo finem eo tempore ab vno aliquo quo non ab omnibus alijs suscipiuntur. Quæ tamen inusitata sunt in hoc genere omnino fugienda videntur; & viri in societate sanctissimi & mortificationis studio deditissimi, maluerunt in communi mensa aliorum more viuere, ne quæ in eo genere singularitas appareret, quam suis desiderijs & feruori obtemperare.

SECTIO DECIMA SEXTA.

DE DECIMO SEXTO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

METHODO RECTE FORMANDI ACTIONES NOSTRAS.

Hominis perfectio ex singularum eius actionum perfectione dependet.

CAPVT PRIMVM.

Opera hominum diuinæ Sanctitatis instrumenta.

Nter cætera quæ inter Dei & nostra opera intercedunt discrimina, hoc vnum magni momenti est quod cum Deus à se ipse sit perfectissimus, illam ipsam suæ bonitatis, sapientiæ, potentiae perfectionem suis operibus pro eorum capacitate

D imprimis, quo fit ut opera eius sint perfecta, quia de infinita illâ perfectione à qua tanquam à suo fonte dimanant, participant & eandem ut effectus causam suam manifestant. Hominum autem opera quamuis communicata à Deo sanctitatis signa esse soleant sunt tamen potissi-

inū eiusdē perficiēdā instrumēta. Rectē S. Greg. lib. 10. Moral. c. 16. *pene cuncta bona opera ex cogitatione prodeunt sed sunt nonnulla cogitationis acumina quae ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur ita rursus ab opere animus eruditur mens quippe diuini amoris exordia capiens imperat bona quae fiant.* Cum enim hominis perfectio in eo posita sit ut deus in nobis crescat nosque tandem impleat donec & intellectu & voluntate illi similes quantum fieri potest reddamur, id sane consequi nulla ratione possumus nisi bene operando. Nam licet excellentes fidei, spei, & charitatis habitus diuinam in nobis similitudinem inferant, illa tamen suis omnibus numeris absoluta non est nisi consentanea tantis donis opera consequantur, quibus Deus ipse quodammodo in intellectu & voluntate augeatur, non tantum ut est eorum obiectum sed etiam ut vnus cum eo spiritus est, atque adeo in illa ipsa opera influit, & ea cum homine ipso efficit, ac proinde suam in illo perfectionem, quam ita operando ut exemplar semper inuenitur producit & absoluit. Quare Christus Dominus Math. 5. *ideo quemcumque ad bona opera, quae lucis nomine intelligit facienda hortatur, ut & sua luce Deum authorem suum prodant, & ad eum glorificandum homines inuident.* Nec alia est ratio cur S. Ioannes dicat. *Qui bene facit ex Deo est.* cap. 1. ep. 3. Quare Deus ipse primus nostrae perfectionis author, non per alia instrumenta nos perficit quam gratiae suae influxu opera nostra bona nobiscum formando. Sicut enim *qui creauit te sine te non saluabit te sine te*, ita nec perficiet te sine te, id est sine consentanea tua cooperatione, quā bene operando ipsam tibi perfectionem acquirat. Quamobrem in toto perfectionis consequendae negotio haec vna res valet plurimum ut cum eius auxilio omnes nostras actiones non tantum bonas sed etiam perfectas esse velimus & consilium sapientis audiamus, *in omni opere tuo praecelesso.* Et certē sicut in hoc differt bonus Catholicus à malo, quod hic vel nulla bona opera facit, vel si quae faciat ea non bene facit, ille autem per bona opera satagit suam certam vocationem reddere, ita perfectionis amans in eo à tepido differt quod tepidus vel parum boni facit vel tepidē facit alter vero agit continuo & actiones suas quā optimas & perfectissimas esse laborat. Nec enim aut vineam aut agrum perficiet aliud ut ferat trigeminum, sexagesimum & centesimum quam agricolae cultura & labor, nec Evangelica illa turris alio assurgere modo potest & perfici ut fortis sit & tuta quā actionum singularum perfectione non secus atque bene quadratorum & solidorum lapidum firma elegantique structura: Nec Evangelici negotiatoris crescere opes aliter possunt quā ipso negociandi labore & exercitio. Denique nulla profusus ars inter homines perfectē discitur nisi usu ipso & exercitio, atque adeo operando adeo ut ipsa etiam naturae nostrae corporisque perfectio à naturalibus operationibus pendeat, & facultates nobis à naturā insitae, quod perfectius agunt, eō maiorem corpori ipsi perfectionem accumulāt. Quid igitur mirum si eodem etiam modo perfici anima debeat?

Quare nobis ita persuadere debemus, dum surgimus, dum meditamur, dum sacro Missae sacrificio adsumus, dum cetera denique quae ad vitae nostrae usum pertinent obimus, tot nos lapidibus turrimperfectionis extruere, tot pretiosis nummis thesaurum nostrum spirituales locupletare, nec paruam esse iacturam existimemus si vel vna actio languida sit & imperfecta.

Quae sint hominis praesertim Religiosi actiones, ex quarum perfectione eius perfectio pendet.

CAPVT II.

Actiones illae quibus perfectio nostra spiritualis efficitur ex sunt, quas ipse primus eius author à nobis postulat, & nobiscum operatur. Cum enim noster profectus ab eius voluntate dependeat constat etiam ab eadem provenire perfectionis instrumenta & media. *Ipsi enim, inquit D. Paulus sumus creatura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae prae parauit Deus ut ambulemus in illis,* nouit supremus ille architectus quam nobis perfectionis formam dare, nouit sapientissimus agricola quem ex nobis fructum colligere velit. Itaque totius vitae nostrae nisi nos obicem opponamus moderatur momenta & usum, & diuina sua operatione praeuentos, propter dilecti Filij sui merita de nouo creat, ad certam vitae formam & statum vocat, vitae nostrae tempus & actiones singulas pro ratione instituti à se status certis legibus siue regulis peculiari quadam spiritus sui efficacia si cooperemur componere laborat.

Quare licet saeculares haerere nonnumquam dubij possint, quid agere opus sit ut perfecti uadant, in religione tamen nullus dubitandi locus relictus videtur. Nam cum quodlibet religiosae vitae institutum à Deo sit ita compositum ut singulas prope actiones definiat, nemo ambigere potest, quin cum ad eam vitae formam singulari Dei beneficio vocatus sit, per eas ipsas actiones ad perfectionem contendere debeat. Illa enim sunt verissime opera bona quae prae parauit Deus ut in illis ambulet. Egregie sanè B. Prosper locum Apostoli citatum exponens. *Proprium ergo hoc, inquit, habet noua creatura per gratiam, ut qui fomentum Dei sunt, qui natiuitate caelesti conduntur in Christo non otio torpeant, aut desidia resoluantur, sed de virtute in virtutem proficiant per viam bonorum operum ambulando.* Hoc enim est fingi, hoc de veteri creatura nouam fieri, hoc de imagine terreni hominis ad caelestis hominis imaginem reformari, quod totum siue palam per cooperatores gratiae suae, siue occulte per subministrationem spiritus ille inchoat, ille auget & perficit cuius agricultura, cuius aedificium, cuius fomentum sumus. Hae Prosper.

Ideo quere-
ta esse de-
bent.

Quod mo-
net Christus
Math. 5.

Imò & per-
fecta quo ad
eius fieri po-
test.

Hoc autem
ut fiat disci-
tur non ali-
ter quā
usu ipso.

Actiones
quibus no-
stra perfe-
ctio effici-
tur.

Esunt quae
praescribit
noter status

Triplex omnino est genus actionum quibus totum religiosæ vitæ tempus consumitur.

1. Est earum quæ proximè ad Deum diriguntur, cumque attingunt, ut oratio mentalis & vocalis, contemplatio, Missæ sacrificium, usus sacramentorum, Examen. Lectio spiritualis, virtutum omnium usus & exercitatio, ut Charitatis, Humilitatis, Obedientiae, Patientiae, item mortificationis & penitentiae.

2. Genus est indifferentiū quæ duplicis sunt modi, nā quædam etsi exteriores & indifferentes sint, tamen ita propriæ religiosorum sunt, ut nasci videantur ex ipsa natura status illius; cum ex contemplationis abundantia procedere debeant, talia sunt concionari, præbere aures confitentibus, adhortari ad pietatem alios, dare consilium petentibus, ac etiam sapè non petentibus ut monet Apostolus opportunè importunè quæ ad salutem prosunt suggerere. Denique in quocumque officio proximorum causâ versari. Tum illa denique quæ ad hæc ducunt ut dare operam studiis, vel priuatim, vel in scholâ disputare, scribere quæ sibi vel aliis profint, & alia id genus.

3. Indifferentiū quæ ab natura hominis sunt.

3. Genus actionum indifferentium secundi modi omnino infimarum & naturalium quales sunt necessaria ad cultum & victum providere, temporalibus distineri negotiis cibo corpus & quiete reficere, ambulare, & alia id genus. Quæ omnia opera ita cuius religiosi communiter incumbunt ex Dei voluntate & regulis faciendâ, ut omnes pro suo gradu & officio hac in re, parem Deo habere gratiam debeant, quod sciant in iis quæ faciunt Dei voluntatem se facere, nihilque esse melius quod pro eo tempore facere possent, quàm quod facere iubentur. Quod si quæ actiones à regulis non dirigantur, numquam tamen deest viua Superioris vox & obedientiæ certus & suavis impulsus quo ad quævis opera particularia subditus applicatur, non aliter quàm si Deus ipse ad singula voluntatis suæ sanctissimæ decretum significaret. Ita hæc magna prorsus atque solida spiritualis exultationis occasio est quod sine vllâ dubitatione adeoque certò constat, ea quæ à religioso fiunt secundum Dei voluntatem fieri.

Hæc omnia quia iubentur eadē bona.

Actionis cuiusque perfectio unde pendeat? & de fine qui intendi in quaque debet.

C A P V T III.

Sint oportet quæ perfectissimæ no-

Non tamen satis est eas actiones obire quas Deus imponit, sed oportet easdem esse eiusmodi ut eam omnem perfectionis men-

suram habeant cuius capaces sunt. Dei enim voluntas non eas tantum esse, sed magnam etiam perfectione exornari peroptat. Ea autem perfectionis mensura à cuiusvis actionis causis dependet. Inter quas primum locum tenet finalis, ut potè bonitatis & perfectionis moralis principium. Ea enim actio ceteris paribus perfectior est quæ à meliori finis excellentioris intentione procedit. Et ex quidem quæ primi generis sunt suapte natura siue alia intentione actuali in Deum tendunt, Deo placent & eius gloriæ seruiunt, nisi malo fine fiant. Nec enim dubium est quin Religionis, Penitentiae, Obedientiæ cæterarumque virtutum exercitia per seipsa diuinæ Maiestati sint gratissima. Non est tamen negandum gratiora longè esse quando præter honestatem illam quam à se habent speciali charitatis actu in Deum diriguntur & expressè ideo fiunt quia vel Deo placere, vel eius gloriam augere, vel sanctissimæ eius voluntati se conformare desideras.

Indifferentia vero opera etsi quatenus considerantur in specie sua nec bona sint nec mala, tamen in individuo semper aut bona sunt aut mala. Mala vero sunt atque adeo peccata quando fiunt non ex rationis dictamine & directione in honestum finem. Nam cum ex specie sua sint indifferentia, & in individuo numquam fiunt nisi ob aliquem finem, si ille finis sit honestus bona erunt, si verò non sit erunt mala. Quare malum est comedere verbi gratia quia ita libitum est. Nolle ieiunare aut orare cum non præcipitur quia non est obligatio, velle comedere aut ambulare quia delectabile est. Hæc enim motiva otiosa sunt per se, nec sufficiunt ut hominem ratione præditum conuenienter applicent ad aliquod opus; nam tenetur ea quam accepit ratione uti, & ex eius dictamine operari.

Sed etiā in differentes.

An verò comedere, ambulare, dormire, merari, tractare iuris prudentiam, Philosophiam discere, & docere disputare, regere alios & cætera id genus operari, quia naturæ conducunt, & naturalis inclinatio ea fert, sit sufficiens motuum ad honestatem actus dubium est, certe si tantum ad id mouear quia natura ad ista inclinat naturali appetitu, certum est esse mala in individuo. Ita D. Thomas, 1. 2. qu. 18. art. 9. Verum si simul adiungam rectæ rationis normam quæ appetitum illum naturæ dirigat, poterunt esse bona nec tamen sunt meritoria nisi in altiore finem eleuentur; nec enim omnia quæ bona sunt moraliter etiam meritoria sunt. Ex quibus patet quam multa nobis opera pereant quotidie quia vel excidunt nobis vix aduertentibus vel fine nullo aut otioso fiunt, vel ex naturali duntaxat impulsu, ratione non regente, vel denique etiam si ratio interueniat tamen humi adhuc serpunt, quia omnino naturalia sunt. Quare vigilandum circa eadem est accurate ut merito & Dei gloriæ impleantur. Verum de intentionis perfectione alibi satis multa diximus.

Et naturales ex recta intentione.

*Quam perfectè causa efficiens in
actionem influere debeat
ut eam perfectam
reddat.*

CAPVT IV.

Applicanda
est perfectè
causa effi-
ciens.

Maximè vo-
luntas.

Magna æsti-
matione
operis & fer-
uore.

Etia vilissi-
micuiusque.

Cæteræ item
potètiæ per
voluntatē.

Quod ex-
plo suo do-
cuit B. Mau-
rus.

PRæter finis puritatem ad actionem perfectè
efformandam necessarium est ut causa ipsa
efficiens perfectè sese ad eam applicet, & iis
quibus impediri posset exclusis, vires suas om-
nes in suum opus conferat. Si enim distrahat
necessarias ad eam actionem facultates, ali-
quid erit in ea imperfectum. Et quoniam de
moraliperfectione quæ potissimum à voluntate
dependet agimus, ideo multum interest quo-
nam seipsam modo ipsa ad opus applicet; Nam
ex eius præcipuè impulsu cæterarum potenti-
arum influxus dependet. Duo autem necessa-
ria sunt ut perfectè ipsa tendat in opus. Primum
ut magni illud æstimet. Secundum ut cum ali-
quo affectus feruore in illud feratur. Et in illa
quidem æstimatione plerumque magna potest
esse difficultas. Nam cum ut plurimum vilia
& nullius momenti esse videantur ea quæ nobis
in singulas horas facienda incumbunt, qualis
sunt domum verrere tergere ollas, pauperes vi-
sitando & Sacramenta administrando consola-
ri, difficile est ea sic à voluntate æstimari, ut cæ-
teris omnibus hoc quidem tempore ea præpo-
nat, ex quo fit ut parum integrè & alacriter se &
cæteras vires ad ea applicet. Verum si Dei glo-
riæ infinitum pretium in quaque actione in-
clusum habeatur præ oculis nostris erit difficile
tanti illam æstimare quanti patet est tantum Dei
bonum fieri: feruor autem nihil aliud est, quam
conatus & incitatio voluntatis cum nimirum
actum illum quo se cæterasque potètiæ ad opus
applicat non dormitabunda, aut quasi aliud
agens sed magna contentione exercet, adeoque
conatum illum ex æquare dignitati illius operis
totis viribus nititur: cum verò ita comparata est
voluntas facile illi est nisi quid aliud obnitatur,
cæteras potètiæ quarum adminiculo opus il-
lud conficiendum est ad agendum integrè &
perfectè applicare, sic nempe ut à cæteris omni-
bus actibus ad id quod instat omnino & non ex
parte traducantur; adeo ut oculi, aures, manus,
imaginatio, intellectus ab aliis operationibus
abstrahantur, & in id quod præ manibus est to-
ta vi influant. Cuius integræ applicationis ex-
plum præclarum reluxit in obedientia B. Mauri:
cui enim S. Benedicti imperio ad Placidum ex
aquis eripiendum mitteretur, tanti obedientiam
fecit, tantoque in eius iussionis executionem
conatu delatus est ut nihil nisi de eripiendo Pla-
cido cogitaret, nulla ei alia sollicitudo esset, an-
te eius oculos solus Placidus obuersaretur, toti

denique sensibus toto corpore, toto animo in id
opus incumberet; quo etiam factum est ut ne-
quidem de suo periculo cogitaret, imo ne ip-
sas quidem aquas videre aut sentire videretur.
Simile quiddam in omnium penè Sanctorum hi-
storia, notare facillimum est. Certe B. Xaverij ^{S. Xaverij}
in iis omnibus quæ ex Dei voluntate facienda ei
occurrerant qualiacumque essent, grandia &
parua, vilia & honorifica incredibilis semper
animi feruor enituit; ut inter quasuis occupa-
tiones, non tantum creaturarum omnium sed
sui etiam oblitus atque adeo extra se ra-
ptus, totus in Deum cuius Gloriam ardentissi-
mè procurabat exiliret. Nec dissimilis in vitæ
Religiosæ disciplina B. Aloysij ardor extitit ut ^{B. Aloysij}
ex eius vita colligitur.

*De causa formali & materiali
perfectionis actionum.*

CAPVT V.

AD efficientem causam accedat necesse est
forma cuique actioni debita tum exterior
tum interior. Hæc enim est quam actioni ipsi
imprimere intendit causa efficiens; Exterior in
eo posita est ut conueniens cuique modus ser-
uetur; Habet enim vnaquæque actio modum
suum ac mensuram consideratis locorum, perso-
narum, ac temporum circumstantiis, sine qua
ingratum quiddam ut potè imperfecta & infor-
mis hominum oculis ingerit, ac proinde minus
longè efficax ad finem illum quem intendimus:
hunc verò modum externum tribuit potissimè
actioni cuius modestia, quæ virtus quanquam
vniuersales suas regulas habeat, multum ta-
men pendet à personarum statusque conditione,
aliud enim alios decet, alio modo secularis
Deum orat, cum hominibus versatur, se re-
creat, obit functiones suas; alio religiosus & in-
ter religiosos magna etiam potest esse varietas
à proprio cuiusque instituto tanquam à fonte
promanans: Forma interior ex obiecto & cir-
cumstantiis quibusdam pendet. Ac 1. quidem cu-
randum est ut virtutum earum concursu quæ
actionem huiusmodi exornant imbuatur. Om-
ni porro externæ actioni commune est ut non
vnius tantum virtutis sed plerumque multarum capax
sit atque adeo multiplici honestate vestiri & vario
meritorum fructu locupletari possit. Et quanquā
Humilitatis, Obedientiæ Patientiæ & id ge-
nus particularium virtutum motiua magno cum
profectu possint adhiberi, potissima tamen for-
ma ex virtute Charitatis, Spei, Religionis, &
Pœnitentiæ existit, tum quia præstantiores
sunt virtutes, tum quia generales sunt, & ad
omnes actiones suam honestatem extendunt. 2.
Procurandus feruor & intensio actuum; Nam qui
currit (moderatè tamen sic ut durare queat) is
plus conficiet itineris, ita qui cum ardore & co-
natu voluntatis opera sua conficit. Prouenit is

Seruandus in
actionibus
conueniens
cuique modus
quæ est for-
ma exterior

Quæ ei mo-
destia tri-
buit.

Seruanda ve-
rò maxime
forma inte-
rior actionum
Sit concur-
sus virtutum
aliarum.

Præstantio-
rum præfer-
tim.
Feruor etiam
& intensio
actuum.

feruor communiter ex motiuo ipso, nempe Charitatis & Religionis, & Christi Domini imitatione. Nam continent hæc motiua vim impellendi vehementem, quâ voluntas urge- tur mirum in modum vt nusquam quiescat, nusquam hæreat, sed totam se consumat in Dei honorem ad Christi exemplum. *Charitas enim Christi urget nos, qui ignem venit mittere in terram, &c.* Certè hoc præcipue modo quod

Quo fit vt pluribus æquiualeat vnu opus.

Vbi potissimum est difficultatis.

Sint integre actiones suisque numeris absolutæ.

Frequentes demum & assidue.

monet Apostolus tempus redimitur quia cum feruenter operamur, vnum opus pluribus æquiualeat, & non ea tantum proportionem superat feruens operantem continuè, sed tepidè, quæ currens ambulanti, sed longe alia. Nam cum ex tota latitudine habitus operetur mirum in modum crescat meritum necesse est. Hic porro animi feruor potissimum circa ea quæ multum difficultatis habent enitescit. In iis enim motiua ista virtutum plus habent pabuli; sunt enim quæstuosiora & utiliora media ad Dei gloriam, ac proinde ad meritum. Quare vbi repugnat vehementius vel consuetudo, vel dæmonis mundique tentatio, ibi insistendum magis vt duplex Deo gloria nascatur, vna ex bono opere, altera ex hostium nostrique victoria. 3. Quod ad causam materiale pertinet potest conandum vt actio ipsa integra & suis numeris omnibus absoluta prodeat: Quare omnes operis suscepti partes complectitur, siue ex sint permanentes siue successiuæ, aded vt pars parti aptè congruèque sine vlla dissonantia aut defectu committatur, nec vna perfecta alia imperfecta sit, nec inchoetur duntaxat sed ipsa operis consummatione ad finem vsque urgeatur, quo fit vt perseverantiam etiam ipsam contineat. Huc etiam aliquo modo pertinet vt actiones ipsæ bonæ frequentes sint & quantum fieri potest assidue, adeo vt, nihil vanum nihil otiosum in omni vitâ nostrâ noteatur. Inuenias enim quosdam qui aliquot diebus recte se habent. Et statim sese remittunt; Item nonnulli mane satis constanter se habent & sine interruptione continuato ordine bona opera neunt sed à prandio vel leui occasione interrumpunt catenam hanc, & omittunt destinare quæ agunt & loquuntur in Deum vnde multum lucris eis perit. Certè dici non potest quantum itineris conficit qui semper & continuè ambulat. Ergo ambulare cautè est semper ambulare.

Christiana prudentia multum confert ad hanc actionum perfectionem.

CAPVT VI.

Somma totius prudentiæ & sapientiæ Christianæ in eo videtur consistere, vt tempus quo nihil est pretiosius bene & utiliter ad finem nostrum Dei scilicet Gloriam & salutem nostram collocetur, & actiones nostræ perfectæ fiant. Sic enim vita nostra adeo brevis & paucis annis continuata poterit censi tempora multa complecti & exigua viuendi spatia prudenter in procuratione Dei gloriæ & nostræ salutis collocata aliorum non modo longissimam vitam exæquabunt, sed etiam superabunt in æternitate: Vnde monet Apostolus Eph. cap. 5. *Videte fratres quomodo cautè ambuletis non quasi insipientes, sed quasi sapientes redimenes tempus quoniam dies mali sunt.* Ratio cur hic actus sit summæ prudentiæ est.

Sualet prudentia Christiana. Ut autem tempus utiliter collocandum in quibusque actionibus perfecte obaudis.

1. Quia tempus res est pretiosissima & quæ nihil dignum satis est quod cum ea permuteamus: Nam nihil aliud est quam vita nostra, & quæuis portio temporis est vitæ nostræ portio; At cuique nostrum quid charius, & in maiori æstimatione esse potest ipsa vita? Nec vita tantum nostra est, sed etiam & salus, & gloria, quia ad hoc concessum est vt properemus ad æternam requiem & æternam gloriam comparemus. Quantum temporis perdis tantum de gloria tua minuis, quantum differs tuam in Deum conuersionem & vitæ perfectioris viam, tantum detrahis tuæ & Dei gloriæ. in Apoc. tanto apparatu Angelus clamat tempus non fore amplius.

Quia tempus res est pretiosissima.

2. Vita hæc breuissima est & pauci dies nostri: nobiscum vitam penè diuidit somnus, ex reliquo autem tempore tam angusto multum etiam diligentissimis perire solet, quædam etiam partem corporis cura valetudoque aufert, aliam nonnunquam negotia externa, plurimam mittimus etiam in vanum. Est ergo magnæ prudentiæ actus temporis conueniens pretium ponere, illudque vt par est æstimare & intelligere se quotidie mori. Nam quæ pretiosa nobis & chara sunt, ita solemus parcius consumere, nec nisi cum opus valde est, ita vtendum parcè tempore.

Vita breuissima.

3. Addit Apostolus quia dies mali sunt: quasi dicat in tanta vitæ huius malignitate & miseriis præcipue vero horum temporum calamitate, cum grassantur Hæreses, scelera & flagitia ultra modum augentur, & propter hominum improbitatem alius vacare studiis, alia exercitia & occupationes subire subinde compellimur valdè curare & circumspicere vndique debemus, ne vel minima pars temporis

Dies mali.

quod nobis restat vacuus meriti abeat vel aliorum negotiorum instantium, aut malorum exemplorum occasione minus tribuamus Dei obsequio, & salutis nostræ perfectionisque negotio quam par esset.

Maximè vero Religio-
sis hoc in-
cumbit.

Sed si homini præcipuè Christiano hæc sapientia maximè debet esse commendata, certè longè magis religioso qui sese & vitam suam omnem & momenta eius singula Deo consecrauit ut nulla vel minima pars Dei gloriâ vacet, nullum momentum abeat inutile. Si enim, inquit S. Chrysost. *famulum haberes qui etsi non furaretur, non conuiliaretur, non contradiceret, non inebriaretur, in rem tamen tuam nihil ageret, vel saltem id tantum quod ei placeret, prout & quantum vellet, cum tamen tu eum aleres liberaliter & sollicitè ei prouideres de omnibus, nonne eum dignum flagellis censes?* Quanto nos magis digni grauioribus pœnis qui quam in singula momenta vitam à Deo accipimus, ipsam totam ei plene reddere veremur. Et quidem sicut Deus nos ad se creauit ita omne vitæ nostræ tempus momentaque singula sibi meritò deposcit ut nulla omnino vitæ nostræ portio inanis effluat & vacua Dei gloriæ & salutis nostræ bono: hoc enim est esse creatum propter Deum; In eum enim finem vnicum præsentis peregrinationis cursus institutus est, & intra hæc vel illa temporum spatia conclusus, hic nobis annus hic mensis, dies hæc, hora, & momentum cōceditur. Denique ad hoc vnum tota hominum vita dirigitur, ut rectè B. Iob seipsum & nos omnes mercenario comparauit, qui ita ad diurnam operam conductus est, ut nulla diei parte vel cessare à labore, vel sibi & non Domino laborare sine iniustitiâ possit. Christus etiam Dominus cunctos homines facit similes mercatoribus, vel potius summi illius mercatoris seruis, in ea parabola in qua Pater familias talentis vnicuique seruo distributis illud insuper mandatum adiecit *negotia mini dum venio.* Matth. 25. Quo dicto satis significat vitam hanc nihil aliud esse, quam negotiationē, ac proinde Dei seruos non secus atque mercatores toto vitæ suæ tempore id agere omni studio debere ut nullas lucri faciendi occasiones prætermittant, nullum tempus inane abire patiantur. Quare nemo est qui non debeat non dicam quotidie mane, sed etiam ad singulas horas imò & momenta sibi persuadere hanc sibi diem, horam, momentum à Deo concedi ad rem magnam, scilicet gloriam Deo, & sibi salutem procurandam, atque adeo cæteris omnibus posthabitis dies, horas, & momenta in eū finem insumere. Tantū enim nostri vel vitæ nostræ Deo perit & nobis, quantū temporis fuit vacuum bono gloriæ Dei & salutis nostræ. Recte igitur omnibus suggerit sapiens. *Quodcumque potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia nec scientia erunt apud inferos quò tu properas.*

Quorū mo-
menta singu-
la sibi de-
poscit Deus.

Haud secus
ac seruorū
Dominus.

Ad hunc finem prudentia adhibet imprimis continuam Dei memoriam.

CAPVT VII.

HAnc operum perfectionem iuuare plurimum potest Christiana prudentia variis modis, ac imprimis per continuam Dei præsentis memoriam: confert enim plurimum ad causas omnes corroborandas. Nam excitat imprimis intentionis puritatem. Deum enim præsentem inter operandum sibi constituere aliud propè nihil est quam ei velle placere. Quare ibi Scriptura ubi Deus Abraham sic hortatur, *ambula coram me & esto perfectus*, Græcus textus habet *placeas mihi & esto perfectus*. Quasi idem sit coram Deo ambulare & ei velle placere, Et certè nihil efficacius est ad oculum mentis purgandum quam si ex Christianæ prudentiæ dictamine, in vnaquaque actione Deum qui non tantum iudex noster est, sed etiam Dominus, Pater & verissimus amicus, non tantum nos & opus nostrum spectantem, sed in eo fructum Gloriæ suæ cupidissimè desiderantem & curantem intueri: Accedit quod idem ipse quicquid operamur nobiscum operatur atque adeo prima causa est actionum nostrarum, in quas intellectum & voluntatem suam, Potentiam, Bonitatem, sapientiam, & Vires confert, & magno feruentique gloriæ suæ desiderio ad nostrum conatum accommodat & applicat, quo fit ut meritò quisque conari debeat adeo efficaci feruentique Dei operationi totis etiam viribus cooperari. Denique idem ipse forma est & idea omnis eius perfectionis quæ operibus nostris imprimi & communicari potest; eò enim perfectiora sunt singula, quò diuinorum operum formæ præstantiam melius imitantur.

Deū intueri
seper præ-
sentem tibi.

Desideran-
tē exte fructum operis
tū.

Formā per-
fectionis
tuorū operū
existentem.

Adhibet eadem aptam futurarum actionum dispositionem.

CAPVT VIII.

Prodest mirum in modum futuras actiones prudenter prospicere, earum causas omnes præuidere & diu antè præparare, sic ut definitur turas actiones. tur quo quæque fine, quibus auxiliis, quo modo & quâ perfectione fieri debeat: Sic enim comparatus animus non temerè & pro re natâ ad agendum accedet, vnde plerumque errores con-

tingunt : Sed vias suas prouideat , & ex certo definitoque consilio sese ad singula opera A sua applicet , ac proinde quam in animo concepit perfectionis formam illi imprimat : Hæc porro singularum actionum compositio variis temporibus fieri potest , nam imprimis expedit valde vt quotannis in spiritualibus exercitiis disquiratur quid cuique desit , & quam optima forma cuiusque non mente tantum sed etiam scripto concipiatur obseruanda in posterum & ideo sæpius memoria lectione repetenda.

Sexto quoque mense.

2. In votorum renouationibus illud ipsum vtiliter fieri potest in semestri spatio.

Quotidie.

3. Denique quotidie vel pridie vespere vel matutino tempore eodem die lustrari poterit totus sequentis diei cursus & constitui quomodo ex actiones quæ vel ex vilitate vitæ ordine vel ex præscripto obedientiæ , vel ex charitatis dictamine futuræ prouidentur , eâ perfectione cuius capaces sunt impleantur ; cum enim singulis propè diebus nouæ nascantur nouarum occupationum & actionum occasiones non sufficit in genere , vel in exercitiis , vel votorum renouationibus certi aliquid de vita in posterum agenda constitui , vel earum actionum quæ nunquam omittuntur , qualis est Meditatio , examen , Sacrificium Missæ , & nonnunquam studia , formam & perfectionem sibi proposuisse , sed aliarum etiam quæ pro tempore occurrunt , ideam concipere necesse est. Hoc enim est propriè habere oculos in capite & vias suas intelligere , quod qui facit rarò omninò vel in tenebris ambulat , vel in periculum aliquod notabile incurrit , inter varias vitæ huius occasiones & petras scandali , offendendi & labendi ; Id autem eo accuratiùs faciendum est quò conuersatio nostra , & vitæ vsus maioris momenti occupationibus distinctetur : Quare quibus ceteros regendi onus incumbit , id , si prudentes sint & suo officio satis facere optimè volunt , nunquam omittent ; cuius rei exemplum non tantum habemus in B. Ignatio , sed in aliis etiam inter quos P. Euerardus Mercurianus singulari vir prudentia id pro more habuit , vt quæcûmque demùm negotia siue cû domesticis siue cum externis tractanda instarent ea vel pridie vespere , vel manè secum ipse expenderet notaretque scripto , quibus ea viis conficere , quas magis idoneas rationes adferre in medium , quomodo difficultatibus si quæ forte obicerentur D occurrere posset , atque hanc de rebus agendis considerationem D. Bernardus lib. 5. ad Eugenium Papam grauissimè solidissimèque commendat.

Non tantum ordinarius.

Sed etiam quæ pro tempore occurrunt.

Ad hanc dispositionem futurarum actionum D. Paulus adhortatur.

C A P I T I X.

Non tantum monet Apostolus Ephesios magnam sapientiæ Christianæ partem positâ esse in tempore benè collocando , sed etiam insinuat quâ potissimum ratione possimus illud benè collocare.

1. Enim monet Apostolus cautè esse ambulandum id est accuratè , & diligenter , & attentè , vnde Hieronymus. *Qui videt , inquit , quomodo ambulet , & quam cautè figat gradum ne fortè ad lapidem offendant pedem suum , & dicit. Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine utique sapiens est.* Ad hoc ergo vt cautè quis viam peregrinationis huius decurrat ei prouidendum est quomodo debeat ambulare , quænam sit via , quæ actiones quotidianæ , quibuscum versandum , quid tractandum sit , & denique ponendi ordinatè gressus , vt non per circuitum , per inutiles occupationes vagetur ; sed quam viam prouidit , quem sibi ordinem actionum suarum sequendum statuit ei inhæreat non ab eo recedat , non deserat , non patiat se temerè abduci , aut mutare sine euidenti necessitate , vel magna utilitate. Hoc enim spectat ad prudentiam viatoris & antequam sese det itineri prospiciat quâ sibi viâ sit eundum & locorum per quæ transire debet ordinem constituat. Quod in via spiritali maximi etiam momenti est. Solet quidem Deus qui prospicit introitum & exitum nostrum , & à primo vitæ nostræ exordio ad terminum vsque nos deducit ordinatè procedere ; Nam quæ à Deo sunt ordinata sunt. Verum nostrum est etiam nobis ipsis conuenientem & quem putamus esse ex Dei voluntate ordinem præfigere actionibus nostris in particulari. Quare omnibus hominibus ad eum ordinem præcepta Deus dedit , vt quod ipsi , proximo , & nobis debemus suis temporibus exsoluamus. Verum quia non poterat omnibus hominibus eadem præscribi ratio , ideo plurima indeterminata reliquit , voluit tamè eadem partim per Ecclesiam partim per Religionum fundatores definiri exactiùs , vnde & eo inspirante regulæ scriptæ sunt quæ actionum totius Diei ordinem certum statuunt omnibus , qui tale institutum amplexi sunt , non ita tamen quin multum adhuc temporis libertati cuiusque relictum sit , vt illud quo volet modo vtiliter impendat ; Nec enim idem omnibus eodem tempore imponi potuit. Idem ergo Dominus id cuique in particulari inspirat vt dispiciat tum quid cuique facien-

Deo caui
est ambulā.
dū , vt monet
Apostolus.

dum potius videatur; Tum quomodo, quam perfecte scilicet & ad finem nostrum convenienter tempus omne nostrum implendum sit, & singulae actiones vitae nostrae dirigendae, non tantum ut fiant & bene fiant, sed etiam Deo, & eius gloriae sint quam plenissimae, atque adeo optimae & perfectissimae sint.

Redimendam
tempus.

Et hoc est secundum quod monet Apostolus ut redimamus tempus. Nam, ut ait Sanctus Hieronymus, *quando in bono opere tempus consumimus, emimus illud & proprium facimus, nec enim nostrum est tempus, sed est veluti res quaedam à Deo exposita cuique ut suum illud faciat quod postea in aeternitate recipiat; vel etiam quasi captivum detinetur cum malis operibus impenditur.* Non faciunt autem illud suum qui vel male operantur vel non bene. Ut enim idem Hieronymus in capite 1. Aggæi. *Omne tempus in quo virtutibus non deseruimus, sed vitiis, perit, & quasi non fuerit in nihilum.* Ergo non emunt tempus otiosi, nec qui se inutilibus occupant; sed qui bona opera faciunt. Et in hunc ipsum locum Apostoli. *Quando, inquit, tempus in bono consumimus, emimus illud & proprium facimus quod malitia hominum venditum fuerat sicque dies malos in bonos vertimus & facimus illos non praesentis saeculi sed futuri.* Ita ille: nam proprium pretium huius mercis sunt bona opera vel ut ait Sanctus Augustinus. *Ea ipsa iactura rerum temporalium vel corporis verum, valetudinis & commoditatum vel fama & honoris quam necesse est subire cum perfectioni propriae & Dei gloria vacandum est; praecuius aestimatione corporis ipsius, & fama cura nihili prorsus fiat; Est enim tempus redimere, quod cum rei minus utili iam assignatum, destinatumque esse videam, atque adeo aliquomodo debitum, tamen praevalente Dei gloriae inestimabili pretio, illi ipsi potius tribuamus, quam istiusmodi occupationibus, ut videtur exponere Sanctus Augustinus homil. 1. inter 50. Quid est, inquit, redimere tempus nisi cum opus est etiam detrimento temporalium commodorum ad aeterna querenda & capeSSenda spatia temporis comparare. Hæc ille. Et serm. 24. De verbis Apostoli. *Quando, ait, aliquis tibi infert litem, perde aliquid ut Deo vaces non litibus, id enim quod perdis, pretium est temporis: sicut enim das nummos & panem emis, itaque aliquid amittis, & aliquid acquiris, sic perde nummos ut emas tibi quietem, id est tempus vacandi Deo hoc enim est tempus redimere.* Ita Augustinus Emit ergo secundum eum tempus qui tempus secularibus negotiis detrahit, ut Deo vacet, vel etiam tanto cum festuore, & animi contentione siue spirituales actiones, siue alias quascunque in Dei gloriam referre, ut unica actio, quod plerumque contingit, pluribus æqualeat. Vnde addit Apostolus, *quoniam dies mali sunt, pleni nempe siue miseris, siue pessimis occupationibus, quæ hominibus ad se rapiunt, & nisi sibi attendat, sine**

ullo fructu cum multis imperfectionibus effluunt.

Itaque exigit hæc prudentia, ut actiones omnes nostras qualescumque sint, Dei voluntati conformemus, & ad eius Gloriam maiorem procurandam aptissimas reddamus. Vnde repetit Apostolus ibidem, *propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.* Plurimi enim eorum more qui fluminibus innatant non eunt sed feruntur, & in quotidianis vitae actionibus, non Dei voluntate, & motu aguntur, sed vel prout affectuum fluctus vel occasionum varietates impellunt, huc illuc temere deferuntur, & cum non ut par esset Dei voluntati, ut fini suo adhæreant, nec eius gloriam intendant, exercitia etiam sua ut plurimum & spirituales etiam actiones inanes meritis, ex occasione potius vel consuetudine ex se effluere permittunt, quam ad finem illum præstantem acquirendum destinant, quæ certe summa insipientia & imprudentia est. Quare audiamus Sanctum Hieronymum, iterum in Epistola ad Ephes. *Quia, inquit, tempus malum est appetenda imprimis est sapientia cuius ut Deum cognita voluntate necessariam in rebus agendis prudentiam habeamus, sic ille.* Nam quæ agenda sunt, fieri prudenter nequeunt, nisi ad Dei voluntatem ut finem dirigantur.

Intelligendum
quæ sit voluntas Dei.

Eadem prudentia variis modis executionem inuat.

C A P I T U L U M X.

IN ipso opere prudentia Christiana ea incommoda arcet quæ vel intentionem nostram labefactare vel tepefacere studium & animi applicationem ad ea quæ agimus consueverunt, huiusmodi est.

Arceat prudentia Christiana.

In primis mundi prudentia siue vanæ gloriae affectus quo quamvis interdum opus ipsum externum feruentius urgeri videatur, totam tamen intentionis perfectionem corrumpit. Verum de hac intentionis impuritate dictum est alio in loco.

Prudentiam mundi.

2. Huic affinis est carnis prudentia, siue amor sui nimius, qui dum vel blandiora sectatur vel difficilia auersatur, nescio quo torpore per universas animæ & corporis facultates diffuso, vehementer impedit ne, ea qua par est æstimatione & conatu, ferantur in opus; Vnde fit ut nec integrè nec perfectè saltem fiat; Huc spectat horror quidam difficultatum & laborum qui sustinendi fortè sunt, quò fit ut animus tædio & labore victus quiescat & cōtentionem remittat.

Prudentiam carnis.

adeoque iudicet nonnunquam in alicuius boni operis omissione vel negligentia paruum esse iacturam, laborisque magnitudinem utilitati præponderare. Quo in genere hac imprudentia sæpè amor proprius mentis constantiam nobis eripit, ut vitæ nostræ portionem maximam sine ullâ fruge deteramus. Tanta enim plerumque vi imaginationem percellit ut quasi apprehendat ea omnia quæ futura repræsentantur per modum vniusiambiam incumbere, & collatis quas fortè imbecilles experitur viribus, cum tanta rerum difficillimarum imminente necessitate voluntatem vehementer concutiat debilitet & omninò frangat. Ad eundem etiam modum si quæ actio longius tempus requirat, atque adeò maiorem, & diuturniorem animi contentionem, proposita ante oculos tota actione vehementer deterret: Verùm aduersus has illusiones præsens remedium est, quæ coniunctim proponit à se mutuo separare; nec tam in futurum oculos coniectere quam de præsentis actione atque adeo de præsentis momento esse sollicitum. Sic aliquando cum P. Faber in recitando officio diuturnam attentionem apprehenderet, ideoque extingui etiam ab initio spiritum deuotionis sentiret, secum ipse ita paciscebatur ut non de toto officio cogitaret, sed primùm quidem de minimâ aliqua eius parte, quasi id solum haberet in animo ut eam benè & perfectè recitaret, qua peracta secundam itidem sibi definiebat pari deuotione percurrendam, atque ita deinceps; quod vel ad singulas actiones, vel ad singulos dies, vel ad longius tempus cum opus est in multas particulas dissecandum aptari & accommodari potest. Hac ratione quanquam iuuare nos facillè possumus, est tamen generosi & constantis animi, qui Dei gloriæ tanti nimirum boni desiderio accensus est, nulla difficultate aut labore proposito, nullis tormentis aut morte moueri, aut à conceptis desideriis, bonisque & utilibus Deo actionibus detereri.

Leuitatem
mentis nostræ
in executione.

3. In executione mentis nostræ leuitas dum ad aliquid agendum accingimur solet plerumque alia quædam negotia vel actiones importunè ingerere. Nam cum studemus pios conceptus menti obicit, & ad orationis studium auocat, cum oramus de studiis, deque aliis negotiis importunas curas ingerit, cum rem vnâ quampiam agimus quæ totam mentis intentionem requirit, ad alias animum distrahit, atque ita omnes nostras actiones confundit & perturbat, quod facit ut nihil omninò perfectè efficiamus: Certè *omnia tempus habent, & sufficit diei malitia sua*, nobisque sæpè dum aliqua in re occupamur, venire in mentem debet Dei præsentia & ardens desiderium nobiscum perfectæ opera nostra efficiendi: Hac porro animi distractio dum oramus ad ea quæ officii nostri propria sunt solet plerumque inde euenire, quia id quod agimus non ita nobis arridet, vel quia alterius cuiuspiam rei desiderio inordinatè tenemur, siue ob hominum fauorem, quem inde speramus,

siue ob aliqua commodum, vel animi etiam relaxationem: Si enim tantum æstimaremus id quod facere suo quoque tempore debemus, quanti reuera faciendum est, nullum dubium esse potest quin totas vires in id expendemus, verum ita se res habet ut eo tempore quod quid agendum incumbit nescio quæ mentis prurigne & inconstantia refugiamus & ad alia nos transferamus, quæ vicissim ubi suo tempore facienda occurrunt ea tunc negligimus, & ad alia prius suo tempore neglecta nos conuertimus.

4. Decipimur plerumque cum vitæ futuræ feruore & perfectione proponimus præsentem circa quotidianas vitæ nostræ actiones negligentiam resarcire. Quasi vero id fieri posset. Inprimis enim certum est quantumcumque diu viuamus, hanc in particulari quam omittimus, vel negligenter obimus actionem, eandem numero nunquam reddituram, quæ vero sunt secutura quantumcumque perfectione cumulentur non alia illa est quam quæ ipsis debita est; itaque suadeamus nobis necesse est, perire prorsus tunc meritum, tunc omnem alium fructum vitæ, temporis & actionum quæ otiosæ, & vacuæ Deo sunt. Verum accedit præterea quod nemo scit quandiu viuere debeat; Quare Christus Dominus hortatur nos ut operemur quandiu dies est, *Veniet enim nox in qua nemo poterit operari*. Estque hoc optimum SS. Patrum consilium ut qui ad perfectionis culmen contendit, in omni opere suo, (inquit D. Bernardus) dicat sibi ipsi, si modo moriturus esses faceres istud? Vel id quod facis adeo negligenter faceres? Certe fieri non potest quin opera sua perfectæ faciat is qui ea ita obit quasi illicò moriturus, & de iis rationem Deo redditurus. Verùm ita mentes nostras fascinat dæmon, ut cum quid agimus quod minus placet, inducamus in animum perfunctoriè illud & quasi obiter agere, & in dies differamus vitæ nostræ & singulorum operum, Orationis, Officiorum, Mortificationum perfectionem, & curis plerumque inanibus occupati nolimus ad ea quæ perfectionis sunt serio animum adicere priusquam quæ præ manibus habemus, & nostrâ opinionione instant magis ad exitum perducta sint, atque ita alias ex aliis moras, & excusationes neccendo, totâ penè vitâ quasi otiosi & Deo nobisque inutiles manemus; Cum totum futuræ vitæ tempus, omnia & asperrima quæque vitæ perfectioris opera veluti conglobat & vnum sub aspectum ponit ut concepta desideria difficultatum magnitudine, multitudine & diuturnitate obruat, & extinguat.

5. Sed nihil ita actiones nostras quotidianas corrumpit, ut cum eas non ea qua par est æstimatione & feruore, sed ex consuetudine, perfunctoriè, & ad oculum obire assuescimus. Experientia enim constat eos qui initio negligenter orant, additiones

Spem vanā
resarciendi
postea præ-
sentem ne-
gligentiam.

Facite eadem
ne perfun-
ctoriè ope-
remur.

ad bene meditandum ordinariè negligere solent; perfectæ obedientiæ & mortificationi non se dedunt ut oportet, sed imperfectionibus assuescunt sensim indurari, adeo ut nec suarum actionum imperfectiones provideant aut sentiant, nec magnis etiam adiumentis ad eas superandas excitentur. Contra verò dici non potest quatum possit consuetudo à primis vitæ spiritualis exordiis ducta ad bene accurateque formandas actiones sed de hoc alibi.

*Examen post singulas actiones est
singulare medium ad eas
perficiendas.*

CAPVT XI.

Vtilis quidem est ea de qua iam egimus consideratio ad operum futurorum perfectionem: verum mirum in modum eam adiuuare potest diligens circa eadem iam confecta examen, quo dispiciamus num quæ antea adhibenda esse ita ueramus ea præstita à nobis sint, & singulos quosque etiam minimos defectus perquiramus: Ea enim inquisitio prudentiam acuit, ut defectuum causas & intueri & corrigere etiam in posterum valeamus. Quare utriusque examinis usus hic valde opportunus esse potest & de Generali quidem nihil attinet dicere: Eius enim fructus non postremo loco censendus est vitæ, & quotidianarum actionum emendatio. Particulare verò suscipi nonnunquam potest magno cum spiritualis profectus incremento circa studium hoc singulas quasque actiones perficiendi. Cum enim animaduertit quis vel studiorum, vel negotiorum & occupationum externarum curis & distractionibus impediri quo minus actiones suas obeat integrè accurate, diligenter, vel purè & sincere, potest vel vnius vel duarum vel plurimum septimanarum spatio, secundum examinis particularis formam id sibi proponere ut 1. quidem spiritualia omnia exercitia integrè plane obeat, nec vllò die quicquam omittat: quod si aliquando impediatur quo minus vel meditari, vel examinare conscientiam, vel quid simile agere suo tempore possit, non omittat eo die primo quoque tempore compensare. 2. Non esse debet satis si integrè ea obeat: sed debet etiam curare ut integrè & cum fructu qui ex huiusmodi exercitiis dimanare potest adeoque obseruare additiones omnes quæ ad ea accurate faciendæ præscriptæ sunt. 3. Idem etiam obseruare debet circa mortificationes siue publicas siue priuatas, virtutum actiones, functiones erga proximum, officiorum munia; circa singulas porro actiones discutere potissimum debet. 4. illas causas ex quibus cuiusque perfectionem confici diximus. Quod quamuis difficile videatur initio, si tamen pergat, vsu ipso & consuetudine facillimum euadet. Certe

A B. P. Ignatius hortatur alicubi ut reflexis nonnunquam in præteritas actiones & functiones erga proximum oculis dispiciamus quid à nobis erratum sit ut in posterum corrigatur.

Actionum quotidianarum compositio ad eas perfecte obeundas nostris præsertim hominibus appositæ.

B

CAPVT XII.

Humanæ vitæ bonitas & perfectio, ex actionum siue externarum siue internarum bonitate & perfectione quibus ea textitur tota dependet. Porro ut actio bona sit necesse est non solum ut obiectum eius bonum sit, sed etiam ut nulla circumstantia vitietur. Ut autem perfecta sit iis virtutum præcipue supernaturalium quatum capax est lactibus imbui debet. Sic enim & diuinam formam & actionum Christi à quo tanquam ex capite profluere, cuique vniri debet similitudinem, acquirit. Cæterum quæ hic de actionum perfectione dicentur nemo sibi ita obseruanda putet, ut sollicitus sit ne quid omittat, sic enim nocere grauitè valetudini posset. Nec verò ita sui profectus negligens esse quis debet, ut temerè actiones sibi veluti clabi sinat. Sic enim, & ipse magnam iacturam faceret, cum actio semel male vel imperfectè facta nunquam fieri melior possit, & Ecclesia, imò etiam ipsa diuina gloria cui perire putandum est quicquid perfectionis actioni cuique non imprimitur. Porro ad recte formandas actiones ingenere magni momenti est continuè in Dei præsentis & ad suam gloriam physicè omnia operantis, item in Christi Domini pariter præsentis moraliter & operantis velut faciè oculos habere intentos; Ut iis veluti typis formatæ non tantum puritate intentionis in vnicam Dei gloriam ferantur, sed etiam omni diuinarum virtutum honestate figurentur. Ne quid tamen desit, de singulis agendum est eo consilio ut quisque ex allatis exemplis dispiciat quem modum sibi constituere ad suum maiorem profectum debet. Et quoniam sequentis diei actiones plurimum à vespertina præcedentis diei dispositione dependent ideo ab iis initium ducemus.

D

Quid agendum vesperi.

1. **V**esperi igitur peracto examine prout infra dicitur varios plurimarum virtutum actus exercere potes. Imprimis fidei Deum Christumque præsentem & operantem inspicientis; Spei huc confidentiæ in Deo Christoque operante, & diffidentiæ de se, suis meritis ac viribus. Charitatis quietem & dei futuræ labores in vnam Dei Gloriam referentis. Religionis & humilitatis te coram Deo deprimendo ad infernum vsque, terram in quam redigendus es osculando. Gratiarum actionis; compunctionis quod tantum temporis corporis quieti indulgere oporteat; Prudentiæ disponendo de singulis sequentis diei actionibus, definiendo quâ quæque intentione, quo modo, & typo formari debeant, nisi id in examine iam factum sit.

2. Exuendo te vel vocalis oratio qualis est Miserere aut similis recitanda, vel mentaliter Christi passionis mysteria voluenda animo verbi gratia quomodo exutus sit tunicâ, quomodo nudus cruci affixus & similia, petendo semper aliquam gratiam tibi conuenientem.

3. Exutus aperto lecto quasi sepulchro mortis hora & æternitas intimè apprehendenda, & incumbendum dicendo. *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*, &c. petitaque à Sanctissima Trinitate & Christo Domino B. Virgine, custode Angelo & patronis quos circa lectum constituere tota nocte quasi vigilaturos aliquando iuuat, benedictione, renouato Fidei, Spei, Charitatis actu, & votis etiam Religiosis, repetenda memoria materiæ meditationis, & excitandum desiderium postridiè bene meditando prout dicebat Dauid. *In meditatione mea exardescet ignis*. Proponere etiam quâ tibi hora, quamque alacriter postridie surgendum, & denique in piâ cogitatione in dormisce.

4. Si de nocte contingat expergisci non erit difficile aliqua ex præcedentibus reuocare in memoriam, & Fidei, Spei, Charitatis, & Religionis actus, circa futuram præcipuè vitam, & Dei vigilantis providentiam exercere.

Mane.

1. **P**ostridie simul atque aperueris oculos corporis, mentis oculos intende in SS. Trinitatem, Christum B. Virginem, custodem Angelum, Sanctos Patronos, & petita benedictione dic. *Ben dicta sit sancta Trinitas atque indivisa unitas confitebimur ei quia fecit nobiscum misericordiam suam*, formatoque signo crucis, elice actus Fidei, Spei, & Amoris Dei, qui præsens vi-

gilavit super te, paratusque est in te & tecum operari ad salutem tuam & gloriam suam. Per Religionem adora eum, gratias ei age, offer illi in Christi vnione te, tua vota, tua bona proposita, verba & opera, potissimum verò aduersa quæ tibi eueniunt cū resignatione vera & plena, & desiderio magno exis proficiendi, & ei placendi, non secus atque Christus Dominus. Perte auxilium ad virtutes quibus studes acquirendas, & vitia debellanda, aduersa cum fructu toleranda. Idem postula à B. Virgine, Angelo custode, & SS. tuis Patronis.

2. Si prius vestes indutæ fuerint quam hæc absoluta absolue dum lectum componis; qui ea intentione componendus erit vt humilitatem acquiras, & Dominum Iesum imiteris, quem probabile est sæpe pauperem sibi lectum strauisse. O quam multi nudi iacent in paleâ quorum sanctitate Deus maximè delectatur. O quam durus lectus Christi crux! &c. His peractis, (peragi autem ante quadrantem oportebit vt meditationis materiæ percurrendæ sit locus) confer te in facellum salutandi causa sanctissimi Sacramenti cui omnia tua per manus B. Virginis Mariæ, Angeli custodis Beatorum Petri & Pauli offeres, recitabisque orationes sequentes. *O Domina mea me in tuam benedictam fidem*, &c. *Angele Dei qui custos es*, &c. *Sancti Dei omnes*, &c. Et orationem de Humilitate R. P. de Paz quæ incipit, *Domine Deus meus paruulorum sublimitas*, &c. Aut similem pro virtute quam per examen particulare persequeris obtinenda.

3. Tandem cubiculo repetito meditationis materiam reuolue, præsertim vero reuoca in memoriam meditationis finem, qui, si materia non coacta ferre possit, erit illa virtus quam particulariter assequi niteris.

Meditatio.

Si Meditationis materia ante signum quod ad orationem datur parata sit, illud stando ante oratorium expecta, & tunc cogita qui sis & quem allocuturus. Imprimis conscientiam examina; vt si qua in re Dominum offenderis, illud contritione expies prius quam Domino Deo oraturus te sistas; Signo ad orationem dato hæc obseruanda sunt.

1. Stando antè oratorium aperto capite aliquid menti obiciendum erit quod Humilitatis affectum excitet, quo excitato postratâ in terram facie Deum Maiestatis adora ad imitationem Christi Domini vt exaudiri merearis pro tua reuerentia. Dum verò indignitatem tuam gestu corporis significas postula à Deo vt eam mente agnoscere possis, & pro ea humiliari ac contemni minimè doleas.

2. Super Oratorio genibus flexis, manibusque ante pectus iunctis recitabis orationes. *Actiones nostras &c. B. V. Mariæ. Famulorum tuorum quasumus Domine delictis*, &c. cujus videlicet patrocínio fretus omnes orationes tuas Deo confidenter offeres cum Christi meritis.

3. Prælua Orationis facies; in 3. verò aut ultimo diligenter à Deo gratia petenda ut finem orationis consequi possis.

4. In toto orationis progressu modum meditando; dabis vero operam ut intento Orationis fine minimè frustreris. Inter orandum hæc observa.

1. Aduersus distractiones ne nimium contende, aut propter illas anxius esto, quia propter noli discutere tempore orationis eam culpa tua accidant an non illud enim examen ad finem orationis reiiciendum. Si tamen ultra modum essent molestæ utile erit ex ipsis causam humilitatis arripere præsertim si finis orationis sit humilitas, sed id breuiter admodum ut fiat curandum est aut planè omittendum.

2. Laxiores voluntati quam intellectui habenas esse permitte ne doctior ex oratione quam deuotior ex eas.

3. Non multum labora voluntatem sensibili aliqua deuotione perfundere, sed potius illam validis rationibus conuincere ex quibus practicas aliquas conclusiones eruas.

4. Valida ratione se tibi offerente confestim voluntatem excita & aliquid eadem occasione propone te esse deinceps facturum, idque propositum ut efficax esse possit à Domino per ipsius merita & intercessionem B. V. Mariæ eiusque sancti quem eo die patronum elegeris cum omni humilitate & tui diffidentia pete.

5. Si oratio mandato superioris interrumpatur vide diligenter ut ea dilata tantum non verò plane omissa sit. Oratio enim cibus est; Quod si propter impedimentum hora consueta non manducas, postea nonne manducas?

6. In toto Orationis decursu quantum poteris vita distractiones curiositatem teporem, somnum. Colloquiis aliquot inter orandum vtere, maxime in distractione & ariditate. Orationem verò semper colloquio claude quod affectus suggeret modo sit conforme orationis fini.

Examen post Orationem.

1. **E**Xamina quomodo Oratio successerit & Enum ea obseruatis quæ proposueras seruanda tam ante orationem quam in ipsa Oratione. Si omnia ex animo successerint age gratias Deo & in gratiarum actionem offer merita Domini nostri Iesu Christi per manus Beatissimæ ipsius Matris, Angeli custodis & SS. Patronorum; postulans simul ut nulla te Dei gratia extollat,

sed in omnibus actionibus tuis cordis humilitatem concedere dignetur. Si oratio malè successerit, tum verò humilitatis ansa inde arrepta quod malum est tuum agnosce. At siue bene, siue male successerit, enixe à Deo gratiam pete ut tota die nullam humiliandi tui occasionem præterlabi sinas. Conandum vero tibi est ut pii affectus, & proposita excitata foueantur & tota die per Orationem aliquam iaculatoriam ad hoc compositam renouentur adeo ut quantum poterit fieri illa dispositio & feruor tota die retineatur.

2. Deinde lectum, cubiculum & actiones diei si non feceris prius componere, notando breuiter quæ tibi eo die agenda sunt & partienda in eos quos iuuare potes, præueniendo quæ suo tempore exequenda sunt ad bonum aliorum prospiciendo diligenter singulorum necessitatibus, res maturando consilio tum proprio, tum alieno, electionem adhibendo cum opus est non gustum proprium sectando, sed dictamen rationis. Hæc autem poteris in finem Sacri differre, si immediatè post orationem tibi illud audiendum sit.

Sacrum.

Accedens ad sacrum, illud in animum inducito, eam te actionem obire quæ omnium actionum totius diei maximè seria esse debet; in eo enim Christus offertur, ut quæ tibi necessaria sunt à Patre suo impetret, ex quo magna ea impetrandi spem concipere debes. Quare varios modos vtiliter sacrum audiendi habeant omnes ad manum oportet, nec omittenda vnquam communio spiritualis.

Exhortatio.

1. **E**Niti debes ut cubiculi & silentii studio sis. Eius sis custos, hostis otii, garrulitatis & euagationis. Quare statim post Sacrum modeste te ad cubiculum tuum conferes.

2. In tuo loco ita modeste te geres, ut nec vllò strepitu aliis sis molestus nec vlla curiositate oculos huc illuc circumducendo malo exemplo.

3. Id tempus quod vsque ad Exhortationem restat quantumcumque exiguum sit bene & vtiliter ponet legendo pium aliquem libellum vel meditationis fructus notando, aut quid simile faciendo, curabisque sedulo, ne breuia id genus temporis spatia quæ sæpius in die inter ordinis domestici actiones intercurrent non otiose nec inutiliter abeant, sed habeas semper aliquid in promptu quod in iis agas.

4. Ad exhortationem vocatus ita te parabis ut corde in Deum eleuato breuiter contritione

peccata, bonis propositis affectus inordinatos purget, ut gratia quæ sacra verba comitatur capax sis. Deinde deuotè & diligenter audies Deum quasi loquentem & te in particulari monentem omnia quæ dicuntur in tuam utilitatem deriuans, tibi quæ uni applicans. Postea gratias Deo ages & propones audita exequi, considerabisque, quâ occasione, & quo modo id possis; Denique in repetitione modestè te & humiliter habebis & cauebis videri velle & alios docere.

Studia litterarum.

1. **D**ebet diligenter in studiis incumbere & non ita tamen ut proficiendi sollicitudo aut deuotionem minuat aut tempus rebus spiritualibus subtrahat.

2. Ei rei vacabis quæ tibi ab Obedientia præscripta erit.

3. Studiorum intentio in genere debet esse tua salus & proximorum. Potes tamen huic intentioni particularem aliquam adiungere prout studiorum materia feret. Ac proinde priusquam te des in studia, ea Deo offeres recitabisque orationem D. Thomæ quæ incipit *creator ineffabilis*. Tum B. Virgini Dei Matri, Angelo custodi & SS. Patronis tuis ea commendabis, cumque occurrerit aliqua difficultas illi cum opem humiliter implorabis.

4. Regulas Scholasticorum obseruabis diligenter & in eum finem singulis mensibus & frequentius si opus sit leges ut si quid à te erratum sit in illarum obseruatione, deinceps emendetur.

5. Studebis ab aliis doceri potius quam alios docere ac proinde quando cum ipsis disputabis non proponas tibi pro fine victoriam sed potius veritatis cognitionem, quam si alij felicius quam tu sint assecuti libenter agnosces, eosque tibi præferens gaudebis humilitatis occasionem natum esse.

6. Præceptoris obseruantissimus esto, memor Ambrosij dicentis, fructus Magistri discipulus est obediens, ac proinde non improbabis vnamquam quæ ab ipso dicta fuerint, sed si aliqua difficultas occurrat, magistri te non impugnato rem sed discipulum exhibens illius solutionem humiliter quæres.

7. Vbi studia libera sunt paulisper apud te pensita, prout ad animi quietem facere putaueris quid tibi faciendum sit adducto ante oculos studiorum fine, eatenus illis vaca quatenus ad prosecutionem finis conferunt. Utque hoc melius consequi possis memineris scientiam sicut & cætera omnia bona cælitus descendere & ab infinito illo totius boni thesauro, sicut lumen à sole & ex fonte aquam deriuari. Proinde à Deo postula sapientiam qui dat omnibus affluenter & nemini impropertat. Subinde in ipso decursu breues & feruidas orationes ex in-

timo cordis affectu ceu iacula in Deum mitte quibus penetres & quasi fauces tibi quæ aperias amantissimum illius cor & pectus benignissimum in quo sunt omnes sapientiæ & scientiæ thesauri reconditi: Demum ubi finieris offer studia tua Deo ad maiorem eius Gloriam.

Exercitium corporale.

1. **D**anda est opera ut illud tum obedientiæ quod omnibus actionibus commune esse debet, tum humilitatis acquirendæ causa suscipiatur. Ad quod te iuuabit illud Domino Deo cum humilitate Domini Iesu in similibus exercitiis offerre.

2. In eo semper assumes vestem nuptialem ad vestium conseruationem & paupertatem retinendam nisi aliter iniunctum fuerit.

3. Initio illud offeres ad maiorem Dei gloriam: eam intentionem diligentius obseruabis, & à Deo ut tibi de tuo aliquod graue exercitium petes, & ad id te offeres.

4. In electione instrumentorum peiora accipies ut fratri meliora relinques & sensualitatem comprimas.

5. Cum fueris cum pluribus fratribus exactum silentium seruabis.

6. In grauioribus exercitiis non quæres videri.

7. Voluntatem tuam fratris cuiuslibet voluntati subiicies præcipue in onere ferendo.

8. Poteris mentem occupare communicatione aliqua cum Deo absque tamen contentione animi, quod fiet ex creaturis ad Deum ascendendo, pro occasione expendendo in quantas miseria peccatum nos præcipitat, & in particulari proprium defectum agnoscendo imo & expiando, nonnunquam ad vehemens quietis æternæ desiderium anhelando; in quos fines colligi poterunt iaculatoriæ orationes ex Scriptura.

Quales hæc esse possunt.

Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus & colaphis cadimur & instabiles sumus & laboramus operantes manibus nostris. 1. Cor. 4.

Si quis non laborat non manducet. 2. Thess. 3.

Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es & bene tibi erit. Ps. 127.

Vult & non vult piger: Anima autem operantium impinguabitur. Prouerb. 13.

Beati mortui qui in Domino moriuntur, a modo iam dicit spiritus ut requiescat à laboribus suis opera enim illorum sequuntur illos. Apoc. 14.

Mi te sapientiam de cælis sanctis tuis ut mecum sit & mecum laboret. Sap. 9.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos. Matth. 11.

Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea. Isa. 86.

Virtutis propositæ praxis.

Quod spectat ad exercitium virtutis, subinde per diem reuoca in memoriam siue cum audis horologium siue cum transis per determinatum aliquem locum siue cum te sistis SS. Sacramento, siue quocumque alio tempore eius memoria occurreret oratione breuissima mentem eleuando ad Deum postulando gratiam ad perficiendum animi propositum necessariam, ante omnia concipe cum de propria industria diffidentiam tum de diuina gratia confidentiam; *Deus enim super rebus resistit humilibus autem dat gratiam*; cum hac sancta confidentia sæpius ad Christum tanquam ad totius spei tuæ anchoram orationem dirige his verbis D. August. *Domine Iesu spes mea reple me sanctis tuis virtutibus & fac me bonis tuis pollere moribus.* & illis *Doce quibus sermonibus te innocem tribue quibus operibus tibi placeam.*

Considera insuper quæ te ad eiusmodi virtutem prouocant, vbi senseris te commoueri prostratus in terram, si ferat locus, elice ac impera aliquos actus conformes naturæ tuæ quandoque ex rebus visis vel auditis captando occasionem. Quod si nulla eo die detur occasio saltem in examine pete virtutem illam à Deo & te paratum desiderio offer: quoties in hoc errare contigerit assume tibi leuem aliquam poenitentiam quam cumprimùm soluas, hoc enim facile & leue medicamentum ex humilitate susceptum non leuis esse momenti, si perseueres experieris.

Classis in Collegijs.

1. Ante signum ad classes dari solitum in facellum SS. Sacramenti causa eundum est, postea vero in classem signo audito religiosa modestia & silentio non huc aut illuc circumspiciendo.

2. In classe modeste sedeas, & cum silentio verba Magistri excipe; nihil vnquam eorum quæ aut præceptor aut alij dicunt nutu aut verbis improbando, si erit disputandum obserua quod supra de studio literarum obseru. 6. dictum est.

3. Si dum te offers alius disputaturus se offerat facile illi disputandi locum relinque. Si in te alii disputent nunquam graui aut molesto verbo eos excipe, nunquam male quidpiam ab ipsis dictum esse, aut absurde aut de nouo excogitatum obiice, sed si quæ ab ipsis solutio datur ea minus apta esse videatur ratione id non clamore proba.

4. Ex classe eadem qua itum est modestia redeundum erit & in facellum rectà per-

Negotiorum tractatio & occupationes alie.

1. Expedit vehementer vt antequam aliquid aggrediaris vel quopiam eas, te ipsum colligas & pruis expendas apud te quæ occurrere possint discrimina & occasiones peccati, vt contra te munias & armes; fureris deinde è medijs occupationibus aliquid temporis vel breuissimi ad mentem eleuandam in Deum, & te circumspiciendum. Curabis vero diligenter vt mentem liberam semper habeas & iuxta D. Bernardi sententiam *non tr. das te negotijs, sed a commodis vbi vero perfeceris redeas ad cor statim & apud te considera num in re aliqua defeceris vt in posterum caueas.* Negotia vero quoad poteris aliquantula quiete interrompe, nam tantillum sedere in via vires fessio reparat, nec est omnium inter strepitus viarum Deo sibi que esse præsentem.

2. In alijs actionibus maxime dubiis vt breuiter regulis electionis; vbi vero impetus ad aliquid agendum etiam boni impellet, hoc ipso aliqua mora te detine vt assuescas non sequi statim animi impulsus, sed dominari appetitui; vbi vero tranquillus & pacatus erit animus, præuia deliberatione statue quam mensuram aut modum in huiusmodi actione adhibere debeas.

3. In laboriosis incipe frequentius ad cor redire, examen conscientie frequenter facere, ad intus te reuocare, mentem ad Deum eleuare & vel vnico suspirio dicere cum confusione, *Vide Domine humilitatem meam & laborem meum.*

4. In externis denique tum esto compositus, & in loquendo præsertim tum circumspicere vt in omnibus dictis & factis tuis nihil notari possit, ne vestigium quidem vllius vanitatis in omni conuersatione tua circumspici, sed discretionem, modestiam, spiritualibus verbis, bono ædificationis odore, religiosæ vitæ exemplo omnes ædifica, quod vt facilius assequaris inter loquendum cum proximo oculum vnum intende ad ea quæ dicit & facit, alterum ad Deum breui aliqua oratione vt eum tibi & proximo propitium reddas, finito sermone ad ea quæ dixeris considerationem reflecte.

Lectio spiritualis.

1. Leges librorum tibi concessos.

2. Animum ad lectionem præpara breui mentis eleuatione qua petes à Domino vt dignetur loqui ad cor & dare propositum exequendi quod docuerit.

3. Tractum leges, neque te obrues præ cu-

riofitate sciendi ; sed attende quasi Deum audias.

4. Interrumpas aliquando lectionem breui oratione verbi gratia dicendo *Da Domine quod iubes & iube quod vis.*

5. Quando lectio spiritualis longior est vt per tres horæ quadrantes vbi per mediam horam legeris ea ipsa quæ legisti memoria recole, aliquando breuiter per compendium repetendo, aliquando vt monet S. Bonauentura eadem in formam orationis redigendo : *De quotidiana lectione* (inquit D. Bernardus ad fratres de monte Dei) *aliquid quotidie in ventrem memoria demittendum est, quod fidelius digeratur & rursus renocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod detineat animum, aliena cogitare non libeat.* vtile etiam id erit ad spirituale cum alijs colloquium. 6. Agat Deo gratias.

Examen Conscientiæ.

PAulo ante Examen animum collige & Deum præsentem summa cum demissione & reuerentia adora. In ipso examine quod aliud nihil est quam vitæ nostræ actionumque singularum recognitio & collatio cum diuinorum præceptorum nostrique institutiregula, vt quæ praua sunt corrigantur quæ imperfecta absoluantur. 1. Gratias age de beneficiis, naturæ, gratiæ & gloriæ. 2. Pro cognitione & expulsiōe peccatorum gratiam flagita. 3. Finge te catenis vinctum ac protinus sistendum coram summo iudice; sicut mortis reus quispiam ferreis ligatus compedibus capite demisso ad tribunal ducisolet, sperans tamen sibi dimittenda peccata quæ cum proposito confitendi dolenter considerabis, quæ vero ex negligentia omittes punienda diligenter & à Deo cum lucerna seuerè vindicanda in extremo iudicii die; tum de admissis præsentis die peccatis rationem ab anima tua exige. In 4. puncto excitanda confusio & contritio quod singulis Dei donis singulas offensas rependeris. In 5. proponenda emendatio & animus contra vitia obfirmandus. 6. Memoriz & confusio gratia notanda præcipua breuiter. 7. oratio dominica pœnitentiæ loco recitanda; aliqua etiam pœna vsurpanda.

Prandium.

1. **C**Um facto Examine vocatus te ad refectorium confers, exerce actus fidei, spei, & Charitatis : admirare & ama suauissimam Dei prouidentiam quæ tibi cibum parauit &c. Quid faciet in vita futura quando transiens ministrabit sanctis?

2. Dum lauas te cogita vel de lauacro sanguinis Christi, vel de mundanorum conuiuio-

rum fordibus, vel de puritate necessaria vt conuiuij Christi, aut etiam æterni particeps fias.

3. In ingressu refectorij & toto mensæ tempore si vnquam alibi obserua Modestiam, præcipuè verò oculos cohibe, & esto memor decentiæ in mensa.

4. Obserua etiam temperantiam, caue vero præcipue ne in cibos animus effundatur. Quare initio ne præceps nimium sis. Dic *Pater & Ave* pro defunctis. Semper in aliqua re parua te mortifica, & aliquid quod gulæ arridet, ei eripe vt Christo offeras, eoque fruaris in æternum. Siquid insulsum sit, id potius elige, & caue de vlla re conqueri. Iuuabit etiam ad temperantiam attendere diligenter lectioni & ex ea aliqua puncta notare de quibus in recreatione loquaris. Proderit etiam subinde tibi representare Christum Dominum vescentem siue cum Matre & Iosepho, siue cum alijs, imo & loqui & circumspiciendi modum vt eum imiteris.

5. Adhibe singularem diligentiam vt attentè & deuotè tum mensæ benedictionem, tum gratiarum actionem recites ad quod iuuabit aliquando meditari illa ipsa verba benedictionis & actionis gratiarum, nam omnia singularem certè continent gustum, quæ mentem vtiliter tum tempore mensæ tum postea occupare, recreare, & satiare possunt.

6. Conaberis sapius id est semel quaque hebdomada saltem publicam aliquam pœnitentiam siue pro omnibus defectibus siue pro aliquo in particulari subire. Petes autem eam à qua magis sensualitas abhorrebit, admirans Dei bonitatem qui tuos tantos defectus leui pœna castigat, culpam verò aperies fratribus cum pudore & confusione, Iudam alterum te reputans, & indignum qui cum alijs mensæ accumbas, vel etiam cogitabiste reum tot peccatorum ad diuinæ iustitiæ gloriam in medio refectorij Deo, Angelis, & hominibus spectaculo esse.

7. Cum Martyrologium legitur gratias age Deo pro gloria sanctorum; Exemplo Martyrum confortare in tuo Martyrio, & odio tui, iiste commenda & si ita ferat deuotio patronum ex iis elige in noctem & diem sequentem.

Recreatio.

1. **S**I benè & deuote gratias egeris erit satis bona ad recreationem præparatio, si præcipuè animo collecto & in silentio conferas te ad locum recreationis petens à Deo tacitus vt ponat ori tuo custodiam & linguam tuam dirigat; & proponens vitare omnes imperfectiōnes &c. & loqui de rebus pijs quas vel in meditatione, vel lectione spirituali vel mensæ lectione notasti.

2. Propone tibi finem bonum recreationis qui est mutua ædificatio & charitatis fraternæ augmentum ex conuersatione mutua idque ad maiorem Dei gloriam. Sermo ad bonum finem

prolatus meritum habet ad malum vel indifferenter peccatum. Vitabis autem omnia linguarum vitia præcipue otiosum verbum, mendacium, detractionem, irrisiones & scurrilitates, contentionem omnem cum aliis, clamorem, &c. sed potius exerce humilitatem alios audiendo libenter & ab iis discendo, iis cedendo in omnibus, non interumpendo &c. Item charitatem eosdem piis colloquiis qualia in tabella commendantur recreando & ædificando, præcipue vero pridie communionis.

3. Audito signo verbo imperfecto relicto silentium serua & dum is ad sacellum, breuiter cogita in quibus erraueris & petita venia in posterum prouide.

Ad pulsum salutationis Angelicæ.

Ad primum pulsum pete per Beatam Virginem vt saepe Deus siue per se siue per Angelos & intellectum tuum illuminare & voluntatem accendere dignetur.

Ad secundum pete vt diuinis motibus promptè obedias exemplo B. Virginis. *Ecce ancilla Domini*, &c.

Ad tertium pete vt qui caro factus se naturæ nostræ vniuit te sibi per intimum amorem vniat vt fias vnus cum eo spiritus.

Litania Sanctorum.

1. **A**ntelitanias pone tibi ob oculos ex vna parte omnes homines in mundo variis deditos studiis innumeris miseriis afflictos, Ecclesiæ vero item societatis & domus in qua degis necessitates: ex altera vero parte Deum ex cælo thronoque Majestatis eas necessitates contemplantem & paratum propter Christi merita pro sua bonitate succurrere: Sanctos item omnes tum regnantes cum Christo imprimis B. Virginem tum adhuc viuentes in Ecclesia, circa thronum Dei circumfusus diuinam Majestatem propter Christum crucifixum deprecantes.

2. Accede tu cum ijs & dic *Domine miserere*, Et singulos Sanctorum ordines precate dicendo ora pro nobis.

3. Cum Ecclesia ipsa & sanctis omnibus qui adhuc viuunt pete liberari ab omnibus grauioribus malis. Adde obsecrationes per Christi amorem & vitæ mortisque eius mysteria. Recense in particulari omnes mundi & Ecclesiæ necessitates vt oratio tua sit efficacior: denique eodem spiritu & feruore quo Sancti viuentes orant, Collectas Ecclesiæ percurrere.

Visitatio SS. Sacramenti.

1. **P**otes ytiliter coram Deo de peccatis tuis omnibus confusionem & contritionem concipere, & ea eluenda Christi sanguine offerre.

2. Deo pro omnibus beneficiis & in particulari pro eius passione & Eucharistia gratias agere.

3. Renouare tua proposita ei seruiendi & imitandi cum præcipue in Cruce quam tibi imposuit vel imponet ferenda: ad hoc pete à Christo benedictionem.

4. Potes etiam exercere varios Fidei, Spei, Charitatis & Religionis actus pro deuotione.

5. Denique si quæ orationes ab Obedientia impositæ sint eas sedulo & deuote recitabis vniesque cum Christi in cruce orantis precibus & lachrymis.

Examen particulare.

1. **V**bi ad cubiculum redieris, vaca examini particulari si id non feceris in fine examinis generalis; quod extra nouitiatum fieri posse statuit R. P. Generalis. In eo autem examine serua diligenter additiones omnes quas habes alibi explicatas.

2. Si quid temporis restat, illud impende notandis luminibus & pijs affectibus, qui eo die tibi à Deo communicati sunt.

Eundo foras.

1. **I**n socium assignatus alicui, quicumque ille sit sine vlla excusatione libenter & cito te expedi, vt non sis causa moræ; Si quid tamen tibi agendum incumberet de eo mone Superiorem. Caue autem ne videaris alium socium optare quam qui tibi assignatus est.

2. Cum nomen signas in tabella, ora vt maneat in libro vitæ nec vllis tentationibus vel occurribus deleatur. Gratias etiam age pro vocatione.

3. Habe maximam rationem modestiæ; potissimum caue ne in plateis quicquam loquaris, aut caput vel oculos curiosè leuiterque huc illuc circumferas.

4. Salutare potes Christum in occurrentibus pauperibus & eleemosynam à Deo iis petere recitando *Aue Maria*, vel quid simile.

5. Si transis per aliquod templum exerce actus fidei, spei, charitatis, religionis circa sanctissimum Sacramentum, si occurrat imago B. Virginis dic nos cum prole pia benedicat Virgo

Maria Si Crucifixi dic. Domine qui dixisti cum A exaltatus fuero à terra omnia traham ad me trahere nos omnes ad te &c.

6. Cum redis domum dic quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus meus! Nimirum expectat te Deus ut se tibi communicet, Dic ergo illi; *Quis mihi dicit ut inueniam te solum & omne bonum meum, & cetera omnia arbitrer ut stercora ut te lucrificam.*

7. Caue ne quæ audieris quæ secretum requirunt domica euulges. Item ne noua passim andita effutias secundum regulam tamen desocio, quam habes in monitis generalibus statim ubi redieris, ad superiorem referes quomodo obseruata sit.

8. Si cum secularibus loquaris age tantum de pijs rebus idque eo modo quate decet. Caue ne præ superbia altiora te tractes & ad omnia dubia respondeas.

Cum qua sese offert Mortificatio.

Fieri non potest quin Deus bonum Religionis quotidie aduersis casibus exercent permittendo ut vel ab externis, vel à domesticis, vel etiam communi naturæ cursu mortificetur. Atque huiusmodi mortificationem ita acceptare debet atque si Deum ipsum oculis cerneret eam sibi offerentem, ut Christus coronam spinæ S. Catharinæ Senensi obtulit; itaque exercent fidem, spem, charitatem, religionem, eam cum confidentia in Deo ad eius gloriam & cum gratiarum actione acceptando si potest alacriter, aut saltem patienter.

SECTIO DECIMA SEPTIMA DE DECIMO SEPTIMO INSTRUMENTO CONVERSATIONE.

Quid sit Conuersatio.

CAPVT PRIMVM.

Modus viuendi societatis ut actionis plurimum continet, ita varias functiones complectitur, concionandi, docendi, audiendi confessiones, catechisandi & similes, inter quas conuersatio familiaris cum hominibus non postremum locum obtinet. Et quidem si in genere accipiat conuersatio, ad omnes istas functiones sese extendit: nam ea non exercetur à solitariis & contemplatiuis vitam agentibus, sed ab iis duntaxat qui cum hominibus versantur, & communem inter homines vitam agunt; & una quæque functio est suo modo aliqua cum hominibus conuersatio.

Verum ut hoc loco de conuersatione agimus, per eam intelligimus particularem quandam functionem, qua ex societatis instituto mundo permixti familiariter & priuatim cum hominibus tractamus de iis omnibus quæ ad nostram vocationem pertinent. Est hæc functio pars quædam diuinæ legationis nobis impositæ, de qua Apost. 2. ad Corint. 5. *Posuimus in nobis verbum reconciliat. omni: pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos obsecramus pro Christo reconciliamini Deo, &c.* & Ioann. 1. *Sicut misit me Pater & ego mitto vos.* Habet porro hæc functio ut magnam utilitatem si recte fiat, ita

multas difficultates & pericula si male fiat. Quare non videtur abs re aliqua de ea præcipere quæ ad rem nostram præcipue facere videbuntur; Nec verò id nouum est, aut sine exemplo suscipimus, sed iam olim à B. Paulo Apost. non obiter tantum aut per occasionem sed ex professo factum: nam Charissimum suum discipulum B. Timotheum instruens, ita ait, Epist. 1. c. 3. *Hæc scribo tibi ut scias quomodo oporteat te conuersari in domo Dei quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.* Quibus verbis constat eam se Epistolam totam scripsisse ut S. Timotheum adhuc iuuenem formaret, quomodo tum in cæteris functionibus, tum verò præcipue in conuersatione cum singulis se gerere deberet, ut satis patet si quis tum hanc 1. tum 2. Epistolam attentè legat, in qua obiter illud notari etiam potest. Conuersationem semper vocari ab Apostolo *διασπονή* Eutrapelia verò etsi conuersationem bonam significat, tamen communi vsu pro ea accipitur quæ circa ludicia & iocos modum seruat quæ quia facile in excessum & scurrilitatem vergit, ideo Apostolus hoc nomine vitur in malam partem idque ideo forte quia quæ Gentilibus videri poterat bona & honesta conuersatio Christianos minimè deceret.

Utilitatem
habet, sed &
pericula.

Conuersatio est tractatio quæ fit cum hominibus familiariter & priuatim.

Eam exercent ex instituto homines Societatis.

*Quis finis conuersationis nostrae
esse debeat.*

CAPVT II.

Ep 1. c. 2.
& 3.

Alia est se-
cularium
conuersatio
inter se, alia
religiosorum.

Sacra est
conuersatio
religioso-
rum.

Cap. 15.

Finis Chri-
stianae con-
uersationis
placere Deo

Longè alia est religiosi hominis conuersatio inter se. Quamuis enim S. Petrus omnes fideles moneat ut conuersationem habeant bonam inter gētes, tum ut nullam dent illis occasionem calumniandi fidem, tum ut suo eos exemplo trahant ad eandem vitæ formam idque ex generali Charitatis obligatione quia unicuique Deus mandauit curam de proximo suo. Tamen Religiosorum conuersatio longe sublimior est, ordinis altioris, & ad finem excellentiorem. Nam non secus atque domestici Dei, atque adeo veluti Angeli suo principi adstant in omne eius obsequium parati, à quo proinde cum mittuntur inter homines, noua quadam vnione obstringuntur ex officio hoc munus longe excellentius obire. Itaque hæc functio ideo etiam sacra censenda est & quia est hominum Deo consecratorum vsus quidam & quia ad finem sacrum & supernaturalem referenda est. Sunt certè varia bona quæ homines cum hominibus conuersando & agendo inter se intendere solent. Et quidem de huius sæculi hominibus Sapiens. *Existimauerunt* (inquit) *lucrum esse vitam nostram, & conuersationem nostram compositam esse ad lucrum*, quasi velit dicere ideo eos stultos & insipientes præcipuè esse quia conuersationem vitæ suæ totam dirigunt, vel ad animi oblectationes, carnis desideria, & faciliorem temporis decursum, vel illam ad vanos hominum fauores honoresque colligendos, amicitiasque ut plurimum inutiles conciliandas, vel denique ad sordida quadam lucra bonorum temporalium totam componunt; & merito sanè; Nam quid stultius & homine Christiano indignius quam vitæ suæ vsum adeo pretiosum rebus vsque adeo vilibus subicere & tempus hac adeo futili conuersatione conterere toto vitæ huius consortio cum hominibus aliud nihil spectare quam fumos & quisquillas inanes omnis boni? an non est hoc animum suum accepisse in vanum? *Nos omnes* inquit Apost. *Aliquando conuersari sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum ambulantes secundum seculum mundi huius. Sed iam non sumus hospites & aduena, sed ciues sanctorum, & domestici Dei, ipsius noua factura creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus ut in illis ambulemus.* Hæc igitur esse debet Christianorum omnium conuersatio ut quicquid in hoc mundo agunt, quicquid tractant, eò referant ut Deo placere magis queant. Hoc est enim dignè Euangelio conuersari quod Apostolus monet Philip. c. 1. & paulo post hortatur explicans

quid sit conuersari dignè Euangelio. *Ut stent in vno Spiritu unanimes collaborantes fidei Euangelij, & Hoc oro ut Charitas vestra magis ac magis abundet in scientia & in omni sensu, ut proberis potiora ut sitis sinceri & sine offensa in diem Christi repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum in laudem & gloriam Dei & S. Petrus. 1. Epist. c. 3. Qui non credunt verbo per mulierum conuersationem lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram.* Id quod fusius ibidem profectur. Quod si ea debeat esse conuersatio omnium Christianorum & ad adeo excellentem finem dirigi ut fides & proximi salus promoueatur, quam perfecta esse conuenit religiosorum, eorum præcipuè qui Apostolicam vitam agunt. Apostolus quidem de se alijsque apostolis loquens, *Conuersatio inquit nostra in cælis est* quia ad hoc præcipuè creatus est homo, ut cum suo creatore continuo degat, nec vlla est satis digna homine conuersatio præter eam qua à rebus infimis abstractus cum Deo ipso agit familiariter; Quod si tamen exigente id proximorum necessitate homini Deo consecrato & ad vitam apostolicam vocato cessandum sit ad tempus à conuersatione cum Deo; æquum planè est ut vel se comparet ad versandum cum proximo vel cum eo actu versetur, idque pro Dei ipsius gloria. Vnde sicut ad suum nos ipse creauit obsequium & vocauit, ita totam vitam nostram & eam de qua agimus conuersationem præcipuè ad eundem finem referri à nobis voluit ut quam maxime glorificetur, & eius notitia amorque à nobis quaquaversum in proximos diffundatur, *Legatione enim pro Christo fungimur.* Quare debemus nobis persuadere esse nos instar seruorum magni illius Patris familias, quos in domo sua constituit tanti boni gloriæ inquam suæ administratos & procuratores in hoc mundo & sic inter homines versari ut nullum tempus nullamque occasionem omittamus qua rem Domini nostri promouere & augere possimus. Id significat ipse Christus in parabola de talentis. Quod si regum procuratores tam sollicitè tam accuratè agunt ne quid decedat Domino, vel iuri suorum principum, qua cura par est nos vigilare & attendere ne in tanta & tam excellenti procuratore segnes simus aut infideles. Magni certè momenti est eo solum fine cum hominibus versari & nunquam mentis oculos ab eo scopo auertete, cum experientia constet nihil esse facilius quam sui obliuisci, & inter homines versando vel vanam hominum famam auramque captare, vel illiberales amicitias fauoresque ambire, vel in corporis commoda inclinare aut inordinato alio affectu abduci; quod cum sit erratur certe in principio omnium primo & periculosè erratur. Tanti erroris causa non alia est quam inordinatus ad bona hæc inferiora affectus quibus abducta voluntas bono gloriæ Dei vel neglecto vel non tanti æstimato intentionem suam versando cum proximo alio flectit. Ex quo fit ut sine non rectè constituto innumeris defectus magni sæpe momenti conuersationem nostram inficiant & deturpent. Sunt qui in sua conuersatione cum proximo hoc sibi tantum bonum proponunt ut iis placeant, & modo

Neque vili-
lus illis alijs
intendendus

Non ut pla-
ceant secus
laribus.

ludicris eos verbis facetisque colloquiis delectent satis se fecisse officio suo putant, etsi nihil aliud inde utilitatis consequantur. Sed quanta ex huiusmodi colloquiis temporis iactura? quot lapsus quot occasiones scandalizantur secularibus nos accuratè nostraque omnia observantibus? Quantum detrahitur authoritatis ponderisque quod singula verba nostra habere deberent apud illos? quam hoc alienum est ab Apostoli præcepto, si quis loquitur quasi sermones Dei: denique quanta sit Deo iniuria cum legatione nobis imposita adeo perperam fungimur, & personam eius in nobis adeo ut ita dicam ridiculè representamus.

Non ut doctrinæ opinionem aucupentur.

Non desunt alii qui vel comptulo sermone curiosisque colloquiis apud proximum nomen opinionemque doctrinæ affectant, & in eo finem præcipuum suæ conversationis videntur collocare satisque sibi esse existimant si inuitem secularium amicitiam & inanis honoris & existimationis lucra compararint, licet plerumque sibi persuadeant velle se ijs uti ad Dei gloriam, sed falso ut experientia docet, nam vel nihil omnino vel parum efficiunt. Exilis planè & abiecti sui que amore valde excæcati animi est se se ad hæc bona tanto sæpe labore & sollicitudine emendicanda abicere, nec quicquam est quod Apostolico spiritui magis repugnet. Quærit Dominus fidelem seruum & rei suæ procuratorem & alienæ salutis sollicitum medicum qui non suæ rei augendæ, sed Domini inuigilet, qui non suis studeat commodis, sed cum suæ etiam valetudinis atque adeo vitæ propriæ detrimento, alienis morbis medicinam faciat diu noctuque peruigil. Christus Dominus cum Apostolos misit. *Vos inquit estis sal terra, estis lux mundi*, quia quemadmodum sal sibi quodammodo perit ut carnes penetrando eas à corruptione conseruet, ita apostolicum est nulla boni sui ratione habita spargere sese inter homines cum illis conuersando & vitæ exemplis doctrinæque puritate à corruptione omnes præstare; imò & instar candelæ positæ super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt in eum finem consumi ut glorificent omnes patrem nostrum qui est in cælis.

Quis autor conuersationis.

CAPVT III.

Fungi debent hoc munere.

Sicut finis nostræ conuersationis est Dei gloria, ita is qui autor nobis esse debet ut cum proximo versemur Deus esse debet: nam de eius bono agitur quod illi curæ est quam maxime; quare illius est huius boni sui procuratores idoneos efficere & destinare. Quis enim non vocatus audeat se se alienis negotiis peragendis ingerere? Qui tanti se regis profiteri legatum vel procuratorem inuissus velit? Vnde apostolis ipse Christus cum uti vellet ad tantum finem: Sicut inquit misit me Pater & ego mitto vos.

A Instruit ipse & ornat necessariis in hunc finem præsidij plurimos; nec tamen omnibus æqualiter uti vult, sed pro sua sapientia infinita, modis multiplicibus. Itaque errant etiam illi grauius, & in principio maximi momenti errant qui non missi se ingerunt, qui à superioribus quos Deus suo loco constituit rectores extorquent ut ad hanc potius functionem applicentur, qui cum domi sibi vacare potius deberent, ad externorum familiaritates aspirant prætextu gloriæ Dei quam si bene se discutiant non sincerè quærunt, sed seipsum potius. Simus ergo in manu Dei ut septem illæ stellæ Apoc. 1. & 3. & ad eius nutum, cumque placuerit ipsi manum aperire luceamus inter homines verbo & exemplo, & tunc lux illa quæ à nobis diffundetur efficax verè erit & viuifica, ut pote ex ipso sole iustitiæ per instrumentum coniunctum dimanans. Admirabile prorsus est hac in re Christi Domini exemplum qui totos triginta vitæ annos in domestico otio cum B. Virgine & Iosepho transegit, ex patris æterni præcepto, & quando eidem visum est coepit conuersari cum mundo idque paucis annis fecit.

Exemplo Christi Domini.

Cum quibus conuersandum.

CAPVT IV.

Cum conuersatio nostra à Deo pendeat, idque eo fine ut illum in hominibus ipsis existentem & operantem gloriæ suæ bonum atque adeo conuersantem cum ipsis inuisibiliter, sensibiliter adiuuemus, manifestum est nobis esse conuersandum cum iis omnibus cum quibus Deus ipse conuersatur, & in quibus Dei gloria notitia & amor creari potest. Quare cauendum est ne ab illo quantumuis despectissimo & egentissimo abstinemus imò quia cum simplicibus sermocinatio eius est & versatur libentissimè cum paupere, orphano & afflicto ut consoletur & subleuet suamque & bonitatem & patientiam clarius manifestet. Ita nos eo etiam animo cum ijs etiam libenter versemur qui diotæ sunt & indocti rudesque & pauperes idiotis, mundoque despicabiles ut eo modo testemur quanti eum faciamus qui in his suis membris excellenter aliquando habitas. Quare periculosa est omnino res ferri auidius ad diuites visendos quam pauperes, versari libentius cum doctis quam rudibus; signumque est euidēs non intendi tunc gloriam Dei licet ea prætexatur nonnunquam ratio, sit tamen affectu in æquilibrio constituto, ob manifestas rationes appareat fore magis ad gloriam Dei conuersari cum dignioribus personis ut pote capacibus Dei donorum, hoc præligi præ alio poterit modò inde non nascatur pauperum contemptus, nausea & alienatio à functionibus circa eos, superba quadam despicientia animi non dignantis eos etiam cum potest iuuare, sed inuiolata erga eos seruetur charitas æque parata cum ijs humiliter affabiliterque conuersari.

Cum omnibus nostra conuersatio esse debet.

rudioribus etiam & idiotis.

Nisi maior Dei gloria appareat.

Siue con-
temptum
certe.

Ut exemplo
docuit Chri-
stus.

conuersari sicut cum diuitibus. Damnabile verò est quando ex familiari cum honestioribus conuersatione, nascitur neglectus tenuiorum, & durus asperque ac imperiosus agendi loquendique cum illis modus, superbæ dedignationis index manifestus: mirum sane est Christum Dominum totos 30. annos versatum esse tantum cum beata Virgine, Sancto Iosepho & ut satis probabile est tenuioris fortunæ, & vilis opificij hominibus, & postea nec cum pontificibus aut scribis, aut Herode aulicis, que esse vnquam familiariter versatum, sed potius Hierosolymam Iudæ metropolim fugiens, in Galilea sæpe versatus est, vnde & pauperes discipulos collegit quos sibi solos familiares & domesticos esse voluit: qui igitur Christi spiritum, quem in Apostolos transfudit, habent, omnibus omnia fiunt.

Quanam media adhibeat conuersatio ad suum finem.

CAPVT V.

Media con-
uersationis
verba.

Et authori-
tas concilia-
ta.

Officio, do-
ctrina san-
ctitate vitæ.

Media ad finem illum diuinæ gloriæ duplicis sunt generis: quædam enim dici possunt proxima & immediata suntque ea signa externa & sensibilia per quæ in animis aliorum immediate Dei notitiam & amorem ingenerare conamur, siue ea sint verba siue facta & exempla. Alia vero sunt spiritualia à quibus externa illa signa præcipuam vim suam & efficaciam accipiunt. Talis est authoritas quam quisque habet siue ex opinione & ex amore quem conciliauit sibi ob vitæ integritatem doctrinam amorem etiam mutuam. Nam ab his potissimum pender efficacia tum conuersationis tum omnium aliarum functionum: cum enim ad hoc tendat conuersatio ut aliquid producat in animis eorum quibuscum versamur: necesse planè est eos disponi ut libenter admittant quod à nobis dimanare in eos potest. Optima verò dispositio est quando bonam de nobis opinionem cõceperunt & erga nos afficiuntur. Sic enim maiori pondere agere cum iis & impellere in omnes officii sui partes poterimus. Hæc porro opinio conciliatur vel officio, vel doctrina vel sanctitate vitæ. Quæ tria cum concurrunt certum est efficacissime agi cum hominibus posse. At si qui gerit officiū aliquod cæteris duobus destituatur, poterit quidem imperio subditos compellere etiam inuitos; verū & iudicio voluntateque repugnabunt sæpissime & occasionem habebunt subditi, multa dissimulato & parum sincero animo fingendi, blandiendi in plurimis, & parum cordatè cum eo conuersandi cuius imperium potius reformident, quam aut prudentiam probent aut mores diligant; Ita que eiusmodi conuersatio imperiosa & despoticæ quæ raro feratur æquo animo à plurimis, solidius longe & efficacius medium est opinio vel doctrinæ vel sanctitatis ad finem conuersationis consequendum.

Efficaciorne sit opinio sanctitatis an doctrinæ?

CAPVT VI.

Dubium non est longè plus habere momenti ad finem diuinæ gloriæ solidam sanctitatem quàm doctrinam. Nam imprimis cū tota efficacia dependeat à Deo ipso bonorum omnium autore & effectore qui hominibus vititur ut instrumentis, quo Deo cõiunctiora sunt ea instrumenta, eò efficacius per illa diuina bonitas in animis suarum creaturarum solet operari. Atque ea coniectio efficitur non tam per doctrinam quam vitæ sanctitatem quæ diuinam ipsam virtutem ut pote sibi coniunctissimam continet eam applicat immediatius & intellectui & voluntati eorum quibuscum versamur. Accedit ex ipsa vitæ innocentis & Dei vnicam gloriam quærentis cõscientia nasci in animo nostro admirabile quandam cum nostri diffidentia confidentiam in Deo, quæ animum nostrum erigit eleuat extollitque adeo ut humana omnia bona imò homines quoscunque tanquam inferiores se intueamur, nullū malum timeamus, nullum periculum subterfugiamus, sed tanquam à Deo missi confidenter inter omnes & cum omnibus etiam regibus & principibus cõuersemur, & veluti iis ea parte superiores Dei negotium generosè & imperterriti agamus. Et vero ipsa etiā sanctitatis vitæ opinio si forte animis hominum insederit excellentem quandam & prope diuinam auctoritatem parit adeo ut non iam ut homines audiantur qui tales sunt libenter, iisque fides habeatur ut hominibus tantū, sed ut quibusdam Dei legatis. Quod certè non euenit cum quis in doctrina tātum excellit. Negari tamen non debet vtrumque medium si solum sit mancum aliquo modo videri. Nam ut doctrina sine sanctitate non multum iuuat, imò potest aliquando obesse; ita sancta simplicitas sibi soli prodest. Ergo vtraque iungenda est ut perfectum fiat conuersationis instrumentum. In quo tamen maioris semper momenti reputanda vitæ sanctitas & innocentia, & ideo in ea plus operæ & sollicitudinis ponendum est.

Quæ sint externa signa siue media quibus conuersatio constat & finem suum efficit.

CAPVT VII.

Ita dispositis eorum quibuscum versandum nobis est animis quibuscunque cum illis signis externis communicemus, non potest inutilis esse conuersatio, si modo illa apta sint ad finem intentum. Primum putantur inter ea locum obtinere verba & colloquia familiaria: nam per illa

Plus habet
momenti
conuersa-
tionis sancti-
tas quam
doctrina.

Iungenda
tamen vitæ
quæ est.

Finem suum
assequitur
conuersatio

non tantum aperimus clarissimè alius nostra consilia & sensus, sed in eos affectus ipsos nostros & desideria transferimus, & in eundem sensum consiliaque trahimus: ut autem efficaciora sint multum accipiunt adiumenti ab ipsa corporis specie & conformatione vultus, totius hominis compositione externa modesta & congrua; Porro verbis ipsis subesse debent res aptæ & quæ fini intento subseruire queant & personis ipsis conueniant externum ergo signum constat partim rebus partim modo ipso loquendi & totius corporis compositione, sed non minorem vim obtinent ad permouendos aliorum animos facta ipsa & exempla sanctitatis tum quia conciliant eorum & amorem & opinionem: tum quia persuadent re ipsa virtutum exercitium quarum praxim oculis subiiciunt & in Dei cognitionem amoremque ipso facto efficacissimè inducunt intuentes.

Quibus de rebus agendum sit in conuersatione.

CAPVT VIII.

Colloquia
sunt de rebus
pijs vt plu-
rimum.

De scurrili-
bus & poli-
ticis nun-
quam.

De indiffe-
rentib⁹ non-
nunquam,
sed in finem
rectum.

Colloquia cū aliis familiaria quamuis ex fine omnino esse debeant pia, si tamen materiam spectes, varia solent esse. Nam 1. quædam sunt hac ratione pia quia de rebus ad pietatem id est Dei gloriam & salutem spectantibus instituuntur, & talia esse communiter debent hominum religiosorum inter se, & cum secularibus colloquia, cum nulla est ratio quæ cogat de alijs tractare; Cum enim versentur continuò cum Deo, & se ipsos suaque omnia ei consecrarint, debet cor eorum abundare Deo, & os ex abundantia cordis loqui. Quam turpe est mutum esse Religiosum & elinquem & de religione erga Deum, de diuinis æternisque rebus, & virtutibus aliisque ad salutem spectantibus vel nescire loqui, vel non audere; in iocos verò & facetias, in scurrilia, & secularia, de rebus politicis aliisque id genus quæ nulla ad eum ratione spectant effusum esse, & parum scienter, temerè imprudenterque multa effutire cum aliorum sæpe offensione graui. Apostolus Sanctum Timotheum instituens monet non de curiosis tractet, sed vtilibus ad Dei gloriam pro officii ratione: sic enim habet, Hæc proponens fratribus bonus eris minister Christi-Iesu enutritus verbis Fidei & bonæ doctrinæ quam assecutus es, ineptas autem & inanes fabulas deuita. Exerce autem te ipsum ad pietatem quod autem singulos commonere debeat eidem suggerit, cap. seq.

Non desunt nobis historiæ sacræ, infinita sunt quæ de Deo, de beatorum rebus gestis, de sacris litteris, de virtutum exemplis narrantur.

2. Contingit nonnunquam de indifferentibus quibusdam tractari quatenus ad finem nostrum vtilia sunt vt de iis quæ ad scientiam & doctrinam spectant de temporalibus &c. quæ tamen colloquia omnino ad finem diuinæ gloriæ & salutis aliorum & suscipi debent & dirigi. Id quod fit

A duobus modis. 1. quidem quando per huiusmodi colloquia conciliare intendimus nobis opinio- De litteris ac doctrina.
nem doctrinæ & prudentiæ, vt deinde efficacius quæ magis propria sunt & immediate finem nostrum attingunt proferre possimus, 2. quando collecta iam sufficiente opinione doctrinæ colloquia tamen de iis quæ ad literas miscemus tum vt proximos iuuare possimus vt illustrata scientijs mente capaciores fiant diuini luminis, tum vt habeamus occasionem dum de alijs tractamus ingerendi ea quæ facere videbuntur ad eorum quibuscum agimus salutem. Nam vtendum est nobis doctrina vt esca, qua attracti, hamo celestis sapientiæ & diuini amoris capiantur. Huc pertinent ea colloquia quæ disputando conferendoque de litteris inter nos habemus, suis temporibus ad comparandum doctrinam quæ & nobis auxilium esse possit ad Deum magis dignoscendum & amandum, & instrumentum vt alijs proficiamus. At cum alieno tempore de ijs tractamus nullo fine honestari satis possunt cum sint contra obedientiæ intentionem. Quibus quæ-
ritur etia
vten-
dum est.

Cauendum verò est ne dum doctrinæ opinionem aut beneuolentiam colligere volumus in ea quiescamus vt sine: nam vt dicebamus supra hæc opinio medium tantum est, quare nec honestè expeti propter se potest, sed tantum quatenus vtile est ad Dei gloriam.

Huc spectant alia omnia indifferentia; vt negotiorum temporaliū procuraciones colloquia de varijs rebus nō malis inducta ab ijs quibuscum agim⁹, quos ne offedamus cogimur nonnunquā audire & respondere, eo fine vt voluntate eorum nobis conciliata influamus deinceps efficacius quæ nostra sunt. Sæpè enim non satis cōuenienter & opportunè ex abrupto quæ salutē animæ spectant, proferre in medium possumus, sed audiendi sunt patienter cum sua nobis referunt, & captanda prudenter occasio vt congruè vicissim nostra inferre possimus, in quem finem continuo intenti esse debemus.

3. Fit sæpe vt de indifferentibus agamus quatenus talia sunt nullo bono fine præstituta, & hæc colloquia nullo modo pia sunt, sed vana otiosa & curiosa. Talia sunt quæ de rebus nouis solent misceri, de studiis eo tempore quo hæc tractari non debent, de rebus publicis de futuris euentibus. De alijs etiā
vtilioribus
donec alio-
rum occasio
se præbeat.

D 4. Denique veniunt in colloquium sæpe etiam mala, siue ea sint contra proximum, siue alterius generis. Nam cum de regum & principum aliorumque primariorum virorū & superiorum rebus liberè agitur, & proferuntur iudicia, cum de publicis abusiis sermones inferuntur nullo fructu cum aliorum imperfectiones tanguntur quocunque modo: mala vt plurimum sunt colloquia. Huc spectant irrisiones aliorum, contumeliæ, dicteria, contumeliones, scurrilitates, quæ mirum in modum religiosam conuersationem commaculant & inficiunt. Cauenda sūt
vana, curio-
sa &c.

Quæ igitur primi & 2. generis sunt ea propriè ad Religiosa colloquia pertinent. Alia procul à Religiosa conuersatione sunt amandanda. Mala vero
omnino &
in primis.

*Quibus verbis utendum in
conuersatione.*

CAPVT IX.

Vitanda in
conuersa-
tione.

Duplicitas
& dissimu-
latio.

Non satis est res que in colloquium veniunt esse fini idoneas, sed præterea curandum est vt congruant verba. In his vitanda imprimis vitia quædam graua. 1. vitium est duplicitas & dissimulatio quæ mendacium spectat estque contraria veritati: cuius virtutis est curare vt sit conformitas & consensio linguæ & mentis, signorum externorum & conscientia, ac proinde procurare in verbis sinceritatem vt debitam proximo cum quo agimus, debitam inquam præcipue ex parte nostra, ne nos turpes simus, & parum ad vitam civilem idonei. Est enim turpe mentem à lingua dissidere & cum ea veluti pugnare, & sine veritate vita socialis non bene & commodè constare potest. Quare non toleranda est præcipue in religioso mentis quædam vanitas & calliditas quæ vt ad finem quem sibi proposuit perueniat aliud animo fouet aliud verbis enunciat, vel verbis duplicibus aut sensu saltem duplici utitur, sine sufficienti ratione cum magna aliorum deceptione, & amicitia humanæque societatis læsione. Hæc certe artificia mendacia sunt & vt plurimum peccata, eaque aliquando graua, vtpote quibus vigor religionum eneruetur, societas omnis & animorum vnio dissoluatur, periculosus agendi viuendique modus in alios diffundatur, quo vitia multa admodum noxia, ambitio, vanitas, vindictæ cupiditas honesto vestiuntur prætextu. Atque huc etiam spectat simulatio quæ fit factis & vitæ actionibus, quomodo fallunt qui gestibus & externis actionibus præ se ferunt gaudium, dolorem compassionem, amorem amicitiam & alia id genus cum tamen vel nihil vel longe minus subit, quo pertinet hypocrisis quæ sanctitatem vitæ simulat.

Affectatio
& verborum
delectus ni-
mius.

l. i. off. c. 18.

Loquacitas.

2. Vitium est affectatio & curiositas nimis in verborum & flosculorum delectu quæ sanè semper omnibus prudentibus solet displicere. Nihil enim vt ait Ambrosius fucatum placet. Et nescio quomodo ad verborum insolitorum prolationem, vel curiositas audientium acuatur, vel affectus retundatur aut aliò auertatur minuaturque spiritus vis, & omnis utilitas euanescat & nascatur vana quædam admiratio inanis omnino fructus. 3. Est loquacitas aut nimia verborum effusio quæ non potest non reddere conuersationem nostram importunam aliis & molestam & coniuncta ferè semper est cum imprudentia, temeritate inconsideratione, & subinde mendaciis, & saltè non ita efficaciter influit. Pauca ergo sint eaque cõsiderata & apta efficaciaque ad id quod intendimus, nonnunquã etiam præmeditata esse conueniet, tunc nimirum cum de negotiis momenti alicuius cum prudentibus viris agendum

A est. Hoc facere solebat accuratè P. N. P. Euerardus Mercurianus, qua etiam ratione apud omnes sibi magnam singularis prudentia laudè peperit.

4. Est scurrilitas cum quis in iocos & facetias profusus nimium est & ultra quam vel persona eius, vel rei quam tractat grauitas, vel finis quem intendere debet ratio, vel temporis loci personarum audientium aliaque circumstantia requirant.

In iocis cõtumela, vel petulantia quæ aliorum iniuriam offensionemque coniunctam habet, nulla ratione toleranda est, cum peccatum sit aliquando etiam graue; Illiberalitas autem & quæ ingenuum hominem decet minimè, iocandi ridendi loquendi que consuetudo, qualis est scurrarum, aurigarum nautarum, & scholasticorum inter se, aliorumque vel ex hominum face, vel liberius viuentium, qui sordibus & nugis delectantur, prorsus indigna est homine religioso; Nugæ quidem sunt nugæ, sed in ore religiosi blasphemia, præsertim cum rei quam tractant qualitas grauitatem requirit: tunc enim Eutrapelia quæ alioquin laudabilis esset fit scurrilitas: quare Sanctus Paulus eam eutrapeliam quæ in iocis modum seruat, damnare videtur quasi monere velit ne iocis delectemur etiam honestis quia facile est in scurrilitatem degenerare. Hoc enim Ambrosius licet inquit interdum honesta ioca, & suauia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: Quia nimirum parum illi fini congruunt qui Ecclesiastico propositus esse debet, cum de animæ salute, deque Dei gloria cum aliquo tractat. Nesciunt saculares nec vident nostrum cordum iocis utimur, bona intentione, ipsi iocos tantum nostris excipiunt retinent & imitantur, non enim capaces sunt quomodo ista in Deum referantur.

Sint igitur verba quibus ea quæ enunciare debemus pauca & nat'ua, efficacia, vera, & mat'ura quædam gratuitate condita, denique diuina quodammodo, taliaque qualia decent Dei ministros & legatos, vt quæ meritò Deo instrumenta esse queant ad res magnas in ijs efficiendas quibuscum agimus. Equidem gratia congruitas sine qua nemo conuertitur, magna ex parte vel pendet ex propositionis modo vel illi comitatur, adeo vt quo magis congruentibus signis res aliqua proponitur, eo soleat sæpe intus in animo magis congruo gratia auxilio Deus operari.

Quare utile & decorum admodum, omni leuitate verborum & curiositate resecta Dei legatum Dei verbis ex scriptura sacra petitis vti prudenter, moderatè, & reuerenter diuinaque authoritate, apposite & opportune (nam cauenda omnis importunitas) percellere eos quibuscum agit, & in eum finem paratas habere in omnem occasionem sacra scriptura breues efficacesque sententias, quibus non secus ac sagittis corda audientium feriantur ad salutem.

Sed verba
pauca sint
nat'ua effi-
cacia, &c.

petita sæpe
ex sacris li-
bris.

*Qui in loquendo modus, quaque
totius corporis compositio
seruanda.*

CAPVT X.

Congrua
sit oris, & to-
tius corpo-
ris compo-
sitio.

Plurimum addit efficaciz rebus ipsis & verbis aptis congrua vocis, oris, vultus totiusque corporis compositio & efformatio, sine qua etiam sapissime quæ aptissima efficacissimaque essent verba, inaniter effluunt & irrita cadunt. Nec mirum, nam licet sint acutissima iacula, nisi tamen peritè contorqueantur mittuntur in irritum. Habenda est igitur ratio totius corporis motus, nimirum incessus omnis, stationis, sessionis, motus capitis, contractionis & explanationis vultus, iactationis membrorum, vocis, visus, aspectus. Nam & oculorum obtutus & superciliorum remissio vel contractio, & vultus mœstitia hilaritas risus, locutio, reticentia, vocis contentio & submissio aliaque id genus cum in aliorum sensus incurrant eorum animos variè afficere possunt: quare multum gratiæ & efficaciz vel addere vel detrahere rebus ipsis possunt & verbis nostris. De ijs legendus est S. Ambrosius *Habitus inquit mentis in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior aut instantior, aut turbidior aut contra grauior & constantior & purior & maturiora apparet: itaque vox quadam est nimi, corporis motus.* Hæc ibi. Pergit deinde singulas partes exponere fusius, & i. quidem valde commendat ne quid in verbis modoque loquendi & corporis compositione appareat affectatum, licet suâ cuique gratia inesse debeat, siue naturalis illa sit siue correctæ & ad ipsam naturam rei accommodata. Nos certè ait cap. 19. in pulchritudine corporis locum virtutis non ponimus gratiam tamen non excludimus, quia verecundia & vultus ipsos solet pudore perfundere, gratioresque reddere, ut enim in materia commodiore melius operari solet, sic verecundia in ipso quoque corpore decoro plus eminet, ita tamen ut ipse non sit affectatus decor corporis, sed naturalis simplex, neglectus magis quam expetitus, non pretiosus & albens adintus vestimentis, sed communibus ut honestati & necessitati nihil desit, nihil accedat nitore. Vox ipsa non remissa non fracta, nihil fœmineum sonans, qualem multi grauitatis specie simulare consueverunt, sed formam quandam & regulam ac succum virilem reseruans: hoc enim est pulchritudinem viuendi tenere, conuenientia cuique sexui & persone reddere, sed ut molliculum & inflectum aut vocis sonum aut gestum corporis non probò ita nec agrestem & rusticum; Naturam imitemur eius effigies formula disciplina forma honestatis est. Hæc Ambros. ubi mihi videtur per naturam intelligere non simpliciter cuiusque natura-

Habitus
enim men-
tis in corpo-
ris statu
cernitur.
lib. 1. off. c.
18. & seq.
c. 18.

lem agendi modum, qui nonnunquam vitiosus est & correctione eget, sed ipsum decorum, quod rei personarumque natura & conditio deposcit: ut nimirum dispiciat quas sustineat ipse partes quas i quibuscum versatur, quid rei loci temporis circumstantiæ exposcant, & ad eum verba vocem gestusque componat, tamen caueat omnem affectationem, & quam ei natura negauit grauitatem in voce gestu incessu non assumat: Nihil enim magis est in cōuersatione odiosum, ridiculum & importunū, præsertim cum, ut sit cōmuniter, nescio quid elatioris supercilij & arrogantiz ostenditur, sed naturalem suum agendi modum retinens quod in eo vitiosum est corrigat. Idem habet de incessu cap. 18.

2. Agens de sermone tam in familiari colloquio, quam publico tractatu, in viroque inquit, seruandum ne sit aliqua perturbatio, sed tanquam *mitis & placidus & beneuolentia plenus & gratia sine vlla sermo ducatur contumelia. Absit pertinax infamiliari sermone cōtentio, quæstiones enim magis excitare inanes quam utilitatis aliquid adferesolent.* Disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine, monitio sine asperitate, horatio sine offensione & sicut in omni actu vita id cauere debemus ne rationem minimus animi motus excludat, sed teneamus consilij locum. Ita etiam in sermone formulam eam tenere conuenit ne aut ira excitetur aut odium aut cupiditatis nostra aut ignauia aliqua exprimamus indicia. Sit igitur sermo huiusmodi descripturis maxime: quid enim nos oportet loqui quam de cōuersatione optima, adhortatione observationis, disciplinaque custodia. Habeat caput eius rationem, & finis modum: sermo enim & diuersus iras excitat, quam vero indecorum ut cum omnis confabulatio habere soleat incrementum gratiæ, habeat nauium effensionis. Hæc Ambros. de colloquio ut ait familiari & infra de ipsa oratione. Sit inquit oratio pura, simplex dilucida atque manifesta, plena grauitatis & ponderis: non affectata elegancia, sed non intermissa gratia. Hæc ille ibidem. Quibus videtur damnare eorum modum agendi, qui importune sæpe loquuntur alios interrompunt loquentes, alta fortique voce contendunt quantum possunt. Ipsum inquit idem Ambros. c. 18. *vocis sonum libree modestia ne cuiusquam offendant aurem vox fortior aut etiam festinanter nimium loquantur aut tarde aut submissiori voce quam par sit.*

3. Qualis debeat esse gestus docet his verbis cap. 18. *Vox inquit quidam est animi & corporis motus. Memini filii quemdam amicum cum sedulis se videretur commendare officijs hoc solo tantum a me inclerum non receptum quod gestus eius plurimum dedecet.* Et alibi damna omnem gestum agrestem incompotum & rusticum: item histrionicum leuem affectatum quales sunt cum coram aliis caput indecenter aliamue corporis partem fricas tussis importune in loquentis os & faciem, excreas fœdius & sapius loquendo non sibilum modo, sed saliuam etiam emittis, & perspergis præsentem, pedem pedi, tibiam vnâ alteri imponis, gestulationes multas facis, in vno pede stas. Caput totumue corpus in alteram partem indecenter inflectis, caput versas leuiter in omnes partes, oculos quaqua versum ducis & reducis aut in loquentium tecum aspectum audacius infigis.

Gestus non
agrestis &c.

4. De incessu ita habet cap. 18. sunt qui sensim ambulando imitantur histrionicos gestus & quasi quedam fercula pomparum & statuarum motus mutantium ut quotiescunque gradum transferunt modulos quosdam seruare videantur. Nec cursim ambulare honestum arbitror nisi cum causa exigit alicuius periculi vel iusta necessitas: nam plerumque festinantes anhelos videmus torquere ora, quibus si causa desit festinationis necessaria nauus est iusta offensionis, sed non de his dico quibus rara properatio ex causa nascitur, sed quibus iugis & continua in naturam vertitur, nec in illis eo tanquam simulachrorum effigies probo, nec in istis tanquam excussorum ruinas.

Est etiam gressus probabilis in quo sit species autoritatis, grauitatisque pondus, tranquillitatis vestigium, ita tamen si studium desit atque affectatio, sed motus sit purus & simplex, nihil enim fucetum placet. Motum informet natura, si quid sane in natura est vitiij industria emendet, ut nihil desit non desit correctio. Hæc Ambrosius qui paulo ante refert de clerico à se remoto, ubi enim retulit de eo quem ob indecentem gestum admittere in clerum noluerat addit. Alterum etiam cum in clero reperissem meministi iubere me ne unquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verberare, oculos feriret meos, idque dixi cum redderetur post offensam muneri, hoc solum excepi, nec fefellit sententia: uterque enim ab Ecclesia recessit ut qualis incessu prodebat talis perfidia animi demonstraretur. Namque alter Ariana infestationis tempore fidem deseruit, alter pecunie studio ne iudicium subiret sacerdotem se nostrum negauit, lucebat in illius incessu imago lenitatis, species quadam scurrarum percurfantium. Ita de illis duobus Ambrosius. Quod de Iuliano apostata Athenis studiis operam dante, ex in composito corporis motu iam diu ante se prælagisse animo scribit S. Gregorius Nazianzenus.

Incessus
seu
Statio.

Quedam partim obseruanda partim vitanda in conuersatione.

CAPVT XI.

VT quæ ex D. Ambrosio retulimus magis accommodentur ad praxim, visum est ea referre hoc loco quæ in omni conuersatione obseruanda vitandaque sunt, ut omnia simul suo ordine collecta sub vno velut intuitu habeantur.

- Vestitus
1. Mundus sit non sordidus.
 2. Absque nitoris affectatione.
 3. Sine ornamentis secularibus ut serico, &c.
 4. Non defluat magis in vnam quam in alteram partem.
 5. Calcei sint mundi & decenter astricti.
 6. Pileus religiose aptetur, non ad leuitatem.
 7. Indusium circa collum

Congressus &
Colloquium

- parum eminens non tamen reflexum circa collare vestis.
1. Non nimis lentus aut tardus sit.
 2. Non sit festinantior seu incitator.
 3. Non indecenter humeri in vtramque partem agitentur.
 4. Non affectetur magnificentia colli erectione, brachij alterius extensione vel agitatione.
 5. Non saltitet ascendendo vel foris vel domi gradus, aut de iis descendendo.
 6. Pes non atterat vel radat pavimentum.
 7. Inter ambulandum non pulsetur indecore pedibus terra more rusticorum.
 8. Non inter se corrideant in plateis.
 9. Non confabulentur.
 10. Domi licet in angulo aliquo sint vel suo cubiculo, soli, non cantillent, multo minus ambulando per domum.
 11. Non liberius ac licentius pedes calefaciant ad ignem accedentes, præsertim coram externis, quia pectoris solet offendere.
 12. Membrum vnum non usurpet officium alterius, sed vnumquodque decenter suum actum exerceat, ne illud prouerb. 16. de nobis dicatur; Apostata peccator qui non consentit, cum Deo vir inutilis graditur ore peruerso i. contorto, annuit oculis, terit pedibus, digito loquitur &c.
 1. Non hiantibus patentibusque buccis colloquentem auscultet.
 2. Non nimis prope ad personam accedat; præsertim si illa grauis est.
 3. Non nimis etiam procul distet, sed congruenti spatio.
 4. Non linguam extra os ut stulti faciunt exerat.
 5. Non labia instar molæ contorqueat & circumducatur.
 6. Non comam mulceat aut excutiat, idem de barba.
 7. Non vestimenta sæpe coaptet & componat.
 8. Non in latus quasi cubitando se incuruet, vel muro innitatur.
 9. Non aurem tantum alteram præbeat loquenti, quia vtraque ad audiendum facta est.

11. Non supercilia erigat A
quod est superbiæ indicium vel
affectatæ admirationis.
12. Non oculos in orbem tor-
quendo magnificentiam quan-
dam ostendet.
13. Non caput nimium in-
curuet, huc atque illuc con-
torqueat.
14. Non alterum oculum clau-
dat, altero loquentem aspiciat,
quod est affectatæ elationis.
15. Non manibus gesticuletur,
sed eas modeste contineat.
16. Caput non scalpat, aut
aliquod membrum fricet ad
excutiendum pruritus.
17. Non pileum manu verset B
& agitet.
18. Non strophium explicet
eoque ludat intorquens digitis.
19. Non oculos in faciem,
oculosque alterius coniiciat,
præsertim si vir grauis est, aut
mulier cum qua agit, si pre-
mat necessitas, aut ratio po-
stulet, vt aliquando inspiciat id
verecunde faciat.
20. Verba leuia non effundat,
multo minus scurrilia.
21. Grauitatem non affectet
fastuosam.
22. Palpebras non frequenter
agitet.
23. Non sputat in conspectum C
astantium, sed modeste se retro
conuertat.
24. Ne sternutet in faciem
astantis, sed ad latus se conuer-
tat adhibito strophio.
25. Eructationes reprimat, si
omnio nequeat vestem vel stro-
phium ad os adhibeat.
26. Nasum indecore non
mungat, nec digito eum scal-
pat.
27. Monitus à viro graui vt se
tegat vel sedeat, non subito pa-
reat, sed religiosa verecundia se
excuset, cauendum tamen ne D
nimii simus aut nimis morosi in
recusando.
28. Ne caput sæpius aperiat,
sed tantum initio & quando
interrogatus respondet, vel ali-
quid de nouo proponit, ac re-
peracta subito se tegat.
29. Ne oscitet intemperan-
ter & cum stridore & strepitu.
30. Vbi res risum mouet, non
sit profusus vel in Cachinnum
erumpat.
31. Ne caput exagitet vt equi
carrucarii à muscis vexati so-
lent.
32. Ne sermonem inter-
rumpat loquentis, sed patien-

In
Templo.

- ter expectet donec sermo fi-
niatur.
1. Cum reuerentia se habeat
præcipue coram venerabili Sa-
cramento & SS. reliquijs.
2. Flectat genu debitis tem-
poribus & surgat.
3. Non agitet caput leuiter.
4. Non circumspiciat huc
atque illuc.
5. In eo non ambulet.
6. Non dormiat præcipue in
concione.
7. Non confabuletur.
8. Non legat nisi ex libro pre-
cario vel pio ad conciliandum
affectum seu motum deuo-
tionis.
9. Non tussiat indecore &
cum strepitu quando secus fa-
cere potest.
10. Non conspuat locum in
quo est, si necessitas vserit dum
surgit pede sputum exterat.
11. Vestes habeat bene com-
positas.
12. Rationem habeat in ge-
nuflexione vestes ne maculen-
tur, quod si sordidatæ fuerint,
cum surrexerit purget sine stre-
pitu.
13. Cum orat vocaliter præ-
cipue ne ostendat signa deuo-
tionis, edat gemitus, suspiria
nec altiori voce pronunciet
aut sibilet ne alios turbet.
1. Non accedat ad altare
nisi bene paratus iuxta illud le-
uit. 26. Pauete à Sanctuario
meo.
2. Seruetur decens grauitas
in legendo & in ceremonijs de-
cora moderatio.
3. Properet cum maturitate.
4. Legat clare distinctè,
emendatè.
5. Actionem habeat prom-
ptam & expeditam.
6. Adsit deuotio, reueren-
tia, religiosa compositio & ap-
titudo corporis.
7. Orationes recitentur cum
spiritu & motu.
8. Caput non scalpat.
9. Muscas non indecenter
excuiat seu arceat.
10. Ne humeros contrahat
ob pruritus seu pulices.
11. Indecenter non ex-
creet, nec manib. nares fluen-
tes abstergat sed sudariolo.
1. Manus abluat, antequam
ad inseruiendum accedat.
2. Vestes ipse suas habeat
bene purgatas.
3. Sacerdotis vestes sacras
bene & æqualiter adaptet, vt

In sacro
Faciendo.

In Ministe-
rio Missæ.

nulla pars demissior iusto sit,
nulla altior, nulla item magis A
conferta quam altera.

4. In ministerio sit grauis &
maturus.

5. In ministerio sis sollici-
tus & expeditus.

6. Omnia in re reuerentiæ de-
bitæ memor sit.

7. Dum transit ante venera-
bile sacramentum flectat, alte-
rum genu vsque ad terram vel
circiter.

8. Respondeat celebranti
tono pari.

9. Oculi sint demissi neque
circumspiciat assistentes.

10. Non tussiat nec excreet im-
moderatè, si necessariò tussien-
dum sit, modum adhibeat, &
veste vel strophio stropitum
frangat.

11. Vinum vellaquam ne fundat
cum impetu neque guttatim sed
cum moderatione.

12. Reuerentiam faciat sa-
cerdoti dum vinum porrigit,
moderata genuflexione, & am-
pullas osculetur, & quando
opus est discernere vinum ab
aqua, ne nares nimium ad-
moueat orificio ampullæ.

1. Antequam benedictio
fiat, rectus quidem sit, sed re-
ctus stet & quietus modestè &
demissis oculis. C

2. Libenter cedat alteri lo-
cum honoratiorem, sed missa
aulica disceptatione & vrbani-
tate.

3. Non statim explicet man-
tile seu mappulam, neque hanc
supra brachium ponat more se-
culari.

4. Non statim panem aut
edulium scindat, nec incipiat
refectionem à potu.

5. Sedeat rectus, nec obuer-
tat humerum alterum, vel latus
vicino, præsertim externo.

6. Non edat voraciter, nec
os cibo nimium impleat.

7. Non festinet immo-
deratè.

8. Cocleari non radat cum
strepitu scutellam.

9. Non impleat omnino coclear.

10. Ne iusculum sordide ef-
fundat.

11. Ne sorbeat cum strepitu
& sibilo ex scutella vel ex ipso
cocleari.

In
Mensa.

12. Si necessitas premat, na-
sum non mappula, sed strophio-
lo purget, & id quidem mo-
deratè caput incuruando versus
pectus aut ad latus si illud ne-

mo claudat.

13. Salutatus calice ab ali-
quo externo benignè & aman-
ter resalutet verbis.

14. Si cyathus offeratur non
petenti, recuset honestè vt bi-
bat quando erit opportu-
num.

15. Si quid offert externus
esculenti benignè accipiat, &
excisa aliqua particula, reliqua
tradat vicino inferiori, si ita
fert consuetudo & circumstan-
tiæ.

16. Bibendo non agitet ca-
put nec manum, vt ultimam
guttam exhauriat.

17. Non agitet pedes aut
caput, nisi decenter & vbi opus
sit.

18. Alterum pedem super ti-
biam non ponat.

19. Non accumbat indeco-
rè, nec vtroque vel altero cu-
bito, vel magna parte brachij
super mensamposita.

20. Ne fluxe, siue laxè, negli-
genterque se extendat.

21. Non scindat vel mini-
stret aliis, nisi scindendi ratio-
nem bene calleat, vel iubeatur
à superiore.

22. In mensa nostra seu do-
mestica nihil quicquam porri-
gat edulij alteri quod à supe-
riore vel externo hospite non
acceperit.

23. Tam in hospitij quam
aliis mensis externis declinet,
quoad eius fieri potest honora-
torem locum.

24. Ne profusus sit in ser-
mone quin potius valde parcè
loquatur.

25. Ne arrodantur ossa alte-
ra vel vtraque manu ea tenen-
do.

26. Ossa à se corrosa vel pis-
cium spinas reponat seorsim in
scutella.

27. Ne panem integrum vel
medium butyro liniat, sed per
partes.

28. Ne supponat cocleari pa-
nem dum iusculum sumit, sed
abstergat potius coclear super
particulam panis in orbe iacen-
tem.

29. Ius ex scutella non degut-
tet in coclear vt extremam gut-
tulam hauriat.

30. Ne ius seu condimentum
carnium vel piscium ex ipso
disco sorbeat.

31. Digitos indecenter non
abstergat in magna parte, pa-
nis, nec indecenter lingat sed

diffimulanter quasi aliud agens, deinde mantili abstergat.

32. Nec cultrum nec co-clear lambas, sed pane in orbe existente illa abstergat, si non deceat ob adhærens ius & condimentum mantili emundare.

33. Dum cultrum manu tenet, eadem non inferat cibum in os.

34. Ouorum putamina ne pollice purget ut in iis nihil relinquat substantiæ.

35. Mundè & honestè comedat ne aliis fastidium afferat.

36. Oculos ne circumducatur curiosè ut videat quid alij habeant aut agant, saluatamen regula de obseruando vicino ne quid desit.

37. Ne purget dentes cultro quoad eius fieri potest, sed circumferat potius in sacculo pennam, vel aliud ad id accommodatum.

38. Mantile dum sumpto cibo plicandum est, non extendatur super mensam, vel ante pectus vicini sed ante se honestè.

39. Micas si colligis, mantili colligas in scutellam suauiter & absque strepitu.

40. Gratiarum actio & benedictio reuerenter & altè distinctèque pronuncietur, omnesque respondeant mente, & voce clara quoad eius fieri potest.

41. Dum os abluit à mensa, si digitis confricat aut purget dentes, non ante os abstergat mantili quam eos abluerit.

42. Ministrando mensæ discos & alia vasa absque strepitu & fragore collocet & colligat, referatque vacua moderatè, & absque eorum collisione.

1. Non garriant inter se vel cum externis.

2. Non annuant nutibus vel ignis aliis cum disputatur aut alius interrogatur.

3. Caput non agitent in varias partes.

4. Non rideant ad ea quæ dicuntur.

5. Disputando neminem mordeant, neminem pun-gant, nec tam velle se vincere quam veritatem cognoscere, seseque exercere præ se ferant.

1. A clamoribus liberioribus abstineant.

In recreatione
& in agris.

2. Saltationes indecoras & cursum omnem, luctumque de-uitent.

3. In lusu qui permissus est, sibi temperent ab omni inordinatione & motu indecenti.

4. Caueant dum corporaliter se recreant, à dissolutione mentis & spiritus, studeantque ex obiectis rebus aliquam ædificationem accipere, ac mentem eleuare iuxta admonitionem Christi Matth. 6. Considerate lilia agri.

1. Loquantur semper submissa voce.

2. Claudendo & aperiendo Ianuas caueant omnem strepitum.

3. Ne vagentur horis intempestiuis.

4. Ne conspuant parietes.

5. Ne ex officiis vel aliis locis domus quicquam conferant ad suum vsum, præcipuè quod communi & aliorum vsui deseruiat.

In tota
Domo.

Quanam sint imperfectiones quæ mala conuersatione deteguntur.

CAPVT XII.

Corporis motus ut dixit D. Ambros. vox quæ detegit cō-
damest animi quæ latentes affectus enunciat. uersatio mi-
Nec mala conuersatio tantum ideo mala est nus compo-
quia inutilis ad finem sed etiam quia noxia sã- sita.
pè. Tunc autem est noxia quando verba nostra
& gestus ipsi motusque corporis aliquas imper-
fectiones nostras aperiant quibus sine dubio
non potest non perire multum æstimationis &
autoritatis nostræ apud proximum & occasio
dari scandali. Huiusmodi imperfectiones
sunt.

1. Superbia & vanitas, ut cum risu alioue Superbiam
simili gestu præ se fert, se libenter suas laudes & vanitatē.
audire, honorari, magni fieri, primū locum habere, aut cum quod peius est, se ipsum laudat iactatque, de se suisque rebus libenter sæpè opportu-
nè commemorat, in negotiis paragentis suum iudicium cum elatione animi aperit; aliorum vero iudicium damnat, reiecit, & de illis cum contemptu loquitur: nam ex similibus sese pro-
dit latens superbia, pestis conuersationis, ut quæ ex parte nostra inficiat quidquid à nobis

In
Scholis.

agitur, & aliorum animos magnopere auertat, & Deum ipsum offendat. Hinc etiam proficiscitur imperiosus & Aristarchi instar modus agendi, cum non concessam nobis auctoritatem assumimus, vel concessa abutentes, eam affabilitate & animi mansuetudine, omnique suauitate non condimus, sed veluti pro imperio durè, asperè, dedignanter, cum hominibus agimus. Huic affinis est impatientia cum quis nobis importunus esse videtur, vel nimis simplex & rudis: vnde fit vt vix illi dignemur respondere si quid petat, aut non satis serena facie, sed contracto supercilio & vultu seueriore voceque & verbis aliquam offensionem præ se ferentibus.

Nimiam inclinationem ad corporis commoda.

2. Est nimia inclinatio ad corporis commoda, ad otia lulum laxitatem, quæ detegitur per liberaiora & lepidiora colloquia specie vrbani- tatis, per otiosas confabulationes, discursus inutiles, conuiuiorum frequentiam, in quibus vinum cibique laudantur immodicè vel vituperantur; oculorum liberio-rem ductum, visum immodicum, intempestiuos, profusos & prolixos ludos, & alia id genus, quæ licet ad animi relaxationem assumi videantur, tamen cum non seruetur modus ille quem recta ratio, & disciplina religiosa exposcit signum est non intendi tantum religiosam relaxationem; sed aliquid præterea requiri à natura corrupta.

Iracundiam

3. Est iracundia cum quid voluntati nostræ contrarium accidit.

Imprudentialiam & ignorantiam.

4. Imprudentia & ignorantia, cum de iis agere & loqui audeamus quæ non bene scimus, non penetraui- mus, non solidè vnquam discusimus. Fit enim plerumque vt nostra incitia aperiat- ur & contemptus inde nascatur: Non omnes omnia scire possunt, tantum ne sutor ultra crepidam. Quid ad te de publicis negotiis, de iuribus familiarum, de earum- de ortu & similibus, si de iis probè non es edoctus? Age de tuis ne te facile in alios effundas sermones. Signum est magnæ imprudentiæ de omnibus effulse loqui.

Inurbanitatem seu rusticitatem quandam.

5. Denique est inurbanitas & inciuilitas seu rusticitas quæ etsi minimi sit momenti est tamen vitium, & certè præstat sæpe rusticum religiosum reputari quam nimis aulicum; præcipuè si existimetur esse vir bonus; nam quo maior est vitæ sanctitas eo minoris momenti est rusticitas nonnulla quæ plerumque ipsam sanctitatem admirabiliorem reddit, itaque in plerisque sanctis reluxit neglectus quidam illius venustatis & gratiæ, quam sectari passim viri religiosi etiam cum laude solènt. Si quis tamen non habeat eam excellentiam sanctitatis vel doctrinæ, vitet omnino necesse est omnem inurbanitatem.

Quædam conuersationis genera periculosa.

CAPITULUM XIII.

QVAMVLS omnis cum hominibus conuersatio Periculosa difficilis sit & periculosa, solet tamen esse conuersatio difficili- or & periculosior, quando magna aliqua extraordinariæ alicuius lætitiæ, iucunditatis vel cupiditatis occasio adest, vel contrititiæ. Nam tunc absorptus rerum potentium contemplatione animus facile sui obliuiscitur & natura nullo rationis freno coercita suis agitur motibus, & facile dissoluitur, detegitque ipsa corporis compositione & dissolutione interiores labe- s & vitia magno præiudicio existimationis nostræ & gloriæ Dei. Huc spectat conuersatio in conuiu- iis cum mulieribus cum viris principibus, & in ludis iocisque. Denique cum ab aliis honoramur & laudamur: de his ita S. Ambros. lib. 1. off. c. 20. *Scopulos sæpe incurrit verecundia si in intemperantium incidimus consortia, qui sub specie iucunditatis venenum infundunt bonis. Hi si assidui sunt maxime in conuiuio, ludo, ioco, enervant gravitatem illam virilem, caueamus itaque ne dum animum relaxare volumus, soluamus omnem harmoniam quasi concentum quendam bonorum operum, usus enim cito inflectit naturam.* Hæc ipse & quidem in conuiu- iis nemo nescit quot scopuli conuersationis quot lapides scandali, quare consultissimū est vel ea omnino vitare; vel saltem si quando adeunda sunt, pro- uidere sibi & in custodia sui continuo stare. Pri- mum suadet S. Ambrosius supra, vnde inquit *quam prudenter factis conuenit Ecclesiastici & maxime ministrorum officiis arbitror declinare extraneorum conuiuia, vel vt ipsis hospitales sitis peregrinantibus, vel vt ea cautione nullus sit opprobrii locus. Conuiuia quippe extraneorum 1. occupationes habent 2. tum etiam epulandi produnt cupiditatē. 3. subrepunt etiam fabulae frequētes de seculo & voluptatibus, claudere aures non potes, prohibere putatur superbia. 4. subrepunt etiam præter voluntatem pocula & vt ipse sobrius surgas, tamen ex aliena insolentia condemnari non debet presentia tua.* Hæc Ambros. Quod sit tamen quædam necessitas ade- gerit adeundi mensas maxime potentiorum me- minerimus fore vt aliqui & forte omnes nos ob- seruent à capite ad calcem vt ex aliquo signo de- prehendant quid in animo nostro lateat. Ergo imprimis personas omnes circumspectamus, & quænam qualesque sint expendamus, vt decori rationem habere possimus, deinde quantum fieri poterit ex circumstantiis & coniecturis quæ cuiusque sit intentio, quis finis in ea mensa ani- mo lustremus. Nam alii intendunt amicitiam conseruare alii nos in verbo capere, alii profice- re ex nostro colloquio, alii sibi auctoritatem & opinionem ex nostra familiaritate conciliare alii aliud. Proderit hæc notitia plurimum ne cui demus offensionem. Tertio renouemus anim

In conuiuio

mo nostram intentionem procuranda leo in loco diuinæ gloriæ : Nec nos deterreant aliorum prauæ intentiones , vel consilia mala sed generosa charitate conemur eos lucrari Deo & tum rationibus illorum intellectum conuincere tum agendi modo voluntatem deuincire. Quare res ipsas de quibus colloquendum est libremus verba & modum ipsum loquendi agendique, vitemusque omnia illa signa à quibus colligere possent aliquam in nobis imperfectionem. *Nimirum nimiam ut ait B. Ambrosius epulandi cupiditatem quæ sibi hominem ipsum furatur , vanum placendi hominibus studium & laudis appetentiam , quæ mentem inebriat & transversam agit in plurimos indecentes gestus verba actiones , letitiam futilem ob locum honoremque delatum , aut familiaritatem potentiorum , quæ absorptus sæpe animus mirum quam sese illis periculose denudet & exponat eorum iudiciis , nisi nostra memores dignitatis & loci quem tenemus à Deo missi ad gloriæ eius procurrationem , & mentem & verba & corpus assidua attentione componamus , & nos supra nos ipsos aliosque sustollamus , ita tamen ut nihil de comitate & affabilitate minuiamus.* Hæc porro signa sunt citius quam par sit incipere cum non oportet vel saltem indecenter manum extendere in lances etiam à se remotiores ; comedere tota bucca , comedendo aut bibendo sibilare , & inconditum sonum edere , oculis lustrare auidius fercula , assidentes cubito impellere , quod cum semper vitandum est , tum vero præcipue cum bibunt ipsi vel quid aliud agunt in quo turbari possent , multa liberius loqui , ridere effusius quam par sit : nam nullo vnquam tempore ridere sapientem decet nisi moderatè , sed longè minus cum in mensa aut quando cum viris primariis agit , &c.

Cum feminis.

2. De conseruatione cum feminis ita præcipit Ambrosius : *Virginum aut viduarum domus , nisi visitandi gratia iuniores adire non est opus , & hoc cum senioribus id est cum Episcopo , vel si grauior est causa cum presbyteris ; Quid necesse est ut demus secularibus obiectandi locum ? Quid opus est ut illæ quoque visitationes crebra accipiant auctoritatem , quod si aliqua illarum forte labatur , Cur alieni lapsus subeas inuidiam ? Quam multos etiam fortes illecebra decepit ? Quanti non dederunt errori locum , & dederunt suspicioni ? Cur non illa tempora quibus ab Ecclesia vacas lectioni impendis ? Cur non Christum reuisas , Christum alloquaris , Christum audias ? Illum alloquimur cum oramus , audimus cum diuina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domibus ? Vna est domus quæ omnes capit : illi potius ad nos veniant qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis ? Ministerium altaribus Christi non obsequium hominibus deferendum accepimus , humiles nos esse decet , mansuetos , grates , patientes , modum tenere in omnibus , ut nullum vitium esse in moribus vel tacitus vultus vel sermo annunciet. Ita ibi Ambrosius. Quæ certè vltima verba tunc maxime locum habere debent quando necessarium est cum feminis agere : Nam ut cauendum est imprimis ne qua mala cogitatio nos de statu mentis depellat & turbet internam animi attentionem , exteriusque erumpat in aliquam vultus mutationem cauendum ne qua sit incauta*

oculorum emissio , ne qua molliora verba effluant , non vel minimum nimia familiaritatis , aut affectus vilius signum : vigeat autem animo viua charitatis flamma quæ ita mentem ab omni alio affectu auocet ut sese intra discretionis limites contineat , & certe sicut non debet esse vel stipitis vel statux instar , ita nulla conuersatio est in qua plus requiratur grauitatis & modestiæ.

In ludis & iocis.

3. Præterea , in iocis ludisque quam facile soluatur concentus ille & harmonia mentis supra diximus ex S. Ambrosio. Quare licet ioci & ludi ad eutrapeliam pertineant : tamen vix vnquam vtilitatis quicquam habent ad finem conuersationis nostræ , nisi tantum ad hoc ut ne nos nimium morosos & seueros existiment & ideo à nostra conuersatione refugitent , in quem tamen finem non necesse est adhibere ludos vel iocos sed satis est eos non damnare in aliis cum honesti sunt sed magna cum comitate & probare , & ad eos excitare , monendo tamen ne limites transeant. Nam multa sæpe in aliis probare debemus quæ nos vel non sine indecentia facere , vel non ita conuenienter ad finem nostrum consequendum possumus. Igitur attenti nobis simus continuo. Cauendum inquit Ambrosius. In fabulis ne inflectant grauitatē seuerioris propositi : vobis qui ridetis quia flebitis ait Dominus , & nos ridendi materiā requirimus ut hic ridentes illic fleamus. Non solū profusos , sed omnes iocos deuittandos arbitror , plenū tamen suauitatis & gratiæ sermonem esse non indecorum. Ita Ambrosius.

4. Difficile etiam admodum est cum in familiaritatem potentiorum admittimur , ita continere mentem vultumque ut non admittat aliquam inordinatam comotionem , insolitamque latitiā quæ & in vultu appareat , & in verbis ipsis blandioribus adulationisque plenis agnoscat quibus latens sese vanitas , & animi parū solidi incostans leuitas prodit , & certè ea sæpè intentione se nobis familiares exhibent viri principes ut deprehendant qui in nobis lateant affectus , quæ sit mentis vnā Dei gloriā quærentis constantia , num illa infringi valeat metu , num concuti blanditiis & promissis queat. Tunc verò difficillimū est & decorū seruare & mentem non inflectere , sed quod suscepimus officium & Dei vices agere , candidè , constanter , efficaciter. Quare si vnquam certè præparandus est tunc animus.

In familiaritate potentiorum.

5. Nec minus attendendum est cum quid tristitiæ in animo residet , & ob aduersum rerum nostrarū cursum mens afflictior est , tunc enim facile vel exardescit iracundia , vel impatientia conturbat. Mala , inquit Ambrosius. Illex peccandi indignatio est quæ ita animum perturbat , ut rationi non relinquat locum. Primum est igitur si fieri potest , ut morum tranquillitas vsu quodam affectione , proposito , in naturam vertatur. Deinde quoniam ita plerumque motus infixus est naturæ ac moribus ut euelli atque euinci non queat , si prauideri poterit ratione reprimatur. Et in fine cap. Exanimat mentem plerumque aut ira aut dolor aut formido , & improviso percellit ictu , Ideo prænire pulchrum est cogitatione quæ voluendo mentem exerceat , non repentinis excuti commotionibus , sed inga quodam rationis , & habentis restricta mitescat , & certe id magni momenti est , ut cum affligi quis se

In aduersis rebus.

sentit rebus aduersis, antequam se det in cuiusquam consortium, animum suum sedet & componat nam alioqui interior illa dispositio conuersationis eius deturpabit & facile iracundia impatienceque motus, si qua vel leuissima occasio adfuerit insurgent contra quoscunque etiam immeritos & innocentes. Itaque praeueniendum est hoc malum.

3. Quod si praeuenierit & praecupauerit mentem tuam iracundia & ascenderit in te non relinquant locum tuum, locus tuus patientia est, locus tuus sapientia est, locus tuus ratio est, locus tuus sedatio indignationis est 4. Aut si te contumacia respondens mouerit & peruersitas impulerit ad indignationem, si non poteris mitigare mentem, reprime linguam tuam, & paulo post: uitemus ergo aut temperemus iracundiam, ne sit eius aut in laudibus exceptio, aut in uitiis exaggeratio. Non mediocriter est mitigare iracundiam, non inferius quam non omnino commoueri, hoc nostrum est, natura illud 5. Illae commotiones in pueris innoxiae sunt quae plus habent gratiae quam amaritudinis, & si cito pueri mouentur, cito etiam sedantur & maiore suauitate in se recurrunt, nesciunt se subdole artificioseque tractare. Ita ergo te compara, ut quasi puer iniuriam non teneas, malitiam non exerceas, omnia a te innocenter proficiantur. Non consideres quid in te ab aliis referatur, locum tuum serua, simplicitatem & puritatem tui pectoris custodi, noli respondere irato ad iracundiam eius, siue imprudenti ad imprudentiam eius, cito culpa culpam excutit, si lapides teris nonne ignis rumpit? Hæc ibi Ambrosius. Qui uult iram suam iustam probare, plus inflammatur & cito in culpam cadit.

Quanam virtutes signa ista externa perficiant.

CAPVT XIV.

PERficiunt & bene formant externa hæc signa conuersationis nosque ab omnibus periculis tutos reddunt aliquot virtutes: Nam pendet maximè ab interna dispositione animi corporis compositio: potissimè sunt humilitas, mansuetudo, affabilitas, modestia & ante omnes intentio gloriæ Dei & boni proximi, quæ sola si talis sit ut debet plurimum potest, non tantum in moderando interno statu mentis, sed etiam toto externo hominis componendo, ut nihil omnino fiat quod non sit medium ad illum finem idoneum; nihil etiam omittatur quod ad eundem valere possit, est enim mirabilis artifex Dei amor: uide S. Augustinum de catech. rudibus.

De uitæ exemplis.

CAPVT XV.

Diximus supra omnem nostram conuersationem eiusque efficaciam consistere in uerbis modoque agendi cum proximo, & factis siue uitæ exemplis; Et quidem si quid uerba ipsa modusque agendi & colloquendi cum proximo utilis esse potest ad Dei gloriam amplificandam, id prouenit ex eo quod signa sunt non tantum significatiua eorum quæ cum iis communicare uelimus, sed etiā interni nostri status, vel doctrinæ vel prudentiæ, vel sanctitatis; ex quibus omnis conuersationis efficacia dimanat. Certum est quod cum facta ipsa & uirtutum exempla longè clariùs & certius ipsam uirtutem testentur, possint plus auctoritatis conciliare, & conuersationem reddere longè utiliore. Itaque ante omnia commodum est ei qui utilis esse proximo uelit ut earum præcipuè uirtutum quæ homines magis capere solent crebra edat exempla. Tales uirtutes sunt humilitas, sui omnisque honoris contemptus tamen discretus, patientia, mansuetudo, paupertas, omnium rerum mundanarum contemptus, affabilitas cum quouis, & charitas quæ non diligit uerbo & lingua tantum, sed opere & ueritate, conuersatio cum Deo & similes. Quare has præcipuè Apostolus commemorat & de iis gloriatur. Gloria inquit nostra hæc est quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in hoc mundo, abundantes autem ad uos. sic ille.

2. Corinthi.
1.

Cauendum tamen ne ostententur hæc exempla, quin potius humilitatis studio tegantur. Quare serium studium acquirendæ perfectionis cum uiget in anima etsi nihil actu ipso & expresse ad proximum referatur, tamen nescio quid splendoris ex se se deriuat in conuersationem ut nobis etiam nolentibus patefcat sparganturque uirtutum variarum radii, quibus proximus mirificè illustratur: quæ de causa ualde meo iudicio errant qui quando cum proximo conuersari debent, toti sunt in externa tantum compositione moderanda, cum circa perfectionis studium frigide se uel tepide habeant, quin potius contra omnis nostræ conuersatio cum proximo ab interna spiritus perfectione dimanare deberet, ne simus Cymbalum tinniens aut æs sonans: debet enim conuersatio nostra esse efflorescentia internæ illius pulchritudinis animæ cum Deo uersantis assidue. Moyses ex colloquio diuino, cum populo uersans uidebatur cornua habere, ita radij diuinitatis per internam cum Deo conuersationem ei afflati eius uultum illustrabant & populo venerabilem efficiebant. Certè uult Christus ut simus sicut sol, uos estis lux mundi: & Apostolus monet ut simus tanquam lucernæ lucentes in caliginoso loco: atque hinc patet quantis impleta esse debet splendoribus anima

quæ inter mundi huius tenebras illucescere debet & tanquam sol meridianus dissipare & caliginem seculi huius & frigus. O quanta Deo gloria quanta proximo vtilitas, quantus Ecclesiæ & religioni splendor! quando eo spiritu pleni homines iubente Deo procedunt in publicum tanquam illustria quædam lumina ex se se radios spargentia virtutum omnium, aut vt dicebat P. N. P. Euerardus tanquam apothecæ quædam variarum virtutum non odorem tantum, sed medicinalem vim diffundentes in animas omnium.

Quam sit difficilis conuersatio & ex quanto Dei timore & amore suscipi debeat.

CAPVT XVI.

Difficile est
benè con-
uersari.

propter fi-
nem qui ar-
duus est.

Personarū
varietatem.

& pericula.

ATque ex his quæ dicta sunt satis patet quantæ sit difficultatis bene conuersari. Nam & finis ipse perquam maxime arduus est & media plurimum requirunt & attentionis & sollicitudinis & perfectionis. Si enim difficilis plerumque est rerum temporalium procuratio præsertim si cum avaris & tenacibus nobis negotium sit quædam quæso operæ est procuratio gloriæ Dei & salutis animæ; cum plerique ab ea ita alieni auersique videantur, vt cum vel suspicantur se petendos, vndique sese obarment, & suis captiosis fallacibusque responsis eludant siue risu & cachinnis submoueant, siue subinfecti animo repellant durius bene & salutariter admonentes. Atque cum quis à Deo mittitur inter homines, mihi non absimile esse videtur, atque si mitteretur in amplissimum valetudinarium refertum quam plurimis ægrotis laborantibus non vno morbo, sed quam maxime variis & periculosus ex quibus sanari nonnulli cupiunt & possunt, alii adeo debiles sunt & fracti spiritualium morborum incursum & numero vt vix queant attingi, alij quidem possunt sanari, sed nolunt, alij phrenetici instar nec se ægros esse sentiunt nec sanari volunt: Ita porro eum comparatum esse necesse est vt se omnibus illis accomodat vt singulorum morbos tam apertos quam latentes dignoscat & volentibus nolentibus generosa charitate faciat conuenientem medicinam: quantæ hoc quæso est difficultatis, quanta item pericula ne ipse inficiatur. Legat qui volet S. Chrysost. lib. 2. & 3. de sacerdot. & Gregor. apol. 1. qui in hoc argumento penè toti sunt. Item S. Greg. in Pastoralis, cuius in tertia parte totus in eo est vt doceat varios esse modos quibus singulis morbis pro naturæ & status diuersitate diuersæ admonitiones & remedia cuique sunt adhibenda. Quare sicut nemo se se facile in hæc officia ingerere debet (quis enim nouit an sibi suppetant ex vires quæ sunt necessariae) ita cum Deo vocante ad ea accedit sibi valde attendere debet, ne vel lædatur

vel officio desit. Nec tamen ita animum abiiciat vt deserat officium, nec de villo vnquam cum quo conuersandum erit etiam scelestissimo spem abiiciat fore vt aliquando conuertatur: Aderit Deus suo procuratori suo famulo, & inter conuersationis pericula opem feret opportunam, experieturque quod monet S. Gregorius Pastores. *Plerumque vir eto is animus dum aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur, sed hæc nequaquam pastori timenda sunt, quia Deo subliuer cuncta dispensante tanto facilius à sua eripitur quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.* Hæc. Greg.

Nam spectat ad Dei prouidentiam, vt si ex eius amore & zelo gloriæ eius in hominum nos demus conuersationem ab eo ad id euocati, inter media pericula versantes singularibus iuuet gratiæ auxiliis, siue vt ipsi tuti simus, siue vt alios etiam maxime induratos euellamus, id quod experiuntur quotidie ij qui vt decet hoc munere funguntur.

Quædam media ad perfectionem & puritatem hanc conuersationis acquirendam.

CAPVT XVII.

SEd tandem tradenda sunt aliqua media quibus facile quæ hætenus dicta sunt in vsum reuocentur: Tria autem potissimum occurrunt.

Imprimis nonnulli suadent vt qui rectè mores externos & verba componere cum aliis versando desiderat sibi vnum aliquem in ea re excellentem proponat ante oculos quem imitetur ad cuius exemplar se se formet, & quem exprimat; Solent autem vt plurimum principes viri excellere saltem in corporis compositione & gestibus, verborumque honestate: verum cauendum quam maxime est ne in nos transferamus, quæ personam quidem illorum decent plurimum, nostræ autem minimè conueniunt, qua in re errant nonnulli Ecclesiastici & religiosi etiam qui mores agendique & loquendi, salutandi & resalutandi modum ab aula petunt nec satis animaduertunt suum id statum, personas finem minime decere, seque ideo frequenter exponi aulicorum risui, qui etsi aulicos ipsi mores affectet eos tamen in religiosis non probant; imò oderunt meritò, & suspectos habent: non debet tamen ideo rustica esse & inurbana nostra conuersatio, sed siquid petere ab illis possumus quod & dignitatem status nostri ac muneris deceat & ad gloriam Dei esse queat, illud hauriamus prudenter modestè & parcè. Quare putarem potius sanctum aliquem virum qui in eo genere excelluit aliquando, imitandum potius & ante oculos habendum, sic enim non externa tantum corporis decentia, sed interna mentis compositio simul vna veluti opera haurietur: & certè cum plurimi sint quibus natura eas dotes negauit

Nelædatis
aut desis
officio.

Proponendi
bi aliquem
ad imitandum

Non aliquem
de aula.

Sed virum
sanctum.

negavit, ut non possint sperare excellentiam illam externæ conuersationis, quæ relucet in principibus uiris quos cõmuniter natura & educatio curaque in eum finem fingit, plurimis à publico abstinendum esset quibus tamẽ Deus forte uti & posset & uellet ad aliorum salutem. Nemo autẽ est qui non possit hunc vel illum sanctum uirum imitari cum variæ fuerint in sanctis istius modi dotes. Nota est omnibus sancti Martini, deformitas & externi cultus neglectus, in conuersatione tamẽ quantus fuit. B. Franciscus fundator minorum, & B. Franciscus de Paula, ipsis regibus & principibus chari, & terribiles nonnunquam fuerunt. De S. Romualdo scribit B. Petrus Damianus Rainerum Tusciæ ducem vanitatibus mundi alioquin & potentia tumentem solitum dicere non posse imperatorem tantum metum incutere quantum Romualdi aspectus, ante eius quippe uultum neque quid diceret scire neque quibus se defenderet excusationes inuenire. *Habebat uenera uir sanctus hanc ex diuino munere gratiam ut quicumque peccatores præsertim potentes sæculi in eius præsentia uenissent, mox ut ante Maiestatem Dei territi formidarent. Sanctus nimirum spiritus qui eius pectore insidebat hunc terrorem iniustus intentabat.* Ita Petrus Damian. Hæc certè in conuersationis gratia dignitas religioso potius uito imitanda est, ut quæ ad finem eiuslogè efficacior sit, quãuis tyti dixi nõ sit cõtēnēda corporis cõpositio modo sine affectatione aulicis præcipue fiat.

2. Prodest plurimum ad eandem conuersationem, cõtinuò Deum ipsum intueri ut præsentem & nos considerantem tanquam seruos, procuratoresque suæ gloriæ, aut milites, nosque adiuuantem & vicissim ut à nobis adiuuetur expectantem adeo ut internam nostram dispositionem & affectum erga proximum infinitæ eius Charitati conformemus, externam uero corporis compositionem tanti principis ac creatoris in vnum simul effectum nobis cum influentis patrem exhibeamus, non tantum ne oculos diuinæ eius Maiestatis offendamus sed etiam ne eius gloriæ impedimento simus. Sic David. *Sicut oculi seruantur in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancilla in manibus dominae suæ ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Si enim hoc à nobis B. P. N. Ignatius requirit ut cõtinuò Deum in suis creaturis laborantem, operantem sine intermissione cernamus, ut ab ipso intelligere possimus, quid & ipse efficere in ipsis uelit & à nobis præstari.

Sed forte nihil ita nos iuuare potest hoc in negotio quam Christum Dominum intueri cõtinuò ut exemplar nostrum, ideo enim in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, ut suæ nobis exempla conuersationis relinqueret, nostræ apta & capacitati qui homines sumus & infirmitati. Quare cum quibuscunque nobis sit conuersandum non in memoriam tantum ueniat sed oculis nostris obuersetur speciosus ille forma præ filiis hominum pro quo legatione fungimur, & eius modestiæ, humilitatis, mansuetudinis, affabilitatis charitatisque memores nos ad eius modum formemus, fingamus cum cernere oculis agentem cum iis cum quibus nobis agendum est, quæ id faceret uoce? quibus uerbis? quo

A uultu? qua totius corporis grauitate & modestia? qua charitate & suauitate? quo erga patrem amore? Et hæc similiaque exprimere in nobis conemur, si cum domesticis agendum, intueamur illum cum apostolicis conuersantem, si cum externis cuiuscunque conditionis, etiam cum illis agentem contemplemur; Denique siue cum Deo siue cum hominibus agamus ita eum exprimamus ut Deus Pater Filiū suum in nobis uideat, orantem conuersantem loquentem. Hoc assequemur duplici ratione.

1. Quidem assidue uitam eius & mores meditando secundum eam formam quam præscribit B. P. N. Ignatius ad hoc ut uerba nostra eius uerbis, opera operibus cogitationes item & desideria eius cogitationibus & desideriis conformemus. Nam sic sensim speculantes transformabimur in eandem imaginem, à claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu, adeo ut splendor ille solis iustitiæ reflexis ueluti per nos in nostra conuersatione radiis illuminet tenebras huius sæculi.

2. Dum conuersamur in praxim usumque uocanda est frequenter hæc ipsa Christi imago & ante oculos ponenda sic enim fiet ut nullo postea negotio cum libuerit magna cum facilitate occurrat, & admirabilem nobis tum suauitatem & mansuetudinem tum confidentiam, tum denique efficaciam nostræ conuersationi pariat.

C Praxis in conuersatione seruanda breuiter collecta ex supra dictis.

CAPVT XVIII.

NON est difficile ex his omnibus quæ diximus sibi formare certam aliquam methodum qua utamur in conuersatione; Etsi autem satius sit ut quisque eā sibi pro suo ingenio constituat, tamen non abs re erit aliquam breuiter hic ponere. Cum igitur aliquis conuersari debet cum proximis. 1. Ante omnia ad Deum recurrere debet & cum sibi præsentem secumque operantem intueri. 2. Tum personam suam, tum eorum quibuscum uersari debet consideret, ut statuatur quod decorum seruare debeat. 3. Exploret eorum quibuscum agere debet ingenium, naturam, mores, & propensiones, nimirum biliosine, sint an melancholici, elatiani modesti, &c. Et suam vicissim naturam & propensiones cum illis conferat, ut à quo sit sibi cauendum, quid agendum cettius uideat, Nam aliter si bibliolus sit cum bilioso, aliter cum melancholico gerere debeat. 4. Consideret quid in proximis efficere uelit, quid persuadere intendat an ut restituat iniuste possessa, beneficia male acquisita resignet peccandi occasiones deserat, scādala tollat, cōsciētiz suæ cōsulat aliquod opus piū in Dei

honorem efficiant, &c. Deinde si possit expiscari aliquid expendat quomodo sint affecti erga illud ipsum, quæ impedimenta sunt rei persuadendæ, &c. 5. Dispiciat quænam suppetant media ad id persuadendum: ea porro sunt triplicia. 1. Ex rationibus ducuntur quibus intellectus conuincitur, quæ rationes distinctæ sunt concipiendæ etiam scripto vt solebat P. Euerardus P. N. 2. Voluntas etiam etsi sæpè illis rationibus perinouetur; tamen valde excitatur si is qui eas proponit, iam alterius affectum sibi deuinctum habeat: Quare ante conciliandus est animus & auctoritas comparanda, comitate, modestia mansuetudine, opinione sanctitatis, doctrinæ, prudentiæ. 3. Accedere possunt externæ aliorum commendationes, supplicationes, iudicia, &c.

6. Hæc omnia dum aguntur, iis verbis & corporis compositione vtendum, quæ maximè efficax esse poterit. Itaq; antea sibi Christum ponat ob oculos, & quid in hoc negotio factururus esset sibi fingat, vitet tamen omnem affectationem.

Quod si non ipse proximum, sed potius proximus eum adeat, vel inuitet. Debet tunc 4. loco explorare quid proximus quærat, quid intendat siue proximè siue remotè, nam non vno omnes motiuo ducuntur, vt ad nos veniant & nobiscum agant, non facillè vel suspicetur malè, vel abiiciat spem iuuandi eum qui non tam recta forte intentione veniret, sæpè enim fit vt Dei gloriam quærenti sollicitè & prudenter, nascatur inde occasio eum iuuandi qui venerat vt noceret. Ergo vbi eius intentionem exploratam habet videat quid expediat in Domino: non facillè dimittat re infecta tristem, si possit eialiquo modo satisfacere. Nec etiam ei se nimium accommodet, caueatque ne mansuetudo & comitas in adulationem degenerent, potissimum verò ne facilis sit in promittendo, quod forte non poterit vel non expedit præstare, nec leuiter ad casus conscientie respondeat; nec in responsionibus illis indulgeat, si aut libertati viam aperiat laxiorem, studio magis placendi hominibus, & eorum fauorem & amorem conciliandi sibi: quam zelo veritatis & diuinæ gloriæ, quam semper præ oculis habere vt finem & regulam debet.

Finito colloquio cum se recipit domum secum examinet quomodo se gesserit, & ex experientia discat prudentiam, notetque si quid forte occurrerit quod deinceps vsui esse possit. Si quid bene acciderit totum in autorem bonorum omnium refundat agatque ei gratias, & caueat diligentissimè superbiam. Item sit tenacissimus secreti, vt non facile in alios effundat sibi communicata secreta vel negotia. Nam cui bono?

De Recta nostrorum inter se conuersatione, deque illius fine & medijs.

CAPVT XIX.

Non est facile bene conuersari cum proximo, nisi primum quidem cum Deo, deinde inter nos intra domesticos parietes assuescamus laudabiliter & perfectè versari. Quare B. P. N. 3. p. c. 1. admonet antequam nos in externorum demus communicationem, dominos debere cū iis potissimum colloqui, quorū exemplo & spiritualibus colloquijs possimus proficere in Domino. Itaque finis religiosæ conuersationis is omnino esse debet vt vel proficiamus ipsi, vel aliis proficimus, alioquin quorsum nos eorsum à mundana conuersatione euocasset Dominus, & vna sociallet? Quare hæc præcipua fuit causa instituendæ recreationis post refectionem, nimirum vt nō tantum corpori ad vires & spiritus reparandos aliqua quies, & à grauioribus studijs & occupationibus necessaria prorsus remissio concederetur; sed vt etiam vna omnes conuenientes mutuo aspectu, colloquijs, exemplis inflammemur ad mutuum amorem, & simul securitate maioris sensum discamus ab inuicem & propria etiam experientia artē bene & vtiliter cum proximo versandi. Hic ergo triplex finis immediatus in recreatione semper iungendus est, ante oculos habendus, & ad illum & verba, & res ipsæ & modus conuersandi dirigendus est, vt ita corporis consuletur remissioni, vt tamen inde mutua charitas augeatur & redeamus non tantum spiritu alacriores sed etiam vsu ipso peritiores & doctiores ad alios iuuandos, qui finis vt immediatus alium vltimum habet nimirū Dei gloriā quæ ex corporis bona valetudine, concordia vnioneque mutua, & bono cōuersandi vsu resultare debet.

Quæ media in genere.

Quæ media B. P. N. in nostra conuersatione cū proximo requirit eadē etiam hic adhiberi mādāt. Nam cū de conuersatione nostrorum agit in genere tum alibi tum regula. 1. modestiæ. In conuersatione inquit, nostrorum illud in vniuersum dici potest: vt in omnibus externis actionibus appareat in nostris modestia & humilitas coniuncta cum religiosa maturitate. Quæ regula desumpta est ex 3. p. c. 1. §. 4. vbi loquitur præcipuè de conuersatione nostrorum inter se, & quæcunque dici possunt hac de re paucis verbis, sed efficacissimis & sensu plenissimo comprehendit hac regula 29. omnes diligentissimè curent, &c.

De Quibus rebus sit colloquendum.

CAPVT XX.

Nō spiritalia nimia & subeilia in mediū proferenda.

Sed neq; etiā ab instituto religioso abeat.

Dvo extrema vitāda sunt. 1. Est vt non nimis ipiritualia & subtilia proferamus in mediū, nā posset id valetudini nocere, si præsertim id fiat ex proposito & animi destinatione, rarō enim aberit sollicitudo & anxietas: Quare nō debet probari quod nōnulli in recreatione, aut cōcionari, perpetuō aut meditari vidētur, & subtiles de rebus spiritualib. cōceptus, luminaq; recōdita proferre ex proposito. Si tamē aliquid incidat opportunē non debet omitti; modo nō in eo nimī & importunē hāreamus, & certē qui importuni aliis sūt ingerēdis huiusmodi subtilioribus colloquiis & suis spiritualibus sēsibus persæpe nō faciūt sine aliqua vanitate, & faciūt contra aliud præceptū in vita spirituali magni momēti, vt nō facile eos gustus & lumina quæ nobis Deus communicat in alios effundamus sic vt alii intelligant nostra esse, in altero extremo sunt ij qui de rebus instituto religioso & homini societatis parum conuenientibus tractant inter se. Porro ea sunt varia.

1. Enim quædam omnino mala sunt, qualia quæ proferuntur contra superiores & de aliorum defectibus. Et certē maximi momenti hæc reputanda sūt homini religioso. Nam præterquam quod directē omnino repugnāt fini recreationis, possunt esse graua peccata, licet videantur hi defectus esse parui momenti, idque siue propter lāSIONEM famæ cuius integritas viro religioso & præcipuē societatis homini & inter nos & inter externos tantum bonum est & adeo necessariū. Ob quam causam de viro graui veniale peccatū euulgare putat Nauarrus & alij posse esse peccatū mortale. Id quod omnino mihi persuadeo verum esse, quando consuetudo damnabilis irrepit ita facile & contemptim alienas imperfectiones propalandi sine vllō scrupulo; Nam quamuis singuli de quibus detrahitur non multum lædantur tamen omnino notabiliter inficitur totius religionis sanctitas, decor & integritas, & eius æstimationi plurimū detrahitur, sic vt tam ipsius membra quam externi ipsi perdant aliquid de opinione quam ante habebant sanctitatis instituti. Si enim qui singulis perminuta furta facit notabile damnum grauitèr peccat, cur non qui per infamationem hanc personarum societatis, ipsius societatis famam & bonam æstimationem lædunt notabiliter? Accedit quod inde valde notabiliter impediatur bona gubernatio, cum præsertim aliquid de superioribus dicitur: Nā si superior minima apud inferiores infamia laboret dicinon potest quanta inde mala in gubernatione, quātē in obediētia imperfectiones quātā dissolutio, & aliquādo contēptus oritur. Præterea per eas paruas detractiones vel inimicitias excitātur, vel notabiliter minuitur amicitia, id quod ad peccatū mortale sufficere docet Nauar. c. 18. num. 14. Et certē licet forte amicitia secularium inter se non ita notabiliter lædatur, si quis duntaxat leuia peccata referat tamē omnino interre-

Aligiosos potest & vero solet sæpe notabiliter lædi. Est enim hæc vnio & charitas mutua optimū & summum bonum religionis, cum enim sub vno instituto viuamus, & in eadem simul domo & mensa, & assiduē versemur inter nos, egeamusq; continuō mutuis operis, & in nos inuicem influere debeamus, necessaria est prorsus maxima vnio quæ non soluatut facile. Atqui cum mihi narrantur eiusmodi defectus alieni supposita humana infirmitate fieri non potest quin decrescat illa æstimatio quam prius habebam, & nascatur aliquis contemptus paruus, ex quo fiet vt nō ita propendeam ad eum iuuandum, Imō si quid accidat redeat in memoriam illa eius imperfectio, quæ me commoueat, &c. Ipse etiam vicissim si id resciat de se dictum cōtristabitur sine dubio & aliquando grauissimē; & experientia constat nonnullos ob huiusmodi imperfectiones euulgatas in morbos etiā grauissimos incidisse, alios insomnes & inquietas multas noctes diesque exegisse. Certē cōmuniter docēt defectus parui etiam momenti si cui obiciantur per modū contumeliæ, posse esse graua peccata, ob graue proxim perturbationem. Atqui etsi eos nō obiciamus coram, tamen tanta est in societate tamq; libera familiaritas vt difficile sit secretum esse ad multos dies quod de alio dixeris. In quo etiā qui ei referunt non minus grauitèr peccant quia suis susurrationibus amicitiam tollunt, & ex hoc sequuntur animalienationes graues, inuidia, vindictæ, quæ certē ortum habere solent ex paruis defectibus euulgatis. Denique sæpe fit vt ob leuem aliquā infamiā in religione aliquis impediatur ab aliquo officio, in quo Deo plurimum seruire posset. In quo grauitèr & bonū proximi & gloria Dei læditur. Quō certē perfectior est vnio inter nos eo delicatior etiam est.

2. Quædam etsi mala per se non sint, tamē non possunt bene enarrari, & talia sūt secreta quæ vel nobis ab aliis cōmissa sūt ea intētionē vt secreta teneamus, vel ex natura sua videmus debere esse secreta, vt pote ex quibus si euulgentur mali aliquid vel immediatē in iis qui audiunt vel mediatē in aliis qui poterunt deinde referre nasci poterit. Boni autē vel nihil vel valde parū. Itaque suspectos nos ipsos habere debemus cum priuatos & singulares affectus & familiaritates habemus: ex his enim facile fit vt nihil secretum teneamus.

3. Alia sunt quæ possunt bene & malè vtiliter & inutilitèr enarrari, vt sūt res indifferētes, & tūc adhib. prudēs electio, ne quæ inutilia fore iudicamus ea vel temerè vel sine motiū aliquo laudabili effundamus. Talia vt plurimū solēt esse noua & curiosa, & spectātia ad bella ad principes, &c. in quibus cauendū ne de iis iudicia nostra proferamus & facile eos condemnemus, cū negotiorū circūstātiis omnes nō cōplectamur. Inter hæc igitur mediū tenendū est & ea tantū in colloquiū proferēda quæ bona sunt & instituto propria vt sunt ea quæ cōgregatio sexta generalis omnibus proponi voluit hæc vero sunt huiusmodi.

1. De vita Christi & Sanctorum deque historiis Ecclesiasticis.

2. De historiis societatis, tum rerum, tum personarum.

3. De bonis cuiusque desiderijs ad proficiē-

dum in via perfectionis deque fructu in meditatione collecto.

4. De bonis desideriis iuuandi proximos præsertim hæreticos inter & infideles.

5. De rebus quas in sacris lectionibus vel concionibus audierunt vel inter prandendum & cœnandum.

6. De spiritu & instituto societatis, de constitutionibus, de Regulis, & gratia vocationis, cum humilitate, tum simplicitate ac deuotione in domino ad perfectam eorum obseruationem.

7. De sua cuiusque vocatione.

8. De virtutibus iis quæ præsertim Religiosis peculiare sunt idque iuxta gratiam & proprietatem nostræ vocationis.

9. De vitiis contrariis non tamen carnis.

10. De Morte, Iudicio, Inferno, Paradiso.

11. De iudiciis Dei occultis & manifestis.

12. De Miseriis mundi deque periculis eorum qui in seculo degunt, de securitate eorum qui in Societate viuunt, cum humilitate tamē nihil carnalibus religiosorum ordinibus præferendo, sed feruenti spiritu eius gratiam magnificando in Domino.

13. De bonis operibus quæ conferuntur in proximum.

14. De virtutibus ac religiosa conuersatione PP. ac fratrum, eorum præsertim qui vel procul absunt vel requiescunt in Domino.

15. De Hæreticis & infidelibus nostræ tempestatis, quod spectat ad concipiendum animum ut aduersus illos pugnemus in gladio spiritus atque oremus ut Dominus eos conuertat.

16. De iis tandem rebus loquantur quæ possunt simul relaxare animos, & ad spirituale ædificationem faciūt. Ea autem erunt quæ minimum habent speculationis, affectus verò habeant religiosè honestos, ac suauiter religiosos.

1. Ne sint nostri in recreatione singulares solitarij, tetrici.
2. Ne leues in actione.
3. Ne immodesti.
4. Ne verbosi.
5. Ne iracundi.
6. Ne contentiosi aut ironici.
7. Ne in cessu incitati.
8. Ne molesti aut acerbi.
9. Ne voce vtantur elatiore aut cachinnis.

Quibus industriis uti possumus ad colloquia pia & inducenda & fouenda.

CAPVT XXI.

Cum recreatio in societate finem etiam habeat animi relaxationem, non est parua ar-
tisita quæ ad pietatē faciunt inducere colloquia
ut aliis molestus non sis, non importunus, & ne

A dū Dei obsequiū quæris, impediās honestam illā recreationē animi. Non est autem facile tradere huius artis industrias, nam pendet id sæpè ex circumstantiis locorum & personarum. Quare hæc sit prima & magis versatilis industria, ut persuadeat sibi quisque horā illam recreationis sibi esse benè & vtiliter transigendam, atque adeo secū meditetur antea & sese ad eam comparet, alioquin mirum est quā inutiliter ordinariē dux illā horā quæ octaua est circiter atque adeo bona parstotius diei nobis effluant, quibus tamen multum lucri possemus colligere. Itaque si non tanta quanta ante meditationem saltem aliqua præparatio ante recreationem adhibenda est ut dispicias in genere quibuscum tibi agendum, quæ de re, & quomodo. Hæc præparationē cōmendat B. Doroth. doct. 16. Talis præparatio immediata non male fiet finita refectione quamuis antequam te ad refectionem conferas siue dum legis aliquid siue dum meditaris siue dū ad mensam audis lectorē operæ pretium sit animum aduertere, num quid incidat quod aptè & vtiliter in colloquiū venire queat, adeo ut habeas aliquid ex scriptura & utroque alio libro qui legitur, ex priuata tua lectione & meditatione quod eo tēpore proferre prōptequas: si enim nihil ante paratū habueris nō facile tunc occurret quicquam quod possit esse vtile. Hæc tibi præparatio seruiet ut colloquium prius possis inducere.

B 2. Cauere debes ne importunè ea quæ parasti ingeras aliis; & quidem si vtilia prius erant colloquia, non tantū importunè & imprudenter ages si tua ingeras & abrumpas aliena, sed etiam malè; Potius quæ sūt laudabiliter inchoata prosequi debes & fouere. Quod si tamē ut sit, frigere incipiant, aut iam inutilia sint tunc potes capta occasione ea suggerere quæ parasti.

C 3. In eo imitandi sunt illi qui in frugiferis arboribus inserunt vtilis ramos, atque ita aptè contexenda est res vna cum alia, ut prodire ab illa & quodammodo nasci videatur; sic ut ab aliis etiam non aduertentibus quantum fieri potest excipiantur id quod in medium adfers. Atque in eam rem industriæ variae sunt excogitandæ, quas ipse vsus & obseruatio facile tibi pariet, si tibi & aliis attendas. Non ineptè aliquando sensum loci scripturæ obscurioris qui in mensa lectus fuit, interrogant nonnulli & ex eo occasionem captant de re aliqua pia colloquendi: sed cauenda contentio: alij de historia aliqua sciscitantur, & eius circumstantias excutiunt, locum videlicet tempus personas, &c. Non inutiliter scripturæ locus quomodo in linguam vernaculam propriè aptèque verti possit inquiri posset.

D 11. Non nunquā posset iniri sancta societas cum quibusdam ad illum finem ut iunctis studiis & conatibus & exterminetur mala colloquia de-
tractiones scurrilitas & leuitates omnes, & bona vicissim inducantur: hac industria Romæ B. Aloysius vsus est magno cum fructu, & praxis non est difficilis, eius exemplum subiiciemus infra.

5. Cum nosti aliquos qui solent scurriliter, leuiter & non ut decet religiosos agere inter se & loqui nec libèter cū iis qui moderatius agūt versantur, primū quidē potes eos prudenter & quantū

Proponēti-
bi horā re-
creationis
vtiliter tra-
sigendam.

Cauetamen
ne paratam
geras im-
portunè.

Iniri posset
in bonū finē
sancta pau-
corum so-
cietas.

Vita eos qui
scurriliter
agunt.

fieri potest sine nota evitare. Quod si non potes caue ne inflectas propositi tui vigorem, aut te eorū agendi modo cōformes aut accōmodes, sed potius intētus sis vt si qua detur occasio opportuna ea inseras quę esse edificatiōi quęat. Quod si ipsi vel abrumpan vel fastidiant & nihil proficias, aut cum modestia sile, aut caprato honesto prætēxtu recede, sic enim & B. Aloysius & alij fecerunt. D. Dorotheus doctrina 16. Docet post colloquū cum aliis, cum quis se recipit in cubiculum debere dogitare, quid cū eo fecerit in actione & qualis eo exierit, & sit reuersus. *Qui si inquit, in aliquo se viderit iacturam fecisse, auj- cer infirmitatem suā, reuertetur cum humilitate pē- nitentiam ager cum animo. Considerabit in quibus sit superatus & quomodo.*

De verbis & modo inter nos conuersandi.

CAPVT XXII.

Secularitas
in conuersa-
tione fugie-
da.

HOC in vniuersum dici potest de modo inter nos cōuersandi, & ea tractādi quę conuenire videbuntur, vt ille sit religiosus & talis qualē describit B. P. N. Ign. supra. Quare cauendum est ne sit secularis. Inter seculares autem agendi & loquendi modos vitandus imprimis scurrilis, quem etiam S. Ambrosius histrionicum vocat: is enim maxime alienus est à grauitate & moderatione religiosa. Est quidem eutrapelia moralis virtus quę iocis & ludicris ponit modum, sed quia valde difficile est se se intra modi eius fines continere, & eutrapelia ipsa plerumque degenerat in scurrilitatē ideo ipse Apostolus eutrapeliā ipsā abesse à Christianis cupit. Quare D. Ambros. lib. 1. off. c. 23. *Multa inquit de ratione dicendi dant præcepta seculares viri quę nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi disciplina. Nam licet interdū honesta ioca ac suauitatem ab Ecclesiastica abhorrent, regula: Quoniam quę in scripturis sanctis non reperimus quomodo ea usurpare possumus? Cauendum etiā in fabulis ne inflectant grauitatē senioris propositi, Va vobis qui ridetis quia flebitis, ait dominus, & nos ridendi materiam requirimus, vt hic ridentes illic fleamus? Non solum profanos sed omnes etiam locos declinandos arbitror; plenum tamen suauitatis & gratiæ sermonem esse non indecorum.* Ita Ambros. Et sane quamuis ioca non sint per se mala: tamen vt iocandi ratio laudabilis esse queat tā multa requirit vt moraliter vix possint omnia in nostris iocis inueniri. Nam res ipsa quę ioci materia & obiectū est talis esse debet vt nemini vllā offensionē pariat. At quis nescit plerumq; iocos versari vel circa aliena dicta, facta, imperfectiones & defectus, adeoq; cōtinere ea de causa aliorū derisionē, quę præter detractionē merito offensionē, & animorū alienationē pariat vt ipsa experiētia constat, vel circa minus decentes voces aut actiones quas ipsa natura erubescit, vel circa ludicras actiones deceptionesque mutuas, quas ad risum vel referimus vel constringimus, cum nonnulla etiam approbatione

A non rectē factorum non aliter atque solent inter se scholastici agere, à quibus fortē mores hī scurriles in nos sine sensu transeunt. Prætērea finis boni ioci quā rectus esse debet vt pertineat ad virtutem moralem, vt autem præterea ad Dei gloriam eamq; maiorem quā in omnibus nobis proposita esse debet sit aptum & conueniēs mediū, quot eūcircumstantiis vestiri opus est. Deniq; quāta quælo attēctione & circumspectione prudentiaque & moderatione, quā forti & cōstanti industriaq; Dei amore & quā multis virtutibus prædita esse debet ea anima quę innoxie eo medio vt cupit ad Diuinæ gloriæ finē. Et quā sæpē experimur nos vanitatis studio ad hæc ridicula & ludicra vel excogitāda acutē vel proferēda opportunē cōpelli. Quare etsi non omnino damnādī sūt iocī ab iis tamē cauere maximē debēt incipientes, & qui in perfectione non longos fecere progressus vt tradūt spiritalia magistri, vt pote nōdū satis bene instructi vt innoxie hoc medio vtatur, alij verō ita parcē & discretē vt sale; Satis est ad eū finē quē cōuersatio nostra habet, si vt dixit S. Ambros. modus noster agendi loquēdique plenus sit suauitatis & gratiæ; Nec seculariū tantū scurrilitas vitāda religioso est, sed etiā cauendum ne cōuersatio nostra affectatā grauitatem habeat, aut factū, aut imperiosum agendi modum quales solēt esse ludi magistrorū, & possit plerūque è scholis & puerorū gubernatione trahi ad domesticā conuersationē; Tales etiam esse solent Aristarchi quidā qui id sibi dū inter alios versantur facile assument vt iudicēt illico de omnibus, & faciliē quoslibet reprehendant & condēnent. Nec minus vitanda est affectata comitas quę vel assentationem habet vel dissimulationem estque aulicorū propria nihil enim ait B. Ambrosius affectatum, nihil fucatum placet. Aulicis relinquendi sui mores, in aula cōlestis regis sola simplicitas & candor commendatur. Sunt quī militis instar militariter, audacter voce elatiore, frōte nulla, nullo pudore & verecūdia in quoslibet sermones sese inferūt, & effutunt quicquid in buccam venerit. Denique ita abesse omnis secularitas in verbis, voce, gestu, nutuque corporis debet vt vel ex ipsa corporis compositione modoque loquendi veram societatis religiosum agnoscere quiuis possit.

D Nec abesse tantū omnis secularitas debet, sed etiā procurādā grauitas vt nimirū inter nos eluceat ea & verborum & modi agendi ratio, qualis solet esse inter eos qui cū multo ad inuicē respectu de seriis rebus & magni momēti inter se tractāt. S. Paulus omnibus Christianis cōmendat vt reuerentur se mutuō & honorent: hoc religiosi antē omnes præstare debēt verbis & factis, ne se mutuō verbis parū idoneis cōpellent ne imponāt aliena nomina vel cognomina, neue propria detorqueant ne se inhonorent liberioribus narrationibus, ne se deniq; tangant vel indecēti gestu offendant. Olim in Ecclesia, & etiānum viget ea cōsuetudo, vt honoris gratia non sacerdotes tantū cū alloquerētur cōpellarēt in tertia persona, sed etiam ipsos seculares, id quod ex S. Cypriani Epistolis alijsq; patribus satis cōstat, & frequens vsurpatio pronominis. *Tu tibi*, nō gallicē tantum sed latinē etiam præsertim in gallia minuit reuerentiæ illius significationē sicut ergo nimis

superstitiosi esse non debemus, ita iis verbis eoque modo vtendum nobis est qui quam mutuo debemus reuerentiam exhibeat.

Cauenda est
libertas ni-
mia loquedi
& agendi.

Quam sit fugienda in religiosa conuersatione libertas illa & audacia agendi & loquendi, & erga se inuicem irreuerentia docet S. Dorotheus doctrina 4. optimè vbi post nonnulla, Rogatus, inquit, abbas Agathon de hac parrisia siue libertate nimia & presumptione quidnam esset illam summo incendio comparauit quod cum exardesceret procul omnes abigeret & arborum fructus & poma corrumpit & vitiat, & talem licenter liberèque agendi consuetudinem esse dicebat omnium virtutum matrem, hanc inquit audaciam ostendit quisquis vana & otiosa loquitur, hanc habet qui ea quæ seculi sunt enarrat qui ceteros à gravitate auocat cachinno: libertas nimia & confidentia est cum quis absque necessitate alium conuigert extenderitque manum vbi videat, impulerit aliquem, vel violenter quidpiam ab eo rapuerit aut impudenter oculos in quempiam iniecerit. Labitur autem quis sensim ex his in perfectum contemptum. Hac eadem mutua reuerentiam à nobis abducit & contemptum parit: ex ea enim fit vt impudenter vos inter vos plerumque agatis & colloquamini. Hinc est vt cum viderit aliquis aliquid inutile & vanum statim abeat & illud garrula lingua ubique disseminet, & alterius fratris mentis & animo ingerat non contentus sibi ipsi nocuisse nisi in commune damnum & fratrem trahat prauamque eruginem illius cordi immittat &c. Absit autem fiat es vt hoc agamus, seruemus mutuam reuerentiam timeamus communia damna inuicem nobis deferamus? Hæc ille.

*Quibus virtutibus instructum
esse oporteat qui ita conuersa-
ri velit.*

CAPVT XXIII.

Hæc externa conuersatio licet omnibus suis numeris absoluta esse videatur, si tamē destituatur interna animi dispositione fallax saepe & vana plarūque solida erit. Itaque curandū vt oriatur à suo vero fonte & propria radice, interno nimirū mētis statu cuius est externū hominē componere, cū gestus ipse motusq; corporis vt dixit S. Ambrosius, sit quædā animi vox. Quare ei qui suā externam cū aliis conuersationem perficere velit, incipiendū omnino est ab iis virtutibus, quæ benè mentem cōponunt. Has B. P. N. attigisse videtur 3. p. c. l. §. 4. sunt autē istæ pax interna & vera animi humilitas: ex his enim fluunt circumspectio & ædificatio verborum, modestia vultus, maturitas incessus, motuumq; omniū. Ab his interior erga quemcunque reuerentia & æstimatione exteriorque respectus & honor cuique debitus. Cum quibus virtutibus rursus nemo est qui non videat quàm difficile sit secularem illam eutrapeliam conuenienter iungere.

A Imprimis, pax ista quam requirit B. P. N. vel est charitatis actus vel potius ipsa charitas quatenus dissentientes in nobis motus appetitionū vnit in vero summoque bono gloriæ Dei, adeo vt caro ipsa quæ spiritui repugnare solet, & sensus qui in proprium bonum sparguntur temerè, & imaginatio omnesq; animæ facultates in vnicā Dei gloriā vno veluti consensu & cōspiratione feratur, & summa cū tranquillitate ordinē illū tueantur, vt nulla alteriā impugnet, nec impediat alterius consensum & operationē circa tale bonū. Nam vt rectè dixit S. Dionys. Pax est omniū vnitiua & consensus operatiua. Ad hoc autem necessaria est perfecta sui mortificatio, & abnegatio circa quodcunque aliud bonū; talienim bello, & victoria repugnantium obtinetur & pax paratur. Nā rectè B. Aug. dicit pacis inuentione bella geri, quia quæ bella, inquit, volunt nihil aliud quā vincere volunt, victoria autē est subitio repugnantium quod cum factum fuerit pax erit. Hæc ille.

B Hæc bella qui non satis benè gesserunt nec victoriā sunt affecuti patiuntur ipsi in se tumultus varios, ob maximè diuersarū appetitionū cōflictus, qui sine dubio multa temerè & loqui & agere cōpellūt, atq; adeo ipsā harmoniā externi hominis profundunt; adeo vt sit difficillimū vt qui secum ipse pacem non habet, nec vnā suam passionem recto ordini subicere potest, habeat cū aliis pacem, & cum res postulat se illis subiiciat, suum sensum illis accommodet, & omnem repugnantiam tollat. Quod si alij se ei accommodent saltem detegeret ipse inordinatos & pugnares in se inuicē motus aliquibus signis velit nolit, & ita erit malæ ædificationi alius, & parum in conuersatione utilis & efficax. Certè S. Dorotheus eleganter ostendit ex hac pace dimanare bonæ cōuersationis qualitates quas B. P. N. desiderat hic in nobis, & in eā rem inducit illud Psalm. 33. Declina à malo & fac bonū inquirere pacē & pe. sequere illā: Cum quis inquit, dignus fuerit vt queat dec. inare à malo, & bene facere Deo fauente, & virtutem exercere, illico offeruntur ei hostilia bella, concertat igitur dimicat, laborat, obteritur, In ea pugna benè agit sed eum angustia & labore; At vbi cœlitus venerit auxilium, tunc habitus boni in eo fieri incipit, tunc regnum intelligit & inuenit tunc accumulata pax illi aduenit, tunc accurrunt vt illam apprehendat vt omnino illā possideat & in se totam cogat habitare.

C Ab hoc sancto timore & pace nos multum impedit quando vias nostras non scrutamur, & nullam de nobis curam gerimus, cum conuersamur cum iis qui non rationem ducem sed animi passiones sequuntur, cum assuescimus liberè nimium & audacter agere quicquam & loqui.

D Altera virtus est humilitas quam requirit interna & veram qua quisque in animo omnes sibi superiores reputet & summā de aliis æstimationē vt pote seruis imo filiis Dei charissimis, qua quisque in altero residentē & mira operantē deuotè agnoscere debet de se verò minimā concipiat, vnde fiet vt cum magna reuerentia exteriori in loquendo & agendo versemur, timentes ne quid Deo eiusue filiis indignum & parum conueniēs in medium proferamus; honore inuicem præueniamus siue verbis siue, factis pro vt cuiusque status requirit & magna cum circumspectione

Humilitate
interna &
vera.

prouideamus ne quid excidat quod aut aures aut oculos eorum quos tanti aestimare debemus, offendat: sicut enim superbia mater est vanitatis & illius libertatis de qua supra B. Dorotheus ita humilitas mater est reuerentiae mutuae grauitatis & modestiae; illa facit ut si quae sint in alijs vitia, ea non attendamus, sed contra eorum virtutes contemplemur, & in illis refulgentem Christi Domini imaginem ad Dei gloriam agnoscamus & miremur nosque iis subiiciamus. Facit etiam ut si quid alicui contra nos excidat patienter feramus & ut ait B. Dorotheus. *Ne quis inquit, cum audierit quippiam de se male dictum pruritu illico pertrahatur & ipse quoque vel male respondeat vel perturbetur, non enim talia concertantes athletae agere consueverunt, non qui pro salute desudant.* Deinde ubi nonnulla de se retulit exempla addit. *Discite igitur & vos fratres alter alterius onera portare, discite mutuam reuerentiam exhibere, cumque vestrum quis verbum audierit minus gratum non illico deprimatur aut desiciat, non statim pruriat ne belli & lucris tempore inueniatur corde afflicto & obtuso quod sit impotens etiam minimum verum sustinere, ut in peponesolet euenire quem si paruum bis facium contigerit illico vulnerat & putrescere cogit, virile cor & intrepidum habete, magnanimitatem induite, ut quaecunque inter vos contigerint mutua charitas easufferat & vincat.*

*Exercitium de Religiosa inter nos
conuersatione quo usus pri-
uata admonitionis utilior
potest reddi.*

CAPITULUM XXIII.

1. **H**oc exercitium suscipitur ad honorem B. Virginis SS. Angelorum Custodum B. P. N. Ignatii & ad imitationem B. Aloysii qui illi dedit initium tanto cum fructu ut est in eius vita.

2. Eius scopus est recreationes praecipue domesticas, ut cum spirituali fructu quam maxime fieri poterit peragantur, non condire solum piis colloquiis iuxta decretum 6. Congreg. generalis, sed etiam Religiosa conuersatione maturaque grauitate temperare, & explosis scurrilibus leuibusque & minus decentibus agendi inter nos loquendique modis, exactam praxim regulae 29. summarij statuere.

3. In eum finem licet commune omnibus qui in domo sunt possit esse hoc exercitium, expedit tamen ternos tantum simul sancti & spiritualis pacti vinculo colligatos conspirare inter se, & conuenire aliquando ut de medijs eorumque usu ac praxi promouenda agant inter se, & se inuicem in Domino excitent, admoneant & iuuent, ut dicitur numero 7. sic enim utiliter retinebitur pia illa & religiosa consuetudo & a B. P. N. Ign. commendata ad spirituales profe-

ctum, & a primis nostris Patribus usurpata diligenter, ut quisque vnum aut plures habeat & quibus fideliter sincereque in Domino admo- neatur de quotidianis defectibus quos ipse forte non aduertit.

4. Inter alia media hoc erit omnibus impri- mis commendatum, ut certis precibus sancti huius exercitij bonum successum a Deo, Beata Virgine, SS. Angelis, B. Ignatio praecipue pe- tant. Itaque quotidie litanias communes B. Virginis recitabunt, & ad eorum finem addent.

Sancte Michael.

ora pro nob.

Sancte Raphael.

ora pro nob.

Omnes SS. Angeli nostri custodes.

ora te pro nob.

Beate P. Ignati.

ora.

B. P. Franc. Xaveri.

ora.

B. Aloysi.

ora.

B. Stanislai.

ora.

Omnes Sancti & Sancta Dei.

orate pro nob.

Denique adiciunt orationem. *Deus qui nos a saeculi vanitate conuersos &c. & Defende qua-*

sumus.

5. Habebunt singuli in quaque recreatione, vel ex meditatione matutina vel ex lectione sua spirituali, vel ex lectione mensae duo vel 3. puncta quae in colloquium inducant opportune: ubi vero iam inducta erit pia collocutio, eam non tantum non abrumpent, sed etiam cum omni humilitate fouebunt quantum poterunt. Ea porro Colloquia non debent esse nimis spiritua- lia, sed tantum de illis rebus quae in tabula au- toritate sextae Congregationis facta propo- nuntur.

6. Semel vel bis in mense meditabuntur de regula 29. summarij & simul omnes circa ali- quam eius partem examen particulare instituant pro ut fuerit illis praescriptum, & ut tum exami- nis, tum totius exercitij memoriam renouent saepe, vnam aut alteram orationem iaculatoriam quam saepe usurpent habebunt qualis illa esset, *Pone Domine ori meo custodiam &c.* vel illa. *O Domine cuius est gubernare linguam, quaso ut ho- die meam regas, &c.* Item *O bone Iesu sine te lingua mea est vniuersitas iniquitatis, igne per- nicioso & me & alios consumptura nisi amoris tui igne exardescat &c.* O spiritus Sancte qui igneas Apostolorum linguas effecisti, fac quaso nostras amoris tui & tuae gloriae desideriorum incendia spargere.

7. Finita recreatione post prandium vel pro- opportunitate semel aut iterum in hebdomada, ad breuissimum tempus conueniant & partim admonebunt se inuicem si quid in aliquo no- tatum fuerit contrarium exercitio; partim dispicient inter se qua ratione fructus huius exercitij & in se & in alijs effici quam maxi- mus ad Dei gloriam possit proderitque ut no- tantur modi passim vltiores regulam illam violandi, in agendo loquendoque & remedia quae occurrent.

8. Examen conscientiae circa illam regulam varijs modis potest fieri. 1. enim potest versari circa usum modestum oculorum praesertim dome- & in refectotio, in templo in schola, & foris in platea, & circa usum linguae quoad materiam ipsam ut nunquam nisi de bonis rebus loqua- mur, & ad id modos excogitemus industriaeque

2. Potest fieri circa incesus grauitatem domi & foris. In recreatione verò circa linguarum usum, & modum loquendi, attendere vni, duobus aut tribus præcipuis vitiis ex ijs quæ subiiciuntur.

3. Silentium domi & foris cum seruandum est. In recreatione verò alia vitia linguarum.

4. Poterit fieri examen circa totius corporis compositionem, in motu, gestu, signis, nutibus quatenus ab interna pace dimanant.

5. Denique fieri poterit circa mutuam reuerentiam internam & externam, exhibendam inuicem & vt in vnoquoque Christus Dominus agnoscat.

A 3. Reprehendere, morderè, ridere, quæ tria satis coherent.

4. Alte loqui & ridere.

5. Semper loqui.

6. Ridiculè, scurriliter, & mimicè loqui.

7. Imperiosè & superbè alijs loqui, & cum ijs versari.

8. Se iactare & alios deprimere.

9. Verba & modos loquendi sæculares usurpare, politicè & parum simpliciter cum alijs versari.

10. De alijs detrahere, siue directè & explicitè, siue indirectè, latenter & implicitè.

Qua potissima lingua vitia.

CAPVT XXV.

1. **A**lios interrompere.

2. Alijs contradicere.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

DE DECIMO OCTAVO INSTRUMENTO PERFECTIONIS.

RECTO MODO AGENDI

nostrorum cum ijs qui curæ ipsorum sub sunt
præsertim Conuictoribus.

*Quanta sit nostrorum obligatio iuuandi scholasticos
maximeque Conuictores.*

CAPVT PRIMVM.

Pendet hæc obligatio.

A iustitia.

Ota obligatio quam suscipit societas quando Conuictores admittit ex 4. cap. 69. pendet. Nam 1. obligat sese quasi ex iustitia non ratione suscepti officii ad eos non tantum alendos, sed etiam ad eorum studia moresque formandos. Si enim alij omnes qui in ceteris vniuersitatibus Conuictores admittunt eo se modo obligant vt constat adeo vt peccent contra iustitiam atque adeo ex genere suo mortaliter si officio suo defint: quare nos non eadem fere lege tenebimur cum teneamur quasi contractu. Hanc autem obligationem societas tota suscipit, sed eam deriuat in P. Primarium & præfectos & in eos suam conscientiam exonerat: tenetur tamen per superiores aduigilare vt illi officium præstent. Quare non debent mirari præfecti si superiores instant aliquando importunius: nam & suam liberare volunt conscientiam & ipsorum præfectorum.

Pietate.

2. Pendet ex pietate quodammodo, nam

C ipsi patienter non tantum totam suam auctoritatem & officii paterni ius in nos contulerunt, etiam paternum quodammodo affectum, curam, pietatem & obligationem, adeo vt abiecta omni sollicitudine securi sint eo ipso quo suam prolem nobis tradiderunt.

3. Stringit etiam fortius vis charitatis erga ipsos pueros: nam reuera hoc tempore videntur esse in magna necessitate bonæ educationis, ac proinde opus esse circa illos magna sollicitudine. Tanta enim est morum corruptio, vt nisi prouidè caueatur, facile inficiantur & quidem dum nobiscum versantur in tanta multitudine, fieri vix potest quin sit forte illis maius periculum, quam si solus in domibus paternis viuerent, quod certe periculum ex corruptorum quorundam consortio nostrum est propulsare omni ope, sed præterea nobis educandi sunt; sic vt postquam à nobis digressi erunt nostra instructione stent firmi armatique contra futura pericula, adeo vt si labantur, non id contingat ex aliquo defectu nostro vel negligentia. Et certè

Charitate
erga pueros

quis dubitet quamplurimos futuros fuisse & in fide & in vitæ honestate constantiores si maiori sollicitudine fuissent educati.

Accedit denique ipsa obligatio instituti quod nos vrget non tantum ad quomodolibet satisfaciendum nostræ conscientia, adeo ut nullum graue peccatum incurramus, ad quod sæculares ipsi tenentur, sed etiam ad excellenter promouendum opus hoc tantum tamque necessarium Ecclesiæ bono, tanti momenti ad Dei maiorem gloriam. Debet hæc ratio instituti statuere id discrimen quod debet esse inter nos & alios sæculares, qui hoc eodem officio funguntur; alioqui nec societati fideles nec boni eius nostri quod ex nostra negligentia in hoc munere in apertum periculum venit eam curam quam debemus, habere conuincemur.

Eam obligationem non debere nos impedire quominus id munus cum imponitur, alacriter suscipiamus.

CAPVT II.

NEc vero tanta obligatio iniicere debet animis nostris vanum quendam metum, ut minus alacriter cum ita videtur superioribus, hanc curam suscipiamus. Nam in primis nullus in societate est, cui Deus non contulerit plurima præsidia, quæ in hunc finem conferre & ita facile onus hoc tolerare possit. Deinde ipsum societatis institutum & spiritus ad similia nos impellens omnia reddit facilia. Denique ipsa experientia satis constat plurimos esse qui summa facilitate præstare ea officia possint cum ingenti proximi fructu: & certe si plurimi de societate in Indiis non dubitant pastorum obligationem suscipere, & diu nonnunquam in pagis versari ad rusticos erudiendos, idque quia ita locorum illorum necessitas exigit; quid graue censendum est in necessitate tanta totius Gallicæ iuuentutis educationem hac etiam ratione suscipere, à qua totius Religionis & regni pendet salus & integritas: Nec enim dubium esse potest maioris esse momenti & ad longè plurius pertinere salutem adolescentium illorum paucorum qui cuique traditi sunt, mores bene sancteque formate, quam pagos integros instruere, cum plerique eorum futuri sint aliorum duces, rectores, superiores; Et quidem nec tanti hic labores sunt nec tanta pericula, ut satis constet: & vero valde mirum est inueniri qui superiorum officium sibi impositum non recusent, cum tamen & obligationem valde magnam habeat, & pericula longè plura & magis præsentia & labores molestiasque longè difficillimas. Confidamus ergo in Deo cuius negotium gerimus & persuadeamus nobis quod cum opera nostra in huiusmodi officio uti vult

A peculiari nos affectu prosequatur, ut qui dum alii studiis solis intenti delitescunt, nos in eius gloria promouenda tam vtiliter occupemur nec dubitemus facturum illum ut quæ pro eius honore suscipimus, non adferant studii damnum sed potius lucrum. Debet tamen se quisque iuuare iis præsiidiis & adminiculis quæ suggerit institutum.

Ut bene hoc officium præstet, debet imprimis habere curam sui profectus spiritualis, & puram intentionem maioris gloria Dei.

CAPVT III.

Imprimis igitur nihil ita debet esse cuique commendatum quam ut toto animo perfectioni consequendæ studeat & proinde ardenti desiderio flagret placendi Deo, sequæ sensim promouendi ad perfectam Christi imitationem. In hoc studio si quis langueat, certum est fore ut circa adolescentum curam omittat plurima. Hæc enim cura ex abundantia quadam spiritus & desiderii perfectionis deriuari debet. Et certe experientia constat languidè & parum efficaciter, & quasi perfunctoriè vel ad oculum tantum fungi officio eos qui non sese addicunt Deo: aut si exactè præstant omnia, deprehendent ipsi sese si coram Deo discutiant, id agere ex aliquo alio motiuo, aliquando vano ut placeant hominibus, aliquando etiam periculoso, vel etiam noxiò, quod in affectum illabens illum quam occultissimè corrumpit. Ex quo etiam fit ut cessante motiuo illo flaccescat illorum ardor & industria, adeoque valde sint inconstantes & denique minus debitis mediis vtantur.

Debet 2. spiritualibus rebus integrè & accuratè vacare.

CAPVT III.

Sed præterea toto conatu spiritualia exercitia omnia integraque obiri debent, ut quæ potissima sunt media tum ad profectum nostrum spiritualem, tum ad alios iuuandos, cum nos Deo coniungant, à quo omnis prorsus bona istorum adolescentum directio & gubernatio dependet. Hæc qui omittunt, aut paruipendunt, aut indebite obeunt, graui quadam cæcitate mentis teneri ut plurimum solent, qua fit ut in sui muneris executione non tam Dei opem & influxum, quam humanas

quasdam industrias & media spectent, & politis ut plurimum principis utantur, magno cum damno suo, & adolescentum, & boni nominis societatis. Procurandum igitur toto studio, ut si qua occasio sit ne integre & fructuose fiant, remoueat & pro ratione difficultatum quæ in eo officio occurrunt, remedia etiam singulæ & apta industriæ excogitentur; sic ut nihil omnino pereat, nec sit minor fructus, imo verò si fieri potest, rationi consentaneum est ut etiam sit maior, cum in eo officio opus sit duplici quodammodo cibo spirituali: id est, lumine intellectus & voluntatis affectu ad se nimirum ceterosque iuuandos & ad Deum dirigendos: quare valde operæ pretiū est, ut conetur agere cum Deo familiariter, eumque agnoscat crebro ut præsidem imò ut præsentem & quasi præfectum summum, cuius tantum locum teneat & negotiū procuret, & frequenter ad eum recurrat petatque lumen & vires, ut sanctissimæ eius voluntati & prouidentia in ea cura possit cooperari: inuocet & B. Virginem & ut solebat B. Faber sanctos angelos custodes adolescentum cum quibus & in quorum honorem alacriter suum illic impendit obsequium memor semper illius Christi Domini ad apostolos admonitionis: Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis: Angeli enim eorum semper vident faciem Patris mei: Et certè illa functio in societate est huiusmodi ut nulla alia videatur propius accedere ad angelorum custodum curam quare singulari erga eos affectu esse debet, & quantum licet eosdem imitari.

Debet esse unitus cum superiore.

CAPVT V.

Hæc magni sunt momenti, sed parum erunt efficacia nisi accedat vnio magna cum superiore & integra dependentia ab eo. Et ratio est quia omnis obligatio quam suscipit societas, omnis item auctoritas & ius ad gubernandos adolescentes hos, denique vis & robur spiritus promissum à Deo societati ad hunc finem residet primariò & principaliter in superiore ut in capite, & ab eo in ceteros ut in membra deriuatur eo modo, limitatione & determinatione quam ipse adhibendam iudicauerit. Hæc vnio complectitur conformitatem iudicii, voluntatis & executionis exterioris cum superioris arbitrio & certe cum omnis bona horum adolescentum gubernatio pendeat ex notitia plurimarum circumstantiarum, nempe parentum ipsorum, eorumdem officiorum voluntatis seu intentionis item ipsorum adolescentum, temporum, locorum difficultatum & calumniarum quæ patitur societas & aliarum id genus quæ soli plerumque superiori solent esse notæ per literas quas à parentibus recipit, & alias informationes, non videtur esse difficile inferiori subicere suum iudicium, & sibi persua-

Adere semper non sine ratione fieri quæ à superiore constituuntur v. c. cum indulgentius tractantur nonnulli, transferuntur in alia cubacula & cetera id genus; quamuis ob nonnullas alias rationes apparentes secus videatur. Nec verò agrè ferendum est, quando potestas subditorum limitatur; nam tunc exonerantur tota illa obligatione. Quare cum paternum ius castigandi adolescentes translatum in societatem sibi superior reseruat; magno onere liberantur subditi, cum forte nihil sit in tota societatis obligatione difficilius nihil coram Deo & hominibus periculosius, quam vel dissimulare in erratis unde contingat eos dissolui, vel excedere in poena. Vnde & læsa iustitia conqueri merito possint & nos accusare acceptionis personarum, aut iracundiæ aut similibus. Est ergo parum prudentis illa attingere velle quæ sibi commissa non sunt cum ad huiusmodi effectus, Deus non velit tali instrumento uti: quare constat experientia cum quid simile tentatur semper male cedere: relinquamus ergo capiti quod capitis est & tantum expectemus illum influxum ab eo, quem ad finem quem intendit nobis esse communicandum iudicat, debemus tamen cum quid difficultatis occurrit ad eum recurrere & re sincere patefacta, rationibusque in vtramque etiam partem expositis, cum omni indifferentia expectare eius nutum, rati Deum velle ea nostra ratione iuuari.

Cauendum autem nedum ab iis quæ nobis commissa non sunt abstinemus, longe ab officio nostro recedamus & negligamus ea quæ nostræ curæ demandata sunt, id quod contingere solet propter varias imperfectiones obedientiæ v. c. ob alienationem aliquam à superiore, aut minus propensam in illum & eius bonum voluntatem, aut indignationem, quia putamus nostrum iudicium ab eo contemptum, aut nos in aliqua relaxatos. Quare ita abiicere quæ iuris nostri non sunt debemus, ut tamen quæ nobis imposita sunt accuratè præstemus & in adolescentum gubernatione, si non omnibus medijs quæ vellemus & putamus adhibenda esse utamur, saltem fideliter & quam efficacissimè possumus & adhibeamus quæ nostræ potestati sunt relicta.

Debet etiam cum ceteris esse unitus.

CAPVT VI.

EST & maximè necessaria vnio inter membra ipsa siue inferiores omnes, alioqui minusefficax erit totius corporis vis ad tot adolescentes regendos. Cauendum itaque ne sit iudicii diuersitas, & longè magis ne detur occasio adolescentibus id suspicandi: sic enim dissolueretur omnis gubernationis tenor: vnus enim ædificans & alter destruens quæ utilitas in vtrius-

que, voluntatum vero alienatio à se mutuo pestis quædam terribilissima est, & eò sæpe periculosior, quo minus aperte grassatur, sed clam in quosdam effectus prorumpit, ut cum alter alterius honoris existimationemque quocunque modo aut signo eleuat, omittit salutare, commendare, defendere & propugnare cum res ita fert, permittitque se audiente recitari historiolas & ridicula quædam, quæ in alterius contemptum cedunt, gaudet se alteri præferri, & alterius impensis vani aliquid honoris colligit, denique quando non iuuat cum potest. Nobis cogitandum est ex superioris & inferiorum præfectionum auctoritatibus singulis, vnam integrari totius corporis societatis, vnam item existimationem, vnam bonam famam quæ nostra sit, atque adeo tantum de ea quæ nobis propria est detrahi, quantum de illa communi detrahitur. Et certe quam quisque à se habet adeo modica est, ut prorsus Deo & Ecclesiæ inutilem eam reputare debeat, nisi adiuncta aliis quodammodo ab illis sustentaretur.

Quem modum in gubernandis adolescentibus seruare debeat.

CAPVT VII.

DVplex adolescentibus debetur cura circa mores & studia: ad vtrumque adminicula societati suppetunt quàm efficacissima. De studiis & doctrina & methodo in studiis seruanda nihil hic dicendum est in particulari, ut nec de moribus, hæc enim omnia regulæ satis præscribunt. Tantum non erit abs re, in genere scire maximè laudabilem hominum gubernationem ex tribus pendere capitibus, ex ratione amore, & reuerentia, homo enim intellectu præcipue & voluntate regitur si humano more regitur: intellectus autem rationum quæ proponuntur momenti cedit, voluntas amore capitur, aut reuerentia & timore impellitur, adolescentes quidem illucescente in illa ætate ratione minime capaces esse solent vsus iudicii, præsertim quando passiones vigent, tamen assuescere à nobis debent & ab illa ætate doceri quid sit hominem esse. Quare hic gubernandi modus magnificandus est, ut qui in ipsis adolescentibus iudicium & discursum formet, eos doceat viuere more hominum, quique sit maximè efficax & suavis. Est tamen attemperandus illi ætati & personis ipsis, id quod vir prudens facile præstabit, si cuiusque indolem ingeniumque studeat cognoscere, & pro captu & dispositione suggerere quæ opportuna videbuntur: magni autem refert ut ab initio discant passionis motus discernere à rationis ductu & sensim abducantur à naturali illa inclinatione quam sæpe consuetudo facit inuisibilem, ut in suis actionibus non rapiantur cæco illo impetu; sed rationis luce præeunte permittant se duci: rationes autem hæc petendæ

non ab honesto tantum, quanquam hæc potissimæ sunt, sed etiam ab utili & iucundo: boni enim honesti excellentiam mens puerilis sæpe non facit capere, quæ tamen facile utilis & iucundi considerationem admittit. Nec de ratione plura, vsus enim ipse docebit cætera.

Iam efficax est ad gubernationem amor, non rei ad quam impellimus (namis sequi solet ex rationibus propositis & per discursum apprehensis, sed ipsius gubernantis. Est enim amor causa vniionis voluntatum, & qui amatur possidet quodammodo amantem, sic ut possit eum quocunque volet flectere; quare qui hominem alterum suauiter & efficaciter gubernare volet, hoc imprimis curare debet ut ab eo ametur. Cæterum sicut quidam amor bonus est & alius malus siue vanus, ita etiam quædam media sunt vana, aut etiam mala ad vanum amorem conciliandum; alia vero bona ad bonum, soletque esse maximum periculum in delectu. Ut rectè ergo procedatur notandæ hæc regulæ.

1. Quamuis laudabile sit velle amari ab inferioribus, tamen superior bonum illud quod est amari non debet reputare ut finem, nec ei adherere, vel eo frui ut fine, sed existimare tantum esse medium ordinatum ad eos bene regendum, ad illorum salutem & Dei gloriam. Quare debet optare ut amor ille subditorum, quantum fieri potest, sit propter Deum, & idè præbere ijs occasionem amandi Deum quam maximè & se propter Deum ut Dei instrumentum. Quamquam non sit necesse ut subditus explicite eas formalitates distinguat, potestque finire eum procedere bona fide: satis enim est si ipse superior hoc bono quod est amari ab alio non inebrietur, non immoderate illud appetat aut utatur, eòque nimis delectetur cum aliqua inquietudine.

2. Ea de causa debet optare ab omnibus quos regit amari æqualiter prout cuique opus est, ut flecti ad bonum queat, quare velle amari singulariter ab aliquo periculosum est ex multis capitibus.

3. Efficacissimum medium ad amorem aliorum sibi conciliandum est, eos amare. Amare autem duo continet, primo quidem affici voluntate erga aliquem, deinde desiderare & quantum licet procurare ei bonum: Et quidem quod attinet ad affectum amoris, prouidendum est ut cum ille figatur in amato ob aliquod eius bonum, tale bonum sit honestum, alioquin amor non erit honestus nec bonus; quare nec est bonus amor quo quis afficitur erga aliquem adolescentem quia gratia aliqua externa pollet, imo is est valde periculosus & multos effectus malos habet; nec quia est nobilis, diues, nec quia est doctus, ingeniosus, quanquam hic non subest tantum periculi & facilius possit is amor coniungi honesto amor propter Deum. Est ergo honestus amor homine societatis dignus quo afficimur erga aliquem quia in eo elucet Dei imago, quia Filius Dei est creatus ut eo fruatur, Christi Domini frater & heres. Quare cum bonum hoc diuinum omnes quodammodo adolescentes informet, debetur hic affectus amoris omnibus, & cum sit valde incertus

Amore ducuntur plurimum.

Non sit tamen in eo finis ultimus ut ametis.

Da operam ut ametis æqualiter ab omnibus.

Ut ametis ama.

Pendet optima gubernatio ex ratione, amore, & reuerentia.

Non sunt admodum capaces adolescentæ qui doceantur ratione.

Sensim tamen assuescendi sunt.

tum & obscurum an vnus plus de illo bono diuino participet quam alter, idcirco is affectus non facile debet esse maior erga vnum quam erga alium, is enim excessus saepe ex naturali atque adeo vano motu dimanat.

4. Quamquam affectus amoris erga aliquem, prouocet etiam eius affectum erga nos, tamen longe efficacius est ad conciliandum amorem desiderare illi & procurare aliqua bona: sic enim magis aperitur is affectus, & quod maiora sunt & excellentiora bona illa quae procuramus, eo solet incendi magis eius in nos amor, si modo ipse illa ipsa bona cognoscat & tanti faciat quanti debet. Adolescentibus porro varia bona procurare possumus, imprimis vera bona atque adeo honesta, deinde utilia, denique iucunda. Cum autem illa aetas vix apprehendat honestum bonum, & utile non tanti faciat, sed capiatur maxime iucundo & illud valde inordinate soleat appetere & ab illo plane corrumpi; hinc fit vt maxime cauere debeant qui eorum curam gerunt, ne velint illorum amorem captare, plus a quo illis indulgendo, concedendo libertatem nimiam ad lulum &c. dissimulando in eorum negligentia, in lectionibus, in compositionibus, compositione morum & similibus, is enim amor eos potius perdit nec ex parte ipsorum est solidus & facile mutatur, imo vbi iudicium accreuit mutatur in odium & contemptum. Potius ergo desiderare illis & procurare debent alia bona, quod fit sese impendendo & nullis parcendo laboribus pro eorum profectu in literis & virtutibus: nam & si adolescentibus bona iucunda ad quae valde feruntur tempore & loco negentur, si tamen intelligant toto affectu procurari sibi alia bona, si de facto iuuentur vt proficiant & suum ipsi profectum agnoscant, videantque a suo praefecto provenire: fieri non potest vt non valde ament, ac proinde sinant sese regi ab eo quem nihil nisi bonum suum cogitare & respirare sciunt.

Cum vero ad rationis & amoris vim accedit reuerentia fluunt omnia facillime. Haec consistit praecipue in eo vt adolescentes deus a quibus reguntur altam quandam opinionem concipiant, plurimique illos faciant. Nam ab illa aestimatione veluti ab intrinseco pondere, accedente praecipue amore impelluntur ad eorum voluntatem implendam; quare in eo laborare quisque debet, vt in bona sit apud suos opinione. Qua in re cauere etiam debet ea quae diximus periculosa esse in amore, atque illud imprimis vt ne in illius existimationis bono conquiescat. Est enim duntaxat medium, ac proinde eam solum bonitatem habet quae inest illi fini qui per illud intenditur. Deinde haec aestimatio boni est artibus comparanda: & quidem ipsa munetis ratio & dignitas per se auctoritatem & opinionem conciliat; naturaliter enim quisque superiorem suum magni facit & aestimat, fitque ipsius naturae impulsu vt eos a quibus regimur & pendemus reueremur. Sed praeterea reuerentiam & auctoritatem parit doctrinae opinio: quare prudenter conciliari illa debet, captata occasione idque ab initio, nec enim afficiuntur tantum, sed etiam reuerentur eos a quibus posse sese in studiis iuuari vident: verum

nihil ita parit reuerentiam sicut solida virtus & vitae sanctitas, quae licet in interiori cultu consistat, tamen contineri non potest quin quibusdam externis signis tanquam radiis prodeat & rapiat in admirationem alios & potenti quodam modo eos nobis subiciat, id quod praecipue efficit quando doctrinae & prudentiae coniuncta est, adeo vt non simplicitas, sed vt dixi solida virtus & perfectio reputetur; denique adhibenda est prudentia & discretio sine qua haec omnia parum iuuabunt. Eius est nostram cum adolescentibus conuersationem temperare, vt licet eorum bonum toto conatu procuremus, tamen non demus nos in eorum familiaritatem. Nam certum illud est, vt plurimum familiaritatem parere contemptum; quia difficile est, cum quis plus a quo se alteri familiarem facit, vt non ei excidant verba aliqua leuiora aut minime decentia, aut gestus non satis conuenientes religioso, aut huiusmodi aliqua alicuius imperfectionis siue naturalis, siue doctrinae, siue moralis, quae statim minuit in animis adolescentium reuerentiam. Scio quorundam conuersationem paulo libertiorem & alacriorem adolescentibus placere, sed paucorum est ita conuersari cum proximo, vt nihil ipsi perdant vel spiritus in interiore homine, vel opinionis in aliorum aestimatione, quae & si non statim minuatur, tamen postquam maturerit iudicium, id quod modo placet improbabunt ipsi & damnabunt prout quotidie experimur. Non agant ergo cum adolescentibus nisi quam rarissime poterit fieri, non se effundant aut nimis communicent, nulla secreta, nulla consilia sua aperiant, sed suo duntaxat loco & tempore quantum necesse eis pro adolescentium profectu; atque adeo quam parcissime serio & cum paterna quadam grauitate, affabilitate tamen quam maxima tractent cum illis. Qua in re si conformitas aliqua seruari posset vt non vnus familiaris alio cum adolescentibus agat, sed omnes moderatè & parcè, id efficacissime eos contineret in obseruantia debita erga societatem totam & singulas eius personas, quas vt plurimum non ita reuerentur ob aliquorum defectus quos occasione nimiae familiaritatis perceperint ipsi, vel ab aliquo didicerint, quosque in vno notatos in omnibus inesse putant.

Timor poenae illius praesertim quae sensu percipitur non homines tantum, sed & bestias regit, & ideo in hominum gubernatione infimum locum tenet: Illo tamen vtendum subinde cum quibusdam apud quos nec amor nec reuerentia pondus habet. Quare vt plurimum tentanda sunt antea cetera media. Est autem maximi momenti vt quisque cui aliquorum cura incumbit, de singulis suae curae commissis secum ipse dispiciat quae sit cuiusque indoles, quae propensio, quibus viis & qua industria iuuari in hac vel illa re queat, an ratione, an amore an reuerentia, an metu.

Defectus

Vitae sanctitas.

Prudentia & discretio.

Timor poenae infimum locum habet.

Bonum illorum promouere quantum potes.

Reuerentia concilianda est moderatori.

Alta quaedam aestimatione.

Opinionem doctrinae.

Defectus nonnulli qui in Gubernatione Conuictorum admittuntur.

CAPVT VIII.

HÆc cum negliguntur vel imperfectè fiunt, solent multi defectus committi, quos omnes ad duo capita reuocare possumus, vel enim ad ipsos Scholasticos spectant, vel ad ipsos Præfectos.

Ac primo, Aliquando contingit vt pueri vix villo Dei sensu ac timore teneantur, cuius rei indicium est, quod parum piè ac reuerenter tum in priuatis, tum in publicis orationibus se habeant, sæpe in iis otiosi sint, aliudque mente voluant ac secum ipsi cogitent, quam nobilissimum illud orandi negotium exigat ex hoc veluti contemptu rerum Sacrarum, nascitur etiam neglectus conscientiae parum firmæ in Dei timore, Dei que amicitiam parui facientis, ac parum apprehendentis peccati mortalis malitiam.

2. Vt plurimum erga Præfectos suos inobedientes sunt ac proterui, impudentes etiam adeo vt reprehensi siue priuatim siue publicè resistant & obloquantur.

3. Plurimi ingrati sunt, nec tantummodo quamdiu nobiscum versantur sed etiam postquam à nobis recesserunt ex tanta enim multitudine qui in Scholis nostris versantur, quam pauci memores se præstant, amantesque Societatis à qua tot beneficiis deuincti sunt? Imò quorundam ea est intolerabilis ingratae mentis labes vt si quid vel in instituto viuendique ratione, non arriserit, vel suis moderatoribus reprehendendum putarint, C illico illud vellicent & carpant.

4. Cætera quid dicant, veluti sunt, aucupari omnes otii occasiones, non nisi agrè ad literarum studium se conferre, astute & politicè cum Præfectis suis agere, laudibus amicitiam eorum ac beneuolentiam emere, si eos hac arte conciliari sibi posse putauerint, quo vel debitas ob negligentiam in studiis animaduersiones eorum ope ac beneficio facilius effugiant, vel donaria impetrent, vel laudis aliquid apud parentes mercantur quæ & similia, quamuis in pueris, peccati quandoque vacua sint, quia tamen assentationum, quibus grandiores vsuri sunt, rudimenta esse possunt, omnino extirpanda mihi videantur.

Remedia illorum defectuum.

CAPVT IX.

HÆc autem & alia oriuntur forsitan inde quod Præfecti vel incautiùs, imprudētiusque sese cum illis gerant, vel non satis inculcant seriò quæ ad Dei timorem, amoremque pertinent.

In primis ergo videant an loco sinceræ intentionis soli Deo placendi in eo munere, alios spectent fines humanos, quo quidem nihil magis à ratione alienum esse potest, aut magis ridiculum.

A 2. Videant an sapius pro pueris sibi, suæque curæ commissis orationes apud Deum fundant, pietatemque tum frequentioribus monitis, tum multò magis exemplo suo inspirent; id enim statuere secum ipsi tanquam verissimum debent, non semel duntaxat aut aliquoties cum pueris de Deo agere, satis esse, sed crebrius, frequentiusque diuinorum Iudiciorum, beneficiorumque memoriam esse reuocandam. Cum enim puerilis memoria, in multis, maximè autem in rebus seriis, fragilior sit, non mirum, si sapius eadem iteranda sunt, quo altius, firmitusque inhæreant.

3. An inuigilent vt libros non modo inutiles arceant, sed piorum etiam vsum, lectionemque suadeant. Certè quantos fructus Ecclesiæ Dei pepererit talium librorum vsum, non Iustinus modò, Hilarius & Augustinus præstantissimi veteris Ecclesiæ Magistri sed Ioannes Columbanus & nouissimè Ignatius Societatis nostræ Parens, abundè docent. Et verò si de eo non dubitandum est quod asserit Augustinus ipse, nos quidem cum Oramus, Sermonem & Colloquium habere cum Deo, verum cum legimus, à Deo instrui, quid non sub tanto Doctore addiscat puer, quid Sanctimoniam non adipiscatur, à tanto cultus, doctusque Præceptore adolescens?

4. An timorem Dei eos doceant, argumentis ductis, modo ex horrendis diuinæ Iustitiæ operibus quæ totis passim Scripturæ sacræ voluminibus continentur, quæque vel stupidissimas, plumbeasque mentes emollire possunt: modò ex crudelissima nece acerbissimisque cruciatibus quos nostri causa innocens Christus perferre coactus est, modò ex futurorum, quæ æternum impiorum mentibus infligenda sunt, suppliciorum intoleranda magnitudine, modò ex recentibus atque vt ita dicam calentibus, fumantibusque exemplis quæ variis in locis ad sceleratorum terrorem, iustitiæque suæ commendationem, diuina vindicta exercet.

5. An sapius Beatæ Virginis cultum ingerant, persuadeantque illis nihil Deo gratius accidere posse quàm si dum pestiferæ contagionis adhuc expertes sunt, id est illibati & integri, illibatae Virgini, integræque Matri sese deuoueant. Imperium Matris talibus gaudet auctibus & incrementis; & si Filius inter candentia lilia versari se jactat, certè non minus Parenti amantissimæ volupe est, mentes incontaminatas vitiorumque tabe necdum afflatas, suo cultui obsequioque D mancipatas habere. Itaque non inutile fuerit eorum qui in cultu B. Virginis sanctissimè vixerunt, quasi fasciculum promptum, paratumque habere, & ex eo aliquid cum sese occasio tulerit, prudenter depromere. His & similibus pro comperto teneat, efferatissima quæque ingenia posse emolli. Nullus est ita intractabilis animus, quem non diuina faciem, cicuremque reddant.

6. Parum est diuinarum rerum cognitione imbuiere, nisi industriam, prudentemque administrandam rationem habeas, proinde secum ipsi cogitent, an eorum indolem quorum curam gerunt, sagaciter explorent, non cuius morbo, obuium quodque remedium præscribi debet, aliud febri, aliud calculo, aliud pesti medicamentum competit. Plurimum ergo valet ad scelerem optimamque administrationem, cuiusque mores

pernoscere, cum enim timore alius, alius amore ac benevolentia ducatur, infamia alius, alius laude & præmiis ad literarum virtutisque studium inflammetur, providendum est ut quisque pro ingenii varietate, commodè ad optatum finem perducatur, in eo enim Dei moderamen & ductum sequi foelicissimum fuerit, qui non omnes eodem itinere ad cælum deducit.

7. An caueant, ne otio dediti sint, qui enim otium vitiorum omnium radicem extirpauerit, facile reliqua vitia dissipabit, fontem obstrue, qui rivulum cupis ex siccare. Ideo modò laude cohonestabit, modò præmiis incendet ad laborem. hoc agant, ut pueri intelligant vitium esse quavis Eue pestilentius, eosq; labori assuefaciant ac indurent, apemque imitari doceant quæ nulla non nisi dato signo, quietem accipere potest.

8. An provideant, ne in pejorum familiaritatem, si quando tales occurrerint, sese immisceant, nocturnaque & intempestiva colloquia prohibeant noxiasque illas familiaritates quæ sub specie amicitiae, virus quandoque tegunt. ne sinant proinde horis intempestivis aut duos tantum suis in cubiculis non nisi aperta janua diutius colloqui.

9. Caueant ne dissimulationis impatientes pa-

lam reprehendant, admonendo eos non opportunè minimèque dispositos cum sine autoritatis suæ dispendio, commodius in tempus, correctionem possent reiicere; quamvis enim verum sit illud Apostoli monentis ut importunè, opportunè superior arguat, increpet obtesteturque, prudentiæ tamen est commodas captare occasiones quibus fructuosior sit reprehensio, & utilior. Ira quandoque medicinam non patitur, quæ ubi refedit, medici manum admittit.

10. Prospiciant ne ultra modum indulgeant adolescentibus, liberosque nimium esse sinant, Lectiones eorum non exigendo, compositiones non corrigendo, concedendo ut sæpius dormiant, ludant extra tempora, aut cum sociis tempus terant. Similiter ne puniantur seuerius, tractenturque durius quàm par sit, sed moderatè & amanter, prorsus parentum in morem si quando peccauerint, corripiantur.

11. De cætero intelligant impossibile esse placere omnibus cum nec Christus ipse, quamvis sanctissimus perfectissimusque, id quamdiu vixit impetrare non potuerit, sed fructum, mercedemque laboris sui in patientia & humilitate ab eo expectet qui laborum nostrorum scopus & meta esse debet.

PARS SEXTA.
INTRODVCTIO AD
SOLIDAM PERFECTIONEM,
PER MANVDVCTIONEM AD EXERCITIA
spiritualia S.P.N. Ignatij integro mense obeunda.

Instructio pro ijs qui 3. annum agunt probationis.

CAPVT PRIMVM.

Institutio
huius pro-
bationis.

PRIMO qui ad tertij an-
ni probationem desti-
nantur, diligenter hac
animaduertant, oportet.
Primum illam à B. P. N.
Ignatio sapienter institu-
tam, & multis constitu-
tionum locis commenda-
tam fuisse: decretumque nostros omnes, qui in
scholasticos approbati studia iam sua in socie-
tate absoluerint, priusquam ad gradum vlti-
riorem, siue professorum, siue Coadiutorum
spiritualium admittantur, in hac vltima pro-
batione sedulo exerceri.

Finis huius
probationis

2. Porro finem huius probationis esse in
plena & absoluta suipsius abnegatione ita se
cum diuina gratia exercere; & cum eadem ad
virtutes religioso dignas incumbere, vt fiat
homo in vita spirituali perfectus, idoneumque
societatis instrumentum, ad animas Christo lu-
crificandas euadat. Cum enim societatis insti-
tutum homines non solum litteris, sed multo
magis spiritualis vitæ perfectione conspicuos
requirat; ex illa verò assidua contentione, quæ
per aliquot annos in excolendo per studia in-
tellectu, ponenda est, humilitatis ac deuotio-
nis feruor intepescere soleat; necessarium om-
nino iudicauit B. Pater, vt absolutis studiis
certum aliquod tempus vnicuique tribuere-
tur, in quo vires spirituales instauraret; so-
lidarumque virtutum studio, & profectu
tanquam necessarijs in futurum præsidijs se
communitet.

Media ad
consequen-
dum.

3. Ad hunc verò finem consequendum duo
esse potissimum necessaria, vnum, vt qui ad
hanc probationem mittitur, non perfuncto-
rie ad eam transigendam accedat: sed magna
cum animi simplicitate, & humilitate, arden-

Atque profectus sui desiderio: proponatque sibi
omnino abhorreere ab omnibus, quæ profe-
ctum hunc possunt impedire; totisque ea viri-
bus amplecti, quæ cum ad eundem adiutura,
superioris iudicio videbuntur. Alterum, vt
quæ animo ita statuerit, studiose, constanter-
que exequatur, nihil omnino, quod ad profe-
ctum in humilitate & abnegationem vniuersi
amoris sensualis, voluntatis, & iudicij proprii
& ad maiorem cognitionem, & amorem Dei
conferat, prætermittendo, vt cum in seipso pro-
fecerit, melius atque efficacius, alios ad Dei &
Domini nostri gloriam iuuare possit.

4. Denique cum hac vltima sit societatis pro-
batio, atque ita illam constitutiones vocent, Sedulo in-
cumbendum
merito sollicitum esse debere vnumquemque, vt
ad quam initio perfectionem vocatus est, ad eam
in hac demum probatione acquirendam, omni
ope desudet. Iustum enim esse, vt quem à suis
fructum societas post tot labores & sumptus il-
lorum causa impenso, totque adiumenta tum in
purgando affectu, tum in excolendo intellectu
exhibita iure suo exigit, & expectat, eum nunc
tandem hoc anno reddant. Hac igitur illis ob-
seruanda erunt.

5. In sex societatis experimentis, & alijs simi- Sex experi-
menta.
libus, iuxta nouitatus consuetudinem exerce-
buntur, sumpto initio à spiritualibus exercitijs
per integrum mensem.

6. Orationis tempus idem habebunt, quod Orationis
tempus.
nouitii, tum matutinum, tum meridianum: & il-
lud præterea, quod à communibus occupationi-
bus vacuum, propria cuique deuotio, re cum in-
structore communicata, subministrabit: cum is
potissimum huius anni finis sit, vt intimam il-
lam familiaritatem cum Deo in spiritualibus de-
uotionis exercitijs acquirant, quam societatis
operariis necessariam constitutiones docent.

pernoscere, cum enim timore alius, alius amore ac benevolentia ducatur, infamia alius, alius laude & præmiis ad literarum virtutisque studium inflammetur, providendum est ut quisque pro ingenii varietate, commodè ad optatum finem perducatur, in eo enim Dei moderamen & ductum sequi felicissimum fuerit, qui non omnes eodem itinere ad cælum deducit.

7. An caueant, ne otio dediti sint, qui enim otium vitiorum omnium radicem extirpauerit, facile reliqua vitia dissipabit, fontem obstrue, qui rivulum cupis ex siccare. Ideo modò laude cohonestabit, modò præmiis incendet ad laborem. hoc agant, ut pueri intelligant vitium esse quavis Eve pestilentius, eosque labori assuefaciant ac indurent, apemque imitari doceant quæ nulla non nisi dato signo, quietem accipere potest.

8. An provideant, ne in pejorum familiaritatem, si quando tales occurrerint, sese immisceant, nocturnaque & intempestiva colloquia prohibeant noxiasque illas familiaritates quæ sub specie amicitiae, virus quandoque tegunt. ne sinant proinde horis intempestivis aut duos tantum suis in cubiculis non nisi aperta janua diutius colloqui.

9. Caueant ne dissimulationis impatientes pa-

lam reprehendant, admonendo eos non opportunè minimèque dispositos. cum sine auctoritatis suæ dispendio, commodius in tempus, correctionem possent reiicere; quamvis enim verum sit illud Apostoli monentis ut importunè, opportunè superior arguat, increpet obtesteturque, prudentiæ tamen est commodas captare occasiones quibus fructuosior sit reprehensio, & utilior. Ira quandoque medicinam non patitur, quæ ubi resedit, medici manum admittit.

10. Prospiciant ne ultra modum indulgeant adolescentibus, liberosque nimium esse sinant, Lectiones eorum non exigendo, compositiones non corrigendo, concedendo ut sæpius dormiant, ludant extra tempora, aut cum sociis tempus teneant. Similiter ne puniantur seuerius, tractenturque durius quàm par sit, sed moderatè & amanter, prorsus parentum in morem si quando peccauerint, corripiantur.

11. De cætero intelligant impossibile esse placere omnibus cum nec Christus ipse, quamvis sanctissimus perfectissimusque, id quamdiu vixit impetrare non potuerit, sed fructum, mercedemque laboris sui in patientia & humilitate ab eo expectet qui laborum nostrorum scopus & meta esse debet.

PARS SEXTA.
INTRODVCTIO AD
SOLIDAM PERFECTIONEM,
PER MANVDVCTIONEM AD EXERCITIA
spiritualia S.P.N. Ignatij integro mense obeunda.

Instructio pro ijs qui 3. annum agunt probationis.

CAPVT PRIMVM.

Institutio
huius pro-
bationis.

PRIMO qui ad tertij ani probationem destinantur, diligenter hæc animaduertant, oportet. Primum illam à B. P. N. Ignatio sapienter institutam, & multis constitutionum locis commendatam fuisse: decretumque nostros omnes, qui in scholasticos approbati studia iam sua in societate absoluerint, priusquam ad gradum ulteriorem, siue professorum, siue Coadiutorum spiritualium admittantur, in hac vltima probatione sedulo exerceri.

Finis huius
probationis

2. Porro finem huius probationis esse in plena & absoluta sui ipsius abnegatione ita se cum diuina gratia exercere; & cum eadem ad virtutes religioso dignas incumbere, vt fiat homo in vita spirituali perfectus, idoneumque societatis instrumentum, ad animas Christo lucrificandas euadat. Cum enim societatis institutum homines non solum litteris, sed multo magis spiritualis vitæ perfectione conspicuos requirat; ex illa verò assidua contentione, quæ per aliquot annos in excolendo per studia intellectu, ponenda est, humilitatis ac deuotionis feruor intepescere soleat; necessarium omnino iudicauit B. Pater; vt absolutis studiis certum aliquod tempus vnicuique tribueretur, in quo vires spirituales instauraret; solidarumque virtutum studio, & profectu tanquam necessarijs in futurum præsidijs se communitet.

Media ad
consequen-
dum.

3. Ad hunc vero finem consequendum duo esse potissimum necessaria, vnum, vt qui ad hanc probationem mittitur, non perfunctorie ad eam transigendam accedat: sed magna cum animi simplicitate, & humilitate, arden-

Atque profectus sui desiderio: proponatque sibi omnino abhorreere ab omnibus, quæ profectum hunc possunt impedire; totisque ea viribus amplecti, quæ eum ad eundem adiutura, superioris iudicio videbuntur. Alterum, vt quæ animo ita statuerit, studiose, constanterque exequatur, nihil omnino, quod ad profectum in humilitate & abnegationem vniuersi amoris sensualis, voluntatis, & iudicij proprii & ad maiorem cognitionem, & amorem Dei conferat, prætermittendo, vt cum in seipso profecerit, melius atque efficacius, alios ad Dei & Domini nostri gloriam iuuare possit.

4. Denique cum hæc vltima sit societatis probatio, atque ita illam constitutiones vocent, merito sollicitum esse debere vnumquemque, vt ad quam initio perfectionem vocatus est, ad eam in hac demum probatione acquirendam, omni ope desudet. Iustum enim esse, vt quem à suis fructum societas post tot labores & sumptus illorum causa impensos, totque adiumenta tum in purgando affectu, tum in excolendo intellectu exhibita iure suo exigit, & expectat, eum nunc tandem hoc anno reddant. Hæc igitur illis obseruanda erunt.

Sedulo in-
cumbendum

5. In sex societatis experimentis, & alijs similibus, iuxta nouitatus consuetudinem exercuntur, sumpto initio à spiritualibus exercitijs per integrum mensem.

Sex experi-
menta.

6. Orationis tempus idem habebunt, quod nouitii, tum matutinum, tum meridianum: & illud præterea, quod à communibus occupationibus vacuum, propria cuique deuotio, re cum instructore communicata, subministrabit: cum is potissimum huius anni finis sit, vt intimam illam familiaritatem cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitijs acquirant, quam societatis operariis necessariam constitutiones docent.

Ccc ij

7. A studiis omnino abstinebunt: quare nec noui aliquid videre, nec præterita recognoscere debent. Poterunt tamen præter libellos spirituales vñtatos, legere aliquos similes patres, qui in catalogo recensentur, non eo fine, vt conceptus, aut sententias ad concionandum decerpant, sed vt deuotioni tantum, & spirituali utilitati seruiant.

8. Quo tempore à nouitiis exerceri memoria solet similiter, & ipsi aliquid per semi-horam ediscant, veluti psalmos, & Epistolas S. Pauli, nonnullos ex minoribus prophetis huius generis alia, prout instructor consultum in Domino iudicauerit.

Partitio
temporis.

9. Ad vitandum otium, & vt cum fructu tempus exigant, & distinctas habeant, horas, & spatia lectionis sanctorum patrum, meditationis, orationis vocalis: vtantur diligenter examine particulari non solum ad vitia extirpanda, verum etiam ad vñum, & conseruationem virtutum.

Loqui cum
aliis.

10. Intelligant sibi non fore liberum colloqui cum nostris aliunde venientibus, aut externis absque facultate instructoris: neque expedire ad vitandas importunas distractiones, vt cum aliis etiam, aut inter se indifferenter agant, aut conuersentur, sed cum iis tantum quos superior cui-libet assignabit.

Ad signum
campanæ.

11. Cum signum datur exeundi vel ad concionem, vel deambulatum, nullus ab accessu cum aliis ad aulam eximatur, vt ibi singulis comites assignentur.

Exercebun-
tur in humi-
lioribus.

12. In ministerio culinæ, & cæteris corpora- libus exercitationibus omnia præstabunt, quæ nouitiis solent, seu tempus spectetur, quo singula præstanda sunt, siue occupationis spatium, quo explenda est. In his vero sic se à præfecto dirigi sinent, sicut ipsimet Nouitii.

Legent ad
mensam.

13. Legent ordine suo ad mensam, in exhortationibus & conferentiis assidui erunt, in omnibus denique communibus exercitiis, eam diligentiam adhibebunt, qua nouitios non æquare modo, sed superare studeant.

Recreatio.

14. Communem recreationem simul omnes sic agant, vt dum ea, quæ pios religiosos decent, loqui assuescunt, deinceps etiam cum extraneis ea colloquia miscere norint, quæ pietatem redoleant, & audientes ædificent.

Non de se
sogitent.

15. Caueant ne vlla ratione scire satagant, aut conicere quid ipsis peracto tertio anno futurum sit, & qua in re superiores occupare illos statuunt: sed cum indifferentia obedientiæ nutum præstolentur.

Silentium.

16. Si quando extra horas recreationis à superiore conceditur, vt in horto relaxandi animi causa tempore aliquo deambulent, singuli seorsim incedent, silentiumque seruabunt: & importunis horis per domum non discurrent, sed in suis cubiculis, locisque designatis se continebunt.

Legat singu-
lis mensibus

17. Hanc instructionem, & regulas semel saltem singulis mensibus, ac sæpius etiam legant, vt in praxim vñumque reducant.

Modus utiliter tertium Annum peragendi.

CAPVT II.

In tertio Anno applicandum serio animum ad intellectum scientia practica illustrandum.

Quamquam vix dici queat quicquam quod ad recte peragendum; probationis annum facere possit quod non contineatur tum in constitutionibus, tum in ordinatione tam antiqua, quam noua ea de re edita à R. P. N. Claudio Aquauina; ad rectum tamen eorum quæ ibi traduntur ordinem & vñum nonnulla obseruare, non erit inutile. Illud autem imprimis sibi debent persuadere ij qui ad hanc probationem destinantur, mitti se non ad quietem & vacationem à studiis, sed ad vñissimum studium & eminentem quandam scholam totius perfectionis, ac proinde operam dare necessario debere, vt in ea versentur diligenter. Horum autem diligentia ad duo potissimum pertinet.

Primo enim persuadeant sibi quod verissime studere debent, & quacumque ratione poterunt illuminare practice intellectum sic vt penetrent bene & solide quæcumque spectant ad naturam ipsam & essentiam perfectionis, ad tres eius vias & gradus, ad instrumentorum etiam singulorum quibus iuuatur perfectio naturæ & vñum, qua in re studio & speculatione etiam accurata opus est. Et certe quamquam constitutiones vocent hanc scholam affectus, quia tamen naturaliter pendet affectus ab illuminatione intellectus dici non potest quantum in perfectione acquirenda præsidii, quantum ad iumentum & soliditatis adferat clara distinctaque cognitio naturæ perfectionis & instrumentorum.

Quare B. P. N. §. 2. commendat vt in hac probatione insistant his quæ ad maiorem cognitionem & amorem conferunt. Et valde mirum est nos totos annos tanto cum labore speculari, quid sit locus, quid tempus, quid quantitas; Existimare vero occultam perfectionis essentiam cursim pios nonnullos libros legendo posse comprehendere: Existimo igitur opus esse aliquo solido studio, vt solidè spirituales euadamus, quod tamen omnino practicum esse debet, quonempe intellectus illuminetur, vt voluntatem inflammet, & eius praxim dirigat.

Itaque 2. loco conari debent vt quod studendo intellexerint re ipsa magno affectus feruore exerceant, atque ita scientiam illam spiritualem quæ speculando acquisita fuit faciāt practicam, & ipso vñu experimentalem. Et quia hac affectuosa praxi perficitur ipsa sciētia practica, ideo potissima cura in affectus feruore ponenda est, ob quam constitutionem vocent eam scholam affectus, quia sciētia quæ ibi traditur, finis est praxis id est affectus voluntatis constanter diuino

bono adhærens, & solidarum virtutum exercitiū perfectum ex solida intellectus cognitione promanans. Et certe nemo vnquam veram & certam spiritualium rerum scientiam adipiscetur, nisi vtrumque coniungat, nec dici potest spiritualis, qui legit multos libellos spirituales & de iis bene discurret, sed qui præeunte cœlesti lumine solidæ rerum spiritualium scientiæ quam didicit verum vsum & praxim prudenti experientia primū circa se, deinde circa alios consequutus est.

Obiectum Duplex scientiæ practicae in 3. Anno acquirenda, sunt finis & media.

Et 1. de fine

CAPVT III.

DVplex est pars obiecti scientiæ illius practicae quam studio & operatione acquirendam esse diximus: vna est ipse finis, altera comprehendit media.

Finis non est alius quam perfectio propria & aliorum, quare ante omnia circa finem duo sunt curanda. Primo vt perfectè cognoscatur natura perfectionis illius ad quam vocati sumus, & ad quam iuuare alios debemus, quæ quoad essentiam quidem consistit in perfecto amore, & quoad integritatem in virtutum omnium solida possessione, quoad exemplar vero nobis propositum in Christi imitatione, vt ita Deum amemus sicut Christus ipse dilexit: cum autem varij de amore Dei & natura totius perfectionis, & virtutum scripserint, expedit certe si qui legendi sint, illos eligere qui ea de re tractarunt solidius, ex quibus valde vtile erit accurato studio rimari ad fundum vsque totam perfectionis naturam, causas partes, modos &c. & de his sibi breue aliquod scriptum componere perinde ac si alijs tradere oporteret: sic enim & penetrabit magis, & sibi imprimet ideam illam ad quam tota vita spectare debet, verum debet hæc cognitio esse practica. Praxis autem propria est intentio ipsa finis, & efficax quoddam desiderium, totam amoris diuini virtutumque perfectionem, prout in Christo elucet complectendi, & si procul ab ea nos abesse videamus omnibus modis in eam paulatim, per virtutum quibus egemus gradus tendendi: Nam sine hoc desiderio, siue praxi nemo ea quæ de natura perfectionis studio affectum se esse putat vere intelliget. Contra vero si toto in ea conatu feratur, experietur ex hac intentione, vt totius scientiæ sanctorum principio diffundi lumen quoddam copiosum conclusionum practicarum, non secus atque radios ex sole quibus clarissime & distinctissime intelliget & quo sibi tendendum, & quibus vijs, virtutumque omnium naturam penetrabit.

Quæ sint media ad illum finem, & quo ordine usurpanda.

CAPVT IIII.

AD hunc finem consequendum varia in hoc 3. anno media sunt quæ commodè reuocari possunt ad quatuor veluti capita: primum pertinet ad dispositionem cum qua suscipi debet hæc probatio ab iis qui ad eam destinantur de qua §. sequenti.

Secundum complectitur orationis & totius cum Deo communicationis studium, ad quod pertinent exercitia spiritualia, iugis Dei præsentis memoria, praxis regulæ electionis B.P.N. oratio mentalis, officium diuinum, & vocalis oratio, Sacrificium missæ, confessio, & communio, vtrumque examen conscientiæ, lectio spiritualis & alia id genus.

Tertium. Ad mortificationem sui integram perfectamque spectat, cuius studium cum Dei communicatione indiuisa societate cohæreat necesse est. Huc autem refertur variarum virtutum praxis, potissimum vero humilitatis, paupertatis, castitatis, obedientiæ. Atque 2. hoc & 3. medium ita sibi coherent, vt in ipsa praxi vnum ab alio separari non queat. Et ipsa quidem oratio est maxime generale & excellens medium quo omnes ad vnum sancti suam perfectionem & Dei gloriam promouerunt. Nam ipsa est quæ animam efficit puram & sanctam, nec sinit esse inanem, vel male compositam, sed replet Deo, componit tum mortificationis, tum virtutum omnium exercitio motus eius omnes, cœlesti quadam generositate eam perfundit, vt nec ad leuiiores quidem culpas, aut inutiles nugæ se abijciat, vt nihil magnum in mundo reputet præter Deum, vt labores vitæ huius, & tribulationes, mortem etiam ipsam nihil reformidet, nihil sibi difficile, nihil asperum putet, quod ad Dei gloriam possit esse vtile: quare profectus in orationis & communicationis cum Deo studio, est mensura quædam perfectionis, adeo vt omnino quisque ad perfectionem progredi altius queat, aliorum salutem ac Dei gloriam promouere, quo se magis veræ & solidæ orationi dederit quare non mirum est si societas cui summa perfectio & Dei gloria proposita est, hoc imprimis in 3. anno requirat, quæ etiam de causâ vocat scholam affectus.

Hoc igitur debet esse commendatum vt accedens ardentissimum quoddam & insatiabile, sæpe imo continuo cum Deo conuersandi familiariter excitet desiderium, quo fiet vt solutus alijs alacris in eius amplexus ruat & discat toto hoc anno praxim ad Deum intrandi, & exeundi, adeo vt siue hoc tempore, siue tota deinceps vita non tantum quando consueta Deum orandi hora est, sed etiam extra id tempus quotiescumque vel vnum momentum temporis vacuum necessaria occupatione conceditur, libero animo sistat se Deo, & deinde reuocante alio negotio ab eo dimissus egrediatur ad eius gloriam

promouendam, cum autem varia sint exercitia interna, quibus cum Deo occupari possumus; de his deinceps agendum erit: hoc loco solum id monuisse sufficiat, inexplabile quodammodo versandi cum Deo desiderium necessarium esse ei qui velit serio proficere.

Huic desiderio communicandi cum Deo debet omnino coniunctum esse par desiderium mortificationis propriæ quæ plerumque vel solet præcedere orationem, et necessaria dispositio ad illam vel eandem comitatur cum compescit difficultates quæ in orando occurrunt, vel eandem sequitur & ab ea perficitur ut necessaria ad ea quæ in oratione proposuimus exequenda: quare commendatur à B. P. N. in hac vltima probatione verbis grauissimis §. p. c. 2. §. 1. tum orationis, tum mortificationis studium, vbi ait debere illos qui in illa versantur sese diligentius in schola affectus exercere, & in rebus spiritualibus & corporalibus, quæ ad profectum in humilitate & abnegatione vniuersi amoris sensualis, voluntatis, & iudicii proprii, & ad maiorem cognitionem & amorem Dei conferunt, insistere, additque rationem hanc, ut cum in seipsis profecerint, melius ad profectum spiritus, alios ad Dei & Domini nostri gloriam iuuent. Et certe duo hæc in eum finem valent plurimum, seque mutuo conseruant, acuiunt, perficiunt, nec vnum sine alio aut stare diu potest, aut efficax esse ad opem ferendam proximo; quæ autem sit necessaria mortificatio, & quomodo, quoue ordine dicetur postea.

Quartum caput continet eas virtutes & exercitia quæ ad iuuandum proximum spectant, quò spectat vnio & charitas fraterna, zelus animarum, functiones varix: hæc autem media finita accommodanda sunt ut quam requirit societas spiritus perfectionem perficiant, quare adiungi omnibus debet amor instituti, & ex eo deriuari necesse est ea quæ ad singulorum vsum sunt necessaria.

Quamuis autem necessarium videatur ab initio nullius ex ijs medijs abijcere curam, sed omnia quantum dabitur complecti, fieri tamen non potest, ut omnium perfecta cognitio acquiratur si confuse & temere procedatur, quare licet nullum negligatur, est tamen operæ pretium singula ordine sibi describere, ut certo tempore cuiusque natura inuestigetur, & attentioni vsu vera praxis acquiratur. Quis porro debeat is esse ordo non facile dixerim, pendet enim ex varijs circumstantijs, & in exercitijs spiritualibus, cum seipsum quisque considerat, & singulas diei actiones perpendit, facile potest iudicare cui rei imprimis operam dare debeat. Si tamen naturam rei attendamus puto satis commodum fore eum, quem deinceps singula media percuttendo, sequemur.

Quanam sit bona, qua mala dispositio accedentium ad hanc probationem.

CAPVT V.

HAc de re expendenda sunt quæ habet R. P. N. Claudius Auauia in instruct. 12. initio vbi quæ dici possunt breuiter & solide attingit. Duo tantum addam. Primum est ut cum eo prorsus spiritu suscipiatur hæc probatio, quo est à B. P. N. instituta, & à societate commendata, alioquin vel inutilis erit, vel eo minus utilis, quo longius quis ab eo spiritu fuerit. Certum est B. P. Nostri diuina quadam prudentia instructum ab experientia vsuque præclarum hoc institutum haurisse. Cum enim Dei prouidentia primorum patrum iter hierosolymitanum quod peractis studiis erant aggressi, interruptum, & annum integrum expectare constituisent opportunitatem nauigandi, interim distributi in varias Italix partes & ciuitates orationis & mortificationis excellentis exercitijs exculsi huius probationis formam quandam societati reliquerunt, & societati constituendæ propriam occasionem ob ingentem ex illo fructu secessum dederunt, ut patet ex lib. 2. vitæ B. P. N. capite 8. & sequentibus. Itaque tantum refert ad societatis conseruationem tertij huius anni cursum aggredi prout conuenit, quanti fuit ad eiusdem foundationem primos nostros patres ita posuisse in Italia annum illum, in quod exemplar intueri conuenit eos qui ad hanc probationem destinantur.

Alterum est hoc efficax & ardens desiderium bene collocandi huius temporis solere impediri, ex eo præcipue quod præterita vita remissior fuerit. Inde enim contingit ut nonnulli non secus ac viatores aliquot annis in religiosa conuersatione positos defatigati subsistant, & vel ad ignauum quoddam otium aspirent, & ideo in hac probatione solam sibi quietem & otiosam vitam proponunt. Quod nonnumquam honesto prætextu excusant, siue laborum in scholis positum, siue valetudinis non integræ, siue alio quocumque vel opinionis, aut doctrinæ, aut virtutis suæ vento inflati putent se minime illa egere, & ideo perfuasi orie hoc tempus positum veniunt, qui certè eo amplius hoc egent remedio, quo vel minime egere se putant vel magis repent. Equidem dubitari non potest quin studiorum continuum per tot annos exercitium mirum in modum spiritus deuotionis & mortificationis exsiccet, adeoque videri possit quibusdam difficilior ille transitus ab eorum occupationibus ad hæc humilia, & dura exercitia. Cæterum experientia docuit hætenus illos qui tempore studiorum spiritus religiosi conseruandi aliquam rationem habuerunt, cum his peractis ad tertium annum destinantur, non tantum non ægrè, sed etiam libentissimo animo id suscipere, & non secus

ac lapides in aëre suspensos ruptis vinculis in centrum suum rapi, ac dicere Dirupisti Domine vincula mea tibi, sacrificabo hostiam laudis, vota mea Domino reddam. Et vero cum quis ita resistit, cum hæret, cum lentum se & tardum experiatur, cum veluti ad corporis quietem, aut inutilem sibi occupationem perfunctorie & remisso animo accedit, is quidem effectus est torporis vitæ pristinæ, & evidens argumentum cum non satis comprehendere perfectionem ad quam vocatus est, ac proinde nec tanti illam facere quanti debet: in quo totius vitæ fundamento cum erret quid ab illo bonæ frugis expectari queat? Quare si quæ huiusmodi mala dispositio adsit, omni opere curandum est, ut tollatur; quod fieri potest partim consideratione eorum in instruct. 12. Initio, partim ipsis exercitiis spiritualibus, quibus eminentis societatis perfectionis cognitio & estimatio augeri, & quam procul ab illa simus in notescere, & voluntas ad eam omni studio amplectendam vehementer incitari consuevit.

Quomodo Exercitia spiritualia initio sint peragenda.

CAPVT VI.

INter alia experimenta quæ in vltima probatione præscribuntur locum primum habent exercitia spiritualia quæ integro mense fieri debent, & quamquam tam longum tempus non nihil reformident, nihil tamen videtur de eo detrahendum, nisi manifesta ratio, vel obedientia secus postulet, imo toto affectu suscipienda sunt nec tantum ad 30. dies sed etiam ad longius tempus si ita resferat; quare pusillo animo illi sunt nec satis generose suum profectum desiderant, qui initio terrentur hac denunciatione cum constet contrarium extitisse spiritum primorum patrum, qui ad tam utilem occupationem, & iucundam cum Deo conuersationem tam cupido animo ferebantur: Certe in exercitiis hisce ponendus est quodammodo fructus non tantum totius anni probationis, sed etiam reliquæ vitæ. Quare quamuis hoc medium particulare videatur, tamen ad finem ipsum & cætera media valet plurimum, cum hic ea omnia quodammodo delineari, & primis suis veluti coloribus depingi oporteat, quæ tota deinceps vita perficienda erunt. Nam in exercitiis ea proponuntur quæ ad finem nostrum nempe perfectionem & proximi, deinde vero ad media illi fini utilia spectant: ut non solum intellectu & cognitione sed etiam voluntate & affectu, atque adeo præctice comprehendantur. Cum enim prolixiora sunt multum temporis, opportunitatis, luminis, caloris spiritualis suppeditant, ut quisque penitus intueri possit quænam sit perfectio in genere, quæ item perfectio societatis in

particulari: Deinde vero quantum ab illa distet, quibus se sentiat impedimentis distineri; Denique ut insatiabili desiderio, ardenti-que animi studio, atque maximo mentis furore aggrediatur, totis ad eam viribus contendere. Nam eo spectat fundamenti consideratio, & tota prima hebdomada & in 2. meditationes de Christi Domini vita, quæ ut nobis tanquam in lucidissimo speculo eam perfectionem quam prosequimur repræsentat ita est efficacissimum ad eam incitamentum. Et vero dubio procul si bene & serio tempus hoc collocetur, tum perfectionis nostræ cognitio distincta, tum eiusdem inflammatum desiderium Deo inspirante consequetur, satis experientia ipsa comprobatur: præter meditationes autem & directionem lectio spiritalis multum adferet adiuuenti, quam in prima quidem hebdomada, de primo statu perfectionis deque eius impedimentis, in secunda vero de Christi Domini amore & imitatione, atque adeo de 2. via: deinceps vero tam de natura ipsa perfectionis, & 3. via instituenda putarem. Adiuncta suis temporibus diligenti lectione tum libelli exercitiorum, tum directorij; regula etiam electionis quam B. P. N. tradit in primo modo electionis perpendi hic poterit, ut exinde eiusdem praxis inchoari possit.

Atq; hæc de perfectionis essentia quæ cogitata & meditata erit, breuiter sunt annotanda ut eius nobis quamdam ideam formemus quam tota vita ante oculos habeamus, & hæc de fine.

Quod ad media vero attinet & omnia & singula siue ad orationem siue ad mortificationem spectent prout in variis exercitiis suppeditantur sunt examinanda, & recte componenda quantum res & tempus feret, in omne futurum tempus, quare iis distributis pro opportunitate, vnum vno vel pluribus diebus prout necessum videbitur, considerandum erit attentè, & forma eius accurata si fieri possit, sin minus rudis delineanda: quod vero in vnoquoque obscuro erit, quod difficile, annotandum diligenter donec accuratiori studio & vsui suo cuiusque ordine vacetur. Nec tamen interim minus accurate quæ concepta fuerit forma, etsi adhuc rudis vsurpanda est; ex ipso enim diligenti vsu quæ prius obscura & difficilia facilia, & manifesta reddentur.

Præterea in tanta luce & sui ipsius cognitione valde expediet certum sibi ordinem quisque describat, quo conceptum singulorum mediolorum vsum & exercitationem maiori studio & ad proximam, attentiori excolat, ut verbi gratia statim ab exercitiis ad vnum mensem suscipiat studium, vel intentionis totius perfectionis finis, vel præsentis Dei, vel orationis mentalis cum paupertate spiritus, sic ut non tantum conetur eam formam seruare quam statuit, sed etiam legendo authores, qui ea de re tractarunt studere, ut penitus intelligat quæ ad eius naturam & vsum pertinent, & re ipsa quæ studio discit experientia conetur cognoscere in seipso. Et ita altero mense ad aliud progrediatur semper coniungendo cum oratione mortificationem iuxta ea quæ statim dicentur. Hæc vero ordinis distributio sic optime fieri poterit, quando in otio maiori singulæ actiones & media discutiantur. Et

ex ea discussione apparet quid magis urgeat, quid plus difficultatis habiturum videatur, quid requirat plus temporis. Hoc fundamento bene collocato totius anni tertij cursus vtiliter conficietur.

De exercitio presentia Dei.

CAPVT VII.

QUæ hætenus diximus pene ad .3. & 4. caput mediorum, id est orationem & mortificationem pertinent in genere, nam quamquam exercitia spiritualia ad orationem omnino pertineant, tamen vniuersim tam finem quam media omnia cætera componunt & dirigunt. Iam vero seorsim de his medijs quæ ad orationem pertinent agendum, deinde de alijs, quamquam vt sæpemonuimus non debeat à studio mortificationis separari orationis studium. Quare operæ pretium erit statim ab exercitijs vtrumque coniungatur ex æquo vt sicut in speculatiuis vtiliter fit, ita etiam in schola hac affectus matutinum tempus vni, pomeridianum alteri studio dicetur, siue ad leuandum tædium, siue vt se mutuo iuuent. Nam sicut sine mortificatione oratio non potest esse perfecta, ita nec sine oratione potest esse mortificatio, aut constans, aut feruens, & deuota, aut efficax: Itaque pariconatu vtrumque studium est amplectendum. Omnis porro orationis & familiaritatis cum Deo fundamentum est Dei presentia, cui proinde aliquod tempus tribuendum est, & inter omnes modos quos habet Crombetius, omnibus studio accurato discussis, tres aut quatuor aut plures efformandi sunt, & orationibus, conuersationi, externis actionibus nostris practice accommodandi. Certe quanti id sit momenti dici non potest, & experientia compertum est, multos ex hoc vel vnico in reliquam vitam, post peractum, annum probationis, in medijs occupationibus plurimum adiumenti hausisse, & ingentes fructus retulisse. Hinc enim profluit vis omnis orationum iaculatoriarum, quibus homines occupati conceptum mane feruorem & vniõnem cum Deo conseruant & fouent in periculis & difficultatibus tutos se & generosos præstant & in tribulationibus alacres. De hac autem re legi poterit P. Crombetius, P. Arrias, & P. Du pont in duce & vltimo opere.

De Regula Electionis.

CAPVT VIII.

Regulæ illius quam tradit B. P. N. in primo modo electionis praxis magnum adiumentum accipit à Dei presentia, tota autem refertur ad intentionem finis, quare præsupponit magnam eius notitiam & sitim in exercitijs spiritualibus excitatam, quæ vt augeatur vtile valde erit aliquod tempus huic exercitio dare. Est enim mirabilis quadam machina quam B. P. N. primus construxit & docuit, quare puto eius vsum non diu post exercitia spiritualia inchoandum, aut deinceps deferendum: nam optime cum alijs omnibus coniungi potest, & verò debet vt ea dirigat nimirum in finem ipsum. Est enim veluti cementum quo cum Deo opera omnia iunguntur. Est machina qua in Deum sustolluntur, & animæ instar qua viuunt, & feruent omnia. Est suauissimum condimentum, quo exercitiorum omnium difficultates temperantur. Est denique veluti fons luminis practici ex quo velut fonte quodam in omnes vitæ partes lucidissimi radij prodeunt quibus partim præteritas actiones diiudicemus, partim futuras disponamus, vt autem vitetur quod posset in hoc exercitio contingere, & maior vtilitas existat, non abs re erit, si primis mensibus ad maioris Dei gloriæ bonum quod est obiectum proprium amoris Dei expresso actu intentio dirigatur, alijs denique voluntatis cum Diuina conformatio quæzatur. Quæ de re videri posset qui compositus est paruus tractatus. Nam tria hæc ad electionis regulam pertinent, suntque semper ad manum habenda vel singula quod initio expedit, vel omnia simul quod vsu ipso acquiritur fieri, vt ad mensuram istam non solum discamus omnes nostras actiones internas exigere, sed etiã ipsa perfectionis instrumenta, & media atque exercitia componere, cum verus eorum vsus à fine ipso vel potius finis intentione prorsus dependeat. Ergo iterum repetendum est omnino expedit, vt hæc norma non deponatur vnquam è manibus quam merito vocare possumus instrumentum instrumentorum & instituti societatis summam.

De oratione Mentali.

CAPVT IX.

Inter alia instrumenta præcedit dignitate augustissimum sacramentum & sacrificium; deinde officium Ecclesiasticum, quare vide-

retur vtrumque orationi mentali præmittendum: verum quia hæc si bene fiat optima est ad illa dispositio, idcirco puto proximam ei post examen curam tribuendam. Est autem hæc materia amplissima, deque ea extant plurimorum tractatus Suares tom. 1. de religione habet vnum de ea librum. Ex eo P. Du pont ita suam ducem præcipua deriuauit. Libellus exercitiorum summam omnium continet; cæterum quæcumque de ea tradi solent præceptiones, etsi vtile sit eas ad certa capita bona methodo ad suum vsum reducere, tamen non bene intelliguntur vnquam nisi frequenti earum exercitio à Deo lumen practicum hauriatur. Opus enim orationis opus Dei est, qui nos orare facit simul etiam orandi modum ostendit. Et certe excolendum est hoc instrumentum eo diligentius quo & Deo nos magis vnit, & ad magna efficienda plus valet, debetque sibi quisque persuadere se & eo fore in ea quam prosequitur perfectione quæ in Dei amore consistit progressurum longius, & plus utilitatis proximo allaturum quo fuerit orationi magis deditus, qua etiam de causa in tertio anno plus temporis mentali orationi tribuitur & commendatur omnibus vt pro cuiusque affectu & deuotione, sponte etiam diutius ei vacent.

De examine Conscientia.

CAPVT X.

Post orationem mentalem inter omnes spirituales exercitationes examen conscientia vtrumque primum locum tenet, eo quod valeat multum ad nostri cognitionem & mortificationem ita inferuiat vt ad illam potius spectare videatur vel ad vtramque pertineat. Nam vim tam orationis quam mortificationis continet apte ad efficacem vitiorum medicinam: quare in vita spirituali nihil maioris momenti esse prudentes & experientia iudicant: de eo scribunt multi. Depaz, Riccius, Du pont, aptissime autem coniungitur cum regulæ electionis praxi, sic vt per regulam illam facienda disponamus, & deinde ad eandem facta per examen discutiamus. Et quidem valde iuuat pridie vespere de totius diei sequentis actionibus earum præcipue initio & fine deque modo ipso decernere aliquid secundum regulam illam: sic enim fit vt ad illam veluti catenam annexæ actiones non tam fortuitis occasionibus prorumpant temere, quam recta animi destinatione ordinate emittantur, & præeunte veluti ea face nihil in illis tenebrosus nihil cæcum appareat. Ergo tribuendus vnus aut alter mensis, tum studio ipsi spiritualis huius exercitii vt eius natura bene penetretur & aliquod scriptum commodum de eo conficiatur, tum praxi, vt cum quæ cognita sunt ad vsum reuocantur, fiant ipsa experientia firmiora & clariora. Nec omittendum est vt notentur quæ ad hanc praxim Dominus communicauerit lumina quod idem faciendum est in oratione & aliis exercitiis omnibus. Porro particularis exa-

minis primo mense suscipienda est cura. Nam eius ope tum suscepta pro eo tempore exercitia, tum cæteræ omnes actiones recte componi & perfici debent.

*De Sacrificio, & Sacramento
& visitatione sanctissimæ
Eucharistia.*

CAPVT XI.

Christum Dominum in SS. Eucharistia vel offerre ipsi nos, vel alijs offerentibus adesse, vel recipere, aut saltem visitare possumus. Atque hæc omnia quomodo recte & fructuose fieri possint in 3. anno inuestigandum studio & ipso vso discendum, & certe cum in Ecclesia catholica nihil sit dignius, & vtilius, atque ad vñionem cum Deo efficacius, existimandum est esse instrumentum ad perfectionem potentissimum nec vllum esse circa quod aptandum & perficiendum noster omnis conatus occupari queat cum maiori merito & utilitate: vtiliter autem sibi quisque eliget, primo quæ ad excellentiam & æstimationem tanti mysterii facere possunt; secundo quæ ad præparationem Sacrificii spectant. Tertio quæ ipsam oblationem Sacrificii perficiunt. Quarto quæ ad communem pertinent. 5. Quæ vt sacrificio deuote interesse possimus, iuuare queunt. 6. Denique ad SS. Sacramentum crebro visitandum cum fructu conducunt.

De officio Diuino.

CAPVT XII.

Proximam sibi curam postulat Diuinum officium quod quoniam ex obligatione attente & deuote legendum incumbit, nemo non videt quanto opus studio vt quæ ad eam deuotionem pertinent procuremus. Itaque legendi hi authores qui de eo scripserunt inter quos P. Du pont in vltimo tomo operis addit etiam omnino posset epistola R. N. P. Claudii Aquapuzæ ea de re, & P. de Paz. & esset vtile annotare ex vita P. Fabri eas industrias quibus S. ille vir solebat sese in hoc exercitio subleuare. Et certe si doctrinæ de officio diuino soliditati annectantur tam hæc industria, quam similes multæ quas diuina bonitas communicabit vbertim ei qui se disponet, dici non potest quantum inde spiritualis luminis & feruoris hauriet.

*De lectione spirituali & aliis
exercitiis.*

CAPVT XIII.

Non est opus singula percensere quæ supersunt vno enim verbo dicendum est lectionis spiritualis, litaniarum & id genus piarum occupationum naturam inuestigandam esse studio, deinde praxi: Nec mirari quisquam debet in hac schola affectus ita commendari studium ipsum, cum vt iam diximus, plurimum momenti sit in eo vt intellectus practicè illuminetur. Quare quamuis libelli pij qui passim iam conscripti sunt de sola perfectione, & eius praxi vtiliter legi possint, tamen ea sola lectio non sufficiet, nam plerumque ad fundum vsque naturam illarum actionum non discutiunt, & licet quandoque attingant, tamen id faciunt ita leuiter & obscure, vt non possit satis penetrari. Horum enim intentio est facilioribus præceptionibus lectorum quorumcumque etiam imperitorum capacitati sese accommodare, itaque Tyrones docent, non formant magistros, docent quomodo vna quæque actio facienda sit, nec supremas rerum causas & principia tradunt, sed deductis inde conclusionibus quasi quibusdam riulis leuiter irrigan legentium animos. At vero longe vtilius est rem à suis vsque principiis accersere, & solida practicarum virtutum cognitione implere intellectum, sic enim perpetuo voluntatem stimulabit, & non desinet ducto à principiis discursu practiceam conclusionibus virgere, vt in vsu adeo præstantium instrumentorum perfecto non torpeat, quod non contingit quando leuiter tantum capit intellectus harum actionum siue spiritualium instrumentorum naturam facili lectione libellorum spiritualium contentus. Nam voluntatis feruor qui forte excitatus erat ipso vsu in 3. anno probationis, cum deinde aliis vacandum est æque facile languescit, nec (cum suis ipse principiis destituatur) efficaciter satis excitari potest. Ergo huic omnino spirituali scientiæ non perfunctorie, sed solide, serioque studendum est, & tantum cuique exercitio temporis tribuendum, quantum dictabit prudentia, & particulares circumstantiæ permittent. Meminisse autem semper oportet iungendam praxim & vsum proprium, quo fit vt scientia illa practica sit, & scientia sanctorum, & diuino lumine tanquam sigillo quodam admirabili & intellectui & voluntati profundius imprimatur.

Quod cum studio orationis iungenda sit mortificatio.

CAPVT XIV.

Vm pergit sensim excolere spiritualium actionum instrumenta, debet etiam, vt supra monuimus, progredi æque in studio & praxi. Mortificationis, vt aptè mortificatio orationi adhæreat, nec enim hæc duo patiuntur à se inuicem diuelli, nam ex his componitur totum ædificium perfectionis quod omnino ex vtraque parte assurgere æqualiter debet, nec spectari potest soliditas nisi vtraque pars aptè cōmittatur. Quare cum Deus voluit aliquos excellenti sanctitate ad suam gloriam ornare eos initio conuersionis non orationis tantum crebro vsu sed acerrimo etiam mortificationis spiritu exercuit, vt prorsus eos mutaret sibi que aptaret. Sic S. Benedictum, aut hore D. Bernardo in sermone de eo, ita S. Franciscum, ita etiam B. P. N. Manresa. Certe experientia quotidiana docet eos ad Dei gloriam longe esse vtiliores, qui vel in 1. Nouitiatu hoc spiritu pleni fuerunt, vel postea siue in 3. anno, siue alias in variis occasionibus huic viæ institerunt diligentius, & tempore aliquo congruo studio illi pro Deo perdendi se ipsos animasque suas addixerunt. Cum enim ad societatem primum accedimus, sicut est imperfecta satis Dei nostri que cognitio, ita mutatio vt plurimum non fit nisi superficialitè, si non decrescit feruor, saltem non solet augeri, imo sæpe multiplicantur, & corroborantur imperfectiones, quare post illa egemus maxima mutatione, quæ non ab oratione tantum pendet, sed etiam à mortificatione. Euertendum est igitur solum cordis nostri, studiorum occupationibus, & externarum rerum vanitatibus æque vt spinis syluæ scens & mutandi penitus affectus & inclinationes. vt spirituali aratro non leuiter detonsa, sed ad fundum vsque subacta terra animæ nostræ, diuinæ sationi sit aptior ad multam frugum vbertatem. Ad hoc expedit statim ab exercitiis veræ mortificationis & virtutum ad eam spectantium naturam inuestigare, & eos aucthores legere qui de ea scripserunt, & quandoque non erit inutile vbi eius naturam, causas effectus partes, attenta consideratione penetrauerit in breue aliquod scriptum dirigere non absimili modo quam solemus in Philosophia & Theologia de vnaquaque materia suas tractationes componere, quo in opere velim haberi maximam rationem instituti, sic vt quæcumque in Bullis Pontificum, constitutionibus, ordinationibus, epistolis PP. NN. historia societatis, vitisque PP. NN. ea de re habentur, non tantum legantur attentè, sed suis locis aptè concinèque addantur, vt generalis de mortificatione scientia ad formam

societatis spiritus temperetur & facilius ad nostram praxim tota accommodetur. Id autem dum fit non possunt non venire in mentem quaecumque nos infestant malae propensiones cum suis remediis, quo fit ut scientia illa reddatur practica dum poenae in nobis multiplices imperfectionum fibras quas legendo speculandoque inuestigamus, vigere cernimus & horremus. Deinde quo quemque ordine atque armis aggredi & oppugnare debeamus, decernimus; quod si accedat executio ipsa & usus feruensque ac frequens mortificationum exercitium iam speculativa illa scientia fit practica, vltu ipso & experientia discimus, quid cuique imperfectioni malitiae virium pertinaciae insit, quid in vnoquoque remedio positum sit spei & efficaciae ad victoriam; quae ut certior non est omitendum curandum esse ut regula electionis, idest maioris gloriae Dei vel amoris, vel imitationis Christi singula mortificationis opera informet iuxta dicta §. 12. probatur etiam plurimum ut si quae occurrant lumina siue orando aut meditando, siue interpugnandum, ea annotentur diligenter siue futura deinde adiumento, vsui, & praxi, siue additura aliquid clarioris cognitionis ad id breue scriptum quod hac de materia collegimus. Porro quod ad modum & ordinem, qui in hac praxi tenendus est, pertinet, cum in exercitiis spiritualibus quae initio fiunt non tantum orationis ut diximus, sed etiam mortificationis habenda sit ratio. Certè in iisdem tota haec fabrica veluti in plano delineari, imò fundamenta eius poni debent, quae deinde toto anno perficiantur; sicut igitur in illis spirituales nostras actiones, siue praedicta deuotionis instrumenta consideramus in genere, & quem in singulorum praxi seruare velimus, ordinem constituimus, ita etiam eodem tempore mortificationis partes & praxim disponere possumus, prout in Domino expedire videbitur. Is ordo rerum naturae congruere videtur ut ante omnia paupertas excolatur, quam cum dico, intelligo odium sui generosum, quo fiat ut primum quidem sese ceteris omnibus expoliet, propter Dei amorem, adeo ut vilissima etiam placeant: Deinde vero quod pauperibus proprium est in vilissimis & laboriosissimis occupetur libenter. Praeterea ut dolores morbos & id genus incommoda pauperum more sustineat libenter. Denique omnibus contemptui se esse gaudeat; haec enim ad paupertatem spectant, vel eius sunt comites indiuidui: vnde immorari poterit in acquirenda singulari studio humilitate quae paupertatis quaedam est pars. Deinde vero progredietur ad castitatem, & sensuum, carnisque mortificationem. Denique obedientiam tum voluntatis tum intellectus, & voluntatis suae cum diuina constantem conformationem, non in genere tantum, sed in particulari, & plenissimam indifferentiam tam quoad gradum, quam vniuersas agendi occasiones. Is certe ordo probandus magis quam ille alius quem plerique praescribunt, nempe ut ad singulorum vitiolorum capitalium expugnationem ordine aliquo procedat. Idque ob varias rationes quas omitto, quamquam & ex illo ordine in hunc deriuari aliquid possit: vitia enim capitalia ra-

4 dices sunt, quae nisi euellantur, nec potest esse perfecta paupertas, nec castitas, nec obedientia, fit tamen plerumque ut cum plantamus has virtutes malas radices euellamus eo labore, & e contra. Porro iterum hic monendum est habendam esse semper rationem instituti, itaque omnino consultandum est ut cuiusque virtutis acquirendae summam perfectionem ex regulis & constitutionibus sibi ipsi tanquam exemplar & ideam efformet, & quae aliunde ea virtute dixerunt, ad eam accommodet, actusque omnes tam internos quam externos ad eam aptare conetur.

Comparanda notitia Instituti.

CAPVT XV.

SI quae dicta sunt seruentur necesse est bonam cognitionis instituti partem valde vtiliter & practice esse comparatam. Nam cum totum vocationis nostrae negotium circa finem idest perfectionem & media versetur, si cum tam finem quam mediis praedictis, orationi, meditationi, paupertati, humilitati, castitati obedientiae studimus, semper ea adiunxerimus quae instituti sunt propria tam in Bullis pontificum & constitutionibus, quam epistolis & vitis P. P. NN. & societatis historia, certe quod interna media attinet, vix quicquam supererit, quod addiscendum sit: quare opus erit solum instituti formam & media externa considerare, legendo constitutiones, quae in lectione ne sterilis sit, conandum est ut excitemus amorem vocationis nostrae, & diuinam prudentiam admiremur tanti operis hisce nostris temporibus artificem ad nostram & tam multorum salutem, idque per seruum suum B. P. N. Ignatium: quantum autem temporis huic studio tribuendum sit prudenter ex circumstantiis colliget, certe non solet haec cognitio in 3. anno perfici, quare plerumque valde expedit postea aliquid temporis eidem tribuere prout res feret.

De Salute & Perfectione proximi procuranda.

CAPVT XVI.

HAEC est altera pars finis societatis, cuius etiam ne dimidium tantum eius spiritum habere censeamur, & merito degeneres filii appellari possimus summam curam habere debemus, omni quidem vita, sed praecipue 3. anno. Nam hoc maxime tempore vel parva vel concessa doctrinae aliorumque talentorum praesidia, solidiorum virtutum vi & maiori seruire spiritus imbuenda sunt ut sint potentia Deo ad destructionem & aedificationem, efficiantur quae causa veluti in actu 1. ad magnos circa proximum effectus, si ita placeat Deo. Imprimis

ergo in 3. anno etiam finis hic expetendus & solide penetranda omnia quæ ad proximi charitatem & zelum animarum pertinent & ad societatis spiritum accommodanda, simulque omnibus mediis excitandus ille ipse zelus & ex eo tempore exercendus, prout occasio feret, sed præcipue oratione, & mortificatione, vel, quod ex utroque conflatur, vitæ sanctioris exemplo. Prospiciendi autem scopuli qui hic latent plurimi. Primò nonnulli natura lentiores ex hoc tempore ad otia vitæ quietioris aspirant, & propositis in salute proximi difficultatibus facile terrentur. Secundò alij incitantur ultra vires & corporis & animi quibus periculum est ne neglecto spiritu & orationis studio obruantur. Tertio sunt qui humanos fauores & applausus etsi directe non intendunt tamen libenter magnificiunt, quod virus nisi perpurgetur dici non potest quantum impediatur fructum, & quantum periculorum causa sit. Quarto sunt etiam qui nimia opinione sui concepta iam sibi has aut illas functiones destinant, non satis intelligentes salutem proximi opus esse Dei à cuius voluntate proinde pendet ut nobis vel alijs in hac vel illa functione. Sunt multi similes nauium zelo animarum qui delegendi, & consideratione & affectu, ut pretiosum hoc zeli animarum aurum omni prorsus scoria expurgetur, & solius Dei purissimo igne inflammetur.

*Ante omnes circa Domesticos
zelus exerceri debet.*

CAPVT XVII.

Verus societatis Filius si prout debet verum etiam zelum animarum & gloriæ diuinæ habeat, imprimis illum oportet intra domesticos parietes exerceat, & nostros omnes quibuscum vivere illum ex suauissimo Dei providentiæ ductu continget, siue in 3. anno, siue postea non solum vera sinceraque charitate prosequatur, sed etiam quantum poterit in spiritu iuuare contendat. Cum enim societatis perfectio tanti sit momenti ad Dei gloriam, & proximi salutem, merito quisque sibi persuadere debet se excellenter cooperari gloriæ Dei & eidem salutis spirituali societatis bono toto affectu studeat. His ergo imprimis quæ ad fraternam inter se unionem & sanctius vinculum pertinent, & legisse & expendisse iuuabit, totoque affectu se in mutuo illo amore & voluntatum iudiciorumque consensione exercuisse, quam in rem studium orationis & mortificationis valde necessarium est, deinde considerandum numquid in comune omnium vel particulare singulorum bonum à nobis proficisci possit. Et certe in 3. anno id magni momenti occurrit quo iuuare nos inuicem possimus, si singulari zelo disciplinæ totius & regularum etiam minimarum

seruandarum teneamur. Id enim ad societatis conseruationem & singulorum ædificationem summopere est necessarium. Itaque refert magni defectus illos qui leuitatis aut laxitatis aliquid continent, & nescio quam libertatem & vanitatem spiritus, humilitatis & modestiæ diminutionem vel singularitatem inuehant notare, ut omni ratione vitari non tantum in 3. anno, sed deinceps etiam in totam vitam possint. Certe sacris religionibus nihil vnquam fuit perniciosius, nihil ad ruinam potentius, quam antiquiorum minus ad religiosam disciplinam vita composita, sermo, mores, laxitas, leuitas, libertas, singularitas non tam necessitate concessa quam vel importunitate vel veræ necessitatis falsis apprehensionibus exortæ. Ne igitur in hæc mala quæ grauiora sunt opinione deueniat maturè sibi in 3. anno provideat, & generosa mortificatione vitam suam Deo consecret seposito mortis vel morborum inani sepe metu, seruata tamen regula ubi se male habere senserit. Quod si ad vitæ & mortificationum exempla addat spiritualia colloquia non importune sed prudenter cum modestia & affabilitate, certum est id plurimum posse afferre ædificationis. Est ergo à domo Domini incipiendum hac ratione zeli animarum exercitium, nec facile persuaserit quis veram illum Dei gloriam, & proximorum salutem quærere foris, qui domi non ædificet, & societatis conseruationi & integritati, quæ tantum momenti est ad salutem animarum non studeat.

Quomodo circa proximos exerceri debet animarum zelus.

CAPVT XVIII.

Varia sunt media quibus procurari potest salus proximi & perfectio. Primum illa locum obtrinent quibus supra diximus nos perfici, Oratio, Meditatio, Sacrificium Missæ, SS. Sacramentum, Confessio, Examen, Mortificatio; Nam si hæc omnia instrumenta efficacia experti sumus ad nostram perfectionem quis dubitat quin & studio accurato & usu ipso exulta & perfecta, atque adeo nobis iam familiaria & veluti ad manum, aptiora longe futura sint quibus proximum iuuemus. Nam præterquam quod natura ipsa ita comparati sumus ut quibus nos veluti pleni sumus, ea cum alijs communicemus, Dei ipsius, qui hæc nobis media dedit, & eorum perfectum usum docuit, intentio est ut ea ipsa cæteris tradamus. Sicut itaque communiter fit, ut pater, quam proficitur fabrillem artem quamque utilem expertus est, filio tradat, ita hoc societati videmus ab initio contigisse, ut per quæ adeo adiuti essent patres, nostri alijs commendarent, & eo effica-

utilius. Vnde & exercitiorum spiritualium, & Sacramentorum, & examinis utriusque usus tam frequens profluxit, & certe id ortum est à primo ipso societatis spiritu. Nam postquam B. P. N. Manifeste Deo veluti tradente fecit & composuit ex his quæ experiebatur exercitia spiritualia, monente spiritu sancto quod expertus fuerat aliis tradidit, tanto cum fructu ut videmus. Quare in exercitiis spiritualibus in annot. 18. manifeste insinuat, hominem societatis in id perpetuo intentum esse debere ut si ad exercitia spiritualia non promoueat, saltem in conuersatione familiari cum hominibus aliquam ex his desumptam praxim semper tradat. Atque inde videre etiam est quam coniuncta sit nostra perfectio cum proximi perfectione, quamque sint aptiores & efficaciores ad Dei gloriam & salutem proximi, illi, qui per instrumenta prædicta serid suæ perfectioni studuerunt quam alij, denique quanti sit momenti quæ Dominus in usu illorum instrumentorum suggerit annotare, ut fecit B. P. N. & alij, quibus & nos & alios melius iuuare possimus.

De studiis litterarum.

CAPVT XIX.

DOctrina solet esse quoddam vniuersale instrumentum iuuandi proximum. Comparatur autem illa studijs, verum cum in 3. anno studia confecta iam sint, nihil de illis dicendum est. Proderit tamen admonere non fore inutile si decursu hactenus studiorum stadia recogitet & reuoluat, serioque expendat quam bene vel male tempus expenderit & profecerit in his facultatibus quibus dedit operam, quosnam errores & defectus admiserit, quas difficultates, tentationes, diminutionem spiritus, imperfectiones sit expertus, quibus remedijs uti poterat, & debebat, & id genus alia. Nam inde discet prudentiam & poterit alijs solidiora dare consilia cum res feret. Ita enim P. Faber ex proprijs erroribus salubria alijs documenta confecit. Nec vero id etiam erit ipsi inutile. Nam functiones nostræ quibus post 3. annum distinemur, studium perpetuum requirunt, de quo tunc cogitare optimum est. Cauendum tamen ne præueniamus obedientiæ nutum, & nos certæ occupationi destinemus, sed suspensi prorsus ex sanctissima Dei voluntate expectemus motum; Itaque hæc consideratio si fiat, vel non fiat, antequam moniti simus, cui rei sumus applicandi, vel nisi in genere. Meminisse autem debet in comparanda doctrina habendam semper rationem finis nostri, Maioris Dei gloriæ, quæ si utamur, non facile curiosam, vanam, & inutilem sectabimur.

De Aliis medijs ad iuuandum praximum.

CAPVT XX.

Generale doctrinæ medium varijs instrumentis continetur in Societate, quæ nulum prope excludit. Huc ergo spectant Sacramentorum præcipue pœnitentiæ administratio, conciones, catechismi, lectiones tum Theologiæ tum aliæ, Exercitia spiritualia B. P. N. conuersatio. Hæc omnia quomodo fieri debeant à peritis petendum. Directorium exercitiorum magni est momenti & ideo legendum est attente in ipsis exercitijs; his præterea annotatis quæ ad eam rem facere videbuntur. P. Polanci directorium pro audiendis confessionibus, & præcipue pro morientibus iuuandis terendum assidue. P. du Pont in ultimo operis tomo fere de his omnibus tractat. Eset valde utile non aggredi, illa instrumenta simul aptare, sed singula duntaxat, & pro ut diximus de propriæ perfectionis instrumentis prudenter tum illos tum alios auctores spirituales legere, atque ex his propriam nobis ad singulorum usum methodum conficere, quam deinceps prout occasiones sese dabunt propria experientia & aliorum lectione partim augere, partim perficere possimus. Nec verò occurrit quid his addi possit. Nam in tertio anno hæc omnia non ita perfecte exercentur.

Quæ in tertio anno sunt inchoata tota demum vita non tantum exercenda, sed & perficienda sunt.

CAPVT XXI.

Hæc omnia tum propriæ, tum proximi perfectionis instrumenta tanta debent in tertio anno soliditate construi, ut non statim leuiter quod nonnullis contingit, ubi educti fuerunt, & ad opus admoti frangantur & dissipentur. Sed firma ad vitæ finem si fieri potest perseuerent. Verum quia satis difficile est præstare illis vnico anno tantam tamque solidam perfectionem, idcirco optimum consilium est, ut si perfici non queant, saltem ita inchoentur, ut in posito fundamento non tantum constanter insistatur, nihil in usu ipso temere mutando vel omittendo eorum quæ bene concepta sunt; sed etiam perficiantur;

ergo in 3. anno etiam finis hic expetendus & solide penetranda omnia quæ ad proximi charitatem & zelum animarum pertinent & ad societatis spiritum accommodanda, simulque omnibus mediis excitandus ille ipse zelus & ex eo tempore exercendus, prout occasio feret, sed præcipue oratione, & mortificatione, vel, quod ex utroque conflatur, vitæ sanctioris exemplo. Prospiciendi autem scopuli qui hic latent plurimi. Primò nonnulli natura lentiores ex hoc tempore ad otia vitæ quietioris aspirant, & propositis in salute proximi difficultatibus facile terrentur. Secundò alij incitantur ultra vires & corporis & animi quibus periculum est ne neglecto spiritu & orationis studio obruantur. Tertiò sunt qui humanos fauores & applausus etsi directe non intendunt tamen libenter magnificiunt, quod virus nisi perpurgetur dici non potest quantum impediatur fructum, & quantum periculorum causa sit. Quarto sunt etiam qui nimia opinione sui concepta iam sibi has aut illas functiones destinant, non satis intelligentes salutem proximi opus esse Dei à cuius voluntate proinde pendet uti nobis vel aliis in hac vel illa functione. Sunt multi similes nauium zelo animarum qui de regendi, & consideratione & affectu, ut pretiosum hoc zeli animarum aurum omni prorsus scoria expurgetur, & solius Dei purissimo igne inflammetur.

*Ante omnes circa Domesticos
zelus exerceri debet.*

CAPVT XVII.

Verus societatis Filius si prout debet verum etiam zelum animarum & gloriæ diuinæ habeat, imprimis illum oportet intra domesticos parietes exerceat, & nostros omnes quibuscum viuere illum ex suauissimo Dei providentiæ ductu continget, siue in 3. anno, siue postea non solum vera sinceraque charitate prosequatur, sed etiam quantum poterit in spiritu iunare contendat. Cum enim societatis perfectio tanti sit momenti ad Dei gloriam, & proximi salutem, merito quisque sibi persuadere debet se excellenter cooperari gloriæ Dei & eidem salutis si spiritali societatis bono toto affectu studeat. His ergo imprimis quæ ad fraternam inter se unionem & sanctius vinculum pertinent, & legisse & expendisse iuuabit, totoque affectu se in mutuo illo amore & voluntatum iudiciorumque consensione exercuisse, quam in rem studium orationis & mortificationis valde necessarium est, deinde considerandum numquid in comune omnium vel particulare singulorum bonum à nobis proficisci possit. Et certè in 3. anno id magni momenti occurrit quo iuuare nos inuicem possimus, si singulari zelo disciplinæ totius & regularum etiam minimarum

A seruandarum teneamur. Id enim ad societatis conseruationem & singulorum ædificationem summopere est necessarium. Itaque refert magni defectus illos qui leuitatis aut laxitatis aliquid continent, & nescio quam libertatem & vanitatem spiritus, humilitatis & modestiæ diminutionem vel singularitatem inuehant notare, ut omni ratione vitari non tantum in 3. anno, sed deinceps etiam in totam vitam possint. Certe sacris religionibus nihil vnquam fuit perniciosius, nihil ad ruinam potentius, quam antiquiorum minus ad religiosam disciplinam vita composita, sermo, mores, laxitas, leuitas, libertas, singularitas non tam necessitate concessa quam vel importunitate vel veræ necessitatis fallis apprehensionibus exortæ. Ne igitur in hæc mala quæ grauius sunt opinione deueniat mature sibi in 3. anno prouideat, & generosa mortificatione vitam suam Deo consecret seposito mortis vel morborum inani sæpe metu, seruata tamen regula ubi se male habere senserit. Quod si ad vitæ & mortificationum exempla addat spiritualia colloquia non importune sed prudenter cum modestia & affabilitate, certum est id plurimum posse asferre ædificationis. Est ergo à domo Domini incipiendum hac ratione zeli animarum exercitium, nec facile persuaserit quis veram illum Dei gloriam, & proximorum salutem querere foris, qui domi non ædificet, & societatis conseruationi & integritati, quæ tantum momenti est ad salutem animarum non studeat.

*Quomodo circa proximos exerceri debet animarum
zelus.*

CAPVT XVIII.

Varia sunt media quibus procurari potest salus proximi & perfectio. Primum illa locum obtinent quibus supra diximus nos perfici, Oratio, Meditatio, Sacrificium Missæ, SS. Sacramentum, Confessio, Examen, Mortificatio; Nam si hæc omnia instrumenta efficacia experti sumus ad nostram perfectionem quis dubitat quin & studio accurato & usu ipso ex-culta & perfecta, atque adeo nobis iam familiaria & veluti ad manum, aptiora longe futura sint quibus proximum iuuemus. Nam præterquam quod natura ipsa ita comparati sumus ut quibus nos veluti pleni sumus, ea cum aliis communicemus, Dei ipsius, qui hæc nobis media dedit, & eorum perfectum usum docuit, intentio est ut ea ipsa cæteris tradamus. Sicut itaque communiter fit, ut pater, quam proficitur fabrilem artem quamque utilem expertus est, filio tradat, ita hoc societati videmus ab initio contigisse, ut per quæ adeo adiuti essent patres, nostri aliis commendarent, & eo effica-

utilius. Vnde & exercitiorum spiritualium, & Sacramentorum, & examinis vtriusque vsus tam frequens profluxit, & certe id ortum est à primo ipso societatis spiritu. Nam postquam B. P. N. Manifeste Deo veluti tradente fecit & composuit ex his quæ experiebatur exercitia spiritualia, monente spiritu sancto quod expertus fuerat aliis tradidit, tanto cum fructu vt videmus. Quare in exercitiis spiritualibus in annot. 18. manifeste insinuat, hominem societatis in id perpetuo intentum esse debere vt si ad exercitia spiritualia non promoueat, saltem in conuersatione familiari cum hominibus aliquam ex his desumptam praxim semper tradat. Atque inde videre etiam est quam coniuncta sit nostra perfectio cum proximi perfectione, quamque sint aptiores & efficaciores ad Dei gloriam & salutem proximi, illi qui per instrumenta prædicta serio suæ perfectioni studuerunt quam alij, denique quanti sit momenti quæ Dominus in vsu illorum instrumentorum suggerit annotare, vt fecit B. P. N. & alij, quibus & nos & alios melius iuuare possimus.

De studiis litterarum.

CAPVT XIX.

DOctrina solet esse quoddam vniuersale instrumentum iuuandi proximum. Comparatur autem illa studijs, verum cum in 3. anno studia confecta iam sint, nihil de illis dicendum est. Proderit tamen admonere non fore inutile si decursu hæctenus studiorum stadia recogitet & reuoluat, serioque expendat quam bene vel male tempus expenderit & profecerit in his facultatibus quibus dedit operam, quosnam errores & defectus admiserit, quas difficultates, tentationes, diminutionem spiritus, imperfectiones sit expertus, quibus remedijs vti poterat, & debebat, & id genus alia. Nam inde discet prudentiam & poterit aliis solidiora dare consilia cum res feret. Ita enim P. Faber ex propriis erroribus salubria aliis documenta confecit. Nec vero id etiam erit ipsi inutile. Nam functiones nostræ quibus post 3. annum distinemur, studium perpetuum requirunt, de quo tunc cogitare optimum est. Cauendum tamen ne præueniamus obedientiæ nutum, & nos certæ occupationi destinemus, sed suspensi prorsus ex sanctissima Dei voluntate expectemus motum; Itaque hæc consideratio si fiat, vel non fiat, antequam moniti simus, cui rei simus applicandi, vel nisi in genere. Meminisse autem debet in comparanda doctrina habendam semper rationem finis nostri, Maioris Dei gloriæ, qua si vtamur, non facile curiosam, vanam, & inutilem sectabimur.

De Aliis medijs ad iuuandum praximum.

CAPVT XX.

Generale doctrinæ medium varijs instrumentis continetur in Societate, quæ nullum prope excludit. Huc ergo spectant Sacramentorum præcipue poenitentiae administratio, conciones, catechismi, lectiones tum Theologiæ tum aliæ, Exercitia spiritualia B. P. N. conuersatio. Hæc omnia quomodo fieri debeant à peritis petendum. Directorium exercitiorum magni est momenti & ideo legendum est attente in ipsis exercitiis; his præterea annotatis quæ ad eam rem facere videbuntur. P. Polanci directorium pro audiendis confessionibus, & præcipue pro morientibus iuuandis terendum assidue. P. du Pont in ultimo operis tomo fere de his omnibus tractat. Effer valde utile non aggredi, illa instrumenta simul aptare, sed singula duntaxat, & pro vt diximus de propriæ perfectionis instrumentis prudenter tum illos tum alios authores spirituales legere, atque ex his propriam nobis ad singulorum vsum methodum conficere, quam deinceps prout occasiones sese dabunt propria experientia & aliorum lectione partim augere, partim perficere possimus. Nec verò occurrit quid his addi possit. Nam in tertio anno hæc omnia non ita perfecte exercentur.

Quæ in tertio anno sunt inchoata tota demum vita non tantum exercenda, sed & perficienda sunt.

CAPVT XXI.

Hæc omnia tum propriæ, tum proximi perfectionis instrumenta tanta debent in tertio anno soliditate construi, vt non statim leuiter quod nonnullis contingit, vbi educti fuerunt, & ad opus admoti frangantur & dissipentur. Sed firma ad vitæ finem si fieri potest perseuerent. Verum quia satis difficile est præstare illis vnico anno tantam tamque solidam perfectionem, idcirco optimum consilium est, vt si perfici non queant, saltem ita inchoentur, vt in posito fundamento non tantum constanter insistatur, nihil in vsu ipso temere mutando vel omittendo eorum quæ bene concepta sunt; sed etiam perficiantur;

tandem. Quare non erit inutile methodum studij huius spiritualis præscribere seruandum etiam deinceps pro ratione temporis, vt nimirum vno anno vnum exercitium spirituale verbi gratia examē conscientiæ, vnam item virtutem, verbi gratia paupertatem, charitatem fraternam &c. item vnum instrumentum ad iuuandum proximum v. g. confessionum audiendarum rationem, sibi quisque assumat excolendum & perficiendum quamuis cætera non negligat: ita enim fiet vt & semper vtiliter occupetur atque sibi attendat, & intra paucos annos perfectus euadat operarius societatis.

Ordo dierum in toto mense.

CAPVT XXII.

Quotidie sunt tres meditationes. Consideratio Regularum per horam. Consideratio alicuius actionis per mediam horam. Lectio libelli exercitiorum & Directorij. Lectio spiritualis alicuius libelli pij vel tractatus apti ad id quod intenditur.

Meditatio prima. Fiet ab hora quinta media ad sextam mediatam nisi quis malit ab hora quarta mediatam ad quintam mediatam.

Post meditationem sequetur examen meditationis, & annotatio fructus ex ea precepti considerando præcipue quomodo ad quotidianarum actionum praxim accommodari possit.

Deinde vel fiet sacrum, vel legetur libellus exercitiorum cum Directorio, in qua lectione id obseruandum vt ea vnoquoque die legantur quæ ad eius diei exercitia spectant.

Hoc facto fiet consideratio alicuius actionis diei in qua consideratione hæc forma seruanda est. Primo enim perpendetur quæ sit natura eius actionis, & quomodo perfectissime obiri queat, & etiam debeat ab homine societatis. Secundo attendendum est quam procul ab ea perfectione recessimus vbi notandum quinam defectus commissi, quamnam perfectio omissa. Tertio quid remedij adhiberi possit & debeat. Quarto. Defectus & remedia scripto notanda sunt.

Obseruandum vero est fieri posse vt non possit vna aliqua actio vna die satis perfecte considerari, egeatque longiori tempore, quare poterit aliquando hæc consideratio eiusque puncta diuidi in duos vel tres dies. Præterea si non fieri possit matutino tempore fiet à prandio.

Peracta consideratione vno quadrante præparabitur meditatio sequens.

Hora 9. fiet secunda meditatio vsque ad decimam, quam sequetur examen prout iam dictum est.

Conscientiæ examen hora consueta fieri debet accuratè secundum B. P. N. formam vt non tantum consideratione sed vsu ipso & praxi defe-

ctus consueti emendentur, & consuetudo male hoc vtendi, meliori consuetudine aboleatur. Quod etiam obseruandum est in reliquis diei actionibus, hoc enim tempore si vnquam alias, eas perfecte formare debemus.

Particulare porro examen poterit fieri de hoc ordine seruando, & actionibus istis omnibus quæ in exercitiis sunt bene formandis, sic vt pro errato notetur si quid non fuerit factum vel non ita perfecte, vt Annotationes meditationis, Examinum, & aliarum præscribunt. Poterit vero fieri vel cum generali, vel post prandium.

In prandio & quoties in publicum prodeundum erit, operæ pretium erit habere specialem modestiæ rationem, & eius regulas eas præcipue quæ ad capitis, oculorum, & totius corporis compositionem spectant, diligenter obseruare.

In recreatione expediet suauiter deambulando, & nulli rei seriæ attendendo animum relaxare, vel recitare rosarium, sine vlla tamen animi contentione, vel cubiculum componere, aut quid simile agere, quod & distrahat animum, & tamen non dissoluat.

Sequetur deinde lectio spiritualis libelli vel tractatus pij.

Tum hora secunda ad tertiam fiet consideratio regularum. Primo quidem summarij; deinde communium, denique sacerdotum, & aliarum propriarum.

Inde vsque ad 4. Lectio spiritualis, Hora 4. officium.

Hora quinta ad sextam meditatio tertia.

Post cœnam proderit examen particulare instituere de totius diei actionibus, vbi etiam præter defectus, vtile erit memoria repetere, tum lumina, tum bona proposita à Deo tota die communicata.

Primo Die.

Legetur instructio pro tertio anno, & si ita placet modus vtiliter tertium annum peragendi.

A prandio legentur 20. Annotationes & considerationes ad eas, in quibus agitur de natura exercitiorum, eorum fine, mediis, & dispositione necessaria ad illa vtiliter facienda.

Hora 4. fiet meditatio quæ continet præparationem ad exercitia.

Secundo Die.

Prima meditatio de fundamento.

Legetur in libello 20. Annotationes & considerationes ad eas factæ, si forte lectæ vel satis expensæ non fuerint, sunt enim magni momenti ad exercitia omnia.

Consideratio esse poterit de iis quæ sunt ab examine vespertino vsque ad meditationem sequentis diei, siue de actionibus parandi se ad lectum cubandi, dormiendi, surgendi, parandi se ad meditationem.

Secunda meditatio erit repetitio fundamenti, in qua ipse finis creationis tanquam certa regula ad res eas quæ in societate

indifferentes sunt, vel esse possunt, potissimum A applicandus est.

Pag. 23. a. Lectio spiritualis à prandio erit de Regularum consideratione.

Hora 2. 4. aut 5. primæ regulæ considerabuntur.

Pag. 35. b. Tertia Meditatio erit de peccato triplici ad eam autem meditationem paulo maior præparatio requiritur, quia continet modum meditandi, qui diligenter erit considerandus: Quare statim post regularum considerationem id est hora. 3. legendus est.

Tertio Die.

Pag. 45. b. Prima meditatio erit de peccatis.

Legentur in libro additiones ad exercitia melius agenda.

Consideratio erit de meditatione quotidiana.

Pag. 39. b. Secunda meditatio erit repetitio.

Lectio spiritualis erit de fine exercitiorum ut ex eo scripto perueniamus ad certam notitiam imperfectionum nostrarum.

Regulæ eæ considerabuntur quæ suo ordine sequuntur.

Tertia meditatio de Morte.

Quarto Die.

Pag. 8. b. Prima meditatio erit de iudicio priuato.

Legetur ex libello de examine particulari.

Consideratio fiet de praxi eiusdem examinis particularis.

Pag. 50. b. Secunda meditatio erit repetitio, siue præparatio ad mortem & iudicium.

Lectio spiritualis eadem: scilicet de fine exercitiorum vel de examine particulari.

Regulæ suo ordine sequentes considerabuntur.

Pag. 52. b. Tertia meditatio, de iudicio generali, vel de primo modo orandi.

Quinto Die.

Pag. 53. b. Prima meditatio. De inferno.

Lectio in libello de examine generali, & confessione tum generali tum particulari. De qua fiet consideratio.

Pag. 160. a. Toto hoc die poterit parari & fieri confessio generalis, & paulo ante eam vel post, Meditatio esse poterit de filio prodigo, siue mane confessio fiat siue vespere.

Pag. 151. a. Confessio generalis, & paulo ante eam vel post, Meditatio esse poterit de filio prodigo, siue mane confessio fiat siue vespere.

Sexto Die.

Pag. 54. b. Meditatio. De pœnitentiæ fructibus,

Pag. 169. a. Consideratio erit præparatio ad reddendam rationem conscientie, quæ eadem die fiet de tota vita in societate acta.

Addi poterit lectio primi modi orandi in libello.

Septimo Die.

Hoc die poterit vacare & uti aliqua recapitulatione colligendo fructum, quem in hac prima hebdomada percepit. Iuuabit etiam vero suauiter legere de examine quotidiano.

Octavo Die.

Prima meditatio de Regno Christi.

Legentur ex libello additiones pro 2. hebdomada.

Consideratio. De praxi rerum Sacramentalium ut aquæ benedictæ, Agnorum Dei, &c. in quorum usu qui debet esse frequentissimus, requiritur magna fides imo cum Christo, & Ecclesie reuerentia.

Lectio poterit esse de amore vel de imitatione Christi, aut de natura perfectionis & secundo eius statu, quæ lectio poterit hac tota septimana continuari.

Secunda meditatio. De Christi incarnatione.

Tertia Meditati erit repetitio.

Nono Die.

Prima meditatio. De Christi natiuitate. Pag. 66. b.

Legentur in libello regulæ. De spirituum discretionem primæ, etsi illæ videantur pertinere ad primam hebdomadam.

Consideratio erit. De lectione spirituali.

Secunda meditatio erit de circumcissione.

Lectio spiritualis esse poterit de Christi, amore, vel imitatione in genere, vel in iis præcipue virtutibus quæ in illis mysteriis elucet nempe humilitate, paupertate, & mortificatione.

Tertia, Repetitio erit.

Decimo Die.

Prima meditatio. De purificatione. Pag. 68. b.

Legetur in libello secundus orandi modus.

Consideratio erit. De officio Diuino persoluendo.

Secunda meditatio. De fuga in Agyptum. Pag. 69. b.

Lectio spiritualis ut supra, hic vero poterit esse de Christi imitatione in religione laboribus, & afflictionibus.

Regulæ suo ordine sequentes considerabuntur.

Tertia meditatio erit repetitio.

Undecimo Die.

Prima meditatio. De Christo Hierosolymis remanente. Pag. 70. b.

Legentur in libello Regulæ posteriores de spirituum discretionem.

Consideratio. De oratione vocali, Litaniis, Rosario, salutatione Angelica, ubi disponendum quare fiant aut fieri oporteat, & quomodo,

D d d ij

Pag. 71. b.
Pag. 72. b.
Secunda meditatio. De vita Christi ab anno A
duodecimo ad 30. vel de vexillis.
Lectio vi supra, addi potest de vita communi
Christi item de obedientia.
Regulae sequentes.
Tertia meditatio. Erit repetitio.

Duodecimo Die.

Pag. 76. a.
Pag. 76. b.
Pag. 77. a. 86.
huius libri.
Pag. 78. b.
Prima meditatio de vexillis, vel de vita Christi ad annum 30.
Legetur in libello de Electione.
Consideratio de priuatis corporis mortificationibus, & castitate.
Secunda meditatio erit de Baptismo Christi, vel repetitio preced.
Regulae quae sequuntur.
Tertia meditatio erit repetitio de Baptismo Christi.

Decimo tertio Die.

Pag. 79. b.
Pag. 81. b.
Pag. 82. b.
Pag. 82. b.
Pag. 82. b.
Prima meditatio de tentationibus Christi.
Legetur in libello & directorio, aliquid de Electione.
Consideratio. De mortificationibus sensuum & linguarum.
Secunda meditatio. De vocatione Apostolorum.
Regularum sequentium consideratio.
Debet fieri lectio. De ordine in vita spirituali seruanda, & impedimentis perfectionis.
Tertia meditatio de Christi Documentis.

Decimo quarto Die.

Pag. 84. a.
Pag. 86. b.
& Pag. 89. b.
Pag. 88. b.
Prima meditatio. De tribus modis humilitatis.
Lectio de electione continuabitur.
Toto reliquo tempore fiet electio de gradu perfectionis ad quem aspirare conueniat, et si enim per 2. tempus id aliquando constet, tamen seruanda B. P. N. admonitio, nempe non posse esse non vtile adhibere 3. tempus per 1. & 2. modum bonae electionis.
Sub vespere poterit fieri repetitio.

Decimo quinto Die.

Pag. 88. b.
Pag. 91. a.
Prima meditatio de tribus hominum classibus.
Legi poterit in libello de vitae emendatione.
Consideratio. De praxi primi modi eligendi in singulis actionibus, siue de puritate intentionis.
Secunda meditatio erit repetitio de tribus modis humilitatis, & tribus classibus simul nisi fiat alia electio.
Tertia meditatio erit vtriusque repetitio.

Decimo sexto Die.

Pag. 91. a.
Prima meditatio de Discipulis missis ad praedicandum.
Legi poterunt Regulae de fide orthodoxa.

Consideratio de studiis.
Secunda meditatio. De zelo animarum.
Tertia repetitio.

Pag. 92. b.

Decimo septimo Die.

Prima meditatio. De paupertate Apostolica.
Legi poterunt regulae de victu temperando.
Consideratio. De praxi paupertatis, vel de Refectione.
Secunda meditatio. De Mortificatione Apostolica.
Tertia repetitio.

Pag. 94. b.

Pag. 95. b.

Decimo octavo Die.

Prima meditatio. De contemptu mundi.
Legi poterit de scrupulis.
Consideratio. De conuersatione cum nostris.
Secunda meditatio. De humilitate.
Tertia repetitio.

Pag. 96. b.

Pag. 98. a.

Decimo nono Die.

Prima meditatio. De diffidentia sui & confidentia in Deo.
Legi poterit de Eleemosynis.
Consideratio. De conuersatione cum externis.
Secunda meditatio. De oratione.
Tertia repetitio.

Pag. 100. b.

Vigesimo Die.

Prima meditatio. De conformitate cum voluntate Dei, & obedientia in functionibus.
Lectio. In Directorio.
Consideratio. De sanctissimo sacrificio.
Secunda meditatio. De preparatione Christi ad Passionem.
Tertio. Repetitio.

Pag. 102. b.

Pag. 114. b.

Vigesimo primo Die.

Prima meditatio. De Mysteriis in horto gestis.
Lectio. In Directorio.
Consideratio. De sacrificio missae.
Secunda meditatio. De Christi comprehensione.
Tertia repetitio.

Pag. 116. b.

Pag. 119. b.

Vigesimo secundo Die.

Prima meditatio. De gestis in Domo Caiphae.
Consideratio. De visitando Sancto Sacramento.
Secunda. De accusatione apud Pilatum.
Tertia repetitio.

Ibid. b.

Ibid. b.

Vigesimo tertio Die.

Pa. 120. a.
ibid. a.

Prima meditatio. De transmissio Christo ad Herodem.

Secunda. De reuersione ab Herode ad Pilatum.

Tertia. Repetitio.

Consideratio. De refectione corporis.

Vigesimo quarto Die.

Ibid. a.
Ibid. a.
Ibid. b.

Prima meditatio. De crucifixione Christi Iesu.

Secunda. De Mysteriis in cruce factis.

Tertia. De sepultura.

Consideratio. De relaxatione animi & recreatione corpori danda.

Vigesimo quinto Die.

Pa. 121. b.

Prima Meditatio. De Christi Resurrectionis Mysterio.

Secunda. De Christi apparitione facta Apostolis absente Thoma. Ioan. 20.

Tertia Repetitio.

Consideratio. De functionibus circa proximum.

Vigesimo sexto Die.

Ibid. b.
Ibid.

Prima Meditatio. De Apparitione in monte Thabor. Math. ult. cap.

Secunda. De Domini Ascensione.

Tertia. Repetitio.

Consideratio. De functionibus circa proximum.

Vigesimo septimo Die.

Prima Meditatio. De missione Sancti Spiritus.

Secunda. De sanctitate fidelium post missionem Spiritus Sancti.

Tertia. Repetitio.

Consideratio. De functionibus circa proximum.

Vigesimo octavo Die.

Prima meditatio. De Beatitudine sanctorum.

Secunda. De corporis gloria.

Tertia. Repetitio.

Consideratio. De deuotione erga B. Virginem & sanctos.

Vigesimo nono Die.

Pa. 126. b.

Meditatio. De amore spirituali quæ tota die repetetur.

Consideratio. De praxi presentis Dei.

Trigesimo Die.

Fructus Exercitiorum colligantur, & notantur defectus.

Quomodo fieri debeat Regularum Consideratio.

CAPVT XXIII.

PARAGRAPHVS I.

Eius Necessitas.

Qui perfectionis ædificium in se construere in religiosa familia aggressus est, debet imprimis eius ædificij ideam sibi quamdam in animo suo formasse, ad cuius similitudinem postea sese suosque omnes mores fingat & componat. Est enim exemplar veluti complementum causæ efficientis; vt aliquid efficere queat. Quare debet frequenter dum in opere progreditur, eam ipsam intueri, & ad eam omnia sua dicta, facta, & cogitata examinare verum quia præstas illa perfectionis forma, vel non potest initio à tyrone concipi tota, & vt in se est, sed sensim & ipso vsu, vt experientia constat; vel licet aliquando concepta accurate menti inhæserit, sensim tamen nostris imperfectionibus atteritur quodammodo & euanescit, sic vt eam in nobis ipsis vix amplius inspicere possimus, saltem eo modo vt idea practica esse queat: Idcirco opus fuit externum quoddam exemplar effectum ad eius imitationem ante oculos habere propositum, vt iuuenes ad veram ideam perfectionis in animo vel efformandam, vel renouandam, qua deinde utamur in efficienda ipso facto structura. Hoc præstant in vnoquoque ordine leges seu regulæ & constitutiones quæ vere & proprie aliud nihil quam forma eius perfectionis quæ cuique proposita est. Cû enim ea ipsa forma non sit simplex, sed varias habeat partes, & varia virtutum omnium officia, ad finem talis instituti aptè accommodata atque attemperata, non potest ita paucis explicari, sed dissecta in sua membra proponi debet, vt sit ad vsum & praxim accommodatior. Atq; hæc ipsa membra nihil aliud sunt, quam regulæ quarum crebra inspectione, consideratione, vsuque tyrones sensim acquirunt internam ideam (sine qua fieri nullo modo potest vt perfectionis ædificium construant) & sensim etiam ædificant practiceque totam in se exprimunt. Alij vero vel perficiunt eandem ideam vel deletam reparant, vel cum vita pristina moribusque conferentes intelligunt quid à se peccatum sit hætenus, atque adeo toti suo se instituto conformantes, dispersas tot in regulis formæ illius Diuinæ partes in se colligunt, & eam integre repræsentant. Propter quas rationes valde necessaria est cuique attentæ inspectio instituti, cum præcipue cum de renouatione agitur, sed vt recte fiat nonnulla videntur præmittenda de regularum obseruantia, excellentia, obligatione, & obseruatione.

*Quanta sit regularum nostrarum
præstantia.*

PARAGRAPHVS II.

Regularum nostrarum author est Deus ipse, vt & religionum. Is enim vt infinita sua bonitate ad supernaturalem finem media instituit diuersa diuersis temporibus pro infinita sua sapientia. Ipse enim habet in se solus innumera exemplaria vitæ perfectioris, & ex illo suo thesauro exprompsit eam religiosorum institutorum varietatem quæ in Ecclesia cernuntur quando & quomodo ei visum fuit. Hoc vero tempore cum deficit fides & charitas refrigescit nouam hanc ideam miseris hisce temporibus apertissimam in mundo exhibuit. Nec enim dubium esse potest quin opus sit manuum eius instituti societatis forma qua tam multi adeo secure & certo ad suum finem iuuantur, cum eiusdem sit huiusmodi mediocum adeo excellentium institutio, cuius est finis intentio.

Hanc ergo vitæ formam ab æterno in sui consilij decreto absconditam cum Diuina mens tradere mundo voluit, vsus est ad id B. P. Ignatio viro prudentia pariter & sanctitate insigni cui per multos annos & variis modis exercitato ipsemet antea eam ipsam impressit altissime, nec tamen voluit vt quam conceperat ideam effunderet, sed id fieri voluit longa parturitione. Nam nihil scripsit, nisi prius petito à Deo consilio, multisque precibus lachrymisque fuis, multis oblati sacrificiis, acceptis etiam vicissim à Deo plurimis illustrationibus quibus dirigebatur ad regulas æterno illi exemplari conformandas.

Vt vero facilius, & ad humanæ vitæ vsum accommodatius hanc in se primū deinde ipsis constitutionibus ideam efformaret, diuina quadam & admirabili luce spiritus sancti perfusus in Christi vitam intendit oculos, & quia in eo sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei, ac proinde vnus ipse absolutissimum perfectionis exemplar visibile continens eminenter omnes formas vitæ perfectioris, ex eo solerti manu, quam posset solidissimam vitæ religiosæ imaginem non tam abstractis animo diuinæ similitudinis coloribus parum ad vsum aptis effulgētem, quam veris firmisque virtutum omnium præsidis constantem, & viua practicaque vitæ Christi luce interius, exteriusque perfusam depingeret.

Hoc vt melius præstaret, duce & monstrante Deo iam inde ab initio suæ conuersionis conatus est penetrare ea omnia quæ de Christi Domini vitæ litteræ sacræ habent, & per annos 34. circiter assidua meditatione, Christi Domini dicta facta, desideria, cogitationes continuò expendens simulque quam ex primis conuersionis annis hauserat vitæ formam, & in libello exercitiorum descripserat, longo vsu crebrisque inspirationibus, necnon & persecutionibus probatam, to-

tis decē constitutionum partibus expressit. Nihil enim sunt singulæ societatis regulæ quæ vitæ spiritualis documenta, & veluti axiomata ex ipsis Christi exemplis & dictis expressa, vel dictamina quædā æternæ Dei voluntatis & sapientiæ in mentis diuinæ idea descripta primum in prototypo exemplari Christo Domino, & exinde nobis proposita, vt per ea vtrumque hoc exemplar melius concipiamus & animo apprehendamus, & ei nos conformemus.

Inde fit vt regulæ nostræ contineant totius Euangelicæ perfectionis summam & quidquid ab aliis authoribus & religionum fundatoribus de perfectione traditum est, vt variis tractatibus dispersum his collectum comprehensumque sit non temere, sed ita vt vnā formam apte concinneque efficiat, qua (si adhibeatur) facile totus homo disponatur optime ad finem propriæ perfectionis, & aliorum ad Dei gloriā per media aptissima, & efficacissima attingendam. Per eam enim totus homo emendatur, & regitur, cogitationes, verba facta ad exemplar efformantur sensus omnes & membra diriguntur, denique quicquid est vel intrinsecum in homine, vel extrinsecum ita componitur vt aduersus Deum, proximum, & se ipsum excellenti modo seruet officium. Quare cum sint media & instrumenta quibus nos Diuina prouidentia ad nostrum finem deducere statuit; certum est eò se magis ab illius prouidentia gubernatione subtrahere, & eò longius à fine suo, & Christi Domini imitatione, ideaque proposita recedere quemque, quò in regularum obseruatione magis deficit.

Qua sit earum obligatio.

PARAGRAPHVS III.

VT vero intelligatur quo ex spiritu & fine modoque debeant obseruari, operæ pretium est nosse quanta sit earum obligatio.

Et quidem certum nullam regulam esse in societate cuius violatio, si per se & præcise violetur, vt est violatio talis regulæ, sit peccatum aut mortale aut veniale, obligatio enim legis positivæ pendet ex voluntate legis latoris volentis per eā subditos obligare. Author vero nostrarum regularum explicuit expresse nolle se vt illæ ad peccatum obligent, tribuunt tamē ius superiori imponendi pœnitentias seu afflictiones corporis eas violentibus. Hæc enim fuit intentio authoris & hoc modo à singulis sunt acceptatæ.

Quamuis autem per se non habeant vim obligandi, potest tamen fieri vt aliunde ita in conscientia obligent, vt si contra eas fiat peccatum committatur; hoc autem multis modis contingit: Primo ratione voti; sic enim, omnes quæ pertinet ad vsum rerum, donationem, acceptionem, commutationem obligant sub peccato vt 24. 26. 27. summ. de qua 27. videndus est Molina tom. 3. de instit. Item 7 8. 9. 11. 17. 25. ex communibus, vsus enim vel usurpatio cuiusque rei absque

de pendentia à voluntate superioris peccatum est in votum paupertatis, etsi non semper mortale propter materiam paruitatem, sic etiam ex qua de obedientia agunt, ut sunt à 31. in summ. saepe possunt obligare vi voti obedientiae. Secundo plurimae possunt sub peccato obligare ratione alicuius virtutis considerata maxime modestia, maturitate, & aedificatione quam iure naturae tenetur praebere Religiosus societatis, id est talis religionis quae est ad talem finem instituta, tales sunt in summ. 6. 8. 10. 14. 16. 17. 21. 22. 28. 29. 30. 40. 43. 44. 45. 46. ex communibus. 13. 19. 20. 21. 23. 24. 28. 29. 30. 31. 32. 34. 37. 38. & aliae similes. Nam quod illis continetur fere totum ad ius naturale & leges virtutali instituto ut eius fini necessarium pertinet, ut quiuis deprehendet si rem bene expendit; ita cernitur in regulis pene omnium officiorum particularium.

Tertio. Possunt obligare ratione peculiari expressae promissionis, ut est 9. ut quisque sit contentus suis defectibus ad superiorem deferri, & 40. de reddenda ratione conscientiae. Nam haec duae solent peculiariter proponi & expresse; quoad alias vero omnes & si quisque in genere promittat se eas servaturum, non tamen vi promissionis censetur se ita obligasse ad singulas observandas, ut si aliquam violarit, censetur contra promissionem peccasse. Nam vi talis promissionis tenetur tantum retinere generale propositum servandi regulas omnes & vitam suam illis conformandi. Hoc autem tantum intendit societas cum illam promissionem exigit: nam sine tali proposito non vellet eum retinere, quod si illud simularet se habere, graviter certe societatem deciperet, censetur autem tantum promittere se conservaturum generale illud propositum, non autem singulas regulas quavis occasione servaturum. Neque societas hoc ab illo requirit, sed tantum bona fide agat & si labi contingerit, non detrectet poenitentiam. Quarto. Ratione scandalii hoc modo plerumque peccatum est violatio regulae coram aliis, etsi reuera illi non pervertantur. Non enim societatis religiosus ab omni tantum malo tenetur abstinere, sed etiam ab omni specie mali, ut monet Apostolus, & hoc propter alios. Atque violatio regulae coram alijs sine dubio habet speciem mali. Quinto. Ratione laesionis disciplinae, pulchritudo enim & decor religiosae familiae consistit in bona disciplina seu conformatione morum cum regulis, sicut enim mirè ornat religionem si in ea servetur silentium, si omnia tranquilla sint, omnia bene composita; si omnes statis temporibus surgant, orent, studeant, comedant, corpus exerceant, morem superioribus gerant, &c. ita è contrario illam inficit & dedecorat si omnia plena sint tumultu, strepitu, cachinnis, si loca publica sint immunda, si quisque surgit, orat, dormit, comedit cum lubet, si nulla cum superioribus coniunctio, nulla erga illos vel socios reverentia. Qui ergo violando regulam aliquam notabiliter laedit disciplinam, haud dubie peccat quia magnum religionis bonum & ornamentum evertit vel commaculat; imo ratione huius laesionis violatio regulae posset esse grave peccatum, si nimirum sequeretur gravis laesio

disciplinae, ut cum quis sua libertate & laxitate alios ad laxitatem inducit. Ob eandem causam superiores graviter peccant qui sua negligentia patiuntur disciplinam collabi, & subditi certe qui nolunt se ad eam accommodare, vel eo sunt ingenio ut non sit spes quod sese sint accommodaturi, debent eiici tanquam perniciosi bono societatis. Sexto ratione negligentiae (inquit D. Thomas 2. 2. q. 186. ar. 1. Caietanus, Valentia ibid. hoc vero habet locum imprimis in ijs quae spectant ad cultum divinum, ut si quis ex torpore quodam omitteret meditationem, lectionem sacram, examen: est enim ille torpor accedens peccatum, quod quisque vitare tenetur. Idem si ista quidem quis praestet, sed oscitanter & perfunctorie: Deinde locum etiam habet in alijs omnibus. Nam omissio eorum ex negligentia peccatum est; ut si ex negligentia omittas lectionem, studium, officia charitatis in proximum & alia bona opera. Nam homo tenetur ut non agat vel omittat quicquam ex tardio laboris. Septimo. Si ex libidine regulam violat (inquit B. Thomas, supra) id est (ut exponit Caietanus, Valentia, & alii ibid.) ex nimia cupiditate, vel alio affectu minus ordinato. Sic saepe violatur silentium, comeditur, vel bibitur extra tempus, luditur &c. Quidquid enim est ex motu affectuum inordinato etsi ex se sit indifferens, peccatum est. Octavo. Ratione contemptus ut ait D. Thomas supra: potest autem hic contemptus fieri tribus modis. Primo. Si nihil vel parvi aestimas totam regulam, & ideo nullam curam habes eius servandae, & hoc sine dubio grave peccatum est imo mortiferum: nam ex vi votorum teneris habere propositum generale vivendi secundum regulam (ut colligitur ex B. Thoma supra: si tamen non cures servare unam regulam, quia parva est, retinens propositum servandi alias non est mortale. Secundo, si nolis eam servare ne te illi aut superiora subicias verbigratia si frangas silentium, omittas meditationem ne te potestati vel regimini superioris aut legis submittas, hoc est omnino mortiferum. Nam vi voti obedientiae proprie te subiecisti regulae & potestati superioris, ut omnes docent. Differunt autem hi duo modi, quia aliud est non habere curam, vel propositum servandi regulam, aliud nolle esse subiectum: hoc enim speciale peccatum est inobedientiae, non autem prius. Tertio si nolis servare regulam, & sic ostendas te illam & eius authorem nihili pendere, & hoc est etiam grave peccatum, ut patet. Nam continet odium formale saltem saepe, & contemptum personae qui potest saepe transire in formalem inobedientiam.

Atque ex his constat satis quantum obligent societatis regulae, & quomodo intelligi debeat, quod canone 13. Congreg. 3. & can. 13. Congreg. 4. dicitur. Omnes qui de societate sunt, teneri ad regularum observationem.

*Qualis debeat esse regularum
observatio.*

PARAGRAPHVS IV.

Cum & societatis conseruatio, bonaque administratio, ac progressus, & priuatum cuiusque bonum magnopere pendeat ex regularum obseruatione, magni refert vt hæc obseruatio plena sit & perfecta, vt vero talis sit, has conditiones requirit.

Primo debet ex amore esse non timore, ideoque earum author non voluit eas sub peccato obligare, sed iudicauit satis esse societatis generosis Filiis, si illis tantum proponerentur, vt media & instrumenta certissima diuinæ gloriæ, quibus certo & efficaciter iuuamur vt ei placeamus. Certe diuina bonitas non potuit euidentius æternum suum in nos amorem declarare, quam vocando nos ex mundi periculis ad societatem; hoc vero beneficium ideo tantum est, quia societatis institutum firmum solidumque est & perfectum. Tale autem est quia hisce regulis constat: quare cogitandum est singulas regulas esse nobis à Deo concessas ex amore illo infinito, quo nos prosequitur, non tantum vt sint nobis amoris eius testimonia, sed vincula etiam quibus nos ad se traheret, sibi que vniret: sicut ergo ex amore nostri boni hanc nobis à cælo scalam demisit, per cuius gradus ascendamus; ita etiam nos ex eius amore debemus per eosdem gradus ascendere, vt tandem ei vniamur.

Secundo. Debet ea obseruatio oriri ex vero desiderio totius perfectionis: cum enim regulæ nostræ nihil aliud sint quam summi apices perfectionis singularum virtutum, nisi ardens hoc desiderium totius perfectionis menti insideat, non facile erit ad tam frequentes & arduos virtutum actus assurgere. Inde est quod in disciplina obseruanda languor, certum sit argumentum interni languoris circa studium proficiendi; & si in homine societatis vllus existat feruor, hic præcipue se exercet. Societatis enim spiritus in eo potissimum consistit, vt regulas nostras in se mortuas animet in nobis, & viuificet, & totam instituti formam obscuram latentemque in chartis, omnium oculis exhibeat; si igitur spiritu illo viuimus, spiritu etiam ambulemus imo curramus viam hanc mandatorum Dei.

Tertio. Debet obseruatio regularum dirigi ad eum finem propter quem regulæ sunt datæ. Finis ille est vt sint nobis externum veluti exemplar, Christi Domini vitam actionesque representans, vt facilius in nos transferamus excellentem illam perfectionis formam quam ipse nobis proposuit. Quare cum venit nobis in mentem regula aliqua, vel offertur occasio alicuius obseruandæ, non satis est eam quoquo modo obseruare, sed meminisse statim debemus Christi Domini prototypi exemplaris, & cogitare

A nobiscum quomodo hanc illamque actionem quæ hac regula commendatur obibat, verbi gratia cum commendatur obedientia, paupertas, humilitas, silentium, patientia, mortificatio sensuum, & alia id genus. Regulæ enim omnes exceptis illis quæ peccatum supponunt, eò possunt dirigi, vt in earum obseruatione Christo Domino nos conformemus: seruemus silentium, vt Christus seruabat cum interna animi recollectione; oremus vt orabat; obeamus officia humilitatis & mortificationis vt ipse obibat; patienter aduersa quæcumque vnde cumque promanent, feramus vt ipse ferebat; comedamus vt ipse comedebat, animi etiam relaxationi vacemus vt ipse vacabat, & ita de ceteris. Est mirum in modum efficax & suauis hæc praxis in regularum obseruatione vt experientia discet qui in ea seridè se exercebit. Sic enim paulatim formatur in nobis Christus, & sic efficiamur paulatim Christi socii & fratres, Deo Patri idcirco gratissimi, & in quibus propter dilectum Filium suum sibi complacet, & per quos beneficium illud suum æternum de homine redimendo, quod totum in Filio constituit, libentissime exequitur, vt per Filii sui membra & fratres simillimos.

Quarto. Debet hæc obseruatio esse integra. Hæc autem integritas duplex est. Primo quidem ex parte nostra vt nimirum vires omnes in id conferamus siue internas, siue externas. Obseruatio enim regularum actus est obedientiæ cuius vi ad eas obligamur. Obedientia autem vt perfecta sit debet esse cum vera intellectus voluntatisque resignatione, promptitudine, alacritate, diligentia, fortitudine & perseuerantia. Cauendum proinde ne ad oculum seruiamus & exteriori tantum obseruantia sumus contenti. Secundo debent omnes omnino obseruari nulla prorsus excepta. Nam omnes habent eundem authorem Deum, omnes ex eius sapientia sunt deriuatæ, omnes ex amore in nos concessæ. Nec enim quia paræ videntur nonnullæ ideo quasi temere atque inconsiderate ab æterna sapientia artifice instituti nostri insertæ sunt alijs, sed omnes ex certa scientia & in bonum nostrum ad vitæ nostræ formam integrandam inspiratæ sunt. Quare si vel vna minima non obseruatur, ex ea parte minus integra erit perfectio, eritque instar corporis mutili cui pes aut manus vel quid simile desit.

*Qualis esse debeat earumdem
consideratio.*

PARAGRAPHVS V.

Vt ita obseruati possint regulæ, non tantum sunt bene intelligendæ & in memoria habendæ vt promptè occurrant, sed etiam perspectum esse debet quomodo ad praxim applicari debent: quare sæpe diligenterque sunt considerandæ. Hæc consideratio quatuor puncta complectitur.

Primo. Attente consideratæque legenda est

regula, deinde remoto libro comprehendendus est breuiter animo sensus, & tota ea perfectio quam continet, est memoria imprimenda, vt deinceps prompte occurrat, & regulæ instar sit semper ad manum. Secundo. Considerandum quomodo ea perfectio quæ ibi continetur in prototypo exemplari Christo Domino relexerit, siue ab eo obseruata quasi fuerit iuxta quod dictum est §. 4. num. 3.

Tertio. Considerandum est quænam sit praxis & vsus talis regulæ, quod vt bene fiat, præsupponi debet regulam dicere respectum ad id quod per eam dirigi solet: per regulas vero nostras dirigi debent nostræ actiones, tum externæ tum internæ; itaque praxis & vsus nostrarum regularum est actiones illas rectificare: quare vt bene praxis cuiusque regulæ cognoscatur, applicari ea debet ad actiones omnes nostras internas & externas. Nec vero omnes regulæ sunt eiusdem rationis: nam quædam sunt generales quæ sese extendunt ad omnes vel certe multas actiones; aliæ vero particulares quæ ad vnā vel paucissimas spectant. Cum igitur considerare volumus quæ sit praxis regulæ alicuius generalis, eam veluti manu ducere debemus, vel per omnes diei actiones quas exercemus, conuersando cum Deo, cum proximo, & quæ nō tantum attingunt, vel per actiones internas, cogitationes scilicet & desideria, vel externas verba nimirum & opera, & videre num, cum has actiones obimus, meminerimus nos habere talem regulam à qua dirigi debeant; deinde accurate dispicere quomodo singulæ actiones tali regulæ, & per eam Christi perfectioni sic applicatæ congruant, quomodo exorbitent, quando vero regula vnā tantum actionem spectat ad eam solam applicari debet vnā cum prototypo exemplari, vel etiam cum relatione ad finem nostrum. Nam cum in 2. regula dicatur, finem societatis esse nostram perfectionem & proximi, omnes regulæ quæ sequuntur, sunt veluti ad nostrum finem. Itaque debemus illas applicare ad actiones, quatenus sunt talia media, ac proinde considerare an ita perfecte hanc vel illam actionem fecerimus prout regula requirit & prout exigit Christi imitatio.

Quarto oportebit si quid distortum in actionibus nostris appareat, de eo dolere, & proponere serio emendationem, & ad id gratiam per Christi Domini merita postulare.

Eiusdem considerationis praxis.

PARAGRAPHVS VI.

VT melius intelligatur & vtilius exerceatur hæc consideratio quæ certe magni est momenti, visum est eius exempla aliqua proponere. Sic igitur considerata prima regula sum.

Primo. Eam attentè legam, postea sepo-

sito libello, eius mihi sensum hunc effingam & in animo versabo: nimirum eius summam esse quod in societate duplex sit regula præcipua, vna interior, lex nimirum charitatis & amoris quæ scripta & impressa esse debet in cordibus omnium filiorum societatis, quæque in omnibus dirigi debent in sancto Dei seruitio: altera exterior quæ ad id iuuat: hunc sensum conabor memoriæ imprimere.

Secundo. Considerabo Christum Dominum habuisse etiam quodammodo duas similes regulas. Nam habuit omnino internam legem amoris Dei, qua impellente sola, etsi nullum habuisset positium præceptum agendi & patiendi pro nobis, prout fecit, tamen verè ex Dei amore, eadem vltro egisset, & passus esset omnia prout egit de facto & passus est. Et licet non alia regula externa egeret, sicut nos qui sumus infirmi, voluit tamen Deus ei dare præceptum positium, & legi antiquæ eum subijcere, vt obedientiam exerceret, & legis cuiusque utilitatem nobis commendaret.

Tertio. Regulæ praxis, cum sit generalis, versatur circa omnes actiones meas, quare exquiram. An aliquando meminerim internæ illius legis, deinde dispiciam quomodo actiones omnes diuini seruitij exequar à prima diei hora ad vltimam; nimirum an cum mane surgendum est, id faciam alacriter ex lege Dei amoris, & vt ei placeam, & vt Christus ipse faceret, & an id facturus essem, etiam si non esset in societate regula de surgendo mane. Deinde veniam ad meditationem, & applicata amoris Dei regula, videbo an illa sit quæ memoueat ad orandum &c. Idem erit faciendum circa singula studia, officia, humilitatem, charitatem in proximum, & singulas actiones diei, etiam circa refectionem corporis & animi relaxationem, quam si lex charitatis dirigat, certe non poterit non recte fieri.

Quarto. Si videam me ex consuetudine, vel affectu alieno, vel metu quodam seruili ne ob violatam externam regulam, accipiam pœnitentiam, applicari ad ea quæ sunt diuini obsequii non autem ex amoris & charitatis interna lege, veniam petam & postulabo per vniuersum Christi amorem, vt eam legem imprimat altius cordi meo, vt sola illa me dirigat, sola illa mihi sit lex.

Sic considerata 4. Regula summarij.

Primo. Huius mihi sensum efformabo. Societatem nostram non habere certam & determinatam rationem viuendi, qua veluti constringatur, & intra cuius limites concludatur, sed communem; non vt remissiùs viuat, sed potius vt sit capacior omnis perfectionis, & omnis generis mortificationum & pœnitentiarum prout ad maiorem spiritus profectum conueniet: ad quem finem & quisque quasuis suscipere cum venia, & ipsi superiores imponere sine restrictione vlla possunt, cum in multis religionibus ordinarias pœnitentias habentibus, id non sit fas.

Secundo Christi Domini vita etiam fuit communis, ut omnibus perfectionis omnis esset exemplar.

Tertio. Ad praxim applicabo hanc regulam: videbo imprimis, num in communi hac vita, sicut fecit Christus, maius Dei obsequium intuear. Nam quod ad me attinet, debeo toto affectu abhorre ab iis omnibus quæ commoda sunt carni, quatenus sunt talia, sed tantum iis uti quatenus continent maius Dei obsequium. Itaque primum eas omnes actiones quæ communes sunt, applicata hac regula examina- bo, verbi gratia victum, vestitum, somnum, ani- mi relaxationem, modum conuersandi, studia &c. considerans quo affectu ad illa ferar, diuini obsequij an aliquo alio. Deinde considerabo quibus penitentiis uti soleam, aut etiam pos- sem, & deberem pro capacitate vitæ huius com- munitatis, ad maiorem in spiritu profectum, deni- que num imponantur à superioribus aliquando; & quo eas animo & alacritate recipiam.

Quarto. Statuam me emendare, & in exte- riori hac communi vita non communiter nitar vivere, sed animo & desiderio complecti crucem Christi, & omne genus mortificationum, quæ desideria (licet utar vita communi ad maius Dei obsequium) cum potero tamen efficacia reddam assumendo quotquot potero mortificationes pro occasione.

Sic consideranda 6. Regula.

Primo. Utantur quotidie omnes conscien- tiæ suæ examinatione consueta nimirum per quinque puncta.

Secundo. Finis huius examinis est Dei bo- nitatis erga nos cognitio, & nostri; & animæ puritas, quæ in Christo excellentissima erat & continua.

Tertio. An ita singula puncta percurram, ut examen sit mihi medium efficax ad perfectio- nem, & Christi similitudinem mihi imprimen- dam; an ita gratias agam Deo ut Christus fa- ciebat, tantine meas imperfectiones faciam, & ita eas detester, ut Christus illas ipsas æstimabat & detestabatur.

Quarto. Propositum emendationis.

Regula Nonā.

Primo. Me ipsum nihilifacere debeo, & in- dignum iudicare qui vel æstimer, vel amer; quin potius dignum odio & contemptu ob mea peccata & defectus quos in me cognosco: ita gratum mihi esse debet, ut ob illos defectus quisque me contemnat (quia cū mihi insint, red- dunt me vilem apud eos quibus apparent) & eos superiori referat. Nec debet hoc meam quietem perturbare, imo debet id mihi esse gratum.

Secundo. Pro praxi huius regulæ lustrabo defectus meos præcipue insignes, quosque ma- xime vellem occultos, & considerabo de sin- gulis in hunc modum. Hic in me defectus vere inest, & patet oculis Dei & forte hominum quam ergo putas de me opinionem propter il- lum concipere possunt? certe talem. Quid si ad superiorem referent? turbaretne? & quomo-

do non confundor coram Deo? alienone animo essem ab eo qui retulisset &c. quid erit in iudicio quando omnia patebunt omnibus.

Regula vndecima.

Primo. Hæc regula est maxime generalis estque summa totius perfectionis.

Secundo. Summa eius est, societatis religio- sus qui serio Christum sequitur, amat & arden- ter exoptat, contumelias, infamationem, & iniurias quasuis pati debet, & abhorre omnino, & non ex parte ab iis quæ mundus amat, scilicet fama, honore, magni nominis æstima- tione. Hæc regula deducenda est per omnes actiones diei, præsertim publicas, vel quæ or- dinem ad publicas habent, ut sunt studia. Et videndum an in meditationibus meis hæc ar- dentia desideria concipiam Christi exemplo, ita abhorream à mundanis rebus, & mundo. Item in studiis quomodo me habeam: quomodo in conuersatione vel cum honor defertur, vel con- tra contemptus timeri potest? Anne soleam potius fugere toto conatu confusionem, & ar- denter optare honorem plenus potius spiritu mundano quam Christi? quantum ergo absum à forma perfectionis vitæ Christi?

Regula duodecima.

Christus Dominus tota vita sua crucem por- tauit, & inuitat nos ut abnegemus nos, & cru- cem semper etiam portemus. Fieri id potest.

Primo. Vere & de facto in multis diei actio- nibus nostræ libertati relictis, verbi gratia cum possem cum venia diutius dormire, vel aliquam recreationem non ita necessariam admittere vel quid simile; si nolim petere veniam, & cum Christo feram crucem. Item cum possem dicere aliquid vnde alij meliorem de me opinionem concipient, possum etiam sine graui nota tace- re, cum possum sine nota vltimum locum in omnibus occupare. Cum possum me excusare dum reprehendor, admoneor, rideor, possum etiam sine alio incommodo id non facere, & si- milia multa, certè nunc debeo potius me abne- gare Christi exemplo.

Secundo. Quando non est mihi liberum ali- quam mortificationem subire, ut quando non licet ieiunare &c. quando non datur occasio alicuius contemptus, ego ipse me in animo meo contemnā, & agnoscam indignum non tan- tum honore si quis habeatur, sed etiam cibo & potu qui datur etiam vilissimo. Itaque me sape etiam circa omnia abnegans, dicam Domino de singulis eius donis. Exi à me Domine, & hæc tua dona aufer à me, quia homo peccator ego sum, & indignus omni bono tuo.

Tertio. Denique si quando in anima affligar vel iniuriis, contumelijsque appetar, vel malis corporis exercear, cauebo à sollicitudine vitan- di infamiam &c. imo agnoscam me his omni- bus malis dignum & grauioribus etiam, amabo eos pro quibus affligar, pro eisque orabo &c.

Preparatio ad facienda exercitia.

CAPVT XXIII.

Primo considera. Quis sit finis quem in exercitiis istis intendere debes, is nimirum quem B. P. N. indicat annotatione prima, id est disponere, & preparare animam ad affectiones omnes siue actuales, siue habituales inordinatas antiquas, aut de nouo natas tollendas penitus, & sublatissimis ad quærendam, & inueniendam Dei voluntatem circa vitæ suæ statum, salutem, perfectionemque. Itaque pone ante oculos internam animæ tuæ ruinam & sterilitatem, & cogita te audire quod Hierem. cap. 1. Ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipēs, & ædifices & plantes, nimirum ut vitiorum & imperfectionum diruto dissipatoque ædificio & regno destructo, & euulsis radicibus, in anima cœleste & diuinum semen recipias, & turris Euangelicæ ædifices celsitatem, denique regnum stabilias, hoc tibi à Deo concessum est vltimum forte tempus; & vltimus dies destruendi & ædificandi euellendi & plantandi; hodie igitur si vocem eius audieris, accinge te ut ædificium animæ tuæ æternum statuas.

Secundo considera. Hoc esse proprium opus infiniti illius artificis, & agricolæ, qui ait ædificabo eos, & non destruiam; & plantabo eos, & non euellam, & dabo eis cor, ut sciant me quia ego sum Deus, & erunt mihi in populum, & ego eis in Deum. Huic tamen infinitæ potentie debes cooperari ad quod necesse est, ut animo prorsus liberali te in manu eius reponas, totumque ei committas, ut pro sua voluntate destruat, ædificet, euellat & plantet, teque fingat refingatque ut figulus lutum: quare cum B. Paulo dicendum: Domine quid me vis facere?

Tertio considera. Tibi in super esse vtendum aptis medijs ad illum finem, hæc autem media sunt exercitia spiritualia, quæ nihil aliud sunt, quam certa quædam methodus examinandi conscientiam, orandi mentaliter, legendi libros spirituales, & considerandi ea quæ cuique propria sunt, quæ quæ efficacia sint, docuit experientia in ipso B. P. N. Ignatio. & primis patribus, tot alijs præclaris doctisque & sanctis viris, qui cum ingenti suo fructu in ijs versati sunt; id tamen forte aliquando expertuses, nec debes dubitare, quin vndetam multi tanta lumina & gratias hauserunt ad suam perfectionem ex eodem tu quoque fonte reposita multa donas sis percepturus à Deo, quoniam forte hac via per hæc instrumenta in alium virum te mutabit, ut fecit alios.

Quarto considera. Opus esse ut ea instrumenta integre, diligenterque & serio adhibeas alioquin parum, vel nihil proderunt. Quare nihil omnino reputandum est parui esse momenti, cum sine ijs quæ parua videri possent, nec bene

A stare possunt alia, nec constare queat exercitiorum integritas & vis. Quidquid ergo suis temporibus agendum erit, illud age serio, in eo totus esto, & tibi certo persuade thesaurum esse maximum quem effodis, magnum negotium quod agis.

Quinto cogita. Opus esse tibi generoso animo, nec enim sine vi aliqua & difficultate ad ima vsque vitæ veteris fundamenta, eruenda & perdenda, dissipandaque ea, quæ in te construxit Dæmon, Mundus, & Caro, Arx & Munitionis, ut prorsus nihil remaneat, ea tibi quatien-da est magnis motibus, & crebis, imo continuis vtriusque potentie intellectus & voluntatis ictibus: Deinde non sine tadio & labore in intimos animæ recessus penetrandum, & in profundas abyssos descendendum sæpe tibi erit: eruenda quæ ibi demersa latent pondera & rudera vitiorum, & procul magno conatu proijcienda, sanctisque desideriis & firmis ac solidis propositis è cœlo aduectis fundanda sedes Deo digna: verum si generose feruenterque aggressus fueris, corruet murus Hierico facile, fietque quod Dominus promittit de reedificatione Sanctæ Ciuitatis Hierusalem, In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno, & deuorabunt ad dexteram, & sinistram omnes populos in circuitu, & habitabitur Hierusalem rursus in loco suo Zach. 12. Pete à Domino tibi ignem illum communicari.

Sexto considera. Opus etiam esse magna animi quiete; ad hæc enim efficienda excludi debent creata omnia siue foris, siue ex animo, claudendi sensus omnes, & ex intellectu, & voluntate arceri cætera omnia debent præter vnum Deum, & in solitudinem internam & externam concedendum est: quare persuade tibi ita cum Deo agendum, esse his paucis diebus, quasi tu solus cum eo in mundo esses. Ducam, inquit, eum in solitudinem, loquar ad cor eius; huic tu Duci ne resistas, sed cor tuum illi soli prepara.

Considerationes nonnullæ initio exercitiorum perpendenda, lectis. 20. Annotationibus.

CAPVT XXV.

Considera Primo. Finem exercitiorum spiritualium esse duplicem; disponere animam ad tollendas omnes affectiones male ordinatas & ijs sublatissimis quærendam & inueniendam Dei voluntatem circa vitæ suæ institutionem & salutem animæ: vnde hæc exercitia constat non esse purè speculatiua, quasi sit satis in sola Dei rerumque diuinarum contemplatione quiescere; sed practica, atque adeo ad aliquid efficiendum ordinata.

Affectioes malæ sunt partim actuales, partim habituales, siue sint innatæ, siue acquisitæ; ad utrasque tollendas per exercitia spiritualia disponimur. Imprimis quidem actuales, ut quæ plurimum & salutis, & voluntati Dei repugnant: atque id fit per pœnitentiæ actus, quibus anima priores actus peccatorum retractando eosdem quodammodo in se extinguit, accedente præcipue post diligens examen exacta & perfecta singulorum confessione, ut ita Deo reconcilietur, & deinceps ad eius sanctissimam voluntatem sese componat, in quem finem qui nunquam fecerunt exercitia spiritualia intendere solent animum. At quibus quieta est tranquillaque conscientia, deletis pridem peccatis possunt nihilominus valde utiliter peccatorum etiam pristinorum actus discutere, tum ut dolore perfectiori ea deleant, & expediant, tum ut habitum pœnitentiæ salutarem acquirant, ut humiliantur inde magis, ut contra futuras occasiones armentur, ut ad Deum magis amandum feruentiusque ei seruendum incitentur, saltem nemo est qui non debeat quotidianos lapsus, & vitæ tepidioris negligentias, quæ aliquando graues esse possunt & periculosa deflere & corrigere: verum non minus utiliter qui iam sæpius in exercitiis versati sunt immediate & directè in habituales affectioes intendunt oculos, quamuis indirectè actus etiam suos discutiant, quatenus duntaxat sunt signa internarum radicum vel effectus. Huiusmodi affectioes cum partim sint innatæ, partim acquisitæ, nemo hominum est qui multas in se non reperiatur, quas omnes tolli oportet. Ferax est terra animæ nostræ plurimarum malarum herbarum, quæ licet lateant aliquando, externa aliqua causa repressa, semper tamen suo tempore apparent & virescunt. Sicut enim terra non in vno tempore omnes malas herbas & bonas profert, sed habent singulæ tempora sua; ita & mens nostra, aliis in iuuentute alijs in adolescentia, aliis in virili ætate, aliis etiam in senectute morbis tentatur, alias experitur infirmitates quando subest, alias quando regit, alias cum studet, alias cum docet & concionatur, aut quoddam aliquid munus gerit; mutant enim occasiones etiam internum mentis nostræ statum, & vel affectioes malas dormientes excitant, vel suscitāt nouas. Quomobrem valde utile est quotannis in se descendere, & per hæc exercitia vel antiquas euellere radices, vel exorientes nouas extinguere.

Dicitur vero præparari & disponi anima ad eas tollendas, quia in exercitiis clarius distinctiusque cognoscit, & remedia inuenit, proponitque deinceps eas expugnare. Nec enim euelli penitus queunt in exercitijs, sed intellectus & voluntas munitur, ut occurrentibus postea occasionibus per actus ipsos frequentes & exercitia virtutum prauæ inclinationes omnino tollantur, vincanturque.

Hæ affectioes mirum in modum obnubilant mentem, ut difficillime possit Dei voluntatem intueri. Quare iis iam sublati ea querenda est sedulo in exercitijs, & quidem in genere nemo nescit Dei voluntatem esse, ut quam perfectissime viuatur secundum statum in quo est; duo

tamen ut plurimum obscura restant.

A Imprimis quæ sit illa perfectio ad quam vult Deus nos peruenire. Etsi enim aliquā perfectionis ideam sibi quisque fingat, non tamen omnes in quo sit solida & vera perfectio, intelligunt, quo sit ut in principio omnium primo, in fine nimirum errantes, non mirum sit, si non adeo bene ordinateque cunctam vitæ rationem componant. Hæc verò perfectio quænam, sit exercitia spiritualia tradunt.

B Secundo etsi alicui forte nota sit perfectionis natura, non omnes tamen intelligunt in quonam gradu consistat, cum enim non posita sit in indiuisibili, sed magnam latitudinem intra triplicem viam habeat, non statim tota acquiri potest, sed sensim idque ordinate: nam Deus omnis perfectionis amans ordinatissime solet procedere; quem ordinem debet aliquo modo prouidere, ut sciat quousque progressus sit ubi ponere pedem debeat, quæ imperfectio magis urgeat, quæ virtus instet potius acquirenda, ut si confuse omnem perfectionem amplectatur, vel frustra multis annis, vel parum utiliter laborat: sicut igitur totam sibi perfectionem doctrinæ proponit adolescens, qui ad studia primum accedit, tamen in singulos annos examinatur, ut eam ordinate acquirat; ita in se descendere debet frequenter quisque perfectionis studiosus, & Dei examini se sistere, ut quæ sit eius voluntas circa vitam in posterum instituendam clarius intelligat.

C Considera Secundo. Ad illum finem media proponit B. P. N. quatuor. Orationem seu meditationem, examina, lectionem spirituales, & directionem; cuius rei sunt duæ causæ.

Primo enim plura sunt veluti exemplaria, quorum diligenti & accurata inspectione diuina in nobis perfectionis forma effingi debet. Inter quæ primarium est Deus & Christus quem imitando consideramus, & in eandem nos imaginem frequenti imitatione transformamus. Alterum est nostra conscientia, & interior animæ nostræ facies quam nisi perspectā habeamus, in ea nihil perfectioris formæ inducere possimus. Huic rei seruiunt examina; accedunt ad hoc haustæ à Deo præceptiones à viris sanctis scripto nobis traditæ, in quibus tum Deum ipsum, tum nos contemplari legendo possimus. Denique qui nos dirigit, suis instructionibus nobis viua voce delineat perfectionis ideam ad quam conari debemus.

D Secundo. In eo fine assequendo quatuor causæ concurrunt. Imprimis Deus quem orando & meditando nobis & operi tanto applicamus. Deinde nos ipsi cum intra nos per examen descendimus. Accedunt sancti, qui nos scripto instruunt, & ipse imprimis B. P. Ignatius, qui præsens adest cuius exercitia manu, oculis, & animo usurpamus, in quibus suum ipse spiritum nobis viuum & ardentem expressum reliquit. Denique qui nostri superioris vicem gerit.

Consi. Tertio. Horum mediourum efficacia cum maxima semper sit, tamen in exercitijs quanta sit colligi potest.

E Primo. Ex admirabili prorsus ordine & nexu quem omnia inter se habent, adeo ut ab ipso ducta fundamente ordinato veluti agmine necessariò

necessario quodam modo finem inferant, quem ordinem ideo Paulus III. in bulla approbationis libelli vocat aptissimum ad mouendos fidelium animos.

Secundo. Ex ipso met authore B. Patre in quo hæc ipsa Deo dirigente tantum Manreæ exercitia potuerunt, ut illum adeo aptum Dei instrumentum redderent, his enim ipsis à Deo ipse excultus fuit ut postea diuino quodam lumine illustratus, illiteratus adhuc eodem ordine quo acceperat, & propriis experimentis didicerat, ut ait pontifex, descripta in suum vsum & aliorum ad Dei gloriam reposuit.

Tertio. Ex admirabili perfectione ad quam deinde per ea ipsa progressus est ipse, nam quibus instrumentis perfectionis Euangelicæ fundamentum solidum posuerat, iisdem vltimam manum imposuit.

Quarto. Ex ipso societatis instituto, cuius idea quædam in exercitiis delineata quodammodo apparet, vel quod potius in exercitiis non secus ac fructus in semine lateat. Mirum sane Beatum Xauerium instituto societatis nondum composito solis instructum spiritualibus exercitiis paria in India de instituto sensisse, eodem modo & spiritu societatem gubernasse; quo B. Ignatius eius author fundatorque Romæ, id quod etiam in primis patribus notatum est, quos internus spiritus ab exercitiis hausti, antequam regulæ conscriberentur, mirabili consensione dirigebat.

Quinto. Hoc instrumento sicut B. Ignatius hoc institutum condidit, ita & societati parauit operarios; sic B. Xauerius societati aptatus, sic P. Faber, quem inter eos qui in Europa remanserunt, diligentissime excoluerat B. P. sic alii deinceps, ut omittam alios innumeros extra societatem siue religiosos, siue sæculares, qui & suam ipsorum, & aliorum reformationem hinc hauserunt, adeo ut vere dici queat libellum hunc, vel potius spiritum B. Patris in eo quodammodo viuente fuisse singulare Dei instrumentum ad Ecclesiæ renouationem. Quare non mirum si illum B. Ignatius tanti fecerit, & non secus atque Dei opus, cum in dubium vocatus est, semper defenderit, grauissimisque verbis in ipsis constitutionibus eius vsum & affectum nostris commendauerit, & familiarem esse omnino decreuerit: didicerat enim in se & aliis B. P. quanta vis horum spiritualium armorum esset, ut ipse appellabat, si bene tractarentur, quanta eius medicinæ efficacia, si recte adhiberetur ad quosuis morbos, quamtumuis inueteratos & pertinaces, quos nec conciones, nec alia ordinaria remedia curare possent, extirpandos. Certe de nobis id nobis persuadeamus necesse est, fore ut nunquam veri societatis filii simus, & sincerum eius spiritum habeamus, nisi hinc hauriamus. Qui bene & serio faciunt exercitia, sit in eis fons aquæ perenniter toto anno tum in Deum sursum salientis, tum in proximos manantis, quod experti sunt primi patres, & omnes alii viri sancti societatis.

Considera quarto. Ad hoc efficiendum requiritur dispositio, quæ in eo consistit, ut tum intellectus, tum voluntas expedita sit ad has spirituales actiones, & quod ad intellectum attinet, cuius est proprium discurrere & ratiocinari, vix

alluse est qui non pro modulo suo possit de rebus suis cogitare; quare necesse est ad voluntatē excitandam, cuius potiores sunt hic partes, quamuis ituari debeat, lectione, directione, & ipso præsertim cælestis luminis influxu, quod nunquam deest cum voluntas recte disposita est.

Requirat porro ad hanc dispositionem voluntatis B. P. N. Primo animum generosum & magnum ob difficultates quæ aliquando sunt superandæ, siue ex natura secessus & orationis, quam interturbare sæpe solet ariditas mentis, tædium, vanæ sollicitudines, & curæ rerum futurarum, & negotiorum, passionum & affectionum vis, conscientiæ anxietates, siue ex improbitate demonis, qui sicut vniuersas diei tentationes eo solet dirigere, ut orationem nostram matutinam quotidie turbet, ita vniuersa sua molimina toto anno circa nos adhibita tempore exercitiorum reuocat, & renouat, ut hoc tempus nobis sine fructu effluat.

Secundo. Fidelem qui sincere & coram Deo, & cum directore agat, & à proposito exercitiorum sine, non sinat se vlllo naturalis affectus fauore abduci.

Tertio liberalem erga Deum non gloriam eiustantum quærendo, sed maiorem gloriam, & totum illi se offerendo in eius obsequium sine vlla restrictione aut dilatione & mora, qui enim se Deo citò dat, cum Deus petit, bis dat.

Quarto. Confidentem Deo qui suam creaturam ad se venientem amplectitur. Itaque sese proiciat in sinum paternæ eius prouidentie.

Quinto. Sollicitum ne qua in re obstat diuino beneplacito, aut gratiæ eius defuit, & idcirco obseruantem accurate ea quæ singulis horis præscripta sunt, & annotationes ipsas imprimis additionesque exercitiorum, quibus ille spiritus suæ veluti lumina, & dona in nos veluti canalibus deriuat. Quis scit an non vltima mihi futura sint exercitia, quis scit an his in exercitijs Deus sit mihi communicaturus quod non fecit hætenus, & quod totam in vitam mihi erit, & salutis, & perfectionis causa?

Sexto. Solitarium non corpore tantum, sed animo præcipue, ut non tantum à communi aliorum conuersatione, & liberiori sensuum linguæque vfu abstinemus externus, sed id faciamus vero mortificationis spiritu libenter abdicantes externa omnia ut Deo fruamur, imò internas rerum omnium aliarum imagines, cogitationes, affectusque, quæ cor nostrum pulsare, mouere, & turbare possent, deponamus. Nec vllum etiam internum colloquiū cum vlla creatura admittamus; ut tota nostra conuersatio sit cum Deo, perinde ac si soli cum eo solo in mundo essemus. Proderit certe hæc interna recollectio, & sensuum mortificatio non tantum tempore exercitiorum, sed ut etiam postea ei assuescamus, eamque tota vita seruemus. Nam de eorum numero sumus, de quibus Apostolus ait. Conuersatio nostra in cælis est.

Ad fundamentum exercitiorum.

Notandum Primo. Finem huius considerationis primarium non esse dolorem excitare quod à fine nostro aberrauerimus, sed partim tota intellectus attentione clare & intime penetrare, quis ille sit finis propter quem sumus id quod sumus. partim ubi bene eum apprehenderimus voluntatem ad efficacem eius intentionem efficaciter permouere: id autem utrumque cum facimus fieri nequit quin alii affectus admirationis, gratiarum actionis, confusionis exsurgant quibus non tam inhaerendum est, quam eorum ope voluntas adiuuanda, ut sese firma, & inuolabili intentione fini illi suo astringat.

Notandum secundo. Hanc considerationem vocari à B. P. Nostro, principium siue fundamentum: finis enim cognitio & intentio in rebus moralibus, atque adeo in vite reformatione est principium practicum, ex quo (non secus atque in speculatiuis ex principiis scientia deducitur) tota actionum nostrarum praxis dimanat: Quare quo ea cognitio & intentio perfectior est, eo perfectior sequitur praxis, atque eadem ratione vocatur fundamentum, quia totius ædificii spiritualis molem sustentat. Quare in hoc fundamento exercitia omnia primæ, secundæ, tertiæ, & quartæ hebdomadæ nituntur, & ex hoc principio omnis voluntatis praxis & affectus qui tam in prima quam in cæteris septimanis quærantur, profluunt. Nam dolor & penitentia de præteritæ vite peccatis, ab eo præcipue principio, vim omnem accipit & futuræ vite ratio ex eius principii, per Christi Domini vitam illustrati & applicati regula dependet.

Notandum Tertio. Huic considerationi nullum definitum tempus assignari à B. P. N. tum quia diuersa est hominum dispositio: Nec enim omnes æque facile hoc principium quantum satis est, ut practicum esse queat apprehendunt penetrantque. Id quod in cæteris etiã scientiis vsuuenit; tum quia propter eius momentum in vita spirituali hoc primo exercitiorum ingressu, non cursim ac leuiter percurrendum, sed intime penetrandum est, ita ut in toto decursu per se in memoriam redeat, & ad solidam praxim eliciendam influat; quare raro sufficit huic considerationi horam tribuere.

Fundamentum.

Circa primum punctum. Cogita quod cum nihil esses, nec esse quicquam ex te posses, Deus optimus Creator tuus, cum te in tuo nihilo relinquere posset, ut infinitas alias creaturas reliquit, ab æterno tamen de te cogitauit, & voluit te condere, non lapidem, non equum, sed hominem, adeoque corpus tuum quinque sensibus, animam vero tribus potentiis, memoria, intellectu, & voluntate instruere non propter te, aut ut solum viuas, vel tibi viuastuique commodis, gloriæ & honori inde seruias, sicut enim non es à te, nec esse potes propter te, sed propter Deum tanquam eius mancipium, iu-

mentum, & medium ad eum finem ordinatum, quem sibi Deus proposuit, nempe ad gloriam eius, quam promoues cum illum intellectus cognoscis, & affectu complecteris; siue in hac vita, siue in futura pro cuiusque modo, sicut ipse seipsum cognoscit & complectitur. Hoc fere principium ubi bene conceperis, & viua fide apprehenderis illud tibi applicabis, & suauiter ac fortiter per discursum practicum voluntatem excitabis ad hos affectus.

Primo. Admirationis quod tanta maiestas dignata sit ab æterno recordari, & oculos intendere in tam vilem creaturam.

Secundo. Actionis gratiarum, quod te elegit relictis tot aliis quos non creauit, & tibi corpus integrum animumque dedit, quod aliis pene innumeris non concessit.

B Tertio. Amoris quod te creauit ad tantum finem illumque supernaturalem, ut mensa diuinitatis suæ participem te faceret, ut eodem quo Deus ipse cibo, eadem beatitudine fruaris. O Anima mea quomodo talem Deum non diligis?

Quarto. Confusionis & doloris quod ita vixeris, ac si Deus non fuisset finis tuus. Ita enim oblitus es, ita parum de eo cogitasti, ita nullo amore, nullo obsequio eum prosecutus es, sed appetitus & mundi vanitates eius amori antepones, ita ut vita tua omnino inanis effluerit. O quantum dolorem de præterita eo modo vita anima concipit! O quantum cuperet si daretur eam ab initio retexere!

Quinto. Timoris ne tua negligentia malis moribus & tepida voluntate fiat, ut nunquam ad hunc vltimum finem peruenias à quo tantum abes.

C Sexto. Horroris aduersus mortale peccatū præsertim quod omnino ne attingas illud impedire potest.

Septimo. Firmæ voluntatis, qua proponas te Deo fauente eius gratiæ penitus subijcere, offerre te ipsum tuæque omnia in illius obsequiū, dirigere vniuersam tuā vitam, cogitationes, desideria, verba, & actiones ad eius vnicam gloriam: hoc perfectum animi propositum explora cum psalmista dicens. Nonne Deus subiecta erit anima mea?

D Circa secundū punctum. Recordare Deū creasse cætera omnia: ut tibi tuum in finē adiumento essent, iuuant enim te ad eius cognitionem, amorem, memoriam, cultumque, viresque necessarias ad eius obsequiū præbent, ita ut omnium creaturarum vsus qui tibi per operationes facultatum tum corporis, tum animæ conceditur, eò tendat, ut Deus glorificetur. Nam ex creaturis omnibus, tam quæ in cælo, quæ quæ in terra sunt hos tres fructus potest elicere, cognitionem Dei, amorem eius, & auxilium & vires ad perfectum ei obsequium præstandum anima & corpore ipso. Hoc ubi viua fide conceperis excita hos affectus.

Primo. Actionis gratiarum, quod liberalis Dei providentia omnia creauit tua causa, & licet solus esses in hoc orbe, conseruaret tamen illa omnia etiam tui causa, uti modò ad omnium vsum conseruat.

Secundo. Contemptus omnium creaturarum, quia media sunt tantum, ut ei seruias, dic ergo cum psalte. Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum?

Tertio. Doloris & confusionis propter inordinatos affectus tuos ega creaturas, quibus tanquam fini adhæsisisti, quas ad te ipsum, non vero ad cognitionem, amorem, & obsequium Deiretulisti, unde tot peccata emanarunt à tuo sine penitus aliena.

Quarto. Propositi emendationis petita gratia recte ijs vtendi, nunquam intellectum earum cognitione, memoriam recordatione, voluntatem amore, nullum vnquam sensum, linguam, oculos, gustum, auditum earum vsu & delectatione occupandi, nisi quantum id ad Dei gloriam redundare potest.

Circa Tertium & quartum punctum. Cogita quod licet omnia sint tibi media ad hunc finem, tibi tamen non eodem modo ad eundem finem vtilia sunt. Alia enim sunt quæ prosunt & nunquam obsunt, alia ratione tuæ fragilitatis aperte aduersantur, & à fine te impediunt. Denique alia sunt veluti indifferentia quorum vsus neque ordinariè nocet, neque notabiliter utilis est ad eum finem: vide apud te quæ tibi vtilia soleant esse, quæ item contraria, quæ porro indifferentia, & cognita necessitate qua vrgeris ad tuum vt finem peruenias, excita hos affectus.

Primo. Constantis propositi ijs vtendi libentius quæ magis prosunt, tamen si ardua sint & difficilia vt est paupertas, dolor, aliorum despectio.

Secundo. Horroris aduersus ea quæ tibi nocent vt plurimū, & deliberati animi ea reiicendi quamuis alioquin naturæ placeant, despectus quibuscumque hominum colloquiis & difficultatibus.

Tertio. Constantis iterum propositi quo statuas vsurum te nunquam ijs quæ tantum damni quantum profectus asferre possunt, nisi tanquam medijs, quibus feraris in Deum. Quapropter statuendus est animus in æquilibrio, vt quoad bona hæc omnia indifferentia malaque indifferens sit, & quidquid de muni tibi accidat, te conformes Dei & superiorum voluntati, in id duntaxat intendens, vt siue paupertatem, dolorem, & contemptum patiaris, siue contra diuitijs, honore abundes in Dei gloriam cuncta referas. Hoc est enim scire abundare, & scire penuriam pati.

Facto huiusmodi proposito per vltimum colloquium offeres te Deo cum animo ex hoc momento nouam ordiendi vitam ordinatam scilicet ad eius obsequium & gloriam (relectis omnibus inordinatis affectibus & amore omnium creaturarum) procurandam.

Pater Aue.

Ad primum exercitium de peccatis.

Hebdomadæ primæ finis est scrutari inordinatas affectiones nostras, & internam animæ nostræ faciem cognoscere, non tantū vt præteritæ vitæ malitiam, ingratitude, & tepiditatem intueamur, & de imperfectionibus actualibus, quibus à Deo vero sine nostro, rectoque nostri & aliarum creaturarum vsu recessimus, confundamur & veniam impetremus; sed præcipue vt accendamus vehementer ad vitiosas nostrarum imperfectionum radices, ex quibus tot

A fœdi & damnabiles fructus proruperunt, inuestigandas, & accurate radicibusque euellendas.

Primi igitur exercitii scopus est ante oculos ponere exempla peccati Angelorum, Adam, & aliorum priuatorum, tum quam inordinate nos ipsos quæramus, & cum deberemus in Deum vt finem nostrum nos referre; inuerso ordine faciamus nos, finem nostrum: tum ex quibus radicibus hæc inordinatio actualis quotidie oriatur in nobis, & in illis orta sit, ac proinde quanta sit necessitas eas extirpandi, ne in eadem peccata & pœnas incidamus.

Notandum vero est B.P.N. in hoc primo exercitio tradere verum & maxime solidum modum meditandi, qui tenendus est in omnibus exercitiis non tantum primæ hebdomadæ, sed etiam aliarum, ac proinde hic accurate est perpendendus cuius exercitanti.

B Pro quo sciendum est meditationem pendere à Deo sine quo nihil possumus, & ab homine Deus per orationem præparatoriam generaliter aduocatur, & per orationem vltimi præludii applicatur ad particularem meditationis finem promouendū. Homo vero totus hic vacare debet, unde compositio loci imaginatione ab alijs obiectis transfert ad rem meditandā, & idcirco iuuat ad attentionem animi motionemque, qui hoc modo alligata phantasia rei illi certæ, alligatur quoque ipse quodammodo ne euagetur, aut si diuertat, habet quo se facile colligat, & reuocet in situm illum suum in quo se ab initio composuit. Idem præstat repræsentatio historiae cum meditatio est de Christi Domini vita: sit enim generatim tantum & vno velut intuitu, vt sciatur materia de qua meditandū est, & anima incipiat in ea actuari & ad eam eleuari, vt facilius deinde singulas eius partes ponderet & penetret: quare vtraque est tantum præparatio quædam & via ad meditationem, & ideo cauendum ne his vel nimium immoremur, vel vim aliquā capiti faciamus; quare qui difficulter imaginantur, debet potius cito transire, quam laborando nimium caput obtundere, sic enim non possent deinde meditari.

C Post præparationem sequitur meditatio in qua tres animæ potentiæ exercende sunt circa singulas partes rei propositæ, & ideo antea debet semper diuidi in certa puncta. Hoc autem trium potentiarum exercitium ex mente B.P.N. est huiusmodi vt proposito primo puncto imprimis memoria circa illud versetur per apprehensionem nouam veri sensus, & intelligentiæ eius, qua sese de nouo actuat, & penetrat quicquid diuinæ voluntatis in eo latet, expensisque si opus sit singulis verbis: vel etiam si de historia aliqua sit meditatio, personis, earum cogitationibus, verbis, desideriis, & factis: nam harum rerum consideratio spectat ad sensum capiendum, & proinde ad exercitium memoriæ, vt patet in primo puncto huius exercitii, in quo B.P.N. ad exercitium memoriæ spectare ait, cogitare quomodo Angeli creati primum in statu gratiæ, sed nolentes per arbitrii libertatem Creatori suo reuerentiam & obsequium præstare, conuersi fuerint ex gratiæ in malitiam &c.

D Ex quo etiam liquet hoc exercitium memoriæ non esse nudum, sed habere adiunctum aut saltem consequentem actum Fidei circa tale obiectum præmissa apprehensione veraciusque

Ecc ij

telligentiæ distincte representatum, per quem A Fidei actum mens Deum religiose colit, & ei se subicit, ac præterea veritatem propositam tanquam quoddam principium firmat, ut inde efficacius discurrat, & praxim eliciat.

Posito deinde hoc principio intellectus discurret: hic porro discursus intellectus non est ille actus quo de personis, verbis, factis, intentione cogitamus, nam is ad memoriæ exercitium pertinet, sed est ille actus quo ex principio iam posito, id est ex tali veritate iam concepta & apprehensa intellectus conclusiones practicas educit; ad voluntatem deinde permouendam, hunc discursum indicat B. P. N. quando posita memoriæ comparatione, ait, colligendum esse cum illi ob vnum crimen sint addicti inferno, quam sepe ipse idem supplicium meruerim, ex quo discursu oriatur deinde praxis in voluntate, confusio nempe & dolor.

Atque fidei veritates in punctis meditationis propositæ plerumque latissime patent, id circo vix vllum punctum est in quo posito principio non possint deduci plurimæ conclusiones practicae ad affectus varios voluntatis permouendos, verbi gratia ex primo puncto primi exercitij non tantum possum per discursum elicere hanc conclusionem practicam, quod cum sapius sim meritis infernum, debeam totus confundi, timere, dolere, sed præterea admirari Dei bonitatem qui me tulit, gratias agere, amare, item possum concipere timorem: ne cadam in eadem peccata eaque graua, cum in me sit & libertas & amor excellentiæ, & concludere mihi esse extirpandum illum amorem, & per voluntatem id proponere.

In mysteriis porro vitæ Christi Domini facilitimum est ex veritate intellecta & viua fide apprehensa educere plurimas conclusiones pertinentes tam ad vitam purgatiuam quam illuminatiuam & vnitiuam. Solet autem ordo is communiter obseruari ut statim post exercitium memoriæ vel actum Fidei conclusio practica educatur, inducens voluntatem ad actum spei ob Dei bonitatem, Christi misericordiam, benignitatem, meritorum vim &c. Deinde ex hoc principio educatur alia conclusio practica inclinans ad actus religionis, ut est actio gratiarum, oblatio sui & resignatio; item admiratio & similes. Tertio ex eodem principio eruatur conclusio practica in eo principio. Quarto ex eodem principio possunt educi conclusiones practicae de virtutibus moralibus quibus vel Deo placere, vel Christum imitari possumus. Exempli gratia. Si propositum mihi sit punctum de Christi incarnatione primum apprehendam per exercitium memoriæ verum & intimum sensum mysterii consideratis ipsis circumstantiis, ut quid nempe sit Deus, quid homo, & quid Deum esse factum hominem, & circa tale obiectum elicitu actum Fidei ex eo concludam. Si hoc ita est quid par est me facere? Certe imprimis confidere de tanta bonitate, & sperare omne bonum: Item amare & vicissim ei aliquid rependere præterea; eam colere, gratias agere pro tanto beneficio, admirari, offerre me, denique Christum imitari in annihilatione, in resignatione & amore proximi.

Per huiusmodi conclusiones excitata voluntas non tantum in affectus illos prorumpit, sed in colloquia secum, cum sanctis, cum Christo, cum Deo, prout materia fert & suggerit affectus, ut cum est laudis affectus & gratiarum actionis Deum laudat, &c. Cum spei affectus, dicit. In te Domine speravi, & aliquas rationes, cur speret Deo representat. Cum amoris. Dilegam te Domine fortitudo mea &c. Cum alicuius virtutis moralis qua eget sciens sine Dei ope non posse se eam consequi, eam humiliter petit per Dei bonitatem, per Christi merita, per Beatissimæ Virginis & aliorum sanctorum amorem &c. Et pro materiæ varietate hæc colloquia facit aliquando instar filij, aliquando militis, serui, sponsi, ægroti &c.

Post meditationem examinandi sunt tum fructus qui non sunt alii quam dicti affectus, tum defectus qui tam in præparatione, quam dicto meditandi modo commissi sunt.

Oratio preparatoria more solito.

Primum præludium. Erit ponere ante oculos animam meam multis imperfectionibus tanquam catenis circumquaque ligatam, & impeditam, ne ad finis perfectionem contendat.

Secundum prælud. Petere à Deo gratiam ut eas imperfectiones cognoscam, & totus confundar considerans quomodo multi ob pauciores & minores è suo statu, gratia Dei & salute exciderint, & ego tepide viuens sum toties id commeritus.

Primum punctum. Erit in memoriam reuocare quomodo Angeli non à se facti, sed creati in celo ad vnius Dei gloriam, ut illi nimirum se subiicerent, obediendo illi & eum amando quam perfectissime, ad quem finem & naturam nobilissimam & gratiarum dona acceperant, non voluerunt per arbitrij libertatem creatori suo reuerentiam obsequiumque præstare, sed everso ordine se ipsos suum finem fecerunt, sibi gloriam quam Deo debebant, retinuerunt, unde statim deiectioni & æterna confusione damnati eius gloriæ illustrandæ etiam nolentes seruiunt, cuius bonitati gloriam se submitiendo tribuere noluerunt.

Hoc principium ubi bene intellexero & viua fide apprehendero, mihi applicando, cogitabo primo quam parum de fine meo cogitauerim, quam parum fuerit ante oculos, quam parum curæ: unde factum est, ut usus ipse mei à tot iam annis vanus prope & inutilis fuerit.

Secundo. Perpendam quod non tantum eius oblitus fuerim, sed quod non semel ut Angeli, sed sæpius illo repudiato & contempto me ipsum fecerim finem actionum mearum, variis modis, nimia mei æstimatione inflatus, meam passim gloriam quærens, & quis scit num aliquando cum graui peccato, saltem cum graui deordinatione? Tertio post tot & beneficia. Quarto. Quinam Angeli erant, & quis ego homuncio vilissimæ creatura.

Ex hoc principio & applicatione siue reflectione ad meipsum sic facta per discursum eliciam conclusiones practicas, quibus impellam meam voluntatem ad affectus & similes.

Primo. Admirabor quod cum infinita Dei sanctitas & puritas infinito odio peccatum prosequatur, & adeo nobiles creaturas ob vnicum peccatum ita punierit, me tamen vilissimum homuncionem post tot peccata adhuc sustineat.

Secundo. Amore quam potero maximo, tantam bonitatem complectar.

Tertio. Dolorem & confusionem eliciam, quod ita illum offendero.

Quarto. Petam veniam, proponam confiteri, & punire peccata à me commissa, perfecta poenitentia, denique ea emendare in posterum.

Quinto. Concipiam magnum timorem ne tandem ob meam superbiam iusto Dei iudicio permittat labi in graua peccata rebellionē contra Deum, & cordis duritiem: sicut enim ipsa actualis Angelorum auersio ex superba sui estimatione ob eam excellentiam quam ad suam gloriam Deus contulerat, promanauit, quia eam non mortificauerunt, vt poterant. Ita cum in me vigeat & in multos actus sese effundat eadem superbia, quid eueniet nisi eam serio mortificauero?

Secundum punctum. Eodem modo versari debet consideratio circa peccatum parentum. Certe etiam serpens dixerat parentibus. Eritis sicut dii, & eis persuasit vt Dei obedientia se subtraherent & ad bonum corporis fructum comedendo, & excellentiam propriam excusso iugo præcepti diuini, vt ad proprium finem se conuerterent, vnde secuta est ingens illa deordinatio in tota natura humana.

Erit facienda similiter applicatio. Nam quoties ego Dei gloriæ præcepto aut consilio ex vna parte mihi proposito, ex altera vero bono aliquo corporis aut honore gloriam eius posthabui. Ex vtraque hac consideratione elicita conclusione practica voluntatem incitabo in hos affectus.

Primo. Admirabor & timebo purissimam Dei iustitiam, qui ita puniuit & adhuc punit, imo in æternum puniet vnicum peccatum parui alioqui momenti, si obiectum consideres. Quid enim est sceleris in comedendo pomo? Sed aliunde magni momenti si superbiam & inobedientiam attendas. Quis autē scire potest num tot peccata quæ quotidie in religionis paradiso à te admittuntur, quæ minima apparent, graua tamen & seueræ aliqua punitione digna sint, quæ forsan post aliquando subsequetur.

Secundo. Admirabor Dei bonitatem quæ me hætenus sustinuit, postque tot peccata hoc longe maiora admissa.

Tertio. Agam gratias tantæ misericordiæ & excitabo quam magnum potero amorem erga benignissimum saluatorem. Quis enim princeps tandiu tam indignum & poteruum seruum pateretur?

Quarto. Postulabo cum dolore veniam & promittam præteritā vitam confessione sacra eluere, & diuinæ iustitiæ perfecto meipsum odio satisfacere, quodque æternis suppliciis deberem eluere.

re, veræ poenitentia operibus, & mellioribus moribus tota vita me castigare.

Quinto. Proponam serio mortificationem amoris mei, commoditatum, sensualitatis & excellentiæ propriæ ad quā procliuem me esse cognosco, ne ex eis radicibus adeo tetrīs in superbā inobedientiam impellar, quæ deinde non tantum statum meum interiorē dissipet, & me cælesti lumine, gratia, protectione, & gubernatione priuet: sed grauem etiam in ipsam religionem perturbationem, & rerum omnium confusionem inducat, vt contingere solet, & re ipsa Adamo euenit.

Tertium punctum. Quot in Ecclesia & religionibus sanctis fuerunt, quos forte noui, qui licet à Deo magnis ornati donis, & initio magnos in virtute progressus fecisse viderentur, tamen ob tepiditatē, & remissionem animi, & assiduitatem peccatorū, initio quidem non magni momenti ex radicibus quibusdam quas euellere poterant, pullulantium, tandē ita corrupti fuerunt vt inutiles omnino euaderent, adhibitis frustra remediis, quia animæ vitiosos habitus qui initio frangi poterant corū vel negligentia, vel desidia corroboratos cum vicino iam periculo vellēt superare non potuerunt. Atque hæc negligentia esse solet vt plurimum circa intentionem seriam finis, quam solet impendere vanitas & ambitio, cæteræque similes pestes. Hoc vbi bene apprehendero, applicabo ad meipsum & eliciam hos affectus.

Primo. Admirabor ex vna parte Dei iudicia & illorum ruinam. Ex altera vero parte eiusdem bonitatem erga me & gratias agam, quod cum ijs imperfectior & negligentior fuerim in vsu gratiarum quas mihi communicauit, in domandis affectibus & vitandis peccatis multis, me tamen incolumem hætenus seruauit, neque abstulit à me misericordiam suam, nec mediis, quibus abusus sum, me priuauit.

Secundo. Concipiam dolorem & confusionem intimam quod me ita imperfectum videam ante oculos infinitæ illius maiestatis, & proponam serio emendationem.

Tertio. Timebo ne si negligentior fuero in euellendis prauis inclinationum radicibus, quæ me in tot peccata impulerunt, ea crescant, & vires acquirant, quibus tandem resistere non possim, deferente me præsertim Deo, atque ita fiat, vt in longe maiorem ruinam præcipitem quam ijs omnes: aggrediar ergo totis viribus eas omnes ad extremasque vsque fibras prorsus euellere.

Colloquium vltimum ad Christum in cruce à quo petam vt sanguine suo promeritam veniam meorum peccatorū & diuinæ suæ gratiæ abundantia largiatur, quæ interius illustratus actionum mearum prauitatem corrigam, radicesque vitiorum crucifigam, & sanguinis eius vi mortificem, eiusque exemplo vitam meam totam ad Deum dirigam, & omnia mea meque ipsum eius gloriæ postponens, integrum me perfectumque Deo sacrificium perpetuo offeram.

Pater Ave.

Ecc iij

De Exercitiorum spiritualium fine.

Finis exercitiorum spiritualium quæ in societate sunt est vitæ nostræ religiosæque conuersationis reformatio, vt dicitur in directorio exercitiorum cap. 10. §. 6. & sequentibus.

Reformatio autem vitæ præcedentis est vitæ morum, conuersationis, omnium denique quæ ad hominem talem spectant, in præstantiorem formam commutatio: forma vitæ morumque ea sola bona est quæ est conformis volûtati diuinæ quæ est exemplar omnis perfectionis: voluntas autem Dei quantum ad præsens negotium attinet, alia est præcipiens, alia consulens; vnde fit vt forma siue reformatio vitæ alia sit præcepti, alia consilii: præcepti est, qua formam vitæ peccatis grauioribus fœdatâ secundum legem mandatorum Dei, obligationemque cuiusque restauremus. Consilii autem est quando etsi nihil grauius conscientiam nostram vrgeat, diuino tamen igne succensus animus, paruulas etiam imperfectiones in se superinducta perfectionis vitæ forma persequitur & abolet, ad anteriora se extendit, & qui iustus est, iustificari adhuc magis nititur.

Licet vitæ nostræ exemplar & forma primaria sit Dei voluntas, quia tamen illa cuius non ita exposita est, ideo pro iis præcipue quæ consilij sunt, aliud Deus ipse exemplar visibile, & formam perfectionis vitæ sensibus perceptibilem nobis proposuit, nimirum Christum Dominum, cuius infinita & nunquam ad extremum imitabilis est perfectio, vnde nemo est tantæ perfectionis qui non adhuc reformatione vitæ opus habeat, vt vtiliter in illius inuestigatione laborare debeat.

Triplex igitur est vitæ reformatio. Prima est necessaria omnino ad salutem, cum quis in statu suo damnabiliter & periculose viuât.

Secunda est extreme contraria nimirum perfectiorum, quicum nec habeât grauiora peccata, nec imperfectiones magnas quas tollant in sui reformatione, præcipue intendunt aliquid addere maioris perfectionis, & magis ac magis Christo sese conformare.

Tertia media quando nimirum vita non est omnino damnabilis, nec etiam satis perfecta, sed multis & magnis imperfectionibus est plena adeo vt periculose viuatur, & interdum grauiora peccata de quibus potest dubitari an mortalia sint committantur, vt detractionis, murmurationis &c. ad quæ non tam ratio status qui est perfectionis status quam vel propria infirmitas vel negligentia adducit, atque hæc solet esse frequentior.

Ad hanc igitur duo præcipue præ oculis habenda sunt, nempe terminus ad quem, & terminus à quo. Nempe illa ipsa vitæ perfectio quæ nobis ex instituto proposita esse debet, & quam intendere debemus. Ac recessus ab illa per imperfectiones illas quæ in presenti hoc

A statu nostro nos ab ea perfectione seiungant à quibus recedere necessario debemus, si propositam perfectionem assequi velimus.

Finis illius perfectionis seu potius intentio eius in hoc toto reformationis genere & negotio potissimas agit partes: ex ea enim præcipue totus profectus dependet. Sicut enim non potest fieri vt vllam vitæ reformandæ cogitationem suscipiat is qui nullum vllius perfectionis desiderium habet; ita qui vel non tantam sibi perfectionem proponit, vel si proponat id tamen facit perfunctorie & speculatiue potius quam practice, fieri non potest vt serio velit, quæ in se aliena ab ea perfectione deprehenderit, ad illius exemplar reformare. Et quidem omni homini societatis non congruum solum est, sed necessarium vt in formam Christi Domini Redemptoris & Regis nostri intuendo se ad maximam perfectionem excitet, quod quia remissiùs aliqui, aliqui contentiùs faciunt, inde ea in societate in regularum obseruatione, & medijs perfectionis usurpâdis, modoque agendi varietas, quæ ad duplex genus reuocari potest. Primi & optimi sunt qui sincere & serio eam omnem perfectionem intendunt, ad quam Christus ipse nos & verbo & exemplo inuitat, & quam societatis institutum continet; & conantur perpetuo intentionis suæ oculum nulli contagioni obnoxium conseruare & in arduum illum finem defixum tenere, & sollicitè cauere ne quid remittant. Alij sunt qui licet videantur eandem perfectionem intendere, practice tamen satis apparet eam intentionem nec firmam esse nec veram cum multum humani admisceant, & (vt ait S. Bernardus in sententijs.) Et si sint Dei obsequio mancipati ratione status (vnde etiam fit vt sibi imponant & persuadeant se perfectionem prosequi) & Deo etiam seruiant, tamen simul se quærunt, & erga se indulgentiores existunt, vnde fit vt nihil vel valde parum à communi consuetudine recedât, personæ suæ dignitatem omnem conseruatam velint, & auctâ, infra alios se non humiliant, rariora & perfectiora virtutum exempla nec ipsi edant, nec in aliis ferant sine aliqua interna tristitia &c. Id quod illis contingit vel quia initio non satis apprehenderunt quantam perfectionem societatis institutum requireret sua negligentia dum inter occupationes externas sibi satis non attenderunt sensim sine sensu à bonis desideriis eò dilapsi sunt. Et horum quidem status plurima habet incommoda: nam multas imperfectiones, & insinceritatem magnam admittit, solet esse coniunctus cum inconstantia, consolatione diuina & pace interna vix fruitur, minus aptus est ad res magnas prout societatis institutum requirit efficiendas, nam parum solidus est & firmus, sed mutabilitate rerum humanarum, & respectuum necessario circumagi turbarique potest, & grauitè nonnumquam concuti, non ita conciliat amorem hominum tum nostrorum tum externorum, habet & domi & foris inuidiam hominum, quibus non satisfacit in omnibus, & non habet eam admirationem & probationem hominû quæ raram virtutè comitari solet, non protegitur peculiari diuinæ prouidentie fauore, qui faciat vt omnia in optatos

finis dirigantur : hunc enim diuina bonitas mo dum tenet cum hominibus quæ tanta gratia, & vocatione adeo sublimi dignatur, vt quo purius in Deum se & sua omnia referunt, eo sollicitius non tantum quæ sunt spiritualia prouideat, sed cætera omnia adiiciat. Quando autem non adeo liberaliter se in Deum effundunt, sed humanis ducti rationibus partem sui suarumque actionum & studiorum sibi retinent ad vanam gloriam, hominumque fauorem, tunc vero Deus vel permittit, vel iuste ordinat vt aliquo alio humano casu, vel consilio contrario omnia in peius ruant. Quare certissime positum hoc fundamentum teneamus, quod si quam statui nostro conuenientem perfectionem cognouerimus, eam totam non serio fuerimus amplexi quocumque prætextu vel respectu fore vt diuina prouidentia pleraque nostra insincera consilia euertat, nec patiatur vt recessus à Deo sit nobis honoris, vel alterius alicuius boni accessio. Itaque qui serio vult esse qualis debet & propriæ vacare reformationi hoc primum agat vt intentionem suam defigat in finem summæ illius perfectionis assequendæ, & circa illum se stabiliat & confirmet, vt nulla ratione patiatur se ab illa dimoueri, ratus si vel minimum minuatur ea intentio, vel languescat, nec posse succedere reformationem, nec quidquam aliud.

Hoc sine ita constituto facile erit de termino à quo est recedendum, iudicare, & sibi materiam propriæ reformationis constituere. Nam ex beneformata ea intentione Deo influente lumen quoddam practicum statim diffundetur in omnes actiones nostras & internam dispositionem, quo & quam procul ab eo absumus intelligemus statim, & quam multa grauique sint ea quæ nos ab illo prohibent, discernemus & incipient etiam motiua aliqua & rationes viæque ea ipsa reformandi sese aperire. Huic lumini vt cooperetur qui reformationi studet, si velit ordinate procedere debet imprimis materiam circa quam emendendam constantia eius versetur sibi præscribere, deinde causas & fontes illius imperfectionis exquirere remedia quibus vti in posterum debeat eligere.

Materia reformationis sunt peccata gratiora, imperfectiones, & alia si quæ sunt impedimenta perfectionis. Hanc vt clarius cognoscat debet seipsum serio & sine furo & excusatione amoris proprii, secundum status sui finem examinare, & videre qualis sit & esse debeat respectu Dei, proximi & sui, quid desit in memoria, intellectu & voluntate, passionibus, sensibus externis & lingua quas experiatur inclinationes ad vitia, & num sentiat auersiones vehementes ab aliqua virtute ex horum enim & similium discussione facile quid in se sit reformandum intuebitur. Vide de Paz p. 1. cap. 11. in fine pag. 408. & Thomam à Kempis.

Licet autem singula etiam minima agnoscere bonum sit, parui tamen animi, inutilis & infiniti laboris est singulis adherere, sed tantum præcipua quædam notanda sunt, idque scripto tum ad certiorum circa ea constantioremque pugnam, tum vt in posterum

Catalogus ille memoriæ succurrat, & cum opus erit, possit ante oculos poni. vt in eo quasi legamus, quid nobis desit. Denique vt cum iterum diei examen fiet facilius constet de profectu. Nec tamen ex imperfectiones parua censenda sunt, quæ licet in se & natura sua parui momenti sint tamen in nobis valde malos affectus habent. Quare nunquam expendenda sunt in se & in abstracto, sed quatenus in nobis existunt & tales talesve affectus solent producere, nam hinc de earum grauitate iudicari debet & constare, num notanda sint. Nam verbi gratia etsi sit parui momenti studium alijs placendi, vel vanæ existimationis colligendæ, si tamen inde quis efficiatur inuidus, curiosus, mordax, contentiosus, facile spiritualia contemnat, vt vacet studijs, &c. certe ea imperfectio in eo non erit parua quæ in alio si sit moderata pene nullius erit momenti. Idem est de negligentia in spiritualibus rebus & exercitijs humilitatis & mortificationis, &c. si inde sequatur animi dissolutio, &c. Interdum notari possunt quædam minutiora, imo etiam externi defectus, quando scilicet notabilem indecentiam & sæpe molestant continent, vt potest esse in aliquo gestu, vel oris compositione aut verbis; sed illa requirunt breuem aliquam ad tempus curam, qua vel superentur, vel ad aliquam mediocritatē redigantur, &c.

Ad mediocritatem: nam in rebus externis vel etiam internis minimi momenti, non est laborandum donec plus perficiantur; sed cum est aliqua in eis laudabilis moderatio, oportet altius assurgere ad alia non quod ista relinquuntur sed quod alio modo per alia perficiantur. Quemadmodum in scientiis contingit, vt qui perpetuo in inferiori scientia hæreret, non esset in ea tam perfectus quam is qui ad sublimiorem scientiam cum inferiore coniunctam tenderet, & inferioris recognitioni se traderet.

Possunt vero esse varij imperfectionum fontes. Primus est defectus luminis spiritualis necessarii ad eam perfectionem quæ nobis proposita est: nam inde nascitur cæcitas spiritualis, vnde & magni errores, & magni lapsus voluntatis: sicut ad naturales actiones recte disponendas oculum naturalis luminis dedit Deus; ita ad supernaturales actiones largitus est oculum fidei, quo qui non vititur, fieri non potest vt bene Christiane viuat; Illi autem qui ad maiorem perfectionem vocati sunt, egeant sine dubio clariore quodam lumine, & fidei vsu longe perfectiore? Quare solet Deus iis infundere lumen sapientiæ & præcipue prudentiæ supernaturalis, quæ actiones omnes suas in finem illum referant, ac proinde perfectioni finis illius proportionatas efficiant. Ad hanc prudentiam spectant practica lumina non generalia tantum, sed particularia præcipue & singulis accommodata, quæ solet Deus infundere, siue quando nos serio ad finem nostrum attingendum in virtutum omnium studio exercemus, siue cum meditamur, siue cum aduersis rebus aut prosperis vitimur, aut cum legimus, audimusque spiritualia: nam Deus eiusmodi semper lumina infundit in animam eoque abundantius, quod & perfectio maior est, & eam magis serio & diligenter prosequimur. Dicitur non potest quantopere prodest ad salutem & perfe-

tionem huiusmodi luminis abundantia adeo A vt tota inde pene dependeat. Quare necesse est eam valde impediri, & graues nalsi imperfectio- nes quando ea absunt, eoque grauiore, quo ma- gis illis priuamur, vt videmus contingere hæreti- cis, qui oculo fidei carent, malis Catholicis qui dictamina diuinæ prudentiæ respuunt, & non- nullis Religiosis, qui licet abundent medijs spiritualibus, & occasionibus magnis, tamen vel negligenti earum vsu ea lumina non habent, vel si habent aliquando, ea quasi à se repudiant, & secum ipsi dissimulant, vt liberius in sua laxitate perseuarent. Imo vero nonnunquam secularia plane, & mundana dictamina perfectioni repu- gnantia admittunt, & iis vtuntur in vitæ & sua- rum actionum directione. Talia sunt.

Primo esse nonnunquam temporari cedendum & dissimulandum.

Secundo. Non esse homines capaces tantæ perfectionis modò, sed esse remittendum de pri- stina seueritate, & de conscientia siue disciplinæ & instituti rigore maiores non ita scrupulosos fuisse, &c.

Tertio. Eas tantum pœnitentias, orationes, & opera esse approbanda quæ imponit institutum; eos qui præterea aliquid addunt, esse singu- lares.

Quarto. Habendam esse rationem sui hono- ris; etiam si id non exigat maius Dei obse- quium.

Quinto. Existimare sibi aliquid perire si te huic vel illi submittas, sub illo humiles, ab eo quid patiaris, peius illo habearis in vestitu, cubi- culo, &c. is præ te honoretur, &c. idque sine alio intuitu quàm maioris gloriæ Dei.

Sexto. Conandum vt omnibus placeas, nemi- ni displiceas, vnde fit vt in iocos & exteriora te effundas parum de internis sollicitus.

Septimo. Officium erga proximum adeo exacte peragendum vt in de honoreris; vnde quæ pro- priæ sunt perfectionis negligas.

Octauo. Valetudinis eam esse rationem ha- bendam, vt corpus indulgentius quam par sit tractetur.

Nono. Quæ corporis animæque relaxationi concessa sunt, ea ex rigore non esse exigenda, & alia id genus.

Secundus fons. Est naturalis voluntatis pro- pensio ad bonum proprium. Est enim appetitus vniuersalis hominis, qui cum constet corpore & anima, eget bono aliquo tam pro corpore quam pro anima, & à Deo voluntatem accepit qua vtrumque & appetat & prosequatur. Verum voluntas ipsa non apprehendit bonum illud quod desiderat, sed est alia potentia; verbi gratia, gustus apprehendit cibum quem appetit volun- tas: Et quia bona spiritualia animæ non apprehenduntur perfecte, quia non potest intellectus Deum & diuina intelligere nisi per phantasma- ta, nec ita illa voluntati vt præsentia statuere, idcirco voluntas ad ea tardius, segniusque fer- tur, tanquàm ad ea quæ aliquando sunt aliena, & pa- rum necessaria ad præsentem statum, & quasi re- mota à se & altiora, multisque difficultatibus circumsepta. Et vero ad inferiora bona fertur longe vehementius, quia earum plena possessio fruique ex alijs potentijs inferioribus quæ

perfecte ea apprehendunt, in ipsam voluntatem redundat, & eam mirificè afficit, & quo magis af- ficit, etiam deinceps maiori pondere voluntas in eadem trahitur: vnde variæ inclinationes homi- num ad varia bona inferiora, quas cum ratio Dei gratia non coerces intra terminos, generantur peccata. Sic quidam in bonum propriæ excellen- tiæ magis propendunt. Alij in cibum & potum, & alias corporis delectationes. Alij in avari- tiam, &c. Hinc enim capitalia oriuntur vitia.

B Tertius fons est in appetitu inferiori, is enim valde auget eam propensionem voluntatis in bona naturæ commoda. Cum enim huiusmodi bona sint vt plurimum delectabilia mediante de- lectione, eorum commoditatem & conue- nientiam voluntati magis commendat, ad quod habet passiones vndecim quas in illam immittit, licet enim à Deo datæ sint vt non tantum ad bonum vitæ necessarium acquirendum, malum- que propulsandum nos ituent, sed etiam ad bo- num virtutis nos promoucant, tamen quia ad externa & inferiora hæc bona quæ percipiunt, sunt quodammodo determinatæ, sæpe licet vo- luntas videatur aliud velle, tamen eam se- cum rapiunt reclamante nequicquam ra- tione.

C Quartus consistit in malis inclinationibus quas quisque habet à natura, complexione, & corporis habitudine: & si enim vndecim passio- nes indifferenter hominem exerceant, non ea- dem tamen omnes ratione. Nam naturalis com- plexio generalem illam corruptionem determi- nat magis & ad affectus magis particulares sin- gulos facit propendere, hinc sanguinei in vana & ludum sunt propensiores, sibi alijsque indulgen- tiores, parum serii & constantes. Biliofi vt pluri- mum sunt superbi, ambitiosi, impatientes alieni. imperij. Phlegmatici somnolenti, tardi, otiosi. Melancholici tristes, obstinati tenaces proprii iudicii, suspicaces, timidi, &c. Quia varia tamen est harum complexionum permixtio, & raro aliquis inuenitur in quo adeo notabilis humor aliquis dominetur, hinc facile potest notari quæ sint cuiusque inclinationes à complexione li- cet facile quisque possit de se iudicium ferre.

D Quintus oritur ex malis habitibus in sæculo, & postea in Religione acquisitis, qui additi ad naturalem complexionem, & totius naturæ corruptionem magno impetu trahunt ad vitia, imò aliquando bonam complexionem euertunt; est autem cuiusque reflectere oculos in vitam pristinam.

Sextus pendet ex occasionibus externis, ratio- ne loci, officij, negotiorum, conuersationis, per quas obiecta bonorum creatorum ab externis sensibus hauriuntur, & per eos in animam pene- trant, & ibi sua præsentia vehementer mouens appetitum & passiones, eoque vehementius quo ea bona sunt maiora, & per huiusmodi occasio- nes viuacibus sensibus externis, & per eos ima- ginationi appetitui, & voluntati representen- tur.

Septimus consistit in tentationibus à Damo- no illatis Deo id permittente siue ad suam glo- riam dum eiusmodi tentationibus occasionem

habet ostendendi diuitias suæ bonitatis, misericordiae, sapientiae, &c. siue ad nostram utilitatem & virtutis exercitium, sollicitudinem acuendam, augendum meritum & maiorem coronam. Nihil potest Dæmon in intellectum & voluntatem, sed tantum permittitur ei exterius obiectum per imaginationem representare. Quod facit ut vehementer suadeat & appetitum inferiorem commoueat, ut magnam vim voluntati faciat ad quem finem vititur occasionibus externis, & interna nostra dispositione, quam idcirco diligenter explorat. Et hinc clarum est hos omnes fontes & causas sæpe pertrahere ad peccata & imperfectiones, alias tamen aliis vehementius, id quod sedulo discernendum.

Ut autem possit melius discernere imprimis necesse est feruenter petat lumen cœlitus: nam facile sit, ut hi fontes minus nobis displiceant, quia cum penitus insideant animæ nostræ, & sint veluti naturales, facillime sese tegunt, & nobis placent, excusanturque à nobis vel comitatis, charitatisue, aut humilitatis, vel zeli, alteriusue virtutis prætextu. Quod præcipue locum habet in Religiosis etiam, qui diu fuerunt in Religione, in quibus causæ hæc solent esse valde subtiles, & sese multum inuoluere & perniciose latere etiam sub prætextu contrariæ virtutis: Nam inde fit ut plerique quia experiuntur in se aliqua humilitatis desideria & complacentias, non facile possint indicare se esse superbos, cum tamen sæpe superbia abundant. Deinde proderit percurrere serio & coram Deo tempus antea actum, & occupationes nostrosque defectus quasi ordinarios. Et si enim sit difficile ex vno vel altero actu in breui examine discernere fontem, tamen quando simul multi temporis actiones discutimus ex effectibus ordinariis, & frequentibus, facile est inuestigare totius malicauis.

Nonnunquam tamen permittit Deus lapsum vnum grauiorem, ut ex eo possimus detegere pestilentem aliquam radicem, quam vel non agnoscebamus, vel non tanti faciebamus, sic subinde ex superbia & affectu placendi hominibus, quem non malum putabamus, vel parui momenti, permittit Deus nonnunquam grauem murmurationem, inuidiam, detractionem, &c. Et ex negligentia in spiritualibus graues & periculosas tentationes, & nonnullos lapsus consensusque. Proderit etiam circumstantias expendere cum quibus peccatum ipsum fit, exempli causa, si siro obnoxius murmurationi de superioribus, possum considerare an de re quauis obmurmurem, an de aliqua tantum, an cum quouis sum pronus ad hoc modo agendum, an tantum cum aliquibus, si tantum cum aliquibus, signum est quod non ab interna inclinatione, sed extrinseca occasione & impulsu oriatur; si cum quouis cui confidam tum signum est quod ab intrinseco proveniat: si de re aliqua tantum, vel illud est factum particulare, & tum ratio murmurationis solet esse impatientia, vel aliqua immortificatio circa id obiectum, vel est in vno rei genere; verbi gratia in confessionibus audiendis, in officio sartoris, &c. & tum obmurmurandi ratio est iudicium proprium, & quod in ea re peritus haberi velim vel excellere, si denique in omnibus obmurmuro

ro hoc fit quia proprio iudicio, & superbia abundo.

Causa mali reperta non est difficile remedium inuenire.

Remedia mali quædam sunt ut communia seu generalia, ut sunt quæ omni peccato aut imperfectioni aut saltem multis obstant, ut est cognitio nouissimorum, præsentis Dei, deformitatis peccati &c. Quibus egregie munire mentem par est.

Particularia sunt quæ magis particulariter obstant alicui vitio. Ea iterum sunt duplicia, nam quædam sunt in consideratione posita, alia aliquid præterea addunt: Eorum quæ in consideratione posita sunt, quædam sunt eiusmodi ut vehementer hominem statim concutiant, ardentius ad perfectionem excitent, & ab omni imperfectione reddant alienissimum, & hæc præferenda sunt, quando urget præsens mali occasio, nam vehementi suæ concitatione facilius voluntatem abducunt ab imminente periculo.

Quandoque autem considerationes non pariunt adeo vehementes voluntatis motus, sed intellectum ita clare & euidenter conuincunt ut solida & firma iudicii proposita eliciat de eo quod sit factum opus, & euertant id omne quod in vitio contrario speciosum apparere posset: atque hæc præferenda sunt, quando nihil est quod urgeat, nam huiusmodi considerationes, cum in euidenti ratione fundentur, vires capiunt ipso tempore & paulatim magnos motus concitant, pariuntque remorsus in conscientia utilissimos, dum referunt veritatem aperte cognitam; Quæ vero aliquid addunt considerationi, habent multum momenti & præcipue valent ad ipsos fontes coercendos. Talia sunt actus interni & externi contrarij ipsis peccatis, & imperfectionibus.

Atque notandum est, ut remedia apta eligas, imprimis necesse est coram Deo totam rem discutere, & eius auxilio impensius implorato, illa eligere ante alia omnia quæ tibi suggesta fuerint. Quam ad rem tamen iuuari debes alterius viri spiritualis consilio.

Deinde sciendum est pro ratione perfectionis quam quisque intendit, solere etiam præcedere electionem mediorum. Homines sæculares & etiam ij Religiosi, quibus satis est cauere mortalia, solent ordinarie ea solum assumere quibus sibi consulere putant. At vero qui serio student perfectioni, ea remedia querunt & amplectuntur studiosè quibus ipsos fontes exsiccent, & non solum vitent peccata grauiora. Quare licet peccata expugnare omniratione contentur, tamen non tam assumunt remedia quæ illis sunt contraria directe, quam quæ directe causæ ipsi repugnent eamque tollant, nam ea sunt maxime efficacia, verbi gratia, etiam si maxime repugnet murmurationi contra superiorem seipsum ita superare, ut omnes eius actiones laudentur, tamen si oritur illa murmuratio ex eo quod me in ea arte vel opere reprehendat in quo peritus videri volo, præstat ut me in eo exerceam, ut non affectem peritus videri, sed imperitus potius: Quare cum animaduertimus aliquam inclinationem in nobis esse causam multorum peccatorum & imperfectionum utiliter contra illam poterit suscipi pugna.

Sunt etiam remedia ea potius approbanda quæ magis vniuersi cuiusque naturæ conueniunt, A cauendumque ne ea optima putemus quæ in aliquo auctore, vel à concionatore alioue acceperimus attestante ea sibi fuisse aliisque perutilia, vt enim corpora cibis, sic animi non æqualiter remediis afficiuntur.

Denique non nimis sunt multiplicanda, & deinde inuigilandum est, vt quod bene repertum est, frequenti repetitione & altius penetret, & magis familiare reddatur, ita vt vltro non cogitanti occurrat, & vltro se ingerat. Ad quod iuuabit certum aliquod tempus illi repetitioni assignare, & certum illius modum sibi præscribere.

Inclinationes nonnulla quæ multarum imperfectionum fontes esse solent.

Ordinaria in oratione spiritualibusque exercitiis negligentia, vel distractio, aut ariditas, languor, & defectus spiritus, vniuersalis quædam debilitas in virtutum perfectionisque studio, defectus obedientiæ & subiectionis voluntatis solitæ voluntati superioris repugnare, defectus inter hæc recollectionis, cum secum habitare nescit, sed ad exteriora se totum effundit, neque ea solet ab interno principio moderari.

Amor propriæ excellentiæ, honoris, gloriæ.
Iracundia, impatientia.

Auersio à fratribus & defectus charitatis quocumque prætextu vt antipathiæ, &c.

Inclinatio nimia ad corporis commodæ recreationes, & ea quæ ad sensualitatem spectant.

Defectus sinceritatis & simplicitatis agendo præcipue cum superioribus quo fit vt illis clare non aperiamus nos, sed subterfugiamus eorum oculos, & velimus omnia nostra illis esse occulta.

Defectus simplicitatis in nostra conuersatione.

Neglectus quidam conscientiæ parum timorata, & leuiora parui facientis peccata.

Dissolutio & laxitas in Religiosæ vitæ & disciplinæ obseruatione.

Otiositas & temporis iactura præcipue cum sit ex tædio laboris circa illud officium quod nobis impositum est, cum nobis persuademus non esse opus tanta cura laboris sollicitudineque, & B ita minus perfecte obimus ad quietem aspirantes.

Auersio animi à superiore.

Contentiones cum aliis & pertinacia propriæque iudicii durities.

Detractio, murmuratio, discordiarum seminatio, pacis perturbatio quocumque modo fiat.

Ad secundum Exercitium de peccatis.

Finis huius secundi Exercitii & primi duplex est. Primus est detegere & in apertum eruere nostras imperfectiones habituales præcipue quæ

solent esse occultiores. Secundus est eas æstimare vt par est & detestari, seriòque proponere, inuestigare, & vt mediis nostris ad eas extirpandas: priori seruit primum punctum in quo ex actualibus veluti ex riuis ad ipsos habitus & fontes inueniendos perueniemus. Posteriori vero tum primum punctum seruit, tum reliqua. Sunt autem tria motiua maxime ad illum finem efficacia. Primum est ipsa multiplicitas & varietas imperfectionum nostris obiecta oculis: quis enim ad tot veluti monstra non horreat? hæc porro tanta varietas prouenit ex creaturarum variarum quæ ad Dei gloriam referri debebant, abusu. Secundum est ipsa natura imperfectionis cuiusque de qua agit in secundo puncto. Tertium est extrinseca Dei prohibitio quæ easdem imperfectiones vt contrarias sibi suisque omnibus attributis atque gloriæ suæ prohibuit: de qua vt colligitur ex fine secundi puncti agit in tertio puncto & sequentibus: vnde hoc exercitium pulcherrimum est & efficacissimum, nam continet omnia prorsus motiua quæ excogitari possunt ad peccata detestanda.

Oratio preparatoria & duo præludia vt in primo Exercitio.

Primum punctum erit penitus intrare in animam meam & attente rimari internam eius faciem. Considerando primo quæ sint ordinariæ meæ cogitationes, verba, opera, omissiones. Secundo quomodo ab ipsa hora surgendi ad diem finem meas actiones omnes, & Religiosæ vitæ cursum deducam. Tertio in particulari expendendo quomodo me geram in ijs quæ Deum attingunt, quàm circa orationem & communionem cum Deo studium sæpe negligens, quàm parcè, quàm irreuerenter, quàm infructuosè, quantis cum distractionibus, tædio, stupore, me gesserim coram Deo, & quoties etiam orationes solitas omiserim, quàm parum seriò & cordatè & sincere cum Deo ambulauerim, quàm parum ex animo cum eo egerim, quàm fucata & inani vitæ spiritualis imagine contentus fuerim. Quarto. Circa Religionem; expendendum, quæ fuerit votorum & Regularum obseruatio, quis instituti amor, & quàm cordialis erga illum affectus, quale virtutum Religiosarum charitatis, humilitatis, patientiæ, modestiæ exercitium. An interno me affectu perfectioni instituti conformarim & solidis virtutibus studuerim? an tantum specie quadam virtutum vt hominibus satisfacere, fuerim contentus. Quinto cum nostris & externis quomodo fuerim conuersatus, & mihi impositum officium expleuerim, an cum ea ædificatione & fructu qui debebat existere, de externa cõpositione vsu linguæ & sensuum. Sexto circa meipsum quomodo corpus tractauerim in cibo, potu, somno, mortificationibus, recreatione, pro Christo laboribus.

In his attendendum primo an aliquod sit grauius peccatum vt de eo magis & expressius doleam; Deinde num in aliquibus soleam sæpe & plane voluntarie, atque adeo ex contemptu delinquere.

Ex his bene discursis primo colligam, quàm rara & perfunctoria in me fuerit memoria & intentio finis mei, quàm remissus iam abhinc vno anno præcipue fuerim circa perfectionis desiderium & mediorum vsum. Secundo quoniam sint præcipui imperfectionum fontes, & radices quæ me impediunt: an superbia, an ira, an gula, an corporis amor, inuidia, &c. Vbi tres vel quatuor præcipue sunt notandæ.

Finis huius discussionis est vt abiecta animi dissimulatione & fūco, quò sæpe nobis imponimus nos tales verè coram Deo agnoscamus quales sumus, verbi gratia, superbos, impatientes, propriæ voluntati & iudicio, & commodis addictos, &c. Vt inde confundamur & ad emendationem prouocemur.

Secundum punctum. Perpendam quanta sit fœditas horum peccatorum & imperfectionum ex natura sua singulas quas in me notavi ordine expendendo. Vbi primum cogitabo naturam peccati & imperfectionis talis in eo sitam quod prius rectitudine & perfectione quæ in eo subiecto deberet inesse.

Secundo. Considerabo hominem *Societatis* tot acceptis à Deo beneficiis & donis ornatum, tot adiumentis instructum, ad tantam perfectionem vocatum, esse subiectum capax eximie cuiusdam perfectionis quæ in eo inesse deberet ratione status, sicut fuit in *B. Ignatio*, & multis aliis.

Tertio. Peccata & imperfectiones præcipuas prius notatas componam cum oppositis perfectionibus, verbi gratia, superbiam meam cum humilitate, quæ in homine *Societatis* esse deberet, similis Christi humilitati, & confundar coram Deo quod id profitear exterius à quo longissime absum, & ita de aliis.

Tertium punctum erit perpendere harum mearum imperfectionum fœditatem ex extrinseca Dei prohibitione. Considerabo igitur has imperfectiones Deo displicere & prohibitas à supremo meo principe & Creatore, & mihi prohibitas vt gloriæ eius contrarias, & omnibus eius perfectionibus repugnantes, bonitati, iustitiæ, potentiæ, sapientiæ. Itaque cum ego creatura sim adeo imperfecta & veluti vlcus fœdum, eius gloriæ me oppono, & lædo omnes eius perfectiones easdemque contra me prouoco, & quæ me poena hætenus dignum puto?

Quartum punctum. Infinita tamen eius misericordia hætenus me expectauit, & tulit non inutilem modò, sed indignissimum seruum & vilissimam creaturam, cui tamen putas bono ergo in exclamationem prorumpam & affectu vehementi admirans mecum inquiram huius tantæ misericordiæ causas ex parte meâ, ex parte vitæ pristinæ, ex parte iustitiæ Dei, &c.

Quintum punctum, Videre etiam quod pro iusta reiectione ab amicitia domo, obsequio quo suo etiam parat me recipere in seruum, imò item in filium charissimum, venit obuiam, protendit brachia, offert amplexus. O quales amplexus! thesauros suæ bonitatis, sapientiæ, potentiæ aperit vt me ornet magis & instruat, & instrumentum gloriæ suæ amplius efficiat, fontibus peccatorum meorum exsiccatis, & euulsis radicibus: confestimabo igitur, & procurram,

dicamque Pater peccaui in celum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenariis tuis. O Deus meus etsi filius tuus sim, & amore filiali vere velim in æternum tibi seruire, tamen ob tot meas imperfectiones vt filius à te agnoscar, & vt filius tracter, plane sum indignus, ergo plagis potius me contere in hac vita durè, parcè, tenuiterque tracta, vilissimis officiis me occupa vt mancipium despiciatissimum, tantum fac vt in tua domo tibi perfecte seruiam.

Tertium Exercitium est Repetitio.

Repetitio vtriusque meditationis ita fit vt ex vtraque quodammo vna fiat, & factis præludiis omnia puncta primæ meditationis, & deinde omnia secundæ singula suo loco nullo omissio percurrantur, facta tamen ad singula reflexione, num in eo puncto aut consolationem aut desolationem senserimus. Notandum tamen in repetitionibus vitandos esse longos discursus, sed percurrenda sunt breuiter ea quæ prius meditati sumus, & commemorandum sola voluntate, confirmando affectus quos ante habuimus. Et puncta in quibus ariditatem experti sumus, proponendo breuiter nobis, vt tentemus num quis sensus quod sæpe contingit suauiter queat elici. Porro quia in repetitionibus est indulgendum magis affectibus, ideo triplex hic colloquium præscribitur. Est autem triplex finis repetitionis qui in tribus colloquiis ad *B. Virginem*, *Christum* & *Patrem* petitur. Primo vt intime pernoscamus, quomodo à fine nostro & recto vltimo mediorum aberrauimus. Secundo. Errore illo cognito nos recto ordini nostrasque actiones restituamus. Tertio. Omnem affectum internum mundi à nobis haustum, omnes malas propensiones & radices eiiciamus & euellamus, quæ petenda sunt eodem ordine & modo quo suggeret affectus.

Pater Ave.

Exercitium de morte.

Mortis consideratio potissimè est medium ad affectiones nostras inordinatas in ordine rectum reducendas & voluntatem nostram abstrahendam à nobis & omnibus rebus creatis, ne illis fruatur, adhæreatque vt fini, sed potius vtatur vt mediis. Ad eum finem confert plurimum consideratio iudicii particularis, itaque non sine fructu hæc exercitia proponi hic possunt. Quamquam aliquando pro ratione circumstantium omitti possint. Quod quando fiet saltem non est omittenda præparatio ad mortem & iudicium quæ est repetitio vtriusque.

Primum præludium est vt meipsum in loco decubentem à medicis derelictum sine vlla spe

vita quam possum vehementissima apprehensione concipiam.

Secundum prælud. ut petam à Deo gratiam sentiendi nunc mortis incommoda, ut vitam ac mores in melius emendem ea ratione qua tunc fecisse maxime vellem.

Primum punctum. Considerare mortem esse perpetuam priuationem huius vitæ, parentum, cognatorum, amicorumque, rerumque omnium tum delectabilium, tum utilium quas maxime diligis sine spe vlla, eadem in hac vita reuiscendi. Homo, inquit Iob, cum mortuus fuerit nudatus & consumptus ubi quæso est.

Secundum punctum. Perpendere certitudinem mortis, quæ primo colligitur ex ipsa hominum natura, ex contrariarum qualitaturn, & humorum conflictu interiore, ex cæli exteriori intemperie. Secundo ex Dei præceptis: statutum est, ait Apostolus, omnibus hominibus semel mori. Tertio. Ex pœna peccati; per vnum hominem, ait idem Apostolus, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Quarto experientia omnium qui præcesserunt ab initio mundi vsque ad hoc tempus, quamuis insignes in sanctitate, doctrina, diuiciis fuerint, & Ecclesiæ Dei viderentur valde utiles.

Tertium punctum. Expendere certitudinem mortis ratione ætatis, horæ, loci, generis mortis, status siue gratiæ, siue damnationis in quo erit homo. Quot putas hac ipsa hora morientes pœnis æternis mulcandos, iam si tibi moriendum esset quid de te futurum crederes? Illa Christi Domini dicta perpende. Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Estote parati quia nescitis qua hora filius hominis venturus est.

Quartum punctum. Considerare quæ sunt ventura circa corpus, tum ante tum post mortem. Primo enim superueniet dolor incomparabilis à diuturnitate & gravitate morbi, & ab animæ discessu mox futuro. Quare vix poterit suscipi vlla efficax cognitio de salute, quia illuc rapitur naturaliter intentio mentis ubi est vis doloris ait S. Augustinus Insensibilitas & defectus in omnibus sensibus. Tertio horror fœdissimi sepulchri mentis oculis obiecti, in quo à charioribus corpus expulsum ponendum est, ut sit esca vermium ne sua putredine & corruptione mundo noceat. Quarto. Quod S. Iob nouerat cum aiebat putredini dixi pater meus & mater mea & soror mea vermibus.

Quintum punctum. Considerare quæ circa animam sint futura longe enim grauius erit animæ languor. Primo ob instantis iudicii terrorem: quia nemo scit an odio vel amore dignus sit. Secundo ob certitudinem vitæ contritionis. Tertio ob multitudinem peccatorum tunc occurrentium nec digna pœnitentia delectorum. Quarto ob occulta peccata, quæ tunc fortasse multa & graua occurrent. Quinto ob grauitatem eorum quæ ante leuia putabantur. Sexto. Ob terribilium dæmonum grauias tentationes, contra fidem, spem, charitatem, pœnitentiam. Septimo. Ob anxietatem quia nesciet an adhuc sit in hac vita vel in alia, & propterea an adhuc sit pœnitendi locus.

Sextum punctum. Quo me vertam nesciam:

regredi verabit morbus; progredi horribile erit, consistere non sinet Deus, supra Iudex iratus cernetur, infra sepulchrum fœtidum corpori, infernus vero animæ paratus, intra conscientia condemnabit, circum dæmones instabunt, proximi item & amici vix ad tumultum commitabuntur, omnia omnino erunt relinquenda, & tanquam vmbra præterisse clare perspicietur intime cogitabo quod me tunc fecisse vellem quia non concedetur vltius tempus pœnitendi. Quia vocaui & renuistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, erit enim tunc nox quando nemo poterit operari.

Colloquium ad Christum in cruce ipsa pro me mortuum magno affectu petendo ut per us mortis merita hæc mihi penitus animum cœnent, & ad seriam mutationem procellant. Idque etiam per B. Virginem & sancta atrociorum suffragia postulabo.

Pater Ave.

Exercitium de Iudicio priuato.

Oratio preparatoria more solito.

Primum præludium. Rem ipsam mihi representabo quo nimirum anima mea statim ubi vinculis corporis soluta erit coram iudice suo Christo Domino comparebit, vltimam ab eo sententiam auditura.

Secundum præludium. Deum rogabo ut mihi lumen cœleste & gratiam conferat, ut possim serio apprehendere quæ tunc mihi euenient, & aggredi, quæ tunc me fecisse optabo.

Primum punctum. Erit in memoriam reuocare quæ de animæ à corpore separatæ status fides & sancti patres docent. Primo quidem accipit nouum quemdam & inusitatum modum cognoscendi sine corpore per quem tota eius vita & minutim singula & verba & cogitata ei representantur, velut in tabella, penetret quid sint res creatæ omnes, denique statum suum præsentem, & nouam rerum suarum faciem agnoscit, & se coram suo iudice quem præsentem videt nudam, solitariam, desertam ab omnibus cum solis bonis & malis operibus apprehendit.

Secundo hinc oritur longe aliud iudicium de suis rebus & omnibus creatis & externis bonis, quam cum esset in corpore. Tertio voluntas eius mutatur, nam euanescit omnis boni creati amor, & eius loco solum remanet pondus illud & inclinatio quam habet vehementissimam, & incitatissimam in Deum ut finem suum, quæ sublato corporis impedimento tanta vi illam rapit ut iam vix retardari & retineri possit quin vniatur ei sine ingenti violentia, & proinde molestia & afflictione grauius quam de facto patitur, quando

quando ob mortalis vitæ imperfectiones ab illa vnione impeditur. Ex hoc principio conabor deducere conclusiones practicas quibus voluntatem meam impellam vt suam cæcitatem defleat, quod quasi carneos tantum oculos habuerit, ea tantum hætenus cogitarit, quæ ad præsentis vitæ statum pertinent, & tot sibi per tam crebras imperfectiones quasi ferrea vincula iniiciat, quibus à Dei vnione tunc impediatur, & per amorem creaturarum illud pondus in summum bonum retardet.

Secundum punctum. Erit memoria repetere, quæ de ipso iudicio fides docet, nimirum statim post mortem sistendam animam coram Christo Deo & homine qui nunc quidem amabilissimus, & sui sanguinis pretio largissime donato benignissimus est Redemptor, at vero tunc iudex iustissimus exactam rationem deposcet ab ipso primo momento vsus rationis ad vltimum vitæ instans de minimis cogitationibus & verbis etiam otiosis, operibus, & omissionibus, de finis intentione ad quem creati sumus, & de mediis tam supernaturalium, quam naturalium quæ nobis concessit, vsu neglecto vel abusu. Ex hoc principio viua fide apprehenso reflexis in statum meum internum oculis ratiocinabor quanta mihi esset securitas, si hæc discussio iam fieret à Christo. Nam quomodo dies, menses, annos transegi, quam incurius mei finis, salutis nempe & perfectionis consequendæ, quam negligens in vsu mediis supernaturalium, quam effusus in abusu mei, & creaturarum per tot & inutiles & malas cogitationes, verba, & opera quæ in statum diuini iudicii reprobanduntur, quam multa peccata puto me per pœnitentiam & Sacramenta deleuisse, quæ forte manent adhuc saltem quoad totum pœnæ debitum. Ex quo discursu excitandi affectus sancti timoris Dei, confusionis, propositi prospiciendi vitæ meæ & præteritæ & futuræ, vt securior ibi possim comparere.

Tertium punctum. Erit in memoriam item reuocare quam sententiam prolaturus sit iudex, si enim tam seuera erit discussio, certum est quod sententia iustissima erit, definitiua, immutabilis, & incredibili quadam efficacia ab ipso iudice pronuntiata, & intimata animæ, quam proinde certum est ingenti horrore concutiendam & grauissimis supra quam credi potest angustis comprimendam, quod enim maius pondus esse illi potest quam audire, & collustrante diuino lumine clare intelligere, quam de illa Deus habeat vltimam æstimationem, & iudicium præsertim si exigentibus peccatis & negligentis videat, se minus esse illi gratam & acceptam & ideo arceri & retardari ab vnione strictiori cum illo in quem vt in centrum suum tam vehementer fertur. Ex hoc enim principio ratiocinabor mihi nunc dandam esse operam tum vt me iudicem, & sententiam crebro contra me feram, præueniamque, atque adeo leuiorem reddam illam quæ tunc pronuntianda est, tum vt per vitæ perfectionem me Deo vniam, vt me seueritas illius sententiæ eo minus percellat, quo me minus ab illo separabit.

Quartum punctum. Erit in memoriam item reuocare, ita latæ sententiæ executionem citam, rigorem, exactam. Nam misera anima suis inimicis tradita, & subiecta eorum potestati in infernum trahetur, vel ducetur in purgatorium, vbi ponderanda pœnæ damni grauitas: intolerabile enim erit vel ad vnum momentum Deo priuari, quanto magis ad multos annos, aut si ita res ferat in æternum. Pœnam autem sensus quis assequi satis potest, vbi tunc bona omnia mundi, & commoda vitæ quæ ita mortales consequuntur, vbi mala & incommoda quæ iam refugiunt. Ex hoc principio deducam, vt prius conclusiones practicas quibus voluntatem stimulo ad exequendum contra me rigorem iustitiæ, ob peccata pristina renunciandum omnibus vitæ pompis & vitæ commodis, aduersa quæque & dura sustinenda & igne tum charitatis tum mortificationis purgandam exacte animam meam ab omnibus inordinatis affectionibus, vt nihil in ea purgandum remaneat, nihil quod à Deo me separet vel ad momentum.

Colloquium pro affectu, vel vt supra in Exercitio de morte.

Pater, Ave.

Preparatio ad Mortem & Iudicium vice repetitionis.

Primum præludium. Audire Christum Dominum sepe nos commonentem de hora hac. Matthæus 14. Estote parati quia quæ hora non putatis filius hominis veniet. Vigilate quia nescitis quæ hora Dominus vester venturus sit.

Primum præludium. Petere à Domino Deo vt rem tanti momenti quanta est bona ad mortem preparatio, cum sit singulare eius donum pro sua pietate infinita impertiri dignetur, ne mors nos aut imparatos occupet, aut male paratos.

Primum punctum. Considerare quod cum preparatio ad mortem & iudicium hoc, sit actus excellentissimus prudentiæ Christianæ & supernaturalis, ad eam requiritur præter Dei auxilium hominis conatus quo intima Dei gratiæ luce perfusus apprehendat horam istam mortis, prout sibi contingere potest, tunc enim ad eum finem recte constituit media. Quare prima preparatio est, vt intime concipiat animo quid sibi velit, *mori*: Mori duo continet quæ exprimit Iob. Homo cum mortuus fuerit nudatus atque consumptus, vbi quæso est: Primum est priuatio vitæ huius, id est inferioris mundi & omnium locorum, vrbium,

Fff

regionum, Collegiorum, item omnium hominum, actionum huius vitæ quibus vel peccare, vel mereri possumus ac Deo servire, ut ministeriorum licet utilium Ecclesiæ Dei etiam in medio cursu &c. Denique à corpore separatio eiusque consumptio. Secundum est transitus ad alteram vitam eamque æternam, felicem vel infelicem, sed quam incertam. Conabor eam mei mutationem pro certo futuram apprehendere, & petam à Deo ut in eum finem suam me continuo luce perfundat. Nam ex eo principio facile multas conclusiones practicas eliciam quibus me tota vita ad mortem præparabo.

Secundum punctum. Ex posito principio deducere, conari me omni studio debere, ut anima mea in eo puritatis gradu continuo perseveret, ut in momento quo migrabit, nulla sit labes ob quam à beata vita excludatur in æternum; In eo enim summa rerum est, ecce venio sicut fur; beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videat turpitudinem eius. Apocal. 6. Quare scrutabor conscientiam meam, & si quid sit, non tantum meas rationes ita componam ut securus sim, sed statuam ita vivere, ut quantum licuerit, semper me extra periculum & dubium ponam; possum enim subito mori, vel de sensu mentis deiici, vel usu sensuum priuari, aut vi morbi impediri, aut iusto Dei iudicio ob meam ingratitude eo gratiæ auxilio quod in hora mortis ad res meas in tuto collocandas esset necessarium, destitui si eo usque differam. Quare me omni ope à peccato conservabo immunem: quod si quam forte labem contraham, eam statim eluam, ac sincero examine, dolore, & lachrymis nulla in re mihi parcens, & suo etiam tempore confessione accurata periade ac si ea ultima esset, rogabo Deum ut mihi det gratiam, ut actiones meas quotidianas & sermones disponam in iudicio, nullamque abire sinam quam non defleam.

Tertium punctum. Cogitabo non tantum eluendas esse culpas peccatorum ut in tuto me collochem, sed statim mihi esse faciendos fructus dignos pœnitentiæ ad satisfaciendum pœnis tot & tantorum meorum peccatorum; Nam quam parum hætenus pro illis satisfeci, quantum mihi soluendum restat, & quam mihi facile est quotidianis vitæ Religiosæ laboribus feruoreque charitatis, ignem illum cui ad multos annos forte tradendus sum, evitare.

Quartum punctum. Perpendam quod magnam & securitatem & consolationem sim habiturus in ea hora, si quæ mihi tunc relinquenda sunt, mature dum vivo, reliquero. Itaque concludam mihi toti mundo esse moriendum & mihi ipsi. Quare statuam omnia externa bona & oblectationes hominum, item vanos fauores, amicitias, honores contemnere, iis etiam me priuare, quæ alioquin licita & honesta esse possent, imo optabo multas tribulationes ac miseras in hac vita, studebo mortificationi sensuum, & corporis, & propriæ

A imprimis voluntatis & iudicii. Nam non omnes qui dicunt mihi Domine Domine intrabunt in regnum cælorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei: quam securus esse animo poterit, qui dicere poterit, quidquid egi, quidquid volui Domine tu iussisti. Ergo Deo soli vivere incipiam, cui in æternum sum victurus.

Quintum punctum. Multum consolationis afferet in eo transitu firma fides, charitas, & humilitas. Quare multum proderit in vita diu multumque versatum esse. Primo in meditatione mysteriorum fidei, cum alta & magnificorum æstimatione, pioque voluntatis affectu; Secundo in iis cogitandis quæ ad spem & fiduciam de Deo concipiendam excitare possunt, qualia sunt Christi Domini vita, passio merita, Beatæ Virginis patrocinium, &c. Tercio. In amore & mutua coniunctione & familiaritate cum Deo, & Christi imitatione. Quarto in retundenda nimia fiducia, quam de nostris bonis operibus solemus concipere, & comprimenda nimia æstimatione nostri, & occulta præsumptione, id quod assequemur per nostri cognitionem. In his si ita serio versatus fuero in eo transitu mihi opportune subuenient, è contra difficile mihi erit ea arma eo momento & acquirere & bene tractare, quibus raro vel vix unquam antea bene usus fuero.

C Sextum punctum. Mihi reuocabo in memoriam mortem aliquorum Sanctorum, verbi gratia sancti Ambrosij, Martini, Hilarionis, & aliorum quos forte vidi morientes, & ex iis omnibus quæ ipsi in ea hora gessere formam aliquam ac veluti exemplar bonæ ac piæ mortis mihi in animo fingam, & statuam meam vitam ex hoc tempore ad eam aptare, Deumque sæpe rogabo ut ad eum modum velit me è vita migrare, & idem petam à Beata Virgine frequenter, præsertim cum recitabo Rosarium ad illa verba, nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

Pater Ave.

Exercitium de Iudicio generali.

*Oratio preparatoria est qua
petimus gratiam,
&c.*

P Rimum præludium. Est vallis Iosaphat iuxta montem Oliueti imaginaria constructio.

Secundum præludium. Est petitio gratiæ ad cognoscendam supremi iudicis iusticiam, ut hinc

concupiam dolorem & odium peccatorum cum firmo proposito illa non amplius admittendi.

Primum punctum. Iudicium est inevitabilis sententia à iustissimo iudice Christo Iesu legitime ferenda in malos omnes ut puniantur, & pro bonis ut præmijs afficiantur iuxta singulorum merita.

Secundum punctum. Præcedent iudicium signa in cælis, in elementis, & in hominibus arescentibus præ timore & expectatione eorum quæ superventura erunt, & varia subinde sentientibus quoad mores & doctrinam, Antichristo adveniente, qui omni cura operaturus est, ut si fieri posset in errorem inducantur etiam electi. succedet ignis conflagratio inexpectata, terribilis, nemini parcens, efficax, cuncta destruens: omnia enim, ut ait S. Bernardus, igne dissolvenda sunt.

Tertium Punctum. Resurgent homines omnes ex omni orbis parte in iussu & voce Archangeli, & in tuba Dei quam S. Hieronymus, siue manducaret, siue biberet, audire sibi videbatur sonantem horrendum illud, surgite mortui, venite ad iudicium. Secundo congregabuntur omnes boni malique in valle Josaphat. Tertio. Separabuntur mali de medio sanctorum, Angelorum ministerio. Quarto. Tantus horror ac timor sententiæ ferendæ invadet iniustos, ut amaturi sint latebras, & dicturi montibus. Cadite super nos & collibus operite nos; item montibus & petris, cadite super nos & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni.

Quartum punctum. Primo adveniet Christus Dominus cum potestate magna & maiestate, comitante illum Angelicorum agminum multitudine copiosa. Secundo parebit signum filij hominis in cælo. Tertio plangent omnes tribus terræ cum videbunt ipsum iudicem, iratum paratumque ad puniendum mala ab ipsis patrata.

Quintum punctum. Primo examinantur minutissime peccata omnia mortalia, venialia, propria, aliena, manifesta, occulta, cogitationes, operationes, verba etiam otiosa. Secundo exigitur ratio beneficiorum, munerum obitorum & talentorum, iuxta parabolam Christi servatoris, ita ut cui plus datum est plus ab eo exigatur. Tertio cum labuntur accusationes Angeli, propria conscientia palam omnibus patens, & Dæmones. Præsto enim aderit adversarius Diabolus inquit S. Augustinus, & recitabuntur verba professionis nostræ, & obiiciet nobis in faciem quicquid fecimus, quæ die peccavimus, & quo loco, & quid boni tunc temporis facere debuimus. Quarto fiet comparatio eorum qui maiora acceperunt cum infidelibus & peccatoribus qui magis profecissent si talia à Deo dona accepissent: iuxta illud Christi. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Quinto feretur sententia in reprobos, item maledicti in ignem æternum &c. Et pro bonis & electis: Venite Benedicti Patris mei percipite regnum &c.

Colloquium fiet iuxta affectum; terminabiturque totum exercitium oratione dominica.

Pater Ave.

Exercitium de Inferno.

Primum Præludium. Est loci cuiusdam profundissimi cum sua longitudine & latitudine, sine aëre aut lumine, imaginaria constructio.

Secundum Præludium. Petere à Deo gratiam, qua intime poenas infernorum apprehendas, ut supplicii timor saltem te in officio contineat & à peccatis coerceat.

Primum punctum. Ut cognoscere valeas quanto odio seueræ Dei iustitiæ peccatum prosequatur, cogita quibusnam poenis illic damnati cruciantur, simulque omnes mentis nervos ad id contemplandum applica; miserorum foeditatem intueri, flammæ quibus undique vestiuntur, circumspice, audi eorum eiulatus, vociferationes atque blasphemias, huius infandi loci graue olentiam olfactu perferentis, eorum fel amarissimum & rancorem gusta, tange illius inextinguibilis ignis ardorem, frigoris asperitatem, infinitos denique cruciatus quibus inibitorquentur, recordare verborum diuitis illius Evangelici clamantis, pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma; apprehensa hac veritate voluntas in has affectiones prorumpat. Primo puritatem & sanctitatem iustitiæ diuinæ verearis qui nobilissimis creaturis non parcat, sed eas ita seuerè damnat. Secundo. Ineffabilem etiam peccati malitiam quæ tantopere Deo exosa est admireris. Tertio. Deo gratias age quod licet sæpe idem supplicium merueris, te tamen ad hunc usque diem, summa pietate seruauerit. Quarto firmiter proponas te omnium tribulationum genera libenti animo toleraturum cum plura pro peccatis merueris.

Secundum punctum. Qualitates poenarum iam dictarum expende, vniuersales sunt, totumque corpus cum anima dolorem sustinet, Secundo innumeræ quoque sunt, ita ut omnem morborum huius vitæ numerum superent sine vlla consolatione. Tertio & absque vlla vel minimi subsidij spe in æternum durant. Ex hoc principio quid agendum sit inspicias, simulque has conclusiones elicias. Primo tuam stultitiam præteritam & peccatoris qui ita se peccato coinquinat, admirare, cum tamen in tantum periculum incidat, utinam scires & intelligeres, & nouissima prouideres. Secundo. Deo gratias age qui te ad hunc usque diem ab his poenis liberauit, & aditum ad æternam paradisi gloriam patefecit. Tertio

Fff ij

propone te non solum mandata exactissime seruaturum, sed etiam curaturum ut eius consilia serues, licet multa ad id sint perpetuanda, quandoquidem harum poenarum aternitas quæ tuis peccatis debita erat, in temporalem religionis tribulationem commutata sit: quid damnatus quæso, ageret, si liber ab inferno loco destinaretur.

Tertium punctum. Recordare has poenas in hora mortis animæ in peccato mortali existenti præparatas esse: verum omnes homines qui modo viuunt licet optime sint dispositi, & sanctissimam vitam degant, incerti tamen sunt quænam hac hora conscientia futura sit dispositio, & consequenter quod æternis poterunt addici suppliciis. Scimus infelicem Apostoli ruinam, Salomonis, Origenis, aliorumque grauissimorum virorum exitum nescimus. Quotidie stellæ de cælo aut religione aut Ecclesia decidunt, denique lata est via quæ ducit ad perditionem. Vi huius principii voluntatem ad hos affectus inclina. Primo Timorem concipe ne licet in statu perfectionis innumeris gratiarum donis illustratus consistas, officio desis, profundissime te demitte, de propriis viribus diffide, & in apertas diuinæ misericordiæ manus te conice. Secundo. Propone fore ut optime diuinæ gratiæ dono utaris, in particulari vero iis quæ & maioris sunt momenti, & sæpius negligis. Tertio. Firmiter statue te magnam perfectionem in obsequio Dei victurum, tepiditatem propriam debellando nimiosque defectus vitando, cum vita tepide transacta multos ad infernum detrudat, qui tamen perfectionem profitentur: certe si à damnatis quærere licitum esset, quod nimiam in perfectione assequenda tepiditatem, & in minimis defectibus vitandis negligentiam afferrent.

In Colloquio. Renouatis prædictis affectibus actione gratiarum timoreque bonisque propositis à Deo petes gratiam qua bonis tuis operibus salutem tuam in tuto collocare possis.

Pater, Ave.

De Peccatis venialibus.

Præludium Primum pone tibi ob oculos hominem non mortuum quidem, sed multis implicitum vinculis, plurimis ad hæc debilitatum morbis, vulneribusque confossum.

Præludium Secundum. Pete lumen à Deo quo statum animæ tuæ videas hoc statu longè deteriore.

Punctum Primum. Cogita veniale peccatum reuera Deum offendere & tam atrociter ut to-

atius mundi salus nunquam licitum faciat vel vnicum: sancti vel fato functi, vel viuentes adhuc in terris certum potius capitis & famæ discrimen adirent quam vnicum deliberatum admitterent. Enimvero cum Dei voluntate pugnat, maiestatem abiicit, potentiam ridet, laceffit iustitiam, irritat bonitatem, virtutes denique diuinas omnes impugnat eiusque gloriam impedit & minuit; itaque quamquam eius amicitiam non abrumpat, dissuit tamen, & ardorem illum sacrum imminuit sensim atque debilitat. Primum enim castos amplexus impedit quibus Deum stringeremus nisi creaturæ nos ad se raperent; deinde securitatem adimit qua dediuino in nos vicissimque nostro in Deum amore certi sumus: quare sicut qui pie viuunt atque religiose, miras ardoris huius faeces experiuntur; ita qui plerumque venialiter peccant has ita deferuescere sentiunt, ut merito dubitare possint, num penitus extinctæ sint: itaque pacem animi perdunt qui primus est atque præcipuus amicitia diuinæ fructus. Tertio Deus arcana sua tepidis & imperfectis non communicat nec illi Deo suas miseras enudant: ecqua enim fronte cor offerent Deo, creaturarum amore pollutum? Quarto nec illius modi anima se totam Deo, nec illi se Deus totum committit: seponit hæc enim partem sui, vitæque ac operum, quæ clam aliis elargiatur. Quinto nec Deus confidit ipsi, neque negotia magni momenti credit non probatur ægritudinibus, nec arduis vllis operibus admouetur; noluit enim ille huius ignauiam, ut hæc suæ conscia infirmitatis illi nequaquam innititur, sexto denique quo se magis anima se iungit à Deo, sui iuris nimium tenax sese in Dei gloriam non profundit, eò minus liberalem experitur Deum; non consuetos ipsi aducit oculos, sed vulgari fouet prouidentia, ægrè & rarò loquenti respondet, parcius elargitur thesauros, sensim subducit lumina, piosque motus quibus ad opus bonum incitatur, quibus deficientibus amare diu non potest.

Hæc ubi attente perspexeris, elice conclusiones aliquas practicas quæ voluntatem tuam accendant.

Primo confusionis quod tam parum hæcenus Deum amaueris quem toties offendisti. Quis enim filius amare Deum crederetur quem sic affaretur. Mi pater interficere te quidem nolo, sed cedere ac pulsare. Secundo admirationis quod tam multa peccata eius iram non accenderint; tertio doloris, quod iisdem diuinus sit in te imminutus amor. Quarto propositi quod dæmon potius eliciet à te vitam quam consensum in veniale deliberatum.

Punctum secundum: diligenter inspicere damna quæ peccatum veniale parit: singula persequi infinitum esset, iis insistere poteris. Primo inducit maculam quæ pulcritudinem animæ deterat, quoties enim offendisti venialiter, toties animæ tuæ vultum sordibus illinisse puta: quod enim est in vultu lutum, vel scabies, vel vlcus, vel cicatrix,

vel lippitudo, vel enormis tumor, hoc est in anima veniale peccatum; itaque cum sic peccas finge te preciosam vestem amurca inquinare, pulcherrimam imaginem inficere luto. Et vero si sponsam maritus ægre videt sordidatam, Deus animam nostram veniali crimine infectam difficilius adit; secundo adimitur spiritalis fulgor quo illustratur anima, id aduertunt qui sese peccatis irretiri sinunt frequentibus, videlicet se in dei, virtutis, sui que cognitione cœcutire.

Quare animam hominis ita se gerentis cubiculum reputa, quod pulvis aut fumus oppleuerint, in quo vero sanis oculis durare nequeas. Deus lumen est, ita ne, vero, cum tenebris stare? tertio vitam non adimit, sed sanitatem & robur, quo fit ut qui sæpe venialiter peccet nihil aut parum sit de perfectione sollicitus amoreque diuino: quapropter comparari solet cum capitis aut stomachi vel colicis doloribus, aut podagra, vel cuiusmodi morbis qui mortem ex se non procurant quidem, sed ita vires infringunt hominis, ut superuenientis febris assultibus imparem reddant. Hinc dicitur venialia peccata ad maiora scelera viam sternere, siue quod peccantem ad creaturas inclinent, ad quas facile contingit grauis lapsus, siue quia gratiarum riuulos auertunt, quos negligentia, & ingrati animi labes exsiccant. Quarto ardorem pietatis sopit, quo deferuescente bona opera deferuntur, retunditur rerum diuinarum sopor, iugum Deialias leuissimum graue creditur & intolerandum, pedesque antea ad perfectionis viam decurrendam leues, in sueto stupore torpent, nempe stygio quasi succo actiones omnes nostras Daemon inficit, ne cum voluptate fiant: hinc negligentia negligentiam parit, quæ sensim virtutem reddit insipidam; anima que olim facilis ad concipiendas amoris diuini faces, eas vel omnino respuit, vel admittit ægerime. Quinto sic intelligentia cœcutiente vel stupida, vel negligente, gratiisque subtractis, sine quibus nec partis inferioris motus assiduos reprimere, nec diu in virtutis tramite stare possumus, quid mirum si anima magnis tentationibus concutitur, tandemque succumbit Dei gratia destituta. Sexto denique quamquam nullum aliud in veniali subesset malum, proximo nocet, dum prouocatur exemplo; Deum fraudat gloria quam ex bonis operibus expectabat; eiusdem gratias inanes reddit & anutiles.

Hæc ubi damna excusseris, & deprehenderis in te elice sequentes affectus.

Primo detestationis tanti mali. Secundo stuporis quod te hactenustam parum affecerit. Tertio humilitatis ubi tot in conscientia tua peccata obseruaueris. Quarto propositi subeunda cuiuslibet potius calamitatis, quam peccandi venialiter ex deliberatione.

Sextum punctum. Damna peruestiganda sunt quæ propter peccatum veniale in altera vita manent. Hoc enim iustitia diuina certo punit, & si maximè volet pœnas remittere non potest, nisi à se peccator illas viuus egerit: his enim charitas satisfacit, & alia ope-

ra virtutis quæ remedia sunt certissima: item & afflictationes quas sponte subimus, aut à Deo missas libenter accipimus. Porro alterius vitæ pœnæ ita se habent. Primo anima detrudetur in obscurissimum carcerem. Adeoque diuina visionem priuabitur: quæ pœna dubio procul est maxima potissimum ob impetum & pondus quo à corpore seiuncta fertur in Deum; quæ inclinatio longe vehementius illam impellit, quam lapidem ad centrum innata grauitas detrudit. Enimvero in amorem Dei exardescit quo non frui magnum amanti supplicium. Secundo exurit flammis, iisdem, quibus damnati torquentur: Sic enim prauis amoris scoria debet excoqui, pœna vtique incredibili quæ cum nulla quæ à viuis toleratur componi potest. Itaque sic habe peccata venialia vel ignibus atrocibus post hanc vitam expurganda, vel in hac vita diuino amore consumenda, ex quibus accurate perpensis in hoc affectus prorumpes. Primo timoris. Quod iustitia diuina tam atrociter in minuta quælibet peccata sauiat. Secundo stuporis. Quod tanta insit peccato veniali malitia, ut amicissimos Dei compingat in carcerem inferis vicinum, nec inde discedere patiatur, nisi prius absumpta sit. Tertio propositi satisfaciendi in hac vita, pœnitentiis & afflictationibus, quas ipse tibi vel Deus procurarit: nam in hac vita per exigua sunt, magnique meriti. Quoties Dei causa tolerantur. Quarto denique propositi diligentissimè hæc peccata vitandi. Tum quia amoris diuino repugnant, tum quia talibus pœnis peccantes obnoxios reddunt.

Colloquium fiet ad Christum Dominum ex cruce pendentem, quem orabis, ut quia suo sanguine peccatorum etiam venialium maculam abstergere debuit eodem peccata tua eluat, cor tuum amore tuo calefaciat & te ab amore creaturarum plane seiunctum in hac vita, sibi, crucique suæ firmiter adstringat.

Exercitium de pœnitentia & eius fructibus, ex Luca 13. Arborem fici habebat &c. qui textus est legendus.

Primum præludium. Audire Christum dicentem. Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis.

Secundum prælud. Petere gratiam, ut ad illam vocem excusso torpore tandem incipiamus facere fructus dignos pœnitentiæ.

Primum punctum. Considerare quod cum essem arbor sylvestris & infructuosa & despicabilis, & quoad omnia, frutex inutilis Deus maiestatis oculos in me coniecit, & ex sterili loco in quo eram deputata ignibus inferni arbor mala, transtulit in vineam societatis suæ, & insito mihi pretioso fertilique

Spiritu filii sui & societatis, admirabilibus plane modis per gratiam suam ad dignitatem prope diuinam extulit, meque totum in aliam prorsus arborem conuertit, infinita sua sapientia & bonitate eo sine vt fructus bonos facerem.

Secundum punct. Considerabo quod ex parte eius mihi deinceps nihil defuerit, terra enim in qua me posuit, terra sancta est pretiosa eius sanguine, tam frequenti Sacramentorum viu foecunda, irrigata tot Martyrum cruore, tot sanctorum lachrymis, tanta spiritus abundantia pinguis vt arbores nutriat altissimas, pulcherrimas, fertilissimas, extendit palmites suos vsque ad mare & vsque ad terminos orbis terrarum propagines suas, sita in eo cœli solique aspectu vt diuinos influxus continuo recipiat, continuo cœli rore irrigetur, quibus omnibus accedit assidua superiorum cultura & cura tum corporis tum animi; quantos ergo fructus fecisse me hactenus tot annis, par fuit.

Tertium punct. Perpendam an reuera aliquem fecerim, & reflexis oculis in pristinam vitam, loca in quibus fui in societate, personas quibuscum vixi, & officia quæ gessi, agnoscam parum vel nihil solidi fructus retulisse, solius plenum fuisse, studuisse tantum exterius placere aliis; habitum virtutis & religionis præ me tulisse, quasi hominibus solis non Deo fructificarem, satis mihi fuit oculis mundi virescere, hoc in studiis meis, hoc in conuersatione mea cum aliis, hoc in vitæ religiosæ actionibus & ipsa regularum obseruatione, hoc in orationibus, in quibus cum Deo parum sincere conuersatus toties fui agnoscam, cum interim ignorarem, vel non attenderem Deum Maiestatis sæpe me intuentem, sæpe visitantem, sæpe frustra quærentem in me fructum, etsi aliquando sui aduentus & visitationis signum daret nempe aliquam inspirationem melioris vitæ, contemnerem aut dissimularem.

Quartum punctum. Considerabo me non modo inutilem & infructuosum fuisse Deo & eius gloriæ, sed tot imperfectionibus quarum mihi sum conscius iniuriosum, quid tam mala arbore & palmite ingratus?

Quintum punctum. Ponderabo damna quæ ex mea tepiditate, & imperfectionibus oriuntur, nam non solum priuavi Deum magna gloria, Christum lætitia, mundum auxilio, exemplo domesticos, ipsam societatem splendore, superiores voluptate & ope, me ipsum ingenti thesauro meritorum, sed etiam Deum ipsum affeci contumelia: Christi spiritum contristavi, & cœlestes omnes, foedando & labem societati aspergendo, & mundum & socios male ædificaui, & à Deo auerti, superiores & patres spirituales mœrore compleri, vitam ipse miserrimam duxi, inter assiduas tum conscientiae interiores, tum exteriores molestias.

Sextum punctum. Audire illam vocem Christi ita de me concludentis. Succidite ergo illam, vt quid etiam terram occupat? & reuocare in memoriam quam multis tepidis religiosus id acciderit, vt dum viderentur arbores

speciosæ hominum oculis ob talenta & dona vel subito deiectæ sint Deo succidente vel Deo maledicente aruerint ne frustra illam sanctam terram acciperent, & temporalia bona à piis fundatoribus ad Dei gloriam data, quibus alii poterant valde promouere Dei honorem, ad vanitatem tantum & externam speciem consumerent.

Hanc ergo sententiam iustissimam in me faciam, & cogitabo vt quid etiam terram occupo?

Colloquium fiet ad B. P. Ignatium vel Angelum custodem, vt vineæ huius cultorem, rogans primo vt pro me intercedat, dicatque quod cultor vineæ Domino: dimitte eam Domine etiam hoc anno, & fodiam circa eam & mittam stercora. Siue suis precibus impetrando vt fodiat & mittat stercora vt vitiorum meorum radices detegantur, & ab innata corruptione liberentur, siue per superiores meos ad fundum vsque imas radices purgando, ad quas me paratum offeram: deinde conuertam me ad Christum, vt iis conditionibus me dimittat hoc anno, cui offeram firmum propositum veræ & solidæ emendationis.

Patet Ane.

Ad contritionem ex amore.

Primum præludium: sum quasi prodigus ille ad patrem rediens.

Secundum præludium. Petam lumen & affectum ad cognoscendam & detestandam meam erga benignissimum patrem ingratitudinem.

Primum punctum. Considerabo singula peccata à me commissa non solum Dei maiestati infinitæ, sed etiam omnibus eius perfectionibus bonitati, iustitiæ, potentiae, sapientiæ vbique præsentia ita esse contraria vt debitam singulis gloriam, honorem & amorem detrahant, eas veluti pro nihilo habeant, ac proinde easdem etiam contra se prouocent.

Secundum punct. Expendam Deum illum infinitæ maiestatis & bonitatis quem ita offendi esse meum creatorem, conseruatorem, gubernatorem, redemptorem, principium denique & finem meum, quem ego dum ita mihi beneficeret, dum me conseruaret, gratiam mihi suam offerret, & pararet æternam gloriam, impie sic offendere non sum veritus, reddere illi malum pro bono, non sterilitatem solum, sed etiam inauditam malitiam animæ meæ.

Tertium punct. Præter ea beneficia communia quæ à Domino meo accepi, dispiciam, & in particulari singularem amorem & curam quam mihi gessit in omni vita, & primo antequam in hunc mundum venirem, cum sine vlllo meo merito inter tot homines pereuntes, inter tot nationum millia, ideo solum condemnatarum quod lumen fidei non receperint ille me elegit & voluit inter suos annumerari, & inter eos qui in gremio

Ecclesie nascituri erant, & Apostolico lacte nutrir, & sanguine Christi ablui. Secundo percurram annos, loca, itinera, habitationes, occupationes, personas, studia, officia, ubi- cumque fui versatus animaduertendo quo pacto diuina providentia semper mihi necessaria prospexerit tum corpori tum animæ, tum temporalia tum spiritualia, quasi me solum curaret, mandans creaturis ut mihi ubique adessent, ut olim Apostolis, cum eos sine sacco & pera mitterebat Luc. 22.

Quartum Punct. Audiam eundem ipsum Deum de mea ingratitudine mecum conquirentem. Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ animæ tuæ? Isai. 5. in charitate perfecta dilexi te Ier. 31. Ego sum Dominus. Faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus. Isa. 44. Expectaui autem ut vinea mea faceret vvas & fecit labruscas; faceret iudicium & iustitiam & ecce iniquitas Es. 5.

Quintum Punct. Postquam mea culpa gratiam illam primam & sanctitatem baptismalem perdidi, non tamen abiecit Deus benignissimus protectionem mei. Nam à quot & quantis periculis animæ & corporis me præseruauit? Admirabor quo modo in tali periculo non sum mortuus, aut quomodo non incidi in malum insanabile, aut in hæresim, peccatumue aliud incorrigibile, ut tot alii homines, qui ut iumenta computrescunt in stercore suo Iocl. 1. Quomodo occasiones peccandi certissimas auerterit, vires ad resistendum carni mundo, dæmoni subministrarit, meos affectus sanare innumeris modis studuerit ne infinita alia mala desiderarem aut sequer, qua misericordia me expectauit vsque ad hanc horam, & sustinuit adhuc toties peccantem quanta cum patientia & amore distulit me castigare dum ipsum offende- bam, expectando meam integram & plenam conuersionem, ut me sanaret ad æternæ vitæ gloriæ præmium, super me vigilans quasi mater tenera super dilectissimum filium.

Sextum Punct. Animaduertam eundem benignissimum Deum hanc mihi occasionem in præsentia per huiusmodi exercitia offerre post tot & tanta flagitia, ut si ex toto corde peccata detestans meipsum ad dignos poenitentiae fructus velim constanter conuertere, & vitæ mores donis & talentis diuinis congruentes efficaciter induere; sit ille paratus apertis vlnis tanquam optimus pater resipiscentem filium prodigum ad osculum pacis & in viscera misericordiae recipere meipsum.

Colloquium fiet pro affectu filialis contritionis, ut in eius domo non ut seruus, sed ut filius iam charissimus seruiam bono gloriæ eius in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus meis.

Pater Ave.

MEDITATIO

De filio prodigo Luc. 15.

*Oratio preparatoria eadem
qua semper.*

Primum Præludium. Proponemus ob oculos ex vna parte locum illum, ubi filius prodigus in summa egestate porcos pascebat: ex altera palatium in quo prodigi filii pater in affluentia rerum omnium cum suis versabatur.

Secundum Prælud. Petemus à Deo ut nos in suam gratiam benigne receptos nunquam amplius à se recedere permittat.

Primum punctum erit considerare quam dispar sit eorum conditio, qui longe à Deo recedentes, peccatorum sordibus, quasi porcorum filiquis pascuntur, & eorum qui à peccatis absoluti, gratia perfruantur. Id autem facilius intelligetur ex iis, quæ de filio prodigo in Euangelio narrantur, & potissimum ex illis verbis. (Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor.)

Secundum Punct. Erit perpendere filii prodigi confusionem, cum ex altera parte patris in se clementiam & liberalitatem à quo portionem substantiæ acceperat, recordaretur, ex altera vero suam in patrem ingratitudinem animaduerteteret. Quam confusionem tum maximam fuisse considerabimus, cum se squalore ac pannis oblitum coram patre sisteret, suumque ac patris dissimillimum ornatum inspiceret. Hæc & alia partim ad nos tanquam filios, partim ad Deum tanquam parentem referemus.

Tertium Punct. Erit attendere summam patris in filium benignitatem, quem adhuc longe existentem videns, misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum; sic nos Deus, cum adhuc longe absumus, intuetur & misericordiae motus, auxilio suo præuentos benigne amplectitur delictorumque nostrorum oblitus in gratiam denuo recipit; unde merito coram illo humillime prostratus, cum filio prodigo exclamabis (Pater peccaui in cælum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus).

Quartum Punct. Erit considerare eò progressam esse patris benignitatem, ut ad se redeuntem filium non modo receperit, verum etiam pristinae dignitati restitutum stolæ primæ vestiri, annulo insigniri, calceamentis indui, hoc est, gratia cæterisque donis ornari iusserit: Quinimo ad ostendendam cordis profusam lætitiā, & vniuersæ familiæ gaudium de vitulo saginato, è selectis armentis conuiuium instruxerit, quod quidem conuiuium, recte sacram Eucharistiam interpretabimur, ubi sanctissimo

FFF III

Christi corpore & sanguine reficimur.

Colloquium. Erit vt cum Deo loquens hanc tantam ipsius bonitatem in te alioqui indignissimum admireris, interrogando quid in te viderit, vt te tam benigne amplecteretur. Gratiatur summas parenti optimo referes, petesque ab eo, vt te tandem in domum ac hereditatem suam receptum, nunquam amplius à se discedere patiatur.

Pater Ave.

De sanctissimo Sacramento.

Oratio preparatoria de more.

Primum præludium. Seipsum imaginari ad sacram mensam accedentem & Dominum de cælo ad sacramentum descendentem stipatum Angelicis choris.

Secundum Prælud. Petere à Deo viam huius mysterii apprehensionem, & intimam erga illud reuerentiam & deuotionem.

Primum punctum. Conari vt animo viuaciter apprehendamus præsentem Dominum. Primo. Fides certissima id docet. Secundo non minus adest quam si videretur. Tertio intuetur nos, cogitat de nobis, statuit & disponit, quis scit quales appareamus in oculis eius? quale iudicium? qualem sensum de nobis habeat? quanta nos oportet cum sollicitudine astare tantæ maiestati. Quarto, si viderem illum quid facerem, quomodo me componerem, quid dicerem? faciendum nunc mihi idem, quando idemque adest ac si videretur.

Secundum punctum. Intueri illum formosum in stola sua, speciosum forma, desiderabilem Angelis, Deum & Dominum meum beneficentissimum, amantissimum, nobilissimum, cogitantem cogitationes pacis. Audire quid probabiliter dicturus esset nobis, quid loquatur, aut quid loqui illum nos iudicare conveniat.

Tertium punctum. Meminisse Virginis erumpentis in illa verba: ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum, & regum prociidentium, Simeonis accipientis eum in vlnas suas; quia viderunt oculi mei &c. Ioannis Baptistæ dicentis. Et tu venis ad me! Centurionis dicentis: non me reputavi dignum venire ad te, & Domine non sum dignus; & Magdalene pedes osculantis &c. D. Thomæ exclamantis & dicentis: Dominus meus & Deus meus, imitari sanctos hos. Tu es ipse rex meus & Deus meus. O Domine quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Quartum punctum. Cogitare quomodo me gerere oporteat cum tantum hospitem in domum meam introduxero, spectare adstantes Angelos, & ex ipsis discere reuerentiam, & deuotionem exquisitissimum, esse vt illum adorem, gratias ei habeam, veniam postulem, adducam ad ipsum omnes facultates meas, vt eas ipse regendas suscipiat pro eius amore mutem mala consi-

lia, & iudicia, malos affectus, proponam meliorem vitam, &c. petam gratiam specialem, &c.

Colloquium. Inuocando diuinam opem, vt dignetur nobis Dominus in tanti mysterii susceptione adesse, vt digne ad illud mereamur accedere.

Pater Ave.

Ad contemplationem De regno Christi.

CAPVT XXVI

EXutis per primam hebdomadam inordinatis affectionibus, actualibus quidem effectibus, habitualibus saltem affectu & desiderio, incipimus quidem quærere in secunda, Dei voluntatem circa vitam in posterum agendæ directionem, & formam. Et quia hæc Dei voluntas & vitæ forma in Christo nobis proposita est, non tantum vt exemplari totius perfectionis, sed etiam efficacissimo motiuo. Idcirco B. P. hanc primam contemplationem posuit, vt fundamentum alterius partis exercitiorum, & quasi summam vitæ & operum Christi Domini. Continet nempe vocationem quamdam generalem ad Christum sequendum pro cuiusque statu.

Notandum vero est eam vocari de regno Christi, quia cum Dei regnum in hoc consistat, non vt simpliciter omnia ei subiecta sint (quis enim poterit resistere potestati eius) sed vt rationalis creatura voluntarie & libere ei prorsus se submittat, illum cognoscendo & amando, qui finis est eius; hoc Dei regnum per rebellionem Angelorum, Adam & cæterorum hominum perturbatum & quodammodo diminutum. Ad illud ergo reparandum Deus ipse homo factus est, vt non tantum suo merito, sed etiam exemplo reduceret hominem in finem creationis, à quo aberrauerat, atque adeo in suum amorem & obedientiam, eumque in ipsa natura humana assumpta doceret quomodo Dei gloriæ seruire ultro & libere eique omnia & seipsum postponere deberet. Ipsemet ergo rex æternus factus homo non potentia diuinitatis, sed humilitate & submissione erga patrem nempe nouo modo suum regnum restituit in integrum, in cuius tanti & tam gloriosi operis societatem atque negotii, vocat omnes homines vnumquemque iuxta gradum suum.

Finis ergo huius contemplationis est imprimis vt bene expendamus & apprehendamus, quis sit finis missionis filij Dei in mundum, nempe gloriæ regni Dei reparatio, quantaque sit dignitas negotii ab eo suscepti, id est procurationis gloriæ Dei. Deinde quia in eius finis & negotii societatem ipse nos vocat nos ipsos offeramus, illum vt sequamur quam perfectissime possumus, serioque proponamus omni alio scopo & fine iam damnato nos & alios omnes Christi exemplo Dei gloriæ perfecte subiicere quidquid demum tolerandum sit: donec ergo,

Intentio illa diuinæ gloriæ tot peccatis à nobis commissis, inordinatoque creaturarum & nostri ipsorum amore debilitata reparetur, sic ut nulum ei in posterum bonum anteferamus, sed omnia cæteraque adeoque vitam nostram Christum imitando longissime posthabeamus, expedit hanc contemplationem sæpius repetere. Est enim desiderium, Christum in finis intentione imitandi, fundamentum & 2. & 3. & 4. septimanæ. Porro videtur Dominus Deus sua illa qua omnia disponit efficaci suauitate, hanc contemplationem B. Patri nostro sub similitudinem regis terreni subditos suos ad bellum euocantis inspirasse, ut pote militari eius ingenio & professioni accommodatam, quæ illud ad perfecte sequendum Christum pertraheret, vnde per eam videtur sese ad id determinasse: igitur ipsam quodammodo societatem eadem peperit vel inchoauit, cum veluti in radice aut semine totam instituti nostri perfectionem contineat.

Contemplatio regni Iesu-Christi.

Oratio preparatoria fiet more supradicto.

Primum præludium. Ad constructionem loci nunc erit ut spectare nos imaginemur, Synagogas, villas & oppida, quæ prædicans Christus pertransibat, & sic de locis alijs.

Secundum prælud. Ad gratiam poscendam pertinet in hac parte erit petere à Deo ne obfurdescamus vocante nos Christo, sed ad sequendum & obtemperandum prompti simus.

Primum punctum esto proponere mihi ob oculos humanum regem diuinitus electum cui principes & populi omnes Christiani reuerentiam & obsequium præstare debeant.

Secundum punctum est, imaginari quod audiam illum regem loquentem ad omnes subditos. In animo est mihi regiones infidelium vniuersas ditioni meæ subijcere. Quicumque igitur comitari me velit, paratus sit oportet non alio uti victu, vestitu, rebusque alijs quam me utentem conspexerit; in iisdem quoque laboribus, vigilijs & casibus cæteris mecum persistendum erit, ut particeps fiat victoriæ & felicitatis vnusquisque, pro ut laboris ac molestiarum socius extiterit.

Tertium punctum est considerare quidnam respondere debeant regi amantissimo & liberalissimo fideles subditi, & quam prompte ad omnem eius voluntatem offerre se accinctos, contra vero si quis non obaudiret quanto apud homines vniuersos vituperio dignus esset, atque quam ignauus miles æstimandus.

Pars Secunda huius exercitij consistit in collatione similitudinis inter dictum regem & Dominum Iesum Christum, circa triplex illud punctum.

Primo sic applicabimus exemplum, si terrenus ille rex cum bellica sua euocatione dignus

est cui attentio & obsequium præstetur; quanto magis Christus rex æternus mundoque toti rex conspicuus, qui singulos ad se his inuitat verbis. Mea hæc est iustissima voluntas totius mundi dominium mihi vindicare, inimicos meos debellare omnes, ac ita demum in patris mei gloriam intrare, proinde quisquis eò mecum venire cupit, laboret mecum necesse est. Labor enim præmium respondebit.

Secundo ratiocinabimur neminem fore sanæ mentis qui non cupidissime Christi seruitio se totum offerat & addicat.

Tertio iudicandum erit quod ij qui se obsequijs illius prorsus duxerint mancipandos, non seipsum tantum ad laborum tolerantiam, verum etiam maiora & præclariora munera oblaturi sunt expugnata carnis, sensuum, amorisque proprii & mūdani rebellionē, vnde respondebit quisque in hunc fere modum. En o rex supreme ac Domine vniuersorum tua ego licet indignissimus fretus tamen gratia & ope me tibi penitus offero, meaque omnia tuæ subijcio voluntati, attestans coram infinita bonitate tua, nec non in conspectu gloriosissimæ virginis mariæ matris tuæ, totiusque curiæ cælestis, hoc esse animum meum, hoc desiderium, hoc certissimum decretum ut (dummodo in maiorem laudis tuæ & obsequij mei prouentum cedat) quam possim proxime te sequar & imiter in ferendis iniurijs, & aduersis omnibus cum verum spiritus, tum etiam rerum paupertate si, inquam, tuæ sanctissimæ Maiestati placeat ad tale me vitæ institutum eligere atque recipere.

Oratio preparatoria & duo præludia ut supra.

Primum punctum sit perpendere similitudinem regis terreni per tria illa puncta quæ dicta sunt.

Secundum punct. Quomodo Dei Filius Deus ipse maiestatis cæli & terræ Dominus & supremus omnium rex cui omnia subiecta esse eiusque gloriæ subesse debebant (in eo enim Dei regnum consistit ut creaturæ rationales ei perfecte subiectæ sint) cum homines iam inde ab initio defecisse & superba rebellionē longe lateque suis legibus repugnare videret statuerit descendere in aciem, ut patris sui suamque gloriam tanta hominum cæcitate & iniquitate obscuratam ab iniuria vindicaret, & diuinæ maiestatis notitiam ingereret, & sic spiritualis sui regni splendorem repararet.

Tertium punct. Considerare quemadmodum hunc diuinæ gloriæ finem, non tantum totis 30. annis & amplius quibus vixit nobiscum admirabiliter, & viuens & moriens procurarit, sed etiam adeo efficacibus me exemplis incitarit, ut ego vilis subditus præeuntem meum regem ad talem finem per talia media sequeretur, & eiusdem regni gloriam per eadem media procurarem, atque adeo esse vellem.

tanti operis socius ac proinde similis illi & conformis eius imagini.

Quartum punct. Ponderare quomodo Dei beneficio vix sciens quid agerem vocantem me ad illam formam, Christum sequutus sim, quando ad societatem veni, ubi perpendam vocationis modum & ordinem, & lumina piaque desideria quæ tum habebam, reuocaboque mihi in memoriam & apertius cogoscens quantum mihi tunc Deus beneficium fecerit ex intimo affectu, ei gratias agam.

Quintum punct. Perpendam quomodo ex eo tempore ad hoc momentum non cessauit vocare me, quo me promiseram sequuturum, nempe ad eum finem per ea media, verum lenius sum secutus. Nam quâvis absûm spatijs ab ea perfectionis forma, cum tantum in me supersit veteris formæ, amoris proprii & mundani, conabor dolorem de tanta negligentia excitare.

Sextum punct. Considerabo Christum Dominum me vocare hoc etiam momento ulterius & in me reflexus perpendam quam fortiter nouis me modis urgeat quotidie per lumina, per inspirationes, per exempla aliorum; poterat merito me eicere vel ut seruum inutilem domo, aut segnem militem militia expellere, verum perinde ac si utilis illi essem, ita me sollicitè inuitat, ut velim perfecte viuere & illi seruire: quare omni tergiuersatione abiecta totum me illi tradam ut quam proxime illum sequar & imiter & firmissimè proponam, in corde viuam eius imaginem imprimere aut sculpere per attentam vitæ eius considerationem, amorem feruentem, & virtutum omnium eius imitationem, ut viuam ego iam non ego, viuat vero in me Christus.

Colloquium fiet affectu magno me paratum offerendo ut illum perfecte sequar & in eum finem pe currendo votorum formulam.

De procuratione gloriæ Dei ad imitationem Christi.

CAPVT XXVII.

Quanta sit excellentia procurationis gloriæ regni Dei, ad quam vocati sumus.

PARAGRAPHVS I.

Primo non est seruile Dei gloriæ seruire, sed excellens quiddam & præcellsum, & ideo maxime sublimis & digna homine eius intentio. Est enim Dei gloria quoddam bonum, atque adeo res quædam bona. Nam quid Deo queat esse bonum, quod non sit etiam magnum ac diuinum bonum, imo vero infinitum? Et si enim creaturæ ipsæ atque earum operationes ex

quibus Dei maiestas sui suarumque perfectionum noticiam manifestat, & ad sui amorem excitat, finitæ sint & exiles, ipsa tamen resplendentia diuinarum perfectionum quæ inde resultat; est quid infinitum sicut & diuinæ ipsæ perfectiones etiam extra Deum quodammodo sunt, opus enim creationis verbi gratia infinitam sapientiam, bonitatemque continet & commonstrat, ac proinde infinitum bonum gloriæ Dei, singulæ etiam hominis operationes maxime supernaturales, & quæ ad salutem perfectionemque pertinent, thesauros bonitatis eius & benignitatis, & sapientiæ detegunt, & exhibent diuitias gloriæ & gratiæ suæ. Rom. 9.

Secundo. Quare Deus ipse in omnibus nullum alium finem habet quam seipsum, idest gloriam & manifestationem suæ bonitatis ut paulo ante dicebamus. Quod si tanta sit huius boni excellentia ut dignum sit propter quod Deus omnia opera sua ad extra siue naturalia, siue gratiæ, siue æternæ felicitatis crearet, certe nullum aliud dignum esse potest ad quod rationalis creatura intendere debeat, & ad quod sese totum suæque omnes actiones & motus referre, nam quod illud esse potest?

Tertio. Huic loco hæc maxime ratio congruit quod Dominus ipse maiestatis, cum eius gloriæ decus vellet reparare & rationalem creaturam ad debitum suum amorem & obsequium libera persoluumdum inducere, humanæ naturæ infirmitatem & miserias suscipere dignatus est, & pro infinita illa æstimatione sui honoris, exinanivit semetipsum, ut quantum sit eius pretium, quantaque dignitas eius procuratio homini suo amore excecato innotesceret.

Quarto. Accedit, quod hoc est vnicum bonum quod potest ab homine Deo tribui. Est quidem ipse seipso plenus & bonorum nostrorum non eget, nec minus erit gloriosus, si nos nostraque ei negemus, quæ tamen est eius erga nos benignitas hoc extrinsecum gloriæ suæ bonum ita in nostra potestate esse voluit, ut liberum sit nobis eam varijs modis procurare quæ certe singularis est dignitas humanæ naturæ, ut ad idem bonum Deo tribuendum efficaciter concurret, quod sibi Deus ipse tam admirabilibus modis in hac vita procurat, & in æternum à suis accipiet.

Quinto. Hinc sequitur per hanc intentionem nos fieri maxime similes Deo; similes, inquam, non natura, sed voluntate, quæ similitudo maxime laudabilis est, & in diuinam nos naturam veluti transfundit.

Sexto. Adde hac intentione satisfieri præcipue illi obligationi, quæ Deo obstricti sumus, siue ut tanti Patris Filij, siue ut serui & mancipia tam excellentis Domini, siue ut creaturæ a deo munifici creatoris, siue ut subditi tanti regis. Hoc enim vnicum bonum est quod proprie filios decet velle parenti optimo, seruos Domino, subditos regi, & creaturas suo creatori. Nam quid aliud ei tribuere potest homo? Est denique hoc bonum proprie obiectum amoris, quo Deum prosequimur, nam aliud bonum ei velle efficaciter non possumus.

Septimo. Præterea hoc bonum natura sua

finis est omnium bonorum, atque adeo est instar Oceani in quod alia omnia bona defluunt, nam est maxime commune bonum, atque adeo continens in se omnia bona, cum bonum omne siue vniuersum, siue singulorum ab eo dependeat, & ad ipsum ordinetur, vt bonum partis ad bonum totius, ideo quidquid in rerum natura bonum est, ideo bonum est quia aliquid habet de eo bono, & eo quodque bonum maius est, quo plus de hoc bono habet.

Octauo. Denique ex hoc bono eiusque intentione omnia nostra bona promanant. Dici enim non potest quantæ sint utilitates intentionis gloriæ Dei; sicut namque ex eo quod Deus hoc sibi bonum velit nobis & naturam & gratiam & gloriam communicat, ita nos eo quod ei bonum hoc volumus bona omnia necessaria naturæ & gratiæ & gloriæ efficaciter comparamus, & si de nobis non cogitemus.

Qualis esse debeat intentio gloriæ Dei.

PARAGRAPHVS II.

Debet habere præcipue quinque aut sex conditiones. Prima debet esse vniuersalis, & sese tum ad vniuersum vitæ statum, tum ad omnes & singulas actiones nostras extendere. Nam debet sese homo totum Deo multis titulis, quare sollicitus esse plurimum debet. Primum quidem vt totam vitæ suæ summam in finem diuinæ gloriæ dirigat, & omni alia intentione reiecta Dei bono sese consecret, Christi exemplo. Deinde vt ne vel minima vitæ eius pars, vel actio siue interna siue externa aliò spectet. Igitur siue naturales siue indifferentes sint eius actiones, siue supernaturales, siue solus secum quid agat, siue cum aliis, conari Christi Domini exemplo debet, vt quæque actio pro sua capacitate Deo plena sit, & in eum finem referatur, quem Deus ipse, dum vt prima causa & vniuersalis in eandem actionem influat, intendit, nimirum diuinæ maiestatis gloriam quod assequi facillimum erit, ei qui assuescit Deum frequenter contemplari in omnibus creaturis suis præsentem; & operantem: id quod nostris esse cupiebat familiare B. P. Ignatius; nam tunc non est difficile & conatum suum & intentionem suam Deo principali agenti conformare, & in idem bonum ferri: Nec enim frustra monet S. Paulus. Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite & ad Coloss. 3. omnia quæcumque facitis verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri facite, gratias agentes Deo, & Patri per Iesum. Et ad Rom. 1. vt in omnibus glorificetur Deus.

Secunda vt sese ad omnes actiones extendat debet esse actualis, & ad singulas actiones si fieri possit applicari. Nam si sit tantum generalis intentio Dei gloriæ, & quodammodo habitualis per se nequidem sufficit ad meritum. Quare

si quis seipsum pridem suaque omnia in Dei honorem retulerit, si tamen ea intentio nihil influat in eius actiones, si quidem supernaturales sunt, vt sunt actiones virtutum infusarum, suam honestatem & meritum habent, sed priuantur accessione illius splendoris quem ab actuali in Deum relatione acciperent, si autem naturales sunt, certe nihil omnino meriti habent: nec enim vt recte docet S. Bonauentura vt aliquod opus referri in Deum dicatur satis est, si quis ad initium anni, vel etiam diei intentione quidem generali referat suas omnes actiones ea die futuras, in Dei gloriam, sed necesse est vt quoduis opus particulare intentio etiam particularis præcedat, atque adeo actualis vel saltem generalis illa, ita virtute perseueret, & influat, vt quoduis opus particulare attingat, sitque vera eius causa: vt cum quis ex generali intentione studendi ad Dei gloriam ea non mutata, sed aliquo modo influente solet sese applicare ad studia suis temporibus, censetur, etsi actu de Dei gloria non cogitet cum studia aggreditur, referre illa in Dei gloriam, quæ virtualis intentio etsi ad aliquod meritum sufficiat, tamen non est ita efficax vt actualis, quare potest sæpe contingere, vt languidior sit, eoque magis quò vel longiore temporis lapsu vel acriori impugnatione contrariorum affectu virtus illa relationis antea factæ debilitata fuerit. Quare sæpe vel glisciente occulte inordinato aliquo affectu, vel sola voluntatis sponte omittentis suas actiones in Deum dirigere negligentia & cessatione aut tollitur omnino aut inficitur. Natura enim sui iuris tenax & callidissima parata semper instat vt actus suos inserat & proprium bonum quærat, etiam nobis vix aduertentibus, & subinde existimantibus ob priorem relationem matutini temporis, sincere Deum solum quærere. Itaque pereunt nobis infinita prope merita & decor quidam actionum nostrarum omnium, nec enim dubium est cum viget in animo purior illa Dei gloriæ intentio actualis, sollicitari ab ea continuo voluntatem vt & plura in eum finem faciat & maiora. Talis omnino fuit diuinæ gloriæ intentio in Christo Domino ab ipso primo vitæ momento ad vltimum vsque nunquam intermissa.

Tertia. Debet esse summa appretiatiue sic vt pluris faciat etiam minimam Dei gloriam, quam quoduis aliud creature vllius bonum, quatenus est solum bonum creature, idque merito exposcit excellentia boni huius de qua iam diximus quod sine dubio, etsi minimum sit, eligibilis semper est omni alio. Cum sit bonum Dei atque adeo infinitum, & vt bonum totius quod pars quæuis proprio suo bono merito anteponat. Quare cum in vnaquaque re & actione plura soleant bona inueniri, ad hanc conditionem pertinet, vt si separari à se inuicem queant, & vnum aliud excludat, iis inter se comparatis, bonum gloriæ Dei præferatur propriis commodis, famæ integritati, vitæ ipsi: si vero ita coniuncta sint vt vnum aliud non excludat, voluntas tamen ipsa inter se componat, vt in re non tam spectet aliud quoduis bonum, quam Dei gloriam; itaque dum cibo repletur,

dum honorificas functiones obit non tam creatum sibi illud bonum quærat quam Dei gloriam, ad quam illa actio velut ad ultimum suum finem à Deo ipso dirigitur sine qua ipsa creatura delectatio aut utilitas non tantum Deo non placet, sed etiam displicet. Hæc gloriæ Dei æstimatio in Christo Domino fuit summa, cum ei sese totum suæque omnia atque vitam subiecerit. Et certe diuina illa maiestas quanti eam faceret satis declarauit, quoniam ad eius reparationem exinanivit semetipsum & ipsa prope sua autoritate & diuinitate spoliavit.

Quarta: verum hæc tertia conditio erit perfectior si accedat quarta, vt intentio sit purissima, id est nullam aliam secundariam intentionem boni cuiusuis alterius adiunctam habeat: est autem varia impuritas intentionis. Nam primo quidam ita Dei gloriam intendunt, vt simul etiam aliquod aliud bonum indirecte intendunt; verbi gratia delectationem, gloriam etiam propriam, vel quid simile: hæc secundariæ intentiones vix possunt esse sine peccato, nam procedunt ex inordinato affectu boni creati, & potest nonnunquam tanta esse inordinatio vt primariam intentionem diuinæ gloriæ destruat & bonum illud creatum faciat principaliter intendi, atque adeo postponi ei Deum ipsum eiusque voluntatem & gloriam: facile enim voluntas duo bona intendens ex vno in aliud se mouet: quod cum fit, dicitur voluntas finem ultimum in bono creato constituere, sitque non impura ex parte, sed omnino abominabilis, sicut ea quæ diligit. Quod si levis duntaxat sit inordinatio non tantum inficitur voluntas, sed multum etiam debilitatur prima & principalis intentio gloriæ Dei. Quare S. Iacobus c. 4. monet; purificate corda duplices animo, & cap. 1. vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis. Nam secundariæ illæ intentiones cum ex inordinato affectu oriantur, tantum detrahunt intentioni gloriæ Dei, quantum affectus ille inordinatus corde diuiso de Dei affectu detrahit. Et certe hinc multa mala nascuntur; nam inde fit vt in electione & executione mediorum id est in omni pene operatione voluntas ad diuersos istos fines respiciat, ac proinde eligat media non tantum utilia ad primum, sed etiam ad alios. Quare si quod offeratur medium ad gloriam ipsam Dei, si tamen nihil habet utilitatis ad alios fines, illud rejicit; sicut si quis præfert Dei gloriam, etiam propriam intendit, licet Dei gloriam forte efficacius promouere posset ea thechizando, tamen quia hæc functio non est utilis adeo ad propriam gloriam; ideo concionari mauult. Ex hac impuritate procedit omnis error in electione status, cum enim in ea spectare deberet quisque vnicam Dei gloriam, sepe multa alia simul spectat saltem vt fines secundarios, vt voluptates, commoda, honores &c. vnde fit vt præferat verbi gratia statum matrimonij consilij Christi vt medium & ad primarium finem sufficiens, & aptum ad alios.

Secundo. Nonnunquam præter Dei gloriam intenditur bonum aliquod proprium seu honestum & supernaturale ex quo ipsa Dei gloria resultat: sic enim sæpe ex affectu ad bonum salu-

tis & beatitudinis bona opera facimus & inclinamus cor nostrum in Dei testimonia propter merita & gratiæ decus & retributionem. Et hæc secundaria intentio etiam si sola esset explicite, tamen alteram interpretatiue includit. Omnia enim hæc nostra bona in Dei gloriam per sese redundant; non est tamen tunc formalis intentio gloriæ Dei, de qua proprie hic agimus; si autem formalis & explicita sit vtraque non apte tantum coherere, cum bonum hoc nostrum sit subordinatum gloriæ Dei, sed etiam altera alteram corroborare potest; expedit tamen bonum proprium etiam supernaturale abstrahere & cogitatione & affectu saltem velleitate à bono Dei & ita mentem affectumque componere, vt nihil sollicitissimus de proprio bono, sed in vnicum Dei bonum tota feramur voluntate, & cogitemus procuremusque eius bonum, certi quod ipse etiam de bono nostro cogitabit; Nam ideo vtrumque bonum coniunxit vt scilicet dum volumus bonum nostrum, etiam eius bonum velimus eo tamen ordine, vt primariò bonum eius curemus, & veluti ex consequente nostrum, quo etiam ordine ipse suam imprimis gloriam sibi vult, & inde nobis bonum naturæ, & gloriæ, tam vt media ad eam ipsam gloriam, quam vt amoris & amicitie quo nos prosequitur effectus. Hæc igitur est summa puritas intentionis huiusce, cuius in Christo Domino illustrare habemus exemplum, ad quam vt perueniamus plane requiritur magna abnegatio proprii cuiusque boni, vt tradidit B. P. N. Ignatius de reformatione vitæ, nam si quis proprium bonum non rejiciat omnino, non potest pure intendere Dei bonum. Hæc tamen ipsa intentio boni gloriæ Dei solet multum iuuare ipsam abnegationem: nam cum tanta sit excellentia boni gloriæ Dei, magna sane vi voluntatis affectum in se trahit, & ita sensim eam separat & abstrahit à proprio quouis bono, accessus enim ad vnum terminum fieri nequit sine recessu ab alio. Quare S. Augustinus serm. 2. in psal. 32. ait. Intentionem iustorum conari ad sublimia per humilitatem.

Quinto denique non tantum in Dei gloriam ferri debet hæc intentio vt sit perfecta, sed etiam in maiorem Dei gloriam, habet enim suos gradus. Nam fieri potest vt alicui sit satis eam solum intendere quæ in eo consistit ne mortaliter offendatur, alii præterea etiam ne venialiter. Denique potest à quibusdā excellentissime intendi, vt etsi nulla plane sit Dei offensa tamen maior ac maior eius gloria in omnibus intendatur. Hæc conditio magni momenti est ad bonam mediorum electionem. Nam cum sit maxime vniuersalis hic diuinæ gloriæ finis, plurima etiam ad illum sunt media: vnde si simpliciter & in genere tantum intendatur, vitalis intentionis voluntas non se applicabit efficaciter ad perfectissima & vtilissima media, sed satis ei erit si vtilia quærat. Quare cui satis est aliquam Deo gloriam tribuere, & salutem consequi, vi illius intentionis; non applicabitur efficaciter ad Christi consilia sequenda, sed potest statum matrimonij amplecti, vt sufficiens medium ad finem quem intendit, nec ita studiose suas actiones

actiones perficiet, at qui sese totum & quamlibet actionem refert ad Dei gloriam, non quamcumque, sed maiorem & maiorem, vi huius intentionis, necesse est eum media quæque excellentissima complecti, & nulla in re sibi vitæque parcere, nec ullam etiam leuissimam actionem præterire, quin eam impleat bono gloriæ Dei quantum capax esse potest: verum de hac conditione infra agendum pluribuserit, & declarandum in quo potissimum ex mente B. P. N. & Christi exemplo hæc maior Dei gloria consistat.

De medijs ad Dei gloriam promouendam necessarijs.

PARAGRAPHVS III.

*Ad sequentia vitæ Christi
Mysteria.*

AD illum finem eo modo promouendum non alia habemus quam proprias actiones, sicut enim Deus ipse non modo vel intrinsecam sibi gloriam quærit quam inter his operationibus, vel extrinsecam quam extrinsecis, quibus opera naturæ, gratiæ, & gloriæ molitur. Ita nec possumus alijs eam medijs procurare quam nostris actionibus Deo ipsi cooperando; hæc vero actiones quæ immediate tantum finem attingunt, sunt intellectus & voluntatis, quibus Deum cognoscendo & amando, eum in nobis glorificamus, & ad gloriam eius in alios etiam per externas actiones propagandam, vt nimirum illum perfecte & cognoscant & ament, incitamur & applicamur: verum non potest intellectus & voluntas nostra adeo efficaciter, integre, pure, & sincere hoc Dei bonum, quod in eius cognitione & amore consistit, prosequi, quoad proprio bono plus æquo, cogitatione & affectu adhæret. Quare ex actiones ad Dei gloriam procurandam plane sunt necessariæ, quibus à proprio quocumque bono abducimur, sic enim ab omni alieno amore abstracti liberius & purius in Dei boni procuracionem intendimus. Accedit quod non potest esse tanta æstimatio gloriæ Dei cum quid creatum vel præponitur, vel pari atque adeo inordinato affectu quæritur. In eo consistit æstimatiua perfectio amoris gloriæ Dei, quod dum facta collatione cetera omnia bona etiam vita propria cum illa comparatur, ijs despectis & procul abiectis ad illam totis viribus procurandam incitamur. Quare Christus Dominus cum nos ad altissimi huiusce finis intentionem incitat, media etiam proponit in genere, & velut in abstracto, vt in prima contemplatione vidimus,

nempe labores, paupertatem, iniurias, quorum in tota vita, præstantissima exempla præbuit, cum enim ad purum Dei amorem sinceramque gloriæ eius solius procuracionem duo sint necessaria, & impedimenta mundani ac proprii amoris remouere, & Dei gloriæ altioribus quibusdam actionibus seruire, & sciret hominem facile decipi posse, si vt fero fit pro naturæ suæ impetu ad altiora illa frustra sese, non amotis illis impedimentis attollat, ipse vltro se ducem præbuit totius vitæ, & à primo conceptionis suæ momento exorsus sese exinanivit & à seipso quodammodo longissime abscessit, vt quanti patris gloriam faceret, ipsa exinanitione declararet, & eandem iisdem medijs promouendam suo nos exemplo inflammaret, quod in reliqua deinceps vita præstitit: quamquam enim præstantissimis charitatis internæ, religionis, & eæ generis virtutum actibus Deum glorificaret, longe tamen Deum eiusque gloriam illustriorem effecit, quando in tota vita ab ijs omnibus quæ amor mundanus, vel proprius prosequi solet, vt sunt diuitiæ, honores, hominum æstimationes, delicia, abhorrens, per iniurias, contumelias, opprobria, paupertatem, labores, Dei Patris suæ cognitionem & amorem toti mundo efficacissime commendauit.

Ad hæc eadem ergo media eius exemplo usurpanda, si vere finem diuinæ gloriæ intendamus, totius eius vitæ meditatio nos prouocat, quocirca in ijs quæ sequuntur exercitijs, quamquam etiam oculos in alias personas interdum intendere possimus, vt aliquid inde spiritualis vtilitatis in nos deriuemus, potissimum tamen quæ ad Christum pertinent, attentissime consideranda sunt, & eius facta, dicta, cogitationes, & desideria singula accurate discutienda, vt eius formam intellectus & voluntatis operatione in nobis imprimamus, atque ita Dei gloriæ seruire sicut ipse seruauit, discamus.

Porro sicut contemplatio de Christi incarnatione inter alia medium nobis excellentissimum proponit ad Dei gloriam amplificandam nempe exinanitionem & humilitatem Christi quæ in hoc potissimum mysterio elucet, ita vitæ eius mysteria quamquam multa varijs in rebus abnegationis vniuersi, amoris mundani & proprii exempla præbeant, solet tamen vt plurimum, vnumquodque aliquod sibi proprium medium siue virtutem, aut partem mortificationis & abnegationis continere, quare in singulis mysterijs attendi debet quæ potissimum Christi virtus eluceat, vt eius formam bene penetremus, & moribus nostris accommodemus, & in hoc quidem primo mysterio, vt dixi potissima nobis humilitatis & exinanitionis Christi ratio habenda est. Nam sicut initium omnis peccati siue in Angelo, siue in homine superbia fuit, nihilque ita gloriæ Dei procuracioni obstat, sicut propriæ æstimationis amor. Ita Christus & hominem & Dei gloriæ reparaturus splendorem ab hac virtute quæ fundamentum est totius ædificii spiritualis

initium duxit. De quo ita S. Bernardus serm. 1. de aduentu. Reuera principes nostri Adam & Eva principia nostra propaginis inobedientes & socij furum, qui quod filij Dei est, serpentisimo Diaboli per serpentem consilio subripere tentant, nec dissimulat iniuriam Filij Pater (Pater enim diligit Filium,) sed continuo & in ipsum hominem vindictam retribuit, & super nos aggrauat manum suam, omnes enim in Adam peccauimus, & in eo sententiam damnationis accepimus omnes. Quid agat filius videns prozelare patrem, & nulli penitus parcere creaturæ? Ecce inquit occasione mei creaturas suas amittit Pater, altitudinem meam primus Angelus affectauit, & populum qui sibi crederet habuit; sed continuo Patris zelus grauius vindicauit in illum, percutiens eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatone crudeli, scientiam quoque quæ nihilominus mea subripere voluit homo, & ne illi quidem misertus est, nec pepercit oculus eius. Nunquid de bobus cura est Deo? Deus tantum fecerat nobiles creaturas, rationis participes, capaces beatitudinis, Angelum videlicet & hominem; ecce propter me Angelos multos perdidit, homines vniuersos. Ergo vt sciant quia & ego diligo patrem, per me recipiat, quos quodammodo propter me amisisse videtur. Si propter me tempestas hæc orta est (ait Ionas) tollite me & mittite in mare; omnes inuidet mihi, ecce venio, & talem exhibeo memetipsum, vt quisquis inuidere voluerit, quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio in bonum.

MEDITATIO I.

De Incarnatione Iesu Christi I. Lucae 1.

Oratio preparatoria nihil à superioribus variatur.

Primum præludium, est proferre in medium contemplandæ rei historiam, quæ hoc loco erit. Quomodo personæ tres diuinæ vniuersæ terræ superficiem specularantes hominibus reuerentiam qui ad inferos descendebant in deitatis suæ æternitate decernunt, vt secunda persona pro salute humani generis naturam hominis assumat, ynde adueniente tempore præstituto Archangeli Gabriel ad B. Virginem Mariam nuncius destinatur.

Secundum præludium. Pertinet ad loci compositionem, quæ erit visio imaginaria perinde ac si oculis pateret vniuersæ terræ ambitus quam habitant tot diuersæ gentes. Deinde ad certam mundi partem domuncula spectetur Beatissimæ Virginis apud Nazareth in prouincia Galilææ sita.

A Tertium præludium continet gratiæ postulationem vt intime cognoscam, quo pacto Dei Filius mei causa sit homo factus, vt ardentius ipsum amem, & abhinc sequar studiosius.

Primo. Angelus Gabriel B. Virginem salutans diuini verbi conceptionem ei nuntiat, Ingressus Angelus ad eam dixit. *Aue Gratia, &c.* Ecce concipies in vtero & paries filium.

Secundo. Confirmat Angelus id quod prædixerat adducto exemplo de sancti Ioannis Baptistæ conceptione admiranda. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua quæ vocatur sterilis.

Tertio. Respondit Angelo Virgo sancta. Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.

B Primum punct. Est vt speculer personas omnes de quibus agitur, & primo quidē homines supra faciem terræ degentes, adeo moribus, gestibus, & actionibus diuersos, quosdam malos & nigros alios, nonnullos fruantes pace, & reliquos bellis agitados; hunc plorantem & ridentem illum, sanum vnum, & alterum ægrotum, nascentes multos, & multos vicissim morientes, ceteraque varietates prope innumeras. Deinde contemplandæ erunt personæ tres diuinæ è solio suo regali intuentes omnia hominum genera in superficie terræ cæcorum more viuientium planeque morientium & descendētium ad infernum; postea B. Virginem Mariam cum Angelo eam salutante considerabimus, aliquid inde semper ad nos reflectendo, vt ex consideratione tali fructum aliquem referamus.

C Secundum punct. Est auditu interno excipere quid loquantur personæ omnes, vt homines in terris confabulantes, blasphemantes, sibi inuicem conuitiantes. Diuinæ tres personæ in cælo de redimendo genere humano colloquentes, virgo & Angelus in cellula de incarnationis mysterio tractantes, quorum omnium reflexione seu applicatione quadam ad me ipsum facta studebo ex singulis nonnihil fructus decerpere.

Tertium punct. consequenter erit actiones quoque personarum simul attendere vt puta quomodo se inuicem mortales infestent, conuittant, trucident, & omnes ruant ad inferos quomodo sanctissima Trinitas incarnationis opus exequatur, quomodo item Angelus sua fungatur legatione, & B. Virgo humillime se gerens diuinæ gratias agat maiestati, ex quibus ad nos ipsos, vt dictum est, reflexis fructus obiter est legendus.

D Colloquium postremo subiiciam disquisitis studiose verbis, quibus diuinam quamlibet personam verbum incarnatum, & ipsius matrem digne valeam compellare petendo etiam pro affectu quem in me sensero quidquid iunet ad maiorem Domini mei Iesu-Christi velut nunc recens incarnati imitationem.

Recitabitur in fine Pater Noster.

*Ad considerationem primam, tria
precipue consideranda sunt.*

IN hac contemplatione tria potissimum circa Christi incarnationem ad humilitatis & abnegationis exemplum perpendenda sunt.

Primum. Quid ad gloriam patris reparandam, & ex eius meique amore filius Deus etiam ipse maiestatis fieri dignatus est, nempe exinanivit semetipsum formam serui accipiens: cum enim Deus esset, & sua gloria plenus nec posset sibi ipsi aut aliis vilescere, ut tamen suae bonitatis, iustitiae, sapientiae potentiae diuitias & gloriae extra se effunderet, homo fieri voluit, nec solum nihil, sed etiam miseriae assumpsit, ut quod in diuina natura non poterat Dei verbum, id in humana faceret, & seipsum, suaeque omnia bona ac perfectiones quodammodo subiiceret, & contemni ab hominibus, ac extrema quaeque pati posset, non igitur par est totam gloriae Dei quam Christi Domini amore ita succedi, ut tibi, & aliis vilescas quodlibet eius causa fias & aestimeris, & tuum omnem honorem eius gloriae substernas: si enim Rex tuus inde cepit gloriae regni patris sui reparare, inde pariter conuenit te initium ducere.

Secundum. Ponderanda est perfectissima eius obedientia, & voluntatis in eodem momento resignatio, & conformatio cum voluntate patris, ad perfectam diuinæ legis observationem ad agendum & patiendum quidvis pro eius gloria: nam ait. In capite libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam Deus meus volui, & lex tua in medio cordis mei, quam promptitudinem & alacritatem ad finem usque donec omnia consummaret in cruce retinuit: continuo persuadebo hanc mihi resignationem, & amoris Dei perfectionem esse imitandam, ut ex hoc momento totam ei voluntatem meam tradam paratissimam ad integram executionem, & hilarem, eius beneplacitum in medio cordis mei reponendo, quidquid tandem mihi sit patiendum.

Tertio. Perpendenda est regis mei quaedam veluti incarcerationio 9. mensibus in utero B. Virginis, & generalis rerum omnium huius mundi abnegatio, & mortificatio, quam & tunc inchoauit, & deinceps tota vita seruauit, seipsum continuo Deo Patri holocaustum offerens, & eo exemplo inductus, sensuum meorum usum restricto, & rebus omnibus foras à me proiectis in vitae religiosae, & secretioris abdita me mundo ignotus libenter recipiam.

De Natiuitate Christi.

IN hoc mysterio elucet potissimum Christi paupertas humilitatis germana soror, & indiuidua comes, atque post eam maxime necessaria ad Dei gloriam amplificandam; Nam amor pecuniae & mundanae gloriae quae potissimum diuitiis quaeritur post amorem propriae excellen-

Atia, praecipuus est diuinæ gloriae & amoris hostis: radix enim omnium malorum est cupiditas 1. Thimoth. 6. quare innumeri homines horum amore extorcati Dei honorem impie, & sacrilege quotidie proculcant. Ergo Christus Iesus hoc à se bonum proijciens iam inde à natiuitate id proficitur, diuitias nihil esse praeter Dei gloriae, & se ad inexhaustos paternae gloriae & perfectionum thesauros hominibus recludendos aduenire. Quare eo ita mundum mundiue opes in praesepio contemnente paupertatem non tam verbo quam exemplo docente Angeli concinunt gloria in altissimis Deo. Nimirum cum esset diues Deus factus est pauper, ut quanti sint faciendae gloriae Dei diuitiae ab ipso discamus. D. Bernardus serm. in vigil. de Natiuitate. Christi de eius paupertate deuote & apposite ad hunc locum ita habet. Erat enim qui forte sublimia ei quaerenda arbitraretur esse palatia, ubi cum gloria Rex gloriae susceperetur, sed non propter hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuitiae & gloria; in dextera longiturnitas vitae; horum omnium aeterna in caelis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis: porro in terris abundabat, & superabundabat haec species, & nesciebat homo pretium eius, hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit ut camelum eligat sibi, & nobis quoque sua aestimatione faciat pretiosam.

CONTEMPLATIO II.

De Natiuitate; Lucae. 2,

Oratio preparatoria ut supra.

Primum praeludium ex historia dependet quae recensenda est ab egressu B. Virginis ex oppido Nazareth, quo scilicet modo ipsa iam nono mense grauida, & insidens asinae ut pie meditari licet, ac Ioseph comes cum ancilla & boue profecti sunt Bethleem tributum à Cesare exactum pro se soluturi.

Secundum praelud. vero deducendum erit ex consideratione itineris estimata eius longitudine; obliquitate, lenitate vel asperitate passim occurrente; deinceps etiam Natiuitatis locum rimabimur, speluncae similem latum vel angustum, planum vel erectum, commode vel incommode paratum.

Tertium praeludium à superiore nihil mutabitur.

Primo, Beata Maria cum Ioseph sponso suo à Nazareth proficiscitur Bethleem. Ascendit autem & Ioseph à Galilaea &c. in Bethleem &c. ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore pregnante.

Secundo, Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepio.

Tertio. Eodem tempore (facta est cum Angelo multitudo militum caelestis laudan-

tium Deum, & dicentiam, Gloria in altissimis Deo &c.

Primum punctum. Est aspectus personarum ut Virginis Deiparæ & Ioseph coniugis cum famula, & Christi Domini ut infantis nunc primum nati inter quos me adesse fingam tanquam pauperculum eorum ut cumque necessitatibus cum reuerentia maxima famulantem, ac inde quid ad me redire emolumenti ex tali spectaculo possit, dispiciam.

Secundum punctum. Conficitur ex verborum quæ ibidem sunt apprehensione fructuosa.

Tertium punctum. Ex negotiorum quæ ibi geruntur inspectione puta itineris laborum, & causarum ob quas summus omnium Dominus in summa natus sit egestate laturus quoque in hac vita cum perpetua paupertate labore, fame sitim, æstum frigus, opprobria, verbera, & crucem tandem subiturus, idque mei causa: unde per singula studebo prouentum aliquem spirituales colligere.

Ad contemplationem secundam tria maxime perpendenda.

Primum est quomodo Deus maiestatis, cuius est terra & plenitudo eius cum esset diues, atque adeo omnium diuitiarum fons, egenus fieri voluit, & voluntate atque affectu, & re ipsa. Nam omnino nudus & pauper nasci elegit ex paupere matre, in loco alieno, eoque vili, alieno in fœno excipi, alienis ut credibile est & vilibus pannis inuolui, cui deinde tota vita ad crucem usque non fuit ubi caput reclinaret, ut ita te doceret pro Dei gloria, & ut eius procuratori vacare possis omnia contemnenda esse, nonne ergo par est te omnem rerum mundi affectum prorsus ad extremam nuditatem exuere, & re ipsa paupertatis effectus experiri non tantum re omni te abdicando, & superflua abiiciendo, sed etiam necessarijs rebus priuando, gaudendo cum quid deest siue victui, siue vestitui, cum viliora dantur, cum id quod habes aufertur: sic natus est Christus, sic in Christo si pious homo esse velis renasci te oportet.

Secundum est quanto cum mundi contemptu actiuo & passiuo natus sit. Ideo enim natus est de nocte, in loco obscuro, & vili sine strepitu aut concursu, ignotus omnibus, & despectus, nec enim erat ei locus in diuersorio. Jam tum mundus erat ipsi crucifixus, & ipse mundo, ut liberius & efficacius omni bono alio proculcato solam patris gloriam cui mundanus amor & gloria insensibilis hostis erat procuraret. Hoc quoque te imitari necesse est si eundem finem vere intēdas, ut quantum in te est lateas, & te in tenebras abdas, sic enim securius te diuina prouidentia ex illis latebris ad suam gloriam illustrandam, cum ei visum fuerit, educet.

Tertium est quod incipit etiam experiri communes vitæ huius miseras dolores, & gemitus sine vlla singularitate vel privilegio, adeo ut verissime dicat pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea. Nam labor & dolor

comes est indiuiduus paupertatis vide ergo quomodo tu te laboriosis etiam operibus Deo utilem seruum sine vlla exemptione impendere queas regis tui exemplo.

De Christi circumcisione.

Sicut in Incarnatione humilitatis, in Natiuitate paupertatis, ita in hoc mysterio mortificationis præcipue dat nobis exemplum Christus Dominus, ut iam inde nos doceret quam necessarium sit iis qui procurandæ aliorum salutis & gloriæ Dei vacant, corpus suum domare, eius appetitus compescere, mortificationem amare ad incommoda quæuis perpetuenda ad effusionem usque sanguinis paratos esse. Nam non fert tanta vocatio carnis delicias & commoda ut pote sibi ex diametro contraria. Quare Christus ipse ab ijs initijs incipiens tota vita in laboribus & incommodis ad crucem perseueravit.

CONTEMPLATIO III.

De Circumcisione, Lucæ 2.

Primum punctum. Circumcisis est puer.

Secundum punctum, vocatus est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur.

Tertium punctum. Redditus est matri suæ plorans, quæ illi compatiebatur de sanguinis visâ effusione.

Tria potissimum hic expendenda.

Primum. Quomodo rex gloriæ Christus Iesus Deus immortalis cui ob personæ dignitatem, & animæ beatitudinem corpus gloriosum, impassibile, agile, & subtile debebatur mundo apparuerit veste miseriæ nostræ, & infamis carnis tectus, corpore, inquam inglorio, passibili, doloribus obnoxio, ut hoc etiam modo nempe huius vitæ laboribus, & tum communibus tum particularibus quibusdam corporis incommodis & passionibus salutem nostram & patris sui gloriam procuraret. Hocne est vestimentum regum in quo scriptum est rex regum & Dominus dominantium. Non sic filii hominum sui nimium amantes, qui de suo iure nihil cedere, nihil de corporis commodis volunt diminuere, cum tamen admodum difficile sit sine aliquibus vitæ incommodis gloriæ Dei vere & utiliter seruire: vide ergo tu ne occasiones patiendi fugias, ne pro tuo iure hæc aut illa commoda has vel illas animi relaxationes & recreationes quæras, sed potius vltro ad incommoda quæuis aspira.

Secundum, quomodo sit circumcisis & sanguinem iam tum fuderit, ubi personæ eius dignitatem, innocentiam, eius cogitationes, desideria interna, & externam hanc passionem expendit, nam infans ille pro sua sapientia id medium ad

ad Dei gloriam ultro elegit exoptans ex tunc totum in eum finem sanguinem perfundere. vide quo ardore pretiosus ille sanguis ex inflammato corde suo exijt ad tuam salutem & patris gloriam, & cogita quod tibi exemplum dare intendebat veræ & perfectæ mortificationis sensuum omnium & passionum &c. voluntatis atque iudicii. Nam hic etiam eius obedientia fuit excellens, cum enim non subiaceret, tamen eam seruare voluit, & innocens peccatoris signum accepit.

Tertio. Quomodo peracta circumcissione vocatus sit Iesus, vt scias eius officium vere nullo modo potuisse geri, nec suum finem attingere nisi per circumcissionem. Quare si tu salutis & perfectionis propriæ, & aliorum curam vere habes si vere in societate Iesu, & nominis eius, & officii particeps, statue te perfecte circumcidere, aut enim & nomen, & vocatio, atque officium deserendum est, aut accurata perfectæque mortificationi vacandum; vide ne forte hactenus nec salutem tuam in tuto satis collocaris, nec te ad perfectionem promoueris, nec circa proximum quicquam solidi fructus effeceris, atque ita frustra in societate Iesu fueris, ideo quia incircumcissus fuisti, & tuorum commodorum nimium amans.

De Christi præsentatione in templo.

Superbæ rebellionis Angeli & hominis Deo creatori suo, quem ei debebat cultum, gloriam, & honorem negantis exemplum, ne longius in genus humanum serperet in gloriæ Dei iniuriam efficaciter curaturus Christus Iesus non satis habuit ipso primo momento suæ conceptionis in templo suæ humanitatis, in altari purissimicordis sui Deo patri sese cum omni cultu & reuerentia offerre & subicere, suas ad eum orationes fundere, humiliter sese in omne eius obsequium illi offerre & consecrare, sed præterea quoniam id ad exemplum nostrum necessarium erat, palam in templo ipso, sese illi hostiam viuam, sanctam, Deo placentem exhibuit, & solemni illo sacrificiorum ritu protestatus est sese ideo in mundum venisse, vt tantus quantus erat in Dei Patris sui gloriam consumeretur, quam aduersus patrem religionem, reuerentiam, & sui oblationem ad crucem vsque nunquam intermisso actu, exterius etiam sæpissime prout se dedit occasio, exercuit.

CONTEMPLATIO III.

De purificatione B. Virginis, & pueri Iesu præsentatione, Lucæ 2.

Primum punctum: Detulerunt puerum in templum vt præsentarent eum Deo tanquam primogenitum, offerentes pro eo consuetum munus, par turturum, aut duos pullos columbarum.

Secundum punctum, Simeon veniens eadem

A hora in templum accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit. Nunc dimittis seruum tuum.

Tertium Anna superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant Redemptorem Israël.

Tria hic præcipue sunt perpendenda.

Primum est quod Christus in ipso primo templi aditu patri suo obtulerit nempe seipsum totum corpus, animam, sanguinem vniuersum, vitam omnem actionesque etiam singulas, & mortem in cruce cum omnibus tormentis, laboribus vitæ persecutionibus, doloribus, paupertate, infamia, contumeliis, opprobriis: hæc enim omnia ante oculos habebat, & videbat, multum ad patris sui gloriam promouendam habere momenti, itaque sese suaque omnia ei perfectissime subiecit, vide tu quid Deo hactenus obtuleris, quidque offerre in prosterum debeas, & quomodo te ei ex integro consecrare.

Secundum. Est quomodo ita sese Deo patri obtulerit nempe. Primo cum infinita quadam æstimatione & reuerentia erga diuinam maiestatem à qua cum sacratissima illa humanitas sese creatam, cum nihil ex se esset, & tot ornatam donis videret; dubium non est quin eum infinita quadam sui demissione ad nihilum vsque, imo infra nihilum sese ei demiserit, vt eam honoraret, & suam ab ea dependentiam protestaretur.

Secundo. Cum maximo erga eandem amore & ardentissimo gloriæ eius amplificandæ desiderio, nam illuminatissima anima illa cum Dei amore æstuarer, quid ei aliud in hac oblatione speraret quam ei sese refundere, & bonum gloriæ eius quod ei tantopere curæ esse scit, totis viribus procurare.

Tertio. Probabile etiam est addita voti obligatione hæc omnia Deo Patri obtulisse, non quod ad voluntatis confirmationem voti vinculo egeret, sed quia id magis ad patris gloriam spectaret; & ea solet esse vis amoris, vt cum quipiam gratum esse ei quem amamus nobis persuademus, illud ipsum statim realiter donemus, vel saltem abdicato omni iure nostro ei perfecte quantum fieri potest obstringamus.

Tertium est quomodo ea quæ obtulit Christus Deo patri tota vita perfectissime præstitit, Nam eius oblationis perfectio semper perseueravit actu interno: quoad executionem vero tota eius vita nihil aliud fuit quam continuum holocaustum. Christus quidē statim redemptus, nec in templo Deo mancipatus remansit, verum id factum est vt à contemplatiua vita quam ibi duxisset, ad actiuam & laboribus Dei gloriæ & hominum saluti utilioribus exercitiis transiret, possetque ad Dei gloriam plura longe agere & pati, atque adeo plenum suipsum Sacrificium offerre eidem. Vide quomodo ea præstes, quæ vel Deo promisisti vel obtulisti, quam infidelis sis, quam auarus, Deo te ipsum aliaque quæ donasti subducens, quam sæpe Deum qui odit rapinam in holocausto ad iracundiam prouoces, quantum otiosam vitam ames, quantum

tium Deum, & dicentiam, Gloria in altissimis Deo &c.

Primum punctum. Est aspectus personarum ut Virginis Deiparæ & Ioseph coniugis cum famula, & Christi Domini ut infantis nunc primum nati inter quos me adesse fingam tanquam pauperculum eorum ut cumque necessitatibus cum reuerentia maxima famulantem, ac inde quid ad me redire emolumentum ex tali spectaculo possit, dispiciam.

Secundum punctum. Conficitur ex verborum quæ ibidem sunt apprehensione fructuosa.

Tertium punctum. Ex negotiorum quæ ibi geruntur inspectione puta itineris laborum, & causarum ob quas summus omnium Dominus in summa natus sit egestate laturus quoque in hac vita cum perpetua paupertate labore, fame sitim, æstum frigus, opprobria, verbera, & crucem tandem subiturus, idque mei causa: unde per singula studebo prouentum aliquem spirituales colligere.

Ad contemplationem secundam tria maxime perpendenda.

Primum est quomodo Deus maiestatis, cuius est terra & plenitudo eius cum esset diues, atque adeo omnium diuitiarum fons, egenus fieri voluit, & voluntate atque affectu, & re ipsa. Nam omnino nudus & pauper nasci elegit ex paupere matre, in loco alieno, eoque vili, alieno in fœno excipi, alienis ut credibile est & vilibus pannis inuolui, cui deinde tota vita ad crucem usque non fuit ubi caput reclinaret, ut ita te doceret pro Dei gloria, & ut eius procuratori vacare possis omnia contemnenda esse, nonne ergo par est te omnem rerum mundi affectum prorsus ad extremam nuditatem exuere, & re ipsa paupertatis effectus experiri non tantum re omni te abdicando, & superflua abiciendo, sed etiam necessarijs rebus priuando, gaudendo cum quid deest siue victui, siue vestitui, cum viliora dantur, cum id quod habes aufertur: sic natus est Christus, sic in Christo si pious homo esse velis renasci te oportet.

Secundum est quanto cum mundi contemptu actiuo & passiuo natus sit. Ideo enim natus est de nocte, in loco obscuro, & vili sine strepitu aut concursu, ignotus omnibus, & despectus, nec enim erat ei locus in diuersorio. Jam tum mundus erat ipsi crucifixus, & ipse mundo, ut liberius & efficacius omni bono alio proculcato solam patris gloriam cui mundanus amor & gloria infensissimus hostis erat procuraret. Hoc quoque te imitari necesse est si eundem finem vere intēdas, ut quantum in te est lateas, & te in tenebras abdas, sic enim securius te diuina prouidentia ex illis latebris ad suam gloriam illustrandam, cum ei visum fuerit, educet.

Tertium est quod incipit etiam experiri communes vitæ huius miseras dolores, & gemitus sine vlla singularitate vel privilegio, adeo ut verissime dicat pauper sum ego & in laboribus à iuventute mea. Nam labor & dolor

comes est indiuiduus paupertatis vide ergo quomodo tu te laboriosis etiam operibus Deo vtilem seruum sine vlla exemptione impendere queas regis tui exemplo.

De Christi circumcisione.

Sicut in Incarnatione humilitatis, in Natiuitate paupertatis, ita in hoc mysterio mortificationis præcipue dat nobis exemplum Christus Dominus, ut iam inde nos doceret quam necessarium sit iis qui procuranda aliorum saluti & gloriæ Dei vacant, corpus suum domare, eius appetitus compescere, mortificationem amare ad incommoda quauis perpetuenda ad effusionem usque sanguinis paratos esse. Nam non fert tanta vocatio carnis delicias & commoda ut pote sibi ex diametro contraria. Quare Christus ipse ab ijs initijs incipiens tota vita in laboribus & incommodis ad crucem perseueravit.

CONTEMPLATIO III.

De Circumcisione, Lucæ 2.

Primum punctum. Circumcisus est puer.

Secundum punctum, vocatus est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur.

Tertium punctum. Redditus est matri suæ plorans, quæ illi compatiebatur de sanguinis visa effusione.

Tria potissimum hic expendenda.

Primum. Quomodo rex gloriæ Christus Iesus Deus immortalis cui ob personæ dignitatem, & animæ beatitudinem corpus gloriosum, impassibile, agile, & subtile debebatur mundo apparuerit veste miseriæ nostræ, & infamis carnis tectus, corpore, inquam inglorio, passibili, doloribus obnoxio, ut hoc etiam modo nempe huius vitæ laboribus, & tum communibus tum particularibus quibusdam corporis incommodis & passionibus salutem nostram & patris sui gloriam procuraret. Hoc cine est vestimentum regum in quo scriptum est rex regum & Dominus dominantium. Non sic filii hominum sui nimium amantes, qui de suo iure nihil cedere, nihil de corporis commodis volunt diminueri, cum tamen admodum difficile sit sine aliquibus vitæ incommodis gloriæ Dei vere & vtiliter seruire: vide ergo tu ne occasiones patiendi fugias, ne pro tuo iure hæc aut illa commoda has vel illas animi relaxationes & recreationes quæras, sed potius vltro ad incommoda quauis aspira.

Secundum, quomodo sit circumcisus & sanguinem iam tum fuderit, ubi personæ eius dignitatem, innocentiam, eius cogitationes, desideria interna, & externam hanc passionem expendes, nam infans ille pro sua sapientia id medium ad

ad Dei gloriam ultro elegit exoptans ex tunc totum in eum finem sanguinem perfundere. vide quo ardore pretiosus ille sanguis ex inflammato corde suo exijt ad tuam salutem & patris gloriam, & cogita quod tibi exemplum dare intendebat veræ & perfectæ mortificationis sensuum omnium & passionum &c. voluntatis atque iudicii. Nam hic etiam eius obedientia fuit excellens, cum enim non subiaceret, tamen eam seruare voluit, & innocens peccatoris signum accepit.

Tertio. Quomodo perfecta circumcissione vocatus sit Iesus, vt scias eius officium vere nullo modo potuisse geri, nec suum finem attingere nisi per circumcissionem. Quare si tu salutis & perfectionis propriæ, & aliorum curam vere habes si vere in societate Iesu, & nominis eius, & officii particeps es, statue te perfecte circumcidere, aut enim & nomen, & vocatio, atque officium deferendum est, aut accurata perfectæque mortificationi vacandum; vide ne forte hactenus nec salutem tuam in tuto satis collocaris, nec te ad perfectionem promoueris, nec circa proximum quicquam solidi fructus effeceris, atque ita frustra in societate Iesu fueris, ideo quia incircumcissus fuisti, & tuorum commodorum nimium amans.

De Christi præsentatione in templo.

Superbæ rebellionis Angeli & hominis Deo creatori suo, quem ei debebat cultum, gloriam, & honorem negantis exemplum, ne longius in genus humanum serperet in gloriæ Dei iniuriam efficaciter curaturus Christus Iesus non satis habuit ipso primo momento suæ conceptionis in templo suæ humanitatis, in altari purissimicordis sui Deo patri sese cum omni cultu & reuerentia offerre & subicere, suas ad eum orationes fundere, humiliter sese in omne eius obsequium illi offerre & consecrare, sed præterea quoniam id ad exemplum nostrum necessarium erat, palam in templo ipso, sese illi hostiam viam, sanctam, Deo placentem exhibuit, & solemniter illo sacrificiorum ritu protestatus est sese ideo in mundum venisse, vt tantus quantus erat in Dei Patris sui gloriam consumeretur, quam aduersus patrem religionem, reuerentiam, & sui oblationem ad crucem vsque nunquam intermisso actu, exterius etiam sæpiissime prout se dedit occasio, exercuit.

CONTEMPLATIO III.

De purificatione B. Virginis, & pueri Iesu præsentatione, Lucæ 2.

Primum punctum: Detulerunt puerum in templum vt præsentarent eum Deo tanquam primogenitum, offerentes pro eo consuetum munus, par turturum, aut duos pullos columbarum.

Secundum punctum, Simeon veniens eadem

A hora in templum accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit. Nunc dimittis seruum tuum.

Tertium Anna superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant Redemptorem Israël.

Tria hic præcipue sunt perpendenda.

Primum est quod Christus in ipso primo templi aditu patri suo obtulerit nempe seipsum totum corpus, animam, sanguinem vniuersum, vitam omnem actionesque etiam singulas, & mortem in cruce cum omnibus tormentis, laboribus vitæ persecutionibus, doloribus, paupertate, infamia, contumeliis, opprobriis: hæc enim omnia ante oculos habebat, & videbat, multum ad patris sui gloriam promouendam habere momenti, itaque sese suaque omnia ei perfectissime subiecit, vide tu quid Deo hactenus obtuleris, quidque offerre in prosterum debeas, & quomodo te ei ex integro consecrare.

Secundum. Est quomodo ita sese Deo patri obtulerit nempe. Primo cum infinita quadam æstimatione & reuerentia erga diuinam maiestatem à qua cum sacratissima illa humanitas sese creatam, cum nihil ex se esset, & tot ornatu donis videret; dubium non est quin eum infinita quadam sui demissione ad nihilum vsque, imo infra nihilum sese ei demiserit, vt eam honoraret, & suam ab ea dependentiam protestaretur.

Secundo. Cum maximo erga eandem amore & ardentissimo gloriæ eius amplificandæ desiderio, nam illuminatissima anima illa cum Dei amore æstuarer, quid ei aliud in hac oblatione speraret quam ei sese refundere, & bonum gloriæ eius quod ei tantopere curæ esse scit, totis viribus procurare.

Tertio. Probabile etiam est addita voti obligatione hæc omnia Deo Patri obtulisse, non quod ad voluntatis confirmationem voti vinculo egeret, sed quia id magis ad patris gloriam spectaret; & ea solet esse vis amoris, vt cum quipiam gratum esse ei quem amamus nobis persuademus, illud ipsum statim realiter donemus, vel saltem abdicato omni iure nostro ei perfecte quantum fieri potest obstringamus.

Tertium est quomodo ea quæ obtulit Christus Deo patri tota vita perfectissime præstitit, Nam eius oblationis perfectio semper perseueravit actu interno: quoad executionem vero tota eius vita nihil aliud fuit quam continuum holocaustum. Christus quidē statim redemptus, nec in templo Deo mancipatus remansit, verum id factum est vt à contemplatiua vita quam ibi duxisset, ad actiuam & laboribus Dei gloriæ & hominum salutis utilioribus exercitiis transiret, possetque ad Dei gloriam plura longe agere & pati, atque adeo plenum suipsum sacrificium offerre eidem. Vide quomodo ea præstes, quæ vel Deo promissisti vel obtulisti, quam infidelis sis, quam auarus, Deo te ipsum aliaque quæ donasti subducens, quam sæpe Deum qui odit rapinam in holocausto ad iracundiam prouoces, quantum otiosam vitam ames, quantum

horreas labores pro Dei gloria, tua & aliorum salute & perfectione.

De fuga Christi in Ægyptum.

Non diu post oblationem sibi factam Deus pater filium suum secundum ardentia eius desideria exerceat, nam statim permittit Herodiana persecutione in discrimen vitæ venire, ut occasionem habeat præbendi nobis exemplum tum indifferentiæ circa habitationis locum, tum fiduciæ in diuina prouidentia, exuto affectu omni erga patriam & abiecta inani confidentia in parentibus & amicis. Hæc certe indifferentia quoad locum habitationis, & fiducia in Dei prouidentia quocumque tandem pro Dei gloria nitamur in societate valde necessaria est ut pluribus in locis declarat B. P. N. p. 3. c. 2. ex gen. & p. 6. c. 5. & alibi. Quare cum societatem ad Christi vitam formare intenderet hæc experimenta constituit, ut quemadmodum Christus Iesus vitæ initio ad præsentationem vsque clam in loco obscuro delituit internis potissimum actibus Deo vacans, ita statim initio per integrum mensem spiritualibus exercitiis sese Deo nostriungant, deinde alterum aut duos menses pauperum more peregrinando mendicent, ut possint, inquit, ad incommoditatem comedendi & dormiendi assuescere, atque adeo ut omni spe illa abiecta quam in pecuniis & aliis rebus creatis possent constituere integre veracum fide & ardenti amore eam in suo creatore & Domino constituent: sic B. P. N. in examine. c. 4. §. 12.

CONTEMPLATIO V.

De fuga Christi in Ægyptum.

Primum punctum. Volens Herodes puerulum Iesum interficere occidi fecit innocentes, præmonito Ioseph per Angelum ut in Ægyptum profugeret surge & accipe puerum & matrem eius & vade in Ægyptum.

Secundum punctum. Iter corripuit Ioseph Ægyptum versus qui consurgens nocte &c. secessit in Ægyptum.

Tertium punctum. Et erat ibi vsque ad obitum Herodis.

Tria hæc perpendenda.

Primum. Deum hanc persecutionem permisisse ut filium suum iam tum in asperis & laboriosis huius vitæ casibus & itineribus exerceat. Quare cum posset alio modo eum eripere tamen cum voluit patriam, parentes, amicosque bonaque omnia, ex quibus solatium aliquod haurire poterat deserere, & fugere, non ad magos vel ad alios notos, sed in Ægyptum barbaram

& idolis addictissimam regionem, quia id & ad eius labores & misérias maiores, & ad Dei gloriam futurum erat: vbi licet admirari diuinum consilium in vita filii sui ita gubernanda, ut discamus etiam nos dispositioni sanctæ Dei prouidentia committere, si quid aliquando nobis accidat.

Secundum, est quomodo iubente Deo per Angelum, ut Ioseph statim de nocte surgeret, cum solo puero & matre omnibus relictis in regionem longinquam, & sibi ignotam abiret, & ibi esset non vno aut altero mense, non certo tempore, sed quandiu Deus aliud significaret ipse Ioseph Beata virgo, & præcipue Christus Iesus excusso somno posthabita corporis quiete, nocte ipsa, omnibus relictis, ad locum illum Deo confisi, magna fide, cæca obedientia, prompta voluntate, animo generoso alacrique ire cœperint. Et tu confunde te ipsum quod ab his virtutibus ita instituto tuo propriis longissime ab sis, & eas à Christo Domino postula.

Tertium est quod fuerint in duro illo & aspero exilio septem annis ut multi putant, in extrema paupertate, in medio nationis prauæ expectantes patienter donec Dei prouidentia placeret in Iudæam reuocare. Interim vero dubium non est, quin vitæ innocentia & sanctitate, aliisque rationibus prout occasio erat Dei cognitionem & amorem in eo populo propagarent, & forte huius in Ægypto commorationis fructus extitit tot sanctorum virorum religiosorumque innumera multitudo, qui in ea postea ad Dei gloriam floruerunt, nempe nullus est tam desertus, tam agrestis, aut adeo alienus locus, in quo si ad illum te Deus mittat, non possis saltem orando & sancte viuendo magnum Dei gloriæ fructum percipere. Qui scis an non te ab eo in quo libenter habitas, remoueat quia præuidet fore ut in graui in eo vitæ spiritualis pericula venias, viue ergo & Domini tui negotia fidelis seruus in eo loco gere in quo te esse voluerit. Ille Dei spiritus est, ut quibus uti ad gloriam suam parat, eos prius tanquam indignos procul abijciat, & in abditas & ignobiles sedes veluti compingat.

De Christo remanente Hierosolymis.

D Reuersus in Iudæam Christus non est dubium quin in illa vita priuata cum parentibus in vilibus sese officiis occuparit, cui vitæ eius parti responderet probatio quæ quarto mense fit, in societate in vilibus culinæ, & aliis domesticis, ministeriis, quæ quidem etiam suo modo deinceps perseuerat. In eo autem quod remansit Hierosolymis, ut patris sui negotijs vacaret, significatur tum perfecta mundi derelictio, & omnis humani respectus abdicatio, tum quibus in rebus ij qui ad Christum sese aggregant, occupandi sint, nempe discendo ea quæ ad Dei gloriam vtilia sibi esse possunt, & suo modo alios quos possunt pro sua conditione docendo, hæc Christus fecit hoc triduo.

MEDITATIO VI.

De Christo remanente Hierosolymis.

Primum punctum. Natus Iesus annos duodecim à Nazareth profectus est Hierosolymam.

Secundum punctum. Remansit illic nesciis parentibus.

Tertium punctum post triduum inuenerunt eum in templo sedentem inter Doctores, & ipse illis causam moræ percunctantibus respondit. Nesciebatis quia in us quæ sunt patris mei oportet me esse.

MEDITATIO VII.

Ad hæc Christi verba. Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse.

Expendenda sunt hæc tria.

Primum est Christum præter Iosephum officio patrem, & B. Virginem veram matrem, significare se patrem verum habere à quo dilectus filius ut fidelis negotiorum paternorum administrator missus sit ad gloriæ eius procurandam; nam ille est finis missionis eius, quem certe his verbis ita sibi cordi fuisse insinuat, ut præ illo & matrem sanctissimam & Iosephum contristari, imo si fuisset opus merito contemnere potuisset: sciebatis, inquit, me Dei vnigenitum ad eius gloriæ procurandam venisse; ergo scire debebatis me in ea re occupari debere: vide num in te Dei creatura seruo, filio, ad officium Iesu societatem vocato tam efficax insit diuinæ gloriæ intentio, ut omnia ei sic postponas?

Secundum est ea quæ erant negotia in quibus se Christus hoc triduo ad patris gloriæ occupauit, fuisse tria. Primo enim toto triduo est verisimile in templo remansisse, & continuis orationibus intentum pro hominibus supplicasse; Deinde etsi esset Dei sapientia tamen tanquam discipulus cum humilitate magna non secus atque si rudis fuisset doctores interrogauit; denique etiam cum magna prudentia & modestia interrogantibus respondebat, non ostendendæ doctrinæ causa, sed ex vero zelo gloriæ Dei, ut eius cognitionem & amorem pro eo quod ætatis ratio patebatur docendo aliis infunderet. Has certe occupationes Dei negotium quod tibi commissum est ordinariè requirit, ut spiritualibus rebus vaces diligenter, & suo tempore studiis te des, denique ut etiam pro tua conditione alios iuues.

Tertium est quod dicat oportere se esse in iis

patris negotiis, id est, sese totum omnibus aliis, quæ ad carnem & sanguinem pertinent, abdicatis, applicare: vide & tunc pariter num in iisdem totus sis, an non tui partem possidet amor corporis, aliam amor mundi & vanitatis; laudabile quidem est studere, sed ex pura intentione duntaxat gloriæ Dei, & suo tempore, sic ut aliis etiam vaces; plura illa erant in quibus Christus dixit se esse debuisse, si totum te studiis dederes, caue ne à Christi exemplo recedas, quantumuis tibi videaris ex Dei gloriæ intentione aliis omissis, illis vacare.

De vita Christi ab anno ad 30.

Cum in Iudæa plerique omnes ab hac circiter ætate & deinceps audiendis doctores, & legi ediscendæ operam vsque ad annum 30. quo primum licebat doctorem agere & Christus Dominus Dei sapientia studio non egeret, totum illud tempus ne in otio viueret, vili opificio, & humilibus parentum obsequiis tribuit, inter quæ tamen sapientiæ, & virtutum omnium perfectiora in dies opera edebat. Crescebat enim ætate, sapientiâ, & gratia apud Deum & homines & parentibus in arte fabrilis & ceteris domus officii subditus erat. Quod nobis exemplo fuit ut non in publicum prodeamus & ad maiores functiones aspiremus nisi quando Deo placuerit. Interim verò ita nos contineamus, ut non otiosam vitam agamus, sed ea instrumenta doctrinæ, & sanctitatis atque humilitatis comparemus quibus suo tempore quando Deus vocabit, utiles aliis esse possimus.

MEDITATIO VIII.

De vita Christi ab anno 12. ad 30. Luc. 2.

Primum punctum. Quomodo subditus erat & obediens parentibus.

Secundum punctum. Proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratia, &c.

Tertium punctum, videtur artem fabrilis exercuisse cum dicat sanctus Marcus cap. 6: Nonne hic est faber?

Tria hic perpendenda.

Primum est quomodo Christus crescebat sapientiâ & gratia apud Deum & homines. Nam etsi à primo momento conceptionis in eo essent thesauri omnes scientiæ, sapientiæ, & gratiæ, atque adeo nihil addi ei posset, tamen non statim perfecta sapientiæ & virtutum opera edidit, sed pro ætatis ratione maiora sensim & perfectiora suæ scientiæ, sapientiæ, & virtutum exercitia tum verbo, tum facto obuiuit; adeo ut & coram Deo & coram hominibus maior eius sapientiâ, scientia, prudentia, amor Dei & proximi, humilitas, mansuetudo, modestia, pa-

cientia appareret, ita certe te crescere oportet ^A non in scientia tantum naturali, sed supernaturali sapientia deique & rerum diuinarum cognitione & æstimatione, itemque in omnibus virtutibus præcipue vero humilitate, obedientia, & modestia, idque coram Deo ad vitandam hypocrisim, & coram hominibus, ut ijs exemplum bonæ ædificationis præbeas.

Secundum est quomodo Christus fuerit subditus parentibus ubi perpendendū quis erat subditus, quibus, & in quibus rebus, certe in duabus præcipue primo quidem in arte, fabili quam cum illis, & ex illorum voluntate exercuit non secus atque solent pauperum filii, in quo maxima apparet Christi humilitas, etsi libere id ^B opificium elegisset, ita tamen in eo versatus est tot annis quasi non ex propria electione, sed parentum voluntate, non delectatione, & fallendi temporis causa, ut multi diuites solent, sed ex necessitate, quasi opus eo haberet ad vitam sustentandam, suscepisset.

Secundo in aliis domesticis obsequiis ad eum plane modum quo cæteri pueri parentes pauperes in verrendo focum componendo, & cæteris id genus solent adiuuare, imo magis, cum venisset ipse non ministrari ut parentes filiis sæpe solent, sed ministrare, qui enim discipulis deinde pedes lauit, quæ obsequia patri & matri præstare potuit? fuit hæc Christi vita quasi præludium quoddam eorum quæ postea gessit, & perfectiorum exercitiorum rudimentum, in quo tamen non minus diligens & exactus fuit, quam in altioribus illis prædicationis & conuersationis functionibus. Nec enim cum minori æstimatione & feruore hæc exigua obsequia sibi iniuncta præstitit quam aliis postea vacaret, cum non tam ipsa secundum se opera, sed patris sui voluntatem attenderet, quam tanti æstimabat in vilibus occupantem, quanti ad excellentiam illa vocantem: vide tu quomodo in studiis, tuis & aliis domesticis ministeriis Christi exemplo te conformes in humilitate præcipue & obedientia.

Tertium est quomodo in priuata illa vita tegerit suam maiestatem excellentiam, sapientiam accepta à patre dona sub hoc vili statu, exacto silentio & maxima modestia, obtegens ab omni publico congressu, disputationibus, collationibus, prædicationibus abstinens adeo ut idiota ab omnibus reputaretur, idque tanto tempore donec Deo patri visum fuerit, ut se ipsum mundo manifestaret, discere hinc quis sit Dei spiritus, quis mundi: Deus etsi suæ gloriæ amantissimus sit, non tamen vult te illico ad eius procuracionem applicare, ut melius in humilitate funderis, & inde maiorem ipse gloriam accipiat; vult te in tenebris delitescere, & velut elinguem silere 30. annis, ut postea exiguo forte tempore trium annorum appareas sine tuo periculo illustrior & efficacior gloriæ eius præco, nec enim otiosa sunt tempora in humilitate & silentio transacta: contra, spiritus mundi, etsi Deus non vocet ad honorificas functiones, impellit nullo fructu, ingenti periculo.

Ad exercitium de vexillis & sequentia vitæ Christi mysteria.

CAPVT XXVIII.

Quis sit ordo sequentium exercitiorum.

PARAGRAPHVS I.

Postquam Christus Dominus 30. integros annos in priuata potissimum vitæ studiis posuit, quod reliquum erat vitæ ad hominum salutem & perfectionem promouendam conferre palam aggressus est, quo in opere 4. præstitit.

Primo enim sese nouo modo ad illud parauit.

Secundo. Quoniam non erat diu mansurus in hoc mundo Apostolos sibi tanti operis socios & successores elegit quos secum perpetuo habere voluit, ut facilius priuato etiam labore eos ad vitæ perfectionem monitis & exemplis proueheret, & tantæ procuracioni idoneos ^C efficeret.

Tertio, Postquam illos ita instruxit & sinu suo emisit, ut alios ad salutem pariter ac perfectionem tanquam ipsius legati inuitarent, huius vero missionis munia omnia & functiones, ut cum sua & aliorum eximia perfectione re ipsa exequerentur, non solum docuit verbo, sed etiam suis exemplis, quam ratione virtutum omnium charitatis, paupertatis mortificationis, mundi contemptus, humilitatis, ac diffidentiae de suis viribus, orationis & obedientiae vim & splendorem veluti imbuerent & intexerent, atque ita simul suæ & aliorum perfectionis semper rationem haberent.

Quarto. Cum quantum satis esset pro Dei gloria & salute hominum verbo & opere laborasset, quod reliquum erat patris voluntate vitam ipse suam & sanguinem in holocaustum obtulit Apostolis, & nobis exemplum omnibus relinquens ut sequamur vestigia eius.

Huius ergo partis vitæ Christi Domini summa quædam est exercitium de duobus vexillis, quod ideo à B. P. N. ponitur ante meditationem de Baptismo, ut sit quædam veluti delineatio vocationis, missionis, & vitæ Apostolicæ cuius Christus se Apostolis exemplar à Baptismo præbuit.

Inducit porro duos exercitus, tum quia Christus Dominus aliquando se venisse significauit, ut destrueret opera Diaboli, & fortem armatum expellat, tum ut significet omnes homines ad alterutram partem pertinere, ac proinde facilius quisque statuatur quam sequi velit, tum ut vocati ad Apostolicam vitam intelligant, quam sequantur, contra quam pugnent,

quo fine, quibus medijs & armis uti debeant.

In quo consistat finis vite Apostolica siue procuratio gloria Dei.

PARAGRAPHVS II.

Quoniam magni refert distinge concipere & bene apprehendere quis sit vite nostrae finis, ut ad illum perpetuo collineare possimus, operae pretium est pauca hic inferere de vite Apostolicae, & societatis nostrae fine; deinde de medijs quibus ex Christi Domini exemplo & documentis uti debemus ad illum attingendum.

Finis ergo vite Apostolicae est gloriae Dei amplificatio, quae certe in eo consistit ut Deus tam à nobis, quam ab omnibus proximis cognoscatur verus aeternusque Deus, ametur ut suprema maiestas rite perfecteque colatur. Hanc enim utramque partem complectitur commissum Apostolis munus, ut & ipsi in suae salutis & perfectionis (quae in perfecta Dei cognitione & amore consistit) & proximi salutis pariter ac perfectionis curam totis viribus incumbant: ad hoc utrumque vocati sunt à Christo Apostoli, ut & ipsi in Christi schola suae salutis & perfectioni studerent, & aliorum salutis & perfectioni vacarent; ad eundem etiam modum de societatis institutione ita habet B. P. Ignatius. Finis huius societatis est non solum salutis & perfectioni propriarum animarum cum diuina gratia vacare, sed cum eadem impense in salutem & perfectionem proximorum incumbere.

Itaque finis iste ex ambabus partibus conflatur, ut non vna tantum alteri extrinsecè & veluti per accidens adiungatur, sed potius ex natura huius instituti ita cohaereat ut sese mutuo peruadant, afficiant, & modificent: nam eam sibi propriam perfectionem proponit non quae cuius alteri homini, vel instituto religioso propria est, sed quae proximorum salutis, & perfectioni impense procuranda congruit magis. Quare eam diuinæ cognitionis & amoris cæterarumque virtutum praxim potissimum amplectitur quae simul etiam ad excellenter promouendam aliorum salutem & perfectionem valet, & vicissim ita perfectioni & salutis proximorum incumbit, ut hæc ipsa procuratio non solum nullam in re salutem & perfectionem propriam impediat, sed etiam eam multò promoueat, atque adeo multas variasque occasiones offerat, excellentissimos præstantissimarum virtutum actus (quibus propria perfectio vel continetur vel acquiritur dum aliorum salutis & perfectioni vacant) exercendi,

In quo sita sit maior Dei gloria societati proposita.

PARAGRAPHVS III.

Atque hinc intelligitur quomodo nostrum institutum, maiorem Dei gloriam (quod B. Ignatio in ore assidue erat) semper intueatur. Nam varia est mensura diuinæ gloriae quae intendi ab omni rationali creatura debet.

Primo enim magna est Dei gloria quod quis ita studeat suae salutis ut nullum peccatum graue admittere pro vita etiam conseruanda velit.

Secundo. Maior vero est æstimatio diuinæ amicitiae quando ne quidem veniale, etsi moriendum esset deliberate admitteret.

Tertio etiam maior adhuc, si ad perfectam puritatem, etsi opes, honores, commoda, licet etiam cum æquali Dei gloria, & sine peccato veniali deliberato admittere posset, mallet tamen se iis omnibus exuere & paupertatem, ignominiam, poenitentias & corporis incommoda amplecti, tum ut longius ab occasionibus venialium impuritatibus abeat, tum ut Christo Domino similior sit. Quarto est præterea maior Dei gloria quando non ea tantum puritas, & perfectio propria procuratur, sed etiam pro occasione, etsi non ex instituto proximus ad eam adiuuatur. Quinto denique eo maior adhuc est quando ex instituto ita finis uterque coniungitur, ut simul utrumque in omnibus intendatur, atque adeo quasi æque primario. Licet enim quisque prius de se sollicitus esse debeat, tamen potest sæpe fieri, ut tanto amore diuinam gloriam concupiscat, ut de se vix cogitet, & suam etiam gloriam & salutem quatenus bonum quodquam proprium est nihil vel parum curet, vnius Dei gloriae agglutinatus, ubicumque illa demum existeret possit. Sic Apostolus Paulus cupiebat etiam esse anathema à Christo pro fratribus suis; sic Moyses delectari se de libro vite optabat, ut populus ille liberaretur idque ad Dei gloriam quam sibi uterque propositam & cordi habebat quam maxime. Nam ideo Moyses sic extremam ab illo populo perniciem amoliebatur, ne eius interitus in Dei contemptum apud exterarum nationes redundaret.

Ad hanc maiorem Dei gloriam tota Christi vita composita fuit; Nam cum in forma Dei esset nec rapinam arbitraretur esse se æqualem Deo, tamen ex inaniuit semetipsum quodammodo anathema factus est formam Dei accipiens; & habitu inuentus ut homo homo, inquam, infirmus, & mortalis qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, ut violatum ab homine diuinæ gloriae decus repararet. Quamquam enim sanctitas eius & gloria ad maximam Dei gloriam redundaret, tamen erat etiam ingens quoddam bonum sub ea consideratione, ita eam in nostram salutem & per-

fectionem, quatenus in ea Dei gloria consistebat, retulit, perinde ac si fuisset mediū in illum finem ordinatum, atque ita vixit atque si hominis solius causa in mundum venisset; Ad hanc ideam formata societas quamquam suæ salutis & perfectioni cum diuina gratia vacet studiofissime quatenus in ea maxima Dei gloria posita est: tamen eam ad proximi salutem & perfectionem refert, perinde atque de se longe minus sollicita esset, quam de proximo in cuius salutem & perfectionem impense incumbere ex instituto tenetur, quod dum facit excellenti plane in Deum amore suam ipse perfectionem cumulat, adeo ut et si suum bonum etiam salutis ac perfectionis negligere ipsa pro Deo & ad maiorem Dei gloriam videatur, singulari tamen modo illud ipsum procurat.

Hanc Dei maiorem gloriam quamquam impediant.

PARAGRAPHVS III.

Non difficile est ex his colligere quænam sint maioris Dei gloriæ impedimenta, qui hostes; Dæmon enim Dei & hominum hostis cum eius gloriam, & nostram salutem ac perfectionem ab initio auertere in animum induxisset, in miseram hominum vitam, innumera prope impedimenta diuini honoris, auxilio mundi & infirmitatis carnis nostræ adiutus inuexit quibus omni tempore infelices mortales à suo fine longius abduxit. Atque ut de infidelitate impietateque nihil dicam, quot recte sentientes in mortalia peccata quotidie inducit; quot ad perfectionis statum vocatos minoribus quibusdā peccatis, non paruistamen vinculis irretitos tenet, ne ad suum finem perueniant; atque quotquot ita hos omnes altero è duobus modis impedit: vel enim fallacium bonorum cupiditate à gloriæ Dei bono prosequendo dolo malo auertit; vel intentatis malis alicuius minis vique aperta ac persecutionibus obsistit. Prior gloriam Dei oppugnandi modus fundatur in illa humanæ voluntatis inclinatione quam ad bonum in genere habet. Nam cum Deo expleri in hac vita nequeat, nec satis appareat dignitas & pretium quo diuina gloria æstimari debet, facile fit ut bonorum creatorum familiaritate capiatur, eaque pluris quam par est æstimet, & nimium prosequatur, quo fit ut boni gloriæ Dei decreseat in voluntate æstimatio, eo plus vel minus quo pluris cætera sunt; atque ita zelus diuini honoris, desiderium & intentio tam excellentis finis minus feruens, minus pura, minus vniuersalis, minus perfecta reddatur, imò quandoque prorsus destruitur.

Hæc vero sunt opera Diaboli, hic eius scopus, eò vires omnes suas confert, ut si initio finis intentionem graui aliquo peccato prorsus euertere non possit, saltem inordinatis affectibus concutiat & labefactet, atque longe mi-

A nus idoneam ad vitæ Apostolicæ opera reddat. Solet autem uti iis modis eodem ordine, quem B. P. N. in hoc de vexillis exercitio proponit. Quare optimus dux & Redemptor noster, qui venit ut destrueret opera Diaboli, istis eius impugnationibus contrarias, & Apostolico fini proprias struit virtutes, & vexillum vexillo, arma armis, media mediis opponit.

Quenam media Christus Dominus ad finem Apostolicæ vitæ proponat.

PARAGRAPHVS V.

Quoniam hic finis compositus est, ita notius generis media habet, quæ enim ad propriam perfectionem valent, vera abnegatione & mortificatione, virtutumque omniumque exercitiis, deinde orationis, & spiritualium mentis actionum, examinis, lectionis, atque cum Deo familiaritatis studio continentur: quæ autem proprie ad proximum pertinent, sunt externæ functiones, concionum, Catechismorum, administrationis Sacramentorum, lectionum, conuersationis, & id genus alia, quæ tamen in propria sanctitate fundantur, & ab ea suam potissimum vim trahunt: quare propria perfectio et si sibi sit finis, tamen à vita Apostolica assumitur, ut medium potissimum ad perfectionem proximi, sicut contra ipsa in proximum charitas, & salutis eius ac perfectionis procuratio ad propriam perfectionem promouendam ab eadem dirigitur. Nam Apostolicæ vitæ finis ita vnicam Dei maiorem gloriam intuetur, ut eam & in nobis & in proximo simul & vnica intentione spectet. Quare et si media quædam sint per quæ in nobis ipsis, quædam alia per quæ in proximis ea promouetur, tamen sic in vita Apostolica simul veluti confluunt & iunguntur omnia, ut nostra sanctitas & perfectio quæ ad nostram perfectionem spectant medium sit ad proximi perfectionem & maiorem in eo Dei gloriam promouendam, & vicissim quæ circa proximum exercentur functiones, atque adeo ipsa eius perfectio, ad nostram perfectionem medium etiam existant; Nam finis ipse diuinæ gloriæ ita vtramque perfectionem complectitur, ut vnā ad aliam tanquam medium ad finem referat. Quare eam sanctitatem persequitur quæ idonea sit ut in proximi sanctitatem intendatur, & rursus ita in proximi perfectione sese impendit, ut dum id agit etiam perfectioni propriæ impense vacet, atque ita dum in propriam perfectionem tanquam in finem intendit, simul etiam tanquam medium ad perfectionem proximi dirigat, ut iterum dum gloriam Dei circa proximum curat, eam procuratorem adhibeat quæ propriam etiam perfectionem plurimum promoueat; ex quo fit ut

quisque quo ad maioris perfectionis propriæ gradum aspirat, & perfectiori eum intentione persequitur, eo efficacius etiam medium ad finem diuinæ gloriæ in proximo promouendi fabricet, & vicissim ipsa contentio ad finem perfectionis proximi valde efficax medium est non tantum ad proximi, sed etiam ad propriam salutem & perfectionem promouendam. Quare ad Apostolicam vitam pertinet ea vitæ sanctitas quæ perfectam maioris gloriæ intentionem, feruentemque zelum qualem alibi describemus, continet; deinde per plenam omnis amoris mundani & proprii victoriam virtutumque moralium exercitia omni bono proprio etiam vitæ & famæ posthabito, non tantum voluntatem liberam ab omni alio affectu in Dei bonum procuranti subiiciant, vt ab ea in eum finem dirigantur, atque ita in proximo etiam parem sanctitatem producat rursus ipsa perfectionis proximi procuratio tot & tam aptas propriæ perfectionis & omnium virtutum exercendarum occasiones offert, vt ad propriam perfectionem plurimum conducat.

*Quis ordo inter media ea
seruandus.*

PARAGRAPHVS VI.

Quamquam vero hæc media ita se peruadant, & ad se mutuo referantur, est tamen certus aliquis inter ea ipsa ordo diligenter obseruandus: Nam ea diuinæ gloriæ portio quæ ex propria perfectione dimanat, prius à nobis intendi & re ipsa plurius æstimari debet, licet enim is esse animi ardor in procuratione diuinæ gloriæ circa proximum aliquando videatur, vt censei possimus non tantum vitæ & famæ aliorumque bonorum, sed etiam salutis & perfectionis nostræ obliuisci, tamen nec ita est nec esse debet is circa proximum ardor ex eo diuini amoris igne qui in nobis flagrat, & nos valde perficit, exoritur; Nam hæc amoris Dei perfectio ideo medium est ad proximi salutem & perfectionem procurandam, quia est amoris proximi principium, procuratio vero perfectionis proximi ideo medium est ad nostram perfectionem non quod eius principium sit, sed potius quia varias nobis occasiones obicit, quibus diuini boni amor excellenter exerceri à nobis possit. Quare ex natura rei principium prius est eo cuius est principium, & quod ab eo dependet, ita sane propria perfectio prius in nobis stabilienda est quam ad proximi perfectionem stabiliendam profiliat: sicut enim Deus ipse nihil perficeret, imo nihil efficeret nisi bonus & perfectus esset, cum ex eius bonitate & perfectione, tanquam ex infinito fonte cuncta promanent, ita prorsus diuini boni & gloriæ perfectus amor occupare nos antea debet, quam vt apte & efficaciter erumpere possit ad eandem

gloriam in alijs procurandam: Hic igitur ordo tenendus est, vt imprimis diuinus amor in quam maximum Dei gloriæ bonum tota voluntate tendat purissime; deinde quæ in Deo sunt bona congratulatus ad extrinsecam ei gloriæ procurandam profiliat. Tertio quoniam ea procuratio ab amore Dei quæ in nobis est tanquam à principio continuo dependet plane necesse est, vt ipse seipsum prius stabiliat & perficiat, nostramque mentem & voluntatem exclusis rebus omnibus creatis Deo solo impleat, eique immobiliter tanquam supremæ veritati & bonitati, tum cognitione tum affectu astringat: Denique ita corroboratus & diuino lumine & ardore inflammatus, ad alios pariter suo igne illuminandos erumpat, & conceptam intellectu & voluntate diuinæ gloriæ æstimationem à se in alios propaget, & longe lateque diffundat. Quod dum efficit tantum abest vt detrimenti aliquid in se patiatur, vt etiam ipso sui vsu & effusione exardescat magis. Nec enim solum Dei perfectiones sensim profundius penetrat, & nouas eum amandi rationes detegit, sed etiam in ipsam eius gloriæ procuracione innumeras habet occasiones agendi & patiendi plurima, quibus sicut omnis proprius amor extinguitur, ita diuinus amor exercetur & efflorescit. Hunc ergo ordinem non solum tenuisse vius est Christus Dominus, sed etiam Apostolis tradidisse. Nam licet perfectus esset antequam ad publicum sui muneris exercitium accederet, primum in tenera ætate, in paterna domo, intra priuatos parietes, deinde etiam in deserto ipso diebus 40. proprie visus est perfectionis fundamenta ponere, vt inde ad aliorum salutem procurandam efficacius veniret, Apostolos vero ita ad se vocauit, sibi que socios adiunxit, vt prius in illis Apostolicæ perfectionis & sanctitatis fundamenta poneret, deinde ita perfectos ad aliorum salutem perfectionemque procurandam emitteret.

*In quo sita sit ea sanctitas & perfectio propria, quæ ab Apostolica vitæ sectatoribus
requiritur à Christo.*

PARAGRAPHVS VII.

Ergo vitæ sanctitas & perfectio propria euius nobis exemplum Christus dedit, & quam suis Apostolis tradidit, in iis consistit quæ nos ipsos ab omni amore proprio & mundano euacuant, & ab omnibus creatis rebus mentem nostram affectumque detrahunt, vt postea liberius gloriæ Dei procuracioni vacare, eique fini omnes facultatum nobis concessarum functiones facile, alacriter & perfecte applicare possimus. Quemadmodum enim Dæmon inordinato amore diuitiarum, mundani honoris, & propriæ excellentiæ ceterorumque quæ sub

sensum cadunt, homines à salute sua, perfectione, & vitæ sanctitate procul abducant, ita Christus Dominus ut eius opera prorsus destruat, & nostram salutem & perfectionem promoveat hoc in Apostolis suis & nobis solum efficere contendit, ut ab amore inordinato terrenorum bonorum honorisque mundani, & propriæ excellentiæ traducat ad purissima & sanctissima maioris gloriæ suæ desideria. Nam quamvis ipsa inordinatorum affectuum mortificatio non sit nostra perfectio, ita tamen est illi coniuncta, ut separari à se mutuo nequeant, est enim vnus idemque modus, quo & imperfecti & nostri nimium amantes esse desinimus, & perfecti, id est Dei veri amatores efficimur. Quare B. P. N. in hoc exercitio de vexillis hoc proponit ad Dei gloriam promouendam medium, quod Christus & per Apostolos omnibus proposuit, ut Christi paupertatem, mundi nostrique contemptum propter Dei amorem complexi liberi iam & ab omnibus creatis rebus expediti tutius, & efficacius Apostolico munere vacare possimus.

MEDITATIO I.

De vexillis duobus.

Oratio preparatoria fit more solito.

Primum præludium erit historica quædam consideratio Christi ex vna parte, ex altera luciferi, quorum vterque omnes homines ad se vocat sub vexillo suo congregandos.

Secundum præludium. Est ad constitutionem loci ut nobis representetur campus amplissimus circa Hierosolymam, in quo Dominus Iesus tanquam bonorum omnium hominum dux summus assistat: rursum alter campus in Babylonia, ubi se lucifer malorum & aduersariorum ducem exhibeat.

Tertium prælud. Ad gratiam petendam illud erit, ut poscamus exploratas habere fraudes mali ducis inuocata diuina ope ad eas vitandas, veri autem optimique imperatoris Christi agnoscere mores ingenuos, ac per gratiam imitari posse.

Primum punctum. Est imaginari coram oculis nostris apud campum Babylonicum ducem impiorum in cathedra ignea & fumosa sedere horribilem figuram, vultuque terribilem.

Secundum punctum est aduertere quodammodo conuocatos Dæmones innumeros per totum orbem spargi ad nocendum, nullis ciuitatibus & locis, nullis personarum generibus immunibus relictis.

Tertium punctum. Attendere cuiusmodi concionem habeat ad ministros quos instigat ut correptis iniectionisque laqueis & catenis ho-

mines primum trahant (quod fere contingit) ad cupiditatem diuitiarum, vnde postea facilius in mundani honoris ambitionem, ac demum in superbiam barathrum deturbari queant. Atque ita tres sunt præcipui tentationum gradus, in diuitiis, honoribus, & superbia fundati, ex quibus in alia vitiorum omnium genera præceps fit decursus.

Similiter ex opposito considerandus est summus optimusque dux noster & imperator Christus.

Primum punctum erit conspici Christum Dominum in amœno campo iuxta Hierosolymam, humili quidem constitutum loco, sed valde speciosum forma & aspectu summè amabilem.

Secundum punctum, est speculari quo pacto ipse mundi Dominus vniuersi electos Apostolos, discipulos, & ministros alios per orbem mittat qui omni hominum generi, statui & conditioni doctrinam sacram ac salutiferam impertiant.

Tertium punctum, Auscultare concionem Christi exhortatoriam ad seruos & amicos suos omnes in opustale destinatos, qua eis præcipit, ut iuuare studeant quemlibet, & primo inducendum curent (si diuini obsequij ratio & celestis electio ferat) ad sectandam actu ipso veram paupertatem, deinde ut ad opprobrii contemptusque desiderium alliciant, vnde humilitatis virtus enascitur, & ita tres consurgunt perfectionis gradus, videlicet paupertas, abiectio sui, atque humilitas, quæ ex diametro diuitijs, honori, & superbiæ apponuntur.

Colloquium Primum, Postea formandum erit ad B. Virginem implorandaque à filio per eam gratia, ut recipi possim & manere sub vexillo eius, idque primum per spiritualem tantum paupertatem, aut etiam in rerum expoliatione sitam. Si quidem ad eam me vocare, atque admittere dignabitur, deinde per abiectiorem quoque seu ignominiam, ut ipsum imiter vicinior, deprecando tamen culpam aliorum, ne contemptus mei tam in alicuius detrimentum quam in offensam Dei cedat: terminabitur colloquium primum per *Aue Maria*.

Colloquium Secundum. Ad Christum hominem dirigitur ut mihi à patre impetret illud idem, subdeturque in fine oratio, Anima Christi.

Colloquium Tertium. Ad patrem ut annuat petitioni cum *Pater Noster*.

Sequentia puncta legenda sunt & expendenda.

Primum punctum. Ante Christi Domini aduentum rex super omnes filios superbiæ Dæmon explicato mundanæ elationis vexillo, totum pene humanum genus innumeris laqueis & catenis vinctum trahebat in triumphum, quando Christus Dominus in mundum veniens, tum documentis contrarium euexit vexillum Evangelicæ

gelicæ perfectionis, & omnibus inaudita paupertatis & humilitatis admirabilis proposuit exemplum, quod nihil fuit aliud quam statuere se & vitam sanctissimam, stupendamque humilitatem in signum ad quod conuolarent miseri mortales qui se Dæmonis laqueis & barathro superbiæ saluos vellent.

Secundum punctum. Hac Christi virtute plurimum decessit illi æstimationi, quam antea faciebant mortales de diuitijs, honoribus, & excellentia, & quod antea multi sequebantur, & erat omnibus admirationi mundanæ superbiæ sensum deserire coepit saltem à pluribus & vilius haberi, non tamen ideo destitit Dæmon ab inceptis, sed cum sciret Christum licet omnes vocaret, inuitaretque ad se, tamen neminem cogere, pro suo in nos & Deum odio & pertinacia ut hominum voluntates à Christo sequendo auerteret, mille iterum artes, mille dolos excogitauit quibus expugnaret & extingueret perfectionem Euangelicam, atque etiam nunc mirum est quantos de hominum ignauia triumphos agat, quot catenis victos rapiat in perditionem, dum illis persuadet imprimis ut diuitias accumulare studeant, quibus deinde sibi viam faciant ad honores, dignitates, & officia, in quibus constituti intumescant superbia, aliosque omnes præ sese, atque adeo ipsos superiores Religionemque contemnant, & Dei obliuiscantur.

Tertium punctum: Huic ut obuiam iret Christus Dominus quam in mundum intulit perfectionem Apostolis suis communicauit, ut illam postea in successores suos, & illi deinceps in alios transfunderent; Et certe mirum diuinæ sapientiæ consilium fuit quod cum Christus potuisset diu viuere, & totum orbem vincere, vel saltem totam Iudæam conuertere, tamen paucis annis quibus in sola Iudæa vixit, inter paucos quos conuertit, singulari quodam modo duodecim elegit, quos suos familiares & domesticos efficere voluit, circa quos excolendos plus videtur posuisse operæ, diligentia, sollicitudinis & laboris, quam circa totum mundum; ideo secum illos esse voluit perpetuo, ut continuo ante oculos haberent ideam perfectionis vitæ, vitam, moresque eius, quos semper inspiceret, quos corrigeret, formaret: & certe nihil Euangelistæ describunt; quod non dictum gestumque sit vel cum Apostolis, vel coram illis, & bona etiam eorum pars ad eos spectet: tanto ergo eos studio instruxit, ut bene comparatos, & in sinu suo quodammodo formatos sui que quam simillimos in orbem mitteret, & in illos propagaret missionis illius, suæ è sinu patris iura prærogatiuas, & officia inter quæ illud potissimum, ut vexillum perfectionis Euangelicæ sibi traditum erigerent in mundo, & mundanæ superbiæ diuitiarumque & honorum cupiditati omnem æstimationem detraherent.

Quartum punctum fecerunt id strenue Apostoli & successoribus suis quam accepe-

runt perfectionem, tradiderunt, & illi alijs ad nostra vsque tempora, quibus, sicut quibusdam alijs prioribus sæculis cum obscurari non nihil & minoris fieri videretur ipsa perfectio, misit Deus viros Apostolicos qui eam in se expressam mundo iterum repræsentarent & dato veluti classico ad vexillum Christi homines à Dæmonis vexillo reuocarent, inter quos B. P. Ignatius & socij aliquam etiam Ecclesiæ Dei operam præstiterunt, ut per quos non tantum in societatem ipsa deriuata perfectio est, sed & in alias etiam religiones.

Quintum punctum atque ad hunc tantum finem nos à Deo singulariter electi inter multos hic fouemur in societatis sinu, partim ut quam per Apostolos & B. Ignarium vult Deus transferre in nos perfectionem, omnem omnino recipiamus, partim ut deinde, alijs possimus communicare; nec enim satis nobis esse debet salutem aliorum procurare, sed inuitandi omnes sunt ad perfectionem ut quam accepimus, posteris tradamus.

Sextum punctum. Inchoare vero debemus à domesticis; Nam Dæmon valde conatur suam etiam inter nos vexillum erigere non quod cupiditatem diuitiarum temporalium iniiciat, sed doctrinæ & studiorum quibus ad honores & munia honorifica fiat via, unde tandem superbiæ & propriæ æstimationis barathro nos inuoluat, quod multis viris doctis & religiosis fraudi esse quotidie notissimum est: Itaque videndum est ne quid istorum locum hic habeat neque subintret, sed quam accepimus à parentibus nostris perfectionem eam factam, imo auctiorem si possit fieri, alijs tradamus.

De Baptismo Christi.

Hactenus intra priuatos parietes sese Christi Domini conuersatio continuauit, & vitæ partim contemplatiuæ partim actiuæ quidem, sed priuatis exercitijs coercita fuit, iam vero ubi diuinæ prudentiæ placuit ut se mundo ad gloriæ Dei procuracionem manifestaret, hoc tantum opus à Baptismo Ioannis inchoare voluit, ut ei qui aliorum salutem vacare cupit necessariam esse tum puritatem animi, tum humilitatem profundam tum denique cum Deo alijsque vnionem, insinuarer.

Est autem notandum quod quanquam Christus Dominus tota se vita ad hoc opus pararit, voluit tamen immediate antequam illud aggrediretur hanc & quasdam alias quæ sequuntur præparationes præmittere ut intelligamus non satis esse vitam nos multis annis in religione egisse & in variis probationis modis in humilitate, obedientia, mortificatione esse exercitos, sed requiri præterea ut confectis studijs & scientiarum, virtutumque instrumentis paratis cum opus ipsum instat, aliam immediate præparationem præmit-

tamus & solidiora virtutum præsidia comparamus.

Nam quamquam in priuata nostra vita si eius perfectionem consequi possimus, magnæ planè virtutes requiruntur, ex tamen satis robustæ esse non solent vita pro mixta, ut proximi salutem ad Dei gloriam procuremus, tum ob innumera pericula, quæ vitam illam circumdant, tum ob tam arduj negotij difficultates quæ maioris sanctitatis vim requirunt. Excellens enim omnino debet esse humilitas quæ functiones adeo excelsas & honorificas, diuina etiam opera conuersionis aliorum, imo & nonnunquam miracula sine periculo & cum proximi ædificatione fulciat. Obedientia planè admirabilis quæ in tam magnis rebus gerendis in tanta sapientia, prudentia, experientia, auctoritate nihil suæ voluntati, nihil proprio iudicio tribuat, sed sese alteri prorsus committat, atque ita de alijs virtutibus. Merito ergo Christus Dominus ad tantam procuracionem nouo se modo comparat.

MEDITATIO II.

De Baptismo Christi Math. 2.

Primum punctum. Matri valedicens à Nazareth, ad Iordanis flumen se contulit, vbi tunc Ioannes Baptizabat.

Secundum punctum. Baptizatus est à Ioanne excusante se primum de indignitate, sed compulso his verbis, sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam.

Tertium punctum. Descendit spiritus sanctus super eum, & vox de cælo sic attestans (hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.)

Perpendenda hinc tria.

Primum est quod etsi Christus Dominus ut pote omnis puritatis & sanctitatis fons & veri Baptismi institutor nullo modo hominis Baptismo, quod ad excitandam duntaxat in pectoribus contritionem valebat, indigeret, tamen voluit eo Baptizari, ut significaret eum qui aliorum saluti vacare cupit, ita perfectæ puritatis debere esse amantem ut nullum plane eius augendæ medium omittat, quantumuis se egere minime putet: sunt enim qui in priuata vita diligentes esse solent in vltandis puritatis instrumentis, examine, confessione, pœnitentijs; verum postquam ad

alios adiuuandos applicarunt se, quasijs non geant, sensim ea instrumenta parui faciunt, cum tamen ipsi eo tempore maxime egeant.

Secundum est quod voluerit Christus à Ioanne baptizari, idque duabus de causis. Primo ut exemplum profundæ suæ humilitatis, quæ se inferioribus in re tanta, nimirum ad virtutem & sanctitatem pertinente, quasi S. Ioannes eo sanctior esset, subiecit, nobis ab initio suæ conuersationis ederet; sic enim erant homines conciliandi, sic Deus hac veluti arte & machina aduocandus, & ad operandam aliorum salutem & perfectionem applicandus. Secundo expediebat cum Ioannis Baptismum, & vitæ institutum ac missionem etiam ipso facto probare, ut omnes intelligerent nulla in re à se mutuo, Christum & Ioannem dissentire, atque ita tanta doctrinæ & institutorum conspiratione Christique approbatione Ioannis vita ac missio atque testimonium de ipso Christo reddetur efficacius. Ita certe oportet si Iesum sequeris & omnibus alijs in Ecclesia ex Dei missione laborantibus cedere atque subijci, & omnium labores & instituta approbare, imo etiam exemplo tuo promouere; Nec enim egebat Ioanne Christus, at tu omnium & consilio & auxilio indiges, præcipue vero prælatorum & sanctorum virorum, quales sunt alij religiosi.

Tertium est quod Christus tum Baptismo ipso, tum oratione quam in baptismo & statim post illum fudit, dedit patri suo occasionem, tum voluntatem suam circa negotium salutis humanæ procurandum significandi, tum palam missionem eius approbandi, cum dixit. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Non egebat quidem Christus Dominus hac sensibili missione, verum quoniam ad promulgandam hominibus legem gratiæ missus erat à patre, conueniebat certe authenticum eius missionis testimonium hominibus ipsis à patre dari. Quare Sanctus Ioannes tantæ rei testis huius Christi missionis sæpe apud scribas & Phariseos mentionem fecit. Sunt expendenda hæc Dei mittentis verba; ut & ad Christum audiendum exciteris & intelligas, si Dei negotium agere inter homines velis, opus esse tum ut interno Dei testimonio tibi dicatur, quod sis Filius Dei, tum ut etiam à Dei vicario tuo superiore rite mittaris, & ab obedientia prorsus prodeas; tunc enim vtiliter audieris, si Deus mittens dicat, ipsum audite.

De solitudine & tentationibus Christi.

Accepto authentico missionis suæ testimonio Christus non statim vel Hierosolymam, vel ad aliam ciuitatem prædicaturus pergit, sed monente & impellente patris sui spiritu relicta ad Iordanem multitudine, pergit in solitudinem, vbi oratione, ieiunio, vigilijs fuga parat se tum ad missionis suæ munus exequendum, tum ad eas tentationes propulsandas quæ excelsas & honorificas functiones tanti officij solent debilitare, eneruare, impedire, inutiles reddere: pertinet ergo hoc Christi exemplum ad eam dispositionem quam necesse est esse in eo, cui commissum est munus aliorum salutis & perfectionis procurandæ si sui etiam curam habere velit.

MEDITATIO III.

De tentationibus Christi
Math. 3. & 4.

Primum punctum. Post baptismum secessit in desertum Christus & ibi per dies. 40. & totidem noctes ieiunauit.

Secundum punctum. Ter ab inimico tentatus est. Accedens tentator dixit. Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant; Mitte te deorsum; Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Tertium punctum. Angeli accesserunt & ministrabant ei.

Triahic sunt perpendenda.

Primum quod ei qui non solum suæ salutis & perfectionis curam habet, sed ad alios iuuandos à Deo vocatus est, solet ea imprimis tentatio infensa esse, quod cum adeo vilis sit alijs, curam maiorem corporis habere debeat, atque ita mortificationes consuetas prorsus omittit, quædam commoda quæritat, singularitates in victu, vestitu, habitatione amat, ab alijs vult laute & indulgenter tractari, sui curam haberi, omnia non tantum pro necessitate, sed etiam affatim sibi vltro suppeditari, timet quæcumque dura & corpori aspera apparent, prætextu vt dixi boni zeli, quasi ad maiorem Dei gloriam pertineat; contra hanc illusionem Christus iam hominum doctor à patre palam datus, impellente spiritu sancto, relicto mundo in solitudinem locum asperum & aëris iniurijs

patientem, ad ieiunia, ad vigilijs, ad humi cubationes contendit vt intelligamus non tantum pristinas penitentias ei qui alios docurus est non esse omittendas, sed potius augendas, & castigandum corpus, atque in seruitutem redigendum, ne forte cum alijs prædicauerit, ipse reprobus efficiatur. Quamquam enim discretionem magna vtendum sit, tamen quantum in ipso est, etsi Deus id permittat, ei potius inclinandum est ad ea quæ incommoda sunt, & carni molestiora, in quibus exercitijs dum vacabit, instabit semper Dæmon, vt & oblata ab externis corporis commoda admittat, vel vt pro suo veluti iure à Deo aut hominibus inordinate quærat; Dicet enim si Filius Dei es dic, vt lapides isti panes fiant, hæc enim Filio Dei, hæc concionatori debentur, iam palam renuntiatus es Dei Filius, tale accepisti munus, cur ergo id non tibi curabis. Cui suggestioni responderi debet, id quod Christus Dominus: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei, nimirum vitam illam suam Domino Deo suo cui seruit curæ esse, illius proinde prouidentia se credere, qui insuauibus, vilibus, mali succi, imo venenatis cibus, imo sine vlllo cibo, si quando ei placeat, potest vitam nostram viresque ad suum obsequium idoneas conseruare, sibi proinde nihil curandum esse, sed nihil etiam sibi à Deo, vel à quoquam deberi, certum quandiu ita volet Deus, in eo rigore perseuerare posse Deum, quando opus erit necessaria, imo commoda ad victum siue miraculo, siue inordinata cura suppeditare, si enim vllus homo licet maxime vilis & despiciabilis non in solo pane viuit, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, quomodo Deus non habebit curam filij sui siue ministri.

Secundum est quod altera tentatio quæ eum inuadit, qui alios iuuare parat, est vanitatis & præsumptionis; Nam vbi primum tantum munus accepit, si sibi non caueat statim prosilit ad quiduis audendum & maiora persape suis viribus, non solum inutiliter, sed etiam periculose aggreditur, & licet vere à Deo destinatus sit ad externas functiones, & si expectet seque applicari sinat, utilis sit futurus, tamen si se præcipitet, si Deus solum ad Catechizandum vel aliud simile munus deputet, ipse concionari volet, sibi nocebit plurimum, & Dei gloriæ, ergo quamuis Christus iam esset proclamatus mundi doctor, & merito ad docendum exire potuisset, diuinus tamen spiritus vt nobis exemplo esset in solitudinem prius illum abdidit, vt illo intervallo quasi doceremur, quomodo accepta autoritate temperatè, & non studio vanitatis vtendum sit. Contra vero malus spiritus abditum in solitudine Christum rapit, & non tantum eum impellit, vt eat Hierosolymam, sed per aërem deferat in sublime pinaculum templi, vt ab omnibus cerneretur, & coram populo se præcipitaret, eoque miraculo vanam populi gloriam capteret: verum vt notat alicubi Sanctus Thomas,

tamus & solidiora virtutum præsidia compa- A alios adiuuandos applicarunt se, quasijs non
remus. geant, sensim ea instrumenta parui fa-
ciunt, cum tamen ipsi eo tempore maxime
egeant.

Nam quamquam in priuata nostra vita si
eius perfectionem consequi possimus, magnæ
planè virtutes requiruntur, ex tamen satis ro-
bustæ esse non solent vita pro mixta, vt pro-
ximi salutem ad Dei gloriam procuremus, tum
ob innumera pericula, quæ vitam illam cir-
cumdant, tum ob tam arduj negotij difficul-
tates quæ maioris sanctitatis vim requirunt.
Excellens enim omnino debet esse humilitas
quæ functiones adeo excelsas & honorificas,
diuina etiam opera conuersionis aliorum, imo
& nonnunquam miracula sine periculo & cum
proximi adificatione fulciat. Obedientia pla-
ne admirabilis quæ in tam magnis rebus ge-
rendis in tanta sapientia, prudentia, expe-
riencia, auctoritate nihil suæ voluntati, B
nihil proprio iudicio tribuat, sed sese alteri
prorsus committat, atque ita de alijs vir-
tutibus. Merito ergo Christus Dominus ad
tantam procuracionem nouo se modo com-
parat.

MEDITATIO II.

De Baptismo Christi Math. 2.

Primum punctum. Matri valedicensè Na-
zareth, ad Iordanis flumen se contulit, vbi
tunc Ioannes Baptizabat.

Secundum punctum. Baptizatus est à Ioanne
excusante se primum de indignitate, sed com-
pulsio his verbis, sine modo, sic enim decet nos
implere omnem iustitiam.

Tertium punctum. Descendit spiritus
sanctus super eum, & vox de celo sic attestans
(hic est filius meus dilectus in quo mihi
complacui.)

Perpendenda hinc tria.

Primum est quod etsi Christus Dominus vt
pote omnis puritatis & sanctitatis fons &
veri Baptismi institutor nullo modo hominis
Baptismo, quod ad excitandam duntaxat in
pectoribus contritionem valebat, indigeret,
tamen voluit eo Baptizari, vt significaret
eum qui aliorum saluti vacare cupit, ita per-
fectæ puritatis debere esse amantem vt nul-
lum plane eius augendæ medium omittat,
quantumuis se egere minime putet: sunt enim
qui in priuata vita diligentes esse solent in
visitandis puritatis instrumentis, examine,
confessione, pœnitentijs; verum postquam ad

Secundum est quod voluerit Christus à Ioan-
ne baptizari, idque duabus de causis. Primo vt
exemplum profundæ suæ humilitatis, quæ se
inferioribus in re tanta, nimirum ad virtu-
tem & sanctitatem pertinente, quasi S. Ioannes
eo sanctior esset, subiecit, nobis ab initio
suæ conuersationis ederet; sic enim erant ho-
mines conciliandi, sic Deus hac veluti arte &
machina aduocandus, & ad operandam alio-
rum salutem & perfectionem applicandus. Se-
cundo expediebat eum Ioannis Baptismum,
& vitæ institutum ac missionem etiam ipso
facto probare, vt omnes intelligerent nulla
in re à se mutuo, Christum & Ioannem dissen-
tire, atque ita tanta doctrinæ & institutorum
conspiratione Christique approbatione Ioan-
nis vita ac missio atque testimonium de ipso
Christo reddetur efficacius. Ita certe opor-
tet si Iesum sequeris & omnibus alijs in Ec-
clesia ex Dei missione laborantibus cedere at-
que subijci, & omnium labores & instituta
approbare, imo etiam exemplo tuo promoue-
re; Nec enim egebat Ioanne Christus, at tu
omnium & consilio & auxilio indiges, præci-
pue vero prælatorum & sanctorum virorum,
quales sunt alij religiosi.

Tertium est quod Christus tum Baptismo
ipso, tum oratione quam in baptismo & sta-
tim post illum fudit, dedit patri suo occa-
sionem, tum voluntatem suam circa nego-
tium salutis humanæ procurandum signifi-
candi, tum palam missionem eius approban-
di, cum dixit. Hic est filius meus dilectus
in quo mihi bene complacui, ipsum audite.
Non egebat quidem Christus Dominus hac
sensibili missione, verum quoniam ad promul-
gandam hominibus legem gratiæ missus erat à
patre, conueniebat certe authenticum eius
missionis testimonium hominibus ipsis à patre
dari. Quare Sanctus Ioannes tantæ rei testis
huius Christi missionis sæpe apud scribas &
Pharisæos mentionem fecit. Sunt expen-
denda hæc Dei mittentis verba; vt & ad
Christum audiendum exciteris & intelligas,
si Dei negotium agere inter homines velis,
opus esse tum vt interno Dei testimonio tibi
dicatur, quod sis Filius Dei, tum vt etiam à
Dei vicario tuo superiore rite mittaris, &
ab obedientia prorsus prodeas; tunc enim
utiliter audieris, si Deus mittens dicat, ipsum
audite.

De solitudine & tentationibus Christi.

Accepto authentico missionis suæ testimonio Christus non statim vel Hierosolymam, vel ad aliam ciuitatem prædicaturus pergit, sed monente & impellente patris sui spiritu relicta ad Iordanem multitudine, pergit in solitudinem, vbi oratione, ieiunio, vigilijs fuga parat se tum ad missionis suæ munus exequendum, tum ad eas tentationes propulsandas quæ excelsas & honorificas functiones tanti officij solent debilitare, eneruare, impedire, inutiles reddere: pertinet ergo hoc Christi exemplum ad eam dispositionem quam necesse est esse in eo, cui commissum est munus aliorum salutis & perfectionis procurandæ si sui etiam curam habere velit.

MEDITATIO III.

*De tentationibus Christi
Math. 3. & 4.*

Primum punctum. Post baptismum secessit in desertum Christus & ibi per dies. 40. & totidem noctes ieiunauit.

Secundum punctum. Ter ab inimico tentatus est. Accedens tentator dixit. Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant; Mitte te deorsum; Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Tertium punctum. Angeli accesserunt & ministrabant ei.

Triahic sunt perpendenda.

Primum quod ei qui non solum suæ salutis & perfectionis curam habet, sed ad alios iuandos à Deo vocatus est, solet ea imprimis tentatio infensa esse, quod cum adeo vilis sit alijs, curam maiorem corporis habere debeat, atque ita mortificationes consuetas prorsus omittit, quædam commoda quarrit, singularitates in victu, vestitu, habitatione amat, ab alijs vult laute & indulgenter tractari, sui curam haberi, omnia non tantum pro necessitate, sed etiam affatim sibi vltro suppeditari, timet quæcumque dura & corpori aspera apparent, prætextu ut dixi boni zeli, quasi ad maiorem Dei gloriam pertineat; contra hanc illusionem Christus iam hominum doctor à patre palam datus, impellente spiritu sancto, relicto mundo in solitudinem locum asperum & aëris iniurijs

patientem, ad ieiunia, ad vigilijs, ad humi cubationes contendit ut intelligamus non tantum pristinas pœnitentias ei qui alios docturus est non esse omittendas, sed potius augendas, & castigandum corpus, atque in seruitutem redigendum, ne forte cum alijs prædicauerit, ipse reprobis efficiatur. Quamquam enim discretionem magna vtendum sit, tamen quantum in ipso est, etsi Deus id permittat, ei potius inclinandum est ad ea quæ incommoda sunt, & carni molestiora, in quibus exercitijs dum vacabit, instabit semper Dæmon, ut & oblata ab externis corporis commoda admittat, vel ut pro suo veluti iure à Deo aut hominibus inordinate quarat; Dicit enim si Filius Dei es dic, ut lapides isti panes fiant, hæc enim Filio Dei, hæc concionatori debentur, iam palam renuntiatus es Dei Filius, tale accepisti munus, cur ergo id non tibi curabis. Cui suggestioni responderi debet, id quod Christus Dominus. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei, nimirum vitam illam suam Domino Deo suo cui seruit curæ esse, illius proinde prouidentia se credere, qui insuauibus, vilibus, mali succi, imo venenatis cibis, imo sine vlllo cibo, si quando ei placeat, potest vitam nostram viresque ad suum obsequium idoneas conseruare, sibi proinde nihil curandum esse, sed nihil etiam sibi à Deo, vel à quoquam deberi, certum quandiu ita volet Deus, in eo rigore perseuerare posse Deum, quando opus erit necessaria, imo commoda ad victum siue miraculo, siue inordinaria cura suppeditare, si enim vllus homo licet maxime vilis & despicibilis non in solo pane viuit, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, quomodo Deus non habebit curam filij sui siue ministri.

Secundum est quod altera tentatio quæ eum inuadit, qui alios iuare parat, est vanitatis & præsumptionis; Nam vbi primum tantum munus accepit, si sibi non caueat statim profilit ad quiduis audendum & maiora persæpe suis viribus, non solum inutiliter, sed etiam periculose aggreditur, & licet vere à Deo destinatus sit ad externas functiones, & si expectet seque applicari sinat, utilis sit futurus, tamen si se præcipitet, si Deus solum ad Catechizandum vel aliud simile inuoluit deputet, ipse concionari volet, sibi nocebit plurimum, & Dei gloriæ, ergo quamuis Christus iam esset proclamatus mundi doctor, & merito ad docendum exire potuisset, diuinitus tamen spiritus ut nobis exemplo esset in solitudinem prius illum abdidit, ut illo intervallo quasi doceremur, quomodo accepta autoritate temperatè, & non studio vanitatis vtendum sit. Contra vero malus spiritus abditum in solitudine Christum rapit, & non tantum eum impellit, ut eat Hierosolymam, sed per aërem defert in sublime pinaculum templi, ut ab omnibus cerneretur, & coram populo se præcipitaret, eoque miraculo vanam populi gloriam captaret: verum ut notat alicubi Sanctus Thomas,

& Chrysostomus cum Dæmon putaret Christum, quem coram populo per aëra ferebat à populo videri, ipse Christus suæ solitudinis amans inuisibilem se fecit, ita sane vanitatis spiritus suadet aliquando sine vlla consideratione, studio potius propriæ æstimationis quam Dei gloriæ ad conuersationem cum proximo progredi, imo ad maiora viribus conuolare, & sine vlla prudentia & discretionem cum magno periculo & iactura gloriæ Dei & salutis nostræ, ex pulpito præcipitare aliquas conciones: vtendum ergo Christi exemplo, & primo quidem spiritus sancti, & obedientiæ motus expectandus & tempus probationis nostræ atque solitudini nostræ deputatum, tribuendum: mirum sane est quod de Christo dicatur, hic est filius meus ipsum audite & tamen mittatur in solitudinem, nam quomodo in solitudine audietur? verum tribuendum ei fuit tempus à Deo destinatum, deinde ad humiliores potius functiones veniendum, quales sunt doctrinam Christianam tradere pueris & rudibus, visitare Xenodochia, audire confessiones pauperum, quæ scimus à B. P. N. commendata omnibus, quos primum aliquò mittebat: sic enim vbique societas incoepit; deinde quando Deo placebit ad altiores functiones vocare, obediamus quidem, quantum ex nobis est timide, generosè tamen confisi in ijs viribus, quas diuina prouidentia concedet, hoc qui facit non tentat Deum, nam solus superbus est qui tentat Deum.

Tertium est quod tertia tentatio quæ solet aggredi eum qui proximo vacare parat, est ambitionis & auaritiæ. Nam Euangelicæ functiones magnam ad comparandas diuitias & mundanos honores opportunitatem præbere possunt. Quare Christus Dominus vbi primum mundi factus est doctor relictâ multitudine, quæ à Sancto Ioanne audierat eum esse Messiam, sicut postea, ne Rex fieret, fugit in solitudinem, vbi in summa rerum omnium inopia, sine lecto, sine lecto, sine cibo, sine vlla societate 40. diebus mansit, donec elapso populo suauiter mundo sese manifestaret, & quidem illa sua fuga exemplo Christus fuit omnibus honores omnes mundanos fugiendi quantum in ipsis est; contra vero Dæmon assumpsit eum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eius, & ait. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me: sic enim nonnunquam in nostra solitudine & fuga, nos in superbæ curiositatis montem defert, & carnalibus oculis mendacem honorum mundi gloriam offert, suadetque intueri à longe, quid deinceps facturi simus, ad quæ officia peruenturi, imo aliquando sinistras quasdam vias demonstrat, quibus domesticorum, superiorum, externorum gratiam & æstimationem aucupari possimus, vt ad tale, vel tale officium tandem perueniamus; sed quod Christus vade, inquit, Sathana: scriptum est enim Dominum tuum adorabis, & illi soli seruias; eodem plane modo nos conuenit huic tentationi repugnare & quidquid de futuris nostris occupationibus & officijs vel à

A Dæmone, vel à quoquam alio suggeritur, illud generoso animo repellere, nosque diuinæ prouidentiae committere, id solum nobis proponentes, vt Deo soli non nobis, non nostræ gloriæ, non commodis, non mundo seruiamus & placeamus, certi plane nihil in tota vita aliud querere, quam quod ipse volet, siue nos in abiectis officijs perpetuo retineat, siue ad alia vocet, in quibus etiam aliud nihil quam illi perfectius seruire, pluraque pro eo pati semper desideremus.

Merito Christo Domino sui & Dæmonis victori Dei prouidentia cibos mittit per Angelos qui & illi ministrant, atque eum honorant, sic etiam solet eadem strenuis operariis, & nihil nisi bonum gloriæ eius querentibus prouidere cibum in tempore, & eorum auctoritatem apud homines tueri, aut saltem Angelis ipsis gloriosos & honorabiles efficere.

Has potro tentationes (quas Christus in solitudine ita expresse passus est vt nos melius erudiret) toto vitæ tempore, nisi se initio perfecte vicerint, pati solent ij qui in proximorum salutem incumbunt, adeo vt necesse sit illis solitudinem sæpe petere, atque ad Christi arma, orationem, ieiunium, mortificationes confugere.

De vocatione Apostolorum.

Hisigitur comparatis Christus Dominus ad opus sibi à patre impositum aggreditur: sicut autem potuisset sine vlla cunctatione & externa hac præparatione ad mundum docendum accedere, ita solus tantum negotium peragere poterat, verum quia verus homo erat, & humano modo sese in omnibus gerebat, ordinariæ Dei prouidentiae se submisit, qua solet Deus non simul omnia, non vi & imperio, sed pedetentim & suauiter modisque ordinariis perficere, atque adeo homines per homines iuuare. Itaque inter eos omnes, quos cælesti doctrina imbuat, elegit 12. quos sibi peculiare tanti operis socios, & in paternæ gloriæ procurationis successores esse voluit.

MEDITATIO III.

De vocatione Apostolorum.

Primum punctum: videntur sancti Petrus, & Andreas fuisse ter vocati, primum ad solam quamdam Christi notitiam Ioan. 1. Deinde ad sequelam solum temporaneam, cum animo reuertendi ad piscationem.

Secundum punctum: vocauit filios Zebedæi Matth. 4. & Philippum Ioan. 1. & Matthæum Math. 9.

Tertium punctum. vocati sunt reliqui licet de quorundam vocatione & de ordine vocationum expresse mentio non fiat in Evangelio.

Tria hic perpendenda.

Primum est ad quid eos elegit, nempe ut sibi socios assiduos haberet suo semper lateri adherentes, suos familiares & domesticos quibus cum sua secreta communicaret, quorum curam haberet peculiarem, quos præ cæteris omnibus erudiret, & vitæ suæ sanctitate imbueret, atque ita ad patris sui gloriam in mundo publicandâ à sinu mitteret, nam tanti negotij pro quo venerat eos fecit socios & participes, ut non iam vel tolerandæ vitæ, vel pecunijs aut honoribus adipiscendis vacarent, non terreni alicuius regis obsequijs seruirent, sed in vna Dei gloria amplificanda, & animarum salute & perfectione Deo ipsi & Christo cooperatores, quæ certè suprema est dignitas, & excellentissima rationalis creaturæ occupatio. Posuit igitur, inquit Apostolus 2. ad Corinth. 5. in nobis verbum reconciliationis, pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos.

Secundum est quales erant Apostoli quos Christus elegit; nam relictis nobilibus, potentibus, doctis, pharisæis & scribis qui sanctitate videbantur eminere, elegit 12. pauperes, rudes, indoctos, vili opificio vitam tolerantes, hominibus despectos, non solum quia Christus humilis humilium societate & simplicitate gaudebat, sed quia hæc eorum humilitas maxime erat necessaria tanto muneri, ne ad excelsa adeo opera vocati superbirent, & suam electionem vel opera tribuerent suæ nobilitati; diuitijs, doctrinæ sanctitati, sed potius de se nihil præsumerent. Quare si quos diuites & doctos vocavit, ij erant magni peccatores. Præterea erant assueti laboribus quos in Evangelij prædicatione tolerare necesse erat. Tertio denique elegit illos 12. qui prius quando illos vocauerat, fuerant valde obediētes, & vocati à Christo magna cum proprii iudicii & voluntatis, & amoris proprii, vel creaturarum aliarum abnegatione, non obijcētes domesticas curas, & negotia vel parentes, nihil excusantes, nihil tergiversantes, sed Christi vocatione confisi, exciso omni alio amore alacriter, prompte, sine ulla dilatione omnibus prout erant relictis continuo secuti erant eum. Talem te esse oportet si te Deus ad tantum munus elegit. Et si enim aliquando doctos nobiles eligat, tamen vel sunt humiles, & laborum tolerantes, & valde obediētes ut viles & apti ad tantum officium esse possint. Nihil enim ita aduersatur gloriæ Dei procuratori, quam nimium de se præsumere in se confidere, sese æstimare præcipue in spiritualibus functionibus, quarum efficacia à Deo solo in cuius manu sunt corda, dependet. Gloriam, ait, meam alteri non dabo. Ideo quæ stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut

A confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, & non gloriatur omnis caro in conspectu eius, sed ut scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur. Pari modo elegit David contra Goliath 1. Reg. c. 17. ut sciat (inquit) omnis terra quia est Deus in Israël, & nouerit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus, ipsius enim est bellum, & paucos Gedeonis milites. Iud. 5. Ne gloriatur, inquit, contra me Israël, & dicat viribus meis liberatus sum.

Tertium est quomodo eos elegerit: nam post traductam in continua oratione totam noctem, mane vocatis ad se discipulis plenus diuino lumine & incensus gloriæ diuinæ, & patris voluntatis adimplendæ desiderio connectis in eos oculis exijs elegit quos voluit, quos æterno patris sui decreto sibi socios esse destinatos intellexit: dubium non est quin Christus Dominus in ea oratione non pro solis Apostolis deprecatus sit, sed pro ijs omnibus, qui ad idem munus adsciti sunt, & in posterum adsciscuntur in Ecclesia. Nam habebat omnia tempora, omnesque homines coram se, & pro patris sui gloria, & voluntate, te etiam cum cæteris ad hanc viuendi formam tunc deputauit, cum nihil adhuc effes. Vide ergo ne tanto in te Dei amore, & Christi Domini electione ac dignatione indignus & ingratus existas. Agnosce etiam quod cum de te omnino diffidere debeas, necesse plane est, ut valde confidas in Deo & Christo. Nam ad res tantas agendas Dei potentia, sapientia, bonitas tecum est, omne Christi meritum, & gratia electionis & vocationis tuæ, tibi deesse non potest, fiduciam, inquit B. Paulus 2. ad Corinth. 1. talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes sumus cogitare aliquid de nobis, quasi ex nobis, sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti.

MEDITATIO V.

De octo beatitudinibus.

Sic igitur electos Apostolos Dominus ad finem tam arduum antequam eos mitteret singulari studio perfectionis Apostolicæ summam eos bonus magister edocuit, ut eam suo pariter exemplo & verbo alijs traderent. Hæc summa continetur in sermone Domini in monte habito, præcipue vero in octo Beatitudinibus quæ sunt veluti 8. principia vitæ Apostolicæ.

*De sermone Domini in monte
habito Math. 5.*

Primum. Ad dilectos suos discipulos octo Christus beatitudinis genera exposuit. Beati pauperes spiritu, mites, qui lugent, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, misericordes, mundo corde, pacifici, qui persecutionem patiuntur.

Secundo Eos hortatur ut acceptis donis seu talentis utantur recte: sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in coelis est.

Tert. Ostendit se non soluere legem, sed adimplere explicatis preceptis de vitando homicidio, furto, fornicatione, periurio, & de diligendis perpetuo inimicis. Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos.

Primum præludium erit ponere sibi ante oculos Christum vitæ eius perfectionem significantem verbis & modo dicendi efficacissimis, & zelo Apostolorum animis imprimere conantem intime perfectionis Evangelicæ summam, & audire patris æterni vocem in alio monte mihi dicentem. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

Secundum præludium. A Deo petere gratiam ut ita aures cordis mei aperire queam, ut Christi tanti legislatoris, tanti magistri verba altissime menti meæ impressa defigantur.

Primum punctum. De prima beatitudine: beati pauperes, & humiles spiritu. Paupertas hæc consistit primo in perfecta rerum omnium renunciatione, & abdicatione omnis affectus circa temporalia. Secundo in reali etiam expoliatione, & omnium abiectione propter Christum. Tertio in tolerantia cum quid nobis deest, circa victum, vestitum, quod vel ad decentiam vel ad commoditatem, vel etiam ad necessitatem Deo aliquando ita permittente spectat. Humilitas vero consistit in vili sui æstimatione in honorum & gloriæ reiectione propter Deum in contemptu sui admittendo. Perpende etiam hic & in sequentibus Beatos dici non qui vnum tantum actum earum virtutum fecerunt, sed qui pauperes spiritu sunt, & mites spiritu &c. adeo ut ex certa electione & habitu tales sint.

Secundum punctum, beati mites qui primo impetum iræ tum externum tum internum comprimunt. Secundo omnes contentiones vitant, & alijs facile cedunt, omnibusque sese affabiles & faciles præbent, non alios mordent, non rident, non reprehendunt, vel si ex officio id agant, non ideo inflantur, non imperiose, non turbulenter id faciunt. Tertio contempti ferunt æquo animo, & obliuiscuntur iniuriarum, tantumque abest ut læsi par referant, ut etiam parati sint offerre alteram maxillam. Quarto

A non vno in loco aut tempore, non tantum erga superiores & æquales, sed erga omnes illam mansuetudinem præstant.

Tertium punctum, Beati qui lugent primo peccata sua & miseras, item aliorum. Secundo qui carnem suam mortificant & crucifigunt, ac proinde leuitates omnes, lusus, iocumque & risus indecentes errorem reputant, & deceptionem quæ multis sæpe illudit.

Quartum punctum. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, qui reputant cibum suum esse facere Dei voluntatem, & superiorum, propria plane renuntiando, leges & regulas obseruare, & tam alijs quam sibi quod iustum est rependunt magna auiditate; licet aliquando id amarum videatur. Secundo suam toto corde perfectionem desiderant & ea exercitia quibus conseruatur Dei amor, quæ vera est iustitia non secus atque famelici, & sitibundi cibum & potum appetunt. Tertio eandem eodem modo proximo optant & procurant.

Quintum punctum. Beati misericordes qui nimirum miseras proximi quasuis siue temporales siue spirituales, aut circa famam & honorem intelligentes extincta omni inuidia. Primo quidem illis ex animo & sincere compatiuntur & alienas miseras non secus atque suas sentire assuescunt. Secundo, etiam eosdem iuant & omni ope subleuant quantum possunt, non verbo tantum, sed re ipsa saltem Deum pro illis orando siue illi sint amici, siue extranei, siue etiam inimici benedicentes maledicentibus, & benefacientes afficientibus, ut sint perfecti & misericordes sicut pater cælestis.

C Sextum punct. Beati mundo corde, qui primo non à mortali tantum culpa, sed à veniali etiam, quantum possunt purum seruant, sic ut quemadmodum oculi ne minimum puluerem, ita eorum cor ne minimum peccatum, præcipue fornicationis ferat. Secundo. Et præterea illud ipsum purum, & sanctum desiderijs Deo seruiendi & placendi in tota simplicitate ornant. Tertio denique hanc munditiam & simplicitatem non tantum cum Deo conuersando, sed etiam cum hominibus, sine vlla simplicitate retinent.

D Septimum punct. Beati pacifici, qui primo seiplos pacificant carnem spiritui, passiones rationi, animam Deo subicientes. Secundo, cum omnibus quantum in ipsis est pacem habent ipsi & ut inter se alij reconcilientur summa diligentia & Zelo procurant. Tertio, qui animas à Deo alienas cum eo reconciliare toto animo conantur, ut omnibus Deo subiectis ea pax vigeat, quam Christus verè Rex pacificus in mundum intulit.

Octauum punct. Quia in horum omnium executione, & pro conseruatione harum virtutum multa ordinarie sunt ferenda ab amicis, ab inimicis, à mundo, à Dæmone, & magnæ contradictiones sustinendæ, ideo concludit quod Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

Colloquium pro affectu.

Pater, Ave.

Ad considerationem de tribus modis humilitatis.

Quis sanctitatis & perfectionis gradus vitæ Apostolicæ sit proprius.

Est ergo propria sanctitas non solum Deo gloriæ, sed etiam proximo utilitati ad cuius salutem & perfectionem medium est præcipuum: verum cum varij sint perfectionis gradus, iam est dispiciendum, quis ille sit qui vitæ Apostolicæ magis conveniat, ut intelligamus quo aspirare debeamus. Proponitur in consideratione de tribus modis humilitatis. Licet enim humilitas non sit formaliter perfectio, est tamen ei ita connexa, ut ijdem in perfectione gradus inveniuntur, qui in humilitate designantur. Sicut dicebamus supra de mortificatione & propriæ amoris abnegatione: potest vero hæc meditatio peti ex libello præmissis præludijs quæ hic sequuntur, quia tamen breviora sunt ea puncta quæ in libello extant, non erit inutile ut melius penetrari possint, quæ hic subiiciuntur & puncta percurrere.

Primus humilitatis modus hic est ad salutem necessarius ut me penitus subdam diuinæ legi observandæ, ut ne quidem mundi totius oblato dominio, vel extremo vitæ discrimine obiecto, transgrediar ex deliberato mandatum ullum diuinum aut humanum, quod quidem peccati mortalis vinculo nos obliget.

Secundus est maioris perfectionis ut fixo animo ad diuitias, paupertatem, honorem, ignominiam, brevitatem vitæ & longitudinem æque sim propensus, ubi æqualis est diuinæ laudis & meæ salutis occasio, ut nulla vel humanæ cuiuscunque felicitatis, vel propriæ mortis conditione proposita adducar vnquam ut culpam licet venialem tantum, decernam admittere.

Tertius est modus humilitatis absolutissimæ, ut priores duos iam adeptus etiam si nullo superaddito laus Dei par foret ad maiorem tamen imitationem Christi, eligam potius cum eo paupere, spreto & illuso pauperiem, contemptum, & insipientiæ titulum amplecti, quam opes honores, & sapientiæ æstimationem. Porro ad gradum hunc humilitatis attingendum magnum affert compendium triplicis colloquij præcedentis de vexillis vsus per quod suppliciter poscimus (si placeat diuinæ benignitati) ad talem perducere electionem, siue maior siue æqualis obsequij mei erga Deum & gloriæ diuinæ prouentus sublit.

MEDITATIO VI.

Primum præludium stare cum discipulis, & audire Christum eis dicentem. Discite à me quia mitis sum & humilis corde.

Secundum præludium, ut à tanto magistro discere possim non intelligentia tantum, sed imitatione, quæ sit illa cordis humilitas, quam me docere voluit.

Primus modus humilitatis ut ita me subdam diuinæ legi & voluntati, ut malim etiam mori quam mortaliter peccare, circa quem expende.

Primo. Quam sit rationi consentaneum ut homo vile mancipium & misella creatura Domini & Creatoris sui & Regis regum æternæ, purissimæ, immaculatæ legi, & sanctissimæ voluntati, à qua velit, nolit, necessario pendet, voluntarie & libere se subiiciat, voluntatem suam, regulam nimirum plumbeam & erroris plenam prorsus submittat eius voluntati, & omnia ei sua bona externa, & vitam ipsam postponat, nihilque præ illa magnificat, si enim reges terræ leges suas seruari volunt, cur non ipse?

Secundo. Cogita id esse hominibus valde utile: Primo enim sic debitum ordinem seruant Deo se subdendo. Deum time & mandata eius serua: hoc est enim omnis homo, ait sap. Secundo pace & quiete fruuntur; seruantes enim legem ab ea seruantur, nam quis restitit ei & pacem habuit? Subtraxit se superbus Angelus, & primus homo, & in quæ mala pœnasque inciderunt, ut & alii qui eos sequuti sint. Tertio Hæc humilis subiectio Dei amicitiam conciliat, & conseruat quæ diuinæ consortem naturæ hominem efficit, & innumeris eum bonis implet.

Tertio. Cogita quomodo Christus Dominus sese legi patris subiecit, nam cum Adamus eam postposuerit vxorij blanditijs, proprio commodo, & excellentiæ Christus Dominus ut nos exemplo suo doceret quanti sit facienda, amplexus est paupertatem, labores, ignominiam, & omnia bona vitamque propriam patris legi & voluntati postposuit, humiliavitque semetipsū vsque ad mortem, mortem autem crucis, ut (inquit) cognoscat mundus, quod ego diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, ego facio, surgite eamus.

Quarto. Eodem modo sancti Martyres qui pro lege Dei certarunt vsque ad mortem quam omnibus mundi bonis & malis postposuerunt, nam in eorum certaminibus tantum id agebatur ut Dei legi & amicitie quæ offerebantur bona vel mala præponerent, audierant enim à Christo, qui non odit Patrem, & matrem &c. & meminerant illius S. Pauli. Quis nos separabit à charitate Christi?

Quinto. Alij pariter omnes sancti omnia ei posthabuerunt, ideo enim mundum fugerunt, bona omnia reliquerunt, abdiderunt sese in solitudines vitam traduxerunt cum summa cor-

poris mortificatione vide: Benedictos, Bernardos, Franciscos à carne sollicitatos contra legem Dei in niuibus glacie, & spinis se volutantes, & scies quomodo legem Dei & amicitiam pluris fecerint quam se.

Sexto. Perpende hunc humilitatis gradum esse ad salutem necessarium, nam qui amat animam suam plusquam me non est me dignus, ait Dominus; Et quid prodest homini si totum mundum lucretur &c. item si oculus tuus te scandalizat, erue eum & proice abs te: unde in eo consistunt ordinarii boni seculares, qui ordinarie altius non assurgunt, quia rei familiaris sollicitudo cor eorum diuidit, & affectus nonnulla terrenarum rerum cupiditate maculat, in eodem sunt religiosi omnes qui ideo mundum reliquerunt, ut occasiones fugerent Deum offendendi.

Age ergo Deo gratias quod singulari eius beneficio diuina perfusus luce mundum reliqueris, omninoque contempseris, ut te legi eius subiaceres, teque totum ei traderes.

Secundus modus ita me subdam diuinæ legi & voluntati, ut malim etiam mori quam venialiter peccare deliberate, ubi

Primo potes considerare quam sit rationi consentaneum ut ne in minima quidem re homo Dei & Creatoris sui ut Filius amantissimi Patris voluntatem violet, quæ pluris faciendâ est quam creaturæ omnes simul; cum enim in perfecta legis & voluntatis Dei adimplerione consistat eius gloria, & minimam eius gloriam iusta prudentique ponderatione quisque æstimet & præferat cuiusque bono creaturarum omnium, adeoque vitæ propriæ, certe iustissime pluris nobis faciendum est veniale peccatum quam vita etiam propria, ac proinde quam propria fama, honor, dignitas, quæ omnia minimæ Dei gloriæ cedere debent.

Secundo. Quantæ sint miseræ illorum, qui licet à mortalibus decernant cauere, tamen venialia parui pendent: nam non habent tantam conscientie pacem & tranquillitatem, cum semper vulpeculas & latrunculos domi foucant, non est cum Deo amicitia adeo secunda & quieta, quem & si ex corde expellere minime vellent, tamen ibi suis passionibus voluntarie illudendum committunt & conspurcandum: quare destituuntur ut plurimum particularis prouidentie Dei fructibus, carent illis consolationibus, illo lumine spirituali illo robore & fortitudine spiritus sæpe necessario ad resistendum temptationibus, quibus plerumque facilius cedunt, denique alijs ut plurimum malæ sunt ædificationi.

Tertio. Cogita sanctos omnes alienissimos fuisse ab ea laxitate vitæ.

Quarto. Perpende eorum qui ad hunc gradum peruenerunt, & in eo consistunt, duas condiciones. Prima est eos esse indifferentes ad bona & mala indifferentia, quod inde prouenit quia intentio & affectus illorum est purior, nec ullis creatis adhæret. Nam intendunt tantum Dei gloriam, ut formale obiectum omnium desideriorum: quare æqualiter sese habent, ubi illa æqualitas est, unde etiam fit ut non velint etsi de propria vita agatur, deliberate peccare venialiter, quia per peccatum veniale Dei gloria

A læditur. Secunda conditio est quod cum sint indifferentes, æque retinent voluntatem fruendi diuitijs, commodis corporis, & gloria, modò id possint sine læsione gloriæ Dei per peccatum veniale deliberatum, quod circa talia obiecta bonorum indifferentium nulla ratione volunt ex destinato admittere.

Verum non sunt adeo perfecti; licet enim maneat id firmum propositum, imo nunquam de facto peccent venialiter deliberatè, tamen in medijs diuitijs, commodis corporis, recreationibus, honoribus, quæ omnia libere admittunt cum suo illo proposito, difficile est admodum, primo quidem plurimos defectus veniales ex subreptione vitare in illis occasionibus, qui licet non sint deliberati, tamen omnem omnino animam maculant, & eam reddunt minus idoneam ad diuinos amplexus & puriorem amicitiam Dei. Secundo plerasque virtutes exercere quæ ab ijs occasionibus impediuntur, unde nec tanta in proximos hinc manat ædificatio.

Discute num gradum hunc attigeris, an non adhæreat cor tuum alicui bono creato; num ob gloriam, complacentiam vanam, mendax verbum, adulatorium, ridiculum.

Tertius modus humilitatis ut etsi Dei laus par foret, malit tamē nudus nudum sequi Christum eique omnino se conformare: ubi nota suppositionem B. P. Nostri Ignatii intelligi debere si id aliquando contingat, nam ubi est maior Christi imitatio, ibi est consequenter maior Dei gloria, unde quando est dubium, ubi est maior Dei gloria, in contemptu an in honore, tutius omnino est pro regula sequi Christi exemplum & crucem amplecti. Secundo potest etiam intelligi quando est par Dei gloria quoad peccatum, & ut ita dicam negatiue, quia non magis illa læditur veniali peccato quando diuitiæ & honor quærentur, quam si paupertas & ignominia affligeret: tunc enim perfectius est longè ad Christi crucem conuolare, quia est maior Dei gloria positue. Tertio. Etiam si vere sit par Dei laus utrimque, imò maior videatur, ut commodum aliqua & honorem admittamus, vel obedientia exigente, vel charitate, semper memores Christi crucis inter ipsos honores & commodum retineamus affectum sincerum imitationis Christi, & quantum ex parte nostra est reiiciamus bona hæc omnia, cum protestatione quod non vellemus ea acceptare, nisi esset euidenter maior Dei gloria. Sic poterimus & moderate uti ijs bonis, nec ab illis ladi, & proximo ædificationi esse nostra illa modestia & animi moderatione. Hic est spiritus Apostolicus nosse abundare, nosse & penuriam pati, & per bonam famam & infamiam vnius Dei gloriam procurare. Sic B. P. Ignatius licet vitam in societate communem, & proinde indifferentem, maiorem Dei gloriam semper intuendo, esse voluerit, tamen voluit omnes filios suos totis viribus concupiscere indui Christi insignijs.

Quartum punctum, Considerare quomodo qui ad Christum vocati sunt, omnes ad alteram horum trium modorum partem spectent; Nam qui in peccato mortali sunt, omnino ad vexillum spectant Diaboli, licet autem omnes qui in

his gradibus versantur, sint sub Christi vexillo, non tamen eodem modo?

Nam primi sub eo sunt potius ut conseruentur, quam ut perfectionem Euangelicam mundo persuadeant; experientia enim constat seculares nisi opere religiosorum & aliorum perfectorum iuventur & fulciantur, ut caro ossibus, ruere facile in mortalia & flaccescere, imo aliquando à fide cadere: similiter in religione qui tales sunt, ut sola mortalia vitare velint, nisi sustineantur aliorum exemplis, orationibus, sanctitate inficiunt, & languidiorem reddunt ipsam religionem; quare non sunt apti ut mittantur ad alios perficiendos.

At, qui in secundo gradu consistunt, licet sint valde Deo grati, & pretiosi tamen non adhuc omnem eam perfectionem habent, quam in ijs quos ad alios idonee & perfecte iuandos requirit; Nam facile illi gloriæ Dei prætextu quæ in vita communi & indifferente aliquando potest esse par aliquando etiam maior ut honores & quædam similia admittantur, solent sese decipere & plus æquo in id quod naturæ gratum vel coram hominibus honorificum est, inclinari, seque effundere non quidem ex proposito, sed errore aliquo & infirmitate; unde non ita bene ædificantur seculares nec in eo agendi modo relucet ea virtutis & gratiæ viva imago quæ hominum animos sola capit. Ad quod animaduertendum est Christi Domini vitam & perfectionem fuisse omni tempore motuum efficacissimum ad perfectionem: nam cum antea iaceret incognita, Christus Dominus eius in se exprimens imaginem (quæ in eo consistit ut præ Dei gloria & bono, bona omnia nostra contemnamus, nihil mali nec mortem quidem & eam ignominiosissimam fugiamus) eam nobis fecit pretiosam, adeo ut Regibus etiam & principibus sæculi postea gloriosum visum fuerit ad Dei gloriam, paupertatem, & extremam humilitatem sectari, quia Dei Filius id fecerit.

Illud etiam motuum modo vim suam exerit, ut nos ipsi experimur in nobis quibus dulce est contemni & despici, quia eo modo Christum imitamur; illud vero motuum solis in Evangelijs expressum, licet ab omnibus legi possit, non tamen ita practice intelligi: quæ causa est ut omnes viri docti non sint etiam perfecti. Ea de causa Dominus Deus initio Ecclesiæ suæ perfectionis ideam Apostolis suis expressit in quibus eorum successores eam legerent, & omni sæculo noua exemplaria misit, quæ mundo apparerent, & exhiberent in praxi illam ipsam perfectionis regulam quam scripto Euangelium tradit, quæ exemplaria quo sunt Christo magis conformia, eò efficacius, & illam perfectionem docent, & hominibus persuadent.

Quare illi proprie sub hoc Christi vexillo in Apostolico choro militant, qui ita Christum Dominum in vita communi sequuntur, ut semper sicut ipse in corde crucem gerant, quam cum opus est etiam in humeros tollunt, & sese affligunt, aut affligi alacriter patiuntur.

MEDITATIO VI.

De electione & præmonitione de ea.

Bene eligendi ratio in exercitijs spiritualibus à B. P. N. primum tradita, nostris propter singularem eius excellentiam, utilitatem, & summam necessitatem commendatissima & quam familiarissima esse debet; locum & usum habet non solum circa vitæ totius statum eligendi, sed etiam circa quamlibet rem & negotium siue spirituale siue temporale, de quo in utramque partem hæremus dubij; ea vero hoc loco uti perutiliter possumus ad eligendum illum perfectionis gradum in quo Deo seruire in nostro statu debemus; nam ea est humanæ voluntatis infirmitas, ut quamquam Ecclesiastici omnes, religiosi potissimum ad summam vitæ perfectionem aspirare pro conatu maximè deberent, plerique tamen sibi satis esse putent eum gradum etiam in religioso statu tenere qui ad salutem satis est; itaque modo à peccatis grauioribus abstinere ut Dei amicitiam conseruent, nihil admodum præterea curant; alij ad secundum gradum etiam aspirant nihil de tertio solliciti; denique nonnulli etiam ad tertium contendendum esse existimant, nec vero qui in primo & secundo sibi consistendū putant, carent rationibus quibus adducuntur ut credant sibi gradum illum potius cōuenire. Quare non sine fructu magnæ rationes hæ quæcumque demum sint coram Deo discutiendæ sunt, & instituenda serio deliberatio est, ut cognita Dei voluntate maiori constantiæ & alacritate voluntas nostra ad eum finem siue perfectionis gradum quem ita solidè elegerit, contendat. Nam primum ex gradu illo & mensura perfectionis quam sibi voluntas persequendam proponit, deinde vero ex modo quo eum gradum intendit, tota spiritualis ædificatio, praxisque perfectionis dependet.

Tres autem assignat B. P. N. & distinguit eligendi modos quos, tempora, vocat.

Primus est cum voluntas nostra tota quasi ardens & incensa tam euidenter & fortiter ad aliquid & sine vlla cunctatione ut ita dicam, rapitur, ut de diuina voluntate nihil omnino dubitet, ut accidit. B. Paulo.

Secundus est, cum interno consolationum, desideriorum, & diuersorum spirituum sensu ad aliquid impellitur.

Tertius. Cum per summam animi tranquillitatem, & considerato creationis & vocationis nostræ fine circa subiectam materiam deliberamus, & mentis discursu quærimus, quod nos maxime iuuat ad prædictum finem, adeo ut voluntas hunc ducem sequatur; licet autem in ipso exercitiorum cursu Deus nonnumquam varia lumina conferat & variis modis voluntatem afficiat, & moueat ad hunc vel illum perfectionis gradum complectendum, atque adeo primum & secundum tempus eligendi locum

hic habere posse videatur, tamen rarum est ut id sufficiat, atque ideo tertius electionis modus est magis ordinarius, minus scilicet errori obnoxius quod lumine utatur, eoque idcirco communiter utendum est confirmando desideria prius à Deo immissa. Id autem fiat hac methodo.

Electio.

Primum punctum, Erit proferre in medium tres illos perfectionis gradus siue tres Ecclesiasticorum, siue religiosorum modos aut ordines qui omnes sub Christi vexillo militant, adeoque salutis suae curam habent.

Primus eorum est qui ita praecepta omnibus Christianis communia & particularia ad quae ratione sui status obligantur, observant, ut ordinarie non peccet mortaliter nec damnabiliter viuant, quamvis pro humana infirmitate contingant nonnulla lapsus grauioris pericula.

Secundus eorum qui etiam venialia peccata ita vitant ut nullum velint deliberata voluntate committere, non tamen magnopere sunt solliciti ut se ab aliis teneantur, itaque nec aspirant ad supremam vitae puritatem & perfectionem, nec ab aliis sese abstrahunt, quibus vident se in defectus multos facile labi posse pro sua infirmitate licet nolint.

Tertius est eorum qui supremam perfectionem vere intendunt, ita ut ad puritatem vitae maximam aspirent, proponantque venialia etiam quae ex subreptione committi solent & numero & gravitate minori quantum poterunt vitare, & ad perfectam Christi imitationem totis viribus contendunt.

Secundum punctum. Erit attendere quem sibi finem creationis & vocationis suae ad hunc statum diuina voluntas proposuerit, & mihi ego proponere debeam, ut Electionis huius regulam nimirum meam & proximi salutem & perfectionem ad maiorem Dei gloriam: itaque me in aequilibrio collocabo, ut omnino statuam eum perfectionis gradum eligere qui me ad illum finem magis promouebit.

Tertium punctum petam à Deo ne mentis meae iudicium demonis arte aut amoris proprii blanditiis, aut pristinae consuetudinis odore, aut vi, aut difficultate, in fauorem naturae inflecti & voluntatem à maiore diuinæ gloriæ & perfectionis desiderio abduci permittat, sed dignetur me quo volet sua gratia, suo ductu, suo lumine deducere, dicamque cum Psalte. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Quartum punctum erit perpendere circa primum gradum, quænam mihi ad meum illum finem & maiorem Dei gloriam commoda evenient; quæ item incommoda & pericula si in eo subsistam, item quæ commoda & incommoda, seu pericula, si eo non contentus ulterius aspirem: erunt autem singula siue commoda, siue incommoda scripto notanda. His peractis circa primum gradum, idem præstabo circa se-

condum, & postea circa tertium.

Quintum punctum, conferam commoda cum commodis, incommoda cum incommodis, & mecum ratiocinabor in quo tandem gradu considerato meae vocationis & creationis sine exclusis aliis rationibus serio me constituere debeam. Quid Deus ipse à quo omnis bona electio procedit, his positis à me petat? quid ego alteri consiliu darem? quid vel in mortis articulo, vel coram Dei tribunali constitutus fecisse vellem? & iuxta hanc electionem concludam.

Sextum punctum ubi concludero illam statim Deo offeram petamque ut eam recipiat, firmet, stabiliat, ut voluntas ita generose & constanter ad illum perfectionis gradum contendat, ut nulla in posterum ratione ab ea dimoueri se patiatur.

B

Pater, Ave.

Ad exercitium de tribus hominum classibus.

Vbi certum aliquid de perfectionis gradu ad quem aspirare debemus constitutum est, non abs re erit considerare quam perfecta debeat esse intentio voluntatis siue desiderium ad eum perueniendi. Hoc autem ut intelligatur utilis erit consideratio de tribus hominum classibus. Nam hanc trium classium distinctionem efficit potissimum diuersitas intentionis. Quamquam enim quidam Apostolicæ vitae statum vocati sunt, omnes supremum hunc gradum perfectionis velut aptissimum & efficacissimum medium ad Dei gloriam maiorem, intendere ipsa sua professione videantur, re ipsa tamen plerumque nec vere nec serio intendunt, ea in re secularibus ipsis aliisque ad eum vitae statum non vocatis peiores, quod hi ex proposito in primo vel secundo gradu subsistunt, nec perfectionem illam Apostolicam profitentur, verum non eam propositi & desiderii perfectione quæ requiritur; Quod inde prouenit quod præter Dei gloriam & propriam perfectionem plurimis inordinatis affectibus abundant, quibus ipsa perfectionis gradus intentio cum magno plerumque periculo opprimitur. Erit autem valde utile in hac consideratione repeti memoriam earum inclinationum & imperfectionum habitualium quas in nobis notauimus, tum in prima hebdomada, tum in reliquo exercitiorum decursu; tres quatuorue præcipuasque puritatem & perfectionem desiderii perfectionis in nobis impediunt, & voluntatem retardant ne ad Apostolicam illam sanctitatem toto conatu aspiret, seponere, ut deinde si ita visum fuerit, iterum inter eas electio instituat, fiatque manifestum quid in nobis in diuinæ gloriæ procuratione cauendum magis esse videatur.

MEDITATIO VIII.

De tribus hominum Classibus.

Primum præludium fiat propositis vice historiarum tribus veluti Classibus seu differentiis, in quas videntur distribui homines vniuersi, quibus cura salutis suæ aut perfectionis aliqua esse videtur exemplo trium ægrotorum qui sanitatem exoptant, vel mercatorum qui 10. millia ducatorum Dei obsequio destinant, aut nobilium trium qui sui se principis obsequijs deuouerunt.

Secundum præludium, loci compositio in quo me videam stare coram Deo & sanctis cum affectu ei quàm maximè placendi.

Tertium præludium petere à Deo gratiam qua toto me affectu constituam in ea classe quæ ei est acceptissima.

Primum punctum. Prima classis optat quidem finem consequi intentum, sed media & adminicula non adhibet, nam qui in ea constitutus est æger, vult sanari, sed omnes omnino medicinas respuit. Mercator voluntatem, eam summam in Dei obsequium nummorum impendendi conseruat, sed nihil exequitur, nec eam attingit; Nobilis etsi paratus videtur ad sui principis honorem defendendum & propagandum, tamen re ipsa nihil agit, nec media querit, imo si bellum ingruat, mortis ac laborum metu se subducit &c. Hi certe finem quem sibi proposuisse videntur, non vere & efficaciter intendunt.

Secundum punctum. Secunda classis est eorum qui media quidem adhibent nonnulla, sed pro suo affectu sic secundus æger vult sanari & uti medicinis non quibuslibet quas medicus iudicaret & præscriberet, at solum delicatis pro suo gustu. Item mercator eam summam aggreditur impendere in Dei obsequium, sed in ea opera & ijs modis qui ipsi placent. Nobilis etiam honori principis sui seruit, sed modo sine suo periculo incommodoque id fiat. Hæc media isti eligunt non tam quia media sunt, quàm quia placent ex alio affectu, atque adeo non valde efficaciter finem illum intendunt, cum efficacia media ad illum refugiant.

Tertium punctum. Tertia classis est eorum qui ea omnia studiose querunt media & amplectuntur quæ quàm efficacissima sunt ad finem intentum. Sic Tertius æger omnia remedia quæ medicus præscribere volet, ignem etiam ac ferrum admittet; Mercator etiam totam eam summam simul à se abijcere, & in Dei gloriam impendere vna vice paratus est, si ad Dei obsequium requiratur, quod vnum spectat. Nobilis in vnum bonum gloriæ sui principis intendens oculos, eius solius affectu & desiderio occupatus, oblitus suorum sui que, in pericula sese in labores, famem, sitim &c. immitat magno animo. Atque ei soli vere & efficaciter finem illum intendere videntur. Circa has classes confi-

derabo in qua hætenus fuerim & in posterum debeam ad illud perfectionis meæ & proximorum finem prosequendum, qui mihi est propositus.

Electio.

Primum punctum. Erit proferre in medium illas radices vitiosas, ut deliberemus quam potissimum tota eo anno expugnare contrariæ virtutis studio velimus.

Secundum punctum. Attento fine societatis qui est perfectio propria & aliorum ad maiorem Dei gloriam in æquilibrio nos collocare; ita ut animo statuamus non potius vnam aggredi quam aliam, sed eam demum eligere quæ hic & nunc magis nos vrget, & à dicto fine auertit, impeditque in nobis magis perfectam illam Christi imitationem & gloriam.

Tertium punctum petam à Deo ne mentis meæ iudicium Dæmonis arte aut amoris proprii blanditijs aut pristinae consuetudinis odore, aut vi & difficultate in fauorem naturæ inflecti, & voluntatem à maiore diuinæ gloriæ & perfectionis desiderio abduci permittat, sed dignetur me quo volet sua gratia, suo ductu, suo lumine deducere dicamque cum Psalte. Doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu.

Quartum punctum. Incipiam discurrere circa singulas imperfectiones, ut notatis quæ mihi occurrent etiam scriptò. Hac methodo.

Imprimis primam, alijs tantisper dimissis totus aggrediar, perinde ac si sola mihi curæ esset, & nihil omnino de alijs cogitaturus essem, totus ergo intra bo in meipsum & quamdam veluti mei anatonem faciam, ut clare distincteque videam.

Primo. Effectus eius non quidem omnes, quos ex sua natura solet producere, sed quos de facto in me habet, in quorum notitiam veniam facile, si discutiam quid me faciat cogitare, loqui, omittere; Item quid delinquere contra Deum, superiores, æquales, meipsum, Item quomodo se admisceat omnibus meis actionibus, à prima diei hora ad extremam, quos omnes defectus distincte adhibito numero notabo.

Secundo. Perpendam imperfectionis illius vires in me, quam rem iuuabit videre primo. An iam pridem in me regnet. Secundo. An continuo regnauerit. Tertio. An vires eius creuerint. Quarto. An & quibus medijs usus sum & quo fructu. Quinto. In quibus occasionibus, locis, temporibus, & circa quas personas solet esse infestior. Sexto. Num me videntem & repugnantem aliquando abripiat, quæ omnia etiam notabo scriptò distincte.

Tertio. Considerabo pericula quæ inde mihi possunt euenire, attenta imprimis natura mea feruentiore, elatiore &c. Secundo. Ex affectibus & viribus eiusdem passionis. Tertio. Occasionibus quas habere potero in posterum vocatus ad varias functiones societatis; si enim

modo ita grassatur, quid erit postea? Quarto pericula hæc esse possunt, vel perdenda Dei gratiæ, salutis, aut vocationis, aut perfectionis nunquam consequenda, vel difficultatum perpetuarum cum superioribus & domesticis, aut denique impediendi fructum, quem Deus forte per me facere vellet ad aliorum salutem. His ita diligenter consideratis & notatis circa primam, veniendum erit ad secundam, & eodem modo ad tertiam, quas discutiam accurate ac si cum singulis tantum mihi esset negotium, unde licet occurrant mihi aliqui effectus secundæ vel tertiæ, quos iam repereram in prima, mihi tamen semper notandi sunt, cum non sit nouum eundem effectum à varijs causis pendere posse.

Quintum punctum. Hoc facto ratiocinabor mecum hanc meam internam faciem oculis externis contemplans, quænam sit macula tetrior. Primo conferendo effectus cum effectibus, vires cum viribus, pericula cum periculis. Secundo num effectus quique subscripti vere ab ea pendeant, & num directius, efficacius & immediatius effluant ab alia præsertim cum effectus à pluribus pendet. Tertio. Attendendo si vna radix etiamnum ab alia pullulet. Quarto denique omnibus consideratis accurate ponderabo quænam me magis à fine meo hætenus impediit, & in posterum plus videatur allatura negotij, & contra eius virtutis exercitium habiturum sit plus momenti ad serio proficiendum. In hac enim collatione & electione intuebor semper creationis & vocationis meæ finem Dei scilicet gloriam nullasque rationes, quæ eò non tendant, admittam, meque passim iuuabo 4. regulis à B. P. N. traditis. Prima vt cognoscam & intimo corde persentiscam bonam electionem Dei donum esse descendens à patre luminum. Secunda. Si me amicissimus aliquis super ea re consuleret, quid ei consilij darem. Tertia in mortis articulo quid me vellem egisse. Quarta iudicandus coram Dei tribunali quid in re & negotio præsentis fecisse vellem.

Sextum punctum vbi electionem iuxta prædicta concludero, eam statim offeram Deo, petamque vt eam recipiat, firmet, stabiliat, & ad exequendum suam me deinceps gratia adiuuet.

De Missis ad prædicandum Apostolis.

Vbi quæ ad propriæ perfectionis gradum intentionem & prosecutionem requiruntur, recte constituta sunt, sequitur vt ad aliorum salutem & perfectionem promouendam accedamus, & concessa à Deo doctrinæ & sanctitatis media ad eum etiam finem adhibeamus, sic enim Christus Apostolos prius à se verbo & exemplo suo institutos misit, sic tamen vt voluerit semper eos ita propriæ perfectionis rationem habere, vt dum eam excolunt & ad augent pro occasionibus varijs quæ inter cu-

random aliorum salutem occurrunt, ea ipsa tanquam proprio modo ad aliorum ædificationem vtantur, vt patet ex Math. 10. vbi præclaris eos monitis ad eam missionem instruit, quæ quia ipsi bene seruauerunt, & Apostolicas functiones virtutibus sibi commendatis imbuerunt, ideo eorum missio admodum Dei gloriæ & proximorum saluti fuit, Christi vero instructiones Apostolis datæ pertinebant ad Zelum animarum, ad paupertatem spiritus, ad sui mortificationem & contemptum mundi, ad humilitatem, ad obedientiam & indifferentiam, ad orationis studium, ad confidentiam in Deo, & id genus virtutes quibus proprio amore eiccto Dei amor succederet, & purius efficaciusque bonum gloriæ eius procurarent. Quas omnes virtutes ita illis commendauit, vt exerceri eas par erat in vitæ Apostolicæ statu, vt & Apostolos perficerent, & aliorum perfectioni simul seruirent, & ideo ipsemet præter ea illarum exempla quæ in vita sua priuata dederat, quæ imitari eos cõuenit qui suæ perfectioni student, alia quædam vitæ communi propria longe præstantiora suis illis monitis adiunxit, vt quos verbo edocebat, eosdem vitæ suæ institutis & factis erudiret, & facilius doctrinam perfectionis Apostolicæ & verbis & exemplis sibi traditam intellectu & voluntate caperent. Itaque operæ pretium erit videre primum quidem quæ sit natura missionis Apostolicæ, deinde quæ sint illæ virtutes, quæ simul & propriæ & aliorum perfectioni, ac proinde maiori gloriæ Dei conducunt.

MEDITATIO IX.

De Missis ad prædicandum Apostolis. Matth. 10.

Primum punctum. Discipulis Iesus conuocatis, dedit potestatem eiiciendi dæmonia ex hominibus, & omne morborum genus sanandi.

Secundum punctum prudentiam eos docuit & patientiam. Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum, estote ergo prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ.

Tertium punctum, perfectionis exponit modum. Gratis accepistis gratis date, nolite possidere aurum neque argentum. Ad hæc materiam prædicationis expressit. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum.

MEDITA-

MEDITATIO X.

De missione Apostolorum
ad illa verba,

*Sicut misit me pater, & ego
mitto vos.*

Considerabo primo huiusce missionis originem primam esse Deum ipsum, qui etsi infinita sui cognitione & amore infinitam gloriam quæ Deus ipse est, sibi tribuat, tamen pro sua bonitate ut extra se & cognosceretur, & amaretur, non tantum hominem, & opera naturæ produxit, sed etiam homo fieri voluit, ut vnigenitus qui est in sinu patris ipse enarraret nobis, & Dei ipsius perfectiones palam oculis nostris proponeret, atque ita ad amandum efficaciter permoueret, verum cum diu in hoc mundo mansurus non esset, huius missionis suæ seriem, cum esse continuam in mundo expediret, Apostolos à se electos misit ad eum finem, & sic deinceps alios, unde licet huius missionis dignitatem & simul quantam in Deo fiduciam habere nos oporteat colligere.

Considerabo secundo. Ad quos missi sunt Apostoli. Nam etsi prima eorum missio fuerit ad solos Iudæos, tamen secunda post Christi Domini ascensionem fuit ad omnes gentes, omnes nationes, omnes cuiusque status & conditionis homines, senes & pueros, diuites & pauperes, doctos & indoctos, Reges, principes, nobiles, & plebeios, omnes enim vult saluos fieri, & ad cognitionem veri a-tis venire, & pro omnibus venit & mortuus est Christus qui est salus gentium usque ad extremum terræ: itaque quotiescumque inter homines versaris, quicumque illi sint, memento tui muneris & cogita te ad eos missum à Deo. Legatione pro Christo fungimur (dicebat Sanctus Paulus) tanti ergo officij partes omnes inter quoscumque libere & generose tibi puta obeundas.

Consider. Tertio quis sit finis missionis illius Apostolorum, & tuæ, nempe ut cognitionem Dei eiusque perfectionum omnium & operum naturæ, gratiæ & gloriæ inter tot errores in omnium illorum quibuscum te versari continget, mentes inferas, cognitionem, inquam non tantum speculatiuam, sed etiam practicam, qua fiat ut quid tantæ maiestati Bonitati, potentiae, iustitiæ debeant, omnes cognoscant, eique se subijciant seruiant, obediant, & sanctissimas eius leges & amicitiam quam diuitiis, honoribus, voluptatibus postposuerunt, imposterum rebus omnibus, suæque vitæ si

A opus, sit præponant, atque ita non tantum salutem, sed maximam etiam perfectionem ad maiorem Dei gloriam æternam consequantur.

Confid. Quarto. Ad hanc cognitionem hominibus imprimendam Christum Dei virtute & sapientia Apostolis concessisse tria quæ ipse à patre acceperat veluti instrumenta quorum duo omni tempore sunt necessaria, tertium aliquando.

Primum fuit sapientia & doctrina quam in eos deriuauit. Nam quæcumque à patre suo accepit, nota fecit illis, & haustam è Patris sinu æternam rerum cognitionem eis communicauit, nec enim ea quæ de Deo patre, quæ de filio, & spiritu S. professi sunt & docuerunt, sanguis & caro eis reuelauit, sed Deus pater qui in cælis est.

Secundum fuit sanctitas vitæ, omnium virtutum, sed maxime fidei, spei, charitatis, & religionis splendore illustris, & prorsus admirabilis: ideo enim saepe spiritum sanctum illis dedit, sed maxime post Ascensionem.

Tertium fuit miraculorum potestas, duo priora ut pote semper necessaria, Deus in ijs quos ad statum vitæ Apostolicæ vocat omni tempore requirit, quamquam enim non semper extraordinario modo doctrinam infundat, tamen eius prouidentia ita quibusque temporibus res humanas disponit ut abunde eam quisque proprio saltem labore, Dei gratiæ cooperando, sibi comparare quæ necessaria est possit, quod etiam de medijs ad vitæ sanctitatem conseruandam & augendam necessariis dici meliori ratione debet: quare agere quisque debet Deo gratias quod utrumque hoc instrumentum à Domino acceperit pro eo atque Deus, uti vnoquoque constituit.

Confid. Quinto, quod non solum Christus illos ijs instrumentis instruxit, sed etiam quomodo & quibus functionibus ea applicare deberent admonuit: nam misit eos prædicare Regnum Dei, & ut patet ex D. Marco, pœnitentiam. Nec enim otiosa potest esse vita Apostolica, sed in omni occasione pro suo officio Regni Dei gloriam, & hominum erga Deum subiectionem tota promouet: prædicat enim non curiosa & inutilia, sed Dei regnum & pœnitentiam, non in sapientia verbi, & sublimitate sermonis, ut non euacuetur crux Christi. Non enim, inquit Apostolus, nosmet ipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: virorum Apostolicorum labor est dura hominum corda salubribus contritionis lachrymis mollire, & ad vitam meliorem imo perfectam conuertere, & ex Dæmonibus Angelos efficere: id autem fit non sola publica prædicatione, & catechistica instructione, sed etiam priuatis colloquijs & Sacramentorum præcipue vero pœnitentiæ administratione. Hæ enim functiones omnes ad Regni Dei & pœnitentiæ prædicationem Apostolis commendatam pertinent, quas omnes, etsi pauci obire possint, nemo tamen est qui non possit saltem earum aliqua Dei gloriam multum promouere, si sese serio & ex animo addicant.

Consid. Sexto. Quomodo Christus non **A** solum verbo, sed etiam suo exemplo Apostolos docuerit, in quo consisteret hæc missio: nam ipsemet toto triennio aliud nihil egit in Castellis, vicis, oppidis, ciuitatibus quam Dei regnum annunciare, & ad Dei cognitionem, amorem, & penitentiam inuitare omnes quibuscum verlabatur. Hoc enim in templo, in domibus priuatis, in nauibus, in ciuitatibus, in desertis, in montibus, in castellis, in mensa, in via ipsa, cum magnis & paruis, Phariseis & peccatoribus, publicanis, piscatoribus præstabat, adeoque vere totus erat in ijs, quæ patris sui erant, negotiis impigre & fideliter gerendis.

De animarum Zelo.

HAs functiones cum obirent Apostoli, virtutes sibi à Christo Domino commendatas ad propriam & aliorum perfectionem Christi Domini exemplo semper his admiscuerunt, inter quas prima est proximi charitas, & Zelus animarum. Nam verus & sincerus animarum salutis Zelus ad gloriam eius qui eas creauit, siue ardens desiderium gloriæ illius Dei, quæ ex hominum salute & perfectione existit, quamquam ad intentionem pertineat, censetur tamen inter media valde efficacia ad nos perficiendos, & iuandas animas; est enim non tantum magni amoris Dei effectus & signum, sed etiam veluti intrinsecum quoddam principium valde actiuum; atque adeo ignis instar, quo sicut Deus ipse nos sibi, ita nos proximos nostros nobis similes in Dei amore efficere conamur quantum possumus. Nam omnes tum internas tum externas facultates & vires nostras non minus suauiter quam efficaciter ad ea omnia applicat, quibus bonum proximorum promoueri possit, itaque non patitur nos esse otiosos, sed continuo excitat opportune, importune, & tanquam principium varia media suggerit, vt si vel non possumus concionari, catechizemus saltem, visitemus carceres & ægrotos, confessiones audiamus, pro alijs maxime peccatoribus sedulo & ardentem oremus, denique nouas quotidie industrias excogitemus quibus iuari possint peccatores ad salutem; alij vero etiam ad perfectionem possint, & sane sine eo functiones omnes nostræ inefficaces sunt, & veluti mortuæ, & raro satis constantes, cum præsertim sæpe contingat plurimis difficultatibus ac molestijs eos impugnari quibus facile cedunt in quibus Zelus animarum languet. Quare vitæ Apostolicæ status sine hoc Zelo est veluti corpus sine anima.

MEDITATIO XI.

Consid. Primo Christum Dominum cum **A** Apostolos ad se vocauit hunc ijs Zelum infudisse tanquam veram Apostolici officii dotem. Nam tanta eos vi ad se traxit, vt ab omni alio desiderio, vel opum vel honorum eos auelleret, vt huic se rei totos addicerent; quare quosdam ex piscatoribus piscium, hominum fecit piscatores, alios ex mercatoribus à lucris pecuniarum quibus inhiabant, ad animarum lucra traductos fecit spirituales gloriæ Dei negotiatores, atque omnes vineæ suæ cultores esse voluit, quibus passim sæpe non solitariam vitam atque priuatam, sed communem eos in vineam, in negotiationem, in medias hominum turbas mittendo commendauit. Hunc Zelum à Sancto Petro vt sui amoris certum indicium ter exigit: si amas inepasce oues meas, igne certe illo quem venerat ipse mittere in terram, eorum corda succendit & cum viueret, & post Ascensionem, quando in ignearum linguarum specie spiritum sanctum misit, vt hoc Zelo Apostolicæ functiones abundarent.

Considera. Secundo. Non solum verbis, sed etiam suis exemplis hunc Zelum ijs efficacissime impressisse. Nam quandiu secum illos habuit in omni occasione manifeste apparuit quam sibi cordi esset animarum salus; & quidem paulo ante Missionem **C** Apostolorum videns turbas, misertus est eis quia erant vexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem, tunc dixit discipulis suis, Messis quidem multa est, operarii autem pauci &c. & Ioannes cap. 4° videte regiones quia iam albae sunt ad messem. Quoties palam significauit illis se venisse vt peccatores saluos faceret vt tanquam gallina congregaret pullos sub alas, vt ouem vnicam bonus pastor humeris reportaret, hoc esse opus suum, hunc cibum, has delicias, ob quas desiderabat calicem sibi paratum ebibere, & baptizari sibi parato baptismo. Qualis autem esset ille Zelus in sacro eius pectore Apostoli didicerunt, quando postquam eiecit vendentes oues & boues ex templo, recordati sunt discipuli quod scriptum est. Zelus domus tuæ comedit me in hac fornace Apostolorum corda, salutis proximorum desiderio inflammata mitum in modum exarserunt.

Considera Tertio. Hunc Zelum Christi verbis, exemplis, & meritis fuisse inspiratum, habuisse aliquas condiciones maxime necessarias. Nam primo fuit valde sincerus & purus sine villo viuius boni admixto desiderio, præterquam Dei gloriæ & salutis ac perfectionis proximi: nec enim aut diuitias, aut honores, fauoremque, aut vanam hominum æstimationem, aut corporis commoda simul cum animarum salute intendebat, sed his omnibus contraria vt postea

videbimus. Secundo etsi erat feruentissimus, tamen erat valde discretus: nam prudentissime Dei sapientia in hominibus quorum salutem procurabat discernebat naturam à culpa, & licet culpam quatenus Dei Patris offensa & iniuria erat, infinito odio & animi indignatione prosequeretur, atque adeo puniri optaret & prorsus aboleri, tamen quatenus erat quoddam proximi malum, tantam ei perniciem causans, summo compassionis affectu maxima cum mansuetudine & benignitate sustinebat ac sufferebat, conabaturque suauissime eum sanare. Quare Apostolos ignem ex cœlo aduocare in ciuitatem Samaritanorum volentes increpuit. Nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Hoc significabat, cum dicebat, venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et discite Math. 23. Volui congregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas & noluit. Tertio fuit valde indifferens, etsi enim inter solos Iudæos versareretur, tamen pari charitate pauperum salutem & diuitum procurabat, imo maiori etiam. Nam ad Reguli filium ire noluit, iuit vero ad Centurionis seruum, & pauperes discipulos adlegit.

Consid. quarto Apostolos & viros Apostolicos functiones omnes suas hoc igne accendisse; inter quos D. Paulus 2. Cor. c. 8. charitas Christi vrget nos. Et filioli quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Nec solum parturire vt matrem, sed & nutrire lacte, & tanquam si nutrix foueat filios suos educare magna cum benignitate & mansuetudine ait passim. Expende vnicum eius locum ad Rom. 9. & inde discite quo te affectu esse oporteat, qua mansuetudine erga proximos cum eos iuuas: veritatem, inquit, dico in Christo Iesu non mentior, testimonium mihi præbente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam mihi tristitia magna est & continuus dolor. Optabam enim ego ipse esse anathema pro fratribus meis.

De paupertate Euangelica.

Est quidem optimum ad propriam perfectionem medium paupertas, qua omnia reliquimus: verum cum ad munus Apostolicum accedit, & eius functionibus iungitur, non solum maiorem nobis perfectionem affert, sed etiam illis ingentem vim addit: quare Apostolis à Christo Domino est commendata verbo & exemplo, non qualiscunque, sed quæ Apostolicæ vitæ, & Euangelicæ prædicationi maxime congruebat, eo nimirum sine vt omni rerum terrenarum desiderio vacuæ Apostolorum mentes purius Dei gloriam intenderent, & liberi ab omni sollicitudine alia, studium omne in id quod sui erat muneris conferrent, atque ita rerum

A omnium contemptu vero & sincero facilius hominibus persuaderent, tum vera esse quæ prædicabant, tum quam omnia terrena bona longe postponenda essent Dei amicitia & æternis bonis.

MEDITATIO XII.

Considera primo. Præcepta de paupertate Apostolis tradita à Christo cum eos misit. Math. 10. & alibi, quorum primum est Grátis accepistis, gratis date, quo voluit ne quid ob ministeria acciperent, ne quidem gratis oblatum: Est enim quidam hic eximius paupertatis modus, vt postquam Christi exemplo vltro ex diuite pauper factus es, etsi ea munia obeas quibus & magnas opes sine cuiusquam iniuria, imo iuste colligere possis; tamen omni illi iuri renunties, & in proximi salutem & perfectionem incumbas, sine vlla non solum mercede, sed etiam spe vllius boni alterius, quam Dei gloriæ qui sibi pure seruientibus satis necessaria providebit, hoc præceptum ita est exacte seruandum, vt non solum pro nobis in particulari, sed pro domus aut Collegij fundatione, vel necessarijs alimentis quicquam intendamus, dum saluti proximi vacamus, sed omni alia cogitatione abiecta Dei negotium agamus; cui non est difficilius necessaria centum hominibus providere quam vel vni soli, quamuis si Deus aliquam occasionem offerat non sit negligenda: hoc enim tunc Dei negotium est. Secundum præceptum est simile. Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniam, neque duas tunicas. Quo præcepto voluit vt omnibus rebus nisi necessarijs nudi abirent, nec sibi sollicitè viaticum curarent (licet oblatum postea recipi non vetuerit) nullis essent onusti sarcinis superfluis, nullis districti curis terrenis, sed in omnibus penderent à Dei providentia; tum vt ad susceptam legationem essent aptiores, & toti vacarent delegatæ functioni, tum vt iam inciperent discere quam tuta sit totam vitæ præsentis curam commendare Deo, tum etiam vt declarantes hoc exemplo quam essent alieni ab omni cupiditate plures lucrifacerent, & ad rerum terrenarum saltem pro Dei amicitia contemptum inducerent. Atque hanc paupertatem professi cum quartum votum obedientia summo pontifici quoad missiones faciunt, profitentur.

Considera Secundo, Christum Dominum ipso facto Apostolos suos paupertatem Euangelicam docuisse. Nam nihil omnino ipse possidere voluit, nihil accipere ob spirituales functiones; vulpes, inquit Matthæi 8. illis qui ad eum sequendum se offerebant, foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput. Et quamquam postquam Apostolicum collegium habere cœpit,

eleemosynas etiam pecuniarias acceperit, quibus tantum numerum qui facile emendicato cibo vivere non poterat, sustentaret, ex tamen exiguae erant, & magna in illum fide & charitate à pijs personis ultro oblatae quae bona opera non tantum non impedire illam, sed etiam promouere oportebat, quod tamen ita effecit, ut effectus paupertatis quam plurimos experiri Apostolos vellet, ut quando Sabbatho spicas vellebant.

Considera Tertio. Quomodo Apostoli omnes & viri Apostolici hanc Christi praecepta & exempla secuti sunt magno animarum bono, inter quos S. Paulus 1. ad Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Ad Phil. 3. omnia arbitror ut stercora ut Christum lucrificiam: & alibi. Non quaerimus vestra, sed vos ipsos. Et alio loco. Nil habentes & omnia possidentes. Imo etiam una gloriae Dei contenti fuerunt, ut etiam eleemosynas ad victum necessarias recipere vererentur, si quando probabile esset, ut vel minimum inde aliqui scandalizarentur. Certe D. Chrysostomus non aliam ob causam putat tam multos operarios in Ecclesia hoc tempore tam parum utiliter laborare; cum 12. Piscatores totum mundum conuerterint, quam quia spiritu pauperes magnum & generosum rerum omnium contemptum praeseferrent ob Dei amorem & praedicationem Euangelicam: hoc vero tempore qui aliorum saluti vacant, licet pauperes ipsa professione sint, tamen nimium auide & anxie eaque necessaria sibi putant expetunt, atque ita puritas intentionis gloriae Dei inficitur, & homines offensi resiliunt.

De Carnis Mortificatione.

Pauertatis comes indiuiduus est dolor & labor, atque carnis mortificatio, non iam umbratica, & ut à Nouitijs solet experiri exercitij causa, & propriae tantum perfectionis studio suscepta, sed solida & officio propriae, essentialis & intrinseca. Nam nulla plane vitae ratio, aut maiores labores corporis adiunctos habet, aut austeriorem carnis mortificationem requirit quam Apostolica, sicut è contra corporis quies & commoda ita Apostolico muneri repugnant ut eius finem prorsus evertat. Quare Christus ita Apostolos erudit ut in negotiorum Dei procuratore, nihil blandum carni, nihil corpori commodum, nihil suauis, sed contra labores magnos, & afflictiones corporis expectarent, ut omni inordinato erga se affectu exuti, & purius maioriq; cum perfectione propria & efficacius aliorum saluti & perfectioni vacarent.

MEDITATIO XIII.

Considera Primo. Christum Dominum non solum elegisse quos in mundum mitteret homines non delicatos & otio ac corporis commodis assuetos, sed laboribus, fame, siti, frigore, dura carnistractione exercitos, quod si alios quosdam non ita laboribus deditos elegit, eos postea simul cum ceteris ita instruxit, ut abdicatis corporis delicijs & otio ad labores & carnis mortificationem in animarum salutem procuranda scirent se paratos esse debere. Illud perpende Lucae 9. si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie & sequatur me &c. iterum cap. 14. Qui non odit animam suam, non potest meus esse discipulus. Quare ad vitam Apostolicam vocatos appellat aliquando piscatores, aliquando ouium pastores, aliquando agri vel vineae cultores; hos ad spiritualia contra Daemones animos hominum obsidentes arma ieiuniorum, vigiliarum, orationum crebro hortatur. Hos mittit sine sacculo, sine pera, sine pecunia mandatque ut sint contenti ijs quae apponuntur, nec se praetextu necessitatis aut praebent vlla ratione ea in re difficiles hospitibus, aut secum ea quae delicias redolent, & ab Apostolico rigore aliena sunt sui nimia sollicitudine ferant, eosdem permisit ea fame premi ut spicas vellere congererentur idque in Sabbatho, id est, die festo, & in solitudine cum eorum animos laboribus fessos post missionem recrearet, nihil ad victum tot personarum inuentum est praeter panes hordeaceos, & paucos pisculos.

Consid. Secundo. Quomodo Christus Dominus tota quidem vita, sed potissimum eo tempore quo Dei regnum cum Apostolis annuntiavit in laboribus plurimis, tenuique eoque parabili & communi victu sine delicijs vitam illam suam, quae Dei vita erat non sine magnis incommodis sustentauit, nam praeterquam non habebat ubi caput reclinaret, praeter transactas in oratione noctes, praeter humi-cubationes, & plurima exempla austerioris vitae quae in Evangelijs sparsa sunt: vnum tantum perpende Ioan. 4. Iesus ergo, inquit, fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, ecce ibi quaerendis ouibus perditis defatigationem, erat enim hora quasi sexta, id est duodecima, quare Apostoli iuerant in ciuitatem ut cibum emerent, interim Christus quamquam & defatigatione & fame opprimeretur, sic ut compelleretur sedere supra fontem, data tamen occasione Samaritanam tam sedulo, tam alacriter docet, ut cibo deinde oblato, sui suarumque commoditatum oblitus non desistat, sed repudiato corporis victu dicat discipulis. Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei, & perficiam opus

eius : leuate oculos vestros , & videte regiones , quia iam albae sunt ad messem ; nimirum tanta Dei patris gloriae fame & siti tenebatur , ut pra illa quavis corporis incommoda non sentiret , & alio se modo posse sustentari significabat , quam eo pane , nempe illo qui ex messe proprijs & Apostolicis laboribus & sudoribus collecta conficiendus erat . Tum vide quid hoc exemplo facere par sit , facile quidem & novitiorum proprium cum nihil corpori deest , pro Deo laborare , verum Apostolicum est multum die & nocte sine ulla intermissione laborantem optare dure tractari , & oblata corporis commoda quasi invito animo , & aliunde satiato pro necessitate admittere .

Considera Tertio . Apostolos & viros Apostolicos hunc spiritum habuisse perpende illum unicum Apostoli locum ad Corinth 2. c. 11. Ministri Christi sunt , & ego (ut minus sapiens dico plus ego : in laboribus plurimis in carceribus abundantius , in plagis supra modum , in mortibus frequenter , in labore , & ærumna , in vigilijs multis , in fame & siti , in ieiunijs multis in frigore & nuditate , & i. ad Corint. 9. ego igitur sic curro , non quasi in incertum ; sic pugno non quasi aërem verberans , sed castigo corpus meum & in servitutem redigo ne forte cum alijs prædicauero , ipse reprobus efficiar . Hi ergo labores , hæ corporis afflictiones , ieiunium , frigus , fames , Apostolicæ vitæ delitiæ sunt quibus Apostolicæ functiones circa proximum carne ut ita dicam plane contusa , spiritu Dei animatae vegetantur & efficacissimæ ad Dei gloriam efficiuntur . Quod si pro occasione aliqua commoda admittere necesse sit , Apostolicum est verbū : scio abundare , & penuriam pati , ut nimirum abundantia non dissolvatur animus , sed ita virium integritati pro occasione consulat , ut eas ipsas ad maiores labores , & dolores deinde conferat .

De mundi contemptu.

Est quidem valde laudabilis & magnæ perfectionis mundi ille contemptus , cum quis sese in abditam aliquam solitudinem recipit , ut eo impedimento sublato propria vacet perfectioni ; verum longe excedit is quo quis in ipso mundo degens inter homines , magnis sublimibusque functionibus deditus quæ mundo ipsi & admodum utiles & admirabiles esse solent , occupatur , atque ita mundi honoribus , favore , laude circumcingitur , ut ijs tamen non tangatur , sed prorsus nihili faciat & cum fastidio ac tædio sustineat . Talis est in Apostolicis cordibus mundi contemptus à Christo Domino commendatus , ut nullius favore , nullius metu à Dei gloriae procuratore impedirentur .

MEDITATIO XIV.

Consid. primo . Quomodo Christus Dominus suis Apostolis mundi contemptum commendavit . Certe Math. 6. cap. multis verbis hortatur , ne quid faciant ad vanam hominum gloriam captandam : attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis : atque ita mandat ut quantum fieri potest , opera sua bona alios celent : hoc facit quod cum duos discipulos mundi spiritu adhuc plenos argueret . Nescitis quid petatis , illud Math. 20. ait . Scitis quia principes gentium dominantur eorum , & qui maiores sunt , potestatem exercent in eos , non ita erit inter vos ; sed quicumque voluerit inter vos maior fieri , sit vester minister , & qui voluerit inter vos primus esse , erit vester servus . Quod repetit Math. 23. cum reprehendisset pro more Pharisæos quod primos recubitus eligerent in cœnis & primas cathedras in Synagogis , & salutationes in foro , & vocari ab hominibus Rabbi : deinde cum discipuli exultarent quod Dæmonia ipsis subijcerentur , videbam , inquit , Sathanam sicut fulgur descendente de cœlo , indicans Luciferum ob factum cecidisse , & addit . Verumtamen in hoc nolite gaudere , quod spiritus subijciuntur vobis . Imo vero Apostolis mundi odium persecutiones , contumelias proponit . Beati estis cum maledixerint vobis homines & persecuti vos fuerint , & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me .

Consid. Secundo , quomodo Christus ipse non solum quando vitam obscuram & priuatam egit de quo supra , sed præcipue quando inter homines versatus est , omnem mundaniam vanitatem , honorem & favorem fugerit . Nam cum infinita esset eius sapientia , sanctitas , potentia , tamen ita temperate effectus scientiæ , sanctitatis , & potentiae ostendit , ut visus sit velle omnino latere : raro versatus est Hierosolymis , raro cum doctis , nunquam cum principibus , ubique miracula quæ faciebat , occultans & publicari vetans , Doctrinæ suæ radios ita tegens ut posset quidem quantum satis erat efficaciter quosvis promovere ; nihil tamen ad ostentationem , nihil ad gloriam suam , sanctitatem vero excellentem vitæ communis & conversationis velo ita celavit , ut præ S. Ioanne Baptista à mundo contemneretur : quare cum vellent eum rapere ut regem constituerent , ipse fugit in montem : ita Dei Filius qui non rapinam arbitrabatur esse se æqualem Deo , Dei gloriam procurare voluit , ut à mundo nullum aliud bonum quam Dei gloriam acciperet , nihil Apostolis , & Apostolicis viris expectandum , non honores , non fauores edoceret .

Considera Tertio . Quomodo Apostoli ita à Christo Domino informati ab hoc impuræ intentionis veneno per verum mundi omniumque honorum & gloriae contemptum mentes & functiones suas purgarint . Non sumus , inquit Apostolus , sicut plurimi adulterantes

verbum Dei, sed ex sinceritate & sicut ex Deo A coram Deo in Christo loquimur, nec enim hominibus placere, aut eorum fauores aucupari curabant, sed potius mundo crucifixierant, & mundus ipsis; quare ne qua in re adulterarent prædicationem verbi Dei, sapientiam sæcularem non adhibebant, non in sapientia verbi, inquit, ne euacuetur crux Christi, non enim nos prædicamus, sed Iesum Christum. Suam etiam sanctitatem & bona opera quantum poterant, tegebant, imo peccata sua & indignitatem aperte profitebantur, ut sapius S. Paulus, qui se vocat blasphemum, persecutorem, peccatorum omnium primum, etsi etiam contigerit aliquando & gratia in mundo & autoritate atque hominum æstimatione pollere, eam tamen ipsi non quæsierunt, sed Deus ipse, cum ipsi potius contemni optarent, ut sola Dei gloria resplenderet, iustus Iudex vicissim eam quæsiuit, cum sciret fideliter eos acceptam auctoritatem & æstimationem ad Dei gloriam iterum relatu-
B

De Humilitate.

HÆc virtus propriæ salutis & perfectionis fundamentum, in priuata vita internos & externos actus proprios habet, qui quamquam sint magni momenti, tamen vitæ Apostolicæ ob finis & functionum eius excellentiam non sufficiunt. Tres enim sunt humilitatis actus siue gradus.

Primus est quo quis se parui æstimat, & de se humiliter & abiecte in animo suo sincereque sentit, tum quia nihil est, tum quia peccator, qui gradus potest consistere cum desiderio ut nihilominus ab alijs magnificat.

Secundus itaque gradus est quo non desiderat æstimari à proximo, atque adeo humanas laudes non quærit, sed potius refugit, & cum efferuntur non extollitur, sed potius confunditur, & contemni ab alijs non tantum patienter fert, sed etiam cum gaudio exoptat, qui actus vel gradus ad præclaros externos actus humilitatis coram proximo obeundos impellit: verum potest fieri ut quis facile nec se æstimet, nec ab alijs æstimari desideret, quia nec magnis præditus dotibus, nec magna sanctitate, doctrina, industria ornatus est, nec magnam apud D homines auctoritatem dignitatem, officium obtinet, nec magna operatur.

Tertius. Quare Apostolicæ est humilitatis magnis præditum esse donis Dei, & virtutibus, ad magna & excellentia officia vocatum, in magno inter homines loco esse magna & hominibus admirabilia atque vtilia operari, & tamen inter hæc omnia magna non solum magnum non sibi videri, nec videri ab alijs velle, sed etiam nihil se esse, nihil se posse, nihil se præstare, se seruum inutilem reputare & credere, & non solum omnia hæc bona atque opera Deo auctori, & omnium fonti referre, sed delatos sibi honores & hominum laudes ita audire, quasi

non ad te, sed Deum, cuius vere sunt, spectarent & dirigerentur, sibi que solam confusionem ut debitam retinere. Atque hic est tertius humilitatis actus, quo non solum intellectu, sed etiam voluntate clare & certo intelligimus nos nihil ex nobis habere, nihil facere posse nisi peccatum & nihil; Itaque omnia bona nostra & opera essentialiter & intrinsece à Deo esse cui ideo soli vere debetur honor & gloria. Hæc vere Apostolica humilitas est quæ Deo maximæ gloriæ est, quia omnia bona in eum refundit, & nos eximie disponit ut diuina maiestas quæ gloriæ suæ zelo ardet, nostra opera libenter utatur, cum videt adeo fideliter nos agere; ut nihil nobis nisi confusionem retineamus, quo maior diuinæ gloriæ fructus existat.

MEDITATIO XV.

Considera Primo. Quod Christus Dominus non solum elegit Apostolos pauperes, rudes, abiectos ut ipsi ad tantum officium eleuati non superbirent, non in se confiderent, sed voluit eos in ipso munere obeundo, humilitatis & diffidentiae de se perpetuam memoriam & exercitium retinere. Nam sæpe id illis inculcat. Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ dicta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Et Ioann. 15. iam ad patrem abiturus. Ego sum vitis, vos palmites qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere, sicut

C palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi in vite manserit, sic nec vos nisi in me manseritis. Quamquam ergo tibi utilis videaris Deo & fructuosus, nihil tamen es ex te, inutilis es, vile & infructuosum sarmentum es, si te putes aliquid esse & posse, & sine Dei operatione, te à Christi meritis separas, Math. 11. magno affectu gratias agit patri quod absconderit hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelauit ea paruulis: & alibi, superbiam Apostolorum inter se contentionem quis eorum maior esset grauitè reprehendens ait. Nisi efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum.

Considera secundo. Christum Dominum inter eas perfectiones & excellentia dona quæ à Deo acceperat, summam etiā auctoritatem opera prorsus stupenda, summam tamen semper animi demissionem, quatenus homo erat retinuisse, adeo ut nemo vnquam vel humilior fuerit, vel magis de se diffusus fuerit; Nam quanto ipse maior erat, tanto se profundius deprimebat, quando in suum nihilum se demittebat, erat enim infinita quasi profunditas ab ea dignitate qua præcellebat, ad eum statum quo se abiciebat. Nam cum illuminatissima illa humanitas clare Deum videret, penetrabat intime suum nihil, non speculatiue tantum, sed etiam practice: Nam & potentiam & sapientiam & sanctitatem texit quantum potuit & omnia sua patri accepta referebat. Doctrina, inquit, non est mea. Item gloria mea nihil est, testimonium meum nihil est. Quare nihil sibi tribuebat,

nihil in se confidebat, nullam gloriam retinebat, sed in Deum omnia referebat, eaque humilitate omnes functiones suas condiebat ut Apostolis & nobis esset exemplo. Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & ut exemplum humilitatis daret, lauit eorum pedes.

Considera Tertio, Apostolos ita à Christo edoctos humilitate vera suas perpetuo functiones veluti condiisse: vere Apostolico sensu dixit S. Paulus ad Galat. 6. si quis existimat se aliquid esse ipse se seducit: & primæ ad Corint. 3. Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, & paulo post. Nemo se seducat si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat ut sit sapiens, & cap. 4. quid habes quod non accepisti, si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis? Lege si placet ea quæ idem Apostolus ibidem subdit de Apostolorum humilitate. Puto, inquit, quod nos Deus Apostolos nouissimos ostendit tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, Angelis & hominibus, nos stulti propter Christum nos infirmi, nos ignobiles, & quæ ibidem sequuntur. Sæpe idem Apostolus sua peccata commemorat, profitetur se persecutorem fuisse, indignum Apostolico nomine & officio: itaque & suum nihilum & indignitatem ac peccata agnoscens, omne suum bonum & gloriam in Deum & Dei gloriam referebat, atque inter tanta doctrinæ & sapientiæ cœlestis lumina, tot & tam conspicua miracula, verissima sui cognitione perfusus, nihil se esse, nihil se mereri nisi pœnam; gratia & misericordia Dei esse id quod erat profitebatur, & bona omnia siue corporis siue famæ à se tanquam indigno reiciebat.

De sui diffidentia & confidentia in Deo.

Humilitas perfecta fundamentum est diffidentia in se, & confidentia in Deo, quæ utraque in diuinis functionibus maxime est momenti. Nam cum & hæ ipsæ & fructus qui ex ijs sperantur; longissime quæcumque vires humanas superent, & Dei opera sint, si quid dum concionaris, dum agis cum proximo, tuo ingenio, industria, doctrinæ, sanctitati fidas, iam Deum ipsum quodammodo ab illo opere artes; contra vero si de te prorsus diffidas & non tantum speculæ, sed etiam prædicæ, te nihil posse in ea re quam intendis, agnoscas, iam totum id negotium Deo committis, & omnipotentem Dei manum ad id opus admoues, cui procul dubio curæ erit, ut ad ipsius gloriam res bene eueniat; qui enim suæ Bonitatis & potentia gloriam, mundum è nihilo creando, & deinde hominem è peccato quod etiam nihilo peius est redimendo, maxime demonstrauit, gaudet plurimum & delectatur, cum licet opera nostra utatur, agnoscimus tamen illum non alia re uti quam nostro nihilo, ac proinde omnem

A rei gestæ gloriam in eum referimus, atque hæc duo ita se habent, ut quo magis de viribus nostris diffidimus, eo Dei virtus propius accedat. Vult enim Deus nos nihil esse, quia id in maiestatis eius gloriam redundat: unde hæc virtus vere est Apostolica. Hac ergo etiam ratione Apostolica functiones non nostræ, sed diuinæ esse debent, ut viles & nostræ perfectioni & proximorum esse possint. Quare id à Christo fuit valde commendatum Apostolis.

MEDITATIO XVI.

B Meditatio de diffidentia in se & confidentia in Deo fieri potest vel de piscatione S. Petri Luc. 5. vel de sedata maris tempestate, & ambulatione super aquas. Math. 14.

In piscatione S. Petri.

Considera primo, Id quod ait Petrus. Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete; quibus verbis S. Petrus agnoscit suæ industriæ & laboris inanitatem, ac proinde in eo iactu retis in Christo solum confidit: cum ergo iecisset rete comprehendit magnam piscium multitudinem, ita ut ambæ nauiculæ plenæ fere mergerentur. Hic enim fuit fructus confidentiæ in Christo & diffidentia de se. Nam S. Petrus cum ordinario modo & suis viribus confusus rete iecit, nihil cepit, & cum in Christi nomine & virtute confusus, solitos labores adhibuit copiosam multitudinem comprehendit.

Confid. Secundo quomodo S. Petrus hoc viso procedit ad genua Iesu dicens. Exi à me, quia homo peccator sum, Domine: sic enim discis quomodo gerere te debeas quando Deus per te vel in te aliquid magni & insoliti operatur. Nam sentire te debes plane indignum quod Deus utatur ut instrumento ad res tantas, quantæ sunt ex quæ eius gloriam promouent, quantumuis in se viles videantur: tu nihiles unde ergo quæ facis prouenire videntur, unde in Dei gloriam cuncta referre debes & Deum ipsum veluti à te indigno repellere, & opera eius esse omnia non tua agnoscere.

D Confid. Tertio. Quod addit Euangelista. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum eo erant in captura piscium quam ceperat: sic enim solent ij qui verè parum sibi tribuunt, admirari & stupere quando vident ea quæ Deus per ipsos facere dignatur, cum nihil esse in se sciant, quod ad eos effectus proportionem habeat.

Potest etiam institui meditatio ex illo loco Ioann. 15. sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere; certe qui aliquid boni operatur, præcipue quoad

aliorum salutem pertinet, non est otiosus, sed A ipse aliquid agit & libere agit, nec diffidentia in nobis otium nutrit, imo exigit ut vires nostras integras expromamus: verum id quod adhibemus & à Deo est, quid enim habes quod non accepisti? & tam parui momenti est ut sine Dei gratia non secus atque corpus sine anima nullum conatum, imo ne minimum motum ad supernaturales effectus habere possimus. Quare dum concionaris, dum cum proximo versaris, memento te esse seruum inutilem, te sine Deo nihil posse, omnia tua verba ab illo esse & verba Dei esse non tua, ut, si gloriaris, in Domino solo glorieris.

Est etiam insignis locus D. Pauli ad Corinth. 2. cap. 3. fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus aliquid cogitare à nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti non littera, ut textus quidam, sed spiritu. Nam Euangelici ministri non solam litteram annuntiant, sed eorum ministerio adest spiritus sanctus qui sese hominum mentibus applicat, ut intelligant & afficiantur.

De orationis studio commendato à Christo & exemplo illius dato ab eodem & accepto ab Apostolis.

Hæc virtus medium est Apostolicum quod Had maiorem Dei gloriam omnes functiones nostras & præire & comitari & subsequi debet. Nam hætenus numeratae virtutes nos quidem à terrenis rebus & amore inordinato nostri remouent & separant: verum non ita faciliter Deo supremo humanæ salutis artifice ut instrumenta coniungunt, hoc vere est proprium orationis, in qua primum quidem à Deo intellectus illustratur, & voluntas accenditur, ut debite functiones Apostolicas obeat, deinde humilibus precibus Deus ipse qui solus operatur in omnibus, & humanæ salutis & perfectionis progressum & consummationem sua operatione attingit efficaciter applicatur ad ea operanda in hominum animis quæ pro officio nostro efficere intendimus. Nisi enim ipse accedat, omnes nostri conatus, conciones, exhortationes nihilefficiunt, ut autem Deus accedat, applicet, se, & concurret, non eum permouent nostra industria facundia, ingenium, doctrina, sed pia oratio ex humili & ardenti corde profiliens; quare etsi contingat quosdam concionatores orationi non deditos permouere auditorum animos, tamen certum est eos motus quos à Deo fieri constat, non tamen eorum verbis quam feruentibus precibus aliorum qui fortasse hominibus despecti alicubi latent, impetratos à Deo excitari, & in die iudicii mirabimur tot effectus diuinæ gratiæ quos in hac vita quibusdam mag-

nis concionatoribus homines tribuunt, alijs quibusdam simplicibus & idiotis à Deo iusto iudice tribui. Quando vero illi ipsi quicquid functiones obeunt, orationi sunt dediti, fieri non potest quin Deus illis ut suis instrumentis se coniungat; unde fit accedentibus præcipue virtutibus supradictis, ut eorum sanctitas inter eas functiones emiceret, & ijs authoritatem quamdam diuinam ac proinde incredibilem in dicendo vim conciliet. Nam quæcumque ipsi dicunt ita excipiuntur quasi ea ipsa à Deo haurirent. Itaque mirum non est si altissime auditorum animis imprimantur: quare B. P. Ignatius societatis professis ita studium orationis commēdat, ut velit omne tempus, quod obedientiæ & charitatis operibus superest orando traducat. Sic enim Christus Dominus cum non indigeret, fecit.

MEDITATIO IX.

Commendat Christus orationis studium.

Matthæi 7. Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo quem si petierit filius eius panem nunquid lapidem porriget ei; si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester dabit spiritum bonum petentibus se?

Math. 21. Amen dico vobis si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis vvas, sed etiam monti huic dixeritis tolle te & iacta te in mare, fiet, & omnia quæcumque in oratione petieritis credentes, accipietis.

Math. 17. Ad expellendos Dæmones ex hominum corporibus, & mortificationis studium & orationis fidei plenæ in Apostolis requirit. Hoc genus Dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione & ieiunio.

Ioan. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis; usque modo non petistis quicquam in nomine meo petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

Lucæ 18. Oportet semper orare & non deficere, & cap. 21. dicit Apostolis: vigilate itaque omni tempore orantes ut digni habeamini fugere ista omnia quæ ventura sunt.

Et Math. 26. Orate ne intretis in tentationem.

*Christus studij orationis exempla
dat Apostolis.*

NOtandum est Christum duobus modis orasse; Nam aliquando secessit, ut diutius oraret, aliquando inter medias occupationes externas orauit cum secessit ita orauit, ut partim aliquid à patre postulare quod ad salutem nostram necessarium esse videbat: sicut enim oportuit eum pro nobis pati, ita & orare, partim ut etiam contemplationi Dei vacaret: porro nulla occupatio in externis vel alijs operibus distrahebat Christi mentem vnquam quominus eam contemplationem in Dei laudem, & cultum speciali affectu ordinaret: quare nihil obstat quominus dicatur semper orasse in hac vita sine vlla intermissione, aliquibus tamen temporibus specialiter orauit etiam mentaliter, applicando intellectum non tantum ut operantem independentem à corpore, sed etiam ut coniunctum & indigentem phantasmatibus ad meditandum, & contemplandum res diuinas, vnde ad hunc orandi modum oportebat eum secedere, alijs externis non vacare, non dormire, sed vigilare.

Hoc ergo modo Christus Dominus saepe in Euangelio orasse, imò ordinarie in oratione pernoctasse colligi potest. Sic enim orauit quando in deserto per 40. dies versatus est, ut supra diximus ex Math. 4. & Luc. 6. ante electionem Apostolorum. Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Item Math. 14. post multiplicationem panum ascendit in montem solus orare vsque ad 4. noctis vigiliam qua venit ad discipulos ambulans super mare. Talis etiam fuit oratio Luc. 9. & Math. 16. quando transfiguratus est. Ascendit, inquit Lucas, nocte ut oraret. Ante passionem aliquot diebus postquam concionatus fuerat in templo sub vespere redibat ad montem oliueti, in quo totas noctes eum orasse indicant Euangelistæ Luc. 21. Mar. 11. vnde etiam post cenam ad eundem locum pro sua consuetudine oraturus de nocte fuit, vbi à Iuda qui id non ignorabat traditus est.

Quod si ita Christus qui eo secessu externo non egebat ad contemplationem, voluit tamen ordinarie ita noctes transire insomnes, ut corpus & imaginem ad contemplationem applicaret, totusque Deo vacaret, & præsertim quando aliquid momenti incumbēbat, quid nos facere par est: merito ergo professi societatis totum tempus quod liberum habent, Dei contemplationi, re cum superiore collata, tribuere debent, atque adeo perpetuo cum Deo versari, tum ut cor suum diuinæ gloriæ desiderio accendant, tum ut necessariam ad munia societatis sanctitatem hauriant, tum ut suos labores suis lachrymis & precibus irrigent, proximoque lumen & gratiam salutem & perfectionem acquirendi impetrent.

Præter orationes illas longiores Christus

A Dominus etiam alijs vsus est pæne continuo: nam actiones omnes suas crebris orationibus intermiscebat cum Lazarum suscitauit oculis in cælum eleuatis rogauit patrem Ioan. 11. Item quando panes multiplicauit Ioan. 6. quando SS. Sacramentum instituit. Math. 16. post vltimam cenam hymnum dixit, & satis prolixam habuit orationem ad patrem Mar. 4. Ioan. 17. Et paulo ante cum gentiles vellent eum videre, & id Andreas & Philippus illi dixissent, orauit coram toto populo. Pater clarifica nomen tuum Ioann. 12. Apostolis reduntibus à prædicatione gratias egit Patri. Confiteor tibi pater, quia hæc abscondisti à sapientibus & reuelasti ea paruulis &c. Math. 11. Denique in ipsa cruce preces & supplicationes Deo offerens cum clamore valido exauditus est pro reuerentia sua.

Studium orationis in Apostolis.

ORant dum spiritum expectant, & eligunt S. Mathiam act. 1. Petrus & Ioannes ascendunt ad templum ad horam orationis notam act. 3.

Sanctus Petrus in Ioppe ascendit in superiora, ut oraret circa horam 6. idest 12. ante prandium act. 1.

Sanctus Petrus valedicens Ephesijs positis genibus cum illis omnibus orauit act. 20.

CApostoli quoties ad ægros visendos veniebant, orabant, & imponebant illis manus Act. 28.

D. Paulus ad Rom. 1. testis est Deus meus cui serui in spiritu meo in Euangelio Filij eius, quoniam sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate veniendi ad vos.

Et cap. 1. fratres voluntas cordis mei & obsecratio ad Deum sit pro illis in salutem.

Plenæ sunt S. Pauli Epistolæ orationibus breuibus, gratiarum actionibus quas suis monitis passim admiscet: nec etiam dubium est quin qui orationis studium alijs tantopere commendat, ipse in eo esset diligentissimus.

S. Petrus Epist. 1. ca. 4. Estote prudentes & vigilate in orationibus.

D. Paulus ad col. 4. orationi instate, vigilantes in ea gratiarum actione, orantes simul & pro nobis; & ad Thessalon. 5. sine intermissione orate, in omnibus gratias agite; hæc enim voluntas Dei est in Christo Iesu in omnibus vobis. Et alijs innumeris locis.

De conformitate cum Dei voluntate.

HÆc omnia media ad Dei gloriam, nostramque ac proximi salutem & perfectionem promouendam magni momenti sunt: verum superest adhuc sine quo illa omnia nihil proderunt nempe resignatio suæ voluntatis & conformitas cum diuina. Nam cum cætera illa adhibemus ita conatum nostrum applicare ad id quod intendimus, debemus ut quoad modos ipsos circumstantias loci, temporis, personarum, effectus etiam ipsos nos plane resignemus Dei voluntati. Potest enim sæpe fieri ut concionari velis, & te Deus alijs potius vacare velit; vel ut cupias in certo aliquo loco versari, certas personas iuuare, at Deo id non placeat; modo, ut certum tibi tuæ perfectionis, aut aliorum modum præscribas, Deus vero non illum, sed alium malit: Item ut magni tuis laboribus multam in proximorum conuersatione utilitatem tibi promittas, qui tamen omnes Dei iudicio frustra sunt: denique ut agendo Dei gloriam promouere desideres, Deus autem pati te potius de te uerit; pati, inquam, non prout cuperes, sed pro sua voluntate infirmitates vel animi vel corporis eas quas minime omnium velles. Hæc nostræ voluntatis cum diuina conformitas ad amorem Dei pertinet, quo Deo non tantum bonum gloriæ volumus quod sibi vult, sed etiam eo modo quo vult, atque ita voluntatem nostram eo amore prorsus perfundimus quo ipse se ipsum amat. Huius vero conformitatis exempla plurima dedit nobis Christus Dominus; & ut ea quæ ad eius pueritiam pertinent, de quibus supra satis multa insinuauimus; ea quæ trium annorum spatio dum officio suo palam vacauit, nobis præbuit, possunt à nobis utiliter meditari.

MEDITATIO XVIII.

Primo ergo quod attinet ad loca & personas mirum est quomodo Christus Dominus omnium hominum saluator sese in vnius Iudææ finibus continuit, & in ea, raro Hierosolymis nisi sub vitæ finem, raro in præcipuis urbibus vixit, nullos principes, paucos alicuius nominis viros vidit, sed pæne semper in remotis à principe regni sede, ciuitatibus, in villis, & castris, in desertis locis inter viles & ignotos homines egit, infinitum homines omnes illuminandi desiderium coercens patris sui voluntate; unde & dicebat. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Sic nos facere conuenit ut libenter ijs nos terminis etiam angustis coerceamus, quibus nos per obedientiam Dei voluntas coercuerit, eas personas diuites, pau-

A peres, nobiles ignobiles æquè libenter excipiamus, quas ad nos diuina prouidentia miserit. Nam cum audis confessiones: qui ad te accedunt eos omnes à Deo destinatos tibi puta, & te non minus diligenter, benigne, & suauiter illis impende, etsi sint viles, quàm si essent Reges. Sic enim Christus Dominus Ioan. 6. omne quod dat mihi pater ad me veniet, & cum qui venit ad me non eijciam foras; quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me. Hanc Christus patris voluntatem sibi intuitus est etiam in Apostolorum electione.

B Secundo etiam mirum est quomodo Christus Dominus Dei sapientia & virtus, cum potuisset alijs modis quamplurimis patris sui gloriam cognitionem & amorem procurare, tamen ita latuerit, absconderit sapientiam, virtutem & sanctitatem sub communi illo viuendi conuersandique modo, qua in re sine dubio patris voluntatem sequutus est, adeo ut præcipuas quasque vitæ suæ actiones, doctrinam, conuersationem, miracula, ad Dei voluntatem plane composuerit: Non possum, inquit, Ioan. 6. ego à me ipso facere quicquam, sicut audio, iudico; & iudicium meum iustum est, quia non quero voluntatem meam, sed eius qui misit me. Et Paulo ante. Non potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem: & cap. 7. Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me, si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina utrum à Deo sit, an ego à me ipso loquar. Ita certe nos Dei voluntati oportet conformare nostram cum naturalibus nobis dotes, & talenta; & doctrinam, non prout optaremus, largitur; nam satis ei est si quod largitus est, id fideliter impendamus: ne igitur aliud velis habere ingenium, aliud iudicium, aliam doctrinam, alia talenta, quam pro eius voluntate. Quid scis an si maioribus dotibus præditus esses, illis non abutereris ad tuam æternam damnationem ut plurimis contigit.

C Tertio. In eo etiam Christi Domini resignatio magna fuit, cum tanta pro hominibus fecerit, tantos in Iudæis edocendis labores sustinuerit; suæ vitæ, suo sanguini non pepercerit, tamen tam paucos conuerterit, & tantis impensis & laboribus fructus longè impar extiterit. Quoties ipse frustra in templo, frustra in priuatis domibus omni occasione laborauit, nec tamen ideo minori affectu semper ad eosdem labores redijt; certè hoc nobis documentum esse debet, ut etsi frustra nos laborare videamus, tamen non desistamus, sed ad iniunctum nobis pensum alacriter redeamus, forte ea resignatio efficiet, ut saltem aliquis à Deo tangatur, si non hoc tempore, sed postea cum maxima fructus multiplicatione ut, sæpe contigit, saltem peccata aliqua impediemus aut Dei sapientiam ac Bonitatem à filijs suis iustificabimus, ut fecit Christus, aut tandem tanquam Dei famuli officij nostri ad eius gloriam partes expleuerimus. Nam ut recte S. Bernardus ad Eugenium Papam lib. 4. de Confid. Noli diffidere, curam exigeris non curationem; denique audisti. Curam illius habe, & non cura, vel lana illum, verum dixit quidam.

N. neft in medico femper releuetur ut ager.

At melius propono, de tuis tibi Paulus loquitur. Plus omnibus laboraui, non ait plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificaui, verbum insolens religiosissime vitans; alias autem nouerat homo quem docuit Deus, quia vnusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum prouentum, & ob hoc in laboribus potius quam in profectibus gloriandum putauit: sicut alibi quoque habes ipsum dicentem. In laboribus plurimis, ita quæso fac tu quod tuum est; nam Deus quod suum est satis absque tua sollicitudine & anxietate curabit; planta, riga, affer curam, & tuas expleuisti partes: sane incrementum ubi voluerit dabit Deus, non tu, ubi forte voluerit tibi deperit nihil, dicente scriptura. Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum; securus labor quem nullus valet euacuare defectus.

Quarto. Eius resignatio maxime eluxit in oratione in horto, quando propositis ante oculos internis externisque tormentis, cum natura refugeret pati, & potius agendo, hominum salutem vellet procurare, tamen magno animo se voluntati eius subiecit. Pater si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non mea sed tua voluntas fiat. Ita certe fieri potest ut eam Dei gloriæ mensuram quam Deus à te expectat, non tam agendo, & insignes virtutum heroicarum actus obeundo, quam patiando, vel in animo scrupulos, anxietates ariditates, desolationes, vel in corpore dolores & morbos, quibus, ab aliis operibus gloriæ Dei procuratori seruiantibus, planè impediatis, procurari velit.

Summa Apostolica missionis, & perfectionis eius titulis & nominibus quibus Apostoli in scriptura vocantur comprehensa.

Qui ad Apostolicam vitam perfectionem vocati sunt non inutiliter Apostolorum titulos, qui Apostolicæ missionis & perfectionis hætenus propositæ summam vel omnes vel quos volent expendere poterunt, exercendo memoriam ut singulos penetrent & bene concipiant, vitamque fide apprehendant, deinde per discursum affectus aliquos voluntatis excitando. Hi vero affectus varij esse poterunt, cuiusmodi sunt.

Primus admirationis, & gratiarum actionis, & amoris, quod nos tanta vocatione dignatus sit, ita sibi coniunxerit, in rebus tanti momenti nostra opera uti velit.

Secundus, Humilitatis & propriæ diffidentia & timoris ne nos tanto statu indignos nostra socordia & negligentia reddamus, & Dei gloriam impediamus.

Tertius, Magni & generosi propositi cum

A eius gratia, talenta & vocationis gratiam non deferendi, nec vlla in re degenerandi, sed omnem perfectionem illi consentaneam omni studio consecrandi, promouendi etiam Dei gloriam omni ope nullis parcendo laboribus, nullis molestijs, constanti, generosoque animo quælibet aduersa ad crucem vsque Christi, & Apostolorum exemplo perpetuando.

MEDITATIO XIX.

Quales Christus Dominus Apostolos suos esse voluerit, & velit esse eos, quos ad vitæ Apostolicæ formam vocat, aperte significat ijs nominibus, quibus eos appellare solet.

Primo enim vocat eos salem terræ, qui doctrina & vitæ exemplo non conseruent tantum à putredine mundum, sed etiam putridum iam, penitentia vi sanent, & Deo sapidum cibum efficiant, quamuis exemplum Christi ad hoc necesse sit, ne soluantur ipsi & pereant. Math. 5.

Secundo, Lucem mundi, ut pote ab ipso sole iustitiæ Christo illuminatos & accensos, deinde lumen doctrinæ & sanctitatis in totum mundum inferentes, & ignem diuini amoris, quem Christus venit mittere in terram, in omnium animis accendentes. Ibid.

Tertio, Ciuitatem non in solitudine occultam, sed in hominum oculis, & frequentia, non in valle imperfectioris vitæ, sed supra montem eminentis cuiusdam perfectionis positam, quæque hostibus sit terrori, & omnibus iuste & perfecte viuere volentibus perfugio & exemplo, in qua Deus habitet quam bene componat, & sancti amoris sui legibus gubernet. Ibid.

Quarto, Sicut oues æternis pascuis pinguescentes & inter lupos mansuetudinem suam & patientiam retinentes, omnibus prodesse cupientes, & in pastoris prouidentia confidentes, atque deuotæ Dei & Christi gloriæ victimas. Math. 10.

Quinta, Prudentes sicut serpentes, simplices sicut columbæ per prudentiam aliorum insidias & læsionem cauentes; per simplicitatem non lædentes etiam læsi, nec malum pro malo reddentes. Rursum per prudentiam captantes omnem occasionem alios lucrificandi per simplicitatem id facientes sine vilo dolo malo, sine vilo intuitu proprii boni; nec desistentes, etsi affligantur, spolientur, sicut Columbæ pullis spoliata Columbaria non deserunt. Ibid.

Sexto. Perpetuos Christi comites, & domesticos, ut sicut filius ex patris sinu emissus ad nos docendos, ita ipsi ex eius quasi sinu & à latere legati eius regnum annuntiarent, & Christi perfectiones virtutesque omnes quas oculis & mente contemplati imitarentur, & vitæ mentisque eius formam in se exprimerent mundoque repræsentarent.

7. Amicos sponsi quos & ille plurimum amavit, & qui illum valde amarunt quem illis amorem à patre Christus impetrauit.

8. Matrem Christi quæ continuo illum & concipiat sanctis desideriis & in alijs parturiat donec in iisdem formetur.

9. Ministros Christi veri Salomonis, in eum continuo intuentes, & ad eius iussa, & gloriam propagandam semper paratos.

10. Operarios agri dominici ad aratrum Evangelicum vocatos, ut pleni fructu virtutum, semen salutis in alijs spargant, & eos omni ratione, sine vlla cessione excolant exemplo, lacrymis, laboribus.

11. Dei & Christi coadiutores in ponendo Fidei fundamento & consummando opere sanctorum, adimplentes ea quæ Christi passionibus defunt in suo corpore & in vita sua & occupationibus, spectaculum Deo, Angelis & hominibus effecti.

12. Coelestes Aquilas quæ & congregentur ubi est corpus Dominicum, ut ex illo viuant, & ament in altum sese sustollere, & cum opus est ad prædam descendant & suos fœtus in alijs portent.

13. Pædagogos imo patres populi Christiani, qui suis cum orationibus, laboribus, verbi Dei & sanctitatis semine Deo pariunt, & magna sollicitudine nutriunt, ut illi obediens esse, & eius gloriæ servire velit.

14. Belli spiritualis duces ad famem, sitim, labores, vigilias, pugnam, mortem, præeuntes cæteris, & expertos primum in se hostium fraudes, & eorundem victores per Christum.

15. Sapientiar Architectos qui in se primum totius ædificium perfectionis firment, & turrim Evangelicam construant, deinde in alijs.

16. Tubas Evangelicas spiritu oris Christi semper plenas, & non voce tantum, sed præcipue exemplis totum mundum percellentes.

17. Vitis Christi palmites ex illo continuo succum trahentes, & inde suauem fructum producentes.

18. Odorem bonum Christi, quos nempe Christus sibi intime unitos, & quasi incorporatos sui spiritus, vitæ, perfectionis ex se veluti odorem misit.

19. Spirituales mercatores, & procuratores, Dei negotia in hoc mundo gerentes quibus ubi Talenta distribuit, ait, Negotiamini donec venio.

20. Frumentum areæ Dominicæ pretiosius ad hoc separatum ut cadens in terram moriatur, & multum fructum adferat.

A

Ad Tertiam hebdomadam de Domini Passione.

CAPVT XXIX.

Deus viros Apostolicos perficit tandem rebus aduersis.

PARAGRAPHVS I.

B

EX secunda hebdomada satis notum est, perfectum Dei amorem & gloriæ eius procurationem includere intrinsece propriam abnegationem in omnibus rebus, per liberum virtutum Apostolicarum usum, cum enim ea perfectio in eo posita sit, ut ita Deum pure amemus eiusque gloriam procuremus, sicut ipse seipsum amat, & suam sibi gloriam procurat, necesse omnino est ut continua abnegatione nostri, non tantum omnem terrenarum opum corporarumque voluptatum, & honorum, vanitatumque mundanarum affectum ex animo nostro ejciamus, sed etiam omnem nostrum amorem etiam honestum exuamus. Hæc vero tanta abnegatio vix potest ita proprijs actionibus fieri, ut id omne quod est humanum exhauriat, atque ad fundum usque pertingat. Nam cum homo

C

naturali affectu ab ijs adeo asperis & difficilibus perfectæ mortificationis studijs plurimum deterratur, & ex alia parte, cum maiori feruore agitur, periculum esse potest ne excedat, frequenter contingit ut siue amore, siue timore ab illis exercitijs & functionibus abstineat, quæ ad eam vitæ & amoris Dei puritatem, diuinæque gloriæ procurationem essent necessaria. Quare sapientissime diuina prouidentia, ita res humanas disposuit, & amicorum suorum vitam moderari constituit ut plurimi quotidie aduersi casus occurrant vltro nihil cogitantibus, quibus proinde efficacius suffocatus proprius amor prorsus intereat, & vni purissimo Dei amori, ad eius gloriam cedat. Cum enim eos vere & perfectissime diligat, & ut omnis perfectionis artifex, & ideo

D

eos sibi reddere simillimos velit, nonnunquam communibus huiusce vitæ miserijs conflictari eos etiam grauius quam ceteros permittit, aliquando impiorum hominum crudelitati ac persecutionibus obijcit, sæpe Dæmoni affligendos relinquit, denique non raro ipse varijs eos rationibus probat & exercet, atque ita quod ipsi proprijs actionibus recte & honeste facere non potuissent, cum nemo sibi manus afferre, nemo grauibus sese periculis obijcere licite debeat, ipse illatis ab extrinseco aliorum voluntate & actione istiusmodi malis, eos perficit, ut tandem omnibus alijs bonis atque adeo aliquomodo seipsis, quasi non sint, id quod sunt, extra se electis, soli Deo eiusque gloriæ viuant. Huius extrinsecæ operationis fundamentum quoddam est;

est, prior vita omnis generis mortificationibus, & virtutum actionibus propria voluntate ex amore Dei, & gloriæ eius procuracione susceptis exercita. Quamuis enim communibus huius vitæ miserijs, imo casibus quibusdam extraordinarijs etiam imperfecti aliquando pulsantur, & iuventur etiam passionum certamine, raro tamen diuina prouidentia ad ardua pro sua gloria obeunda eos euehit, qui nimium adhuc amantes sui indulgentius sese habent, à sui mortificandi studio alieniores sunt, corporis, & honoris etiam, & famæ exactam nimis rationem habent, aspera carni, vel propriæ inclinationi ac voluntati contraria reformidant. Et certè quos olim in Martyrij certamen admisit, fuisse pene omnes legimus non opum tantum & voluptatum atque mundi, sui, vitæque propriæ contemptu insignes, adeo ut his veluti studijs, quasi quibusdam priuatis exercitijs eruditi prius à supremo hoc agonothea videantur, quam in publicum certamen ad fidei veritatem & Dei gloriam propugnandam prodirent, prius generoso sui odio ex amore Dei per varias vitæ suæ siue priuatae siue publicæ actiones & functiones amoris proprio mortem intulerint, quam ad illatas ab alijs iniurias ferendas vocarentur.

Hoc igitur fundamento posito solet diuina bonitas Athletis suis generosiora desideria patiendi ad Dei gloriam plura, grauioraque immittere: cum enim diuinæ maiestatis infinitam excellentiam & bonitatem contemplantur, & ex altera parte quam parum illud sit quod ad eius gloriam, & pro eius amore facere ipsi possunt, exardescunt illico inflammatis desiderijs extrema quæque patiendi ut tanquam perfectissima holocausta ad eius honorem consummentur, & veluti in nihilum redacti Deum adaugeant.

Verum cum in vitæ huius tenebris positi & suæ fragilitatis conscij nesciant, an, quid, quomodo pati possint, aut an hoc etiam modo Deus ab illis suam gloriam amplificari velit hæc tanta desideria sanctissimæ eius voluntati submitunt. Nec enim ignorant Deum, cum infinito amore seipsum prosequatur, scire quam mensura quibusque modis & afflictionibus internis an externis perpetuis an breui tempore finitis, per vnumquemque velit gloriam suam promouere.

Gloriam Dei maiorem per aduersa promoueri.

PARAGRAPHVS II.

Quamquam ex vltro susceptis perfectionis studijs & propriæ abnegationis operibus, atque actiua vitæ functionibus illustrari plurimum soleat Dei gloria, longe tamen splendescit illa, cum mala quæ nobis circa honorem eius amplificandum occupatis, vel euenire permittit, vel immittit patienti & æquo animo toleramus. Imprimis enim mirum quantum id nostram perfectionem ad summum veluti api-

cem promoueat. Nam ut paulo ante dicebamus, quod vltro susceptis exercitijs fieri nunquam consuevit, quicquid in nobis est proprium, quicquid humanum sapit, fortiter expurgat, & diuinum duntaxat bonum in nostræ voluntatis fundo relinquit, atque ita voluntatem nostram efficit tandem diuinæ voluntati perfecte conformem, ut nimirum probemus quæ sit voluntas Dei non tantum bona & beneplacens, sed etiam perfecta, quo fit ut ea perfectione quasi quodam bono suo mirum in modum diuina voluntas delectetur, & sibi complacere. Nam in omni actione nostra necessario aliquid nostrum est quod secreta quadam familiaritate, delectatione nonnulla tanquam pabulo amorem proprium nutrit. At cum quid patimur, nihil necessario nostrum est præter ipsum pati, id est esse subiectum illius actionis qua Deo vel agente vel permittente patimur; Deus autem ex hac sua actione & permissione, gloriæ suæ bonum purum liquidumque prout ipse cupit, pro infinito eo amore quo eam prosequitur, colligit. Quare quicquid hic inuenitur Dei agentis & gloriæ suæ eo quo placet ei modo, colligentis, & humana voluntate sibi libere resignata tanquam propria vtentis, opus proprium est. Quid igitur mirum si in eo sibi complacere, & delectetur? atque inde etiam fit ut perfectionum suarum splendorem amplius & perfectius diffundat. Cum enim optime comparata sit viri perfecti & patientis voluntas ad quasvis actiones excipiendas, Deus optimus Max. gloriæ suæ summus artifex, nihil veretur quibuslibet eam aduersis in illum finem exercere, atque ut impios terreat, & iustitiæ suæ seueritatem testatam faciat, communibus etiam calamitatibus grauissime nonnumquam affligi pietate insignes viros, sanctissime permittit, & iustos quoque tribulari, ut Apostolus loquitur, in exemplum iusti iudicii Dei. De quo B. August. lib. 22. contra Faustum cap. 2. pressuras, inquit, persecutionesque iustorum dicit Apostolus esse exemplum iusti iudicii Dei: hinc enim intelligitur quomodo non parcatur impijs, tanquam sarmentis præcisis ad combustionem quando iustis non parcitur propter perficiendam purgationem ita Diuus Augustinus.

Sed mirum in modum per huiusmodi casus aduersos emicat admirabilis Dei sapientia, potentia & iustitia; cum enim ea sit hominum consuetudo ut ad magnam rerum molitionem præstantissima quæque instrumenta adhibeant quis non obstupefcat diuinæ sapientiæ consilium, quæ eos quos ad res magnas perficiendas elegit tribulationibus & aduersis casibus ita plerumque atterit & abiicit, ut tantis operibus inutiles prorsus fore videantur, quis rursus eiusdem potentiam non admirabitur cum eosdem grauissimis confectos ærumnis, ac ut loquitur Apostolus, responsum mortis habentes, & prope desperatos non reuocat duntaxat ad vitam, sed etiam ad res magnas efficiendas sursum erigit.

Quis iustitiæ eius æquitatem non extollet quæ ubi eosdem innumeris hominum contumelijs, irrisionibus & ludibrijs, calumniisque obiecit, & despiciatissimorum mancipiorum instar, contemni & omnium pedibus conculcari permisit, subito postea magnis honoribus auctos, vel admirandis & naturæ vim excedentibus operibus

insignes, vel rebus præclare gestis conspicuos tanquam lucentissimas faces in candelabro collocat? quis iterum non magnificet eius potentiam quæ infirmas creaturas vniuerso Dæmonum tyrannorumque omnium ac totius mundi furori oppositas, ita vi gratiæ suæ confirmauit, vt superata eorum crudelitate, victis tormentis, domito furore de ijs gloriose triumpharent, vel potius in ijs, ipsa Dei gratia de omnibus mundi malis triumpharet; adeo vt non immerito Tertullianus Beatum Iob non tantum operarium victoriæ Dei, sed etiam gloriæ eius vexillum ac feretrum, & quemdam veluti triumphantem currum appellarit.

Verum pertinet & illud ad Dei gloriam, quod non alia magis ratione detegat seruorum suorum veram & solidam sanctitatem, atque adeo eos toti mundo conspicuos reddat: hæc enim tanta eorum virtus probata sicut aurum in fornace tot ærumnis, hominibus admirationi est, ita nimirum in gloriam eius plurimum redundat, qui eius auctor est, & ad cuius iustitiæ laudem pertinet vt tanta sanctorum virtus tribulationis vi foraserumpat, & in hominum opinione splendeat.

Atque inde etiam fit vt tot aduersitatum ictibus protrusa in apertum virtutum omnium clarissima exempla omnium animos non erudiant modo, sed etiam vehementer ad omnem honestatem accendant. Quis enim cum B. Iosephi, B. Iob, Tobia, martyrumque denique passionibus intuetur, inde non discit, quanti Deus, eiusque amicitia & gloria, quanti virtus fieri debeat, pro quo videt tanta alacritate viros prudentissimos & sanctissimos extrema quæque pati voluisse, atque adeo tanquam deuotas Deo victimas holocaustorum instar consumptos & quodammodo in nihilum reductos esse. Quamquam enim cæterarum virtutum exempla plurima in vim habeant ad animos mortalium permouendos, habent tamen hæc de quibus agimus nescio quid admirabilitatis, quo maiori vi hominum animis non huius aut alterius virtutis, sed omnium pæne ac præcipue Fidei, Spei, Religionis, amoris in Deum & proximum, fortitudinis, mundi, rerumque omnium ac sui contemptus, & id genus cæterarum pretium commendant, & ad earum honestatem, ultra quam credi possit, incitant, quarum etsi omnium aliarum virtutum exempla in viris sanctis nullo Deus tempore deesse voluerit, nullius tamen tot tanquam illustria quam patientiæ extiterunt quæ vbi commemorauit Apostolus aptissime nubem vocat: habentes, inquit, tantam impositam nubem testium per patientiam curramus aspicientes in auctorem Fidei, & consummatorem. Nubes enim vere sancti sunt, tum quia infinita propemodum multitudine nubis densitatem adæquant, tum quia afflictionum & miserationum vi à bonis omnibus creatis, atque adeo seipsis desciscetes atque diuini cælestis patientiæ exemplis velut fecundis imbribus præclaros, contemptus mundi, amoris Dei virtutumque omnium fructus in nobis exsuscitant, nutriunt & ad maturitatem perducunt. Patientia enim opus perfectum habet.

Et certe quamquam præclarissima extiterint & ad Dei gloriam, & ad nostram mutationem virtutum opera, quæ Christus Dominus toto

vitæ tempore edidit, longe tamen manifestius vna passionis die, dilacerato tot vulneribus, attrito tot doloribus, tot operto plagis corpore, effusa ante oculos intima viscera misericordiæ & benignitatis, sapientiæ item, & iustitiæ abditissimas opes atque adeo gloriam Dei patefecit, longe clarioribus & potentioribus virtutum omnium exemplis, vna cum sanguinis sui effusione duritiem cordium nostrorum irrorauit. Quare nihil mirum est si quos Filio suo conformes esse prædestinauit, postquam eos vocauit, iustificauit primum, deinde sanctificauit, eosdem denique varijs exercitijs aduersitatibus glorificet, & toti mundo conspicuos reddat.

B Quanam sint illa quæ viros Apostolicos perpeti sæpe oportet ad Dei gloriam

PARAGRAPHVS III.

Suaui Dei prouidentia voluntates quidem nostras diuino amore succensas, rerum tamen etiam terrenarum usu & affectu, etiam bene ordinato implicatas vt repurget admirabilis est, cum enim optime nobis esse velit, non nisi ex ardentissima amoris erga nos fornace hæc nobis aduersa quæ euenire permittit, emanare queunt, vt omnia nobis in bonum cooperantur. Solet autem inchoare à vilioribus nimirum fortunæ bonis non quidem superfluis tantum quod Deum amanti, & terram paruipendenti durum non est, sed etiam à necessarijs ad vitam vel honestam sustentationem, aut ea pietatis officia quæ charitatis & proximorum ratio aliquando necessaria exposcit. Nec vero simul omnibus spoliatur, sed sensim vt Diuus Gregorius notat de B. Iob qui omnibus facultatibus per partes Deo permittente spoliatus, cum esset omnium Orientalium ditissimus, in extremam nuditatem & paupertatem reductus est, adeo vt diceret. Nudus egressus sum de ventre matris meæ, nudus reuertar illuc, nihilque superesset ad vitam tolerandam, & insignia illa misericordiæ opera quæ prius exercebat; & certe nec iis bonis erat nimium affectus, nec iis male utebatur, quin potius in pauperum vsu large consumebat, adeo vt diceret se buccellam suam solum non comedisse. Quamquam enim animus illis inordinate non adhæreat ipsa tamen rerum terrenarum sollicitudine plena procuratio & possessio non potest non impedimento esse puritati & simplicitati amoris Dei, qui solius Dei possessione & procuratore eius gloriæ gaudet sit enim sæpe vt sancti etiam viri iis quæ possident, confidant, & in eorum administratione velint nolint excedant aliquantulum. Id ipsum vsuuenit in librorum aliarumque rerum ad pietatem etiam pertinentium vsu, etsi nihil sit superflui. Nam licet affectum paupertatis retineamus, tamen non semper nos omnibus spoliemus propter Deum sed ob certas rationes quas ad maiorem Dei gloriam esse putamus, conseruamus aliqua iis bene vsuri ad Dei gloriam.

Quod ergo paupertatis affectus non potuisset à nobis euincere, ut proprijs actionibus nos ijs spoliemus, id facit Deus, atque ita declarat non esse voluntatis suæ ut usu illo honesto rerum huiusmodi, sed potius earumdem priuatione gloriam ipsius promoueamus. Huius spoliationis etiam in Christi passione habemus exemplum, qui cum nihil haberet præter tunicam, etiam ea spoliatus est & nudus cruci affixus. De hac nuditate gloriabatur Apostolus: usque in hanc horam & nudifumus &c. Et qui spiritu Christi pleni sunt, nulli rei affixum affectum habent, sed omnibus exui, si ita res ferat etiam optant.

Secundus gradus est earum afflictionum, quibus corpus exercetur, ac proinde naturalis eius amor plane excinditur, & radicitus euellitur. Nam cum nec amor naturalis, nec etiam ratio ipsa patiatur, ut propria actione per mortificationis studia corpus ultra modum atteramus, ad magnam utilitatem nostram permittit Deus ut dum eius gloriæ vacamus siue naturaliter, siue fortuito, siue aliorum malitia morbis grauib, vulneribus, mutilationibus conficiatur, quibus omnibus malis æquo animo humiliterque ferendis exercetur Dei amor, & ad maxima incrementa deletio sensim omni proprii corporis amore perducitur. Nam id etiam familiare est viris spiritualibus valetudinem magni æstimare studioseque ac sollicitè eam ad Dei gloriam varijs functionibus amplificandam conseruare, qua in re, etsi, quod sæpe fit, non excedant, tamen amor ille diuinæ gloriæ per illam corporis integritatem augendæ, coniunctum habet amorem & desiderium eiusdem integritatis, quod licet bene ordinatum sit, tamen est boni cuiusdam naturalis amor & desiderium: Quare nonnumquam Deus hoc etiam bono suos spoliatur, tum ut ex sui cognitione profundius humilientur, & ita aptiores sint ad res magnas, tum ut insigni patientia, superato Dæmone & mundo, atque omni proprio amore, longè maiorem Deo gloriam tribuant. Ad eum modum B. Iobum non vno morbo, sed innumeris prope iisque acutissimis, & insuper totius corporis pessimo vlcere percutiendum Dæmoni permisit, & Filium suum innumeris corporis doloribus per flagella, coronam spinæ, crucem denique & acerbissimos dolores consummari voluit. Cum enim tantum sit bonum, Dei gloria, & amicitia, non est tantum terrenis omnibus præferendum, sed etiam ipsi vitæ nostræ: quare suos Deus non tantum spoliari bonis, sed etiam corporis integritate ac viribus, imo vita ipsa voluit, atque ita puriore amore ab illis diligi, ut etiam quanti Dei amicitia facienda sit, alij omnes intelligerent. Quare nulla in re frequentius gloriatur Apostolus quam de tribulationibus, fame, siti, frigore, & ad genus corporis afflictionibus quas pro Christo tolerabat.

Hinc sequitur iactura famæ, honoris, fauoris, & amicitie humanæ quæ bona cum altioris cuiusdam ordinis sint, voluntatem delinunt suauius, & potentius occupant, & cum indifferentia sint, videntur sine labe posse quæ-

ri, præsertim cum ad bonum finem atque adeo Dei gloriam ad quam valere possunt plurimum, referuntur. Itaque multi quidem ferunt satis facile corporis mortificationes; at vero vbi de contumelijs & opprobrijs atque infamia & contemptu agitur, grauius id ferre consuerunt: quamquam autem ij qui in perfectionis statu degunt, amor Dei longissime omnia bona hæc postponant, longe tamen magis vis elucescit, cum re ipsa pro occasione non ab externis solum, aut hostibus, sed ab amicis etiam & domesticis, iisque coniunctissimis deseruntur, contemptui habentur, conuitijs & contumelijs lacessuntur, & instar vilissimorum mancipiorum non tantum despiciantur habentur, sed etiam durissimis & vilissimis rebus exercentur, omnium prope pedibus proculcantur. Tunc enim expurgatus hoc igne Dei amor mirum in modum splendet; etsi enim sæpe non expediat ad Dei gloriam, famam propriam prodigere; tamen cum diuina prouidentia hoc uti instrumento ad suam gloriam non vult, sed potius infamia & contemptu, atque ea mala permittit euenire, tunc vero in camino ignominie nescis quomodo purius enitescit Dei amor quam inter humanæ gloriæ pompas & applausus etiam ad Dei gloriam relatos. Et hoc etiam modo probatus fuit S. Iob, qui vxoris & amicorum conuitia, contumelias, opprobria, detractiones cum tanta infamia forti animo tulit, sed incomparabiliter magis Christus Iesus, cum in omni vita, cum in passione & cruce illa infami, tanquam sceleratus, & grauissimorum criminum reus publica sententia suspensus, innumeris Iudæorum opprobrijs, irrisionibus, maledictis expositus.

Non externis solum malis, sed etiam internis Deus viros iustos ad suam gloriam exercet.

PARAGRAPHVS IV.

ATque hæc bona parui momenti sunt, & ideo facile generosus Dei amor patitur se ijs spoliari. Verum alia quædam sunt spiritualia, quæ diuino amor non tantum non aduersantur, sed plurimum etiam prodesse solent, quibus tamen interdum diuina prouidentia nos spoliatur ut humilius & solidius à nobis diligatur, & maiorem gloriæ suæ fructum recipiat.

Horum spiritualium bonorum genera sunt plura: in primo ordine reponendi sunt habitus ipsi virtutum, qui cum valde occulti sint, adeo ut eorum priuationem vel augmentationem, nullo certo indicio sentire possimus, non spectant ad hanc tractationem; præsertim cum eorum priuatio non possit esse nobis non noxia.

In Secundo ergo ordine sunt prædictorum

habituum actus, & virtutum exercitia siue externa siue interna, nam ijs, inquam, indicijs nostrum profectum deprehendimus; qui enim in predictis Apostolicæ vitæ functionibus & virtutibus diu exerciti sunt, fieri non potest quin magna cum facilitate virtutum illarum actus siue internos obeant; qua facilitate possunt nonnunquam à Deo privari, sic aliquando vix ac ne vix quidem solita virtutum exercitia possint retinere, adeoque ob suam ipsi tarditatem, & quandam inutilitatem affligantur plurimum & ingemiscant, atque etiam terreantur ac timeant, ne in pristinas imperfectiones & peccata ad quæ vehementer sollicitantur, relabuntur.

In Tertio sunt sancta vitæ perfectioris desideria, agendi item & patiendi plura pro Dei gloria quæ in viris Apostolicis incensa esse solent, quæ etiam nonnunquam debilitari Deus permittet.

In Quarto, est pax quædam sine ullo timore, cum enim tantam Dei gratiæ abundantiam, tantam in usu virtutum omnium facilitatem, tot lumina desideriaque adeo inflammata in se quis experitur, non potest non in has psalmistæ voces erumpere. Dixi in abundantia mea non mouebor in æternum, sed auertente subinde Deo faciem suam, ita conturbatur, vel scrupulis, vel varijs tentationibus agitur, ut iam plane à Dei amicitia alienus, atque prope in inferno quodam viuere videatur.

In Quinto denique est delectatio, quæ non potest non sequi vel virtutum exercitia, vel perfectionis maioris desideria, vel animæ pacem; hæc enim ideo magna bona sunt, ut cum ea se possidere quis videt, non possit non rationabiliter gaudere: hæc vero delectatio si de iis bonis oriatur quatenus Dei gloriæ seruiunt, & bonitatis eius diuitias continent, ex Dei amore tanquam ex proprio fonte promanat, si vero ex iisdem quatenus nos perficiunt, ex amore nostri recto profluit: quod si se intra voluntatem ipsam contineat, pure spiritualis est & substantialis vocatur, si vero in sensitiuum appetitum detinetur, sensibilis dicitur.

Quo discrimine perfecti & imperfecti viri aduersa quæ coningunt, patiantur.

PARAGRAPHVS V.

EA est humana est humanæ vitæ conditio, ut semper in ea aliquid patiendum sit, nullusque omnino sit siue incipiens, siue proficiens, siue perfectus cui non multa quotidie contraria occurrant: verum, etsi ita sit, diuerso tamen modo à perfectis siue viris

A Apostolicis tolerentur aduersa, quam ab incipientibus.

Primo enim quæ ab incipientibus tolerantur, ad purgationem solent referri, ab aliis vero vel ad vñionem cum Deo, vel ad Dei gloriæ procurationem. Nec enim incipiens, quæ sibi contraria contingunt, eo proprie animo suscipit, ut Deo inde gloria aliqua pariatur, sed quia immediate videt per vitæ huius mala satisfieri prioribus peccatis & impediri posteriora, & corroborari virtutem patientiæ, qua instructus non facile propter ingruentia mala in posterum moueatur, turbetur, distrahatur, diuellaturque à quieta & tranquilla Dei fruitione. At vero perfectus totum in Dei gloriam refert pro qua etiam consumi & conteri gaudet; & tantum abest ut exinde turbetur, ut potius augeatur pax quam cum Deo habet, crescatque magis ac magis cum Deo vñio & amor his occasionibus prouocatus, non secus atque quando ardentis foco exigua aqua affunditur, accendatur.

Secundo. Non tantum in fine quem sibi constituunt, cum patiuntur, differunt, sed in iis ipsis quæ patiuntur in initio illa communiter toleranda sunt siue quibus vita præsens ordinariæ non solet traduci: sic enim D. Cyprianus de mortalitate. Quoddam, inquit, mouet quod nobis cum gentilibus sit communis ista mortalitas. Et paulo post respondet. Non ad hoc credit Christianus, ut immunis à contractu malorum, feliciter mundo perfruatur, sed ut omnia hic aduersa perpessus ad futuram lætitiā referuetur, quandiu in isto mundo sumus cum genere humano carnis æqualitate coniungimur, spiritu separamur viris Apostolicis sæpe permittente Deo & fræna laxante siue Damoni, siue Mundo, grauissima quæque & maxime extraordinaria sunt toleranda, tum ut illorum virtus, tum ut Dei gloria magis illustretur. Quare Sanctus Cyprianus ibidem. Scire debet Christianus plus sibi quam cæteris in sæculo laborandum, cui magis sit cum Dei impugnatione luctandum, & Beatus Augustinus in psal. 50. Prior labor est, ait, ut displiceas tibi, ut peccata tua expurges, ut muteris in melius. Secundus labor est pro eo quod mutatus es ferre tribulationes & tentationes huius sæculi & inter eas perseverare vsque in finem: & Sanctus Gregorius lib. 6. Regist. Confidenter dico minus pie viuis, si minus persecutionum pateris.

Tertio, ut plurimum qui perfecti sunt ea quæ patiuntur, propter iustitiam patiuntur, atque adeo propter bona illorum opera & dum bene agunt, & Dei gloriam promouent. Alii vero non tam idcirco saltem ordinariæ, quam propter nonnullas eorum imperfectiones, quarum saltem prætextu, quæ eos affligunt mala iuste quodammodo irrogata videri possunt.

Quarto denique solent imperfecti adhuc cum magnis imperfectionibus aduersa tolerare & facile frangi. Nam plerumque turbantur ipsi secum & quæ augere debuissent pietatis

exercitia & orationis studium deserunt, ad externa auxilia & consolationes profugiant, opere & anxie suam famam tueri conantur, repellunt acrius eas iniurias, in ultionis desideria erumpunt, impatientia & tristitia inordinata se dedunt, & absorberi plerumque patiuntur. Contra vero virorum perfectorum & Apostolicorum virtutes in camino aduersitatum probate perficiuntur & splendescunt.

*Quanam potissimum virtutes
exerceantur à viris Apo-
stolicis, cum quid
patiuntur.*

PARAGRAPHVS V.

Multa exque magna, atque adeo in gradu heroico.

Prima est amor erga Deum & proximum siue Zelus gloriæ diuinæ: & salutis animarum. Et vero in Christi Domini pectore ita exarsit hic ignis, ut nullis tribulationum & tormentorum aquis nulla hominum ingratitude extinguere posset. Quare non solum extrema pro Dei gloria & hominum salute pati voluit, sed etiam ea ipsa quæ patiebatur Deo patri in eius gloriam quæ eum pati ita volebat, & pro eorum à quibus patiebatur salute offerebat, & insuperabilis plane charitatis ardore pro ipsis crucifixoribus orans illata ab illis tormenta in eorum utilitatem ad Dei honorem ordinabat. Ita nimirum viri Apostolici postquam agendo ut potuerunt, Dei gloriam & proximorum salutem promouerunt, id quod restat cupiunt se prorsus consumi & in nihilum redigi, ut Dei honorem seipsis adaugeant: quare ad famem, sitim, frigus, tormenta, ad cruces, ad mortem insatiabili plane desiderio properant, ut illis ipsis à quibus patiuntur, salutem pariant: quare tantum abest ut malum pro malo reddant, aut se defendant, etsi id iuste facere possent, quin oblatas patiendi occasiones ut efficacia media ad Dei & proximi bonum magna cum auuiditate accipiant, licet illis displiceant peccata quibus hæc mala inferuntur.

Secunda excellens quædam nuditas & omnium quæ in mundo sunt expoliatio atque contemptus ut in Christo Domino patet, qui si vnquam, certe in passione & cruce pauper fuit, cum proprijs exutus vestibus, & in cruce nudus affixus fuerit, & in ea nuditate mortuus: vilescunt sane tempore persecutionum terrena omnia; si enim ipsa Apostolicis viris anima sua vilis est præ Dei amicitia & gloria, quanto magis cætera? Itaque cum mundi rabies ab hac spoliatione incipiat ut plurimum contra Dei seruos furere, terrenorum omnium contemptus & paupertatis amor tota vita varijs probationibus exercitus, longè debet esse robustior.

Tertia est poenitentia & mortificatio quædam

A excellens qualis in Christo Domino fuit qui cum esset innocentissimus, in ipso tamen momento conceptionis suæ, pro eius luminis, quo perfundebatur, abundantia videns quot, quamque horrendis hominum peccatis supremus ille honor & amor quem Deo deberi cognoscebat, indigne proculcaretur, eo totam vitam retulit ut diuinæ iustitiæ ita offensæ satisfaceret, atque ita continuo atque adeo vehementi de tot iniurijs dolore cor eius transfixum in perfectissimarum virtutum actiones tum externas, tum internas erumpebat, quibus volebat tantum Deo honorem reponere, imo maiorem, quantum iniuriæ & contemptus, omnia hominum peccata inferre poterant. Itaque cum tota vita ultro plurima toleranda susceperit, tum vero in ipsa passione in qua cum potissimum ex Patris voluntate pro hominibus satisfacere deberet, inexplicabiles & in anima & in corpore dolores quantum ipsa natura poterat, sustinere voluit, ut esset copiosa redemptio. Hoc enim spiritu pleni viri Apostolici licet sancti sint, nunquam tamen sine intimo cordis dolore viuunt, cum diuinam maiestatem toties ab alijs offensam vident; atque ita ut eius iustitiæ satisfaciant vehementi illo ac continuo doloris sensu non contenti, quicquid poenarum in mundo est, quicquid molestiarum, quicquid mortificationum optant in se venire & milles & milles si possent mori vellent ut Deum contentum reddant.

Quarta est vanæ hominum existimationis & honorum omnium atque adeo famæ propriæ contemptus: sic enim Christus Dominus tanquam diuinæ humanæque maiestatis reus, sediciosus, incantator, blasphemus, vini potator, sæculi seductor, & accusatus & damnatus est, & maxima cum infamia inter duos latrones tanquam insignis malefactor crucifixus & mortuus tota quidem vita impiorum Iudeorum maledicta & contumelias sustinuit, sed in cruce ipsa admirabile fuit spectaculum, cum rex gloriæ tribus horis iacta in se conuicta & contumelias adeo patienter tanquam in regia sede exceperit, quale tunc erat eius iudicium de vanis mundi honoribus, opinione, & fauore?

Quinta est solidissima & profundissima humilitas quæ in eo consistit quod cum Filius Dei esset innocens, sanctus, & ipsa sapientia, potentia, & gloria Patris, tamen non contentus serui formam accepisse atque ita se exinanivisse, voluit illam suam maiestatem, sanctitatem, sapientiam, potentiam, tormentis, conuictijs, cruce atque morte ipsa non solum regi, sed etiam prope obrui, ut Dei bonitas, misericordia, sapientia, potentia, in eius ignominijs, humilitate & abiectioe illustrior appareret, quamquam igitur à primo momento conceptionis illuminatissima illa Christi anima suam ipsam nihilum perfectissime agnosceret, suæque omnia ut non sua, sed Deo in Dei bonum referret, in passione tamen re ipsa cum se tot ultro tormentis obiecit, quid aliud testabatur quam suam aduersus Deum submissionem, cuius gloriæ tanta cum sui despectione seruebat? Atque ita viri Apostolici excultam prius humilitatem cum toleranda sunt aduersa, non solum offensa

dunt, sed etiam perficiuntur, vt non tantum non indignantur, sed se iuste pati existiment, & vehementer gaudeant suis se ignominijs & opprobrijs aliquam Deo gloriam posse parere.

Sexta est diffidentia sui, & generosa quædam in Deo fiducia, nam hominum persecutionibus omnis quodammodo virtus atteritur, vt ipsi plane de se diffidendi magnam occasionem habeant, & in Deo solo confidendi qui ita nos veluti opprimit, vt in eius bonitate & potentia confisi non solum non experiamur, sed totus etiam mundus, quam fidelis sit, quam bonus, quam sapiens, quam potens, cum ex tot malis nostris tanta bona ad suam gloriam, nostram coronam, & proximorum salutem expromat. Sic D. Paulus 2. ad Corinth. 1. testatur. Non enim volumus, inquit, ignorare vos fratres de tribulatione nostra quæ facta est in Asia quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere, sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit, in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet.

Septima est excellens religio erga Deum. Nam longe perfectius quam antea se Deo Sacrificium offerunt, sicut Christus Dominus qui cum in tota vita & oratione & sui oblatione Deo Patri gratissimum Sacrificium exhibuerit, non fuit ita tamen illud perfectum donec in ipsa cruce consummaretur. Sic enim quando aliquid restat quod pro Dei gloria vel agere vel pati possumus, nondum perfectæ Deo victimæ sumus: in ipsis ergo rebus aduersis ipsa nostri oblatio & humilis oratio vt Deus non deserat, sed hoc Sacrificium in suum honorem & proximorum salutem acceptare dignetur, virtutis huius omnem perfectionem, quæ non verbis solum, sed etiam rebus ipsis in Dei honorem consumptis exercetur, complectitur.

Octaua est patientia & tranquillitas animi siue mansuetudo qua fiat vt alacriter omnia perferantur, nulli malum pro malo reddatur, sed contra vincatur in bono malum, & Christi exemplo qui non solum tanquam agnus coram tondente se obmutuit, sed etiam magno compassionis affectu ob eorum malitiam permotus pro illis cum lacrymis patrem orauit.

Nona est resignatio perfecta & plena sui derelictio in Dei manibus, atque conformatio voluntatis nostræ, cum diuina in omnibus, cuius exemplum Christus Dominus potissimum in passione nobis præbuit, cum externis internisque pressus angustijs oraret Patrem. Transcat à me calix iste: verum tamen non mea voluntas, sed tua fiat. Hæc enim virtus non solum est perfectissima, sed ceteras omnes ambit: nam voluntatem suam cum Dei voluntate conformare est excellens Dei amoris actus qui coniunctus est cum maxima in Deo tanquam fidelissimo amico & amantissimo patre confidentia, & cum profunda humilitate, & sui derelictione atque abnegatione, omniumque rerum inferiorum contemptu, hoc actu voluntas non solum bona omnia quæ pro obiecto habet, sed etiam se ipsam plane & ex integro in Deum eiusque volunta-

tem refundit, vt modo quodam Dei voluntatē in gloriæ suæ procuracione iuuat, idque non pro suo gustu & affectu, sed eo modo quo diuinæ voluntati placet, potissimum tamen aduersis rebus; nam in ijs præcipue hæc virtus succurrit. Cum enim non agendi aliquid pro Deo, sed patiendi tantum occasio detur nulla homini actio alia libera relinquitur, quam velle pati quod Deus vult, atque ita toleranda aduersa vel intrinsecus, vel extrinsecus aduenientia Dei voluntati ea inferenti vel permittenti suam accommodare, quod est implicite velle ei bonum illud, quod ipse sibi vult: verum de conformitate voluntatis nostræ cum diuina alibi tractabitur.

Quenam perpendenda sunt in Meditatione passionis Christi.

PARAGRAPHVS VII.

EA potissimum sunt quinque. Primum est illud qui patitur esse Deum Maiestatis, & hominem sanctissimum, innocentissimum, iustissimum, liberalissimum qui tota vita nihil vlli mali, sed omnibus benefecit. Sic te decet post sanctum & laudabilem atque omnibus vtilem vitam, aliud nihil expectare quam aduersa, si ei similis esse cupis.

Secundum est quid patiatur exterius nuditatem & paupertatem extremam, contumelias & opprobria infinitæ eius sanctitati, sapientiæ, & potentiæ iniuriosa, amicorum fugam & derelictionem, dolores vehementissimos in omnibus membris & sensibus. Interius vero ariditates, anxietates, desolationes, & vehementem & continuam tristitiam sine consolatione vlla, ob iniurias Deo irrogatas, tot animarum perditionem, timores, tædia, agoniam ad sudorem vsque sanguinis. Nam tantum internos dolores admisit quantum ferre potuit ad Dei gloriam & nostram salutem.

Tertium est à quibus passus sit ab ijs nempe à quibus honorare & amari debebat, omnis generis & conditionis hominibus, Iudæis & gentilibus, regibus, gubernatoribus, pontificibus, sacerdotibus, pharisæis, qui eo tempore erant alij religiosiores, doctis, indoctis, aulicis, militibus &c. Hi omnes præter vehementes inuidiæ, ambitionis, auaritiæ, & id genus passionis contra Christum, ab ipsis Dæmonibus incitabantur acius vt nulla illi in re parcerent nihil ei reliquum in bonis, in fama & honore, in corpore in vita facerent. Adde & discipulorum fugam, Petri negationem, Patris permissionem adeo vt nullum plane videretur habere ad quem confugeret.

Quartum est pro quibus patiebatur nempe pro nobis, atque adeo vt omnia & singula peccata nostra expiaret, nobis virtutes omnes & gratias etiā singulas impetraret; nobis, inquam,

qui ab eo alieni eramus; nam pro ipsis crucifixoribus suis quibus & peccatorum remissionem & sanguinem suo sanguine & lachrymis à Deo patre obtinebat.

Quintum est, quomodo passus est, nempe tanto cum amore, ardore, Zelo. Nam oblatus est quia ipse voluit: voluit vero cum ardenti desiderio gloriæ Dei reparandæ & satisfaciendi eius iustitiæ. Itaque erat desiderium hoc ex vero Dei amore profluens insatiabile adeo ut longe plura pati exoptaret. Item cum quanta humilitate, obedientia, & subiectione erga patrem, quanta patientia, suauitate, atque mansuetudine.

Quomodo se Christus ad suam passionem prepararit.

Postquam igitur Christus Dominus sanctissimis vitæ suæ exemplis & documentis, factis & dictis Patris sui gloriam amplificauit, & traditum sibi à patre opus consummauit, sic ut nihil ex ijs quæ diuina voluntate ei imposita erant ad homines Dei cognitione & amore imbuedos, agendum superesset, sese ad patiendum cœpit comparare, ut hoc etiam modo Deum glorificaret, & quod sibi restabat, in eius honorem consumeret; Et licet ad rem tantam ex qua totius humanæ salutis summa, & maxima patris sui gloria dependebat, à primo suæ conceptionis momento per omnes vitæ suæ siue priuatæ siue publicæ actiones tam externas quam internas se parasset, instante tamen passionis tempore singulari modo ut nobis exemplo esset sese disponere voluit.

MEDITATIO I.

De Christi præparatione ad suam passionem.

Considera primo, Christum Dominum ad cœperficiendum per passionem redemptionis nostræ negotium magno patiendi desiderio imprimis sese præparasse. Nam quanquam à primo momento id dicere potuisset quod dicit apud Lucam: desiderio habeo baptizari, & quomodo coarctor donec impleatur, atque singulis vitæ momentis hæc illi tormenta in votis fuerint, tamen hoc tempore hæc desideria longe fuerunt ardentiora, quæ res colligi potest de sancti Marci cap. 10. ubi ait Christum ascendentem Hierosolymam, ut vltima illi populo monita daret, & tandem pateretur, præcessisse Apostolos, & incenso quodam patri se offerendi desiderio præcurrisse illis stupentibus & timentibus & ipsi & sibi. Deinde eos de passione sua ut quæ

A cordi maxime esset, clare & distincte monuisse. Idem etiam patet ex Ioanne ubi ait discipulis. Desiderio desideravi manducare hoc pascha vobiscum antequam patiar. Sic nempe viri Apostolici magnis tota vita, sed potissimum post bonam eius partem, in sollicita Dei gloriæ procuracione consumptam patiendi pro Deo desiderijs ad vltimos se agones parant. Vide num quantum boni in passionibus lateat satis apprehendas, atque adeo qualia desideria patiendi experiaris, iollet enim Deus hoc suos modo à longe disponere.

Considera Secundo Christum insigni etiam humilitate & demissione parasse se ad passionem; sciens (inquit Ioan. cap. 13.) quia omnia ei dedit pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad eum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præcinxit se & lauit pedes discipulorum, & postea dixit illis. Si ego laui vobis pedes Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes: exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen dico vobis non est seruus maior Domino suo, nec Apostolus maior est eo qui misit illum, si hæc scitis, beati estis si feceritis ea. Nimirum humilitas veros Christi Apostolos facit, & optime disponit, ut Deus ad suam gloriam nobis vtatur, quare viri Apostolici quod meritis & rerum pro Christo & Dei gloria gestarum excellentia sunt maiores, eò se magis dimittunt ut magis Deum glorificent, & eum prouocent ut ipsis non parcat. Humilitatis enim & mortificationis exercitium, quedam sunt gloriosarum pro Deo passionum rudimenta.

Considera Tertio, Eo tempore Christum instituisse sanctissimum Sacramentum & sub speciebus panis & vini corpus & sanguinem Apostolis & Ecclesiæ dedisse, ut hoc excellentissimo charitatis opere sua omnia opera quibus hominum salutem promouere conatus erat, veluti concluderet, & in summam quamdam redigeret, quo facto nihil superesse poterat quod agere posset atque ita transiret ad passionem, cuius representatio vera & viuifica erat hoc Sacrificium. Hoc enim charitatis opus factum hoc tempore quo Iudas proditionem, Iudæi crucem parabant, satis indicat quanto ardore amoris ad patiendum accederet, ut qui ita seipsum nobis relinqueret, quasi paratus esset non semel tantum vno die, sed ad extremum vsque iudicii diem in cruce pro hominibus millies ac millies, atque adeo toties quoties corporis & sanguinis sui sacrificia ad finem vsque mundi futura videbat, mortem acerbissimam subire.

Considera Quarto. Habuisse etiam Christum curam aliquam suorum. Nam præter excelsum humilitatis, & insigne charitatis opus in institutione SS. Sacramenti, eos valde efficaciter exhortatus est ad amorem suum, & mutuam inter se concordiam, ad orationis studium, & fiduciam in Deo, ut animi fortitudinem in aduersis, sicut, inquit Ioan 15. dilexit me Pater & ego dilexi vos, manete in dilectione mea, hoc est mandatum meum ut vos inuicem diligatis, sicut & ego dilexi vos. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro

amicis suis. Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis: petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Denique in fine cap. 16. ubi persecutiones quas tolerare debebant recensuit, ait, hæc loquutus sum vobis ut in me pacem habeatis in mundo, pressuram habebitis, sed confidite quia ego vici mundum, quem & vobis dabo vincere misso spiritu sancto qui vos consoletur, & fortiores vos reddat omni mundi potestate. Ita Christus instante passione, in ipsa vero Passione non omnem curam eorum abiecit. Nam in horto orationem abruptit ut eos ad orandum excitaret, inter tormenta respexit Petrum, in cruce Matris & discipuli curam habuit: ita etiam faciendum est ut nulla plane aduersitas nos à nostro officio præstando deterreat.

Consid. Quinto. Christum Dominum oratione insigni antequam ad passionem exiret sese parasse, in ea petit à patre imprimis ut breui secutura passio illustraretur iis signis quibus innotesceret Dei Filius, atque ita Dei Patris gloria, cognitio & amor per eam inter homines splendesceret. Clarifica filium, scilicet per Passionem, ut Filius tuus clarificet te: in passione deinde in discipulos suos ad sui nominis claritatem inter mundi pericula conseruet, & inter se perfecta vnione qualis est Patri inter Filium coniungat, eosque sanctificet in veritate propter quos se ipsum Deo iam erat sanctificaturus, idest immolaturus in cruce. Pater sancte serua eos in nomine tuo, ut sint vnum sicut & nos. Sanctifica eos in veritate, & pro eis ego sanctifico me ipsum ut sint sanctificati in veritate. Denique ut Deus vnus, Pater, Filius & spiritus sanctus à fidelibus in futuris sæculis cognoscatur & ametur, & sint vnum cum Deo & in hac vita, & in futura. Sicut, inquit, tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis sint, ut credat mundus quia tu me misisti. Atque ita satis patet quem Christus Dominus finem sibi in patiando proposuerit, nempe Dei gloriam, & hominum salutem, & quam ardentem petierit, ut secutura passio efficax esset ad rem tantam medium. Quod certe viros Apostolicos imitari in id genus casibus, oportet.

MEDITATIO II.

De tristitia & agone Christi.

INter omnia aduersa quæ in vita spirituali & procuratione gloriæ diuinæ toleranda sunt, acrius solet mentem pungere & affligere vehementiustimor & tristitia interior, siue concipiat de malis externis & temporalibus, ut est paupertas, morbi, mors ipsa; siue de spiritualibus ut cum fructus salutis nostræ & diuinæ gloriæ nostris desideriis, functionibus, & laboribus non respondet. Atque interna hæc doloris, timoris ac tristitiæ afflictio eo acrior est longe, quando Deus omnem internam consolationem tollit, qua potissimum incipientes complere

A solet, adeo ut cum profunda quam tristitia nos ab omni opere bono, ab oratione, à cura proximi, ab vtilibus ad Dei gloriam laboribus reuocet, nihil prorsus consolationis à Deo dimanet quo iuemur, & sustentemur, & perseueremus. Nam quamquam ipse Dei amor, & intentio gloriæ eius ad perseuerandum tum in agendo tum in patiando confortet, sensibilis tamen consolationis priuatio mirum in modum animam affligit, ut plerumque periculum sit ne succumbat. Hoc expertus fuit Apostolus 2. ad Corinth. cap. 1. Nolumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra quæ facta est in Asia quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam viuere, sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus. Quare Christus Dominus voluit ipsemet hanc tristitiam & dolorem sine vlla consolatione tolerare, ut & nobis patientiæ penitentiæ exemplum daret & doceret ad quænam remedia, cum ita affligimur, confugere debeamus.

B Considera Primo, Euangelistas describere quatuor veluti internas Passiones aliquo modo diuersas in Christo. Prima est tristitia quæ prouenit ex apprehensione obiecti mali & naturæ disconuenientis. Secunda timor qui prouenit ex apprehensione mali ardui imminantis. Tertia & quarta passio ad istas duas referuntur nec proprie ita possunt ab illis distingui. Tertia ergo est tædium, & cæpit tædere, siue desolatio quædam quæ ad tristitiam & timorem addit quamdam derelictionem, cum scilicet homo ita tristatur & timet ut quocumque respiciat, non habeat effugium, vel vllam consolationem: unde addit hæc tertia catenis tantum puritatem quandam tristitiæ & timoris. Quarta potest esse agonia siue pugna rationis deliberatæ cum ratione naturali & sensu illa volente pati absolute, hæc vero ex naturali inclinatione horrente & subterfugiente: hæc autem pugna voluntatis naturalis & sensus non fiebat nisi per aliquos actus harum potentiarum, qui non poterant esse alij quam fuga per timorem & tristitiam, quibus actibus cum resisteret deliberatio voluntatis superioris illa resistentia ipsum timorem & tristitiam reperiuebat in partem inferiorem, illaque adhuc complebat vehementius in eadem pugna voluntas naturalis & sensus ad orationem confugiebat, petens ab ijs malis liberari quam petitionem voluntas superior & deliberata inefficaciter Deo proponebat unde inferiori resistebat & petitionem corrigebat. Non mea, sed tua voluntas fiat.

C Considera Secundo, Christum Dominum his passionibus fuisse ita afflictum ut quodammodo plenus esset. Nam primo appetitus eius inferior respectu obiectorum sensibilium, & rationi conformium & Christo conuenientium ita timore & tristitia repletus fuit ut nullum plane gaudium ex vlllo obiecto quocumque perciperet: nam quamquam ex Dei contemplatione debebat in appetitum sensitium delectatio omnem tristitiam excludens redundare, Dei tamen dispensatione factum est ut ea delectatio non pertingeret, ut sicut loquitur Ambrosius, Christus Dominus sequestrata omni diuinitatis æternæ delectatione tædio nostræ infirmi-

tatis officeretur. Secunda voluntas eius naturalis siue inferior ijs passionibus plena fuit, nam per illam voluntatem vere Christus timebat, fugiebatque mortem, cum illa in ijs omnibus affectibus sequatur appetitum sensitivum. Tercio voluntas eius superior respectu obiectorum spiritualium, ut erant potentia hominum, tristitiam pariter admittere et si beata simul esset: potuerunt enim in eadem voluntate diuina virtute esse simul hi actus, gaudium ob beatitudinem, & tristitia ob mortem, vel ob hominum peccata; quia isti actus non sunt proprie contrarii nec versantur circa idem obiectum & secundum eandem rationem. Quantum ergo diuina virtute fieri potuit, etiam Christi voluntas hac tristitia plena fuit.

Consid. Tercio, quodnam fuerit huius timoris & tristitiae obiectum in appetitu & voluntate inferiore: fuit malum naturae sensibile, mors nempe & tormenta omnia clarissime & distinctissime ac sigillatim imaginationi representata & perfectissime apprehensa, tormenta, inquam & mors malorum omnium maximum in Christo potissimum ob dignitatem vitae eius propter unionem. Atque hinc patet hanc tristitiam excessisse omnem tristitiam quae de humanis & temporalibus bonis concipi potest, praesertim cum coniuncta fuerit cum priuatione omnis consolationis. Nam appetitus Christi & voluntas inferior permixta est naturae suae, ut circa tale obiectum sic propositum quantum posset naturae propensione & efficacia contristaretur, & factum est diuinitus, ut vnus actus alium non impediret, nec gaudium superioris partis in aliam deriuaretur, nec denique aliquod aliud solatium adhiberetur, quod tristitiam illam posset minuere vel leuare: nam humanum nullum habuit qui ab omnibus derelictus est Psal. 68. Consolantem me quæsiui qui simul contristaretur & non fuit. Nec diuinum ut antea dictum est. Cæpit ergo in horto tristitia, sed postea progressu passionis aucta est, quia dolor sensibilis interiori representationi accessit, & tandem facta est summa in cruce, quando dixit; Deus Deus meus ut quid dereliquisti me? Inter hanc vero tristitiam poterat Christus considerare Dei charitatem spem & fructum Passionum, B. Virginem, & fideles adhuc alios socios; tolerabat ex charitate Dei & proximi, & cum magna fortitudine. Ex quibus videri potest consolationem receperat, sed reuera illa omnia iuuabant ad fortiter ferenda omnia, non tamen per se ad imminuendam tristitiam. Nam aliud est ista considerare ad confortandum, aliud ad consolandum quod postremum Christus non fecit. Vnde dicitur confortatus ab Angelo non consolatus, interdum tamen in summis doloribus ne natura deficeret, potuit Christus his considerationibus aliquam inferiori parti laxare consolationem, sed ab breue tempus. Atque hinc paret hanc tristitiam superasse tristitiam omnium Martyrum, cum illi non caruerint & consolatione diuina quam eis hæc Christi tristitia promeruit, & consolatione partis superioris. Voluit autem Christus Dominus tantam tristitiam pati. Primo ut etiam hoc modo pro nobis pateretur, id enim erat aptissimum ad finem

A redemptionis nostrae, & abundantiam Christi meritorum, & diuinam nobis consolationem in tot huius vitae doloribus promerendam. Secundo, ut exemplo suo doceret quomodo & quando in diuinæ voluntatis obedientia & procuratione gloriæ Dei varijs pro huius vitae conditione tristitijs affligimur, nihilominus pergere constanter & ad finem vsque inter dolorum aculeos priuari omni consolatione non solum humana, sed etiam diuina, quam Deus solet in orationibus, virtutum exercitijs communicare, obedire in gloriam Dei debeamus.

Consid. Quarto, quæ fuerit causa & obiectum tristitiae eius in voluntate superiori, nam fuit varium. Primo enim hæc tristitia fuit de Apostolorum scandalo & Petri negatione: ita S. Hilarius can. 13. in Matth. monuerat, ait, omnes esse scandalizandos, iterum assumpsit cum Iacobo & Ioanne, & illis assumptis ait. Tristis est anima mea &c. atque ita non de se sed de ijs quas assumpserat tristitudo: ita ille; nec tamen audiendus quando excludit obiectum sensibile. Secundo S. Hieronymus in 26. Matth. contristabatur, ait, propter infelicissimum Iudam, & scandalum Apostolorum & reiectionem populi Iudæorum & euerisionem miseræ ciuitatis Hierusalem. Tercio, ob omnium hominum peccata, ingratitudinem, damnationem. Ita S. Ambrosius in cap. 21. Lucæ. Minus inquit, contulerat mihi nisi meum suscepisset affectum, ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret & sequestrata delectatione diuinitatis æternæ, tædio nostræ infirmitatis afficitur. Sic psal. 21. Longe à salute mea verba delictorum meorum, nimirum omnium peccata susceperat, & ideo pro omnibus tristatur, ut Deo offenso satisfaciat & nos Deo reconciliet. Quarto, ob suorum afflictiones, persecutiones, & tormenta.

Fuit autem ista Christi tristitia summa, excessitque omnem aliorum tristitiam quamcumque siue naturalem siue supernaturalem, turpem, aut honestam. Primo quia ex parte obiecti materialis dolebat de peccatis omnium hominum simul sumptis, & optime consideratis & cognitis. Secundo. Ex parte obiecti formalis, nemo enim ita cognouit peccati malitiam. Tercio, ex parte principij: nemo ex tanta charitate Deum dilexit aut eius honorem optauit. Quarto, Nul- lus tantam habuit gratiam aut auxilium ad peccata detestanda, unde ex tota latitudine & intentione charitatis & gratiæ quæ erat summa tristabatur de omnibus, & singulis peccatis, quatenuserant, & Dei offensæ, & proximi ruinæ, & damna. Nam homines intentissime amabat, quare nullus vnquam dolor fuit huic similis. Quod si legamus quosdam ex contritionis vi subito mortuos corde diuiso, quam intensa erat Christi tristitia, qui de omnibus simul tali modo dolebat? Accedit etiam quod Christus alias rationes, quæ consolari eum poterant, non considerabat: voluntarie autem Christus sumpsit hunc dolorem, non sine causa. Prima erat ut doceret nos pro Dei offensis alienis dolere & tristari, est enim hæc sancta tristitia. Secunda ut doceret nos quantum malum sit peccatum, quod facit talem in Deo tristitiam. Certe est

summa infamia hominis, quod solus creatorem A suum ita contristet, de reliquis ait psal. 103. *Lxtabitur Dominus in operibus suis, quia omnes vt suo auctori obediunt, & de homine Genes. 6. pœnitet me fecisse hominem, & iam ecce Christus Dominus tristissimus: attende bene peccati malum: in Christi anima erat infinita dulcedo, beatitudo, gaudium, & peccatum tuum in cor eius coniectum velut amarum quid totam illam dulcedinem turbat. Vide Dei dulcedinem, vna eius gutta satis, si in infernum descenderet, illum redderet dulcem, vnam solam guttam cœli ab Abraham petebat diues ad se refrigerandum in inferno; vna eius dulcedinis gutta satis est vt omne Martyrium dulce sit, vt Stephano lapides, & Laurentio ignis. Tantam ergo Christi Domini dulcedinem, quam ex beatitudine habebat, quid amaram fecit? Peccatum solum. Pelagus omnium amaritudinum infernus vna Dei gutta dulcescit, & pelagus omnium dulcedinum beatitudo vno peccato amara fit. Tertia vt pararet nobis fontem vnde tristitię verę & contritionis aquas haurire possimus, si enim ipse tantum pro peccatis nostris conteritur, vt inde sanguis exeat, quid par est nōs facere qui peccauimus. Sit ergo dolor ipse exemplar illius quem debemus habere in confessione, & si non habeamus, petamus hinc, & nostrum exiguum huic iungamus. Hac enim tristitia omnem nobis meruit tristitiam & contritionem de peccatis nostris, fecitque vt nostra tristitia & dolor à Deo recipiatur.*

Confid. Quinto, quomodo Christus Dominus se gesserit in hac tristitia, vt tu pariter eodem modo te geras, quando tristitia & desolatione probaris. Primo enim vltro eam suscepit quantum vires naturę ferre potuerunt, & consolationem omnem exclusit, vt intelligas nihil esse in ea veri mali, imo posse eam plurimum conducere ad tuam & aliorum perfectionem. Quare tantum abest vt eam fugere debeas, & humanis eam consolationibus velle leuare, quin potius aggredi magnę animo te oportet, sic enim & leuior erit & utilior. Hic etiam facit quod Christus noluerit rationes multasque eam potuissent imminuere, quin potius ipse mala illa, obiecta sensibilia, tormenta, ignominiam, crucem, singula cum suis circumstantijs diligenter pertractabat, & animo suo repręsentabat, atque intentissime apprehendebat, vt eo maior esset tristitia, atque ita certando & eam reprimendo, in appetitu cresceret, & sic amplius pateretur, atque ita patientiæ victoria maior D esset: ita ergo nos facere conuenit vt nostras ipsi passiones generose aggrediamur, ijsque prout Christus ad sanguinem vsque resistamus. Secundo, humanis solatijs relictis non omittamus ad Deum recurrere, & eum orare non tam vt nos liberet, quamquam id, Christi exemplo facere possimus, quam vt sanctissima eius voluntas in nobis fiat: nam potentissimum remedium in huiusmodi desolationibus est Dei voluntati se conformare, siue ipse punire nos eo modo velit & nostram negligentiam hac pœna castigare, siue superbiam & inanem nostri æstimationem, quam alioqui ex bono rerum nostrarum successu nascituram videt, antequam

oriatur, magno beneficio pręuenire, siue denique probare qua animi constantia, amor in eum noster sine vlllo proprio bono in procurratione glorię eius agendo patiendoque perseuerabit.

Ad sequentia passionis Christi mysteria.

Derelictus est ergo Christus Dominus à patre hoc vtroque modo, quia & eum permisit hominum dæmonumque crudelitati, enormiter omni tormentorum genere ad mortem vsque ignominiosissimam cruciandum, interim dum ita cruciatus est, omni illum interna in parte inferiori consolatione destituit. Quare in sequentibus mysterijs etsi potissimum Christi tormenta consideranda sint, tamen subinde reuocari in memoriam debet illa interna eius derelictio, & tristitia quę ipsis tormentis pręsentibus augebatur, & ijs aliquomodo grauior erat.

Notandum autem quod cum multi varijque sint modi quibus diuina prouidentia casibus aduersis hominum patientiam exerceat (nam aliquando communibus eos malis, peste, fame, bello, aliquando priuatis paupertate, morbis, aliorum odijs iniuste & sine vlllo honesto prętextu susceptis probat) nullus acerbior esse videtur quàm cum publica eorum qui præsunt iuste, & suo probe muneri satisfacere putantur, autoritate rei facti legitimo vt apparet processu, iustaque sententia deserti ab omnibus etiam amicis & notis, sic vt nullus tuendę famę vitęque locus super sit, publicè damnantur. In eo enim genere non solum de corporis salute, sed etiam de omnibus bonis agitur; hunc ergo modum Deus Pater elegit quo filium suum nostro bono & exemplo ad suam gloriam illustrandam cruciandum permetteret: quare cum alias vellent illum vel pręcipitare, vel lapidibus obruere, ipse Christus in cuius potestate erat ponere animam suam quando volebat, quia nondum hora eius venerat, transiens per medium illorum ibat, donec in maxima Iudæorum solemnitate, ingenti hominum concursu, publica autoritate captus, omnibus Iudææ tribunalibus sacris & profanis pręsentatus, coram omnibus de grauissimis sceleribus accusatus, ac tandem cum omni genere contumeliarum tanquam reus damnatus & cruci affixus est, qui persecutionis modus nihil reliquum facit ad summam infamiam & crudelitatem, nullum vlli consolationi locum relinquit, & eo acerbior est, quo generalior est, & nullum malignus excludit, adeoque omnibus simul velut collectivis quasi numerofo quodam & terribili exercitu, vndique ad opprimendum, & protus ad conterendum, atque in nihilum redigendum irruit.

Quamquam vero in omnibus passionis Christi mysterijs facile sit animaduvertere hunc eius calicem in textum semper fuisse ex irrisionibus, contemptu, magna infamia, iniustissimis

calumnijs, & grauissimis omnis generis corporis doloribus, sunt tamen mysteria in quibus hæc magis quam illa considerari possunt. Nam in Christi accusatione calumniæ præcipue consideranda sunt, vt & ad similes nos comparare, & eius exemplo discere possimus, quomodo cum ita impetimur, nos gerere debeamus.

MEDITATIO III.

De Christi comprehensione
Math. 26. Luc. 22. Mar. 14.
& Ioann. 18.

Primo permisit se Dominus osculo à Iuda tradi, & quasi latronem comprehendi. Tanquam ad latronem existis cum gladijs ac fustibus comprehendere me quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis, ipsoque interrogante, quem quæritis? corruerunt in terram inimici.

Secundo seruum pontificis percutienti Petro ait Mitte gladium tuum in vaginam &c. & sanauit seruum.

Tertio. Captus & à discipulis derelictus ad Annæ domum pertrahitur, vbi à Petro paulo post secuto semel negatus est, & alapam accepit à quodam ministro obijciente, sic respondens pontifici.

MEDITATIO IV.

De Gestis in domo Caiphæ.
Math. 16.

Primo. Abducitur ligatus Christus ab Anna in domum Caiphæ, vbi Petrus cum rursus bis negauit, atque respiciente ipsum Domino, egressus foras fleuit amare.

Secundo permansit ligatus tota illa nocte.

Tertio. Circumstantes satellites illudebant, & velata facie colaphis cædebant interrogantes Prophetiza nobis Christe quis est qui te percussit? ac modis illis blasphemabant.

MEDITATIO V.

De Christi apud Pilatum accusatione
Math. 26. Luc. 23.
Marc. 13. Ioan. 18.

Primo. Traducitur deinceps ad Pilatum Christus, & coram eo à Iudæis calumniose

accusatur. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram.

Secundo. Eo semel atque iterum examinato retulit Pilatus. Ego nullam inuenio in causa.

Tertio. Barrabæ latronis quam Christi Iesu liberationem malle se Iudæi proclamauerunt. Non hunc, sed Barrabam.

MEDITATIO VI.

De tranmisso Christo ad Herodem.

Primo. Transmisit Pilatus Christum ad Herodem, æstimans quod esset Galilæus.

Secundo. Herodi poscenti curiosa, nihil penitus respondit, licet à Iudæis valde accusaretur.

Tertio. Ab Herode cum suo exercitu spretus fuit, atque veste alba indutus.

MEDITATIO VII.

De reuersione ab Herode ad Pilatum
Math. 27. Luc. 23.
Marc. 15. Ioan. 19.

Primo Christum ad Pilatum remisit Herodes, & ambo ea ipsa die cum prius inimici essent, sibi inuicem reconciliati sunt.

Secundo. Iesum flagellis cædi iussit Pilatus. Milites eundem spinis coronarunt, atque purpura induerunt, deinde iridentes dicebant. Aue Rex Iudæorum, & colaphos simul impingebant.

Tertio. Exiuit ergo Iesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum, & Pilatus dicit illis. Ecce homo; pontifices vero condemnabant Crucifige Crucifige eum.

MEDITATIO VIII.

De condemnatione & Crucifixione
Iesu Christi Ioan. 19.

Primo, sedens pro tribunali Pilatus Christum iudicauit, & tradidit crucifigendum, posteaquam negantes Iudæi suum regem esse dixerunt. Non habemus Regem nisi Cæsarem.

Secundo. Baui lauit Christus crucem suam donec ob virium defectum Simon quidam Cyrenæus illam post eum ferre compellus est.

Tertio, inter duos latrones crucifixus fuit ascripto titulo. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.

MEDITATIO IX.

De mysterijs in cruce factis. Math. 27.
Luc. 23. Ioan. 19.

Primo, Blasphemias pertulit in cruce, vah qui destruis templum Dei &c. descende de cruce, & diuisa sunt vestimenta eius.

Secundo. Effatus est Dominus in cruce verba septem, orans videlicet pro crucifigentibus. Latroni parcens. Matrem & Ioannem sibi mutuo commendans. Exclamans sitio, quando aceto eum potauerunt, & deinde se à patre derelictum. Postea consummatum est, ac postremo. In manus tuas commendo spiritum meum.

Tertio sol obscuratus ipso expirante, & petra scissa sunt, aperta quoque monumenta, & velum templi à summo vsque ad infimam partem scissum, & latus lancea confossum aquam effudit, & sanguinem.

MEDITATIO X.

De Christi sepultura.

Primo, de cruce sublatus est mortuus Dominus per Ioseph atque Nicodemum in conspectu ipso matris afflictissime.

Secundo, delatum est ad sepulchrum corpus vinctum & inclusum.

Tertio. Adhibiti sunt inibi custodes.

Ad quartam Hebdomadam monita.

CAPVT III.

Non solum vitam & Passionem, mortemque suam Christus Dominus ad maiorem Dei gloriam retulit, sed ipsam etiam gloriam & bona omnia quæ sibi & ceteris meruit. Nam expresse docet Apostolus resurrexisse eum propter gloriam Patris, nec semel ipse Christus quem in finem gloriam ipse suam & nominis exaltationem referret, declarauit. Sed præcipue sub vitæ finem. Ioan. 17. Pater, inquit, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, & ostendens quia in re hæc Dei clarificatio consisteret, subdit, sicut dedisti ei potestatem omniscarnis, vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam; hæc est autem vita æterna vt cognoscant te solum Deum & quem misisti

A Iesum Christum. Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam, & nunc clarifica me, Pater, claritate quam habui priusquam mundus fieret, apud te. Ad hanc ergo septimanam pertinent ea omnia mysteria, quæ Christi Domini mortem consecuta sunt, quibus cum maxima Dei, diuinarumque perfectionum gloria, Dei Filius ita imple, crudeliter, & ignominiose pro Patris honore & hominum salute occisus, cum absorptus morte, & perpetuis infamis obliuionis tenebris sepultus videretur, non solum rediuius apparuit, sed stupendis prodigijs & naturæ vim superantibus operibus Apostolorum & aliorum fidelium sanctitate admirabili totius orbis conuersione, mundi victoria, Ecclesiæ regni sui constitutione, omnium Dominus & caput, atque futurus aliquando Iudex manifesta Dei potentia, iustitia, sapientia, bonitate constitutus est, & ea claritate ornatus, quam apud patrem habebat priusquam mundus fieret, vt nempe & in hac vita, & in futura verus æternusque Dei Filius agnosceretur, per quem homines ipsi in Dei Filios adoptati æterna etiam hereditate potituri Deum Patrem & Filium & spiritum sanctum visuri sint, sicuti est, & idcirco etiam Deo similes in perpetuas æternitates ipsa beatitudine, atque adeo dii quidam ad diuinæ bonitatis admirabilem commendationem futuri.

C Ad hunc ergo finem Christus Iesus etiam suam gloriam retulit vt suo nobis exemplo præiret, atque intelligeremus verum Dei amorem non tormentis, non morte finiri, sed in æternis illis bonis (quæ bonis operibus mercedem voluit ipse esse) vel desiderandis vel expectandis vel admittendis non esse mercenarium, sed fidelem Dei gloriæ procuratorem.

Tanta certe est bonorum operum dignitas vt in hac etiam vita Dominus Deus iustus iudex vellet statim suis seruis mercedem reddere, & nonnunquam etiam quosdam miraculis, vel rebus præclaris gestis, vel eximia apud homines sanctitatis opinione, & diuina quadam auctoritate (quando ita ei ad honorem suum videtur) glorificat, vt sic suam ipsi felicitatem & amorem in hisce etiam bonis in Dei gloriam referendis exerceant: verum post vitæ huius tempus quod laboris, pugnae, & periculorum est, reseruata est huius gloriæ plenitudo. Tunc enim aperto veluti thesauro suo ad eos glorificandos qui ab omnibus contempti sunt, stupenda coram omnium oculis opera per eorum cineres, & inuocationem efficit, eorumque sanctitatem quam ipsi magna humilitate, quantum potuerunt, obscuram tenuerunt, in apertam lucem educit, & externis hisce suæ sapientiæ, potentia, & bonitatis signis declarat quanti ipse illos faciat, quanta eos apud se gloria cumulet, quanta bonitatis ipsius sit abyssus, quæ tantam illis sui similitudinem communicat, sic igitur sancti plerique post mortem Deum glorificant in hoc mundo, verum longe excellentior est illa gloria quam ipsi in æternum in beato illo futuræ vitæ statu Deo attribuent, quando miseri & tot peccatis astricti homunciones per inestimabilem Dei bonitatem & misericordiam ei similes apparent.

rent, quia vident eum sicuti est, & quoniam Christus Iesus perfectionis exemplar est & magis ab illo certe discere nos oportet; tum quoniam sint ea bona quae nos mancant, si eum secuti diligenter fuerimus, tum, quia sint à nobis intentione prosequenda laudabile sane pro Dei gloria strenue laborare in hac vita, & corporis incommoda, famem, sitim, frigus, vitae breuitatem, paupertatem, & alia id genus mala intuitu resurrectionis, & caelestis beatitudinis perferre, atque ita ad magnam coronam aspirare, verum longè laudabilius est nihil de se & sua felicitate, ut proprium bonum est, esse sollicitum, sed tantum de Dei gloria, & si in mentem veniat Dei gloriae nostram beatitudinem necessario coniunctam esse, in ea ipsa beatitudine non tam quod nostrum, sed quod Dei bonum est spectare, adeoque toto affectu ad maximam coronam aspirare, quia eo maior futura est diuinæ bonitatis aeterna gloria, quo perfectiore clarioreque visione, & cognitione atque amore ei similiores futuri sumus.

MEDITATIO I.

De Resurrectione Christi & prima apparitione facta matri suæ.

Primo anima Christi denovo vnita fuit ipsius corpori, & Corpus ad vitam & statum longe meliorem priore reuocatum, ut pote quatuor dotibus claritatis, agilitatis, subtilitatis, & impassibilitatis insignitum.

Secundo Christus rediuiuus, adoratus fuit ab Angelis & patribus à limbo eductis.

Tertio matri primum omnium apparuit eamque mirificè recreauit.

MEDITATIO II.

De Christi apparitione facta 12. Apostolis, absente Thoma, Ioan. 20.

Primo discipuli omnes præter Thomam domi congregati erant propter metum Iudaorum.

Secundo. Ingressus ianuis clausis Christus, stetit in medio, & dixit eis, pax vobis.

Tertio, spiritum sanctum eis dedit, & ait, accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c.

MEDITATIO III.

De apparitione in monte Tabor. Marc. vlt.

Primo. Ex Domini mandato abeunt discipuli in montem Tabor.

Secundo. Ijs apparens ille inquit. Data est vobis omnis potestas in cælo & in terra.

Tertio. Mittens eos ad prædicandum per vniuersum orbem sic mandauit. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti.

MEDITATIO IV.

De Domini Ascensione. Act. 1.

Primo. Postquam iam per dies quadraginta multoties se Christus discipulis suis viuum exhibuisset, in multis argumentis, &c. Loquens eis de regno Dei, misit eos Hierosolimam, ut promissum sibi spiritum sanctum illie expectarent.

Secundo. Eduxit eos ad montem Oliueti, & videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Tertio. Iisdem in cælum suspicientibus dictum est per duos illos viros in vestibus albis assistentes, quos Angelos fuisse credimus; viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quem admodum vidistis eum in cælum euntem.

Ad contemplationem de amore spirituali.

CAPITULUM XXXI.

Quis fuerit scopus propositus B. P. N. Ignatii in his exercitijs.

PARAGRAPHVS I.

Existimarunt nonnulli B. P. Nostri scopum præcipuum in componendis, & deinde tradendis exercitijs fuisse ut exercitantem in tribus perfectionis vijs purgatiua, illuminatiua, & vniuiua exerceat, & ideo ita exercitia disposuisse, ut eorum ordo quoad materiam attinet tribus illis vijs responderet; verum quamquam B. Pater aliquam forte eius rei rationem habuerit, non videtur tamen id sibi præcipue proposuisse.

Primo enim in prima annotatione explicans quid sint exercitia spiritualia obire, nihil de tribus illis vijs dicit, sed finem ipsum exercitiorum ait esse tollere affectiones male ordinatas, & Dei voluntatem inuestigare quo ad salutem animæ.

quæ duo ita distincte ab eo proposita, et si primæ & secundæ viæ respondere videantur, tamen non significat suam esse mentem earum exactam habere rationem.

Secundo. In annotatione quarta expresse ait esse quatuor exercitiorum partes, quæ tamen non esse quatuor, sed tres tantum deberent, si de tribus vijs propositum ei fuisset agere. Nam tam separat secundam & tertiam, quam tertiam & quartam, quod tamen non fieret si secundam & tertiam ad viam eandem retulisset.

Tertio. In omnibus exercitijs vno tantum in loco mentionem facit viæ purgatiuæ & illuminatiuæ, nempe annotatione 10. Esset vero mirum id eius consilium præcipuum nullo ex alio loco (cum tamen tam frequens eius rei occasio in exercitiorum ordine & dispositione occurrat) colligi recte posse: & certe si id intendisset in contemplatione de amore spirituali aliquam eius mentionem fecisset.

Porro in illa annotatione 10. quamquam aperte dicat primæ hebdomadæ exercitia respondere viæ, quæ, ut loquitur, purgatiua dicitur; & secundæ hebdomadæ exercitia respondere viæ quam, inquit, illuminatiuam appellant: satis tamen ipso loquendi modo indicat se non intendere proprie & expresse tres illas vias suis exercitijs comprehendere, vel ad eas ineundas exercitantem directe formare velle. Nam imprimis ipsam viæ purgatiuæ & illuminatiuæ appellationem ab alijs veluti mutuatur, quasi indicare velit de ijs se non agere. Deinde secundam hebdomadam non continere viam illuminatiuam, aut primam continere purgatiuam, sed tantum respondere; imo B. P. N. cum eo tempore videret frequenter à quibusdā pijs authoribus exercitia quædam Theologiæ Mysticæ per tres vias tradi; abstinere ipso non tantum ab eo modo loquendi, sed etiam ab ipso eorum ordine, ut qui minus probabatur, eo tempore, & aliquomodo periculosus videbatur.

Quare etiam monet id quod expertus ipse sine dubio erat longe facilius decipi à Dæmone, ac proinde longe minorem in spiritualibus exercitijs fructum facere eos qui in via illuminatiua potius versati fuissent quam in purgatiua.

Quarto. In contemplatione de regno Christi quæ est fundamentum non solum 2. sed etiam 3. & 4. hebdomadæ satis ostendit intendere se potissimam Christi Domini imitationem, tum in finis intentione, tum mediorum ad eum finem vt ilium electione, suum exercitantem formare, ut deleta veteris Adami forma Christum perfecte induat. Et quoniam Christi Domini vita triplici constat discrimine, ideo in tres hebdomadas reliqua exercitia partitur. In prima enim parte vitæ suæ Christus Dominus nobis priuatæ vitæ & communis status exemplum dedit, ut ipsemet B. P. docet in annotatione ad exercitium de vexillis. Deinde sub annum 12. cœpit Euangelicæ perfectionis statum inchoare quæ præter propriam perfectionem etiam aliorum salutem ad maiorem Dei gloriam per varias functiones & virtutum exercitia intendit. Quare 2. hebdom. continet imitationem Christi quæ genus propriæ & aliorum perfectioni agendo &

A varias functiones obeundo, vacare possimus: unde in ea de statu electione agit, quia ipsa status constitutio maximi momenti est ad illum diuinæ gloriæ in nostra & aliorum salute & perfectione procuranda cum varia atque adeo necessaria ad illum finem quem intendimus, media ut plurimum comprehendat. Porro ij qui statum elegerunt in eadem 2. Hebdomada eius sui perfectionem, & varios illius gradus & modos expendere possunt, ut ad vitæ emendationem de qua ibidem agitur, iuuentur, & quam proxime possunt, ad Christi imitationem iuxta status sui rationem & finem propositum accedant. In tertia vero hebdomada non solum desideria de statu electi susceptione vel perfectione confirmant, sed etiam Christi Domini pro hominum salute ad Patris gloriam patientis exemplo, ad suam illam vel etiam aliorum perfectionem procurandam præter virtutum illarum exercitia & functiones varias quæ agendo in 2. Hebdomada suscipiuntur etiam ad extrema quæque sustinenda & aliarum quarundam virtutum heroicis actus incitantur, & accenduntur. Denique in 4. cum in Christi Domini gloria contemplantur Dei bonitatem non solum de Dei & Christi honore gaudent vehementer, sed tantorum bonorum ipse iuuantur ut agere ac pati plurima exoptent, quo & Dei gloriam maiorem in hac vita promoucant, & in futura Dei ipsius beatitudinis consortes, atque ei similes effecti in æternum eum, quam poterunt maxime glorificent.

C Ita igitur sese habent 4. exercitiorum partes ex mente B. P. N. Ignatii, quæ fit ut et si aliqua ex parte secunda hebdomada respondere videatur viæ illuminatiuæ, tamen perfectiæ etiam viæ exercitia continet. Nam Christi Domini viam Dei gloriam & hominum salutem procurantis ponit ob oculos ut ob eundem finem per eadem etiam media quæ proprie ad tertium perfectionis statum pertinent, & quæ sine charitatis abundantia præstari recte non possunt, tendamus; cum enim B. P. N. hæc Christi exempla supremæ vitæ mixtæ perfectionem continentia proponat ijs qui vitæ statum eligere volunt, ut bene considerent, num ad eam perfectionem aspirare velint, atque maiori Dei gloriæ, & propriam non modo salutem, sed etiam perfectionem & proximi procurando, vacare, dici non potest in 2. hebdomada illum habuisse rationem duntaxat viæ mediæ, & longe minus in 3. Cum in magna parte 2. Hebdomadæ, & in tota tertia excellentissima supremæ perfectionis opera non solum meditanda, sed etiam imitanda proponat. scio equidem 3. perfectionis statum quem ipsi viam vnitiuam appellant in contemplandis potissimum Dei perfectionibus & operibus occupari, verum B. P. N. huiusmodi contemplationes passim in 2. & 3. hebdomada permiscet, ut satis constet, quas ipse secundum Christi Domini spiritum & imitationem ad praxim diuinæ gloriæ in nobis, atque alijs magis ac magis amplificandæ (in qua re suprema hominis perfectio consistit) perpetuo retulit. Quare vnitiuam perfectionem puram non tradit, sed mixtam eamque excellentissimam; sicut igitur ad eum finem imitationem Christi Domini in 2. & 3. hebdo-

mada ordinauit, vt eius perfectionem in proximorum salute agendo & patiando pro Dei voluntate consequamur, ita in 4. in eius resurrectione & gloria contemplanda, ita futura beatitudinis spe & gaudere & animari voluit ad gloriam Dei promouendam, vt simul Christi Domini exemplo omnem illam nostram beatitudinem in Deum ipsum eiusque gloriam refundamus, atque ita regni huius spiritualis per peccati rebellionem perturbati splendorem in beato illo æternitatis statu perpetuo duraturum perfectissime reparemus.

Quomodo hac contemplatio cum exercitijs cohereat.

PARAGRAPHVS II.

HAs ergo quatuor exercitiorum partes B. P. N. concludit hac contemplatione de amore spirituali quæ vt vere dicam summam quamdam non solum omnium exercitiorum spiritualium, sed etiam totius perfectionis continet, atque adeo brevis quædam est harum partium recapitulatio. Nam cum (sicut & fundamento & omnibus prope exercitijs constat) id spectetur passim vt homo seipsum suaque omnia ad finem diuinæ gloriæ referat perfectissime, atque hoc officium sit charitatis Dei gloriam quatenus bonum quoddam eius est velle & procurare, in hac contemplatione quæ ad practicum amorem tota pertinet; vbi bona quæ à Deo accepimus, bonitatem eius & amorem in nos testantia consideramus, tanta eius beneuolentia excitati vicissim illa bona eadem quæ ab eo accepimus; ei reddimus, vt ita aliquomodo inexhaustæ bonitatis eius oceanum hac veluti guttula adaugeamus; in qua certe vltro citroque bonorum communicatione, non autem in solo affectu amicitia vera, vt B. P. N. notat, consistit. Quare in singulis huius contemplationis punctis hoc agitur vt bona quæ à Deo accepimus, agnoscamus, atque ita bonitatis eius sensum aliquo modo concipiamus, deinde vero eidem tantæ bonitati eadem ipsa bona refundamus.

CONTEMPLATIO

Ad amorem spirituales in nobis excitandum.

Imprimis duo notanda sunt. Primum quod ab operibus amor ipse magis quam à verbis pendet. Secundum quod consistit amor in mutua facultatum, rerum & operum communicatione puta scientiæ, diuitiarum, honoris, & boni cuiusque.

Oratio pramittitur ex more.

Primum præludium est vt coram Domino, Angelis, sanctisque omnibus mihi propitijs stare me videam.

Secundum vt gratiam à Deo efflagitem per A quam beneficiorum eius in me collatorum magnitudinem perspiciens ad amorem, cultum, & seruitium ipsius exardescam & totum me impendam.

Primum punctum reuocare in memoriam beneficia creationis ac redemptionis, dona idem particularia seu priuata enumerare, & cum intimo affectu perpendere quantum mea causa benignissimus Dominus egerit atque pertulerit, quantum mihi elargitus sit de thesauris suis, quodque iuxta decretum & beneplacitum seipsum mihi quantum potest, donare velit. Quibus optime inspectis vertar ad meipsum & disquiram mecum quæ meæ sint partes, & quid æquum iustumque sit vt diuinæ offeram & exhibeam Maiestati: haud sane dubium est quin mea omnia offerre debeam ac meipsum cum summo affectu, & verbis huiusmodi vel similibus.

Suscipe Domine vniuersam meam libertatem, accipe memoriam, intellectum, atque voluntatem omnem, quidquid habeo vel possideo mihi largitus es, id totum tibi restituo, ac tuæ trado prorsus voluntati gubernandum. Amorem tui solum cum gratia tua dones, & diues sum satis, nec aliud quicquam ultra posco.

Secundum punctum erit speculari Dominum in singulis existentem suis creaturis & elementis quidem dantem vt sint, plantis vero vt per vegetationem quidem viuant: animalibus insuper vt sentiant, hominibus postremo vt simul etiam intelligant inter quos ipse & accipi vniuersa hæc beneficia, esse, viuere, sentire, ac intelligere, meque templum quoddam suum efficere voluit ad suam imaginem & similitudinem creatum, ex quorum omnium admiratione reflexus in meipsum agam vt in primo puncto, vel melius si quid occurrerit id quod in punctis etiam sequentibus erit faciendum.

Tertium punctum est considerare eundem Dominum ac Deum propter me in creaturis suis operantem & laborantem quodammodo vt in cælis, elementis, plantis, frugibus, & animalibus, quatenus dat ipsis esse, conseruatque id quod sunt, quæ omnia vt supra in mei considerationem reflectenda erunt.

Quartum punctum. Prospicere quo pacto munerata, & bona omnia cælitus descendunt, vt sunt potentia, iustitia, bonitas, scientia, & alia quælibet humana perfectio, terminis quibusdam certis circumscripta quæ ab infinito illo totius mundi thesauro, sicut lumen à sole, & ex fonte aquæ deriuantur. Addenda superest reflexio prædicta in mei circumspeditionem.

Colloquium etiam in fine fiet terminandum cum *Pater Ave.*

AD CONTEMPLATIONEM

De amore spirituali.

Imprimis annotatiuncula exercitio præfixa legenda est diligenter, est enim anima meditationis, eiusque vltus est in omnibus punctis, & ex ea patet quem præcipue Dei amorem hic excitare intendat B. P. scilicet non tantum affectuosum, sed practicum.

Primum punctum est considerare beneficia per quæ seipsum Deus nobis dedit, qualia sunt Creationis Redemptionis & glorificationis, particularia item quæ quisque in sui conseruatione & sanctificatione, atque ex tot periculis & peccatis liberatione sibi diuinitus collecta expertus est. His enim omnibus & singulis beneficijs Deus nos immediate attingit, seque nobis vnit & tradit, infinitamque suam potentiam, sapientiam & misericordiam ac bonitatem quodammodo expendit & mancipat ex infinito nostri amore tantum vt nobis ex eo quam optime esse possit: hac consideratione crescet Deus ipse in nobis, vel potius magnificabitur æstimatione bonitatis eius; vnde facta reflexione cogitabo quid ergo par est facere? nonne infinito amore si possem debeo prosequi tantam bonitatem & ei tradere meipsum totum vt eius amor mancipet; voluntatem, vt bonum eius tantum velit suo bono contempto, vt sit ipse Deus cordis mei, vires denique omnes.

Secundum punct. Non se tantum Deus dedit mihi immediate tot beneficijs, sed cum mihi creaturas dedit, iterum se nouo modo cum illis dedit, cum in illis intime insit per essentiam, præsentiam, potentiam; Nam ab illo habent omnes essentialem dependentiam, & cuique eius essentia intimior est quam ipsa sibi; Nec modo quodam mortuo illis inest, sed per præsentiam adeo vt vere in ijs & cognoscat eas ipsas & alia omnia, ac proinde libens volensque illis adest, sic vt in illis inexistens infinita eius sapientia, & potentia, & bonitas eas conseruet, præterea eas mihi offerat ac dirigat ad fines suos ad meum bonum, nempe vt deinde illum cognoscam & amem, id vero singulari quodam modo in homine præstat. Ex horum consideratione concludam.

Primo quod si Deus ita mihi præsentem exhibeat infinitam suam essentiam, sapientiam, potentiam, bonitatem vt quocumque me vertam, me circumdet & ambiat, & tota in me intime resideat, adeoque vt sit basis mei, esse debeam vicissim illi præsentem in omnibus non solum hominibus qui sunt eius imago, sed alijs amore perfecto, sentire, amplecti, stringere, nunquam ab eo separari, & in eo totus viuere cum in me tota sit eius vita, bonitas, dulcedo, amor, &c.

Secundo quod cum creaturas ad vsum meum dat, intime illis inexistens, iterum se mihi dedit cum infinito amore & bonitate in vfu creaturarum, debeo cauere ne illis inheream, sed potius infinito amoris eius igne quem continent ipsæ, & mihi applicant, incendar, vt cum toto corde diligam. Nam cum verbi gratia comedo, non creaturas tantum, sed Deum quasi mihi incorporo illis inexistentem non modo mortuo, nam sciens volensque ex infinito amore se mihi eo modo communicat, adeo vt me magis alat eius amor & potentia quam ipsa creatura: sic quando respiro &c. debeo ergo toties illi me tradere possidendum quoties eo modo se mihi tradit.

Tertio eo ipso quo mihi creaturas dat, debeo ipsi eas reddere. Primo eum laudando de infinita sapientia, bonitate; & potentia, quæ in omnibus relucet & agendo illi gratias pro omnibus creaturis & bonis quæ illis communicauit, siue illæ capaces sint rationis, siue non sint, quarum præcipue loco cum mihi

earum dominium dederit, debeo sæpe pro iisdem gratias agere; inuitando, vt eum laudet & benedicant. Secundo. Earum dominium & meipsum quod à Deo accepi, illi restituendo, vel pro illo omnia, adeoque meipsum relinquendo, & perfecte ei tradendo, vt sit votis religiosi. Tertio earumdem vsum, & meipsum in eius solius gloriam referendo, non in illum bonum meum.

Tertium punct. Non tantum Deus se præsentem in creaturis ijs insistendo & eas nobis donando ex vero amore, sed etiam cum illis intime operatur, & laborat assidue mei causa; cum sole me illuminat, terram mihi colit cum agricolis, frumentum colligit, panem ipse conficit, mihi quoque ministrat, parat mihi vestes, habitationem & cætera omnia, totam suam potentiam & sapientiam expendens, idque ex vero & summo in me affectu, vt bene mihi sit.

Concludam vt in superiori nimirum debere me. Primo eius præsentiam in omnibus creaturarum laboribus agnoscere, meque vicissim illi præsentem exhibere; secundo gratias agere, offerre omnem creaturarum operam ad eius gloriam, in actionem gratiarum. Tertio meipsum continuo debere laborare pro bono eius procurando: vitæ itaque meæ omnes labores in id impendendos esse ducam, vt in me & in alijs omnibus quam maxima sit eius gloria, idque sine vlla quiete, aut tædio, adeo vt mihi sit molesta omnis quies & labor qui non ad illum referatur. Gaudebo similiter quod alij ad eius gloriam se impendant eoque magis quo in ea re me magis superare videbuntur, & eo saltem modo cum omnibus creaturis pro eius honore laborabo.

Quartum punct. Bona spiritualia tria sunt potentia, sanctitas, doctrina, quæ Deus homini largitur vt eum sibi similem faciat, ac proinde ex vero amore vt ei sit quam optime, quibus etiam sese nouo modo, nobis præsentem facit: quare vicissim ego, Primo conabor eum intueri in superioribus quibus dedit potentiam, & ex illius amore illis me subijcere, eodem modo in viris sanctis. Secundo, agam illi gratias quod tot effusis donis se communicet nobis, & gaudebo quod eius gloria reluceat per communicationem horum bonorum, præcipue sanctitatis quam tot hominibus contulit. Tertio, Si quid mihi horum bonorum dedit, proponam vt ad eius gloriam. Hinc qui alijs præsumt, discunt in quem finem suam auctoritatem conferre debeant, nimirum vt Deus à subditis cognoscatur & ametur: eodem etiam referenda est scientia; imo & sanctitas, quæ licet sit magnum donum nostrum tamen est etiam maxima Dei gloria, & vt sic à nobis expeti, & queri præcipue debet.

Quia vero hac Dei maior gloria ad quam procurandam totis viribus, animus exercitantis per hac exercitia incitatus est vehementer, ac prorsus indutus, in nullo exemplari expressior est aut esse potest quam in Iesu Christo seruatore nostro, vt in exercitijs 2. 3. & 4. hebdomada luculentissimè demonstratum est ex eo per ardentissimum ipsius amorem primum, deinde per imitationem sedulam educenda est, quod ut facilius efficiatur subtexendos huic operi iudicauimus duos tractatus 1. de amore; alterum de imitatione Christi vt omnibus hanc diuinam gloriam maiorem querenda praxim efficiam faciliorem.

DE

SANCTISSIMO • CHRISTI IESV DEI ET HOMINIS AMORE.

Opusculum paraneticum.

PRÆFATIO.

DEI Christique amor, perfectionis summa est, veraque hominis vita, vna omnium maximè necessaria occupatio, & suprema vitæ huius beatitudo. Et sanè mirum est quod, cum ne vno quidem die, imo ne momento, nemo velit esse miser, sponte tamen ingentem hanc miseriam eligant plurimi, ut ab hac beata occupatione cessent, & totius vitæ operam non inutiliter collocatam putent, si accumulandis opibus, doctrinæ comparandæ, amicitiarum colligendæ, laboriosis sollicitudinibus detineantur dies annosque totos. Dormient somnum suum viri hi diuitiarum, & nihil postea inuenient in manibus suis, quia quidquid in mundo est præter Christi amorē, nihil est, vanitas est, deceptio est. Ut ergo Christum dominum ardentius amare possimus, visum est operæ prærium sancti huius exercitij causas omnes breuissimè exponere, nimirum materialem, siue obiectum ipsum, efficientem, formalem, & finalem, & denique arboris huius vitæ in medio paradisi Ecclesiæ à Deo plantatæ suauissimos efficacissimosque in sanitatem gentium fructus recensere.

Tres modi, quibus Christus potest esse obiectum amoris nostri.

CAPVT I.

Supernaturalis noster erga Christum Dominum amor, triplici in illum modo ferri potest. Nam primo possumus illum diligere sine aliqua relatione ad naturam nostram humanam, ut in se est vnus cum Patre & Spiritu sancto, verus, æternusque Deus, suprema bonitas, & omnis bonitatis fons; qui ut eiusdem est cum Patre essentia, potentia, sapientia particeps, ita parem cum illo ab hominibus exigit cultum, obseruantiam & amorem. Spiritus enim est

A Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & eum non adorare tantum in spiritu oportet, sed & amare. Secundo si Christi humanitatem præcisè & abstractè consideremus contemplando illam solum ut quandam rationalem naturam, sanctissimam & purissimam, summaque præditam dignitate, possumus ad illam affici & supernaturaliter eam amare, eritque amor ille rectissimus, etsi illo non ametur persona Verbi, sed sola humanitas, quia & ipsa reuera est in se amabilis, & nullum est præceptum quod obliget ad amandum semper verbum quoties illa amatur. Ille tamen amor quamuis sit ex charitate, non attingit illam singularem excellentiam amoris super omnia, quo Deus amandus est, sed est infra illum, excedens tamen omnem amorē vllius creaturæ, longèque magis redundat in Deum, quam amor proximi vel amor mediij in finem redundet. Tertio, possumus amare Christum ut est Deus & homo, siue ut est Deus vnitus hypostaticè humanæ naturæ, atque adeo, ut in humana natura ac per eam nouis quibusdā modis suam bonitatem manifestat, & diffundit. Et quanquam amor in Deum noster eò accedere ad diuinum propius videatur, quo magis spiritualis est, & per pauciora simplicioraque media in eum assurgit: tamen in hac vita ea est humanæ naturæ infirmitas & cæcitas, ut multis egeamus usque efficacibus medijs ad hoc, ut immensa illa bonitas, applicata per cognitionem nostræ voluntati, ita ut par est diligatur, inter quæ nullum est efficacius incarnatione Verbi diuini, quæ summæ bonitatis summa communicatio est, quæ nullum potuit à Deo in humani genus vel maius beneficium vel modo præstantiori conferri, ut nec arctiori vinculo se Deus in hominum naturam insinuare, nec eam sibi potentius adstringere, quam si eam secum in vnitatem personæ assumeret. Quare si Christiano cuiuslibet hæc cura debet esse præcipua, debet sanè Religiosus totus in id incumbere, ut hoc sibi sui amoris obiectum reddat valde familiare, & erga Christum Iesum Deum & hominem singulari quodam coquo suauissimo pietatis sensu afficiatur.

Ioan. e. 4.

2. Ps.
hom. 1.
Sua. in
3. d. 35.
sect. 3.
10. 11.2. Ps.
D. us &
homo.

Ps. 73.

Apocal.
22.1. Et
Deus est.

Christus Dominus Deus & homo ideo amari debet, quia eo fine Deus naturam humanam assumpsit, ut Deum diligere possemus cum hominem diligimus.

CAPVT II.

August.
13. de
Trinit. c.
10. & 11.

1. Quia quia
homo est,
idem est
& Deus.

2. Quia
in eo homi-
ne tota ratio
amandi
Deum elu-
cet.

Aug. in
Manuel.
t. 26.

Luc. 2.

Hic fuit finis vnus ex precipuis incarnationis diuini verbi. Cum enim Deum diligere supernaturali amore deberemus, essetque valde difficile homini sensibus immerso & addito sensibilibus bonis, inuisibilem Deum purè apprehendere & amare, Deus sese hominem fecit, ut sese sensibiliter quodammodo faceret amabilem, & sic dum homo Christum hominem amat, amaret simul & Deum: nec enim cum præit dux fides, in solo homine figitur affectus dilectionis, sed immergitur profundius in Deum qui homo est, & quem in illo homine tam conspicuum cernit, & adeo amabilem intuetur. Est igitur quædam veluti amoris nostri esca humanitas illa, quam cum ut sibi conuenientem cibum persequitur & accipit, Deum ipsum capit, & ab illo capitur, pascitur, reficitur, & voluntas nostra tota Deo repletur. Neque id solum propterea, quia ob vnionem hypostaticam non potest amari homo Christus quin Deus ipse qui vnus & idem cum homine est diligatur: sed quia in eo amoris obiecto tota diuinæ amabilitatis vis supra quam dici, aut cogitari, sentiriue potest sita est, adeo ut non tantum obiectum ipsum amoris in vno Christo habeamus præsentissimum & patentissimum etiam sensibus, sed etiam quia ex eodem diuinæ bonitatis ignis emicat qui cor nostrum efficacissimis motibus amoris inflammatur. Deus enim cum sit suprema bonitas, est quidem in se summè amabilis; verum hæc tanta bonitas amari non potest nisi prout voluntati applicatur, nec ignis ille corda nostra inflammare potest, nisi ea attingat. Eius proprius est locus in sinu Dei, qui sicut suam solus bonitatem comprehendit & possidet; ita seipsum in seipso solus amat quantum amabilis est. Et effuderat quidem extra se per creationem bonitatis illius suæ particulas, quæ & in Angelis & hominibus, si modo eas mente conciperent, poterant magnum amoris incendium excitare, sed paucicordibus suis applicuerunt tanta amoris incentiua, quin potius bonis creatis, quæ per sensus inuadebant in animum, adhuc, escences, exarserunt in ordinatissimis amoribus. Venit ergo ipsemet Deus, & tota ipsa bonitas amabilitasque descendit in terram, & ex sinu patris vnigenitus filius totum simul amoris ignem missurus in terras hominem assumpsit. In eo homine & per eum hominem totam Dei detexit bonitatem, benignitatem & amorem in nos ostendit, diuitias & thesauros olim reconditos gratiæ eius, & misericordiæ infinitæ occultissima viscera nudauit ad fundum vsque, aperuit abditissimos sapientiæ fontes, omnia denique etiam profunda Dei reclusit. Tota ergo diuinæ bonitatis & amabilitatis vis in eo homine collocata cum Deum & hominem Iesum Christum diligimus, in corda nostra illabitur, & in iis

A ignem illum vehementer accendit, quem ipse venit in terram mittere. Non igitur necesse est Deum quærere in eius varijs operibus, & actu quodammodo reflexa perfectiones eius inuestigare, ut inde eum amare possimus: hic in vno Christo omnia habemus in propatulo, & ex vno hoc opere diuinarum perfectionum benefici radij emicant, & sagittæ potentissimæ emittuntur in corda & amicorum & inimicorum regis. *D. Thom. Opusc. 60. Luc. 12.*

Ideo Christus Deus & homo amandus est, quia sic non solum amamus Deum, sed inducimur in distinctum Sanctissimæ Trinitatis amorem.

Ps. 44.

CAPVT III.

Sicut Christus Dominus dicebat Apostolis suis: Qui videt me, videt & patrem meum, & qui credit in me, credit in eum qui misit me; ita patiter & dicere poterat: qui diligit me, diligit & patrem meum, imo & Spiritum Sanctum, quia Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vnus verus æternusque Deus est, nec potest vllus diligere filium, nisi simul diligat & Patrem & Spiritum, nec potest amare Patrem nisi amet etiam Filium, & Spiritum Sanctum ob inuisibilem & simplicem trium personarum in eadem natura vnitatem. Quare licet amor in Filium non videatur formaliter tendere in Patrem & Spiritum Sanctum, tamen re ipsa in vtrumque tendit, & efficit sæpe ut formaliter etiam & expresse in vtrumque feratur, cum Filius media sit in Sanctissimæ Trinitate persona. Et sane mirabile fuit diuinæ sapientiæ consiliū, quod cum nec Pater nec Spiritus Sanctus, sed solus Filius naturam nostram assumpsit, fecerit nihilominus ut amor noster dum in Christum Dei pariter atque hominis Filium, ob naturæ & sanguinis communionem ferretur, inde reflueret in ipsum verbum, à Verbo vero in Patrem; cuius Filius est imago & figura substantiæ, & ab vtroque in Spiritum Sanctum qui vtriusque amor est vno eodem veluti canali sanctissimæ purissimæque humilitatis deriuaretur. Quare mandatum nouum amoris quod Christus Apostolis & Ecclesiæ promulgauit, non tantum fuit de amore quo inuicem ut vnus noui capitis membra coniungi debemus, sed etiam de nouo expressiorique & longè maiori quam antea amore Sanctissimæ Trinitatis, tum propter eam vnionem & veluti cognationem quam iam habet nobiscum, vnito naturæ nostræ verbo diuino: tum propter hoc tantum beneficium Incarnationis nobis à tota Sanctissimæ Trinitate exhibitum: eius enim opus est incarnatio ideo perfectum ut amorem nostrum tota possideret, & suum erga nos commendaret. Nam quamuis dicat Filius de solo patre, sic Deus dilexit mundum ut filium suum vnigenitum daret, non excludit ab eo opere seipsum & Spiritum Sanctum; & quamuis à solo Patre sit æterna Verbi generatio, à tota tamen Trinitate est generatio temporalis. Vnde rectè S. Fulgent. Christum dicimus sine initio de corde Patris natum, dicimus

Ioan. 12.

Ioan. 14.

Ioan. 13.

Ioan. 3.

De Incar-
natione
Verbi.

in tempore factum opere trinitatis. Filium enim suum proprium & de sua natura Pater genuit, sed non solus fecit, in filio enim vnigenito solius generatio Patris eterna, & in eodem filio facto vna totius est operatio Trinitatis. Et paulo post, ipsam Christi Domini in sua incarnatione erga homines pietatem commendans subiungit. Deus ipse vnigenitus, incomprehensibilis & immortalis, à nullo factus, & rerum omnium factor æternus suo dignatus est opere Christus fieri, ut Iudæorum posset opere crucifigi quia redemptorem mundi traditum crux nulla ratione portasset, nisi mundi factorem conceptum Virginis vterus edidisset. Itaque iam per Christum & in Christo amor noster in Patrem qui talem dedit Filium, & in Spiritum Sanctum, per quem illum nobis dedit expressior est. Sicut enim Christus principium est Spiritus Sancti, qui est expressus amor Patris & Filij: Ita in Christum fides & amor fons est ex quo flumina illa aquæ viue amoris in Patrem & Spiritum Sanctum perenniter fluunt. Merito igitur Christus Dominus de se ait: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite. Et iterum: Qui videt me, videt & eum qui misit me: ego lux veni in mundum ut omnis qui credit in me non in tenebris maneat. Hæc enim lux non tantum ea quæ mundo abscondita erant ipsis prope corporis oculis subiecit, & Patris nomen, diuinitatem, sapientiam, bonitatem, iustitiam manifestauit hominibus, sed simul etiam vitam influxit diuini erga Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum amoris, & quemadmodum per eum expressior Dei & Sanctissimæ Trinitatis notitia mundo illata est: ita & amor in Deum diuinasque personas distinctior, ac proinde fortior, potentiorque diffusus est: sic enim propriè est lumen vitæ cum non nuda cognitione mentes imbuat, sed amoris etiam excellentis vitali calore mortis tenebras pariter & frigus dispellat, hæc enim est vita quæ erat apud Patrem qua ab æterno gloriosissima Trinitas beatissimè vivebat, in se, in Patre Filius, & in Filio Pater, vterque in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in vtroque, admirabili nexu amoris in bonitatis suæ fruitione quiescens: hanc nobis vitam filius iam exhibet, adeo ut per eum in illam vitæ societatem à beatissima Trinitate admissi iam simus, ut significat amator Christi discipulus: Vita, inquit, manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis quod vidimus, & audiuius annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum; & societas nostra sit cum Patre, & filio eius Iesu Christo.

*Christus Deus & homo ideo diligendus,
quia Pater vult illum ita diligere,
idque ei promissit.*

CAPVT IIII.

AD hunc Christi Domini Dei & hominis amorem nos Pater obstrinxit, imo ut ei procuraret, sese ipse obligauit: nam promissit ei

gentes in hæreditatem. Quare cum iam inciperent gentes ad illum confluere, & videre Iesum cuperent, Christus ipse ait, Venit hora ut clarificetur filius hominis, & vox à Patre audita est, & clarificaui, & iterum clarificabo. Hæc autem clarificatio promissa in eo consistit, ut in toto orbe & cognoscatur, & honoretur, & ametur Christus, non tantum ut hominis, sed etiam ut Dei filius. Quare ipsemet Christus, hac Patris promissione de sua clarificatione accepta, ibidem prædixit ita fore, si, inquit, exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Hæc enim est maxima Christi Domini gloria, quod crucifixus ad se omnium trahit corda, & inuito Dæmone, mundo repugnante, amorem nostrum à creatis bonis abstractum in sese colligit. Hanc promissionem ut impleat Pater passim mandat filium audiri & honorari, atque adeo amari, ac proinde cum amorem nostrum in Christo Deo & homine desigimus hanc Patris promissionem ipsi factam adimplemus; Quare nihil potest esse gratius Patri quam si honorificetur & ametur filius, sicut honorificatur & amatur ipse Pater. sicut enim Pater amat Filium eodem amore quo se diligit, ita vult nos eundem Filium diligere, non secus atque diligimus Patrem; ideoque eum in mundum misit, suamque ei auctoritatem dedit ut omnium hominum amorem in se efficacissimè prouocaret. Sic enim ait. Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio ut omnes honorificent Patrem, & proinde ament Filium sicut amant & Patrem, honor enim hic nullus est sine amore, cum verus Dei cultus per charitatem perficiatur.

*Christus Deus & homo diligendus est tum
ob exemplum Patris, tum propter
beneficia ab ipso nobis collata.*

CAPVT V.

PRæter hoc mandatum, quod accepimus à Patre ut diligamus filium, innumera nos beneficia quæ ab eo accepimus ad id obstrigunt: Atque imprimis æternæ eius erga nos amor id potenter vrget. Ita enim amauit nos, ut ab æterno decerneret sese in natura humana exinanire, pro nobis tum formam serui accipiendo, tum in ea patiundo libere extrema ad crucem vsque suamque, sub ea maiestatem occultando ac veluti perdendo. Hanc tantam filij sui bonitatem Pater æternus singulari modo dilexit, & simul quo modo nos diligere deberemus, declarauit. Sic enim iste ait, Propterea diligit me Pater, quia ego animam meam pono ut iterum sumam eam, nemo eam tollit à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Diligit quidem Deus infinitè suam bonitatem siue seipsum, sed quo eiusdem bonitatis effectus ad extra sunt maiores, eo, modo quodam, diligit eam magis: nec æternus in filium amor tantus saltem extensius fuisset, nisi vnitus naturæ nostræ in ea passus & mortuus ex voluntate patris fuisset. Ergo si Filium suum ut Deum pariter & hominem, ob tantæ bonitatis libere

in nos effusa magnitudinem nouo quodam modo diligit Pater, cur non homo, eundem Filium Dei & hominem singulari nouoque & ardentiori amore prosequeris? si hæc bonitas tali modo effusa in te ipse Patris, cui nihil addit, amorem nouum prouocat, quo par est affectu te eam prosequi, quæ adeo tibi bona est; imo & bonorum omnium tuorum fons, sic enim factus est redemptor, & mediator, & Pater, & rex, & sponsus, hinc vitam quæ in ipso erat ab æterno apud Patrem, vitam inquam gratiæ & gloriæ, bona denique omnia hausisti.

*Christus Deus & homo amandus est,
quia id facilius, iucundius vti-
liusque nobis est.*

CAPVT VI.

Denique hic nobis amor eo commendatior esse debet, quo proniori & faciliiori cursu in obiectum adeo nobis coniunctum, & familiare fertur, eo efficacior quo plenius & potentius vires omnes nostras & superiores & sensitiuas, ob obiecti cognitionem & excellentiam tantam occupare potest, eò vtilior quo maiores fructus potest & solet in nobis producere; talem enim esse nostrum amorem in Deum expediebat valde. Nec vero talis esse poterat nisi Deus ipse fieret homo, & suam nobis bonitatem quasi palpabilem exhiberet ad amandum. Quare locum hic habet quod dicebat. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Qui enim Christum Dominum fratrem nostrum amabilissimum, nostri-que amantissimum quem videt, quem audit, quem tangit, non diligit; quomodo poterit Deum diligere, & contra, qui talem fratrem diligit prout debet, quomodo Deum non diligit? Itaque hæc omnibus præsertim incipientibus tenenda via est, vt per Christum inirent; ipse enim est via, veritas & vita; via inquam vera, & viuifica, ipse ostium est per quod si quis introierit saluabitur & pascua inueniet, sed de fructibus huius amoris Christi Dei & hominis, postea agendum erit. Nunc paulo fusius expendamus sanctissimæ Christi humanitatis dotes, vt quam iure ac merito noster in eum amor Dei Patris præcepto & exemplo exigatur intelligamus.

*Christus Deus & homo ob perfectiones
externas diligendus.*

CAPVT VII.

Fecit æternus Pater humanitatem filij sui opus omnium præstantissimum, dignum se auctore, dignum inhabitantis Verbi domicilium, quod sine dubio efficacius cælis ipsis, 1.

Angelis nobilissimis mundi totius creaturis, Dei gloriam ac maiestatem enarraret. In sole, inquit propheta, posuit tabernaculum suum, Christus in humanitate, sponsus in thalamo nuptiali, Rex Regum, & Dominus dominatum in throno sua maiestate non indigno. Et sanè oportebat eam personam cuius diligendæ ac colendæ, tam graue hominibus præceptum à Patre imponebatur, in ea sua natura quæ per nostros oculos sola præcipue in cogitationem incurrebat, tot esse exterius illustratam donis, tot interius insignitam virtutibus, vt & sensus & intellectum in sui captos admiratione vel inuitos raperet ad amorem, vt non externa solum præcepti admonitione, sed naturali quoque voluntatum propensione in eam amandam incitaremur, cuius tot essent corporis animique dotes cum nostra singulari delectatione atque vtilitate cõiunctæ. Colligam hic breuiter in vnum fasciculum, & sub nomine diuinæ Christi conuersationis, complectar quicquid in eius humanitate se in oculos hominum atque conspectum dabat. quæ in re parum mihi esse videretur, si dicerem non habet amaritudinem conuictus eius, nec tædium conuersatio illius, nisi etiam omnium suauitate atque honestate condiretur. Primum sese obliquit species illa ac pulchritudo corporis eximia quidem & virilis, & diuini Verbi personam haud dedecens, carens omni mollitie, plena tamen iucunda coloris suauitate, atque apta membrorum conformatione quæ naturali quadam consecutione ex sanguinis ac humorum perfecta contemperatione atque habitudine efflorescebat, vt in diuinum eum vultum non immerito desiderauerint Angeli prospicere, speciosum forma præ filiis hominum, ex cuius solo aspectu pie creditur multos ad vitæ honestatem ex turpitudine, ex ferocitate ad mansuetudinem fuisse reuocatos. Accedebat sermonis gratia de qua etiam dicitur, Diffusa est gratia in labijs tuis, & potentia quam tremebant mali non minus veritatis quàm virtutis ac Dei hostes. Loquebatur enim eorum vitam castigantem quam potestatem habens, quam mirabantur non prorsus mali, dicentes nunquam sic homo locutus est. De qua etiam dicit Beatus Lucas. Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius, & tali quidem potestate, vt venti & mare, omneque genus infirmitatum, ipsi quoque immundi spiritus ipsius imperijs dicto citius obedirent, & ex statione quam sibi in corporibus humanis elegerant, volentes nolentes discedere cogerentur, neque modò ex eius verbis, sed ex ipsis vestibis diuina illa virtus sanitatum emanabat, vt plurimos ex earum solo contactu recreari contigerit, ex iis morbis quos vel temporis diuturnitas, vel vehementia doloris omni arte superiores ostendebat. Comprimebant eum populi, & beatissimum se putabat qui propius ad eum accessisset, oblitus aliquando cibi & potus, domum ac rerum suarum, post aliquot dierum spatium vix se patiebantur ab eius consortio ac societate diuelli. Ibat ad omnes beneficis animarum simul & corporum liberator, ibat omnibus benefaciens, virtus enim de illo exibat & sanabat omnes; quos verò sanabat, corpore sanabat & mente, vitia simul ex anima,

Psal. 18.

Sap. 8.

Pulchritudo corporis Christi Iesu.

D. Tho. 3.

P. 2. q. 14. a. 4.

1. Pet. 1.

Psa. 44.

Sermone gratia & vis.

Psa. 44.

Matth. 7.

Ioan. 7.

Luc. 4.

Modestia
& graui-
tas.

simul morbos è membris fugabat. Quid necesse est dicere de corporis animique motibus, in quo nulla vnquam vel leuissima capitis oculorumque conuersio, nisi cum ratione coniuncta, omnes interni affectus ita compositi, membra omnia ita rationi obsequentia, vt nihil in eo non congruum, nihil non admirabili quadam diuinaque prudentia contemperatum animaduertere cuique licuerit. Ita erant sensus eius interni vigiles, & ratio magistra quasi ex specula motus omnes externos prouidebat, vt ne inter dormiendum quidem se ex vno in aliud latus, sine ratione animique aduertentia conuerteret. Corporis necessitatibus subdita quidem erat sanctissima eius anima, sed iis non seruiebat, cum nihil in sensibus, nihil in appetitu dominaretur: præsto erat rationi virtutum omnium famulatus, qui perfectissimè motus omnes compescebat, & non externa solum prouidentia, occasiones omnes turbarum ac perturbationis auerterebantur, sed omnes inter se partes inferiores cum superioribus summa pace ac concordia consentiebant. Erant verò adeo illustres summa illius humanitatis virtutes, vt Christum bonis amabilem, odiosum improbis, admirabilem omnibus redderent, verbo dicam tam sublimes, vt non modò hominum verbis, sed & ipsis Angelorum intelligentiis longo sint interuallo superiores, quas quamquam silentio ac pia meditatione venerari magis honorificum sit, quàm vel recensendo minuere, vel extenuare dicendo. Iuvat tamen paucis perstringere eorum aliquas quæ & magis clarè patent, & ardentiorum Christi erga nos amorem demonstrant, parque in nobis erga illum studium ac voluntatem possunt excitare. Eæ autem sunt imprimis excellens adeo in Deum hominesque charitas, vt nec illius imperium, nec horum salutem in acerbissimis doloribus tam ignominiosæ mortis contempserit, hanc insignis eius quæ restabat gloria, spes & religio comitabatur, sed in internis mentis secretis, vt plus continebantur. Eminebant aliæ atque erumpebant mirabiliter in tanta potestate natiuitatis, vitæ & mortis, in stabulo, in alienis mensis, in ipsa cruce rerum omnium indigentia, in ipsa dignitate Regis, Sacerdotis, Pontificis, modestia & animi demissio singularis. Erat hominum pro quibus patiebatur indignitas summa, furor persequentium inenarrabilis, iustitia Dei culpas nostras vindicantis incredibilis, ergo ad tam inauditos cruciatus, carnem delicatissimam, vitam innocentissimam, tanta patientia, tanto silentio, tanto etiam ardore obicere cuius erat, nisi Dei simul & hominis? qui nec à diuina voluntate deflectere, nec ab hominum charitate refrigerare pœnarum inundatione posset, qui & sua tolerantia, liuore & sua dignitate compensare pœnas peccatoribus diuina iustitia debitas posset, cui & carnis infirmitas campum certaminis, dolor materiam patientiæ, mors aduersarios procrearet, & Diuinitatis communicatio victoriam, triumphum ac coronam omnium virtutum ornamentis quasi auro gemmisque illuminatam contexeret. Veniant ergo filiæ Sion, animæ Christum amantes, & videant Regem suum Salomone sapientiorum in humanitatis diademate quo coronauit eum pater suus, virtutum omnium coniunctione redimitum in die desponsationis eius, quo dedit eum mortalibus non

Virtutum
omnium
splendor
& maiestas.

Charitas.

Spes Religio.

Paupertas
Humilitas.

Patientia.

Cant. 3.

A modò fratrem nostrum fugentem vbera matris suæ, sed quod etiam suauius est, sponsum amabilissimum carnis ac bonorum omnium communione coniunctum. Videant inquam tam amplum illum ac manifestum virtutum omnium in Christi humanitate congestarum cumulum, quo si nondum interiores eiusdem humanitatis, & magis reconditas dotes introspicere liceat, hoc saltem externo virtutum & perfectionum fulgore percellantur, & ad eum amandum inflammentur. Quid potens heu! nimium patens ad sui desiderium fallax opum pulchritudo, putentes sermonum illecebræ ad illaqueandas ad suam perniciem animas, potens caducæ dignitatis & vanæ doctrinæ æstimatio ad inclinanda quamcunque in partem iudicia, potens vtilitatis ac turpis quæstus expectatio, potens etiam (non raro) prauæ vitæ perditorumque morum ad omnem conformationem, & sui similitudinè exemplum. Et ero tam saxeus & durus, quæ tuorum bone ac dulcissime IESU non moueat ac pertrahat ad setam solidarum virtutum, tam integræ innocentie desiderium, quem tuæ Maiestatis ac beneficentiæ magnitudo non alliciat? quem tuæ pulchritudinis ac doctrinæ suauitas non delectet? Tu mihi quæso cæteris in rebus omnibus amaritudinem infunde, vt quæ in te vno amando est, dulcedinem & inueniam & conferam.

B

Christus Dominus ob perfectiones internas
& eximia in nos beneficia summè diligendus.

CAPVT VIII.

C

OMNIS gloria Filiæ Regis ab intus, Prophe-
ticè dictum est de Christi humanitate, vt
quamuis externæ illæ corporis animique dotes
quibus, vt iam dictum est, tam liberaliter ac splendide à Deo Verbo sponso suo illa non à natura ornata est, sint autem veræ ac propria dignitate gloriosissimæ, si tamen cum iis conferantur, quæ interiores sunt eiusdem humanitatis opes, & mortali corpore quasi vase fictili inclusæ, tantus erit & tam admirabilis interiorum harum perfectionum cumulus, vt de externarum numero, ac pulchritudine non parum detrachere ac minuere videatur. Magnus certe thesaurus est vnio hypostatica, fundamentum & perfectio cæterorum omnium donorum, quæ Christi humanitati tamquam ornamenta vnionis concessa sunt. Quid n. maius aut illustrius dici potest quàm creatam naturam in diuina hypostasi subsistere, eique substantialiter vniri, vnamque cum diuina personam efficere, ipsique proinde proprietatum communicatione conuenire, quicquid ipsi Deo & vicissim homini quicquid Deo conuenit, nempe infinitatem, paruitatem, æternitatem, infantiam. Cum sapientia, bonitate, sanctitate & omnipotentia Diuina, naturam ex se imbecillam, ignorationi & peccatis obnoxiam, indissolubili modo conciliare; quantæ Deus immortalis, & quàm admirabilis dignitatis! Hanc vnionis dignitatem aliæ dotes conse-

Pf. 44.
Vnio hypostatica.
D. Thom. 3. p. 9. 11.
4. 10. & 11.

*Scientia
plenitudo.
Coloss. 2.
D. Thom.
3. p. 2. q. 9. &
sequunt.
Rom. 8.*

quuntur, inter quas primum sese offerunt mirabiles illi thesauri scientiæ ac sapientiæ Dei, quos ait Apostolus, omnes in ea suauissima humanitate esse à Deo Patre reconditos: nonne magnus thesaurus est visio beatifica, qua supra quam credi aut cogitari potest cœpit anima vnita Deo, Deum per humanitatem nouo modo possidere tum vt ipse Christus primogenitus in multis fratribus, paternam primus hæreditatem multis sibi titulis debitam adiret, & eius nobis consequendæ viæ & certitudinem confirmaret, tum vt eorum secretorum quæ in ea diuinitatis contemplatione hauriebatur conscios nos & participes redderet; decebat enim vnigenitum, quam in nos effunderet, gratiæ, & veritatis plenitudinem in sinu Patris, quasi in fonte, quasi in Sole percipere. Se igitur Deus illi beatæ menti contemplandum cum omnibus suis perfectionibus diuinis concessit, suamque illi totam scientiam communicauit quantum quidem creatura eius esse capax potuit, sic, vt nihil ignoraret de rebus naturalibus ac supernaturalibus, de præsentibus, præteritis aut futuris, siue quæ re ipsa extitisse sunt, siue quas diuina potentia potest facere, hæc inquam omnia sanctissima anima videt, vel in ipsa Dei contemplatione, vel in rebus ipsis creatis, infusa supernaturalium cognitione, acquisita naturalium; communicauit enim ei Pater Trinitatis atque incarnationis Eucharistiæ cæteraque fidei mysteria omnia; dedit inuestigare secreta cordium, profunda cogitationum, & inexplicabiles latebras conscientiarum; dedit per nosse temporum cursus ac mutationes, nostrarum etiam non modò operationum, sed etiam cogitationum in omnibus Angelis & hominibus tota æternitate futurarum numerum. Et verò oportebat à Deo Patre constitutum totius humani generis caput, & hominem propter quem omnia sunt, cætera omnia perfectissimè cognoscere, & ipsa Angelorum obsequia ad eorum ministerium destinare, qui hæreditatem capiunt salutis, ipsum salutis illius auctorem ac gubernatorem IESVM CHRISTVM. Oportebat eum à quo solo hominibus omnis bonæ voluntatis atque operationis initium, progressus finis pendet, penitissimos cordis atque intelligentiarum recessus penetrare, & ea omnia intelligere quibus cordis durities emolliiri, peruersitas flecti posset. Oportebat eum qui solus hominibus salutis occasiones procurat, nosse motus cœlorum, ingenia regionum, habitudines corporum, quò si quid in eis perniciem nobis moliretur auerteret, si quid vitæ honestatem & actionum laudem conciliaret, accerferet. Hac tu præditus scientia bone IESV, tam sæpè me ab iis laqueis in quos me vel scientem mea peruersitas, vel nescientem ignoratio inducebat tua, in me charitate liberaisti. Hac tu præditus scientia si mihi quandoque mortis periculum, vel suasor, vel locus, vel tempus, vel consensus creauit, tu mihi medicinam fecisti, vt reuiuiscerem mortuus, vel etiam priusquam ægrotarem. Tam sæpè Patri dixisti auerte Pater à faucibus inferni, auerte hunc famulum meum, quem eò naturæ impetus & nata in malum propensio præcipitat. Rege illum tibi, serua tibi illum, si adest suasor, non deest locus, non deest tempus, ne consentiat grauius terre. Agnosce anima mea gratiam eius cui debes, & quod non admisti malum, & bonum quodcum-

Ad Heb.

*Merita.
D. Thom.
3. p. 2. q. 19. a.
3.*

A cunque fecisti; pro te rogauit Filius vt impetraret etiam animam bonam, cogitationem & temptationis victoriam, & exauditus est pro reuerentia sua; eitu omnia deputare debes, & peccata quæ dimisit admissa, & quæ, ne committerentur, impediuit, & hic tuorum est Christus thesaurus meritorum, hic tuæ fructus passionis, dolorum compensatio, laborum merces, certaminum corona, mortis præmium, vt & relinquerent impii nequitiam, & pii iustitiam sectarentur. Quid ex te miser homo habebas præter mendacium & peccatum? Quid ad boni amorem, ad mali fugam poterant adeo ex se infirmæ peccato penitus extinctæ voluntatis atque arbitrii tui vires? Quis te alius præter hunc Redemptorem tuum de morte quam tibi consciueras liberasset? An Angeli? at in iis reperit prauitatem. An homo? at mendaces *Heb. 5.*
Iob. 4. Ps. 61.
B Filii hominum in stateris; hominem peccata, quamlibet aliam creaturam innata paupertas & indigentia prohibebat ab exhibenda Deo creditori tuorum delictorum congrua solutione, quam neque pro se reus sine gratuita condonatione, ne alius pro ipso cum æqualitate præstare; solus poterat homo-Deus, qui & nihil quod remitteretur contraxerat, nec à quo, quod offerebat, posset recusari; tantus erat tamque infinitus actionum Christi valor, vt maior vllus aut magis infinitus esse non possit; Tantum meritum ac dignitas vnus brevis orationis, lachrymæ, aut guttæ sanguinis, somni etiam aut comestionis, vt nullum ei par præmium à Deo Patre reddi possit, non etiam mille mundorum post lapsum reparatio: quia si vel pro damnatis omnibus & dæmonibus redimendis esset oblata quælibet Christi actio, non modo illi hæc reconciliatio cum Deo, sed & aliud quod voluerit, præmium deberetur; potuit inquam hoc solus HOMO-DEVS CHRISTVS IESVS, & verò voluit, longè etiam plusquam debuit aut necesse fuit. Mori voluit benignissimus Dei Filius vt tuam cæcitatem illuminaret, infirmitatem roboraret, abiectiorem erigeret, tepiditatem foueret. Præceptum pro te mortis à Patre impositum Filius Patris amantissimus libentissimè sustinuit, Pater Filii preces pro redimendis peccatoribus, pro iustorum piis operibus audiuit, Filius vulnera, sputa, plagas & mortem Patri obtulit, nostræ libertatis pretium, debitorum solutionem, gratiæ ac gloriæ, operum & mercedis meritum, quia Patrem diligebat cui placere videbat salutem perditorum, vitam mortuorum, petit simul à Patre vt suscitati vitam habeant & abundantius habeant. Nihil recusat Pater Filio cum respicit in faciem Christi sui, dedit illum hominibus & cum illo dedit omnia. Caput Filium Pater præposuit Ecclesiæ suæ membris omnibus, per quem salutis motus omnes ac sensus infunderentur, quo ab vno & triumphans in cœlis gloriam, & in terris militans auxilium consequeretur. Dispensatorem fecit eum bonorum & thesaurorum suorum Pater: per eius manus omnia in homines bona diuina conferuntur, vt homines & tantopere diligenti amorem, & tanta bona conferenti gratias refunderent. Erat in terra fames cœlestium bonorum, præfecit horreis suis Rex Regum & Dominus Dominantium prouidissimum fratrem nostrum, vt nobis frumenta largiretur, sed eum honore regio coli, mundi que Saluatorem haberi

*Ioan. 10.
Ps. 85.
Rom. 8.*

*Genes. 40.
& 41.*

Gen. f. 37. mandat; Quid vero conuenientius quàm vt eius manipulum nostri adorent, id est fructus laborum nostrorum ex eius operibus suum omne meritum cognoscat esse desumptum, eius lumini nostræ stellæ, id est lucis opera deseruiant, quo coram omne genus incuruatur, quem etiam Pater introducens in orbem terrarum iubet Angelos venerari, cui Sancti omnes ac beati homines, sole etiam ac lunâ splendore gloriæ lucidiores, suas omnes diuitias atque felicitatem cum humili veneratione referunt acceptas. Ad nihilum deciderat genus humanum per peccatum, in Filio Pater creauit nos in operibus bonis. Patris maledictionem inobediens terra nostra incurrerat, in Filio Pater benedixit nos in omni benedictione spirituali. Indignus certè erat seruus hac benedictione qui domini præceptum violauerat, ac dignissimus erat Filius qui vitam maluit quàm obedientiam perdere, paternas iras placuit innocentissimus Filius, seruique formam induens sese Patris furori opposuit, obtulit Sanctus Pontifex reconciliationis hostiam pro peccatoribus, & sacrificii suauitatem odoratus Pater, pacis æternæ pactum cum hominibus sancit, & filii sanctitati peccatorum iniustitiam condonauit. Et verò in hunc finem vt diligeret filius iustitiam, & odisset iniquitatem vnctus est à Patre oleo exultationis, oleo sanctitatis increata ipsius diuinitatis, quæ sanctis essentialis est, & ea infinita. Illa enim idè intimè & essentialiter Christi humanitatem, cui coniuncta est, peruadit ac penetrat, totam ipsam & omnes eius actiones imbuit, vt inter Dei atque illius humanitatis sanctitatem, nihil aliud intersit, quàm quod Deus ex se, humanitas ex Deo sanctitatem illam habeat. Verè itaque Christum Dominum, Sanctum Sanctorum, hunc nostrum pontificem nominare possumus, qui præter sanctitatem creatam, & habitum infusum gratiæ, qua nos per adoptionem filii Dei nominamur & sumus, ipsius Dei sanctitate perfusus est, & veluti igne diuinitatis ignitus, in eo nobilior cæteris Dei filiis effectus, quod alii per adoptionem dumtaxat, Christus etiam qua homo est per naturam Dei filius constituitur; quod aliorum sanctitas atque operum in ea fundatus valor, exiguis quibusdam terminis circumscriptus, ei soli qui meretur æquale merito præmium promeretur, & Christi pro omnibus, & præmium quantumcumque; quod aliorum sanctitas dignitatem ad pœnas aliquas, dedecus patitur, leues maculas non eluat, grauibz intereat, Christi autem infinita & infinitæ gloriæ honorisque digna sit, omnem maculam delet, à nulla fœdari possit. Talis enim decebat vt esset noster Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi, semper viuit ad interpellandum pro nobis, sempiternumque habet sacerdotium, saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum. Hæc tuæ sanctitatis est dignitas qua tū nobis accessum ad Deum, & vitæ sanctitatem diues meritis, redemptor tui sanguinis prodigus acquisiisti. Neque enim tantum Pater pretium recusare poterat, aut captiuos non liberare victus obedientia filii, victus pretii magnitudine, victus abundantia charitatis. Nouam tui

1. Ioan. 3.
Cyrillus l. 1.
in Isaiam.
S. Thom.
3. p. q. 23.

Heb. 7.

A mihi quæso IESV Sator adiunge gratiam, vt his iisdem quibus Patrem vicisti, vincas & rebellem amorem meum; fac me viuum membrum tui capitis; viuum ego iam non ego, viuas veò in me Christe, in me opereris, in me honoreris, & regnes, atque adeo vt quemadmodum humana in te natura Deo naturaliter vnita est, tu me per tuam gratiam tam arctè tibi adiungas, vt ne vel ipsa morte à tua charitate seiungar; sicut summè beata est, tu me quoque spe futuræ beatitudinis in tui amore consoles: vt scientiarum omnium potitur, tu me scientia sanctorum, tuæ crucis & amoris tui imbuas; vt meritorum dignitate mihi redemptionis gratiam es promeritus, vitæ bonæ ac charitatis initia, gradus ac perseverantiam concedas: vt sancti-ate diuinitatis ipsi s absoluta-que impeccabilitate, ac naturalis Dei filiationis titulo insignitur, ita me tu per adoptionis gratiam, in tuorum numerum filiorum adscriptum à peccatis quantum fieri poterit immunem, dignum amore tuo, diuitem amore tui, & sperantem & expirantem conserues. Amen.

Gal. 2.

In quo consistat hic Christi amor & quod bonum Christo velle, & procurare possimus.

CAPVT IX.

C DEBEMVS ergo omni iure hunc amoris affectum Christo Domino Deo & homini, sed qualis esse ille debeat, & in quo consistat iam videndum est. Amare nihil aliud est quàm bonum velle, Christum ergo Deum & hominem amare, est aliquod ei bonum velle. Duplex porro bonum est quod ei velle possumus: primum est intrinsecum & quod iam habet, hoc ei ita velle non possumus, quasi accedere aliquid inde queat. Quare hæc voluntas quoad hoc bonum non potest esse efficax, sed est dumtaxat velleitas quædam vel complacentia, gaudiumue de omni eo bono, quod in illo esse scimus, vt est Deus homo, qui enim verè Christum amat, gaudet, delectaturque quod ineffabilis Dei bonitas, ita in humanitate illa resplendeat, & possideat ipse Deus homo Christus Iesus tam inæstimabilem in nostra vilitate maiestatem & gloriam. Aliud bonum quod Christo velle possumus extrinsecum est, & in ea gloria consistit, quæ ei debetur, quam proinde non illi velle tantum, sed etiam procurare & possumus & debemus. Et quidem à nobis inchoare primum par est, vt quàm maxima poterit fidei eius gloria à nobis dimanet; deinde circa alios laborandum est.

Ante omnia igitur eius cognitio quàm distinctissima acquirenda est. Nam gloria essentialiter notitiam claram includit. Et certè magna est Christo gloria quod verus Deus & homo, author & consummator salutis nostræ cognoscatur. Hæc est enim, inquit ipse, vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Hanc Christi scientiam vbique prædicat Apostolus, & commendat efficacissimè passim;

*Iesu Christi
sto pssu-
mur intrin-
seca bona
gratulari.*

*Gloria eius
est primo s-
à nobis cog-
noscatur.*

1. Cor. 1.
1. Cor. 2.
Ephes. c. 1.

Cap. 3.

2. cum in eo
confidimus.

3. cum eum
amamus,
& de eius
bonis gau-
demus.

4. quam cum
eo ut confi-
sit fami-
liariter
versamur.
In oratore.
In media-
tore vita
eius.

In Eucha-
ristia.

Cum tum
imitamur.

Est enim fundamentum non tantum omnis in Christum pietatis sed & salutis nostrae, & in ea posita est maxima pars claritatis illius quam Pater filio suo promisit cum diceret, & clarificauit & iterum clarificabo. Quare agit gratias diuus Paulus Deo pro Corinthiis: qui in omnibus diuites facti estis, inquit in illo. In omni verbo, & in omni scientia; quam scientiam ut extolleret alibi ait; non enim iudicauit me scire aliquid inter vos, nisi Iesum & hunc crucifixum: & ad Ephesios scribens, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus Domini nostri Iesu Christi, Pater gloriae det vobis Spiritum sapientiae & reuelationis, in agnitione eius; illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quae sit spes vocationis eius, & quae diuitiae gloriae hereditatis eius in Sanctis, & quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo suscitans illum a mortuis. Hanc eandem Christi notitiam perfectam, sine omnibus mensuris idem optabat iterum iisdem inhabitare Christum per fidem in cordibus vestris, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi, idque ut impleamini in omnem plenitudinem Dei; nam ex hac Christi notitia, solida quaedam supernaturalium actuum plenitudo subintrat in intellectum & voluntatem nostram ad Christi gloriam: ex ea enim notitia dimanat fiducia in eo in quo videmus nobis tam abundantem redemptionem repositam, & cuius bonitatem adeo beneficam experimur: Inde resultat amor, gaudium & delectatio non tantum de iis bonis quae in eo nobis reposita sunt: sed quia is qui nostrum caput est, & rex & Pater, & frater & Redemptor tanta in se bona possidet. Quae delectat o licet nihil illi intrinsece addat, est tamen magna eius gloria, quod in tanta eius bonitate & aestimanda, & amanda voluntas nostra quiescat. Atque omnes hi actus mirabiliter elucet, & suauissime intellectum & voluntatem afficiunt, cum quantum possumus conamur cum illo familiariter versari, de illo eiusque maiestate, excellentia, amore, beneficiis, dictis factis cogitare & meditari, & idcirco corporalem eius praesentiam frequenter habemus ante oculos, ut eum intueri continuo, & facilius colloqui nostras aperire necessitates, amoris denique brachiis stringere eum possimus. Nec vero difficile est eum a caelo nos intuentem contemplari assidue. Inde nos videt, inde nos audit, inde nobis opitulatur, inde eos amat, perinde atque si adesset vicinus. Haec vero suauius aliquanto in Sanctissimo Sacramento potest usurpari siue eo utamur, siue praesentes ei adsumus, in eo enim praesens ipse est, ut fides docet, qui videt nos, nos audit, nobis prouidet, nos diligit, consolatur, erigit, animat, & erudit. Quoad usum vero attinet, si modo nostris partibus non desimus, hic vnus est ex potissimis eius fructibus, ut cordi nostro quendam veluti sensum corporalis suae praesentiae imprimat, & non secus atque fragrantissimum odorem sibi relinquat, quo, etsi non appareat, admonemur tamen non procul a nobis abesse. Atque de hoc nascitur eiusdem imitatio, & quaedam veluti Christi similitudo, quae

A vt Christo prototipo valde gloriosa est, cum apte illum representat, ita alios omnes mirum in modum ad eandem Christi formam inuitat; nam haec Christi Domini gloria & claritas, non in nobis tantum manet, sed suapte indole radii solis illius iustitiae a nobis in alios dimanant, ut eum etiam in illorum animis per cognitionem, fiduciam in eo, amorem, & imitationem forment: hoc verbis, hoc exemplis, hoc orationibus, etsi aliquando non aduertamus, efficiamus. Quanto vero magis cum studio nos ad illam tam pi Redemptoris gloriae procuracionem applicamus: quod studium quam ardens fuit in nonnullis sanctis, docet passim eorum historia. Et certe exiguus est ille amor qui bonum amat, desiderat & procurat, illud totum intra angustias sui pectoris concludit; spargenda est, quantum vires & vocatio, Deique voluntas fert, Christi gloria, cognitio, & amor, quauersum in extremos orbis fines, & si occasio se det, ex quinque etiam plagis, imò innumeris ab intimo pectore prodire id desiderium, & in alios effundi debet.

6. Cum conamur efficerere, ut aliter cognoscant & amant.

Quanta esse debeat perfectio aestimatio amoris Christi Domini..

CAPVT X.

Hoc enim bonum gloriae Christo Domino uelle nos par est perfectissimo amore: est autem duplex amoris perfectio.

C Vna accidentalis est, quae in vehementia & intentione amoris.

Alter a est substantialis, quae in pretio & aestimatione rei amatae consistit, nimirum quando id quod amamus plura quam quilibet aliud aestimamus; & bonum quo dignum est, & quod illi volumus plura facimus quam quoduis aliud bonum; adeo ut quoduis bonum nostrum perdere, quam vel minimum bonum eius diminui preoptemus. Quare haec imperfectio includit comparationem tam inter bonitatem rei amatae & aliarum rerum, quam inter bonum quod illi volumus, & cetera bona omnia necessarium includit, & quidem cum Christus Dominus verus Deus sit, infinita quodammodo aestimatione & amore digna est; quae non modo non ex vnione cum natura humana, & assumptione nostrae infirmitatis & vilitatis, miseriarumque, ac tandem mortis perpeffione minuitur, sed contra valde splendescit, ut inde nobis quadammodo pretiosior efficiatur, sic enim commendat nobis charitatem suam Deus, quia cum inimici essemus. Christus pro nobis mortuus est. Est certe quod Patris dignitatem magni faciat filius, vel inde solum quia inde est, sed tamen longe plura aestimare illam debet si occasio sui periculi parentem omnibus abiectis, paupertatem ferre & exilium & labores, doloresque innumeros, & infamiam, mortem denique subire videat. Latebat in diuino pectore, & in profunda essentiae eius abyfso bonitatis eius immensitas, & diuitiae, thesaurique, atque viscera misericordiae, pietatis, benignitatis; nec adhuc poterat homo ex

Amor aestimatus.

Aestimatio bonitatis Dei in maior.

Rom. 2.

Gal. 5.

tot Dei operibus ad illam satis æstimandam, & amandam penetrare. Ergo Deus ut illam quanti æstimet ostenderet, Filium suum misit in mundum, factaque comparatione inter vilitatem naturæ nostræ labores, doloresque, opprobria extrema, & contemptum maiori bonitatis suæ gloria illum ipsum filium suum. atque adeo illam ipsam suam bonitatem, stupendo consilio coniunxit pannis, paupertati, laboribus, ærumnis, doloribus, fami, siti, defatigationi, contumeliis, opprobriis, morti denique & cruci; nec coniunxit tantum, sed etiam subiecit, non ut vilesceret nobis pretium eius, sed contra, quæ prius erat inæstimabilis eius bonitas, hic aucta & perspecta iniuriis pretiosior euaderet, ut quanti eam æstimare debeamus palam fieret. Nam hinc facile intelligimus, in quo hæc æstimatio summa amoris, quæ Deo debemus consistit, nimirum ut nihil omnino illi præponamus, non diuitias, non famam, non vitam ipsam, cum Christus Dominus ea omnia suæ infinitæ bonitatis gloriæ nostro amori, & salutis postposuerit, & illustre bonitatis suæ diuinæ signum in tanta nostra vilitate & malis erexerit, in quod amoris nostri sagittas, toto impetu, toto conatu, tota æstimatione coniceremus, ut quantum potest tantæ bonitati, æstimatio nostra apte respondeat.

Vnde pendeat perfectio æstimatiua, & duplex eius modus.

CAPVT XI.

Pendet tota hæc perfectio ex apprehensione rei amate, ea enim mutata mutatur necessariò æstimatio, ac proinde substantialis perfectio: Quare vix credi potest quam necessaria sit cognitio Dei, & Christi, rerumque diuinarum, ut dignam de his æstimationem concipere, & ita perfecte amare possimus, ut conuenit, & quia in variis variis est tunc cognitio Christi, tum æstimatio, ideo non vnus est modus perfectionis huius substantialis.

Nam quædam æstimatio præcisè necessaria est ad actus huius amoris substantiam, sine qua consistere nullo modo potest hæc verò in eo posita est, quod Christum eiusque bonitatem, ac proinde gloriam, & amicitiam tanti faciamus, ut pro nullo alio bono eam perdere velimus, & malum quo ea tollitur tantum æstimemus, ut nullum omnino malum sit aliud quod non potius præ illo eligamus. Hoc enim qui non habet, vere Christum diligere non potest: Hanc à nobis petebat cum Apostolis diceret, qui amat animam suam plusquam me, non est me dignus, & qui amat animam suam perdet eam: qui autem odit animam suam propter me, in vitam æternam custodit eam. Et sanè insignis iniuria Dei bonitati in carne Christi nobis cognitæ irrogatur, cum quid ei ita præponitur, quasi ipsa nihili fiat, id quod sit per peccatum mortale. Quo pretiosissimus Christi sanguis abiectissime conculcatur, omniaque eius merita, labores, plagæ, dolores, & ipsa mors inanis æstimatur, præferturque non modò terra cælo, infernus Paradiso, brevis voluptas delictis perpetuis, sed quod etiam indignius est, Christo Barabas, Diabolus Deo. Atque hæc infirma est amoris æstimatio.

Æstimatiua amoris perfectio ad salutem necessaria.

Luc. 14. Marc. 8. Matt. 10.

Alia verò quædam perfectior est non per ad ditionem gradus ad gradum, ut sit cum idem actus intenditur, sed substantialiter, & entitatiuè, quo nimirum aucta cognitione excellentiæ, bonitatis Christi, gloriæque eius, & amicitiae, tantum facimus, eiusque bonitatem gloriam, & amicitiam, ut pro nullo alio bono velimus non tantum eam perdere, sed nec minimam in ea pati iacturam, aut per vllum erga quamcumque creaturam, affectum etiam leuem ab ea recedari; adeoque bonum quodlibet creatum, & nos ipsos longè postponimus, non tantum ipsi toti amicitiae Christi, sed perfectioni eiusdem, & minimæ eius gloriæ: & contra malum omne, quod impedire eius perfectionem potest, ita detestamur, ut nullum aliud sit malum, quod non potius optemus ferre. Qui sic amat Christum, non tantum venialia omnia peccata, quantum patitur fragilitas humana euitat, sed etiam propter & alacriter, deuotèque opera quæcunque bona ad eius gloriam præstat. Digna est sine dubio peccatore Christiano hæc æstimatio suæ dignitatis, ut non se sinat infra conditionem amatorum huius mundi, æstimet se à Deo in altiore ordinem euectum esse, à pretio diuini sanguinis, quo redemptus est, suam nobilitatem perpendat, imo se vilem reputet, qui tam carè constituerit, omnem autem dignitatem & æstimationis magnitudinem in eum solum conferat, à quo tanti est habitus: cernat, cogitet, loquatur, colat, respiciat, & amet præ omnibus delictis, honoribus, diuitiis, cum duntaxat qui pro se debitam humanitati beatitudinem exuit, qui cum stabuli paupertate cælestis aulæ amplitudinem, cum crucis ignominia Angelorum gloriam cum inauditis cruciatibus perpetuam felicitatem commutauit.

Perfectio amoris Christi intensiua vnde oriatur, & quanam sit.

CAPVT XII.

Hic perfectioni substantiali æstimatiui amoris accedere solet accidentalis, nimirum intensio, feruor, alacritas, & deuotio, tum quia ea est natura amoris actus, ut per se feruere soleat, nisi impediatur, tum quia Christi Domini amabilitas, familiaritasque & facilitas præsentiae eius, ipsa obiecti cognatio cum natura nostra, sensibiliter nos quodammodo afficit, & ipso veluti sensu intendit amorem: dependet enim hæc perfectio non ex cognitione maiori intellectus, sed plerumque ex coniunctione naturali cum re amata, vel eius apprehensione per sensus: nam inde fit, ut voluntas conatum in amando intendat, fortiusque in rem amatam trahatur; sic experimur nos diligere parentes & benefactores, bona que omnia creataque sub sensus cadunt, & affectum naturalem in parte etiā inferiori commouere solent, quo voluntas directe non tam ad amoris substantialem perfectionem innatam, quam accidentalem, quæ tamen ipsa magni est momenti; vnde & optari petique à Deo potest, est enim donum eius magnū, cum occasionem præbeat plus illum amandi, & indirectè saepe æstimatiui amorem promoueat. Vnde videmus fieri non raro, ut quæ sub sensu cadunt bona creata æternis præponamus. Quare, ideo Christus dominus naturam

Camp. 8.

nostrā sumpsit, ut hæc etiam perfectio nostro amori non deesset, & sane Spiritus sanctus in diuinis litteris satis nobis ostendit quā id sit facile quando tum multis locis, tum præcipue in canticis Christum vocat sponsum, fratrem, amicum, Patrem, Regem, Ducem, & aliis id genus titulis, quos experimur inter homines valere plurimum ad summam affectus intensionem, amorisque feruorem & familiaritatem. Debeatur hæc amoris excellentia legi amoris: Quare idem etiam Deus in hac lege longè plures, maioresque huius amoris actus exegit: hinc enim tantus Christianorum ardor in bonis pro Christo contemnendis, in exiliis, in martyriis, & tormentis sæuissimis perferendis, in deferendis pro Christo ipsis parentibus, quos tanto tamque intenso amore prosequimur, & omnibus bonis creatis nihili faciendis. hic enim est ille verissimus gladius quo Christus creata omnia à nostro corde, ut separaret, in homines misit.

Matt. 20.

Quomodo Deus Pater Filium suum Christum summè diligendo nos pariter ad diligendum eam prouocet?

CAPVT XIII.

VT melius excellentem hanc amoris Christi formam capiamus, operæ pretium est illam contemplari.

In aliis omnium prototypus & exemplar primum est Deus ipse Pater, cuius amor quo filium suum vnigenitum Deum & hominem prosequitur, est omnino inæstimabilis, nec verò aptius quantus ille sit dici potuit quā ut dictum est à S. Ioanne Baptista Pater diligit Filium, & omnia dedit illi in manu; nimirum tanti illum fecit, ut omnia illi sua nouo quodam modo dederit. Et quidem æterna generatione illi suam naturalem potestatem, sapientiam, bonitatem, immensitatem dedit, sed in humanitate hæc omnia bona sua, mira ratione ad nouos quosdam vsus non dedit tantum, sed veluti ipsi humanitati subiecit, ut quoties vellet Christus homo Dei potentiam ad miracula faciendā, bonitatem ad condonanda peccata, & authoritatem ad iudicia exercenda applicaret. Et quod magis mirum est hac ipse pater sua authoritate spoliasset se visus est, ut Christum Dominum filium suum ea ornaret. Nam ut ipsemet Christus ait. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem. Quid igitur mirum est si cætera omnia ei subiecit, etiam Angelos omnes quibus, cum introduxit primogenitum suum in orbem terrarum, dixit, & adorent eum omnes Angeli eius, imo & ministrent ei, ut famuli Regi suo solent. Quanta ergo æstimatio amoris huius fuit, quo totam suam aulam Pater Filio subiecit, totam ei suam gloriam, maiestatem, excellentiam, potentiam, sapientiam communicauit, ut in toto orbe vna cum Patre æqualiter adoretur, cum antea tota illa gloria vni duntaxat Patri videretur à mundo deferri. Quod si tanti facit &

Ioan. 3.

Ioan. 5.

Ad Heb. 1.

A ita diligit Pater Christum, quid boni habes, o homo, quod illi præferas? quod in eius gloriam non libenter conferas? An corpus, an animam, an doctrinam, potentiam, robur, diuitias, honores? o quā pulchrè Deum Patrem imitaberis, si omnia hæc bona subiicias Christo, & eius gloriæ mancipes, teque ipse teipso quodammodo spolies, ut bonum aliquod ei compares, præsertim cum velis nolis, eius gloriæ seruias necesse sit; ipse enim est finis ad quem omnis mundi creatura à Deo cōdita est. Est enim primogenitus omnis creaturæ, vel minima gloria pluris Deo est, quā quicquid creatum est; nam minimæ gloriæ Christi cum bonum quoddam Dei sit, maius bonum est, quā quoduis bonum. Huic igitur amoris volens te subiice, cui Pater te subiecit, in illum te refunde cuius te pater ex vehementi eius amore dedit in manu, & confide quia in manu eius crescet pretium tuum, ut Dei hereditate dignus, tanquam Dei Filius habearis.

Coloss. 1.

De perfectione intensiua amoris quæ in Deo propriè non est sicut est in nobis, nihil dico, quoniam cum natura sua ex æstimatione dimanet nisi quid obstat, dubium non est, quin modo eminentissimo in Patre fuerit, nam & in nobis quicquid est intensiōis, quicquid feruoris ex eo fonte derivatur necessariò, & participatur.

Exemplo B. Virginis, & S. Iosephi, ad Christum Deum & hominem summè diligendum prouocamur.

CAPVT XIV.

Habemus & huius amoris exemplum in beatissima virgine Maria, & sanctissimo eius sponso, B. Iosepho, cum enim vterque probè sciret Christum non hominem solum esse, sed etiam & Deum, & diuitias, virtutes, admirandaque opera quotidie contemplaretur, fruereturque suauissimo eius aspectu, colloquio & conuersatione, non dubium est in illorum mentibus arsisse continui eius amoris incendium, & quo ad æstimationem perfectissimum, & quoad intensiōem feruentissimum.

Ipsa pia & prudens virgo cum eum tantum concepisset, famæ suæ periculum apud S. Iosephum, & vterque deinde exilium voluntarium, longos labores, & sollicitudines postposuit eius dilectioni.

Matth. 1. & 2.

Duo in scriptura argumenta habemus amoris B. Virginis, primum est ei commune cum B. Iosepho, quando duodennem puerum cum in templo remansisset, tanto cum dolore requisivit; quantum enim amabat quæ tam sollicitè, tantaque cum mœstitia requirebat?

Luc. 2.

Alterum fuit, cum sui oblita sexus, oblita famæ, & honoris, vitæ etiam si opus fuisset prodiga, ipsos inter milites filio in cruce morienti forti animo adfuit, cum illo parata mori, & pro illo etiam millies si ita res tulisset, ante omnes alios sanctos, & præ aliis omnibus egressa cum filio extra castra improprium crucis eius portans, & hoc ipso fa-

Ioan. 19.

Heb. 13.

sto suo, quanti eum faceret satis declarans. Verum quid postea egerit, quid passa sit, quid agere & pati ardentissime toto vitæ tempore desiderauerit ad gloriam filii sui, & filii Dei amplificandam, quis dicet? maxima fuit cognitio quam de eo habuit iam inde ab initio incarnationis, & cognitioni par æstimatio, quæ vtraque continuis aucta incrementis, in singula momenta sine vlla penè cessatione quantam vim amoris tandem excitauit?

O qui virginem hanc amas, imitare in illa, id quod Deo gratissimum in ea fuit, per quod illi maximè placere queas! Quid enim gratius matri quàm si ita diligas filium, vt ipsa dilexit.

Exemplum S. Ioannis Baptista ad Christi amorem nos excitat.

CAPVT XV.

Ioan. 5.
Ioan. 1.

ADdamus & lucernam ardentem diuino hoc igne, lucentemque S. Ioannem Baptistam, qui cum non esset lux, tamen missus est à Deo in mundum, vt testimonium perhiberet de hoc lumine; cum enim diuinum illud lumen & vitam, oculi hominum infirmi non comprehenderent, sed potius humilitate, paupertateque offenderentur, misit Deus hunc hominem mirabiliter natum, mirabili plane vita & morte, vt Christi vitæ, & morti testimonium præberet, adeo vt merito omnes tanti testes conuicti autoritate, & per eius austeram vitæ rationem mundique, & omnis fastus contemptum manu ducti crederent, & ad præclarissimum Incarnati Verbi iubar & gloriam peruenirent, quod officium quanto amore, quanta reuerentia & Christi æstimatione præstiterit, patet ex multis locis & variis occasionibus; quicquid enim habuit autoritatis, quicquid sanctitatis, quicquid apud homines famæ & æstimationis, id contulit, vt gloriæ Christi generosè seruiret. Nam postquam Iudæis de Messia interrogantibus, confessus est, non sum ego Christus, medius, inquit vestrum stetit, quem vos nescitis, ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius non sum dignus, vt soluiam eius corrigiam calceamenti. Deinde non contentus suos ad eum discipulos destinasse, cum nonnulli conquererentur, quod Christus baptizaret, repetito hoc suo testimonio, non potest homo accipere quicquam, inquit, nisi fuerit ei datum de cælo, ipsi vos mihi testimonium perhibetis quod dixerim, non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est: illum oportet crescere, me autem minui, qui de sursum venit super omnes est; verè amicus sponsi S. Ioannes, verè amator Christi syncerus, qui eius gloriam tam fideliter procurat, qui suo etiam contemptu gaudet, quia sic videt eius honori se seruire posse, gaudio gestit, cum se deprimat, vt eum exaltet, cum se è terra & esse, & loqui, illum è cælo esse, & cælestia

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Afferre documenta; senihil esse, habere aut posse; illum verò esse, habere & posse omnia palam attestatur.

Tales etiam modò, ô Christe, testes quæris, tales amatores, tales æstimatores tuæ bonitatis, qui rerum terrenarum, mundi que totius contemptu, & odio præcipuè sui insignes honoris omnis sui & vitæ etiam prodigi gloriosum opprobrium crucis tuæ hominibus commendent, & latentem in vilitate maiestatem tuam annuntient, vt ab omnibus & cognoscaris & ameris Deus benedictus in sæcula.

Apostoli etiam nos Christi amorem suo exemplo docuerunt.

CAPVT XVI.

EST etiam quod & à beatis Apostolis hinc discamus. Nam tam diuturna cum Christo familiarique conuersatione non potuerunt eum non cognoscere clariùs quàm cæteri, ac proinde æstimare & amare, præsertim cum tanto eos amore prosequeretur, & singulari fauore sibi adlegisset socios. Huius amoris signum fuit, quod vocati sua omnia ei postposuerunt. Et vero Christus ipse testis fidelis illis ipsis testimonium perhibet sæpius. Pater, inquit, amat vos, quia vos me amatis; & credidistis in me quia à Deo exiui, vt licet initio amor ille non fuerit adeo perfectus, vt qui in humanitate hæere videbatur, postea tamen purgatus est; vnde & dicebant, & si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. Quare vbi actum fuit de Christi gloria, sese totos impenderunt eius procuratori, sua omnia vitamque suam & vincula & verbera præ illo nihili fecerunt: Ibant enim Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quia digni habitii essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Nimirum illis in animo adhuc corporalis sui boni magistri præsentia, & amabilitas impressa inhærebat, quem Deum esse & hominem, & regnare cum Patre credebant, & qui spiritu suo ingenti amoris vi eorum corda succendebat.

Sed inter omnes Apostolos tres in amore Christi Domini excelluerunt primus fuit S. Petrus, qui Christi diuinitatem agnouit primus, & primus expresse confessus est, & cæteros ab ipso Iesu abeuntes exemplo suo correxit, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Denique magnum ubique seruiorem dilectionis erga Christum ostendit, & tandem à Christo interrogatus Petrus, amas me? respondit confidenter: Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo te. Quare in tantæ & tam solidæ dilectionis signum caput Ecclesiæ Christus Deus & homo, eum sibi Vicarium elegit, vt pote verò sinceroque affectu sibi coniunctissimum; nec enim eum Christus pastorum omnium suo loco fecisset, & totam ei procuracionem gloriæ suæ in mundo commisisset, nisi maiorem eius in se amorem esse vidisset, hanc ipse amoris teneitudinem & ardorem

erga Christum seruasse legitur, adeo vt negationis Christi recordatione compungeretur, & perpetuo lacrymas funderet.

D. Ioan.

Ioan. 19.

Alter fuit S. Ioannes Euangelista, qui ex pectore Domini vbi recubuit, eam affectus teneritudinem hausit, quàm tum suis scriptis expressit, tum in alios effudit. Quare sicut Dominus Petro Ecclesiam suam sponsam, sic S. Ioanni Matrem quàm nihil charius habuit, commisit in cruce, & ita eundem in illo amorem auxit, cum eum suo esse loco voluit filium matris suæ, & nouo quodam modo & vinculo fratrem suum dilectissimum effecit. Non mirum est ergo si discipulus ille quem diligebat Iesus, & qui proinde diligebat eum, cum Iesus diligentes se diligeret, nihil aliud passim quam Iesum & amorem Iesu spirat.

D. Paulus.

Galat. 1.

1. Cor. 2.

1. Cor. 2.

2. Cor. 12.

Gal. 6.

Philipp.

Act. 12.

Gal. 6.

Gal. 2.

Rom. 8.

Tertius fuit S. Paulus, qui licet post Christi ascensionem ad Apostolatam vocatus sit à Christo, tamen forte vix vlli in perfectione amoris siue substantiali, siue accidentali cedit, nam postquam placuit Deo reuelare ei filium suum, continuò eius incensus amore, non acquieuit carni & sanguini, sed amoris Christi imperio & potestati traditus absorptus plane & transformatus adeò est, vt in Paulo, non iam amplius Paulus, sed Christus ipse videretur & dignosceretur. Subiice oculis mentis totum Paulum, liquidò cognosces, quoniam omnes eius cogitationes, desideria, verba, omniaque studia spectauerint; videbis nusquam nisi rectà in Christum tetendisse, cuius ardentissimo amore flagrabat, vis scire, quam ipse doctrina, & quare gloriaretur? non, inquit, iudicauit me aliquid scire inter vos, nisi Iesum, & hunc crucifixum; & libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi; virtus inquam crucis, de qua ait, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, vis intelligere quid inter omnia bona plurimi faceret? existimo omnia bona detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini nostri, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrum faciam, nec tantum omnia externa, sed & seipsum. Nam, non solum alligari, ait, sed etiam mori paratus sum propter nomen Iesu. Denique beatus hic Apostolus Christi confixus cruci, & stigmata eius in corpore suo portans, vivebat ipse, iam non ipse, vivebat verò in ipso Christus, quare & confidenter dicebat, quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos, certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Hunc magistrum amoris Christi elige, quisquis serio in hac schola amoris proficere cupis.

Maria, Martha & Lazarus eundem Christum quomodo diligere debemus, instruunt.

C A P V T XVII.

Nec omittendum est par sororum, & frater Lazarus qui in Christi Domini amore & feruenti, & perfecto excelluerunt.

S. Magdalena.

Et Maria quidem Domini Iesu celebris amatrix ad bonitatis eius & misericordiae promulgandam gloriam impendit, non externa tantum bona sua, sed seipsam, crines, oculos, lacrymas, famam etiam & hominum estimationem, cum ad eum, vt gratiæ fontem, & remissionis authorem in conuiuio celebri venit, vnde & audiuit; dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. O vera & multa dilectio, quæ sui oblita totum quod habet, in dilecti bonum tam largiter, tam integre effundit, & domum illam totam non magis vnguenti, quàm amoris impleuit odore. Quid dicam de Christi morte? quid de sepultura? quid de resurrectione? ac denique de tota vita feruentissimæ huius amatrix Christi, quæ nullo vnquam momento Domini sui memoriam, & corporalem præsentiam quam ipse Dominus sæpe ei reipsa exhibebat, dicitur amisisse.

Luc. 7.

Ioan. 12.

Nec verò minus forte diligebat Martha Iesum à quo ipsa diligebatur, nam diligebat Iesus & Martham sororem eius, & Lazarum; de quo duæ sorores, ecce, inquit, quem amas, infirmatur. Dilectionis signum fuit quod Dominum sæpe recipiebant hospitio, & pro eo affectu Martha sollicita erat & turbabatur erga plurima, vt tanto hospiti pararet dignum conuiuium, idque quod amorem etiam maiorem declarat, eo tempore quo Iudæi iam conspirauerant in Christum & decreuerat extra synagogam fieri qui eum confessus fuisset. Quare etiam cogitarunt & Lazarum interficere; fidelis certè & verus totius huius sanctæ familiæ in Christum amor, qui & bona & vitam pro ipso negligit, propter quem merito Christus illos diligebat: vnde cum suscitaturus Lazarum fletet, dicebant Iudæi; ecce quomodo diligebat eum; est certe valde verissimile neminem post Apostolos adeo feruenter à Christo esse dilectum, quod colligitur ex eo quod Christus ad gloriam suam manifestandam vsus fuerit præcipue hac familia, & omnium maximū miraculum circa Lazarum, rogatus à duabus sororibus fecerit. Ideo audita eius infirmitate Iesus ait, Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam. Quæ igitur tam excellenter gloriæ seruiuit Christi, valde verissimile est eum etiam excellenter dilexisse.

S. Matt. Ioan. 12.

Ibid.

Ioan. 9.

Ioan. 52.

Ioan. 11.

Ibid.

Quis mihi dabit, ô bone Iesu, ita te diligere, vt tu verè in me, vt in amatore tuo confidas, & non verearis pro gloria tua affligere me prout libuerit, morbis, persecutionibus, morte ipsa, vt & tu in me hic & in eternum glorificeris.

*Sancti alii Christi Domini
amatores.*

CAPVT XVIII.

Non est animus texere catalogum omnium amatorum Christi IESV: nam transcribendi sic essent omnes sancti, tantum ergo commemorandi sunt nonnulli, qui modo occurrent, in quibus visus est illustrius arsisse amor IESV.

B. Ignatius Martyr. Talis fuit in primis Apostolorum discipulus B. Ignatius Martyr, quem Nicephorus ait tenellum adhuc puerum. & simplicem, integrumque sublatum fuisse manibus Saluatoris, & in integritatis, simplicitatisque, ac innocentiae exemplar Apostolis exhibitum, quibus dixit, nisi ei similes fierent nequaquam illos in regnum Dei peruenturos esse: unde Theophori nomen accepit, quantus vero in eius pectore Christi amor exarserit, vel inde constat, quod idcirco valde probabile sit vocatum esse Ignatium, quem enim ignem Christus venerat mittere in terram, hunc suis amplexibus iam inde à pueris afflavit. B. Ignatio visus est, quem ad mortem usque non fouit tantum, sed vehementer accendit. Testes sunt omnes eius Epistolae in quibus mirabilis apparet feruor erga Christum dilectionis, & ingens gloriae eius propagandae & amplificandae studium: Sine Iesu, inquit, ne respirare quidem aliquando velitis, hic enim mea spes, mea gloriatio, meae indeficientes diuitiae, in quo à Syria Romam usque haec vincula circumfero spirituales margaritas, & alio loco inter cetera, ignes, inquit, crux, ferarum concursus, sectiones, ossium discriptiones, membrorum conscisiones, totius corporis solutio, Diaboli tormenta omnia in me deserviant, tantummodo ut Iesum nanciscar, nihil me iuuabunt fines mundi, nec regna huius saeculi, melius est emori propter Iesum, quam imperare finibus terrae; Iesus enim est vita fidelium. Ecce quanti eum faciebat quem tanto pretio mercabatur.

B. Dionysius. Vel cum B. Ignatio dixit, vel paulo post S. Dionysius, verus S. Pauli discipulus, & imitator qui alicubi usurpat illud tanquam illi familiare, amor meus crucifixus est: id, quod ex S. Ignatio acceperat, quanquam etiam id omnibus Apostolorum discipulis, atque adeo fidelibus in ore esse soleret, ut pius ille in Christum affectus initio Ecclesiae in omnium cordibus arsisse vehementer credendum sit.

Omitto Nazianzenum, Chrysostomum, Augustinum, Bernardum, Dominicum, & alios magno numero, in quorum vita & operibus interlucent ardentes quaedam fauillae ad hunc ignem accendendum aptissimae.

Rib. l. 1. vita. c. 2. Verum qui nos propius contingit vnum non possum omittere B. Patrem Ignatium, in quo fuit hic amoris in Christum ardor eximius; concepit illum cum eius vitam legeret æger, quem cum divina bonitas continuis sensim auget incrementis non sustinuit militare cor vrgentis charitatis Christi vim. Haustus enim hic ignis disiectis con-

Asumptisque omnium rerum creaturarum affectibus tantum in eius anima excitauit incendium, ut & societas tota, id est tot animarum salubriter arserint, & adhuc in Ecclesia ardeant & luceant, & in toto mundo refrigerantium multorum charitas refocillata, recreataque, & inflammata de nouo sit. Nec id subito contigit, sed certis progressionibus, ut eò diuturnior ardor existeret. Nam hausta illa scintilla, cum legeret Christi vitam, illius animum primum expugnauit, ut mundanas spes abiiceret, deinde cum fugere è mundo compulset, in Manresæ hospitalem pauperum domum, ibi continuis vitae Christi meditationibus & exercitiis spiritualibus, quæ tunc Deo spirante & concepit & composuit, totam animam eius & lux coelestis maior, & flamma ardentior, & modica illa scintilla peruasit; ut qui ante pro Christi amore mundum deseruerat, iam etiam seipsum totum desereret, & in eius gloriam consecraret. Impulit illum hic amor, ut peregrinationem in terram sanctam suscipere, ut consecrata Christi conuersione & praesentia corporali, loca, pro suo in illum affectu, pie sancteque veneraretur, id quod quanta fecerit deuotione scribit Pater Petrus Ribadeneira & alii. Impulit idem amor, ut studia vir iam 30. annos natus inchoaret, ut aliorum saluti vacaret, tum etiam ut socios sibi adiungeret, non alia quidem arte quam illo ipso Christi amore, quem adeo in se senserat efficacem; usus est. Nam quos sibi socios adsciuit exercitiis spiritualibus exultos, in hac petra firmissima suae perfectionis ædificium, ut ponerent docuit. Itaque cum societatis institutum moliretur, non aliam ideam praeculis habuit, nisi Christi vitam, quam Christi amor continuo repraesentabat. Quare cum sciret & formam instituti à Christi vita haustam esse, & Christi IESV amorem tam in se quam aliis omnibus, qui tunc accesserant, & sperabat accessuros deinceps, primum esse artificem tantæ perfectionis, quantam ipse exoptabat esse in societate, verus Christi, eiusque gloriae amator, non alium eius authorem dici voluit quam Christum, non alio eam nomine insigniri, quam societatis IESV, coelesti praecipue visione; nihil sibi prorsus in eo opere retinentis, imo verò ardentissimo desiderio saepe saepius exoptans perpetua apud homines obliuione sepeliri, ut tota in solidum gloria vni Christo cederet, id quod identidem vir humillimus ut antiquos societatis patres referre memini repetebat, unde nec mirum est, si tota vita, quicquid suscipere, quicquid vel secum vel cum aliis ageret proculcata omni gloria qua se indignissimum, ut & quouis alio bono reputabat, in eam vnicam Christi Iesu gloriam, eamque maiorem perpetuò ante oculos haberet, sed de forma & essentia amoris huius satis haecenus. Iam de eius efficiente causa agendum est.

*Hunc in nobis amorem efficit Deus ipse,
Pater, Filius, & Spiritus
sanctus.*

CAPVT XIX.

*Pater.
Ioan. 12.*

*Iacob. 2.
Ioan. 6.
ad Eph. 3.*

Author huius amoris est Deus ipse & Pater Domini Iesu Christi qui promisit nobis se eum clarificaturum, eiusque gloriam, id est cognitionem & amorem in homines propagaturum, ut omnes ament filium, sicut & pater illum amat, ut omnes Dei bonitatem in hominis abiectione lucidiùs resplendentem, & firmiùs diligant, & amplectantur dulciùs, & pluriùs æstiment, sicut & ipse Pater aliquo modo. Est enim hic noster amor aliud nihil, quam participatio quædam æternæ illius dilectionis, qua Pater Filium prosequitur: ac proinde noster amor ab illa non aliter quam radius à sole dependet. Quare sæpe nobis à Patre luminum petendum est hoc donum perfectum, sæpe rogandus, ut nos ad filium, bona in eo nobis reposita cœlesti luce aperiendo trahat, & sæpe imitandus S. Paulus. Huius rei gratia, inquit, flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, ut det nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per Spiritum eius in interiori homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum; scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

*Spiritus
sanctus.*

Ioan. 15.

Ioan. 19

Sed & pertinet ad officium Spiritus sancti, ut hunc etiam amorem in nobis efficiat, & id ab ipso iure quodam nostro petere possumus. Nam ideo à Patre & Filio eius Christo Domino missus est, ut gloriæ Christi esset quasi procurator in hoc mundo. Sic enim de illo Christus. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit; ille testimonium perhibebit de me. Quod certè internum Spiritus sancti testimonium consistit in hoc, ut eo adiuuante & inspirante, & cognoscamus Christum, & eum prout par est æstimemus & amemus, cum nemo possit dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Quare alibi, Christus Dominus apertiùs exponit; Ille, inquit, me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quid aliud est clarificabit me, quam gloriam meam & cognitionem, amoremque passim in hominum animis diffundet? diuinus enim hic Spiritus cum sit amor Patris & Filii, quando diffundit se in cordibus nostris, facit ut Patrem & Filium amemus, & diuinam in carne mortali bonitatem supra quam dici potest nostris mentibus commendat. Igitur petamus ab illo obnixè internum hoc testimonium, rogemus ut postulet, vel ut postulemus efficiat hunc amorem, & in nobis excitet gemitus inenarrabiles, quibus clamemus Abba Pater.

A Denique à Christo Domino petendum est ut, *Filius.* quod pro Apostolis tam efficaciter à Patre postulat, adimpleat in nobis gaudium suum, seque in nobis ipse clarificet, & eius amor in nobis sit: Notum inquit feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis; nimirum ut non tantum eos diligas, sicut me dilexisti, sed ipsi etiam intelligentes quanta me dilectione sis prosecutus, ad me pariter diligendum tuo amore moueantur, adeo ut, quemadmodum sic mihi dilexisti, ut totam mihi potestatem, authoritatemque tradideris, omniaque mihi subieceris, ita tantum faciant, ut sua omnia & se ipsos meo amoris subiiciant. Hæc tam iusta Christi oratio fusa pro Apostolis, quibus iam notum fecerat nomen Patris fusa pro aliis, quibus notum se facturum pollicetur, nobis nimirum, sine dubio exaudita est à Patre, & concessa est filio tota dilectionis plenitudo dispergenda in homines. Ascendens enim in altum inter cætera dona hominibus distribuenda non eo tantum tempore, sed ad finem usque mundi hoc potissimum accepit. Petamus ergo humiliter, ut suum hunc ignem mittat in corda nostra, ut trahat nos post se sic, ut in odorem vnguentorum eius tanta perfectione, tanta vi beneficiorum attracti curramus, introducat nos in cellam suam vinariam, & potentissimo amoris sui vino inebriet: ordinet in nobis charitatem, suo hoc sigillo animam nostram obsignet, ut nulli alteri amoris pateat locus.

Nos ipsos cooperari necesse est, & disponere, ut hoc donum obtineamus.

CAPVT XX.

Medium efficacissimum ad cœlestes diuini huius amoris diuitias comparandas, est oratio humilis & assidua, qua illum à Patre, Filio, & Spiritu sancto ardentem petamus, verum addendum est & proprium studium, disponendusque est animus, quod variis modis effici potest.

Primum est frequens attentaque consideratio & meditatio Christi Domini, eiusque excellentiæ, dignitatis, officiorum, & beneficiorum erga nos. Quare magnum ad hunc amorem adiumentum habent, qui doctrinam de Incarnatione Christi tenent, si eam huc applicent. Nam cum substantia actus amoris pendeat præcipue à cognitione rei amata, quo illa plenior erit & distinctior, eo etiam fiet plurius, & ardentius amabitur. Sunt certè in Christo absconditi thesauri omnes sapientiæ, bonitatis & pietatis Dei, quos nisi detegas, nisi penetres, fieri non potest, ut dignam de eo æstimationem concipias Christus Dominus lux est, vitæ lumen diffundit ex se, ergo necesse est omnino illucescat in mentem cognitionis eius radius, ut vitam in eam inferat, & motum & ardorem. Tota eius vita sanctissima, actiones, verba, & conuersaria ignem quendam diuinum continet, quæ si singula mente tractes ea diligentia & reuerentia, qua par est, emicabit protinus, & in te im-

*1. Mediū
Meditatio
vita Christi.*

Coloss. 2.

Ioan. 2.

mentum incendium excitabit amoris Christi: A ri, etsi plurimum mentem afficiat.

Quod experiuntur qui inde, quotidianæ meditationis materiam deprimunt. Ex hoc fonte hunc hauserant ignem fideles in primitiua Ecclesia, cum Christi Domini dicta factaque & conuersatio recenti memoria inter eos conseruantur, & postea Diuus Augustinus, Bernardus, Bonauentura B. P. Ignatius, & alii.

2. Eucharistia & Missa.

Secundus est deuota sacratissima Eucharistiae perceptio, & sacrosancti Missæ sacrificii vel oblatio, vel auditio. In eo enim cordi nostro immediate applicatur Charitatis Christi vis, quæ consumpta omni rubigine ferreæ etiam animæ, vt ignescant efficiat, quomodo enim non redamarent ita amantem? quomodo non in nihilum etiam se pro illo redigi exoptarent, quem pro se exinanitum, & in punctum veluti in nihilum redactum recipiunt, & avarum erat cor humanum amoris sui erga redemptorem Christum Iesum benignissimum, quem ne negaret, voluit ipsemet Redemptor colliquescere, vt admissus in abditos recessus tollat inde quod suum est.

3. Christi presentis cogitatio.

Eius triplex modus.

1. Vt est in celo.

Tertius est exercitium corporalis presentie Christi, quæ & huius amoris fructus est, & eius incentiuum maximū, modò prudenter & discretè suscipiatur. Triplex autem potissimum videtur esse eius modus.

Primus est quo illum ob oculos ponimus, vt in celo existentem, & sic verissimè præsens est, nosque assidue intuetur, de nobis cogitat, & vt caput nostrum vnitur nobis, & in nos vitam, & omnia bona quæ habemus suo influxu deriuant. Quæ ratio verissima est, & ideo facilis, nam difficile, non est id concipere animo & imaginatione, quod re ipsa ita se habere constat.

2. Vt est in Eucharistia.

Secundus est quo illum in Eucharistia, & presentem corpore, & nos pariter intuentem, & influentem sua dona cogitamus; quod facile admodum est cum vel in templo, vel non ab eo procul, versamur; & certe videtur ideo se reliquisse in Eucharistia, vt permanenter inter nos habitans nobis continuò ante oculos versaretur. Quare sancti eam semper eius presentiam appetere solebant cum orarent, vt eius amore facilius suam orationem accenderent.

3. Vt olim erat.

Tertius modus est, quo nonnulli Christum in ea forma sibi imaginantur presentem, quam habuit cum inter nos versaretur: nonnunquam enim eum videre se fingunt adhuc infantem, cum nasceretur, aut ætate prouectiore cum parentibus subditas ageret in Nazareth, aut cum Apostolis versantem, facientem miracula, crucifixum, sepultum, resurgentem: quæ imaginatio si ita Christum repræsentet, quasi eam adhuc formam habeat falsa est, & nisi magna prudentia temperetur periculosa, multisque illusionibus obnoxia. Si autem rem dumtaxat præteritam referat, valde vtiliter præmittitur meditationi, vt melius mysterium propositum retineatur & intelligatur, faciliorque sit discursus circa personas verba & actiones. Sed ea repræsentatio nec esse diuturna, nec ordinarium exercitium assumi potest. Quando tamen aliqua huiusmodi imaginatio occasione meditationis altius impressa est menti, & vt sæpe fit, inhæret tenaciùs perseverantibus præcipuè piis affectibus in meditatione excitatis, foueri suauiter potest, non debet tamen pertinaciter retine-

Quartò prodest etiam valde libenter, & sæpe legere vel audire ea quæ ad Christi Domini vitam spectant. Inde B. Pater Ignatius primam huius ignis scintillam accepit, vt & multi alii in sacra scriptura S. Ioannis Euangelium, & epistola 1. Omnes autem epistolæ Diui Pauli hoc igne plenæ sunt. S. Augustinus in Soliloquiis. D. Bernardus passim etiam vtiliter legi poterit nec minùs prodest conuersatio & colloquia cum iis qui hoc amore ardent: nam sic Apostoli olim illum disseminarunt, cum semper in ore Christum Iesum eiusque amorem haberent, passimque inculcarent fidelibus.

Quinto, iuuat etiam plurimum bene affici erga res & personas, quæ ad Christi Domini memoriam & gloriam pertinent, quales sunt prælati & sacerdotes, & quæcumque ad sacrificium Missæ spectant, piæ imagines præcipuè Christi crucifixi, numismata sacra, agni Dei, nomen Iesu, B. Xaverius cum ante sacratissimam Eucharistiam non poterat, suas omnes rationes coram Christo crucifixo fundebat. B. Ignatius in Christi Domini gloriam summo Pontifici eius vicario particulari voto societatem obstrinxit, & certè in omnibus Ecclesiæ prælatis agnoscere illum possumus, & venerari, undè & in singulis sacerdotibus prout B. Franciscus faciebat, qui etiam tanta veneratione loca sacra prosequabatur, vt sacros parietes in Christi Dei gloriam & honorem attingere vix auderet. S. Boleslaus ex metebat ipse frumentum, vvasque colligebat, quibus sacratissimum sacrificium Eucharistiae conficeretur.

Sexto vtilissima est deuotio erga B. Virginem. Nam suapte sponte, & quasi naturaliter ducit nos mater ad filium, cuius gloriam ardentissimè exoptat, & quem ab omnibus amari vehementer desiderat. Itaque omnes qui piè eam venerantur, sensim etiam sine sensu augescere affectum erga Christum Deum & hominem experiuntur. Quare valde prodest quotidie eam colere, recitando rosarium, vel legendo eius officium, quod ab Ecclesia ad recolendam memoriam peracti in ipsa incarnationis beneficii, atque adeo ad eam honorandam ob dignitatem matris Dei, quam tunc obtinuit institutum est.

Idem dici potest de deuotione erga sanctum Iosephum, sanctam Gabrielem, sanctos Apostolos omnes, sanctum Lazarum, sanctam Mariam Magdalenam, & Martham, aliosque sanctos omnes quos meminimus in hoc Christi amore excelsisse. Nā ipsa erga illos deuotio, hunc etiam amorē quo præcipuè sancti euaserunt, & Deo ita placuerunt, pariet, & si eos inuocemus, hunc thesaurum in nos ipsi transfundent. Quare horum catalogum aliquem per modum litaniarum conficere, & subinde in hunc finem eos inuocare non erit inutile.

4. meditatio spiritualis, & colloquia de Christo.

5. Affectus & usus verum ad Christi memoriam spectantium.

6. Deuotio erga B. Virginem.

Praxis quædam utilis ad exercendum augendumque amorem erga Christum Dominum.

CAPVT XXI.

QVAMVIS ex iis quæ dicta sunt hactenus. præcipuè verò superiori capite colligi facile possit quæ praxi exerceri vtiliter, & augeri queat amor Christi, & difficile sit aliquam præscribere quæ omnibus conveniat, adeoque potius expedire videatur, ut quisque aliquam sibi suo ingenio deuotionique congruam constituat, tamen non abs re erit aliquam eius formam exempli causa proponere.

Primum igitur cum quis singulari Dei fauore ad specialem hanc erga Christum Dominum deuotionem se inuitari sentit; ex tanto munere gratias agat diuinæ maiestati, rogetque Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, iuxta cap. 19. ut perficiat quod incepit, & ut ei gratiæ cooperetur, certum desumat sibi spatium, v. g. duorum, 3. aut 4. mensium quibus huic rei seridè vacet.

Secundò toto eo tempore quotidie hanc à Domino aquam viam, & ignem quem venit mittere in terram, non semel sed sæpius pro occasione, in oratione, in officio, in sacro, in examine, in visitatione Sancti Sacramenti petat. Nonnulli ter mane, semel à Patre, semel à Filio, semel à Spiritu sancto, & ter itidem à prandio breui aliqua oratione iaculatoria id postulant. Sunt qui etiam Sanctos illos, quos norunt Christi fuisse amatores, quotidie adhibent intercessores.

Tertiò conetur bene ea intelligere, & non intellectu tantum sed etiam affectu penetrare & sentire quæ ad Christi Domini æstimationem faciunt. Itaque eius excellentiam & dignitatem officia, merita, vitam totam penetrare studeat.

Quartò meditationes instituat de Christi Domini vita, sic enim hauriet practicam, & ut ita loquar, affectuosam eius cognitionem, & eius sibi formam, præsentiamque imprimi s. quæ ad amorem vim habet admirabilem. Meditationum autem sumenda materia est potius ex Euangelio S. Ioannis, in quo Christi excellentia expressius describitur, & plurima, quæ ad Christi amorem efficaciter impellunt, continentur.

Quintò lectione spirituali familiares sibi reddat imprimis epistolas omnes Diui Pauli, ea præcipuè loca expendendo, in quibus agit de Christo. Deinde epistolas S. Ioannis. Denique si qui extent de Christi amore tractatus utiles, eos attente, & paulatim singulis quantum satis erit immorando, legat.

Sexto visitet aliquoties in die sanctissimum Sacramentum, idque eo fine ut ex throno illo amoris, vnde non emicant tantum radii dilectionis ex sole illo iustitiæ, sed etiam fulgura & fulmina ardentia erumpunt totus accendatur & conuertatur in Christum.

In ea visitatione primò agat gratias de benefi-

A ciis à Christo acceptis, præcipuè de notitia, & amore eius.

Secundò petat veniam quod tam parum amet.

Tertiò proponat amare eum magis, & petat ignem illum accendi in se, sed de visitatione sancti Sacramenti, alias plura dicendi locus erit, in eundem etiam finem Missæ sacrificium & communionem referat.

Septimò Christi Domini de cælo nos contemplantis præsentiam sibi reddat familiarem, eumque consideret toti mundo, præsertim Ecclesiæ & quotidie aliquoties bonorum omnium quæ habet fontem illum esse agnoscat, & ita omnem ei gloriam reddat, & gaudeat valde tanti illum & eius merita à Patre fieri, ut propter eum ingentia sua, aliorumque crimina Deus remiserit, & quotidie remittat, ac tot beneficiis, tantaque sanctitate Ecclesiam totam, & eius membra perfundat. Gratuletur illi traditam à Patre omnem potestatem & iudicium, quod, etsi & occultè exercet, tamen tanta autoritate circa iustos & iniustos; agat ea de re ipsi Deo gratias, quod ita filium suum clarificet: poterit autem id fieri commodè in primo puncto examinis conscientiæ.

Octauo quotidie in Christi honorem opus aliquod, aut humilitatis & mortificationis, aut obedientiæ, aut charitatis erga proximos obeat, sicut propter Christi amorem, & ut eum clarificet, Deus Pater nos tolerat & tam multa bona facit immeritis. Hæc autem opera eò aptiora erunt ad Christum glorificandum, quo magis conformia vitæ eius sanctissimæ; est enim magna eius gloria cum repræsentatur apte & integrè perfectionis eius similitudo in nobis. Quare cordi esse debet cuique; ut in suis actionibus omnibus eise cõformet.

Nonò agnoscat in aliis Christum Dominum, & ideo iis se libenter subiiciat, & omnem exhibeat honorem, & charitatem, & quidem excellenter honorare Christum in superioribus potest, quos qui audit, Christum audit: deinde in sacerdotibus, qui quotidie coram Deo Patre Christum ipsum repræsentant, & in quibus Christus Dominus adeo sæpè realiter primum per Eucharistiam præsens adest, deinde moralem quandam suam præsentiam relinquit: idem autem est de aliis qui sæpè communicant. Denique de omnibus operariis dixit, sicut misit me Pater, & ego mitto vos, manete in me, & ego in vobis. Et certè in religione nemo est, qui non sit seruus Christi, legatus, & procurator gloriæ eius, & instrumentum ad res magnas pro suo statu: extra religionem verò omnes sunt eius membra, omnes eius fratres; vnde quod vni ex minimis fit, sibi fieri dicit. Quare Christum nonnulli receperunt in pauperibus hospitio, aut illi pedes lauerunt. Est enim verisimile, cum pauperibus seruirent, affluisse in illis Christum contemplari, & ob Christi amorem seruire, quare etiam Christus ipse seipsum illis exhibere dignatus est.

Decimò conetur Christi gloriam propagare quotidie, quod fit.

Primò agendo gratias Deo Patri, quod ita filium glorificauerit in mundo.

Secundò petendo ab eo quod ipse eius filius, & eodem spiritu, clarifica Filium tuum Pater, ut & Filius clarificet te.

Tertiò in publicis functionibus concionum,

*Ioan. 20.
Ibid. 14
Matth. 25.*

exhortationum, catechismi, lectionum, cum occurrat occasio, de Christi excellentia & dignitate agat, eiusque notitiam & amorem quam poterit efficacissime animis hominum imprimat, & ut S. Paulus, formet in omnibus Christum.

Gal. 4.

Quarto idem etiam præstet in priuatis congressibus domi & foris, adeo ut nulla dies abeat quin occasionem accipiat bis aut ter, Christi Domini amorem amplificandi.

Vndecimo nonnulli iniecerunt spirituale quoddam pactum in eum finem, ut Christi Domini specialem amorem in se augeant, & in alios propagent, in quem finem inter eos conuenit, sine ulla tamen obligatione, ut qui sacerdotes sunt, semel in mense sacrum faciant, qui vero non sunt, semel in mense rosarium recitent, si possunt coram S. Sacramento, & quotidie dum sacrum faciunt, vel audiunt, in se, aliisque augeri hunc amorem singularem petant, & præterea ex præcedente praxi obseruent quæ possunt, illud vero potissimum, ut serio ardentique omnes quotquot possunt ad eandem specialem deuotionem erga Christum inuident, facta omnibus potestate, ut alios ad idem spirituale pactum admittant, qui eo ipso participes erunt omnium sacrificiorum, & rosariorum quæ ab omnibus aliis dicuntur vno quoque die & mense, si modo ipsi etiam non desint suo officio, illo mense & die.

Quis debeat esse finis huius amoris erga Christum.

CAPVT XXII.

Ioan. 17

FINIS omnium ultimus quem intendere in hoc Christi Domini amore debemus, non alius est, quam quem ipse & Pater intendit, nimirum ipsa Dei gloria. Nam sic ipse nos docuit. Pater clarifica Filium, ut Filius clarificet te. Et certe ad illum finem nullum potuit Dei sapientia conuenientius medium excogitare. Ideo enim Filium misit in mundum, ut postquam hominibus eius diuinitas & dignatio, beneficentiaque admirabilis erga nos innotuisset, amor noster, qui ante vix assurgere poterat, in ipsum primum Deum & hominem Christum Iesum figeretur, & inde transiret in Patrem, quem ipse Christus Dominus testatur ita dilexisse mundum ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis qui credidit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Quare Filius hoc sui amore deuinctos nos ducit ad Patrem, eiusque amorem conciliat, & nostrum vicissim in illum transfert, ut & cognoscamus, & diligamus Patrem, quemadmodum cognoscimus & diligimus Filium eius vnicum, æternumque ac verum Deum. Est quidem Deo gloriosum agnosci à nobis, amarique bonitatem suam infinitam in illis naturæ operibus. Tamen longè gloriosius est in Filio homine facto pro nobis, ubi tanquam in lucidissimo speculo, tota Dei bonitas & maiestas veluti longe lateque effusa, & palam exposita clarior, maiorque apparet. Cum igitur Dei gloria tantum bonum sit, & excellentissima eius promouenda ra-

Ibid. 3.

Atio in hoc amore consistat, merito qui ad Dei gloriam conditi sumus, nos continuo in hoc actu occupare debemus tam suauiter, tam facili, tam pretioso.

Verum hic amor immediatè in nobis diuinos quosdam effectus, & fructus mirabiles producit, ex quibus, ultimus ille finis Dei gloriæ coalescit, ac proinde, ut intelligamus quàm efficax sit ad Dei gloriam, illi ipsi fructus sunt paucis enucleandi.

Fructus duodecim amoris Christi Dei & hominis.

B

CAPVT XXIII.

MERITO sponsa in canticis pretiosos benedictæ huius arboris fructus contemplata tandem ipsa secum concludit; ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, quasi dicere velit. Tanta est suauitas fructuum arboris huius vitæ, amoris, inquam, Christi Iesu, ut pugna opus sit & animi contentione, tamen omnino rebus omnibus creatis relictis, proculcatoque omni alio amore, eam conscendere, & fructus eius capere decernam & constituam. Et sanè dubium nullum esse potest, quin cum suauissimi illi sint, & utilissimi ad sanitatem gentium, cuius merito laborandum sit in hoc ascensu. Quanquam etiam non soleat esse diuturnus, aut magnus ille labor, cum eadem sponsa de se testetur, sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo, nimirum quanta est Christi Domini benignitas, tanta amoris eius fecunditas, tantaque Cant. 2. delicia, ut vel vmbra satis nonnunquam & incredibili nos voluptate præueniat, ut non iam ascendere opus sit, sed quiescere & sedere tantum in vmbra eius, & sponte illabentes fructus gustare. Ordinariè tamen prius contemplandi fructus, deinde arbor conscendenda, & tum demum sub eius vmbra quiescendum. Hæc enim vitæ immortalitatisque arbor non vnum fructum profert, sed multiplicem, atque adeo innumeri eius fructus ad duodecim possunt reuocari. In quo similis est illi qui in Apocalypsi, in medio ciuitatis nouæ, Apoc. 6. 22. nouos in singulos menses fructus producit.

D

Primum fructus: Amor Dei.

Primus ergo fructus ille est qui est fons cæterorum nimirum Dei amor, sic enim ait Sapientia, Ego diligentes me diligo. Et Christus ipse Apostolis dicebat. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis. O quàm excellens & suauis fructus est amari à Deo! sed qualis est iste amor? si quis, Ioan. 16. inquit, diligit me, diligitur à Patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, nimirum non leuis, non inconstans, sed permanens amor, quo etiam fiat, ut Pater ipse, & Filius, & Spiritus Sanctus mansionem in nobis fa-

Prov. 8.

Ioan. 16.

Ibid. 14.

faciant & quasi in proprio domicilio inhabitent. Huius tantæ dignationis rationem aliquam indicat ipse Christus Dominus. Ut dilectio tua, inquit, qua me dilexisti in illis sit, & ego in eis, nimirum qui verè Christum diligit, in Christo manet, eique coniungitur, & Christus ipse in eo, adeo ut Christum ipsum Deo Patri repræsentet in eiusque vicem tanquam Dei Filius, eadem dilectione sit prosequendus, qua Pater Christum diligit. Fons ergo ille amoris qui ex corde Patris, in Christum filium effusus est propter Christum, in eius amatores redundat cum ingenti copia bonorum.

Quid mirum est, ô bone Iesu, quod amari me dicas à Patre, si te amem, si quia te amo, in me es, qui non potes à Patre non vehementer amari? huius ergo amoris mensuram, longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum metire, ô homo si potes. Nam sicut diligit Pater Filium, & omnia dedit ei in manu; ita cum donauit filium, nonne omnia cum eo nobis donauit, ut nos in illo tota amoris profusione prosequatur? Si igitur amari à Patre desideras, si de æterna eius dilectione, & electione tua certus aliquo modo fieri optas, lætetur cor tuum; si enim Iesum, si quæ ad Iesum pertinent, & ei chara sunt, matrem eius imprimis Beatissimam Virginem amas, quid dubitas quin à Patre ameris cum ipse dixerit. Ipse Pater amat vos, quia vos me amatis. Hoc enim est testimonium, quo mentibus nostris has æternæ felicitatis promissiones Deus obsignat, & spem nostram confirmat. Qui enim credit, fide nempè viuæ, quod Iesus est Filius Dei, habet Dei testimonium in se: adeo ut securè dicat cum Apostolo: Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit me separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Secundus fructus. Diuinæ legis observatio.

Lex noua, lex quidem est atque adeò præceptorum onus imponit, sed est lex amoris Christi, qui ut efficacissimus est exactor totius legis, ita etiam est suauissimus: Discite inquit à me, quia mitis sum & humilis corde, & tollite iugum meum super vos. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue; eadem enim præcepta ante legem hominibus data sunt, sed idè iam suauia, quia tanta per Christum effusa est vis amoris, tam eximia beneficia collata, tantæ legislatoris mundi illecebræ manifestatæ sunt, tanta bonorum æternorum promissio facta, tanta abundantia gratiæ dispersæ, ut iam nihil sit facilius quàm legem seruare; imò omne pondus pene sublatum esse videatur. Nam iusto lex non est posita, quid enim opus, lege cogente ab extrinseco quando amoris pondus ab intrinseco in id omne inclinat quod Deo & Christo gloriosum, bonumque & beneplacitum esse potest? Charitas enim Christi vrget nos. Verus Christi amator non considerat legem,

A non attendit obligationem, sed legislatoris amorem, & inæstimabilem bonitatem, quæ digna est, ut perfectæ subiectione omnis creaturæ clarificetur. Meritò ergo Christus Dominus, Quid diligit me inquit, sermonem meum seruabit; quo non tantum significat sine obseruatione legis stare non posse amorem, sed etiam quanta facilitate is qui gustum amoris Christi habet, legem impleat. Quomodo enim fieri potest, ut is facile peccet qui sincere Christum amat, & tenerè erga illū afficitur, quem pro peccatis tanta passum esse credit, & cui scit peccatum quodlibet summè displicere? Et certè qua proportionē crescit æstimatio bonitatis inæstimabilis Dei, eadē etiam augeri odium ac detestationem omnis peccati necesse est. Cum igitur amor Christi Iesu, si verus sit huius diuinæ bonitatis tam effusè exhibitæ hominibus æstimationem summam contineat, sine dubio procul voluntatem ab omni fœditate peccati remouet. Quare verus Christi amator Apostolus; Omnis, inquit, qui in Christo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum, ac proindè cum eum non ita cognoscat, nec etiam æstimat, aut diligit, & ideo peccat. Et paulò post: Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est: non quòd absolūtè peccare non possit, sed quia quamdiu diuinum hoc semen amoris Christi fouet in pectore, fieri non potest ut non proferat suauissimos fructus obseruationis mandatorum Dei.

Sparge & foue, ô bone Iesu, in terra cordis mei semen hoc amoris tui, & sterilitati eius medere, ut nunquam peccem, nunquam non integros obseruationis legis tuæ fructus ad maiorem gloriam tuam proferam, & quæ tibi, quæ Patri tuo placita sunt semper faciam.

Tertius fructus, obseruatio consiliorum Dei.

Non dedit tantum nobis Christus legem, sed etiam cum esset magni consilii Angelus, proposuit diuina planè ad perfectiorem legis obseruationem consilia. Hæc ut sequamur impellit fortiter Christi Domini, quicquid tradidit, dignitas, maiestas, autoritas, æstimatio, & dilectio. Vt sit charitas tot martyres, ut sanguinem funderent perlibenter, & innumerabiles à mundi, rerumque terrenarum amoribus abstractos, eadem ad crucis vexillum nudos aduolare compulit & compellit quotidie. Qua vi? quia maiores diuitias æstimarunt thesauris omnibus, atque adeo propria vita improprium crucis Christi. O amor Christi prudentissime rerum æstimator, dissipa fraudes mentis meæ eamque instrue quantus sit Christus, & quod sit verum pretium minimæ gloriæ eius, ut præ illa vilescant mihi diuitiæ, honores, fauores, commoda, fama, & ipsa tandem anima mea, adeo ut nihil omnino sit quod refugiam, ut bonum aliquod ei pariam, eiusque me ministrum exhibeam si opus sit in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceri.

bus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiæ, à dextris & à sinistris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, ut seductorem, & veracem, sicut qui ignotus & cognitus, quasi moriens, viuens autem, non tamen ego, sed viuat in me Christus.

Quartus fructus. Illuminatio mentis præctica.

Sicut Christus Dominus lux est mundi, ita vnio cum illo per amorem vitæ lumen est, quod mentium nostrarum tenebras dispellit; eas præfertim, quibus in quotidiana vitæ nostræ praxi inuoluimur quæ pendet plurimum à recto affectu quem Christi amor componit. Nam sedata omni inordinatione suo nos pondere inclinât in id quod perfectum, Deoque gratissimum est, & radios quosdam cælestis lucis afflat, ut in omnibus rebus rectè iudicemus quid in iis Deo placitum sit, quid contra eius gloriæ aduersarium. Est enim perspicax omnis amor, sed maximè diuinus, adeo ut diuinam gloriam latentem in vnaquaquere percipiat, & cernat acutissimè pretiosum à vili discernat. Hinc certè diuersitas illa iudiciorum in hominibus mundanis & Deum amantibus, & sapientiæ prudentiæque sanctorum, ac mundanæ & carnalis dimanat. Hinc vera discretio oritur, quæ ex Christi Domini dictis, & factis circa omnem omnino virtutem practicè in actiones nostras idè hic amor effundit, ut quis sit verus actus humilitatis, patientiæ, mansuetudinis; quis verò fictus, quis perfectus, quis imperfectus iudicare non sit admodum difficile.

Quintus fructus. Fiducia magna.

Hunc pretiosum fructum tanquam sibi maximè proprium, & copiosiorē & pulchriorem grandioreque educat hæc diuina arbor. Nam cum in Christo sint reposita nobis omnia bona, & ab eo velut à capite nostro necessariò haurienda sit, & peccatorum remissio, & gratia omnis, & gloria, id non aliter fieri potest, quàm si simus in ipso per charitatem radicati & fundati. Sic enim vis amoris succum omnem potentiæ, sapientiæ, bonitatis, misericordiæ, ex eius thesauris, ex vulneribus, ex latere, cordèque ita abundanter haurit, ut nihil omnino deesse possit in vlla gratia in ipso. Hic fructus innumerabilium etiam peccatorum morbis, imò morti ipsi medetur, temperat vim prauorum habituum, roborat in difficultatibus, in periculis animat, & alioquin infirmum & imbecillum hominem, diuina quodammodo omnipotentia induit ut dicat, Omnia possum in eo qui me confortat. Quid enim non posset amator Christi sincerus? eius enim est qui vincit mun-

Adum, dæmonem & seipsum, nisi qui credit quia Iesvs est Filius Dei. Legat cui placuerit, sancti Pauli Epistolas, & quanta in Christo sit bonorum omnium fiducia, facile intelliget.

Sextus fructus. Iugis consolatio, & deuotio.

Si ceteri omnes fructus huius arboris sunt dulces gutturi sponse, certè longè magis hic, qui est ipsa dulcedo; quæ ex ipsa cum Christo vnione, tanquam è summo quodam bono perfectè dimanat. Hunc fructum discipulis promisit. Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Et iterum: Gaudet cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis; nec promisit tantum, sed etiam postquam à patre iis amorem ipsum petiit, postulat, & hunc amoris fructum. Hæc loquor in mundo, inquit, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Quid enim, est gaudium Christi aliud, quam testimonium Dei quod habet in se qui credit in Filium eius Iesum? Quid est gaudium Christi aliud quam iugis illa consolatio, quam Apostoli perceperunt, ex bono gloriæ Christi tam longè lateque & in cælo & in terra, tantaque auctoritate patris per tot miracula amplificatæ. Hæc enim amatores Christi Apostolos supra quæ dici potest spiritali lætitia afficiebat continuo, & replebat, adeo ut irent gaudentes à conspectu concilii, quia digni habiti erant pro nomine Christi contumeliam pati; quod etiam experiuntur omnes qui Christo verè vniti sunt. Nam Spiritus Sanctus huius gaudii & pacis auctor, & verus Paracletus, non Apostolis tantum, sed fidelibus omnibus promissus & datus est. Et certè cum suavis Dei prouidentia actiones omnes quo difficiliores sunt & magis necessariæ, eo maioribus quibusdam delectationibus condierit, ad eam spectabat excellentes adeo & mirabiles vitæ spiritalis operationes cælesti consolatione, & diuina quadam dulcedine perfundere, quàm ut proprio fonti coniunxit. Hinc amoris Christi à quo Paracletus ipse & processit, & promissus est suo loco, & datus fidelibus. Conquerimur nonnunquam nobis gustum rerum spiritualium & deuotionis sensum deesse. Verum quid mirum? cum langueat amor Christi Iesv, qui est veri eius gaudii & gustus origo perennis. Probet qui voluerit, & si singulari se studio deuotioni erga Christum Iesum Deum & hominem addixerit, non tantum iugem in animo pacem, sed & gaudium in Spiritu sancto, & ardorem pietatis, flammamque deuotionis in suo pectore efferuescentem continuo experietur, quàm si quo casu interrumpatur, vix vllò negotio reparari mirabitur. Quod ideo fit, siue quia sensibile amoris obiectum, & innumera Christi beneficia quæ nos vndique cingunt & coronant, veluti natura sua sensibilem etiam deuotionem excitant; Siue quia benignissimus Pater illam cordis sui teneritudinem, quam in dilectum Filium suum habet nobiscum communicat; ut in hac conditione noster in Christum amor, amorem ipsum paternum in lege gratiæ imitetur, quod ve-

Ioan. 15.

Ibid. 16.

Ibid. 17.

Act. 5.

ad Eph. 1.

Phil. 4.

teri illi concessum non est, in qua nondum Filius Dei erat reuelatus, nec in gloria nostra glorificatus.

Septimus fructus. Fidei, & religionis ardor.

In primitiua Ecclesia, vigor ille fidei, & religionis qui in fidelium mentibus adeo mira operabatur, profluebat ex recenti adhuc beneficio incarnationis, & redemptionis Christi. Viuebat nimirum adhuc memoria recens Christi Iesu, & eius amor nouus adhuc, tanquam nouum vinum in animis Apostolorum, & eorumdem successorum bulliebat; erant enim multo pleni. Hinc tantus in fide ardor, tanta constantia, tanta in Deo colendo religio, tanta reuerentia, tam exactus ordo, tanta sanctitas, quæ sensim, veterascente Christi memoria, euanescente visa sunt omnia. Sicut & S. Thomas alicubi docet Dei vnus cultum initio mundi feruentem, sensim oblitterato Dei amore, & timore periisse in terra. Quæ ergo ratio renouandi pristinum illum ardorem? certe hæc vna superest, si frequenti memoria, & diligenti meditatione Christum Iesum nobis præsentem faciamus, & ex collatis in nos beneficiis, nouum eius amorem accendere conemur. Nam & ideo se nobis in Eucharistia reliquit, vt nunquam apud nos eius memoria caderet, nunquam amor sopiretur, & proinde religio omni tempore effloresceret. Certè vsu ipso tot sæculorum didicit Ecclesia, nihil ita ad fidei & religionis renouationem excitasse fideles, sicut Christi amor, & vita à quibusdam viris sanctis à Deo missis mundo representata. Et nemo est qui non sentiat in seipso, ex eodem pio in Christum affectu, & solidiorem fidem & pietatem in Deum plenior. Supponit quidem amor Christi Iesu fidem, sed mira efficacia cum feruet, agit vicissim pro fide, & nouis de cælo haustis hominibus obiecta omnia fidei ita illustrat, quasi ipse nobiscum adhuc versaretur vnigenitus qui est in sinu Patris, & quæ olim mundo annunciauit, eadem inculcaret. Nam quemadmodum, dum viueret, non eodem omnes modo dictis eius, & testimonio, quod perhibebat veritati, fidem habuerunt, pendebat enim id, ex pio in illum affectu, quem non omnes habuerunt; Ita hoc etiam tempore, cum non pariter eum ament, & erga illum afficiantur, non eadem est fidei firmitas in omnibus, quæ sine dubio vigeret quam maximè si ille ipse amor, in Ecclesia semper ardens, conseruari posset.

Ioan. I.

Ibid.

Octauus fructus. Christi Domini præsentia.

Nociscum quidem est Christus Dominus vsque ad consummationem sæculi, partim realiter in Eucharistia partim prouidentia & affectu: sed parum nobis prodest ad spiritus profectum quod præsens adsit nobis, nisi & nos illi præsentem simus, atqui non censemur illi præsentem, nisi cum illam eius præsentiam sentimus, quem sensum efficit cum fide, Christi amor; nam vbi amor, ibi oculus. Qui parum Christum amant, scimus illos, vix in anno de eo semel cogitare. At quàm sit utilis & suavis hic fructus, experti sciunt. Eo enim non tantum confirmatur fides, spes excitatur, deuotio effertur, sed mirabilis quædam animi magnitudo ex ducis aspectu in animum militis derivatur, quæ difficultates omnes superat, propter eum qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, & apud Patrem interpellat, nobisque gloriæ coronam promissam parat.

Matth. 28.

Ephes. 7.
Rom. 8.

Nonus fructus. Vnio cum proximo.

Præceptum diligendi proximum propter Deum, difficile olim; Christi amor reddit facillimum. Cum enim Deus ipse qui est ratio diligendi nondum apparuisset mundo, & eius bonitas non ita mundo & hominibus adhæresceret, difficile erat propter Deum eos diligere. At iam postquam Deus factus est homo, & sua illa bonitate omnes quodammodo homines tanquam sua membra informauit, suapte sponte amor noster in Christum, vt in caput ad omnia membra pertinet, & ex illo, nisi quid obstat, in omnes proximos diffunditur. Quare ideo etiam dedit mandatum nouum amoris, quia nouo iam iure, nouo vinculo, omnes deuincti sumus in Christo, qui vnum omnino sumus in Christo.

Decimus fructus. Zelus animarum.

Multipli iure fructus hic è radice amoris Christi enascitur, prout ad varias virtutes spectat. Nam prodit ex amore Dei, quatenus animarum salus pertinet quam maximè ad gloriam Dei, siue vt in hac vita ab omnibus colatur, ameturque, siue vt in altera, æternæ eius gloriæ fiant participes: Cuius amoris Dei tota vis in amore Christi fortius, excellentiusque agit. Quod si in ipsa animarum salute considerentur gloriosæ Christi redemptoris diuitiæ, magnificentia, efficacia, iam zelus animarum, proprius erit fructus amoris Christi. Denique si ex dilectione proximi prodeat, supra diximus ea quanto auctior sit ex coniunctione cum Christo, & illa dignitate quæ ab ipso

ipso singulis afflatur. Et certè vix vnquam satis efficaciter ad eam propugnandam, & in æternum conseruandam animamur, nisi ab ipso Christi amore incitemur. Qui enim ex proximi tantum dilectione prodit zelus, minus solet esse fortis, & efficax. Itaque zelus animarum proprius est amoris effectus, & genuinus Spiritus Christi fructus.

Vndecimus fructus. Maiore efficacia functionum circa proximum.

Miramur in Ecclesia tot doctissimorum virorum labores, tanta studia adeo parum opis afferre fidei tot erroribus exagitata, & vitæ puritati tot infectæ corruptionibus. Certè vel hinc maximè petenda ratio videtur, quia licet præstantes sint functiones, tamen carent vera sua forma, quæ est Christus, quam iis imprimere solus Christi amor potest, qui quo vehementior est, eo illæ solent esse efficaciores. Huius rei triplex omnino est ratio.

Prima est, qui verè Christum amat & æstimat vt par est, non poterit non sæpè loqui de eius maiestate, perfectionibus, amore, beneficiis in nos collatis, dictis, factis, mysteriis, miraculis, virtutibus, præcipuè verò de passione & morte, quæ omnia quàm efficaciter agant, & experientia quotidiana docet, & olim B. Dominico reuelatum est. Cum enim aliquando post multas conciones conquereretur de exiguo fructu, B. Virgo eum blande consolata, monuit, vt filii sui mysteria in concionibus tractaret sæpius, futurum inde, vt magnum singuli fructum perciperent, id quod contigit.

Secunda est, quia qui verè Christum amat, & dignam de eo existimationem concepit, cum de eius vita, & passione agat, non poterit non cum magna reuerentia, & dicendi maiestate id præstare. Vnde fiet, vt verba eius instar ignitæ faculæ, auditorum corda penetrent, & parem de eo æstimationem pariant.

Tertia quia sicut diuina omnia beneficia à Deo per Christum in nos deriuantur, in eo enim & cum eo, & ab eo, & per eum sunt omnia; ita cum aliquo tanquam instrumento ad aliorum opem uti constituit Deus, hanc præcipue in eo dispositionem requirit, vt quid efficaciter agat, vt Christi amor id eo ferueat: sic enim sese non tantum Deo coniungit, vt principali authori salutis, sed etiam Christo, vt causæ meritoria, & vero exemplari. Cum igitur tota animarum procuratio commissa sit Christo, & ab eius meritis omnino dependeat, fructum esse eo maiorem necesse est, quo influit ipse magis. Eo autem eum influere magis certum est, quo ex eius puriore, feruentioreque amore, hæc ministeria suscipiuntur. Est enim proprium amoris, per intensionem nostra opera efficeret propria aliorum, nec agnoscit Christus, aut Deus Pater aliquam functionem, vt suam, quæ ex alio fonte prodeat. Quare hoc valde commendatum esse debet iis, qui ad salutem aliorum procurandam vocati sunt, vt Christum in quo Deus Pater omnes, vt filios adoptiuos diligit, ardentè & tenerè ament, vt illum in aliis formare queant. Eo Christus hunc amorem à S. Petro exegit, & ve-

A tuit Apostolos prodire in publicum, nisi misso Spiritu S. hoc essent amore corroborati. Et certè nostra hac ætate, illos, qui vberiore fructum in Ecclesia pepererunt, & plus opis ei attulisse videntur, hoc amore ardentè fuisse constat, inter quos Ioan. Auila, cum singulari modo in Christum, & sacratissimam Eucharistiam esset affectus, in illorum quibuscum agebat corda, tanta vi irrumpebat, vt ingentes animorum motus efficeret. Et B. P. Ignatius, hoc præcipuè, igne à Deo succensus non parum per se, suosque Ecclesiæ sanctæ profuit. Rogemus Dominum messis, vt tales mittat operarios in messem suam. Luc. 10.

Duodecimus fructus: Christi Domini imitatio.

Hic inter omnes vberimus fructus est, nam omnes iam dictos, & innumeros alios suo complexu continet. Est enim hic, inter cæteros, finis incarnationis Christi Domini. Nam cum homo à vero sine aberrasset, & media gloriæ diuinæ nobis à Deo commendata neglexisset, Deus ipse factus est homo, vt suo nos exemplo doceret, quid Deo debeamus, quæ salutis, & æternæ gloriæ comparandæ via tenenda nobis esset. Hoc exemplum, vt efficacius redderetur, tanta illud amoris vi condidit, vt fortissimè quosque post se trahat. Quis enim tam amantem, & beneficium ducem sequi renuat præeuntem, & humanissimè suauissimèque inuitantem? Hoc vno vinculo liberrimi, & maximè spontanei amoris traxit hætenus, & trahit adhuc innumeros post se, qui currunt in odorem vnguentorum eius, & vitæ eius, virtutumque vestigiis alacriter insistant: quæ certe cum nonnunquam asperitatem aliquam, contradictiones, persecutiones, irrisiones, opprobria, paupertatem, contemptum, labores, dolores, mortem, crucem habeant, nisi hic amor condiret omnia, & corda eorum piissimo regi, & redemptori agglutineret, facile ad pristinas vias redirent; sed virget eos amor Christi, vt qui viuunt, iam sibi non viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est. Huius effectus est testis locuples S. Paulus, qui cum flagranti Christi amore absorberetur, ita in eum est transformatus, vt auderet se in exemplar, ad Christum imitandum, proponere; Imitatores mei estote, sicut & ego Christi; imò in omnium animis Christum formaret, filioli quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Nam in eo loquebatur Christus, experimentum vultis eius qui loquitur in me Christus: in eo impressis stigmatibus vigeat; in eo viuebat, operabatur, patiebatur; Vivo ego iam non ego, viuit verò in me Christus. 2. Cor. 5.
1. Cor. 12.
Gal. 4.
2. Cor. 13.
Gal. 2.

Verè enim ô Domine IESV, amor ille tuus sanctissimus puritatis omnis, & sanctitatis artifex, fornax est ardentissima, quæ non excoquit & consumit solum rubiginem veteris nostri hominis, sed colliquefactos nos, in nouam vitæ tuæ sanctissimæ formam transfundit.

ORATIONES PRO IMPE-
trando amore Christi
Iesu.

AD PATREM.

OMnipotens æterne Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, gratias tibi ago, quod ita dilexeris mundum, ut vnigenitum tuum nobis dederis, per quem cum fiducia haberemus ad te accessum, ei ô Pater sanctissime promissisti gentes in hæreditatem: trahe ergo nos Domine Deus ad eum, clarifica in nobis filium tuum ut te clarificauit. Da Iesum habitare per fidem in cordibus nostris, illumina oculos nostros, ut sciamus, quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ eius in sanctis, & quæ supereminens virtutis eius magnitudo, ut eum diligamus, sicut tu dilexisti: & ut omnia tua dedisti illi in manu, ita nos, nostraque omnia subiiciamus, ut tanquam primogenitus noster & caput, sit per omnia in nobis benedictus. Amen.

AD FILIUM.

Domine Iesu Deus noster, à quo omnia bona nostra ut capite sanctissimo profluunt, lux mundi, via ad Patrem vera & viuifica, ostium per

quod qui introierit, saluabitur, fons vitæ, qui vitam illam diuini amoris, in sinu Patris absconditam, patefactis in te bonitatis diuinæ, ac benignitatis diuitiis nobis manifestasti: adimple in nobis gaudium tuum, teque in nobis, & toto mundo clarifica, illuminans vultum tuum super nos, ut cognoscamus in terra viam tuam, & diuinæ sapientiæ dispensationem; & dilectio qua te diligit Pater æternus, sit in nobis, ut sicut ille est in te, tu sis in nobis, quidquid habemus sanctissimæ tuæ gloriæ omnino deuotum possidens, & carni, mundo, nobisque per veram abnegationem mortui, tibi, & in te semper viuamus. Amen.

AD SPIRITVM SANCTVM.

Sanctissime Spiritus, verus, æternusque Deus, Sadorandæ Trinitatis amor, qui à Patre, Filioque procedens missus es in hunc mundum Christum clarificare, & de eo testimonium perhibere, ita ut sine te, nemo possit dicere, Dominus Iesus; quæso igitur, ut internum nobis de eo testimonium perhibeas, quod sit Dominus & Deus noster, via, veritas, & vita, absconditum à sæculo sacramentum: & inuestigabiles diuinæ sapientiæ ac bonitatis diuitias nobis manifestans, in hac nos veritate sanctifica, sanctificator omnipotens: postulare nos fac gemitibus inenarrabilibus sanctissimum Iesu amorem, eumque nobis ipse tribue bonorum omnium largitor, ut per quem Pater in Filio, & Filius in Patre, tuque in iis, & illi in te sunt, ita per te maneamus in Christo, & ille in nobis. Amen.

Ad maiorem Dei gloriam.

D E V E R A

CHRISTI IESV DEI ET HOMINIS IMITATIONE

PRÆFATIO.

OPTIMVS fidei ac salutis nostræ, & totius perfectionis author ac magister Christus Dominus, non solum se vitam, qua Deo vivimus; veritatem, qua eundem cognoscimus; sed etiam viam esse dicit, per quam vestigiis eius inherendo ad salutem & perfectionem tuto peruenire possimus. Et hanc quidem viam tenent aliquo modo Christiani omnes, sed heu quàm multi sæpe ab ea declinant! quàm errant frequenter! quàm horrendis scelerum suorum sordibus eam inquinant, & velut obtegunt, ut iam vix sanctissima Christi Domini vestigia appareant, & innocentissima totius vite eius conuersatio obliuioni tradita & sepulta videatur. Et quamuis inter eos qui ad perfectiorem vitam vocati sunt, hanc viam accuratè terant plurimi; non pauci tamen impressa Christi Domini pedibus vestigia non attendunt, & illorum potius sanctorum virorum qui præcesserunt exempla sectantes, eos sibi proponunt imitandos; cum longè perfectius esset ipsius Christi Domini vestigiis proximè insistere, illum imitari, & ut totius perfectionis exemplar assidue intueri. Quod cum in vita spiritali tanti sit momenti, visum est operæ pretium de tota hac via, & Christi Domini imitatione nonnulla proferre in medium, & nunc quidem in genere solum eius naturam causas & effectus describere, iis quæ de hac materia in particulari dici possent, in commodiorem locum reiectis.

Christus Dominus ut Deus & homo nobis est imitandus.

CAPVT I.

TRIPLEX omnino nobis imitandum Christum Dominum proponere possumus. Nimirum quatenus Deus est; sic enim consideratus cum Patre & Spiritu sancto est perfectissimum & vnicum exemplar sanctitatis. Nec est quo altius assurgere possit homo, quàm ut Deum imitatus, conetur eum cognoscere & amare sicut ipse seipsum & cognoscit & amat, & in se per operationes suas viam quodammodo sanctissime Trinitatis, eiusque operationum ad intra effigiem efformet: Verùm quemadmodum exemplar ipsum nobis non nisi valde imperfectè notum

est in hac vita, in qua omnis cognitio à rudi sensuum usu dependet; ita hæc imitatio non potest esse aut plena, aut facilis. Post aduentum tamen Christi illæ ipsæ diuinæ perfectiones, in Christo homine clarius illustriusque splenduerunt, & tamquam in speculo expressæ lucidiùs, aut potius velut in tabula sensibilibus quodammodo coloribus delineatæ oculis nostris subiectæ sunt, ut iam sicut est distinctior cognitio Dei & beatissimæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, ita etià clarius operationes illæ (ut cum Theologis loquar) ad intra, quæ scilicet in Deo ipso manent, nec in vllum externum opus transeunt, & omnes diuinæ perfectiones, iustitia, sapientia, bonitas, sanctitas per creationem in rebus ipsis à Deo pro-

N n n ij

*Triplex
imitandus
Christum
ratio.
1. ut Deus
est.*

ductis ut tenuibus obscurisque symbolis tantum-
adumbratis, in illo expresse nunc demum diuini-
tus videantur. Quare diuinitas absolutissimum
perfectionis exemplar multò iam nobis clarius
innotescit; atque ita eiusdem imitatio est longè
facilior; ut, cum antea Iudæi in faciem Moïsis te-
nuissimum radium vibrantem intendere non pos-
sent, Christus non dubitet nos ad ipsam *Domini*
(ut cum Paulo loquar) *gloriam reuelata facie spe-*
culandam inuitare, & patrem æternum nobis imi-
tandum proponere. *Estote inquit, perfecti sicut Pa-*
ter Vester celestis perfectus est: quia licet humanis
oculis ut in se est, videri Deus nequeat; facillimè
tamen iam in Christo cerni potest, cum sit, *specu-*
lum sine macula, paternæ substantiæ figura, in eoque
habitet omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.
Ideoque & ipsemet de se dicat, *Qui videt me vi-*
det & eum qui me misit. Verùm quod contingit
Apostolis, ut in ipso Christo Deum initio cog-
noscere non possent, id plerisque Christianis
etiam post multos spiritualis vitæ annos accidit,
ut in eo speculo Dei perfectiones sibi ad imitan-
dum propositas nos satis intueantur.

Quare ordinariè expedit in ipso Christo Deo
& homine attendere ipsas actiones humanas, qui-
bus Deus in eo homine se glorificare & manife-
stare voluit: idè enim Deus factus est homo, ut
in illo homine operationes humanas, tum inter-
nas intellectus & voluntatis, tum externas typo
diuinitatis efformatas, atque adeo diuinis quamsi-
millimas foras emitteret, & ante oculos nostros
poneret ad imitandum: In quibus si tantum con-
sideremus quod humanæ sint, sunt quidem perfe-
ctissimæ & dignissimæ quas intueamur; tamen
longè plus & splendoris ac dignitatis & ponderis
habent, si Deum ipsum attendamus in illo homine
habitantem, atque adeo unitum ei hypostaticè,
& proinde eas actiones operantem eo fine ut per
eas exterius se se perfectissimè glorificet, sicut
per operationes ad intra se se idem in semetipso
glorificat, adeo ut illæ sint quædam simulachra
operationum ad intra.

Quare hoc præcipuè modo Christus Dominus
eiusque vita sanctissima nobis proponitur ad imi-
tandum, ut utrumque semper iungamus & perpe-
tuò consideremus Deum esse qui loquitur, qui
operatur, qui patitur; ut per externa hæc quanti-
se ipse faciat, quantum se amet intelligamus, &
edoceamur quomodo colere eum & amare, & quã-
ti æstimare debeamus ut ei similes esse possimus.

De materia imitationis huius in genere, siue quid in Christo imitari debeamus.

CAPVT II.

IN illo igitur homine & Deo plurima nobis
proposita sunt ad imitandum, de quibus sigilla-
tim & in particulari agendum erit alio loco; modò
verò breuiter ea in genere commemorare sufficiat.

Quid in
Christo
imitari
possimus.

Atque imprimis quoniam vniuersa hominis vi-
ta cogitationibus & desideriis, deinde sermone
atque actionibus externis contextitur, ex qui-
bus proinde totius vitæ nostræ pulchritudo, si re-
ctè fiant; aut si malè, deformitas nascitur: idcir-

co ut tortuosas nostras operationes tum internas,
tum externas, corrigeret ipse vnigenitus Dei fi-
lius æterna patris ratio & verbum carne nostra
vestitum in humanitate, & diuinas & humanas
actiones tum internas tum externas circa omne
prope obiectum exhibuit nobis admirabili perfe-
ctione perfusas; in quibus ut lucidissimo speculo
clarissimè quomodo ipsa nostra ratio, cogitatio-
nes, & desideria; quomodo item verba, & ope-
ra essent ad diuinam illam ideam efformanda, cer-
neremus. Nimirum *homocùm in honore esset non in-*
tellexerat, comparatus erat iumentis insipientibus, &
similis factus erat illis, ut iumentum quæ terrena
sunt sapiebat, in Dei legem cogitatione, verbo, &
opere ut peruersum iumentum recalcitrabat.
Quare ipsa æterna Patris ratio & sapientia homi-
nem induit, ut perditam illi mentem & rationem
redderet, tot impiis cogitationibus, tot vanis &
brutis desideriis deturpatam reformaret, linguam
eius suo verbo, & diuino sale condiret, bestiales
eius actiones in humanas transmutaret. Esto er-
go, ô anima, iumentum apud illum, permitte te
æternâ illâ ratione regi, cor tuum eius cordi, lin-
guam linguæ, manus manibus admoue, & stupen-
dâ metamorphosi te ex iumento in hominem con-
uersum, & pristinæ dignitati restitutum esse ad-
miraberis.

Hæc igitur imitandi Christum prima via gene-
ralis est, ad quam proximè accedit altera qua non
tantum actiones eius & verba imitanda conside-
rantur, sed præterea inspiciuntur à nobis & expen-
duntur virtutes illæ varix & excellentes, quæ in
eius corde, verbis, actionibus, tanquam in thesau-
ris latebant gemmæ pretiosæ; ut non tantum in
id oculos intendamus, ut verba nostra eius ver-
bis, cogitationes cogitationibus conformes sint;
sed in illis ipsis eius verbis & actionibus virtutum
heroicos actus distinctè intueamur, & quasi ad-
ditandam nostram pauperratem plena manu hau-
riamus: sicut enim Apostoli *speculati* Deum in Chri-
sto *reuelata facie transformati sunt de fide in fidem,*
de spe in spem, de charitate in charitatem.

Tertia deniq; imitandi ratio est generalior, cum
non singulas nostras actiones singulis eius actio-
nibus, singulas virtutes singulis virtutibus apta-
mus; sed totam eius vitam certis tamen periodis
per ætatis incrementa, & conuersationis muta-
tiones distinctam nobis proponimus exprimen-
dam. Nec enim tantum singulæ actiones nostra-
rum sunt regulæ, sed tota eius vita totius vitæ no-
stræ est forma. Quare nonnulli primariò suas a-
ctiones internas & externas Christo conformare
intendunt; alii virtutum formas & perfectiones ab
illo veluti exemplari abstractas sibi antè oculos ad
imitandum assumunt; deniq; nonnulli vitæ suæ &
conuersationis modum ad totam Christi Domini
vitam, prout possunt, & vitæ suæ rationem ac sta-
tū eius statui accommodant, ut vel obscuram pœ-
nitentiis, laboribusque & secretis virtutum operi-
bus exercitam vitam agant, præsertim aliquo tē-
pore; vel publicas functiones, quibus Dei gloria
maior in salute proximi procurantur quæritur, sus-
cipiant; quo in utroque statu Christi vestigiis, cum
Deo, cum superioribus, cum inferioribus, cum
proximo, & secum agendo, insistere conantur.
Et sanè plerumque solet diuina prouidentia.
Quos elegit vocantque ut sint conformes ima- Rom. 9.

gini filij sui, eos ita dirigere, vt per omnes prope gradus vitæ eius sanctissimæ, corresponderent. Imprimis enim statim ratione illucescente, vel, si initio in vitia abrepti fuerint, cum primum irradiante Dei fauore ad Deum conuertuntur, vbi Dei in se beneficia voluntatemque agnoscunt, se in omnem Domini nutum offerre, & diuinæ penitus voluntati tradere & resignare solent, vt de totâ vitâ suâ disponat prout ei placuerit; & assumpto pro eius voluntate statu perfectionis, in eo primum velut in carcere inclusi formantur, vt in interiori homine, Christo similes euadant. Deinde laboriosis vitæ actionibus ad soliditatem virtutum, quarum Christus specimen dedit, acquirendam, exercentur: & interim (quod Christo non erat opus quamuis etiam scientiâ quoad experientiam profecerit) ijs facultatibus, quibus postea vtilis Dei gloriæ esse queant, vnde postea ad aliorum salutem procurandam exemplo Christi mittuntur. Denique sæpè contingit vt post varios & diuturnos circa proximum labores, vbi satis fortes & constantes sunt, eos diuina prouidentia persecutionibus, morbis, aliisque similibus ad Christi crucis imitationem spectantibus, constanter permittat. Quare valde operæ pretium est sibi ipsi attendere, & quid potissimum hac ætate, hæc rerum dispositione Deus intendat, dispicere, vt hæc imitatio opportunè fiat, & succedat quamoptimè.

*Christum Dominum imitari debemus,
quia eo fine Christus factus
est homo.*

CAPVT III.

AD hanc igitur Christi Domini imitationem serio suscipiendam permouere nos acriter debet, quod eo fine Deus filium suum miserit in mundum, vt suo exemplo hominibus dux esset ad salutem & perfectionem. Et si enim primarius incarnationis finis fuerit redemptio hominis, illi tamen aliquid defuisset, si ipsum redemptoris exemplum defuisset. Debit quidem homo ille, vt ait S. Leo, etiam esse Deus vt lapso homini adferret remedium; sed debuit etiam Deus ipse maiestatis esse homo, vt eidem præberet exemplum. Quare quam vitæ rationem iniit inter homines, eam elegit, non tam vt eos redimeret, quod poterat vnicâ morte præstare, quam vt in vitâ illa sua communi omni hominum statui virtutum omnium illustra præberet exempla, & se omnibus pro cuiusque statu imitandum proponeret, vt fini ipsi incarnationis uita ipsa tamquam medium proportionatum responderet. Et certè parum fuisset Christum redemisse nos, nisi ipso vitæ suæ sanctissimæ cursu nos docuisset quomodo nostræ redemptioni cooperari debeamus: ad perfectum enim re-

demptorem spectare videbatur non tantum violatam, inter Deum & homines, ab Adamo amicitiam redintegrare, sed etiam, quod Adamus dederat superbix & inobedientiæ exemplum, perfectè delere, atque adeo docere homines suo exemplo amicitiam Dei nostra erga eum subiectione, humilitate, contemptu, tribulationibus, morte denique propter eius gloriam toleratâ coli, foueri, & conseruari. Quid enim prodesset me esse redemptum, & per eius merita repositum in eodem statu, ex quo per Adamum peccatum excideram, nisi per fidem, spem, charitatem, religionem, obedientiam dissimilissimam Adamo, Christo similis effectus, Deo ipsi, vt verus eius filius, inhærens, & conformis omnino efficiar imaginem filij eius Christi Iesu? Reparauit ergo hominem piissimus redemptor, sed ita vt redemptum & reconciliatum Deo Patri edoceret quibusnam illi modis inhære, quomodo gratiam tantam dignitatemque conseruare & augere posset; ne pro naturæ procliuitate, vestigijs Adami insitens in eandem se ruinam præcipitet iterum. Quare veteris hominis vitæ, eiusque superbix, ambitioni, cupiditati, opposuit conuersationis suæ, humilitatisque, ac paupertatis, & omnis generis mortificationis sanctissima exempla, vt hominem à se redemptum, in lubrica adeo via titubantem à lapsu retineret. Atque ita fecit instar boni medici qui non tantum bonam medicinam præscripsit, & sanctissima consilia dedit homini ægrotanti; sed ad ipsam medicinam sumendam vt excitaret, non prægustauit tantum, sed exhaustit amarum carni reformationis humanæ poculum, vt in totum corpus suum mysticum perfectæ sanitatis integritatem transfunderet, & nullum membrum horreret pœnitentiam, virtutumque cæterarum seueram disciplinam qua se se subiiciat Deo, vt eius amicitiam conseruet, cum cernit Deum ipsum factum hominem eam subiisse tanto cum amore, vt suo nos exemplo erudiret, quàm perfectè subijci deberemus Deo. Fac ergo, ô bone Iesu, vt quem ebibisti calicem plenum laboribus & difficultatibus, amaritudinibusque vitæ præsentis, & perfectæ conuersationis, sit ille idem mihi tuo exemplo pretiosus & dulcis, vt per tui imitationem, vis & efficacia vitæ tuæ virtutumque in vires omnes animæ meæ diffusa, eas sanet & perficiat, & tuæ redemptionis gloriam in me compleat & consummet.

A tibi dictum puta, *Inspice & fac secundum exemplar* Exod. 25. quod tibi monstratum est, nec umquam ab eo perfectionis prototypo, vel oculos intuendo, vel exprimendo manus abduci patiaris.

*Christus ideo à nobis imitandus quia
ea est Patris volun-
tas.*

CAPVT IV.

Rom. 5.

Isa. 25.
Matth. 3.

Tit. 2.

NON igitur Deus Pater filium suum proposuit solum in propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum, sed dedit etiam illum præceptorem & ducem gentibus, & præcepit ut audirent illum & sequerentur. Cum enim ad imaginem Dei factus homo, diuinæ similitudinis capax esset Deum amando, & proinde Deum ipsum imitari, & in vitâ suâ ad eam perfectionis ideam conformandâ laborare perpetuò deberet, nec tamen in his tenebris, vel eam satis clarè contemplaretur, vel satis distinctè conciperet, ut posset exprimere: misit Pater filium suum, & in eo homine quo illum vestiuit diuinam illam ideam hominû oculis perspicuè contemplandam dedit. Nam fecit illû nobis similem ut omnium nostrarû actionum & passionû capax esset, & nos eas diuini amoris typo insignitas in illo facilius intueremur & libetius ac suauius in nobis exprimerem. Tanta enim in virtutum omnium perfectione vita eius ornata est, ut eius actionibus ac passionibus omnibus interior illa idea, & sanctitatis diuinæ forma manifestè emicaret, & in eo appareret *benignitas & humanitas Dei omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, iuste, & pie viuamus in hoc saeculo.* Et ut de eius voluntate nulla posset esse dubitatio, præceptum etiam ei imposuit hominem redimendi non quibuscumque modis qui satis esse potuissent, sed iis actionibus, quæ nobis exemplaria esse possent, quibus nos ad Dei amicitiam ita reparatam, conseruandam & augendam, vitam nostram & actiones conformaremus. Nam triginta tribus annis omnis generis laboribus, virtutibus, actionibus, passionibus, ad tuendam & propagandam suam gloriam, imposito etiam de singulis maioris momenti præcepto, exercere voluit, ut esset consentaneum humanæ naturæ totius honestatis & perfectionis exemplar, quod omnium oculis expositum omnes pro suo statu imitari non tantum possent, sed etiam deberent. Quis enim dubitat quin velit Deus eius nos exempla sectari, qui suo eum præcepto, ut ea nobis exempla daret, obstrinxerat? qui dilectissimo filio tam durum iugum imposuit, ne nobis veri Dei amoris & totius perfectionis exemplâ deessent; quanto putas, ô homo desiderio flagrat, ut tu ad eam formam mores tuos componas? Si tantote amore pater persecutus est, ut filium suum tibi similem & miseriarum tuarum participem esse voluerit: quanto putas etiam illum amore prosequitur ut ardentissimè velit te ei similem effici, ut iucundissima filii sui imagine tuis expressa moribus & filii gloria resplendeat, & Patris voluntas acquiescat? Quod ergo præceptum fuit Moyfi, hoc

*Est etiam id gratissimum Christo
Domino.*

CAPVT V.

SICUT id Deo Patri acceptissimum est, ita nihil potest esse filio eius Domino nostro gratius, qui cum sit imago & figura substantiæ & bonitatis perfectionumque omnium Dei Patris, has ipsas perfectiones in humanitate sua impressas quodam modo nobis amantissimè exhibet. Nec enim dubium est quin obedientissimus filius toto se affectu Patris voluntati conformarit, ut quæcumque in vitâ suâ egit, aut passus est, non tantum ad redemptionem nostram, sed etiam ad exempla retulerit. Quare in singulis quibusque actionibus hoc in mente, hoc in voluntate, & intentione habuit, ut tibi, ô anima mea, hanc humilitatis formam, hanc obedientiæ ideam, hunc charitatis typum in seipso sculperet, cuius tu imitationis prælo imaginem in te exprimeres. Nonne ad id hortatur cum in Cantico tanto cum affectu ait, *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum?* Nonne id voluit cum in Euangelio tam sæpe, & apertè inuitat ut sequamur, ut imitemur? *Ego sum lux mundi inquit, qui sequitur me non ambulat in tenebris;* & alio loco: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde,* & tandem. *Exemplum enim dedi vobis, & quemadmodum ego feci, ita & vos facitis.* Quanto ergo affectu ad æternam Patris sui, suamque ipsius gloriam, hanc nobis imaginem suam deleta veteri imprimere desiderauit, qui ita se nostræ infirmitati temperauit, ut per omnia quoad naturam & abiectionissimas quasque ac laboriosissimas vitæ huius functiones nobis similes esse voluerit? Hunc ergo tu, anima mea, diuina manu, diuina arte, diuino amore fabrefactum tibi, & exscriptum, tibi collocatum, tibi donatum charactere tene, posside, vtere; pone super cor tuum, ut eius exemplo Deum ames; pone super brachia tua omnia ad eius formam exprimas, & fiat in te *fortis sicut mors dilectio, dura velut infernus amulatio.*

*Id Spiritui Sancto acceptissimum
est.*

CAPVT VI.

NEC vero dubium est id Spiritui Sancto esse quam gratissimum. Cum enim sit Patris, & Filii amor mutuus, non potest, non impenſe Patris & Filii, adeoque maius bonum suum desi-

derare. Cum ergo inexhausta Dei bonitas admirabili illa communicatione quam inter se habent personæ diuinæ non exsatiata, diuinarum perfectionum similitudinem extra se diffundere, & in hominem ipsum deriuare vellet: is verò ad tantam perfectionem, ut pote immersus corpori, non assurgeret; fecit amor diuinus ut Deus hominem indueret; & omni illum hominem virtute cumlavit, & Spiritu sapientiæ, intellectus, scientiæ, consilii, pietatis, fortitudinis, ac timoris Domini repleuit, ut radii diuinitatis per humanæ naturæ nubem & admirabilium virtutum operationes micantes & circumquaque diffusi, non tantum hominum oculos diuerberarent, sed profundissime earundem virtutum & perfectionum simulachra animis nostris imprimerent; ut ita ad nos modo quodam propagata per Spiritum Sanctum diuina bonitas, & sanctitas amabilior adhuc esset, & nouo quodam nexu diuinas inter se personas colligaret; ut non tantum in se ipsis, sed etiam in externis his sui imaginibus se amarent, & suam bonitatem toties extra se veluti multiplicatam, quot eius similitudines per lineas imitationis Christi Dei & hominis expressæ in mundo essent, sibi gratularentur.

Prorsus ad perfectionis formam effingendam necessarium est hoc imitationis Christi medium.

CAPVT VII.

QUæcumque ad perfectionem capeffendam instructio tradi solet, quandiu speculatiua tantum est, lentius certè nos prouehere, minus distinctè ipsam perfectionis ideam intellectui representare, voluntatem minus efficaciter ad eam acquirendam promouere potest. Quare hoc præcipue agit diuina bonitas cum iis quos ad perfectionis statum vocat, ut quæ ipsi vel de perfectione legerunt, vel meditati sunt, ad praxim reuocent, eaque velut suam experienciâ discant, atque adeo quodammodo sentiant: quam ipse praxim & experienciam admirandis sæpe utilissimisque luminibus collustrat, quibus ad opus applicata practica cognitio solidior longe clariorque euadit. Verum nec statim quisque propria experientia, nec sine periculo docere potest. Quare Sanctorum virorum exempla & experienciam nobis proponi voluit, ut securè eorum vestigiis insistentes eodem quo ipsi peruenerunt contenderemus, & in eorum vita ipsam perfectionis ideam, quam in se abstractam veluti & spiritualem, adeoque nobis minus manifestam habet, in quibusdam veluti imaginibus, & sensibili quasi materia impressam, & sensibus ipsis obiectâ, clarè faciliq; perciperemus. Verum hæc omnia exemplaria Sanctorum non solent tanti esse momenti; non enim sunt tantum imperfecta, atq; adeo non satis nobis exhibent illam formam quam intendimus; sed etiam vix quicquam per se virium habent ad voluntatem ad totum perfectionis opus permouendam. Cum

A enim in naturâ tantum humanæ vanitate delineata sint, certè pro subiecti conditione effluere facile, & non secus atque formatæ in aëre figuræ, diffilari & euanescere consueuerunt. Quare necesse prorsus fuit, ut Deus in solidissima petra, in filio inquam suo, depictum accuratissime viuis & diuinis virtutum coloribus archetypum ad imitandum proponeret, in quo non per partes, sed integra totius perfectionis praxis solidis virtutum omnium actionibus consistens; ita ab omnibus percipi imo palpari potest, ut facile omnes concipere animo diuinam illam formam, & securâ ad eam viatendere, & ad eam toto affectu complectendam trahi queant. Et certè cum Dei maior gloria ad quam homo factus est in eo consistat, ut cognitione & amore similis Deo fiat; unde hanc similitudinem perfectè, tutòque & libenter haurire potuisset; nisi Deus ipse factus homo, in humanâ natura per humanas operationes diuinam similitudinem adumbrasset; & quonam modo Deum homo cognoscere & amare debeat, ut ei similis reddiqueat, suo exemplo docuisset? Purum quidem aliquem simplicemque hominem perfectum reddere, & illum ad imitandum proponere potuisset Deus; verum non fuisset homo immediatè Deum ipsum, sed hominem duntaxat Deo similem, imitatus, & proinde dubius incertusque hæssisset, nec tanta vi ad eum sequendum propendisset. Cum verò iam constet Deum ipsum in homine ita vixisse, hæc egisse, hæc passum esse ad Dei Patris sui gloriam; fieri nulla ratione potest quin omnia eius exempla tantâ autoritate propositâ admirabilem homini certitudinem præstent, & vehementer ad imitandum incitent & vrgeant.

C *Qui enim te sequitur, Iesum sanctissime, non in re-* Ioan. 8.
nebris, non in creaturarum euanescentibus vmbribus ambulat; sed ab ipso Deo sole iustitiæ radiis emissum diuino atque adeo certissimo perfusus lumine, tum vitali calore succensus alacriter in odorem vnguentorum tuorum currit.

Non necessarium tantum, sed est efficacissimum ad perfectionem motiuum.

CAPVT VIII.

BEatus Isidorus Pelusiota ut Serapionem Episcopum virum bonum & amicum suum, qui à quodam Pseudo-Episcopo grauibz contumeliis affectus fuerat consoletur, hac præcipue ratione vtitur, ut ad maiorem iniuriarum patientiam & charitatem erga inimicos, atque ad omnem euangelicam perfectionem eum permoueat: Ait enim demonstrationum obscurarum duplex esse principium, rationem siue considerationem, & experimentum siue exemplum; & vbi ea quæ à ratione ducuntur iudicia non omnibus æqua, prona & facilia, ac proinde nec adeo efficacia esse ostendit, Christi inducit exemplum, quo veluti quibusdam, inquit, incantationibus feræ belluæ, passiones nostræ mitescant. Non minus autem verè quam eleganter demonstrationes quæ ad praxim diri-

guntur obscuras appellat, non quod eas ipso intellectu assequi difficile sit, sed quod plerumque adeo multis & densis cum inordinatarum affectionum, tum apparentium bonorum nubibus, id quod verè bonum & rectum est obuoluitur, ut non nisi sub obscuro iudicio res humanas discernere valeamus. Ad has verò nubes dissipandas, & voluntatem rectè componendam, & ad perfectionis bonum permouendam, nihil ita efficax ut Christi Domini exemplum. Sicut enim ad conuincendum intellectum & in obsequium fidei captiuandum hoc vnicum principium efficax est (*Vni-genitus Dei filius qui est in sinu Patris ipse enarrauit nobis*) ita in iis quæ ad mores spectant ad voluntatem incitandam hoc vnicum valet plurimum (*Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci ita & vos faciatis.*) Quare Apostolus totam sapientiam Christianam hoc vnico principio concludit: (*Non iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum & hunc crucifixum;*) quod qui concipit innumeras de perfectione Christiana considerationes practicas, non tantum intelligentia penetrat, sed etiam affectu toto complectitur. Quare hoc argumento frequentissimè Apostolus utitur, & ab initio nascentis Ecclesiæ ab hoc principio viri omnes sancti, quod commemorare superfluum est, illam lucem hauserunt, qua accensi ut lucernæ ardentes splendentes in candelabro Ecclesiæ, ut lucerent omnibus qui in Domo Dei erant à Deo sunt constituti. Atque hæc efficacia eomirabilior est quo plus habet diuinitatis. Poterat quidem diuina maiestas pro suo iure suprema sua potestate uti, & solo suo præcepto nos efficaciter ab intrinseco ad omnem honestatem applicare. Poterat etiam tantà vi voluntates nostras impellere ut resistere non possent: Quia tamen id non fuisset naturæ hominis consentaneum, ideo quod reliquum fuit ex infinito amore in hominē, Deus ipse factus est homo, & ad vilissimas quasque eius actiones & grauissimos labores passionēque sese demisit; ut in illis ipsis non pigeat subditum Regem suum, filium Patrem hominem, Deum sequi & imitari. Quare dici non potest quanta spiritus suauitate, quam iucundo consolationis internæ sensu viri sancti perfundi soleant, adeo ut exultent in tribulationibus, superabundent gaudio, ac se ipsi vix capere possint. Tu igitur, o sapientia æterna, veni & doce nos viam veritatis, confuta mundi mendacia, carnis fallacias, & phantasmata dissipata, intellectus tenebras depelle, segnem voluntatem excita, ut utroque pedete sequar. Quis enim, o bone Iesu, te ducem & pastorem sequi in animum induxit vnguam, & sui itineris tanto duce, tædio affectus vel substitit, vel lentè ambulauit? Quem ad te vnguam in odorem vnguentorum traxisti, qui non toto deinde impetu viam exemplorum tuorum cucurrerit?

Heb. 9.
Ioan. 1.

Ioan. 12.

1. Cor. 3.

A.

In quibus consistat natura bonæ imitationis.

CAPVT IX.

Cum beatus Apostolus fideles ut Christum induant, & eius in se imaginem efforment, id quod facit frequenter, hortatur, ad hoc præcipue tria quæ ad bonæ imitationis formam naturamque omnino pertinent desiderat.

Primum enim illorum oculis pristinos eorum errores & inquinatos deformesque mores repræsentare consuevit, ut clarius tanto se exemplari indigere intelligant. Abiciamus, inquit, operanebrarum, & induamus armalucis, sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitis non in contentione & amulatione, sed induimini Iesum Christum Dominum nostrum.

Deinde eorum mentibus imprimere veram Christi perfectamque cognitionem conatur; nec enim ad perfectam imitationem quæcumque exemplaris cognitio & apprehensio sufficit, sed omnino integrè distinctèque concipi debet, ut distinctè etiam per lineas imitationis exprimi queat: & satis constat experientia, eò in effingendis ad viuum imaginibus plus valere pictores, quò imaginationis vi maiori præditi perfectius & distinctius, non in confuso tantum, sed singulos prope minutissimosque naturæ ductus & motus comprehendunt; hanc enim ideam si mente efformant, facile postea artis industriâ effingunt. Quare sæpe optat Apostolus Christum habitare per fidem in cordibus eorum, idque ut possint comprehendere, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, scire etiam supereminentem scientia charitatem Christi.

Denique hoc etiam præcipit, ut in hoc exemplar sæpe intueantur, aspiciant in authorem fidei & consummatorem Iesum; & ad eius imitationem mores suos componant: in hoc enim potissimum ipsa imitationis ratio consistit, quam ut nobis declararent tum Scriptura, tum sancti Patres; variis uti similitudinibus consueuerunt.

In primis enim Christus Dominus cœlestis magister noster suis nos præceptis & exemplis, tanquam suos discipulos, ad hanc imitationem inuitauit; Discite, inquit, à me quia mitis sum & humilis corde. Quocirca hæc imitatio non omnino est ab similis ei, quâ, qui studiis dant operam, ut boni oratores euadant, Ciceronem; ut poëtæ, Virgilium aliòsue similes sibi ducunt imitandos. Nam sicut lectione, obseruatione, scriptione frequenti sollicitâ, & accuratâ, etiam ut plurimum pene supersticiosa menti suæ & verba & phrasim eorum authorum modumque loquendi ita imprimunt, ut postea suâ veluti sponte quam simillimi illis ipsis euadant. Ita sanepar omnino esset nos tanti Magistri continuò sanctissimis actionibus intentos esse; cum præsertim eas ipse ideo nobis exhibeat, ut tanto imitandi studio exerciti similes ipsi euadamus, & nobis etiam non cogitantibus

Triad
Christi
imitatio-
nem neces-
saria.

Rom. 13.

ad Eph. 3.

3.
Heb. 12.

Matth. 7.
1. Studio.

actiones nostræ, sponte veluti sua, conformes Christi actionibus, verba verbis, desideria desiderii continuo prodeant. Hoc enim est propriè esse Christianum, in qua professione ab iis qui Ciceroniani sunt turpe est superari.

2. *Itineri.*
Joan. 14.

Huc deinde pertinet quod non solum nobis viæ ducem seipsum; sed etiam viam ipsam exhibuit. *Ego sum*, inquit, *via veritas & vita*. Cum enim ante eius aduentum nulla ad perfectionem via satis tuta esset, ipse non solum fecit primus viam, ut eius vestigiis insistentes tuto progrediamur, sed via esse voluit quâ spiritualibus intellectus & affectus pedibus calcaremus, atque ita ad perfectionem perueniremus. Nec enim Dominus aliqua dumtaxat virtutum vestigia reliquit, sanctissima sua conuersatione omnium primus ad perfectionem iter complanauit, imò & ipse via est cui adherere & insistere cogitatione & affectu, fide & charitate quisque debet qui à salute & perfectione aberrare non vult. Verum ut hæc adhesio perfecta sit, vestigiis etiam nostris terenda via ita est, ut non tantum & intellectus & affectus actibus, quasi quibusdam progressibus, eum cognoscendo & in omnibus amando, & omnia in eius nomine ad eius gloriam faciendo, incedamus; sed etiam perfectæ imitationis studio singulas actiones, dicta, & desideria nostra eius conuersationis perfectioni, cum eiusdem auxilio, accommodemus.

3. *Regula.*

Serm. de
Renanc.

Nec malè imitationis naturam sanctus Basilii explicat cum Christi Domini vitam regulam vocat, *Omnis*, inquit, *actio saluatoris pietatis excolenda virtutisque obeunda regula est*: sicut enim opifices omnes præscriptas sibi in opere suo regulas seruare exactè, easque applicare ad opus, debent, ut rectè illud componant; ita hæc nobis regula in totius vitæ nostræ opere exadificando perpetuò ad manum habenda est, quam, & antequam opus inchoemus, & postquam iam effectum est, applicare necesse est ut dirigi perfectumque reddi possit: Et certe cum nihil prorsus ex arte bene componi & effingi absque regula possit, mirum non est in vitæ spiritualis extructione ita plerumque errari turpiter cum vel nullam sæpe regulam, vel minimè perfectam adhibeamus: Quo fit ut omnis perfectio nostra non tantum imperfecta, sed etiam parum solida sit, adeoque concuti & labefactari possit. Imitari igitur Christum debemus, illum autem imitari ex mente sancti Basilii, aliud nihil quam singulas eius actiones bene apprehensas intellectu & affectu ad nostras actiones applicare, & eas tantæ regulæ quantum licebit commensurare: Est enim Christus Dominus & eius vita sanctissima, ut multi sancti Patres volunt, illa mensura qua Angelus apud Ezechielem templum metitur, & S. Ioannes in Apocalypsi illud idem metiri iubetur.

Eze. 43.

Apoc. 11.

4. *Pictura.*

Ibid.

Verum quia regulæ similitudo non ita distinctè essentiam exprimit imitationis, addit S. Basilii similitudinem pictoris, & Christum Dominum archetypum, imaginem, & tabulam nobis propositam à Deo appellat: *Propter hoc enim*, inquit, *nostram naturam suscepit, ut in se velut in tabula quadam veram nobis veritatem & virtutem depingeret, eamque nobis omnibus tamquam archetypum imitandam proponeret, quasi velit indicare S. Doctor, imaginem diuinarum perfectionum quæ no-*

A bis ad imitandum propositæ erant, cum tota esset inuisibilis ac spiritualis, ac proinde homini sensibus immerso appareret, in nostra natura tanquā in tabula sensibilibus virtutum, coloribus depictam, ac proinde nostris oculis sensibilibus propositam esse à Deo, ut nos, non secus atque pictores facere solent; vna manu hoc exemplar, altera penicillum tenentes oculos mentis modo in illud, modo in opus nostrum vicissim coniiciamus. *Sua Epist. 1. de perf. Chris. fo.* *quisque vita pictor est*, inquit diuus Gregorius Basilii frater, *artificis huius operis est voluntas, colores sunt virtutes, exemplar Christus esse debet*. Quare tota nostra vita consumi in eo debet, ut sicut Deus præcepit Moysi, *Inspice & fac, vita perpetuo vel inspiciamus, vel quod inspeximus faciamus*.

Denique diuino quodam modo imitationis istius rationem nobis exponit sponsus ipse in Cantico. *Pone*, inquit, *me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum*. Cum enim effectus imitationis sit similitudo, certe longè ea maior sigilli impressione, quam imaginis pictura esse solet. Sigillum enim cum rei alicui apprimatur, non externā tantum & penè otiosā suæ exhibitione, ut imago; sed intimā quadam peruerfione, atque adeo longè perfectius, suam ei formam expressiorem communicat, adeo ut vnum postea ab alio discerni non facile possit, & eandem, si materia ferat, acceptam à primo formam aliis iterum atque aliis communicare queat. Christus igitur character & sigillum Dei formam omnem perfectionis continens per intellectum apprehensus, per amorem desideriumque perfectæ similitudinis impressus, non exterius tantum sed præcipuè interius voluntati nostræ similitudinem Dei, & proinde omnium virtutum formam, altissime infigit; hoc enim est Christū vere induere, virtutis eius forma imbui penitus, & interius penetrari, ut non in nobis tantum viuat & loquatur, sed in aliis etiam nostra ope Christus formetur. Verum enim verò neutrum sine conatu nostro & labore magno fieri potest. Necesse enim est ut mortificationis studio naturæ nostræ propensiones vel excedentes deprimamus, vel depressas ad Christi Domini exemplum & formam recipiendam, & aliis imprimendam, erigamus. Quod ergo, ô bone Iesv, mihi imperas ut ponam te super cor meum, super brachium meum, id ipsum ego à te suppliciter peto, ut tu te cordi meo, tu linguæ, tu brachiis imponas, & deleta alia quauis forma te mihi imprimas, me Dei tuique amoris sigillo intimè penetres, te ipso circumquaque me induas, tua humilitate me deprimas, tua virtute pusillanimitatem erigas, tuo robore animi molliem confirmes.

5. *Sigillo.*

*Huius Christi imitationis varii
gradus.*

CAPVT X.

EX his quæ de natura imitationis diximus satis apparet non eodem omnes modo Christum imitari: in hac enim schola, ut multi sunt quorum vitæ compositio à tanti Magistri præceptis & exemplis vel penitus abhorret, vel certè longè recedit; ita alii inueniuntur quorum vita est *Epistola Christi scripta non aramento, sed Spiritu Dei vivi, quæ scitur & legitur ab omnibus.* Ab hac via multi aberrant, alii in ea claudicant, nonnulli lentè & otiosè progrediuntur, nec desunt qui post currentem in odorem vnguentorum eius currunt, & quantum potest fieri, vestigia vestigiis infigunt. Quàm multi sunt qui ad suas actiones, verba, desideria hanc perfectionis regulam vel numquam admouent, vel ea uti negligunt, aut si actiones aliquas ad hanc normam dirigant, non tamen omnes, non verba, non desideria? Quàm pauci sunt qui ut sapientes architecti hoc vitæ fundamentum ponunt, & ad eius proportionem & mensuram totius vitæ suæ structuram exigunt? Denique inter pictores in exprimendo alicuius vultu, tanta in Christi Domini imitatione solet esse dissimilitudo: Nam quidam Christum non norunt, alii nunquam illum intuentur, nonnulli intuentur quidem sed temerè, vel non integrè, & subtiliores saltem virtutum eius lineas nec attendunt, nec, percipiunt, aut, si attentè intuentur, vel nihil, vel parum in se exprimunt. Et sanè sanctus Gregorius Nyssenus, duplicem Christi imitationem assignat, fictam vnam, alteram veram. Quis enim illos Christum fictè imitari neget qui externam professionem & mores Christianos hominum oculis obiciunt, oblata verò occasione abiectâ personâ quales semper fuerint ostendunt? *Similes illi simia, inquit, quæ cum prout docta erat saltaret ad modulos, ad proiectas nuces omisâ saltatione, detractâ sibi larvâ ridicule cucurrit.* Nec verò omnes qui verè imitantur in eodem gradu consistunt. Nā nonnulli sunt quibus satis est primos veluti ductus & obscura vitæ Christi lineamenta nullis expressa coloribus, per necessariam duntaxat præceptorum obseruantiam repræsentare; Alii quosdam etiam consiliorum & virtutum excellentiorum colores addunt, sed non omnibus membris, non toti corpori: quare & si maiori laude digni sint, tamen deformem Christi imaginem efficiunt, quæ plerumque risum potius quàm reuerentiam & amorem prototypi conciliet. Non desunt alii perfectiores qui nullam vitæ suæ partem Christi vitæ & perfectionibus non conformem, quantum possunt, esse patiuntur. Itaque sicut, inquit Nyssenus, *Christus est non tantum iustitia, sed & veritas, & sapientia, & puritas, & pax;* ita isti omniū virtutum coloribus vitam suam depingere conantur: qualis fuit B. Paulus qui, inquit idem, ita accuratè Christum est imitatus, ut in se Dominum ipsum expressum ostenderit, quippe qui dili-

A gentissima imitatione formam animi sui ita transfudit in exemplar, ut non amplius qui loquebatur Paulus, sed Christus esse videretur, ut ipse ait. *An experimentum queritis eius qui loquitur in me Christus.* & ad Galatas, *Vivo ego iam non ego; vivit verò in me Christus.* Nec verò dubium est quin Religiosi omnes, qui Apostolorum vitæ sectatores sunt, & ex professo Christum imitari conantur, ac in misero hoc sæculo, tot errorum atque pravitatum fœdissimis imaginibus pleno, Christi cognitionem, amorem & reuerentiam excitare, & renouare, proposita eius imagine, contendunt; ad perfectissimam huius imitationis formam omnem suam industriam & conatum conferre debeant.

*Hanc perfectissimæ imitationis
formam Beata Virgo nos
docuit.*

CAPVT XI.

Hanc perfectissimæ imitationis formam suo exemplo nos docuit illa quæ omnium optimè Christi vitam in se repræsentavit Beatissima Virgo: sicut enim nulla vnquam creatura melius & perfectius Incarnationis mysterium eiusque finem & circumstantias omnes penetrauit; ita hoc sibi totique mundo exemplar absolutissimum à Deo concessum esse, quod, si placere ei velimus, in nobis exprimere necesse esset, clarissimè intellexit. Ad perfectam verò illam notitiam quæ per fidem & dona scientiæ, intellectus, sapientiæ, illi inerat; accedebat quòd incredibili Dei amore accensa tota in illum rapiebatur, qui certè amor optimus huius imitationis artifex est, cum non simulantium efficere, sed in vnum quodammodo cogere, eius proprium sit. Quare si poterat dicere Apostolus *Vivo ego iam non ego, vivit verò in me Christus,* quid ipsa Virgo sanctissima à qua Christus ipse vitam hanc traxerat, & in qua character ipse diuinus nouem mensibus eadem cum ipsâ vitâ vixerat? Nimirum sicut in Iesu vivebat Maria quæ vitam ei naturalem dederat; ita in MARIA IESVS à quo vitam ipsa gratiæ, & diuinæ cuiusdam sanctitatis radios similitudinemque hauserat. Et certe eo dirigebatur tota Virginis occupatio postquam Christus & conceptus & natus est, ut Deum in homine, Dei filium in suo filio, hominem item Deo unitum, & filium suum Dei ipsius filium non otiosum, sed operantem perpetuò tum interius tum exterius ea quæ ad Patris gloriam & hominum salutem pertinere poterant, contemplaretur. Ex eo exemplari, quod ante eius oculos & in eius mente continuò obuersabatur, quid ipsa Deo, quid sibi, quid proximo deberet, in eo discerebat. In eo considerabat quomodo cogitationes & desideria, quomodo verba & opera filii Dei & sui, in quo Deus solo sibi complacebat, ut tanti beneplaciti particeps grata Deo esset talisque in qua sibi quoque complaceret æternus Pater, imitari posset. Denique in singulis Christi actionibus, illuminato cordis oculo intuebatur stupen-

has planè virtutum mundo antea ignotarum charitatis, humilitatis, patientiæ, & similium formas, quas ipsa imitationis arte in se se transferre, ac demum hunc characterem excellentis amoris typo cordi & brachiis suis imprimere, conabatur. Quare idcirco comes erat indiuidua & perpetua IESV sectatrix, vt vocat eam S. Irenæus, filii vestigium corpore, tum animo semper insistens; eius absentiam triduanam sine summo animi dolore & tristitia ferre non potuit; ad crucem vsque & mortem ei adfuit, vt tum in omni alia vitæ parte, tum præcipuè in eius passione, patientiæ humilitatisque & charitatis efficacissimum plenissimumque exemplar, quod deinceps totâ vitâ imitaretur, contemplari posset. Et certè ideo merito Euangelistæ testantur, quod conseruabat omnia quæ in filio videbat, quæ de filio audiebat, conseruantea in corde suo: Nimirum magna sollicitudine diuinas Christi perfectionum ideas ab eius actionibus abstractas in animo suo efformabat; ad quas deinde cum suis actionibus collatas se, vitam suam, & mores omnes ad earum similitudinem componebat. Denique in libro illo admirabili virtutum omnium doctrinam legebat, & in se tamquam in alio libro nobis aliquando vtili futuro transcribebat. Huius tu, ô Beatissima Virgo, tam excellentis erga Deum amoris, tanti eius gloriæ amplificandæ ardoris, tanti tui contemptus, tam incensorum pro eo patiendi quidlibet & agendi desideriorum, denique virtutum cæterarum fidei, spei, religionis, humilitatis, paupertatis, castitatis, obedienciæ, patientiæ, charitatis, mansuetudinis & misericordiæ, tam amplos, tam claros, tam distinctos characteres, in Ecclesiæ schola sapientiæ mater, Apostolorum & Christianorum magistra, palam omnibus ad tuam etiam imitationem efformandos, exhibuisti.

Eandẽ imitandi Christi rationem ab Apostolis & aliis viris sanctis discimus.

CAPVT XII.

NEc verò hanc imitationis formam in sanctissima matre sua nobis expressam clarissimè esse benignissimus IESVS satis habuit, sed vt in nostros quocunque flecteremus oculos incurreret, eam nobis tradendam Apostolos suos, nostros institutores & magistros, seruare & docuit, & voluit. Nam inter cætera imprimis illam admirabilem animi mansuetudinem, & amabilissimi cordis profundissimam humilitatem illis patefecit, & exhibuit imitandam: *Discite inquit, à me quia mitissum. & humilis corde.* Voluisti enim, ô humillime IESV, vt & illi, & nos pariter cum illis, in ardentem illam diuini amoris igne fornacem tui cordis penetraremus, & perfectam in illo veræ humilitatis formam ab ipso diuino & summo amoris artifice elaboratam, ad superbos cordis nostri tumores comprimendos, hauriremus. O si posset cor meum amoris pariter igne liquatum fusumque hac forma informari, vt amor in poste-

Arum meus tuo amoris, intentio intentioni, desideria desideris, motus denique omnes motibus tuis conformes essent? Hanc cerè lectionem non tantum optimè didicerunt sancti Apostoli, alique discipuli, qui primitias Spiritus, diuinamque doctrinam ex ipso Domini ore acceperunt, sed etiam quotquot deinceps in eandem societatem vocati docibiles Dei facti sunt. Nec dubium est quin oculo illuminatissimæ fidei B. Apostolus sæpe scrutatus profunda Christi, illum quem nunquam viderat, sed reuelatione didicerat, assidua cogitatione quasi præsentem inspiceret, & secretissimas eius cogitationes & intentiones expenderet, vt se & alios ad eum amandum & sequendum incitaret. Quid enim aliud volunt verba illa? *Qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me?* nimirum non tantum quæ exteriora erant attendebat, aut Christum pro vniuerso hominum genere cruci affixum, & reliqua supplicia tolerantem, vltroque amplectentem, contemplantur: sed intima sanctissimi IESV pectoris adyta penetrans, ibi se nominatim scriptum legebat, suam ibi vocationem, & omnes quos acceperat gratiæ motus, numerabat, & actum ipsum intentionis, quæ, cum IESVS amantissimus patiebatur, intuens, videbat eum ita æterno Patri mortem suam ac sacrificium pro toto mundo offerre, vt nihilominus sibi nominatim applicaret ac omnes singulasque actiones bonas ac gratiæ motus, quos & acceperat, & accepturus erat, ab eodem Patre suo mortis suæ pretium meritorumque præmium flagitaret. Hæc est fornax in qua animus Pauli exarsit, & amore IESV liquefactus, ad perfectissimam eius imitationis formam accipiendam mollissimus effectus est. Quid igitur mirum est si Christus in eius corde habitabat, si in eo vivebat, in eo loquebatur, in eo operabatur, in eo patiebatur, si alios ipse parturiebat donec in illis formaretur Christus? qui enim tam accuratè, tanto verborum pondere, tanta diuini Spiritus vi & plenitudine Christi diuinam humanamque naturam, charitatem, obedientiam, sanctitatem, mansuetudinem, humilitatem, patientiam, misericordiam, orationem, sui oblationem, denique totam æconomiam Ecclesiæ descriptam reliquit: qui perfectam illam Christi formam in se imitandam toties fidelibus proposuit, alios parturiendo Christum in illis formauit, coram Galatarum oculis depictum prædicatione & vita sua IESVM crucifixum representauit; Cui dubium esse poterit, quin ex illo exemplari, vel speculo sine macula, quod semper & in corde, & præ oculis, & in ore habebat, hæc omnia hausert, & assidua eius contemplatione & amore expresserit?

DInfinitum esset sanctos alios, vt Christi Domini amantissimos, ita huius imitandi studiosissimos per censere: vniuersa enim Christianæ professionis disciplina hoc vno studio continetur, quod cum intermittitur & tepescit in Ecclesia, mirum non est si fidem exuant Christiani, vitam fœdent, morum honestatem abiiciant. Non est tamen omittendus B. P. N. Ignatius qui in superioris sæculi obscuritate primum ex lectione, deinde accurata vitæ Christi & passionis meditatione cum esset Manresæ vitæ sibi imposterum degendæ, & instituendæ Societatis formam & ideam animo concepit, in se ipso expressit, in libello Exercitiorum, in quo praxim illius imitationis faci-

lem tradidit, delineauit, & in alios transfudit. Placuit enim diuinæ bonitati illum statim initio ab aliis omnium Sanctorum exemplis, & viuendi institutis abducere, & ad vnam hanc ideam animo perfecte concipiendam vocare & applicare, vt veluti ex ipso fonte totam hanc viuendi formam praximve hauriret, & in vna hac petra ædificium Societatis extrueret; qua etiam de causa eius authorem IESVM semper existimari voluit, illum ducem totius huius militiæ vnicum vitæ exemplar, in quod omnes collimarent, suis proposuit. Hoc formati typo, ad hanc expressi similitudinem, in hoc vtero concepti, ita facti & nati sunt quotquot in hoc instituto sese Deo consecraverunt. Quare peculiari quadam ratione laborare debent vt Christum IESVM omnino & recte cognoscant, summo illum amore prosequantur, familiariter & cum magna confidentia cum illo versentur, & se suæque illi committant, sua desideria eius desideriis, verba verbis, facta factis, quantum fas est, conforment.

Deum esse causam efficientem huius imitationis.

CAPVT XIII.

HActenus in quo consistat vera Christi Domini imitationis natura exposuimus; nunc dicendum superest de causa eius efficiente, deinde finali. Et ad efficientem quod attinet, sicut omnia opera Dei ad extra toti Trinitati communia ad diffundendam summi incommutabilisque boni gloriam immensam fiunt; Ita hoc præcisè opus imitationis Christi Domini tota sanctissima Trinitas in hominum gubernatione, supernaturali præcipue, intendit & efficit, cum in eo potissimum diuinæ bonitatis immensitas maximè resplendeat. Sicut enim Christus Dominus primariū Dei est opus ab eo intentum præcipue, finis omnium aliorum, & *primogenitus omnis creaturæ, propter quem, in quo, & per quem omnia*: Ita secundariò quæcumque Deus operatur in hominibus eò spectant vt eos Christo similes reddat; vt quemadmodum ad eius ideam creata omnia sunt, ita & ad eius similitudinem reparentur. Quamquam autem hoc sit illustre totius Trinitatis opus, singulæ tamen personæ peculiari ratione pro iis quæ cuique attribui solent, perfectionibus suum influxum præbent. Hoc de Patre diuino quodam modo nobis indicat Apostolus. *Nam quos præscuit, ait, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, illos & glorificauit.* Nec enim solum æternus Pater æternum filium suum fieri hominem voluit, & hominem tanta perfectione compleuit, vt solis hominibus exemplar foret, sed ipsemet, cum sit sapientibus artifex omnis illius perfectionis quæ in vnoquoque homine vel est, vel esse potest, atque adeo eam ipse totam immediatè diuinis potentissimisque operationibus efficiat, nihil vni-

quam in vno homine nisi respiciendo in faciem filii sui, & hoc exemplar intuendo, efficere statuit, vt ad eius similitudinem omnes effingat. Quos enim præscuit futuros sibi amicos, hos prædestinavit, vt filio suo in illa amicitia conformes essent: Nam ideo illos vocauit, ideo iustificauit, ideo in hac etiam vitâ variis temptationibus & persecutionibus filii sui exemplo probatos glorificauit, & eximie sanctitatis clarissimis signis toti mundo amicos suos esse & filios charissimos gloriose declarauit. Quare is qui operatur omnia in omnibus & à cuius fluxu pendent, etiam minimi cordis nostri motus, quoties nos gratiâ suâ præuenit & excitat, quoties excitatos adiuuat, quoties internis impulsibus externisque auxiliis promouet, toties perfectam huius exemplaris similitudinem in nobis efficere intendit: nec minima vquam vel intellectus illustratio, vel impulsio voluntatis ab illo dimanat, quam hac forma non imbuat, quam non in nobis imprimere percipiat. O si infiniti huius pictoris & artificis diuinam manum sustineremus, & operationem; quantam quæso in nobis efficeret perfectionem? Deus ille maiestatis dum infinito amore exæstuat, & pari amoris æstu à Filio diligitur, producit cum eo ab æterno Spiritum sanctum, nec cessat cessabitque producere eundem in æternum. Infinita productio amoris ad intra ex diuino pectore exundans quodam modo, & extra se effusa in hominem illum qui & Dei Filius est, & homo, tanta est, & adeo efficax, vt cæteros omnes homines, quibus suam bonitatem ad extra communicat æternus Deus, huic filio suo Deo & homini conformes, ad illustrandam magis eiusdem Filii sui gloriam efficere contendat, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: adeo vt sicut per operationes ad intra diuinæ personæ Filii & Spiritus non similis tantum, sed eiusdem prorsus naturæ producuntur; ita per operationes ad extra producatur imprimis Christus Iesus Deus & homo, principium & finis, primum maximūque Dei opus, in quo præcipue sibi complacet, ex cuius vtriusque deinde amore mutuo vniuersa hominibus bona proueniunt. Nam cum infinitus sit Dei in Christum amor non tantum propter illum operatur omnia, sed præclarissima quæque opera ad eius similitudinem effingit, vt quod plures sunt ei similes, eò splendeat magis gloria Filii quem se ita glorificaturum Pater promiserat: Et vicissim Filii amor tantus est erga Patrem, vt ad eius gloriam propagandam, & eiusdem cognitionem & amorem, qui in ipso latebat, exterius patefaciendum, non tantum merito & doctrina, sed etiam exemplo tam multa agere, tam indigna pati ad crucem vsque ardentissimè voluerit: vt factâ veluti per actiones & passionem viâ transire in homines, eorumque cordibus imprimi etiam per sensus ipsos Dei cognitio & amor posset. Et certe Deus etiam ipse Christum assimilare nobis in passionibus voluit, vt exemplo nobis esse posset quomodo inter vitæ huius miseras diuinæ gloriæ seruire deberemus. Quare vniuersum redemptionis nostræ & prouidentiae Dei supernaturalis circa hominum salutem opus his duobus continebatur, vt & Christum nobis in natura similem efficeret, & nos deinde in gratia eidem redderet quàm simillimos. Huc enim spectant interna auxilia, & externa adiumenta,

Col. 1.

Rom. 8.

imenta, passiones item & tribulationes persecutionesque, quibus post Christi mortem maximos quosque amicos suos Deum exercuisse constat, & Christo omnino conformasse. Sustine ergo, ô anima mea, altissimum hoc circa te Dei consilium, in omnibus quæ in hac vita tibi contingunt, siue illa prospera sint, siue aduersa: excipe & patienter, & amanter quidquid in te quocumque modo, per quemcumque operari voluerit: Pone te in manu tanti opificis, sicut lutum in manu figuli, nec dubites quin rore gratiæ suæ te molliat, ad exemplum filii sui te fingat, & amoris sui igne excoctum induret & confirmet: ut vas non in contumeliam, sed in honorem & gloriam tantæ maiestatis efficiaris.

*Christus etiam causa est efficiens
huius imitationis.*

CAPVT XIV.

AD hoc opus æterna Dei sapientia Verbum ipsum simul cum Patre pro suo iure concurrat. Sicut enim verbo Domini non tantum cæli firmati sunt, sed etiam diuina homini similitudo impressa est; ita eiusdem ope, deformata reparatur ad illud ex quo expressa fuerat, exemplar, & infinita illa ideâ, non obiecta tantum, sed in opus adlabente, reformatur. Nam non tantum Pater ab initio vsque modo operatur, sed etiam Filius ipse idem quod Pater operatur. Et certè cui dubium est quin hominem illum quem assumpsit, ita (ut loquitur Augustinus,) humiliter, ita religiosè, ita patienter, ita fortiter, ita temperatè, ita obedienter, denique ita perfectè & sanctè gesserit, ut per eum tamquam sibi coniunctum vnione admirabili instrumentum in hoc opus reformandæ in hominibus similitudinis incumberet. Si enim sua cuique placet plenitudo, sua perfectio, ita ut in alios eius similitudinem siue per generationem, siue per efficientiam deriuare quisque maximè exoptet; Quomodo diuino verbo, sua illa sanctitas, sua obedientia, sua humilitas, sua perfectio non placebit? quomodo illam in homines spiritualiter suo regeneratos semine non propagabit? Voluitne diuini Verbi virtus dignissimi & nobilissimi corporis lineamenta linteis quibus in sepulchro inuolutum fuerat, imprimere; & internam pulchritudinem fidelium mentibus non imprimet? Id sine dubio agit perpetuè, sed tunc præcipuè cum se ipsum nobis in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento offert. Tunc enim induratum cordis nostri saxum illato amoris sui igne emollire ardentè exoptat, ut se illi imprimat, & in eo suæ sanctitatis & virtutum omnium altè infixæ vestigia relinquat. Et sanè quanto id affectu cupiat satis explicari nequit: Nam cum in eo Dei Patris gloria consistat, ut sicut ipse est imago essentialis, atque adeo gloria Patris; ita nos eiusdem etiam quam perfectissi-

Amas imagines efficiat; dubio procul imaginem quam à Patre accepit, cum ei reddere nequeat eam ipsam ex eiusdem amore in nobis impressam, modo quodam restituit. Quare olim sancto Francisco, sanctæ Catharinæ Crucifixi forma impressa exterius est, ut internam diuini Verbi operationem, qua suam omnibus sanctitatis imaginem communicare quotidianis mentis illustrationibus & motionibus exoptat, omnes intellexerent. O sapientia omnium artifex, quæ tantam pulchritudinem ab illa essentiali imagine deriuatam tot creaturis ad Dei Patris laudem impressisti, dele ex anima mea tot inanes futilium rerum imagines, & tui in ea similitudinem quam inchoasti, perfice, tunde, preme, vre, seca, versa, reuerfa, nec parce iectibus, tormentis, cruci, donec incude tui beneplaciti, igne amoris tui mollita, malleo mortificationis ducta, virtutum tuarum formas in æternum duraturas, ad æternam illius, cuius es imago, & tuam gloriam accipiat.

*Spiritus sanctus etiam author est
huius imitationis.*

CAPVT XV.

Denique ad huius operis excellentiam Spiritus Sancti artificium accedit, cum enim omnium in nos Dei beneficiorum fautor & author sit, quis dubitet eum singulari quadam ratione iustificationis nostræ partes omnes promouere? Nam ut de fide & spe taceam, ipse est qui ideo fidelibus datus est, ut charitatem Dei in eorum cordibus diffundat, atque ita illos Dei filios efficiat, & diuina similitudine imbuat. Hoc eius proprium est opus & munus: Est enim non tantum Patris & Filii, sed etiam noster cum Deo nexus & coniunctio, quam ut efficiat, Patris & Filii similitudinem nobis imprimit: Nam quomodo coniungeret dissimiles? Est etiam Patris erga Filium amor, Filii erga Patrem, prototypi erga imaginem, imaginis erga prototypum, atque adeo ipse typus est quo diuina bonitas deleta veteris hominis formâ, Christi Domini noui hominis imaginem in nobis reparat & excudit. Nec enim diuinus ille Spiritus Christum repleuit tantummodo congestis omnibus suis charismatibus, & in eo ut operum suorum absolutissimo requieuit, ut ibi conquiesceret; sed præterea quam diuinam in eius humanis actionibus & meritis imaginem efformauit: eam non mortuis, sed viuis omnium virtutum illustrauit coloribus, quos gratiæ suæ semper in illis viuientis merito in nos transfert. Id enim optimè declarat Apostolus, cum ad Romanos scribens duo in nobis actionum nostrarum principia commemorat, legem peccati qua Adamo similes effimur; & Spiritum Christi quo alteri & nouo Adamo conformamur. *Lex (inquit) Spiritus vi-*

ta in Christo liberauit nos à lege peccati & mortis, nam diuinus ille Christi Spiritus à Christo capite in nos tamquam eius membra diffusus, Christum in omnibus & quoad corpus & quoad animam efformat: Si enim, inquit, Spiritus Dei qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitauit Iesum à mortuis, uiuificabit mortalia corpora uestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis. Ille idem est quo facta carnis mortificamus, vt Christi crucem & mortem imitemur, quo in bonum omne agimur, quo in Dei filios adoptamur, in quo clamamus Abba Pater, qui testimonium reddit spiritui nostro quod filii Dei sumus, & hæredes, cohæredes autem Christi si ei compatimur. Ille est quem à Patre misit Filius vt Apostolos à se traditam doctrinam & vitæ exempla, quæ nondum capiebant & penetrabant, edoceret; veram Euangelicæ perfectionis praxim traderet, Christum clarificaret, eius notitiam, amorem, & imitationem longè latèque in homines propagaret. Quid-ni enim parem Christo Iesv gratiam referret, eumque clarificaret, quem Christus æternâ charitatis & gloriæ communicatione semper glorificat? Quid-ni redderet Christi membris sapientiam & sanctitatem omnem, quam à Christo ipso æterna productione acceptam habet? Quid-ni formam diuinæ Christi conuersationis Christi fratribus imprimeret, à quo diuinæ naturæ formam semper accipit? Clarifica igitur, ô diuine Spiritus, in nobis magistrum nostrum, annuncia nobis quæcumque dixit nobis. Si enim nemo nouit quid sit in homine nisi spiritus hominis; quomodo scire poterimus quæ in Christo erant, nisi à te, qui es Spiritus eius, planè perfectèque edoceamur, Per te sciamus da Patrem, noscamus atque Filium, te vtriusque Spiritum credamus omni tempore: vt perfectâ hac Christi Deique notitia imbuti tanti exemplaris dicta & facta distinctè & practicè percipiamus. Audio quidem illum dicentem. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*; audio aperto ore suo dicentem, *Beati pauperes spiritu, Beati mites, Beati qui lugent, Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*, Audio vocantem post se vt sublata cruce sequamur; Audio hortantem, exemplum dedit vobis vt quæmadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Verùm hæc & alia id genus quàm plurima quæ dixit nobis, non intelligo nisi tu annunciaueris, non potero nisi aperueris, non capio nisi praxim edocueris.

Matt. 11.

Matth. 5.

Luc. 7.

Ioan. 12.

A Huius imitationis causa meritoria est Christus Dominus.

CAPVT XVI.

Sicut huius imitationis causa efficiens est ipse Deus Pater, Filius, Spiritus sanctus; ita moralis & meritoria est ipse Christus Iesus. Is enim non tantum pro eo amore, quo Patris gloriam & salutem nostram desiderabat, tantis laboribus & doloribus efformandum se in nostrum exemplar Patri obtulit, sed nihil egit vnquam, nihil passus est, quod non ad eum finem referret, vt ab æterno Patris gratiâ nobis impetraret, qua illas ipsas eius actiones singulas imitari & virtutum exempla sectari possemus. Itaque omnia eius opera ita fuerunt exempla nobis perfectionis, vt merita simul quoque fuerint diuinam nobis virtutem ex pacto applicantia, ad illam ipsam perfectionem imitationis studio in nobis exprimendam, quod diuinè significat Apostolus scribens ad Corinth. vbi postquam de Iudeorum cæcitate egit; Nos verò omnes, inquit, *reu. lata facie Domini gloriam specularantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem tamquam à Domini Spiritu*: nimirum expulsi figurarum tenebris, in apertâ Euangelii luce, in Christi Domini vitâ, in Passione, in iniuriis, in contumeliis, opprobriis, humilitate, abiectis in speciem actionibus, morte denique ipsâ ac cruce, tamquam in admirabili, & lucidissimo, ac viuo speculo contemplamur non vile aliquid aut paruum, sed gloriam Dei, Dei inquam cognitionem & amorem, & ita in illam ipsam imaginem transformamur, & ex imperfectâ minusque clarâ cognitione, & amore, sensim perfectiorem clarioremque acquirimus, Spiritu ipso Domini, quo actiones ipsæ Christi Domini ob infiniti earum meriti vim abundant, non assistente tantum, sed in nobis diuinam illam formâ & imaginem operante. Sunt enim actiones illæ, non, vt aliorum exempla, mortuæ; sed viuæ & Spiritu Dei animatæ, ac proinde operatricem Spiritus sancti virtutem quam efficacissimè admouent ad earum perfectionem in nos transferendam. Quare rectè monet Apostolus vt *Habeamus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam nouam & viuam per carnem suam, & sacerdotem magnum super domum Dei accedamus cum vero corde in plenitudine fidei*. Vbi aptissimè viam hanc viuam appellat, ac proinde semper nouam, quia ex illis ipsis Christi Dom. exemplis & vestigiis vis ipsa infinita meriti, & gratiæ vita pullulat, quæ nos per imitationem huiusmodi vestigiis insistentes viuificat, eodem Spiritu confortat, mirum in modum etiam reficit & recreat. Si enim S. V. vecenslai impressa niuibz ipsis vestigia insequentis sacellani præ frigore torpescens, non plantas tantum, dum iis à Rege admonitus insisteret, sed totum præterea corpus viuifico quodam calore refocillasset dicuntur, cur non idè poterunt Christi ipsius vestigia? Quare non est quod in hac imitatione terreamur vlla difficultate, aut diffidamus nobis defuturas vires: quamuis enim tota illa plenitudo gratiæ, quæ in Christo Deo & homine tamquam capite fuit, nobis non communicetur, quæ tamen nobis datur eiusdem cum illa speciei & naturæ est, & ab illa vt à fonte deriuatur, ac proinde potētissimè nos inclinât, & vires vocationi nostræ cōsuetaneas nobis tri-

2. Cor. 3

Heb. 10.

buit ad illas ipsas actiones, quas in Christo ipsa
effecit, imitandas : est enim eiusdem naturæ se-
men quod non tantum Christi similes efficiuntur
ac proinde Dei filii sumus ; sed etiam eiusdem na-
turæ fructus proferre possumus, nostro tamen cu-
iusque statui convenientes. Et certe hæc gratiæ
Christi similitudo, tam habitualis, quam actua-
lis, est huiusmodi, ut propter illam Christus ipse,
tanquam caput nostrum, dicatur in nobis non
tantum opera nostra facere, sed etiam pati, quia
non eam tantum, quam in se habet, gratiam in
membra sua deriuat, ut multa agere & pati pos-
sint ; sed ita eorum actiones per eam, ut suum
proprium characterem, format, ut sint actioni-
bus eius quam simillimæ, ac proinde dignæ quæ
ei quodam modo tribuantur. Quid enim aliud,
Gal. 4. o bone Iesv, sibi volebat studiosissimus tui imi-
tator Paulus cum diceret, *Viuo ego, iam non ego,
vivis vero in me Christus* ? Hanc tui similitudi-
nem, sanctissime Iesv, cordi meo primum,
deinde etiam brachiis, rogo te per amorem tuum
altissime imprime, ut viuas imposterum in me,
ut non iam amplius vita mea, sed tua tantum,
in me manifestetur. Hoc lutum induratum tot
peccatis, gratiæ tuæ rore suavi emollitum finge,
refinge forma & reforma, & in fornace amoris
tui excoque & confirma, ut in æternum tuæ glo-
riæ vas & instrumentum appareat.

*Beatissima Virgo etiam hanc
imitationem promo-
uet.*

CAPVT XVII.

Hic tam glorioso operi cooperatur pro suo
in Dei filiique sui gloriam, & in nostrum
bonum affectu Beata Virgo mater nostra. Im-
primis enim cum ipsa fuerit perpetua Christi
comes, & perfectissima imitatrix, cum se nobis
suosque mores exhibet, quid aliud dicit, quam
1. Cor. 4. quod Apostolus, *Imitatores mei estote sicut & ego
Christi*, idque longe meliori iure ? Et verò si san-
ctissima Trinitas electos omnes Christo confor-
mes reddere conatur, quis dubitat quin à Deo
præscripta & prædestinata sit, ut esset exemplari
illi quamsimillima, ideoque dona illa omnia
gratiarum, quibus abundavit, ad hanc in ea si-
militudinem efficiendam collata sint ? Certè &
in ipso vitæ illius genere, quantum sexus pati
potuit, & in virtutum heroicarum exercitiis, &
in aduersarum prosperarumque rerum variis e-
uentibus, omnique erga eam diuinæ providen-
tiæ dispensatione, id à Spiritu Sancto inten-
tum conspicitur, eaque omnia ideo constituta
fuisse, ut filio suo conformis tota esset. Nec du-
bium vllum esse potest, quin ipsamet ab ipso pri-
mo conceptionis Christi momento, & deinceps
per totam eius vitam ad crucem usque, ad luci-
dissimum illud exemplar perfectionis omnis &
virtutum, charitatis Dei & proximi, humilitatis,

A patientiæ, mansuetud, aliarumque, eo od per-
petuò ante oculos habebat, & quod tum fidei,
tum sapientiæ altioris oculis, & ipsa etiam ex-
perientia, tam intellectu quam voluntate, pene-
trabat & comprehendebat perfectissime, suos
omnes actus & motus, sua verba & actiones,
quantum mortali fas fuit, composuerit. Et verò
nihil facilius fuit, quam ut diuinus ille sol radiis
splendidissimis suam matri in utero ipsum gestan-
ti lucem afflaret, & ut erat eius anima lauiissi-
ma nitidissimi speculi instar, eam in quotidiano
vitæ usu idem ille sol iustitiæ illustrans perpe-
tuò, perfectam in illa sui similitudinem impri-
meret ; ut non tantum filii iustitiæ excellentem
in modum particeps esset, sed & gloriæ, qua pri-
marie illius lucis quasi fulgor resiliens, & san-
ctitatis Christi radiis vndeque perfusa, no-
bilissima eiusdem Christi virtutum omnium &
sanctitatis effigies in Ecclesiæ cælo resplende-
ret. Et quemadmodum luna non suo, sed quod à
sole mutuum accipit, lumine coruscans nobis ab-
sentem ipsum aliquo modo demonstrat ; Ita Bea-
tissima Virgo, cum in sui admirationem & imi-
tationem materni amoris suauitate animos tra-
hit nostros, non eos in se retinet, sed ad filii sui
amorem & imitationem toto transfert affectu.
Hoc igitur Mater piissima & suis ad Deum pre-
cibus, & iis gratiarum donis quæ nobis impe-
trat, ut conformes Filio & Matri efficiamur. Et
sicut quidquid Pater æternus circa electos ope-
ratur, in illud perpetuò exemplar intendit, cui
illos omnino assimilare decreuit in aduersis &
prosperis : ita Beata Virgo eiusdem filii mater
nihil pro nobis petit, nihil agit nisi eo fine, ut
fratri nostro primogenito, qui nobis similis esse
voluit in natura, similes omnino efficiamur in
gratia. Prudens illa mulier Rebecca cum filio
suo Iacob benedictionem ab Isaac procurare
vellet primum quidem consilium dedit, ut oc-
cisum hædum adferret quem ipsa coxit, deinde
vestibus primogeniti, quas habebat, valde bo-
nis induit eum, & ita parenti confidenter ad ob-
tinendam benedictionem obtulit. Hoc idem
Beatissima Virgo præstat quotidie, tum consi-
liis, quæ suggerit, tum precibus. Nam Christi
filii sui corpus & sanguinem aptissimum ad Dei
famem explendam cibum, manu quodammo-
do offert, deinde imitationis Christi vestes,
quas ipsa materno quodam iure seruat &
dispensat, induit nos & diuinis repræsentat
obutibus. O quisque hanc tibi matrem dele-
gisti, vide illi ut obedias, vide ut consilia illius
obserues, ut totum te maternis eius monitis &
exemplis formandum fingendumque tradas ; nec
dubites quin Christum tandem induas, & par-
ticeps etiam reddaris omnium eius benedictio-
num, tum in hac vita, tum in futura. Et tu, o
gloriosa Virgo, & mater amabilissima, succur-
te pusillanimitati nostræ, erige labentem spem,
& fœd itate propriæ conscientiæ, proindeque
confusione, desperatione, ac timore maledictio-
nis abiectos, potius quam benedictionem spera-
re ausos, conforta & anima ; exprome quas ha-
bes filii tui primogeniti vestes valde bonas, & iu-
ua tu ipsa ut induere eas possimus, ut solet infan-
tes iuuare mater ; ut pleni deinde cælesti bene-

ditione Dei filiique tui ac tuæ gloriæ seruire in æternum possimus.

*Sancti etiam nos iuuant ut
Christum imi-
temur.*

CAPVT XVIII.

NEc verò etiam parum iuuare nos possunt Sancti ut in nobis Christus exprimat, quod faciât non exhortationibus tantum suis siue scripto, siue viva voce prolatis sed etiam exemplis, gubernatione, orationibus, ac lachrymis pro nobis fufis. Sicut enim ardentissimè Christum diligunt, ita in hac vita nihil satagunt magis, quàm ut eius imaginem & formam quam plurimi in se referant, ut perfecta quædam effigies virtutum vitæque eius in omnibus ad gloriam Dei appareat, cum in eo vno posita sit maxima, quæ ab hominibus expectari potest, Dei gloria, cuius augmentum cupiunt & spectant, ac præterea nihil. Certè sanctus Paulus ideo se patrem qui in Christo Iesu Corinthios genuerat appellat, nec patrem solum, sed etiam matrem, utpote qui Galatas parturiens iterum, illis corde, ore, exemplo, ac denique totius vitæ suæ typoformam illam Christi, quam impressam ipse gerebat, communicaret, & magnis laboribus conatibusque Christum ipsum in illis formaret. Nec enim sancti viri sibi suæque vitæ parcunt, sed omnibus modis continuis mortificationibus & virtutum omnium exercitiis se se Christo exhibent, ut efficiantur quædam veluti sigilla Christi formæ & caractere signata, quorum deinde adpressione in alios hæc forma transeat. Atque hæc maximè causa est, cur sanctus Paulus sæpe iis ad quos scribit se se præbeat imitandum, quomodo ut innumera alia eiusmodi loca taceam ad Corinthios scribens. Vbi se patrem appellauit, quasi concludens sic ait, *Rogo ergo vos, mei imitatores estote, sicut & ego Christi; ideo misi ad vos Timotheum, quæ est Filius meus charissimus (ac proinde mei similis) & fidelis in Domino: qui vos commonfaciat vias meas, quæ sunt in Christo IESV.* Nonne idem est quod alibi ait, *Imitatores mei estote, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.* Et quænam est illa forma? Nonne illa de qua paulo antea, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi?* Hoc quanti ipsi Beato Paulo, quanti alii Apostolis & viris sanctis constiterit, intelligere qui volet legat Beati Pauli Epistolas, in quibus animaduertet eò omnia studia & contentionem animi Apostolorum spectasse, vimque Apostolici spiritus omnem in eo collatam, omnem Euangelicæ perfectionis summam in eo sitam esse, ut per labores, persecutiones, contemptum, famem, sitim, mortem etiam & crucem, Christi Domini vita repræsentaretur mundo, in lucidissimis illis speculis, ad homines ad eandem formam excitandos. Certè in

A citata ad Corinthios epistola, vbi se & Apostolos Dei cooperatores esse & ministros ostendit, tanti muneris argumenta rationemque paterno omnino & Apostolico spiritu sic explicat. *Puto quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos; quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Et infra. *Vsq; in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus; & colaphis cadimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris; maledicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus; tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium perissemusque adhuc.* Atque hæc & similia, quæ alibi refert, ea sunt per quæ sanctus Paulus, se Corinthios genuisse ait, & propter quæ eos hortatur, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.*

B Post Apostolorum verò tempora omnibus pene sæculis ideo Deus sanctissimos quosdam viros Ecclesiæ dedit, verissimos Christi imitatores, & totius Euangelicæ perfectionis sectatores; ut in eorum vita & exempla, cum cæteri fideles intenderent oculos, statim ad ipsum prototypum exemplar transferrentur, & ipsam Euangelicæ perfectionis formam, ideamque vitæ Christi, temporum alioquin iniuriâ minùs apparentem, & hæreseôn, peccatorumque tenebris fuscaram, viuat splendentemque aspicerent; & ad eam exprimendam efficacissimè permouerentur. Nec suæ tantum vitæ formam in eum finem tam Christi amatores Apostoli quam alii sancti exhibuerunt; verumetiam & conatus omnes suos, preces, lachrymas, adhortationes, conuersationem, colloquia in hoc contulerunt, ut, quo abundabant, spiritum amoris & imitationis Christi, in fideles omnes transfunderent. Fuitque illud, estque modo, studium vel præcipuum, vel vnicum, eorum qui zelo ardent, animarum, cum ipsi experientiâ compertum habeant, securam hanc & breuem efficacemque esse ad perfectionem viam, certissimamque & facillimam regulam, quam vel vnicam vbi in intimo corde admisit anima, nihil in perfectionis negotio obscurum, nihil non planum, nihil admodum difficile apparet. Superfluum esset omnino ex Apostolo commemorare, quanto cum conatu ipse (nec est dubium quin Apostoli omnes idem fecerint) formare in fidelibus Christum studuerit; quem toties, imo semper, tantoque ardore, tanta vi verborum & spiritus proponit cognoscendum, amandum, imitandum. His nos magistris traditi, quid putabimus deesse nobis ad perfectionem? Hæc habentes coram oculis nostris specula virtutum tuarum radios in nos reflectentia, da, bone IESV, ut discussis ignorantia & tepiditatis tenebris, tuo amore ardeamus, & iisdem splendoribus toti imbuiamur.

1. Cor. 4.

Loco citato.

Phil. 3.

*Neceſſe eſt nos cooperari, & in
quo hæc operatio con-
ſiſtat.*

CAPVT XIX.

QUæ cum ita ſint, atque tam multa & poten-
tiſſima nobis vndique ad ſimilitudinem il-
lam, in qua ſita eſt omnis perfectio noſtra conſe-
quendam ſuppetant auxilia; iaceant tamen nul-
laque ſint oportet, niſi nos operam quoque no-
ſtram ſedulo adhibuerimus. Vt enim qui te crea-
uit ſine te non ſaluabit te ſine te; ita Deus, qui
imaginem ſuam ſolus animæ tuæ per creationem
impreſſit, ei ſimilitudinem ſuam non addet, niſi
tu eum adiuueris. Qua de re audi Gregor. Nyſſ.
qui poſtquã acutiſſimè notauit Moſem poſt crea-
tum hominem ſolius imaginis feciſſe mentionem,
cum addidit ad imaginem ſuam fecit eum: quaſi
ſignificare voluiſſet ipſam ſuam ſimilitudinem
non niſi cum homine Deum poſtea perfecturum,
ita deinde ſubiungit. *Vnum in creatione, aliterum in
electione poſitum eſt. Nam ut ſi-remus ad imaginem
Dri. dum principio procrearemur obtinuimus: ut
autem efficiamur ad eius ſimilitudinem, propoſito vo-
luntatèque conſequimur.* Iam verò ſi perhonorifi-
cum eſt vniuerſo generi humano quod Deus ho-
mines verbi ſui miniſtros eligere, & eorum opera
ad aliorum ſalutem & perfectionem vti voluerit,
(vt optimè notat Auguſtinus) an poteſt non eſſe
homini quam glorioliſſimum tot nobilium cauſa-
rum influxus diuinos in ſe recipere, & iis ſimul
cooperari, & in ſua epiſus anima deſcribere, de-
pingere & ſculpere Chriſtum? Quare hoc impri-
mis animaduertendum eſſe cenſeo & diligenter
conſiderandum quibus tandem in rebus hæc coo-
peratio noſtra conſiſtat: ea vero ſupponit impri-
mis, vt iam diximus, ipſius Chriſti perfectam di-
ſtinctamque cognitionem, & æſtimationem, ac
amorem; quod vtrumque ex diligenti meditatio-
ne vitæ eius in Euangeliiſ, præcipuè vero ſancti
Ioannis, haurire debemus: vt diſtinctè penetre-
mus immenſam illius perfectionem, quæ in om-
nibus eius operationibus etiam minutiſſimis, ſi-
ue internis, ſiue externis, inerat. Verum non ſa-
tis eſt vt hæc imbuti cognitione ſimus, ſed omni-
no neceſſe vt Chriſtum ita cognitum, nobis
præſentem faciamus & nos illi; hoc enim requi-
rit natura imitationis. Atque cum tres ſint modi,
quibus Chriſtum nobis repræſentare poſſumus;
ideo tres ſunt imitandi Chriſti viæ.

Primò enim poſſumus illum nobis præſentem
facere, prout fuit olim cum in hoc mundo vixit.
& cum hominibus conuerſatus eſt; quaſi illum
nos ipſi intueremur aliquid operantem, aut cum
discipulis aliſque conuerſantem, vel orantem,
manducantem, patientem, cum quid nobis ſi-
mile incumbit agendum aut patiendum; adeo vt
cum vel in procinctu ſumus, vel iam in ipſo ope-
re conſtituti coniiciamus oculos in aliquam Chri-
ſti Domini actionem conformem illi quam mo-

A limur, & poſtquam eam bene apprehenderimus
cum omnibus eius circumſtantiis, reflexo in nos
intuitu nos illi conformare ſtudeamus. Ad hunc
modum ſpectat opusculum quoddam Reuerend.
Patr. Borgiæ de Chriſtianiſ operibus: Et ſanè
mirum in modum conducit ad hanc rationem imi-
tationis, Chriſti Domini vitam accuratè eſſe
meditaturum: Nam non eſt tunc difficile actiones
omnes eius, & minimas earum circumſtantias
olim bene comprehenſas reuocare in animum,
atque adeo coram oculis repræſentare. Et in hanc
denique rem iuuat etiam plurimum ea præludia
bene præmittere quæ ad compositionem loci &
ad hiſtoriz repræſentationem pertinent: Sic
enim hærent Chriſti myſteria imaginationi fi-
xiſ, & ſuo nobis tempore ſubueniunt, vltroque
cum quid ſimile nobis faciendum eſt occurrunt.
B Cauendum tamen ne, quando non ita facile ap-
prehendi hæc poſſunt, viſ vlla imaginationi
fiat.

Secundus modus præſentiz Chriſti eſt, prout
nunc eſt in cælo, qui ſolet eſſe ſatis facilis cum
reuera illum ibi eſſe fides ipſa doceat, nec ſit
valde operoſum imaginari aliquem nobis no-
bis notum in aliquo alio loco: Verum vt hic
modus accommodetur ad imitationem non eſt
cogitandum, Chriſtum Dominum ita ibi ope-
rari & viuere ſicut nos: Nec enim ei in ſolio
maieſtati ſedenti incumbit ea neceſſitas: Er-
go facienda eſt ſuppoſitio huiusmodi cum quid
nobis agendum iſtat, vel cum iam in ipſa
actione verſamur, ſi Chriſtus Dominus qui nos
de cælo intuetur hic adeſſet, hoc in loco & offi-
cio conſtitutus, quomodo hanc actionem obire
vellet, vel ſi minus eum deceat, quod mihi con-
ſilium daret? Habet vero hic modus magnam
vim, eoque vſi videntur ii quibus aliquando
Chriſtus Dominus eſt dignatus hac in vita ſe
præſentem exhibere, & cum illis non verſari tan-
tùm, ſed etiam operari, eoſque quodammodo ad-
iuuare.

Tertius modus præſentiz Chriſti prout mi-
rabiliſ ille eſt, quem habet in nobis per ſacram
Eucharistiã, realiſ quidè & veriſſimus quam-
diu ſpecies manent, at moraliſ deinde quaſi per
impreſſa veſtigia, & relictam in nobis formam
typumque ſui, non mortuum, ſed effectuum ea-
actionum, quibus illi non minus ſimiles efficiamur,
atque ſi ipſemet in nobis verè remaneret, &
nobiscum operaretur, exprimeretque atque edu-
ceret ſingulas actiones noſtras, tum internas, tum
externas ſuo illo charactere inſignitas. Hoc enim
eſt quod ipſemet à Patre petebat nobis; *Clarita-
tem quam tu dediſti mihi deſeis, ut tu in me & ego
in eis*: Nempe ſicut Pater in Filio manens filiũ
faciebat opera: ita ipſe in nobis manens & viuens
moraliter, efficiensque noſtra opera, eadem for-
met nobiscum tamquam eorum author & prin-
cipium. Atque hæc præcipua cauſa eſt cur omnia
noſtra opera ſibi attribuat: Nam piſſimus &
benigniſſimus redemptor cum à primo ſuz con-
ceptionis momento continuo non tantum nos
haberet præſentes, ſed etiam ſingulas actio-
nes noſtras, cogitationes, locutiones, miſe-
rias, lapſus, difficultates, pericula, anxietates;
à primo vitæ noſtræ momento ad vltimum
uſque, clariſſimè diſtinctèque ante oculiſ

*Orat. I. in
ca verba
faciamus
hominem
&c.*

*In prohem.
lib. de doct.
Chriſt.*

contemplaretur : ita se ipsum totum meritūque sua Deo Patri obtulit pro nobis, ut operum suorum vim & præstantiam, atque modo quodam se ipsum nobis singulisque nostris actionibus vni-
 ret, ut hæc non iam tam à nobis procedere, nostræ-
 que esse, quàm ab illo videantur ; ac proinde in nobis esse & nobiscum operari, imo in nobis operari velle & opera nostra perficere meritò dicatur : Præsertim cum diuini illi habitus fidei, spei, charitatis aliarumque virtutum supernaturalium ab eius meritis procedant, & continuò pendeant & conferentur, ex eius typo prodeant, ad eius similitudinem excusi sint. Atque hac de causa sanctus Paulus vocat Christum Dominum *iustitiam nostram*. Quasi velit quæcumque in nobis iustitia est, & actionum rectitudo, particulam esse quamdam ex ea, quæ in Christo fuit, decerptam, meritis eius nobis ab æterno Patre concessam, & ex eius spiritu in nobis inhabitante, atque etiam illius actiones ex nobis ipsi conformes erumpere : iuxta id ; *Qui credidit, flumina de ventre eius fluent aqua viva ; & qui biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*. Quæ cum ita sint nonne iure optimo & maxima cum ratione potest quisque fidelis Christum Dominum tum per realem ac veram in sacra Eucharistia præsentiam, tum etiam postea singulari quodam prorsus modo tot in gratiarum donis quæ oblatione eius à Patre acceptata, vique illius etiam Sacramentalis præsentia, morali quodam modo iugiter perseverantis, conferuntur præsentem agnoscere ac intueri ; nonne unusquisque Christianus potest eundem, non modo quodam tantum mortuo, in se existentē cernere, sed etiam, quod amplius est, ut continuis auxiliis dormientem excitat, excitatum iuvat, & ad virtutum tum naturales cum supernaturales actus exercendos vires subministrat contemplari : cum omnia hæc paulò attentius considerauerit, quo tamen animo, quo studio, quibus conatibus, tantæ tamque nobili primariæ causæ cooperabitur ? quàm diligenter cauebit, ne actiones suæ viliores sint quam tantum principium præcipuæque causæ dignitas requirat ? quod certe aliter fieri nequit, quàm si eas omnes ita obeat ut authoris sui primarii impressam notam & imaginem ac similitudinem præferant. Quare cum hoc sit verissimum, sanè non sine magna ratione, potest quisque fidelis Christum Dominum non in se tantum existentem & realiter per sacram Eucharistiam singulari sanè modo per unitam nobis efficacissimè vitam suam, sed etiam operantem in se omnia bona opera contemplari, & ei ita operanti formantique opera omnia cooperari adeo perfectè, ut tanti principii & maximæ causæ vis & dignitas requirit ; seque omni ex parte ad exemplaris & principii sui perfectionem & influxum, quàm fieri poterit optimè, conformet.

1. Cor. I.

Ioan. 6.
Ioan. 4.

Praxis quedam ad faciliorem Christi imitationem.

CAPVT XX.

NON vna potest omnibus tradi huius imitationis praxis, sed quisque sibi vitæque suæ & conuersationi aptare aliquam debet : tamen ut exemplum aliquod extet, hanc tradere visum est.

Imprimis valde necessarium est, ut, qui seriò & sincerè Christum imitari vult, prius aliquot mensibus se in eius cognitione, æstimatione & amore bene exercuerit, iuxta aliam praxim traditam in libello de amore Christi : Est enim ille ipse amor artifex omnis imitationis. Nec sine causa sponsa amoris facit mentionem, cum de signaculo imitationis cordi & brachiis imprimendo agit, cum sine amoris typo nihil in hoc genere rectè perfectèque formari queat.

2. Instuatur meditatio quotidiana de Christi vita ; in qua præcipuè habenda est ratio imitationis : Quare expensa dignitate personæ Christi penetrandæ sunt eius actiones omnes, earumque circumstantiæ, & ad nostram praxim accommodandæ ; id quod vsu ipso facile euadet.

3. In quotidianâ vitæ ratione misceatur regula electionis cum examine conscientia accurato, illo præcipuè quod est ad singulas horas. Et sanè valde expedit, quotidie, vel vespere, vel mane cogitare in particulari de actionibus omnibus vel futuris postridie, vel eo ipso die, & eas veluti mensura, hoc pondere, hac regula disponere, & lumē haustū ex meditatione actionum Christi, reddere sic practicum, ut definiamus hanc actionem primam dici v.g. orationem esse ita faciendam, sacrificium ita offerendum, sicut Christum orasse & obtulisse meditatio nobis aperuit. Nam cum de omnibus diei actionibus in particulari præcessit accurata illa dispositio & coordinatio, & hæc mensura regulæque iis est applicata, facillimè ab illo veluti typo interiori formantur, sic ut cum exterius etiam prodeunt admirabili huius imitationis luce splendant : Hæc enim dispositio futurarum actionum est veluti lux quædam, qua præeunte non iam in incertum fertur vita nostra, non abripitur ab affectibus inordinatis, sed ordinatè compositèque procedit ; & ante se planum habens iter, vestigiis ipsi Saluatoris intrepidè confidenterque insistit. Examini certè ad singulas horas formam, alibi à nobis præscriptam, ad hoc efficacissimam esse experientia ipsa plurimos docuit ; Nam & agenda ad hæc regulam componit, & acta ad eandem examinat discutit, & reformat.

4. Profuit nonnullis singulis mensibus vnâ, duas, tres, quatorue Christi Domini virtutes præcipuas sibi delegisse imitandas ; & singulari cura inuestigare earum naturam & actus in genere, tum in particulari eisdem distinctè in Christo Domino contemplari, & annotare : denique eisdem ad suam vitam actusque proprios formandos applicare ; sic ut singulis diebus aliquoties v.g. ter mane, & ter à prandio actus aliquos virtutis alicuius

Christo Domino conformes eliciant.

5. Utile est ante vnumquodque opus subsistere paulisper, nec ab vno transire ad aliud, sine aliqua consideratione media, saltem breuissima, in qua Christum vel in cælis præsentem contemplerur, exquiramusque quid in hoc negotio ageret, aut quid agendum consuleret, vel in nobis ipsis habitantem per gratiam & Eucharistiam intueamur, & quomodo vos operari velit præscribentem audiamus, eique volenti bona opera nostra in nobis operari, fideliter & integrè tum intellectu, tum affectu & executione ipsa cooperemur; nullumque ponamus impedimentum, vt ipso se & Patrem suum in nobis, & per nos glorificet. Ad hoc proderit in ipsa communione semper ab illo petere, vt in nobis manens facultates animæ nostræ mouere, & nostra ipse opera formare velit.

6. Scio quam plurimimis valde profuisse P. Borgia puncta sibi seruanda ad aliquot menses sumpsisse; in qua re efficacius foret, si quisque consideratis iis actionibus quibus occupari solet, quotidie sibi ipsi formaret quandam ideam, eas bene & ad Christi imitationem obeundi, eamque distinctis verbis sibi propositam & præscriptam subinde relegeret, imo ad illam se quotidie examine etiam particulari discuteret.

7. Est & utile quorundam exemplum imitari, in quibus Christi vita magis elucet. Et si enim viri sancti quantum possunt se se regant, tamen in illa ipsa quodammodo obscuritate emicant nonnunquam quidam radii, quos, qui percipere possunt, solent ordinariè, vt ipsa experientia docet, maximè efficaces sentire: adeo vt nonnulli aliquando hoc veluti aculeo menti infixi adiuti sint & impulsu ad magnam perfectionem: contra verò cauendum ne auertamus oculos à nostro exemplari, & ad imperfectiorum vitam eos conuertamus; sic enim accidit vt ex inspectis tepidorum exemplis diuina illa vitæ Christi forma minoris æstimari incipiat, à nobis imò etiam sensim ex animo euanescat.

8. Iuuat & alterius familiaris accurataque admonitio, præsertim pro exteriori homine.

9. Pro conuersatione legenda illa sunt quæ alibi extent de conuersatione.

10. Assumatur vno integro anno imitationis Christi exercitium, & in eo procedatur ordinatè. Vt 1. per mensem fiat examen particulare circa finem, quem Christus sibi constituit in omnibus omnino actionibus, scilicet gloriam Dei. Estque hoc exercitium puræ intentionis, sed longè efficacius propter Christi motuum 2. circa humilitatem, charitatem & reliquas Christi virtutes.

11. Magnam prorsus vtilitatem habet Christi Domini imitationem ad regulas nostræ religionis accommodare, & ita in instituto nostro versari, vt singulas nostrarum constitutionum partes, tamquam ab hoc archetypo exacta exemplaria contemplerur, & tam ad archetypi quam eorundem formam, veluti vnicam, mores omnes nostros componamus: quo in studio ne confusè procedamus, operæ pretium erit, vel regulas omnes sigillatim adhibito examine particulari, hac praxi sibi obseruandas sumere, vel ad certa virtutum capita reuocare.

A

*Quis sit finis huius imitationis,
& de eius fructibus.*

PRIMVS FRUCTVS

Christi similitudo.

CAPVL XXI.

D Vbi non est, quin omnis imitatio in eum finem tendat, vt imitantem reddat aliquo modo similem ei, quem imitatur, in eo saltem opere. Quare immediatus finis imitationis Christi, non est alius quam, vt reddamur Christo Domino similes: atque adeo hæc similitudo est veluti formalis eius effectus, & primarius fructus. Eò enim spectat prorsus, vt qui ante portabamus imaginem veteris Adæ terrestrem, portemus deinde imaginem noui cœlestem, viuus virtutum eius in nobis coloribus per Spiritum eius depictis, vt quemadmodum ipse est Filius Dei, ita & nos: *Quod si filii & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, sitamen compatimur, vt & glorificemur.* Quod antequam fiat nequaquam erit perfecta hæc similitudo; in hac enim vita etsi ad illud nos exemplar formare omni contendamus ope, & *Crescere in illo per omnia, qui est caput nostrum, ex quo totum corpus compactum, & connexum, augmentum facit in edificationem sui in charitate;* tamen sumus semper paruuli, semper tyrones & perfectionis elementa discantes, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionem Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Habet tamen & suum splendorem dignitatemque in hac etiam vita hæc similitudo, sic vt nihil optabilius homini Christiano esse queat, nihil Religioso viro magis necessarium, quam vt, quantum potest, Christum induat, & in tota sua conuersatione ipsi Deo Patri, Angelis, & hominibus, verbis ipsis, operibus, & internis tum intellectus, tum voluntatis operationibus, Christum vbique exhibeat. O qui non vis vt appareat turpitudine tua, his te vestimentis gloriæ & iucunditatis induere: *Nox præcessit, dies appropinquauit, imo* *Christianæ diei meridies est, abice ergo operatenebrarum, indue te arma lucis, sicut in die honestè ambula, non in comessationibus, sed induere Deum Iesum Christum.*

Rom. 8.

Rom. 8.

Eph. 5.

Rom. 13.

SECUNDVS FRVCTVS.

Dei similitudo.

Hic primus fructus licet vnus videatur, plurimos tamen in se complectitur: inter quos hic maximi est momenti, quod qui Christum, quantum potest imitatur, se quoque efficaci modo reddit Deo quam simillimum. Ad hoc certe creatus est homo, vt, ei à quo conditus est, & quem vt suum principium colit, similis efficiatur. Hanc verò similitudinem inchoauit benignissimus creator, cum nos ad imaginem suam fecit, ac intellectu voluntatēque & libertate præditos in gradu intellectualis naturæ, in quo ipse est. collocauit: verum ad similitudinis perfectionem illud etiam desideratur, vt, qui in natura & potentiis similes ei sumus, etiam ipsis actibus illum representemus. Sicut enim Deus ipse maiestatis, si solum intellectuius concipiatur, & non actu ipso intelligens, & amans, non rem quamcumque, sed seipsum, qui solus adæquatum est obiectum intellectus & voluntatis suæ, non potest concipi perfectus; ita nec ei similis esse potest perfectè, qui intellectu & voluntate in illum non tendit; vt quantum potest, Deum ipsum intelligat æstimet, & non secus atque Deus seipsum, diligat, ac ipsas denique Beatissimæ Trinitatis operationes in se pro suo modulo exprimat. Sic enim Deus ipse admirabiliter ad se retrahit sibi que vnit omnia, & in ipso homine se se efformat. Nam sicut per suas operationes intelligendo nimirum & amando se, (quæ nihil aliud sunt quam ipsemet Deus,) seipsum quodammodo sibi reddit. Ita cum diuina eius ope à nobis intelligitur & amatur, atque ita aliquo modo participes diuinarum eius operationum reddimur etiam in illum in nobis modo quodam excellenti recipimus, & admirabili eius similitudine perfundimur: adeo vt ipse postea nos eodem amore quo se amat, vt pote sibi simillimos, prosequatur. Ad has porro operationes, Christi Domini monita & exempla nos promouent; atque ideo merito dici ipse potest character, & figura substantiæ Dei, qui si in anima nostra imprimatur, eo ipso non illi tantum, sed etiam sanctissimæ Trinitati similes efficimur. Quare Apostolus vbi de diuinitis cognitionis Dei, per incarnationis mysterium patefactis altissimè in Epistola ad Ephesios disseruit, docens vnde hæc cognitio hauriatur, ait, *Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati in Christo IESU, vt possitis comprehendere, cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, sublimitas & profundum; scire etiam supereminentem scientiam charitatem Christi. Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Cum ergo Christus IESVS fuerit verissima, & perfectissima Dei imago, & in ipsa humanitate sua, quam potuit fieri proximè, expresse rit vitam ipsam Dei diuinæque operationes; certè qui illum in se expresse rit, is ipse Deo se similem reddet. Imo quandam Dei plenitudinem consequetur. Quare ait sanctus Basilius, Deum, cum

A in homine sui similitudinem perficere vellet, & non posset homo diuinas perfectiones assequi satis, nec proinde Deum æstimare, amare, sicut ipse Deus se amat, naturam humanam sumpsisse, vt in ea tanquam in tabula quadam rudiore, & crassiore, Deus eas diuinas perfectiones, quantum possunt extra Deum representari, depingeret, & oculis ipsis corporeis obiceret ad imitandum. Et hoc voluit Apostolus, cum ait. *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem tanquam à Domini Spiritu.* Et postea, *Deus huius sæculi excacauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelii gloria Christi, qui est imago Dei: quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi IESU:* Nimirum in facie Christi IESU, tanquam in lucidissimo speculo, non tantum hominis illius excellentes virtutes, sed gloriosi Dei perfectiones contemplamur, vt mentem nostram imbuamus splendentibus illis formis, & sensim eandem imaginem in nobis depingamus, internumque mentis nostræ splendorem & claritatē Spiritu Domini quo plenæ sunt id operante augeamus.

TERTIVS FRVCTVS

Dei complacentia & amor.

Cum Deus hac sua Christique similitudine nos imbutos videt, & velut alterum se ipsum in nobis tanquam in speculo contemplatur, qui se suasque perfectiones necessario diligit, & in iis sibi complacet, non potest quoque non sibi in nobis complacere, aut impediri quominus infinitam illam complacentiam, qua sibi bona sua gratulatur, in participatas à se in nobis perfectiones deriuat. Huius autem diuinæ complacentiæ, qua sibi in se & nobis complacet, quamquam et simplicissimus actus, ideòque ipsa diuina essentia; tamen in eo veluti partes pro nostri intellectus imbecillitate distinguere possumus: imprimis enim comprehendit affectum, & inclinationem amoris, qui primus est voluntatis in quodlibet bonum motus: Nam quæ fieri potest, vt Pater, qui, pro immensæ bonitatis pondere, infinito voluntatis affectu fertur in filium, inexhaustam illius amoris vim contineat, ac non etiam in filii fratrem eam deriuat?

Nec verò affectus hic sterilis est, sed omnium bonorum causa, & fons perennis. Sicut enim amat Deus Filium suum, & sine mensura ei se communicat: ita viuam ac intelligentem eius similitudinem singulari propter filium affectu prosequitur, & sine mensurâ maiora in dies ei dona confert, & ad perfectam sanctitatem prouehit. Quod sanctus Irenæus egregiè innuit. *Imitatores, inquit, operum eius, factores autem factorum Christi effecti, communionem habeamus, cum perfecto, id est Deo, & eo qui est ante omnem conditionem, augmentum accipiamus.* Hæc enim est communio,

hæc societas cum perfecto Deo, ut diuinis aucti-
donis, eius quodammodo diuinitati participemus.
Et hæc donorum, & sanctitatis collatio secunda
pars est diuinæ illius complacentiæ.

Tertia demum est infinita quæ Deo ipsi inde
resultat voluptas: nec enim est dubium, quin, si-
cut sua ipse perfectione delectatur, suam sibi infi-
nitatem cum immenso gaudio gratulatur, sibi pla-
cet in se ipso; ita ad eam expressam filii sui, suam-
que imaginem quodammodo exhilarescat, sum-
ma delectatione perfundatur, sibi complaceat,
exultet, & etiam gloriatur. O quam fœlix socie-
tas, quæ tanta tamque suauis amoris, bonorum,
& delectationis communione miscetur!

QUARTVS FRVCTVS

*Qui Christum sequitur non am-
bulat in tenebris, sed habe-
bit lumen vitæ.*

INter alias hominis post peccatum miseria,
hæc vna maxima fuit, quod à Deo ita auersus
est, & in errores & deuia abductus, ut quānam
viā ad eum redire, quā ratione placare eum, &
placatum ricē colere, amare, & ei seruire potest,
nullo modo intelligeret. Venit ergo Christus in-
ter has tenebras, *Lux mundi, illuminans omnem*
hominem venientem in hunc mundum, iis exceptis
qui dilexerunt magis tenebras quam lucem. Huius
lucis radii, quamquam fidei morumque doctrinā
quam Christus tradidit, contineantur; magnam
tamen eorum partem sibi etiam eius vita & exem-
pla vindicant, sine quibus quæ mundo reliquit
præcepta & documenta, tam densas mentium te-
nebras non omnino depulissent. At verò & salu-
tis, & perfectionis via iam tanto splendore, eo
præeunte suisque exemplis faciem præferente,
refulget, ut si quis eius vestigiis insistere prorsus de-
cernat, magno cum animi stupore admiretur, ea
quæ obscura prius sibi erant, & dubia viæ spiri-
tualis itinera, perspicua & sine vllius dubitationis
ambagibus certa, & plana exhiberi. Hoc est pro-
prium Spiritus Christi, ut in quo ipse habitat, ve-
rè spiritualis ille sit, & clarè certoque de omnibus
iudicet, quæ, animalis cum erat, & humanæ tan-
tū rationis luminibus collustratus, ignorabat.
Quare in hoc Christi Domini itinere, non tantum
discussis ignorantie practicæ tenebris, clarè di-
stinctæque finem, ad quem omnes actiones de-
stinare debet, intuetur: sed etiam de omnibus ad
illum attingendum mediis magna cum securitate
discernit, & ita actiones suas bene componit, ut
non tantum eas bene faciat, sed etiam se bene fa-
cere intelligat. Qui enim sequitur te, o bone Ie-
su, in nullis ambulat tenebris, sed habet lumen vi-
tæ, quò non solum vita spirituali, & prope diuina
plenas actiones producit, sed vitali illo lumine
illustratus, vitam ipse suam & itinera clarè pene-
trat, intelligit, & diiudicat, ac quod amplius est
ipsum lucis fontem te, inquam, in se possidens
quaquaversum lucidissimos vitæ veræ radios per

illustra virtutum exempla ad alios etiam illumi-
nandos, emittit.

QVINTVS FRVCTVS

*Iugis animæ quies, securitas, &
consolatio.*

CVM præcedenti fructu hic ex eodem prope
ramo provenit: nam non potest non esse ma-
gna quies, & securitas animæ, quæ sua itinera pla-
na coram intuetur, quæ vitæ suæ statum intelligit,
& pignus illud hæreditatis futuræ habet per Spi-
ritum sanctum, qui testimonium reddit spiritui nostro
quod sumus Filii Dei. Impii sanè, ut qui vndique
in tenebris sunt, continuo terrore concutiuntur:
ii etiam qui impii non sunt, in hoc tamen studio
seignes, fieri vix potest quin in ea status sui ambi-
guitate moueantur, & timore aliquo percellan-
tur: at qui Christi vestigiis insistant & per viuen-
tē illam viam incedunt, non solum securi sunt,
sed etiam alacres, quantumvis difficilis illa & la-
boriosa hominibus huius sæculi videatur. Quis
enim, o bone Iesu, est confusus te pastorem se-
quens? an vlli vnquam bonum non fuit adherere
tibi? Quare meritò sponsa in Cantico naturæ suæ
tarditatem experta petit, post sponsum trahi, Tra-
he, inquit, nos post te. Quid inde? Curremus, ait,
in odorem unguentorum tuorum. O quā potens
odor, quā iucundus & delectabilis cursus, quan-
do anima percepto virtutum Christi trahentis
odore omnium aliarum rerum etiam sui oblita in-
genti cum voluptate currit ad paupertatem, ad
contemptum, ad labores, ad contumelias, ad
mortem, ad crucem! Et verò quā fieri posset ut,
quæ tantopere natura humana abhorret, ut vel ad
eorum memoriam expauescat, mortem inquam,
& crucem non tantum admittat, sed etiam ad eas
ardenti incitata affectu, velut ad delicias currat,
nisi iam in eam Christi virtutum cellam vinariam
introducā, diuini amoris vino inebriata, sensus
alios & affectus haberet? Quo fit, ut amoris dul-
cedine velut optimo vino ebria, per calcitam etiā
crucem, spretis quibuscunque difficultatum spi-
nis, nullam vitæ molestiam, & asperitatis genus
horrescit in via, quam Christi præeuntis vestigiis
notatam videt. Denique, quod ad eandem securi-
tatem attinet, inde fit, ut si quis verus Christi ama-
tor in huius vitæ tenebris dubitare incipiat, quid
ex multis, quæ nonnunquam occurrunt, Deo gra-
tius, & eligibilius esse videatur, ubi se ad Chri-
stum conuertit, percepto veluti vitæ eius odore se-
curus intelligat quo tandem pergere, quam viam
& rationem agendi tenere debeat, & maxima cum
animi suauitate, toto ad illud ipsum affectu trahā-
tur.

Rom. 8.

Chap. x.

Ioan. i.

SEXTVS FRVCTVS

Cælestis vitæ perpetua nouitas.

Rom. 6. **N**ihil à D. Paulo frequentius commendatur fidelibus, quam vt in nouitate vitæ ambulent. *Consepulti*, inquit, *sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et iterum: *Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri.* Hanc vero vitæ nouitatem vnde haurire possumus, idem passim inculcat; nempe ex Christi imitatione: qui non solum nouus homo fuit, nec tantum noua mundo præcepta, noua exempla & perfectæ vitæ nouam formam dedit; sed etiam eam ipsam nouitatem in nobis effecit. Quare sæpe monet idem Apostolus, vt exuto vetere homine, nouum Christum scilicet, induamus. *Sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus non incubilibus, & impudiciis, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Et alio loco, *Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renouamini spiritus mentis vestra, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.* Sicut enim vetus homo alius non est, quam homo ipse peccatis & imperfectionibus obnoxius, quasi veterem Adamum indutus & imitans, atque veteres concupiscentias & insolitas consuetudines sequens, qui proinde, dum pergit erronea & rationi contraria carnis desideria sequi, veterascit magis ac corrumpitur: Ita nouus homo, quem induere ad nouitatem & imitari necesse est, alius non est quam Christus Dominus, vt optime notauit Diuus Hieronymus in eum Diui Pauli locum. *Induite nouum hominem, id est, inquit, ut alio loco dicit, induite vos Iesum Christum.* Iste quippe est nouus homo quo vniuersi credentes debemus indui atque vestiri: quidem in homine, qui à Salvatore assumptus est, non nouum fuit? conceptus, natus, partus, infantia, doctrina, vita, virtutes, & ad extremum crux & passio expoliatus in ea principatus, & contrarias fortitudines ostentui habentis, resurrectio quoque & ascensus in calum. Hic ergo verè creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, quia Deus verus Dei D veri filius fuit, & tota in eo religio atque iustitia ex veritate completa est. Qui igitur conuersationem illius imitari potest, & vniuersas in se exprimere virtutes, ut sit mansuetus, sicut ille fuit mansuetus, & humilis corde, & ponat animam suam pro amicis, sicut ille posuit pro omnibus suis, verberatus non respondeat, maledictus non remaledicat, sed vincat in humilitate superbiam: iste indutus est nouum hominem, & dicere cum Apostolo potest; *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* ita S. Hieronymus.

Et sanè si per totum terrarum orbem oculos

A circunducas, videbis passim homines à Christi Domini cognitione & amore alienos tanquam iumenta computrescere in stercore suo; & vetus illud malitiæ fermentum ab Adamo, tum naturâ, tum imitatione, acceptum, vbi Christi nouitas non est, in veteres etiam inde à mundi initio exortos errores & corruptiones turgescere. Contra vero eo maior vitæ nouitas est, quo Christi Domini similitudo perfectior est. Vera enim vitæ nouitas est ab eo, apud quem non est vlla transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ac proinde per mediatorem Dei & hominem IESVM Christum, qui diuinæ illius æternæque nouitatis typus & character fuit. Quare sicut sine eius meritis nemo per poenitentiam renouatur; ita nemo vitæ sanctioris nouitatem sine eius exemplis, & imitatione consequitur. Qua etiam de causa quoties veterascentem mundum nouo sanctitatis splendore reparare diuina prouidentia voluit, hoc semper exemplari vsa est. Quos enim ad tantum opus elegit, eos ex vetustate corruptionis selectos, ad hoc exemplar nouos quodammodo homines effinxit, & per eos noua virtutum omnium ad Christi imitationem expressa exempla, quasi nouas faces, accendit, quibus & vetusti errores ac mores cognoscerentur, & Christianæ vitæ perfectio à Christo, tum documentis, tum exemplis, olim tradita, nouis veluti illustrata coloribus, clarior apparet, & efficacius ad sui imitationem, & vitæ nouitatem stimulare.

C Nec vero alia est efficacior ratio, vel Ecclesiam, vel religiones, vel nos ipsos renouandi, quam si huius noui hominis cognitio & amor, & imitatio in Ecclesia, in Religione, in nobis ipsis reparetur. Atque hæc vna inter alias potissima causa fuit, cur Christus Dominus præcipua vitæ suæ mysteria quotannis reoli & in memoriam reuocari voluerit: nimirum propositis illis exemplis, quæ nobis illustrissima reliquit, pietas Christianorum, quæ vixdum accensa repescere & tepescere & retingui incipit, idem tamen renouaretur. Demum qui vitam puriorem, & in Dei obsequio feruentiorem profitentur, vt Religiosi, ideoque vitæ suæ renouationem certis temporibus ex instituto adhibent, si eam efficacem esse volunt, hoc potissimum exemplari vti eos conuenit, & ad innouandum, quod forte iam senium contraxerat, & ad conseruandum fouendumque ardorem pietatis, vt in nouum hominem Iesum Christum intuentes, & in se imitatione virtutes eius exprimentes, semper in sua nouitate perfeuerent.

SEPTIMVS FRVCTVS.

Perfecta religiosa vitæ forma.

Sicut omnium Christianæ reipublicæ statuum perfectio ab hac idea peti debet, ita potissimum vitæ religiosæ, quæ singulari modo in Christo Domino, tanquam in authore suo, respundet, siue finem religiosæ cuiuscunque vitæ attendamus, siue media, quibus variis variæ ad suum finem Religionem vtuntur. Vnde certum est, omnes Religionum fundatores in constituendo peculiari vitæ suæ statu, ad Christum Dominum oculos intendentes, instituti sui perfectionem singulos inde petiisse, ibique delegisse quandam partem absolutissimi illius omnis perfectionis prototypi, prout diuersis temporibus prouidentia diuinæ visum est varias illius partes, aut illud idem variis modis & rationibus imitandum proponere. Et vt de reliquis taceam, hic profecto est typus quo B. P. Ignatius vniuersam societatem, Dei virtute operante, efformauit: nam cum varia essent Religionum instituta, ex quibus nouum suum vitæ institutum decerpere potuisset, placuit diuinæ bonitati per gratiæ suæ splendorem eius oculos ab omnibus illis quodammodo auertere, & ad ipsum omnium religiosorum institutorum prototypum & ideam conuertere; ex qua proximè suam nostramque vitæ rationem exprimeret. Si enim conuersationis eius prima initia & fundamenta consideres, in lectione vitæ & gestorum Christi iacta fuerunt, deinde vero vitæ spiritualis eius tyrocinium voluit diuina bonitas in eadem ipsa Christi vitâ versari, ex cuius meditatione continuâ admirabilia illa lumina hausit, & ita Christum in se rudis alioqui & illiteratus, efformauit & amore & imitatione: vt deinde hoc tantum opus quod Deo auctore moliebatur, eius formâ insigniret. Et sanè hoc vitæ institutum quo noua imitandi Christi ratio expressius contineretur, diuina prouidentia & infinitus ille amor, quo Filium Pater diligit, mundo adhuc & Ecclesiæ debebat: vt quemadmodum Ecclesiæ forma decórque Christus à primo profluxit, ita ab eodem, eiusdem, his temporibus tot erroribus & impietatibus malisque moribus corruptæ, reformatio peteretur. Sicut ergo religiosi instituti perfectio ex hac idea orta est, ita planè necesse est, in vnoquoque religioso cò maiorem fore in suo instituto perfectionem, quo maiori studio in hoc exemplar intendet oculos, illudque in se exprimet melius. Negari sanè non potest, ad omnem vitæ sanctitatem magni esse momenti, præscriptas à fundatoribus leges ob oculos semper propositas habere, & ad earum normam vitam suam componere: verum hæc regula extrinseca est, nec ad internum animæ statum efformandum per se influit, vnde ipsi religionum fundatores eam crebra meditatione & imitatione, ex hoc prototypo abstractam, iis verbis concep-

A runt, vt facilius eius ope ad diuinam hanc ideam, distinctè omnino concipiendam & imitandam suos sectatores adiuuarent. Quamquam igitur externe legi obtemperes, si tamen hoc Christi spiritu & internâ regulâ destituaris, perfectionem quidem aliquam assequeris, non tamen eam, quæ tui instituti propria est: ex aduerso vero, si ad Christi vitam tuas ex animo actiones componas, eo ipso satis externe te regularum directioni conformabis. Atque hinc maxime fieri solet, vt qui Christi spiritu aguntur, nulla externa lege egeant: nam ipsi sibi sunt lex, non quod legem, si quæ posita sit, non obseruent, sed quia dum expressum menti suæ vitæ Christi exemplar gerunt, ipsas perfectæ vitæ actiones, siue externa aliqua lex posita sit, siue non sit, altiori quodam modo, adoque longè perfectius & melius concipiunt & formant. Contra vero iis accidit, qui internâ hac ideâ destituuntur: quantumuis enim externâ regularum obligatione & sollicitâ superiorum curâ ad religiosæ vitæ perfectionem sectandam vrgeantur, magna tamen cum inconstantia, incertitudine & imperfectione, religiosæ vitæ cursum eos conficere necesse est. Quamquam enim eadem sit regula externa, non eodem tamen semper modo, vel memoriæ occurrat, vel ab intellectu capitur, vel voluntati placet; estque admodum difficile, perfectionem illam, quæ paucis verbis exhibetur, ita abstractam bene distinctèque concipere, & ad eam complectendam seridè sincerèque moueri, quod vtrumque magna facilitate præstari solet, quando ea ipsa in primo suo exemplari, nempe Christo Domino, contemplanda, & admiranda, & amanda, exhibetur. Et forte non immeritò de regulis & constitutionibus religionum solis & seorsim acceptis, potest dici quod de veteri lege ait Paulus *literam nimirum esse occidentem*, at imitationem Christi *esse spiritum viuificantem*; quo externa illa disciplina alatur quodammodo, & ex mortua fiat viua habens in se spiritum vitæ, qui dat & intelligentiam veram illius, & alacritatem suauitatemque addit, sicut Spiritus gratiæ facit, vt lex illa vetus, quæ mortua erat, viuat in nobis & obseruetur. Hanc ergo omnis veræ perfectionis regulam quicumque secuti fuerint, vt in Christo uiuant & uiuat in eis Christus: *Pax super illos & misericordia, & super Israel Dei.*

Gal. 6.

OCTAVVS FRVCTVS.

Mutua domesticorum ædificatio, & reuerentia.

I Nter alios vitæ religiosæ fructus, hic postremus non est, quod mutuo vitæ vsu & conuersatione plurimum alter alteri in Domino prodesse queat, in quo consistit bona ædificatio. Atque licet hic fructus ex omnibus religiosæ vitæ partibus enascatur, potissimum tamen ex hac Christi

Domini imitatione prouenit. Nam cum spiritualis profectus in Dei & Christi imitatione consistat, quò ea perfectior est, eò maior erit profectus, & proinde maior ædificatio, maior qui inde resultat, omnium erga se inuicem amor & reuerentia. Quod cum omnibus religiosis curæ esse debet, tum vero potiori iure iis qui non segregatam ac solitariam, sed communem vitam simul agunt, eo præsertim fine, ut se ad perfectionem mutuâ ædificatione adiuuent. Quod si qui sunt, quibus ex aliqua instituti sui regula incumbit, ut in unoquoque Christum Dominum intueantur, tum demum iis maximè hæc Christi imitatio commendata esse debet. Nam inde sequitur conandum cuique esse, ut eundem in sese esse ipse exprimat, quo alii intueri eum queant: Id quod dum omnes simul, singuli pro viribus, præstare conantur, quantum in religiosa societate existere necesse est diuinarum virtutum splendorem, quam præclara omnis perfectionis lumina, quam potentia ad perfectam vitæ sanctitatem incitamenta, quantam Christi radiis & imitatione quaquaversum resurgentium speculorum, & suas sibi mutuo formas communicantium, pulchritudinem? Atque hinc certè sit ut hic vnus fructus plurimos alios vberimos complectatur. Nam cum ita quisque Christum in se exprimere studet, ut eum omnibus quibuscum viuit exhibeat, fieri non potest, quin omnes ad Christi amorem & imitationem suo aspectu magis prouocet, & ipse etiam ab omnibus, prout par est, verè & sincerè magnifiat, honoreturque & diligatur. Quo fit ut quamplurimæ religiosæ societatis pestes, quæ inde ut plurimum exoriantur, quod nulla inter se reuerentiâ, nulla cû obseruatiâ versetur, expellatur. Nam qui in altero expressû Christû agnoscit, què etiam ipse in se exprimere ardentè exoptat, quomodo eum, vel verbo, vel facto etiam minimo offendet? Quomodo si qua se vilius impudentiæ, immodestiæ, imperfectionis, verbi scurrilis aut otiosi occasio offerat, non reueretur fratris sui faciem; & præsentem in eo Christum inhonorare, & Spiritum eius sanctum contristare non horrebit?

Eph. 4.

NONVS FRVCTVS

*Vnio & conformitas mutua,
atque similitudo
vitæ.*

EAm quoque hæc imitatio confert utilitatem, quod adeo diuersa hominum ingenia, mores, agendi viuendique modos vno veluti charactere impressa Christi forma ita effingit, ut à se mutuo nihil differre videantur, existatque illa ingeniorum adeo dissimilium similitudo, qua haud scio an quidquam in religione iucundius, secularibusque viris admirabilius sit. Is nimirum est effectus & germanus partus illius Christi Domini imitationis, cuius studio varia naturæ & pristinæ vitæ

A ruditas & asperitas, quasi quodam typo, per orationis & mortificationis exercitia ita premitur & coarctatur, ut inde mores tandem uniformes prodeant. Et certè id usu venire videmus, ut si duo pictores, prototypum vnum exprimere pari studio, pari industriâ conantur, quam simillimas sibi inuicem imagines depingant, adeo ut vix vnâ ab alterâ discernas. Quare Beatus Basilus vel ex hac vna re plurimum pendere ait vitæ ac morum similitudinem, & proinde mutuam amorem, qui in similitudine fundatur, si omnes in præclarum aliquem virum, tanquam in perfectum vitæ exemplar, continuò oculos mentemque intendunt, & eius mores in se transferre conentur. Quod si cuiusvis hominis perfecti imitatio id efficit, quid quæso ipsa IESV Christi, meritorum eius & virtutum coloribus tanto & tam ardenti imitationis studio translata imago, in puras & omnis mundani amoris expertes mentes præstare poterit? Ita sane est. O bone IESV, granum frumenti es, & viuificum semen, quod in piarum & religiosarum mentium cordibus seminatum, amore, & imitatione eiusdem naturæ fructum & semen proferas tui simillimum; quod deinde pariter dispersum eandem tui similitudinem in alios vberimè propagat, adeo ut repleatur orbis terrarum diuino hoc semine. Nonne hoc modo Beati Apostoli Pauli cor Christi amore exæstuans, vteri instar materni, omnes, quos gerebat Galatas, fratrum instar, omnes similes Christo, omnes eadem Christi forma imbutos parturiuit? Quare non mirum est, si qui primis religionum fundatoribus affuerunt, similes illis in vitæ perfectione extiterunt, cum iis authoribus in eandem Christi imaginem intuerentur, & eam in se exsculpere singuli pro viribus conarentur. Hinc factum in Societate scimus, ut qui in eam conuenerunt primi Patres, cum Beato Ignatio duce & direttore in spiritualibus exercitiis, per assiduam meditationem Christi Domini vitam contemplati, eius formam & institutum eodem omnes spiritu & affectu concepissent, licet longissimis à se spatiis separati essent, & in omnes orbis partes diffusi, mira tamen vitæ morumque consensione inter se semper similes extiterint; imo cum Comæ Societatem regeret Beatus Ignatius, Beatus Xaverius in India, alii alibi; omnes tamen in Societatis instituto illis initiis formando sapientes architecti, sine aliis legibus aut regulis, hac sibi vnicâ ideâ propositâ, paria omnino sentirent, & decernerent. Atque hinc profluxit illa interni spiritus in Societate unitas, & tanta etiam externæ conformitatis cura, ut sine difficultate omnes Societatis homines, ad vnâ effectos ideam, in vno eodemque typo formatos, & eiusdem vteri fratres, & enata è grano illo frumenti semina, cognoscere liceat, & de tota hac collectione etiam illud dicere, *Hoc est semen, cui benedixit Dominus.*

Ser. 2. de
Renunc.
fac.

Gal. 4.

Isa. 61.

DECIMVS FRVCTVS.

*Totius Ecclesiae, atque adeo totius
mundi renoua-
tio.*

Isa. 46.

Nec verò horum fructuum vbertas sese intra domus vnius, vel familiae angustias continet, verum etiam in totam Ecclesiam, atque adeo orbem ipsum terrarum, vtilitatem, & fructus suos exporrigit. Nam quemadmodum Christus ipse IESVS *Datus est in salutem gentiam, ut sit salus omnium usque ad extremum terra.* Ita qui illi similes sunt, eò sunt magis & Ecclesiae & orbi salutare, quò de eius spiritu magis participant. Quare cum Apostolos Ecclesiae principes, & vniuersales in totum orbem legatos ad Dei Patris, suamque gloriam propagandam mittere vellet, trium annorum spatio secum illos habuit, vt familiari illa conuersatione suam iis similitudinem altius imprimeret. Hoc enim significabat dū diceret: *si- ent misit me Pater*, Deus nempe Deum sibi aequalem Filium, *ita ego mitto vos* homo & Deus, non naturā, sed gratia mihi similes. Et sanè quamquam vtiliter in aliorum conuersatione, & auxiliolaborent ii, qui non ita perfectè Christum sequuntur; longè tamen efficacior est eorum conatus, qui totam vitam suam Christi vitae conformare conantur: vt non tantum vitam suam ab omni etiam veniali labe, quantum in hac vitā fieri potest, puram seruent; sed etiam vbi nullius peccati in vtramque partem metus est, malint tamen cum Christo paupertatem extremam, contemptum, atque crucem ipsam quā diuitias & mundi honores amplecti. Dicit profectò non potest, quanta auctoritate & efficacia qui eiusmodi sunt cum proximo versentur, quanta vi publicas, si quando ad eas vocentur, functiones obeant, quanto cum fructu spiritali suam aliis operam nauent. Quod tamen mirum non est. Nam cum Deus in Christo totum erga humanum genus misericordiae suae, & bonitatis beneplacitum collocarit, adeo vt nemo illi nisi per Christum, & propter Christum place- re possit, quò quisque similior ei est, eò magis in eo sibi Deus complacet, atque adeo libentius illo, vt apto ad gloriam suam instrumento ad aliorum salutem vultur. Nec dubium etiam vllum est, quin meritorum Christi influxus per tale instrumentum, ita Deo & Christo coniunctum, longè sit & copiosior & potentior. Verum non solum modo, qui Christum proximè sequuntur Ecclesiam iungant, sed suis praecipue exemplis, & vitae sanctitate, qua Christum Dominum peregrè à nobis profectum, & diuinæ eius conuersationis, & virtutum perfectionem hominum ignoratione, & sceleribus oblitteratam & prope extinctam, veluti reuiuam & viuis virtutum coloribus refulgentem exhibent, ita vt eius dignitate & pulchritudine capti homines, non solum ad vitae puritatem se transferant, sed etiam ad eorumdem perfectionem aspirent. Sic enim olim in tenebroso illo

saeculo B. Franciscus, B. Dominicus, alique alii: **A** erecto perfectionis Christi vexillo innumeros homines à Dæmonum signis ad Christi militiam pertraxerunt.

VNDECIMVS FRVCTVS.

*Christi Domini gloria
maior.*

Cum confecto salutis nostrae negotio peregre profectus sit magister noster, & Dominus Christus IESVS, facile poterat pro humanae infirmitatis conditione, & deleri ex hominum mentibus eius memoria, & amor refrigerare, vel etiam penitus euanescere. Quare cum sensibilem nobis suam praesentiam subtrahere vellet, ad fidei nostrae meritum sapientissimè prouidit, vt in Ecclesia nunquam deessent à quibus repraesentaretur, non tantum in gubernandi officio, sed etiam in vitae sanctitate, in quibus ipse, tanquam in viuis & expressis imaginibus etiamnum viuit, diuinam suam sanctitatem exprimit, & paupertatis, humilitatis, obedientiae, patientiae, in Deum & proximum charitatis, aliarumque virtutum, quarum cum viueret exempla lucidissima praebuit, fulgentes nouis coloribus per expressam sui similitudinem radios ad mundi illuminationem quotidie renouat. Quare cum in illis viuit, cum in illis loquitur, cum eius mortificatio in eorum corpore circumfertur, cum in illis humilitas eius, paupertas, obedientia, maiestas item & auctoritas apparet, in homines alios, atque alios, in alias, atque alias nationes, in succedentia sibi inuicem saecula, notitia & eius amor, propagatur. Hunc certè fructum ab aeterno Patre sibi suisque imitatoribus, & postulasse & impetrasse videtur Dominus IESVS. *Ego, inquit, claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum, sicut tu & ego vnum sumus.* **I**oan. 17. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum, ut cognoscat mundus, quia tu me misisti.* Vnde enim, o bone IESV, melius cognoscere potest mundus, quod à Patre sis missus, nisi ex eo, quod concessa tibi à Patre tuo sanctitas, & dignitas in Apostolos primùm, deinde in alios per imitationem deriuata, viua eorum vitae, tuarum potestatis, tuarum sapientiae, tuarum maiestatis exemplaria efficit, & sic te mundo exhibet viuientem & gloriosum? Et sanè quamquam ceteri omnes fructus valde pretiosi sint: hic tamen vnus vero & sincero Christi IESV imitatori, hoc quidem tempore, optatissimus est. Ea enim est huiusce miseræ aetatis cæcitas & impietas, vt non pauci inueniantur in Christum Iesum verum Deum & hominem non ingrati modò, sed etiam blasphemi, qui sacrilego ore gloriam eius obscurare, diuinam eius maiestatem negare, impia in eum verba proferre non verentur. Inter has Christi IESV iniurias, quid te o Christi amator, sentire par est? Quomodo ad propugnandam eius gloriam animari & exardescere te oportet? Atqui id praestare melius non potes, quā, si quā proximè poteris, eum imiteris, & talem te exhi-

beas ut gloriæ suæ inimicos per te Christus Iesus vincat, & in multitudine virtutis eius in te operantis mentiantur ei inimici eius. Tanti ergo ducis bonus miles certa bonam militiam, & confide quia qui vicit mundum, & aduersas potestates triumphauit in semetipso, ille ipse eas in te vincet iterum, & triumphabit ad maiorem gloriam & honorem sui nominis.

DVODECIMVS FRVCTVS.

Maior Dei gloria.

QVos haecenus recensuimus huius studii fructus ad hunc vnum, qui in maiore Dei gloria consistit, ut ad rerum omnium finem referuntur. Non enim, inquit D. Paulus, *estis vestri, sed Christi Christus autem Dei*; eo enim spectat omnium hominum sanctitas & gloria, & Christi Domini claritas, ut Pater ipse in filio & filii sui imitatoribus glorificetur. Nam prouocat Deum expressa per imitationem Christi similitudo, ut iis quos filii sui conformes iam esse videt plura adhuc & maiora dona largiatur, atque ita magis se ipse glorificet. Quod cum facit non solum magis ac magis eadem similitudo perficitur, sed etiam in alios omnes Dei notitiam & amorem, atque adeo seipsam gloriosissime diffundit, seque miro modo multi-

plicat. Nam si inexhaustus Dei erga infinitam suam bonitatem amor, immensos eius thesauros plena perfectionum suarum communicatione effundere foras ad suam gloriam, etiam in ea quæ non sunt, ardentissime desiderat, quid mirum si in homines diuina iam Filii sui similitudine insignes largissimâ manu suæ potentia, sapientia, iustitia, bonitatis opes profundat? Quare Deum videre est per sepe in illis, & per illos mira quædam operantem, & admirabili sapientia luce huiusce mundi tenebras illuminantem, & ut in lucernis diuini ignis flamma ardentibus & lucentibus, clarissime resplendentem. Est quidem gloriosus Deus in sanctis suis omnibus, verum in iis qui Christo Filio suo magis conformes sunt, longè gloriosior apparet. Quare licet quoad cætera pares illis in vitæ sanctitate esse aliquando videantur, ii qui ad peculiarem illam Christi Domini imitationem non contendunt; in hoc tamen hos superari necesse est quod maiorem Dei gloriam pariant, quia melius & perfectius & Deo & mundo Christum Dominum exhibent. Nam dubium nullum est quin Christus Dominus ita vitam suam omnem composuerit, ut maiorem Dei gloriam & spectaret, & se ipsa promoueret. Atque adeo illum propius imitari, nihil aliud est quàm maiorem Dei gloriam cæteris paribus promouere. Tu enim, ô Christe Iesv, Patris tui gloria es: Quid ergo mirum si tui sectatores de hac tua excellentia etiam participant, ut quidquid sunt, nihil aliud, quàm maioris Dei gloriæ trophæa tua similitudine fulgentia esse censeantur?

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM

A

- ABIECTIO** animi in spiritualibus quomodo superanda 101. quale sit malum. 103. a 1
- Abnegatio** sui unde oriatur. 218. d 1
- Abnegatio** propriæ voluntatis necessaria ad conformitatem cum diuina. 237. d 1 quot modis fiat ibid. b 2. Illius summa perfectio. 239. d 2 à quo pendeat. 240. a 2
- Abraham** quantam in deum habuerit fiduciam. 246. d 1
- Abolutio** sacramentalis quid sit. 402. c 1
- Abusus** nonnulli in sacramento pœnitentiæ vitandi. 10.
- Accessus** sacerdotis ad altare qualis debeat esse. 442. c 2. 444.
- Actio** debet referri ad contemplationem. 146. d 1 quid debeat perficere. ibid. d 2
- Actio** quomodo misceatur in tertio perfectionis statu cum contemplatione. 140.
- Actiones** supernaturales quodnam habeant efficiens principium. 64. a b 1. quodam meritorum. ibid. c 1
- Actiones** pure naturales an aliquid conferant perfectionis. 64. d 2
- Actiones** supernaturales quo egeant lumine. 84. c 1
- Actiones** quæ perfectionis adificium ab ipso fundamento dissolunt. 66 d 2
- Actiones** nostræ ut bonæ sint quâ re indigeant 269. b 1
- Actiones** quo sint dirigendæ. 349. c 2
- Actiones** quibus nostra perfectio efficitur. 331. b 2
- Ut sint perfectæ quid agendum. 334. 335. quam frequentes esse debeant. 336. c 1
- Actiones** in quibus nobis sit cooperandum Deo sollicitè. 66. d 1
- Actiones** quotidianæ vitæ religiosæ quænam bona pariant. 62. c d 1
- Actiones** quibus Iustitiæ seu perfectionis ædificium assurgit. 65. b 1 a 2
- Actiones** futuræ quomodo prospiciendæ. 317 d 2
- Actiones** nostræ quotidianæ per quid corrumpantur. 340.
- Actionum** nostrarum regulæ. 241. d 1
- Actiuitas** fidei in oratione & in omni opere unde nascatur. 19. a b 2
- Actus** interni indifferente internis virtutem actibus dirigendi. 255. c 2
- Actus** fidei quo Deum præsentem vbique credimus. 25. b 2 a 1 quo Deum credimus vltimum finem nostrum. ibid. b 2 circa mortem. ibid. c 2. circa iudicium. ibid. circa infernum & gloriam Paradisi. ibid. d 2 circa sacramenta. 257. a 1
- Actus** fidei quo in persona superiorum Deum veluti præsentem intuemur. ibid. b 1 quomodo in his obiectum formale fidei usurpandum. ibid. c 1
- Actus** fidei quibus temporibus exercendi. 256. 257.
- Actus** spei quo verum quoniam [Deum, sc.] desideremus. 257. c 2. de remissis peccatis & condonatis. ibid. d 2. de gratia perseuerandi & proficiendi. ibid. **Actus** spei in aduersis usurpandus 258. a 1 Circa orationem Dominicam. ibid. c 1
- Actus** spei multiplices quibus spem in creaturis positam à nobis ablegamus. 257.
- Actus** charitatis quo Deus amatur in ipso Deo. 258. c 2 appetitiuius quo Deus amatur super omnia. 259. a 1
- Actus** tertius charitatis priore vt ilior cumque continet & quam vim habeat. 259. b 1
- Actus** contritionis quanti sit momenti. 259. b 1
- Actus** præsentie Dei vt in nobis operatur. 259. d 2. Vt in brutis alijsque creaturis operatur. 260. a 1. Vt in proximis nostris operatur. ibid. Vt in seipso operatur. ibid. b 1
- Actus** proprii virtutis religionis. 261.
- Actus** rectæ intentionis quid sit. 262. b 1
- Actus** humilitatis præcipui. 266.
- Actus** quos complectitur mortificatio. 267. b 2
- Actus** prudentiæ qui & quot. 268. c d 2. quinam sint usurpandi ad examen particulare. 270.
- Actus** virtutis pœnitentiæ. 272. a b 2
- Actus** charitatis fraternæ. 276.
- Actus** paupertatis religiosæ. 280.
- Actus** obedientiæ religiosæ. 284.
- Actus** temperantiæ. 286.
- Actus** immodestiæ unde oriantur. 290. d 1
- Actus** patientiæ qui & quot sint. 294.
- Actus** primus charitatis quis sit. 18. b 1
- Actus** charitatis practicæ quinam sint præcipui 40. d 1 & seq.
- Actus** charitatis affectuosæ quinam sint. 35. b 2 & seq.
- Actus** charitatis ad quid sit medium efficax. 27. b 2
- Actus** charitatis quem sequatur actum. 21.

- b 2
 Actus spei Christianæ per quid illustrentur. 21. c 2
 Actus amoris perfectissimus quis sit. 241. b 2
 Actus virtutum in genere. 254. b 2 à quo acci-
 piant meritum. 28. a 2
 Actus virtutum moralium partim interni par-
 tim externi. 254. d 2 Externi quomodo diffe-
 rant ab internis. 255. a 1 Quid valeant interni
 ibid b 1
 Actus virtutum quibus spirituale augmentum &
 unio cum Christo perficitur. 470. 471.
 Actus quibus bonum Dei summo studio & de-
 sideramus & prosequimur. 471. d 1 a 2
 Actus qui nascuntur ex cognitione Dei & sui.
 215.
 Actus quibus hominis mens Deo iungatur qui-
 nam sint. 7 a 2 & seq.
 Actus superbiæ. 140. Avaritiæ, Luxuriæ, Inui-
 diæ, Gulæ. 191. Iræ, Acediæ. 192.
 Actus qui concurrunt ad conformitatem volun-
 tatis humanæ cum diuina. 228.
 Actus ecstasis practicæ quinam & quot sint. 40.
 d 2
 Actus apprimè necessarij in via incipientium.
 219. a 1 proficientium & perfectorum. ibid.
 b c 1
 Actus prudentiæ. 344. c d 2
 Actus ad virtutem acquirendam necessarij. 201.
 c 2
 Actus interni ad quid necessarij. 202. b 1. ad quid
 valeant externi. ibid. d 1
 Actus qui & quot soleant concurrere vt quod-
 uis negotium prudenter fiat. 364. c 2
 Actus ad hominis perfectionem requisiti. 6.
 a 1 2
 Adhæratio ad fouenda perfectionis desideria.
 181. a
 Adhortatio ad fiduciam in Deum concipiendam
 vel fouendam. 247. c 1
 Admiratio, vna ex contemplationis proprietatibus
 129. b 1.
 Edificatio mutua domesticorum vnde procedat.
 211. d 2
 Edificij spiritualis fundato. 59. c d 1
 Estimatio Dei vnde oriatur. 218. d 1
 Estimatio Dei quanta fieri debeat. 33. d 1 à
 quo iuuetur. ibid. b 2 in quo potius sit. 34.
 b 2
 Estimatio quantum valeat ad intentionem de-
 siderij perfectionis. 178. c 2.
 Estimatio, & feruor amicitia diuinæ quam vti-
 lis ad contraria debellanda. 92. c 2
 Estimatio rerum vilium quantum obsit desiderio
 perfectionis. 181. c 1
 Estimatio amicitia diuinæ. 94. d 1
 Estimatio quæ voluntas in appetitum: & hic in
 illam agit. 97. a 1
 Estimatio animarum quot habeat gradus. 162.
 d 1.
 Estimatio in oratione & meditatione fugienda.
 339. c 1
 Estimationis mensura quoruplex. 33. c 1
 Affectiones malæ quoruplices sint. 598. a 1
 Affectus qui ex meditatione consequuntur. 313.
 317.
 Affectus rerum ad Christi memoriam spectantium
 quid profit. 683. b 2
 Affectus voluntatis vnde oriatur. 502. a 1
 Affinitas quæ est inter vitam contemplatiuam &
 actiuam. 149. b 1
 Agnus Dei à quo & cur in Missa insitum. 455.
 d 2
 Alba Sacerdotis quid significet. 441. d 2
 Alimento animæ extrinsecum. 5. d 1
 Alimento quo anima se perfundit, auget &
 perficit. 48. c. 1
 Alleluya cur graduali addatur. 447. b 2
 Amara omnia à quo temperentur. 29. c 1
 Ambiguitas in confessione sacramentali vitanda.
 411. b 2
 Amicitia diuina cur æstimanda sit. 94. 95.
 Amicitia fidelis Dei quid in nobis agat. 95. d 2
 Amicitia vera in quo fundari debeat. 112. in-
 ter quos debeat esse. 113.
 Amicitia veræ conditiones. 112. 113.
 Amictus quid significet, 441. b 2
 Amicus simul colendus & amandus. 26. c 1
 Amici viri officium. 115. b 2
 Amor essentialis Dei quid sit. 137. b 2
 Amor erga Deum quem habent perfecti. 158. b 1
 Amor Dei erga nos quantus & qualis. 10. a 1
 Amor quo sese diligit Deus. 56. d 2 quo creatu-
 ras. 57. c 1 vnde profluat. ibid. b 2
 Amor Dei vnde procedat. 708. c 1
 Amor Dei primus amoris Christi fructus. 685. d 2
 Amor in Christum in quo consistat. 675. c 2 æsti-
 matiuus. 676. c 2 Intensiuus. 677. c 2
 Amor noster in Deum qualis exigatur. 252. a 1
 Amor affectuosus & practicus quanti à nobis in
 hac vita vterque sit faciendus. 43. c 1 quàm
 periculosus sit affectuosus. ibid. c 2. quid hic
 contineat. 44. a 1
 Amor amicitia in quo differat ab amore concu-
 piscentiæ. 20. c 1
 Amor naturæ suæ quid sit. 35. c 1
 Amor Christi in nos quantus fuerit. 416. 417.
 Amor sui est principium omnis voluptatis. 122. a 1
 Amor rerum vilium quantum obsit desiderio
 perfectionis. 181. c 1
 Amor æstimatiuus quantam vim habeat. 33. c 2
 Amor noster erga Christum à quo in nobis effi-
 ciatur. 682. a 1 vt hoc donum obtineamus qui-
 bus modis vti debeamus. ibid. c 2 per quid
 augeri possit. 684.
 Amor à nobis maxime colendus & querendus.
 44. d 1
 Amor amicitia proximi vnde oriatur. 41. c d 2
 Amor practicus in Deum & eius effectus. 40. 41.
 Amor quoniam & proximum prosequi debeamus.
 46. a 1 & seq.
 Amor proximi vt Dei summus. 46. d 1
 Amor quo fouetur fraterna charitas. 279.
 Amor quem debeat habere sacerdos S. missæ sacri-
 ficiu offerendo. 431. b 2 quibus excitari de-
 beat. 432. b 1
 Amor noster à quo sit remouendus. 253. d 1
 Amoris diuini obiectum quodnam sit. 30. c 2
 Amoris Dei praxis: vide praxis amoris Dei.
 Anima Christi cum suis omnibus qualitatibus &
 ornamentis exhibetur in s. eius sacramento.
 46. b 2.
 Animæ ex quo Deum amet. 14. a 2 Illius prima
 vis & esca. 15. c 2.
 Anima charitate instructa Deo impletur & essen-
 tialiter perficitur. 13. c 2
 Anima per quas operationes ab externis obiectis

acquirat perfectionem naturalem. 8. a 2 &
 quibus supernaturalem. ibid. quo alimento cre-
 scat ibid. b. 2. quomodo fiat Deo similis. ibid.
 Anima quibusnam virtutibus instructa per intel-
 lectum & voluntatem Deum attingat vt se per-
 ficiat. 9. c 1 & seq. quibus modis Deo vesca-
 tur. 10. 11.
 Anima qualis sit & vnde suam recipiat perfectio-
 nem. 4. c 2. quomodo perueniat ad perfectio-
 nem naturalem, & supernaturalem. 5. d 1
 Anima nostra per quid nutriatur. 469. c 2
 Anima in quocumque statu abnegationem sui
 constanter amplecti debet. 251. d 1 iu quo con-
 sequatur summam tranquillitatem. ibid.
 Anima in qua re occupanda. 253. a 2
 Anima quomodo circa omnes virtutes illumine-
 tur. 219. a 2
 Animarum aestimatio quot habeat gradus. 162. d 1
 Animus qui ad perfectionem aspirat quid fugere
 debeas. 108.
 Animi constantia & tranquillitas vnde nascan-
 tur. 367. c d 2
 Antonius quo medio vsus est vt perueniret ad per-
 fectionem. 189. a 1
 Anxietas in quo cauenda sit. 203. c 2
 Apostoli quantam in Deum habuerint fiduciam.
 246. a 2
 Apostoli nos suo exemplo Christi amorem do-
 cuerunt. 676.
 Apostoli & viri Apostolici quibus rebus perfi-
 ciantur à Deo. 652. quænam debeant perpeti
 ad gloriam. 654.
 Apostolorum vocatio quomodo consideranda.
 634. 638. quæ in ea perpendenda. 633. 639.
 Appritio prima Christi cui facta. 665. b 1
 Apparitio facta Apostolis, absente Thoma. ibid.
 c 1
 Apparitio Christi in monte Tabor. 665. a 1
 Appellatio varia conscentiar. 346.
 Appetitus rationalis & eius operationes. 5. c 1
 Appetitus rerum noxiarum quàm fugiendus. 102.
 c 2
 Appetitus perfectionis omnibus à natura fuit in-
 situs. 4. a 1. in sit an anima. 5. a 1
 Appetitus inferior per quid sentiat puras delecta-
 tiones. 469. a 2
 Appetitus sensitivus ab obiecto detrahendus. 253.
 d 1
 Applicatio sensuum ad Christum in nobis post
 communionem, existentem. 461. a 2
 Ardor fidei & religionis vnde oriatur. 688. a 1
 Argumenta exhortationum publicarum qualis
 esse debeant. 297. a 1 quibus rebus locupletan-
 da sint. ibid. c 1
 Ariditas in deuotione quomodo curanda. 331. 333.
 Ariditas mentis quam diligenter in oratione & me-
 ditatione cauenda. 338. d 2 voluntatis. 339. a 2
 Arma pro charitate contra peccata. 93. c 1
 Ascensio Christi. 665. b 2
 Aspectus Dei presentis ex amore affectuoso. 127.
 a 1
 Attentio cur sit maior in studijs quam in ora-
 tione. 334. a 2 quoduplex sit. 335. c 2
 Attentior equisita ad diuinum officium recitandum
 quid sit & vnde pendeat. 501. illius media. 502.
 a 2
 Attributiona omnia Dei. 31. b 1
 Auctor vide author.

Augmentum Iustitiæ quod sit nostris ope. ibus, vn-
 de procedat. 64. b 2
 Augmentum desiderij perfectionis à quo mouea-
 tur. 181. d 2 vnde proueniat. 184. c 1
 S. Augustinus quo medio vsus est vt perueniret.
 ad perfectionem. 188. b 2
 Auiditas naturæ in rebus quæ sit. 4. b 1
 Aurum quomodo fiat. 3.
 Author conformitatis humanæ voluntatis cum di-
 uina. 230. a & seq.
 Author quis sit renouationis votorum. 504. a 1
 Author diuini officij quis fuerit. 495. d 2
 Author conuiui corporis Christi quis sit. 467. b 2
 Author quietis & pacis animi quis sit. 68. a 2
 Author conuersationis quis sit. 50. d 2
 Authoris in concionibus publicis omittendei. 297.
 a 2
 Auxilium prastantissimum in omnibus tentatio-
 nibus. 398. b 2.

B

Baptismus Christi in quo considerandus. 631.
 635. quæ in eo perpendenda. 632. 636.
 Beneficia Dei quæ nostram in eum fiduciam exci-
 tant. 243. c 2 & seq.
 Beneficia diuina erga nos vnde manent. 223. a 1
 Beneficia à Christo accepta quibus modis testari
 possimus. 488. d 2
 Beneuolentia quæ debeat esse inter amicos. 114.
 c 2
 Beneuolentiæ diuinæ in nobis quodnam sit obie-
 ctum. 252. b 2
 Bonitas humana ex quo pendeat. 541. b 1
 Bonitas diuina quomodo se nobis tradat. 10. c 1
 Bonitas diuina quibus occasionibus se nobis ex-
 hibeat vt nos perficiat. 61. c 1
 Bonitas diuina quantum luceat in creaturis. 57. c 1
 Bonum creatum quomodo possit ab hominibus
 intendi. 362. c 2
 Bonum quo solo perficitur homo. 51. b 2
 Bonum gloriæ Dei maxime vniuersale quodnam
 sit. 38.
 Bonum humanæ voluntatis quodnam sit. 227. d 2
 Bonum in quod voluntas ante omnia ferri oport-
 ter. 81. b 2
 Bonum præcipuum omnium quæ homini à Deo
 concessa sunt quodnam sit. 42. d 1
 Bonum Dei quibusnam artibus desideramus &
 prosequimur. 471. d 1 a 2
 Bonum commune omnium ac singulorum fide-
 lium. 480. a 1
 Bonum quo carent qui perfectionem ampliunt-
 tur. 187. b 2
 Bonum omne morale qua voluntate velit Deus à
 nobis fieri. 232. c 2
 Bonum quod possimus velle & procurare Chri-
 sto. 675. c 2
 Bonum nostrum quibus terminis circumscribatur.
 265. d 2 non propter nos, sed propter diuinam
 gloriam datum fuit nobis. ibid.
 Bona spiritualia. 217.
 Bona magna hominum quænam sint. 217. d 2
 Bona quæ Christus nobis communicare vult, qua-
 lia sint. 476. c 1
 Bona nobis à Deo promissa sine charitate habe-
 ri non posse. 21. a 2
 Bonorum omnium finis & fons. 214. c 2

C

Cæcitas mentis quam periculosum sit malum.
 85. a 1
 Cæremoniæ & partes Missæ in particulari; quid in
 eis considerandum. 443. & seq.
 Calcar maximum quo ad Dei amorem excitamur.
 18. c 1
 Canon Missæ cur ita dicatur & quid significet. 450.
 Capitise compositio ex modestiæ præscripto. 283. c 1
 Carnis mortificatio quam utilis. 644.
 Castitas quid sit. 282. c 1
 Casula quid respectu Christi, & quid respectu ec-
 clesiæ significet. 442. d 1
 Casus in quibus nulla sit confessio. 401. d 1
 Catalogus virtutum à proficiente acquirendarum.
 121. b 2
 Causa efficiens perfectionis quæ sit. 48.
 Causa perfectionis supremæ. 169. d 1
 Causa efficiens primaria perfectionis quæ, 199. d 1
 Causa efficiens charitatis fraternæ quæ sit. 273. a
 2. quæ sit meritoria. ibid. b 2
 Causa exemplaris amoris fraterni quæ sit. 274.
 b 1. b 2
 Causa efficiens contemplationis practicæ. 148. c 1
 Causa efficiens contemplationis. 130. b 1
 Causa efficiens zeli animorum. 165. a 1. coope-
 rans. Deo. Ibid. 612. finalis. 166. c 2
 Causa efficiens orationis imentalis quæ sit. 365.
 Causa efficiens mortificationis quæ sit. 522. d 2.
 per quid fiat efficiens. 523. d 2
 Causa efficiens quam perfectè debeat in actionem
 fluere ut eam perfectam reddat. 535.
 Causa efficiens sanctitatis. 135. a 2
 Causa meritoria omnis perfectionis quæ sit. 50.
 & seq.
 Causa efficiens imitationis Christi. 700.
 Causa formalis & materialis perfectionis actio-
 num. 535. b 2
 Causa nostræ sanctitatis. 134. a 1
 Causa immediata rerum omnium quæ sit. 220.
 Causa vniuersalis nostrorum bonorum operum.
 422. b 1
 Causæ examinis conscientiæ quænam sint. 247.
 Causæ noui lapsus in peccatum. 73. d 2 & seq.
 Causæ teporis in spiritualibus. 100.
 Cautio habenda in viæ perfectionis in gressu. 72.
 a 1
 Certitudo de providentia Dei in singulis. 60. b 2
 Caritas Dei maxima vni. 48. a 1
 Caritas quomodo in proximum feratur. 45. d
 2. & seq.
 Caritas augeat mutuò spem circa obiectum, quod
 facit quasi præsens. 21. c 2
 Corrigit spe de infectum concupiscentiæ. 22. a 1.
 quod malis medeatur. ibid. c 2. fidem & spera
 circa obiectum perficit. 24. b 1
 Caritas Deum immediata diligit & alia Deo me-
 diante. 32. c 2
 Caritas omne bonum respicit, & alij virtutibus
 imperat. 27. d 2. fere omnis virtus. 28. b 1
 Caritas actiuosa quomodo differat ab affectiuosa.
 35. a 1
 Caritas affectiuosa & actiuosa. 31. b c 2. quænam
 sit beneuolentia, & quando dicatur compla-
 centia ibid. quomodo sit studium gloriæ Dei.
 ibid. d 2
 Caritas fraterna quam efficientem habeat causam.

273. a 2. quàm meritoriam. ibid. b 2
 Caritas ad conformationem voluntatis nostræ
 cum diuina quàm necessaria. 241.
 Caritas contra suos hostes spiritus feruore mu-
 nitur. 96. a 2 & seq.
 Caritas quibus se virtutum præsidij contra
 suos hostes tueatur. 92. eius natura ibid. b 2.
 eius feruor quantum sit remedium contra pec-
 cata. 96. a 2
 Caritas ut quid debeat amare proximum. 160.
 c 2
 Caritas nu melior sit contemplatione. 128. a 1
 Caritas quomodo in nobis nascatur & quid in
 genere ad eius augmentum conferre debeamus.
 58. b 2
 Caritas practica an hac vita in potior sit affe-
 ctiuosa. 43. b 1
 Caritas quoduplicem finem siue officium in pri-
 mo perfectionis statu propositum habet. 70.
 a 2. reuelat ea quæ peccatum tegebant. ibid. d 2
 Caritas Christi in nos quanta fuerit. 416. 417.
 Caritas cur sit perfectio essentialis animæ. 13. c d
 2. alias virtutes informat & viuificat. 14. c 1
 imperat fidei. 19. a 1.
 Charitatis obiectum quodnam sit. 30. b 2
 Charitatis subiectum quod, quot gradus & unde
 sumantur. 68.
 Charitatis feruor, in quo sit maximè. 97. c 1.
 eius causæ. ibid. & seq.
 Charitatis indoles. 106. a 1
 Christianos omnes obligari ad perfectionem aspi-
 rare. 224.
 Christiani & religiosi cuiusque quodnam sit offi-
 cium circa quod examen fieri debet. 353. & seq.
 Christus Dominus per quid nobis fiat intimè præ-
 sens. 412. d 1. per quid ei simus præsentis. 474.
 Cur peccata venalia vetuerit. 108. b 1
 Quomodo concurrat cum sacerdote sacrificante.
 425. d 1 pro quibus debet offerri. 429. c 2
 Quibus delendis factus sit homo. 490. a 1
 Quomodo se ad suam passionem præparat. 659.
 de illius tristitia & agone. 660.
 Quænam media ad finem Apostolicæ vitæ pro-
 ponat. 632.
 Quibus modis possit esse obiectum amoris no-
 stri. 663. Cur amari debeat. 670. 671. 672.
 673. illius gloria in quo consistat. 675. d 2. il-
 lius æstimatio 676. per quid prouocemur ad
 eum diligendum 678. 679. quot modis sit no-
 bis imitandus. 693. quid in eo imitari possi-
 mus. 693.
 Quomodo fuerit exemplar absolutissimum omnis
 perfectioris. 254. c 1
 Cur homo fieri voluerit. 466. d 1. cur sub spe-
 ciebus panis & vini voluerit à nobis sumi. ibid.
 b 2
 Cur sepius. 467. a b 1. ad quid ibid. c 1. quomodo
 per s. eucharistiæ nobis vniatur. 468.
 Pro omnibus cruento sacrificio seipsum obtulit.
 416. a 1. illius charitas erga nos quanta fuerit.
 & sit. ibid. c 2
 Cur voluerit nobiscum manere in s. sacramento.
 492. in eo sepius visitandus. ibid. cur. 493.
 a 1
 Qualis in hostia. 479. d 2. cur se nobis dederit
 offerendum. 480. c 1. cur sub speciebus panis
 ob vii. 480. d 1
 Offeritur quotidie in sacramento. 418. d 1. cur

homo factus sit. 419. a 2
 Christi sepultura in quo consideranda. 661.
 Christi Domini præsencia quid nobis proſit. 688.
 a 2. illius mutatio. 689. b 2
 Christi ſimilitudo vnde oriatur. 707. b 2. & Dei
 708. a 2. illiusque amor & complacentia. ibid. c 2
 Cibus iuſtorum quis ſit. 8. d 2. g a 1
 Cingulum quo cinguntur ſacerdotes ſacrum facien-
 tes quid ſignificet. 442. a 1
 Circumciſio Chriſti quomodo consideranda &
 quæ in ea expendenda. 626.
 Circumſtantia in confeſſione ſacramentali ne-
 ceſſariò exprimenda. 468.
 Clavis Theſauri & diuitiarum Dei. 422. d 1
 Cogitationes noſtræ ad Dei gloriam dirigenda.
 251. a 2
 Cognitione Dei & noſtri & humilitatis fundamen-
 tum. 265. b 2. quot partes illa habeat. ibid. 28.
 Cognitione Dei & ſui ad quid neceſſaria. 212. d 1
 Cognitione bonitatis Dei quam utilis ad perfectio-
 nem aspirantibus. 118. a 2
 Cognitione eſt prima animæ viſ & eſca. 15. c 2
 Cognitione vitæ ſpiritualis vnde oriatur. 267. c 2
 Cognitione perfectionis quibus & quot actionibus
 comparari poſſit. 207. a 2
 Cognitione ſui quam utilis ad perfectionem aspiran-
 tibus. 117. d 1
 Cognitione affinitatis quæ eſt inter vitam contem-
 platiuam & actiuam. 149. b 1
 Collectæ quid ſint in miſſa, & quid ſignificent.
 446.
 Collectio potentiarum mentis, primus contem-
 plationis gradus. 132. a 1
 Colloquium meditationis. 317.
 Colloquium in conuerſatione quale debeat eſſe.
 555. c 2
 Colloquia pia quomodo inducenda & fouenda.
 566. d 1
 Colloquia de rebus indifferentibus ex Dei amore
 fieri debent. 254. a 1
 Colloquia in conuerſatione de quali materia de-
 beant eſſe. 552. b 1
 Comes noſter inſeparabilis. 247. b 2
 Communicatio ſecreſorum inter amicos. 114. c 2
 Communio ſpiritualis in quo conſiſtat. 483. a 1.
 quomodo fieri poſſit. ibid.
 Communio quomodo fieri debeat. 475. a 2. quid
 poſt illam agendum. ibid. c 2
 Communio ſacramentalis quænam habeat impedi-
 menta. 472. d 2
 Communionis materia quænam ſit. 465. eius for-
 ma. 466. c 1. illius author. 467. b 2
 Complacentia Dei vnde oriatur. 708. c 2
 Complacentia inanis rerum acquiſitarum quan-
 tum obſit deſiderio perfectionis. 181. a 2
 Complexio corporis fons imperfectionum. 89. a 1
 Compoſitio congrua corporis quantum ornatus
 conferat. 312. a 1
 Compoſitio corporis qualis debeat eſſe in con-
 uerſatione. 554. a 1
 Compoſitum morale Chriſti & hominis per quid
 fiat. 474. b 1
 Comprehenſio Chriſti à iudæis. 663. b 1
 Conatus ad perfectionem non eſt difficilis. 188. c 1
 Concionator vide exhortans.
 Conciones quomodo audienda. 298. 299.
 Conciones. vide exhortationes.
 Concupiſcentia per quid ſedatur. 469. d 1

Condemnatio Ieſu Chriſti. 663. d 1
 Condiciones veræ amicitia. 112. 113. 114. 115. 116.
 Condiciones requiſitæ in obiecto deſiderij perfe-
 ctionis. 172. d 1. & ſeq.
 Condiciones confeſſionis ſacramentalis. 400.
 Condiciones intèrionis neceſſariæ vt ſit bona. 262. b 2
 Condiciones in efficiente cauſa perfectionis neceſ-
 ſariæ vt ſit bona. 199. c 1
 Condiciones neceſſariæ ei qui ad hortatur alios ad
 perfectionem. 296. c 1
 Confeſſio quid ſit. 400. in quibus caſibus ſit nul-
 la. 401. modus in ea ſeruandus. 408. c 1
 Confeſſio generalis quomodo fieri debeat. 399.
 quis ſit illius finis. 406. quæ debeat in ea eſſe
 conſcientiæ teneritudo. 407. Quomodo Inſtau-
 randa ſit per eam conſcientia. 408. quæ ad eam
 præmitti debeant. ibid. quæ in ea ſeruanda. 409.
 quæ poſt eam ſeruanda. 810. Abusus in ea vitan-
 di. 410. 411.
 Cōfidētia mutua quæ debet eſſe inter amicos. 116. a 1
 Confidentia in Deo quam ſalutaris. 647.
 Conformatio voluntatis humanæ cum diuina qua-
 lis debeat eſſe. 219. d 2
 Conformatio volūtātū inter amicos requiſita 113. d 2
 Conformatio voluntatis humanæ cum diuina in
 quo poſita ſit. 252. c 1
 Conformatio ſuæ voluntatis quam habent perfecti
 cum diuina. 159. d 1
 Conformitas humanæ voluntatis cum diuina qui-
 bus modis fiat. 226. d 2. & ſeq. quandonam
 perfecta. 234. qualem exigat fiduciam 242. d 1.
 quam ſalutaris. 650.
 Conformitas cum Chriſti paſſione in quo conſi-
 ſtat. 217. b 2.
 Conformitas voluntatis noſtræ cum voluntate
 Chriſti. 260. b 1. vnde oriatur. ibid. d 1
 Conformitas mutua vitæ vnde fiat. 712.
 Cōgreſſus in cōuerſatione qualis eſſe debeat. 555. c 2
 Conſcientia quid ſit. 344. d 1. pro quo ſumatur. ib.
 Conſcientia quomodo per confeſſionem ſit in-
 ſtauranda. 408. c 1
 Conſcientiæ manifeſtatio an debeat fieri ſuperiori-
 bus. 368. quinam in ſocietate Ieſu illius rationem
 debeant reddere. ibid. quænam manifeſtanda.
 369. c 2. illius modus quis. 370. illius vana appel-
 latio & diſpoſitio. 346.
 Conſcientiæ in examine quomodo Dei præſentia ſit
 concipienda. 393.
 Cōſcientiæ inſtauratio propter quid neceſſaria. 508.
 Conſcientiam examinare quid ſit. 344. c 1
 Conſecratio quid ſacerdotem doceat. 451.
 Conſideratio regularum ſocietatis Ieſu qualis de-
 beat eſſe. 595. d 1
 Cōſideratio ſui & actionū quā iuuet prudētiā. 271. a 1
 Conſiderationes poſt communionem. 476. 477.
 Cōſiderationes habēde audiēdo miſſā. 484. 485. & ſ.
 Conſiderationes quibus lægueſcens deſiderium per-
 fectionis excitatur. 184. & ſeq.
 Conſiderationes nonnullæ initio exercitiorum per-
 pendenda. 597. d 2
 Conſiderationes ſingulis diebus habēda. 588. & ſeq.
 Conſilij donum ad quid nobis detur. 87. c 2
 Conſolatio iugis animæ vnde oriatur. 709. a 2
 Conſolatio ſenſibilis in oratione quandonam bona
 & quid cauendum in ea ſit. 340. a 1. falſa. ib. c 1
 Conſolatio iugis vnde oriatur. 687. a 2
 Conſolatio ſenſibilis ſpiritualis in quo ſit. 98. a 2.
 cuius ſit eam temperare. ibid. c 2

- Constantia in difficilibus à quo accipitur. 28.
 b 2
 Constantia in vera amicitia requisita. 116. c 1
 Constantia in fide per quid detur. 18. c 2
 Constantia requisita perfectis in zelo animarum.
 167. 168.
 Constantia animi in omnibus rebus vnde oriatur.
 367. d 2
 Consuetudo mala imperfectionum fons. 89. d 1
 Consultatio necessaria ad electionem mediorum
 ad Dei gloriam. 364. c 2. quæ præcedit electio-
 nem siue consensum voluntatis ex quo pen-
 dere debeat. 365. b. 1. quam sit facilis.
 366. d 1
 Contemplatio de vita Christi: vide meditatio.
 Contemplatio perfectionum Dei & Christi. 462.
 Contemplatio de regno Christi. 618. 619.
 Contemplatio rerum diuinarum & sempiterna-
 rum ad quid pertineat. 87. d 1
 Contemplatio casta & vera quid habeat. 329. c 1.
 cur langueat. ibid. b c 2
 Contemplatio quomodo cum exercitiis spirituali-
 bus cohereat. 667. b 1
 Contemplatio de Christi incarnatione ad quid no-
 bis utilissima. 623. c 2
 Contemplatio practica quomodo differat ab af-
 fectiua. 147. d 1 148. a 1
 Contemplatio ex amore affectuoso. 127. a 1. vbi
 sit & in quo perfectionis statu. 136. c 2. & seq.
 Contemplatio ad amorem spirituale in nobis ex-
 citandum. 667. d 1
 Contemplatio & actio se inuicem perficiunt. 141. b
 1. debet ad tempus relinqui vt actioni vacetur.
 142. a 1
 Contemplationis natura. 127. illius actus seu par-
 tes in intellectu. ibid. b 2. in voluntate. 128. b 1.
 illius proprietates. 129. a 1. illius causa efficiens
 130. b 1. Illius finis 130. ibid. b 2. illius gradus.
 132.
 Contemptus vanæ hominum æstimationis & dig-
 nitatum vnde oriatur. 327. a 1
 Contemptus rerum omnium vnde oriatur. 326. d 1
 Contemptus mundi in quo utilis. 645.
 Contemptus sui vnde oriatur. 326. c 2
 Contritio quid sit. 399.
 Conuersatio quid sit. 548. d 1. utilitatem habet
 & pericula. ibid. c 2. quem debeat habere fi-
 nem. 549. d 1. illius author. 550. d 1. cum qui-
 bus debeat esse. ibid. c 2
 Conuersatio quænam ad habeat media ad suum
 finem consequendum. 551. b 1. d 2. de quibus
 in ea sit agendum. 552. b 1. quibus in ea verbis
 vtendum. 553. a 1. quædam partim in ea ob-
 seruanda partim vitanda. 553. d 1. illius genera
 periculosiora. 559. a 2. quam sit difficilis & ex
 quanto Dei timore & amore suscipi debeat.
 562. b 1. illius praxis. 563. c 2.
 Cauenda in ea. 552. c 2. 553. quænam mala dete-
 gat. 558. c 2. conuersatio patrum societatis Iesu
 qualis debeat esse. 564. & seq.
 Conuersationis modus quatuorplex in hominum
 congregatione. 91. a 2. & seq.
 Conuersationis quænam sint media. 551. b 1
 Conuersus verè quot agere debeat. 79. b 1. quot
 cognosce e debeat. 80. d 2
 Cooperatio nostra cum Dei operatione. 59. a 1
 Cooperatio nostra requiritur vt Dei voluntas in
 nobis fiat. 232. a 1
 Cooperatio nostra ad quid necessaria sit 59. c d 2.
 vt recte fiat, quid necessarium sit. 60. b 2
 Cooperatio necessaria causæ secundæ vt prima
 suum efficiat opus. 65. a 1
 Corpus Christi quomodo exhibeatur in sacramen-
 to Eucharistiae. 465. c 1
 Quomodo à sacerdotibus aliisque fidelibus offera-
 tur. 480. b 2
 Corporis compositio ad recitandum diuinum offi-
 cium apta. 501. b 1
 Corpora nostra per quid sanctificentur. 469. c 1
 Credere quale signum sit. 16. d 1
 Crucifixio Christi Iesu. 663. d 2
 Crucifixio corporis sui quid sit. 520. d 1
 Crucis signum cur initio missæ formetur. 443. d 1
 Cultus Dei quantam exigit puritatem. 426. d 1
 Cultus excellens Dei. 417. d 1
 Cupiditas omnium summa & generalis excellen-
 di quænam sit. 28. b 2
 Curiositas quam in oratione & meditatione fu-
 gienda. 338. b 2
- D
- Dæmon quomodo se gerat vt nostram impediatur
 meditationem, seu orationem. 337. a 1
 Dæmones per quid abigantur. 469. d 1
 Decretum diuinum an quodammodo sit muta-
 bile. 212. b 1
 Defectus luminis practici quam animæ periculo-
 sus. 101. a 2
 Defectus luminis spiritualis practici. 510. b 1. A-
 moris Iesu Christi. 512.
 Defectus vitandi qui amori fraterno aduersantur.
 277.
 Defectus qui reperitur in multis viam perfectionis
 ingredientibus. 75. d 1 3
 Defectus luminis practici vnde nascatur. 84. d 2
 Defectus patientiæ oppositi vnde procedant. 293.
 c 2 245.
 Defectus qui in meditatione & præparatione ad-
 missi sunt, quomodo examinandi. 325. b 1
 Defectus non culpabiles an sint in examine notan-
 di. 359. b. c 2
 Definitio propria examinis conscientiæ. 348. d 1
 Definitio fidei. 256. b 1. spei 257. d 1. charitatis
 258. d 1. religionis. 260. c 2
 Defectio animi in oratione vitanda. 341. c 2.
 Delectatio quæ oritur ex contemplatione. 129. d
 1. quatuorplex. ibid. a 2. & seq.
 Delectus vitij expugnandi vel virtutis comparan-
 dæ quomodo fieri debeat. 357. d 1
 Desiderium paulo ante communionem renouan-
 dum & intendendum. 475. a 2
 Desiderium est principium motus ad perfectio-
 nem. 172. d 1 quale debeat esse. 177. c 1
 Desiderium recitandi Christi quale debeat esse.
 473. a 2.
 Desiderium perfectionis quibus augeri debeat in
 die. 182. c 2 & seq.
 Quantum nobis vile. 186. d 1
 Quid sit & vnde oriatur. 327. c 2
 A quo sit. 179. b 1
 Magno studio considerandum & agendum. 181. a 1
 Desiderium virtutis delecta aquirendæ excitandum
 alendumque continuè. 198. d 1. quo motiuo
 excitandum. 198. b 2
 Desolatio in spiritualibus in quo & quatuorplex sit.

99. b 1
Desolatio quæ accedit in oratione, defectu consolationis. 340. b 2
Deuotio quid sit & vnde oriatur. 262. a 1
Deuotio erga s. Eucharistiæ sacramentum per quid minuatur. 47. a 1. quandonam debeat augeri quantum fieri poterit. 475. d 2
Deuotio à Sacerdotibus requisita. 431. quæ haurire possint ex sacris vestibus dum se induunt. 441.
Deuotio per quid impediatur ex parte voluntatis 329. & seq. ex parte intellectus 333. & seq. quænam sit vera & solida. 330. d 1
Deuotio qualis sit actus & quam difficilis. 25. c 1
Deuotio vera in quo consistat. 150. b 1
Deuotio cum amore practico. 129. c 1
Deuotio iugis vnde procedat. 687. a 2
Deuotio requisita ad diuinum officium recitandum vnde oriatur. 501. d 2. illius media. 501. a 1
Deus quomodo glorificetur à suis etiam post mortem ipsam. 159. b 2
Deus causa efficiens zeli animarum. 165. a 1
Licet honorum nostrorum non egeat quid à suis creari requirat. 419. b 1
Nobis quasi mensam instruit. 61. c 2
Quibus vtatur Deus vt excitet in hominibus desiderium perfectionis. 179. c 1
Cur permittat fœda peccata committi. 104. b 2
Quomodo velit omnia quæ vult. 24. b 1. quid à nobis eligat. 240. b 1. quot modis velit nostram cum sua vniri voluntatem. 241. c 1. in nobis manet quasi propria domo. 247. d 2
Semper nobis præsens habendus in nostris actionibus. 537. b 2
Deus hominem, & homo Deum quasi manducat. 30. d 1. quomodo se amet. 31. a 1
Deus Pater quomodo filium suum summe diligendo, nos pariter ad diligendum eum prouocet. 678. b 1
Quomodo velit omne saluos fieri. 213. b 1. quomodo velit damnari. ibid. d 1. quam beneficus erga suori. ibid. a 2
Quibus modis animam transformat. 10. 11.
Cur exerceat iustos. 153. c 2
Cur voluerit crucis sacrificium esse sacramentum. 464.
Qualem a nobis requirat obedientiam. 26. b 2
Cur amorem solum reposcat. 28. a 1
Quibus modis vtatur homine. 39. c d 1
Quibusnam actionibus in animam invehatur. 64. d 2
Ipse in sanctissimo euchar. sacramento nobis porrigitur. 466. b 1
Quomodo nobis vnitus. 112. c 1
Quid in singulis à nobis petat. 60. c 2
Quomodo sit vita animæ. 3. b 2. nouo modo viuens viuificat animam. ibid. d 2. quibus rationibus à nobis concipiatur. 9. d 1
Quomodo amandus à studente perfectioni. 184. d 2
Ostendit nobis velle vt petamus illius fieri voluntatem. 231. b 1
Solutus in se gloriosus. 87. d 2
Cur supra omnia amandus. 33. a 1
Quomodo velit omne bonum morale à nobis fieri. 232. b 2. cur velit mala pœnæ. 233. d 1. quomodo velit peccata. ibid. d
Quibus tandem rebus perficiat viros Apostolicos.

652. quibus eos exerceat. 655.
Cur homo factus. 113. c 1
Cur non possit crescere in anima & cum sua tota veritate imbueri. 12. b 1. per quid se vniat animæ. 14. b 1
Quomodo soleat probare homines. 211. c 1
An sit in omnibus rebus. 377. c 1. quomodo in eis sit. ibid. d 2. an præteritis & futuris. 378. quot modis in eis præsentem concipere possit. 379. ad illius præsentiam melius concipiendam quid ipse fecerit. ibid. non satis esse vt nos ei præsentem simus eius præsentiam concipere nisi mus etiam nos illi vniamus. 380. quibus modis nos ei præsentem vniri possimus. 381. causa efficiens huius exercitij quæ sit. 383. & quæ meritoria. ibid. quomodo Deum in nobis præsentem & operantem cogitare possimus. 385. 386. sub quibus imaginibus eius præsentiam in nobis cogitare possimus. 388. 389. quomodo cum in alijs hominibus præsentem & operantem, & omnes sibi & inuicem miro modo vnientem contemplari possimus. 389. quomodo in cæteris creaturis eum considerare & complecti possimus. 390. quomodo in eo præsentem præterita & futura nobis quasi præsentia efficiantur. 391. quomodo præsens in oratione sit concipiendus. ibid. quomodo in sanctissimo Missæ sacrificio eum præsentem habere possimus. 392. quomodo in conscientie examine eius præsentia sit conspicienda. 393. quomodo in studijs ibid. quomodo cum in nobis, dum exterius occupamur, præsentem & operantem intueri possimus. 394. quomodo in alijs & superioribus eum præsentem & operantem intueri possimus. 394. quomodo cum inter nos versamur, & negotia quæuis tractamus, Deum præsentem in nobis & alijs & videre possimus. ibid. quomodo in peccatoribus spectari possit præsens & operans & in alijs omnibus creaturis. 396.
Dei maior gloria quomodo quæri debeat. 144. c 1
Deum per quas operationes hinc attingimus. 8. b 1
Deum quomodo in omnibus creaturis, nos aduersis casibus exercentem intueri possimus. 397.
Dialogus cuiusdam theologi cum mendico. 231.
Diaboli fraudes in oratione quomodo vitandæ. 337.
Diebus singulis quid nobis agendum. 588. & seq. difficilia in fide cum quo superentur. 29. c 1
Difficultas bene miscendi exercitia vitæ contemplatiuæ & actiuæ. 149. d 1
Difficultas quanta sit vt conuersatio fiat Bona. 562. b 1
Difficultas perfectionis. 100. d 2
Difficultates quæ reperiuntur in praxi perfectionis. 181. c 1
Difficultate quæ accidunt in meditatione. 333. d 2. & seq.
Difficultates quæ reperiuntur in vita spirituali, imminuunt nostrum inde fiduciam. 244. a 2. illarum remedium. ibid. b 2
Diffidentia quam perfecti habeant sui. 159. a 1
Diffidentia sui quam utilis. 647.
Diffidentia quam debemus habere de nobis. 60. a 2
Dignitas ad quam euecti sumus Christi Domini vari Dei meritis. 14. c 1
Dignitas magna sacerdotum vnde apparent. 498. b 2

- Dignitas sacrificij cruenti in cruce. 416. a 1
 Dignitas sacerdotis quanta sit. 423. d 1
 Dignitas Charitatis quanta sit. 14. d 2
 Diligentia sacerdotibus requisita in diuino officio recitando. 499. a 1
 Diligentia nostris actionibus adhibenda. 66. b c 2
 Directio circa quam materiam versari debeat. 301. a 2. modus in ea seruandus. ibid. b 2
 Directione quinam indigeant. 300. d 2
 Director in vita spiritali qualis esse debeat. 300. d 1. illius finis & officium. 301. d 1. quibus viis possit nosse studium internum eorum quos ad perfectionem dirigit. ibid. d 2 & seq.
 Disciplina in religionibus quantum sit bonum. 86. a b 2.
 Discrimen patientiarum perfectorum & inchoantium. 157. a 2
 Discrimen inter orationem ordinariam & extraordinariam quod & quotuplex sit. 306. 307.
 Discrimen inter malos & bonos in aduersis perpendendis. 656.
 Dispositio potentiarum optima quæ. 119.
 Dispositio ad futuras actiones requisita. 557. d 2. ad eam adhortatur D. Paulus. 538.
 Dispositio quænam sit bona quæ mala accedentium ad 3. anni probationem. 580. & seq.
 Dispositio varia conscientiarum. 546.
 Dispositio requisita eis qui ad perfectionem aspirant. 124. 125.
 Dispositio requisita ijs qui ad primum perfectionis statum pertinent. 75. a. quo pendeat. 76. b 2
 Dispositio vltima ad primam iustitiam quæ sit. 64. b 2.
 Dispositiones requisitæ ijs qui ad perfectionem aspirant. 107. a 2. & seq.
 Distinctio in affectuosa ab affectuosa vnde petatur. 30. b 2.
 Distractiones in oratione vnde proueniant. 333. b 1
 Distractiones in quibus sint molestæ & quomodo fugandæ. 398. a 2
 Distractiones quandonam sint voluntariæ & non voluntariæ. 335. b 1
 Diuersitas vitæ omnibus necessaria 141. d 1
 Diuisio virtutum secundum potentias. 119. a 2. secundum obiecta. 120. a 2. 121. c 1
 Diuisio orationis quæ. sit. 306.
 Diuitiæ mundi cuius respectu sunt contemnendæ. 7. b 1
 Dolor requisitus in pœnitente. 399.
 Dolores sine consolatione vnde nascantur. 102. d 2
 Dominium Dei in nos quale sit. 414. c 2
 Dominium supremum Dei per quid agnoscamus. 426. b 2
 Dominus vobiscum cur sit in missa & cur toties repetatur. 446.
 Donum intellectus quid possit. 87. c 1
 Dona spiritus sancti. 94. d 2
 Dona gratiæ quibus Deus nostram disponat animam. 230 a 2
 Duplicitas animi in confessione sacramentali vitanda. 411. a 2
 Dux aliarum virtutum quis sit. 16. d 2
- E
- Ecstasis practica qualis sit & quot habeat actus 49. d 2. & seq.
 Ecstasis practica sensuum vnde oriatur. 140. a 1
 Effectus singularis Dei beneuolentiæ in nos. 18. a 1
 Effectus feruoris charitatis. 96.
 Effectus teporis in spiritalibus. 101. 102.
 Effectus charitatis circa fidem. 18. 19.
 Effectus S. Eucharistiæ in corporibus nostris. 469.
 Effectus regulæ electionis quinam sint. 367. d 1. & seq.
 Effectus fidei in animâ. 16.
 Effectus amoris practici. 43. b 2
 Effectus virtutis acquirendæ quis sit. 105. b 2
 Effectus contemplationis practici. 148. b 1
 Effectus vnionis cum Christo in seuch. sacramento quomodo in omnes actiones totamque vitam redundet. 477. d 1. & seq.
 Efficacia functionum erga proximum vnde procedat. 689. a 1
 Efficacia examinis conscientiarum vnde potissimum pendeat. 39. a 1
 Efficacia diuinæ voluntatis ad omnia efficienda vnde appareat. 221. c 1
 Effigies expressa diuinæ Bonitatis. 128. d 1
 Effusio mentis ad alia in meditatione & oratione vitanda. 341. b 2
 Electio vt bene fiat quibusnam constare debeat. 195. a 1
 Electio & de ea præmonitio. 637. 638. 639.
 Electionis regula in quo consistat & quibus in rebus seruari queat. 365. b 2
 Eleuatio hostiæ quid in missa representet. 452. cailuis. ibid.
 Episcoporum obligatio circa perfectionem. 12. d 1
 Epistola Missæ quid significet. 447.
 Esca animæ prima quæ sit. 15. c 2
 Essentia examinis conscientiarum in quibus præcipue punctis consistat. 353. d 1
 Euangelium quid in Missa representet. 447.
 Examen particulare puræ intentionis. 263. d 2. quid in eo sit agendum. 265. a 1
 Examen mortificationis quomodo sit faciendum. 267. d 2
 Examen conscientiarum cuius potentia sit actus. 345. b 2. ad quid pertineat. ibid. c 2. illius causæ. 347.
 Examen post singulas nostras actiones est singulare remedium ad eas perficiendas. 541. b 1
 Examen conscientiarum quomodo fieri debeat vt puritatem paruit. 349. b c f
 Examen faciendum post orationem. 543. d 1
 Examen particulare quomodo faciendum. 547. b 2
 Examen conscientiarum quale debeat esse. 546. b 1. quanto tempore circa quamque rem versari debeat. 359. d 2. circa quid versari debeat. 353. illius finis. 356.
 Examen particulare circa prudentiam. 269. d 2
 Examen quod debet fieri post meditationem 324.
 Examen conscientiarum supra decalogum. 401. & seq.
 Examen conscientiarum quem locum teneat inter exercitationes spirituales. 538. c 1
 Examen particulare circa peccata etiam leuissima delenda per pœnitentiam. 273. c 1
 Examen particulare circa spem. 258. d 1
 Examen particulare circa virtutes. 255.
 Examinis conscientiarum quænam sint causæ. 347. 348.
 Examinis forma vt quisque agnoscat quæ in se vitia

vigeant, quibus virtutibus maximè egeat. 191. c 1
& seqq.
Examinis essentia in quibusnam præcipuè punctis
consistat. 352. d 2
Examinis particularis materia vnde peti possit. 357.
b 2
Illius efficacia vnde pendeat. 359. a 1
Examinis quotidiani forma qualis sit. 351
Examinare conscientiam quid sit. 345. c 1
Excellentia procurationis gloriæ regni Dei, ad
quam vocati sumus. 620
Excellentia sacrificii in quaui lege vnde pendeat.
410
Excellentia Diuinæ Maiestatis quid à nobis petat.
442. b 2
Excusationes vitandæ in confessione & parui æsti-
matio peccatorum. 411. c 1
Exemplar primum nostræ vitæ quodnam sit.
604. c 1
Exemplar perfectionis vitæ spiritualis quodnam
sit. 348. c 2
Exemplar religionis exercendæ perfectissimum
Christus Dominus. 161. d 1
Exemplar virtutis penitentiae absolutissimum. 272.
d 2.
Exemplar eorum omnium quæ bonitatem aliquam
participant. 32. a 2
Exemplar præsentiae Dei in nobis quod sit. 386
Exemplar primum omnis humanæ perfectionis. 4. c 1
Diuinum quàm sit sublime. 56. c 1
Exemplaria charitatis fraternæ. 274. 275
Exemplaria quorum inspectione perfectionis for-
ma in nobis effingi debeat. 598. c 2
Exemplum misericordiae Dei. 152. d 1
Exemplum quo meditandi modus declaratur. 318.
319
Exempla quibus incenditur feruor desiderij perfe-
ctionis. 180. a 1. & seqq.
Exempla virtute prædita quam sint vtilia. 62. d 2
63. a 1 & seqq.
Exempla fraternæ charitatis heroicæ. 289. d 2
Exempla quæ nos prouocare debent ad Christum
amandum. 678. 679.
Exempla à Christo Apostolis data de orationis stu-
dio. 649. a 1
Exercitium de tribus hominum classibus. 638. 639
Exercitium spirituale quale debeat esse. 544. a 2
Exercitium præsentiae Dei. 582. b 1
Exercitium de religioso inter Iesuitas conuersatio-
ne, quo vsus priuatae admonitionis vtilior potest
reddi. 569
Exercitium de vexillis & sequentibus vitæ Christi
mysterijs 600
Exercitium orationis mentalis quibus necessarium.
303
Quomodo soleat perfici. 307
Exercitium primum de peccatis. 601
Secundum. 608. d 1
Tertium. 609. a 2
Exercitium spirituale de morte. 60. d 2
De iudicio priuato. 610. b 2
De iudicio generali. 612. d 2
De inferno. 313. a 2
De penitentia. 615. d 2
Exercitia vitæ quomodo tenenda. 145. d 1
Exercitia spiritualia quem habeant finem. 604. 605
Exercitia spiritualia quomodo sint agenda. 581
Exhortans alios ad perfectionem qualis debeat

esse. 296. b 1
Antequam incipiat quid debeat agere. 297. d 2
Illius præparatio. 291. 298. d 2
Exhortatio ad dispositionem futurarum actionum.
538. b 2
Exhortatio ad orandum in missa quid indicet. 449
Exhortationes ad perfectionem quales esse debeant
295.
Earum finis. 296. b 1
Earum materia & argumenta qualia debeant ef-
fe. Quibus rebus locupletanda. 297. a 1
Earum forma qualis debeat esse. 297. a 2
Quomodo pronuntiandæ. ibid. c 2
Quomodo oporteat eas audire. 298. c 2
Priuatæ quam necessariæ. 300. b 1
Exhortationum publicarum finis qualis esse de-
bet. 296. b 2
Illarum materia siue argumentum quale debeat
esse. 297. a 1
Earum forma. ibid. a 1
Expoliatio proprii sensus vnde oriatur. 327. d 1

F

Facilitas magnam expediendis negotiis perple-
xis vnde oriatur. 398. c 2
Facilitas orationis assidue vnde oriatur. 398
Facilitas consultationis ex quo pendeat, & quomo-
do cum examine cohereat & meditatione. 366
Facultas ad perfectionem tendens in rebus singulis
à naturâ indita. 4. c 1
Facultates Deum quasi alimentum animo vniennes
quænam sint. 7. d 1
Facultates quas à Deo accipimus quales sint. 49. a 2
& seqq. 50. a 1
Omnes à Christo pendent. 52. d 1
Facultates omnes per quid in contemplationem co-
gantur. 30. b 1
Fastidium ciborum spiritualium quam fugiendum.
102. d 1
F. x illustrans intellectum & dirigens voluntatem.
17. a 1
Feruor charitatis quantum sit remedium contra
peccata. 96. a 2
Illius causæ. Ibid.
Feruor desiderij perfectionis quibus sit maximus.
184. a 1
Feruor à quo detur tyronibus perfectionis. 179. c 2
Feruor qui debet comitari intentionem gloriæ Dei
363. c 1
Feruor indiscretus quàm sit in meditatione cauën-
dus. 339. c 2.
Feruor desiderij perfectionis quibus obruatur. 181.
c 2
Feruor deuotionis quomodo sese remittat. 332. c 2
Feruor penitentiae quam vtilis ad perfectionem
aspirantibus. 118. b 1
Feruor charitatis in quo sit maximè. 97. c 1
Illius causa. Ibid. d 1
Fides sine charitate qualis sit. 19. c d 1
Quid sit & quid possit cum charitate 20. a b 1
Fides in quo perficiat charitatem. 24. b 1
Fides catholica quale bonum sit. 17. b 2
Quid sit aliis virtutibus. Ibid.
Fides à Christo tradita quid sit animæ. 15. b 2. &
seqq.
Dux est aliarum virtutum 16. d 1
Fides in Deum per quid excitetur. 420. d 1

- Fidei ardor vnde procedat. 688. a 1
 Fidei definitio & obiectum. 256. b 1
 Spei. 257. d 1
 Charitatis. 258. d 1
 Fidei, spei, & charitatis actus. vide Actus spei, &c.
 Fidei vita charitas. 18. a 2
 Et constantia. Ibid. c 2
 Fiducia in Deum quanta fuerit in beatis Ignatio & Xauerio. 246
 Fiducia in Deum quam exigit voluntatis nostræ cum diuina conformitas. 242. d 1
 In quo nitatur. 243. a 2
 A quo moueatur. Ibid. d 2
 Fiducia quam habuit Abraham in Deum quanta fuerit. 246. d 1
 Fiducia solida & vera vnde manet. 258. c 1
 Fiducia magna nostri in Christo vnde procedat. 687. c 1
 Fiducia nostra in Deum per quid roboretur. 417. a 2
 Finis quem intendere debemus Christum amantes. 685. c 1
 Finis manifestationis conscientie quis & quotuplex sit. 368. c 2
 Finis diuini officij. 496. d 1
 Finis confessionis generalis qualis debeat esse. 406
 Finis Charitatis quotuplex. 70. b 2 72. d 1
 Finis modestie vltimus. 288. a 1
 Finis directoris in vita spiritali qualis esse debeat. 301. d 1
 Finis vite Apostolicæ in quo consistat. 631. a 1
 Finis imitationis Christi. 707
 Finis qui intendi debet in quauis actione. 534
 Finis perfectionis quis sit. 56. d 1
 Finis renouationis votorum quis sit. 504. c 2
 Finis sacri conuiuij corporis Christi quis sit. 468. c 1
 Finis contemplationis. 130. b 2
 Finis contemplationis practicæ. 148. b 1
 Finis vltimus hominis in quo non poni debeat. 362. a 2
 Finis virtutis pœnitentiæ. 272. d 1
 Finis exercitiorum spiritualium quis sit. 604. 605
 Finis exhortationum publicarum qualis esse debeat. 296. b 2
 Finis examinis conscientie quis sit. 356
 Finis examinis conscientie quis & quotuplex. 347.
 Finis religiosæ mortificationis quis sit. 526. 527.
 Finis quem intendere debeat homo in electione. 361. a 1
 Illius excellentia quanta sit. Ibid. a 2
 Fines ad quos spectare possit intentio diuinum recipientis officium. 500. a 1
 Fons omnis perfectionis & sanctitatis quis sit. 222. d 1
 Fons imperfectionis quotuplex. 605. c 2 & seq.
 Fons omnis peccati per quid obturandus. 83. c 1
 Fons secundus peccatorum quis sit. 3 d 2
 Fontes vniuersales vitiorum quos cognoscere debet verè conuersus. 81
 Fontes imperfectionum quot sint. 88. 89
 Fontes imperfectionum quæ profluunt ex externis occasionibus. 90
 Et ex Dæmonis tentatione. 91 c 2
 Fortas eundo quid obseruandum. 547. c 2
 Forma exhortationum quænam debeat esse. 297. a 2
 Forma perfectionis. 169. b c
 Quibus & quot modis concipi potest. 170. a 1
 Quomodo sibi quisque illum concipere possit. 171.
 Forma electionis qualis esse debeat. 195. b 2
 Forma examinis quotidiani. 351
 Forma & modus examinis conscientie. 358
 Forma primaria nostræ vite quænam sit. 604. c 1
 Forma zeli animarum quotuplex. 162. d 1
 Formula redditionis rationis conscientie. 372. & seq.
 Fortitudo quid sit. 291. d 2
 Illius. gradus. 292.
 Fortitudo qualis sit. virtus. 120. d 2
 Fortitudo in suscipiendis ad Dei gloriam arduis rebus vnde oriatur. 398. c 2
 Frigiditas quæ reperitur in multis Christianis quàm periculosa. 85. b 1
 Fructus sacrificij Missæ quomodo explicari debeat, & pro quibus offeratur. 429. b 2
 Fructus qui procedunt ex imitatione Christi. 707.
 Fructus nonnulli exercitij præsentie Dei. 368
 Fructus qui procedunt ex feruore in peccatis propriis puniendis. 118
 Fructus qui exoritur ex zelo animarum. 167
 Fructus renouationis votorum. 504. c 2 & seq. vnde proueniant. 507. b 2
 Fructus praxis conformitatis voluntatis nostræ cum diuina. 248. 249. 250.
 Fructus qui procedunt ex amore quo Christum prosequimur. 685. & seqq.
 Fructus contemplationis practicæ qui sint. 148. d 1
 Fructus in profectu viututum multiplex ostenditur. 205. c 2 & seq.
 Fructus quos proficiens colligere debeat ex lapsibus in venalia. 117
 Fructus sacrificij corporis Christi quam sint Deo gloriosi & viles hominibus. 421
 Fructus orationis qui & quot sint. 325. & seq.
 Fructus quos possunt percipere audiente Missam. 441. b 2
 Quomodo possint percipi. 482. c 1. b 2
 Fuga Christi in Ægyptum quomodo consideranda, & quæ in ea perpendenda. 628
 Fundamentum veræ & essentialis perfectionis. 15. b 2.
 Fundamentum & radix virtutis comparanda quodnam sit. 198. d c
 Fundamentum vite Christianis. 28. c 1
 Fundamentum amicitie quodnam sit. 20. c 1
 Fundamentum obedientie religionis in quo sit. 284. b 1
 Fundamentum exercitiorum quale & quod sit. 600.
 Fundamenta comparanda virtutis necessaria quot sint. 212
 Fundatio ædificij spiritualis. 29. c d 1
- G
- Gestus Christi in domo Caiphæ 663
 Gestus in templo vitandus, & in sacro faciendos. 556
 In ministerio Missæ, & in mensa. 557
 In scholis, recreatione in agris, & in tota domo. 558.
 Gestus in conuersatione qualis debeat esse. 554. c 2
 Gloria Dei quomodo quærenda. 144. c 1
 Gloria maior Dei vnde & quomodo fiat. 714
 Gloria Dei maior societatis Iesu proposita in qua sita.

fitu sit 631. hanc Dei maiorem gloriam quam
impediant. 632. per quæ promoueat. 653
Gloria Dei & salus animarum debent esse causa fi-
nalis zeli perfectorum. 116. c. 2
Gloria maior Christi Domini vnde procedat. 713.
b. 2.
Gloria Christi in quo consistat. 615. d. 2
Gloria supponit bonitatem, quæ est gloria in seipso.
37. c. 2.
Gloria in excelsis Deo cur in missa. 446
Gloria patri cur & à quo additum fuerit in fine cu-
iusque psalmi. 496. a. 2.
Gloriæ Dei procuratio ad imitationem Christi. 620
Illius intentio qualis esse debeat. 621
Graduale in missa quid sit, & quid significet. 447.
a. 2.
Gradus perfectionis in prudentia. 271
Gradus perfectionis quot sint & vnde sumantur. 68
Gradus imitationis Christi. 698. a. 1
Gradus charitatis secundum animæ dispositiones.
69. a. 2.
Gradus humilitatis quot sint. 266. 267.
Gradus temperantiæ. 287. b. 1
Fortitudinis. 292.
Mansuetudinis. 293
Patientiæ. 295. d. 2. & seq.
Gradus contemplationis quot. 132. b. 1
Gradus puræ intentionis quot sint. 263. d. 2. 264.
265.
Gradus sanctitatis quis vitæ Apostolicæ sit proprius.
635. & seq.
Gradus religiosæ paupertatis. 281.
Castitatis. 282
Obedientiæ. 285. c. 2. & seq.
Gradus quibus perficitur vera sanctitas. 138. & seq.
Gradus fraternæ charitatis. 276. d. 2. 278. 279.
Gradus teporis quot sint. 103. 104.
Gradus quibus fit vnio & conformitas humanæ vo-
luntatis cum diuina. 228. & seq.
Gradus quibus perfectio diuina in nostram cogni-
tionem veniat. 54. c. 2
Gradus victoriæ cuiusvis vitæ quotuplex. 70. d. 1
Gratia ad quam se quisque debet disponere & ei
cooperari. 284
Gratia quam sit omnibus necessaria. 52. b. 2
Gratia actualis & eius effectus. 98. c. 1. & seq.
Gratia Dei quibus medeatur malis. 87. b. c. 1
Gratiæ præuenientes quibusnam impediuntur. 472.
d. 2.
Gratiarum actiones quomodo fieri debeant à Sa-
cerdotibus post Missæ celebrationem. 460. &
seq.
Gubernatio scholasticorum qualis debeat esse. 573.

H

H Abitus mentis in corporis statu cernitur. 554.
c. 1.
Habitudo charitatis quid præstet sine actu. 27. b. c. 1
Habitudo supernaturalis inclinans ad credendum in
quo sit. 18. d. 2.
Habitudo morales qui perficiantur. 4. d. 2.
Homo quomodo se Deo debeat exhibere. 413
Homo Deum glorificat puniendo peccata quæ ad-
misit. 40. a. 2
Homo per quid ponatur extra periculum multo-
rum peccatorum. 367. b. 2
Homo quem finem intendere debeat in electione.
61. a. 1

Homo per quid bonum gloriæ perfecte desideret.
41. c. 1.
Homo per quid condignum diuinæ excellentiæ
persoluat honorem. 419. b. 1
Homo quid nosse debeat. 199. b. 2
Homini perfectio à quo dependeat. 532. d. 1
Homini perfectio in quo posita sit. 252. a. 1
Homines pusillo animo qua praxi uti debeant. 258.
c. 1.
Honor efficit bonitatis notitiam id est gloriam. 37.
b. 2.
Horror a stimatius peccatorum venialium. 111. d. 2
Hostia sola Deo beneplacens & perfecta. 418. b. 1
Hostiæ parti 10. ad quid fiat in missa. 455
Humilitas vera in quo consistat. 158. c. 2
Humilitas profunda vnde oriatur. 188. a. 1
Humilitas quot habeat modos & quomodo sint
considerandi. 635
Humilitatis fundamentum. 265. a. 2
Illius actus præcipui. 266. Illius gradus. ibid.
Humores corporis humani. 89

I

I Dea perfectionis. 169. b. 2
Quibus & quot modis concipi possit. 170. a. 1.
Quomodo illam sibi quisque concipere possit.
171.
Iactura bonæ valetudinis, materia patientiæ perfe-
ctorum. 155. d. 2
Idea omnis perfectionis quam sit. 54. c. 1
Idea delectæ virtutis sibi cuique facienda. 197. c. 2
Idea sanctitatis quæ. 136. c. 2
Iesuita docens quid præstare quid cauere debeat.
571. 572. 573.
Iesuita qui ad tertium annum probationis desti-
natur quid animaduertere debeant. 577. 578
Iesuitarum obligatio iuuandi scholasticos maxime
conuictos. 570
Quid in hoc munere præstandum. 571. & seq.
S. Ignatii scopus propositus in exercitijs spiritali-
bus. 665. d. 2
Ignauia in spiritualibus quale sit malum. 102. d. 2
Ignorantia & Dei & sui ipsius quæ reperitur in mul-
tis Christianis. 85. a. 1
Illecebræ falsorum bonorum. 100. a. 2
Illuminatio magna mentis vnde oriatur. 219. d. 1
Illuminatio practica mentis vnde procedat. 687. b. 1
Illusiones quæ circa meditationis præparationem
eueniunt. 336. & seq.
Imagines sensibiles sub quibus Dei præsentiam in
nobis cogitare possimus. 388. 389.
Imitatio Christi vnde procedat. 689. b. 2
Imitatio Christi vnus ex orationis fructibus. 328. a. 1
Imitatio Christi semper debet augeri in aspirantibus
ad perfectionem. 137. c. 1
Immodestia actus vnde oriantur. 290. d. 1
Impedimenta perfectionis. 101. 106
Impedimenta deuotionis ex parte voluntatis. 329. &
seq. Ex parte intellectus. 333. & seq.
Impedimenta rectæ communionis. 472. & seq.
Impedimenta salutis per quid remoueantur. 421
Impedimenta meditationis ex parte corporis. 342.
Impedimenta quibus anima cohibetur ne recte ad
orationem præparetur, quot sint. 308. c. 1
Imperfectio levis causa sæpius grauissimi peccati.
74. a. 2.
Imperfectionis fontes quoruplices sint. 605. c. 1.
606. 608.

- Imperfectiones quæ mala conuersatione teguntur. 558. c 2.
 Imperfectionum quot sint fontes. 88. 89.
 Impetus naturalis in rebus qualis sit. 461.
 Impositio manuum per hæc verba, *hanc igitur oblationem* quid significet. 451.
 Incarnatio Iesu Christi quomodo à nobis considerari debeat. 624
 Incessus in conuersatione qualis debeat esse. 555. b 2.
 Incipiens ad perfectionem contendere quo modo debeat proficere. 106. a 1. & seq.
 Incipiens vacare proximo quibusnam debeat ornari. 150. a 2
 Incipientes cur & quæ patiantur. 157. c 2
 Inclination Dei ad hominem quæ sit. 383. c 2
 Inclination ad perfectionem supernaturalem an homini sit à natura insita. 5. c 2
 Inclination capitis in missa ad quid fiat. 449
 Inclination quætriplex in voluntate. 120. a 1
 Inclinationes nonnullæ quæ multarum imperfectionum fontes esse solent. 608. b 1
 Incommoda quæ procedunt ex fide mortua. 18. b 2
 Incommoda quæ existunt in rebus ex quo fiant. 4. d 1.
 Inconstantia vnde procedat. 513 d 1
 Inconstantia in vita spiritali vnde oriatur. 332. a 1
 Inconstantia in mutatione materiæ quantum orationis perfectioni noceat. 338. a 2
 Incrementum spirituale animæ nostræ per quid fiat. 469. d 2.
 Indignatio erga peccatores. 163. d 2
 Indiscretio in ingressu perfectionis vitanda. 72. b 1
 Indiscretio feruoris iuuenilis quam periculosa. 151. d 1. illius effectus. ibid. c 2.
 Indiscretio in quo cauenda sit. 203. c 1
 Indoles charitatis. 106. a 1
 Industria qua vti possimus ad colloquia pia & inducenda & fouenda. 556. d 1
 Industria nostra in quo tota ponenda. 66. b 2
 Infamia materia patientiæ perfectorum. 156. c 1
 Infirmitas corporis quantum in meditatione noceat. 334. d 2.
 Infirmitas hominis in suis operationibus quanta sit. 53. d 1.
 Infirmitas voluntatis humanæ. 177. a 1
 Ingratitudo nostra erga Deum. 187. a 1
 Initium amicitie animæ erga Deum. 16. a 1
 Initium vitæ religiosæ. 76. c 2.
 Innocentes in sæculo indigent etiam cooperatione. 77. b 2.
 Inordinatio voluntatis creatæ quanta sit imperfectione. 81.
 Instauratio conscientie cur necessaria. 508. d 1
 Instituti notitia quomodo comparanda. 585. b 2
 Instrumentum spei proprium quodnam sit. 23. c 2
 Instrumentum mortificationis. 265. a 2
 Instrumentum quo iuuatur proximus. 587. c 1
 Instrumenta diuinæ sanctitatis quæ. 532. d 1
 Instrumenta perfectionis varia. 295
 Instructio pro Iesuitis qui 3. annum agunt probationis. 557. & seq.
 Instructio ad generalem totius vitæ confessionem. 399.
 Instructiones priuatæ quam necessariæ. 300. b 1
 Intellectus per quid cognoscat Deum. 32. b 2
 Intellectus donum quid possit. 87. c 1
 Intellectus sub quibus rationibus Deum & eius perfectiones & attributa cognoscat. 9. a 2
 Intellectus à quibus rebus sit euellendus vt cum Deo vniatur. 252. c 2
 Intentio zeli animarum. 163. c 1
 Intentio gloriæ Dei qualis debeat esse. 362. c 1. & seq. 621.
 Intentio diuinum officium recitantis quænam debeat esse. 499. d 1
 Ad quos fines spectare debeat. 500. b 1
 Intentio vt sit recta quales exigat condiciones. 262. b 2.
 Intentio nostra quibus vitijs carere debeat. 264
 Intentio recta in offerendo missæ sacrificio in quibus consistat. 417. b 1. per quid sit perfecta. 431
 Intentio nostra per quid fiat. simplex & pura. 234. d 2.
 Intentio inordinata quænam mala producat. 362. b 2
 Intentionis puritas quam utilis 248. a 2
 Intentionis rectitudo vnde procedat. 320. c 1
 Intentionem diuinæ gloriæ in omnibus habere quid sit. 263. b 1.
 Introitus missæ quid significet. 445. c 1
 S. Ioannes Baptista nos suo exemplo ad Christi amorem excitat. 679
 S. Ioseph suo exemplo ad Christum summè diligendum nos prouocat. 678
 Ira quid sit. 291. c 2
 Iustitia diuina quibus casibus melius emicet. 154
 Iustitia Dei læsa quid postulabat. 417. a 1
 Iustitia Christiana vera & formalis in quo consistat. 14. d 2.
 Iustitia qualis sit virtus. 120. c 2
 Iustitia an reddat animam perfectam. 15. c 1
 Iustitia erga Deum quid iuuat, & à quo iuuetur. 14 d 2.
 Iusti cur affligantur. 153. a 2
 Iustorum cibus viuificus. 9. a 1
- K
- K**rie eleison cur initio missæ insitum. 445. c 2
- L
- L**Abes vitæ spiritualis & perfectionis. 181
 Labor omnis noster in quo ponendus. 66. b 2
 Laus efficit bonitatis notitiam id est gloriam. 37. b 2
 Lazarus quomodo Christus à nobis sit diligendus instruit. 680
 Lectio spiritualis qualis debeat esse. 585. d 2
 Lectio spiritualis quæ fieri debeat ab accidentibus ad 3. anni probationem. 584. a 1
 Legis diuinæ obseruatio 2. amoris Christi fructus. 686. c 1.
 Leuitas animi vnde proueniat. 513. c 1
 Libertas humana an impediatur Dei voluntate. 225. a 1
 Linguar vitia quæ potissima sint. 570. b 1
 Litanie Sanctorum quomodo recitandæ. 547. c 1
 Locus ad recitandum officium diuinum quis eligendus. 500. d 2
 Lotio manuum in missa quid repræsentet. 449
 Lumen practicum quod oritur ex oratione. 325. a 2
 Lumen quo illustratur intellectus vnde sit. 188. a 1
 Lumen vitæ quomodo acquiri possit. 709. b 1
 Lutherus qualem habuerit conscientiam. 346. c 2
 Lux quæ oritur ex electionis praxi. 367. c 2
- M
- M**Acharius quomodo vsus est vt perueniret ad perfectionem. 189. a 1
 Magnificencia qualis sit virtus. 121. a 1

Maieftatis diuinæ excellentia petit vi ei confidamus. 242. b 2
 Mala quæ oriuntur ex tepore & salutis obliuione. 107. b 1.
 Mala quibus medetur charitas. 22. c 2
 Mala pœnæ qua voluntate velit Deus. 233. d 1
 Mala quæ procedunt ex indirecta intentione. 362. b 2.
 Malorum omnium Causæ. 88. d 2
 Manè quid agendum. 542. d 1
 Manifestatio confeientia quibus fieri debeat & quanam eam debeant facere. 368
 Quomodo fieri debeat. 370. & seq.
 Manipulus in sinistra quid significet. 442. a 2
 Mansuetudo quid fit & eius officium. 293. b 1
 Maria Magdalena & Martha quomodo Christum debeamus diligere nos instruunt. 680
 Materia imitationis Christi. 693
 Materia electionis qualis debeat esse. 195. a 1
 Materia sanctitatis quæ. 136. b 1
 Materia exhortationum publicarum qualis esse debeat. 297. a 1
 Materia circa quam versari debeat directio. 301. a 2
 Materia orationis mentalis quæ esse debeat. 304
 Materia examinis consciencie, quænam sit. 356.
 Vnde peti possit. 357. b 2
 Materia reformationis quænam sit. 605. c 1
 Materia Sacramenti Eucharistia quænam sit. 465.
 Eius forma. 466. c 1
 Materia patientia perfectorum quæ sit. 155. a 2
 Matrix omnium virtutum. 122. a 2
 Medicina teporis in spiritualibus. 102
 Medium ad perfectionem proximi. 144. a 1
 Medium omnium optimum quo possit iuari proximus. 147. b 1
 Medium quo vsus est S. Augustinus vt perueniret ad perfectionem. 188. b 2
 Sanctus Antonius. 189. a 1
 S. Macharius. ibid.
 Medium admodum potens ad Dei amorem in nobis excitandum. 21. b 1
 Medium singulare ad singulas nostras actiones perficiendas. 541. b 1
 Media ad iuuandum proximum. 587.
 Media quibus conseruatur & augetur perfectionis desiderium. 183. d 1
 Media quæ adhibet conuersatio ad suum finem. 551 b 1. & quibus constet. ibid. d 2
 Media quibus vititur Deus vt excitet in homine desiderium perfectionis. 179. c 1
 Media quibus conseruatur & crescit charitas. 92. d 1
 Media efficacissima ad caelestes diuini amoris diuitias comparandas. 682. c 2. 763.
 Media ad introitum Missæ. 443. b 2
 Media ad perfectionem cuiusque virtutis acquirendam esse quædam generalia. 200. d 2. & seq.
 Particularia. 200. a 1
 Media ad puritatem & perfectionem conuersationis acquirendam. 562. c 2
 Media ad attentionem & deuotionem requisita. 502. a 2.
 Media generalis perfectionis qua sint. 254. d 1
 Media quibus intendi possit Dei gloria. 364.
 Media quæ Christus proponit ad finem vitæ Apostolicæ. 632.
 o. do inter ea obseruandus. 633
 Media ad Dei gloriam promouendam necessaria. 623.

Meditandi praxis. 313. & seq quibus rationibus persuadetur. 321
 Meditatio in hæc verba ad Hebræos 10.
Ideo ingrediens mundum, dicit, hostiam, &c. 437
 Meditatio in id Ioan. 13. *ante diem autem festum Pasche.* 437
 Meditatio qua præparatur sacerdos per sui conformitatem in omnibus cum Christo patiente. 438.
 Meditatio præparatoria ad faciendum Sacrum. 439
 Meditatio rerum diuinarum ad quid sit aptissima. 34. b 2.
 Meditatio vt facilius succedat quid prius agendum. 212. b 2. quid sit. 313. quænam ex ea consequantur. ibid.
 Quomodo facienda. 314. & seq. 318. & seq.
 Meditatio eorum qui saluti proximorum vacant qualis esse debeat. 322. d 2. & seq.
 Meditatio casta & vera quid habeat. 329. c 1
 Cur langueat. ibid. 6. c 2. 330. a 2. illius impedimenta 329. 333. & seq. 342.
 Meditatio de incarnatione Iesu Christi. 624.
 De eius natiuitate. 625
 De eius circumcisione. 626
 De eius præsentatione in templo & de B. Virginis purificatione. 627
 De illius fuga in Ægyptum. 628
 De illo remanente Hierosolymis & de his verbis *nesciebatis, &c.* 629
 De illius vita ab anno 12. ad 30. ibid.
 De vexillis duobus. 634
 De Christi baptismo. 632. d 1.
 De illius tentationibus. 633
 De vocatione Apostolorum. 634
 De octo beatitudinibus. 635
 De humilitate. 635. De electione. 637
 De tribus hominum classibus. 639
 De missione Apostolorum. 641. & seq.
 Meditatio de zelo animarum. 642
 De paupertate Euangelicæ. 645
 De carnis mortificatione. 644
 De mundi contemptu. 645
 De humilitate. 646
 De sui diffidentia & confidentia in Deo. 647
 De orationis studio à Christo commendato. 648
 De conformitate cum Dei voluntate. 650
 De Christi passione. 658
 De Christi præparatione ad suam passionem. 659
 De illius tristitia & agone. 660
 De cæteris illius passionis mysterijs. 663
 Meditatio de Christi sepultura. 664
 De illius resurrectione & prima apparitione matris suæ. 665. b 1. De illius apparitione Apostolis facta absente Thoma. ibid. De illius apparitione in monte Tabor. ibid. a 2. De illius ascensione. ibid. b 2. Ad amorem spirituales in nobis excitandum. 667. De amore spirituali. ibid. d 2
 Meditatio matutina qualis debeat esse. 542. c 2
 Meditatio quàm sit utilis ad consequendam perfectionem. 18. c 1
 Meditatio quantum conferat ad intentionis rectitudinem. 262. c 2
 Meditationes ad illa verba B. Pauli ad Romanos 3. *Omnes specauerunt & egent gloria Dei, &c.* 435
 Meditationes pro renouatione votorum ex epistola ad Galatas. 509. & seq.
 Meditationes de renouatione spiritus. 115. & seq.
 Membra peccati corporis quæ. 190. c 1
 Membra charitatis quæ sint. 24. b 2

- Memoriam nostram in quibus versari necesse sit. 253. d 2
 Memoriale amoris Christi in nos quod sit. 418. d 2
 Mensa sacri conuiuij corporis Christi à quo parata. 467. d 2
 Mensura virtutum supernaturalium. 16. a 2
 Meritum quoduis hominum vnde fluat. 53. c 2.
 Methodus electionis à S. Ignatio tradita. 271. c 2
 Methodus examinandi conscientiam super decalogum qua comprehenduntur omnia peccata mortalia. 402. & seq.
 Methodus comparandæ virtutis modestiæ. 288. b 1
 Ministri sacri quomodo in genere Deo debeant officium diuinum persolvere. 498. d 2. quid hoc agendo cogitare debeant. 499. b 1
 Miseri quinam dicendi. 96. d 1
 Miseria quandonam pro remedio superbiæ sit. 82. 22.
 Miseriarum causa quænam sit. 88. b 1
 Misericordia Dei quænam mala impediatur. 150. c 2
 Misericordia diuina quantum pateat. 247. a 1
 Missa cur tam frequenter celebretur. 421. a 2
 Missio populi quæ sit in Missa quid denotet. 459
 Missio Apostolorum ad prædicandum. 640. ad illa verba: *sicut misit* &c. 641
 Mixtio vitæ contemplatiuæ cum actiua ex quo fiat. 143. b 1
 Moderatores apud Patres Societatis Iesu quomodo sese gerere debeant. 571. 572. 573.
 Modestia circa caput. 288. c 1. oculos. ibid. a 2
 frontem & nasum. ibid. c 2.
 Modestia manuum. 289. b 1. in incessu. ibid. d 1.
 circa vestes. Ibid. a 2. linguam. ibid. c 2. circa motus corporis. 290. c 1
 Modestia quæ sit & quæ prius componat hominem. 287. quàm utilis in alijs virtutibus acquirendis. ibid. d 2.
 Modestia & grauitas Christi. 613. a 1
 Modestiæ religiosæ speculum. 290.
 Modus quo Christus nobis vniatur in S. corporis sui conuiuijo. 468. b 2. & seq.
 Modus quo intendi possit gloria Dei. 363. b 2
 Modus vnicuique expendendus. 207. c 2
 Modus in quacunque actione seruandus. 535. c 2
 Modus manifestationis conscientiæ quis sit. 370
 Modus quis in meditationibus seruandus. 528. b 2
 Modus intensius amoris Dei. 33. d 2
 Modus quo homo ad agendum quidpiam potest applicari quotuplex sit. 360. b 1
 Modus quidam vtiliter visitandi sanctissimum Sacramentum. 494
 Modus concipiendi Deum præsentem quotuplex sit. 360. b 1.
 Modus in loquendo obseruandus in conuersatione. 554. a 1.
 Modus in gubernandis scholasticis seruandus. 573
 Modus à patribus Soc. Iesu. in conuersatione obseruandus. 567
 Modus meditandi. 313. & seq. quibus rationibus persuaderi possit. 321
 Modus & forma examinis conscientiæ. 358
 Modus quo debeat fieri oratio. 310. c 2. & seq.
 Modus æstimationis quandonam sit. 32. d 1
 Modus in directione seruandus. 301. b 2
 Modus cogitandi Dei præsentiam in nobis per simplicem fidei actum. 387.
 Modus vtiliter tertium annum peragendi. 578. b 2.
 Modi quibus sacerdotes Deo gratias agere debeant. post Missæ celebrationem. 460. & seq.
 Modi vniõis humanæ voluntatis cum diuina. 226. d 2 & seq.
 Modi varij præparationis ad Communionem. 474.
 Modi visitandi sanctissimi Sacramenti cum fructu. 493.
 Modi quibus nos Deo vnire possimus. 381
 Modi audiendi Missam quot sint. 483. d 2. & seq.
 Modi quibus Christus possit esse obiectum amoris nostri. 669
 Modi teporis in spiritualibus quot sint. 99. d 2
 Morbus lethalis deuotionis quis sit. 101
 Mortificatio quid sit. 519. c 2. Illius quanta sit necessitas. 521. & quibus necessaria. ibid.
 Mortificatio quantum aspirantes ad perfectionem iuuat. 254. d 1
 Mortificatio carnis quàm sit utilis. 644.
 Mortificatio vera vnde oriatur. 326. b 1
 Mortificatio tum voluntatis tum intellectus vnde oriatur. 327. d 1
 Mortificatio cum deuotione coniungi debet. 267. d 1. quos actus complectatur ibid. b 2.
 Mortificatio passionum quam exigit prudentia. 271. c 1.
 Mortificationis religiosæ finis quis sit. 526. 527.
 Mortificationis instrumentum quodnam sit. 265. a 2
 Mortificationes quæ conseruant & augent desiderium perfectionis. 183. b 2
 Mortificationes quamdiu debeant durare. 529. c 1
 Motuum quo debet excitari desiderium virtutis 198. b 2
 Motuum sacerdotis sacrificantis quale debeat esse 431.
 Motus primus quo anima progreditur ad perfectionem. 15. c 2
 Mundus quomodo fuerit ornatus. 3
 Mundi sapientia quænam sit. 85. d 1
 Mundi contemptus in quo utilis. 645
 Mutatio animæ ex imperfecta ad perfectiorem. 207. d 1
 Mysteria vitæ Christi ad quid nos prouocent. 623
 Mysteriorum fidei penetratio ad quid spectet. 87. c 1
- N
- Natiuitas Christi D. quam consideranda. 619.
 Natura virtutum in genere. 254. b 2
 Natura charitatis. 92. b 2
 Natura diuina quomodo representetur in rebus creatis. 40. a 2
 Natura humana euerfa quomodo restituta. 51
 Per quid se Deo reddat & consecret. 420. b 1
 Natura Christianæ & religiosæ perfectionis. 62. a 1
 Natura teporis in spiritualibus. 99
 Necessitas quam habet humana voluntas vt diuinæ iungatur. 226. b 2
 Necessitas sacrificij cruenti in cruce. 416. a 1
 Necessitas mortificationis quanta sit. 521
 Negligentia in deuotione quam periculosa. 103
 Negotiorum tractatio & occupationes aliæ quales debeant esse. 545. a 2
 Nexus inter media vitæ contemplatiuæ & actiuæ. 144. d 2 & seq.
 Nomen Domini per quid clarificetur inter gentes. 420. c 1
 Nomina quæ Christus dedit Apostolis & Apostolicis viris. 651
 Nomina quibus appellatur conscientia. 346
 Nouitas perpetua cælestis vitæ vnde procedat. 710

- Obduratio cordis vnde procedat. 226. a 1
 Obedientia religiosa quid sit. 284. b 1
 Illius fundamentum in quo sit. ibid.
 Obedientia à quo pendeat & cui sit affinis. 26. c 1
 Sine charitate nulla vera est. ibid. d 1
 Obedientiæ religiosæ actus. 284
 Obiectum fidei quodnam sit. 256. b 1
 Obiectum desiderij perfectionis quodnam sit. 172. d 1.
 Obiectum adæquatum voluntatis diuinæ quodnam sit. 232. d 1
 Obiectum contemplationis practicæ. 148. a 1
 Obiectum charitatis practicæ quodnam sit. 137. a 2
 Obiectum materiale charitatis. 258. a 2. formale ibid. d 2.
 Obiectum charitatis quodnam sit. 30. b 2
 Obiectum zeli animarum. 161. a 1
 Obiectum formale intentionis quale debeat esse. 262. c 2. 263. d 1
 Obiectum ad hominis perfectionem requisitum. 6 a 1. d 2.
 Obiectum circa quod existunt personæ diuinæ. 55. b 1.
 Obiectum materiale spei. 257. d 1. formale quod-
 duplex. ibid. a 1
 Obiectum amoris benevolentia quo Deum prosequimur. 262. a 1
 Obiectum materiale religionis. 261. a 2
 Obiectum diuinæ complacentiæ in nobis quodnam sit. 252. b 2.
 Obiectum contemplationis quodnam sit. 127. b 1
 Obiectum virtutis pœnitentiæ. 272. c 1
 Oblatio corporis Christi ad quid fiat. 426. b 2
 Oblatio panis & vini in Missa quid significet. 448.
 Oblatio quod duplex sit. 480. b 2
 Oblatio quæ incumbit religiosis circa perfectionem. 185. c 1.
 Obligatio regularum patrum Soc. Iesu quænam sit. 592. d 2
 Obligatio Iesuitarum iuuandi scholasticos maxime conuictores à quo pendeat. 571. c 3
 Obligatio manifestationis conscientia vnde petatur. 368
 Obligatio Christianorum circa perfectionem. 124.
 Oblivio salutis quantum sit malum. 103. a 1
 Obsequium quo conferuntur amor fraternus. 279
 Observatio legis diuinæ secundus amoris Christi fructus. 686. c 1
 Observatio consiliorum Dei 3. fructus amoris Christi ibid. c 2.
 Observatio regularum societatis Iesu qualis debeat esse. 594.
 Occasio magna Deum laudandi, & ei gratias agendi. 218
 Occasiones propriæ sanctitatis in quo sint. 145. c 1
 Occasiones nobis captandæ. 63. c 2
 Occasionum spiritualium genera quot sint. 90. c 2
 Oculorum custodia rectaque ordinatio. 288. a 2
 Odium sui vnde oriatur. 326. c 2
 Offertorium in Missa quid sit. 448
 Officium omnium quomodo in genere Deo persolui debeat. 498 d 2
 Officium Charitatis quod duplex. 70. b 2
 Officium veri amici. 115. b 2
 Officium diuinum quid contineat & ad quid aptissimum. 495
 Officium cuiusque Christiani & religiosi quodnam sit, circa quod examen fieri debet. 353. & seq.
- Officium directoris in vita spiritali. 301. d 1
 Omnia ab æterno incommo­dabiliter esse decreta. 122. b 1.
 Operationes Dei quod habeant obiectum. 55. a 1
 Operationes nostræ à quibus retrahendæ. 253. b 2
 Operationes morales à quo intuentur & perficiantur. 52. c 2. & supernaturales. 52. b 3
 Operationes vitales quænam optimæ & perfectissimæ. 8. a 1
 Operationes quibus perfectionem assequi possumus, quænam debeant esse 64. 65
 Opinio sanctitatis an efficacior sit opiniones doctrinæ. 551. a 2
 Opus ad quod diuina effetrix perfectionis sit applicanda. 200. c 1
 Opus nullum Deo gloriosum quod nobis non sit utile. 137. d 2
 Opera ad cuius exemplar sint 55. d 1
 Opera nostra omnia ad Dei gloriam dirigenda. 251. a 2.
 Opera hominum diuinæ sanctitatis instrumenta. Opinio doctrinæ non affectanda. 205. b 2
 Oratio quantum aspirantes ad perfectionem iuuet. 254. d 1
 Oratio contemplatiuorum quales virtutes acquirat. 148. b 2.
 Oratio præparatoria quæ debet fieri ad attendenda orationis impedimenta. 312.
 Oratio alia ordinaria, alia extraordinaria, & vnde petatur hæc diuisio, & quod inter vtramque discrimen. 306.
 Oratio secreta cum sacerdos accedit ad altare. 444. b 1.
 Oratio ad B. M. Virginem ante sacrum. 407. a 1
 Oratio quæ sit super oblata quid significet. 449
 Oratio Dominica quid in Missa representet, & cur in ea insita. 454. 455
 Oratio præparatoria ad exercitium contra peccata. 202. 203.
 Oratio mentalis ad quid sit optima dispositio. 582. d 2
 Orationis studium à Christo commendatum 648
 Orationes publicæ à quibus fundari debeant. 498 b 1
 Orationes ad præparationem Missæ celebrandæ conducentes. 432. c 1
 Orationes secretæ in Missa ad quid fiant. 450
 Orationes pro impetrando Christi amore, 990.
 Orationes secretæ ante sacerdotis Communionem, à quo & cur Missæ additæ. 456
 Orator quid prius mouere debeat quam auditorem. 146. c 2.
 Ordo seruandus circa electionem. 195. a 1
 Ordo virtutum ex fine. 121. c 2
 Ordo seruandus in examine particulari. 225. c 2
 Ordo quo procedendum est in perfectionis studio. 189. d 1.
 Origo teporis in spiritualibus quod duplex. 100
 Origo vitæ contemplatiuæ & practice. 44
 Oris & labiorum compositio. 289. a 1
 Osculum altaris quid significet. 445. 449
- P
- Panis vitæ & intellectus quis sit. 8. d 2
 Panem celestem &c. cur dicat sacerdos. 456. a 2
 Parallela cognitionis Dei & sui. 213
 Pars hominis inferior quomodo debeat à superiore superari. 520. b 1
 Pars præcipua perfectionis. 27. a 2

- Partitio Hostiæ in Missa quid denotet. 455
 Passio Christi quomodo consideranda & quæ in ea
 perpendenda. 658
 Passio melior est quam actio propria. 154. c 1
 Passiones circa bonum & malum. 88
 Passiones in perfectione vitandæ. 106
 Patientia quid sit & unde defectus illi oppositi pro-
 cedant. 293. c 2
 Patientia diuina erga nos quam admirabilis. 245.
 b c 1.
 Paupertas Euangelica in quo consideranda. 543
 Paupertas religiosa quid sit. 280. c 1
 Indiget aliarum virtutum præsidio. ibid. d 1
 Paupertatis religiosæ actus qui sint 280. 281
 Pax mentis in quo sit & quem habeat auctorem.
 68. a 2
 Quando perfecta. 69 a 2
 Peccatum quam horridum charitatem habentibus.
 71. 6. d 1
 Peccati corporis caput. 199. c 1
 Peccati causa quænam fuerit. 81. c 1
 Peccata quomodo velit Deus. 233. c 2
 Peccata non simul aggredienda s. d. quod grauius est
 eligendum. 194. b 1
 Peccata venialia diligenter debent fugere qui ad
 perfectionem aspirant. 110. b 1
 Cur omnia non possint in statu gratiæ vitari.
 ibid. a 2. Quid Deo negent & eripiant. 115. a 2
 Quare abhorrenda. 116. d 2
 Peccatorum permissio quodnam signum sit. 237 c 1
 Penetratio mysteriorum fidei ad quid spectet. 87.
 c 1
 Perfectio intensiua amoris Dei quid sit actui eius-
 dem amoris. 33. d 2
 Perfectio mystica in quo consistat. 36. c 1
 Perfectio nullius excedit vires 188. c 1
 Perfectio intensiua in quo consistat. 100. b
 Perfectio conformitatis voluntatis humanæ cum di-
 uina quandonam perfecta. 124
 Perfectio summa hominis quænam sit. 28. b 1
 In quo consistat. 9. c 1
 Perfectio hominis in quo posita sit. 252. a 1
 Quid exigit. ibid. d 1
 Unde pendeat. 532
 Perfectio cognitionis quam possumus habere de
 Deo in hac vita, in quo consistat. 11. c 2
 Perfectio penitentis an possit esse in hoc sæculo.
 76. b 1
 Perfectio proximi quomodo procuranda. 585. d 2
 Perfectio æstimatiua amoris Christi quanta esse de-
 beat. 676. c 2
 Unde pendeat & ad quid necessaria. 677. c 1
 Intensiua quænam sit, & unde oriatur. ibid. c 2
 Perfectio huius vitæ à qua virtute tota pendeat. 15. b 1
 Perfectio in quo actu consistat. 27. b 1
 Perfectio diuina quibus gradibus in nostram cog-
 nitionem veniat. 54. c 2
 Perfectio essentialis animæ in quibus reperiatur vir-
 tutibus. 12. d 1 13. c 1
 Perfectio diuinæ voluntatis quanta sit. 220. b 1
 Perfectio quam Christus requirit ab Apostolis vitæ
 secta oribus in quo sita sit. 633
 Perfectio humanæ voluntatis in quo sita sit. 227.
 c 1.
 Perfectio essentialis animæ quæ sit. 13. c 2
 Perfectio quæuis in rebus creatis quomodo fiat. 3.
 4. 9.
 Perfectio cuiusque actionis unde pendeat & quem
 debeat intendere finem. 534
 Perfectio essentialis quas virtutes requirat cum cha-
 ritate. 15. b 2
 Perfectio humana ex quo pendeat. 541. b 2
 Perfectio nostra ex quibus actionibus pendeat. 553.
 b 2
 Perfectio vitæ spiritualis quænam sit. 348. b 1
 Illius necessaria. ibid. d 2
 Perfectio quæ sit in homine & cui sit tribuenda. 53. d 2
 Perfectio omnis de quibus actionibus fluat. 251. d 2
 Perfectio sacrificij in quaui lege unde pendeat. 415
 Perfectio æstimatiua & intensiua actus charitatis.
 32. c 1
 Perfectio mortificationis in quo consistat. 267. c 2
 Perfectio non est à nobis sed à Deo per Christum.
 58. b c 2
 Perfectio hominum vltima unde pendeat. 7. b 1
 Perfectio summa voluntatis quæ. 139. d 2
 Perfectio supernaturalis quomodo acquiratur. 5. a 2
 quæ sit. 8. a 1
 Perfectio amoris amicitiae in quo versetur. 137. d 2
 Perfectio quomodo crescat. 67. b 1
 Perfectionis specula. 180
 Perfectionis verum desiderium quid postulet. 182.
 d 2
 Perfectionis gradus quot sint & unde sumantur. 68
 Perfectionis impedimenta quæ & quot sint. 189. c 2
 Perfectionis idea prima in abstracto. 171. c 1
 Perfectionis futuræ semina unde manant. 181. d 1
 Perfectionis gradus quis sit vitæ Apostolicæ pro-
 prius. 635. & seq.
 Perfectionis causa efficiens. 48
 Meritoria. 50. d 2
 In Deo non differunt. 54. a 2
 Perfectionis Christianæ & religiosæ natura. 62. a 1
 Perfectionem in vnione cum Deo sitam esse quid sit.
 252. b 2
 Perfectiones quæ oriuntur ex Charitate fraterna
 46. d 1
 Perfectiones animæ quomodo crescunt. 189. a 1
 Perfecti cur permulti relabantur in peccatum. 73.
 d 1
 Perfecti quantum prosint Ecclesiæ & religioni. 185.
 d 2
 Periculum in feruore deuotionis præcipuum. 79. d 1
 Pericula vitæ mixtæ, & eorum remedia. 148. c 2 &
 seq.
 Pericula quæ comitantur prudentiam humanam.
 85. d 2. Longè maiora sunt in spiritualibus &
 religiosis. 86. b 1
 Pericula cauenda in perfectionis ingressu. 72. a 1
 Pericula sua quomodo ingrediens viam perfectio-
 nis dignoscere possit. 79
 Pericula quænam sint in conuersatione. 559
 Persecutiones vitæ actiue. 153. c 1
 Persona diuini verbi exhibetur in S. eius Sacramen-
 to. 466. b 1
 Pestis vitæ actiue. 166. b 2
 Pharmaca contra teporem. 103. b 2
 Pignus actualis Dei in nos amoris. 29. b 2
 Placere Deo & perfectum esse in quo differant. 185.
 d 1
 Penitens quomodo dolere debeat de peccatis. 359.
 Penitens per quid iuuetur contra propriam volun-
 tatem. 83. c 1
 Penitentes serio conuersi in statu perfectionis exi-
 stunt. 75. b 2
 Penitentes veri quando in seipsis castigant pecca-

tum. 71
 Pœnitentia quid sit & quàm homini necessaria. 272.
 a 1. Illius obiectum & finis. ibid. c d 1
 Illius spiritus nobis induendus. 273. a 1
 Pœnitentiæ perfectio an possit esse in hoc sæculo.
 76. b 1
 Potentia diuina quibusnam casibus melius appa-
 reat. 154
 Potentia præcipua quæ ad meditandum applicatur.
 333. d 1
 Potus Iustorum quis sit. 8. d 29. a 1
 Præceptum Christi de perfectione. 172. b 2
 Præcisio temporis in meditatione obseruanda. 341
 c 1
 Præfatio Missæ quid significet. 450
 Præfatio de oblatione sacrificij, seu de Missa. 439
 Præludia ad meditationem. 312
 Præmium quod nos excitare debet ad perfectionis
 desiderium. 89. b 1
 Præparatio ad bene audiendam Missam. 482. b 2
 Ad communionem spiritalem. 483. a 1
 Præparatio remota ad orationem & eius impedi-
 menta. 307. d 2. & seq.
 Proxima. 309
 Præparatio requisita concionatoribus. 298. d 1
 Præparatio negligens materiæ quam noceat oratio-
 ni. 331. d 1
 Præparatio ad facienda exercitia. 597. a 1
 Præparatio ad mortem & iudicium vice repetitio-
 nis. 611. c 2
 Præparatio necessaria ad sacrificium Missæ offeren-
 dum. 423.
 Quotuplex sit. ibid. d 2
 Illius praxis. 424. d 1
 Præparatio ad Communionem in quo consistat.
 472. c 2. Quibus modis fieri possit. 474
 Præsentatio Christi in templo quomodo confide-
 randa & quæ in ea perpendenda. 627
 Præsentia Dei vt à nobis melius conciperetur quid
 ipse fecerit. 379. d 2. & seq.
 Quomodo & quibus in rebus possit cognosci. 385
 & seq. ibid. Deus.
 Præsentia Dei in oratione quam necessaria. 310. c 2
 & seq.
 Præsentia Dei quomodo sit concipienda in nobis.
 387. 389. 394. in alijs hominibus. 389. in cæteris
 creaturis. 390. in rebus futuris & præteritis. 391.
 in oratione ibid. in sanctissimo Missæ sacrificio.
 392. in conscientiæ examine. 393. in studijs ibid.
 in superioribus. 395. in peccatoribus & in alijs
 omnibus creaturis. 396. in nostris morbis & ad-
 uersitatibus. 397. illius fructus. 398.
 Præsentia Christi qui nobis profit. 688. a 2
 Præsentia Christi vbi nam viua fide sit apprehende-
 da. 476. c 1
 Præsentiam Christi vt habeamus perfectam quid
 requiratur. 382
 Præsumptio in deuotionis seruire quam periculosa.
 79. d 1
 Præsumptionis materia quàm difficilis. 91. c 1
 Præstantia actus charitatis quid requirat. 32
 Prandium quomodo faciendum. 546. d 1
 Praxis regulæ electionis quos habeat effectus. 367.
 d 1 & seq.
 Praxis amoris Dei quo nos offerimus totos Deo, &
 quo nos abducimus à creaturis. 259. c 1. quo nos
 illi strictius deuincimus & illi singulas nostras a-
 ctiones offerimus maximè in aduersis. ibid. d 1

Quo nos cum eius voluntate nostram conforma-
 mus. ibid. a 2
 Praxis examinis particularis circa prudentiam. 269.
 d 2. circa externas occupationes quotidianas. 270
 b 2.
 Praxis considerationis regularum Societatis Iesu.
 595. 596.
 Praxis conformitatis cum voluntate Christi. 260.
 c 1 actuum religionis. 262. b 1
 Praxis ad exercendum augendumque amorem erga
 Christum Dominum. 684
 Praxis renouationis mensuræ. 205. b 1
 Praxis vitæ contemplatiuæ quid sit. 133. b 2
 Praxis interna & externa. à quo efficiatur. 147. d 1
 Praxis virtutis pœnitentiæ in examine tam generali
 quàm particulari. 273. b 1
 Praxis preparationis ad sacrificium offerendum.
 424.
 Praxis electionis quæ. 195. c 2 & seq
 Praxis in conuersatione obseruanda. 563
 Praxis Dei agentis ad intra. 136. c 2.
 Christi. 137. a 1
 Praxis meditandi. 313. & seq.
 Quibus rationibus persuadeatur. 321
 Praxis tercia perfectionis in quo posita sit. 219. c 2
 Praxis examinis conscientiæ ad singulas horas quæ
 sit. 350. c 2
 Praxis viuendi quæ in tertio perfectionis gradu
 esse debet. 136. & seq.
 Praxis ad faciliorem Christi imitationem. 706
 Praxis apta iam vtrumque prouectis in vita spiritua-
 li. 211. a 1
 Praxis nostræ cooperationis. 60. b 2
 Praxis conformationis voluntatis nostræ cum diui-
 na. 247. b 2
 Illius fructus. 248
 Præses visitandi sanctissimi Sacramenti cum fructu.
 493.
 Pressuræ quæ reperiuntur in aduersitatibus 238. 239.
 Vnde nascantur. ibid. b 2
 Pretium verum rerum creaturarum omnium 219. d 1
 Pretium gloriæ in quo sit. 14. d 2
 Principium motus ad perfectionem. 172. d 1
 Principium amoris & studij in proximum. 145. a 1
 Principium omnis voluptatis quodnam sit. 27. b 1
 Principium vitæ spiritualis quodnam sit. 27. b 1
 Principium primum eorum omnium quæ bonita-
 tem aliquam participant. 32. a 2
 Principium efficiens actionum supernaturalium
 quodnam sit. 64. b 1
 Earundem quodnam sit meritorium. ibid. c 1
 Priuatio bonorum materia patientiæ perfectorum.
 155. b 2
 Procuratio gloriæ Dei ad imitationem Christi. 620.
 & seq.
 Procuratio gloriæ Dei in quo consistat. 631. a 1
 Profectus spiritualis in virtutibus quomodo dig-
 noscatur. 207.
 Vnde oriatur. 208. c 1
 Proficiens in perfectione quæ impedimenta debeat
 tollere. 106. c 1
 Quid debeat querere. ibid. a 2 quibusnam de-
 beat cauere. 110. III
 Proficiens quos fructus colligere debeat ex lapsibus
 in venialia. 117. quibus debeat studere virtuti-
 bus. 118. & seq.
 Propositum emendationis quàm pœnitentiæ Sa-
 cramento sit necessarium. 41. a 2

Proficiētes in perfectione quānam sint. 107. & seq.
Propensio vnicuique expendenda. 207. a 2
Propositum firmum abolendi peccatum in nobis. &
 quid in nobis efficiat. 272. d 2
Proprietas rerum spiritualium. 182. d 1
S. Prosper quid tribuat charitati. 15. d 1
Proximus quomodo iuuandus. 588. 586
Prouidentia diuina quomodo agat nobiscum. 194.
 c 2
Per quid nobis applicetur. 95. b 1
Proximus vt quid debeat amari. 169. c 2
Prudenti quot sint præstanda. 344. b 1
Prudentia quid sit. 268. a 2
 Quid vera supponat. ibid. b 2
 Quid supernaturalis supponat. ibid. illius actus.
 ibid. c 2. illius regulæ. 269
Prudentia est in agendis cum præuisione & exami-
 ne. 87. c 2
Prudentia Christiana quantum conferat ad actio-
 num perfectionem. 536. a 2
 Quid arceat. 539. c d 2
Prudentia humana quā periculosa. 85. d 2
Prudentia cum intellectu ac synteresi. 344. d 2
 Illius actus. ibid. c 2
Prudentia in nostris actionibus necessaria. 84. b 1
Prudentia qualis sit virtus. 120. b 2
Psalmus *Iudica* quid doceat Sacerdotes. 443. d 1
Pugna perpetua quæ est in creaturis vnde oriatur. 4.
 b 2
Pulchritudo corporis Iesu Christi. 672. b 2
Purificatio B. Virginis M. quomodo considerari
 debeat. 627
Puritas quæ sit quam per examen conscientie effice-
 re debemus. 348
Puritas sacrificanti sacerdoti requisita. 426. c 1
Puritas mentis quæ oritur ex oratione. 325. c 2
Puritas intentionis in quo consistat. 362. d 2. 363. a 1
Puritas intentionis qualis si actus. 262. a 2
 Vt eam consequamur quid opus sit. 263. d 2
Puritas intentionis quantum proffit. 248. a 2

Q

Qualitas quæ nos ad Dei beneuolentiam pro-
 uocat. 14. d 1. a 2
Qualitas requisita desiderio perfectionis. 177. c d 1.
 & seq.
Qualitas mortificationis. 530. d 2
Qualitates requisitæ ei qui adhortatur alios ad per-
 fectionem. 296. c 1
Qualitates requisitæ directoribus in vita spiritali.
 300.
Qualitates voluntatis humanæ & diuinæ. 222
Qualitates charitatis quæ sint. 278
Qualitates requisitæ ijs qui ad perfectionem aspi-
 rant. 107. d 2 & seq.
Qualitates quibus ornari debet qui proximo vacare
 incipit. 150. a 2
Quietudo mentis in quo sit. 68. a 2
 Quando perfecta. 69. a 2
Quietudo animæ tertius contemplationis gradus. 132.
 d 1
Quietudo iugis animæ vnde procedat. 709. a 2

R

Radix vitæ Christianæ. 28. c 1
Ratio consistendi generaliter ante votorum re-

nouationem. 412. c 1
Ratio propter quam Deus vult omnia quæ vult, &
 nos etiam ei conformare debemus. 234.
Rationes quare æstimanda sit amicitia diuina. 94.
 95.
Recreatio qualis debeat esse. 546. d 2
Reditus ad peccatum vnde fiat. 73. d 2
Refectio spiritualis animæ nostræ in quo reperia-
 tur. 469. d 2
Reformatio vitæ quotuplex sit. 604. c 1
Regina facultatum humanarum quæ sit. 81. b 1
Regula electionis in quo consistat, & quibus in re-
 bus seruari queat. 365. b 2
 Quomodo se habeat ad finis intentionem. 367.
 b 1.
Regula electionis. 582. a 2
Regulæ nostrarum actionum. 241. d 1
Regulæ electionis earum vsus & applicatio ad sin-
 gulas actiones. 360. & seq.
Regulæ in mortificatione obseruandæ. 331. 332.
Regulæ prudentiæ quæ & quot sint. 269
Regulæ temperantiæ quæ sint. 386
Regulæ ad voluntatem Dei in dubijs exploran-
 dam. 236. a 2. & seq.
Regulæ quædam quibus profectus spiritualis in vir-
 tutibus dignosci possit. 207. & seq.
Regularū cōsideratio quomodo fieri debeat. 591 b 2
Regularum Patrum Societatis Iesu præstantia. 592.
 a 1. quæ sit earum obligatio. ibid. c 2. earum ob-
 seruatio qualis debeat esse. 594. a 1
Regularum Soc. Iesu qualis debeat esse considera-
 tio. 594. d 2
 Illius praxis. 595. d 1
Religio quibusnam mirum in modum perficiatur.
 472. a 1
Religio quid sit & vnde pendeat. 260. 261.
 Illius munus quodnam sit. ibid. a 2
Religio circa quid versetur. 24. d 2
 Deo nos religat. 25. a 1. iuuat charitatem. ibid.
 d 2.
Religio quomodo hominem Deo & Deum homi-
 ni religet. 13. a 1
Religio quam hominis facultatem pascat. 10. b 2
Religionis ardor vnde procedat. 688. a 1
Religiosi quānam sint obligati ad perfectionem. 125.
 a 1.
Remedium præstantissimum in omnibus tentatio-
 nibus. 398. b 2
Remedium contra inconstantiam. 513. a 2
Remedium optimum contra peccata. 94. d 1
Remedia contra imperfectionem. 607. a 2
Remedia contra peccata scire debet verè conuersus.
 92. d 1.
Remedia leporis in spiritualibus. 102. 103
Remedia periculorum quæ reperiuntur in vita mix-
 ta. 148. c 2 & seq. 150. d 1
Remedia aduersus vitæ spiritualis labes. 181. c 2
Remedia contra impedimenta meditationis ex par-
 corporis. 343
Remedia contra ariditatem quæ in deuotione acci-
 dit. 331. 332
Renouatio frequens ad quid necessaria. 204. c 1
 Quotidiana. ibid. d 1. hebdomadaria. ibid. c 2
 Menstrua. 205. b 1
Renouatio totius Ecclesiæ atque adeo totius mun-
 di vnde procedat. 713. a 1
Renouatio votorum quid sit. 503.
 Illius author. 504. finis. ibid.

Res oblata in omni sacrificio cur debeat immutari.

414. d 1.

Res create an habeant in se quo possint perfici. 3.

Quomodo videantur a se non esse. 4. a 2

Res preterita & futura quomodo in Deo presente nobis quasi presentes efficiantur. 391

Res que ad salutem ordinata sunt a Deo. 21. a 2

Res per quid nitecant & perficiantur. 146. c 2

Resignatio proprie voluntatis cum diuina vnde oriatur. 398. a 2

Resurrectio Christi. 665. b 1

Reuelatio secretorum Dei per quid nobis fiat. 18. a 1

Reuerentia diuinæ Maiestati debita quam utilis in oratione. 311. d 2

Reuerentia mutua domesticorum vnde oriatur. 711. d 2.

Reuerentia in visitatione sanctissimi Sacramenti habenda. 493. c 2

Reuerentia tum interna tum externa inter officium recitandum. 500 a 2

Reuersio Christi ab Herode ad Pilatum. 663. c 2

Risus in confessione vitandus. 410. d 1

Robur quod datur tyronibus perfectionis. 179. c 2

S

Sacerdos: quanti referat vt bene intelligat cuius personam sustineat. 425 Cuiusnam sustineat personam. ibid. c 2. quam deuotionem sacrificando habere debeat. 426. a 1

qualem debeat habere puritatem. ibid. c 1 d 2

quid missam celebrando intendere debeat. 429. b 2. cuiusnam locum teneat. 43. c 2. quem amo-

rem debeat habere. ibid. b 2. accessurus ad altare, quam veluti loci compositionem facere possit, vt deuote & vtiliter offerat. 440. quam deuotionem haurire possit ex sacris vestibus cum se induit. 441. illius accessus ad altare qualis esse debet. 442. c 2. de quare instruat per psalmum *Judica* initio Missæ. 443. quid sibi repræsentare debeat in consecratione. 451. d 2. quid intueri debeat. dicendo *Domine non sum dignus* &c. 457. quid in communionem considerare debeat. ibid. & quid in cæteris Missæ partibus. 458. quomodo debeat agere gratias post Missam. 460. & seq.

Sacerdotis dignitas quanta sit. 423. d 1

Sacerdotes quomodo debeant in genere diuinum officium Deo persolvere. 498. d 2. quam debeant habere intentionem. 499. d 1. quos fines. 500. a 1

Sacramentum Eucharistiæ quid efficiat in corporibus nostris. 469. quid in nostra anima & quomodo eam nutriat. ibid. c 2. cur dicatur mysterium fidei. 470. b 2. vnde dicatur pignus futuræ gloriæ. 471. b 1. cur in eo Christus voluerit manere. 492.

Sacramentum spiritualis refectionis. 422. a 2

Sacrificium corporis Christi quam Deo gloriosum & hominibus utile. 427.

Sacrificium Eucharistiæ condignam gratiarum actionem pro beneficiis reddit. 419. d 2

Sacrificium Missæ assidue offerendum. 477. d 1. quomodo audiendum. 424. ad quid institutum. ibid. d 2. quotidie audiendum. 482. b 1

cur tam frequenter celebretur & in quo differat a Sacrificio in Cruce oblato. 421. a 2. est veluti causa vniuersalis bonorum nostrorum operum. 422. b 1. ad quid institutum ibid. a 2. 427. 428.

eius ceremoniæ in particulari. 443. & seq.

Sacrificium Deo gratissimum quodnam sit. 248. c 2

Sacrificium in quo Hostia fuit sacerdos. 416. a 2

Sacrificium crucis cur Deus voluerit esse Sacramentum. 464.

Sacrificium Crucis cur offerri debuerit tantum semel, altaris autem sæpius. 422. d 1

Sacrificium quod homo de se debeat facere Deo. 413. vnde pendeat illius perfectio. 415

Sacrificij cruenti in cruce necessitas & dignitas. 416. a 1. illius operatio ab initio mundi. 417. d 2

Sacrificio Crucis & Eucharistiæ, condignum honorem diuinæ excellentiæ homo persoluit. 419. b 1

Sacrificia antiqua quænam erant. 481. quodnam illis successerit. ibid. a 2.

Sacrificia antiqua per quid abolita. 420. d 1

Sagacitas in rebus agendis vnde nascatur. 367. c 2

Salus proximi quomodo procuranda. 585. d 2.

Salutis obliuio quantum sit malum. 103. a 1

Sanctificatio humanitatis Christi ex quo fonte manarit. 134. d 1

Sanctitas hominum in quo sit. 134. c 2. vbi erit perfecta. 135. a 1

Sanctitas quam Christus requirat ab Apostolicæ vitæ sectatoribus, in quo sita sit. 633.

Sanctitas quæ oritur ex assidua Dei præsentia. 398. c 1.

Sanctitas vera quibus progressibus amoris Dei efficiatur. 138. d 1

Sanctitatis diuinæ instrumenta quæ. 532. d 1

Sanctitatis gradus quis sit vitæ Apostolicæ proprius. 635. & seq.

Sanctitatis hominum causa. 134. a 2. efficiens. 135. a 2. illius materia. 136. b 1.

Sancti cur amici Dei. 114. a 1

Sancti quomodo glorificent Deum post mortem. 160. c 1

Sanguis Christi quomodo exhibeatur in S. Eucharistiæ Sacramento. 465. a 2

Sapientia mundi quæ sit. 85. d 1

Sapientia diuina per quales casus melius emicet. 154.

Satisfactio quid sit & de quibus debeat esse. 401

Scientia rerum inferiorum quid comitari soleat. 87. b 2.

Scientiæ practicæ obiectum quotuplex in tertio anno acquirendæ. 579. b 1

Scholastici quomodo gubernandi. 573

Scrupuli quam vitandi ijs qui viam perfectionis in-

cunt. 72. c 1

Securitas animæ vnde procedat. 709 a 2

Semen vocationis religiosæ. 76. c 1

Semen gloriæ quodnam sit. 14. d 2

Semina futuræ perfectionis vnde manant. 182. c 1

Seniores in religione quales esse debeant. 78. b 2

Sepultura Christi. 664

Sermo Domini in monte habitus in quo considerandus. 634. 640.

Seueritas nimia in animarum vulneribus vitanda. 151. d 2

Signum maioris sanctitatis. 184. c 1

Signum crucis cur & quotuplici de causa initio Missæ formetur. 443. d 1

Signo salutationis angelicæ pulsante quid agendum. 547. b 1

Signa voluntatis diuinæ quænam sint vt nos ei conformare possimus. 235.

Silentium animæ, tertius contemplationis gradus. 132. d 1.

Similitudo cum vita diuina, est praxis vitæ contem-
 platiuæ. 133. b 2. 135. d 1
 Similitudo Christi vnde procedat. 707. b 2
 Sitis ardentissima gloriæ Dei vnde oriatur. 398. a 2
 Solitudo Christi quomodo perpendenda. 633. 637
 Species iustitiæ quot. 120. c 2. fortitudinis. ibid. d 2
 temperantiæ. 121. a 1
 Species pristinæ malæ vitæ in perfectionis ingressu
 quàm sint cauenda. 72. a 1
 Speculum religiosæ modestiæ. 190
 Speculum perfectionis. 180
 Spes in Deum quanta fuerit in beatis Ignatio & Xa-
 uerio. 246. d 2
 An necessaria sit ad charitatis perfectionem. 20.
 c 1. & seq.
 Per quid corroboretur, vt suo bono adhx-
 reat. 22. c 1
 In quo perficiat charitatem. 24. b 1
 Spiritus pœnitentiæ nobis induendus. 273. a 1
 Statio in conuersatione qualis debeat esse. 555. b 2
 Status quot in charitate & quomodo distingan-
 tur. 69. b 2. quot in alijs virtutibus. ibid. d 2
 Status perfectorum quid sit. 112. c 2
 Status ad quem omnes confugere debeant. 72. d 2
 Status perfectionis & eius dependentia. 107
 Vnde desumantur. 75. b 2
 Stimulus virtutum omnium. 28. b 1
 Stola ab Antiquis orarium dicta, quid significet.
 442. b 1
 Studentes quomodo Deum præsentem intueri pos-
 sint. 393
 Studium quale debeat esse ante orationem. 332. c 2.
 Studium imitandi vnde nascatur. 198. d 2
 Studium quodnam sit in homine tendens ad perfe-
 ctionem supernaturalem. 5. c 2
 Studium ad perfectionem tendentibus requisitum.
 110. 111.
 Studium gloriæ & boni Dei in nobis & in proximo.
 36. a 2
 Studium hominum in quo maxime collocandum.
 44. d 1.
 Studium generosum quod debeat habere qui viam
 perfectionis ingreditur. 82. c 2
 Studia literarum qualia debeant esse. 544. b 1
 Subiectum charitatis quodnam sit. 68. a 1
 Subordinatio concupiscentiæ & rationis. 119. b 1
 Substractio bonorum spirituum, materia patien-
 tiæ perfectorum. 156. a 2
 Summa Apostolicæ missionis in quo comprehensa.
 651.
 Superbia in dispositione ad perfectionem cauenda.
 126. d 1
 Suspendio quartus contemplationis gradus. 132. c 2
 Symbolum fidei cur in Missa cantetur. 448

T

Talentum Euangelicum quodnam sit. 183. d 1
 Temperantia quid sit & eius regulæ. 186
 Temperantia qualis sit virtus & quot habeat spe-
 cies. 121. a 1
 Tempula Dei longè Salomonis templo nobiliora. 56.
 d 1.
 Tempus quam vtiliter collocandum in quibusvis
 actionibus perfectè obeundis. 136. a 2
 Quomodo redimendum. 539. a 1
 Tempus ad recitandum diuinum officium eligen-
 dum. 500. b 2

Teneritudo conscientie quænam debeat esse in con-
 fessione. 407
 Tentationes Christi quomodo considerandæ &
 quæ in eis perpendenda. 633. 637.
 Tepiditas vnde procedat & quomodo curanda. 514
 Tepidi & veterinosi in religione. 77. d 2
 Tepor in amicitia vera fugiendus. 116. c 1
 Tepor in spiritualibus. 99. c 1. Illius origo quotu-
 plex. 100. d 1. Illius remedia. 102. 103.
 Terminus à quo perfectionis. 169. b 1
 Terminus à quo conformitatis nostræ voluntatis
 cum diuina. 241. a 1.
 Theolog a quam sit utilis ad consequendam perfe-
 ctionem. 18. c 1.
 Theologus à quodam mendico viam perfectionis
 didicit. 231
 Thesaurus qui nobis è cælo descendit. 490. d 2
 Thesaurus diuinarum perfectionum per quid aper-
 tus sit. 419. d 2
 Timor reuerentialis vnde nascatur. 129. b 1
 Tranquillitas animi vnde nascatur. 367. d 2
 Transmissio Christi ad Herodem. 663. a 2
 Tristitia Christi in Passione. 660.

V

Valor charitatis quantus sit. 14. d 2
 Valetudo bona quid profit meditationis vsui.
 334. d 2.
 Vanitas intentionis repellenda. 264. a 1
 Quot modis sui præbeat indicium. ibid. b 1
 Vanitas sæculi quid efficere soleat. 85. b 2
 Variatio nulla in decretis diuinis. 22. d 2
 Veneratio diuinæ maiestatis per quid plurimum au-
 geatur. 497. b 2
 Verba quibus sit vtendum in conuersatione. 553. a 1
 Verba nostra à quibus retrahenda. 253. b 2
 Vesper quid agendum. 542. a 1
 Vexilla duo quomodo consideranda. 634
 Via ad quam omnes confugere debent. 72. d 2
 Via perfectionis breuissima. 131. d 1
 Viæ perfectionis quot obligent ad statum gratiæ.
 75. c 1.
 Victoria cuiusvis vitij quot habeat gradus. 70. d 1
 Victoria superioris animæ partis contra inferiorem.
 94. b 1.
 Victoria propriæ voluntatis circa aduersa quæ con-
 tingunt. 238. a 2. 239. a 1
 Vinculum charitatis per quid fiat arctius in fidelibus.
 497. c 2.
 Vir ordinis Apostolici quem spiritum habere de-
 beat. 166. a 1
 Vir actiuus quid quærat vt proximum iuuet. 147.
 a 1.
 Viri Apostolici quibus rebus à Deo perfici soleant.
 662. quibus exerceri. 655. quasnam exerceant vir-
 tutes cum quid patiuntur. 657
 Viri perfecti & imperfecti quo discrimine aduersa,
 quæ contingunt patiantur. 656
 Viri sanctiores quare sæpius confiteantur. 427. a 1
 B. Virgo M. nos suo exemplo docet quomodo de-
 beamus Christum amare. 678. cum imitari. 743
 Virtus quæ eligitur prius cognoscenda. 197. a 1
 Qui eius actus & obiectum. ibid. b 1
 Virtus à nobis primò exercenda. 122. b 1
 Virtus Religionis à quo pendeat. 260. 261.
 Virtus quæ ceteras omnes continet. 159. d 1
 Virtus quomodo definiatur à philosophis. 11. a 1

RERVM ET VERBORVM.

735

Virtutis proposita praxis. 585. a 1
 Virtuti acquirenda sedulo studendum quantumvis
 certi non sumus quid profecerimus. 207. b 2
 Virtutes Christi quas imitantur perfecti. 158. 159.
 Virtutes affectus seu comites castitatis. 282. c 2.
 & seq.
 Virtutes quas exigit prudentia. 271
 Virtutes quas exercent viri Apostolici cum quid
 patiuntur. 657
 Virtutes patientiae comites. 295. d 2. 296
 Virtutes quibus requirenda sit perfectio essentialis
 animae. 12. d 1
 Virtutes exercenda in conuersatione. 568
 Virtutes quas in fraterna charitate requirit Aposto-
 lus sine mortificatione stare non possint. 278. d 2
 Virtutes ad quas examen applicari debet quomodo
 eligenda. 357. d 1
 Virtutes morales cum suis partibus ad quid referan-
 tur. 254. d 2
 A qua virtute existant. 24. b 1
 An reddant animam perfectam. 13. a 2
 Virtutes quibus spirituale augmentum & vnio cum
 Christo perficiatur. 470. & seq.
 Virtutes Theologicae cui rei obseruiant. 254. b 2
 Virtutes quibus perficiuntur signa conuersationis
 externa. 561. c 1
 Virtutes quibus corroborantur intellectus & vo-
 luntas. 10
 Virtutes quibus debent studere ad perfectionem as-
 pirantes. 118. & seq.
 Virtutes quae pro charitate pugnant. 92. d 2. 93. a 1
 Virtutes quibus vita religiosa vacare nullomodo
 possit. 62. b 2
 Virtutes quae continentur sub iustitia. 12. c 2
 Virtutes quibus perfectionis aedificium assurgit. 65
 Virtutes voluntatis. 115. d 2
 Quae nam in appetitu sensitivo resideant. 110. b 1
 Virtutum omnium matrix quae. 122. a 2
 Virtutum status quot sint. 69. d 2
 Virtutum diuisio secundum potentias. 119. a 1
 Virtutum omnium splendor & maiestas. 673. b 1
 Vis perfectionis Christianae quae sit. 27. b 1
 Vis sacrificij crucis ab initio mundi operata est ho-
 minum salutem. 417. d 2
 Vis vnionis cum Christo quae sit in S. Euch. Sacra-
 mento, in quid redundet. 477. d 1. & seq.
 Vis prima animae quae sit. 15. c 2
 Vis amoris aestimatiui quanta sit. 32. c 2
 Vires hominibus concessae. 5. b 1.
 Earum mensura. 6. b 2
 Visitatio sanctissimi Sacramenti qualis debeat esse.
 547. a 2.
 Vita ad quae examen conscientiae applicari debet
 quomodo eligi debeant. 357. d 1
 Vitia quibus carere debet intentio nostra. 264
 Vitia ex quibus nascitur defectus luminis practici.
 64. b 2. & seq.
 Vitia linguae quot sint. 289. c 2
 Vitiolorum primus & vniuersalis fons. 81. a 1
 Vitiolorum omnium capitalium actus. 190. b 1
 Vitia in conuersatione vitanda. 555
 Vita Dei qualis sit. 140. d 2
 Christi & Apostolorum. 141. a b 1
 Vita contemplatiua & actiua in quo conueniant.
 143.
 Vita Christi ab anno 12. ad 30. quam consideranda
 & quae in ea perpendenda. 629
 Vita ex quibus actibus fiat perfecta. 9. c 1

Vita animae quae & qualis sit. 8. c d 2
 Vita monastica an reddat animam perfectam. 13. a 2
 Vita mixta cur sit optima. 45. a 2
 Vita contemplatiua & actiua vnde oriantur. 44. b 2
 & seq.
 Quenam praecellat & in quo. 45. b 1
 Vita sola vera & optima quanam sit. 8. a 1
 Vitae Apostolicae finis in quo consistat. 631. a 1
 Vitae religiosae perfecta forma vnde fiat. 611
 Vitae contemplatiuae praxis quid sit. 133. b 2
 Vitae spiritualis quanam sit perfectio. 348. b 2
 Vitae spiritualis principium quodnam sit. 27. b 1
 Viuendi ratio Societatis Iesu qualis sit. 595. d 2
 Vnio cum Deo quomodo fiat. 328. c 2
 Vnio cum alijs in Deo vnde fiat. 398. b 2
 Vnio, quae sit Sacramento Eucharistiae, quanam sit.
 468. a 2.
 Vnio animi & corporis quam mira. 88. a 1
 Vnio humanae voluntatis cum diuina quibus modis
 fiat. 226. d 2. & seq.
 Quam difficilis sit & quo labore fiat. 227. d 2
 Vnio practica cum Dei voluntate. 139. a 1
 Vnio inter amicos requisita. 112. c 1
 Vnio moralis quae oritur ex reali assumptione corpo-
 ris Christi quomodo efficiatur. 472. c 1
 Vnio contemplatiua quid sit. 40. b 2
 Vnio voluntatis nostrae cum diuina vnde oriatur.
 471. b 2.
 Vnio qua debemus nos vnire Deo quae sit. 380
 Ad Christi Domini praesentiam perfectam etiam
 illa requiritur. 382
 Vnio nostra cum proximo vnde procedat. 688. b 2
 Vnio & conformitas mutua vitae vnde oriatur. 712
 Vnio nostri cum Christo per quid fiat. 468. c 1. b 2
 Vnitas fidei per quid fiat arctior in fidelibus. 497. c 2
 Vocatio religiosa vnde ortum habere soleat. 76. b 1
 Vocatio Apostolorum quomodo consideranda, &
 quae in ea perpendenda. 633. 639.
 Voluntas Dei nec errare nec mutari potest. 221. c 2
 Voluntas diuina quomodo in dubijs exploranda.
 236. a 2. & seq.
 Voluntas diuina quanta sit perfectionis 220. b 1
 Humana quid ex se sit. ibid. d 1
 Voluntas Christi erga nos qualis fuerit. 416. 417
 Voluntas sub quibus rationibus in Deum ferri pos-
 sit. 9. a 2.
 Quibus virtutibus corroboratur. 10
 Voluntas per quid feratur in Deum perfecte. 11. d 2
 Cur Deum colere & amare velit. 12. a 1
 Voluntas propria quantum noceat. 42. a 2
 Quid sit. ibid. d 2.
 Voluntas creata vt est participata à Deo perfectio &
 diuinæ voluntatis imago quomodo vult percipi.
 55. b 2.
 Voluntas à quo pendeat & moueatur. 17. c 1
 Per quid vnatur Deo. 18. c 2
 Voluntas acquirenda virtutis qualis esse debeat.
 198. d 1
 Voluntas in quale bonum ante omnia ferri oportet.
 81. b 2
 Quali amore peccet. ibid. d 2
 Voluntas per quid agat in appetitum & hic in illam.
 97. a 1.
 Voluntas quando nam minus praua erat. 82. b 1
 Voluntas per quid amet alia. 32. b 1
 Voluntas humana qualis sit. 222. d 1
 Cui resistat. 224. d 1
 Quibus abutatur bonis. ibid. c 2

- In quo sita sit illius perfectio. 227. c 1
 Quam rationem amplecti debeat ut diuina sit
 conformis. 224. d 1
 Voluntas nostra cui sit inseparabiliter alligata. 247.
 c 2. quomodo & per quid corroboretur ad vsum
 mortificationis. 525
 Voluntas affectus vnde oriatur. 502. a 1
 Voluntas humanæ bonum quodnam sit. 227. d 2
 Voluntas propriæ victoria circa aduersa quæ con-
 ringunt. 238. a 2. 239. a 1
 Voluntas diuinæ signa quæ sint, ut nos ei confor-
 mare possimus. 235
 Voluntas diuinæ capacitas quanta sit. 41. a 1
 Voluntas humanæ infirmitas. 117. a 1
 Voluntatem nostram voluntati diuinæ conformare
 quid sit. 248. d 1
 Voluntatem signi decet adiungere ad voluntatem
 beneplaciti. 221. b 2
 Voluntatem Dei fieri cur petamus in oratione do-
 minica. 234. d 2
 Votum inter religiosos præcipuum. 280
 Votorum renouatio quid sit. 503
 Illius author. 504. finis ibid.

- Vsus contemplationis quid præstet. 114. a 2
 Vsus frequens examinis particularis commendatur.
 255. d 1
 Vsurum ad Christi memoriam spectantium, quid
 proferat 683 b 2.
 Vtilitas Ecclesiæ & religionis quid exposcat. 185. d 2

Z

- Z**elus animarum vnde fiat. 160. d 2
 Eius obiectum. 161. a 1
 Eius forma quotuplex. 162. d 1
 Illius effectus. 163
 Illius causa efficiens & finalis. 165
 Vnde procedat. 329. a 1. 688. a 2
 Zelus animarum quem Christus Apostolis infudit
 quomodo considerandus. 642
 Zelus circa quos imprimis exerceri debeat. 586. c 1.
 quomodo circa proximos. ibid. c 2
 Zelus gloriæ diuinæ & salutis animarum quem ha-
 bent perfecti. 158. b 1
 Zelus satisfaciendi Deo vnde procedat. 71. a 1

FINIS.

Le Gaudier, Antoine,

R.P. Antonii LeGaudier Castrotheodoriciani E Societate Iesv De Natvra Et
Statibvs Perfectionis Opvs Posthvmvm

Paris 1643

2 Asc. 69

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10212306-1